ZACCHIAS

—

QVÆSTIONVM
MEDICO-
LEGALIVM

1661

56338/D

C xvi 17/2

Medical (1)

73224

PAVLI ZACCHIÆ

PROTOMED. ROMANI.

QVÆSTIONVM MEDICO-LEGALIVM

TOMVS POSTERIOR,

QVO CONTINENTVR

LIBER NONVS ET DECIMVS,

NECNON

DECISIONES

SACRÆ ROTÆ ROMANÆ

AD PRÆDICTAS MATERIAS SPECTANTES,

à D. LANFRANCO ZACCHIA *collectæ*.

LVGDVNI,

Sumptibus IOAN. ANT. HVGVETAN, & MARC. ANT. RAVAVD.

M. DC. LXI.

CVM PRIVILEGIIS.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

INDEX
LIBRORVM, TITVLORVM, & Quæſtionum Medico-legalium Tomi ſecundi.

LIBRI NONI
TITVLVS I.
De Fœtus humani animatione.

QVÆSTIONES.

I. QVID ſemen? Quid Anima? p.1
II. Semina quorumcunque viuentium, homine excepto, propriam animam ex traduce à progenitoribus recipere. p.5
III. Animam Rationalem ex traduce non eſſe. p.8
IV. Animam Rationalem de nouo creari, & infundi. p.14
V. Fœtum humanum nullo vnquam tempore alia anima dotari niſi Rationali, eámque in ipſo primo conceptionis momento à Deo creatam & infuſam recipere. p.17

TITVLVS II.
De Fœtu exſecto, ſeu de Partu Cæſareo.

QVÆSTIO VNICA.

I. APpendix ad Titulum ſecundum Libri primi Quæſtionum Medico-legalium, poſt Quæſtionem quintam. p.27

TITVLVS III.
De impedimentis coëundi, & generandi.

QVÆSTIONES.

I. DE impedimentis copulæ carnalis in viro: & primò de impedimento ob ætatem minorem, aut maiorem. p.37
II. De impedimento coïtus ob frigiditatem & maleficium. p.41
III. De impedimento copulæ ob membri magnitudinem, & alia vitia præter naturam. p.48
IV. De impotentia copulæ ex morbis aut præſentibus, aut prægreſſis. p.51
V. De impedimento coïtus ex parte mulieris. p.56
VI. De impedimento generandi ex parte viri. p.61
VII. De impedimentis generandi ex parte mulieris. p.65

TITVLVS IV.
De Reſignatione Beneficiorum.

QVÆSTIO VNICA.

DE variis cauſis reſignandi Beneficia Eccleſiaſtica, de quibus Medici conſulendi ſunt. p 69

Index Titulorum.

TITVLVLVS V.

De termino ſumendæ experientiæ eorum, qui de Peſte ſuſpecti ſunt.

QVÆSTIO VNICA.

DE Peſte, & Contagio. Ad ornatum Tituli 3. Libri 3. Quæſtionum Medico-legalium, pag.73

TITVLVS VI.

Ars conficiendi ſericum an tempore Peſtis ſit excludenda à Ciuitate tanquam ars immunda.

QVÆSTIO VNICA.

APpendix ad Titulum tertium Libri tertij Quæſtionum Medico-legalium. p.77

TITVLVS VII.

De Tabacco.

QVÆSTIO VNICA.

DE Ieiunio, & Quadrageſima: ad ornatum Tituli 1. Libri 5. Quæſtionum Medico-legalium. pag.80

TITVLVS VIII.

De Chaccolata, & Aqua Vitæ.

QVÆSTIO VNICA.

DE Ieiunio, & Quadrageſima, ad Tit. 1. Lib. 5. Quæſt. Medico-legalium. p.85

TITVLVS IX.

De morbis impedientibus Euchariſtiæ ſumptionem.

QVÆSTIO VNICA.

VAriæ morborum ſpecies conſiderantur, ex quibus non debet Parochus Sacroſanctam Euchariſtiam eis laborantibus miniſtrare. p.88

TITVLVS X.

De Diſſolutione Matrimonij, Diuortio, Tori ſeparatione, & ſolutione Sponſalium.

QVÆSTIONES.

I. QVid ſit Matrimonij diſſolutio, quid Diuortium, quid Tori ſeparatio, quid diſſolutio Sponſalium. p.92

II. De diſſolutione Matrimonij ob impedimentum conſummationis non amouibile. p.95

III. De Diuortio. p.99

IV. De Tori ſeparatione. p.102

V. De Diſſolutione Sponſalium. pag.104

TITVLVS XI.

De Semine fœmineo.

QVÆSTIO VNICA.

APpendix ad Titulum tertium Libri ſeptimi Quæſtionum Medico-legalium. p.109

TITVLVS XII.

De Primogenitis.

QVÆSTIONES.

I. QVis dicatur Primogenitus. pag.113

II. Priorem conceptum vltimò naſci, quæ ratio perſuadere poſſit. pag.114

III. Ex Naturæ ordine priorem conceptum, priorem naſci. pagina 115

IV. An ex accidenti euenire poſſit, vt poſterior conceptus prior naſcatur. p.117

V. In dubio quis ex Gemellis prior natus præſumendus. p.118

VI. Quis ex Gemellis ab vtero matris exſectis præſumendus prior natus. p.120

LIBER

LIBER DECIMVS

CONTINET RESPONSA SEV CONSILIA Octoginta quinque, ad materias Medico-legales pertinentia;

Necnon Deciſionum Sacræ Rotæ Romanæ, ad eaſdem materias ſpectantium Centuriam.

CONSILIORVM Argumenta.

Cons. I. De Epilepſiæ & Hidrocephali miraculoſa ſanatione, ad inuocationem B. Laurentij Iuſtiniani. p.123

II. Religioſa Octogenaria membrorum omnium ſtupore conflictata, ex miraculo ſanatur. p.127

III. Alia Religioſa brachiorum arthritide cum tophis, ad inuocationem eiuſdem B. Laurentij Iuſtiniani ſanatur. p.129

IV. Quidā febre & Tetano laborās, in extremo vitæ periculo exiſtens B. Laurentio Iuſtiniano ſe commendat, & illicò ſanatur. p.131

V. Alius eiuſdem B. Laurentij Iuſtiniani interceſſione, ſciatica liberatur & ſanatur. p.133

VI. Monialis dolore ſciatico cum ſtupore & motus impotentia ſiniſtri cruris vexata, inuocato B. Laurentio Iuſtiniano ſanatur. p.135

VII. Quidam œdematoſo tumore crurum cum vlcere, miraculosè ſanatur. p.137

VIII. Nobilis mulier canceroſo tumore vlcerato laborans, implorat B. Laurentio Iuſtiniano mirabiliter ſanatur. p.139

IX. Alia, in extrema pariendi difficultate, & iamiam moriens, B. Gregorio X. Pontifici Max. commendata, feliciter enixa. p.141

X. In eadem cauſa obiectionibus Sacræ Congregationis Rituum reſpondetur. p.145

XI. Vt valetudinarius quidā eſu piſcium & ouorū abſtineat, ſempérque carnibus veſci debeat. p.147

XII. Coniux propinati veneni accuſatus defenditur. p.148

XIII. De eadem materia. p.150

XIV. De eadem re; & vtrum Antimonium ſit venenum. p.154

XV. An quiſpiam ex propinato veneno, vel ingenito occubuiſſet, quæritur & reſoluitur. p.156

XVI. In eadem cauſa Author à Fiſcali Magiſtratu requiſitus pro veritate reſpondet. p.159

XVII. An Epilepſia laborans ſtatim poſt paroxyſmum poſſit validè ſe obligare. p.161

XVIII. An amiſſa memoria, de neceſſitate amittatur rationis vſus, & ex eo capite poſſit irritari teſtamentum. p.163

XIX. De ſignis ſuffocationis à cauſa extrinſeca, vel intrinſeca. p.165

XX. De ſalubritate aëris, & ex quibus dignoſcatur an ædificium vicini illi noceat. p.167

XXI. De ſimulato dolore capitis pro obtinendo Coadiutore in beneficio, & ex quibus coniecturis ſimulatio detegi poſſit. p.169

XXII. De fœmina monſtrū brutinam formam referens bis enixa; vbi reſoluitur ſuſpectam eſſe beſtialitatis, indiciumque ſufficiens ad torturam. p.171

XXIII. Quod febriculis per interualla detentus cum articulorum doloribus generare poſſit; nec ex eo debeat eius vxor violatæ pudicitiæ, aut ſuppoſiti partus adulterini accuſari. p.175

XXIV. De Obſtetricibus, & an illis liceat puerperis, ſeu prægnantibus aliquid per os exhibere, inconſulto Medico, in caſu extremæ neceſſitatis. p.178

XXV. Quod ex ſoporoſo affectu poſt crapulam ſubſecuto, deindéque accidente etiam infatuatione, non liceat veneni propinationem arguere. p.180

XXVI. De ſignis Prægnantiæ; & ex quibus iudicari poſſit mulierem ex illa, aut potiùs ex febre maligna ſuperueniente deceſſiſſe, ad lucrum ſocietatis. p.185

XXVII. De ſignis Peſtis; & ex quibus dignoſcatur hominem ex illa periiſſe, nécne; ad exceptionem, vel lucrum ſocietatis. p.189

Index Conſiliorum.

XXVIII. Excluditur ſuſpicio morbi Gallici ex variis indiciis orta; ratione cuius ſpóſalia de futuro diſſoluere parentes ſponſæ volebant. p.191

XXIX. Affectu ſoporoſo, ſeu lethargo, vel pſeudolethargo detentus an penſiones transferre poſſit. p.196

XXX. Puerulus quindecim menſium poſt menſtruam febrem grauiſſima ſyncope oppreſſus, B. Fælici commendatus illicò reuiuiſcit, ac perfectè ſanatur. p.198

XXXI. Apoplexia laborans morti proximus, cùm ſui iuris non ſit, penſiones transferre non poteſt. p.199

XXXII. Puer quinquennis ex variolis ſtrangulatus ac ſemimortuus, B. Fęlici commendatus, illicò vocem magnam emittens reuiuiſcit & ſanatur. p.201

XXXIII. Pecuniæ in ſocietatem datæ ſub periculo vitæ mulieris prægnantis, illa decedente, quando amittantur, vel non. p.202

XXXIV. Quidam ſtupri accuſatus à puella, ampla loca habente, & perpetuo fluxu albo humecta, oſtendit ſe membrum obtruncatum & exile habere, & hac ratione ſe liberauit. p.203

XXXV. An auriculæ mutilatio cũ cicatrice inducat irregularitatẽ. p.205

XXXVI. An coniux coniugi longa fœdáque ſcabie detento matrimoniale debitum iure denegare poſſit, ob periculum infectionis. p.207

XXXVII. Ex quibus cognoſcatur an partus ſit abortiuus, necne, ad effectũ vt mater illi poſt aliquot dies decedenti ſuccedere poſſit. p.209

XXXVIII. An fiſtula in pectore à Chordæ torméto reũ eximere debeat. p.212

XXXIX. De Mola; & an abſque virili ſemine generari poſſit; ad effectum vt mulier hæres inſtituta ſub conditione, *ſi honeſtè vixerit*, non obſtante molæ ejectione poſt mortem viri, poſſit conſequi hæreditatem. p.214

XL. An Medicus imperitus, ex cuius culpa & imperitia æger periit, ſubjaceat legum animaduerſioni. p.218

XLI. De relatione & diſcordia Obſtetricum referentium ſuper ſtupro prætenſo, & ex quibus peritia, vel imperitia illarum dignoſcatur, ad rei veritatem detegendá. p.220

XLII. An ex ſemine prope vterum ejecto, abſque penis intromiſſione, mulier concipere poſſit. p.222

XLIII. Religioſus quidam ex apoplectico paroxyſmo conualeſcens, an à diuinorum officiorum recitatione ſit eximendus, ob debilitatem inde contractam, & metum Recidiuæ. p.226

XLIV. Excluditur præſumptio & ſuſpicio veneni propinati, vel ſtrangulationis per vim externam cuiuſdam incarcerati, qui cùm fabas ſemicoctas comediſſet, & præ frigore intenſo foculum ex carbonibus excitaſſet, mortuus ibi repertus eſt p.228

XLV. Puella duplici vulnuſculo forcipibus in oculo accepto ad Corneam penetrante, vnde albugineus humor in totum effluxerat, ad inuocationem B. Felicis Cantalicij, perfectiorem, quàm antea haberet, viſum recuperat. p.230

XLVI. Mulier prægnans, ex laboribus perpeſſis in proprio marito curando, in febrem acutam incidit, vnde abortiuit atque mortua eſt; quæritur an ſit locus exceptioni, vel lucro pecuniarum ſocietatis ſuper periculo illius vitæ initæ. p.232

XLVII. An percuſſio grauior ſuper Renes mulieris prægnantis poſſit eſſe cauſa abortus, hæmorragiæ, & mortis inde ſequutæ. p.234

XLVIII. Decernitur an Ieiunij leges obſeruare poſſit & debeat is, qui aliàs ob infirmam valetudinem diſpenſatus, ex mutatione aëris, & labore itineris ita profecit, vt poſt tres annos reuerſus optima ſanitate fruatur, an verò ex vſu ciborum Quadrageſimalium Recidiuæ periculum incurrat. p.237

XLIX. Quod dentur morbi, & alia ſanitatis incommoda, veneficiis Diabolicis excitata, qualia conſiderantur hic. p.241

L. Puella ruſtica muta ac ſurda à natiuitate, à proprio parente compreſſa, an à pœna ſit excuſanda ob naturalem intellectus imbecillitatem. p.245

LI. Ex duobus eadem ruina oppreſſis quis cenſeatur prior periiſſe? ad ornatum *leg. qui duos, §. cùm in bello ff. de reb. dub.* p.250

LII. Qualis imperfectio intellectus probari debeat ad excludendá moniale à profeſſioné ſolemni. p.253

LIII. De puerpera, quæ cùm à die partus aliqualem ſenſiſſet infirmitatem, tandem 90. à partu die, febre acutiſſima correpta obiit, quęritur an pecuniæ ſuper eius vitæ periculo in ſocietatem datæ amiſſæ ſint, vel ſit exceptioni locus. p.255

LIV. De alia idem quæritur, quæ abortum paſſa, nec benè repurgata iterum concepit, vnde poſt continuas moleſtias, octauo menſe febre correpta iterum abortiuit, & ex eo morbo obiit. p.257

LV. Idem de alia, cuius puerperia tertia à partu die ſuppreſſá ſunt, deinde febre acuta correpta, tandẽ ſeptima apoplectica interiit. p.259

LVI. Similiter de alia, quæ ſexto graui

grauidationis menſe Hydrope correpta inſtante iuſto tempore partus; cum ipſius Hydropis ſymptomatibus obiit. p.261

LVII. De alia, quæ poſt multos labores circa meritum ægrotantem perpeſſos, præ nimio mœrore in febrem ardentem incidit ſexto menſe, & abortiuit, & ex ea febre obiit. p.263

LVIII. An ſexagenarius infirmæ valetudinis, ſit iure merito ſolutus ab obſeruantia ieiuniorum, ſecluſa omni indulgentia Medicorum, ita vt cibis Quadrageſimalibus veſci non poſſit abſque certo vitæ periculo. p.265

LIX. De Epileptico ſanato ad ſacros Ordines promouendo, & an prægreſſa Epilepſia illi impedimento ſit propter irregularitatem. p.267

LX. De probatione filiationis, & qualis ex ſimilitudine præſumptio colligatur ad hunc effectum. p.269

LXI. Quæ hominis effigiem immutare poſſint? vbi de quodam milite per longum tempus abſente, cui reuerſo parentum hæreditatem repoſcenti conſanguinei reſtituere recuſabant. p.271

LXII. An percuſſor homicidij pœna teneatur, vbi ex Chirurgi imperitia & negligentia percuſſus periit: & de vulneribus capitis. p.276

LXIII. Examinantur infirmitates quædam, an præbeant legitimam cauſam impetrandi Coadiutorem in beneficio. p.279

LXIV. De Moniali quæ à clauſura dimitti petebat propter morbos quibus ſe perpetuò conflictari cauſabatur: & quæ infirmitates ad hunc effectum probari debeant. p.282

LXV. An caruncul æ inducant ſterilitatem ſiue impotentiam inſanabilem, quæ ideo impediat generationem prolis ex Matrimonio, ad hoc vt ſubſtitutio filij naturalis ſortiatur ex nunc ſuum effectum. p.285

LXVI. De ſuperfœtatione, ſiue de muliere cuius vir in rixa occubuerat, ipſa verò cum octauo pòſt menſe fœtum ediidiſſet imperfectum, alio menſe pòſt, alium etiam perfectum & bene formatum peperit, quem ideò conſanguinei mariti defuncti, ab alio viro ſuperfœtatum dicebant, ad excludendum illum ab hæreditate paterna: ſed iura ipſius, & pudicitia matris hoc reſponſo defenduntur. p.287

LXVII. De Partu naturali & legitimo, & an fœtus ex ventre matris lethali ægritudine defunctæ viuus extrahi potuerit, ad effectum ſucceſſionis. p.290

LXVIII. De diſſolutione Matrimonij propter impotentiam coëundi & generandi, ex ætate ſexagenaria, & fiſtula in perinæo præſumptam, non expectato triennio. p.295

LXIX. Ex quibus dignoſci poſſit, mulierem recenter peperiſſe, aut potiùs menſtruorum diu retentorum profluuium paſſam fuiſſe; ad defenſionem cuiuſdam falsò accuſatæ quod fœtum perdidiſſet. p.298

LXX. De debito coniugali, & quod moderatè redditum non noceat viro quantumuis articulorum morbo detento. p.301

LXXI. An, & quomodo Medicus cogi poſſit ad medendum? & quid in tempore peſtilenti. p.305

LXXII. Membrana matricis collum occludens, paruis foraminibus peruia, non impedit conceptionem; & quamuis liberum mariti congreſſum non admittat, ſi tamen amouibilis ſit arte Medica, vt contigit in facto, non propterea diſſoluitur matrimonium: & de aliis ad materiam pertinentibus. p.313

LXXIII. Mortuo marito, mulier quædã, nulla interjecta mora, alium virum, cum quo poſtea ſecundas contraxit nuptias, admiſit, quæ poſt 273. dies filium enixa eſt, & quæritur cuiuſnam filius cenſendus ſit. p.316

LXXIV. Mors vrgentiori cauſæ tribuẽda eſt; vnde in concurſu vulneris accepti, & morbi peſtilentis, reſoluitur peſtem fuiſſe veram mortis cauſam, non vulnus. p.320

LXXV. Concubina cuiuſdam Septuagenarij ſimúlque valetudinarij, concubinatus tempore amaſium aliũ iuuenem deperibat, cum quo habuit conſuetudinem, quæ cùm intra biennium duos filios peperiſſet, & mortuo illo ſeptuagenario inſtaret pro alimentis dictorum filiorum tanquam ex illo procreatorum, eluditur eius petitio ex inhabilitate illius ſeptuagenarij. p.323

LXXVI. An Gemellorum imparis ſexus fœmina, ad generandum inhabilis ex eo cenſeri debeat. p.327

LXXVII. Putredo cadaueris excludit præſumptionem propinati veneni: & ex quibus dignoſci poſſit, quempiam ex veneno ingenito, vel externo periiſſe. p.330

LXXVIII. Pactum commorandi perpetuò in loco in quo quis matrimonium contraxit, an valeat? Quid ſi neceſſitas recedendi vrgeat ob infirmitatem? Et quid deniũ, ſi nouum domicilium vxori noxium ſit. p.333

Index Conſiliorum.

LXXIX. Reuocatio cuiuſdam iuuenis ſubmerſi ad vitam examinatur an miraculo tribuenda ſit. p.336

LXXX. An morbus Gallicus cum bubonibus copioſè fluentibus, potuerit eſſe remedium naturale ſufficiens ad Epilepſiam curandam. p.338

LXXXI. An periculum cæcitatis ſit iuſta cauſa renunciandi Epiſcopatui, vbi ex aëris malitia immineret. p.341

LXXXII. Quod membri virilis detruncati breuitas, & ſegnities quædam ad coëundum, non impediant matrimonium nec generationem, modo coïtus inceptus rectè perfici poſſit. p.344

LXXXIII. Diluuntur cauſæ quædã ex quibus contendebat Medicus aliquis frigiditatem & ſterilitatem mulieris probare, cum qua vir matrimonium contrahere cupiebat ſecluſo hoc impedimento. p.347

LXXXIV. Impetrato Coadjutore à quodam Archidiacono ob varias infirmitates quibus detinebatur, Capitulum gratiam impugnauit ſubreptionis, vnde examinantur raotines vtriuſque Partis, & reſpondetur hic pro validitate Gratiæ. p.352

LXXXV. Cùm vir & vxor ruri exiſtentes fungorum veneno extincti eſſent, nemine præſente, famulis præſidia per villas vicinas requirentibus, Dubitatum fuit quis eorum ſuperuixiſſet, ad effectum ſucceſſionis cuiuſdam in capitulis matrimonialibus contentæ ad fauorem ſuperſtitis. p.356

INDEX DECISIONVM S. ROTÆ ROMANÆ,

Iuxta ordinem Alphabeticum Cauſarum digeſtus.

A

1. ANCONITANA Incendij, 30. [*Coram*] Maij, 1588. *Comitulo.* p. 347
2. Auximana Alimentorum, 1. Iun. 1620. *Pirouano.* 426

B

3. Bononienſis Bonorum de Muletis, 17. Iun. 1602. *Pamphilio.* 390
4. Bonon. de Gargantib. 27. Iun. 1607. *Marcomōtio.* 400
5. Bononienſ. Profeſſionis, 9. Decembris 1611. *Vbaldo.* 409
6. Bononienſ. Fideicommiſſi de Ramundinis, 15. Februarij 1636. *Dunozetto.* 483
7. Bononienſ. Pecuniaria, 10. Ian. 1650. *Otthobono.* 535
8. Bononienſ. Hæreditatis, 14. Martij 1651. *Bichio.* 541
9. Bononienſ. Fideicommiſſi de Buccaferris, 24. Maij 1655. *Zarate.* 546

C

10. Calaguritana Diuortij, 13. Iunij 1584. *Bubalo.* 372
11. Cremonenſ. Penſionum, 21. Februar. 1614. *Pirouano.* 416
12. Camerinenſ. Matrimonij, 9. Februar. 1624. *Buratto.* 447
13. Colonien. Canonicatus S. Vrſulæ, 27. Ianuar. 1627. *Vbaldo.* 460
14. Cordubenſ. Dimidiæ Portionis, 11. Februar. 1628. *Durano.* 461
15. Calaguritana Beneficij della caſa della Reina, 4. Iul. 1646. *Veroſpio.* 523

E

16. EVgubina Beneficij, 1. Martij 1619. *Buratto.* 425
17. Elnen. Canonicatus, 6. Iunij 1631. *Ghiſilerio.* 470

F

18. FAuentina Matrimonij, 1. Februarij 1585. *Seraphino.* 373
19. Florentina Oratorij, 18. Martij 1630. *Queipo.* 467
20. Florentina Canonicatus, 3. Iunij 1630. *Veroſpio.* 468
21. Farfen. Bonorum, 23. Ianuar. 1647. *Corrado.* 524

G

22. GIennenſ. Theſaurariæ, 21. Iunij 1621. *Buratto.* 432
23. Giennenſ. Theſaurariæ, 22. Martij 1624. *Buratto.* 449
24. Giennenſ. Theſaurariæ, 24. Nouemb. 1634. *Veroſpio.* 474
25. Gerundenſis Altiùs non tollendi, 24. Nouemb. 1636. *Coccino.* 487
26. Gerundenſis Canonicatus & Sacriſtiæ, 18. Maij 1637. *Veroſpio.* 493
27. Gerundenſis Coadiutoriæ, 26. Iunij 1637. *Motmanno.* 499

H

28. HIpporegien. Prętenſi Matrimonij, 1. Decemb. 1589. *Comitulo.* 376

29. Leodien

Index Deciſionum

L

29. Leodienſis Fructuum, 31. Maij 1604. *Litta.* 396
30. Lucana Molendini, 18. Decemb. 1617. *Coccino.* 423
31. Leodienſ. Caſtri de Mombech. 15. Decembr. 1634. *Pirouano.* 480

M

32. Mediolanenſ. Bonorum de Vicecomitibus, 31. Maij 1591. *Comitulo.* 379
33. Mediolanenſ. Hæreditatis, 18. Maij 1598. *Seraphino.* 380
34. Melitenſis Teſtamenti, 17. Februarij 1612. *Manzanedo.* 410
35. Meleuitana Antianitatis, 1. Iulij 1643. *Veroſpio.* 509
36. Meleuitana Antianitatis, 14. Decemb. 1643. *Veroſpio.* 511

N.

37. Neapolitana Separationis Tori, 26. Maij 1623. *Buratto.* 439
38. Neapol. Separationis Tori, 28. Iun. 1624. *Buratto.* 450

P

39. Pampilonen. Abbatiæ de Azagra, 20. Iunij 1603. *Ludouiſio.* 395
40. Pampilon. Matrimonij, 11. Decembris 1615. *Coccino.* 419
41. Peruſina Hęreditatis, 12. Iunij 1617. *Buratto.* 420
42. Pampilonen. Matrimonij, 13. Maij 1622. *Coccino.* 432
43. Pampilon. Matrimonij, 16. Ianuar. 1623. *Coccino.* 438
44. Piſaurenſis Iocalium, 22. Iunij 1648. *Arguelles,* 527
45. Peruſina Penſionis, 28. Maij 1649. *Peutingerio.* 533
46. Peruſina Penſionis, 9. Decemb. 1650. *Peutingerio.* 540

R

47. Romana prætenſæ Societatis, 27. Iunij 1569. *Oradino* p.363
48. Romana Cauſæ obitus, 6. Iun. 1580 *Aldobrandino.* 568
49. Romana Hæreditatis de Picchis, 15. Iun. 1580. *Vicecomite.* 370
50. Roman. Donationis Annuli, 10. Maij 1589. *Mantica* 375
51. Roman. Hæreditatis, 13. Nouem. 1592. *Peñia.* 378
52. Rom. ſucceſſionis de Sabellis, ſeu Reſtitutionis dotis, 27. Maij 1596. *Peñia.* 385
53. Rom. Societatis, 10. Decemb. 1597. *Lancellotto.* 388
54. Rom. Redhibitionis Librorum, 2. Iunij 1599. *Mellino.* 389
55. Rom. Inualiditatis Matrimonij, 28. Februar. 1603. *Penia.* 393
56. Roman. Inualiditatis Matrimonij, 14. Ianuarij 1605 *Penia.* 398
57. Rom. Inualid. Matrimonij, 28. Aprilis 1606. *Penia.* 399
58. Rom. Bonorum, 26. Iunij 1609 *Coccino.* 403
59. Rom. Stupri, ſeu Dotationis, 19. Martij 1610. *Sacrato.* 404
60. Rom. Societatis, 16. Nouemb. 1612. *Caualerio.* 412
61. Rom. Societatis Officij, 8. Martij 1613. *Caualerio* 413
62. Rom. Cenſus ſcutorum 18000. 11. Martij 1613. *Coccino.* 414
63. Rom. Donationis de Gualterucciis, 13. Nouemb. 1615. *Caualerio.* 418
64. Rom. Societatis officij, 11. Ianuar. 1619. *Sacrato.* 424
65. Rom. Bonorum, 17. Maij 1621. *Buratto.* 429
66. Rom. Altiùs non tollendi, 30. Maij 1622. *Buratto.* 434
67. Rom. Donationis de Gualterucciis, 12. Decemb. 1621. *Caualerio.* 438
68. Rom. Hæreditatis de Arigoniis, 13. Nouemb. 1624. *Manzanedo.* 452
69. Rom. Donationis de Incaſatis, 26. Iunij 1626. *Merlino.* 457
70. Rom. Succeſſionis, 19. Ianuar. 1629 *Durano.* 463
71. Rom. Quarti Dotalis, 26. Nou. 1633. *Dunozetto.* 472
72. Rom. Quarti Dotalis, 20. Nou. 1634. *Dunozetto.* 473
73. Rom. Dotis, ſeu Filiationis, 11. Decemb. 1634. *Merlino.* 478
74. Rom. Quarti Dotalis, 15. Iunij 1635. *Dunozetto.* 482
75. Rom. ſeu Tudertina

iutoræ

Educationis , 14. April.1636. *Pirouano.* 485

76. Rom. Officij Mandatariatus, 1. Iunij 1637. *Panzirolo.* 500

77. Rom. Filiationis , 1. Iul.1639. *Carillo.* 503

78. Rom.Fideicommiſſi, 23.Iun.1642. *Bichio.* 506

79. Rom.Nullitatis Matrimonij , 19. Ianuar.1646. *Arguelles.* 517

80. Rom.Nullitatis Matrimonij, 19. Iunij 1651. *Otthobono.* 544

81. Rom. Primogenituræ,7.Maij 1657. *Dunozetto.* 548

82. Rom.prætenſæ Filiationis , 22. Iunij 1657. *Veroſpio.* 550

S

83. Senogallien. Fructuum , 29. Maij 1595. *Seraphino.* 383

84. Senenſis Mattrimonij,17.Maij 1596. *Mantica.* 384

85. Salamantina Coadiutoriæ , 20. Iunij 1594. *Penia.* ibid.

86. Salamantina Dimidiæ Portionis , 23. Ianuar.1609. *Marcomontio* 401

87. Senogallien. Bonorum , 30. Maij 1644. *Cerro.* 512

88. Senogall. Bonorum, 15.Maij 1645. *Cerro.* 518

T

89. Taurinenſis Diſſolutionis , Matrimonij, 16. Martij 1590. *Platto.* 381

90. Taurinenſ.Matrimonij,2.Decemb.1611.*Penia.* 405

91. Tiburtina hæreditatis 22.Iunij 1637. *Carillo.* 496

Sup.75. Tudertina , ſeu Rom. Educationis , 14. Aprilis 1636. *Pirouano.* 485

92. Toletana Nullitatis matrimonij , 18. Febr. 1639. *Coccino.* 502

93. Tridétina Matrimonij , 27. Iun.1646.*Celſo.* 522

94. Trident.Matrimonij, 15. Martij 1650. *Albergato.* 538

V

95. Vlixbonen.Profeſſionis, 22. Iunij 1579. *Cantuccio.* 363

96. Vlixbonenſ. Profeſſionis , 16. Nouemb.1580. *Cantuccio.* 370

97. Venuſina Legati, 28. Iunij 1623. *Coccino.* 439

98. Venetiarum Matrimonij , 29. Nouemb.1604. *Penia.* 454

99. Valentina Coadiutoriæ, 12. Ian.1637.*Coccino.* 490

100. Virdunen.Fructuum, 5. Iulij 1604. *Penia.* 397

SVMMA PRIVILEGII.

CAVTVM eſt Priuilegio Ludouici XIV. Franciæ & Nauarræ Regis, ne quis in Regno ipſius, intra ſeptem proximos annos à die finitæ impreſſionis numerandos, excudat, vendat, aut excudendum vel vendendum curet Librum, qui inſcribitur, *Pauli Zacchiæ Quæſtionum Medico-legalium Opus*, in hacce editione præter varias Additiones ab Auctore locupletatum, integro Tomo ſecundo auctum, præter IOANNEM ANTONIVM HVGVETAN, & MARCVM ANTONIVM RAVAVD, aut quibus conceſſerint. Ne quis item ex Regis ſubditis, Librum eundem extra Regni fines excudendum curet, aut excuſum vendat ſine conſenſu dictorum HVGVETAN & RAVAVD, ſub pœna confiſcationis librorum, & aliis contra delinquentes expreſſis in diplomate dato Pariſiis die decimaoctaua menſis Octobris anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo.

MASCLARY.

Extraict du Priuilege de Monſeigneur le Vicelegat d'Auignon.

PAR Grace & Priuilege de Monſeigneur Illuſtriſſime & Reuerendiſſime Vicelegat d'Auignon, il eſt permis à IEAN-ANTOINE HVGVETAN, & MARC-ANTOINE RAVAVD, Marchands Libraires de la Ville de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer, vendre & debiter toutes les Oeuures intitulées *Quæſtiones Medico legales Pauli Zacchiæ, &c.* diuiſées en deux Tomes, dont le premier eſt enrichy de pluſieurs remarques & Additions faites par l'Autheur, outre celles qui ont eſté cy-deuant miſes en lumiere, meſme ez Impreſſions d'Auignon; & le ſecond Tome eſt nouuellement donné au Public, où ſont auſſi contenuës pluſieurs Deciſions de la Rote de Rome: auec deffenſes & inhibitions à tous Libraires, Imprimeurs, & autres de quelle qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer, ou faire imprimer, vendre ny debiter directement ou indirectement ledit ſecond Tome, ny le premier additionné comme deſſus, en tout, ou en partie; conjointement ou ſeparément, ſous quel pretexte que ce ſoit, dans les Terres & Deſtroit d'Auignon & Comtat Venaiſſin, autres que de l'impreſſion deſdits HVGVETAN & RAVAVD, ou de leur conſentement; à peine de confiſcation des Exemplaires contrefaits ou extraits, & de trois cents eſcus d'amende encourable *ipſo facto, &c.* & ce durant le terme & eſpace de dix ans, à compter du iour de l'impreſſion acheuée, nonobſtant toutes choſes au contraire, comme il eſt plus amplement declaré en l'Original des Lettres données à Auignon le 24. Nouembre 1660.

Acheué d'imprimer le 14. *Decembre* 1660.

PAVLI

PAVLI ZACCHIÆ
QVÆSTIONVM MEDICO-LEGALIVM
LIBRI NONI
TITVLVS PRIMVS,
DE FOETVS HVMANI ANIMATIONE.

SVMMARIVM.

1 *Anima Rationalis ex communi poſt quadraginta dies infunditur.*
2 *Fœtum tunc animam recipere vero conſentaneum videtur, cũ perfectè organizatus eſt.*
3 *Fœtum humanum non illicò Rationabilem Animam recipere communis opinio eſt, licet de tempore non omnes concordent.*
4 *Hominem priùs viuere vita Plantæ, deinde vita Animalis, poſtremò Hominis.*
5 *Animam Rationalem in primo conceptionis momento præſentem eſſe.*
6 *Semen quid.*
7 *Principium mole eſt paucum, facultate verò maximum.*
8 *Ex ſemine non fit Animal, ſed perficitur.*
9 *Anima quid eſt ex Ariſtotele.*
10 *Corpus priùs viuit, quàm ſit organicum.*
11 *In ſemine non potuit dari aliud agens intrinſecum, quàm Anima.*
12 *Anima quid cum Fernelio.*
13 *Anima in ſemine omnia ex ſe molitur abſque vlla dependentia ab alio agente.*
14 *Quod generatur ab aliquo, & id ipſum quod generat, ſunt idem ſpecie, vel genere.*
15 *Anima Rationalis quid.*
16 *Animæ inter ſe plurimum differunt.*
17 *Anima quæcunque diuinitatis quoquo modò particeps.*

Quid Semen, quid Anima.

QVÆSTIO I.

DE Animatione fœtus humani verba facere, cùm mihi ſeſe aliàs ob-

tuliſſet occaſio, coactus ſum communiſ-
mæ opinioni adherere, quæ vult, Ani- 1.
mam Rationalem poſt quadraginta dies fœ-
tum infotmare; quæ opinio in eo ma-
ximè fundatur, quòd vero conſentaneum 2.
videtur, tunc fœtum propriam Animam
recipere, cum perfectè organizatus eſt,
vt teſtatur Galenus *libro decimoquinto de vſu*
Part. capite quinto, at non ante quadra-
geſimum fœtus perfectè organizatus eſt,
vt omnes conſentiunt, ergò in quadrage-
ſimo Animam recipere debet: & tamen,
Hippocrates *primo libro de ſeptim. part. nu-*
mero 9. *& libro de Nat. Puer. numero de-*
cimo, differentiam docens inter fœtus maſ-
culeos, & fœmineos; illos triginta; hos
duobus ſuprà quadraginta diebus dearti-
culari dixit, hoc eſt, vt exiſtimauerim,
perfectè organizari. Multò autem breuio-
rem terminum ad huiuſmodi perfectionem
aſſignauit idem Hippocrates *lib. de Carn. nu-*
mero vigeſimo inquiens, *Poſtquam genitura*
in vteros peruenit in ſeptem diebus habet
quæcumque corpus habere debet. Atque hoc
pacto ſi corpus ſeptem diebus abſolutum
eſt, in ſeptimo animari fœtum conſenta-
neum eſt. Sed inter Recentiores, Thomas
Fien. *in libro de format. fœt.* longioribus
demonſtrare conatus eſt; fœtum huma-
num triduo perfici, ac tertia die ad ſum-
mum, & vt ſeriùs Rationalem Animam 3.
recipere; & in ſumma omnes in hoc con-
ueniunt, Animam Rationalem non illicò
à conceptione fœtum habere, ſed poſt ali-
quod tempus, de cuius termino tamen diſ-
cordes inter ſe ſunt, licet plurimi in quadra-

genario conueniant, vt ex ſuperioribus patet. Sed aduertendum,antè quàm vlteriùs progrediamur,Hippocratem cum de fætus formatione verba facit, de fætus animatione nihil penitùs muſſitaſſe, ſed tantùm de corporis complemento, & dearticulatione,nempè quia Animam in Materia, & ex Materia eſſe volebat,vt ipſe ſe ipſum declarat de Hominis conceptione verba faciens *lib.*1. *de Diæta num.*24.dicens, *ſi autem quis non credat Animam Animæ immiſceri, demens eſt*, itavt ex Hippocratis ſententia in ipſa conceptione Animam adeſſe exiſtimandum, cùm Anima vtriuſque maris, & fæminæ per ſemen ipſum immiſceatur compari. Vndè opinio firmans, Animam Rationalem poſt aliquod tempus fætui aduenire, ad Hippocratem referri non poteſt;ſed Ariſtoteli potiùs tribuenda, qui *lib.*2. *de Generat. Animal. cap.* 1. dicebat, Hominem viuere primò vita
4. Plantæ,deinceps vita Animalis,poſtremò Hominis,& *cap.*3.*lib.eod. Nihilo minus*,ait,*ſemina, & conceptus viuunt, quàm ſtirpes, & aliquandiù prolifica ſunt, ergò Animam in iis haberi vegetalem palam eſt,ſed quamobrem eam primum haberi neceſſe ſit,ex iis,quæ de Anima alibi diſſeruimus manifeſtum eſt; ſenſualem etiam, qua Animal eſt, tempore procedente recipi,& Rationalem,qua Homo certum eſt; non enim ſimul & Animal fit, & Homo,nec Animal,& Equus,eademque in cæteris Animalibus ratio eſt,& quæ ſequuntur.* Sed hæc Animatum Metamorphoſis ab Ariſtotele introducta,imaginaria res eſt,& veritati contraria. quia vnumquodque generans ſuo ſemine communicat genito propriam animam (Hominem excipio) conſequens ergò eſt, Animal ſenſitiuum communicare genito Animam ſenſitiuam,per quam generat ſibi ſimile,at communicans tantùm animam vegetatiuam non ſolùm non generat ſibi ſimile, ſed genere diuerſum. Inſuper ſi genitum à generante ſenſitiuo, ante recipit animam tantùm vegetatiuam, docendum à quonam agente recipere poſteà debeat animam ſenſitiuam, at quodcumque agens ad hoc mihi aſſignes, extrinſecum eſſe oportet,quod eſt impoſſibile;& dato quod poſſibile eſſet,iam genitum non recipiet à genitore animam ſenſitiuam, per quam futurum ſit ſimile genitori, ſed ab illo agente extrinſeco. verum hæc vberius infrà. & tamen ex huiuſmodi Ariſtotelis ſuppoſito factũ eſt,vt particularis ratio habita apud omnes ſit ipſius fætus,cum inanimatus eſt,vel potiùs antequam Rationalem Animam recipiat, & cum animatus eſt, illa iam recepta:præter Medicos enim, qui in Medicina facienda eius differentiæ maximam rationem habent (quod ipſis neceſſarium eſt aduertere,non reſpectu Animæ Rationalis præſentis, vel abſentis,ſed reſpectu temporis à conceptione diſtantis)ipſæ Leges tam Canonicæ, quàm Ciuiles pro eiuſdem differentiæ ratione multa ſanciuerunt, vt aliàs ex ipſarum auctoritate adnotaui, *lib.* 1. *titulo* 2. *quæſt.*9.

Cæterùm non eſt operæpretium hic Auctores recenſere, qui de tempore Animationis humani fætus verba facientes,inter ſe non conueniunt,dummodò ſciamus in principali puncto omnes,ac ſingulos conuenire,vno excepto Daniele Sennerto; ſi quis tamen eos Auctores percurrere deſiderat,ego Medicum ad Medicos remittam, & præcipuè ad prædictum Sennertum *in lib.Hypomnem. n.*4. Iureconſultum autem, ad Alphonſum à Carranza, *lib.de Part.nat.& leg.cap.*1.§.2.& ad nouiſſim.P.Dianam *Reſolut. Moral.par.*7. *tract.*5.*Reſol.*6.

Ego verò hanc communiſſimam opinionem cum ſuprà citato Sennerto ad trutinam reuocans,& apertiſſimè conſpiciens,non poſſe vllo modo ſaluari & magna, & innumera abſurda, quæ de neceſſitate ad eam conſequi animaduerti, nouæ, ac veritati multò magis conſonæ adhærere coactus ſum,nempe,Animam Ratio- 5.
nalem à Deo Optimo Maximo tum primum creatam, & infuſam in ipſo primo conceptionis momento præſentem eſſe;quæ opinio cùm contra communiſſimam opinionem de directo ſit, antequàm eam proponam, ac pluribus argumentis, atque illis quidem efficaciſſimis confirmem, atque ſtabiliam, nonnulla præfari neceſſarium duco, quæ recto tramite ad viam veritatis nos manuducentia, falſitatis tenebris vndequaque excuſſis,eiuſdem veritatis lumen nobis patefaciant.

De ſemine,& de Anima in hoc diſcurſu ſermo futurus eſt, de vtriuſque igitur natura aliqua breuiter præmittenda;videamus ergò pri- mò,quid ſit ſemen, & relictis plerisque definitionibus ab aliis allatis, dicam,quòd ſemen eſt 6.
corpuſculum à viuente deciſum aptum fieri perfectum viuens ſimile illi,vnde eſt deciſum: ac maximè ad rem dico,eſſe *corpuſculum*, nam reſpectu Genitoris mole eſt paucum, habet enim rationem Principij, cuius natura eſt, vt mole ſit paucum, facultate autem,ac potentia 7.
maximum. Ariſtot. 1. *Cœli. tex.*53.& *ibi* Auerr. Additũ eſt,*deciſum à viuente*, cùm enim vitam accipere debeat vel per communicationẽ Animæ,vt in cæteris viuentibus,vel per diſpoſitionem ad Animam recipiendam, vt in Homine, oportet illud ab ipſo viuente decidi ac ſeparari. Adiecta deinde ſunt ea verba,*aptum fieri perfectũ viuens*,quia ex ſemine non fit Animal, cũ ſemen Anima dotetur(ſi de ſemine cæterorum Animalium loquamur) vel ſit in proxima potentia, vt ea dotetur, vt ſemen humanum eſt, & Animal fiat per ſubitam Animæ infuſionẽ, ergò ex ſemine non fit Animal,ſed ſemen cum animatum ſit,perficitur ab Anima,& in perfectum Animal deducitur. Æmil. Pariſan. *lib.*2. *Nobil.exerc.de ſubtil.Auer.exercit.*1.*cap.*40.Denique additur, *ſimile illi, vnde eſt deciſum*,quia Anima à Progenitoribus ſemini communicata in cæteris Animalibus non modò eſſe, ac vitã communicat,ſed etiam proprietates omnes,ac ſingulas ſuæ ſpeciei conuenientes,itavt non ſolùm corpus vegetabile ſit vegetabile, aut corpus ſenſitiuum ſit ſenſitiuum,ſed etiam ſit hoc vegetabile,& hoc ſenſitiuum,nempe vt ſemen Lactucæ,Papaueris,Quercus,Pyri per Animam inſitam à Progenitoribus in Lactucam, Papauer,Quercum,& Pyrum euadat,& ſemẽ Equi, Bouis,Canis,abeat in Equum,Bouem,Canem. Quonam autem modo ſemen humanum,cum quo Anima Hominis nequaquam traducitur, vt Anima cæterorum Animalium, aptum fiat, vt in Hominem euadat, & in Animal ſuo Genitori

nitori ſimile, dilucidè quantum mihi licebit,
9. ſuo loco perficiam.

Anima prætereà quid ſit, Ariſtot. 1. docere voluit his verbis. *Anima eſt actus primus corporis organici potentia vitam habentis*, quam definitionem non eſſe vndequaque bonam oſtendunt pluribus, Æmil.Pariſan. *loc.cit.*& Daniel Sennert. *Hypomn.4. capite 7.* & rationem ad-
10. ducunt, quia Anima non eſt Actus corporis organici, cum corpus priùs viuat, & habeat Animam, quàm ſit organicum, ipſa namque Anima in ſemine exiſtens organa ſibi conſtruit: nam aliàs oporteret organa ab alia Anima, vel ab alio Agente fabricari, ſed huiuſmodi Agens debet eſſe intrinſecum; *Nam ab aliquo extrinſecùs Agente effici quæque, aut viſcera, aut alia membra, remotum à ratione eſt*, vt ad verbum ipſe Ariſtoteles, *libro ſecundo, de Generat. Animal. capite primo*, & Auerr. *in comment.* quia opera vitæ non poſſunt eſſe à principio extrinſeco, D. Thom. *parte prima, quæſtione* 118. *articulo ſeptimo, ad*
11. *ſecundum.* Verùm in ſemine non poteſt dari aliud Agens intrinſecum, quàm Anima, ergò organa fabricantur ab Anima, & ſic Anima priùs informat corpora, quàm conſtruantur organa: vndè quoque ſequitur, corpus, cuius Actus eſt Anima, non habere vitam potentia, imò repugnat corpus habere vitam potentia,& eſſe organicum;nam eo ipſo,quod corpus eſt organicum, non ſolùm habet vitam actu, ſed Anima eſt in eo in actu ſecundo, cùm iam per organa operetur. Sed dices quomodò fieri poteſt, vt Anima organis orbata, ipſa organa ſibi conſtruat? Reſpondeo, quod nunquam deeſt Animæ organum, per quod operetur, quia ſimul cum ſemine in Homine, & in Brutis etiam ſimul cum Anima effunditur ſpiritus, per quem ipſa Anima omnia vt per inſtrumentum operatur, ac per illud organa conſtruit, & omnia neceſſaria in fœtu conſtruendo, ac formando.

Sed quicquid ſit de Animæ hac definitione ab Ariſtotele tradita,Ego ad rem meam,aliam ab ipſo Ariſtotele non diſcrepantem afferam, quam tradidit,*libro ſecundo, de Anim. text.* 24. & cui conuenit allata à Fernel. *libro quinto,*
12. *Phyſiol. capite primo*, ac dicam, Animam eſſe principium vitæ, & operationum omnium corporis viuentis: nam quicquid viuit habet Animam, & quicquid habet Animam viuit, nihilque non habens Animam viuit, & nihil denique non viuens habet Animam; & licet inueniatur habens Animam non ſemper eſſe in actu operum vitæ, D. Thom. *parte prima, quæſt.*77. *articulo primo, in c.* Tamen quandocumque operationes apparent, Animæ præſentiam arguunt, & quia vita præcedit ſemper omnes operationes, idcircò anteà dictum eſt, Animam eſſe,principium vitæ: non enim Anima, niſi antè communicet vitam, vllam operationem edere poteſt, ſed, communicata vita, illicò operari incipit in pluribus, vel in aliquibus, vt in aliquorum viuentium ſeminibus reſidet tantùm, atque illa fœcunda reddit; ſed quandocumque ſemina apto loco recipiantur, otioſa nunquam eſt: vndè Anima quorumcunque ſeminum, vbi ab externa aliqua cauſa, vt calore Solis, Ignis, incubantis Auis; Vteri, ad operandum excitetur, poſt iam communicatam vitam, organa fabricat, & reddit illa in corpora animata: quod 13.
quidem abſque vlla dependentia ab alio quouis agente, primariò dico, ex ſe molitur, & omnia, quæ ad perfectum viuentis corpus conſtituendum neceſſaria ſunt; conſtruit.Nutritio; Augmentatio; Partium efformatio in omnibus viuentibus ab ea immediatè dependent, ab ea item in ſenſitiuis ſenſus, & motus, ab ea quoque Intellectio in Homine originem, & cauſam habet; quin non ſolùm quæ viuentibus, vt vegetabilibus, ſenſibilibus, & Rationalibus conueniunt, ab ipſa immediatam originem habent, ſed inſuper proprietates omnes, ac ſingulæ, quæ vt tali vegetabili, vt tali ſenſibili, vt Rationali conueniunt, quas occultas nominamus, imò non ſolùm eædem proprietates genericæ, nempè quæ generi; & ſpecificæ, quæ ſpeciei conueniunt, ſed indiuiduales etiam, quæ huic, aut illi indiuiduo inſunt,non aliunde ſuam dependentiam habent. Ab Anima, quam per ſemen à progenitoribus traducit, habet Roſæ planta vt ſpinis fulciatur, & armetur; vt florem pulcherrimum,hoc,aut illo colore inſignem producat, qui gratiſſimum ſpiret odorem. Ab ea item ſic traducta Portulaca,& Gramen, vt per terram repat, ab ea Cucurbita, & voluulus, vt in altum attollantur. Ab ea vitis tortuoſa gignitur, & ſuſtentaculo indiga, alias in terram ruitura, vuis gignendis apta, vndè vinum expromatur,quod in Hominum potum faceſſat. Ab ea Abies recta in altum aſſurgens producitur, fructu nullo inſignis, ſed ligneæ fabricæ aptus; odore ſibi proprio inſignis. Ab ea habet Auis, vt ouum producat Animam à Progenitoribus illi communicatam includens, ac cortice conſeruans; aptum quocumque calore Solis, Ignis, incubantis Auis, & huiuſmodi fotum in auem ſuæ ſpeciei euadere, pennis conueſtiri, volare aptum, & forma, quam poſſidet, & non alia conformatum. Ab ea Coruus crocitare nouit, pennis nigris veſtitur, & cætera ſortitur Coruinæ naturæ conuenientia. Pauo item habet ab ea ipſa Anima, vt cauda tam affabrefacta ditetur, vt ſtridore ſit præ cæteris auibus notabilis, & cætera præſeferat, quæ Pauonis naturam conſtituant. Ab ea Equus hinnit, magnanimitatem præſefert, curſu plurimum valet, ac bello aptus eſt, Bos mugit, cornibus dotatur, ruminat, laboris tolerantiſſimus: Leo rugit, ſuperbia iubæ inſignis graditur, aliis animantibus dominatur: Homo tandem erectus incedit, ſermone, ac loquela dotatur, & Intellectione aliis quibuſcumque viuentibus in ſubcæleſti hoc globo præeſt, & manibus ſibi cuncta ſubiicit, ac alia quæcumque animalia ſibi obedire facit. Anima ergò omnium Animalium, Homine excepto; quia à Progenitoribus per ſemen traducitur, & eſt, vt ita dicam, pars ipſius Animæ Genitoris, non niſi ſimilem prolem Progenitoribus efformare poteſt, & quia Roſæ planta florem odoratiſſimum producit,

ſemen à Roſæ Planta deciſum traducens ſe cum animam ipſius Plantæ, eundem florem eadem imagine, eodemque odore inſignem, de ſe noua Planta elicita producere à Natura aptum eſt, & ſic de cæteris. Internoſcamus ergò, obſecro, iam Animæ ipſius naturam, neque adimamus illi vim, & energiam, quam habet; eam aliquibus mendicatis Agentibus tribuendo, quod dum aliqui ſeſe excarnificant, vt aſſequatur, non aliter certè facere mihi videntur, quàm faciat homo lumine captus, longè à ſe id manibus quæritans, quod propè ſe habet. Quærimus extra corpus viuentis Agens operationum, quæ in eo conſpiciuntur, quod in eodem corpore continetur, & eidem corpori intrinſecum eſt. Eludendæ ergò omninò eorum opiniones ſunt, qui corpora viuentia à Cœlo, à ſtellis, ab Anima Mundi, à Calore, à Sole, ab Vtero, à Progenitorum formatrice, aut ab huiuſmodi aliqua cauſa efformari, ac diſponi ſibi perſuadent, cùm omnes prædictæ cauſæ, ac ſi quæ præter Animam de nouo excogitari poſſint, extrinſecæ ſint, neque aptæ ad operationes vitæ in alieno corpore edendas; cùm enim neceſſe ſit vt quod generatur ab aliquo,
14. & id ipſum quod generat, ſint idem ſpecie, vel genere, Auerr. *libro ſecundo*, *de Generat. Animal. capite primo*, & cùm conſtet ob id operationes corporis viuentis ſimiles apparere generanti, conſtat ex conſequenti, eas cauſas longè diſtare à Natura corporis generati, & ſic nequaquam poſſe eſſe principium vllarum operationum in ipſo apparentium. Rectè igitur dictum eſt, Animam eſſe principium vitæ, & operationum corporis viuentis. Porrò licet hæc definitio tanquam vniuerſalis etiam Animæ Rationali conueniat, ſi tamen peculiariùs eam definire quis ambigeret, vno commutato verbo dicere poſſet, Animam Rationalem eſſe principium vitæ, &
15. operationem corporis humani, ſumendo tamen corporis nomen pro toto compoſito, nimirum pro ipſo Homine, quia Intellectio, quæ eſt omnium operationum in Homine nobiliſſima, nullatenùs à corpore dependentiam habet. Sed eadem definitio, quæ cuicumque Animæ adaptari poteſt, vnico commutato verbo, vt in definitione Animæ Rationalis factum eſt, poteſt particularibus Animalium ſpeciebus aptari.

16. Tametſi denique Animæ inter ſe plurimùm differant, & maximè ab alia quacunque differat Rationalis, quia immaterialis, ac per ſe ſubſiſtens cùm ſit, cæteræ omnes materiales ſunt, nec per ſe ſubſiſtentes, ſed à materia inſeparabiles, & hæ ipſæ Animæ cæterorum Animalium differant inter ſe provt magis, aut minùs ad ſpiritualem naturam accedunt, aut ab ea recedunt, & provt magis, aut minùs in materia ſunt immerſæ, eique affixæ, & inhærentes, tamen Anima quæcumque etiam ignobiliſſima,
17. plurimumque materialis, diuinitatis propè cuiuſdam particeps à ſummo Creatore facta videtur, ob quam tanta, ac tam multa etiam in viliſſima materia viuentium corporum machinari valeat, quorum nè minimum quid humanus Intellectus ſumma ſua induſtria imitari poteſt; Ipſa inſenſibilium vegetabilium Anima quot, & quanta in humillimis plantis efficere conſpicitur? Plantas, virgulta, arbores ſuis quaſque foliis, ſuo flore, ſuo fructu, ſuo ſemine, ſuo odore, ſuis qualitatibus, ſuis figuris ad amuſſim, & nihil omninò aberrans ad ſimilitudinem ipſam Progenitorum, & non aliàs imbuit, atque exornat; quarumquidem rerum vnaquæque per ſe poteſt ſummam admirationem obſeruantibus excitare, quæ tamen admiratio, etiam ſi tanta ſit, tamen generatrici virtuti comparata nullius momenti videri poſſet: nam nonnè virtutum penè diuinam Animam etiam horum vegetabilium habere dicemus, quæ poſſit ex ipſis Plantis ſemina producere alias animas continentia, quarum virtute tot numero nouæ plantæ eandem omnes, ac ſingulæ virtutem habentes ex tam puſilla, ac modica materia, procreare valeant, vt creſcant, & multiplicentur iuxta ſummi Opificis benedictionem, vndè earum ſpecies conſeruentur? Quid inſuper de Animalibus, quid tandem de Homine creaturarum omnium inferiorum nobiliſſima dicemus? Quam minimam rem primò, quam poſteriùs admirari oporteat, ſi etiam minima in minimis, ac abiectiſſimis creaturis nunquam deſituram admirationem excitare in nobis valent? Mira autem hæc omnia, ac ſingula ab Anima, quam ex ſummi Creatoris iuſſu prima viuentia receperunt, non ab alio Agente promanare iam certus vnuſquiſque eſſe poterit, qui Naturæ opera, non ex aliena opinione, ac non ſubſiſtentibus ſuppoſitionibus, ſed ex vero, reali, ac ſenſato diſcurſu examinare volet.

SVMMARIVM.

18 *Anima eſt indiuiſibilis.*
19 *Forma materialis eſt inſeparabilis à materia.*
20 *Semen quando fiat animatum.*
21 *Semen ad quem finem à Natura procreatum, Et n.29.*
22 *Anima Genitoris in cæteris viuentibus communicatur ſemini, vt vis fermentatrix communicatur Maſſæ Panis à fermento.*
23 *Anima Genitoris in cæteris viuentibus communicatur ſemini, vt communicatur flamma à candela accenſa candelæ extinctæ.*
24 *Anima flammæ rectè æquiparata.*
25 *Materia non generat formam, ſed eſt propter formam.*
26 *Agens extrinſecum non poteſt generare corpus ſimile genitori ipſius ſeminis.*
27 *Operationes iam perfectæ, & adultæ Plantæ, ſunt à propria Anima Plantæ.*
28 *Dator principij tranſmutationis eſt dator finis ipſius formæ. Et num....*
30 *Ineſt in ſemine omnium quod facit, vt fœcunda ſint ſemina, ex Ariſtotele.*
31 *Nihil conferre poteſt alteri id, quod non habet.*
32 *Materia non poteſt eſſe denudata à forma.*
33 *Quod ſufficit ad difficiliorem effectum, ſufficit ad faciliorem einſdem ſpeciei.*

34 Ex

34 *Ex Naturæ præſcripto ſpecierum conſeruatio ſit per indiuidua mediante ſemine.*

35 *Animæ præſentia cognoſcitur ex proprÿs operationibus, & num.* 114.

Semina quorumcunque viuentium, Homine excepto, propriam Animam ex traduce à Progenitoribus recipere.

QVÆSTIO II.

SAtis patêre poterat id, quod probandum
in præſenti particula proponitur ex ſu-
pradictis, niſi præſtare iudicaſſem hoc ipſum
vlterioribus, efficacioribuſque rationibus
commonſtrare; nam non ſic facile perſuaſu
18. nonnullis eſt, quomodo Anima, quæ indiui-
ſibilis eſt, vt omnes formæ ſunt, Ariſtot. 3. *de
Anima tex.* 24. & *ibi* Auerr. *in comm.* & 3. *Phy-
ſic. tex.* 68. & 6. *eorumd. tex.* 45. & Auerr. *in
comm.* communicari ſemini poſſit ab ipſis Pro-
genitoribus, qui tamen vbi cognoſcant, Ani-
mam cæterorum viuentium, Homine excepto,
eſſe formam materialem, ac ita materiæ in-
hærentem, vt ab ea ſit inſeparabilis, vt mate-
19. riales omnes formæ ſunt, Ariſtot. *lib.* 3. *de Ani-
ma tex.* 4. & *ibi* Auerr. *in comm.* & *lib.* 4. *Phyſic.
tex.* 18. vbi idem Auerr. non difficulter admit-
tent, eam, quamquam per ſe ſit indiuiſibilis,
ad diuiſionem materiæ diuiſibilem euadere, &
ab vno ſubiecto in aliud ſe communicare, idem
Ariſtot. *lib.* 8. *Phyſic. tex.* 38. & *ibi* Auerr. *in com-
ment.* quod duplici exemplo quanam ratione
fiat declarari poteſt, ſi anteà illud addamus,
Animam non idcircò, quòd ſeſe per genitorem
ſemini communicet, diuidi, ſed communicare
ſe materiæ ſeminis ab ipſo generante deciſæ,
ac diuiſæ, quemadmodum non idcircò, quòd
eadem anima communicet ſe oculo, auri, pa-
lato, aliiſque partibus corporis, in tot partes
diuiditur, quot ſe communicat; ſed vt per
eam oculus videt, auris audit, palatum gu-
ſtat, ſic per eãdem ſemen prolificum euadit. Et
quamquam obiici poteſt, quòd prænominatæ
partes, nempè Oculus, Auris, Palatum, non
ſint à corpore diuiſæ, & idcircò Anima, quæ
totum corpus informat, bene communicare ſe
illis poſſit, non ſic autem ſemini, quod eſt cor-
pus à toto diſiunctum; Tamen dicendum, quòd
20. ſemen non recipit Animam poſtquam eſt à
toto diuiſum, ſed in ipſo actu diuiſionis à toto,
quia dum eſt toto vnitum cum cæteris parti-
bus ſuo modo viuit, & particeps eſt ipſius
Animæ, per quam prolificum euadit, & à toto
diuiſum, & conuenienti vaſe receptum, animal
21. ex ſe conſtituit, ad eumque finem à Natura
ordinatum id eſt, vt generans ſemen anima-
tum generaret, per quod poſſet aliud indiui-
duum ſimile generanti producere ad ſpecierum
propagationem. Sed duobus promiſſis exem-
plis res illuſtrari poteſt, ſi dicamus, Animã Ge-
nitoris, nimirum Indiuidui ſemen generantis,
communicari ſemini non aliter, quàm vis fer-
mentatrix à fermento communicetur maſſæ
22. panis; non ſolùm enim virtus illa communi-
cat ſe maſſæ illam fermentando, ſed tribuendo
inſuper eandem virtutem fermentatricem, qua
poſſit aliã Maſſam fermentare, & hæc aliam in
infinitum, abſque eo tamẽ, quod vis illa in pri-
mo fermento exiſtens quicquam de ſua virtute
vllo modo diminuat. Eodẽ quoque pacto Cã-
dela accenſa communicat flammam ſuam can-
delæ extinctæ, neque tamen eius lumen quic-
quam diminuitur, vnde Ennius apud Cic.

Vt qui lumen de ſuo lumine accendit, facit,
Vt nihilominùs ipſi luceat, quàm cui accenderit. 23.

Sed non modò flammam, & lumen cõmunicat
candela accenſa extinctæ abſque proprij lumi-
nis diminutione, ſed etiam virtutem ſe cõmũ-
nicandi aliis candelis, & ſe multiplicandi in
infinitum, ac prætereà ipſam omnẽ virtutem,
quam à Natura ſortitur, omnia in ſuã ſubſtan-
tiam, ac pabulum conuertendi, vt ignis natura
requirit; & in ſumma, candela accenſa ſua flam-
ma ſe alteri communicando, veluti progignit
alias ſimiles candelas accenſas non minori vir-
tute præditas, ſed eadem omninò, quam ipſa
habet, inſtructas. Eodem igitur pacto dicen-
dum, Animam quorumlibet viuentium, ſi
Humanam excipiamus, tanquam flammam
communicare ſe ſeminibus ab ipſis viuentibus
deciſis, ac vnà communicare illis eãdem pror-
sùs virtutem, quam ipſa in corpore viuente
poſſidet, abſque eo quod ipſa quicquam dimi-
nuatur, aut deterioris conditionis euadat, aut de
inſita ſibi à Natura virtute aliquid amittat. Et
appoſitè quidẽ Anima cæterorum viuentium 24.
flammæ aſſimilatur, quemadmodũ enim flãma
eſt quid ſummæ actiuitatis, materiæ tamen ita
inhærens, vt ab illa ſit inſeparabilis, nec ad
longius temporis ſpatium vitam protrahat,
quàm ipſa materia duret, & ipſa pereunte
prorsùs extinguitur, ſic etiam prædicta Anima
eſt ſubſtãtia tenuiſſima ipſius corporis animati,
ac ſummæ actiuitatis, ſed materiæ ita affixa, vt
ab ea inſeparabilis omninò exiſtat, nec ad diu-
turnius temporis ſpatium viuat, quàm materiæ
ipſi adhærere poſſit, nã ab ea ſeparata illicò in
Auras euaneſcit, & in nihilũ abit, interitque; &
quemadmodũ flamma materiæ apprehenſa, ſe-
ipſam, vt dixi, multiplicat, ſi nouam materiam
obuiam habeat, cui ſe communicare, & adhæ-
rere poſſit, ſic & Anima cæterorum viuentiũ ſe
ipſam multiplicat communicando ſe in iiſdem
viuentium corporibus ſemini, quod intrà ſe
generant; materia nempè ad id Natura pro-
ducta, & elaborata, vt inde noua indiuidua
emergant ad ſpecierum perpetuitatem.

Iam verò quanam potiori ratione probari
id ipſum firmiter poſſit, enitendum; patet igi-
tur nonniſi ex ſemine formari poſſe corpus
viuens ſimile Genitori, à quo ſemen eſt de-
ciſum. Corporis ergò formatio vel fit ab
ipſo ſemine prout eſt materia abſque Anima,
vel ab Agente aliquo extrinſeco, vel ab alio
Agente præter Animam ipſi ſemini intrinſe-
co. Ab ipſo ſemine fieri non poteſt, quia ma-
teria non generat formam, ſed eſt propter for- 25.
mã, nõ forma propter materiã. Ariſt. *lib.* 2. *Phyſ.
tex.* 26. & *lib. eod. tex.* 91. & in vtroque loco
Auerr. *in comm.* præterquam quod materia nul-
lam habet potentiam actiuam, D. Thomas
part. 3. *ſumm. quæſtione* 32. *articulo* 4. & nihil
generat ſeipſum, vt notum eſt. Nec forma-
tio fieri poteſt ab Agente extrinſeco, vt iam 26.
probatum eſt, & Agẽs extrinſecum non poteſt

generare corpus ſimile Genitori ipſius ſeminis, cùm nihil habeat commune cum huiuſmodi Genitore, nec ſimile genitori exiſtat, vt ſimile generare poſſit. Reliquum ergò eſt, vt corporis formatio fiat ab Agente aliquo ipſi ſemini intrinſeco, ſed hoc non poteſt aliud eſſe, quàm Anima, ergò in ſemine ineſt Anima, à qua pendet corporis viuentis formatio. Quòd autem hoc Agens intrinſecum non poſſit aliud eſſe, quàm Anima, adeò videtur patere, vt probatione non egeat. ac profectò ſi quis velit, aliud in ſemine Agens reperiri, quàm Animam, debet notificare, quodnam illud Agens ſit, at hoc non crediderim ab vllo Philoſopho quantumuis acuti, ac perſpicacis, aut etiam contentioſi ingenij aſſignari poſſe.

Præterea vbi ſemen cæterorum Animalium non eſſet Anima dotatum, neque Animam propriam à Genitoribus traduceret, neceſſe eſſet, illam de foris aduenire, & à ſemine eſſe ſeiunctam, & per ſe ſubſiſtere: ſed ſi hoc eſſet, Animæ Brutorum, cæterorumque omnium Animalium non minùs quàm Anima Rationalis eſſent immortales, cum hæc verè à ſemine ſit ſeiuncta, & per ſe ſubſiſtat, & de foris adueniat, & ſit immortalis; ſed hoc eſt falſiſſimum, ergò neceſſe eſt, ſemen cæterorum viuentium ſecum Animam à Genitoribus traducere, vt inde corpus viuens efformetur. Vlteriùs ſi ſemen cæterorum Animalium non haberet Animam, operationes apparentes illicò atque in actum producitur, eſſent alterius Agentis, non propriæ Animæ, ſed hoc eſt impoſſibile, quia cùm operationes in perfecta
27. Planta, ſeu alio quouis viuente conſpicuæ ſint à propria Anima, à propria quoque Anima debent procedere operationes quandocumque Planta, vel aliud quodlibet viuens iiſdem ope-
28. rationibus ſe prodit, *cùm dator principij tranſmutationis: ſit dator finis ipſius formæ*, verba ſunt Auerrois, *lib.2. de Gener. Animal. cap.2.* Ergò ſi operationes perfecti viuentis ſunt à propria Anima, operationes apparentes primùm in ſemine erunt ab Anima in ipſo ſemine exiſtente, & hoc pacto ſemen erit animatum.

29. Addendum his, quòd ſemen in viuentibus à Natura eſt deſtinatum ad ſpecierum propagationem, ſed id ſruſtrà à Natura factum videretur, niſi aliquid ineſſet in ſemine, per quod aptum fieret ad ſpecierum conſeruationem, nempe ad producendum viuens eiuſdem ſpeciei, cuius eſt generans, à quo ſemen
30. eſt deciſum. *Ergo ineſt in ſemine omnium, quod facit, vt fœcunda ſint ſemina*: ita docente Ariſtotele *citato libro ſecundo de Generat. Animal. capite tertio*, neceſſe autem eſt, vt hoc ſit ſemini intrinſecum; nam ſi ſecùs eſſet, illa aptitudo conſeruandarum ſpecierum non eſſet ex parte ſeminis, ſed ex parte Agentis extrinſeci, quamobrem Ariſtoteles, *ineſt*, inquit, *in ſemine*, hoc eſt cum ipſo ſemine prodit id, quod illud fœcundum facit, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, ſemen habet in ſe principium tale, quod illud facit fœcundum, nempe habet in ſe principium, per quod ſit aptum producere corpus viuens ſimile genitori, à quo ſemen prodiit. Hoc ergò, quod ineſt in ſemine viuentium, & per quod fœcundum eſt, oportet, vt Agens ſit nobiliſſimum, cùm ad ipſum pertineat, & ſuæ actioni demandetur ex ipſius rudi ſeminis materia, formare, & conſtituere corpus viuentis ad exquiſitam normam, & inimitabilem ſimilitudinem Genitoris; at in ipſo ſemine aliud agens ad hoc ipſum aptum ineſſe, quàm Animam, ſibi perſuadere, delirare eſt.

Inſuper ſi ſemen non haberet Animam, ſequeretur ex inanimato produci animatum, quia corpus viuens eſt animatum, & animatum, & ex ſemine formatur, ſed hoc eſt impoſſibile, quia nihil conferre poteſt alte- 31.
ri, quod in ſe non habet, quomodò ergò ſemen non habens Animam communicabit Animam corpori viuenti ex ipſo producendo? vndè ergò habebit Animam corpus, quod vitam acquirit, & Animæ operationes molitur, vbi in ſemine non inſit Anima à Genitore ipſi communicata?

Adde his, quòd Materia non poteſt eſſe 32.
denudata formâ, Auerr. *libro ſecundo, Phyſ. comment.* 12. ſed ſemen eſt materia, ergò nunquam denudata erit formâ; Cùm verò forma ſit natura, Ariſtoteles *citat. lib.* 2. *Phyſ. text.* 12. & *ibi* Auerr. *in comment.* & ſemen à Natura habeat, vt ſit prolificum, ſequitur quòd ſit prolificum per formam; ſed non poſſet eſſe prolificum, niſi viueret, neque viueret, niſi haberet Animam, ergò ſemen habet Animam, quæ eſt forma ipſius ſeminis, qua recedente non ampliùs eſt prolificum, quia corrumpitur, corruptio autem ſequitur ad formæ receſſum, forma verò eſt Anima.

Præterea quod ſufficit ad difficiliorem ef- 33.
fectum producendum, multò magis ſufficere poteſt ad effectum faciliorem eiuſdem rationis; ſed Anima quæ eſt in perfecto viuente ſufficit ad omnes operationes corporis ipſius viuentis etiam difficiliores, & nobiliores, ergò multò magis ſufficiet ad rudiores operationes imperfecti viuentis; vnde Anima, quæ regit corpus iam perfectiſſimi viuentis ex ſe, & nulla ope alterius Agentis adiuta, multò faciliùs moderabitur corpus ſeminis, ex quo viuens produci debet, & ſic, cum operationes corporis perfecti viuentis ſint eiuſdem rationis eum operationibus viuentis imperfecti, de neceſſitate tam hæ, quàm illæ, ab vno, eodemque Agente proficiſcentur; vnde cum illæ dependeant ab Anima, hæ quoque dependere dicendæ ſunt ab Anima, & conſequenter in ſemine inerit Anima.

Cæterùm, vt iam iterum ſuperiùs dice- 34.
bam, ex Naturæ præſcripto ſpecierum conſeruatio fit per Indiuidua, mediante ſemine; vel ergo Indiuidua ad hanc ſpecierum conſeruationem concurrunt ſemine Anima denudato, & ſic præſtabunt tantummodò nudam materiam pro conſeruandis ſpeciebus, nec poterit eo modo dici per ipſa eas conſeruari, ſed per Agens quodcunque conferens ſemini Animam. Vel Indiuidua communicant aliquid ſemini, per quod aptum ſit ad conſeruandas ſpecies, nempe ad producendum ex ſe corpus viuens ſimile Generanti,

ranti, à quo eſt deciſum, & habemus intentum, namque hoc illud eſt, à quo non ſolùm corpus formatur, ſed per quod operationes omnes corporis viuentis fiunt, quod nihil aliud eſt, quàm Anima, ergò in ſemine ineſt Anima.

Denique argumentum, quod ab operatiónibus apparentibus deducitur, indiſſolubile eſt; nos enim Animæ præſentiam non aliunde comprehendimus, quàm ex propriis ipſius Animæ operationibus, vt notum eſt, Ioann. Fernel. *lib.5. Phyſiol. cap.1.* ſed hæ operationes apparent in ipſa prima ſeminum conceptione (quomodocumque fiat) vel in ipſo primo momento, quo deducuntur ad actum, ergò in ipſo primo momento in ipſis ſeminibus præſens Anima eſt: quàm abſurdum autem futurum eſſet dicere, operationes apparentes in prima corporis viuentis productione ex ſemine, non eſſe ab Anima propria, videant qui huiuſmodi figmenta nobis imponere poſſe ſe credunt. Neque dicas ex motu magis, ac certiùs deprehendi Animæ præſentiam, quàm ex aliis operationibus: Quia hoc gratis dicitur, dùm aliæ operationes motum præcedentes alteri agenti tribui non poſſunt, quàm Animæ.

35. Hæc ſi veritatem habent, facile tanquam inane quid eluditur differentia Animationis maris, & fæmellæ, quam Doctores omnes vnanimiter ponunt; tam mas enim, quàm fæmella in ipſo primo momento conceptionis ſeminum progenitorum Animam de foris à Deo infuſam recipit; licet deinceps ſeriùs moueatur fæmella, quàm mas; ex quo motu tam Philoſophi, quàm Medici arguere conſueuerunt Animæ præſentiam, quam tamen multò rationabilius ex vitæ operationibus, & ex formatione ipſius fœtus, quæ illicò à conceptione initiatur, arguere debebant, neque enim abſque Animæ præſentia aut formari, aut viuere, aut vllo modo operari fœtus poteſt, quia nihil horum ab alia cauſa dependere poteſt, quàm ab intrinſeca, neque in fœtu vlla alia intrinſeca cauſa imaginari poteſt, quàm ipſa Anima. Cur ergò, inquies, tanta differentia interuenit inter Marem, & fæmellam, quoad primum motum in vtero materno excitatum? quia, inquam, materia, & ſpiritus, ex quibus alteruter coagmentatur, non ſunt eiuſdem conditionis, & vigoris; materia namque ex qua producitur mas, minùs excrementis abundat, maiori ſpirituum copia turget, & calorem viuidiorem obtinet; contrà, materia, ex qua producitur fæmella, magis excrementitia humiditate referta, ſpirituum minùs ferax, & calorem ab ipſa humiditate refractum habet; vnde conſequens omninò eſt citiùs ſuas operationes exerere Animam, vbi materiam aſſecuta ſit, ex qua mas, quàm ex qua fæmella procreari debet. Quod vt magis magiſque confirmetur, obſeruandum, quòd cùm non omnium Marium, neque omnium fæmellarum idem ſit temperamentum eademque virtus, non omnes ideò Mares vno, eodemque tempore, ſed alij citiùs, alij ſeriùs primos motus in vtero excitant, ſic etiam & fæmellæ, vnde obſeruare licet, Mares nonnullos ob eorum imbecillitatem ſeriùs moueri, quàm fæmellas, & alia ex parte, citiùs fæmellas nonnullas ob earum robur moueri, quàm Mares. Nam quid cauſæ eſſe poteſt, quò minùs omnes vno eodemque tempore animam recipiant, ſi ea ab extrà aduenit, & ab ipſo Deo infunditur? Dices, fœtum non debere recipere Animam Rationalem, niſi perfectè organizatus ſit; hæc autem organizatio non eodem tempore in ſingulis perficitur ob temperamentorum, & virium varietatem, vnde & Anima diuerſo tempore in diuerſis conceptibus ſe prodit. Sed hoc mihi videtur Deum Naturæ ſubiicere, qui expectare debeat antequam Animam infundat, fœtus organizationem ab ipſa Natura machinatam; vnde ne in tam impiam opinionem labamur, dicendum, fœtus omnes in primo conceptionis momento tam Mares, quàm fræmellas Animam ab ipſo ſummo Opifice tum primum & creatam, & infuſam recipere, neque vllam in animatione differentiam Maris, & fæmellæ ſeruari. Ac profectò illud maximè ponderandum in hoc negotio videtur, quod annuimus, nempe quod ponere neceſſitatem infundendæ Animæ Rationalis non niſi quando fœtus eſt perfectè organizatus, eſt liberam Dei agendi potentiam ipſi Naturæ ſubiicere; quod abſit vt affirmemus: ipſe primus rerum Opifex & creare, & eodem momento infundere in humana ſemina ſimul congredientia, ac conceptum conſtituentia Rationalem Animam quandocumque libet, conſueuit, non coactus ad id præſtandum à corporis organizatione per ipſam Naturam conſtituto tempore facta.

Verum enimuerò videor mihi actum agere, dum multi doctiſſimi Viri, ac Philoſophi inſignes, & maximè ex Recentioribus; Æmil. Pariſan. *Nobil. exercitat. de ſubtil. libro quinto, exercitatione prima, capite tertio*, & Daniel. Sennert. *in libro Hypomnem. numero 4. capite ſexto*, eam veritatem, quòd nempe ſemen ſit animatum, propalarunt, ac firmiſſimis quidem rationibus roborarunt, argumentis in contrarium adductis pleniſſimè ſatisfacientes, ita vt mihi omnem prouinciam ademptam velim aliquid vlteriùs addendi, aut reſpondendi, dum Lectorem meum humaniſſimum ad eos, nè tædio illi ſim, remitto, dum iis ipſis, quæ prædicti Auctores optimè, ac diligentiſſimè præſtitêre, ſermonem protrahere inaniter videar; dummodò tamen ab vtroque me omninò in eo diſſentire Lectorem admoneam, quòd ſemen humanum ſit non ſecùs ac cætera quæcumque ſemina animatum; Ego verò nullo modo Animatum eſſe exiſtimo, ſed maximè falſam, & hæreticam Sennerti ſententiam pronuntio, qui humanum ſemen Anima Rationali dotari contendit, eamque ex traduce eſſe; licet autem tolerabilior ſit Pariſani opinio exiſtimantis, idem ſemen humanum Anima ſenſitiua tantùm dotatum eſſe, quam ex traduce à Progenitoribus deriuari credit, tamen neque hanc opi-

nionem eſſe veram firmiſſimis rationibus commonſtrabo.

SVMMARIVM.

36 *Anima Rationalis non eſt ex traduce, & contrarium affirmare hæreticum eſt.*

37 *Si Anima Rationalis eſſet ex traduce, non poſſet eſſe immortalis. Et numero 67.*

38 *Hominis creatio in Sacra Geneſi quantum differat à creatione cæterorum viuentium.*

39 *Rationalis Anima eſt immortalis. Et numero 72.*

40 *Animæ Rationalis immortalitati quæ repugnent.*

41 *Non poteſt à re corruptibili res incorruptibilis generari.*

42 *Anima Rationalis non poteſt per materiam ſe vllo modo propagare.*

43 *Animam Animæ miſceri, Hippocrati.*

44 *Anima Rationalis eſt ens per ſe ſubſiſtens. Et num. 65.*

45 *Vnum ens habere duas formas totales ſubſtantiales eſt impoſſibile.*

46 *Anima Rationalis eſt ens perfectum, & completum.*

47 *Perfecto nihil addi poteſt.*

48 *Ex duobus entibus per ſe non poteſt vnum ens per ſe fieri.*

49 *Generari ex materia non idem eſt ac traduci ex materia.*

50 *Quod aliqua ratione generatur eſt corruptibile.*

51 *Semen licet ſit animatum ſecundùm Sennertum, cur non potuit dici Homo.*

52 *In ſemine apparent operationes Animæ.*

53 *Viuificatio ſeminis eſt operatio Animæ provt Anima eſt, non provt eſt hæc Anima.*

54 *Semen, ſi eſſet dotatum Anima Rationali, eſſet Homo.*

55 *Forma ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minùs.*

56 *Anima Rationalis ſi ſit ex traduce, eſt forma partialis, & incompleta.*

57 *Si Anima Rationalis eſſet ex traduce, irrito exiſtente ſemine, illa Anima corrumperetur.*

58 *Dato vno abſurdo, neceſſe eſt inde plura conſequi.*

59 *Semen non poteſt eſſe fœcundum, niſi viuat, neque viuere, niſi habeat Animam.*

60 *Proprium ſemper ineſt, & nunquam ſeparatur ab eo, cuius eſt proprium.*

61 *Quod ſecundùm ſe conuenit alicui, eſt ab ipſo inſeparabile.*

62 *Ex vnico concubitu aliquando fit multiplex conceptus.*

63 *Anima immortalis non patitur diuidi ad materiæ diuiſionem, vt mortalis.*

64 *Separata forma à materia ſequitur compoſiti corruptio.*

66 *Anima ex ſemine traducta, non eſt ab eo ſeparabilis, neque abſque ſemine exiſtit.*

68 *Homo ſecundùm Animam tantùm ad Dei imaginem factus eſt.*

69 *Anima cæterorum viuentium cum ſemine à Genitoribus traducuntur, & ſunt formæ partiales.*

70 *Conceptus non fit ex vnico ſemine Viri, ſed ex eo ſemini muliebri iuncto.*

71 *Anima eſt tota in toto, & tota in qualibet parte.*

73 *Si Anima Rationalis eſſet ex traduce, ſequeretur, Chriſtum Dominum non fuiſſe verum Hominem.*

74 *Chriſtus Dominus fuit verus, ac perfectiſſimus Homo.*

75 *Chriſtus Dominus fuit omnium hominum perfectiſſimus.*

Animam Rationalem ex traduce non eſſe.

QVÆSTIO III.

CVM pateat ex Theologica veritate, Animam Rationalem, non vt cæteras viuentium Animas, ex traduce eſſe, & hæreticum ſit contrarium aſſerere, D. Thom. 1. *par. ſumm. quæſt.* 118. *art.* 2. *in c.* videtur ſuperfluum Phyſicis rationibus id ipſum demonſtrare; quia tamen res agitur cum Philoſopho, qui Theologicæ veritati non facilè acquieſcet, neceſſarium omninò eſt, illum phyſico diſcurſu conuincere, & ſuiſmet principiis, & conceſſis propoſitionibus meræ falſitatis redarguere. Sed, vt clarè pateat, in quibuſnam eius opinionem impugnemus, binas eius propoſitiones in medium afferamus, ex quarum contrarietate appareat, illum mirum in modum in alterutra cæcutiiſſe, altera pro vera acceptata. Prima propoſitio eſt, *Animam Rationalem ex traduce per ſemen à Progenitoribus haberi.* Secunda autem primæ de directo contraria, *Rationalem Animam eſſe incorruptibilem, & immortalem.* Quas propoſitiones vbi ille ſui, qua pollebat, ingenij acutie, vt decuit, examinaſſet, luce clariùs perſpexiſſet, vnam aliam deſtruere: nam dato quòd Anima Rationalis ex traduce habeatur, non poteſt eſſe immortalis; & dato quod immortalis ſit, non poteſt ex traduce haberi. Sed quis interim eſt, qui Sennerti affectatam cæcitatem malitiæ inſimulare non debeat, vbi nouerit, illum, qui nolle ſe Theologicis rationibus contendere profitetur, ex ſacræ tamen Scripturæ verbis ſuo modo intellectis falſas ſuas aſſertiones roborare ſtuduiſſe, ac data opera recuſaſſe differentiam animaduertere, quam inter creationem Hominis, & cæterorum Animalium ipſa ſacra Hiſtoria apertiſſimè, nec vlla ex parte dubia enarratione in medium affert, quam tamen ſumma animaduerſione proſecuti ſunt non Theologi ſolùm, ſed etiam Medici, vt Franc. Valleſ. *in ſua ſacra Philoſ. capite* 4. Hanc ſi ille ſano iudicio examinaſſet, nunquam in tam impiam, & erroneam ſententiam præcipitem ſe dediſſet; nempe quòd Anima Rationalis non ſecùs ac cæteræ corruptibiles, & mortales ex traduce habeatur. In ſacra igitur Hiſtoria, Hominis creatio non

non ſolùm quoad Animá,ſed etiam quoad ipsũ corpus multùm diuerſificatur à creatione cæterorum Animalium,quia cætera ex ipſis elemẽtis Dei iuſſu creata ſunt corpore ſimul & Anima cõpaginata;Homo verò antè(loquendo reſpectu noſtri)corpore ab ipſomet Deo formatus eſt,ac dehinc Animam recepit ab eodem Deo. Inſtituit ergo Deus ipsá Naturã, illiq; facultatem dedit ex ipſa Elementorũ materia omnia, ac ſingula Animalia per ſuas ſpecies generãdi, ibi. *Germinet Terra herbam virentem,Producant aquæ reptile Animæ viuentis,Producat Terra Animã viuentẽ in genere ſuo*,vndè non reſtricta fuit Naturæ poteſtas ad generanda tantùm corpora viuentiũ Anima deſtituta,ſed extenſa ẽſt ad generanda corpora ſimul cũ Anima,quia ſi fuiſſet ad generationẽ tantùm corporum,fruſtratoria futura erat benedictio poſtmodũ ſecuta ipſius Creatoris, *Creſcite, & multiplicamini*. At verò Hominis creationẽ & quoad corpus, & quoad Animã ſibi reſeruauit, ibi, *Faciamus Hominem ad imaginem , & ſimilitudinem noſtram*. Vndè immediatè formauit illum de limo terræ,& inſpirans in faciem eius ſpiraculum vitæ, factus eſt in Animam viuentem. Quis ergò tam conclamatæ cæcitatis homo eſt, qui ex hac ſacræ Hiſtoriæ enarratione apertiſſimè nõ videat,cætera viuentia ſimul cũ corpore Animã recepiſſe cũ ipſa materia productã,Hominẽ autẽ Animã ab extra ab omni materia ſeiunctam, & incorpoream ſortitum fuiſſe ab ipſo Deo infuſam, non quidem ex ipſius Dei ſubſtantia,D.Thom. *par.1.quæſt.90. art.1. in c.* ſed tunc primùm ab ipſo creatam?Et hæc quidem ſola per ſe ſacræ Hiſtoriæ enarratio (ſi quam fidem ſacræ Hiſtoriæ Sennertus habet)illum veritatis admonere debuit , cùm nobiliſſima creatura ad Dei ipſius imaginem facta, & quæ ſecundùm Animam, & ſecundum corpus , poſt Reſurrectionem immortalis erat futura,non vt cætera viuentia & ſecundùm Animam , & ſecundùm corpus corruptioni adiudicata , debuerit produci , ſed alia,ac ſpeciali ratione , quàm generentur aliæ Animæ,ac cæteræ creaturæ ex ipſa materia progenitæ.

Sed his iã omiſſis, videndum modò ex Phyſico diſcurſu,quantoperè à veritate deuiet Sennertus,facto primo hoc fundamento ex alterutra propoſitione ipſi acceptiſſima,quod nem-
39. pe Rationalis Anima ſit immortalis : ex hoc enim vnico fundamento omnia corruere neceſſe eſt , quæ ille pro traductione Animæ Rationalis ex ſemine in medium affert. Immor-
40. talitati enim vndequaque repugnat, Animam per ſemen propagari ; repugnat immortalitati , Animam ad materiæ diuiſionem diuidi; vel quomodocumque per materiam communicari ; repugnat immortalitati , Animam Animæ miſceri , aut quacumque alia ratione vniri. Repugnat immortalitati Animam aliquomodo perfici , eo quod ſit forma incompleta , & partialis. Repugnat immortalitati, Animam aliter , quam per creationem fieri, quia fieret per generationem ex ſemine, ſed non poteſt , vt fatetur ipſemet Sennert. *Hippomn.4.cap.10.* è re corruptibili incorruptibilis
41. generari;neque poſſibile eſt,virtutem actiuam, quæ eſt in materia extendere ſuam actionem ad producendum immaterialem effectum , D.Thom.*par.1 cit.q.118.art.2. in c.*Et in ſumma ab omni veritate alieniſſimum eſt,Animam Rationalem ita materiæ aſſociari , eidemque materiæ ita hærere,vt ex ipſa,& cùm ipſa ſuam originẽ adipiſcatur.Quæcumque ergò de propagatione Animarum cæterorum viuentium Sennertus affert , à conditione Animæ Rationalis tam longè abſunt , vt nulla ex parte illi applicari poſſint : vnde quemadmodum ipſa Phyſica ratiocinatio apertè commonſtrat, Animas cæterorum viuentium tanquam materiæ affixas, eidemque perpetuò,& indiſſolubiliter inhærentes , per eandem materiam, cui affixæ ſunt,ſe propagare, ac multiplicare,& de vno ſubiecto alteri ſe communicare,vt flamma candelæ accenſæ communicatur candelæ extinctæ,eodem quoque pacto eadem Ratiocinalis Phyſica , imò & , quod maximum eſt , ipſa
Theologica veritas , dilucidè docet , Animam 42.
Rationalem materiæ nullo modo addictã, imò in totum ab ea ſeiunctam,ac per ſe ſubſiſtentẽ, non poſſe per eandem materiam ſe propagare, ac multiplicare,aut aliqua ratione alteri ſe cõmiſcere,& communicari, hoc enim tanquã erroneum,ac falſiſſimum non admittendũ;quinimò tanquam Catholicæ fidei minùs conſonũ, imò ab ea in totum alienum anathematizandũ ſentio.Quomodò enim eadem ratio eſſe poteſt entis materialis,& immaterialis,ſi omninò per propriam ſubſiſtentiam , & non ſubſiſtentiam vtrumque diſtingui neceſſe eſt ?

Neque eſt,quòd quiſquis ſic contra veritatẽ
Catholicam,Hippocr.*l.1.de Diæt.n.14.*auctori- 43.
tatem obiiciat , qui pro demente exiſtimat eũ, qui Animam Animæ non miſceri dixerit. Nam Hippocrates lumine fidei orbatus Animam in ſanguine reponit,quod idem eſt,ac ſi illã materialem,corruptibilẽ,ac mortalem eſſe affirmes,
neque per ſe ſubſiſtentẽ:ſed contrà,Anima Ra- 44.
tionalis eſt ens per ſe ſubſiſtens,nõ poteſt ergò
alteri miſceri,cũ impoſſibile ſit ex duobus en- 45.
tibus per ſe, vnum ens per ſe fieri;nam vnum, idemq; ens haberet duas formas ſubſtantiales, quod eſt impoſſibile,D.Thom.*p.1.q.76.a.3.in c.* At verò in Hippocratis ſententia,quã Sennert. amplectitur,Anima eſt in ſemine,& per ſemen à Genitoribus traducitur,& quia duplex ſemen ſecundùm ipſum,& ſecundùm veritatẽ etiã ad generationẽ concurrit maſculeũ & fœmineũ, vtrumq; autẽ eſt animatum, de neceſſitate ſequitur,Animã Animę miſceri,quod & admittit Sennert. rationibus, de quibus apud ipsũ,quas omninò inanes eſſe ſuo loco demonſtrandum.

Sed ad hanc ipſam opinionem ſequitur,quòd Anima Rationalis ſit forma imperfecta, & incompleta, & idcircò neceſſe ſit, vt perficiatur, illam cum alia miſceri,nempe illam,quæ eſt in ſemine viri miſceri cum ea, quæ eſt in ſemine Mulieris,vt ex vtriuſq; vnione fiat forma perfecta,& completa conſtituens Hominem in ſuo
eſſe.Sed ſi Sennerto Anima Rationalis immor- 46.
talis eſt,ens eſt per ſe ſubſiſtens,& ens completam,ac perfectum,nam ſi per additionẽ perfici
poteſt, non poteſt eſſe immortalis, & ſi eſt ens 47.
perfectũ, non eget, vt alteri vniatur,nam perfecto nihil addi poteſt,deficeret enim,quod eſt impoſſibile. Auerr. *lib. 1. Cœli. comment.4.* neque

48. que vt ens per ſeſubſiſtens poteſt alteri miſceri,
aut vniri, quia prætérquam quod, vt dictum
eſt,ex duobus entibus per ſe non poteſt vnum
ens per ſe fieri, nullum dari poteſt medium,
per quod hæc entia vniri poſſint, ſed quanto-
perè detrahit nobilitati Animæ humanæ, hic
Sennertus, dum vult, eam ex eo quòd partia-
lis, & incompleta forma ſit, vniri alteri, vt
perficiatur?certè hoc pacto idem erit Hominis
fatum, & Brutorum, Animam miſcibilem, &
alterabilem, vt Bruta, ſortiti; & ſic comparat
nos iumentis inſipientibus, & nos illis ſimi-
les facit, corruptioni etiam ſecundùm Ani-
mam addictos.

Neque vllo modo ſubterfugere poteſt Sen-
nertus,vbi dicat,Animam Rationalem non id-
circò dici poſſe corruptibilem, quia ex tradu-
ce habeatur, cùm diuerſum quid ſit, Animam
49. ex ſemine traduci, & illã ex materia generari,
quia generari ex materia,eſt,Animã ex materia
fieri, & produci de non eſſe adeſſe, cùm gene-
ratio ſit de non eſſe. Ariſt.*lib.*1.*Phyſ.tex.*21.ſed
traduci, & propagari ex materia, eſt, Animam
Generantis communicari per ſemen, & per
ipſum propagari, ita vt ex eo fieri poſſit nouũ
Animal ſimile Generanti.Sed hoc ſubterfugiũ
50. nihil illi ſuffragatur,quia etiãſi non idem abſo-
lutè ſit,Animã generari,& illam traduci ex ſe-
mine,tamẽ traduci ex ſemine eſt aliquo modo
generari,quod autẽ aliquo modo generatur eſt
corruptibile,Ariſt.*lib.*1.*Cæli tex.*31.& *ibi* Auerr.
*in comm.*vnde Ariſt.non ſimpliciter dixit, *quod
generatur eſt corruptibile*, ſed addidit, *quod ali-
qua ratione generatur eſt corruptibile*, vnde ſi
Anima Rationalis ex traduce habetur, aliquo
modo generatur, & ſi cum altera eſt miſcibi-
lis, alterabilis, & corruptibilis eſt.Sed contra
hanc ipſam Sennerti concluſionem obiiciebãt
aliqui,quòd ſi Anima ex traduce in ſemine ad-
eſſet,cùm ſit forma ipſius Hominis,ſemẽ eſſet
Homo. Sed huic argumento (quod ego tanti
non fecerim, quanti aliquos feciſſe noui) re-
ſpondet Sennertus,non poſſe ſemen humanũ,
etiamſi habeat Animam,dici Hominem ob di-
uerſitatem conſtitutionis ſui corporis, quia
Anima non exercet ſuas operationes in ſemi-
ne, provt exercet in corpore perfecto ipſius
Hominis, cum ſemen non ſit adhuc organiza-
51. tum,& Anima nõ poſſit organis deſtituta ſuas
operationes exercere,& idcircò ſemen,licet ſit
animatum, Homo dici non poteſt:nam in plã-
tis etiam,cæteriſque viuentibus idem verifica-
tur,quia neque ſemen Papaueris,neque Lactu-
cæ,Papauer,aut Lactuca eſt,neque ſemen equi,
nec Canis,equus,aut Canis eſt,cum corpus ſe-
minis earum Plantarum,eorumque Animaliũ,
non ſit ita ſuis organis inſtructum, vt Animæ
earum Plantarum,eorumque Animalium ope-
rationes ſuas exercere valeant.Huic tamen re-
ſponſioni obſtare poſſet, quòd ad alicuius vi-
uẽtis eſſentiam ſatis eſſe videtur,ſi aliquæ ope-
rationes Animæ in eo appareãt,neque eſſe ne-
ceſſarium omnes ſimul apparere,nam in recẽti
52. fœtu non omnes operationes apparent, vt in
animali perfecto. Modò certum eſt, in ſemine
apparere operationes Animæ, dum Anima illi
communicat vitam,& fœcunditatem;itaque ſi
Anima aliquam ex ſuis operationibus in ſemi-
ne exercet, vt patet, & Anima eſt forma dans
eſſe rei,tantundem eſt dicere, ſemen Papaueris
aut Lactucæ, & ſemen equi, aut Canis habet
Animam, ac ſi dicas ſemen Papaueris, & La-
ctucæ eſt Papauer, & Lactuca, & ſemen equi,
& Canis, eſt Equus,& Canis, non in potentia
quidem tantum, vt aliquis interpretari fortè
voluerit, ſed in actu, nam in actu eſt dum ope-
rationes exercet ad ſe pertinentes.

Verum enim verò pro Sennerto ad illud ar- 53.
gumentum reſponderi poteſt,quòd viuificatio
ſeminis non eſt operatio peculiaris alicuius
Animæ, ſed vniuerſalis conueniens omnibus
Animabus, ita vt denominatio corporis vi-
uentis non debeat à viuificatione deſumi, ſed
ab operationibus huic Animæ propriis,nempè
quæ ab ea emanare debent provt eſt talis Ani-
ma per traducem à Genitore, putà Papauere,
Lactuca, Equo, Cane, ſemini communicata;
quamuis ergò ſemen Papaueris, & Lactucæ,
& ſemen Equi, & Canis habeant Animam,
non poſſunt dici Papauer, Lactuca, Equus,
Canis actu, quia Anima adhuc non exercet in
ſemine operationes, quales Natura Papaue-
ris, Lactucæ, Equi, Canis requirit, ſed eas
tantùm quæ illi competunt, vt formæ vniuer-
ſali, qualis eſt viuificatio, & fœcundatio,
vnde nullæ ex aliis operationibus in ſemini-
bus apparent, quæ in iam productis animali-
bus, quarum ſingulæ diuerſificantur in vno-
quoque ſecundùm proprietates ſuæ ſpeciei cõ-
uenientes, & in ſumma non adaptari poſſent
ſemini animaliũ, quæ ipſis animalibus adap-
tantur, habent enim ſemina naturam particu-
larem ſemini, vt ſemini conuenientem,hoc eſt
vitam, & fœcunditatem,& nihil vltrà.

Sed quamquam hæc tueri poſſunt Sennerti
opinionem in eo, quod reſpicit animas mate-
riales, & corruptibiles, nequaquam eam tueri
poſſunt in eo,quod reſpicit Animam Rationa-
lem, quia cùm hæc de foris adueniat, & ſit
immortalis, non poteſt traduci cum ſemine à
Parẽtibus,quod ſi ſecùs eſſet,& ſemen haberet
Animam Rationalem,ſemper eſſet verũ dicere,
ſemen Hominis eſt Homo: non enim idem
poteſt eſſe de Anima Equi,& Anima Hominis,
in ſemine Equi, & ſemine Hominis exiſtente,
quia in ſemine equi poteſt eſſe Anima, quæ vt
vniuerſalis forma Animalium perfectorum
communicet ſemini vitam, & fœcunditatem
abſque eo, quòd poſſit dici, illud ſemen eſſe
Equum, quia non magis conuenit ſemini
equino vita, & fœcunditas, quàm conueniat
ſemini Canino,Bouino,Suillo,& reliquis,cum
ea operatio ſit communis omnibus viuentium
Animabus,vt dictũ eſt.At verò Anima exiſtens
in ſemine Hominis,ex ipſius Sẽnerti aſſertione
eſt Anima Rationalis,quæ diuerſificat illud ab
omnibus aliis ſeminibus,& cùm ſit forma ho- 54.
minis, ſemen illâ dotatum,erit Homo,ſed ſe-
men equi etiam dotatum Anima equi, non eſt
equus, quia illa Anima informat ſemen vt
materiam quandam ab equo deciſam, ne-
que poteſt dici forma equi quemadmodum
Anima Rationalis eſt forma Hominis,ſed quo-
modo ſaluabit Sẽnertus, ſemen traducere ſecũ
Animã à Genitore,cùm cogatur(nec pudeat il-
lum aſſerere) Animam reſidentem in ſemine

viri

Viri eſſe formam partialem , & incompletam, perfici autem , & totalem formam fieri per vnionem cum Anima exiſtente in ſemine Mulieris?certè inferiorem facit Hominis conditionem,quàm Plantarum,aut quorumcunque vegetabilium, quæ ſemina generant animata, & perfecta in ſuo genere,& non indiga,vt ab alia Anima perficiantur.Neque valeret dicere,quòd non ideò Anima Rationalis in ſemine alterutrius ex Genitoribus exiſtens dicatur imperfecta, quia verè imperfecta ſit, ſed quia vniendo ſe Animæ exiſtenti in ſemine alterutrius magis perficiatur:Nam hoc modo forma ſubſtantialis ſuſciperet magis , & minùs ; contra
55. Ariſtot. *lib.8. Metaphyſ. tex.* 10. & D. Thom. *par.1.quæſt.76.art.4.ad 4.* præterquam ſequeretur,Deum creare Animam nobiliſſimam dimidiatam, & imperfectam ; nam quandocunque hæc Anima ex traduce habeatur,neceſſariò ſe-
56. quitur (quod & admittit Sennertus)ipſam eſſe dimidiatam, & partialem formam,cùm ea non ex ſemine Viri tantùm ex vna , ſed ex ſemine quoq; Mulieris ex altera traducatur:Sed profectò, licet Sennertus ex induſtria diſſimulet, & Animæ Rationalis immortalitatem negare non audeat , tamen ſub ea opinione traductionis Animæ per ſemen, latet Anguis , itavt qui eius dicta intùs,& in cute perſcrutari,& ad trutinam reuocare voluerit,non obſcurè videbit, illum , etiamſi verbis contrarium profiteatur, de Rationalis Animæ immortalitate intrinſecè nullomodo benè ſentire. Et quanam ratione de immortalitate Animæ benè ſentire poteſt, qui eam cum ſeminis materia ita vnitam , &
57. hærentem facit , vt velit nolit, firmare cogatur, ipſam cum ſemine perire, & in auras euaneſcere quandocunque ipſum ſemen à Generante deciſum irritum euadit,neque,vt à Natura conſtitutum eſt, concipitur?nam ſi interroges Sennertum dicens , ſi Anima cum ſemine à Genitore traducitur , quid fiat Animæ illi in ſemine Viri , aut Mulieris exiſtenti , cum per ſomnij ludibria,aut alio quocumque modo eorum alteruter ſemen excernit ? ne ſcit Sennertus ſe ab hac interrogatione extricare:vndè,licet profiteatur nolle ſeTheologica auctoritate,cum de his diſputat,contendere,ſed Phyſico tantùm diſcurſu ſuas aſſertiones roborare,confugit tamen ad Benedictionem diuinam di-
58. cens , *Benedictionem illam diuinam, & dona illa gratiæ, quæ ſemini , & Animæ vtriuſque Parentis in conceptione coniunctæ liberrima voluntate , & ordinatione Deus conceſſit , nullo modo ſemini alterutrius Parentis ſeorſim exiſtenti , nec eo modo, qui ad generationem neceſſarius eſt effuſo, tribuenda eſſe.*Sed dato vno abſurdo, neceſſe eſt,plura inde conſequi. Si ex benedictione diuina tam homini,quàm cæteris viuentibus impertita factum eſt,ſecundùm ipſum,vt ſemen humanum adinſtar ſeminum quorumlibet cæterorum viuentium Animam à Progenitoribus ſecum trahat , vt Anima Progenitorum hoc modo propagata ,& multiplicata ſpeciem humanam per productionem nouorum hominum ſeruandam curet , hæc benedictio reſpiciet primò fœcunditatem ſeminis,quàm ipſius conceptionem , vel Hominis productionem per ſemen faciendam , nam concipi non poterat ſemen,

niſi fuiſſet fœcundum;at neque poteſt eſſe fœ- 59.
cundum, niſi viuat, neque viuere , niſi habeat Animam ; ergò ſemen antequam concipiatur viuit quia eſt fœcundum,& ſi viuit habet Animam. Adde:fœcũditas ſeminis vel eſt proprietas à Natura , vel non; ſi eſt à Natura , ſemper erit fœcundum , & ſemper viuet , & habebit Animam, quia proprium ſemper ineſt,& nunquam ſeparatur ab eo, cuius eſt proprium , D. 60.
Thom.1.1. *quæſt.72. art.8.* nam id,quod ſecundùm ſe conuenit alicui,eſt inſeparabile ab ipſo, 61.
idem D.Thom.*ibid.quæſt.75.art.6.in c.*ſi autem non ſit à Natura,quandò ſemen habebit Animam erit per accidens , & poterit eam habere, & non habere; quod præter omnem rationem eſt , quia de Natura ſeminis eſt , & ita ab ipſa eſt deſtinatum , vt fœcũditate poſſit ex ſe aliud generare ſimile generanti ad ſpecierum conſeruationem:ſemen ergò ſemper habebit Animam,& quandocunque irritum euadit per pollutionem, aut per inanem conceptionem , aut quomodolibet, de Anima eius ſeminis tenebitur Sennertus rationem reddere,qui nullo modo ſe benedictione illa diuina tueri poteſt , neque vlla ratione ſubterfugere , quin coactus fateatur , Animam in eo ſemine reſidentem, quod irritum fit , in auras euaneſcere , & corrumpi , quod tantò maiorem veritatem habebit,quantò verius crediti ſſe,Animam in alteruro ſemine exiſtentem eſſe partialem,ac dimidiatam formam, & Animam potiùs monſtrificam, quàm veram Animam Rationalem,vnde in multò peiora abſurda ſe præcipitem dare cogitur.

Præstereà ſi benedictio illa diuina in tantùm efficax eſſe debuit, in quantum ſemina eo modo,qui ad generationem requiritur,ſimul coniunguntur , conditionalem eam eſſe oportuit, non abſolutam , contrà quàm in textu ſacræ paginæ appareat , in quo cunctis viuentibus atque Homini ſpecialiter, eam æqualiter fuiſſe impertitam enarratur,Quòd ſi ſit conditionalis,reſtringitur ad effectum conceptionis ab ipſis ſeminibus ſimul concurrentibus ſecuturum;atque hoc modo vel ſemina tunc recipere Animam per benedictionem diuinam firmandum , cum concipiuntur , & in ipſo actu conceptionis,vel eam recipere in actu deciſionis à Progenitorum corporibus ; vtrum autem dicas , repugnat , quòd Anima ex traduce habeatur; nam quomodocunque eam ſemina recipiant , vi benedictionis diuinæ erit , non vi Animæ Progenitorum;quia ſemina per ſe ſunt indifferentia ad conceptionem , & ad ſimplicem effuſionem ex corpore ſeminantis,& tam fœcundum ſemen eſt , quod ſimpliciter eiicitur , quàm quod eiicitur vt concipiatur : cùm ergo ſemina Animam ex Sennerto non recipiant,niſi concipiantur, quia tunc benedictione illa diuina ad illam recipiendam apta redduntur ,non poterit Anima Rationalis ex traduce cum ſemine ex ſua natura haberi.

Denique per benedictionem illam diuinam vel ſemina ſunt animata ante conceptionem, vel animantur in ipſa conceptione:ſi ante conceptionem, ergo ad illud redire cogimur,quod ſeminis effuſione fruſtratoria exiſtente , ſit etiam fruſtratoria diuina benedictio , cùm ſemen

men illud ad generationem, accretionem, & multiplicationem creaturarum fruſtrà ſit effectum. Quod ſi dicamus, ſemina in ipſa conceptione recipere Animam vi benedictionis diuinæ, non habebitur Anima ex traduce, ſed potiùs ab extra adueniet per diuinam illam benedictionem, & habemus intentum, hoc enim illud eſt, quod volumus, Animam ſcilicet Rationalem ex traduce non haberi: ſed ab extra aduenire, & à Deo Optimo Maximo momento creatam infundi.

62. Vlteriùs cùm pateat quandoque ex vnico concubitu fieri multiplicem conceptum, quando nimirum ſemen in plures partes finditur, quod experientia quotidiana conſtat, & docet etiam cum Hippocr. *in lib. de Nat. Puer. n.* 44. *& lib.* 1. *de Diæt. num.* 25. *& alibi*, vniuerſa Medicorum Schola, edocendum eſt in Sennerti ſententia, quomodo ex eo ſemine, quod vnica Anima ſecundùm ipſum dotabatur, duo indiuidua produci poſſint, quorum vtrumque ſuam Animam habeat. Scio, Sennertum reſponſurum, quòd Anima illa reſidens in ſemine ad diuiſionem ipſius ſeminis ſit in duas diuiſa, quod ille non putat abſurdum, nam credit idem euenire poſſe de Anima Rationali, non obſtante quòd ſit immaterialis, & immortalis, quod euenit de Animabus cæterorum viuentium materialibus, & mortalibus; ſed eo
63. ipſo quod Anima eſt immaterialis neque per ſe, neque per accidens patitur ad ipſius materiæ diuiſionem diuidi, D. Thom. *p.* 1. *quæſt.* 76. *art.* 8. *in c.* quia à materia eſt ſeparabilis, & compoſito corrupto, per ſe ſubſiſtit abſque materia, & ad materiæ diuiſionem illam abire à ſubiecto oportet, vnde ſuccedit compoſiti cor-
64. ruptio, ſeparata forma à materia, Auerr. *lib.* 4. *Phyſ. comm.* 17. *& lib.* 4. *Cæli. comm.* 23. Hinc ergò deducendum, quòd, ſtante Animæ immortalite, oporteat in ea ſeminis diuiſione, illam à ſemine auolare, & ſemen corrumpi, non ſecùs ac Animalis cadauer Anima denudatum. nunquam igitur poſſibile eſſet in Sennerti ſententia ex ſemine Genitorum in plures partes diuiſo plures naſci poſſe fœtus humanos, quod contra experientiam eſt.

Verùm ad ſuas aſſertiones roborandas Sennertus pluribus vtitur argumentis, quorum nonnullis, imò eorum pluribus, nè omnibus dicam ex prædictis ſatisfieri poteſt: nam quocunque ſe vertat, dum confundit Animas materiales, & immateriales, corruptibiles, & incorruptibiles; pugnantia, & erronea, & nullo modo vtriſque indifferenter adaptabilia affert. Pro nunc autem vnico argumento, quod ille plurimi facit ſatisfaciendum, firmans, non præiudicare Animæ Rationali, quòd ex traduce habeatur, argumentatur ergo hoc modo: *Anima Rationalis non eſt eſſentia per ſe completa, vt Angelus, ſed eſt pars altera Hominis, quæ corpus informat; vnde ſicut ſocietas illa corporis nihil eius nobilitati, & immortalitati derogat, ita nec eius propagatio cum ſemine præiudicare illi*
65. *poteſt*; ſed primò negatur, Animam Rationalem eſſe eſſentiam incompletam, cùm ſit ens per ſe ſubſiſtens, D. Thom *par.* 1. *quæſt.* 75. *art.* 2. *in c.* & in tantum dicitur pars Hominis, in quantum eſt forma corporis humani, quod componitur ex materia, & forma: vnde corpori aſſociata conſtituit Hominem: at verò à corpore ſeparata, eſt totum quid per ſe, à corpore, & materia independens. Quòd ſi ex traduce cum ſemine haberetur, nunquam eſſet ens per ſe ſubſiſtens, nec à materia ſeparabile, quod incorruptibilitati, & immortalitati Animæ Rationalis eſt contrarium. Neque eſt par ratio Animæ cum ſemine traductæ, & ipſi ſemini inhærentis, & Animæ corpus humanum in-
formantis; quia Anima cum ſemine traducta, 66.
non eſt ab ipſo ſeparabilis, & abſque ſemine ſaltem ante Hominis interitum nullo modo exiſtit, ſed Anima corpus humanum informans, eſt forma ipſius corporis ab ipſo corpore ſeparabilis, & in ipſa conceptione Hominis, quia de foris aduenit, & eſt à corpore independens (licet eodem momento cum ipſo corpore creetur; & infundatur abſque eo quod ſola exiſtat ante conceptionem) & poſt Hominis interitum, quia poſt mortem Hominis viuit, & immortalis eſt, vt non diffitetur etiam ipſe Sennertus. Qui tamen videns oppoſitio-
nis vim in eo argumento, quod ſi Anima eſſet 67.
ex traduce, & cum ſemine propagaretur, de neceſſitate eſſet mortalis, neque valens hunc nodum ſoluere, confugit ad Dei voluntatem tanquam ad Aſylum, quod indignum huiuſmodi Philoſopho eſt, qui profitetur ſe Phyſicis tantùm rationibus, non Theologicis contendere, inquit ergò: *Modus generationis nihil facit ad eſſentiæ corruptibilitatem, vel incorruptibilitatem, ſed ea ſimpliciter à voluntate Creatoris Dei dependet, qui omnia, cùm non exiſterent, ex nihilo fecit, ac ne in nihilum relabantur, ſuâ potentiâ, quandiu, & quomodò placet, conſeruat, ſine quâ voluntate diuina, & peculiari erga Homines gratia ſi fuiſſent formæ humanæ, non minùs perituræ erant, quàm Brutorum.* Sed vide quorſum euadat huius Doctoris peruicacia, dum enim ſententiam ſuam de traductione Animæ Rationalis per ſemen tueri ſatagit, voluntatem diuinam ſuæ hæreſi accommodare nititur, dicitque Deum, etiamſi Anima Rationalis immortalis futura eſſet, voluiſſe, vt per ſemen propagaretur: At contra dicimus nos, Deum, quia Anima Rationalis à ſe creata erat immortalis, noluiſſe, vt per ſemen ad inſtar Animarum mortalium propagaretur, etenim hæ vt generabiles, & corruptibiles Naturæ muneri commiſſæ ſunt, vt ex eius virtute cum ſemine, & per ſemen traducerentur, & propagarentur; illam vt ingenerabilem, & incorruptibilem ſuæ potentiæ creandam reſeruauit; quod ſatis ſuperque patet ex prima vtrarumque Animarum procreatione, vt aliàs dictum eſt: cæteras enim ex materia produci ſimul cum corporibus voluit, Rationalem verò ipſe immediate creauit inſpirans in Hominis faciem ſpiraculum vitæ, vnde factus eſt in Animam viuentem. Quemadmodum ergo nullam cõmunionem cum materia habuiſſe Animam Adæ in principio à Deo creatam conſtat, ſic neque eæ, quæ poſt abſolutam Mundi creationem ſunt creatæ, & quæ in dies creantur, aut in poſterum creandæ ſunt, vllam cum materia communionem habere debent, neque ex ſemine, aut cum ſemine traduci. An non igitur magis ex digni-

tate,

tate, & magis rationabile eſt, nobiliſſimam creaturam ad imaginem,& ſimilitudinem Dei reſpectu Animæ tantùm factam,noſtro, quàm Sennerti modo ſuam ſpeciē propagare,ac conſeruate debere per ipſius Animæ immortalis infuſionem ab ipſo Deo immediatè creandæ, nō autem per traducē ex materia,vt Brutis ſuas ſpecies conſeruandas iuſſit? quomodo enim
68. Anima, ſecundùm quam tantùm ad Dei imaginem factus eſt Homo,D.Th.*p.1.q.3.a.1.ad 2.* ad Dei imaginē factā fuiſſe dici poteſt,ſi ex materia,& cū materia,& ab ipſa materia coinquinata à Parentibus traducitur? Reddat igitur cauſam Sennertus, cur maluerit Deus ſpeciem humanam ſuo,quàm noſtro modo conſeruari, nam quòd ſic voluerit, & non aliàs gratis affirmatur, nos autem propter commemoratam cauſam ex dignitate, & nobilitate Animæ Rationalis deſumptam,aliam etiam annectendam habemus, quæ ſequens eſt.

69. Dictum fuit ſuperiùs,Animas cæterorū Animalium etiām perfectorum,inquam,in ſemine Genitorū reſidere,& cum ipſo ſemine traduci, eſſe tamen formas partiales,& incompletas in alterutro ſemine,cùm ad generationē & maris, & fœminæ ſemen requiratur, quod de formis materialibus dictum non eſt abſurdū,ſed veritati omninò conſonum: quoniam autem non ſemper ex coniunctione maris, & fœminæ ſequitur conceptio,vnde ſemina irrita fiunt, & Animæ in ſimilibus reſidētes in nihilū abeūt, id quidem nulli curæ, vt ſic dicam,Deo Opt. Maximo fuit, cui tamen alia ex parte ſummæ curæ fuit, ne Anima humana ab ipſomet Opifice ad ſui imaginem creata,quandocunque ſemēn humānum irritum foret, corrumperetur, & in nihilum abiret, cùm illam immortalitate donaſſet;quod quidem de neceſſitate ſecuturū erat, vbi Anima humana in ſemine vt brutina reſideret,& cum ſemine à Progenitoribus traduceretur. Oportuit ergò,imò voluit,Animam humanā ſeorſim creare, & infundere momēto in ipſa ſemina iam in vtero muliebri concepta.

Verum enim verò tametſi quæ allata ſunt ſatis ſupérque conuincere ipſum Sennertum poſſint,non deſunt alia quamplura, quibus ille cedere omninò cogitur. Opponebant autem
70. nonnulli DD.quòd, cùm cōceptus non ex vnico ſemine maris fiat,ſed ex eo ſemini muliebri vnito,vt aliàs dictū eſt, Sennerto quoque conſentiente, quandocunque conceptus ſuccedat, ex duplici Anima illum compaginari neceſſe erit, vnumquodque enim ſemen tam virile, quàm muliebre traducit Animam peculiarem à proprio Genitore: Hanc difficultatem diluiſſe
71. ſe putat Sennertus dicendo, *quòd ſicut Anima non ſolùm eſt tota in toto ſed tota in qualibet parte puta in Cerebro,in Corde,in Oculo,in Aure,nec tamen inde ſequitur ex multis Animabus vnam componi, ſed ſemper hoc manet verum, vnam tantum eſſe Animam, quæ informat totum,& omnes,ac ſingulas partes: ſic licet dicatur, ſemen tam maris,quàm fœminæ animatū eſſe,nō ſequitur,ergò Anima ex duabus animabus cōponitur.* Sed hęc reſponſio videtur omninò Philoſopho indigna, quia non eſt idem dicere,quemadmodum Anima eſt tota in qualibet parte corporis, puta in Cerebro, in Corde, in Oculo,in Aure, nec tamen componitur ex pluribus Animabus,ita licet Anima ſit tota in duobus ſeminibus maris, & fœminæ, quando ex iis fit conceptus, non componitur ex duabus Animabus;non eſt idē, inquam, quia Cerebrum, Cor, Oculus, Auris ſunt partes vnius,eiuſdemque corporis, vnius eiuſdemque ſubiecti, vnius eiuſdéque Animalis, nec ſeparatæ ab ipſo Animali exiſtunt, ſed ſemen maris, & ſemen fœminæ ſunt duo corpora, & duo ſubiecta abinuicem diſiuncta,habētia vnumquodque ſuam propriam Animam, cum deciduntur à corpore generantium,vt ipſe aſſerit,vnde vt fiat vnus Homo neceſſe eſt corpus compaginari ex his duobus ſeminibus habentibus duas Animas. At Anima informans corpus Hominis recipitur in vnico ſubiecto, ac toto, & partibus eiuſdem ſe communicat, Anima verò quæ ſeorſim exiſtit in alterutro ſemine,recipitur in alio ſubiecto, & vnaquæque per ſe cōſtituit vnū ens per ſe,ita vt duo ſemina humana (ſuppoſita ea falſitate,quòd per ea Anima Rationalis traducatur ex Genitoribus) habeant duas Animas realiter abinuicem diſtinctas, vnūquodque ſuam;itaque tantundem eſt dicere, conceptus humanus fit ex duobus ſeminibus traducētibus Animam Rationalem vnoquoque ex ſe à propriis genitoribus, ac ſi dicatur, conceptus humanus fit ex duabus Animabus ſeminibus inhærentibus, vel ex duobus hominibus ſimul iunctis; nam Anima Rationalis ex ipſius aſſertione eſt immortalis, 72.
& eſt ens per ſe ſubſiſtens, ita vt aut quod in Viri, aut quod in mulieris ſemine reſideat, vtrobique conſtituat vnum ens per ſe ſubſiſtens: vel ergò quando fit conceptus vnam Animam alterutrius perire neceſſe eſt, quia ex duabus fit vna tantùm, vel fieri vnum ens per ſe ex duobus entibus per ſe, & fieri hominem ex duabus Animabus dotatum hoc modo duabus formis ſubſtantialibus, ac totalibus, quod eſt impoſſibile, vt iam ſuperiùs probatum eſt. Nec quicquam de difficultate demit Sennertus dicendo, quòd Anima exiſtens in alterutro ſemine ſit forma tantùm partialis, & incompleta, imò maiorem in modum ſe implicat, & in multò grauiores errores, & falſas, ac deliras propoſitiones labitur,facit enim Animam Rationalem, quæ immortalis, & immaterialis eſt, vt toties eſt dictum, materialem, & corruptibilem, vt quæ additione alterius perfici ſit apta; quod quàm erroneum, ac impium ſit aſſerere, ſanæ mentis homines facilè diiudicabunt.

Cæterùm tametſi nolim cum Sennerto Theologica veritate contendere, non deſiſtam tamen vnica Theologica inſtantia eius detestandam, ac hæreticam opinionem de traductione Animæ Rationalis conuincere. Dico 73.
ergò, ſi verum eſt, Animam Rationalem ex traduce haberi, ſequitur de neceſſitate, Chriſtum Dominum non fuiſſe verū, ac perfectum Hominem, contra id, quod à Catholica doctrina docemur, quia cùm in Chriſti Domini conceptione defuerit virile ſemen, nec non etiam muliebre, ſi plurimis Theologis fidem habemus negantibus cum Ariſtotele, mulierem conferre ſemen neceſſarium ad generationem (quorum tamen opinionem vniuerſus

Medicorum conſenſus, ſenſu ipſo ducet, non eſſe Naturæ conformem oſtendit) non potuit eius Anima ex traduce haberi. Ergò ſi cæteri Homines Animam ex traduce recipiunt per ſemen Genitorum, Chriſtus Dominus non
74. fuiſſet verus Homo. Sed contra Chriſtus Dominus fuit verus, ac perfectiſſimus Homo, nihil à cæteris hominibus differens inquantum Homo, verumque, ac terrenum corpus, veramque humanam carnem, ac veram Animam Rationalem aſſumpſit, vt Theologi docent, D.Thom. *part.3. ſumm. quæſt.5. art.1. & ſeqq.* neque debuit Animam per ſemen ex traduce recipere, quia neque alij homines Animam ex Parentum ſemine recipiunt, ſed debuit eius Anima, cum Homo factus eſt, creari in ipſo momento conceptionis, & infundi, vt creari, & infundi conſtat omnes alias Rationales Animas, contra id, quod peſſimè ſibi *Sennertus* perſuadet. Nec quicquam faceret pro tutela illius ſententiæ, ſi diceremus, Animam Chriſti Domini traductam fuiſſe ex puriſſimo ſemine illibatæ Virginis Mariæ, nam nec ſic quidem fuiſſet verus, ac perfectus, ſed dimidiatus Homo, ac mancus, quia cùm in eius ſententia Anima exiſtens in ſemine Alterutrius ex parentibus ſit forma partialis, incompleta, & imperfecta, & idcircò inſufficiens ad conſtituendum Hominem, niſi coniungatur, & vniatur ſemini alterius, & ex ea vnione euadat forma totalis, & completa, deficiente Anima, quam ſecum traducere debuit ſemen viri ad conceptionem Chriſti Domini non concurrens, Chriſtus inde natus, imperfectus, & dimidiatus Homo fuiſſet, imò Hominum omnium Homo imperfectiſſimus, quia defeciſſet ab illa perfectione, quam cæteri homines habent à ſemine virili, quæ maior eâ abſque dubio eſt, quam habent à ſemine muliebri, imò non habuiſſet veram Hominis Animam, ſed falſam, ac monſtrificam, qualem vult *Sennertus* eſſe Animam illam partialem alterutrius ſeminis. Sed hæc falſiſſima,
75. & impia ſunt, cùm Chriſtus Dominus non ſolùm fuerit verus, ac perfectus Homo; ſed Homo Hominum omnium perfectiſſimus. Neque meliora afferret quiſquam pro Sennerto, dicendo, quòd potuerit Spiritus ſanctus ſupplere defectum ſeminis virilis, infundendo Animam, quam ex virili ſemine recipere debebat; quia neque ſic fuiſſet verus Homo; nam aut hæc Anima fuiſſet de propria ſubſtantia, & ſic non erat eiuſdem rationis cum Anima humana, aut eam de nouo creaſſet, & inſinuaſſet puriſſimo ſemini, aut ſanguini Mariæ Virginis, & tunc præterquam quod non fuiſſet eiuſdem rationis cum Anima humana, quia non fuiſſet à Genitore per ſemen traducta, vt Animæ humanæ omnes ex eius ſententia ſunt, vel creaſſet Animã perfectã, & habentem rationem perfectiſſimæ formæ ex ſe, aut creaſſet illam dimidiatã, & incõpletam, qualem vult Sennertus ex traduce per ſemen virile haberi, & neutrum dici poteſt, cùm quomodocunque velit, mille maiora abſurda conſequi neceſſe fuerit, & in ſumma nunquam eius Anima fuiſſet eiuſdem rationis cum aliis Animabus humanis; ſed iam his deliramentis omiſſis, ad alia.

SVMMARIVM.

76 *Creatio eſt opus excedens omni ex parte Naturæ potentiam.*

77 *Anima Rationalis de nouo creatur.*

78 *Natura commiſſa à Deo, quæ generabilia, & corruptibilia ſunt.*

79 *Anima Rationalis ex nihilo fit, & à Deo immediatè creatur, & num.48.*

80. *Hæreticum eſt, Deum nihil de nouo creare.*

81 *Animæ Rationales non ſunt omnes ſimul creatæ.*

82 *Deus quodvis in genere ſuo fecit perfectum.*

83 *Homo generans non communicat ſoboli Animam, ſed quicquid à forma materiali prouenire poteſt.*

84 *Homo communicat ſuo ſemine materiam proximè diſpoſitam ad recipiẽdam Animam.*

85 *Viuentia non omnia vno modo ex benedictione diuina creſcunt, & multiplicantur, ſed qualibet ſuo modo proprio, & ſpecifico.*

86 *Quod eſt immortale non eſt generabile.*

87 *Quod fit, & non generatur, per ſolam creationem fieri neceſſe eſt.*

88 *Res ſimplex, & per ſe ſubſiſtens non poteſt fieri niſi per creationem.*

89 *Creatio ſoli Deo tribui poteſt.*

90 *Effectus excedens potentiam Cauſæ ſecundæ, referendus eſt ad primam, & n.123.*

91 *Cauſa prima eſt magis ſufficiens, quàm ſecunda.*

92 *Creatio excedit Naturæ potentiam.*

93 *Natura ex nihilo non poteſt facere aliquid.*

94 *Quod non eſt non generatur, non enim eſt vnde generetur.*

95 *Creatio fit ex nihilo.*

96 *Naturæ potentia eſt finita.*

97 *Creatio requirit potentiam Agentis infinitam.*

Animam Rationalem de nouo creari, & infundi.

QVÆSTIO IV.

ABy ſſus Aby ſſum inuocat. Daniel Sennertus peruerſam, ac hæreticam opinionem ſuam tueri dũ inſudat, in multò peiores labitur errores. Exiſtimabã profectò, quod, reiecta falſa illa opinione de traductione Animæ Rationalis per ſemen, demonſtrando quantoperè eius immortalitati aduerſetur, nullus fuiſſet relictus dubitationi locus, quin coacti firmemus, Rationalem Animã de nouo à Deo creari, & infundi; nam reiecta illius traductione per ſemen, nulla alia ratio, nulla alia via reliqua eſſe videbatur, qua Anima poſſit humano corpori vniri, vt inde conſtituatur Homo; ille tamen ab erronea, ac praua ſua opinione ne latum quidem vnguem recedens, altera non minùs erronea, & hæretica concluſione priorem tueri conatur aſſerens, *Deum, poſtquam in principio cuncta creaſſet, requieuiſſe ab omni opere, quod patrarat, & à creatione ita ceſſaſſe, vt nihil de nouo ampliùs creauerit, niſi ex miraculo.* Hoc autẽ certum
eſt, cùm ipſa creatio Animarũ ſit opus excedẽs 76.
omni ex parte Naturę potentiã, nec Animarum

ſolùm

ſolùm,ſed quarumcunque rerum, quæ ex nihilo fiunt, ille autem ſuam aſſertionem ita intelligit, quòd poſt vniuerſalem rerum creationem Deus nihil extra ordinem Naturæ datum de nouo creet: quem ordinem ſeruari etiã vult in Hominis, ſeu potiùs in Animæ Rationalis productione, vt ſeruatur indefinenter in productione quarumcunque Animarum reliquorum viuentium: ex qua aſſertione infert, non oportere Animam Rationalem de nouo creari, cùm eius propagatio, & multiplicatio habeatur ex traductione ipſius per ſemen Progenitorum ſecundùm ordinem Naturæ à Deo aſſignatum in propagatione & multiplicatione cæterorum viuentium. Sed hæc opinio non minùs, quàm ſuperior falſa hæreticam prauitatem redolet, cùm ex Theologica veritate habeamus, Animas Rationales de
77. nouo in dies creari, D. Thom. *part.* 1. *ſumm. quæſt.* 118. *art.* 2. *& ſeqq.* quaſi Deus optimus maximus omni cura Rationalis Animæ ad ſui imaginem factæ ſeſe exſpoliauerit, & Naturæ non ſecùs ac aliarum Animarum omnium negotium illius commiſerit. Sed non potuit, ac debuit Natura, quæ cauſa ſecundaria eſt, & primæ cauſæ ſubiecta, in productione Animæ Rationalis, quæ immorta-
78. lis, & incorruptibilis eſt, quicquam operari, cùm eius curæ, & potentiæ ea tantùm commiſſa ſint, quæ generabilia, & corruptibilia exiſtunt, ſed Anima hùmana corruptibilis non eſt, vt non diffitetur Sennertus, ergò neque generabilis. At ſi productio Animæ humanæ, Naturæ dicatur commiſſa & corruptibilis, & generabilis erit, quod abſit, vt in mentem veniat,
79. quia cùm ex nulla materia fieri poſſit, remanet, vt ex nihilo fiat, & non generetur, ſed ab ipſo tantùm Deo immediatè creetur. D. Th. *p.* 1. *q.* 90. *art.* 2. ita vt omninò falſum, & hæreticum ſit
80. aſſerere, Deum nihil de nouo creare, imò à perenni creatione Animarum Rationalium nunquam ceſſauit, neque vnquam ceſſaturus eſt, niſi quandocumque ei libuerit, vnde eorum quoque opinio tanquam erronea damnanda eſt, qui licet non admitterent traductionem Animæ Rationalis per ſemen, voluerunt ta-
81. men omnes Animas Rationales vno eodemque tempore ſimul creatas eſſe, vt docet idem D. Thom. *ibid. quæſt.* 118. *artic.* 2. Crediderim autem, hanc opinionem negantem nouam Animarum Rationalium creationem non traxiſſe ſuam originem à priore illa de traductione per ſemen, ſed potiùs è contra priorem illam habuiſſe originem à poſteriori; cùm enim ille firmiſſimis quidem rationibus probaſſet Animam Rationalem in ipſo primo conceptionis momento præſentem eſſe, adduci minimè potuit, vt ſibi perſuaderet, aliter Animam Rationalem, quàm irrationalem produci, & cum hæc ex traduce habeatur, vt pleniſſimè probatum in ſuperioribus eſt, illam quoque ex traduce, non verò per creationem fieri, ac præſentem eſſe in primo conceptionis momento voluit.

Porrò ad excludendam nouam Animarum Rationalium creationem non omiſit aliqua argumenta in medium afferre, ac dicebat primò, quòd vbi à Deo creata de foris adueniret, non eſſet Homo, qui generaret Hominem, & correret illud Philoſophis perſuaſiſſimum, omne generans generare ſibi ſimile: *Cùm enim*, inquit, *Deus quodvis in genere ſuo fecerit perfectiſſimum, ac maximè Hominem, certè hic perfectus dici non poſſet, niſi haberet poteſtatem generandi ſibi ſimilem: at Homo Hominem generat, & quidem totus totum, quod aſſeverari non poſſet, vbi ſuæ ſoboli Animam non communicaret.* Hæc ille. Non modò autem perfectus homo dici non poſſet, vbi non generaret ſibi ſimilem, ſed & omnium animalium imperfectiſſimum, quia, vt dicebat Cæſelpin. *lib.* 1. *quæſt. Perip.* 1. *Quod ſibi ſimile gignere nequit imperfectius eſſe, quam illud, quod poteſt, exiſtimandum eſt.* 82.

Huic argùmento facilem reſponſionem habemus dicendo, non eandem eſſe rationem generãtis, quando formam habet materialem, & corruptibilem, & generantis quando formam habet immaterialem, & incorruptibilem: nam generans habens formam materialem, cõmunicat generato per ſemen Animam propriam, quæ ad materiæ diuiſionem eſt diuiſibilis, & alteri per ſemen cõmunicabilis, & ſic ſecundùm ordinem Naturæ datum generat ſibi ſimile & quoad materiam, & quoad formam. At verò generans habens formam immaterialem, quæ eſt indiuiſibilis, non poteſt illam communicare ſuæ ſoboli per ſemen, quia nequaquam ſemini eſt affixa, & nihil commune habet cum materia, ſed tamen communicat ſoboli quicquid à forma materiali prouenire poteſt, & cum materia hærere; vnde communicat ipſam materiam cum proxima diſpoſitione ad recipiendam formam, quæ cùm ſit immaterialis non poteſt vllo modo à generante per ſemen communicari, nam oporteret talem Animam aliquo modo in ipſo generante ineſſe, quod nequaquam poſſibile eſt: 83.
& tamen licet Homo non communicet ſuæ ſoboli Animam, communicat materiã proximè diſpoſitam ad recipiendam Animam Rationalem, D. Th. *p.* 1. *cit. q.* 118. *art.* 2. *ad* 4. atque hac ratione cætera viuentia ſecundùm Naturæ ordinem generant ſibi ſimile communicãdo quidem ſoboli materiam, & formam, Homo verò generat ſibi ſimile communicando ſoboli materiam diſpoſitam ad recipiendam formã; quanam autem ratione, & à quo diſponatur ſemen humanum ad recipiendam Animam Rationalẽ, deinceps monſtrabo. Falſum ergo eſt, quòd ſit neceſſarium ad hoc, vt Homo dicatur generare ſibi ſimile, quòd totus generet totũ, nempè quòd conſtans ex Anima, & corpore, generet ex Anima & corpore conſtantem hominẽ, cùm diuerſa ſit omninò ratio, qua dicatur Homo generare ſibi ſimile, ab aliis animantibus, nam in Homine ſufficit, vt generando præſtet materiam, vt dictum eſt, diſpoſitã ad recipiendam Animam Rationalem, quæ eſt propria illius forma, in cæteris verò viuentibus neceſſe eſt, vt generans, materiam & formam communicet, aliter non generaret ſibi ſimile: & in ſumma cùm Homo generet corpus humanum figura humana dotatum, tantoperè ab aliorum Animalium figura in tot tantiſque rebus dif- 84.

ferens,etiamſi Animam de ſe ſoboli non com-
municet , ſatis ſupérque eſt ad hoc , vt poſſit
dici generari ſecundùm Naturæ ordinem , vt
cætera quæcunque Animalia , ſibi ſimile.
Addit prætereà Sennertus , quòd ſi Anima
de nouo creatur , Homo , vt dictum eſt , non
præſtabit Animã cum ſeminali materia , & ſic
frůſtratoria erit benedictio illa diuina in prin-
cipio eius creationis emanata illis verbis, *Cre-
ſcite , & multiplicamini* , quia ex ſe non poſſet,
abſque eo quod cõmunicet Animam,creſcere,
& multiplicari;vnde benedictio illa tantoperè
cæteris viuẽtibus proficua, Homini nullo mo-
do extitiſſet proficua,cùm tantùm partem ma-
gis abiectam ipſius Hominis generare poſſet.
85. Reſpondeo tamen,Deum optimum maximum
impertitum fuiſſe benedictionem illam cunctis
viuentibus , vt quælibet ſuo modo creſcerent,
& multiplicarẽtur.Plantis nimirum per ſemi-
na,per ſurculos,per ſtolones,per folia;ouiparis
per oua;perfectis Animalibus per genitale ſe-
mẽ,& ſic de cæteris;quæ voluit habere, tradu-
cere,& conſeruare Animas in materia,vnde vi-
uerent,& propagarentur.Hominem autem vo-
luit quidem creſcere , & multiplicari per geni-
tale ſemen quoad corpus habẽs diſpoſitionem
proximam ad recipiendam Animam Rationa-
lem , quoad hanc enim ſibi omnem curam re-
ſeruari oportuit,quia cùm futura eſſet immor-
talis,non poterat in via Naturæ ab vllo agente
produci;ſed erat ab ipſo ſummo Opifice creã-
da , & inſemina infundenda. Non ergò irrita
eſt benedictio illa diuina quoad Hominem,ſed
multò magis efficax quoad illum,quàm quoad
cætera quæcunque viuentia,cùm ipſemet ſum-
mus Opifex immediatè ſua potentia concurrat
ad ſpeciei humanæ conſeruationem indeſinen-
ter creando nouas animas in noua corpora in-
fundendas, vnde per noua indiuidua Humana
ſpecies propagetur , ac perpetuò conſeruetur.
86. Denique Animam Rationalem nonniſi per
creationem produci debere ſatis patet , quia
quod eſt immortale non eſt generabile , nam
quod eſt generabile,vt dictum eſt,corruptibile
ſimul eſt,Anima autem Rationalis eſt immor-
talis,vel ipſo Sennerto Aſſertore, ergò non eſt
87. generabilis , & id, quod fit, & non generatur,
per ſolam creationem fieri neceſſe eſt;ſed Ani-
ma fit , & non generatur , ergo Animam fieri
per ſolam creationem eſt poſſibile ; ac præte-
88. reà,res ſimplex, & per ſe ſubſiſtens non poteſt
fieri niſi per creationem , D. Thom. *part.* 1.
*quæſt.*118. *art.*1. *in corp.* ſed Anima Rationalis
res ſimplex eſt , ac per ſe ſubſiſtens , ergò non
89. poteſt niſi per creationem fieri;at creatio ſoli
Deo tribui poteſt, ipſique ſoli conuenit,D.Th.
*vbi ſuprà quæſt.*45. *art.*5. *& alibi* , ergò Anima
Rationalis ab ipſo tantùm Deo immediatè
fit , & creatur ; præſuppoſito autem creatio-
nis effectu , probatur illum Soli Deo tri-
90. buendum : nam effectus excedens potentiam
cauſæ ſecundæ,referendus eſt ad primam,quia
exceſſus palàm oſtendit ipſius cauſæ in-
ſufficientiam , ergò effectus referendus eſt
ad cauſam ſufficientem , ſed cauſa prima eſt
91. magis ſufficiens , quàm ſecunda , ergò ef-
fectus excedens potentiam ſecundæ , refe-
92. rendus eſt ad primam ; ſed creatio eſt effe-
ctus excedens potentiam cauſæ ſecundæ,nem-
pè ipſius Naturæ , quia Natura ex nihilo non 93.
poteſt facere aliquid ; Natura namque gene- 94.
rat, *& quod non eſt, non generatur, non enim eſt,
vnde generetur* , vt adſtruit noſter Hippocra- 95.
tes *lib.*1. *de Diæt. numero* 5. ſed creatio fit ex
nihilo , ergò creatio excedit Naturæ poten-
tiam , vnde ſequitur , creationis effectum re-
ferendum ad cauſam primam , nempè ad
Deum ; præterquam quod Naturæ potentia 96.
eſt finita , ſed creatio requirit Agentis poten- 97.
tiam infinitam , D.Thom. *part.*1. *quæſtion.*32.
*art.*1. *ad* 2. *& quæſt.*45. *art.*5. *ad* 3. ergò crea-
tio non poteſt referri ad naturam , ſed ad
Deum tantùm , cuius potentia eſt infinita. Ex
quibus concludentiſſimè probatum remanet,
Animam Rationalem , cùm ex ſemine tra-
duci , aut per ſemen propagari , aut vllo alio 98.
modo generari non patiatur , cum immorta-
lis ſit , & ingenerabilis , à ſolo Deo creari , &
infundi.Sed videnda quæ contra traductionem
Animæ Rationalis ex ſemine , atque de crea-
tione eiuſdem Animæ Rationalis attulit Iac.
Ant. Marta *in Apolog. de Immortal. Animæ
cap.* 4.

SVMMARIVM.

99 *Fœtus humanus per nullum vnquam tempus ab alia Anima regitur, quàm à Rationali.*
100 *In primo principio exortus cuiuſlibet viuentis Animam propriam præſentem eſſe ; neceſſe eſt.*
101 *Quænam ſit differentia inter generationem cæterorum viuentium & Hominis.*
102 *Homo per eandem formam eſt Ens actu , eſt Corpus, eſt Viuens, eſt Animal,eſt Homo.*
103 *Animal neque ſimul , neque ſucceſſiuè poteſt dotari pluribus Animabus , & n.*110.
104 *Nihil eſt ſimpliciter vnum , niſi per formam vnam.*
105 *Entia naturalia non poſſunt tranſire de vno eſſe ad aliud , niſi mutata forma ſubſtantiali.*
106 *Corruptio eſt ſeparatio formæ à materia.*
107 *A priuatione ad habitum nõ datur regreſſus.*
108 *Viuens vegetatiuum , ſicuti nec ſenſitiuum, non eſt capax Reſurrectionis.*
109 *Anima ſenſitiua non producitur per creationem.*
111 *Anima ſenſitiua non eſt ens per ſe ſubſiſtens, & eſt inſeparabilis à materia.*
112 *Nulla vnio eſſe poteſt rei corruptibilis cum incorruptibili.*
113 *Deus operatur propter finem ex ſua libera voluntate , Natura verò ex neceſſitate.*
114 *Leges differre voluerunt Fœtum inanimatum, ab Animato , vnde conſequens eſt , exiſtimaſſe eas , fœtum non à principio conceptionis animari.*
115 *Leges in pluribus ſequuntur placita ſapientum in iis , quæ ad alias ſcientias pertinent.*
116 *Legiſlatores in imponendis pœnis , vbi diuerſitate opinionum contendatur , ſequuntur mitiorem ſententiam.*
117 *Maiorem vim infert procurans abortum maturioris fœtus , quàm tenerioris.*
118 *Minor iniuria infertur à procurante abortum*

tum tenerioris cōceptus, quàm prouectioris.

119 *Certa cognitio prægnantiæ ante quadraginta dies vix, ac ne vix quidem haberi poteſt.*

120 *Omnia quæ Natura, vel Arte fiunt, ab eo, quod actu eſt fiunt.*

121 *Quo aliquid actu eſt, eo agit.*

122 *Corpora viuentium pro nobilitate, & ignobilitate Animarum inter ſe differunt.*

123 *Perfectioris formæ debet eſſe perfectius ſuſceptibile.*

124 *Corpus humanum excedit nobilitate, & perfectione quorumcunque Animalium etiam perfectiorum corpora.*

125 *Omniū Animarū nobiliſſima eſt Rationalis.*

126 *Nihil agere poteſt vltrà ſuas vires.*

127 *Anima Rationalis cùm ſit proprius corporis actus, & forma, neceſſariò ſimulcum corpore producta eſt.*

128 *Anima Rationalis ſtatim ac corpus eſt diſpoſitum infunditur ex D. Thoma, & quomodo hoc intelligendum.*

129 *Corpus humanum ab Anima Rationali formari, & organizari.*

130 *Facultates sūt Animæ facultates, & nō operātur per ſe, ſed Anima operatur per ipſas.*

131 *Facultates non ſunt ab Anima ſeparabiles.*

132 *Facultates non migrant de ſubiecto in ſubiectum, & num. 136.*

133 *Anima ne per momentum quidem otiatur.*

134 *Anima inſpirata à Deo in faciem Adæ fuit Rationalis, nō vegetatiua, & sēſitiua ſolùm.*

135 *Conceptio intemeratæ ac beatiſſimæ Virginis fuit merè naturalis, nec in ea quicquam ſupernaturaliter interceſſiſſe conſtat.*

137 *Non eſt Homo Embrio, niſi habeat formam Hominis.*

138 *Cætera viuentia cum ſemine corpus, & Animam ſoboli communicant, Homo verò cum ſemine ſolum corpus.*

139 *Anima Rationalis nihil ad Genitores pertinet, cùm de foris adueniat.*

140 *Homo non ſolùm quoad Animam, ſed quoad corpus, & quoad minimas corporis partes excellit cætera quæque animantia.*

141 *Corpus humanum aſſimilatur corpori cæleſti.*

142 *Ineſt in ſemine omnium viuentium ſpiritus viuificus proportione reſpondens elemento ſtellarum.*

143 *Spiritus in ſemine humano reſidens nobilitate excellit Animas quorumcunque Animalium.*

144 *Spiritus reſidens in ſemine humano non eſt Anima, ſed Animæ inſtrumentum.*

145 *Spiritus in ſemine reſidens in actu effuſionis à toto, & à quibuſque corporis partibus ſecedit.*

146 *Semen ipſum ſpiritus excretio eſt.*

147 *Per ſpiritum ſemen humanum diſponitur ad receptionem Animæ Rationalis.*

148 *Homo ſubminiſtrando ſuæ ſoboli in generatione ſemen Spiritu dotatū, etiamſi Animam non ſubminiſtret, multò magis ſoboli confert, quam quoduis aliud Animal, & n. 155.*

149 *Agentia etiam mobilia cedunt in cauſalitate nobiliori Agenti ſuperuenienti.*

150 *Cauſa ſuperueniens priori perfectior eſt.*

151 *Spiritus innatus ex Galeno eſt primum Animæ inſtrumentum.*

152 *Chriſtus Dominus aſſumpta humanā Naturā, & vnita ſuæ Diuinitati Anima Rationali, hæc in Diuinitatis inſtrumentum ceſſit.*

153 *Anima Chriſti Domini omnium Animarum Rationalium nobiliſſima ac perfectiſſima.*

134 *Viuentium omnium ſublunarium generatiò Naturæ à Deo commiſſa, etiam Hominis quoad corpus.*

Fœtum humanum nulla Anima vllo in tempore dotari, niſi Rationali, eamque in ipſo primo conceptionis momento à Deo creatam & infuſam recipere.

QVÆSTIO VLT.

HVc tendit præſentis diſcurſus vniuerſa ſeries, nempè, vt firmiter, ac concludentiſſimè demonſtremus, Fœtum humanum nullo 99.
vnquam in tempore ab alia Anima regi, quàm
à Rationali, eamque in principio cōmixtionis
ſeminum Progenitorum, & conceptionis eorum à Deo creatam, & infuſam recipere: cuius propoſitionis veritate probata, plura, ac maxima abſurda euitantur, quæ ex contraria ſententia de neceſſitate emergunt, volente, Animā Rationalem nonniſi poſt aliquos, & multos dies infundi, interímque fœtum Anima dotari priùs vegetatiua, ac deinceps ſenſitiua.

Ad noſtram itaque ſententiam comprobandam ea omnia facere poſſunt, quæ pro Animatione ſeminis cæterorum viuentiū adducta sūt; quippè cùm tam in productione cæterorū viuentium ex ſemine genitorū, quàm in productione Hominis ex eorumdem Genitorum ſemine, neceſſe ſit illicò atque ſemina ipſa calorē cócipiunt vel Terra, vel à Sole, vel ab incubāte
Aue, vel ab Igne, vel ab vtero, & operationes 100.
vitæ præſeferūt, propriā eorum Animam præſentem eſſe: dico propriā, hoc eſt, per quā futura ſunt id quod ſunt, nēpè talia, & eius ſpeciei entia, qualia & cuius ſpeciei sūt Genitores, à quibus ſemen deriuatur, quia ab ipſa ſola initiū, & perfectio conformationis viuētium, omniumque operationum vitæ in ipſis apparentium immediatè depēdere debet; nihílque inter alia
viuentia; & Hominem productio differt, niſi 101.
quòd ſemen cæterorū viuentium Animā cum ſemine à Progenitoribus traducit, ſemen autem humanum Animam propriā tum primùm à Deo creatā, ac de foris infuſam recipit, tamque hæc, quàm illa ſtatim in ſemine operari incipit, & corpus, atque organa efformare ſuo corpori deſtinata, quibus Anima tandem perfecti viuentis operationes exerceat non ſolùm illi veluti indiuiduo cuidam pertinentes; ſed etiam pro ſpeciei conſeruatione.

Verùm peculiariter nūc circa Hominē probandum à nobis eſt, etiam propriam ipſius Animam Rationalem dico in ipſo primo conceptionis momēto in Cymate, vel Embrione præſentē eſſe, omnéſq; ac ſingulas operationes vitæ ab ipſa, non ab Anima alia aut vegetatiua,
aut ſenſitiua originē habere, *cùm vna, & eadem* 102.
forma ſit per eſſentiā, per quam Homo eſt ens actu, & per quam eſt corpus, & per quam eſt viuum, & per quam eſt Animal, & per quam eſt Homo.

verba ſunt D. Thom. *part.1.q.76. artic.6. ad 1.*
103. Ac profectò idem Animal pluribus Animabus aut ſimul vno eodemque tempore, aut ſucceſſiuè dotari, poſſibile nullo modo eſt, idem D. Thom. *ibid. art.3. in corp.* non ſimul, quia vt addit idem D. Thom. *Animal non eſſet*
104. *ſimpliciter vnum, cuius eſſent Animæ plures: nihil enim eſt ſimpliciter vnum, niſi per formam vnam, per quam habet res eſſe, ab eodem enim habet res, quòd ſit ens, & quod ſit vna.* Et licet in humano fœtu conſpiciantur operationes Animæ vegetatiuæ,& ſenſitiuæ, non apparentibus vllis operationibus Animæ Rationalis, vt Rationalis eſt, non emanant tamen ab vlla Anima ſeorſim exiſtente, quæ tantummodo vegetatiua ſit, aut ſenſitiua, ſed ab ipſa Anima intellectiua, quæ ſimul & vegetatiuam, & ſenſitiuam facultatem habet, eius enim facultas eſt vegetare, & ſenſum tribuere ab ipſamet Anima Rationali fluens, quemadmodum vegetatiua eſt facultas etiam Animæ ſenſitiuæ, non alterius Animæ à ſenſitiua ſeiunctæ, quia neque in cæteris perfectis animalibus, aut quibuſcumque aliis vegetare, & ſenſum tribuere à duplici Anima originem ducit, ſed vegetatiua eſt facultas ſenſitiuæ.

Neque item poſſibile eſt, aliquod viuens habere duas Animas ſucceſſiuè, nempè, vnam antè, eáque abeunte, vel corrupta, aliam tempore ſequenti, manente eodem viuente, quia
105. entia naturalia non poſſunt tranſire de vno eſſe ad aliud, niſi mutata forma ſubſtantiali, qua mutata viuens non eſt ampliùs idem, quod erat antè, quia compoſitum corrumpitur, cùm enim indiuidua conſtituantur in eſſe per propriam formam, mutata forma, mutatur eorum eſſe, & tranſeunt de vno eſſe ad aliud, maximè quia de neceſſitate, vt dictum eſt, illud primum viuens corrumperetur, ſeparata forma à materia, nam nihil aliud eſt corruptio,
106. niſi ſeparatio formæ à materia, D. Thom. *p.1. quæſt.76. ſup.cit.art.4.in corp.* Auerr. *lib.4. Phyſ. comm.17. & lib.4. Cæli,comm.23.* Quandocumque ergò dicatur, Hominem habere plures Animas ſucceſſiuè, coacti firmabimus, illum tranſire de vno eſſe ad aliud, & ſi cum habet Animam vegetatiuam, eſt ens vegetatiuum, puta Arbor, accedente Anima ſenſitiua, fieret ens ſenſitiuum, vtputa Equus, ac denique accidente Rationali, tranſiret de Equo in Hominem, mirabili, ac incredibili Metamorphoſi: quæ omnia, niſi abſurda ſint, nihil vlteriùs abſurdum exiſtimandum.

Secundò, ponentes plures Animas ſucceſſiuè fœtum humanum informantes, ad plura alia inconuenientia ſe obſtringunt, quæ affert D. Thom. *part.1. quæſt.118. art.2. ad 2.* apud ipſum videnda: ſed quod ad euitanda prædicta inconuenientia idem Sanctus Doctor in medium producit, me in non modicam admirationem adduxit: dicebat enim, quòd tam in Homine, quàm in aliis animalibus, quando perfectior forma aduenit, fiat corruptio prioris, ita {vt accedente Anima ſenſitiua poſt vegetatiuam, corrumpatur Anima vegetatiua, & accedente Rationali in Homine corrumpatur ſenſitiua. Sed hæc opinio (quod cum debita reuerentia piiſſimi illius Doctoris dictum volo) patitur ſummas difficultates, & in brutis quidem corrupta vegetatiua docendum, vnde adueniat Anima ſenſitiua; nam de foris aduenire non poteſt, ſi ſic enim eſſet, hæc Anima eſſet ſeparata à materia, ac per ſe, non ſecùs ac Rationalis ſubſiſteret, neque abintrò aduenire poſſet, cum iam intus reſideret, ac demonſtrandū, an reſideret vt forma animalis, vel aliter. Sed maximè in Homine vrget difficultas, quæ ſequitur, licet partim etiam pro Brutis faciat. Si embrio habet in initio ſui ortus Animam vegetatiuam tantùm, cùm hæc ſit eius forma, per eam conſtituetur in eſſe, dumque accedente Anima ſenſitiua, illa corrumpitur, totum compoſitum corrumpi neceſſe eſt, & Embrionem non eſſe ampliùs Embrionem, ſed Embrionis cadauer: nam forma, hoc eſt Anima corrupta, non remanebit niſi nuda ſeminis materia, immò ne hæc quidem, quia & ipſa erit corrupta, corrupto compoſito, & ſic omni habilitate erit deſtituta ad recipiendam nouam Animam, & euadendum in Animal ſenſitiuum; & in ſumma relinquetur corpus illud Embrionis non ſecùs ac remaneant cadauera quæque anima deſtituta: Anima igitur ſenſitiua ſucceſſiuè introducenda non poterit ampliùs introduci in iam conceptum ſemen, quia iam deſiit eſſe ſemen, & non ſolùm non habebit proximas diſpoſitiones requiſitas de neceſſitate Naturæ ad recipiendam nouam Animam, ſed omninò contrarias. In quam igitur materiam introducenda erit Anima ſenſitiua? neque
enim dicere conuenit, eam reuiuiſcere, quia à priuatione ad habitum non datur regreſſus; 107.
neque dicemus eundem Embrionem reſurgere noua Anima dotatum, quia præterquam quod hoc non naturaliter, ſed ex miraculo procederet, cùm reſurrectio nonniſi ex miraculo fiat,
viuens vegetatiuum, aut ſenſitiuum non eſt 108.
capax reſurrectionis, ſtante quòd eius Anima ad deſtructionem compoſiti illicò corrumpatur, & euaneſcat, vnde nunquam poterit eſſe idem Animal, quod erat prius, quale oportet vt ſit Animal per reſurrectionem ad vitam reuocatum.

Prætereà ſi corrupta Anima vegetatiua, in eadem materia ſuccedere debeat Anima ſenſitiua, iam non erit idem Embrio, hic, qui per ſenſitiuam Animam de nouo aduenientem cōſtituitur in eſſe cum eo, qui habebat Animam vegetatiuam, cùm vnus dotetur diuerſa forma ab alio; vnde ſequitur, quòd hic Embrio recipiens Animam ſenſitiuam non ſit germen, & partus, ſeu ſoboles Genitoris, à quo ſemen eſt deciſum, ſed potiùs alterius Agentis, à quo ſenſitiua Anima introducitur, non erunt ergò Genitores, qui ſpecies per ſemen conſeruant, ſed aliud Agēs quodcūque aſſignare libuerit, à quo non per ſemē, cū iam fuerit corruptū, corrupta Anima vegetatiua illud in viuēs vegetatiuum conſtituēte, ſed per aliud quodcūque medium ſpecies Animalium conſeruabuntur, & ſic Animalium generationes multò diuerſo modo fiēt, quàm vniuerſi Sapientes exiſtiment. Nec minor ea difficultas eſt, quam ſuprà annuebamus nempè

nempe aſſignari modum ; quo Embrio corrupta Anima vegetatiua , recipiat ſenſitiuam: nam certum eſt, eam cum ſemine non adeſſe, quia ſi adeſſet , non eſſet neceſſarium , eam aliunde aduenire, præterquam quod idem ſemen duas habuiſſet Animas diſtinctas. Vndè ergò adueniet Anima ſenſitiua ? Num à Deo per creationem , vt Anima Rationalis ? Apageſis : *Nam Anima ſenſitiua cauſatur à Gene-*
109. *rante tanquam principali Agente per ſemen tanquam inſtrumentum , & non producitur per creationem.* D.Thom. *p.1.quæſt.*108.*art.2.in c.* num à Matre,ab Vtero, à Calido innato, à Cœlo, à Sole , à Stellis , à Calore ambientis ? nequaquam : hæc enim omnia agentia extrinſeca ſunt , vt aliàs dictum eſt , & non habent , neque habere poſſunt huiuſmodi virtutem generandi , & introducendi in corpus alienum, nimirum in Genitoris ſemen nouam formam, veteri expulſa, nempe Anima ſenſitiua , vegetatiua abeunte , neque vllam habent communionem talia Agentia cum ipſo ſemine , per quam ſint aliquo modo ipſi ſemini intrinſeca: impoſſibile igitur eſt docere vnde Embrio acquirat Animam ſenſitiuam corrupta vegetatiua;Cum verò pateat nullum ens poſſe habere
110. duas Animas,coacti dicemus in Embrione adeſſe à principio Animam ſenſitiuam,licet nulla ſe operatione prodat,& vegetatiuam qua operatur , eſſe facultatem ipſius Animæ ſenſiti-
111. uæ,non Animam à ſenſitiua diſiunctam , neque ſenſitiuam idcircò eſſe ens per ſe ſubſiſtens , aut à materia ſeparabilem , ſed ab ipſa materia non ſecus ac vegetatiua dependentem,& cum ipſa interituram.

Atque hæc hactenus locum habent etiam in ſenſitiuis Animalibus:At cùm homo debeat recipere Rationalem inſuper Animam,& ſtante ea opinione,quod Anima ſenſitiua,corrupta antè vegetatiua, ad eius aduentum corrumpatur, eadē inconuenientia, & maiora euenient, quæ in Brutis aduenire de neceſſitate oportere diximus. Et quia negari nullo modo poteſt , fœtum illicò atque conceptus eſt viuere, & nutriri, & augeri, & poſtmodum ſenſum recipere, nulla ratio vult, illum ab alia Anima, quàm à Rationali hæc omnia habere , conſequens ergò eſt , illum à primo ſuæ conceptionis momento Anima Rationali dotari , quæ licet nullas operationes ad Ratiocinatricem pertinentes,edat,ſuis tamen facultatibus,vegetatiua nempe , & ſenſitiua,ea quæ oportet fieri in fœtu operatur,opportuno deinceps tempore ea etiam operatura , quæ facultatem Intellectiuam reſpiciunt.

Cæterum ſi quis eſt , qui hanc opinionem de pluralitate Animarum in fœtu palliare volens dicat, Animam vegetatiuam primò ad aduentum Animæ ſenſitiuæ,& ſenſitiuam ad aduentum Animæ Rationalis non ſimpliciter corrumpi, ſed cedere Animæ nobiliori , eique pro inſtrumentis inſeruire , manifeſtè videbit ſe ne ſic quidem eam opinionem tueri poſſe; quia tam vegetatiua , quàm ſenſitiua Anima pro forma ſubſtantiali ſunt ipſius fœtus ante aduentum Animæ Rationalis ; itaque adueniente Anima Rationali , neceſſe eſt illum de vno eſſe tranſire ad aliud,& ex Animali ſenſitiuo euadere in Rationale, quod fieri non poteſt,niſi corrupto compoſito, nempe Animali ipſi ſenſitiuo , vnde ergò emerget Rationale? quamnam viam , quamnam rationem eius metamorphoſis inueniemus?Noua certè materia , hoc eſt nouo ſemine indigemus , vt indè homo compaginari poſſit , cùm illud , ex quo ſenſitiuum Animal procreatum eſt,corruptum ſit , Anima recedente , aut quomodocumque ceſſante ab informatione prædicti ſeminis.Sed demus , non corrumpi ſemen animatum Anima vegetatiua , ſed incorruptum permanere; quid deinde? vndè obſecro Animam ſenſitiuam recipiet? An ea de foris adueniet?minimè gentiū.Quid igitur?quodnam Agēs ad id aptū natum inuenietur, ſenſitiuam Animam vndecumque ereptam in ſemen illud intrudere , illudque ex vegetali ſenſitiuum Animal efficere? ſed vnde hoc Agens habere poteſt hāc Animā? num eam ex ſe efformabit? ſed ex qua materia efformabit? num ex nihilo creabit? oportebit igitur,illud habere infinitam potentiam , cum ex nihilo poſſit facere aliquid : ſed certum eſt non poſſe haberi animam ſenſitiuam niſi ex traduce ; ſi ergò poſt vegetatiuam Animal debeat recipere Animam ſenſitiuam , oportebit illam per nouum ſemen à parentibus traduci : quod affirmare , delirare eſt.

At verò ſi iterum quis ad tuendam præcitatam opinionem dicat,Animam ſuperuenientem vniri Animæ iam in Embrione reſidenti; non minùs hoc impoſſibile erit , cum nullam poſſint habere vnionem tales Animæ , vna exiſtente alterius rationis ab altera, & maximè nefas eſſet firmare,Animam Rationalem vniri cum Anima vegetatiua, aut ſenſitiua, cum hæ ſint materiales, & corruptibiles, hæc verò immaterialis,& incorruptibilis,nulla autem vnio eſſe poſſit entis incorruptibilis cum corruptibili,itaut ex vtroque,nempe ex Anima Rationali,& ſenſitiua fiat vna Anima, & vnum ens, vna forma ſubſtantialis aliquod corpus informans.

Et ſi de nouo inſtabit quis replicando,quod 112.
Animæ prædictæ exiſtentes in Embrione ceſſerint in facultates Animæ Rationalis ? Neque hoc dicam poſſe habere veritatem,cùm pateat, facultates non migrare de ſubiecto in ſubiectum,vt alias dictum eſt,vnde facultas vegetatiua , quæ erat in Anima ſenſitiua Embrionis, non poteſt tranſire in Animam Rationalem, quia facultas eſt Animæ , & huius Animæ facultas.

His omnibus addendum eſt , quòd Deus,& 113.
Natura ſemper operantur propter finem,Deus quidem ex ſua libera voluntate,Natura autem ex neceſſitate ; at retardatio infuſionis Animæ Rationalis nullum poteſt habere finem , ſi quem enim poſſet habere , vel eſſet corporis diſpoſitio, conſtructio, & perfectio, ad hoc vt perfectioris formæ eſſet perfectius ſuſceptibile,vel eſſet ad hoc,vt ſuis operationibus fungi rectè poſſet ; at neutrum finem haberi poſſe patet : non primum , quia oporteret multò ſeriùs Animam Rationalem infundi,cùm corpus in termino quadraginta dierum non ſit aſſecutum ſuam integritatem,& perfectionem,quinimò nihil ampliùs habet intrà prædictum ter-

minum, & per multos dies, nè menſes dicam, ſubſequentes, niſi rudem quandam, & vix Lynceis oculis perceptibilem partium delineationem, neque omnium, & ſingularum. Sed & fruſtratorius quoque eſſet alter finis rectè operandi per organa iam conſtructa, quia vix tunc temporis ita conſtructa ſunt, vt ſenſitiuæ Animæ operationibus ſufficere poſſint, nam, quod ſpectat ad operationes proprias Animæ Rationalis, neque poſt quadraginta dies, nec poſtquam infans iam, nono exacto menſe, lucem prodit, earum vllam exercere Anima apta eſt; in caſſum igitur infunderetur quouis tempore permanente in vtero materno fœtu, imò & multò poſt; quamobrem procraſtinatio infuſionis Animæ Rationalis vel inanis eſt, & ad nullum finem deſtinata, vel extra tempus, & non ſecundùm exigentiam facta, neutrum autem veritati conſonum eſt. Sed detur potuiſſe in hac procraſtinatione infuſionis Animæ Rationalis, haberi aliquem finem, & tunc docendum cur hæc infuſio Animæ non fiat in omnibus eodem tempore: nam prætermiſſo quòd hæc infuſio ſeriùs, aut maturiùs fiat pro fœtuum ipſorum maiori, aut minori fortitudine; illud certum eſt, & à nullo controuerſum, eam citiùs in mare, quàm in fæmella fieri; vndè cùm non vno eodemque tẽpore fœtus animentur, incaſſum aſſignatur terminus communis in omnibus quadraginta dierum. Deducendum ergò ex his, quòd, cùm ſemen conceptum illicò viuat, nutriatur, & augeatur, id ab alia Anima, quàm à Rationali habere non poſſit, quæ & vegetare, & nutrire, & vitam communicare, & ſenſum non minùs quàm cæteræ quæcumque viuentium Animæ, imò multò meliùs poteſt, cum omnibus neceſſariis ad hæc facultatibus ſit inſtructa, vnde concludendum, eam in primo momento conceptionis ipſius ſeminis à Deo ipſo creatam, & infuſam præſentem eſſe, ac per ſe, non per aliam Animam, ſed per ſuas facultates conceptum nutrire, & augere, illique vitam, & ſenſum communicare.

Prætereà vel Anima Rationalis poteſt tanquam dotata prædictis facultatibus vegetatiua, inquam, & ſenſitiua, vitam, & ſenſum conceptui communicare, vel non; ſi dicamus poſſe, nihil obſtat, quò minùs idem poſſit ante quadraginta dies, quod poteſt poſt, non enim à corpore eas facultates adipiſcitur, ſed eas ex ſua natura poſſidet. Si dicamus non poſſe, ſequitur corpus, etiam Anima Rationali præſente, ab alia Anima vitam, augmentum, nutritionem, ſenſum recipere, quia non eſt veriſimile vitam, augmentum, nutritionem, ſenſum ante quadraginta dies ab alia Anima, & poſt quadraginta à Rationali conceptui tribui.

Sed antequàm vlteriùs progrediamur ſatisfaciendum cuidam magni quidem ponderis oppoſitioni contra hanc noſtram ſententiam de præſentia Animæ Rationalis in primo conceptionis momento, & deſumitur à Legum
114. tam Canonicarum, quàm Ciuilium auctoritate, quarum vtræque diſtinguunt fœtum animatum ab inanimato, illumque non niſi poſt quadraginta dies animari ſtatuunt, atque hac de cauſa pœnam maiorem, aut minorem delinquentibus, & abortum prouocantibus imponunt; in quarum confirmationem emanauit denique conſtitutio Sixti Quinti, in qua abortum animati fœtus procurantem iiſdem pœnis ſubiici determinatur, quibus veri homicidæ ſubiiciuntur.

His additur, *Sacri textus Exodi capite 21. verſ.22.* auctoritas, vbi ſecundùm Septuaginta Interpretum verſionem, clarè habetur diſtinctio fœtus non animati, & Animati, cuius verba hæc ſunt. *Qui percuſſerit Mulierem prægnantem, & illa abortum fecerit, ſi fœtus erat formatus dabit Animam pro Anima, ſi nondum erat formatus mulctabitur pecunia.* Ita habet textus ille ſecundùm prædictam verſionem, referente poſt alios, P. Anton. Diana. *Reſol. Moral. par.7. tract.5. Reſol.6.* & Carranza, *de Part.nat.ac leg.cap.1.§.2.num.14* Sed hæc Septuaginta Interpretum verſio, non verſio eſt, ſed commentatio gratis, & ex proprio marte facta, cùm longè aliter Vulgata habeat, quæ ità ſonat. *Si rixati fuerint Viri, & percuſſerit quis Mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubiacebit damno quantùm Maritus Mulieris expetierit, & Arbitri iudicauerint, ſin autem mors eius fuerit ſubſecuta reddet Animam pro Anima.* Quæ verba, cùm nimis clara ſint, non debent peruerti, & trahi ad alium ſenſum, ex quo eliciatur affectata illa diſtinctio Animati, & nõ Animati fœtus; hic enim non niſi de morte ipſius Prægnantis ex abortu ſecuta, vel non ſecuta, mentio fit, non de fœtu, & iure quidem Vulgata traductio ſequenda, cùm verbum verbo reddere conſueſcat. Sed idem occurrit adnotare in *l. ſi quis aliquid, §. Qui abortionis, ff. de Pœnis.* Vbi nulla mentio huiuſmodi habetur, nec de fœtu quicquam eam locutam apparet: nam quòd nonnulli Interpretes per verbum illud, ***homo,*** fœtum intellexerint, apertè patet eos hallucinatos eſſe, non animaduertentes, quod ſi ſic eſſet Lex de pœna porrigentis poculum amatorium ex quo homo periiſſet, ſilentio præteriſſet illud, quod magis patere erat neceſſarium, vnde ea verba, *ſi mulier, aut homo,* ſic referenda ad ſuperiora. *Si mulier, cui poculum abortionis porrectum eſt, aut homo, cui datum eſt poculum amatorium perierit,* &c. Neutra igitur Lex de fœtu loquitur, neque ab alterutra quicquam elicere poſſumus, quod ad inanimatum, vel animatum fœtum applicari poſſit. Reſtat igitur, vt Canonum, & Legum auctoritati quid ſit dicendum patefaciamus. Ac pri- 115.
mò quidem præmittendum tam Canones, quàm Leges non ex propria ſcientifica cognitione locutas eſſe, ſed ſecutas potiùs placita Sapientum, Philoſophorum nempè, & Medicorum, vt aliàs conſueuerunt facere in iis, quæ ad alios Profeſſores pertinent. Ergò cùm de ea re ad prædictos Sapientes determinare ſpectaret, & illi eam differentiam Animati, & non animati fœtus in medium protuliſſent, eorum determinationẽ Canones, & Leges in hoc ſequi volentes, pœnas delinquentibus modò maiores, modò minores impoſuerunt pro ea, quam illi differentiam faciebant inter fœtum non animatum Anima Rationali, & Animatum.

Verùm quia nos ponentes infuſionem Animæ

mæ

mæ Rationalis in primo momento Conceptionis, deſeruiſſe videri poſſumus, tam Canonum, quàm Legum determinationem, tenemur iam oſtendere, eas determinationes maximè ſecundum Iuſtitiam emanaſſe, eaſque ſartas tectas remanere debere firmâ etiam noſtra opinione remanente. Dico ergò quòd iure optimo maior pœna indicenda ſit procuranti abortum poſt quadraginta dies, & fœtus pro-
116. uectioris, quàm procuranti ante dictum terminum, & fœtus tenerioris, quia maior iniuria infertur à priori, quàm à poſteriori delinquente; non ſecùs ac maiorem iniuriam inferret ſuccidens arborem adultam, quàm ſuccidens tenellam, vt cum Thoma Fieno proſequitur Dan. Sennert. *loc. cit.*

117. Dico ſecundò, quòd tam Canones, quàm Leges ciuiles in imponendis pœnis ſemper ſequuntur mitiorem ſententiam; cùm ergò in dubium verteretur an ſemper & quocunque tempore procurans abortum eadem pœna eſſet plectendus, & aliqui mitiùs ſentientes, ſentirent, minori pœna plectendum fœtu teneriori exiſtente, & ante quadrageſimum, contra aliis ſentientibus, priori ſententiæ adhæſerunt, & eam differentiam fieri prouectioris, & tenerioris fœtus voluerunt.

Dico Tertiò, ſumma cum ratione fieri, vt maiori pœna ſubiiciatur procurans abortum poſt quadraginta dies, quàm procurans abortum antè, quia multò maiorem vim infert ille
118. tam fœtui, quàm Matri, quàm inferat hic; quia tenerioris fœtus abortus ob ligamentorum debilitatem facilè, & cum minimo Matris incommodo ſuccedit, at prouectioris abortus non niſi cum Matris euidenti periculo fit, vndè, ex Hip. *in lib. de Nat Puer.* & Ariſtot. *lib. 7. de Hiſtor. Anim. cap. 3.* & ex quotidiana experientia ſcimus, faciliores, frequentiores, & tutiores eſſe abortus in primo quadragenario, in ſequentibus autem difficiles, minùs frequentes, ac multò minùs tutos.

Dico quartò, maxima cum ratione ſancitum tam à Canonibus, quàm ab Imperialibus Legibus, quòd maiori pœna ſubiaceat procurans
119. abortum prouectioris fœtus, & poſt quadrageſimum, quàm procurans antè, ob certitudinem prægnantiæ emanantem ex motu fœtus poſt quadrageſimum, & incertitudinem vigentem ante quadrageſimum, in quo termino deeſt ſignum illud motus omnium certiſſimum prægnantiæ, (quæ tam certi ſigni deficientia poſſet fortè delinquentem ex parte excuſare.

Cæterùm non ab re interpretari poſſet aliquis Legiſlatorum dictum circa hanc differentiam animati, & non animati fœtus, vt ea differentia intelligatur habere locum reſpectu noſtri, qui non aliundè certificari poſſumus, quòd fœtus anima dotetur, niſi ex apparenti motu, nam aliàs illum habere animam ex nulla alia re nobis innoteſcere poteſt. Igitur reſpectu noſtri & noſtræ cognitionis fœtus poſt quadraginta dies erit animatus, quia per motum ſe manifeſtat, antè verò non animatus, quia nullo motu ſe prodente, videtur anima non dotari.

Verùm ſummoperè ſemper miratus ſum, quonam pacto tot, ac tanti Philoſophi, ac Medici ex motu infantis in vtero deduci voluerint, illum tunc Animam Rationalem recipere; nam motus nequaquam pertinet ad Animam Rationalem, vt Rationalis eſt; & tantundem eſt elicere ex motu præſentiam Animæ Rationalis, quàm deducere ex vita, ex nutritione, augmentatione, ſenſatione, aut alia quacunque operatione in fœtu obſeruata, vndè cùm fœtus in vtero illicò viuat, nutriatur, augmentetur, ſentiat, illicò Animam Rationalem illum habere neceſſe eſſet, non minùs quam neceſſe eſſe dicant illi, Animam Rationalem illum recipere cum mouetur. Sed quam dependentiam habet motus ab Anima Rationali vt Rationalis eſt? Oportuit ergò firmare tunc fœtum Animam Rationalem recipere, cum aliquam operationem Rationali Animæ pertinentem edit, non quando moueri incipit.

Sed dicet fortè aliquis, non idcircò voluiſſe communem ſententiam, fœtum recipere Animam Rationalem, quia mouetur, quaſi ad motum ſequatur de neceſſitate eius receptio, vel potiùs quaſi illa motum excitet illicò atque à fœtu recepta eſt, ſed quia per motum manifeſtum fit, fœtum eſſe perfectum, ac benè formatum. Reſpondetur enim quòd cùm hæc perfectio, & abſolutio ipſius fœtus in Quadrageſimo non ſit ſufficiens ad vllas operationes Animæ Rationalis edendas, fruſtrà ad hunc finem deſideratur, nempè vt ob eam perfectionem Rationalis Anima tunc infundatur.

Denique cum his dubitari poterat, cur ſi Anima Rationalis in prima ſeminum conceptione præſens eſt, abortu ſecuto antè quadrageſimum non iubeant Canones baptizari; ſi enim illi Anima tales abortus dotari exiſtimaſſent; non deſtitiſſent præcipere, vt baptizarentur. Reſpondeo; quòd in his abortibus impoſſibile eſt ob eorum debilitatem, non illicò à corpore Animam ſeparari, vndè neque vllum vitæ ſignum præbere obſeruantur, & idcircò baptiſmatis nullam illi habent mentionem, ſatiſque fuit, ſi quandocunque aliquod vitæ ſignum ex motu præbent; etiam ſi ante quadrageſimum id fieret, baptiſmatis lauacro emundentur.

Sed redeamus iam vndè digreſſi ſumus; ac dicamus; Animam ſolùm ex propriis operationibus cognoſci præſentem eſſe, vt patet. Fernel. *lib. 5. Phyſiol. cap. 1.* quod etiam iam alias probatum eſt, in ſimulque demonſtratum nullum viuens poſſe aut ſimul, aut ſucceſſiuè duas, aut plures Animas habere; neceſſe igitur eſt operationes in Embrione apparentes, eſſe vnius
eiuſdemque Animæ præſentis, omnia namque, 120.
quæ Natura, vel Arte fiunt ab eo, quod actu eſt fiunt, Ariſtot. *lib. 2. de Gener. Animal. cap. 1.*
cùm nihil agere poſſit, niſi ſecundum quod eſt 121.
actu, & quo aliquid eſt actu, eo agit. D. Thom. *p. 1. ſumm. quæſt. 76. art. 1. in c.* operationes ergò vitæ quæ apparent in Embrione fiunt ab Anima, quæ actu eſt; at hæc non poteſt eſſe niſi vna; & in Homine nulla alia Anima datur, quàm Rationalis, ergò omnes, & ſingulæ prædictæ operationes fiunt ab Anima Rationali; ſed hæ operationes apparent illicò atque ſemina Parentum concepta ſunt, ergò illicò atque ſemina concepta ſunt præſentem eſſe Rationalem Animam neceſſe eſt.

Vlteriùs

122. Vlteriùs corpora viuentium pro nobilitate, & ignobilitate Animarum inter ſe differunt, Ariſtot.*citat.lib.2. de Gener. Anim. cap.3.*& *ibi* Auerr. *in comment.* quia perfectioris formæ
123. debet eſſe perfectius ſuſceptibile, D. Thom. *p.1. quæſt.76. art. 5. ad* 4. conſequens ergò eſt, corpus nobilius à nobiliori Anima conſtrui;
124. cùm verò corpus humanum excedat nobilitate, & perfectione quorumcunque Animalium etiam perfectiorum corpora, conſtrui debet, atque efformari à nobiliori Anima, ſed om-
125. nium Animarum nobiliſſima abſque dubio eſt Rationalis, ergò corpus humanum non ab ignobiliori Anima, quæ ſolùm vegetatiua, aut ſenſitiua ſit, ſed à Rationali efformabitur; vndè cùm hæc formatio incipiat illicò atque ſemina concepta ſunt, ergò illicò præſens eſt Anima Rationalis. Ecquis-nam hoc negare iam poterit, cùm à primo conceptionis momento corpuſculum Embrionis ita efformetur, ac diſponatur, vt formari, & diſponi corpori humano conuenit? nam relictis mille, nè infinitas dicam, peculiaribus conditionibus, quibus humanum corpus à cæterorum viuentium corporibus diſcrepat, à primo formationis exordio diſponitur, vt ſit figura erecta, facie diuinitatem repræſentatura, manibus, vt aliis Animalibus dominetur, inſignitum, capite præ cæteris figura orbiculari, forma nimirum inter omnes capaciſſimâ, duobus totum ſe ſuſtentans pedibus, & alia ad hunc modum. Quid igitur Anima vegetatiua vel ſenſitiua tantoperè præ Rationali abiecta poterit nobiliſſimum corpus pro nobiliſſimæ Animæ domicilio conſtruere? quomodo tam nobilis effectus, quàm nobilis eſt conſtructio corporis humani, quo nihil in hoc ſublunari mundo admirabilius, ignobiliori potiùs quàm nobiliori cauſſæ referendus? Neque, vt hæc effugiamus, hoc ſubterfugium quærendum, nimirum, quòd efformatio illa rudis, ac prima corporis humani fiat primò ab Anima vegetatiua, deinceps ab illa ruditate à ſenſitiua vindicetur, ac denique à Rationali perficiatur; quia præterquam quod iam probatum eſt, non poſſe plures Animas etiam ſucceſſiuè dari eiuſdem ſubiecti, ſequeretur vnius, eiuſdemque effectus dari plura Agentia primaria; quorum vnum eſſet primò ponens in eſſe effectum, aliud quod à priori ruditate illum expoliaret, & meliorem redderet, tertium, quod perfectionem omnem tribueret, ſed hoc eſt contra ordinem Naturæ, vt patet, & alias probatum eſt, *cùm Dator principij tranſmutationis, ſit dator finis ipſius formæ.* Auerr.*lib.2.de Gener.Animal.cap.2.* Ergò ab vna eademque Anima incipit corporis efformatio, & ab eadem abſoluitur, vt dictum eſt.

Porrò canonizatum iam apud Philoſophos
126. illud eſt, Nihil agere poſſe vltra ſuas vires, vndè effectus excedens virtutem alicuius cauſæ, referendus eſt ad aliam cauſſam efficaciorem, vt aliàs hic probatum eſt, cùm per illum defectum virtutis manifeſſimè appareat, eam cauſſam inſufficientem eſſe ad talem effectum producendum. Modò, formatio corporis humani inter omnia corpora viuentium nobiliſſimi ſummoperè excedit virtutem Animæ ſenſitiuæ, & multò magis vegetatiuæ; quia neque ſenſitiua, neque vegetatiua poſſunt formare cerebrum Hominis, exempli cauſſa, tali figura, vt in illo fieri poſſit Intellectio, quid enim pertinet Intellectio ad ſenſitiuam, aut vegetatiuam Animam? ergò formatio corporis humani ad neutram harum cauſarum referri poteſt, ſed ad magis ſufficientem opificem, qui non poteſt alius eſſe niſi Anima Rationalis, cui tale corpus pro domicilio inſeruire debet; vndè ſequitur, Animam Rationalem à principio efformationis ipſius Embrionis præſentem eſſe, quia cauſæ cui debetur effectus in ſua maiori perfectione, debetur etiam effectus in ſuo principio, ac rudimento, vt iam probatum eſt.

Licet autem hæc Animæ Rationalis præſentia in primo momento conceptionis ipſius Embrionis videatur minùs accepta cuicumque penè Doctorum Scholæ, non defuerunt tamen, qui eam agnouerint, & quaſi aliud agentes eam admiſerint. Alex. Aphrodiſ. *lib.1. quæſt.natur.cap.25.* Themiſt.*lib.1.de Anim.c.12.* qui faſſi ſunt Animam ſibi organa conſtruere, ergò ſecundum ipſos Anima præſens eſt in primo momento conceptionis, quia in illo primo momento conceptionis organa conſtrui incipiunt. Sed ſit mihi inſtar omnium, D.Thom.*par.1.quæſt.40. art.4. in c.* aſſeuerans,
quòd, cùm Anima humana ſit proprius cor- 127.
poris actus, & forma, neceſſariò ſimul cũ corpore producta ſit; at corpus illicò producitur, cum ſemina Genitorum ſimul iuncta in vtero concipiuntur, ergò etiam Anima Rationalis tunc infunditur, infuſa autem illicò operatur, & ſic Anima Rationalis in primo momento conceptionis ipſius Embrionis præſens eſt. Neque dicendum, quòd ex mente eiuſdem D.Thom.*p.1.quæſt.100.art.1. ad* 2. Anima Ra-
tionalis ſtatim ac corpus eſt diſpoſitum infun- 128.
datur, & non antè, corpus verò non poteſt eſſe diſpoſitum in primo conceptionis momento; nam dico, hanc corporis diſpoſitionem vel eſſe talem vt ſufficiat ad recipiendam Animam, & per hanc corpus eſſe diſpoſitum illicò atque ſemina Genitorum in vnum corpus coëunt, & concipiuntur, vel eſſe talem, quòd habeat quicquid Embrionem habere oporteat, itaut omnibus membris, atque neceſſariis organis ſit inſtructus, & dico hanc de mente eiuſdem D. Thomæ non eſſe neceſſariam ad recipiendam Animam, nam ſi eſſet neceſſaria, oporteret, Animæ receptionem retardari ad plures menſes, licet enim ex communi opinione hæc diſpoſitio adſit poſt quadraginta dies, tamen maximè rudis eſt, & nullo modo perfecta, at Animam Rationalem retardari priuſquam infundatur per quadraginta dies, vt expectetur corporis diſpoſitio, inane eſſet, niſi ea diſpoſitio eſſet omnibus numeris abſoluta, & perfectiſſima; vndè dictum Sancti Thomæ non eſt intelligendum de hac vltima diſpoſitione, & multò minùs de illa rudi, ac initiata, ſed tantùm de priori, nam aliàs ſemper eſſet verum dicere, corpus antè produci, quàm Animam contrà id, quod Theologi docent. D. Thom. *p.1.quæſt.91.art.4.ad* 3.

Concludendum igitur, quòd, cùm corpus
ab Anima formetur, & in nullo Animali, & in 129.
Homine quoque non poſſit dari alia Anima,

quàm

quàm vna, & hæc in Homine ſit Rationalis, non poſſit corpus humanum ab alia Anima formari,& organizari,quã à Rationali. Quàm futilis autem oppoſitio quorundam volentium, corpus formari non ab Anima, ſed à facultate formatrice, quaſi facultates non ſint
130. Animæ facultates, contra Ariſt.*lib.2.de Gener. Animal.cap.1.* At facultates non operantur per ſe,ſed Anima operatur per ipſas,& in ipſa
131. formatrix facultas Animæ facultas eſt, neque facultates ſunt ab Anima ſeparabiles, neque per ſe ſubſiſtunt, ſed vbi vigere conſpiciuntur, quod ex operationibus manifeſtum fit, ibi
132. præſentem eſſe Animam oportet, non aliud quoduis agens, quia neque migrant hæ facultates de ſubiecto in ſubiectum. Apparentes ergò operationes formatricis facultatis in Embrione Animæ ſunt, quæ in Homine eſſe non poteſt niſi Rationalis, vnde deducitur ex neceſſitate, Rationalem Animam, illicò atque fœmina concepta in vtero ſunt,præſentem eſſe, & operari, cùm nè per momentum quidem ſit
133. otioſa. Sed ex ſacra etiam Hiſtoria licet nobis deducere, quod illicò à compaginatione prima corporis Embrionis per concepta ſemina ſuccedente, Anima Rationalis introducatur; in eius namque enarratione habemus, Deum formaſſe Hominem de limo Terræ, & inſpiraſſe in faciem eius ſpiraculum vitæ,quod vno eodemque momento, non ſucceſſiuè factum dicendum. Anima ergò hæc per inſpirationem in faciem Homini communicata, non
134. fuit Anima vegetatiua, nec ſenſitiua tantùm, ſed Rationalis,ac illa quidem perfectiſſima, & iiſdem facultatibus, vegetatiua nimirum, & ſenſitiua inſtructa;nam aliàs Adam non fuiſſet in ſua prima plaſmatione perfectus Homo, vndè incaſſum adiiceret ſacra Scriptura,Deum vidiſſe cuncta, quæ fecerat, eſſe valde bona, nam quomodo dici potuiſſet, omnia quæ fecerat,fuiſſe valdè bona,ſi nobiliſſima creatura à perfectione, quam obtinere debebat,defeciſſet? Igitur quemadmodum primus homo eodem momento ſuæ creationis recepit Animam Rationalem, non primò vegetatiuam, ſecundo loco ſenſitiuam, & vltimo Rationalem, eodem quoque pacto quilibet homo in primo ſuæ generationis exordio recipere debet Animam Rationalem, per quam futurus eſt homo.

His omnibus addi debet ratio,quæ ex Intemeratæ Virginis conceptione deſumi poteſt: certum namque eſt,eam conceptionem omni-
135. nò naturalem fuiſſe, cùm fuerit concepta ſecundùm carnis concupiſcentiam ex commixtione maris, & fœminæ, D.Thom.*p.3.ſumm. quæſt.27.art.2.ad 4.* Nec in ea quicquam ſupernaturaliter intercefferit: cùm ergò Catholica Eccleſia,quæ errare non poteſt,feſtum eiuſmodi Côceptionis ſolemnizet,inconueniens profectò omninò videtur, vt dicamus,illam celebrare feſtum Embrionis Anima Rationali, imò nè ſenſitiua quidem dotati, & qui Hominis nihil haberet, ſed eſſet veluti quodlibet aliud abiectiſſimum Animal,omni humanitate denudatus, imò non ſecus ac Bruta corruptibilis & mortalis. Hæc ne admittamus dicendum eſt, Sanctiſſimam, ac puriſſimam Virginem in primo momento conceptionis Rationalem Animam recepiſſe, & cum, vt dictum eſt, nihil in ea conceptione interuenerit, quod ex Naturæ præſcripto, vt in aliis hominibus non fuerit,dicendum omninò,ex naturæ præſcripto in omnibus Animam Rationalem in ipſo primo conceptionis momento præſentem eſſe.

Neque contra hoc quicquam faceret, quòd quemadmodum Anima inſpirata in faciem Adæ fuit inſpirata in corpus perfectum, ita in quemlibet hominem debeat introduci, cum corpus eſt perfectum;Nam præterquàm quod longè diſtat perfectio Embrionis quadragenarij à perfectione, quam obtinebat illicò atque formatum fuit corpus Adæ, nec poteſt vllo modo Embrio dici perfectus in quadrageſimo, niſi in quantum corpus reſpectu temporis anteacti eſt magis diſpoſitum, & motu dotatur,quod antea nequaquam fiebat; magna quoque differentia eſſe debuit inter opus ab ipſo Deo immediatè emanans, & opus naturæ commiſſum in Hominis generatione,vndè deducendum non eſt ex hoc,quòd Deus infuderit Animam in opus ſuum perfectum,debere etiam ſecundùm Naturam Animam infundi in corpus iam perfectum. Sed quantumcunque perfectum velis eſſe Embrionem in Quadrageſimo, firmare idcircò poteris tàm perfectum eſſe, quàm perfectum erat corpus Adæ, cum Deus in illud Animam inſpirauit? Nequaquam; nam corpus Adæ erat tunc abſolutiſſimum, & perfectiſſimum, corpus autem Embrionis in Quadrageſimo neque abſolutum, neque perfectum eſt, niſi reſpectu anteacti temporis,& reſpectu motus,qui in Quadrageſimo ſe prodit,ſed fortè nunquam aliquo motu deſtituitur, ſed tantùm in Quadrageſimo à nobis eſt perceptibilis, quemadmodum neque reſpiratio in fœtu quoad noſtrum ſenſum adeſſe apparet, cùm tamen adſit tranſpiratio, quæ parua, & leuis, ac imperceptibilis reſpiratio eſt.

Recipit igitur Animam Rationalem homo in ſuo primo conceptionis momento, ita vt minùs veritati congruens appareat opinio communis volens, Hominem primò dotari vegetatiua,deinceps ſenſitiua,ac poſtremò Rationali; ex quibus ab Æmilij Pariſani quoque opinione longè abire cogor, volentis, ſemen humanum, vt cætera reliquorum viuentium, eſſe animatum Anima ſenſitiua, & conſequenter Embrionem habere eam Animam,vt materialem ex traduce à Parêtibus, eamq; non ſecùs ac quaſcumque alias Animas,Rationali excepta,eſſe corruptibilem, & mortalem. Quam etiam opinionem tuetur,Fort.Licet. *l.2 de ort. Anim.hum.per totum*,ac præcipuè, *cap.6.& ſeq.* Sed contra hanc Pariſani & Liceti ſententiam militant ea omnia, quæ contra communem opinionem attulimus, nam nihil de nouo affert Pariſanus, aut Licetus, niſi quod eximit humanum fœtum à conditione vegetantium, ac ſimul cum Animalibus perfectioribus vegetatiuam Animam ſenſitiuæ copulatam habere determinat, non aliter quàm prædicta Animalia ex traduce, eam à Progenitoribus habentia:ſed quanam ratione poſſit Pariſanus

tot

tot difficultatibus, ac tantis,quas contrà communem opinionem attulimus, quæ non minùs contra ſuam faciunt, ſatisfacere, ego quidem hactenus non video. Putauerim tamen, Pariſanum ex eo deceptum,quòd,licet in quàplurimis à communi opinione recedat, tamen ab ea, quæ vult, Animam Rationalem poſt quadraginta dies infundi, quæcumque illum ratio mouerit, non receſſerit; cúmque alia ex parte mille concludentiſſimis rationibus, probaſſet, ſemen aliorum viuentium eſſe Animatum, humanum quoque ſemen eodem modò animatum eſſe voluit; ſed quia contra veritatem apertiſſimè erat aſſerere, & hæreticum inſimul putabat, vt verè eſt, ſemen humanum traducere ſecum à Parentibus Animam Rationalem, vt ſuam traducunt cætera Animalia, in hoc differre voluit Hominem à cæteris animalibus,quod poſt Animam ſenſitiuam ex ſemine à Genitoribus, vt aliis viuentibus euenit,traductam,Animam Rationalem poſt congruum tempus de foris recipiat.

Sed contra hoc, ſummam parit difficultatem id, quod ſequitur. Si Homo Animam ſenſitiuam tantùm ex traduce à Genitoribus habet,ea non poteſt communicari,niſi ab Anima Genitorum:ſed Anima Genitorum eſt immortalis, non poteſt ergò cõmunicare genitoquicquam,quod ſit mortale,& ſit de eſſentia ipſius Animæ immortalis. At vegetatiuum, & ſenſitiuum ſunt facultates Animæ Rationalis,& ab ea ſunt inſeparabiles, ergò non poteſt Anima Rationalis communicare ſemini Animam vegetatiuam, aut ſenſitiuam, præterquam quod
136. facultates, vt dictum eſt, non migrant de ſubiecto in ſubiectum,neque exiſtunt abſque Anima,cuius ſunt facultates, vt ipſe quoque Pariſanus fatetur. Anima ergò ſenſitiua, quam Anima Rationalis Genitorum communicat ſemini, vndè Embrio formandus eſt, vel erit pars ipſius Animæ Rationalis, vel aliud quid: Non pars, quia Anima non habet partes, neque eſt diuiſibilis, & ſi poſſibile eſſet eam habere partes, eſſent eiuſdem rationis cum toto,& eſſent immortales.Quid ergò aliud erit? dicemus fortè Animam Rationalem communicaſſe ſemini prædictas tantùm facultates vegetatiuam, & ſenſitiuam? at iam dictum eſt, facultates non migrare de ſubiecto in ſubiectum: ſed cui rei communicatæ ſunt hæ facultates? certè alteri Animæ, ſi Animæ debent eſſe; ergò Embrio aliunde habebit Animam, quàm à Genitoribus: quidnam ergò eſt illa Anima ſenſitiua, quam ex traduce à Parentibus habere credit Pariſanus,ſi neque tota Anima,neque pars Animæ,neque facultas Animæ eſt? ſed eſto ſit Anima ſenſitiua ex traduce à Parentibus ſemini communicata, iam hæc Anima erit forma ipſius Embrionis,per quam eſt id quod eſt; Quid ergò fiet huic formæ accedente de foris Anima Rationali, quæ perfectiſſima forma eſt? num cum D. Thoma eam corrumpi aſſeuerabit? ergò iiſdem difficultatibus ſeſe implicabit, quibus obnoxiam eſſe eiuſdem D. Thomæ ſententiam iam ſuperiùs demonſtrauimus.

Verùm enim verò mirandum eſt, quonam pacto Pariſanus,& cum eo quicunque aut ſuæ, aut priori opinioni de multiplicitate Animarum in Homine adhærent, ſequens abſurdum facilè eorum opinioni obuium, non animaduerterint.Si homo antè quadraginta dies non recipit Animam Rationalem,non ante prædictum terminum erit homo:nam quomodo eſ- 137.
ſet homo non habens formam hominis? erit igitur Planta, vel vermis, vel inſectum, vel aliud Animal, vel beſtia quædam ad nullum genus, vel ad nullam ſpeciem certam viuentium reducibilis, & conſtituet nouam ſpeciem Animalis ex ſe.

Sed quam maiorem rationem affert Pariſanus,ob quam exiſtimandum ſit,fœtum humanum ſenſitiuam Animam ex Genitoris ſemine traducere,ſi nulla ſenſitiuæ Animæ operatio in principio ſuæ conceptionis apparet? & ſi reſpondeat, non idcircò, quod operationes Animæ ſenſitiuæ non appareant,fœtum Animam ſenſitiuam non habere,quia id ſit ob organorum defectum, ego idem de Anima Rationali affirmabo, licet operationes Animæ Rationalis nullæ appareant,imò tutiùs de Rationali id affirmauero,quia certum eſt ex communiſſimo conſenſu eam poſt quadraginta dies infundi, cùm tamen eius operationes nè per annos quidem apertè ſe prodant.Sed ſi ex non apparentia operationum arguendum ſit, Animam non eſſe præſentem, certè neque in Brutis Animam ſenſitiuam præſentem eſſe in prima eorum conformatione confitendum, & ſic communi opinioni aſſentiemur volenti,Bruta poſt vegetatiuam viuere Anima ſenſitiua. Sed erit docendum, vt aliàs inſtabam, vndè, & à quo Anima ſenſitiua introducatur in fœtus brutinos; ſi illi in prima conceptione vegetatiuam tantùm habebant.

Sed in ſumma non minores difficultates patitur Pariſani ſententia, imò fortè maiores, quàm habeat Danielis Sennerti opinio de traductione Animæ Rationalis per ſemen, niſi quod hæc omninò hæretica eſt,illa verò ſimpliciter falſa, & quam pro veriſimili, quantum exiſtimo,nullo modo tueri poſſit.

Cæterùm dum nos Animæ Rationalis traductionem per ſemen Parentum oppugnamus, inſurgunt contrà Aduerſarij dicentes, Hominem non communicando ſoboli ſuam propriam Animam in peiori conditione conſtitutum videri,quàm quodlibet aliud viuens,etiam ex ipſis vegetabilibus omni ſenſu deſtitutis; quippe cùm cætera omnia ſoboli propriæ & 138.
corpus,& Animam tribuunt,Homo autem purum putum tantummodò ſemen, hoc eſt materiam omni Anima denudatam,ex qua ſobolis corpus formandum ſit: Anima enim, qua omnis res eſt id,quod eſt, non ab ſuis Genitoribus homini communicatur,vt contrà traductionem Animæ Rationalis per ſemen iam pugnatum eſt, ſed de foris aduenit, & à Deo ipſo creata ſeminibus Genitorum infunditur, vndè Anima Rationalis ad Genitores nihil 139.
omninò pertinet, niſi in quantùm ſubminiſtrant materiam ita diſpoſitam, vt Rationalis Anima eam informare poſſit.Hinc ergò ſequitur,nobiliora agentia cætera quæque viuentia eſſe, quàm Hominem, dum illa meliorem, ac potiorem compoſiti partem vnà cum corpore

in

in ſemine ſubminiſtrant, nempè ipſam Ani-
mam, Homo autem partem viliorem, ac ma-
gis abiectam, corpus ſcilicet, & quæ ad cor-
pus pertinent impertitur. Huic difficultati,
quam non minimi momenti contrà ſentientes
fortè exiſtimabunt, ego vndequaque ſatisfa-
ctunum me confido : ſermonem tamen meum
tantiſper retexere neceſſe habeo.
140. Dico igitur, Hominem non modò quoad
Animam, ſed & quoad corpus, & quoad
omnes, & ſingulas corporis partes intantùm
excellere cætera viuentia ſublunaris huius
mundi, vt hæc ab illius excellentia, ac nobi-
litate quàm longiſſimè diſtent; & de Anima
quidem non eſt dubium, cùm hæc immateria-
lis, & immortalis ſit in Homine, in cæteris
verò materialis, & mortalis. De corpore au-
tem patet ad ſenſum, ac bene illud nobis præ-
monſtratum eſt in prima vtrorumque crea-
tione, cùm cætera Animam cum corpore ſor-
tita ſint ex elementis hoc, aut illo, Homo au-
tem à Deo immediatè formatus ſit ex limo
Terræ (conſtat autem limus ex aqua, & terra)
& inſpirato in faciem eius vitæ ſpiraculo, Ani-
mam recepit immediatè ab ipſo Deo, & factus
eſt in Animam viuentem. Hinc ergò ſumma
illa Hominis perfectio & quoad Animam, &
quoad corpus, *Quod æqualiter complexionatum*
141. (vt verbis vtar D. Thom. *p.1.quæſt.7.art.5.ad 2.*)
*habet quamdam dignitatem per hoc, quod eſt re-
motum à contrariis, in quo aſſimilatur quodam-
modò corpori cæleſti.* Quod verificatur non ſo-
lùm ſi accipias totum corpus humanum for-
matum, & organizatum ab Anima Rationali,
ſed etiam ſi accipias ſingulas vel minimas eius
partes ſeorſim. Sume mihi, obſecro, cutem,
carnem, oſſa, ſed quid hæc in medium affe-
ram? Sume mihi pilos, vngues, & in his ipſis,
quæ potiùs ſuperfluitates corporis ſunt, quàm
partes, eam excellentiæ differentiam inter ho-
minem, & cætera Animalia tam reſpectu ſub-
ſtantiæ, quàm reſpectu formationis, quàm
etiam reſpectu vſus facilè obſeruabis. Quantò
maiorem ergo differentiam adnotare licebit
inter Hominem, & cætera Animalia quoad
alias nonnullas partes corporales quidem, &
materiales, ſed magis à materiæ terreſtreitate
diſtantes, & ad ſpiritualem naturam acceden-
142. tes? Ineſt abſque dubio ex omnium Philoſo-
phorum placitis in quorumcũque Animalium
ſemine ſpiritus viuificus proportione reſpon-
dens elemẽto ſtellarũm qui à Progenitoribus
vnà cum ipſo ſemine deriuatur. Ariſtot. *lib.2.
de Generat. Animal.cap.3.* Fernel. *lib.2. de Abd.
rer.cauſ.cap.7.* & alibi ſæpè. quem ego pro pu-
riſſima portione ſpirituum acceperim, cùm
fortè omnes ſpiritus vnius generis ſint.
Hoc eodem ſpiritu ſemen humanum ditari,
eumque cum ſemine à Genitoribus traduci
non controuertitur, ſed non minùs quàm qui
in ſemine cæterorum Animalium reſidet, ma-
terialis, & corruptibilis eſt; ſed cùm firmatum
ſit Hominem, vt omnibus perſuaſum eſt, etiam
quoad corpus, & quoad minimas quoque cor-
poris particulas cætera Animalia tantoperè
excellere, certè quoad nobiliorem corporis
partem, quæ nihil aliud eſt, quàm prænomina-
tus ſpiritus, tantùm nobilitate excellet, vt ni-

hil ſuprà; atque hinc rectè deducitur, hunc
ipſum ſpiritum in Homine non modò nobili- 143.
tate, atque excellentia ſuperare quemcunque
ſpiritum in Animalis cuiuſque corpore exi-
ſtentem, ſed ipſum ipſorum quorumcunque
Animalium Animam: in illis enim hic idem
ſpiritus, pro Anima eſt, licet hic in genere
ſpiritus ſit pars tenuiſſima, & maximè ſpiri-
tuali naturæ accedens, nec deſint alij ſpiritus
naturæ minùs ſpiritualis, ſeu magis terreſtres,
quibus eorum Anima pro inſtrumento ad ſuas
operationes obeundas indeſinenter vtitur. In 144.
Homine autem hic ſpiritus nequaquam pro
Anima eſt, ſed pro Animæ inſtrumento, & ſi
fieri poſſet, vt liceret ei abſque Animæ Ratio-
nalis virtute operari, multò plura poſſet in ſe-
mine humano operari, quàm poſſit operari
quæuis Anima perfectiorum Animalium in
proprio eorum Animalium ſemine; quinimò,
circũſcripta Hominis identitate, poſſet pro ipſa
Anima inſeruire ad inſtar Animarum cætero-
rum Animalium, nam & eſſet tale Animal, vt
Bruta omnia, corruptibile, & mortale quoad
vtramque partem nempè tam corpus, quàm
Animam, neque eſſet abſque dubio huiuſmodi
Animal Homo, ſed Animal tantùm ſenſiti-
uum, inter ſenſitiua tamen omnium perfectiſ-
ſimum. Spiritus igitur, de quo agimus, in Ho- 145.
mine in actu effuſionis ipſius ſeminis vnà cũ
ſemine à toto corpore, & à quibuſque corpo-
ris partibus ſecedit, & eſt tenuiſſima pars eiuſ-
dem ſeminis, quod à toto ſecedere Hippocra-
tes voluit, cuius opinionem acerrimè tueri co-
natus eſt acutiſſimus Philoſophus, ac celeber-
rimus Medicus Æmil. Pariſ. *lib.2. nobil.exercit.
Microcoſm.ſubt.exerc.2. per totam.* Eſt enim &
hic ſpiritus materialis, & cum ſemine, vt
dictum eſt, deciditur à toto ipſi ſemini com-
mixtus, Galen. *comm.5. Aphor.63.* nam ſemen
ipſum ſpiritus excretio eſt. Ariſtot. *Probl.ſect.4.* 146.
probl.31. & cum eo Galen. *in lib.6.de morb.vulg.
comm.3. text.12.* Per hunc porrò ſpiritum ſe-
men humanum ita diſponitur, vt dignum Ani- 147.
ma Rationalis domicilium ex eodem ſemine
ſibi parare poſſit, qua cum primùm creata, eo-
démque momento infuſa ſuperueniente, ſpi-
ritus ille pro inſtrumento illi inſeruit, eoque
corpus informans, per illum omnes operatio-
nes ſuas poſtmodum exercet, quæ ad Hominis
conformationem, & vitam, ac nutritionem, &
augmentum in primo ortu, ac per totum de-
inceps ſubſequens tempus ad mortem vſque
neceſſariæ ſunt. Ex his ergò deduci facilè poſſe 148.
quiuis videt, quòd etiamſi Homo ſuæ ſoboli
non conferat Animam, vt alia Animantia ſuæ
ſoboli communicant, tamen ſubminiſtrando
cum ſemine prædictum ſpiritum omni Anima
mortali nobiliorem, multò magis conferat ſuæ
ſoboli, quàm quoduis aliud Animal etiam ex
perfectioribus, licet illa Animam propriam
ſuæ ſoboli cum ſemine communicent, hic verò
nequaquam.

Neque oppoſitio, quæ huic opinioni fieri
poſſit, me deterrere quicquam valet, dicendo,
quòd non ſit generare ſibi ſimile, vbi Genitor
corpus ſimul cum Anima non conferat geni-
to, cum neque ſola Anima, neque ſolùm cor-
pus ſit Animal, ſed totum quid compoſitum

ex corpore, & Anima : Modò, ſi Homo non confert generando & corpus, & Animam genito, nunquam dici poterit generare ſibi ſimile. Nam reſpondeo, quòd in via generationis, & vbi forma materialis eſt, verum omninò ſit, generans omne generare ſibi ſimile, & ſic, dummodò generans conferat ſoboli quicquid in generatione poteſt conferre, ſemper erit verum, quòd generabit ſibi ſimile : diuerſa igitur omninò eſt ratio generandi ſibi ſimile in Homine, & in aliis Animantibus; cætera enim Animantia conferunt corpus & Animam genito, quia tam corpus, quàm Anima generabilia ſunt;Homo verò confert quidem corpus omnibus his aſſociatum,quæ cum ipſo corpore generari poſſunt, at non confert, neque conferre poteſt Animam, quia non eſt generabilis, ſed producitur à Deo per creationem; & infunditur corpori diſpoſito ad illam recipiendam per ſpiritum illum, qui pro Animæ inſtrumento inſeruit. Et in ſumma, concluſio illa, quòd omne generans generet ſibi ſimile procedit; vbi formæ vna cum materia parentibus traducuntur, non vbi forma geniti ab extra aduenit.

Cæterùm ſi cui veritati conſonum nullo modo videatur, quòd ſpiritus hic nobiliſſimus, qui cùm ſemine effunditur, & qui parem, imò maiorem virtutem habet, quàm habeant cæterorum quorumcunque viuentium Animæ, cedat in Animæ Rationalis inſtrumentum, animaduertat, hoc in naturalibus infrequens non eſſe, cùm ſæpè eueniat, vt
149. Agentia quædam nobilia cedant in cauſalitate Agenti nobiliori ſuperuenienti, ita vt quod primò erat cauſa principalis, aduentu cauſæ nobilioris euadat ſecundaria;nam quæ ſuper-
150. uenit priori ſemper perfectior eſt, D. Thom. *p.1.quæſt.76.art.4. ad 3.* Sic ſpiritum innatum, qui præcedit in ſemine Animæ eſſentiam,
151. quamquam nobiliſſimum, cedere tamen in Animæ inſtrumentum prodidit etiam ipſe Galen. *lib.5. de ſimpl. Med. fac. cap.9.* his verbis, *Quamquam nos iam ante ſpiritum innatum, etiamſi non ſit Animæ eſſentia, ſaltem primum eſſe inſtrumentum in commento de Hippocratis, Platoniſque placitis demonſtrauimus.*

Verùm ex ipſa Theologica veritate eius rei exemplum deſumi poteſt maximè ad rem fa-
152. ciens, quod eſt huiuſmodi. Chriſtus Dominus aſſumpta humana Natura, & vnita ſuæ Diuinitati Anima Rationali, eadē Anima Rationalis in inſtrumentum Diuinitatis ceſſit, D.Th. *p.2. q.112. art.1. ad 1.& p.3. q.13. art.2.*
153. *ad 2.* non obſtante quòd Anima Chriſti Domini fuerit omnium Animarum Rationalium nobiliſſima, ac perfectiſſima : Ergò ſpiritus, qui in cæteris Animalibus Animæ, ac formæ ſubſtantialis vim gerit, in Homine, aduentante nobiliori Agente, Anima ſcilicet Rationali, cedit in ipſius Animæ inſtrumentum.

Denique ea, quæ diffusè iam attulimus, in 154.
epilogum reſtringamus, ac dicamus, viuentium omnium generationem Naturæ à Deo commiſſam, ita vt omnia (Hominem ſemper excipio) per ſuas ſpecies propagarentur generando ex ſe, & intra ſe propria ſemina, per quæ Animæ eorum ſoboli cōmunicatæ noua indeſinenter indiuidua producant, & ſpecies conſeruent : Hominis autem generationem quoad inferiorem partem commiſiſſe quidem Deum ipſi Naturæ, quoad ſuperiorem autem ſibi reſeruaſſe, creando, & infundendo Animas Rationales indeſinenter in ipſa ſemina humana alia quacunque Anima deſtituta, ſed nobiliſſimo ſpiritu turgentia:neque enim poterat in via Naturæ ſuccedere, vt cum materia, & ex materia exiſteret Anima, quæ futura erat immortalis, vnde non poterat ex traduce eſſe, vt Animæ cæterorum Animantium, ſed erat omninò per creationem in eſſe ponēda, & ab ipſo Deo tanquam Enti ſummo, & infinitæ potentiæ ex nihilo creanda, eodémque momento in ſemen humanum infundenda, vt per eam fœtus humanus poneretur in eſſe, & viueret, & nutriretur, & augeretur, & à primo ſuæ productionis exordio, & à primo vitæ momento ad vltimum vſque regeretur. Neque idcircò quòd in humano conceptu Anima ab extrinſeco adueniret, neque à Parentibus vllam haberet dependentiam, minùs in ſobolis generatione Hominem tribuere, quàm quodlibet aliud generans aſſeuerandum, ſtante quòd Homo cum ſemine ſpiritum nobiliſſimum ſubminiſtret, omnem quarumcunque Animarum etiam perfectiorum Animantium nobilitatem exuperantem, qui pro Animæ Rationalis inſtrumento inſeruit, & ipſum ſemen diſponit ad Animam Rationalem recipiendam; vnde non minùs Hominem generando ſibi ſimilem generare, quàm quodcumque aliud generans, concludendum eſt, quia non minus ille; quam hoc omnia ſubminiſtrat, quæ generabilia ſunt, & generationi ſubiiciuntur naturali,etiamſi Animam ſuæ ſoboli non communicet, quia generabilis nullo modo eſt.

Et hæc circa fœtus humani animationem, quæ probabiliter dici poſſe mihi viſa ſunt, dicta ſufficiant, iis inſuper annexis, quæ in contrariæ opinionis aſſertione difficultatem faciebant, quæ omnia in tantùm recipi volo, inquantùm Catholicæ cenſuræ conſona videantur, aliàs enim abolenda, & tanquam falſa, & erronea refutanda determino.

LIBRI

LIBRI NONI
TITVLVS SECVNDVS,
DE FOETV EXECTO,
Seu
DE PARTV CÆSAREO.

QVÆSTIO Vnica
Ad Titulum ſecundum Libri primi, poſt quæſtionem quintam.
SVMMARIVM.

1 *Fœtus exectus, & Partus Cæſareus quis dicatur.*
2 *Partus Cæſareus quis ſecundùm Rodericum à Caſtro.*
3 *Partus Cæſareus quis ſecundùm Varandæum.*
4 *Non poteſt dici peperiſſe mulier, cui mortuæ filius ab vtero eſt extractus.*
5 *Partus dicitur à pariendo, & actionem parturientis importat.*
6 *Fœtum ab vtero Matris exectum non oriri, aut naſci.*
7 *Fœtus adhuc in vtero exiſtens dicitur Partus.*
8 *Septimeſtris pro vitali, & legitimo habetur.*
9 *Septimeſtres ob debilitatem vt plurimum moriuntur.*
10 *Septimeſtres execti à numero aliorum ſeptimeſtrium excludendi.*
11 *Abortiuus dici debet fœtus, qui non poteſt dici naſci.*
12 *Naſci ſeptimo menſe eſt proprietas aliquorum fœtuum ſecundùm nonnullos Doctores.*
13 *Septimeſtres quot diebus naſcantur, ex Hippocrate.*
14 *Septimeſtres non exciduntur ab vtero matris, niſi matre mortua.*
15 *Reſpirationem à vita, & vitam à reſpiratione ſeparari non poſſe.*
16 *Tranſpiratio quis motus ſit.*
17 *Expertis magis credendum, quicquid in contrarium ab aliis dicatur.*
18 *Fœtus ſeptimeſtris exſectus non eſt pro vitali habendus, vt alij ſeptimeſtres.*
19 *Naſci naturaliter ſit ex propria virtute matris, & fœtus.*
20 *Mater noxia, & vltimo ſupplitio damnata ſecari poteſt viua, vt fœtus viuus extrahatur.*
21 *Octimeſtris ex ſua natura non eſt vitalis, idque magis ſi à ventre matris fuerit exectus.*
22 *Octimeſtris exectus pro abortiuo, & non vitali habendus.*
23 *Nonimeſtres, & Decimeſtres execti, ſecundùm aliquos, non ſunt ſucceſſionis capaces. Contrarium ibid.*
24 *Septimeſtres pro legitimis, & vitalibus habentur, & ad hæreditatem admittuntur.*
25 *Nomimeſtris, aut Decimeſtris exectus non aliter habendus, quàm quivis fœtus naturaliter natus.*
26 *Sectio Matris præmortuæ ad extrahendum fœtum viuum eſt peruetuſta.*
27 *Sectio Matris viuæ ad extrahendum fœtum aut viuum, aut mortuum, an poſſibilis.*
28 *Sectio Cæſarea ſalua matre fieri poteſt, & idcircò licita.*
29 *Quot conditiones requirantur ad celebrandam ſectionem Cæſaream Matre viuente, vt licita dici poſſit.*
30 *Sectio viuæ matris licita ad extrahendum fœtum, quando adeſt probabilitas fœlicis ſucceſſus.*
31 *Mater quãdo obligetur ad ſubeundã ſectionẽ.*
32 *Mater quando non adſtringatur ad ſubeundam ſectionem.*
33 *Sectio Matris viuentis ad extrahendum fœtum, quando ſit illicita.*
34 *In dubio fœlicis euentus an ſectio Matris viuentis ſit licita.*
35 *Sectio Matris viuentis ſi ſit cum certo, aut etiam dubio periculo alterutrius, cuius vita ſit præferenda, matris ſcilicet, an fœtus.*
36 *Vita Matris ſemper præferenda.*
37 *Pro ſaluanda matre an directò, vel indirectò quicquam fieri poſſit, ex quo fœtus ſit certò moriturus.*
38 *Nunquam licet pro matris ſalute directè prouocare abortum.*

CIRCA Partum exſectum erant quædam, quæ prætermiſſa sũt, multa conſideratione digna, de quibus nunc ſermonem inſtituam, quod tantò libentiùs faciam, quantò hæc materia ex mea ſententia valdè neceſſaria, non eſt ipſis Iureconſultis ab eorum Auctoribus multùm in promptu, & tamen, relictis pleriſque aliis illud videbatur ab ipſis ſeriò diſcutiendum, ac determinandum; vtrum ſeptimeſtris exſectus, ſit tanquam alij ſeptimeſtres pro vitali habendus, & ad hæreditatem admittendus? nam plurima difficultatem inextricabilem faciunt, vt procedendo in diſcurſu patefiet.

1. Voco igitur hîc fœtũ exſectum,qui ex prægnante Muliere viua, vel mortua per ventris ſectionem viuus, vel mortuus eximitur. Medici Partum Cæſareum vocant, & fœtus ſic extractus Cæſones; vnde non plenè ſatisfacere poteſt definitio Partus Cæſarei à Roderic. à Caſtr. *lib.4. de morb. Mul.cap.3.* tradita,
2. dum vult Partum Cæſareum eſſe extractionem fœtus ex vtero matris, quæ fœtum aliter excludere non poteſt:nam ſimplex extractio fœtus ab vtero per manum Chirurgicam, cum aliter Mulier parere, & fœtum excludere non poteſt, non dicitur partus Cæſareus, ſed ille tantùm,qui extrahitur cæſo matris vtero. Multò melius partum Cæſareum definiuit Varand.
3. *lib.2. de Affect. Mulier. cap.7.* dicens, Cæſareum Partum eſſe infantis in vtero exiſtentis extractionem per ſectum Abdomẽ & vterum.

Verum enim verò Pater Theophil.Raynaud. *in tr.* quem inſcripſit, *de ortu Infantium contra Nat.* Medicos omnes taxare nititur, quòd huiuſmodi hominum ortum, ſeu emiſſionem, aut quomodocumque appelles, vocauerint Partum Cæſareum, cùm ex auctoritatibus inibi per eum cumulatis;ac maximè *ex l. Annicu-*
4. *lus,ff.de verb ſignific.* pateat, non poſſe dici eam peperiſſe, cui mortuæ filius ab vtero extractus eſt, *& ex l.ſi ego, §.Partus Ancillæ, ff. de Publician. in rem act.* in qua, pueris Matri mortuæ exſectis abrogari & partũ,& natiuitatem dicit.

Ego tamen exiſtimauerim immerito ab hoc Doctiſſimo Viro Medicos accuſari, quia quæ ipſe obiicit, bene verificari poſſunt de ſimplici nomine Partus, aut de partu in abſtracto accepto,prout eſt indifferens ad hunc,
5. aut illum particularem partum, cum certũ ſit, partum dici à pariendo, & importare matris actionem in ipſo partu: aut ſi pro ipſo fœtu Partus nomen accipias,Partum eum fœtũ dici, quem mater ab vtero excludit: at neque hoc modo fœtus exſectus partus dici poteſt, quia nihil in eius exſectione mater operata eſt, neque vim habuit vllius cauſæ agentis,quemadmodum habet dum naturaliter fœtum ab vtero excludit, vnde Partus dici non poteſt. At verò ſi huic nomini *Partus* Epithetum addas *Cæſarei*, iam illa vox *Partus* aliam ſignificationem induit,& cùm Medici de ſectione ventris materni ob extractionem fœtus verba facientes dicunt, ſe agere de Partu Cæſareo, excludunt omnem & matris,& fœtus actionem, quia fœtus huiuſmodi exitus, aut productio in lucem fit cæſo matris vtero,& dicendo Partum Cæſareum,dicimus partum præter,& contra Naturam, ac per violentiam factum, non quamlibet, ſed cæſo matris vtero, non aliter, quàm intelligi velit ipſe Pater Theophil.ſuam inſcriptionem,de ortu infantium contra Naturam:nam certum eſt,& id ipſum etiam ipſe fatetur, fœtum ab vtero matris exſectum non oriri,aut naſci,vt per *l.ſi ergo,ſuperius cit.*& tamen ipſe inſcribit librum, *de ortu infantium,* ſed cum addidit Epithetum illud *contra Naturam*, bene potuit eo modo librum inſcribere, quia verè ex ventre matris exſecti non naſcũtur,neque oriuntur naturaliter,quod fieret per enixum ab ipſis factũ in matris vtero, vt inde per conſuetam viam in lucem prodirent. Sed contra Naturam,& per violẽtiam,dum manus Chirurgica illis aliam viam à naturali parat, dum naturalem inuenire, aut ſibi peruiam facere non potuerunt; ac profectò tantumdem taxari poſſet inſcriptio ipſius Patris Theophili 6.
de ortu infantium contra Naturam, quantum taxandam ille exiſtimat inſcriptionem Franciſci Rouſſeti, & aliorum *de Partu Cæſareo*, quicquid enim ille opponit cõtra vocem,*Partus*, opponi iure merito poteſt contra vocem, *Ortus*, nam ſi fœtus exſectus non poteſt dici Partus,multò minùs poterit dici Ortus:& ſi ſectio ventris muliebris, & fœtus inde extractio non poteſt dici Partus, multò minùs poterit dici Ortus,imò,vt ingenuè ſẽſum meum detegam,magis impropria videtur inſcriptio ipſius P.Theophili,quàm Rouſſeti,& aliorũ Medicorũ, quia inſcriptio Medicorum additione illius Epitheti *Cæſarei*, ſpecificat ſuã intentionem,& ad indiuidualem conditionem deſcẽdit,cùm de Partu Cæſareo verba faciũt, quod Epithetum nulli alteri partui competit,niſi illi,de quo tractare promittunt;cùm tamen tot ſint partuum præternaturalium differentiæ:at verò P.Theophili inſcriptio, de ortu infantium contra Naturã non explicat id,de quo verba facere intẽdit,cùm non deſcendat ad vltimam differẽtiam ipſius ortus contra Naturã,quia non ſolùm ortus infantiũ factus per ventris materni ſectionẽ,eſt ortus contra Naturã,ſeu præter naturã, ſed quicunque ortus infantium, qui fiat alia ratione,quàm cõſueta,& naturali.An nõ putat P.Theophilus eſſe ortum contra naturam fœtum in pedes,in nates,in ventrem, in latus, in manus,in alterutrum pedem,aut in alterutrum brachium oriri?quòd ſi ſic eſt, ad meliùs ſe explicandum P.Theophilus,cùm ſimplex illa inſcriptio non eſſet ſufficiens, coactus eſt verba illa addere,*per ſectionem Cæſaream,* cùm tamen neque ſic euitare poſſit, quin non benè inſcripſerit, *de ortu Infantium*, quia extractio fœtus per ſectionem Cæſaream,nõ dicitur Ortus,ſed fœtus exſectus ex matris vtero,dicitur Partus, nam Partus nomen ipſi fœtui conuenit. Aut ergò licitum ſit Medicis, cum de extractione fœtus per ventris materni ſectionem verba faciunt, vti ea inſcriptione, *de Partu Cæſareo,* queadmodum licuit ipſi P.Theophilo inſcribere librum ſuum, *de Ortu Infantium contra Naturã,* aut ſi alteruter eã inſcriptionẽ immutare debeat,certè is immutabit,qui minus aptã fecit,quod ex pręfatis iuſtus Iudex determinabit.

Nõ deſiſtã tamẽ in tutelã dicti P. Theophili auctoritatẽ adducere Medici Vinc.Alſar. Crucij *in lib. de Quæſ.per Epiſt. Cent.2. conſult. ad Gubernator.Rauenn.* adſtruẽtis Titulũ *de Partu Cæſareo* ſuo libro à Franc. Rouſſet. præfixum, eſſentiæ rei parùm correſpõdere;ſed præter rationem id,& ex proprio marte profert,nihil in ſui tutelam afferẽs. Sed quomodocunque hæc ſeſe habeant,Partus nomen,vt in principio annuimus,diuerſimodè accipitur:& licet plerumque pro ipſa actione pariendi accipiatur, per ea,quæ adduxi *lib.1. harum quæſt. tit.2. quæſt.3. num 5.& ſeq.*tamen accipitur etiam cõmuniter pro ipſo fœtu,vt ex mille auctoritatibus inibi adductis clarè patet. Imò Hipp.ipſe, vel quiſquis ſit eorũ libellorũ auctor, eos inſcripſit *de*

Partu

Partu Septimeſtri, & *Octimeſtri*, hoc eſt de fœtu ſeptimeſtri, & octimeſtri, ita enim ordi- tum librũ *de ſeptim. Septimeſtres naſcuntur, &c.* ſed non deſunt aliæ auctoritates:ad rẽ maximè faciunt Lucretij carmina *lib.4. de Rer. nat.*

Et multa ſteriles Hymenæis ante fuerunt
Pluribus, & nacta poſt ſunt tamẽ vnde puellos
Suſcipere, & partu poſſent ditеſcere dulci.

Et illud Virgilij *lib.7. Æneid.*

Quin idem Veneri partus ſuus,& Paris alter.

Facit & illud Iuuenal. *Sat.2. verſ.138.& ſeq.*

Intereà tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere , & partu retinere maritos.

7\. Sed quid plura?ipſe fœtus in vtero adhuc exiſtens dicitur partus, *l.1.§.ex hoc reſcripto. ff. de ventr.inſpicien.*ibi, *Partus enim antequam edatur Mulieris portio eſt, vel viſcerum, & l.Diuus Verus , ff. de extraord. crim.* dicitur,eam,quæ data opera partum abegerit à Præſide in temporale exilium dandam:nam abigere partum,eſt, medicamento abortiuo, vel aliter per vim fœtum ab vtero expellere , & *in l. in lege falcidia la 2. ff. ad l. falcidiam*, Partus nondum editus homo non rectè fuiſſe dicitur : ac denique *in l. Qui in vtero, ff. de ſtatu Hom.* Qui in vtero eſt perinde ac ſi in humanis eſſet cuſtoditur, quoties de commodo ipſius Partus quæritur. Cum ergò Medici inſcribunt opus ſuum , *de Partu Cæſareo*, tantundem eſt ac ſi dicant de fœtu extracto à cæſo matris vtero, vel de actione partus per excifionẽm vteri materni.

Sed iam ad ea,quæ magis ad rem Iureconſultorum facere poſſunt properandum. Igitur notiſſimũ eſt ex Legum auctoritate Hippocra-
8\. tis noſtri doctrina munita , ſeptimeſtrem fœtum pro vitali,& legitimo habendum,ac prætereà Nonimeſtres,& Decimeſtres (quod vulgo etiam eſt notiſſimum) vitales, & legitimos eſſe. Dubitãdum modò non iniuria offertur,an etiam fœtus ſeptimeſtris ab vtero matris, vel viuæ vel mortuæ exſectus , vt alij ſeptimeſtres pro vitali ſit habendus ? idemque dubium emanare poteſt de quibuſcunque fœtibus ab vtero matris exſectis etiamſi Nonimeſtres,vel Decimeſtres exiſtant.

Et quoad fœtum ſeptimeſtrem multa obſtant, quò minùs vt alij ſeptimeſtres pro vitali ſit habendus : & primò obſtat naturalis, & ineuitabilis quorumcunque ſeptimeſtrium
9\. debilitas , ob cuius cauſam , vt plurimum vitales non ſunt , vt ex Hippocratis ipſius omniumque Medicorum auctoritate euidenter demonſtraui *bar. quæſt. lib.1. tit. 2. quæſt. 3. per totam*, & alibi , quæ euitari ab ipſis non poteſt , quantumuis virium fortitudine pollеant ; quia non obſtante quòd ob eandem virtutis fortitudinem citiùs naſcantur , quàm deberent , vt Hippocrati, aliiſque eorum fautoribus placet ; tamen non potuerunt acquirere eam corporis perfectionem , illudque membrorum robur , quod ad vitam protrahendam neceſſarium erat , quia tametſi perfecti iudicentur , non acquiſierunt tamen requiſitam firmitudinem , neque totalem corporis abſolutionem ſunt conſecuti , ſed tantummodò perfectionis initium attigerunt, vt idem Hipp.*de ſeptim. Part.n.1.*dicebat,quaſi dicat , eos rudimentum perfectionis quoddam habere:vnde mirum non eſt, ſi plurimi eorum pereant,teſte eod.Hipp.*ibid.*& ex multis pauci ſeruétur, vt ille addit Ergò accedente huic fatali neceſſitati debilitatis,violentia ſectionis,ac extractione intempeſtiua ab vtero materno, impoſſibile eſt , vt tales ſeptimeſtres viuant, cum non naturaliter,& ſeptimo menſe ex cauſa naturali oriantur, vt alij, ſed per vim, & ex cauſa omninò præternaturali : quare omninò
videntur à cenſu aliorum ſeptimeſtrium excludendi, quia cum viuere non poſſint , tanquam mortui , & non nati habendi. 10.

Secundò obſtat his ſeptimeſtribus exectis ab vtero materno quò minùs aliorum ſeptimeſtrium priuilegio gaudeant,quòd videantur 11.
abortiui:quia abortiuus dici debet fœtus , qui neque perfectus eſt, neque poteſt dici naſci ; at tales abſque dubio neque perfecti ſunt, neque naſci dici poſſunt , ergò iure merito abortiui vocitãdi;cùm nihil aliud importet hoc nomen *Abortus*,quàm *non ortus*,vel *non natus* ; ſi igitur neque ortus , aut natus dici poteſt huiuſmodi fœtus exſectus,abortus eſt , neque poteſt cum aliis ſeptimeſtribus , qui naturaliter oriuntur cõnumerari;quòd ſi ex his,quibus nati,& partus nomen conuenit,pauci ſeruantur,certè fœtus exſectus ſeptimo menſe , cui neque nati, neque partus nomen aptari poteſt , omninò pro non nato, ſed pro mortuo iudicandus.

Neque cõtra hæc quicquam faceret id,quod opponi poteſt de exſectis nono , aut decimo menſe,quibus item non conuenit nati,aut partus nomen ; maximè ſtrictè accepto , vtroque nomine ,cùm naſci dici non poſſint, vt iam in principio diximus, quia imperfectio corporis, quæ omnibus ſeptimeſtribus eſt communis, multò maiorem, imò omnimodam vitæ repugnantiam ſeptimeſtribus exſectis conciliat , quod obſtaculum non habent ij, qui nono,aut decimo menſe à cæſo matris vtero extrahuntur , hi enim omnimodam corpulẽtiam adepti, & ad totalem perfectionem deducti , poſſunt propriis viribus violentiæ ſectionis reſiſtere, imò fortè minùs labefactari poterunt per ſectionem vteri extracti, quàm ſi multo nixu,ac conatu propriis viribus,per vteri anguſtias coganturs ſibi viam parare , niſi à matre aliquid labis contrahant,quod illos ad internecionem perducat , nam abſque eo quod quicquam virium amittant , dum exire ex ſe conantur, per manum Chirurgicam lentè , ac blandè à matris vtero extrahuntur.

Obſtat tertiò,quòd cùm naſci ſeptimo mẽſe 12.
ex communiori ſententia ſit aliquorum indiuiduorum proprium,non autem omnium,illud certiſſimum , & nulla controuerſia dubitabile eſſe debet , quòd ſeptimi menſis præeminentia iis tantummodò fauorabilis exiſtat,qui ex natura ſua ſeptimo menſe naſcuntur ; quanam enim ratione fauorabilis exiſtet ſeptimus mẽſis iis, qui contra Naturæ intentionem , & ex cauſa præternaturali non naſcuntur , ſed per vim ab vtero materno extrahuntur ? At certum eſt,quòd obſtо nobis caſu alicuius fœtus ſeptimeſtris ab vtero matris extrahẽdi,nõ poſſumus,nec debemus affirmare fœtũ hũc, quia ſeptimũ menſẽ attingit,debere eſſe vitalẽ, imò

contra

contra affirmare debemus, non poſſe eſſe vitalem, quia quemadmodum quando ſeptimeſtris ſponte, & ex Naturæ inſtinctu in lucem prodit, tempeſtiuè naſcitur, & vitalis eſt, ita vbi ſeptimo menſe fœtus per cæſum matris vterum in lucem veniat, intempeſtiuè extractus dici debet, & idcircò viuere non poſſe. Quartò obſtat, quòd ſi minima pars dimidij anni, nempè aliquantula diei pars poteſt ſeptimeſtri adeò præiudicare, vt pro ſeptimeſtri non ſit habendus, nam ex
13. Hippoc. auctoritate *in princ. libri de ſeptim. Part. ſeptimeſtres naſcuntur centum octoginta duobus diebus cum dimidio, & inſuper accedente diei particula*, non video quanam ratione euitari poſſit, quin fœtus ſeptimo menſe exſectus pro abortiuo, & non vitali non ſit habendus; nam multò minoris momenti abſque dubio cenſenda eſt hæc conditio, quòd fœtus ſeptimeſtris deficiat ab illa aliquantula diei parte, quàm ſi deficiat per totum ſpatium duorum menſium, & vltrà, inſupérque per vim ab vtero extrahatur; cùm fieri nullo modo poſſit, vt magis adimat de viribus ipſius fœtus minimus ille defectus circa temporis ſpatium, quàm adimat longioris multò temporis defectus addita violentia adhibita in illius extractione per cæſum matris vterum: in qua operatione quantùm poſſit fœtus ipſe debilitari, ac quot, quantiſque ſymptomatibus conflictari, non eſt qui diſſimulare poſſit ſe neſcire: illud autem maximè poteſt mirum in modum illum defatigare, & exagitare, quod ad reſpirationem pertinet, contendente enim fœtu in lucem prodire, plurimum in illo agone laborat, atque angitur; non potente illo liberè reſpirare imò ne vllo quidem modo, quia ſeptimeſtris non eximitur vnquam ab vtero matris viuæ, ſed tantùm ipſa matre iam præmortua, nam neque perſuaſerint vnquam Medici, aut Chirurgi, matrem ſeptimo menſe grauidam ſectioni ventris ſe exponere nullo præcedente inſtantis partus ſigno, cùm neque ſciant, an talis fœtus huiuſmodi ſit, qui ſeptimo menſe naſci debeat, quod quidem maximè hic ponderandum venit.

14. Quintò denique obſtat, quòd cum ſeptimeſtris fœtus, vt mox dicebam, nonniſi à præmortuæ matris vtero extrahi poſſit, & neceſſe ſit ipſum fœtum matre mortua reſpiratione omni priuari, cum fœtus ex ſe ipſo non reſpiret, ſed tantùm ex reſpiratione matris per vmbilicales arterias reſpiratione fruatur, eàque ratione viuat, ſeu potiùs tranſpiret, ſuccedit enim tranſpiratio ad reſpirationem, atque eius loco fit, ſed ipſa tranſpiratio Cordis actio eſt per arterias, vt in confeſſo eſt, Galen. *lib.4. de loc. aff. cap.3. in fin.* fitque ad caloris cordis conſeruationem vice reſpirationis, quando calor ille eſt exiguus vel ex ſui natura, vt in fœtu, vel ex accidenti, vt in Apoplecticis, & ſuffocatis, & in mulieribus ex vtero ſtrangulatis, ſine hac autem reſpiratione, vel loco eius, tranſpiratione animal
15. nullum viuere momento poteſt, *In confeſſo enim eſt*, inquit Galen. *lib.6. de loc. aff. cap.5. non longè à principio, reſpirationem à vita, & vitam à reſpiratione ſeparari non poſſe, adeò vt viuens omninò ſpiret, & ſpirans omninò viuat*, intelligens hanc ſpirandi neceſſitatem tranſpirando interdum ſuppleri, quod fit aliquando inſenſibiliter, ita vt ſenſum omnem effugiat; vt ſatisfaciendo argumentis in contrarium adductis dicit Claudin. *Reſponſ. Medic. num.14.* ſatis ergò illud nobis ſit, quòd nullum Animal momento viuere poteſt abſque reſpiratione, aut ſaltem tranſpiratione. Modò, fœtus tranſpirat, & reſpirat, ſi reſpirare illum velimus, arteriarum, Cordiſque officio, vt natiuus calor conſeruetur, & hoc modo viuit, viuit tamen vita matris, ac tamdiù in vita perdurare poteſt, quamdiù à matre illi communicantur ſpiritus, qui reſpirationi, & tranſpirationi inſeruiunt; ceſſante autem hoc influxu à matre, neceſſe eſt & reſpirationem, & tranſpirationem ceſſare, & fœtum perire; vnde ſi ſeptimeſtris fœtus nunquam niſi mortua matre cæſo vtero eximitur, certè neceſſe eſt illum, per totum ſpatium intercedens inter ventris ſectionem, & extractionem ipſius fœtus ab vtero, nec reſpirare, nec tranſpirare potuiſſe, ſine qua actione ne per momentum quidē viuere potuit. Atqui etiamſi contendat quiſpiam nō neceſſario, nec ſemper ſimul cum matre fœtum in vtero exiſtentem emori, ſed poſſe ad aliquod tempus poſt matris mortem, & ſine influxu nouorum ſpirituum vitam protrahere, ex eo quia non tam repentina fiat ſpirituum iam in fœtum tranſmiſſorum exinanitio, vt percurrit Pater Theophil. Raynaud. *loco cit. num.8. in fin.* quod ante illum aſſerebat Daniel Sennertus *Pract.lib.4.Part.2 ſect.6.c.8.* & cui partim ego quoque aſſentior, tamen hoc poſſet fortè habere locum in fœtu robuſto, ac valido, & debitam perfectionem conſecuto; quando maximè à matris morbo non eſſet ad extremum debilitatis perductus. Sed quòd fœtus ſeptimeſtris immaturus, & imperfectus, & viribus deſtitutus, intempeſtiuè in lucem per vim protractus, mortua matre, poſſit per aliquod vel minimum tempus in vita perdurare, mihi non videtur rationabiliter admitti poſſe: nam ſi in ipſis fœtibus Nonimeſtribus, & Decimeſtribus maturis, & abſolutis, viribuſque integris, omnis mora, vbi mater præmortua ſit, periculoſa ita eſt, vt non poſſint ad modicum tempus poſt mortem matris viuere, vt fatetur ex Poſſeuino ipſe quoque Pater Theophil. *ibid. cap.2. n.11.* quid fiet Septimeſtri adhuc immaturo, & inabſoluto, atque imbecillimo? nam licet admittamus (quamquam admittendum non tam facilè eſt) quòd præmortua matre fœtus intrà vterum poſſit per horam viuere, vt gratis Poſſeuin. *de officio Curat.* apud eundem Theophil. Raynaud. *ibid.* de Medicorum valdè peritorum ſententia firmat, id intelligendum ſemper de infantibus Nonimeſtribus, aut Decimeſtribus iam perfectis, & abſolutis, non de fœtibus recentioribus, tametſi infantē intra vterum præmortuæ matris per horam poſſe viuere, ſit contra experientiam, & rationem prolatum: & ea de re licet hiſtoriarum veritati de viuis fœtibus ab vteris præmortuarum Parientium extractis plena manu ſubſcribam, quia erant huiuſmodi fœtus Nonimeſtres, aut Decimeſtres,

Decimeſtres, iamque omnem maturitatem, & perfectionem adepti,tamen nulla experientia, nullaque Hiſtoriæ veritate hactenus perſuadere mihi licuit, quod fœtus Septimeſtris ex ſua natura debilis, & imperfectus tantùm vigoris habere poſſit, vt mortua Matre, & à cœſo eius vtero extractus tranſpirare ampliùs ex ſe poſſit, & per aliquod momentum viuere. Vndè quantum ego huc vſque ſcire potui, nullus caſus obſeruatus eſt, in quo Septimeſtris fœtus viuus,& multò minùs vitalis per ſectionē cæſaream fuerit extractus, ſed omnes quotquot vitales eo modo extracti fuerunt, Nonimeſtres,aut maiores erāt, vt patet ex ſingulis Hiſtoriis à Franc. Rouſſeto, & ab aliis enarratis: Quamobrem quæ contrà noſtros Medicos Rodericum ſcilicet à Caſtro, & Varandæum obiicit Pater Theophilus, procedunt, aut procedere poſſunt in fætibus perfectis,& ad exitum maturis,cùm omninò contra Hiſtoriarum, & quotidianæ experientiæ veritatem pugnare illi Medici videantur, qui negant; tales fœtus poſſe viuos ex præmortuarum Parentum vteris per ſectionem cæſaream extrahi. Verum enimuerò immeritò videtur à Patre Theophilo accuſari Rodericus à Caſtro, nuſquam enim Rodericus ſupponit, Cor, & Pulmones in fœtu cieri, vt illi imponit Pater Theophilus, imò abſolutè negat fœtum in vtero reſpirare communi doctiorum Medicorum opinioni adhærens, ac manifeſtiſſimè ſe explicat dicens; *Quia vita, & motu Puerperæ ceſſante, ceſſat etiam infantis vita, & motus Cordis, qui in infante pendet ex diſtentione, & contractione Arteriarum vmbilicalium* (quem mo-
16. tum hoc modo factum ſcire debet P. Theophil. Tranſpirationem vocari) *qui motus vbi ceſſet in Matre,è veſtigio ceſſat in infante,quia non ante vmbilici ſciſſionem ſpiritum per os trahit, nec in vtero per os reſpirare poteſt.* Ergò Rodericus dicendo, quòd ceſſat vita Infantis, & motus cordis; non vult, Cor, & Pulmones in fœtu cieri ob reſpirationem,ſed tantummodò ceſſare in Infante motum cordis factum, ex diſtentione, & contractione duarum Arteriarum Vmbilicalium, qui motus, Tranſpiratio eſt, non Reſpiratio:neque vſquam fatetur Rodericus,quòd Infans neceſſariò moriatur interclusa per Matris obitum reſpiratione, quomodo enim hoc aſſeueraret dum Infanti in vtero exiſtenti reſpirationem negat?Maiorem habet occaſionem Pater Theophilus accuſandi Varandæum,cùm contra ipſam experientiam pugnare contendat, nullo modo ſibi perſuadentem, *poſſe vterum tantam in ſuo fundo ſolutionem pati, ſaluis Parturientis rebus, quantam oportet fieri per medios Epigaſtrij muſculos, & Peritonæum cum hæmorragia inſigni ad educendum indè fœtum.* Sed Varandæus certè claré commonſtrat ſe experientia in hoc deſtitutum, nec vnquam tales caſus vidiſſe, vel obſeruaſſe: quod etiam de Ambroſio Paræo Chirurgo alioquin doctiſſimo ſentiendum,cùm *lib.*23.*ſuæ Chirurgiæ,c.*31.*in fin.* hæc habeat.*Cæterùm non poſſum ſatis mirari eos, qui ſibi viſas mulieres affirment, quibus non ſemel nouacula Abdomen cum ſubiecto vtero reſciſſum ſit ad fœtum nunquam alioquin proditurum extrahendum; id enim, ſalua Matre fieri poſſe mihi perſuadere nunquam potui.* Et quæ ſequuntur.Sed quicquid in contrarium 17. dicatur, aut dici à quouis poſſit, expertis magis eſt credendum, *argum. c. litteræ,de frig.& malef.& l.*1.*ff.de ventre inſp.* cùm Viri Doctiſſimi talem operationem & admiſerint, & exercuerint fœliciſſimo cum ſucceſſu, non modò extrahendo fœtum viuum cœſo ventre ex vtero præmortuæ Matris, ſed etiam extrahendo eadem ſectione fœtum viuum, aut mortuum ex vtero Matris viuæ, ſalua Matre. Ac præter ea,quæ adduxit Franc.Rouſſet. *in libell. de Part.Cæſar.*admittunt,& laudant hanc operationem,vbi opus ſit,Andr.Laurent.in Hiſtor. Anatom. *lib.* 8. *quæſt.* 32. Mauritius Cordæus, *in lib.*1.Hippocr.*de morb.mul.comm.*1.*propè medium*;Ioann. Baptiſta Corteſius *Miſcellan.Decad.*10.*quæſt.*10.Mercurius *lib.*2.*della Commare, cap.*28.Daniel Sennert. *lib.*4. *Pract. Part.*2. *ſectione* 6.*cap.*8.Marcell.Donat.*lib.*7. *Hiſtor.med. mirab.cap.*10.& alij plures apud Patrem Theophil.Raynaud.*de ort.Inf. contr.Nat. c.*3.*num.*6. quorum placita vide apud Ioan.Schenchium, *lib.*4.*Obſer.tit. de fœtibus*, vbi etiam plures Hiſtorias percurrere licet rei veritatem atteſtantes.

Et ex his concludenter elici debet, quòd 18. fœtus ſeptimo menſe ab vtero Matris extractus ventre cœſo pro vitali non ſit habendus, vt alij Septimeſtres ſponte & ex Naturæ inſtinctu naſcentes:licet enim Hippocrates,& ex eius auctoritate Leges Septimeſtrem fœtum pro ratione natum, & vitalem eſſe determinauerint, tamen hæc determinatio non poteſt applicari fœtui,qui ſeptimo menſe à cœſo Matris vtero extrahitur; cùm neque naſci dici poſſit,neque pro ratione natus,nec conſequenter vitalis exiſtat:nam ſi quid Septimeſtre ſpatium conſiderabile eſt; vt autumant, in ortu infantium, id quidem verificatur cum ex Naturæ vi motus ille ſit,non cùm per violentiam; & contra Naturæ legem fœtus à cœſo Matris vtero extrahitur, nihil enim commune habet id,quod naturaliter fit cum eo,quod fit per accidens; & numerorum energiam, ac vim Hippocrati magni æſtimatam in motibus naturalibus cum habere voluit, non in præternaturalibus, & violentis.

Quamobrem nequaquam aſſentiri poſſum, Patri Theophilo,*loco citato, cap.*12. *num.*6. volenti nihil differre Septimeſtrem naturaliter natum à Septimeſtri ex cœſo Matris vtero extracto,& vtrumque eſſe æquè vitalem, quoniam ſi ſic eſt, nihil differet actio naturalis ab actione præternaturali, ac tantundem eſſet dicere,quòd tam euacuatio,exempli gratia,naturalis,quàm ſymptomatica, & præter naturam, æquè proficua, ac tuta eſſet, & ſic de cæteris omnibus: non conſiderauit doctiſſimus hic Vir,quòd naſci ſecundū Naturæ ordinem fit ex 19. propria virtute,& eiuſdem Naturæ robore, & cum commodo, & vtilitate tam Matris, quàm fœtus:at extrahi per ſectionem ab vtero,neque à Natura fit; nec cum eius commodo; ſed ipſi Naturæ vis infertur, & ſuccedit cum maxima anxietate & Matris, & fœtus,etiamſi fiat nono, aut decimo menſe; quantò maior ergò vis Naturæ infertur ſi fiat ſeptimo?Non poteſt

igitur ex hoc quòd Septimeſtres, qui ſecundùm Naturæ ordinem naſcuntur, ſunt vitales, inferri etiam Septimeſtres ab Vtero Matris cœſo extractos æquè vitales exiſtere; quia illi à Natura reguntur, & in ſeptimo in lucem tranſmiſſi viuere poſſunt, hi autem cum non deberent in ſeptimo naſci, per vim ab vtero extrahuntur, nec quicquam illis prodeſſe poteſt, quòd Septimeſtres ſint. Illud tamē non negauerim, quod maximè ad rem propoſiti caſus Patris Raynaud. facere videtur, nempè fœtum Septimeſtrem hoc modo extractum poſſe per aliquod tempus non longum viuere in tantum, vt Baptiſmo mundari poſſit, & idcircò in eo caſu concedi poſſet, Matrem noxiam, & vltimo ſupplicio damnatam viuam ſecandam,
20. licet nimis rigoroſum hoc eſſet, & mitius, ac magis ſecundùm Ius putandum, differendam eſſe Matris mortem vſque ad partum. Non differret à prædicta dubitatione, etiam illa, quæ fieri poſſet de Septimeſtri per vim quamcunque ab vtero eiecto, vt exempli cauſſa per poculum abortionis, per caſum, aut percuſſionem, aut quocunque alio modo violenter in lucem prodeunte, nam quia his omnibus illud obſtat, quòd non ex Naturæ virtute, & electione, vt qui verè Septimeſtres ſunt, ſed per externam violentiam naſcuntur, nihil illis prodeſſe poteſt numerus ſeptenarius, qui in motibus naturalibus non in ſymptomaticis habet locum.

21. Quod dictum autem de Septimeſtribus eſt, eodem modo, & multò magis fortè procedet in Octimeſtribus, cùm ex communi ſententia hi ex ſua natura vitales non ſint, vt primò Hippocr. *in princ. libell. de Octim. Part. n.* 1. aſſeuerat, reddens inſimul rationem, cur impoſſibile ſit, vt viuant, quē ſecuti ſunt penè omnes, qui de Octimeſtri partu verba fecerunt, vno excepto Federic. Bonauentur. *in libro ad hanc rem dicato.* in quo longioribus fortè, quàm neceſſe fuerit, Octimeſtrem partum contrà omnium aliorum Doctorum hominum opinionem tuetur; quibus tamen non obſtantibus (relicta pro nunc indeciſa ea quæſtione, quæ de eius aptitudine ad viuendum habetur, ac ſit per nos Octimeſtris, vt Septimeſtris vitalis) dicendum, quòd quamquam
22. Octimeſtris poteſt eſſe magis, quàm Septimeſtris vitalis ob maiorem præcipuè corporis, & membrorum omnium perfectionem ex longiori mora in materno vtero facta, tamen ſi ab vtero materno per ventris ſectionem extrahitur, vitalis eſſe nullo modo poteſt, & habendus eſt pro mortuo, & abortiuo, vt de Septimeſtri exſecto firmatum eſt.

Ad Nonimeſtres iam, & Decimeſtres, ac perfectos, & abſolutiſſimos fœtus progrediendum, qui cum ſuo tempore naſci contendunt, & vias naturales obuias, & patentes non habent, vel à Matre iam vita functa ad exitum non coadiuuantur, per ſectionem cæſaream extrahuntur, circà quos licet dubitauerint nonnulli, quos adducit Alphonſ. à Carranza, *de Part. natur. & legit. cap. 6. ſect.* 1. *n.* 12. & iam ſæpè adductus P. Theophil. *lib. cit.*
23. *c.* 14. *num.* 2. quòd non poſſint dici naturaliter naſci, & idcircò nec naturales, nec legitimi ſint exiſtimandi, nec ſucceſſionis capaces; tamen contrariam ſententiam veriorem eſſe iidem probant, & ex communiſſima ſententia concludunt, partum ex cæſo Matris vtero exemptum æquiparari in omnibus infanti verè nato, & à Natura in lucem emiſſo, vt patet per *tex. in l. Quod dicitur, ff. de lib. & poſth.* & per alias quoq; leges, quas prętereo. Verū enimuerò, non indifferenter hæc in omnibus exſectis procedere dicit idem Carranza; ſed ad hoc vt talis exſectus vitalis iudicari poſſit, vult eum debere in vita perdurare ſaltem vigintiquatuor horis. Quæro tamen ab ipſo Carranza, aut ab aliis Doctoribus, quicumque illi ſint, quorum opinionem ipſe ſequitur, an fœtus Nonimeſtris, aut Decimeſtris naturaliter ſe habens, & ex Naturæ inſtituto in lucem tempeſtiuè egreſſus, ſi per horam poſtquam natus eſt, moriatur, pro vitali habendus ſit, & ad hæreditatē, & ad alia admitti, ad quæ cæteri, qui viui permanent admitti ſolent? nam credo affirmaturas, iuxta diſpoſitionem *l. vxoris abortu, C. de poſthum. hær. inſt.* talem fœtum iuſto tēpore natum, etiamſi per horam tantùm vixerit, pro vitali habendum, & ad hæreditatem admittēdum; ergò ſi exectus æquiparatur in omnibus ei, qui naſcitur, dummodò naturaliter viuere poſſit, non maior ratio eſt cur qui naſcitur naturaliter, & per horam tantùm (imò etiam per momentum, vt nonnullis placet) vixerit, ad hæreditatem ſit admittendus, qui verò ex cæſo matris vtero viuus eximitur, niſi vixerit per vigintiquatuor horas, non debeat pro vitali haberi, nec ad hæreditatem admitti, cùm nullā habeat repugnantiam ad vitam, nam iuſto tempore in vtero manſiſſe ſupponitur, & perfectus, & vndequaque abſolutus exiſtit, in nihilo deteriorem ſuam conditionem faciens. Præterea Septimeſtres vt plurimum non viuunt, vt iam millies dictum, ac probatum experientia, ratione, & auctoritate eſt, nullo tergiuerſante; & tamen omnes Septimeſtres pro vitalibus 24.
habentur, & ad hæreditatem admittuntur, cæteriſque omnibus gaudent, nè minima quidem re minùs, vt Nonimeſtres, & Decimeſtres; cur ergo extractio fœtus ex cæſo Matris vtero obſtare debet Nonimeſtri, & Decimeſtri fœtui, ita vt ad hæreditatem non ſit admittendus ex eo quod nō vixerit per vigintiquatuor horas, ſed tantùm per duodecim, aut decem, aut etiam illicò deceſſerit, cùm aliàs & ratione temporis, & ratione abſolutionis, & perfectionis corporis, & ratione quarumcunq; aliarum conditionum vitalis ex ſua natura ſit: rationabilius ergò ex mea ſententia fuerit dicere, exſectum fœtum Nonimeſtrem, aut Decimeſtrem, non 25.
aliter, nec alio cenſu habendum, quàm quemcumque alium fœtum naturaliter, & ſponte naſcentem, & ſi hic non excluditur ab hæreditate, ſi naſcatur viuus, licet non multò poſt, aut etiam illicò moriatur, ita ille non excludendus ab hæreditate, ſi viuus ex cæſo Matris vtero extrahatur, etiamſi non multò poſt, aut etiam illicò decedat. Hæc autem ego per modum ratiocinij affero, neque enim mihi tantum tribuo, vt putem ad me pertinere de his quicquam determinare: ſed Carranza qui, vt Iureconſultus

cōſultus hæc determinat, debebat ſuæ deter-minationis rationem aliquam adducere, aut ſaltem ab Auctoribus, quos ille pro ea allegat, adductam referre, aut ſaltem eam auctorita-tibus magis ſufficienter munire. Sed illi ſatis fuit inniti, cum Hiſpanus eſſet, Hiſpanorum conſuetudini, qui teſte Guttier. *lib.* 2. *Pract. Quæſt. quæſt.* 101. *n.* 5. *&* 6. ex quo Pater Theo-phil. *lib. ſæpè cit. de ort. Inf. contr. Nat. cap.* 14. *num.* 5. tunc cæſonem potiri prærogatiuis fœ-tus naturaliter nati permittunt, & haberi tan-quam filium quoad hæreditatem, & iura libe-rorum, cùm totus extrahitur viuus, & horis vigintiquatuor eſt ſuperſtes, ac Baptiſmo mun-datus. Vt diſponitur per *l.* 13. *Tauri* ab ipſo Carranza *toties relat. c.* 6 *ſect.* 1. *n.* 14.

Sed vt etiam de Vndecimeſtribus, ac maio-ribus fœtibus aliquid dicamus occaſionem præbent Hippocr. *in libro de Octimeſtr. par. in princ.* verba, qui cùm Decimeſtres naſci ſeptem dierum quadragenariis tradidiſſet, eoſque ma-ximè perfectos eſſe, qui in primis quadraginta diebus naſcuntur, addebat. *Vbi verò plures ac-ceſſerint, pereunt*; ita vt ex hac Hippocratis aſ-ſertione appareat, Vndecimeſtres, qui vltra ſeptem quadragenarios in vtero commoran-tur, vitales non eſſe. Sed non hanc fuiſſe Hip-pocratis mentem contra nonnullorum opinio-nem oſtendit Proſp. Martian. *in eius loci comm. verſ.* 8. Itaque dicendum nihil præiudicare poſſe fœtui ex ipſo Matris vtero extracto, ſi etiam poſt ſeptem quadragenarios dierum, & vltrà, extractus eſſet, dummodò viuus ex-tractus ſit.

26. Cæterùm fœtus ab vtero Matris iam præ-mortuæ viuos extrahi, non ſolùm quotidia-na experientia comprobatur, ſed etiam ve-tuſtiſſimis exemplis eſt confirmatum, & ma-ximè in promptu ſunt Legum, ac Iureconſul-torum, Medicorumque & Hiſtoricorum plu-res auctoritates, quibus addenda etiam illa Vir-gilij *lib.* 10 *Æneid.*

Indè Lycam ferit exſectum iam Matre pe-rempta.

Vndè operatio hæc nec vtilis, nec vana vn-quam exiſtimata eſt, ſed per eam plerique fœtus ſaluati ſunt, aliàs ſimul cum Matribus morituri, & quòd multò maioris momenti eſt, non tantùm à temporali, ſed etiam ab æterna morte per eam ſectionem ſunt liberati; neque audiendi vllo modo ſunt, qui in contrarium obloquuntur, putantes hanc operationem inanem eſſe, ob id, quòd non ſit poſſibile fœ-tum poſt mortuam Matrem momento viuere, ex eo, quod reſpirare non poſſit: quorum ta-men opinionem falſitatis inſimulat frequens experientia, vt iam dictum eſt, & conuincunt auctoritates plurium Medicorum, & præter eos, qui iam citati ſunt, addendi Mercat. *lib* 4. *de ſteril. & Pragn. affect. capite tertio*, Euchar. Rodion. *de Part. hum. capite* 9. Lud. Bonac-ciol. *in Ennead.. mul. capite* 8. Balduin. Rouſſe-tius *de hum. vit. primord cap.* 24. Illud tantùm addi debet, hoc benè ſuccedere ſi à Matris ex-ceſſu illicò venter aperiatur, vt fœtus liberè reſpirare poſſit, nam aliàs ſententia eorum præualet, qui negant poſſe mortua Matre vi-uum fœtum extrahi.

Dubium tantummodò erat de ſectione Ma-tris viuæ, ad extrahendum fœtum viuum ex vtero ſalua Matre, an nimirum poſſibilis 27.
ſit, & an licita? Et non eſſe poſſibilem patet ex eo, quod de ea tanquam de re impoſſibili nullus Medicorum antè præteritum ſæculum verba fecerit, cùm tamen de rebus fortè magis arduis ſermonem habuerint, & neceſſaria præ-cepta tradiderint, & particulariter de extractio-ne calculi ex veſica, quod multò magis peri-culoſum, atque operoſum, ſi nonnullis doctiſ-ſimis viris fidem habemus, exiſtimandum, vt alias operationes quaſdam non minùs diſcri-mine plenas, ſed tamen in vſum protractas prætercam, de quibus omnibus videndum quicquid affert iam ſæpè citatus Rouſſetus, qui ſolidis rationibus, auctoritatibus, & expe-rientiis probat; quaſdam alias operationes in Arte Medica cum multò maiori periculo exer-ceri, & tamen fœliciter ſuccedere. Sed quid plura? An non etiam Antiquis Medicis notum fuit, vterum poſſe exſcindi, ac totum auelli, vi-uente, ac ſaluâ muliere? id qui non credit, adeat Paulum *ſuæ Med. lib.* 3. *cap.* 72. Ætium *ſerm* 16. *cap.* 76. Auic. *lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 10. Nicol. Flor. *apud Mercurial. lib.* 4. *de morb. mul.* Sed ipſe Ambroſ. Par. *loc. cit.* aliàs ſectionem cæſaream tanquam impoſſibilem inficiatus, vterum to-tum vnà cum vno ex teſticulis Mulieri cui-dam exciſione ademit, ipſa ſuperuiuente. Vn-dè ſi hæ operationes in vſum trahi poſſe do-cuerunt Antiqui, docuiſſent etiam hanc ope-rationem partus cæſarei, quæ minùs opero-ſa videtur, ſi in actum demandari potuiſſet, vndè non mirum, ſi nonnulli Recentiores Viri quidem Doctiſſimi, & in Chirurgicis operationibus expertiſſimi, quos ſuperius re-tuli, aperta fronte falſi ſint, hanc operatio-nem eſſe impoſſibilem, vt idem Paræus *ſuæ Chirurg. lib.* 23. Varand. *de morb. mul. loco cit.* ſed & Alex. Maſſaria, *lib.* 4. *Pract. Med. cap.* 12. ab hac operatione abhorret, cum ex propria experientia affirmet, eas, quas ille ſecare vi-dit numero tres, omnes periiſſe. In cuius di-ctis adnotandum, extrà rem omninò illum aſ-ſeueraſſe, Hippocratem primò conſuluiſſe, par-tu difficili exiſtente, in ſumma rerum deſpe-ratione Mulieres eſſe ſecandas, vt habetur, *libro primo, de morb. Mul. numero* 96. nun-quam enim tale quid Hippocrates dixit, eius verba ſunt; *Quicunque verò fœtus mortui, aut crus, aut manum foras protendunt, eos optimum quidem fuerit, ſi id fieri poſſit intrò retrudere, & ambas has partes in caput vertere; ſi ve-rò hoc fieri non poterit, verum intumeſcit, ſe-care hoc modo*: & proſequitur docens, quo-modo fœtus ſit ſecandus. Nunquam ergò di-xit Hippocrates, Mulierem eſſe ſecandam, & ſi tale quid dicere voluiſſet, vt erat homo in Artis operibus exercitatiſſimus, & docendi alios eiuſdem Artis abſtruſiora facinora cupi-diſſimus, non minori diligentia de huiuſmo-di operatione, quàm de ſectione fœtus egiſ-ſet, de qua tantùm intendit *loco citat.* verba facere, vt fecerat, *lib. de ſuperfœt. num.* 40. & li-bello ad hanc rem dicato *de exectione fœt.* idem-que non reſtiterunt alij Medici tā Recentiores, quam vetuſtiores docere. Sed ad rem noſtram non

non obſtare cenſendum ipſius Maſſariæ triplicatam experientiam; nam ſectio fœminarum potuit fieri ab imperito aliquo Chirurgo, vel malè ſucceſſit operatio, quòd Matres eſſent maximè debiles, vel ob aliquem notabilem errorem, vel in ſumma quòd reſpectu multarum conditionum vitioſa exſtitit, vt etiamſi nihil eorum obſtitiſſet, non idcircò eludendæ tot experientiæ non à Franc. Rouſſeto tantùm, ſed ab aliis Medicis in medium allatæ, etiam ab iis, qui aliàs huiuſmodi caſus impoſſibiles exiſtimabant, nempè, vt Matri viuæ exiſtenti vterus ſecaretur, vt indè fœtus extraheretur, vt de ſe ingenuè fatetur Mercurius, *in lib. della Commar. 2. cap.* 28. Quin etiam Maurit. Cordæus, *comm.* 1. *ad* 1. *Hipp. lib. de morb. mul. verſ. med.* Non modò hanc operationem admittit, & proprias nonnullas experientias, & alienas proponit, ſed ſummoperè etiam laudat, vt ex qua Medicam Artem in Hominum vtilitatem magis in dies ditari affirmet.

28. Cum igitur ex iam dictis pateat, ſectionem Cæſaream, etiam viua Matre remanente, eſſe factibilem, eamque tot experientiis fuiſſe confirmatam, ſequitur inde eſſe etiam licitam: & quamquam plures ex Canoniſtis, & ex aliis quoque Profeſſoribus, quos cumulauit Pater Theophil. *cit. lib. de ort. Infant contr. Nat. cap.* 3. *num.* 2. apertiſſimè negauerint, eam vllo modo licere, cùm ſecundùm ipſos non poſſit euitari Matris homicidium; tamen eam ſententiam tuebantur illi Doctores his nouis experientiis deſtituti, & falſa ſuppoſitione perſuaſi, quod fieri non poſſet abſque Matris nece, quæ ipſo facto falſitatis conuincitur; quibus etiam experientiis deſtituti nonnulli Medici, quos ſuprà citaui, & quos cum aliis cumulat idem Pater Theophil. *vbi ſuprà*, non dubitarunt falſitatis redarguere eos, qui contrarium firmarent, eoſque, qui tales caſus oculata fide obſeruarunt, maximè narrando id fieri poſſe non ſolùm ſalua Matre, ſed ea denuò ad nouam conceptionem apta remanente, mentiri voluerunt, cùm tamen ipſi ipſi magis redarguendi ſint, qui facti realitatem controuertere audeant, antequam de eius veritate plenam notitiam conſecuti fuerint; nam & alij in ea opinione fuerunt, vt Mercurius, de quo ſuprà dixi, qui tamen poſtmodum ipſa facti ſerie inſpecta, veritati acquieuerunt, eamque propriis experientiis confirmarunt.

Quoniam autem hæc experientia maximi momenti eſt, & eam in vſum protrahendo agitur de vita Hominis, quæ eo modo in dubio ponitur, præterquam quod non eſt adhuc multùm inueterata, & ſummè difficilis eſt, vt executioni demandetur, videntur multa in conſiderationem adhibenda, antequàm ad eam determinationem deſcendamus, eamque operationem vndequaque licitam eſſe pronunciemus. Ea verò, quæ conſiderari oportet, partim ad Medicum ſpectant, partim ad Canoniſtas. Vtraque tam exactè, ac diligenter ponderata ſunt à iam ſæpe nominato Patre Raynaud, vt omnem prouinciam noui aliquid proferendi mihi ademerit. Vt aliquid tamen tanquam

29. Medicus proferam, dicam, permulta eſſe, quæ huiuſmodi operationem tutam eſſe promittunt, ſi vires mulieris permiſerint, ad quas tota Medici ſecantis, vel ſectionem ſuadentis conſideratio dirigi debet. Vires ergò mulieris tunc ſubſiſtere, & ad ſectionem ſufficere poſſe credendum, cùm ea integræ ætatis eſt; voco hic ætatem integram, quæ neque anno vigeſimo minor, nec quinto ſuprà trigeſimum maior eſt; licet non extra Naturæ conſuetudinem eſſet, etiam in ea, quæ quadrageſimum non excederet, robuſtas vires aſſeruari: nam in eo annorum numero degentes ſunt in roboris cuiuſcunque generis vigore, & facilè externas, ac violentas iniurias ſuſtinere aptæ, quia maximè ſanguine, & calore affluunt, eóque ſanguine quam in prægreſſis ætatibus firmiore. Has præterea decet animo intrepidas eſſe, nec mortis timore exagitatas; neque item à partus laboribus, & anxietate ita labefactatas, vt ex ea tantùm occaſione inſigniter langueant. Præcipuè autem obſeruare oportet, nè ab Obſtetricibus, aut ab imperitis Chirurgis dilaceratæ, aut ita exagitatæ ſint, vt præ debilitate omnem animum deſponderint, quod etiam admonere non deſtitit præter Medicos alios ipſe Rouſſetus, *in exhortatione ad Chirurgos poſt ſuum tractatum de Part. Cæſar.* Et licet fieri non poſſit, quin inter inanes pariendi conatus in his caſibus mulieres plurimam virium iacturam non faciant, mirumque in modum angantur, tamen eas, quæ fortiori, ac magis virili animo ſunt, ac laborum, & dolorum tolerantiores, non æquè periclitari certum eſt, vt eæ, quæ timidiores, & animi muliebrioris exiſtunt, & facilè ex laboribus, & doloribus ſuccumbunt. Conuenit ergò ſecandas Mulieres conſtantes, & viuidas eſſe, & tam difficili prouinciæ ad mortem propriam, & fœtus euitandam ſponte, ac viriliter ſe credere. Præſtabile quoque eſt, eas extra prægnantiam, & in ipſa prægnantia ſanas maximè vixiſſe, nec vnquam, aut ſaltem de proximo, acuto, ac lethali morbo fuiſſe conflictatas. Valetudinarias autem, & vterinis morbis obnoxias, aut rebellibus obſtructionibus, aut viſcerum tumoribus detentas huic ſectioni ſubiicere idem eſt, quod eas data opera occidere. Quinetiam optabile eſt ſecandam Mulierem non ſolùm ſanam in ipſa prægnantia vixiſſe, ſed nè à nonnullis quidem ipſi prægnantiæ familiaribus fuiſſe exagitatam, vt indeſinenti, ac contumaci inappetentia, vomitu perenni, pertinaciſſima tuſſi, ædematoſis corporis inflationibus, pedumque tumoribus, & aliis id genus; nam horum vnumquodque vires inſigniter labefactare, & fœtum, ipſamque Matrem concutiendo valdè lædere, aut corpus mirum in modum refrigerare, natiuumque calorem ſuffocare, vndè vires fatiſcant, aptum eſt. Sed præter hæc, conſiderandum, antequam ad opus deueniamus, an ab Obſtetricibus, Tonſoribus, aliiſue Chirurgis, ſi qui vocati fuerint, debita diligentia adhibita ſit, vt naturali, aut ſaltem faciliori, & à periculo magis diſtante ratione fœtus naſci, aut extrahi potuerit, ſi quid enim quod tentari potuiſſet prætermiſſum eſt, omninò à Chirurgo, cui ſectio deſtinatur, tentandum multa cura eſt, maximè verò obſeruet ex quonam impedimenti genere fœtus naſci, aut extrahi prohibeatur; nam

non

non inſuetum eſt, quòd rudiores Obſtetrices, atque imperiti Tonſores, aut indoctiores Chirurgi aliquod impedimentum non amouibile cauſſentur, quod doctior, ac magis expertus Chirurgus deinceps aut facile, aut aliqua cum induſtria amouere poterit, & ſic Mulierem à ſectionis tormento, ac periculo, magna ſui cum laude vindicabit. Ac certè in nulla operatione Chirurgica magis operantis omnimodam ſolertiam, ac induſtriam requiri quàm in hac manifeſtum eſt. Nam cùm tot inſignes partes ſecandæ ſint, & ſumma diligentia in ſecando, & poſtmodum in applicando opportuna remedia opus ſit, non quilibet mediocriter in Chirurgia inſtructus in hoc opere ſufficiens exiſtimandus, ſed qui cum ſcientia multam experientiam coniunctam habeat, & qui alios doctos, & expertos Chirurgos in ea operatione ſe exercentes non negligenter iterum, atque iterum obſeruauerit.

His ergò ſimul concurrentibus, ſectio Matris viuæ ad extrahendum fœtum viuum, aut etiam mortuum erit omninò licita, ſi probabiliter ſperari poſſit ex præmiſſis aut vtriuſque, tam Matris, inquam, quàm fœtus, ſi viuus ſit, fœlix euentus, aut ſi mortuus ſit ipſius Ma-
30. tris; ergò vbi hæc probabilitas elucet, licitam eſſe ſectionem plurimis rationibus non tam ex Theologis, quàm ex Canoniſtis deſumptis oſtendit Pater Theophilus, *loco cit. cap. 5. per totum*, ita vt nequaquam veritatem habeat opinio Carranzæ, *lib. de par. nat. & legit. cap. 6. in fin.* qui cum Franciſco Marco, *deciſ. 950. p. 1.* omni experientia in hoc deſtitutus, neutiquam permittendam ſtatuit ventris inciſionem viua Matre. Nos verò firmiſſima experientia, & Theologorum auctoritate ſiſi, illam executioni demandari licitè poſſe firmamus maximè præſenti dicta probabilitate. Vndè verò ea probabilitas ſecundi euentus haberi poſſit? oſtendit idem P. Theophilus, ibid. *num.* 20. quin etiam *cap.* 6. *ſeq.* eo in caſu quando nimirum probabilitas adſit ſaluandæ per ſectionem
31. Cæſaream vitæ Matris, & fœtus, non ſolùm vult eſſe licitam, ſed iniungit etiam obligationem ipſi Matri ad ſubeundam ſectionem ob bonum ipſius fœtus, vt ſcilicet viuus extractus baptizari poſſit, & dehinc etiam viuere, vt dicit *num.* 8. imò non ſolùm obligat eam ad ſectionem ſuſtinendam, ſed vult eam teneri ad curandam, & vrgendam, *num.* 19. quam obligationem extendit etiam ad peritum Artificem,
32. *num.* 21. Quando tamen ageretur de ſolo Matris bono, vt in caſu, in quo fœtus iam eſſet mortuus, vel de eius vita puſilla, aut nulla ſpes ſecando Matrem relinqueretur, ab omni obligatione Mater ſoluta videtur, vt ille addit, de qua obligatione Canoniſtæ videant. Certum tamen eſt, Matrem poſſe excuſari ob remedij atrocitatem, qua circumſcripta, neſcio, an apud Canoniſtas tam abſolutè pronuntiatum ſit, poſſe hominem tuta conſcientia quodlibet remedium reiicere, etiam ſi abſque illius remedij adminiſtratione de vita periclitaretur, ſtante maximè remedij facilitate, & abſentia omnis atrocitatis, & intolerabilis diſplicentiæ; aut pretij exorbitantis, & nimis propriis diuitiis imparis. Sed quicquid ſit de hoc, præter ea, quæ de obligatione Matris ad ſubeundam ſectionem diximus in caſu, in quo probabilis ſpes adſit fœlicis euentus tam Matris, quam fœtus (nam vbi nulla adſit ſpes ſalutis ipſius Matris, 33.
non eſſe licitam ſectionem, probat deindè Pater Theophilus, *cap.* 7.) occurrit ambigere, an 34.
vbi hæc ſpes ſuperfuturæ Matris ſit dubia, ſectio licita ſit? & licitam omninò eſſe probat idem Pater Theophil. *cap.* 8. præcipuè, *num.* 9. *& cap. ſeq.* omnia diſtinctè ac perdoctè reuoluens, illud quoque dubium proponit, an ſi Matris, aut fœtus ſalus per ſectionem ſit mo- 35.
raliter certa, ſed cum certo, aut etiam dubio exitio alterius coniuncta, vita alterutrius, & cuiuſnam ſit præferenda? Huic dubitationi pleniſſimè pro eo, quod ad Canoniſtam ſpectare videbatur, ipſe ſatisfacit, diſtinguens inter id, quod faciendum ſit ex Iuſtitia, & illud quod faciendum ſit ex charitate, hoc pacto dubium maturè, & rationabiliter ſoluit.

Nos, quia hæc determinare prædictomodo ad nos non pertinet, ſed ad ipſos Canoniſtas, rem diſcutiamus prout ex Medica Arte determinanda eſſe exiſtimamus, ac dicamus, quòd (circumſcripta tam Matris, quàm Medicorum, ac Chirurgorum, cæterarumq; omnium perſonarum, ad quas pertinet cura ſaluandæ vitæ ipſius fœtus nè morte ſimul temporanea, & æterna obeat, ſi Baptiſmo defraudetur) non eſt dubiũ quòd cum vna, ex duabus perſonis minorem, altera maiorem ſpem ſalutis promittit, ſemper ſit eius vita præferenda, quæ magis certa, ac tutiora ſalutis ſigna præſefert; nam ſi Mater, exempli gratia, iam ità à partus laboribus, & doloribus excarnificata videatur, ita vt in extremis ſit poſita, & animo iam deficiat tenui, ac frigido ſudore perfuſa, cadauerosa facie, & frigidum reſpirans, aliaque ſigna appareant, quæ in iis, qui de proximo morituri ſunt, apparere ſolent, aliaque ex parte fœtus validus appareat, ac recalcitrando, & validè ſe mouendo, maximo vigore ſe munitum oſtendat, nullum dubium eſſe debet, quòd fœtus ipſius ſalus, Matris ſaluti, de qua iam acta res eſt, præferenda ſit: contrà verò ſi Mater adhuc valida ſit, pulſu forti, & vehementi, animo imperterrito, & benè ſe habeat ad oblata, fœtus autem nullum motum edat, matris venter frigidus perſentiatur, nec infans ſe ſuſtentare comperiatur, ſed pondus in ventris imo excitet, tunc certè Matri maiori cura proſpiciendum.

Sed maius dubium eſt, quando tam Mater, quàm fœtus pariter viribus pollent, ita vt alteruter ſeruari poſſit, ſed cum alterius exitio, cuiuſnam vitæ magis proſpiciendum ſit; & 36.
videtur ſemper Matris vita præferenda: quod in tantum verum eſt, vt, niſi obſtet præiudicium fœtus, qui ſaudari Baptiſmo facilè poſſit, poſſimus auxiliis, & remediis Medicis etiam cum exitio ipſius fœtus non directè, ſed indirectè vitæ Matris proſpicere.

Determinandum autem Canoniſtis relin- 37.
quam, ad quos pertinere videtur, an liceat Matri aſſumere, & Medicis, aut aliis quibuſcunque præſcribere medicamenta, aliaque auxilia ad ſaluandam vitam ipſius Matris, quæ directè

directè fœtum perimere certò poſſunt, vt vult Pater Theophilus, *cap.9. num.*11. *& ſeqq.*nam quoad Medicum dixerim, nunquam licere,vt probat Franc. Ranchin. *in Hipp. iuſiur.5. in ea quæſt.verſ. Tertia opinio:* quia neque tutum eſt, cùm in manu Medici hoc non ſit, nempe vt dato medicamento ad interimendum, & corrumpendum fœtum, Matris vita in tuto ponatur, imò cum talia Medicamenta, ac præſidia valida ſint, & Mater ipſa rationabiliter viribus deſtituta, poterunt exhibita non minorem Matri, quàm fœtui noxam inferre, & idcircò licebit ſanguinem mittere, & alia præſidia adminiſtrare directa ad Matris ſalutem, non ad fœtus internecionem; quòd ſi ex iis præſidiis fœtus periclitetur, id præter Medentis intentionem eueniet; moueor ex eo quod aliàs communiter tenetur, nunquam
38. licere ob Matris ſalutem procurandam directè abortum cauſſare, vt longioribus probaui *lib.6.har.Quæſt.Tit.1.Quæſt.7.num.26.*

Neque dicat quis, non eſſe parem rationem ſecandi Mulierem, & abortum medicamentis procurandi, quia ſi abortum directè procurare non licet ob violentiam, quæ naturæ infertur medicamentis abortiuis, ob quam tutò adminiſtrari non poſſunt, etiam reſpectu ipſius Matris, cui non minùs quàm fœtui poſſunt eſſe exitialia, præterquam quòd ipſe abortus, & maximè per vim procuratus Matri exitialis eſſe ſolet, multò minùs licet ob ſeruandam Matrem ſectionem adhibere,ex qua fœtus certò ſuccumbat, quia multò maiorem violentiam inferimus & Matri, & fœtui, ſectione, quàm medicamento abortiuo, licet ex parte fœtus ſectio tutior dici poſſit, quàm medicamenti abortiui exhibitio, cùm ſectio ſi fiat, vt decet, à peritiſſimo & exercitatiſſimo Chirurgo, vix quicquam damni ipſi fœtui inferre poſſit, cùm contrà in ſectione Matris noxa ſit certiſſima, & ineuitabilis,& idcircò certior, ac tutior ſemper eſſet ſectio Matris etiam cum proprio exitio ad ſaluandum fœtum, quàm fœtus corruptio, aut deperditio ad ſaluandam Matrem. Sed ad quæ Mater ex Iuſtitia in hoc caſu teneatur, & ad quæ ex charitate, docet pleniſſimè ſæpe citatus Pater Theophilus, *eodem cap.9. à num.* 10. *ad ſeqq.*apud quem & hæc, & quamplura alia circa hanc materiam videri poſſunt ab ipſo ſumma diligentia, ac perdoctè diſcuſſa, vt iam ſuperiùs annuebam.

Illud deniquè admonere non deſiſtam,quòd quandocunque offeratur grauida Mulier ſeptimo menſe ſecanda (ſi modò liceat viuam Matrem ſeptimo menſe grauidationis ſecare, quod ego nequaquam admiſerim)præſumptio maioris ſpei fœlicis ſucceſſus ſemper erit ex parte Matris, quia ſeptimeſtris fœtus natura ſua debilis eſt, & ſi ſectioni Matris exponatur, de eius vita omninò deſperandum ex ſuprà dictis.

LIBRI

LIBRI NONI TITVLVS TERTIVS,

DE IMPEDIMENTIS COEVNDI, & generandi.

Ad Titulum primum Libri Tertij.

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum coitus inter ſponſos, ſi ſit patens, Iudex, non expectata vlla temporis dilatione, pronuntiare debet pro nullitate Matrimonij.*

2 *Impedimentum amouibile non dirimit matrimonium contractum.*

3 *Impedimentum copulæ quando teneantur Coniuges remouere, quando non.*

4 *Homines ſtimulantur ad coitum antequam generare poſſint.*

5 *Matrimonium contractum antequam Coniuges generare poſſint, an ſit validum.*

6 *Apparentè in prima Pubertate impotentia coëundi, expectanda eſt plena Pubertas, antequam Matrimonium diſſoluatur,*

7 *Tarditas Pubeſcentiæ facit ſuſpicionem frigiditatis.*

8 *Generandi impedimentum ſexageſimoquinto, aut ſeptuageſimo in viro ſecundum plurimum aduenit; coëundi autem ſeptuageſimo, vel paulò ſerius.*

9 *Iudex non habet arbitrium iudicandi, an is, qui ſeptuageſimum annum agat, ſenex ſit, nec ne.*

10 *Veneris vſus in nimis tenera ætate ſenium accelerat.*

11 *Coitus cum Virgine multùm debilitat.*

De impedimentis copulæ carnalis in viro: & primò de impedimento ob ætatem minorem, aut maiorem.

QVÆSTIO I.

1. MAGIS ieiunè fortè, quàm ad rem Iureconſultorum faceret, hæc materia à me aliàs diſcuſſa eſt; vt illis igitur maiorem in modum, ac pleniùs, ſi fieri poteſt, ſatisfaciam, eam denuò mihi diſcutiendam propoſui; non tamen eadem ab ouo repetere, in animo eſt, ſed tantummodò nonnulla vel penitùs omiſſa, vel non ſatis dilucidè, vt videtur, explanata in incudem reuocare; quòd ſi quid iam dictum de neceſſitate repetere cogat, id quambreuiſſimè, & bona humaniſſimi Lectoris venia, factum volo.

Tota igitur rei difficultas in aliquibus particularibus punctis conſiſtere videtur, & primo ſeſe offert illa hæſitatio, nimirùm quodnam coïtus impedimentum ita patens ſit, vt nullum de eius exiſtentia dubium excitari poſſit, & quodnam è contrà ita dubium, vt de veritate non facilè quicquam determinari valeat, in primo enim caſu Iureconſulti, liberum iudicandi arbitrium eſſe volunt, in eoque illicò per Iudicem proferri poſſe, matrimonium contractum eſſe dirimendum, non expectata vlla temporis dilatione, Rota *in Taurinen. Diſſolutionis Matrimonij* 1590. *coram Platto, numero ſecundo, & in Pampilonen. Matrimon.* 1615. *coram Coccino, numero ſecundo:* & præter auctoritates aliàs à me adductas, ità pronuntiat Sperell. *deciſione* 141. *numero tertio*, apud quem etiam præter quamplures alias auctoritates habetur deciſio Rotæ *Pampilonen. Matrimonij* 10. *Decembr.* 1612. *coram Coccino*, quam & ego adduxeram. In ſecundo autem caſu maiori cautione procedendum volunt, vt ex eadem Rota in *prædicta Taurinen. numero vigeſimoquarto*, & procedente ſermone palam fiet, quia ad diremptionem Matrimonij requiritur vt impotentia ſit naturalis, perpetua, & inſanabilis. Rota *in dicta Taurinen. numero ſeptimo*, aliàs enim vbi ſit temporalis, vel dubia, matrimonium non diſſoluitur, ſed expectatur triennium ad experiendum de qualitate impotentiæ Rota *in vna Romana Quarti dotalis* 1635. *coram Dunozetto, n.* 4. *& in Pampilonen prædicta, num.* 2. *&* 4.

Secundum punctum eſt, quandonam impedimentum adductum remoueri poſſit, quando verò non; ſi enim tolli poſſit, matrimonium contractum ſuas vires ſortitur per ipſam impedimenti remotionem, vt patet ex iis, quæ in hoc puncto DD. afferunt, quorum plures citatos habes apud eundem Sperell *ibid. n.* 39. & nõnullos quoque ipſe adduxi, *lib.* 3. *har. Quæſt. Tit.* 1. *q.* 4. *n.* 21. quod confirmatur etiam per Rotam *in cit. Pampilonen. Matrim. n.* 18. vbi Addentes *n.* 30. Et notat ex noſtris Roder. à Caſtr. *lib.* 3. *de morb. mul. c.* 2 *in Schol.* quin etiã caſum habemus apud Gulielm. Fabric. *lib.* 1. *Obſ. cent.* 3. *obſer.* 60. *exemplo* 2. qui maximè ad rem facit, vndè illum hic ad verbum tranſcribere non grauabor. *Iuuencula*, inquit, *Marito tradita velata erat, & tamen conceperat. Maritus quòd non haberet liberum aditum ad coëundum, ex eo quod illa doleret, & non poſſet admittere virum, de diuortio iudicium intentabat, illa Chirurgis conuoca-* 2.

tis,membrana diſſecta conualuit,& poſt ſex menſes puerum peperit ſanum, ac robuſtum,ita vt Maritus de diuortio amplius loqui deſierit. Contrà ergò euenit vbi impedimentum tolli non poſſit, licet in prænarrato caſu maxima, ac ſumma momenti difficultas emergere potuerit, an nimirum Maritus iuſtam cauſſam haberet inſtandi pro diſſolutione Matrimonij, & quid fuiſſet determinandum, vbi Mulieris impedimentum non fuiſſet amouibile:quas difficultates ad petitionem clariſſimi Iureconſulti particulari reſponſo diſcuſſi.

Tertium punctum eſt, quando impedimentum tolli quidem poteſt, ſed nonniſi cum magna difficultate: & tunc vel hæc difficultas extenditur ad vitæ periculum vſque, vel tantùm ad longam, & fortè doloroſam, ac maximè implicatam curationem, quippe cùm
3. ſi difficultas includit vitæ periculum, tandem eſt ac ſi incurabile adeſſet impedimentum, neque teneretur fortè Coniunx habens huiuſmodi impedimentum id genus curationi ſe ſubiicere, Rota, *in Pampilonen. Matrimon.* 1621. *coram Coccino, numero decimoſeptimo.* Contrà verò ſi curatio futura eſſet tantùm longa, aut etiam aliqualiter doloroſa; tunc enim videndum eſſet quid Canoniſtæ determinarent, de quorum Conſilio, & opinione ſuo loco dicemus.

Quartum punctum eſt, circa impotentiam generandi, de cuius rei impedimentis nonnulla etiam dubia excitari poſſunt ad Iureconſultorum negotium maximoperè facientia, & de his impedimentis ſimiliter, vt de impedimentis copulæ carnalis dubitari præcipuè poteſt, an amouibilia ſint, aut non, cùm nonnulla procedere debeant, vbi amouibilia exiſtant, quæ minimè locum habere debent, vbi nequaquam amoueri poſſint. Præſtat ergò vt quantùm fieri poteſt dilucidè, & ordine quodam procedamus, ea impedimenta ſingulatim recenſendo, quod dum præſtabimus, de eorum amouibilitate, vel amouendi impoſſibilitate mentionem habebimus, inſimulque quando cum difficultate, ac quali difficultate, quando verò cum facilitate amoueri poſſint: Quoniam autem, vt notum eſt, huiuſmodi impedimenta poſſunt eſſe interdum ex parte viri, interdum ex parte mulieris, aliàs etiam ex parte vtriuſque; antè de impedimentis virum reſpicientibus agemus; & quia hæc ipſa vel reſpiciunt impotentiam coëundi, vel tantùm impotentiam generandi, primo loco de prioribus verba faciemus, ac deinceps de poſterioribus.

Primùm ergò impedimentum reſpiciens coïtum in viro deſumitur ab ætate, quæ vel nimis præcox eſt; vel nimis præcipitata: quoad ætatem teneriorem notum eſt, Mares, ac
4. etiam fœminas ad Venerem ſtimulari antequam generare poſſint, quanquam enim antè pubertatem neutri ſemen generent, per quod apti ſint ad generationem, tamen quia cum proximi pubertati ſunt, genitales partes maiorem in modum calorem concipiunt, & rudimentum quoddam ſeminis, vel, vt dilucidiùs loquar, ſemen quoddam crudum, & imperfectum intrà ſe generant, & ab eius præſentia in Venerem accenduntur, vndè in maribus Penis erectio frequentior, & ſi tum concumbant, crudum illud ſemen, vel ſeroſam quamdam materiam vicem ſeminis gerentem emittunt: in fœminis autem genitalia tumefiunt, & quaſi fermentantur, quod genitalis erectioni in maribus reſpondet; tenduntur enim etiam in ipſis particulæ in pudendis ipſum vterum conſtituentes: vterque igitur tunc temporis ad coitum eſt habilis, licet neuter generare poſſit, cùm ad generationem verum, ac perfectum, concoctumque vtriuſque ſemen requiratur, & ea de cauſſa, nimirum ob generandi ineptitudinem, matrimonium ab iis contractum ſecundùm aliquorum DD. opinionem non eſt validum, vt refert Sanchez *de Matrimonio, libro ſeptimo, diſputatione* 105. *quæſtione ſecunda, numero decimoquarto*, licet ipſe contrariam opinionem ſequatur, quæ magis rationi conſona videtur, quia licet Impuberes verum ſemen non habeant, nec ob id generare apti ſint, habent tamen proximam diſpoſitionem ad generandum verum ſemen, & filios procreandos. Voco Impuberes pro nunc eos, qui proximi Pubertati ſunt, & duodecimo anno maiores, antè quem terminum omnimodam inhabilitatem habent coëundi, & multo magis generandi, quæ non niſi per ætatem maiorem curabilis eſt, vt norunt omnes, non obſtantibus quibuſcunque exemplis particularium, referentibus non ſolùm per modicum tempus, vt per annum antè terminum præcedentem Pubertatem, nonnullos & coiuiſſe, & generaſſe, ſed etiam per annos, cùm à fide dignis Auctoribus habeamus, Pueros nonnullos decimo, vel nono, atque etiam octauo ætatis anno copulam carnalem exercuiſſe, & filios procreaſſe, quorum plures caſus referunt tam Canoniſtæ, quàm Iuris Ciuilis Profeſſores; præcipuè autem, poſt Hoſtienſem, Brunell. *de ſponſ.& Matrimon. concluſione quarta, numero quarto, per totum*, Tiraquell. *de Leg. Connub. libro ſexto, numero* 37. & ex Medicis plura recollegit Schench. *Obſ. Medic. libro quarto, Titulo, de Conceptione*, quem ad hanc ipſam rem cum aliis adduxi *libro primo harum Quæſt. Titulo primo, Quæſtione quarta, numero vigeſimooctauo.* Verum enimuerò communiter, & in cæteris omnibus coëundi & generandi impedimentum antè duodecimum annum ſemper adeſſe, & nullo modo niſi per maiorem ætatem amouibile determinandum eſt, quod Medicis eſt perſuaſiſſimum, & conueniunt Iureconſulti. Surdus *Conſil.* 364. *numero* 33. Barboſ. *in c. Puberes, numero quarto, de deſponſat. Impub.* Rota *coram Comitulo deciſione* 89. *numero duodecimo.* Vndè non minor ætas quam duodecim annorum in fœmina, & quatuordecim in Mare requiritur, vt contractum matrimonium ſit validum, Rota *in Taurinen. Matrimonij* 1611. *coram Penia, numero tertio, & ſeq.* At verò impedimentum generandi in Mare antè decimumquartum annum auferri non poſſe certum

tum eſt ; quia non antè prædictum termi-num ſemen generat , vt cum Hipp. *libell de Genitur. in princ.* ſentiunt omnes DD. In fœmina porrò vtrumque impedimentum reperiri vſque ad duodecimum completum,certum eſt licet non diffitendum etiam per annum,& per biennium nonnullas virum admittere , ſed generandi impotentiam certum eſt vſq; ad duodecimum durare , quia tunc fœmina menſtrua experitur vt *ibidem* docet Hippocrates , at generare fœminam antè menſtruam purgationē eſt omninò impoſſibile.Rectè igitur dictum ab aliquibus DD. videtur , Matrimonium antè prædictos terminos contractum non ſuſtineri vt Matrimonium , ſed vti ſponſalia , *c. final. de Deſp. Impub.* Boër.*deciſ.*22.*num.*37. niſi in caſu, quo malitia ſuppleret ætatem , & contrahentes antè prædictum terminum eſſent habiles ad coëundum , & generandum,tunc enim Matrimonium contractū eſſet validum,*c.de illis, il.*2. *de Deſponſ. imp.*Couarruuias *de ſponſ.par.*2.*c.*5. Sanchez *de Matrimonio, lib.*7. *diſp.*104.*num.*1. *& ſeqq.* Et Epiſcopus poſſet diſpenſare , quòd etiam ſi eſſent ſponſi Impuberes Matrimonio copularentur , cùm eius arbitrio fuerit remiſſa determinatio, an in Impuberibus adſit coëundi potentia , vt notat Barboſ.*de Poteſt.Epiſcop. allegat.* 33. *numero decimoſeptimo* , quam determinationem poſſet cum Medicorum conſilio facere , habendo rationem habitus corporis, temperamenti, educationis,ſoli,ac cœli natiui, aliorumque de quibus latè Sanchez , *vbi ſupra , num.*29.

Cæterùm quemadmodum impedimentum coëundi ob minorem ætatem proueniens in aliquibus , licet de raro , durat minùs quàm in aliis , cum aliqui , vt dictum eſt, multò citiùs coiuerint, & generauerint;eodem etiam pacto, ac frequentiùs in aliis diutiùs durat,cum plerique ſint,qui per annum,aut biennium, & vltrà poſt prædictos terminos adhuc ad coitum , & multò magis ad generationem ſunt inhabiles, nec niſi poſt decimumoctauum annum,ſi de Maribus ſermo ſit,habiles ad hæc fiunt , nempe eo ætatis tempore , quod plena pubertas vocatur,nam fœminæ decimoquarto plenam pubertatem attingere dicuntur ; vndè
6. iure optimo quandocumque in his , qui Matrimonium in prima Pubertate contraxerunt, appareret impotentia coëundi , deciſum eſt ex pluribus DD. ſententia , expectandam eſſe plenam Pubertatem , neque allegari poſſe tunc impotentiam ad dirimendum Matrimonium , vt pleniſſimè probat Sanchez *de Matrimonio , citato libro ſeptimo , diſputatione* 105. *numero quarto , & alibi.* Illud tameti adnotandum , quòd ij , qui tam ſerò pubeſcunt , ſuſpicionem excitant frigiditatis naturalis , quod innuere etiam non deſtitit idem Sanchez *ibidem , quæſtione tertia , numero decimooctauo* , & prudenter quidem , nam inter demonſtratiua ſigna temperamenti frigidi apud Medicos reponitur tarda pubeſcentia :
7. itaque non leuem præberet coniecturam hæc pubeſcentiæ tarditas naturalis frigiditatis maximè in viro , vndè ſi vir contraheret Matrimonium decimooctauo anno , ac reperiretur impotens ad coëundum , aliis præſertim adminiculis concurrentibus , inter quæ tarditas pubeſcentiæ eſſet maximum ; de naturali frigiditate ſententia ferri poſſet , eiuſque reſpectu matrimonium dirimi ; nulla expectata temporis dilatione.Rota *deciſione* 695. *numero ſecundo , parte prima Recen.& deciſ.* 54. *numero ſecundo, parte ſeptima Recentior.& deciſione* 75. *numero primo , poſt primum volum. Conſilior. Farinacij , & in Pampilonen. Matrimonij* 10. *Decembr.* 1612. *coram Coccino.* Quia iam apparerent manifeſtiſſima ſigna naturalis frigiditatis , quibus præſentibus, impedimentum coëundi non poſſet referri ad maleficium , cum cauſſa ſit magis remota ; ſed ad ipſam naturalem frigiditatem , quæ cauſſa magis proxima eſt , & ſenſu ipſo non longa mora perceptibilis ; & quia vitia naturalia non ſunt vllo modo amouibilia , vnde fit , vt tale impedimentum ſit ſine remedio , idcircò incaſſum expectaretur tempus diuturnius ad ſententiam ferendam ; quia ſi quod in aliis hominibus ſuccedit decimoſecundo anno (nempè in Venerem accendi) quod fit cum proximi Pubertati ſunt , in his ne decimoquinto quidem ſuccedit , omninò ſignum manifeſtum eſt naturalis frigiditatis ; quod multò magis vrgeret , ſi nullæ pubertatis notæ , aut ſaltem pubertatis rudimenta poſt prædictum terminum apparerent. Ergò ſuppoſito , quòd in his , qui tam ſerò pubeſcerent , id fieret vigeſimo ætatis anno, deberent tamen in decimooctauo conſpici rudimenta quædam Pubertatis , quæ in aliis duodecimo apparent , vt ſunt ſtimulus ad Venerem , genitalis erectio , pili in pube , & in aliis corporis partibus , quibus non apparentibus iam præſente decimooctauo anno, res iam conclamata eſt, & de frigiditate naturali ſententia ferri poteſt , relicta omni Maleficij , ſi qua adeſſe poſſet , ſuſpicione.

Sed iam de impedimento coëundi ob maiorem ætatem verba facienda , de qua etiam, *libro primo , Titulo primo , quæſtione ſecunda , numero decimotertio , & ſequentibus* , aliqua dixi. Certum autem eſt impedimentum huiuſmodi citiùs , aut ſeriùs aduenire naturaliter pro ipſorum hominum temperamento, nam provt magis , aut minùs calidi ſunt , citiùs , aut ſeriùs & ad coëundum , & ad generandum apti , aut inepti fiunt. Relictis tamen caſibus quibuſdam , rarioribuſque euentibus eorum , qui communem terminum coëundi , & generandi excelerunt , de quibus , *loco citato* , *numero vigeſimoſexto* , mentionem feci , certè impedimentum generandi ſexageſimoquinto , & ad ſummum 8. ſeptuageſimo ; coëundi ſeptuageſimo , aut ad ſummum ſeptuageſimoquinto aduenire determinandum , ac benè quidem argui ex huiuſmodi ætate in viro inhabilitatem ad coëundum dixit Rota , *in Romana Inualiditatis Matrimon.* 1606. *coram Penia , numero tertio* , ac ſummo iure factum videtur ; vt impedimentum generandi maturiùs aduenire firmetur, quàm impedimentum coëundi, quid poſt prædictum terminum ſexaginta quinque, aut ſeptuaginta annorum , licet ſemen viri generent, quod illos ad coitum irritare vtcunq; poſſit,ta-

men fluidum,aqueum, crudum, & omninò inconcoctum eſt, calore iam diminuto, ita vt ad generationem nullo modo ſufficiat. Ceſſat ergò ex hoc potentia generandi, licet duret potentia coëundi, quæ tamen & multò debilior eſt, quàm in anteacta ætate, & in dies magis, magiſque diminuitur, quouſque tandem omninò emoriatur, neque vllo ampliùs auxilio reparari poſſit; hinc eſt, quòd quemadmodum Iudex (licet eius arbitrio relinqua-
9. tur determinare, an quis ſenex dicendus ſit, necne) non habet hoc arbitrium quotieſcunque agatur de ſeptuagenario. Menoch. *de Arbitrar. caſ. 59. à numero primo, & numero 4. verſ. ſecunda concluſio, & de præſumpt. libro ſexto, præſumpt 46. numero 15.* Farinac. *Pract. crimin. quæſtione 76. numero 83.* ita vbi ageretur, an quis impotens ad coitum eſſet, aut ad generationem, omnis hæſitatio ceſſaret poſt annum Septuageſimum, aut Septuageſimum quintum, quod tamen ſecundum plurimùm, & in pluribus haberet veritatem, vnde fortè teneretur Septuagenarius, aut maior ætate probare, ſe eſſe potentem, cùm militet præſumptio contrarij, vt dixi aliàs, *libro tertio, Titulo primo, Quæſtione ſecunda, numero 15.* Verum enimuerò terminus hic omnium longiſſimus eſt, & ad illum vſque poteſt Vir præſumi potens ad coëundum, qui tamen multis ex cauſis abbreuiari poteſt; nam cùm ſenes ſexageſimo maiores pluribus morbis ſint obnoxij, imò cùm etiam in anteactis ætatibus magnis, acutiſque morbis interdum moleſtati natiuum calorem inſigniter in ipſis labefactari, ac diminui contingat, inde fit, vt ea impotentia ab ætate maiori naturaliter proueniens multò maturiùs adueniat, quamobrem quandocunque de impotentia huiuſmodi iudicium ferendum ſit, omninò videndum, an aliqua cauſſa id genus in ſuperioribus ætatibus, & maximè in proxima irrepſerit, quæ calorem naturalem diminuendo, potuerit citiùs, quàm par eſſet per ætatem impotentiam coëundi accelerare; ſed de his latiùs infrà; pro nunc illud tantùm addam, huiuſmodi coëundi, & generandi impotentiam à maiori ætate prouenientem maximè in iis accelerari, qui in teneriori ætate, & antè debitum tempus immodica Venere vti conſueuerunt, nulla in ea re moderatione ſeruata, imò, vt notat Fortun. Fidel. *libro tertio, de Relat. Med. capite ſecundo*, ſunt ex puellis, quæ nimis citò nuptui traditæ conceperunt, quæ poſt primum partum impoſterum ſteriles euadunt, rationibus, de quibus ille; verùm in Maribus &
10. ſenium, & ſenij incommoda accelerare Veneris vſum nimis citò vſurpatum palam omninò eſt, inter quæ incommoda illud maximè ſe prodere Veritati conſonum eſt, quod ad eundem veneris vſum pertinet, ex quo, vt dixi, citiſſimè in coitu deficiunt, & multò citiùs generare deſiſtunt, quod inde euenire certum eſt, quia natiuus calor in ſuo primo vigoris augmento maximè debilitatur, & ipſæ partes ſemini procreando deſtinatæ ex hoc plurimùm debilitantur, ita vt affectante ſenio ſemini fœcundo conficiendo non ſufficiant, imò ne ad coitum quidem, quæ tantò magis veritati reſpondent, ſi puer puellæ tenerioris ætatis coniungatur, quia præterquam quod coitus cum Virgine valdè debilitat, Sauonar. *in Pract. Magn. tractat. ſexto, capite vigeſimo, rubr. 32. verſ. pro quinto*, Vict. Trincauel. *libro 11. de rat. cur. Partic. hum. corp. aff. capite vigeſimonono*, quantò 11.
virgo tenerior eſt, tanto magis debilitat, cum tantò maior labor impendatur in coëundo, quantò magis tenella virgo eſt, & maior fiat ſpirituum diſſipatio in Mare ob nimiam vteri attractionem præ delectatione inaſſueta in coitu percepta; cùm ergò maximè tunc debilitentur genitales partes in Mare, fit vt in poſterum naturale robur diminuatur, vnde affectante ſenectute facilè coëundi ſuccedit in pluribus impotentia.

SVMMARIVM.

1 *Frigidi qui dicantur.*
2 *Impotentes dicuntur qui coire non poſſunt, non qui non poſſunt generare.*
3 *Frigidus vni, eſt frigidus alteri.*
4 *Ad Matrimonij validitatem non requiritur potentia generandi, ſed tantùm potentia coëundi.*
5 *Quæ conditiones requirantur in coitu, nè Vir frigidus dicatur.*
6 *Matrimonium quando illicò dirimatur.*
7 *Terminus triennij conſtitutus pro Matrimonij diſſolutione an prolongandus, vel abbreuiandus.*
8 *Frigiditas naturalis-ne ſit, an accidentalis, ex quibus cognoſci poſſit.*
9 *Frigiditas accidentalis quomodo cognoſcatur, curabilis ſit nec ne.*
10 *Secunda ſpecies frigidorum.*
11 *Tertia ſpecies.*
12 *Quarta ſpecies.*
13 *In ſenibus omnes frigiditatis ſpecies obſeruantur.*
14 *Ad validitatem Matrimonij non ſufficit copula carnalis, ſed requiritur ſeminis emiſſio.*
15 *Eunuchus non generat ſemen, & generans ſemen non eſt Eunuchus.*
16 *Matrimonium non dicitur conſummatum, niſi vir ſemen intra vas effundat.*
17 *Verum ſemen non effundentes an contrahere poſſint Matrimonium, & an contractum teneat.*
18 *Quibus Penis reſolutus eſt inter frigidos connumerandi.*
19 *Qui faces, vel vrinam, vel flatum coëuntes reddunt, quo cenſu habendi.*
20 *Qui in coitu non poſſunt emittere ſemen, ſed emittunt in ſomnis, vel aliter, in quo cenſu habendi.*
21 *Semifrigidi qui, & quid de illis ſentiendum.*
22 *Maleficium triplex.*
23 *Maleficium cognoſcitur per abſentiam ſignorum, quæ frigiditatem atteſtantur.*
24 *Coniectura maleficij ob abſentiam ſignorum frigiditatis non eſt certa.*

25 Con

25 *Coniectura malefici} deſumpta ex fruſtratione remediorum naturalium non eſt tuta.*
26 *Natura non adiuuante remedia ſunt inutilia.*
27 *Coniectura Maleficij quænam aliis certior.*
28 *Alia certior coniectura Maleficij.*
29 *Dæmon in maleficiis concurrit, vt frequentiorem peccandi occaſionem homines habeant.*
30 *Maleficium duplex, Naturale, & Dæmoniacum.*

De impedimento coitus ob frigiditatem & maleficium.

QVÆSTIO II.

1. FRigidi in ſua propria acceptione dicuntur, qui ob partium genitalium ignauiam ab imbecillitate natiui caloris prodeuntem ad coitum in ætate habili ſunt impotentes: natiuus enim calor nuſquam magis quàm in ſemine lædi ſolet, vt dicebat Holler. *libro ſexto, Aphor. 63. in Schol.* Ita accipitur hoc *frigidi* nomen apud vtriuſque Iuris peritos, vt patet maximè *ex Titulis de frigidis, & malefic. lib. 4. Decretal.* & alibi paſſim: vndè mirari ſatis non poſſum inter noſtros Medicos, Rodericum à Caſtro, qui *libro tertio, de morb. Mulier. capite ſecundo, in Schol.* in ipſo principio dixerit; Qui generare nequeunt, Impotentes dicuntur: cùm id extrà omnem veritatem ſit; qui enim generare nequeunt dicuntur ſteriles, qui autem nequeunt coire,
2. in communi modo loquendi, dicuntur Impotentes, & ſiquidem vitium à natura ſit, Frigidi. Multò magis autem miratus ſum, vt notaui aliàs, *libro tertio harum Quæſt. Titulo primo, quæſtione quinta, numero vigeſimo-octauo*, quòd ille Iureconſultos, ſeu potiùs Legiſlatores accuſare videatur ex eo quod determinauerint, Maleficiatos poſt diſſolutionem primi Matrimonij poſſe contrahere cum alia, frigidos verò nequaquam: ea au-
3. tem ratione motas fuiſſe Leges dicit, quia frigidus vni, eſt frigidus alteri; hanc enim ille rationem impugnat, dicens, quòd cùm frigidus cum vna poſſit non eſſe frigidus cum alia (malè accipiens *frigidi* nomen pro impotente ad generandum) ſed fieri potens ad generandum, ſi mulieri coniungatur contrariæ temperaturæ, non benè derminant ipſæ Leges, quòd non poſſit frigidus, diſſoluto matrimonio, de nouo contrahere cum alia. Sed non aduertit (& miror hominem doctum in re tam clara cæcutiſſe) non idem eſſe, frigidum hominem eſſe, & ſterilem; quod benè norunt Leges: vnde quando iubent, matrimonia ſeparari ob impotentiam, non intelligunt de Impotentia generandi, ſed de Impotentia coëundi, qua qui ob naturalem frigiditatem laborant, frigidi dicuntur, non verò qui generare non poſſunt, qui nunquam, nec etiam impropriè frigidi vocantur, ſed ſteriles: vnde apparet, Rodericum accepiſſe *frigidi* nomen pro homine temperaturæ frigidæ, malè intelligens *frigidi* acceptionem apud Iureconſultos, apud quos
4. ad Matrimonij validitatem non requiritur potentia generandi, ſed coëundi, per coitum enim Vir, & vxor fiunt vna caro; abſque eo quòd ſequi debeat generatio, quæ omninò non eſt neceſſaria ad validitatem Matrimonij, vt ex communi vſu, & opinione poſt alios probat Sanchez *de Matrimonio, libro ſeptimo, diſputatione 92. numero vigeſimoſexto.* At vbi coitus impotentia adſit, matrimonium vt inualidum dirimitur. Ergò non benè accepit Rodericus *frigidi* nomen, cum voluit, frigidum propriè dici hominem temperaturæ frigidæ, & impotentem ad generationem: cuius erroris etiam notandus venit Nicol. Nancel. *in Analog. Microcoſm. ad Macroc. libro ſeptimo, Problem. ſexto*, dum frigidos, impotentes ad generandum eſſe vult, & tales à Canoniſtis appellari frigidos, cùm apud Canones, & Canoniſtas, imò, inquam, apud alios Medicos quoque, *frigidi* nomen illi ſimpliciter applicetur, qui ob ignauiam genitalium, vt dixi, coire non poſſunt. Bernardus Gordon. *in Lil. partic. ſeptima, capite primo*, Valeſc. Tarent. *libro ſexto Philonij, capite ſecundo*, Cardan. *libro primo, de venen. capite ſeptimo*, Daniel Sennertus, *Pract. libro tertio, parte nona, ſectione ſecunda, capite ſecundo*; Quod in tantum verum eſt, vt etiamſi vir ob excedentem calorem fieret ad coitum quoquomodo impotens, non ſecus ac alij frigidi daret cauſam diſſoluendi matrimonium, vt ex Diuo Thoma, Sanchez *de Matrimonio, loco citato, numero decimotertio*: Quòd autem frigiditas huiuſmodi proueniens à nimis excedente calore dari poſſit, licet non ſit omnibus perſuaſum Medicis, tamen non videtur præter omnem rationem aſſeuerari poſſe; cùm pleriqne alij morbi frigidi ab excedenti calore originem habere poſſint, vt Paralyſis, Lienteria, Hydrops, & alij, vt elicitur ex Hipp. *libro primo, morb. pop. ſectione ſecunda, numero 35.* & ex Gal. *libro tertio, de ſympt. cauſis capite ſecundo.* Vnde non video, cur Daniel Sennertus, *libro tertio, Pract. part. nona, ſectione ſecunda, capite primo*, negauerit, calidam intemperiem, ſi excedat, poſſe refrigerare teſtes, & ſemen extinguere. Illud certum eſt in iis, qui à morbis calidiſſimis, vt ſunt ardentes febres, vexantur, ob extinctionem caloris natiui partium genitalium, extingui coitus deſiderium, & ſeminis procreationem vt Practici teſtantur, Ioan. Stucher. *lib. 1. de ſteril.* & alij: an non ſimiliter videmus ex vſu vini meracioris, quod calidiſſimum eſt, excitari frigidos morbos? Gal. *in lib. de cauſſ. morb. cap. 3.*

Cæterum quia ad coitum naturalem tria requiruntur, ad quem nempe ſequi poſſit generatio, vt vnanimiter omnes Medici docent, euenit, vt vbi ab vna, vel pluribus earum conditionum vir deficiat, frigidus dicatur. Sunt verò tres illæ conditiones ad coitum requiſitæ, membri genitalis erectio vſque ad operis conſummationem, nempe ad ſeminis emiſſionem perdurans, ipſius membri intromiſſio debita in vas fœmineum, & ſeminis eiaculatio in ipſum vterum. Nonnulli igitur ab vna, aut altera, aut ab omnibus ſimul ex iis conditionibus deficiunt, vnde plures frigidorum claſſes conſtitui debent; nam aliqui ne membri quidem erectio 5.

erectionem habent, ac nullo modo poſſunt mulieribus cõmiſceri,& hi in duplici ſunt differentia, nam vel ſemen etiam flaccido exiſtente membro propè vteri externum oſtium emittunt, vel nullo modo ſeminant, & hi vlt. loco commemorati ſunt, de quibus Aretæus *diuturn. affect. cap.5.* mentionem habet dicens: *Quibus non ineſt vitalis genitura rugoſi ſunt, debiles, acutæ vocis, glabri, imberbes, effœminati*, atque hi neque vllo deſiderio, aut ſtimulo venereorum per tempus vllum irritantur; ſed omni huiuſmodi ſenſu orbati, genitales partes veluti emortuas habent, ita vt ſi eorum virga in aquam frigidam immittatur, nullo modo contrahatur, vt notant Auicenn. *Fen.20. tract.1.* Alſaharauius *ſuæ pract. tract.22.cap.6.* Gordonius *in lil. partic.7. cap.1.* Valeſc. *lib.6. Philon. cap.20.* Pedemont. *Pract. ſumm.3. practic.4. ſect.1. cap.17.* Sauon. *reſol. Pract. Magn. tract.6.cap.20. rubr.27.* eiuſque rei cauſam reddit Ioan. Bened. Sinibald. *lib.3. ſuæ abſolutiſſ. Geneanthrop. tract.1.cap.10.* Hi ergò inter omnes ſummo iure frigidorum nomen merentur; nam non aliam vllam ob cauſam, quàm ob exuperantem totius, & inter omnes corporis partes, genitalium frigiditatem ad hæc, quæ diximus omninò inſufficientes ſunt, quod quotieſcunque à Natura proueniat, vel ab ætate maiori, & præcipitata, vt à Decrepitate; abſque vllo remedio eſt; vnde per eam impotentiam quandocunque de

6. ea per certa ſigna manifeſtiſſimè conſtet, illicò matrimonium diſſoluitur, Rota *in Rom. inualiditatis Matrimonij* 1603. *corã Penia n.12.* neque neceſſaria eſt cohabitatio triennalis, eadem Rota *in Fauent. matrim.*1585. *coram Seraphino num.2.* Et aliàs ex Canoniſtarum Decretis firmatum eſt, apud quos Iureconſulti obſeruare poſſunt multos huiuſmodi caſus in terminis deciſos, & nos ipſi Medici ſimiles caſus ſimiliter deciſos habemus apud Felicem Plater. *lib.1. Obſ.tit.de Action Vener.def.* in quibus Iudices attentis ipſius Felicis atteſtationibus, illicò Matrimonium dirimendum eſſe declararunt. Illd tamen hic adnotandum, quòd licet hæc impotentia in vtroque caſu, nempè vbi à Natura ſit, aut ab ætate ſenili ſit incurabilis, tamen ſemper maior ſpes concipi poſſet eius remotionis ſi ab ætate eſſet, quàm ſi eſſet à Natura, quia vitia naturalia emendari non poſſunt, at in ſene decrepito poſſet vtcumque per remedia efficaciora ſperari, vt ſaltem ſufficeret ſemel, aut iterum cum vxore congredi, maximè ſi cum virgine res non eſſet agenda.

Verùm quando impotentia prædicta ab accidenti eueniat, tunc non ſemper eſt incurabilis, ſed habet ſecum coniunctam maximam interdum curationis difficultatem, & in hoc

7. caſu non ſeparatur matrimonium, ſed expectatur triennium, quem tamen terminum prorogandum exiſtimat inter Medicos Roderic. à Caſtr. *loco nuper cit.* nulla huius protogationis cauſa allata, cùm contrà Canoniſtæ aliqui, vt Hoſtienſ. *lib.4. ſumm. rubr. de frigid. & malefic. num.10.* illud magnoperè reſtringant; & mihi quidem Triennij terminus longior potiùs, quàm breuior eſſe videtur, nam impedimentum, quod annuo ſpatio, aut ad ſummum per ſpatium biennij vacando, & operam dando vt matrimonium pro viribus coniugum conſummetur, remoueri non poteſt, nunquam ex mea ſententia remoueri poterit, dato tamen quod hoc ſpatium in vtroque coniuge à plena pubertate, nempè in viro à decimooctauo, in muliere à decimoquarto anno incipiat numerari: nam intemperies illa frigida, ob quam vir redditur impotens ad coëundum, ſi non ceſſet poſt plenam Pubertatem, iam habitualis fit, & naturalis cenſenda, vnde licet in rei veritate præſente plena pubertate, nec ceſſante ea impotentia, illicò, aut non multò poſt, vt per menſtruum, aut bimeſtre ſpatium, aut trimeſtre ad ſummum, deberet iudicari naturalis, tamen ex abundanti, & vt tutò procedatur, poteſt ad annum prolongari; nam & biennium iuſto diuturnius exiſtimauerim.

Sed circumſcripta hac annui ſpatij, vel 8.
biennij expectatione, vnde haberi poteſt huiuſmodi impedimenta à Natura eſſe, vel ab accidenti? non difficile id quidem cognitu eſt, nam conſtitutio corporis nullum præferens frigiditatis ſignum, & vt vno verbo omnia complectar, omnimoda abſentia quorumcunque ſignorum, quæ frigiditatem atteſtantur, de quibus aliàs abundè egimus, facillimè nos perducit in cognitionem impotentiæ accidentalis, quæ tandem ab omni dubio libera erit, ſi conſtet de potentia anteacto tempore prægreſſa, & ad certitudinem eiuſdem cognitionis collimabunt, ſi de aliquo præterito morbo ad corpus refrigerandum habili certa indicia habeantur, tunc enim facilè determinare licebit, impotentiam eſſe accidentalem, quæ 9.
an curabilis ſit, nec ne, docere poteſt ipſa prægreſſi morbi natura, patientis ætas, & corporis conſtitutio: nam ætas adhuc vegeta, conſtitutio corporis laudabilis, & morbi qualitas; qui ex eorum numero non fuerit, qui genitalium vigorem, & venereorum potentiam ex ſui natura abſcindunt vel in totum, vel magna ex parte, curabile impedimentum denotant, contraria verò incurabile. Qui autem illi morbi ſint, qui Homines in poſterum reddunt ad Venerem omninò impotentes? dicetur cùm de impedimento copulæ ex morbis verba faciemus.

Interim de aliis frigiditatis ſpeciebus verba faciamus; diximus ergò hanc primam frigi- 10.
dorum ſpeciem eſſe inter omnes maximè notabilem, ad quam ſequitur illa, in qua nulla erectio fit, aut modica, & quæ ad opus nõ ſufficiat, & cum qua ſemen & quidem paucũ ex ſe effluit cum nulla, aut modica voluptate, & qui talia patiuntur habent quoddam copulæ carnalis deſiderium, non magnum, & quando ſemen emittunt (quod tamen fluidum, & aquoſum eſt, & frigidum perſentitur, aut non omninò calidum, neque vllo odore inſigne) membrum inter emittendum non modò non ſeruatur durum, vt ſemen eiaculetur, ſed magis flacceſcit, & emoritur. De huius ſpeciei frigidis Conſtantin. *in libell. de coitu apud Bauerium de Bauerijs conſil.51.* Matthæus de Grad. *conſil.3.* Marcell. Donat. *lib.4. Hiſtor. Med. mirab.*

rab.cap.18. Procedunt hæc ex genitalium, & vaſorum debilitate, & magna totius, & partium frigiditate, non tamen ita intenſa, vt in prima ſpecie, nec tamen remediabilis vllo modo eſt, ſi à Natura ſit, & ſi ab accidenti eodem modo curabilis, aut incurabilis; vt ſuperior exiſtit.

11. Proximè ab his ſequuntur qui & quodam appetitu ad coïtum mouentur, & virgam erigunt, ſed cum coïre tentant in ipſo oſtio, & veſtibulum ante ipſum, primóque in limine ſemen effundunt abſque vlla penis intromiſſione: hoc autem vitium non vna ex cauſa fit; nec ſemper eodem modo euenit; quoad caucauſas enim contrarias aliquando habet, cùm ex nimio calore, & excedenti ſtimulo ad ſemen maturiùs excernendum cogantur, vel ex nimia laxitate, & debilitate partium cum frigida, & humida earum intemperie, illud ad debitum tempus retinere non poſſint. In primo caſu membrum rigidum, ac ſatis ſuperque erectum apparet, & in erectione etiam emiſſo ſemine perdurat, vt in cæteris hominibus accidit: ſemen calidum in exitu perſentitur, & licet quantitate non excedat, eſt tamen qualitate laudabili, & odore graui. In ſecundo caſu penis in ipſa ſeminis emiſſione flacceſcit, frigidum, aut nullo ſenſu calidum perſentitur, quantitate eſt multum, ſed tenue, ac fluidum, odore nullo: differunt hi ab illis, qui in ſecunda ſpecie reponuntur, ob maiorem membri, & magis durabilem erectionem, & ob maiorem ſeminis copiam, & fortè non tam malæ qualitatis. Modò, primus caſus remediabilis eſt quocunque modo, & in quacunque ætate eueniat, ac verè tales iniuria inter frigidos connumerantur, cùm potiùs à calore patiantur, quàm à frigiditate. Vnde Rota *in aliàs cit. Taurinenſ. Diſſolutionis, Matrimon. num.*8. Tales non eſſe frigidos ſtatuit. Poſterior, ſi à Natura ſit, remedio caret, ſi ab accidenti poteſt aliquando remedium habere; aliàs verò non; vt in ſimilibus ſuprà annuimus, & dilucidiùs oſtendemus, cum de impedimento copulæ ex morbis verba fient.

12. Prænominatis ſuccedunt, qui virgæ erectionem ſufficientem habent, & penetrare poſſunt quidem clauſtra muliebria coïtum exercentes, ſed quantumuis ſe exagitent, ſemen emittere non poſſunt. De his Arnaldus de Villan. *lib.*2. *Breuiarij cap.*34. & ante illum Conſtant. *cit. libell. de coïtu*, ex quo Bauer. Bauer. *conſil.*51. cum aliis vetuſtioribus Medicis, ex quibus non prætereundi Raſis, & Auic. à Marcell. Donat. relati *lib.*4. *hiſtor. Med. mirab. cap.*18. & nonnullas obſeruationes refert Schench. *lib.*4. *obſeru. tit. de coitu*; extatque inſuper hiſtoria apud Zaccutū Luſitanum *lib.*2. *Pract. admir. obſ.*114. ac de iiſdem inter Canoniſtas Hoſtienſ. *in cit. tit. de frigid. & malef. num.*13. Abb. *lib.* 4. *Decretal. tit. eod. cap.* 2. *num.*12. Sanchez *lib.*7. *de Matrim. diſput.*92. *num.*7. Miratus autem ſum ex Medicis Fœlicem Plater. *lib.*1. *Obſeru. tit. in act. Vener. defect. obſ.* dicentem, naturaliter accidere minimè poſſe, vt viris membrum virile attollatur, ſine præcedenti Veneris ſtimulo, qui cùm à ſemine in vaſis genitalibus pruriente, eaque ad excretionem proritante excitetur, non poſſe eos, ſi congrediantur, ſemen non emittere; nam hæc Plateri viri alioquin doctiſſimi opinio falſitatis conuincitur experientiis, & auctoritatibus iam adductis, quibus rationem etiam adiicere placet, & eſt, quia erectio non fit ab ipſo ſpermate, ſed à flatu ſpirituoſo; an non videmus tenerrimos puellos membrum arrigere; qui tamen ſemen non generant? Et Eunuchos quis neſcit & arrigere, & coïtum validè exercere, & tamen ſemen neque habere neque effundere? Profectò non aliam ob cauſam impudiciſſimæ Romanæ Eunuchis ſeſe ineundas tradebant, niſi quod ex illis non erat periculum; vt conciperent, quia ſemine carent, quod Iuuen. *ſat.* 6. illis exprobrat his carminibus.

Sunt quas Eunuchi imbelles, & mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quod abortiuo non eſt opus.

Vnde etiam illud Martial. *lib.... Epigr. n... in Gelliam.*

Cur tantùm Eunuchos habeat tua Gellia quæris?
Pannice, vult futui Gellia, non parere.

Et illud Almone *lib.*10. *carm.*91.

Omnes Eunuchos habet Almo, nec arrigit ipſe,
Et queritur, pariat quod ſua Polla nihil.

Itaque poſſibile omninò eſt, virum arrigere, & coitum exercere, & tamen ſemen non effundere, neque vllo modo habere; vnde malè ex mea ſententia iudicium tulerunt, ſuadente eodem Platero, Iudices illi, qui in caſu ab eo narrato cuiuſdam viri ſemen non emittentis dixerunt, contractum ab eo matrimonium tenere.

Omnes porrò frigiditatis ſupranominatæ ſpecies in ſenibus obſeruantur, non omnes quidem in omnibus, ſed in aliquibus aliquæ; ſunt enim ex ſenibus qui neque arrigere, nec ſemen emittere poſſunt, ſunt & qui arrigunt, ſed in erectione non perdurant, ſemen cum modica voluptate flaccido pene effundentes; ſunt & qui ſufficiētem ſtimulum ad Venerem exercendam habent, erectoque membro illam incaſſum exercent, inaniter ſeſe, vt ſemen emittant, exagitantes, non potentes vlla tatione opus perficere: hæc ita tam in ſenibus, quàm in aliis ſua natura frigidis eueniunt, quia licet à corde interdum, & in nonnullis demandetur ſpiritus ad membri erectionem, tamen materia ſeminalis deficit ob alicuius præcipuæ partis, aut ob totius frigiditatem, atque illam quidem excedentē; & hoc ipſum vitium vltimo loco commemoratum, ſi à Natura fit in prima iuuentute, calore in vigorem properante, fortaſsè aliquod remedium, licet non ſine difficultate admittet, ſed poſt corporis totale augmentum ſi perſeueret, extrà omnem ſpem ſanationis erit. Quòd ſi ab accidenti proueniat tunc aut curabile, aut incurabile exiſtit pro ipſius accidētis qualitate, & grauitate, prout in ſimilibus caſibus dictum, ac dicendum ſuo tempore reſtat. Aduerte autem, quòd licet hoc vitium, nempè coïtum exercere abſque ſeminis emiſſione 13.

proprium ſit Eunuchorum, quibus ambo teſtes exciſi ſunt, ob eorundem teſtium deficientiam, ob quam natiuus calor inſigniter debilitatus, ſemen generare non poteſt, tamen non idem eſt cum hoc, de quo ſermonem habemus; nam in hoc caſu præſupponimus virum teſtibus non ſolùm dotari, ſed nullo eorum defectu laborare, qui in conſpectum ſe prodat; itaque licet Eunuchis ob abſentiam teſtium, impedimentum nempè patens, matrimonium contrahere non permittatur, tamen his, de quibus loquimur, cum impedimentum patens non ſit, non denegatur; at in rei veritate non aliter, quàm Eunuchi, ſi
14. contrahant, inualidè contrahunt; quia ad Matrimonij validitatem non ſufficit copula carnalis, ſed requiritur veri ſeminis emiſſio; aliàs enim Eunuchi quoque arrigentes, & Venerem exercentes validè contraherent, quod nullo modo verum eſt. Et ridiculum eſt quod aliqui apud Sanchez *de Matrim. lib. 7. cit. diſp. 92. num.* 18. dicebant, Eunuchum nimirum verum ſemen emittentem non eſſe iure Naturæ in-
15. habilem ad matrimonium: nam eo ipſo quod homo eſt Eunuchus non poteſt generare verum ſemen: nam ſi ſemen verum generat, Eunuchus eſſe non poteſt: vnde falſa eſt, & inanis eorum Auctorum hypotheſis, vt ipſe Sanchez addebat. In tantùm autem neceſſaria eſt emiſſio ſeminis ex parte viri in-
16. tra vas ad Matrimonij validitatem, vt nunquam dici poſſit matrimonium conſummatum, etiamſi vir penetrauerit clauſtra muliebria, niſi ſemen intra vas effundat, Sanchez *de Matrim. lib. 2. diſp. 21. num. 5. & lib. 7. diſp. 92. verſ. ſextò, quia*: poſt quamplures DD. per ipſum relatos; nam neceſſarium eſt ad Matrimonij valorem, vt vir, & vxor efficiantur vna caro, quod non fit per ſimplicem copulam carnalem, ſed per copulam aptam ad generationem, quæ non poteſt fieri abſque eo, quod vir verum ſemen intra vas muliebre effundat, vt proſequitur idem Sanchez *ibid.* Rectè igitur Cornel. Gallus *in Eleg. de Vener. coniug.*

Hæc geminas tanto conſtringit fœdere mentes,
Vnius vt faciat corporis eſſe duos.

Cùm igitur huiuſmodi viri coëuntes, & non ſeminantes non poſſint dici Matrimonium conſummare, videntur abſque dubio habere impedimentum ſufficiens, cuius cauſa Matrimonium dirimi debeat, procedendúmque videtur cum his, vt cum aliis frigidis, diſtinguendo frigiditatem hanc, in eam, quæ à Natura eſt, & in eam quæ ab accidenti. Ad quid autem teneatur is, qui ſciens ſe non emittere ſemen, deflorauerit Virginem Penis intromiſſione in vterum, & laceratione vaſorum, ob illatum damnum, cùm iam pro Virgine dari nuptum non poſſit, Iureconſulti, ac præcipuè Canoniſtæ determinabunt, nam de hoc nihil pertinet ad me pronuntiare.

Denique in hoc numero quidam etiam recenſendi, qui & arrigunt, & coïtum exercent, & ſemen quidem emittunt, non tamen verum, ſed crudam quandam materiam, paucam, & aquoſam, ac nullius odoris, & ad generationem omninò ineptam. In his non reperitur tanta frigiditatis intemperies, vt in prænominatis, ob eandem tamen ipſam frigiditatem ſemen concoquere, & ad perfectionem reducere non poſſunt, idque vel fit ob frigiditatem, vel debilitaté caloris partium principum, vel ob paupertatem eiuſdem caloris partium ſpermaticarum, & quandocunque huiuſmodi intemperies quarumcunque partium ſit, à Natura eſt, difficillimè, aut potiùs nullo modo recipit curationem, & ſi quam curationem tandem tamen admitteret, hoc fieret in ætatibus calidioribus, nam in prouectioribus nulla ſanationis ſpes adeſſe poteſt, emendaretur autem ſemper faciliùs hoc vitium in iis, in quibus remanet adhuc aliqua ſpes ſanationis, ſi ea intemperies eſſet ſola vnius partis, quàm ſi plurium; & fortè faciliùs Hepatis, quàm Cordis, & faciliùs Cordis, quàm Cerebri, & faciliùs Teſtium, quàm cæterarum partium; hæc tamen, quia non adeò patent ad ſenſum, à Canoniſtis non magni-
fient, cùm tamen de his dubitari iure poſſit, 17.
an validè matrimonium contrahant, & an contractum teneat; ac ſi ſecundùm Canoniſtas ferri debeat ſententia, non apparente alio impedimento, nec vllo corporis, ac præcipuè genitalium notabili vitio, ex quo manifeſtè elici poſſit tales viros non poſſe generare verum ſemen, & contrahere matrimonium poterunt, & contractum tenebit; licet enim ſupponatur eos non generare verum ſemen, hoc in propatulo non eſt, & in dubio vnuſquiſque præſumitur potens ad generandum (vnde etiam verum ſemen generare) niſi probetur contrarium, Menoch. *de Præſumpt. libro 6. præſumpt. 90. num. 1.* Vbi tamen daretur Eunuchus, qui & arrigeret, & Venerem exerceret, & ſemen emitteret, hoc illi nunquam ſuffragaretur ad contrahendum validè matrimonium, quia patet illum ob carentiam teſtium non poſſe generare verum ſemen.

Ambigendi porrò occaſionem præbent duo alia hominum genera, vtrùm inter frigidos connumerandi ſint; primum ſcilicet eorum, quibus Coles reſolutus eſt: ſecundum eorum, qui Venerem quidem exercent erecto Pene, ſed inter coëundum fæces, vel vrinam, vel crepitum, & ventoſitatem emittere coguntur, poſt quarum rerum emiſſionem Penis flacceſcit, & ad coïtum vlteriùs ſufficere non poteſt, quod in aliquibus fit; nam in nonnullis aliis ſemen vno eodémque tempore ſimul cum fæcibus, aut vrina, aut crepitu excernitur, in aliis autem venter inflatur, quales caſus annuit Hippocrat. *lib. 6. Epidem. partic. 10. & 20.* de quibus etiam Conſtantin. *in libell. de coit.* Gordon. *in lil. partic. 7. cap. 2.* Valeſ. *libro 6. Philon. cap. 1.* & alij. Sed & de prioribus alij Medici locuti ſunt, inter quos etiam recenſendus Amat. Luſit. *Cur. Medic. cent. 6. cur, 95.* & alij apud Schench. *lib. 4. tit. de coitu*, ad quam rem adduci poteſt etiam Martialis *carm. lib. 9. Epigram. 71. in Polycarm.*

Cæterùm quoad eos, quibus Penis reſolutus 18.
eſt, certum eſt, quòd ad copulam nullo modo ſufficiunt, quia membrum ob neruorum reſolutionem tendi, & arrigi non poteſt, ſed veluti emortuus languet, cúmque is affectus

ex

ex ſui natura frigidus ſit, & impotentiam prædictam inducat, iure merito faciet eos in numero frigidorum adſcribi; ſed de hoc vitio nonnulla addam cum de impotentia coëundi ex morbis verba faciam.

19. Eos porrò, qui inter coëundam vrinam, fœces, aut flatum emittentes à coitu deſiſtere coguntur abſque ſeminis effuſione, non alia de cauſa ita affici cenſendum eſt, niſi ob caloris debilitatem ipſarum partium genitalium, vicinis etiam, ac contiguis partibus nempè veſicæ vrinariæ, atque inteſtino Recto communicatam, vnde etiam ipſarum partium relaxatio, & pherimarum ventoſitatum accumulatio, vt ſentit Franc. Valleſ. *in comm. præd. text.* 10. 6. *Epid.* vnde non mirum ſi id genus affectus, ac maximè excretio fœcum in ipſo coitu, ſenibus ſint familiares, ex imbecillitate caloris, & frigida pituita muſculos reſoluente, vt proſequitur Alex. Bened. *de cur. morb. lib.* 24. *cap.* 27. qui tamen rationem reddere debebat, cur in coitu id eueniat, quod fit, ob excalefactionem partis in coitu factam, à qua natura ſtimulata, non ſemen, quo minimè affluit, ſed fœces & pituitam, quibus abundat, eiicit. Sed in rei veritate hæc ob id accidunt ſenibus, quia Penis erectio in illis non fit ob ſeminis turgentiam, neque à ſpiritu procedenti à Corde, vt aliàs in iunioribus euenit, ſed fit vel à ventoſitate, vel ab vrinæ multitudine, vel à virtute ſtimulante ad excretionem alicuius ſuperfluitatis, neque illa eſt vera erectio à Natura ad coitum deſtinata, & idcircò ſenes, qui per noctem membri erectionem patiuntur, non debent ei credere tanquam ſi per eam Natura ſtimulet eos ad coitum, quia ea fit ab vrina in vaſis accumulata, vel à flatu, cuius rei ſignum eſt manifeſtiſſimum, quòd vrina emiſſa, vel crepitu edito, membrum illicò flacceſcit: cùm ergò non oporteat etiam validioribus ætatibus, niſi turgente ſemine, coire, vt monet Ariſtot. *ſect.* 4. *Problem.* 9. quanto magis cauere debent ſenes, ne ab erectione membri ob vrinæ, vel ventoſitatis copiam facta ad coitum impellantur? Huiuſmodi igitur vitia, vt iam dictum eſt, ex frigiditate procedunt, neque permittunt ſemen concoqui ita vt homines coitum exercere vt decet, permittant; vnde Ariſtot. *lib.* 1. *de Generat. Animal. cap.* 20. dicebat, *Quibus deprauata eſt generatio aluus interdum ſoluitur, propterea quod excrementum eò ſecedit, quod coqui, atque effici ſemen non poſſit.* Si ergò hæc vitia ſenibus accidant, curationem quidem non admittent, augeſcente in dies frigida intemperie: infirmioribus autem ætatibus abſque remedio omni ex parte nō erunt, cùm Aëtium *ſerm.* 11. *cap. vlt.* & apud Amat. Luſit. *cent.* 6. *ſup. cit. cur.* 95. & apud Ioan. Schench. ex vtroque, & aliis, talia vitia curata fuiſſe notum ſit, veluti eſt membri reſolutio, de qua ſuperiùs: vnde vbi conſtaret in viro non maiori quinquagintaquinque annis, impotentiam coëundi cauſam habere à membri reſolutione, non eſſet ob eam cauſam matrimonium diſſoluendum, ſed expectandum eſſet aliquod conueniens tempus impendendum in curatione, & amotione cauſæ, quod tamen ex mea ſententia non deberet extendi vltrà annum, ſi enim inter hunc terminum nihil vir proficiat, acta res eſt: quòd ſi quicquam proficeret, licet non perfectè curatus eſſet, poſſet ad diuturnius ſpatium cura prorogari.

Denique non abſque culpa frigiditatis fit, vt aliqui in Venere exercenda ſemen emittere non poſſint, quod tamen vel in ſomnis, vel manſtupratione, hoc eſt frictione manus emittunt; qualem caſum narrat Aëtius *loco proximè alleg.* & de quo etiam Auic. *Fen.* 20. *tract.* 1. *cap.* 15. cui non abſimiles affert Marcell. Donat. *Hiſtor. Med. mirab. lib.* 4. *cap.* 18. qui non aliam eius vitij cauſam agnoſcit, niſi ſemen plus iuſto frigidum; itaque & calidis medicamentis cum iis agendum eſt, cùm non ſint extra omnem ſpem curationis, niſi naturalis frigiditas, ætas maior, & alia id genus curæ impedimento ſint, licet quomodocunque verum ſemen effluat, ſemper de ſanatione benè ſperari poſſit, cum id clarèdemonſtret, calorem adhuc vigere, ſtante quod ſufficiat ad generandum verum ſemen. Interim tamen determinandum à Canoniſtis eſſet, vtrum hoc vitium, ſi nullo ingenio curari poſſit, expectato etiam triennio, ſufficiens eſſet ad diſſolutionem Matrimonij, quia ſi non dicitur matrimonium vir conſummare, niſi ſemen intra muliebre vas effundat, certum eſt, quod in hoc caſu non poteſt dici Matrimonium conſummari per ſeminis emiſſionem, cum intra conueniens vas non recipiatur; nulliter ergò hi viri contrahent, & matrimonio erunt interdicendi; & tamen videretur quòd hi, cùm verum ſemen generent, & Venerem exerceant, vaſa ſufficienter penetrantes, & poſſint debito matrimoniali ſatisfacere, non ſint ad matrimonium inhabiles. 20.

Sed non deſiſtam his adiicere adhuc admirabile quoddam Venerem exercendi genus, quod tamen fidem apud pleroſque fortè non inueniet; verùm præter exempla afferenda ab aliis relata, ego quoque ex propria experientia aliquid afferam, neque, ita me Deus adiuuet, in vlla re mentiar. Refert Ioan. Schench. *lib.* 4. *Obſeruat. tit. de Coitu, obſeru. vlt.* ex Cœlio Rhodig. *lib.* 11. *Lect. Antiq. cap.* 15. quod refertur etiam inter Iureconſultos à Tiraq. *de Leg. conn. l.* 15. *num.* 15. fuiſſe hominem quemdam, qui flagris, ac plagis in coitum accendebatur; ita vt vſque ad ſanguinis effuſionem pateretur ſe cædi, quinimò iraſceretur cædenti, niſi fortiùs, atque acriùs cæderet; hoc modo enim hic ſanguinem accendebat; & ſemen calidius reddendo, cum maiori voluptate, vt credere par eſt, coïbat; ſed hoc parùm ad rem noſtram facit: magis ad rem quod ſequitur à Marcello Donato *lib.* 4. *hiſt. Med. mirab. cap.* 18. enarratum ex Ioanne Mirandula, nempè quòd vir quidam arrigere membrum non poterat, niſi vapularet, hic ſi vxorem duxiſſet (fortè non extra omne dubium eſſet, an ſtante hoc vitio licitè ducere poſſet) facilè remedium habebat; nam quandocunque cum vxore ſe commiſcere vellet, poterat ſe illi verberandum tradere: ridiculum certè exemplum. Sed quis riſum tenere poterit, ſi ſequentem hiſtoriolam perlegerit? Noui ipſe, & de præſenti etiam noſco (nam ſæpiuſculè quàm pro voto eſſet mihi obuiam

fit)

ſit) quemdam claudum, temperaturæ atrabiliariæ, ac prauorum morum, qui vt eſt homo otio ſemper indulgens, ſcorta obolaria conuenire ſolet, ac antequam cum illis rem agat, baculis, aut virgis nates ſibi percutiendas illis tradit, ac ſcio quoddam ex his fortè aliis petulantius illi nates arrepto piſtillo aliquando non malè maceraſſe. Quis ergò tam credulum ſe mihi præbebit, vt ſuam mihi in hoc fidem obſtringat?

21. Sed hæc ioco, ac per tranſennam dicta ſunto, quibus omiſſis non relinquam de quibuſdam ſemifrigidis, vt ita nominem, mentionem habere; hi non ſunt omninò impotentes, ſed non habent robur ſufficiens in erectione, quamobrem ſi cum Virgine illis res tranſigenda ſit, vel etiam cum muliere anguſtas vias habente, non poſſunt opus perficere, cum aliis autem mulieribus vias laxiores, & patentiores habentibus opus perficiunt vſque ad ſeminis effuſionem incluſiuè; huiuſmodi caſus quotidie obſeruari poſſunt in ſenibus, ſed & apud Bauer.de Bauer. *conſil.51. aliàs cit.* caſum habemus in terminis, in quo Medici quidam Senenſes iudicarunt, quemdam Ser Andream non eſſe potentem ad deuirginandam ſponſam, licet poſſet exiſtimari potens ad coitum cum deuirginatis. In hoc ergò caſu videndum eſſet, an hæc imbecillitas, ſeu impotentia ad coëundum reſpectu Virginis eſſet à Natura, & ab ætate maiori, vel ab ipſa hominis iuuentute, vel à prægreſſa aliqua cauſa præternaturali; nam à Natura, & ab ætate maiori proueniens non eſſet remediabilis, & ſi aliquo modo remediabilis eſſet, maiorem ſpem præberet proueniens ab ætate maiori, quàm à Natura; ſed ſi ex accidenti tale vitium eueniſſet in ætate adhuc viridi, fortè non careret remedio, niſi cauſa fuiſſet magna, & præter modum grauis.

Iam verò ſi quæ videbantur de nouo afferenda circa impedimentum copulæ ob frigiditatem ex parte Viri, ſufficienter allata mihi videntur, ita vt properare iam liceat ad impedimentum copulæ ex parte Viri ob maleficium, cuius culpa, ſi ſit perpetuum dirimitur matrimonium, Rota *in Camerinenſ. Matri-*
22. *monij* 1624. *coram Buratto num 9.* Huius triplex genus faciunt, vnum, quo homo impotens redditur cum quauis fœmina: ſecundum, quo redditur impotens cum vna tantùm, non cum aliis: tertium, quo redditur impotens cum omnibus præterquam cum vna, puta cum vxore, quod maleficium dicendum eſſet bonum inquantum prohiberet adulterium, vt dicit Hoſtienſ. *lib.4. tit. de frig. & malef. n.8.* niſi Dæmonis opera in hoc etiã interueniret, vnde non de facili tale maleficium factum in vxoris fauorem reperiri crediderim, ſed potiùs in fauorem Amaſiæ, niſi vxor, vt Amaſia huiuſmodi maleficiis operam daret.

Cæterùm circa maleficiatos illud maximè Doctorum omnium ingenia exercuit, quod ad eorum cognitionem ſpectat: nam difficulter omninò expiſcari nouerunt ſigna, quæ maleficiatum hominem abſque vlla hæſitan-
23. tia à frigido diſtinguant; ita vt totam maleficiatorum cognitionem reducãt ad abſentiam ſignorum, quæ frigiditatem atteſtantur; vnde Alex. Bened. *lib.24. de curan. morb. cap.14. Si virilitas*, inquit, *carmine*, (*quod fieri ſolet*) *aut veneficiorum iniuria intercepta fuerit, ſine vlla corporis iniuria, aut membrorum vitio, primitiuáve cauſa euenire haud dubitamus.* Et Ioan. Baptiſta Codronch. *de morb. venef. lib.3. c.13. in fin.* dicebat, *Coitus verò impotentia ex veneficio cognoſcitur, ſi abſint ſigna aliarum cauſarum.* Huic ſignorum abſentiæ addunt coniecturam ex remediis fruſtrà adhibitis, Bauer.de Bauer. *cit.conſil.51.* Codronch. *ibid.* Cæſalpin. *in Dæmon. inueſt. Peripat. cap.22.* Sed in vtra- 24.
que coniectura difficultatem non contemnendam reperio; & quoad abſentiam ſignorum ex frigiditate pullulantium, ea quidem aliquid operaretur, quandocunque non daretur caſus (quem ego frequentiùs dari, quàm oporteat, cenſeo) in quo Homo non ex ſua natura frigidus, ſed ex aliqua cauſa accidentali, & non aduertibili, impotens ad coitum redderetur: Tunc ergò in hoc nulla obſeruari poterunt frigiditatis ſigna; nam & genitalia bene conſtituta habebit, & pilis etiam quampluribus in conſuetis locis dotabitur, & alia ad hunc modum; quin & per anteactum tempus ſtrenuè fortè, & magis quàm oportuerit Veneri operam dederit(nam & hæc, nempè Coitus nimia frequentia in iuuentute, aut etiam ætate ſequenti, hominem impotentem reddit in ſenectute, imò aliquando in ipſo primo ſenio) ergò in hoc homine licet euidenter appareret omnimoda abſentia ſignorum, quæ frigiditatem atteſtantur, non habebit locum maleficium, & ſic omninò hæc coniectura erit fallax. In tantùm autem poteſt in homine aliàs ex ſui natura ad coitum potente, aliqua cauſa ignota, & non facile animaduertibilis irrepere, quæ ipſum in poſterum impotentem reddat, vt ex noua victus inſtitutione, ex animi vehementibus, ac diuturnis paſſionibus, imò ex frequentato etiam quorundam ciborum vſu facilè id ſuccedere interdum ſit animaduerſum. Lactucam, vt aliàs dixi, frequenter coineſtam homines Eunuchare, & idcircò Eunuchum appellari conſtat, quod eius frigiditati inſigni adſcribi poteſt; ſed & Mentham licet calidam ipſe Hippocrates *lib.2. de Diæt. verſ.14.* erectionem prohibere docet, aliáque eſſe medicamenta, alioſque cibos, & potus, qui id ipſum præſtare valeant, non tantùm intrò ſumptos, quin etiam extra applicitos, & aliàs ipſe dixi, & alij etiam ſcriptores notarunt; quamobrem cùm hæc ſuccedere poſſint abſque eo quod à nobis animaduertantur, facilè imponere poſſunt id, quod non eſt, nempè hominem ad Venerem impotentem, ex maleficio impotentem eſſe, cùm abſint omnia, ac ſingula frigiditatis ſigna, qui tamen ob vnam, aut alteram ex prænominatis cauſis à nobis in ſenſu non habitis, frigidus, ac impotens ſit effectus. Verum enimuerò, his non obſtantibus, per abſentiam ſignorum atteſtantium frigiditatem id conſequimur, vt is, qui impotens de præſenti ob maleficium exiſtimetur, præſumatur tamen aliquando fuiſſe potentem; ita vt teneatur, quantum ego crediderim, probare, qui ſe talem dicit, ſe aliquando fuiſſe potentem,

potentem, aliàs; hoc non probato, non eſſet
expectandum triennium, neque procraſti-
nanda ſententia de matrimonio diſſoluendo;
quia triennium expectatur in maleficio, Rota
in Rom. inualiditatis Matrimon. 1603. *coram
Penia num.*13. non autem in frigiditate, vt
ibid. Rota *in ſuperiori*; & ratio eſt, quia ma-
leficium non cadit in hominem ſuà natura im-
potentem, vt iam dictum eſt.

25. Nec verò maiorem firmitudinem habet al-
tera coniectura deſumpta ex fruſtratione me-
dicamentorum, quæ ad debellādam frigidita-
tem adhibita fuerint; nam fieri poteſt, imò
ſæpè, ac ſæpiùs euenit, vt frigiditas, vel quòd
naturalis affectio ſit, vel quòd iam ſit habi-
tuata, tam contumacem ſe præbeat, ac tam
conclamatæ pertinaciæ, vt nullis remediis
euinci poſſit, quod ſimilibus morbis aliis com-
mune eſſe Medici frequenter experimur. Ita-
que neque certum, neque tutum eſt ex hoc,
quod remedia non contulerint, declarare
quemquam eſſe impotentem ex maleficio.
Neque valet contra hæc propoſitio aliquorum
volentium, maleficiatorum curam eſſe im-
poſſibilem, cùm à ſolo Deo expectari poſſit
ad eam rem remedium, & idcircò eorum ſic
affectorum curā ipſi Deo eſſe dimittendam, vt
aliqui Medici perſuadere ſatagunt, Arnald. de
Villan. *in libell. de ſteril. tract.*2. *cap.*3. frigi-
dorum autem curam non eſſe ſine remedio,
cùm ea affectio ſit à cauſa naturali, quæ per
contraria eſt amouibilis: quia non minùs re-
quirit diuinam potentiam pro ſua remotione
frigiditas naturalis, aut habituata, quàm ma-
leficium, cùm non ſit poſſibile in via naturæ
inſitum temperamentum ex vna, & partium
malam compoſitionem, vel implantatum ca-
lorem in extremo debilitatis (ſi ad conſerua-
tionem ſpeciei reſpicias) ex altera, ad con-
trariam temperiem, & compoſitionem, ac
robur reducere, vt partes ad ſua munia ob-
eunda quæque ſufficerent, ad quod Medicinæ
Ars, aut humanum ingenium neque habet,
neque habere poteſt aptum præſidium; quo-
niam vt dicebat Bertruc. *in ſua collect. Med.
ſect.*3. *tract.*8. *cap.*1. *Deficiente domina Natura,
deficere oportet Medicum eius miniſtrum*, quæ
ſententia Hippocratis oraculo innititur dicen-
26. tis, *Natura repugnante omnia irrita*, vbi enim
Natura non concurrit, remedia inutilia ſunt,
vt idem Hippocrates pluries, ac maximè *lib.
de Arte*, & cum ipſo abundè demonſtrat Cæ-
ſalpin. *lib.*1. *quæſt. Medic. num.*3.

Verum enim verò cùm prædictæ cōiecturæ,
vt viſū eſt, ſint vndequaq; fallaces, ſi quæ cer-
tè minùs fallax haberi poteſt, ea illa erit, quæ
deſumi poteſt ex celeritate aduētus ipſius im-
potentiæ coëūdi; nam quæ à natura eſt, palā ſe
prodit perpetua impotentia, ex qua à Puberta-
tis primordio homo impotens fuit, imò &
ante pubertatem nullam, aut modicam, &
non durabilem genitalis erectionem expertus
eſt; quæ autem ab adſcititia frigiditate, & per
accidens fit, ſenſim, & in tempore, non au-
tem momento apparet, niſi fuerit ex aliquo
morbo vehementi, & apto ad inducendam ta-
lem impotentiam, qualis eſſet Apoplexia,
Paralyſis, & id genus alij, tunc autem cauſa
eſſet manifeſta, & inaniter de maleficio ſuſ-
picaremur. At verò impotentia, quæ ex ma-
leficio prouenit, illicò, & ex improuiſo ſe
prodit, & homine quidem ſano, ac cætera
robuſto exiſtente, & qui aliàs, ac fortè he-
ſterna die, aut nudius tertius, coïtu vſus fue-
rit, cras autem, aut perendiè omni vigore, ac
ſtimulo coëundi ſe orbatum videt de repente;
atque hac maximè coniectura ductus exiſti-
maui aliàs, quemdam iuuenem robuſtum, qui
repentina genitalium ignauia, nullo præce-
dente morbo ad id apto, correptus fuit, Dæ-
monis opera fuiſſe maleficiatum, vt retuli
*lib.*10. *quæſt. Medicoleg. conſ.*49. Procedit enim
actio maleficij non aliter, quàm procedat
actio veneni adminiſtrati: huius enim mani-
feſtiſſimum ſignum ex auctoritate Gal. *lib.*6.
*de loc. aff. cap.*5. & Medicorum omnium, illud
eſt, vt ſæpe aliàs dixi, quod deſumitur ex ſtatu
Ægrotantis morbum immediatè præcedente;
nam vbi quis ſanus, & viribus pollens, nullo
magno errore in victus ratione perpetrato, 27.
præcipiti, ac pernecabili morbo ex improuiſo
à cibo prehendatur, ſignum eſt euidentiſſi-
mum illum venenum hauſiſſe; eodem quo-
que pacto de Maleficio determinari poſſe affir-
mauerim, quippe ſi, vt dixi, homo ſanus, æta-
te iuuenis, ac viribus integris, & per anteactum
tempus potens ad Venerem (nam nunquam
præſumi debet maleficium, ſi homo nun-
quam fuit potens ad coëundum) nulla effi-
caci, ac euidenti, & ſufficienti cauſa præ-
greſſa, improuiſa ac repentina genitalium
ignauia prehendatur; omninò coniectari, ac
certò oportet, illum fuiſſe maleficio impeti-
tum. Huic etiam coniecturæ alia poteſt addi
non minimæ efficaciæ, licet non ſit vniuerſa-
lis, & deſumitur ex eo, quod impotentia co- 28.
pulæ eſt reſpectu vnius perſonæ tantùm, non
omnium: quemadmodum ergò quando im-
potentia eſt vniuerſalis, hoc eſt quoad omnes
mulieres, quia vir cum nulla poteſt coire,
præſumēda eſt potiùs frigiditas, quàm malefi-
cium (licet non negauerim poſſe hominem
reddi per maleficium impotentem quoad om-
nes, & tunc magis multò militaret prior cōie-
ctura) ſic ſi cum omnibus vir coire poteſt, præ-
terquam cum vna; aut ſi cum vna tantùm po-
teſt coire, & non cum vlla alia; non frigidi-
tas, ſed maleficium eſt præſumendum: Abb.
ſuper 4. *Decret. tit. de frig. & malef. cap.*1. *n.*7.
Et ratio eſt duplex, vna quidem ex parte Na-
turæ, altera ex parte Dæmonis: ex parte Na-
turæ, quia nulla cauſa naturalis aſſignari po-
teſt, ob quam vir, qui cum omnibus coire
poteſt, non poſſit cum hac tantùm, quia à
Natura homo non magis diſponitur ad vnam,
quàm ad aliam, niſi antipathiam, vel defor-
mitatē accuſare velimus, quæ tamen erūt cau-
ſæ per ſe notæ; & idcircò fœmina vni apta
præſumitur aliis apta; & vir potens ad vnam
præſumitur potens ad omnes; Sanchez *lib.*7.
*de Matrim. diſput.*104. *quæſt.*5. *num.*25. quem-
admodum è contra frigidus vni debet præſu-
mi frigidus alteri, vt ex Canoniſtarum Decre-
tis tradit ex Medicis Roderic. à Caſtr. *de morb.
mul. lib.*3. *cap.*2. *in ſchol.* quia frigiditas eſt im-
pedimētum naturale non reſtrictum ad certam
perſonam,

perſonam, vt bene percurrit Abbas *loc. citat. num.eod.* & iidem ſtimuli carnis, quibus commouetur homo cum vna; naturaliter excitant illum cum omnibus: quod procedit etiamſi cum vna tantum ſit potens; nam eo ipſo quod homo potens eſt cum aliqua, omne naturale impedimentum ex parte ſui excluditur, quo impotens reddatur cum aliis, & idcircò prudenter Rota *in Toletana nullitatis Matrimonÿ 1639.coram Coccino num.15.* determinauit impotentiam mariti coëundi cum propria vxore, qui tamen erat potens coire cum aliis, fuiſſe accidentalem, non naturalem.

29. Altera cauſa ex parte Dæmonis eſt, quia cùm Dæmon in maleficiis concurrat, vt maiorem,& frequentiorem peccandi occaſionem Homines habeant, vt à Theologis docemur, & adnotauit ex Medicis Codronch. *lib.3. de morb. venef. cap.5.* certum eſt, multò maiorem occaſionem peccandi hominibus præbere, ſi non omnino impotentes eos reddat: nam cum impotentiam procurat cum vxore, & non cum aliis Mulieribus, occaſionem offert relinquendi vxorem, & non reddendi illi coniugale debitum, & cum aliis adulterare, & cum impotentiam excitat cum omnibus præterquàm cum Amaſia, aut Meretrice, in cauſa eſt, vt homo in fornicatione perſiſtat, & nunquam ab ea remoueatur. Iure ergò optimo cenſendum eſt, impotentiam cum vna, & non cum aliis, aut impotentiam cum omnibus præterquàm cum vna, à maleficio eſſe, non autem à naturali cauſa, quæ quandocunque adſit cum omnibus indifferenter ſuos effectùs prodit, non autem magis cum vna, quàm cum alia.

30. Quoniam autem patet, maleficium eſſe in duplici differentia, nempè vnum ex opera Dæmonis procuratum, Dæmoniacum dicendum, alterum per oblationem alicuius medicamenti venenoſi,& apti ad eam affectionem cõuocandam, & ad reddendum hominem in re venerea impotentem, quod vel Maleficium ſimpliciter nominatur, vel magis propriè Veneficium: ſciendum eſt, noxam procuratam per ſimplicem exhibitionem alicuius veneni ad frigiditatem inducendam, neque vllo modo poſſe eſſe perpetuam, neque ſuum effectum ſortiri poſſe, niſi multoties fuerit reiterata; dato tamen, quòd res ageretur cum iuuene, aut viro ætatis conſiſtentis, & viribus dotato; nam ſi cum ſene iam effœto ageretur,& poſſet noxa perpetuari, & abſque multa veneni reiteratione ſuum effectum ſortiri: quia quemadmodum Iuuenis, aut vir ætatis conſiſtentis ob caloris natiui robur non tam facilè, ac promptè per ea medicamenta alterari, & infrigidari poteſt, ita ſenex ob eiuſdem caloris imbecillitatem facillimè alteratur, & infrigidatur; & quemadmodum in Iuuene ea infrigidatio aut non durare, aut facilè per contrariorum medicamentorum admotionem ſuperari poteſt, immò ab ipſa Natura, ſi valida adhuc ſit, euincitur; ita in ſene, & multò magis in Decrepito & durat, & ſuperabilis neque per tempus, neque per medicamenta eſſe poteſt. Atque hinc eliciendum, quòd quandocunque medicamenta pro frigiditate ſuperanda adminiſtrata poſt longum maximè tempus non contuliſſent, vt puta poſt anni dimidium, vel ad ſummum poſt annũ, imò neque ex parte frigiditatem ſuperaſſent (vt exempli gratia, ſi partes, quæ tactu frigidæ apparebant, imbecilles, languidæ, ac quaſi emortuæ, poſt remediorũ vſum calidiorũ, viuaciores, robuſtiores, calidiores,& coloratiores non appareant) tunc de cura omninò deſperandũ eſt, tenendúmque ne frigiditas iam habituata ſit, & natiuus calor genitales partes omni ex parte deſtituerit.

Et quia dictum eſt, cibos aliquos frequenter in vſum protractos, ac ſimiliter quoſdã potus ingeſtos, inſupérque nonnulla medicamenta de foris genitalibus applicita, frigiditatem inducere poſſe, vbi tales caſus offendamus, videndum quid in his eſſet determinandum; nam aliter definiri rem oportet, vbi venena prædicta, aut cibi, aut medicamenta eſſent in vſum protracta in homine declinantis ætatis, aliter vero in iuuene ætatis florentis; quin etiam aliter ſi ſolis cibis refrigerantibus vſus homo ſit, quàm ſi venenis frigidis fuiſſet potionatus, aut ſi medicamentis de foris applicitis frigiditatem genitalium procuraſſet; imò aliter ſi applicaſſet medicamenta huiuſmodi, puta Cicutam, Lactucam, Nimphæam, & id genus alia teſtibus ante pubertatem, quàm ſi applicuiſſet eadem iiſdem partibus poſt pubertatem: nam ante, potuiſſent faciliùs omnem virilitatem, & ſeminis productionem extinguere, quod non tam de facili poſt pubertatem, & in procedenti robuſtiori ætate præſtare potuiſſent: ſic etiam, ſi in ætate declinante applicita eſſent, faciliùs ſuum effectum producere potuiſſent, quàm ante prædictam ætatem, & ſic de ſingulis; ſed hæc ex abundanti.

SVMMARIVM.

1 *Membrum nimis craſſum an ſit iuſta cauſa dirimendi Matrimonium.*

2 *Et quid de membro carnoſo vltrà conſuetum.*

3 *Penis breuitas ſemper incommoda, quia diminuit coitum.*

4 *An Matrimonium dicatur conſummatum viro ſeminante, ſed non potente ob virgæ breuitatem ſponſam deuirginare.*

5 *Naturalis breuitas Virgæ eſt irremediabilis.*

6 *Membro contracto exiſtente quid de eo determinandum.*

7 *Membri tortuoſitas copulam impedire poteſt, & eſt duplex.*

8 *Penis obliquitas quid operari poſſit circa inualiditatem Matrimonÿ.*

9 *Penis nodus quam cauſam dare poſſit diſſolutioni Matrimonÿ.*

De impedimento Copulæ ob membri magnitudinem, & alia vitia præter naturam.

QVÆSTIO III.

MEmbri magnitudo in hoc caſu conſideratur iuxtà vtramque dimenſionem, nẽpè longitu

longitudinem, vel breuitatem, & craſſitiem, vel ſubtilitatem, quibus addi poteſt numerus, cum aliqui viſi ſint, qui duplici Pene fuerint dotati, vt conſtat apud Hoſtienſ. *lib.* 4. *ſumm. Tit. de frig. & malefic. num.* 13. & talem virum Bononiæ viſum fuiſſe in publicis diſſectioni-bus ex Iacob. VVecher. *obſ.* refert Schench. *lib.* 4. *Obſ. Tit. de Pene.* Quin etiam Ioannes Benedictus Sinibaldus vir, vt omnes nouere, inter doctos doctiſſimus *lib.* 3. *ſuæ Geneanthropiæ tract.* 1. *cap.* 3. aſellum gemino genitali vidiſſe ſe affirmat, ſed & monſtrum duplici Pene, atque vtroque tenſionem patiente Romæ à ſe conſpectum teſtatur, & de aliis monſtris duplici Pene dotatis mentionem feci aliàs *lib.* 7. *harum Quæſt. Tit.* 1. *quæſt.* 8. *num.* 34. vbi ſuppoſitionem quandam à Gaſp. Baluino *lib.* 1. *de Herm.* in medium allatam, quòd nimirum Natura non faciat duo membra eiuſdem ſexus, vt facit duo ſexus differentis, verã non eſſe pluribus exēplis demonſtraui. Non dubiū autem eſt, tale impedimentū non recipere curationem, nā, ſi quæ fieri poſſet per alterius mēbri detruncationem, periculi plena eſt, neque vllo modo tētanda, quantūuis ſuperfluens virga eſſet minoris magnitudinis; nam adnotatum aliquando eſt ex Penis abſciſſione ſubitaneam mortem ſuperueniſſe, qualem caſum narrat Guillelm. Fabrit. *ſuarum obſer. cent.* 5. *obſ.* 84. Qui etiam teſtatur, Penis abſciſſionem propter excedentem ſanguinis effuſionem maximè periculoſam eſſe: & tamen ſcimus teſtimonio multorum DD. quos adducit Ioan. Schench. *lib.* 4. *ſuar. Obſ. Tit. de Pene & præp.* apud Turcas, multis, quos pro Mulierum cubiculariis deſtinare volunt, Teſtes vnà cum veretro abſcindi, prius eis ſoporiferis medicamentis in profundum ſomnum coniectis, horumque plures euadere teſtatur Cardan. *in lib. Hipp. de Aër. Aq. & loc. tex.* 19 *ſect.* 62. Quomodocumque tandem ſeſe res habeat, opus periculi plenum eſt; itaque de hoc impedimento iam vlteriùs non loquar, maximè cùm tam de raro conſpiciatur. Frequentiùs conſpicitur vnicum membrum duo magnitudine æquans, omneſque complens dimenſiones, quali fuit forte dotatus Clodius, Pompeiam Cæſaris vxorem in templo Bonæ Deæ conſtuprans, de quo Iuuenal. *Sat.* 6. *verſ.* 336. & *ſeqq.*

—Sed omnes
Nouerunt Mauri, atq; Indi, quæ Pſaltria Penē
Maiorem, quam ſunt duo Cæſaris Anticatones:
Illuc teſticuli ſibi conſcius, vnde fugit Mus,
Intulerit.

Et quales recenſet Ioan. Bened. Sinibald. *loc. cit. cap.* 15. quos Cenobelos appellari tradit.

Quoad Penis longitudinem, nullus eſt Medicorum, qui affirmet, eam impedire copulam, cùm alia ex parte concordent plerique, quòd impediat generationē, de qua re loco ſuo: non ſunt tamen prætereunda ſilentio incommoda, quæ mulier pati poteſt, & ſanitatis quæ ex ea cauſſa poteſt incurrere, de quibus mentionem habui *lib.* 7 *har. Quæſt. Tit.* 3. *n.* 10. ad quem locum Lectorem remitto, nihil enim in promptu habeo quod iis, quæ tunc attuli, addendum ſit, ſi modò obſeruationem tantùm quorundam Medicorum adiiciam, ex quibus habemus, Mulieres ob Membri virilis incongruam longitudinem in vrinæ incontinentiam, aut perpetuam Diarrhæam, aut vteri prolapſum, aut profluuium incidiſſe, vt videre eſt apud Ioannem Hucher. *lib.* 1. *de ſterilit cap. de magnit. Penis*, & apud alios.

Maius dubium eſt de magnitudine Penis quoad eius craſſitiem, ſi enim magna, & excedens ſit, ita vt communem craſſitiem cœterorum mēbrorum exuperet, non eſt tāquam nullius momenti prætereundum impedimentum illud, quod ab eo in copula carnali prouenit; nam eam vndequaque impedire poteſt, maximè ſi cum muliere res agatur anguſtiora loca habente, qualem offenderunt duo viri apud Fœlicem Plater. *libro primo*, *Obſer. Titulo in act. Vener. def. numero quarto*, hi enim membro nimis craſſo dotati nullo ingenio potuerunt vnquam cum propriis, ac iam deſponſatis vxoribus copulari, vnde matrimonium dirimere coacti ſunt, & tamen vtriſque nouis vxoribus matrimonio iunctis, neutra earum reclamauit, nec de nimia Penis craſſitudine verbum vllum mouit, aut conqueſta eſt. Sed ſupponamus nos, ſponſum habere membrum ſatis craſſum, non tamen craſſitiei monſtruoſæ, nec quale habebat ille apud Guillelmum Fabritium *cent. ſecunda obſer.* 36. (licet ea craſſities ex morbo eſſet, non naturalis) cuius membrum magnitudine æquabat caput Infantis recenter nati: aliaque ex parte ſupponamus ſponſam habere pudenda rationabiliter conſtituta, tunc dicendum (quod & alias determinaui) non eſſe hoc impedimentum tale, vt ſuperari non poſſit ob ipſius pudendi muliebris naturam, quod nullo penè negotio & dilatari, & conſtringi vt lubet, & ex ſe ipſo, & medicamentis poſſit. Vnde benè inter Canoniſtas Hoſtien. ſæpè *cit. libro quarto*, *Titulo de frig. & malef. num.* 15, audiſſe ſe, dicit, à muliere experta; quòd non eſt euentu poſſibile, vt Mulier ob magnitudinem membri virum non admittat, nec illum tolerare poſſit; ac profectò ita eſt, remanente ſuppoſitione ſuperiùs facta in ſuo robore. Aduertendum tamen ad id, quod addit idem Hoſtien. *n.* 16. *ſeq.* 2.
mouens hoc dubium, quid ſi vir habeat membrum nimis carnoſum: differt enim hoc à craſſitie naturali, & in caſu ab Hoſtien, obſeruato carnoſitas illa proueniebat à morbo, nempè ab Elephanthiaſi, & idcircò fortè præſtabat impedimentum copulæ carnali, & occaſionem dare poterat dirimendi matrimonium, niſi remediabilis fuiſſet, quod non videtur, quia dependebat à morbo incurabili, talis enim eſt Elephanthiaſis, morbus quippè adeò magnus, vt ex hoc nomen ſumpſiſſe dicant nonnulli, quia quemadmodum Elephas eſt inter omnia animalia maximum, ita etiam hic morbus inter omnes morbos ēſt maximus, vt ex Æmilio Macro *libro primo*, *capite decimoquinto*, dixi aliàs, cuius carmina tunc ad hoc recitaui nempè *libro ſecundo*, *Quæſtion. Titulo tertio*, *quæſtione* 6, *num.* 17.

Circa breuitatem, & exilitatem Penis præterea, quæ attuli *lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 6. eſt aliquid, quod de nouo adnotandum videtur; &, vt apparet, duplex hoc vitium eſt, nempè vnum quoad

quoad breuitatem, alterum quoad exilitatem, quorum vitiorum vnumquodque per ſe eſt conſideratione dignum, inſuperque ſimul iuncta, hoc eſt, dum ſimul & breue, & exile, ac ſubtile membrum eſt, tantò magis vitium eſt conſiderabile; breuitas tamen aut ſemper, aut frequentiùs incommoda eſt, Fallopp. *lib.*
3. *de Decor. capite octauo*, & certum eſt, eam diminuere coitum, & maximè gignitiuum, vt inquit Bertruc. *in collect. Med. ſect.* 3. *tract.* 8. *c.* 1. imò in totum impedit, vt in caſu obſeruato à Fel. Plater. *lib.* 1. *Obſer. Tit. in Act. Vener. defect.* nam homo erat, qui Penem adeò breuem habebat, vt præter glandem cum præputio, nihil littereà à corpore promineret: nec diſſimilis fuit ab hoc infans, de quo Tobias Gneulin. apud Schench. *lib.* 4. *Obſer. Tit. de Pene, & præputio*, qui dotabatur quidem Scroto, & Teſtibus, ſed Pene omninò carebat, in cuius loco foramen erat, per quod vrinam reddebat. Vtrumque vitium, vt Medici ſentiunt, præ frigida intemperie oritur, quam multò maiorem eſſe conſtat, ſi vtrumque vitium ſimul ſe prodit; nam craſſities breuitati coniuncta, niſi breuitas enormis ſit, minùs fortè culpanda eſt, quia, vt ex Auic. dicit Falloppius *loc. cit.* niſi pudendum virile à pudendo muliebri conſtringatur, & amplexetur, mulier nulla voluptate perfunditur, nec ſemen emittit, & conceptio ſequi non poteſt; ideò licet alia ex parte ſecundùm alios exilitas, vel ſubtilitas longitudini conuenienti aſſociata minùs culpabilis videatur, certè fœminis ob partium frictionem, quæ meliùs ſuccedit cum craſſo membro, quàm cum exili, licet longo, acceptior craſſities eſt, quàm longitudo; ac præter frictionem meliùs vulua amplexatur Penem, vnde maior inſurgit delectatio, & maior in ſemine eiaculando voluptas; quibus de cauſſis Mulier fortè non ita reclamaret, vbi Maritus haberet virgam breuem, ſed craſſam, quemadmodum vbi haberet longam, & ſubtilem, nam conſtat experientia Mulieres non facilè acquieſcere membri ſubtilitati, licet apud Plater. *loco ſup. cit.* mulier quædam vetula, & pauper acquieſcere ſe in iudicio diceret Marito, qui ditiſſimus erat, habenti mentulam minimi digiti magnitudine, nè eam ob cauſſam matrimonio diſſoluto, ad domeſticam pauperiem rediret. Attamen reclamante muliere aliqua in hoc caſu, ſemper magis audirem reclamantem ob exilitatem, quàm ob virgæ breuitatem, niſi breuitas eſſet excedens, & enormis: vt erat in eo viro, de quo Hoſtien. *cit. libro quarto, Tit. eodem numero decimoquarto*, qui habebat virgam ad modum verrucæ, ſed tamen non poterat extendi in longum. Ergo vbi breuitas non eſſet tam enormis, multò meliùs poterit debito coniugali ſatisfacere, & carnis ſtimulos in muliere reprimere vir habens virgam breuem, ſed craſſam, quàm habens longam, & admodum ſubtilem, quia hæc non poteſt mulierem delectare, vt conueniens eſt. Illud tamen negari non poteſt, aptiorem eſſe longam mentulam, licet admodum exilis eſſet, ad penetranda loca muliebria, & deuirginandam ſponſam, quàm Mentulam breuiorem, licet craſſam, nam quantumvis craſſa eſſet, poſſet ob ſui breuitatem impedimento eſſe, ne ſponſus poſſet ſponſam deuirginare, quia non poſſet ad interiora peruenire, & Hymenis membranam diſrumpere, maximè ſi offenderet ſponſam habentem vaginam nimis longam, vt euenire facilè poteſt, ita vt Hymen (ſeu quicquid ſit, quod fœminarum virginitatem tueri dicitur) altiùs poſitus ſit. In quo caſu non contemnenda occurreret difficultas. An ſci- 4.
licet dici deberet hic, qui ob prædictum vitium diſrumpere clauſtra virginalia non poteſt, licet ſemen eiaculetur, matrimonium conſummaſſe; & non videtur hæſitandum de parte affirmante cùm ſemen in vterum effuderit, nam hoc modo dicitur Matrimonium conſummatum, licet vir clauſtra virginalia non perfregerit per ea, quæ affert Sanchez *de Matrimonio libro ſecundo diſputatione* 21. *num.* 2. quod tantò magis procedit, quantò huiuſmodi copula non eſt extrà ſpem generationis, cum conſtet, mulieres etiam velatas, in quibus multò maius viget impedimentum, aliquando concipere, vt aliàs adnotaui, & iterum adnotabo, cum de Atretis, & Imperforatis mulieribus de nouo verba faciam; præterquam quod in his, quæ Imperforatæ nequaquam ſunt, ſed ob breuitatem membri virilis ſui ſponſi deuirginari non potuerunt, ſi concipiant, facilè in ipſo partu diſrumpuntur membranæ vterum interſepientes, & ſic non aliter, quàm ceteræ fœminæ concipere, & parere poſſunt. Verum enimuerò dato caſu, quod ſponſa ob breuitatem membri virilis non deuirginata concipiat, poteſtne reclamare tanquam ſi non concepiſſet? certum autem eſt, naturalem virgæ breuitatem ſine remedio omninò eſſe: 5.
Gordon. *in Lilio, partic.* 7. *capite decimoquarto*, Sauonarol. *in Pract. magn. tract.* 6. *cap.* 21. *rubr.* 16. Bauer. de Bauer. *conſ.* 51. Iacob. Holler. *lib.* 5. *Aphor.* 63. qui, cæteris Doctoribus non diſſentientibus, vana, & irrita omninò eſſe firmant, quæcumque à Medicis ad emendandum hoc vitium proponuntur. Prætereà vbi poſſit virgæ breuitas irritare matrimonium etiam conſummatum (maximè cùm ſupponendum ſit ob eius vitij ignorantiam reſpectu ſponſæ nulliter fuiſſe contractum) multò magis poterit irritare vbi breuitati adiungatur exilitas, ſeu ſubtilitas; cenſendum enim eſt, huiuſmodi membrum nullius valoris, & vtilitatis eſſe poſſe, cùm tantoperè Natura in eius formatione defecerit, & tamen vbi ſemen in primo congreſſu eieciſſet in vas muliebre, res dubio non vacaret, & eſſet Canoniſtis remittenda, vt ſecundum Ius deciderent.

Sed antequam hinc diſcedamus, non prætermittendum aliquid de virga contracta afferre; ſunt enim quidam, qui ob Veneris longam deſuetudinem, genitale adeò contractum habent, vt vix extra ventrem prominere videatur, & Nauarra *lib.* 4. *conſil.* 3. *numer.* 21. ex Sulpicio narrat, Diuo Martino adeò ob inſignem caſtimoniam membrum fuiſſe contractum, vt ſuæ mortis tempore, videretur membrum Infantis. Sed non ſolùm ob caſtimoniam, & Veneris deſuetudinem id nonnullis euenire ſolet, 6.

ſed

ſed etiam ob aliquem morbum, vt eſſet ob conuulſionem, & neutra contractio Penis de facili remedium admitteret, hæc tamen ſunt de rarò contingentibus, & miror Nauarram *loc. cit.* adduxiſſe hanc contingentiam in caſu, de quo *ibi*, licet plurima in *eo conſilio* adducere videatur, & affirmare, quæ Medici nulla ex parte admittent, cùm abſurdiſſima exiſtimentur. Illud in hoc caſu determinandum cenſeo, quod in ſimilibus aliis, in quibus & impedimentum copulæ patens eſt, & nullum remedium admittit; ſed de his ſatis; nam nimio profectò rubore perfundi me ſentio in his pertractandis, & tamen remanent adhuc plurima ſimilis farinæ diſcutienda, in quibus perlegendis, admonente Hoſtienſe loco citato, turbari Lector non debet, nam Canoniſtæ hæc ipſa non ſine tamen rubore agitare vel coacti ſolent, ad Animarum ſalutem cuncta dirigentes, quæ ex cauſſa nullo pacto ſilentio ſunt inuoluenda.

7. Sequitur conſiderandum de Penis tortuoſitate, quæ notabile impedimentum poteſt præbere in copula exercenda, ita vt ſi magna ſit, copulam omninò impedire poſſit, & multò magis generationem. Ea duplex eſt; quædam fit ob frænum glandi adhærens, quod nimis tenſum eſt & glandem ipſam deorſum attrahit, ita vt membrum curuum reddat, & ob id ad copulam magna ex parte ineptum, quia non poteſt, vt deberet, glandis acie ſibi iter parare, ſed cogitur incaſſum dorſo in vterum arietare, & ſemen non ad vteri internum fundum, ſed ad ipſius latera emittere. Vocantur autem qui hoc vitio laborant à Theophil. Prothoſpathar. Græco Auctore, *lib. 5. de corp. hum. fabr. cap. 22.* Hypoſpadiæi, quos generare non poſſe dicit, niſi reſciſſo vinculo, quo Penis glans deorſum trahitur, ſed habet hoc vitium ſuam in curando neque leuem difficultatem, non caret tamen remediis, de quibus videndi Auctores, qui docent, hanc tortuoſitatem vel à Natura poſſe eſſe, vel à morbo aliquo, vt à conuulſione neruorum ad Penem ipſum tendentium; & ſiquidem à Natura ſit, difficulter curatur, non tamen eſt extra omnem ſpem ſanationis, cùm aliàs curatam fuiſſe per inſtrumentum quoddam tradat Holler. *comm. 5. Aphor. 63.* vt apud ipſum videri poteſt; neque ea, quæ à morbo fit, erit omninò incurabilis; niſi cauſſa morbum excitans adhuc perſiſtat; & amouibilis non ſit.

8. Huc pertinet etiam ipſius Penis obliquitas, hoc eſt quando ad latera contorquetur, & inflectitur Paralyſi, aut conuulſione alterius ex muſculis, qui ex Pectinis oſſe prodeunt, vt docet Hucher. *libro primo de ſteri-lit. cap. de curuit. & obliquit. Penis*, apud quem etiam curationem habes, quæ quidem non aliter, quàm tortuoſitas, aut curuitas facilis, aut difficilis eſt.

9. Denique Pudendi diſtorſio fit etiam ex quodam tuberculo ad modum fabæ, vel glandulæ, qui Pene flaccido, & dimiſſo exiſtente ob ſui paruitatem vix percipitur; ſed vbi Penis diſtenditur contorquetur in latus illud, in quo tuberculus reperitur, vnde fit, vt & copulæ, & generationi impedimentum afferat, cum non poſſit liberè in vterum intrudi ob contorſionem, præterquam quod dolorem etiam in coëundo cauſſat non cõtemnendum. Vocant hunc morbum Penis nodum, & de eo Iul. Cæſ. Arantius *lib. de Tumor. præternat. c. 50.* ex quo Schench. *lib. 4. Obſer. Tit. de Pene*, & Daniel. Sennert. *ſuæ Pract. lib. 3. part. 9. ſect. 1. cap. 8.* Profitetur autem Arantius, ſe primum de hoc morbo verba feciſſe, cùm nemo inter Medicos, aut Chirurgos ante ipſum de eo vllam mentionem habuerint; ſed Euſtach. Rudius *lib. 2. Pract. cap. 47.* de eo meminit iiſdem ad amuſſim verbis, quibus Arantius vtitur; neque dubium eſt omnia Rudium ab Arantio deſumpſiſſe, cum tamen de Arantio ne verbum quidem, quod non laudauerim.

SVMMARIVM.

1 *Morbi inſigniter caput debilitantes, ac refrigerantes faciunt maximam coniecturam impotentiæ.*
2 *Conſtito de Paralyſi Genitalium in ſene, illicò dirimi poteſt Matrimonium.*
3 *Vulnera Capitis inſignia, eiuſque vehementes percuſſiones faciunt coitus impotentiam.*
4 *Venarum nonnullarum in capite ſectio coitus impotentiam facere poteſt.*
5 *Sanguinis excedentes euacuationes coitus impotentiam aliquando excitant.*
6 *Ceruicis, ſpinæ, ac Lumborum attritus Venereorum impotentiam faciunt.*
7 *Exceſſiuæ, ac diuturnæ euacuationes quæcumque coitus impotentiam faciunt.*
8 *Vulnera partium nobiliorum coitum abſcindunt.*
8 *Morbi quidam magni quando faciant hominem impotentem, & n.* 10. 11.
12 *Herniæ quomodo diminuant coitus potentiam.*
13 *Pinguedo exuberans, extinguit coitum, & eſt ſine remedio.*
14 *Veneno potionati, ſi euadant, aliquando refrigerantur ita, vt fiant impotentes.*

De impotentia Copulæ ex morbis aut præſentibus, aut prægreſſis.

QVÆSTIO IV.

Non loquor hic de impotentia temporanea, ſed de perpetua, vel ſaltem quæ longo tempore, vt annorum ſpatio perdurat, & quæ aut impoſſibilitatem, aut ſummam difficultatem ſanationis minatur, ea enim, quæ ob præſentiam aliquorum morborum cauſſatur, & poſt eorum receſſum non multùm durat, in dubium non venit, an Matrimonium dirimere, vel diuortio dare cauſſam poſſit, cùm in nullo cenſu habeatur, tanquam ſi nunquam adfuiſſet. Iam verò de morbis facientibus impotentiam coëundi, & generandi, nonnulla attuli *lib. 3. Tit. 1. Quæſt. 4.* peculiarius nunc quædam pertractanda, quæ copulæ carnali impedimento ſunt ob id maximè, quòd Penis erectionem prohibeant; ob hoc enim præcipuè vitium matrimonium dirimi permittitur, cùm perpetuum eſt, & remedio caret, vel ſal-

tem eſt magna cum difficultate remediabile: Horum autem morborum, quos recenſebimus, vnuſquiſque per ſe non ſolùm quando præſens eſt, ſed quando etiam præceſſit, poteſt facere maximam;&,ſi præſens eſt, indubitatam præſumptionem, ac plenam probationem impotentiæ, ita vt allegante Muliere impotentiam viri, atque afferente cauſſam ex morbo aliquo præſenti, aut prægreſſo, qui ex horum,quos recenſebimus,numero habeatur, poſſet facilè Iudex in eius fauoré pronuntiare.

1. Primò ergò à capite incipientes ſciendum, quòd cùm materia ſeminalis magna ex parte à Cerebro proueniat, omnes, ac ſinguli morbi, qui inſigniter ipſum Cerebrum debilitant, & in frigidam intemperiem illud labi faciunt, maximam præſumptionem præbent Impotentiæ coëundi, cùm omninò eius vigorem proſternant, & materiam optimis ſpiritibus expolient ad ſemen procreandum,& ad ſtimulos Veneris neceſſariis.Sunt autem morbi huiuſmodi plerumque, nè ſemper dicam natura frigidi; tales ſunt inter omnes Apoplexia, & Paralyſes inſignes, nempe quæ aut totum corpus à capite infrà,aut maxima ex parte, vt vniuerſam dextram, aut ſiniſtram partem, aut partes omnes infernas à Renibus infrà occupant: nam in his omnibus neceſſe eſt etiam neruos ad genitales partes pertinentes Paralyſi affici,ac reſolui, nec in poſterum poſſe ſuo officio fungi deferendo ſenſum, & motum ad partes. Sed præ his omnibus Paralyſis ſpeciebus illa in hoc negotio conſiderabilior eſt,quæ ipſas genitales partes obſedit,vt ipſum maximè virile membrum, quæ affectio cùm à morbo ſit, non eadem eſt cum ea, de qua ſuperiùs locutus ſum,cum de frigidis primæ ſpeciei verba feci, illa enim eſt ignauia genitalium ob naturalem frigiditatem, hæc autem eſt eorundem ignauia ob ipſius Penis, & partium vicinarum Paralyſim, & mollificationem: illa ſupponit hominem à Natura impotentem ad coitum, hæc ſupponit hominem ex ſua Natura potentem à morbo impotentem factum, cuius rei euidentiſſimum ſignum eſt,quòd ſi membrum in aquam calidam immittatur,aut etiam manibus laſciuientis Mulieris confricetur, tamen non erigitur,& vt Iuuen.*Sat*.6.de ſenibus ſermonem habens.

—Iacet exiguus cum Ramice neruus,
Et quamuis tota palpetur nocte iacebit.

Vlterius maius etiam ſignum eius rei elicitur ex eo, quod ſi immittatur in aquam frigidam non contrahitur,quia omni ſenſu orbatum eſt, vt euenire etiam exiſtente membro naturaliter ignauo,& impotente,ibi dixi ex nonnullorum DD.auctoritate.Sed tamen eſt aliqua differentia inter vnam, & aliam impotentiam, nam quæ à Natura eſt, nullum ſecum Veneris ſtimulum affert,quia in hac ſemen non producitur ob intenſam frigiditatem, at in Impotentia, quæ à Colis reſolutione aduenit, remanet aliquis ſtimulus ad coitum ob ſeminis productionem,quę ſaltem non in totum abſcinditur, & ſi membrum manibus contrectetur, etiam ſi non erigatur, ſemen aliquatenùs emittitur.

Porrò Paralyſes omnes quamcunque partem obſideant, curatu ſunt difficillimæ, etiam in ætatibus calidioribus; ſed in declinantibus ſunt omninò inſanabiles, & tantò magis extra omnem ſpem ſanationis exiſtunt, quanto prouectiores ſunt; ſed Genitalium Paralyſis præ cæteris magis incurabilis in iis ipſis ætatibus cenſenda, cùm per ipſam iam ætatem partes frigidiores in dies euadant, ac præcipuè nerui,quos Paralyſis occupat,qui cùm ſua Natura frigidi ſint ab ipſa ætate frigidiores fiunt, & omni natiuo calore emunguntur, vnde ob id ad recipiendam ſanitatem, quod per introductionem temperiei contrariæ fieri debet, omnino fiunt inepti.

Itaque conſtito de Genitalium Paralyſi in homine iam ſene, & multo magis in Decrepito, tempus nullum expectandum videtur ad ſententiam ferendam, quia ſanatio non eſt in huiuſmodi morbis, & in huiuſmodi ſubiectis naturaliter poſſibilis: quæ ſanationis impoſſibilitas, & deſperatio multo magis habet locum, quando prædictæ Paralyſes ſuccedunt ad Apoplexiam, ſemper enim fit, aut ſaltem ſecundùm plurimum, vt ab Apoplexia ſequatur alicuius, vel aliquarum partium Paralyſis, vel, vt meliùs dicam, monſtrificum quid iudicatur, quando Apoplexiam nulla nullius partis Paralyſis excipit. Quia tamen aliquando fit, vt Apoplexia non terminetur ad neruos pertinentes ad partes exteriores, ſed ad neruos partium internarum, & maximè capitis, vnde Homines in perpetuam ſurditatem, cæcitatem, fatuitatem, quin & memoriæ omnimodam extinctionem incidunt; in his omnibus caſibus ſemper præſumendum eſt ob ſummam Cerebri refrigerationem, & huiuſmodi Paralyſes, & coëundi impotentiam, ſi qua adeſt, ſucceſſiſſe, & omnino ſine remedio eſſe. 2.

Excipiendæ tamen fortè eſſent Apoplexiæ illæ, quæ ab externa cauſſa fiunt, vt à fumo carbonum, à vapore vini, aut Cereuiſiæ, ab Ebrietate, à ſuffocatione in aquis, & aliis id genus cauſſis; nam ad has neque tam intenſam refrigerationem ſequi neceſſe eſt, neque eas membrorum reſolutiones, ſeu Paralyſes concitari; & ratio eſt, quia huiuſmodi Apoplexiæ à cauſſa externa excitatæ, facilè diſcuſſa externa cauſſa, à qua excitantur, in totum ceſſant; at quæ à cauſſa interna fiunt, non ceſſant, niſi ipſa cauſſa à parte nobiliore, nempè à Cerebri ventriculis ad ignobiliores tranſmittatur, & quia ea materialis, ac craſſior eſt, non vaporoſa, vt in prædictis, nullo modo diſcuti poteſt, aut reſolui, ſed in aliquam partem tranſmiſſa Paralyſim excitat non facilè ſuperabilem. Itaque Apoplexiæ huiuſmodi, quæ ab externa cauſſa procedunt, non facient eam refrigerationis, & ignauiæ præſumptionem, quam facere diximus eas, quæ ab interna originem habent.

Huc pertinent etiam vulnera inſignia capitis, eiuſque vehementes percuſſiones, nam hæc quoque faciunt coitus impotentiam, 3.
vt teſtatur experientia, & habemus caſum apud Valleſc. de Tarant. *libro ſexto Philonij capite tertio*, & apud Marcell. Donat.

libro

libro quarto , *Hiſtor. med. mirab. capite deci-moočtauo* , ex Raſi , Auicenn. & Nicol. licet enim huiuſmodi Capitis vulnera,& vehementes percuſſiones tandem ſanentur , relinquitur tamen poſt illorum ſanationes ſumma eius partis debilitas , ac refrigeratio , vndè quia caput eſt pars princeps , & vniuerſum corpus regit , totum etiam corpus debile , & natiuo calore depauperatum relinquit , cuius rei ſignum non dubium dabit ipſa coëundi impotentia,quæ quandocumque à prædictis vulneribus,aut vehementibus percuſſionibus , & concuſſionibus iam à multo tempore,vel quandolibet prægreſſis,& iam curatis relinquitur,de ſe omnem ſanationis ſpem in via Naturæ adimit , etiam ſi id eueniſſet in corpore iuuenili , ac robuſto , non enim fieri vllo modo poteſt , vt procedente ætate labefactatus natiuus genitalium calor reuiuiſcat.

4. Non minimam quoque occaſionem impotentiæ coïtus dare poteſt aliquarum venarum, & arteriarum ſectio in capite facta , nam plerique Medicorum Hippocratis,*in lib. de Genit. verſ.3.& lib.de Aër. Aq.& locis verſ. 51. & libro de loc. in Homine verſic. octauo* , auctoritatem ſecuti , voluerunt , venas , & arterias poſt Aures ſitas , & Iuueniles dictas , ſi ſecentur , cicatrice obducta , homines infœcundos facere:& addiderunt alij,etiam Virgæ erectionē & coïtum impedire.Et quoad primam partem de infœcunditate multi aſſentiuntur, Auicenna , *libro tertio* , *Fen. vigeſimo cap.* 3. Langius *libro primo* . *Epiſtola* 10. Holler. *lib.5. Aphor. 63. in Schol. & ex Iureconſultis* Tiraq. *de Leg.Connub.libro decimoquinto,num.*33 & alij plerique ;licet, vt ex Proſperi Alpini , & Petri Caſtelli experientiis aliàs dixi , hæc opinio non reſpondeat veritati ; quinetiam iam *ſuperiùs* citatus Valleſc. de Tarant.*loco cit. cap.*20. ex propria experientia ſuppoſitionem hanc irritam facit : cùm tamen alia ex parte Nicol. Nancell. *in Analog. Microc. ad Macroc. lib.*10. *in Problem. de ſemin. Problem. primo*, experientiam adducat Hippocratis ſententiæ mirè fauentem : nam homo quidam pauper , & egenus, maximè tamen fœcundus , copioſæ prolis , quam frequenter ab vxore habebat , pertæſus , venas prædictas poſt Aures ſibi abſcindendas curauit , & infœcundus in poſterum factus eſt : ſed quid alienas experientias mendicamus, cùm ipſe Hippocrates *citato libro de Aër. Aq.& loc. num. eodem* , tam euidentes Scytharum experientias adducat , vbi non ſolùm eos per eam ſectionem infœcundos fieri, ſed etiam ad coitum impotentes firmat,ipſoſque id vitium ad Deos referre aſſerit , non ad refrigerationem totius per eam ſectionem procuratam , non ſecùs ac de præſenti eueniat , cùm multi ex vitio naturali impotentes, ad maleficium , & ad cauſſam ſupernaturalem illud referant ; & tamen hac Hippocratis viri veritatis amantiſſimi auctoritate non obſtante, ſunt ex Medicis qui non admittunt , hanc ſectionem eò hominem coniicere poſſe,vt etiam virgæ erectionem impediat , & hominem prorsùs impotentem faciat. Hippocrati tamen vndequaque adhæret Sauonar. *in ſua Pract. magn. tract. 6. capite vigeſimo, rubr.* 27. neque huius Doctoris auctoritas videtur paruifacienda , cum apud Doctos ſit ſatis in pretio. Verùm quomodocumque ſeſe res habeat, dato caſu , quòd aliquis ſuſpectus ſit de Impotentia coitus , & de virgæ ineptitudine ad erectionem , non paruam eius rei coniecturam , ac præſumptionem faceret , ſi conſtaret huic homini venas poſt Aures ſectas fuiſſe, & multò etiam magis ſi ſectæ fuiſſent Arteriæ : quæ coniectura , & præſumptio augeretur vbi de ſterilitate , & generandi inhabilitate ageretur ; quæ coniectura , & præſumptio vtrobique tantò magis vrgeret , quantò copioſior euacuatio ſanguinis facta fuiſſet , licet neutram impotentiam ab ea ſanguinis effuſione procedere , ſed à cicatrice eò loci relicta intercipiente tranſitum ſpiritibus & ſemini credant qui Hippocrati adhærent : & videnda à curioſo lectore , quæ ad hanc rem affert Franc. Perl. Caluien. vir diuturniori vita dignus, *in ſuo politiſſimo comm.in libr.Hippocr. de loco in Hom. lib.1.tex.*22.

Sed eandem præſumptionem faceret quæcunque larga , & vltra modum facta ſanguinis euacuatio , cùm notabilem corporis refrigerationem inducat ; at verò inter omnes maximè notabilis in hoc negotio ea eſſet , quæ fit ex venis , quæ ad interiorem tibiarum partem iuxtà malleolos feruntur , vt ex eiuſdem Hippocr. *in libr. de loc. in Hom.* auctoritate aliàs dixi , etenim per has venas ſummoperè Renes , & genitales partes refrigerantur , vnde facile eſt , earum partium ignauiam , & impotentiam ad coitum ſequi non facilè emendabilem , niſi fortè in ætate florenti , & corpore robuſto , temporis diuturnitate emendationem admitteret. Verùm prudenter admonet etiam citatus Franciſc. Perl. *libro primo ſui comm. in Hipp. libr. de loc. in hom. tex.* 12. (quod iam nos etiam monuimus) non tantùm hanc , venarum aperitione facta , copioſam ſanguinis miſſionem corpus inſigniter refrigerare , ſed quamcunque ſanguinis excedentem , & immodicam profuſionem id ipſum præſtare ; nec ſolùm , addam ego , ſectis venis quibuſcunque id euenit, ſed quomodocunque ſanguis aut per ſectas venas, aut per vulnera , aut per hæmorragias vndecunque aduenìat , corpus inſigniter refrigeratur , eodemque Impotentiæ vitio , & præcipuè infœcunditatis homines afficiuntur : vnde ſemper vrgebit præſumptio frigiditatis in eo, qui eiuſmodi ſanguinis effuſiones paſſus ex quacunque cauſſa fuerit , quæ aut emendabilem , aut inemendabilem ſe oſtendet , pro ſubiecti conditione , & aliis conditionibus concurrentibus , vt iam non ſemel annuimus. 5.

Verùm enimuerò non minùs quàm ſanguinis , ſed multò magis corpus natiuo calore omni ex parte orbare poteſt , inuoluntaria veri ſeminis euacuatio , quæ vera Gonorrhæa appellatur , ita vt quandocunque conſtaret , hominem huiuſmodi morbo affici, præſumptio inſurgere facilè debet frigiditatis , & impotentiæ ad coitum ; eſt enim huiuſmodi affectio indefinens materiæ ſeminalis pro

profluuium, ex quo non minùs, quàm ex coïtu, ſi per multos dies continuaretur, hominem in extremam debilitatem, & caloris natiui extinctionem labi neceſſe eſt, non quidem de repente, & ſubitò, vt in frequentato vltrà modum coïtu eueniret, ſed ſenſim ob id, quòd materia illa ſeminalis ſenſim fluit, quod tantò magis vrgeret, quantò hæc euacuatio cum aliqua delectatione ſuccederet; quę tamen non haberent locum in falſa Gonorrhæa, quæ quid ſit, aliàs dictum eſt.

Cæterùm præter vehementes percuſſiones, concuſſiones, & vulnera capitis inſignia, nonnullarum etiam partium læſiones id ipſum
6. præſtare ſolent, vt homines ad Venerem impotentes reddant; præcipuè autem Ceruicis, ſpinæ Medullaris, ac Lumborum attritus, ac vehementes compreſſiones, ob inſignium partium, & maximè genitalium offenſam, earundem partium ignauiam conciliantem; Alexand. Bened. *Practicæ, libro* 24. *capite* 12. eo facit pro Iureconſultis Surd. *deciſione* 83. *numero* 10. vbi vir, de quo ibi, determinatur impotens ad generandum ob id maximè quòd in ſpina fuiſſet vulneratus multo antè tempore, & ex propria ipſius confeſſione habetur, quòd poſt illud vulnus factus fuerit inhabilis, ita vt nè propriã quidem vxorem cognoſcere poſſet, *ibid. n.* 13. In quibus caſibus animaduertendum, quòd vitia, quæ ob attritionem neruorum, aliarumque partium officio, & ſenſu notabilium eueniunt, omni remedio carent, ita vt ſi quiſpiam ſuſpectus impotentiæ coëundi, tales percuſſiones, & neruorum attritiones paſſus fuiſſe probaretur, non eſſet vlteriùs dubio locus, quòd huius impotentia nullam curationem à quauis temporis diuturnitate eſſet acceptura; talium enim partium ſubſtantia quouis modo deperdita, aut labefactata ampliùs in naturalem ſtatum reſtitui non poteſt, quemadmodum poteſt, quando eſt ſimpliciter diſtemperata: nam per contrariam ad naturalem ſtatum temperiem eſt reducibilis.

Sed cùm ſuperiùs dictum ſit, copioſas, ac exceſſiuas ſanguinis euacuationes corpus refrigerare, & hominem plerumque ad generandum, atque ad coëundum etiam quan-
7. doque impotentem reddere, addendum nunc, quòd non modò prædictæ ſanguinis euacuationes, ſed etiam aliorum humorum ſi enormes ſint, ac diù durent, eundem effectum poſſint producere, vt aliàs ſuo loco dicetur: nunc autem humorum euacuationes per ſetones, & fonticulos, ſeu cauteria emanantes non carere omni culpa aſſerendum; nam patet experientia, viros quoſdam, qui plures fonticulos, aut ſetones in brachiis, aut in cruribus, & maximè in Ceruice perpetua humorum colluuie manantes geſtant, ad Venerem non modò fieri ſegniores, ſed omni ex parte impotentes; Imò Lud. Mercat. *de ſteril. & prægn. aff. lib.* 3. *cap.* 3. ex cauterio tantùm in occipitio, aut brachio diù geſtato ſterilitatem excitari firmat, quid ergò ſi plura ſimul geſtentur? refrigerant certè hæc omnia ſenſibiliter corpus, & abſcindunt Veneris ſtimulos, præcipuè ſi vias à Capite, vel Cerebro ad genitales partes aliquo modo impediant; facerent tamen hæc vt patet, præſumptionem aliquam adſcititiæ frigiditatis, & tantò maiorem quantò vir
eſſet prouectioris ætatis. 8.

Ad cauſſas etiam externas impotentiæ reducenda omnia aliarum nobiliorum partium notatu digna, cùm ad omnia de neceſſitate ſequatur impenſa partium refrigeratio, ſi modò, his vulneratis, homo eufortunio quodam ſuperſit, nam plerumque ſolet ſuccumbere: Sed inter partes nobiliores recenſendi in hoc caſu etiam Renes, quorum vulnera, ſi magna fuerint, genitales partes ſubiectas mirum in modum labefactant, ac refrigerant. Sed & vulnera inſignia, quæ ipſas genitales partes læſerunt, eius vitij culpam euidentem habent, inter quæ adnumerandum vulnus in Inguine, & in Perinæo. Valleſc. *lib.* 6. *Philon. cap.* 2. qui cum aliis Doctoribus etiam venarum hæmorroidalium inciſionem, & apoſtematum ipſarum, & in radice Virgæ, ac Perinæo ſummoperè vicinas partes refrigerando, impotentiam ad coitum inducere poſſe docet; imò experientia conſtare & erectionem ipſam, & coitum in totum abſcindere. Iam verò læſiones huiuſmodi à vulneribus id genus relictas abſque remedio eſſe quotidiano experimento nouimus, nam ſanatæ illicò repullulant, ita ex huiuſmodi prægreſſis vulneribus ſi eueniſſe coitus impotentiam iudicauerint Periti, incaſſum à temporis quauis diuturnitate eius remotionem expectare liceret. Fortè non idem eſſet dicendum de ſetonibus, & cauteriis in collo, vel in aliis etiam partibus: nam, illis ablatis, facilè poſt conueniens tempus natura reſurget, quæ amota refrigerationis cauſſa ab illis procedente, magis vegeta reddetur; niſi ſetones geſtati fuiſſent in Scroto, vt in Peſte geſtandos ſuadent aliqui DD. & in Elephanthiaſi, & maximè ſi geſtati fuiſſent ad longum tempus; tales enim ſetones ob contiguitatem partium genitalium, intenſam, & non facilè ſuperabilem earundem partium frigiditatem accerſere poſſunt; quæ licet de raro eueniant, non tamen omninò incaſſum de illis verba fiunt, cùm obſeruauerim, Canoniſtas de multò rarioribus caſibus aliquando ſeriò verba feciſſe circà hãc materiã.

Sed præter Apoplexias, & Paralyſes, om- 9.
nes morbi frigidi Cerebrum obſidentes (dico morbos magnos, non quoſcunque) vt Lethargus eſt, Caros, Catalepſis, & id genus alij, vim habent inſigniter refrigerandi totum corpus, & genitales præcipuè partes, vnde emanare facilè poteſt earundem partium ignauia, & impotentia ad coitum; quia tamen huiuſmodi morbi aut citò hominem de medio tollunt, aut non ad longum tempus protrahuntur, non facient fortè impotentiam perpetuam, ſed tantùm ad tempus, niſi in homine iam ſene, & declinantis ætatis, in his enim ſi aliæ adſint coniecturæ frigiditatis, non poſtremum hæc locum habebit, tales enim morbi in his ætatibus nempè declinantibus prægreſſi facient impotentiæ præſumptionem non vndequaque dubiam. Id ipſum prætereà operabuntur morbi, qui cor, ſtomachum, hepar ſua frigida intemperie infeſtabunt; nam ſi cor frigidius ſit, quàm oporteat, non eſt ſufficiens ad excitandum ſpiritum erigentem demandandum ad

genitale

genitale membrum:eodem quoque pacto He-par ſiue à Natura, ſiue ab accidenti in exceſſum frigiditatis lapſum, non poteſt generare materiam conuenientem, ex qua generetur ſperma, cuius ſtimulis homo in Venerem accendatur. Sic etiam vbi ſtomachus frigiditate nimia torpeat, multæ ob impeditam coctionem generantur cruditates, ſanguinem infrigidantes, & calorem naturalem obruentes, ipſumque ſemen extinguentes. Sed hæc altiori ſpeculatione egent, neque magnam præſumptionem impotentiæ facient, niſi euidentibus, ſenſibilibuſque ſignis innoteſcant,& aliis non leuibus coniecturis, ac præſumptionibus aſſocientur.

10. Magis in promptu erit coniectura, quæ deſumi poterit à quibuſdam morbis, cum præſentes ſunt, vt eſſet Hydrops Pulmonis, Cachexia, Aqua intercus cuiuſcumque generis, & huius farinæ alij,quibus præſentibus, & aliis adminiculis collimantibus, dubitari omninò debet de impotentia copulæ ob frigiditatem ab his morbis introductam; de qua impotentia tale iudicium ferre poſſumus, quòd nullo modo, aut difficillimè in robuſtiori ætate ſit curabilis, in declinanti autem res acta ſit, cum extrà omnem ſpem ſanationis exiſtat.

Iam verò ſuperiùs annuimus, quòd omnes, & quæcunque euacuationes exceſſiuæ ſuperfluentes,ac diuturnæ,aut ſanguinis, aut humorum,corpus inſigniter debilitando,ac refrigerando, poſſunt dare maximam occaſionem Impotentiæ Venereorum,& præter eas,quæ ab Arte fiunt, ex quibus interdum Hypercatarſis, & ſuperpurgatio ſuccedit,illæ maximè euacuationes in hoc culpandæ, quæ à morbis, & ab internis cauſſis originem habent, & præcipuè

11. quæ diuturnæ exiſtunt, vt omnes fluxus ventris ſpecies ſunt, Diarrhæticus nempè, Diſſentericus,Lientericus,Hepaticus, Cerebralis, & id genus alij, ad hos enim non modò ſimplex caloris natiui partium principum refrigeratio, ſed omnimoda eneruatio, & annihilatio ſuccedit, vnde conclamatæ Cachexiæ, Aquæ intercutes,tumores ædematoſi, ac pleraque alia mala pullulare ſolent, ac tandem mors.Præcedentibus ergo huiuſmodi fluxibus, & exiſtente homine de impotentia ſuſpecto, facile erit indè elicere non dubiam præſumptionem eiuſdem impotentiæ. Nec minoris momenti erunt Tumores quicunque ædematoſi iam nominati, aut leproſi quamcunque partem corporis occupauerint, & maximè nobiliores, ſi magni ſint, & curationem reſpuere exiſtimentur,nam & hi natiui caloris ſummam imbecillitatem portendunt,qui ad ſuum priſtinum vigorem nullo Artis ingenio remeare poſſint: vnde quamuis Rota *in Senen. Matrimonij* 1596. *coram Platto n.*4.dixerit, Aperituram (hoc eſt Herniam non impedire coitum)

12. tamen Herniæ omnes magnæ, ſed præcipuè aquoſæ, Hydroceles Græcis dictæ, non ſolùm quia caloris natiui pauperiem atteſtantur in toto, ſed etiam quia maximè genitalibus ſunt infeſti, coitum, & erectionem impedire poſſunt, præterquam quod ipſe Tumor vbi inſignis eſt, non permittit, hominem copula carnali vti:nam etiamſi membri erectio fiat,membrorum coniunctionem prohibet: quam etiam, & fortè multò magis impedit exuberans ventris inferioris pinguedo, quæ (id quod magis notabile eſt)abſque vllo remedio eſt, cùm pateat apud Artis peritos, non modò difficillimum,ſed penè impoſſibile ſaltem abſque vitæ periculo eſſe, pinguia corpora medicamentis extenuare,non obſtante quòd Practici plura ad hanc operationem proponant, quæ aut incaſſum in vſum protrahuntur, aut non ſine vitæ diſcrimine, vt ipſa experientia nos admonere poteſt. Non iniuria autem inter morbos copulam carnalem impedientes adnumerauimus exuperantem Abdominis pinguedinem; nam profectò & ad multa alia, & ad coitum impedimento eſt: non enim corpora abſque exuperante frigiditate in tantam molem attolli cenſendum eſt,& idcircò ea ſegniora eſſe ad coitum, quàm minùs pinguia,experientia quotidiana palam fit. 13.

Denique eos, qui potionati fuerunt, & non ſine magna,ac multa difficultate euaſerint,impensè refrigerari neceſſe eſt,quod non verificatur ſolùm quando venena fuerint frigida, ſed etiamſi fuerint naturæ calidæ, imò calidiſſimæ:nam frigida calorem naturalem ſuffocant, & extinguunt,& calida eundem calorem diſſipant,& euaneſcere faciunt: vnde tam qui frigidis,quàm qui calidis venenis potionati fuerint, & ab iis ſeſe non ſine magno negotio vindicauerint,ac tempore longo,habebunt ſecum præſumptionem impotentiæ ex frigiditate à venenis introducta originem habentis. Illud tamen detrectari non poſſet, maiorem impotentiæ præſumptionem facere vbi homo potionatus fuerit veneno frigido,quam ſi potionatus eſſet calido; eſt enim magis aptum venenum frigidum ex natura ſua ad extinguendum naturalem calorem. Atque ea ratione fit vt Luſitani nonnulli,qui opij vſui aſſuefacere ſe voluerunt, non ſolùm ſteriles, ſed etiam impotentes facti ſint,ita teſtante Garzià ab Horto, *lib.*1. *Hiſtor.Arom.cap.*4. 14.

SVMMARIVM.

1 *Copulæ impedimentum in Muliere vnicum conſideratum.*

2 *Mulieres non ſecùs ac Viri poſſunt eſſe ſua natura frigidæ.*

3 *Clauſura in Mulieribus non ſolùm fit ab Hymene ſed ab alia membrana interdum præternaturali.*

4 *Clauſura vteri non eſt ſemper vnius generis.*

5 *Coalitus labiorum vteri impedit coitum, & eſt quid diuerſum ab occluſione à membrana facta.*

6 *Occluſio vteri quandoque à carne præter naturam inibi enata fit.*

7 *Anguſtia orificij ipſius vuluæ quando ſit iuſta cauſſa diſſolutionis Matrimonij.*

8 *Pudendi muliebris amplitudo an poſſit præbere cauſſam diſſoluendi matrimonium.*

9 *Mentula muliebris quando debeat præbere cauſſam dirimendi matrimonium.*

10 *Vteri exitus quando ſit cauſſa diſſoluendi matrimonium.*

 11 *Vteri*

11 *Vteri apoſtemata quæ,& quando cauſſam præbeant dirimendi matrimonium.*

12 *Vteri vlcera quæ, & quando diſſoluendi matrimonium cauſſa eſſe poſſunt.*

13 *Vteri fluxus duplex, & quinam, ac quando poſſit matrimonij diſſolutioni cauſſam præbere.*

14 *Fluxus menſtruus,& fluor muliebris quo modo differant.*

15 *Nimia mulieris pinguedo, an,& quando poſſit dare cauſſam diſſoluendi Matrimonium.*

De impedimento coitus ex parte Mulieris.

QVÆSTIO V.

1. VNicum coitus impedimentum in Muliere agnouerunt Canoniſtæ (nam prætèribo impedimentum ab ætate teneriori proueniens; de quo nihil noui dicendum offertur) quibus aſſentitur ex Medicis Hieron. Mercurial. *lib.4. de morb. mul. cap.* 10. de quo tamen miratus ſum,quanam ratione adſtruerit, in Mulieribus non dari morbum in defectu deſiderij coitus; quod quidem vndequaque falſum videtur, cùm ipſa experientia edoceat, vt dixi aliàs,
2. *lib.3.har.Quæſt.Tit.1.quæſt.5.num.*31. Mulieres non ſecùs,ac viros,poſſe eſſe à Natura frigidas, non tantùm quia nullo Veneris ſtimulo teneantur,ſed neque vllum ſemen intra ſe generent,cuius ſtimulis ad coitum agantur, quemadmodum de viris euenire palam eſt: & quam mihi cauſſam aſſignabit ſuæ aſſertionis Mercurialis,cur non poſſit in hoc Natura deficere in muliere, vt in viro?& cũ Mercuriali etiam eſſe in eodem errore videntur omnes Canoniſtæ, quorum communis opinio eſt, frigiditatem reddentem coniugem ad coitum impotentem ſoli viro accidere;niſi eorum dictum ita interpretemur, vt non detur frigiditas impediens mulierem ad patiendum, vt datur in viro impediens illum ad agendum. Et tamen non extrà poſſibilitatẽ eſt,ità frigidas naſci fœminas, vt virum nequaquam admittere poſſint, coarctante ipſa frigiditate muliebria loca. Vnde fortè non benè redarguitur à Sanchez *de Matrimonio lib.7.diſput.92.ſub n.*1. Anton.*cap.fin. num.6.verſ.hac doctrina de frig.& Malef.*&*ibi*, Præpoſ.*num.*5.*verſ.quæro generaliter*,dum refutat eorum opinionem nolentium poſſe in fœmina reperiri frigiditatem, matrimonium dirimentem.

Sed ab Auctoribus nonnullis non ſolùm contrariam cõmuni Canoniſtarum opinionem tenetur,ſed etiam plura ſigna traduntur huius frigiditatis in Muliere; inter quos ea multa diligentia percurrit Vlmus Patauin. *in vtero mul.cap.*5.vbi nonnulla habet ab aliis non animaduerſa, & oſcitanter prætermiſſa; præcipuè autem, vt hoc obiter dicam, particulam quandam obſeruauit in Mulieris ſuperiori labellò, nempè lanuginem quandam, quam ille Gynecomyſtacem, hoc eſt Myſtacem muliebrem, appellat, quam ad dignoſcendam vteri temperiem maximam prærogatiuam habere inculcat, ſed hoc ex abundanti. Prætereà Fœlix Platerus,*lib.1.Obſer. rubric. Ven. extinct. in aliquibus Mulier. tit. in natur. Vener. def.* duas Hiſtorias nobilium fœminarum recenſet, quæ nullo ſenſu in coitu afficiebantur,nec vnquam ſciuere,quid eſſet ſemen emittere, vnde ambæ ſteriles fuerunt.Verum & de hoc ipſo ſymptomate, nempè de Veneris appetitu extincto in Mulieribus,de eiuſq; cauſſis; & cura verba facit præ aliis,Dan.Sennert.*lib.4.Pract.tractat.2. ſect.3.cap.*1. inter quas cauſſas adnumerat deficientiam ſeminis, quæ ſatis per ſe demonſtrat, tales fœminas eſſe ex natura non minùs, ac nonnulli viri ſint, frigidas,nec ideò ad Venerem vllo modo ſtimulari,nec vllo eius deſiderio teneri, & in ſumma eadem ratio perſuadet, ipſa eadem vitia, quæ ſeminis generationem, & Veneris ſtimulum impediunt in viris, habere locum in fœminis; vnde manifeſtè elicitur,verã non eſſe Mercurialis ſententiã,quòd in fœminis non poſſit dari defectus deſiderij coitus;illud tantùm verum eſt aliqua ex parte, non dari in illis impotentiam admittendi coitum, & ſe cum viris commiſcendi(quod nullo modo eadem res eſt)præterquam ex vteri clauſura, quomodocumque fiat vel ex frigiditate coarctante vias, vel ex alia cauſſa membranæ interſepientis;quam ſolam,vt dixi,agnouerunt Canoniſtæ in Muliere pro cauſſa impedimenti copulæ carnalis;& quæ etiam à ſumma frigiditate coarctante loca muliebria euenire poſſet, quod tamen impedimentum, cum ſit difficilis, imò impoſſibilis cognitionis, vt Anton. & Præpoſ. apud Sanchez,*vbi ſuprà*, dicebant, & ſit euentu maximè rarum,in conſideratione non habuerunt Canoniſtæ, qui tamen determinare debuiſſent, an probata vera frigiditate Mulieris,vt in caſibus propoſitis,licet virum admittat,tamen vir cauſam iuſtã habeat,dirimendi matrimonium,credoque eos in partem negatiuam abituros, ſtante quod licet per eam frigiditatem impediatur filiorum procreatio, non impediuntur alia bona ex matrimonio prouenientia:quare non videretur ſequi ex hoc, quod mulieris ſemen ſit ad generationẽ neceſſarium, vbi ſemen non generaret illa ſit incapax matrimonij,vt dicebat ſequi Sanchez, *cit.lib.7. de Matrimon. diſput.*92. *num.*9. & tamen ſi matrimonium irritatur, ſi vir ſemen non generet, quid cauſæ eſſe poteſt, quin etiam mulier ſemen non generans irritet matrimonium? ac profectò coniuges fieri vnam carnem non accipient Medici pro eo, quod eſt ſimpliciter coniungi, ſed vtriuſque ſemen per coitum commiſceri.

Sed circa eam Canoniſtarum opinionem volentium ſolam clauſuram in Muliere eſſe cauſſam impedimenti copulæ carnalis, nonnulla mihi animaduertenda ſunt, quæ aliàs, dum hanc ipſam materiam exagitarem, prætermiſſa fortuitò fuerunt.

Dico ergò primò, quòd inſpectio Mulieris ad explorandum,an vir ſit impotens ad coëundum;cum ea poteſt ita eſſe certa, vt nullum in ea re dubium interueniat:contra id, quod exiſtimauit Rota *in Rom. Inualiditatis Matrimon.* 1605.*coram Penia*. Nam data anguſtia non naturali ipſius vteri,illicò patebit,virum eſſe impotentem ad cõgrediendum cum tali Muliere. 3.

Dico

Dico ſecundò, quòd coïtûs impedimentum conſideratum à Canoniſtis in muliere ob
3. vteri clauſuram, non ſemper eſt ob duritiem, & craſſitiem eius partis, quæ Hymen dicitur, & quæ Eugium à nonnullis nominatur; nam & hæc ipſa pars, licet naturaliter in Virginibus reperiatur, vt contra omnium Anatomicorum præcedentium, ac præcipuè modernorum ſententiam oſtendit Ioan. VVeſling. *in ſuo ſyntagm. Anatom. cap. 7.* cui aſſentiri etiam videtur Neotericus Melchior Lebit. *in libell. de not. Virgin.* tamen aliquando calloſa duritie rigida arietantis Penis impetum illæſa ſuſtinet, vt idem VVeſlingius addit, & tunc fit vnum clauſuræ genus ex duritie prædictæ membranæ: ſed aliud genus clauſuræ fit interdum, ſed rariùs; ab alia quadam membrana præternaturali, vt etiam Medici omnes fatentur, quæ in paucis quidem reperitur, quia, vt dixi, res præternaturalis eſt: vnde aliqui Medicorum hanc pro ipſo, ac vero Hymene accipientes, ſeriò contendentes firmarunt, Hymenem in paucis virginibus reperiri, & eſſe quid potiùs morboſum, quàm naturale.

Dico Tertiò, quòd coïtus in Muliere aliis
4. quoque ex cauſſis impediri poteſt, quàm ab Hymene, vt deinceps oſtendam; pro nunc verò de vteri occluſione ſermonem inſtituens, ſciendum, eam non eſſe vnius generis, neque ſemper eiuſdem impedimenti, aut periculi; nam fieri poteſt, vt annuimus, à membrana, à carne, & à coalitu labiorum, ſiuè parietum ipſius vteri, vt diligenter proſequitur Moſchio *de morb. mul. cap. 15. in Harmonia Gynecior. part. poſter.* Membrana igitur (loquor autem ſemper hic de membrana præternaturali, non de Hymene) aut erit tenuis, aut craſſa, & carnoſa, aut erit perforata, aut non, aut erit poſita interiùs verſus internum vteri oſculum, aut in medio colli vterini, aut propè os externum: nam hæ omnes differentiæ multùm faciunt ad determinandum, quænam occluſio curabilis ſit, quæ verò incurabilis: item quæ facilè, quæ difficulter, & non ſine aliquo vitæ diſcrimine poſſit curari; ac de his omnibus differentiis videndi vltra recentiores, Celſ. *ſua Med. lib. 7. cap. 28.* Aëtius *Tetrab. 4. ſerm. 4. c. 96.* Paulus *lib. 6. ſuæ Med. c. 73.* Albucas, *lib. 2. cap. 72.* Sed inter recentiores vide quæ affert Franc. Ranchin. *de Morb. Virgin. ſect. 3. cap. 1.* Igitur quo craſſior hæc membrana eſt, quò altiùs poſita, quò magis clauſa, & nullo foramine prædita, eò magis incurabilis, imò nullo modo curabilis. Quò tenuior ergò eſt, quò inferiùs poſita, quò magis peruia, eò faciliùs & minori cum periculo curabilis; quæ verò medio modo ſe habet, mediocriter etiam periculo, & curationis difficultati eſt obnoxia. Quoad coitus autem impedimentum, quæ altiùs poſita eſt, licet faciliùs irruentem Penem excipiat, interdum ob nimiam remotionem ab ore externo, non tam facilè illi cedit, cùm ad eam peruenire, ſi breuior ſit, vix poſſit, atque verſus exteriora diſtenditur, & faciliùs impetum arietantis mẽbri excipit; ſed in priori caſu non impeditur aliquando ſponſus matrimonium conſummare, quia membrum intromittendo in vas, & ſemen eiaculando, licet membrana non diſrumpatur, conſummatur matrimoniũ, vt alias dixi, ita vt ſponſa, etiam non diſtupta ea membrana, concipere poſſit, ſi aliquo, vel plurimis foraminibus ſit peruia; vnde Hippocrates: *Quibus*, inquit, *vteri oſculum occluſum eſt, aut non concipiunt, aut, ſi concipiant, in partu pereunt:* quod tamen non habere ſemper veritatem ipſa experientia edocuit, cùm aliquæ Mulieres hoc impedimentum habentes, & concipientes, in ipſo partus conatu membranam diſruperint, & fœliciter parientes ſeſe ab eo impedimento extricauerint, vt patet in exemplis recenſitis à Schench. *lib. 4. Obſ. Tit. de part. genit. mul rubr. de Atret.* & à Ioann. Riol. *lib. 2. Anthropograph. cap. 31.* Sed & aliàs Chirurgica manu diſrupta ea membrana in ipſa partus difficultate mulieres ab Orci faucibus liberatæ ſunt, vt eſt geminus caſus apud Zacutum Luſitan. *lib. 2. Pract. admir. obſ. 134.* aliumque ſimilem caſum retuli in principio huius tractationis ex Guilelm. Fabrit. *lib. 1. Obſ. cent. 3. obſer. 6. exempl. 2.* Sed cùm de his alias locutus ſim, ſuperfluum eſt eadem repetere: Itaque conſiderandum præter allata, & aliàs, & de præſenti, an alia impedimenta coitus dari poſſint ex parte mulieris, ac dicendum, plura impedimenta id genus dari poſſe.

Et primò de coalitu labiorũ, vel parietũ vteri 5.
aliquid dicendum, de quo etiã ipſe Ariſt. *lib. 10. de Hiſt. Anim. Tex. 35.* meminit. Hoc vitium diuerſũ quid proculdubio eſt à membrana vterũ occludẽte, vnde Canoniſtæ, qui de membranæ occluſione verba fecerunt, de hoc vteri coalitu nè verbum quidem, quantùm ego obſeruare potui. Hic autem vteri coalitus, vel coaleſcentia, vel ſymphiſis à Natura in aliquibus eſt, vt mox ex Ariſtotele notaui de *Hiſt. Animal.* cui auctoritati aliam ex *lib. de Gener. Animal. cap. 4.* addo, & de eo etiam mentionem habent eius curationem docentes Moſchio *de morb. mul. cap. 15* quod eſt *de Atretis, ſiue de mulier. clauſ. in Harmonia Gynec. part. poſter.* Auic. *lib. 3. Can. Fen. 21. tract. 4. cap. 1.* Ioann. Hucher. *lib. 2. de ſteril. rubric. de Anguſtia, & obturat. coll. vter.* Sed & à morbo fieri poſſe talem coalitum plura exempla commonſtrant, non obſtante quòd Scalig. *in prædic. Ariſt. text. 35. de Hiſtor. Anim. lib. 10.* id fieri poſſe neget, ſed magis expertis Medicis eſt credendum. Porrò hic coalitus aliquando medicabilis eſt, aliquando verò nequaquam, tradente eodem Ariſtot. *loc. cit. de Gener. Anim.* imò in nonnullis ſponte ſanatur, in aliis mortem accerſit, cum aut per vim diſrumperetur, inducta inflammatione, aut diſrumpi non poſſet. Iam verò & à morbo fieri hanc coaleſcentiam dictum, & patet per Hiſtorias recollectas à Schench *lib. 4. Obſer. Tit. de part. Genit. mul. rubr. de Atretis,* & ſignanter per illam, quam ex Benniuenio refert mulieris Gallico morbo laborantis, & vuluam eroſam habentis, quæ ob ſiniſtram curationem in prænominatum coalitum lapſa eſt; vbi & alteram Hiſtoriam habes alterius mulieris, quæ cùm poſt partum medicamentis valdè adſtringentibus eſſet vſa, ita coaleſcere vteri parietes in cauſſa fuit, vt ampliùs virum nullo modo admittere potuerit. Quinetiam Bernard. Gordin. *in Lil. partic. 5. cap. 14.* narrabat, mulie-

rem

rem quandam in vulua vulneratam,ac vulnere cicatrizato, vteri coalitu ſecuto, non potuiſſe Venere vti, & eam rem curationem non admittere.

Licet autem Canoniſtæ ex eo quod non fuerint in re Medica valdè verſati,de his impedimentis non habuerint mentionem,credendũ tamen eſt, illos hæc omnia impedimenta ſub illo vno comprehendiſſe, quod ab Hymenis membrana aliquando fieri narrarunt; nobis tamen vnumquodque eorum ab eo diuerſificari ſcimus,multúmque periculo, inſanabilitate,& curationis difficultate & exitu differre.

6. Cæterùm impedimentum, quod à carne occludente vteri meatum euenit, non minoris conſiderationis eſſe, quàm quod prouenit à quacumque membrana, certum eſt, niſi quòd circa curationis periculum voluerint plerique, carnem faciliùs amoueri, quàm membranam, cùm tamen Moſchio *cit.lib de morb.mul cap.*20. contrarium omninò afferat;illi timent nimium membranæ ſenſum, hic hæmorragiam, & carnis renaſcentiam; ſed hoc determinandum cenſeo iuxta qualitatem,ſubſtantiam,poſitum, & alias conditiones membranæ, aut carnis; nam quis non videt, tenuem membranam, neruis denudatam, & commodo loco poſitam faciliùs, ac tutiùs remoueri poſſe, quàm carnem duram,ac venis refertam, & altiùs ſitam? Sed ſi ſimpliciter interrogetur,vtrum ſimplex caro,aut ſimplex membrana ſit faciliùs, ac tutiùs amouibilis,ego quidem Moſchij ſententiæ adhærerem, maximè quia magis præter naturam videtur excreſcens caro in vteri collo, quàm membrana.

7. Prædicta prætereà impedimenta in ipſo vteri collo vt plurimum fiunt, quod ſequitur reſpicit foramen ipſius vuluæ,& eſt ipſius anguſtia, quæ aliquando tanta eſt, vt impediat Penis etiam mediocris intromiſſionem, cuius anguſtiæ exemplum habemus apud Nicol. *Serm.7.tract.3.cap.*35. *Cognoui*, inquit, *Puellam quindecim annorum aſpectu pulchram, cuius foramen vuluæ erat in quantitate vnius parui denarij.* Et Reald.Columb. *ſuæ Anatom.lib.*15. teſtatur Mulierculam quandam Hermaphroditam ita anguſtum habuiſſe vuluæ orificium,vt minimi digiti apicem vix admitteret. Scaliger quoque relatus à Schench.*vbi ſuprà in comm.lib.*10. *de Hiſtor. Animal.text.*35. refert,notam ſibi fuiſſe Mulierem quandam ex inceſto natam concubitu, quæ aditu carebat ad coitum accommodato,nam perpuſillo, perque anguſto foramine ad vrinæ vix vſum peruium habebat inguen. Hæc igitur tam excedens anguſtia orificij ipſius vuluæ quandocunque in aliqua ſponſa ſe prodeat, multò fortè magis, quàm ſuprà relata impedimenta poſſet dare cauſſam diſſolutioni Matrimonij, non expectata vllo temporis ſpatio: nam licet à Medicis nonnulla ad dilatandas tam anguſtas vuluæ vias proponantur,inter quos vide,ſi libet,Franc.Ranchin. *de morb.Virg.ſect.*3.*c.*2.tamen vt Ioan.Hucher. *de ſterilit. lib.* 2. *in propria rubr. de Anguſt. ceruic. pudendi.* dicebat,opera,& oleo in eo opere Medicus abutitur, cùm talis anguſtia præternaturalis incurabilis ferè ſit. Tota autem ſpes curationis ſita eſt in applicatione remediorum emollientium, ac relaxantium, poſt quorum diuturnum vſum, leni, ac blando coitu tentandum opus, ſin minùs ſuccedat ex voto, intrudenda iubent Doctores peſſaria ab initio quidem minora, ſenſimque eorum molem eſſe augendam, quouſque orificium dilatetur, & virile membrum admittat,ſed hæc in teneriori ætate vix aliquid opis afferrent, nam in annoſiori incaſſum omnia tentarentur; ſed neque in ætate teneriori multum temporis in cura inſumendum eſſet, nam niſi ipſa cura benè procederet quodam determinato tempore, vt per bimeſtre, aut trimeſtre ſpatium, fruſtrà diuturnior terminus expectaretur,quin ex mea ſententia matrimonium diſſolui ſaltem ad ſummum poſt anni dimidium poſſet, occaleſcentibus in dies ipſis partibus, & ad dilatationem ineptioribus factis.

Contrarius huic affectus eſt vuluæ amplitudo, qui non videretur poſſe vllum impedimentum præbere copulæ carnali, cùm tamen non ſit ab omni culpa immunis,maximè ſi vir exili membro dotaretur,tunc enim omnis copulæ carnalis delectatio ceſſaret, quin,inquam ego, in cauſſa eſſe poteſt, nè vir ob auerſionem, & ob cuiuſcunque delectationis abſentiam,membrum arrigere poſſet; quibus addo, quòd poſſet etiam impedire ne ſponſam deuirginare poſſet diſrumpendo ſignaculum Virginitatis quodcumque tandem illud ſit. Hoc tamen vitium emendari non magno negotio poteſt,cùm quotidiana experientia doceat,muliebre pudendum magnoperè in partu, ac frequenter dilatatum,ex ſe ipſo,vel ex Artis præſidiis non ſolùm ad priſtinam, & naturalem anguſtiam, ſed ad maiorem reduci; quin Mulieres nonnullæ,huius adſtrictionis recuperandæ à partu nimis ſtudioſæ, cum maximè adſtringentibus medicamentis intemperanter vſæ fuiſſent,in tantam vuluæ anguſtiam lapſæ ſint, vt non potuerint in futurum virum admittere, vt ex caſu patet ſuperiùs ex Beniuenio relato, & alio relato à Schenchio ex Mercurial. *lib.*4.*de morb.mul. c.*4. vndè cum ad hoc impedimentum, qualecumque ſit, præſto ſint, & ad manus remedia, non fruſtrà adhiberi ſolita,nullus dubitationi locus relinquitur. Quãobrem miratus ſum quod Fortun. Fidel. *lib.*2. *de Relat.Medic. cap.*2. voluerit, hoc vitium, ſi à natura ſit,eſſe incurabile;Hipp.*in lib.de ſteril.* auctoritatem producens, vbi Hippocrates fatetur quidem non concipere mulierem,ſi vteri magis quam conueniat, hiarint; ſed non dicit eſſe ſine remedio. 8.

Verum enimuerò præter ſuperiora copulæ impedimenta, quæ quidem coincidunt cum clauſura,& arctatione vteri;alia nonnulla non minimi momenti obſeruari poſſunt: & primò ſcimus in muliebri vtero particulam quandam reperiri,quę Clytoris,Tentigo,Nympha,Mentula, aut virga muliebris, & Cauda (vnde fœminæ caudatæ) nominatur, proportione reſpondens membro virili, nam & ſuos muſculos,& neruulos habet, & alias interdum particulas, etiam ipſam glandem præputio obtectam, qualem ipſa Mentula virilis habet: hæc ergò pars in nonnullis Mulieribus ita excreſcit, vt coitum vndequaque impediat, non 9.

potente

potente vulua ob eius obſtaculum Penem admittere, quod non modò euenit cùm ex ſe, ad Venerem muliere irritata, excreſcit, ſed etiam abſque illa intumeſcentia, licet multò magis cum erecta induratur, vt nonnullis euenire ipſa experientia docuit, & teſtantur etiam Practici Ioann. Hucher. *lib. 2. de ſterilit. in propria rubrica de Clitorid.* Daniel Sennert. *lib.* 4. *Pract. par.* 1. *cap.* 2. Quod in tantum veritatem habet, vt quædam fœminæ ea particula dotatæ alias fœminas calcare, & cum illis coitu delectari conſueuerint, vnde hoc vitium à Moſchion. *de morb. mul. cap.* 18. *in Harmon. Gynec. par. poſter.* vocatum eſt, *Symptoma turpitudinis.* Tametſi verò impedimentum hoc non omnino ſit incurabile, non caret tamen multa difficultate, & periculo, quod vt plurimum verificatur, nam interdum nullo modo eſt curabile, vt patet exemplis, & habemus apud Fœlic. Plater. *lib.* 1. *obſer.* relatam etiam à Schench. *loc. cit.* Hiſtoriam cuiuſdam Matronæ huiuſmodi Clitoris exigui excreſcentia moleſtatæ, quam cum Platerus curandam ſuſcepiſſet, ab incepto deſiſtendum illi fuit ob imminens magnorum ſymptomatum periculum. Itaque quandocunque ſimilis nobis caſus offeratur, videant Canoniſtæ quid ſit determinandum, nam ex re ipſa patet, matrimonium cum tali impedimento validum eſſe non poſſe, præſertim ſi amouibile non ſit. Quanam autem ratione amoueri poſſit docet ex vetuſtioribus Aëtius *libro* 4. *ſerm.* 4. *capite* 103. & nonnulli etiam Recentiorum.

10. Sed & vteri exitum, qui non adeò infrequenter miſellas Mulieres exercet, coitum omninò impedire palam eſt, niſi ad locum ſuum reducatur: nam aliquando ita deſcendit extrà vuluam, vt ad dimidium coxarum, & aliquando ad genua vſque perueniat; licet autem hoc rariùs eueniat, vt tantoperè foras emicat, tamen quomodocunque foras ſe prodat (nam aliquando velut ouum in ipſius vuluæ orificio tantùm prominet) ſemper coitum impedire non eſt dubium, quouſque in eo ſitu manet. Et profectò conſiderabile maximè eſt hoc impedimentum præcipuè in Mulieribus ætate prouectioribus, in quibus morbus hic non ſolùm difficillimè curam admittit, ſed ſi quando curetur, facili negotio reuertitur, in Iuuenculis autem ſi citò adiutrices manus adhibeantur, curationem faciliùs admittit, ſi verò curatio negligentia prætereatur, difficilior multò euadit.

Sed in ſenioribus quoque Recentiorum Medicorum induſtria curationem fœlici cum ſucceſſu molita eſt, niſi quid maius obſtet, dico vbi ſimpliciter vterus foras prôſiliat abſque eo quod tumore, Apoſtemate, inflammatione, vlceribus, aut alio quocunque morbo eius reſtitutionem impediente moleſtetur. Ea autem cura fit, vtero ad locum ſuum ea diligentia impulſo, quam deſiderat Ambroſ. Paræus *ſuæ Chirurg lib.* 23. *cap.* 41. peſſaria quædam cærea, vel ex ſubere intrò in vterum immittuntur, ita vt vteri, hoc eſt corporis ipſius vteri cauitate excipiantur; quæ peſſaria innoxiè, & abſque vllo vel coitus, vel conceptionis impedimento geſtantur, nunquam tamen remouenda. De hac curatione præ cæteris videndus Franc. Rouſſet. *de Part. Cæſar. ſect.* 6. *cap.* 3. *& ſeqq.* Sed etiam abſque huiuſmodi Peſſariorum vſu, vbi Mulier poſſit pro libitu ad ſuum locum vterum reponere, non prohibetur virum admittere, & concipere, Fœlix Plater. *ſuæ Pract. lib.* 1. *Tract.* 3. *c.* 2. Itaque coëundi impedimentum viget tantùm cum remeare in ſuum locum vterus non poteſt, ita vt aliquando corrumpatur, & niſi abſcindatur, totum corpus corrumpit, & hominem perimit: abſcindi autem poſſe abſque vitæ diſpendio docet idem Rouſſet. *loc. cit.* qui etiam experientias nonnullas adducit, quod mirum videri non debet, ſi in Brutis vterus penitus abſcinditur abſque vllo vitæ diſcrimine, vt ipſe Rouſſet. teſtatur *ibid. ſect.* 5. *cap.* 1. Sed num ſufficiens erit hoc vitium ad Matrimonij non conſummati diſſolutionem? hoc non haberet dubium quandocumque vel ex ſe, vel ex Artis induſtria poſſet vllo modo vterus in ſuum locum reponi, & tunc eſſet expectandum conueniens tempus, in quo Mulier ea præſidia experiretur, quæ à morbo requiruntur, quibus ſi fruſtrà vſa iam eſſet, & de ſanatione nulla ſpes remaneret, non eſſet dubio locus, quòd Matrimonium non conſummatum eſſet dirimendum.

Verùm adhuc pleriſque aliis morbis vterus moleſtatur, qui copulæ carnali impedimentum præbent, vt ſunt Apoſtemata omnia ipſius Matricis, quæ maximè collum ipſius occupant; & licet non omnia ſint eiuſdem naturæ, quia neque omnia ab eodem humore dependentiam habent, neque omnia vnius conditionis ſunt, omnia tamen coitum impedire poſſunt, & omnia ſecum habent maximam curationis difficultatem; ea tamen incurabilia omninò ſunt, quæ dura, ſcirroſa, & canceroſa exiſtunt; habent enim hæc talem repugnantiam curationis, vt ea non curare melius ſit, nam ſi curentur, citiùs mulieres interimunt, iuxtà Hippocr. *lib.* 5. *Aphor.* ſententiam, cum de cancris occultis verba facit. Cùm igitur hæc talis naturæ Apoſtemata ceruicem etiam vteri obſident, mulieres virum admittere nequaquam poſſunt, & cum ſint extra omnem ſpem ſanationis, videretur ſecundùm Canoniſtarum decreta præbere ea iuſtam cauſſam diſſoluendi Matrimonium, vbi illud conſummare non permiſerint. 11.

Eadem conſideratio de vteri vlceribus haberi poteſt, quæ quidem omnia prauæ naturæ ſunt, & difficillimæ, nè impoſſibilis, dicam, curationis, ob ipſam vteri naturam; ſed ſi quando cacoêthiam, hoc eſt malignitatem induerint, quam plerumque induunt, & canceroſa euadunt, certum eſt non niſi ex miraculo curari poſſe, habentque eandem curationis repugnantiam, imò fortè multò maiorem, quam habent ipſa Carcinomata, aut Apoſtemata canceroſa; vnde eadem quoque ratione de his determinandum, quandocunque ipſam vteri ceruicem, vel collum obſederint; non poſſunt enim mulieres præ dolore virum admittere, & ſi poſſent, quis hom num eſt, qui cum huiuſmodi muliere coire in animum inducat ſuum? nam non modò omni coitus delectamento hom nem priuari oporteret, ſed etiam mirum

ita

in modum inquinari,ac non aſpernendo morbo infici. Multò maiorem ergo cauſſam ad Matrimonium dirimendum, vel ad diuortium faciendum darent huiuſmodi vlcera, quam dare diximus Apoſtemata Canceroſa, ſi modo in principio Matrimonij, imò, inquam antè conſummatum Matrimonium mulier his vlceribus detinebatur.

13. Duplicem prætereà fluxum Mulieres patiuntur, quorum licet neuter poſſit eſſe impedimento ipſis Mulieribus,ne viros admittant, arcent tamen à coïtu viros ipſos ex eo, quòd nullam ex coïtu delectationem percipere poſſint, quin potiùs ab erectione, & ſtimulo ad Venerem prohiberi ob fœtidam illam colluuiem facilè poſſunt: nam ob hæc, aut ſimilia vitia,ſunt qui adeò abhorrent cum huiuſmodi Mulieribus ſe commiſcere, vt nullo modo membrum arrigere poſſint. Eſt igitur alter ex his fluxus ſanguineus, vel materiæ ſanguinolentæ ab vtero perennis,ac nunquam deſinens, qualem patiebatur Hemorroïſſa, de qua Matthæus *in ſuo Euang.cap.9.*& Marc.*cap.5.* Lucas *cap.7.* Alter verò eſt fluxus albus, & ipſe quoque perennis,& indeſinens,qualem patiebatur Boëthi vxor, de qua Galen. *in lib.de Præcogni-tione ad Poſthum. cap.*8. Vterque autem fluxus adeò interdum ſuperfluit, vt Mulieres præcinctæ perpetuò incedere cogantur, ac ne ſic quidem ob illius colluuiei copiam ſibi cauere poſſint,ne ſe coinquinent, aut nè velut è perenni fonte illud vel ſanguinis, vel materiæ ſanguineæ,vel ſeroſæ, vel pituitoſæ profluuium emanet, quin & lineos pannos indeſinenter commutare coguntur. Tam verò abominabile vitium hoc eſt, vt ſic affectæ Mulieres non ſecùs ac Leproſi à cætu cæterorum hominum arcerentur, vt notat ex Albucaſi Gulielm. Ader. *in lib.de Ægrot. & morb. Euang. part.*1. *enarrat.*12. Itaque cùm huiuſmodi fluxus ſemper ſit curatu difficilis, cùm verò altas radices emiſit,& in Mulieribus ſenioribus ſit omninò incurabilis, certè vbi vir reclamaret, & matrimonij adhuc non conſummati irritationem alterutram ob cauſſam, aut diuortium, aut tori ſeparationem peteret, iuſtam ſuæ petitionis cauſſam haberet, vndè eo caſu Canoniſtæ,ad quos pertinet,eam rem ſecundùm Ius determinabunt.

14. Duo tamen hic pro iiſdem Canoniſtis animaduertenda veniunt, primum quòd omninò inter ſe differunt fluxus Menſtruorum immodicus, & fluor muliebris; ita vt quæ in illo procedunt, in hoc non habeant locum:fluxus enim menſtruus, eſt fluxus ſemper procedens, vel ſaltem vt plurimùm à ſupernis partibus, non ab vtero,materiæ ſanguineæ, imò ſanguinis ipſius, qui vel ob admixtionem bilis; & acutiem illi à bile communicatam, vel ob ſeroſitatem,ex qua ſanguis tenuior,& fluxibilior redditus ſit,foras copioſiùs effluit.Fluor autem muliebris eſt euacuatio materiæ crudæ, & aliquando virulentæ à vaſis ſpermaticis, & ab ipſo vtero foras progrediens. Differunt prætereà commemorati fluxus, nam Menſtruorum fluxus non ita extra ſpem eſt,quia ex ſe procedente ætate ceſſat, nec perpetuo moleſtat, ſed irritatur, & creſcit appropinquante tempore ipſius fluxus menſtrui, qui ſingulis menſibus apparet. At fluor muliebris inueteratus nullo modo curabilis eſt, niſi virtute diuina, vt factum eſt in Hæmorroiſſa Euangelica, & rectè quidem dicebat Næuius apud Scholzium *con-ſil.* 345. fluxus hic confirmatus vix in poſterum ſupprimi poterit, & licet poſſit, tamen Hepate refrigerato præſens Tabis, Cachexiæ, aut Hydropis adeſt periculum, vt de neceſſitate ſecutum fuiſſet in ipſa Hæmorroiſſa, niſi ope diuina ſanata fuiſſet; vnde licet in ipſo Euangelio addatur, illam multùm perpeſſam fuiſſe à compluribus Medicis, & omnia ſua erogaſſe, nec quicquam profeciſſe, tamen ob impoſſibilitatem curationis per opem humanam, Medici excuſatione digni erant, vt percurrit idem Gulielm. Ader. *loc. cit.* Medicus enim non tenetur, nec debet eorum,qui à morbo victi ſunt,curam aggredi,monente præceptore omnium maximo Hippocrate.

Secundò, animaduertendum eſt, vtrumque fluxum poſſe eſſe virulentia concomitatum, ſed cùm abſque virulentia ſunt, minori periculo exponitur concumbens cum muliere fluore albo detenta, quàm cum detenta fluore menſtruo:nam, vt dixi, fluor albus eſt fluxus materiarum crudarum, quæ cum qualitate ſint frigidæ,habent minorem nocendi actiuitatem: contra autem fluxus menſtruus pendet vt plurimum à materia calida, & ſic faciliùs poteſt inficere concumbentem, quod quotidiana experientia veritatem habere commonſtrat, cùm paſſim videamus viros cum menſtruatis ſe commiſcentes facilè infici, & vix, ac ne vix quidem Gonorrhæam euitare.At contra eſt ſi in vtroque fluxu adſit virulentia; nam in fluxu menſtruo ſanguis poteſt virulentiam aliquantiſper infringere,cùm ex ſui natura benignioris conditionis exiſtat. At in fluore muliebri materia fluens, licet ex ſua natura frigida, eſt toto genere præter naturam, vnde ipſi Naturæ multò magis infeſta redditur, vbi calorem conceperit, & acris, & ſalſuginoſa euaſerit, ita vt faciliùs concumbentem inficere ſit apta. Itaque magis iuſtam querelam porrigeret vir, qui vxorem ſortitus eſſet albo fluore virulento infectam,quàm qui vxorem haberet Menſtruali fluxu etiam virulento laborantem, præterquam quod hic fluxus aliquando reſiſtat inter vnũ,& alium menſem,ille verò nunquam.

Omnibus tamen iam enarratis impedimentis addi debet illud, quod ex nimia ventris luxuriantis pinguedine prouenit; nam hanc ipſam cauſſam poſſe omninò impedire coniunctionem viri cum muliere certum eſt, cùm muliebre pudendum adeò ob exuberantem Abdominis molem ſe retrahat, & occultatur, vt vir nullo modo poſſit ad illud ſuo membro peruenire, in quo caſu, cùm nullum remedium in promptu ſit ad extenuandam Mulierem (nam vt plurimum huiuſmodi remedia fruſtra in vſum protrahuntur, vel non ſine euidenti vitæ periculo ſuum effectum ſortiuntur,vt alias dixi)certè erit,vt crederem,locus ad matrimonium non conſummatum inualidandum:non enim exiſtimo Mulierem teneri ad ſe Medicæ curæ ſubiiciendam, ſtante incertitudine, & periculo euentus; licet verò alias 15.

aliàs animaduerterim, hoc impedimentum amoueri poſſe, vel reſarciri mutatione modi coëundi, celebrando nimirum coitum poſtica Venere, quod non induceret peccatum, quia fieret ex legitima cauſſa, & tunc non eſſet diſſoluendum matrimonium: tamen primò non in omnibus, ſed in aliquibus tantùm id habet locum: ſecundo decidendum à Canoniſtis eſſet, vtrum vir cogi deberet ad celebrandum coitum, & matrimonium conſummandum prædicto modo, quia vbi cogi non poſſet, iam matrimonium ex iuſta cauſſa eſſet diſſoluendum: ac tertiò denique, timendum eſſet vitæ ipſius mulieris, & Prolis naſcituræ ex eo, quod, veluti aliàs adnotaui, Concepti eo coëundi modo naturalem ſitum in naſcendo non ſeruant, imò tam fœtus, quàm Mater aliis non contemnendis incommodis ea de cauſſa ſubiiciuntur.

SVMMARIVM.

1 *Penis breuitas quando impediat generationem.*

2 *Penis nimia longitudo an, & quando generationem impediat.*

3 *Penis tortuoſus quando impediat generationem.*

4 *Glans imperforata an, & quando generationi obſtet.*

5 *Glande imperforata ſi quis ſit, & foramen ſit in radice virgæ, an poſſit matrimonium contrahere.*

6 *Glandis occluſio à morbo quæ incommoda habeat.*

7 *Teſtium ſitus mutatus an coitum, aut generationem impediat.*

8 *Teſtes nimis parui an, & quando frigiditatem naturalem atteſtari poſſint.*

9 *Teſtium magnitudo excedens an, & quando generationi impedimento eſſe poſſit.*

10 *Teſtium carentia generationem omninò impedit.*

11 *Herniæ quæ generationem impediant.*

12 *Varices an impediant generationem.*

13 *Sectio Venarum poſt Aures an faciat infœcunditatem.*

14 *Carunculæ in meatu vrinario quodnam impedimentum afferant in coitu, & in generatione.*

15 *Nimia pinguedo an, & quando impediat coitum, & generationem.*

De impedimento generandi ex parte viri.

QVÆSTIO VI.

Omnia impedimenta, quæ remorantur copulam carnalem ex parte viri, remorantur etiam omni procul dubio generationem, cùm impoſſibile ſit, fœminam poſſe ex viro concipere abſque eo quod cum viro per membra generationis ſecundùm Naturæ inſtitutum copuletur, ac fabulæ, ſomnia, ac mera mendacia ſunt quæcunque, iactantur de conceptione facta ex ſemine virili in balneo relicto, vel ex eius effuſione extrà, licet propè vaſa muliebria, aliæque nugæ his non abſimiles, quas aliàs vt in via Naturæ euentu impoſſibiles ſatis ſuperque eluſimus, ac confutauimus; & quarum nulla ratio habenda, etiam ſi verè vidiſſe ſe cauſentur, vt ex Iureconſultis teſtatur Giouagnon. *libro* 1. *conſil. ſexto numero*.... qui prudenter ex Medicorum decretis illud addit, non poſſe nimirum mulierem concipere, nec vir generare, niſi per Penis intromiſſionem, & ſeminis eiaculationem in vterum. Reſtat, vt de aliquibus impedimentis loquamur, quæ generationi obſunt ex parte viri, illamque etiam coïtu naturaliter ſecuto irritam reddunt, quorum cùm alia ſint apparentia, & tamen dubium in ea re excitare poſſint, & alia non ſint apparentia, quæ multò magis dubitandi anſam præbere ſoleant, quia requirunt altiorem indaginem, alia denique tantoperè perſpicua ſint, vt nulli dubio locum relinquant, relictis his, quæ ad ſecundam claſſem ſpectant, de prioribus, & poſterioribus breuiter verba faciam.

Inter impedimenta autem apparentia primum ſibi vendicant locum ea, quæ dixi procedere ab impedimento coïtus, quibus ſuccedunt impedimenta, quæ ex breuitate nimia, aut nimia longitudine Penis prouenire dicuntur. Quoad breuitatem ergo concor- 1.
dant omnes Medici, eam ob id impedire generationem, quia non poteſt ſemen ad interna vteri peruenire, ſicque non poteſt ab vtero excipi, ſed ex pudendo, ſpiritibus euaneſcentibus, citiſſimè elabitur, Mercat. *lib.* 3. *de ſteril. & prægn. aff. cap.* 2. Nec reliquerunt admonere alij non infimæ, imò maximè auctoritatis Medici vetuſtiores, Auic. *lib. tertio, Can. Fen.* 20. *tract.* 1. *cap.* 15. Sauonar. *in Pract. Magn. tract.* 6. *cap.* 20. *rubr.* 16. Hucher. *lib.* 1. *de ſterilit. rubr. de Colis paruitate*, idemque ex Iuriſperitis firmat Giouagnon. *loc. cit.* ac certum quidem eſt non eſſe huiuſmodi impedimentum tam leue, quin poſſit facere aliquam præſumptionem impotentiæ generandi ex parte viri, præcipuè ſi cum aliis præſumptionibus iungeretur, vt ſi conſtaret, virum eſſe naturæ frigidioris aut ob naturale temperamentum, aut ob ætatem grandiorem, aut ob morbum aliquem præſentem, aut prægreſſum magnum dumtaxat, & longum. Hæc enim cùm abſque dubio indicent calorem natiuum diminutum, iuncta virgæ breuitate, vrgentiorem præſumptionem facerent impotentiæ generandi, & immedicabilis ſterilitatis. Vbi tamen virtus adeſſet valida, calor vegetus, ætas florens, & cætera conſpirarent, poſſet præſumi etiam expulſiua valida, ita vt non obſtante virgæ breuitate, poſſit cum vehementia ſemen eiaculari, & illud ad vſque internum vteri oſculum impingere, maximè ſi cum vxore eiuſdem ætatis, ac roboris res ageretur, nam tunc etiam ex parte fœminæ præſupponi debet vteri attractiua valida, nam ipſe vterus ſeminis virilis auidior ad pudendum vſque obuiam ei prouoluitur, & ſic in eo caſu non obſtante virgæ breuitate ſubſequi poſſet generatio, vt aliquando factum eſſe exempla docent ab Auctoribus adducta, nec mihi deeſt propria

propria experientia cum virum Illuſtriſſimum me conſulentem, an cum membri breuitate, quam ipſius membri obtruncatione ob Gallicam luem ipſi membro infeſtam acquiſierat, poſſet ducta vxore prolem ſuſcipere, hortatus ſum, vt duceret, quia ſponſa erat ætatis florentis, viribus integerrimis, optimæque temperaturæ, ac pulchritudinis inſignis, qua ducta plures liberos vtriuſque ſexus ſanos, ac robuſtos ſuſcepit.

2. Verum neque illud generandi impedimentum paruifaciendum, quod ex nimia membri virilis longitudine prouenire poteſt: nam communiter Medici omnes ſecuti opinionem Ariſtot. *libro primo de Generat. Animal. capite ſexto*, vel potiùs ex propria ſententia rationi innixa firmant, viros valdè longa virga inſignes, infœcundos eſſe; ea potiſſimum de cauſſa, quoniam ob excedentem ductus longitudinem ſemen in media via refrigeratur, ſpiritibuſque orbatur, ita Auicen. *lib.* 3. *Fen.* 20. *tract.* 2. *capite quadrageſimoquarto*, Sauonarol. *Pract. Magn. cap.* 20. *rubr.* 12. Pedemont. *in ſupplem. Pract. ſumm.* 3. *par.* 4. *diſtinct.* 1. *c.* 18. Mercat. *lib.* 3. *de ſterilit. & pregn. aff. cap.* 2. quam tamen opinionem nullam habere veritatem credunt alij, Fortun. Fidel *lib.* 3. *de Relat. Med. capite ſecundo rubr.* 1. Ioann. Hucher. *de ſterilit. rubr. de Magnit. Penis*. In hoc tamen caſu conſiderãdum eſt generandi impedimentum reſpectu mulieris ob hanc ipſam cauſſam, & reſpectu viri: nam generatio impediri poteſt à longitudine membri virilis reſpectu mulieris ex eo, quod in vterum hoc eſt in eius internum oſculum impingens dolorem excitando, ſeminis profuſionem, & delectationem remoraretur, imò in totum adimeret, præter nonnulla alia non contemnenda ſymptomata, quæ excitare poſſet; cum autem in hoc caſu facile remedium præſto ſit, & in viri voluntate poſitum, ſi cautè, & ſuauiter agat, non poterit membri longitudo quantum eſt ex hoc culpari; ſed ſi reſpiciamus ſimplicem per ſe membri longitudinem poterit abſque dubio interdum eſſe impedimento generationi, nimium quando cum ea obſeruatur naturalis debilitas, & flacciditas ipſius membri, ita vt non magnoperè obdureſcat in erectione, nec in ea ad conueniens tempus perſeueret, & tunc, & eo caſu iudicandum, membrum huiuſmodi eſſe infœcundum: quòd ſi cum longitudine coniungatur maximus eiuſdem membri vigor, quod facilis, ac perdurans, atque intenta erectio commonſtrabit, inane videtur aſſerere, ob eius longitudinem ſemine frigefacto non eſſe aptum ad generationem; Itaque præſumptio impotentiæ generandi in primo caſu habebit locum, eſt enim tale impedimentum certum, & apparens, & abſque vllo remedio.

3. De Penis tortuoſitate iam verba feci commonſtrans, quandonam impediat coïtum, quia ſimul impedit generationem, atque oſtendi quandonam recipiat curationem; nam tunc remoto impedimento coëundi, remouetur ſimul impedimentum generandi, quamobrem nihil eſt, quod iam dictis addere debeã: quemadmodum nec aliquid adiiciendum recurrit præter ea, quæ tunc attuli circa Penis obliquitatem, & diſtorſionem, eadem enim locum habent in his, quæ habent in tortuoſitate: quomodo verò hi affectus differant itidem dictum fuit.

4. Sequitur, vt de Penis imperforatione loquamur; naſcuntur enim aliqui (licet etiam à morbo hoc vitium aliquãdo ſit) glande imperforata, cum qua homo viuere abſque dubio ad plures dies non poteſt, vt patet in iis, qui ſic naſcuntur, neque à Natura alio foramine ad vrinam expellendam prouiſi ſunt: ſed in nonnullis prouida Natura vrinæ ac ſemini aliam viam parauit, nempe in ipſo membro ſub glande, non tamen ſemper eodem loco: nam in aliquibus huiuſmodi foramen ſe prodit immediatè ſub glande, in aliis inferiùs hoc eſt in medio Pene à parte inferna, in aliis autem ad ipſius Penis radicem, ita vt Teſtibus in ſuperiorem partem retractis videantur à longè, & Maris ſimul genitale, & fœminæ ſortiri, vt notauit Ariſtot. *lib* 4. *de Gen. Animal. cap.* 4. vocatur autem hoc vitium Phymoſis, vt ex Celſo, *lib.* 7 *ſuæ Med. cap.* 25. dicunt aliqui, licet non id vitium ſit apud illum Phymoſis, ſed occluſio Glandis à præputio ita vt aperiri non poſſit. Conueniunt autem Doctores, quòd quandocunque foramen virgæ in ſuo naturali loco non apparet, impediatur omninò generatio: & rationem afferũt euidentẽ, quæ ea eſt, quia non poteſt ſemen rectà ad vteri internum oſculum peruenire, ſed ad latera, vel ad poſteriorem parietem effunditur, quin addam ego, ipſa Penis Glans ad id impedimento eſt; etiamſi ergo vterus inſigni attractione dotetur, & virile ſemen attrahendi auidiſſimus, tamen ob illud ipſum impedimentum non antè illud attrahere poteſt, quàm ſpiritus euaneſcant, & ſemen refrigeretur, vnde ſemen omninò, & vndequaque infœcundum euadit. Sed non ſemper hæc eo modo eueniunt, quia vbi foramen, per quod ſemen emittitur, non multùm diſtet ab ipſa glande, non magno negotio ſuccedit generatio, & ego præteritis hiſce diebus Dionyſium quendam Aurificem tractaui (qui ex totali ſuppreſſione vrinæ à Renum calculo deceſſit) habitus eucrati, ac ſanguinei temperamenti, cui glans imperforata cum eſſet, foramen, per quod ſemen, & vrinam reddebat ſub Glandis corona ſortitus erat, plures tamen filios ex vxore generauit, quorum nonnulli adhuc ſuperſunt mihi ſatis noti. Verum enimuerò quantò orificium hoc diſtat à glande, tantò maius impedimentum generationi affert, quòd ſi in radice ſit, non remanet dubio locus, quòd generatio in totum impediatur, nam impoſſibile eſt ſemen intrà vterum recipi poſſe, in quo caſu dubium inſurgeret, an talis vir 5. poſſet matrimonium conſummare, quia cum non poſſit intra vterum ſeminare, ſed ſemen neceſſariò extra vteri labia excidat, deficit hæc matrimonij coſummatio à præcipua conditione, cum non ſatis ſit ad conſummandum matrimonium vas fœmineum penetrare, ſed requiratur de neceſſitate, vt virile ſemen vas ſponſæ ſubintret, vt dicit Sanchez *de Matrimonio, libro ſecundo, diſputatione vigeſimaprima, num* 5. Decidendum ergo, an

matrimo

matrimonium cum huiuſmodi viro contra-ctum ſit nullum, & irritari illicò debeat, cùm conſtet, vitium hoc ſine remedio eſſe: nam etiam ſi plures Auctores eius curationem tradant;tamen curationem non admittit,& etiam ſi admitteret,certum eſt eam præſentaneo periculo non vacare,& irritam omninò eſſe. Diſtingui tamen nonnulli Doctores in hoc caſu malunt;in eo enim vitio, in quo foraminis veſtigium in ipſa glande apparet, & foramen apertum non eſt tam infernè poſitum, curam vtcunque tentandam perſuadent: at verò in his, in quibus nullum naturalis foraminis apparet veſtigium,& præternaturale foramen eſt in infima parte Penis propè Teſtes, fruſtrà omninò curam tentari firmant, & ſi tentaretur, non ſine funeſto exitu tentaretur. Satiùs autem eſt in quocunque huiuſmodi vitio ab omni cura abſtinere, cùm ex voto ſuccedere non poſſit.

Sed caſus eſt apud Fœlicem Platerum *lib.* 3. *Obſ.Tit.In mictione*,vbi narratur,quòd quidam Capitaneus præter foramen in glandis media regione anteriore ſede ſecundùm naturam formatum, aliud quoque ſubtus circa Glandis radicem,& præputij exortum ab ortu habuit, per quod mictutus vrina deorſum ferebatur, itaut,niſi caueret,ſe commacularet: additque; atque vti mihi fatebatur, ſemen quoque emittebatur. Rarior hic caſus eſt, ſed in eo hominem potentiam generationis amittere teſtatur eiuſdem caſus exitus; nam cum prædictus vir Platerum conſuleret,an hoc impedimentū obſtaret procreationi filiorum, eo quod vxorem ducere deſtinaret, & ab ipſo Platero reſponſum accepiſſet, obſtare, vxore tamen hoc non obſtante ducta, filios nunquam ſuſcepit, imò ab vxore ſe ſeparauit, cùm neque in coëundo debito ſatisfaceret.

Non habet tantam ſanationis repugnantiam glandis occluſio, ſeu imperforatio,de qua ſuprà ex Celſo *lib.7.cap.*25.fit enim cum glans præputio detegi non poteſt, quod malum ſcortatoribus familiare eſſe, & difficulter ſanari teſtatur Guillelm. Fabrit. *ſuar. obſ. cent.* 5. *lib.*2.*obſer.*57.& vocatur propriè Phymoſis;fitque interdum ex vlcere in ipſo foramine iam perpeſſo, quod in cauſſa fuerit,vt ipſius Glandis parietes coaluerint, vnde meatus omninò occluſus remanſerit.

Hoc vitium,ſi eò proceſſit,vt vlteriùs curationem non admittat,lethale omninò eſt;quia non ſolùm ſemen,ſed neque vrina poſſet extrà corpus expelli,& paucorum dierum ſpatio ſanguinis vniuerſam maſſam inficeret, & hominem ad interitum traheret;& in hoc caſu clara res eſſet,quia huiuſmodi vir neque contrahere poſſet matrimonium,neque contractum teneret, licet breui ex ſe diſſolui neceſſarium eſſet.

7. Circà Teſtes dubitationem facit eorum ſitus mutatus, nam in aliquibus conſpiciuntur in inguinibus ſitos,cúmque hoc ex caloris imbecillitate omninò procedat, ex conſequenti videretur dicendum, non eſſe ipſos ad prolificum ſemen generandum aptos, neque etiam in coitu ſufficientem vigorem genitali tribuere, vt ad inſtar cæterorum hominum ad coitum vir ſufficiat, vnde videndum eſſet per Canoniſtas, an tales validè matrimonium contrahant, nam ſi ad matrimonium requiritur copula apta ad generandum, Sanchez *de Matrimonio loc. cit.* ſi huiuſmodi Teſtium non naturalis ſitus poteſt ſeminis confectionem, & generationem, vt dictum eſt, impedire, certe hi non poterunt matrimonium validè contrahere. Dicendum tamen ex mea ſententia eſſet, quòd ſi conſtare poſſit huiuſmodi viros ſemen generare, non obſtante ea mutatione ſitus teſticulorum, eſſe aptos ad generationem, & conſequenter non ob ineptitudinem generandi, eſſe à matrimonio repellendos, ſi modò generandi impedimentum eſt cauſſa ſufficiens ad impediendum nè contrahant; & prædicta tantò magis veritatem habebunt, quantò ipſi Teſtes magnitudine aliiſque conditionibus eſſent inſignes;nam contrà eorum exiguitas, mollities, flacciditas, & aliæ id genus conditiones, dubium mirum in modum augebunt, imò certitudinem præbebunt impotentiæ generandi,atque etiam ſi aliæ conditiones concurrant, facient præſumptionem frigiditatis, & impotentiæ coëundi.

Quæ non modò procedere debent in mutatione ſitus eorum, ſed etiam ſi Scroto excipiantur,& naturalem ſitum ſeruent, magnitudine tamen,duritie,ac vigore ſint nullius conſiderationis, tales enim habendi tanquam ſi non adeſſent; cùm ad nihilum apti videantur, & fruſtrà procreati,quia proprio fine,qui eſt ſeminis prolifici generatio, & conſeruatio fruſtrantur, & licet non deſtiterint Medici etiam huius paruitatis teſticulorum curam edocere, oſtendentes qua via,quibuſque mediis magnificari poſſint,Sauonarol.*in Pract. magn.tract.*6. *rubr.*4 *c.*20. Pedemont.*in continuat.Pract.* Meſ. *ſumm.* 3.*part.*4.*ſect.*1,*cap.*2.Io.Hucher.*lib.*1. *de ſteril.rubr.de Teſt.vir.magnit.* tamen certum eſt, curam vniuerſaliter eſſe difficillimam, ac plerumque fruſtratoriam; & ſi protrahatur poſt finem augmentationis corporis;nimirum poſt pubertatem, impoſſibilem, Sauonarol. *vbi ſuprà*,Pedemont.*ibid.* 8.

Cæterùm Teſtium craſſitiem, ſeu magnitudinem, ſi à natura ſit,nullum generandi impedimentum afferre patet, quin potiùs generatrici facultati opitulantur. Ioann. Hucher. *vbi ſuprà*, teſtimonio ſit id,quod Ariſt.*lib.*6.*de Hiſtor. Anim.c.*9. dicebat, quòd Auium Salaciorum Teſtes conſpectiores ſunt, vt Gallinaceorum, & Perdicum, & quòd illi, qui tribus Teſticulis dotantur, Triorchi ob id appellati, libidinis ſunt indomitæ, Montuus *lib.*4. *Anaſceues morb.c.*37.Io.Bened.Sinibald.*Geneanthrop. lib.*3.*tract.*2.*cap.*6. apud quem plura ad hoc videnda ſcitu digna,& ſi libet vide etiam Ioann. Schench.*lib.*4.*Obſer.Tit.deTeſticulis.*At ſi craſſities, & magnitudo Teſtium à morbo ſit, poterit eſſe impotentiæ generandi cauſſa ſufficiens, non eſſet tamen in magna conſideratione habenda,cùm non omninò adimat,ſed tantùm remoretur fœcunditatem,& remedio non careat, niſi quid maius obſtet. 9.

Teſtiū denique carentia nullam dubitationē affert circa generādi impotentiā,nā res in propatulo adeò eſt, vt nihil ſuprà, vnde mirum in modum commotus ſum, quòd ex Canoniſtis Nauarra 10.

Nauarra *lib.4.conſil.Tit. de frigid.& malef.conſil.3.* pronuntiauerit, quendam virum,qui non modò teſtibus carebat,ſed membrum habebat non maius, quàm dimidium digiti auricularis, potuiſſe legitimè contrahere matrimonium, & quod peius eſt, filios generare contrà Medicorum atteſtationem : paſſus enim eſt bonus ille Canoniſta ſe decipi à muliere, quam vir ille in vxorem duxerat, cùm omninò credendum eſſet, mulierem illam filios ex alio viro per fornicationem vel adulterium ſuſcepiſſe (ſi adulterium hoc dici poterat, cum matrimonium contractum cum tali viro eſſet nullum) imponebat enim perfida mulier marito harum rerum omninò inexperto, & ignaro, & credenti filios etiam à viro teſtibus carente generari poſſe, quod ridiculum certè eſt, nam maritus, cum Teſtibus careret, ſemen generare non poterat, neque abſque ſemine filios. Cùm ergo tam euidenter eæ res paterent, multò plus deferre Medicorum ſententiæ debuit Nauarra, quàm propriæ,& vafræ illius mulieris impoſitioni;quod cùm facere recuſauerit,meritò ipſis Medicis ridiculus fiet.

11. Herniæ & ipſæ aliquale impedimentum generandi præbere poſſunt,cuiuſcunque tandem ſpeciei exiſtant;quarum tamen magis ſuſpecta in hoc negotio illa eſt,quæ à ſeroſitate, ſeu aquoſo humore proficiſcitur, Hydroceles dicta, maximè ſi magna, ac diuturna exſtiterit; hæc enim præ aliis genitalia refrigerat, & ſeminis ſpiritus extinguit,quod tamen ex ſe pauci ſpiritus eſſe ſolet, cùm talis morbus totius corporis frigiditatē denotet;cæteræ verò Herniæ non ob hoc refrigerandi vitium fœcunditatem aliquando remorantur, ſed quia interdū in tantam excreſcunt molem,vt virile membrū omninò deliteſcat, Guillelm. Fabrit. *lib.2.Obſ. cent.4.obſ.64.*& tunc etiam coitum impediunt, vnde & generationem : quando verò Herniæ quæcunq; etiam aquoſæ, ad tantam magnitudinem peruenerint, neque citò euacuationem admiſerint, extrà omnē ſpem ſanationis in futurum euadunt,in quo caſu,ſi daretur de impotentia coëundi,fruſtrà expectaretur triennium.

12. Dubitatum porrò eſt de varicibus,vtrum impediant fœcunditatem,necne,cùm Ariſt. *lib.4. Probl.n.*20. quærat, cur gignendi facultas adimatur iis, qui varicibus detinentur? Petrus Aponen.*Conciliator* dictus *in comm.huius Probl.* malè accipiens *Iſchiæ* vocem pro *Iſchiade*, vel ſciatica, reprobat eorum ſententiam, qui eandem vocem pro *Varice* acceperunt,& addit rationem ab experientia deſumptam, quòd nō debeat illa vox, *Iſchias*,accipi pro *Varice*, quia ipſe permultos nouit varicibus detentos, qui tamen fuerunt fœcundiſſimi. Conciliatorem tamen toto cœlo errare docent Iulius Guaſtauin.*in comm. eiuſd.Probl.* & Ludou.Septal.*ibid.* Et non iniuria admiratur Guaſtauin.ipſius Cōciliatoris rationē;cui volēti vocem illam accipi pro Iſchiade obiici poſſit idē,quod ille iis obiicit, qui eam vocem pro *Varice* accipiunt, cùm pateat experientia plures Iſchiadicos & coire, & fœcundos eſſe. Non ergo de Iſchiade intellexit Ariſtoteles,ſed de varicibus,eiuſque problematis rationem cum ipſo Ariſtotele reddūt prænominati Guaſtauinius, & Septalius. Sed dubium eſt, an Ariſtoteles voluerit, problema verificari de varicibus quemcunque locum occupantibus, aut de iis,quæ tantùm crura infeſtant; & prædicti quidem commentatores de crurum tantùm varicibus ipſum locutum eſſe volunt:nam varices huiuſmodi(quæ venæ ſunt craſſo,ac melancholico ſanguine repletæ,ac ab eo dilatatæ)fiunt vt plurimum in coxis,& cruribus,licet & in inguinibus,&Teſtibus aliquādo appareant, & ſi verum eſt, quod Io.Bened. Sinibald.*lib.2.Geneanthrop.c.*12. firmat,nempè quòd varicoſi in Teſtibus ſint ſalaces, quod partim contrariatur problemati Ariſtotelico, non niſi de varicibus coxarum, & Tibiarum problema poteſt intelligi; quod tamen neque ſemper veritatem habere, neque realiter poſſe hominem reddere omninò infœcundum crediderim,ſed remorari tantùm potiùs credā huiuſmodi varices fœcunditatem.Imò cùm varices non tantùm ex melancholico,aut pituitoſo ſanguine, ſed etiam ex laudabili & craſſiori fiant, Auic.*lib.3.Fen.*22.*tract.*1.*c.*15.putandum eſt, problema non in omnibus indifferenter verificari,ſed in iis tantùm,quæ fiunt à ſanguine melancholico,vel phlegmatico,melancholico,inquam,ex admixtione melancholię naturalis;nam ſi fiant varices à ſanguine melancholico per ſuperaſſationem,conciliando genitalibus maiorem calorem, potiùs coadiuuabunt, quam remorentur fœcunditatem.

Impotentiam præterea generandi ex ſectione 13.
venarum, & Arteriarum poſt Aures iā hic recenſendam,certum eſt,ſi Hippocrati credimus prouenire,& de ea iā in ſuperioribus mentionē habui, vbi non omninò Hippocratis ſententiā reſpondere experientiæ ex doctorū hominum atteſtatione demonſtraui.Illud hic addi poteſt, talem ſectionem poſſe in homine alias de impotentia generandi,ſeu ſterilitate ſuſpecto, facere aliquam eius impotentiæ pręſumptionem, & fortè vbi aliæ coniecturæ adeſſent,concurreret etiam hæc ſectio ad faciendam præſumptionem impotentiæ coëundi: ſed circa hoc punctum ſufficiant ea,quæ non modò in ſuperioribus attuli,ſed etiam *lib.3.q.1.num.*16.

Non leuem porrò dubitationem circa ca- 14.
runculas meatum vrinarium obſidentes, aliquando excitatam ſcimus, an nimirum generandi impotentiam faciant;certum enim eſt,eas ſeminis eiaculationem,imò & vrinæ retardare, obſtaculum facientibus ipſis carūculis,quod ſi veritatem habet,vt abſque dubio habet, cōſequens eſt,ſemē virile refrigerari,gignitiuis ſpiritibus momento euaneſcentibus, vnde certam ſterilitatem emanare neceſſe eſt, cuius rei infallibile ſignum eſt, quòd vrina ipſa,quæ multò tenuior materia eſt,quàm ſemen, non liberè redditur in iis, qui huiuſmodi carunculis moleſtantur,ſed difficulter excernitur,& non eiaculatur,ſed guttatim magna ex parte effluit,ac diſtillat, aut in vnam, vel in alteram partem diuaricatur, vel in duas partes finditur, Amat. Luſit,*curat.med. cent.4. Curat.*19. & aliquando cum tanto conatu redditur, vt etiam egerendi cupiditatem inter meiendum excitet, ani muſculo, qui ſphincter dicitur, in illo conatu concurrente ad vrinam exprimendam; quæ ſymptomata multò magis ſe prodere poſſunt

in

in emiſſione ſeminis, cuius materia, vt dixi, multò craſſior eſt, quàm vrina, quæ ſua tenuitate,& acrimonia faciliùs ſibi parare viam poteſt. Itaque hoc impedimentum ſemper facere deberet præſumptionem ſterilitatis, cùm ſit patens,& reale, & quod magis vrget, non facilè amouibile, vt vnanimiter omnes Practici docent, Ambroſ. Paræus *ſua Chirurg. lib. 18. cap. 22.* Gabr. Fallopp. *Tom. 3. ſuorum oper. lib. de Tumor. Præternat. tractat. 1. cap. 33.* Alphonſus Ferrus *libell. de Carunc. cap. 6.* Petr. Foreſt. *lib. 25. Obſ. 10.* Veritas tamen eſt,quòd huiuſmodi caruncula, licet difficulter curentur, & licet inſuper earum curatio periculoſa iudicetur. Guillelm. Fabr. *Obſ. libro ſecundo cent. 4. Obſ. 54.* & interim vrinam, & ſpermatis eiaculationem remorentur, tamen, niſi omninò, aut magna ex parte meatum vrinarium obſtruant, & iam calloſæ, ac duræ euaſerint, ita vt omnem curam reſpuant, ſanari poſſunt iuxta tradita à præcitatis Auctoribus, qui diligenter earum curationem ſunt proſecuti, cum præſeruatione à recidiua poſt earum ſanationem; quibus addendus Petrus Pigræus *ſua Chirurgia libro 8. cap. 9.* ita vt non ſint iudicandæ abſque remedio, vt dixit etiam Rota *in vna Bononien. fideicommiſſi de Buccaferreis, vigeſimo-quarto Maij 1655. coram R.P.D. Zarate.* Imò tametſi id genus caruncula non ſanentur, dummodò ad prædictum exceſſum non peruenerint, non omninò impediunt generationem: nam præter experientias eorum, qui ab illis curati filios procrearunt, & de quibus etiam ex Petro Foreſto mentionem habet Rota *in proximè allegata deciſione*, noui ego ipſe virum his carunculis per triginta annos, & vltra moleſtatum, & abſque vlla cura morbum prætereuntem, qui fœcundiſſimus fuit, licet indeſinenter in vrina emittenda non parum angeretur, genuit tamen ſemper fœmellas; vnde generaliter firmandum, carunculas neque coitum vnquam, neque generationem ſemper impedire.

15. Denique inter impedimenta generandi tam in viris, quàm in Mulieribus recenſetur nimia Corporis pinguedo; nam Auicenna, *libro quarto, Fen. ſeptima tractat. quarto capite quinto*, inter incommoda prouenientia à nimia pinguedine connumerat ſterilitatem, quæ quidem fit in ipſis ob ſeminis exuperantem humiditatem, & ſpirituum paupertatem, vt ille docet, ſed inſuper non generant, quia coitu vti non poſſunt, cùm prohibeantur ob nimiam Abdominis extuberantiam à carnali coniunctione, &, vt aliàs dixi, occultatur in viris genitale membrum, & in mulieribus vuluæ orificium externum, neque poſſunt viri peruenire ad requiſitam intromiſſionem in ipſum vterum, quod multò magis difficile redditur, vbi vterque tam vir, inquam, quàm mulier tumentem pinguedine ventrem habeant. Sed paucula hæc de hoc impedimento ſufficiant; nam & aliàs de eodem verba feci.

SVMMARIVM.

1. *Pueri, & Puellæ etiam ſi ſint apti ad coitum, non ſunt apti ad generationem.*
2. *Ad Matrimonij validitatem vtrum requiratur potentia generandi.*
3. *Decrepitus potens ad coëundum, eſt potens ad generandum.*
4. *Mulier, quantumuis, vt aliqui opinantur, proprio ſemine non concurreret ad generationem, deberet tamen concurrere ſanguine menſtruo.*
5. *Impotentia generandi in mulieribus fit cùm per ætatem menſtrua fluere deſinunt.*
6. *Impotentia generandi aliquando in mulieribus euenit ob corporis inſignem refrigerationem.*
7. *Mulieres in coitu deficientes ſterilitati obnoxiæ.*
8. *Morbi nonnulli mulieres infœcundas facientes.*
9. *Pinguedo excedens mulieres ſteriles efficit.*

De impedimentis generandi ex parte mulieris.

QVÆSTIO VII.

Multò numeroſiores cauſſæ ſunt impedientes generationem ex parte Mulieris, quàm impedientes eandem ex parte viri, ita vt ſi de ſingulis ſermo eſſet inſtituendus, maximum volumen hoc ſolùm argumentum ſibi vindicaret: nam ſunt propemodùm infinitæ, vt aliàs dixi. At neque ad rem noſtram faceret de ſingulis peculiariter conſiderare, vnde de iis tantùm loquar, quæ apparentes ſunt, quæque aut ſumma cum difficultate, aut nullo modo remoueri poſſunt; hæ namque ad rem Iureconſultorum tantùm pertinere videntur, cùm occaſio dubitandi apud ipſos incidit, an mulier poſſit generare, necne, quod dubium non minimis ex cauſſis excitari poteſt. Præteritis ergo impedimentis generandi, quæ proueniunt ex impedimentis copulæ carnalis, de quibus iam locutus ſum, *Quæſtione prima, & ſequentibus*, & quæ omnia abſque dubio multò magis vrgent, videamus primò de impedimentis generandi ob ætatem, quæ vel minor, vel maior eſt, quàm ad generationem requiratur, & de vtraque affluenter egi, *libro tertio Titulo primo, quæſtione ſecunda*, ad quam Lectorem remitto. Hic tantummodò addam, maximoperè facere ad multorum dubiorum reſolutionem diſtinctionem impotentiæ coëundi, ab impotentia generandi, vtramque enim confundere non ſolùm Canoniſtas obſeruaui, ſed quod intolerabilius eſt, etiam Medicos nonnullos errore inexpiabili: & ego quidem cum Canoniſtarum decreta reuoluo, illos in ea re diſtinctiùs procedere optauerim, nam videntur mihi ſupponere, quòd quandocunque mulier apta eſt ad coëundum, apta inſimul ſit ad generandum, quod non eſt verum, quia vt in viris euenit, aliqui, vt Eunuchi, apti ſunt ad coëundum, non tamen apti ſunt ad generandū ob ſeminis aut abſentiam, aut imperfectionē; eodē quoque pacto in Puellis fieri ſolet, vt antè pubertatem, vel in tempore, quod eſt pubertati proximum, ſint quidem aptæ ad coitum, non 1.

autem ad generationem, quia adhuc intra ſe non generant ſemen,cuius rei ſignum eſt,quod adhuc non menſtruantur, nam menſtrua, & ſemen vno eodemque tempore apparent, vt aliàs dixi, quanquam contrarium adſtruerim *lib.4. Tit.2. q.4. n.9.* firmans antè ſemen quàm menſtrua generari,ſed,vt ibi addidi,id non modò per modicum tempus antè fieri dicendum, ſed etiam tunc temporis non generari ſaltem vt plurimum verum,ac perfectum ſemen;licet autem in Pueris, ac Puellis poſſit dici valere matrimonium, quia tametſi de præſenti non ſint apti ad generandum,habent tamen proximam diſpoſitionem & aptitudinem, tamen conducibilius iudicauerim determinare, an ad
2. Matrimonij validitatem præter coëundi potentiam requiratur etiam potentia generandi, nam ſi requiratur, vt percurrit Sanchez *de Matrimonio lib. 2. diſput. 21. num.5.* certè non videretur,tàm liberè decidendum, quod Puer, aut Puella potens ad coëundum poſſit contrahere Matrimonium,quaſi ſola coëundi potentia ſufficiat, cùm tamen non poſſit Puer, aut Puella non apti ad generandum, matrimonium conſummare, ſi ad Matrimonij conſummationem requiritur copula apta ad generandum, Sanchez *vbi proximè.* Si ergo Puer, aut Puella potens ad coëundum, & non ad generandum, non poteſt conſummare Matrimonium,fruſtrà ad illud conſummandum coniunguntur;idcircò enim requiritur in conſummatione Matrimonij potentia ad generandum, quia per generationem,quæ ex miſcella vtriuſque ſeminis in vnum ſuccedit,vir,& vxor efficiuntur vna caro,iuxta illud Geneſ. *cap.2. verſic.24. Et erunt duo in carne vna:*nam quid illud eſt,virum,& vxorem effici vnam carnem?num ſimplex vtriuſque coniunctio per membra generationis?nequaquam, nam fruſtratoria eſt hæc coniunctio, niſi ex ea ſequi poſſit generatio, aut ſemina vtrinque deciſa non commiſceantur ad concipiendum fœtum; ſi enim aliter res ſe haberet, iam Eunuchi,& quicunque concumbere poſſunt,etiam ſi ſemen non emittant, poſſent licitè contrahere matrimonium, quia per ſimplicem copulam carnalem conſequerentur Matrimonij finem, vna caro effecti; ſed hoc à veritate eſt alienum,vbi ergo ex coïtu nulla eſt ſpes generationis ex eo,quòd ſemina coniugum ſimul non concurrant, neque vniantur, cùm adhuc intra corpus non ſint producta, non poſſunt vir, & vxor effici vna caro, & ſic non poſſunt Matrimonium conſummare. Ex quibus deducamus, Matrimonium inter coniuges, qui per teneriorem ætatem intra ſe adhuc ſemen non generant, non poſſe dici conſummatum,quouſque ſemen generent;niſi huic difficultati obſtaret, quòd impotentia hæc ſeminandi non naturalis, neque extra ſpem eſt,ſed temporanea,& facilè procedente ætate ſuperabilis. Interim non valeret contra prædicta obiectio, quæ fieri poſſet de Matrimonio inter Decrepitos, quia quandocunque Decrepitus contrahit matrimonium non præſumitur potens ad generandum, nam
3. quotieſcunque Decrepitus eſt potens ad coëundum, poteſt præſumi potens ad generandum,cùm ex Ariſtotelis auctoritate,& ex quotidiana experientia habeamus, virum in quacunque ætate generare poſſe,dum poſſit coire, & ſemen emittere;quæ tamen limitatione indiget. Nec quemquam deterreat id, quod dixi, nimirum tam in Mare,quàm in fœmina requiri ſeminis intra ſe generationem, ſi ex eorum copula ſequi debeat generatio, ſi fortè quis ex propria hæreſi,vel ex Ariſtotelis,& ſequacium auctoritate perſuaſus,vt Nauarra *lib.4.conſ. Tit. de frig.& malef. conſ.3.* & plures Canoniſtarum, velit,ſemen fœmineum non concurrere ad generationem (nam ſunt qui eam opinionem mordicùs tuentur, præſertim ij, qui parùm in Medicina, ac præſertim in re Anatomica verſati ſunt, nè ſenſibus quidem acquieſcentes) quoniam dato etiam, quòd vllam veritatem eorum opinio haberet,nempe quòd ſemen fœmineum non requiratur ad generationem, tamen vbi non eſſet neceſſe, Puellam in copula carnali concurrere proprio ſemine ad generationem (vt ex neceſſitate Naturæ eſt neceſſarium)neceſſarium eſſet, vt concurreret ſanguine menſtruo; at verò antè menſtruorum pro- 4.
ductionem Puellæ ad coïtum quidem aptæ ſunt, non ad generationem, cum ad coitum duodecimo anno,& fortè vndecimo ſint aptiſſimæ, ad concipiendum autem non niſi à decimoquinto ad quadrageſimum, Aët. & Soran. *ſerm.16.cap.7. Amat. Luſit. cent.6.cur.48.* Quia non antè hoc tempus vt plurimum menſtruantur,vt ſæpè aliàs dixi;vndè cùm ſponſi per copulam carnalem effici debeant vna caro, vt matrimonium dicatur conſummatum, idque fiat concurſu ſeminis ex parte vtriuſque, aut ſi mauis, ex concurſu ſeminis virilis, & ſanguinis menſtrui ſecundùm horum opinionem, iam patet, non poſſe Puellam antequam menſtrua ſit experta, neque item Puer antequam ſemen ferat,matrimonium conſummare, etiãſi coitu coniungantur, & ſic, niſi quid, vt dixi operetur proxima diſpoſitio ad generandum ex vtraque parte, non dicetur matrimonium vnquam conſummatum,niſi Puer ſeminet; & Puella aut ſeminet ſimul, aut menſtrua experiatur. Hæc ego Canoniſtis diſcutienda propono, nec quicquam, niſi quod ex arte mihi certò innoteſcit,determinare ambigo,ſed ipſis omnia ex Canonum decretis reſoluenda relinquo.

Quoad ætatem maiorem reſpectu potentiæ 5.
generandi, omiſſis miraculoſis quibuſdam enarrationibus, quibus nonnulli mirum in modum capiuntur, & inuiolabilem fidem habent, firmis remanentibus iis omnibus, quæ aliàs in medium adduxi, quoad mulieres illud tantùm repetere hic non deſiſtam, eam impotentiam non ſolùm præſumptiuè,ſed omni proculdubio, & abſque vlla hæſitantia illis aduenire poſt menſtruorum ceſſationem per ætatem maiorem factam,quæ plurimum quinto ſuprà quadrageſimum, vel ad ſummum quinquageſimo anno euenit, ita vt, ceſſantibus per ætatem maiorem menſtruis, mulier naturaliter concipere non poſſit, ſed tantùm ex miraculo,vt de Sarra, & Eliſabetha factum in Sacris enarratur. Quòd ſi aliquæ etiam in quinquageſimo, & vltrà conceperint, oportuit illas etiam tunc temporis menſtrua pati,

ſi ſecundùm Naturæ ordinem id factum eſt; nam in aliquibus menſtrua vltrà quinquageſimum prorogari conſtat, & annoſiores matronas menſtruari, & concipere, ego quoque obſeruaui; iam verò nobilem matronam tractaui, quæ vix duodecimo anno ætatis ſuæ aduentante affluenter menſtruari cœpit, & ſecundo ſuprà quinquageſimo adhuc menſtruabatur, licet Marito iuncta non conciperet; ſed hæc per anteactos annos, quinto poſt quadrageſimum, ſi rectè teneo, adeò vehementi menſtruorum fluxu moleſtata fuit, vt interdum ſpatio vigintiquatuor horarum pluſquàm libras decem ſanguinis ſpumoſi eiecerit, ex qua euacuatione factum eſt, vt Animi defectione, & pulſus abſciſſione prehenderetur, ac tota frigida relinqueretur, nec niſi poſt plures dies ad priſtinum vigorem rediret: ſed cum poſt hæc non adeò affluenter purgaretur, ſenſim menſtrua ſecundo poſt quinquageſimum anno diſparuere.

6. Iam verò eædem cauſſæ facientes impedimentum generationis in viris ob corporis inſignem refrigerationem, vt immodicæ omnes euacuationes Arte, vel ſponte procuratæ, vel etiam ex accidenti, vt quæ ex vulneribus magnis euenire ſolent, faciunt etiam impedimentum generandi in mulieribus; niſi illud obſtet, quòd mulieres ſunt ſanguinis feraciſſimæ, licet frigidiuſculus ſit, qui ad vterum per ſingulos menſes demandatur, vnde poteſt illum aliqua ex parte excalfacere, & ſic impedimentum aliàs proueniens ab immoderata aliqua euacuatione, aliquo pacto minuere, & hanc fortè ob cauſſam nulla ab aliquibus mentio facta eſt de ſectione venarum poſt Aures in fœminis, vel fortè quia in iis multò minùs, quàm in viris hæc experientia reſpondet, nam & in ipſis vitis irritam vt plurimum fieri in ſuperioribus iam contrariis experientiis confirmaui. Sed neque varices in fœminis, vt in viris vllum impedimentum conceptioni afferunt, cùm etiam de raró in ipſis obſeruentur, vt Practici teſtantur, neque item caruncula in pudendo muliebri vllam ſuſpicionem afferre poſſunt impedimenti in concipiendo, nam in collo tantùm ipſius vteri fiunt, quo in loco aliqualem tantùm dolorem in coëundo præbere poſſunt, impedire autem conceptionem nequaquam: licet Ioubertus apud Schench. *libro quarto Obſer. titulo de vtero*, obſeruauerit cauſſam ſterilitatis in quadam muliere tuberculum fuiſſe Piſi magnitudine vteri collum interiùs obſidens, ſed hic morbus alteriùs naturæ certè erat à caruncula, de quibus ſermo eſt.

7. Sed hac occaſione de dolore in coëundo moleſtante arrepta, prætereundum ſicco pede non eſt id, quod nonnullis fœminis inter coëundum accidit, nempè quòd abſque vlla cauſſa manifeſta impensè dolent, quin etiam animo deficiunt, & in ſyncopem labuntur, de quibus Priſcian. *in Harmonia Gynec. capite decimonono, numero ſecundo*. qualem caſum habemus apud Hippocratem *libro quinto, Epidem. text. vigeſimoquinto*, ſimilemque apud Marcellum Donat. *libro quarto, de Hiſtoria Med. mirab. capite decimoſeptimo*, Inſuperque alium ſimilem ego ipſe offendi, quem cum prædictis retuli aliàs *libro ſeptimo Titulo tertio, Quæſtione quinta, numero ſeptimo*; has non concipere; & mulier illa Lariſſæa Dyſeridis ancilla, & Angela, quam ego noui, atteſtari poſſunt; de illa enim Hippocrates refert, *Neque concepit vnquam*: hanc ſcimus nos ſterilem perpetuò fuiſſe, idemque contigiſſet duabus illis fœminis, de quibus Franciſcus Valleſc. *in commen. prædict. text. Hippocratis*, ſi Venere vſæ fuiſſent: habebat enim vtraque eandem ſterilitatis cauſſam, quam habuit Dyſeridis ancilla, nempè lapidem in vtero coagmentatum, vt eius lapidis eiectione ab vtero notum fecerunt: in reliquis autem cenſendum eſt, tam magnum, ac inſigne ſymptoma magnam ſubeſſe cauſſam præſupponere præternaturalem in ipſis genitalibus mulierum facilè conceptionem omni ex parte impedimentem.

Sunt porrò ex morbis mulierum aliqui ex iam commemoratis coïtum impedientibus, qui non ad eam magnitudinem deueniunt, vt coitum hactenùs impediant, cùm tamen omninò impediant conceptionem, ac ſteriles mulieres efficiant: huiuſmodi ſunt Tumores aliqui incipientes, atque ipſum vteri corpus obſidentes; vlcera non adhuc in malignam naturam degenerantia, nec magnitudine excedentia, fluores materierum albarum, qui ab ipſa vteri facultate imbecilla reddita procedunt, ipſius vteri Paralyſis, & id genus alij, qui omnes etiam ſi non certum impedimentum conceptioni præbere poſſint, ſemper tamen maximam facerent præſumptionem ſterilitatis: cui etiam parem faceret vteri deſcenſus, etiam ſi facilè ad locum ſuum remearet, ſed eadem poſtea facilitate, ac minima quaque ex cauſa relaberetur, tunc enim ob nimiam exuperantem vteri ipſius humiditatem, & lubricitatem, eiuſque ligamentorum relaxationem, & imbecillitatem, neque conceptio ſperari poſſet, neque ſi vllo modo ſequeretur, portari ad multùm tempus fœtus poſſet, quin excideret iuxta id, quod ſcriptum reliquit Hippocrates *libro quinto, Aphoriſmo quadrageſimoquinto*, vbi mulieres quæ ſecundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta abortiunt, vteri acetabula plena mucoris habere docet, quæ non poſſunt præ pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur. Quod multò faciliùs accideret in caſu propoſito, vbi non vteri acetabula tantùm, ſed ipſum vteri corpus mucore, & humiditate nimia refertum reperitur. Illud tamen verum eſt, non eſſe tale impedimentum ſine remedio, nam validis remediis ad ipſum vterum exſiccandum, ac roborandum anteà adhibitis, ſuo loco deinceps retinetur peſſariis quibuſdam, de quibus iam mentionem habui. 8.

Non minorem, ſed fortè certiorem ſterilitatis, & impotentiæ concipiendi cauſſam haberent mulieres, ſi nimia pinguedine exuberarent; nam apertis verbis *citato lib. quinto* 9.

Aphor. Hippocrates, *Aphoriſmo quadrageſimoſexto* docuit, Mulieres præter naturam craſſas non concipere; reddens eius rei rationem. Et *lib. de Nat. muliebr. numero decimonono*, *Si craſſefacta*, inquit, *fuerit mulier præter naturam non concipit ventre.* Et hoc non tantùm ob id, quod difficulter ob ventris extuberantiam virum admittere poteſt, ſed etiam quia dato quòd virum admittat, ſuperfluens humiditas, & venarum anguſtia, & vaſorum omnium à pinguedine compreſſio, non permittant illam vtero concipere, & idcircò vniuerſaliter loquendo, Mulieres pingues conceptioni minùs habiles, quàm cæteræ, vt vnanimiter cum Hippocrate Medici omnes docent. Igitur vbi caſus detur, in quo ambigatur, an mulier potuerit concipere, necne, craſſities præter naturam ſemper faciet maximam præſumptionem pro parte negatiua.

LIBRI

LIBRI NONI TITVLVS QVARTVS,

DE RESIGNATIONE BENEFICIORVM.

QVÆSTIO Vnic.

SVMMARIVM.

1 *Cauſſæ, ob quas Ordinarij poſſunt admittere reſignationem beneficij, de quibus Medicus poteſt conſiderare.*
2 *Senex quis dici debeat ad effectum, vt reſignatio poſſit admitti.*
3 *Decrepitas quando incipiat.*
4 *Non omnes eodem numero annorum poſſunt dici Decrepiti.*
5 *Iudex in nullo caſu poteſt ad libitum arbitrari.*
6 *Pro Decrepito ad effectum reſignandi beneficium, quis declarari poſſit.*
7 *Poſt ſeptuageſimum annum non intrat Iudicis arbitrium, an quis Decrepitus dicendus ſit.*
8 *Valetudinarij qui dicantur.*
9 *Valetudinarius ad effectum reſignandi beneficium quis dicatur.*
10 *Tam infirmitas, quàm valetudo ad effectum reſignandi debet eſſe perpetua*
11 *Infirmus, & corpore impeditus differunt.*
12 *Lepra, & Pſora pro vna eodemque infirmitate ſumi poſſunt.*
13 *Lepra mundiſſima in Sacro textu Leuitici quænam fuerit.*
14 *Peculiare Lepræ veræ ſignum eſt, vt caput etiam, & faciem defædet.*
15 *Paralytici, qui vnicam partem paralyticatam habent, an habeant iuſtam cauſſam renuntiandi.*
16 *Apoplecticus quando habeat iuſtam cauſſam reſignandi.*
17 *Epilepticus quando poſſit reſignare, item & vertiginoſus.*
18 *Morbo Gallico detenti quando reſignare poſſunt.*
19 *Manuum tremor, & Chiragra, non ſunt idem morbus.*
20 *Non modò cæcitas perfecta, ſed alij etiam leuiores oculorum morbi ſunt iuſta cauſſa reſignandi.*
21 *Claudi qui ſint irregulares, qui non.*
22 *Gibboſi omnes an ſint irregulares.*
23 *Hernioſus repellebatur antiquitus ab adminiſtratione in templo, & quid de præſenti.*

CVM olim in reſignationibus beneficiorum coram Ordinariis extrà Romanam Curiam factis, aliquando fraudes interuenirent (fiebant enim pro cuiuſque arbitrio, nulliſque, vel certè leuibus de cauſſis, & temerè admittebantur) Pius Quintus Sanctiſſimæ memoriæ peculiari conſtitutione incipiente, *Quanta Eccleſiæ Dei*, &c. ſanciuit, nè Ordinarij reſignationes huiuſmodi admitterent abſque aliqua ex inibi enumeratis cauſſis, inter quas nonnullæ recenſentur, de quarum
valore Medicus iudicium ſuum interponere 1.
poteſt, nimirum ſenium, valetudinem, corporis impedimentum, aut vitium. De his ergo aliquid in medium afferre non pigebit, cùm nonnulla occurrere poſſint, quæ in ea re dubium excitare valeat, ex Medica officina diſcutiendum.

Flamin. Pariſ. *de Reſignatione Beneficiorum, lib. 5. Quæſt. 6.* has cauſſas proſecutus quidem eſt, quæ tamen à nobis peculiarem animaduerſionem expoſcunt.

Primò ergo de ſenectute loquamur, circa quam ponderandum, Pontificem non inducere pro legitima cauſſa admittendi reſignationem ſimplicem ſenectutem, ſed ſenectutem decrepitam, vt per ea verba, *Qui aut ſenio confecti:* ſatis ſuam mentem patefacit, vnde videbatur incaſſum dubitari, quis ad hunc effectum reſignandi dici debeat ſenex? quia, licet aliàs Iu-
dicis arbitrio relinquatur, quis dicatur ſenex, 2.
& præcipuè ad hunc effectum; vt per Pariſium *loc. cit. num. 7.* & iure, quia ætates non numero annorum, ſed viribus menſurantur, vt millies dictum eſt: Galen. *lib. 6. de San. tuend. cap. 2.*
tamen vbi de Decrepitate agatur, quæ ſexage- 3.
ſimoquinto, aut ſeptuageſimo anno ſuum initium habet, non debet intrare Iudicis arbitrium, cùm neque poſt ſexageſimum relinquatur Iudicis arbitrio decidendum, quis dicatur ſenex; Abb. *in c. Quoniam frequenter, numero* 18. Quia poſt prædictum terminum communiter Ætas pro deplorata habetur: Cardan. *lib. 2. contron. Medic. tract. 5. contr.* 10. Tamen hoc non obſtante certum eſt, non poſſe omnes vno, eo-
demque annorum numero dici Decrepitos, 4.
cùm neque omnes eodem annorum numero poſſint dici ſenes, nam & Senes, & Decrepiti ex virium conſtantia, aut imbecillitate dicuntur, quæ non in quibuſlibet perſonis pariter vigent, aut deficiunt, & idcircò id ipſum Iudicis arbitrium requirit, niſi vir adeò ſit effætis viribus, vt abſque alia ponderatione ſe talem eſſe prodat, vt illi adaptari poſſit hæc conditio, quòd ſit ſenio confectus, vt Pontificis conſtitutio requirit, ad hoc vt ex iuſta cauſſa reſignare quis poſſit.

Quòd ſi aliquando Iudicis arbitrium requi- 5.
ratur, certum eſt, quòd Iudex neque in hoc,

neque

neque in alio quocunque caſu indifferenter, & ad libitum arbitrari debet, cùm ſemper neceſſe ſit, eius arbitrium aliunde regulari, ſiue plenum ſit (nam & hoc à dolo alienum eſſe oportet) ſiue regulatum, in quo Iudex Animi ſui ſenſum iure, ratione, & æquitate debet per ſententiam patefacere; Menoch. *de Arbitrar. Iud. lib.* 1. *quæſtione* 6. *per totam.* Inſpicere ergo debet Iudex in hoc caſu vna ex parte reſignantis robur, alia verò ex parte munerum qualitatem, ad quæ Reſignans obliga-
6. tur, & tunc ſuum arbitrium interponere. Itaque pro Decrepito ad hunc effectum declarari poteſt vir in ſexageſimoquinto anno, ſi quotidie celebrare debeat, ſi adeſſe aſſiduè in choro,& ſic de ſingulis; Contra ſi ſemel in menſe, aut etiam ſingulis hebdomadis celebrare tantum, abſque alio onere, teneretur eiuſdem ætatis homo, nequaquam pro Decrepito acceptabitur, neque idcircò eius reſignatio erit admittenda, etiam ſi fortè velimus, locum habere opinionem Menoch. *vbi ſuprà libro* 2. *caſ.* 59. *num.* 2. volentis, non intrare Iudicis
7. arbitrium ad decidendum, an quis Decrepitus dicendus ſit poſt ſeptuageſimum annum, quia difficile eſt in ea ætate ſeruari ſufficienter vires ad ſatisfaciendum obligationibus quibuſcunque etiam leuioribus.

Quoad ſecundam cauſam, ob quam Ordinarius poteſt admittere beneficij reſignationem, quæ eſt valetudo, videndum quiſnam hîc pro valetudinario ſit intelligendus. Pariſ. *loco cit. num.* 9. cum Innocentio, Ioan. Andr. & Abb. videtur confundere valetudinarium cum infirmo, cùm in rei veritate valetudinarius ab infirmo differat, vnde nequaquam acceptanda eſt valetudinarij definitio ab ipſis tradita, quam ego aliàs reprobaui *lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 15. *n.* 13. vbi etiam quis verè ſit valetudinarius demonſtraui, reſpuens ſimul opinionem Mercurial. *lib.* 4. *de Art. Gymn. cap.* 8. volentis valetudinarios eſſe ipſos infirmos cum à morbo ſe recolligunt, ita vt valetudinarios cum conualeſcentibus confundat; Dicebam ergo, valetudina-
8. rios dici qui propter corporis imbecillitatem facilè, & frequēter, ac minima ex cauſa ægrotant, quæ imbecillitas vel à Natura eſſe poteſt, vel ab accidenti, & eſt vel totius, vel alicuius partis maximè principis, vt exempli gratia, ſi quis habeat caput debile, vnde ex minima mora ſub Sole, ex ventorum flatibus, ex leui inedia, ex interrupto ſomno conſueto, & id genus aliis leuioribus ex cauſis capitis dolore nō aſpernabili moleſtetur, talis, inquā, Valetudi-
9. narij nomen meretur. Itaque in hoc caſu valetudinarius ille iudicabitur, qui ex ipſa ſatisfactione ſui muneris facilè, ac frequenter ægrotare poteſt, vt ſi propter eandem capitis debilitatem ex aſſidua præſentia in Choro, ex quotidiana Miſſæ celebratione, ex ipſa diuinorum recitatione, aut alia ſimili ex cauſa dolore capitis prehendatur, qui illum obligationi ſuæ integrè ſatisfacere non permittat. Iure ergo huiuſmodi viri renunciationem tanquam valetudinarij Ordinarius admittere poterit.

10. Sed notandum, quòd quomodocunque accipiatur nomen Valetudinarij, nimirum vel pro ipſo infirmo, vel pro conualeſcente, vel pro eo, qui facile ægrotare paratus eſt, ſemper debet infirmitas, & conualeſcentia, & valetudo eſſe perpetua, & abſque ſpe ſanationis, vel meliorationis ipſius ſtatus valetudinarij; nam vbi ſpes adſit ſanationis, vel meliorationis huiuſmodi, vnde breui poſſit valetudinarius redire ad ſua munia obeunda, irrita euaderet renunciatio, & ab Ordinario nequaquam admittenda, niſi iuſtus adeſſet timor, quod ex ipſa exercitatione munerum beneficij, morbus, aut valetudo repullularet, vt, exempli gratia, ſi beneficiatus chronicis febriculis, ac naturalium viſcerum obſtructionibus laboraſſet, & ex aſſidua præſentia in Choro timeretur reincidentia in morbum, & malam valetudinem, ex qua in Chachexiam, vel in Hydropem labi poſſet; tunc enim etiamſi præſentes febriculæ, & obſtructiones ſanabiles eſſent, ex periculo tamen reincidentiæ, & maioris morbi, haberet iuſtam cauſam renunciandi, & Ordinarius abſque vlla hæſitantia poſſet renunciationem admittere.

Ad valetudinem ſequitur corporis impedimentum, aut vitium: Pariſius *loco cit. à n.* 16. *ad plures ſeqq.* dum decidere vult, quiſnam dicatur corpore impeditus, aut vitiatus, non ſatis ſe explicat, & cum per exempla quædam rem declarare ſatagit, non videtur metam attingere; quoad corporis enim impedimentum ſatis patet, omnem morbum habere ſecum aliquod corporis impedimentum, imò plerique morbi ſunt, qui multò maius impedimentum corpori præbent, quàm nonnulli ibi pro exemplo ab ipſo adducti, vnde non videtur diſtinguere inter hominem corpore impeditum, & morboſum, ac ſatis fuiſſet illi hoc modo determinare, corpore impeditum intelligi Hominem morbo ita detentum, vt impediatur ſui beneficij obligationibus ſatisfacere. Dicendum ergo videtur, Pontificem in conſti- 11.
tutione ſua diſtinguere inter infirmum, & corpore impeditum in hoc, quòd infirmus ſit, qui ob aliquem morbum eſt impeditus: corpore autem impeditus eſt, qui ob alicuius, vel aliquorum membrorum malam conſtitutionem non poteſt ſatisfacere obligationi ſibi à beneficio iniunctæ, vt, exempli gratia, inſigniter claudicans, alterutrum, aut vtrumque brachium contortum habens, manu mutilatus, & id genus alij membrorum defectus, quorum exempla affert ipſe Pariſius, cum de corpore vitiatis verba facit, diſtinguens eos ab iis, qui corpore ſunt impediti, inter quos enumerans Leproſos, Pſora obſeſſos, Apoplecticos, Epilepticos, Lunaticos, alioſque; non videtur ex ratione id facere, cùm tales infirmi potiùs dici debeant, non corpore impediti; vnde ex mea ſententia ſicuti diſtinguendum eſt inter infirmos, quos Pariſius corpore impeditos eſſe dicit, & eos, qui verè ſunt corpore impediti, ſic corpore impediti, & corpore vitiati inter ſe non diſtinguendi. Sunt ergo cauſæ legitimæ renunciandi beneficium, de quibus Medicus quoque conſiderare poteſt, iam prænominatæ, quas cùm Pariſius dilucidare vellet, vſus eſt quibuſdam exemplis, quæ, vt mihi videtur, minùs ad rem faciunt, de iis tamen aliquid adiicere operæpretium duco,

cùm

cùm non leuem aliquando dubitationem exci-tare poſſint.

Et primò quoad Lepram, & Pſoram, qua-
12. rum exempla ille in medium profert inter eos, quos dici putat corpore impeditos, adno-tandum, vtramque infirmitatem pro vna, eadémque ſumi poſſe, cùm parùm diffe-rant, & licet Pſora ſit aliquantò leuior, quàm Lepra, tamen quia facilè in Lepram abit, non minùs quàm ipſa Lepra iuſta cauſa euadit re-nuntiandi beneficium. Non eſt tamen æqua-liter iuſta cauſa quædam Lepræ ſpecies, quam facet textus Leuitici c.13. Lepram mundiſſimã
13. appellat, & de qua Valleſ. in lib. de ſacr. Philoſ. cap. 8. quia licet hæc Lepræ nomen ſortiatur, tamen & benignitate humorum, & curatio-nis facilitate cæteras ſpecies longè exuperat. Sed non abſque multa admiratione ſacrum textum percurrere mihi licuit, qui narrans, quomodò hæc Lepra hominem, inficiat dice-bat: *Sin autem effloruerit diſcurrens Lepra in cute, & operuerit omnem carnem à capite vſque ad pedes, quicquid ſub aſpectum oculorum cadit, conſiderabit eam Sacerdos, & teneri Lepra mun-diſſimã iudicabit, & idcircò Homo mundus erit.* Quomodò enim, inquam, in tanta humorum colluuie dicemus, Hominem mundum eſſe, præſertim Lepra etiam caput, & faciem obſi-
14. dente? Certum namque eſt, hoc eſſe veræ Le-præ peculiare ſignum, nempè ſi non ſolùm occupet totum corpus, ſed etiam caput, & faciem defœdet, & idcircò ex Medicis ſunt, qui nolunt poſſe dici veram Lepram illam, quæ faciem, & caput non cooperiat. Bernard. Gordon. *in lib. Med. partic. 1. cap. 31. verſ. Iſta materia.* Vnde Valleſij opinio, quòd ideò hu-iuſmodi Lepra dicatur mundiſſima in ſacro Textu, quia copioſa materiæ expurgatione oſtendit, internas partes eſſe ab infectione li-beras, non videtur veriſimilis, quia in qua-cunque Lepra, & maximè in vera, ſit copioſa illa materiæ expurgatio ab intra ad extra, ſed quandocunque materiæ excretio ſit ex robore ipſius Naturæ, ſit pro loca conſueta, & magis ipſi Naturæ familiaria, at in affectibus hiſce Natura ſolet quidem per totam cutem ſe exo-nerare intacta tamen facie, quæ tamen de-mum inficitur, cùm non ſolùm à copia, ſed à materiæ malignitate obruitur; præterquam quod materia producens Lepram cum ſit me-lancholica, & exuſta, nunquam ſurſum à Na-tura demandatur, niſi à violentia prauitatis ſurſum in faciem, & caput irrepat. Dicendum fortè videtur, ſacrum Textum ſumpſiſſe Le-præ nomen latiſſimè, ac Lepram mundiſſi-mam vocaſſe infectionem quãdam cutaneam, carnes non defœdantem, vnde neque pilorum mutationem, neque ipſam Lepram humilio-rem cute, & carne reliqua reperiri vult, idcir-cò vtitur eo loquendi modo, *ſi autem efflorue-rit*; quaſi extimam tantùm cuticulam obſi-dens, & quæ facilè cedere eſt apta, vnde ne-que aſperitatem in ea adeſſe memorat, ſed diſcurrendo relinquere ſubiectam carnem na-turali colore dotatam, ac fortè de quadam cutanea infectione intelligit, variolis, aut mor-billis ſimillima, licèt contendat aliquis neque Variolas, neque morbillos tunc fuiſſe notos; ego verò dico fortè his ſimillimam infectio-nem ſacrum Textum intelligere, quia verè in his infectionibus effloreſcere videtur cutis, & repente totum corpus, & quicquid ſub aſ-pectum oculorum cadit inficere.

Quoad Paralyticos adnotandum, eos in 15.
vnica parte interdum affici, cuius vſus ad mi-niſtrandum non eſt neceſſarius, vt, exempli gratia, ſicut qui caput tantùm tremulum ha-bent, de quibus non videretur ſic liberè pro-nuntiandum, quòd ex ea cauſa Ordinarius poſſet eorum reſignationem admittere, quia reliqui corporis vſum, quo indigent ad mini-ſtrandum, liberum habeãt. Veritas tamen eſt, quòd licet aliqui paralyſim tantùm capitis pa-tiantur, habent tamen proximam cauſam communicandi ægritudinem cæteris membris, ſatiſque eſt caput, quod cætera omnia mem-bra regit, tam inſigniter malè affici, vnde iu-dicandum habere huiuſmodi Paralyticos iuſtam cauſam reſignandi.

De Apoplecticis diſcutiendum eſſet, an ſuf- 16.
ficiat ad iuſtificandam cauſam reſignationis, quod Homo ſemel, aut iterum Apoplecticum ſymptoma paſſus ſit; nam ſunt qui Apople-xia ſemel prehenſi, ab ea ſeſe recolligunt, & in poſterum ſani viuunt, vnde non videretur ob vnicum Apoplexiæ inſultum reſignatio-nem ob Ordinario eſſe admittendam. Vi-detur ergo dicendum, quòd ſi ceſſante Pa-roxyſmo Apoplectico nulla corporis pars in-ſigniter læſa remaneat, nec vllum membrum ſenſu, aut motu orbatum, aut Paralyſi af-fectum, nec relicta videatur vlla diſpoſitio reincidendi, Apoplexiæ inſultus iam prægreſ-ſus non ſit iuſta cauſa reſignandi. At verò vbi aut inſignis corporis imbecillitas, & mala va-letudo, & alicuius, vel aliquorum membrorum paralyſis ab Apoplexia remanſit, homo habet iuſtam cauſam reſignandi non modò reſpectu ſtatus præſentis, ſed reſpectu timoris recur-ſus eiuſdem paroxyſmi: quando ergo Iurecon-ſulti dicunt Apoplexiam impedire quò minùs aliquis ad ſacros Ordines promoueri poſſit, Rota *in Florentina Canonicatus Iunij 1630. co-ram Veroſpio, num. 9.* intelligendum de Apo-plexia relinquente poſt ſe ſui inſultus reli-quias.

Idem dubium excitari poſſet de Epilepti- 17.
cis, cùm veriſimile non ſit, Pontificem vo-luiſſe, eſſe admittendam beneficij renunciatio-nem eius, qui ſemel, aut iterum Epilepſiam paſſus eſt, ſed eius tantùm qui frequenter, ac leui ex cauſa ab illa moleſtatur, ita vt pericu-lum ſit, ne inter ſatisfaciendum muneri, ad quod obligatur, eius inſultu corripiatur, vt maximè timendum eſt in iis Epilepticis, qui Lunatici appellantur ex eo, quod ad Nouilu-nia, vel Plenilunia ſymptomate Epileptico corripiuntur, vel etiam frequentiùs, & terri-biliùs ac minima quoque ex cauſa. Sed qui rariſſimè hoc ſymptoma patiuntur, niſi ha-beant naturalem propenſionem ad illud in-currendum, non videntur habere iuſtam cau-ſam reſignandi; vnde neque ab Ordinario admittenda. Neque enim ſemper verum eſt id, quod Rota dicebat *in Bononien. Profeſſio-nis 9. Decemb. 16 num. 19.* nimirum impoſ-ſibile eſſe, morbo caduco obnoxium frequen-tiſſimè non cadere, cum, vt dictum eſt aliàs, aliqui

aliqui ſemel, aut bis in toto vitæ curriculo ex eo morbo ceciderint, Rotam autem locutam eſſe exiſtimandum de morbo caduco graui, & confirmato. Habere autem Homines naturalem propenſionem ad hunc morbum elicitur ex conſideratione aſpectus, & oculorum, & ex obſeruatione facta in erroribus per eos commiſſis in victus ratione; habent enim aſpectum melancholicum, oculos obtenebratos, colorem fuſcum, & ſi à Sole, vel à ventis, vel à ciborum, & potuum prauitate, & copia non abſtineant, facillimè vertigine, aut ipſo ſymptomate Epileptico infeſtantur.

Sed & vertiginoſi, nempè qui frequenter, & minima ex cauſa non leuem vertiginem patiuntur, habent tanquam ipſi Epileptici iuſtam cauſam reſignandi beneficia, quia habent proximam diſpoſitionem ad Epilepſiam, & facillimè euenit, vt huiuſmodi vertigines in Epilepſiam terminentur, vt practici omnes teſtantur. Gal. *lib.3. Aphor.17.* Auic.3.1.*doct.5. cap.1.* Mercat. *de intern. morb.cur.lib.1. cap.9.* Sennert. *lib.1. Pract. part.2. cap.4.* Mercurial. *Pract. lib.1. cap.11.*

18. De iis porrò, qui morbo Gallico laborant, non adeò ieiune pronuntiandum, ſed facta diſtinctione inter morbum leuem, grauem, & grauiſſimum, & inter morbum, qui manifeſtum ſe per ſigna euidentia externa facit, & illum, qui nullo ſimili ſigno ſe prodit; nam certum eſt in leui morbo, neque vllo ſigno externo conſpicuo non poſſe admitti beneficij reſignationem; in graui autem, & grauiſſimo, & in eo, qui per ſigna externa manifeſtatur, eſſe admittendam. Signa autem euidentiora ſunt dolores capitis, aut Artuum de nocte magis affligentes, vlcera maligna maximè in ore, & palato, raucedo perpetua, tumores, & gummata membrorum, depilatio maximè barbæ, & ſuperciliorum, & id genus alia. Non eſt tamen morbus Gallicus etiam grauis ob contagium iuſta cauſa reſignandi, vt vult Pariſius, quia non tam facilè communicatur hic morbus vt ille credit, ſed tantum per coitum, & longam, arctamque conuerſationem, & maximè inter Homines ſexu differentes.

19. Denique Pariſius affert octauum exemplum eius, qui habet manus tremulas, & Chiragram confundens manuum paralyſim cum Chiragra, qui affectus toto cælo inter ſe differunt, ac de Paralyſi iam ſupra dictum eſt. De Chiragra non eſt quod aliquid addamus, niſi tunc illam eſſe legitimam cauſam reſignandi, cùm ex eius violentia manus ad motum fiunt impotentes; nam aliàs ſi quis dolores Chiragricos aliquando pateretur, iiſque remittentibus liberum haberet manuum vſum, non haberet iuſtam reſignandi cauſam, quia impedimentum non eſſet perpetuum, vt requiritur. Illud tamen inficiari non debemus, Chiragram nunquam ſolam ægrum afficere, ſed ſemper cæterorum articulorum doloribus aſſociari, vnde conſequens eſt, Chiragricum habere ſemper iuſtam renuntiandi cauſam.

Proſequitur deinceps Pariſius quartam cauſam, ex qua Ordinarius poteſt admittere beneficiorum reſignationem, quæ cauſa comprehendit eos, qui corpore ſunt vitiati, nempè qui externorũ membrorũ priuãtur aliquo, aut pluribus, vel ea habent inutilia, aut aliqua inſigni labe defœdata, afferens nonnulla exẽpla, vt de Cæcis, de Claudis, de Gibboſis, & aliis huiuſmodi: & de Cœcis non eſt, quòd quicquam 20.
adnotemus, niſi quòd non modo conſummata, ac omnimoda cæcitate detenti habent iuſtam cauſam renuntiandi beneficia, ſed etiam qui inſigniter viſionem læſam habent, & pannis, nubeculis, adſtrictione, vel dilatatione pupillæ, & aliis huiuſmodi morbis impeditam. Non ſic autem pronuntiandum de Claudis: nam vbi 21.
modicè, & non indecorè quis claudicet, non habebit iuſtam cauſam reſignandi, quemadmodum irregularis non dicitur eſſe claudus, qui ad ambulãdum non indiget baculo. Summa Syluestr. *verb. Corpore vitiatus, n.5.* Summ. Ang. *verb.eod.n.30.* Nau. *in Manual.ſacerd.c.27. n.199.* quod quidẽ ita accipiendum ſi ad ſolam claudicationem reſpiciamus, nam alias poteſt claudus non indigere baculo, & tamen turpiter claudicare, vnde reſpectu eius turpitudinis erit irregularis; quia tales ex eorum numero ſunt, de quibus Hippoc. *lib. de Artic. ſect.4.n.76.* dicebat, eos claudicationis figuram turpem neceſſariò incurrere. Idem de Gibbo- 22.
ſis videtur determinandum, nam modica gibboſitas, nec magnam turpitudinem afferens, non eſſet pro cauſa iuſta reſignationis admittenda, quemadmodum non prohibet Hominem à promotione ad Sacra, & ad eorum adminiſtrationem, Summ. Syluestr. *vbi ſup. verb. & n. eiſd.* Qui verò cupit notum habere, quænam gibboſitas maiorem, aut minorem deformitatem, aut maius, vel minus incommodum ſecum habeat, videat quæ attulimus *libro 8. quæſt. tit.1. quæſt.15. num.5. & ſeqq.*

Sed præter eos, qui corpore vitiati ſunt, quos nominat Pariſius, de aliis generalem mentionem habens, eſſent nonnulli, qui dubium aliquod excitare poſſent, de quibus tamen nihil addam, ſi modò de Hernioſis aliquid adducere liceat: nã in Lege veteri *Leuit.* 23.
cap.... inter morbos, ob quos Homines repellebãtur ab adminiſtratione in Templo, recenſetur etiam Hernia, quã tamen præbere iuſtam cauſam reſignandi, non tam liberè admittendum, cùm conſtet Hernioſos aptis ſubligaculis ſibi cauentes in nulla operatione impedimentum habere, præterquam quod, cùm hoc vitium facilè contegatur, nulla indecentia, aut turpitudo ex ea emanare poteſt: vnde non videtur nobis veteris Legis rigore opus eſſe.

LIBRI

LIBRI NONI
TITVLVS QVINTVS;

DE TERMINO SVMENDÆ EXPERIENTIÆ eorum qui de Peſte ſuſpecti ſunt.

Ad Titulum Tertium Libri Tertij.

QVÆSTIO Vnic.
De Peſte, & Contagio.

SVMMARIVM.

1 *Peſtis ſuſpecti per quadraginta dies detinentur ſegregati.*

2 *Terminus acutorum morborum eſt quadrageſimus dies.*

3 *Morbus acutus habet ſuum motum celerem.*

4 *Peſtis venenum ſecundùm aliquos poteſt latitare in humanis corporibus per duos menſes.*

5 *Peſtis venenum non ſemper eſt vnius naturæ.*

6 *Quadragenarius terminus ad ſumendam experientiam eorum, qui de Peſte ſunt ſuſpecti, diuturnior eſt, quàm conueniat.*

7 *Terminus quadragenarius reſpectu veſtium, & aliarum rerum de Peſte ſuſpectarum, aut non eſt ſufficiens, aut eſt nimis excedens.*

8 *Quadragenarius terminus reſpectu corporis infecti, vel non eſt neceſſarius, vel eſt nimis diuturnus.*

9 *Terminus quindecim dierum ad ſumendam prædictam experientiam eſt etiam nimis diuturnus.*

10 *Terminus ſumendi experientiam de Peſte ſuſpecti non poteſt rationabiliter definiri.*

11 *Quomodo, & quanto tempore ſumenda huiuſmodi experientia.*

12 *Cautela in aliquibus perſonis adhibenda.*

13 *Calida venena motum habent celerem, & impetuoſum, frigida verò tardum, ac lentum.*

14 *Peſtis venena quoad primas qualitates omnia ſunt vnius eiuſdemque rationis, nempe calidiſſima, & maximæ actiuitatis.*

15 *Non omnes de Peſte ſuſpecti eodem dierum numero ſequeſtrandi; ſed alij citiùs, alij ſeriùs liberandi.*

IAm in conſuetudinem abiit (poſtquam nimis ſuccreſcens contagij metus hominũ mentes irremediabiliter oppreſſit) vt qui de Peſte ſuſpecti ſunt longè arceantur, veluti qui è loco peſte infecto adueniunt, vel qui cum peſte infectis, vel de ea ſuſpectis verſati ſunt, aut aliquomodo tetigerunt, vel eorum expirationem exceperunt, vel eorum rebus vſi aliquo modo ſunt, hi enim omnes; ac ſinguli per quoddam tempus ab hominum ſanorum conſortio ſegregantur, vt de ipſis experientia ſumatur, an vllum Peſtis ſeminium ſecum habeant, ex quo ſani in periculo ſint, nè inficiantur. Terminus hic, licet communiter reſtrictus
videatur ad quadraginta dies, vnde Quadra- 1.
gena dicta, vt ex Iureconſultis teſtatur Follerius *in libell. pro cuſtod. Peſtis, n.*171. Præuidell. *de Peſte par.*7. *art.*21. & ex Medicis Cæſalpin. *lib.*3 *ſuæ Pract. cap.*52, Maſſa. *de febre Peſtil. tract.*2. *cap.*1. Septal. *de Peſt. lib.*4. *cap.*6. Aliqui tamen hoc termino non contenti quinque alios dies illi addendos volunt, ſed & alij illum ad quinquaginta extendunt, non alia ratione illum terminum protrahentes, niſi vt maiori cautela (quam ipſi nunquam ſufficientem credunt) in hoc negotio procedatur. Sed cùm communiter Quadragenarius terminus acceptior ſit, vt iam dictum eſt, videndum eſſet, quamnam rationem habeat hæc temporis determinatio? ex Iureconſultis Foller. *vbi ſuprà, numero eodem*, ex Practicantium, nempe Medi- 2.
corum diſcurſu dicebat, quòd vltimus terminus Morborum acutorum, & ipſius febris Peſtilentis, eſt dies quadrageſimus, vnde infertur, quòd vbi in dicto termino non appareat aliquod ſignum denotans infectionem Peſtiferam, nullum adſit in eo corpore morbi huiuſmodi principium. Hanc opinionem Follerius à Medicis vt dictum eſt deſumpſit, quæ quidem deductio non videtur alicuius momenti, ac valde miror, quonam pacto Viri doctiſſimi ex ſuppoſitione illa, quòd terminus acutorum morborum ſit quadrageſimus dies, deduci firmauerint, eodem modo quadrageſimum diem eſſe terminum ſumendæ experientiæ, an aliquis ſit peſte infectus necne, volentes idem procedere in humorum motu à morbo facto, quod in veneno peſtilenti alicui corpori hærenti, quod tantundem eſt, ac ſi dicas, equus currit ſingulis diebus quadraginta milliaria, ſi currere incipiat, ergo etiam equus in ſtabulo reſidens currit totidem milliaria; aliud enim eſt morbum acutum dependentem ab humore in motu exiſtente terminari quadrageſimo die, aliud venenum latens in corpore & nullo motus concitatum debere de ſe ſignificationem præbere, ac in lucem progredi termino quadraginta dierum: nam morbus acutus non ſo- 3.
lùm habet motum, ſed habet motum celerem, & cùm in humoribus ſedem habeat, ab ipſa natura contra ipſum morbum pugnante, hu-

moribus motus ille conciliatur, qui vt plurimum non pertranſit terminum quadraginta dierum;at venenum adhærens in corpore hominis, quouſque nullam de ſe ſignificationem præbet, nullo modo mouetur, & nullum habere poteſt regulare principium ſui motus, cùm neque à Natura regatur, neque idcircò Natura illud determinato tempore adoriatur, vt illud à corpore expellat,tunc enim in motu ponitur, & morbus iam præſens eſt,qui Peſtis dicitur.Poteſt igitur hoc venenũ moueri à Natura aliquando ſeriùs, aliquando citiùs provt aliqua irrepſerit cauſſa dans illi motum, ex quo ad interiora penetret, & peſtem detegat; ſed interim ſi potuit per quadraginta dies in corpore reſidere, poterit etiam reſidere per octoginta, imò & per longius tempus, vnde non poteſt ex ſuppoſitione termini quadragenarij in morbis acutis vlla ratio aſſignari diuturnitatis huiuſmodi termini quadragenarij.Sed cur non poterit alia ex parte intrà hunc terminum venenum illud reſolui, & in auras euaneſcere? & quid obſtat, quò minus id vel ſponte, vel ex aliqua hominum induſtria breui nonnullorum dierum ſpatio ſuccedere non poſſit?

Follerius loco ſuperiùs citato ex auctori-
4. tate Marſilij Ficini dicebat, quod Peſtis venenum in corporibus humanis poteſt latitare per duos menſes,itaut ſecundũ hanc opinionẽ aſſignatus terminus quadrageſimi diei eſſet protrahendus ad ſexageſimum:reſtringit tamen hoc dictum ea cautela,vbi non fieret debita corporis ſuſpecti expiatio, nam facta hac diligenti, & exacta expurgatione per medicamẽta,& antidota requiſita per quatuordecim dies dari voluit ſecuritatem. Sed hæc gratis,& ex proprio marte à Marſilio Ficino prolata nulli ſaltem apparenti rationi innituntur,vnde neutra concluſio vllam firmitudinem habet, & ſi res, vt decet, expendatur, nulla certitudo de huiuſmodi termino haberi poteſt: Nã primò experientiæ Ficini dictum contrariatur; quia compertum eſt, multos poſt ſumptam de ipſis experientiam per quadraginta dies, imò etiam per multò plures,tandem peſtis ſeminium in ſe continere prodidiſſe;& licet contra id opponi poſſit, quòd tales de nouo peſtis venenum cõceperint, & non attulerint illud aliundè, hoc gratis dicitur, neque vlla vnquam ratione firmari poteſt,cur non vltrà quadraginta dies potuerit illud venenum latitare;certum autem eſt contagij ſeminia non ſolùm per quadraginta dies,ſed per totidem,ac plures menſes aliquando ſeruata fuiſſe in veſtimentis, in culcitris, aliiſque id genus rebus, vt videre eſt in Hiſtoriis relatis à Schenchio *lib. 6. obſ. Tit. de Peſte*, licet fortè tales Hiſtoriæ à nonnullis in medium allatæ ſint ad excitandam admirationem, nam multi, dum opiniones proprias tueri volunt, affectata quædam miracula nobis imponere ſatagunt; ſed de earum veritate aliàs.

Secundò Peſtis venenum non ſemper eſt
5. vnius,eiuſdemque naturæ, & conditionis;nam aliquando magis, aliàs minùs actiuum eſt;aliquando recipi poteſt in materia tenui, & vaporoſa,interdum in materia humorali denſiori & tenaciori: ſi primo modo eueniat, tantiſper hęrere poteſt in corpore,& niſi illicò penetret, & per carnis poros intrò attrahatur,modico tẽpore diſſoluitur,& in auras euaneſcit.Si ſecundo modo fiat, diutiùs hærere poterit, nec tam facilè attrahitur per cutis poros.Corpora item variant mille modis, præcipuè verò calidiora venenum citò concipient, illudque citò ſuos effectus producet,nec diu retinebunt,frigidiora contra ſeriùs venenum concipient, & diutius retinebunt, effectus autem illius ſeriùs apparebunt. Eodem quoque pacto,quæ magis poroſa ſunt,facilè venenum intro admittent,minùs poroſa difficilius; atque his omnibus maiorem occaſionem præbebit Aëris conſtitutio; in calidiori enim tempeſtate venenum citiùs concipitur,& citiùs diſcutitur,in frigidiori difficiliùs admittitur, & difficilius diſcutitur; ita vt ſi has differentias adnotemus, coacti affirmabimus, nequaquam poſſibile eſſe,vt vnus, idemque dierum terminus pro ſumenda de ſuſpectis experiẽtia ſufficere poſſit. Quid ergo? an variandus hic terminus pro varietate ſubiectorum,pro natura,& conditione veneni peſtilentis,pro conſtitutionis temporum varietate, pro temperamentorum diuerſitate? certè hoc non modò operoſum eſt, ſed impoſſibile vt executioni demandetur;vnde neceſſarium eſſet inquirere, an quoquo modo aliquis terminus, qui tutus ſit, aſſignari vniuerſaliter poſſit. Ego certè, vt ingenuè meam ſententiam proferam, inanem, ac ſuperfluum, & omninò inſufficientem quemcunque terminum exiſtimauerim ad ſumendam huiuſmodi experientiam aſſignatum,ac vni corporum diligenti,& exquiſitæ expiationi fidendum cenſeo. Tamen nè ſuperbè nimis in re tanta à communi hominum perſuaſione recedere omni ex parte videar,Ludou.Septalij *in lib.4.de Peſte c.7*.Medici in hac re expertiſſimi ſententiam in medium afferam, hic enim præ omnibus materiã hanc diligentius exagitauit,& omnia,ac ſingula,quę circa Peſtem ſunt obſeruanda diligentiſſimè
proſecutus eſt. Acerrimè igitur diuturnitatem 6.
termini quadragenarij impugnat, quem etiam diuturniorem eſſe, quàm expediat, ſi indifferenter in quocunque caſu talis eſſe debeat, dicit Nicol.Maſſ.*de febr.peſtil.tract.1.c.2.* ac profectò Septalij rationes maximè vrgent,quibus concludentiſſimè probat, impoſſibile eſſe, Peſtis venenum, cùm ſit ſummæ actiuitatis, tam diu in viuente corpore latitare,abſque eo quod nullam afferat noxam; & ad difficultates,quæ moueri poſſunt contrà huiuſmodi concluſionem pleniſſimè ſatisfacit.

Sed his,quæ à Septalio adducta ſunt,nonnulla addi poſſe videntur, quæ magis magiſque eius ſententiam roborare valeant,ac primò dixerim, quòd terminus hic quadragenarius vel ſeruatur reſpectu infectionis,quam ex veſtibus & aliis operimentis homines concipiunt, vel reſpectu corporis ipſius ſuſpecti;ſi fiat reſpectu infectionis in veſtibus conceptæ, aut hic terminus non eſt ſufficiens,aut Arte,& diligentia ita abbreuiari poteſt,vt non pertranſeat ſpatiũ trium dierum,aut paulò plurium ad ſummum.
Non eſt ſufficiens, quia veſtes, aliæque res ex 7.
Lana,Lino,Cannabe,Goſſipio,Pilis, & ſimilibus materiebus confectæ,non modò ad qua-

draginta

draginta dies, ſed ad annos retinere poſſunt contagium, vt firmat Alex. Bened. *in lib. vnic. de Peſtil. febr. c.* 3. Culcitra, vt ferunt, poſt ſeptem annos infecta in vſum denuò conuocata, licet diligenter diſcuſſa, Venetiis denuò peſtem excitauit, quod non credo, ſed ab Aëris potiùs vitio excitatam fuiſſe, & in culcitram culpam omnem reiectam, vt perpetuò fieri ſolet, nulla enim de nouo Peſtis pullulare conſpicitur, quam non credant, ac ſibi ſeriò perſuadeant homines ex aliquo aduena, vel ex aliqua re infecta adſportatam credant; de Aëre verò nè verbum quidem. Peſtem Romæ præteritis annis vagantem ex vitta ſericea annulos aureos excipiente, excitatam volunt. Panormi, ſi rectè memini ex filo vniones colligante originem habuiſſe. Vide quas inanes minutias adducant quidam, vt peſtem ex contagio ſemper pullulare probent. Sed quoad tempus, per quod ſeruari poſſit contagium, iam & illud iactant, chordas, quibus infectorum cadauera ſepulchris inferebantur, ſupra triginta annos (miror quod ſuprà centum non dixerit) delitescentes, tandem Peſtis contagium intulerunt, narrante Vict. Trincauel. *lib.* 3. *conſ.* 17. ex quo repetit Schench. *lib.* 6. *obſ. tit. de contag.* Sed quid plura? Telam Araneam Peſtis ſeminium poſt ſex menſes retinuiſſe, & in manum cuiuſdam domum mundantis delapſa illum peſte affeciſſe, vnde etiam Peſtis vniuerſalis exorta, teſte Pet. Foreſt. *lib.* 6. *var. obſ. n.* 22. apud eundē Schench. *ibid.* & in ſumma, ſeminia Peſtis ad duos, ac tres annos in rebus infectis perdurare, & in ſua malitia ſeruari docet Fracaſt. *lib.* 1. *de contag. c.* 4. Hæc tamen mihi nimis affectata miracula videtur ad deterrendos homines, vel ad ſtuporem excitandum promulgata; non tam rebellis naturæ exiſtimo ſeminia illa, vel corpuſcula rebus hærentia, & contagium retinentia, quin tractu temporis non longo, euaneſcere non debeant. Aër ipſe omne vitium contractū emendare facilè poteſt. Nō negauerim tamē ad longius tēpus retineri talia ſeminia poſſe, ſi res infectæ conculcatæ aſſeruentur, abſq; eo quod ab Aëre vllo modo alterari poſſint, licet & hoc difficultate non careret; ſi poſt longum tempus id fieret: Aër enim omnia permeat, & vix credibile eſt huiuſmodi res tam lōgo tempore conculcatas ſeruari ſtante maximè contagij ſuſpicione. Itaque non erit ſufficiens terminus quadragenarius ad reddenda veſtimenta, & alia id genus immunia à contagio iam contracto, quia, vt in Hiſtoriis relatis patet, poteſt aſſeruari ad multos annos. Alia autem ex parte reſpicientes contagium in huiuſmodi rebus adhærens, terminus quadragenarius eſt nimis excedens, quia ſi emendari, & diſcuti vllo modo poteſt, id diligenti cura adhibita, licebit executioni demandare breui paucorum dierū ſpatio.

8. At ſi Peſtis contagium infecerit Hominis ipſius corpus, tunc vel intrò penetrauerit, & internis partibus ſeſe inſinuauerit, vel tantùm cuti, pilis, capillis, partibuſque externis adhæſerit, nulla vlteriùs neceſſitas erit quadragenarij termini ad ſumendam huiuſmodi experientiam, vtrum Homo infectus ſit, necne, quia ſi internas partes occupauerit, non eſt poſſibile, tam exitiale, ac tantæ actiuitatis venenum, quale eſt Peſtiferum, abſque eo quod nullam de ſe præbeat ſignificationem, intra corpus viuens vel per minimam horæ partem latere; cùm enim copuſcula illa quæcunq; ſint contagij ſeminium habentia, ſint multò magis quàm aliud quoduis exitialiſſimum venenum exitialia, & ſuprà omnem imaginationem Naturæ inimica, & caliditate ſumma inſignia, fieri non poteſt, quin de repente ſua actiuitate in Naturam inſurgant, vel quin ipſa Natura inſurgat contra illa, ſumma vi tentando illa extra corpus protrudere, aut alio quocunque modo ab eorum pernicie ſeſe tueri, & vindicare, ac tunc emerget inter ea ſeminia, & ipſam Naturam pugna, quæ nihil eſt, quam ipſe morbus, ipſa Peſtis, in qua cauſſæ morbificæ & caloris naturalis motus fit, quo alter alterius vires vincat, atque proſternat.

Sin autem Peſtis contagium exterius adhæſerit, non minùs extergi, ac emundari è corpore infecto poterit, quam poſſit ex veſtimentis, aliiſque ſimilibus rebus, vt ſuprà dixi, imò multò faciliùs quia corpora ipſa lotione diligenti cum lixiuio, & ſapone facta, pilorum, & capillorum deraſione, aliiſque cautionibus ab omni inquinamento breui trium dierum ſpatio perfectiſſimè expiari poteſt, vt admonet eſſe ſemper faciendum ipſe Septal. *loc. cit.* Itaque quadragenarius terminus pro ſumenda tali experientia in hoc caſu ſuperfluus omninò erit, vel nimis ſaltem excedens; ita vt neque iis libenter aſſentiar, qui prædictum terminū, ad quindecim, aut viginti dierum ſpatium reſtringunt; nam & hunc nimis diuturnum eſſe exiſtimo, non enim debet fieri per plura, quod poteſt fieri per pauciora, & dummodò prædictæ cautiones adhibeantur, & maxima cura vel in minimis rebus inuigiletur, ad omnem timorem etiam præter rationem nos occupantem abigendum, trium, aut ad ſummum ſeptem dierū ſpatio (his quatuor diebus timiditati hominum inſuper conceſſis) nos ab omni Peſtis ſuſpicione vndequaque tutos reddere poſſe iudico; quod quantò cum minori miſerorum aduenarum incommodo, ac diſpendio futurum eſſet, abſque eo quod publica ſalus in aliquo periculo conſtitueretur, nemo eſt, qui non nouerit. Quàm durum enim, & contrà omnem pietatē eſt, homines ad nos maximè ſocietatis, & commercij cauſſa accedentes, per tot dies tanto rigore in carcere detinere, dum ſalua publica ſalute, poſſit ea durities tantoperè emolliri? nam Reipublicæ quidem ſummoperè intereſſe exiſtimandum, vt Homines in tam atroci tempeſtatis conſtitutione, in tanta animorum conſternatione, in tanta perſonarum anxietudine, in tanto rerum terrore, ſi fieri poſſit, alleuentur cùm hæc ipſa omnia tam longo quadraginta dierum termino eos exercentia facilè illos diſponant ad concipiendam peſtem, aliàs ab eius pernicie euaſuros.

10. Cæterùm quòd terminus ſuſcipiendæ huiuſmodi experientiæ poſſit, hoc, aut illo dierum ſpatio, præfiniri, ego quidem non video, cùm nulla detur ratio à parte rei, cur longior, aut breuior eſſe debeat; ſiquidem contagij venenū vel quòd in aliqua materia hominum vſui deſtinata, vel quod in ipſis hominum corpori-

bus hæreat, nullum regulare, aut determinatum principium ſui motus habere poteſt, nam ex ſe quidem talem motum non habet, vnde quandocunque motum habet, ab extrinſeco, & per accidens habet, vt à calore attrahente illud, vel illi quomodocunque motum concilians: at eorum, quæ per accidens mouentur, neque coniecturaliter, neque ſcientificè cognitionem habere poſſumus, quando moueri incipiant; præterquam quod certi eſſe non poſſumus, an vere ea, quæ ſuſpecta ſunt, contagio ſint infecta, necne; quanam ergo ratione diuinare poſſumus contagij ſeminia poſt quadraginta dies non amplius adeſſe, ſi nec ante quadraginta nouimus de certo adeſſe?

Igitur cùm hæc quadragenarij ſpatij determinatio nulli innitatur vel apparēti ſaltē rationi, neq; inſuper alia determinatio alterius certi ſpatij fieri ex ratione poſſit, videtur iure optimo concludendū, nulli termino in hoc negotio eſſe fidendum, ſed vbi ſumenda experientia ſit,
11. an aliquis contagium ſe cum habeat, necne,
12. ſufficiet curare, vt indumentis omnibus, ac ſingulis mutatis, ac corpore lixiuio, & ſapone iterata, ac replicata lotione abſterſo, etiam ſecundùm caput, & inguina, aliaſque partes pilis, aut capillis conueſtitas, imò etiam, ſi ſic expediat, pilis ipſis, ac capillis omnibus vndequaque abraſis, in bona, imò optima habitatione quoad fieri liceat detentus, ac conuenienti diæta imperata poſt tertium diem, aut ſi timiditas noſtra maiorem diligentiam expoſcat, poſt quinque, aut ſeptem ad ſummum dies, ad hominum cæterorum ſocietatem admittatur.

Sed hic cuidam dubitationi ſatisfaciendum à nonnullis excitatæ aſſeuerantibus, quod quemadmodum ex venenis aliqua ſunt, quæ tardè admodum nempe ad menſes, & annos de ſe ſignificationem præbent, ita etiam Peſtis venenum abſque eo quod vllo modo pateſiat, poſſit ad menſes, & annos latere; & ſic non inane eſſe ſumere experientiam de ſuſpectis per quadraginta dies, hoc enim ſpatium tam longum videtur, vt ſi quæ labes in ſuſpecto lateat, debeat intra prædictum terminum aliqua
13. ratione detegi. Sed reſpondetur primò, quod non eſt par ratio in quocunque veneno, nam venenorum aliqua calida ſunt, aliqua verò frigida, & ſicuti calida celeriter, & cum impetu ſe mouent, ita frigida ſerò, ac lentè mouentur. At Peſtis omne venenum quoad primas qualitates, eſt vnius, eiuſdemque rationis, omnia 14.
enim calidiſſima ſunt, ac celerrimi motus, & ſummæ actiuitatis, ita vt morbus inde excitatus, vix pertranſeat ſextam diem, nam ante quartam, vt plurimum, aliquando etiam citiùs, imò & ipſa eadem die, qua prehendit, occidit, non aliam ob cauſſam niſi ob violentiam, & malitiam extremam ipſius veneni peſtilentis, ob quam impoſſibile eſt, vt immotum maneat, & nullam de ſe ſignificationem præbeat illicò atque in corpus penetrauerit.

Illud vnum tamen prætereundum non eſt, 15.
nempè maiorem multò cautelam eſſe adhibendam in admittendis aduenis illis, qui non ſolùm è loco ſuſpecto adueniunt, ſed conſtat, eos ob annonæ caritatem prauis alimentis, ac parce, & duriter per aliquod tempus vſos eſſe; fieri enim facilè poteſt, vt huiuſmodi perſonæ peſſimis, ac malignis humoribus ſcateāt, qui tamen nondum putredinalem calorem conceperint, & ſic nullam de ſe ſignificationem præbeant; huiuſmodi enim perſonæ etiāſi contagij ſeminium in ſe non habeant, habent, tamen proximam diſpoſitionem ad concipiendas febres malignas, & peſtilentes, vnde occaſione mutationis Aëris (etiamſi ex Aëre illaudabili in laudabilem ſe conferant, quæ mutatio ſolet ſemper motum in corporibus excitare) morbus detegitur non ſine malignitatis charactere, & Peſtis ſuſpicione, vt Medicis omnibus notum eſt. Has ergo perſonas (quales ſunt extrema paupertatis miſeria laborantes) operæpretium eſt, per plures dies decenti victûs ratione regere, ac adhibitis ſuprà recenſitis cautelis de corporis expiatione per lotiones, & veſtimentorum mutationes non ante ſpatium quindecim dierum permittendas cenſeo, vt aliorum hominum conſortio frui poſſint; nam & Marſil. Ficin. *in Epidem. Antidot. cap. vlt.* aſſeuerabat, Homines de Peſte ſuſpectos etiam ſpatio quatuordecim dierum purificari. Mihi verò libet cum diſtinctione procedere, & eos, quos conſtat prauis alimentis enutritos, longiori tempore in cuſtodia retineri, cæteros non longiori ad ſummum, quàm ſeptem dierum, adhibitis tamen commemoratis cautionibus. Nam etiam ſi contagij venenum ſecum deferant, nihil obſtat, quo minùs prædictis diligentiis à corpore expelli poſſit, niſi adſit apparatus morboſus in corpore, vt de iis, qui cibis prauis ſunt enutriti, faciendum dixi.

LIBRI

LIBRI NONI
TITVLVS SEXTVS,
ARS CONFICIENDI SERICVM, AN TEMPORE Peſtis ſit excludenda à Ciuitate tanquam Ars immunda.

QVÆSTIO Vnic.

Ad Titulum Tertium Libri Tertij.

SVMMARIVM.

1 *Artes immundæ tempore peſtilenti prohiberi poſſunt. Amplia etiam extra tempus peſtilentiæ,num.*3.

4 *Ab exhalationibus fœtidis alicunde eleuatis Aërem facilè infici poſſe.*

4 *Peſtis aliquande ex corruptorum cadauerum humanorum fœtore, aliquando etiam brutinorum excitatur.*

5 *Peſtis ſecundum aliquos expellitur proiectione cadauerumper vias occiſorum animalium. Contrarium,num.*6.

7 *In peſte omnis cura adhibenda in Aëris exſiccatione,*

8 *Ars conficiendi ſericum non eſt inter immundas adnumeranda.*

9 *Tempore peſtilenti ignes in viis accenſi aërem emendant.*

INSTABAT Procurator quidam, qui propè ſuam domum quoſdam Artifices habebat, qui ſericum conficiebant, vt ſtante quod Peſtis per vrbem vigeret, huiuſmodi Artifices extra vrbem relegarentur, cùm in eorum arte exercenda plurima exequi neceſſe habeant,quæ Aërem mirum in modum inficere poſſunt; nam & in ipſa ſerici extractione malus vndique vapor, atque odor eleuatur, hominum cerebro ſummè inimicus; ac mox præmortuis, ac putrefactis animalculis intrà ſuos globulos concluſis,maiorem multò in modum & ipſi Artifices, & vicini omnes à fœtore, & odoris grauitate inſigniter læduntur, ita vt obſeruatum ſit nonnullos ex ipſis non tantùm ægrotaſſe, ſed etiam maligna fe-
1. bre excitata ſuccubuiſſe. Cùm ergo Artes immundæ tempore peſtilenti prohiberi poſſint, ac debeant,nè aliis nocumento ſint,Ripa *lib.de Peſt.part.*1.*par.*3 *num.*86.& ex Medicis Paræus *ſuæ Chirurg. lib.*21. *cap.*9. Septal. *de Peſt. lib.*4.
2. Non aliam ob cauſſam, niſi vt ſaluti publicæ, cui maximè tetris vaporibus, & exhalationibus aërem inficientibus, ac putridum reddentibus, nocuæ ſint, debet etiam Ars hæc conficiendi ſericum tanquam eodem vitio, atque incommodo laborans(licet contendamus inter immundas Artes eam non adnumerari) extra habitata loca expelli,nè vicinis noxam afferre
poſſit.Quod non ſolùm præſtare licet tempore 3.
peſtilenti,ſed etiam quocunque alio tempore, quia vnuſquiſque prohibetur etiam in propria habitatione Artem exercere, per quam malus odor vicinos offendat, vt ex Cæpoll.*de ſeruit. Vrban.Præd.cap.*48.*num.*6.dixi aliàs *lib.*5. *Tit.*4. *quæſt.vlt.num.vlt.* Sed quod multò magis vrget illud eſt, quòd Ars conficiendi ſericum non ſolùm noxia,ac moleſta eſt, vt diximus, ſed conſtat ex ipſis Bombycibus non ſemel excitatam fuiſſe Peſtem,vt ex Gratiolo refert Collin.Pint. *de Peſte, par.*1.*cap.*17.

Additur his, quod tantò æquiùs videtur hanc Artem cum aliis artibus immundis à Ciuitate eſſe eiiciendam, quantò in ipſo ſerico conficiendo, ſeu in extrahendo eo ab ipſis folliculis, vtitur aqua feruenti, ex qua de neceſſitate vberior, & indeſinens exhalationum copia maximè graueolentium eleuatur, cuius fœtore & ipſa domus Artificum,& vicinæ etiã domus inficiuntur,& perſonæ ipſæ in eo artificio occupatæ per nares ad ſe eas ipſas exhalationes attrahunt, vnde & animales, & vitales ſpiritus magnoperè infici, ac turbari neceſſe eſt, atque inde & capitis dolores,& reſpirandi difficultates,& alia ſymptomata,alioſque morbos pullulare contingit vt experientia ipſa notum eſt.

Præter hæc omnia autem maximoperè attẽdendum ad Bombycum putrefactionem,ſerico à ſuis folliculis extracto,nam ex ea tam propte inſici,ac corrumpi Aërem vero conſentaneum eſt,vt Peſtem excitari ex hoc poſſit,vt aliàs factum eſſe ſuperiùs cõmemorauimus:non enim
ex ſola humanorum cadauerũ per vias putreſ- 4.
centium occaſione Peſtis interdũ excitata dicitur, ſed etiam ex cadaueribus aliorum Animalium etiam minimorũ, & non excedentiũ Bõbycũ magnitudinem,vt factũ aliquando narrãt ex multitudine locuſtarũ,quęvel ab hominibus enecatæ,vel ex ſeipſis mortem obeuntes,Peſtes ſæuiſſimas cõcitarunt,earum cadaueribus corruptis,atque inde putridis,maligniſque, ac venenoſis vaporibus eleuatis Aërem inficiétibus. Ac fortaſsè non ab re firmare liceret,præſentẽ Peſtem aliquam etiam notabilem cauſſam ab hac ipſa locuſtarũ multitudine habuiſſe,cũ per quatuor Annos præcedentes tantoperè vicinos agros obſederint, ita vt neceſſe fuerit ſingulis annis eas aliquo artificio, & induſtria mactare.

Nec contra hoc quicquam faceret id, quod 5.
nonnulli Medicorum perſuadent faciendum in Peſte,nempe quòd per vias,ac plateas brutorũ

cadauera proiiciantur,vt Peſtis venenum halitibus ex huiuſmodi cadaueribus eleuatis exuperetur,quod etiam aliis ingeniis procurando, vt Aër tetris,ac malis odoribus imbuatur conſequi poſſe ſe putant, & idcircò dato, quòd ex eorum animalculorũ cadaueribus aliquis malus fœtor excitetur,non ſolùm ex hac opinione non erit nocuus,ſed maximè proficuus, cũ pro remedio inſeruiat contra peſtiferum, & venenoſum Aërem Peſtē excitantem. Alex. Bened. *de Peſte c.*6.

6. Non valet,inquam,hoc,quia primo hæc opinio à doctioribus reiicitur tanquã vndequaq; falſa, imò & perniciosa, Parẹus *lib.* 21. *ſuaChirurg.c.*8.Diomed.Amic.dePeſt.*c.*36.Liddel.Scot.*de Febrib. lib.*3.*c.*5.Dan.Senn.*lib.* 4. *de febrib.c.*7.Pet.Salius *de febr.peſtil.c.*20 Palm. *de febr.peſtil.c.*8.Matth.Vnzer.*in Antid. Peſtil. lib.*1.*par.*2.*diſtinct.*3.Nicol. Maſſa *de febr. peſtil. tractat.*2.*cap.*1. Septal.*de Peſte lib.*4.*c.*4 Laur. Ioab.*de Peſte c.*18.& alij plures.Ac deinde dato, quòd præſente Aëris putrefactione, ex qua Peſtis excitetur huiuſmodi putrefactorum cadauerum exhalationes, & aliæ id genus poſſint eam putrefactionem per quandam contrarietatem emendare, certum tamen eſt, huiuſmodi tetros, & abominabiles odores cordi, & cerebro eſſe inimiciſſimos, vnde non maior vtilitas ſperari poterit ab emendatione aëris per eos facienda (quæ tamen, ſi vllo modo ſuccedere poſſet, ſeriùs ſuccederet) quàm noxa ſpiritibus animalibus, & vitalibus ſimul per ipſos ſine vlla mora inferenda; ac profectò veritas eſt, ſemper huiuſmodi malos odores aërem ipſum iam à veneno peſtilenti inquinatum magis magiſque contaminare, ac corrumpere, vt experimento innotuit Lutetiæ, de quo Palmar. *loc. cit.* Itaque tutiùs exiſtimandum, hanc cauſſam amouere expulſione huiuſmodi Artificum extrà ciuitatem, antequam Aër eorum culpa inficiatur.

7. Præterea notiſſimum apud Medicos eſt, quòd tempore Peſtilentiæ omnis medendi conatus impendi debet in exſiccatione, eo enim pacto imminens ex Aëre infecto peſtilentia inhibetur, & in meliorem naturam ipſe Aër abit: humiditas enim calore aſſociata putredinem accerſit, vt palam eſt; at ex confectione ſerici Aër calido, & humido vapore imbuitur eleuato ex ipſis vaſis, in quibus aqua feruenti ſericum extrahitur, vnde rationabiliter timenda Aëris ipſius ex ipſis vaporibus ad caliditatem, & humiditatem alteratio, & proxima diſpoſitio ad putredinem, quod quanto ſtudio, ac quanta diligentia ſit euitandum, norunt etiam qui vix de limine Medicinam ſalutarunt. Atque hoc tantò magis videtur pertimeſcendum, quantò Anni tempeſtas, in qua ſericum extrahi conſueuit,eſt ex ſua natura calida ſimul & humida, extrahitur enim verno tempore vſque ad principium ſequentis æſtatis, quando maximè Peſtis ſuas vires incipit expromere, & miſeros homines adoriri, nam non eſt verum, Peſtem inualeſcere Hyeme, vt volebat Corneus *conſil.* 347. imò ſi quæ Autumno prehendit, Hyemis temperie coërcetur, vt experientia patet, & Medici optimè norunt, ac veritas eſt, Peſtem Vere, & Autumno inualeſcere, vt contrà Cornei opinionem dicit ex Iureconſultis Carrar. *de Med. partic. tertia numero* 57. ex omnium Medicorum opinione, ſic enim, & non alio modo ſeſe res habet, Septalius *libro ſecundo de peſt. capite vltimo*; Qui & illud experientia compertum eſſe addit, nimirum, quòd Peſtis Vere incipiens durabilior eſt, quam quæ incipit Autumno ob temperiem tempeſtatum ad eam conſequentium, quarum vna fouere Peſtem poteſt, nempe Æſtas ſuo calore eam, quæ Vere prehendit, altera inhibet nempè Hyems ſua frigiditate eam, quæ prehendit Autumno. Ergo hæc ſola conditio, hoc eſt, alteratio Aëris ad calidum, & humidum, quæ ex huius Artis miniſterio prouenire poteſt, ſufficiens eſſe deberet ad hoc, vt huiuſmodi Artifices ab aliorum hominum ſocietate ſaltem per illud tempus, quo in extrahendo ſerico ſe exercent, arceantur, tunc enim maximè imminet concipiendæ peſtis periculum.

Verum enimuerò multa ſupponuntur ab Aduerſario, quæ vel omninò, vel magna ex parte falſa ſunt; ac primò non eſt verùm, in ſerici extractione tantum fœtorem excitari, vt ex eo non modò ipſi Artifices, ſed etiam vicini inſigniter lędantur,atque ab omni veritate alienum eſt, ex ea cauſſa nonnullos artifices non modò ægrotaſſe, ſed etiam vitam cum morte commutaſſe, cùm contraria experientia contrarium omninò atteſtetur, nam ex quamplurimis, qui in eo negotio exercentur, nulli vnquam ex ea cauſſa aut ægrotare, aut mori comperiuntur, & ſi qui caſu ægrotent, aut moriantur, ex alia procatharctica, ac euidenti cauſſa, non ex eius miniſterij culpa ægrotant, ac pereunt. Quòd ſi hoc eſſet cauſſa, ex qua huiuſmodi Artifices ægrotarent, ac perirent, quis non videt, quòd multò frequens eſſet eorum ægrotantium, ac pereuntium prouentus, maximè verno tempore, dum ſericum extrahere conſueuerunt? imò tantum abeſt à vero, vt odor ea occaſione excitatus tantoperè grauis, ac perniciosus ſit, vt in hoc à pleriſque artibus immundis mirum in modum ſuperetur, quæ tamen neque morbos, neque mortes ſuo odore excitare ſolent, quonam ergo pacto odor ab extracto ſerico emanans, poterit cùm tam grauis non ſit, imò longè tolerabilior magis lædere, quàm qui ex quibuſdam artibus immundis longè intolerabilior excitatur? Non niſi iniuria igitur Ars conficiendi ſericum inter immundas Artes adnumerari dicitur, vnde non ſequitur, quòd quemadmodum Artes immundæ debeant expelli ex ciuitate maximè tempore peſtilenti, ita Ars conficiendi ſericum debeat ex ciuitate expelli, quia hæc nequaquam Ars immunda eſt. 8.

Quod autem additur de exhalationibus in ſerico conficiendo cum aqua feruenti ſubleuatis, nimirum quòd Aërem inficiant, vnde per nares ab ipſis Artificibus, & à vicinis attractæ mirum in modum ſint nocuæ, non minùs ac ſuperiora, ab omni veritate alienum eſt;

eſt; quia exhalationes illæ,& vapores ab aqua feruenti eleuati per tubum extrà domum tranſmittuntur, atque ea ratione omne incommodum euitatur, quod ab illis timeri poſſet, licet nullum poſſet timeri, quia neque vapores illi multi ſunt, neque ſubſtantiâ craſſi, ita vt ob vtramque cauſſam facilè ab Aëre externo; & à quocunque ventulo diſſipentur.

Maximam porrò anxietatem, multumque negotium Aduerſario præbet corpuſculorum ipſorum Bombycum poſt ſerici extractionem putrefactio, ac magnum in ea re fundamentum facit, cùm tamen ſi quis fœtor, aut praua quæpiam exhalatio ab ipſis emanare poſſet, & illicò ſupprimatur, & omni ex parte ab induſtria eorum Artificum amoueatur, qui, vt qualecunque malum inde excitari poſſet, euitent, ſingulis diebus eorum Bombycum cadauerula antequam corrumpantur, & immunditiem omnem expurgant, & in flumen coniiciunt, vnde nullus omninò ex ipſis fœtor, aut malus odor exhalat,ſed domos proprias mundas,& ab omni inquinamento,& ſordibus liberas conſeruant, quod minimè præſtare licet quibuſdam Artibus immundis,ex quibus abominabilis fœtor, ac prauus odor in illis excitatus tantam impreſſionem etiam amota cauſſa relinquit,vt niſi ſumma diligentia emundentur,ſed prauum illum odorem ad longum tempus retineant,imò etiam emundatæ, vt de carnificina,de fidicina, nempè chordas pro muſicis inſtrumentis ex animalium inteſtinis fabricante,& multò magis de Arte, quæ ſeuaceas candelas conficit, cuilibet patere poteſt; ac profectò huius vltimo loco nominatæ pernecabilem,ac peſſimum odorem ego ipſe propria experientia ſcio, multis vicinis capitis dolorem,vomitum, aliaque ſymptomata excitare, ita vt ob id cogantur habitationem mutare.

Quòd verò ex ſerici confectione Aër humido,calidoque vapore imbuatur,quod maximè tempore ſuſpicionis peſtilentiæ eſt euitandum, etiam ſi gratis concedatur,tamen nullum inde ſequitur inconueniens,nam,vt dictum eſt,nullam malam impreſſionem in Aëre illi vapores relinquere poſſunt,cũ per ſe ipſi ſint reſolubiles de facili,& ab Aëre ipſo,& à quacunq; leui Aura facillimè agitati euaneſcant, ac diſſipentur. Sed etiã ſi aliquid mali ex ſe præſtare poſſent, tamen ignes magni, qui in ſuis domibus ab Artificibus ad hoc accenduntur, non ſolùm eoſdem vapores conſumunt, ſed ipſum Aërem magnoperè exſiccant, ita vt non modò Ars hæc nocua non ſit, ſed etiam poſſit vtilis eſſe; ſcimus enim tempore peſtilenti non alio ingenio Aërem rectificari, quàm accenſis per loca, & vrbes ignibus;eoque ingenio Hippocratem Peſtem ex Æthiopia in Græciam ſe conferentem repuliſſe narrat,Galen.*lib.de Theriac. ad Piſon. cap.*16. Quod etiam Acronem Agrigentinum præſtare refert Aëtius *ſerm.5.c.94.* 9.

Denique ex tolerantia huius Artis in magnis, ac nobilioribus Ciuitatibus,etiam in locis earum Ciuitatum magis conſpicuis,& à nobilioribus Perſonis habitatis, ac frequentatis elici poteſt, nullum ex huius Artis miniſterio incommodum, nullumque damnum emanare. Vnde falſum omninò arguitur id, quod ex Gratiol.Pint.*de Peſt.p.*1.*cap.*17.iactatur,nempè Peſtem aliquando ex Bombycibus fuiſſe excitatam;nam quis eſt, qui in propria domo talia animalcula enutrire in poſterum pateretur, ſi hoc veritatem vnquam habuiſſet? & tamen in magnis etiam domibus, ac Palatiis talia animalcula Vere detineri, ac enutriri quotannis conſpicimus ſine vlla vel imaginaria noxa,maximè diligẽti cura adhibita opportuna immunditierum ac frequenti expurgatione;vnde cùm alias quaſdam Artes propè ſuos lares habere non facilè Principes Viri,ac Magnates patiantur, hanc vnam in propriis domibus tolerant, vt hic Romæ vnuſquiſque adnotare poteſt: in vanum ergo contrà illam reclamat aduerſarius, non ſolùm non reclamantibus Principibus,ſed eam admittentibus,& exérceri permittentibus. Quòd ſi ob ea, quæ opponuntur hæc Ars exulare à ciuitate debet, multò magis exulare deberent aliæ permultæ ex quarum exercitatione maiora multò damna timeri poſſunt: At verò hæc innoxia cùm ſit,in Ciuitate degere,non obſtantibus iis, quæ inaniter obiecta ſunt, permittenda.

LIBRI NONI
TITVLVS SEPTIMVS,
DE TABACCO.

Ad Titulum Primum Libri Quinti.

Qvæstio Vnic.

De Ieiunio & Quadrageſima.

SVMMARIVM.

1 *Tabaccus,vel Tabacco quid ſit.*
2 *Tabacci vſus quis.*
3 *Ieiunium duplex ſecundùm Canoniſtas.*
4 *Ieiunium quid apud Medicos.*
5 *Eccleſia non approbat ieiunium factum vltrà terminum diei naturalis, hoc eſt horarum vigintiquatuor.*
6 *Tabacci vſus quando, & quale ieiunium frangat.*
7 *Ieiunium Euchariſticum an frangatur vſu Tabacci.*
8 *Secundùm omnem decentiam eſt, Chriſti Domini Corpus ſacratiſſimum in ſtomachum recipiendum nulla alia quauis vel minima re occupatum.*
9 *Aquæ potus cur prohibitus in ieiunio Euchariſtico.*
10 *Vinum etiam ſi maximè nutriat, non frangit ieiunium.*
11 *Ieiunium adquem finem ab Eccleſia inſtitutum.*
12 *Tabaccus quomodocunque aſſumatur, nunquam habet rationem cibi.*
13 *Quod habet rationem cibi debet habere facultatem nutriendi.*
14 *Quod à Natura non vincitur,cibus non eſt.*
15 *Quicquid per os aſſumitur, aut cibus,vel potus eſt, aut medicamentum, aut venenum.*
16 *Tabaccus non eſt cibus, neque cibus medicamentoſus.*
17 *Quod aſſumptum corpori nullum præbet alimentum, medicamentum eſt.*
18 *Potus debet eſſe humidus, & cur.*
19 *Tabaccus quomodocunque aſſumatur, non frangit ieiuniumEccleſiaſticum,neque pœnale,ſed benè Euchariſticum.*
20 *Tabaccus cur frangat ieiunium Euchariſticum.*
21 *Tabaccus ex aliquorum opinione frangit qualecunque ieiunium,quia corpus nutrit.Contrarium,n.23.*
22 *Tabaccus ex eorundem opinione verè eſt nutrimentum,& medicina.Confutatur, n.24.*
25 *Medicamenta ob morbos aſſumuntur, non tanquam nutritura cibaria.*
26 *Alimentum vincitur, & ſuperatur ab eo,quod nutritur.*
27 *Qui Tabaccum aſſumentes quoquo pacto nutriuntur, non ob Tabacci facultatem nutritiuam nutriuntur.*
28 *Quicquid nutrit ex genere dulcium eſt.*
29 *Iis,quæ omninò dulcedine carent, pro medicamentis vtimur, non pro cibis,*
30 *Fumus nunquam poteſt habere rationem potus,& multò minùs rationem cibi.*
31 *Fumoſa omnia amara.*
32 *Amara nil prorsùs nutriunt.*
33 *Tabacci vſus quibus ex cauſſis in ieiunio Euchariſtico ſit prohibendus.*
34 *In ieiunio Eccleſiaſtico, aut pœnali, Tabacci vſus non frangit ieiunium.*

CVm recentiorum Canoniſtarum ſcripta circa materiam de Ieiunio euoluerem, duas offendi dubitationes, ob materiæ, circa quam verſantur, nouitatem, à vetuſtioribus intactas, & à me eandem ob cauſſam prætermiſſas;quarum prima eſt circa Tabacci vſum; ſecunda circa vſum Chaccolatæ, nimirum, an ex vtriuſque vel alterutrius vſu frangatur ieiunium; ita enim iam irrepſit eorum vſus,ac tam frequens eorum abuſus eſt, vt aſſumentes neque temporis, neque ſtatus, neque ſanitatis, nec alterius cuiuſcunque rei delectum habeant, imò nè conſcientiæ quidem, quam grauent-ne, an non ex eorum aſſumptione, nullo modo curant inueſtigare. Harum ergo dubitationum reſolutionem ad Medicum non minùs,quàm ad Canoniſtas pertinere viſum eſt; ac me, qui in hiſce laboribus meis profeſſus ſum eas omnes quæſtiones proponere,ac diſcutere, quæ ad Ciuile, aut Canonicam facultatem ſpectare videbantur, non niſi negligentiæ notâ incurrere poſſe, ſi eas omni ex parte indiſcuſſas relinquerem. Itaque de vtraque dubitatione verba facere iam determino,ac primo loco de Tabacco, cuius frequentior vſus non apud inferioris fortunæ homines ſolum eſſe ſolet, ſed etiam apud quoſcunque ſermonem inſtituam.Secundo loco de Chaccolata; quæ melioris fortunæ hominibus familiaris eſt.Ad maiorem autem rei claritatem breuiter dicam quid ſit Tabaccus, vel Tabacco, ac cuius naturæ, relictis iis quæ ad rei herbariæ ſtudioſos magis pertinent, niſi ſi quæ incidenter commemorare oportebit.

Tabaccus ergo herba quædam eſt cuius feraciſſima Inſula eius nominis eſt,& idcircò Tabaccus 1.

baccus

baccus vocatur,nam ab indigenis *Picielt* vocitatur;vt teſtis eſt Nicol. Monard.*in lib.de ſimpl. med.ex Occident.India delat.cap. proprio de Tabacco.* Tabacci deſcriptionem eiuſque ſpecierum Lector à Monarde,aliiſque infrà citandis petere poterit. Communiter autem apud recentiores Botanicos *Petum* dicitur,ſed & apud alios *Nicotiana* : Nobis vulgari ſermone *herba Santa Croce.* Plura verò alia nomina ſortitur, vt videre eſt apud Ægid.Euerard.*lib.de Herba Panacæa ſeu Tabacco propè principium,* & apud Io.Neandr.*in ſua Tabaccolog.in prin.* & Guilielm. de Mera *in Epiſt. ad prædictum Neandr.* apud quos etiam, vt apud Monardem quoque eius deſcriptionem, natalis locum,modum ferendi , & conſeruandi , differentias, temperamentum, vſum,ac denique infinitas propemodum virtutes ediſcere Lector poterit,quas nullam aliarum herbarum habere ſatis conſtat. Ego relictis iis,quæ ad præſens negotium minùs facere videntur, paucula de eius natura proponam , vt deinceps expeditius propoſitas dubitationes ſoluere liceat.

Tabaccus igitur tẽperamenti eſt calidi,& ſicci in ſecũdo gradu,teſtib.*ſup.cit.*Monarde,& Æg. Euerard.*loc.cit.* Vnde ad omnes morbos frigidos à capite ad pedes vſque enumerandos maximè vtilem eſſe docent idem Monardes,& alij ſup.citati Auctores.Prçterquam quod acris eſt, vnde ſternutamenta proritat,& ſaporis amari. Ex quibus patet error Leonard. Leſſij *lib.4.de Iuſt.& Iur.cap.3.n.19.* quem aliàs notaui, qui voluit, Tabaccum eſſe frigidum, & Narcoticum;deceptus ex aliquorum opinione, qui voluerunt eſſe de genere Hyoſcyami, vt Carol.Cluſ.*in Annot.ad præd.caput de Tabacco ipſius Monard.*& Dodonæus,apud Æg.Euerard. *loc.cit.*& apud Neandr.*ibid.* Quam tamen opinionem falſam eſſe , & ipſius Tabacci natura, & prædicti Euerard.& Neander atteſtantur.

Illud,quod maximè ad rẽ noſtrã facit adnotandum,Tabaccum alimentalem herbam non eſſe,ſed tantùm medicamentoſam, ac quocunque modo aſſumatur pro medicamento ſumi.

2. Tabacci vſus eſt vel in puluere,vel in fumo. In puluere dupliciter; nam vel naribus inditur ad excitanda ſternutamenta , & caput expurgandum,vel maſticatur ad alliciendam, & expurgandam ſimul ab eadem parte pituitam; vtcunque autem in vſum trahatur (quatenus ad rem noſtram facit ,nam alios , ac plurimos habet in Medicina vſus) non niſi præparatum accipiunt ; præparationis autem modi varij à ſupracitatis Auctoribus , & præcipuè à Neandro petendi.Cùm verò eius fumo vtuntur,Tabacci folia exiccata, ac præparata, atque igne accenſa per tubulum , in cuius capite ad hunc effectum vaſculum eſt , in quo Tabacci folia reponuntur , igne poſtmodum accendenda ad fumum excitandum,qui per os attrahitur,& in capitis cauitates delatus , inde pituitam elicit, quæ exſpuitur ab his qui ad expurgandum caput illum aſſument , nam aliàs in ſtomachum labi permittitur(quando Tabaccus maſticatur) ad ſuſtentandam famem. Horum Tubulorum formam,& vſum,imò & alios modos eundem Tabacci fumum per os excipiendi deſcribit idẽ Neand.*lib. eod.inf.* Nos ad ea, quæ ad rem noſtram faciunt properantes,hæc iam omittendã duximus,& ad excitatas dubitationes diſſoluẽdas quamprimum deueniendum : ante tamen, quia circa Ieiunij materiam verſamur,videndũ quid ſub hoc nomine Ieiunij intelligamus.

3. Canoniſtæ duplex ieiuniũ cõſtituũt,naturale vnũ, Eccleſiaſticum ac pœnale alterũ:illud dicemus ſecũdum eorũ intentionem,eſſe ſtomachi inanitionem ſecutã ad prægreſſam alimẽtorum diſtributionem, vel carentiam alimentalis materiæ;Hoc ieiunium Euchariſticũ ideò vocant , quia huiuſmodi ieiunium ſemper, ac inuiolabiliter pręcedere debet Sacratiſſimę Euchariſtiæ aſſumptionẽ. Eccleſiaſticum autem, vel pœnale ieiuniũ dicemus eſſe, diurnam cuiuſcunq; alimenti abſtinẽtiam ab Eccleſia, vel Confeſſario impoſitã. Idcircò enim & Eccleſiaſticum,& pœnale vocatur,nã ab Eccleſia ad carnis ſtimulos prohibendos,vt ſpiritus prõptior ad cœleſtia cõtemplanda efficiatur,à Cõfeſſario autem in ſatisfactionem peccatorum imponitur.Medici hac voce Ieiunij intelligunt 4. ſtomachi vacuitatem,& inanitionem ob carẽtiã alimẽtalis materiæ.Hac ratione dicebat noſter Hipp.*lib.1.Aphor.13.*Senes facillimè ieiunium ferre;hoc eſt, eos etiam ſi eam ſtomachi inanitatem habeant, neq; ad alia alimenta aſſumenda ſtimulari,neque vllam aſſumendi neceſſitatem experiri.Ergo ex his tunc dicemus, hominẽ ieiunum,cùm aſſumpta alimenta concocta,& diſtributa ita ſunt,vt noui alimẽti neceſſitas vrgeat.Sed diuerſa ratio eſt ieiunij Euchariſtici à ieiunio Eccleſiaſtico,vel pœnali;nã in ieiunio Euchariſtico ſtomachus debet eſſe vacuus ita,vt poſt mediam noctem nihil omninò ingeratur , & hoc quia aſſumpta in cæna, quæ ſumi ſolet per quatuor horas, vt plurimũ, ante mediam noctem,facilè è ſtomacho deſcẽderũt,vnde vacuus omninò relinquitur,ad hoc vt decenter Chriſti venerabiliſſimum ac ſacratiſſimũ Corpus excipere poſſit mane ſequenti. In ieiunio porrò Eccleſiaſtico imponitur vnica comeſtio in ſpatio vnius integri diei , hoc eſt horarum vigintiquatuor cum abſtinẽtia à carnibus,& aliis cibis à carne dependentibus,nẽpe ouis , & lacticiniis : nam Eccleſia habens præ 5. oculis communẽ hominum tolerantiã diuturnius ieiunium non laudat , nè diuturniori abſtinentia corpus in ſanitatis diſcrimen labatur, quod illa omninò euitare ſtudet, contenta tãtummodò,vt tali abſtinẽtia corpus maceretur, qualis ſufficiat ad eius ſtimulos refrænãdos, vt ſpiritus præualeat:nam licet *cibo, & potu ſemel impleti diem integrũ, ac noctem ſine moleſtia perduremus,*ex dictis Gal.*lib.7.de vſu Partium corp. hum.c.21.* Non ſine moleſtia tamen, & ſanitatis diſpendio prædictum ſpatium integri diei ſine nouo cibo tranſigere poſſumus.

6. Cæterùm quando dubitatur,an vſus Tabacci frangat ieiunium,ſi de ieiuñio Eccleſiaſtico,vel pœnali verba fiant,abſolutè dicendũ non frãgere,& rationes,quæ pro negatiua ſentẽtia adducuntur de ieiunio naturali, & Euchariſtico, multò faciliùs habebunt locũ in aliis ieiuniis, vnde vlteriùs de ea re verba facere ſuperfluũ videtur.Non tã facilè autẽ ſolutionẽ recipit hoc dubiũ,ſi de ieiunio Euchariſtico ſermo ſit.nam vt notiſſimum eſt , Euchariſtia ob ſummã eius

Sacra

Sacramenti reuerentiam, debet ſumi ſtoma-
cho ieiuno, vt poſt vetuſtiores, & recentiores
omnes Diana *Reſponſ.mor.par.6.tract.8.reſp.8.*
8. Et ſumma quidem cum ratione, quia ſecun-
dùm omnem decentiam eſt, ſacratiſſimum
Chriſti corpus in ſtomachum vacuum,& nul-
la ne minima quidem re occupatum introdu-
cendum eſſe:itaque cum aſſumpta alimenta in
cæna poſt quatuor, vel quinque horas conco-
cta,& diſtributa communiter ſint, quod tẽpus
cùm media nocte coincidit,rectè hoc naturale
ieiunium à media nocte initium ſumere deter-
minatum eſt, & hoc pacto nihil poſt prædictũ
tempus aſſumi debet,quod ſtomachum aliquo
modo occupare poſſit; nam ſi quid ante illud
tẽpus vſque ad ſanctiſſimæ Euchariſtiæ aſſum-
ptionem,aſſumptum fuerit,concoctum,ac om-
ni ex parte diſtributum eſſe cenſendum, & ſic
ſtomachum ab omni re liberum in aſſumptio-
ne reperiri.Sed cùm pateat ieiunium non ſolui
9. à quacunque re in ſtomachum recepta;ſed tan-
tùm à rebus alimentalibus, cur etiam Aquæ
potus prohibetur,cùm ex communi hominum
aſſenſu conſtet,Aquam non nutrire? quin etiã
cùm in ieiunio Eccleſiaſtico, & pœnali cõſtet,
10. non ſolùm aquam,quæ nullo modo nutrit,ſed
& vinum, quòd maximè nutrit,ieiunium non
frangere,Sanch.*lib.5.conſ.moral.c.1.dub.23.n.2.*
Leſſius *de Iuſt.& Iur.lib.4.c.2.dub.2.n.10.* cur
frangere dicitur ieiunium Euchariſticum ipſã
etiam aquam?Reſpondeo, quòd hoc ieiunium
cùm rigoroſè ſeruandum ob ſummam tanti
Sacramenti reuerentiam ſit, ſitis autem in eo
facilè tolerari poſſit ob eius ieiunij breuitatem,
noluit Eccleſia in eo vel minimæ rei per os
aſſumendæ eſſe indulgendum ſub quacunque
ratione vel cibi,vel potus,vel medicamenti,&
ſub quacunque quantitate aſſumatur;in ieiunio
verò pœnali, vel Eccleſiaſtico, conceſſum eſt
aſſumere quæcunque habent rationem potus
(non cibi potabilis)ad extinguendam ſitim ob
diuturnitatem eius ieiunij, ob quam ſitis &
maximè moleſta, & noxia eſſe poſſet, quod
euitare ipſa Eccleſia ſemper ſtuduit: imò non
ſolùm ad euitandam prædictam noxam licet
potum in ieiuniis aſſumere,ſed etiam ob ſani-
tatem, & multò magis ex cauſſa morbi licet
aſſumere neceſſaria medicamenta in huiuſmo-
di ieiuniis, Leſſ.*de Iuſt. & Iur. lib.4. c.2.dub.2.*
*n.11.*Sanch.*lib.5 conſ moral.c.1.dub.22. n.7.* At
verò in ieiunio Euchariſtico, neque ſitis mo-
leſtia,neque aliæ cauſſæ locum habent,ſed de-
cet omninò ſtomachum ab omni re eſſe va-
cuum,cùm in illo ſufficiat abſtinentia à rebus
nutritiuis per commemoratum tempus,vt car-
ne ſuccumbente ſpiritus ad cæleſtia promptiùs
11. eleuetur, ad quem maximè finem ab Eccleſia
fuit inſtitutum.
Sed ad præcipuæ quæſtionis deciſionem
12. iam accedam, ac ante omnia ſupponendum,
Tabaccum quomodocunque aſſumatur, nun-
quam habere rationem cibi, aut potus, vel
rei alimentalis, cùm omni nutritiua facul-
tate deſtituatur, quod facilè probatur, quia
13. quod habet rationem cibi debet habere facul-
tatem nutriendi,cibus enim vocatur quicquid
alit.Gal.*lib.3 de Alim.fac.cap.40.*Quod autem
alere debet,nempè cibus,à natura debet vinci,
& membris aſſimilari, Auic. *in cant. text. 1.*
*tract.1.n.76.*At Tabaccus neque à Natura vin-
citur,neque membris aſſimilatur, neque vires
anget, ergo rationem cibi non habet: quod 14.
enim à Natura non vincitur, cibus non eſt,
Galen.*lib.3.de Nat facult.cap.7.*Non vincitur
verò à Natura, quia partem nullam alibilem
habet,ſed tantùm medicamentoſam;quod pa-
tet vlteriùs à ſufficienti partium enumeratio- 15.
ne, quia quicquid per os aſſumitur, aut cibus
eſt, & potus, aut medicamentum, aut vene-
num,& cibus vel eſt ſimpliciter cibus, vel eſt
cibus medicamentoſus,ſic & medicamentum.
Tabaccus ergo neque cibus, neque medica- 16.
mentoſus cibus eſt,quia nec omninò ſuperatur
à natura,nec in parte,neque venenum eſt,quia
naturam non deſtruit, ergo eſt medicamen-
tum, medicamentum enim vocamus quod aſ- 17.
ſumptum nullum corpori præbet alimentum,
Galen.*lib.2.de Alim.fac.cap.16.*Sed neque po-
tus rationem habet Tabaccus, quia potus de- 18.
bet eſſe humidus, Natura enim potum inſti-
tuit ad diſtributionem ciborum ſolidorum pri-
mò, & ad ſitim leuandam, ad corporiſque re-
frigerium,vt notiſſimum eſt,Mercat.*de ſan. &*
eius conſer.claſſ.2 art.2.quæſt.164. num.88.& ex
Canoniſtis, Leſſ. *de Iuſt.& Iur.lib.4.cap.2.du-*
bit.2. num.10. Sed Tabaccus quomodocunque
aſſumatur, humidi rationem non habet,neque
facultatibus huiuſmodi leuandi ſitim, aut di-
ſtribuendi ſolidos cibos,aut reparandi id,quod
ſubſtantiæ humidæ effluxit,eſt inſtructus,ergo
nullam habet rationem potus, & hinc con- 19.
cludendum,Tabaccum neque vt cibum,neque
vt potum, quomodocunque aſſumatur fran-
gere ieiunium Eccleſiaſticum,aut pœnale, ſed 20.
benè frangere ieiunium Euchariſticum non in
quantum nutrit, aut cibi, vel potus rationem
habet, ſed in quantum ſua ſubſtantia quan-
tumuis minima poſſet occupare ſtomachum,
aut eius fumo, vel aliàs poſſet cauſſare agita-
tionem in humoribus,& alios effectus produ-
cere minimè conuenientes,vbi tantum Sacra-
mentum accipere paramur, quemadmodum
etiam decet ob debitam reuerentiam, vt dixi-
mus,ab omni aliena ſubſtantia liberum ſtoma-
chum ſeruare. Licet ergo non videam,quanam
ratione Tabaccus, vel quod in fumo per os
recipiatur, vel quod in puluere naribus adhi-
beatur, aut ore maſticetur, poſſit ad ſtoma-
chum peruenire, dum allecta pituita expuitur,
tamen neque hac quidem ex cauſſa,dato quòd
id ſuccederet, dixerim frangere ieiunium Eu-
chariſticum,ſed potiùs militare ſemper firma-
uerim cauſſam reuerentiæ diuiniſſimi illius
Corporis in ſtomachum recipiendi, & ſic ne-
que ob id, quod vllo modo nutrire valeat,
nec quod illius ſubſtantiæ aliqua particula ad
ſtomachum peruenire poſſit prohibendum
credo eius vſum; ſed tantùm ob indecentiam,
vt dictum eſt.
Cæterùm P.Lezana *tom 3. Quæſt.Regular.*
*verb.Euchariſtia quoad Regulares,n.18.*apud Dia-
na *reſol. mor. par.8. tractat.7. reſolutione tertia,*
Contrariam opinionem tueri conatus, oppo- 21.
nens ſe prædicto Patri Dianæ, in abſurdam
ſententiam lapſus eſt, volens Tabaccum fran-
gere ieiunium,rationem ſubdens, *Quia*,inquit,
Tabaccus

22. *Tabaccus verè eſt nutrimentum,vt conſtat ex multis experientiis plurium,quia ex ipſo ſolo ſuſtentati ſunt. verè etiam eſt medicina, hoc enim prætextu ſumitur.* Fauet huic Lezanæ opinioni id, quod paſſim ſcriptores de Tabacco tradunt, & primò Nicol.Monard.*loc.cit.Vſus eſt etiam,*inquit, *Tabacci apud Indos famis ſitiſque ſedandæ gratia:* quaſdam enim pillulas ex eo conficere Indos docet, quibus cùm longum iter aggrediuntur vti ſolent, vnam in ore retinentes, aſſidueque pituitam à capite allectam ſorbentes,eaque ratione iter triduanum,aut quatriduanum etiam conficiunt abſque vlla famis, aut ſitis moleſtia. Idem cum ipſo Manardo affirmat Euerard. *de Panac. ſeu Tabacco fol.* 18. quinetiam paulò ante hæc addit. *Atque inauditum eſt, ac mirandum Floridæ incolas ſtatis anni temporibus ſolo iſtius herbæ fumo paſci,quem per cornua huic vſui comparata in os recipiunt,cuius rei teſtes locupletiſſimi erunt vel ipſi Nautæ, compluresſque alij è Florida nuper reuerſi, ac in dies etiam nunc reuertentes, qui appenſis ad collum quibuſdam ceu cornibus, aut infundibulis ex Palmæ foliis, iunco, canniſue, in quorum extremis congeſta, ac ligata apparent huiuſmodi folia præ ſiccitate iam emarcida, mirificè ſibi placent. Hi prunas infundibuli anguſtiori parti applicant aperto ore excitatum fumum haurientes, quoad eius fieri poteſt, quo famem ſuam ſitimque ſedari,vires reſtaurari, ſpiritus exhilareſcere, Cerebrum iucunda quadam ebrietate deliniri, eiuſque ſuperfluos humores abſumi;in ſumma,phlegmaticorum humorum copiam incredibilem in os prolici iureiurando aſſeuerant.* Hæc ille.Subſcribit etiam Manardo Io.Neand. *in ſua Tabaccolog. in prin.§. vires.* vbi pluribus fortaſsè, quàm opus fuiſſet, probare nititur, Tabacci fumum nutrire,& vires reſtaurare,& cætera præſtare, quæ ſuperiùs ex Euerardo ſunt allata,quæ ſi veritatem habent,Tabaccus nullo modo debet ſumi in ieiunio Euchariſtico, quia verè illud violaret, cum poſſit non ſolùm ſtomachum occupare, ſed qualicunque modo ſumatur,corpus etiam nutrire.

Verior tamen Dianæ opinio cenſenda,quam ille cum multis Canoniſtis, quorum auctoritates ibi adducit, iure tuetur, qui omnes in hoc conueniunt, neque ſi per fumum, vel
23. puluerem,vel folium Tabaccus aſſumatur,ieiunium frangi; & rectè, quia neque habet vnquam,neque habere vnquam poteſt rationem cibi, vel rei alimentalis, ſed tantùm medicamenti,vt ex ſupradictis patet.Imò inanis etiam eſt,quam aliqui Canoniſtarum cautionem addunt,vel limitationem, hoc eſt, non frangere Tabaccum ieiunium, niſi aliqua folij particula per os ad ſtomachum traiiciatur; nam etiamſi ita contingeret, tamen nutrire ea particula nulla ratione poſſet, tum ob ſui exiguam molem, quæ nullius conſiderationis eſſet, tum ob eius naturam, quòd alimentalis non ſit, & maximè exſiccatus, & omni humiditate orbatus,vt aſſumi conſueuit;vnde non ex eo,quod quicquã nutrire ea particula poſſet, ſed ex eo, quod violaret ſtomachi vacuitatẽ,qui ab omni re aliena vacuus ob prædictam decentiæ cauſam eſſe debet;tunc eaTabacci particula impediret Euchariſtiæ aſſumptionem,quemadmodum impedire dicunt Canoniſtæ Aquæ communis ſtillam,quæ neque cibi,neque rei alimẽtalis rationem habet, neque adeò occuparet ſtomachi vacuitatem,vt Aquæ ſtilla.Magis ad rem dici putauerim, ſi idcircò Tabaccus poſſet frangere ieiunium, vel folij maſticatione, vel fumi receptione,id fieri, quia poteſt attrahere à capite pituitam, & ad ſtomachum eam tranſmittere, & in nutrimentum conuerti, vt aliàs in eius vſu euenire dicturi ſumus.

Sed in duplici errore ſeſe inuoluit P. Leza- 24.
na, primò exiſtimando Tabaccum eſſe verè rem alimentalem, & quod peius eſt, eſſe verè medicamentum,quæ duo ſimul ſtare non poſſunt:nam cibus,& quicquid nutrit,in quantum nutrit, rationem medicamenti non habet, nec quod verè medicamentum eſt vnquam nutrire poteſt: nam medicamenta ob morbos aſſumuntur non tanquam nutritura cibaria, Galen. 25.
*comm.*1.*in Hipp.de vict.rat.in Acut.tex.*18 *& medicamentum contrarium eſt alimento;nam alimen-* 26.
tum vincitur & ſuperatur ab eo, quod nutritur, medicamentum autem contra, ipſum enim vincit, atque ſuperat corpus, cuius fuerit medicamentum: idem Gal.*lib.*5.*de ſimpl. med fac.cap.*1. & alibi ſæpè.Si ergo Tabaccus eſt verè nutrimentum, non erit verè medicamentum, & ſi eſt merè medicamentum, non erit verè nutrimentum. Neque dicat ipſe P. Lezana, quod Tabaccus ſit cibus medicamentoſus, quia iam ſatis ſuperque probatum eſt, illum non eſſe vllo modo alimentalem.

Sed errat ſecundò idem P.Lezana putando, quòd ex enarratis experientiis conſtet Tabaccum nutrire, quod ab omni veritate alienum eſt; nam nutrimentum, quo reficiuntur ij qui 27.
Tabacco ad tollendam famem,aut ſitim vtuntur, non procedit ab ipſo Tabacco, ſed à pituita, quam Tabaccus cum maſticatur, prolectat in ſtomachum, vel cum etiam eius fumus per os excipitur: neque nouum eſt huiuſmodi effectum à pituita emanare, nempe per eam corpus enutriri abſque ope alterius externi alimenti,quia multiplici experientia firmatum eſt, quoſdam homines integris annis abſque cibo,& potu vixiſſe,ſola pituita in eorum corporibus abundante enutriti,multaque animalia in Hyeme non alio nutrimento vitam ſuſtentare quam ipſa pituita; ſed de his plura diximus aliàs. Deceptus igitur omninò eſt P. Lezana,dum credidit,Tabaccum eſſe nutrimentum ex eo,quòd nonnulli eius vſu famem, & ſitim tolerent,nam hoc non ex virtute Tabacci fit, qui nullo modo alimentalis eſt, ſed ex pituita per ipſum attracta in ſtomachum, quam vlteriori concoctione in corporis nutrimentum faceſſere, notum apud Medicos eſt: Galen. *in lib.Hipp.de vict. rat.in Acut. text.* 30. Quod maximè euenit vrgente neceſſitate,cum Naturæ indigentiæ externo alimento ſubueniri non poſſumus. Id tantùm concedi poſſet P. Lezanæ,quòd ſi quis Tabacco vteretur ad eum finem,nẽpe nutriendi corpus prolectando eius maſticatione pituitam à capite in ſtomachum, ieiuniũ frangeret:quod Canoniſtarũ erit decidere.Sed præter ea,quę iã adducta ſunt ad probandũ,Tabaccũ non eſſe quid aptũ ad nutriẽdũ,id ipsũ manifeſtũ facit eius ſubſtantię qualitas, quæ omni nutribili humiditate emuncta eſt,

28. eſt,& quæ ex ſui natura eſt amara;at quicquid
nutrit alicuius humiditatis particeps ſit opor-
tet ; vnde quicquid nutrit, ex genere dulcium
eſt:Galen, *lib.4. de ſimpl. med.fac.cap.*10. atque
omne nutrimentum vel dulce,vel vnctuoſum,
vel ex his compoſitum,idem Gal. *lib.de oculis*
cap. 1. *partic.* 5. ac tam dulcia, quam vnctuoſa
humiditate prædita ſunt , vt patet : Ergo quæ
dulcedine carent humida nõ ſunt,& idcircò iis
pro medicamentis vtimur, non pro cibis:Ga-
29. len.*loc.cit.de Ocul.& de ſimpl.med.fac.*vbi pro-
ximè *cap.9.* Tabaccus ergo nullo modo nutrit,
cùm dulcedine non ſolùm careat , ſed amarus
ſit,amara autem non nutriant, Galen.*cit.lib.de*
*ſimpl.med.fac.cap.*15.Vnde mirari ſatis non poſ-
ſum,quonam pacto aſſeuerarint aliqui,Tabac-
ci etiam fumum nutrire;nam præterquam
30. quod Tabacci fumus non poteſt habere ratio-
nem cibi,aut potus ,certum eſt fumoſa omnia
31. amara eſſe,Card.*lib.1.de ſan.tuen.cap.*36.Amara
32. verò,vt dictum eſt,nihil prorſus nutriunt,Gal.
*vbi mox.*Card.*ibidem lib.1.cap.5.& lib.eod.c.*40.
Ergo Tabacci fumus, neque vt fumus , neque
vt amarus nutrire poteſt. Adde quod ipſa fu-
mida ſubſtantia non modo non poteſt ſpiritus
nutrire(nam quòd partes ſolidas nutrire poſſit
nemo affirmabit) ſed illos diſſipat, ac deſtruit,
& offuſcat,& in ſumma cum ſit ſpirituum ſub-
ſtantiæ puræ,ac lucidæ omninò contraria,im-
poſſibile eſt , vt eos reficere , ac nutrire poſſit,
cùm nutritio fiat per ſimilia. Inane ergo eſt, &
ab omni veritate alienum,quòd Tabaccus vllo
modo nutriat. Vt ergo multa in pauca redigam,
dicendum ex mea ſententia eſt, Tabacci vſum 33.
in ieiunio Euchariſtico prohibendum , non
quòd vllo modo nè per ſomnium quidem
nutrire poſſit aut folio , aut puluere , aut fu-
mo , etiamſi aliqua illius particula in ſtoma-
chum laberetur, ſed primò ob Sacramenti re-
uerentiam,quia multam agitationem in humo-
ribus cauſſare poteſt, & caput ipſum commo-
uere,ſenſuſque turbare, & obtundere;maximè
ſi eius fumus aſſumatur , poteſt & ventrem
ſoluere, aut, quòd peius eſt,vomitum concita-
re. Secundò , quia facilè euenit, vt ex eius vſu
pituita à capite proritata , & allecta ad ſtoma-
chum deſcendat , ibique aut in nutrimentum
vertatur , aut ad minùs illius vacuitatem im-
pediat, quam neceſſariam eſſe dicendum , vbi
tanto cibo cœleſti , ac ſacratiſſimo refici præ-
ſtolatur. In ieiunio autem Eccleſiaſtico , aut
pœnali , vbi timor ille deſcenſus pituitæ à
capite ad ſtomachum ceſſet (nam poteſt fa-
cillimè ea pituita inediæ incommodum , quod
experiri ex ieiunio tenemur , abolere , & ſa-
tietatem inducere) poſſe innoxiè nos Tabac-
co vti, cùm tamen ſatiùs eſſe firmandum ab eo
abſtinere.

LIBRI

LIBRI NONI
TITVLVS OCTAVVS,
DE CHACCOLATA, ET AQVA VITÆ.

Ad Titulum Primum Libri Quinti.

QVÆSTIO. Vnic.
De Ieiunio, & Quadrag.

SVMMARIVM.

1 *Chaccolata quid ſit.*
2 *Chaccolata ad quem finem vtamur.*
3 *Materiæ præcipuæ, ex quibus Chaccolata componitur, ſunt maximi nutrimenti.*
4 *Aſſumere vnciam vnam, vel duas Chaccolatæ in regionibus, in quibus eſt frequens in vſu pro potu, ſecundùm aliquos Canoniſtas non frangit ieiunium.*
5 *Chaccolata etiam ad pondus vnciæ vnius, vel dimidiæ etiam, notabiliter reſpectu ieiunij nutrire poteſt.*
6 *Chaccolata vbi aſſumeretur ratione potus in nulla quantitate ſumpta frangeret ieiunium.*
7 *Quod ſolidæ ſubſtantiæ eſt, ſi aqua liquefiat, non habet idcircò rationem potus.*
8 *Chaccolata nullam habet facultatem potus.*
9 *Quod ad reſtitutionem eius, quod ex ſubſtantia ſicciori effluxit, aſſumitur, cibus eſt, non potus.*
10 *Potus finis ſedandi ſitim ſecundarius eſt, non primarius.*
11 *In ieiunio Eccleſiaſtico, vel pœnali licet aſſumere medicinam conſeruatiuam. Et n. 23.*
12 *In ieiuniis prædictis licet aſſumere quicquid habet rationem medicinæ, non vero alimenti.*
13 *In ieiuniis, in quibus ſitis eſt moleſta, licet aſſumere parum panis, nè potus noceat.*
14 *In ieiuniis quando liceat medicinam conſeruatiuam aſſumere.*
15 *Chaccolata roborat corpus in quantum nutrit.*
16 *Quando præcipua vis rei per os aſſumptæ eſt corpus nutrire, licet ſimul corpus alteret, cibus eſt, non medicamentum.*
17 *Chaccolata nec vt medicamentum aſſumitur, nec ad euitandam potus noxam, ſed tantùm ad voluptatem.*
18 *Chaccolatæ operationes ſunt de directo contrariæ fini in ieiuniis habendo.*
19 *Aquæ vitæ aſſumptio impedit Euchariſtiæ aſſumptionem.*
20 *Ieiunium Eccleſiaſticum, aut pœnale ad quem finem inſtitutum.*
21 *Aqua vitæ ſtimulos carnis augere poteſt.*
22 *Aqua vitæ etiam ſi non nutriat membra ſolida, nutrit tamen, & auget ſpiritus.*
23 *Ob ieiunij reuerentiam præſtat ab Aquæ vitæ aſſumptione abſtinere.*
24 *Medicamentorum confortantium vſus, non tam facilè concedendus in ieiuniis, ſed tantùm ex cauſſa morbi.*

CHACCOLATA Inda, hoc eſt, 1.
confectio Inda, quædam compoſitio eſt ex variis ingredientibus conflata, cuius deſcriptionem tradidi aliàs *lib. 2 de Morb. Hippochondr. cap.* 15, aliam quoque attulit deſcriptionem nonnihil à noſtra differentem Antonius Colmener de Ledeſma *in proprio libell. de Chaccol. cap.* 3. ex hac compoſitione iam apud Indos potus concinnabantur, & proceſſu temporis apud omnes ferè populos, & nunc apud nos concinnantur, eam compoſitionem aqua calida diſſoluendo, addito ſaccharo, eamque potionem calidam bibunt ad multa vtilem, præcipuè tamen ad ſtomachum roborandum, ad 2.
languentes vires reficiendas, ad ſpiritus exhilarandos, ad aliaſque vtilitates producendas, quas pro nunc enumerare ſuperfluum duco. 3.
Materiæ præcipuæ, ex quibus hæc confectio componitur multi nutrimenti ſunt, quod is ſolùm negabit, qui panem nutrire negare audebit. Recipit enim, ſecundùm noſtram deſcriptionem in magna quantitate quoddam ſemen, ſeu fructum, quem Cacaos, vel Cacacium nominant, nec modicam quantitatem farinæ paratæ ex Maiz, hoc eſt Tritico Indico, & ſaccharum, præter alia quædam aromatica, vt in eius deſcriptione patet. Vnde horum ſimplicium quantitas tantoperè exuperat quantitatem aliorum ingredientium, vt ex iis ſolis totam confectionis maſſam componi dici debeat; nam alia, quæ aromatica, vt dixi, ſunt, & ad ſtomachi roborationem, & flatuum diſſipationem adduntur, vix notabilem præ illis quantitatem conſtituunt.

Eſt autem iam hic potus, ſeu potiùs cibus ſub ratione potus tam frequenti in vſu apud omnes ferè gentes, vt annuimus quemadmodum teſtatur idem Anton. Colmener. *loc. cit.* vt ex eius vſus frequentia determinare non dubitauerint Moderni Canoniſtæ, quòd aſſumere 4.
vnciam vnam, aut alteram prædictæ potiónis in regionibus, in quibus eſt in vſu pro frequenti potu, non frangat ieiunium, ita ex plurium opinione Diana, *Reſ. mor. par.* 8. *tract.* 7.

*reſp.*54.Ego,quicquid dicendum ſit,an hoc re-
ſpectu eius vſus licitum ſit , necne (hoc enim
Canoniſtis decidendum relinquo)illud aſſeue-
5. tanter affirmabo, quòd aſſumptio vnius , aut
alterius vnciæ , aut etiam vnciæ dimidiæ eius
potionis corpus inſigniter nutriat, vires adau-
geat,ſpiritus exhilaret,& alios effectus produ-
cat , quos producere eius potionis fautores af-
firmant,quibus & ego aſſentior. Sed ſi prohi-
bemur in ieiuniis præter vnam comeſtionem
ſingulis diebus aſſumere quicquid corpus nu-
trit , neque licitum erit aſſumere vncias duas,
neque vnam , neque dimidiam Choccolatæ
abſque violatione ieiunij. At verò nonnulli
doctiſſimi Theologi apud Diana *vbi proximè,*
ideo in eam ſententiam lapſi ſunt , quòd hu-
iuſmodi quantitas Choccolatæ in regionibus,
in quibus eſt frequenti in vſu non frangat ie-
iunium, quia habet rationem potus , & in iis
6. regionibus effecta ſit potus vſualis. Ergo , in-
quam,aſſumitur ratione potus, & cùm potus,
ex communi,etiam vini,quod ſummoperè nu-
trit,non frangat ieiunium in quacunque quã-
titate aſſumatur,idem erit dicendum de Choc-
colata ; ſed hoc nullo modo veritatem habet,
quia potus aſſumitur,nec aliàs in diebus ieiu-
nij aſſumi debet , niſi ad extinguendam ſitim,
ſed Chaccolata nequaquam aſſumitur ad ex-
tinguendam ſitim , ſed ad recreandas vires , &
robur corpori conciliandum , ad ſtomachum
roborandum,ad animum exhilarandum : ergo
nunquam poterit habere rationem potus , ſed
cibi , licet cibum velimus eſſe medicamento-
ſum,ergo quacunque etiam minima quantita-
te ſumatur,frangere debet ieiunium.

Sed quid imponere mihi ſatagunt quidam,
quòd Chaccolata ſumatur ratione potus,nun-
7. quid habens ſolidam ſubſtantiam , ſi aqua li-
quefiat , habet rationem potus ? nequaquam.
8. Sed in tantùm dici poterit habere rationem
potus in quantum non maſticando , ſed ſor-
bendo aſſumitur,vt ouum iure diſtemperatum,
carnium contuſum, & id genus alia, quæ licet
aſſumantur per modum potus , habent tamen
rationem cibi : Sanch.*lib.*4.*conſ.mor.cap.*1.*du-
bit.*23.*num.*1.quæ omnia,vt ille addit,frangunt
ieiunium. Deinde quomodo dicemus , Chac-
colatam eſſe potum,ſi nullam facultatem po-
tus habet, cibi:vero facultatibus omnibus in-
ſignitur ? nam neutrum finem,ad quem potus
eſt à Natura deſtinatus,Chaccolata habet,cùm
neque ad diſtributionem ſolidorum ciborum,
neque ad leuandam ſitim inſeruiat;neque vlte-
rius ad alium aliquem finem vt ad reſtitutio-
nem humidioris ſubſtantiæ;aſſumitur ergo ad
reſtitutionem eius , quod ſubſtantiæ ſiccioris
9. effluxit,hoc autem cibus eſt,non potus,Galen.
*lib.*1.*de ſanit.tuen.cap.*2.Ergo non eſt vera ſup-
poſitio eorum Canoniſtarum,quòd Chaccola-
ta effecta ſit potus vſualis aliquorum populo-
rum:nam ij ipſi populi , apud quos inualuit
huiuſmodi vſus , non aſſumunt Chaccolatam
vt potum , quia nunquam illam aſſumunt ad
ſitim extinguendam , ſed ad alios fines , quos
iam commemorauimus ; nec frequens vſus
quantumuis diuturnus vnquam id efficere po-
tuit, vt quod habet rationem cibi, euadat po-
tus;ac mihi quidem videtur hoc eſſe homines
decipere, nempe determinare, rem habentem
rationem cibi maximè nutritiui , per longum
vſum effectum eſſe potum , eamque quæ ſto-
machum occupando impediat aliorum cibo-
rum diſtributionem , quaſi naturam per vſum
mutauerit , ad eam ciborum diſtributionem
conducere poſſit , quæ principalis finis potus 10.
eſt;cùm alter finis leuandæ ſitis ſit finis ſecun-
darius,neq; primò à natura intentus,quia po-
tum Natura inſtituit ad illum priorem finẽ,&
ad id reparandum, quod ex ſubſtantia humi-
diori effluxit , & cum hoc ad leuandam ſitim,
quæ ex digeſtione ſolidorum ciborum emer-
gere ſolet, quatenus ea impedimento eſſe poſ-
ſet prædictæ diſtributioni.Ergo velle Chacco-
latam tanquam potum canonizare , cùm verè
cibus ſit, & cibi facultates omnes habeat , eſt
palliare abuſum eius aſſumptionis,vt id, quod
ex ſua natura illicitum in ieiuniis eſt , licitum
faciamus , & eorum voluptatem ſecundemus,
qui huiuſmodi potioni dediti ſunt , eiuſque
tanta auiditate detinentur.

Non deſunt tamen contrà prædicta difficul-
tates aliquæ ab aduerſariis opponendæ ; nam
videtur licitum ex Canoniſtarum decretis
nonnulla in ieiuniis extrà comeſtionem lici-
tam aſſumere,quæ viderentur maiori cum ra-
tione ieiunium violare , quàm Chaccolata;
nam,vt illi aiunt, licet in ieiuniis non tantùm
aſſumere medicinam vere curatiuam , hoc eſt,
inquam , ad depellendum aliquem morbum,
ſed etiam conſeruatiuam, hoc eſt, inquam, ad
Naturæ vigorem,& corporis robur conſeruan- 11.
dum;quod exemplificant de aliquibus electua-
riis,& confectionibus ex ſaccharo paratis, vel
bellariis,vt vuis paſſis,& ſimilibus,Sanch.*lib.*5. 12.
*conſ.mor. cap.*1.*dub.*22.*num.*2.& hoc quia hu-
iuſmodi res non ſumuntur, vt alimenta, ſed vt
medicamenta, Leſſ. *de Iuſt.& Iur.lib.*4.*cap.*2.
*num.*11. non ſumuntur, inquam, eo fine, vt in
corporis nutrimentum vertantur , ſed vt ali-
quam corporis intemperiem corrigant,& vir-
tutem roborent,ita vt maxima ex parte potiùs
naturam vincant,quàm vincantur.

Præterea alia quoque ſunt , quæ in ieiuniis
aſſumere præter vnicam refectionem licet,quæ
cibi omninò ſunt,& cibi maximè nutritiui , vt
ipſiſſimus panis eſt;nam dato quòd in ieiuniis
ſitis moleſtia vrgeat, licet aſſumere , nè potus
noceat , ipſius panis buccellam , vel aliquem
fructum,ita Sanch.cum aliis *ibi* per eum addu- 13.
ctis, *loc.cit. num.*5. at nihil eſt,quod magis nu-
triat ipſo pane,velut etiam valde nutriunt ali-
qui fructus, vt Amygdalæ,Oliuæ, & id genus
alij. Ergo dato etiam , quòd Choccolata nu-
triat,aſſumitur tanquam medicina conſeruati-
ua , & rectè annumerari poteſt cum comme-
moratis electuariis , & confectionibus in ieiu-
nio conceſſis,nec magis culpari poterat Chac-
colata abſque dubio,quam ipſe panis,maximè
in tam modica quantitate ſumpta , nempe
vnius vncię.His miteſcere poſſe videbatur ſen-
tentiæ noſtræ rigor , niſi non deeſſet apta ad
ſingula reſponſio;& primò ad id,quod dicitur,
licere abſque eo quod frangatur ieiunium aſ-
ſumere medicinam aliquam conſeruatiuam ad
corporis robur etiam ſeruandum , & ad alios
quoſdam effectus;dico benè procedere,quando
quod

quod aſſumitur rationem præcipuè medica-
menti habet, & eo fine aſſumatur, vel ſaltem
præcipuus finis aſſumendi ſit conſeruare cor-
poris robur, eiuſque ſanitatem non in quan-
tùm nutrit, ſed in quantùm Naturam aliquo
modo alterat, & ad meliorem ſtatum reducit,
vt exempli gratia eſſent Antidota magna, &
confectiones cordiales, vt Alchermes & Hya-
cinthina, & aliæ eius farinæ;at ſi medicamen-
tum eius naturæ ſit, vt ad corpus reficiendum
deſtinetur, & diſtributum à Naturali calore in
nutrimentum abeat,nullo modo licet aſſume-
re,quia nec medicamentum eſt, ſed potiùs ci-
bus, licet corpus aliquo modo alteret. Modò,
Chaccolata in tantùm roborat corpus,& ſani-
15. tati prodeſt in quantum diſtribuitur, & in ip-
ſius corporis nutrimentum vertitur, vnde vi-
res adauget;non licet ergo eam aſſumere tan-
quam vnum ex prædictis electuariis,& confe-
ctionibus, quia horum præcipua operatio eſt
corpus alterare, & ad meliorem ſtatum redu-
cere, Chaccolatæ autem præcipuus finis eſt
corpus enutrire, & vires adaugere, licet con-
ſecutiuè refrigeret, aut calefaciat prout libet,
vt quidam alij cibi faciunt,veluti exempli gra-
tia Pruna,quæ nutriunt,& refrigerant,Hepati-
16. que opitulantur,& ficus, qui nutriunt,& cale-
faciunt. Quando igitur præcipua alicuius rei
ſumptæ operatio eſt corpus nutrire,licet dein-
ceps alteret,cibi nomen meretur, non medica-
menti:& ſic cum Chaccolatę præcipua opera-
tio ſit corporis nutritio,rationem cibi habet,
Electuaria verò, quorum præcipua operatio
eſt corpus alterare, rationem medicamenti
habent.

Et ad id quod additur, nempe quòd ſi li-
cet aſſumere buccellam panis extra comeſtio-
nem in ieiuniis, ne potus noceat,tantò magis
licebit aſſumere vnciam vnam Choccolatæ:
17. Dico,quòd hoc non benè ſequitur,quia Chac-
colata non aſſumitur ad euitandam aliquam
noxam, neque vt medicamentum, ſed tantùm
ob voluptatem, & ad corporis robur excitan-
dum, quorum vtrumque ſatiùs eſt in ieiuniis
euitare. Ac tandem non deſiſtam pro huius
diſcurſus ſigillo illud pronuntiare, quòd cùm
18. Chaccolatæ operationes omnes ſint de directo
contrariæ fini in ieiuniis intento, qui eſt cor-
pus macerare,carnis ſtimulos compeſcere, ca-
loris efferueſcentis impetus obtundere:illa ve-
rò corporis vigorem adaugeat,carnis ſtimulos
acuat, & caloris impetus, & ſanguinem exci-
tet,magis ex re eorum, qui ieiunij Leges inte-
gras ſeruandas cenſent, eſſe putauerim,ab eius
vſu in totum abſtinere.

Sed præſtat, hac occaſione ſumpta, ali-
quid etiam de Aqua vitæ proferre, cuius
vſus eſt vbique frequentiſſimus. Dubitari
igitur non ab re poteſt, an eius aſſumptio ie-
iunium frangat, necne? & prætermiſſo de ie-
iunio Euchariſtico loqui,de quo nullum inter- 19.
uenire poteſt dubium, quod tali aſſumptione
maximè frangatur; quoad Eccleſiaſticum, ac
pœnale videretur etiam idem dicendum,quip-
pe cùm vtrumque ad id præcipuè inſtitutum 20.
ſit,vt notum cuilibet eſt,vt caro ſuccumbat,ad
hoc vt ſpiritus alacrior factus ad cæleſtia ele-
uetur, ſed Aqua vitæ & ſtimulos carnis augere 21.
poteſt,& corpus alacrius reddere, vnde omni-
nò erit fini in ieiunio vtroq; ieiunāti ſibi pro-
ponendo contrarium, & ſic iure determinan-
dum videtur, per iſtius aſſumptionem vtrum-
que ieiunium frangi. Quod verò Aqua vitæ
ſtimulos carnis augere poſſit,patet, quia cor-
pus, & ſanguinem promptiſſimè calefacit,ip-
ſumque ſanguinem acutiorem reddit, vnde
ſpiritus ex ea producti,& ſemini genitali com-
mixti,hominem moleſtiſſimè ad Venerem, &
ſeminis eiaculationem proritant. Adde his
quòd etiamſi concedamus obiicientibus, aquā
vitæ non habere rationem rei nutritiuæ, ta-
men inficiari nullo modo poſſumus,eam effe-
ctus iam commemoratos producere, qui ſuffi-
cientes videntur ad prohibendum eius vſum 22.
in ieiuniis, cùm tametſi non nutriat membra
ſolida, nutriat tamen, & augeat ipſos ſpiritus,
non ſecus ac vinum, imò multò promptiùs
quàm vinum:quamobrem licet vinum in ieiu-
niis extrà comeſtionem concedatur ex eo,
quod ſumatur ratione potus; Aqua vitæ,cùm
non poſſit concedi,vt potus,prohiberi in ieiu-
niis debet ob maiorem ſanguinis,& ſpirituum
excalfactionem,vt iam dictum eſt.

Sed his non obſtantibus dicendum videtur,
Aquam vitæ ſumi, & habere rationem medi-
camenti, ac medicamenti quidem confortan-
tis, & Naturam ſubleuantis, non autem cibi,
neque potus; medicamenta verò huiuſmodi 23.
licitè aſſumi poſſe in ieiuniis iam ſuprà ex Ca-
noniſtarum auctoritate firmauimus. Quæ au-
tem contra eius vſum obiiciuntur, dicendum, 24.
habere locum in immoderato eius vſu, vel
quando ad alium finem aſſumitur, quàm me-
dicamenti vſus patiatur.

Ego tamen, vbi conſilium dare ieiunanti 25.
alicui requiſitus eſſem,illum ab Aqua vitæ ab-
ſtinere ob ieiunij reuerentiam hortarer. Sed
Canoniſtæ, ad quos magis pertinet, videant
quid in veritate ſit determinandum, ſuppoſi-
to, quòd Aqua vitæ habeat rationem tantum
medicamenti confortantis, quorum medica-
mentorùm vſum non tam facilè concedēdum 26.
in ieiuniis arbitror, vbi non ex cauſſa mor-
bi, aut valetudinis, ſed tantùm ob delectatio-
nem,vel ſimplicem finem roborandi ſtaturam,
& ſtomacho vigorem addendi aſſumerentur.

LIBRI NONI
TITVLVS NONVS,
DE MORBIS IMPEDIENTIBVS Euchariſtiæ Aſſumptionem.

QVÆSTIO Vnic.

SVMMARIVM.

1 *Euchariſtia non niſi ieiuno ſtomacho ſumenda, licet in quibuſdam infirmis ieiunium non requiratur.*
2 *Qui morbi prohibere debeant Euchariſtiæ aſſumptionem.*
3 *Mentis alienatio quæ & quando impediat aſſumptionem Euchariſtiæ.*
4 *In mentis alienatione aliquando adſunt dilucida interualla, aliquando non.*
5 *Mente alienatis quando poſſit exhiberi Euchariſtia, ex S. Thoma, remiſſiuè.*
6 *Suffocatio, vel ſtrangulatio impedit Euchariſtiæ aſſumptionem.*
7 *Tuſſis quænam impediat Euchariſtiæ aſſumptionem.*
8 *Sanguinis ſputum quando Euchariſtiæ aſſumptionem impediat.*
9 *Empyema quid, & quando impedimentum afferat ſumendi Euchariſtiam.*
10 *Deglutitio quomodo lædatur.*
11 *In ablata deglutitione nullo modo tentanda Sacramenti exhibitio, & quid in deglutitione deprauata.*
12 *Nauſea an, & quando impediat Sacramenti aſſumptionem.*
13 *Vomitus prohibet Sacramenti aſſumptionem.*
14 *Singultus an impedire debeat Euchariſtiæ aſſumptionem.*
15 *Morbi cum quibus aſſociatur vomitus prohibent Sacramenti exhibitionem.*
16 *Vomitus moleſtiſſimus in voluulo, ſeu Ileo.*
17 *In voluulo omninò abſtinendum ab exhibitione Sacramenti.*
18 *Iliaca paſſio quid.*
19 *Cholera quis morbus ſit.*
20 *An in omni Cholera prohibenda Euchariſtiæ exhibitio.*
21 *Lienteria quid, quid item Cæliaca paſſio.*
22 *In Lienteria quodnam periculum immineat, ſi Sacramentum adminiſtretur.*

Occaſio ſcribendi.

CVM Iuuenis quidam exitiali voluulo detineretur, ita vt ſtercora ipſa per os eiiceret, propinqui à Parocho expoſcebant, vt viaticum illi ſubminiſtraret, quod audiens Franciſcus Santucius vir ingenio, & doctrina inſignis, qui eius curæ præerat, expreſsè prohibuit, ne ſine eius aſſenſu viaticum Ægro exhiberetur ob ineuitabile vomitus periculum. Parochus obſeruans Ægrum tantiſper à vomitu ceſſaſſe, Medici monita paruifaciens, viaticum Ægro exhibet; ille indeſinenter enormi vomitu tota ſequenti nocte exagitatus Animam cum vomitu fudit.

Non extra rem igitur Canoniſtarum futurum exiſtimo, ſi prænarrati facti occaſione arrepta, de iis morbis hic verba faciam, qui ex Medicorum ſententia prohibere debeant, nè infirmis etiam de proximo morituris Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum miniſtretur. Et licet etiam de ieiunio mentionem ſimul habere conueniret, (quia huiuſmodi Sacramentum non 1.
niſi ieiuno ſtomacho aſſumendum, Diuus Thomas *ſecunda ſecundæ*, *quæſtione* 147. *articulo ſexto*, *ad ſecundum*, & omnes Summiſtæ) tamen quia infirmi maximè in periculo mortis poſiti hoc ieiunio non obſtringuntur, id. D. Thom. *part. tertia*, *articulo octauo*, *in c.* Nauarr. *libro quinto*, *conſil. de Pœnit. & Remiſſ. & conſil. decimoſexto*, *numero ſeptimo & decimo*, de eo non eſt neceſſe quicquam addere; ad alia igitur tranſeundum.

Morbi igitur impedientes Euchariſtiæ aſ- 2.
ſumptionem, vel ad vſum rationis ſpectant, vel ad reſpirationem, vel ad deglutitionem, vel ad ſtomachum. Ad vſum rationis ſpectant quælibet mentis alienationes, cum quibus Apoplexiam, & Epilepſiam comprehendi volo. Ad Reſpirationem pertinet Suffocatio, ſeu ſtrangulatio, Tuſſis, Aſthma, ſanguinis, & puris ſputum, & ſi quæ alia ſunt eiuſdem claſſis. Ad deglutitionem pertinet eiuſdem deglutitionis ablata actio, vel deprauata, & alij id genus affectus. Ad ſtomachum, & partes contiguas pertinet Nauſea, ſingultus, vomitus, paſſio Iliaca, vel Ileos, Cholera, Lienteria, & affectio Cæliaca, de quibus omnibus ſingillatim verba facienda, vt tanti Sacramenti Miniſtri debitam cautionem in illud adminiſtrando adhibeant.

Primò, ergo notiſſimum eſt, quid ſit men- 3.
tis alienatio, eamque impedire Euchariſtiæ aſſumptionem, Summ. Ang. *verb. Euchariſt.* 3. *n.*14. & notauit Rota *in Rom. ſucceſſ.* 19. *Ianuarij* 1629. coram Duran. *n.* 17. *& in Peruſina Penſionis* 9. *Decemb.* 1650. *coram Pentingerio*, *n.* 8. & quia

quia huiuſmodi deliria vel perpetua ſunt, vel habent dilucida interualla; concluſio procedit in delirio perpetuo, nam aliàs in ipſo dilucido interuallo Sacramentum exhiberi poteſt, eadē Summ. Ang. *ibid. n. eod.* & idcircò notandum eſt, aliquas dementias habere dilucida interualla
4. manifeſta, ac vera, quia Ratio ad ſuum naturale officium exercendum de integro redit, aliàs autem habere leuiora & obſcuriora, remittente tantùm, ſed non ceſſante in totum morbo. In morbis qui habent dilucida interualla vera, ac manifeſta, iam dictum eſt non impediri Eucharistiæ exhibitionem: dubium tantùm intercedere poteſt de iis morbis, qui ea interualla obſcuriora obtinent, in quibus tamen conſiderari poſſunt gradus quidam maioris, aut minoris remiſſionis ipſius dementiæ, quibus in caſibus obſeruandum eſſet; quantùm ego exiſtimo, id quod D. Thom. *tertia*
5. *parte Summ. quæſtione* 80. *articul.* 9. *in corp.* admonebat, vbi determinat quando etiam ipſis dementibus poſſit Euchariſtia exhiberi. Ego iam palam feci in quibuſnam dementiis, & cuius conditionis dilucida interualla expectari poſſint *libro ſecundo quæſtion. Medicoleg. titul.* 1. *quæſtion.* 21. *à numero* 14. *ad plures ſequentes.* In Apoplexia, & Epilepſia obſeruandus ſtatus paroxyſmi: nam certum eſt, in ipſius inſultu etiamſi Ægri videantur ab eo ſe recolligere, niſi in totum ad ſe redeant, nullo modo tentandum Sacramentum exhibere: quod maximè debet habere locum in Apoplexia, in qua periculum imminet, ne inſtrumenta deglutitioni deſtinata ſint reſoluta, vt euenire poſſet, vnde deglutiri particula nullo modo poſſit. Non idem imminet periculum in Epilepſia, quia ceſſante eius paroxyſmo, nulla pars ſolet reſoluta remanere, vt in Apoplexia.

6. Morbi porrò, qui ſpectant ad ſpirituales partes, & reſpirationem, ſunt primò ſuffocatio, ſeu ſtrangulatio, in qua nec reſpirare, nec quicquam deglutire ſine ſuffocationis periculo Æger poteſt, id euenire ſolet vel in catharro ſuffocante, vel in anginoſis affectibus, in inflammatione, & ardore faucium, vt in febribus ardentibus, vel in conuulſione, aut paralyſi partium oris, & circumuicinarum, vel in ſtrangulatione ab vtero, in quo caſu tam malè miſeræ fœminæ afficiuntur, vt miras conuulſiones earum partium patiantur. Vidi ego in ita affectis diducto ore nullam omninò linguam apparere, ac ſi illam vel deglutiſſent, vel nunquam habuiſſent. In his omnibus deglutitio non impeditur ex vitio Stomachi, ſeu Oeſophagi, ſed ob occluſionem faucium; aut læſam actionem nuſculorum os diducentium, quorum ope etiam cæteræ functiones celebrantur, quæ antequam Oeſophagus ſibi oblata attrahat, neceſſariæ ſunt.

Iam vidimus nobiliſſimum puerum quinquēnem ex conuulſione linguæ, & adiacentiū particularum, ne aquæ quidē guttam per ſpatium quatuordecim dierum deglutire potuiſſe. Nutriebatur autem frequentibus enematis ex carnium contuſo, & vitellis ouorum, quorum ope abſque alio cibo, & potu per omnes eos dies durauit; poſt quos ſenſim comedere cœpit, & ſanitatem integrè recuperauit, ſola vtriuſque manus conuulſione ad menſem durante. Sed profectò in his omnibus affectibus, nempè anginoſis, & ſuffocantibus, magna cautela adhibenda, cùm facilè eueniat, vt vel ex oblata aquæ gutta moleſtiſſima tuſſis, & exitialis ſuffocatio excitetur, vnde etiam periculum imminet reiectandi ſacratiſſimæ Euchariſtiæ particulam. In ſtrangulatis ab vtero admonendum, mulieres tanquam mortuas quidem iacere, at nec loqui, nec quicquam deglutire poſſe, licet audiant, & percipiant quicquid ab adſtantibus dicitur, & aliquando manibus, ac nutibus ad interrogata reſpondeant; nullo tamen modo tutum eſt illis Sacramentum miniſtrare, facilè enim à minima quaque re oblata ſtrangulantur.

Inter hos ipſos affectus recenſenda tuſſis eſt, non quælibet, ſed frequentiſſima, & moleſtiſſima, qualis ab Hippocrate Thiriodes, hoc eſt maligna, & ferina appellatur: eſt enim interdum adeò anxia, ac violenta, vt Hominem mirum in modum exagitans, nec liberè reſpirare, nec quicquam deglutire permittat, imò ſi quid deglutire Homo tentauerit, illud violenter ab ore per tuſſim repellatur. Itaque cum multa cautione etiam in hoc caſu procedendum; maximè ſi Æger nullo modo poſſe videatur tuſſis violentiam reprimere, ac ſeipſum continere; nam vbi id in ſua poteſtate eſſet, tutò poſſet Sacramentum exhiberi; quod vbi in vētriculum deſcenderit, non ampliùs quantumuis moleſtiſſima tuſſis ſit, facilè poteſt reiectari, quia tuſſis eſt motus deprauatus partium ſpiritualium, nec quicquam ad Stomachum pertinet, non obſtante quod ex eius violentia interdum vomitus excitetur: quod non qualibet minima ex cauſa facilè ſuccedit, nec Stomacho parùm cibo, vel potu, vel humoribus occupato, ſed quando altera ex his rebus oppletus reperitur, & tunc etiam valde rarò. 7.

In ſanguinis ſputo, cum frequens, ac maximè violentum eſt, eadem cautela, immò maior ſeruanda; nam maior indecentia ſequeretur ex reiectatione ſacratæ particulæ cum ſanguine, quàm ſine alterius rei admixtione. Obſeruandum ergo ne in ipſo impetu reiectationis ſanguinis, & per aliquod ſpatium poſt ipſam, maximè tuſſi perſeuerante, Sacramentum exhibeatur, ſed tum demum, cùm ſufficientem quietem Æger habuerit, & ſanguinem reiectare omni ex parte deſierit. Quòd ſi tam copioſè, affatimque ſanguis reiectetur, vt timor adſit, ne ſimul cum ſanguine vita fundatur, tunc omninò videtur abſtinendum. Verùm cùm non modò ex pectore, & pulmonibus, ſed ex ſtomacho quoque per vomitum ſanguis reiiciatur, ſciendum maiori multò cum cautela in hoc caſu, quàm in aliis procedendum, quia faciliùs ſuccedit, vomitum dare occaſionem, vt aſſumpta per os reiiciantur, quàm tuſſim, aut aliud quid ad ſpirituales partes pertinens. 8.

9. Empyema porrò, quæ collectio puris eſt in pectore, quod cum tuſſi expurgatur, non videtur habere leue impedimentum recipiendi Euchariſtiam, cùm ſimul multam indecentiam, & periculum minari poſſit; cum ſuccedere difficile non ſit, vt Æger ſimul cum pure per tuſſim Sacram Particulam oblatam reiiciat. Quia tamen hæc paſſio pectoris eſt, nec in ea tuſſis conſueuerit eſſe tam moleſta, ac frequens, vt nullam aliquando quietem Ægro concedat, dummodo opportuno tempore, & cum debita cautela Sacramentum exhibeatur, & indecentia omnis, & periculum ceſſare facilè poteſt.

10. Offeruntur dehinc vitia reſpicientia deglutitionem, ac primò ſciẽdum, hanc functionem non vnica ratione lædi, nam aliquando omninò aboletur, itavt nec cibum vllum, nec potum, nec aliam rem quampiam, quantumuis minimam deglutire Æger poſſit, quod interdum ſuccedit vitio Oeſophagi, & villorum eius, ac partium illi inſeruientium, vt muſculorum, & neruorum ad illum pertinentium, cum conuulſionem, aut paralyſim patiuntur, vt iam ſuperiùs dictum eſt. Alias autem deglutitio fit magna cum difficultate, & multa cum anxietate ſuccedit, nec videtur in ea affectione Natura integrè aſſequi quod præſtare ſatagit; nam Ægro videtur oblatum cibum, vel potum non liberè, nec perfectè ad ventriculi fundum deſcendiſſe, etiamſi vterque gulam tranſgreſſus videatur. Succedit deinceps aliquando, vt ſolida aut difficillimè, & nullo etiam modo deglutiri poſſint, liquida verò facilè; vel è contrà ſolida nullo negotio deglutiantur, liquida verò nequaquam.

11. In ablata ergo deglutitione quomodocunque, & ex quibuſcunque cauſſis eueniat, nè tentandum quidem vllo modo eſt Sacramentum exhibere, remaneret enim in ipſo ore cum maximo ſcandalo, & ſumma indecentia tanti Sacramenti; quando autem ita læditur deglutitionis actio, vt ſolida quidem deglutiantur, liquida verò non, videtur omninò prohibendum, nè Sacramentum offeratur: & ratio eſt, quia licet Particula conſecrata res ſolida ſit, non liquida, tamen ob ſpecierum exiguitatem eandem difficultatem deglutiendi parit, quam pariunt ipſa liquida, in quorum deglutitione concurrunt externi muſculi Oeſophagi, vt quantum neceſſe eſt, poſſit ipſe Oeſophagus potulenta oblata amplexari, & in ventriculum demittere. Sed pro curioſis videnda quæ de hac paſſione ſcribit Dan. Senn. *lib.* 3. *Pract. par.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 3. & antè illum Gullielm. Fabric. *Obſ. Chirurg. cent.* 5. *obſ.* 34. Contrà autem vbi liquida facilè deglutiantur, ſolida verò difficulter, maiori cum ſecuritate Sacramentum offerri poteſt, quia Particula non habet notabilem ſoliditatem, ac facilè poteſt cum potu deglutiri.

12. Inter ſtomachi paſſiones primò occurrit Nauſea; hæc eſt inanis vomendi ſtimulus, de qua etiam non ab re dubitatur, an prohibere debeat Euchariſtiæ adminiſtrationem; licet enim Nauſea cum vomitu non coniungatur, nec quicquam in ea per os reiiciatur, vt aliquando euenire ſolet, tamen ſimilis adeſt motus, & promptitudo ad vomendum, nec ſine multa indecentia videretur, infirmum inter aſſumendam Euchariſtiam, nauſeabundum fieri, licet vomitus nullus ſequeretur; ſed tantùm conturbatio ſuccederet magna, & frequens, quæ cùm peſſima ſit, portendit ſtomachi inflammationem vel præſentem, vel futuram, Galen. *comm.* 3. *in primum Prorethic. tex.* 25. Et in hoc caſu certum eſt non minus abſtinendum ab Euchariſtiæ exhibitione, quàm in ipſo vomitu; Sed vbi tam vltro nam procedat Nauſea, videtur firmandum, non eſſe tale impedimentum, vt omninò prohibeat Euchariſtiæ aſſumptionẽ; maximè non vrgente vomitu, cuius maximè cauſſa prohiberi palam eſt, & notant Canoniſtæ, Nauarr. *conſ. lib.* 2. *de Pœnit. & Remiſſ. conſ.* 16. *num.* 13. Signanter autem aduertendum quando non ſolùm per vomitum vel multa reiiciuntur, vel pauca, ſed prauæ qualitatis; verum etiam quando poſt vomitum relinquitur aut Nauſea, aut ſingultus, quia vomitus ille ſymptomaticus eſt, ac peſſimus iudicatur, Hippocr. *lib.... Aphor....* Vbi à vomitu ſingultum malum eſſe dicebat; ſignum enim eſt, Naturam nullo modo per vomitum ſubleuari, ſed ex materiæ malitia mirum in modum exagitati in ſtomacho adhuc hærentis, & vnde aut Nauſeam, aut ſingultum excitare adhuc perſiſtit. Singultus tamen per ſe non eſſet fortè notabile impedimentum ſumendi Euchariſtiam, quia per eum motum (qui non tantum habet ſecum dedecoris, quantum Nauſea) nihil per os reiicitur, nec vomendi vllus ſtimulus moleſtat, præterquam quod conſueſcat ad aliquod rationabile tempus conquieſcere. 13. 14.

Sed præter commemoratos affectus nonnulli inſuper morbi ſunt, quibus aſſociatur vomitus, inter quam eſt dolor Nephriticus à calculo præſertim productus, dolor Colicus, & dolor Iliacus. Omnium autem exitialiſſimus, & moleſtiſſimus eſt dolor Iliacus, veluulus, Chordapſus, Ileos, & ob ſui ſæuitiem, *Miſerere Mei*, à Barbaris appellatus. In aliis verò commemoratis doloribus, licet vomitus frequens adſit, non tamen adeò moleſtus, ac violentus, ac pernecabilis eſt, præterquam quod faciliùs Medicis auxiliis, illis, quàm huic ſuccurrimus, & idcircò, ſi cautè agatur, non deerit in illis tempus exhibendi Sacramentum, nam doloribus quieſcentibus etiam vomitus ſedatur. quieſcunt autem dolores per vices; cùm tamen non adeò lethales ſint, niſi maior vrgeat neceſſitas, cautiùs agetur, ſi ab adminiſtratione Sacramenti abſtineamus, nam non niſi ex deuotione miniſtrari debet, quia neuter eorum ad extremum deuenire ſolet, niſi Colicus in Iliacum degeneret, At verò in dolore Iliaco indeſinens, ac enormis vomitus vrget, maximè Ægro ad interitum vergente; neque enim cibi tantùm, potus, & humores reiiciuntur, ſed ipſa etiam ſtercora cum maxima turpitudine, & Ægrorum anxietate, & ineuitabili mortis periculo, vnde ſi in aliquo caſu abſtinendum ab Euchariſtiæ exhibitione, in hoc certè ſumma temeritas eſt, illam exhibere, quamobrem inexpiabilis illa Parochi temeritas, qui non obſtante peritiſſimi Medici interminatione, Iu- 15. 16. 17.

ueni

ueni illi doloribus Iliacis agitato cum enormi vomitu, Sacramentum obtulit, ſeuera animaduerſione digna cenſenda eſt; ſumma enim, ac indicibili indecentia, ac ſcandalo factum eſt, vt iuuenis ille, vrgente indefinenter vomitu, Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramẽto ſic aſſumpto, animam cum vomitu efflauerit; vnde idcircò Parochos omnes in poſterum admonendos exiſtimo, nè vnquam in tali paſſione Euchariſtiam infirmis exhibeant, etiamſi vomitus aliquandiu ceſſaſſe videatur, niſi conſtaret id ex morbi alleuiatione, & remiſſione ſucceſſiuè, neque tamen tunc exhibendam cenſerem, non vrgente neceſſitate exhibendi, cum tutius ſit expectare, vt homo à ſordibus tam enormis vomitus omni ex parte liber euadat. Vt autem Parochi cognoſcant quando Ægri huiuſmodi morbo laborent (licet id à Medico curante exquirere poſſint) ſciendum
18. illis eſt, Iliacam paſſionem, in qua dolor Iliacus dictus generatur, eſſe inteſtinorum tenuium inuerſionem, vel conuolutionem, ob quam fæces per aluum reddi impeditæ, ad ſtomachum repunt, & per os reiiciuntur.

Alia inſuper paſſio adnotanda offertur, quæ notabili impedimento eſt ſumendi Euchariſtiam, & eſt morbus quidam *Cholera* appellatus, in qua paſſione Bilis per os, & per alium indefinenter reiicitur, qui & ipſe acutiſſimus, ac pernecabilis morbus eſt, ægrumque breui de medio tollit. Sciendum tamen alium
19. dari morbum eodem Choleræ nomine inſignitum, in quo tantùm flatus, vel flatuoſus ſpiritus eodem modo per os, & aluum emittitur; & quemadmodum prior ille morbus, in quo humor euacuatur, Cholera humida dicitur, ſic hic poſterior, in quo non niſi flatus
20. emittuntur Cholera ſicca nominatur, & dubitari poteſt, an vtraque ſpecies pari impedimento ſubiaceat aſſumendi Euchariſtiam. Sed de humida hæſitare inane eſt, quia omninò in ea abſtinendum: de ſecunda verò determinandum videtur, non debere ſimile impedimentum afferre, dummodo morbus valde moleſtus non ſit, ita vt nullam Ægro quietem concedere videatur, ſed illum in continua moleſtia, & anxietate detineat, quemadmodum euenit cum morbus valdè acutus eſt; tunc enim tanto impetu aliquando flatus illi per os erumpunt, vt quicquid in os ingeritur, ſumma violentia ad extra repellant; in hoc igitur caſu ob imminens periculum reiectandi Sacramentum, abſtinendum ab eius exhibitione eſſet.

Remanet denique aliquid conſiderandum in aliis duobus affectibus ad ipſum quoque ſtomachum pertinẽtibus, quorum primus vocatur Lienteria, ſecundus Paſſio Cæliaca, qui 21.
duo affectus differunt ſecundùm magis, & minus, & ambo ſequuntur ad ventriculi imbecillitatem, & natiui ipſius caloris exiguitatem. Lienteria autem eſt omnimoda ciborum, & potuum inconcoctio, ob quam quicquid in ſtomachum demittitur, illicò nullo modo alteratum, aut concoctum per aluum remittitur. Cæliaca verò paſſio eſt eiuſdem ventriculi imbecillitas, ob quam cibos per os ad illum tranſmiſſos ſemiconcoctos per aluum emittit; cùm ob caloris inopiam eos perfectè concoquere non poſſit. In Lienteria ergo periculum 22.
certum eſt, nè aſſumpta Sacramenti Particula nihil alterata ſtatim cũ fæcibus reiiciatur maximo cum horrore, ſummaque, & inimaginabili indecentia; vnde ſeriò in hoc caſu cautela multa adhibenda, ac tantò magis hortor id à Parochis obſeruandum, quanto minus hactenus à quoquam id animaduerſum fuiſſe conſtat. In Cæliaca paſſione non habebit locum prædicta dubitatio ob moram, quam cibi faciunt in ventriculo, quæ ſufficiens iudicari poteſt ad hoc, vt Particula ſacrata per conueniens ſpatium in ſtomacho commoretur.

LIBRI NONI TITVLVS DECIMVS,

DE DISSOLVTIONE MATRIMONII, Diuortio, Tori ſeparatione, & ſolutione ſponſalium.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ nonnullæ ad Matrimonij negotium ſpectantes, ad Medicum pertinent.*
2 *Matrimonij diſſolutio quid ſit.*
3 *Diuortium quid.*
4 *Tori ſeparatio quid, quid diſſolutio ſponſalium.*
5 *Cauſæ diſſoluentes Matrimonium, de quibus Medicus conſiderat, reſpiciunt omnes impotentiam conſummandi matrimonium.*
6 *Matrimonium ſecundùm Canoniſtas conſummatur per quamcunque, & quocunque modo factam ſeminis virilis receptionem intra vterum.*
7 *Examinatur hæc opinio, & quòd falſa ſit, demonſtratur.*
8 *Matrimonium tunc dici debet conſummatum, cum inter Coniuges ſecuta eſt copula apta ad generationem.*
9 *Copula apta ad generationem quas conditiones habere debeat.*
10 *Verum ſemen quid.*
11 *Semen, etiamſi verum ſemen ſit, non ſemper eſt aptum ad generationem.*
12 *Mulier habet verum ſemen generationi aptum.*

Quid ſit Matrimonij diſſolutio, quid Diuortium, quid Tori ſeparatio, quid diſſolutio ſponſalium.

QVÆSTIO I.

IN contrahendis Matrimoniis multæ cauſæ interueniunt, ex quibus aut ea diſſolui contingit, aut diuortium inter Coniuges fieri, vel torum ſeparari, inter quas
1. cauſas non poſtremæ conſiderationis nonnullæ ſunt, quæ ad Medicam ſpeculationem pertinent, & idcircò à Medico diſcutiendæ, & examinandæ, vt in terminis diuortij dixit Rota *deciſione* 711. *numero* 2. & *deciſione* 815. *numero* 12. *coram Buratto*; Earum autem cauſarum præcipua eſt impotentia coëundi, quam peculiariter cognoſcendam à peritis Medicis dicebat eadem Rota *in Toletana nullitatis Matrimonij* 1639. *coram Coccino numero* 4. & *in Fauentina Matrimonij coram Seraphino* 1585. *numero* 5. Vnde bene factum puto, ſi, non obſtante quod aliàs incidenter de illis egerim, nunc ex profeſſo verba faciam, & vt certiores fiant Lectores, de quibuſnam rebus ſermo inſtituatur, ſingula definire præſtiterit.

Dico ergo Matrimonij diſſolutionem eſſe 2.
inualidi Matrimonij irritationem à competenti Iudice factam; & dico quòd ſit irritatio Matrimonij inualidi, quia Matrimonium validum irritari nullo modo poteſt, etiamſi impedimentum, ſeu morbus impediens contracto iam matrimonio ſuperuenirer, aut ante contractum matrimonium adeſſet. Rota *in Venetiarum Matrimonij* 1604. *coram Penia numero* 13. Addo eſſe irritationem, quia Matrimonium declaratur irritum, ac nullum, ac ſi nunquam contractum fuiſſet. Denique dicitur, hanc irritationem eſſe à competenti Iudice factam, quia non quilibet Iudex, ſed Eccleſiaſticus tantùm poteſt in cauſis matrimonialibus ſententiam ferre. Farin. *conſ.* 190. *numero* 21.

Diuortium porrò eſt inhibitio vſus Matri- 3.
monij tam quoad torum, quàm quoad cohabitationem à competenti Iudice emanata: dicitur verò inhibitio vſus matrimonij, non enim vt dictum eſt, annullari poteſt, cum fuerit validè contractum, nec eius vinculum ſolui, ſed inhibetur, & interdicitur Coniugibus ipſius vſus, ita vt nec debitum inuicem reddere, nec ſimul cohabitare, nec mutuis, ac coniugalibus officiis ſeſe fouere in poſterum teneantur, idcircò enim *in l. Diuortium, ff. de Diuortiis, & Repudiis*, dicebatur, non eſſe verum diuortium, niſi quod animo perpetuam conſtituendi diuiſionem fit, neque dicitur Diuortium, ſi alter Coniugum ab altero diuertat animo redeundi. Sed hoc dicitur, temporale, quod attenta dicta lege, non eſt verum diuortium, nam ceſſante cauſa, ob quam diuortium factum fuit, coniuges redire tenentur ad cohabitationem, & torum communem. Sanchez *lib.* 10. *de Matrim. diſp.* 18. *num.* 18. & 48. quod fit ſecundùm ius Canonicum: nam ſecundùm ius ciuile, Diuortium, vt dictum eſt, ſemper eſt perpetuum.

Tori

4. Tori autem ſeparatio eſt iudicialis ſuſpenſio vſus Matrimonij quoad Torum, & dicitur quòd ſit ſuſpenſio vſus Matrimonij; quia neque perpetua ſit diuiſio coniugum, neque dirimitur matrimonium quoad hunc vſum, ſed ſuſpenditur tantùm, & ceſſante cauſſa ſeparationis Tori coniuges redeunt, aut redire poſſunt ad libitum, imò fortè redire tenentur ad matrimonij vſum, & ad communem Torum, vt inuicem debitum reddant, & aliis matrimonij fructibus vnanimiter fruantur; non ſic autem in diuortio, quia ex Iure Ciuili in perpetuum coniuges ſeparantur, neque ampliùs ad quicquam tenentur, ad quod teneri ſolent, cùm coniuncti ſunt. Denique diſſolutio ſponſalium, eſt annullatio ſponſionum de futuro matrimonio emanatarum; per hanc enim diſſolutionem ſoluitur vterque ſponſus à vinculo ſponſionis, & iuramenti, futuri coniugij fauore præſtiti.

5. Cæterùm Matrimonium diſſoluitur nonnullis ex cauſſis, quarum ſingulæ reſpiciunt impedimentum eius conſummationis, ad quam ſufficit, vt vnica vice vir mulieri iungatur per membra generationis, & ſemen in vtero recipiatur, quod cùm factum eſt, matrimonium dicitur conſummatum, neque ampliùs diſſolui poteſt, etiam ſi in poſterum impedimentum ſuperueniret continuandi debiti matrimonialis redditionem; tunc enim, & eo caſu poteſt fieri diuortium, at matrimonij vinculum ſolui non poteſt.

Sed de impedimentis prohibentibus matrimonij conſummationem, & debiti redditionem copioſiſſimè iam verba feci, *lib.3. Tit.2. parte 1. & par.2. in ſupplem. ad eund. Tit. de Impotentia coëundi, & generandi*, ad quem tit. præcipuè pro plena notitia earum cauſſarum Lectorem remitto, nè eadem repetendo ſine neceſſitate tædium illi afferam.

Cum igitur dictum ſit, diſſolutionem Matrimonij fieri ob impedimentum illud conſummandi, neceſſe eſt determinare, quandonam dicatur, matrimonium eſſe conſummatum: in qua re ego tantiſper tanquam Medicus ſenſatæ veritati innixus, à Canoniſtarum de-
6. terminatione recedere cogor: putant enim illi per receptionem ſeminis virilis intra vterum, quomodocunque, aut quacunque arte, ſuccedat matrimonium eſſe conſummatum etiam abſque penetratione vaſis, ſeu intromiſſione membri virilis intra vteri vaginam. Ita Sanch. *lib.2. de Matrim. diſp.21. n.2.* & plerique Canoniſtæ *ibi* per eum adducti. Mouentur omnes ex eo quod cùm ad matrimonium requiratur copula apta ad generationem, idem Sanchez *ibidem, num. 5*. Iam vbi vir etiam abſque membri intromiſſione in vterum ita ſeminet, vt ſemen ab vtero attrahi poſſit, & cum effectu attrahatur, erit hæc copula apta ad generationem; iure ergo tunc dicetur matrimonium conſummatum. Sed Canoniſtæ ex falſa ſuppoſitione falſam concluſionem eliciunt; perſuadent enim
7. ſibi, quòd eiaculatio ſeminis virilis propè vteri oſtium, ſit ſufficiens ad generationem, abſque alia membrorum approximatione, ob id; quod vterus poſſit etiam ſic ſemen attrahere.

Sed hæc Canoniſtarum, aliorumque quorundam Doctorum, etiam Philoſophorum opinionẽ tam inani fundamento innititur, vt tanquam futilis, ac ab omni veritate aliena in totum corruat, eſt enim certè perſuaſio hæc puerilis, ſeu anilis, & idcircò flocci facienda, ac omni ex parte reſpuenda. Natura non inaniter, ſed ex ſumma neceſſitate affabrefecit genitalia membra in perfectis animalibus, ita vt maſculeum in fœmineum inſeri debeat, ſed nè eiectum ſemen ab externo aëre vel tantillum tangeretur, & poſſet facillimè à fœmina attrahi, vnde qui putant generationem poſſe ſuccedere abſque ea genitalium inſertione, Naturam imprudentiæ, & inanitatis incuſant. Adeant Canoniſtæ Medicos in operationibus naturalibus expertiſſimos; hi enim ipſos à veritate pueriliter aberrantes ſenſu ipſo, non effictis quibuſdam hiſtoriolis, ac nugis, ad eius ſemitam manuducent; non enim Canoniſtæ ab aliis Canoniſtis, aut aliis Profeſſoribus ediſcere debent, quid in rei veritate euenire inter generantes naturaliter poſſit, quid non; nam Canoniſtæ ob vitæ innocentiam, & integritatem, & à rebus venereis alienationem, imponi ſibi quædam permittunt, quæ cùm in via Naturæ impoſſibilia euentu ſint, eorum credulitatem ludibrio eſſe faciunt apud eos, qui in hiſce rebus magis ſunt & experientia, & ſcientia eminentes.

Vnde ad rem noſtram aſſumpta Canoniſtarum determinatione quoad matrimonij conſummationem, nempe quòd tunc dici debeat matrimonium conſummatum, cum inter con- 8.
iuges ſecuta eſt copula apta ad generationem, abſque vlla hæſitantia firmandum eſt, Matrimonium conſummari vbi per membra generationis coniuges commixti fuerint prout natura expoſcit, nempe per inſertionem membri virilis in vterum muliebrem, & veri ſeminis intra vterum eiaculationem; hæc namque tan- 9.
tùm copula apta eſt ad generationem: vnde ſi debita coniunctio, & inſertio membrorum non ſequatur, ſi verum ſemen vir non eiecerit, aut eiecerit propè externum oſculum, vel non debitè penetrauerit, nunquam hæc copula erit apta ad generationem, nec per eam dici poterit Matrimonium fuiſſe conſummatum: quod enim ſupponitur, poſſe ſemen ab vtero recipi abſque intromiſſione Penis, gratis ſupponitur; cùm in via Naturæ ſit impoſſibile, nam neque ex parte vteri, neque ex parte ſeminis virilis poſſibile eſt, conceptionem eo modo ſequi; non ex parte vteri, deficiente naturali delectatione, ob quam ſit attractio, ex deficientia intromiſſionis membri virilis, & impediente etiam ſeminis attractionem vteri conniuentia, & diſtantia oſculi interni ab oſculo externo, cùm ſemen à viro eiaculatur.

Sed neque ex parte ſeminis poteſt ſic vllo modo ſuccedere generatio, quia illicò atque ſemen ab Aëre externo tangitur, citiùs multò quàm ictu oculi omnis ſpiritus euaneſcit, & ſemen omninò infœcundum, ac emortuum remanet, nullique generationi aptum. Sed cùm de his affluentius aliàs diſputauerim, vlteriori confutatione indigere prædictam Canoniſtarum perſuaſionem non exiſtimo.

Addi

Additum porrò eſt , quòd hæc copula ſequi debeat cum effuſione veri ſeminis intra vterum , quantumuis enim vir mulierem cognouerit , & ad vteri vſque intima penetrauerit , non conſummat Matrimonium , niſi intra vterum ſemen effundat : & dico intrà vterum , non enim , vt inculcaui ſatis eſt effundere ſemen propè vterum. Ac tandem dictum eſt , debere effundi verum ſemen , neceſſe igitur eſt , vt notum faciamus , quid ſit verum ſemen : & vt breuibus hinc
10. me expediam , dico , verum ſemen eſſe materiam ſanguineam à vaſis ſuperioribus ad Teſtes delatam , ibique concoctam , ac dealbatam , vt generationis materia fiat ; quanquam enim non ſolùm Teſtes eam materiam contineant, ſed & vaſa etiam Teſtibus adhærentes , vt demonſtrat Galenus *libro primo de ſem. capite decimoſexto* , & alibi , tamen perfectum , ac verum ſemen in Teſtibus tantùm conficitur , itaque vbi deſint Teſtes , verum ſemen , quod generationi ſit aptum , reperiri non poteſt , vnde etiam ſi in aliquibus caſtratis , exciſis Teſtibus , relinquatur aliqua portio ſuſpenſorij quæ materiam aliquam ſemini ſimilem continet , quæ ab ipſis caſtratis , ſi Venere vtantur , in coïtu eiicitur , tamen nunquam dixeris , verum ſemen illud eſſe ; quamobrem etiam ſi huiuſmodi Caſtrati coëant , & illam materiam in vterum effundant , non tamen poſſunt dici conſummaſſe matrimonium , quia ad illud admitti non poſſunt ex eo , quod verum ſemen non generent ob defectum Teſticulorum , vt Medicis eſt perſuaſiſſimum , & notat ex Canoniſtis Sanchez *de Matrimonio , libro ſeptimo diſputatione nonageſimaſecunda , numero* 18. non obſtantibus iis , quæ Bartholomæus Cabrolius , & Adrianus Spigellius , apud Sennertum , *libro tertio , Practic. parte nona , ſectione ſecunda , capite primo , quæſtione ſecunda* , opponunt , negando Teſtibus vim ſpermatizantem , illámque aliis partibus tribuendo.

Sed non ſemper etiam in ſanis hominibus , & Teſtibus dotatis , ſemen producitur vnius , eiuſdemque perfectionis , & ad generationem aptum , licet verum ſemen ſit , vt in iis euenit , qui generare adhuc per ætatem non poſſunt , qui ta-
11. men ſemen habent , Galenus *in finit. Med. non longè à fine,* Idem euenit in Ægrotantibus , debilibus , & Decrepitis , qui omnes , licet verum ſemen habeant , quia in ipſis adeſt materia illa ſanguinea per vaſa ſpermatica ad Teſtes delata , & in ipſis concocta , non tamen perfectè , & dealbata , non tamen generare poſſunt , atque hinc ſequitur , non requiri ad hoc , vt verum ſemen dicatur , & ſit aptum generationi , quemadmodum neque ſanguis , vt ſanguis dicatur , neceſſe eſt , vt ſit aptum nutritioni , vt ſanguis crudus eſt , ſed ſatis eſt vt Hepar chilum ad ipſum demandatum ſua ſanguifica facultate alteret , & in rubrum ſecundùm ſuam ſubſtantiam mutet ; vnde Debiles , infirmi , & Decrepiti ſi coïtu vtantur , & ſemen qualecunque ſed à Teſtibus alteratum in vterum proiiciant , tamen Matrimonium conſummaſſe dicendi. Videant ergo qui volunt ad Matrimonij validitatem requiri ſemen aptum ad generationem , quomodo ſaluare ſe poſſunt , dum negare coguntur Matrimonium Infirmorum , Debilium , ac Decrepitorum , qui non habent ſemen generationi aptum , non eſſe validum , niſi dicant ſufficere , vt ex natura ſua tales ſemen generare potuerint generationi aptum.

Cæterùm ex tradita veri ſeminis defi- 12.
nitione eliciendum eſt , fœminas verum ſemen habere : nam in eis quoque ex vaſis ſpermaticis defertur materia ſanguinea ad Teſtes , vbi concocta , ac dealbata in ſemen perfectum abit generationi aptiſſimum , ad eamque à Natura , vt ſemen Marium deſtinatum. Præterea , quòd ea ipſa materia ab ipſa fœmina in coïtu , vel quomodocunque cum eadem delectatione , quam Mares ſeminantes effunditur , & quòd excedens eius excretio ipſas mirum in modum , vt Mares , debiles efficiat ; quicquid ergo deblaterent contrariæ ſententiæ aſſertores , relinquentes ſenſum propter imaginarias quaſdam ratiunculas , veritas rei ita ſe habet. Sed videnda quæ pro tuenda veritate vnanimiter afferunt Medici omnes , & quæ nos affluenter attulimus , *libro ſeptimo Quæſtione prima Tit.* 3. *in digreſſione de ſemine fœmineo* , & alibi.

SVMMARIVM.

1 *Cauſſæ impedientes Matrimonij conſummationem quanam ſine remedio ſint.*

2 *Impotentia coëundi quotuplex.*

3 *Impedimenta conſummandi Matrimonium, quas conditiones habere debeant , vt matrimonium illicò irritetur.*

4 *Impedimenta naturalia ſunt maxima ex parte abſque remedio.*

5 *Naturalis frigiditas nullum remedium admittit.*

6 *Frigiditas ob ætatem grauiorem non habet remedium.*

7 *Frigiditas accidentalis vnde fiat , & quando ſit abſque remedio.*

8 *Excedens membri craſſities quando ſine remedio ſit.*

9 *Virgæ breuitas , & exilitas quando remedium non habeant.*

10 *Penis obliquitas , tortuoſitas , nodus , contractio , quando remedio careant.*

11 *Penis Paralyſis nullo remedio tolli poteſt.*

12 *Impotentia quæ ex offenſa quarundam partium ſucceſſit non eſt remediabilis.*

13 *Impotentia ex propinato veneno procedens, quando careat remedio.*

14 *Teſtium carentia, ſitus mutatus, paruitas, & vnitas quam faciant impotentiam ſine remedio.*

15 *Frigiditatem non cadere in mulierem quomodo intelligendum.*

16 *Vteri clauſura quanam remediis non cedat.*

17 *Vteri anguſtiam quando euinci remediis ſit impoſſibile.*

18 *Mentula muliebris quando conſummationem Matrimonij impedire poſſit.*

19 *Vteri exitus quando conſummationem Matrimonij impediat, & remediis non poſſit reſtitui.*

20 *Impedimentum conſummandi ex parte vtriuſque.*

21 *Vteri apoſtemata quæ ſint irremediabilia.*

22 *Maleficium non cadit in eum, qui ſua natura frigidus eſt.*

De diſſolutione Matrimonij ob impedimentum conſummationis non amouibile.

QVÆSTIO II.

CVm conſtet ex ſuperioribus, quid ſit Matrimonij conſummatio, vel matrimonium conſummatum, patet infimul, quando determinari debeat, matrimonium non fuiſſe conſummatum; tunc enim præſente aliquo impedimento perpetuo, & irremediabili, matrimonium diſſoluitur, ac nullum declaratur.
1. Cauſſæ ergo impedientes Matrimonij conſummationem (de iis tantùm loquor, de quibus ad Medicum conſiderare ſpectat) ad impotentiam coëundi, vel ſeminandi, vel vtriuſque ſimul reducuntur, cùm impotentia coëundi per ſe, etiam ſi vir ſeminare poſſit, & impotentia ſeminandi per ſe, etiamſi vir poſſit coïre, & vtriuſque rei ſimul impotentia ſit ipſiſſima cauſſa diſſoluendi matrimonium.

2. Impotentia autem coëundi reſpicit vel naturale impedimentum, vel accidentale, vel ſupernaturale. Naturale impedimentum vel reſpicit totum, vel partes, ac præcipuè membra generationis. Impedimentum reſpiciens totum, eſt naturalis frigiditas, à ſimili temperamento reſultans; reſpiciens partes, eſt vitium aliquod alicuius partis principis, vt Cordis, Cerebri, Hepatis, & membrorum genitalium. Eodem quoque pacto impedimentum accidentale & totum reſpicere poteſt, & partes: quia tamen de his omnibus, ac ſingulis impedimentis iam plura dixi, *Libro tertio*, *Titulo primo*, *parte prima* & *Titulo primo parte ſecunda*, illud tantùm in præſentiarum præſtandum remanet, vt patefaciamus, quænam impedimenta eius conditionis ſint, vt per ea, nulla mora interpoſita, Matrimonium ſit diſſoluendum,
3. quæ cùm tres conditiones habere debeant, nempè vt perpetua ſint, euidentia, & abſque remedio, iam edocendum quænam ſint hæc impedimenta.

Primò ergo ſtatuendum, impedimenta, quæ à Natura ſunt, eſſe maxima ex parte 4.
ſine remedio. Dixi autem maxima ex parte, excludere volens quædam impedimenta leuiora, vt eſt in viris membri tortuoſitas ab aliquo tenuiori ligamento facta, veluti in Hypoſpadiæis, in quibus Canis, ſeu frænum glandi ſubſtratum eam deorſum trahens tortuoſam reddit, quod tamen non magno negotio amouetur; ſic etiam lenis præputij adhæſio, & id genus alia: in mulieribus verò vteri occluſio à tenui membrana naturali, vel præternaturali facta, oſculi ipſius exilitas non magna, & alia huiuſmodi.

Sed inter naturalia impedimenta in viris (nam poſtmodùm de iis impedimentis in mulieribus agemus) naturalis frigiditas nul- 5.
lum remedium admittit, ex communiſſima Medicorum opinione, Merc. *libro tertio de ſterilitat. & prægnant. aff. capite quinto*, quia dependentiam habet ex Principum partium & genitalium debili calore à primo ortu, & plaſmatione; nec magis ſubueniri 6.
poteſt remediis frigiditati ab ætate præcipitata dependenti, nempe à Decrepitate, quia remedia leuiora, aut etiam mediocris virtutis nihil opis afferre poſſunt: fortiora verò caloris naturalis, ſi quæ adſit, fauillulam extinguunt. De hac ergo frigiditate iam patet per ætatem quando præſens ſit, nec deſunt ſigna eius manifeſtiſſima in ſenili corpore obſeruanda. De priori autem aliàs locutus ſum, ac præmonſtraui, ex quibuſnam ſignis euidentibus deprehendi poſſit; quæ cùm excludant in vtroque caſu maleficium, ſuperfluum eſt vllum temporis ſpatium trienij, imò multò breuioris temporis ad ſumendam aliquam eius rei experientiam, cumque infimul ſine remedio ſint, matrimonij diſſolutionem illicò faciunt.

Accidentalis frigiditas non ſemper abſ- 7.
que remedio eſt. Hæc ex aliquo acutiſſimo vel diuturniſſimo morbo, non tamen ſalutari prouenire poteſt, aut à ſummè excedenti hæmorragia quomodocunque facta, & à quacunque nimis excedenti humorum euacuatione, à potione venenorum quorumcunque; nam & frigida, & calida, illa ſuffocando & extinguendo, hæc diſſipando & abſumendo ſpiritus, & naturalem calorem, frigiditatem accerſere apta ſunt: in his ergo ſingulis caſibus, ſi vires prorsùs ſuccubuerint, nec tempore vllo modo reſurgere videantur, ſi ætas grauis, & multò magis ſi præcipitata ſit, ſi remediis adhibitis iam per conueniens tempus nihil profectum ſit, acta omninò res eſt. Secùs autem ſi vires refici procedente tempore videantur, ſi ætas adhuc grauis non ſit, ſi malum de recenti præceſſit, ſi adhuc remedia ſaltem validiora in vſum protracta non fuerint, poteſt aliquid boni expectari. Atque hæc profectò ita accipienda, vt locum habeant in quacunque frigiditatis ſpecie, ſed præ omnibus in prima. In illa verò ſpecie, in qua vir ſemen effundit, ante quàm ad opus deuenire poſſit, ſi à frigiditate, & naturali partium laxitate proueniat, de illa vt

de

de reliquis pronuntiandum, procedit enim ex nimia debilitate facultatis retentricis, in quo caſu ſemen erit quantitate modicum, ſubſtantia fluidum, odore nullo, ac delectationem minimam cauſſans. Si verò ab excedenti calore proueniat (licet hæc abuſiuè frigiditas nominetur) non erit ſine remedio, quod patebit ſi ſemen calidiùs præſentiatur, ſi quantitate erit multum, ſi ſubſtantiæ craſſioris, & grauis odoris, multamque delectationem producens. Quòd ſi huiuſmodi ſymptomata ab importunis effrænati Amoris ſtimulis fiat, tempore ipſo ceſſabit, Amoris æſtu deferueſcente.

8. Præterea excedens membri craſſities, ſi ſit talis non ſimpliciter, ſed reſpectu ipſius ſponſæ, remedium habere poteſt, ſed ſi ſit præternaturalis, extenuatio per medicamenta nullo modo ſuccedere poteſt, quia inania ſunt, & ſuum opus fruſtrantur; verùm vbi ex parte mulieris habeant locum remedia relaxantia, & dilatantia meatus vterinos, videndum eſſet à Medicis, an ſufficientia futura ſint, ita vt ſponſa ſine vllo periculo virum admittere poſſit, quod non tam facilè ſuccedit, vbi craſſities ſit exorbitans: vnde aliàs ob eam impoſſibilitatem amotionis eius craſſitiei conſtat Matrimonium fuiſſe diſſolutum, vt retuli *Tit. de Impedim. coëun. & gener. quæſt.* 3. *num.* 1. in duobus caſibus; licet poſtmodum iidem viri cum duabus aliis mulieribus matrimonium contrahentes, nullam repulſam eam ob cauſſam habuerint, nec nouæ ſponſæ reclamauerint, aut de ea re conqueſtæ fuerint. Sed in hac potentia reſpectiua quomodò ſit procedendum docet Sanchez *de Matrimon. lib.* 7. *diſputatione* 93. *num.* 5.

9. Breuitatem virgæ irremediabilem eſſe dixi iam *loc. cit. num.* 5. vbi dubium mouebam de eo, qui ob eam breuitatem non poteſt ſponſam deuirginare, ſed tamen ſeminando ſponſa ex eo congreſſu concipit, an Matrimonium validè contraxerit, & rem Canoniſtis determinandam reliqui: certum eſt hanc copulam fuiſſe, & eſſe generationi aptam, & ex Matrimonio Coniuges conſequi finem præcipuum, qui eſt procreandi liberos, neque aliis matrimonij bonis defraudari, licet quoad concupiſcentiæ remedium non ſit adeò efficax, vt in aliis quoad mulierem. Sed & Penis exilitas, cùm poſſit impedimento eſſe ad coëundum, videndum, an remediabilis ſit, necne, & ſiquidem excedens fuerit, & ad totius frigiditatem conſequi videatur, remedium omninò non admittit; quòd ſi omnis ſuſpicio frigiditatis abſit, neque admodum excedens ſit, non abſque omni remedio eſt; & Medici quidem multa proponunt ad hoc, vt ſcilicet membrum corpulentius reddatur, nec videatur opus incaſſum aſſumere. Et ſi Auctores hæc proponentes notos habere velit Lector, Arabes præcipuè adeat, & inter Neotericos Ioan. Hucher. *de ſteril. lib.* 1. *cap. de Colis paruitate*, & Ioan. Marinell. *de morb. Mulier. lib.* 2. *cap.* 6. Itaque non ſemper erit hæc exilitas ex iis impedimentis, quorum cauſſa Matrimonium illicò diſſolui oporteat, non obſtante quod Lud. Mercat. *lib.* 3. *de ſteril. & prægnant. affection. capite quinto*, voluerit hanc membri exilitatem non poſſe remediis cedere.

Sed inter impedimenta, quorum cauſſa illicò Matrimonium diſſolui poteſt, eſt Penis obliquitas, tortuoſitas, nodus, contractio, de quibus ſuo loco egi; hæc enim vitia omnia apparentia, ac perpetua ſunt, & vt plurimum ſine remedio, vnde non iniuria iudicaui iam virum quendam, qui à Pueritia membri contractionem ex ambuſtione bullienti lixiuio factæ contraxerat, inhabilem eſſe ad contrahendum Matrimonium, tum ob eam contractionem, ob quam non modo membrum breuius euaſerat, ſed tortuoſum remanſerat, nec diſtendi poterat, licet durum gliſcente appetitu Venereo euaderet, tum etiam ob anguſtiam foraminis ipſius, ob quam ſemen ad exitum properans, remorari tantiſper cogebatur, vnde non eiaculabatur, ſed vt ille, referebat, guttatim effluebat. Sed non ſolùm euenit aliquando, vt foramen in glande vel naturaliter, vel ex accidenti, vt in viro prædicto, ſit nimis anguſtum, ſed etiam, vt nullo modo pateat, de qua occlúſione locutus quoque iam ſum; quæ interdum leuis eſt, & à tenui membrana facta, & per inciſionem tollitur, ſed ſi à craſſiore membrana, vel à carne facta ſit, remediabilis omninò non eſt: cum hac autem occluſione Homines viuere non poſſunt, niſi Natura aliud foramen, & exitum vrinæ præparet, quod ſuccedit plerumque aperitque huiuſmodi foramen Natura vel in medio, aut imo membro, vel in Perinæo, vel etiam in inguinibus; tunc autem videndum, an Matrimonium ex hoc conſummari impediatur, ac dicendum, quòd ſi foramen non longè à Glande diſtet, vel ſub ipſa glande ſit, matrimonij conſummationem non impediri, quia etiam hoc modo poteſt vterus ſemen virile attrahere, & tantiſper deſcendendo verſus pudendum illud deglutire, & hoc experientia eo modo ſe habere patet; & præter experientias alienas propriam in medium afferre libet, Dionyſij cuiuſdam Aurificis ad inſigne trium Liliorum, qui ſub glande foramen habebat, per quod vrinam emittebat, & ſemen eiaculabat; hic enim vxore ducta plures ex ea filios ſuſcepit. Quantò tamen hoc foramen inferiùs patet, tantò magis impedire certum eſt rectam ſeminis eiaculationem in vterum, & conſequenter generationem, quia ſemen ad parietis colli vterini effunditur, & omnem vim generatiuam ibi difflluens amittit; atque hic ex illis caſibus eſſet maximè dubius apud Canoniſtas, nimirum, an Matrimonium in hoc caſu dicendum eſſet conſummatum, quod illi vniuerſim admittunt, ſibi perſuadentes, quocunque modo ſemen virile intra vterum effundatur (accipiunt autem pro vtero etiam ipſius collum) ſequi poſſe generationem: quod ego, licet in hoc caſu non impoſſibile videatur, generaliter tamen non admiſerim. 10.

Præ omnibus porrò commemoratis impedimentis conſiderabilis eſt genitalium Paralyſis; nam hæc etiam ſi vir adhuc in ætate multùm non proceſſerit, remedium omne reſpuere conſueuit, vnde in omni ætate & præſertim in grauioribus res conclamata eſt, quia ipſa ætate procedente vitium augeſcit, & in- 11.

crementum

crementum ſumit, deſueſcente interim Natura ſuo influxu ad eas partes ſpiritus tranſmittere, & omni natiui caloris fomite extincto.

12. Sed & impotentia, quæ ex Ceruicis, Spinalis medullæ,ſeu lumborum vulnere, aut attritu excitata eſt, nullo remedio ſuperari poteſt; vnde probata læſione prædictarum partium, ad quam ſecuta ſit impotentia, res in propatulo eſt, nec temporis diuturnitati quicquam fidere licet ſub ſpe futuræ remotionis cauſſæ impedientis, ex tali enim partium offenſa ſiue attritu, ſeu vulnere facta viæ, per quas ſpiritus, & materia ſeminalis ad genitales partes deferuntur compreſſæ, & obſtructæ in totum ſunt, ita vt per eas neque ſpiritus, neque ſeminalis materia ampliùs tranſitum habere poſſit; cuius euentus caſum in terminis habemus apud Surdum *deciſ.* 83. cuius aliàs mentionem habui.

13. Impotentes porrò ex oblato veneno euadentes non poſſunt facilè ad ſanitatem redire; & ſi ætatem grandem agunt, ac declinantem, omnis ſpes curationis abiicienda eſt, quia ipſum venenum non manifeſtis tantùm qualitatibus, ſed occultis, & à tota ſubſtantia dependentibus ipſum ſemen, & calorem naturalem extinguere aptum eſt. Vbi igitur conſtet, aliquem potionatum fuiſſe, & inde factum eſſe impotentem, non eſt ſperandum hunc remediis, & temporis diuturnitate quicquam profecturum, niſi eſſet in ætate robuſtiori, & viribus integris.

14. De Teſtium carentia non eſt, quòd quicquam addam, nam certa res eſt, eam dirimere matrimonium iam contractum, Sanchez *de Matrimonio libro ſeptimo, diſputatione nonageſimaſecunda, numero decimoſeptimo,* Neque attendenda in hoc quæ nonnulli Medici commenti ſunt, vt Cabrolius, & Spigelius, volentes quoſdam natos abſque Teſtibus, aut illis excisis potuiſſe contrahere matrimonium, & generare, vt ſuperiùs dixi. Difficultas tantùm eſſe poteſt de Teſtium ſitu mutato, de eorumque paruitate, & vnitate; ac dicendum videtur, vnius Teſtis virum nullum habere notabile impedimentum conſummandi matrimonium, paruitatem verò Teſtium, ſi vir ad coitum non excitetur, frigiditatem naturalem atteſtari, ac ſine remedio eſſe. Situm quoque mutatum non ſine culpa eſſe, & facere maximam coniecturam naturalis impotentiæ, quæ & ipſa remedio caret. Et hæc impedimenta ſunt ex parte viri, quæ matrimonium conſummari non permittunt, & ex quorum cauſſa illicò diſſolui poteſt.

Quod reliquum eſt,retuli iam impedimenta, quæ ex parte mulieris præbent cauſſam diſſoluendi illicò matrimonium, ob id, quod illud conſummari non ſinunt, de quibus breuiter nunc paucula addam ad hoc, vt pateſiat quænam eorum abſque remedio ſint, Et

15. quoad frigiditatem, Doctores eam in muliere non admittunt; & ego quidem non diſſentio, ſi ita res accipiatur, quòd in tantùm in muliere non detur; in quantùm non impedit eam ad patiendum. Sed veram frigiditatem in mulierem cadere; non ſecùs ac in virum iam probaui, nempe frigidam totius intemperiem, ob quam mulier intrà ſe ſemen non generet, & ob id neque vllis Veneris ſtimulis irritetur, nec conſequenter generationi vllo modo ſit apta,vt in viris frigidis euenire ſolet.Quandocunque igitur requireretur in muliere potentia ad generandum, ſi aliquis opponeret de hac frigiditate, & ſe offerret ad eam probandam, eſſet omninò audiendus. Quibus autem ex ſignis hæc frigiditas in muliere poſſit innoteſcere,iam docui, *Tit.de Imped.coëun. & gen.q.5. n.2.* inter quæ magnæ conſiderationis ſunt eadem, quæ frigiditatem in viris atteſtantur, vt pilorum in locis conſuetis omnimoda carentia,genitalium flacciditas, coitus, & Venereorum ſtimulus nullus,& alia id genus,cum quibus alia adſunt ipſius mulieris propria, quæ ibi indicaui.

Ibidem quoque de vteri clauſura verba feci, ac monſtraui non ſemper eſſe vnius eiuſdemque rationis, ſed variari pro cauſſæ occludentis conditione, cuius reſpectu faciliùs, aut difficiliùs remedia admiſſibilia ſunt, quæ in vno caſu ſunt omninò inania; in altero verò poſſunt aliquid boni operari. Impedimentum igitur factum à membrana dura, & nullo foramine peruia præter vrinarium, quod occluſum remanere muliere viuente non poſſet; (dico à membrana præter naturam non ab Hymene, Hymen enim naturalis res eſt, & idcircò in omnibus obſeruatur, vt ex Recentiorum perſpicaciſſima diligentia innotuit, nec vllum affert coëundi impedimentum: illa verò reperitur in paucis, & magno eſt impedimento) remediis cedere non poteſt, nec vlla humana arte niſi cum vitæ periculo eſt amouibile, quia vnicum remedium ex Chirurgia petitum doloris acerbitatem, inflammationem, ſanguinis immodicam effuſionem, ac mortem accerſere facilè poteſt. Eidemque difficultati, imò impoſſibilitati amotionis ſubiacet impedimentum proueniens à carne eadem loca muliebria obſtruente. Pari exponitur periculo amotio impedimenti prouenientis ex coalitu labiorum vteri, niſi admodum leuis ſit, & facilè ſeparabilis, quod Medicis, & Chirurgis diiudicandum, 16

De Anguſtia quoque præternaturali ipſius vuluæ iam verba feci *loco citato, numero ſeptimo,* ac dixi, eam ſine vllo remedio eſſe; licet enim ea ſit huius patis natura, vt facilè dilatari, & conſtringi poſſit, id tamen locum habet in naturali eius conſtitutione, at in præternaturali ceſſat etiam naturalis habitudo ſe dilatandi, & conſtringendi, cùm opus fuerit. Nec tentanda vllo modo ab Arte eſt eius dilatatio, quam tantùm Chirurgica operatione aſſequi liceret, ob imminens periculum inflammationis, & immoderatæ ſanguinis effuſionis, & acerbitatis doloris, ac etiam mortis. Quòd ſi dilatationem medicamentis tentare libeat, non eſſet quidem prohi- 17

bendum, nec eſſet ad hoc negandus conueniens terminus ad operandum, qui tamen non diuturnior bimeſtri ex mea ſententia eſſet concedendus,quo tranſacto iam pateret dilatationem eam vuluę anguſtiam non admittere,vnde cauſſa iuſtiſſima pateret diſſoluẽdi matrimonium nulla mora vlteriùs conceſſa.

18. Non omninò porrò in propatulo eſt, an quædam particula, Mentula muliebris dicta, & in aliquibus corpulentior quam par ſit, reperta, ac coïtum impediens, ſit iuſta cauſſa dirimendi matrimonium. In qua re notandum, quòd ea particula aut ita craſſa eſt, vt perpetuum impedimentum coëundi afferat, aut tantùm cum ex coïtu in maiorem molem attollitur. Nam in primo caſu res clara eſt, quia huiuſmodi impedimentum & perpetuum eſſet, & patens, & ſine remedio, quia iiſdem periculis ſubiicitur eius per Chirurgiam amotio, quibus diximus alias ſimiles operationes ſuperiùs enarratas ſubiacere. In ſecundo autem caſu, non habere locum diſſolutio, quia poſſet vir ſi vna vice non poſſet, alia ſponſam deuirginare, & matrimonium conſummare.

19. De vteri exitu dubitari occurrit an pari paſſu cum prænominatis impedimentis incedat, ita vt illicò matrimonium dirimere debeat; ac dicendum eſt, quòd ſi aliquo modo vterus remeare intro poſſit, in tantùm, vt mulier virum admittere valeat, non debeat dare cauſſam diſſolutioni Matrimonij, etiamſi poſtmodum extra denuò, ac promptè prolaberetur, nam licet generationem impedire poſſet, hoc non præiudicaret ex communi Doctorum opinione validitati Matrimonij, præterquam quod non careret remedio, nam Recentiores Medici nonnulla peſſaria fabricarunt, quæ in vterum immiſſa, illum in ſuo loco retinent, neque tamen coïtum, aut generationem vllo modo impediunt. Ad eundem finem circuli quidam efinguntur idem omni ex parte operantes; de quibus videnda quæ Franciſc. Rouſſetus, *in libell. de part. Cæſar.* & Gaſpar. Bahuin. *in Append.* & alij apud Schench. *libro quarto*, *Obſeruat. titulo de vteri procidentia* attulerunt. Porrò ſi vterus ita procidat, vt intrò repelli ampliùs non poſſit, dubio non eſt locus quòd promptiſſimam cauſſam dabit irritationi Matrimonij.

20. Verum enimuerò ipſius vteri Apoſtemata canceroſa quamcunque partem occupantia, ſed præſertim collum, & exteriora labia, non permittant virum poſſe Matrimonium conſummare: non enim ob doloris ferociam mulier illum poſſet admittere, & ſine omni remedio ſunt, in tantùm, vt remediis irritentur, & mortem accelerent, vt ex Hippocratis auctoritate aliàs dixi. Neque ſine omni impoſſibilitate admittendi virum, & matrimonium conſummandi eſſent eadem Apoſtemata externas partes occupantia, & nihil hoc demeret de impoſſibilitate ſanationis: itáque decidendum in his caſibus eſſet, an illicò matrimonium eſſet dirimendum, nam fortè ſi in principio talia Apoſtemata eſſent, non tam liberè de illis eſſet pronuntiandum.

21. Cæterùm ex parte quoque vtriuſque coniugis dari poteſt impedimentum dirimens matrimonium ob id, quòd eius conſummationem prohibeat; idque eſſe poteſt nimia vtriuſque obæſitas; cùm enim vterque tumenti admodum abdomine fuerint, non poſſunt per genitalia membra vllo modo coniungi, retrahuntur enim in vtroque genitalia ad intrà, vnde matrimonium non poterit conſummari, & quia hoc ſine remedio eſt, vt alias adnotaui, inter ea impedimenta reponendum videtur, quæ illicò matrimonium dirimunt.

Sed vtrum, ſi poſſent hi poſtica Venere coniungi, teneantur ad hoc exequendum, vel ſi alter coniugum huic coniunctioni nollet aſſentiri, poſſit ad hoc cogi, Canoniſtarum eſt decidere.

22. Denique de impedimento ex maleficio nihil addere ſubuenit iis, quæ de ea re aliàs retuli. Illud autem non cadere in mulierem iam norunt omnes, ſed neque in virum, qui fit à Natura ſua frigidus, & impotens; qua veritate ſtante, ſi ſupponatur aliquem eſſe maleficiatum, non antè de hoc quicquam firmandum, quàm probetur, illum per anteactum tempus fuiſſe ad coïtum potentem, quod ſatis oſtendent præſentia ſigna virilitatem atteſtantia, & potentiam ad coïtum, quæ ſigna vbi non adeſſent, nec probaretur talem hominem vnquam fuiſſe ad coïtum potentem, videretur, iuſtam cauſſam vrgere dirimendi matrimonium, nulla mora interpoſita, cum in eo caſu frigiditas potiùs præſumenda ſit, quam maleficium.

SVMMARIVM.

1 *Omnia impedimenta matrimonium conſummari non permittentia, ſi conſummato ſuperueniant poſſunt dare Diuortio cauſam.*

2 *Matrimonium non conſummatum, & ex cauſſa morbi contagioſi diſſolutum, non redintegratur etiam morbo recedente. Contra in diuortio.*

3 *An morbi contagioſi relinquentes ſeminia contagij recedentes, dent cauſſam Diuortio.*

4 *Periculum infectionis magis timendum à ſeniori in iuniorem coniugem, quàm è contrà.*

5 *Maius periculum imminet à morbo graui recedente, quàm à mitiori præſente.*

6 *Morbus diuturnior maiorem timorem poteſt dare ſano coniugi infectionis, quàm recentior.*

7 *In quibuſnam morbis relinquatur diſpoſitio inficiendi ſanum coniugem.*

8 *Morbi hæreditarij maiorem ſuſpicionem infectionis inducunt.*

9 *Non omnes contagioſi morbi dant Diuortio cauſſam.*

10 *Morbus*

10 *Morbus Gallicus leuis an debeat dare cauſ- ſam diuortio.*
11 *Gallicus morbus non dependet à manifeſtis qualitatibus, ſed ab occultis.*
12 *Morbus Gallicus quandonam grauis di- cendus.*
13 *In morbo Gallico dantur quidam gradus ma- ioris, & minoris malignitatis.*
14 *Ob ſterilitatem ſecundum aliquos Doctores poteſt diſſolui Matrimonium, & quid ſit ſterile, quid ſterilitas.*
15 *Matrimonium non ordinatur ſolùm, & ſim- pliciter ad copulam, ſed ad generatio- nem.*
16 *Impedimenta quadam idcircò irritant Ma- trimonium, quia obſtant eius conſum- mationi.*
17 *Vinculum matrimoniale eſt indiſſolubile.*
18 *Sterilitas non impedit vſum Matrimonij.*
19 *Semen poteſt eſſe verum ſemen, etiamſi non ſit fœcundum.*
28 *Ad Matrimonij validitatem non requiritur potentia generandi.*
21 *Matrimonium præter filiorum procreationem, quæ eſt præcipuus eius finis, habet alios fines laudabiles.*
22 *Sterilitas datur tam ex culpa mulieris, quam ex culpa viri.*
23 *Cauſſæ impedientes coitum ſuperuenientes matrimonio conſummato, habent ſecum coniunctam ſterilitatem.*
24 *Mulier, quæ per ætatem aut teneriorem, aut vetuſtiorem non purgatur, conci- pere non poteſt.*

De Diuortio.

QVÆSTIO III.

POſt validè contractum Matrimonium, & conſummatum, alia nonnulla aliquando interueniunt, ex quorum cauſſa ſegregari coniuges contingit per competentem Iudicem, nempe Eccleſiaſticum, ita vt in poſterum neque Torum, neque cohabitationem, aut perpetuo, aut ad tempus communem habere debeant. Diuortium id vocant, vt patet ex definitione data *quæſt* 1. *num*. 3. De hoc cùm habere ſermonem inſtituam, iis relictis, quæ ad alios Profeſſores conſiderare ſpectat, ea tantùm diſcutiam, quæ mearum partium eſſe cognouero, vt ſemper in hiſce Quæſtionibus meis pertractandis religioſiſſimè obſeruaui.

1. Circa diuortium igitur ea generalis conclusio efformanda videtur, omnia nempe impedimenta, quæ Matrimonium conſummari non permittunt, ſi conſummato Matrimonio ſuperueniant, poſſe dare Diuortio cauſſam: cuius concluſionis firmitate inconcuſſa permanente, vix quicquam reſtaret mihi de cauſſis Diuortij dicendum, cùm iam de iis ipſis egerim prout ſunt cauſſæ diſſolutionis Matrimonij, niſi progredi vlteriùs impellerent me nonnulla circa contagioſos morbos, & ſterilitatem conſideranda; eſt enim quid peculiarius de vtraque re circa diuortium diſcutiendum.

Et quoad morbos contagioſos certum eſt, quòd ſi ex eorum cauſſa diſſoluatur Matrimonium contractum quidem, ſed non conſummatum, illis recedentibus Matrimonium non redintegretur: Contra verò in Diuortio, quod ſi eorum cauſſa factum ſit, morbis illis recedentibus Coniuges tenentur ex Iure Pontificio redire ad Matrimonij vſum: & hoc, quia quandocunque impedimentum non eſt perpetuum, neque diuortium eſſe perpetuum debet. Ergo vrgente morbo contagioſo, iure fit diuortium, & recedente diuortium ſoluitur coniugibus ad Matrimonium de integro redeuntibus. 2.

3. Sed quia nonnulli morbi contagioſi eius naturæ ſunt, vt etiamſi recedere videantur, relinquunt tamen vt plurimum talem diſpoſitionem in ægrotante, vt per eam non magno negotio ſanum inficere poſſint; maximè ſi in coniuge ſano aliqua naturalis diſpoſitio reperiatur ad eos morbos contrahendos, vt Phthiſis, Hectica febris, morbus Gallicus, determinandum proculdubio eſſet, an ſanus coniunx teneatur redire ad matrimonialem conſuetudinem cum ſuſpecto, etiamſi amplius ægrotare non videatur: cúmque ex Medica obſeruatione firmare liceat, periculum infectionis adhuc inſtare ab ægrotante ſanato in ſanum ob relictam diſpoſitionem, Canoniſtarum erit decidere, quid ſit determinandum, ea tantùm obſeruatione facta, quòd non adeò certum, ac euidens inſtat periculum in hoc caſu, vt quando infirmus coniunx actu ægrotat. Imò & morbi qualitatem, & naturam conſiderare oportet, quia neque in omni caſu, neque in omni morbo eadem periculi grauitas inſtat.

4. Primò, enim magis præſentaneum periculum infectionis eſt à vetuſtiori coniuge in iuniorem, quam à iuniori in ſeniorem; quia quantoperè paratus eſt iunior ob viuidum calorem, & pororum apertionem ad contrahendum contagium à ſeniore per ſemen infectum, tantoperè ſenior ob mitiorem calorem, & pororum occluſionem poteſt infectioni à iuniore obſiſtere in contagio contrahendo.

5. Secundò maius, ac magis præſentaneum periculum abſque dubio timeri debet à morbo grauiori, etiam ſi ſanatus ſit, relicta tamen diſpoſitione inficiendi ſanum, quàm à mitiori etiam præſente; vnde quantò grauior præceſſerit morbus, tantò iuſtiorem cauſſam habebit ſanus coniunx recuſandi reconciliationem cum infirmo.

6. Tertiò, quantò prægreſſus morbus diuturnior exſtiterit, & quantò difficiliùs remediis ceſſerit, tantò minùs tutò ſanus coniunx redire poterit ad Torum, & cohabitationem. Sed & reſpectu ſani coniugis conſiderabile eſt, an habeat naturalem aliquam inclinationem ad contrahendum morbum, de quo timetur, tunc enim non adeò promptè tenebitur cum infirmo reconciliari.

Sed in quibuſnam morbis timeri poteſt illa diſpoſitio inficiendi ſanos, etiamſi receſſiſſe videantur? dicẽdum eam maximè timeri poſſe in Tabe, ſeu Phthiſi, in Ethica, quæ iam in ſecundo gradu fuerit, in morbo Gallico graui, 7.

& contumaci, in Lepra, & in iis ipſis morbis idem timor non ſine cauſſa vrget, quando videntur à Natura ipſa, hoc eſt, à diſpoſitione naturali dependere, etiamſi non magnoperè graues ſint. Hoc pacto Tabes, ſeu Phthiſis in ſubiecto habente corpus tenue, & exuccum, collum oblongum, ſpatulas alatas, pectus anguſtum; etiamſi grauis adhuc non ſit, & melioramentum ſæpiſſe videatur, naturalem tamen illam diſpoſitionem oſtendit, ex qua infirmus aptus eſt inficere coniugem ſanum. Eodem quoque pacto coniunx hepatis calidiſſimi ac retorridi, cutaneis infectionibus obnoxius, vniuerſali cutis pruritu indeſinenter vexatus, atra bile refertus, carnibus fuſci coloris, etiamſi non videatur de præſenti ampliùs prægreſſa Lepra detineri, poteſt ſanum coniugem inficere.

De Hectico quoque eadem conſideratio habenda: nam ſi coniunx in ætate adoleſcentiæ fuerit habitus tenuis, carnis ſiccioris, ac ruccidioris, à cibo facilè incaleſcens, & alia ſigna id genus præſeferens, ſanus coniunx ſi & ipſe florentis ætatis fuerit, eiuſdemque habitus, non erit à periculo tutus ſi cum eo concumbat.

8. Quæ omnia tantò magis vrgebunt, quantò maior ſuſpicio irreperet, nè tales morbi hæreditarij eſſent, & à Parentibus, vel ab Auis communicati.

9. Cæterùm notiſſimum eſt, non omnes morbos contagioſos præbere poſſe Diuortio cauſſam, ſed eos tantùm, qui vel vitæ inſidiantur, vel ſanitati grauiter obeſſe quomodocunque poſſent, & idcircò non omnes cutis infectiones præter Lepram, etiam ipſi Lepræ finitimas, neque Ophtalmias etiam contumaces, neque leuiorem luem Veneream, & ſi qui alij id genus ſunt, poſſe dare Diuortio cauſſam.

10. De Morbo Gallico tantùm dubitari poſſet, an non obſtante quòd mitis, ac leuis ſit, tamen ſano coniugi iuſtam cauſſam præbeat inſtandi pro Diuortio? Et ratio dubi-
11. tandi eſt, quia morbus Gallicus non eſt morbus dependens à manifeſtis qualitatibus, ſed ab occultis, quæ à tota ſubſtantia originantur; vnde etiamſi mitiſſimus ſit, ſemper tamen habet ſecum occultam illam qualitatem, ac prauam illam malitiam inficiendi totam ſanguinis maſſam, non aliter quàm venena externa facere conſueuerunt, quæ vel in minima quantitate ſuam deleteriam vim exerunt, & venenati corpus in ſuam ſubſtantiam immutant, animalque ad interitum perducunt; ac ſimili modo de Gallico veneno euenit: Et idcircò, etiam ſi quis leuiſſima lue detineatur, poteſt per contagium communicando prauam illam, ac deleteriam qualitatem non ſolùm leuiter ſanum hominem inficere, ſed totam ſanguinis maſſam conſpurcare, ac grauem morbum, ſæuiſque ſymptomatibus aſſociatum accerſere; vnde videmus ex quotidiana experientia, virum aliquando, aut mulierem ſimplici Gonorræa, aut leuioribus pudendorum vlcuſculis detentos, eos, qui ſecum commiſcentur, tam malè accipere, vt capitis, & artuum dolores moleſtiſſimos, depilationem, gummata, vlcera maligna, & id genus alia ſymptomata inde contrahant; quin tantoperè vltro proceſſiſſe, vt in eis dentes excidant, aures obſurdeſcant, viſus obtenebretur, & auditus etiam hebetetur, ſenſuſque omnes in ſumma diminuantur, ac deprauentur. Quod maximè contingit, morbo ſuam ſedem in cerebro figente. Itaque etiam ex leuiori lue Gallica timeri poteſt maximum periculum, & ſic ſanus coniunx, etiam ſi alter leui morbo detineatur, ſemper habebit iuſtiſſimam cauſſam faciendi diuortium.

Vt huic difficultati ſatisfiat, qualiſnam lues Gallica leuis dici debeat, ac qualis grauis, ſeu grauiſſima, determinandum; quæ determinatio dependet abſque dubio 12.
à grauitate, & leuitate ſymptomatum, quæ vbi grauia ſint, faciunt morbum grauem, & grauiſſimum, ſi ſint grauiſſima, qualia ſuperiùs commemorauimus: leuem autem, ſi ſint leuiora. Sed aduertendum in hoc non conſiderari ſtatum morbi præſentem, ſed etiam prægreſſum, ita vt etiamſi de præſenti leuis morbus ſit, ex eo quod grauia ſymptomata aut remiſerint, aut etiam ex toto ceſſauerint, quomodocunque id ſucceſſerit, etiam ex vſu remediorum, quæ à morbo requirebantur, non dicetur talis morbus leuis, nam tota ſanguinis maſſa infecta à prægreſſo morbo, retinet ſemper malitiam primæ radicis, vndè repullulare facile poteſt, & coniugem ſanum inficere, etiam ſi non repullulet, & in hoc caſu tantùm habet locum quod dicebatur, nempè coniugem ſanum poſſe ex leui morbo coniugis ægrotantis contrahere morbum grauiſſimum, vt in caſibus propoſitis euenire experimur: aliàs veritatem non habet illud dictum, quia licet, vt obiiciebatur, Gallica infectio de- 13.
pendeat à morbo totius ſubſtantiæ, dantur tamen gradus quidam maioris, aut minoris malignitatis, pro quorum magnitudine, aut paruitate, morbus à principio maioribus, aut minoribus ſymptomatibus aſſociatur. Ex quibus iam patere poteſt, quandonam ſanus coniunx etiam propter leuem morbum Gallicum poſſit inſtare pro Diuortio.

Cæterùm quia opinati ſunt nonnulli gra- 14.
ues quidem Canoniſtæ, cum quibus ex Medicis conuenire videtur Fortun. Fidel. *de Relat. Med. libro ſecundo, capite ſecundo, in principio*, ſterilitatem dare cauſſam diſſolutioni matrimonij (quod fortè multò faciliùs procederet in Diuortio) nonnulla de ſterilitate ea occaſione afferam, quæ etiamſi ad hoc ipſum negotium de Diuortio nihil facere videantur, ad alia inſeruire poſſunt.

Primò ergo videndum, quid ſit ſterile, quid item ſterilitas? Sterile ergo dicimus Animal quod compari iunctum in ætate habili non poteſt generare ſibi ſimile; licet largo modo ſterilem dicamus hominem, qui ratò, vt ſi ſemel tantùm, in vita generat, vel fœtus ex propria culpa ad perfectionem dedu

deducere nunquam poteſt. Atque hinc etiam patet quid ſit ſterilitas, vitium enim eſt,ex quo Animal comparari iunctum in ætate habili generare ſibi ſimile non poteſt, vel fœtus vnquam ad perfectionem deducere.

Ex hoc moti Doctores illi, quorum auctoritates adducit Sanchez *de Matrimon. lib. 7. diſput. 92. num. 25.* putarunt hoc vitium eſſe ſufficientem cauſſam dirimendi matrimonium, quod Plato quoque *lib. 5. de Leg. in fin.* admiſit, ſed DD. noſtri inter plures rationes, quas pro ſua opinione fulcienda adducebant, potiſſima illa erat, quòd Matrimonium primò, & prin-
15. cipaliter ordinatur ad filiorum procreationem, non ergò ſimpliciter ad copulam; imò ipſa copula ordinatur ad eundem finem, neque alium fortè laudabilem finem habet; aut ſaltem non eiuſdem bonitatis. Si ergo impotentia ad copulam irritat matrimonium, quantò magis illud irritabit impotentia ad generationem?

Alia inſuper argumenta affert Sanchez *ibidem* pro hac opinione, quibus ille pleniſſimè ſatisfacit, eam opinionem reprobando, quæ
16. quidem vel ex hoc vno falſa videtur, quia naturalia impedimenta, quæ irritare debent matrimonium, in tantùm hoc præſtare poſſunt, in quantùm impediunt eiuſdem Matrimonij conſummationem; at ſterilitas non impedit Matrimonij conſummationem, cùm neque coniunctionem carnalem ipſorum coniugum, nec ſeminis eiaculationem, & receptionem in loca debita remoretur; ergo non eſt ſufficiens impedimentum dirimendi matrimonium, per cuius conſummationem cùm contrahatur inter coniuges vinculum matrimoniale, certum eſt, illud in poſte-
17. rum eſſe indiſſolubile: *cap. interueniente, & cap. licitè, trigeſimaſecunda cauſa, quæstione 7.* Sanchez *de Matrimonio libro decimo diſputatione 2. num. 2. inf.*

Igitur cùm pateat, ſterilitatem non poſſe dare cauſſam dirimendi matrimonium, remanet determinandum, an ſaltem ſit iuſta cauſſa faciendi Diuortium? Sed & hoc dubium videtur negatiuè reſoluendum; quia primò eadem ratio quæ militat quoad diſſolutionem Matrimonij, militat etiam quoad
18. ad Diuortium, ſtante quòd ſterilitas nullo impedimento eſt vſui Matrimonij, neque prohibet vllo modo debiti redditionem, neque aliud quicquam, quod mutuum coniugum amorem reſpiciat, imò neque ex hoc quod ſemina eorum ſterilia ſint, aut vtriuſque, aut alterutrius, idcircò poſſet argui inter ipſos non eſſe matrimonium, cùm non effundant verum ſemen, quia verum non
19. poſſit eſſe ſemen, quod non eſt prolificum; nam iam probaui, ſemen poſſe eſſe verum ſemen, etiam ſi non ſit prolificum.

20. Secundò, quia ad veri Matrimonij eſſentiam ſufficit potentia coëundi, & ſeminandi intra debita vaſa, per quas actiones contrahitur inter coniuges vinculum Matrimonij, Vnde efficiuntur vna caro, quibuſque ritè celebratis, nihil vlteriùs requiritur in matrimonio, quod illud inualidare poſſit, aut eius vinculum ſoluere.

Tertiò, quia licet procreatio filiorum ſit præcipuus Matrimonij finis, tamen etiam hoc fine ceſſante, habentur in eo alij fines laudabiles, quorum reſpectu Eccleſia Sancta permittit, etiam ſenio confectos, & ab ætate ſteriles factos, ac quoſcunque alios notoriè ſteriles matrimonium contrahere, vt prædictis Matrimonij bonis mediante eius Sacramento fruantur. 21.

Verum enimuerò dato, quòd prædictorum Doctorum opinio, quòd ſterilitas dirimere poſſit Matrimonium, eſſet quoque modo vera, & habere deberet vnquam locum, etiam quoad Diuortium; ponderandum exinde eſſet, ſterilitatem non eſſe ſemper culpandam ex parte mulieris, vt communiter videtur fieri, & teſtatur Ludouic. Mercat. *de ſterilitat. & prægnant. affect. libro tertio, cap. 1. in principio*, & cæteri omnes; ſed culpandam etiam eſſe ex parte viri; licet enim plures multò ſterilitatis cauſſæ dentur ex parte mulieris, quàm ex parte viri; tamen etiam ex parte viri dantur plures, quæ & grauitate, & impoſſibilitate remotionis cauſſas in muliere vigentes adæquant; vt Practici omnes teſtantur, inter quos ſi libet, vide Ludou. Mercatum *libro tertio, de ſterilitat. & prægnant. affect. capite primo*, Ioann. Hucher. *de ſterilitat. libro primo*, Daniel. Sennert. *libro tertio Pract. parte nona ſectione ſecunda*, apud quos etiam ſigna reperies, ex quibus viri ſteriles deprehenduntur: præcipuè verò apud Mercatum, *loc. cit. cap. 2. & 5. per totum.* 22.

Sed ex vtriuſque culpa poteſt euenire ſterilitas, etiamſi ambo ſua natura fœcundi ſint, ob diſconuenientiam tamen poſſunt eſſe ſteriles: & patet, quia cum aliis coniuncti, generant; quod Lucret. *libro quarto, de rer. Nat.* inter alios teſtatus eſt, vt dixi *libro tertio Titulo primo quæſtione ſexta, numero decimo.* Et hoc maximè ſuccedit cum matrimonium contrahitur inter coniuges valde ætate diſpares; eaque ex cauſſa bene dictum eſt à Rota *in Venuſina Legati, vigeſima tertia Iunij* 1623. *coram Coccino, numero* 61. matrimonium non bene contrahi inter ætates valdè diſpares: imò hoc non honeſtè fieri addit *num. 64.*

Cæterum dubium non eſt, quòd illæ omnes cauſſæ, quæ coïtum in viro remorantur, ſuperuenientes Matrimonio iam conſummato, ſint infimul potiſſimæ cauſſæ ſterilitatis; ſed præter commemoratas, aliæ dantur cauſſæ in viro, quæ licet coïtum, & debitam ſeminis emiſſionem non impediant, tamen ſteriles eius concubitus faciunt, de quibus præter ea, quæ affert Hipprocrat. *libro quinto Aphor.* 63. & Galenus, aliique, Commentatores *ibidem*, pleniſſimè agunt Practici omnes, cum de ſterilitate verba faciunt. Sed non ſolùm naturalia quædam vitia, cum quibus etiam ætas connumeranda, ſterilem virum efficiunt, ſed etiam aliqui morbi ſuperuenientes, ac præſertim frigidi, diuturni, ac principes partes occupantes, quin & vlcera quædam affluenter, & indeſinenter emanantia, & ipſæ 23.

ipſæ fontanellæ in nucha, aut in brachiis diu geſtatæ, quemadmodum etiam laquei, infœcundos homines reddunt, vt ex Mercat. *loc.cit. cap 5.in f.* aliàs dicebam. Et in ſumma pleraque alia pullulare ex parte viri poſſunt ſterilitatem inducentia, de quibus vlteriùs verba non faciam, tum quia nimis longa res eſſet, tum etiam quia non videtur neceſſarium de illis accuratiùs agere. Nec pauciora, imò multò plura de fœminarum ſterilitate in medium afferri poſſent, ſi ita res exigeret, ſed ad præſens negotium plura addere ſuperfluum videtur.

24. Illud vnum pro corollario repetam, fœminam, quæ per ætatem aut teneriorem, aut vetuſtiorem, non menſtruatur, impoſſibile eſſe, vt fœcunda ſit. Vnde in Sacris non niſi ex miraculo obſeruamus factum, vt Sarra, & Eliſabeth in ætate decrepita, & menſtruis iam diu deſtitutæ, conceperint, de quibus aliàs verba feci *lib.4.titulo 1. quæſt.8. rubric.ſteril.ex mirac. concip.*

Sed non modò ſi per ætatem menſtrua non fluant, mulieres ſteriles ſunt, verum etiamſi ob aliquam morbificam cauſſam non fluant in ætate habili, eorum curſum intercidentem: illud autem contingere naturaliter poteſt, vt mulier abſque vlla morbifica cauſſa menſtruis deſtituatur, & tamen concipiat, quod vel ob excedentem totius calorem, vel ob multos labores, & exercitia violenta euenire poteſt, vt in ruſticis mulieribus, & vitam laborioſam degentibus obſeruare licet; quod quonam pacto contingat, docet præter vetuſtiores, Dan. Sennert. *lib. 4. ſuæ Pract. par. 2. ſectione 2. capite primo quæſt. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Diuortium, & Tori ſeparatio, à pari procedunt, idem tamen non ſunt.*

2 *Grauiores cauſſæ requiruntur in Diuortio, quàm in Tori ſeparatione.*

3 *Eædem cauſſæ cùm graues ſunt dant locum Diuortio, quæ cùm minus graues ſunt poſſunt Tori ſeparationem cauſſare.*

4 *Furor eſt iuſtiſſima cauſſa Diuortij, ad quod tamen non ſufficit ſimplex Dementia.*

5 *Morbus aptus ad inficiendam domum coniugum, eſt iuſta cauſſa Diuortij: non ſic autem vbi morbus ſimplici contagio ſanum inficere poteſt.*

6 *Sanus coniux non ſolùm ex admiſſa inſpiratione coniugis infirmi contagium contrahere poteſt, ſed etiam ex infectione domus ipſius infirmi.*

7 *Quinam morbi adeò prauis exhalationibus ſcateant, vt etiam domos inficiant,*

8 *Lepra, & Phthiſis, quando ita graues ſint, vt poſſint dare Diuortio cauſſam: quando verò non.*

9 *Morbus Gallicus quando ſit iuſta cauſſa Diuortij; quando verò ſolius ſeparationis Tori.*

10 *Magis infici poteſt ſanus coniunx ex cohabitatione cum infirmo, quàm ex coitus vſu.*

Contrarium ibid.

11 *Peſtis poſſet dare Diuortio cauſſam, non autem febris maligna, licet ſufficeret ad ſeparationem Tori.*

De Tori ſeparatione.

QVÆSTIO IV.

TAmetſi Diuortium, & Tori ſeparatio à pari procedant, vt dicebat Rota *in Biſuntina ſeparationis Tori*, 1599. coram Seraphino, *num 2.* quæ eſt *deciſio 1315. inter eius impreſſas*; tamen idem omninò non ſunt, vt patet ex vtriuſque definitione data ſuperiùs *quæſt. 1. num. 3. & 4.* in Diuortio enim non ſolùm interuenit Tori ſeparatio, ſed etiam ſeparatio ipſius habitationis, & idcircò grauiores cauſſæ requiruntur in Diuortio, quàm in Tori ſeparatione. 1. 2.

Cæterùm de cauſſis huius ſeparationis illud tantùm peculiariter determinandum, quòd eædem cauſſæ, quæ cum graues ſunt, dant cauſſam Diuortio, cùm minùs graues ſunt dant cauſſam ſeparationi Tori. Quamobrem in morbis rationem lædentibus grauiſſima cauſſa eſt furor; minùs verò grauis, ſimplex dementia: & ſic furor erit iuſtiſſima cauſſa Diuortij, ad quod non ſufficiet ſimplex dementia, quæ tamen fortè ſufficiet ad ſeparandum Torum; quia ex furioſo coniuge poterit ſanus ſi ſimul cohabitare cogatur, reportare interdum notabile damnum, imò etiam vitæ periculum incurrere; non ſic autem in ſimplici dementia: vnde etiam ſi hæc dare poſſet cauſſam vt Torus ſepararetur, non ſufficeret ad dandam cauſſam Diuortio, cùm poſſint coniuges, etiamſi alter demens ſit, abſque vllo periculo ſimul in eadem domo commorari. 3. 4.

Eodem quoque pacto ratiocinari licet circa morbos contagioſos: nam vbi ſanus coniunx non ſolùm ex carnali copula cum infirmo, ſed etiam ex commoratione in eadem domo periculo infectionis exponitur, morbus euadet cauſſa iuſtiſſima faciendi Diuortium, vt exempli gratia, in maligna, & confirmata Lepra, in Phthiſi ferina, & cacoëthica, & id genus aliis euenire poteſt, in quibus non modò ex praua exſpiratione infecti Coniugis, ſanus currit periculum infectionis, ſed etiam ex inquinatione ipſius habitationis, quippe cùm putridæ exhalationes indeſinenter ab ægrotantis corpore emanantes, ipſis parietibus domus hærere ſoleant; vt de Lepra teſtantur non ſolùm Medici omnes, ſed ſacer Leuitici textus *cap. 13.* pleniſſimè comprobat: vnde eam ob cauſſam ipſi parietes ab ea infectione emundari præcipiebatur, nè inde poſtmodum ſani homines inficerentur. 5. 6. 7.

Eodem etiam pacto de Phthiſicis euenit, qui teſte ipſo Galen. *lib. 1. de diff. febr. cap. 2.* & Hieron. Fracaſt. *lib. 2. de contag. & morb. contagioſ. cap. 8.* & aliis, ipſas domos, in quibus commorantur, putrido halitu, & abominabili euaporatione ita coinquinant, vt ſanis neque ſimul habitare, neque eorum habitationes frequentare tutum ſit, & tanta eſt eius contagij vis, vt aliquando viſa ſit hæreditaria, ac tanta malignitate inſignis, vt interdum vſque ad

quintam

quintam generationem ſeſe propagauerit, perſonas omnes eodem morbo, iiſdemque ſymptomatibus aſſociato, eadem ætate, quod multò admirabilius eſt, abſumens; vt Fracaſtorius narrat *loco proximè allegato*.

Ad tantam grauitatem Phthiſis aliquando deuenit, cùm confirmata eſt, & in Phthoën hoc eſt corruptionem partis, nempè ipſius pulmonis abiit, quia pulmo à præterlabente pure iam corroſus eſt, vt dicebat Aretæus *lib.* 1 *Diuturn. Paſſion. c.* 8.

8. Tam Lepra igitur, quàm Phthiſis, prædictis conditionibus aſſociatæ, cauſſæ grauiſſimæ cùm ſint, ad Diuortium faciendum erunt ſufficientiſſimæ: Lepra verò, ac Phthiſis non adeò graues, nec eadem prauitate inſignes, Tori ſolummodò ſeparationi cauſſam præſtabunt.

9. Eadem conſideratio fieri poteſt circa morbum Gallicum, qui vbi ad eam magnitudinem peruenerit, vt totum corpus putridis vlceribus, ac maximè guttur, fauces, & palatum exedentibus ob multam eius malitiam ſcateat, vbi æger febri lenta, ac nocturna detineatur, artuumque doloribus indeſinenter affligatur, aliiſque ſæuiſſimis ſymptomatibus, de quibus *in ſuperiori quæſtione*, moleſtetur, iuſtiſſimam omninò cauſſam præbebit Diuortio.

Quamobrem non eſt in totum verum Rotæ dictum *in Venuſina legati Iunij* 1623 *coram Coccino num.* 72. quòd Morbus Gallicus ſit minus grauis, quàm Lepra, cum morbus Gallicus habens conditiones ſupraſcriptas, grauior ſit, & toleratu difficilior: vnde aliqui Medici voluerunt huiuſmodi morbum Gallicum eſſe veram Lepram Antiquorum, licet in veritate diuerſus morbus exiſtat. Quòd ſi ad eam grauitatem, ac ſæuitiem non peruenerit, tunc inter minùs graues cauſſas, ob quas Torus ſolummodò ſeparandus ſit, erit connumerandus. In priori enim caſu tam ex vſu coitus, quàm ex cohabitatione imminet periculum infectionis ſano coniugi ab infecto, ita vt non ſatis ſit eos quoad Torum ſeparari, niſi etiam quoad habitationem ſeparentur.

Atque hinc apparet non eſſe vndequaque verum id, quod Natta *conſ.* 24. *num.* 3. dicebat, nimirum quòd in cohabitatione cum coniuge

10. Lepra infecto, immineat ſano periculum infectionis, quod non imminet ex redditione debiti matrimonialis: Nam contra, ſi ex cohabitatione ſanus coniunx incurrit periculum infectionis, multò euidentius periculum incurret ex redditione debiti; in qua ſola exſpiratio illa putrida coniugis infecti excepta à ſano, illicò, ac momento illum poteſt inquinare, ac multò certiùs, quàm vapores, & exhalationes domus infectæ, quas licet aliquo modo euitare, non commorando in eodem domicilio, præterquam quòd ipſum ſemen infectum coniugis infirmi, abſque dubio ſanum inficere eſt aptum, quibus adde laborem, & inſudationem, arctamque coniunctionem in coïtu impenſam.

11. Denique etiam circa peſtem liceret aliquid conſiderare, nam grauiſſima quidem, & ſufficientiſſima cauſſa eſſet ad faciendum Diuortium; cui tamen comparata ſimplex febris maligna, minùs grauis cauſſa iudicari poſſet, & eius reſpectu ſola Tori ſeparatio fieri. Quia tamen tam Peſtis, quàm maligna febris, morbi ſunt acutiſſimi, & idcircò breues, neque ob id aut Diuortio, aut Tori ſeparationi locus eſſe videtur. De his plura non addam, neque de aliis cauſſis, ſi quæ ſint, quæ ad Tori ſeparationem quicquam facere videantur.

QVÆSTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſint ſponſalia.*
2 *Sponſalia iuramento firmata non niſi ex iuſta cauſſa diſſolui poſſunt.*
3 *Iuramentum intelligitur locum habiturum, rebus in eodem ſtatu permanentibus.*
4 *Cauſſæ, ob quas ſponſalia etiam iurata diſſolui poſſunt, quaenam ſint.*
5 *Oculorum amborum, vel alterius tantùm amiſſione, ſponſalia diſſolui poſſunt.*
6 *Quid per oculorum amiſſionem in tex. cap.* Quemadmod. de Iureiur. *intelligendum.*
7 *Viſionis amiſſione in altero tantùm oculo an ſponſalia iurata diſſolui poſſint.*
8 *Morbi viſionem tantùm diminuentes an diſſoluant ſponſalia.*
9 *Naſo deperdito, ſed poſtmodum ex Chirurgia recuperato, an ſponſalia in ſuo robore manere debeant.*
10 *Paralyſis an ſemper debeat eſſe iuſta cauſa diſſoluendi ſponſalia.*
11 *Paralyſis in ætate ſenili quotidie incurabilior ſit, & idcircò inter morbos increſcentes connumeratur.*
12 *Ex ſuperuenientia cuiuſlibet morbi contagioſi diſſolui ſponſalia, quomodò intelligendum.*
13 *Ob morbum Gallicum an ſemper diſſolui debeant ſponſalia.*
14 *Gallicus morbus leuis non videtur ſufficiens cauſſa diſſoluendi ſponſalia iurata.*
15 *Oris fœditas eſt iuſta cauſa diſſolutionis ſponſalium.*
16 *Quandò hoc non habeat veritatem.*
17 *Quandonam veritatem habeat.*
18 *Epilepſia an ſemper cenſenda iuſta cauſſa diſſoluendi ſponſalia iurata.*
19 *Chloroſis, ſeu febris alba, quid?*
20 *Febris alba pulchrioribus Virginibus magis familiaris, quam aliis.*
21 *An febre alba ſponſæ ſuperueniente, diſſolui poſſint ſponſalia iurata.*
22 *Febris alba Virginum remedium eſt coniugium.*
23 *Iuramentum locum habere rebus in eodem ſtatu manentibus, quomodo intelligendum.*
24 *Deformitas ſuperueniens, an ſit iuſta cauſſa diſſoluendi ſponſalia iurata.*
25 *Pulchritudo virilis à muliebri multùm differt.*
26 *Pulchritudo virilis, quæ vera pulchritudo eſt, quid ſit.*
27 *Pulchritudo muliebris quid.*
28 *Pulchritudo ſponſæ amiſſa poſt iurata ſponſalia, iuſtam cauſſam prabet ſponſo ea diſſoluendi.*
29 *Pulchritudo totius ex quibus amittatur.*

30 *Febris alba mirum in modum virginum pulchritudinem deturpat.*
31 *Facies eſt ſedes pulchritudinis.*
32 *Cicatrices faciei maximè pulchritudini obſunt.*
33 *Cicatricum deformitas vnde deſumenda.*
34 *Cicatricum quæ turpiſſimæ.*
35 *Veſtigia in facie à morbillis relicta quantopere pulchritudini obſint.*

De diſſolutione Sponſalium.

NEſcio quo fato euenerit,vt antea de Matrimonij diſſolutione verba fecerim, quàm de diſſolutione Sponſalium;cùm tamen Sponſalia matrimonium præcedant. Sed quomodocunque id factum ſit ,in hac quæſtione ea proponam , quæ circa Sponſalia Medicus conſiderare,ac de illis referre debet.Sponſalia
1. ergo ſunt iuxta text.*l.*1.*ff.de Sponſalibus*, mentio, & repromiſſio futurarum nuptiarum ; vel dicam, eſſe mutuam ſponſionem inter virum, & mulierem,de ſe matrimonio iungendis. Hæ verò repromiſſiones,& mutuæ ſponſiones vel ſimpliciter fieri poſſunt, vel iuramento firmari.De ſimplici promiſſione nihil mihi occurrit dicendum , quippe cum etiam abſque vlla cauſſa vtriuſque ſponſi conſenſu,vel ſola quoque alterius voluntate Sponſalia ſic contracta diſſolui poſſint:Summ. Angelica *verb.Sponſa-*
2. *lia,num.*21. At vbi iuramento firmata ſint,non niſi aliqua iuſta ex cauſſa diſſolui poſſunt,quæ iam contractis Sponſalibus ſuperueniat ; huiuſmodi autem cauſſæ ſuperuenientia licitum facit alteri , vel vtrique ſponſo , recedere à ſponſione facta etiam iuramento ſtabilita. Et ratio eſt , quia Iuramentum tacitam continet
3. conditionem , & intelligitur ſuum effectum habiturum rebus in eodem ſtatu permanentibus,Sanchez *de Matrimonio vbi infrà*, Molina *de contract. tract.* 2. *diſput.*272. *num.*5. Cauſſæ ergo omnes ac ſingulæ , ex quibus diſſolui poſſunt Sponſalia etiam iuramento firmata, reſpiciunt notabilem rerum mutationem, circa ipſos ſponſos euenientem, ita vt ſtatus eorum immutetur.

Inter eas autem cauſſas nonnullæ ſunt , quarum conſideratio ad Medicos maximè ſpectat, & de quibus iam ſermonem inſtituam: Enumerantur aliquæ ex his cauſſis in *ſupracit. c. Quemadmodum , de Iureiur.& in c.litteras, de coniug. lepr.* & alibi , & à Summiſtis , *in verb. Sponſalia*,Sum.Silueſtr. *n.*10. *verſ.Sextò, quando alter.*Summ. Ang.*num.*28. Sanchez *de Matrimon.lib.*1. *diſput.*57. *per totam* , eaſque etiam recenſuit Rota *in Venuſina legati Iunij* 1623.*co-*
4. *ram Coccino num.*69. *& ſeqq.* & reducuntur ad ſequentes, nempe ad fœditatem notabilem ſuperuenientem, ad oculorum, vel naſi amiſſionem , ad Lepram, ad morbos contagioſos , ad morbum Gallicum,ad oris fœtorem,& ad deformitatem , quæ quidem cauſſæ pro exemplo ſunt : nam & aliæ permultæ dari poſſunt,quæ non minùs ac prædictæ iure diſſolui Sponſalia permittant.Ego verò prænominatarum ſingulas *in hac Quæſtione* ponderabo, non niſi in iis,quæ ad Medicum ponderare pertinet.

Offertur ergo primò fœditas notabilis, pro qua quid ſit intelligendum, non ita palam eſt. Fortè de vitiis quibuſdam verba fieri dici poteſt , quæ malum odorem, & abhominabilem excitant, vt fœtor alarum,aut pedum, aut inguinum;vel dicamus pro hac inſigni fœditate DD. accepiſſe cutaneas quaſdam infectiones, quæ faciem præcipuè defœdant, aut caput, vt Tinea,gutta roſacea,Alopecia,quæ idem fortè eſt ac Tinea,& id genus aliæ,nec non maculæ, vibices, vitiligines, Alphi, Leuce, & aliæ,quæ licet colorem tantùm carnium immutent , inſigniter tamen corpus deturpant, maximè autem faciem :vel tandem dicamus,Doctores pro hac notabili fœditate accepiſſe quamcunque ſuperuenientem inſignem deformitatem , ita vt vel vtrumque pro eadem re acceperunt,vel ſaltem pro re non admodum differenti. Quomodocunque ſit , cùm generaliter loquantur, non poteſt eorum dictum cuidam particulari vitio applicari.

Circa oculorum amiſſionem , nihil adden- 5.
dum videretur ; nam vel quod vterque,vel alteruter amittatur, res clara eſt,quòd Sponſalia diſſolui poſſint, Sanchez *vbi ſuprà num.*3. niſi illud decernendum eſſe velimus,quid per oculorum amiſſionem tex.in *c. quemadmod. de Iu-* 6.
*reiur.*accipi voluerit,vtrum nimirum ipſorum oculorum , vt membra ſunt, excuſſionem , & extra naturalem locum extractionem,aut functionis eorum, nempe viſionis deperditionem, ac profectò ad vtrumque ſenſum trahi poſſe verba Textus non ambigendum : licet enim multò maiorem turpitudinem inducat oculorum excuſſio, & expulſio extra eorum receptaculum,quàm ſimplex viſionis deperditio,tamen & hæc ex ſe cum inſigni incommodo habet ſuam turpitudinem adiunctam,ac notabilem rerum mutationem.Non par eſſet fortè amiſſio ſola viſionis alterius oculi , cum amiſſione vnius per excuſſionem ; in hac enim ſemper vrgeret vltra viſionis amiſſionem ſumma turpitudo,quæ maxima ex parte ceſſat in ſimplici amiſſione viſus alterius oculi, vnde
determinandum eſſet, an hæc ſufficeret ad diſ- 7.
ſolutionem Sponſalium,quæ iuramento eſſent firmata.

Sed tamen negari non poteſt,etiam per ſolam amiſſionem viſionis alterius oculi,factam eſſe notabilem ſtatus mutationem ob ſenſus eius nobilitatem, & neceſſitatem. Itaque quocunque modo viſus deperdatur , aut in vtroque , aut in altero oculo , & ex quocunque morbo , ſemper vrgebit iuſtitia cauſſæ diſſoluentis Sponſalia etiam iurata.

Sunt autem quamplurimi morbi viſionem abſcindentes , aut deprauantes, aut ſaltem diminuentes , de quorum ſingulis verba facere ſuperfluum videtur; ſatis ſit determinare,omnes ; ſi viſum in totum auferant , dare iuſtam cauſſam diſſolutionis Sponſalium : ſed neque
liberè pronunciare liceret , quòd morbi ipſum 8.
viſus ſenſum deprauantes , aut diminuentes tantùm , ad hanc diſſolutionem non ſint ſufficientes. Et quoad viſus diminutionem videretur dicendum, quod etiam ſi per eam non fiat notabilis ſtatus mutatio, tamen ſi viſus ex morbo aliquo diminuatur , qui non ſolùm ſanari non poſſit , ſed ex ſua natura ad peiorem ſtatum

ſtatum tendat, vt omnes oculorum morbi faciunt, non poterit ea diminutio ab earum cauſſarum cenſu eximi, ex quibus Sponſalia iure diſſolui permittuntur. Quoad viſus verò deprauationem, peculiariter decernendum eſſet, quid operaretur: ſi enim aliqua ſtraboſitatis ſpecie alter ex ſponſis prehendatur, certum eſt & viſionem deprauari ſimul, ac diminui, & faciei formoſitatem in fœmina præcipuè deteriorari; quamobrem Canoniſtæ conſiderabunt, quid in hoc caſu eſſet ſtabiliendum.

9. Cæterum in naſi deperditione nullum poſſe interuenire dubium videtur, niſi illud in conſiderationem veniat, quod aliàs diſcutiendum propoſui, nempe, an recuperato naſo (vt fieri poſſe expertiſſimorum Chirurgorum auctoritate, & opere ipſo de facto patet, & notaui *lib.8. Tit. 1. quæſt.8. num.5.*) Sponſalia, ſi diſſoluta ſint, redintegrari debeant, aut, ſi diſſoluta non ſint, in ſuo robore debeant permanere; & placet repetere id, quod tunc viſum eſt decidendum. Dicebam ergo, quòd ſi naſus ex morbo aliquo deperditus fuerit, vt ex morbo Gallico, cùm talis morbus non niſi peſſimus, & maligniſſimus potuerit eſſe, nihil naſus recuperatus conducere debeat ad Sponſalia redintegranda, ſi diſſoluta ſint; & ſi diſſoluta non ſint, nihil minuere debeat iuſtitiam cauſſæ, ob quam diſſolui permittuntur. Quòd ſi ex aliqua cauſſa externa, puta ex caſu, aut ex vulnere, aut alio quodam modo naſus deperditus ſit, licet ibi dixerim, Sponſalia iam diſſoluta eſſe redintegranda, nunc in contrariam ſententiam irem dicendo, quòd non diſſoluta diſſolui debeant, & diſſoluta non ſint redintegranda manente notabili ſtatus mutatione, etiam recuperato naſo. Votum Canoniſtarum hic deſiderandum, ſecundùm cuius determinationem res decidenda.

10. De Lepra nihil ſubuenit addendum.

De Paralyſi dubitari poteſt, an ſemper poſſit dare iuſtam cauſſam diſſoluendi Sponſalia iurata. Ratio dubitandi eſt, quia Paralyſis non eſt ſemper ſine remedio, quanquam ſit curatu difficilis. Licet enim hæc difficultas ſanationis in aliquo ſubiecto tam vltrò procedat, vt ad curationis impoſſibilitatem terminetur, in alio tamen ſubiecto, ob virtutis fortitudinem ita minui poteſt, vt curationi nòn difficulter cedat. Cùm igitur Sponſalia vt plurimum ab hominibus vigentis ætatis contrahantur (pauci enim tam bardi ſunt, vt in ætate ſenili matrimonio ſe iungere deſtinent,) hæc quæſtio determinanda videretur ſecundùm ſubiecti qualitatem. Et ſi Paralyſis ſit in ſponſo ætatis adhuc iuuenilis, aut ſaltem integræ, & conſiſtentis, fortiſque virtutis, dicendum eam ſanabilem eſſe, & idcircò non habere ſanum ſponſum iuſtam cauſſam diſſoluendi Sponſalia, in quibus contrahendis iuramento ſe obſtrinxit: Ita quidem mihi Medico ſecundùm Iuſtitiam decernendum videretur, Canoniſtarum tamen eſt declarare, vtrum hæc opinio vera ſit, necne. Si verò ſponſus Paralyſi detentus in ætate declinanti degat, nec viribus conſtet, quò maiorem agit ætatem eò minor ſanationis ſpes concipi poteſt; nam non ſolùm Paralyſis in huiuſmodi ætate ſanari non poteſt, ſed in dies 11.
incurabilior euadit deficiente aſſiduè natiuo calore, eaque de cauſſa ab Hipp. *lib.5. de morb. vulg. ſect.5. tex.25.* & ex eius auctoritate à Galeno, & Valleſio *in comm.* inter eos morbos recenſetur, qui Increſcentes dicuntur, quod notauit etiam Rota *in Meleuitana Antianitatis 1643. coram Veroſpio num.8.*

Præterea Sanchez *vbi ſup. num. 2.* volebat 12.
Sponſalia pariter diſſolui ex ſuperuenientia cuiuſlibet morbi contagioſi, quod ita intelligendum, vt morbus contagioſus adiunctam habeat grauitatem, & incurabilitatem; non omnis ergò contagioſus morbus erit ad hoc ſufficiens; vnde nequaquam ob ſcabiem etiam grauem, & contumacem, neque ob lippitudinem, niſi perpetua eſſet, neque ob Variolas, aut morbillos, neque ob alium ſimilem contagioſum morbum, à iuramento eximere ſe poterit ſanus ſponſus in contrahendis ſponſalibus præſtito.

De morbo Gallico tantùm hæſitari poteſt, 13.
num qualiſcunque Gallicus morbus ſufficiens cauſſa eſſe debeat diſſolutionis Sponſalium, cùm pateat aliquando leuem eſſe, & de facili curabilem: Et tamen quia vrget ſuſpicio contagij, non tam liberè in negatiuam ſententiam eundum; quia etiam abſente morbi grauitate, & incurabilitate, ipſa contagij ſuſpicio videtur ſufficiens ad diſſolutionem ſponſalium: Vnde non ab re Sanchez *vbi ſupr.* in omni morbo contagioſo voluit eſſe locum prædictæ diſſolutioni. Et ratio euidens eſt, quia etiam ex leui morbo contracta infectio timore maioris mali non caret, cùm eueniat interdum, vt quis leuiter morbo Gallico affectus alios grauiter inficiat; imò, vt aliàs non ſine Practicantium auctoritate dixi, ſit aliquando, vt quis cum infecta perſona rem habens, nequaquam inficiatur, & tamen alios inficiat. Manente ergo ſemper, quantumcunque leuis Gallicus morbus ſit, timore infectionis, & contractionis maioris mali, dicendum videretur, adeſſe iuſtam cauſſam diſſoluendi Sponſalia etiam iurata. Et de rigore quidem, non poteſt hic timor dici inanis. Si tamen in his æquitas vlla ſeruanda eſt, videretur ea res mitiùs decernenda; nam nimis durum exiſtimandum ob leuem aliquam Gonorræam, quæ nec diu durauerit, nec veſtigium vllum de ſe reliquerit; aut ob minima pudendorum vlcuſcula, quæ citiſſimè ſanata fuerint, aut etiam ob benignum bubonem ad ſuppurationem citò deductum, & diligenter expurgatum, poſſe ſponſum promiſſione iurata futuri coniugij defraudari, & ſanum ſponſum tam leui ex cauſſa à iuramento ſolui; maximè cùm in ſimilibus caſibus pateat, quòd ſi vllam infectionem alter ſponſus in ſanguine, & humoribus contraxerit, facilè aut per ipſam Gonorræam, aut etiam per pudendi vlcuſcula, aut tandem per bubonis apertionem, ea potuerit expurgari: vnde experimur, eos, qui facilè ab ipſo coitu cum perſona infecta in aliquem ex prædictis morbis labuntur, non grauari vlteriùs à morbi malitia, & ſæuitie, nec promptè in illum reincidere: contrario modo eueniente, vbi per nullam conuenientem viam in principio infectionis Natura ſe exonerare

exonerare non nouit, aut non potuit. Itaque
14. ſecundùm æquitatem fieri exiſtimarim, ſi leuem morbum Gallicum, qualem mox deſcripſi, non eſſe ſufficientem cauſſam dicamus diſſolutionis Sponſalium, ſi iuramenti vinculo vallata ſint.

15. Circa oris fœditatem, de qua Canoniſtæ determinant, dare iuſtam cauſſam diſſoluendi Sponſalia etiam iurata, Notandum, hoc vitium non vnius generis eſſe, & à multiplici cauſſa originari poſſe, ſecundùm quarum cauſſarum grauitatem, & amotionis difficultatem, ipſum etiam vitium grauius, & irremediabilius eſſe poteſt, & ſic ſufficiens, aut inſufficiens eſſe ad diſſoluenda Sponſalia.

16. Poteſt igitur oris fœtor originem habere à gingiuarum putrilagine, à corruptis, & corroſis dentibus, à ciborum reliquiis inter ipſorum dentium ſpatia hærentibus, nec conuenienti diligentia exemptis, & à nimia ciborum copia, ob quam iidem cibi in ſtomacho corrumpantur. Omnia igitur prædicta vitia, & grauitate carent; & remedium admittunt remotione cauſſarum, quæ oris halitum inficiunt, ſic repurgando, & abſtergendo gingiuas, eaſque incarnando, omnis malus odor oris ceſſat, vt ceſſat etiam extractione dentis putridi, ac corrupti; non ceſſaret autem ſi plures dentes ſimul corrupti eſſent, & vbi opus eſſet ad oris fœtorem tollendum plures dentes extrahere, fortè non ceſſaret ſufficientia cauſſæ diſſolutionis Sponſalium, ob ipſorum dentium priuationem, aucta namque inſigniter videri poteſt turpitudo ſponſi, ſi edentulus euaſerit.

Pariter quoque facillimè fœtidus halitus emendatur, qui ex reliquiis ciborum inter dentes hærentibus, carnium præſertim excitatur, mundando ipſos dentes à prædictis reliquiis quotidiana diligentia; eodemque pacto moderatione adhibita in aſſumendis cibis, non ſecuta eorum corruptione in ſtomacho ob nimiam eorum copiam, nulla oris fœditas in poſterum moleſta eſt.

Fœtor ergo oris à prædictis cauſſis ortus non eſt exiſtimandus ſufficiens cauſſa diſſolutionis Sponſalium, quæ iuramento firmata fuerint.

17. Contrà dicendum, vbi ille oris fœtor ex vitio ſtomachi fiat, non ob copiam ingeſtorum ciborum, ſed ob prauam ipſius affectionem, ob quam cibos quoſcunque & laudabilis qualitatis, & quantitatis moderatæ corrumpit; hæc enim cauſſa contumax eſt, nec facilè ſuperabilis: quemadmodum neque ſi ex culpa orificij inferioris ventriculi nimium hiantis is fœtor ad os ex ipſis ſtercoribus per inteſtina eleuaretur, neque ſi ex vlcere palati, & circuniacentium partium, neque ſi ex maligno Narium vlcere, vel Ozæna, aut Polypo, neque ſi ex vlceratis Pulmonibus, neque etiam ſi ex praua aliqua naturalium viſcerum, vt hepatis, aut lienis affectione is fœtor generetur, tolli remediis poteſt, præterquam quod vitij interni grauitatem præſefert; vnde in his omnibus patens eſt iuſtitia cauſſæ Sponſalia diſſoluentis.

18. De Epilepſia quoque dubitari poteſt an ſemper ſufficiens ſit ad Sponſalia iurata diſſoluenda; nam conſtat quaſdam Epilepſias raritate paroxyſmorum adeò inſignes fuiſſe, vt ſemel tantùm hominem in toto vitæ curriculo adoriantur; vt de Iulio Cæſare narrant; alias autem adeò leues eſſe, vt non magis hominem moleſtent, quam ſimplex capitis vertigo, & cum hoc de raro quoque prehendunt; videretur ergo præter ius, & æquitatem, debere ſanum ſponſum à iuramento contrahendi matrimonij ob hæc leuiſſima ſolutum iri; Canoniſtæ ergo determinent quid in his caſibus ſit dicendum.

Sed vltra prædictos non deſunt alij quamplurimi morbi, ex quorum cauſſa non minùs quàm ex cauſſa prædictorum iurata Sponſalia ſolui poſſent; ſed nimis longum eſſet de ſingulis verba facere, & tædio non vacaret; itaque ſatis ſit ex Canonum, & Canoniſtarum decretis prænominatos pro exemplis recenſuiſſe.

Illud vnum diſcutiendum proponam, quod ad virgines ſponſas tantùm pertinet: eſt autem quidam morbus earum proprius, qui hoc peculiare habet præter ſymptomata, quibus aſſociatur, vt formam ipſarum virginum mirum in modum corrumpat, ita vt ex pulcherrimis eas maximè deformes faciat, & quod notabile eſt, hoc vitium pulchrioribus magis infeſtum, quàm aliis virginibus eſſe ſolet, vt notat Lud. Mercat. *de virg. & vid. affect. lib. 2. cap. 6.* vbi eius rei cauſſam inueſtigare nititur & ob id de eo nunc verba faciam, nam de deformitate aliis ex cauſſis ſuperueniente vltimo loco diſſerere inſtitui.

Eſt ergo vitium illud, de quo ſermonem nunc habeo à Græcis Chloroſis dictum, à Latinis verò febris alba, non quòd ſemper habeat coniunctam febrem, ſed quod fœdum, & albicantem colorem ex eo contrahant. Dicitur item à Latinis morbus virgineus, & aliquibus febris amatoria; alij autem vocarunt illud Icterum album. De quibus omnibus viden. Mercat. *loco proximè alleg.* Franciſc. Ranchin. *de morb. virg. ſectione tertia, cap. 2.* Daniel. Sennert. *libro quarto, Pract. part. 2. ſectione 3. capite 2.* 19.

Sed vnde eſt, quòd hic morbus Pulchrioribus virginibus magis familiaris ſit, vt dictum eſt? An quia pulchriores virgines laudabilioribus humoribus refertæ, eos, cauſſa corrumpente ſeſe inſinuante, in peiorem conditionem, quàm in aliis, immutent; cum corruptio optimi peſſima ſit? non diſcordare ab hac cauſſa videtur Mercatus. Sed non videtur dubium ſoluere, vbi dicamus febrem albam eſſe magis familiarem virginibus pulchrioribus, quod non eſt verum; ſed verum eſt, pulchrioribus eſſe magis infeſtam, quia pulchritudinem illarum adimit. 20.

Verum enimuerò etiam ſi hic morbus præter deformitatem, afferat ſecum plura ſymptomata, quæ grauem illum reddant, atque facilis curatu ſit, tamen dubio non caret, an per illum Sponſalia iurata ſolui poſſint; quia licet negari non poſſit ſponſæ ſtatum immutatum eſſe ab eo, qui erat cum Sponſalia fuerunt contracta; tamen quia hic morbus 21.

eſt

eſt quaſi connaturalis ipſis virginibus, non videtur ſtatûs earum naturalis immutatus,
22. maximè cùm vnicum remedium eius morbi ſint ipſæ nuptiæ, vt in ſimilibus teſtatur Hippocrat. *in libell. de morb. virg. inf.* Vnde non videtur ſponſus habere iuſtam cauſſam diſſoluendi Sponſalia iuramento per ipſum firmata.
23. Alia tamen ex parte contrarium videtur aſſerendum, quia cùm iuramentum intelligatur habere locum rebus in eodem ſtatu permanentibus, certum eſt de ſtatu præcipuè ſanitatis, & naturali hoc intelligendum. At ſuperueniens ſponſæ febre alba, ſtatus eius ex ſano fit morboſiis, & ex naturali præter naturam, quæ mutatio iure ſponſum à iuramenti obligatione videtur ſoluere. Neque verum eſt, hunc morbum eſſe virginibus connaturalem, quia eſt tantùm earum proprius, vt alij morbi proprij ſunt Prægnantium, alij Puerperarum, alij Puerorum, alij Senum, alij aliarum ætatum. Remanere ergo debet in ſponſi voluntate, an iuramentum ſeruare velit, necne. Verum vbi morbus videretur de facili amouibilis, neque altas emiſiſſet radices, ſecundùm æquitatem exiſtimari poſſet, quod Sponſalia in ſuo robore relinquantur, cùm euenire ſoleat, vt huiuſmodi virgines vix marito iunctæ à prædicto morbo conualeſcant, & à grauioribus etiam, vt addit Hippocrates, *vbi ſuprà.*

24. Porrò cum dictum ſit, hunc morbum maximè pulchritudini officere, diſcutiendum venit dubium à Canoniſtis propoſitum, nempe an deformitas inſignis ſuperueniens iuratis Sponſalibus, illa diſſoluat. Et Sanchez *loc. cit. num.* 4. relata opinione eorum, qui negatiuæ adhærent, ipſe cum aliis Canoniſtis per eum relatis affirmatiuam tuetur, rationibus, de quibus *ibi.* A nobis igitur iam determinandum, ex quibuſnam Pulchritudo inſigniter deteriorari poſſit: & quia Pulchritudo in vtroque ſponſo conſiderari debet, ſciendum multùm differre
25. pulchritudinem virilem à pulchritudine muliebri; nam virilis (quam veram pulchritudi-
26. nem eſſe volunt Medici, & Philoſophi) eſt membrorum proportio, & optima diſpoſitio ad fortitudinem, & actionum bonitatem
27. faciens. Muliebris autem eſt membrorum proportio ad concinnitatem, & venuſtatem corporis, eiúſque delitias emanans, aſpectu oculos aſpicientium delectans. Illa viris ad proprij corporis vtilitatem data, hæc à Natura mulieri conceſſa, non dicam ad virorum perniciem, ſed ad alliciendos eos ad earum amorem, & deſiderium; idcircò, & coloris iucunditate, & membrorum mollitie, & partium venuſtate, & vocis ſuauitate, & actionum lenocinio, ac blanditie illam viro gratiorem reddidit. Quamobrem iure meritò pulchritudo
28. poſt Sponſalia iurata deperdita, virum à iuramenti vinculo ſoluere debet, ita vt Sponſalia diſſoluantur.

Videamus ergo iam quibus ex cauſſis pulchritudo vel amittatur, vel inſigniter deterioretur.

29. Vniuerſaliter igitur loquendo, pulchritudo totius quaſi totaliter deperditur ob morbos acutiſſimos interdum, quaſi maligniſſima febris eſt, & ipſa Peſtis, & ob quoſdam etiam particulares morbos Chronicos, vt morbus Gallicus éſt, Elephanthiaſis, Scorbutus, & his ſimiles: huiuſmodi enim morbi, tam acutiſſimi, inquam, quàm prænominati Chronici, naturale temperamentum, & natiuam formam in alienum temperamentum, contrariamque, formam abire faciunt, de quibus tamen plura non addam.

Peculiarem eſſe virginum febrem albam, iam dixi, quæ formam mirum in modum deturpat, ea tamen ceſſante, forma ad priſtinum nitorem, vt plurimum redire conſueuit. 30.

Sed omiſſo iam de his vlteriùs loqui, cùm facies ſit ſedes pulchritudinis, quæ in ipſa videtur, maximè in mulicribus, ſui oſtentationem facere; videamus quibus præcipuè ex cauſſis, eam ita deformari contingat, vt iuſtam cauſſam diſſolutioni Sponſalium, etiam ſi iuramento firmata ſint, præbere poſſit. Licet autem facies ob id, quod pars tam conſpicua eſt, etiam à minima re deturpari aliquo modo poſſit, tamen certum eſt ad diſſolutionem Sponſalium non eſſe quamcunque mutationem in peius ſufficientem, ſed debere eſſe inſignem. 31.

Itaque cùm pulchritudo conſiſtat in apta diſpoſitione partium, quæcunque hanc diſpoſitionis aptitudinem immutant inſigniter, faciem quoque inſigniter deformem faciunt; ipſarum igitur partium aucta magnitudo, formam mirum in modum lædit. Huc pertinet omne tumorum, & excreſcentiarum genus, non ſolùm ipſam faciem obſidentium; ſed etiam circumuicinas partes, vt collum, & gulam. Defectus quoque vel minimus particularum ipſius faciei, non minùs quàm aucta magnitudo eodem modo culpandus, imò fortè magis; nam ſi naſi, aut labiorum etiam puſilla pars deficiat, pulchritudini inſigniter obeſt, quod non euenit fortaſsè de puſillo tumore, aut paruula excreſcentia. Particularum etiam eiuſdem faciei mutatus, aut deprauatus ſitus, deformem illam inſigniter reddit, vt earundem particularum tortuoſitas, peruerſio, contractio, aut relaxatio.

Sed & cicatrices (de quibus inter deficientia loqui licebat) non poſtremò in ea re incuſandæ, de illiſque longioribus agerem, niſi aliàs de earum qualitate, & grauitate plura attuliſſem, *libro quinto Titulo ſecundo, quæſtione quarta, à numero decimooctauo ad plures ſequentes: & libro octauo, Titulo primo, quæſtione decimaſexta, per totam,* vbi cum Fortunat. Fidel. *libro ſecundo de Relat. Medic. capite* 5. manifeſtum feci, quænam faciei cicatrices maiorem deformitatem inducant. Vniuerſaliter autem modò loquendo, dicendum, quòd cicatricum deformitas dependet à partis nobilitate, à magnitudine, à profunditate, ab inæqualitate, & à coloris mutatione. His addi poteſt ſcabrities, quæ cum inæqualitate iungi poteſt, glabrities vbi pars eſſet anteà pilis referta. Cæteris paribus, turpiſſima cenſenda cicatrix in naſo, quòd 32. 33. 34.

non

non ſolùm ſit præ cæteris partibus conſpicua, ſed etiam quia ea pars in homine eſt pulchritudinis modulatrix. Ab hac, vt ego ſentio, ſuccedit cicatrix in oculis, quæ nempe oculum medium interſecat; licet Fortunatus poſt naſi cicatricem, ſecundo loco pònat cicatricem in malis, tertio cicatricem in buccis, quarto in Labiis, quinto in oculis, cui ego ſecundum tribuo. Sed vitio non carent cicatrices in fronte, in mento, in gula, in collo, ſi notabiles fuerint, & contegi non poſſint; maximè autem deturpant colli cicatricss ab exciſis, vel quomodocunque extirpatis ſtrumis relictæ.

Sed in cicatricum faciem deturpantium 35
numero reponenda ſunt veſtigia ex variolis contracta, ex quorum cauſſa tantoperè deformari aliquorum facies obſeruamus, vt ex pulcherrimis turpiſſimæ euadant; quod tunc maximè fit, cum totam faciem occupant, & profunda, & praui coloris exiſtunt, non modò enim ipſius faciei nitorem, & venuſtatem adimunt, ſed etiam genarum mollitiem, & leuitatem; cutem duram, ac calloſam relinquendo. Sed iam de hac materia hæc in medium attuliſſe ſufficiat.

LIBRI

LIBRI NONI
TITVLVS VNDECIMVS,
DE SEMINE FOEMINEO.

APPENDIX.

Ad Titulum Tertium Libri Septimi.

QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Fœmina neque habet, neque debuit habere ſemen, ſecundùm Ariſtotelem.*
Contrarium, num ſeq.
3 *Fœmina non differt à Mare ſuæ ſpeciei in iis, quæ ad corporis nutritionem pertinent.*
4 *Excrementum vltimi alimenti aggregatur etiam in fœmina.*
Contrar. num. 5.
Vide num. 7.
6 *Si quid in fœmina ſuperfluit vltimo alimento, neque ſemen eſt, neque ſeminis nomen meretur.*
Vide num. 8.
9 *Semen fœmineum vt maſculeum efficientiam habet.*
10 *Seminis fœminei efficientia vnde habeatur.*
11 *Fœmina à Natura habet, vt generet, & generet ſibi ſimile.*
12 *Omne generans generat ſibi ſimile.*
13 *Animal quando dicatur generare ſibi ſimile.*
14 *Quod generatur non poteſt à Materia habere, vt per eam ſit id quod eſt, ſed tantùm à forma.*
15 *Fœmina abſque proprio ſemine generat. Falſum.*
16 *Si ex hoc, quod fœmina generat in ætate teneriori deduci poteſt illam concipere ſine ſemine, idem inferri poterit de Mare in teneriori ætate generante.*
17 *Quod vt plurimum fit, ſecundùm naturam eſt; quod de rarò, per accidens.*
18 *Conceptio oſtendit concipientem habere ſemen.*
19 *Tam menſtrua, quam ſemen, eodem tempore in fœmina ſe produnt.*

TAMETSI quamplures rationes aliàs adduxerim ad demonſtrandum, fœminas ſemen habere, & illud quidem fœcundum, nec paſſiuè tantùm, ſed etiam actiuè ad generationem concurrere, quarum rationum nonnullæ, vt optimis, ac doctiſſimis viris etiam contrariam opinionem per anteactum tempus fouentibus viſum eſt, Demonſtrationum vim proculdubio habent: tamen ad maiorem veritatis tutelam, alias inſuper adducere ſuperfluum non exiſtimauerim, quod tantò libentius faciam, quantò afferendæ rationes poſſunt maiorem in modum Peripateticorum, ac ſequacium peruicaciam conuincere, qui nihil, quod alicuius ponderis ſit, in medium adducentes, vnicæ Ariſtotelis auctoritati innixi, eiuſque aſſertiones inſtar folij Sybillini habentes, etiam contrà ſenſum, & veritatem ipſam procaciter pugnare ſunt parati.

Vt ergo ad immediata me conferam, dico, 1.
Ariſtotelem, vt pluries dictum eſt, non ſolùm negaſſe, fœminas habere ſemen, ſed nonnullis productis rationibus perſuadere conatus eſt, non debuiſſe à Natura habere. Nos contra probauimus, iterúmque concludentiſſimè pro- 2.
bare intendimus, fœminas non modò habere ſemen, ſed de neceſſitate Naturæ debuiſſe habere. Sequentes ergo rationes de nouo producimus Lectori veritatis amantiſſimo ſeriò examinandas.

Notum eſt, nec controuertere id Aduer- 3.
ſarij poſſunt, fœminam à Mare ſuæ ſpeciei in nihilo differre quo ad ea, quæ ad corporis nutrimentum, & ſuſtentationem requiruntur, nam & ſanguine, & humoribus, & excrementis tam vtilibus, quàm inutilibus dotatur, vt Mas, licet menſtruis præ illo affluat, ad generationis materiam deſtinatis. Modò, in Mare remanet vtile quoddam excrementum, quod ad ſpeciei conſeruationem à natura eſt procreatum, quodque ipſa Natura ad vaſa ad illud aſſeruandum fabrefacta demandare ſolet, vt inde Mas cum fœmina congrediens, generare poſſit, & hoc ſemen eſt. Hoc igitur excrementũ 4.
vltimi alimenti aggregatur etiam in fœmina, ac prouida Natura eadem vaſa, & inſtrumenta ad illud ad requiſitas partes deferendum, aſſeruandum, & eiaculãdum in fœmina quoq; molita eſt; & ex iiſdem fontibus eius materiã deſumit, ex quibus deſumit in Mare, nempe ex vena caua, & arteria magna. Hæc oculari teſtimonio vnuſquiſque ad libitum eo modo ſe habere, obſeruare poteſt. Ergo ſi in fœmina ſuperfluit ea materia vltimi alimenti, ex qua fit ſemen in Mare, ſi eam Natura etiam in fœmina ab iiſdem vaſis, vt in Mare deſumit, ſi per eaſdem vias, vt in Mare eandem materiam ad Teſtes defert, ſi in Teſtibus eadem materia vt in Mare aſſeruatur, inibique concoquitur, ac perficitur, ſi tandem per eiaculantia vaſa eadem materia in coitu, vt in Mare,

cum voluptate emittitur, ſenſibus, & veritati omninò contradicit, qui vult, fœminam ſemen non habere.

Non acquieſcunt his Peripatetici, ſed dupliciter contrà prædicta inſurgunt; ac primò dicunt, quòd licet in fœmina aliquid ſuperfluere poſſet poſt totius nutritionem, id non aliud eſſe poterit, quàm ſanguis, ex quo menſtrua ſuo tempore à Natura vel expurgantur,
5. vel in fœtus nutritionem abſumuntur; vnde nihil vltimo in fœmina ſuperfluit, quod in ſemen abire debeat. Natura enim intenta ad productionem materiæ, ex qua fœmina ſuos fœtus nutrire debeat in vtero, reliquam omnem ſanguineam materiam in nutrienda ipſa fœmina abſumit: quod in Mare non eo modo fit, quia cum Natura egeret eius ſemine ad procreationem, & formationem fœtus, quicquid vltimo alimento ſuperfluit ad hoc deſtinans, illud ad conuenientia loca tranſmittit, vt magis elaboratum ſuo tempore in coitu excernatur, & ex eo fœtus generetur.

6. Secundo, etiamſi in fœmina quicquam ſuperfluat vltimo alimento, quod ad ſpermatica vaſa, & fœmineos Teſtes demandetur, nequaquam verè ſemen, ſed tantùm æquiuocè dici poteſt, quia neque ſeminis officio fungitur, neque ſeminis conditiones habet. Non fungi officio ſeminis patet, quia ſeminis fœminei munus eſt inſeruire maſculeo ſemini pro materia, & nutrimento; at fruſtrà in hoc inſeruiret, ſtante quod Natura ad hunc finem menſtrua deſtinauerit; & hoc illud eſt, in quo maximè ac benè ſe fundat Ariſtoteles dicens; ſi ſemen eſſet, menſtrua non eſſent, nunc ideò menſtrua ſunt, quia ſemen non eſt: ſed neque hoc, quod vltimo alimento in fœmina ſuperfluere ſupponitur, conditiones ſeminis habet; nam verum ſemen ſubſtantiâ eſt craſſum, odore graue, ſpiritu multo turgens, colore album, ſenſum exquiſitè mouens: at hoc, quod vos Medici ſemen fœmineum dicitis, ſubſtantia eſt liquida, ac fluida, odore nullo, colore, maſculeo ac vero ſemini multùm cedens, omni ſpiritu denudatum, ac ſenſum vix proritans; vnde non mirum, ſi fœminæ etiam ſi concipiant, quid tamen ſit ſemen eiicere, omninò ignorant; vnde aut ſemen non emittunt, aut nullam voluptatem etiamſi emittant in eius eiaculatione perſentiunt.

Sed cognita falſitate ſuppoſitionum quæ in præcitatis argumentis fiunt, veritas facilè in lucem emicabit; in primo argumento ſupponitur nihil in fœmina ſuperfluere vltimo alimento, nos digito ipſo commonſtrauimus ſuperfluere, & materiam ipſam ſuperfluentem, & loca vnde deſumitur, & per quæ ad deſtinatas partes defertur, ac in quibus aſſeruetur, & per quę foras emittatur oculis ipſis ſubiecimus.

In ſecundo argumento dicitur, ſemen fœmineum, ſeminis officio non fungi, quia non poteſt eſſe pro materia ſeminis maſculei, ſtante quod à Natura ad hoc ſit deſtinatũ menſtruum. Nos dicimus ſemen fœmineum, non ſecùs ac ſemen maſculeum, ad generationem concurrere, nec ſolùm materiale, ſed effectiuum principium conceptus eſſe: quod dilucidiùs oſtendetur inferiùs.

Additur ſemen fœmineum non producere effectus veri ſeminis: quod, quam veritatem 7.
habeat, à poſteriori probatur: pruritum enim, & auditatem concumbendi, ac ſeminandi in fœminis excitat, vt in maribus, voluptatem ſummam eius excretione fœminæ percipiunt, vt Mares; debilitatem, ac virium defectum nimia eius euacuatio inducit in fœminis, vt in Maribus: quid inde ergo inferri poteſt, niſi fœminam verum ſemen ferre, vt Marem? Corruunt ergò, ac omninò euaneſcunt ſuppoſitiones omnes ex aduerſo factæ, nullo modo reconualituræ.

Sed ex abundanti demus, quòd ſemen 8.
fœmineum deficiat aliquo modo à conditionibus ſeminis maſculei, tamen verum, ac perfectum ſemen eſt, iiſque conditionibus dotatum, quibus dotari neceſſe eſt ſemen fœmineum; nam quemadmodum ſanguis fœmineus, vt aliàs dicebam, non idcircò, quòd minùs calidus, minùs ſpirituoſus, ac minùs robuſtus ſit ſanguine maſculeo, ſanguis non eſt; eodem quoque pacto non idcircò, quòd ſemen fœmineum ſemine maſculeo minùs calidum, minùs ſpirituoſum, ac minùs robuſtum ſit, ſemen non eſt, nam eas tantùm conditiones ſortitur, quæ vt ſemini fœmineo ſibi conueniunt, quod quia à minùs calida, minùs ſpirituoſa, ac minùs robuſta materia deſumitur, minùs calidum, minùs ſpirituoſum, ac minùs robuſtum naturaliter eſſe oportet.

Non ob id tamen ſemen fœmineum ſua ef- 9.
ficientia priuatur, ſed non ſecùs ac maſculeum ſuas in agendo partes exequitur, qua quidem facultate ſi deficeret, iure optimo negari poſſet, quòd eſſet verum ſemen, vt Peripatetici pertinaciter contendunt. At ſemen fœmineum habere efficientiam negabunt, qui procaciter audent negare ſenſum. Nam quot, & quanta, Deus bone! in fœtibus ſe produnt, quæ à Matre ipſa tantùm prodiiſſe, non à patre ipſe ſenſus manifeſtum facit? videant Peripatetici quæ circa hoc afferunt Medici, ac præcipuè Galen. *in libris de ſemine*, & ab ipſo diſcant veritatem agnoſcere, niſi ex ſe habilitatem habeant Naturæ librum, hoc eſt humani corporis fabricam
euoluere, ac ſpeculari. Aſſimilare ſibi na- 10.
tos in effigie tam externa, quàm interna, in temperamento, in moribus, in valetudine, in morbis, an non aliquando à ſeminis materni efficientia eſt, quemadmodum aliàs ab efficientia ſeminis paterni? Communicare fœtui ſuæ ſpeciei characterem, vt fit in Animalibus ſpecie, aut etiam genere differentibus, an ſemini paterno tribuendum, vt materno ſemini omnem efficientiam præter rationem adimamus? Semen ergo fœmineum, materia nempè illa, quam nos Medici *fœmineum ſemen* appellamus, & quam Peripatetici crudam quandam materiam eſſe, ad nihil vtilem, gratis aſſerere audent, cùm effectus omnes vero ſemini conuenientes producat, atque ipſam etiam vim effectricem ſortiatur, verum ſemen eſt. Fœmina ergo & habet ſemen, & ad prædictos effectus debuit à Natura habere.

Sed

Sed inter omnes prædictos effectus, maio-
rem præ aliis neceſſitatem Naturæ impone-
11. bat, vt fœmina haberet ſemen, ille, quia
eam ad generandum conſiderat, nec abſ-
que ſemine generare poſſet: quia generans
non intelligitur id, quod confert tantùm
materiam, ex qua nutriatur, & augeſcat id
quod generatur: ſi ſic enim ſe res haberet,
non plus tribueret Mater ſuo conceptui dum
in vtero eſt, quàm tribuant ipſæ Nutrices
lactentibus puerulis, nec verificaretur vllo
modo illud, quòd omne generans generet
12. ſibi ſimile, quia generans dicitur generare
ſibi ſimile, quando tribuit generato id, per
13. quod producitur de non eſſe ad eſſe, & per
quod eſt id, quod eſt, at ſi fœmina tribuit
fœtui materiam tantùm, vnde nutriatur, &
augeſcat, nihil ad generationem confert, ne-
que enim per nutritionem, & augmenta-
tionem quod generatur ponitur de non eſſe
14. ad eſſe, neque per eas fit id, quod eſt, quia
hoc nequaquam à materia, ſed à forma tan-
tùm haberi poteſt. Ad hunc igitur maximè
effectum, nempe vt fœmina generaret, &
generaret ſibi ſimile, neceſſe fuit illam ha-
bere ſemen, illudque efficientiâ non minùs
quàm maſculeum dotatum. Ergo fœmina &
habet ſemen, & de neceſſitate Naturæ debuit
habere ſemen.

Sed maximam, præter hæc, vim Peripa-
tetici faciunt in eo ſuppoſito ad probandum,
quòd fœmina generet abſque proprio ſemi-
ne, nempe quòd fœmina abſque ea volup-
tate concipiat, quæ in emiſſione ſeminis per-
cipitur, nam ſi ſemen emitteret, volupta-
tem illam perſentiret; ergo, cùm eam non
perſentiat, non emittit ſemen, & conceptio
ſuccedit, abſque ipſius ſemine. Neque ſo-
lùm veritatem habet, fœminas concipere
15. abſque proprio ſemine ex hoc, quòd volup-
tatem nullam in coitu percipiant; ſed maxi-
mè ex eo, quòd nonnullæ concipiunt ante-
quam ſemen intrà ſe generent, vt exemplo
nonnullarum Puellarum palam fit, quæ ante
pubertatem, & antequam ſemen intra ſe per
ætatem procreare potuerint, conceperunt,
quarum plures Hiſtoriæ habentur recollectæ
per Schenchium *libro quarto ſuarum Obſeruat.*
Titulo de Ætat. concip. & gener. vbi auctori-
tates etiam Canoniſtarum, nempe Abbatis,
& Hoſtienſis videre licet, quorum vterque
narrat, Puellam nouennem, filium peperiſſe,
in qua ætate certum eſt, illam non potuiſſe
proprium ſemen ad generationem conferre,
cùm per tot annos abeſſet à pubertate; quæ
prima ætas eſt ſemini ferendo apta. Et nè
hoc quid rarum, ac monſtroſum, & contra
Naturæ Leges factum exiſtimemus, natu-
rale etiam teſtimonium vnum, aut alterum
ad hoc habere poſſumus: nam Populi quidam
Macrobiis iuncti ſunt, quorum fœminæ ſep-
timo ætatis anno concipiunt, ac filios pa-
riunt. Alij quoque in India reperiuntur,
Mandri dicti, quorum etiam fœminæ ſepti-
mo ætatis anno partus edunt, cùm tamen ſe-
nectam ad quadrageſimum vſque annum pro-
ducant. Ferunt quoque in Calingis Indiæ gen-
te (inquit Plin. *lib. 7. Nat. Hiſt. cap. 2.*) fœmi-
nas quinquennes concipere, & octauum vitæ
annum non excedere. Ergo cùm in his omni-
bus exemplis appareat, fœminas ante quam
ſemen per ætatem ferre poſſent, generaſſe, di-
cendum ſemen fœmineum non requiri ad ge-
nerationem; & idcircò fœminam neque habe-
re, neque debuiſſe habere ſemen.

Sed vide obſecro, humaniſſime Lector, quæ
ſubterfugia quærant hi Philoſophi, nè à pro-
pria, ac ſemel malè ſtabilita, & inanibus funda-
mentis opinione recedere cogantur, & contra-
riæ ſententiæ tanquam veriori cedere. Mulieres
omnes cum voluptate ſemen in coitu, aut
etiam extra coitum emittunt: & vt probent,
mulierem ſemen non habere, vnam, aut alte-
ram pro exemplo in medium adducunt abſque
voluptate, quæ in ſeminis emiſſione percipitur,
concipientes. Mulieres item omnes in vniuer-
ſo hoc terreſtri globo, duodecimo ætatis anno
ſemen ferunt, & tunc concipiunt; & vt pro-
bent, ſemen fœmineum non requiri ad genera-
tionem, Indicas quaſdam mulieres, nè Soli qui-
dem viſas, qui omnia videt, nobis obiiciunt
quinquennes, aut ſeptennes concipientes, ſup-
ponendo quòd illæ in tam tenella ætate ſemen
habere non poſſint. Similiter ad idem proban-
dum Puellas quaſdam rariùs quàm ipſum
Phœnicem viſas nobis obtrudunt, quæ no-
uennes conceperunt, ſupponendo neque has
ob tenellam ætatem potuiſſe habere ſemen.

Sed hiccine modus philoſophandi eſſe debet
ad eruendam naturalium rerum veritatem? er-
go & abſque maſculeo ſemine, ſi valida ea
argumentatio eſt, poteſt fieri generatio, quia
non deſunt exempla Puerorum, qui nouennes,
aut decennes generarunt, vt patet ex Hiſtoriis
recollectis per Schench. *loc. cit.* quod multò ad-
mirabilius eſt, quia Mares ſeriùs multò ſemen
habent, quàm fœminæ. Ergò cùm in his pueris 16.
non potuerit per teneriorem ætatem adeſſe
ſemen, inferri ſimili modo poteſt, generationē
abſque maſculeo ſemine poſſe ſuccedere. Sed
quid eſt, ſi hoc non eſt, ex particulari deducere
vniuerſalem? ſiccine ratiocinari nos Præcepto-
res omnium ſapientiſſimi edocere ſatagunt? At 17.
aliàs ab illis habemus, id ſecundùm naturam
eſſe, quod vt plurimum fit; quod autem fit de
rarò, fieri per accidens. Vt plurimum fit, vt fœ-
minæ cum voluptate in emiſſione ſeminis
concipiant, rariſſimè autem, vt ſine voluptate
id illis accidat; ergò mulieres ſemine cum vo-
luptate emiſſo concipere, ſecundùm naturam
eſt; per accidens autem, quòd ſine voluptate id
ſuccedat; & ob aliquam rem monſtroſam,
aut ex detrimento, & vitio Naturæ, vt in ſimi-
libus euenire teſtatur ipſe Ariſtot. *libro quinto*
de Hiſtor. Animal. capite decimoquarto, qui
ergo ea quæ naturaliter fiunt regulari vult
per ea, quæ fiunt per accidens, præpoſtero om-
ninò diſcurſu vtitur, vero, ac docto Philoſo-
pho penitus indigno.

Falſis igitur ſuppoſitionibus remotis, nempe
quod fœminæ in ætate teneriori concipientes,
in qua cæteræ fœminæ ſemen adhuc non fe-
runt, abſque ſemine concipiant, ea conclu-
ſio ſarta tecta remanere debet, conceptio- 18.
nem ipſam oſtendere eas ſemen habuiſſe,
licet monſtruoſum quid, ac euentu rarum

abſque dubio fuerit, eas tam citò ſemen intrà ſe procreaſſe; nam certum eſt, eas non potuiſſe concipere, niſi fœtum nutrire poſſent, at fœtus nutritur menſtruo, ergo non ante potuerunt concipere, quàm menſtrua haberent; ergò ſi habebant menſtrua, habebant
19. vna ſemen, cùm tam menſtrua, quàm ſemen eodem tempore in fœminis appareant; teſte Ariſtotele *loco ſuprà citato*, quia ad vnum, eundemque finem vtrumque eſt deſtinatum, nempe ad fœtus conceptionem, & nutritionem quouſque in vtero permanſerit.

De fœminis autem illis, quæ in India dicuntur quinquennes, aut ſeptennes concipere, dicendum, id illis ex natura particulari earum regionum ſuccedere, vt ea ætate ſemen ferant, & concipiant, vt cæteræ omnes fœminæ in maturiori ætate faciunt. Idque conuenienter eo modo euenire, ſtante earum vitæ breuitate, cùm naturaliter fieri debeat, vt quæ à Natura breuem vitam habent, in operationibus eiuſdem Naturæ cæteras fœminas anteuertant.

Hæc, & pleraque alia pro tuenda veritate dici poſſunt, ſed Soli lucem addere conamur, dum ex ſe veritas Sole clariùs eluceſcit.

LIBRI

LIBRI NONI
TITVLVS DVODECIMVS,
DE PRIMOGENITIS.

SVMMARIVM.

1 *Primogeniti nomen non magis referri poteſt ad eum,qui primò naſcitur,quam ad eum, qui primò concipitur.*
2 *Genitus dicitur fœtus cum primùm in vtero conceptus eſt.*
3 *Generare dicuntur mulieres cùm concipiunt, non cùm pariunt.*
4 *Primogenitus apud Iureconſultos accipitur pro eo tantùm , qui primò natus eſt : & num.8.*
5 *Non ſatis eſt , Gemellum brachium , aut crus foras emittere,niſi prior totus naſcatur , ad hoc vt Primogenitus dicatur.*
6 *Ex Gemellis prior conceptus ſecundùm aliquos poſterior naſcitur.*
7 *Prior natus iura Primogenituræ conſequitur, non prior conceptus.*
9 *Tantundem eſt dicere,* Primogenitus , *quàm* primò natus.
10 *Inſtituentis Primogenituram mens eſt , vt primò natus ſit Primogenitus , non primò conceptus:Et num.12.*
11 *Conceptionis dies , & hora neſcitur ; ipsáſque mulieres quoque latet.*
13 *Conceptus, homo eſt , & rationali animâ dotatus.*
14 *Poſterior natus Primogenitus ſecundùm aliquos dici debet.*
Falſum,num.ſeq.

Quis dicatur Primogenitus.

QVÆSTIO I.

HAteor , non veniſſe vnquam mihi in mentem de hac materia verba facere , non enim ad Medicam ſpeculationem quicquam pertinere arbitratus ſum, cùm nullum Medicum , quantùm memoriâ recolo,de ea re verbum vllum mouiſſe compererim,imò neque ab vllo Medicorum eâ quæſtionem propoſitam ,aut exagitatam, aut reſolutam viderim;nimirum, quiſnam ex Gemellis primò, aut ſecundò ſit conceptus , & quiſnam prior , aut poſterior ex illis ſecundum Naturæ ordinem naſci debeat;hinc enim reſolutio eius dubij dependet,quiſnam eorum Primogenitus debeat exiſtimari. Sed cùm Iureconſultorum placita euoluerem, conſideraui nonnulla ab illis determinata , Medica ſpeculatione egere, vnde ad hæc exaranda circà eam materiam me accinxi.

Antequam igitur vlteriùs progrediamur, vt ſciamus de quanam re verba fiant , determinandum, quid in mente concipiamus , cùm Primogenitum dicimus , nam hæc vox , *Pri-* 1.
mogenitus , non magis referri poteſt ad eum, qui primò naſcitur , quàm ad eum , qui primò concipitur , imò multò melius aptari videtur ei , qui primò conceptus eſt , quàm ei, 2.
qui primò natus ; nam genitus dicitur fœtus 3.
cùm in vtero conceptus eſt;& generare dicuntur mulieres cum concipiunt , non cùm pariunt. Verum Iureconſulti declarantes, quis ſit Primogenitus, dixerunt, illum accipi pro eo, 4.
qui primò natus perfectè, ac totus eſt, & hoc quia non ſatis eſt ad hoc vt quis dicatur Primogenitus, vt prior brachium, vel crus, foras 5.
emiſerit,niſi totus naſcatur : Tiraq. *de Iur. Primog.quæſt.*1.*num.*8 Molina *de Primogen.Hiſpan. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 4. & adducitur ad hoc iacer textus Geneſis,*cap.*38.de Gemellis,quos Thamar Iudæ nurus edidit, quorum is qui Zara vocatus eſt , prior protulit manum , ſed poſterior natus eſt , vnde non ipſe , ſed Phares prior natus Primogenituram eſt conſecutus.

Nullum ergò in hac re dubium à Iureconſultis excitatum video , neque offendi eorum quemquam , qui opinionem aliquorum in medium attulerit , qui voluerunt, priorem natum poſteriorem fuiſſe conceptum.

Vulgò quidem eam controuerſiam aliquando agitatam audiui , non à vulgaribus tantùm hominibus , ſed etiam à doctioribus , qui tamen contendebant, eum priorem naſci, qui poſterior conceptus eſſet , ſed nullis ſolidis rationibus , neque vllius momenti auctoritatibus propriam opinionem tueri norunt; ac mihi quidem viſum eſt , hos in re certa dubium ponere. 6.

Tamen Iureconſultos Doctiſſimos de Primogenitura ſcribentes cùm euoluerem , notaui illos ſupponere , fieri poſſe , vt ex Gemellis prior conceptus poſterior naſcatur ; nam determinantes , quiſnam ex illis Primogenitus ſit , dicebant , quòd etiamſi 7.
vnus conceptus ſit antè alium , non primò conceptus , ſed primò natus iura Primogenituræ conſequatur : Ità Ioann. le Cirier *de Primogenit. libro primo quæſtione prima numero ſexto* , Tiraquellus *de Iure Primogenit. quæſtione prima numero nono* , Molina lib.3.

lib. 3. de Primogen. Hiſp. cap. 1. *num.* 5. Vnde
etiamſi, vt addit Tiraq. *ibidem*, quemadmodum
difficillimum eſt, facile eſſet ex certa quadam
coniectura deprehendere eum, qui poſterior
exiuit ex vtero, priorem fuiſſe conceptum, is
tamen iura Primogenituræ non obtinebit, ſed
alter qui prior natus eſt.

Itaque hinc factum eſt, vt de Primogenitu-
ra inter Gemellos vlteriùs non fuerit hæſitâ-
tum, ſed communi Doctorum calculo deter-
8. minatum, Primogenitum eſſe, qui prior natus
eſt: *c. Ioſeph. in f. de verb. ſignif.* D. Thomas ea-
dem Textus verba ex D. Hieronymo referens,
licet neutrum nominet. 3. *par ſumm. quæſt.* 20.
art. 3. *ad* 4. Bald. *in l. cum in antiquioribus*, *ſub
n.* 11. *verſ. Et primò præmitto, C. de iure deliber.*
9. Anch. *conſ.* 82. *n.* 8. tantundem enim eſt dicere,
Primogenitus, quàm *primò natus*, id eſt qui pri-
mò vidit lucem: Mangil. *de Imputat. quæſt.* 86.
ſub num. 19.

Atque id mihi ex ratione, & pro rei natura
ſancitum videtur, quia neque præſumi poteſt,
neque veriſimile eſt, mentem inſtituentium
10. Primogenituram fuiſſe, vt eorum diſpoſitio
haberet dependentiam ab euentu dubio, vt eſt
præuentio vnius Gemelli ad alterum in con-
ceptione, ſed potiùs voluiſſe dependere ab
euentu certo, qualis eſt præuentio in naſcen-
do; quia ſi conceptûs têmpus, neque hora, ne-
11. que dies certa eſt, cum lateat etiam ipſas mu-
lieres, etiamſi vnicum conceperint, vt elicitur
ex Hipp. *in lib. de Nat. Puer. num.* 38. Ariſt. *lib.* 7.
de Hiſtor. Anim. cap. 4. & ex Iureconſultis, Maſ-
card. *de Probat. concl.* 1146. *num.* 31. *vol.* 3. quan-
tò minus ſciri poterit, quiſnam ex duobus Ge-
mellis ex vno coitu conceptis, prior concep-
tus ſit? Cum ergo de Prioritate conceptionis
in dubio res remaneat; contrà verò de priori-
12. tate natiuitatis euidens certitudo appareat;
dicendum omninò, inſtituentis Primogenitu-
ram mentem fuiſſe, vt is, qui primò naſcitur,
pro Primogenito habeatur.

Quibus tamen non obſtantibus non vide-
tur ex Iuſtitiæ rigore factum, vt nulla ratio
habeatur alterius ex Gemellis, qui prior con-
13. ceptus eſt; quippe cùm & is homo ſit, nam &
Animam rationalem in ipſo conceptionis mo-
mento recepit, vt ſemper eodem modo fit,
quemadmodum ſufficienter probaui *in princ.
huius ſecundi vol. Tit.* 1. *quæſt. vlt. per totam*, vel
ſaltem in nulla re cedat ei, qui poſterior con-
ceptus eſt, ſed prior eſt natus, & de ſuo com-
14. modo, honore, & vtilitate agatur, videretur (ſi
vera eſt opinio eorum, qui volunt priorem
natum, poſteriorem fuiſſe conceptum,) con-
trarium potiùs eſſe determinandum, nempe
poſteriorem natum tanquam priorem con-
ceptum debere haberi pro Primogenito, cùm
prioritate temporis in ſui conceptione acqui-
ſierit ſibi quicquid illi tanquam Primogenito
debetur, & ſic nequaquam attendendum tem-
pus natiuitatis, ſed tantùm conceptionis.

Verum enimuerò nullam veritatem habe-
re prædictam opinionem, quòd nempè prior
conceptus poſterior naſcatur, ſatis conſtabit
ex ſequentibus. Quòd autem Iureconſulti,
hoc poſſe euenire dicant, & tamen ſemper iura
Primogenituræ priori nato deberi affirment,
videndum, an in rei veritate id fieri poſſit, &
quibus rationibus poſſit ſuaderi.

SVMMARIVM.

1 *Quanam ratione eueniat ſecundum aliquos, vt qui ex Gemellis poſterior fuit in conceptione, prior ſit in natiuitate.*
2 *Fœtus quandò, & quomodò naſcatur.*
3 *Fœtus quò fortior eſt, eò magis in elatiori vteri materni parte ſe ſuſtinet.*
4 *Fœminæ ſiniſtram vteri partem, Mares autem dextram occupant.*
5 *Poſterior conceptus (qui poſterior etiam naſcitur) aliquo ſigno debilitatis ſe prodit.*
6 *Poſterior conceptus minori corporis mole vt plurimum dotatur.*

Priorem conceptum vltimò naſci, quæ ratio perſuadere poſſit.

QVÆSTIO II.

FRiuolam ſanæ, ac nihili faciendam ra-
tiunculam ad hoc probandum vulgò ad-
ductam audiui, exemplo deſumpto à ſacco;
quemadmodum enim, inquiunt, ſi ſaccum di-
uerſis rebus repleamus, cum deinde exhauri-
tur, id primùm prodit, quod vltimò fuit inge-
ſtum, ſic in ortu Gemellorum fit, vt qui primò 1.
vterum repleuit, vltimò ab eo exitum habeat.
Sed ridicula omninò eſt hæc perſuaſio, quaſi
fœtus ſimul concepti ſibi inuicem ſuperſint,
ac ſubſtent, & qui conceptus poſterior eſt ita
vteri oſtium obſerat, vt exitum priori con-
ceptui prohibeat, niſi ipſe prior in lucem pro-
deat. Sed conceptus plures in vtero laterali-
ter diſponuntur, nec ſine ſummo incommodo
vnus ſuperſtaret alteri.

Porrò cùm tempus naſcendi inſtat, quod eſt 2.
quando copioſiori alimento, & liberiori aëre
indigent, propriis viribus exitum quærunt,
calcitrando, & membranas, in quibus inclu-
duntur, diſrumpendo, vt cum Hipp. *in lib. de
Nat. Puer. num.* 39. *& alibi*, docent omnes
Medici, ita vt qui fortior eſt, prior exitum ſibi
paret, abſque eo quod compar vllo impedi-
mento illi eſſe poſſit; vnde euenit, vt imbecil-
lior non ſolùm aliquantò poſt, ſed etiam per
horas, & integros interdum dies exitum re-
tardet. Ergo niſi melior ratio adducatur per-
ſuadens, poſteriorem conceptum priorem naſ-
ci, inanis omninò euadit ea perſuaſio, & tan-
quam nulli fundamento innixa corruit.

Videamus itaque, an alia quædam ratio ſup-
peditari nobis poſſit ad eam opinionem ſtabi-
liendam? Firmandum primò videtur, quòd 3.
fœtus quò fortiores ſunt; eò magis in vteri
elatiori parte verſus ſtomachum ſe ſuſtinent,
inibique plerumque commorantur; quò im-
becilliores autem ſunt, eò magis ad infernas
partes veſicam vrinariam verſus, aut ad inte-
ſtinum rectum prolabuntur. Itaque, accedente
partu, conſequens eſt, eum qui exitui proxi-
mior eſt, priorem ab vtero foras prodire, at
prior conceptus robuſtior eſt, quàm concep-
tus poſterior; neceſſariò ergo poſterior con-
ceptus,

ceptus, vt debilior, & patenti viæ proximior, prior in lucem prodibit.

Quod autem fœtus, quò fortior eſt, eò magis in ſuperiori parte ſe contineat, & quò debilior eò magis ad inferiorem prolabatur, controuerti non debet, quippe cùm quotidiana nos experientia moneat, fœminas, quæ abſque dubio Maribus debiliores ſunt, & idcircò ſiniſtra parte geſtantur, Mares autem dextra; deor-
4. ſum tendere, vnde idcircò Matribus veſicam vrinariam, aut rectum inteſtinum premendo vrinæ ſtillicidium, aut incontinentiam, aut teneſmum cauſſare ſolent: Mares autem ſtomachum, & alias ſuperiores partes grauantes, eiuſdem ſtomachi dolorem, nauſeam, vomitum, ſpirandi difficultatem, & id genus ſymptomata excitare conſueuerunt. Sed vbi fœtus ægrotet, etiam ſi ſolus in vtero commoretur, ex nullo potiori ſigno ſe ægrotare manifeſtum facit, quàm ex prolapſu proprij corpuſculi ad partes infernas; ac tandem vbi fœtus mortuus ſit, ad vteri oſtia prolabitur, & ſi alter Gemellus ſuperuiuat, prior aditum vteri occupat, prior ab vtero proditurus, niſi obſtetrix illum intrò repellat, vt viuus prior oriatur.

De veritate porrò eius concluſionis, quòd prior conceptus robuſtior ſit, quàm conceptus poſterior, quid ſentiendum infrà clariſſimè edocebo; pro nunc autem dicam, facto ipſo hoc conſtare, cùm videamus, poſteriorem con-
5. ceptum (qui ſecundùm veritatem poſterior quoque naſcitur) vel corporis debilitate, vel eiuſdem gracilitate, vel aliqua alicuius partis labe, aut vitio manifeſtiſſimè commonſtrare, ſe poſteriorem fuiſſe conceptum: quin obſeruamus vlteriùs, quòd etiamſi ambo Gemelli conuenienti robore dotentur, tamen is, qui poſterior conceptus eſt, & tanquam imbecillior ſiniſtram vteri partem occupat, mancus eſt, & ſiniſtra pro dextra grandior factus vti cogitur.

Præterea vltra virium imbecillitatem, quam habet poſterior conceptus præ illo, qui prior conceptus eſt, alia occurrunt ad facilitandum eius exitum ab vtero, & præuenien-
6. dum illum, qui prior in conceptione fuit; nam & corporis molem minorem obtinet, & ob debilitatem, vt dictum eſt, proprio pondere ad inferiorem partem fertur, atque hinc vias lubricas ob aquarum, quę ante partum ſuccedit, eruptionem inueniens, facillimè ab vtero proficiſcitur. Quæ omnia tantoperè facilitare poſſe videntur ortum eius, qui poſterior conceptus eſt; vt mirum eſſe non debeat, ſi priorem conceptum naſcendo præueniat: Quis enim negabit duobus corporibus ſimul in concluſo loco degentibus, ac per anguſtum aditum ad exitum properantibus, nec niſi vnius capacem, quod mole minus eſt, & magis oſtio propinquum, faciliùs, ac citiùs exire poſſe, quàm quod magis corpulentum eſt, & ab oſtij aditu magis diſtat? Sed hæc, vt ingenuè fatear, leuiora ſunt, & facilè diluuntur, vt in ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Ex Gemellis qui prior conceptus eſt prior naſcitur.*
2 *Gemelli ex vno, eodemque coitu gignuntur.*
3 *Tam in Mare, quàm in fœmina fortior, ac debilior genitura ineſt.*
4 *Genitura priùs emiſſa fortior, quàm quæ poſteriùs eiaculatur.*
5 *Qui ex Gemellis prior concipitur ex priore Genituræ eiaculatione concipitur.*
6 *Prior conceptus aliis fortior exiſtit.*
7 *Fœtus ob fortitudinem virtutis ortum accelerant.*
8 *Septimeſtris cur, & quomodo naſcatur.*
9 *Mas ex robuſtiori ſemine, quàm fœmina generatur.*
10 *Fœtus quò fortior eò celeriùs augetur.*
11 *Prior conceptus ex Gemellis, à maiori calore regitur.*
12 *Mas in vtero citiùs abſoluitur, quàm fœmina.*
13 *Ex celeriori motu ipſius fœtus maior calor arguitur.*
14 *Defectus alimenti imponit fœtui neceſſitatem naſcendi.*
15 *Fœtus quomodo ex defectu alimenti in vtero, naſcatur.*
16 *Fœminæ partus tardior, quàm Maris.*
17 *Neceſſitas reſpirationis maiorem neceſſitatem naſcendi fœtui imponit.*
18 *Puer dum in vtero eſt, duplici eget alimento.*
19 *Fœtus in vtero per arteriam vmbilicalem ad Matris reſpirationem tranſpirat, nam reſpirare non poteſt.*
20 *Prior conceptus meliorem, & vberiorem materni ſanguinis portionem attrahit.*
21 *Primogeniti cæteris robuſtiores, & formoſiores ſecundum Iureconſultos.*
22 *Idem eſt Primogenitus, qui prior eſt conceptus.*

Ex Naturæ ordine priorem conceptum priorem naſci.

QVÆSTIO III.

SI id, quod ſecundùm Naturæ diſpoſitionem, & ordinem fit, obſeruare libet, apertiſſimè patebit, ſemper ſecundùm eam diſpoſitionem, & ordinem fieri, vt ex Gemellis is, qui 1.
primò conceptus eſt, primò etiam naſcatur, quod euidentiſſimis rationibus me probaturum confido: Ante omnia tamen ſcire operæpretium eſt, quanam ratione Gemelli concipiantur.

Sciendum ergo, Gemellos ex vno, eodem- 2.
que coitu gigni, vt cum Hippocr. *in lib. de Nat. Puer. num.* 44. *& ſeq.* omnes Medici docent; & habemus ad hoc etiam Sacræ Paginæ teſtimonium *Geneſ. cap.* 38. *verſ.* 18. vbi cum narratum eſſet, Iudam cum Nuru ſua concubuiſſe, dicitur, *Ad vnum igitur coitum mulier concepit.* & verſ. 27. *Inſtante iam partu apparuerunt gemini in vtero.* Hippocrates autem aſſignata ratione,

qua ſemen in duas partes diuiſum concipiatur, procedens ad docendum, quomodo Gemelli aliquando vnius, eiuſdemque ſexus ſint,
3. interdum verò differentis, addebat, *In muliere, & in viro, & in omni Animali, & in ſingulis & debilior, & fortior genitura ineſt, & non ſemel, ac ſimul genitura procedit, ſed & bis, & ter ebullit, & eiaculatur, & non eſt poſſibile, omnem eſſe fortem, tum quæ prius exiuit, tum quæ poſteriùs; in vtrum autem ſinum craſſiorem, ac fortiorem genituram ingredi contigerit, illic maſculus gignitur: & quæ ſequuntur.* Ex his Hippocratis verbis
4. tria colligere debemus; Vnum quòd Genitura, quæ primò emittitur, fortior, ac corpulentior eſt; nam plurimo ſpiritu præ illa, quæ
5. poſt emittitur turget; Secundum, quòd qui ex Gemellis primò concipitur, ex genitura primò emiſſa concipitur. Tertium, quòd qui primò
6. concipitur, iis, qui poſtmodum concipiuntur, fortior eſt, ex robuſtiori enim geniture parte conceptus eſt.
7. Præterea potiſſimam cauſſam, ob quam fœtus in vtero exiſtentes ortum accelerant, ipſa eorum fortitudo eſt, in tantùm vt interdum ſit illis exitialis, ab ea enim ſtimulati aliquandò antè tempus ortum accelerant, & vt plurimùm intereunt; quod de Septimeſtribus vſu venit, de quibus *in libell. de Septim. Part. num. primo,* Hippocrates docens cur Septimeſtris antè tempus aliis deſtinatum naſcatur,
8. dicebat, *Matureſcente fœtu, & robore multum augeſcente in perfectione magis, quàm aliis temporibus, pelliculæ in quibus ab initio nutritus fuit, quemadmodum ſpicarum membranæ, laxantur, ad id coactæ anteà quam fructus perfectè matureſcat: & fortiſſimi, ac pleniſſimi fœtus violantes, ac diſrumpentes pelliculas, partum fieri cogunt.* Atque eadem ex cauſſa Auicenn. 21. 3. *tract. 2. cap. 1.* verba faciens de Septimeſtri partu dicebat, *& eſt fœtus fortis creationis, & complexionis.* Non modò igitur fortitudo fœtus in cauſſa eſt, vt partum ſuo tempore acceleret, ſed etiam vt immaturus, & ante debitum tempus naſcatur, vnde non mirum ſi vt plurimùm intereat. Cùm itaque qui primò ex Gemellis conceptus eſt, fortior exiſtat, cùm ex robuſtiori ſemine genitus ſit, (quemadmo-
9. dum Mas, quia fœmina fortior eſt, ex robuſtiori ſemine oritur; Hippocr. *in lib. de Genit. verſ. 7.* neceſſe eſt, vt ex ſui natura prior conceptus prior etiam in lucem veniat.

Ad quod dilucidiùs demonſtrandum aliæ rationes addi poſſunt, nam facto eo fundamento, quòd prior conceptus ex robuſtiori ſemine conceptus fuerit, & ideò poſteriori conceptu fortior ſit, in omnibus, ac ſingulis, quæ ad celeriorem partum faciunt priorem illum præualere neceſſe eſt, vt in maiori celeritate augeſcendi, & maiori celeritate abſolutionis, & in maiori celeritate motus, & in celeriori alimenti defectu, & in celeritate neceſſitatis liberioris reſpirationis, & ſi quæ alia imaginari liceat, quæ fœtum accelerare ortum faciant, imò cogant.

10. Et quoad celeriorem augmentationem in vtero, patet, fœtum quò fortior eſt, eò celeriùs augeri: vnde Mares multò celerius, quàm fœminæ augeſcunt, & ad eam perfectionem celerius deueniunt, quæ maior ad eſſe, & ad bene eſſe requiritur. Adepta igitur ea perfectione, quã habere poſſunt in vtero, neceſſe eſt, vt fœtus ſibi exitum quærant, & in lucem prodeant; ergo quanto celeriùs eam perfectionem acquiſierit fœtus, tantò celeriùs naſcetur. Ex Gemellis igitur is ad eam perfectionem celeriùs deueniet, qui fortior eſt; ſed prior conceptus fortior eſt, ergo prior conceptus prior naſcetur, quàm qui conceptus poſterior eſt.

Eadem ratio eſt de fœtus formatione, nam 11.
augeſcendo in dies meliùs formatur, & inde membra maius robur acquirunt: qui ergo ex Gemellis prior conceptus eſt à maiori calore abſque dubio regitur, vnde celeriùs formari hunc neceſſe eſt; quia ex ſemine craſſiori, vberiori, & ſpiritu magis turgente conceptus eſt. Cùm igitur celeriùs de neceſſitate efformari debeat in vtero, de neceſſitate etiam celeriùs naſcetur. Ac profectò non tam celeriter efformari poſteriorem conceptum, vt priorem, ſatis oſtendit, quòd ſemper in aliquibus à corporis requiſita perfectione deficit, egebat enim longiori temporis ſpatio ad eam perfectionem acquirendam, quemadmodum fœmina lon- 12.
giori tempore indiget, vt abſoluatur in vtero, quàm Mas: Hippocr. *in lib. cit. de Nat. Puer. numero 14.* & *1. de Diæt.* Ariſtot. *lib. 4. de Gener. Animal. cap. 6.* Galen. *lib. 2. de ſem. cap. 5.* Qui ergò ex Gemellis prior natus eſt, prior etiam eſt abſolutus, & primò fuit conceptus.

Ex celeriori quoque motu eius, qui prior conceptus eſt deducere licet, illum debere quoque priorem naſci; ex motu enim arguitur maior calor, quò celerior motus eſt, & maior 13.
etiam fortitudo, vnde cùm prior conceptus, ſit neceſſariò calidior, & robuſtior, prior etiam mouebitur: quod verum eſſe, vt alia ex prædictis manifeſtum facit ſexus differentia, cùm Mares primos motus trigeſima die excitare ſoleant, fœminæ ſecundo ſuprà quadrageſimum. Qui primò igitur motus excitat, prior naſcetur: ſed qui prior conceptus eſt, prior mouetur; ergo prior conceptus prior naſcetur.

Multò magis autem vrgere videntur duæ 14.
ſequentes rationes deſumptæ à celeritate defectus alimenti, & à neceſſitate reſpirationis: nam defectus alimenti imponit Puero neceſſitatem naſcendi, vnde vrgente huiuſmodi alimenti inopia, Puer calcitrando, ac validè ſe mouendo, membranis diſruptis, foras prodit: eam enim eſſe potiſſimam cauſſam, ob quam fœtus ex materno vtero exire contendat, docet Hippocr. *in ſapè cit. libro de Natiuit. Puer. num. 39. & ſeq.* dicens, *Alimentum, & augmen- 15.
tum, quod à Matre deſcendit non amplius ſufficiens eſt Puero, vbi decem menſes praterierint, & fœtus auctus fuerit; trahit enim quod dulciſſimum eſt in ſanguine, ſimulque etiam lacte modico fruitur; cùm autem hæc ipſi rariora, ac pauciora ſint, & Puer plenus, & maturus exiſtat, copioſius alimentum deſiderans, calcitrat, ac pelliculas rumpens initium partus Matri inducit,* quæ verba à Galeno *comm. 5. Aphor. 37.* ad hanc ipſam partus cauſſam edocendam referuntur, eademque cauſſa aſſignata eſt ab Auic. 21. 3. *tract. 1. cap. 2. non longè à fine, & in ipſo cap. calce,*

calce. Modò, quò fœtus robuſtior eſt, eò maiorem alimenti copiam expoſcit, & ſic eam, quam illi attrahere datur, citiùs abſumit, vnde defectum alimenti citiùs experitur: atque hinc eſt, quòd celeriùs naſci cogitur, quam imbecillior, vt euenire ſolet quando fœtus Mas eſt, nam celeriùs fœmina oritur, & ple-
16. rumque partus fœminæ tardior eſt: Ariſtot. *lib.7. de Hiſtor. Anim. cap.4.* Vnde prudenter Iureconſulti naſcentibus ſimul Mare, & fœmina, Marem præſumi primò natum volunt; Glo. *in l. Idem erit, verb. Quæſtio, ff. de ſtat. hom. & l. ſi fuerint, in f. ff. de reb. dub.* Ergò cùm prior conceptus tanquam robuſtior, prior alimenti defectum patiatur, neceſſariò prior exire cogetur, & ſic ſemper prior conceptus prior etiam naſcetur.

17. Parem, imò maiorem naſcendi neceſſitatem
18. imponit Puero neceſſitas liberæ reſpirationis; duplici enim nutrimento eget Puer in vtero materno exiſtens, vno, quo partes ſolidæ nutriantur, altero quo nutriantur ſpiritus, &
19. ipſum cor refrigeretur. Illud per venas vmbilicales, hoc per vmbilicales arterias attrahit, per quas ad Matris reſpirationem tranſpirat, reſpirare enim per os non poteſt.

Et licet Hippocr. *in ſæpè cit. libell. de Nat. Puer. num. 9.* ſcriptum reliquerit, Puerum in vtero grandiorem factum etiam ſupernis partibus ſpirationem facere tum ore, tum naribus, eiuſque rei veritatem tueri conatus ſit Proſp. Martian. *in comm. verſ. 122.* tamen Andr. Laur. *lib. 8. Anatom. quæſt. 26.* ſatis concludenter probat, fœtum in vtero materno reſpirare nec poſſe, nec debere.

Verum quomodocunque ſe ſe res habeat, fœtus in vtero exiſtens, cum iam maturus eſt, liberaliori reſpiratione indiget, & quò calidior, & fortior eſt, tantò celeriùs neceſſitatem hanc experitur. Prior ergo conceptus cùm calidior, ac robuſtior ſit, quàm conceptus poſterior, celeriùs ab ea neceſſitate cogetur ad vitales auras exire, & ſic prior conceptus ſemper prior naſcetur.

His omnibus adiiciendum, quòd quantùm
20. ſibi proſpicit prior conceptus tanquam calidior, & robuſtior attrahendo meliorem, & vberiorem ſanguinis materni partem, tantundem detrahit ei, qui poſterior conceptus eſt, cui deteriorem, ac minùs puram, & minorem partem relinquit; ita vt ex hoc eueniat, vt ſecundùm plurimum poſterior conceptus aliquâ parte debilis, aut læſus, aut ſecundùm totum imbecillis, ac tenuior in lucem exeat, vt alias dixi.

21. Atque hoc pacto verum exiſtimandum Iureconſultorum dictum, determinantium, Primogenitos cæteris robuſtiores, & formoſiores eſſe. Tiraq. *cit. ope. de Primogen. quæſt. 17. opin. 7. & 8. num. 1. & 3.* & hoc non aliunde, niſi quia Primogeniti tanquam primò concepti, ex robuſtiori, & vberiori ſemine ſunt generati, & hoc modo prior conceptus ſemper eſt Primo-
22. genitus, quia prior naſcitur, neque vnquam fieri poteſt, vt poſterior conceptus ex minùs forti genitura productus præueniat priorem conceptum in naſcendo, vt pleniſſimè probatum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Naturæ ordinem accidentales cauſſæ aliquando interrumpunt.*

2 *Fœtus in Matris vtero non minùs, quàm extra vterum, morbis eſt obnoxius.*

3 *Non videtur poſſibile, quòd ægrotante vno ex Gemellis, & maximè robuſtiori, alter incolumis ſeruetur.*

4 *Poſterior conceptus non ſupponitur ſimpliciter imbecillis, ſed reſpectu prioris.*

5 *Poſterior conceptus etiam ægrotante priore poteſt ſeruari incolumis.*

6 *Mulieri geminos in vtero habenti, ſi altera mamma gracilis fiat, abortit fœtum illi parti correſpondentem.*

7 *Non neceſſariò vnius Gemelli ægritudo alteri communicatur.*

8 *Operibus Naturæ adhærere nos oportet, cùm ſemper aut ſecundùm plurimum eodem modo procedant.*

An ex accidenti euenire poſſit, vt poſterior conceptus prior naſcatur.

QVÆSTIO IV.

ORdinem illum, quem Natura in rebus 1.
ſuis ſeruat, accidentalem aliquam cauſſam interturbare interdum poſſe, experientia ipſa quotidiana commonſtrat. Animalia Natura efformat ſuis partibus ita concinnatis, vt ad eſſe, & ad benè eſſe quicquid neceſſarium eſt pleniſſimè ſortiantur; & tamen ex accidenti fit, vt aliquid interdum deficiat, aut ſuperfluat: quod tam vltrò procedit, vt inde monſtra generari non eſt qui neſciat. Itaque non mirum eſſe debet, ſi etiam in Gemellorum ortu ordo ille Naturæ, ex quo prior conceptus prior naſci debeat, ex accidenti peruertatur; id quomodo contingere poſſit, non difficile eſt determinare; ſcientes, quòd fœtus in Matris vtero non 2.
minus, quàm extra vterum morbificis cauſſis exponitur, ac de facto morbis pluribus eſt obnoxius. Vnde non difficilè euentu videtur, vt prior conceptus in ſua prima plaſmatione aliqua ex cauſſa præternaturali imbecillior ſe ipſo euadat, aut etiam aliqua ægritudine exerceatur, ex cuius cauſſa non vt deberet meliorem, ac copioſiorem ſanguinis materni portionem ad ſe allicere poſſit, interimque poſterior conceptus multò quàm antè vberiori nutrimento munitus, maius robur, ac maiorem alacritatem ſuprà priorem conceptum acquirat, vnde fiat, vt tanquam ſi prior conceptus eſſet, in iis omnibus præualeat, ac ſuprà priorem conceptum excellat, in quibus prior conceptus ex ſui natura præualere, ac excellere debuerat, quod tantò faciliùs euenire poſſet, quantò poſterior conceptus robuſtior in ſuo primordio extitiſſet.

Non tamen facilè aliquibus perſuaderi poteſt hæc ratio, cùm enim Gemelli vno, eodemque loco commorentur, & in eius loci anguſtiis vnus alteri ita vicinus ſit, vt quaſi vnum corpus

3. corpus conſtituant, non exiſtimandum tam
facilè fieri poſſe, vt vno ægrotante alter inco-
lumis ſeruetur; imò ægrotante eo, qui prior
conceptus eſt; & idcircò robuſtior, multò faci-
liùs ægrotare illum neceſſe eſt, qui poſterior
eſt conceptus; & ſic non poteſt dari caſus, vt
ægrotante eo, qui prior conceptus eſt, poſte-
rior conceptus non ægrotet; vnde non ſine
ratione Iac. Holler. *in comm. lib. 5. Aphor.* 38. hoc
pro impoſſibili exiſtimat.

Verum enimuerò non eſt difficile huic ob-
iectioni ſatisfacere dicendo, hoc & ratione
prabari poſſe, & experientia ipſa, & auctoritate
Hippocratis confirmari.

Ratione, quia cùm vnuſquiſque Gemello-
rum proprio calore regatur, non eſt neceſſa-
rium; quòd ægrotante vno alter etiam ægro-
tet, non obſtante quòd vnum altero imbecil-
4. liorem ſupponamus: quia cum ſupponimus
poſteriorem conceptum eſſe imbecilliorem,
non ſimpliciter talem eſſe ſupponimus, ſed
reſpectu tantùm prioris conceptus: non ergo
ſequitur, quòd ex eo quia minùs robuſtior eſt
poſterior conceptus, debeat, ægrotante priore,
ſimul ægrotare; vt fortè ſequeretur, vbi poſte-
rior conceptus eſſet poſitiuè debilis ob natiui
caloris imbecillitatem; quamquam nè ſic qui-
dem neceſſarium eſſet, ex vna eademque cauſ-
5. ſa ambos ſimul ægrotare; cùm vnuſquiſque
eorum propria virtute poſſit ab imminente ex
alterutrius ægritudine, & periculo ſe tueri.

Sed experientia ſimul, & auctoritate Hip-
pocratis *lib. 5. Aphor.* 38. id ipſum probatur; ille
6. enim ibi teſtatur, quòd mulieri vtero gerenti,
& geminos habenti, ſi altera mamma gracilis
fiat, alterum abortit: & ſiquidem gracilis
mamma dextra fiat, Marem; ſi verò ſiniſtra, fœ-
minam; quo caſu patet, quòd tametſi Mas,
qui fortior abſque dubio eſt, ægrotet, & abor-
tiatur, tamen fæmella etiamſi imbecillior, in-
columis ſeruatur. Et quod magis vrget illud
eſt, hoc non ſolùm ſequi vbi ex cauſſa externa
alter ægrotaret, vt ſi mulier alteram ventris
partem in durum aliquod obſtaculum impe-
giſſet, vel in eadem parte percuſſa fuiſſet, aut
alia quapiam ex cauſſa procathartica laboraſ-
ſet, quæ alterum tantùm Gemellorum læſiſſet,
ſed etiam vbi ægrotaſſet ex cauſſa interna, quæ
vtrique conceptui videtur eſſe de neceſſitate
communis. Imò quotidiè obſeruamus, Ge-
mellorum alterum benè habitum eſſe, & na-
turæ fortis, alterum verò habitus deterioris, &
naturæ imbecillis.

7. Ex quo patet non de neceſſitate vnius ex
Gemellis ægritudinem alteri communicari;
imò, quod magis ad rem noſtram facit, noui-
mus Gemellos; quorum Primogenitus graci-
lis, & imbecillis natus eſt, ita vt vitam ſemper
valetudinariam degerit, ſecundogenitus autem
pinguis, ac fortis, vnde vitam ſemper incolu-
mem traduxerit. Mares ipſos ex Gemellis pri-
mò in lucem prodeuntes debiles, & malè af-
fectos conſpicere aliquando licet, fœminas
autem poſteriores ortas virium robore in-
ſignes.

Sed cum hæc rariſſima euentu ſint, & diffi-
cillimæ obſeruationis, poterant abſque negli-
gentiæ nota ſilentio inuolui; omninò tamen
intacta ea relinquere nolui, vt ſi poſſibile vn-
quam eſſet talem caſum ſuccedere, & obſer-
uari, quid tunc determinandum eſſet noſce-
retur.

Quod reliquum eſt, Naturæ operibus adhæ- 8.
rere nos oportet; quæ ſemper eodem modo
procedunt, etiam ſi accidentalis aliqua cauſſa
aliquando irrepat, quæ ordinem illum inter-
turbet, hæc enim in nullo cenſu habenda, vt
& Philoſophis, & ab ipſis quoque Iureconſul-
tis admoneri nos vnuſquiſque nouit.

SVMMARIVM.

1 *Eo ipſo quod alter ex Gemellis prior naſcitur, Primogenituram acquirit.*
2 *Prior qui naſcitur, prior etiam concipitur.*
3 *In dubio fortior, & formoſior prior natus præſumitur ex Iureconſultis.*
4 *Benè procedit ex maiori fortitudine arguere quis ex Gemellis ſit prior natus.*
5 *Ex maiori formoſitate arguere quis ex Gemellis ſit prior natus, inane eſt.*
6 *Formoſitas nihil communicare poteſt fœtui, quod ortum acceleret.*
7 *Pulchritudo eſt propria mulierum.*
8 *Pulchritudo muliebris non poteſt cùm fortitudine coniungi.*
9 *Vera Pulchritudo multùm differt à pulchritudine muliebri.*
10 *Vera Pulchritudo quid ſit.*
11 *Vera Pulchritudo actionibus indicatur.*
12 *Pulchritudo muliebris non eſt vera Pulchritudo.*
13 *Vera Pulchritudo cum fortitudine iungitur.*
14 *Ex vera pulchritudine præſumi poteſt, alterum ex Gemellis priorem natum, ex falſa autem contrarium.*
15 *Optima corporis formatio cum ipſa fortitudine pari paſſu incedit.*
16 *Fortis homo dici non poteſt, niſi membra ad vtilitatem actionum ſint efformata.*
17 *Præſumptio prioris nati à corporis maiori fortitudine, & meliori membrorum diſpoſitione eſt deſumenda.*

In dubio quis ex Gemellis prior natus præſumendus.

QVÆSTIO V.

NOn videtur, quòd, conſtito de præ-
uentione alterius ex Gemellis in naſcen-
do, dubium aliquod interuenire poſſit, quod
nos detineat à decernendo, quis eorum ſit Pri- 1.
mogenitus: nam eo ipſo, quod alter primò na-
tus eſt (etiam ſi de præuentione in concep-
tione dubitari poſſit, quod non admitten-
dum ex ſuperioribus) Primogenituram ac-
quirit. Quod ego quidem iure ob id maximè
factum exiſtimauerim, quia ſecundum Naturæ
ordinem, vt iam demonſtratum eſt, ille qui
primò naſcitur, primò conceptus eſt.

Sed vbi de præuentione in naſcendo certi 2.
non ſimus, determinandum reſtat, ex quibus
præſumi poſſit vnum alterum in ortu præue-
niſſe: quod dubium breuibus Iureconſulti, vt
Bald.

Bald. *in proœmio ff.* §. *nos itaque*, ex quo Felin. *in c.capitulum, de reſcriptis, num.*46 Tiraq. *cit. lib.de Primog.quæſt.*17. *opin.*7. & 8.*num.*1.3. di-
3. luunt, concludendo, vt fortior, & formoſior primò natus videatur, vnde & Primogenitus exiſtat.

Ac profectò benè procedit ex maiori forti-
4. tudine, & robore arguere, alterum ex Gemellis primò fuiſſe natum, & ad hoc probandum optimè faciunt quæcunque ſuperiùs allata ſunt *quæſt.*3.*à n.*6.*ad plures ſeqq.*ita vt hæc tantùm coniectura ſufficientiſſima per ſe videatur ad omne dubium diluendum: & ratio eſt, quam *loco citato* aſſignaui ex multiplici cauſſa deſumpta, vt ibi videre eſt.

5. Sed quod par coniectura deſumi debeat ex maiori conceptus formoſitate, mihi quidem falſum, & inane videtur, cùm formoſitas, de
6. qua loquitur Tiraquellus, nihil communicare poſſit fœtui, ob quod ita ortum acceleret, vt alterum Gemellum ob id in naſcendo præueniat. Nam pulchritudo, de qua ille loquitur
7. *ibidem num.* 4. eſt ſecundùm ipſum, proprium quid mulierum, quemadmodum fortitudo, ad-dam ego, eſt proprium quid virorum. Vnde hæc pulchritudo imbecilliori ſubiecto conuenit, non fortiori: non poterit ergò huiuſmodi
8. pulchritudo cum fortitudine cóiungi: Quamobrem ſi in dubio præſumendus eſt prior natus qui fortior eſt, non poterit præſumi prior natus qui pulchrior eſt, cùm imbecillior ſit, nam & facilè fieri poteſt, vt prior natus ſit fortior, & poſterior natus ſit pulchrior, nam prior natus erit membris carnoſis, & robuſtis, poſterior natus membris delicatioribus, & potiùs imbecillibus: quemadmodum ergo ob maiorem fortitudinem alter Gemellorum præſumendus eſt prior natus, ita ob maiorem pulchritudinem alter præſumendus erit poſterior natus.

9. Verùm adnotandum, multùm differre veram pulchritudinem ab ea, quam eſſe pro-
10. priam mulierum voluit Tiraquellus: veram enim pulchritudinem tam ex Medicorum, quàm Philoſophorum decretis eam eſſe conſtat, quæ in apta membrorum conſtitutione ſita eſt. Gal. *lib.*4.*de Decret. Hipp.& Platon c.*3.
11. quam non albedine, vel mollitie, ſed actionibus iudicare oportet: vnde brachia, & crura muſculoſa, neruoſi artus, & alia conſimilia ad Animalis optimas actiones edendas in viro, pulchritudine vera ſunt prædita & conſpicua: crura verò, aut brachia lenitate, mollitie, rotunditate, & albedine inſignia, faciei venuſtas, & conſimilia, quæ in muliere pulchra viden-
12. tur, à vera pulchritudine deficiunt, & idcircò hæc nec natiua, nec vera, ſed fucata pulchritudo eſt; vt idem Gal.*ibid.* addit: nam hæc viſum quidem aſpicientium delectat, ad actionum autem bonitatem non conducit: contrà autem pulchritudo vera ad bonitatem actionum conducit, aſpicientium autem oculis minùs grata eſt.

13. Quemadmodum igitur vera hæc pulchritudo cum fortitudine corporis coniungitur, ita vt idem ſit corpus pulchrum, & forte, ita pſeudo illa mulierum pulchritudo mollitiem, & imbecillitatem corporis arguit: & quemadmodum ex vera illa pulchritudine arguere li- 14.
cet, alterum ex Gemellis fortiorem eſſe, & idcircò primò natum, ſic ex pulchritudine illa non vera, imbecillitatem arguere licet, & ob id alterum ex Gemellis ſecundo loco natum eſſe.

Atque id quidem ſumma cum ratione pro- 15.
nuntiatum videtur, quia optima corporis conſtitutio cum ipſa fortitudinis virtute, & natiuo robore pari paſſu procedit, nam quotieſcunque nobis corpus robuſtum præſentetur, idem pariter pulchritudine vera inſigniri oportet, cùm membris ita conſtructis, & efformatis ſit oporteat, vt omnia ad fortitudinem, & bonitatem actionum directa videantur: neque enim abſque hoc, quod ad actio- 16.
num bonitatem membra ſint fabricata, fortis, ac pulcher homo dici poteſt. At in muliere membra quidem ad fortitudinem fabricata non ſunt, pulchram tamen eam dicimus aſpectûs venuſtate, eorundem membrorum mollitie, & lenitate, ac coloris gratitudine delectati, etiam ſi huiuſmodi pulchritudo ad vtilitatem, & bonitatem actionum ipſius mulieris nihil conducat, vtinam ad virorum exitium non vigeret.

Cùm igitur conſtet ex his, duplicem dari pulchritudinem, veram nempè, ac falſam, aut ſi malumus ſic dicere, vnam Virorum propriam, alteram Mulierum; & illam à corporis fortitudine dependere, hanc à corporis imbecillitate, & mollitie, interueniente dubio, quiſnam ex Gemellis ſit primò natus, iure optimo 17.
deſumetur præſumptio prioris nati à corporis fortitudine maiori, & aptiori membrorum diſpotione, quæ ipſa virilis pulchritudo eſt; non à maiori formoſitate, & pulchritudine muliebri, quæ magis delicatioribus, & imbecilliori-bus conuenit.

Ex quibus patet hallucinatos fuiſſe Iureconſultos volentes ex hac muliebri pulchritudine obſeruata in Gemello, parem coniecturam deſumi debere, quòd prior natus ſit, cum ea quæ deſumitur ex maiori fortitudine; cùm nullo modo ſimul cum fortitudine hæc pulchritudo ſtare poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Gemelli exſecti à Matris vtero, an pro natis habendi.*
2 *Naſci contingit ex fœtus, & Matris virtute.*
3 *Non poteſt dici peperiſſe mulier, cui fœtus ab vtero extractus eſt.*
4 *Natus dicitur ille, quem Mater peperit.*
5 *Inter ea, quæ non exiſtunt, non poteſt fieri æquiparatio.*
6 *Fœtus exſecti à Matris vtero, non minus quàm qui naturaliter naſcuntur, pro natis habendi.*
7 *Poteſt aliqua præſumptio haberi de exſectis Gemellis, quis prior naſci debuiſſet.*
8 *Ex maiori fortitudine alterius ex Gemellis præſumi poteſt, illum primò naſci debuiſſe.*
9 *Prior in conceptione ſemper eſt prior in natiuitate.*
10 *Non eſt idem caſus de Gemellis exſectis, & Gemellis*

Gemellis natis de quibus dubitatur, quis eorum prior natus ſit.
11 *In caſu dubio ambo Gemelli nati dicuntur, in Gemellis exſectis, nullus natus dicitur.*
12 *In decernendo de Primogenito, natiuitas attendenda.*

Quis ex Gemellis ab vtero Matris exſectis præſumendus prior natus.

QVÆSTIO VI. & vlt.

1. DE his Gemellis dubitari primo contingit, an pro natis ſint habendi, necne; cùm certum ſit, eos non naſci: naſci enim contingit
2. ex ipſa fœtus, & Matris virtute, Matris quidem expellentis id, quod ſibi oneri eſt, tanquam quid inutile, fœtus verò quærentis exitum ab vtero, vt liberiori vita fruatur: at hi neque Matris, neque propria virtute vrgente, ſed per vim, & aliena manu à materno vtero exciſi in lucem prodeunt: Idcircò *in l. Anniculus, la pri-*
3. *ma, in f. ff. de verb. & rer. ſignif.* expreſsè habetur, non peperiſſe eam, cui fœtus ab vtero extractus eſt: vnde neque fœtus tunc pro nato habendus eſt; quia natus ille tantùm dici poteſt, quem Mater peperit.

4. Non exiſtentibus igitur his Gemellis eius conditionis, vt pro natis haberi debeant, neuter Primogenitus erit iudicandus, quia ſi vnum Primogenitum declaremus, alteri iniuria fiet, cùm in peiori conditione hic non ſit, quàm qui Primogenitus fuerit iudicatus: vndè declarando vnum ex ipſis Primogenitum, illum tanquam natum recipimus, altero reiecto tanquam non nato, cùm tamen magis, & minùs hic locum non habeant, neque enim magis, aut minùs conuenire poteſt vni *Nati* nomen,
5. quàm alteri, ſed æqualiter ambo aut pro natis, aut pro nõ natis acceptãdi: neq; enim inter ea, quæ ſuo modo non exiſtunt, vlla æquiparatio fieri poteſt: vnde cùm vterque à ventre exciſus ſit, non natus, non poſſunt circa natiuitatem inter ſe comparari, ita vt vnus magis quàm alter poſſit vſurpare ſibi *Nati* nomen.

Sed hæc difficultas facilè diluitur per ea, quæ copioſiſſimè adducit Alphonſ. à Carranza
6. *de Part. nat. & leg. cap. 6. ſect. 1. num. 12.* concludentiſſime probans fœtus ex Matris vtero exſectos non minùs, quam qui naturaliter naſcuntur, pro natis habendos.

Ergo ad principale dubium diſcutiendum à Tiraq. *in ſæpè cit. quæſt. 18. num. 4.* propoſitum accedere licet. Hic igitur ad rem nonnullas DD. opiniones pro eius reſolutione referens, quamcunque coniecturam, aut præſumptionem pro alterutro ex Gemellis huiuſmodi facientem omiſit, cùm de ea re nè verbum quidem faciat.

At mihi quidem non vndequaque inane videtur in hoc caſu quoque coniecturis, & præſumptionibus vti, ex quibus habeamus non qui prior natus ſit, cùm hic nulla præſumptio locum habeat; ſed qui primò naſci debuiſſet, ſi 7.
naturaliter nati fuiſſent: nam eædem coniecturæ ex quibus dictum eſt præſumi poſſe vnum in naſcendo alterum præueniſſe, quandò dubium in hoc interuenit, inſeruire nõ ab re poſſunt in hoc caſu ad determinandum, quiſnam ex illis prior naſci debuiſſet, quæ deſumi poſſunt, vt *ſuperiori quæſtione* dictum eſt, ex maiori 8.
viuacitate, fortitudine, & meliori corporis ſtructura vnius in comparatione ad alium, ex hac enim vna coniectura certo certius elicere quiſquis poſſet (vt concludentiſſimè quantum ego autumo probatum eſt) vnum altero debuiſſe priorem naſci, & ſic Primogenitum dici, & iura Primogenituræ conſequi.

Ac profectò in hac hæſitatione magni faciendum exiſtimauerim iudicium præuentionis vnius ad alterum in conceptione, atque inde deueniri poſſe ad determinandum quiſnam 9.
primò naſci debuiſſet, cùm idem, qui prior eſt in conceptione, prior ſit in natiuitate.

Cùm ergo ex coniectura maioris viuacitatis, & fortitudinis in aliis caſibus multùm operetur in ea re, quandò præuentio in naſcendo eſt dubia, non video quanam potiori ex cauſſa reiici in hoc caſu debeat tanquam nullius momenti, cùm maximè, ex accidenti factum ſit, vt ambo Gemelli ita in lucem prodierint, vt diſtingui non potuerit prior natus à poſteriori, quod non videretur debere illi præiudicare, qui ob maiorem fortitudinem ex naturæ præſcripto prior naſci debuerat, ſi naturaliter nati fuiſſent. Quamobrem non videretur in hoc caſu magis, quàm in aliis, vbi dubia eſt præuentio natiuitatis reiicienda prædicta coniectura deſumpta à maiori nati fortitudine.

Verum enimuerò dici poterat, non eſſe eundem caſum hunc cum illo, in quo dubitatur 10.
de præuentione in naſcendo; hic enim ſupponitur vtrumque Gemellum eodem momento ab vtero Matris fuiſſe exſectum; vel ſi non eodem momento, ſaltem ad nihil faceret, quòd per aliquod temporis ſpatium poſterior ab vtero eſſet extractus: quia hoc non ex Naturæ ordine factum eſſet, ſed ex Chirurgi fortè voluntate extrahentis primò vnum, quàm alterum: vnde illo caſu dubio ambo Ge- 11.
melli nati ſunt, in hoc neuter natus eſt, & ſic non erit vterque idem caſus: & ad irritandum quod dictum eſt de coniectura ex maiori fortitudine reſponderet fortè Tiraq. *loc. cit. q. 1.* 12.
n. 9. in determinando de Primogenito, inſpiciendam eſſe ſemper Natiuitatem, quæ non habet locum in hoc caſu, vnde neutrum præueniſſe alterum firmari poteſt: Sed ſi etiam exſecti à Matris vtero tanquam nati habendi, eadem in his procedere deberent, quæ in verè natis locum habent, & idem dubium, quod interuenit in dubio præuentionis in naſcendo in verè natis, diſcuti poſſet eodem modo in Gemellis exſectis.

PAVLI

PAVLI ZACCHIÆ
QVÆSTIONVM MEDICO-LEGALIVM,
LIBER DECIMVS:
HABENS
CONSILIA & RESPONSA
Ad prædictas Materias
MEDICO-LEGALES
pertinentia.

LIBER DECIMVS,

Habens Reſponſa, & Conſilia ad materias Medico-Legales pertinentia.

CONSILIVM PRIMVM.

ARGVMENTVM.

Agebatur coram Illuſtriſſimis & Reuerendiſſimis DD. Rotæ Auditoribus de canonizatione Beati Laurentij Iuſtiniani, ad cuius ſanctitatem magis magiſque probandam multa proponebantur opera miraculoſa, eius meritis, & inuocatione ſucceſſa: circa quorum tamen nonnulla dubitare contigit, an verè miraculoſa dici deberent, necne? Et nos ad inſtantias Religioſorum, qui huiuſmodi canonizationem promouebant, ſuper nonnullis pro veritate ſcripſimus. Inter hæc autem offerebatur primò puer quinquennis nomine Laurentius Maphæus, qui ſæuiſſima epilepſia, & Hydrocephalo per plures menſes moleſtatus, Beato Laurentio Iuſtiniano per Parentes ſuppliciter commendatus, illicò à voto emiſſo, meliùs habuit, & breuiſſimo Tridui ſpatio integram ſanitatem eſt conſecutus.

SVMMARIVM.

1 *Epilepſia eſt morbus Pueris familiaris.*
2 *Epilepſia quid ſit.*
3 *Hydrocephalus quid.*
4 *Hydrocephali duo præcipua genera.*
5 *Morbi à flatu excitati citò diſſoluuntur.*
6 *Epilepſia à flatibus ſecundùm Hippocratem.*
7 *Hydrocephali aquoſi quatuor ſpecies.*
8 *Hydrocephali interni non curantur, quod de tertia ſpecie verificatur.*
9 *Motus ab interioribus ad exteriora bonus, contrà vero, malus. Declara vt num.* 11.
10 *Sanationes, quæ ob aliquam criſim præcedentem referri poſſunt ad opus Naturæ, non Iudicandæ miraculoſæ, quantùm eſt ex hoc.*
12 *Epilepſia quam grauis morbus.*
13 *Symptomata nullam requirunt per ſe curationem.*
14 *Pueri ob nimiam frigiditatem, & humiditatem Cerebri Epilepſia tentantur.*
15 *Morbi ſanari non poſſunt, niſi eorum cauſſæ tollantur.*
16 *Epilepſia in Pueris ſanatur ob Ætatis mutationem.*

DVPLICI morbo laborabat puer hic, de quo agitur, Epilepſia nempè, & Hydrocephalo, licet vterque ad vnam tantùm originariam cauſſam referri poſſit, aut potuerit facili negotio alter alterius eſſe cauſſa, cùm facillimè ab Hydrocephalo potuerit habere dependentiam Epilepſia, vel vice verſa Hydrocephalus ab Epilepſia, vel à materia ipſam excitante: quomodocunque tandem tamen ſeſe res habuerit, caſus erat humana arte, aut naturæ ope omninò irreparabilis, quod vt probetur, & conſequenter conſtet, puerum hunc ex mero miraculo fuiſſe ſanatum, vtriuſque morbi natura non tam in abſtracto, & in vniuerſali, quàm in concreto, & in hoc particulari ſubiecto venit examinanda.

Antè tamen exiſtentiam vtriuſque morbi remanere oportet clariſſimè probatam, quod ex Teſtium depoſitionibus ad hoc examinatorum pleniſſimè habetur: nam de Epilepſia nullum intercedere poteſt dubium; ſatis enim apertè illam delineant prædicti Teſtes, quibus facilis cognitu, vt quibuſuis aliis perſonis eſſe ſolet, exiſtebat, cùm ſit morbus puerulis familiariſſimus, teſte Hippocr. *in lib. de morb.* 1.
ſacr. cæteriſque Medicinæ Doctoribus; nam idcircò puerilis vocatur, & cùm habeat ſigna patentiſſima nempe caſum ſubitaneum, raptum extrà mentem, membrorum contorſiones, ſpumam ab ore prodeuntem, & alia, quæ vel ipſis mulierculis ſunt notiſſima, quæ omnia ex vniuerſali conuulſione eueniunt, cùm Epilepſia nihil aliud ſit, quam vniuerſalis cor- 2.
poris conuulſio, vt docent Medici omnes. Galen. *lib.* 3. *de loc. aff. cap.* 7. Auic. *p.* 3. *tract.* 5. *cap.* 8. Mercurial. *lib.* 1. *de morb. Puer. cap.* 3. *&* *lib.* 1. *Pract. c.* 17.

De Hydrocephalo quoque ex eorundem teſtium

teſtium depoſitionibus patet; nam Decimus Octauus *ſuper* 61.*in ſumm.num.*1. per hæc verba deponit, *ſe gli gonſiò la teſta come vn pallone*, & Trigeſimus primus ſuper eodem *in ſumm.*
3. *num.eod. Eſſendogli gonfia la Teſta*, &c. At verò Hydrocephalus nihil aliud eſt, quàm Tumor totius capitis, qualem patiebatur hic puer. Mercurial.*lib.*1.*de morb puer. cap.*4. Marc.Aurelius Seuerin. [vir non vulgaris aut ſellulariæ, ſed reconditæ prorsùs doctrinæ, vt ſuis litterariis laboribus Reipublicæ Medicæ manifeſtum facit.] in recondito ſuo opere, *de recond. abſceſſ.nat. lib.* 4. *cap.* 9. §. 1. qui morbus etiam, vt ſuperior, eſt ipſis infantibus, ac puerulis familiaris. Mercurial.*ibid* M.Aurel.Seuer. *loco eodem*, in tantùm vt aliquando ipſis capita ad monſtroſam vſque magnitudinem augeſcant, quemadmodum videre eſt apud Hieronymum Montuum *in Pragmat. de infan. febr. inf.* & apud eundem Seuerinum eundem Montuum adducentem ibidem.

4. At verò cùm Hydrocephali duo præcipua genera aſſignentur iuxtà materiæ, ex qua generantur, diuerſitatem, periculo maximè differentia, exiſtente vno omninò lethali, altero verò periculo penè vacante, quorum ille Aquoſus dicitur, quòd ab aquoſo humore originem ducat, hic autem ventoſus, quòd ex ventoſitate gignatur, determinare neceſſe eſt, cuiuſnam generis hic, de quo agimus, exſtiterit. Ac certum quidem eſt, illum non fuiſſe ventoſum, quia
5. morbi à flatu excitati citò, ac facilè diſſoluuntur, Auerroës *lib.*3.*Collig.p.*41. Quod maximè locum habet in pueris, qui aut morbis ex ventoſitate nullo modo tentantur, aut certè facillimè, ac citiſſimè ab ipſis hi morbi ſuperantur, cùm non ſolùm flatus in ipſis generati tenues admodum ſint; & propterea facilè diſſipabiles, vt firmat etiam Mercurial.*loc ſup.cit.* ſed etiam ob vegetum calorem non ſunt perdurabiles. Quibus addendum, quòd hæc ſpecies Hydrocephali ventoſi rariſſimè obſeruatur, ob rationes, de quibus idem Mercurial.*ibid.* imò, vt docet Dan.Senn.*de infant.curat part.*2 *cap.*6. nunquam datur huiuſmodi tumor ſimpliciter ventoſus, cùm ſolus flatus per ſe ſine aquæ admixtione non videatur poſſe ſimilem tumorem excitare; ac etiamſi daretur huiuſmodi tumor ventoſus ſine aqua, celeri cum facilitate curaretur, vt practicantes omnes vnanimiter adnotarunt.

Vnde non valet obiectio, quæ fieri poſſet ex Hippocratis auctoritate *in lib.de flatib*, probãdo, quòd hic Hydrocephalus eſſet à flatibus ex eo quòd ſimul cum Epilepſia erat productus, cùm ex ea Hippocratis auctoritate pateat, Epi-
6. lepſiam à flatibus generari, vnde colligi poteſt, vtrumque morbum ab vna, eademq; cauſa, ac materia originem duxiſſe, & ſic nulla admiratio detinere nos debet, ſi tã citò hic morbus fuerit ſanatus. Sed hæc obiectio nihil officit, quia ſi verum fuiſſet, hunc Hydrocephalum fuiſſe ventoſum, cõſequens etiam fuiſſet, quòd ceſſante Epilepſiæ inſultu, ceſſaret etiam Hydrocephalus, ſed cùm etiam ceſſante Epilepſiæ inſultu, permaneret Hydrocephalus, ſignum erat manifeſtiſſimum, quòd materia Hydrocephali non eſſet ita reſolubilis, vt materia Epilepſiæ; licet à ratione abſonum non eſſet, quòd ab eodem ipſo aquoſo humore producente Hydrocephalum, eleuarentur flatus Epilepſiam excitantes, & ſic ſaluari poſſet Hippocratis auctoritas ſuperiùs adducta.

Cùm ergò conſtet iam, Hydrocephalum, quo affligebatur puer hic, fuiſſe aquoſum, adhuc reſtat videndum, cuius ſpeciei fuerit, cùm hu-
ius ipſius aquoſi Hydrocephali quatuor aſ- 7.
ſignentur ſpecies, iuxtà locorum differentiam, in quibus aqua morbum faciens, colligi ſolet; multùm enim & ad periculi magnitudinem, & ad ſanationis difficultatem facit loci conditio, in quo morbum faciens aqua reperitur. Prima igitur ſpecies eſt ea, in qua materia colligitur inter capitis cutem, & Pericranium, membranam nempe cranium conueſtientem. Secunda, in qua colligitur inter Pericranium, & Cranium. Tertia, in qua colligitur inter Cranium, & Meninges, membranas ſcilicet Cerebrum cooperientes, Duræ, ac Piæ matris nomine inſignitas. Quarta, in qua colligitur inter Meninges, & Cerebrum. Poſtrema verò hęc ſpecies, quia citiſſimè iugulat, ſæuiſſima ſymptomata excitando, nullam curationẽ admittit, neque idcircò vlla traditur ab Auctoribus eam curandi regula. Hoc Hydrocephalo non laboraſſe Puerum hunc ſatis liquet, ex temporis diuturnitate, qua morbo afflictus eſt, neque enim per octo menſes, ſed ne per totidem quidem dies abſque dubio vitam protrahere potuiſſet; verùm fuiſſe hunc Hydrocephalum tertiæ ſpeciei, eius ſcilicet, in qua humor aquoſus inter Cranium, & Meninges cõtinetur ex ſequentibus probatur. Et primò quia in morbi principio nulla ſigna eius morbi apparuerunt, niſi Epilepſia, quæ ab ea materia excitabatur, caput tamen nequaquam tumefactum eſt, niſi adaucta mirum in modum materia, quod non niſi poſt octo menſes contigit, atque in hoc Hydrocephalo ita euenire docent Auctores, quòd à principio nulla, aut ſatis modica capitis tumefactio appareat; ſed procedente tempore, & adaucto intrà Cranium humore, & ad externas partes regurgitante, tunc ab extra tumor apparere incipit, vt in caſu noſtro factum eſt, quemadmodum teſtantur verba illa Decimioctaui Teſtis *in ſumm.num.*1.*ibi. Queſto male gli continuò circa otto meſi, & poi ſe gli gonfiò la Teſta come vn pallone*, vbi per illas particulas, *Et poi*, denotare voluit ſucceſſiuum aduentum huius morbi ad extrà, qui antea ſolummodò in internis partibus vigebat.

Demonſtratur ſecundò, quòd hic Hydrocephalus fuerit internus, & tertiæ ſpeciei ex Medicorum prognoſtico, qui, vt deponunt Teſtes, vnanimiter iudicarunt, morbum hunc eſſe omninò incurabilem, ſed ad interitum termina-
turum; quod prognoſticum non niſi de hac 8.
tertia ſpecie verificatur, quæ interna eſt; nam aliæ duæ, quæ externæ ſunt, curantur aliquandò etiam cum facilitate, hæc verò abſolutè ab omnibus pro incurabili pronuntiatur. Galen.*in Introd cap.*18.Paul.*ſuæ Med.lib.*6.*cap.*3.Auic.1. 3.*tract.*3 *cap.*10. Leonell. *de morb.puer. cap.*14. Paræus *lib.*1 *ſuæ Chirurg.c.*1.Omnibon.Ferrar. *de arte meden. infant. lib.*3. *cap.*12. Hucher. *de Diæt.puer.cap.proprio.* Mercurial,*lib.*1. *de morb.*

puer.

puer.cap.4.Mercurius *in lib.cui titulus*, la Commare, *lib.* 3.*cap*.54. Foreſt.*lib* 3. *obſeruat*.5.*in ſchol.& lib*.8. *obſeru*. 29. *in ſchol. & alij omnes.* Inter quorum dicta ponderanda præcipuè ad hancremveniuntPauli verba,qui de eius morbi euentu ſic pronuntiat. His igitur, inquit, (nempe qui habent aquam intrà Cranium) ceu deſperatæ ſalutis, non eſt manus admouenda. & Auicenna, In cura huiuſmodi non eſt ingenium. & Paræus, Ex tumore intùs ſub Cranio contento neminem conualuiſſe vidi. Tandemque Omnibonus, Indicatio iſtius curationis ſuperat humani ingenij vires, & poteſtatem hominis.

His tamen non obſtantibus adhuc inſurgere poterat difficultas, nempè quòd etiam ſi tam periculoſus ſit hic Hydrocephalus, tamen in hoc caſu ope naturæ ſit ſanatus, cùm ipſa facti ſeries hoc manifeſtiſſimè patefaciat. Dicitur enim, quòd poſt nonnullos menſes Tumor ad extrà apparuit, ergo ſuppoſito quòd Hydrocephalus hic internus fuerit, eo quòd materia intrà Cranium contineretur, iam apparentia Tumoris ab extrà Naturæ virtutem oſtendit demandantis materiam morbificam ab interioribus ad exteriora, & volentis exonerare interiores partes tanquam nobiliores, vt poſſet morbum ſuperare; nam patet experientia, & ab Hippocr. *libro ſexto*
9. *Aphor*. 25. comprobatur, motum humorum ab interioribus ad exteriora ſemper bonum eſſe, contrà verò malum, fit enim, vt dixi, ab ipſa natura prædominante materiam morbificam, vnde cum pateat hoc fuiſſe opus naturæ, excluditur omninò miraculum, quia manifeſtum eſt, hunc Puerum ſanitatem recuperaſſe per Criſim, motum nempè naturæ propellentis materiam morbificam ab interioribus ad exteriora, ad locum quippe magis tutum, & minùs ipſi Naturæ incommodum, vindicando ſe à periculo, quod illi ex ea materia intùs permanente inſtabat. Aliàs autem dictum eſt *lib*.4.*har.Quaſt.tit*.1.*q*.8.*n*.13.
10. quòd ſanationes, quæ referri poſſunt ad opus Naturæ, vt maximè ſunt eæ, quæ cum Criſi fiunt, & præcipuè alicuius inſignis euacuationis, non ſunt exiſtimandæ de facili miraculoſæ, quamobrem neque hæc, quæ per criſim contigit miraculoſa cenſenda eſt.

11. Ad hanc difficultatem reſpondendum,quod tam experientia, quam Hippocratis auctoritas verificatur, vbi expulſio fiat à validitate Naturæ expellentis noxia, vel quando motus ille ab interioribus ad exteriora à Natura verè eſt, non à vi, & malitia morbi Naturam ſtimulantis & cogentis ad motum, vt quando fit à materiæ morbificæ multitudine, quæ ob ſui copiam tota in interioribus contineri non poteſt, & ob id ad exteriora redundat; nam tunc neque experientia reſpondet, neque Hippocratis dictum veritatem habet. Nec deſunt ſigna, ex quibus certo aſſequamur; quando nam motus à Natura ſit, quando autem à morbo, ſeu à multitudine materiæ morbificæ: quando enim motus à Natura eſt, ſubſequitur morbi, & ſymptomatum ab eo emanantium alleuatio, ex qua ipſa natura veluti reſurgens, aut illicò, aut non multò poſt priſtinum vigorem recuperat: quando verò motus ex vi morbi, aut ex materiæ multitudine oritur, & morbus inualeſcit, & ſymptomata adaugentur.Cùm ergò in caſu noſtro ex motu materiæ ad exteriora morbus non modò non ſit alleuatus, ſed imò ſymptomata ab eo emanantia adhuc perſeuerauerint, certè motus hic non fuit ex validitate Naturæ materiam morbificam prædominantis, ſed ex materiæ eiuſdē copia,& malitia,& ſic non fuit motus criticus, aut non fuit criſis bona,& ad ſalutem,ſed mala,& ad perniciem ex vi morbi, qui indies inualeſcebat,& maiores vires acquirebat. Quòd verò ita ſeſe res habuerit conſtat ex dictis Teſtium manifeſtiſſimè:nam decimus octauus ſuper 61.*& poi*,inquit,*ſe gli gonfiò la Teſta grandemente, che pareua vn pallone, cadendo dello ſeſſo male*, cui dicto conſonat depoſitio Teſtis 31. *ſuper eodem*. Et in hoc caſu habet locum Auicennæ dictum eo modo, quo à Mercuriali accipitur *lib*.1.*de morb.puer.cap* 4.nempe,quòd vbi materia ſit ab internis ad externa propulſa, res deſperata ſit, & ea de cauſſa nullam conſulit aggrediendam curationem; tametſi in rei veritate Auicenna contrarium omninò aſſerere videatur, quòd ſcilicet ſi ab externis communicetur ad interna res ſit deſperata, & hoc magis conſonum rationi eſt. Sed quomodocunque tandem Auicennæ dictum accipiatur, habet locum in caſu noſtro etiam in hoc poſteriori ſenſu, quia etiam poſtquam materia ad externa fuerat propulſa ad interna remeabat, quod demonſtratur ex eo, quia acceſſiones Epilepticas de nouo excitabat, quod certiſſimum ſignum erat aut materiam, vt dixi, refluere ab externis ad interna, aut intra craniū adhuc contineri, ſed ob ſui multitudinem totam recipi non poſſe, & idcircò ad exteriora refluere, vt in vtroque caſu militare debent abſque vlla hæſitantia Auctorum omnium dicta de ineuitabili periculo & omnimoda ſanationis repugnantia in via Naturæ huiuſmodi Hydrocephali.

Secundum morbum, quo detinebatur hic puer,Epilepſiam fuiſſe iam ex ſuperioribus patet, qui morbus adeo grauis, & pernecabilis eſt, vt idcircò ab Hippocrate *lib. 6. de morb. vulg.ſect*. 6.*tex*.7. per Antonomaſiam vocatus fuerit Morbus magnus, quemadmodum declarat Gal.*ibi in comm*.neque aliam ob cauſſam, niſi ob eius magnitudinem, dictus eſt communiter *morbus ſacer*, teſte Cæl. Aureliano *libro* 1. *Chron. capite* 4. & à Cornel. Celſ. *libro tertio ſuæ Med. cap*. 23. dictus eſt Morbus maior, & ob maximam nocendi vim vocatus eſt etiam morbus ſonticus, vt dixi alias *libro* 2. *quæſt. Medico Leg.Tit*.3.*q*.4.*num* 33. ex Plinio *lib*.36.*hiſtor Nat.cap*.19.exiſtente igitur morbo hoc tam graui,adhuc grauior in hoc Puero, & multò nocentior,imò grauiſſimus,& nocentiſſimus factus fuerat,atque id quidem ob capitis magnam, & inſuperabilem intemperantiam, ob materiæ peccantis copiam,ob partis patiētis debilitatem,quibus accedebat acceſſionum moleſtia, vehementia, & frequentia, quæ omnia morbum aliàs contumaciſſimum, rebellem, ac pernecabilem reddebant omninò & Naturæ,& Artis ope incurabilem. 12.

Neç quicquam de hac difficultate demit, ſi contendamus,fuiſſe Epilepſiam hanc morbum ex ſe, & ab interno Hydrocephalo independentem, aut contra maluerimus fuiſſe dependentem ab eodem Hydrocephalo, vtcunque enim ſeſe rem habuiſſe velimus,morbus erat curatu impoſſibilis,cum ſi Epilepſia ab Hydrocephalo dependebat, certum ſit,non potuiſſe curari, niſi anteà curaretur Hydrocephalus; ac Hydrocephalus ex iam adductis erat omnino incurabilis;ergò & ipſa Epilepſia,cùm eſſet ſymptoma ipſius Hydrocephali, erat incurabilis: ſymptomata enim curari,ac tolli non poſſunt,
13. niſi curato morbo, ex quo dependent,& idcircò ſymptomata nullam per ſe requirunt curationem,vt demonſtrat Gal.*lib.12.Method.med. cap.1.*& alibi, & cum eo omnes Medici,vbi de ſymptomatibus agunt. At verò ſi Epilepſia erat morbus ex ſe, & independens ab Hydrocephalo,iam neque ſic erat curabilis;primò ob ſui naturalem contumaciam, quam peculiariter in caſu noſtro atteſtabantur magni, ac frequétes inſultus,ac paroxyſmi, cùm prehenderent ſingulis binis hebdomadis, aut etiam frequentiùs,nempè in coniunctionibus,& oppoſitionibus luminarium,eorumque quadraturis (quod morbum iam in habitu factum oſtendit)vt deponunt Teſtes, & ſingulariter 18. *ſuper* 61.per hæc verba:*Cominciò à cadere di malcaduco,& queſto faceua ogni quattordici giorni,& qualche volta ogni ſette giorni*, & Trigeſimus primus ſuper eodem,*Detto male era ſolito venire ogni quattordici giorni, & qualche volta ogni ſette giorni.* Huiuſmodi ergo morbum & citò, & facillimè interficere maximè pueros teſtantur grauiſſimi Auctores. Paulus Æg. *lib.3.ſuæ Med.cap,*13 Raſis *lib.*1.*Continens tract.*13.*c.*1. Auic.1.3.*tract.*5.*cap* 8.

Secundò,hæc Epilepſia erat incurabilis ob inſignem diſcraſiam, ſeu intemperantiam cerebri frigidam, & humidam à natiuitate contractam, cum tam multa materiæ copia: cùm
14. enim ob huiuſmodi intemperiem pueri maximè Epilepſia tententur. Gal. *in lib. 6. Epidem. comm.6 tract.5.* Auic. *vbi ſupra*,iam non ſolum hæc non remiſerat, ſed maiorem in modum vigebat, inſuperque ab adſcititia intemperie, & accidentali fouebatur, alias etenim nequaquam conſueuerunt pueri tam copioſo humore aqueo ex ſui natura abundare, cùm multo calore ſint præditi, qui facilè excrementitios, & præcipuè tenuiores humores abſumere ſolet. Si ergò quandò Epilepſia ab hac naturali intemperie dependet, ac ſola eſt, nullo modo euincitur, ſed tantummodò aliquandò fortè fortuna mutatione ætatis, quæ temperiem mutat, ſuperatur, certè accidentali intemperie naturali adiuncta, erat omni ex parte in via Naturæ incurabilis.

Tertiò,hæc Epilepſia erat ex ſui natura incurabilis, quia erat confirmata, cum iam per octo menſes,& vltra Ægrotantem moleſtaſſet, & haberet inſultus,ac paroxyſmos fortes, frequentes,& terribiles,neque vllis remediis minima ſaltem ex parte ceſſiſſet. Pars etiam patiens debilis erat, atque omni calore deſtituta, & è contra multa excrementitia materia grauata,& obſeſſa;quòd ſi morbus hic eſt præ cæteris curatu difficilis in ipſo morbi principio, & huiuſmodi aggrauantibus conditionibus minimè aſſociatus, certè, cum iam eſt confirmatus, & tot conditiones concurrrunt, illum multò magis inſuperabilem reddentes, Natura iam omnimodè proſtrata, ex omnium Auctorum conſenſu concludendum, quòd neque ex Naturæ, neque ex Artis ope, & induſtria potuerit vllo modo ſanari.

Ex quibus videtur ſatis abundanter probatum, hos morbos, & de per ſe ſingulos, & multò magis ſimul iunctos in hoc Puero habuiſſe omnimodam ſanationis repugnantiam tam ex parte Naturæ,quàm ex parte ipſius Artis, quamobrem venit iam ad maiorem miraculi euidentiam probandam,ipſe modus ſanationis examinandus, cùm hic fuerit omninò præter,ac ſuprà Naturæ ipſius ordinem.In via enim Naturæ, aut etiam ſi Artis præſidiis curari morbus debeat, quæ ſemper ipſam Naturam æmulatur, curari non poteſt, niſi antea eius cauſæ tollantur,quod perſuaſiſſimum Me- 15.
dicis eſt,nec ratione, nec auctoritate eget, vt probetur, nam patet totam morbi curationem in cauſſæ ipſum morbum efficientis abolitione conſiſtere, Gal. *lib. 2. Aphor.* 22. & è contrà cauſſa manente manet & affectus, vt eſt notiſſimum. Cauſſæ ergo morborum, quibus Puer hic detinebatur,erant,non naturalis ſolùm,ſed & accidentalis etiam intemperies frigida, & humida ipſius capitis,& Cerebri cum materiæ frigidæ & humidæ copia tumorem Hydrocephalicum excitante,relinquo Capitis debilitatem, & alias nonnullas ad morbi procreationem concurrentes. Non poterat ergò ſanatio ſuccedere vigentibus,ac permanentibus adhuc prædictis ſingulis cauſſis in via Naturæ. At permanentia cauſſarum eſt manifeſta, quia quoad intemperiem naturalem non eſt dubium,cùm Puer hic eſſet quinquennis, ætatis nimirum,in qua maxime ea intemperies viget; ſunt enim huiuſmodi ætates humidiſſimæ, & tantò humidiores quantò teneriores, & caput habent valdè frigidum,& humidum,quæ omnia paſſim ratione, & auctoritate habentur, & maximè,cùm, vt dixi,non niſi ob eam temperiem facilè Epilepſia tententur.Quoad intemperiem accidentalem patet,eam adhuc viguiſſe ex perſeuerantia tam inſignis tumoris dependentis à materia frigida,& humida,qui non ſolùm non minuebatur,ſed indies augeſcebat, vt ex frequentia acceſſionum Epilepticarum probatur ; ex quibus etiam apparet materiæ morbificæ vtrumque morbum excitantis permanentia. Intemperies porrò naturalis tolli non poterat,niſi ætatis mutatione(licet neque hoc in noſtro Puero per ætatis mutationem tam de facili ſucceſſiſſet,cùm ea eſſet nimis excedens) hoc enim tempore Epilepſia ſolet in 16.
Pueris ſanari ob ipſius ætatis conuerſionem & mutationem temperiei naturalis, vt cum Hippocrate DD.omnes fatentur,præcipuè Paulus, Aëtius,Raſis,Auic.& alij locis ſuperiùs citatis. Vt igitur hæc cauſſa tolleretur, expectandum erat temporis beneficium, non enim tolli poterat,niſi aliquorum annorum circuitu, ſaltem biennij, non autem ſpatio paucorum dierum: de Naturæ ergo neceſſitate perſeuerante cauſſa

cauſſa in ſuo vigore, effectus ſequi debebat ipſi cauſſæ proportionatus, qui non alius expectari poterat, quàm deſtructio, & extinctio naturalis caloris,& Indiuidui interitus.

Cæteræ deinceps cauſſæ quatenùs fuiſſent aut Artis induſtria, aut Naturæ ope amouibiles,aliquam de ſe omninò ſignificationem dare debebant ,Natura enim non poterat, cùm iam proſtrata,ac viribus eſſet deſtituta,eas breui trium dierum ſpatio ſuperare, & caſu quo ſuperare potuiſſet, hoc non poterat ſuccedere, niſi per inſignem, ac patentem aliquam euacuationem,quia materiæ reſolutio fieri abſque dubio non poterat niſi à calorē valido, ac vegeto, qui omninò aberat; & dato etiam quod potuiſſet materiam morbum facientem inſenſibiliter reſoluere, quomodò fieri potuit hoc tam modico tempore laborante exiſtente tam languido, ac debili, & ab ipſius materiæ copia penitùs obruto? Addo quòd ad huiuſmodi reſolutionem ſubſecuta de neceſſitate eſſet Tumoris detumefactio,& ſymptomatum alleuatio, quorum nihil ſucceſſiſſe patet, ſed contrà nonniſi ab emiſſo voto illicò Tumorem detumefactum, & ſymptomata remiſſa fuiſſe.

Verum neque Artis miniſterio ſuccedere potuit cauſſarum eos morbos excitantiū amotio,quia præterquam quod medicamenta omnia adhibita ſuo fine fruſtrabantur, apparet clariſſimè iis attribui non poſſe ſanationem, cum executioni demandata fuerint iam multò ante tempore; quòd ſi quicquam profuiſſent, morbus poſt eorum vſum non eſſet adauctus, ſed remiſiſſet; at contra poſt eorum vſum tumor vlteriùs proceſſit, & morbi accidentia perſeuerarunt. Cùm ergò cauſſæ morbificæ adhuc vigerent,non potuit morbus ex Naturæ, aut Artis ope ſuperari, vndè reliquum eſt, ſanationem hanc fuiſſe merè miraculoſam, quod & reſpectu modi, vt dixi,patet, cùm nihil in ipſa ſanatione ſucceſſerit, quod aut Naturæ vigori, aut Artis præſidiis attribui poſſet.

CONSILIVM II.

ARGVMENTVM.

Religioſa octuagenaria, nomine ſoror Antonia, membrorum omnium ſtupore cum motus impotentia decem annorum ſpatio per repetitas vices conflictatā, Beato Laurentio Iuſtiniano ſe commendat,& eiuſdem Beati menſura corporis ſibi applicata,illicò integram conſequitur ſanitatem.

SVMMARIVM.

1 *Senes ex confirmatis,ac diuturnis morbis conualeſcere,contrà Naturæ ordinem eſt.*
2 *Morbi curari poſſunt vel coctione,vel reſolutione,vel diſcuſſione.*
3 *Senium,& Decrepitas,quæ ætas dicatur.*
4 *Vitia à Iuuentute in ſenectutem prouenientia non ſanantur, & multò minus quæ à ſenectute in Decrepitatem perueniunt.*
5 *Morbi à calidis humoribus procreati breues; à frigidis vero longi.*
6 *Senes frigidis morbis corripiuntur.*
7 *Decrepitis ſtupor membrorum familiaris.*
8 *Natura partis affecta reddit morbum magis incurabilem,ſi cum morbo conueniat,& debilis ſit.*
9 *Senes conflictātur morbis neruoſarum partium.*
10 *Increſcentes morbi qui in ſenibus.*

1. Contrà Naturæ ordinem vndequaque eſt, ſenes, & maximè Decrepitos ex diuturnis, & iam per plures annos confirmatis morbis,& præcipuè ſi eorum ætati ſint connaturales,reconualeſcere,cùm alia ex parte indies experiamur, ex Naturæ præſcripto fieri, vt potiùs ſemper in deterius labantur, eoſque ad mortem vſque comites habeant,eorum calore iam debili exiſtente,& indies etiam magis magiſque declinante, & eſt circa hoc omnibus Medicis acceptiſſima, & comprobata Hippocratis ſententia *libro 2. Aphor. 39.* dicentis, *Senes Iuuenibus ægrotant minùs; at qui ipſis morbi diuturni contingunt, eos ferè ad mortem comitari ſolent.* Vbi loci non abſolutè dixit,eos ad mortem comitari ſolent,ſed addidit particulam illam, *ferè*, quia quandocunque morbi à cauſſa calida dependeant,quales eſſe poſſunt in antecedenti ætate procreati, hi quidem poſſunt in ſenectute ſanari, quia contraria ipſius ætatis ſuperuenientis temperie ſanantur; ſed qui à frigidis, humidis, ac craſſis humoribus fiunt, & in ſenectute prehendunt, finiri per aliam ætatem non poſſunt, & ſic concomitantur homines vſque ad mortem, quare ſunt ex ſua natura omninò incurabiles, vt ex Galen, *comm. 5. in 6. de morb. vulgar. tex. 6.* proſequitur Mercurial. *in cit. Aphor. 39 lib. 2.* quam ſententiam confirmant Thadd. Florent. Hollerius, & Heurnius *in comment. eiuſdem Aphor.* Et ratio eſt apud omnes eadem ex natura rei deſumpta, quia cùm curari poſſint morbi vel coctione, vel reſolutione, vel diſcuſſione, calor,qui in ſenibus quotidie imminuitur,inſufficiens eſt ad eos vllo ex prædictis modis euincendos, quare remanent omninò incurabiles Philotheus *cit. lib. 2. Aphor. eodem* Hollerius, & Heurnius *ibid.* Facto hoc fundamento, iam inde de neceſſitate ſequitur, Monialem hanc, de qua agitur, cùm eſſet octuagenaria, vel paulò minor, morbo diuturniſſimo, ac ex ſui natura frigido & contumaci, ac neruorum genus occupante detenta, & qui iam inde à principio ſui inſultus nullis ceſſerat remediis, non fuiſſe ope Naturæ ſanatum, nec potuiſſe ex eius virtute ſanari, ſed ſanatum fuiſſe ope, 2.

& virtute diuina; quod vt concludentiſſimè probetur, examinandæ veniunt conditiones omnes concurrentes in hoc miraculoſo opere, quæ licet plures exiſtant, præcipuæ tamen ſunt Qualitas, & Natura ipſius morbi, ætas ægrotantis, eiuſdem morbi diuturnitas, & pertinacia, & repugnantia ſanationis: Quoad ætatem namque apertiſſimè patet, Monialem hanc cùm primum à morbo affligi cæpit, iam præcipitatæ, ac decrepitæ penè ſenectutis fuiſſe, erat enim tunc paulò infrà ſeptuageſimum annum, quæ ætas propriè ſenium, aut

3. Decrepitas dicitur tam à Iuriſconſultis, quàm à Medicis, quorum omnium auctoritates congeſſi *libro* 1. *Quæſt. Medico-Legalium Tit.* 1. *quæſt. vlt. num.* 14. *& ſeqq.* vbi etiam maturiùs, hoc eſt in 65. anno homines dici Decrepitos ex communi Medicorum ſententia, demonſtraui; quod maximè ad hunc effectum procedit, quia in pluribus calor hoc tempore eſt in vltimo ſuo decremento. At cùm hæc Religioſa à morbo curata eſt, agebat iam octuageſimum annum, de qua ætate nullus eſt qui dubitet, quòd multò magis verificetur, calorem eſſe in vltima declinatione, & ea de cauſſa hoc vlteriori probatione non eget. Cauſſa igitur, ex qua reſultat repugnantia ſanationis diuturnorum morborum in ſenibus, multò magis militat in decrepitis; nam ſi vitia ipſa, quæ à Iu-

4. uentute in ſenectutem proueniunt, nunquam ex toto ſanari poſſunt. Corn. Cel. *ſua Med. libro* 2. *capite* 7. certum eſt, quòd vitia, quæ à ſenectute proueniunt in Decrepitatem in via Naturæ non erunt vllo modo amouibilia, vnde incurata ea remanere ex neceſſitate Naturæ contingit.

De Diuturnitate porrò huius morbi non poteſt dubitari, neque alia probatione ad hoc egemus, niſi Teſtium depoſitione, ex qua apparet, illum per decem annos perduraſſe, nam ægra, vt dictũ eſt, erat quaſi ſeptuagenaria cùm morbo affligi cæpit, octuagenaria verò, aut paulò minor, cùm à morbo fuit liberata; quæ omnia habentur ex ipſius quoque ſororis Antoniæ depoſitione *ſuper* 61. *in ſumm. numero* 2. *ibi. Io, per lo ſpatio di diece anni, & piu hò patito*, &c. Et Teſtis ſexageſimus ſuper eodem ibidem. *Et detta infermita le durò piu anni, & circa à diece anni*; quin etiam alij Teſtes concordant de morbi diuturnitate, ita vt nullum circa eius rei veritatem reliquum eſſe poſſit dubium.

Præterea qualitas morbi, nempè quod eſſet ex ſua natura frigidus (hæc enim multùm operatur ad demonſtrandam ſanationis repugnantiam) probatur ex ipſius morbi natura, de qua infrà: probatur inſuper ex eius dura-

5. tione, quia ſicuti morbi à calidis humoribus progeniti, non ſunt diuturni, ſic ij, qui à frigidis dependent humoribus maximè diuturni ſunt, & nonniſi ab humoribus eius qualitatis fieri poſſunt, Gal. *in comm. lib* 2. *Aphor.* 39. *iam cit.* quod & pluribus confirmat Taddeus *ibi-*

6. *dem.* Probatur etiam ex ætate Patientis, quia ſenes morbis frigidis corripiuntur, vt patet experientia, & docet Gal. ad Hippocr. mentem *in libell. cui tit. breuis denot. &c.* Et licet Auerr. *lib.* 3. *Colleg. cap.* 31. contendat ſtuporem poſſe eſſe à cauſſa calida, hoc, præterquam quod poſſet habere locum in Iuuenibus tantùm, & ætate conſiſtentibus, & hoc etiam de rarò, vel ipſo Auerroë teſtante, in omnibus tamen ſecundùm plurimum, & in ſenibus ſemper falſiſſimum eſt: nam ipſe Gal *lib.* 2. *de loc. aff. cap.* 2. non ſolùm apertiſſimè faſſus eſt, ſtuporem eſſe morbum frigidum, ſed addidit quoque, eſſe inſignem partium refrigerationem, cui conſentiunt Auic. 2. 3. *cap.* 13 Gordon. *lib.* 2. *Lily c.* 17. Valleſc. de Tar. *lib.* 1. *Philonij cap.* 6. Mercurial. *lib.* 1. *Pract. cap.* 23. & alij omnes.

Sed quicquid ſit de Auctorum opinione circà illud dubium, An ſtupor eſſe poſſit à cauſſa calida, certum eſt in noſtro caſu, eum fuiſſe à cauſſa frigida, cùm eſſet ſtupor quidam vniuerſalis, vel potiùs ſemiparalyſis quædam cum impotentia ad motum, vt ex ipſius ſororis Antoniæ depoſitione ſatis liquet, deponit enim per hæc verba. *Io per lo ſpatio di diece anni, & piu, hò patito vno aſſideramento per tutta la vita*, qua voce, *aſſideramento* (quæ dormitationem, ſiderationem, ſeu ſtuporem importat) declarat formam, & naturam morbi, quo detinebatur; in eo namque vel ex ſpirituum inopia, vel ex impedimento tranſitus eorum per neruos, occupantur affectæ partes dormitatione quadam, ac ſtupore, qualis fit cum diu ſuper aliquod membrum innitimur, vel vnum alteri ſuperponimus. Et licet ipſa ſoror Antonia deponat, quòd curata à Medico fuerit tanquam ſciatica affecta (tametſi etiam ſciatica non minùs quàm hic idem morbus in hac Religioſa fuiſſet incurabilis (certè non ſciatica, ſed ſtupore, vt diximus, laborabat; nam ſciatica partem determinatam ſemper detinet, ſtupor verò aliquandò totum corpus detinere poteſt, vt in caſu noſtro. In ſciatica porrò maior eſt dolor, quàm ſideratio partis, in ſtupore contrà, ſideratio enim membri eſt magis conſpicua, magiſque affligit, quàm dolor, vt in caſu noſtro.

Præterea ſciatica neque ſenſum, neque motum primò, ac per ſe, & principaliter lædit, ſtupor contrà aut alterutrum, aut vtrumque vt in hac Religioſa; aliàs enim, cum mitior eſt, ſenſum tantùm diminuit, aut obtundit, cum verò maior eſt effectus, & ſenſum lædit, & motum. Ac denique ſciatica non eſt adeò familiaris ſenibus, ſtupor verò maximè fami- 7.
liaris, ita vt Auerroës *lib.* 3. *Collig. cap.* 31. dixerit, decrepitos ſemper ſtupore laborare, nec ſine ratione euidenti, nam quemadmodum ſenes omnes reliquos omnes, ac ſingulos ſenſus debiles, atque obtuſos ſortiuntur, ſic etiam ſenſum tactus habent obtuſum, ac debilem, hoc autem fit in ſtupore, aut ſaltem ſtupor affectus eſt ſenſus tactus debilitati proximus, ſed & Gal. *lib.* 2. *de Temperam. c.* 2. ſtuporem inter morbos ſenibus maximè familiares connumerauit. Quibus addendum, quòd ſciatica eſt morbus articulorum, ſtupor autem eſt partium neruoſarum, quod nemo inficiatur, & patet ex functionibus, quas oblædit, nempè ſenſum, & motum, quorum vtrumque ad neruorum pertinet genus, quod in hoc caſu non oſcitanter prætereundum; quippe cùm natura 8.
partis affectæ morbũ reddat magis incurabilẽ,

quandò

quandò ſcilicet conuenit temperatura cum intemperie faciente morbum ; & quandò debilis eſt, quorum etiam vtrumque militabat in noſtro caſu, quia cùm morbus eſſet frigidus obſidebat partes omnium frigidiſſimas ; hoc eſt neruos , qui etiam ſunt in ſenibus in extremo debilitatis, vnde ea de cauſſa huiuſmodi partes ſunt in iiſdem ſenibus morbis inſigniter ob-
9. noxiæ, quamobrem Apoplexiam , Paralyſim, Tremorem , Conuulſionem, & Stuporem ſæpiſſimè incurrunt, teſte Galeno vbi ſuprà, qui omnes ſunt morbi ad neruos pertinentes , & qui ob eandem partium debilitatem in ipſis non ſolum ſanabiles non ſunt, ſed procedente ætate ſemper deteriores, & inſanabiliores fiũt, atque idcircò increſcentes dicuntur , ex eo, quòd vires acquirunt eundo, increſcente indies eorum cauſſa, vt proſequitur Io.Heurnius *lib.2. Aphor. in commen. iam cit.* & notauit Rota *in Meleuitana Antianitatis, Dec. 1643. coram Veroſpio n.8.* vnde prudenter Oribaſius *cit. lib.2. Aphor. 45.* dicebat , huiuſmodi morbos in ſenibus vocari Conuiuas , qui cum ipſis commoriuntur.

10. Denique pertinacia morbi , & repugnantia ſanationis probatur ex eo , quòd remedia in morbi principio adhibita; atque illa quidẽ validiora, & quandò morbus adhuc debilis erat, atque Ægra adhuc viribus conſtabat , nullo modo contulerant , vt ex teſtium depoſitione liquet, nam quinquageſimus octauus ſuper 61. *in ſumm. n.2.* per hæc verba deponit, & eſt ipſamet infirma. *Ne primi principij io fui medicata , &c. dalle quali medicine non riceuei beneficio alcuno.* Sed hoc multò magis confirmat ipſa facti ſeries, cùm morbus tranſactis iam decem annis non ſolùm nihil diminutus eſſet, ſed adhuc in ſuo vigore perſiſteret, quo longo annorum ſpatio nulla deinceps medicamenta ſunt adhibita, vt ipſamet ſoror Antonia fatetur ibi. *Stando che non mi ſon ſeruita di medicine , ſenon nelli primi principij.* Cùm igitur Ægrotante iam in extrema decrepitate exiſtente, morbo iam in habitu permanente , viribus iam languidis, & effætis abſque vllo Artis præſidio hæc ſanatio tam promptè, ac celeriter contigerit ad ſolam beati Laurentij inuocationem, & menſuræ eius corporis ſimplicem applicationem, certè eam non niſi ex diuina virtute meritis ſerui Dei ſucceſſam omninò concludendum. Quod ego miraculum tanti fecerim , vt non in poſtremo miraculorum gradu reponendum exiſtimem. Excedit enim naturæ potentiam, quantum ad id, in quo miraculum factum: nam aliàs potuiſſet quidem Deus in ſubiecto magis vegeto, & calore naturali adhuc non deſtituto per ipſummet calorem ſua potentia operantem, aut acutum morbum illicò fugare, & tunc quidem miraculum eſſet in infimo gradu reponendum, ſed in ſubiecto, in quo calor iam penè euanuerat, oportuit Deum abſque caloris ope ægram ad ſenſuum vigorem reſtituere, quod penè eſt, mortuum ad vitam reuocare; Itaque iuxta doctrinam D.Thom. 1. *ſumm. quæſt.105. art.8.* hoc erit potiùs in ſecundo ordine miraculorum reponendum.

CONSILIVM III.

ARGVMENTVM.

Monialis quædam ſoror Lucia nuncupata brachiorum Arthritide opprimebatur, quæ illi eorum , manuumque operam omninò impediebat , iamque per duos annos in eo morbo perſeuerauerat incurata, tophoſq; in articulis contraxerat. Mox B. Laurentij Iuſtiniani deuotione allecta ad ipſius altare accedens , ac ſe illi pro ſalute recuperanda humiliter commendans, inde recedens dicto citius motum, ac priſtinum membrorum vigorem recuperat, ac ſana deinceps viuit.

SVMMARIVM.

1 *Arthritis confirmata, & quæ Tophos contraxerit, eſt in via Naturæ omninò incurabilis.*

2 *Tophi in Arthritide generati demonſtrant morbum incurabilem, & n.4.*

3 *Senilis, aut decrepita ætas ex Articulorum morbis nunquam conualeſcit.*

5 *Articuli vbi Tophis occupantur non poſſunt ad priſtinum ſtatum humana arte redire , ſed diuina ope tantum.*

6 *Sanationes miraculoſæ debent fieri in inſtanti, & eſſe perfectæ.*

TAm conſpicua eſt ſanationis repugnantia vna ex parte in hac Religioſa reſpectu Naturæ, & Artis, ac tã patens alia ex parte ipſa ſanatio, tamq; extrà omnem ſpem ſubſecuta, vt de miraculo dubitandi nullus remanere poſſit locus. Et quoad ſanationis impoſſibilitatẽ reſpectu Naturæ, & Artis in caſu, qui nobis offertur, nulla præſumptio adeſſe poteſt, quòd ipſa natura ex ſe, aut Artis præſidiis adiuta , quicquam in hac ſanatione ſit machinata; cùm hæc enim Monialis laboraret Arthritide iam confirmata , & quæ Tophos contraxerat , notum eſt , eam laboraſſe morbo penitùs incurabili.
Obſidebat verò hæc Arthritis, vt ex depoſitio- 1.
ne teſtium liquet, vtrumque cubitum, vbi Tophos, vel callos, vel nodos, vt dicunt, ex vetuſtate contraxerat, *in ſumm. num.2.* cum his autem iungebantur perpetui dolores , & eorundem brachiorum extenuatio ; vt in ſimilibus doloribus euenire, cum Auic.22.3. *tract.2. c.5.* teſtantur Auctores quicunque de eo morbo verba facientes.

Ex quibus apertiſſimè conſtat , morbum hunc fuiſſe confirmatum , cùm iam per duos annos ægram detinuiſſet, vt ipſamet Teſtis 16. ſuper 61. deponit *in ſumm. n.2. & confirmat. 17.* ſuper eodem ibidem, & partes affectæ præ longitudine morbi eſſent extenuatæ, & Tophos, ſeu callos contraxiſſent , vt euidentiſſime probatur

batur per teſtes omnes ad hoc examinatos: nam ipſa ſoror Lucia ad 61. ibidem ita deponit. *Et Haueua le gomme condurezze nelli gomiti, cioè due gomme per gomito*, & 17. ſuper eodem: *Haueua tutta duele braccia inarcate per le doglie con due gomme per gomito.* Et 25. ſuper eodem: *Haueua le braccia piene di gomme, ſi come jo ſteſſo le ho vedute.* Vocant autem omnes hi teſtes callos illos, ſeu Tophos, vel nodos Articulorum, *le gomme*, quia apparent in Articulis nodoſis ex podagra factis tumores quidam, veluti gummata, quæ cum apparent, demonſtrant iam morbum eſſe omni-
2. nò confirmatum, & inſanabilem, & de quo illud Ouidij iactatur ſæpiſſimè.

Soluere nodoſam neſcit Medicina Podagram. Morbo prætereà ex ſua natura contumaci, & prorsùs inſanabili accedebat ætas ſenilis, imò decrepita: agebat enim tunc hæc Monialis, vt ex proceſſu conſtat *in ſumm. n.* 2. annum quin-
3. tum ſuprà ſexageſimum, quæ Ætas eius conditionis eſt, vt à morbis hiſce affl.cta, nunquam ad ſanitatem redeat. Facit Hippocrat. cuius verba infra referam, & Galen. *lib.* 3. *de ſan.tuen. cap.* 8. *& comm.* 2. *Aphor.* 40. à qua opinione nullus omninò Doctorum eſt, qui diſſentiat; Et ratio in promptu eſt, à quotidiana experientia confirmata, quia cùm hic morbus in ſenibus dependentiam habeat à materia frigida, & cruda, ſitque profundata in parte ex natura ſua frigida, & omni calore deſtituta, nempè in Articulis, iam manifeſtum eſt, quòd deficiente etiam calore in toto, & in dies debiliore euadente, vt in ſenio fit, in quo calor ſenſibiliter, & euidenter declinat, nulla omnino ſperari poteſt ex Naturæ ope morbi ſolutio, ſed timendum potius in dies eius incrementum, & maior expectanda acceſſionum frequentia, augeſcente indies tam materiali, quàm agente cauſſa, ac vtrâque morbum manifeſtiſſimè fouente.

Quæ quemadmodum veritatem habent in ſimplici Arthritide ſenes exercente, ſic multò patentiorem, & magis irrefragabilem habent
4. veritatem, vbi Tophi, ſeu calli in Articulis fuerint generati, vt in caſu noſtro; tunc enim hos morbos omninò eſſe inſanabiles notum vel rudiuſculis Barbitonſoribus eſt, & ab Hipp. *lib.* 2. *Prædict. num.* 15. quaſi per definitiuam quandam ſententiam pronuntiatum, eſſe humana arte incurabiles, per hæc verba. *Quicunque aut ſenes ſunt, aut circà Articulos callos Tophaceos concretos habent; aut ærumnosè viuunt, ac ſiccam aluum habent, hi omnes ſani fieri non poſſunt humana arte, quantùm ego noui:* In quibus verbis notandum Hippocratem diuiſiuè loqui de ſenibus, & Tophos habentibus, iſtaque tantò magis ſententia erit vera in his qui & ſenes ſunt, atque inſimul Tophos in Articulis habent, & huic ſententiæ adſtipulantur DD. omnes, quorum omnium inſtar ſit vnus Gal. *lib.* 10. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 2. qui hæc quæ ſequuntur de ea re pronuntiauit. *Et poſtquam fuerint producti (Tophi) ne ſperaueris ad priſtinam conſtitutionem exactè redire articulum poſſe.* Accedant etiam Celſi verba *lib.* 2. *ſuæ Med. cap.* 7. *Articuli verò, inquit, qui ſic dolent, vt ſuper eos ex callo quædam tubercula innata ſint, nunquã liberantur; quæque eorum vitia vel in ſenectute cæperunt, vel ab adoleſcentia in ſenectutem peruenerunt, vt aliquandò leniri poſſunt, ſic nunquam ex toto ſiniuntur*, quæ conditiones ab his Medicæ Artis Proceribus enarratæ cùm maximè adeſſent in hac Moniali, certè nullatenùs hæſitandum eſt, ſed omninò confitendum, eum morbum fuiſſe in illa omninò tam à Natura, quàm ab Arte incurabilem.

Nec quicquam facit, quod Auctores omnes tam Græci, Latini, quàm etiam Arabes, tam recentiores, inquam, quàm vetuſtiores plura præſcribant ad Tophos in Articulis diſſoluendos, & præcipuè Gal. 10. *de ſimpl. Med fac.* Alexand. Trall. *lib.* 11. *cap.* 1. Paul. *lib.* 3 *cap.* 78. Aët, *ſerm.* 12. *cap.* 43. Cel. *lib.* 5. *cap.* 18. Auic. 22. 3. *tr.* 2. *cap.* 10. Mercurial. *lib* 4. *Pract. cap.* 1. Mercator *lib.* 4. *de Intern. morb. cur. cap.* 18. & alij, & quod multi profiteantur, ſe huiuſmodi Tophos ſanare poſſe, vt cum effectu nonnulli ſanati ſunt: & habes peculiariter exemplum vnum, aut alterum apud Schench. *lib.* 5. *Obſ Tit. de Arthritid.* quia præterquam quod notiſſimum eſt vt plurimum in nodoſa Arthritide curanda, nè ſemper dicam, Medicos ſuo fine fruſtrari, ſanè ſi qui curatus vnquam eſt, nonniſi multis adhibitis medicamentis, & diuturniſſima patientia id obtinuit, vt dolores tolerabiliores eſſent, & motus Articulorum eſſent aliquantò faciliores; at quòd abſque medicamentis, quòd tam ſubitò, quòd tam fæliciter in ſubiecto decrepito Articuli iam Tophis impediti in ſuum priſtinum ſtatum, & vigorem redire vnquam potuerint, nemo vnquam factibile naturaliter concedet, & negatum id aperta fronte eſt ab ipſo Galen *loco ſupra cit. de comp Med ſl.* Imò, hi ipſi, qui vtcunque curati ſunt, ætate adhuc erant vegeta, & vires in illis conueniens robur obtinebant, & multis medicamentis, atque opera Chirurgica, aliiſque Artis præſidiis alleuiati ſunt quidem, non tamen ex toto ſanati, ſed Decrepitum in inſtanti ad ſanitatem redire, Tophis diſſolutis, & Articulis ad ſuam agilitatem de repente reuocatis, à ſæculo non eſt 5.
auditum, & omninò miraculoſum eſt.

Cùm igitur ſatis conſtet de impotentia tam Naturæ, quàm Artis ad hunc morbum in hoc ſubiecto curandum, reſtat vt eius ſanatio ad Dei potentiam referatur, per quam B. Laurentij Iuſtiniani meritis, ad eiuſque inuocationem, Natura repugnante, ſoror Lucia integram ſanitatem recuperauit. De modo autem ſanationis non eſt, quod aliquid dicamus; eſt enim per ſemetipſum adeò patens, & euidens, cùm ſanatio ſucceſſerit ſubito, & in inſtanti, & fuerit perfectiſſima, vt nulla vlteriori probatione indigeat. Requiri autem ad miraculi euidentiam, 6.
vt ſanationes ſubitò contingant, & ſint perfectæ dixi aliàs *lib.* 4. *Quæſt. Medico-Leg. Tit.* 1. *q.* 8. *n.* 7. quod maximè habet locum, vbi aliàs humores non ſint ſua natura de facili reſolubiles, aut cauſſa morbum faciens non ſit vllo modo, aut ſaltem nonniſi longo tempore amouibilis, vt erant Tophi in caſu noſtro, qui dato quòd aliquo modo reſolui, aut diſcuti potuiſſent, hoc erat impoſſibile, quòd fieret in inſtanti, vt eſt notiſſimum.

CON

CONSILIVM IV.

ARGVMENTVM.

Dominicus Maphæus patria Veronenſis febre laborabat, & Tetano, fueratque iis morbis ex improuiſo correptus; perſeuerauerat autem in ea afflictione per viginti dies, atque in extremo iam vitæ periculo verſabatur, cum ſe B. Laurentio Iuſtiniano commendans, illicò à febre, & à doloribus omninò liber euaſit.

SVMMARIVM.

1 *Non omnia miracula tranſcendunt ſimpliciter Naturæ potentiam.*
2 *Triplex miraculorum gradus.*
3 *Miracula omnia habent aliquid, quod admirationem excitat.*
4 *Miracula quomodò aliquandò etiam ex Naturæ virtute contingere videantur.*
5 *Sanatio miraculoſa in inſtanti fit; & abſque vlla Naturæ operatione,*
6 *Miraculoſæ ſanationes circa morbos difficiles contingunt.*
7 *Miraculum eſt Opus arduum.*
8 *Tetanus conuulſionis ſpecies.*
9 *Tetanus morbus eſt grauis, & exitialis.*
10 *Tetanus à cauſſis frigidis generatur.*
11 *Tetanus tertia, aut quinta, aut ſeptima, aut decimaquarta occidit.*
12 *Conuulſio inſanabilis, atque mortifera eſt, cuius exolutio cita non eſt.*
13 *Conuulſio quibus modis naturaliter ſanetur.*
14 *Febris conuulſioni remedio eſt.*
15 *Febris quas conditiones habere debeat, vt conuulſionem ſedet.*
16 *Conuulſio in febre contingens pernicioſa.*

1. NOn omnia miracula tranſcendere Naturæ potentiam ſimpliciter, notiſſimum eſt, cùm aliqua excedant tantùm ſecundùm quid, veluti illa ſunt, quæ excedunt non quantùm ad id, quod fit, ſed quantum ad id, in quo fit, & quod excedit quoad modum, & ordi-
2. nem faciendi iuxta doctrinam D. Thomæ 1. *par. ſumm. quæſt.* 105. *art. vlt.* & ea de cauſſa triplex aſſignatur miraculorum gradus ab eodem D. Thoma ibid. Euenit ergò interdum, quòd ea miracula, quæ Naturæ vires tranſcendunt tantùm quoad operandi modum, & in infimo miraculorum gradu à D. Thoma reponuntur, præ aliis dubitationem excitent, nec tam manifeſtè pro miraculoſis operibus ſe prodant ex eo quod non videantur aliquandò à con-
3. ſueto Naturæ ipſius operandi modo recedere, cùm tamen miracula oporteat ſemper peculiare aliquid habere, quod admirationem ex hoc excitet, quod recedat ab eo modo operandi ipſius Naturæ, & ſupponat excluſionem cauſſarum naturalium omnium, ac ſingularum, includatque ſupernaturalium operationem, ex qua admiratio excitatur, & cuius reſpectu miracula vocantur, vt latiùs dixi *lib.* 4. *Quæſt. Medico-Leg. Tit.* 1. *quæſt.* 1.

In nullo vero miraculorum genere maior inſurgere conſueuit difficultas, quàm in eis, quæ circà morborum ſanationes contingunt, 4.
circà quas aliquandò ex ſola ipſius Naturæ virtute miracula videntur contingere, vt protritum apud Medicos eſt, licet hæc nunquam verè miracula exiſtant, neque cauſſam ſupernaturalem opificem habeant, ſed ſimpliciter, ac merè ab ipſa Naturæ potentia dependentiam habeant; & tamen hi ipſi effectus maiorem interdum nobis admirationem excitant, quàm alia nonnulla, quæ vere miraculoſa ſunt circà morborum ſanationes contingentia, cuius rei non alia aſſignari poteſt cauſſa, quòd illa vt de raro, & præter omnem expectationem contingentia ad Naturæ opus referri poſſe nequaquam videantur, hæc autem contrà ad Naturæ operationem facilè referantur, & tamen aliquid ſemper peculiare habent, quod efficientiam cauſſæ ſupernaturalis his non obſtantibus commonſtrat. Præcipuè verò modus ſanationis à Naturæ lege omninò remotus, illam manifeſtè miraculoſam declarat, vt cum maxime ſanatio in inſtanti ſuccedit. Rota 5.
in Relat. Canoniz. S. Andreæ Corſini *mirac.* 1. & fit abſque vlla ſenſibili Naturæ operatione; licet aliquandò non repugnet, ſanationem ex miraculo contingere, & tamen interuenire ſenſibilem Naturæ operationem obedientis ad Dei nutum, vt in illuminatione cæcitatis Tobiæ, de qua *cap.* 11. dicitur, *& capit albugo ex oculis eius quaſi membrana Oui egredi.* Sed hæc ipſa miracula non deficiunt à nonnullis aliis conditionibus requiſitis in opere, quod miraculoſum verè ſit. Aliarum porrò ſupernaturalium curationum exemplum eſſe poteſt febris valida, ac magna illico expulſa, nulla Criſi, nec in tempore, quo naturaliter ſuccedere poterat, ſuccedente. Sanationes ergò omnes miraculoſæ (vt ex iis, quæ in ſacris Litteris enarrantur, euidenter apparet) has conditiones ſortiuntur, vt ſubitò, in inſtanti, illicò ad Dei, & Chriſti Domini, eiuſque ſeruorum nutum factæ ſint, & nulli ſucceſſerint Naturæ motus, quæ eam cooperantem commonſtrarent, Natura enim ſemper ſui motus aliquam ſignificationem præbet, neque operatur in inſtanti. Rota *in relat. B. Magdalenæ de Pazzis Mirac.* 3. *poſt mortem.* §. 4.

His non abſimilis eſt caſus nobis oblatus, qui à miraculoſa operis conditione nulla ex parte deficere videtur: Maphæus enim hic laborabat morbo magno, difficili, & exitiali, vt videbimus: miraculoſæ autem curationes circà huiuſmodi tantùm morbos, non verò circà 6.
alios contingunt, qui nimirum vel moleſtiſſimi ſint, quod intolerabiles dolores, ac crucia-

tus

tus excitent;qui noxij,quod membrorum motum, & actionem maximè neceſſariorum impediant, vel qui tandem exitiales ſint, quòd homines manifeſto, ac certiſſimo vitæ periculo exponant, ſed tamen omnes ſumma cum difficultate curabiles, aut omninò ex ope Naturæ,vel Artis incurabiles exiſtant,vt percurrebam aliàs *cit. lib* 4. *Quæſt. Medico-Leg. q.*8. *num.*4.*& ſeq.*quia cum miraculum ſit opus ar-
7. duum, D.Thom. *vbi ſuprà art* 7.*ad* 2.non poteſt conſiſtere circa leuiores effectus, ſed circa grauiores, & cum his ſemper adeſſe debet ſanationis repugnantia aut ſimpliciter, aut ſaltem ſecundum quid tam ex parte Naturæ, quàm etiam Artis. Sed cum hoc, quod morbus hic, quo hic Æger detinebatur, habebat ſupradictas omnes, ac ſingulas conditiones, eius curatio contigit in inſtanti, vt ipſemet Maphæus deponit *ſupra* 61. *in ſumm num.* 2. ſucceſſitque nullo ſecuto Naturæ motu, quod ex facto ipſo euidenter colligitur.

8. Et quoad morbum,Maphæus laborabat ea ſpaſmi, vel conuulſionis ſpecie, quam Tetanum vocant Græci, Latini vero generico no-
9. mine diſtentionem, Celſus autem Rigorem, qui morbus & grauis, & difficilis,ac moleſtiſſimus,& exitialis eſt,non ſolùm quia cum euidenti vitæ periculo inuadit, & interdum Tertia, aut Quarta hominem iugulat. Hippocrat. *de Iudic num.*8 *& lib.*3.*de Morb.num.*13. Celſ. *lib.* 4. *cap.*3. eſt enim morbus non modò acutus,vt Gal.*in lib.de Introd.cap.*13.ſed peracutus vt idem Gal *in lib finit. Medic.*affirmat. verùm etiam quia cum terribilibus ſymptomatibus aſſociatur ſcilicet doloribus vehementibus, rigore,hoc eſt membrorum rigiditate, eorumdemque immobilitate,vigiliis,& id genus aliis, quæ ab ipſomet Ægrotante ſunt enarrata, & conſimilia ſunt iis,quæ ab Hippocrate,& Celſo *locis ſupra citatis*, cæteriſque Auctoribus afferuntur *in ſuis practicis cap. de ſpaſmo, vel Conuulſione.* Dicebat ergo Hippocrates, Maxillas in hoc morbo rigere, quare non poſſunt languentes loqui,quod etiam in noſtro Ægrotante factum eſt, qui neque loqui ob id poterat,vt habetur *in ſumm.num* 2.*ibid.Gridai forte, doue prima non poteua parlare.* Addit Hippocrates, quòd infirmi ſe mouere non poſſunt, & hoc etiam in noſtro caſu manifeſtum fuit ibi, *Doue prima non poteua mouermi in modo alcuno,&c.cominciai à muouer le braccia, & le mani.* de qua etiam immobilitate deponit Trigeſimus primus Teſtis *ſupra* 61.*in ſumm.num.*2, *ibi. Gli venne vn male grande, che lo fece reſtare come retirato,che non ſi poteua muouere.* Dolere inſuper eos valde Hippocrates addebat,vt ex facto quoque in noſtro Ægrotante eueniſſe patet. Ex quibus clariſſimè elicitur, Maphæum hunc Tetano laboraſſe,quod etiam inſinuatur
10. ab ipſa cauſſa Procatharctica, quam ipſe Maphæus enarrat,mora nempe in cœmeterio, loco,vt fit,frigido,& humido,ſimiles enim morbi à ſimilibus cauſſis,hoc eſt frigidis procreantur. Gal.*in lib.de Tremor. Palpit. Conuulſ.& Rigor cap.* 6. ex qua ſtante iam aliqua corporis diſpoſitione, contractis muſculorum capitibus, & neruis, ac prohibita per loci frigiditatem cutis perſpiratione facillimè hic morbus eſt excitatus à Capitis fortè deſtillatione fotus, & adauctus.

Cùm ergò morbus hic tam moleſtus, ac exitialis proportionatis remediis non ceſſerit, certè ipſius pertinacia, & materiæ morbum excitantis inobedientia arguebatur,itaque mirum videri non debet,Medicos in hoc caſu de Ægri ſalute omninò deſperaſſe, cum notam
haberent Hippocratis ſententiam *loc.cit. lib.*3. 11.
de Morb. Quòd hic Morbus Tertia,aut Quinta,aut ſeptima,aut decima quarta occidat. Neque fidendum erat in hoc Ægrotante iis, quæ addebat inibi Hippocrates, hoc eſt, quod ſi Æger prædictos terminos effugerit,ſanus euadat, vnde videri poterat Æger hic iam periculum euaſiſſe, cùm præſcriptos terminos ſuperaſſet, quia idem Hippocrates docens, quòd ſi Æger aſſignatos terminos effugiat, ſaluus ſit, non aliud innuere voluit,niſi, ſi terminos illos ſuperauerit in meliùs procedendo; non enim de neceſſitate in aſſignatis terminis pereunt ſic affecti,ſed etiam extrà illos, & illis quoque ſuperatis, cùm in peius, etiam illis tranſactis, labuntur, vt noſtro ægrotanti euenire debuit, quia non ſolùm tranſacta decimaquarta, ſed iam vigeſima ineunte in deterius tendebat;vnde Iure, Medici futuram de proximo mortem expectabant, vt elicitur ex dictis Teſtium *in ſumm.num.*2 *ibi. Volendo lui conqueſte parole inferire, per quanto mi diſſe mia ſocera,che credeua, ch'io foſſi morto* Neque præter rationem time-
bant Medici,ſi enim (vt Duretus *in Coac. Præ-* 12.
*not.tract.*2. *Coac. de morb. mul. partic.*21. dicebat) Conuulſio inſanabilis atque mortifera eſt, cuius exolutio cita non eſt, quantò magis inſanabilis, & mortifera iudicanda erat conuulſio cum tam malignis ſymptomatibus ad vigeſimam protracta? Et multò magis rationabilem hunc Medicorum timorem faciebat exitialiſſimum ſymptoma in hoc morbo apparens, nempe longa obmuteſcentia, de qua Hippocr.*in Coac. Prænot ſect.*2. *n.*265.dicebat, *In conuulſione obmuteſcere malum.*

Verum enimuerò ſi modum iam ſolutionis huius morbi conſiderabimus, manifeſtiſſimè videbimus,illum fuiſſe ſupernaturalem,ac duo potiſſimum concurrunt id atteſtantia, nempè ſanatio inſtantanea,& modus ipſe non conſuetus ſanationis,ac præter Naturæ ordinem, totoque cælo ab eo differens, qui ſucceſſit. Inſtantanea enim ſanatio ex facto clariſſimè elucet, ceſſante in inſtanti morbo, & omnibus morbum conſequentibus,nempè Obmuteſcẽtia,doloribus, immobilitate, rigiditate, inappetentia,vigiliis,& febre,& ceteris quibuſcunque ſymptomatibus Ægrotum tam pernicioſè moleſtantibus,vt ex facti narratione in proceſſu apparet; quorum aliqua licet non habeant dependentiam à principali morbo, hoc eſt à Tetano, ſiue conuulſione, ita vt etiam conuulſione recedente remanere potuiſſent, inſimul tamen receſſerunt,vt miraculi euidentia ex effectus perfectione totali maiorem in modum eluceſceret.

Sed & facili negotio probatur, ſanationis modum non naturali via proceſſiſſe,ſed ſupernaturali;quippè cùm Hippocr. *in Coac Prænot. loco citato, num.* 270. *& ſeqq.* tripliciter ſanari huiuſmodi

13. huiuſmodi conuulſiones firmauerit, reſolutione ſcilicet per acutam febrem facta, vrinæ craſſioris, & aceruatim erumpentis fluxu, & Alui motu. Addit & quartum, nempe ſudores paulatim oborientes, quorum nihil in noſtro caſu ſucceſſit, neque vlli prædictorum modorum ſucceſſa ſanatio attribui potuit. De poſterioribus enim non eſt dubium, cùm in proceſſu nulla ſimilis mentio habeatur ex Teſtium depoſitionibus, quæ tamen, cùm eſſent notatu maximè digna, non ſiluiſſent, ſi aut omnia, aut eorum aliquod apparuiſſet præcipuè interrogati, vt fieri ſolet.

De febre tantummodò prima fronte non contemnendum inſurgere videtur dubium; cùm in caſu noſtro non ſolum adfuerit febris; ſed conuulſio cum febre prehenderit, & per totum morbi progreſſum perſeuerauerit: palam verò eſt non ſolùm ex ſuperiori Hippocratis ſententia, ſed ex mille aliis eiuſdem aſſertionibus, & ex ipſa experientia, febrem
14. Conuulſioni remedio eſſe, & per eam reſolui materiam omnem conuulſionem excitantem; vndè cùm hic morbus habuerit remedium conſuetum, naturale, ac proprium ex ipſa febre, non videtur eius ſanatio modo aliquo miraculoſo contigiſſe.

Cui dubitationi ex ipſiuſmet Hippocratis dictis, & auctoritate pleniſſimè ſatisfit; cum
15. enim de ea re verba facit, *Conuulſionem*, inquit, *ſanat exorta febris acuta, quæ prius non fuit*; at in caſu noſtro febris ab initio cum ipſa conuulſione prehendit, vt ex facto patet, imò idem Hipp. *lib. cit. Coac. Præn.* docens, non omnem febrem remedio eſſe Conuulſioni, declarat deinceps qualis eſſe debeat, vt proficua ſit dicens, *Febris Conuulſioni finem affert, quæ aut eodem die aut proſtridiè, aut perendiè inciderit, ſed ſi eam, qua ininit horam exceſſerit, neque ceſſarit, praua eſt*. At in Ægrotante hoc noſtro febris ſemper perſeuerauit ex quo prehendit, vnde tantùm abeſt, vt febris huic conuulſioni finem attulerit, vt potiùs praua, & exitialis extiterit iuxta illam Hippocrat. ſententiam *in ſæpe cit.* 16.
lib. Coac. Prænot ſectione 2. num 29. *Conuulſio in febre contingens pernicioſa eſt*, & aliam ibidem, *ſectione eadem numero* 30. *Cum febre acuta Conuulſiones pernicioſæ*, & aliam ad rem noſtram magis facientem. *Conuulſio febri ſuperueniens omnino funeſta, perrarò autem Puerulis, qui verò ſeptem annis prouectiores ſunt, conuulſione non tentantur in febre, ſin autem, deſperati.* Ergo cum febris hæc eſſet praua, & Conuulſionem adiunctam haberet, morti certiſſimæ hominem adiudicare debuit, niſi ſupernaturale auxilium præſto fuiſſet, naturali quocunque omninò deficiente. Eius ergò ſanatio miraculoſa fuit, & meritis Beati Laurentij Iuſtiniani ſucceſſit; ad cuius inuocationem in inſtanti, abſque vllo motu naturali, & morbus, & omnia conſequentia morbum euanuerunt.

CONSILIVM V.

ARGVMENTVM.

Blaſius Carpentarius annum agens octauum ſupra quinquageſimum ex Sciæ dolore tam malè habuit, vt per ſe ambulare in poſterum non potuerit, ſed coactus ſit fulcris greſſus ſuſtinere; ac iam nonnullis menſibus tranſactis recuperandæ ſalutis, vel Artis, vel Naturæ præſidiis ſpem omnem abiecerat; cum ad Altare B. Laurentij Iuſtiniani claudicans, & fulcris adiutus ſe contulit; inibique genuflexus ſeſe illi humillimè commendauit, & momento temporis ſanus factus eſt, ad idem Altare fulcris relictis, nullóque auxilio propriis pedibus domum ſe confert, & in poſterum ſanus viuit.

SVMMARIVM.

1 *Inſtantaneæ ſanationes naturaliter non fiunt in morbis longis, ſed tantùm in Acutis.*
2 *Criſis eſt ſubitus motus in morbis, & mutatio ad ſalutem, vel ad mortem.*
3 *Sanationes inſtantaneæ, vt miraculoſæ iudicentur, quas conditiones requirant.*
4 *Infirmi pereunt in inſtanti ſine criſi, ſed non ſaluantur in inſtanti abſque criſi.*
5 *Criſis ſi interueniat in morbi ſanatione, etiamſi in inſtanti ſuccedat; ſanatio à Natura cenſenda.*
6 *Criſis eſt Naturæ motus.*
7 *Sciatica inter Articulares omnes dolores moleſtior, & contumacior.*
8 *Ex Sciatica Ægrotantes ſæpiſſimè claudi fiunt.*
9 *Vitium ab Ætate proueniens durante ea Ætate tolli non poteſt.*
10 *Sciatica Vere exacerbatur, aut de nouo prehendit.*
11 *Criſes fiunt vbi calor eſt vegetus.*
12 *Criſis eſt Naturæ certamen cum morbo.*

Licet in via quoque Naturæ quædam morborum ſanationes tam breui tempore ſuccedant, vt in inſtanti factæ videantur (licet naturaliter in inſtanti non fiant, vt voluit Rota *in relat. Canonizat.* S. Hiacinthi, & S. Andreæ Corſini *mirac.* 1. & 2. cum ibi allegatis) & ob id miraculoſæ exiſtimentur, certum tamen eſt non differenter in quibuſcunque morbis, tam longis, inquam, quàm Acutis, ſed in Acutis 1.
potiſſimum ſecundùm naturæ ordinem tales ſubitaneas; ac celertimas ſanationes contingere; ac tunc quidem non ſine manifeſta aliqua Criſi motum, & virtutem ipſius Naturæ

cõmonſtrante:cùm enim in acutis morbis prę-
dominentur ſemper,aut ſaltē ſecundùm pluri-
mum calidi,& tenues etiam quādoque humo-
res, & ſubitaneæ ſanationes non poſſint fieri
niſi mediante aliqua Criſi, vt videmus, quæ
eſt ſubitus motus, & mutatio in morbo ad
ſanitatem, ſi bona ſit, ſin mala, ad mortem,
Gal. *comm.2. Aphor.13.* certum eſt huic tam
repentinæ mutationi non eſſe de ſe aptam ma-
2. teriam frigidam, ac craſſam, ex qua morbi
longi dependent, vt tenuis, & calida eſt, ex
qua dependent Acuti quemadmodum inſi-
nuatur ab eodem Galeno *lib. 2. de Criſib.c.11.*

Verumenimverò licet ſubitaneæ mutatio-
nes in morbis longis vt plurimum non con-
tingant, ſufficit tamen ad excludendum mira-
culum etiam quod de raro, imò rariſſimè ſuc-
cederent, vt ſuccedere aliquando poſſe, cum
per Criſes iudicantur, oſtendit Galen.*lib.2.de
Dieb. decret. cap.5.* quamobrem difficillimum
3. ob id eſſet naturales ſanationes ſubitò eueniē-
tes à miraculoſis diſtinguere niſi duæ de neceſ-
ſitate Naturæ in naturalibus conditiones con-
currerent, quarum beneficio hæ ab illis in-
ternoſcantur.Prima autem conditio eſt, quòd
in ſanationibus inſtantaneis, quæ Naturæ ope
contingunt, ſemper præcedat Criſis: nam
4. infirmi poſſunt quidem derepente, & inſtanti
deficere abſque Criſi, ſed nullo modo ſanari
in inſtanti abſque Criſi. Verba ſunt ipſius
Galeni *libro 3. de Criſibus cap.9.* Vbi ergo in
5. ſanatione Criſis interueniat, ea etiam in in-
ſtanti ſuccedens naturalis cenſenda, quan-
tùm eſt ex hoc, quia nihil aliud Criſis eſt,
quàm ipſius naturæ motus, vt Galenus vbi
6. proximè docet.

Altera conditio eſt (& habet multò ma-
gis locum in morbis Chronicis, ſeu longis) vt
Criſis facta in via Naturæ ſemper fit cum ali-
qua manifeſta, & inſigni excretione, vt de-
monſtratum eſt à Galeno *libro 2. de Diebus de-
cret. cap.5.* quam conditionem maximè re-
quirit in ſanatione miraculoſa, nempè vt ſuc-
cedat abſque vlla inſigni euacuatione: dixi
aliàs *libro 4. citat. Quæſtion. Medico-Legal.
titul.1. quæſtione 8. numero 13.* nam ſemper è
contra iudicanda ex naturæ virtute ſucceſ-
ſa, ſi per inſignem aliquam euacuationem con-
tingat, niſi euidenter aliunde conſtet etiam
hoc pacto eueniente ex ſupernaturali virtute
procedere.

His poſitis ſupponitur iam in caſu noſtro
ſubitanea quædam ſanatio cuiuſdam morbi
Chronici, ſeu longi, & difficillimi, abſque
vlla apparente Criſi ſucceſſa, nullaque ſucce-
dente inſigni euacuatione, quare determinari
iure poſſet, eam ex ſupernaturali virtute eue-
niſſe; quod vt magis magiſque palam fiat,vi-
detur de neceſſitate examinanda morbi,qui ſa-
natus eſt,natura,& ſtatus, ac modus deinceps,
quo ſanatus eſt.

Et quoad primum certum eſt, quòd Car-
pentarius hic patiebatur dolorem Iſchia-
dicum, aut Coxendicum dictum, qui à Bar-
baris vocatur ſciatica, & quem Chronicum
eſſe ac longum pluries teſtatus eſt Hippocr.
& præcipue *lib. de intern. aff. propè finem par-
tic.58.* vbi morbum eſſe grauem, ac diutur-
num firmauit, & *lib.2. Prædict. part.45.* vbi
in ſenioribus vix per annum ſolere ſanari do-
cuit, & idipſum cæteri Medici vnanimiter fa-
tentur: vnde tam Aretæus *lib.2. de cur. tard.
paſſ. cap.12.* quàm Cæl. Aurel. *Chron.lib.5.c.2.*
eum inter diuturnas affectiones adnumerant,
quod multò euidentiùs ipſa experientia com- 7.
monſtrat: nam inter omnes Articulares mor-
bos, qui & longi omnes ex ſua natura, & cu-
ratu ſunt difficillimi, vt Medicis eſt notiſſi-
mum, & adnotauit etiam Rota *in Relat. Ca-
noniz. B. Andr. Corſ. mirac.2.* doloris acerbi-
tate, afflictionis diuturnitate, ſanationis dif-
ficultate, & recidiuæ promptitudine moleſtiſ-
ſimus eſt ſciaticus dolor, ita atteſtantibus
Medicis omnibus. Celſ. *ſua Med.lib.4.cap.22.*
Auic. 12.3.*tract.2.cap.5.* Fernel.*lib.6.Patholog.
cap.18.* non vna verò ex cauſa dependet tanta
eius morbi contumacia, tanta dolorum mo-
leſtia, ac tam longa Ægritudinis afflictio, vt
proſequitur Auic. *vbi proximè.* Nam primò
Articuli patientis magnitudo in cauſſa eſt, vt
materia promptiùs, & quantite copioſior ad
illum deſcendat. Secundò magnorum liga-
mentorum, aliorumque vaſorum multitudo
dolorem facit acerbiorem, ex dolore autem
maiore maior ſequitur attractio, & ex maiore
attractione maior dolor, & ſic quaſi perpe-
tuo circulo vna cauſa per aliam fouetur, vnde
fit, vt in huiuſmodi doloribus afferente Auic.
loco cit. fiat effuſio materiæ deſuper ex toto
corpore ad ipſam patientem particulam. Ter-
tiò dolentis Articuli profunditas impedit pe-
netrationem omnem medicamentorum tam
eorum, quæ ad leuandum dolorem, aut ad
materiæ reſolutionem, vel concoctionem ex-
teriùs adhibentur, quam eorum, quæ ad pur-
ganda quomodocunque eam ipſam materiam
interiùs aſſumuntur.His aliiſque nonnullis ex
cauſis ſimul concurrentibus, non mirum eſt,
ſi morbus hic non ſolùm ex ſua natura ſit cu-
ratu difficilis, ſed etiam multoties inſanabilis,
quod Medici ſatis norunt, & non deſiit ad-
notare Rota *in Relatione Canon. B.Caietani mi-* 8.
rac.2.poſt mortem; quia ſæpiſſimè ex eo ægro-
tantes claudi, ita atteſtante Hippocr. *lib.1. de
morb. num.3.* & *in lib. de intern. affect. num.54.*
& 58. & *lib.6. Aphor.vlt.* quod noſtro huic
ægrotanti euenit. Multò minùs mirandum eſt
cum tot difficultatibus ex ipſa natura proue-
nientibus adiungitur patientis ætas ſenilis;
tunc enim deſperata omnino res eſt, quia
cùm huiuſmodi dolores ſenibus ſint familia-
res, & ſenectutis maximè vitio contingant, vt
idem Hippocr. *libro 3. Aphor. vlt.* & Galen.
lib.5. de ſanit. tuend. cap.8. docent, iam patet,
quòd vitium ab ætate proueniens durante ea 9.
ætate tolli non poteſt, quia cauſa illud fouens
non ſolùm non eſt amouibilis, ſed indies vi-
res acquirit, vnde prudenter Galen. *Comm.1.
Aphor.40.* dicebat, Arthritidem, & Nephri-
tidem ex eorum morborum numero eſſe,
qui ſenes comitantur vſque ad mortem:quod
multo magis habet locum in hac Arthriti-
dis ſpecie, nempè in ſciatica; habet enim
hæc inter alias hoc peculiare, vt facillimè

reuerta

reuertatur. Auic. *vbi aliàs c.5 Sciatica*, inquit, *& Podagra cum curantur & eradicantur earum materiæ quæ ſunt ex eis, redeūt qualibet ex cauſſa*; hoc eſt, etiam ſi ex toto curentur, ita vt ab radice humores eas producentes euellantur, leui tamen negotio, ac facillimè reuerſionem faciunt. Non modò ergò morbus hic difficilis curatu eſt reſpectu acceſſionum particularium, ſed etiam reſpectu recidiuæ, & præcipuè in ſenibus, quos ad mortem vſque concomitari mox ex Galeno dictum eſt.

Erat ergò morbus, quo Carpentarius hic detinebatur diuturnus, moleſtus, & contumax non ſolùm reſpectu ſui ipſius, ſed reſpectu etiam ſui progreſſus, & reſpectu ætatis ipſius patientis, quæ ſenilis erat; agebat enim Blaſius tùnc annum octauum ſuprà quinquageſimū, vt deponit ſecundus Teſtis ſuper 44 *in ſumm.n.1.* His addebatur temporis conditio, in quo ſanatus eſt, cùm adhuc vigeret Hyems, aut ſaltem inſtaret Ver, nam circà Quadrageſimam
10. ſanatus eſt, vt deponit idem Teſtis ibidem. In his verò temporibus huiuſmodi morbi tantum abeſt, vt ſanari ſoleant, quin potiùs, aut de nouo tunc prehendunt, aut iam facti exacerbantur, vt peculiariter de Vere teſtatur Hippocr. *lib.3. Aphor.* & ibi Gal. *in comm. & lib.6. Aphor.55.* Celſ. *lib.4. cap. vlt.* & Auic. *vbi aliàs*, & facit Rota *in Relat. Canoniz. B. Felicis à Cantalicio, tit. de Mirac.* Si quæ ergò inſtantanea ſanatio in tàm difficili morbo ſucceſſerit, vt ſucceſſiſſe probatur ex teſtium depoſitionibus *in ſumm.n.1.* nequaquam perſuaderi poſſumus, Naturam quicquam in ea ſanatione operatam fuiſſe; primò quia nulla in hac ſanatione Criſis ſucceſſit, vt de neceſſitate debere ſuccedere in ſubitis ſanationibus probauimus. Secundò, quia nulla facta eſt inſignis excretio, nulluſq; apparuit motus, qui Naturam operātem commonſtrare potuerit. Nam quòd nulla ſucceſſerit Criſis probatur primò ex Natura morbi, qui cum diuturnus, ac chronicus ſit, non ſolet per Criſim iudicari; vt iam ſuperiùs annuimus; licet enim non deſit aliquis morbus diuturnus, qui aliquandò per Criſim iudicatur, certè Arthritis ex his non eſt, & maximè Iſchias, ſeu ſciatica, tum propter materiæ conditionem, quæ morbum excitat, tum propter particulæ patientis naturam, quæ calore deſtituitur; At 11.
Criſes fiunt vbi vegetus eſt calor. Galen. *de* 12.
Criſib. lib 2. cap. 11. tum propter alias cauſas. Probatur ſecundò, quia cùm Criſis ſit naturæ certamen cum morbo, in eo fiunt motus vehementes, & conſpicui, qui latere non poſſunt, vnde tales motus plura ſigna neceſſariò præcedunt, vt proſequitur id. Galenus *ibid. lib. 1.* Cùm igitur nihil conſtet de hoc in caſu noſtro, ſed potiùs de contrario, quia is motus vehemens, ſi præceſſiſſet, & hæc pugna cum morbo à natura facta plurimùm ægrum exagitaſſet, & coëgiſſet etiam decumbere, dicendum eſt, nullam in hac ſanatione interueniſſe Criſim. Quòd autem nulla ſucceſſerit inſignis euacuatio manifeſtum eſt, cùm Blaſius à concepto voto in ipſa Eccleſia illicò ſanus euaſerit, nec veriſimile ſit, ibi ſimilem aliquam excretionem ſucceſſiſſe, de qua examinati Teſtes omninò tacuerint. Et vt magis innoteſcat, Blaſium abſque vlla Naturæ ope, & ſuprà omnes Naturæ creatæ vires ſanum fuiſſe factùm, non ſolùm ſanatur in inſtanti ex morbo, qui aliàs à Natura nonniſi longiſſimo temporis interuallo vix ſanari, & ne vix quidem poteſt, & liber ab eo omni ex parte euadit, nullo relicto morbi veſtigio, ſed in poſterum etiam ſanus per multos annos viuit, vt Teſtes deponunt; contrà quàm Natura ipſius morbi ferat, & maximè in ſenibus. In quibus vel leuiſſima ex cauſſa, ac de ſe reuerſionem facere conſueuit, vt ſuperiùs iam firmatum eſt.

CONSILIVM VI.

ARGVMENTVM.

Affligebatur ſoror Cæcilia Moroſina anno ætatis ſuæ quinquageſimo tertio febri cum catarro, à qua in acerbiſſimum dolorem Coxendicum, ſeu ſciaticum (vterque enim ſimilis eſt) lapſa eſt, cum ſtupore, & motus impotentia ſiniſtri cruris, quæ tamen inuocatione B. Laurentij Iuſtiniani, & eius ſanctiſſimi corporis menſuræ applicatione illicò à dolore libera remanet, ac deinceps breui integrè etiam à febre ſanatur.

SVMMARIVM.

1 *Deus ſeruos ſuos in peculiari aliquo miraculorum genere magis, quàm in alio interdum illuſtrat.*

2 *Sciatica inter articulares morbos eſt omnium moleſtiſſimus.*

3 *Morbum fieri per decubitum quando dicatur.*

4 *Abſceſſus per decubitum fiunt in parte omnium maximè debili.*

5 *In ætate ſenili dolores coxendici fiunt maximè diuturni.*

6 *Ad celeres ſanationes quæ conditiones requirantur ex parte naturæ.*

7 *Sanatio inſtantanea in morbis diuturnis Naturæ repugnat.*

8 *Satis eſt ad Miraculi euidentiam, vt ſanatio vrgentioris morbi ſit inſtantanea, licet remaneant alia morbi accidentia.*

IN omni effectuum genere, qui ſuprà naturæ 1.
creatæ vires fieri poſſunt D.O.M. mirabilem ſe præſtat in Sanctis ſuis, ſed aliquandò eos in peculiari aliquo miraculorum genere illuſtrat, atque vni quidem Prophetiæ donum, alteri poteſtatem eiiciendi Dæmonia, huic occultas hominum cogitationes cognoſcendi, illi verò gratiam viſionum beatificarum, alteri item ſanandi

nandi languores, neque virtutes omnes omnibus ſemper, ſed peculiares peculiari ſeruo ſuo aliquandò impertitur. Itaque fit, vt vnius ſerui Dei inuocationem ad febres pellendas, illius ad puerperas leuandas, ad Epilepticos ſanandos, ad alioſque particulares generis morbos edomandos valere comperiamus. Beatiſſimi ſerui Dei Laurentij Iuſtiniani inuocationem ad dolores, & morbos Articulorum, & neruoſarum partium deſperatos efficacem eſſe, iam non vno, aut altero, ſed multiplici miraculo Diuus Opt. Max. comprobauit. Sic factum apparet in moniali, cui ſororis Luciæ nomen erat, nodoſa Arthritide laborante, in Blaſio Carpentario ex moleſtiſſima ſciatica claudicante, in Dominico Maphæo ſæuiſſimo Tetano detento, in ſorore Antonia vniuerſali ſtupore oppreſſa, & in aliis, ac peculiariter nunc in caſu, qui offertur huius Reuerendæ Monialis acerbiſſimo Coxendicis dolore conflictatæ; qui omnes cùm neque ab Arte, neque à Natura quicquam adiumenti ſuis ærumnis expectare poſſent, huius ſerui Dei inuocatione ſanati ſunt; cùm verò de pleriſque iam nonnulla dicta ſint in prioribus poſitionibus, reſtat nunc, vt de hoc caſu aliquid dicamus, vt non ſecùs ac alios miraculosè & ipſum contigiſſe non ex Artis, aut Naturæ ope firmis rationibus comprobemus.

2. Iam verò aliàs dictum, ac concludenter probatum eſt, ſciaticæ morbum inter Articulares affectus eſſe omnium moleſtiſſimum, ſolutu contumaciſſimum, ac præ omnibus facilè recidiuam facientem. Celſ. *lib. 4. ſuæ Med. cap. 22.* Auic. 22. 3. *tract. 2. cap. 5. & alij.* Præter naturalem autem ſanationis difficultatem, quam hic morbus ſortitur, equidem ſciatica, qua Reuerenda hæc Monialis opprimebatur, habebat quaſdam aggrauantes conditiones, ex quarum coniunctione multò grauior, moleſtior, & contumacior, quàm ex ſua natura ſit, facilè euadebat; quarum prima erat, quod euenerat ab alio prægreſſo morbo per materiæ decubitum. Secunda, quòd materia erat copiâ multa, & qualitate frigida. Tertia, quòd anni tempus morbum mirum in modum fouebat. Quarta, quòd ætas patientis huic morbo & generando, & fouendo erat maximè idonea.

3. Et vt à prima conditione incipiamus, & quid ea ad rem noſtram importet oſtendamus, ſciendum, Medicos tunc firmare, morbum fieri per decubitum, cum morbifica materia ab vna parte in aliam tranſmittitur. Galen. *libro 2. de Art. cur. ad Glauc. cap. 7. Nominant autem*, inquit, *huiuſmodi diſpoſitiones (hoc eſt, Decubitus, ſeu Apoſtemata) cum qui prius vnum membrum infeſtant humores, eo relicto ad alterum tranſeunt.* Id vero tunc euenit cum pars expellens, ac ſe exonerans eſt fortis, recipiens autem omnium, quæ in corpore ſunt, maximè debilis: nam omnes corporis partes, cum in ſuo robore ſunt, expellunt à ſe ſuperflua, ac noxia, quouſque extrà corpus protrudantur, vel ad vnam partem peruentum fuerit, quæ præ debilitate impotens ſit à ſe ea depellere, quod millies explicatum ab eodem Galeno eſt; & ſignanter in *Method. Med. lib. in lib. de ſymptom. cauſ. & de cur. rat. per ſang. miſſion. & alibi.* Cùm ergò materia in parte debili firmata fuerit, inibi cauſſat morbum, ac tunc dicitur is morbus factus per decubitum, parte, quæ antea laborauerat à morbo exonerata, vt in hoc caſu, in quo cum hæc Religioſa caput multa pituita oppletum haberet, quæ excalefacta febrem quoque excitauerat, Natura volens ſe ab ea ſuperflua, ac noxia materia exonerare, eam ad propinquiores partes repulit, & hæ quidem ad viciniores, quouſque ad magnum articulum oſſis Sciæ peruentum eſt, qui cum eſſet, quacunque ex cauſſa maximè debilis, non potuit, vt aliæ partes effecerant, eam à ſe repellere, & ſic dolor ibi generatus eſt acerbus, qualis ex ſciatica cauſſari ſolet; quæ omnia non ſolùm ex rationabili diſcurſu, ſed ex ipſa Patientis depoſitione habentur *in ſummar. num. 1.* ibi: *Mi venne inſieme vn catarro, che mi comincio della Teſta, & mi calò dalla banda ſiniſtra, pigliandomi tutto il fianco & la gamba; & mi parue, ch' allora mi calaſſe vn acqua fredda, che mi tolſe intieramente la forza di poter mouere tutta quella banda.*

4. Cum ergo Abſceſſus per decubitum fiant in parte omniũ, quæ ſunt in corpore, maximè debili; vt ſuperiùs firmauimus, certe hinc manifeſtiſſima fit inſufficientia, & omnimoda impotẽtia eius partis ad talem morbum aliquo modo ſuperandum; cùm morbus ſuperari non poſſit, niſi à validiori partium virtute, ac robore, vt notiſſimum eſt, quòd ſi huic adſcititiæ, ac accidẽtariæ debilitati cõiungatur naturalis ipſius partis debilitas, eo quod minimo calore dotetur, vt eſt Articulus, & inſimul ineptitudo ad remedia excipienda, vt præcipuè inter omnes Articulos eſt Articulus oſſis Sciæ, certè morbum, qui ſic fiat, habere omnimodam ſuæ ſanationis repugnantiam in via Naturæ firmandum eſt, cùm tam Arti, quam ipſi Naturæ omnis præciſa via ſit tales morbos ſuperandi.

Sed adauget maiorem multo in modum prædictam repugnantiam, materiæ morbum excitantis multitudo, & qualitas; quantò enim maior materiæ copia partem affectam obſidet, & quantò frigidior ea eſt; tantò magis repugnabat, morbum à calore debili poſſe naturaliter ſanari. Quòd verò in caſu noſtro materia eſſet multa, & frigida, patet; nam multa erat, quia non ſolùm cauſſabat dolorem, ſed impediebat ſenſum, & motum; multa erat, quia tempus anni eam copioſiorem reddebat, cùm eſſet autumnale, in quo plurima excrementa aggregantur, præterquam quod ætas ipſa eam copioſiorem reddebat; multa erat, quia non modò occupabat articulum, ſed vicinas etiam partes omnes; erat inſuper frigida, quod ad ſenſum patebat, vnde eadem ſoror Cæcilia id fatetur ibi: *Et mi pare, ch' allora mi calaſſe vn acqua fredda*, &c. Præterea idem Anni tempus aggrauabat morbum, & maiorem in modum ſanationem impediebat, cùm morbus hic ex ſua natura frigidus in parte frigida cum multa frigidæ materiæ copia ab Anni tempore frigido nonniſi ſummoperè foueri, & adaugeri debuiſſet. Quibus omnibus addebatur ætas Patientis iã grauis, cùm annũ ageret

tertium

5. tertium ſuprà quinquageſimũ, qua ætate dolores coxendicos, & ſciaticos maximè eſſe diuturnos & vix per annum ſanari dicebat Hippocr. *lib. 2. prædict. n. 45.* quod multò magis ex eius ſententia habet locum, vbi torpores, & refrigerationes tum Lumborum, tum Crurum fiunt; vt in caſu noſtro, in quo non modo os Sciæ, ſed etiam lumbos, & totum crus ſiniſtrũ dolor, ac torpor, & impotentia ad motum prehendebat, vt ipſamet ſoror Cæcilia deponit ibi: *Et mi calò dalla banda ſiniſtra, pigliandomi tutto il fianco, & la gamba.* Atque hæc quidem omnia ſimul concurrentia (licet vnumquodlibet per ſeidem operari poſſet) faciebant omnimodam ſanationis repugnantiam in via Naturæ. Quod ſi concedere velimus, his non obſtantibus, Naturam vtcumque aliquid machinari potuiſſe circà huius morbi ſanationem, certè eædem conditiones, quæ tantoperè morbum grauiorem reddebant, & contumaciorem,
6. non permittebant vllo modo, vt Natura ſubitaneam huius morbi diſcuſſionem moliri poſſet, ſiquidem ad huiuſmodi non inſtantaneas dicam, vt hæc fuit, ſed ad celeres morborum ſanationes requiritur ex parte Naturæ calor fortis, pars affecta vegeta, ac valida, materia morbum faciens non multa, neque craſſa, qualitas calida, tempus morbo contrarium, ætas iuuenilis, aut ſaltem conſiſtens, hæc enim omnia ſimul concurrentia, aut ſaltem eorum plura, celeres motus in morbis faciunt, vnde celeres ſequuntur ſanationes; at contrariis conditionibus militantibus non ſolùm fieri non poſſunt celeres huiuſmodi motus, & conſequenter neque celeres ſanationes, ſed impeditur omninò quicunque motus Naturæ, aut ſi fortè aliquis fiat, is quidem non niſi temporis diuturnitate ſuccedit, vt docet Galen. multis in locis, ac præcipuè *in lib. de Criſib. & comm. 3. in Hippocr. Prognoſt. part. 24.* Et idcircò cùm 7.
repugnet omninò Naturæ morborum diuturnorum inſtantanea ſanatio, & in hoc caſu ad inuocationem B. Laurentij immediatè poſt applicationem menſuræ eius corporis ea fuerit ſecuta, non ex Naturæ ope, ſed ex ſupernaturali virtute eam ſucceſſiſſe aſſeuerandum, quod non deſtitit etiam ponderare Medicus, qui Reuerendæ huius Monialis curam gerebat; cum iudicaret enim hoc fuiſſe vndecunque miraculoſum, non aliam ſuæ aſſertionis cauſſam attulit, quòd non poterat is morbus in via Naturæ tam breui temporis ſpatio ſuperari, vt deponit *ſuper 61. in ſumm. num. 9. ibid. Poiche ſecondo il mio giuditio quel male non doueua guarire, ne ſi doueua leuare ſi preſto.*

Nihil denique obſtare videtur, ſi poſt principalis morbi curationem, remanſerint aliqua conſequentia morbum, nec ægra tam ſubitò ab iis leuata ſit; ſatis enim eſt, ſi morbi malitia, & acerbitas ad ſerui Dei inuocatio- 8.
nem, & immediatè poſt applicationem menſuræ eius beatiſſimi corporis, atque in inſtanti remiſerit, vt in ſimilibus dixit Rota in *Relatione Canon. Sancti Caroli par. 1. mirac. 13.* vt in aliis Relationibus aliàs. Quòd verò acerbiſſimus, ac moleſtiſſimus ille dolor illicò ab applicatione prædictæ menſuræ corporis Beati Laurentij ceſſauerit, probatur ex dictis Teſtium. Octauus *ſuper 61. Et ſubito mi acquetai, & mi addormentai ſino alle noue hore*, &c. Vigeſimus nonus ſuper eodem. *La trouai improuiſamente in buon ſtato*, & Nonus ſuper eodem ex dicto ipſius Patientis. *Et mi è paſſata ſubito la doglia.* Et Decimus ſuper eodem ex dicto quoque ipſius patientis, *dicendomi ſubito meſſa quella miſura, mi ſono addormentata*; & concordant alij omnes nemine excepto.

CONSILIVM VII.

ARGVMENTVM.

Detinebatur Ioannes Picatus Crurum OEdematoſo tumore perpetuo cum vlcere, & iam per quatuordecim annos eo morbo conflictatus fuerat, cùm, ope B. Laurentij Iuſtiniani implorata, breui integram conſequitur ſanitatem.

SVMMARIVM.

1. *Tumor OEdematoſus qui vocetur.*
2. *Hydrops fieri non poteſt niſi vitiato Hepate.*
3. *Intemperies omnes præſertim inſignes, virtutem deiiciunt.*
4. *Natura repugnante omnia irrita.*
5. *Ars Naturæ miniſtra, & Medicus ipſius Artis, ſeu ipſius Naturæ miniſter.*
6. *Morbi longi non poſſunt naturaliter niſi paulatim, & longo temporis interuallo ſuperari.*

1. TVmor, quem in cruribus patiebatur hic Ioannes Picatus, de cuius miraculoſa ſanatione modò agitur, erat OEdematoſus: vocant autem Medici Tumorem OEdematoſum illum, qui à materia frigida, & humida, pituitoſa nempe generari ſolet. Eius vero naturæ fuiſſe ſatis ſuperque demonſtrat & qualitas, & quantitas materiæ tumorem producentis, præter aliam, quæ ab eo per vlcuſculum aliquando expurgabatur: erat enim aquoſa, & quantitate multa, vt deponit Teſtis vigeſimus nonus ſuper decimo *in ſumm. n. 2. ibi: Poiche eſſendo ſolito vſcirgli grand aqua da quella gamba*, &c. horum enim vtrumque proprium eſt materiæ frigidæ; præterquam quod & morbi diuturnitas, & grauitas, & impotentia ad motum id ipſum apertiſſimè ſignificabant, cùm diuturni morbi fiant ab humoribus frigidis, Galen. *libro 4. Aphor. 44.* & materia frigida ob ſui craſſitiem grauitatem in parte faciat.

Licet autem huiuſmodi Tumor ex ſe ipſo moleſtus admodum eſſet, ita vt vitæ tædium ægrotanti inferret, non ita tamen grauis mor-

bus ex ſua natura erat, quin multò grauioris, & difficilioris morbi germen eſſet: non enim eius morbi cauſſa ab ipſo crurum vitio dependebat, ſed multò nobilioris partis vitium ſubeſſe in corpore oſtendebat, nempe Hepatis; quippe cùm OEdematoſi tumores maximè ſi ingſines ſint, ex imbecillitate, & defectu ſanguificatricis facultatis ipſius Hepatis generentur: cùm enim viſcus hoc præ caloris debilitate non poſſit totam Chyloſam materiam ad ipſum tranſmiſſam in perfectum ſanguinem conuertere, remanet eius portio aliqua ſemicocta, quæ ad debiliores partes tanquam nutritioni non apta tranſmiſſa tumores huius generis OEdematoſos excitat, vt in caſu noſtro factum eſt; in quo cum inferiores partes tumefierent, & maximè inſigniter ſiniſtræ, apparet hanc affectionem fuiſſe quandam Hydropis ſpeciem, eius nempe, quæ Anaſarca nominatur, in qua vt plurimum totum corpus, interdum tamen ſolummodò inferiores partes tumefiunt. Eius rei vnum, aut alterum euidentiſſimum ſignum ex Teſtium dictis elici poteſt; tumefactio ſcilicet crurum perpetua, & maxime ægro ſtante, aut ambulante; & tarditas, ac impotentia ad progreſſionem, quorum vtrumque ab Auctoribus ponitur pro ſigno huius affectionis; & de priori quidem Aretæus *lib.* 1. *de cauſſ. diuturn. paſſ. cap.* 6. his verbis *ſtantibus pedes, tibiæque intumeſcunt*, de poſteriori verò Cæl. Aurel. *lib.* 3 *Chron. cap* 7. *Debilitate tardus*, inquit, *ac piger corporis motus cum inflatione inani.* Ac vtrumque hoc ſymptoma in noſtro ægrotante adfuiſſe manifeſtum eſt, & de poſteriori Teſtes omnes *in ſumm. num.* 2. vnanimiter deponunt. Ipſe Ioannes Teſtis 27. *ſupr.* 10. *Et adeſſo camino liberamente, doue prima poteua à pena mouermi. & caminare per due; ò tre Credi, che biſognaua, che mi ſedeſſi*, & 33. ſuper eodem, *e ſtentaua aſſaiſſimo à caminare*, & 34. ſuper eodem. *Et quando gli conueniua venire giù in bottega, veniua giu con le crocce.* De priori verò 29. *ſuper decimo ibi. Ogniuolta cheglisi leuaua in piedi, ſe gli gonfiaua la gamba.*

Conſtituta ergò iam vera huius morbi Idea, facile erit nunc determinare, an eius morbi ſanatio ſucceſſa immediatè poſt inuocationem B. Laurentij, miraculoſa fuerit, necne. Ac videtur dicendum, firmiterque aſſeuerandum, eam miraculoſam fuiſſe, tum quia ſanatio eius morbi ſuperabat Naturæ creatæ vires, tum etiam quia modus ſanationis fuit vndequaque ſupernaturalis, & extrà Naturæ ordinem. Quadruplici autem ex capite ſanatio huius morbi ſuperabat Naturæ vires; & primò reſpectu remotionis cauſſæ morbificæ, & correctionis partis mandantis. Secundò, reſpectu partis recipientis. Tertiò, reſpectu diuturnitatis, & confirmationis ipſius morbi. Quartò, reſpectu debilitatis ipſius particularis Naturæ ægrotantis, quæ neque ope Medica adiuta per tam longum temporis ſpatium tantiſper reſurgere valuit.

2. Et quoad primum caput norunt Medici, nullos Hydropes fieri poſſe, niſi vitiato Hepate, Gal. *lib.* 6. *de loc. aff. cap.* 7. & DD. omnes vbi de Hydrope verba faciunt; imò non ſolùm Hydrops, ſed neque ſimplex OEdematoſus Tumor, ſi confirmatus ſit, abſque Hepatis vitio procreatur. Gal. *lib.* 3. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. Cùm ergò hic adeſſet inſignis Tumor OEdematoſus, certè eius cauſſa à frigida Hepatis intemperie, & ab imminuto calore originem trahebat; tales enim Hydropes, atque huiuſcemodi Tumores ab huiuſmodi intemperie fieri docent Gal. *loc. cit. de loc. aff.* & cum eo DD. omnes. Ergò ad hunc morbum ſanandum, & ad remotionem cauſſæ morbificæ neceſſe erat, hanc Hepatis intemperiem ad contrarium reducere, quod duplici ex capite erat impoſſibile; Primò quia vires ipſius particulæ patientis erant inualidæ, & calor ipſius maximè debilis; id enim habent proprium omnes intemperies 3.
cum inſignes ſunt, qualis hæc erat, vt virtutem ſummoperè debilitent. Galen. *cit. lib.* 3. *de ſympt. cauſſ. cap.* 1. At ſi in principio contractæ huius intemperiei Natura non potuit eam ſuperare, quid ſperandum ab eius ope erat poſt tot annos elapſos? Secundò, quia intemperies hæc iam erat confirmata, & in habitu, ac connaturalis euaſerat; cùm enim Natura non poteſt in principio partium intemperies emendare, ſed indies augeſcunt, paulatim illis aſſueſcit, & ſic illas ſibi connaturales facit, eaſque in poſterùm mutare non minùs impoſſibile eſt, quàm Naturam ipſam, aut quomodocunque à Natura irrepens vitium.

Quoad ſecundum caput non eſt, quòd longioribus immoremur; erant enim partes recipientes humores illos crudos, & excrementitios, Hepatis vitio generatos, omnium corporis partium infimæ, decliuiores, & natura frigidiores: quod enim eſſent infimæ, commonſtrat ipſas promptiſſimè recipere ab vniuerſis partibus ſuperioribus. Ex eo quòd eſſent decliues, eueniebat, vt difficillimè, imò nullo modo iam receptos humores ad alias partes remittere poſſent. Ex eo quòd eſſent frigidæ, euidenter ſuccedebat, ipſas receptos humores neque concoquere, neque reſoluere, neque vllo modo exuperare poſſe. Et licet aliqua dictorum humorum copia per vlcuſculum expurgaretur, ſemper tamen remanebat fomentum ab interno viſcere, ex quo perenniter nouæ materiæ generabantur ad ipſas partes affectas tranſmittendæ. Hepar enim tanquam perennis fons ex aſſumptis ob contractam frigiditatem, ſeu potiùs ob caloris pauperiem, nouos humores excrementitios procreabat, neque fieri poterat, vt defineret per aliquod tempus procreare, niſi ad priſtinum ſtatum reduceretur, quod erat omninò in via Naturæ impoſſibile. Quamdiù ergo indiuiduum viueret, & Hepar ſuo munere fungeretur, tamdiù neceſſarium erat illud nouos humores affectis partibus ſubminiſtrare, niſi à ſanguificatione deſiſteret, quod non niſi indiuiduo deficiente euenire poterat.

Quoad tertium caput, manifeſtiſſimum quoque eſt, ſanationem Naturæ vires ſuperaſſe; quia morbus erat iam in habitu, & per tot annos confirmatus, ad quem exuperandum iam nec fortior calor, nec ætas floridior, nec vires validiores, neque aliud quicquam opem ferre poterat, multò ergò magis deſperata res erat, vbi calor erat iam debilis, vbi ætas iam declinans,

declinans,vbi vires iam languidæ ; in quo caſu ſanguis indies frigidior euadebat, & calor imbecillior reddebatur.

Quoad quartum denique caput ex ipſa facti ſerie elucet Naturæ ſimul, & Artis Medicinæ inualiditas ad eius morbi ſanationem ; cùm tot annis neque ipſa Natura, neque ipſa Ars tot adhibitis medicamentis per tres inſignio-res Medicos, quorum fama, & ſcripta ad nos peruenerunt,nihil profecerit:cenſendum verò eſt, hos clariſſimos Medicos omnem lapidem mouiſſe,vt Ægrum à tam moleſto morbo vindicarent,ſed incaſſum omnia, aderat enim nimia, & inuincibilis Naturæ repugnantia, qua præſente omnia irrita redduntur. Hippocrat. *in*
4. *Leg. num.* 2. quia Ars eſt Naturæ Miniſtra, &
5. Medicus ipſe Artis miniſter, vel Naturæ. Id Hipp. *lib.* 1. *de morb. Popul. ſection.* 2. & notauit etiam ex Legum-peritis Onciac. *lib.* 2. *Colloq. mixt. num.* 3. qua de cauſſa Medicus ſemper Naturam imitatur, & licet interdum quoque imò ſemper coadiuuet,non poteſt tamen quicquam proficere, ſi adſit ſubiecti inhabilitas ad recipiendam ſanitatem.

Quòd tandem modus ſanationis huius diuturniſſimi morbi fuerit vndequaque ſuprà Naturam, patet, quia cùm morbi longi & ob caloris, & Naturæ debilitatem, & ob humo- 6.
rum copiam, & qualitatem(ſunt enim multi, & frigidi,vt aliàs ex Gal.dixi)non poſſint niſi per inſignes euacuationes,ac paulatim,& longiſſimo temporis interuallo naturaliter ſanari, hic abſque vlla excretione,& in inſtanti ab inuocatione B. Laurentij remiſit, & breuiſſimo vnius hebdomadis ſpatio integrè ſanatus eſt, nulla Artis ope interueniente, vt ex proceſſu patet. Quamobrem cùm in hoc caſu calor naturalis ad priſtinum vigorem, cùm eſſet iam quaſi extinctus,remeauerit,videtur mortui reſurrectioni penè opus hoc æquiparandum.

CONSILIVM VIII.

ARGVMENTVM.

Nobilis mulier Veneta, Marina Gritti nomine, ſeptuagenaria affligebatur iam per plures menſes Canceroſo quodam pectoris tumore vlcerato, cúmque iam in extremo vitæ degeret, ope Beati Laurentij Iuſtiniani implorata, in inſtanti ab omni morbo liberatur, nullo omninò tumoris, aut vlceris veſtigio in parte remanente.

SVMMARIVM.

1 *In miraculoſis ſanationibus duo de neceſſitate concurrere debent, vt miraculoſæ verè ſint.*

2 *Cancroſi tumoris ſigna.*

3 *Cancer eius Natura morbus eſt, vt nunquam conſaneſcat.*

4 *Natura morbos ſuperat concoquendo.*

5 *Impoſſibile naturaliter eſt ex ſoluta vnitate non remanere veſtigium in carne.*

6 *Miracula aut ſunt præter Naturam, aut contrà Naturam, aut ſuprà Naturam.*

TOt conditiones in propoſito caſu concurrunt, manifeſtiſſimè declarantes ſanationem hanc ſuprà Naturæ vires vndequaque fuiſſe, vt ſuperuacaneum videri facilè poſſit, hoc pluribus rationibus corroborare; tamen breuiter hic nonnulla deducam, vt miraculi
1. euidentia maiorem in modum eluceſcat. Duo igitur mihi maximè videntur in hoc caſu ad miraculi efficientiam conſiderari poſſe, quæ præcipuè in omni ſanatione, quæ miraculoſa iudicanda ſit,ex neceſſitate concurrere debent, de quibus etiam in ſuperioribus actum eſt. Ac primum eſt repugnantia omnimoda ſanationis ex parte ipſius tam Naturæ, quàm Artis. Secundum modus ipſius ſanationis omni ex parte ſupernaturalis. Repugnantia namque ſanationis quoad Naturam, vel Artem non ſolùm manifeſtiſſima eſt ex parte morbi,ſed etiam ex Parte Patientis,& propterea ex parte multarũ conditionum morbum ipſum concomitãtium.

Et primò repugnantia ex parte morbi apparet, examinando naturam, & eſſentiã ipſius morbi : erat enim Tumor Canceroſus cum vl- 2.
cere in pectore, vt ex ſignis ab omnibus teſtibus vnanimiter allatis ſatis patet:nam Tumor hic erat magnus adinſtar oui gallinacei,colore liuens, ac nigricans,viſu horridus,cum dolore perenni, ac pernecabili, tactu maximè durus; quæ omnia ſigna conueniunt cum iis, quæ ab Auctoribus pro ſignis diagnoſticis cancri apoſtemoſi afferuntur. Galen. *lib.* 2. *de Art. cur. ad Glaucon. cap.* 5. Celſ. *lib.* 5. *ſua med. cap.* 38. Paul. *ſua Med. lib.* 4. *cap.* 26. Aët. *Tetrabil ſermon.* 16. *cap.* 43. Raſis 27. *Contin. tract.* 3. *cap.* 1. Auic. 3. 4. *tract.* 2. *cap.* 15. Ioann. de Vigo *lib.* 2. *ſua Chirurg. tract.* 4. *cap.* 3. Paræus *ſuor. oper. lib.* 6. *cap.* 26. Tagaut. *Inſt. Chirurg. lib.* 1. *cap.* 15. Foreſt. *lib.* 4. *Obſeruat.* 5. & alij. Licet ergo teſtes deponant de Gangræna,eo quod eorum nullus Medicorum nominum proprietatem callere potuerit, verè tamen ex ſignis ab ipſiſmet allatis, & deſcriptione eius tumoris ab ipſis diligenter facta, nullus erit ex Medicis, qui in hoc hæſitauerit, vnde decernendum abſque vllo dubio eſt, tumorem illum fuiſſe apoſtema canceroſum;neque enim allata ſigna Gangrænæ conuenire poſſunt, neque remedia à Medicis præſcripta, ex arte præſcripta viderentur; aliam namque omninò curam requirebat Gangræna ab ea admodùm diuerſam,qua Medici vſi ſunt;præterquam quod Gangræna non poterat ad plures menſes abſque vicinarum partium ſphacelo,& corruptione, corrupta prius ipſa patiente particula, perdurare. Cum Gangræna princi-

pium

pium ſit,& via in corruptionem, Gal.*vbi ſupr. cap.5.*& cæteri omnes, Cùm ergò pateat,morbum hunc fuiſſe cancrum apoſtemoſum, iam
3. patet inſimul ſanationis ipſius impoſſibilitas, & repugnantia in via Naturæ:cancer enim huiuſmodi naturæ morbus eſt,vt nunquam conſaneſcat.Et quanquam Gal. *comm.4.Aphor.24.* dicit, cancrum in ſumma parte conſiſtentem aut cum difficultate ſanabilem, aut omninò inſanabilem eſſe; tamen abſolutè cancros iam accreſcentes, qualis hic erat in inſignem tumorem ſublatus, inſanabiles abſque vlla hæſitantia eſſe, notiſſimum eſt. Facit ipſe Galen. *lib.2.de Art.cur.ad Glauc.cap.*10. & multò clariùs Pauli auctoritas,*vbi ſuprà*,cuius verba hæc ſunt.*Hoc malum* inquit,*planè propter ſucci craſſitiem non conſaneſcit,vtpote,quod nec repelli, nec diſcuti queat,nec totius corporis purgationi cedat, vel quod etiam mitiora negligat remedia, vehementioribus autem irritetur, & excandeſcat.* Sed ſpeciatim Aëtius *loc. cit. cap. ſeq.* de cancro in pectore verba faciens, *Cancros*,inquit,*in pectore obortos omninò deploratos eſſe ſcito.* Neque idem Galenus id inficiatur, cum *loc.cit.de Art. curat.* ſolos incipientes cancros ſanaſſe ſe aliquandò fateatur, iam auctos autem nunquam.

Non diſpar ſanationis repugnantia conſiderari poteſt ex parte ſubiecti Ægrotantis;erat enim hæc infirma ſeptuagenaria,viribus deſtituta, ac omninò à prægreſſo morbo deiectis, cùm iam per multos dies febribus, doloribus, vigiliis,inappetentia, & mille aliis ſymptomatibus fuiſſet conflictata, vt deponunt teſtes,& præcipuè 26.*ſuprà* 45.*in ſumm.num.*1.iam verò ad extremum quoque ventum erat, quia nihil per plures iam dies aſſumpſerat; quinimò & loquela, & voce erat deſtituta, vt concordant iidem teſtes 26. *ſuper eodem, &* 32. *ſuper eodem in ſumm. ibid.* Non modò ergò repugnabat, Ægram ſic conſtitutam morbum tam pertinacem, & rebellem, imò de ſua natura inſuperabilem ſuperare, cùm neque integris viribus aliàs ſuperari potuiſſet,verùm etiam repugnabat, eam ſuperare poſſe quemcunque vel mediocrem, & multò mitiorem morbum;quippe
4. cùm Natura morbos ſuperet concoquendo, concoctio verò fiat per calorem, aut ſimpliciter fortem, aut ſaltem reſpectu morbi concoquendi. At in noſtra Ægrotante calor non ſolùm non erat fortis, ſed in extremo debilitatis,& reſpectu ſui ipſius,& multò magis reſpectu morbi,nempè cancroſi illius apoſtematis, quod cùm originem habeat à materia craſſa, & melancholica, vt Galenus, Celſus, Paulus, Aëtius, Raſis, Auicenna, & cæteri omnes vno ore fatentur,hanc coctionem non admittit,vt iidem DD. proſequuntur, & vt ipſa tumoris eſſentia commonſtrabat; erat enim maximè durus, at duri huiuſmodi tumores ab Hippocrate,teſte Gal *comm.5.Aphor.67.*praui,& crudi ea de cauſſa vocantur, nempè quia rebelles ſunt coctioni.

Sed & præter commemorata multæ inſuper aliæ conditiones reddebant hunc morbum incurabilem,ac deploratum, & manifeſtiſſimè repugnantiam ſanationis ex parte Naturæ oſtendebant, vt quòd hic tam malignus tumor ad febrem eſſet ſubſecutus, faciente Natura abſceſſum, & demandante peccantem materiam ad externas corporis partes non ob ſui robur,& virtutem,ſed ob malignorum humorum ſtimulum; quæ Naturæ indicationes quàm exitiales ſint,& qualem,ac quantam ſecum afferant calamitatem, & quàm peſſimè ſemper terminari ſoleant, præter quotidianam experientiam ex Hippocratis, & Galeni aliorumque DD. decretis oſtendit Proſper Alpin. *de Præſag.vit. & mort. lib.7. cap. vlt.* His adde partis humorem excipientis naturam, hoc eſt pectus,in quo Cor vitæ, & caloris fons ſituatur: huiuſmodi verò abſceſſus quantò cordi ſunt propinquiores, tantò ob eorum malignitatem ſunt peiores.Alpin.*vbi proximè*,iam autem ex Aëtij dicto patet, eos tumores in pectore deploratos eſſe. Neque tandem deſunt aliæ conditiones ita morbum aggrauantes, vt illum vndequaque in via Naturæ incurabilem redderent, quas breuitatis cauſſa conſiderare pro nunc ſuperſedebo.

Probata igitur repugnantia ſanationis huius morbi ex parte naturæ, reliquum eſt, vt ſanatio ſucceſſa miraculoſa fuerit, quomodocunque tàdem ſucceſſerit; ſed vltrà prædictam repugnantiam etiam modus ſanationis toto genere ſuprà Naturã idem apertiſſimè cõmonſtrat.Succeſſit enim ſanatio primò abſque vllis mediis naturalibus; ſucceſſit ſecundò in momento, in inſtanti, ac tertiò denique ſanatio ſucceſſit perfectiſſima non relinquendo veſtigium prægreſſi morbi, vt relinquere naturaliter debuiſſet. Et quoad primum patet, quia Medicus ſciens huiuſmodi tumores non eſſe remediis irritandos, & inanem eſſe,vt patet ex Pauli auctoritate,in iis medendis omnem operam medentis, vſus eſt cura,quam Palliatiuam vocant,præſcribens oleum anodinum, ſeu mitigatorium ad dolorem tantummodò mulcendum; nam aliàs quid prodeſſe poterat oleum liliorum alborum ad concoquendum, aut diſſoluendum Tumorem renitentem, durum, ac canceroſum? Itaque cùm hoc non ſit remedium morbo ſanando proportionatum, & reliqua non ſint adminiſtrata,ſequitur, quòd ſanatio ſucceſſerit abſque mediis ab Arte adminiſtratis, & quòd neque alia remedia naturalia huic curæ interuenerint patet ex iis, quæ iam dicta ſunt.

Quoad ſecundum, verificatur ex dicto teſtium,ſanationem fuiſſe inſtantaneam, ſecundus *ſupra* 45.*in ſumm.num.*1. *Subito la Gangrena ſuani, non vedendo piu ſegno, ne effetto alcuno.* Et 26.ſuper eodem,ad interrogata. *Io medeſma vn hora prima l'haueua medicata & viſto il male, c'haueua, & poi in vn ſubito guarita ſenza che reſtaſſe male alcuno.* Concordant etiam circa hanc momentaneam ſanationem Teſtis 22. *ſuper eodem, &* 21. *ſup. eodem in ſumm. numero eodem.*

Quoad tertium opus hoc apparuit perfectiſſimum à ſuperna Dei manu meritis B.Laurentij patratum:non modò enim receſſit morbus, & omnia ſymptomata morbum conſequentia in ipſo ſanationis inſtanti, ſed nè veſtigia quidem tumoris, aut vlceris, quæ ſemper remanere ſolent, vlteriùs apparuerunt, quod

5. quod admirationem, & miraculum magis adauget: naturaliter enim hoc quoque erat impoſſibile, non remanere ſcilicet in loco affecto ſigna vlla tumoris, aut ſaltem vlceris prægreſſi ex contracto callo in externæ cutis vnione apparens, vt Gal. ipſe *lib.* 14. *Method. Med. cap.* 10. proſequitur, quia nunquam quod generatur ad vniendam continui ſolutionem eſt verè ipſum, quod ante erat; at etiam ſi quamminima ſit continui ſolutio, ſemper vbi vniatur veſtigium prægreſſæ ſolutionis retinet: quamuis enim quod de nouo generatum eſt cuti ſimillimum ſit, cutis tamen non eſt, vt addebat ibidem Galenus, quandò & denſior ea particula de nouo pullulans viſu, tactuque inueniatur; imò cicatrices ab huiuſmodi prauis tumoribus relictæ, tetro quoque colore ſe produnt, cùm ſequantur humoris peccantis conditionem, qui niger, ac teter in his tumoribus eſt.

Inſurgere tamen poterat aliqua difficultas, quam, licet minimi momenti ſit, diſſoluere operæ pretium eſt: patet enim ex dictis teſtium, tumorem illum fuiſſe vlceratum, & per vlcuſculum perpetuò pus emanaſſe; quæ euacuatio videtur huic morbo proportionatiſſima, neque enim tutiùs, aut meliùs tumores, quàm per puris expurgationem terminari poſſunt, ſi inſenſibilem euacuationem excipiamus, potuit ergò tumor hic, vt aliis euenit, per illam Puris emiſſionem ex Naturæ ope terminari. Cui difficultati ex facto ipſo ſatisfit; Primò, quia Puris illa euacuatio erat modica, & nullius momenti, vt teſtes deponunt, vnde erat inſufficiens ad tumorem illum ſanandum; Secundò, quia illa materia non erat verum pus, ſed ichor quidam, qualis ex malignis vlceribus fluere ſolet, atque eam ob cauſſam mirum non eſt, ſi neque dolores ceſſabant, neque tumor ab eius euacuatione minuebatur, nihilque in ſumma Ægra leuabatur. Tertiò, quia cùm tumor per horam ante ſanationem, ſuam adhuc retineret magnitudinem, & duritiem, ſi ad Puris euacuationem ſubſidere, ac tandem diſparere debuiſſet, neceſſarium erat tunc temporis maiorem multò, & copioſiorem Puris quantitatem expurgaſſe, quod tamen factum non eſt, Itaque reliquum eſt, vt nihil omnino contulerit ea Puris emanatio ad Tumoris illius curationem, cùm verè nulla animaduerſione digna eſſet.

Et ex his manifeſtum fit, ſanationem hanc fuiſſe vndequaque miraculoſam, imò cùm miracula aliquandò ſint præter Naturam, aliàs verò contrà Naturam, interdum autem ſupra Naturam, firmandum certè eſt, miraculum hoc ſimul & præter Naturam, & contrà Naturam, & ſuprà Naturam fuiſſe: cum enim effectus ſucceſſerit in inſtanti extra ordinem à Natura datum, quæ operatur in tempore, apparet fuiſſe præter naturam; cum autem tumor alias ex humoris conditione illum excitantis indiſſolubilis & qui diſcuti non ſit aptus, vt Paulus dicebat, momento diſparuerit, humore in auras attenuato, & euaneſcente, apparet eſſe contrà naturam, ac cum tandem ſanitas introducta eſt in ſubiectum non diſpoſitum, nec aptum ſanitatem recipere, nullis præuiis diſpoſitionibus, apparet fuiſſe ſupra Naturam. Quamobrem licet miraculum hoc in primo miraculorum gradu reponi debeat, in quo reponuntur ea, quæ per naturales cauſſas nullo modo fieri poſſunt; ſed à Deo tantùm immediatè fiunt, vt eſt mortuorum reſurrectio, tamen in hoc primo miraculorum gradu, hoc non infimum locum tenere exiſtimauerim, & ipſi mortuorum reſurrectioni æquiparandum. 6.

CONSILIVM IX.

ARGVMENTVM.

Nobilis mulier Aretina, Alexandra nomine, ſumma, ac extrema pariendi difficultate conflictabatur, Puer enim brachium extra vterum porrexerat, cúmque eo modo exitum ab vtero inuenire non poſſet, Animam exhalauerat; vnde Mater in maiorem pariendi difficultatem deuoluta, iam præ dolore Animam agebat, ventre mirum in modum intumeſcente. Eius Frater Cathedralis Eccleſiæ Canonicus eam Beato Gregorio Decimo Sanctæ memoriæ Ponfici maximo humiliter commendat, atque dicto citius, non reducto Pueri brachio intrò, fæliciter parit, nullis omninò relictis prægreſſæ difficultatis Partus veſtigiis.

SVMMARIVM.

1 *In probandis ſanationibus miraculoſis excludenda eſt ab effectu Natura, & Ars.*

2 *Non dicitur miraculum opus, quod Naturæ vires non excedat.*

3 *Natura vires ſuperare aliquem effectum ſecundùm quid, quot modis contingere ſoleat*

4 *Calore, & Spiritu vtitur Natura tanquam inſtrumentis ad ſuas actiones exercendas.*

5 *Ad Partus actionem requiritur tam Matris, quàm fœtus vegetus calor.*

6 *Sanationes multæ miraculoſæ exiſtimantur, & iure de illis dubitatur.*

7 *Quæ conditiones conſiderandæ in ſanationibus, quæ miraculoſæ ſunt iudicandæ.*

8 *Subita ſanatio crudo exiſtente morbo, naturaliter ſuccedere non poteſt.*

9 *Indicationes euenientes crudo exiſtente morbo bonæ naturaliter nullo modo eſſe poſſunt.*

10 Figuræ

10 *Figuræ partus aliæ naturales, & faciles, aliæ naturales,& difficiles.*
11 *Morbi Augmentum quandò dicatur.*
12 *Morbus in Augmento dicitur crudus.*
13 *Ars eſt Naturæ miniſtra.*
14 *Criſis eſt Naturæ opus, commonſtratque ipſius Naturæ virtutem ſuprà morbum.*
15 *In Sacra Hiſtoria nullus morbus apparet curatus per aliquam criſim.*
16 *Natura operatur per alterationem, & idcircò in tempore.*
17 *Sanatio miraculoſa debet eſſe vndequaque perfecta.*
18 *Sternutatio ſuperueniens in partu difficili cur bona.*
19 *Partus difficiles in quos morbos mulieres compellant.*

1. IN probatione Miraculorum,quæ reſpiciunt morborum ſanationes, illud maximè locum habere videtur, Excluſio nempe tam Naturæ, quàm Artis,& vtriuſque ineptitudo, & impotentia ad eius operis productionem:nam quod pertinet ad Naturam, notiſſimum eſt,non dici
2. Miraculoſum opus, quod ſuprà Naturæ facultatem, & ordinem aliquo modo, hoc eſt, aut ſimpliciter, aut ſaltem ſecundùm quid non exiſtat, D.Thom. *p.*1. *quæſt.*115. *art.*7.*in princ.* Martin.Delr.*Diſquiſit. Magic. quæſt.*7. *lib.*2. ea enim de re hæc conditio,quod effectus ſit ſupra Naturæ vires, deſideratur ab omnibus DD.in effectu, qui miraculoſus ſit iudicandus. Maluet.*de Canoniz.ſanct. dub.*3 *.n.*40.Chaſſan. *in Cathal.Glor.mund.par.*3. *conſid.*49. Maſcard. *de Probat.concluſ.*262.*num.*34. Delrius *loc.citat.* Barboſ.*de Offic.& Poteſt. Epiſc.Allegat.*97. *n.*8. Biderman.*in Agoniſt.cap.*14.& ex Medicis inſinuatur hoc ipſum à Valleſio *in lib. de ſacr. Philoſoph.cap.*35. Sed cùm, vt annuimus ſuperius, non neceſſarium ſit ad Miraculi eſſentiam, vt ſit opus ſupra Naturæ vires ſimpliciter, ſed ſatis ſit, vt ſecundùm quid eiuſdem
3. Naturæ vires exſuperet, notandum hoc non vnica ratione fieri poſſe: quia ſunt nonnulla miracula, quæ quidem per cauſſas naturales nullo modo fieri poſſunt,ſed alia ſunt nonnulla,quæ per eaſdem cauſſas poſſunt fieri,in actu tamen per eas nequaquam fiunt, vt Mannæ deſcenſus in deſerto; aliàs enim Manna naturaliter deſcendit, aut pluuia ad preces Sanctorum accerſita, quæ ſimiliter naturaliter producitur.Alia vero miraculoſa opera fiunt,quæ verè à cauſſis naturalibus procedunt, ſed quæ minimè erant diſpoſitæ ad talem effectum producendum, quale eſſet mundatio Lepræ in Nahaman Syro;ſiquidem ea ſanatio per cauſſam naturalem facta eſt, per aquam nempe Iordanis, ſed quæ minimè habebat eam aptitudinem mundandi corpora à Lepra.Ac deniqne alia miracula ſunt, quæ fiunt per cauſſas naturales, habentes etiam aliquam diſpoſitionem ad agendum,non tamen proximam, neque ſufficienti efficacia dotatam,imò valdè remotam, acinſufficientem,quale eſſet fel Piſcis ad Tobiæ cæcitatem ſanandam, quia id medicamenti erat quidem aptum, & habens hanc diſpoſitionem à Natura ad abigendam cæcitatem prouenientem ex craſſis humoribus, ob maximam abſterſionem & diſcuſſionem, quam à Natura ſortitur, non tamen ea diſpoſitio erat proxima, & talis, vt tam modico tempore, imò in inſtanti ſanare poſſet cæcitatem, cùm non modo non haberet parem efficaciam ad hoc ſufficientem, ſed neque aliquo modo ſimilem, vt vnica vice applicatum poſſet hunc effectum producere, vt optimè percurrit Valleſius *in ſacr. Philoſoph.cap.*42.& notaui ego aliàs *lib.*4. *Quæſt. Medico-Leg. Tit.* 1. *quæſt.*8 *n.*50.

His ſic ſe habentibus,vt innoteſcat,an caſus propoſitus Miraculi nomen mereatur, necne, videndum, quonam pacto diſpoſitæ eſſent cauſſæ naturales,ex quibus effectus erat expectandus in caſu noſtro, quæ cauſſæ erant calor, & ſpiritus: his enim mediantibus tanquam inſtrumentis vtitur Natura ad ſuas actiones 4.
exercendas.Ariſtot.*lib.*2. *de Part. Anim.cap.*7. Gal.*comm.*5.*Aphor.*53.Non videtur autem abſolutè dicendum,quòd effectus,de quo agitur, ſucceſſerit abſque vllo harum cauſſarum concurſu, quia in miraculis, quæ omninò abſque huiuſmodi naturalium cauſſarum concurſu eueniunt, apparet euidenter ſupernaturalis cauſſæ operatio, vt clare videtur, (quod pro exemplo ſit),in ſocru Petri, quæ morbo crudo exiſtente ad ſolum Chriſti Domini nutum confeſtim ſurgens miniſtrabat illis. At hæc ſanatio non ſupergreditur ſimpliciter Naturæ creatæ vires,ſed ſecundùm quid,vt videbimus: dicendum ergò, effectum hunc à naturalibus quidem cauſſis dependentiam habuiſſe, ſed quæ minimè erant diſpoſitæ ad agendũ.Quòd 5.
verò hoc ita ſe haberet facillimè probatur, quia cùm ad Partus actionem requiratur calor vegetus,& fortis, non modò ipſius Matris, ſed etiam ipſius Pueri,Hippocr.*lib.*2.*de morb. mul.* & alias alibi Aëtius *ſerm.*16.*cap.*22.& alij omnes;inſuperque requiratur ipſius Pueri aut naturalis ſitus,aut talis,vt ſaltem quomodocunque exire poſſit in lucem, patet in noſtro caſu vtriuſque calorem omninò fuiſſe improportionatum ad Partus actionem, nullamque habuiſſe diſpoſitionem ad operandum,imò contra ab omni huiuſmodi diſpoſitione fuiſſe remotiſſimum;quia ex parte Pueri omninò erat extinctus, cùm ille iamdiu eſſet mortuus, vt vnanimiter deponunt Teſtes omnes *ſuper* 27. Ex parte verò Matris erat in extremo debilitatis, cùm iam animam ageret, vt iidem Teſtes ſuper eodem deponunt. Situs denique ipſius fœtus erat talis, vt omninò exitum illi impediret, etiamſi & Mater & Puer ipſe validiſſimas ſortiti eſſent vires, nam erat vndequaque impoſſibile, Puerum in eo ſitu permanentem exire ab vtero poſſe. Cùm ergò calor, qui in hac actione præcipua cauſſa agens eſt,adeò improportionatus eſſet reſpectu tam validæ actionis, qualis eſt actio pariendi, & pariendi mortuum,(nam tunc præcipuè maior requiritur ex parte Matris)& alia ex parte adeſſet renitentia,& repugnantia ſubiecti,in quod agebat, tanta vt nullo modo eſſet aptum ad pariendum; concludendum eſt omninò,effectum ſecutum nequaquam à calore vt cauſſa naturali emanaſſe.

Quoniam autem effectus quidam admirandi,

randi, in quibus naturalium cauſſarum concurſum interfuiſſe ambigitur, eò difficiliùs pro miraculoſis iudicantur, quò naturales ipſæ cauſſæ magis aptè videbantur ad effectum illum producendum, ne in his iudicandis, & peculiariter in hoc opere, de quo agitur, decipiamur; neceſſarium videtur per aliquot ſigna opus à ſupernaturali cauſſa emanans, & quod miraculoſum verè eſt, ab eo, quod à naturali emanat, interſtinguere; hoc enim pacto facilliмè in veritatis cognitionem deueniemus.

Inter hæc autem miracula ea præcipuè ſunt, vt dixi, quæ circa infirmorū ſanationes contingunt, nam hæc & frequentiùs conſpiciuntur, & iure de illis dubitatur, quia hominum vulgus in Ægrotis, qui in aliquo manifeſto vitæ periculo conſtituuntur, & mox ab eo periculo euadunt ſemper miracula commentatur, cùm tamen pateat, vera miracula de rarò fieri; at in his ſanationibus ea miracula exiſtimantur, quæ vulgo admirationem excitant, quandò præter ſpem aliqui ex Naturæ vi mirabiliter ſanantur. Auicenn. 4. 4 *tract.* 2. *cap.* 210. Vt ergò naturales huiuſmodi mirabiles ſanationes à verè miraculoſis ſecernantur, videntur in miraculoſis nonnullæ conditiones adnotandæ, quæ in naturalibus nequaquam adnotantur. Quarum aliquæ ex parte morbi ſe tenent, aliæ verò ex modo ſanationis conſiderandas ſe offerunt.

7\. Nam primò ex parte morbi videtur neceſſarium, quòd morbus, ex quo quis per miraculum conualeſcit, ſit ſua natura difficilis, quia miraculum non poteſt in leuioribus conſiſtere, cùm ſit opus arduum, D. Thom. *p.* 1. *loco cit.*

Secundò, morbus debet eſſe grauis, nempè aut cum manifeſtiſſimo vitæ periculo, aut cum ineptitudine ad reductionem ſtatus naturalis, in vtroque enim caſu faciliùs datur occaſio præſumendi, Naturam eſſe à morbo ſuperatam, neque vllam amplius virtutem ſortiri ad ſanitatem introducendam; cùm contrà in morbo neque graui, neque adeò periculo proximo, præſumatur Natura eſſe ſuperior, & facile poſſe illum ſuperare. At ſecuta ſanitate in morbo graui, & periculoſiſſimo, ſanitas non poteſt ipſi Naturæ accepta referri, quantùm eſt ex hoc, vt omninò alias ad ipſam referenda eſt, cùm Natura ſit morborum medicatrix, & cauſſa ſanationis adeò manifeſta & euidens, vt fruſtrà minùs euidentem quæramus. Rota in nouiſſimis *deciſione* 706. *par.* 1. & notum eſt in Philoſophia.

Tertiò, videtur neceſſarium, quòd morbus ſit adhuc crudus, & in augmento, quandò accidentia adhuc augentur, & morbus vires acquirit eundo, aut ſaltem neceſſe eſt, vt ſit in principio ſtatus, quia cùm eſt verè in ſtatu, & appropinquat declinatio, aliquandò fit repentina, ac momentanea mutatio, etiam præter ſpem, & cum ſumma admiratione adſtantium ad ſalutem, quæ à Natura quidem eſt, quæ morbifica cauſſa in eo agone ſuperata, ac validior reddita, corporis actiones ſuo libitu exercet, concoctoſque humores quocunque libet expellit, vndè bonæ ac ſalutares criſes emergunt, in quibus ſubitò, & de

8\. repente integra ſanitas reſtituitur. Gal. *comm.* 2. *Aphor.* 13. & alibi aliàs, & hæc morbo crudo exiſtente naturaliter ſuccedere non poſſunt, quod idem Galen. firmat, *comm.* 1. *in* 1. *Prorhet.* Hippocrat. *partic.* 13. cum Iudicationes eue- 9.
nientes in morbis crudis à Natura eſſe non poſſint, nec bonæ idcircò ſint; & ſic ſanatio ſubitanea facta eo tempore potiùs ex vi ſupernaturalis, quàm naturalis cauſſæ ſucceſſâ exiſtimatur.

His præmiſſis, apparet iam in caſu noſtro prædictas omnes, ac ſingulas conditiones adfuiſſe, vndè infertur quòd miraculoſus fuerit, & non naturalis; quia primò morbus abſque dubio erat difficilis, quod patet ex ipſa huius ſymptomatis appellatione, dicitur enim Partus difficilis; imò cùm partuum difficilium vnus ſit difficilior altero, hic erat omnium difficillimus, vt ex dicendis patebit. Patet etiam ex facti narratione, quia cùm figuræ, quæ in Partu conſpiciuntur, aliæ ſint natura- 10.
les, ex quibus partus facilis exiſtit, nempè quandò fœtus in caput fertur, Hippocr. *de Natiuit. Puer. in f. & lib.* 1. *de morb. mul. n.* 50. Paul. *lib.* 13. *cap.* 66. Aëtius *lib.* 16. *cap.* 22. & alij omnes Doctores; aliæ verò ſint, quæ non naturales exiſtunt, quarum aliquæ partum mediocriter difficilem faciunt, vt quandò Puer exit in Pedes, Paul. & Aët. *loc. cit.* aliæ tandem, quæ faciūt partum difficillimum: ſed conſtat in caſu noſtro eam fuiſſe omnium, vt dixi, difficillimam, quia infans brachium foras porrexerat, qua figura nunquam poſſibile naturaliter eſt, vt partus ſuccedat, quia capite in ſcapulas conduplicato exire cogitur, hoc autem nec tentatum ſuccedit, nec ſine ſumma Matris pernicie tentari poſſet. Paræus ſuæ Chirurgiæ *lib.* 23. *cap.* 16. Mercurius *lib. della Commare* 2. *cap.* 3. Relinquo mille alias conditiones; quæ morbum hunc in extremo difficultatis conſtituebant, vt Matris erat debilitas, fœtus ipſius interitus, & corruptio, diuturnitas partus, & aliæ multæ breuitatis cauſſa omittendæ. Et quibus etiam infertur, adfuiſſe ſecundam conditionem commonſtrantem effectum miraculoſum, cum hic morbus non ſolùm grauis eſſet, ſed grauiſſimus, & maximè lethalis, Hippocr. *vbi proximè*: neque hoc abſque manifeſta ratione, quia non vna ſolummodò, atque illa quidem maximi ponderis cauſſa ad Parturientis interitum conſpiraret, ſed multæ, ac validæ, quarum vnaquæque per ſe poterat occidere, vt dolores vehementiſſimi, & indefinentes, ſyncopes, extrema debilitas, fœtus corruptio, & aliæ permultæ.

Conſtat denique, morbum hunc eo ipſo tempore, quo ſolutus eſt, perſtitiſſe in ſuo vigore, quia accidentia in horas augebantur, & fortiora euadebant, vt ex facto patet; hoc autem tempus dicitur morbi Augmentum Gal. 11.
lib. 1. *de Criſib. cap.* 2. *& alibi ſæpe.* At cùm morbus eſt in Augmento, tunc dicitur crudus (li- 12.
cet hic nulla concoctio expectari poſſet, ſed tantùm reductio Pueri ad figuram naturalem, quod nequaquam ſucceſſit) idem Galen. *ibid. cap.* 5. Quod autem Accidentia creſcerent, patet ex dictis Teſtium, cùm dolores fierent in horas atrociores, venter maiorem in modum tumefieret, & fœtus magis magiſque corrumperetur, quare Parturiens iam morti erat pro-

xima

xima, vnde ſeptimus Teſtis *ſuper* 22.dicit, *Che ſtaua agonizando in ſtrauangantiſſime maniere,* & 15. ſuper eodem, *Staua detta ſignora per li detti dolori in cattiuiſſimi termini, eſſendole piu' dell' ordinario gonfio il corpo,& eraridotta all' vltimo della vita*:& ibidem ſuper eodem teſtatur, *ch' era meſſa per ſpedita,da' Medici,hauendo fatto il corpo gonfio; & il parto ſi era cominciato à corrompere.*

Sed & in modo ſanationis, ſi conſiderare velimus conditiones omnes, ac ſingulas ita concomitatas,hoc opus inueniemus,vt de miraculo vlteriùs ambigere peruicacis omninò ingenij videri poſſit.

Et prima conditio eſt, quod non præceſſerint media naturalia, quibus accepta referri poſſit ſanatio,quemadmodum quòd non præceſſerint auxilia ab Arte petita;tantundem eſt opus aliquod ſuccedere in hiſce effectibus ex 13. natura, ac ſuccedere ex Arte,quia Ars eſt Naturæ miniſtra,Gal.*comm.*4. *Aphor.*2.

14. Secunda conditio eſt,quòd morbus ſanatus fuerit abſque vlla Criſi,nam Criſis eſt Naturæ opus, & indicat ipſius Naturæ virtutem ſuprà morbum, & eſt mutatio à Natura facta in bonum. Idem Galen. *lib.*1. *de Criſib.cap.*1.in qua mutatione maximè,cùm vndequaque tuta eſt, ſolet Natura ſemper aliquam inſignem euacuationem moliri. Cùm ergò morbi per ſimiles euacuationes finiuntur, ſatis apertè apparet, Naturam in ea ſanatione fuiſſe operatricem, vndè tales ſanationes pro miraculoſis non facilè acceptandæ,niſi aliundè conſtet, & 15. hac de cauſſa noto in Sacra Hiſtoria, nullum morbum per huiuſmodi euacuationem fuiſſe curatum, (niſi fortaſſe obiicias Tobiæ cæcitatem in Veteri, & cæcitatem Pauli in Nouo Teſtamento,) at hoc non ob aliud factum eſt, niſi vt pateret, eas ſanationes vndequaque miraculoſas fuiſſe,neque vllum in ea re poſſet afferre dubium aliqua præſumpta dependentia ab ipſa Natura.

Tertia,conditio eſt,vt ſanatio fiat ſubitò, & in inſtanti,ac præter ſpem; Maluetius *de Ca-* 16. *noniz.ſanct. dub.*3 *num.*25. & hoc quia Natura operatur per alterationem,& idcircò operatur in tempore, quia alteratio in inſtanti fieri non poteſt, cùm motus in inſtanti non fiat. Ariſtot. *libro* 6. *Phyſic. text.*74. & ibi Auerroës *in Parap.*

17. Quarta, conditio eſt, quòd ſanatio ſit vndequaque perfecta;Marc.Anton. Genuenſis *in prax. Archiepiſc. Neap. cap.* 59. Martin. Delr. *lib.*3.*Diſquiſit.Magic.quæſtione* 7.Ricc.*in prax. Epiſc.reſolut.*487. *num.*7.& ex Medicis Fortunius Licet.*in lib.de his, qui diu ſine alim. viuunt, lib.*2.*cap.*173. *in fin.*& iurè, quia cùm miraculum à perfectiſſima cauſſa emanet,opus perfectiſſimum ſit oportet.

Has omnes ergò conditiones adfuiſſe in hoc caſu manifeſtiſſimè patet; Nam quoad *primam*, iam per teſtium depoſitionem apparet adminiſtrata remedia, & præcipuè manualem machinationem, quæ hic maximè locum habebat, cùm per eam tantùm poſſet reduci partus ad naturalem figuram, nihil omninò contuliſſe,vt vnanimiter teſtes deponunt,vndè neque vllis aliis remediis ſupererat locus,quod apertiſſimè fatetur teſtis 17. *ſuper* 27. qui Medicus eſt dicens. *E però ne feci il Pronoſtico, che quanto all' Arte della Medicina non ci foſſe rimedio*, & probatur euidenter ex facto, quia licet non deeſſent generoſiora remedia, vt balnea, repetitæ concuſſiones, & tandem exectio, tamen qui priora hic non habebant locum, & poſterius ægra præ debilitate non admittebat, prudenter quidem prætermittebantur, admonentibus DD. hæc non debere nos machinari, vbi præ debilitate ſeruari non poſſit patiens, ſed eam vt deſperatam omninò relinquendam,Aët.*loc.cit.* Auicen.*ibid.*cæterique omnes cum de ſectione verba faciunt.

Quoad ſecundam conditionem nihil eſt in noſtro caſu conſideratione dignum, quia ſanatio conſiſtebat in expulſione fœtus, in quo caſu non conſideratur concoctio,ſed benè ſitus conueniens ipſius Pueri; vndè ſi naturaliter naſci debuiſſet, dico ex Naturæ ipſius beneficio, neceſſe erat, vt antè ad naturalem ſitum reduceretur, & tamen conſtat de contrario ex Medici depoſitione teſtis *ſc.* 17. *vbi Ritornando jo la ſera del med.giorno inteſi,che la creatura era morta, è ſtaua ancora nella med. poſitura.* Addo his,quòd nullum apparuerit ſignum reſurgentis Naturæ,aut aliquo modo inualeſcentis, vt 18. fieri in his caſibus ſolet, in quibus ſternutatio ſignum ſalutis eſt,Hippocr. *lib.* 5. *Aphor.*7.at hoc non modò ob concitationem, ſed etiam quia Naturæ validioris ſpecimen præbet, bonum eſſe ſolet;ſed in hoc caſu neque ſuperuenit ſternutatio, nec ſi ſuperueniſſet, quicquam contuliſſet, cùm fœtus eo modo poſitus nullo modo expelli naturaliter poſſet.

Quod pertinet ad tertiam conditionem nullum videtur poſſe intercedere dubium; quia non mòdò partus, ſiue expulſio mortui fœtus ſubitò, & in inſtanti ſucceſſit, cùm eſſet ex parte Naturæ impoſſibilis, ſed etiam præter ſpem,non imperitorum,inquam, ſed etiam peritorum, vt ex ipſorum depoſitionibus patet. Nam *ibid.*ſuper 27. *Et jo confeſſo in verità, che in venti quattro anni, che fò queſta profeſſione non mi ſon mai trouato ad accidente ſimile:&* 17. *ſuper eodem, delche jo facendo il ſegno della ſanta croce,*&c.

Quoad quartam denique, (quæ per ſe ſola profectò in hoc caſu poſſet hoc opus pro miraculoſo canonizare) manifeſtum eſt,ſanationem hanc fuiſſe perfectiſſimam, quia cum ſi- 19. miles partus in via naturæ ſoleant compellere mulieres in hernias, in venarum rupturas, in Arteriarum dilatationes,in vteri inflammationes, aut in irreparabilem eiuſdem exitum, & in alios etiam peiores morbos Auicen. 21. 3. *tract.*2. *cap.* 11. imò vlteriùs conſueſcant,cum iam corpus intumuit, vt euenerat huic Puerperæ,vomitum accerſere,& cum tremore mortiferam neruorum diſtentionem, Celſ. *lib.* 7. *cap.* 24. in hoc caſu non modò nullum eorum malorum ſucceſſit, ſed mulier fæliciter, ac celeriter à concepto voto per D. Cononicum eius Fratrem B. Gregorio, peperit, & vndique ſana permanſit,vt ex dictis teſtium elicitur.Atque etiam ſi in tam difficili, ac tam moleſto partu debuiſſent ex neceſſitate remanere ſaltem veſtigia aliqua prægreſſi morbi, vt ipſius

vteri

vteri hiatus,& laceratio,& huiuſmodi;nihilominus ad maiorem miraculi euidentiam tam ſana Puerpera remanſit,ac ſi naturaliter, fœliciter, & abſque vlla vi peperiſſet.

CONSILIVM X.

ARGVMENTVM.

In eadem cauſſa reſpondetur magis præciſè ad aliquas obiectiones ab Illuſtriſſimis Dominis Sacræ Congregationis Rituum propoſitas.

SVMMARIVM.

1 *Ex Natura vi miracula aliquandò videntur contingere,& quomodò.*

2 *Fœtus in partu, ſi brachium foràs porrigit, naſci non poteſt,niſi brachium intrò reduxerit,& n.4.*

3 *In partus actione cauſſæ primariò agentes ſunt vires Matris,& fœtus.*

5 *Sanari non dicitur morbus, qui alterum morbum facit.*

1. LIcet plura iam deducta ſint ad probandam miraculi euidentiam in caſu, de quo agitur, vt tamen quiuis excitatus ſcrupulus omni ex parte remoueatur, nonnulla videntur prædictis addenda; nam adhuc dubitatum eſt, an hoc factum Naturæ vires ſuperauerit; etiamſi enim difficillimum fuerit, & ſuprà quàm dici poſſit, Dominam Alexandram eo modo peperiſſe, ac immediatè benè ſe habuiſſe, tamen difficultas hæc quantacunque ſit non excludit Naturæ potentiam; nam aliquandò etiam ex eius virtute videntur miracula contingere, & talia, vt ab eius potentia emanare minimè credantur. Probari autem videtur ex eiuſdemmet Phyſici præſentis teſtis ad hoc examinati dictis, caſum fuiſſe quidem & arduum, & difficillimum, non tamen in via Naturæ impoſſibilem. Ita enim deponit ſuper decimoſeptimo, *Poi che nel centinajo di quelle, che ſi riducono à tal termine, à gram fatica vna ne ſcampa.* Satis ſuperque ergò oſtendit Naturæ potentiam, ſi non modò inter centum, ſed inter mille, imò inter decem mille vna fœmina eo modo conſtituta ſanitati ex eius virtute reſtituatur; quemadmodum etiamſi hominem ſine externo cibo viuere rariſſimum ſit, nec de facili reperibilem, cùm vix vnus, aut alter in innumerabili hominum multitudine ſine cibo viuere potuerit, non idcircò ſuprà Naturæ vires eſt, ſi id vnus, aut alter facere potuerit. Auget facti poſſibilitatem quotidiana experientia, cùm in [illegible]ras videamus, Pueros in nates, in ventrem, in latera, diuaricatis cruribus, aut brachiis extenſis, altero pede tantùm exeꝛto, non tantùm naſci, ſed naſci etiam viuos, & incolumes, matre quoque incolumi permanente.

Pro huius dubij ſolutione ſupplicamus, caſum hunc non ſimpliciter, & ſolùm vt partum difficilem conſiderari, ſed vt talem partum difficilem, hoc eſt, cum omnibus, ac ſingulis concurrentibus circumſtantiis; nam ſi hoc modo conſideretur, facilè erit determinare, neque Naturam, neque Artem quicquam in eo caſu cooperatam; imò non modò nihil alterutram fuiſſe operatam, ſed neque quicquam operari potuiſſe, & ſic Medici dictum non reſtringitur ad hunc difficilem partum; ſed ad ſtatum Ægrotantis, quatenùs erat iam exſpiratura animam, vndè dicit *di quelle, che ſi riducono à tal termine*; quæ verba non ad partus difficultatem, ſed vt dixi, ad ſtatum Parturientis referuntur. Sed quoad Artem probatur ex facti narratione. Cùm neque medicamenta, neque vlla alia remedia medica quicquam contulerint, vnanimiter omnes teſtes deponunt, præterquam quòd non dabatur hic locus aliis remediis, quàm manuali machinationi, qua iam fruſtrà Medici vſi fuerant. Neque dicendum eſt, quòd etiamſi præſidia Medica adhibita ſtatim non contulerint, potuerint tamen temporis lapſu contuliſſe, cùm operentur per alterationem, & in tempore, aut ſaltem potuerint diſponere Naturam ad agendum, quia, vt dixi, hic nulla Arti remanebat intentio, niſi operari, vt fœtus exertum brachium intrò reduceret, quia eo modo naſci non poterat, neque à Matre expelli, neque ad hoc quicquam conferre poterant medicamenta ad fœtum expellendum, quamdiu in eo ſitu permanebat fœtus. Hippocrat. *libro primo de morb. mul.* & cæteri omnes Doctores, qui in ſimilibus caſibus nequaquam exhibent ea, quæ fœtum expellunt, ſed brachium antè reduci intrò conſulunt, & ſi hoc non ſuccedat, amputari brachium volunt, fœtu mortuo exiſtente, & hoc non ob aliud, niſi ob impoſſibilitatem expellendi, aut per vim quomodocunque extrahendi fœtum, qui brachium foràs porrexerit; quia cùm Puer habeat ſuperiores partes, ac caput præcipuè, craſſiores, ſi brachio exerto ab vtero naſci debeat, neceſſe eſt, vt caput ad alterum humerum conduplicetur, nec poſſibile eſt abſque multa laceratione vterum ſic exeuntem Puerum excipere poſſe. Cæterùm reductio brachij, & Infantis ad ſitum naturalem non medicamentis procurari poteſt, ſed opera manuali, concuſſionibus, agitationibus, & huiuſmodi machinamentis,quæ omnia incaſſum iam fuiſſe tentata ex depoſitione teſtium manifeſtiſſimum fit.

Impoſſibilitatem porrò operandi ipſius Naturæ deducimus ex cauſſarum naturalium inſufficien

inſufficientia, ex ineptitudine,& repugnantia
materiæ , & ex operis ipſius ſucceſſu. Inſuffi-
3. cientia cauſſarum ſatis ſuperque demonſtra-
tur , quia, vt aliàs diximus,in hac actione,quæ
dicitur Partus , cauſſa primariò agens calor
ipſe eſt , & ſpiritus , vires nempè tam matris,
quàm fœtus.Hippocr. *lib.2. de morb.mul.& alij*
omnes. Vires igitur tantò magis conſtare de-
bent,quantò difficilior partus eſt,ex eod.Hip-
pocr.*ibid.* & ex Auic.21.3. *Tract.1.cap.14.* At
quis calor, qui ſpiritus , quæ vires conſiderari
poſſunt in Matre agonizante,in Puero iã mor-
tuo?in illa enim iam omnia deficiebant,in hoc
autem iam prorsùs defecerant. Sperare igitur
ab his cauſſis eo modo diſpoſitis partum faci-
lem, ac tutum,qualis ſucceſſit, profectò magis
quid eſt,quàm ſperare , mortuum propria vir-
tute reſurgere.

Non minor repugnantia erat ex parte ma-
teriæ,quàm eſſet ex parte agentis;materia ve-
rò in hoc caſu Puer erat in vtero mortuus cum
brachio exerto extrà vterum,in quo ſitu etiam
4. ſi viuus fuiſſet , & Matris vires fuiſſent vali-
diſſimæ , ac robuſtiſſimæ , erat impoſſibile in
via Naturæ,vt naſceretur, quia, vt dictum eſt,
ob impoſſibilitatem expellendi ; aut extrahen-
di fœtum ab vtero eo modo poſitum, ſuadent
Auctores,vt primò brachium intrò,ſi fieri po-
teſt,retrudatur ; ſin minùs , abſcindendum iu-
bent , fœtu exiſtente mortuo ; nimirum quia
trahere etiam per ſummam vim infantem eo
modo ſitum ab vtero , ſuccedere non poteſt,
niſi totus vterus dilaceretur , ex qua dilace-
ratione quàm certa , & euidentiſſima pericula
immineant oſtendit Auicenn. *vbi ſuprà.*

Sed præter Auctoritatem , etiam Ratione,
& experiẽtia id ipſum probatur. Ratione,quia
cùm in fœtu,qui alterum brachium extrà vte-
rum porrigat, neceſſe eſſet , vt admonet Mer-
curius *in lib.2. della Comm.cap.3.* Caput ad pe-
ctus,vel ad ſcapulas contorqueri, & conduplì-
cari, fiebat , vt ſecundùm craſſiores corpuſculi
partes ſimul iunctas Puer exire cogeretur; ha-
bent enim puelli ſuperiora inferioribus craſ-
ſiora,& præſertim caput , teſte Hippocr. *in lib.*
de Nat.Puer. Inde fit, vt non poſſit vllo modo
ea ratione ſitus fœtus ab vtero egredi , neque
etiam per vim eo modo extrahi, quia non po-
teſt vterus tantoperè hiare,vt has partes ſimul
exeuntes excipiat.

Denique ipſa experientia demonſtrat facti
impoſſibilitatem , cùm de facto nullus neque
viuus , neque mortuus naſcatur eo modo,ſal-
tem ſine certa Matris pernicie. Auctores enim
Gyneciorum, vel de his, quæ ad mulieres ſpe-
ctant , cùm difficiles partus plurimos recen-
ſeant in nates , in latera , in ventrem, diductis
brachiis,aut cruribus,ſeu etiam ambobus bra-
chiis , aut cruribus natos fuiſſe , nunquam ſi-
milem huic caſum naturaliter ſucceſſiſſe nar-
rant , ſaltem , vt dixi , ſine certo Matris pe-
riculo. Cùm igitur ſatis demonſtrata ſit tam
Artis , quàm Naturæ inualiditas operandi in
huiuſmodi caſu , remanet , vt ex ſupernatura-
lis cauſſæ virtute ſucceſſerit ; quod quidem
non modo ita ſucceſſiſſe cenſendum , ſed fa-
cta comparatione cum aliis conſimilibus caſi-
bus,dicendum , hunc noſtrum multò magis
exuperaſſe Naturæ creatæ vires,quàm permul-
tos alios ab hac Sacra Rota Roman.pro mira-
culoſis canonizatos , vt patebit clariſſimè , ſi
hic cum eo æquiparetur,de quo in Relat.Proc.
S. Didaci in ea parte , vbi de mirac.agitur , &
cum altero , de quo in Relat. Canonizat.
S. Raimundi *part.2. artic.11. mirac.3.* & cum
alio , de quo in Relat. Canonizat. Sancti Ca-
roli *part. 3. mirac. 14.* Quòd ſi huic ſimilli-
mum , & in terminis à Rota iam pro mira-
culo approbatum deſideramus , ſupplicamus
conſiderari ſecundum omnes ſuas partes hi-
ſtoriam ex B. Franciſc. Borgiæ relatione de-
ſumptam *par. 3. artic. 2. mir. 1.* & clariſſi-
mè videbimus , nihil omninò quoad vitium
Naturæ exuperantiam noſtrum hunc caſum
ab illo deficere.

Videbatur tamen Illuſtriſſimis DD. meis,
non eſſe ſufficienter probatum, quod D. Ale-
xandra pepererit infantem in ea adhuc figura,
ac ſitu permanentem , in quo teſtes depoſue-
rant illum permanere in principio partus,vnde
ceſſaret abſque dubio impoſſibilitas, quam di-
cimus , naſcendi eo modo , reducto enim bra-
chio potuit puer ad ſitum naturalem ſuo
ipſius pondere , vel manuali Obſtetricis opera
conuerti , & ſic ex Naturæ vi ab vtero exire:
ſed euidenter deducitur ex ipſorum Teſtium
depoſitionibus , Puerum non fuiſſe vnquam
ad naturalem ſitum conuerſum , nec bra-
chium reduxiſſe , ſed in eo ſitu permanen-
tem natum fuiſſe : cùm enim omnes con-
cordent de exitu brachij , nequaquam de re-
ductione quicquam memorant, quod non re-
ticuiſſent , quia ex Brachij reductione omnis
ſalus patientis dependebat. Ergo ſi Puerulus
brachium reduxiſſet, Medicus, Obſtetrices, &
Aſſiſtentes de ſalute mulieris non modò non
deſperaſſent , ſed optimam ſpem concepiſ-
ſent ; at contrà omnes illam pro deſperata re-
liquerant , & Medicus præcipuè ibi , *e ne feci*
il pronoſtico , che quanto all' Arte delle Med.non
vi foſſe remedio. Deinde idem Medicus , cùm
rediſſet veſperi ad inuiſendum Ægram ; depo-
nit de continuatione eiuſdem poſitus ibi , *Ri-*
tornando jo di nouo la ſera del med. giorno inteſi,
che la creatura era morta , e ſtaua ancora nella
med.poſitura. A Medici autẽ viſitatione ad horã
partus non multum temporis interceſſit, cùm
D. Alex. *hora 1.* noctis eiuſdem diei pepererit,
& viſitatio hæc Medici eſſet veſpertina , imò,
vt ipſemet dicit , de ſero ; itaque ſatis probata
remanet continuatio fœtus in eo ſitu vſque
ad partum , & in partu , vt à principio ap-
paruit.

Sed ex conſequentibus manifeſtiſſimè ex-
cluditur Natura ab operatione , nam dato
etiam, vt aliàs dixi, quòd per vim mulier hæc
eo modo poſitum infantem eieciſſet , aut ipſe
idem infans per vim ab vtero fuiſſet extractus,
nunquam tamen omninò aut hoc , aut illud
ſuccedere potuit naturaliter abſque notabili
vteri laceratione, eo quòd impoſſibile eſſet,
quòd exeũte fœtu,capite ad pectus,vel ad ſca-
pulas cõduplicato,vterus totus nõ diſcindere-
tur , & exinde immodica ſanguinis quantitas,
diſruptis , ac laceratis cuiuſlibet generis vaſis,
non emanaret,vnde ſumma debilitas conſequi

debuit,

debuit, ſyncopis, extremorum refrigeratio, & alia mille horribilia incommoda, & ſymptomata, imò & ipſa mors; præterquam quod etiam impoſſibile erat, vt hocſuccederet abſque intolerabilidolore, ad quem ſequi vlteriùs febrem, inflammationem, & alia permulta id genus, erat omni ex parte neceſſarium. At D. Alexand. abſque vllo prædictorum incommodorum peperit, nec quicquam eorum ad eius partum conſecutum eſt,quod conſequi de Natura rei oportebat:nam certè etiam ſi peperiſſet,& tamen aliis morbis conflictata remanſiſſet,non poterat dici ſanata, neque enim ſanari dicitur morbus, qui alterum morbum facit,
5. Gal.6.*Aphor.*26. Quod denique opponitur de voto Canonici, de quo ipſe ſolus deponit, & idcircò videtur eſſe teſtis ſingularis, licet ad alios dilucre pertineat, tamen ſi licet mihi quicquam in hoc proferre, non videtur vllo modo obſtare:nam præter ea,quæ à doctiſſimo Iuriſconſulto deducta ſunt, multum ad eius validitatem facere videtur, quòd in ſimilibus quotidie Teſtes ſingulares admittuntur, aliàs rueret potior miraculorum pars, & præſertim, quæ de Sanctorum apparitionibus,& his ſimilia celebrantur: ſed hæc iis, ad quos ſpectant diſcutienda,relinquimus;Mihi ſatis ſit concludenter probaſſe hoc factum vires Naturæ adeò exuperaſſe, vt non ſine ſumma ratione in ſecundo miraculorum gradu reponendum eſſe cenſeam,diſtinctis miraculis per gradus,vt diſtinguenda dixi *lib.* 4. *Quæſt. Medico-Leg. quæſt.*2. *n.* 12. vbi in ſecundo ordine ea collocanda exiſtimaui, quæ Deus operatur nullis mediantibus naturalibus cauſſis, licet aliàs idem effectus per eas ſuccedere poſſet.

CONSILIVM XI.

ARGVMENTVM.

Sortitus à natiuitate eſt Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus D. Alexander Buccabella Rotæ Romanæ Auditor Meritiſſimus naturam imbecilliorem, ex qua cauſſa valetudinariam vitam, ac frequentibus, multiſque morbis conflictatam perpetuò degit, ita vt cogatur, in ratione victus multa cautela vti, nam vel minima ex cauſſa aut potus, aut cibi minus laudabilis, illicò in ſtomachi dolores, in ventris torſiones, in corporis, ac virium reſolutionem, in aliaque labitur ſymptomata non aſpernanda, quæ illi vitam acerbam faciunt. Et tamen, vt eſt Chriſtianæ pietatis ſtudioſiſſimus; non libenter inducitur, vt carnibus, ſimilibuſque cibis veſci patiatur in diebus, in quibus ab Eccleſia Catholica iis veſci nobis non permittitur, vellet enim quantùm eſt ex ſe in prædictis diebus Sanctis eiuſdem Eccleſiæ præceptis vndequaque obedire. Quærit igitur, an vſus Piſcium, & Ouorum, & abſtinentia ab eſu carnium poſſit adeò notabiliter eius ſaluti incommodare, vt eo cogatur perpetuò vti.

SVMMARIVM.

1 *Ciborum, quibus in diebus ieiuniorum vtimur, vitia.*

2 *Oua ſe conuertunt in prauos humores, ſi ſtomachum prauis humoribus refertum offendant.*

3 *Corpora debilia etiam à minimis erroribus in victu læduntur.*

4 *Corpus ieiuniis affligere non licet in ſanitatis notabile detrimentum.*

AD cuius rei deciſionem conſideranda primò eſt Natura ipſius Illuſtriſſimi viri & affectus,quibus moleſtatur; Secundò, partium præcipuarum,quæ ciborum concoctioni inſeruiunt conſtitutionem; Tertiò, naturam ciborum, quibus vti cogimur, vbi carnibus veſci non licet.

Et quoad primam partem palam eſt, Virum Illuſtriſſimum Natura eſſe debiliori ob caloris naturalis imbecillitatem & præternaturalis fortitudinem, ob quam facilè reſolutis ſpiritibus melioribus, calor naturalis indies imbecillior fit; atque hinc ſuccedit, vt facili negotio à quacunque vel leuiori cauſſa detrimentum patiatur, vnde valetudinariam vitam,vt præfertur,perpetuo tranſigit, & multis affectibus præternaturalibus conflictatam, præcipuè vero Hypochondriacis affectibus moleſtatur, ex quibus mille ſymptomata maximi facienda pati ſolet.

Quoad ſecundam partem facilè patere poteſt ex dictis, quod vir Illuſtriſſimus viſcera omnia naturalia ſortiatur maximè debilia, vt quæ vix mediocribus ciborum,alimentorũque atque humorum quoruncumque coctionibus ſufficiant, ita vt facilè & ventriculi cruditatibus,& Hepatis, & Meſeraicarum venarum, & multo magis Lienis contumacibus obſtructionibus, imò & tumoribus ſit obnoxius, vt ex ipſo tactu, & ex copioſiſſimis, ac perennibus flatibus cuiuis licet deprehendere; quamobrem vltra prædictas ſymptomatum myriades, quæ Hypochondriacam affectionem concomitantur, facillimè illum indeſinenter exagitant,atque in perpetuo agone detinere conſueuerunt.

Quoad tertiam partem notiſſimum eſt, 1.
cibos omnes, quibus in ieiuniis, aliiſque diebus,quibus à carnibus ex Eccleſiæ Sanctæ præcepto abſtinemus, vtimur, ſi oua excipiamus, partim eſſe frigidos, & humidos, ac de facili corruptibiles,partim nimis calidos, partim inflatiuos, partim generatiuos humorum excrementitio

mentitiorum,& maximè qui craſſi ſunt,& melancholici,partim etiam duræ concoctionis,ac partim facilè putreſcentes, omneſq; deniq; ac ſingulos eſſe multum excrementitios,& flatulentos. Oua autem ſeorſim conſiderata, non dubium eſt optimum præbere alimentum; &
2. nihil vitij in ſe habere,vbi ſtomachum ſanum offendant, neque prauis humoribus refertum, alias ſi ſtomachum offendant male diſpoſitũ, & prauis humoribus oppletum,aut ſi cum ipſo aliquam naturalem contrarietatem habeant, tantum abeſt,vt bonum præbeant alimentum, vt potius in ipſos prauos, & illaudabiles humores ſe conuertant, quid autem ſi inſimul contrarietatem Naturæ habeant?nam certum eſt,& teſtatur id ipſum Gal.*lib.1.de loc. aff.c.2.* quoſdam oua male concoquere, ac in peſſimum nutrimentum conuertere.

His ſic ſtantibus omni procul dubio dicendum eſt, Illuſtriſſimum Virum tali natura dotatum, ac prædictis affectibus conflictatum, non poſſe aliis alimentis, quam laudabilibus carnibus vitam ſuſtinere, & idcirco ex comeſtione quorumcunque aliorum ciborum etiam per diem vnicam poſſe reportare inſigne, ac notabile damnum, quia corpora debilia etiam à minimis erroribus in victu læduntur.Galen.
3. *lib.5.de ſanit.tuen.c.4* ſatiſque eſſet ad notabile damnum reportandum vnica tantum prætermiſſio carnium, & comeſtio piſcium,aut aliorum ſimilium ciborum: nam, vt experientia ipſa quotidiana Virum Illuſtriſſimum docuit, illico ſtomacho affligeretur, corpus flatibus repleretur, vires inſigniter deficerent,vnde facili negotio Natura ſuccumbere poſſet,indeq; morbo aliquo notatu digno pullulante, in ſalutis certum diſcrimen laberetur;quod ne fiat, cogendus eſt,vt tam diebus Veneris,& Sabbati,quam quibuſcunque aliis ſolis carnibus laudabilibus veſcatur, vt vitam ſalubriorem degat, & melioribus operibus vacare poſſit;nam prohibemur omnino *per c. Non mediocriter, de* 4.
*conſecr.diſt.5.in 3 par.decret.*ieiuniis corpus affligere, quando in notabile ſanitatis præiudicium hoc redundat, cum corporis morbus à melioribus operibus, quam ieiunium eſſe videatur, prohibere nos ſoleat.

Admodum Illuſtri atque Excellentiſſimo Viro,
D. RENATO MONREAV *Medico Pariſienſi, ac Viro Clariſſimo.*

PAVLVS ZACCHIAS F.

Nonnullas conſultationes meas Medico-Legales ad Venenorum materiam pertinentes tuo nomine muniri volui: Tu enim non ob Artis Medicæ tantum præſtantiam, ſed cum ob Animi virtutes, tum ob nominis tui claritatem facilè pro Antidoto tuto mihi eris ad obtundendam eorum venenorum malitiam, quæ à maledicentibus contrà hæc ingenioli mei monumenta euomuntur, Obſecro ergo, vt mea hæc ſerio tueri non deſiſtas, itá enim mihi promittit humanitas tua, cuius locupletiſſimum Teſtem, atque inſtar omnium habeo Naudæum noſtrum Virum Clar. & vtriuſque noſtrûm amantiſſimum, cui multùm tum ob alia plura, tum ob id ipſum plurimum debere me ingenue fateor. Vale & me ama.

CONSILIVM XII.

ARGVMENTVM.

Elizabetha vxor Ioannis Baptiſtæ Gatti puerpera facta,cùm ante partum male ſe haberet, & vomitu, & dyſenteria moleſtaretur, à partu iiſdem accidentibus maiorem in modum eſt conflictata, nam vomebat aſſiduè materias valde prauas,ac diuerſi coloris, ſapore ingratiſſimas, ex quibus ſummam corporis debilitatem & extenuationem patiebatur. Accuſatus eſt eius maritus,quod illi propinaſſet venenum,vnde dubitabatur,an hæc accidentia id atteſtarentur ita,vt aliis nonnullis coniecturis adiuncta, quas Fiſcus, & adhærentes producebant, vllam certitudinem facere poſſent propinati veneni, & pro dubij ſolutione aliqua ſupponenda priùs duxi,ex quibus rei veritas innoteſcat.

SVMMARIVM.

1 *Puerperæ,niſi in partu ritè expurgentur,multis malis conflictantur.*
2 *Signa communia propinati veneni.*
3 *Quæ accidentia frequentius ad veneni aſſumptionem conſequantur.*
4 *Omnia venena ſiue mediatè, ſiue immediatè cor lædunt.*
5 *Accidentia morbi debent eſſe proportionata ipſi parti affectæ.*
6 *Ex corporis impuritate poteſt in corpore generari venenum afferens omnia ſymptomata veneni aſſumpti.*
7 *Accidentia veneni ingeniti ita ſimilia ſunt accidentibus veneni propinati, vt diſtingui inuicem non poſſint.*
8 *In corporis impuritate accidentia prouenientia ſunt ad ipſam referenda, non ad venenum aſſumptum.*
9 *Vbi cauſſam habemus certam, & euidentem, fruſtrà incertam, & minus euidentem quærimus.*

SVpponendum ergò primò, Grauidas, & Puerperas tanta corporis impuritate ſcatere, niſi in puerperio per conſuetas vias debitè, & in ſufficienti quantitate repurgentur, & ab ea corporis impuritate liberentur, vt facilè in quemuis morbum labi poſſint, & quouis prauo, & admirando ſymptomate moleſtari; ſed præcipuè diarrhæa, & dyſenteria, vomitu, 1.

vomitu,febre, modò acuta,modò longa, cibo-rum faſtidio, ſtomachi, ventris, capitis, ac to-tius corporis doloribus, aliiſque id genus af-fectibus,quos proſequitur Hippocrat.*lib.*1. *de morb. mul.* & *alibi*, & Auctores omnes Gyne-ciorum,ſiue *de morb.mul. cap.de diminut.Puerp. poſt part.*& videndi præcipuè Mercat. *lib.* 4. *de morb.mul.cap.*10.& Rodericus à Caſtr.*de morb. mul.lib.*4.*cap.*11.*p.*1.

2. Supponendum ſecundò plurima eſſe ſigna, aſſumpti veneni,& licet alia aliis ſint familia-ria, habent tamen omnia venena plerumque hæc communia, nempe nauſeam perpetuam, vomitum moleſtum,cordis tremorem,ſeu pal-pitationem, lipothimiam, ſiue Animi defe-ctum,& aliquandò etiam ſyncopem,ventricu-li, vel cordis morſum, ventris fluxum, vn-guium liuiditatem,corporis pallorem,& inter-dum ićteritiam, ſingultum, eiuſdem corporis tumorem, labiorum nigriciem,& inflationem, ſitim moleſtam, & inexhauſtam, faciei liuo-rem,vertiginem,& alia permulta,quæ diligen-tiſſimè recenſent Auctores de Venenis, inter quos præcipuè videndi Ardoin,*lib.*1. & *maxi-mè c.*4.& Guainer.*cap.*7.Card.*lib.*2.&alij quos regiſtratos habes *lib.*2.*qu.Medic.Leg.tit.*5 *q.*7.

Supponendum tertiò; quod licet om-nia prædicta accidentia poſſint promiſcuè in
3. omni aſſumpto veneno apparere, de neceſſi-tate tamen non omnia apparent; inter omnia vero, his non obſtantibus, magis videntur ea accidentia, & frequentiùs, & neceſſatio con-ſequi, quæ ad cor, & vitalem pertinent fa-cultatem: & ratio eſt, quia omnia venena ſi-ue mediatè, ſiue immediatè, cor ipſum maxi-
4. mè lædunt,Conciliat. *diff.*178 & *lib.de Venen. cap.*1.Guainer.*de Ven. reſponſ.ad dub.*4. Cardin. Ponzett. *lib.*1.*de Venen. cap.*4. Fernel. *lib.*2. *de Abd.rer.cauſ.c.*15. Matthiol. *in præfat.ad lib.*6. Dioſcor.*de mat.med.*Langius *lib.*1.*Epiſt.*65. & alij adducti *cit. lib.*2. *Quæſt.Medico-Leg. tit.*2. *quæſt.* 2. *num.* 26. imò plerique volunt, omne venenum indifferenter immediatè cor petere, ob rationes, de quibus ipſi Nicol. Florentin. *ſumm.*4. *ſerm.*4 *cap.*1. Ardoin. *de Venen. lib.* 1. *cap.*1.& *alij*.

5. Supponendum quarto,in quouis morbo ac-cidentia debere eſſe proportionata & correſ-pondentia parti affectæ, quia hæc ſequuntur ad læſionem facultatum ipſius partis affectæ; quod latè demonſtratur à Galen. *in lib.de ſym-ptom. cauſſ.* & *differ.* & *in lib.de loc. aff.*& *alibi millies*; & hoc eſt Medicis omnibus acceptiſſi-mum, ſed quid inquam Medicis? imò etiam Idiotis quibuſcunque, nam ſtomachum affe-ctum nemo argumentabitur ex Tuſſi per ſe, neque affectas ſpirituales partes argumenta-bitur ex vomitu,ſed potius contrà ſtomachum ex vomitu,dolore ipſius,nauſea,& huiuſmodi, & partes ſpirituales ex Tuſſi,difficultate reſpi-randi, & ſimilibus affectas iudicabit, & ſic de cæteris.

6. Supponendum quintò, ex corporis impu-ritate facilè euenire poſſe, vt humores in tan-tùm corrumpantur, vt ex ipſis ſic corruptis generetur in corpore viuente venenum aliquod afferens omnia ſymptomata veneni aſſumpti, & externi,Galen. *comm.*2. *in* 1. *Prorhet.tex.*17.

Cæl.Aurelian. *Acutor.lib.*3. *cap.*9. *exemplo Hy-drophobiæ.* Auerr *lib.*3. *Collig.cap.*29. & latiſſi-mè Petr. Salius ex recentioribus *de affect. par-tic. cap.* 19. & inter Iureconſultos Boſſius *in pract.crimin.tit.de delict.n.*5.Caball.*de omn. ge-ner.homicid.cap.*...*n.*261.

Supponendum ſextò, in tantùm eſſe ſimilia 7. accidentia, quæ à veneno ingenito eueniunt iis,quæ ex propinato pullulant, vt impoſſibile ſit, certò affirmare ea accidentia vnius potiùs, quàm alterius ſigna eſſe, cùm diſtingui vere nullo modo poſſint. Accepta hæc concluſio eſt tam Iuriſconſultis, quàm Medicis, inter quos vide cit. Boſſium, & Caball. *vbi ſuprà*, Guazzin.*ad def.Reor. def.*4.*cap.*5. *libro* 1. & ex Medicis,Cæſalpin.*lib.*3.*pract.cap.*2.& *lib.eodem cap.*47.Codronch.*in Method.Teſtif. cap.*17. & alios quos adduxi *in Quæſt. Med. loc. cit. q.*6. *per totam.*

His poſitis dicendum primò, nullam præ- 8. ſumptionem deſumi poſſe ex vomitu, & dy-ſenteria, qua Elizabetha vxor Io. Bapt. Gatti affligitur, propinati veneni, Primò, quia vbi corporis dominatur impuritas, ſi quæ mala ſymptomata appareant, ad corporis impurita-tem referenda veniunt, non ad venenum pro-pinatum, quia eadem corporis impuritas eſt cauſſa magis frequens, & euidens,ac certa eo-rum ſymptomatum, & vbi cauſſam habemus 9. euidentem, & manifeſtam, fruſtrà minùs eui-dentem, ac magis dubiam quærimus. Rota *in nouiſſimis decif.*70.*cap.*1. & patet hoc per vlti-mum ſuppoſitum,at in hac muliere fuiſſe hanc corporis impuritatem, patet, quia erat puer-pera, nec benè à puerperio repurgabatur, ac mulieres in eo ſtatu omnes abſque dubio ſumma corporis impuritate ſcatent; vt pro-batur euidenter per primum ſuppoſitum; Er-gò, ſi Elizabetha ſymptomatibus, de quibus conquerebatur, fuit apprehenſa, non eſt mi-rum,quia omnia,& multò plura,ac peiora po-terant à prædicta corporis impuritate proce-dere, vt in aliis quotidiè animaduertimus;non ergò ſunt referenda ad aſſumptum venenum.

Secundò, quia accidentia, quibus ea mulier conflictata eſt, non ſunt parti affectæ correſ-pondentia, & proportionata, vt deberent eſſe per quartum ſuppoſitum;quoniam in venenis, vt manifeſtum eſt ex tertio ſuppoſito, ſemper læditur cor,at vomitus, & dyſenteria non per-tinent ad facultatem vitalem, ſiue ad cor, ſed ad facultatem naturalem; & pertinent ad par-tes naturales: non apparentibus ergò vllis ſi-gnis demonſtrantibus cor eſſe affectum, di-cendum eſt omninò, ſingula, ac omnia ſym-ptomata in hac muliere à prauis humoribus dependentiam habuiſſe,non autem à propina-to veneno.

Tertiò,quia etiam apparentibus quibuſcun-que ſignis veneni malitiam atteſtantibus,nun-quam certò affirmari poteſt ea ex propinato, aut externo veneno, potiùs quàm ex ingenito, & interno prouenire, cùm in corpore ex ſe, per quintum ſuppoſitum,poſſit à prauitate hu-morum generari venenum, habens acciden-tia omnia veneni propinati, & alia ex par-te tam interni, quàm externi veneni acciden-tia ita ſimilia ſint, vt diſtingui non poſſint,

vt probatum eſt per vltimum ſuppoſitum.

Secundò,dicendum in propoſito caſu contrariam omninò præſumptionem militare, nempe ea accidentia à veneno non potuiſſe eſſe, ſed ab humorum prauitate, primò, quia quemadmodum ea accidentia ſunt improportionata veneno aſſumpto, quia ad cor nullo modo pertinent, ita ſunt maximè proportionata impuritati corporis, & morboſo apparatui ex puerperij retentione prouenienti; cùm in puerperis ea accidentia ex tali apparatu prouenientia ſint familiariſſima, vt manifeſtum eſt per primum ſuppoſitum. Secundò, quia cùm impoſſibile ſit in veneno aſſumpto cor aliquo modo non affici, neceſſe erat ex cordis affectu peiora mala conſequi, & perſeuerantibus cæteris veneni aſſumpti ſymptomatibus, non ſolùm perſeuerare, ſed magnum incrementum capere debebant ſymptomata ad cor ipſum pertinentia, quæ cùm abſint, apertiſſimè demonſtrant, cor nequaquam eſſe affectum, & conſequenter ea ſymptomata ex veneno aſſumpto non proueniſſe.

CONSILIVM XIII.

Eidem D. Monreau.

ARGVMENTVM.

Prætendebat Fiſcus, Ioannem Baptiſtam Gattum, vt in ſuperiori argumento dicebatur, propinaſſe Elizabethæ propriæ vxori puluerem quendam venenoſum, vt eam è medio tolleret, & notam habere dicebat ſe illius pulueris compoſitionem; dubitabatur ergò an puluis ille verè eſſet venenum, & aptum occidere mulierem, & Medico docto quidem pro Fiſco ſcribente, & affirmatiuè reſpondente, nos contrarium tuebamur.

SVMMARIVM.

1 *Venenum dicitur non ſolùm noxium, ſed etiam ſalubre medicamentum.*
2 *Antimonium venenoſitate caret.*
3 *Sabina non eſt venenum.*
4 *Non ſunt neceſſariò venenoſa quæ fœtum aut expellunt, aut etiam occidunt.*
5 *Oleandri folia non ſunt venenoſa.*
6 *Stercus columbarum non eſt venenum.*
7 *Borax eſt ſpecies Nitri, & non eſt venenum.*
8 *Venenum dicitur id, quod ſemper tale eſt.*
9 *Totum eſt aggregatio partium.*
10 *Nihil dat quod non habet.*
11 *Medicamenta ſterilitatem inducentia licet aliquandò propinare.*
12 *Temporanea venena nullo manifeſto ſigno ſe produnt.*
13 *Temporanea venena ex Tabefacientium genere omnia ſunt.*
14 *Nulla ſigna certa antecedentia dantur propinati veneni ad Medicos pertinentia.*
15 *Plura dantur ſigna antecedentia, quæ ſymptomata ab ingenito veneno prodire demonſtrant.*
16 *Nulla ſigna dantur certa diſtinguentia inter venenum ingenitum, & venenum propinatum.*
17 *Ad venena adminiſtrata, maximè ſi reiterentur, abſque dubio mors ſuccedit.*
18 *Depilatio eſt ſignum familiariſſimum aſſumpti veneni in iis, qui ab ipſo veneno euadunt.*
19 *Venena, niſi occidant, relinquunt ſemper inſignem aliquam noxam, & morbos diuturnos.*

NIſi facti euidentia, ſuper qua totum ſuæ intentionis fundamentum facit Fiſcus, ilique adhærentes, tam apertè, ac tam perſpicuè demonſtraret, puluerem illum, quem exhibuiſſe prætendit Fiſcus Ioannem Baptiſtam Gattum propriæ vxori, ad eum finem & effectum, vt eam de medio tolleret, non fuiſſe venenoſum, ego quidem informationi, ſeu potiùs volumini Phyſici ex aduerſo ſcribentis dato, longioribus ſatisfacerem, ac ſingulis quibuſque occurrerem, pluribuſque commonſtrarem, puluerem illum, dato quod à Gatto fuerit cum effectu propriæ vxori exhibitus, venenoſum non fuiſſe, ſtrictè accepto veneni nomi- 1.
ne, quo tamen non modò noxium, ſed etiam ſalubre medicamentum denotatur, vt per *l. Qui venenũ, ff. de verb. ſignif.* & per Noſtros, vt per Guainerium *lib. de ven. cap.* 1. *in princ.* Valerio *lib.* 3. *loc. comm. c.* 18. & per alios, ſed quia experientia ex facto emanans tantùm per ſe operatur, vt non obſtantibus quibuſcunque in tam prolixo diſcurſu deductis, quamlibet anſam contradicendi Fiſco, & adhærentibus adimat, breuioribus erit agendum.

Conſtat autem de experientia prædicta ex iis ipſis, quæ Fiſcus, & adhærentes probata, & confeſſa exiſtimant, nempe quòd puluis ille non ſemel, aut iterum propinatus, ſed pluries repetitus, non in vna perſona, ſed in pluribus; non in homine ſolùm, ſed in aliis quoque animalibus, non in ſanis tantùm, ſed in debilibus, & valetudinariis, imò & in infirmis, non modò in ſaturis, ac cibo repletis, ſed in ieiunis, ac famelicis, nunquam aliud operari potuerit, quàm vomitum excitare, & ventrem ſoluere, quæ accidentia etiam à leuioribus, & ſaluberrimis medicamentis cum anxietudine, & dolore, & animi defectu interdum quotidie excitari obſeruamus. Atque id tantummodò ſatis

ſuper

ſuperque eſſe deberet ad probandum, puluerem, de quo agitur, non fuiſſe venenoſum; nam qua iam vlteriori experientia vti licet ad id probandum, ſi toties in vſum conuocatus in tot perſonis tot conditionibus inter ſe differentibus, nunquam veneni effectus producere potuit?

Verumtamen, cùm in informatione pro Fiſco data, multa opponantur, contrà prædictum puluerem, & maximoperè inſiſtat D. ex aduerſo ſcribés in probanda venenoſitate ſimplicium medicamentorum, ex quibus puluerem illum conſtare Fiſcus præſumit, idcircò ſatiùs erit eius ordine ſeruato probato concludentiſſimè omnia, ac ſingula medicamenta puluerem, de quo ambigitur, componentia, quacunque venenoſitate, ac quacunque deleteria facultate carere, & deinceps talem puluerem ex ipſis compoſitum non modò non poſſe eſſe venenum, ſed nullo modo poſſe interimere, ſi rectè, & cum debita cautione adminiſtretur.

Primò ergò præſumit Fiſcus in compoſitione huius pulueris recipi antimonium, quod & ſtibium, & ſtimmi aliàs dicitur, & de hoc plura deducta ſunt in informatione aliàs ad hunc effectum data, quam ſi reaſſumere Illuſtriſſimus Dominus non grauetur, ſatis erit pro nunc legendum proponere Baptiſtam Codronchium non ſpernendæ auctoritatis Medicum *de libell. de Antim.* in quo acerrimè pro
2. veritate tuetur, Antimonium omni venenoſitate carere, neque occultà, neque manifeſta qualitate noxium eſſe; quod multò meliùs probat quotidiana experientia, cùm ſæpiſſimè Antimonium etiam non præparatum ſine vllo vitæ diſcrimine exhibeatur, vt Matthiol. *in Dioſcor. lib. 5. de Mat. Med. cap. 59.* & idem Codronch. *vbi ſup.* & alij docent. Quòd ſi in nonnullis Medicorum celeberrimis collegiis, & Vniuerſitatibus Antimonij exhibitio interdicta ſit iis, qui quocunque modo Medicinam exercent, dummodò Doctoratus lauream non ſint conſecuti, id non aliunde factum eſt, niſi quia hoc medicamentum temerè exhibitum, & abſque cautione debita, fortiter ſuprà, & infrà expurgat, ita vt ob id illud aſſumentes, de vita periclitari poſſint, non quòd verè venenum ſit, vt probatum eſt.

Sequitur porrò in ordine medicamentorum præſumptum puluerem componentium, herba quædam Sabina dicta; hanc multis nominibus Auctores vocitant; nam alij appellant Nerion, alij Arathy, nonnulli Baryton, vt Apuleius, alij Bratheon, vt Æmilius Macer, quam nullus vn-
3. quam Medicorum, qui de ea verba fecerunt, eſſe venenoſam determinarunt. Videndu: Dioſcor. *lib. 1. de mat. Med. c. 88.* Gal *lib. 6. de ſimpl. Med fac. litt. B.* Paulus Æginet. *lib. 7. litt. ead.* & alij; quinimò tum præcitati, tum alij Auctores Sabina ad multa vtuntur in potu, vt ad menſtrua cienda, Trotul. *de morb mul c. 2.* Paul, *vbi ſuprà* Montuus *lib. 11. Anaſceues morb. tom. 3. cap. 41.* Fumanell. *de med. compoſit. cap. 55.* Piſo *lib. 3. de cur. morb. cap. 56* Mercurial *lib 2. de morb. mul. c. 3.* Balduin. Ronſſeus *de hum. vit. prim cap. 18.* & ne ſingulos recenſeam, dicam omnes Sabina tutiſſimè ad prædictos effectus vti, imò frequenter eius exhibitionem laudat Macer, ad mortuum fœtum expellendum, quin & ad Icteritiam, Sabinam cum vino, & melle propinant Plin. *lib. 24. nat hiſt c. 11.* Apuleius *de virt herb. c. 86.* Ruell. *de nat. ſtirp. lib. 1. c. 59.* Barus *lib. 15. c. 9.* & eius quoque ſuccum ad facilitandum partum laudat Fauentin. *in ſua Empir. cap. 45.*

Neque ex eo, quòd abortum faciat, & fœ- 4.
tum viuum aliquandò interimat, & mortuum validiſſimè expellat, vrinam, & ſanguinem eliciat, deducere poſſumus, eam eſſe venenoſam, nam mille alia medicamenta ſunt, quæ eoſdem effectus, & valentiores præſtare ſolent; & tamen non modò ab omni venenoſitatis ſuſpicione ſunt libera, ſed innocentiſſima ſunt, quorum ſilua extat apud Rei herbariæ Scriptores, apud quos Pulegium, Centauream, Artemiſiam, Dictamnum, & alia his innocentiora, fœtum expellere valenter comperies; nec tantùm expellere, ſed etiam viuum interimere, vt amara omnia, etiam ipſas innocentiſſimas Amygdalas, & in ſumma omnia menſtrua prouocantia, ipſumque in cibis familiariſſimum Petroſelinum abortum facere docent: neque enim hi effectus expellendi, vel etiam interimendi fœtum, vrinam, vel etiam ſanguinem per vrinæ vias ciendi, veneni propriè operatio eſt, ſed omnia à tenuitate medicamentorum originem habent, vt omnibus in confeſſo eſt, & videndus præ cunctis Galenus *in libro de med. fac.*

Folia præterea Oleandri, qui eſt tertius in 5.
ordine quæ tam venenoſa facit Dominus ex aduerſo ſcribens, venenoſa non eſſe claſſici ipſi Auctores manifeſtum faciunt. Dicitur verò Oleander aliàs Rhododendron, & Rhododaphnes, & Roſago, & Nerion; de quo tam Dioſcorid. *lib 4 cap. 77.* quàm Plinius *lib. 16. capite 20.* & alij Antiquiorum, & ex Recentioribus, Ruell. *de Nat. ſtirp. lib. 1. cap. 125.* hæc docent. Oleander Iumentis, Capris, & Ouibus venenum eſt; Idem Homini contrà ſerpentium venena remedium; Miror, inquit Plinius, folia eius Quadrupedum venenum eſſe, Homini verò contrà ſerpentes præſidium, Ruta addita, & vino pota. Quòd ſi Galenus Rhododaphnen tota eſſentia venenum eſſe dixit, aliud quid per Rhododaphnen intellexiſſe dicendum eſt, quia experientia valere illum ad ſerpentium venenum, docet Matthiol. *in com. ad libr. 4. Dioſcor. cap. 77.* qui hanc contrarietatem inter hos celeberrimos Medicos ſoluere idcircò nititur, volens Oleandrum remedio quidem eſſe his, qui à ſerpentum veneno ſunt infecti, vt experientia fortè confirmauit, ſed his, qui non ſunt commorſi, venenum eſſe; hoc tamen gratis à Matthiolo dictum eſſe ex ipſomet patet.

Cæterum ſtercus Columbinum ob id, quod 6.
cutim exulceret, & calidiſſimum ſit, venenoſum putat Dominus ex aduerſo ſcribens, at idem dicat neceſſe eſt de Pipere, de Allio, de Cæpis, de Sinapi, & ſimilibus; cum omnia hæc, & alia his mitiora, & calidiſſima ſint, & cutim exulcerent, ſed neque ob id, quod ſtercus ſit, neque ex hoc quod ſit calidiſſimum, venenum idcircò eſt, nam alia ſtercora Columbino in

calore non cedentia per os ſumma cum ſecuritate aſſumuntur, vbi morbus id remedij expoſcat. Caprinum ſtercus datur in potu Ictericis. Dioſcorid. *lib.2. cap.72.* Serapio *de ſimplic. cap.443.* ſtercus Aprugnum datur ab iiſdem ad ſanguinis reiectiones: datur item in potu Gallinaceum, Caninum, Lupinum ad colicos dolores, & alias infirmitates apud eoſdem. Stercus quoque Accipitris datur in potu, quemadmodum & Falconis ad partum accelerandum; Piſo *de cur.morb. libro 3. cap.55.* datur & Equinum ad eundem effectum, vt tradit Fumanell. *de comp. med. cap.55.*

Sed quas turbas, Deus bone, de Borace mouet idem Dominus pro Fiſco ſcribens? qui tamen hallucinatur cum vult Boracem eſſe Antiquorum Chryſocollam, & detegitur eius hallucinatio à Fallopio *in libro de Metall. & Foſſil. cap.31. in fin.* cuius auctoritati multò magis, quàm prædicti Domini ſcribentis pro Fiſco deferendum videtur: nam Fallopius concedit quidem Boracem ab effectu vocari Chryſocollam, quia vt Chryſocolla Aurum conglutinat, negat tamen, & probat etiam,
7. non eſſe Boracem, vnam, eandemque rem cum Chryſocolla, nam Borax eſt ſpecies Nitri, & dicitur Borax, quaſi Baurach, quod nomen apud Arabes Nitrum ſignificat, Cæſalpin. *libr.1. de Metall. cap.20.* at Nitrum quotidie per os propinatur abſque vllo periculo, & extant pillulæ quædam celebertimæ Alexandri Tralliani ex Nitro ad morbos tam calidos, quam frigidos iuncturarum laudatiſſimæ. Sed quomodocunque ſit, Borace vti nos Medicos quotidiana docet experientia tutiſſimè, imò vel in caniculis ipſis parturire non potentibus ipſa Borax aliquandò, & abſque periculo datur, vt mihimet ipſi experientia conſtat. Sed & hoc medicamento audacter vtuntur claſſici Medici Recentiores. Fallop. *de Metall. & Foſſ. vbi ſuprà*, Fauentin. *in Empir. cap.47.* Montuus *in Anaſconc. morb. tomo 3. libr. 1. cap. 4.* Mercurial. *lib.2. de morb. mul. cap.3.* Roderic. à Caſtr. *libr.4. de morb. mul. cap.6.* & alij permulti, quos congerere ſuperuacaneum puto. Si qui autem Medici dixerunt, Boracem eſſe venenum, hoc non eſt, ſed de Chryſocolla, aut dicendum, illos voluiſſe eſſe venenum, largo modo ſumpto veneni nomine pro medicamento valido, & quod incautè ſumptum maximè nocere poſſit, & quia medicamentum eſt, quo Abortus procurari poteſt, ad quod eſt valde potens, & idcircò connumeratum eſt inter venena, quæ prohibentur vendere Aromatarij abſque Medicorum licentia, vt Antimonium. At non idcircò Borax venenum eſt, ſicuti neque alia multa prænominata medicamenta, quia eorum aliquando multa vtilitas eſt, venenum autem dicitur, quod ſemper tale eſt, id eſt,
8 ſemper noxium eſt, Baccius *in prolegom.Venen. cap. ſeu artic.6.*

Conſideratis verò iam ſingulis ſimplicibus, ex quibus puluis ille, de quo ambigitur, componebatur; iam conſiderandum venit totum ipſius pulueris compoſitum; ac certum quidem eſt, quod cum totum ſit aggregatio partium, Ariſtotel. *libr.1. Phyſ. text.17.* & alibi; partes autem hoc totum componentes 9.
ab occultæ venenatæ qualitatis ſuſpicione ſint immunes, vt probauimus, totum quoque compoſitum ea ſuſpicione vacabit, nihil enim dat id, quod non habet. *Facit l. Nemo plus* 10.
Iuris, Digeſtis, de reg. Iur. ex noſtris Plato *in libr. de Nat. hum.* cùm ergo partes nullam habeant venenoſitatem, non poterunt illam communicare toti, quod ex ipſis componitur: ſequitur ergò non obſtantibus quibuſcunque tam prolixè deductis, puluerem præſumptum nullo modo fuiſſe venenoſum.

Ac profectò, ſi pro veritate, & omni affectu ſemoto, ſententia ferenda ſit, non modò ex dictis pronunciabimus, puluerem hunc non fuiſſe venenoſum; ſed prætereà videbimus, à Medico, qui illum compoſuit, ritè, ex arte, & debita cum ratione fuiſſe compoſitum, vt eo tanquam ſalubri medicamento ad nonnullas ægritudines vteretur: Medici enim intentio ea fuit, vt medicamentum componeret valdè exiccans, ex quo duos ſibi effectus promittere poſſet, vnum iuuandi conceptionem in his fœminis, quæ vteros humidiores habent, & ob eam cauſam non concipiunt, vnde vt concipiant valida exiccatione egent; cùm pateat non paucas ob excedentem Vteri humiditatem ſteriles eſſe, iuxta Hippocrat. ſententiam *lib.5. Aphor.45. & 62.* alterum effectum conceptionem impediendi in iis, in quibus expediebat, *vt infra.* Cùm ergò in cuiuſuis medicaminis compoſitione id ſibi proponere debeat Medicus, vt aliquod præcipuum medicamentum, ex quo primario effectum, quem intendit, ſperare poſſit, pro baſi compoſitionis conſtituat, dehinc alia, quæ ad eandem intentionem colliment, vel virtutem medicamenti adaugeant, vel vitium, ſi quod habeat, corrigant, vt Doctores omnes, qui de Medicamentorum compoſitione agunt, luculenter docent, patet intentionem huius Medici non fuiſſe perſonas venenandi, quia nullum elegit medicamentum, quod à proprietate, & cum certitudine id operari poſſit, vt iam probatum eſt. Neque eius intentionem fuiſſe aſſerendum eſt, vt homines interimeret, vel irremediabilem vomitum procurando, vel ſuperpurgationem exitialem excitando, vel vrinam acriter ciendo, vel etiam ſanguinem; quia ſi horum aliquid ſibi propoſuiſſet, non miſcuiſſet inuicem medicamenta, quæ poſſent ſibi in iis operationibus impedimento eſſe; nam in hoc puluere quædam medicamenta ſunt diuretica, & menſtrua prouocantia; quædam autem ventrem ſoluentia; quædam vomitum proritantia, quæ operationes in tantum ſunt ſibi contrariæ, vt vna aliam omnino impediat, quia Naturam diſtrahunt ad contraria, & hoc rectè à Medico, quicunque ille fuerit, factum eſt, quia ex hoc medicamento nullam huiuſmodi operationem requirebat, ſed ſolummodò exiccationem, & idcircò cæteras operationes contrariis inter ſe medicamentis obtundere, ac impedire ſtuduit.

Vlteriùs ſi in componendo huiuſmodi puluere Medicus intentionem habuiſſet vtendi eo pro veneno mortifero, celaſſet quantùm

potuiſſet

potuiſſet odoris moleſtiam, & ſaporis diſplicentiam; quæ ex tali medicamento reſultare poterat, vt fraudem celaret, neque addidiſſet alia pejoris ſaporis, & odoris, vt ad Antimonium, Sabinam, & Oleandrum, & ſtercus columbinum, nam non defuiſſent multa, quæ & ſaporem minùs ingratum, & odorem minùs moleſtum huic medicamento conciliaſſent. Præcipua ergo Medici, quæ hunc puluerem compoſuerat, intentio ea fuit, vt iam dictum eſt, vt haberet medicamentum validum exiſtens, vtrique propoſito ſcopo ſatisfaciens, nempe & ad exiccandos vteros in iis, quæ præhumidos habebant, & idcircò non concipiebant, & ad impediendam conceptionem, ſterilitatémque inducendam in his, quæ in partu euidenti, ac certiſſimò periculo exponebantur, vt in caſu noſtro, in quo Elizabetha potionata præſumpta ex partu mirum in modum affligebatur, & in vitæ diſcrimen venie-
11. bat; nam licere hæc Medico extra conceptionem præbere docet abundè Mercurial. *libr.* 1. *de morb. mul. cap.* 11. & alij Antiquiorum, & Recentiorum.

Hanc ergo duplicem intentionem Medico ſibi proponente, medicamenta omnia elegit maximè exiccantia quoad paſſiuas qualitates; quoad actiuas verò partim frigida, vt Antimonium, partim calida, vt cætera, ad hoc vt minor eſſet caliditas; quàm ſiccitas, quippè cùm Antimonij frigiditas caliditatem cæterorum contemperaret, vnde ex hac compoſitione medicamentum emergebat valde exiccans, quod effectum ſibi propoſitum Medico promittebat; nam medicamenta valde exiccantia, intemperiei humidæ vterorum facilè per contrariam qualitatem ſubuenire poſſunt, & quandocunque opportunum ſit etiam ſterilitatem inducere, quia, vt Hippocrat. *lib.* 5. *Aphor.* 62. & Galen. *in comm.* firmabant, vbi vterus valde exiccatus eſt, ſemen in eo ex defectu alimenti corrumpitur, diſſipatúrque, veluti in ſabuloſo loco proiectum ſemen nullum fæliciter naſcitur, ſed ociſſime contabeſcit: præterquam quod huiuſmodi valde ſicca medicamenta venerem cohibent, & ſemen extinguunt, eodem Galen. teſte *lib.* 8. *de ſimpl. med. fact. litt.* O.

Cum ergo pateat ex his, quòd Medicus quicunque ille fuerit, qui præſumptum puluerem compoſuit, non habuerit intentionem vtendi eo pro veneno malo, & in damnum humani generis, ſed tantùm in eius commodum, & vtilitatem, manifeſtum inde fit, dato etiam, quod Ioan. Baptiſt. Gattus illum Elizabethæ ſuæ vxori propinauerit, provt Fiſcus, eiuſque adhærentes contendunt, non potuiſſe illum habere intentionem venenandi propriam vxorem, ſed tantummodò illam à præſenti ærumna ſubleuandi, & à mortis diſcrimine liberandi, nam aliàs non vſus eſſet hoc medicamento verè non venenoſo, ſed aliis, ac validis, ac verè venenoſis, maximè cùm pluries expertus eſſet, vt Fiſcus præſumit, prima, ſecunda, ac tertia vice ſperatum effectum non ſucceſſiſſe ex huius adminiſtratione, & ideò, niſi lapide obtuſior fuiſſet, medicamentum mutaſſet, & valentius exhibuiſſet.

Nec valet ad hoc id, quod Dominus ex aduerſo ſcribens obiiciebat, nempe quòd Ioan. Bapt. deſiderabat vxorem lento veneno perimere; nam hoc gratis dictum eſt, & miror, docto viro, quicunque ille fuerit, hæc in mentem veniſſe, & è calamo excidiſſe, cùm pateat 12.
venena temporanea non modò non excitare tam ſæua ſymptomata, vt Fiſcus ab hoc medicamento excitata præſumit; ſed nullo manifeſto ſigno ſeſe prodere, niſi lentam, ac non remiſſibilem febriculam inducendo, ſenſímque humidum primigenium depopulando, & natiuum calorem deſtruendo: nam tem- 13.
poranea omnia, ac ſingula venena, nempe quæ longo tempore poſt eorum exhibitionem interimunt, ex tabefacientium genere eſſe docet Cardan. *libr.* 1. *de Venen. cap.* 22. & alibi, & ipſe Dominus ex aduerſo ſcribens.

Præterquam quod Ratio id ipſum ſuadet; primò, quia cum tam ſæuis ſymptomatibus, vt à Fiſco, & adhærentibus in caſu noſtro aſſeritur, nequaquam poteſt hominis vita ad longum tempus protrahi. Secundò, quia qui temporanea, & lenta venena propinant, in primis ſtudent, vt veneni vis nullo modo detegatur, cum ad fraudem contegendam, tum vt veneni vis non detegatur, alias ſuo fine fruſtrarentur, cùm potionati, ſi id cognoſcerent, facilè remediis, & antidotis veneno occurrerent maximè in principio; at vbi tam terribilia ſymptomata conſpicua fiunt, vis veneni ſe manifeſtiſſimè prodit; & miror Dominum ex aduerſo ſcribentem ſibimetipſi tam aperta fronte contradicere, volentem Ioan. Baptiſt. Gattum habuiſſe intentionem venenandi vxorem lento veneno, vt ſine ſignis venenationis occumberet, provt omnia lenta venena operari dicit, cum alia ex parte tam multa accidentia ex præſumpto propinato veneno adfuiſſe inculcet.

Denique, vt ad ea reſpondeamus, quæ de ſignis venenorum pro Fiſco adducuntur, diſtinguamus ea illa eadem diſtinctione, quâ vſus eſt præfatus Dominus ex aduerſo ſcribẽs, hoc eſt in antecedentia, concomitantia, & conſequentia; omnibúſque ritè perpenſis, clarè patet, ea omnia, & ſingula, & præſertim quæ euidentiorem probationem facere poſſent, prorſùs abeſſe, & breuiter ad ea omnia, quæ pro ſiſco proponuntur, reſpondemus.

Quoad antecedentia, nempè odium Ioan. Baptiſt. verſus vxorem, & conſuetudinem delinquendi, dicimus hanc conſiderationem ad Medicum non pertinere, & benè his ij, ad quos pertinet, ſatisfacient. Illud certum eſt,
quòd quemadmodum nulla ſigna antecedẽtia 14.
dantur propinati veneni antè eius aſſumptionem, niſi quædam, quæ præſumptiones priùs, & coniecturæ ab extra vocanda ſunt; ad Iuriſconſultos pertinentia; ſic è contra plura 15.
dantur, quæ ex veneno aſſumpto præſumpta ab ingenito prouenire demonſtrare poſſunt, vt erat in caſu præſenti, ſtatus valetudinarius ipſius Elizabethæ, & morboſus corporis apparatus, & alia aliàs deducta, quæ operantur, vt potiùs ingeniti, quàm aſſumpti veneni præſumptio vigeat. Galen. *lib.* 6. *de loc. aff. cap.* 5. Cardan. *lib.* 2. *de Venen. cap.* 2.

Quoad

Quoad ſigna verò concomitantia, licet plura deducantur in informatione pro Fiſco data, certum tamen eſt, neque omnia, neque ſi plura, & maioris momenti adfuiſſent, comonſtrare certò potuiſſe, venenum fuiſſe propinatum, non autem ingenitum, cùm non
16. dentur alia ſigna certò diſtinguentia inter venenum ingenitum, & propinatum, vt concordant tam Iuriſconſulti, quàm Medici. Boſſius *in pract. crimin. tit. de del. num.* 15. Caball. *de omni gen. homic. n.*621. Guazz. *in tract. ad def. Reor. def.*4. *c.*5 *n.*5. *lib.*1. & inter Medicos Cæſalpin. *lib.*3. *pract. cap.*7. Codronch. *in method. teſtif. cap.*6. & alij, vnde quantumuis ſeſe defatiget, atque exagitet Dominus exaduerſo ſcribens ad probanda hæc accidentia, ſiue hæc ſigna, quæ in Elizabetha conſpicua fuiſſe dicuntur, ab adminiſtrato veneno originem habuiſſe, nunquam certò deducere poterit hanc concluſionem, vnde vt prolixitatè odioſiſſimam euitemus, hac ſola reſponſione ſatisfactum volumus quibuſcunque ex aduerſo adductis circa ſigna concomitantia veneni.

Tandem circa ſigna conſequentia ſupplicamus, magnam haberi conſiderationem, hæc enim maximi momenti ſunt, & ſicuti vbi præſentia ſunt, infallibilem faciunt aſſumpti veneni præſumptionem, ſic vbi abſint, omnem adminiſtrati veneni ſuſpicionem adimunt. Ac
17. primò inter hæc ſigna eſt ipſa mors, hæc enim vt plurimum ſuccedit ad venena adminiſtrata, & præcipuè ſi fuerint reiterata; vt in caſu noſtro, nam tunc ſuum effectum abſque dubio ſortiuntur, vt Cardan. *lib.*1. *de venen.* teſtatur. At Elizabetha ex præſumpto poculo non obiit, etiam ſi præſumatur pluries eidem perſonæ, aliiſque non ſemel exhibitum, etiam caniculis, ac felibus, quorum omnium animalium nullum peremptum eſt, ergo ab hac iterata experientia docemur, hunc puluerem venenum non fuiſſe.

Sed etiamſi mors ad propinatum venenum non ſuccedat, non deſunt pleraque ſigna, quæ ab ipſo veneno adminiſtrato ſemper relinquuntur, quæ de neceſſitate adeſſe oportuit in caſu noſtro, in quo idem venenum præſumitur vni, eidémque perſonæ toties fuiſſe propinatum, ac primò Nicol. Flor. *ſumm.*4. *ſerm.*4. *cap.*8. & Cardin. Ponzett. *lib.*2. *de venen. cap.*8. & alij permulti affirmant, Depila- 18.
tionem eſſe ſignum familiariſſimum iis, qui à veneno adminiſtrato euadunt, & maximè vbi venenum erodentem habuerit facultatem, vt in hoc veneno propinato ſupponitur extitiſſe, vel ipſo D. ex aduerſo ſcribente id firmante, at hoc ſignum in Elizabetha omninò abeſt, & in nullo alio ex iis apparuit, quibus idem venenum pluries propinatum præſumitur, quod Aduerſarij negare non audent.

Præterea Cæſalpin. *lib.*3. *pract. cap.*7. & alij 19.
voluerunt: quòd venena, quæ ſuum effectum omninò non ſortiuntur, quia non occidunt, ſemper inſignem aliquam noxam, & diuturnos morbos inferant, & hoc quia quatenùs talia, calori noſtro naturali inimiciſſima; non ſolùm cum in corpore exiſtunt, illum deſtruũt, ſed cum exuperantur, relinquunt intemperiem aliquam cum impreſſione occultæ qualitatis nocentem; at in caſu noſtro tantum abeſt, vt ij, qui hunc puluerem aſſumpſiſſe creduntur, morbo aliquo afficiantur, aut aliquam inſignem adhuc corporis noxam perſentiant, vt è contra omnes, ac ſinguli pancraticè valeát, quinetiam Martha, quæ per tres continuatos dies puluerem aſſumpſiſſe dicitur, deinceps vtero concepit, quod valetudinariis, & infirmis mulieribus non facilè euenire notum eſt. Facit Hippocrat. auctoritas *lib.*5. *Aphor.*62. & pluries alibi, & pro Iuriſconſultis facit Rota *in Rom. ſociet. off. Ven.* 11. *Ianuarij* 1619. *coram Cardin. Sacrato.* Et ex his concludendum, puluerem, de quo agitur, vel nullo modo fuiſſe exhibitum iis, quibus exhibitus præſumitur, vel nequaquam fuiſſe venenoſum.

CONSILIVM XIV.

Eidem Domino Renato Monreau.

ARGVMENTVM.

Inter alia medicamenta, ex quibus præſumebatur conſtare puluis, quem ad venenandam propriam vxorem Elizabetham exhibuiſſe volebat Fiſcus Ioannem Baptiſtam Gattum, erat Antimonium, de quo peculiariter dubitabatur; An eſſet venenum, necne? volente eodem Fiſco, & eius adhærentibus, venenum omninò eſſe, repugnantibus nobis pro parte Ioann. Baptiſtæ ex ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Antimonium nullam habet venenoſitatem.*
2 *Antimonium reſpectu manifeſtarum qualitatum venenum non eſt.*
3 *Antimonium non eſt venenum ab occulta qualitate, vel à tota ſubſtantia.*
4 *Venena à tota ſubſtantia noxia non poſſunt vllo modo ad benignam naturam reduci.*
5 *Antimonium vomitum validè prouitat.*
6 *Antimonium non eſſe venenum ab effectu probatur.*

Quia immeritò dubitatur de hoc, cùm nullus Auctor fide dignus hoc in dubium reuocauerit, ac nunquam vel in enarrandis ipſius Antimonij facultatibus, vel in enumerandis venenis, de eius venenoſitate quicquam 1.

quam muſſitauerint, quod nullo modo præteriiſſent, ſi haberet vel minimam veneni ſuſpicionem, vel veneni accidentia aſſumptum produceret. Immò qui diligentiſſimè omnia, & quæcunque venena etiam minima, & nulla conſideratione digna congeſſerunt, vt ſulphur eſt, Adamas, Lauri baccæ, Nux rancida, Magnes, Scammonea, Agaricus, & alia etiam his inferiora, nihil de Antimonio meminerunt, quòd omni veneficitatis ſuſpicione ſit prorsùs exſpoliatum, & ſi libet, videri poſſunt Galenus *de med. ſimpl. & de comp. Medic.* Dioſcorid. *libro 6.* Plin. *libr.32.cap.6.* Paul. *ſua Med. lib.5 cap.4.* Aët. *libr.3.* Auic. 4. *tractat.1. ſumm.1.* Raſ. *libr.8. ad* Manſor. Conciliat. *de venen.* Guain. *de venen. cap.8.* Ardoin. qui affluentiſſimè de omnibus egit *libr.2. de venen.* & ex Recentioribus Cæſalpin. *libr.3. ſuæ pract. cap.50.* Pacæus *libr.26. cap.31.* & alij permulti, ſed & qui de natura Antimonij ex profeſſo loquuntur, nullam in eo venenoſitatem animaduerterunt, vt dixi; ſed ſolùm refrigerationem, exſiccationem cum adſtrictione. Vide Dioſcorid. *libro quinto cap 54.* Plin. *vbi ſuprà*, Aët. *libro ſecundo, cap.72.* Paul. *lib.7. litt.5.* Cæſalpin. *de Metall. libro tertio, cap.9.* & ad vtramque concluſionis partem euidentiſſime probandam, vide Codronch. *in libell. de Antim.*

Deinde ſi Antimonium venenum eſt, vel lædit manifeſtis qualitatibus, vel occultis, & à tota ſubſtantia (vt prudenter deducit idem Codronch. *ibidem*,) vel amba-
2. bus ſimul. Non manifeſtis qualitatibus, cùm hæ in Antimonio non ſint inſignes, neque in exceſſu, nam frigidum eſt, & ſiccum in gradu ſecundo cum adſtrictione, vt patet ex Auctoribus iam ſuprà citatis; addè quòd ſi his operaretur, apparerent in nocendo eatum effectus, tales eſſent vehemens adſtrictio faucium, & gutturis, ſtrangulatio, vrinæ ſuppreſſio, ventris ſtipticitas, ſtomachi grauitas, & refrigeratio, inteſtinorum dolores, vocis & reſpirationis oblæſio, & alia ad hunc modum, at hæc ab Antimonio non prouenire ſatis perſpectum eſt, ergo ratione primatum & manifeſtarum qualitatum, Antimonium non eſt venenum.
3. Sed neque occulta qualitate, & à tota ſubſtantia Antimonium eſt venenum, quia medicamenta, aut venena huiuſmodi non poſſunt reduci per quamuis præparationem,
4. aut repurgationem ad benignam naturam, neque omittere poſſunt id, quod ab intrinſeca forma ſortita ſunt, ita vt quomodocunque exhibeantur, & in quacunque quantitate ſemper mortifera ſint. At verò Antimonium dari etiam ſine præparatione vlla, & ſine repurgatione, abſque vllo vitæ periculo, & cum præparatione etiam in notabili quantitate, ad corpora expurganda, & ad difficiles, & rebelles ægritudines edomandas, non eſt, qui neſciat. Matthiol. *in libr. 5.* Dioſcorid. *de mat. med. cap.59.* Codronch. *vbi ſuprà*, & omnes, qui de Antimonio ex profeſſo verba faciunt.

Sed neque ſimul manifeſta, & occulta qualitate Antimonium eſt venenum, quia eædem rationes ſimul vrgent, ac multò euidentiùs probant, nullo modo illud eſſe venenum.

Verum ex abundanti conceſſo etiam cuicùnque, Antimonium venenum eſſe, tamen illud certum eſt, & negari non poteſt, non eſſe ex iis venenis, quibus ad enecandos homines vti quis poſſit: ratio eſt in promptu, quia cùm vnica ſpes ſit in his, qui potionati ſunt, & venenum hauſerunt, vt ipſum quàm celerrimè è corpore vomitu expellant: Antimonium vomitum promptiſſi- 5.
mè, ac validè excitare quiuis nouit, & non tant omnes Doctores, de eo verba facientes; itàque etiam ſi venenum eſſet ob hoc ipſum quòd ad ſui expulſionem illicò hominem cogat, non poſſet hominem interimere; neque enim in ſtomacho tantò tempore moram trahit, vt eius virus ſanguini per venas, & arterias communicari poſſit, &
ad cor ipſum peruenire. 6.

Ac denique ab effectu probatur, Antimonium non eſſe venenum, quia quicunque Antimonium ſumpſerunt, & ex eius vi occubuerunt, nunquam mortui ſunt cum accidentibus veneni; ſed ex ſimplici tantummodò ſuperpurgatione, vt experientia docet, at ſi ob hoc, nempè quod ſuperpurgationes lethales excitare poſſit Antimonium, venenum eſt, certè & ſcammonium, & Agaricus, & cætera etiam benigniora, & innocentiſſima medicamenta venena erunt, cùm omnia poſſint præter modum vſurpata lethales ſuperpurgationes inducere, nam & ipſum Antimonium tunc ſolummodò tales excitat ſuperpurgationes, cum in exceden ti quantitate aſſumitur, aliàs nequaquam. Non ſufficit ergo hoc ad determinandum, Antimonium eſſe venenum, ſed neceſſe eſt, ſi venenum ſit dicendum, vt ab eius propinatione appareant accidentia illa, quæ ad venenum vel à tota ſubſtantia, vel manifeſtis qualitatibus noxium, ſuccedere ſolent.

CONSILIVM XV.

Eidem Domino Renato Monreau.

ARGVMENTVM.

Cum N. N. Tonſor ſanus degeret, cum amico affluentiùs pranſus eſt. A comeſtione nonnullis elapſis diebus, ſenſim in Icteritiam, ſeu Regium morbum incidit, ac procedente tempore, totum illi corpus virore defœdatum eſt. Hinc, nulla cura adhibita, in fatuitatem, & dementiam lapſus eſt; ac tandem vitam cum morte commutauit. Cadauere adaperto, Inteſtina tumefacta apparuerunt, & coloris citrini, Pericardium omni humiditate deſtitutum, ſanguis in Cordis ventriculis congelatus; & ipſius Cordis ſubſtantia praui coloris, caput tumefactum, labia admodum groſſa, Pulmones coloris citrini, & ſecundùm alas nigricantes, ac Mediaſtino, & Pleuræ adhærentes; Lien mollis, ac diffluens, & alia nonnulla ſigna atteſtantia veneni propinationem. P. in quem reatus ſuſpicio cadebat, à fiſco in carcerem detruſus eſt, & quæſitum pro veritate ab ipſo fiſco eſt, An N. N. ex propinato veneno, vel ex ingenito, & intrinſeco aliquo morbo occubuiſſet, & reſpondi.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio propinati veneni ex antecedenti ſtatu Ægrotantis eſt magni momenti.*

2 *Concomitantia ſigna quomodo propinatum venenum atteſtantur.*

3 *In veneno propinato accidentia ſuperuenientia nullum ordinem ſeruant.*

4 *In veneno propinato non ſolet adeſſe febris, vt in ingenito.*

5 *Venenum aut eſt corrodens; aut putrefaciens, aut inflammans, aut congelans, adde, & tabefaciens.*

6 *Venena externa vel ſunt præſentanea, vel temporanea.*

7 *Temporaneum venenum lentum eſt, & ex genere Tabefacientium.*

8 *Data cauſa diſpoſita ad agendum in patiens diſpoſitum ad patiendum, neceſſariò ſequitur effectus.*

9 *Signa aſſumpti veneni in ipſa aſſumptione apparentia, ſunt magni momenti exiſtimanda.*

10 *Accidentia ex propinato veneno prouenientia, cum impetu apparent, contra ex veneno ingenito.*

11 *Fatuitas ex morbo Regio mala*

NOn immeritò dubitari videtur, an N.N. ex propinato veneno obierit, néc ne, cùm pro affirmatiua opinione tot adſint cóiecturæ, ac præſumptiones non numero ſolùm, ſed etiam pondere vrgentiſſimæ: nulla enim ſigna deſiderari videntur aut ex antecedentibus, aut ex concomitantibus, aut ex ſubſequentibus, quæ propinati veneni ſuſpicionem facere, ac
1. mirum in modum augere poſſint. Ac primò vrgentiſſima videtur ea præſumptio, quæ ex antecedentibus deſumitur, ac maximè ex ſtatu eius, qui venenum hauſiſſe dicitur; ſi enim ſtatus hic ſecundùm Naturam fuerit, & vires conſtent, & errata in victus ratione ſaltem inſignia non præceſſerint, irrepẽte ſubitaneo, præcipiti, ac pernecabili morbo, facit ferè plenam probationem propinati veneni, cùm hac ſola coniectura ſiſus Galen. *lib.6. de loc. aff. cap.5.* & cum eo DD. omnes de eius rei certitudine non hæſitanter pronunciauerint, quæ coniectura cùm in caſu noſtro vigeat, cùm N. N. immediatè ante præſumptam veneni acceptionem optima ſanitate frueretur, & viribus conſtaret, dicendum, eam non modò maximoperè vrgere, ſed concludentiſſimam de tali veneni propinatione probationem facere.

Nec minùs vrgere firmandum eſt, eam præſumptionem, quam ex concomitantibus ſignis elicere poſſumus; ſi enim ſeriem ſymptomatum, quæ in hoc ægrotante apparuerunt, eorúmque naturam, & affligendi modum conſiderabimus, nonniſi à propinato veneno potuiſſe emergere fatebimur; quippe cùm primò fuerint perniocioſiſſima, terribilia, & exitialia, naturámque illicò proſtrauerint, ac ſuperauerint, quod non veriſimile ſit accidere potuiſſe ex Icteritia ab interna cauſa procedente, in qua præter corporis immutatum colorem, non ſolent adeſſe huiuſmodi praua accidentia, imò neque alia vlla conſideratione digna, non quidem alia ex cauſa, niſi quia humor morbum faciens ab internis ad externa prorumpit, vnde conſequens eſt nobiliores partes à peccante humore liberari, & nullam ex eius vi noxam percipere. 2.

Secundò ſi modum aduentus horum ſymptomatum ſpectemus, ea non ſenſim; & ordine quodam, vt in morbis ab interno veneno prouenientibus euenire ſolet, apparuerunt: 3.
ſed potiùs cum impetu, & confertim, nullóque ordine ſeruato; quod in adminiſtrato potiſſimum veneno fieri ſolet, vt docent Card. *lib.2. de Venen. c.2.* & Bacc. *in Prolog. de Venen. cap.17. art.1.* Ac ſi denique ſeriem horum ſymptomatum conſideremus, id ipſum clarè apparebit, quia in veneno ingenito hæc ſymptomata nunquam ſunt ſine febre, contra in ve- 4.
neno adminiſtrato, vt in caſu noſtro, in quo febris adeſſe non ſolet, quod ita fieri longioribus

bus probaui *lib.2. Quæſt. Medico-Legal. tit.2. quæſt.8. num.5. & ſeqq.*

His addenda ſigna ex cadauere poſt Ægri mortem deſumpta, quæ & ipſa magni ſunt momenti, neque videntur apparere potuiſſe in cadauere morbo naturali extincto, vt Inteſtina tumefacta,& coloris citrini,cordis ſubſtantia praui coloris, & alia in hiſtoria morbi enarrata,quæ ſicuti propinato veneno ſunt familiariſſima, & proportionatiſſima ſymptomata,ita naturali ægritudini, & maximè Icteritiæ præcipuè nulla febre concomitante videntur omninò diſconuenientia, & improportionata. Ex quibus omnibus videbatur certitudinem nos habere poſſe,quòd N. N. ex propinato veneno, non autem ex ingenito, aut interno aliquo morbo perierit.

Verumenimverò ſi res penitiùs conſideretur, & effectus omnes in hoc caſu apparentes ſuis cauſis referantur, contrarium apparebit verius,& omnis ſuſpicio propinati veneni euaneſcet, quod ex ſequentibus fundamentis facile palam fiet. Dicendum ergo primò, quòd licet particularium venenorum difficillima ſit cognitio, cum alicui propinantur, vt omnes norunt, tamen ea noſcere ſecundùm ſuas ſpecies non modo non eſt difficile, ſed facillimum, poſito, inquam, quod de propinato veneno certitudo habeatur. Demus ergo N. N. cum effectu aſſumpſiſſe venenum à P. ſibi clam
5. propinatum,ac per fraudem, tunc dico, quòd huiuſmodi venenum, aut fuit corrodens, aut putrefaciens, aut inflammans, aut congelans, adde aut tabefaciêns (licet hoc cum putrefaciête conueniat, exſiccatio enim quædam ſpecies putrefactionis eſt) ad has namque ſpecies omnia venena reduci poſſunt, at hic nullum huiuſmodi veneni ſignum apparet, ergo. Et quòd non fuerit corrodens patet, nihil enim apparuit aut ante,aut poſt,aut in ipſa aſsũptione, quod pro ſigno talis veneni deſumi poſſit; Quòd non fuerit putrefaciens,patet, quia ab huiuſmodi veneno maximè patitur primo ſtomachus, & iecur, cùm tamen in cadauere hæc duo viſcera nihil omninò læſa apparuerint;Quòd non fuerit inflammans patet, quia non modo calor nullus adfuit in ipſo potionato, ſed etiam à febre fuit immunis; Quòd non fuerit ex genere congelantium manifeſtum eſt, non apparente vllo huiuſmodi veneni ſigno; Quod denique non fuerit tabefaciens, ex ipſo ſucceſſu palam eſt. Ergo reſtat, quòd N. N. ex morbo potiùs quodam interno, quicunque ille fuerit, quàm ex propinato veneno obierit.

6. Secundò notandum, quòd venena adminiſtrata aut ſunt præſentanea, aut temporanea; illa ſubitò,& maxima cum vehemẽtia,aut paucorum dierum ſpatio, hæc lentè, ac ſenſim, & longo poſt tempore operantur. Modò quòd N.N.non aſſumpſerit venenum præſentaneum patet, quia à præſumpta veneni aſſumptione per plures dies, nempè per vnum ſupra viginti nullum euidens ſymptoma, niſi mutationem coloris ipſius cutis paſſus eſt: deinceps ſymptomata ſenſim apparuerũt;cum primò Ictericus factus ſit; poſt multos verò dies in peius lapſus fuerit,non fuit ergo venenum hoc præſentaneum.Sed neque dici poteſt fuiſſe temporaneum;primò,quia mors nimis properè videretur ſecuta, temporaneum autem 7.
venenum ſuum opus ad longum tempus retardat, & lentum eſt in operando. Secundò quia temporanea venena omnia ex Tabefacientium numero ſunt. Cardan. *lib.1.de Venen. cap.22.*& alibi;at N.N. nullam emaciationem, nedum Tabem paſſus eſt, nec quid ſimile; remanet ergo, vt non ex propinato veneno, ſed ex ingenito, vel potiùs ex aliquo alio interno morbo fuerit ſublatus.

Notandum tertiò, quòd data cauſa diſpoſi- 8.
ta ad agendum, nullóque impedimento ex parte patientis exiſtente, ſed potiùs diſpoſitionibus ad patiendum ex eius parte requiſitis vrgentibus,neceſſariò ſequitur naturalis effectus, vt Philoſophis eſt compertiſſimum. At ſi ſupponatur in hoc caſu fuiſſe propinatum venenum, cùm hoc ſit cauſa maximè efficax ad agendum, & nullum ſupponatur ex parte patientis impedimentum ad reſiſtendum, ſaltem per tantum temporis ſpatium, neceſſario ad illius aſſumptionem debuit ſequi illius veneni effectus, nempe aut Naturæ ſuccumbentia, aut illius pugna cum veneno, cùm tamen neutrùm fuerit ſecutum, eo quod N. N. ab aſſumptione præſumpti veneni, per plures dies incolumis permanſerit; dicendum itaque, illud nequaquam ex veneno, ſed ab interna aliqua cauſa ægrotaſſe, & ex eius denique vi periiſſe.

Notandum quartò, aliqua eſſe ſigna in po- 9.
tionatis, quæ in ipſa veneni adminiſtratione obſeruantur, & eſſe multi momenti, quæ tamen omnia in caſu noſtro deſiderantur: notant enim DD. omnes, venena omnia eſſe mali odoris, & ſaporis horribilis, & in aſſumptione ſemper nauſeam, vomitum, gulæ ardorem, ſtomachi morſum, & mille alia ſymptomata excitare, quorum nullum hic apparuit, cùm nulla mentio habeatur, quòd N. N. à prandio, vel à cœna præſumpta, de talibus vnquam ſit conqueſtus.

Notandum quintò, quòd, vt ſupra annui- 10.
mus, accidentia ſi ex veneno adminiſtrato ſuperueniant,ſolent cum impetu quodam,ac vehementia apparere, non tolerante Natura vim improuiſam ipſius veneni, & procurante ſummo conatu illud à ſe repellere, ac ſuperare:cõtra verò ſi ab ingenito veneno,& interno morbo eueniant, nam vt plurimum ſenſim paulatimque & ordine quodam ſeruato ſuccedunt, iuxta illud Hipp. *lib.2. Aphor.30.* Circa principia omnia debiliora, quia Natura interno veneno ob moram in corpore contractam veluti aſſueſcit: hoc autem maximè oſtendit, venenum fuiſſe ingenitum, vel morbi cauſam fuiſſe internam, quod in hoc caſu adeò vrgere videtur, vt veritatem omni ex parte detegat; Nam N. N. præſumptus potionatus ſenſim, paulatímque flaueſcere cœpit, nullo alio notabili apparente ſymptomate; dehinc verò procedente morbo, ac nulla cura adhibita, alia ſymptomata ſeſe manifeſtarunt, quæ poſtmodum exacerbata, tandem morti hominem adduxerunt, cùm tamen ſi Icteritia ab externo veneno originem traxiſſet, contra euenire debuiſſet,

buiſſet, vt primò nempe alia ſymptomata notatu digna,vt vomitus indeſinens, moleſtia intolerabilis, dolores pernecabiles, lipothymia, ſyncopes, & alia id genus; dehinc Icteritia, & alia maiora,& peiora apparuiſſent;& ratio eſt, quia ad effuſionem bilis à cauſa interna non grauatur; ſed potiùs alleuatur Natura, cum ab humore noxio ſeſe exoneret, idcircò poteſt ex improuiſo aliquando nec præcedentibus aliis ſymptomatibus ſeſe prodere:at in veneno propinato nequaquam, quia primò, & antequam Hepar lædatur, neceſſe eſt lædi ſtomachum, atque etiam Cor, vnde præcedere debent primò accidentia ad inſignem ſtomachi, & Cordis læſionem neceſſariò conſequentia, quod confirmat ipſa experientia, ſemper enim obſeruamus in venenis adminiſtratis Icteritiã nonnullos poſt dies, & poſt alia ſymptomata apparere. Cùm igitur ex prædictis pateat,N.N. à propinato veneno non fuiſſe extinctum, ſed potiùs à morbo quodam naturali, vt maiorem in modum veritas innoteſcat,demonſtrandum iam, ex quo verè morbo obierit. Ac profectò ſi obſeruare velimus Icteritiæ cuiuſdam deſcriptionem ab Hippoc.factam *lib.3.de Morb. n.12 & lib.de intern.affect.n.38*.apertiſſimè videbimus N.N. non ex alio morbo obiiſſe, neque ex veneno aſſumpto fuiſſe ſublatum.

Habent ergo Hippocr. verba in *prædicto lib.3. de morb.*hoc modo. *Huiuſcemodi morbus Regius acutus eſt, & citò necat. Color totius mali-corium maximè refert ex viridi palleſcens,& quales Lacerti virides, ſimiléque ferè corpus eſt. In vrina quod ſubſidet velut Eruum fuluum eſt, & febris, & horror leuis detinet, quandoque etiam veſtes ferre non ſuſtinet, ſed ab iis mordicatur, & pungitur. Ieiuno mane viſcera plerumquè lacerantur, & ſi quis eum excitet, aut alloquitur, non patitur. Hic ferè intra dies quatuordecim moritur, quos ſi effugerit, conualeſcit.* Eadem ferè habet alio in loco iam cit.*de Intern.affect.* vbi & aliam ſpeciem huius lethalis morbi, ſed longioris deſcribit, quorum morborum ſigna, ſi cum morbo, quo extinctus eſt N. N. æquiparentur, nihil omninò eorum deſiderabitur, quæ ad eius morbi naturam conſtituendam neceſſaria exiſtimantur: nam & color corporis, & proritus, & anxietudo, vt viſcerum lancinationes, & melancholia,& delirium in vtroque caſu ſunt conſpicua. De febre ſolùm dubitari poterat, quam in ſuo morbo adeſſe vult Hippocrates, cùm tamen in caſu noſtro non adfuerit. Ad quam inſtantiam reſpondetur, quòd primò non fuit, vt oportuiſſet, in ægro hoc obſeruatum; an aliqua febre detineretur, necne; ſecundò, quòd potuit quidem adeſſe, ſed leuis, vt Hippocrates dicit, ac talis, vt facilè medentem falleret, aut ab eodem medente in cenſu non haberetur propter ſui leuitatem, præcipuè cùm ad ægrotum acceſſerit viribus iam deiectis, & non potente virtute illam detegere, vnde apparere potuit æger non febrire; & tertiò, dato etiam quòd verè non febriret, hoc non tolleret, quin idem eſſet morbus, ſtantibus præſertim tot aliis ſignis euidentioribus, & ſi in omnibus tali morbo detentis febris eſt leuis, poteſt in aliquo particulari eſſe nulla, vel nulla apparere.

Mirum ergo non fuit in homine ſano,& alias robuſto,ac victui ſalubri aſſueto de repentè ex aliqua externa, ac procathartica cauſa, vt ex labore, ex nimia potatione, ex curſu, ex lucta, aut ex alia ſimili cauſa (nam aliàs hoc obſeruatum eſt, & indies obſeruatur) bilem agitatam in ambitum corporis effundi,& nulla cura adhibita, illáque nobilioribus partibus communicata, alia ſymptomata, quæ in informatione enarrantur excitari, præcipuè autem fatuitatem, ac dementiam, quæ familiaris eſt Ictericis, vbi in malum tendunt, dicente Hippocrate *lib.1.Prorhet.n.4. & in Coac. Prænot.n. 198.Mala eſt ex morbo Regio fatuitas.*Licet autem 11. hoc difficultatem facere poſſit, quomodò nimirum calidiſſimus,& ſicciſſimus humor fatuitatem excitet, quæ potiùs à frigido, & humido videtur naſci? tamen ad hoc reſpondet Duretus *in comm. prædicti lib.3. Coac.* in hunc locum dicens, quòd cerebrum humeſcit, adde & refrigeratur ex eo, quòd ab humore calido & ſicco deſtituatur, ab omnibus enim partibus bilis ad exteriora effunditur.

Ex quibus facile eſt videre, quanam ratione in N.N. tot ſymptomata apparuerint, ex effuſione enim Bilis ad totum corpus partes omnes externæ virorem illum, ac pallorem, aut alium quemcunque fœdum colorem contraxere, iuxtà naturam, & colorem humoris eas inficientis: neque enim Bilis vnius eiuſdémque coloris perpetuò eſt, vt norunt Medici, ſed modò palleſcit, modò nigreſcit cum aduritur, modò viret, & ſic vario colore partes inficit. Ex effuſione verò Bilis ad exteriora cerebrum humeſcere, ac refrigerari diximus, vnde debile in omnibus ſuis operationibus redditur; præcipuè verò debilitata eius retentiua, Pituita ad infernas partes per neruos, venas, & arterias lapſa, varios tumores in variis partibus excitauit, vt aliàs in his, qui iam morti proximi ſunt, euenire ſolet, cum iam proſtrata Natura pituita in cerebro exiſtens ad interiora ruit, & varia excitat ſymptomata. Cætera quoque, quæ de anxietudine, & puncturis in vniuerſo corpore habentur, & alia recenſita, ab ipſa Bilis effuſione facta fuiſſe notiſſimum eſt. Et ex his concludendum pro veritate videtur, N. N. ex prædicto morbo, nempe ex prima illa Icteritiæ ſpecie ab Hippocrate deſcripta deceſſiſſe, non autem ex propinato aliquo veneno, cùm accidentia ſubſecuta, & morbi ſeries naturali, & internæ cauſæ, non violentæ, & externæ reſpondeant.

CONSILIVM XVI.

Eidem Domino Renato Monreau.

ARGVMENTVM.

In eadem cauſa, de qua ſupra, iterum per fiſcum interrogatus, vt pro veritatè magis præcisè reſponderem, an N N. ex propinato veneno obiiſſet, reſpondi, quòd licet ex tam variis, tam incertis, támque ſibi contrariis teſtium depoſitionibus in nono ſummario datis, nihil certi circa veneni exhibitionem in perſona N. N. elici poſſit, cùm non ſint inter ſe conſtantes; tamen ego, ſuppoſito, quòd per eas plenè probata remaneat veneni exhibitio, adhuc tamen in ea ſententia ſum, illum non ex aſſumpto prætenſo veneno, ſed ex interno, ac naturali morbo, aliàs ex Hippocratis auctoritate deſcripto, vitam obiiſſe.

SVMMARIVM.

1 *Medicamenta omnia, & venena etiam ipſa adminiſtrata interdum ſuo fine fruſtrantur.*

2 *Vena, quæ ab excedenti qualitate occidunt, niſi illicò in actum producantur, nullius effectus euadunt.*

3 *Vix ex decem vnus perire ſolet, niſi venenum repetatur.*

4 *Venena temporanea facilè nullius effectus euadunt.*

5 *Icteritia aliquando eſt effectus aſſumpti veneni.*

6 *Venenum quodcunque vel mediatè, vel immediatè cor lædit.*

7 *Sitis carentia eſt maximum argumentum ad excludendam veneni aſſumptionem: declara vt ibi.*

8 *Cadauera eorum, qui externo veneno intereunt, difficillimè putreſcunt.*

9 *Singulare ſignum aſſumpti veneni eſt læſio in ventriculo, & lenta febricula.*

NEque nouum quid, aut rarum, aut mirum id videri debet, cùm quotidiana experientia compertum ſit, non tam in venenis, quàm etiam in aliis quibuſcunque medicamentis purgantibus, præcipuè, quòd aliquando
1. vel à Natura exuperantur, & nullum effectum producunt, vel ſimpliciter dejiciuntur,
nulla illata ipſi Naturæ vi. Peculiariter autem
Gal. *in lib. de ſimpl. med. fac. cap.* 18. de venenis
verba faciens, quæ ab excedenti qualitate occi-
2. dunt, dicebat, quod niſi illico in actum pro-
ducantur, nullius effectus redduntur. Ac præ-
tereà Cardan. *lib. 2. Contrad. Medic. tract. 5. con-*
3. *trad.* 10. *verſ. & ſcias.* ſerio affirmat, vix vnum
interire ex decem, qui venenum hauriunt,
niſi venenum reiteretur, quod dictum etiam
frequenti experientia roborauit, vt ipſe ibidem
luculenter teſtatur.

4. Sed hoc ipſum, nempe venenum ſuo effectu fruſtrari euenit peculiariter in venenis temporaneis, hoc eſt ad tempus datis, quale forte præſumitur fuiſſe hoc, quod N. N. extinctus dicitur, ex implicita quadam P. confeſſione, & dubiis nonnullorum teſtium depoſitionibus. Et ratio eſt maximè in promptu; quia cum huiuſmodi venenorum vis, ad hoc vt lentè operetur, contrariis medicamentis ſit refracta, facilè inde euenit, vt occurrentia calori naturali, qui ſaltem debilis non ſit, euincantur, vel refringantur, aut in corpore nulla noxa relicta, detrudantur. Hinc tam raras experientias, quæ veræ ſint, habemus ſimilium venenorum, quæ ad tempus exhibentur, vt percurrit idem Card. *loco citat.* Potuit ergo eodem modo etiam in caſu noſtro eueniſſe, quia veneni aſſumpti nulla certa, & peculiaria ſigna fuerunt adnotata: quemadmodum enim in ſuperiori conſultatione dixi, neque in præſumpta veneni aſſumptione N. N. quicquam perſenſit, neque per plures dies poſt aſſumptionem de aliquo notabili accidenti conqueſtus eſt, vt de ſtomachi morſu, de Cordis tremore, de Lipothymia, vomitu, ſudoribus frigidis, nauſea, ructibus nidoroſis, ac corruptis, & id genus aliis quæ omnia, aut eorum ſaltem plura de neceſſitate conſequi debebant ad veneni aſſumptionem, maximè ſuppoſito, quòd in actum fuiſſet iam deductum ex aduentu Icteritiæ tanquam effectu propinati veneni. Quemadmodum namque vnus ex Medicis deponit,
Icteritia aliquando eſt effectus aſſumpti vene- 5.
ni, ſed nunquam ſola apparet, verùm aſſociata aliis ſymptomatibus, immò poſt alia ſymptomata, nam tunc cùm omnem ſanguinis maſſam infecerit, ac corruperit neceſſe eſt, talia ſymptomata apparere, qualia apparent, cum homo iam in mortem certo tramite tendit.

Sed manifeſtiùs etiam vltra adducta in priori conſultatione ex infra adducendis patere poteſt, venenum N. N. non aſſumpſiſſe, aut aſſumptum exuperaſſe, & ſic non ex aſſumpto veneno, ſed ex interno quodam morbo obiiſſe: ſunt enim plura accidentia, quæ de neceſſitate omne aſſumptum venenum conſequuntur: Ac primò, & principaliter exploratiſſimum Medicis eſt, omne venenum cor 6.
lædere, aut primò, & immediatè, aut ſaltem ſecundariò, & mediatè ita vt nullum omninò venenum aſſumi poſſit, quod aut ſubitò, aut conueniente mora interpoſita ſymptomata

ad læſionem cordis conſequentia non accerſat. Conciliat. *diff.*178. *& in lib. de Venen.c.*1. Nicol.Flor. *ſumm.*4. *ſerm* 4. *cap.*1. Guainer. *de Venen. cap.*1. *reſp. ad dub.*4. Ardoin. *de Venen. libr.*1. *cap.*7. Ponzett. *libr.*1. *de venen. cap.*9. Fernelius *libr.*2. *de Abdit. cap.*15. & alij omnes. Verum in caſu noſtro modò patet, Cor nullo modo fuiſſe læſum, ſed ex Medicorum depoſitione habetur, N. N. poſt dubiam, & ſuſpectam comeſtionem benè ſe habuiſſe, vt per verba illa Medici. M. *ſolo il polſo ſtaua bene, pareua che foſſe d'huomo ſano, & non monſtraua mal neſſuno*; quod quidem impoſſibile fuiſſet, ſi morbus ex aſſumpto veneno dependentiam habuiſſet ex prædictis.

Secundò, Cardan. *loco ſupra cit. Contrad. Medic.* maximum fundamentum facit ad ex-
7. cludendum veneni aſſumptionem, ſi qui venenum bibiſſe præſumitur, ſitim non habeat. *Sitis*, inquit, *carentia maximum argumentum eſt ægrum venenum non ſumpſiſſe*; ex quo habetur mortem ex interna potius cauſa eueniſſe; quod quidem verificatur potiùs in calidis venenis, nam frigida, vt Mandragora, ſuccus lactucæ, Iuſquiamum, & alia ſitim fortè non faciunt; ſed venena hæc non dantur, neque dari poſſunt, in modica quantitate, quia, cum exuperante frigiditate interimant, inſignem quantitatem requirunt. At venenum, quod aſſumpſiſſe præſumitur N. N. fuiſſe in pauca admodum quantitate, dicitur, nempe quantam caperet moneta illa, quam Iulium, ſeu Paulum vocamus; itaque non potuit eſſe frigidum; cùm ergo eſſet calidum, debebat de neceſſitate ſitim magnam, & inextinguibilem excitare, vt calida venena omnia faciunt, licet Cardan. *loco cit.* etiam frigida ſitim facere voluerit. At cùm N.N. hoc ſymptomate nullo modo fuerit moleſtatus; dicendum eſt, aut illum non aſſumpſiſſe venenum, aut ex illius vi non periiſſe, quòd illud exuperauerit.

Tertiò, & hoc quidem videtur maximè no-
8. tandum; experientia compertum eſt, cadauera eorum, qui veneno externo ſublati ſunt, difficillimè putreſcere. Cardan. *de ſubtilitat. lib.*12. ita vt ob eam cauſam verminationem non patiantur. Senec. *Nat. Quæſt. cap.*31. & ratio eſt introducta ſiccitas ab ipſo veneno, vnde ea de cauſa Alexandri Magni cadauer incorruptum ad multos dies permanſit, quod veneno obiiſſet: contra verò cadauera veneno interno ſublata facillimè corrumpuntur, vt patet in iis quæ ex peſte ſublata ſunt, Paræus *libr.*21. *cap.*10. At cadauer N. N. citiſſimè putrefieri cepit, quia vt plures teſtes deponunt, in horas & momenta tumefiebat, ſignum manifeſtiſſimum corruptionis ex interna ebullitione.

Quartò potiſſimum, ac ſingulare ſignum affertur à Cardano *loco* aliàs *citat.* in veneno lento, & ad tempus dato, quale præſumitur
id, quo N. N. periiſſe dicitur; dicebat enim. 9.
Sed ſingulare ſignum eſt læſio in ventriculo cum voluntate euomendi, quibus addit etiam lentam febriculam, ſed neutrum horum animaduerſum eſt in ipſo N. N. cum in cadaueris inſpectione ventriculus nihil, quod ſuſpicionem huiuſmodi foueret, habuerit; & illud à febre ſemper fuiſſe immunem ipſi Medici teſtati ſint.

Et quia vrgebat præſumptio quædam aſſumpti veneni, maximi momenti, quæ deſumi videbatur ex Galeno, & de qua etiam Cardan. *loco ſæpè cit.* nempè morbus ex improuiſo aduenięns in ſano homine ſanorum modo viuere aſſueto, ac bonæ valetudinis, viribuſque conſtantibus, certè eam omnino euanuiſſe ex teſtium depoſitionibus patet. Quia N. N. non viuebat regulariter, nam ſæpè, ac ſæpiùs cum amicis comeſſationibus vacabat, exercitio quoque nimio, ac violento vtebatur, & intempeſtiuo Pilæ ludo; cibis etiam veſcebatur prauis, vt plurimis fructibus, ac poſt ipſum Icteritiæ aduentum ſæpè Tincis, quæ ſuccum generare ſolent craſſum, viſcidum, melancholicum, & viſcera maximè obſtruentem, præcipuè in iam valetudinario, imò ægrotante homine, ſeſe repleuit; itaque tantùm abeſt, vt hæc præſumptio quicquam afficiat, vt potiùs contraria vrgeat.

Licet denique multa ſymptomata, & pleraque ſigna in cadauere conſpecta poſſent præſumi ab aſſumpto veneno originem habuiſſe, quia tamen hæc ſunt æquiuoca, & ad ſuas naturales cauſas facillimo negotio reducuntur, quibus etiam magis, quàm aſſumpto veneno ſunt proportionata, idcircò ea nihil afficere firmandum eſt, ac concludendum, vel N. N. nullum venenum aſſumpſiſſe, vel ſi aſſumpſerit, exuperaſſe, neque ex aſſumpto veneno, ſed ex intimo morbo obiiſſe.

Per Illuſtri atque Excellentiſſimo D.D. PETRO CASTELLO, *Medico Romano, & in Meſſanenſi Academia Primario Medicinæ Lectori, ac V. Cl.*

PAVLVS ZACCHIAS MED. F.

Nolo mihi impedimento ſit tanta locorum diſtantia, quanta inter nos eſt, ne Te aliquando alloqui liceat. Scio Te me alloquentem attento, ac lubenti animo auditurum. Audi igitur nonnulla quæ variis occaſionibus mihi oblatis ſcripſi ad Medico-Legales materias pertinentia, ex tuo penu quædam deprompta hic habebis. Nam & Tu ſimiles mihi occaſiones obtuliſti: Interim vale, atque operam impende, vt benignus ille Animi affectus, quo me ſemper proſecutus es, abſentia non diminuatur, ſed magis magiſque in dies augeſcat.

CONSI

CONSILIVM XVII.

ARGVMENTVM.

Abbas Gattus patiebatur Epilepſiam, & illam quidem notabilem, ac grauem, & cùm die quodam vix à paroxyſmo ſeſe recolligeret, per inſtrumentum quoddam ſeſe ad quædam exequenda obligauit. Poſt temporis tractum huiuſmodi obligationis illum pœnituit, atque in ſe reuerſus, recordatus eſt, ſe in illius inſtrumenti celebratione non fuiſſe ſanæ omninò mentis, ex quo capite obligationem ſuam irritam facere tentauit; & viſum eſt, illum, non abſque ſummo iure id expetere.

SVMMARIVM.

1 *Epilepſia quid ſit.*

2 *In mentis oblæſionibus ægri à quorumdam ciuilium actuum celebratione prohibentur.*

3 *Graues, vel leues Epilepſiæ quæ dicantur.*

4 *Magnæ Epilepſiæ quæ.*

5 *Epilepticus in acceſſione non eſt ſui Iuris.*

6 *In leuioribus Epilepſiis ægri neque antè, neque poſt acceſſionem ſunt à mente alienati, contra verò in grauioribus.*

7 *Epileptici graui morbo tentati poſt acceſſionem, per aliquot dies non ſunt ſanæ mentis.*

8 *Epileptici graui morbo tentati etiam antè acceſſionem, per aliquod tempus extra mentem ſunt.*

NAm morbus, quo laborabat, abſque dubio erat Epilepſia, qua etiam nunc laborat; quæ & morbus comitialis, & morbus ſacer dicitur, vulgò verò morbus caducus: quod facilè colligitur ex ſymptomatibus, quibus affligi ſolet, & ex modo acceſſionis ipſius morbi: In quibuſdam enim temporum mutationibus de repentè paroxyſmo apprehenſus ex improuiſo cadit, extra mentem rapitur, membris diſtorquetur, ſpumam ex ore emittit, Penis illi aliquando arrigitur, ſeménque genitale inuoluntariè effundit, quæ omnia, atque alia multa, quæ recenſere opus non eſt, ſigna ſunt demonſtratiua, & pathognomonica veræ Epilepſiæ ab omnibus Medicis recenſita, Hippoc. *in lib. de morb. ſacr. & lib. de flatibus*, Gal. *lib. 3. de loc. aff. cap. 7.* Alexand. Trallian. *lib. 1. cap. 15.* Paulus *libr. 3. cap. 13.* Aëtius *ſerm. 6. cap. 23.* Raſis *lib. 7. ad Manſor. cap. 11.* Auic. *p. 3. tr. 5. cap. 8.* Serap. *pract. tract. 1. cap. 23.* Merc. *lib. 1. de morb. int. cur. cap. 16.* Daniel Sennert. *Pract. libr. 1. part 2. ſect. 4. cap. 9.* & patet etiam ex
1. ipſius morbi definitione; nam à Gal. *loco cit.* definitur, quòd ſit vniuerſalis conuulſio non perpetua, ſed ſtatis temporibus prehendens, cum mentis, ac ſenſuum oblæſione. Talis autem ad amuſſim eſt morbus, quo prædictus Abbas Gattus detinetur, vt ex ipſorum accidentium narratione manifeſtum fit.

Cæterùm, quia notum eſt, vt colligitur ex prædicta definitione, in hoc morbo mentem, & ſenſus omnes, tam internos, inquam, quàm externos oblædi, & cũ pateat apud Iuriſconſultos in mentis oblæſionibus Ægrotos non rectè ad celebrationem quorundã actuum 2.
ciuilium admitti, & peculiariter non poſſe obligari, dubitari poteſt, an hoc locum habeat in Epilepſia, & dato quòd locum habeat, dubitari iterum poteſt, an locum habeat ſemper, & quandocunque, an verò durante tantùm acceſſione, aut per aliquod etiam tempus antè, aut poſt ipſam acceſſionem. Cuius dubitationis deciſio facilis eſt, cùm dependeat ab ipſa Mentis læſione, aut integritate; certum enim eſt, quòd præſente ea mentis læſione ſemper locum habet inhabilitas celebrandi quoſcunque actus ciuiles, & multò magis ſeſe obligandi. Sciendum ergo eſt, Epilepſiam, vt cæteri omnes morbi ſunt, non eſſe ſemper eiuſdem grauitatis, aut leuitatis: dantur enim aliquæ Epilepſiæ tam leues, vt vix perſentiantur; fiunt namque à flatu tenuiore, nec valde maligno, nec multo, & has ſolo victu attenuante ſanari dicebat Gal. *in lib. de Atten. vict. rat. cap. 1.* illáſque ſternutationi æquiparant aliqui, quin & ipſam ſternutationem paruam Epilepſiam eſſe dixerunt Medici, Marc. *loc cit.* Sennert. *ibid.* & ipſum Veneris actum eſſe ſimiliter paruam Epilepſiam, dicebat Democritus, ex quo alij. Contra verò Epilepſiæ tam graues aliquando ſunt, vt terrorem etiam aſſuetis talia conſpicere incutiant; ac denique inter has, Epilepſiæ quædam ſunt medio modo ſe habentes. Graues autem, vel leues, dicuntur ex ipſorum 3.
ſymptomatum grauitate, & leuitate, & Acceſſionum frequentia, ex earundem duratione, & ex ſucceſſiuo ſtatu ægrotantium; quantò enim accidentia grauiora ſunt, quantò acceſſiones frequentiores, & longiores, quantò peius ægri poſt paroxyſmum ſe habent, tantò grauiores Epilepſiæ dicuntur: contra verò quantò ſymptomata leuiora, quantò minùs frequentes & minùs diuturnæ acceſſiones; quantò meliùs ægri poſt acceſſiones ſeipſos habere experiuntur, tantò leuiores Epilepſiæ exiſtimantur. Magnæ namque dicuntur, in quibus ſpuma multa ab ore prodit, & ægri cum clamore, & eiulatu ex im- 4.
prouiſo cadunt, & membra peſſimè diſtorquétur, in quibus vrina, ſtercus, aut genitale ſemen eiicitur, (hæc enim propter vaſorum conuulſionem eueniunt) Gal. *de vſu part. libr. 14. cap. 11. & lib. 6. de loc. aff. cap. 6.* Aretæus *libr. 1. Acut. cap. 5.* Raſis *libr. 9. ad Manſor. cap. 11.* Auicenna

Auicenna *p.3.tr.5.c.9.* ſed in omnibus tandem tamen adeſſe ſemper mentis oblæſionem, & memoriæ amiſſionem vnanimiter omnes fatentur. Hippocr.*cit.lib.de morb.ſacr.* Galen.*vbi ſuprà, & lib.de nat.hum.* Trallian.Paul. & Aët. *locis iam adductis.* Cæl. Aurel. *Chron. lib.1.c.4.* Gariopont. *libr.1.cap.7.* Auicenna *ibid.* Raſis *vbi ſuprà, cap.11.* nam & idcircò Cælius Aurelian. *vbi proximè*, & Gariopont. *ibid.* dicebant, Epilepſiam vocabulum ſumpſiſſe, quòd ſenſum, atque mentem pariter apprehendat, idémque habet Theod. Priſcian. *lib.2. ad Timoth. c.2.* Mercurial. *Pract. lib.1. cap.26.* vnde firmari ea concluſio abſque dubio poteſt, Epi-
5. lepticum in acceſſione non eſſe ſui Iuris, neque aliam de eo rationem habendam, quàm ſi abſens, aut mortuus eſſet, per ea, quæ adduxi *libr.2. Quæſt. Medico-Leg. tit.1. quæſt.14. à num.14. ad ſeqq.*

Tota tamen difficultas circa id verſatur, vtrum nimirum per aliquod rationabile tempus antè, aut poſt acceſſionem Epilepticus ſui iuris cenſeatur, & mente integra conſtet, ita vt actus ab eo celebrati validi ſint exiſtimandi; & iuxta ea, quæ iam ſuppoſita ſunt dicendum, in
6. leuioribus Epilepſiis neque antè, neque poſt acceſſionem ægrum ita à mente alienari, vt ob eam mentis alienationem actus ab ipſo tunc temporis celebrati inualidi eſſe debeant; contrà verò in grauioribus, & multò magis in
7. grauiſſimis Epilepticum & antè, & poſt acceſſionem quoad mentis ſanitatem ita ſe habere per aliquod rationabile tempus, vt actus ab ipſo eo tempore celebrati ab homine ſanæ mentis facti non ſint dicendi; & quod pertinet ad tempus ſuccedens acceſſioni, ſaltem per vnum, aut alterum, immò in grauiſſimo morbo per tres dies, non videtur vllus eſſe dubitationi locus; quia & ratione, & experimentis, & auctoritate idipſum firmatur.

Ratione quidè, quia turbatis ſuſque déque violenter agitatis mirum in modum ſpiritibus intellectioni deſeruientibus, impoſſibile eſt illicò turbulentiam illam ſedari, ſed conſequens eſt pro maiori, aut minori agitatione, maius, aut minus temporis ſpatium requiri, vt vſus rationis ad ſuum priſtinum vigorem redeat, quod ſpatium aliàs ad tres dies reſtringendum putaui ſaltem in morbo grauiſſimo, *cit.quæſt.14.n.9.* de Apoplecticis verba faciens, quibus aſſimilari dixi in omnibus Epilepticos. At in magnis, & grauiſſimis Epilepſiis magna, & multa fit ſpirituum, & humorum agitatio, ergo conſequens eſt, agitationem hanc, ex qua mentis inconſtantia prouenit, ad aliquod rationabile tempus perdurare, nec antè tres dies ſedari, & hoc ea de cauſa, quia non ante hoc trium dierum ſpatium omnes humores quietem habent, nam melancholiæ motus, quæ maximè hic prædominatur, diuturnior eſt, & ferè ad totidem dies perdurat, antequam quietem habeat, ob ipſius humoris naturam.

Experimento probatur, quoniam indies videmus tam Apoplecticos, quàm Epilepticos, qui grauiter à paroxyſmo exercentur, ab acceſſione aut per totum vitæ ſpatium aliquando, aut aliàs ſaltem per aliquot dies remanere ſtupidos, & extra ſe raptos, neque eo toto tempore ſufficere poſſe ad ea, ad quæ homo ſanæ mentis ſufficere poteſt.

Auctoritate demum id ipſum probatur, nempè Epilepticos à fortiori paroxyſmo non illicò ad ſanam mentem redire. Ita Cælius Aurelian. *Chron. lib.1. cap.4. Poſt acceſſionem*, inquit, *aliquibus mentis alienatio, & nulla notorum cognitio*; & Auic. *loco ſuprà cit. cap.9.* innuens in omnibus poſt acceſſionem remanere mentem læſam, dicebat, *Signum leuioris Epilepſiæ eſt, vt habenti ipſam citò redeat ratio*, ergo in grauioribus tardè ratio redibit, & in grauiſſimis tardiſſimè, & difficulter.

Sed non ſuccedit ſolùm ad Epilepſiam Rationis offenſa, verùm etiam acceſſionem antecedit, cùm inſtat, quod ſimiliter & experimento, & ratione, & auctoritate comprobatur. 8. Experimento, de quo omnes practicantes cum de paroxyſmi inſtantia verba faciunt; narrant enim eo tempore ægrotos obliuioſos euadere, præter rationem iraſci, mentē illis ſuſpendi, & ſenſuum accedere obtuſionē, ac paulò antè geſtorum obliuionem. Ita Cæl. Aurel. *vbi ſuprà*, & Theod. Priſcian. *ad Timoth. lib.2. cap.2.* & concordant cæteri Auctores omnes, cùm docent, quanam ratione cognoſci debeat inſtans Epilepſiæ inſultus. Sed & rationi conſentaneum eſt ita euenire; nam ad tam validum motum ſpirituum, & humorum, præcedunt ſemper aliqua ſigna ipſum motum præmonſtrantia, & ſic videmus, quòd quibus per circuitus acceſſiones fiunt; iis nox præcedens magna ex parte moleſtior, atque eodem modo quibus Criſis inſtat, in antecedēti nocte malè habent, ex celebratis Hippocratis dogmatibus *lib.2. Aphor.13. & lib.6. de morb. popul. ſect.2. verſ.59.* quod non aliam ob cauſam euenire dicendum, niſi ex præuia agitatione humorum, & ſic in quibuſcunque morbis, habentibus peculiares acceſſiones, & inſultus, ſemper ſolēt præcedere acceſſiones ſigna quædam veluti præludia, quod maximè euenit in magnis, ac grauioribus Epilepſiis, in quibus cùm humor melancholicus dominetur, qui tardiſſimi motus eſt, conſequens videtur per diuturnius temporis ſpatium ea ſigna præſentiri: quæ demonſtrant partium, & facultatum læſionem, quæ in hoc morbo lædi ſolent, quæ ſunt cerebrum, & omnes animales facultates; itaque antequam acceſſio, præhendat, neceſſe eſt, eas partes & facultates oblæſionem perſentire, & ſic mentem, & rationem ante paroxyſmum detrimentum pati. Quòd autem Epilepſia excitetur maximè ab humore melācholico, patet, ex omnium Medicorum conſenſu, & ex commutatione vnius morbi in alium; nam ex Hippocratis aliorumque Medicorū auctoritate, & ab ipſa experientia habemus, quòd Epileptici fiunt Melancholici, & Melancholici Epileptici, hoc eſt, Epilepticos facilè tentari delirio melancholico, & delirio melancholico tentatos fieri Epilepticos, Hippocr. *lib.6. de morb.Popul. ſect.8. verſ.72.* Galen. *lib.3. de loc.aff.cap.7.* Auic.*p.3. tractatu 5. cap.18.* prout enim melancholia, hoc eſt humor melancholicus, aut corpus, aut ventriculos Cerebri occupat, ſic aut Melan

Melancholici ſi corpus, aut Epileptici ſi ventriculos cerebri occupauerit, viciſſitudine quadam fiunt Ægrotantes; Auctoritate denique probatur, Epilepticos etiam antè acceſſionem per aliquod temporis ſpatium mente non conſtare per ea, quæ iam adduximus.

Itaque ex his concludentiſſimè deducitur, quòd cùm Abbas Gattus laboret Epilepſia graui, ac magna, non potuerit per aliquod rationabile tempus antè, aut poſt acceſſionem, actus quoſdam ciuiles celebrare, cùm non fuerit ſui Iuris; vnde ſi obligatio per ipſum facta probetur eo tempore, certè inualida, & nullius roboris eſſe debet.

CONSILIVM XVIII.

Eidem D. Petro Caſtello.

ARGVMENTVM.

Condiderat illuſtriſſima Mulier ſuum teſtamentum, in quo propinquos quoſdam ſuos hæredes inſtituerat, & elapſo biennio, eo annullato, aliud teſtamentum confecerat, in quo nonnullos alios, prioribus exhæredatis, etiam propinquos ſuos hæredes eſſe voluerat, & cum hoc deceſſerat. Prætendebant primò inſtituti, ſe eſſe veros hæredes, ex eo, quòd vltimum teſtamentum eſſet nullum, ſtante quòd Teſtatrix non haberet in eius confectione integrum rationis vſum, quod maximè hinc probant, quia nullam, aut valdè modicam habebat rerum memoriam, quod neque ab Aduerſariis controuertebatur. Quæſitum igitur eſt, vtrum amiſſa memoria, de neceſſitate ſimul amitteretur rationis vſus.

SVMMARIVM.

1 *Lapſa Memoria, læditur etiam Ratio, diſtingue vt ibi.*

2 *Memoria quot modis lædatur.*

3 *Ex particulari non poteſt formari vniuerſalis.*

4 *Memoria lædi poteſt, non læſa ratione.*

5 *Imaginatio læditur illæſa permanente Ratione.*

6 *Memoria, & ratio habent diſtinctas ſedes.*

7 *Ratio, & memoria requirunt inſtrumenta diuerſimodè temperata.*

8 *Ratio de neceſſitate non læditur, etiam ſi memoria in totum ſit deperdita.*

9 *Recordari, & Reminiſci non eſt ſimpliciter idem.*

10 *Reminiſci, & Recordari quid ſint.*

11 *Abſque memoria poſſumus intelligere.*

12 *Definire eſt proprium opus intellectus.*

13 *Si frigida intemperies in amiſſa memoria intendatur, ſimul cum memoria ratio amittitur.*

14 *Actus abſurdi ab iis facti, qui Memoriam amiſerunt, non fiunt ex Rationis læſione.*

Nitebatur pars aduerſa eam concluſionem tanquam veram etiam ſimpliciter prolatam probare, nempe quòd læſa memoria,
1. lædatur, & amittatur Ratio; cùm tamen dubia admodum ſit, & maxima ex parte falſa, niſi rectè accipiatur, & diſtinctione vtamur; varius enim omninò eſt læſionis modus, quo lædi
2. poteſt Memoria Medicis compertiſſimus: læditur enim quandò ſolùm imminuitur; & hæc quoque læſio habet plures gradus pro maiori, aut minori imminutione, quam patitur: læditur etiam Memoria quandò deprauatur, ac denique læditur cum deperditur, vel in parte, quandò nonnullarum tantùm rerum memoria perit, vel in totum, vt quandò omnium, & ſingularum. Itaque quemadmodum propoſita concluſio poteſt habere aliquandò locum in hoc vltimo læſionis genere, ſic in aliis tam falſa eſt, quàm quod falſiſſimum. Vnde ſi ex hoc quod in hoc vltimo læſionis genere ſimul cum Memoria lædatur Ratio, velimus deducere, in omni læſione ſimul cum Memoria lædi Rationem, turpiter in Logica errabimus, quia 3.
ex particulari firmabimus propoſitionem vniuerſalem, ac tantundem erit, ex hoc, quod aliquis febriens deliret, omnem febrientem delirare, quod eſt falſiſſimum. Probatur autem facillimè id, quod aſſumpſimus, nempè non in omni Memoriæ læſione lædi ſimul Rationem, ſed poſſe Memoriam lædi, abſque eo quod lædatur Ratio, quia Memoria, & Ratio ſunt 4.
facultates inter ſe realiter diſtinctæ, non aliter, quàm Imaginatio, & Ratio, habentes etiam ſedes diſtinctas; quemadmodum ergò contingit 5.
interdum lædi Imaginationem non læſa Ratione, & vice verſa, vel ipſo Galeno aſſerente *lib.* 4. *de loc. aff. cap.* 2. ita etiam de Memoria, & Ratione interdum euenire non dubitandũ; quod confirmatur deducto exemplo ab aliis facultatibus in aliis partibus reſidẽtibus; læditur enim quãdoque vnius, eiuſdemque partis facultas, illæſa manente alia eiuſdem partis facultate, vt in ventriculo, in quo læditur interdum Coctio; Expultrix verò, & Retentrix ſaluæ remanent, & ſic de cæteris, vt ad rem noſtram exemplificat Maſſaria *lib.* 1. *ſuæ pract. cap.* 21.

Hoc autem in tantùm veritatem habet, vt non modò procedat, ſi ponamus has facultates, hoc eſt Memoriam, & Rationem habere diſtinctas ſedes, ſed etiam ſi non diſtinctas habere contendamus: ſi enim velimus, eas non

habere diſtinctas ſedes , iam patet eodem mo-
do,quo Imaginatio,& Ratio ſeiunctim lædun-
tur , etiamſi vnam eandemque ſedem ſortian-
tur , Memoriam & Rationem etiam non ha-
6. bendo diſtinctas ſedes ſeiunctim lædi poſſe:ſin
autem velimus eas habere ſedes diſtinctas , vt
voluerunt plures Medicorum;Aëtius *lib.6.Te-
trabil. cap.2.*Auic.*p.1. doctr.1.cap.5.& p.4.tr.1.
cap.2.*Auerr.*lib.4. Collig.cap.40.* & omnis Ara-
bum ſchola. Alex. Bened. *lib.4. de Part. hum.
corp.cap.11.*Marcell.Donat.*de Med.hiſt. mirab.
lib.2.ca*[illegible].ex mente Gal.*de cur.hum corp.affect.
lib.2.cap.4.* Marinell. *de morb.nobil.part.Anim.*
etiam ex mente Gal. *lib.1. cap.4.* & alij , tunc
tantò magis conſentaneum vero erit , quòd
vna lædi poſſit,illæſa manente alia,cùm in dies
videamus vnam cerebri partem lædi abſque eo
quod læſio vllo modo alteri parti communi-
cetur,quod Medicis eſt acceptiſſimum.

7. Addendum his,quod cum hæ facultates re-
quirant non ſolùm diuerſa inſtrumenta , ſed
etiam diuerſimodè temperata , quia Memoria
requirit inſtrumentum moderatè ſiccum, Ra-
tio autem moderatè calidum , vt Plato in
Theæteto, & Ariſtot. *in lib.de Mem.& Remin.*
& cum eo Auerr. *ibi cap. vltim.* & omnes alij
Philoſophi ſentiunt,facilè inde deducitur,lædi
poſſe vnam, non ſolùm illæſa manente altera,
ſed potiùs maiorem vigorem adepta, quia in-
temperies,quæ vni nocebit,alteri potius adiu-
mento erit ; atque hinc fit , vt idem Plato,
& Ariſtot. aliique ſtatuunt ; quod non iidem
valent memoria, & ingenio : cùm hæc ergò ita
ſe habeant , cui dubium eſſe debet , quod vna
facultas lædi poſſit abſque alterius læſione?

Sed hæc,vt obiicere quiſquis ſit poſſet, ha-
bent fortè locum in Memoria imminuta , aut
ad ſummum ex parte ablata ; pro qua etiam
opinione faceret, quòd ſi diceremus , ſemper
8. lædi Rationem,vbi læſa ſit Memoria, non erit
poſſibile euitare maximum abſurdum ; cum
enim pateat , primum, in quod Ætas irruit in
homine,eſſe Memoriam.Ariſtot. *loco cit.cap.2.*
Plinius *lib.7.hiſt.nat.cap.24.*& Seneca *in præfat.
Declam.* Conſequens erit , omnes homines in
primo primi ſenij principio pati etiam dimi-
nutionem Rationis,quia tunc temporis incipit
diminui Memoria,at hoc nullus homo,qui in-
tegram Rationem habeat, affirmare audebit,
cùm contrà , vt experientia docet, tunc maxi-
mè homines Ratione , & Prudentia vigeant,
quemadmodum non apud Philoſophos ſo-
lum , ſed apud omnes homines in confeſ-
ſo eſt.

Sed difficultas maior eſt , An in Memoria
omninò deperdita , ſemper de neceſſitate de-
perdatur Ratio , aut ſaltem inſigniter lædatur;
ita enim voluiſſe Galenum , Aëtium , Genti-
lem, Fernelium, & alios dicunt Auctores : alij
diſtinguentes , quòd cum præcitati Doctores
voluerunt Rationem lædi, læſa Memoria , in-
telligendi ſint de Memoria omninò deperdi-
ta,non verò de imminuta.Sed neque in deper-
dita protsùs memoria ſemper, ac de neceſſita-
te lædi Rationem & Auctoritatibus & Ratio-
nibus firmiſſimis quidem , & exemplis ab ex-
perientia petitis firmandum eſt:ita apertiſſimè
ſentiunt ex Recentioribus , Capiuacc. *lib. 1.
Pract. cap.14.* Maſſaria ex mente Galeni *lib.1.
Pract.cap.21.*Rudius *de med.hum.corp.aff.lib.1.
cap.6.* & præ cæteris Marcell. Donat. *lib. 2. de
Med. hiſt. mirab. cap. 2.* qui Rationibus , &
Auctoritatibus in contrarium adductis optimè
ſatisfacit.

Probatur autem primò , quia ſi ſemper læſa
Memoria, vel melius,ſi ſemper deperdita Me-
moria , de neceſſitate deperderetur Ratio , ſe-
queretur non poſſe nos ſine ope Memoriæ in-
telligere , vnde memorari , & intelligere erunt
vnum quid;aut ſaltem non dubitur Intellectio
abſque Memoria, quod eſt falſum ; licet enim
in actu memorandi concurrat aliquando In-
tellectio,vnde conſurgit memoria Intellectiua
ſic dicta ad differentiam ſenſitiuæ , tamen re- 9.
cordari , ſeu etiam reminiſci non eſt ſimplici-
ter intelligere , ſed eſt quoddam intelligere, 10.
nempe hoc cognoſcere præterita, vt præterita
aliis conditionibus aliquandò adiuncta per
aliqua media, illud verò cognoſcere præterita,
vt præterita abſque vllo medio,vt poſt Ariſto-
telem , alioſque Philoſophos optimè explicat
Hieronym.Fracaſt.*lib.1.de Intellectione.*

Probatur ſecundò , quia ſi Homo non po-
teſt abſque Memoria intelligere , ſequitur,
quòd priùs eſſe debeat memorari, quàm intel-
ligere, hoc autem eſt falſum, quia in facultati-
bus datur in agendo aliquis ordo , vt omnes
Philoſophi ſentiunt, Auerr. *in lib.de Mem. &
Remin.Et primum,*vt ille inquit *ſentiens facultas
ſentit , dehinc Imaginatio recipit Phantaſmata,
poſt diſtinguit diſtinguens , poſtremò recipit con-
ſeruans.* Ergò ſi prius tempore eſt intelligere.
quàm memorari,ſequitur inde,nos abſque me- 11.
moria intelligere : quantumcunque igitur
amittatur Memoria , Intellectus tamen benè
ratiocinari poteſt.

Probatur tertiò , quia definire eſt proprium 12.
opus Intellectus , ſed nos definimus etiam ea,
quorum nominum non recordamur , vt ſi ex-
petam à Famulo calamum ſcriptorium,& eius
nominis nullam memoriam habeam, definiam
calamum ſcriptorium per inſtrumentum, quo
litteras exaramus , vndè manifeſtum eſt , me
abſque ope memoriæ definire , nempe ſola In-
tellectus opera ratiocinari , & ſic in cæteris.

Sed experientia quoque confirmatur , ho-
mines abſque Memoria ratiocinari poſſe, con-
ſtat enim per nonnullas hiſtorias relatas à Pli-
nio,à Valerio Maximo, ab ipſo Galeno, à Cæ-
lio Aureliano, & ab aliis; quas recollectas ha-
bes per Io.Schench.*lib.1. Obſeruat. tit.de Me-
moria*, nonnullos memoriam penitùs amiſiſſe,
ita vt etiam ſui ipſorum obliti ſint, qui tamen
vel temporis beneficio , vel medicamentis ad-
iuti omnium cognitionem recuperarunt;quod
non niſi mediante Imaginatione , & diſcurſu
fieri potuit ; quomodò enim ope Memoriæ id
ſuccedere potuiſſet,ſi nulla in illis rerum me-
moria exſtabat ? concludendum ergò ex his,
non ſolùm non eſſe neceſſarium lædi Ratio-
nem , vbi imminuta, aut partim deperdita ſit
memoria, ſed neque vbi in totum fuerit obli-
terata.

Et licet negari non poſſit , quod in plerìſ-
que euenerit , vt amiſſa Memoria amiſſus
etiam fuerit omnis Rationis vſus , ita vt om-
ninò

ninò ſtolidi euaſerint, id tamen non ex eo factum eſſe dicendum, quia neceſſariò ad Memoriæ amiſſionem ſecuta fuerit Rationis amiſſio, ſed quia frigiditas illa intenſa, ex qua Memoria abolita eſt, communicata fuerit Cerebro quoque vniuerſo, & potuerit etiam ſpiritus illos extinguere, quibus ad ratiocinandum egebat Intellectus, quod manifeſtiſſimè apparet ex Galeni verbis *lib. 3. de loc. aff. cap. 5.*
13. ibi, *ſi frigida intemperies intendatur, ſimul cum Memoria Ratio amittitur.*

Quod ſi quis obiiciat, experientia conſtare eos, in quibus Memoria periit, actus aliquos abſurdos, & homine ſanæ mentis non dignos ſæpè ſæpiùs facere, ex quo manifeſtum fit; Rationem in illis ſemper eſſe læſam, reſpondendum, quòd conſiderata actuum huiuſmodi qualitate palam fit, eorum abſurditatem ex ipſa Memoriæ deperditione tantùm depende-
14. re, nullo vero modo à læſione Rationis; quia in illis ipſis actibus peragendis oſtendunt ſe Mente, & Ratione conſtare, quod mille exemplis patefieri poteſt, ſed vnum, aut alterum pro nunc ſufficiat. Socrati, exempli gratia, iam à multis annis periit Callias ſui amantiſſimus; non recordatur autem ob memoriæ deperditionem Socrates, Calliam periiſſe, & alteri amicò obuiam factus illum interrogat de ſalute Calliæ, certè hic actus abſurdus, ac ſtolidus eſt, hominis non ſanæ mentis, ſi recordaretur Calliam periiſſe, nunc de eius ſalute interrogare, ſed cùm Socrates non recordetur omnino, Calliam periiſſe: prudenter, & humaniter facit, & ſanam ſe habere mentem oſtendit, cum interrogat de ſalute amici ſibi deuinctiſſimi. Eodem pacto Socrati cum hoc mane pranſus fuerit, excidit omninò è memoria ſe pranſum fuiſſe, itaque ſecundò, ac tertiò prandere inſtabit; Inſanit quidem Socrates in hoc ob amiſſam memoriam, ſana tamen Ratione vtitur, cum prandere expetit poſito, quòd non pranſus fuerit, quia benè Ratione aſſequitur, prandendum eſſe homini, qui ſanus viuere velit, & ſic in reliquis.

Cum ergo pateat ex his, Memoriam & imminui, & in parte, ac in totum quoque deperdi integra manente Ratione, facilè inde deduci poteſt; quod etiam ſi gratis condonemus Aduerſariis, Dominam Teſtatricem tempore, quo ſecundum condidit teſtamentum habuiſſe memoriam læſam, aut diminutam, aut etiam omninò deperditam, & etiamſi aliquandò ob eiuſdem memoriæ læſionem aliquos actus abſurdos, & homini ſanæ mentis non conuenientes feciſſe dicamus, non potuerit tamen inde deſumi argumentum ita læſam habuiſſe Rationem, vt teſtari legitimè non potuerit. Quare, &c.

CONSILIVM XIX.

Eidem D. Petro Caſtellò.

ARGVMENTVM.

In terra Monticelli in Sabina repertum eſt cadauer cuiuſdam Antonij Statij; à duobus Barbi-tonſoribus recognitum, qui depoſuerunt, illud eſſe cadauer hominis per vim vel manibus, vel laqueo, vel ſimili quapiam re ſtrangulati; & quia præceſſerant inimicitiæ quædam cauſſæ inter prædictum Antonium, & nonnullos homines Palumbariæ, Fiſcus prætendebat, Antonium ab iis hominibus fuiſſe ſtrangulatum, fundans ſe præter alia indicia ſuper Barbi-tonſorum relatione; circà quam præcipuè dubitatum eſt, an reiicienda eſſet, necne, ob ſigna, de quibus in ea prædicti Barbi-tonſores deponebant, & viſum eſt ex ſequentibus, prædictas Barbi-tonſorum depoſitiones nihil afficere, neque eſſe recipiendas.

SVMMARIVM.

1. *Suffocatio non fit ſolùm à cauſſa extrinſeca, ſed etiam ab intrinſeca.*
2. *Mors vndè in ſuffocatione.*
3. *In ſuffocatione tam ab extrinſeca, quàm ab intrinſeca cauſſa, eadem penè ſigna apparent.*
4. *Qui ab intrinſeca cauſſa ſuffocantur non aliter pereunt, quam ſi fune ſtrangularentur.*
5. *Signa quædam in ſuffocatis adnotata, etiam in his, qui peſte vel maligno morbo pereunt aliquandò adnotantur.*
6. *In pronunciatione de genere mortis in ſuffocati non eſt ſignis communibus facilè credendum.*
7. *Tria ſigna magis certa mortis ex ſuffocatione per vim externam procurata.*

Notiſſimum eſt, & nulla controuerſione apud Medicos ambiguum, quòd mors 1.
per ſuffocationem non modò à cauſſa extrinſeca, & violenta aliquandò procedit, vt quandò laqueo, fune, aut alia quapiam ſimili re collum conſtringitur, & reſpirationis via occluditur, aut cum ſimpliciter reſpiratio aboletur, vt ab aqua, fumo carbonum, venenatis exhalationibus, & id genus aliis, ſed etiam à cauſſa aliqua intrinſeca, & naturali, idque tam in vno quàm in alio caſu breui quodam temporis lapſu contingit, vt quotidiè in Apoplecticis, Epilepticis, Squinanticis, Hiſtericis, & huiuſ-

modi

modi licet animaduertere, quos momento, ac eximprouiſo mortem obire cernimus, & ſi in re tam clara auctoritates quærimus, præter Auctores omnes in practicis cùm de his morbis agunt, videnda allata à Marcell. Donat. *lib.* 11.*hiſtor.Med.mirabil cap.*6.& alibi à Ranchin.*in lib.de mor.ſubit. cap.*8.*& ſeqq.*& recollecta per Io.Schench.*lib.* 1. *Obſer. Tit. de Apoplexia,& lib.*2.*Tit.de ſuffocatione.*

Cùm ergò tam ab intrinſeca, quàm ab extrinſeca cauſſa idem mortis ſuffocantis genus contingere ſoleat,certum quoque eſt,ac Medi-
2. cis acceptiſſimum, in vtroque caſu mortem non aliundè euenire, niſi ex reſpirationis prohibitione, ſpirituumque interceptione; atque in omnibus his, in quibus aut per vim externam,aut internam ſpiritus intercluditur, mortem idcircò ſuccedere (vt præcipuè obſeruare licet in Apoplexia, quæ inter omnes ſimiles morbos ſuffocantes, eſt frequentiſſima) quia iugulares venæ inflatæ; ac repletæ, reſpiratione prohibeant, vt probat ex Raſis auctoritate *ſuprà* cit.Marcell.Donat. *loco eodem,* & conſtat etiam ex aliorum Medicorum conſenſu. Cùm ergò in vtroque caſu eodem modo via ſpiritibus, & reſpirationi intercludatur, conſequens
3. eſt in vtroque caſu eadem omninò ſequi ſigna, ac ſymptomata, nempè liuores,& nigredines in facie, in collo, in pectore, & in vniuerſo etiam quandoque corpore, ſanguinis ex naribus effuſiones, linguæ craſſitiem; ac nigredinem, & prominentiam extrà oris ſepta; imò verò non hæc tantùm in vtroque caſu ſuccedunt,ſed his multò magis conſpicua, & conſimilia ſigna, vt ſpuma in ore,quæ vt ex Hipp. colligitur *lib.* 3. *Aphor.* 43. commune ſignum eſt omnibus,qui ſuffocantur, maximè cùm perituri ſunt. Præter ſpumam autem in ore, pulmones etiam ſpumoſo ſanguine oppleti conſpiciuntur, oculorum etiam expreſſio, & prominentia contingit, capitis tumefactio, & nigrities, ſanguinis non per nares ſolùm ſed per os, & per aures aliquandò, ac per alias etiam partes profuſio,& alia permulta; quæ omnia tam in ſuffocatione data opera per vim procurata manibus, laqueo, fune, & ſimilibus, quàm ex cauſſa intrinſeca procedente apparent,non aliunde, niſi ex eo, quòd ſpiritus, & reſpirationis via intercepta, ſanguis ad ſuperiora recurrat, & venas capitis, & vicinarum partium,ac circumſtantium opplet,& aliquandò etiam violenter aperit, ac diſrumpit, vndè nigrities, & liuor, & tumefactio, & ſanguinis eruptiones, & cætera in vtroque caſu eodem modo procedunt, vt DD. teſtantur, & videndi præ cæteris Paræus *in lib.de Renunciat.* Fortun. Fidel.*lib.*2. *Relat. Medic. cap.*3. *in fin. & lib.*4. *cap.* 5. & notaui etiam aliàs nonnulla *libro* 5. *Quæſtion.Medico-Leg.quæſt.*10. *num.*9. *& ſeqq.* vnde eſt, quòd Medici in enarratione huiuſmodi hiſtoriarum,eorum nempè,qui ex aliqua intrinſeca cauſſa ſuffocantur, id imprimis at-
4. teſtantur, tales non aliter perire, quàm ſi laqueo, aut fune ſtrangularentur. Marcell. Donat.*lib.*3.*tit....cap.*7.

Quibus ſic ſe habentibus contrà veritatem omni ex parte eſt, quod ſigna à Fiſco adnotata in cadauere Antonij Statij recognito per duos Barbitonſores quicquam non certi dicam, ſed neque probabilis præſeferant quòd dictus Antonius potiùs violenta morte, manibus, vel laqueo procurata ſuffocatus interierit, quàm interno aliquo, & repentino morbo, vt Apoplexia,Epilepſia,Squinantia,& huiuſmodi.Primò,quia ſigna ab ignaris illis Barbitonſoribus adnotata ſunt æquiuoca, & communia pluribus mortis generibus ab interna cauſſa euenientibus. Imò quæ adnotata ſunt in Antonij prædicti cadauere,non ſolùm non ſunt propria ſigna mortis ab externa vi per ſuffocationem procuratæ, ſed neque propria ſigna ſunt mortis euenientis per ſuffocationem ab intrinſeca cauſſa.

Nam quoad primam partem patet, quòd 5.
eà ſigna ſunt vtrique caſui communia per ea, quæ iam deducta ſunt,ergò non ſunt propria. Quoad ſecundam autem clariſſimum eſt,quòd tam liuores,& nigredines in corpore,& linguæ craſſities, & nigrities, & ſanguinis ex naribus, aliiſque partibus effuſio quotidiè apparent non tam in his, qui ex veneno aliquo ſublati ſunt, quàm in illis, qui quotidie vel peſtilenti, vel aliàs maligna, aut quomodocunque vocemus exitiali febre pereunt,& fauet Hipp.*lib.* 1. *Acut.tex.*38.*& lib.*4.*Epidem.tex.*80.& videnda quæ ex eiuſdem Hippocratis mente affert Valleſ. *in lib.* 5.*Epidem. tex.* 87. & nobis etiam licet, ſi libet, animaduertere in his, qui ſimili aliquo morbo, vel febre pereunt, oportere plerumque nares bombace, vel alia quapiam re occludere, ex eo quòd per eas cruorem, ac tabidos humores ex naribus, & ore profundunt.Sic & alia prædicta ſigna adnotare,quandocunque libitum fuerit, poſſumus etiam tam in aliis mortis generibus,quàm in iis, quæ per ſuffocationem ſuccedere ſolent.

Secundò, quia cùm prædictis ſignis fidere 6.
non liceat in pronunciando de genere mortis, quo huiuſmodi perſonæ perierunt,ex eo,quòd communia ſint, recurrendum omninò eſt ad ſigna magis ſpecialia, ex quibus magis tutò pronunciare poſſimus de veritate, vt inculcant eſſe faciendum Paræus *præd. libro de Renunciat.*& Fortun.Fidel.*vbi ſuprà*,quibus ſignis in hoc cadauere deficientibus, audacis omninò,ignariſſimi, ac omni pietate carentis eſt,ex communioribus tantùm iudicium facere violentæ mortis; quod multò magis in caſu noſtro procedit, quia ſigna, quæ certiùs violen-
tam mortem manibus,vel laqueo procuratam 7.
atteſtantur ſenſui ipſi conſpicua eſſe poſſunt, & tria potiſſimum à Paræo, & Fortunato locis citatis adducuntur, nempè rugoſitas cutis ipſius colli, Capitis Aſperæ Arteriæ dilaceratio,vel ſpondilium colli diſlocatio,& ſpumoſi ſanguinis in Thorace collectio,hæc enim maximè diſtinguunt mortem per ſtrangulationem ex vi externa,laqueo, vel alia re procuratam à morte facta ex ſuffocatione à cauſſa intrinſeca, vt iidem DD. proſequuntur, quanquam, vt veritatem fateamur, vltimum illud ſignum collectionis ſanguinis ſpumoſi in Thorace, & pulmonibus,crediderim magis ex communibus eſſe,quàm ex partialioribus: ſed quomodocunque ſeſe res habeat,cùm nullum eorum ſignorum, quæ magis propria ſunt,ne

per

per ſomnium quidem in caſu noſtro adnotatum ſit, dicendum eſt, prædictum Antonium Statium omninò ex naturali morte, & per ſuffocationem ab intrinſeca cauſſa excitatam, & non aliàs periiſſe; Barbitonſores autem illos falsò ex æquiuocis, fallaciſſimis, & communiſſimis ſignis contrarium pronuntiaſſe. Ad quod magis adminiculandum non minimum momenti habet, quod alij etiam ſimiles caſus eodem tempore, & in eodem loco, vbi Antonius prædictus mortuus eſt, euenerint; imò cum iidem caſus extrà prædictum locum Monticelli, vt hic in Vrbe non ſolùm hoc præſenti anno, ſed etiam præteritis conſpecti ſint eiuſdem generis mortis, facilè hinc inferri poteſt, cauſſam aliquam naturalem communem ab Aëre extrinſeco irrepſiſſe, ex qua non ſolùm prædictus Antonius, & alij, quidam iuuenes eodem tempore, & eodem loco, & alij alibi ſimiliter ex eodem morbi, & mortis genere, & cum iiſdem prorſus ſymptomatibus occubuerint.

CONSILIVM XX.

Eidem D. Petro Caſtello.

ARGVMENTVM.

Conſtruxerant Reuerendi Monachi Ciſtercienſes Mediolani propè Eccleſiam Sancti Ambroſij murum quendam, veteri, qui minùs ad rem faciebat, demolito. Contendebant autem eiuſdem Eccleſiæ Canonici, nouum murum eſſe demoliendum, & apud Iudices, vt demoliretur, inſtabant, ac inter ea, quæ opponebant, illud præcipuum erat, nouum hunc murum Solis illuſtrationem, & ventorum perflatum Eccleſiæ impedire, vnde eiuſdem Eccleſiæ Aër multò minùs, quàm antè muri conſtructionem eſſet, ſalubris redderetur; quæ licet minùs afficerent, tamen non reliquerunt Monachi Canonicorum obiectionibus reſpondere, vt in ſequentibus habetur.

SVMMARIVM.

1 *Aëris bonitas ob Orientis Solis illuſtratione maximè dependet.*
2 *Aër cum in quiete eſt non minùs quàm aqua, quæ motu priuatur, putreſcit.*
3 *Morbi ex Aëris vitio excitati ſunt omnium pernicioſiſſimi.*
4 *Venti Orientales cæteris minùs ſalubres, Auſtrinis exceptis.*
5 *Quantò minor eſt diſtantia inter vnum Ædificium, & aliud, tantò maius incommodum ab vno in aliud emanat, tam quoad Solis illuſtrationem, quàm quoad ventorum perflatum.*
6 *Aër colatus, quis dicatur.*

DVo ſunt, ex quibus maximè DD. Canonici S. Ambroſij Maioris Mediolanenſis propriæ Eccleſiæ ſalubritatem per nouum parietem à Reuerendis Monachis Ciſtercieſibus eiuſdem Eccleſiæ conſtructum deteriorari, ac cum effectu diminui contendunt. Primum eſt impedimentum ab hoc nouo pariete prouenien, ne Eccleſia ex Orientis Solis radiis illuſtretur, vnde Aërem inibi offuſcatum, craſſum, atque impurum relinqui neceſſe ſit; neque abſque multa ratione videntur Canonici de ea re
1. timere, cùm omnis ipſius Aëris bonitas ab ipſius Solis illuſtratione in ipſo ortu dependeat: oriens enim Sol non modò ipſum aërem magis purum, ac magis tenuem reddit, ſed ipſas etiam aquas Aëre multò impuriores, & craſſiores. Hippocr. *in lib. de Aër. aq. & loc. partic.* 8. Conſequens ergò eſt, quòd ſi nouus paries hanc Solis illuſtrationem impediat, omnis ipſius Aëris bonitas euaneſcat. Alterum, de quo timent Canonici, eſt, quòd idem murus eandem Eccleſiam à ventis minùs perflabilem reddat, vnde conſequenter eundem Aërem quaſi emortuum in continua quiete permanere contingat, ex quo dubium eſſe non poteſt, quin minùs in Eccleſia commorantes minori Aëris ſalubritate in poſterum ſint gauiſuri, quia Aër cum in quiete eſt non minùs putreſcit, quàm Aqua, quæ omni motu careat. Gal. apud Oribaſ. *lib. 9. Collect.* & ad ipſum Aërem 2
àputredine conſeruandum nihil magis conducit, quàm ventorum perflatio, Auicenn. 2. *p. doctr.* 2. *cap.* 8. Quamobrem iure cauetur *in l. fin. C. de ſeruit. & Aqu.* nè ædificia altiùs tollantur, ſi venti excludantur in damnum publicæ vtilitatis. Rota *in Rom. altiùs non tollendi Maij* 1622. *coram Buratto, num.* 3. Itaque ſi Aër præfatæ Eccleſiæ ex noui muri conſtructione ea perflatione priuetur, certè facillimè putreſcet, putreſcens autem promptiſſimè iis, qui in eo commorabuntur, noxam ſuam communicabit, morboſque non minimæ conſiderationis, ſed graues & pernicioſos excitabit, cum morbi ex Aëris vitio progeniti ſint omnium 3.
pernicioſiſſimi, vt quotidie experientia docet, & ipſa Peſtis præ omnibus commonſtrat, & facit Hippocr. *in lib. de Humoribus partic.* 7. & alibi. Quamobrem videntur maxima cum ratione Canonici de Aëris inſalubritate & ſibi, & aliis in Eccleſia commorantibus timere, cùm duplex adſit timoris cauſſa, magni quidem, & non temerè aſpernandi momenti.

Verum enimverò licet ſuperfluum ſit tam exquiſitam Aëris ſalubritatem in Eccleſia affectare, eum Eccleſia pro domicilio eſſe non debeat, neque in ea diuturna mora fieri ſoleat, & alia ex parte prædicta S. Ambroſij Maioris Eccleſia

Eccleſia tam ampla ſit, vt nulla neceſſitas cogat in eam intrantes potius in parte magis ſuſpectâ, quam in alia quauis moram trahere: tamen,vt inanis hic Canonicorum timor inſalubritatis, prouenientis ex noui parietis conſtructione, omnino diluatur, demonſtrandum concludenter eſt, neque ex vno,neque ex alio capite Aërem prædictæ Eccleſiæ reddi vlla ratione ex ea parietis noui conſtructione inſalubriorem.

Nam quoad primum caput, patet nouum murum, de quo lis eſt, non poſſe vllo modo impedire Eccleſiæ illuſtrationem ab oriente Sole, quia ſi totum cæli tractum in quatuor partes per puncta cardinalia diuidamus, apparebit per totum Oriẽtem ab Æquinoctio verno ad ſolſtitium hyemale,Solem apertum habere aditum ad Eccleſiam illuſtrandam;nouus enim murus protenditur ab vltima Orientis parte, nempe ab ea,in qua Sol oritur in ſolſtitio hyemali ad Meridiem, & tamen etiam ſi ad totum orientalem tractum coëxtenderetur, neque ſic impedire poſſet, quin Eccleſia ab Orientis Solis radiis vel illico ab ortu, vel dimidia, aut ad ſummum integra hora tranſacta illuſtraretur, quia & multum ab Eccleſia diſtat,& humilior multo eſt muro Eccleſiæ, in quo etiam plures feneſtræ ſunt, per quas Oriens Sol illico, & nulla interpoſita mora eam illuſtrat.

Quoad ſecundum, patet etiam, nouum murum non poſſe impedire vllius venti acceſſum, neque reddere aërem Eccleſiæ minus perflabilem, quia cum in quarta Orientali ſalubriores venti ſint ſpirantes ab ea parte, vbi Sol in Æquinoctio Verno, & ſolſtitio Æſtiuo vagatur, certè hi minime omnium à noui parietis conſtructione impediuntur, cum ab ea parte maxime poſt demolitionem muri vetuſtioris ob conſtructionem muri,de quo lis eſt,nullum adſit impedimentum, & nouum murum ad eam partem ſe non coextendere pateat, vt ſupra dixi; dato autem, non conceſſo tamen, quod nouus murus aliquo modo ventorum acceſſum impediret, maximè impediret Eurum, qui cum à parte Orientali verſus Meridiem contra Corum Zephiri collateralem moueatur, cæteris inſalubrior eſt, imò in vni-
4. uerſum venti Orientales minus ſalubres cæteris exiſtimantur, Auſtrinis exceptis, ſeu Meridionalibus. Vnde non video quanam ratione, Rota *vbi ſupr.num.*13. voluerit,orientales ventos eſſe tanquam occidentales valde ſalubres, cum potius inſalubres ex omnium Medicorum conſenſu ſint, & ipſa Rota teſtatur *in Gerun. den. altius non tollendi,Nou.*1636. coram Coccino, *num.* 2. Et de Septentrionalibus quidem non eſt dubium, quod ſint orientalibus ſalubriores, vt ex Hippocr.*in lib. de Aer. Aq. & Loc.*& cæteri omnes Medici,ac Philoſophi fatentur.De Occidentalibus autem inter quamplures Medicos teſtis eſt Aëtius *lib.*3.*cap.*163. qui Orientales facile morbos parere dixit,cum vehementiſſimi ſint, contra autem Occidentales ſalubriores,vnde Zephirus,qui eſt Occidentalium omnium Coriphæus, dictur à Plinio *lib.*16.*cap.*25.genitalis mundi ſpiritus; itaque rectè à Lucretio *lib.*1.*de rer.nat.*dictum eſt.

Et reſerata viget genitalibus aura Fauoni.

Ergo nouus murus aut nullum obſtaculum affert ventorum perflatui, quominus aërem Eccleſiæ perflare poſſint, aut ſi aliquo modo impedit,quod non concedimus, potius maiori ſalubritati confert, quam ſecus, impediendo ventorum inſalubrium acceſſum, ex quo Aër maximè inficitur. Cum his autem omnibus conſideranda ſeſe offert diſtantia intercedens inter nouum parietem, & parietem Eccleſiæ, quæ cum ſit palmorum ſexaginta,non videtur poſſe deſiderari maior inter duo ædificia publica; quod ſi tanta diſtantia quicquam impedimenti præbere poteſt aut Solis illuſtrationi, aut ventorum perflatibus, aut vtriſque ſimul, ita vt Eccleſiæ nocumento ſit, multo magis me hercle obeſſe poterit minor inter ædificia quæcunque quarumcunque ciuitatum; nam hic Romæ cum tam multa ædificia, & illa quidem ampliſſima videamus, vix dimidium tantæ diſtantiæ illa inter ſe habere conſpicimus; & tamen vnum alteri impedimento neque eſt, neque eſſe poteſt,nec lis vnquam vlla ob id orta videtur,niſi maior anguſtia,& quaſi imminentia vnius ædificij alteri, aut aliud quid fuerit in cauſſa,tunc enim nimirum quando diſtantia inter vnum, & aliud eſt modica, iure timeri poteſt de aliquo incommodo, quod tanto maius eſſe ſolet, tam circa Solis illuſtrationem, quam circa ventorum perflatum, quanto minor inter ipſa diſtantia eſt, vt latius probaui alias *lib.* 5. *Quæſt. Medico-Leg. quæſt.*6.*num.*7.

Ex quibus clariſſimè patet, ambientem Aërem inter dictam Eccleſiam, & nouum murum,non poſſe dici,vt aduerſarij volunt, *colatum*, quemadmodum vulgo loquuntur; quia Aër Colatus tunc vere dicitur, cum veluti in 6.
puteo quodam inter magnorum ædificiorum anguſtias,aut ſublimiorum murorum vndique includitur, ita vt neque à Sole illuſtretur, neque à ventis perfletur, vnde & craſſus, & obſcurus remanet, in perpetuáque quiete, atque inde grauis euadit, & inſaluberrimus, adeo vt etiamſi non longa mora in ipſo trahatur, & per modicum tempus reſpiretur, illico ſuam malitiam prodat, vt percurrit Galen. apud Oribaſ.*lib.*9. *Collect.cap.*1. Habemus præterea ex ſupradictis,Aërem intercedentem inter nouum parietem, & Eccleſiam, à ventis ſalubribus perflari,& à Sole illuſtrari,ergo colatus dici non poteſt,præterquam quod nouus murus rectè ad murum Eccleſiæ coëxtenditur, neque ſua flexibilitate, aut tortuoſitate in cauſſa eſſe poteſt,vt hoc ſpatium,quod eſt inter ipſum,& Eccleſiam,male à Sole Oriente illuſtretur,qui quaſi obliquè incidens, minus poſſit exhalationes prauas depurare, vnde Aër ex hoc magis craſſus, & perſpiratu difficilior reddatur, neque alia incommoda affert, quæ flexuoſas vias, ac diſtortas afferre commemorat Oribaſ. *lib.*9.*cit.cap.*2.

Addo his, quod cum Reuerendi Monachi veterem murum demoliti ſint, qui nouo erat multò elatior, certè hic nouus non ſolùm Eccleſiæ magis quàm vetus non nocet, ſed imò multò minùs,ſi quid noceret alteruter, nocet: nam etiamſi vetuſtior per decem, & octo palmas

palmos magis ab Eccleſia diſtet, quàm nouus, tamen propter maiorem, quam habet altitudinem magis obeſſe poteſt Eccleſiæ, quàm nouus; itaque non modò DD. Canonici ægrè ferre non debent noui muri conſtructionem, ſi vetuſtior ſit demolitus, ſed potiùs libenter admittere tanquam Eccleſiæ magis proficuam; nam vltra hæc vetus murus habebat poſitum ex Orientali parte, & ſic poterat magis Orientis Solis illuſtrationem impedire.

CONSILIVM XXI.

Eidem D. Petro Caſtello.

ARGVMENTVM.

Theſaurarius Eccleſiæ Giennenſis expoſuerat Sanctiſſimo in quadam ſupplicatione ei porrecta, ſe nonnullos graues morbos pati, ac ſignanter capitis dolorem quendam acerbiſſimum, ac talem, vt eum impediret à quouis officio exercendo ſuæ dignitati conueniente; vt cogi ſe dicebat ad expoſtulandum Coadiutorem, cum nulla illi ſpes remaneret ſanitatis recuperandæ. Hanc Theſaurarij petitionem impugnauit Promotor Fiſcalis, & gratiam obtentam, eo quod eſſet ſurreptitia, nullam eſſe volebat. Fundabat autem ſe præcipuè in hoc, quod Theſaurarius non probauerat per vlla certa ſigna, ſe pati expoſitum dolorem; contra, Theſaurario volente, dolorem per hæc ſigna dignoſci non poſſe, & idcirco ſuæ aſſertioni, & Medicorum fidei eſſe ſtandum. Quæſitum ergo eſt, an prædictus dolor potuerit ex ſignis externis comprehendi, ita vt Theſaurarius debuerit probare ſe pati hunc dolorem per Teſtes idoneos; An potius ſtandum fuerit ipſius ſoli aſſertioni, vt ipſe prætendebat.

SVMMARIVM.

1 *Non ſufficit leuis morbus ad obtinendum coadiutorem.*

2 *Leuis morbus non eſt dignus nomine morbi.*

3 *Coadiutor quibus perſonis dari debeat.*

4 *Magni capitis dolores magnis, ac grauioribus morbis adnumerantur.*

5 *Magnorum morborum maxime conſpicua ſigna apparent.*

6 *Magni morbi ſupponunt magnas cauſſas.*

7 *Magnus morbus magnum receſſum à naturali ſtatu ſignificat.*

8 *Magnæ cauſſæ magnos morbos faciunt.*

9 *Vbi ex nullis ſignis apparet adeſſe cauſſa doloris dolorem abeſſe cenſendum eſt.*

10 *Ad partes principes affectas plura; & conſpicua ſigna conſequuntur.*

11 *Medica experientia ſufficientiſſima eſt aliquibus coniecturis ad veri doloris cognitionem aſſequendam.*

12 *Simulati doloris optima coniectura.*

13 *Ad obtinendum Coadiutorem non ſufficit vnum impedimentum, ſi plura adeſſe in ſupplicatione ſit expoſitum.*

1. IN hoc dubio diſcutiendo, primum hoc fundamentum ob oculos habendum cenſeo, ab ipſis Iuriſcõſultis deſumptum, quod non ſufficiat leuis morbus ad hoc, vt alicui Coadiutor dari debeat, etiamſi perpetuus eſſet, Rota *in cit. Giennen. Theſaurariæ, num.* 18. quia leuis morbus non impedit hominem, quin poſſit actiones ſuas exercere, vt per *l. Quæſitum ff. de re Iud.* & per Galenum ex noſtris, *in lib. de Conſtit. Art. cap.* 19. *in Iſagog.* imò leuis morbus non eſt
2. dignus nomine morbi. Argumento *l. prim. §. ſed ſciend. ff. de Ædil. Ed.* & in terminis noſtris loquitur ex noſtris Galen. *vbi ſuprà*, quo loco paruum capitis dolorem dicebat non eſſe ægritudinem, requiritur ergo in hoc caſu, vt morbus ſit vltra mediocritatem, imò talis, vt corpus aggrauet abſque ſpe futuræ proſperitatis, eadem Rota *ibid. num.* 25. Ricc. *Collect. deciſ. p.* 3. *Collectan.* 484. nam coadiutor datur 3.
his, qui vel ſenectute, vel valetudine corporis perpetua ita grauantur, & impediuntur, vt non poſſint officium ſuum exercere, ita ad verbum habetur *in c. vnico de Cler. Ægrot. in* 6. In præſenti igitur caſu ad hoc vt Theſaurarius obtinere poſſet coadiutorem, dolor capitis debuit eſſe magnus, acerbus, intolerabilis, ac denique talis, qui impediret adminiſtrationem officij, ſaltem cum exacerbationes patiebatur, dummodo eſſent frequentes, & tunc poterat cùm veritate dicere, ſe pati magnum morbum, quia huiuſmodi capitis dolores grauibus, & magnis morbis adnumerat Galen. 4.
lib. 2. de ſan. tuen. cap. 12. Rota *in hac ipſa cauſſa Giennen. Theſaurariæ* 1634. *coram Veroſpio, n.* 3. Stante igitur hoc fundamento, quod hic dolor capitis, quo affligi ſe expoſuit Sãctiſſimo Theſaurarius Gennenſis debuerit eſſe magnus, ego hanc concluſionem firmo, quod potuerit, & debuerit ex quamplurimis ſignis non Medico ſolum, ſed cuicunque innoteſcere, ita vt potuerit, ac debuerit per idoneos Teſtes illum concludenter probare.

Primò, quia magnorum morborum magna, 5.
& maximè conſpicua ſigna apparent, cum ſymptomata magna ex morbi magnitudine pullulent. Galen. *lib. 2. de ſymptom. cauſ. cap.* 2. & alibi Rota *vbi ſuprà, num.* 6. & 7. quod etiam declaratur exemplo acutorum morborum, qui

cum & ipſi magni morbi ſint, magnam etiam notitiam ob multa, & euidentia ſigna quæ ſecum afferunt, de ſe præbent; Vnde eſt, quod etiam in ipſo principio; quando nimirum morbi minus ſunt cognoſcibiles, facilè cognoſcuntur non modo à Medicis, ſed ab ipſis quoque idiotis hominibus, vt apertiſſimè habemus ex eod. Galen. *lib. 1. de Dieb. Decret. cap. 6.*

6. Secundò, quia magni morbi ſupponunt magnas cauſſas, effectus enim ſuæ cauſæ
7. æquiualens ſit oporteat, quamobrem magnus morbus magnum receſſum à naturali ſtatu demonſtrat, Galen. *libro primo de ſymptom. cauſ. cap. 2.* At magnæ cauſſæ latere ob earum magnitudinem non poſſunt, hic ergo vel aderat intemperies cauſſans dolorem, quod non credo, & cum eſſet magna, vel ipſi ſenſui tactus poterat eſſe conſpicua, vt quia caput præter modum calidum, aut frigidum perſentiretur, aut aderat multa materiæ copia, & impoſſibile erat, ne ſimul maximam de ſe ſignificationem præberet per aliquas excretiones, per nares, aut per os, aut per oculos, aut per vrinam factas, aut aliter, & per mille alia ſigna manifeſtiſſima. Cognito ergo in capite eſſe magnam cauſſam, quæ dolorem faceret, concludenter à quouis firmari poterat, Theſaurarium pati magnum capi-
8. tis dolorem, quia magnæ cauſſæ magnos morbos faciunt. Valleſ. *comm. 3. tit. 3. Epidem. text. 2. & comm. 2. in 6. eiuſdem text. 28.* & poſita cauſſa, & diſpoſitionibus requiſitis, tam ex parte agentis, quàm patientis; ponitur effectus, vt notum Philoſophis eſt, & notat ex Iuriſconſultis Tiraquell. *in tract. ceſ-*
9. *ſan. cauſ. limit. 20. num. 1.* & contrà, vbi ex nullis ſignis apparet adeſſe cauſſam doloris, dolorem abeſſe credendum eſt.

Tertiò, quia pars, quæ morbum patiebatur, erat pars princeps trahens in conſenſum totum corpus, cùm omnes partes corporis cæteræ etiam principes ad capitis vſum re-
10. ferantur, vt demonſtrant Medici; Fernel. *libro primo Phyſiol. capite ſexto*, ad partes autem principes malè affectas notiſſimum eſt ſigna plura, & conſpicua, ac multa, & euidentia ſymptomata apparere, quæ ſi non apparent, morbus non debet dici magnus, neque impedit omninò humanas actiones.

Quartò, his non obſtantibus licet concedamus non poſſe haberi vlla ſigna nec euidentia, nec ſcientifica præſentis doloris capitis; tamen quis eſt, qui negare audeat, nos habere poſſe ſigna ſaltem coniecturalia? At ſi hæc ipſa fuerint magna, & multa, & ſimul, eodemque tempore appareant, procul omni dubio ſignis certis, & euidentibus erunt comparanda, nam Medica experien- 11.
tia ſufficientiſſima eſt per aliquas coniecturas ad veri cognitionem aſſequendam, præcipuè ſi magnus ſit, ſi fortis (qualis ſupponitur in caſu noſtro) verba ſunt Gal. *in lib. de his ſimul. deprehend.*

Quintò, magni morbi, ac maximè magni dolores requirunt valida, ac generoſiſſima medicamenta, & ſic in hoc dolore capitis, quo Theſaurarius affligebatur, cùm eſſet tam ſæuus, tam pertinax, tam diuturnus, vt expoſuit, deberet conſtare de vſu horum medicamentorum, vt vſtiones ſunt, ſectiones, veſicantia, ſinapiſmi, decocta exiccantia, & ſudorifica, Balnea, ſtillicidia, & mille alia efficaciora præſidia; de quorum tamen vſu nihil conſtat: nam Galenus *in libell. iam cit. De his qui morb. ſimul.* dicebat, Ægros cùm 12.
ſimilibus doloribus cum effectu vexantur, & non ſimulant, quoduis perpeti promptos eſſe; quòd ſi renuant, aut auxilia non quærant, neque admittant, ſignum eſt illos vel nullum pati dolorem, vel non magnum.

Dimittam nonnulla alia, quorum conſideratio ad Medicum pertinere non videtur, vt quòd non conſtet de continuatione morbi, quia ex Teſtibus nullus eſt qui deponat illum vidiſſe pluſquam bis, aut ter capitis dolore conflictatum, cùm tamen, vt ex fundamento facto apparet, debuerit eſſe vel continuus, vel multùm frequentior: imò Medicus qui illum curauit vix vno anno eius curam geſſiſſe deponit, cùm tamen iam abhinc octo annis eo morbo laborare ſe dicat. Quòd etiamſi conſtaret de dolore capitis, non conſtat tamen de aliis infirmitatibus, quibus affligi ſe narrauerat Theſaurarius in ſupplicatione Sanctiſſ. porrecta. At verò ad effectum obti- 13.
nendi Coadiutorem non ſufficit probare vnum impedimentum, ſi plura ſint expoſita. Garzias *de Benefic. par. 6. cap. 2. num. 195.* Rota *in Meleuitana Theſaurariæ.... 1643. coram Veroſpio.*

Deniquè nulla adeſt probatio per Teſtes, quæ quicquam probet circa doloris eſſentiam, & magnitudinem; imò etiamſi adeſſet, nihil probaret; vel ipſo Theſaurario teſte: nam vel ij Teſtes ſolùm ex auditu, & relatione ipſius deponunt, & ſic nihil probant; vel deponunt ex certa ſcientia habita ex certis ſignis, & coniecturis, & ſic poterat euidenter cognoſci eius dolor, & per idoneos teſtes probari, quod non eſt præſtitum.

CONSILIVM XXI.

Eidem D. Petro Caſtello.

ARGVMENTVM.

Meſſanæ vxor Aurificis cùm anno elapſo Monſtrum Aſininam formam repræſentans eſſet enixa,anno ſequenti aliud canina ſpecie peperit. Dubitari poterat de infami concubitu cum Brutis huiuſmodi, & mulier ob id rea efficiebatur nefandi inceſtus , cùm tamen alia ex parte plures Doctorum potiùs huiuſmodi monſtra ex Imaginationis vi,aut ex mala vteri,vel potiùs ſeminum diſpoſitione nata exiſtimarent. Hiſtoriam huiuſmodi miſit ad me Petrus Caſtellus,cum imagine depictâ vltimi fœtus,& cum Epiſtola ſequenti , ex qua habetur luculentior facti enarratio. Vt ergò ad grauiſſimum hoc dubium reſpondeam,antè omnia eiuſdem Viri Clariſſimi litteras ad me apponam, deinde ad dubium dicam quid ſentiam.

SVMMARIVM.

1 *Ex humano ſemine cum Brutino cõmixto nulla ſuccedere poteſt generatio. Contrariũ n. ſeq.*

2 *Nihil impedire poteſt, quominùs ex commixtione humani ſeminis cum Brutino, aliqua ſuccedat generatio, quæcunque illa ſit.*

3 *Monſtro naſcente commixta membra humana ac belluina habente , euidens indicium eſt contrà Reum.*

4 *Facultates omnes , ac ſingulæ in animali ſunt ad certam operationem , & non ad aliam deſtinatæ.*

5 *Imaginatio cùm ſit facultas Animalis , non poteſt Formatricis, quæ eſt naturalis, operibus inſiſtere.*

6 *Imaginatio in prægnante dirigit potentiam formatricem ad aliqua ſuo modo efformanda, vt communis fert opinio.*

7 *Cognitio duplex , vna potentiæ cognoſcitiuæ, altera naturalis. Falſum ibi.*

8 *Operantur omnia quæ potentiã cognoſcitiuam non habent , ex mera Naturæ neceſſitate.*

9 *Facultates omnes indigẽt propriis inſtrumẽtis.*

10 *Imaginationis effectus circà fœtus formationem videntur potiùs imaginarij quã reales.*

11 *Formatrix facultas ex quo incipit formare nunquam quieſcit.*

12 *Nihil in principio conceptionis formatur, quod ex ſemine non ſit.*

13 *Non videtur ab omni ſuſpicione libera mulier quæ fœtus edat Brutinã formam vel in toto, vel in parte referentes, & idcircò ad vlteriora procedendum, vt veritas habeatur.*

Perilluſtri ac Excellentiſſimo D.D. PAVLO ZACCHIÆ, *Viro Clariſſimo, & amico Cariſſimo.*

Petrus Caſtellus Romanus, S.D.

QVæ mihi Monſtra monſtraſti , monſtruoſe Zacchia , te Monſtrum demonſtras , Monſtrorum naturam, differentias, atque cauſſas exactiſſime monſtraſti ; Animalia nempe, eo quod præter Naturæ morem formata ſint, monſtratu digna? ſed ſimul cum his te eius libri Auctorem inter illuſtres viros librorum exaratores monſtrum patefeciſti, ab omnibus noſci , & monſtrari ob excellentiam dignum, ſeu monſtrabilem, vt cum Plinio Nepote loquar. Porrò quis quæſo eſt inter Medicos, Philoſophos , Legum ve-peritos in Europa tota, qui Zacchiam non noſcat , & noſcens non monſtret ? vtpotè qui præternaturalia monſtrando, præter naturam, ſeu potiùs ſuprà Naturam ſcripſerit , ſeque de ipſo monſtra tractando triumphauerit; Legem cum Medicina, cum Philoſophia imperium , breuitatem cum claritate, claritatem cùm grauitate, & cum familiaritate atque iucunditate maieſtatem coniunxiſti, vnde mirabilem Te reddidiſti, mi Zacchia : Sed quorsùm, dices tantùm monſtritas? attendas ſi me amas ; paucis Te volo. Laudes tuæ , honor à Te ob præfatum opus acquiſitum, Me quaſi Tui inuidum, reddiderunt amantem (alias quanti Te faciam Tumetipſe optime noſti; inter cætera enim Roma Meſſanam verſùs diſcedens in mei locum Te apud Eminentiſſimum , ac Reuerendiſſimum D. meum Clementiſſimum Cardinalem Biſciam conatus ſubſtituere , & aſſequutus intentum fuerim , teſtatus neminem Te aptiorem inuenturum) quapropter etiã de Monſtris agendi non leuis me inceſſit cupido; ac data facillimè mihi fuit occaſio , verùm omnis prærepta facultas, cùm exactiſſimè de hac materia ſcribendo, non me modo, ſed alios quoſcunq; præoccupaueris. Quare aliud mihi reſtat nihil, niſi vt tuo volumini, quæ de Monſtris à Te Romæ viſis veluti oculatus teſtis confirmans, ſubſcribam, omnia enim ſimul ſæpe (quæ noſtra erat iuncta amicitia) vidimus, & conſiderauimus , & ne exordium tractationem excedat, proponam nuper à me cuiuſdam Monſtri obſeruatam hiſtoriam ad tuum augendum volumen.

Anno præterito 1635. in feſto S. Stephani 26. Decemb. hic Meſſanæ nobili in vrbe, Aurificis vxor Monſtrũ canina ſpecie peperit, quæ ſuperiori anno alterum Aſininam repręſentans formã pepererat : imò aliam nobiliorem fœminã tertio ab hinc anno Cyclopem audiui ab ipſis Meſſanẽſib. edidiſſe; quo cõſtat nõ ſine ratione ab Antiquis in Trinacria Cyclopas fuiſſe poſitos. Neq; hi ſolũ ibi gigni ſolent, verum etiã multi fœtus caudati, vt Britanniæ etiam inſula , ſed equidẽ Ligures etiã vidi cũ cauda natos, quam infantibus præcidũt. Ad noſtrũ tamẽ Monſtrũ, Ipſius Pater mihi viſus eſt triginta circiter annos, corpore, facieq; optimè diſpoſitis ; Mater autẽ erat boni aſpectus, & formæ, ſed validę, & intenſæ Imaginationis, & maximè curioſa. Hęc è feneſtra Aſinũ in via coëuntem obſeruans, vt ipſa retulit, & intentè intuẽs, Aſelli formã po-

ſtεà peperit. Proximè autẽ cum venerẽ cũ Marito exerceret, & canis eã obſeruaret, reſpiciẽs canẽ veluti mirabundũ Marito indicauit, ſe obſeruari à Cane, cui reſpõdit ille, quid ad Te; canis eſt; mox vtero geſtans nouẽ mẽſibus pluries latrantẽ in ſuis viſceribus fœtum audiuit, quo ſe canẽ vtero geſtare viro ſuo aliquoties indicauit, tandemq; monſtruosũ Canẽ, vt deſcribã tibi, peperit, nec ſecundas niſi decẽ poſt dies valdè duras, & coriaceas reddidit, ac benè ſe habuit, & habet. Delatũ ad me tertio ab ortu die cadauer occipite abrupto fuit. Dicebat Pater in exitu ab vtero ipſam matrem caput traxiſſe, & ideò abruptum fuiſſe. Sed equidem ſuſpicor data opera compreſſum, eo quòd monſtrum. Forma eius erat canina, & os ſacrum valdè latum, & planum apparebat, ſed ſine cauda. Pellis, ſeu potiùs cutis, ſine pilis omninò, rubicunda, & tenuiſſima humanam hac parte ſolùm referens, caput autem, ſi formam, oculorumque poſitionem conſideremus, potiùs Aui, quàm Cani aſſimilabitur, licet Aures ſint caninæ, & dextra oblongior ſiniſtra, ſurſum erecta. Pro naribus membrana quædam lata, & pendens apparebat, quæ exiccata eleuata remanſit; os paruum, & rotundum, denteſque duos inciſorios inferiores habebat; pedes verò anteriores caninos referebant, ſed ſine vnguibus, poſteriores autem mirè monſtroſos; quatuor enim fiſtulis oblongis, æqualibus, & vacuis, ſed oſſeis conſtabant, quorum aliqua in ſummo rotundum quoddam obturamentum ſortita erant. Abdomen erat inflatum, & liuidum; ſtatim euiſceraui, & cùm omnia interanea putrida, fœtidiſſimaque eſſent, ea attentè conſiderare non potui. Renem ſolummodò ſiniſtrum valdè magnum eſſe obſeruaui, nec dextrum vidi: haud curiosè ob putredinem, & nauſeabundum fœtorem inueſtigans; ita pariter neque ſexum cognoſcere valui, ſed fœminini potiùs videbatur. Lõgitudo Cadaueris à clauicula ad os Coccygis palmaris erat, & à capite ad extremum pedem ſeſqui palmaris erat menſuræ. Indè adhibita diligentia corpus ſiccaui, quod in meo Muſæo integrum, & monſtrabile ſeruo. Hoc autem eſſe Monſtrum, omninoque præter naturam, nullo enim pacto humanam imitatur formam; ex paterno maternoque humano genitum ſemine, nemo vnquam inficias ibit. At Matris validam imaginationem præiſſe conſtanter ipſa affirmat, nec parùm ad Monſtrorum generationem Imaginationem conducere, Iacobi experimentum circà pecudum colorem docet. Vellem aliquid Tecum philoſophari, ſed vereor, ne ſus Mineruam, tacebo potiùs. Pinxi quo melius potui Monſtrum ad eam magnitudinem, ſymmetriam, & formam, quomodò conſeruatur in meo Muſæo, gratum tibi futurum ſperans, Vale.

NOn tam admiratione dignam hiſtoriam litteris tuis mihi enarraſti, Vir præſtantiſſime, ac mei amantiſſime, quàm mille dubiorum ambagibus implicitam, inter quæ tamen illud potiſſimum maximum faceſſit negotium, vtrum ſuſpicio aliqua irrepere poſſit, ne mulier hæc cum Brutis ſeſe commiſcuerit, quod quia ad mearum Quæſtionum Medico-Legalium complementum multùm facere videtur, diſcutere non deſiſtam; Antè tamen ad priorem tuæ Epiſtolæ partem reſponſum dabo. Scito itaque laudes, quibus tam profusè ex abundanti Animi affectu, & ex tua benigna in me propenſione, meipſum dignatus es cumulare, mihi eo quidem nomine fuiſſe gratiſſimas, quòd à laudatiſſimo Viro proficiſcantur, velim tamen meritis meis magis adæquatas, ac proportionatas eſſe, quàm ſint; quomodocunque tamen ſeſe res habeat, illud non diffiteor, me tibi tum hac, tum multò maioribus ex cauſſis tantùm debere, vt ne in minima quidem parte me ſoluendo eſſe non inuitus confitear; at ſi quæ mihi vnquam ſeſe offerat occaſio, vt eius rei vel publicam, vel priuatam aliquam atteſtationem præbere poſſim, libentiſſimè quidem eam arripiam, interimque Tu mei Te creditorem adſcribe, dum ad propoſitam quæſtionem pertractandam me accingo.

Plurimum controuerſum eſt, vt noſti, An ex ſemine humano cum brutino commixto vlla poſſit ſuccedere generatio; plures quidem, ne 1.
omnes dicam, diffitentur eo maximè nomine, quòd vnum de neceſſitate ob eorum diſconuenientiam alterum corrumpet, cùm humanum ſemen calorem contineat cœleſtem, brutinum verò longè ab ea perfectione diſſitum. Adde formarum ipſarum diſſidentiam tam quoad pleraque alia, quàm quoad corruptibilitatem, & incorruptibilitatem; cùm humana de foris adueniat, & immortalis ſit, & incorruptibilis, Brutina de potentia materiæ educatur, ſitque mortalis, & corruptibilis; cùm igitur in ſemine vtriuſque generantis ſit virtus formatrix dependens ab anima vtriuſque parentis, non poteſt vna cum alia ita vniri, vt concorditer tanquam vnum agens operentur; dicerẽtur enim Animæ, & formæ miſceri, ſi virtutes Animæ commiſcerentur, ſunt enim virtutes Animæ certæ virtutes.

Relinquo quæ à poſteriori deducuntur, & quæ prima fronte mirum in modum huiuſmodi generationem videntur reddere impoſſibilem, vt eſt differentia geſtationis vteri, differentia adoleſcendi extrà vterum, differentia alimentorum, & alia id genus, quæ tamen omnia vnica reſponſione refelli poſſunt, dicendo, quòd facerent ſingula difficultatem, quandocunque id, quod ex parentibus ſpecie diuerſis generatur, retineret de neceſſitate vtriuſque parentis naturam, & non induceret propriam; at omninò euaneſcunt ex eo, quia natum ex ſimili coniunctione tertiam quandam naturam, ac ſibi propriam, & peculiarem adipiſcitur, requirentem tantam moram in vtero, quanta ſibi eſſet neceſſaria, augèſcendo ea ratione quæ ſibi conueniret; & ea alimenta expoſcendo, quæ ſuæ naturæ eſſent magis proportionata, abſque eo quod à parentibus vllum eorum de neceſſitate obtineret, vt obſeruamus in iis monſtris euenire, quæ actu conſpicimus ex parentibus non tantùm ſpecie, ſed genere differentibus generari; nam quandocunque ſuccedere debeat generatio, neceſſariò ſit perfectiſſima vtriuſque ſeminis commixtio, vnde licet quod naſcitur, habeat ab vtriuſque parentis ſemine dependentiam, non eſt tamen ſpecie alte-

rum

rum ex parentibus,ac retinens omninò vel alterutrius, vel vtriuſque ſimul naturam, ſed eſt tertium quid habens propriam, & indiuidualem naturam, quoad ea,quæ tam ad corporis formam,& ad propriam conſtitutionem,& vitam pertinent, quàm ad ipſam intrinſecam formam non magis ab vno ſemine, quàm ab alio eductam, ſed ab vtroque ſimul commixto.

Sed data impoſſibilitate naſcendi ex ſemine humano,& brutino ſimul concurrentibus ob id, quod primò dicebatur de formarum diſſidentia,certè & hæc mulier,de qua agimus, & aliæ,ſi quæ huiuſmodi monſtra generarunt, videntur tanquam inſontes ab omni ſuſpicione liberæ,quæ irrepere potuiſſet de infami earum cum Brutis concubitu, maximè cùm aliæ afferantur huiuſmodi generationis Monſtrorum cauſſæ magis vniuerſim acceptæ, vt eſt ſeminum vitium, & intemperies, & totius quoque ſanguinis maſſæ non leue vitium, & fortis generantium imaginatio; non enim dubium eſt, quòd ſemina malè diſpoſita, & ſanguis fœdus, vt nutrimentum his ſeminibus fa- ceſſens,poſſint maximè deſciſcens ab humana forma monſtrum generare; ſic & Imaginatio repræſentando Phantaſmata huius, vel illius animalis,poteſt in cauſſa eſſe, vt repræſentato phantaſmati ſimilia monſtra generentur.

2. Ego tamen aliàs in ea ſententia fui, & nunc multò magis in eadem perſiſto, quòd nihil impedire poſſit, quin minùs ex commixtione Humani ſeminis cum Brutino aliqua ſuccedere poſſit generatio, cuius rei autem, vel cuius animalis generatio ſuccedere poſſit, non ſic temerè determinandum cenſui. Ex quo deduci facilè poteſt, hanc
3. Fœminam, & quamcunque aliam, quæ ſimilia monſtra generaret, non eſſe ab omni ſuſpicione liberas, & idcircò nefandi criminis reas ſuſpectas fieri.

Licet enim ob quamplurimas conditiones, quæ concurrere debent, tam ex parte vtriuſque parentis, & vtriuſque ſeminis, quàm ex parte coniunctionis carnalis, & ſeminum eiaculationis, difficillimum omninò ſemper iudicauerim ex huiuſmodi commixtione ſuccedere poſſe aliquam generationem, non tamen ob hanc difficultatem ab affirmatiua ſententia me retraho, quia in ſemine humano conſidero materiam, vel conſidero illud vt materiam, & conſidero formam, vel vt animatum ſemen; forma quidem de foris aduenit, ita vt materia ſeminis abſque ea forma ſaltem in ipſa commixtione ſeminum conſiſtat; quatenùs ergò ab ea forma eſt ſeparatum, omninò exiſtimo poſſe cum brutino ſemine miſceri, & inde aliquam ſuccedere poſſe generationem animalis, quodcunque illud ſit, quale fortè ab hac muliere iam ſecundò viſum eſt generatum.

Non enim obſtat quod dicitur de caloris differentia, & maiori, vel minori perfectione; quia hoc non impedit, quominùs ſemina Humana, & Brutina ſimul commixta poſſint aliquod animal generare, cùm tantùm differant ſecundùm magis,& minùs.

Ad probandum autem, quod diximus de ſuſpicione commixtionis carnalis cum brutis, maximè faciet excluſio quarumcunque aliarum cauſſarum; quæ ad hanc generationem concurrere aliquandò creduntur, ac præcipuè ſeminum, & ſanguinis alimentalis vitium, & ipſa Imaginatio. Quò enim ad ſeminum,& ſãguinis vitium,non poteſt in noſtro caſu conſiderari,cùm vterque parentum boni habitus,& temperaturæ exiſtant, vt narras, vitam ſanam degant, victu vtantur laudabili, & ætatem adhuc agant iuuenilem,præterquam quod nunquam ad tantum vtriuſque parentis,aut alterutrius ſemen, vel Matris ſanguinem deuenire credendum, vt tale monſtrum generare valeant; nam potiùs credendum, nullam omninò ex tali ſemine generationem ſecuturam, & ſi vlla ſequatur, quòd nullum vitium habeat, ſed ſanguini vitium inhæreat, ſecutam generationem ad perfectionem non iturum; tametſi enim Molas dicamus ex ſeminum vitio fieri (quas tamen ego ex ſolo fœmineo ſemine procreari cenſeo) tamen ſemina vitioſa poſſe perfectum animal generare (ſi à generatione hominis deſciſcere debeant) hoc ego nunquam admitterem.

Quoad Imaginationem autem, quam Tu ipſe in hoc caſu, ac omnes penè docti, pro cauſſa ſimilium monſtrorum admittis, mihi videtur omninò ab ea generatione excludenda,tum ob rationes alias à me adductas, tum ob iteratam monſtri generationem ab hac muliere factam; non enim veriſimile eſt, effectum tam rarum,ac admirandum,& qui vix ſemel in mille annis conſpici ſolet, tam breui temporis ſpatio in vno indiuiduo potuiſſe conſpici, niſi cauſſam magis ex ſua natura aptam ad agendum,quàm Imaginatio ſit, aſſignemus eius effectus.Sed libet denuò breuibus eas rationes,aut earum aliquas, quæ Imaginationem tanquam cauſſam generationis Monſtrorum excludunt,examinare.

Primò ergò, facultates omnes, ac ſingulæ in Animali, & in Homine maximè ſunt ad certam operationem, & non ad aliam deſtinatæ, Fernel. *lib.5. Phyſiol. cap. 3.* Concoctrix ad concoquendum, non ad expellendum, aut aſſimilandum, aut ad nutriendum: Retentrix ad retinendum, non ad expellẽdum: Motrix ad mouendum,non ad ratiocinandum: Ratiocinatrix ad ratiocinandũ, non ad concoquendum, aut ad ſentiendum: Viſiua ad videndum, non ad audiendum: Auditiua ad audiendum, non adtangendum, & ſic de ſingulis, ita vt neque vlla alterius operationem moliatur, neque moliri vllo modo poſſit, niſi ſint ex famulantibus coadiuuando eius operationem, cui famulantur; quod in omnibus quidem maximè locum habet,ſed in iis præcipuè, quæ ſunt inter ſe diſparatæ, vt Fernel. *vbi ſuprà*,nec vllam conuenientiam habent, inter ſe, vt facultates naturales & Vitales, Vitales & Animales, Animales & Naturales, quæ nullam habent inter ſe conuenientiam, vt Naturales inter ſe, Vitales inter ſe, & Animales inter ſe. 4.
Quemadmodum ergò Naturales facultates non poſſunt obire munera Vitalium, neque Vitales munera Animalium, ſic neque Animales obire poterunt munera Naturalium, nec con-

5. currere vllo modo in earum operationibus, vnde cùm Imaginatio facultas Animalis ſit, non poterit concurrere in operationibus formatricis, quæ eſt facultas Naturalis, cum qua nullam habet conuenientiam.

6. Contrà quæ non valet dicere, quòd Imaginatio nonnulla cauſſat in fœtu, & concurrit in operationibus formatricis dirigendo ipſam potentiam formatricem per ſpecies exemplares,vt dicit Thom.Fien.*de Virib.Imag.quæſt.*14. *concl.*45. *& quæſt.* 15. *concl.* 46. quia Imaginatio nullum habet imperium ſuper formatricem, ita vt imperando ipſi formatrici faciat eam hoc, & non alio modo formare. Sed etiamſi vel imperando, ſeu dirigendo hoc Imaginationem facere dicamus, neceſſe erit, vt formatrix ſentiat imperium, & cognoſcat directionem ſuperioris facultatis, vt operari poſſit ſecundùm ſpecies illas exemplares, per quas Imaginatrix eam dirigit ad operandum, & ſic oportebit formatricem habere aliam potentiam, ac virtutem cognitricem, iuxtà cuius cognitionem operetur, vel ſaltem cognoſceret per ſeipſam. Cui difficultati non ſatisfacit diſtinctio prædicti Thomæ Fieni *ibidem*,circà hanc cognitionem, quod nimirum duplex ſit cognitio, vna quæ vera eſt cognitio pertinens ad potentias cognoſcitiuas, alia quæ eſt cognitio naturalis,vt cognoſcunt corporis animati partes, & ipſæ plantæ, quæ per hanc cognitionem attrahunt ad ſe, quod ſibi conuenit, & expellunt etiam, inquam, quod diſconuenit. Sufficere ergò dicit, quòd cognoſcantur ſpecies repræſentatæ ab Imaginatione per hanc naturalem cognitionem, ab ipſa formatrice, vt iuxtà earum ſimilitudinem operetur. Nam reſpondeo, quòd præterquam quod gratis adducitur hæc cognitio
7. naturalis, cùm omnia, quæ naturaliter operantur non operentur per vllam cognitionem, ſed ex neceſſitate Naturæ: admiſſa tamen hac naturali cognitione, hoc valeret in his, quæ ſibi conuenientia ſunt ex ſui natura, non autem in his, quæ non modò ſuæ naturæ non conueniunt, ſed maximè diſconueniunt, quia deſtruunt operationes Naturæ. Ergò peruerteretur omninò ipſa Natura, ſi cognoſcendo quacunque cognitione formatrix facultas ſpecies alienas ab Imaginatione ſibi præſentatas ſui operis deſtructiuas,tamen illas in ſua operatione admitteret, cùm contrà repudiare, ac reiicere debeat,quia à Natura datum eſt, vt omnes partes,ac virtutes naturales expellant à ſe ea, quæ ſibi aliena ſunt, ac contraria.

Secundò,ſpecies à Phantaſia formatrici repreſentatæ vel interueniunt in ipſa membro-
8. rum, & animalis formatione vt materia, vel vt inſtrumentum ad ipſa membra, & ipſum Animal efformandum, non vt materia, quia in præſentatione phantaſmatum, repræſentantur nudæ rerum imagines, at in Monſtris non ſolùm imprimuntur rerum imagines, ſed ipſæ membrorum ſubſtantiæ immutantur, vt patet. Deindè non poſſunt hæ ſpecies inſeruire pro materia, cùm ſint merè ſpirituales; Quonam pacto ergò ſpecies illæ in materiam fœtus abeunt? quomodò colorem induunt? quomodò coextenduntur ad corporis dimenſionem? quomodò aliis corporeis qualitatibus veſtiuntur? non poterunt ergò huiuſmodi ſpecies concurrere in formatione membrorum, & Animalis, vt materia, ſed neque vt Inſtrumentum, quia inſtrumentum non communicat ſuam formam inſtrumentato. Dein- 9.
de facultates ſingulæ indigent propriis inſtrumentis ad ſuas actiones obeundas. Galen. *libro* 1. *de Cauſ. Pulſ. cap.* 4.& alibi: Fernel. *lib.* 5. *Phyſiol. cap.* 14. & alibi. Itaque hæc phantaſmata, vel hæ ſpecies interuenient vt Inſtrumentum vel formatricis,vel imaginatricis. Non formatricis, quia non ſunt proprium formatricis inſtrumentum. Neque Imaginatricis,quia tunc verum eſſet dicere, quòd imaginatio formaret, quod eſt omninò falſum, quia proprium inſtrumentum ad formandum non habet; alieno vti non poteſt, ergò nullo modo poteſt formare.

Tertiò, ſi imaginatio aliquid cooperatur in formatione, vel operatur ſola, & per ſe, vel coniunctim cum formatrice; non ſola, nam tunc formaret, quod eſſe nullo modo poteſt, neque controuertitur à quoquam; neque coniunctim, quia ſic daretur omnium confuſio, ſi maior foret virtus facultatis operantis per accidens, quàm facultatis operantis ex vi naturæ; & poſſet facultas, quæ per accidens operatur formare pedem brutinum, vbi facultas, quæ ex vi naturæ operatur, intenderet formare pedem humanum; at hoc non eſt dicendum, quia Natura euitat confuſionem,neque permittit vnam facultatem obire munus alterius. Itaque imaginarios potiùs, 10.
quàm reales puto effectus, quos nos tam facilè imaginationi tribuimus, & habere potiùs alias ſuas naturales cauſſas,ac magis proprias, ex quibus producantur.

Quartò, formatrix facultas ex quo incipit 11.
formare ſemper in operatione eſt,& nunquam quieſcit, Galen.*in lib.de fœt.format. cap.*5. quomodò ergo Intellectui noſtro adæquari poteſt, quod imaginatio, potentia nimirum, quæ de ſua natura formare neque poteſt, neque nouit,& quæ vel in inſtanti,vel ſaltem non longo tempore ſuum phantaſma repræſentando poteſt formatricem dirigere,vt tamen tale phantaſma formet fœtum,potentior, ac fortior ſit ipſa formatrice, quæ de ſua natura format, & ſemper in operatione eſt?cur non libentiùs admittemus intellectiuam ipſam potentiam,imò inquam ipſam voluntatem potiùs hominis magis dirigere poſſe formatricem,quàm imaginationem?nam hæ quidem actiuæ ſunt,imaginatio verò paſſiua potentia eſt,ac recipit tantùm, retinetque phantaſmata à ſenſibilibus elicita.

Denique cùm,vt contraria fert opinio,plerũque imaginatio imprimat ſuum phantaſma in fœtu in hora conceptionis, certum eſt non poſſe illud Phantaſma niſi in ſemine recipi, 12.
nihil enim in principio conceptionis formatur, quod ex ſemine non ſit;oportet ergò tantummodò partes ſpermaticas ab eo Phantaſmate per imaginationem alterari,cùm è contrà ſanguineas potius alterari videamus, vt plurimum enim carnes, & muſculoſas partes immutari videmus, & alienam formam induere.

Ex

Ex quibus, excluſis à cauſis horum monſtrorum, imaginatione, & ſeminum vitiis, teſtat vt ſolùm de ſeminum diuerſæ ſpeciei commixtione ſuſpicemur, vnde hæc mulier, quæ
13. Monſtrum à Te deſcriptum peperit de nefando concubitu apud me ſuſpecta eſt, & ad eliciendam eius rei veritatem per hæc indicia ad vlteriora eſſet procedendum. Niſi in eius defenſionem dicamus primò, ad Regionis naturam eſſe referendam huiuſmodi mõſtrorum generationem, nam Siciliam Inſulam feracem eſſe talium monſtrorum, Tu ipſe fateris. Aut dicamus ſecundò, hunc partum fuiſſe ex Molarum genere, & quæ de latratu referebat mulier, imaginaria potiùs, & ex Timore ſibi viſus fœtus ille latrare. Ad cuius rei confirmationem faceret ea opinio, quæ conuincit, Molas ex ſolo fœmineo ſemine generari cum ſanguinis confluxu ad vterum; potuit ergò fieri, vt mulier conſpiciens Aſinum coëuntem, & canem, in actu coitus ſemen proprium emiſerit, ac conceperit, atque inde tales monſtroſos partus ediderit, licet hæc multa difficultate minimè careant. Vale, & me ama.

CONSILIVM XXIII.

ARGVMENTVM.

Aurelius Lingius per biennium diuerſimodè à febriculis, aliiſque morbis cum Articulorum doloribus conflictatus, modò tantiſper à morbo ſeſe recolligens, modò in illum relabens, tandem cùm meliuſculè per bimeſtre ſpatium ſeſe haberet, in acutam febrem incidens vitam obierat. Eius vxor Artemiſia nomine ſe ex illo grauidam eſſe dicebat, ac ſex menſibus à morte Mariti tranſactis, puerum peperit ſatis robuſtum. Mariti propinqui filium tanquam ſpurium ab hæreditate arcere conabantur, & Artemiſiam adulterij damnare ex eo quod Aurelius iam ab ineunte vltima infirmitate impotens eſſet non tam ad generandum, quàm etiam ad coëundum; immò per Medicos Teſtes probabant, Aurelium iam à multo tempore coactum à coitu abſtinere, cùm neque arrigeret, quod iiſdem Medicis idem Aurelius fuerat confeſſus, poſtquam ab infirmitate per plures menſes fuiſſet exagitatus. Artemiſia alia ex parte non inficiabatur, Aurelium per longum tempus à Venere abſtinuiſſe, ſed illum per nonnullos menſes ante obitum ad illam rediiſſe, ſeſéque carnaliter iterum cognouiſſe. Quæſitum eſt pro veritate, an Aurelius cum prædicta infirmitate coire potuerit, & generare, atque in affirmatiuam ſententiam veni ex iis, quæ mox ſubiungam.

SVMMARIVM.

1 *In anno Ætatis ſexageſimo virtus eſt vegeta in viris, & generare poſſunt.*

2 *Qui articularibus morbis, & maximè Arthritide conflictantur, ad Venerem valde ſunt procliues.*

3 *Ad conceptionem non requiritur frequentatio coitus, vnico enim congreſſu concipitur.*

4 *Vbi ſenſus viget, inanis eſt diſcurſus.*

5 *Arthritici plurimi Venerem ſtrenuè exercent, & fœcundiſſimi ſunt.*

PRimò enim Aurelius erat ex ſua natura ſalaciſſimus, & hoc plura ſigna atteſtabantur, inter quæ conſpicuum erat præmaturum caluitium; nam & in iuuentute optimus, ac ſtrenuus exſtiterat Veneris miles, vnde & vxores duas habuerat, præter concubinas, ex quibus omnibus filios ſuſceperat, quod non controuertebatur. Ex quo patet non modò excludi in Aurelio naturalem impotentiam coëundi; & generandi, ſed probari ſummam genitalium virtutem, & vigorem inſignem; qui licet ex frequentia errorum patratorum potuerit remitti, & ex ſuperuenientibus morbis penè deperdi, tamen ex eorundem errorum amotione potuit in priſtinum ſtatum redire, & à morbis, niſi ſummè frigidi fuiſſent, & calorem naturalem prorſùs extinguentes, non facilè potuit ſuperari. Itaque cùm Aurelius per plures menſes à coitu abſtinuerit, neque huiuſmodi frigidis morbis, ſed potiùs calidis fuerit conflictatus, non mirum eſt, ſi calor naturalis denuò inſurgens, illum ad conſuetam ſeminis excretionem impulerit, ſtante præcipuè quòd ex eorundem morborum caliditate ſemen ipſum acrius euadere potuerit, & eo pacto hominem magis magiſque ad ſui expulſionem prouocare.

Secundò, Aurelij impotentia, vt patet ex dictis, erat accidentalis, & ex morbo contracta, erat ergo amouibilis, maximè cùm ipſe eſſet ætatis adhuc non præcipitatæ, non enim ſuperabat ſexageſimum, quæ quidem ætas adhuc vegeta eſt in pluribus, & ad pugnas venereas adhuc apta, & conſequenter apta ad generationem; nam & in ſexageſimo quinto etiam plurimos generare tradit Ariſtotel. *lib.5. de Hiſt. Anim. cap.14.* quod etiam experientia quotidiana confirmatur, ita vt vlteriori probatione non indigeat; licet ex aduerſo multùm in ætate ſe fundauerint Scribentes, ex eo, quod grauis eſſet, & longo morbo, ac difficili aſſociata; nobis tamen ſatis eſt, ſi ſimpliciter loquendo, Ætas non erat adeò

grauis, vt coitus impotentiam inducere poſſet: nam de altera parte oppoſitionis, nempè quòd Ætas eſſet grauis ex eo, quod aſſociata eſſet cum morbo graui, & longo, deinceps videndum. Interim patet Aurelium neque ex naturali vllo impedimento, neque per ætatem potuiſſe eſſe inhabilem ad coëundum; nam quod poſtmodum etiam generationi habilis eſſet, non poteſt vlla intercedere difficultas, cùm viri eouſque generent, quouſque coire poſſunt, quod longioribus proſequitur Laurent. Ioubert. *libr.2. error. Popul. cap.9.*

Tertiò (& hoc non pertinet ad nos, ſed dicitur ex abundanti) Artemiſia viuente adhuc Marito ſuſpicabatur, ſe vtero gerere, immò & maritum ipſum de ea ſuſpicione pluries certiorem fecerat; quod etiam ſi ipſa ſola deponat, veriſimile tamen eſt, maritum eius rei non fuiſſe ignarum: nam multa ſigna grauiditatis in Artemiſia apparebant, ac præcipuè inappetentia non mediocris, vomitus, laſſitudo, debilitas, & menſtruorum retentio, imò etiam fructuum immaturorum ſumma auiditas, vnde per familiares Teſtes, nempè duas famulas probatur, Maritum multoties, cùm illam tam frequenter vomere conſpiceret, illi obieciſſe, ſe dubitare, quòd eſſet grauida, quanquam ſemper adderet, ſed ego non credo; quod quidem ob longitudinem prægreſſæ infirmitatis, & adhuc perſeuerantis addebat, putans, ſe ex ea cauſa inhabilem eſſe ad generandum, aliàs autem non videtur, quòd ſic loqui debuiſſet, nempè, ſed ego non credo, immò potiùs aſſeueranter affirmaſſet, ſed hoc eſſe non poteſt; vel non dixiſſet, ſe dubitare de grauitate, non enim dubitamus de his, quæ eſſe non poſſunt, ſed de his, quæ eſſe quidem poſſunt; quomodò enim Aurelius dubitaſſet de grauiditate vxoris, ſi certus fuiſſet, illam à ſe non fuiſſe carnaliter cognitam iam per biennium? At ſi hoc fuiſſet, vxorem, vt erat vir maximè honoris Zelotypus, & illam odio illicò habuiſſet, & fortè occidere tentaſſet; at contra non modò illam vſque in finem vnicè dilexit, ſed ſi teſtamentum condidiſſet, inſigne legatum erat illi relicturus, vt pluries eidem Artemiſiæ, & cæteris familiaribus expreſſiſſimis verbis ſignificauerat.

Quartò Artemiſia cum Marito ſemper in eodem lecto cubabat, ſic marito volente, erátque fœmina procera, formæ ſummoperè laudabilis, ac multa ſermonum, & actionum venuſtate, ex quibus ab Aurelio mirum in modum adamabatur; vnde non ſolùm facilè fuit per tantum temporis ſpatium, nempè duorum annorum, ſemel atque iterum Veneris ſtimulos illum ſenſiſſe, ſed impoſſibile ferè eſt non inſigniter ſenſiſſe; nam & ipſemet Aurelius cum familiaribus Medicis faſſus non ſemel eſt, ſe Artemiſiam plurimùm adamare, & appetere cum ea coniungi, ſe tamen eſſe tunc impotentem; at perſeuerante Amoris ſtimulo, & præſentia mulieris amatæ, & perpetuæ cubandi occaſione in eodem lecto, blanditiiſque ipſius Artemiſiæ, quæ Amoris artibus vltra pulchritudinem erat maximè idonea, omninò impoſſibile iudicandum, quòd illum ad coitum non excitauerit, etiamſi multò peius ex morbo habuiſſet, quàm de præſenti haberet. Hæc enim omnia, Amor, pulchritudo, venuſtas, morum ſuauitas, blanditiæ, occaſio, & id genus alia, non Aurelium tantùm, ſed lapideum, vel præmortuum hominem ad Venerem excitaſſent.

Quintò, & hoc quidem ſatis ad rem facit, qui articularibus morbis, & Arthritide præcipuè conflictantur, maximoperè ad Venerem prioritati ſolent, non quidem ſimpliciter ex morbi natura, ſed plerumque ex caliditate defluxionum ad infernas partes per lumbos, & Renes, necnon etiam ob neruoſarum partium intentionem. Quibus adde, quòd longus decubitus ſuper ſpinalem medullam, & venam, & arteriam magnam per eam excurrentes, & ipſos Renes mirum in modum calefaciat. Auicenna 20. 3. *tractat.1. cap.22.* Holler. *in Pract. cap.63.* ex quo Ioan. Bened. Sinibald. *in ſua Geneanthrop. opere quidem conſummatiſſimo, libro ſecundo, tractatu 2. cap. decim.* & dixi aliàs ex Leuino Lemn. *de occ. nat. mir. libro ſecundo, cap 45.* & inter Iuriſconſultos ex Farinac. *de falſit. & ſimul.* 2.

Quæ cùm ita ſint, quis inficiari iure poteſt, Aurelium aliquando fuiſſe impulſum ad coëundum? & ſi coire potuit, non eſt dubitandum, quòd potuerit generare. Quod tantò magis veriſimile eſt, quantò ad generationem non requiritur frequentatio coitus; ſed ſatis eſt, vt vnica vice mulier cognoſcatur; ex vnico enim coitu non ſolùm fit generatio, ſed interdum etiam multiplex generatio, cùm videamus ex vnico coitu geminos, & trigeminos naſci, Hippocrat. *in libr. de Nat. Puer. numero 14. & libr.1. de Diæt. num.25.* Itaque non ſolùm videtur hoc de facili potuiſſe ſuccedere in caſu noſtro, ſed mirandum eſſet, & miraculo adſcribendum, ſi non ſucceſſiſſet. 3.

Hic adiciendum, quòd Aurelius per aliquot menſes ante obitum non modò melius ſe habebat, ſed omni ex parte liber à doloribus ſaltem atrocioribus remanſerat, & quod magis facit ad rem noſtram, ampliùs non febriebat, ita vt videretur tantiſper impinguatus, & ſeipſo habitior, & coloratior, vt deponunt ipſi Medici examinati, & hoc multò magis comprobat morbi ſucceſſus, nam ex eo quod impetus humorum iam non fiebat ad articulos, partes vtpotè ignobiliores, ad nobiliores, & vitæ maximè neceſſarias factus eſt, vnde ipſum è medio ſuſtulit; patet enim, atteſtantibus omnibus Practicis, quòd quandocunque humorum fluxus ad articulos inhibetur, euenit, vt facto impetu ad partem aliquam nobiliorem, ægrum malè accipiat, & vt plurimum occidat, quæ potiſſima cauſa eſt, cur dolores articulares à Medicis magna cum cautela tractentur, neque ſolùm in illis abſtineant à medicamentis repellentibus, quæ nimirum valeant materiam retrò repellere, & prohibere,

bere, ne ad articulos labatur, ſed etiam à ſiccantibus, & roborantibus; nam roboratis articulis, fluentem materiam non ampliùs recipiunt, & illa ad nobiliores partes ruit, & mala, quæ diximus, accerſit; quod licet in Aurelio non habuerit locum, quia Medici illum curantes multùm in ea re cauti fuerunt, vnde nihil penitùs eorum conſilio ad leuandos dolores, vel ad fluxionem minuendam, & inhibendam, articulis applicuerunt, tamen per alios Teſtes conſtat, ipſum Aurelium vſum fuiſſe conſilio, neſcio cuius Chimici oleo ſalis ad inungendos ipſos articulos, ex quo quidem meliùs ex doloribus ſe habuit, & in poſterum fluxionem minùs frequentem fuit expertus, quæ cauſa tandem accelerandæ mortis illi fuit, ex ſuprà dictis.

Nec valent quæ contra opponuntur, & primò, quòd Arthritici morbi, quibus Aurelius exercebatur, eſſent maxima ex parte frigidi, & ad omne peius à multa ſeroſa, & aquea humiditate dependerent, quæ apta nata eſt non ſolùm vim generatiuam ſeminis extinguere, ſed etiam eiuſdem ſeminis ſtimulos ad eius excretionem omni ex parte compeſcere, vt clarè patuit in ipſo Aurelio, qui, vt iam in confeſſo eſt, & ex proprio dicto, & ex Medicorum teſtimonio probatur, iam per annos nullo modo potuerat arrigere, aut ad Venerem aliquo modo incendi, quæ quidem cum ſatis euidentia ſint, fruſtrà contrarium tueri rationibus contendimus, vbi enim ſenſus viget, inanis eſt omnis diſcurſus, cùm debeamus potius diſcurſum ad ea, quæ ſenſus docet accommodare, non ſenſum ad ea, quæ diſcurſus dictare poteſt, etiamſi maximè rationabilis eſſet. Non valent, inquam, hæc, nam licet negari ſimpliciter poſſit, quòd Arthritis Aurelij à materia, & humoribus frigidis dependentiam haberet, nam ſimpliciter à materia calida dependebat, vt in aliis euenit etiam abſque miſcella aliorum humorum, quia humor calidiſſimus cùm poſſit eſſe tenuiſſimus, & facilè ad articulorum cauitates abſque ductu ſeroſitatis, aut aquei humoris penetrare, tamen conceſſo etiam quod ab humoribus frigidis dependeret, vel ſaltem multam aqueam, ac frigidam materiam adiunctam haberet, patet morbum per aliquot menſes antè Aurelij obitum omninò remiſiſſe, & ſic concoctis, aut quomodocunque reſolutis frigidis humoribus, remanente calore naturali ab iis contrariis libero, potuit ad priſtina munia facili negotio redire, & vt ſolet, cum vegetus eſt, Aurelium ad ſeminis excretionem irritare, vt realiter ſucceſſit.

Sed ex abundanti Arthritis, qua detinebatur Aurelius, erat ſummè calida, & ab humoribus calidiſſimis ſimul, & tenuiſſimis dependentiam habebat, quippè cùm doloribus conflictaretur acutiſſimis, & articuli citò rubeſcerent, & calore adeò intenſo inficerentur, vt ad fuſcedinem declinarent; quin etiam breui trium dierum ſpatio humores reſoluebantur, & articulos, quos primò obſederant, omninò liberos relinquebant, ad alios proximiores ſe conferentes, & eos per totidem dies ad ſummum moleſtantes, tandem facili negotio euaneſcebant, quod nequaquam eueniſſet, vbi aut naturâ frigidi fuiſſent, aut ſaltem multùm pituitoſam, vel quoquomodo frigidam materiam habuiſſent commixtam, vt aliis euenire indies obſeruamus.

Sed ad hæc ipſa opponebant Aduerſarij, quòd iidem dolores articulares, etiamſi à calidiſſimis humoribus originem trahant, nullámque materiæ frigidæ admixtionem habeat, tamen ratione vehementiæ, & acutiei, quam ſortiuntur, multa ſymptomata accerſunt, vt vigilias, & debilitates, quæ coctiones impediunt, & calorem natiuum, & conſequenter ſemen, & eius generatiuam virtutem labefactant, atque extinguunt; quamobrem etiamſi ob caloris vehementiam, ex qua ſanguis, & ſemen maiorem acutiem acquirunt, Arthritici ad Venerem ſtimulentur, & aliquando illam ſtrenuè exerceant (ſummo tamen cum eorum detrimento) infœcundi tamen omninò ſunt ex prædictis.

Verumenimverò neque ſemper, neque in omnibus hæc vera ſunt, cùm ipſa experientia conſtet, Arthriticos plurimos Venerem exercere, & ſemen fœcundiſſimum ferre, ac quoad Veneris ſtimulos non eſt dubium, vt ſuperiùs iam dictum eſt, & quoad fœcunditatem etiam plures adduci poſſunt experientiæ, & plura Doctorum Virorum teſtimonia, ex quibus pro concluſione dici poteſt, Aurelium potuiſſe non concumbere ſolùm, ſed etiam generare, nullámque ex morbo, quo detinebatur infœcunditatis præſumptionem deſumi poſſe, & ſic iniuſtè omninò dubitari de Artemiſiæ pudicitia, aut de partus ſuppoſitione.

CONSI

CONSILIVM XXIV.

ARGVMENTVM.

Victuria Alfana cum ſeptimeſtrem fœtum gereret ex ſella quadam elatiori ſurgens, in terram ex improuiſo cecidit, & fœtum abjecit, & in repentinum ſanguinis fluxum, ac tam inſignem incidit, vt inde frequenter animo linqueretur, & frigidis ſudoribus reſpergeretur, ac videretur iam animam penè exhalare. Vocata obſtetrix præter ligaturas, & alia nonnulla leuiora, propinat Puerperæ puluerem Chermes cum ouo crudo, & cucurbitulas mammis adhibet, quibus remediis fluentem ſanguinem de repentè cohibet. Sed puerpera inde in acutam febrem labitur, & cùm neque iterata ſanguinis miſſione, neque aliis vllis remediis puerperia ad conſuetum curſum reuocari poſſent, duodecima à partu die, vitam obit. Accuſata obſtetrix, in carcerem conjecta, ac quæſitum eſt, an condigna pœna eſſet mulctanda, cùm menſtruorum cohibitio ab ipſa per vim procurata, febris & mortis cauſa crederetur. Ac viſum eſt mitiùs cum ea agendum; non obſtantibus iis, quæ pro Fiſco adducebantur, & Primò.

SVMMARIVM.

1 *In medendo ſuam capacitatem prætergredi, culpa non vacat.*
2 *Obſtetrices non poſſunt quicquam parturientibus, aut grauidis per os præbere.*
3 *Chirurgi, obſtetrices, & alij in caſibus difficilioribus Phyſicum conuocare tenentur, aliàs puniendi.*
4 *Syncopis quàm formidabile ſymptoma.*
5 *Mors nihil aliud eſt quàm ſyncopis confirmata.*
6 *Medenti ſatis eſt omnia cum ratione facere.*

1. QVod omninò culpa non vacat in medendo ſuam capacitatem prætergredi, vt latè probatum aliàs eſt *in Quæſt. Medico-Legal. libr.6. quæſt.1. num.24. vbi quæſtion. 2. num.19. & ſeq.* dictum quoque eſt, ſemper malitioſam eſſe prætergreſſionem eorum, quæ à ſuperiori Artifice præcipiuntur à minori factam, & *quæſtion.9. num.11. & ſeq.* determi-
2. natum eſt, Obſtetrices omninò eſſe mulctandas, cum quicquam per os exhibere audent: quod ampliandum, procedere etiam non ſecuto inde aliquo effectu in præiudicium aſſumentis, vnde tantò magis procedere debet non ſolum ſecuto aliquo malo effectu præiudicium aſſumentis, ſed etiam ipſa morte omnium malorum peſſima, vt in caſu noſtro, in quo manifeſtè patet ex aſſumptione medicamenti illius multa adſtrictione conſpicui, ſanguinis fluxum de repentè, ac cum violentia fuiſſe cohibitum, atque inde febrem acutam accenſam, vnde poſtmodum præpropera mors ſecuta. Venit ergo Obſtetricis huiuſce temeritas rigoroſè punienda, cùm ex eius temeritate ægra certò certius perierit.

Secundò, tantò magis mulctanda videtur hæc obſtetrix, quantò promptiori cum audacia medicum conuocare neglexit, nam hoc non modò in Obſtetricibus habet locum, ſed etiam in ipſis Chirurgis, (niſi ſimul & Phy- 3.
ſici ſint) qui multò magis artem medendi callent, quàm ipſæ obſtetrices; ad hoc enim iuramento obſtringuntur, & eorum licentia in medendo hac cautione limitatur, vt in caſibus difficilioribus, in quibus, Phyſici opera requiritur, illum conuocare teneantur. Quantò magis ergo ad hoc obligati Obſtetrices dicemus, quæ nulla medendi capacitate, ſed temeraria promptitudine dotantur, & nulla ratione, ſed per accidens omnia exequuntur?

At hoc quidē multò magis habet locum in caſu noſtro, non enim hic erat ſimplex partus; ſed per violentiam procuratus, nempè à cauſa externa, à caſu ſcilicet: & requirebat idcircò Phyſici, & artificis maioris curam, nam erat morbus complicatus, cùm eſſet abortus, violento ſanguinis fluxu coniunctus, & alia ex parte ex caſu adeſſet partium contuſio, vnde etiamſi perneceſſarium exiſtimaretur ſanguinem impetuosè fluentem compeſcere, non minùs tamen neceſſarium erat morbis qui aderant, & qui inde conſequi poterant, & partium contuſioni proſpicere; prohibendi enim erant Tumores, & inflammationes, & corruptiones partium contuſarum, & alia id genus: quamobrem non tanti facienda erat ſanguinis illa euacuatio etiam copioſiſſima, quia poterat pro remedio, & prohibitione morborum eſſe, qui timeri in eo affectu poterant, vnde non debebat tam de repentè, ac tanta cum violentia ſupprimi, etiamſi inde mulier animi deliquium incurreret, ſubueniri namque poterat aliis ingeniis, aut ſi ſanguis cohibendus erat, placidè & ſenſim erat cohibendus, vt Medicus feciſſet; ſed hæc prætergrediebantur Obſtetricis capacitatem; vnde innata muliercularum audacia manum ad medendum admouit, ſpreto omni Medicorum conſilio, & ægram è medio maxima cum ſua culpa ſuſtulit.

Et tantò adhuc magis hæc obſtetrix in culpa videtur, quantò ſatagentibus domeſticis puerperæ Medicos conuocare, ipſa eorum

aduentum

aduentum non expectauerit, ſed puerperæ penè inuitæ (licet ab aliis mulierculis, & ancillis ad aſſumendum quod porrigebatur adhortaretur) puluerem illum ex Chermes propinauerit cum ouo crudo, & cucurbitulas, quod multò grauius eſt, mammis applicuerit, nam ipſa puerpera, nolebat quicquam abſque Medici, cui multam fidem habebat, præſentia, & conſenſu, aſſumere; ſed adhortante Obſtetrice, & certam inde ſalutem promittente, tandem aſſumpſit, & licet ab aſſumptione vires tantiſper recuperauerit, & ipſa eadem faſſa ſit, puluerem illum ſibi ſanitatem reſtituiſſe, tamen non multò poſt cognouit & ipſa, & aſſidentes ex puluere illo, & applicitis cucurbitulis febrem validam, & acutam fuiſſe concitatam, nonniſi poſt vnam, aut alteram horam, purgationibus omninò, ac dicto citiùs ampliùs non fluentibus, ex quo puerpera tota horreſcens, ingenti deinceps æſtu totum corpus affligi ſenſit, tanquam ſi in ignis fornacem, vt illa inculcabat, fuiſſet proiecta; nimirum quia ipſe idem ſanguis retentus per violentiam calorem præternaturalem concepit, & febrem acutam accendit, vnde tandem mors; nam & inflammationem in contuſa parte interiùs concitauit, cui ſummo remedio erat ſanguinis illa etiam violenta excretio, vt dictum eſt, & vt à poſteriori patet, quia repreſſa illicò inflammationem excitauit.

Sed dato etiam, vt ex aduerſo dicitur, quòd liceat Obſtetricibus aliqua familiaria medicamenta parturientibus, & cæteris mulieribus per os exhibere, & conceſſo in hoc nullam interueniſſe culpam, applicatio tamen cucurbitularum nimis audacter facta dici debet; & nullo modo licebat eas adhibere, quia non poterat Obſtetrix ea comprehendere, quæ in hoc caſu aut admittere, aut prohibere cucurbitularum applicationem poterant, cùm hoc eſſet remedium magnum, & extremum, & violentum, quo nullo modo, niſi ſumma vrgēte neceſſitate, & magna cū cautela prudētiſſimus, & perſpicaciſſimus Medicus vſus eſſet, timentur enim ſemper ex ſubita, ac violenta ſanguinis cohibitione, quæ ad amuſſim in hac puerpera ſucceſſerunt, hoc eſt febris acuta, inflammatio interna, & mors, imò etiam mors ſubita, ac repentina; ergò ad cohibendam cæterarum mulierculārum pernicioſiſſimam humano generi audaciam, ex qua indies mille mala, ac grauiſſima pericula illi impendent, vt illis hæc pro exemplo ſit, videtur magno cum rigore punienda.

His tamen non obſtantibus viſum eſt magis ſecundùm iuſtitiam fore, ſi cum hac muliere mitiùs agatur. Primò, quia res erat in ancipiti, & indigebat ſubitaneo, ac repentino auxilio, aliàs ſi mora vlla interceſſiſſet, & Medicum aduocatum expectaſſet, cùm iam puerpera animo linqueretur, & frigidis, ac tenuibus ſudoribus, vt morituris de proximo euenire ſolet, reſpergeretur, certè animam exhalaſſet, quia fortis ſyncopis ſuperueniebat, quæ adeò formidabile ſymptoma eſt, vt
4. hominem illicò de medio tollat, quia ſyncopis fortis præcedit quamcunque mortem, & nulla mors accidit niſi ſuperueniēte ſyncope, vnde mors nihil aliud eſt, niſi ſyncopis confirmata, cum ſit diſſolutio nexus naturæ, vt 5.
Aræteus dicebat *Acutor. lib. 2. cap. 3*. Quis ergo tam à ratione alienus exiſtat, vt non permittat in ſimili caſu mulieri iam multæ experientiæ in arte obſtetricia aliquid machinari? nam etiam ſi cum his remediis certo certius perire debuiſſet, tamen mors per ea retardari poterat, quod ſatius multo erat, quam de repentè mori tum ob corporis, tum ob Animæ ſalutem, quod enim de repentè tunc mortua eſſet Puerpera, ſatis oſtendebant ſigna ipſam mortem de proximo futuram atteſtantia, nimirum animi defectus, virium reſolutio, corporis refrigeratio, ſudatiunculæ tenues, & frigidæ circa caput, & pallida mortis imago, quæ in diſſolutione ipſa animæ à corpore apparent.

Sed tantò magis hæc licuiſſe dicendum huic Obſtetrici, quantò remedia, quibus vſa eſt, ſunt remedia maximè experta, vſualia, ac tuta, nam quoad ipſum Chermes propinatum patet quotidie ipſas Obſtetrices paſſim eo vti, immò etiam abſque Obſtetricis conſilio ipſas prægnantes mulieres ex ſe illud aſſumere ad inhibendas menſtruas purgationes, quando ex his abortus timetur, & ad ipſum fœtum roborandum, ac retinendum, cum ad hoc valde efficax cenſeatur, neque habeat ſecum qualitatem aliquam, ex qua ſiniſtrum quid pertimeri poſſit, niſi adſtrictionem, quæ in ſimilibus caſibus eſt neceſſaria. Neque Ouum crudum habet vllum in ſe vitium, innoxium enim omnino eſt, & datur in hoc caſu ad augendam adſtrictionem, & incraſſandum ſanguinem fluentem; ſed ab eo abſque dubio nihil eſt, quod timeri poſſit vllum damnum potuiſſe mulieri emanare.

Remanent tantum cucurbitulæ mammis applicitæ, quæ cum violentia quadam ſanguinem ab vtero retrahunt, & videtur quidem hoc remedium capacitatem ipſarum obſtetricum ſuperare; quia tamen eſt remedium in huiuſmodi caſibus approbatum, & ab Hippocr. ipſo canonizatum *Aphor. 50. ſect. 5.* dummodò tempore debito, & morbo illud requirente, in vſum trahatur, temerarium dici non poteſt, ſed rationabiliter ab Obſtetrice fuiſſe applicitum, cum enim morbus eſſet extremus, requirebat remedium magnum, & extremum, iuxta eiuſdem Hippocratis præceptum *lib. 1. Aphor. 5.* & pereunti mulieri ſuccurrere debebat non tantum Obſtetrix experta, ſed quæuis etiam ignariſſima perſona, ſi quicquam in eius ſalutem machinari poterat. Præterquam quod hoc non erat remedium requirens vllam corporis & humorum præparationem, aut purgationem, aut aliud quid, quod illud præire debuiſſet.

Et ad ea, quæ in contrarium allata ſunt, negatur primò, quod Obſtetrix ſuā capacitatem prætergreſſa fuerit, quia hoc ipſum remedium inter ea eſt, quibus obſtetricibus vti vbi opus fuerit permittit Mercurius *in libr. della Commare lib. 2. cap. 32.* Quod vero non poſſit quicquam per os exhibere falſum quoque eſt, nam

nam nonnulla hoc ipſo remedio multo efficaciora,ac validiora idem Mercurius *ibid.*concedit Obſtetricibus exhibere poſſe ſuis mulieribus,in caſu maximæ neceſſitatis,vt hic erat,nã & in hoc ipſo morbo ipſe idem Mercurius hæc Obſtetricibus permittit. Quod vero Medicum non exſpectauerit, non eſt ipſius Obſtetricis culpa,ſed morbi, qui non dabat inducias, nam interim poterat Puerpera perire, tot, ac tantis ſymptomatibus conflictata.Reliquis vero quæ opponuntur ex prædictis ſatisfactum omni ex parte eſt. Quamobrem non modo neque accuſanda, neque punienda eſt noſtra hæc Obſtetrix, ſed multum laudanda, quæ ſciat in repentinis, ac dubiis caſibus rationabilia remedia adhibere; nam etiam ſi mors poſt huiuſmodi remediorum vſum ſit ſecuta, non ex eorum violentia, ſed ex malo corporis ſtatu ſecutam eſſe dicẽdum eſt. Satis enim eſt medenti, ſi omnia cum ratione faciat, dũmodo enim cum ratione operetur, de aliis curare non debet iuxta id, quod docet Hippocr. *lib. Aphor.*

CONSILIVM XXV.

ARGVMENTVM.

Nicolaus Copernis à cœna cum ſorore propria celebrata, cùm affluenter comediſſet, & bibiſſet, in profundum ſomnum, & ſtertorem lapſus eſt, à quo nec ab adſtantibus, nec à quoquam, vllo ingenio excitari potuit, quouſque poſt horam à cœna vigeſimam quartam à ſomno excitatus quidem eſt, ſed nec ad rem loquebatur, nec quemquam familiarium cognoſcebat, admodum impotens tum videbatur,non tamen vllo membro remanſerat impeditus: ad mentem tamen nunquam rediit,ſed vix anno tranſacto Apoplecticus perierat. Irrepſerat apud Fiſcum ſuſpicio venenationis, quæ maximè cadebat in præmortui Nicolai ſororem Luciam nomine, quæ marito iam à nonnullis annis orbata cum fratre conuiuebat. Prætendebãtur ergo à Fiſco, illam venenum ſoporiferum in medicato vino fratri porrexiſſe, vt tutius de nocte cum Amaſio commorari poſſet. De eius autem impudicitia Fiſcus erat perſuaſus, vnde ex hoc contendebat, Nicolaum ex medicamenti venenati violentia primò in ſomnum, ac dehinc in fatuitatem lapſum, ac denique vitam obiiſſe. Pro veritate ergo interrogatus in eam ſententiam veni, Nicolaum ex Ebrietate in ſoporiferum affectum, & inde in Apoplexiam cecidiſſe, & ab hac recollectum in fatuitatem, ac tandem in Apoplexiam relapſum è medio ſublatum, neque veriſimile eſſe, ex vi ſoporiferi, aut venenati medicamenti periiſſe.

SVMMARIVM.

1 *Bona valetudo, abſque vllis erratis in victu facit præſumptionem veneni adminiſtrati in eo, qui potionatus præſumitur.*
2 *Soporifera medicamenta, cum valida ſunt, hominem infatuant, aut in Apoplexiam præcipitant. Declara vt num.* 14.
3 *Vapores quidam Apoplexiam concitant.*
4 *Crapula poſt tres dies diſſolui ad ſummum ſolet.*
5 *Ebrioſi incurrunt morbos frigidos.*
6 *Vinum per ſe calefacit.*
7 *Apoplexia terminatur ſemper in Paralyſim, & num.*15. *Falſum num.*16.
8 *Somni innaturales ſemper ſunt coniuncti cum febre, aut ſaltem vt plurimum.*
9 *Ebrioſi ſunt qui frequenter inebriantur.*
10 *Vinum diuerſos effectus producit in Temulentis.*
11 *Venena omnia ſunt ſapore, & odore horribili, & abominabili.*
12 *Habitus Athletarum periculoſius tunc eſt,cum ad ſummum bonitatis peruenerit.*
13 *Ex immodicò vini potu Apoplexia interdum excitatur, aut alius ſimilis neruorum affectus.*
17 *Apoplexia aliquando terminatur in fatuitatem abſque paralyſi exteriorum membrorum.*

PRo contraria tamen ſententia multa faciebant indicia ab ipſo Fiſco in medium adducta, quæ ad nos examinare non ſpectat. Vnum tantummodo maximi momenti adducebatur, erátque quod alias idem Nicolaus ab ipſamet ſorore ſoporifero medicamento potionatus fuerat, vt ipſemet narrauerat, licet medicamentum ſuum effectum non eſſet ſortitum, quia Nicolaus perſenſerat in vino ſibi inter cœnandum oblato neſcio quem ſaporem minimè gratum, ex quo in ſuſpicionem veniens minus quam conſueuerat in' ea cœna bibit, cum tamen effingeret ſe valde eſſe ad ſomnum procliuem. Vigilans itaque impedimento fuerat Luciæ, ne Amaſium ea nocte in domum admitteret. Dolore vero capitis graui ea nocte moleſtatus eſt, ac tota ſequenti die. Quæ omnia licet non eſſent vndequaque, ac integre probata, erant tamen magna ex parte ipſi Fiſco comperta: cum duo teſtes deponerent de exhibitione ſomniferi, licet diſcordes eſſent de tempore, alij vero duo deponebãt de Luciæ requiſitione ad inueniendum

dum nonnulla ſimplicia medicamenta,& præ-
cipuè radicem Mandragoræ, quorum alter di-
cebat , Luciam ea voluiſſe vti ad capillorum
ornatum, alter verò (qui tamen multas exce-
ptiones patiebatur) aſſertiuè deponebat , Lu-
ciam ea voluiſſe vti cum vino , vt Nicolaum
ſoporaret.

Quæ quidem multum vrgebant, ac præ-
terea videbatur, morbum, & fatuitatem Ni-
colai non poſſe in alium errorem reiici, ſed
tantùm in veneni aſſumptionem, cùm conſta-
ret, Nicolaum & optima valetudine frui ne-
que erratum vllum in victu admittere, & ta-
men illico à cæna in accidentia prænarrata
1. fuiſſe lapſum, quæ præſumptio quemadmo-
dum excludit venenum ingenitum, ita mul-
tum facit ad probandum hominem fuiſſe ve-
neno adminiſtrato ſublatum, vt aliàs ex Gale-
no non ſemel dictum eſt; & ratio eſt, quia
culpa ſuperuenientis morbi, ac præcipuè mor-
bi magni, non poteſt reiici in corporis impu-
ritatem, vbi conſtat, ægrum bona valetudine
frui, neque in errorem commiſſum in ratione
victus, vbi patet illum nullum in ea admitte-
re errorem. nam non poteſt dici morbum ſu-
perueniſſe ex crapula, quia conſtabat Nico-
laum in ea cæna cibis mali ſucci nō fuiſſe vſum,
ſed optimis, nec vltra ſobrietatem comediſſe:
nam comederat Acetarium ex cicorea, fercu-
lum ex Vitulina carne cum agreſta, & parum
eiuſdem vitulinæ carnis aſſæ, & neſcio quam
carnem, vt dicunt, in paſticcio frigidam, ca-
ſeum, & fructus quoſdam horarios, & ante
omnia Melopepones, qui quidem cibi omnes,
ac ſinguli nec mali ſucci ſunt,&alias erant ipſi
Nicolao familiariſſimi, vnde non erant apti
morbum illum ſoporiferum, ac tantoperè no-
centem, vt hominem dementaret, ac tandem
occideret, excitare. Quamobrem reliquum
eſt, vt ille ex propinato veneno morbum con-
traxerit, quod fuit ſomniferum potens, ac va-
lidum, quod vaporibus craſſis, ac frigidis ab
eo eleuatis potuerit hominem ad extremam
perniciem inducere, nempe in fatuitatem, ac
2. dehinc in Apoplexiam, & tandem in mor-
tem, quod maximè familiare eſt medicamen-
tis quibuſdam ſoporiferis, vt Solano Mania-
co, Mandragoræ, aliiſque, de quibus affluen-
ter præ omnibus Ardoin. *lib.3.de venen.cap.16.*
& ſeq. præſertim cùm in copia, & frequenter
aſſumuntur, ve notum eſt vel ipſi imperitiſſi-
mo vulgo, extinguunt enim, vel congelant
animales ſpiritus, & ſanguinem, vt pluries de
Mandragora ſignanter (qua conſtat Luciam
fuiſſe cum aliis vſam in potionando Nicolao
eius fratre) teſtatus eſt Galen. *lib.5. de ſimpl.*
med fac.cap.14. vbi & de aliis ſomniferis idem
profert; *& lib. 8. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.*
vbi talia medicamenta ad immedicabilem, ac
deploratam frigiditatem hominem inducere
docet, ex qua poſtmodum perpetua fatuitas.

3. Sed quid mirum hoc, cùm notum præ-
terea ſit ipſos vapores quarumdam rerum vel
data opera, vel ex negligentia inter reſpiran-
dum admiſſos in cerebrum, & ſpirituales par-
tes, Apoplexiam concitare? ſic videmus fu-
mum Carbonum, calcis euaporationem,
Thermarum quarundam exhalationem,immò
etiam vini, & Cereuiſiæ fumoſitates Apo-
plecticos homines fecere. quantò magis ergo
vapores craſſi & venenoſi à forti medicamen-
to ſomnifero deleterio, & Naturæ inimico,
poterunt idem efficere, & calorem, & ſpiri-
tus extinguere? & quod hoc veritatem cer-
tiorem habeat, indicio ſit, quòd à ſimilibus
medicamentis potionati faciem pallidiorem
habent, ac liuidam, & caput maximè graue,
contrà quàm eueniat in Ebriis ex vino, quip-
pe qui quando in ſoporem incidunt, facie
potiùs rubent, ob ipſius vini ſpiritus ipſum
caput calefacientes; vnde tantò magis fir-
mandum, Nicolaum potiùs ex propinato ſom-
nifero deleterio, quàm ex ebrietate ægrotaſ-
ſe, & tandem obiiſſe, quantò euidentiùs ap-
paruit in ipſomet ſopore faciem illum habuiſ-
ſe ſubpallidam ad liuorem tendentem, ita vt
poſtquam à ſopore expergefactus eſt, eundem
faciei colorem, ac liuorem retinuerit, non
ad aliquos tantùm dies, ſed ad mortem vſ-
que, quod quidem non accidiſſet ex nocu-
mento vini, cùm poſt tres dies ad ſummum 4.
omnis crapula ſoluatur, euaneſcente ipſa vini
virtute, vt Galen. *in comm. lib.5. Aphor. 5.* &
Holler. & alij teſtantur.

Et ex abundanti, etiamſi conſideremus,
Nicolaum ex nimio vini potu in ſoporem il-
lum incidiſſe, tamen non veriſimile eſt ab
eius vi, fatuitatem potuiſſe incurrere poſt
ebrietatem, quia hoc rationi, & expe-
rientiæ eſt omninò contrarium. Rationi, quia
non eſt poſſibile à vini calore induci affe-
ctum frigidiſſimum, qualis eſt fatuitas; licèt 5.
enim ebrioſi ex vini vitio incurrant ſæpiſſimè,
immò ſemper ob frequentatam ebrietatem,
frigidos morbos vt Apoplexiam, Epilepſiam,
Memoriæ iacturam, Tremorem, Paraly-
ſim, Podagram, immò etiam Hydropem,
atque ipſiſſimam fatuitatem, vt Doctores ad-
monent, Gal. *in lib. de cauſ. morb. c.3.* Auic. *p.3.*
tract. 2. cap. 8. vnde eius rei cauſſam quærit
Ariſtot. *ſection. 3. problem. 5.* tamen hoc non
habet locum in his, qui non frequenter, ſed
de rarò admodum inebriantur, ex vnica
enim & non frequentata potatione, potiùs
calidi morbi producuntur, vt febres, deliria,
Pulmonis Eryſipilata, & id genus alij. Hip-
pocr. *de morb. lib.2. ſect.3. num.53.* notiſſimúm- 6.
que eſt, vinum per ſeipſum calefacere, &
ebrium hominem ſeipſo calidiorem euadere,
quis eſt qui neſciat? Per accidens verò fit, vt
vini copioſa potatio iterata, & frequentata ad
ebrietatem vſque, frigidos procreet affectus,
reſoluendo excedenti ſuo calore ſpiritus me-
liores, animales præſertim, vnde maximè
morbos accerſit neruis contrarios. Itaque ex
vnica ebrietate frigidum morbum tam inſi-
gnem procreari poſſe, contra rationem, &
rectum diſcurſum omninò eſt. Sed & huic ra-
tioni ſuffragatur experientia, cùm in dies vi-
deamus eos,qui caſu,ac de raro inebriantur,ca-
lidiores euadere,febre prehēdi,coloratiores,&
lætiores fieri, aut iracundiores, ſudore multo
perfundi, & id genus alia incurrere, non verò
euadere frigidiores, neque ex hoc frigidis
morbis tentari. Cùm ergo Nicolaus non eſſet
aliàs ebrietati deditus, & vnica illa vice,

qua inebriatus dicitur (gratis etiam conceſſo, quòd verè fuerit inebriatus) in fatuitatem lapſus ſit, & tamen nullum ſignum caloris in ipſo apparuerit; non erit verum, illum ab ebrietate, ſeu potiùs à ſola vini virtute in fatuitatem fuiſſe præcipitatum, ſed fatendum eſt, illum à medicamento narcotico, ac frigido, & venenoſo, & potenti ſoporifero in eum morbum incidiſſe, cùm effectus ſecuti magis proportionati ſint narcotico huic veneno, quàm vino; nam dato etiam, quòd vinum aliquid in hoc præſtiterit, tamen ab effectu dicendum eſt, vim medicamenti exuperaſſe vini potentiam, vnde ſecuta fuit fatuitas, non autem ebrietas, ob introductam inſignem ipſius cerebri refrigerationem ab illo narcotico, non potente vini etiam vſque ad ebrietatem ebibiti virtute vim medicamenti, non exuperare inquam, ſed ne temperare quidem, aut infringere, quod maiorem in modum commonſtrat, quàm violentum, ac validum illud ſomniferum fuerit. Nec mirum, quia Lucia aliàs experta benigniora medicamenta ſomnum inducentia, & optato fine fruſtrata, debuit rationabiliter, cùm nimio amoris deſiderio gliſceret, ad potentiſſima confugere, ex quibus plus quàm deſiderabat, obtinuit, quamquam fortè præſumendum eſt, illam medicamentum huiuſmodi narcoticum tam violentum, non tantùm ad ſomnum inducendum, quàm ad hominem dementandum propinaſſe, vt perpetuò abſque fratris reſpectu ſuæ libidini ſatisfacere poſſet, ad hunc enim finem omnia illa dirigebat, vt ſatis ſuperque Fiſco eſt compertum.

Ac denique ſomnum illum innaturalem, quo prehenſus Nicolaus eſt, non fuiſſe ex vini virtute, palam eſt, quia excedit limites huiuſmodi ſomni, crapula enim ex vino, licèt ſuperiùs ad tres dies eam perdurare ſit dictum, tamen non niſi octo, aut decem horis perſeuerat; aut ad ſummum duodecim, quia ſuperatur ab ipſo calore natiuo concoquente. Neque

7. fuit Apoplexia; quia Apoplexia terminatur ſemper in Paralyſim; at morbus hic non eſt terminatus in Paralyſim, ergo non fuit Apoplexia. Quòd autem Apoplexia in Paralyſim terminetur præter teſtimonium quotidianæ experientiæ, atteſtantur Medici omnes nullo excepto. Gal. *lib.2. de loc. aff. cap.2.* Paul. *lib.3. cap.18.* Aët. *lib 6. cap.27.* Auicenna *parte 3. tract.5. cap.12. & alij*, reſtat ergo, vt fuerit ſomnus innaturalis ex vi medicamenti, ob cuius violentiam Nicolaus lapſus in fatuitatem fuerit: nam cæteri ſomni innaturales ſunt

8. ſemper cum febre coniuncti, vt Lethargus, Caros, Catalepſis, & ſimiles, vt apud Practicos cuilibet conſtare poteſt, & durant etiam ad plures dies.

Verumenimverò his non obſtantibus, exiſtimaui Nicolaum ex Ebrietate in Apoplexiam lapſum, & ex Apoplexia in fatuitatem, primò, quia non controuertitur in ea cœna Nicolaum multùm comediſſe, ac pluſquàm multùm bibiſſe, ac peculiariter exhauſiſſe vas vnum, quod flaſcum nominant, vini Montis Politiani rubri, ac penè aliud Moſcatelli præter cyathos nonnullos Domeſtici Albani, & cùm ex potatione lætior factus eſſet, ſororem pluries ad bibendum prouocaſſe, ea tamen ſemper nimiam potationem redarguente, ac admonente, ne tantoperè biberet, vt quatuor Teſtes examinati vnanimiter deponunt, quod quidem valdè contrarium eſt ipſius Fiſci perſuaſioni, cùm ſi in animo habuiſſet Lucia, vt frater per potum illum profundo ſomno prehenderetur, & tota nocte obdormiſceret, neque vllo modo expergiſceretur, debebat potiùs illum hortari, & incitare ad bibendum, quàm eum à bibendo diſſuadere.

Secundò, quia Nicolaus lædebatur aliquando à nimio vini potu, & ex eo non ſemel in ebrietatem erat lapſus, vt probatur per idoneos teſtes; nam licèt non eſſet verè ebrioſus (quia ebrioſus dicitur, non qui ebrius eſt, ſed 9. propriè qui frequenter inebriatur, vt aliàs dictum eſt) tamen vbi inter comedendum, aliquando cum amicis prouocaretur ad bibendum, ſuperari ſe non facilè patiebatur, itaque bibebat ad ebrietatem vſque, conſtátque in proceſſu ter, vel quater ad minùs ſpatio duorum annorum illum ebrium extitiſſe, quod ne ipſe quidem Fiſcus controuertere poteſt. Neque valet contra hoc, quòd, conceſſo etiam, quòd aliàs ebrius fuerit, tamen hac vltima vice non fuerit, ſed omninò potionatus, ſtante quod diuerſi omninò effectus aliàs in illo ſint conſpecti pullulaſſe ab ebrietate, quàm nunc. Tunc enim dicitur illum inordinato gaudio, ac præter modum fuiſſe perfuſum, faciémque rubicundiorem habuiſſe, multúmque, & abſque vlla continentia etiam præſente propria ſorore dicenda, tacenda locutum; dolore capitis prætereà die ſequenti tentatum, plurimùm vomuiſſe, & alia his ſimilia, nunc autem ſopore tantùm prehenſus ab eo ne recollegit quidem ſe, niſi tranſactis viginti quatuor horis, multò pallore vultus illi perfuſus fuit, motus poſtridie impotentiam habuiſſe, ac demum fatuum permanſiſſe. Non eſt ergo veriſimile ex ebrietate ſimplici tam diuerſos nunc effectus ab iis, qui aliàs apparuerunt, illum incurriſſe, maximè cùm adhuc eſſet iuuenis, non enim pertranſibat annum octauum ſuprà trigeſimum. Non valent, inquam, hæc, nam reſpondetur, vinum diuerſos effectus producere in temu- 10. lentis, pro diuerſitate conſtitutionis corporis, qui quidem aliquando non ſolùm in diuerſis naturis ſunt ſibi contrarij, ſed etiam in iiſdem, quod longioribus docet Ariſt. *problem. ſect.1. num.30.* & Andr. Baccius *lib.9. de Vinorum hiſt. cap. 18.* Itaque vbi vinum offendat corpus bile repletum, hominem efficit iracundum, clamoſum, atque audacem; ſi ſanguine refertum offendat, miſericordem, benignum, lætum, atque amori promptum; ſi melancholia, taciturnum, mæſtum, lachrimabundum; ſi pituita, ſomnolentum, deſidem, pigrum, otioſum, & hoc quidem maximè pro maiori, aut minori eorundem humorum abundantia in capite, & cerebro, cùm vinum eos humores inſigniter agitet; vnde cùm notum ſit, Nicolaum iam à multis diebus ante prænominatam cænam paſſum fuiſſe quādam capitis grauedinem, ſeu dolorem quemdam grauatiuum (nam & ipſemet inter cænādum per iocum dixerat,

xerat, velle ſe in ea cœna copioſa potatione capitis dolori mederi) qui dolor à multa pituita, ac frigido humore originem ducebat, non mirum eſt, ſi multo vino inebriatus humor ille commotus cerebri ventriculos obſtruere omninò potuerit, & hominem in Apoplexiam impellere; hæc enim cauſa fuit, cur effectus violentæ ebrietatis diuerſi omninò fuerint ab effectibus; quos aliæ ebrietates in Nicolao concitauerant.

Tertiò, quia vbi vinum, quo inebriatus eſt Nicolaus, fuiſſet medicatum, ac venenatum, tantùm abfuiſſet, vt tam auidè illud ingurgitaſſet, vt potiùs contrà eo omninò abſtinuiſſet, vt aliàs, licet falsò, præſumitur feciſſe ob ſaporem à medicamento in ipſo vino introductum; neque enim fieri poteſt, vt venenoſa medicamenta, quantumuis aliis ſimplicibus aſſocientur, vt eorum odor, & ſapor occultetur, celari poſſint, quia præterquam quod omnia ſunt odore, & ſapore horribili, vt ex plurium
11. Doctorum teſtimonio dixi aliàs *lib.2. Quæſt. Medico-Leg. tit.2.quæſt.7.num.*8. ipſamet Natura inter aſſumendum eorum abominationem abſque ſapore, & odore perſentit, & aſſumere renuit, ac diſplicentia, & nauſea, & vomitu illa, ſi aſſumpta ſint, conante à ſe expellere; ita vt nec veriſimile, nec poſſibile ſit, Nicolaum tot cyathos vini ingurgitaſſe ſumma cum delectatione abſque eo quod ne minimo quidem ſigno illius diſplicentiam demonſtrauerit. Sed fortè dici ab Aduerſariis poſſet, non fuiſſe vniuerſum vinum medicamento alteratum, ſed tantùm eius partem: Verum hoc etiam conceſſo, tamen cùm vnius vaſis, ſeu œnophori vinum totum fuerit medicamento ſomnifero alteratum, nunquam Nicolaus tam auidè, & cum tanta delectatione totum illud vinũ hauſiſſet abſque eo, quod ne minimum quidem ſignum extranei alicuius ſaporis, aut odoris præſentibus daret. Quibus addendum, quòd Lucia de vtroque etiam vaſe biberit ab ipſo Nicolao inuitata, nam de vino albo Muſcatello dicto deponunt duo Teſtes, de vino verò rubro Montis Politiani deponit vnus quidem tantùm Teſtis, ſed ambo concordes ſunt in hoc, quòd Lucia à Nicolao inuitata ad bibendum de vino rubro illo, bibere recuſauerit, cùm diceret ſe adhuc non ſitire; Teſtis tamen ille, qui deponit de prouocatione Nicolai, & de recuſatione Luciæ, dicit dehinc: quòd abſente alio Teſte, Lucia iterum à Nicolao prouocata de vino rubro cyathum biberit. Neque valet dicere, quòd Lucia illud multa aqua temperauerit, & ſic medimenti efficaciam effugerit, quia cum medicamentum ſupponatur fuiſſe potētiſſimum, etiamſi Luciam non ſoporaſſet, vt Nicolaum, tamen aliquem effectum in illa produxiſſet, aut ſaltem aliquo modo ſomnolentam reddidiſſet; Sed quis dicet, illam, quæ fœmina erat, & ob id valde timida, non inquam guſtandi, ſed vel odorandi vinum illud venenatum, voluiſſe tamen ex eo integrum cyathum haurire? ſaltem timere debuit, ne & ipſa ſomno capta, Amaſium poſtmodum in domum introducere non poſſet, aut etiamſi introduxiſſet, non poſſet cum illo ſe delectare, ad quem tamen effectum ad ſe illum introduxiſſe præſumitur. Ac denique patet, quòd, etiamſi ſomniferum cum eo vino fuiſſet Nicolao propinatum, fuerit tamen omninò eius potentia à vini virtute refracta, & ſic non potuerit ſuos effectus prodere, præſertim cùm vinum illud fuerit quantitate multum, & qualitate potens, vnde cum ſomnifera omnia frigida ſint, facilè à vini caliditate edomantur.

Et ad ea, quæ in contrarium opponuntur facilis eſt reſponſio, nam Teſtes deponentes de alia exhibitione ſomniferi per ſororem Nicolao facta, deponunt tantùm de Auditu ab ipſo Nicolao, qui inter comeſſandum cum illis (ac fortè tunc etiam pluſculum biberat) iactabat ſe aliàs à ſorore fuiſſe vino medicato potionatum, quamquam hoc aſſertiuè non affirmaret, ſed dicebat tantùm, quòd, cùm ſuſpicaretur ſororem in quadam cœna velle ſibi porrigere vinum ſporiferum ad eum fallendum, ipſe ſibi optimè cauit, quod, vt erat homo vaniſſimi ingenij, & ignorantis quid hoc importaret, dicebat ad oſtentandam propriam prudentiam. Sed hæc ſuſpicio in tam craſſæ Mineruæ homine potuit eſſe vana, & quod de ſapore in vino percepto iactabat, potuit eſſe quid imaginarium, cùm nihil tale in vino verè adeſſet, vel eſſe aliquid à vaſis vitio proueniens; nam & eodem tempore ipſe Nicolaus cōquerebatur, quòd vinum domi haberet non prorsùs boni odoris, & ſaporis, ex eo, quòd vas, in quo aſſeruabatur, ſitum contraxerat, nec à famulis fuerat, vt debebat, curatum de illo mutando, vt deponunt duo Teſtes pro parte Luciæ examinati: Quòd verò poſt illam noctem Nicolaus capite malè haberet, non debet, nec poteſt de neceſſitate, ad ebibitum vinum medicatum referri, quia conſtat illum ob extraneum ſaporem, quem in vino percipiebat, ab eo abſtinuiſſe. Ergo aliqua alia ex cauſa capite doluit, & fortè ex nimia vigilia, quia cùm plurimum ſatageret inuigilare, ne Lucia ea nocte Amatorem in domum admitteret, nullatenùs dormiuit, vnde facilè fieri potuit, vt inde in eum dolorem laberetnr.

Quæ verò ſubdunt aduerſarij, quòd Nicolaus bene ſe haberet, & immediatè poſt illam cœnam in morbum lapſus ſit, nihil omninò facit in hoc caſu, quia nec nouum, nec infrequens eſt, homines robuſtiſſimos, & Athleticè ſe habentes de repentè, & ex improuiſo fieri Apoplecticos; idcircò enim ſuſpectus eſt apud Hippocrat. *lib.1.Aphor.*3. habitus Athle- 12.
tarum cum ad ſummum bonitatis attingit, eadémque de cauſa Celſus *lib.2. ſua Med. cap.*2. illud affirmauit, *Si plenior aliquis, & ſpecioſior, & coloratior factus eſt, ſuſpecta bona ſua habere debet*, vnde nihil releuat, quòd Nicolaus optimè ſe haberet, & tamen de repentè in Apoplexiam ſit lapſus; ſuſpicio enim adminiſtrati veneni tunc militat, quando homo ſe optimè habet, & ab aſſumpto aliquo cibo de repentè labitur in peſſima accidentia veneno familiaria; ſed accidentia, quæ ſuperuenerunt Nicolao, non fuerunt accidentia veneno familiaria, ſed fuerũt accidētia prouenientia ex capitis multa repletione, & prægreſſæ crapulæ proportionata; præterquam quod

verum non eſt, quòd Nicolaus bene valeret, quia, vt conſtat, & ſuperiùs etiam dictum eſt, iam à multis diebus habebat caput valde grauatum, & multa pituita oppletum, vnde facile fuit, Pituitam à nimia vini copia commotam cerebri ventriculos obſtruere, & Apoplexiam concitare, licet & abſque hac diſpoſitione, &
13. ſolùm ex immodico vini potu Apoplexia aliquando, & repentina mors excitetur, Gal. *l.* 3. *de Temp.* & ex Hippocrat. *ſent. lib.* 5. *Aphor.* 5. Bacc. *lib.* 3. *de vin. hiſt. cap.* 17. Ab Apoplexia autem, niſi occidat, ſolet plerumque fatuitas vel perpetua, vt in Nicolao, vel ad tempus, vt in aliis ſuccedere: quamobrem cum morbus, & eius accidentia proportionata ſint errori in victus ratione patrato, & cauſis antecedentibus, non eſt reiicienda culpa euenientis morbi in ſomniferum, præſertim cum de erratis in victu omnino concludenter conſtet, de ſomnifero vero nihil certi habeatur.

Vnde nèque ad rem faciunt, quæ ex Medicis adducuntur circa virtutem quorundã ſomniferorum, quæ tamen etiam vſurpata, vt prætenditur, non potuiſſent vnica vice tantam
14. cõcitare fatuitatem, & Apoplexiam; nam Medici loquuntur de frequenti vſu talium ſomniferorum, alias enim videmus ipſum Opium, quod eſt omnium ſomniferorum potentiſſimum, affluenter vſurpatum à Mauritanis præſertim, vt teſtatur Garzias ab Hort. *lib.* 1. *hiſt. Arom. cap.* 4. neque interimere, neque fatuos homines reddere, ſed eos tantum dormitabundos efficere; quin etiam Solanum Maniacum teſte Dioſcorid. de re Med. *lib.* 4. *cap.* 69. ad duarum drachmarum pòdus hauſtum (de eius radice loquitur) ad tres tantum dies mentis alienationem affert, quemadmodum & alia multa, nec facile inuentu eſt tale venenum, quod de facto hominem dementare poſſit. Itaque Apoplexiæ potiùs ex ebrietate excitatæ, quàm ſomniferi cuiuſdam virtuti, Nicolai fatuitas eſt attribuenda.

Quod additur de ſignis atteſtantibus, potiùs ſomniferi aſſumptionem, quàm ebrietatem in Nicolao, inane omnino eſt, quia, quæ dicuntur, habetent quidem locum, vbi Nicolaus ex Ebrietate in ſoporem lapſus eſſet, tunc enim forte & faciei rubor, & alia apparuiſſent ebrietatem atteſtantia, ſed Nicolaus ex ebrietate incidit in Apoplexiam, ex qua opprimi animales ſpiritus, & calorem capitis ipſius & cerebri ſuffocari quis non nouit? non mirum ergo, ſi facie appareret ſubpallida, ad liuorem declinante, ob ſpirituum, & caloris extinctionem, & quod etiam, poſtquam ad ſeſe rediiſſet, eundem pallorem retinuerit, impoſſibile quippe erat poſt fortem Apoplexiam non remanere grauiſſima quædam accidentia, ipſius prægreſſi morbi fortitudinem atteſtantia, vt ſemper in quacunque Apoplexia fieri conſueuit, à qua relinqui ſemper membrorum 15. torporem, & Paralyſim etiam dictum eſt, & notum, & in confeſſo eſt apud omnes.

Neque aliter reſpondendum ſequenti obiectioni, in qua dicitur, non eſſe veriſimile ab Ebrietate potuiſſe relinqui fatuitatem, cum vinum mirum in modum calefaciat, non refrigeret, fatuitas autem à multa frigiditate originem trahat; quia hoc gratis conceſſo verificaretur, quando immediatè ab Ebrietate ſecuta eſſet fatuitas, ſed non quando ab Ebrietate prius concitata eſt Apoplexia, ac deinde ab Apoplexia fatuitas, quia Apoplexia ſuffocando, vt dictum eſt, & extinguendo calorem, ac ſpiritus, relinquit intenſam frigiditatem in cerebro, ex qua prouenit deinceps fatuitas.

Ad id quod opponitur, quod ſopor ille, quo prehenſus eſt Nicolaus, non fuerit, nec eſſe potuerit ex vino, conceditur, nam vere fuit ex Apoplexia, neque valet dicere, quod hic morbus non potuit eſſe Apoplexia, quia terminatus eſſet in Paralyſim, vt ſolet ſemper terminari: quia præterquàm quod hoc non eſt perpetuæ veritatis, euenit etiam interdum, vt Apoplexia terminetur ad neruos interiores 16. ipſius capitis, vel quòd materia faciens Apoplexiam ad cerebri corpus tranſmittatur, vnde 17. poſtmodum frigiditas intenſa emanat, ex qua aut memoriæ deperditio, aut fatuitas generatur, vt in caſu noſtro, cui ſimiles hiſtorias apud ſcriptores adnotare licet, & ſignanter quæ narrantur de Meſſala Coruino, de Franciſco Barbaro, de Georgio Trapezuntio, de Litoſtene, & de aliis, de quibus vide Schenck. *lib.* 1. *Obſeruat. rar. tit. de Apoplexia.* Itaque etiamſi velimus impoſſibile eſſe, Apoplexiam terminari ſine vlla partium Paralyſi, tamen dicendum, in hac Apoplexia factam eſſe læſionem, & quidem inſignem ipſius cerebri, ex qua fatuitas eſt generata. Ex quibus concludendum pro veritate videtur, Nicolai fatuitatem à prægreſſa Apoplexia originem duxiſſe, non ab aliquo ſomnifero, vel veneno-ſo medicamento violento, & ex hac poſtmodum in Apoplexiam relapſum obiiſſe. Quamobrem videtur Lucia in hac re eſſe extra omnem culpam, nec poteſt tormentis ſubiici ad vlteriorem veritatem ex illa eruendam, quia indicia vrgentia nullo modo ſuſpicionem faciunt, quod Nicolaus potionatus fuerit, ſed concludenter oſtendunt, illum ex Ebrietate in Apoplexiam cecidiſſe.

CONSILIVM XXVI.

ARGVMENTVM.

Inita ſocietate ſcutorum trecentorum inter D. Conſtantium Conſtantinum, & D. Vincentium Bardum ſuper periculo vitæ D. Annæ prædicti Conſtantij Filiæ, quæ non multis antea menſibus fuerat deſponſata, & ſuſpicari cœpit prædicta Anna, ſe vtero gerere, cum iam per duos menſes parcè admodum purgaretur, & appetentiam haberet deiectam, & è contra extranea quædam appeteret, aliaque ſigna notaret, quæ illam in vtero habere common-ſtrare poterant. Inter hæc, Febre maligna corripitur, ex cuius malitia interiit, de eius grauiditate nihil aliud certi relinquens. Prætendebat Vincentius eſſe factum locum lucro, contra volente Conſtantino pecunias in ſocietatem datas non eſſe amiſſas, cum illa ex grauiditate obiiſſet, ex quo factus eſſet locus exceptioni. Quæſierunt à me ipſi principales (qui ob arctæ amicitiæ vinculum, quo detinebantur, recuſabant lites inter ſe habere) quid pro veritate ſentiendum eſſet, promittebat enim eorum vterque meæ omnino aſſertioni ſtare.

SVMMARIVM.

1 *Grauiditatis potiora ſigna.*
2 *Maſculi fœtus ſigna.*
3 *Pregnantia certò cognoſci non poteſt.*
4 *Signa demonſtrantia mulierem ſuſpectam grauiditatis, vtero non gerere.*
5 *Signa pregnantiæ etiam ex ſimplici menſtruorum defectu apparere ſolent.*
6 *Aliquæ fœminæ etiamſi vtero gerant primis menſibus purgantur.*
7 *Pluris faciendum eius dictum, qui magis rationabilia profert.*
8 *In curandis grauidis non licet eas negligere, vt fœtus ſaluetur.*
9 *Motus in vtero eſt magnum conceptionis ſignum.*
10 *Motus Embrionis quomodo differat à motu ab alia cauſa excitato.*
11 *Pregnantia infallibiliter cognoſci non poteſt in omnibus.*
12 *Grauidæ aliquando pro non grauidis, & non grauidæ pro grauidis exiſtimantur.*
13 *Non ſufficit vt pregnantia ſit cauſa mediata mortis ad hoc, vt pecuniæ in ſocietatem datæ non amittantur.*
14 *Non ſufficit, vt pregnantia impediat, ne remedia adhiberi poſſint ad hoc vt pecuniæ in ſocietatem datæ ſuper periculo vitæ ipſius pregnantis, non amittantur.*

Conſiderabam ergo primò caſum pro parte Conſtantij, pro quo apparebat cuiuſdam Medici fides aſſerentis Annam verè vtero geſtaſſe, & à ſe vt talem fuiſſe tractatam. Neque videbatur ab re Medicus etiam fidem
1. feciſſe, quia multa apparebant ſigna, & potiora grauiditatis in ipſa Anna, vt erat Menſtruorum defectus iam per duos menſes, qui in iuuencula aliàs rectè purgari ſolita, faciebat nō ſolum ſuſpicionem, ſed quaſi certitudinem grauidationis: Iuuenes enim ſanguine abundant, & idcircò facilè ab illo repurgantur per menſtrua cum vtero non gerunt, nec alia ex cauſa, niſi ex grauiditate plerumque ea purgatio in iis retinetur. Adnotauerat inſuper Medicus non modò inappetentiam, quæ D. Annæ ſuperuenerat, oſcitationes frequentes, & membrorum laſſitudinem, & alia magis probabilia grauiditatis ſigna, ſed etiam mutatum faciei colorem, & papillarum nigritiem, ipſarumque ſitum ſurſum vergentium, & vrinam ex qua maximè ſe cognoſcere dicebat mulieres grauidas, & alia quædam leuiſſima, indigna prorsùs quòd à perito Medico in vllo cenſu habeantur, cùm nugæ potiùs ſint ad mulierculas fallendas inuentæ. Sed multum ſe fundabat Medicus præter vrinam in motu percepto in ipſo ventre maximè de mane mu-liere ieiuna exiſtente; licet neque ipſa Anna ſciret talem motum adnotare, ſed diceret ſemper interrogata, quòd videbatur quidem ſibi neſcio quid ſentire, ſed ignoraret explicare quidnam verè eſſet; & tamen Medicus aſſeuerabat ſe talem motum in vtero mulieris non ſemel obſeruaſſe. Quinetiam vlterius ad maiorem fidem ſibi adſciſcendam, inculcabat eundem motum multò vehementiorem à ſe obſeruatum in ipſa mulieris infirmitate, & præcipuè in ipſarum febrium acceſſionibus, quem motum fuiſſe verè Embrionis non dubitabat, vnde non ſolùm profitebatur in præallegata fide, Annam vte- 2.
ro geſtaſſe, ſed geſtaſſe maſculum huic motui validiori, & papillis denigratis, ac ſurſum vergentibus, & motui magis à dextris, quàm à ſiniſtris conſpicuo confiſus; ex quibus nullum in ea re dubium intercedere poſſe firmauit, vt in eadem fide profitebatur. Quæ omnia cum viderentur ab optimis Medicis comprobari abſque dubio multùm afficiebant.

Accedebat, quòd Anna ab omnibus vicinis mulieribus pro grauida habebatur, aderātque Teſtes ad hoc examinati, qui deponebant, illam pro grauida ab omnibus fuiſſe habitam; quinimmò mulieres nonnullæ quæ audie-

rant. Obſtetricem ab Anna accerſitam de prægnantia valde dubitaſſe , neque voluiſſe pro certo affirmare illam in vtero habere , illam ipſam obſtetricem irriſerant tanquam ignaram , parumque expertam , ac multis propriis exemplis ſimiles grauidationes ſe eſſe paſſas , nimirum cum aliquali menſtruorum apparentia in primis menſibus , tandémque fœliciter peperiſſe firmabant , ita vt Anna harum perſuaſionibus animata iam non multo ante febris inſultum ſe certo grauidam eſſe diceret, & vt grauidam ſe tractabat, manens ſemper in multa quiete, imò frequenter decumbens in lecto , nonniſi lentè,ac cautè ſe mouendo ; imò & cum curru veheretur nonniſi tardè gradiebatur , ex quo tantò certiores de eius grauiditate , & vicini, & noti omnes facti fuerunt. Vnde cùm timore quodam perculſa ex alio curru concitatis equis ſibi obuiam facto , domum reuerſa à febre eſſet correpta , ab omnibus , & ſingulis non aliunde id illi eueniſſe firmatum eſt, niſi ex eo quod vtero gereret ; quamobrem timebant illi omnes , ne ab eo timore maximè ſuperueniente febre , quod ſtatim à principio fuerat acuta , omninò abortiret. Ex quibus videbatur dicendum , Annam vtero geſtaſſe, & cùm ob prægnantiæ culpam periit,locum eſſe factum exceptioni, neque poſſe Vincentium pecunias ſuper eius vitæ periculo in ſocietatem acceptas lucrari.

Pro parte tamen Vincentij opponebatur.
3. Primò , non conſtare de Annæ grauiditate, quia circumſcripta difficultate, immò inquam impoſſibilitate certitudinis cognitionis prægnantiæ maximè in primis menſibus , de qua infra , producebatur fides Obſtetricis aſſerentis , ſe nunquam pro veritate affirmare potuiſſe , Annam in vtero habere , non obſtante Medici aſſertione , & mulicularum atteſtatione de grauiditate , & reddebat ſui dicti rationem , dicens, ſigna grauiditatis , quæ apparebant in D. Anna fuiſſe nimis leuia , nec connumerari inter potiora ; Contra verò adfuiſſe multa, quæ oſtendebant illam nequa-
4. quam eſſe grauidam , vt erat præcipuè ipſius vteri conſtitutio , nam neque os ipſius internum vllo modo clauſum , aut inuerſum apparebat , neque ad tactum vlla ipſius corporis vteri renitentia , aut tumefactio ſe prodebat; neque aliud quid ab expertiſſimis Obſtetricibus in prægnantia vera adnotatum : nam ea ſigna, ſuper quæ ſuum dictum fundabant Medicus , & vicinæ mulieres , eſſe omninò leuiſſima confitebatur , ac facilè ad ſimplicem menſtruorum defectum conſequi poſſe.

Secundò cóſtabat,neque à Conſtãtio in dubium vertebatur , D. Annam , antequam nuptui traderetur , ſemper paſſam eſſe aliqualem menſtruorum defectum , ex quo etiam hiſtericis affectibus moleſtabatur , vnde idcircò à Medicis Patri iniũgebatur,vt eam quamprimum viro iungeret , cùm ſperarent illam ex conceptione conualituram. Interim tamen eadem ipſa ſymptomata antè nuptias paſſa eſt, quæ de præſenti experiebatur ; & licet his adderentur motus in vtero , papillarum mutatio quoad colorem , earumque retractio ad ſuperiora , & alia id genus , tamen dicebatur, hæc nequaquam tunc fuiſſe obſeruata , licet verè , & cum effectu adeſſent, quia nulla ſuſpicio conceptionis aderat, ob quam obſeruari neceſſe eſſet. Inappetentiam autem , & rerum extranearum appetitum fuiſſe quoque à prima menſtruorum apparitione D. Annæ familiares , ipſemet Conſtantius non inficiabatur ; nam & hæc ipſa à Menſtruorum defectu 5.
prodire quotidie experimur , & maximè ipſis Virginibus ſub Menſtruorum apparitionem, cùm non rectè , & ſecundùm Naturam repurgantur. Inde quoque & malus corpòris color , & oculorum offuſcatio , & capitis leuiuſculi dolores , & vertigines , & vomitus , & alia permulta , quæ in Virginibus , & in omnibus fœminis , quæ menſtruorum defectum patiuntur , indies obſeruamus : omnes enim ſimiles effectus ſanguis præter naturam retẽtus producere eſt aptus , quos in verè grauidis producere ſolet , etiam ipſam lactis collectionem in mammillis , vt ab omnibus Medicis docemur , & aliàs affluenter demonſtratum eſt, *lib.*1. *Quæſt. Medico-Legal. tit.*3. *num.*1. *per totum* , & alibi ; & licet hæc in D. Anna ceſſaſſe viderentur à purgatione celebrata per aliquot menſes antequam marito iungeretur, tamen facilè fuit, vt vrgente iterum menſtruorum defectu , de nouo pullularent , cùm ab eo menſtruorum defectu corpus prauis humoribus repleretur, ex quibus ea ſymptomata excitabantur.

Tertiò, conſtans erat apud vtramque partem , D. Annam non omnimodam menſtruorum carentiam habuiſſe , ſed per vices nonnihil ſanguinis expurgaſſe , vt aliàs antequam viro copularetur , illi euenire conſueuerat. At verò conſentaneum erat , ſi realiter erat grauida , cùm parcè admodum extra prægnantiam purgaretur, menſtrua in prægnantia omninò ceſſare , quia etiam ſi in aliquibus mu- 6.
lieribus primis conceptionis menſibus menſtrua aliquatenùs apparere ſoleant, id fit in illis, quæ & benè purgantur, & ſanguine multo ſunt refertæ : at in his quæ parcè purgantur , neque multo ſanguine abundant , vt in D. Anna eueniebat, non veriſimile eſt, vterum è ſemine concepto potuiſſe aliquam ſanguinis partem expurgare , cùm eo indigeret pro ipſius conceptus nutritione;Sed hoc gratis , tanquam non multùm afficiens Vincentius Conſtantio condonabat. Magis vrgebat, quòd D. Anna non aliter tunc purgaretur , quàm alias , cùm adhuc virgo eſſet , purgari ſolebat ; nempe per vices quaſdam inordinatas,atque admodum parcè, vt eadem D.Anna iis mulieribus confitebatur , quæ in principio præſumptæ grauiditatis, illam in vtero habere volebant , non obſtante quod purgationes menſtruas haberet.

Quibus omnibus optimè perpenſis in eam ſententiam veni,D.Annam vtero non geſtaſſe, nec verè vnquam prægnantem fuiſſe : & caſu quo verè fuiſſet prægnans , non eſſe tamen per eius mortem factum locum exceptioni, ſed lucro pecuniarum , quæ ſuper eius vitæ periculo Vincentius à Conſtantio acceperat. Nam ſuper Medici fide deponentis de certitudine

tudine grauiditatis D. Annæ nullum omnino fundamentum fieri poteſt, cùm conſtet, illum leuiſſimis quibuſdam ſignis motum, ac conſiſum aſſeruiſſe, D. Annam pro certo vtero gerere, potiora, & tutiora non aduertentem; Contra autem plurimum tribuendum expertiſſimæ Obſtetricis depoſitioni, cùm multò magis conſona rationi ſint, quæ illa deponit negando D. Annam fuiſſe grauidam, quàm quæ deponit Medicus aſſerendo fuiſſe graui-
7. dam: nam pluris faciendum eius dictum, qui magis rationabilia loquitur.

Nec quicquam me mouet, quòd in paritate iudiciorum ſit magis tribuendum Medico, quàm Obſtetrici. Quia, præterquam quod hoc fortè in his, quæ ad Obſtetricem magis ſpectant, non habet locum; ex facto patet, Medicum fuiſſe craſſæ Mineruæ hominem, talémque ſe oſtendiſſe ſuamet fide, ac depoſitione; contra verò, Obſtetricem fuiſſe expertiſſimam, & deponere de iis, quæ ad propriam peritiam magis pertinent, reddendo ſuæ aſſertionis rationem; quinimò, Medicum inſigniter erraſſe dixerim in ipſa D. Annæ curatione, nam neque ſanguinem illi detraxit, cuius habebat ſummam, & extremam neceſſitatem, neque alia potiora remedia vlla adhibuit, quæ tamen facere debebat etiamſi D. Annam grauidam exiſtimaret, non enim
8. licet negligere prægnantem, vt fœtus ſaluetur, ac ſatis ſupérque eſt, ſi nihil ad abortum excitandum directè adhibeamus, vt alias probaui *lib.6. Quæſt. Medico-Legal. tit.1.q.7. num.16.* Ex qua Medici ignorantia, ac ſupino errore colligendum eſt, illum in Arte minimum valuiſſe, & ſic nullam ei fidem eſſe adhibendam, ſed magis Obſtetrici deferendum de iis, quæ ad propriam peritiam pertinent, deponenti.

9. Quod porrò de Motu percepto ab Anna in ventre (qui habetur pro valido, ac certo conceptionis ſigno) ab eodem Medic. aſſertur, nihil me mouere potuit, cum conſtans opinio apud omnes doctos Medicos ſit, talem motum ab aliis cauſis, quàm à fœtu excitari poſſe, vt luculenter probatum eſt *lib.1. Quæſt. Medico-Legal. tit.1. quæſt.1. num.36. & ſeqq.* & licet concedere paratus ſim, quòd hic motus ſit ex certioribus ſignis conceptionis, tamen debet, ſi quicquam ei fidendum eſt, cum aliis potioribus ſignis aſſociari, alias nihili faciendum; At in hoc caſu tantùm aberat, vt alia potiorá ſigna obſeruarentur, vt potius alia adnotarentur contrarium atteſtantia, vt iam ex ſuperioribus patet. Præterquam quod motus obſeruatus in D. Anna non erat talis, quòd quicquam ei fidendum eſſet; ſed quia is Medicus erat ex his, qui ad pauca reſpiciunt, non mirum eſt, ſi facile pronuntiauerit, nam non tam facile pronuntiaſſet, ſi obſeruaſſet differentiam motus à fœtu excitati, & eius, qui excitatur ab aliis cauſis;
10. motus enim Embrionis eſt aliqualiter ordinatus, blandus, ac lenis in principio, mox etiam validior, non dolorem, non fluctuationem, non ſonum pariens, at motus, quem percipiebat in ventre D. Anna erat inordinatus, modo in vna, modo in alia parte, neque erat omnino doloris expers, vt ipſamet fatebatur: quinimo ex eo, quod plurimis obſtructionibus afficeretur, cum eodem motu fluctuationes quaſdam percipiebat; ſed maximè ſugillanda venit huius Medici audacia, & ignorantia, quia D. Anna ante exactum tertium grauidationis menſem febre maligna obiit, at motus infantis in vtero non tam cito percipi vt plurimum ſolet, ſed in tertio, aut quarto menſe, vt docet Hippocrat. *in libr. de Nat. Puer. num.2. & lib.1. de morb. mul. num.97.* & alibi, & cum eo cæteri omnes ergo motus hic non potuit à Medico tam facile percipi, vt ex eo pro certo deprehenderet, D. Annam eſſe grauidam.

Nihil prætereà facit, quod D. Anna ab omnibus haberetur pro grauida: nam ſi in hoc decipiebatur ipſamet mulier, & ipſe Medicus, ex quorum dicto cæteri in eam opinionem venerant, multò facilius poterant decipi alij; Quemadmodum nihil releuat, quòd prædicta D. Anna ſe vt grauidam tractaret, putabat enim ſe verè grauidam eſſe, licet non eſſet, & idcircò tanquam grauida omnia faciebat, quæ ad prægnantiæ cuſtodiam requirebantur; neque erat abs re illam pro certo habere, ſe vtero gerere, cum eius perſuaſionis multos auctores haberet, maximè mulieres domeſticas, & vicinas in vtero gerendo expertas, & ipſum potiſſimum Medicum, qui vt erat, veluti dictum eſt, homo ad pauca reſpiciens, non modò non ambiguè, ſed aſſeueranter omninò, & omni cum certitudine iactabat, D. Annam vtero gerere; & hoc tribuebat medicamentis ab ipſo eidem D. Annæ exhibitis antè quàm nuptui traderetur, cùm tamen iam promiſſa eſſet marito Alexandri Martij nomine; ſed quia exiſtimabatur, vt verè erat, valetudinaria, & Alexandri propinqui, dubitabant, an apta futura eſſet coniugio, & proli ferendæ, curarunt, vt antequam Marito iungeretur per Medicum prædictum curaretur; à quo tamen ſimpliciter purgata eſt, & per aliquot dies Rhabarbarum ei exhibitum. Medicus ergo, qui erat Miles quidam glorioſus, & iactabundus, plurimùm ſe ob hoc facinus extollebat, quòd nimirum ob diligentem curam D. Annæ adhibitam, illicò atque Marito copulata fuerat, vtero conceperat.

Verumenimverò conceſſo etiam, quod D. Anna vere grauida eſſet, adhuc nihil probaret Medici aſſertio, cùm loquatur aſſertiuè, & de certa ſcientia de iis, quæ nonniſi probabiliter, neque per infallibilia ſigna, ſed tantum per coniecturalia aſſequi poterat, vt Audaces, & ignari facere conſueuerunt. Quod enim nihil certi obſeruari poſſit, nec firmari de grauiditate, latiſſimè probaui *loco ſupra cit. lib.1. Quæſt. Medico-Legal. tit.3. quæſtion.1.*
eam concluſionem adſtruens, prægnantiam 11.
nunquam, hoc eſt, in nullo tempore grauiditatis cognoſci infallibiliter poſſe. Et licet Daniel Sennertus *lib.4. ſuæ practicæ p.2. ſect.5. cap.1.* hanc noſtram concluſionem non acceptet, excuſatione dignus videtur, nam fortè quid mihi voluerim, Vir ille Doctiſſimus, ac multa laude dignus, non eſt aſſecutus, vel fortè ego ipſe, quid ſibi vellet mea concluſio,

explanare ignoraui: non enim hoc volui, vt
in omnibus generatim impoſſibile ſit infalli-
biliter prægnantiam cognoſci, ſed tantum in
nonnullis, nam indies videmus, quod etiam
loco cit. dixi, neque ipſe Sennertus diffitebatur,
in nonnullis fœminis aliquando Medicos
etiam doctiſſimos, ac longæuos, & expertiſſi-
mas Obſtetrices, ipſaſque fœcundiſſimas mu-
12. lieres adeò deceptos fuiſſe, vt grauidas nõ eſſe
grauidas, & non grauidas grauidas eſſe, iudica-
uerint, nec vllo ingenio, nec ſigno quantum-
uis minus incerto, nec vlla experientia certio-
rari de veritate potuiſſe. Mille præſto ſunt
exempla exploratiſſima. Hoc tamen vnum
ſufficiat. Excellentiſſima mulier iam multipli-
ci prole fœcunda, annis præteritis credebat,
ſeu ſuſpicabatur potius, ſe in vtero habere, nã
& non multo ante vtero geſſerat, & maſcu-
lum pepererat. Aduocati quinque primores
Vrbis Medici, totidémque Obſtetrices; quin ex
Sicilia obſtetricem, cui multum illa tribuebat,
huc aduocandam curauit, quæ cum ipſis Me-
dicis, aliiſque Obſtetricibus eam in vtero ha-
bere firmarunt; in qua ſententia etiam vſque
ad decimum menſem perſeuerauerunt, quo
tranſacto, illa aquas tantum multas ab vtero
emiſit, & omnium opiniones, ac ſuam ipſius
fefellit. Cõtra vero, Nobiliſſima altera mulier
à tribus doctiſſimis Medicis tractata, cum du-
bitaret ſe vtero gerere (licet iam à quinque
annis concipere deſtitiſſet) in dolorem co-
xendicum incidit acerbiſſimum. Aduocatæ
ſeniores duæ Obſtetrices, quæ retulerunt nul-
lam poſſe haberi ſuſpicionem grauiditatis.
Medici omnibus diligenti examine perpenſis,
in eandem opinionem venerunt, quod nullo
modo eſſet grauida, maximè cum ſingulis mẽ-
ſibus purgationes, licet multo conſueto par-
ciores irent. Itaque & iteratas purgationes, &
ſanguinis iteratas euacuationes, etiam ex ſa-
phena lateris dolentis, & aperientia efficacio-
ra, & decocta etiam exiccantia, ac ſudorifica
præſcripſerunt. At illa debito tempore maſcu-
lum peperit validum, ac fortem, & ſtaturæ,
quam alij puelli nuper nati, procerioris, cor-
poriſque habitioris, qui adhuc in viuis degit
natiua fortitudine inſignis. Hoc ergo ſignifica-
re per eam concluſionem volui, quod vbi ſigna
maximè conſpicua non ſint, & prægnantia
non vltra quartum menſem ſit progreſſa, cer-
to, & infallibiliter, de ea pronuntiari non po-
teſt, quinimò in aliquibus ad partum vſque in-
fallibilis prægnantiæ cognitio haberi non po-
teſt. Vir tamen clariſſimus Daniel Sennertus
ſecundum plurimum loquitur, cui libentiſſi-
me ſubſcribo. Id nobis ſatis ſupérque ſit, Me-
dicum non potuiſſe in D. Anna conceptionem
infallibiliter comprehendere, & nimis auda-
cter ipſum pro certo enuntiaſſe, illam in vtero
habere.

Cæterum etiamſi D. Anna in vtero habuiſ-
ſet, tamen locus lucro pecuniarum factus eſſet,
per eius mortem, non exceptioni, quod erat
ſecunda pars noſtræ propoſitionis; quippè cum
non ex cauſa prægnantiæ, ſeu partus obierit,
ſed ex maligna febre: non ex cauſa, inquam,
immediatè dependente à partu, ſeu prægnan-
tia, vt requirebatur ad hoc, vt fieret locus ex-
ceptioni ex cauſa partus, & prægnantiæ: non
enim ſufficit, vt prægnantia, aut partus ſint
cauſa mediata, & impulſiua; vt millies dictum 13.
eſt per DD. à me adductos *lib.* 1. *Quæſt. Medi-
co-Leg. tit.* 4. *q.* 2. *per totam*, & alibi; nam benè in
hoc caſu, imò & in aliis omnibus prægnantia,
& partus vim cauſæ habent ſuperuenientis
morbi, & mortis, ſed quando ſunt cauſæ tan-
tum mediatæ, & impulſiuæ, non faciunt exce-
ptioni locum, verum tunc ſolum, quando ſunt
cauſæ immediatæ. At in caſu noſtro prægnan-
tia non fuit cauſa immediata morbi, non enim
cauſabat per ſe malignam febrem, quæ à pra-
uorum humorum apparatu, & mala corporis
diſpoſitione dependebat, ob quam etiam ex-
tra prægnãtiam, D. Anna nec bene ſe habebat,
& poterat facilè eadem febre corripi, ſi aliqua
procathartica, & externa cauſa irrepſiſſet, vt
ſubitaneus, ac magnus timor, quod etiamſi
prægnantia foueret prauam corporis diſpoſi-
tionem, & ipſum ſuperuenientem morbum,
erat tantùm cauſa per accidens, & impulſiua,
quæ non attenditur.

Et quod à Conſtantio nunc opponitur, & à
nonnullis Doctoribus contrarium ſentientibus 14.
oppoſitum eſt, nempè prægnantiam impedire,
ne remedia validiora adhiberi poſſint, nihil
demit de difficultate, cùm ne ſic quidem intret
in cenſu cauſæ immediatæ, & per ſe agentis,
& finalis (confundunt enim hæc Iuriſconſulti
in hoc caſu) ſed tantùm habeat vim cauſæ fo-
uentis, & facilitantis, vt ita dicam, effectum,
nempè mortem, in cauſa enim eſt, vt faciliùs
ſuccedat, quàm alias extra prægnantiam ſucce-
deret; quamquam in hoc caſu multa à Medi-
co præſtari poterant, quæ ob ignorantiam, &
Animi ignauiam ab ipſo prætermiſſa ſunt, non
ſine ſummo damno ipſius Ægrotantis, immò
cum eius morte. Quid enim obſtabat prægnan-
tia, quominus ſanguis mitti debuiſſet? at in-
quies, periculum erat, ne abortiret, cùm valde
debilis eſſet, & valetudinariam vitam degeret.
At fortè, inquam, ſi abortiuiſſet, non obiiſſet,
ex abortu enim multum putridi ſanguinis, ac
malignorum humorum expurgaſſet, ex quo
poterat à febre liberari, & licet hoc non poſſet
Medicus directè operari, tamen cùm morbus
ille magnus eſſet, & requireret ſanguinis miſ-
ſionem, debebat omninò Medicus illam impe-
rare proſpiciens ipſi fœtui per roborantia me-
dicamenta, tam interna, quàm externa; quòd
ſi cum his Anna abortiuiſſet, Medicus extra
omnem culpam fuiſſet, præter eius enim in-
tentionem abortiuiſſet: at his prætermiſſis,
neceſſe fuit Annam omninò ſuccumbere. Ita-
que in propoſita quæſtione pro veritate pro-
nuntiandum eſt, D. Annam non fuiſſe gra-
uidam, & in omnem caſum, quo grauida
fuiſſet, illam immediatè ex febris culpa, non
culpa prægnantiæ periiſſe, & per eius mortem
factum eſſe locum lucro pecuniarum, non ex-
ceptioni.

CONSILIVM XXVII.

ARGVMENTVM.

Sæuierat Peſtis de ann. 1631. & 1632. per Italiam, ac maximè Florentiæ, ſed iam nondum prædicto anno completo ceſſauerat. Sub finem Autumni anni ſequentis 1633. Antonius Culmannus, iuuenis triginta agens annos Roma Florentiam ſe contulerat, inibique perierat, exiſtimatumque ex quibuſdam ſignis etiam in prægreſſa Peſte obſeruatis, illum ex Peſte periiſſe. Acceperat Arrigucius Simonellus ab Antonij Patruo ſcuta mille in ſocietatem iam à tribus annis citra ſuper periculo vitæ eiuſdem Antonij. Prætendebat igitur Antonius Antonij patruus prænominatus factum eſſe locum exceptioni. Pecuniaſque ab Arrigucio acceptas in ſocietatem per mortem Antonij eius nepotis non eſſe amiſſas, cùm obiiſſet ex Peſte. Contra verò Arrigucius contendebat pecunias eſſe lucratas, quia Antonius ex alio morbo, & non ex Peſte perierat.

SVMMARIVM.

1 *Peſtis per Hyemem ſolet remitti, per Æſtatem autem, & Autumnum de nouo ſæuire.*

2 *Peſtis ſigna, & num. ſeq.*

4 *Peſtis ſigna in cadaueribus ex ea extinctis obſeruata.*

5 *Multum intereſt inter peſtem, & morbum peſtilentem, & num. 18.*

6 *In inſtrumento ſocietatum officij excipitur mors ex peſte, non ex morbo peſtilenti.*

7 *Mors ex peſte cur excipiatur in inſtrumento ſocietatis officij.*

8 *Mors ex partu, & prægnantia cur in eodem inſtrumento excepta.*

9 *Quæ differentia ſit inter Peſtem, & morbum peſtilentem.*

10 *Peſtilens febris datur ſine Peſte.*

11 *Morbus peſtilens cur non excipi debeat in inſtrumento ſocietatis, vt excipitur Peſtis.*

12 *Peſtis excipitur ob dependentiam à cauſa vniuerſali.*

13 *Aër in Peſte habet ſemper ſe vt cauſa primò agens.*

14 *Vt Peſtis ſuis priuilegiis gaudeat ad effectum faciendi mortis exceptionem in inſtrumento ſocietatis officij appoſitam, debet eſſe contagioſa.*

15 *Contagium in Peſte ſi adſit, multùm facit ad periculi certitudinem.*

16 *Peſtis particularis non differt ab vniuerſali circa quædam.*

17 *Humores ad extremam corruptionem deuenientes excitant eadem ſymptomata, quæ excitare ſolet peſtis.*

Dicebatur autem pro parte Antonij, non
poſſe dubitari, quòd Antonius nepos ex
Peſte obiiſſet, quia & Peſtis ſemina adhuc
vigebant, & in morbo plura ſigna Peſtis ap-
paruerant. Quòd verò Peſtis ſeminia adhuc
vigerent, patere dicebant ex hoc, quia an-
teacta Æſtate plures ex ſimili morbo perierãt,
neque veriſimile eſt, Peſtem per Autumnum
1. remiſiſſe; conſtat enim experientia, quòd
quamquam Peſtis per Hyemem remittit, ta-
men per Æſtatem, & Autumnum ſolet de
nouo, ac maximè ſæuire. Itaque cum palam
ſit, Antonium, alioſque cum ſymptomati-
bus Peſtis occubuiſſe, non poteſt affirmari
Peſtem ceſſaſſe, ſed potiùs eius ſemina adhuc
perſeueraſſe, & Antonium verè ex Peſte, &
non ex alio morbo fuiſſe vita functum: nam,
vt dicebatur, adnotatæ fuerunt in Antonio 2.
exanthemata, ſeu Peticulæ per vniuerſum
corpus liuidæ, ac nigræ, apparuerunt animi
defectus, & lipothymiæ quotieſcunque loco
moueretur, quinetiam partium extremarum
perpetua frigiditas adfuit, earundémque li-
uiditas, ſudores tenues, ac frigidi circa fron-
tem, & alia id genus; quæ nonniſi peſtilen-
tis morbi ſigna ab omnibus exiſtimantur.

Accedebat fides Medicorum deponentium,
Antonium ex febre verè peſtilenti fuiſſe ſubla-
tum; quinetiam publica vox, & fama irre-
pſerat, imò etiam timor, ne Peſtis ipſa de
nouo propagaretur. Ac profectò maximè vr-
gebat Medicorum fides, quippè qui eum cura-
uerant, & cùm eſſent docti, & diligentes, &
obſeruaſſent prægreſſæ febris, ac Peſtis mo-
rem, non oſcitanter de ea re eos fidem fe-
ciſſe credendum, Antonium nempè ex febre
peſtilenti obiiſſe; præcipuè verò, cùm illa
ipſa ſymptomata per ipſos in Antonio fuerint
obſeruata, quæ anno præterito in iis obſerua-
bantur, qui ex Peſte peribant, vt erat lipo- 3.
thymia, ſeu animi defectus occaſione cuiuſ-
cunque motus etiam leuioris, ſudores te-
nues, ac frigidi circa frontem, præcipuè ſub
mortem, extremorum frigiditas, & interio-
rum incendium, liuores, & peticulæ, & alia
huiuſmodi; Quamobrem nonniſi iniuria ne-
gari poterat, Antonium periiſſe ex Peſte; nam
omninò ſtandũ videbatur fidei per prædictos
doctiſſimos Medicos factæ, cui etiam pluri-
mũ deferendum apud Iuriſconſultos conſtat.

Denique in ipſo Antonij cadauere apparue-
runt etiam aliqua ſigna peſtilentis morbi, vt 4.
liuor faciei, ac tumor, cruoris rejectatio per
os, & nares, cita corporis putrefactio, &
alia nonnulla, quæ ſignanter in ipſis cadaue-
ribus eorum, qui Peſte ſunt ſublati, animad-

uerti

ferri ſolent; de quibus etiam conſtat per fi-des Peritorum, & per alios Teſtes examina-tos, ita vt ex his omnibus iure videretur con-cludendum, Antonium ex vera Peſte obiiſſe, & per eius mortem nequaquam eſſe factum locum lucro pecuniarum ſuper periculo eius vitæ ab Arrigucio in ſocietatem acceptarum, ſed exceptioni; ſtante clauſula in ipſo inſtru-mento ſocietatis appoſita, excipiente mortem ex Peſte, & Epidemia.

Pro Parte tamen Arrigucij Simonelli dice-batur, Antonium ex morbo quidem, ac fe-bre peſtilenti obiiſſe, non autem ex Peſte, & ob id nequaquam eſſe factum locum excep-
5. tioni, ſed lucro. Multùm enim intereſt inter peſtem, & morbum peſtilentem, vt deinceps
6. apparebit. In inſtrumento autem ſocietatis officij excipi quidem mortem ex Peſte proue-nientem, non verò ex morbo peſtilenti; ratio enim exceptionis mortis ex peſte alias à me aſſignata *lib.* 1. *Quæſt. Medico-Legal. tit.* 4. *q.* 1.
7. eſt certitudo periculi, eiuſque frequentia, cùm contra periculum debeat eſſe dubium, nec tam facilè, ac frequens, vt leui negotio in-curratur; idcircò enim dictum ibi eſt, exce-ptam fuiſſe mortem ex partu, & prægnantia,
8. & mortem ex peſte, illam quidem ob facili-tatem incurrendi mortis periculum, hanc verò ob frequentiam ſimul, & certitudinem eiuſdem periculi. Itaque cùm Antonius non obierit ex peſte, non poteſt per eius mortem eſſe locus exceptioni, quia morbus, ex quo obiit, non ſolùm frequens non eſt, nec de fa-cili homines prehendit, ſed de rarò videtur, & difficillimè homines adoritur, niſi ipſa Peſtis vigeat, tunc enim contra & frequens eſt, & de facili prehendit, & facillimè oc-cidit.

Differentia autem, quæ eſt inter febrem,
9. ſeu morbum peſtilentem, & Peſtem, ea eſt, quòd Peſtis vniuerſalis ac popularis morbus eſt, & à cauſa vniuerſali dependentiam ha-bet, quæ cauſa cùm ſit omnibus hominibus, immò etiam aliquando omnibus animalibus communis, facillimè maiorem eorum partem adoritur, atque etiam è medio tollit, quin-imò propagatur per contagium (ſi communi opinioni adhærere volumus) de vno indiuiduo in aliud. At verò morbus peſtilens, ſeu fe-bris peſtilens habet ſemper extra peſtem cau-ſam particularem ab ipſomet indiuiduo de-pendentem, & à putredine inſigni in proprio eius corpore ex humorum prauitate origina-ta, & idcircò non de facili propagatur, nec communicatur aliis indiuiduis, niſi frequen-ter, & multùm eius exhalationes putridas ex-cipiant; vnde ceſſat in hoc caſu frequentia, & certitudo periculi ex cauſa illa vniuerſali; & hoc eſt quod Galenus dicebat *comm.* 3. *in* 3.
10. *Epidem. partic.* 57. dari peſtilentem febrem ſine peſte, hoc eſt dari febrem, quæ habeat eandem omninò malitiam, quam habet ipſa Peſtis, abſque eo quòd peſtis vigeat, aut cau-ſa vniuerſalis aliqua illam excitauerit. Et ſi opponatur in febre etiam peſtilenti abſque peſte eſſe eandem periculi certitudinem, quæ adeſt in peſte. Reſpondetur hoc nihil referre, quia periculum non imminet ab extra, nempè à cauſa illa vniuerſali, aut à contagio tanquam cauſa etiam vniuerſali, & propagabili de fa-cili ab vno indiuiduo ad plura; ſi communi opinioni adhæremus: nam quoad periculum imminens ab ipſa malitia febris peſtilentis, quod quidem quaſi certum eſt, quia vt pluri-mum occidit, dicendum illud non ſufficere, quia non militaret tantùm in ipſa febre peſti-lenti, ſed in pleriſque aliis morbis, qui ha-bent maiorem periculi certitudinem, quàm ipſa febris peſtilens; non eſt ergò excipiendus morbus peſtilens ob id, quòd certitudinem 11.
periculi adiunctam habeat, quemadmodum non excipiuntur alij morbi, habentes etiam eandem, & maiorem periculi certitudinem, vt exempli gratia, Ileos, ſeu, voluulus ab in-flammatione, ſtomachi quoque inflammatio, fortis Apoplexia, & alij; & in ſumma peſtem 12.
excipi ob dependentiam à cauſa vniuerſali, à qua cuicunque indiuiduo indifferenter immi-net ſemper periculum certum, firmaui aliàs *loco cit.* pro cuius rei veritate roboranda, plura adduxi.

Antonium igitur ex morbo particulari de-ceſſiſſe facilè probatur ex eo, quòd iam peſtis ceſſauerat, cùm iam plures menſes tranſiiſſent, in quibus ne vnus quidem cum ſignis peſtis deceſſerat, quod manifeſtiſſimè demonſtra-bat, cauſæ vniuerſalis influxum iam omninò euanuiſſe, aërémque, qui ſemper in vera peſte habetur vt cauſa primò agens, remanſiſſe 13.
omninò à putredine vindicatũ, ita vt poſtea ab hominibus abſque infectionis timore reſpirari poſſet. Vnde non ſolùm cauſæ vniuerſalis in-fluxus defierat, ſed ceſſauerat etiam omnis ſuſpicio, & periculum contagij, cùm iam adi-tus liber omnibus pateret, & Aduenæ etiam abſque vllo impedimento in ciuitatem admit-terentur, quod ſecundum communem opi-nionem, quæ vult Peſtem omninò à contagio originem ducere, & ab eo propagari, & in-crementum ſuſcipere, erat ſignum certiſſi-mum, & infallibile, omnem peſtis ſuſpicio-nem ceſſaſſe: nam etiam de anno præterito notabiliter remiſerat, & idcircò poſtmodum ſuccedente anno, in quo omninò Peſtis exi-ſtimabatur euanuiſſe; non fiebant ampliùs conſuetæ cuſtodiæ, quæ fiunt tempore Pe-ſtis, ob prædictam cõtagij ſuſpicionem; quam-obrem inane omninò eſt, quod ab Aduerſariis dicitur, Antonium nempè ex fœminiis præ-greſſi contagij in peſtem incidiſſe; ſi hoc enim vllam veritatem habuiſſet, omni proculdubio peſtis propagata in alios eſſet, &, ſi opinioni communi fidem habere volumus, ij, qui An-tonium in ea infirmitate tractauerant, aut ali-qui ſaltem eorum, non effugiſſent periculum contagij: At vero conſtat, nullum ex illis ipſis contagio fuiſſe affectum, ſed ne leuiſſimo qui-dem aliquo morbo tentatum. Verum con-ceſſo, quòd Antonium ex vera peſte obierit, tamen mors ex ea eueniens non poterat ex-cepta cenſeri ob idipſum, quod contagioſa non eſſet; vt peſtis enim ſuis gaudeat priuile-giis (quorum vnum hoc eſt, vt mors ex ea 14.
eueniens faciat locum exceptioni, nec idcircò pecuniæ in ſocietatem datæ amittantur) debet eſſe contagioſa, vt firmaui alias *cit. lib.* 3. *Quæſt.*

Medico

15. *Medico-Leg.tit.3.q.2.num.9.* nam Contagium (præſertim ſi tantam habeat vim, atque energiam, quantam habere communis opinio ſibi perſuadet) multum facit ad periculi certitudinem, vnde vbi non adſit, contagium, mors ex peſte eueniens non debet facere, quantum ego exiſtimo; locum exceptioni; At peſtis, qua præſumitur fuiſſe extinctus Antonius, non erat contagioſa, vt ab effectu comprobatum eſt, quia nullus eorum, qui eum tractarunt, ſicut dictum eſt, & qui abſque vlla cautela cum eo commorati ſunt, peſte fuit correptus.

Et ex his facillimè ſatisfit iis, quæ ex aduerſo adducebantur; nam quod peſtis ſeminia non vigerent, iam probatum eſt. Quod vero Antonius perierit cum ſignis nõnullis, imò, inquam,

16. omnibus peſtis, nihil releuat, quia nihil habet peculiare circa hoc particularis peſtis à peſte vniuerſali, ac vera, & in vtraque eadem prorſus ſigna, atque ſymptomata conſpiciuntur, vtraque enim habet cauſam deleteriam, & veneficam; vniuerſalis quidem aërem putrefactum, & veneni naturam adeptum, aut per contagium, aut quomodocunque reſpiratum; particularis vero humores putredine inſigni corruptos, & ad veneni naturam & ipſi accedentes: quod ſi poſſunt humores tam inſigniter corrupti, tamque extraneam naturam induere, vt pariant effectus veneni cuiuſdam particularis, & exitialiſſimi etiam admirandos, & nonniſi certis venenis proprios, & qui ad ſubſtantificam formam tantum ſubſequi poſſe videntur, vt plures teſtantur DD. quemadmodum *lib. 2. Quæſt. Medico-Legal. tit.2.q.6.n.11.& alibi*, quanto magis iidem humores poſſunt æmulari naturam ipſius aëris corrupti, ac venenati? cum autem ad eam corruptionem peruenerint, ea omnia ſymptomata excitare ſunt apti, quæ excitare ſolet ipſiſſima peſtis. Itaque nec mirum, nec nouum eſt, 17. Antonium cum accidentibus peſtis deceſſiſſe, non tamen ex peſte; & ex morbo peſtilenti quidem, ſed non ex vera peſte.

Quoad fidem tandem, & atteſtationem Medicorum, qui curæ interfuerunt, nihil eſt, quod nos dubios detinere debeat, eſt enim conformis veritati; nam deponunt, Antonium ex febre peſtilenti deceſſiſſe, quod, vt diximus, non eſt idem, ac ſi dixiſſent, ipſum periiſſe ex peſte; nam bene norunt Viri illi do- 18. ctiſſimi, aliud eſſe peſtem, aliud febrem peſtilentem, & idcircò fides hæc nihil afficit, & potius facit ad fauorem Arrigucij, quam quicquam cõtra illum probet. Neque obſunt ſigna in Antonij cadauere obſeruata ſimillima, vel eadem quæ obſeruari ſolent in iis, qui ex peſte ſuccumbunt. Quia, vt iam non ſemel diximus, tam cum vera peſte, hoc eſt vniuerſali, & habente cauſam communem, quam cum morbo peſtilenti, hoc eſt, peſte particulari & habente cauſam particularem, eadem ſymptomata, ac ſigna abſque vlla omnino differentia apparere ſolent, vt experientia ipſa manifeſtiſſimum eſt, & docent practicantes omnes. Quamobrem ex his concludendum per mortem Antonij Culmani factum eſſe locum lucro pecuniarum, quæ ſuper eius vitæ periculo in ſocietatem traditæ fuerunt, cum non perierit ex peſte, ita vt caſus debeat haberi inter exceptos, ſed ex morbo peſtilenti, vt probatum eſt.

CONSILIVM XXVIII.

ARGVMENTVM.

Deſponſauerant eorum filiam pulcherrimam quandam virginem nobiliſſimi quidam Parentes cuidam nobiliſſimo ſimul, ac pulcherrimo Iuueni N. N. cum interim ſponſus dolore capitis prehenſus eſt graui, ac de nocte maximè affligente, cum mutatione coloris faciei, oculorum turbatione, & corporis laſſitudine inſigni; eiuſque morbi occaſione Medicis curandum adhuc Hyeme non prægreſſa (inſtabant enim Kalendæ Menſis Martij) ſe tradidit, atque inter purgandum eruperunt illi puſtulæ quædam rubræ in vniuerſo corpore, atque etiam in facie; quod cum Parentes ſponſæ reſcirent, Medicum domeſticum de ea re conſuluerunt, qui pro certo affirmauit, ſponſum morbo Gallico affici, atque illo quidem inſigni: qua re moti parentes ſponſæ, negabant vlterius eorum filiam N. N. nuptui tradere ob imminens infectionis periculum, quod non ſine magna & ſponſæ & eorum triſtitia fiebat; idcircò requiſitis duobus excellentiſſimis Medicis, qui Sponſum ab ineunte pueritia curauerant pro oblata occaſione, retulerunt illi, ſponſum nullam vnquam ſuſpicionem Gallici morbi habuiſſe. Cum his tamen plura relata fuerant ipſis, ex quorum cognitione in multò maiorem timorem venerunt. Itaque omni ex parte dubij alios Medicos conſulere in ea re voluerunt. Conſultus ergo ipſe exiſtimaui, ſponſum morbo Gallico nequaquam laborare.

SVMMARIVM.

1 *Dolor capitis grauatiuus abſque febre affligens magis de nocte, quàm de die, eſt inter præcipua ſigna morbi Gallici: Contrarium num.10.*

2 *Mutatio*

2 *Mutatio coloris faciei, cum oculorum turbulentia, & defœdatione, ſunt ex potioribus ſignis Luis Gallicæ.*

3 *Puſtulæ latæ, ac rubræ, parúmque eminentes, in vniuerſo corpore apparentes morbum Gallicum ſignificant. Declarat vt num.12.*

4 *Laſſitudines quædam, & grauitas in corpore vniuerſo, abſque vlla aut imminentis, aut præſentis, aut prægreſſæ febris culpa, morbi Gallici ſigna ſunt. Falſum numero 18.*

5 *Concurſus plurium ſignorum morbi Gallici, ipſius morbi Gallici faciunt certam cognitionem. Contrarium num.16.*

6 *Timor infectionis ab vno ſponſo in alium eſt iuſta cauſa dirimendi ſponſalia, etiam iuramento firmata.*

7 *Si Medici curent ægrotum medicamentis Gallico morbo conuenientibus, cenſendum eſt, ægrum morbo Gallico affici.*

8 *Morbus Gallicus habet quandam peculiarem venenoſitatem, quæ communibus remediis vinci non poteſt, ſed requirit antidota propria.*

9 *Si quis commercium habeat cum muliere infecta, & deinceps ægrotet, ſuſpectus eſt de morbo Gallico.*

11 *Color faciei, & oculorum in quibuſcunque morbis, maximè ſi doloribus aſſocientur, immutatur.*

13 *Spontaneæ laſſitudines morbos prænunciant.*

14 *Symptomata omnia Gallici morbi apparent aliquando in perſonis, qui eo morbo non laborant.*

15 *Medicamenta contra morbum Gallicum vltra qualitatem occultam, habent ſuas manifeſtas qualitates, quibus aliis morbis contrariantur.*

17 *Gallicus morbus latet aliquando ad plures menſes.*

19 *Morbus Gallicus à principio neglectus, altas emittit radices.*

PRo parte affirmãte dicebatur primò, quòd nullum interuenire poterat dubium, quin ſponſus morbo Gallico laboraret, nam ipſammet infirmitatem, qua in præſentiarum detinetur, Gallicam eſſe, ſymptomata, quæ eam concomitantur, ſatis apertè demonſtrãnt: nam
1. dolor capitis grauatiuus abſque febre affligens magis de nocte, quàm de die, eſt inter præcipua ſigna huius morbi. Fernel. *lib.2. de Abd.rer.cauſ.c.*14. Fracaſt. *lib.2.de morb.contag. cap.*1. Bened. Victor. Fauent. *de morb. Gal. cap.*3. Maſſa. *eod. tract. cap.7.tract.*1. Euſtach. Rud. *de morb.occult.lib.4.cap.*10. Daniel Senn. *lib.6. pract.part 4. cap.6. & alij omnes.* Quod tantò maiorem veritatem habet, quantò hic dolor non eſt aliis doloribus ſimilis in modo affligendi: alij namque dolores capitis à ſimplici humore abſque Gallica prauitate producti, dant aliquam humoris prædominantis ſignificationem, & ſecundum eius naturam magis vna hora, quàm alia ſunt moleſti: at dolores Gallici à quouis tandem humore dependeant, ſemper affligunt magis de nocte, quàm de die; dolor autem eſt cuiuſdam particularis naturæ, neque poteſt magis vni, quàm alteri humori tribui, quia non ab humorum qualitate, ſed ab occulta malignitate Gallica originem trahit. Itaque neque in vlla dolorum communium ſpecie, reponi poteſt, cùm neque pungitiuus ſimpliciter ſit, neque ſimpliciter pulſans, neque ſimpliciter grauatiuus, neque extenſiuus, aut alterius ſpeciei, ſed inter has habet particularem quemdam affligendi modum cum inſigni moleſtia, & mala tolerantia; qualis videtur eſſe dolor, quo D.N.N. detinetur, ob cuius moleſtiam coactus eſt, non expectata temporis opportunitate, corpus purgare, & alia medicamenta aſſumere ad morbum facientia.

Non minorem ſuſpicionem præbent mu- 2.
tatio coloris faciei, & oculorum turbulentia, ac defœdatio, in qua multùm inſiſtunt Auctores omnes, reputantes illam pro ſigno euidentiſſimo Gallici morbi, vnde Fallopius *de morb. Gal. cap.*23. *Tertiò*, inquit, *incipiente morbo, & aliquantiſper ingraueſcente, immutatur color faciei; videbitis angelicam, viuacem, ſplendidam faciem iuuenis mutatam in deteriùs ſpatio trium, aut quatuor dierum*; & quæ ſequuntur, de quo etiam ſigno poſt vetuſtiores omnes Sennert. *loco cit.* vnde Hieronym. Fracaſt. *lib.*1. *Syphilidis.*

Ille etiam ſuus ex oculis vigor, & ſuus ore
Deiectus color haud læta de fronte cadebat.

Et paulò pòſt de quodam iuuene eo morbo malè affecto verba faciens,

Paulatim ver id nitidum, flos ille iuuentæ
Diſperiit, vis illa animi.

Et licet Euſtach. Rud. ex malo corporis, aut alicuius partis colore, nolit poſſe deduci morbi Gallici præſentiam, tamen excipit Naſi, & vicinarum partium ruborem, & oculorum turbulentiam, ſiue turbidum eorum ſplendorem: hæc enim maximè vult Gallicæ infectionis vera eſſe ſigna; nec iniuria, cùm venenum Gallicum ſpiritus meliores obturbet, & extinguat, qui maximè in oculis fiunt conſpicui, & per quos elucet ille viuaciſſimus eorum fulgor, ac ſplendor, vt notum eſt.

Accedunt puſtulæ per vniuerſum corpus 3.
ſparſæ, latæ, & rubræ, parúmque eminentes, quas in ſimili morbo Gallico apparere præcitati quíque, & omnes alij Auctores profeſſi ſunt, immò has ipſas puſtulas demonſtrare morbum iam confirmatum iidem omnes conſenſu vnanimi aſſeruerunt, Mathiol. *de morb. Gall in princip.* Fallop. *loco proximè alleg.* Proſper Borgaruccius *de morb. Gall. cap.4. & 7.* Euſtach. Rud. *vbi ſup.* Sennert. *ibid.* Immò Iulian. Palmar. *de lue vener. lib.1. cap.4.* ex quo etiam repetit Sennertus, huiuſmodi puſtulas tertium gradum morbi Gallici oſtendere, & morbum altas radices egiſſe firmat; nec abſque ratione: demonſtrant enim totam ſanguinis maſſam eſſe infectam, & idcircò natura à veneno abhorrens, quod ſanguinem inficit, eius partem ad cutim expellit, & huiuſmodi puſtulas, atque his ſimiles tuberculos excitat, quibus idcircò totum corpus ſcatet ex eo, quod totum corpus, & vnaquæque ipſius pars ſanguine indiget ad ſui nutritionem, vnde cùm quælibet pars attrahat ſanguinem, ſi infectus ſit,

ſit, illum reſpuit tanquam nutritioni inep-tum, & ſibi noxium; & hæc differentia eſt inter Gallicas puſtulas & infectiones cuta-neas, quæ Gallicæ ſunt, & eas puſtulas, & infectiones, quæ Gallicæ non ſunt: nam Gallicæ plerumque indifferenter quamlibet partem defœdant, etiam ipſum caput; non Gallicæ alias partes determinatas, ac ferè nunquam caput, & faciem; quia vitium ſe-minij Gallici inficit vniuerſam maſſam ſan-guinis, & ipſum etiam vltimum membro-rum alimentum, eaque de cauſa vndequa-que ſe prodit; in cæteris infectionibus non Gallicis ſemper remanet aliqua portio ſangui-nis non infecta, & ſaltem vltimum alimen-tum nulla infectione conſpurcatur.

Ac denique pro ſigno infallibili Gallici morbi adnotatum eſt in D. N. N. adeſſe laſ-ſitudines quaſdam, ac grauitatem in toto corpore, abſque vlla aut imminentis, aut præ-ſentis, aut prægreſſæ febris cauſa, quæ à ſom-no maiorem etiam in modum augebantur, vt in Gallico morbo fieri ſolet; has enim huius generis laſſitudines pro ſigno certo eius mor-bi afferunt præcitati omnes, & alij quique Au-ctores, quòd etiam non prætergreſſus eſt Fra-caſtor. *loc. cit.* dicens.

Interea tamen inſolito ſopore grauati,
Sponteque languentes animis, & munera obibant
Ægriùs, & toto ſegnes ſe corpore agebant.

Non ſolùm autem huiuſmodi laſſitudines morbum Gallicum præſentem eſſe oſtendunt, ſed etiam morbum ſæuiſſimum minantur, vt Fallopius *loco ſuprà cit.* teſtatur, & cæteri ad-notarunt, nec præter rationem, oſtendunt enim corpus totum malè affectum, ac prauis vbique humoribus ſcatens.

5. Et licet vnum quodque horum ſignorum per ſe multum faciat ad teſtificandum, Ægrum morbo Gallico laborare, tamen plurimùm vr-gent, cum ſimul omnia apparent, quod omnes DD. qui de hac materia ſcripſerunt concordi-ter adſtruūt, non obſtante quòd eorum aliqui profiteantur, nullum poſſe dari certū ſignum Gallici morbi proprium, & inſeparabile, vt præcipuè vult Euſtach. Rud. *loco ſuprà cit.* ta-men plures, imò penè omnes huic ſignorum ſyndromi, & concurſui plurimùm tribuunt, volúntque, illum eſſe Gallici morbi certiſſi-mum teſtem, & aſſignantes diuerſorum gra-duum eius morbi ſigna, in vnoquoque plura conſiderant, horúmque præcipuè concurſū morbum hunc demonſtrari magnum, ac penè confirmatum vnanimi conſenſu determinant, & inter omnes vide Ioan. Bapt. Siluaticum *in lib. de his qui morb. ſim. deprehend. cap.* 20. Ergo res eſt clara, quod D. N. N. morbo Gallico vero, & non leui laboret.

6. Quibus ſtantibus cùm adſit rationabilis ti-mor infectionis à ſponſo in ſponſam, videtur iuſtam cauſam offerri diſſoluendi ſponſalia vt ex Romano *in rubr. ff. ſolut matrim.* 2. *lect. n.* 12. & ex Alciato *ibid. n.* 16. dicit Sannafar. *de ma-trim. cap.* 3. *artic.* 16. *n.* 45. & alios retuli *libr.* 3. *Quæſt. Medico-Leg. tit.* 3. *q.* 1. *num.* 14. quod procedit etiamſi iuramento firmata ſint, vt ex Sanchez, & Ioan. Andrea *ibid.* dixi. Ex qui-bus etiam Rota *in Venuſina Legati Iunij* 1623. *coram Coccino num* 72. licet voluerit morbum Gallicum eſſe minùs grauem, quàm Lepram, quod quam veritatem habeat, notum feci *lib.* 9. *tit.* 5. *quæſt.* 4. *num.* 9.

Ad maiorem porrò veritatis roborationem adducebatur ſuſpicio Medicorum Ægrum curantium; qui illum tractarunt tanquam morbo Gallico affectum præbentes decocta exiccantia, & alia Antidota ad eum morbum facientia, vnde producebantur in medium etiam Receptæ, vt dicunt, ab ipſis Medicis præſcriptæ, quæ quidem coniectura potiſſi-ma eſt, & facit morbi Gallici certitudinem Ioann. Baptiſt. Siluaticus *loco citato cap. eod* 7.
quia cum morbus Gallicus habeat quandam peculiarem malitiam, ac venenoſitatem, quæ communibus remediis edomari, ac vinci non poteſt, propriam expoſtulat Antidotum, quæ à tota ſubſtantia ſit ipſi veneno, ac ma-litiæ morbi contraria, habeatque proprieta-tem quandam occultam ad eam euincendam, vt Lignum Guajacum, ſalſa parilla, China, ſaſſafras, & ſi quæ alia his ſimilia ſunt, vt enim millies in dies obſeruamus, non ſatis eſt in hoc morbo curando humores, in quibus morbus ſubiectatur diuerſimodè per medica-menta communia è corpore educere, ſed opor-tet omninò per propria antidota qualitatem illam venenatam in toto prædominantem in-fringere, ac edomare. Vbi ergo pateat talia Antidota à Medicis in Ægroto curando in vſum trahi, ex eo quod de neceſſitate ad talem morbum curandum requirantur, pro certo exiſtimandum eſt, eum morbum ab ea venenoſitate dependere, & conſequenter Gallicum eſſe. 8.

Ac denique pro prædictorum omnium con-ſummata roboratione, notum erat D. N. N. 9.
per nonnullos annos habuiſſe commercium cum quadam Laura Moſella, quæ huiuſ-modi morbo tam malè infecta erat, vt etiam in Hipocauſto ſe curate, atque inibi per quadraginta dies ex decocto ligni ſancti ſu-dare coacta fuerit: quin etiam conſtabat, prædictam Lauram tam malè à morbo fuiſſe acceptam, vt ob indefinentes artuum, & capitis dolores, & tumores quoque gum-moſos tibiis exortos, alioſque morbos eius generis ſudorificis Guajaci, & ſalſæ parillæ decoctis minimè cedentes, neceſſe habuerit ad Hydrargiri, ſeu Argenti viui, hoc eſt Mercurij inunctiones tranſire, quarum ope tandem ſanata videbatur. Ex commercio ergo cum fœmina eo morbo inſigniter af-fecta habito per longum tempus, non potuit D. N. N. ab eo morbo liber euadere: nulla enim maior coniectura, immò nulla magis certa præſumptio, immò verò cognitio haberi poteſt infectionis, quàm hæc, de ea namque Medici omnes verba facientes, eam plurimi faciunt, & videndus præ cæteris iam *cit.* Ioan. Bapt. Siluat. *loco eod.*

Verumenimvero omnibus ritè perpenſis, & amotis iis, quæ perperam, ac falsò di-cuntur, clarè patebit D. N N. nec morbo Gal-lico laborare, nec vnquā eius morbi ſuſpectum fuiſſe, nō obſtātibus tot ſymptomatibus etiam

ſimul concurrentibus, cùm omnia ſuas cauſas manifeſtas, ac procatharticas habuerint; ad quas referri debent. Quæ vt manifeſtiora fiant in memoriam reuocandum primò, D. N. N. ab ineunte ætate, & à teneris vnguiculis capitis doloribus fuiſſe obnoxium, ita vt antequam pubeſceret, vel in ipſa pubeſcentia, anno nimirum 14. coactus fuerit fonticulum in brachio excitare, & illum adapertum ad multum tempus geſtare, ſcilicet ad decem annos, & vltra, ex quibus materiam craſſam, ac flauam, & interdum cruorem expurgabat nigrum, ac denſum; quem fonticulum, cùm vxorem ducere in animo haberet, immò iamiam ducturus eſſet, occludi permiſerat anteacto Autumno, & quod peius fuerat, nulla præcedente corporis purgatione. Sciendum vlteriùs, eundem D.N.N. ſanguinis eruptiones ex naribus pati conſueuiſſe, ex quarum cauſa capitis dolores illi remittere ſolebant, quæ niſi apparuiſſent, neceſſe habebat ſanguinem iterum, atque iterum ex venis, & per cucurbitulas, & aliquando etiam per hæmorrhoides ex hæmorrhoidalibus venis detrahere, vt ipſi Medici, qui illum ab incunabulis tractauerant ipſos ſponſæ Parentes certiores fecerant, quæ & aliunde eadem nota habebant. Imò aliàs cùm aliquando illi ex naribus ſanguis erumperet, & propinquæ Mulieres timentes copioſiſſimam ſanguinis effuſionem, illum reprimere voluerint, non ſolùm capitis dolor iterum recruduit, ſed iiſdem puſtulis, quibus in hoc poſtremo morbo ſcatebat, totum eius corpus illicò refertum eſt, vnde denuò ſanguinem ex venis detrahere fuit coactus, quouſque à capitis dolore liber omninò euaderet.

Quæ omnia cùm veritatem haberent, & ipſiſmet ſponſæ Parentibus perſuaſa, ac comprobata etiam per non fucatam Medicorum atteſtationem, cum iuramento aſſerentium D. N. N. nunquam vlla ſuſpicione Gallicæ Luis fuiſſe affectum, ſed infirmitates omnes, quibus ſpatio 24. annorum in vniuerſo vitæ curriculo, interpolatim tamen moleſtatus fuerat, dependentiam habuiſſe à capitis intemperie cum copia ſanguinis pituitoſi, & quæcunque ſymptomata paſſus fuerat, habuiſſe omnia ſuas manifeſtas, ac patentes cauſas, ad quas referri debuerint, abſque eo quod de vlla occulta, aut venenata qualitate ex morbo Gallico contracta, ſuſpicionem facerent. Quæ Medicorum dicta cùm ſint conformia iis, quæ in hoc Ægrotante de præſenti contingunt, & veritati conſona, non ſunt vllo modo reſpuenda, opponendo, quòd ij Medici ſint amici, & familiares ipſius infirmi; præſertim cùm ea, quæ ex aduerſo dicuntur, neque veritati conſona ſint, nec rationi conformia.

10. Et primò non eſt verum abſolutè, quòd quicunque dolor capitis abſque febre, cuiuſcunque tandem ſpeciei ſit, etiam affligens magis de nocte, quàm de die, coniecturam faciat, illum dependere à prauitate Gallica; cùm paſſim apud Auctores huiuſmodi dolores ex morbo Gallico minimè dependentes occurrant: quod enim talis dolor ſit grauatiuus, euenit à materia frigida, & pituitoſa, ac craſſa, qualis prædominatur in capite prædicti D. N. N. iuxta Medicorum atteſtationem illum curantium, & ex hac eadem cauſa euenit, vt magis affligat de nocte, quàm de die; nocte enim prædominatur ipſe humor pituitoſus, vt apud Medicos omnes eſt compertiſſimum: & idcircò ex ſui natura ſuos inſultus omnes noctu facit; quamobrem nihil certi ex hoc haberi poteſt, quòd dolor de nocte affligens magis, quàm de die, ſit Gallicæ luis germen. Non enim hoc eſt ita proprium ſignum dolorum Gallicorum, vt nullus alius dolor eodem tempore exacerbetur. Neque verum eſt, quòd dolor, quo affligebatur D. N. N. non potuerit reduci ad aliquam certam ſpeciem dolorum communium: quia ex atteſtatione Medicorum conſtat, ipſum fuiſſe merè grauatiuum cum aliquo pulſu, ſed leni, quoniam à materia ſanguinea, ſed pituitoſa, frigida, & craſſa prædominante dependentiam habebat.

Nec maiorem ſuſpicionem facit mutatio coloris faciei, & oculorum; cum in quibuſcunque morbis, & præcipuè in iis, qui doloribus aſſociantur, color faciei, & oculorum vigor remittatur, vt vel ipſis idiotis hominibus eſt notiſſimum: quod multò magis habet locum, vbi caput ipſum dolet, in quo fons eſt & origo ſpirituum animalium, qui de facili & à materiæ morbificæ copia obruuntur, ab acerbitate doloris labefactantur, & à vigiliis, aliiſque moleſtis ſymptomatibus diſſipantur: quibus obrutis, labefactatis, ac reſolutis, ſuccedit pro viuido, ac optimo faciei colore, emortuus, ac teter color, luménque oculorum apparet velut extinctum. Quibus addenda alia ſymptomata, ad graues, & perennes dolores conſequentia, vt vigiliæ inſuperabiles, deploratæ inappetentiæ, laſſitudines moleſtiſſimæ, & id genus alia, ex quorum violentia tantò magis ſpiritus omnes diſſipantur: quæ omnia tam clara ſunt, vt pudeat me vlterioribus rationibus, & auctoritatibus ea confirmare. 11.

Maiorem multò ſuſpicionem facere potuiſſent puſtulæ rubræ, ac latæ, in D.N.N. vniuerſo corpore apparentes, niſi habuiſſent cauſam nimis patentem, ex qua pullularent, neque aliàs ex ſimili cauſa apparuiſſent. Sed conſtabat, vt iam annuimus, D.N.N. anteacto Autumno fonticulum, quem geſtabat in humero, occluſiſſe, nulla purgatione corporis peracta; mox autem ineunte Vere, hoc eſt in fine Menſis Februarij, in hunc dolorem, atque in ea ſymptomata incidiſſe, cuius occaſione prædictæ puſtulæ emerſerant; ex eo enim quod materia morbifica conſueuerit per fonticulum illum expurgari, factum eſt, vt via occluſa, dolorem capitis & puſtulas illas generauerit, vt aliàs eidem euenerat ex ſuppreſſione fluentis ſanguinis ex naribus; cum namque Vere ineunte humores agitentur, & in motu ſint, non mirum ſi magis eo, quàm alio tempore, ſui motus ſignificationem præbuerint. Neque difficultatem auget, quòd hæ puſtulæ non ſolùm vniuerſum corpus, ſed ipſum 12.

ipſum etiam caput in D. N. N. occupauerint, (nam in hoc multum ſe fundabat Medicus contrarium ſuſtinens, dicendo, hoc tantùm in morbo Gallico euenire;) quia cùm in capite abundaret materia morbifica, ſecundùm rationem factum eſt, vt hæ puſtulæ etiam in capite apparuerint.

14. Laſſitudines item adnotatas in aduentu morbi, & per totum etiam morbum in D. N. N. quis dixerit non poſſe ab alio morbo, quàm à Gallico prouenire? an non laſſitudines in morbis quibuſlibet euenire conſueuerunt? certè notiſſima eſt Hippocrat.

15. ſententia *libro ſecundo*, *Aphor. quinto*; *Spontaneæ laſſitudines morbos prænuntiant.* quid mirum ergo in hoc Ægrotante adfuiſſe has laſſitudines, imminente tam moleſto morbo, qualis erat capitis dolor inſignis, & qui de facili non erat ceſſurus, cùm haberet magnam cauſam, ac perennem, nempè ipſius capitis naturalem intemperantiam, & plenitudinem? Præterquam quod notum eſt omnibus his; qui vel de limine Medicinam ſalutarunt, humorem pituitoſum in corpore ſuperabundantem facere præcipuè huiuſmodi corporis laſſitudines, & tunc maximè cùm in capite ſtabulatur: inde enim ad totùm corpus, & ad neruoſas partes, & capita muſculorum tranſmiſſus, eas relaxat, & has laſſitudines cauſat.

16. Concurſus porrò omnium prædictorum ſymptomatum non poteſt inſeruire pro ſigno certo, imò nec probabili, Gallicæ Luis: quia hoc fortè procederet quando prædicta ſymptomata ſimul, & vnumquodque per ſe, non poſſent referri ad ſuas cauſas patentes, vnde liceat de latente ſuſpicari. Sed in hoc caſu hic concurſus ſecundùm rationem videtur factus; quia ad capitis diſcraſiam; & repletionem eſt confecutus ob clauſum fonticulum importuno tempore; & impurgato corpore; præcedente eiuſdem capitis debilitate; & conſuetudine incurrendi in ſimilia ſymptomata, imò plura, & peiora.

Sed circumſcripto etiam hoc Ægrotantis ſtatu, & dato; quòd nihil eorum, quæ diximus, verè ànteceſſerit, ſed quod D. N.N. de repente in hæc ſymptomata inciderit: adhuc non facerent coniecturam per ſe prædominantis malignitatis venereæ: nam, ſi Medicis expertiſſimis fidem habeamus, hæc ipſa ſymptomata, & his multò magis ſuſpecta, obſeruantur interdum in perſonis, quæ ab omni ſuſpicione Gallici contagij ſunt liberæ: vnde factum eſt; vt quidam Medici opinati ſint, non eſſe neceſſarium contagium ad contrahendum hunc morbum, ſed aliquando ex cœli ſtatu, & ex conditione humorum in corpore putreſcentium, aliquos in illum incurrere. Vnde Bened. Victor. Fauent. *de morb. Gall. cap.* 3. *Sanè*, inquit, *occurrerunt mihi quandoque honeſtæ, ac ſanctæ Moniales, fortiſſimis clauſuris obſeratæ, ſub ardua quippe, & inuiolabili cuſtodia, quæ ex præſentis cœli ſtatu, atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium, cum ſtatu imbecillium membrorum, malo fato in Gallicum cecidere morbum*; quod quidem Medicus hic expertiſſimus ideò dicit; quia hæ Moniales conflictabantur plurimis ſymptomatibus; quæ in Morbo Gallico vero, & ex contagio contracto adnotantur; abſque eo quod ex contagio talem morbum contraxiſſent. Quamobrem etiamſi concurſus, ac ſyndromes eorum ſymptomatum non eſſet proportionatus, ac reſpondens patenti cauſæ, non poſſet facere ſuſpicionem, quòd ſubſit aliqua alia cauſa latens ipſa ſymptomata producens.

Cæterùm ſuſpicio Medicorum, quòd D. N. N. pateretur morbum Gallicum, eſt omninò falſa, & diluitur ex ipſorum atteſtationibus fideliſſimis, qui cum ipſum ab incunabulis curauerint, fatentur, illum nunquam habuiſſe morbum, qui Gallicus iudicari poſſet. Nec obſtat, quod in eo curando vſi ſint illis ipſis medicamentis, quibus talis morbus curari expetit: Nam iis vſi ſunt ad excitandam exuperantem humiditatem, non ad debellandam Gallicam prauitatem: habent enim hæc medicamenta ſuas manifeſtas qualitates; vt cætera omnia, vltra occultam illam, & Alexiteriam; qua contrariantur lui venereæ, & quæ à tota ſubſtantia dependentiam habet; manifeſtis autem qualitatibus calefaciunt, & exiccant, quarum reſpectu etiam in aliis morbis vſurpantur, vt norunt omnes. Atque hinc patet, nequaquam fuiſſe hæc remedia, vt Alexiteria contra Morbum Gallicum, à Morbo, quo D. N. N. afficiebatur; requiſita, ſed tantùm vt manifeſtis qualitatibus calefaciendi, & exiccandi operantia, ad quam etiam intentionem quotidiè in Virginibus, in Pueris, in Religioſis ab omni ſuſpicione Gallicæ infectionis liberis in vſum trahi ſolent. 17.

De commercio habito à D. Sponſo per plures annos cum Laura Moſella iudicare oportet ſecundum veritatem, & diſtinguenda ſunt tempora commercij ipſius ſponſi, & infectionis ipſius Lauræ. Nam ſponſus habuit quidem commercium per plures annos cum Laura, ſed tunc temporis Laura erat ab omni ſuſpicione Gallici morbi libera, & alij etiam Iuuenes nobiles cum ea habebant commercium, quorum nullus fuit infectus: nam hi nobiles iuuenes ſimul cum ſponſo reliquerant eius conſuetudinem, omnes ſimul indignati, quòd illa lanionem quendam adamaret, & cum eo ſæpe ſæpius delectaretur; tranſactis ergo pluribus menſibus à quo hi iuuenes illam reliquerant, illa morbo Gallico eſt infecta; nam D. N. N. eius conſuetudinem habuit ab anno 1620. ad annum 1623. Laura vero ab anno 1624. cœpit eo morbo affligi, eoque moleſtata eſt per plures annos ſequentes. Non potuit ergo Laura, antequam inficeretur, morbum D. N. N. communicare. Neque valet dicere, quòd etiamſi contagium, quo Laura afficiebatur, non eſſet palam factum de anno 1623. in quo adhuc D.N.N. cum ea rem habebat; potuerit tamen 18. deliteſcere, vt fieri dicunt plures Auctores, qui teſtantur aliquando hunc morbum ad menſes occultari, & dehinc palam fieri. Leon. Botal.

*de Lue ven. cap.*2. & alij omnes; quia etiamſi hoc ita eueniat, non eſt tamen quòd per aliqua ſaltem obſcuriora ſigna nõ appareat eius inſtantia, vt per triſtitiã non conſuetam Ægrotantium, per deperditionem coloris viuidi, per diminutionem alacritatis, & virtutis, & alia id genus. At verò Laura per totum annum 1623. & maiorem partem Anni ſequentis ſuam nõ facilè ſuperabilem pulchritudinem, viuidum faciei, & oculorum colorem, ſuetam alacritatem, & robur, & motus concinnitatem ſemper retinuit, vt ex iis, quæ eius cognitionem habuerunt, non dubitanter cognoſcere potuerunt ipſius ſponſæ Parẽtes. Poſtmodum autem ineunte Hyeme Anni 1624. cœpit leniter à morbo affligi, nam decolor tantummodò facta eſt, gonorrhæa contracta, dehinc Vere ſequenti vlcera in pudendis fuit paſſa, & curata conualuit vſque ad Hyemem ſequentem, in qua doloroſis tumoribus in capite, & artubus fuit moleſtata, quia non fuerat cum neceſſaria diligentia curata; ea eſt enim huius morbi natura, vt à princi-
pio neglectus, aut leuiter tractatus, vires ac- 19.
quirat. Itaque cum Laura morbo eſſet infecta, poſtquam D. N. N. eius conſuetudinem non habebat, non potuit illum inficere. Et ex his concludendum, D. ſponſum abſque vllo ſponſæ periculo poſſe matrimonium conſummare, nullámque iuſtam cauſam habere ſponſæ Parentes recedendi ab obligatione per ipſos ſolemniter facta.

CONSILIVM XXIX.

ARGVMENTVM.

Deceſſerat Illuſtriſſimus ac Excellentiſſimus D. N. N. ex affectu quodam ſoporoſo Subet ſcilicet, vel Lethargo, vel Pſeudo-lethargo, aut ſimili, ac paulò ante obitum, nonnullas penſiones iuxta facultatem, quam habebat, tranſtulerat; dubitabatur ergo de validitate huius tranſlationis, eo quod præſumeretur à parte, illum non fuiſſe in actu tranſlationis ſui iuris.

SVMMARIVM.

1 *Soporoſi affectus omnes conueniunt in ſenſuum internorum læſione.*

2 *Soporoſi affectus omnes hominem Rationis, & Memoriæ vſu expoliant.*

3 *Somno naturali oppreſſus non habet Rationis vſum, & comparatur dementi, aut mortuo.*

4 *Affectus ſoporoſi Apoplexiæ finitimi ſunt, & tunc interficiunt, cum in Apoplexiam terminantur.*

5 *Apoplexia eſt ſenſuum omnium tam exteriorum, quam interiorum ruina.*

6 *Ratio multò magis læditur in ſoporoſis affectibus, quàm in Phrenitide.*

7 *Ad actum tranſlationis penſionum requiritur mens ita ſana, vt abſque vllo errore diſcurrere poſſit.*

8 *Dementes, & alij Mentis defectu laborantes, licet aliqua ſecundùm rationem agant, aut dicant, non cognoſcunt tamen dictorum, vel factorum qualitatem.*

9 *Nutibus ſi poſſit transferri penſio, mens debet eſſe ſana ipſius transferentis.*

COnſtat in facto ex depoſitione trium Peritorum, ita vt extra omnem controuerſiam ſit, Illuſtriſſimum, & Excellentiſſimum D. N. N. periiſſe ex morbo quodam ſoporoſo, qui vtrum Lethargus, vel Coma, vel Subet, vel Cataphora, vel Catoche, vel Caros, aut Sopor appelletur, parùm, aut nihil ad rem noſtram facit, hi enim omnes, ac ſinguli affectus finitimi ſunt: Galen. *libro tertio de loc. aff. cap.* 18. & *comm.* 2. *de articul. text.* 18. ex quo Altimar. *ſua practica capit. ſecund.* Foreſt. *libro decimo Obſeruat. numero trigeſimotertio in ſchol.* & maximè conueniunt in eo, quod præcipuè
negotium noſtrum reſpicit, hoc eſt, in ſen- 1.
ſuum internorum læſione, quæ in ſingulis apparet, ita vt circa hoc vix differant ſecundùm magis, & minus.

Hoc ſuppoſito ſequitur abſque dubio, quòd prædictus Excellentiſſimus Dominus in eo morbo, ex quo deceſſit, non fuerit ſanæ mentis, neque habuerit Rationis vſum, vnde inhabilis omninò extiterit ad quemuis actum, qui ſanam mentem requirat, celebrandum, quod facilè probatum remanet ex ſeqq.

Primò, quia huiuſmodi omnes ac ſinguli
morbi eius naturæ ſunt, vt hominem Ra- 2.
tionis, & Memoriæ vſu exſpolient, vt omnibus Medicis in confeſſo eſt, & notant Practici omnes in propriis Capp. & videndi peculiariter Alexand. Bened. *Practic. lib.*1. *cap. vigeſimoſecundo* Maſſaria *libro primo Practic. cap. decimoquarto*, Altimar. *de Meden. hum. corp. morb. cap.* 2. Mercat. *lib.*1. *Practic. cap.* 12. Mercurial. *libr.* 1. *cap.* 7. Cæſalpin. *lib.*1. *cap.*33. Daniel Sennertus *lib.*1. *partic.*2. *cap.*18. & cæteri omnes.

Sed notanda præcipuè ſunt Galen. verba *lib.*3. *de loc. aff. cap.*5. dicentis, *In lethargo atque omnibus ſoporoſis affectionibus, vtraque, hoc eſt Ratio, & Memoria pereunt, atque diſpoſitionem ipſarum eiuſdem eſſe generis neceſſe eſt.* Idem quoque affirmant ex vetuſtioribus, Paul. *lib.*3. *cap.*9. Trallian. *lib.*1. *cap.*14. Cæl. Aurelian. *Acut. lib.*2. *cap.*1. & alij. Ergo cùm controuerti non poſſit Excellentiſſimum Dominum N. N. ſoporoſo affectu laboraſſe, & ex eo periiſſe, controuerti nequaquam poteſt, illum

Rationis,

Rationis, & Memoriæ omnem vſum cum eo morbo amiſiſſe, & idcircò nullum actum potuiſſe validè facere, vt cæteri ſanæ mentis homines facere poſſunt.

Secundò, homo ſomno naturali oppreſſus non habet Rationis vſum, vt in confeſſo eſt,
3. Menoch. *de Arbitr. Iud. Caſ.* 327. *num.* 5. & idcircò comparatur dementi, imò mortuo, ex Platon. *lib.* 7. *de Leg.* idem Menoch. *ibid.* & ex Med. Cæſalp. *Art. Med lib.* 5. *cap.* 12. ſed cauſa excitans ſómnum præter naturam, ac ſoporem multò maior eſt, quàm cauſa excitans ſomnum naturalem, quia ſomnus naturalis fit à vapore placido, ac benigno, ſomnus autem præter naturam fit à vapore, aut humore craſſo, ac turbido, Auic. 1. *pract.* 4. *cap.* 1. Ergo multò aptior eſt ſomnus nonnaturalis ad turbandam Rationem, eiuſque vſum impediendum, quàm ſomnus naturalis; vnde ſi ſomnus naturalis turbat Rationis vſum, non naturalis omni ex parte lædit; ac deuaſtat; modò ſi ob eam cauſam, turbatæ nimirum Rationis; actus à dormiente facti inualidi ſunt, Menochius *vbi ſuprà*, quomodò validi eſſe poſſunt actus ab homine facti ſopore, ac lethargo detento; qualis erat Excellentiſſimus Dominus in eo morbo, ex quo deceſſit.

Tertiò, hi affectus ſoporoſi non ſolùm Apoplexiæ finitimi ſunt, ita vt ab Hippocra-
4. te omnes vno nomine comprehendantur, vt notat Dan. Sennert. *lib.* 1. *Pract. p.* 2. *cap.* 33. ſed tunc interficiunt, cum in Apoplexiam terminantur, Capiuacc. *lib.* 1. *pract. cap.* 10. & cæteri Practici *in propriis capp.* quod etiam quotidiana experientia conſtat; & ratio eſt, quia humor obſidens cerebrum, & excitans ſoporem, communicatur ipſius Cerebri ventriculis; vnde facta in ipſis obſtructione, & impedita primò ob Animalium ſpirituum interceptionem Reſpiratione, ac morbo augeſcente in totum abolita, hominem perire neceſſe eſt, quia reſpirare non poteſt. Modò certum eſt in Apoplexia perire omnem Rationis vſum; vt Medici omnes vnanimiter fatentur, cùm ſit ſenſuum omnium, tam exteriorum quàm in-
5. teriorum ruina. Alexand. Trall. *libro primo ſuæ Medicinæ cap.* 16. Paul. *libr.* 3. *cap.* 18. Rota Roman. *in Peruſin. Penſion.* 28. *Maij* 1644. *coram Peutingerio.* Itaque facilè ex his deducitur, actus propè mortem maximè celebratos ab homine, qui ex ſoporoſo affectu deficiebat, non ſecùs ac ab Apoplectico celebratos eſſe habendos, & irritos, atque inualidos omninò eſſe.

Prætereà certum eſt, Phreniticos non eſſe mentis compotes, neque idcircò poſſe quicquam validè agere ob Rationis læſionem; vt videnda à Iuriſperitis, quæ ad hoc adduxit Menoch. *lib.* 1. *conſil.* 82. *à num.* 198. *ad plures ſeqq.*
6. At verò Ratio multò magis læditur in ſoporoſis affectionibus, quàm in Phrenitide, Cæl. Aurel. *Acut. lib.* 2. *cap.* 1. Piſo *lib.* 1. *Pract. c.* 20. ita vt idem Cæl. Aurel. eam differentiam agnoſcat inter Phrenitidem, & ſoporem reſpectu læſionis Rationis, quæ eſt inter deprauatam, & abolitam actionem, in his verbis. *Et eſt comparatione (ſopor) grauior Phrenitide, non aliter quàm negatus in toto viſus ab ex parte impedito, vel ſilentium ab impedita locutione, aut ſurditas ab auditus falſitate, vel hebetudo ſenſuum à difficultate.* Non aliud quid innuere his verbis volens, quàm in Phrenitide Rationem aberrare, in ſopore omninò deperire; vnde bene Galen. *loco ſuprà citat.* dicebat, Rationem in ſoporoſis affectionibus vnà cum Memoria perire, non tantùm aberrare, aut diminui, vt ex eius ſupra relatis verbis clarè conſtat. Sequitur ergo ex his, quòd ſi Phreniticus non poteſt quicquam validè agere, multò minùs poſſit is, qui ſoporoſo affectu detinetur, qualis erat excellentiſſimus Dominus N. N. in actu celebrato tranſlationis Penſionum.

Ex abundanti autem conſideranda eſt Actus celebrati qualitas, qui fuit Penſionum tranſ- 7.
latio, ad quem actum requiritur, vt Mens ita ſana ſit, vt perfectè, & abſque vllo errore diſcurrere poſſit; quia transferens Penſionem cognoſcere debet huius actus grauitatem; perſonæ, in quam transfertur, conditionem; eiuſdem perſonæ meritum, cauſam inſuper, ob quam mouetur ad transferendum, & alia plura; in quæ mentem reflectendo, ac veras propoſitiones formando, eaſque adinuicem componendo, ex præmiſſis veris poſſit elicere veram concluſionem, ac perfectè, & ſine vllo errore ſyllogizando ratiocinari. At in ſoporoſis affectibus tantum abeſt, vt homo ad hæc ſufficiat, deficiente, ac emortuo iam rationis vſu, vt ne ad formandas quidem ſimplices enunciationes ſit habilis, quæ ſola ſimplicium apprehenſione fieri poteſt.

Nec quicquam contra hæc facit, quòd Excellentiſſimus Dominus ad interrogata interdum annuendo, vel renuendo reſponderet; prout res expoſtulabat, quia ex hoc non poteſt argui, Rationem in ipſo integram ſeruari, 8.
cùm tales actus, & reſponſiones obſeruemus quotidiè fieri ab aliis dementibus, quos etiam plura ſecundùm rationem agere, ac dicere videmus, ſed ipſi non cognoſcunt ob mentis alienationem ſuorum factorum, ac dictorum conditionem, quia operantur, & loquuntur plura ex conſuetudine operandi, & loquendi, vt monet ex noſtris Valleſ. *in* 3. *Epidem. ſect.* 2. *Ægrot.* 11. & notauit inter Iuriſconſultos Menochius *citat. conſil.* 82. *num.* 234. & Rota *in nouiſſ. deciſione* 107. *numero* 23. *& deciſ.* 129. *parte* 2. nam, vt dicebat Cæſalpinus *libro* 5. *Pract. cap.* 12. commiſcentur ſomni, & vigiliæ variis modis; vt aliquando contingat in ſomniis moueri, & ſentire.

Multò minùs obſtat id, quod obiici poſſet; nempè quòd liceat infirmo per nutus Penſionem transferre (licet non vndequaque vera ſit hæc concluſio,) ſi enim ipſis poteſt nutibus, multò meliùs poterit voce, & verbis; Reſpon- 9.
detur enim, bene procedere, quòd nutibus quis transferre poſſit penſionem, ſi ſanus mente ſit; nam idcircò non ſimplices nutus ad hoc ſufficiunt, ſed tales, vt certi, & indubitati ſint, ex his enim ſana mens transferentis arguitur. Rota *in pradict. Peruſ. Penſion. coram Peutingerio.* At verò non benè procedit, quòd tantò magis transferri poſſit Penſio

Penſio voce, & verbis, vbi transferens ſanam mentem non habeat; at in noſtro caſu, vbi Excellentiſſimum D. N. N. Rationis nullum vſum habuiſſe conſtat, nec voce, nec verbis, & multò minùs nutibus fieri potuit Penſionis tranſlatio.

Denique non obſtat oppoſitio, quæ ex aduerſo fieri poſſet, dicendo, quòd omnium morborum dantur quidam gradus leuitatis, & grauitatis, ita vt etiam reſpectu accidentium vnus grauiora habeat, quàm alius; vt in noſtro caſu ſoporoſi affectus, verum eſt vnum eſſe adeò grauem, vt tollat omnem Rationis vſum, ſed tamen dari alterum minùs grauem, & ita leuem, vt parùm; aut nihil rationem lædat, vt hic, in quo Excellentiſſimus D.N.N.reſpondendo ad rem ad ea, de quibus interrogabatur, oſtendit, morbum non ademiſſe illi Rationis vſum, neque in totum, neque magna ex parte. Reſpondetur enim, quòd gratis dato, poſſe dari ſoporoſum affectum adeò leuem, vt non tollat rationis vſum, tamen hoc non applicari caſui noſtro, in quo euentu apertiſſimè patet, affectum illum fuiſſe grauem, immò grauiſſimum, cùm hominem è medio ſuſtulerit, & tanto magis vrget hoc, quantò tranſlatio Penſionis facta fuit prope mortem, non Maiori ſpatio, quàm paucarum horarum, vt in facto conſtat.

CONSILIVM XXX.

ARGVMENTVM.

Puerulus quindecim menſium poſt menſtruam febrem grauiſſima Syncope oppreſſus B. Fælici commendatus, illicò reuiuiſcit, ac perfectè ſanatur.

SVMMARIVM.

1 *Symptomata alia, præter Syncopem, hominem omni ſenſu & motu priuare ſolent.*
2 *Apoplexia eſt morbus ſenilis, & deſinit in Paralyſim.*
3 *Epilepſia quid.*
4 *Syncopis eſt præceps virium lapſus.*
5 *Cordis morbi ſtatim atque inceperint, hominem perimunt.*
6 *Neceſſariò pereunt qui poſt alium morbum magno morbo prehenduntur.*
7 *Morbi longi ſanantur per concoctiones.*
8 *Naturaliter ſi quis ſubitò à morbo liberatur aliquam inſignem euacuationem habet.*
9 *Qui ſyncope ſæpè prehenduntur, de repente moriuntur.*

1. VT miraculoſi huius effectus euidentia nobis innoteſcat, decernendum Primò, quonam ſymptomate opprimeretur hic puer; nam alia ſunt ſymptomata præter ſyncopem, quæ hominem omni ſenſu & motu priuare ſolent, & ſunt præcipuè Apoplexia, & Epilepſia. Ad Apoplexiam autem reuocantur omnia ſuffocationum genera, vt ex laqueo, ex aqua, ex fumo carbonum, ex vtero, & id genus alia. Ergo ſymptoma, quo prehenſus hic puerulus eſt, vel erat Apoplecticum, vel Epilepticum, vel Syncopticum. Sed non fuiſſe illud Apoplecticum, patet ex natura morbi, & ex natura infirmi, cùm Apoplexia morbus ſit ſenilis, Hippocrat. *lib. 6. Aphor. 57. & ibi*, Galen. *in com.* & alij omnes, neque Pueros vllo modo infeſtare ſoleat. Patet vlteriùs, quia Apoplexia deſinit in Paralyſim. Gal. *lib. 4. de loc. aff. cap. 2* Dan. Sennert. *lib. 1. Pract. Part. 2. cap. 33. in prognoſt. num. 8.* at verò hic morbus abſque Paralyſi eſt ſanatus, non enim quicquam de Miraculo detraxiſſet, etiamſi Paralyſis eſſet ſecuta. Denique patet, quia in Apoplexia membra relaxantur, & molliores fiunt, in Syncope Ægri dentes, atque os arctiſſimè claudunt. Idem Sennert. *vbi proximè*, vt factum eſt in hoc puero, de quo duodecimus teſtis, qui Pater ipſius Puerulierat, ad Vigeſimum interrogatorium ita deponit, *ſubito mi reſtò in braccio, ſenza moto, ne reſpiro, negro, freddo, cum gli occhi, & denti ſerrati.* Ex quibus ſatis patet ſymptoma hoc non fuiſſe Apoplecticum. Sed neque Epilepticum fuiſſe clariùs etiam fit; quia in Epilepſia adeſt membrorum conuulſio, cùm ipſa Epilepſia nihil aliud ſit, quàm vniuerſalis conuulſio, Gal. *lib. 1. de ſympt. cauſ. cap. 8.* & alia ſunt ſigna diſtinguentia inter vnum accidens, & aliud, quæ hic omninò abſunt, de quibus certè à Teſtibus fuiſſet facta mentio, cùm ſint ſigna nimis notabilia, & manifeſtiſſima. Reliquum ergo eſt, vt hoc ſymptoma fuerit Syncopis, quemadmodum concludentiſſimè elicitur à ſignis apparentibus, & à Teſtibus commemoratis, quæ concordant cum iis, quæ adducunt Practici in propriis capitibus de Syncope, & videri poſſunt, ſi libet, Recentiores, Maſſaria *lib. 2. cap. 9.* Mercurial. *lib 1. cap. 10.* Capiuacc. *lib. 9. cap. 9.* Mercat. *lib. 2. cap. 10.* Euſtach. Rudius *lib. 1. Art. Med. cap. 56.* Sennert. *lib. 2. part. 4. cap. 6.* Foreſt. *Obſeru. lib. 17. obſeru. 7. in ſchol.* 3.

His ſic conſtitutis, conſideranda venit ſymptomatis magnitudo & pernicies; ſuperuenientia ipſius alteri morbo diuturno, ac graui; celeritas, ac perfectio ſanationis; & modus, quo ſanatus puer eſt. Et quoad primum, notum eſt, Syncopem eſſe præcipitem virium lapſum, & ruinam, Gal. *lib. 12. Method. med. c. 5.* tamque ſæuum, atque horribile ſymptoma hoc eſt, vt rectè dictum ſit, ſyncopem eſſe incipientem mortem, mortem verò eſſe conſummatam ſyncopem, nam ſyncopis tranſitus eſt ad mortem, idcircò à Græcis *oxyntona* dicitur, hoc eſt citò jugulans, vt ex Aretæo *lib. 2. Acut. cap. 3.* dixi alias *lib. 4. Quaſt. Medico-leg. tit. 1. quaſt. vlt.* vnde non datur in hoc affectu locus remediis, Paul. *lib. 3. ſua Med. cap. 34.* & hoc quia nimis celeriter jugulat, cùm ſit morbus ipſius Cordis; & morbi ipſius Cordis, 5.

dis, ſtatim atque inceperint, hominem perimunt; Galen. *lib. 5. de loc. aff. 2. & comm. 2. Aphor.41.*

Accedit his, ſuperuenientia tam feralis morbi morbo iam diuturno, & graui; laborauerat enim iam per menſem febre continua, vt vnanimiter deponũnt Teſtes omnes ad vigeſimum interrog. itaque æger & ob ætatem, quia erat puerulus quindecim menſium, & ob morbum ex ſua natura grauem, & quo iam per menſem erat exagitatus, in ſumma debilitate poſitus, à ſæuiſſimo & maximo morbo correptus, ex Naturæ neceſſitate animam exhalare cogebatur; cùm quotidiana experientia conſtet, neceſſariò eos perire, qui magno
6. morbo poſt alium morbum corripiuntur; effætis enim iam viribus, ac ſpiritibus melioribus abſumptis,ampliùs cum morbo luctari natura non poteſt,atque ea de cauſſa morbi recidiuantes magis,quàm ab initio vrgent,Hippocrat.*lib.de intern. aff.* Auic. 2. 4. *tract.* 1. *cap.95.* Vlteriùs celeritas ſanationis manifeſtiſſimè concurrit ad hunc ſupernaturalem effectum, cùm puerulus illicò à commendatione ipſius B.ſeruo Dei Fælici facta in vitam redierit, & ſanatus ſit; quæ ſanatio naturaliter procedere tam modico tempore non poterat, quia puer detinebatur morbo chronico; ac longo, qui non niſi concoctione,& longo tempore ſanari
7. naturaliter poterat.Morbi enim huiuſmodi ſanantur per concoctiones, & abſceſſus, quæ ſanatio diuturno tempore ſuccedit; Galen. *num. 6. Aphor. 36.* & vt magis magiſque hæc ſanatio appareat miraculoſa, fit vndequaque abſoluta,ac perfecta,non relicto vllo prægreſſi morbi, licet tam ferocis, ac pernecabilis, veſtigio, vt ex facto,& ex Teſtium depoſitione colligitur.

Denique modus, quo ſanatur hic puer, recedit omninò à conſueto naturæ more, exceditque omninò eius vires:Natura enim ſi quis ſubitò à morbo liberatur, omninò huic aliqua euacuatio effatu digna contingit, vel per vo- 8.
mitum, vel per ventris exonerationem, vel ſudores, vel vrinas, vel ſanguinis è naribus profluuium,aut ex ſede per hæmorroidas,&c.quæ verba ſunt Gal.*lib.3. de Criſib.cap.7.* cùm ergò hic puer à morbo magno, & à ſymptomate maximo ſit ſubitò,& in inſtanti liberatus, & à morte ad vitam reuocatus, abſque vlla ſimili euacuatione,& abſque vllo Naturæ motu,certè firmari debet, illum non naturaliter, ſed ſupernaturaliter ſanitatem recuperaſſe.

Quod vt magis magiſque innoteſcat, notandum, quòd in ſyncope, vt iam dictum eſt, fit præceps virium lapſus ob præcipitem, ac repentinam ſpirituum vitalium reſolutionem, & prohibitum eorum influxum à Corde ad cæteras corporis partes;hinc fit,vt ſi qui à ſyncope ſeſe recolligant, per longum tempus ſummam corporis debilitatem experiantur, neque tam facilè ad priſtinum vigorem reſtituantur,neque enim tam citò,ac tam celeriter fieri poteſt ſpirituum deperditorum regeneratio,vnde qui ſæpe ea prehenduntur, non modò viribus ſunt ſemper deiectis, ſed aſpectu ſunt illaudabili, & vultu pallido,ac emaciato, 9.
vndè etiam de repente moriuntur,vt Hippocr. docet *lib. 2. Aphor. 41.* Hic tamen huiuſmodi prægreſſi morbi reliquiæ nullæ apparent, ſed puer ad priſtinum vigorem interceſſione B. Fælicis illicò rediit.Quare,&c.

CONSILIVM XXXI.

ARGVMENTVM.

Cardinalis Benedictus Vbaldus morti proximus ex Apoplexia, penſiones aliquas tranſtuliſſe prætendebatur, parte contraria aſſerente tranſlationem non fuiſſe validam,cùm Cardinalis ſui Iuris non eſſet.

SVMMARIVM.

1. *Apoplexia quid.*
2. *In Apoplexia omnis diſcurſus, & ratiocinatio perit.*
3. *Si qua pars ante morbum laborauerit, ibi firmatur morbus.*
4. *Apoplexiæ fortitudo vnde cognoſcatur.*
5. *Apoplectici cur moriantur.*
6. *Ex Apoplexia ſeſe recolligentes ad priſtinum mentis vigorem non facilè redeunt.*
7. *In transferendo penſiones non ſufficit, transferentem habere modicam cognitionem, ſed requiritur diſcurſus omninò ſanus.*
8. *In conficiendo teſtamento modica cognitio ſufficiens eſt.*
9. *Difficiliùs conceditur tranſlatio penſionis, quàm impoſitio noua.*

Supponendum eſt, Eminentiſſimum Cardinalem Benedictum Vbaldum bo. me. deceſſiſſe ex Apoplexia, quod non ſolùm probatur ex depoſitione plurium Teſtium, quam diligentiſſimè perlegi, & ex publica voce, & fama, ſed neque controuerti inter partes exiſtimo.Eſt autem Apoplexia priuatio ſenſus, & 1.
motus, cum abolitione omnium Animalium facultatum, præcipuè autem Rationis, & Memoriæ,ita aſſeuerantibus Medicis omnibus, ne vno quidem excepto, vt videri poteſt apud Auctores infrà citandos, & notauit Rota *in Peruſina Penſionis Maij 1649.coram Peutinger. num.* 12. idcircò enim dicitur Morbus Attonitus, quòd homines attonitos reddat, & extrà ſe poſitos. Gal. *lib. de differ. morb. cap.5.*Celſ. *lib 3.ſuæ Med.cap.26.*

Supponendum vlteriùs, quòd Apoplexia, ex qua prædictus D. Cardin. extinctus eſt, ad alium morbum ſucceſſit; nempè ad Melan-

choliam,hoc eſt,delirium melancholicum,vel inſaniam,hac enim illum per plures annos detentum fuiſſe, non modò ex plurium Teſtium depoſitionibus liquet, ſed ex publica voce, & fama, quæ etiam ad extraneos peruenit, ita vt credendum ſit, neque de hoc vllam inter partes poſſe oriri controuerſiam. His ſic ſtantibus, dicendum eſt, actus quoſcunque,iuridicos à præd. D. Cardin. factos, poſt vltimum Apoplexiæ inſultum,eſſe vndequaque irritos, tanquam ab homine iam mortuo eſſent patrati, qui neque aſſenſum, neque diſſenſum habere poteſt, & ſi qui tales actus in medium à quoquam producerentur, riſu potiùs eſſent excipiendi, quàm vlla probatione repudiandi. Ratio autem eius rei eſt in promptu, & euidentiſſima, quia in Apoplexia omnis diſcurſus, &
2. ratiocinatio omni ex parte, & in totum perit, non enim, vt in aliis affectibus diminuitur,aut deprauatur, ſed in totum aboletur, quod tam in confeſſo eſt apud quoſcunque Medicos, vt ſuperfluum videatur ad eam concluſionem probandam Auctores congerere; ſi cui tamen libet,videat Gal.3.*loc.aff. cap.5. & 10.& alibi,* Celſ.*loco cit.*Aretæum *de acut.curat.lib.1.cap.4.* Paul.*lib.3 ſuæ Med.cap* 18. Aët.*ſerm.6. cap.27.* & ex recentioribus Capiuacc. *lib.1.pract.c.17. in princ.* Maſſar. *lib.1.cap.13.* Mercurial. *lib.1. Pract.cap.19.* & poſt omnes alios Daniel. Sennert.*lib.1 Pract.par.2,cap.32.*neque abſque firmiſſima ratione id vnanimiter Medici adſtruunt, quia norunt in hoc morbo obſtrui ſpirituum Animalium fontem,& ſic impedito eorum influxu ad partes, nulla actio ex animalibus celebrari poteſt,vnde cum his & Memoria,& Ratio penitùs occumbunt, vt omnes Medici *cap. de Apoplexia* percurrere conſueuerunt.

Sed tantò magis habet locum in caſu noſtro prædicta concluſio, qua diximus actus à D. Cardin. factos eſſe omninò irritos; quantò iam ex prægreſſo morbo principes Cerebri facultates erant vitiatæ, cùm mente iam non conſtaret, quod patet ex ſecundo ſuppoſito.
3. Receptiſſimum autem apud Medicos eſt ex Hippocr. auctoritate, quòd ſi quæ pars ante morbum laborauerit, in ea firmatur morbus; Modò in D. Cardin. laborabat cerebrum ſecundùm principes facultates maximè Ratiocinatricem, ergò morbus ſuperueniens firmatus eſt in eadem parte,ac magis magiſque eius facultates oblæſit, vndè ſi anteà diminuta, ac deprauata erat ratiocinatio, per noui morbi aduentum eſt in totum ablata, & ſic non potuit ſufficere ad vllum actum,qui ſanam mentem requireret, faciendum; cùm non diſtingueret agendorum bonitatem,aut malitiam,& eſſet omninò à mente alienatus.

Obiicere tamen facilè pars aduerſa poſſet, quòd Apoplexia non eſſet fortis,cùm obſeruaretur D.Cardin aliquandò oculos attollere, & quoſdam geſtus facere, & ad interrogata per nutus reſpondere, quæ omnia euidens ſignum dabant in ipſo adhuc ſeruari aliquo modo rationem,ita vt ſufficeret ad celebrandum actum illum tranſlationis penſionis, quem fecit nutibus aſſentiens Notario,& aliis illum interrogantibus.

Sed hæc inania ſunt, & ex ſucceſſu falſitatis omninò inſimulantur, quòd enim hæc Apoplexia fuerit fortis,imò fortiſſima,probatur,quia fortitudo huius morbi ſumitur ex difficultate reſpirationis; quantò enim hæc maior eſt,tantò Apoplexia eſt fortior, Gal. *de loc. aff.loc. cit.*ſed hæc non ſolùm fuit magna, ſed maxima, & extrema, quia ad extremum deueniens tandem omninò ceſſauit, & abolita eſt, hominemque è medio ſuſtulit, non enim alia ex cauſſa,eodem Galeno teſte,moriuntur Apoplectici, niſi quia in illis ceſſat reſpiratio, ſine qua animal viuere nequaquam poteſt. Quomodò autem non erit dicenda fortis Apoplexia, quæ hominem ſpatio duorum, vel trium dierum occidit;benè igitur Rota *in ſuprà citata Peruſina Penſionis num.*11. dicebat, Apoplexiam grauantem infirmum ante obitum, fortem eſſe reputandam. 4. 5.

Nec quicquam facit, quod D. Cardin. moueret oculos,& caput,& nutus aliquos faceret, quia huiuſmodi geſtus etiam in his, qui de proximo morituri ſunt ex hoc morbo aliquandò obſeruantur,& tamen rationis nullo modo compotes ſunt, neque intelligunt quid agunt, aut quid illis dicatur, ſuccumbente omninò ante alias facultates ipſa Ratiocinatrice, vt omnium Medicorum auctoritate ſatis conſtat.

Sed vlteriùs,ſi ægri, qui aliquandò in Apoplexiam inciderunt, & ab ea reſurgunt, nunquam priſtinum mentis vigorem recuperant, ſed tanquam ſtupidi plerumque manent, Aëtius *loc.cit.*Sennert.*ibid.* & alij permulti, quid decernendum cenſemus de homine, qui per anteactum tempus mente non conſtabat, & aliàs ab Apoplexia fuerat vexatus? Sed dato etiam, quod D. Cardin. aliquam licet valdè modicam adhuc ſeruaret mentis ſanitatem, quæ ſufficeret ad reſpondendum per nutus interroganti,dico adhuc id nihil aduerſariis ſuffragari: & ratio eſt, quia non ſufficit quæcunque cognitio, & modica mentis ſanitas, vbi agitur de tranſlatione penſionis facienda, non enim ſufficit ad hunc actum celebrandum, in quo requiritur mens omninò ſana; & ratiocinatio integra, ac libera, non vt in teſtamento conficiendo, in quo actu ſatis eſt, vt æger non ſit à mente alienatus, etiamſi non ſit omninò ſanæ mentis, vt dicunt Iuriſconſulti. Ioſeph. Ludouic.*deciſ. Peruſ.par.1. deciſ.1. num.*14. ex Corneo *conſ.*161.*lib.*3.Rota*in Meliten.Teſtam.* 1612.*coram Manzanedo num.*6. quia in conficiendo teſtamento modica cognitio ſufficiens eſt,natura ipſa adminiculante, & dictante, ſua bona potiùs relinquenda filiis,quàm amicis,& potiùs amicis,quàm extraneis, vndè ipſa natura ſupplet aliquo modo rationis defectum; At in tranſlatione Penſionis facienda non concurrit hoc naturæ dictamen,ſed eius actus deliberatio dependet merè ex diſcurſu libero ſanæ mentis,quo is,qui Penſionem transfert, aſſequi debet, an hic actus ſit laudabilis, necne, cùm fiat in præiudicium Tertij, propter oneris continuationem, quæ eſt euitanda, Gigas *de Penſ. quæſt.* 12. *num.* 2. nam idcircò difficiliùs conceditur tranſlatio penſionis,quàm impoſitio nouæ,Gigas *ibid.*Gratian.*diſcept.For..c.*397. *num.*8. 6. 7. 8. 9.

num. 8. vltrà quod cognoſcere debet qualitatem perſonæ,in cuius fauorem pẽſionis tranſlatio facienda eſt, & cauſſam propter quam penſionem in illum transfert, quæ debet eſſe grauis, & legitima.At verò ad hunc diſcurſum cum tot concurrentibus formandum,non modò non erat ſufficiens D.Cardin.poſt inſultum Apoplexiæ præſertim, ſed neque ad vllum aſſenſum dandum, cùm Ratio in illo in totum periiſſet, nec minima quidem ex parte aſſequi poſſet, quæ erant aſſequenda, vt actus ille Tranſlationis validus futurus eſſet.

Vndè mirandum profectò eſt,quonam pacto quis tueri poſſit, hominem, qui iam à multis annis erat à mente alienatus, ab Apoplexia aliàs vexatum, & nunc de præſenti ab ea detentum, in ipſo morbi vigore, morti iam proximum potuiſſe actum illum tranſlationis pẽſionis,qui ſanam omninò,& nulla ex parte læſam mentẽ requirit,validè facere.Ex quib.&c

CONSILIVM XXXII.

ARGVMENTVM.

Puer quinquennis ex variolis ſtrangulatus,ac ſemimortuus per horam iacens, B Fælici commendatus, & oleo eius lampadis inunctus, illicò vocem magnam emittens reuiuiſcit,& ſanatur.

SVMMARIVM.

1 *Variolæ quandò ſalutares, & quando exitiales.*
2 *Morbi ſtatus quandò dicatur.*
3 *Variolis detenti quandò moriantur.*
4 *Variolæ non ſolùm externas,ſed internas etiam partes obſident.*
5 *Oleum morbillis,& Variolis eſt aduerſum.*
6 *Miraculum clariùs eluceſcit ex conſequentibus ipſam ſanationem.*

PLura concurrunt ad demonſtrandum ſanationem huius pueri fuiſſe vndequaque ſupernaturalem, cùm manifeſtiſſimè exceſſerit omninò ipſius naturæ vires: quod vt concludenter demonſtretur, repræſentandus ante omnia videtur totius morbi decurſus, & ſtatus,qui ſic habebat.Laborabat puer hic variolis, atque illis quidem prauæ, ac malignæ naturæ,quia puerum tam malè acceperant, vt ex earum ſæuitie de proximo moriturus videretur, vt vnanimiter deponunt Teſtis 16. 17. & 18.ad vigeſimum,ibi, *Venne à termin di morte à ſegno tale era*,nam variolæ huiuſmodi, præterquam quod eſſent malignæ naturæ, obſederãt partes internas,ac præcipuè ſpirituales partes, vndè puer, vt iidem teſtes deponunt, *Più non reſpiraua*.In hoc rerum ſtatu ſuperuenit puero ſuffocatio, & ſtrangulatio, & pro mortuo habetur,cùm abſque motu, abſque pulſu, & abſque reſpiratione iaceret,vt concorditer deponunt iidem Teſtes ſuper eodem.

His generaliter conſideratis,modò peculiariter de ſingulis partibus huiuſmodi narrationis veræ,& per idoneos Teſtes probatæ,conſiderandum;ac primò perpendenda venit ipſius morbi natura, quo puer detinebatur, qui morbus erat variolarum, qui certè puerilis morbus
1. eſt, & plerumque ſalutaris, ſed quandò habet ſecum coniunctam malitiam, & prauitatem, plerumque ne ſemper dicam, interimit. Auic. *p.*4.*tract.*4 *cap.*6.Mercurial.*lib.*1.*de morbis puer. cap.* 2. nam tunc variolæ peſtis naturam induunt, & tanquam Peſtilentes infeſtæ ſunt, vt idem Auic.*ibid.* & Mercurial. *loco cit.* afferunt: & de ſimilibus peſtilentibus videatur Foreſt. *lib.*6. *Obſer. n.*41. *& ſeq.* Has autem variolas tales fuiſſe patet,quia tam magnis ſymptomatibus concomitabantur, vt ex earum vehementia puer ad mortem vſque ægrotaret, vt ex hiſtoriæ narratione patet.

Iam verò puer in ſtatu morbi degẽbat, cùm accidentia eſſent in ſummo vigore, & ſumma vehementia, ſummumque augmentum eſſent ſortita,hic enim dicitur morbi ſtatus,Gal.*lib.*1. 2.
*de Criſib.c.*3.*& alibi*, vnde iam ex ordine Naturæ morbus vel puerum interimere debebat, vel declinare; verùm enimverò non declinabat, quia non modò accidentia perſiſtebant, ſed ſuperuenerunt noua,ac funeſtiſſima, nempè totalis præfocatio,& ſtrangulatio,ergo naturaliter mori incipiebat, vel fortè mortuus
erat, cũ pateat tunc mori eos,qui variolis op- 3.
primuntur, cum ſuperuenit prædicta ſtrangulatio,ſic enim Auic.*loc.cit.Et plurimi eorum,qui moriuntur per variolas, moriuntur præfocati ex ſquinantia.* Igitur in via Naturæ hic puer non modò de neceſſitate perire debebat, ſed iam fortè perierat,cùm omnia proceſſiſſent ex Naturæ ordine, immò ex violentia morbi, & ſuperuenifſent vltima,ac lethaliſſima ſymptomata, quæ morienti homini ſuperuenire ex præſcripto naturæ, & ex vi morbi ſolent; nam puer ſtrangulatus, & ſuffocatus relictus eſt, vt ex depoſitionibus Teſtium clarè patet.

Cæterùm rebus ſic ſe habentibus, videndum, vtrũ puer in eo ſtatu Artis præſidiis, vel Naturæ ope, aut ex miraculo potiùs ſit ad vitam reſtitutus; Ac profectò certum eſt, illum nullis Artis præſidiis fuiſſe adiutum,nam omninò de iis mentio habita fuiſſet ab ipſis Teſtibus:ſed demus etiam Artem aliquid machinaſſe pro pueri huius ſalute, iam nihil aliud Ars in hoc operari poterat, quàm pectus, & ſpirituales partes ab inflammatione contracta liberare, & ſanioſas materias ab ipſis variolis emanantes aliquo modo emundare,quod maximè per ſcreatum ſuccedere potuiſſet, vel
fortè per ſeceſſum:nam variolæ, vt annuimus, 4.
non

non ſolùm carnoſas & externas partes occupant, ſed etiam internas omnes, & maximè Pulmones. Auic. *vbi ſupra*, Fernel. *de Abdit. Rer. cauſſ. lib. 2. cap. 12.* Paræus *lib. 19. cap. 1.* Dan. Sennert. *de morb. infan. par. 2. cap. 2.* Oportebat ergò, vt dixi, has partes à ſanie liberari, vt puer ad ſanitatem reſtitueretur, quod & multis remediis, & multo tempore indigebat; at neque vlla remedia ſunt adhibita, neque tempus multum in ſanatione conſumptum eſt, quia ſanatus eſt, & liberatus à perniecanti ſuffocatione, immò inquam ab ipſa morte, ſubitò, & in inſtanti, vt ex proceſſu, & ex depoſitione Teſtium clarè patet; ergò excluditur omninò Ars ab hac ſanatione, cùm nihil operata ſit, & omninò inſufficiens eſſet ad aliquod rectè pro ſalute pueri machinandum. Sed & ipſa natura etiam excluditur, quia vbi ex eius præſcripto puer ſanandus fuiſſet, neceſſe erat, vt eodem modo, quo de Arte diximus; pectus, & pulmones ab inflammatione, & incendio contracto liberarentur, & à variolarum ſanie emundarentur; vel per ſputum, vel per aliquam aliam excretionem, licet nulla alia conueniens extitiſſet, quàm per ſputum; quæ ſi ſuccedere debuiſſent, non poterant ſuccedere niſi in tempore, vt patet; at cùm puer ſanetur abſque huiuſmodi inflammationis amotione, & abſque ſaniei expurgatione, & in inſtanti reuiuiſcat, excluditur omninò etiam ipſa Natura ab hoc opere, quod omni ex parte ſupra Naturam & miraculoſum remanet.

Ex ſuperabundanti autē in conſiderationem quoq; veniat, morbū hunc nō ſolū fuiſſe ſanatum abſq; vllo naturaliū remediorū vſu, ſed ſanatum fuiſſe remedio in Naturæ via, aut inani; aut contrario; nam ſanatur applicatione, & inunctione olei lampadis ipſius B. Fælicis, quod quid conferre poſſet homini moribundo & ex vi morbi ſuffocato; vnuſquiſque conſideret; ſed adhuc remedium hoc erat omninò contrarium; quia oleum morbillis, & variolis eſt aduerſum, 5 vnde cauetur à Medicis, nè corpora huiuſmodi oleo tangantur, adauget enim oleum inflammationem, & putredinem, & tamen hic applicitum puerum à morte reuocat, vndè certè dicendum, ad maiorem miraculi euidentiam, nullam hic habitam fuiſſe Naturæ rationem, cùm applicetur res aduerſa, & noxia, vt factum aliàs tam in Veteri, quàm in Nouo Teſtamento, dicit Valleſius *de ſacr. philoſoph. cap. 34.*

Præterea multò clariùs eluceſcit miraculum ex conſequentibus ad ipſam ſanationem: habemus enim puerum ita malè habentem ex læſione ſpiritualium inſtrumentorum; vt neque ampliùs reſpiraret, neque in vita iam permanere poſſet, quia vel ſuffocabatur, vel ſuffocatus iam erat; applicatione olei ſanatur illicò, & reſpirat, ac clamat fortiter, quod nulla via, ac omninò nullo modo naturaliter ſuccedere potuit, quomodò enim ex tam morbifico ſtatu, & ex tanta læſione, ad ſtatum naturalem illicò partes redire potuerunt, vt ad efformandam vocem ſufficientes eſſent? conſtat enim partes fuiſſe in ſummo debilitatis, & non ſolùm fuiſſe inſufficientes ad vocem formandam, ſed ad ipſam reſpirationem. Hæc ergo omninò ex miraculo procedunt, non ex Naturæ ope. Quare, &c.

CONSILIVM XXXIII.

ARGVMENTVM.

Pecuniis in ſocietatem datis ſub periculo vitæ alicuius mulieris prægnantis, & illa decedente, quando amittantur, quandò vero non.

SVMMARIVM.

1 *Acceleratio mortis ob cauſſam prægnantiæ, & partus non ſufficit ad excipiendum lucrum pecuniarum.*

2 *Nullus caſus mortis datur in prægnantia, & partu, in quo ipſe partus, & prægnantia culpari non poſſint.*

3 *Cauſſa accelerans mortem in prægnantia, & partu, non eſt ſufficiens cauſſa exceptionis.*

4 *Cauſſa, ex qua emanat effectus, eſt multò magis efficax, quàm cauſſa accelerans.*

5 *Prægnantia, & partus non ſunt cauſſa mortis per ſe.*

6 *Non ſatis eſt pro exceptione, prægnantiam, & partum eſſe cauſſas mortis impulſiuas.*

7 *Cauſſa impulſiua, & coadiuuans non attenditur.*

8 *Vt contractus ſocietatis ſuſtineatur, neceſſe eſt dari in prægnantia, & partu aliquos caſus pro lucro.*

Illuſtriſſime, & Reuerendiſſime Domine: 1 Rotæ illa concluſio, quòd acceleratio mortis ex culpa prægnantiæ, aut partus facta, ſufficiat ad hoc; vt lucro pecuniarum, quæ datæ ſunt in ſocietatem ſuper periculo vitæ alicuius mulieris, non fiat locus, ſed caſus inter exceptos ſit recenſendus, ſubſiſtere nullo modo poteſt: neceſſe enim eſt, vt cauſſa mortis primaria dependeat ab ipſa prægnantia aut partu independenter ab alia, vnde febris adueniens in prægnante ſana ex cauſſa fortè extrinſeca; erit primaria cauſſa, & independens ab alia ſuccedentis mortis; at ſi febris ſuccedat prægnanti iam malè diſpoſitæ, & multa ab ipſa prægnantia perpeſſæ, febris erit cauſſa ſecundaria dependens à priori indiſpoſitione: facit Rota *in Rom. pratenſ. ſociet. Iun.* 1569. *coram Oradino num.* 3. non ſubſiſtit igitur illa concluſio.

Primò, quia deſtruit omninò iuſtitiam ipſius

ipſius contractus, & reddit illum vſurarium, quia cùm nullus vnquam caſus dari poſſit eueniendis mortis in prægnante, aut parturiente,
2. in quo ipſa prægnantia, & partus culpam non habeant huiuſmodi accelerationis mortis, vt in confeſſo eſt apud omnes Medicos, & latè probatum eſt *lib.* 1. *Quæſt. Medico-Leg.tit.*4. *Quæſt. maxime* 8. caſus omnis ſemper erit pro exceptione, nullusque vnquam erit pro lucro, & ſic toto grauidationis & puerperij tempore, percipientur fructus ſaluo capitali, quod eſt vſurarium, & controuerti non debet.

3. Secundò, quia repugnat omninò æquitati, nam ſi acceleratio mortis eſt ſufficiens cauſſa pro exceptione, dummodò dependeat à prægnantia, vel partu, idem erit de aliis cauſſis extrinſecis in aliis caſibus: & ponamus aliquem pati pleuritidem, vel ſquinantiam acutiſſimam, quæ ſufficientiſſima cauſſa mortis eſt, & hic æger bibat vinum meracum, certe hoc vinum accelerabit illi mortem, & ſi pecuniæ currerent periculum eius vitæ, ſaluæ erunt; quia mors accelerata eſt à cauſſa extrinſeca, quæ violenta eſt, & excipitur in inſtrumento ſocietatis officij.

4. Tertiò, quia culpa mortis attribueretur ſemper in his caſibus cauſſæ minus efficaci, nam non eſt dubium, cauſſam primariam, ex qua emanat effectus, eſſe multò magis efficacem, quàm cauſſam accelerantem, & facientem effectum citiùs emanare; modò, febris maligna eſt cauſſa primaria mortis, ex ea enim ſequitur primariò mors, prægnantia autem, & partus accelerant tantùm, vt dicitur, mortem; ſunt ergo minùs efficaces cauſſæ, neque effectus vllo modo ad illas referri poteſt.

5. Quartò, quia effectus mortis tribueretur non cauſſæ, quia neque prægnantia, neque partus ex ſe occidunt, aut ſunt cauſſa mortis, quemadmodum enim non poteſt dici ferrum occidiſſe aliquem, quia erat à ferrugine liberum, ſed quia erat per ſe habile ad occidendum, ſic non dicendum malignam febrem occidiſſe mulierem, quia erat grauida, ſed quia ipſa maligna febris eſt habilis ad occidendum abſque prægnantia, & ſemper quando occidit, eſt vera, & adæquata mortis cauſſa, & denuò aduenientia accidentia, ſiue ad ipſam prægnantiam, aut partum pertineant, ſiue non; ſunt ſoboles, & effectus ipſiuſmet febris malignæ, vt in caſu noſtro, in quo & abortus, & diarrhæa, & cætera ſubſecuta, fuerunt effectus malignæ febris præcedentis, vt patet.

6. Denique non deſunt Doctores inter Iuriſconſultos, qui re optime perpenſa docuerunt, non ſatis eſſe in caſibus exceptionis prægnantiæ, & partus, ipſam prægnantiam & partum eſſe cauſſas impulſiuas mortis, ſed debere eſſe cauſſas efficientes, primarias, ac proximas: Caſtrac. *de ſociet. c.*18. *num.*19. *& ſeqq.* Boccat. *de ſociet. num* 35. Zacchias *præd. tract. num.*425.
7. Modò non eſt dubium, cauſſam accelerantem mortem, non eſſe primariam, ac proximam, ſed ſecundariam, remotam, ac impulſiuam, & coadiuuantem tantùm; quæ non debet attendi, nec in conſideratione haberi, Maluaſ. *conſ.*126. *num.*81. *vol.*1. Gratian. *diſcept. for. cap.* 558. *n.* 23. Pro coronide autem illud addam, quod ſi contractus ſocietatis in ſuo robore manutenendus eſt tanquam iuſtus, neceſſe eſt dari caſus aliquos mortis in prægnantia, & parturiente, qui pro lucro faciant, & ſi vllus vnquam caſus ſimilis dari debet, vt dari neceſſario debet, certe nullus dari poteſt, qui minùs dubiū faciat an pecuniæ ſint lucratæ, necne, quam præſens caſus, in quo ſola maligna febris fuit primaria & adæquata cauſſa mortis, prægnantia vero, & abortus tantum accelerantes, & impulſiuæ.

CONSILIVM XXXIV.

ARGVMENTVM.

Stephanus Nocettus accuſatus eſt, quòd virginem violauerit; in carcerem coniectus, & examinatus, oſtendit ſe membrum obtruncatum, ac exile habere, virgo autem, quæ violata præſumebatur, loca habebat ampla, ac perpetuò fluxu albo humecta. Dicebam ergò.

SVMMARIVM.

1 *Membri breuitas impedit, quò minùs vir poſſit penetrare ad violationem virginitatis.*

2 *Signa violationis virginitatis æquiuoca ſunt, & communia tam violationi factæ per membrum virile, quàm factæ alio quocunque modo.*

3 *Virgines ſtuprantur abſque vlla ampliatione locorum, cum loca habent humecta, vt immediatè poſt menſtruam purgationem.*

4 *Rubor obſeruatus in virgine ſtuprata ceſſat per quindecim ad ſummum dies, & cur.*

5 *Virgo corrumpi poteſt abſque Hymenis dilaceratione, ſi virga virilis exilis eſt, & vulua muliebris ampla, & humida.*

6 *Rugarum obliteratio in virgine conſtuprata quandò, & quomodò fiat.*

Nullum fundamentum prorsùs habet Fiſcus, & adhærentes, in quo fundare ſuam intentionem poſſint circa probationem prætenſæ violationis Mariæ Franciſcæ Giſmundæ per Stephanum Nocettū patratæ; nam neque in ipſa muliere vlla prædictæ violationis ſigna apparent, aut apparere poſſunt, neque ipſe D. Nocettus ob ſui membri conſtitutionem habilis eſſe poteſt ad virginem violandam. 1.

Et

Et primò, quoad hanc ſecundam partem,
quæ ipſum Nocettum reſpicit, apparet mani-
feſtiſſimè eius membrum eſſe exile,breue,flac-
cidum,ac mutilatum;vndę ob exilitatem ſtan-
te etiam prætenſæ mulieris ſtupratæ ampli-
tudine vaſorum, & eorum perenni humecta-
tione à muliebri fluxu, potuit introduci abſ-
que vlla violatione, quod tamen nequaquam
fieri potuit ob eius breuitatem, ex qua nullo
modo potuit peruenire ad diſrumpendam con-
iunctionem caruncularum illarum, quæ con-
ſtituunt ſignum virginitatis, vt ex inſpectione
ipſa apparet; ſed neque potuit Nocettus Ma-
riam Franciſcam violare ob membri flaccidi-
tatem, cùm non habeat vigorem naturalem
ad hoc requiſitum, cumque ipſæ obſtetrices
pro Fiſco examinatæ, quæ omnia futilia, ac
falſa deponunt,dicant verè ſe cognoſcere vio-
lationem fuiſſe factam à membro flaccido, &
minimi vigoris; quæ depoſitio continet inſa-
nabilem contrarietatem, quia quomodò eſſe
poteſt, vt membrum paruum, ac flaccidum
tantam violentiam faciat in virgine ſtupran-
da,quæ vaſa ampla,& humidiſſima habebat,vt
poſt quatuor menſes à violatione ſigna mani-
feſta, aut apparentia per vmbram in pudendis,
relinquantur, hoc quidem omninò falſum, &
inueriſimile eſt.

Denique D. Nocettus non potuit Mariam
Franciſcam violare ob ipſius membri mutila-
tionem,& contractionem,quia à multis annis
ex morbo ſuperueniente neceſſe habuit illud
præcidere & cauterizare, vt ex relictis veſti-
giis apparet, vnde callum contraxit, neque in
erectione multùm extendi ampliùs poteſt,quæ
omnia probatione vlteriore non egent.

Quoad prætenſam mulierem ſtupratam,
non poſſunt, vt dixi, vlla ſigna expiſcari præ-
tenſæ violationis; quia nulla prorsùs, & om-
ninò in genitalibus ſic conſtitutis ſigna viola-
tionis apparere poſſunt, quod concludentiſſi-
me probatur ex ſequentibus.

2. Nam relinquam primò, quòd ſigna viola-
tionis communia ſunt,& æquiuoca,tam viola-
tioni factæ à membro virili, quàm factæ ab
ipſa muliere propriis digitis, vel inſtrumento
aliquo,vt virgines laſciuientes aliquandò face-
re ſolent;hoc vniuerſæ ſcholæ Medicorum eſt
receptiſſimum, & audaciſſimi mendacij inſi-
mulat obſtetricum pro parte Fiſci examina-
tarum depoſitionem, dum volunt cognoſci
per quædam ſigna, prædictam Mariam Fran-
ciſcam fuiſſe deuirginatam à membro virili,&
non aliàs, quod falſiſſimum eſt,& contra præ-
cipuorum Medicorum auctoritatem, inter
quos videantur præcipuè Ioubert. *l.* 5. *error.*
*popul c.*4. Ambroſ. Paræus *lib.de renunciat.* Au-
gen. *l.* 1. *Epiſt. tom.*2. Fortunat. Fidel. *de relat.*
*Med.lib.*3. *cap.*1. Codronch. *cap.*11. *in Method.*
teſtif. Valleſ. *de ſacr. Philoſoph. cap.*25. & inter
Iuriſconſultos Cuiac. *lib.* 27. *Obſeruat. c.* 20.
Sanchez *de Matrimon lib.*17. *diſput.*113. *num.*10.
quos omnes adduxi cum aliis aliàs *lib.* 4. *quæ-*
*ſtion. Medico-Leg tit.*2. *q.*1. *num.* 14. Sed neque
hoc diffitentur ipſæ obſtetrices examinatæ pro
parte Fiſci,vt Felix Campanella iuxta 5. inter-
rogatorium.

Secundò, ſigna violationis quæ ab oſtetri-
cibus adducuntur, non potuerunt vllo modo
verè obſeruari in dicta Maria Franciſca. Pri-
mò,quia iam pertranſierant quatuor,ſeu quin-
que menſes, à quo violata præſumebatur: &
quoad id quod deponunt de apertura, provt in
violatis obſeruatur, ad rem non facit in caſu
noſtro;quia aliàs notum habent Medici, quòd 3.
vbi mulier loca ampla, & humecta habeat, vt
habet prædicta Maria Franciſca,loca apparent
per ſeipſa ampla,& diſiuncta,ita vt aliquæ vir-
gines deuirginentur abſque vlla ampliatione
vuluæ, & hoc contingit maximè vbi deuirgi-
nantur poſt menſtruam purgationem imme-
diatè, hoc eſt, vno aut altero die; quæ omnia
optimè obſeruantur à Capiuacc. *loc.cit.* & à Se-
uerino Pinæo *l.* 1. *de not.virgin.cap.*6.

Quod deponunt de quodam rubore obſer-
uato in ipſa vulua Mariæ Franciſcæ, falſiſſi-
mum eſt,quia huiuſmodi rubor, ſeu color mu- 4.
tatus, obſeruatur primis diebus, & non vltrà
ſeptem, aut quindecim, vt omnes Medici fa-
tentur,& ratio ipſa dictat:nam impreſſio facta
à ſtupratore,& concurſus ſanguinis ad loca ob
violentiam paſſam, omninò obliterantur præ-
dicto dierum ſpatio ad ſummum:ita vt nimis à
vero abſit, quòd obſtetrices talem ruborem
potuerint in Maria Franciſca obſeruare, quòd
ſi aliquis fortè rubor apparuerit,is ex alia mul-
tùm diuerſa cauſſa apparere potuit, quàm ex
ſtupro. Et tantò minùs obſeruari potuit hic
rubor in Maria Franciſca, quantò magis illa
loca ampla,& humidiſſima habet,& prætenſus
ſtuprator membro dotatur,vt dixi,breui,exili,
flaccido,& mutilato.

Sed profectò iam non poteſt harum obſte-
tricum petulantia abſque excandeſcentia tole-
rari, cum dicunt, orificium vuluæ eſſe dilata-
tum, ita vt illa violata appareat, ſed inſimul
fuiſſe violatam à membro minimè craſſo &
flaccido;dum nimis enim affectant Fiſci præ-
tenſionibus ſatisfacere, non vident, ſe omnia
deponere inueriſimilia, ac falſa;ſi enim mem-
brum,à quo ſtuprata eſt Maria Franciſca, erat
tenue,& flaccidum,non potuit, vt dixi, vuluæ
tam amplæ,& humidæ illam violentiam face-
re,aut illam dilatare,vllamue in illam impreſ-
ſionem relinquere; ſi enim, cum virga virilis
tenuis eſt, & orificium Hymenis ampliuſcu- 5.
lum, abſque Hymenis dilaceratione virgo
corrumpi poteſt; vt teſtatur luculenter Capi-
uacc. *loc.cit.* & alij:quid dicendum in caſu no-
ſtro,vbi mulier vaſa tam ampla,& humida ha-
bet, & prætenſus ſtuprator virgam habet bre-
uem, exilem, ac flaccidam, & erigi,ac diſtendi
non potentem? Hæc quidem ſunt adeò abſo-
na,abſurda, & inueriſimilia, vt mirum ſit, Fiſ-
cum permittere ea in iudicium deduci.

Quod denique deponunt de obliteratione
rugarum, quam obſeruaſſe ſe dicunt in prædi-
cta Maria Franciſca, non minùs vanum eſt,
quàm cætera ab ipſis atteſtata: ſi quid enim
poteſt obliterare prædictas rugas, id poterit
faciliùs perennis fluxus muliebris, quo Maria
Franciſca detinetur, quàm violatio per virile
membrum facta, ſed quænam obliteratio ru-
garum fieri potuit à membro tam tenui,breui,
flaccido, & mutilato per vnicum anteceden-
tem iteratum coitum? hæc quidem rugarum
oblite

obliteratio fieri non poteſt, niſi à membro forti & craſſo, & quod cum multa violentia conterat ipſas rugas, & per vim iteratam pluries aditum ſibi ad interiora paret: ſed iam ex ipſarum obſtetricum confeſſione, membrum; à quo illa eſt violata, eſt exile, & flaccidum: non potuit ergò prædictas rugas ita conterere; vt omninò obliterarentur; ita vt ne veſtigium quidem earum ſit obſeruatum. Abeant ergò obſtetrices hæ ignariſſimæ, & audaciſſimæ, quæ enim deponunt, omnia meræ nugæ, & deliramenta ipſarum ſunt, nec quicquam contra prætenſum ſtupratorem probare poſſunt, Quare, &c.

CONSILIVM XXXV.

ARGVMENTVM.

Clericus, cui in rixa ſuperior Auriculæ pars abſciſſa fuerat, ac vulnere in capite accepto inſignis in ea parte cicatrix remanſerat, cùm minoribus Ordinibus iam eſſet initiatus, poſtulabat ad ſacros promoueri; opponebatur tamen ob prædicta, irregularitas; vndè quæſitum eſt, an ex Auriculæ abſciſſione, & ex cicatrice vlla inſignis noxa, vel turpitudo emanaret, ex qua ad ſcandalum euitandum deberet repelli ab admiſſione ad ſacros Ordines.

SVMMARIVM.

1 *Membrorum mutilatio inducit irregularitatem.*

2 *Auris membrum eſt ad nobiliſſimam operationem & ad decorem fabricatum, & n. 5. Falſum n. 11 & 13.*

3 *Membra officiorum gratia conſtant.*

4 *Auris ad auditionem facta.*

6 *Auris mutilatio facit hominem irrregularem.*

7 *Membro ad certam operationem deſtinato deficiente, neceſſe eſt eam operationem vnà deficere.*

8 *Cuiuſcunque partis mutilatio decori officit.*

9 *Auriculæ totalis abſciſſio auditionem reddit deteriorem.*

10 *Mutilatio totalis membri facit irregularem, non autem mutilatio particulæ ipſius mẽbri.*

12 *Auditio eſt operatio Auris internæ, non externæ.*

14 *Auriculæ abſciſſio non inducit irregularitatem.*

PRo parte affirmatiua dicebatur, membrorum mutilationem & decori, & operationibus, quibus illa ſunt deſtinata, maximè obeſſe, præcipuè verò eorum, quæ magis conſpi-
1. cua ſunt, vt quæ ipſam faciem conſtituunt,
inter quæ Auris eſt, talem autem mutilatio-
2. nem facere hominem irregularem, Maiol.
de Irregul. libro 1. *cap.* 2. *in prin.* Aurem verò
eſſe membrum, & non ſolùm ad nobiliſſimam
operationem fabricatam, ſed etiam ad decorem; quòd enim ſit membrum patet, quia habet diſtinctam operationem, ac ſibi propriam,
3. Gal. *lib.* 1. *Method. cap.* 6. nam membra officio-
rum gratia conſtant, Ariſt. *de part. Anim. lib.* 1.
4. *cap. vlt.* Auris autem ad auditionis operatio-
nem fabricata: idcircò Auris eidem Ariſtot. *lib.* 1. *de hiſt. Animal. cap.* 11. dicitur pars illa capitis eſſe, qua audimus, & Auic. 4. 3 *tractat. vnico cap.* 1. *Auris eſt membrum creatum auditui*, vnde illud in ſacris, *Pſalm.* 113. *verſ.* 6. *Aures habent, & non audient.* & aliàs ex Gal. *in lib. de Inſtrum. odorat.* Aurem eſſe propriè mem-
brum dixi, quamobrem ex meliori, aut peiori 5.
eiuſdem Auris conformatione, perfectiùs, aut imperfectiùs audimus, hinc dicebat Ariſtot. *lib.* 5. *de Gener. Anim. cap.* 2. Auriculas longas, & imbricatas meliùs audire; quinimmò idem Ariſtot. *de hiſt. Anim lib.* 1. *cap.* 11. *iam cit.* dicebat, Aurium alias leues eſſe, alias piloſas, alias medium tenere, & has ad audiendum eſſe aptiſſimas. Ex quibus Doctorum auctoritatibus clarè patet, ipſam externam auriculam fabricatam eſſe ad audiendum, & ſic cùm habeat propriam, & diſtinctam operationem, eſſe membrum. Quòd verò Aures ad decorem ſint fabricatæ vltra vtilitatem, quam ex illis reportamus, ſatis appertè declarat earum mutilatio, quippe quæ hominem inſigniter deturpet, vt luculentius demonſtrat Gaſp. Talliacot. *de Curt. Chirurg. lib.* 1. *cap.* 11. neque enim aliam ob cauſſam Auriculæ proditoribus amputantur, niſi vt enorme peccatum enormi turpitudine manifeſtum fiat, atque ea cæteri homines admoniti ab eorum fallaciis cauere poſ-
ſint. Ex quibus inferre licet, quòd cùm Auris 6.
mutilatio tantam turpitudinem afferat, abſque dubio inducere debeat irregularitatem, & hominem à Sacris ordinibus arcere.

Præterea fieri nullo pacto poteſt, quin ex Auris præciſione non reſultet inſignis læſio
in auditione, quia vbi membrum aliquod ad 7.
certam operationem deſtinatur, eo deficiente, deficit operatio, non tantùm vniuerſim, ſed etiam in parte, ſi in parte tantùm deficiat; itaque cùm Auris ad auditionem ſit deſtinata, & in hoc Clerico ex parte deficiat, neceſſe eſt etiam auditum deficere, & non modicam noxam ab ea deficientia illum reportare.

His addebatur deformitas, quæ emanabat ex magna cicatrice prope ipſam Aurem in capitis cute relictam, quæ quidem, cùm glabra remanſiſſet, non tam facilè abſcondi poteſt, quin ſuam illicò deformitatem non prodat; vnde cùm ſuper vnam deformitatem alia aduenerit, tantò magis videtur ex illis irregulari-

tatem induci, maximè cùm in celebrando vtraque deformitas conſpicua de neceſſitate ſit, oporteat.

Quibus tamen non obſtantibus, viſum eſt dicendum in caſu præſenti ex huiuſmodi Auris abſciſſione neque inſignem turpitudinem, neque vllam inſignem noxam oriri poſſe, quarum altera, vel vtræque etiam ſimul iunctæ ſcandalum aliquod excitare debeant, cuius intuitu clericus hic à promotione ad Sacra ſit repellendus.

Quod enim dicitur membrorum abſciſſionem, ſeu mutilationem decori, & operationibus quibus deſtinata ſunt obeſſe, declarandum videtur, ac determinandum de quibus membris, & de qua mutilatione ſermo ſit: nam quoad decorem, non dubium quidem eſt, omnem
8. mutilationem non membrorum ſolùm, ſed quarumcunque etiam particularum, maximè viſui conſpicuarum, deformitatem inducere, non eſſe tamen omnem deformitatem talem, vt eius cauſſa irregularitas incurri debeat palam eſt, ſed debere eſſe inſignem, ac notatu dignam: Modò, inſignis deformitas oritur ex inſignis mẽbri mutilatione, & maximè membri totius, & tantò maior, quantò membrum maius, & magis conſpicuum, & maioris vſus eſt; At contrà parua mutilatio, neque omnimoda, ſed tantùm particulæ alicuius membri inſignem deformitatem afferre non poteſt, ſed paruam, & tantò minorem, quantò membrum minus eſt, & minùs conſpicuum, & minoris vſus, vt in caſu noſtro; in quo mutilatio eſt modica, & tantùm partis ipſius Auriculæ, quæ quidem particula eſt puſilla, & minùs conſpicua, cùm ad latera ipſius capitis, non in facie ſit poſita; quinetiam ſi qua inde emanat turpitudo, facilè contegi capillis poteſt, ac præterea nullius vſus ſit, vt deinceps probabimus. Itaque reſpectu turpitudinis nullum impedimentum notatu dignum in hoc Clerico apparet.

Quòd autem neque vlla inde noxa in-
9. ſurgat, patet, quia auditus nullo modo deterior eſt factus, licet negari non poſſit totalem Auriculæ abſciſſionem auditum facere aliquo modo deteriorem, vt notaui aliàs ex Hieronym. Fabrit. *libro quinto*, *haud.* 11. ipſe *Tit.* 3. *quæſtione* 4. *numero quarto*, ſed hoc in caſu noſtro non habet locum, in quo, vt dictum eſt, & obſeruari propriis oculis poteſt; modica eſt, & partialis Auriculæ amputatio, & maximè eius partis quæ minùs ad meliorem ſoni perceptionem facit, nempe partis ſuperioris, quam Dinnam Medici vocant. Ruff. Ephæſ. *de corp. Hum. part. appell. libro primo*, *capite ſexto*, vel Helicem, vt placet Ioan. Veſlingio, *in ſyntagm. Anatom. cap. decimoſexto*.

Neque obſtant in contrarium adducta, 10.
quia licet verum ſit, membri abſciſſionem inducere irregularitatem, hoc habet locum in totali abſciſſione, quia partis mutilatio non facit irregularem, Barboſa *de off. & poteſt. Epiſc. alleg.* 42. *num.* 12. *par.* 2. præterquam
quod falſum eſt, quòd Auris ſit membrum, 11.
cùm non habeat diſtinctam operationem, non enim Auris, hoc eſt Auricula, vel auris externa eſt inſtrumentum auditus, neque ad ipſam refertur auditio, quod patet, quia ſine ipſa, eáque penitùs abſciſſa auditus tamen ſit, & notum eſt, nonnulla animalia, quæ optimè audiunt, auriculis omninò carere; nam auditus eſt operatio internæ Auris, & pertinet
maximè ad neruum Acuſticum, ſiue audito- 12.
rium. Ariſtoteles autem, Galenus, Auicenna, aliique DD. dicentes, Aurem eſſe auditus inſtrumentum, de Aure interna intellexerunt, non de externa, ſeu de Auricula; quòd ſi aliquando ob Auriculæ rectam conformationem dicatur Animal meliùs audire, non idcircò dicendum, Auriculam eſſe auditus inſtrumentum, ſed potiùs eius bonam conformationem denotare Auris quoque internæ optimam conformationem, licet & ipſa Auricula faciat, vt ſonus ad Aurem internam magis vnitus accedat, vnde melior, ac facilior auditio inſurgit, ſed ipſa auditio in Aure interna ſit, & quomodò fiat? ante omnes explicauit Hippocrat. *libro de Carnibus numero*
decimoſexto, ex quibus clarè infertur, Auri- 13.
culam membrum non eſſe, neque à quoquam inter membra connumerari, vnde iure optimo à Canoniſtis ſancitum eſt, Auriculæ abſciſſionem non inducere irregularitatem. Couarr. *Relect. par.* 3. *tit. de Homicid. numero octa-*
uo, quòd ſi totius Auriculæ abſciſſio non fa- 14.
cit hominem irregularem, certè multò minùs irregularem faciet abſciſſio partis ipſius, maximè ſi contegi poteſt capillis. Neque obſtat inſignis cicatrix, ac glabra, quæ propè ipſam Auriculam detegitur, quia adhuc propealia latera Auriculæ capilli ſuperſunt, quibus contegi poteſt, & Auriculæ, & ipſius cicatricis deformitas; quamobrem cùm nullum vſum corporis feciſſe deteriorem pateat Auriculæ abſciſſionem in hoc Clerico, neque eandem abſciſſionem, aut magnam illam cicatricem decori ita obeſſe conſtet, vt commodè celari deformitas non poſſit, non videtur, quòd reſpectu earum cauſſarum hic Clericus à promotione vlteriori ad ſacros Ordines ſit repellendus.

Quare, &c.

CONSI

CONSILIVM XXXVI.

ARGVMENTVM.

Negabat nobiliſſima mulier marito, longa, ac fœdiſſima ſcabie detento, matrimoniale debitum reddere; cùm autem timeret conſcientiam ſuam in hoc grauare, poſtulabat à Confeſſario, an tuta conſcientia negare debitum poſſet ob infectionis timorem. Quæſitum ergo à me eſt à Reuerendo Confeſſario viro Doctiſſimo, ac Prudentiſſimo; An mulieris illius maritus (quem ſub alio quodam prætextu mihi inſpiciendum produxerat) eius grauitatis ſcabie laboraret, vt inter lepras eſſet connumeranda, & quodnam infectionis periculum mulieri impenderet ex carnali coniunctione cum eius viro; ac reſpondi.

SVMMARIVM.

1 *Marito Lepra detento tenetur vxor reddere coniugale debitum.*

2 *Non ſufficit ſolus timor contagij ad denegandum debitum, maximè ſi morbus ſit abſque periculo.*

3 *Non poteſt cogi ſanus coniunx ad reddendum debitum, ſi adſit periculum magni morbi, ex quo vita periclitetur, & num. ſeq.*

5 *Contagium in nullo actu promptius communicatur, quam in actu coitus.*

1\. VIderi quidem prima fronte, teneri omninò mulierem hanc ad debiti redditionem ex præcepto Eccleſiæ; nam etiam ſi tam fæda eſſet ſcabies, qua maritus detinetur, vt ipſius Lepræ nomine inſignienda eſſet, & in veritate Lepra eſſet, tamen non poſſet vxor illi denegare debiti redditionem, vt per *cap. quoniam, de coniug. Leproſor.* cùm autem hæc ſabies non ſit verè Lepra, tantò magis tenebitur reddere. Quòd enim non ſit Lepra, clarè patet ex ipſius qualitate, & ex omnimoda abſentia ſignorum Lepram concomitantium, quia hæc ſcabies eſt quædam ſcabies vlceroſa æqualiter vniuerſum corpus defædans, facie, & capite exceptis, cum pruritu quidem non tamen magno, & cum abundantia puſtularum, quæ facilè ſaniem generant, emittuntque craſſam quandam, ac fætidam materiam ex virore pallescentem; partes autem, quæ à ſcabie immunes ſeruantur ſuum penè naturalem colorem ſeruant; nulla adeſt notabilis quorundam corpuſculorum deciſio veluti ſquammæ piſcium; nullus adeſt color malus, nec ſudor aliquis malè olens ex corpore emanat, nec vlla adeſt cutis ariditas, ſeu aſperitas, quæ omnia in vera Lepra obſeruantur, vt apud quoſcunque Medicinæ Doctores palam eſt.

2\. Nec quidquam obſtat, quòd hæc ipſa ſcabies ſit maximè contagioſa: quia non ſufficit ad denegandum debitum ſolus timor contagij, ſi morbus ex contagio contrahendus ſit ſalutaris, & periculo omni vacet, qualis morbus eſt ſcabies, ita vt eam Hippocrat. *libro de Affect. numero 35.* vocauerit potiùs turpitudinem, quàm morbum, quia cùm ſit purgatio quædam prauorum humorum à Natura per cutem facta, ac per eam illaudabilis ſanguis expurgetur, potiùs ad ſalutem tendit, quàm ad vllum vitæ periculum: quin etiam à multis morbis præſeruat præſertim in ætate iuuenili, vt omnes Medici vnanimiter firmant; quamobrem etiamſi vxor timeat infici ex coitu cum marito huiuſmodi ſcabie infecto, non ſine ratione, non tamen idcircò poteſt denegare debitum, etiamſi eſſet certa, quòd non poſſit euitare infectionem, ſed de hoc non poteſt eſſe certa, quia non neceſſariò vnuſquiſque à morbo contagioſo inficitur, requiritur enim quædam corporis inficiendi diſpoſitio ad contrahendum contagium, aliàs abſente huiuſmodi diſpoſitione non inficitur, vt in dies obſeruamus in aliquibus, qui cum ſcabioſis non modo commorantur, ſed vnà cibum capiunt, atque vno in lecto dormiunt abſque eo quod inficiantur, imò & idipſum in morbo Gallico obſeruamus, cùm eueniat non ſemel, quòd plures cùm muliere infecta rem habeant, & tamen vnus aut alter inficiatur, vt in caſu de quo Gabr. Fallopp. *in tract. de morbo Gallico cap. 37.* de coniugibus morbo Gallico infectis, qui cum ſuis coniugibus iuncti non ſunt infecti, ita vt ille ad miraculum hoc referat, quod tamen naturale eſt, quia ſæpiſſimè id fit, vt commiſtus cum infecta morbo Gallico non inficiatur, quod etiam iterum haberi refert Sperell. *de rit. & poteſt. Eccleſ. 14. numero 31. & ſeq.* qui etiam Falloppium, & alios Medicos ad id adducit.

Addendum his, quod præter corporis inficiendi diſpoſitionem ad contrahendum contagium, requiritur etiam mora aliqua notabilis cum perſona infecta, & pluries iterata, aliàs non tam facilè inficitur ſanus; vnde cùm coitus breui tempore abſoluatur, neque in hoc caſu debeat multum frequentari, quia maritus contentum ſe dicit, ſi ſingulis hebdomadis debitum exigat, inanis omninò, ac irrationabilis videtur vxoris timor, nè per coitum inficiatur, compellenda ergò, ac cogenda ſub pœna peccati, vt debitum reddat, nè iuſtitiæ vis fiat.

Verum enimuerò pro contraria opinione nonnulla ſunt, quæ valdè quidem ponderanda videntur, ac primo loco, quòd mariti ſcabies dependentiam habeat ex prægreſſo morbo

morbo Gallico, & quidem maligno,& contumaci,ex cuius reliquiis hæc ſcabies pullulauit, quæ non alia ex cauſſa tam pertinaciter hæret, vt nè per integros duos annos iam tranſactos quicquam adhuc remiſerit, licet cætera Gallici morbi accidentia quieuerint, ſtante quòd natura omnem morbificam materiam per cutim expurgare inceperit: quibus ſic ſe habentibus non de ſolo ſcabiei contagio ti-
3. mendum vxori eſt,ſed etiam de morbo Gallico ſæuo, & atroci, qualem maritus ipſe paſſus eſt,puſtulis & vlceribus malignis inſignē, quæ etiam internas gutturis partes lacerare, ac denaſtare cæperant; cùm ergò ex huiuſmodi morbo Gallico adſit rationabilis timor magnorum malorum,atque etiam periculi ipſius vitæ, certè nullo modo cogenda nobilis mulier, vt marito debitum coniugale reddat: ad quam ſententiam firmandam faciunt adducta nouiſſimè,ab Epiſc. Sperello, *de rit. & poteſt. Eccleſ.cap.*140.*n.*29.*par.*2. Secundò, maximè augere poterat vxoris timorem,illumque magis rationabilem reddebat, quòd marito vnà ſecum in eodem lecto cubante, poſtquam vtcunque à prægreſſo morbo reconualuerat, cæpit illa primò intenſo capitis dolore moleſtari,ac mox infenſiſſimo totius corporis pruritu prehenſa eſt; quin etiam nonnullæ illi puſtulæ in diuerſis corporis partibus emanarunt, ita vt, niſi ſibi cauiſſet lecto maritali ſibi interdicens, promptiſſimè in eandem ſcabiem, & in multò peiora ſymptomata incidiſſet;imò cùm non ſatis fuiſſet torum ſeparare, neceſſe habuit ſubitanea corporis expiatione,& Antidotorum,qualia morbus requirebat,aſſumptione ipſam munire, quibus auxiliis irruentis morbi impetus ſedatus eſt: ſi ergò ex ſola paucarum noctium commoratione in eodem lecto cum marito, vxor tam malè accepta eſt, certè ſi illi debitum reddere cogatur, in ſanitatis ineuitabile diſcrimen, & in vitæ etiam periculum illam coniiciemus.

Itaque non valet dicere,quòd cum hæc ſcabies non ſit inter Lepras connumeranda, vxor teneatur reddere marito debitum,ita determinantibus Canoniſtis: Quia quandocunque ex contagio imminet graue ſanitatis periculum non tenetur ſanus coniunx debitum reddere,
4. iiſdem Canoniſtis ita ſentientibus, quorum plures vide relatos per Barboſ.*in Collect. Doct. in lib.*4.*Decret.cap.propriam.*2.*n.*2. quem cum aliis retuli aliàs *lib.*7.*mearum quæſt.Tit.* 3.*q.*3. *n.*1. Licet autem hæc ſcabies per ſe non poſſet forte afferre graue periculum, vbi mulier ea inficeretur, tamen ex eo quod retinet ſeminarium morbi Gallici, & quidem grauis, non eſt ab eo periculo immunis: quod ſatis ſuperque declarauit infectio ex ſimplici mora cum marito in eodem lecto per paucos dies facta, ex qua non tantùm pruritu inſigni moleſtata eſt,ſed intenſo etiam capitis dolore, qui infallibile ſignum erat communicatę infectionis ex Gallica lue prouenientis.Vnde ceſſant ea,quæ in contrarium adducuntur,quòd nimirum ſcabies ſit morbus ſalutaris,& maximè in iuuenibus, & quòd præſeruet à quamplurimis morbis: nam hæc locum habent in ſimplici ſcabie, & quæ pullulat ex Naturæ vi tentantis ſe vindicare ab interna infectione,& demandantis noxios, corruptoſque humores ad externas partes,non verò in ſcabie Gallica, aut Gallico morbo aſſociata; hæc enim ſi contagio communicetur non modò ipſa ſcabies pullulabit, ſed etiam quæcunque accidentia praua,& maligna ſolent à morbo Gallico communicari,vt capitis,& artuum dolores acerbiſſimi,puſtulæ, & gummata,& vlcera maligna,& Cacoëthica, membrorum omnium abſceſſus, & cranij ipſius caries, & alia etiam his peiora; quæ via maximè rationabili timorem excitare in vxore poſſunt, nè ſi cum marito rem habeat, maniſeſtiſſimo periculo ſe ſubiiciat.

Et ad id,quod additur,neceſſariam eſſe corporis inficiendi diſpoſitionem ad contrahendum contagium, reſpondetur,hanc diſpoſitionem de facili introduci per commorationem cum perſona infecta, maximè ſi aut longa,aut continuata, aut iterata eſſe debeat, immò non ſolùm per commorationem, ſed etiam per cohabitationem in vna eademque domo, ita vt ſanus exſpirationem infecti excipiat, eamque euitare non poſſit, cogentur enim ambo eundem aërem inſpirare, cumque ex corpore infecto fumidæ, ac putridæ exhalationes elicitæ ipſum aërem inſpirandum inficiant, poſſibile nequaquam eſt, ſanam coniugem illum inſpirando non infici.

Quod verò inſtando dicitur, ad ſuſcipiendum contagium requiri etiam notabilem moram ſanæ coniugis cum infecto, quæ tamen in redditione debiti coniugalis eſt modica,neque poteſt dici notabilis,dicendum, quòd etiam ſi concedamus requiri huiuſmodi moram, tamen ea, quæ in reddendo debito abſumitur eſt quidem parua, ſi ad temporis quantitatem reſpiciamus,ſed tamē eſt maximè notabilis ratione laboris, qui in ipſo actu coitus impenditur, in quo tota ſanguinis maſſa calefit, & tam mulier quàm vir crebriori reſpiratione indigent, vnde idcircò,

Ciet omni pectore fluctus.

Notum enim cuicunque eſt,ob eam cauſſam in nulla alia occaſione promptiùs communi- 5.
cari poſſe contagium ab infecta perſona in ſanam,quam in ipſo actu coitus,vt dixi alias *loc. cit.num.*3.*inf.*

Quibus omnibus addi poterat qualitas ipſius ſcabiei, quæ cum humida ſit,& pluribus vlceribus ſcatens,putridoque tabo manantibus,facillimè per contactum communicatur hærentibus ipſis putridis humoribus in ſano corpore; quin etiam eliciantur ab huiuſmodi ſcabie (quæ Lepræ finitima eſt) putridæ exhalationes naturam ipſorum humorum morbum excitantium æmulantes,quæ non ſolùm corpori obuio maximè per contactum, ſed & veſtibus, & ipſius domus parietibus adhærere ſolent, vnde in veteri teſtamento vbi habitationes, in quibus huiuſmodi infirmi commorati fuerant, expiabantur, etiam ipſi parietes emundabantur,vt notum eſt. Quare, &c.

CONSI

CONSILIVM XXXVII.

ARGVMENTVM.

Lucretia præmortuo marito ab inteſtato filium pepererat, qui per octo dies ſuperuixerat, mater prætendebat ſe eſſe filij ſui hæredem, contrà opponentibus mariti propinquis, ad quos hæreditas, non extantibus filiis, pertinebat; filium natum eſſe Seximeſtrem, & abortiuum, neque Patri in bonis ſuccedere potuiſſe, nec conſequenter ad matrem ea tranſmittere. Quæſitum ergo à iudice eſt; an hic Poſthumus eſſet verè Seximeſtris, & abortiuus.

SVMMARIVM.

1 *Natus ſexto menſe abortiuus dici debet.*
2 *Abortiuus quandò dicatur lato modo.*
3 *Abortiuus ſtricto modo quandò dicatur.*
4 *Quantò pluribus conditionibus deſtituitur partus, requiſitis ad partum naturalem, tantò magis meretur nomen Abortus.*
5 *Septimeſtris pro ratione natus eſt.*
6 *Quiſnam Septimeſtris ab Hippocrate dicatur pro ratione natus.*
7 *Acuti morbi per Lunæ motum, Chronici per motum Solis iudicantur.*
8 *Mulieres vt plurimum deſinentibus menſtruis concipiunt.*
9 *Prægnantia in nullo tempore certò cognoſci poteſt vniuerſaliter loquendo.*
10 *Septimeſtres vt plurimum intereunt, ex multiſque pauci ſeruantur.*
11 *Septimeſtres omnes inabſoluti naſcuntur, & nullam firmitudinem habent.*

VIdebatur in hoc dubio nullam poſſe in-
teruenire hæſitantiam, quin in prima fa-
cie partus hic dici debeat abortiuus, quocun-
que enim modo accipiatur nomen Abortus,
non ſolùm, inquam, latè, ſed etiam ſtrictè, cer-
1. tum eſt, quòd natus ſexto menſe abortiuus
2. dici debet, nam lato modo quicunque fœtus,
qui ante nonum, vel decimum, imò & in ipſo
nono, & decimo ab aliqua cauſa præternatu-
rali ab vtero eiiciatur, abortiuus dici poteſt;
quia non ex vi naturæ; ſed ex violentia illius
cauſſæ præternaturalis ab vtero exit ante
tempus ab ipſa natura illi deſtinatum, etiam
ſi id fieret per diem tantùm, immò etiam per
3. horam ante, vt latè probaui *lib.* 1. *Tit.* 2. *quæ-
ſtione* 10. *num.* 10. *& ſeqq.* ſtrictè autem fœtus
ille dicitur abortus, qui à cauſſa præternaturali
eiectus ita naſcitur, vt nullo modo viuere poſ-
ſit, ac tantundem eſt ac ſi non natus eſſet, &
rectè dicitur Abortus, hoc eſt non natus, quia
naſcitur ità, vt vita frui non poſſit. Itaque
quòd hic partus, vt dicitur, in ſexto menſe
natus dici debeat non ſolùm lato modo abor-
tiuus, quia à cauſſa præternaturali eſt eiectus,
& idcircò natus ſit per tres menſes ante ter-
minum naſcendi omnibus communem, & na-
turalem, ſed etiam ſtricto modo, quia ante ſep-
timum nullus fœtus viuere poteſt, vt ex Hip-
pocrate, aliiſque Medicis, & Philoſophis, &
Iureconſult. dixi *loc. cit. quæſt.* 2. *numero* 12.
vbi etiam *num ſeq.* idem firmaui; eſſe nempe
talem partũ, ac debere propriè dici Abortum,
ea maximè ratione, quòd ſemper immatu-
rus naſcatur, non immaturus, inquam, tan-
tùm quoad membrorum conformationem, &
vigorem; ſed immaturus etiam quoad vitæ
operationes, quia tales fœtus nati ante ſepti-
mum non ſunt ſufficientes ad lac ſugendum,
vt nutriri poſſint. Gal. *lib.* 15 *de vſu part. cap.* 7.
& licet hæc euidentiſſima cauſſa ſit, vt viuere
non poſſint, tamen etiam ſi lac ſugerent, vt
ſuxiſſe aliquos Seximeſtres obſeruatur, tamen
non poſſunt viuere ex defectu vigoris, quo
defraudati ſunt eiecti ab vtero materno ex vi
præternaturalis cauſſæ.

Prætereà quantò pluribus conditionibus 4.
deſtituitur natus requiſitis ad partum natura-
lem, tantò magis meretur nomen Abortus,
imò quantò maioris ponderis ſunt requiſitæ
conditiones tantò magis, natus ab illis defi-
ciens debet Abortus nominari; ſed præcipua
conditio eſt, quæ reſpicit tempus in quantitate,
quo fœtus in vtero commorari debet; dehinc
quæ reſpicit tempus in qualitate, prout nempè
ſeptimanas, menſes, quadragenaria complere
debet; ab hac quæ reſpicit abſentiam cuiuſcun-
que cauſſæ præternaturalis; deinceps quæ reſ-
picit corporis firmitudinem, & abſolutionem,
& ſi quæ aliæ conditiones ſunt his adiiciendæ:
at hic partus primò deficit inſigniter à prima
conditione, vt patet, & à ſecunda quia defi-
cit etiam à temporis qualitate, cum non at-
tingat ſeptimum, & à tertia quia Mater à mor-
bo prehenſa, & ex animi angore ob mariti
mortem conflictata abortiuit, & à quarta,
quia inabſolutus erat, & nullam firmitudi-
nem habebat, hiantibus ſuturis capitis, &
articulis ab oſſe veluti diſtractis, & qui neque
aperire, neque vllo modo diducere os va-
leret, & qui in naſcendo nè ploratum, aut
vocem quidem vllam ediderit, ſed vix eiulare
perciperetur, neque lac ſugere poſſet, ſed
neceſſe fuerit illud in os ipſius inſtillare, ne-
que fæces reddiderit, ac ne vrinam quidem;
quæ omnia tam apertè oſtendunt illum fuiſſe
abortiuum, vt ſuperfluum videatur de ea re
vlteriùs hæſitare.

Neque opponi poteſt quorundam grauiſ-
ſimorum Doctorum auctoritas volentium, fœ-
tum etiam in ſexto menſe viuere poſſe, quos
adduxi *loco ſuprà cit. q.* 2. *n.* 5. ex ipſius quoque
Rotæ Romanæ *deciſ. in Auximana Alimentorum*
1. *Iunij* 1620. *coram Pirouano*, pro quorum opi-
nione adduci poterat ſatis euidens ratio, quæ

5. ſubſequens eſt: Septimeſtris, vt receptiſſima, ac communiſſima omnium Sapientum opinio vult ex Hippocratis,& legum auctoritate, pro ratione natus eſt,& viuit, at Septimeſtris poteſt ita naſci,vt ſex menſes non compleat;nam Septimeſtris poteſt naſci minori ſpatio, quam 182.dierum:quod probatur,quia cum in computatione menſium partus ſatis ſit ex Hippocratis ſententia primum menſem eſſe interciſum, & deficientem, ſufficiatque, quòd ex quindecim diebus conſtet, aut forte pauciori-bus, & vltimum eodem modo eſſe deficientem, ac conſtantem ex totidem diebus nempe quindecim,& fortè paucioribus,palam eſt diebus 178. & fortè 175. poſſe naſci Septimeſtrem,in quo termino erit quidem fœtus Seximeſtris, ac viuere poterit;ſed hoc non obſtat, quia licet Septimeſtris dicatur ab Hippocrate pro ratione natus, tamen hoc non ſimpliciter protulit, ac vniuerſaliter;ita vt de omni Septimeſtri veritatem habeat, quia reſtrinxit ſe ad

6. Anni dimidium, & eos demum pro ratione natos pronuntiauit, qui non minori ſpatio, quàm centum octoginta duobus diebus dimidio addito naſcuntur,quæ tota hæc ſumma, vt ille addit,eſt anni dimidium, quod tempus,inquit, principium perfectionis fœtibus affert, neq; minori ſpatio eos perfici poſſe dicit; quia certum eſt deberi de neceſſitate in hoc aſſignari quoddam tempus determinatum, à quo ſi fœtus deficiat non poſſit eſſe vitalis, quia aliàs quandocunque naſceretur, poſſet eſſe vitalis,quod non eſt dicendum, neque eſt veriſimile.Itaque hunc terminum naſcendi inter legitimos computatum omnium minimum docebat eſſe ibidem idem Hippocrates dierum 182.& idcircò,nempe quia minimus eſt,plurimos eorum interire narrabat, ex multiſque paucos eſſe ſuperſtites, quia ſunt omnium Septimeſtrium,ob termini, in quo naſcuntur, breuitatem imperfectiſſimi, & qui principium tantum perfectionis in vtero ſint aſſecuti,non maiorem, aut totalem perfectionem, vnde, vt dixi aliàs *loco cit.quæſt.2.num.*36.nulli penè obſeruantur nati diebus 182. ac vix ipſe Galen. vnum obſeruauit natum diebus 184.vt narrat *in lib.de ſeptim par.*

7. Addamus his proportionalem motum partus ex motu Solis; quia quemadmodum acuti morbi per Lunæ motum,ſic Chronici,& longi per Solis motum iudicantur, atque hoc pacto quemadmodum criſes in decimaquarta die fiunt in morbis acutis,qui terminus eſt medietas motus circularis Lunæ, ſic partus,qui mouetur vt morbus chronicus,qui motus, vt Galen.3.*de dieb.decret.cap* 6.dicebat, æquiparatur motui Solis,tunc ſaluus erit,cum dimidio anni naſcetur; at Anni dimidium non minori ſpatio,quam 182.dierum dimidio addito completur. Ex quibus manifeſtè deducitur, fœtum hunc natum diebus 177. pro ratione non eſſe natum, neque vitalem potuiſſe eſſe, cùm ſit abortiuus.

Ad quod etiam magis concludenter comprobandum,notanda venit tam exquiſita temporis,ac termini huiuſce, nempè medietatis anni ſupputatio ab Hippocrate facta volente aſſignare breuiſſimum inter omnes naſcendi terminum in homine, qui pro ratione natus eſſe dici poſſit,non modò enim dies,& dierum notabiles partes, ſed etiam minimas particulas hoc termino comprehendi voluit dicens:*Septimeſtres autem naſcuntur centum octoginta diebus, & dimidio, inſuper accedente diei particula;* vnde etiam deficiente non ſolùm dimidio, ſed hac ipſa diei particula partus Septimeſtris dici non debeat,nec ſit pro ratione natus, nec vitalis;quamobrem cùm partus, de quo agitur ab aſſignato termino deficiat per quinque dies cum dimidio, certè ex ſententia Hippocratis, quam D D. omnes vnanimiter amplectuntur, nec pro ratione natus eſt, neque eſt vitalis,ſed abortiuus.

Ex parte tamen Matris dicebatur, neque partum hunc eſſe Seximeſtrem, nec conſequenter dici poſſe abortiuum, & potuiſſe eſſe vitalem. Quòd non eſſet Seximeſtris,nec conſequenter abortiuus,patet,quia licet à contraria parte ſupponatur natum eſſe diebus 177. ex eo quod totidem dies interceſſerint à die præcedente morbum mariti,& ipſum partum, tamen hoc nullatenus probatur,quia non maior ratio eſt,cur mulier conceperit in ipſa nocte præcedenti morbum Mariti, quàm per plures dies, & fortaſsè per decem dies antè; immò veriſimilius hoc eſt, quia per totidem dies ante mulieri Menſtrua defierant, & maximè eueniat, quod ſtatim definentibus menſtruis mulieres concipiant, Galen.*lib.*1.*de ſem. cap.* 2. *& alibi.* Nec contra hoc valet dicere, quòd maritus ab illo tempore iam non benè ſe haberet, & non erat habilis ad coitum, & quod ex congreſſu cum vxore per diem ante morbum ægrotauerit, vt ipſemet maritus in infirmitate Medicis faſſus eſt, quia ſi iam ante per decem dies erat ad coitum inhabilis, multò magis fuiſſet poſt decem dies, & in ſumma nullo modo ex hoc deduci poteſt, quòd cum vxore rem habere non potuerit, & quod illa non multò facilius tunc, definentibus menſtruis,quàm poſt prædictos decem dies potuerit concipere. 8.

Quibus addendum,quod cùm maritus ante prædictos decem dies bene ſe haberet, & poſt habitam rem cum vxore ſe debiliorem factum dixerit,ac per totum illud ſpatium decem ſubſequentium dierum non omninò bene ſe habuerit, licet non febricitauerit, certè maior præſumptio, immò fortior eſſe debet, quòd mulier ex eo conceperit ante decem prædictos dies, quàm poſt, quia ex alia mala diſpoſitione, & in illo ſtatu præternaturali (dato etiam quòd non propriè in ſtatu præternaturali, ſed in ſtatu neutro fuiſſe tunc illum dicamus) conſequens fuit ſemen genitale in illo minùs calore, & ſpiritibus abundaſſe, & conſequenter minùs fœcundum fuiſſe; quòd enim iam eſſet in ſtatu præternaturali, vel ſaltem neutro, ſatis demonſtrat decidentia in ſtatum manifeſtè præter naturam, & in morbum maximè lethalem.

Neque obſtat præterea, quòd mulier multo tempore tacuerit, nec de conceptione quicquam effata fuerit, quia palam eſt neque ipſas mulieres tam citò poſſe cognoſcere, & pro certo affirmare, ſe in vtero habere, præſertim ſi

ſi multùm conceptionibus non ſint aſſuetæ, vt in caſu noſtro euenit, nam Lucretia vix ſemel, aut iterum conceperat, vnde non mirum, ſi nihil de prægnantia muſſitauerit, neque alia mulier ex domeſticis tam citò nempè in primis quindecim diebus illam grauidam iudicauerit, cùm maximè potiora ſigna, ex quibus mulier in vtero habere cognoſcitur, neque in principio appareant, neque ſi quæ appareant, tantum habeant firmitatis, tantumque illis mulieres fidant, vt ex illis audeant pro certo affirmare ſe grauidas eſſe; imò hæſitabundæ ſemper, ac verecundæ in primo menſe ſemper permanere ſolent; atque id non immeritò, cùm pateat, & apud Medicos ſit communiter acceptum, in nullo
9. grauidationis tempore de certo cognoſci poſſe prægnantiam vniuerſaliter loquendo, quamquam plura euidentiſſima ſigna & tertio, & quarto menſe apparere ſolent, vt abundè probaui aliàs *lib. 1. harum quaeſt. tit. 3. q. 1.* quomodò ergo intra terminum decem, vel quindecim dierum potuit Lucretia, & ex ipſa familiares cognoſcere illam remanſiſſe ex marito mortuo grauidam?

Neque iterum valet, quòd ipſa mater ante tres, vel quatuor dies quàm pareret, fateretur ſe eſſe in ſexto grauidationis menſe, & quòd etiam domeſtici omnes, ac propinqui tam mares, quàm fœminæ ipſam in ſexto menſe grauidationis eſſe faterentur, quia & ipſamet Lucretia, & cæteri omnes in computatione mēſium dupliciter decepti ſunt. Primò relinquendo fortè decem priores illos dies, à quo tempore illa conceperat, cùm præcifum cōceptionis tēpus non ſolùm extraneos quoſcunque lateat, ſed etiam ipſas mulieres prægnantes; quamobrem computantes partum à die præcedente morbum mariti abſque dubio illam in ſexto menſe grauidationis degere putabant, licet deciperentur, quia non obſtante quòd illa pepererit die 177. à conceptione, tamen ſi primum menſem interciſum accepiſſent ex quindecim diebus conſtantem, poterant firmare illam in ſeptimo menſe eſſe, cùm centum quinquaginta dies conſtituant quinque integros menſes, & primus menſis conſtituatur ex quindecim diebus, vnde remanebant dies duodecim ſeptimi menſis, licet hic fœtus fuiſſet ex ſeptimeſtribus imperfectiſſimus, & non vitalis ex Hippocratis ſententia, qui vt dictum eſt, non minori ſpatio naſci ſeptimeſtres, qui futuri ſint vitales, voluit, quàm anni dimidio, nempè centum octoginta duobus diebus cum dimidio, tametſi hos ipſos omnium ſeptimeſtrium imperfectiſſimos eſſe firmauerit. Secundò decipiebantur etiam computantes decem priores illos dies accipiendo integros menſes, nam eo modo deficiebat hic partus à termino ſeptimeſtri finito quaſi per menſem, cùm deſiderarentur ad complementum ſeptem menſium dies viginti tres; cùm tamen ſi accepiſſent primum menſem interciſum, & conſtantem ex quindecim diebus, qui additi centum quinquaginta diebus, conſtituentibus menſes quinque conſtituebant ſex menſes, clarè vidiſſent remanere duos ſupra viginti dies conſtituentes ſeptimum menſem.

Ex quibus cùm pateat, hunc fœtum non fuiſſe ſeximeſtrem, ſequitur etiam, illum non fuiſſe abortiuum, ſed fuiſſe ſeptimeſtrem, & vitalem; & non habuiſſe vllam cum vita repugnantiam, quod ſatis oſtendit, illum vixiſſe per octo dies: licet enim, vt opponitur, non ſugeret, neque perciperetur vllo modo eiulare, neque fæces, neque vrinas redderet; hæc quidem primis tribus diebus euenerunt; nam poſtmodum & fæces, & vrinas reddidit, & eiulare auditus eſt; & leniter nutricis mammas ſugere obſeruatus, vt ex Teſtium depoſitionibus patet, vnde conſtat, illum fuiſſe ſufficientem ad vitæ operationes, & licet deceſſerit octauo die non ex hoc dicendum, quòd non potuerit eſſe ſuperſtes, cùm etiam ex ſeptimeſtribus plurimi vel citiùs, vel ſeriùs intereant, ex multiſque pauci ſeruentur, 10.
vt ſuprà ex Hippocrate dictum eſt, & tamen licet plurimi ex ſeptimeſtribus moriantur, vniuerſaliter ſeptimeſtres pro vitalibus habentur ex ipſarum Legum Hippocratis aſſertioni inhærentium auctoritate.

Neque obſtant quæ obiiciuntur ad probandum, hunc fœtum fuiſſe abortiuum ex defectu conditionum, quæ requiruntur ad verum, & naturalem partum; Nam quoad primam reſpicientem moram fœtus in vtero, iam patet, illum ab ea non defeciſſe, cùm, vt probatum eſt, natus ſit ſpatio centum octoginta octo dierum, & ſic poſſit connumerari inter perfectiſſimos ſeptimeſtres, ex quo euaneſcit etiam defectus ex alia conditione nempè ex temporis qualitate, habuit enim hic omnem perfectionem ex numero dierum progredientem, quam habere poſſunt ſeptimeſtres, & quam illos habere voluit Hippocrates. Quoad tertiam autem conditionem dicimus, hanc non eſſe de eſſentia partus, qui vitalis, & legitimus exiſtat, nam aliquando & Decimeſtres, & aliqui Nonimeſtres, & ſecundùm noſtram ſententiam pleniſſimè probatam *lib. 1. tit. 2. quaeſt. 1. & ſeqq.* & octimeſtres omnes, & ſinguli ſeptimeſtres à cauſa præternaturali manumittuntur; nam tam illi aliquando, quàm ij ſemper, ante tempus ſibi debitum, vel ante tempus à natura illis deſtinatum naſcuntur, neque tamen idcircò omnes non naturales, non vitales, non legitimi iudicandi; ac ſatis ſuperque eſt, ſi hic partus ab ea conditione non deficiat, cùm ſeptimeſtris ſit, quia natus eſt tempore opportuno, & pro ratione, aut ſi manumiſſus à cauſa præter naturam ſit, in hoc cum aliis ſeptimeſtribus conuenire illum dicamus.

Quoad quartam conditionem reſpondetur, illum neutiquam ab ea deficere, ſi de perfectione loquamur, quæ in ſeptimeſtribus haberi poteſt; patet enim omnes inabſolutos naſci, & nullam firmitudinem habere, vt 11.
probaui aliàs *loco ſuprà cit. quaeſt. 1. num. 85.* & alibi, hoc enim omnibus ſeptimeſtribus idcircò eo modo euenit, quia non ſufficientem moram in vtero traxerunt, vnde non potuerunt beneficio temporis corporis perfectionem ſibi debitam acquirere; ex ſeptimo enim menſe initium perfectionis, non complemen-

tum habent, vt ex Hippocr. verbis in principio libri *de ſeptim. partu* citatis clarè patet.

Cætera denique quæ opponuntur ad probandum, partum hunc defeciſſe à conditionibus partus naturalis, & ſic fuiſſe abortiuum, communia illi ſunt cum omnibus ſeptimeſtribus, vt videre licet ex iis, quæ adduxi loco ſæpè cit. præterquam quod plura eorũ, quæ ſupponuntur perpetuò extitiſſe in hoc partu, hoc eſt toto eo tempore, quo vixit; nequaquam ſemper durarunt, vt iam ſupra dictum eſt.

Ex quibus videbatur concludẽdum, partum hunc abortiuum non eſſe, ſtrictè ſumpto nomine Abortus, pro eo nimirum, quod eſt, partum ita naſci, vt nullo modo naturaliter viuere poſſit, quod natus ſit ante ſeptimum, neque dignari debeat nomine ſeptimeſtris, ſed eſſe verè ſeptimeſtrem, & habuiſſe eandem aptitudinem, & habilitatem ad viuendum, quam habere ſolent omnes perfecti ſeptimeſtres, qui licet vtplurimum intereant, non habeant tamen cum vita talem, ac tantam repugnantiam, vt viuere nullo modo poſſint, qualem habent nati in ſexto menſe.

CONSILIVM XXXVIII.

ARGVMENTVM.

Seruus quidam notabilis furti reus, quod Illuſtriſſimo Domino Angelo Andoſillæ factum fuerat, in carcerem detruſus eſt, & vrgentibus indiciis ad torturam, iamiam erat tormento ſubiiciendus, cum ille oppoſuit, ſe eſſe tormento funis inhabilem ob fiſtulam, quam in pectore habebat, cuius reſpectu torqueri abſque euidenti vitæ periculo non poterat, conuocatus ad Reum inſpiciendum, & ad determinandum vtrum fiſtula illa in pectore illum à chordæ tormento eximere deberet?

SVMMARIVM.

1 *Morbo recedente habendus Æger ac ſi nunquam ægrotaſſet.*

2 *In tenerioribus ætatibus non ſolùm vulnera, & vlcera facilè ſanantur, ſed ipſa oſſa, quæ in aliis ætatibus verè non conſolidantur, in iis verè conſolidantur, & num. 7.*

3 *Pectoris partes, & muſculi maximè in chordæ tormento aguntur, & diſtenduntur.*

4 *Cauteria in brachiis debent ſeruare Reos à chordæ tormento immunes.*

5 *Qui thorace ſunt anguſto à chorda tormento ſeruandi immunes.*

6 *Partes callum contrahentes potiùs diſrumpuntur, quàm diſtenduntur.*

8 *Fiſtula quid ſit, non datur ſine callo.*

Viſum eſt primò, fiſtulam, quam Reus in pectore habebat, eſſe vetuſtiſſimam, & iam à multo tempore obſeratam, ita vt non videretur alicui impedimento eſſe poſſe; quin minùs illi tormento exponeretur, præſertim cùm fiſtula eſſet parui momenti, & ſuper coſtas ipſas non in ſpatiis intercoſtalibus. Quibus addebatur; quòd fiſtula illa nullam moleſtiam iam à multis annis afferebat; neque vllum dolorem, neque difficilem reſpirationem, aut aliud notabile incommodum, & in ſumma erat talis conditionis, ac ſi nunquam extitiſſet; & ad omne peius poterat de ea re experimentum ſumi, alligando Reum chordæ, illúmque extollendo, obſeruantes an pectus, & vicinæ partes liuorem aliquem contraherent, vt in ſimilibus caſibus faciendum monebat Fortun. Fidel. *de Relat. Med. lib.2. cap.3.* nam ſi nullus liuor, aut coloris mutatio in parte appareat; ſignum eſt eos ad chordæ tormentum eſſe aptos; neque ab eo nullum damnum reportare: contra verò; vbi partis color in liuidum immutetur, ſignum eſt futuri periculi, atque illicò Rei ſoluẽdi à chorda ſunt, neque vlteriùs eo tormẽto torquendi.

Præterea licet fiſtula de foris ſanata eſſet, poterat tamen opponi, quòd eius veſtigia intus in pectoris cauitate remanſiſſent, ſed in hoc caſu non videbatur hæc oppoſitio habere locum, quia quandocunque res eo modo ſe habet, nimirum, vt humores per fiſtulam expurgari conſueti ob ipſius fiſtulæ obſerationem quoad externum orificium intùs remaneant, facilè de ſe ſignificationem aliquam, neque dubiam præbeat, vt internos dolores, puncturas, impotentiam ad motum, exitum ſaniei, vel ichorum per alias quaſcunque vias, & alia impedimenta, & præcipuè in caſu noſtro difficultatem reſpirationis, tuſſim, purulentæ materiæ expurgationem per os, febriculam lentam ex hecticarum genere, & alia ad hunc modum: At cum nihil horum in hoc Reo animaduertantur, dicendum eſt, fiſtulam perfectiſſimè fuiſſe ſanatam, ita vt nullo impedimento eſſe poſſit in chordæ tormento infligendo, cùm nullum ex eo expectari poſſit periculum, ſed Reus ab illo ſeruari poſſit immunis, & per illud cogi ad veritatem propalandam, & idcircò cùm poſt ſanatum morbum homo habendus ſit tanquam ſi nunquam ægrotaſſet, *L. Quod ſanatum, ff. de Ædil. edict.* Reus hic non aliter quàm quiuis ſanus homo poteſt chordæ tormento exponi. 1

Omnium maximè vrgebat, quòd Reus hanc fiſtulam in pectore paſſus fuerat in teneriori ætate, & antequam in ætate prouectus eſſet, hoc eſt pubes factus, ab ea ſeſe liberauerat, vnde coniectari licebat, ob viuidum, laudabilemque illius calorem, & humorum

morum æquabilitatem non modò fiſtulam fuiſſe ſanatam, ſed partes ab ea moleſtatas ad ſuum priſtinum vigorem, & robur rediiſſe, cùm huiuſmodi ætates teneriores non modò id genus morbos, nempè qui ex vulnerum, vlcerumque malitia procedunt, ſuperare op-
2. timè ſoleant, ac perfectiſſimè ſanare, ſed ipſas quoque oſſium fracturas, quæ aliàs in adultis nunquam verè ſanantur, nec conſolidantur, Galen. *lib.6. method. Med. cap.5. & comm.1. in lib. de fract. text.41.* Auicen. *lib.4. fen.5. tract.2. cap.1.* quia tantùm per porum, aut callum vniuntur, Id. Galen.*loc. citat.* in tenerioribus ætatibus redeunt ad loca ſua, & ad veram, & perfectam ſanationem deducuntur, Auic. *vbi proximè.* Ita vt non aliter quàm ipſa ſolutio continui in carne facta, etiam facta in oſſe reuniatur; quamobrem non aliter talia membra dudùm fracta, & conſolidata tractari poſſunt, quàm ſi nunquam fracta fuiſſent, non ſecùs quàm ipſa membra ſana nunquam tale quid paſſa. Quòd ſi ita ſe res habet in fracturis oſſium in teneriori ætate contingentibus, quantò magis hoc eueniet in ſolutione continui in carne facta, aut in aliis partibus oſſibus mollioribus quæ à fiſtulis occupantur? Itaque ex his videbatur deducendum, Reum hunc abſque vllo periculo poſſe chordæ tormento ſubiici ad eruendam ab illo veritatem.

Quibus tamen non obſtantibus, viſum eſt determinare, non vacare notabili periculo de
3. hac re experimentum ſumere, quia fiſtula erat in pectore, cuius muſculi, ac omnes reliquæ partes maximè in chordæ tormento anguntur, & diſtendúntur, neque ſolùm in eo tormento multùm præ labore, & dolore patiuntur, ſed etiam ob id, quod cùm reſpirationi inſeruiant, multò magis agitari, & lancinari, atque angi eas conſequens eſt: vnde etiam multò magis, quàm quæcunque aliæ partes continui ſolutionem paſſæ ab eo tormento periculum minantur; ſi enim, vt tam ex Medicis, quàm ex Iuriſconſultis dixi aliàs *lib.6. har. quæſt. tit.2. quæſt.4. num.13.* etiam paruula vlcuſcula ex cauteriis
4. excitata in muſculoſa brachiorum parte debent ſeruare Reos ab hoc tormento immunes, quantò magis vlcus in pectore, parte nimirum; quæ tantoperè in eo tormento defatigatur, & maximè ſi penetrans ſit, vt fiſtulæ? nam vlcus fiſtuloſum non ſolùm oſtendit externas partes malè affectas, ſed etiam internas, vnde tantò maius periculum imminet ex diſtentione membrorum, in quibus fiſtula reperitur, per vim facta, quàm ex diſtentione membrorum, quæ ſimplici vlcere detineantur, quantò magis periculoſum eſt diſtendi, ac per vim auelli internas partes, quàm externas.

Quæ tantò magis locum habent in caſu
5. noſtro, quantò Reus erat pectoris valde anguſti, huiuſmodi autem homines à chordæ tormento omninò immunes ſeruandos docet, ac monet Fortun. Fidel. *loco ſuprà cit.* Ob rationes, de quibus ibi per eum, inter quas potiſſima illa eſt, quia cùm multo aëre ad cor refrigerandum in tormenti illius labore indigeant, qui thorace ſunt anguſto, ac debili, & idcircò thoracis morbis afficiuntur, vt huic Reo eueniebat, non poſſunt tantum Aëris refrigerantis attrahere, quantum cordis calori temperando ſufficiat, vnde diutiùs in tormento detenti, calor eorum extinguitur, Reuſque perit. Nec quicquam releuare viſa ſunt quæ opponebantur, etiamſi enim fiſtula eſſet vetuſtiſſima, & iam à multo tempore, vt dicebatur obſerata, dubium tamen non eſt, illam callum contraxiſſe, qui prohibeat omninò eas partes diſtendi, imminente ex violenta diſtentione euidenti periculo dilacerationis earum, quæ dilaceratio, quia non tantùm fieri poterat in parte externa, ſed etiam in interna, erat euidenter periculoſa; calloſæ 6.
namque partes duræ euadunt, & diſtentioni in quamcunque dimenſionem omninò ineptæ, cùm potiùs diſrumpantur, quàm diſtendantur. Nec de periculo quicquam demebat, quòd fiſtula eſſet ſuper coſtas ipſas, & non in muſculis intercoſtalibus, quia non idcircò excludebatur, quòd vlcus intrò progrediendo penetraret etiam ad muſculos intercoſtales; vnde eædem quoque partes callum contraxiſſent.

Neque vlteriùs ex eo, quod nullo dolore, nulláque reſpirationis difficultate, & nullo alio notabili ſymptomate hæc fiſtula eſſet moleſta, idcircò firmari poterat, nullum imminere periculum ex tormento funis, quia periculum non imminebat ſolummodò ex dolore, ex difficultate reſpirationis, aut ex alio ſymptomate concomitante ipſam fiſtulam, ſed ex calloſa duritie ab ipſo vlcere contracta, vt ſuperiùs dictum eſt. Ex quo etiam capite dicebam, nihil releuare, quòd fiſtula ita in totum ſanata eſſet, vt neque exteriùs neque interiùs vllum veſtigium ſolutionis continui reliquiſſet: quia dato, quòd hoc ita in veritate eſſet, ſemper tamen remanebat calloſa illa durities, ex qua potiſſimum imminebat periculum in expoſitione Rei ad tormentum, vnde cùm non poſſet tutò ſeruari à tormento immunis, non erat tormento exponendus.

Neq; inſtantia quæ fieri poterat de abſẽtia illius calloſæ duritiei quicquam vrgere videtur; nam quemadmodum ipſa quoque oſſa fracta 7.
in pueris, ac tenerioribus ætatibus abſque callo vniuntur, non ſecùs ac ipſæ continui ſolutiones in partibus carnoſis, ſic, inquiunt, in noſtro caſu hæc fiſtula abſque callo ſanari potuit, cùm patiens eſſet in puerili ætate. Ad hanc enim inſtantiam facilis eſt reſponſio, ſi dicatur, verum eſſe continui ſolutiones in tenerioribus ætatibus etiam in oſſibus factas ſanari abſque callo, ſed hoc verificari quando non in longum protrahuntur, vt in ipſis oſſibus, quæ ſpatio quadraginta ad ſummum dierum conſolidantur, at vbi in longum protrahuntur, & maximè ad annos, vt in fiſtulis euenit, hoc non habere locum, præterquam quod ipſa fiſtula nihil aliud eſt quàm calloſum vlcus. Galen. *in lib. finit. Med.* & alibi; Celſus *lib.5. ſuæ Med. cap.28. rubr. de fiſtulis.* Paræus, *lib.12. cap.21.* Tagault. *inſtitut. Chirurg. lib.3. cap.18.* Pigræus, *Chirurg. libro 5. capite3.* Aquapend. *libro 3. capite 11.* & alij omnes. Neque datur fiſtula; in qua non adſit callus. Etiamſi ergo gratis concedatur, fiſtu-

lam

lam in hoc Reo fuiſſe ſanatam, non poteſt negari ab eius ſanatione non remanſiſſe callum; ſed fiſtulam hanc eſſe ſanatam, falſum apparebat ex eo, quòd adhuc ſtatis temporibus ex illa quidã ichores prodibãt, oſtendẽtes illam non eſſe perfectè ſanatam, quod apertè patuit premendo ipſam partem, in qua vlcus erat, nam coram omnibus adſtantibus ſimilis ichor emanauit: & ſic ex his concluſum eſt, Reum tormento chordæ eſſe ineptum.

CONSILIVM XXXIX.

ARGVMENTVM.

Reliquerat Marianus Albentius in ſuo vltimo teſtamento vxorem ſuam, quam vnicè amauerat, etiamſi ex ea filios non ſuſcepiſſet, vniuerſalem hæredem omnium, ac ſingulorum bonorum ſuorum, dummodò ad ſecundas nuptias non tranſiret, ſed vidua permaneret, ac caſtam, & ab omni inhoneſtatis ſuſpicione liberam vitam degeret: quòd ſi vel ad ſecundas nuptias tranſiret, vel inhoneſtè viueret, & non etiam ab eius rei ſuſpicione libera, iuſſit eam omnibus hæreditariis bonis exſpoliari, quæ ad Religioſos quoſdam deuolui voluit. Tranſactis iam duobus annis à morte mariti, Religioſi illi Violantem vt inhoneſtè viuentem in iudicium vocarunt, inſtantes mariti hæreditatem ad ipſos eſſe deuolutam. Inter quamplura ergo, quæ deducebant ad probandam Violantis inhoneſtatem, erat ipſius prægnantia, quam celare illa non poterat tumente mirum in modum ventre, dejerante tamen illa, ſe grauidam eſſe non poſſe, cùm nunquam alium virum admiſiſſet. Interim Religioſi tempus partus inſtare credentes illam in cuſtodia habendam inſtabant, quod denegari illis non potuit. Tranſierant autem iam omnes menſes, qui ad geſtationem requirebantur, cum ecce præcedentibus nonnullis doloribus mulier multam aquæ copiam cum ſanguine coagulato eiecit, venter detumefactus eſt, ac ſubſedit, & illa benè habuit. Non tamen his acquieuerunt Religioſi illi, cùm firmarent, illam molam peperiſſe, quæ cùm non poſſit abſque viri vſu generari, iam inde manifeſtum erat, Violantem inhoneſtè vixiſſe, inſtabantque in hæreditatem immitti. Violantes cùm omnibus, ac quibuſcunque, quæ contra ſuam honeſtatem opponebantur apud Iudices ſatisfeciſſet, ita vt ij nihil eorum, quæ opponebantur, contra illam facere determinaſſent, mandauit Iudex vt de hac ipſa re per Medicos doctos veritas patefieret. Quæſitum ergo à nobis eſt, vtrum Violantes molam eieciſſet, & dato quòd eieciſſet, vtrum potuerit abſque viri vſu illam generare.

SVMMARIVM.

1 *Mola quid.*
2 *Caro nihil aliud eſt, quam ſanguis concretus.*
3 *Mola eſt falſa quædam conceptio.*
4 *Mola quomodo generetur.*
5 *Mola abſque ſemine virili generari non poteſt. Contrarium numer.* 10. *Declara, vt num.* 17.
6 *Formationis omne principium à Maris ſemine: dic vt num.* 11. *& ſeqq.*
7 *Membranæ cum ſint partes ſpermaticæ, non aliunde, quam ex ſpermate generari poſſunt, & n.* 14.
8 *Mola, conceptus eſt præter naturam, & idcirco non habet ſtatutum tempus geſtationis.*
9 *Molæ nutriuntur, & augeſcunt per vmbilicum.*
13 *Fœmina habet in ſe vtrumque ſemen, nempè Maſculeum, & fœmineum.*
15 *Sanguis coagulatur ob fibras.*
16 *Membranæ in fœtu ex ſemine muliebri generantur.*

ET quoad primum punctum pro parte Religioſorum dicebatur, Violantem molam eieciſſe, eiecerat enim fruſta quædam ſanguinis coagulati, quæ carnea videbantur, quia maiorẽm duritiem præſeferebant, quam ſimplex ſanguis coagulatus habere ſoleat; quin & membranæ quædam vnà cum prædictis carneis fruſtis expulſæ conſpiciebantur, quæ nonniſi molæ, ſeu molarum inuolucra eſſe poterant. Mola autem nihil aliud eſt, quam caro informis in vtero generata ad modum fœtus, vt dicitur ex Hippocr. *in lib. de ſteril.* & ex Gal. *lib.* 14. *Method. med. cap.* 13. At vero caro nihil aliud eſt, quam ſanguis concretus, vel ſanguis conſtantem habens ſubſtantiam, & non fluidam, Galen. *lib. de Nat. facult. c.* 10. Itaque cum ſanguis hic eſſet conſtantis ſubſtantiæ, & non fluidæ, nihil aliud erat, quam caro, & cum eſſet caro informis, nihil aliud erat, quam Mola. 1. 2.

Atque magis patere poteſt ex accidentibus concomitantibus, quæ apparuerunt in huius
3. molæ geſtatione; quia cum mola ſit falſa quædam conceptio, in pleriſque veram conceptionem æmulatur, vt in retentione menſtruorum, in ventris tumefactione, in ſymptomatum, quæ grauidis familiaria ſunt, excitatione, in lactis generatione, ac vt plurimum in temporis geſtatione, & in aliis, quæ omnia, ac ſingula erant in hoc caſu conſpicua, quippe cum Violanti menſtrua in totum deſtitiſſent, venter tumefactus eſſet, & omnibus ſymptomatibus fuerit vexata, quibus vere grauidæ vexari ſolent, tandémque debito tempore vtero geſtata mola, illam eiecisſet. Vnde dubitari non poterat, hanc fuiſſe veram molam, & ſic cum non potuerit abſque virili ſemine generare, eandem certitudinem facit, quod Violantes viro ſe miſcuerit, quam faceret verus, ac naturalis partus.

Præterea hæc non poterat eſſe ſimplex quædam menſtrui ſanguinis coaceruatio, quia cum in dies conſpiciamus quamplurimas mulieres menſtruorum omnimoda retentione non tam per menſes, quam per annos laborare, non tamen videmus eas ſecundum ventrem ſaltem in primo anno intumeſcere, neque alia ſymptomata, & maximè tam ſimilia prægnantiæ pati, qualia paſſa eſt Violantes; hæc enim à ſimplici ſanguinis coadunatione procedere poſſe non eſt veriſimile, ſed bene verum eſt procedere ad falſam conceptionem,
4. hoc eſt molam, quæ nonniſi ex ſemine virili morboſo fermentante ipſum ſemen vel ſanguinem muliebrem, vt inde aliquid generetur, fieri ſolet; cum enim virile ſemen ob morboſam conſtitutionem agens in ſemen muliebre, verū conceptum generare nō poſſit, falſum conceptum, ac præter naturam generat, quæ mola eſt: nam abſente hac fermentatione, quæ nonniſi à ſemine virili, à quo eſt omne principium motus, haberi poteſt, nullus fit motus in ſemine, vel ſanguine muliebri, & ſic nulla ſequitur generatio, vt indefinenter obſeruatur in quamplurimis fœminis, in quibus licet ſanguis menſtruus in ætate habili per plures menſes, & annos retineatur, nulla tamen ſequitur mola, deficiente ſemine virili à quo fermentatio excitatur, quæ principium generationis eſt: nullum enim habet ſanguis menſtruus eo modo retentus principium, vnde aliquid generet, & idcircò ex ſimplici eius retentione, licet in dies ſæpe ſæpius contingat, nunquam generatur mola, ergo vbi aliqua viget conceptio, licet mendoſa, vt mola eſt, firmandum non aliunde generatam, quam à virili ſemine, ex quo pullulauit fermentatio, ad quam tandem generatio, quæcunque tandem illa ſit, ſecuta fuit, nam abſque eo vt dictum eſt, neque vlla fermentatio, neque vllus motus, neque vlla mutatio, neque vlla generatio procedere poteſt.

Quoad ſecundum punctum pro parte Religioſorum dicebatur, dubium non eſſe, quod
5. cum Violantes molam eiecerit, & ex ſemine virili fuerit generata, cum abſque eo nullatenus generetur, vt eſt communis Medicorum opinio, Hippocratis, Ariſtotelis, Galeni, cæterorúmque magnorum virorum auctoritate firmata, quorum plures regiſtratos habes *lib. 1. harum quæſt. tit. 3. parte 3. quæſt. 6. num. 2.* quæ opinio videtur vrgentiſſimis, firmiſſimíſque rationibus comprobata, ac maximè illa, de qua ſuperius; nempe quod omne prin- 6.
cipium formationis à Maris ſemine exiſtat, Galen. 14. *de vſu part. cap. 1.* atque ea de cauſa nunquam viſa eſt mulier, quæ abſque vſu viri Molam geſtauerit, eodem Galen. teſte *ibid. cap. 10.* cùm ex ſolo fœmineo ſemine ea generari non poſſit, quia non habet vllum principium motus: quibus addebantur aliæ rationes deſumptæ omnes ex *quæſt. hiſce noſtris*, vbi *ſup. q. 6. in princip. ad plures n. 7. ſeqq.* quæ etiam experientiis nonnullis confirmabantur.

Vrgebat inſuper pro hac parte membranarum generatio, quæ in hac mola obſeruabantur, patet enim huiuſmodi membranas par- 7.
tes eſſe ſpermaticas, neque vllo modo aliunde, quàm ex ſemine generari poſſe; quod ſatis declarat earum ſubſtantia, & color; neque dicendum ad earum generationem ſufficere ſemen muliebre, quia Galen. teſte *eod. lib. 1. de Nat. fac. cap. 10.* nulla ſpermatica pars poteſt abſque vtroque ſemine generari, in qua re nulla videtur controuerſia. Itaque etiamſi concedi poſſet molam abſque vtroque ſemine, aut ex fœmineo tantùm generari, membranas certè, quæ ſpermaticæ partes ſunt, nullus vnquam dixerit, poſſe abſque vtroque ſemine generari. Vnde ex hoc concludenter probatum remanet, Violantem cum viro ſe miſcuiſſe, & concludentiſſimè probata indè remanere videtur eius inhoneſtas, concurrentibus maximè alia ex parte tam multis indiciis, & præſumptionibus eius impudicitiam atteſtantibus.

Sed pro parte Violantis multò potiores rationes viſæ ſunt militare, quæ facile perſuadere poterant, ipſam neque veram molam geſtaſſe, nec dato, quòd veram molam geſtaſſet, poſſe de eius honeſtate hæſitari ex eo, quod ex alieno viro molam conceperit; nam dato etiam, quòd mola nonniſi ex virili ſemine conflari poſſit, adhuc nihil ex hoc de Violantis honeſtate ambigi poſſet; Quoad hoc enim extremum punctum patet apud Medicos omnes, quod cum mola ſit conceptus quidam præter naturam, non habet vt conceptus naturalis ſtatutum tempus ſuæ geſtationis, quia interdum geſtatur à quibuſdam 8.
mulieribus per plures annos teſte Hippocrat. *lib. 1. de morb. mul. ſect. 3. num. 97.* & Ariſtot. *lib. 4. de Gener. Anim. cap. 7.* Auicen. *lib. tertio, fen. 21. tract. 2. cap. 18.* Daniel. Sennert. *libro 4. Pract. part. 2. ſect. 4. cap. 9.* Roderic. à Caſtro *lib. 3. de morb. mul. cap. 7.* Mercat. *lib. 3. de ſteril. & Prægn. affect. cap. 8.* immò & per totam vitam, eodem Ariſtot. & Auicen. aliiſque teſtibus. Cùm igitur Violantes molam pepererit tranſactis duobus annis à mariti morte, potuit mola adhuc viuente marito ex eius commixtione procreari, & poſt prædictum terminum duorum annorum, ab vtero eiici, quod tantò magis veriſimile erit, quantò notius eſt, eius maritum ſemper ſterilem extitiſſe,

tiſſe, nec cum Violante, nec cum alia vxore, quam ante Violantem habuerat, vnquam filios procreaſſe; ex qua coniectura deducere poſſumus, illum habuiſſe fortè ſemen morboſum, & ob id nunquam generarit, at ex huiuſmodi ſemine morboſo molas generari docebat Hippocrat. *lib.1. de morb. mul. ſect.3. num.97.* & ſic etiamſi dicamus, Molam non fieri abſque virili ſemine, omnis inhoneſtatis ſuſpicio in Violante ceſſat, cùm ex marito proprio molam conceperit, non ex alieno viro.

Neque contra id opponi poteſt, quòd viuente marito nulla grauiditatis vel veræ, vel mendoſæ ſuſpicio in Violante adfuerit, niſi inordinata quædam menſtruorum, & conſueto minor expurgatio, quæ in conſideratione habenda non videbatur; ſi enim ab eo tempore molam in vtero habuiſſet, comparuiſſent aliqua ſigna eius præſentiam atteſtantia, qualia comparere ſolent in aliis, quæ feciſſent in ea ſuſpicionem prægnantiæ; cùm ſigna prægnantiæ tam veræ, quàm mendoſæ, nempè tam naturalis fœtus, quàm molæ, coincidant, vt Hippocrat. *loco cit. & lib. de ſterilib.* & Ariſtot. & Auicen. & Paul. & Aët. & alij omnes docent.

Sed huic obiectioni facilis, ac præſto erat reſponſio, nimirum quòd quemadmodum verus conceptus aliquando nullam de ſe ſignificationem præbet, & interdum tertio, & quarto menſe tranſacto, immò & quinto, & ſexto adhuc nulla omninò de ſe certa ſigna oſtendit, ſic etiam immò multò frequentiùs, & faciliùs in mola euenire, quòd nulla ſigna huiuſmodi conceptionis compareant, aut ſi quæ apparere obſeruentur, ea aut in verum conceptum, aut in diminutam, vel in totum cohibitam menſtruorum retentionem referantur, vt in caſu noſtro euenit, Violantes enim cùm nunquam concepiſſet etiamſi pluribus annis cum Mariano cohabitaſſet, nullam de prægnantia, & multò minus de mola ſuſpicionem habere poterat; & ſi quæ ſymptomata patiebatur ex molæ conceptione, ea in diminutam, ac deprauatam menſtruorum euacuationem reiiciebat, non in prægnantiam, neque in molam, quia tam prægnantiæ, quàm molæ, & retentionis menſtruorum ſigna ſimilia ſunt, vt luculenter probatum eſt *lib.1. tit.3. quæſt.1.* & alibi, & ſuperiùs ex Hippocrate dixi: Quæ quidem ſatis ſuperque conuincere videbantur, ſed ex abundanti addebatur, Violantem nequaquam molam peperiſſe, ſed multam concreti ſanguinis copiam eieciſſe, qui per multos menſes ſtabulauerat in ipſis vteri venis ex eo quod iam à multo tempore per menſtruam euacuationem inſufficienter expurgaretur, & mox etiam per plures menſes omninò eſſet ſuppreſſus, & licet hic ſanguis eſſet coagulatus, non tamen erat verè caro, quia non habebat ſubſtantiam conſtantem provt caro habere conſueuit, quod etiam ex Medici, & obſtetricum depoſitione clariùs probatum remanebat, cùm vnanimiter omnes depoſuerint, Violantem eieciſſe in partu fruſta quædam ſanguinis coagulati, quæ carnea videbantur, at ſanguis coagulatus caro videri quidem poteſt, ſed non eſt, niſi inſimul ſubſtantiam conſtantem acquiſierit, qualem caro habere debet: immò non ſatis fuiſſet ad hoc, vt hic ſanguis coagulatus mola diceretur, illum habuiſſe conſiſtentiam carni familiarem, ſed oportuit illum habuiſſe conſiſtentiam, qualem habere ſolet caro molæ; hæc enim ſecundum id, quod omnes Auctores dicunt, tam dura eſt, vt neque ferro ſcindi poſſit, ita Ariſtot. *ſupra citato lib.4. de part. Animal. cap.7.* & quotquot Medici de ea re experientiam fecerunt, ita vt in molæ definitione hoc epithetum prædura carnis additur.

Non ergo ſatis eſt ad determinandum hanc fuiſſe molam id, quod tam Medicus, quàm obſtetrices addebant, nimirum quòd fruſta illa ſanguinis à Violante eiecta viderentur maiorem duritiem ſortita, quàm ſanguis ſic concretus habere ſoleat: præterquam quod ſi hæc fuiſſet vera mola, iam neceſſarium erat per eam venas, & arterias diſſeminari, fortè etiam & vmbilico dotari, vel parte quadam vmbilico æquiualente, per quam nutriretur, & augmentum capeſſeret, vt in aliis fieri ſolet, quemadmodum obſeruatum eſt, & in dies à Medicis obſeruatur, aliàs neque nutriri, neque augeſcere potuiſſet; at in hac ſanguinis maſſa, nullæ aderant venæ, neque Arteriæ, neque nerui, neque vmbilicus, neque pars vmbilico proportionalis, ſine qua fieri non potuit, vt in tantam molem creſceret, & in dies augmentaretur, vt fœtus ipſe naturalis, ad cuius ſimilitudinem mola procreatur, & augmentum capit. 9.

Præterea dato etiam quòd hæc eſſet vera mola, adhuc nulla certitudo formari poteſt de Violantis inhoneſtate, quia opinio aſſerens, molam non generari abſque ſemine virili eſt controuerſa, neque verum eſt, eam opinionem eſſe Medicorum communem, quia ſunt pro contraria ſententia Auctores grauiſſimi, & numero non pauciores, qui experientiæ à Galeno obſeruatæ volente nullam vidiſſe mulierem abſque viri vſu molam geſtaſſe, proprias experientias opponunt, mulierum, de quarum pudicitia non poterat dubitari, quæ abſque viri commercio molas geſtauerãt, quarum nonnullas hiſtorias recollegit Schenck. *lib.4. ſuar. obſeru. tit. de Mola.* Quin etiam rationes validiores pro parte affirmante molam procreari etiam abſque viri vſu adduxi aliàs *loco citato à num.7. ad ſequentes.* 10.

Et ad rationem illam, quam validiſſimam credunt contrariæ ſententiæ fautores, nimirum quod omne generationis principium à maris ſemine ſit, & idcircò abſque eo nulla ſuccedere poſſit generatio: dupliciter reſpon- deri poteſt. Primò dicendo, quòd concluſio procedit, & veritatem habet in naturali, ac perfecta generatione: at in præternaturali, imperfecta, ac mendoſa nequaquam: nam idcirco non ſuccedit generatio, vt deberet, quia deficit naturale, ac primum principium generationis, hoc eſt, ſemen virile; vnde ſemen fœmineum eo deſtitutum non potens perfectum conceptum generare, molitur quod poteſt, & generat quod illi poſſe generare conceditur. 11.

Secundò reſpondetur, quòd concluſio illa, quòd

quòd omne generationis principium à maris
12. ſemine ſit, non de maris ſemine, ſed de maſcu-
leo ſemine ſit intelligenda: modò, fœmina ha-
bet in ſe tam maſculeum, quàm fœmineum ſe-
men, ſi Hippocrati credimus *in lib. de Genit. num.7.* vnde & ipſa non ſolùm vt patiens, ſed
etiam vt agens in generatione concurrit: quod
iam duplici demonſtratione firmaui *lib.7. tit.3.*
13. *q.1. n.25. & ſeqq.* ergo & à ſemine fœminæ
poſſe eſſe principium generationis, nempè ab
ea ſeminis fœminæ ipſius parte, quæ calidior,
ac fortior eſt, & idcircò maſculei nomen aſſu-
mit, quemadmodum ea pars ſeminis in viro,
quæ debilior, & frigidior eſt, fœminei ſeminis
nomen habet, vt benè ſeipſum explicat Hip-
pocrat. *loco cit.* qui ab vtroque ſemine maſcu-
leo à mare, & à fœmina progrediente, mares
generari docet, & ab vtroque ſemine fœmi-
neo à mare, & à fœmina progrediente genera-
ri fœminas. Quid mirum ergo, quòd ſemen
maſculeum fœminæ tantam actiuitatem ha-
bere ex ſe poſſit, vt valeat generare rudem
quandam, & imperfectam molem, ſi po-
teſt non ſolùm naturalem fœtum, ſed ma-
rem generare? an non probatum iam à po-
ſteriori eſt, loco ſæpius citato, fœminam ſuo ſe-
mine concurrere tam actiue ad generationem,
vt ſuperet actiuitatem ſeminis ipſius maris?
obſeruauimus enim fœtus naſcentes ex anima-
libus diuerſæ ſpeciei characterem ſpecificum
formæ à fœmina communicari, cum ex ſoli-
dungula matre, & patre ruminante fœtus ſoli-
dungulus naſcatur, & fœtus inſuper naſcentes,
ex animalibus diuerſæ ſpeciei, & inter ſe poſt-
modum coëuntes filios generent in matris
ſpeciem tandem redeuntes ex ipſo Ariſtotele,
tandemque muli ſemper matris naturam ſe-
quantur, vnde ex equa naſcentes fortes, ac
boni: naſcentes, ex Aſina puſilli, & vitioſi.

Ex quibus etiam facilè deducitur inane eſſe
id, quod addebatur, nempe quòd ſanguis ille
à Violante eiectus eſſet membranis conuolu-
14. tus, cumque membranæ partes ſint ſpermati-
cæ, nonniſi ex vtroque ſemine conflari poſſunt
ex Galeni dogmate ab ipſis adducto: ad hoc
enim dicebatur, nequaquam conſtare, quòd hæ
membranæ includerent ſanguinem illum, quia
non hoc deponebant Periti, ſed aſſeuerabant
vnà cum ſanguine exiiſſe quaſdam pelliculas,
vt Medicus præcipuè, (cui maximè in his eſt
credendum) ſeu membranacea corpora, vel fi-
lamenta, quæ multum diſtant à membranis,
at ſi hæ membranæ ſanguinem, vel molam,
quam dicunt, in ſe incluſiſſent, neceſſe fuiſ-
ſet, per eas ſibi locum feciſſe vmbilicum, vt
dictum eſt, per eaſque diſſeminari venas, &
arterias, vnde nutriri, & augeſcere poſſet,
quæ omnia hic deſiderabantur: erant ergo
hæc quæ Periti vocarunt Membranas, ſeu
membranacea corpuſcula, potiùs filamenta, &
fibræ ipſius ſanguinis, & idcircò non circun-
dabant ipſum ſanguinem, ſed cum ipſo miſ-
cebantur; hæ namque fibræ, ac filamenta in
quolibet ſanguine laudabili in dies obſeruari
ſolent, eæque in cauſa ſunt, vt docet Hip-
pocr. *in lib. de Carn. num.9.* vt ſanguis coagu- 15.
letur.

Sed neque verum eſt, membranas huiuſ-
modi ex ſemine virili, aut ex vtroque gene-
rari, quia ipſe Galen. *libro primo de Nat. fac. cap.7.* Fernel. *lib. 7. Phyſiol. libro ſeptimo, cap. vlt.* Andr. Laurent. *Anatom. lib.8. quæſtion.16.*
& alij exiſtimant, eas nonniſi ex muliebri ſe- 16.
mine conflari, vnde conceſſo, quòd eſſent
veræ membranæ, nequaquam inde deduci
poſſet quicquam, quod probet ſeminis viri-
lis admixtionem hic adfuiſſe, & ſic nihil de-
ducitur, quod contra Violantis pudicitiam
faciat: nam etiamſi ſanguis ille coagula-
tus, eſſet verè carnea quædam moles, & fi-
bræ illæ, ſeu filamenta eſſent veræ membra-
næ; immò etiamſi hæ membranæ inuoluiſ-
ſent carneam illam molem, aut molam
ipſam, & vlteriùs conſpicuus fuiſſet vm-
bilicus, tandémque molam veram Violan-
tes eieciſſet, nihil contra Violantem conclu-
di poteſt, cùm mola ipſa cum omnibus ſuis
inuolucris, & cohærentiis potuerit abſque
coniunctione viri generari, vt cum effectu
fuit generata.

Denique neque ipſi aduerſarij negare au-
dent, hanc non fuiſſe veram molam, ſed
bene corpus quoddam molæ ſimilem, quæ
neque ipſa potuerit abſque virili ſemine gene-
rari: dato igitur quòd eo modo ſe res habue-
rit; tunc dico, quòd, quandocunque à quibuſ-
dam Medicis firmatur, molam non poſſe abſ- 17.
que viri vſu, & abſque eius ſemine generari,
intelligatur de vera mola, nempè carnea qua-
dam mole dura, & informi, venis, arteriis, ner-
uis etiam forte, ſuiſque inuolucris munita ab
vmbilico, vel à parte vmbilico proportionali
nutrimentum habens, & augeſcens, non ta-
men poſſe habere locum in falſa hac mola
ſanguinea, forma carnis, duritie, venis, ar-
teriiſque, aliiſque partibus carente, ac qua-
cunque parte deſtituta, quæ potuerit dici ex
ſemine procreata. Et ex his concludendum
nullum ex ea re indicium deſumi poſſe contra
Violantis honeſtatem.

CONSILIVM XL.

ARGVMENTVM.

Ægrotabat iuuenis quidam boni habitus, ac febriebat non tamen intensè, & dolebat in latere dextro, neque tamen multum; tuſſiculam habebat non magnam, ac modicam ſpirandi difficultam. Accerſitus imperitus Medicus, qui paruipendens dolorem, firmauit iuuenem laborare febri catarrhali, & vix quicquam effatu dignum illi præſcripſit; ſecunda die febris, & dolor, ac cætera ſymptomata ſenſim ſunt adaucta, neque tamen Medicus magnifecit morbum, ſed incuratum penè Ægrum ſinebat. Tertia vocatus alter Medicus, febre, & dolore adhuc magis augeſcente, dicit illum pati pleuritidem, atque eſſe eadem die ſanguinem mittendum, ſuperueniens primus Medicus, qui ſenior erat, iuniorem contemnens, Ægro medicamentum ex Manna propinat, adaugetur febris, ſputum non comparet, dolor magis moleſtus, neque tamen ſanguinem mittere iam tranſacta quarta in animum inducit ſuum. Quinta, omnia exacerbata; ſuperuenientibus aliis duobus Medicis ſanguis detrahitur. Sexta, in peius lapſus, pus, nec conſideratione dignum, cruentum tamen expuebatur; dolor acutus vrgebat. Octaua vitam cum morte commutauit. Quærebatur à viro Doctiſſimo, qui curæ in extremis diebus interfuerat, an in huius Medici ignorantiam, & malitiam à Legibus animaduerti debeat.

SVMMARIVM.

1 *Hiſtoria ex Galen. mulieris, quæ ob omiſſam ſanguinis miſſionem extincta eſt.*

2 *Medicorum quidam errores à diuina, & humana Lege ſunt punibiles, ſed euentus mortalitatis Medico non imputandus.*

3 *Medicus tenetur in medendo ſequi ſententias certas, ac ſecuras.*

4 *Recedere à communiſſima Peritorum opinione abſque firmiſſimis rationibus, eſt error grauiſſimus, & omninò punibilis.*

5 *Ex omiſſione, vel etiam retardatione detractionis ſanguinis, ægri aliquando ſublati.*

6 *Qui à ſanguine detrahendo abhorrent à Medicina facienda ſunt perhibendi. Amplia vt num. ſeq.*

8 *Internæ inflammationes non ſunt ſoluentibus Medicamentis tractandæ, niſi aliquid vrgeat.*

9 *Ignorantia affectata habet ſecum latam culpam, vnde puniri poteſt.*

10 *Medicus ex dolo in medendo delinquens, ægro moriente, videtur Reus homicidij.*

11 *Magna negligentia culpa eſt, & magna culpa dolus eſt, ergo & magna negligentia dolus eſt.*

NOuum non eſt, aliquos Medicos ſanguinis humani adeò auidos eſſe, vt ſola repetita, ac indeſinenter reiterata ſanguinis miſſione quoſcunque morbos etiam ab extrema frigiditate prouenientes, & in quibus euincendis calore, ac ſpiritu eget Natura, curare poſſe, ſe credant, & non aliter; contra verò alios eſſe, qui à ſanguinis miſſione ita abhorrent, vt piaculum cōmittere ſe putent ſanguinem mittendo, etiam vrgentibus quibuſcunque indicationibus; ſed de prioribus aliàs, ad propoſitum caſum deuenio. Galenus *lib. de Venæ ſect. contra Eraſiſtr.* aduersùs huius farinæ Medicos à ſanguine mittendo tam religiosè ſe abſtinentes acerrimè inuectus eſt, vbi loci *cap.* 1. hiſtoriam 1. narrat cuiuſdam Mulieris annum agentis primum ſupra vigeſimum, menſtrua purgatione deſtitutæ, quā illi curabant; Hi enim renuentes huic mulieri ſanguinem detrahere, illā in ſpirandi difficultatem lapſam, ac ſubindè ſuffocatam magno cum eorum dedecore viderunt. Horum Medicorū errores huiuſmodi, & à diuina, & ab humana lege videntur expiādi; licet 2. enim euentús mortalitatis Medico non ſit imputandus, *Leg. Illicitas*, §. *ſicuti Medico, ff. de off. Præſid.* imputandum tamen illi eſt, quod per imperitiam delinquit, neque impunè debet eſſe huiuſmodi delictum ſub prætextu fragilitatis humanæ, vt ibidē habetur. Itaque in caſu propoſito videtur Medicus ex craſſa, ac ſupina ignorantia deliquiſſe, deferendo plus inſulſæ ſuæ opinioni, quàm communiſſimę omnium Medicorum, imò omnium hominum, vnde ob id Ægrum interfeciſſe dici poteſt: quia Medicus te- 3. netur in medendo ſequi ſententias certas, ac ſecuras, & maiori, ac potiori Doctorum parti acceptas, & canonizatas, neque medederi poteſt ſecundùm proprias, aut etiam alienas particularium Medicorum hæreſes potiùs, quàm opiniones, à communi, & à ratione tantoperè diſtantes, vt ex Sum. Ang. *in verb. Medicum.* 1. ex aliiſque Canoniſtis dixi aliàs, *lib.* 6. *tit.* 1. *quæſt.* 7. *n.* 2. conſequens enim eſt, communem, vel ſaltem communiſſimum Peritorum conſenſum veritati eſſe magis conſonum, quàm quorundam particularium perſuaſiones, quas in medendo quotidie ipſis Ægris pernicioſiſſimas experimur; dum enim eas non dictis ſolùm, ſed opere, & noua tentata experientia tueri ſatagunt, quamplurimis eorum certo exitio ſunt, vt in enarratis caſibus obſeruare licet.

Igitur

Igitur in medendo recedere à cõmuniſſima
4. Peritorum,& omnibus comprobata opinione, contraria faciẽdo iis,quæ illa dictat, at docet, error grauiſſimus eſt, & dignũ cum ſeueritate punibilis, cùm tantoperè in hominum perniciem redundare ſoleat.Quod tantò magis procedit,quãtò maior,ac magis antiquatus eſt hominum cõnſenſus, vt in hoc caſu; in quo examinando palam fit quantoperè hic Medicus ad Ægri mortem cooperatus fuerit recedendo à communiſſima omnium ſententia, cùm pateat à Medicinæ incunabulis à quibuſcunque grauiſſimis, & expertiſſimis Medicis ſanguinis miſſionem tanquam ſummoperè neceſſariam in quamplurimis morbis,ac ſignãter in inflammationibus internis,vt Pleuritis eſt,pro remedio tuto, vtili, ac maximè proficuo fuiſſe acceptam, & in vſum indeſinenter protractam,
5. ita vt ex eius omiſſione, vel retardatione multos Ægrotos è medio ſublatos fuiſſe in dies fuerit obſeruatum,vt in caſu propoſito eueniſſe certum eſt; nam ſi à principio morbi Ægro sãguis fuiſſet detractus,facili negotio ſanari poterat,quia cùm inflãmatio non eſſet magna,facillimè ſanguinis detractione extinguebatur.

Mirandũ autem eſt,quòd quicũque ab huiuſmodi tã facili,tam proficuo,neceſſario,ac tuto remedio in curandis morbis abhorrent,nullam vnquã ſolidam,ac veram,aut ſaltẽ veriſimilẽ,
6. & apparentẽ rationem adducere norũt,ex qua moueantur,ſed irrationabili mentis errore,aut phreneſi detinentur,à qua nec perſuaſionibus, nec rationibus dimoueri poſsũt, idcircò videtur firmandũ,eos à medendo prohibẽdos eſſe, quòd ſi medeantur,ægríque ob huiuſmodi errores pereant,ſeueriſſimè puniẽdos eſſe.Atque hæc non ſolùm procedere dixerim vbi ſanguis nullo modo in morbo,qui eũ requirat, detra-
7. hatur,ſed etiã vbi nimis parce ac diminutè detrahatur,aut eius detractio procraſtinetur,vt in hoc caſu. Quis autẽ non dixerit vnũ idémque eſſe ſanguinẽ non detrahere,& detrahere nimis parce?vt bardus quidam Medicus, de quo loco citato mentionem habui,qui in morbis ex ſanguine, & ſanguinis miſſionem de neceſſitate indicantibus in robuſtiſſimis iuuenibus, nullis neque per ſomnium quidem contra indicantibus præſentibus,vnam,aut alteram vnciã ſanguinis extrahi iubebat, eo quia putabat, hoc modo effugere aliorum detractiones, & ſuæ ipſius opinioni ſatisfacere tam modicum ſanguinem extrahendo, ex quo nullum damnum ſuos ægros reportaturos autumabat,vt reportaturos putabat ex copioſiſſima miſſione, quã alij Medici ſuadebant. Eodem quoque pacto idem eſſe cenſendum eſt,ſanguinem nõ mittere,aut illum in tempore non mittere,ſed temporis opportunitate trãſacta;nam quid prodeſt in inflammationibus internis ſanguinem mittere tranſacto morbi principio,& iam inflammatione multùm aucta, omiſſa eius extractione in principio; certè in caſu noſtro nihil profuit ſanguinis miſſio in quinta iam morbo gliſcente, cùm ex ſola eiuſmodi retardatione Æger perierit, vt manifeſtum eſt.

Verumenimverò in hoc caſu non militat ſolùm contra Medicum craſſa ignorantia,ob cuius culpam non cognouit morbum,ſed detegitur etiam dolus, quia maioris fecit propriam exiſtimationem, quàm Ægri ſalutem, cùm ne videretur iunioris Medici opinionẽ ſequi, qui cognouerat morbum, quem ipſe non cognouerat,data opera, & ex malitia ſanguinẽ detrahere noluit, vnde peſſimo conſilio medicamentum Ægro exhibuit ex Manna, quod non ſolùm non erat in principio morbi requiſitum, ſed fortè prohibitum,ſtante multò euidentiore neceſſitate mittendi ſanguinem;quia internæ inflammationes, nõn ſunt medicamentis 8.
ventrẽ ſoluentibus tractandæ;cùm huiuſmodi inflammationes ſemper habeant febrem acutam adiunctam,in qua ſecundum Hippocr.auctoritatem *lib.* 1. *Aphor.*29.rarò purgandum,& cum magna præmeditatione; quod maiorem in modum procedit in Pleuritide, in qua medicamenta ſoluentia ſputum intercipiunt, cuius expurgatio in eo morbo ſummoperè affectatur, ex eius enim expurgatione tota ſpes ſalutis emanat,cùm ex eius retentione ægri ſuccumbant.Sed dato etiam quòd leniens hic conueniret, ex communiſſima tamen Medicorum ſententia Galeni,Pauli,Raſis, aliorumque Medicinæ Procerum auctoritate firmata, ſemper debet ſanguinis miſſio præcedere.

Et ex his deduci facilè poteſt,quòd hic Medicus vel ex ignorãtia non cognouit morbum, vel ex dolo non adhibuit remedium tantoperè ad eum euincendum requiſitum.Si ergo ex ignorantia deliquit non cognoſcens morbum, puniendus eſt, quia affectata ignorantia hæc 9.
eſt,quæ ſecum habet latam culpam,quæ punibilis eſt ex iam *cit. L.Illicitas,* §.*ſicuti, ff. de off. Præſid.* ignorabat enim hic Medicus ea, quæ communiter ſciunt, ac ſcire tenentur omnes Medici non excellentiſſimi, aut etiam excellentes, ſeu populares, & inferioris notæ, & ſine quorum cognitione non poſſunt Medici 10.
officium exercere; quæ affectata ignorantia dicitur, vt palam eſt.

Sed multò ſeueriùs puniri debet hic Medicus ex dolo patrato, renuendo ex malitia ſanguinem mittere,ne videretur à iuniore Medico morbum cognoſcere didiciſſe, nam Medicus dolo delinquens in medendo, Ægro moriente, Reus eſt homicidij. Nec quicquam illi prodeſſe poteſt, ſi dicatur illum potiùs ex negligentia, quàm ex dolo deliquiſſe, quia cùm hæc fuerit magna negligentia, & tantò maior quantò euidẽtior erat neceſſitas mittendi ſanguinem; & quantò magis à iuniore Medico id fuerat inculcatum,abſque dubio nullam excu- 11.
ſationem meretur, nam magna negligẽtia culpa eſt, *Leg. Magna ff.de Rer.& Verb.ſignificat.* magna verò culpa dolus eſt. *L.ead.ibid.*ergo à primo ad vltimum magna negligentia dolus eſt, quia coincidit in hoc caſu negligentia cum dolo,venit igitur Medicus hic tanquam ex dolo delinquens puniendus; vnde licet Medicus ex ignorantia etiam affectata in ægrotum delinquens pœna corporali nunquam ſit puniendus, vt ex Iuriſconſultorum auctoritate dixi *cit.lib.6.tit.*1.*quæſt.*2.*n.*1. tamen hoc non habet locum vbi ex dolo delinquat,maximè ſi Æger ex hoc perierit; an autem hic debeat dici verus dolus, vel præſumptus, ad Iuriſconſulto relegabo.

CONSILIVM XLI.

ARGVMENTVM.

Erminius accuſatus eſt conſtupraſſe Virginiam, & in carcerem coniectus eſt; voluit fiſcus vt Virginia obſtetricibus ſe inſpiciendam offerret. Vocatæ tres Obſtetrices, quarum duæ retulerunt, Virginiam eſſe violatam, altera inuiolatam eſſe aſſeuerante. Priores ſuum dictum fundabant in diſgregatione pellicularum vteri, in viis patentioribus, quàm in virgine reperiri conſueſcant, in colore mutato ipſius vteri, aliiſque quibuſdam leuioribus indiciis. Poſterior neque ex his, neque ex aliis quicquam deprehendi inculcabat, quod Virginiam fuiſſe violatam oſtenderet, ſed contrarium potiùs ex tenuitate Nympharum, ex ipſius vteri ſiccitate, ex corporis exſpirante odore, & voce nullo modo mutata, ex aliiſque, quæ ſolent integras Virgines concomitari. Ex hac Obſtetricum diſcordia factum eſt, vt Iudex Medicorum ſententiam expoſceret; adhibitus igitur cum alio Collega meo viro in Anatomia verſatiſſimo, Obſtetricum relationibus examinatis, reſpondendum duximus, vt ſequitur.

SVMMARIVM.

1 *Nulla pellicula naturaliter in Virginibus reperitur, quæ virginitatem atteſtetur.*

2 *In muliere pluries compreſſa poſſunt aliquando eæ virginitatis notæ adnotari, quæ ex Hymenis integritate habentur.*

3 *Ex viarum latitudine non poteſt inferri, Virginem eſſe violatam, neque ex earum anguſtia eſſe inuiolatam.*

4 *Vteri, & partium eius color non immutatur ex vnico congreſſu, ſed ex iterato per plures vices.*

5 *Quando Virgo comprimitur immediatè poſt menſtruas purgationes, nulla ſigna violationis apparere poſſunt. Declara vt ibi.*

6 *Vox craſſior in Virginibus defloratis non fit ex vnico, ac leni coitu, ſed ex violento, & ſæpiùs iterato.*

7 *Liuor papillarum non apparet in violata iuuencula ex vnico, ſed ex pluries iterato congreſſu cum violatore.*

8 *Colli venæ in deflorata Virgine craſſiores fiunt aliquando, & quando id ſuccedat.*

9 *Virginitas eſt qualitas quædam à Natura permanens, & idcircò præſumitur adeſſe.*

MAgis credendum in hoc caſu eſt vnicæ obſtetrici affirmanti, Virginiam non eſſe defloratam, quàm duabus aliis volentibus, eam eſſe defloratam; Et ratio eſt, quia vnica illa obſtetrix magis veriſimilia; & doctorum omnium opinioni magis conſentientia depomit; nam quæ ad contrarium probandum allata ſunt à duabus aliis, nihil nos mouere debent, eo quod partim falſa, partim inania, ac futilia, partim minùs certa ſint; nihilque tandem afferant, quod concludenter probet.

Quoad diſgregationem enim pellicularum vteri, vt illæ aiebant, certum eſt, illas potiùs vt ſecundùm communem mulierculum modum quid dicerent, quàm vt quicquam in Virginia in rei veritate circa eas agnoſcerent, ſic fuiſſe locutas; cùm pateat, pelliculam illam Hymenem dictam, de qua multa obſtetriculæ deblaterant, in virginibus naturaliter conſtitutis nullo modo reperiri, vt ex communi Medicorum, ac præcipuè Anatomicorum recentiorum opinione probauimus aliàs *lib.4.harum quæſt.tit.2.quæſt.2.* Quòd ſi per Hymenem, ſiue pelliculam illam prædictæ Obſtetrices verum Hymenem intellexerint, nempè qui ex cohærentia, ac coalitu quatuor caruncularum poſt Nymphas in vtero exiſtentium fit, adhuc dicimus, illas non potuiſſe ex earum laceratione cognoſcere Virginiam eſſe defloratam; certum enim eſt, Erminium (quod neque ipſe fiſcus controuertit) dato quod Virginiam verè deflorauerit, vix ſemel cum ea congredi potuiſſe; nam cum tertia hora noctis in Amici domo commoratus eſſet, quarta iam domum propriam repetierat, vt ex teſtium depoſitionibus habetur, ſtuprum autem præſumitur cõmiſſum poſt tertiam noctis horam, vnde veriſimile non eſt, ſi omnia rectè ponderentur, vt plus quàm vnica tantùm vice Erminius Virginiam cognouerit; licet ergo illam nullo modo cognouerit, dato quòd ſemel tantùm cognouerit, non poteſt ex vnico congreſſu vlla earum carũcularũ violatio apparere, vnde neque affirmare ex ea poſſunt Obſtetrices, Virginiam fuiſſe defloratam; quia ſi concubitus nõ fuerit reiteratus, diſiunctæ illæ carũculæ per primum congreſſum adeò mediante ſanguine, quem effundunt, reuniuntur, vt nullam violationis de ſe ſignificationem præbeât, ita vt optimè Seuerin. Pinæus, Anatomicus expertiſſimus *lib.1.de not. virginit. cap.6.* dixerit de hoc, 2. poſſe etiam in muliere, quæ vtero gerat, conſpicuas apparere Virginitatis notas, eas ſcilicet, quæ ex earum caruncularum integritate deſumuntur; vnde dicendũ eſt, Obſtetrices has nequaquam cognoſcere verum Hymenẽ, qui ex harum caruncularum connexu conſtituitur, ſed ſomniare pelliculam illam, quam cõmunis, ſed falſa hominum opinio pro Hymene acceptat, quæ nunquam in vllis Virginibus, quæ vterum naturaliter conſtitutum habent, reperitur,

titur, vt probarum eſt. Sed dato etiam, quòd hæ Obſtetrices tam doctæ, ac expertæ fuerint (quod non crediderim) quòd cognoſcant verum Hymenem, hoc eſt connexionem prædictarum caruncularum;adhuc non poterant in Virginia earum lacerationem obſeruare, quia cùm Virginia, vt ſupponitur, fuerit ab Erminio ſemel tantùm cognita, & Erminius parvula mentula doretur, recognitio autem facta ſit vigeſima die tranſacta à præſumpta deflorarione, procaciſſimæ mulierculæ eſt, præſumere ſe violationem in Virginia cognoſcere.

Inane porrò omninò alterum indicium iudicauimus deſumptum ex laxitate viarũ ipſius
3. vteri in Virginia animaduerſa, cùm neque ex earum anguſtia argui poſſit Virginis integritas, neque ex laxitate defloratio, quia patet in vteri conſtitutione anguſtiam, & amplitudinem, & quoad paruitatem, & magnitudinem non minùs differre fœminas inter ſe,quàm differãt Mares quoad exilitatem,& craſſitiem, & breuitatem,& longitudinem Penis;vnde reperies ex ipſis virginibus, in quibus nulla ſuſpicio deflorationis imaginari poteſt, nonnullas tam patentes, ac laxas vias habere, imò etiam tam humectas, vt ne ſcortum quidem ſubagitatiſſimum tam patentes, aut laxas, & humectas habeat,ita vt ſi maiores factæ viro iungãtur exili mentula dotato,cõcipere vix poſſint, non ſolùm propter enarratam viarũ laxitudinem,ob quam ad continendum, & amplectendum virile ſemen ſunt ineptæ, ſed quia etiam voluptas ipſius coitus in vtroque inſigniter diminuitur, vnde minùs promptè conceptio ſequi poteſt.Contra verò nonnullæ ex fœminis vtero tam anguſto, & exucco dotantur, vt, etiamſi millies in dies exagitentur, tamen ne veſtigium quidem compreſſionis ſeruare ſolẽt, quin & earum aliæ ſi à coitu per multum tempus abſtineant,facilè ad eũ ſtatum penè reuertantur,quem cùm virgines eſſent,obtinebant, & non ſecus ac ſi tum primùm deuirginarentur,ſanguinem in coitu effundunt,ſi de nouo à viro comprimantur, vt in viduis caſtam vitam degentibus, & quæ multis annis abſque viro permanſerunt,animaduerti poteſt,non obſtante etiam quòd plures filios fuerint enixæ. Sed ab his obſtetricibus tam futilia indicia corruptæ Virginitatis in noſtro caſu afferuntur, quia potiora obſeruare non poterant, & quia ſunt ignariſſimæ meliora non habebant.

Quamobrem non minùs inane indicium deflorationis deducunt ex colore mutato ipſius vteri,& facilè oſtendunt, neſcire ſe & ex hoc, & ex ſuperioribus de ea re,vt oportet, iudicare,de qua vt pronuncient tanquàm peritæ ſunt
4. vocatæ. Palam autem eſt, colorem Vteri, & partium ipſius non tam de facili immutari, ex vnico tantùm,& non iterato coitu,& maximè vbi mulier ampliores vias obtineat, vt in Virginia obſeruatur,& vir exiliori mentula dotatus ſit,vt Erminius.At vbi hæc cõtrario modo eueniant,tunc ob iteratam attritionem, & aliqualem ſaltem in primis congreſſibus paſſam violentiam,facilè & labra, & Nymphæ,& ceteræ partes ipſius vteri colorem ſuum ex rubicundo in dilutiorem immutant. Sed dato etiam, quòd non obſtante viarum laxitate, & virilis membri exilitate ex vnico tantùm congreſſu vteri partes ſuum naturalem colorem mutent, certum eſt, hanc coloris mutationem permanentem non eſſe, ſed vix tranſactis primis diebus obliterari, niſi coitus reiteretur;at recognitio violationis in Virginia facta fuit die vigeſima ab eo die, in quo deflorata præſumitur, nec poſtmodum fuit ampliùs ab Erminio cognita: non potuerant ergo huiuſmodi Obſtetrices vllam coloris mutationem in partibus vteri ipſius Virginiæ obſeruare,neque inde vllum ne leuiſſimum quidem indicium deflorationis deſumere.

Addamus his, quòd quandocunque defloratio Virginiæ ſecuta eſſet immediatè poſt menſtruam purgationem, vt in caſu noſtro eueniſſe patet, non modò nulla immutatio 5.
coloris obſeruari poteſt, in partibus obſcœnis ipſius mulieris, ſed neque ipſa membranarum dilaceratio, neque aliud quicquam, quod ſignum vllum deflorationis commonſtrare poſſit, niſi vir eſſet Pene nimis magno reſpectiuè ad vterum ipſius mulieris, quod contra euenit in hoc caſu, aut niſi coitus in dies ſequentes fuiſſet iteratus.

Sed prædictis multò leuiora ſũt alia indicia, quæ ab his ignariſſimis Obſtetricibus in medium afferuntur, vt quæ ex voce craſſiore, ex liuore papillarum,& ex colli venis craſſioribus deducuntur. Nam quoad vocem craſſiorem certum eſt,id euenire, quod de colore mutato partium vteri euenire dicebamus, nempè eam non ex ſimplici, ac vnico, nec violento coitu, 6.
ſed ex iterato, multiplici, ac violento craſſiorem euadere; præterquam quod Virgo hæc craſſiuſcula voce à natura fuit dotata, vt deponunt teſtes pro Erminio examinati, & ipſa etiam Virginiæ mater; quod maximè vero conſentaneum erat,cùm partes colli, ipſiuſque venas Virginia ſortita eſſet craſſiores, vnde cùm hæ Obſtetrices nunquam aliàs audierint Virginiam loquentem, non mirum eſt, ſi audiendo nunc illius vocem aliquantò craſſiorem, quàm in aliis Virginibus obſeruari ſoleat, ex ea indicium deflorationis conatæ ſint deſumere; quod nequaquam feciſſent, ſi qualitatem naturalem vo is ipſius Virginiæ cognitam habuiſſent. Quibus addo, quòd vocis craſſities non tam dependet ex coitu, quàm ex generatione, & emiſſione ſeminis; vnde deducimus, quòd etiamſi in Virginia obſeruatum eſſet, vocem fuiſſe immutatam, & ex ſubtiliori, & exiliori craſſiuſculam euaſiſſe, id non ex defloratione prouenìſſe, ſed ex prouentu ſeminis, aut ex eius emiſſione fortè in ſomnis facta.

Quoad papillarum liuorem, quem etiam in hac Virgine ſomniant hæ Obſtetrices, dicendum eas omninò cæcutire;cùm etiam illa, quæ hic non adſunt, neque adeſſe poſſunt, adeſſe tamen ſeriò affirment. Nam liuor etiam cum aliis ſuperiùs adnotatis ſignis, in papillis non apparet ex vnico, ac leni congreſſu cum viro, aut ex ſimplici defloratione, ſed maximè 7.
ex multoties reiterato congreſſu, & ſignanter cum impetu, & violentia celebrato, fit enim hæc coloris immutatio ex concurſu ſanguinis ab vteri venis ad mammas,nam cùm vterus ha-

beat maximum cum mammis conſenſum, ex iterata commotione, & excalfactione per coitum facta, facilè vel ipſe ſanguis, vel vapores calidiores ab ipſo vtero eleuati ad mammas ſe conferunt, atque eo pacto capitula mammarũ colore magis fuſco, quàm ex natura ſortiũtur; inficiunt. Quòd ſi tantùm ex vnico cõgreſſu id fiat, non multò poſt, niſi coitus reiteretur, omninò obliteratur, ac mammarum capitula ad ſuum naturalem colorem reuertuntur, euaneſcente vapore, aut tenuiore ſanguine, qui ad ipſas confluxerat; quomodocunque tamen ſeſe res habeat certum eſt, indicium hoc deflorationis adeò leue eſſe, vt nihil ſuprà.

8. Colli venas vlteriùs in defloratis craſſiores fieri non ab re dicitur, id tamen ſuccedit tantùm cùm congreſſus pluries fuerit iteratus, aut defloratio ſucceſſit cum multa violentia, & anxietudine, quæ in noſtro caſu, vt ex ſuperioribus patet, non habent locum. At verò quomodò poſsũt Obſtetrices hæc affirmare; quòd Virginia venas colli craſſiores habeat, quàm per antèactum tempus habuerit, ſi nunquam eam de facie cognouerunt? hæc enim venarum craſſities debet referri ad cõſtitutionem, quam obtinebat ante præſumptam deflorationem; nam quemadmodum nonnulli hominum habent membra, & partes craſſiores, quàm alij, ita & colli venæ in aliquibus Virginibus tenuiores ſunt, in aliis craſſiores, vt in Virginia, quæ non alia ex cauſa habuit etiam vocem pinguiorem, quàm cõmuniter Virgines habere ſoleant. Et ex his apparet affectata harum Obſtetricum depoſitio, cùm ex inanibus ſignis, & ex his, quæ verè non ſunt, elicere cõnentur, Virginiam fuiſſe defloratam.

His igitur Obſtetricum depoſitionibus, falſitatis, & futilitatis conuictis, remanet vnicè, alterius Obſtetricis depoſitio vera, ac veris fũdamentis fulta, cùm peritiorem ſe, ac magis expertam aliis duabus commonſtrauerit, vnde eius aſſertio pro veriori accipienda eſt, nempè quòd Virginia nõ ſit deflorata; cùm nulla animaduertantur, aut animaduerti poſſint in ea caruncularum, ſeu membranarum lacerationes, nulla viarum per vim facta dilatatio, ſed tantùm quæ à Natura tributa illi eſt, nullaque adſit coloris ipſarum partiũ vteri immutatio, ſed appareat, omnia ſuum naturalem colorem ſeruare, cumque nulla vocis pinguitudo nouiter facta, nullus liuor in mammarum capitulis, nulla noua venarum colli craſſities adnotari potuerit; ſed contra ex Nympharum tenuitate, ex ipſius vteri ſiccitate, ex corporiſque exſpirante odore, & ex aliis permultis à peritiore Obſtetrice deductis, Virginiam non fuiſſe defloratam concludi poteſt, vnde cùm virginitas ſit quædam qualitas à Natura permanens, & idcircò præſumatur adeſſe, Maſcard. *de Probat. concl.* 1410. *n.* 1. *tom.* 3. Rota *in Rom. ſtupri, ſeu Dotationis* 19. *Martij* 1610. *coram Sacrato n.* 1. Pater, quòd cùm nihil firmi in contrariũ adducatur, Virginia debeat præſumi Virgo, neque ab Erminio, neque ab alio quoquam manumiſſa, aut deflorata, iuxta depoſitionem vnicæ Obſtetricis aliis duabus multò peritioris. 9.

CONSILIVM XLII.

ARGVMENTVM.

Leander Reus deflorationis in Lucretiam patratæ, in carcerem coniectus eſt; & de defloratione quidem non ambigebatur, cùm Lucretia iam vtero gereret; Leander tamen tormento expoſitus confeſſus eſt, ſe prope vterum Lucretiæ, vtriſque ſtantibus, ſemen eieciſſe abſque vlla omninò Penis in vterum intromiſſione, negando ſemper aliter ſe cognouiſſe carnaliter Lucretiam. Huic Leandri confeſſioni concordabat ipſiuſmet Lucretiæ depoſitio: vnde quæſitum eſt, vtrum Lucretia potuerit ex Leandro eo modo ſeminante abſque vlla penis intromiſſione in vterum concipere? & ego quidem in eam ſententiam veni, quòd nullo modo potuerit Lucretia ex Leandro ea ratione ſeminandi concipere, ſed vel Leander verè illam defloraucrit Penis intromiſſione, vel illa ex alio conceperit.

SVMMARIVM.

1. *Ex ſemine prope vterum emiſſo abſque Penis intromiſſione mulieres conceperunt, quod in equabus experimento non rarò conſtat.*
2. *Vterus habet ex Natura quandam virtutem ſeminis attractiuam, qualem habet Magnes ferri.*
3. *Velatæ mulieres abſque violatione panniculi vterum claudentis concipiunt.*
4. *Non minori attractione vterus ſuo collo vtitur ad deglutiendum ſemen Maris, quàm ventriculus gulâ ad deglutiendos cibos.*
5. *Vterus, quandocunque fœmina libidine exardeſcit, os etiam externum ad deglutiendum propè ſe effuſum ſemen inſurgit.*
6. *Seminis tenuiſſimi ſpiritus ne per momentum quidem poſſunt in aëre externo conſeruari.*
7. *Coniunctio Maris, & fœminæ per membrorum approximationem, & membris viriliis in fœmineum intromiſſionem cur à Natura intenta.*
8. *Seminis à Mare effuſio, & attractio ab vtero non ſufficiunt ad hoc, vt conceptio ſequatur.*
9. *In coitu membrum quampeniriſſimè debet intrudi, aliàs difficiliùs ſequitur conceptio.*
10. *Penis breuitas, & longitudo cur conceptionem impediant.*

11 Si

11 *Si effuſio ſeminis propè vas fœmineum eſſet ſufficiens ad conceptionem, ſuperuacanea eſſet Maris & fœminæ coniunctio per Penis intromiſſionem in vterum.*
12 *Velatæ mulieres quomodò concipiant.*
13 *Ex parte tantùm ſeminis fieri poteſt conceptio.*
14 *Gemelli ex vnico coitu procreantur.*
15 *Seminis attractio fit ab ipſo vtero appetitu ſenſitiuo moto ad ipſum attrahendum.*

DE hac materia vberiùs egimus *lib.3. Quæſtionum Tit.1 quæſt.8. per totam.* Vbi concluſionem illam firmauimus validiſſimis rationibus ſtabilitam, non poſſe mulierem ex ſimplici pollutione viri propè ipſius vterum concipere; vbi rationes contrarium perſuadentes attuli, iiſque ſufficienter quantùm mihi perſuadeo ſatisfeci; quarum potiores erant quæ ſequuntur, quas breuioribus percurram.

1. Primò, igitur doctiſſimorum hominum auctoritate, & experientiis adductis probabilis videbatur contraria concluſio, nempè quòd poſſit mulier ex ſemine virili propè vas effuſo concipere; narrantur enim quædam eius facti exempla à viris fide digniſſimis, quæ mirum in modum tanquam vera confirmabant id, quod de equabus narrant aliqui, quas cum nolunt cuſtodes à maribus iniri, quoddam inſtrumentum vuluæ admouent introitum Peni furentis equi interdicens, & tamen equas eo modo compreſſas concipere experiuntur, Annulatas eas vocant.

2. Sed hoc mirum videri non debet, cùm notum ſit, quanta auiditate vterus teneatur maſculei ſeminis, ob quam non minori attractione dotatur ad illud attrahendum, quàm dotari conſpiciamus Magnetem in attrahendo ferrum. Itaque poſſibile eſt, imò fortè non difficile, vt ex ſuperioribus exemplis elici poteſt, quòd ſimplici pollutione Leandri extrà quidem, ſed propè Virginiæ vterum, potuerit vterus Virginiæ emiſſum ſemen attrahere, atque ad ſe allicere, & ex eo concipere, non obſtante quòd membrum in vterum non fuerit intromiſſum à Leandro; & ſic potuit Virginia vtero concipere.

3. Sed & alia ad hoc confirmandum non deſiderantur; nam experimur in iis fœminis, quas Velatas nuncupamus, abſque eo quod virile membrum in vterum penetrare poſſit, conceptionem ſuccedere. Siquidem in iis fœminis panniculus quidam craſſiuſculus ante vteri internum oſculum obtenditur, qui introitũ virili membro prohibet, ita vt deuirginari nulla vi poſſint; Has autem ex ſimplici viri pollutione concipere notum eſt, & adnotaui aliàs ex Hippocratis, Auicennæ, & aliorum auctoritate; quas eam ob cauſſam idem Hippocrates in partu perire aſſeuerabat ex eo, quod panniculus ille, qui introitum virili peni prohibebat, non poteſt ob ſui craſſitiem, ac duritiem diſrumpi, vt exitum naſcenti fœtui concedat; vnde conſequens eſt tandem & puerum, & matrem perire.

4. Quod magis vrgebat illud erat, quod firmarunt Ariſtot. *lib. 2. de Gener. Anim. cap. 4.* & Gal. *lib. 1. de ſem. c. 4.* & D. Thom. referente Sanchez *de Matrim. lib. 7. diſput. 113. num...* nimirum tanta attrahendi facultate vterum eſſe dotatum, vt collo proprio tanquam manibus vtatur ad attrahendum ſemen maſculeum, non aliter quàm gula, ſeu ſtomacho, vel œſophago (hoc eſt via, vel ductu illo, qui ab ore ad ventriculum tendit, & per quem cibi, & potus ad ipſum ventriculum permeant, qui ſtomachus ab aliquibus, & œſophagus nominatur, Hippocrat. *lib. de Cord. num. 1. & lib. de Cor. ret. num. 2.*) tanquam manibus vtatur ventriculus ad ingerendos cibos, & potus: neque enim neceſſe eſt, vt Animal cibum vſque ad ventriculũ tranſmittat, aut illum ſuperiori ventriculi ori, quod ſtomachus appellatur à Græcis, apponat; ſed ſatis eſt, vt ori admoueat, quia deinceps, atque illicò ventriculus ab ore illum attrahit per œſophagum, qui ad hunc finem fibris dotatur circularibus, & tranſuerſis. Simili ergo modo in ipſa conceptione celebranda ſatis eſt, vt ſemen maſculeum propè vterum effundatur, nam illicò per collum vterus illud ad ſe mira auiditate attrahit, vnde ſequitur poſtmodum conceptio.

Neque dicatur quòd hoc impoſſibile ex eo ſit, quia os vteri externum, niſi Maris veretro dilatetur, per ſe conniueat, neque ex ſe aperiatur, ita vt ſemen excipere poſſit, vndè etiam ſi ſemen propè ipſum effundatur, & vterus vim faciat, vt illud ad ſe attrahere poſſit, hoc incaſſum ob prædictum impedimentum illud tentare, quia quandocunque fœmina ardet deſiderio coitus, & vterus deglutiendi ſemen, iamque in fermento eſt, ac multa, & inexplebili tentigine tenetur, ipſo etiam externo ore hyãte, & dilatato, non aliter quàm auiculæ faciant, cum cibum illis à matre exporrigitur ad illud ingerendum, currit; videtur enim vterus 5.
ſenſu quodam cognitiuo, ob quem ab aliquibus Animal eſt dictus; notam habere ſuam indigentiam maſculei ſeminis, ad illamque expellendam idcircò ſe opportunè mouere, occurrendo irruenti ſemini Maris, hiante etiam ore externo illud admittendo.

Quibus tamen omnib. non obſtantibus, concluſionẽ iã à me in diſcurſus principio firmatã, veritatẽ potiùs habere demonſtrabitur, non ſolùm ex ſequentib. rationibus, ſed etiã ex plena ſatisfactione ad rationes in contrarium: Nam primò impoſſibile eſt, ſemen maſculeum in aëre externo integrum conſeruari poſſe; cùm 6.
neceſſe ſit tenuiſſimos illos ſpiritus, à quibus omne principium generationis procedit, ſtatim euaneſcere, vt ex Ariſtotelis auctoritate dixi *lib. 3. quæſt. 8. num. 16.* quibus euaneſcentibus, ſemen infœcundum euadit; remanente tantùm eius materia craſſiori, quæ ad conceptionẽ tam inepta eſt, quàm eſſet merus humor pituitoſus, ſi in vterum reciperetur. Atque non alia potiori ex cauſſa voluit Natura marem, & fœminam tam arctè con- 7.
iungi; quia nè ſemen maſculeum quicquam ab Aëre externo pateretur, voluit illud à Mare per tubum vſque ad internum vteri os immitti, imò eorum aliqua arctiſſimè per eadem membra hærere in coitu voluit, neque contenta fuit, vt mas propè vas fœmineum ſemen

effunderet; quod ſi ſuffeciſſet ad conceptionem, fruſtrà tam arctam coniunctionem Maris cum fœmina eſſet machinata; cùm tamen natura nihil fruſtrà faciat imò ſemper ad melius reſpiciat. Ariſt. *de Animal. inceſſ. cap.* 10. & alibi ſæpè, neceſſaria ergò omninò eſt ad conceptionem coniunctio Maris, & fœminæ per intromiſſionem penis in matricem, aliter nulla ſequi poteſt generatio.

8. Secundò, conceſſa tam valida vteri attractione, & facta effuſione ſeminis maſculei propè os vteri externum; adhuc multa deſiderantur ad perficiendam conceptionem; præ cæteris autem omnibus deſideratur impulſus, & eiaculatio ex parte Maris, quæ omninò ceſſat, vbi effuſio fiat extrà vterum, cùm vis illa eiaculationis terminetur ad extrà in ipſo externo vteri orificio, in quod impingit; vnde vbi dicamus, hanc eiaculationem nequaquam eſſe neceſſariam, cogemur affirmare neque ipſum membrum, per quod eiaculatio fit, eſſe neceſſarium; imò neque ipſa vaſa eiaculantia, & ſic natura inani omninò labore maſculeum membrum, & præd. vaſa fabricaſſet, immò & ipſum vteri collum, ſeu vaginam, in quam membrum immittitur, cum poſſet abſque tanta defatigatione, & multò faciliori via per ſimplicem approximationem Maris, & fœminæ ſecundùm genitales partes fœtus generare, & animalium ſpecies propagare; expediebat ergò nos abſque virili membro fuiſſe formatos, quemadmodum etiam cætera quæcunque animalia, quæ per ſimilem coniunctionem voluit natura ſuas ſpecies propagare.

Tertiò, cùm dentur quidam viri, qui non poſſunt membrum arrigere, & tamen ſemen prope vterum externum effundunt, vel ſi arrigant, non poſſunt tamen illud in vterum intromittere, ſed coguntur veſtibulum ante ipſum, primoque in limine ſemen proiicere, quos inter frigidos connumerandos eſſe probaui *lib.* 3. *Tit.* 1. *quæſt.* 5. *num.* 12 veriſimile eſt hos viros generare poſſe, quia eadem eſt ratio virtutis attractricis ipſius vteri, per quam ſemen ad ſe alliciet, & concipiet: cùm ergò hi poſſint principali fini in matrimonio intento ſatisfacere, qui eſt filiorum procreatio, ſumma iniuria à matrimonio contrahendo repellerentur, cùm tamen non ſolùm à contrahendo repellantur, ſed etiam contractum diſſoluere per canones cogantur: facit *c. Laudabilem, de frig. & malef.* cum iis, quæ adducit Sanchez *de Matrimon lib.* 7. *diſput.* 92 *num.* 7. ſed hæc ex abundanti.

9. Quartò, ſi in coitu celebrando non ſufficit, vt conceptio ſequatur, vt mas intromittat membrum in matricem, ſed neceſſe eſt, vt illud quampenitiſſimè intrudat, vt ſemen propè, & quam proximè ad internum vteri oſculum effundatur, aliàs non ſecutura conceptione, ex Hippocratis præcipuè, aliorumque Medicorum auctoritate, quantò magis non ſequetur conceptio ſi ſemen propè externum vterum eiiciatur? & ſi prætereà conſtat, eos qui breuio-
10. ri pene dotantur, ea tantùm ex cauſſa non generare, quia non poſſunt ſcilicet eorum inſtrumento vſque ad internum vteri oſculum peruenire, & ſic ſemen aliquantò longè ab ipſo oſculo effuſum non fœcundum euadit, eò quia alteratur illicò antequam ab vtero attrahatur, quantò magis impedietur conceptio ſemine ab extrà effuſo? Et ſi vlteriùs membri longitudo nimia reddit ſemen infœcundum eo quod in via refrigeretur, vt Ariſtot. *lib.* 1. *de generat. Anim. cap* 6. dicebat, quantò magis refrigerabitur ſemen aëri externo omninò expoſitum, antequam ab vtero intrò attrahatur? Liceat ergò, pro veritate loquentem contra figmenta quorundam, ac credulitatem prorumpere, & meras ineptias ne ipſis pueris perſuadendas.

Qui nondum ære lauantur.

Denique cum attractio ſeminis maſculei ab vtero fiat per collum ipſius mediantibus villis, & fibris, quibus dotatur, aut dotari ad hunc finem deberet, iam patet os externum vteri neque ea attractione vigere, neque villis, vel fibris vllis componi, non poterit ergò ſemen maſculeum propè ſe effuſum attrahere, dicendumque ipſum vterum per collum, ſemen etiam ad diſtans eiectum, non obſtantibus vteri externis partibus eius introitum impedientibus ad ſe attrahere, quod an ineptire ſit, necne, videant qui hæc ſibi perſuadent, & ab aliis ſibi imponi huiuſmodi abſurditates permittunt.

Sed non relinquam ſubſequentem etiam rationem ſuperaddere, etiam ſi ad Medicum negotium non faciat. Dico ergo, quòd ſi ad hunc matrimonij finem aſſequendum, qui præcipuus eſt, & eſt filiorum procreatio, ſufficeret approximatio tantùm membrorum generationis vtriuſque coniugis, & effuſio ſeminis virilis propè, & extrà vas fœmineum, incaſſum ad matrimonij validitatem requirere- 11.
tur talis coniunctio, vt vir poſſit penetrare ad interna vteri, & ibi ſeminare, quod tamen requiri ad matrimonij validitatem firmant vnanimiter Canoniſtæ omnes: & confirmatur ex eo quod ſeminatio extra vaſa, peccatum mortale inducit, vt ex omnium Canoniſtarum auctoritate indubitatum efficitur, Pontius *de Matrim. lib.* 10. *cap.* 11. *n.* 6.

Ad rationes in contrarium faciliima eſt reſponſio, & quoad experientias, & hiſtorias à quibuſdam enarratas, dicendum, eas non eſſe probatæ veritatis; duo enim perſonarum genera hæc pro veris admittunt: Vnum quarundam, quæ ſua malitia aliis imponere volunt, vt Hebræi ſua fabula de ſemine in balneo eiecto, Auerroës, & Amatus Luſitanus ſuſpectæ fidei, immò conclamatæ mendacitatis viri: Aliud piorum, imò ſanctorum quorundam virorum Theologorum nempè, & Canoniſtarum, qui vt vt minùs experti in venereis, & Medicarum, Anatomicarumque rerum non vndequaque gnari, hiſce fabulis aures præbuerunt, & pro veris acceptarunt, quas tamen à vero tantoperè diſtare certum eſt, quantoperè diſtat cœlum à terra.

Sed eſto admittamus has experientias, quas non excedere ternarium numerum à primo mundi decurſu patet, & pro veris acceptemus, tamen nihil faciunt ad rei negotium; quanam enim fiducia ex vna, aut altera experientia adhuc incerta, & infirma concluſionem eam firmabimus,

mabimus, & pro vera canonizabimus, poſſibile eſſe, vt mulier concipiat ex ſemine virili propè vas effuſo, abſque Penis intromiſſione in vterum? certè ſi hæc concluſio vera eſt, iam & hæc erit veriſſima, quam etiam
11. ſuperiùs attuli, nimirum, non eſſe neceſſariam ad conceptionem coniunctionem Maris, & fœminæ per membra generationis, & omninò inanem, ac ſuperfluam eſſe, & à Natura incaſſum ordinatam, cùm abſque ea potuerit animalium ſpecies propagare: Sed Natura, & Deus nihil fruſtra faciunt, vt notum eſt Ariſt. 1. *part. t.* 12.

Ad id, quod de annulatis equabus additur, dicendum ex ipſius facti narratione falſitatis conuinci, quia ſi equarum cuſtodes eas commemorato inſtrumento muniunt, ne à maribus iniri poſſint, & concipere, iam patet omninò inanem eſſe hanc eorum induſtriam, cùm etiamſi adſit inſtrumentum impediens, nè fœminæ à maribus comprimantur, & concipiant, eo non obſtante concipiunt; hinc ergò ſequitur vel non eſſe veram, aut in vſum trahi hanc cuſtodum induſtriam, ne equæ concipiant, vel verum non eſſe, quòd vbi annulatæ fuerint concipiant, niſi aliud quid interueniat.

Quod de velatis mulieribus dicitur non habet parem rationem; Primò enim Penis magna ex parte in vterum recipitur, quia panniculus ille non adeſt propè os externum, ſed intrò progrediendo propè os internum ipſius vteri obtenditur, vndè fit, vt Penis partim in vteri vaginam intromiſſus ſemen eiaculetur propè ipſum os internum, vnde promptiùs ab vtero attrahitur, & minùs ab Aëre alteratum: adde quòd in his, quæ con-
12. cipiunt, panniculus ille vel aliquo foramine dotatur, per quod ſemen eiaculatum vi ſua, & Penis impulſu ad vterum penetrare poteſt, vel eſt totus poroſus, & foraminulis peruius, vnde per ea ſemen impetu facto coadiuuante vteri attractrice ad ipſum penetrat, & concipitur, & quanquam eo modo non vniuerſum ſemen ad illum perueniat, tamen non idcircò non fit conceptio, neque enim neceſſe eſt, vt totum ſemen ab vtero excipiatur, vt conceptio ſequatur, nam aliquandò
13. ex parte tantum ſeminis fit, quod ſatis ſuperque declarat Geminorum, & Trigeminorum, & cuiuſcunque multiplicis conceptionis euentus, excepta tantùm ſuperfætatione, quæ quidem ex diuerſis coniunctionibus Maris cum fœmina euenit; at Gemellorum, & aliæ numeroſæ conceptiones ex vnico congreſſu fiunt, ita ſuadente experientia, & atteſtante Hippocrat. *in lib. de Nat. Puer. numero* 44. *& in lib. de ſuperfætat. numero ſeptimo, & lib. de Diæt. numero vigeſimoquinto*, ex quo colligitur, fœtum aliquandò non ex tota ſeminis maſſa, ſed ex parte tantùm procreari. Adde his quod ad conceptionem ſatis eſt, vt tenuior ſeminis pars, ac magis ſpirituoſa ad vterum perueniat, vt fœmineum ſemen fermentare poſſit, neque neceſſe eſt partem craſſiorem, & magis materialem ſimul peruenire; tanta ergo facilitate poteſt pars ſeminis magis ſpirituoſa intra vterum per panniculum illum penetrare, quanta facilitate eadem pars ſpirituoſa extrà vterum ſolet in auras euaneſcere.

Quod de attractione vteri dicitur per collum facta, non aliter quàm ciborum attractio à ventriculo per œſophagum, aut gulam, nihil ad rem facit, quemadmodum enim gula, aut ventriculus per ipſam non attrahit cibos ori externo oblatos, niſi ipſi gulæ rationabiliter approximentur, & ridiculum eſſet, ſi quis ori externo tantùm cibos offerret, expectans vt ventriculus per œſophagum illos attraheret, eſſetque id experiendum per menſem illi, qui id ſibi perſuaderet, ſic immò multo magis ridiculum eſt perſuadere ſibi quod vterus poſſit per collum attrahere ſemen maſculeum ſuo externo ori oblatum, quia attractio eſt actio ipſius vteri, licet fiat per eius collum, vndè non ſatis eſt ſemen propè os externum effundi, vt ab vtero attrahatur, quia cùm vterus attrahat ſemen ſenſu quodam appetitiuo, ex quo mouetur ad illud attrahendum, non poteſt hæc ſenſatio fieri extra vterum, hoc enim credere eſſet maximum abſurdum fieri ſenſationem à ſenſibili diſtante, tanquam ſi vterus diuinaret ſemen effuſum fuiſſe ab extra, & ex hac diuinatione moueretur ad illud attrahendum. Ex his ergò pro veritate concludendum mihi videtur, vt in argumento dixi, vel Leandrum verè defloraſſe Lucretiam penetratione membri ad vteri intimiora, vel Lucretiam ex alio viro, qui eam deflorauit, concepiſſe.

CONSI

CONSILIVM XLIII.

ARGVMENTVM.

Cum Religioſus quidam annos natus quinquaginta ex Apoplectico Paroxyſmo euaderet, ac nonnullos poſt dies vtcunque ſeſe recollegiſſet, conquerebatur tamen adhuc de inſigni capitis, ac membrorum omnium debilitate, peculiariter autem memoriam habebat labilem, ac fluidam, nec videbatur quicquam tempore proficere. Æſtate tranſacta (nam Vere præterito ægrotauerat) cùm corporis purgationem inſtitueret, & pro ſua ſalute Medicos conſuleret (ab Hyeme enim proximè futura malum ſibi timebat) inter quamplurima ad victus rationem pertinentia, quærebat, an à diuinorum officiorum recitatione eſſet eximendus, cumque in affirmatiuam ſententiam cæteri Collegæ iuiſſent, contrariam ipſe amplexus ſum.

SVMMARIVM.

1 *Lectio continua, & iterata, plurimos abſumere poteſt ſpiritus, & hominem debiliorem reddere. Contrarium, n.5.*

2 *Earundem rerum, quarum in victus ratione eſt vtilitas cum rectè adhibentur, damnum eſt, cum non rectè adhibentur.*

3 *Attentio in legendo ſpiritus diſſipat.*

4 *Lectio exercet caput, & pectus, earumque partium calorem excitat.*

6 *Debilitatis duo genera.*

7 *Quandò conueniat in debilitate euacuare, & quandò non.*

8 *Clara lectio, & exercitium per lectionem factum morbis frigidis conuenit.*

9 *Lectionis exercitium, vt vtile ſit, fieri debet cum aliqua attentione.*

10 *Attractio fit à calore excedente.*

MOuebantur Collegæ ex eo, quod recitatio diuinorum officiorum debeat fieri voce intelligibili, ita vt homo ſe ipſum recitantem, ac verba proferentem intelligat. Suarez *de virt. & ſtat. Religioſ lib.5. cap.7.* nec ſatis
1. eſt mentaliter tantùm recitare, Roderic. *quæſt. Canonic. & Regul.43. art.4. num.1.* hoc fit quidem legendo; at Lectio aſſidua, & iterata plurimos abſumit ſpiritus, & corpus exſiccat, vt fatetur Hippocr. *lib.2. de Diæta num.27.* ac cum hoc etiam hominem debilem reddit, ac præcipuè ſecundùm caput, cùm vocis exercitatio, immò ipſe ſimplex ſermo facultatem habeat replendi caput, & grauitatem afferendi. Oribaſ. *lib.6. Collect. cap.7.* imò peculiariter ſenſus hebetare apta nata eſt vocis exercitatio, vt Id. *ibidem cap.8.* addit, vnde idcircò affectibus capitis non eſſe idoneam docet: quæ cùm ita ſe habeant, & obſeruetur in hoc Religioſo caput iam grauatum, ac peſſimè affectum, dicendum videtur, non eſſe compellendum ad diuinorum recitationem, cùm ob corporis ægritudinem quicunque obligati ad recitationem legitimè excuſentur. Suar. *de Virt. & ſtat. Religioſ. lib.4. cap.27. num.19.*

Licet autem vocis exercitatio inter res ad ſanitatem conferentes adnumeretur, certum
2. tamen eſt, earundem rerum quarum eſt vtilitas, cum rectè adhibentur, eſſe etiam noxam, cùm non rectè adhibentur, quamobrem licet Lectio adhibita morbis, in quibus conuenit vtilis ſit, in morbis, in quibus non conuenit, inutilis & damnoſa eſt, itaque cùm pateat iam ex ſuperioribus ſermonem, & lectionem non eſſe in capitis affectibus idoneam, & Religioſus hic Apoplexiam paſſus ſit, & ab ea Apoplexia adhuc ſentiat caput debile, & grauatum, dicendum, Lectionem, quæ fieri debet in recitatione diuinorum, illi maximè pernicioſam futuram, cùm caput aggrauando, & debilius reddendo, poſſit de nouo Apoplexiam excitare, & hominem è medio tollere.

Vlterius Lectio longa, aſſidua, & iterata, qualis in diuinorum recitatione fieri ſolet, non modò ob laborem, quem in ea homo patitur, corpus debile reddit, & caput aggrauat, ac ſenſus obtundit, ſed etiam maiorem in modum & debilitat, & caput aggrauat ob attentionem, quæ neceſſariò requiritur in ſatisfactione huius obligationis, Nauar. *de orat. cap.12. num.39.* vt cæteri etiam omnes Canoniſtæ docent, quæ attentio multò magis poteſt caput aggrauare, illudque calefaciendo magis exſiccare, & conſequenter magis ſpiritus abſumere, 3.
& corpus, atque ipſum præcipuè caput conſequenter magis debile reddere, quæ omnia quanto cum periculo ſuccedere poſſint, ſatis ſuperque nouimus Medici, qui idcircò tenemur in ſimilibus caſibus homines à recitatione huiuſmodi diſſuadere.

Ex abundanti autem addendum, quòd in Lectione, ſenſus viſus maximè defatigatur, qui ſtante prægreſſa Apoplexia, ac ſtante adhuc primi ſenſorij debilitate, non poterit euitare, quin in aſſidua, & iterata Lectione, quæ in diuinorum recitatione fit, inſignem læſionem contrahat; nam & deprauari, & diminui, & aboleri etiam poteſt; quia cùm Apoplexia morbus ſit neruis ipſis infeſtiſſimus, abſque dubio quòd, ſi qui nerui præ cæteris debiliores erunt, ij maximè læſionem perſentient, cumque ex quotidiana Lectione facta in recitatione diuinorum viſus eiuſque partes præcipuè debilitentur, ac præ cæteris Nerui Optici, conſequens erit hos præ debilitate reſolui, & hominem viſu orbari, vt non infrequenter

euenire

euenire in Apoplexiæ inſultibus adnotamus, à quibus Ægri ſeſe recolligentes ſemper in paralyſim incidunt,aliquandò externorum membrorum, aliquandò verò neruorum internorum,vnde aut cæcitatem, aut ſurditatem perpetuam incurrere, vel ex reſolutione neruorum opticorum, vel acuſticorum eos obſeruamus.

4. Verum enimuerò his non obſtantibus in negatiuam ſententiam inclinaui,quia cùm Lectio exerceat præcipuè pectus,& caput, earumque partium calorem excitet,ac viuificet, vt ex Celſo, Cælio Aureliano, & aliis aliàs dixi, patiens autem hic eas partes & multis frigidis ſuperfluitatibus refertas habeat, & natiuo calore depauperatas,certè Lectio lenis, voce ſubmiſſa facta, & multò magis clara Lectio etiam longa, & quotidie reiterata eas excrementitias ſuperfluitates abſumet, calorem partium excitabit, & partes ipſas debiles, ac torpentes mirum in modum confirmabit, ac robuſtiores reddet;vndè ſequitur quòd non ſolùm non ſit excuſandus ab ea diuinorum recitatione, ad quam eſt obligatus, ſed etiam ſi nulla obligatione ad hanc recitationem teneretur, ad eam eſſet cogendus, vel ad ſimile vocis exercitium ob ſanitatem recuperandam, cùm ab ea multam vtilitatem,nullum autem damnum reportaturus eſſet; de qua te videnda ea ſunt, quæ attuli *lib. ſeptim. harum quæſtionum,Titulo 2. quæſtione 2. num. 9. & ſeqq.*

5. Neque obſtant quæ in contrarium deducuntur, & primò veritatem nullam habet, quòd Lectio aſſidua corpus debile reddat, vbi modus adhibeatur, & leniter fiat, neque tanta ſit, vt ſua longitudine id efficere poſſit: quod in diuinorum recitatione non habet locum; quia etiamſi ſimul, & coniunctim accepta, ita vt Lectio,ſeu recitatio,quæ fit per vices,vnum tempus continuum conſtituat, recitatio diuinorum longa dici poſſit, & fortè laborioſa,tamen cùm diſcontinua ſit,& inter vnam,& aliã recitationem interſit tanta quies, vel intereſſe poſſit,ſi ita libet, vt per eam recitantes vires à prægreſſo labore diminutas (ſi modò hic vllum laborem notabilem commentari velimus) reaſſumere poſſint, nec longa, nec vllo nomine laborioſa dici poteſt, ita vt ſua longitudine,& labore poſſit laudabiliores,ac tenuiores ſpiritus abſumere, vnde poſtmodum corpus debile reddatur; ſed ita tandem longa, & laborioſa dici poteſt, in quantùm ſua longitudine & labore corpus ita poteſt defatigare, vt excrementitias quaſdam pectoris,& capitis ſuperfluitates abſumat,& ipſas ſpirituales,& capitis partes moderatè calefaciat, natiuumque calorem excitet; nam hoc modo clara Lectio, & ipſa etiam ſubmiſſa, ipſaque diuinorum recitatio inter ea reponi poſſunt,ac debent,quæ noſtrum corpus aliquo modo exercendo, ad ſanitatem conferunt præſentem conſeruandam, & amiſſam recuperandam: facit Celſ. *lib. 1. ſuæ Med. cap. 2.* Plutarc. *de curanda bon. valet. inter med.* Orib. *lib. 6. Collect. cap. 7.* Cel. Aurel. *Chron. cap. 1.* Mercur. *de Art. Gymnaſt. lib. 6. cap. 6.*

Sed dato etiam quod recitatio diuinorum ſit omni ex parte laborioſa, corpuſque ita defatiget,vt debilibus corporibus non videatur conuenire, tamen dico, noſtro infirmo omninò conuenire:non obſtante,quæ opponitur,debilitate:ſiquidem certum eſt ſecundùm Medicos 6. duo genera debilitatis dari (relictis pro nunc iis,quæ de variis imbecillitatis cauſſis tradit ex Hippocr. Gal. *comm. 2. de Vict. rat. in Acut. partic. 47.* & Valleſ.) vnum,quod ex multa reſolutione ſpirituum,& ex inanitione fit,aliud,quod ex multa ſanguinis, vel aliorum humorum repletione naſcitur ipſam naturam grauantium, & opprimentium;quemadmodum autem quomodocunque 7. euacuare,medicamentis ſcilicet, vel ſanguinis detractione; vel detractione ciborum, & potuum, vel laborum quocunque genere periculoſum eſt in debilitate primi generis, ita in poſteriori eſt maximè proficuum, & ſalutare,& è contra maximè damnoſum, & exitiale eſt,non euacuare ob eam debilitatem; vnde eorum Medicorum inſcitia notanda venit,qui neſcientes inter vnam,& aliam imbecillitatem diſtinguere, in quacunque indifferenter ab euacuationibus,& laboribus non ſolùm abſtinent, ſed ipſos ægros copia,& multitudine humorum grauatos nouis cibis,& oblationibus non ſine eorum pernicie refocillare ſatagunt, ita vt graui vtrorumque ſarcina oppreſſos eos de medio non ſine culpa tollere conſueuerint. Ad exonerandam ergo naturam humoribus grauatam,maximè cum frigidi exiſtunt, nihil magis opportunum quàm illam aliquo laboris genere defatigare, quæ ſimul, & ſemel humores illos concoquat, & digerat,& abſumat, partes roboret, ac firmet, & natiuum calorem augeat. Cùm igitur in caſu noſtro caput maximè humorum frigidorum copia grauatum reperiatur, totumque corpus illis obſeſſum, profectò non ſolùm lenis, ac ſubmiſſa Lectio, qualis in recitandis officiis diuinis fieri ſolet,ſed etiam clara illi mirùm in modum opitulari poteſt; nam multa cum ratione huiuſmodi exercitium in legendo iis ad ſalutem recuperandam proponitur, qui capitis morbis frigidis conflictantur, 8. vt in ſomnolentia non naturali, in memoriæ defectu, & in quibuſdam ſpeciebus dolorum ipſius capitis à frigida cauſſa dependentiam habentium, & in aliis ſimilibus affectibus,vt videre eſt apud Oribaſ. *loco ſupra cit.* & apud Cæl. Aurel. *ibid.* vnde patet ex his, quod tantùm abeſt, vt ex recitatione diuinorum officiorum propoſitus Æger poſſit imbecillitatem vllam capitis, aut corporis incurrere, vt potiùs è contra maiorem firmitudinem, ac robur inde expectare poſſit, atque eo modo omne periculum euitare, quod à nouis Apoplexiæ inſultibus ille timere poſſet.

Eandē meretur reſponſionem quod obiicitur de Attentione neceſſaria in diuinorum officiorum recitatione,nã & hæc poteſt iiſdē de cauſſis eſſe proficua,& quandò à Medicis imponitur Ægrotantibus Lectio ſimplex,aut ſubmiſſa, vel clara ad eoſdem fines, nempè ad capitis, & pectoris emundationem, & ſuperfluitatum 9. abſumptionem, & ad calorem earundem partium excitandum, certè non imponitur, quòd fiat abſque attentione; aliàs enim

enim imponi poterat aut ſimplex ſermo, aut ſimplex vociferatio; imponitur ergo Lectio cum attentione aliqua eo fine, vt vtroque medio nempe voce, & attentione, hoc eſt voce externa pectus, & interna caput exerceant, & eius calorem excitent, ex quo ſuperfluitates abſumantur, & homo priſtinæ ſanitati reſtituatur.

10. Quod additur dicendo, poſſe hanc attentionem caput calefaciendo multa excrementa ab inferioribus attrahere, & eo modo caput maiorem in modum grauare, facilè diluitur reſpondendo, non tantam ex hac attentione ſequi poſſe capitis excalfactionem, vt per eam poſſit humores ab inferioribus attrahere, cùm ea non acuat, aut præter modum augeat calorem natiuum, ſed tantùm illum excitet, ac viuidiorem reddat, attractio verò fit à calore excedenti, ac quaſi præternaturali, & parti minimè proportionato, & ſic attentio nullo modo in recitandis officiis diuinis poteſt eſſe noxia.

Denique quod de timore deperditionis viſus dicitur, vanum eſt, & vix reſponſione dignum, dicendum tamen, quòd cùm primi ſenſorij imbecillitas, à qua poteſt dependere imbecillitas ſenſus viſus ab eadem cauſſa dependentiam habeat, à qua dependentiam habuit Apoplexia, iiſdem auxiliis ſuperari poterit, quibus ſuperari poſſe monſtrauimus iam affectiones ab ipſa Apoplexia relictas: Vnde concludendum, Religioſo huic permittendam eſſe diuinorum officiorum recitationem (quam & ipſe maximè affectat) non ſolùm, vt debito ſatisfaciat, ſed vt etiam amiſſam ſanitatem recuperet.

CONSILIVM XLIV.

ARGVMENTVM.

Ioſeph Tocchus in carcerem detruſus cùm optimè ſe haberet, & in prandio fabas ſemicoctas comediſſet, & rigore intenſo pro temporis ratione premeretur (vigebat enim Hyems rigidiſſima) foculumque ex carbonibus in terra excitaſſet, in occaſu Solis mortuus ex improuiſo repertus fuit: iacebat autem pronus in faciem & ex comeſtis fabis partem euomuerat. Cadauer à Peritis recognitum, nullaque in parte læſum, aut vllum violentæ mortis ſignum præbere compertum eſt. In gula tantùm, vel in ipſo iugulo ſanguinis quædam extrauenati quantitas adeſſe dicebatur, neque tamen id ſectione conſtitit. Prætendebat fiſcus prædictum Ioſephum per vim externam fuiſſe ſuffocatum, & quia Nucerinus Gubernator illum in carcerem coniecerat ob contumelioſa verba contra ipſum Gubernatorem ab ipſo Ioſepho prolata, fiſcus in ipſum culpam mortis reiiciebat. Periti in primo examine depoſuerant, Ioſephum neque ex veneno interno, aut externo, neque vlla ex cauſſa violenta extinctum fuiſſe: mox quaſi ſententiam mutaſſent multo pòſt tempore, denuò examinati, retulerunt dictum Ioſephum potuiſſe per violentiam extrinſecam eſſe ſuffocatum, quorum dictis fiſcus maximè innixus, prædictum Gubernatorem eius delicti Reum eſſe volebat, nonnullis aliis inſuper coniecturis ad id perſuaſus. Requiſitus ergo de eius rei veritate, reſpondi, vt ſequitur.

SVMMARIVM.

1 *In ſuſpicione veneni præſumptio deſumpta ex ſtatu Ægrotantis ante ſuſpectam venenationem multùm vrget.*

2 *Venenū mixtū eſt Naturæ ſummè contrarium.*

3 *Cuiuſlibet veneni dantur præter communia, propria, ac peculiaria ſigna.*

4 *Venenorum maximè exitialium ſigna nimis patentia ſunt.*

5 *Sanguis extrauenatus in iugulo repertus non ſolùm ex ſtrangulatione per vim externam facta, ſed etiam ex ea, quæ per vim internam fit, adnotari ſolet.*

6 *Signa animaduerſa in cadauere hominis per vim externam ſtrangulati.*

7 *Strangulatio per vim externam procurata præcludit vias ſpiritui vitali, vnde animal ſuffocatur.*

Ioſephum Tocchū neque ex veneno, neque ex aliqua violenta cauſſa ab extrinſeco periiſſe, tam concludenter probari poteſt, vt fiſco, eiuſque adhærentibus omnis ſcrupulus, qui contrarium perſuadere poſſet, è mente eradatur, quo præſtito, ex Arte commonſtrari poteſt quanam ratione tam paucarum horarum ſpatio obierit, vt euidenter pateat immeritò eius mortem in Gubernatorem, aut aliam quamcunque perſonam reiici.

Quòd ergò ex veneno Ioſephus non perierit, ſiue ab externo dicatur, ſiue ab interno, credo iam inter partes non controuerti; & id ſumma cum ratione. Nam de ingenito nè per ſomnium quidem dubitatur, quia ex depoſitione Peritorum patet, in cadauere ipſius defuncti nè minimum quidem indicium huiuſmodi veneni fuiſſe obſeruatum, præterquam quod vrget in hoc caſu præſumptio à Gal. *lib. 6. de loc.* 1.

1. loc.aff.cap.5. tanti æſtimata, quæ deſumitur ex ſtatu ipſius ægrotantis ante mortem, quippè cùm Ioſephus optimè valeret, & integra ſanitate frueretur, neque ea de cauſſa vllo modo dubitari potuerit, quòd momento temporis in eius corpore potuerit tam exitiale venenum reperiri, quod paucarum horarum ſpatio illum interimere potuerit, abſque eo quod nihil omninò commonſtrauerit, vndè futura ægritudo, aut mors coniiceretur; hoc enim eſt impoſſibile: Fortun. Fidel. *lib.4. de relat. 15. method. cap.3.*

Sed & eadem certitudo habetur de veneno adminiſtrato, cùm nulla prorsùs ſigna in diſſectione cadaueris apparuerint, quæ ex hoc, aut illo externo veneno ſublatum fuiſſe commonſtrarent, cùm tamen huiuſmodi ſigna in adminiſtrato veneno ſemper de neceſſitate
2. apparere ſoleant; quia cùm venenum ſit mixtum quoddam naturæ ſummè contrarium, & ipſam violenter corrumpat, vt ex Gal. & Auic. Cardanus *lib. 1. de Venen. cap. 1.* Valeriol. *loc. comm. lib.3. cap.15.* impoſſibile eſt ſuæ violentiæ in pugna contra naturam nullam ſignificationem dare, aut nullos eius violentiæ effectus in venenato corpore apparere. Vnde vi-
3. demus cuiuſlibet veneni dari propria, ac peculiaria ſigna, vltra, & præter communia, de qua re videndi Auctores de huiuſmod materia ſcribentes, ac præcipuè Ardoinus, Cardanus, & alij. Ergò cùm in cadauere Ioſephi nulla obſeruata ſint adminiſtrati veneni ſigna, dicendum abſque vlla hæſitantia eſt, illum ex tali veneno non periiſſe.

Vrget præterea ſummoperè facti ſeries, cùm Ioſephus hora decimaoctaua optimè ſe haberet, & ante occaſum Solis ſpatio nimirum quinque, aut ſex horarum obierit; hoc enim procedere non potuiſſet à quolibet veneno, ſed de neceſſitate debuit eſſe venenum præſentaneum, & omnium venenorum exitialiſſi-
4. mum, Guainer. *de Venen. cap.1.* Ardoin. *lib.1. de Venen. cap.3.* huiuſmodi autem venenorum ſigna nimis patentia ſunt, & cuilibet aduertenti patefiunt, cùm celari nequaquam poſſint, quia confeſtim, & cum impetu adueniunt. Card. *lib.2. de Venen. cap.2.* non apparentibus ergò vllis ſignis ante mortem, quia ex violentia, & impetu ſymptomatum Ioſephus clamaſſet, & opem imploraſſet, neque poſtmodum in cadauere remanentibus vllis ſignis prædicti veneni, luce meridiana clarius eſt, illum ex tali veneno non periiſſe. Sed hæc ex abundanti dicta ſunt, cùm non hoc in dubium vertatur.

Sed illud maximè negotium faceſſit, quod fiſcus prætendit, nimirum Ioſephum per vim externam non quidem percuſſionibus, aut vulneribus, ſed laqueo fuiſſe ſtrangulatum; duobus autem indiciis præſumit fiſcus id concludenter probare; primò per ſanguinem in gula, ac propè iugulum extrauenatum repertum, ſecundò per ſericam vittam repertam in ipſo carcere in tres partes laceratam, ac diuiſam; nam ſanguis circa iugulum extrauenatus non aliundè adeſſe potuit, quàm ex ſtrangulatione per vim procurata, vt quotidiè obſeruamus in iis, qui ſuſpenduntur; nam ex violentia à ſtrictura in collo per chordam, aut aliud quid facta, ſanguis ad ipſum iugulum concurrit, ibique ſui ſignificationem præbet à venis ibi contentis eiectus. Iam verò ipſa ſerica vitta commonſtrabat ſe fuiſſe ſtrangulationis inſtrumentum, quo Ioſephus ſuffocatus eſt.

Hæc tamen ab iis, qui ſecundùm rectam 5.
rationem iudicare ſatagunt, facilè diluuntur, quia ſanguis extrauenatus in iugulo repertus, non vna tantùm ex cauſſa, ex ſola nempe violentia per ſtrangulationem procurata apparere ſolet, & ſic eſt ſignum æquiuocum, & commune tam mortis per vim externam laqueo, vel alio quouis inſtrumento procuratæ, quàm mortis, quæ procedit à violentia interna, vt à vomitu cum maximo conatu, vel ab Apoplexia, & id genus aliis, Modò, vbi ſanguis per vim externam inibi fuerit collectus, nequaquã vlla ratione fieri poteſt, quin alia euidentiſſima ſigna appareant denotantia mortem procuratam per violentiam externam, quæ omninò deſiderantur, vbi mors ex violentia interna euenerit. Licet ergò hic ſanguis in Ioſephi cadauere fuerit vtcunque adnotatus, non poteſt deduci ex hoc ſolùm ſigno, illum à violentia extrinſeca ſuffocatum fuiſſe; imò hoc idem ſignum, deficientibus aliis euidentioribus mortis ab extrinſeco procuratæ, apertiſſimè demonſtrat, Ioſephum à violentia intrinſeca, non ab extrinſeca ſuffocatum fuiſſe.

Et vt omnia, ac ſingula magis pateant, non ab re fuerit ea ſigna, quæ ab Authoribus recenſentur examinare, & accuratiſſimè ponderare, vt faciliùs cognoſcamus, an eorum vllum in Ioſephi cadauere per imaginationem fuerit animaduerſum: Sunt ergò funis, vel laquei, quo 6.
quis fuerit ſtrangulatus, veſtigium in collo, & iugulo, quod rubore, aut nigredine, vel liuore ſe manifeſtum facit; adnotatur inſuper liuor crurum, & brachiorum, ſpuma ex ore, mucuſque ex naribus prodiens, pulmones ipſi purulenta ſpuma turgent, adeſt oculorum prominentia, & aliquando alterutrius, vel amborum à ſuo loco dimotio, interdumque linguæ exitus extrà oris ſepta, quæ & ipſa nigricans apparet, totum corpus liuidis maculis reſperſum, & alia nonnulla, quorum aliàs cum Ambroſ. Paræo *de Renunciat.* & Fortun. Fidel. *lib.4. de relat. Med. c.4.* recenſui *lib.5. quæſt. Medico-Leg. tit.2. quæſt. vlt. num.5. & 6.* Quæ omnia cùm ſint ſigna maximè notabilia, & tamen in Ioſephi cadauere ne vnum quidem eorum fuerit obſeruatum, clarè patet, nihil nos remorari debere, quin liberè fateamur, Ioſephum non fuiſſe à violentia aliqua externa ſuffocatum.

Præterea conuincit omnem aduerſariorum inſtantiam vrgentiſſima quædam coniectura, quæ deſumitur ex ſucceſſo vomitu ante mortem, nam ſi ſtrangulatio per laqueum, aut per 7.
aliam quamcunque vim externam procurata præcludit viam ſpiritui vitali, vnde de repente animal ſuffocatur, quomodò non intercepiſſet viam etiam materiæ craſſæ & indigeſtæ, ita vt ea per vomitũ reiici vix potuerit? Nam vitalis ſpiritus aëre tenuiſſimo tenuior eſt, & tamen à vi externa impeditur in ſtrangulatione quò minùs per conſuetas vias tranſitum habeat, quantò magis ergò impediri debuit, quin per

per gulam tranſitum habere poſſent fabæ illæ ſemicoctæ per vomitum à Ioſepho reiectæ.

Denique indicium quod à vitta ſerica deſumi contendit fiſcus tam inane eſt, vt non ſolùm ex dictis euaneſcat, ſed diluitur prorsùs ex facti impoſſibilitate, & inuerifimilitudine; quomodò enim tam infirmum inſtrumentum ſufficiens eſſe poteſt ad ſtrangulandum non dicam hominem, ſed ne pullum quidem gallinaceum?ſed dato quòd ſufficiens fuerit ad ſtrangulandum hominem, iam neceſſe eſſet ea ſigna in cadauere fuiſſe obſeruata, quæ obſeruata eſſent, ſi à validiſſimo funiculo fuiſſet ſtrangulatus, quia eadem violentia in vtroque caſu interuenire debuit,ſitam vitta ſerica,quàm validus funiculus potuit hominem ſtrangulando ſuffocare.

Vt ergo patefaciamus quomodò in rei veritate Ioſephus de repente obierit, dicendum, illum ex Apoplexia obiiſſe à fumo carbonum excitata, atque in ipſo morbi inſultu, vomitu volente ſe natura exonerare,illum multò citiùs ſuffocauit vias ſpiritus eadem vomitus materia maiorem in modum intercludens, ex qua violentia ſanguis ad iugulum, & partes vicinas ſe conferens, inibi ſui ſignificationem reliquit.

CONSILIVM XLV.

ARGVMENTVM.

Bernardina Panimolla duplici vulnuſculo forcipibus in dextro oculo accepto ad Corneam penetrante,indeque albugineo humore in totum effluxo,viſum penitùs amittit, quem paucorum dierum ſpatio ad inuocationem B. Fælicis à Cantalicio,& adhibito eius lampadis oleo,integrè, ac perfectiorem quàm antea recuperat.

SVMMARIVM.

1 *Cicatrices oculorum viſioni maximoperè officiunt.*

2 *Viſio fieri non poteſt ſine ope humoris Aquei, vel Albuginei dicti.*

3 *Viſus omninò deperit ex cicatrice, & corrugatione Corneæ membranæ.*

4 *In ſenibus viſus hebetatur ob Corneæ corrugationem.*

5 *Affectus oculorũ diuturni ſemper ſunt,& cur.*

6 *Humoris Aquei deperditio, licet aliquandò reparari poſſit, tamen naturaliter nonniſi longiſſimo temporis ſpatio id ſuccedere poteſt.*

7 *Particula,*Vix,*difficultatem,ac raritatem rei demonſtrat.*

8 *Quod vix fit, factibile tamen eſt, licet cum difficultate.*

9 *Facilius eſt repleta euacuare,quàm euacuata replere.*

10 *Medicina eſt appoſitio eorum, quæ deficiunt, & ablatio eorum,quæ ſuperfluunt.*

11 *Pars cicatrizata in via naturæ nunquam poteſt ad priſtinum ſtatum redire.*

Dvplici ex capite, Eminentiſſimi Domini, ſanatio hæc miraculoſa cenſenda eſt; primò ex capite inhabilitatis ipſius partis infirmæ ad recipiendum ſanitatem, ſecundò ex parte celeritatis ſanationis. Et quoad primum plura concurrunt, concludenter probantia prædictam inhabilitatem.

Primò, debilitas quaſi connaturalis ipſius partis,quam patiebatur infirma,vt ipſamet fatetur, quæ primus Teſtis eſt ſuper 13. contraxerat enim hanc debilitatem ab ætate quinque annorum ex variolis, quæ in ipſo oculo (vt in aliis quoque vſuuenit, & experientia docet, & notat Mercurial. *lib.* 1.*de morb.Puer. capite* 2.) cicatricem reliquerant, cuius veſtigia adhuc obſeruari eadem mulier ſuper eodem fatetur; cicatrices autem membranarum ipſorum oculorum, ac præcipuè Corneæ ob 1.
contractam denſitatem viſum intercipere norunt Medici, & teſtatur Galen. *lib.* 1. *de ſymptom. cauſſ.cap.* 2. & Paræus *ſuæ Chirurg. lib.*12. *cap.* 13. Euaſerat ergò hæc oculi debilitas ob tantum annorum ſpatium connaturalis, & habitualis, & idcircò naturaliter remoueri non poterat.

Secundò, concurrebat effluxus,& deperdi- 2.
tio humoris Aquei, ſiue Albuginei dicti, ſine cuius ope viſio fieri non poteſt, quia cùm ſit pars eſſentialis ipſius inſtrumenti viſorij, vt demonſtrat Andr.Laurent.*ſuæ Anatom. lib.*11. *quæſtione* 10. *in f.* neceſſe eſt, vt illo deperdito,in totum etiam deperdatur viſio, quemadmodum idem Laurentius ibidem teſtatur, & ante,& poſt illum Anatomici omnes nullo excepto.

Tertiò, concurrebant vlcera, & corrugatio membranæ Corneæ dictæ ob effuſionem prædicti humoris Aquei, qui intra dictam membranam includitur, de qua corrugatione etiam ipſa infirma deponit ſuper 5. in his verbis, *Et dicto humore egreſſo ad nudam pellem oculum fuiſſe redactum ab aliis audiui, & etiam in ſpeculo me ipſam vidi:*at ex cicatrice, & corrugatione Corneæ viſum omninò deperire ne- 3.
ceſſe eſt; quia Cornea fabricata eſt à Natura diaphana, & pellucida,vt ſic maiorem in modum inferuiret ad viſionem, Gal. *lib.*8. *de vſu part.cap.*6.Hieron.Fabric.*de viſ.org.part.*3. *c.*2. Ioan. Vviſling.*in ſyntagm. Anat.cap.*15. at tam ex cicatricibus, quàm ex corrugatione, denſa, & opaca redditur, offuſcatur, & diaphaneitatem amittit, vt in ſenibus contin- 4.
git, in quibus ob eius membranæ corrugationem etiam ſimplicem viſus in dies magis magiſque hebetatur, Galen.*lib.*10.*de vſu part. cap.* 5. Dan. Sen. *lib.*1. *pract. par.*3.*ſect.*2.*c.*16.

Cæterum ex ſecundo capite, ex celeritate nempe

nempe ſanationis, non minùs miraculoſa apparet hæc viſionis reſtitutio,quia præterquam quod affectus oculorum diuturni ſemper ſunt
5. ob indefinentem effluxum ad ipſos ex capitis vacuitate, & ob ſpirituum viſilium tenuitatem, ac puritatem, ob quam facile ad ipſos fit ſanguinis concurſus, immò etiam incurabiles, Mercur. *de aff.ocu.cap.*1.vitium hoc peculiariter, hoc eſt Aquei humoris effluxus, ac deperditio, licet aliquandò, rarò tamen, fit emendabile, vt Mercurial. teſtatur *de Affect. Ocul. cap.* 5. & ex plurium D. D. Auctoritate Daniel. Sennert.*vbi ſupr.cap.*34. veritas tamen
6. eſt, quòd non niſi longiſſimo temporis interuallo illud emendari contingit per eiuſdem deperditi humoris regenerationem, ita vt ipſe Galen. *lib.*1.*de ſympt.cauſ.cap.*12.*propè ſinem*, tanquam incredibile quiddam caſum enarret reſtitutionis viſus poſt prædicti humoris Aquei deperditionem in his verbis: *Caterum incredibile quiddam, nec fieri vulgo ſolitum in puero vidimus, qui ſtilo in Pupilla loco fuerat compunctus; nam cùm ſtatim effluxiſſet aquoſus humor, tum pupilla ipſa minor eſſet reddita,tum tota Cornea apparuiſſet nigrior. Caterum ſanatus poſtea rectè vidit, collecto ſcilicet paulatim eo, qui effluxerat, humore.* Ex quibus verbis clarè patet,quòd licet Aqueus humor deperditus regenerari interdùm poſſit, ſed admodum infrequenter, tamen hoc non niſi longo temporis tractu ſuccedere poteſt, & paulatim, vt Galenus dicebat: quod etiam apud cæteros Anatomicos perſuaſiſſimum eſt, aſſerentes, hunc humorem deperditum viſum omninò extinguere,ac vix regenerati poſſe, Andr.
7. Laurent.*Anatom. lib.* 11. *quaſtione* 8. illa enim particula, *vix*, difficultatem, ac raritatem rei factibilis demonſtrat, licet enim quod vix fit, factibile tamen fit, ſemper fit cum magna difficultate,Alberic.*in diction.in voce*,(*vix*)
8. Abb.*in cap.contracto,de Cognat.ſpirit.numero* 13. Morbi ergo, qui vix ſanantur, ſanantur quidem aliquandò, cum magna tamen difficultate, & non niſi longo temporis tractu,idque maximè habet locum in caſu noſtro, in quo præter naturam ipſius morbi viſum occupantis, reddebatur vlteriùs multò magis curatu difficilis, quia dependebat ab inanitione, viſus enim deperditus fuerat ob effuſionem humoris Aquei, vt ergò recuperaretur, oportebat hanc cauſſam inanitionis tolli per nouam regenerationem eiuſdem humoris, quod erat difficillimum, nam vt ex Gal.Mercur.*de Ocul.affect. cap.*5. facilius eſt conſumere humiditatem ſupereffluentem,quàm deficien-
9. tem reſtaurare, ac reficere, tritumque illud eſt, faciliùs eſt repleta euacuare, quàm euacuata replere. Requirebatur ergò ad hanc ſanationem, vbi naturaliter fieri debuiſſet, ob prædictas cauſſas longiſſimi temporis tractus, neque erat in via Naturæ poſſibile, quòd ille humor trium tantummodò dierum ſpatio regeneraretur,& viſus ad ſuam naturalem perfectionem rediret;quia ſi in euacuandis humoribus peccantibus trium dierum ſpatium fuiſſet nimis breue,quantò magis breue eſt idem ſpatium trium dierum ad regenerandum humorem tam neceſſarium ad viſum deficientem, ſi

Tom. II.

hoc multò magis difficile abſque dubio eſt, quàm illud? Cùm ergo hic humor tam breui fuerit regeneratus,opus hoc Naturæ tribui non poteſt,ſed tantùm ſupernaturali cauſſæ,ac potentiæ diuinæ.

Quod tantò magis probatum remanet, quantò viſio reſtituta eſt abſque vllo remediorum naturalium præſidio;nam quæ à Chirurgo applicata ſunt, non ſolùm non conferebant ad viſus reparationem, ſed illi omninò contraria erant.Chirurgus enim ad euitandam inflammationem applicuit oculo medicamentum defenſiuum, vt fatetur ipſa infirma ſuper
7. huiuſmodi autem medicamenta repellentia ſunt, ac frigida, & ſtiptica, & adſtringentia, Gal.*lib.*6.*de comp.Med.ſec.loc.cap.*1. at frigida, ſtiptica, & adſtringentia incraſſant, vnde magis apta erant ad multò magis corrugandam ipſam corneam membranam, & magis opacam reddendam, ex quo viſus magis obſcurabatur, deperdita in totum, ſi quæ remanſerat,exigua Corneæ diaphaneitate.

Neque contrà hæc quicquam facit, quod ab Illuſtriſſimo Domino Fidei Promotore opponitur, quòd ſcilicet, cùm præceſſerint multa alia præſidia, ac præcipuè corporis purgatio, facilè fuerit in via Naturæ oculum viſum recuperare, cùm pateat aliquandò ex ſimplici purgatione, aut ex ſola remotione inſignis alicuius doloris ægrum affligentis, conciliato ſomno, nonnullorum qui viſum omninò amiſerant, illum recuperaſſe, & in terminis noſtris non deſunt aliqui caſus huic ſimillimi, in quibus ægris ex vulnere vniuerſo Aqueo humore effluxo, & viſu ob id in totum deperdito, ad priſtinum ſtatum mediantibus purgationibus regeneratione illius humoris rediiſſe, & præter caſum à Galeno allatum videndi caſus à Beniuenio, Langio, Columbo, Paræo Coiterio, & aliis enarrati, quin etiam nos ipſi, vt veritati opitulemur, duos homines vidimus, qui incendio in ſegetibus, & in ſiluis debacchante, illud extinguere tentarunt, & ex magno caumate viſum omninò amiſerunt, quem tamen multis poſt diebus integrè recuperarunt, regenerato interim humore aqueo, qui à nimio calore fuerat quaſi penitus abſumptus.

Sed hæc minùs afficiunt, quia primò certum eſt, quòd in noſtra Ægrotante, ſi quæ medicamenta in vſum fuerunt protracta, reſpexerunt omnia corporis emundationem,non autem viſus deperditionem, & ſic non potuerunt in aliqua re cæcitati conferre. Secundò corporis expurgatio ſiue ſpontanea fit,ſiue ab Arte procurata,tũc conferre poteſt in cæcitate, cum cæcitas irrepſerit ex aliquo humorũ concurſu ad ipſos oculos, & ex nimia corporis, & capitis præſertim repletione;at in caſu noſtro vbi cauſſa cæcitatis erat inanitio facta ex effuſione humoris Aquei,tantum abeſt, vt purgatio quæcunque poſſet vtilitatem afferre, vt è contra mirum in modum læderet, ſpiritibus per illam magis, magiſque reſolutis, nam curatio non dependebat à remotione humoris fluxi, ſed à reſtauratione humoris deperditi, vnde cum Medicina nihil aliud ſit quàm

V 2 adiectio,

10. adiectio, & detractio; Hippocr. *lib. de flat. n. 3.* Galen. *in Introd cap. 6.* adiectio ſcilicet eorum, quæ deficiunt, & detractio eorum, quæ ſuperfluunt: in noſtro caſu certè ad remouendam cæcitatem adiectione, & regeneratione deficientis humoris opus erat, non detractione ſuperfluentis.

Multò minùs contra nos facit, quòd naturaliter aliquando acciderit, viſum deperditum ex vehementi capitis dolore, aut ex longis, & inſuperabilibus vigiliis, ſola doloris remotione, aut ſomno conciliato, breuiſſimo temporis tractu fuiſſe recuperatum: quia non eſt par ratio, quia cæcitas in caſu noſtro neque ex perenni vigilia, neque ex vehementi dolore ortum habuerat, ſed ex effuſione humoris aquei, & ex vulnere, vlcere, & corrugatione Corneæ Membranæ; ad rem ergo non faciebat ſatagere ſomnum conciliare, aut anodinis Medicamentis dolorem leuare, ſed oportebat aqueum humorem reſtituere, vulnera conſolidare, vlcera ſanare, & Corneæ corrugationem complanare, illamque vt antè puram, ac pellucidam reddere, & in naturalem ſtatum reducere. At quis audebit firmare Artem, aut Naturam hæc omnia breui trium dierum ſpatio poſſe perficere, quæ neque longiſſimo annorum decurſu adimpleri poſſunt? Quare videtur concludendum, ſanationem hanc fuiſſe abſque vllo dubio miraculoſam, reponendamque eſſe inter miracula, quæ reſpiciunt Naturæ obedientiam ad diuini Nominis inuocationem: quippe cùm (dato etiam quòd regeneratio humoris Aquei naturaliter ſuccedere poſſit) nullo modo poſſet oculus eo modo obcæcatus ad priſtinum ſtatum redire, niſi longo, vt dixi multorum dierum, ac menſium ſpatio. Sed non ſufficiebat hic Aquei humoris regeneratio, vt viſus ad priſtinum ſtatum remearet, ſed oportebat, Corneam Membranam corrugatam complanare; ſed hæc etiam libenter concedamus, nempe Aqueum humorem trium dierum ſpatio, vel etiam minori potuiſſe naturaliter regenerari, & ex eius generatione Corneam denuò complanari, rugis amiſſis ex tumefactione, quæ faceret Aqueus humor regeneratus, ſed impedimentū à cicatricibus prouenięs quomodò in via Naturæ, vel Artis præſidio remoueri poterat, etiam longo non annorum, ſed ſæculorum ambitu? pars enim cicatrizata nunquam ad naturalem, ac priſtinum ſtatum redire poteſt, ex cicatrice enim exſiccatur magis, & incraſſatur, ac callum contrahit, vnde Ars, quæ ſemper Naturam imitatur, ad inducēdas cicatrices Medicamentis vtitur exſiccantibus, & adſtringentibus, Gal. *lib. 1. Comp. Med. per gen.* 11. *cap. 12. & lib. 2 eiuſd. cap. 21.* hæc verò indurant, & incraſſant; quæ operatio eſt de directo contraria viſioni, quæ inſtrumentum requirit purum, tenue, ac pellucidum. Hæc igitur impedimenta omnia, quæ neque ab Arte, neque à Natura amoueri poterant, Diuina potentia breui remouentur, & vt pateret hoc ab ipſa Diuina potentia, & non aliundè emanaſſe, voluit illa opus hoc apparere perfectiſſimum, quale Miraculum debere eſſe dixi aliàs *lib. 4. quæſt. Medico-Leg. tit. 1. quæſt.... num. 9.* vnde non ſolùm Deus O. M. meritis huius Beati remoueri voluit impedimenta, quæ de nouo ex accidente emerſerant, ſed etiam ea, quæ iam à multo tempore viſum diminuerant, vt ipſum viſum redderet ab omni labe liberum, & magis perſpicacem, quàm antè vulnuſculum inflictum conſiſteret.

CONSILIVM XLVI.

ARGVMENTVM.

Contracta fuerat ſocietas ſcutorum trecentorum ſuper periculo vitæ D. Angelicæ Petroniæ de Accorambonis cum Illuſtriſſimo D. Abbate Maffæo, cùm prædicta Domina Angelica ex laboribus perpeſſis in proprio marito curando, & ex mœrore ob eius mortem contracto, in febrem acutam incidit, ex cuius vigore abortiuit, & vitam cum morte commutauit. Prætendebat D. Abbas, pecunias eſſe lucratas, contrà inſtantibus DD de Accorambonis caſum eſſe inter exceptos, cum D. Angelica mortua fuerit ex partu, & replicante D. Abbate non fuiſſe mortuam ex partu, ſed ex febre.

SVMMARIVM.

1 *In inſtrumento ſocietatis non poſſunt comprehendi omnes caſus mortis in partu, aut prægnantia euenientes.*

2 *Duo mortis genera in prægnantia, & partu euenientia.*

3 *Abortus quando faciat exceptioni locum, quando vero non.*

4 *Semper debet attendi cauſſa primaria, & immediata mortis in caſibus exceptis.*

5 *Abortus per ſe non aptus natus eſt cauſſare febrem.*

6 *Cauſſa fouens, mediata, & impulſiua mortis, in nullo cenſu habenda.*

TAmetſi in inſtrumento ſocietatis officij quando pecuniæ dantur in ſocietatē ſuper periculo vitæ alicuius mulieris, excipiatur mors ex prægnantia, & partu, & cauſſa partus, non poſſunt tamen ſub hac exceptione cōprehendi omnes, ac ſinguli caſus mortis in prægnantia, & partu euenientes, ſed tantummodo ij, in quibus prægnantia, & partus ſunt cauſſæ primariæ, immediatæ, & per ſe ſuccedētis mortis; vbi verò habeat ſe prægnantia, aut partus tanquam cauſſa ſecundaria, mediata, impulſiua, & per accidens mortis ſubſequentis, caſus pro lucro eſt, neque in exceptione cōprehenditur: quæ omnia ſatis ſuperque declararunt Iuriſconſulti de hac materia ſcribentes, nempè Virgin.

Virgin. de Boccatiis, Franc. Caſtracan.& Syluester Zacchias Frater meus. His ità poſitis duplex morborum genus conſiderari debet in
2. muliere prægnante, vel parturiente, vnum proprium ipſius prægnantiæ, & partus, & eſt eorum morborum, qui à prægnantia, & partu immediatè dependent, aliud eorum à prægnantia, & partu independentium, ſed qui cum prægnantia, & partu aſſociantur. Vbi ergò ex morbo primi generis mors ſuccedat, pecuniæ nequaquam amittuntur, cùm talis caſus intelligatur exceptus in ipſo inſtrumento in illis verbis, excepta morte partus, cauſſa partus, & prægnantiæ : at verò vbi mors ex morbo ſecũdi generis eueniat, pecuniæ amittuntur, neq; ex eo quod morbus, & mors in partu, aut prægnãtia aduenerit, cenſetur exceptus, cũ à partu, & prægnãtia ſit independens. In caſu ergo propoſito morbus, ex quo Domina Angelica Petronia Accorabona deceſſit, non recenſetur in primo genere à prægnantia, vel partu dependente, ſed in ſecundo à prægnantia, & partu indepẽdente: quia licet Domina Angelica vtero gereret, non contraxit morbum ex prægnãtia, ſed ex alia cauſſa euidenti, ac Procatharcticas, ex laboribus ſcilicet in aſſiſtendo Mariti curæ perpeſſo, & animi mœrore ob eius mortem, his enim ex cauſſis in ardentem febrem lapſa, ac poſtmodum abortiens vita functa eſt.

Nec quicquã valet, quòd ex aduerſo dicitur, prægnantiam fuiſſe in cauſſa, vt in morbũ illũ laberetur ; Quia hoc verũ nullo modo eſt, neque enim prægnantia ex ſui natura cauſſat febrem, ſed bene cauſſant febrem immodicus labor, vigiliæ, intempeſtiuus cibus, mœrores, & huiuſmodi ; & concedi quidem poteſt, prægnantiam eſſe cauſſam, vt faciliùs mulier in febrem labatur, ſed habet ſe tunc ſemper vt cauſſa fouens, & impulſiua, non autem vt cauſſa primaria, & per ſe, veluti labor & mæror, quæ cauſſæ habent per ſe habilitatem ad cauſſandam febrem non in prægnante ſolùm, ſed in quacunque alia perſona, vbi modum exceſſerint, vt in caſu noſtro.

Verum enimuerò replicatur à contraria parte, mortem in hoc caſu ex abortu eueniſſe, & ſic à Prægnantia omninò dependere, & exceptionem lucro facere : ſed reſpondetur, quòd licet Abortus per ſemetipſum ſufficientiſſima cauſſa eſſe aliquando poſſit & mor-
3. bi, & mortis ab illo dependentis, tamen in illis tantùm caſibus locum exceptioni facit, in quibus mors ab ipſo abortu immediatam dependentiam habet, ita vt abortus non debeat ad aliam priorem cauſſam referri, ad quam referri debeat etiam ipſa Ægrotantis mors. At verò vbi præceſſit alia euidens cauſſa, nempè alius morbus, non ſolùm habilis per ſe ad prouocandum abortum, ſed etiam ad mortem accerſendam, tunc nullus locus poteſt eſſe exceptioni, quia prior illa cauſſa, vnde prouocatus eſt abortus, cauſſauit etiam mortem : nam quicquid eſt cauſſa cauſſæ, eſt cauſſa cauſſati : ſi ergo in hoc caſu febris ardens procurauit abortum, prouocauit etiam mortem maximè cum, vt ſupra dictum quoque eſt, multò habilior cauſſa ad aſciſcendam mortem ſit febris ardens, quàm abortus ; eſt enim febris ardens præ cæteris omnibus morbis lethalis; Hippocr. *lib.3. Epidem.tex.3.* Cùm igitur morbus, ex quo D. Angelica primò decubuit, tandemque deceſſit, fuerit à prægnantia, & à partu, & ab abortu, & à quacunque harum rerum omninò independens, non ad prægnantiam, aut partum, aut ad abortum, vel ad aliquam eorum cauſſam referenda eſt mors, ſed ad ipſum morbum, à quo cætera, vt à primaria & originaria, cauſſa per ſe dependentiam habent, non ipſe ab vlla eorum : ſemper enim 4.
attendi debet cauſſa primaria, & originaria, & immediata, non autem ſecundaria, impulſiua, & mediata.

Quemadmodum ergo ſi ad abortum ſecuta eſſet febris, attendendus eſſet abortus vt cauſſa primaria, ex qua poterat originatam fuiſſe febrem, ſic modò quod abortus conſecutus eſt ad febrem, febris tanquam primaria cauſſa eſt attendenda. Quod autem ſic ſe res habuerit, patet ex depoſitione Teſtium, & præcipuè ipſius Medici, qui curæ interfuit, hic enim iuxta decimum deponit, prædictam Dominam Angelicam ex labore nimio in curando marito perpeſſo, & ex animi mœrore ob eiuſdem mariti mortem incidiſſe in febrem acutam cum intenſiſſimo capitis dolore, aliiſque accidentibus, quæ ſolent acutam febrem concomitari, quæ febre inualeſcente inualuerunt & ipſa, ita vt infirma die tertia Renum moleſtiſſimo dolore prehenſa abortiuerit; qui morbi progreſſus ſatis ſuperque declarat nullum in hoc caſu adfuiſſe culpam prægnantiæ, cùm nulla accidentia comparuerint vſque ad tertiam ad ipſam prægnantiam pertinentia ; cùm igitur accidentia à principio apparentia maximè habilia eſſent ad occidendam infirmam, & ad prægnantiam non pertinerent, quonam pacto firmabimus, prægnantiam, & abortum fuiſſe cauſſam mortis ? nam etiam ſi prædicta accidentia cauſſauerint abortum, non cauſſarunt mortem propter abortum, ſed propter eorum vehementiam, & malignitatem, quæ ad ipſum abortum non pertinebant ; immo conſequens erat abortum in hoc caſu potius potuiſſe morbum, & accidentia morbi alleuare, per purgationem puerperij ab ipſo factam, quàm vllum notabile damnum afferre; vt aliàs experimur, vnde etiam aliquandò Abortus dicitur ſalubris, vt apud Hippocr. *lib.2. Epidem. ſect.2. num.14.* ibi : *Abortus maſculus ſexaginta dierum in partus ſuppreſſionibus ſalubris*, vt enim Valleſius *in comm.* dicit, ſine Matris periculo fit, & videmus etiam non rarò prægnantes aliquo morbo etiam acuto, & lethali correptas per abortum liberari.

Neque valet dicere, quod hæc febris potuit dependere ex inſtantia Abortus : nam præterquam quod neceſſe fuiſſet præcedere quædam ſigna, quæ hanc inſtantiam Abortus portenderent, quæ tamen vſque ad tertiam nequaquam fuerunt obſeruata (nam tertia dolore Renum prehenſa abortiuit) illud compertiſſimum eſt, Abortum non eſſe aptum natum cauſſare febrem, hoc eſt Abortum ex ſui natura non cauſſare febrem, cum ex mille fœmi- 5.
nis abortientibus, vix vna, aut altera, & hæ quidem per accidens, non ex natura abortionis,

 febre-

febre corripiantur. Ergo cum præceſſerit febris acuta, quæ per ſe cauſſare poterat abortum, & mortem, & ſucceſſerit Abortus, & mors, dicendum eſt, Dominam Angelicam ex febre, non ex abortu periiſſe, & ſic cum febris illa acuta eſſet morbus independens à prægnantia, & partu, & nihil cum alterutro, vel cum eorum vtroque commune haberet ſubſecutæ mortis, tota culpa in febrem reiicienda, vnde caſus pro lucro debet eſſe, non pro exceptione.

Non obſtat quòd Abortus fuerit cauſſa maioris morbi, & ipſam etiam mortem accelerauerit: quia his non obſtantibus non poteſt recenſeri inter cauſſas primarias, ſed inter ſecundarias, & habuit hoc tantùm vim cauſſæ fouentis, & impulſiuæ, & mediatæ, quæ in nullo cenſu eſt habenda, vt latè alias diximus *lib. 1. quæſt. Medico-Leg. Tit. 4. quæſt. 6. per totam.*

CONSILIVM XLVII.

ARGVMENTVM.

Mulier ætatem agens trigintaquinque annorum, cum vtero gereret, percuſſa eſt à Clerico N. N. ſuper dorſum quodam baculo ſatis grauiter. Inde Renum dolore per iteratas vices prehenſa, poſt tres menſes decurſos à tempore, quo vapulauerat, narium hæmorragia tam copioſa, & impetuoſa apprehenſa eſt, vt cohiberi non potuerit, ex quo illa abortiuit, & ſeptima interiit: fiſcus Clericum in carcerem coniecit tanquam homicidij reum: quæſitum ergo eſt, an percuſſio illa ſuper Renes fuerit verè cauſſa Abortus, hæmorragiæ, & mortis.

SVMMARIVM.

1 *Abortus ex percuſſione ſuper Renes in grauidâ muliere facilè euenit, & cur.*

2 *Vena, & Arteria magna ſunt ſanguinis promptuarium.*

3 *Subitaneæ animæ paſſiones, ac præſertim Ira, & Timor, multorum periculorum cauſſa exiſtunt.*

4 *Animi paſſiones vehementes in grauidis etiam multo poſt tempore ob earum repetitam memoriam periculum afferunt. Declara vt num. 10.*

5 *Cauſſa euidens in agendo (niſi ſit immanens) ſemper in principio eſt fortior, quàm procedente tempore.*

6 *Effectus debet eſſe proportionatus, ac reſpondens ſuæ cauſſæ.*

7 *Cauſſa proxima, & euidente alicuius effectus præſente, fruſtrà remotam, ac minus euidentem quærimus.*

8 *Fatui hominis eſt, quod clarum eſt, ac euidens pro vero non recipere.*

9 *Renum dolor grauidis eſt familiariſſimus.*

1. QVod ex graui percuſſione ſuper Renes accepta mulier in vtero habens abortiuerit, nouum non eſt, ſed ipſis etiam mulieribus compertiſſimum: cùm enim venæ, & arteriæ per lumbos tranſeuntes ob menſtruorum retentionem occaſione prægnantiæ factam repleantur, & ligamenta quoque, quibus vterus alligatur à fœtu diſtendantur, ſic vt ex motu, & multò magis ex percuſſione graui lumborum, venæ ipſæ, & ligaměta lædantur, ac debilitentur, relaxenturque, vnde facili negotio Abortus ſequitur: quod ſatis ſuperque in propoſito caſu eueniſſe demonſtratur, quia ex percuſſione cum baculo ſuper Renes mulier hæc dolere in ea regione cœpit, ac deinceps toto grauidationis tempore indefinenter eodem dolore oppreſſa, tandem poſt tres menſes abortiuit, quod non niſi ex Renum debilitate à percuſſione contracta eueniſſe ambigi non poteſt.

Verum enimuerò in caſu præſenti non ſolùm ex læſione, & relaxatione ligamentorum vteri ſuccedere potuit abortus, ſed etiam ex hæmorrhagia, hoc eſt copioſo ſanguinis fluxu ex naribus, quam ex eadē percuſſione originem habuiſſe exiſtimandum eſt, quia ex ſuperexcalfactione, & inflammatione ob percuſſionem concepta ab ipſo ſanguine in vena, & Arteria magna, quæ per medium ipſorum Renum pertranſeunt, & ſunt veluti promptuarium totius maſſæ ſanguineæ, ſanguis attenuatus, & acutiem acquirens, ac ſurſum repens ob clauſuram inferiorum venarum ex prægnantia factam, hæmorrhagiam excitauit, quæ ob eiuſdem ſanguinis tenuitatem, & acutiem cohiberi nunquam potuit, vnde ad extremam debilitatem muliere deueniente, Abortus concitatus eſt, ex quo tandem mors fuit ſubſecuta. 2.

Addendum his, quòd hic non modo militat cauſſa habilis ad abortiendum ex ipſa percuſſione ſuper Renes, & ex ſanguinis ſuperexcalfactione, & attenuatione, ſed etiam militat cauſſa ex vehementi Animi paſſione, ex ira ſcilicet ob iniuriam à percutiente ſibi illatam, & ex timore maioris læſionis ſibi imminentis, ſcimus enim quas turbas, & quot, ac quanta accidentia in grauidis excitent huiuſmodi ſubitaneæ paſſiones, maximè ſi vehementes ſint, vt in præſenti euentu fuerunt; nam pleraſque in dies ex earum violentia abortum facere quotidiana experientia comprobat, & adnotatur etiam ab omnibus Gyneciorum Auctoribus, inter quos ſi libet vide Recentiores præcipuè Mercat. *de ſterilit. & Prægn. aff. lib. 3. cap. 21.* Roderic. à Caſtro *de Morb. mul. lib. 3. cap. 22.* Hucher. *de ſterilit. lib. 3. cap. de conſeruat. Concept.* Varandæum *lib. 2. de aff. Mulier. c. 3.* Dan. Senn. *Pract. lib. 4. par. 2 ſect. 5. c. 2.* Bald. Ronſ. *de hum. vit. primord. cap. 14.* 3.

Neque valet dicere, quòd huiuſmodi paſſiones

ſiones Animi tunc aptæ ſint magnam commotionem in ſanguine excitare, cum ſubitæ, ac vehementes ſunt, tunc enim per illam commotionem abortum cauſare facilè poſſunt, at vbi ſuum impetum, ſuamque violentiam remiſerint, vt in caſu noſtro, ſanguine refrigeſcente, ac ab excitata commotione quieſcente, non amplius talem effectum producere ſunt aptæ; Quia hoc procedit quando huiuſmodi vehementes paſſiones omninò recedunt, abſque eo quod denuò per recurſum phantaſmatum excitentur; ſed quando relinquunt poſt ſe memoriam fixam eorum, quæ ab illis paſſionibus perpeſſæ ſunt, vt factum eſt in caſu noſtro, in quo ex ira ab accepta iniuria excitata, aſſiduè fieri debebat recurſus phantaſmatum ad memoriam, tunc ex hoc ipſo recurſu nouus motus, & noua ſanguinis agitatio fit, quæ non ſolùm præſente Iræ cau-
4. ſa, ſed multo pòſt tempore perdurans eoſdem effectus ac à principio excitare poteſt: quod maximè euenit in mulieribus, vt ſunt ex ſua natura iracundæ & vindictæ auidæ; vnde permanente, ac durante cauſa commotionis ſanguinis, mirum non eſt, ſi concitatus ad ſuperiora habuerit recurſum, & ſanguinis fluxu excitato mulierem abortire coëgerit, illamque tandem è medio ſuſtulerit.

Cæterum cum hæc omnia magna ex parte à veritate aliena ſint, videtur dicendum, neque hæmorrhagiam, neque Abortum, nec denique ipſam mortem à percuſſione Renum per Clericum facta vllam originem, aut de-
5. pendentiam habuiſſe. Primò quia cùm cauſa euidens, extrinſeca præſertim in agendo, niſi immanens ſit, in ſuo principio ſit multò fortior, quàm progrediente tempore, quia in dies ſuum vigorem, & actiuitatem amittit, impoſſibilé eſt eius effectum, niſi ſubito ſe prodat, interiecto tempore, & maximè ſi multum ſit, ſucceſſiuè apparere: cùm ergo percuſſio ſuper Renes à muliere perpeſſa fuerit cauſa maximè euidens, & actiua, ſi debuit cauſare hæmorrhagiam, vel abortum, debuiſſet illicò à principio id præſtare, cùm multò maiorem actiuitatem tunc haberet, quàm procedente tempore; ſi ergo tales effectus non ſunt ad illam tunc, cum violentior erat, conſecuti, multo minùs conſecuti ſunt ab ea, cum omnem iam violentiam, & actiuitatem amiſerat, & ſic neque hæmorrhagia, neque Abortus, neque mors ad percuſſionem ſunt referenda, ſed ad alias cauſas.

6. Præterea effectus debet eſſe proportionatus, ac reſpondens ſuæ cauſæ, cum non quilibet effectus ex qualibet cauſa indifferenter produci poſſit, quod exemplificabo in Medica Arte ſic: Ad violentum exercitium ſequetur exempli gratia febris, ad commorationem ſub Aëre frigido, ac nocturno, membrorum paralyſis, quia febris eſt effectus proportionatus, ac reſpondens exercitio violento, & paralyſis commorationi ſub Aëre frigido nocturno: nunquam autem ordine naturæ ad violentum exercitium ſequetur paralyſis, & ad commorationem ſub Aëre frigido febris, niſi per accidens: & in ſumma, ad cauſas excalfacientes neceſſe eſt ex ſui natura ſequi effectus caloris, & ad refrigerantes frigiditatis, non è contra: at hæmorrhagia, ſeu ſanguinis eruptio ex naribus non eſt effectus proportionatus, ac reſpondens percuſſioni ſuper Renes factæ, ſed potius fluxus ſanguinis ab vtero, quod tantò magis veritatem habet quantò effectus eſt remotior à ſua cauſa; ſi ergo hæc ſanguinis eruptio non fuit cauſata à percuſſione, neque ſubſequens Abortus, neque mors ad percuſſionem referri poteſt: quia quemadmodum hæmorrhagia non eſt effectus proportionatus, ac reſpondens percuſſioni per tres menſes antea factæ ſuper renes, ſic Abortus, & mors ſunt effectus proportionati, ac reſpondentes ipſi hæmorrhagiæ, cum ex ipſa, debilitato calore naturali, & facultate retentrice labefactata, facili negotio ſit ſubſecutus Abortus, & ad Abortum mors.

Igitur vbi cauſam alicuius effectus habeamus proximam, & euidentem, fruſtrà magis remotam, & minus euidentem quærimus, 7.
Rota *in nouiſſ.* 15. *deciſ.* 101. *part.* 1. quia æquum non eſt in cauſarum inueſtigatione diſcedere ab iis, quæ euidenter apparent: Galen. *lib.* 2. *de mot. muſc. cap.* 5. cùm ergo hæmorrhagia ſit cauſa proxima, & euidens, immò euidentiſſima abortus ſubſecuti, eodémque modo hæmorrhagia, & Abortus ſint cauſæ proximæ, & euidentiſſimæ ſubſecutæ mortis, ab omni ratione alienum profectò eſt, culpam mortis reiicere in percuſſionem ſuper Renes per tres menſes antea prægreſſam, quæ ſi vllo modo potuiſſet eſſe cauſa aut hæmorrhagiæ, aut Abortus, certè nonniſi remotiſſima cauſa, & ſolùm per accidens eſſe potuit, licet nullo modo rationem cauſæ in his effectibus habuerit: Ne ergo illud Galeni loco allegato nobis obiiciatur, quòd ſcilicet ex eorum numero ſimus, qui dubitationibus oblectantur, vbi ea, quæ clara ſunt ſuſpecta habeamus, fateri cogimur, Abortum tanquam à ſua proportionata, euidenti, ac proxima cauſa ab hæmorrhagia, mortémque ab hæmorrhagia, & abortu ſimul cauſatam fuiſſe.

Ac denique cùm illud dubium ſit, & controuerſione multa ambiguum, vtrum nempè percuſſio ſuper renes prægnantis cum baculo facta potuerit poſt tres menſes ſanguinis fluxum excitare (quod tamen non modò ambiguum eſt, ſed ambiguitatem inanem excitat) clarum autem ſit, & nulla controuerſione ambiguum, ſanguinis fluxum potuiſſe cauſare Abortum, & conſequenter mortem, certè fatui omninò exiſtimandi erimus, vt Galenus ibidem dicebat, niſi id, quod euidens, ac 8.
clarum eſt, pro vero recipiamus: peruicacis enim ingenij, impudentiſque hominis eſt, atque ab omni modeſtia alienum, veritati non libenter aſſentiri. Inconcuſſa ergo remanere debet noſtra opinio, quòd percuſſio ab illa muliere prægnante ſuper Renes perpeſſa, nihil commune habuerit cum hæmorrhagia poſt tres menſes ſubſecuta, ac conſequenter neque Abortum, neque mortem ab ea percuſſione vllam dependentiam habere potuerit, & idcircò clericus eius criminis reus venit omninò abſoluendus.

V 4 Ad

Ad ea verò, quæ opponuntur, non eſt difficile pleniſſimè reſpondere dicendo, quòd verum quidem ſit, percuſſionem ſuper Renes à muliere grauida acceptam poſſe eſſe euidentem, ac præſentaneam Abortus cauſam, quando maximè ita grauis eſt, vt per eam illicò ligamenta relaxentur, venæque adapeniantur: ſed vbi, hæc non illicò, & immediatè à percuſſione ſuccedant, ſignum eſt percuſſionem non fuiſſe ſufficientem ad cauſandum Abortum. Et ſi non potuit cauſare Abortum illicò, & immediatè, quomodò potuit cauſare Abortum poſt tres menſes? ſed veritas eſt percuſſionem in hac muliere non ſolùm non fuiſſe grauem, cùm neque ligamenta diſrumpere, neque venas adaperire ſua violentia potuerit, ſed neque fuiſſe notabilem, cùm nullam penè læſionem poſt ſe reliquerit; nam ipſa mulier nullo incommodo fœtum per tres menſes ſubſequentes geſtauit.

Neque obſtat quod poſt acceptam percuſſionem mulier ſemper doluerit in regione renum, quo vſque tandem Abortiuerit: quia etiam ſi concedamus, dolorem hunc renum à percuſſione remanſiſſe, tamen certum eſt, Abortum non ad dolorem Renum, ſed ad hæmorrhagiam fuiſſe ſubſecutum, quomodò enim firmabimus, dolorem illum, cum quo à muliere per tres menſes innoxiè fœtus geſtatus eſt, fuiſſe magis proximam, & adæquatam Abortus cauſam, quàm tam copioſam ſanguinis ex naribus eruptionem? quod tantò magis videtur afficere, quantò hic Renum dolor grauidis ſolet eſſe magis familiaris, vt omnes Auctores Gyneciorum teſtantur, & vulgo
9. notum eſt, Varand. *libro ſecundo, de Morb. mul. cap. tertio*, ita vt nonnullæ per totum geſtationis tempus eo moleſtiſſimè afficiantur, neque ea ex cauſa videmus eas facilè Abortire; etiam ſi ergo obſtinato animo velimus hunc Renum dolorem à percuſſione fuiſſe relictum, tamen cùm multò habilior cauſa abortiendi fuerit tam copioſa ſanguinis per nares expurgatio, ac multò etiam euidentior, Abortum ab hæmorrhagia, non autem à dolore Renum fuiſſe cauſatum determinandum.

Inanis porrò ſpeculatio illa videtur, quòd ex percuſſione potuerit ſanguis excalfieri, & attenuari, & ad motum excitari, & ſic cùm per inferiores vias ob prægnantiam exitum non haberet, impetum fecerit ad caput, vnde hæmorrhagia fuerit excitata, ex qua Abortus, & mors; nam hæc benè vtcunque procederent, quando immediatè à percuſſione ſubſecuta eſſent, ſed cum inter percuſſionem, & hæmorrhagiam interuenerit ſpatium tam diuturnum, trium ſcilicet menſium, quanam ratione adſtruere aue debimus ex motu à percuſſione in ſanguine excitato cauſatam fuiſſe hæmorrhagiam, cùm hoc neque verum, neque veriſimile vllo pacto eſſe poſſe ſanæ mentis homini videatur?

Nec minus inane eſt, quòd velimus ex iniuria accepta remanere ſemper impreſſam memoriam, ita vt ex recurſu ad ipſam iniuriam per memoriam facto denuò ira accendatur, & ſanguis ad motum excitetur. 10.
Non enim hic motus in ſanguine fit quandocunque ab animi paſſionibus, ſed cùm ſubitæ, ac vehementes ſunt, tunc enim ſuſque déque omnia confundunt, totámque ſanguinis maſſam vehementer agitant, ita vt facillimè ſuccedat, grauidas in ea concitatione abortire; at verò vbi ille motus, & calor iracundiæ refrixerit; etiamſi prægreſſa phantaſmata acceptæ iniuriæ menti repræſententur, & circa ea mens obuerſetur, nullus inſignis motus excitatur, licet ſic etiam aliquo modo nocere poſſint, ſed nonniſi ſenſim, & progrediente tempore.

CONSI

CONSILIVM XLVIII.

ARGVMENTVM.

Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus D. N. N. Ab ineunte pueritia, vix puberta-te egreſſus ſtomachum ſortitus eſt imbecilliorem, ac tantoperè morbis ob-noxium, vt valetudinariam vitam ſine intermiſſione degens, coactus fuerit perpetuò indifferenter ſingulis diebus, ac temporibus tam Quadra-geſimæ, quàm cuiuſcunque ieiunij, carnibus veſci, atque illis quidem te-nerioribus, ac coctu facilibus: qua de cauſa, progrediente ætate, Breue à F. R. Vrbano Octauo obtinuit, vt poſſet adhibito vtriuſque Medici con-ſilio perpetuò carnibus veſci. Intereà longum iter facere ob vrgentiſſima negotia coactus, extra patriam per tres penè annos commoratus tanto-perè in corporis valetudine profecit, vt in alium hominem degeneraſſe viſus ſit. In patriam tandem reuerſus, cùm pancraticè ſe habere obſer-uaret, ac ſtomacho optimè valere, Religionis zelo motus ad Quadrage-ſimæ, aliorúmque ieiuniorum obſeruantiam ſe obſtringi exiſtimans, ad Medicorum conſilium recurſum habuit, poſtulans, an ſine recuperatæ ſanitatis diſpendio poſſet ad ieiuniorum obſeruantiam redire; nam cùm per duos, aut tres dies eius rei experimentum ſumpſiſſet, obſeruauerat, ſe non bene prorsùs habuiſſe. Conuocatis igitur quinque primoribus Me-dicis petiit, vt maturè re diſcuſſa, determinarent quid illi ſalua conſcien-tia eſſet agendum; ac volentibus cæteris, non poſſe illum abſque nota-bili ſanitatis periculo ieiunij leges obſeruare, ne ad priſtinum ſtatum valetudinarium remearet, in contrariam ſententiam abij rationibus, de qui-bus infrà.

SVMMARIVM.

1 *Quæ vitia à natura ſunt remoueri non poſſunt.*
2 *Aeris mutatione corpora ſenſibiliter, & eui-denter mutationes recipiunt.*
3 *Ætatis mutatio quantùm poſſit in ſuperan-dis morbis longis, & contumacibus.*
4 *Ex labore, & exercitio creſcit virilitas.*
5 *Ignauia corpus hebetat, labor firmat.*
6 *Faciliùs remouentur vitia ex accidenti eue-nientia, quàm quæ à natura ſunt.*
7 *Morbi incurabiles aliquando ſola Aëris mu-tatione curantur.*
8 *Caro teſtudinis coctu difficilis, & Melan-cholica eſt.*
9 *Curæ hominem exiccant, ac debilem fa-ciunt.*
10 *Aër Patrius, magis naturæ noſtræ amicus; quam alienus.*
11 *Aëris mutatio quibus corporibus proficua, & quibus damnoſa ſit.*

NOn abſque firmis rationibus determi-nandum cenſebant Collegæ, Illuſtriſſi-mum Dominum non debere obſtringi ad ie-iuniorum obſeruantiam, etiamſi de præſenti optimè valere comperiretur; & primò quia licet ab itinere, & ab Aëris mutatione videa-tur laudabiliori temperamento dotari, & ſto-macho perbellè valere, tamen cùm eiuſdem ſtomachi imbecillitas ſit illi connaturalis, ha-beatque inſuper contrarietatem quamdam, & naturalem antipathiam cum piſcibus, aliiſ-que cibis, quibus in ieiuniis veſci conſueui-mus, certum eſt hæc amoueri ita non poſſe, quin ex minima occaſione recurrant, vt ex-perientia iam demonſtrauerat: nam vitia quæ à natura ſunt, remoueri non poſſunt, & idcir- 1 cò rationabilis inſurgit timor, ne ex ieiunio-rum obſeruantia denuò ad priſtinam, ac na-turalem redeat imbecillitatem, ac iterum valetudinariam vitam degere perpetuò co-gatur.

Prætereà cùm Illuſtriſſimus Dominus ex ſeruata ad hoc vſque tempus victus ratione ſanus viuat, & viribus ſatis conſtet, contra Medicum præceptum omninò erit, illum ad aliam victus rationem cogere, cùm protritum illud ſit, Modum, qui ſanitatem facit, non mutato: neque enim dicendum eſt, illum ex Aëris tantùm mutatione, & ex itinere patra-to maiores vires acquiſiuiſſe, & ſtomacho meliùs habuiſſe, quàm anteà haberet, ſed multò magis id illi ſucceſſiſſe ex ſeruata ha-ctenus victus ratione, fugiendo ea in cibis aſ-ſumere, quæ ſtomacho erant inimica, & ex quibus ob eam cauſam parum vel nihil cor-pus enutriri poterat, vnde quotieſcunque illis vtebatur, licet ſemper minus noxia ſeligeret, in imbecillitatem notabilem relabebatur, ita vt licet ſumma diligentia vteretur, vt illis aſſueſcere poſſet; nunquam tamen id ex voto ſucceſſit, ac nunquam ſuperare potuit natu-ralem illam antipathiam, quam cum ſimili-bus cibis ſortiebatur; & quam etiam de præ-ſenti retinere illum ſatis ſuperque demonſtra-re poteſt noua de ea re deſumpta experientia,

de qua in relatione. Timendum inſuper dicebant Collegæ, ne cùm cogatur in futurum Illuſtriſſimus Dominus in patria commorari, in qua ſemper non bene ſe habere eſt expertus, etiamſi diæta vteretur ſaluberrima, ac provt ſua natura, & valetudo expoſcebat, ſi ad ieiuniorum obſeruantiam reuertatur, tantò faciliùs in priſtinam imbecillitatem caſurus ſit; quia tantundem poterit Aër natiuus aliàs, ac ſemper ſibi infeſtus, vires, & ſtomachum ipſius lædere coniunctus cum victu minus laudabili, quantùm potuit Aër externus ac ſibi magis proficuus cum recta victus ratione ſuis viribus, ac ſtomacho opitulari: & quemadmodum ex mutatione Aëris Patrij in externum mutauit corporis temperamentum in multò melius, ac validius, ſic ex mutatione Aëris externi in Patrium timendum eſt, ne ad antiquam corporis valetudinem redeat, vnde iure optimo cauendum eſt, ne in victus ratione delinquat, quod facillimè eueniret, ſi in ieiuniis cibis vti cogeretur ſibi à natura contrariis, ex quo ille ad opera meliora, quibus perpetuò vacare ſolet, in poſterum inhabilis omninò redderetur.

2. Illud certum eſſe, addebant, quòd mutatione Aëris, maximè eius, in quo quis diu commoratus eſt, in Aërem quemcunque ab eo longè diſtantem, corpora ſenſibiliter, & euidenter mutationes & in malum, & in bonum recipere, & adnotatur ab Hippocrat. *in lib. de octim. Par. num.*3. & alibi, & à Cornel. Celſ. *lib.*1. *ſuæ Med. cap.*3. & à Lucret. *libro* 3. *de Rer. nat.* ibi:

Nónne vides etiam cæli nouitate, & aquarum
Tentari procul à patria quicunque, domóque
Aduenìunt?

Quod non ſolùm verificatur in mutatione Aëris melioris in deteriorem, ſed etiam in mutatione deterioris in meliorem, vt ex ipſius Celſi verbis patet. Quemadmodum ergo Aëris mutatio in bonum maximum ſanitati Illuſtriſſ. viri emolumentum attulit, ita certiores fieri debemus quòd mutatio in malum nocumentum notabile allatura ſit, nam ſi etiam mutatio in bonum nocua eſt, quantò magis mutatio in malum nocua erit? Quòd ſi huic eidem mutationi Aëris boni in peiorem addatur mutatio victus laudabilioris in minùs laudabilem, tunc in ſanitatis, ne vitæ dicam, ineuitabile periculum certo certius illum coniiciemus. Sufficienter igitur videtur excuſari Illuſtriſſimus Dominus à ieiuniorum obſeruantia, cùm periculum ex ea emanans ex ſupradictis ſit certum, & maximè notabile.

3. Verumenimvetò prædictis omnibus pro contraria opinione allatis non acquieſcens, exiſtimaui, Illuſtriſſimum Dominum poſſe tutò, & ſine vllo notabili periculo, vt Religionis zelo obſecundare valeat, ieiuniorum obligationi ſatisfacere abſtinendo à carnibus aliiſq; cibis in ieiuniis ab Eccleſia interdictis, aſſumendo cibos alios quoſcunque, dummodò modus adhibeatur: quia Primò Illuſtriſſimus Dominus non tantum profecit, vt ſupponitur, ab itinere, ab Aëris mutatione, & à ſeruata victus ratione, abſtinendo à piſcibus, & aliis cibis ieiuniorum, qui aliàs videbantur illi ſummoperè contrarij, quantùm profecit mutatione ætatis, quæ quantùm poſſit in ſuperandis, & profligandis morbis longis, & contumacibus, norunt etiam ij, qui vix de limine Medicinam ſalutarunt: & patefit exemplo epilepſiæ, aliorumque quorundam morborum difficillimorum, qui mutatione ætatis maximè abiguntur, iuxta Hippocrat. ſententiam *Aphor. ſect.*3. *num.*28. & *ſect.*5. *Aphor.*7. vbi Galen. *in comm.* cùm ergo hactenus in ætatibus calidioribus verſaretur, iuuentute nempè, ac ætate conſiſtenti, & virilitate, nunc autem ad ſenium properet, factum eſt, vt temperamenti mutatione, ſanitatem, quam prægreſſa temperamenta ſuo excedente calore exagitabant, affatim recuperauerit: In prægreſſa namque ætate tanto Hepatis calore flagrabat, vt ſtomacho frigidiuſculo dotaretur, abſorbente Hepate, & alliciente ad ſe vniuerſum calorem, ita vt ne cibos quidem facillimæ concoctionis conficere poſſet; præter quam quod ſuperexcedens ille Hepatis calor, & in præter naturam degenerans, meliores ſpiritus ventriculi, aliarumque partium diſſipabat, vnde coctiones peſſimè ſuccedebant, & Aëger in dies in peiorem ſtatum decidebat, vnde etiam extenuari, ac ſecundùm ſolidiora membra abſumi videbatur, ex eo quod corpus ſuo debito nutrimento defraudabatur.

His addendus labor in itinere perpeſſus 4.
maximè admodum longo, vt illud fuit, ex labore enim, & exercitio creſcit virilitas, hoc eſt corporis vigor, Hippocrat. *de Aër. Aq. & loc. num.*54. & hoc iure optimo, quia
vt idem Hippocrat. *libro ſecundo, de Diæt.* 5.
*num.*24. labor ſiccat, & corpus robuſtum facit, cui adſtipulatur Celſ. *libro primo, ſuæ Medic. cap.*1. dicens: Ignauia corpus hebetat, labor firmat: illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam reddit. Non mirum ergo eſt, ſi Illuſtriſſimus Dominus à multis, & non conſuetis laboribus in itinere, & in negotiis gerendis perpeſſis, maiorem corporis firmitudinem acquiſiuerit, viréſque recuperauerit, cùm antea ex otio, & ignauia ad corporeas functiones hebes, & ineptus eſſet, ita vt ne deambulare quidem ſatis tutò poſſet, & idcircò nullo exercitij genere vteretur. Neque dicatur id ſuccedere non potuiſſe, quia erat habitus tenuis, & ita exiccati, vt ad tabidam maciem videretur accedere, quia hæc corporis exiccatio, & extenuatio non tantùm eueniebat ab excedenti calore, quantùm ab eo quod corpus nequaquam, vt opus erat, nutriretur. Ab exercitio autem duas maximas vtilitates reportauit, primam quòd abſumptis excrementitiis humoribus calor naturalis minùs impeditus ad ſuas operationes obeundas habilior euadit, vnde etiam præternaturalem calorem debellare potuit, & coctiones quaſcunque meliùs, ac faciliùs celebrare: ſecundum quod membra ipſa, quæ prius debito alimento defraudabantur, natiuo eorum calore robuſtiora facta, ad ſe debitum alimentum allicere in poſterum potuerunt, & corpus impinguare, ac in multò

meliorem

meliorem ſtatum perducere; magis viuidum colorem, animíque alacritatem concilian-do. Quæ omnia tam euidenter apparent, vt affirmare pro veritate cogamur, ſtomachi debilitatem, & totius corporis extenuatio-nem, aliaque accidentia, quæ in prægreſſis ætatibus patiebatur, non ex naturæ imbecil-litate, ſed potiùs ex accidenti illum fuiſſe per-peſſum, cùm à natura aliàs ſua principia ve-geta, ac robuſta fuerit ſortitus.

Nec quicquam afficiunt quæ in contra-rium deducuntur, & primò quod ſupponi-tur, hunc Illuſtriſſimum Dominum à natura ſortitum eſſe temperamentum non laudabile, cum corporis totius, ſed præſertim ſtomachi imbecillitate, non eſt omninò verum, quia licet poſt pubertatem id ſucceſſerit, vt dictum eſt, tamen in pueritia vſque ad decimum quartum annum temperamento erat opti-mo, & eucrato, & ſtomacho valido, ita vt etiam plurimo alimento vſus optimè concoqueret, nec vnquam ſtomachi dolo-res, aut alia accidentia à ſtomacho pro-uenientia pateretur, vt ipſemet teſtatur, non obſtantibus iis, quæ in contrarium Collega eius familiaris Medicus proferebat, vt & il-lum, & Medicos alios Collegas in ſuam ſen-tentiam alliceret. Ex accidenti autem, aucto per ætatem calore, & primigenia humiditate ſenſim decreſcente, ex erroribus in victus ratione patratis, ac maximè in ſtudiis, qui-bus indeſinenter, ac ſedulò, & extra tem-poris opportunitatem incumbebat, ſtomacho malè habere cœpit, ac malè concoquere, & ructus plurimos ab ore interdum acidos emittere, aliàs etiam nidoroſos, neceſſe habuit in victus ratione cautiùs ſe gerere: & quia à piſcibus, oleo, ſalſamentis, aliiſ-que cibis in ieiuniis adhibitis ſenſibiliter, ac magnoperè ſe lædi experiebatur, itém-que ab ouis quocunque modo comeſtis etiam tremulis, aut ſorbilibus, coactus fuit ad carnium vſum perpetuò tranſire, vt dictum eſt, licet & inter has teneriores, & coctu faciliores eligere cogeretur, & in parua quantitate aſſumere. Ex quibus apertiſſimè patet, illum non à natiuitatis primordiis, & à Natura, ſed ab accidenti ea omnia paſſum fuiſſe, quæ illum ad carnium per-petuum vſum coëgerant: ex mutata deni-nique victus ratione, iure ea impedimenta ceſſarunt; ſuperaddita mutatione Aëris, & deſidia in laborem conuerſa, ſtudiiſque par-ciùs incumbens, tantumque debitis, ac opportunis horis, immò ab illis interdum omninò vacans, atque eo pacto naturalem, ac priſtinum, illíque à naturæ primordiis conceſſum vigorem recuperauit; quamob-rem inaniter timemus, ne ex ieiuniorum obſeruantia iidem affectus repullulent, quin-immò cùm faciliùs ſit remouere affectus, qui ex accidenti fiunt, quàm qui ex natura inſunt, dicendum eſt, Illuſtriſſimum Do-minum, ſuperatis iam magna ex parte iis, quibus afficiebatur, ſymptomatibus, facilli-mè cautione adhibita, quæ remanent ſupe-raturum, ſi quæ modo remanſiſſe conſpi-ciemus, tantum abeſt, vt timeamus, ne ad priſtinam valetudinem reuertatur.

Ad illud, quod additur Illuſtriſſimum Dominum ex obſeruata victus ratione ab-ſtinendo à piſcibus, aliiſque cibis ſibi con-trariis tantoperè in ſanitate profeciſſe, Reſ-pondetur, id falſum facilè apparere ex eo, quod ea victus ratione vſus fuerat in patria per plures annos, & tamen ſemper iiſdem affectibus eſt conflictatus, ergo cùm ex ea per longum plurium annorum decurſum nihil profecerit, dicendum eſt, non ex illa, ſed ex alia noua, & euidenti cauſa ſanita-tem recuperaſſe; cumque hic adfuerint cau-ſæ nouæ tam euidentes, vt longum iter, la-bores, Aëris mutatio, & id genus aliæ, quarum vnaquæque per ſe magnoperè effi-cax cenſetur ad longos morbos, & contu-maces ſuperandos, confitendum eſt, ab iis tantùm in ſanitate profeciſſe, non ab illa ſeruata victus ratione, quæ aliàs in tam lon-go tempore nihil omnino contulerat; con- 7.
tulit ergo plurimum Aëris mutatio, qua ſola incurabiles morbi aliquando ſanantur, nec minimum operatus eſt etiam labor, nam vt Hippocrat. *libr. de Nat. hum. num.* 17. & *lib. de flat. num.* 2. dicebat, *morbi longi ſupe-rantur, ſi quis deſidiæ deditus laborare cogatur, aut contra labore plurimo defatigatus quieſcere permittatur.* Quod ſi his omnibus addatur mutatio temperamenti ex mutatione ætatis proueniens, ex qua excedens ille calor re-miſſus eſt, apertiſſimè videbimus minimam, ac fortè nullam habuiſſe partem in recupera-tione ſanitatis Illuſtriſſimi Viri abſtinentiam à cibis Quadrageſimalibus tam longo tem-pore obſeruatam.

Nec maiorem veritatem habet, quòd Il-luſtriſſimus Vir habuerit naturalem contra-rietatem, & antipathiam cum piſcibus, aliiſque cibis Quadrageſimalibus, immò hoc gratis dictum fatetur ipſemet aſſeuerans, quòd ante pubertatem illis libenter, & ſine noxa veſcebatur, neque de præſenti illos abhor-reret, niſi timeret de propria ſalute, quin etiam libentiùs illos admiſſurum ſe pro-mittit, quàm carnes; ergo permittendum ſine timore videtur, vt illis, quando opus fuerit, vtatur. Minus afficit, quòd per ex-perientiam factam ex comeſtione Piſcium per duas, aut tres vices, certificati ſimus, illum adhuc retinere cum illis eandem con-trarietatem, quam à natura ſupponitur ha-buiſſe: quia, ſi rectè omnia ponderentur, videbimus apertiſſimè, non fuiſſe piſces in cauſa, vt ſtomacho malè haberet, ſed po-tiùs nimia ciborum copia, ac præcipuè quo-rundam, qui ex ſua natura cuiuis ſtomacho laborem faciunt, vt fungi ſunt, Oſtreæ, Te-ſtudines, quas tanquam cibum laudabilem copioſè aſſumpſerat, cùm ex ſua natura nu-trimentum præbeant melancholicum, ac 8.
prauum, & coctioni ſint multùm rebelles: præterquam quod illis ipſis diebus multis curis, & grauiſſimis negotiis implicitus fue-rat, quæ hominem exiccare ac debilem fa-cere teſtatur Hippocrat. *libro ſecundo, de Diæt.* 9.
numero vigeſimoſexto, quorum occaſione co-actus fuerat immediatè à cibo domo exire,
aut

aut lectioni , & applicationi rerum arduarum vacare , quæ quantopere nocumentum afferant ſtomacho , & ciborum concoctioni, non eſt , quòd multis verbis explicemus , cùm ſatis ſupérque id notum ſit , & quotidiana experientia comprobatum.

Inanis inſuper timor ille eſt quem conceperunt Collegæ,ne ex reditu in Aërem patrium, quem ſemper ſibi infeſtum expertus fuit,addita victus ratione minùs laudabili,maximè cùm iam per tres annos tam optimo Aëri aſſueuerit , denuò in veteres affectiones , & anteactam valetudinem , aut etiam multò peiorem delabatur : Quia licet negari non poſſit , Aërem , in quo per prædictum trium annorum ſpatium commoratus eſt , laudabiliorem , ſalubriorémque eſſe , quàm natiuum, tamen duplici ex capite dicendum eſt , ac certò ſperandum , illum in Aëre patrio magis ſanum eſſe victurum ; Primò quia poteſt iam viribus recuperatis , illíſque pollens , Aëris patrij iniurias , ſi quæ inde emanant , ſuſtinere , ac ita ſuperare , vt ne minimum quidem inde incommodum percipiat ; præterquam quod neque id , quod ſupponitur omnimodam veritatem habet , quia in eodem Aëre patrio ad pubertatem vſque ſanus ſemper vixit , neque ab ipſius malitia ægrotare cœpit , ſed ab aliis cauſis , vt ſuperius dictum eſt , quibus addi poteſt Aëris patrij
10. ſympathia , cùm habeat ſemper latentem quandam energiam , ob quam ſemper magis amicus noſtræ naturæ eſſe ſolet , quàm alterius cuiuſuis , etiamſi ex ſua natura non multùm laudabilis ſit , quod non ex temperamenti ratione euenit , vt probat Fortun. Fidel. *libro primo , de Relat. Med. cap.2.* ſed vt dixi ex conuenientia quadam , & ſympathia , quam cum noſtra habet natura. Secundò quia poſthac diuerſa viuendi ratione vtetur , & ex vita otioſa , & deſide , ac nulli labori , & exercitio aſſueta , in magis laborioſam , & exercitio defatigatam tranſitum faciens , à prægreſſa debilitate vindicabitur, & omnem morbum ſuperabit iuxta ſupra citatam Hippocratis ſententiam ; vnde ſi quam læſionem ab obſeruatis ieiuniis timeremus, à meliori valetudine iam confirmata, & à robuſtioribus viribus ſuperatum iri in dubio non eſt ponendum. At verò mutationem Aëris melioris in deteriorem periculoſam eſſe,
& idcircò non debere hanc cauſam adaugeri 11.
mutatione victus melioris in deteriorem, non habere locum in caſu noſtro dicendum , quia huiuſmodi Aëris mutationes tunc parere ſolent morbos , cum corpora debilia exiſtunt, & præ debilitate noui Aëris contrarietatem ſuſtinere non poſſunt , at cum corpora viribus ſunt integris , nequaquam poteſt illa mutatio obeſſe ; quod tantò magis habet locum in mutatione facta ab Aere alieno in patrium , quem licet ex ſua natura malum, aliquando eſſe diuturnorum morborum remedium dicebat Cornel. Celſ. *ſua Med. lib.2. cap.1.*

Admodum Illuſtri , admodúmque Excellenti Domino D. Iacobo Albano Gibbesio, *Medico , ac Viro Doctiſſimo.*

PAVLVS ZACCHIAS F.

Quæ abſtruſiora in Arte Medica aliquando occurrunt , ſicco , vt aiunt , pede à pleríſque tranſiguntur. Id inter cætera de morbis Dæmoniacis eueniſſe palam eſt , cùm de iis, quod inter abſtruſa ſint abſtruſiſſima , pauci quidem ex noſtris Medicis ex profeſſo verba fecerint. Ego aliàs de illis nonnulla ſcriptis conſignaui in hiſce Quæſtionibus meis , ac denuò nunc ex oblata mihi , quam in argumento habes , occaſione , alia quædam exaraui , eáque ad Te , cui præ cæteris omnibus Naturæ arcana , ac magis recondita opera videntur cordi eſſe , tranſmittere volui , vt ſi quid addendum iudices, addas , inſimúlque cognoſcas in quanta apud me ingenium , ac iudicium tuum æſtimatione ſit :

Vale , & me ama.

CONSI

CONSILIVM XLIX.

ARGVMENTVM.

Vagabantur in ciuitate N. morbi quidam, tam raris, horrendis, ac mirabilibus ſymptomatibus concomitati, vt cùm in eodem loco morarentur perſonæ quædam maleficij ſuſpectæ, facilè occaſionem dederint dubitandi, an illi ipſi morbi ex natura, an potius diabolico maleficio fuiſſent excitati: Inter complures autem, qui huiuſmodi morbis affecti aut perierant, aut peſſimè excepti fuerant, *Sempronia* cùm alias optimè valeret, & in ſummo cuiuſdam ſcalæ moraretur, viſa ſibi eſt ab externa quadam vi cum magno impetu impelli, ac præcipitari, ac deinceps ſæuiſſimis ſymptomatibus conflictata tandem perierat. Præterea *Titius* ætate iuuenis, integriſque viribus, repentina genitalium ignauia adortus ad venerem omninò inhabilis euaſerat. Non defuerant autem ibidem multi qui (cum menſtruo ſanguine potionati crederentur) fœdiſſima ſcabie, atque horrida lepra inquinati, nihil conferente ope humana, vitam cum morte miſerrimè commutauerant: quin & alij (inter quos ſpecialis querela de Sticho habetur) Tabe, Maraſmo, & Atrophia conſumpti; Pleræque inſuper mulieres fuerunt, ſignanter autem Donata, quæ miris, horrendis, ac nunquam in aliis animaduerſis ſymptomatibus conflictatæ perierant. Alij denique cum morti proximi eſſent, ab vno cubiculo in aliud tranſlati (mirum dictu) illicò reuiuiſcebant, in illúdque denuò reportati confeſtim ad idem periculum proximæ mortis remeaſſent, niſi cubiculi mutatione ſibi cauiſſent. His moti quibus Iuſtitiam miniſtrare conuenit, Veneficas mulieres ſuſpectas in carcerem conjecerunt, interimque à peritis Medicis, qui prædictorum Ægrorum curam geſſerant, petierunt, vtrum eos ex naturali cauſa, an potius ex ſupernaturali, ac Diabolico opere ægrotaſſe putarent, qui non abſque firmis rationibus reſponderunt, eos ex Diabolica malitia in morbum cecidiſſe; quorum opinionem conſultus non ſolùm probaui, ſed ſubſequentibus rationibus confirmaui.

SVMMARIVM.

1 *Dantur morbi, & alia ſanitatis incommoda veneficiis Diabolicis excitata.*

2 *Morbi quidam magni habent aliquando fortes, ac repentinos inſultus à Natura.*

3 *Apoplexia vnde dicta.*

4 *Vteri morbi aliarum principum partium morbis aſſociati, tam admirabilibus ſymptomatibus concomitantur, vt ſupernaturales exiſtimentur.*

5 *Plures mulierum vteri morbis conflictatæ à Dæmone obſeſſæ exiſtimantur.*

6 *Spontaneæ laſſitudines morbos prænuntiant, & quæ ex cauſa, num. ſeq.*

8 *Ipſa corporis valetudine animalia excitantur ad coitum.*

9 *Atrophiæ, & corporis conſumptiones extremæ naturalem cauſam vtplurimum habent.*

10 *Mulieres Dæmoniacæ exiſtimatæ naturalibus remediis aliquando perfectè ſanatæ.*

11 *Tam naturalis, quàm Dæmoniacus morbus ab iiſdem cauſis naturalibus dependet.*

12 *Morbi Dæmoniaci licet difficulter cognoſcantur, à multis tamen ſimul iunctis ſignis cognoſci poſſunt.*

13 *Signa morborum Dæmoniacorum communia ſunt morbis quoque naturalibus.*

14 *In morbis naturalibus adſunt ſigna dependentia à cauſis, quæ inter ſe ſunt compatibiles, in Dæmoniacis contra.*

15 *Intemperies non poteſt introduci in inſtanti.*

16 *Nihil nos magis perducit ad cognitionem morbi Dæmoniaci, quàm ipſius morbi mos.*

17 *In via naturæ non fit tranſitus ſubitaneus de vno extremo ad aliud.*

18 *Repentinæ, & inſperatæ mutationes, & criſes nunquam in via Naturæ abſque ſignis concoctionis fiunt.*

TAmetſi circa magicas; at veneficas operationes, plura enarrētur, quæ vana, ac futilia, & falſa magna ex parte ſunt, tamen dari morbos, & alia ſanitatis incōmoda per veneficia à Magis inducta, ac excitata, acceptiſſima 1 eſt omnium Doctorũ opinio, innumerabilibus euentibus, & experientiis confirmata, eius rei veritatem adſtruens, de qua præter alios, Sprenger. *in malleo malef. lib.* 2. *q.* 11. *& ſeq* Martin. Delrius *lib.* 3. *Diſquiſit. Magic. ſect.* 2. *quæſt.* 4. apud quem vide legum, & SS. Patrum auctoritates. Torrebl. *Dæmonolog. lib.* 2. *cap.* 40. *& ſeqq.* qui plures quoque Patrum, ac Conciliorum auctoritates in medium profert, vbi etiam Poëtarum nonnullorũ carmina habētur id

id atteſtantia, & inter Medicos, Ioan. Baptiſt. Codronch. *lib.1.de morb.venef.per totum.* Ioan. Hucher. *de ſterilit. lib.4.* qui eſt *de Malef.* Cæſalpin. *in Dæmon. inueſt. Peripat.* Daniel Sennertus *Pract. lib.6. part.9. cap.5.* & ex aliis Profeſſoribus Ioan. Iacob. Boiſſard. *de Magia, cap.8.* Non obſtante ergo antiquorum Philoſophorum, & Medicorum, præcipuè verò Hippocratis, Ariſtotelis, Auicennæ, aliorumque ſententia, ac falſa nonnullorum Recentiorum, & Hæretica opinione,adſtruendum dari Dæmoniacos morbos.

Sed dubio non vacat,vtrum enarrati morbi vagantes in ciuitate. N. fuerint verè à cauſa naturali, an potiùs à cauſa Dæmoniaca, & ex maleficio;ac primò videbatur dicendum ſymptomata, ſeu accidentia quibus ſeſe manifeſtabant morbi,de quibus dubitatur,nihil in ſe habuiſſe, quod ad ſupernaturalem, ſeu Dæmoniacam virtutem referri debere putent, ſed omnia, ac ſingula à naturali cauſa dependentiam habuiſſe,& naturalibus cauſis reſpôdiſſe, cùm naturalem ordinem vndequaque ſeruauerint:nam ſi examinemus ſingulas conditiones eorum morborum,quas examinati Medici retulerunt, facilè comperiemus, id omnimodam veritatem habere;& incipientes ab inſultu morbi,quo apprehêſa eſt Sempronia (quem quidem ita admirandum putant prædicti Medici,vt nonniſi ad vim Dæmoniacam referri debent) non videtur adeò elongari à quibuſdam morborum inſultibus,quin familiaris ſit natu-
2. raliter illis qui de repente, & cum impetu hominem adoriuntur, vt in Apoplexia euenit, in Epilepſia,in ſyncope,vteri præfocatione,& ſimilibus, vapor enim quidam teter, ac malignus, vel malignus, ac teter aliquis humor cerebri ventriculos, aut ipſum cor de repente feriens, Imaginationi ipſi repræſentat aliquod externum phantaſma hominis,vel vetulæ, vel ipſius Dæmonis, vel nigri cuiuſdam animalis ſibi vim inferentis,ac impellentis,ita vt homo concidat, & experrectus narret, ſibi viſum fuiſſe, ſe ab externa vi in terram impulſum, vel ab alto præcipitatum, cùm tamen ab interna, & naturali cauſa id totum acciderit: ſimile quid in moribundis adnotamus, quibus ater aliquis canis, vel Dæmonium ipſum porne lectum verſari videtur, cum id ex fumis tenebroſis, ac malignis in cerebrum verſantibus illis appareat. Sed in prædictis morbis, & maximè in Apoplexia id frequentiùs euenire palam eſt, nam Apoplectici propriè ſibi videntur ab externa vi in ruinam agi, ac percuti, & præcipitari, ea enim ex cauſa à fulmine ictos eſſe ſibi perſuadent, quamobrem dicitur hic morbus Apoplexia, ea enim prehenſi non aliter quàm à fulmine percuſſi concidunt:
3. vnde Lucret. *lib.3. de Rer. nat.*

Quin etiam ſubita vi morbi ſæpè coactus
Ante oculos aliquis noſtros, vt fulminis ictu
Concidit.

Vel tanquam victimæ ante altare vno ictu corruunt, vt dicebat Foreſt. *lib.10. Obſeru.69. in ſchol.*

Quòd verò ad hoc ſymptoma tam magnum, ac violentum in muliere illa ſecutus ſit inorbus magnus,ac cognitu difficilis,aliiſque miris ſymptomatibus notabilis, nec mirum, nec inſuetum quid eſt: ſiue enim illud primum ſymptoma fuerit Apoplecticum,vel Epilepticum, vel ſyncopticum, vel præfocatiuum ab vtero, aptum erat magnum morbum portendere, & accerſere; quandocunque enim vteri morbi aſſociantur magnis morbis capitis, vel 4. cordis, vel alicuius nobiliorum partium, vt in muliere hac facillimum euentu fuit, tam rara, ac diuerſa accidentia ſecum afferunt, tamque inſueto more ægrotantes exagitant, vt eorum cauſam non ad naturalem vim, ſed ad ſupernaturalem, ac plerumque ad ipſum Dæmonem referamus, vt in hac ipſa muliere euentu facile fuit, ex quo fit, vt plures earum à ſpiritu potius maligno, quàm ab aliqua naturali 5. cauſa exagitatas credamus, vt præter quamplurimos Doctores, teſtantur ex Medicis plures Auctores *Gynetiorum*, ſeu *de morbis mulierum.*

Sed difficiliùs ad ſuas naturales cauſas referri poteſt inſultus morbi, ex quo ægrotauit Titius, de quo narratur, quòd per nonnullos dies antequam ægrotare inciperet, adeò ad Veneris exercitia de repente impotens factus eſt, vt ne minimo quidem igniculo ad eam ſtimularetur, ac volens de ea re experimentum ſumere, ignauum ſe, ac omninò frigidum factum cognouit, cùm tamen nulla occaſio præceſſiſſet, & ipſe eſſet in ætate iuuenili, atque alias ſtrenuè in Venereis congreſſibus dimicaſſet, ita vt ſumma cum ratione ſuſpicari potuerit, ex improuiſa ac repentina hac genitalium ignauia ſe ligaminis maleficio eſſe obſtrictum. Sed hoc inaniter videtur & ipſe, & quicunque alius fuerit ſuſpicatus, cùm præter Naturæ conſuetudinem non eueniat, vt ante magnorum morborum inſultus,per nonnullos dies præcedat quædam totius corporis ignauia,ac membrorum laſſitudo,iuxta ſententiam Hippocr.*lib.2.Aphor.5.* vbi ſpontaneas laſſitudines morbos prænunciare docet, ex eo quod, 6. quæcunque laſſitudo ſit,& ex quacunque laſſitudinis ſpecie, ex tribus ſpeciebus à Gal. *in comm.eius Aphor.*aſſignatis, ſemper præſuppo- 7. nitur aut copia vitioſorum humorum,aut plenitudo,aut vtrũque:non mirum ergo eſt,ſi imminentibus morbis, ac præcipuè magnis, præcedant huiuſmodi laſſitudines, ac totius corporis torpores, & grauitates, membrorumque hebetudo, & ignauia, ac quoddã vitæ tædium, ac triſtitia, perſentiente natura ſuperabundantiam humorum ſe grauantium, indeque ſibi malum pertimeſcente, ex quibus facile eſt, vt ſimul quoque genitalium ignauia, & alienatio à venereis, & impotentia ad ea ſequatur, ex corporis enim alacritate venerei ſtimuli exoriuntur, & ipſa corporis valetudine animalia 8. excitantur ad coitum, Ariſtot.*lib.8. de Hiſtor. Anim. cap.18.* aliàs ab eius vſu alieniſſima.

Cæterum in caſu infirmitatis,ex qua dicitur ſublatus fuiſſe Stichus, nihil eſt, quod perſuadere poſſit adfuiſſe veneficium, ac ſupernaturalem, ſeu Dæmoniacam cauſam, quippè cùm, vt ipſemet Stichus fatetur Teſtis examinatus, Atrophiæ, & corporis conſumptiones huiuſmodi, facilè ad naturales cauſas referantur, cùm in dies plures ægrotos offendamus 9.

huiuſmodi

huiuſmodi Atrophiis,& maraſmis abſumptos, in quibus, ne per imaginationem quidem ſupernaturalem,vel Dæmoniacam aliquam cauſam quicquam operatam eſſe ſuſpicari licet. Nō debemus ergo plus tribuere publicæ voci, & famæ,quòd huiuſmodi morbi eſſent ex veneficio, quàm tribuamus naturæ ipſi, ex cuius vi tales morbi facile excitantur;non exiſtentibus ergo aliis indiciis, publica vox, & fama, quæ aliquando ab ignariſſimo ac maximè credulo vulgo originem habet, nihil operari debet, & fruſtra videmur alias cauſas inquirere, vbi naturalium cauſarum efficientia eſt manifeſta. Neque vlterius vllam admirationem afferre debēt quædam aliæ infirmitates per eandem ciuitatem vagantes ob id,quod tam multis, tamque variis, tamque inter ſe contrariis accidentibus ac maximè inſuetis fuerint conſpicuæ; nam ſi ad quotidianas obſeruationes noſmetipſos conuertamus, & mulieres hyſtericis paſſionibus exagitatas contemplabimur, nihil eorum, quæ Donatæ, aliiſque fœminis euenerunt, tam mirabile accidiſſe dicemus, quàm multò mirabiliora in aliis quotidie naturaliter accidere non obſeruemus. An non ob eam cauſam, plurimas earum, vt alias dixi, à Dæmonibus obſeſſas exiſtimamus, & tandem tamen naturalibus remediis eas curatas conſpicimus, quòd in illis naturalis tantùm cauſa ſuam vim exerceret? Geminas ego ſorores noui pro Dæmoniacis habitas, & à Religioſis pluries exorciſmis incaſſum expiatas, à Cynthio Clemente Pauli V. P.M. olim
10. Medico exquiſita, ac repetita corporum expurgatione, ac veſicantibus infernis partibus adhibitis perfectè ſanatas. Non ita ergo nos moueat ſymptomatum inſuetorum frequentia, vt ſupernaturalibus cauſis tribuamus, quod à naturalibus originem habet.

Idemque quod de ſuperioribus infirmis dictum eſt,de aliis nonnullis,vt de Publio,firmari poteſt;quia febris,ex qua ille ægrotauit,aſſociata erat cum aliqua mala, & inſigni Hipochōdriorum affectione,cum inæquali partium intemperie, & contrariis, ac inter ſe pugnantibus diſtemperantiis, vt in ſimilibus affectibus vſu venit, ex quibus non modò enarrata ſymptomata, quæ Publium,alioſque moleſtarunt, ſed multò plura, & multò admirabiliora pullulare ſolent,vt ſighanter Recentiores omnes, qui de ſimili argumento ſcripſerunt teſtificantur,inter quos videndus Daniel Senn. *Pract.* 1. *p.*5. *ſect.*1. *cap.*4. & ſi libet percurre quæ nos ipſi attulimus *lib.*1. *de morb. Hipochondr. cap.*6. *per totum.* Quorum ſymptomatum admiratio tantoperè excreuit, vt nonnulli Medici ea ad ſupernaturales, ac Dæmoniacas cauſas referant, neſcientes ſibi perſuadere tam mirabiles effectus ab alia cauſa quàm à Dæmoniaca malitia, & virtute produci poſſe, vt fortè in caſu noſtro euenit;& tamen omnes, ac ſinguli huiuſmodi effectus,quantumuis rari, & admirandi, ad ſuas naturales cauſas referuntur, & illis reſpondere comperiuntur. Denique ad omne peius nunquam de certo affirmari poteſt, morbum aliquem eſſe potiùs Dæmonia-
11. cum, quàm naturalem, quia tam naturalis, quàm Dæmoniacus morbus ab iiſdem cauſis, & ab iiſdem prorsùs humoribus excitantur, ac conſequenter eoſdem omninò effectus ambo producent, & iiſdem prorsùs ſignis conſpicui erunt. Quòd autem tam Dæmoniacus, quàm naturalis morbus ab iiſdem cauſis dependeát, patet, quia tam Dæmoniacus, quàm naturalis morbus melancholicus in melancholico humore fundatur, vt DD. Omnes vnanimiter fatentur, Valleſ. *de Sacr. Philoſoph. cap.*15. *&* 18. Codronch. *de morb. venef. lib.*2. *cap.*8. Martin.Delrius, *lib.*2. *Diſquiſit. Magicar. q.*29. *ſect.*3. & alij, qui omnes in hoc conueniunt, quòd Dæmon melancholicos, prauos, ac tetros humores agitando (iis enim ille gaudet, & delectatur) morbos Dæmoniacos excitat, quod ſimiliter à natura fit, vnde ex iiſdem humoribus ſiue à Dæmone, ſiue à natura exagitatis iidem omninò effectus prodibunt, vnde & eadem prorsùs ſigna vterque morbus habebit, nec vnquam certò firmari poterit, morbum eſſe potius Dæmoniacum, quàm naturalem.

Verumenimverò licet ſupradicta omnia non omninò præter rationem adducantur, pro veritate tamen determinandum videtur, omnes, ac ſingulos ægrotantes, de quibus dubitari contigit,an ex naturali, vel ſupernaturali cauſa ægrotauerint, ex maleficio, & Diabolica læſione ægrotaſſe, ac periiſſe. Nam primò 12.
quoad difficultatem cognoſcendi, ac diſtinguēdi Dæmoniacos morbos à naturalibus, nō tantam eſſe cenſendum, quin ex multis ſimul iunctis cognoſci,ac diſtingui inter ſe non poſſint.Et licet verum ſit, quòd ſigna morborum Dæmoniacorum communia ſint etiam cum ſi- 13.
gnis morborum naturalium, vt DD. fatentur, Andr. Cæſalpin. *in Dæmon. inueſt. Peripat. c.*22. Codronch. *de morb. Venef. lib.*3. *cap.*13. tamen id veritatē habet ſi ea ſigna diuiſim,& vnumquodque per ſe, non autem ſi copulatiuè, ac ſimul omnia accipiantur; ac præterea in morbis naturalibus ſigna adſunt à cauſis dependentia,quæ licet contrariæ inter ſe, ſunt com- 14.
patibiles: at in morbis Dæmoniacis ſigna hæc cauſas oſtendunt inter ſe non compatibiles; exempli gratia,ſigna in morbo naturali oſtendentia caloris, & frigiditatis pariter effectus, dependent ab humoribus partim calidis, partim frigidis, qui licet contrarij, ſe tamen in humano corpore compatiuntur: ſed ſigna in morbo Dæmoniaco oſtendentia caſum, & debilitatem pariter, & vigorem, ac virtutem ipſius naturæ, dependent à cauſis incompatibilibus, cùm nequaquam ſeſe compatiantur extrema debilitas, & extremus vigor, ac robur, quod euenit in morbis Dæmoniacis, in quibus aliquando de momento ad momentum ægri in extremo debilitatis ſunt, & morti proximi, ac dicto citiùs vigorem ſummum oſtendunt, reuiuiſcentes, ac ſi nunquam quid mali perſenſiſſent.

Præterea mala tolerantia remediorum, ita vt Ægri neque calida,neque frigida,neque rationabiliter, aut aliàs adminiſtrata admittere poſſint, cōmune ſignum eſt tum naturali, tum Dæmoniaco morbo: ſed vbi huic malæ tolerantiæ, aſſocietur ignorantia cauſarum, & ipſi experti ſummi Medici ſuo rationabili diſcurſu

eas reperire non valent, tunc quidem hæc
duo ſigna copulatiuè accepta, non dubia ſe-
mita nos ad Dæmoniacorum morborum co-
gnitionem perducēt. Exemplificare licet hæc,
relictis aliis ægrotantibus hic propoſitis, in
Titio, qui nulla infirmitate, ac nulla proca-
tharctica cauſa prægreſſa, genitaliũ repentina
ignauia, ac inexcitabili torpore correptus eſt,
ad quem ſecuta eſt febris, ex qua periit. Nam
& ignauia genitalium ex ſe, & febris ex ſe po-
tuerunt referri ad ſuas naturales cauſas, ſed
hæc ſimul iuncta, morbus ſcilicet ex ſumma
frigiditate vna ex parte, aliáque ex parte mor-
bus ex ſumma caliditate ad priorem cōſequēs,
non poſſunt ad naturales cauſas referri: quo-
modò enim naturaliter ad frigidiſſimum mor-
bum poteſt ſuccedere morbus calidiſſimus,
aut ſi ex accidenti id fiat, quomodò morbus
calidiſſimus non erit remedium morbi frigi-
diſſimi? An non hoc ſemper in rerum natura
euenit, vt febris ſit remedium præcedentis
morbi, ſiquidē ille frigidus fuerit; iam hoc ab
Hippocrate canonizatum *in lib. 2. Aphor. 26.*
& ab omnibus Commētatoribus *ibi:* Exemplo
febris conuulſioni ſuperueniētis. Nam vt Hol-
lerius *ibi in Schol.* dicebat, calor quicunque
etiam præter naturam curat morbos frigidos.
Ergo omninò extra naturæ opera fuit inſultus
frigidiſſimi morbi, nempè ignauiæ repentinæ
genitalium in Titio, & ſuperuenientia febris
remanente priore morbo in ſuo vigore, nec
quiſquam vel Doctiſſimus Philoſophus noue-
rit hæc ad naturæ actionem referre, vnde co-
actus ad Dæmoniacam, & ſupernaturalem
cauſam ea attribuet. Quod, vt multò magis
confirmetur; conſiderandum, ignauiam illam
genitalium aut ab intemperie originem du-
xiſſe, aut ab obſtructione; ſi ab intemperie
hæc vel erat ſimplex, vel cum materia, at neu-
15. tra induci poteſt in inſtanti naturaliter, imò
requiritur conueniens aliquod temporis ſpa-
tium ad hoc, vt introducatur, quod Dæmon ita
breue reddere poteſt; vt appareat operari in
inſtanti, veluti factum eſt in caſu noſtro. Si au-
tem hæc ignauia orta eſt ab obſtructione, ne-
ceſſe erat ſimul & ſemel contiguarum partium
ſymptomata apparere, immò cùm aliquæ ea-
rum partium deſeruiant ſimul ad eiaculan-
dum ſemen, & ad meiendum, oportebat
vtriuſque actionis læſionem apparere, & in
ſumma naturaliter non potuit de repente ea
ignauia emergere ex obſtructione, ergo ex
aliqua cauſa ſupernaturali, nempè ex Dæmo-
niaca malitia.

16. Prætereà nihil eſt, quod ad cognitionem
morbi ſupernaturalis, & Dæmoniaci certò
certiùs perducere poſſit, quàm ipſius morbi
mos, aut modus affligendi, in quo tam con-
ſpicuum ille ſe reddit, vt bene Dæmonis ma-
litiam pro ſua origine cognoſcat, & ab ocula-
tis, & prudentibus Medicis cognoſci ſe patia-
tur. Nam incipientem, ac vix incipientem
morbum in ſummo vigore perſiſtere aliquan-
do obſeruamus; abſque vllis ne minimis qui-
dem concoctionis ſignis, ſubitaneas, ac per-
fectiſſimas criſes, ſubitaneas quoque & com-
pletas morbi remiſſiones abſque vlla inſigni
euacuatione, terribilium accidentium omni-
modam, & irrationabilem ceſſationem ſola
cubiculi, ſola lecti, ſola indumentorum mu-
tatione; repentinam corporis maciem, & ex-
tenuationem, & præproperam genitalium
flacceſcentiam abſque ratione, ſummas virium
iacturas, earundemque de momento ad mo-
mentum completam recuperationem, vitæ, &
mortis vno eodémque tempore ac viciſſitudi-
ne quadam ſpem ac deſperationem, & alia
huiuſmodi, quæ quidem in via naturæ eo mo- 17.
do contingere non poſſunt, in qua nunquam
fit tranſitus ſubitaneus de vno extremo ad
aliud, vt à ſumma debilitate ad virium validi-
tatem, & ſic de cæteris: verum etiamſi in mor-
bis conſimilia obſeruemus, vt ſummum æſtum
ac ſummum rigorem, ſimul & ſemel inuaden-
tes, ſummam virium deiectionem, ac quaſi ſu-
bitaneam earundem refectionem, vigilias ali-
quando inſuperabiles, ac non multò poſt ſom-
nos inexcitabiles, & alia ad hunc modum,
ſemper tamen hæc habent ſuas cauſas paten-
tes, ad quas referantur, nempè materias hete-
rogeneas, vapores, & flatus diuerſæ, ac contra-
riæ naturæ, humores item ſibi contrarios, &
affectarum partium diuerſitatem, cùm enim
illæ materiæ, vel flatus heterogenei à diuer-
ſis partibus eleuati diuerſas partes moleſta-
bunt, effectus producent, ob contrarietatem
eorum admirandos, & qui naturæ conſuetum
operandi modum excedere videantur. Quan-
toperè diſtent effectus à bile, calidíſque &
exuſtis humoribus cauſati ab effectibus pro- 18.
ductis ab Atrabile, vel Pituita, norunt om-
nes: & tamen licet tam contrarij ſint hi ab
illis, apparent aliquando ſimul, cùm ſimul
moti fuerint humores vnde dependentiam ha-
bent, at verò hi ipſi humores vbi à natura
vinci, ac expelli debent, id nunquam niſi in
tempore, & præcedente concoctione fit, vt
in criſibus, quod fallit in Dæmoniacis mor-
bis, in quibus Dæmon eos humores ad libi-
tum agitat, impellit, vincit, regit, exuperat,
& à corpore expellit.

Cùm ergo in enarratione hiſtoriæ prædi-
ctorum Ægrotantium, hæc, & his plura ob-
ſeruata ſint ab Auctoribus in Dæmoniacis mor-
bis adnotata, iure firmandum eſt, eos ex
Dæmoniaca malitia ægrotaſſe, ac periiſſe.
Et ad ea, quæ in contrarium adducuntur,
reſpondetur primò, quòd verum eſt, quoſ-
dam morborum inſultus, ac progreſſus ſuc-
cedere poſſe, vt ſucceſſerunt in Sempronia,
in Titio, in Sticho, & aliis, non tamen con-
comitari iiſdem conditionibus, quibus do-
tati fuerunt morbi, ex quibus infirmi, de qui-
bus agitur, ægrotarunt, & perierunt, vt iam
ex ſuperioribus patet. Et ad id, quod addi-
tur, non poſſe diſtingui per certa ſigna mor-
bum Dæmoniacum à naturali ex eo, quod
vterque dependeat ab iiſdem humoribus agi-
tatis à Dæmone, licet tam hi, quàm illi ſint
vnius, eiuſdemque naturæ, vt patet ex iis,
quæ in ſuperioribus adduximus, dicendum
ſatis diſtingui ex motu, & agitatione non na-
turali ab ipſo Dæmone facta, vt in præcita-
tis caſibus patet.

Reueren

Reuerendiſſimo Patri Abbati, D. FERDINANDO VGHELLIO MONACHO CISTERCIENSI, *Trium - fontium Abbati Digniſſimo.*

PAVLVS ZACCHIAS MEDICVS F.

Licet labores, quos in Italia Sacra inſumpſiſti, totum Orbem admirabundum reddiderint, ac tuorum meritorum teſtem non mendacem fecerint, optabam tamen ipſe pro eâ, quâ te proſequor beneuolentia, ac reuerentia, aliquod eius rei teſtimonium ex me prodire, vt vniuerſa doctorum hominum Reſpublica quanti Te, ac tua merita faciam, agnoſceret. Nihil mihi moliri hactenùs licuit; vna tantùm ſeſe mihi obtulit ex hiſce quæſtionibus meis occaſiuncula, quæ eas tuo Nomine exornare mihi perſuaſit, vt facio. Tu æqui boni-que id conſulas, ac me ama. Vale.

CONSILIVM L.

ARGVMENTVM.

Puella ruſtica muta ac ſurda à natiuitate, à proprio parente compreſſa eſt, eoque in Iuſtitiæ manus veniente, ad vltimum ſupplicium damnatus eſt. Quærebatur an eidem ſupplicio eſſet filia quoque damnanda, an potiùs ob naturalem intellectus imbecillitatem eſſet excuſanda. Eam Hiſtoriam communicauit mihi D. Angelus Colius Senenſis Medicus Doctiſſimus, qui ad Iuſtitiæ mandatum pro veritate nonnulla ſcriptis conſignauit; vnde nos etiam ad eius viri contemplationem hæc, quæ ſequuntur, exarauimus.

SVMMARIVM.

1 *Muti & ſurdi à natiuitate apti vt plurimum ſunt ad apprehendenda plura, quæ cæteri hominum apprehendunt, licet imperfectiùs, ac tardiùs.*

2 *Muti & ſurdi à natiuitate magis proficiunt in quauis diſciplina nutibus per diem vnū, quàm bruta ex auditu per totam vitam.*

3 *Muti & ſurdi à natiuitate aſſequuntur multa, quæ Bruta aſſequi non poſſunt.*

4 *Muti & ſurdi à natiuitate an puniri in delictis debeant, necne.*

5 *Muti & ſurdi à natiuitate à matrimonio non arcentur.*

6 *Muti & ſurdi poſſunt tanquam impuberes apprehendere vim, & finem Sacramenti ipſius matrimonij.*

7 *Muti & ſurdi non magis excuſari debent in delictis, quàm excuſari deberent aduenæ, vbi in extera regione commorantes, neque ſermonem intelligentes, delinquerent. Vide num. 15.*

8 *Muti & ſurdi omnes cum pueris, & amentibus pari paſſu apud leg. incedunt.*

9 *Muti & ſurdi non maiorē intelligentiā habere videntur, quàm habeant ipſa Bruta.*

10 *Per loquelam, & ſcientiam Homo à Brutis diſtinguitur.*

11 *In peiori conditione ſunt muti & ſurdi à natiuitate, quàm cæci à natiuitate.*

12 *Bruta ex electione, & ex virtute non operantur, & in eis virtus, & vitium non habet locum, ſic etiam in Mutis & Surdis.*

13 *Bruta nonnulla parentibus non miſcentur, & coniugalem fidem aſſequuntur. Vide num. ſeq.*

16 *Muti & ſurdi differunt inter ſe maiori, aut minori intellectus perfectione. Vide n. 17. 18. 19. & 20.*

21 *Quinam muti & ſurdi puniri poſſint in delictis, & in quibuſnam delictis, dummodò omninò leuia non ſint.*

NOn exiſtimandum videtur, quòd, etiamſi Muti & Surdi à natiuitate non habeant integrum, ac perfectum intellectus vſum, ſint Brutis comparandi, vt aliqui voluerunt, quia ex natura intellectus humani, quo & ipſi do- 1. tantur, ad aliqua ſunt ſufficientes, ad quæ homines tantùm ſunt ſufficientes, non vero Bruta; immò cùm tales Muti & Surdi inter ſe diſtinguantur pro maiori, aut minori intellectus perfectione, fit interdum, vt aliqui eorum tantoperè in omnibus proficiant, vt non ſecùs ac cæteri homines; qui nullo vitio laborant, omnia aſſequantur, ac perfectiſſimè diſciplinentur, apprehendendo quæcunque à cæteris apprehendi poſſunt. Quinam autem eorum minùs, qui magis in ea re notandi veniant, in diſcurſus calce patefaciam. Vniuerſaliter autem pro nunc loquendo videtur, quòd omnes huiuſmodi Muti & Surdi apprehendāt exempli gratia turpitudinem actus venerei, & Patris reuerentiam, vnde his duobus terminis coniunctis facile erit formare diſcurſum, quòd res turpiſſima ſit, & debito ſupplicio expianda, cum proprio Patre rem veneream habere. Nec quicquam obſtat ad hoc auditus priuatio, quia præterquam quod vtrumque à natura nobis inſinuatur, videmus etiam ipſa Bruta hæc apprehendere, vt inferius patebit. Adde quòd per nutus, & conſuetudinem ob eandem intellectus humani capacitatem adimpletur facilè auditus carentia, quod facilè patet, quia magis eruditur Mu- 2. tus & Surdus à natiuitate nutibus in quauis diſciplina per diem, quàm Brutum per annum, non obſtante quòd Brutum Domini vocem audiat; non ergo ex auditu, ſed ex ſufficientia intellectus humani, quo vt dixi, prædicti Muti & Surdi non carent, erudiuntur, &

apprehendunt quæcunque penè alij ſani ho-
mines auditu , & ſermone dotati apprehende-
re apti ſunt. Quod etiam vt magis patefiat,ad
Mutos illos, & Surdos te conuerte, qui ex In-
duſtria cuiuſdam Monachi illos erudientis,lo-
quelam humanam didicerant, vt aliàs ex Val-
leſio retuli ; ex quo illud facilè deducitur,non
impedire auditus priuationem intellectus diſ-
curſum : vnde Muti , & Surdi à natiuitate ha-
bebunt integrum rationis vſum, vt cæteri ho-
mines , & apprehendent facillimè quæ vi-
tanda,& quæ ſequenda ſint : quæ item pœna,
& vituperatione, quæ præmio, & laude digna
exiſtant , quamobrem , & pœnæ, & meriti
erunt abſque dubio capaces.

His adde , quod etiamſi concedamus , mu-
tos, & ſurdos à natiuitate, non habere , vt cæ-
teros homines, integrũ Rationis vſum,tamen
negari nullo modo poteſt, ipſos multò perfe-
ctiorem habere , quàm Bruta, non tantùm in-
quam circa ea,quæ externis ſenſibus obiiciun-
tur,& circa quæ poſtmodum exiſtimatiua ſuo
modo ſpeculatur, ſed circa ea quoque , quæ
ex ſpeciebus inſenſibilibus eliciuntur , & ex
quibus in homine formatur diſcurſus , quæ
3. Bruta aſſequi non poſſunt. Cùm ergo Bruta aſ-
ſequantur Parentum reuerentiam in pleriſque,
& in hoc peculiariter,nempe in actu venereo,
vt probabimus,& vlteriùs in hoc ipſo actu aſ-
ſequantur nonnulla fidem coniugalem, quan-
tò magis hæc omnia aſſequentur muti, & ſur-
di à natiuitate , qui intellectu humano dotan-
tur , & poſſunt ex ſpeciebus ſenſibilibus in-
ſenſibiles elicere , & inde conceptus in mente
efformare , & ex conceptibus diſcurſus ? At
ex his ſequitur , optimè illos cognoſcere vi-
tium eſſe fugiendum , virtutem eſſe ſequen-
dam , cùm optimè poſſint diſtinguere inter
actus virtutis,& eos qui ſunt contra virtutem,
vnde facilè ſciunt exempli gratia diſtinguere
inter hoc , quod eſt parentes venerari , & eos
iniuria afficere, vnde primum tanquam actum
virtutis ſequuntur , à ſecundo tanquam ab
actu contra virtutem abhorrent , & ſic vi-
dentur præmij & pœnæ capaces eſſe. Neque
abſque ratione determinatum videmus à Iu-
4. riſconſultis , ſurdos & mutos à natiuitate vbi
delinquant (ſi intellectus ſani exiſtant , qua-
tenùs eorum conditio patitur) puniri debere,
maximè ſi adſint teſtes de viſu , & ipſi nuti-
bus delicta confiteantur ex Bald. & aliis plu-
ribus Farinac. *in Pract. crimin. quæſt.98.n.160. & ſeqq.*

Prætereà ſi muti,& ſurdi ad plura exiſtiman-
tur habiles à Legibus ad quæ intellectus per-
fectio requiritur, vt ad teſtamentum conden-
dum, *l. Diſcretis, C. qui Teſtam. fac.poſſ.* & ad
contrahendum , *l. Item quia , ff. de Pactis,* vbi
Gloſſ. & quod fortè magis eſt, ad matrimonij
5. Sacramentum,ſecundùm communionem opi-
nionem, de qua præcipuè Brunell. *de ſponſ. &*
matr.concl.14.n.5. & ad quam adducitur, *l.mu-*
tus, ff. de Iur. dot. & cap.cum apud, de ſponſ. per
Farinac. *vbi ſup.n. eod.* cui etiam opinioni ad-
hæret Sanch. *de Matrim. lib.1. q.8. n.12.* non
dicendum , illos à perfectione intellectus hu-
mani omninò deficere,aliàs hæc à legibus illis
non permitterentur; præcipuè autem non vi-
derentur admittendi ad contrahendum matri-
monium , quia in hoc actu neceſſe eſt , illos
aſſequi vim , & finem eius Sacramenti , aliter
incaſſum contraherent , Sanchez *vbi proximè,*
num. eod. ſed ad hanc vim , & ad hunc finem
aſſequendum requiritur aliqua intellectus per-
fectio , ergo non deſtituuntur hac intellectus
qualicunque perfectione : ſed multò minori
perfectione opus eſt ad aſſequendã grauitatẽ,
& turpitudinem huius delicti, nempè coniun-
ctionis carnalis cum proprio patre , quæ qui-
dem vel ipſa natura dictante eſt deteſtabilis,
ergo puella , de qua agitur , ſufficiens erat ad
cognoſcendum huius delicti enormitatem :
cumque ab eo hoc non obſtante , non abſti-
nuerit , non ſecùs ac ipſe Pater , eiuſdem de-
licti omninò rea cenſenda , & merita pœna
mulctanda.

Adde his , quòd , cùm idcircò ad matri-
monium admittantur muti & ſurdi à natiuita-
te , quia non multo, aut difficili diſcurſu opus
eſt ad apprehendendam vim , & finem huius 6.
Sacramenti:quod patet,quia etiam impuberes,
quorum intellectui comparatur intellectus
eorum, dummodò ſint doli capaces, ad matri-
monium admittuntur , cúmque maior, ac ma-
gis perfectus diſcurſus requiratur in matrimo-
nij fine apprehendendo , quàm in apprehen-
dendo enormitatem coitus cum proprio pa-
rente , quam , vt toties inculcauimus , etiam
Bruta apprehendunt , veluti apertiùs demon-
ſtrabimus , certum eſt , puellam hanc mutam
& ſurdam à natiuitate ſufficientem fuiſſe ad
cognoſcendam eius delicti prauitatem , qua
non obſtante , volens in delictum lapſa vide-
tur , & digna pœna idcircò videtur punienda.
Illud certè controuerti non poteſt , ſimiles
puellas mutas & ſurdas à natiuitate , vere-
cundas eſſe,& à virorum licentioſo congreſſu,
& allocutione per nutus tanquam à re turpi
abſtinere , quod certè non eo modo ſuccede-
ret,niſi cognoſcerent honeſtatis pretium,quod
minuitur ex debito commercio cum viris,
quantò magis ergo cognoſcere illas dicendum
turpitudinem coniunctionis carnalis , & præ-
cipuè cum proprio parente ?

Denique ſi ob auditus defectum excuſanda
ſunt delicta muti & ſurdi à natiuitate , eo-
dem modo viderentur excuſandi Aduenæ ad
aliquam regionem ſe conferentes, eiuſque re- 7.
gionis loquelam non intelligentes, at hi nullo
modo excuſarentur , ac maximè in atrociori-
bus , ergo neque muti & ſurdi ex eo quod
loquelam humanam non poſſint apprehen-
dere , vbi delinquant , & præcipuè in grauio-
ribus , vt in caſu noſtro , vllo modo excuſan-
di ; nam non ſecus ac ipſi Aduenæ , vbi Re-
gionis ſermonem non intelligunt , nutibus
edoceri poſſunt quæ facere, quæ omittere de-
beant, & ſic omiſſionis , & commiſſionis pœ-
nas reportare iure debent.

Neque obſtat , quòd muti & ſurdi à na-
tiuitate apud Leges (vt dixi aliàs *libro 2. tit.1.* 8.
quæſt.8. num.20. ex pluribus *ibi* citatis ,) pari
paſſu incedant cum pueris , amentibus , &
furioſis,& idcircò non poſſint apprehendere
delictorum grauitatem , vnde non videntur
doli capaces , nec conſequenter pœnæ : Quia
leges,

leges, cum tales æquiparant pueris,& furioſis, intelligunt quoad fauorabilia in ciuilibus,non autem quoad delicta,ob quæ non debeant puniri;præſertim ij, qui magis diſcurſu vigent, & cuiuſcunque doli capaces videntur; vbi enim interuenit dolus, ibi etiam aſſociatur culpa, quæ ſociam pœnam habet, quia propter culpam iniungitur pœna, D. Thom.2.2.*qu.* 108. *art.*4.

Obiici tamen poteſt vlteriùs, quòd non ſolùm pueris,& Amentibus æquiparandi videntur Muti,& Surdi à natiuitate,ſed firmandum, non habere eos maiorem intelligendi aptitudinem, quàm habeant ipſa Bruta irrationalia; patet enim duo maximè eſſe,per quæ præcipuè homo à Brutis diſtinguitur,nempè ſcientiam, & locutionem, quorum vtroque Muti,& Surdi omninò ſunt orbati, quippè qui ob priuationem ſenſus Auditus,neque locutionem,neque ſcientiam addiſcere poſſunt, nullus enim ob ſurditatem eos præceptis neceſſariis imbuere poteſt.

9.

10.

Nec ratione docere vlla, ſuadereque ſurdis,
Quid ſit opus facto,

vt Lucret. diceb. *lib.* 5. *de Rer. Nat.* & ſic eorum intellectus naturali ruditate remanet impeditus, vnde ineptus fit ad ea apprehendenda, quæ propriè intellectus humanas apprehendere ſolet, & ad quæ apprehendenda inſufficientia ſunt omninò ipſa Bruta irrationalia; vndè ſi vt bruta ad hæc ſunt inſufficientia, vt Bruta videntur exiſtimandi, ſed Bruta in delictis non ſunt alicuius pœnæ capaces,ergò nec hi ſunt in delictis puniendi.

Quòd verò huiuſmodi Muti, & Surdi ſint inſufficientes ad apprehendendam quamcunque ſcientiam,ac diſciplinam, patet ipſa experientia, per quam videmus, eos in multò peiori conditione eſſe, quàm cæcos à natiuitate, quia cæci à natiuitate, ſi diſciplinentur, artes nonnullas, ac ſcientias quaſuis apprehendunt; nam plerique nouerunt, & nos ipſi nouimus inſignes Concionatores, Poëtas, & alios viros in omni ſcientiarum genere inſtructos à natiuitate cæcos: Quin etiam Plaſtem quendam cæcum hic commoratum ſuperiori anno viderunt nonnulli effigiem quorumcunque æmulari ſolo tactu magnitudinem, & figuram inueſtigans. De eo mentionem habet vir nulli alteri Doctrina ſecundus D.Ioannes Nardius Florentinus *in ſuo Lucretij perpolitiſſimo commentario,lib.4 non admodum longè à prin.*ſed hoc in Mutis, & non Surdis à natiuitate non eſſet mirandum, ſed quoad ſcientias nihil tale de Mutis & Surdis à natiuitate commemorant.

11.

12.

Præterea non videntur Muti, & Surdi ex electione poſſe agere, dum Brutis æquiparantur, quæ ex virtute, & ex electione ab intellectu determinata, & ex libera voluntate in iis, quæ vitia, & virtutes reſpiciunt, non operantur, & idcircò neque pœnæ, neque præmij capacia ſunt,eodem modo Muti,& Surdi à natiuitate in iis,quæ vitia,& virtutes reſpiciunt,ex virtute, & electione operari non exiſtimandi, & ſic neque meriti, neque demeriti capaces eſſe,nec præmij,nec pœnæ,quamobrem puella hæc videretur eſſe abſoluenda.

Multò verò magis vrget,quòd etiam ſi condonemus, Surdos, & Mutos à natiuitate poſſe apprehendere, & aſſequi ea omnia, quarum materiæ exiſtunt, & cæteris ſaltem ſenſibus, Auditu excepto, comprehenduntur; tamen certum eſt, Abſtractorum nullam poſſe formare in ſe ipſis ſpeciem, per quam ea intelligant, quia cùm ad intelligentiam requirantur propriæ rerum ſpecies,vel ſaltem ſpecies quædam alienarum rerum, ex quibus fiat intellectio,abſtractorum autem nulla ſit ſpecies,quæ poſſit ab illis, vt à cæteris hominibus concipi, qui per ſimilitudines quaſdam aliarum ſpecierum etiam abſtracta apprehendunt, certum eſt, Surdos, & Mutos à natiuitate non poſſe vllo modo abſtracta concipere, cùm non poſſint vt cæteri homines inſtrui per diſciplinam ad concipiendum ſpecies illas ſimilitudinarias;per quas abſtracta intelliguntur; at comprehendere Patris reuerentiam, & turpitudinem actus venerei poterit forte Mutus & Surdus à natiuitate, non poterit tamen hæc duo ſimul coniuncta apprehendere, nempe turpitudinem Actus venerei cum Patre proprio eſſe damnandam, ac maximè fugiendam, quia ad hoc intelligendum requiritur apprehenſio abſtractorum,quorum illi nullam concipere poſſunt ſpeciem, ex qua formare poſſint conceptus,atq; inde diſcurrere, & veras concluſiones elicere:cùm ergò hi Muti & Surdi non poſſint per ſpecies prædictas ratiocinio vti,dicendum, eos ob eam intellectus imperfectionem non eſſe in delictis pœnæ alicuius capaces, cùm in illis non adſit dolus, quo abſente,culpa omnis etiam abeſt,vt aliàs dictum eſt.

His tamen non obſtantibus pro contraria ſententia maximoperè vrgebat, quod toties de Brutis inculcauimus, nempe eorum aliqua, quæ magis exiſtimatiua pollent, & ad humani ingenij capacitatem per eam nonnihil accedunt, cognoſcere Patrum Reuerentiam, & actus venerei turpitudinem,& idcircò parentibus non miſcentur;quin vlteriùs eorum aliqua caſtitatem ſeruant, & coniugalem fidem agnoſcunt, ab eaque nullo tempore recedunt. Et quamuis concedi poſſit, hæc, & ſimilia ab illis fieri ex inſtinctu Naturæ, tamen in ipſis Mutis & Surdis idem debere ſuccedere ad omne peius ex inſtinctu naturæ eſſet dicendum, ſed per naturæ inſtinctum poſſunt cognoſcere delicti eius turpitudinem, vt faciunt Bruta, ob quam ab eo abſtinent;ergò videntur omninò in his delictis puniendi. 13.

Quòd verò Bruta,vt toties dictum eſt,hæc, quæ diximus, aſſequantur, patet expreſsè ex naturalibus hiſtoricis;nam equum cum parentibus non miſceri apud ipſos compertum eſt, vnde vt narratur ab Ælian. *lib.* 4. *de hiſt. anim. cap.*7.cùm aliquandò admiſſarius equum cum matre per fraudem coniungi coëgiſſet, re cognita,vterque ſeſe præcipites agentes,ſibi mortem conſciuerunt. Quin & Camelus eadem versùs Parentes reuerentia vtitur, neque enim in matrem ſuperuenit;quamobrē apud eundem Ælianum *lib.* 3. *eiuſd. cap.*47. Camelus eodem modo fraudulenter ad matrem ineundam impulſus, vbi idem cognouit, Camelarium interfecit. De caſtitate,& coniugali fide Turturum, & Columbarum, quam ſuis coniugibus ſer-

unt patet ex Ariſtot. *lib. nono de Hiſt. Anim. cap.*1.& eod.Ælian.*lib.*3.*eiuſd.cap.*44. & de eadem caſtitate in Alcione obſeruata, mentio habetur à Plutarc. *in lib.de induſt. Animal.*& de Elephantorum caſtitate, Ælian.*lib.* 8. *Anim. cap.*17. & poſt alios Matthiol. *in lib.*2. *Dioſcorid. de Mat. Med. cap.* 50. Quin etiam nonnulla Brutorum cognoſcere apertiſſimè actus venerei turpitudinem teſtatur ipſorum verecundia, cùm palam nunquam coëant, ſed in loca ſecretiora ſecedat, vt cuiuſcunque animalis conſpectum fugiant; ita de Elephanto, Ariſtot.*lib.*5.*de Hiſtor. Anim. cap.*2. & Ælian. *vbi proximè*, & de Camelis idem Ariſt. *ibidem* qui non patiuntur quemquam ipſis coëuntibus præſentem adſtare, niſi Paſtorem, quem tamen etiam ſecedere, cum coituri ſunt, dicit Ælian. *lib.*6. *de Animal. cap.*60. Quæ quidem, ſi vera ſunt, quemadmodum & plura alia huius generis, quæ apud ſuprà citatos, & alios Auctores requirere quiuis poteſt, iam non ambigẽdum, ſurdos & mutos à natiuitate, facilè poſſe actus virtutis, ac præcipuè eos, qui ad res venereas, & alias naturales actiones pertinent, tanquam bonum, & honeſtum quid apprehendere, & ſequi, actus verò contrarios tanquam quid malum, & inhoneſtum, ac pœna dignum fugere; vnde in caſu noſtro concludendum videtur, puellam hanc, cùm potuerit aſſequi per ſufficientem diſcurſum, quòd rem veneream cum proprio Patre exercere, res eſſet enormiſſima, ac ſummoperè mala, ac multa pœna digna, & tamen non abſtinuerit, eſſe ſeueriſſimè, non ſecùs ac fuerit ipſe Pater, mulctandam.

Sed neque hæc videbantur ita afficere, vt ad pœnam eſſet ob hæc tranſeundum, quia videntur omnia obiecta conuenientem reſponſionem admittere, & quoad ea, quæ vltimo loco de Brutis dicebantur, nempe quòd nonnulla eorum ſufficiunt ad cognoſcendam turpitudinem coniunctionis carnalis cum propriis Parentibus, & quòd aliæ nouerint fidem coniugalem ſeruare, eamque nullo in tempore
14. violare, Reſpondetur, hæc non ſatis comperta eſſe, & quotidiana experientia falſitatis redargui; neque etiam ſi omnem veritatem haberent, quicquam afficere. Quòd enim non ſatis comperta ſint, patet, quia ipſi iidemmet naturalium rerum ſcriptores hæc infirmarunt: vnde licet Ælianus narret equos cum parentibus non miſceri, tamen ex Ariſt.*lib.*6.*de Hiſt. Animal. cap.*22. cui ſuffragatur experientia, patet illos matres, & filias comprimere; idemque etiam de Camelis, aliiſque Brutis, ſi quæ ſunt, de quibus ſimilia iactentur, videtur aſſeuerandum. Similiter etiam de Turturum, Columbarum, & Halequorum caſtitate, & coniugali fide reſpondendum, atque eſſe quidem hæc dixerim ſpecioſum quoddam Scriptorum naturalium commentum, neque vnicum, nam plura ſimilia effingunt. Quantoperè, obſecro, celebrata eſt Apum munditiea, & caſtitatis virtus, de qua aliàs *lib.*4. *tit.*2. *quæſt.*3. abundè locutus ſum: nam, vt ibi dixi, Plutarchus non ſemel, & alij de ea peculiarem mentionem habuerunt: quin etiam Virgil. *lib.*4. *Georg.* eam celebrauit: antè quos etiam Ariſtot.*lib.*3.*de Gener. Anim. cap.*10. de ea verba fecit, eáque de rè Pallad.*lib.*3.*de re Ruſt.cap.*14. Apum cuſtodem caſtum, & purum requirit. Hoc tamen in dubium reuocat Columell. *de re Ruſt.lib.*9. *cap.*2. immò Scalig.*in Cardan. exerc.* 195. & poſt ipſum, & ex ipſo Licet.*de Spont. viu. ort. lib.* 4. *cap.* 57. omninò hanc caſtitatem ab Apibus ablegant, tandemque Recentiores minùs creduli, hæc miracula, vt plurimum, non admittunt.

Sed concedamus, & pro vero admittamus quæcunque de ſupradictis Auctores afferunt, certum eſt, ea animalia non operari ex aliqua præexiſtenti cognitione, ac propter virtutem, ſed ſolo inſtinctu naturæ; at maximoperè differt operari ex virtute, & ex inſtinctu naturæ, quia operari ex virtute non poteſt vllum animal niſi cognoſcat finem, ad quem ſuam operationem dirigit, propter quem operatur: contrà verò ex inſtinctu naturæ operari, fit abſque vlla finis cognitione, neque adeſt in hac operatione operantis libertas, vt in opere virtutis, & idcircò neque meritum, neque pœnam ex tali operatione pro naturæ inſtinctu facta animal reportare debet, neque ex ea, quæ contra naturæ inſtinctum fit, nam ſi nulla cognitio finis reperitur in operatione facta ſecundùm naturæ inſtinctum, nulla quoque reperiri poteſt in operatione, quæ fit contra naturæ inſtinctum. Ad id tandem, quod de aduenis di- 15.
cebatur, Regionis ſermonem non intelligentibus, dicendum eſt, non eſſe parem rationem, immò maximè diſparem, cùm aduenæ intellectus perfectionem ſortiantur, & poſſint vel ipſis nutibus, & conſuetudiue ſtatim ita inſtrui, vt facilè apprehendant quæ facere, quæ omittere in ea Regione cõueniat, & præcipuè quæ inter cætera ſunt magis animaduertenda, vt delicta magis enormia; non ſic autem euenit de Mutis & Surdis, in quibus non ſolùm adeſt impedimentum Auditus, ex quo loquelam intelligere, aut addiſcere poſſint, ſed adeſt inſuper intellectus imperfectio, ob quam à recto diſcurſu deficiunt, & ſic non poſſunt ex vir-
tute, neque contra virtutem operari, cùm 16.
non ſatis cognoſcant finem ſuarum operationum.

Verum enimverò pro veritate videtur dicendum, debuiſſe in caſu noſtro conſtare de ſufficientia intellectus ipſius Puellæ, cùm pateat, Mutos & Surdos à natiuitate multùm differre inter ſe quoad intellectus perfectionem, eorumque plures ſpecies conſtitui, pro maiori, aut minori intellectus perfectione, & quia omnis culpa imperfectionis ipſorum eſt penes ipſa inſtrumenta; & quadrupliciter poſ-
ſunt hæc inſtrumenta oblæſa exiſtere, quatuor 17.
ſpecies iure huiuſmodi hominũ cõſtitui debẽt.

In prima ergò ſpecie reponemus illos, in quibus intellectus inſtrumentum, cerebrum nimirum, inſigniter, & ſecundùm principales partes, mancum, & oblæſum eſt, fortè etiam ſecundùm neruos acuſticos, ſiuè auditorios (nam & abſque horum læſione poſſe hominem ob ſimplicem cerebri ſecundùm ſuam ſubſtantiam deprauationem Mutum permanere ex imbecillitate intellectus, & ineptitudine addiſcendi, ego quidem abſurdum eſſe affirmare

firmare non exiſtimauerim) atque hos quidem Brutis ipſis comparandos quoad Rationis vſum iure dixerim, eoſque abſolutè nullius meriti, aut demeriti capaces eſſe aſſeuerandum.

18. Secunda, ſpecies eorum eſt, qui habent quidem ipſum cerebrum ſecundùm principales partes benè à natura conſtitutum, debitaque proportione, ac perfectione dotatum, ſed læſionem aliquam ſortiti ſunt iuxta principium neruorum Acuſticorum, & in ipſiſmet neruis auditoriis, qui ad ipſum cerebrum deferunt ſenſibiles ſpecies; in his conſtat apparere quandam intellectus humani ruditatem, vnde nonnulla quidem apprehendunt, ſed imperfectiùs quàm faciant pueri Septennes, & ob Auditus impedimentum loqui non addiſcunt, nec maiorem vnquam capacitatem habent, quàm iidem pueri Septennes cognoſcentes, ſi quæ cognoſcũnt, cognitione quadam confuſa, ac turbida, & maximè ea, quæ reſpiciunt actus ex virtute, vel contra virtutem, & vitium, nempe præmium, ac pœnam, honorem, & vituperium, vndè neque in hoc, veluti neque in pueros Septennes poteſt cadere dolus, & conſequenter neque culpæ, neque pœnæ ſunt capaces, niſi fortè aliquo modo in atrociſſimis.

19. Tertia Mutorum & Surdorum à natiuitate ſpecies ſequitur, eoſque comprehẽdit, qui non ex vllo vitio inſtrumenti ipſius intellectus cerebri nimirum loqui non addiſcunt, ſed quia ex vitiô, & læſione ductuum, & neruorum Acuſticorum, auditu priuantur, & hi quidem ſupradictis in apprehendendis rebus, quæ illis commonſtrantur ſunt aptiores, quin etiam cognitione euidentiori intellectus dotantur, & poſſunt, licet imbecillius quàm qui in quarta ſpecie reponuntur, ſed meliùs quàm qui prænominati in ſecunda ſpecie comprehenſi, aſſequi quamplura, quæ neque Bruta, neque alij Muti & Surdi prædicti aſſequi valent; quod tantò magis in illis habet locum, quantò longiùs oblæſio nerui ſenſorij à cerebri principio recedit; nam quantò propiùs ad illud vitium accedit, tantò magis læſum eſſe cerebrum vero conſentaneum eſt. Sunt ergò hi abſque dubio doli capaces, vnde poſſunt ex virtute, & ex malitia operari, præmiumque ac pœnam ex operationibus ſuis aliquatenùs reportare, licet ratio habenda ſit etiam in his imperfectionis ſui intellectus, quia ob auditus impedimentum plene erudiri non poſſunt.

20. Quarta denique ſpecies eos Mutos & Surdos comprehendit, qui nullum in cerebro, neque in neruis auditoriis vitium habent, ſed non audiunt ob interpoſitionem cuiuſdam tunicæ craſſioris ante membranam, quam tympanum vocant, & ex eo impedimento loquelam non addiſcunt. De hac Surdorum ſpecie alias memini ex Hieron. Fabric. *de org. Audit. part.1.c.4.lib.2.quæſt. Med. Leg. tit.1.q.18. n.6.*

His comparandi ſunt, qui in ipſa infantia ex accidenti obſurdeſcunt, vt ex caſu, ex fragore, & rumore ingenti & ex improuiſo percepto, vt ex ictu bombardæ, & ex morbo etiam graui, quales caſus recitat Guillelm. Fabrit. Hildan. *obſ. Chirurg. cent. 3. obſ. 5. 6. & 7.* nam & hi ob contractam ſurditatem ab infantia loqui non diſcunt, licet à natura nullum vitium in cerebro, vt in aliis inſtrumentis habeant; quod eueniſſe cuidam Puero, qui octennis grauiter ægrotauit, & incuratus cõualuit, recenſet idem Fabrit. *cent. 5. obſ. 26.* Tametſi enim Puer ille loqui tantiſper iam didiciſſet, tamen ob morbi vehementiam, obſurdeſcens, obmutuit etiam in perpetuum, quia loqui diſcere vlteriùs non potuit; hi autem cùm habeant, vt dixi, inſtrumentum intellectus ab omni vitio expeditum, nihilo imperfectiùs quàm cæteri omnes homines ratiocinari poſſent, ſi per auditum poſſent eruditi; nam hos ego putauerim potuiſſe Monachum illum ſermonem docere de quo ex Valleſ. *lib. de Sacr. Philoſoph. cap. 3.* mentionem habui *loco cit.* Cùm ergò hi præ omnibus ad perfectionem intellectus humani accedant, erunt conſequenter cuiuſuis doli capaces, quẽadmodum meriti, & pœnæ, quia ex virtute, & 21. ex malitia operari poſſunt, hi ergo præ omnibus in delictis puniendi, non ſecùs ac perfecti homines in atrocioribus præſertim, nam in aliis aliqua fortè ratio habenda eſt eorum imperfectionis, quæcunque tandem illa ſit. Itaque conſtito de ſufficientia ratiocinatricis huius puellæ, & de eius malitia, & dolo, facilè Iudex arbitrari poteſt, vtrum vltimo ſupplicio ob delicti atrocitatem ſit damnanda, an contrà, eius miſeratio ſit habenda.

Admodum Illuſtri atque Excellentiſſimo Viro Domino HERCVLI RONCONIO,

In Romana Curia Aduocato celeberrimo,

Ac V. Cl.

PAVLVS ZACCHIAS Medicus F.

Quæ tuo impulſu circa ſequentem caſum in proximo Conſilio exaraui, videntur iure merito tibi deberi, atque vtinam alia quamplura pro tua humanitate mihi communicaſſes, non diffiterer enim opellas haſce meas multò ornatiores in lucem prodituras; ex tuo enim ingenio non parũ ſplendoris potuiſſe illis accedere, certo certius noui. Quod hactenus non præſtitiſti, ſi in futurum præſtiteris, maiorem me in modum tibi deuinxeris, licet iam arctiſſimè obligationum vinculis me tibi deuinctiſſimum nouerim. Vale.

CONSI

CONSILIVM LI.

ARGVMENTVM.

Proponitur caſus non diſſimilis ab eo, qui habetur *in l. Qui duos, §. cum in bello, ff. de reb. dub.* qui eſt huiuſmodi. Inter quamplures, qui ſimul ſub cuiuſdam veteris Ædificij ruinis fuerant oppreſſi, perierant Titius Pater ſexagenario maior, habitus obeſioris, ac frigidioris temperamenti, ac Sempronius eius filius ætatis triginta annorum, habitus gracilioris, & temperamenti calidioris. Dubitabatur quiſnam priùs fatis ceſſiſſet, nam Stichus Titij Frater eius hæreditatem poſtulabat ex eo, quod Titius Sempronio ſuperuixiſſet: Contrà verò Seia mater Sempronij filium Patri ſuperuixiſſe inculcabat. Inuentum autem fuerat vtrumque cadauer poſt decem horas ab Ædificij ruina, verùm Titij cadauer nullatenus labefactatum cernebatur, vnde conſtabat, illum ſola cæmentorum, trabium, ac ſaxorum pondere fuiſſe ſuffocatum. At verò Sempronij cadauer non ſolùm idem paſſum fuiſſe videbatur, ſed vulnus etiam in occipite acceperat lethale quidem non tamen ex primo capite. Quæſitum ergò eſt pro eo, quod ad Medicam ſpeculationem ſpectare poteſt, quibus indiciis cognoſci poſſet, Patrem filio ſuperuixiſſe, vel filium Patri, cui quæſito ſequenti reſponſo ſatisfeci.

SVMMARIVM.

1 *Materia de pariter defunctis tantundem difficilis, quantùm nobilis.*
2 *Lex præſumit ſemper filium puberem Patri ſuperuixiſſe, ob præſumptionem maioris roboris.*
3 *Præſumptio deſumpta à viribus, omnibus aliis præſumptionibus anteponenda.*
4 *Ob virium robur aliquando homines in morbis diutiùs viuunt, quàm deberent, & è contra.*
5 *Leges ſemper in his rationem habent roboris, vel imbecillitatis morientium.*
6 *Duæ cauſſæ ad agendum potiores, & efficaciores ſunt quàm vna tantùm.*
7 *Duæ coniecturæ multò magis ſtringunt, quàm vna.*
8 *In paritate cauſſarum præſumi ſemper debet, occubuiſſe priùs imbecilliorem.*
9 *Nullum Animal moritur abſque ſyncope.*
10 *Ratione ætatis in ſubito inſultu cauſſæ interimentis vnus poteſt diutiùs viuere, quàm alius, etiam ſi ambo ab eadem cauſſa æqualiter patiantur.*
11 *Ratione maioris, vel minoris vigoris vnus eidem cauſſæ magis, aut minùs reſiſtere poteſt, quàm alius.*
12 *Robur ſenectuti adiungi non poteſt.*
13 *Ex Naturæ ordine fit, vt iuuenis maioribus viribus dotetur, quàm ſenex.*
14 *Senis ſanitas non eſt abſolutè ſanitas.*
15 *Iuuenes ſanos ne vehemens quidem cauſſa afficit, ſenes autem vel minima cauſſa malè accipit.*
16 *Ratione habitus corporis quomodò in paritate cauſſarum interimentium vnus præſumatur priùs decedere, quàm alius.*
17 *Obeſi faciliùs intereunt, quàm graciles.*
18 *Ratione temperamenti quomodò vnus præſumatur ſuperuiuere alteri.*
19 *Efficacia violentioris cauſſæ non permittit debiliorem cauſſam quicquam efficere.*
20 *Ceſſante vulneris grauitate, ceſſant de neceſſitate omnia accidentia ad vulnus graue conſequentia.*

Difficilis quidem, ſed tantundem nobilis proponitur materia diſcutienda in hoc caſu, vt in ſimilibus teſtatur Peregrin. *conſ. 99. lib. 6. num.* 11. quæ ſi apud Iuriſconſul- 1.
tos iudicatur difficilis, multò difficilior à me iudicãda. Illi enim habent Anteſignanos quoſdam, ipſas, inquam, Leges, quarum veſtigia in ea re ſequantur, cùm ego ſimili auxilio omninò ſim orbatus. Vtcunque tamen ſit, partim ex rationabili diſcurſu, partim ex ipſarum legibus, & DD. auctoritate rem non omni ex parte indeterminatam relinquere confido.

Niſi ergo aliud quid obſtaret, & nonnullæ 2.
peculiares conditiones in propoſito caſu concurrerent, ſatis ſuperque videretur ea res per ipſas leges deciſa *in l. Qui duos, §. Cum in bello, & l. ſi Lucius Titius, ff. de reb. dub.* quibus in locis lex præſumit, filium puberem Patri ſuperuixiſſe, non aliam, vt deinceps oſtendam, ob cauſſam, niſi ob maiorem filij vigorem ætati ſuæ conuenientem: at Patrem contra ob maiorem imbecillitatem præſumit filium morte præueniſſe. Vnde cùm Titius in noſtro caſu eſſet ſexagenario maior, Sempronius verò eſſet iuuenis, & in ſummo vigore virium, credendum eſt, ac iure præſumendum, Sempronium Titio Patri ſuperuixiſſe: nam hæc præſumptio
deſumpta à maiori, vel minori virium robore, 3.
eſt adeò conſiderabilis, vt aliis, ac quibuſuis præſumptionibus validior ſit habenda: non modò enim operatur in paritate cauſſarum, vt in caſu noſtro, vbi ambo Titius, & Sempronius ex ruina murorum ſunt extincti, ſed etiam in earundem cauſſarum imparitate; nam exempli gratia proponantur nobis duo infirmi, quorum

primus

primus viribus ſit valentibus, firmoque cor-
pore,atque hic febre maligna, ac in primo ca-
pite pernecabili detineatur, ſecundus verò vi-
ribus conſtet imbecillibus, ac corpore debili,
atque hic febre continua non maligna,ſed le-
thali,non tamen in primo capite laboret, reſi-
ſtet quidem primus ille multò longiori tem-
pore contra morbum multò maiorem,ob ma-
ius virium robur, & fortaſsè ab eo euadet,
quàm ſecundus contra multò minorem,ex cu-
ius etiam vi ſuccumbet ob earundem virium
imbecillitatem;& ad hoc optimè facit Galeni
auctoritas *in lib.3. Epidem. Ægrot.2. part.11.*
quam adduxi etiam aliàs ad hanc ipſam ſen-
tentiam comprobandam *lib.5. Quæſtion. Me-
dico-Leg. Tit.2. quæſt.12. num.18.* vbi Galenus
4 in morbis lethalibus nonnullos aſſerit diutiùs
viuere, quàm deberent ob virium robur, vnde
è contra nonnullos ob virium imbecillitatem
citiùs interire,quàm deberent,eſt dicendum:ac
in ſumma ſeper leges in his caſibus rationem
5 maximè habuiſſe vigoris, aut imbecillitatis
morientium teſtatur etiam Bartol. *in l. quod
de pariter, ff. de Reb. dub.* Neque alia ex cauſſa
prudentiſſimè deciſum à Mariano Socino ſe-
niori teſtatur Socinus Iun. apud Menoch. *de
Præſumpt. lib.5. Præſumpt.50. num.27.* in quo-
dam caſu,in quo Pater cum filia tredecim an-
norum perierat,Patrem ſuperuixiſſe filiæ,quia,
nonobſtante quòd Pater eſſet ſenex, & filia
eſſet pubes,pater erat robuſtus, filia autem na-
tura imbecillis, & valetudinaria, vndè licet vbi
Pater cum filio pubere ſimul ex eadem cauſſa
decedat,præſumatur à Lege Puberem Patri ſu-
peruixiſſe, vt ex *l. Qui duos, §.cum in bello, ff. de
reb.dub.* ſupra dixi:tamen cõtraria militat præ-
ſumptio, vbi Pater fuerit robuſtus, filius au-
tem licet pubes imbecillis, vt in caſu à Socino
adducto, quantùm enim potuit virium robur
in Patre mortem procraſtinare, tantundem
potuit in filia virium imbecillitas mortem ac-
celerare. Quæ omnia cùm maximè habeãt lo-
cum in caſu noſtro, dicendum videtur, illum
priùs deceſſiſſe, qui imbecillior erat, ac ſenem
iuuene eſſe imbecilliorem quis in dubium re-
uocabit? præſumendum ergo eſt, Titium Pa-
trem celeriùs deceſſiſſe, & Sempronium fi-
lium illius remanſiſſe hæredem, cùm Patri ſu-
peruixerit.

Verum enimverò non deficiebat pro con-
traria ſententia vrgentiſſima quidem conie-
ctura ex maiori, ac euidentiore læſione ex Æ-
dificij ruina, quam præſeferebat cadauer Sem-
pronij, cuius non erat particeps Titius: Sem-
pronius enim nõ modò fuerat à murorũ ruina
oppreſſus, ſed remanſerat etiam in capite le-
thaliter vulneratus. Conſequens autem eſt, il-
lum, qui maiorem, ac grauiorem læſionem ex
ruina perpeſſus fuerit, citiùs exſpiraſſe; cùm
6 duæ cauſſæ ad agendum æqualiter efficaces,
quarũ vnaquæq; per ſe eadẽ efficacia dotetur,
multò faciliùs,ac prõptiùs effectum producere
poſſint,quàm vna ſolã:Modò,in caſu noſtro in
Sẽpronio cõcurrunt duæ cauſæ,& vnaquæque
per ſe efficax ad illum occidendum, cùm &
ruina per ſe, & capitis lethale vulnus per ſe
Sempronium poſſet occidere; at in Titio vna
cauſſa tantùm cõcurrit,nempè ruina; ergò ſu-
peradditio nouæ cauſſæ in Sempronio certò
commonſtrare poteſt,celeriùs illum occubuiſ-
ſe,quàm Titium,duæ enim coniecturæ quæ lo- 7.
cum habent in caſu Sempronij, multò magis
ſtringunt, quàm vna, Peregrin. *lib.6. conſ. 99.
num.169.* præterquam quod duo de neceſſita-
te conſequi debuerunt ex vulnere in Sempro-
nio, primò quòd accepto vulnere in ſynco-
pem,vel Apoplexiam, vel ad minus in cerebri
commotionem inciderit,ſecundò quòd ob co-
pioſam ſanguinis effuſionem ad extremam il-
licò deuenerit debilitatem, & ſic ex eodem
fundamento nimirum, quòd ob virium imbe- 8.
cillitatem in paritate cauſſarum debeat præ-
ſumi priùs deceſſiſſe vna perſona, quàm alia,
quæ virium robore non deſtituitur, deducen-
dum iure videtur, Sempronium prius deceſ-
ſiſſe,quàm Titium.

Prætereà cùm pateat, quamplures,qui à ſi-
milibus infortuniis ſunt ſublati,præcipuè verò
à ruina, eò maximè interire, quod reſpirare
prohibeantur, vt probaui *lib.5. quæſt. Medico-
Leg. Tit.2. quæſt vlt à num.2. ad plures ſeq.* quia
reſpiratione prohibita,neceſſe eſt,vitæ fontem
illicò extingui, certum eſt,in hoc caſu multò
plures, & euidentiores cauſſas concurrere in
Sempronio reſpirationem abſcindentes, quàm
in Titio: nam licet vterque ab ædificij ruina
fuerit oppreſſus, & ab eiuſdem violentia reſ-
pirare prohibitus, tamen Sempronius ex per-
cuſſione accepta in capite, & ipſius capitis
concuſſione, & ex qua fortè Apoplexiam, &
ex vulnere ob copioſam ſanguinis effuſionem
ſyncopem eſt paſſus;ex quarum vtraque cauſſa
reſpiratio non ſolùm mirum in modum impe-
ditur,ſed etiam in totum abſcinditur, ab Apo-
plexia verò imminere ſummam reſpirationis
difficultatem aliàs ex Hippocratis, & Galeni
aliorumque D.D.auctoritate probaui;ſed mul-
tò maior, ac celerior ſuffocatio imminet à
ſyncope, quæ idcircò terminus eſt, & finis
ipſius ſuffocationis, quemadmodum & cuiuſ-
libet cauſſæ interimentis; cùm nullum Animal
vnquam moriatur abſque ſyncope,vndè idcir-
cò ſyncope conuertitur cum ipſa morte, eſt 9.
enim mors ſyncope confirmata, vt aliàs dixi.
Itaque cùm Sempronius non à ruina ſolùm,&
à murorum oppreſſione reſpirare impeditetur,
ſed etiam ab accidentibus ex ipſo vulnere pro-
uenientibus, quæ per ſe etiam abſque alia
cauſſa, aut ruina apta erant hominem quam-
primum iugulare,videtur certè dicẽdum,Sem-
pronium in morte Patrem præueniſſe, cùm
pater ob minorem violentiam perpeſſam
diutiùs potuerit viuere, vt patet.

Sed his non obſtantibus videbatur potiùs,
contrarium eſſe determinandum;& Primò ra-
tione Ætatis, cuius reſpẽctu diutiùs potuiſſe 10.
reſiſtere cauſſæ ſuffocanti Sempronius præſu-
mendus eſt quàm Titius;quantũuis enim vio-
lenta cauſſa hominem adoriatur, qui iuuenis
adhuc ſit, & decenti robore dotetur, ſemper
poterit diutiùs pugnare cum inimica cauſſa,
quàm conſtitutus in ætate prouectiori, ac ma-
ximè in ſecundo ſenio, vt erat Titius: neque
hoc aſſeritur ſine euidenti ratione, quia in
iuuene corpus laudabilibus humoribus refer-
tum, neque ab vlla præternaturali cauſſa op-
preſſum

preſſum reperitur, vnde calor, & ſpiritus promptior, atque expeditior ad reſiſtendum cuicunque obuianti cauſſæ inimicæ: contra verò ſenile corpus multis excrementis, humoribuſque ſuperuacaneis refertum, atque aggrauatum, vt experientia conſtat, & docent Medici, vt Gal. *pluries*, & maximè *lib. 3. Aphoriſm. 76.* mirum in modum ad pugnandum contra irruentem hoſtilem cauſſam reperitur præpeditum, maximè vbi illa vehemens ſit, & ex improuiſo hominem adoriatur, vt in caſu noſtro.

11. Secundò, præſumendum eſt, Sempronium Titio ſuperuixiſſe ratione maioris vigoris, ac fortitudinis: quæ conditio, tantoperè præualet ex Sempronij, quantoperè ſuccumbit ex parte Titij: nam ab ipſa ætate iuuenili robur, à ſenili imbecillitas arguitur, cùm robur ſenectuti ad-
12. iungi non poſſit: Galen. *lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap 9.* & idcircò ſenex dici non poteſt, qui virium robur habet, id Galen. *Meth. med. lib. 11. cap. 9.* Nam ætates virtutis robore metiendæ, non annorum numero; vnde homo triginta annorum, ſi vires habeat imbecilles, quales ſeni conueniunt, ſenex dicitur: contra, homo ſexagenarius, aut etiam maior, viribus robuſtis & valentibus, quales iuueni conueniunt, adhuc iuuenis eſt dicendus; nam ſecundùm naturæ ordinem fit, vt iuuenis maioribus viribus dote-
13. tur, quàm ſenex; vnde ſtantibus Sempronij viribus integris ætati iuuenili proportionatis, præſumendum eſt, illum ſuperuixiſſe Titio Patri iam ſeni, & viribus non vndequaque conſtantibus, etiam qualibus dotari debet ſenex, abſque eo quòd aliqua alia conditio accedat, quæ vltra ætatem magis deiicere virtutem poſſit, vt in caſu noſtro, in quo præſupponitur Titius fuiſſe habitus pinguioris, de qua re in-
14. frà. Interim verò Titius reſpectu Sempronij non poterat dici ſanus, quia ſi ſanitas ſenis per ſe non eſt abſolutè ſanitas, vt pluries teſtatum reliquit Galen. præcipuè autem *lib. 5. de loc. aff. cap. 4. & lib. 6. de ſanit. tuen. cap. 2.* quantò minùs debet dici ſanus, iuuenis comparatione: contra verò iuuenum ſanitas perfecta ſanitas eſt,
15. quam idcirco idem Gal. vocari dicit καθ᾽ἕξιν: eorum autem, qui hac ſanitate, perfecta nempe fruuntur, ne vehemens quidem cauſſa corpus alterat: contra verò ſeni, cuius ſanitas non eſt perfecta, ex ætatis ratione, vel minima cauſſa maximę mutationis occaſio eſt: ita ad verbum Galen *lib. 5. de ſan. tuen. cap. 4.* cùm ergò, ſanitatem metiri rectè omnes dicant ex virium robore, & ex actionum ipſarum validitate, ſenes autem licet omnes actiones exerceant, nullam tamen validam habeant. Gal. *cit. lib. 6. de ſan. tuen. cap. 2.* certum eſt, eos minus multò reſiſtere poſſe violentæ cauſſæ, quàm iuuenes, & ſic concludendum, eam ob cauſſam potiſſimè præter alias Titium ante Sempronium filium animam exhalaſſe.

16. Tertiò, ratione habitus ipſius Titij præſumi debet, illum celerius occubuiſſe, quàm Sempronium, non modò enim ex naturali conſtitutione euenit, vt obæſi faciliùs intereant quàm
17. graciles, iuxta Hippocrat. ſententiam *lib. 2. Aphor. 44.* ſed etiam ex cauſſa præternaturali, cùm pluribus ex cauſſis obæſa corpora minùs reſiſtant violentiæ præternaturalis cauſſæ, quàm gracilia, vel mediocriter habituata; inter quas prima eſt; quia in obæſis calor naturalis à pinguedine obruitur, vnde imbecillior fit, & minorem actiuitatem ſortitur; ſecunda, quia vaſa, ac viæ ob eandem pinguedinem luxuriãtem redduntur multò anguſtiora, atque inde fit, vt non poſſit calor liberè permeare. Tertia, quia difficiliùs reſpirant, & calor minùs omninò euentatur, vnde ſuperueniente noua cauſſa, quæ reſpirationem quoquo pacto impedire, ac remorari poſſit, vt in pleriſque mortis euentibus, & præcipuè ex ruinis euenit, abſque dubio citiùs ſtrangulantur obæſi, quàm graciles, aut mediocriter habituati, ob contrarias omninò cauſſas violentiæ reſiſtentes.

Quartò denique, ratione temperamenti præ- 18.
ſumi debet, Sempronium filium Titio Parenti ſuperuixiſſe, ex eodem enim vtriuſque habitu manifeſtiſſimè coniicitur, Sempronium fuiſſe temperamento calido, & ſicco; Titium vero temperamento frigido, & humido; quemadmodum autem Sempronij temperamentum feraciſſimum eſt caloris, & ſpirituum, ſic è contra Titij temperamentum caloris, ſpirituumque parùm abundans reperitur: at vbi maior calor, & maior ſpirituum copia, maius etiam virium robur adeſſe neceſſe eſt; contra vbi calor remiſſus, & parua ſpirituum copia, minus etiam virium robur adeſſe arguitur: vnde cùm Titius tum ratione ætatis, tum ratione habitus, tùm etiam denique ratione temperamenti multò minori virium robore dotaretur, quàm Sempronius, præſumi etiam debet multò citiùs violentæ cauſſæ ceſſiſſe, & multò ante Sempronium occubuiſſe,

Neque obſtant, quæ in contrarium opponuntur, & primò quò ad maiorem læſionem in Sempronio ex vulnere obſeruatam, reſpondendum nihil afficere, quia licet vulnus Sempronij non præſeferret omni ex parte ſalutare, tamen non erat ex primo capite lethale, vt ſupponitur; itaque cùm agatur de morte ſubitanea, & repentina à multò violentiori cauſſa illata, in nulla conſideratione eius reſpectu videtur habenda cauſſa procedens ex vulnere, ex cuius læſione non ſolùm poterat Sempronius ad multum tempus vitam protrahere, ſed etiam ab eo ſeſe recolligere, & in totum etiam ſanari. Neque valet inſtantia, quòd vulnus ſe habuerit ſaltem, vt cauſſa coadiuuans, & faciens effectum citiùs, ac promptiùs ſuccedere, nempe ſuffocationem ab ipſa ruina imminentem, quia ipſius temporis anguſtia non permittebat illud quicquam operari; præterquam
quod efficacia multò violentioris cauſſæ non 19.
permittebat debiliorem cauſſam quicquam efficere; diſtrahebatur enim natura ab illa, ne huic vllo modo opitularetur, antequam autem debilior cauſſa quicquam agere poſſet, violentior ſuum effectum produxerat, hominem ſuffocando.

Secundò, ad omne peius tunc liceret aſſerere, quòd vulnus Sempronij fuiſſet cauſſa coadiuuans, & accelerans ipſius mortem, cùm fuiſſet ſimpliciter, & ex primo capite lethale, quia hæc vulnera ob terribilia accidentia, quæ ſecum afferunt, illicò naturam proſternunt, & alios effectus produnt iis familiares, qui de

proximo

proximo morituri ſunt, vnde cùm hoc vulnus ex horum numero non fuerit, nequaquam neceſſe fuit ad illud ſequi vel ſyncopem, vel Apoplexiam, vel aliud quid ſimile, quod potuerit priorem illam, ac violentiorem cauſſam coadiuuare.

Tertiò, quia qualitas huius vulneris, quo Sempronius fuit ſauciatus, non potuit tantam ſanguinis effuſionem cauſſare, vt ex ea in ſyncopem laberetur, ob collabentes vires, in extremo debilitatis gradu exiſtentes; quod ex obſeruatione cadaueris patuit; cùm enim vulnus eſſet in occipite, neque maiores venas violaſſet, licet magnum eſſet quoad quantitatem, non veriſimile eſt ſanguinis magnam copiam effluxiſſe, & ſic neque veriſimile eſt, ea accidentia fuiſſe ſubſecuta, quæ aliàs ad nimias ſanguinis effuſiones conſequuntur; ceſſante ergò vulneris magna grauitate, ac prauitate, ceſſare etiam neceſſe fuit, aut potius nullo modo apparere praua illa, ac horribilia ſymptomata, quæ ex prauis vulneribus procedunt, & ex quorum ſuperuenientia præſumi potuiſſet in Sempronio mortem fuiſſe acceleratam, ità vt celeriùs à ruina fuerit ſuffocatus, ex eo quod ob eorum accidentium violentiam vires proſternentium non potuerit diutiùs reſiſtere; vnde cum Sempronius vires haberet integras, & eſſet iuuenis, habitus boni, & temperaturæ laudabilis, Titius autem viribus eſſet effœtis, in ætate ſenili, habitus obæſioris, ac non boni, & temperamenti minus probi, præſumendum eſt, non obſtante læſione ex vulnere, Sempronium Patri ſuperuixiſſe.

CONSILIVM LII.

ARGVMENTVM.

Soror Cypriana Nanni ſuſceperat in Monaſterio Sanctæ Claræ Arimini habitum Religionis, elapſóque anno probationis, recuſabant Moniales illam admittere ad Profeſſionem ex eo, quod non haberet, vt dicebant, integrum rationis vſum, & eſſet veluti Amens: recuſabant, inquam, Moniales illam admittere ad Profeſſionem, niſi illi Dos, vltra conſuetum, & concordatum augeretur. Dubitabatur ergò, an prædicta ſoror Cypriana tam fatua eſſet, vt meritò repelli deberet à profeſſione emittenda, an potius haberet tale iudicium, vt immeritò ab ea repelleretur.

SVMMARIVM.

1 *Ad profeſſionem emittendam non requiritur perfectus rationis vſus, & n. 9.*

2 *Ad impediendam profeſſionem, intellectus imperfectio debet eſſe talis, vt auferat integrum rationis vſum, ſicut & in contractu matrimonij.*

3 *In Profeſſione emittenda, non magnus, nec omninò perfectus neceſſarius eſt diſcurſus.*

4 *Voti eſſentia per quanam compleatur.*

5 *Demens dici non poteſt qui circa difficiliora malè ratiocinatur, ſi circa faciliora benè ratiocinetur.*

6 *Dementia, ſeu ſtultitia, eſt intelligentiæ amiſſio.*

7 *Amentes, & furioſi aliquando prudenter loquuntur, & ad interrogata optimè reſpondent.*

8 *Dementes licet aliquandò prudenter loquantur, ex factis tamen conuincuntur.*

Videtur dicendum, ſororem Cyprianam Nanniam eſſe habilem ad profeſſionem emittendam; & iniuſtè à Monialibus prohiberi, ne emittat, ſub prætextu, quòd non habeat integrum rationis vſum, ita vt non ſit ſufficiens, vt aliæ Moniales, ad onera Monaſterij exercenda: qui tamen prætextus, etiam ſi verus eſſet, non eſſet tamen ſufficiens ad impediendã ſororem Cyprianam, quò minùs ad profeſſionem emittendam admitteretur, cùm pateat ad hoc non requiri integrum, ac perfectum rationis vſum, vt infra dicetur, præterquam quod
1 in Pubertate conſtituti, etiam ſi hanc rationis perfectionem adhuc non ſint ſortiti, non tantùm vnuſquiſque ratione ſui ipſius, quantùm reſpectu ætatis, quam agunt, voto tamen ſolemni validè ſe obſtringunt, D. Thom. 2.2.q.88. *art.9 in c. & quæſt.* 189.*art.5. in c.* & ipſæ mulieres, quæ maximè à virilis intellectus perfectione deficiunt; in ipſa Pubertate ad Profeſſionem admittuntur, quando vix rudimenta aſſecutæ ſunt perfecti diſcurſus, quem etiam in prouectiore ætate debiliorem ſortiuntur; quod tam Medicis, quàm Iuriſconſultis eſt perſuaſiſſimum.

Quin etiam non modò ſufficit ad votum ſolemne profeſſionis emittendum rudis hic, ac imperfectus Rationis vſus, ſecundùm communem puberum, tam mariũ, quàm fœminarum capacitatem, ſed adhuc magis rudis, & imperfectus, & idcircò quærentes D D. qualiſnam debeat eſſe hæc intelligentiæ imperfectio, quæ poſſit impedire Profeſſionis emiſſionem, cùm imperfectionis ſit maxima latitudo, determinarunt, eam ſolùm ad hoc eſſe ſufficientem, quæ auferat rationis vſum, vt firmat Rota *in nouiſſimis deciſ.* 134.*num.* 1.*par.* 2. quod eſt etiam de mente D. Thom, *in vtroque loco ſupracitato,* 2
nam & in ſimilibus, vt in Matrimonialibus, dementia impediens contractum Matrimonij debet eſſe talis, vt auferat rationis vſum, eadem Rota *deciſ.* 107.*numero* 29.*part.* 2. Et ratio eſt, quia diſpoſitum in mente capto, & furioſo, non procedit in fatuo ſimplici, & ſubſtupido, & hebetis ingenij, vt dicebat eadem Rota, *ibid. n.* 28. Ac profectò non abſque euidenti ratione videtur hoc habere veritatem, quia ad hoc

vt quis poſſit Profeſſionem emittere non requiritur magna ratiocinatio, & perfectus diſ-
3. curſus, ſed ſatis eſt, ſi ille finem ſuæ actionis cognoſcat, ad quod ſufficit communes quaſdã rerum differentias aſſequi, vt bonitatem, & malitiam, coniungendo enim hanc bonitatis, aut malitiæ qualitatem cum aliqua actione, qualis eſt profiteri Religionem, & ad eam voto ſolemni ſe obſtringere, ſatis eſt, vt vel exemplo, vel enthimemate deducat, quòd profiteri Religionem ſit actus ex ſe bonus, & ſic de cæteris, ad quod genus diſcurſus tam modicus ſufficit mentis vigor, vt etiam Bruta ad hoc ſufficere voluerint nonnulli, Fracaſtor. *lib.* 1. *intellect. in prin.* cognita namque actus bonitate, aut malitia, iam facile eſt deliberare, & actionem bonam ſequi, à mala verò abſtinere per volitionem, poſt volitionem autem actionem complere; vnde cognita bonitate profeſſionis, quæ facilis eſt, iam facilis eſt pariter deliberatio, & volitio, & poſt volitionem promiſſio, quæ tria complent ipſam voti eſſentiam: D. Thom. *loc. cit.* 4. & quorum omnium, etiam qui non ha-
4. bent integrum rationis vſum, ſunt omninò capaces.

Sed tantùm abeſt, quòd ſoror Cypriana ſit adeò tardi intellectus, vt hæc aſſequi non poſſit, vt ad difficiliora etiam aſſequenda è contra ſit apta; patet enim ex fide Confeſſarij, de qua *in ſumm. num.* 12. illam eſſe valde ſagacem, ac vafram in ratiocinando de rebus mundanis; ex qua atteſtatione elicitur primò, eius intellectum non eſſe à natura inhabilem ad perfectum ratiocinium, nam ſi natura ipſa nec perfectè, ac ex propoſito ratiocinatur circa faciliora, educatione, diſciplina, & ætate perfectè poterit ratiocinari circa difficiliora, vt in cunctis hominibus euenit, qui paulatim, & non il-
5. licò, & rudiori exiſtente intellectu in ratiocinio proficiunt. Elicitur ſecundò, quòd quemadmodum habilis eſt in diſcurſu circà res mundanas, quia maiore applicatione in illis vtitur, poſſit etiam applicatione facta ad res ſpirituales maximè habilis fieri in diſcurſu, qui in iis requiritur, & in ſumma ſatis eſt, ſi illa perfectè diſcurrat circa ea, in quibus maiore attentione vtitur, nam ſi id verum eſt, falſum omninò erit propoſitio contraria, quòd non habeat perfectum rationis vſum.

Sed dato etiam, quòd ſoror Cypriana ſit ingenij tardi, & lenti, ex hoc non conuincitur, illam eſſe dementem, & nullum habere rationis vſum; neque demens dici poteſt, qui circa difficiliora malè ratiocinatur, ſi circa faciliora bene ratiocinari poteſt. Fracaſt. *loc. cit. lib.* 2. eſt enim Dementia, quæ & ſtultitia appellatur, intellectionis amiſſio, Gal. *lib.* 3. *de loc. aff. c.* 5. qui autem intellectum amiſit, in nullo genere rerum benè ratiocinari poteſt; dummodò ergò ſoror Cypriana circa faciliora ſit apta ratiocinari, non poterit dici demens, & ſic neque à profeſſione emittenda tanquam demens prohiberi debet.

Ac profectò cùm hactenus nihil deducatur in contrarium, quod vel ex factis, vel ex verbis demonſtrare poſſit, ſororem Cyprianam non habere rationis vſum, tantò promptiùs, & clariùs ex factis, & verbis, quæ deducuntur, contrarium omninò remanet probatum: Conſtat enim, illam multa peragere, ac prægreſſa ætate peregiſſe, quæ non niſi ſanæ mentis homines peragere norunt: Quantùm enim ex ſe fuit dum in Monaſterio, per quinquennium vixit, omnia ea ſeruauit, quæ cæteræ Moniales ſeruare tenentur; fœminea quoque exercitia nonnulla, licet non exquiſitè, tamen aliquomodo eſt executa, & exequitur, orationes etiam permultas didicit, & memoria tenet, & ſuo tempore recitat; quæ omnia in illa vſum rationis ſeruari ſatis confirmant.

Quin etiam ſi aliqua eius dicta, & reſponſiones ponderare velimus, id multò magis verum eſſe exiſtimabimus; interrogata enim per Viſitatores ad hoc tranſmiſſos, *vt in ſumm. n.* 5. ſemper ad rem reſpondit, & interrogata per Vicarium Generalē, quid ſibi vellet hoc, quod votum Religionis appellamus? reſpondit Caſtitatem, Paupertatem Obedientiam, ac perpetuam clauſuram promittere. Alias etiam per Confeſſarium interrogata, *vt in ſumm. n.* 13. an benè, vel malè, faceret, ſi quis diceret, *Demonio aiutami.* Reſpondit, *Farebbe male*, & vlteriùs interrogata, an benè, vel malè faceret, ſi quis diceret, *Dio aiutami* reſpondit, *Farebbe bene raccommandandoſi à Dio*, in quibus reſponſionibus non ſolùm manifeſtè apparuit, illam noſſe bonum à malo diſtinguere, cùm bonitatem, & malitiam propoſitarum propoſitionum diſtingueret, ſed etiam illam vti optimo diſcurſu, cum cauſſam ſuæ reſponſionis adderet, dicens; *Farebbe bene vno à dir Dio aiutami, raccommandandoſi à Dio.* Hæc enim eſt perfectiſſima ratiocinatio, & continet ſyllogiſmum hoc modo. *Il raccommandarſi à Dio, è bene: il dir, Dio aiutami, è raccommandarſi à Dio; adunque il dir, Dio aiutami, è bene.*

Neque obiici poteſt contrà prædicta, quòd nequaquam his reſponſis ita ſit fidendum, vt per ea determinetur, ſororem Cyprianam habere perfectum diſcurſum, cùm prudenter pro- 7.
lata ſint, quia patet, etiam Amentes, & furioſos aliquandò prudenter loqui, & ad interrogata appoſitè reſpondere, vt ex Iureconſultis dicunt Menoch. *conſ.* 82. *n.* 234. *vol.* 1. Rota *in nouiſſim. deciſ.* 107. *n.* 22. *& deciſ.* 129. *n.* 23. & ex Medicis Valleſ. *in lib.* 3. *Epidem. ſect.* 2. *Ægr.* 11. quia reſpondemus primò, Dementes vt plurimum, ac ferè ſemper dementire, ac de raro admodum, & per accidens, non autem ex intellectus maiori incolumitate ad rem reſpondere, nam ſi centies, imò millies interrogentur, vix ſemel, aut iterum prudenter reſpondent, & ſi cauſſam ſuæ reſponſionis afferre laborent, ad dementiam redeunt, neque in prudentia, quam in reſponſione oſtenderant, perſeuerare ſciunt; at ſoror Cypriana quotieſcunque interrogata fuit, ad rem reſpondit, & cauſſam ſuæ reſpon- 8.
ſionis reddidit. Secundò dementes, licet interdum prudenter loquantur, & ad interrogata appoſitè reſpondeant, ex factis tamen conuincuntur, vt præcitati DD. ibidem teſtantur, at hic nulla omninò facta videmus deducta, ex quibus conuinci poſſit, Cyprianam eſſe dementem: ergò cùm ex factis non conuincatur contrarium, dicendum eſt, eius dicta, & reſponſa ex integra intellectus ſanitate emanaſſe.

Neque

Neque obſtare videntur quæ ex aduerſo opponuntur, & primò quod ſoror Cypriana nunquam receperit à Confeſſariis Sacramentalem abſolutionem, nec vnquam permiſſum illi fuerit, aſſumere ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum: quia hoc ex ſiniſtra opinione à Monialibus de ipſa concepta, quòd eſſet ſtulta, factum eſt; neſcientibus illis diſtinguere inter ſtultitiam veram, & ingenij tarditatem, vndè & Confeſſarij hanc ſiniſtram Monialium conceptionem ſecuti, eam eo modo tractarunt.

Secundò, non obſtat fides Patris Seraphini in qua teſtatur de inhabilitate ſororis Cyprianæ ad emittendum ſolemneReligionis votum, ex eo, quia non habeat perfectum rationis vſum, vt neceſſariò requiritur: quia reſpondetur, quòd conceſſo etiam, quòd ſoror Cypriana
9. non habeat perfectum rationis vſum, ſatis eſt vt habeat aliquem rationis vſum licet non perfectum, quia hic ſufficit ad votum emittendum, vt iam in ſuperioribus probatum eſt.

Præterea contra atteſtationem prædicti Patris Seraphini ad inſtantiam fortè Monialium emanatam, adſunt plures atteſtationes contrariæ, nempè ipſius D. Vicarij, duorum Viſitatorum, qui ad hoc præciſe fuerunt tranſmiſſi, & duorum Patrum Ieſuitarum, vt *in ſumm. n. 5. & 6.* qui omnes vno ore teſtantur, ſororem Cyprianam aut abſolutè, aut aliquo modo eſſe capacem emittendi ſolemne Religionis votū, quorum dictis maior fides habenda, quàm vnicæ aſſertioni prædicti Patris Seraphini, vt patet.

Denique ex ipſarum Monialium atteſtatione probatum concludentiſſimè remanet, ſororem Cyprianam habere habilitatem ad emittendū ſolemne Profeſſionis votum: nam ſi hoc non haberet veritatem, incaſſum Moniales maiorem dotem expeterent, nam ex maiori dote non redderetur illa magis habilis, quàm ſit; ergò ſi cum maiori dote Moniales illam admittere volunt ad Profeſſionem, ſignum eſt, illam non eſſe inhabilem ad eam emittendam, & ſic cogendæ ſunt, vt illam ad eam admittant.

CONSILIVM LIII.

ARGVMENTVM.

Cæcilia Blancaria filium legitimo tempore, ac fœliciter pepererat, & puerperia benè, vt moris eſt, proceſſerant. Interim tamen ex mœrore ob Mariti proprij infirmitatem, puerperia tantiſper ſunt diminuta, & illa inferioris ventris doloribus, leuiter tamen, eſt conflictata. Cum his verò domo exibat, & omnia quæ aliàs ſanæ mulieres obire ſolent, obibat. Stato etiam tempore illi menſtrua fluxerunt. Nonageſima à partu die febre acutiſſima correpta obiit. Quæſitum eſt, an per eius mortem pecuniæ ſuper eius vitæ periculo in ſocietatem datæ fuiſſent lucratæ; an potiùs caſus eſſet pro exceptione.

SVMMARIVM.

1. *Prægreſſa, ac iam ceſſanti in totum cauſſæ nullus effectus tribui poteſt.*
2. *Partu ſanus ex quibuſnam cognoſcatur.*
3. *Ex naturali partu nullus morbus ſuccedere poteſt.*
4. *Ex nulla re naturaliter ſe habente dependere poteſt morbus, qui res eſt præter naturam.*
5. *Menſtrua, ac puerperia ſi fluant, ex mœrore, & triſtitia vel diminuuntur, vel in totum retinentur.*
6. *Magni morbi ex magnis cauſſis ſiunt.*
7. *Mulieres lactantes vt plurimum non menſtruantur.*
8. *Perſonæ ſanæ quando dicantur.*
9. *Ceſſante cauſſa ceſſat effectus.*
10. *Morbi acuti ſiunt ab humoribus calidis, chronici ab humoribus frigidis.*
11. *Cauſſa morbi, & mortis in prægnante, aut parturiente, debet eſſe primaria, & immediata, ſi locus exceptioni eſſe debeat.*
12. *Infra quem dierum terminum dici poſſit mulier ex partu, aut cauſſa partus obiiſſe.*

PEr mortem D. Cæciliæ Blancariæ vxoris Franciſci Blancarij puto factum eſſe locum lucro pecuniarum, quæ à marito ſuper eius vitæ periculo fuerant in ſocietatem datæ Domino Chriſtophano Corro, ita vt mirari ſubeat, quomodò in ea re vllus ſcrupulus excitari ab aduerſariis poſſit, cùm illa neque ex partu, neq; ex cauſſa partus, aut prægnantiæ ægrotauerit, ex quo ambigi poſſit, an aliquo modo firmandum ſit, factum fuiſſe locum exceptioni in inſtrumento ſocietatis appoſitæ: nam etiam ſi ex partu, aut ex cauſſa partus ægrotaſſet, adhuc incaſſum de hoc dubitaretur, quia à partu ad mortem vſque nonaginta tres dies pertranſierunt, & ſic ſi quæ cauſſa à partu militabat, ex qua in morbum incidere potuiſſet, eam iam omninò per tam diuturnum temporis tractum omnem vim, ac energiam amiſiſſe firmandum 1. ſit; cùm prægreſſæ iam, ac ceſſanti cauſſæ, nullus ſubſequens effectus tribui poſſit, quia cauſſa in actu ſimul eſt cum ſuo effectu, Ariſt. *lib. 2. Phyſ. tex. 37.* & *ibi* Auer. *in comm.*

Sed quod Cæcilia Blancaria neque ex partu obierit, neque ex eius culpa ægrotauerit, patet quia partus fuit vndequaque, & omni ex parte ſanus, ac naturalis, vt vnanimiter deponunt teſtes examinati; & ſignanter Secundus iuxta nonum ibi. *Partori feliciſſimamente vn figliò maſchio*, & idem Teſtis ſuper primo, *Sò, che la ſignora Cecilia haueua partorito feliciſſimamente*, quo aduerbio, *feliciſſimamente* denotare voluit, omnia, ac ſingula ad partum pertinentia, benè, ac naturaliter, & ex voto proceſſiſſe, ac ſic oſtendit, tempus pariendi, & laborem breuem fuiſſe; dolores tolerabiles, & 2. conſueto non maiores, fœtum ipſum naturali ſitu,

ſitu, nempe in caput veniſſe in lucem, ſecun-
das facilè eductas, & puerperium facilè flu-
xiſſe, & omnia ad puerperium pertinentia: ergo
partus quantùm eſt ex parte ſui, nullo modo
potuit aliquem morbum cauſſare, ita enim in
quibuſuis caſibus euenit naturaliter, nunquam
3. enim huiuſmodi partus morbum excitant,
Mercurial. *in Prælect. in lib.* 1. *Epidem. ſect.* 3.
Ægr. 4. Augen. *lib.* 2. *Epiſt. Medicin. Tom.* 2.
Roderic. à Caſtr. *lib.* 4. *de morb. mul. cap.* 12. *in*
4. *ſchol.* quemadmodum ex nulla alia re, quæ na-
turaliter procedat vllus morbus dependere po-
teſt, Hippocr. *in lib. de dieb. decret. in prin.* Plato
in Tymæo verſus fin. cùm morbus ſit quid præ-
ter naturam, & contrarius rebus naturalibus.
Ergò Cæcilia ex culpa partus non ægrotauit,
& ſic cùm obierit, non poteſt dici ex culpa
partus obiiſſe, vnde neque eius mors locum ex-
ceptioni facere debet.

Sed neque ex cauſſa partus dici poteſt
obiiſſe; licet enim pars aduerſa ex eo quod Cæ-
cilia diminutione puerperij, & quibuſdam vte-
rinis doloribus poſt partum vexata fuerit, velit
eam ex cauſſa partus ægrotaſſe, tamen ex facto
apertiſſimè patet, hæc ex cauſſa partus non
eueniſſe, neque etiam ſi ex ea cauſſa eueniſ-
ſent, fuiſſe ſufficientes cauſſas ſubſecutæ febris
acutæ: nam quoad primum palam eſt per ea,
quæ iam deducta ſunt, partum fuiſſe maximè
naturalem, vnde culpa ſubſequentis morbi
non poteſt reiici in partum, ſed in externam
cauſſam eidem morbo adæquatam, nempe
mœrorem magnum, quo parturiens affecta
fuit ob grauem proprij mariti ſuccedentem
infirmitatem, vt Teſtes ipſi vnanimiter depo-
nunt, vt Primus iuxta nonum, & ſecundus iux-
ta eundem, & ſuper primo; Tertius, Quartus,
5. & Quintus, iuxta nonum: ex qua cauſſa, nem-
pe inquam ex mœrore nō modo puerperium,
ſed etiam menſtruas purgationes fluentes di-
minui, ac in totum aliquando retineri, vel
Aniculæ ipſæ ſatis norunt; vnde retento in
parte puerperio ob prædictam cauſſam, mirum
non fuit, ſi vterini dolores conſecuti ſint, qui
tamen etiam abſque puerperij vlla retentione,
vel diminutione ſunt puerperis adeò familia-
res, vt nihil ſuprà: cùm ergò habeamus cauſ-
ſam euidentem, & extrinſecam, ac procathar-
ticam diminutionis Puerperij & conſequen-
tium dolorum, fruſtra in partum omni ex par-
te innoxium culpam reiiciemus.

Sed præter hæc, puerperij hæc ipſa diminu-
tio, & ipſi dolores hyſterici non eius grauitatis
erant, vt poſſent cauſſam dare morbo acutiſſi-
mo, & lethali, qualis eſt ſubſecutus, quia con-
ſequens erat, eam diminutionem, eoſque dolo-
res, ſi alicuius grauitatis fuiſſent, aliquod
etiam notabile incommodum, ac grauem
aliquam noxam, illi afferre debere, cùm tamen
adeò leues fuerint, vt neque coëgerint illam
in lecto decumbere, aut ſaltem ſe domi deti-
6. nere, & Medicum conuocare, aut aliquo com-
petenti remedio illis ſuccurrere; ſed quia tam
diminutio puerperij, quàm hyſterici, ſeu ven-
tris dolores nullius erant momenti, nihil ho-
rum factum eſt, quemadmodum neque ſanguis
eſt extractus, vt extrahendus erat, vrgente ne-
ceſſitate diminutionis puerperij: ſtante ergo
leuitate, & exiguitate harum cauſſarum, non
erant ex conſequenti ſufficientes, ad excitan-
dam febrem acutam, & lethalem, qualis con-
ſecuta eſt, quia magni morbi non niſi ex ma-
gnis cauſſis excitantur, vt eſt commune Medi-
corum axioma, Mercat. *lib.* 3. *de morb. mul. part.*
2. *claſſ.* 1. *quæſt.* 182. *art.* 1. *num.* 12.

Sed demus Aduerſariis, huiuſmodi Puer-
perij diminutionem, & prænominatos dolores
potuiſſe eſſe, & cum effectu fuiſſe cauſſas ali-
cuius magni morbi, tamen apertiſſimè patet in
caſu noſtro earum efficientiam omninò ceſ-
ſaſſe per reditum ipſius puerperæ ad ſtatum
naturalem: non modò enim Cæcilia in ſingu-
lis naturalibus actionibus per multum ſucceſ-
ſiuum tempus à partu ſe tanquam ſanam geſ-
ſit, domeſtica negotia obeundo, & domo quan-
documque libuit, exeundo, per ea, quæ depo-
nunt Teſtes, Primus iuxta decimum, & ſecun-
dus iuxta eundem, ſed etiam ſanam ſe vnde-
quaque oſtendit quoad actiones naturales, &
præcipuè quoad eas, quæ ad ipſum vterum
pertinebant, cùm poſt conueniens temporis
ſpatium menſtruas purgationes abſque vllo
impedimento, & difficultate perpeſſa fuerit, vt
deponunt iidem Teſtes, Primus ſuper primum,
& ſecundus iuxta nonum. Quod tantò magis
vrget, quantò conſtat, Mulieres lac ſuis pueru-
lis præbentes, vt dicta Cæcilia faciebat, non 7.
conſueuiſſe menſtruis purgationibus ſaltem
primis menſibus affici, ſed quia iam ad ſuum
ſtatum naturalem, & priſtinum vigorem per-
fectè redierat, vegeta natura proſpicere ſtu-
dens fortè diminutioni puerperij iam præ-
greſſæ, menſtruas purgationes, non obſtante
quòd lactaret, prouocauit: quæ quidem eui-
dentiſſimè docent, omnem efficientiam cuiuſ-
cunque morbificæ cauſſæ prægreſſæ (ſi quam
prægreſſam forte fuiſſe velimus) omni ex parte
ceſſaſſe, & Cæciliam vndequaque ſanam eſſe
factam, cùm naturales actiones optimè obi-
ret, tunc enim ſanas perſonas vocamus, Galen. 8.
de ſympt. cauſſ. cap. 1. Ergò quantumuis accu-
ſare ſtatuamus puerperij diminutionem tan-
quam cauſſam morbificam, per ſuperuenien-
tiam tamen menſtruæ purgationis ſuo tem-
pore, ac modo conuenienti factam, patet
cauſſam iam omninò ceſſaſſe, & ſic euanuiſſe,
ac ceſſaſſe quemcunque effectum, qui ex ea de-
pendere potuiſſet, ceſſante enim cauſſa ceſſat
effectus: Tiraq. *eo tract. limit.* 2. *n.* 1. vt ceſſante 9.
cauſſa febris, ceſſat febris, Galen. *lib. oct. Met.*
med. cap. 2. *inf.* cùm igitur in Cæcilia ceſſauerit
omnis efficientia cauſſæ prægreſſæ, hoc eſt di-
minutionis puerperij, neceſſe fuit ceſſare om-
nem effectum ab illa dependentem, & ſic ſub-
ſecuta febris eius diminutionis effectus eſſe
nullo modo potuit.

Cæterùm ſubſequentem morbum Cæciliæ
non potuiſſe originem habere à diminutione
puerperij, demonſtrare apertiſſimè poteſt ipſa
morbi natura, fuit enim morbus acutiſſimus,
ac peſtilens; huiuſmodi autem morbi ab hu- 10.
moribus acutiſſimis, & calidiſſimis excitan-
tur. Hippocrat. *de Vict. rat. in acut. num.* 1. at
verò diminutio puerperij oſtendebat affluen-
tiam humorum frigidorum, craſſorum, ac te-
nacium, qui quemadmodum ſunt tardi mo-

tus,

tus,& chronicos morbos ob eorum craſſitiem, & rebellem viſciditatem excitant, ſic humores calidi,& acuti ſunt motus velociſſimi, & morbos excitant celeres, & acutos; quam ob rem cùm ſubſecutus morbus, fuerit celerrimus, & acutiſſimus, non potuit dependere ab humoribus craſſis, lentis, & frigidis, quales in puerperio abundare ſolent.

Vlteriùs etiamſi concedamus, gratiſque Aduerſariis condonemus, quòd diminutio puerperij præbere potuerit fomentum aliquod ſubſequenti morbo, tamen ex hoc deduci non poteſt, Cæciliam ex cauſſa partus obiiſſe, quia diminutio puerperij tunc, & eo caſu habuiſſet ſe, vt cauſſa remota, ſeu potiùs vt cauſſa fouens, non autem vt cauſſa primaria, &
11. efficiens, at vbi mors ex cauſſa partus dici debeat ad hoc, vt ſit locus exceptioni, cauſſa debet eſſe proxima, primaria, & immediata, Caſtracan. *de ſociet. cap.* 18. *num.* 15. Zacchias *de Societ. off. num.* 425. at verò diminutio puerperij in hoc caſu vix, ac ne vix quidem meretur nomen cauſſæ, quod ſatis ſuperque conuincere poſſumus ex diuturnitate intercedente inter huiuſmodi Puerperij diminutionem, & ipſius morbi aduentum, quæ tanta fuit, vt omnem, ſi quam habuiſſet efficientiam, de neceſſitate amiſerit.

Nam & alias quicunque mordicus eam ſententiam tueri conati ſunt, quòd omnes morbi in partu euenientes, dici debeant ex cauſſa partus eueniſſe, vt Marſil. Cagnat. *in libell. de mort. cauſſ. part.* & Hieron. Perlin. *eod. tract.* terminum tamen certum præfigi voluerunt quadraginta duorum dierum in partu fœmineo, 12.
& triginta in maſculeo, intrà quem terminum mulier decedens ex cauſſa partus obiiſſe dicenda ſit, quo termino tranſacto non amplius ex partu, aut eius cauſſa deceſſiſſe dici poſſe voluerunt, non aliam certè ob cauſſam, niſi quia & Partum ipſum, & omnia ad partum pertinentia omnem vim, ac efficientiam cauſſæ amiſiſſe firmari poteſt: vnde cùm in caſu noſtro nonaginta tres dies à partu ſint tranſacti, extra omnem rationem videtur dubitari, an ſubſecuta mors ex cauſſa partus fuerit, necne. Itaque remanet vndequaque probatum, pecunias in ſocietatem datas ſuper periculo vitæ Cæciliæ Blãcariæ eſſe ſuperlucratas, nec per eius mortẽ factum eſſe locũ exceptioni.

CONSILIVM LIV.

ARGVMENTVM.

D. Diana Grotta abortum fecerat, & non benè ab eodem abortu repurgata iterum conceperat; vnde à prima vſque conceptionis die multas moleſtias in prægnantia perpeſſa, tandem affectante menſe octauo febre correpta iterum abortiuit, & ex eo morbo obiit, cúmque ſuper eius vitæ periculo multæ pecuniæ à diuerſis perſonis in ſocietatem eſſent datæ, quæſitum eſt, an per eius mortem factus fuiſſet exceptioni locus.

SVMMARIVM.

1 *Signa grauiditatis ſunt indifferentia, & communia tam grauiditati, quàm ſimplici menſtruorum retentioni.*

2 *Vbi morbus interimens ſit primò, & per ſe culpa grauiditatis, alia cauſſa non eſt quærẽda.*

3 *Mulieres fluxu albo detentæ ſi concipiant, in partu pereunt.*

4 *Morbus extra grauiditatem ſi non ſit aptus occidere, & cum grauiditate occidat, grauiditas ſola eſt culpanda.*

5 *Mulier ex vtero laborans & concipiens, ſi ex abortu, vel in partu decedat, caſus exceptioni ſit.*

6 *Diminutio purgationis in puerperio morbum excitans, ex quo puerpera decedat, caſum pro exceptione facit.*

CAſus hic comprehenditur inter exceptos in inſtrumento ſocietatis officij, & videtur fruſtra dubium aliquod circa hoc excitari: patet enim Dominam Dianam Grottam, ſuper cuius vitæ periculo ſocietas erat fundata, grauidam extitiſſe per Teſtium Peritorum teſtimonia ad hoc examinatorum, contra quæ nullatenus valent quæ ex aduerſo deducuntur ad probandum, illam non fuiſſe gra-
1. uidam: Licet enim ſigna grauiditatis ſint indifferentia, & communia tam grauiditati, quàm ſimplici menſtruorum retentioni, vt latiſſimè probaui *lib. 1. quæſt. tit. 3. q. 1. per tot.* Et facillimè non ſolùm Medicos, ipſaſq; expertiſſimas Obſtetrices, ſed etiam ipſas mulieres vtero gerentes deludant: hoc tamẽ fallit, vbi ſimus in muliere, quæ aſſueta ſit concipere: ipſæmet enim mulieres, Hippocrate teſte, in libris ad mulieres ſpectantib. cum ſemel, atque iterum conceperunt, facile agnoſcunt ſe vtero gerere; ita vt ſigna grauiditatis tunc ſolummodò dubia, & incerta ſe produnt, cum mulier ob inexperientiam non poteſt cognoſcere, & patefacere accidẽtia, quæ ex grauiditate patitur: quod dubiũ multò magis augetur, cũ mulier non ſolùm nõ eſt experta, ſed eſt annoſa, vel infirma, & in primis menſibus, iuncta viro ſeniori, vel infirmo, & quæ non benè per menſtruas purgationes repurgari ſolet; hæc enim omnia & alia quædam falſam grauiditatem excitando, ſigna parturiunt, quæ etiam veræ grauiditati aſſociantur; contra verò in muliere aſſueta vtero gerere, in ætate florida, ſana, & viro iuncta ſano, ac fœcundo, cum quo ſingulis annis concipere ſolet, tranſacto iam ſeptimo menſe quis ſcrupulus falſæ grauidationis excitari poteſt? Itaque dubitare de grauiditate in caſu noſtro, in quo omnia

vlt. loco commemorata concurrunt, videtur omninò irritus,&inanis labor.

Igitur cùm dubitari non poſſit de D.Dianæ
2. prægnantia,iam patet eius culpa mortem ſucceſſiſſe, & ſic caſum inter exceptos recenſendum,quia quandocunque morbus interimens, primò ,ac per ſe culpa grauiditatis prouenit, fruſtra quærimus culpam in alium morbum reiicere, ſi ille ſufficiens ſit ad interimendum; at in hoc caſu omnem morbi culpam originatam fuiſſe ex grauiditate patet ex progreſſu ipſiuſmet grauiditatis, quæ à principio vſque ad finem fuit mulieri moleſtiſſima, vt aliis etiam fœminis maximè eſſe ſolet, quæ extra
3. prægnantiam prauis humoribus ſcatent, ac præcipuè vteri morbis exercentur exemplo earum,quæ apud Hippocr. *lib.2. de morb. mul. num.6.* fluxu albo vterino detentæ concipiunt, quæ poſtmodum in partu pereunt;quod etiam aliis pleriſque euenire in dies ſatis ſuperque notum Medicis eſt, & ratio eſt,quia occaſione grauiditatis maiorem in modum praui humores augeſcunt, neque quomodò expurgentur habentes,facilè ipſam naturam obruunt,vnde putreſcunt, & febres accendunt, aut fœtum corrumpunt,aut abortum denique faciunt, aut alias ſuam noxam vtero gerentibus communicant.

Neque valet id,quod contra obiicitur,nempè in huiuſmodi caſibus non eſſe primò culpandam grauiditatem ,ſed potiùs prauorum humorum abundantiam, & ſic tales caſus non eſſe inter exceptos,quia culpa reſidet primò,& per ſe in ipſis prauis humoribus ſuperfluentibus, præcipuè autem huiuſmodi non eſſe propoſitum caſum ex eo,quia omnis culpa ſubſequentis morbi, & conſequenter etiam ipſius mortis reiicienda eſt in diminutam purgationem ex abortu, non autem in grauiditatem, cùm pateat euidentiſſimè, nullam ex grauiditate moleſtiam D.Dianam fuiſſe percepturam, vbi ex abortu, vt debebat, benè fuiſſet repurgata;cùm igitur reliquiæ purgationis in abortu iam per multos dies ante grauiditatem retentæ,& tranſacto iam termino periculi,quod ex abortu imminere potuit,fuerint cauſſa malæ grauidationis, certè culpa omnis reiicienda videtur in diminutam purgationem poſt abortum, non autem in prægnantiam; & ſic cùm terminus periculi ex abortu iam eſſet tranſactus, & grauiditas non poſſit culpari, certè ca-
4. ſus pro lucro erit,non pro exceptione.

Non valet,inquam,hæc argumentatio,quia quandocunque morbus extra prægnantiam non eſt aptus per ſe ad interimendum, etiam ſi poſtmodum grauiditati adiunctus fiat ad interimendum aptus, tunc culpa mortis non reſidet penes morbum huiuſmodi, ſed penes grauiditatem : At D.Diana cum tali morbo extra prægnantiam poterat viuere, quod cum prægnantia non potuit, & hoc quia diminutio purgationis in abortu non erat apta ad interimendum, cùm in dies videamus plures mulieres & in abortu, & in partu diminutè expurgari, & tamen adeò ſanas, atque illæſas inde permanere,vt nullam noxam ab ea diminutione reportaſſe videantur; ergò morbus præcedens grauiditatem non erat hic in cenſu habendus, & ſic omnis culpa ſuccedentis mortis reſidet penes ipſam grauiditatem , quæ cùm fuerit moleſtiſſima,ſola influit in mortem.

Sed quid pluribus contendimus ,cùm iam 5.
apud omnes canonizata exiſtat regula illa, quod mulier ex vtero laborans, & concipiens, partu, vel abortu ſecuto, ſi decedat,locum exceptioni faciat ; ità Cagnat. *in libell. de mort. cauſ.part.in f.* & Perlin.*eod.tract.* ac ſatis ſuperque hunc caſum nos etiam diſcuſſimus *lib. 1. quæſt. Medico-Leg.Tit.4.quæſt.4.num.71.& q.7. num 1. & ſeqq.* & pro illo firmauimus regulam eorum caſuum, qui excipiuntur cauſſa grauiditatis,quæ eſt regula nona *num.eod.* & ad omne peius etiam ſi concedamus diminutionem purgationis ex abortu fuiſſe veram, ac primariam cauſſam mortis D.Dianæ,cùm ex ea omnia incommoda, & moleſta ſymptomata in eius grauiditate prouenerint,tamen adhuc caſus eſſet inter exceptos per regulam à nobis poſitam, & ſuis fundamentis ſtabilitam *citat. lib.1.quæſt.ead.num.47.* quæ ampliatur *num.63.* & accepta eſt tam Cagnato,quàm Perlino locis iam ſupra citatis:nam verum non eſt, vt ex aduerſo ſupponitur, quòd ab abortu D.Dianæ ad nouam conceptionem pertranſierit terminus periculi,quod ex abortu imminebat,nempè quadraginta dierum, ſi Cagnato adhæremus, cùm ex depoſitione Teſtium conſtet de contrario; deponunt enim,quòd D.Diana antequam benè eſſet expurgata ex abortu, quem fecerat, vtero conceperat. Ita Quartus Teſtis iuxta ſextum, & Quintus iuxta ſecundum, & patet,etiam pluries ex dictis aliorum Teſtium. Itaque vel tota culpa morbi, & mortis reſidet penes diminutionem puerperij ex abortu, vel reſidet penes prægnantiam, & in vtroque caſu locus eſt exceptioni.

Ac profectò in materia tam clara incaſſum videntur plura adduci in contrarium ab aduerſariis,& idcircò cùm nihil quod releuet poſſit in medium afferri,mirum non eſt,ſi ad cauillationes confugiunt, dubium excitantes in re certiſſima, nempè, an D. Diana grauida verè fuerit,necne, cùm pateat illam non ſolum grauidam fuiſſe, ſed octimeſtrem fœtum geſtaſſe; quæ cùm ſatis ſuperque per idoneos Teſtes, artiſque peritos, qui ægrotantem tractauerint, remaneant probata , puto Aduerſarios non eſſe vlteriùs audiendos , & non permittendos contra tam patentem veritatem ampliùs obloqui.

CONSILIVM LV.

ARGVMENTVM.

Inita eſt ſocietas officij ſcutorum trium millium ſuper periculo vitæ D. Catharinæ Maluetiæ, quæ prima Februarij anni 1631. cùm vtero gereret, maſculum ſuo tempore fœliciter eſt enixa, ſed tertia à partu die, Puerperia ſuppreſſa ſunt, & doloribus imi ventris acerbiſſimis illis quidem eſt conflictata, diarthæa quadam ſecuta die ſequenti, quæ erat quarta à partu, febre acuta correpta eſt cum intenſo capitis dolore, cui delirium ſucceſſit, poſt quod ſoporoſa facta, ſeptima Apoplectica interiit. Dubitabatur, an caſus pro lucro eſſet, vel pro exceptione.

SVMMARIVM.

1 *Partu exiſtente naturali, ſuccedens morbus, aut mors, ex partu dici non poteſt.*
2 *Partus naturalis quando dicatur.*
3 *Partus naturalis quinque conditiones.*
4 *Verba,* Ex partu, *in inſtrumento ſocietatis appoſita quid importent.*
5 *Verba,* Ex cauſa partus, *in inſtrumento ſocietatis appoſita quid importent.*
6 *Tempus Puerperij ſecundùm Hippocratem ad quem diem extendatur.*
7 *Partus, etiam retentis puerperiis, quando debeat dici naturalis.*
8 *Partus in caſibus exceptis, debet eſſe primaria, immediata, & finalis cauſa mortis.*
9 *Contractus ſocietatis officij vnde reddatur licitus.*
10 *Vulnus aliàs ſalubre in corpore morboſo poteſt fieri lethale.*
11 *Prægnantes omnes ſanguinem habent deteriorem, & non purum.*
12 *Partus reddit ipſas mulieres magis ſanas.*
13 *Quicquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati.*
14 *Effectus Cauſæ ſecundæ reducitur in primam.*

VIdetur dicendum in caſu noſtro lucro
factum eſſe locum per mortem D. Ca-
tharinæ Maluetiæ, cuius vitæ periculum cur-
rebant pecuniæ in ſocietatem datæ, lucro
enim abſque dubio locus eſt quandocunque
morbus ſuperueniens in partu, ex culpa ipſius
1. partus non ſuccedit, at cum partus eſt natura-
lis, morbus, ac mors in partu eueniens ex
partu dici non poteſt, vt longioribus expli-
cant Conciliator *diff.* 106. *verſ. Propter tertium,*
Valleſ. *in* 1. *Epidem. ſect.* 3. *Ægr.* 4. Mercurial.
in Prælect. 1. *lib. Epidem. ſect.* 3. *Ægrot.* 4. Au-
genius *lib.* 2. *Epiſt. Medic. tom.* 2. Roder. à Caſt.
lib. 4. *de Morb. mul. cap.* 12. *in ſchol. parte* 2. &
alij vbi eam quæſtionem agitant, *An dies Cri-
tici à partu, vel à principio morbi ſint compu-
tandi?* & dixi ego aliàs *lib.* 1. *qq. Medico-Leg.
tit.* 4. *q.* 4. *&* 5. & alibi ſæpe.

Partum autem in caſu propoſito natura-
lem fuiſſe, luce meridiana clarius eſt, tum ex
depoſitione Medici, qui curæ præfuit per ea
verba, *& il parto fu felice*, quibus non ſolùm
fuiſſe naturalem inſimul, ſed etiam ab omni
moleſtia, & anxietudine etiam conſueta libe- 2.
rum; tum ex conditionibus ad naturalem
partum requiſitis, quas ex Hippocratis, Ga-
leni, & aliorum Præceptorum Doctrina enu-
merant Auctores Gyneciorum, ſeu *de morb.
mul.* inter quos præcipuè videri poſſunt Mer-
cat. *de Puerp. & Nutric. aff. cap.* 3. Roderic. à
Caſtr. *de morb. mul. lib.* 4. *cap.* 1. Mercurial. *eod.
tract. lib.* 2. *cap.* 1. Mercurius *in libro della Com-
mare lib.* 1. *cap.* 2. & alij.

Quæ conditiones quinque potiſſimum cùm
ſint, omnes in hoc partu adfuiſſe conſtat. Pri-
ma enim eſt, vt partus debito, ac iuſto tem- 3.
pore fiat. Secunda, vt fœtus in exitu in lucem,
ſuum naturalem ſitũ ſeruet. Tertia, vt dolores
non ſint nimis acuti, & acerbi. Quarta, vt
breui tempore abſoluatur, ita vt non pertran-
ſeat ſpatium viginti quatuor horarum. Vl-
tima, vt ſecundæ & Puerperia in ipſo actu
pariendi rectè procedant. Medicus ergo curæ
inſeruiens volens ſignificare partum D. Ca-
tharinæ à nulla ex his conditionibus defeciſſe,
vſus eſt illis verbis, *& il Parto fù felice*, quibus
vſus non eſſet, ſi partus immaturus extitiſſet,
ſi fœtus in pedes, vel alio ſitu in lucem exiiſ-
ſet, ſi doloribus acutiſſimis moleſtata eſſet, ſi
longo tempore in pariendo laboraſſet, vt per
duos, aut tres dies, & ſi denique ſecundæ dif-
ficulter eſſent eductæ, vel Puerperia in partu
non expurgata eſſent; vnaquæque enim ha-
rum conditionum per ſe partum non natura-
lem reddidiſſet, nec Medicus ob id affirmaſ-
ſet, illum fuiſſe fœlicem.

Cùm igitur partus fuerit naturalis, & ob
id mors ſubſequens ex partu dici non poſſit,
ſequitur, quòd caſus hic non pro exceptione
ſit, ſed pro lucro. Ac profectò palam eſſe vi-
detur, quòd cùm in contractu ſocietatis exci-
piatur mors ex partu, & cauſa partus, in caſu 4.
noſtro mors ſubſecuta, nec ex partu fuerit,
neque ex cauſa partus: Non ex partu, quia
per hæc verba intelligitur actio ipſius partus,
immediatè proueniens; vt quando dolores
ſunt acerbiſſimi, & ex eorum acerbitate ſuc-
cedit inflammatio, & mors, vel quando ipſa
pariendi actio ſumma cum difficultate ſucce-
cedens fœtum, aut matrem, aut vtrumque
interimit, vel quando fœtus, & Mater ſimul
debiles exiſtunt, & licet non multùm illam

dolores agitent, partus tamen non ſuccedit,& ſic de cæteris.

At neque ex cauſa partus dici poteſt mors ex hoc caſu eueniſſe, quia per hæc verba, *ex cauſa partus*, ij caſus comprehenduntur, qui
5. dependentiam habent ab iis,quæ partum concomitantur, vt à ſecundis, & Puerperio, vt quando ſecundæ difficulter extrahuntur, & inflammatione excitata mulierem occidunt, vel idem præſtant cùm in totum, vel in parte retinentur, & ſic de cæteris. At cum in caſu noſtro nihil eorum apparuerit, dicendum eſt, partum omninò fuiſſe naturalem, & D. Catharinam Maluetiam neque ex partu, neque ex cauſa partus obiiſſe, & ſic factum eſſe locum lucro, non autem exceptioni.

Neque obſtat, quòd hic partus dici non poſſit naturalis ex defectu vltimæ conditionis nempè ex inſufficienti Puerperij purgatione, vt ex facto apparet; quia conſtat experientia, & ex Medicorum grauiorum auctoritate, quo-
6. rum omnium inſtar ſit Hippocrat. *in lib. de Nat. Puer. num.* 13. *& lib. de morb. mul.* quòd hoc tempus extenditur ad triginta dies in maſculo, & ad duos ſuprà quadraginta in fœmellis; cùm ergo Puerperium D. Catharinæ nonniſi ad biduum durauerit, defecit ab vltima partus naturalis conditione, quæ inter alias eſt neceſſariiſſima, & ſic huiuſmodi partus non poteſt dici naturalis, ſed è contra morboſus, & præter naturam. Reſpondetur enim, quòd quamquam Puerperij retentio in hoc partu ſucceſſerit abſque dubio, non ſucceſſit tamen ex culpa partus, & idcircò ad partum referri non poteſt, vnde neque partus dici poteſt vitioſus, & præter naturam. Tunc enim id habet locum, quando retentio
7. Puerperij ex immediata culpa partus dependet, vt quando ex eius difficultate vterus inflammatur, ac ex eius inflammatione Puerperij purgatio retinetur, vt fieri aliquando ſolet eodem Hippocrat. docente *lib.* 1. *cit. de morb. mul. num.* 60. *& ſeqq.* at retentio Puerperij in caſu noſtro non fuit facta ex culpa immediata partus, ſed alia quadam ex cauſa, quam deinceps patefaciemus. Reſtat ergo, vt partus fuerit omninò naturalis, & conſequenter, vt mors ex partu, aut ex cauſa partus non fuerit, & ſic caſus pro lucro erit, non pro exceptione.

8. Nam partus in caſibus exceptis debet eſſe primaria immediata, & finalis cauſa, vt Iuriſtæ dicunt, ipſius mortis, nec ſufficit, quòd fuerit cauſa tantùm ſecundaria, mediata, & impulſiua; Caſtracan. *de ſocietat. cap.* 18. *n.* 16. Zacchias *eodem tract. num.* 425. quia cùm in omni caſu ſuccedentis mortis in partu, vel prægnantia, ſemper partus, & prægnantia culpam participent, quia ſemper habent ſe ſaltem ex parte cauſæ ſecundariæ, mediatæ & impulſiuæ, quam coadiutricem vocant Medici, Galen. *in introd. cap.* 8. Sequeretur ſi hoc eſſet ſufficiens pro exceptione, quod nullus caſus vllo in tempore pro lucro eſſet, & ita cùm omnes eſſent pro exceptione, contractus ſocietatis manifeſtè illicitus, & vſurarius euaderet, quia cùm in tantùm ille contractus ſit
9. licitus, in quantùm pecuniæ in ſocietatem datæ currunt periculum amiſſionis ex periculo vitæ illius, ſuper cuius vita datæ fuerunt, Seraphin. in quodam voto apud Zacchiam *vbi ſup. deciſ.* 73. *num.* 1. iam hoc periculum omninò ceſſaret; ex neceſſitate igitur contractus, ſi licitus eſſe debeat, ſequitur, quòd non omnes caſus mortis in prægnantia, & partu euenientes debeant excipi, ſed aliqui eſſe debeant pro lucro. Caſtracan. *vbi ſup. n.* 19. vnde nullo modo eſt acceptanda Cagnati *in libell. de mort. cauſ. par.* & Perlini *eod. tract.* eum ſecuti, opinio, volentium omnes, ac ſingulos caſus pro exceptione eſſe, nullúmque omninò pro lucro, cùm tamen concedere cogantur, non vnam, eandemque vim, ac efficaciam cauſæ perimentis habere ſemper partum, & prægnantiam, ſed aliquando habere vim cauſæ primariæ, & immediatæ; aliquando verò ſecundariæ, mediatæ & impulſiuæ, vt in caſu noſtro, in quo propterea locus lucro eſſe debet, non autem exceptioni.

Nam quemadmodum ſalutare vulnus in 10.
corpore morboſo, humores prauos excitando poteſt præbere cauſam morti tanquam cauſa ſolùm impulſiua, & irritans, cùm tamen per ſe ſit ſalutare, & idcircò ab Hippocrat. *libr.* 5. *Epidem. text.* 16. *in fin.* huiuſmodi vulnus in ſimili caſu dictum ſit, nullius mali cauſam eſſe, eodem etiam pacto prægnantia, & partus non ſemper tanquam cauſa primaria, & efficiens cùm ex ſe ſalutaris eſt, ſed vt ſecundaria, & impulſiua morbum, & mortem excitare poteſt, ac profectò tunc temporis mors non ex culpa partus, aut prægnantiæ dici debet, quemadmodum neque mors in corpore morboſo in vulnere ſalutari adueniens, ex culpa vulneris primaria eueniſſe eſt dicenda.

Ex depoſitione enim Medici, qui D. Catharinæ curæ præfuit, patet apertiſſimè, quòd partus in hoc caſu in tantùm culpari potuit, in quantùm dedit motum prauis humoribus in parturientis corpore ſtabulantibus, vnde partus non debuit eſſe, neque fuit ex ſe cauſa immediata retentionis puerperij, quin potiùs debebat eius expurgationem ſollicitare, & augere ſua naturali violentia, cui tamen morboſus corporis apparatus, & humorum prauorum multitudo, & qualitas, motum à partu excitatum impediuit, & ſic puerperia ſunt retenta.

Vnde apparet malè inferri, quòd mortis culpa idcircò ad partum ſit referenda, quia partus motum humoribus præſtiterit; nam non idcircò partus fuit præter naturam, quia ex ſui natura partus debet motum puerperiis, & quibuſcunque ſuperfluentibus humoribus conciliare, vt facilè è corpore Puerperæ detrudantur; quòd bene plerumque ſuccedit, ſi Puerpera ſana ſit, & humores nullam habeant ſecum prauam qualitatem, quæ huiuſmodi motum remoretur, quod ſi eueniat, tunc nulla culpa euenientis mortis referenda eſt ad partum, quia quantùm in ſe eſt, ſuo munere, ad quod à natura inſtituitur, functus eſt, ſed ſi quæ culpa in illum reiicienda eſt, certè nonniſi vt impellens, irritans, ac coadiuuans cauſa culpandus. Quia ſi partus dando motum prauis humoribus naturalem tamen con-

ditionem

ditionem non excedentibus, eſſet primaria, ac
efficiens cauſa morbi,& mortis,in omnibus,ac
ſingulis parturientibus idem ſuccedere debe-
11. ret, quod in D. Catharina ſucceſſit, cùm in
omnibus prægnantibus reperiantur multi hu-
mores praui, & ſanguinem omnes habeant
deteriorem, & non purum, vt experientia do-
cet, & non ſiluit Hippocr. *lib.1. de morb.mul. num.51.* & alibi *ibi*, & *lib.de nat. puer.* & Gal.
in 2. Epidem. Ægr.2. & libr.1. de San. tuen. cap.9. & alij omnes, eamque ob rem præ-
gnantes omnes quoſdam peculiares morbos
pati conſueuerũt enumeratos ad eodem Hip-
poc. *lib.3. de morb.mul. & alibi*,& ab Ariſt. *lib.3. de hiſt. anim. c.4.* ſi ergo motus à partu in hu-
moribus excitatus eſſet cauſa primaria,& effi-
ciens morbi,& mortis, ſemper,aut plerumque
parturientes grauiter ægrotare, ac periclitari
deberent, cùm abſque prædicto motu parere
non poſſint;at hoc tantùm à vero abeſt,vt po-
tiùs contrario modo eueniat, plerumque enim
mulieres per eum motum à partu in humori-
bus concitatum, à prauis humoribus in Puer-
12. perio expurgantur,& magis ſanæ deinceps vi-
uunt, vt multoties firmatum eſt à noſtro Hip-
pocrat. *in lib. ad mulier.pertin.* & ab omnibus
aliis Auctoribus Gyneciorum, Cagnat. *in cit. lib. de mort. cauſ. part. propè principium.*

Præterea conſtat ex communi conſenſu, &
noſtro, inquam, & Medici, qui curæ præfuit in
D. Catharina fuiſſe retenta Puerperia, vt ſupe-
riùs diximus, ex morboſo corporis apparatu,
non ex aliqua cauſa ad partum ſpectante; ex
retẽtione autem puerperij generatam fuiſſe fe-
brem, quia ſanguis ille exitum non habens
per inferiores partes,ac naturæ conuenientes,
& conſuetas, primùm excalfactus febrem ac-
cendit,deinceps ad ſuperiora recurrens capitis
dolores, delirium, ſoporem, tandemque Apo-
plexiam, & mortem cauſauit. Ergo ſi morbo-
ſus corporis apparatus fuit cauſa retentionis
puerperij, vt veriſſimum eſt, idem morboſus
apparatus fuit cauſa morbi, & mortis; nam 13.
quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati.
D. Thom. *par.1. ſumm. quæſt.49. art.2. ad 2.* nam
effectus cauſæ ſecundæ reducitur in primam,
idem D.Thom. *ibid.* mors ergo D. Catharinæ 14.
ad apparatum morboſum, non ad partum re-
ferenda. Atque aliàs quidem ita me pro veri-
tate ſenſiſſe patet *lib.1. quæſt. Medico-Leg. tit.4. quæſt.5. in princ.* vbi enarrans caſus pro lucro
facientes, inter cæteros connumeraui caſum
quemdam in terminis noſtris ab Hippocrate
deſumptum, quem animaduerti ſupplicamus,
vt appareat in ſimilibus ſemper locum fieri lu-
cro, non exceptioni.

CONSILIVM LVI.

ARGVMENTVM.

Datis in ſocietatem nonnullis pecuniis ſuper periculo vitæ D. Agnetis Buccapaduliæ, illa conceperat, & ſexto grauidationis menſe Hydrope correpta fuerat, atque eo morbo vſque ad iuſtum tempus partus adaucto, in partu cum ipſius Hydropis ſymptomatibus obierat. Medicorum, qui curæ præfuerunt, alter craſſæ Mineruæ homo depoſuerat examinatus illam ex Hydrope quidem obiiſſe, ex cauſa tamen partus: alter verò, qui fuerat curæ ſuperuocatus, depoſuit illam non ex partu, ſed ex Hydrope interiiſſe. In hac Medicorum controuerſia, noſtra ſententia requiſita eſt.

SVMMARIVM.

1 *Quinam mortis caſus in partu excipiantur in inſtrumento ſocietatis.*

2 *Hydrops nullam habet cum prægnantia aut partu cognationem.*

3 *Mulieres ob menſtruorum, & Puerperij retentionem, vt plurimum in calidos morbos labuntur.*

4 *Quandonam menſtrua retenta Hydropem excitare conſueſcant.*

5 *Morbo lethali in prægnantia, vel partu ſuccedente, dummodo ex prægnantia, vel partu immediatè non dependeat, non ſit locus exceptioni.*

6 *Caſus mortis ex morbo euenientes, ad prægnantiam, & partum non pertinente, locum exceptioni non faciunt.*

7 *Cauſa prima, & immediata ſemper attendi debet, ſi ſufficiens ſit ad effectum producendum.*

8 *Mors illi morbo tribuenda, cui accidentia ſuperuenientia ſunt magis cognata.*

Acceptata prioris Medici depoſitione in
caſu, de quo agitur, per mortem D. Ag-
netis Buccapaduliæ, factus eſt locus lucro pe-
cuniarum, quæ ſuper eius vitæ periculo fue-
rant in ſocietatem datæ. Palam enim eſt in 1
inſtrumento ſocietatis eos tantùm caſus eſſe
exceptos, qui ex immediata culpa prægnan-
tiæ, aut partus eueniunt, in quorum numero
comprehendi non poteſt caſus hic, qui ex
alia cauſa, quàm ex prægnantia, & partu ſuc-
ceſſit, licet velimus ipſam prægnantiam, &
partum culpa non vacare: Caſtraean. *de ſociet. off. cap.18. num.19.*

Deponit namque Medicus prior ad curam
vocatus, D. Agnetem ex Hydrope interiiſſe,
quo ſexto grauidationis menſe detineri cœ-
perat, at Hydrops nullam habet cum prægnã- 2
tia, aut partu cognationem, neque ex morbis
eſt ad prægnantiam, aut partum pertinenti-
bus

bus, eſt enim morbus Hepatis ab eius refrigeratione, & læſa ſanguificatione originem habens. Galen. *lib. 2. de nat. fac. cap. 2.* & cum eo omnes Practici *in proprio cap. de Hydrope;* vnde vanum, & ridiculum omninò eſt quod ex aduerſo dicitur; Hydropem nempe idcircò fuiſſe factam, quia occaſione prægnantiæ menſtrua ſunt retenta, quia nunquam id accidiſſet, niſi hepar iam malè affectum, & ad Hydropem excitandam non fuiſſet diſpoſitum, quemadmodum in aliis mulieribus euenit, quæ etiamſi menſtruis occaſione prægnantiæ deſtituantur, non tamen in Hydropem labuntur, aſt de neceſſitate laberentur, ſi ſola retentio menſtrui eſſet cauſa excitandi Hydropem abſque præuia illa, ac praua Hepatis dyſcraſia, & caloris naturalis imbecillitate; at verò tantùm abeſt, vt mulieres ex retentione ſimplici menſtruorum facta occaſione prægnantiæ in Hydropem labantur, qui fri-
3. gidus affectus eſt, vt potiùs in contrarios morbos decidant, ita vt ad eos curandos aliquando opus habeant non tantùm medicamentis refrigerantibus, quàm ſanguinis iterum, atque iterum repetita euacuatione. Quòd etiam ſi aliquando œdematoſis corporis, & præcipuè pedum tumoribus detineantur, in partu tamen ab iis liberantur, Valleſ. *in 7. Epidem. Ægr. 7.* Rodericus à Caſtr. *de morb. mul. Part. 2. lib. 3. cap. 17.* quia huiuſmodi tumores non ex Hepatis debilitate, & præternaturali refrigeratione in grauidis excitantur, ſed ob exuberantiam crudorum humorum, quæ vel ipſis ſit connaturalis, vel quæ ex erroribus, quos in victus ratione patrare conſueuerunt, accumuletur.

Nec quicquam releuat, immò non minùs ridiculum eſt, quod ex aduerſo dicitur, nempe in caſu noſtro idem eueniſſe, quod Harpalidis forori apud Hippocrat. *in Epidem. libr. 7. ægrot. 7.* quæ vt ille narrat, ex retentis menſtruis in Hydropem lapſa eſt; immò nec Galeni, & Valleſij auctoritas, quæ adduci poterat *loco citat.* illis quicquam fauere poteſt, vbi inter cauſas Hydropem excitantes recen-
4. ſent menſtruorum retentionem: quia hoc intelligendum quando menſtrua ex præſcripto naturæ non retinentur, vt fit extra prægnãtiã, quando verò retinentur ex præſcripto naturæ, tunc etiamſi in huiuſmodi œdematoſos tumores, immò & in ipſum Hydropem labantur, ſi ſaluus ſit Hepatis calor naturalis, non ſolùm in partu non pereunt, ſed ab ipſo partu liberantur, vt prædictæ ſorori Harpalidis apud Hippocratem eueniſſe conſtat, à partu enim omnia ſymptoma in illa ceſſârunt, & fæmellam peperit. Morbus ergo, ex quo deceſſit D. Agnes Buccapadulia non erat ex prægnantia, aut partu, quia non ex ſimplici menſtruorum retentione genitus eſt, ſed ex debili Hepatis calore, ac frigida eius intemperie. Regula autem eſt, de qua *in quæſt. Medico-Leg. lib. 1.*
5. *tit. 4. quæſt. 2. & ſeqq.* quòd quandocunque morbus in prægnantia, & partu eueniens eſt per ſe lethalis, nullamque ex prægnantia, aut partu immediatam dependentiam habens, mors ex eo morbo ſuccedens, non faciat locum exceptioni, etiamſi aliquo modo prægnantia, & partus concurrere poſſint ad fouendum morbum, & accelerandam mortem; tunc enim habent ſe tanquam cauſæ fouentes, coadiutrices, impulſiuæ, & mediatæ, quæ in conſiderationem in huiuſmodi caſibus non veniunt: quia ſi res ſe aliter haberet, nullus caſus daretur pro lucro; ſed omnes eſſent pro exceptione: ex quo fieret, quòd pecuniæ in ſocietatem datæ nullum currerent amiſſionis periculum, & ſic conditio ſociorum euaderet inæqualis, quia altera ex parte Dominus officij curriт periculum amiſſionis ipſius officij, atque inde contractus euaderet vſurarius, & illicitus, quæ vt euitentur abſurda, dicendum eſt, non omnes caſus mortis in prægnantia, & partu euenientes debere excipi: 6.
ſed eos tantùm, qui ex immediata tantùm culpa partus, & prægnantiæ fiunt, non verò qui ex morbo gignuntur ad prægnantiam, & partum primò, & per ſe non pertinente, licet in ipſa prægnantia, & partu fiant, & à prægnantia, & partu aliquod fomentum, & impulſum ſortiantur.

Certum enim eſt debere ſemper attendi cauſam primam, & originariam, nempe morbum, qui primò ſeſe prodit, ſi ſit ſufficiens ad interimendum, Rota *in Roma. ſociet.* apud Zacchiam *de ſociet. deciſ. 89. num. 3.* Boccat. *eod. tract. num. 35.* hic enim ſemper influit in mortem; non obſtante, quòd ſubſequentia ad prædictum morbum ad aliam pertineant cauſam, & ſic ſi morbus ille, qui primò apparet, lethalis erat, & ad prægnantiam, & partum non pertinebat, dehinc autem ſubſequantur alij morbi, & ſymptomata ex prægnantia, & partu, non debent ij morbi, & ſymptomata attendi, quia ſunt germina prioris morbi primò mouentis, vt longioribus explicaui *cit. titul. 4. à num. 85. ad ſeqq.* Quemadmodum è contra, ſi morbus ex prægnantia, & partu fiat, vt exempli gratia, ſi ex difficili partu accendatur febris, non attenditur febris, ſed partus ipſa difficultas primò mouens; & in ſumma ſemper prior morbus, ſi ſit ſufficiens, influit in effectum, vt in caſu noſtro, in quo cùm Hydrops ſexto grauidationis menſe ſit excitatus, omnia quæcunque ſuperuenire huic morbo poterant, etiamſi ad prægnantiam, & partum pertineant, ad primam illam cauſam nempè ad Hydropem tanquam eius effectum ſunt referenda: ex Hydrope enim enaſci potuit fœtus, & prægnantis debilitas, partus difficultas, ſecundinæ difficilis eductio, puerperiorum retentio, & alia quæcunque imaginari licet, & ſic tota culpa mortis primò, & per ſe ad Hydropem refertur. Secundariò verò ad ſubſequentes morbos ex ipſa prægnantia, & partu originem habentes. Quamobrem certò certius firmari poteſt, nullum vnquam caſum in prægnante, aut parturiente euenientem dari poſſe, qui pro lucro ſit, ſi hic talis non ſit iudicandus, tam extra omnem controuerſiam huius rei veritas eſſe videtur.

Quæ confirmari multò faciliùs poſſunt, ſi examinare libeat regulas pro exceptione traditas *in cit. tit. 4. lib. 1. Quæſtionum Medico-Leg. quæſt. 4. per totam,* quæ cum duodecim numero ſint,

ſint, apertè patet in nulla earum poſſe caſum hunc connumerari: at contra ſi examinabimus caſus pro lucro faciẽtes, patebit hunc caſum pertinere ad hiſtoriam *Ægr.*13.narratam ab Hippoc. *lib.*1. *Epid.* & pro exemplo inibi à me adductam inter caſus pro lucro facientes: licet enim mulier illa apud Hippocratem ex enarrato morbo conualuerit, tamen poſito, quòd ex eo morbo obiiſſet, qui febris ardens fuit, locum lucro feciſſet, eiuſque exemplo etiam præſens caſus eſſet decidendus.

Denique quòd mors in caſu noſtro nullam dependentiam habuerit ex prægnantia, vel partus, manifeſtiſſimè declarant accidentia, quæ in morte ſuperuenerunt, quæ ſicuti Hydropi fuerunt familiaria, & cognata, ita prægnantiæ, & partui neque familiaria, neque cognata erant, vnde conſequens abſque dubio eſt, mortem illi morbo tribuendam eſſe, cui ſuperuenientia ſymptomata ſunt magis cognata. Cùm ergo D. Agnes mortua ſit cum accidentibus Hydropis, licet perierit in partu, tamen ex Hydrope periiſſe dicenda eſt, quia Hydropis accidentia ex partu potiùs debebant leniri, & remitti, vt fieri aliàs ſolet, ex eiuſdem Hippocrat. teſtimonio *in Prænotion. num.*8. *verſ.*180. *& in Coac. ſect.*3. *verſ.*8. *& in lib. de Intern. aff. num.*2.

CONSILIVM LVII.

ARGVMENTVM.

D. Angelica de Accorambonis, ſuper cuius vitæ periculo datæ fuerunt quædam pecuniæ in ſocietatem, cùm circa maritum ægrotantem, ac ex eo morbo pereuntem plurimùm laboraſſet, & in extremum Animi mœrorem incidiſſet, cùm grauida eſſet, ſexto menſe grauidationis in ardentem febrem lapſa abortiuit, & ex ea febre obiit, quæſitum eſt, an dici debeat ex abortu, vel potiùs ex febre periiſſe, ita vt, per eius mortem locum lucro, vel exceptioni factum eſſe ſit determinandum.

SVMMARIVM.

1 *Duo morbi genera in prægnante, vel parturiente conſideranda.*
2 *Abortus quando faciat locum exceptioni.*
3 *Cauſa primaria ſemper attendi debet.*
4 *Abortus per ſe non cauſat febrem.*
5 *Cauſa mediata, fouens, ſeu impulſiua, non eſt in cenſu habenda.*

1. IN mulieribus prægnantibus, & parturientibus duo potiſſimum morborum genera obſeruari poſſunt, alterum prægnantiæ & partus, & eorum, quæ ad prægnantiam, & partum ſpectant, propriam, & immediatam ab illis dependentiam habens; alterum verò neque ad prægnantiam, neque ad partum, neque ad ea, quæ ad prægnantiam, & partum ſpectant, immediatam, ac primariò, ſed ab aliis cauſis immediatè, & primariò dependens; quod vt magis perſpicuum fiat, exemplo commonſtrandum: Sit igitur homo aliquo morbo detentus, vt puta febre, aut Hydrope, qui vulnus accipiat in capite lethale, in hoc certè duo genera affectuum licebit adnotare, alterum eorum, qui ad febrem, aut Hydropem conſequuntur, alterum verò eorum qui ad vulnus ſpectant: Modò, vbi febris acutiſſima, & maximè lethalis eſſet, aut Hydrops iam confirmatus, ſi is decedat poſt acceptum vulnus, quod non fuerit ex primo capite lethale, certè non ex vulnere, ſed vel ex Hydrope, vel ex febre deceſſiſſe erit dicendus; contra verò ſi febris fuerit mitis, vel Hydrops adhuc in ſuo principio, vulnus verò maximè lethale, quis tam craſſæ mineruæ homo fuerit, qui illum ex febre, aut ex Hydrope potiùs, quàm ex vulnere deceſſiſſe affirmare voluerit? Itáque conſideranda in prægnantia, & partu, ipſa prægnantiæ, & partus eſſentia, aliáque ex parte morbus in prægnantia, & partu ſuperueniens. Vbi prægnantia, & partus fuerint maximè præter naturã, quia ipſam naturam ſummoperè defatigauerint, & ad ipſam prægnantiam, & partum ſequatur febris, & mors, certè non febris eſt culpanda, ſed prægnantia, & partus, naturæ ſtatum non ſeruantia; Contra verò, ſi prægnantia, & partus naturaliter ſe habeant, & in illis conſequatur febris, aut aliàs grauis morbus lethalis, qui mulierem è medio tollat, extra Mercurium omninò eſſet affirmare, huiuſmodi mulierem ex prægnantia, aut partu, non ex ſubſecuto morbo deceſſiſſe, non ſecus ac de vulnere in primo capite lethali accepto à leuiter febricitante diceremus, illud non fuiſſe cauſam ſubſecutæ mortis, ſed febrem. In caſu ergo propoſito manifeſtiſſimè patet, Dominam Angelicam de Accorambonis ex prægnantia, aut partu primò non ægrotaſſe, ſed ex febre ardente, ac maligna, quæ non ab ipſa prægnantia, vel partu ortum habuit, ſed ex laboribus in curando proprio marito perpeſſis, & ex animi mœrore, quæ quidem ſunt veræ, & proportionatæ, ac adæquatæ cauſæ prædictæ febris, ex qua abortiuit, & vita functa eſt: mors ergo ad febrem, & abortus quoque ad ipſam febrem, febris autem ad cauſam externam, non ad prægnantiam, aut partum eſt referenda, & ſic cùm mors neque ex prægnantia, neque ex partu, neque ex eorum cauſa ſucceſſerit, caſus nequaquam inter exceptos connumerandus videtur, ſed pro lucrò omninò eſſe.

Nec

2. Nec quicquam obſtat, quòd poſt abortum mors ſubſecuta ſit: quia tunc caſus eſſet pro exceptione, quando mors ex abortu eſſet, ſed in hoc caſu mors ſubſecuta eſt ex febre ardente, & maligna; quæ ſua malitia inter alia quamplurima ſymptomata etiam abortum concitauit, neque mors ſucceſſit ex abortu, quia non eſt abortus tam habilis ad adſciſcendam mortem, vt habilis eſt maligna febris, hæc enim ſemper peſſima eſt, & vt plurimum hominem interficit: abortus autem neque ſemper malus eſt, neque ſecundum plurimum interficit, immò aliquando eſt ſalubris, Hippocrat. *libro ſecundo Epidem. ſectione 2. text. decimoquarto.* quemadmodum etiam partus, quo mulieres aliquando à prægreſſis morbis liberantur, exemplo Harpalidis apud Hippocrat. *libro ſeptimo Epidem. Ægr. 7.* immò etiam ipſe abortus aliquando à præcedentibus morbis mulieres iudicare ſolet, vt notum ipſis Medicis eſt.

Cùm igitur febris ardens, qua primò prehenſa eſt D. Angelica ab abortu nullam originem habuerit, ſed bene ipſe abortus ab ipſa febre fuerit excitatus, dicendum eſt, caſum hunc pro lucro eſſe, quia debet ſemper attendi cauſa primaria, & immediata,
3. non autem ſecundaria, quæ ſemper à primaria dependet. Quòd autem febris fuerit cauſa abortus, non verò è contra, præter rationem ſuperiùs adductam, patet ex depoſitione Teſtium, & præcipuè ipſius Medici, qui eam curauit; hic enim iuxta decimum deponit, prædictam Dominam Angelicam ex labore in curando marito perpeſſo, & ex animi angore in febrem ardentem cum capitis intenſiſſimo dolore incidiſſe, & ſic ad tertiam vſque nulla alia ſymptomata apparuiſſe, niſi quæ ad febrem acutam conſequi par erat, contra quàm ſuccedere debuiſſet, vbi Abortus fuiſſet prima, & originaria cauſa morbi, & ipſius febris; debuiſſent enim apparere ſigna inſtantis abortus, vt dolor Renum, grauitas, ac pondus in imo ventre, aliqua ſanguinis per vterum expurgatio, vel aquarum eductio, & alia ad hunc modum, tunc enim bene affirmare licuiſſet, ex agitatione, & inſtantia abortus febrem fuiſſe excitatam, ſed hæc ſigna nullo modo apparuerunt, ſed ea tantùm, quæ ad febrem ardentem pertinebant, poſtmodum autem nempe in tertia, ex violentia ipſius febris, dolore renum prehenſa abortiuit, & ſic rationabiliter morbus proceſſit, quia bene valet, quòd febris acuta facili negotio cauſet abortum, ſed non è contra, quòd abortus cauſet febrem acutam, niſi ſit ſummoperè laborioſus, aliàs enim non conſueuit ſimplex abortus cauſare febrem, & maximè acutam: nam ex mille mulieribus abortientibus vix vna, aut altera febricitare ſolet, & hæc 4.
quidem non ex abortus ipſius culpa, ſed ex alia quadam accidentali cauſa. Cùm ergo febris fuerit morbus independens ab abortu; & ex eius vi D. Angelica obierit, non autem ex prægnantia, aut partu, vel ex eorum cauſa, locus lucro eſſe debet per eius mortem, non autem exceptioni.

Neque obſtat, quòd abortus non modò fuerit cauſa maioris morbi, ſed etiam mortem accelerauerit: quia ſymptomata ad morbum ſequuntur, & ad ipſum morbum referenda eſt mors, non ad accidentia, nam conuulſio in febre ſuccedens, ſymptoma eſt lethale, mors tamen non ad conuulſionem, ſed ad febrem refertur, eodémque modo, dato, quòd abortus ſit ſymptoma magnum, & lethale, tamen cum ex vi febris procedit, non ad abortum, ſed ad acutam febrem refertur ſubſequens 5.
mors, quia ſemper cauſa primaria attenditur, ſecundaria verò, meditata, fouens, & impulſiua in nullo cenſu habetur: cauſa autem primaria in hoc caſu fuit febris, ſecundaria, & immediata, abortus: vnde caſus pro lucro eſſe debet, non pro exceptione.

CONSI

CONSILIVM LVIII.

ARGVMENTVM.

Eminentiſſimus, ac Reuerendiſſimus D. Berlingerius Cardinalis Gypſius annum agens quartum ſupra ſexageſimum, licet valetudinariam vitam degeret, ita vt abſque vlla hæſitantia, & abſque vllo ſcrupulo poſſet iuſtiſſima ex cauſa carnibus ſingulis diebus etiam Veneris, & Sabbathi, & Vigiliis, aliiſque Ieiuniis indifferenter vti, etiam ex ipſius Eccleſiæ ſanctæ indulgentia, vera tamen pietate Chriſtiana ductus his non acquieſcens, ſciens contraria aliquando eſſe diuina cognitioni Medicinæ præcepta, *cap. Contraria, de Conſecr. diſt.5. 3.part. Decret.* petit, ac iubet, vt diligenti examine perquiramus, an in hoc ſanitatis ſtatu, ac in ea ætate conſtitutus, ita ab obſeruantia ieiuniorum ob piſcium comeſtionem, & abſtinentiam à carnibus lædi poſſit, vt iure meritò ab ea obſeruantia ſolutus eſſe omninò, ac vndequaque cenſeatur, renuens in hoc vel tantiſper ſibi indulgere. 8.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia in impoſitione ieiuniorum non intendit corporeæ ſaluti præiudicare.*
2 *Ieiunij obſeruantia ſi communem hominum tolerantiam excedit, illaudabilis exiſtimatur.*
3 *Ieiunans ſi ex ieiunio notabile corporis detrimentum incurrit, tenetur à ieiunio abſtinere.*
4 *Experientia eſt rerum magiſtra.*
5 *Piſces ratione ætatis ſenilis ſūt maximè noxij.*
6 *Ætas declinans eſt humorum frigidorum, & humidorum fœcundiſſima.*
7 *Piſcium vſus ratione morbi articularis eſt noxius, & idcirco fugiendus.*
8 *Olera omnia praui ſunt nutrimenti.*
9 *Legumina flatuoſa ſunt, melancholica, & articulis noxia.*
10 *Piſces malè concoquuntur, & facilè putreſcūt.*
11 *Nonnulli faciliùs carnem bubulam, quàm optimos piſces, & oua concoquere ſolent.*
12 *Senibus parùm offerri debet, ſed optimi ſucci, ob caloris imbecillitatem.*

SVperfluum ex mea ſententia eſt dubitare, an Eminentiſſimus Cardinalis Gypſius in ſecundo ſenio conſtitutus, & pluribus affectibus tam ab ætate, quàm ab imbecilliori natura prouenientibus moleſtatus debeat à ieiuniorum obſeruantia arceri, & ad carnium comeſtionem cogi, etiam ouis interdictis ob rationem, de qua ſuo loco, nam apertiſſimè patet plures prædominari in Eminentiſſimo Domino cauſas, illum ab omni ieiunij obſeruatione eximentes, vt euidenter ex ſequentibus conſtabit.

I. Ante omnia tamen illud pro fundamento noſtræ aſſertionis ponamus, Eccleſiam ſcilicet in impoſitione ieiunij, & cuiuſcunque abſtinentiæ, nunquam intendere humanis corporibus detrimentum afferre, aut cum notabili læſione naturæ nos ad eius obſeruantiam obligare: facit *C. Quadrageſima*, ibi, *niſi quem infirmitas impedierit, & C. Quia die Sabbathi, de cōſecr. diſt. 5. 3.p. Decret.* Leſſius *de Iuſtit. & iur. lib. 4. cap. 6. dub. 6. verſ. ob impotentiam.* Vincent. Filiuc. *Moral. quæſt. p. 2. tract. 27. cap. 16. num. 115.* & alij Canoniſtæ, cum de Ieiunio agunt; & ex noſtris Medicis id ipſum adnotat Io. Alphonſ. à Fonſech. *in ſpec. Med. Chriſt. lumin. 2. pag. 51. ver. ſequitur tertiò.* Quamobrem vbi ieiunij tolerantia communem hominum facultatem excedat, ea ab Eccleſia ſancta tanquam Deo minùs accepta illaudabilis reputatur, & de facto reprobatur; vt per text. *in c. Non mediocriter, de conſecr. vbi ſupr.* in illis verbis: *De rapina verò.* D. Thom. *in 4. ſentent. diſt. 51.* 2.

Ex hoc igitur fundamento elicitur hæc firmiſſima, ac irrefragabilis cōcluſio, quòd quandocunque ex quauis abſtinentia, vel in ieiunio, vel in reliquis diebus, quibus tenemur à carnibus abſtinere, aut propter qualitatem ciborum, aut propter eorum inſufficientem quantitatem, ieiunans, vel abſtinens incurrit notabile corporis detrimentum, non modò legitimè à ieiunij & abſtinentiæ obligatione ſolutus cenſetur, ſed tenetur omninò à ieiunio, & abſtinentia quacunque ſeſe retrahere. 3.

Quibus ſic ſtantibus, cùm pateat in caſu noſtro Eminentiſſimum Dominum pluribus moleſtari infirmitatibus, & ætatem ſenilem degere; eatumque rerum occaſione inſignem noxam percipere poſſe, ſi aliis cibariis vti cogatur, quàm carnibus, non modò licitè diſpenſari poteſt ad carnium comeſtionem etiam in diebus, in quibus ex præcepto Eccleſiæ ab illis eſt abſtinendum, ſed ne hæc abſtinentia illaudabilis, & reprehenſibilis euadat, cogendus omninò eſt, vt Medicorum vtrorumque conſilio acquieſcat, & à piſcibus aliiſque cibariis ſibi noxiis perpetuò abſtineat.

Apertiſſimè enim patet ab eſu piſcium, & ipſorum etiam ouorum Eminentiſſimum Dominum inſigniter lædi, primò experientia, quæ eſt rerum magiſtra, *c. Quam ſit, in 6. decret. lib. 1. tit. 6.* nā certiſſima eſt omnium rerū iudicatrix, Gal. *lib. 1. de ſimpl. Med. fac. c. 38.* per hanc enim certiores eſſe poſſumus, quòd quotieſcunque Eminentiſſimus Dominus Chriſtiana pietate ductus conatus eſt ob Ieiunij alicuius obſeruantiam à carnibus abſtinere, & ſolis piſcibus, aut etiam ouis contentus eſſe, ſemper ſubſequentibus diebus magnam corporis imbecillitatem, ſtomachi ſubuerſionem, & conſuetorum ſymptomatum recrudeſcentiam expertus eſt; ita 4.

ita vt ex hac vna cauſa lecto ſe continere per plures dies coactus fuerit; quæ tamen omnia incommoda alias euitauit, cùm impulſu, & perſuaſione noſtra carnibus, melioribuſque cibis vſus eſt.

Licet ergo hæc ſola experientia ex ſe ſufficientiſſima ſit ad perſuadẽdum Viro Eminentiſſimo, ſe eſſe legitimè ab omni obſeruantia Ieiuniorum excuſatum, tamen vt maiorem in modum ſuæ conſcientiæ ſtimulo ſatisfiat, Phyſicis inſuper rationibus, & Medico diſcurſu probabimus, Eminentiam ſuam ex quolibet vſu piſcium, aliorumque ciborum, quibus vtimur in ieiuniis, & abſtinentiis quibuſcunque etiam ouorum reportaturam notabile ſanitatis detrimentum, vt facilè dehinc à ſpirituali Medico perſuaderi poſſit, vt relictis prædictis cibariis, ad carnium vſum quolibet tempore indifferenter ſe conferat, tanquam ſuæ ſanitati adæquatum, & multò magis conducentem.

5. Primò ergo Piſces & alij ſimiles cibi, ratio-
ne ætatis, quam degit Eminentiſſimus Domi-
nus, ſunt maximè illi noxij: Ætas enim ſenilis,
& maximè declinãs, eſt humorum frigidorum
6. & humidorum fœcundiſſima, vt docent Me-
dici omnes cum Gal. *in lib. de Salubr. Diat. partic. 2. & alibi*, quamobrem quemadmodum à piſcibus, & frigidioribus cibis maximoperè læduntur, ita contrariis, vt ſani quantum fieri poteſt degant, ſunt nutriẽdi, vt Hippoc. & Gal. *lib cit.* docẽt. Idcircò enim præcipitur ab omnibus practicantibus, vt abſtineant ab iis, quæ phlegma, & melancholiam generare poſſunt, Gal. *lib. 5. de ſanit. tuend. c. 6.* Auic. 1. *doct. 3. c. 2.* at hæc duo maximè vitia Piſces habent, nam frigidi, & humidi ſunt: Paul. *lib. 1. ſuæ Med. cap. 9.* & alij omnes. Deinde ob id quod multum excrementi habeant, obſtruentes ſunt, à quibus cibis maximoperè cauere debent Senes, admonente Galeno *loco ſupr. citat. de San. tuend.* Et licet ipſe Galenus, & alij, piſces ſenibus conceſſerint; hoc fecerunt in ſenibus ſanis, & robuſtis, non verò in valetudinariis, qui facilè à quauis minima cauſa, & errato in victu lædi conſueuerunt, idem Galen. *vbi ſupra cap. 4.* at Eminentiſſimum Dominum valetudinariam vitam degere patet apertiſſimè, nec vlteriori egemus teſtimonio ad hoc probandum, ergo neque piſcibus, neque ſimilibus cibariis tutò vti debet, quia tam ſenes, quàm valetudinarij à minima cauſa læduntur, cùm contra iuuenes, & ſani à magna etiam cauſa non lædantur. Galen. *lib. 5. de San. tuend. cap. 6.* ergo Eminentiſſimus Dominus etiam ex vnica comeſtione Piſcium, cum ſenex, & valetudinarius ſit, lædi inſigniter poterit.

Secundò vſus Piſcium, & prædictorum ciborum, eſt maximè noxius Viro Eminentiſſimo quandocunque, ratione morborum, qui-
7. bus perpetuò detinetur; & primò ratione
morbi articularis, cuius reſpectu piſces eſſe noxios, & idcircò omninò euitandos cenſent Medici omnes, & præcipuè conſulentes, Montagn. *conſil. 241.* & alij. Secundò ratione flatulentiæ Hypochondriacæ maiorem in modum noxius eſt, & eorum vſus in hac ægritudine ab omnibus Medicis euitatur. Montan. *conſil. 4.* & alij. Tertiò ratione debilitatis Stomachi piſces ſunt euitandi, debilitas enim ex caloris pauperie emergit, vnde cibi frigidiores eundem calorem magis obtundunt.

Neque etiã alij cibi, quibus in ieiuniis vti cõ-
ſueuimus, tutò Eminẽtiſſimo Viro adminiſtrari
poſsũt, quia primò olera omnia ſunt modici, ac
praui nutrimenti. Gal. *in lib. de ſucc. bon. & vit.* 8.
Card. *de mal. Med. vſu. c. 5.* Legumina prætereà
flatuoſa sũt, & articulis obſunt, experimẽto de- 9.
ſumpto ab iis, qui in aeno iis veſcebantur apud Hippocr. *lib. 6. de morb. vulg. ſect. 4.* præterquam quod etiam quocunque modo comeſta noxia ſunt, idem Hippocrat. *de vict. rat. num. 59.* Salſamenta vaporoſa ſunt, & melancholicum ſanguinem gignunt: Oribaſ. *libr. 2. Collect. cap. 58.* ac denique omnia cibaria, quibus vtimur in ieiuniis, melancholica ſunt, modici, ac praui nutrimenti, coctioni rebellia, flatuoſa, & mille aliis vitiis ſcatentia, quæ maximè Viro eminentiſſimo noxia eſſe poſſunt.

Tertiò Piſces, & oua in caſu noſtro noxia 10.
sũt ratione quoque cuiuſdam indiuidualis naturæ ipſius ſtomachi, nam piſces malè concoquit, & facillimè ea de cauſa in eo putreſcunt, (quod vitium ſemper piſcibus ineſſe probant, Mercurial. *var. lect. lib. 1. cap. 25.* & Alex. Petron. *de vict. Roman. lib. 3. cap. 10.*) oua autem peſſimè tranſmutat, quia in eo aduruntur, & nidorem contrahunt, neque hoc nouum eſt, quia teſte Galeno *de ſucceſſ. Bonit. & vit. cap. 1.* hoc vſuuenire ſolet nonnullorum ſtomachis, ita vt faciliùs carnem bubulam (quæ coctioni maximè rebellis eſt) quàm optimos piſces, & ſucci laudabilis, & ipſa oua concoquant.

Denique ratione imbecillitatis virium, & caloris naturalis alia cibaria præter optimas carnes in caſu noſtro noxia omni ex parte sũt, quia cùm ſenibus ob eiuſdem caloris imbecillitatem parùm offerri debeat, ídque optimi ſucci, & facillimæ coctionis, vt Gal. docet *cit. lib. de ſan. tuend. 5.* in caſu autem noſtro imbecillitas non modò adſit reſpectu ætatis, ſed etiam reſpectu particularis naturæ, & reſpectu morborum, quibus ille eſt obnoxius, patet, quòd à piſcibus, aliiſque huiuſmodi cibis nunquam tantum nutrimenti elicere poterit Vir Eminentiſſimus, quanto natura eius indiget, vnde ex eorum vſu etiam per diem vires iam debiles ſuccumbent, morbi repullulabunt, ſymptomata moleſtiora euadẽt, atque eo pacto in lecto decumbere cogetur, & à melioribus operibus vacare, præter vitæ periculum inde manifeſtè imminens. Ex quibus concludentiſſimè probatum remanet, debere Virum Eminentiſſimum carnibus perpetuò vti, nec ſine conſcientiæ ſcrupulo poſſe illum ieiuniorum obſeruantiæ ſeſe obſtringere, & cauſam præbere alicui morbo, qui illum periculo notabili exponat.

Et ita pro veritate ſentio, ſaluo ſemper, &c. ego Paulus Zacchias Medicus Rom.

Ita quoque ego Ioannes Iacobus Vbaldus de Apro Picenus Phyſicus Romanus, temperamenti, & affectuum præter naturam, quibus Eminentiſſimus Dominus ſollicitatur, & de quibus non oſcitanter excellentiſſimus Zacchias ratiocinatus eſt, optimè

mè informatus, ſtatuo, ac ſentio in hac re determinandum, quomodò Vir Doctiſſimus ſtatuerit, & ſenſerit. Datum Romæ 21. die Octobris 1629.

CONSILIVM LIX.

ARGVMENTVM.

Inſtante Dom. Ioanne Baptiſta de Symeonibus promoueri ad ſacra, oppoſitum eſt, illum habere irregularitatis impedimentum ex capite Epilepſiæ, qua detineri præſumebatur. Palam autem erat, illum aliquando Epileptica ſymptomata paſſum fuiſſe, quod neque ipſe controuertebat, aſſerebat tamen, ſe iam integrè conualuiſſe, neque ab illis vlteriùs impediri poſſe, quin ad ſacra promoueretur. Duo ergo determinanda veniebant. Primò an perfectè ab Epilepſia eſſet ſanatus. Secundò an prægreſſa Epilepſia eſſet illi impedimento, ne promoueretur.

SVMMARIVM.

1 *Epilepticus non poteſt promoueri.*
2 *Epilepſia eſt morbus turpis, & excitat peſſima ſymptomata.*
3 *Epilepticus etiam ſanatus non debet incautè promoueri, & cur.*
4 *Epilepſiæ duplex genus.*
5 *Epilepticus, ſi ſit perfectè ſanatus, poteſt promoueri.*
6 *Leuis Epilepſia quando dicatur.*
7 *Frequens Epilepſia quando dici debeat.*
8 *Sanatus quis dicatur.*
9 *Sanus quandonam quis dici debeat.*
10 *Quomodò experiri liceat, an Epilepticus ſanatus ſit, necne.*

1. VIdetur prima facie, Dom. Ioannem Baptiſtam de Symeonibus repellendum eſſe à promotione ad ſacros Ordines, cum aliàs Epilepſia laborauerit; id enim expreſſe cauetur *in cap. in tuis litteris, quæſt. 2. cauſ. 7. & c. ſeq.* Rota *in Salamātina dimidiæ portionis* 23. *Ianuar.* 1609. *coram Marquemontio, num. 6.* nam, vt ibi habetur, & indecens & periculoſum eſt, vt quis
2. ſacra adminiſtrans huic morbo ſit obnoxius; ita vt in Euchariſtiæ conſecratione huiuſmodi morbo victus in terram cadat; eſt enim morbus hic turpis, & excitans turpia & peſſima ſymptomata, quorum aliqua in prædicto textu connumerantur, vt repentinus lapſus, clamor confuſus, ſpuma in ore, corporis, membrorumque diſtorſiones; ſeminis, & fæcum, & vrinæ inuoluntaria eiectio, & alia huiuſmodi, quæ recenſentur à Medicis in proprio tractatu *de Epilepſia*, inter quos præcipuè videndi, qui de ea ex profeſſo egerunt, vt ante omnes Hippoc. *in lib. de morb. ſacr.* Arnald. de Villanoua, Hieronymus Gabucinus, Ioannes Fernelius; Iaſon Praten. & vltimo loco ſcribens Bouche *in lib. de morb. ſceleſt.* præter alios tam vetuſtiores, quàm recentiores in ſuis practicis.

3. Neque ſolùm prohibetur Epilepticus promoueri dū adhuc prædicto morbo affligitur, ſed etiam ſi ſanatus videatur, quia hic morbus de illorum numero eſt, qui non modò acceſſiones, & exacerbationes inſultúſque incertos, aut etiam certos habent, ſed in eorum cenſu, qui facilè reuerſionem faciunt, vnde fit, vt etiam multos poſt dies, immò multos poſt menſes, & annos aliquando ex improuiſo hominem adoriatur, quando omne periculum recrudeſcentiæ euanuiſſe exiſtimamus, vnde prudentiſſimè à Canonibus præcipitur, vt antequam eum, qui aliquando Epilepſia tentatus eſt, ad ſacra promoueamus, plura experimenta, ac longa de eius recuperata in totum ſanitate ſumamus, cùm euenerit interdum ex quadam non magna cauſa illum in morbum reincidere, vt ex comeſtione prauorum ciborum, ex animi vehementi paſſione, ex aëris non boni perceptione, & id genus aliis extrinſecis cauſis.

Quibus tamen non obſtantibus in caſu noſtro decidendo pro eo, quod ad Medicum ſpectat, dicendum videtur, immeritò repelli D. Ioannem Baptiſtam de Symeonibus à promotione ad ſacros Ordines, quia cum ad mētem *præcitati tex. cap. in tuis litteris*, Epilepſia ſit 4
duplicis generis, & vnum quidem ſit frequens, & graue, alterum verò de raro prehendens, ac leue; certum eſt, impedimentum ad promotionem ad ſacra, & ad celebrationem in iam promoto, eſſe tantùm in primo genere Epilepſiæ, non in ſecundo, vt ibi deciditur; & ratio, quæ à Medicis eſt expetenda, illa cenſetur, quòd grauis, ac frequens Epilepſia ſit ex defectu organi, & per eſſentiam, & per cauſam iam habituatam in ipſo cerebro, quæ licet intermittere videatur, tamen facilè reuertitur, & incurabilis eſt; at verò leuis Epilepſia ſit vt plurimum per conſenſum, & ex cauſa ſæpè extrinſeca, vnde amouibilis eſt; præterquam quod ſymptomata illa turpia, quibus ſcatet Epilepſia grauis, non aſſociantur Epilepſiæ leui, vnde ceſſat indecentia, quæ maximè ob ea ſymptomata habet locum. Cúmque Dom. Ioan. Baptiſta paſſus fuerit leuem Epilepſiam, & ex cauſa ſemper extrinſeca, & per conſenſum, vt ex dictis Teſtium palam eſt, non debet prohiberi à promotione ad ſacra.

Sed & idem Textus ſupra citatus aliā vtitur diſtinctione ex ſtatu Ægrotantis deſumpta, & eſt, quòd vel Epilepticus ſit perfectè ſanatus, vel

vel non; & in primo caſu non vult prohiberi
5. à promotione ad ſacra, ſed tantùm in ſecundo; quæ quidem diſtinctio neceſſaria omninò eſt, & vndequaque acceptabilis, vt abſurdum maximum euitetur: Nam ſi quicunque qui aliquando Epilepſiam paſſus eſt, ſit irregularis, & promoueri ob id non poſſit, perpauci, ne nulli dicam ab ea irregularitate erunt immunes, cùm perpauci ſint, ne nulli dicam, qui Epilepſia ſaltem in pueritia non fuerint tentati, vt non modò nobis Medicis, ſed & lippis, & Tonſoribus notum eſt. Et licet nõnulli velint Puerorum morbum illum, quem infantilem vocamus, non eſſe propriè Epilepſiam, certum tamen eſt, & eſſe morbum non abſimilem, & pueros Epilepſia propriè dicta facilè tentari, Hippocr. *in lib. de morb. ſacr. n. 9. & 10.* eiuſque rei cauſa redditur à Gal. *in lib. 6. Epid. comm. 1. text. 5.* & ab Auic. *lib. 3.* ex quibus Mercurial. *lib. 2. de morb. puerorum, cap. 3.* ergo iuxta hanc ſecundam Textus diuiſionem, D. Ioan. Baptiſta non debet à promotione ad ſacra arceri, cùm ab Epilepſia iam perfectè conualuerit.

Vtrumque autem aſſumptum, hoc eſt, quòd Epilepſia, quam paſſus eſt prædictus D. Ioan. Baptiſta, fuerit leuis, & quòd ab ea perfectè ſit ſanatus, facilè probatur; quia quoad leuitatem Teſtes deponunt, illam non fuiſſe aſſociatam vllo ſymptomate conſideratione digno, ac no-
6. tabili: Nam erat omninò quædam quaſi vertigo, neque repentè, & ex improuiſo in terram cadebat, ſed cuicunque obuiæ rei innixus paulatim concidebat, nulla membrorum diſtenſione tortus, nullam ex ore ſpumam emittens, nullum clamorem edens, nulla commaculatione ſe deturpans, & vix per quartam quadrantis horæ partem in paroxyſmo permanens, à quo liberatus neque paralyſim vllam, neque mentis obtuſionem, neque fatuitatem, aut amentiam, neque membrorum torporem, neque vllam memoriæ iacturam ex morbi inſultu patiebatur, ſed tantùm ſymptomatis prægreſſi verecundiam.

Nec ſolùm leuis erat hæc Epilepſia reſpectu ſymptomatum, ſed etiam reſpectu raritatis acceſſionum, patet enim ex teſtium depoſitionibus, prędictum D. Io. Baptiſtam admodum de rarò conſuetum eſſe eo morbo moleſtari; at frequens Epilepſia dicitur, quæ ob cerebri, & capitis multam imbecillitatem ex quauis etiam
7. leuiori cauſa inſultum facit, maximè verò qui ex coniunctionibus, & oppoſitionibus luminarium, & magnis temporum mutationibus, & ex quocunque errore in victus ratione intercedente, ex vehementi animi paſſione, ac denique ex graui quodam odore, & ſimilibus occaſionibus moleſtat; contrà verò ſi ſemel aut bis in anno prehendat; quia quemadmodum acceſſionum frequentia virtutem oſtendit debilem, ac vitium iam factum eſſe connaturale, & in habitu, & idcircò morbum non ſolùm facilè reuerſionem facere poſſe, ſed nullo modo eſſe curabilem, ſic raritas acceſſionum morbum ipſum oſtendit debilem, & facilè à natura ſuperabilem.

Ex quibus apertiſſimè patet, quòd hic morbus non proueniebat à mala & inſigni capitis, & cerebri dyſcraſia, aut ab inſtrumentorum vitio, ex quibus non niſi graues, & incurabiles Epilepſiæ fiunt, atque hoc ipſum multò magis confirmatur ex eo, quia ſemper in hoc ægrotante inſultus morbi apparebat ob aliquam extrinſecam cauſam, cùm tunc maximè ab eo moleſtaretur, cùm venatum procederet, aut aëri inclementi, ac ſoli, ventiſque ſeſe minus exponeret, quibus occaſionibus remotis nunquam huiuſmodi ſymptomate moleſtatus eſt, vt patet ex eorundem teſtium depoſitionibus; quamobrem tantò magis ad ſacra promoueri poterit D. Io. Baptiſta, quantò ipſa promotio ad ſacra erit cauſa, ob quam à venatione abſtinens, in morbum nequaquam in poſterum labetur.

Denique quòd D. Io. Baptiſta iam ſit à mor- 8.
bo perfectè ſanatus palam eſt; nam ſanatus dicitur qui in priſtinum, ac naturalem ſtatum rediit, *L. Quod ita ſanatum, ff. de Ædil. Ed.* ex Medicis Galen. *lib. 9. Method. cap. 15.* quòd verò in naturalem ſtatum redierit, oſtendit ipſa naturæ incolumitas, cùm neque aliqua parte corporis ampliùs laboret, neque ad vitæ munera obeunda ſit impeditus, tunc enim homo ſanus dicitur, idem Galen. *lib. 6. de ſan. tuend.* 9.
cap. 5. & lib. de differ. morb. cap. 2. præterquam quod vnuſquiſque dici debeat ſanus, etiam ſi aliàs ægrotauerit, cùm nulla prægreſſi morbi veſtigia in ſe conſeruat, aliàs enim, cùm nullus homo ſit, qui aliquando non ægrotauerit, nullus deberet dici ſanus, itaque *quod ita ſanatum eſt* (vt Textus verbis vtar) *vt in priſtinum ſtatum redierit, perinde habendum eſt, quaſi nunquam morboſum fuiſſet.* Non ergo præiudicare debet D. Io. Baptiſtæ, quòd aliquando Epilepſia laborauerit, ſi ad præſens in priſtinum ſtatum illum reuerſum eſſe conſtat.

Quod vlteriùs firmatur, quia cùm Epilepſia, remanente adhuc praua diſpoſitione, & morbi ſeminio, facillimè ex erroribus in victus ratione excitetur, palam iam eſt, quòd, ſi huiuſmodi errores prægreſſi multoties fuerint, & tamen 10.
Epilepſia nullam de ſe ſignificationem dederit, dici poſſit, eam in totum euanuiſſe: Nam non aliam ob cauſam in *c. Nuper, cauſ. 7. quæſt. 2.* imponitur à Gelaſio, quod ei, de quo ſuſpicio inſurrexerat, an Epilepſia laboraret, offerrentur carnes omnes indifferenter, volens ex oblatione ciborum non ſalubrium, & Epilepſiæ contrariorum experimentum capere, an ab eo morbo conualuiſſet, quia facile erat ex comeſtione huiuſmodi ciborum, eum in Epilepſiam relabi, vbi perfectè non eſſet ſanatus. Quin non per vnum tantùm aut alterum diem de ea re capi volebat experimentum, ſed per triginta, tunc enim ſi à prægreſſis erroribus in cibis commiſſis non læderetur, dubium non erat, illum fuiſſe ab Epilepſia vndequaque liberatum. Cùm ergo in caſu noſtro iam ſpatio duorum annorum morbus quieuerit, & non obſtantib. multis erroribus in victus ratione patratis, nunquam ab eo fuerit moleſtatus, dicendum eſt, D. Ioannem Baptiſtam ab illo iam eſſe perfectiſſimè ſanatum, nec iure poſſe à promotione ad ſacra repelli, ſed ad ea debere admitti tanquam ſi nunquam ægrotaſſet.

CONSI

CONSILIVM LX.

ARGVMENTVM.

Cùm ageretur coram Illuſtriſſimo Merlino Rotæ Romanæ Auditore meritiſſimo, de probatione filiationis D. Margaritæ ex Flauia à D. Ioan. Baptiſta Victorio ſuſceptæ, inter alia, quæ à DD.ſcribentibus pro ipſa D. Margarita in medium afferebantur, erat ſimilitudo ipſius D.Margaritæ ad prædictum D. Ioan. Baptiſtam, ex qua cùm prætenderent haberi debere vrgentiſſimam probationem, inanem illam, ac nullius momenti aduerſarij aſſeuerabant: Conſultus ergo reſpondi.

SVMMARIVM.

1 *Natorum ſimilitudo ſecundùm communem opinionem dependet ab imaginatione matris.*

2 *Similitudo nati ad præſumptum parentem nihil releuat, & cur.*

3 *Experientiæ plures comprobantes ſimilitudinem natorum eſſe ab imaginatione: remiſſiuè.*

4 *Similitudo duplex naturalis, & accidentalis.*

5 *Nunquam determinari poteſt, an ſimilitudo, de qua agere contingit, ſit naturalis, vel accidentalis.*

6 *Similitudo eſt effectus patens ad ſuas naturales cauſas referendus.*

7 *Cauſæ naturales ſemper eodem modo procedunt. & ſunt certæ, & determinatæ: contra, accidentales.*

8 *Effectus omnis ad naturales cauſas referẽdus.*

9 *Cauſa in actu ſimul eſt cum effectu.*

10 *Imaginatio, dato quòd ſit cauſa ſimilitudinis natorum, eſt ſolùm accidentalis cauſa.*

11 *Aſſimilatio eſt opus facultatis formatricis.*

12 *Similitudo non conſideratur ſolùm inter parentes, & filios, ſed etiam inter fratres, & inter alias perſonas.*

13 *Cauſatorum conſimilium cauſæ debent eſſe conſimiles.*

14 *Cauſæ per accidens ſunt poſteriores cauſis per ſe.*

15 *Similitudo ſemper probare debet filiationem.*

16 *Similitudo ad nullam aliam cauſam referri poteſt, quàm ad facultatem formatricem reſidentem in ſemine progenitorum.*

1. PErſuaſiſſimum eſt non apud Philoſophos ſolùm, ſed vel apud ipſum imperitiſſimùm vulgus, natorum ſimilitudinem prouenire ab imaginatione genitricis, ex qua cum fieri poſſit, ſi ad aliam perſonam, quàm ad verum genitorem conuertatur, vt filius naſcatur ſimilis imaginatæ perſonæ, non autem vero genitori, ſequitur inde, quòd nullam præſumptionem filiationis deſumere liceat ex ſimilitudine cuiuſdam nati ad aliquem præſumptum genitorem; ad quod multò magis comprobandum faciunt quamplurimæ DD.hominum auctoritates, inter quas illa maximè ad rem facit, quam adduxi aliàs, & eſt Theocriti *Idyll.*17. hoc eſt.

Impiæ enim mulieris animus ſemper apud virum alienum,
Et faciles quidem partus ſunt, ſed liberi nequaquam ſimiles ſunt Patri.

Dum ergo in caſu noſtro nititur probare filiationem D. Margaritæ ex ſimilitudine, quam habet cum Ioanne Baptiſta Victorio præſumpto patre, nihil hæc probatio releuare videtur: Nam Flauia, ex qua Margarita nata eſt, potuit cum aliis viris ſe commiſcens, & in actu maximè venereo Ioan.Baptiſtæ Victorij ſui Amaſij 2. imaginem præ mente habens, concipere Margaritam, quæ non patris, ſed imaginari ſimilitudinem referret, vt alias non ſemel eueniſſe notiſſimum eſt, & ſic falſa omninò, & inanis erit quæcũque præſumptio dici poſſit ex ſimilitudine Margaritæ ad Ioan. Baptiſtam Victorium, cùm ſtante etiam ſimilitudine, ex alio congreſſore concipi potuerit: ex ſuperioribns.

Neque auctoritatibus tantùm nititur hæc communiſſima hominum opinio, ſed, quod 3. multò magis vrget, ad eam canonizandam mille in medium producuntur certiſſimæ experientiæ, quarum plures recẽſitas habes apud Auctores per me adductos *lib.*1. *qq. Med. leg. tit.*5.*q.*2. non ſolùm Medicos, & Legumperitos, ſed & alios quoque Profeſſores. Licet autem Andr.Laurent. *ſua Anatomiæ libr.*8. *q.*20. diſtinguens ſimilitudinem accidentalem à na- 4. turali determinauerit, naturalem ſemper à formatrice facultate dependere, accidentalem verò ab imaginatione tantùm: hoc tamen non tollit, quin dubium ſemper irrepere debeat, an ſimilitudo, de qua ambigitur, accidentalis ſit, 5. aut naturalis, hoc enim in idem recidit, cùm de hoc non conſtito, non prohibeatur, quin ea ſimilitudo referri poſſit ad perſonam, quæ nihil in generatione contulit, neque verè genitor fuit, & ſic nunquam ex ſimilitudine nati ad aliquam perſonam poterit deſumi coniectura filiationis, quia nunquam patere poterit, an ea ſimilitudo accidentalis ſit, & ab Imaginatione dependentiam habens, an verò naturalis, & à formatrice facultate, quod cum habeat omnimodam veritatem, neque ex aliis quibuſdam, neque ex ſimilitudine filiatio remanet probata, omninò militare debet illud Homeri *Odiſſ.lib.*1.

Nondum aliquis ſuum genitorem ipſe nouit;

Hoc eſt, nullus eſt, qui certò poſſit affirmare, ſe eſſe filium eius, cuius iactatur eſſe.

Sed contra prædicta militat ipſa Ratio;nam cùm ſimilitudo ſit quidam effectus patens, ac
6. euidens,& habens ſuas naturales cauſas,quæcunque tandem illæ ſint, inaniter omninò, & extra omnē Mercurium ad accidentales cauſas refertur, cumque cauſæ accidentales non ſint finitæ,ſed infinitæ,contra quàm ſint naturales, quæ finitæ ſunt, Ariſtot. *lib.2. Phil.text.50.* ſequitur quòd huius effectus, nempe ſimilitudinis, poſſint cum Imaginatione dari infinitæ aliæ cauſæ, quod eſt maximum abſurdum; & cùm præterea cauſæ naturales in operan-
7. do ſemper eodem modo procedant, quia ſunt certæ, determinatæ & definitæ, contra quàm ſint accidentales, quæ ſunt incertæ, indeterminatæ, & indefinitæ, idem Ariſtot.*ibid.*& *ibi* Auer. *in comm.* ſequeretur contrarium,nempè, quòd cauſa accidentalis, ipſa nempe Imaginatio in operando, & producendo hunc ſimilitudinis effectum, ordinatè, & vniformiter procederet; naturalis autem cauſa, nempe ipſa formatrix facultas mediante temperamento, inordinatè, & non vniformiter operaretur, cùm aliquando extraneæ perſonæ, non autem ſemper genitoribus, aut illis, cum quibus temperamenta conueniunt, natos, &
8. indiuidua quæque aſſimilaret, quod eſt non minus abſurdum.

Vlterius cùm naturales effectus ad ſuas naturales cauſas ſint referendi,& ſimilitudo fratrum inter ſe,& extranearum perſonarũ, aliorumque indiuiduorum inter ſe ſit effectus naturalis,& non poſſit ad imaginationem referri, ſequitur inde, quòd neque ſimilitudines natorum ad parentes ad imaginationem referri poſſint, tanquam ad ſuam cauſam naturalem; cùm igitur aliam habeamus cauſam, nempè formatricem facultatem pro conuenientia temperamentorum, quæ communis eſſe poteſt omnibus ſimilitudinum ſpeciebus, dicendum omninò eſt, imaginationem pro cauſa alicuius ſimilitudinis non eſſe admittendam, vbi viget naturalis, & magis adæquata cauſa omnibus ſimilitudinum ſpeciebus accommodata, nempe calor ipſe ingenitus, vel formatrix facultas efformans indiuidua diuerſa ſibi ſimilia pro conuenientia gradus cuiuſdam particularis calidi, & frigidi, humidi, & ſicci, quæ cauſa, vt dictum, in omnibus ſimilitudinum ſpeciebus eſt communis: quod de Imaginatione nequaquam firmari poteſt.

9. His addendum, quòd poſita cauſa naturali proximè diſpoſita ad agendum, neceſſariò debet ſequi effectus, quia cauſa in actu ſimul eſt cum effectu. Ariſtotel. *citat. libro ſecundo Phyſic. text.37.* & *ibi* Auer. *in comm.* ſi ergo ponatur imaginatio pro cauſa naturali ſimilitudinis natorum, ſemper filij naſcentur ſimiles perſonæ imaginatæ, quia impoſſibile eſt cauſas naturales in actu operari, & effectum ipſis reſpondentem non ſequi; at contra eſt, quia admodum de raro filij naſcuntur ſimiles perſonæ imaginatæ, imò pro monſtro eſt, ſi quis diſſimilis à parentibus naſcatur, ergo imaginatio naturalis cauſa ſimilitudinis eſſe non poteſt, ſed tantùm accidentalis, ſi modò vnquam hic effectus ſimilitudinis ab ea dependere poteſt.

Euidentius porrò probatur imaginatio- 10.
nem non poſſe eſſe niſi cauſam accidentalem ſimilitudinis natorum, ex ipſa eorum ſententia, qui pro ſimilitudinis cauſa eam adducunt, quia Imaginationi ex ſua natura non conuenit aſſimilare, eſt enim aſſimilatio opus formatricis facultatis quæ inter 11.
naturales computatur, ergo non poteſt pertinere ad Imaginationem, quæ ad animales facultates pertinet: vnde ſi contendamus, imaginationem eſſe cauſam aſſimilationis, formatrix facultas etiam ad animales facultates pertinebit; at hoc eſt confundere ipſas facultates, & opera vnius alteri tribuere, & tantundem eſſet dicere, quòd etiam nutritio, ac cæteræ naturales facultates ad ipſam quoque imaginationem pertineant. Deinde facultates operantur propriis inſtrumentis, ſibique à natura dicatis; quonam igitur inſtrumento Imaginatio efformat vnum indiuiduum in effigie alteri ſimile? proprium certè non habet, alieno eam vti an firmari poſſit, videant qui eam opinionem tuentur.

Iam verò dictum eſt, quòd cum neceſſariò debeat aſſignari aliqua vniuerſalis cauſa ſimilitudinis vnius indiuidui ad aliud, ad quam hic effectus referri debeat, hanc cauſam imaginationem eſſe non poſſe, quia cùm ſimilitudo non conſideretur ſolum in- 12.
ter filios, & parentes: ſed & inter fratres, & inter extraneas perſonas, & inter indiuidua eiuſdem regionis, & inter gentem, & gentem; non poteſt in aliis ſimilitudinibus imaginatio aſſignari pro earum cauſis, vt aſſignari vtcunque poteſt pro cauſa ſimilitudinis conſideratæ inter filios, & parentes: at verò cum cauſatorum conſimi- 13.
lium cauſæ debeant eſſe conſimiles, vt ex Ariſtotel. habemus *libro ſecundo Cæli, tex.86.* conſequens eſt tam ſimilitudinis natorum ad parentes, quàm fratris ad fratrem, & indiuidui ad indiuiduum, & gentis ad gentem, conſimilem cauſam eſſe aſſignandam, quæ quidem erit formatrix facultas, ſeu calor naturalis, prout in temperamentorum gradibus conuenit magis cum vno, quàm cum alio; quæ cauſa multò magis adæquata videtur, & magis omnibus ſpeciebus ſimilitudinum communis, quàm ſit Imaginatio.

Cùm igitur (conceſſo etiam quòd imaginatio poſſit vtcunque aliquando eſſe ſimilitudinis natorum ad Parentes cauſa) non poſſit recipi niſi in cenſu cauſæ per accidens, certum inde ſit, quod vbi cauſa naturalis ad eundem effectum producẽdum,& per ſe,concurrat cum proxima diſpoſitione ad agendum, non poſſit præueniri à cauſa accidentali, quia cauſæ per 14.
accidens ſunt poſteriores cauſis per ſe, idem Ariſtotel. *libro ſecundo Phyſic. text.66.* & *ibi* Auerr.*in comm.*& 8. *Metaphyſ. c.7.*ſi ergo formatrix facultas, quæ reſidet in ſeminibus genitorum, diſpoſita eſt ad efformandum conceptum ſimili effigie ad parentes tanquam cauſa primaria,

primatia, & per ſe, non poterit præueniri ab imaginatione,quæ neque cauſſa primaria, neque proxima, neque per ſe eſt, ſed tantùm per accidens: Similitudo ergò filiorum ſemper prouenieт à cauſſa naturali, nempe à facultate formatrice reſidente in ſeminibus genitorum, quæ pro temperamenti ratione,& maiore conuenientia in gradibus primarum qualitatum cum parentibus,efformat,ipſos natos effigie ad parentes ſimiles, & ſic ſimilitudo erit præſumptio filiationis magni momenti,& proba-
15. bit natum debere dici filium illius, cuius effigiei ſimilis eſt, quia hic ſimilitudinis effectus non niſi ad formatricem facultatem ſeminis illius referri poteſt, cui natus magis aſſimilari videtur; Non obſtante vniuerſali concluſione, quod ſimilitudo non faciat coniecturam filiationis, vt millies firmauit Rota, *& vltimis deciſin Rom. filiationis, prima Iulij 1639. coram Carillo n. 14. & in Farfen. Bonorum 23. Ian. 1647. coram Emin. Conrado num. 9.*

Ex quibus facilè deducitur in caſu noſtro, quod ex ſimilitudine,quam habet D. Margarita cum Ioan. Baptiſta Victorio,maxima, & vrgentiſſima præſumptio deſumi debeat,filiationis, concurrentibus maximè tot aliis adminiculis,& coniecturis,fruſtraque Aduerſarios, vt hanc probationem irritent, recurrere ad imaginationem; contrà enim,ſimilitudo Margaritæ ad Ioannem Baptiſtam Victorium non ad aliam cauſſam referri poteſt, quam ad formatricem facultatem ſeminis ipſius Ioannis Baptiſtæ Genitoris,quæ ſola naturalis, & adæqua-
ta eſt ſimilitudinis cauſſa,ac proximè diſpoſita ad aſſimilandum conceptum ipſi ſeminanti, ad quod & imaginatio, & quæcunque alia cauſſa hactenus aſſignata minimè diſpoſita, & omninò inepta eſt iudicanda. 16.

Et ad ea quæ in contrarium afferuntur patet ex dictis reſponſio, ex quibus omninò excluditur imaginatio à cauſſa aſſimilationis, quia aſſimilatio opus eſt formatricis facultatis, & ad naturales facultates tantum ſpectat, non ad animales, qualis eſt imaginatio, quæ neque inſtrumenta habet,quibus formare aliquid poſſit, nec quicquam cum facultate formatrice commune habet: & ad experientias, quæ adducuntur, ſi ſingulæ per ſe examinentur, facilè apparebit, eas nihil omninò probare,& ſi pro veris acceptentur,eſſe monſtrificos quoſdam effectus in natura, ex quibus nulla regula firmari poteſt.

CONSILIVM LXI.

ARGVMENTVM.

Andreas Caſalius nobilis Bononienſis, ætate florente ad bellum profectus, in eo inter pugnandum occubuiſſe ferebatur, vnde eius propinqui, ad quos hæreditas pertinebat, eam adeuntes, longo annorum decurſu in poſſeſſione permanſerunt; poſt quorum lapſum appulit in Italiam, ac mox Romam ſe contulit vir quidam, qui ſe Andream Caſalium eſſe affirmabat, & hæreditatem ab iis, qui eam occupauerant, repoſcebat. Non obſtante autem, quòd plura euidentiſſima ſigna, ac non contemnendas coniecturas pro ſe afferret, in carcerem tanquam falſarius coniectus eſt; dúmque eius cauſſa diſcuteretur, inter quamplurima, quæ contra illum facere videbantur, maximè ponderabatur nimis excedens diſſimilitudo à vero Andrea Caſalio. Itaque ab Illuſtriſſ. Domino quæſitum eſt, atque ab ipſa Congregatione in ea cauſſa deſtinata, an poſſibile fuerit in tantùm Hominis effigiem immutari, & tantoperè à naturali differre, vt per eam pro eodem homine recognoſci non poſſit? cui dubio ſequenti reſponſo ſatisfeci.

SVMMARIVM.

1 *Hominis effigies quas potiſſimum ob cauſſas inſigniter immutetur.*
2 *Ab Ætate quantopere effigies immutetur.*
3 *Pulchritudo non conſideratur niſi in magno corpore.*
4 *Barba non ſemper decus, & ornamentum affert.*
5 *A natura eſt cum Ætate effigiem mutare.*
6 *Aëris inſignes mutationes effigiem immutant.*
7 *Victus ratio multùm à conſuetâ diuerſa, effigiem mirum in modum immutat.*
8 *Animi paſſiones quantam vim habeant in immutanda naturali effigie.*
9 *Morbi qui, quantùm, ac quomodò naturalem effigiem immutare conſueſcant.*
10 *Mores etiam ab Ætate immutantur.*
11 *Mores pro mutatione temperaturæ ipſius corporis immutari ſolent.*
12 *Ob Aëris euidentes, ac inſignes mutationes mores etiam immutantur.*
13 *Vitæ genus maximè à naturali & conſueto alienum, mores mutat.*
14 *Mores quomodò ab animi paſſionibus immutentur.*

CVm tot,ac tantæ,tamque euidentes cauſæ in promptu ſint, ob quas homines in dies faciei effigiem, & totius perſonæ diſpoſitionem immutant; ita vt mirum in modum à priori effigie,& corporis diſpoſitione differant in tantùm,vt pro iiſdem hominibus non exiſti-

 mentur,

mentur,qui anteà exiſtimabantur ; inaniter in hoc caſu dubium excitari videtur, in quo euidentiores, & maioris momenti cauſſæ eius mutationis,ac tot numero concurrunt. Vt tamen Illuſtriſſ.Domino pro viribus ſatisfaciam, eam rem ſicco pede non tranſigam,ſed ex Medica ſpeculatione commonſtrabo, potuiſſe Andream Caſalium à ſua prima effigie per tam longum annorum decurſum, ac tot, ac tantis in vnum confluentibus cauſſis ita degenerare,vt ex ea in nulla parte pro Andrea Caſalio recognoſcatur.

1. Cauſſæ igitur tantæ mutationis reſtringi poſſunt ad Ætatem, ad inſignes Aëris mutationes, ad vitæ genus maximè à conſueto diuerſum, ad Animi vehementes, improuiſas, ac repentinas, vel etiam longo tempore detinentes paſſiones, ad morbos aut maximè acutos,& malignos,aut maximè diuturnos, & in ſumma ad omnes cauſſas, quæ corporis temperamentum inſigniter immutare aptæ ſunt.

2. Et quoad Ætatem, quis eſt qui neſciat, quantoperè à ſe ipſo diſſimilis fiat,qui ex Pueritia in Adoleſcentiam, vel ex Adoleſcentia in Iuuentutem, & ex quauis ætate in aliam grandiorem migrat? imò quantò magis diſtat vna Ætas ab alia, tantò magis à ſe ipſo diſſimilis homo euadit, ita vt non facilè pro eodem homine agnoſcamus, quem puerum vidimus, ſi ſeneſcentem conſpiciamus. Iuuenalis audiendus *Sat.10.verſ.190.& ſeqq.*

Sed quam continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis! deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales aſpice rugas,
Quales vmbriferos vbi pandit Tabraca ſaltus,
In vetula ſcalpit iam mater ſimia bucca.

Sed id præ omnibus maximè in mulieribus obſeruatur, quæ in recentioribus ætatibus habitiores ſunt, & ſucci plenæ, corporiſque formâ ſpecioſiſſimæ:mox vetulæ; nõ ſolùm prioris decoris, ac pulchritudinis omne veſtigium amittunt, ſed deformiſſimæ euadunt, corpore ex humidiori habitu in ſicciorem verſo,& vbi carnes habebant molles, lenes, ac benè coloratas,rugoſæ fiunt,ac ſiccæ, & duræ, atque aſperæ,colore viuido in pallorem mutato, atque ex luteo nigricante: atque inde fit,quod vxores in iuuentute ob pulchritudinem adamatæ, ac prætermodum dilectæ, ſeneſcentes odio habeantur. Ad rem Iuuenal. *Sat. 6. verſ.141.*

Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias facies,non vxor amatur:
Tres rugæ ſubeant,& ſe cutis arida laxet;
Fiant obſcuri dentes,oculique minores;
Collige ſarcinulas,dicet Libertus, & exi,
Iam grauis es nobis, & ſæpè emungeris, exi
Ocyus, & propera; ſicco venit altera Naſo.

Quod etiam multò faciliùs euenit de Amaſiis, vnde Terent.*in Heautuntim. Act.20.ſcen.3.*

Quippe forma impulſi noſtra nos Amatores colunt,
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.

Vniuerſaliter autẽ à natura eſt,vt plerique à pueris facie, & corpore perpulchri, ac venuſti exiſtentes, in iuuentutem progrediendo, deformes,ac inuenuſti euadant,contra verò quidam in puerili ætate formæ ſunt illaudabilis, & indecoræ, in ætate verò procedentes pulchritudine euadunt inſignes; quamobrem naturaliter abſque dubio factum eſt, quòd Ariſtonis vxor Ageto priori marito per fraudem adempta apud Herodot. *in orat. ſeu lib. 6.* ex turpiſſima ſpecioſiſſima euaſerit, quod ille ad miraculum refert ex eo, quod eius nutrix ſingulis diebus puellam ad Helenæ templum baiularet, vnde ipſa Helena caput eius demulcens,natiua deformitate ablata, inſignem pulchritudinem conciliauit.

Sed præter frequentiſſima, ac quotidiana exempla, illud extat Liuiæ vxoris Druſi apud Tacitum *libr. 4. Annal.in prin.* de qua ille ſic: *Quæ ſoror Germanici formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine praecellebat.* Id quomodo eueniat non eſt difficile determinare:nam qui ætate puerili faciem habent partibus benè quidem conſtructis, ac diſpoſitis, exiguis tamen,pulchritudinem,ac venuſtatem in ea ætate non mediocrem præſeferunt, dum corpus totum adhuc puſillum eſt, cui facies eo modo concinnata proportione reſpondet: at verò corpore augeſcente, & mole grandiori facto, iam facies ab illa proportione deuiat, atque apparet tunc huiuſmodi corpus capite non ſuo dotari, præterquam quod ipſæ faciei partes inter ſe non concordare videntur; Adde quòd capite exiſtente paruo, corpus non magnoperè incrementum ad ætatis conuenientiam ſuſcipit, & ſic deperdita totius proportione deperditur ipſa pulchritudo, quæ teſte Galeno *lib. 5. de Plac. Hipp. & Plat.cap.3.* ex omnium Medicorum, Philoſophorumque ſententia in membrorum apta connexione ſita eſt.

Contrarium euenit de iis,qui pueri facie, ac capite grandiore dotantur,quibus corpus ætate procedente in decentem molem attollitur, vnde etiam caput, & facies corporis proportioni accommodatur, & partes ſingulæ ad totum magis proportione reſpondent, & ſic ex deformibus pulcherrimi fiunt. Quando enim in Homine partes ſunt perplures diſtinctæ, figuris diſformes, naturis diſſimiles inter ſe,& ad totum proportionis rationem habentes, eius corpus pulchrum natura eſt, atque formoſum, vt dicebat Ang. Niphus *lib. de Pulchr.cap.37.* Naturale,ac inſigne exemplum habemus de Chinenſibus, qui referente Patre Aluar.de Mend.*par.1.Relat.Chin.cap.4.* oculis ſunt à Natura paruis, & exiguo naſo, vnde fit, vt ille addit, quòd dum in ætate puerili degunt, pulchriores appareant; procedente autem ætate omnem membrorum ſymmetriam amittunt, remanentibus oculis, & naſo in ſua paruitate, cæteris membris in maiorem molem accreſcentibus. Hinc eſt, quod tales etiam dum pueri ſunt non dignãtur nomine *Pulchri*, ſed potiùs *Belli*, ac *Venuſti*, cùm pulchritudo non conſideretur in paruis corporibus; ſed in magnis,vt omnes ſentiunt: ad quod non prætereũ Cæl.Rhodigin.*lect.Antiq.lib.9.cap.14.* 3.

illud

illud Martialis *in Cottam*, in medium affert.

Bellus homo,& magnus,vis idem, Cotta, videri;

Sed qui bellus homo eſt ,Cotta ,puſillus homo eſt.

Non tamen hæc ſola cauſſa eſt,ob quamHomo à ſe ipſo diſſimilis in ſuccedente ætate euadit,ſed interdum ex minima quadam re ea diſſimilitudo reſultare poteſt. Videmus quotidiè adoleſcentes forma minimè laudabili, dum barba carent, barbam autem emittentes omnem illam deformitatem exuere: Contrà, alij dum imberbes permanent, non ſolùm deformes non ſunt, ſed pulchritudine excellunt, emiſſa autem barba nullum prioris pulchritudinis veſtigium ſeruant. Vnde non verificatur ſententia illa Cicer.*lib.3.de finib.Bon.& Mal.*& Galeni *lib.11.de vſu part.cap.*14.quibus aſſentitur etiam D.Auguſtin.*lib.22.de Ciuit.Dei,c.*24. à Marc. Ant. Vlmo cum ſupradictis relatus *in*
4. *lib.de Barb. hum. ſect.2. cap.*3. qui Barbam decus, & ornamentum afferre voluerunt: quod non ſemper ita ſe habere prædicti euentus demonſtrant.

5. Sed his prætermiſſis, omnibus profectò commune eſt, vt ætatem mutantes effigiem quoque immutent, vt dixi, non ſolùm prædictis ex cauſſis, ſed quia cum ætate etiam temperamentum, & cum temperamento etiam corporis habitus immutatur: nam aliqui ex calido temperamento in frigidum labuntur,vt qui ex virilitate in ſenectutem abeunt; alij ex humidiori in ſicciorem, vt qui ex adoleſcentia, ſeu pubertate iuuentutem attingunt; vnde & ex habitu tenuiori alij pinguiorem induunt,alij tenuiorem ex pinguiori;& ſic de ſingulis:nam calidum, exempli gratia, temperamentum corpus & membra dilatat, foras impellit, in longum potiùs, quàm in latum corpus abire facit, habitum tenuiorem conciliat, ſi cum ſicco adiungatur:contra,frigidum,corpus & membra coarctat, partes intrò retrahit, in latum magis, quàm in longum corpus producit, & ſi cum humido ſit adiunctum, habitum pinguiorem efficit;ex quibus effigies non ſolùm alteratur, ſed notabiliter in contrariam ſpeciem immutatur.

6. Iam verò Aëris inſignes mutationes huic rei euidentem occaſionem præbent; ſcimus, quoſdam tenuiſſimi habitus,& ad Maraſmum, vel Hecticam,vel Phtiſim pronos, aëris mutatione impinguari, ac tam benè habitos euadere, vt effigiem in aliam immutent, in tantùm vt per eam pro iis non agnoſcantur, per quam antea erant noti. Aliis porrò contrario modo euenit,& hoc quidem rationabiliter, quia pro aëris qualitate corpora pinguiora, aut tenuiora;molliora, aut rudiora, ſtatura procera, aut puſilla, & ſic quoad reliquas conditiones euadere certum eſt; & hoc non modò ex natiui aëris qualitate, ſed etiam ex aëre per accidens extra patria loca;ac maximè diſtantia,& à natiui aëris qualitate diuerſa inſpirato (longo tamen annorum decurſu) euenire certum eſt, quod experientia quotidiana veritatem habere confirmat. Inde fit, vt qui corpore puſillo, tenui, deformi, illaudabili, carnibus duris, & colore fuſco, vel ex pallido nigricante in aërem melioris conditionis ſe transferens, ſi per conueniens tempus in eo commoratur, ſtatura euadat proceriori,pinguiori,habitiori ſpecioſa facie, carne molliori, & laudabilioris coloris, ita vt priorem effigiem in contrariam, ac maximè diſſimilem ab ea immutet euidenter. Ad hæc enim omnia, plura collimant, quæ in ipſa aëris mutatione concurrunt: nam præter Aërem,Aquarum,& potuum immutatio multum momenti in ea re habet; Accedunt ventorum diuerſi perflatus, qui & ipſi corpora inſigniter immutant. Ciborum item differentes qualitates,& alia permulta,quæ recenſere ſuperuacaneum omninò eſt.

Cum aëris quoque mutatione, pari inceſſu 7.
procedit victus ratio,quam ſi quis aut coactus, aut volens inſigniter immutauerit,non minùs, quàm cæteras iam commemoratas cauſſas, corporis effigiem immutare poſſe certum eſt; eam autem in vſu ſex rerum non naturalium conſiſtere nouimus Medici. Iam verò de aëre locuti ſumus, & de cibis aliquid diximus;his ſi quis aliis qualitatibus inſignibus vtatur per longum annorum ſpatium, quàm fuerint ij, quibus per anteactum tempus vſus eſt, non mediocrem, imò vltra mediocrem vim habere comperiet immutandi hominis temperamentum, habitum, effigiem; & ſi qui lautè, & affluenter viuere ſuetus, parcè, ac duriter viuere in poſterum cogatur,vel ſi quis parcè,ac duriter viuens,poſtmodum lautè, & affluentiùs viuat, & temperamentum ſimiliter, & habitum, & effigiem dubio procul inſigniter immutabit, ipſa quotidiana experientia id comprobante: ſed & vni ciborum generi aſſuetus, exempli gratia carnibus, ouis, piſcatu electili, & id genus aliis, dehinc pane tantùm, herbis, fructibus, aliiſve ſimilibus cibis vitam pertranſeat,vel è contra;eidem rei euidentem occaſionem dabit, & ſic de ſingulis; ne tædio enim Illuſtriſſimo Viro ſim, cætera percurrere non neceſſe habeo.

Animi paſſiones præterea quantùm mo- 8.
menti habeant, in huiuſmodi effigiei mutatione, vel Pueri ipſi norunt: ſubitos imminentis mortis, ac repentinos timores momento hominem de vna in aliam figuram tranſmutare frequens experientia commonſtrat. Extant infinita eorum exempla, qui morti adiudicati antecedenti nocte cani toto capite euasêre; & faciei aſpectum adeò immutatum præ ſe tulerunt,vt non pro iis ipſis perſonis, quæ antecedenti die erant, ſed potiùs pro ſuppoſititiis reputati ſint; quod commune eſſe omnibus, qui morti de proximo damnati ſunt, ij teſtificantur, qui eos pietatis cauſſa ad patibulum concomitantur. Extant plures huiuſmodi caſuum enarrationes, quarum nonnullas recollegit Io. Schenchius *lib.1.ſuar.Obſ.in prin.* Inſignis valdè illa eſt,quam referre non pigebit, ex Leuino Lemnio *lib.2.cap.2. de complex.* ab ipſo relata,quæ ſic habet: *Iuuenis quidam nobilis ac generoſus, cùm in aula Cæſaris verſaretur, virginis cuiuſdam,quam deperibat,pudicitiam expugnauit; itaque in carcerem coniectus eſt poſtridie capite plectendus,&c.Cùm autem ea nocte tædio, ac mœrore conficeretur, ex angore mentis, conceptáque mortis formidine, ita immutatus eſt, vt ſequenti*

die,

die cùm pro tribunali conſiſteret, à nemine eorum, quibuſcum familiariter vixerat ne à Cæſare quidem agnoſci potuerit, adeò illi mortis horror, vitæque deſperatio paucarum horarum ſpatio colorem vigoremque corporis ademerat, vt omnis ſpecies, formæque decor, ac venuſtas defluxiſſe appareret, ſic vt ſuprà quàm credi poſſet, ſqualida ſit effecta facies, color ex floridò liuidus ac cadaueroſus, aſpectus horridus, indecora canities barba ſitu, & pædore fœdaque illuuie deformata: Cæſar cum in illum defigit oculos, ſuppoſititium eſſe ſuſpicatus, ac fucum ſibi factum, explorari iuſſit, an is ipſus eſſet, & an ementita, aut adulterina canities, barbáque medicato aliquo liquamine oblita fortè, ac delibuta; cùm autem nihil tale ſubeſſe animaduerteret, aſpectu viri attonitus, atque obſtupefactus, ex vindicta in commiſerationem animum deflexit; itaque ſatis pœnarum dediſſe ratus, culpam illi remiſit, ac violatæ, ereptæque crimen pudicitiæ condonauit.

Refert etiam idem Schenchius *ibidem* caſum Ludouici Bauari Imperatoris, qui poſt damnatam morti propriam vxorem, horrendam viſionem nocturnam habens, ea ipſa nocte totus canus eſt factus, ex Cuſpiniano, *in Cæſaribus*, & ex Crantz. *lib. 9. Metropol. c. 47.* Vuiperti ſucceſſum magnæ virtutis iuuenis, in Epiſcopum Raceburgenſem à ſuis fratribus electi, qui cùm Romam, vt ætatis diſpenſationem à Pontifice obtineret, ſe contuliſſet, ab eodem Pontifice ob immaturam ætatem reiectus, proxima nocte totus incanuit, ita vt à Pontifice non ampliùs pro eo, qui pridem confirmationem petierat, cognoſceretur; itaque iuſſit illum in Epiſcopum conſecrari, quem euidenti ſigno Deus probaſſet.

His addam ego caſum ex manuſcriptis cuiuſdam Antiquarij excerptum, & eſt huiuſmodi, Ballus quidam ex oppido Columnæ Architectus, cum laquear quoddam deſtrui curaret ob nouum reficiendum, in periculum lethalis caſus ex improuiſo lapſus, illicò canus euaſit, ea maximè parte, in quam caſus imminebat. Non ſine riſu autem, & admiratione ſimul audiui D. Ioannem Baptiſtam Mongilardum Mediolanenſem optimum ſenem, ac optimum Medicum narrantem, quòd villicus quidam, qui duos mulos habebat ad vitam ſuam tuendam, cùm comperiſſet, illos ſibi furto fuiſſe ablatos, totus ex mœrore incanuit, mox verò, duobus annis tranſactis, mulos reperit, ac denuò canos pilos in nigros commutauit. Non deſunt autem alia quamplura exempla eorum maximè; qui ex inopinato timore imminentis mortis non modò cani ſubitò facti ſunt, ſed effigiem ita immutarunt, vt pro iiſdem perſonis agnoſci nequirent. Sed & ex aliis animi paſſionibus idem nonnullis eueniſſe, non minùs frequenti experientia innoteſcit. Sit mihi fas Ludouici Areoſti quædam carmina huc transferre; in quibus Iucundum iuuenem formoſiſſimum, ex mœrore & zelotypia, paucorum dierum ſpatio, ſpecioſitate omni amiſſa, turpiſſimum euaſiſſe narrat: habent ergo ita ita, *Cant. 28. ſtr. 25. & ſeqq.*

Nè poſa dì, nè notte, il ſonno lunge
Fugge col guſto, e mai non ſi raccoglie,
E la faccia, che dianzi era ſi bella,
Si cangia ſi che piu non ſembra quella.
Par, che gli occhi ſi áſcondan nella Teſta,
Creſciuto il Naſo par nel viſo ſcarno,
De la Beltà ſi poca glie ne reſta.
Che ne potrà far paragone in darno.
Col duol venne vna febbre sì moleſta,
Che lo fè ſoggiornare all' Arbia, all' Arno,
E ſe di bello hauea láſciato coſa,
Toſto reſtò com' al Sol colta Roſa.
Vltre ch'a fauſto increſca del fratello.
Chè vede à ſimil termine condutto,
Viè più gl' increſce, che bugiardo à quello
Principe, à chi lodollo, parrá in tutto.
Moſtrar di tutti gli huomini il più bello
Gli hauea promeſſo, e moſtrerà il più brutto.

Sed quemadmodum ex mœrore, ac dolore homines inſigniter faciei effigiem immutant, ita vt ex formòſis deformes euadant: ſic ex contrariis paſſionibus, nempe ex gaudio, & animi alacritate ex deformibus in ſpecioſos, & formoſos euadunt, vt patet in eodem Iucundo, qui mœrore abiecto, cùm animo lætior factus eſſet, ad naturalem pulchritudinem remeauit, vt Poëta addit *ibid. ſtr. 38.*

A ſi ſtrano ſpettacolo Giocondo
Raſſerena la fronte, è gli occhi, e'l viſo,
E quale in nome diuentò giocondo.
D'effetto ancora, e tornò il pianto in riſo.
Allegro torna, e graſſo, e rubicondo,
Che ſembra vn Cherubin di Paradiſo;
Ch'il Re, il fratello, e tutta la famiglia
Di tal mutation ſi merauiglia.

Ac profectò id ipſum ſibi voluerunt Poëtæ, cum nonnullas perſonas ex humana figura in belluinam; vel humanum corpus in plantas, in fontes, in ſaxa abiiſſe fabulantur, vt Lycas in ſcopulum ex timore, Niobem ex animi angore in ſaxum, Hecubam ex rabie in Canem, de qua Iuuen. *Sat. 6.*

——— *Sed torua canino*
Latrauit rictu, quæ poſt hunc vixerat vxor.

Et alios permultos, vt apud ipſos percurrere vnuſquiſque facilè poteſt.

Denique quam, & quàm certam habeant 9.
vim immutandi effigiem inſigniter morbi, maximè longi, vel acutiſſimi, vnuſquiſque ex ſe frequenter obſeruare poterit: nam ſi qui ex huiuſmodi morbis ſuperſunt, non facilè ex effigie pro iis innoteſcunt, qui ante morbi inſultum apparebant: ſed & alij quidam morbi tantoperè in ea re operantur, vt homines ex humana effigie in monſtrificam, ac brutinam abire cogant. Notum eſt quid ab Elephanthiaſi, nempe à confirmata Lepra, homines patiantur, quæ non alia ex cauſſa Elephanthiaſis nomine eſt inſignita, niſi ob transfigurationem faciei humanæ in Elephanticam, vel potiùs in Satyricam; *Reſimatur enim naſus* (inquit Galen. *in lib. de Cauſ. morb. cap. 7.*) *& labra craſſefiunt, atque aures extenuatæ videntur his, qui Elephanthiaſim patiuntur, atque hi omninò Satyrorum effigiem præ ſe ferunt.* Et *lib. 2. Meth. med. cap. 2.* dicebat, hanc Lepram ſic vocari ad ſimilitudinem Elephantis. *Vocatur* etiam idem morbus, *Satyriaſis, ſimilitudine quadam* (inquit Aëtius *ſermon. 13. cap. 120.*) *ad picturas Satyrorum.* Hac eadem ex cauſſa dicta eſt hæc eadem Lepra Leonina, ex Aëtio, vbi proximè; *Leon-*

thiaſis

thiaſis ad ſimilitudinem pellis flexilis ſupercilio-rum Leonis. Vnde Auic.3. 4. *tract.*3. *cap.*1. *Et dicitur*, inquit, *Leonina, quoniam terribilem facit aſpectum,& faciem patientis eam,& ponit eam in forma Leonum.* Et Bauer.de Bauer.*conſ.*22. *forma*,inquit, *fit fœda, & facies fit horribilis propter organa , & inſtrumenta faciei , quæ permutantur aut ad aſpectum Leonis , aut ad modum Satyri.* Quinetiam Bertrucius *in Collect. lib.* 2. *tract.*4. *cap.*4.deſcribit ipſam formam hominis Leproſi ex Lepra confirmata his verbis : *Secundum ſignum eſt diſpoſitio oculorum & palpebrarum , & ſuperciliorum , quoniam oportet , vt ſint rotundi cum groſſitie,& duritie Palpebrarum,& nuditate ſuperciliorum vehementi , & perturbatione in albuginibus ipſorum ex liuedine,aut fuſcedine commixta cum venis rubris plurimis in angulis ipſorum, velut in cane rabido , vel Leone.* Nec diſſimilia afferunt quicunque de Lepra confirmata ex profeſſo ſcripſerunt:ex quorum dictis facilè apparet , quam vim habeant quidam præcipuè morbi in immutanda hominis effigie.

At non hæc ſola Lepræ ſpecies in ea re ſummam vim habet , ſed & alij etiam morbi , de quibus omnibus verba facere præ tædio non vacaret. Nouos certè quoſdam morbos ad id plurimum valere tam notum eſt , quàm quid notiſſimum,& facilè obſeruare licet in iis, qui morbo Gallico ſæuo,ac contumaci detinentur. Placet ad hoc Hieronymi Fracaſtorij carmina *ex lib.* 1. *ſuæ ſyphilid.* referre , in quibus cùm narraſſet, nobiliſſimum quendam, ac pulcherrimum ſimul Iuuenem eo morbo fuiſſe correptum , ſubdit :

Paulatim ver id nitidum , flos ille iuuentæ ,
Diſperiit vis illa animi , tum ſqualida tabes
Artus , horrendum , miſeros obduxit , & altè
Grandia turgebant fœdis abſceſſibus oſſa.
Vlcera (proh Diuûm pietatem !) informia pulchros
Paſcebant oculos,& diræ lucis amorem,
Paſcebántque acri corroſas vulnere nares.

Subſcribunt Auctores omnes de morbo Gallico agentes , concordes aſſerendo morbum hunc maximam vim habere in immutanda effigie:Fallopp.*de morb. Gall. cap.*25. *Videbitis*, inquit , *Angelicam, viuacem , ſplendidam faciem iuuenis mutatam in deterius ſpatio trium,aut quatuor dierum,ita vt toto cœlo diſtet facies poſterior à priori* : & quæ ſequuntur. Vndè non iniuria alij comparauerint hunc morbum Elephanthiaſi , Bernard. Tomitan. *lib.*2. *de morb. Gall. cap.*15. *Conſonat item*, inquit, *lues hæc cum Elephanthiaſi , quoniam cum vtroque hoc morbo puſtulæ fiunt horridæ, quæ cutim inæqualem, & aſperam reddunt, pili , & capilli defluunt , efficiturque homo vtriuſque aduentu deformis aſpectúque horribilis.* Nec minùs efficaces ad id ipſum alij nonnulli morbi noui, vt Scorbutus , Brunnus Gallicus, Plica Polonica,lues Morauiæ, quam cum aliis prænominatis (Plica Polonica excepta) Stomachacem,& Sceletirbem, alioſque Antiquorum morbos repræſentare volunt nonnulli:nam de Lue Morauiæ Thom. Iord.*in eo tract. Nonnullis*, inquit, *vniuerſum corpus puſtulis conſperſum , facies informis , triſte ſuperciliumhorridus vultus.*

Verùm , his omiſſis, notiſſimum eſt, acutiſſimos quandoque morbos homines ita transformare , vt eorum forma contrária omninò euadat ei , qua ſani dotabantur ; ex quo peſſimum euentum auguratur Hippocr. *in Prænot. num.* 2. ibi , *ſi maximè contraria facies ſimili fuerit , horrendiſſima eſt.* Sed quid plura , Peſtis ita effigiem hominis immutare ſolet in ipſo primo inſultu , vt horrorem incutiat , nec facilè homo pro eo ex effigie cognoſci poſſit , qui ante horas aliquot videbatur. Sed non modò effigiem huiuſmodi morbi immutant, ſed ipſa corporis ſtatura ab iis elongatur,& abbreuiatur : obſeruamus enim in dies iuuenes in longis , vel acutis morbis , mirum in modum in longum protendi ; contra ſenes ita contrahi,vt ex proceris puſilli fiant.

Verum enimuerò prædicta reſpiciunt effigiem,& exteriora ; ſed quid,quod eædem ipſæ res , quæ corporis formam inſigniter immutant,animum etiam,& Mores immutare,interque ſenſus aut alacriores , aut ſegniores in certis maximè quibuſdam rebus reddere poſſunt ? Ipſa ætas quam vim in hoc habeat , norunt omnes ; vnde appoſitè admodum Horat. *in Art. Poët.* 10

Reddere qui voces iam ſcit puer , & pede certo
Signat humum , geſtit paribus colludere , & iram
Colligit , ac ponit temerè , & mutatur in horas.
Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis , canibuſque , & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti , monitoribus aſper ,
Vtilium tardus prouiſor , prodigus æris ,
Sublimis , cupidúſque , & amata relinquere pernix.
Conuerſis ſtudiis ætas , animuſque virilis ,
Quærit opes,& amicitias,inſeruit honori,
Commiſiſſe cauet quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circumueniunt incommoda , vel quod
Quærit , & inuentis miſer abſtinet , ac timet vti ,
Vel quòd res omnes timidè gelidéque miniſtrat.
Dilator,ſpe longus,iners,auiduſque futuri.
Difficili,querulus,laudator temporis acti.
Se puero cenſor , caſtigatorque minorum.

Superfluum autem duco ad hoc alia teſtimonia adducere , cum res ſit lippis , & tonſoribus notiſſima : nam mores pro corporis temperatura immutantur , vt luculenter docet Galen.*in lib. Quod Anim.mor.* temperatura autem mutatur ætatis mutatione , vnde naturaliter fit, vt mutatione ætatis etiam mores immutentur:hinc fit, vt Adoleſcentes lætabundi ſint, Amoribus facilè dediti, deliciis irretiti;Iuuenes iracundi , magnanimi , & audaces ; Viri cauti,ac prudentes;Senes triſtes,ac ſegnes,animique demiſſi, & auari:& quoad internos ſenſus, Adoleſcentes ſunt benè apprehenſiui , Iuuenes perſpicaces , Viri optimi diſcurſus , Senes memoria defecti , & ingenij acumine deſtituti. 11

Aëris porrò inſignes mutationes quemadmodum

12. modum temperamentum naturale aptæ ſunt immutare, ita etiam & mores, cùm hi, vt dictum eſt, corporis temperaturam ſequantur; certum enim eſt in Aëre laudabiliori, & cui perſonæ maximè conueniat, ſanguinem generari optimum, vnde & mores placidi, animus pacatus, ad bene faciendum pronus, amicitiæ auidus. In Aëre calidiori ſanguinem gigni ſimiliter calidiorem, ac plurima bile permixtum, vnde audacia, iracundia prompta, actionum promptitudo, & huiuſmodi. In Aëre frigido, & humido, plurimam oportet aggregari pituitam, ex qua ſegnities, torpor, animi demiſſio, & cætera ad hunc modum. In Aëre tandem frigido, & ſicco Melancholiam abundare neceſſe eſt, atque inde fit triſtitia, ac mœtor indeſinens, animus à pietate alienus, mores difficiles.

13. Sed & vitæ genus à prægreſſo notabiliter diſſimile, diſſimiles quoque à prægreſſis mores fortè præ omnibus aliis prænominatis cauſſis parere ſolet. Ad hoc autem caput non pertinent ſolùm ea, quæ victum ipſum puta cibum, & potum reſpiciunt, & quæ ad qualitatem, & quantitatem, ſed etiam quæ cæteras res non naturales, quæ inter viuendum homini occurrunt, & præter cibum, & potum, & otium, & laborem, & animi permanentes paſſiones, & id genus alia, quæ moribus quoque contrariis hominem in poſterum imbuere ſolent; vnde ſi ingenuus, ac liber homo in Barbarorum ſeruitutem redigatur, pro animi ingenuitate, ſeruilem, abiectum, ac demiſſum animum induet, & quantum ex libertate alacritatis, confidentiæ & imperij in alios habebat, id omne prorſus amittet, & ſi longo tempore in eadem ſeruitute commoratus fuerit, à natiua nobilitate omninò degenerabit; neque vllum illius veſtigium ſeruare poterit, quin ab ipſa ſeruitute timiditatem, puſillanimitatem, calumniarum tolerantiam, vilem patientiam, & iniuriarum omnium abiectiſſimum contemptum, & alia id genus acquiret.

14. Nec minùs à prægreſſis diſſimiles mores conciliant animi vehementes, ac diuturnæ paſſiones, vt triſtitia eſt, animi angor, metus, & huiuſmodi; ſed & morbos acutos, vel diuturnos mores immutare quis negabit? Ipſos Ægros in infirmitate poſitos contemplemur, atque ſine vlla mora patefiet nobis morum prægreſſorum à præſentibus diſſimilitudo: nec mirum, nam morbi ipſi quantoperè temperamentum immutent, vnuſquiſque nouit.

Cùm ergo tot, ac tantæ cauſæ concurrere poſſint, ac ex naturæ neceſſitate concurrant ad immutationem effigiei, habitus, & morum; atque omnes, ac ſingulæ neceſſariò ſe vniuerint in Andrea Caſalio, quid mirum ſi iam ſenex à ſe ipſo adoleſcente tantoperè diſſimilis exiſtat? Certum enim eſt, illum triginta, ac pluribus fortè annis à patria abfuiſſe; ex libertate in duram ſeruitutem redactum, tantò tempore ærumnoſam vitam traxiſſe; Aëris quaſcunque iniurias graues, ac ſibi maximè contrarias paſſum fuiſſe; toties, vt veriſimile eſt, mare illi mutandum fuiſſe

—— Latéque ſonantem
Ionium Fluctum conſtanti pectore

toleraſſe; omnis generis cibis illaudabilibus, ac propriæ naturæ aduerſiſſimis vti coactum; iniuriis, verberibus, plagis, ac mille aliis non corpus ſolùm, ſed animum quoque malè, ac grauiter afficientibus ærumnis, in dies à Barbaris, quibus ſeruiebat, malè acceptum, mortis inſtantis, ac pluties imminentis periculis obnoxium; eiuſque mortis timore toties perculſum, morbis denique plurimis exagitatum, neque, vt neceſſitas requirebat, curatum; cum his omnibus, inquam; mirum eſt, illum potuiſſe vitam ad hoc vſque tempus protrahere; nec minùs mirum eſt, quonam pacto inter tam graues, & numeroſas cauſas potuerit humanam effigiem retinere. Itaque nihil omninò contra præſumptum Andream Caſalium deſumi poteſt, quòd vel minimam conjecturam faciat falſitatis ex diſſimilitudine ipſius inpræſentiarum ſenis, ac ærumnoſa vita conflictati ab Andrea Caſalio tunc iuuene ſpecioſo, vitæque liberæ aſſueto.

CONSILIVM LXII.

Ad Titulum II. Libri V. Quæſt. Medicoleg.

ARGVMENTVM.

Percuſſerat nobilis iuuenis N. N. Salſinum quemdam ſibi procaciter inſultantem in capite, in ſiniſtra ſincipitis parte, ac vulnus inflixerat cum oſſis fractura, ex quo in terram cecidit, retuleratque Chirurgus vulnus eſſe ex primo capite lethale; & tamen, nulla de oſſis fractura cura habita, cùm Æger benè ſe haberet, neque febriret, neque vllum dolorem, aut malam aliquam ſenſationem perſentiret, vulnus conſolidari permiſit. Decimaquarta conuulſiones ſuperuenêre, valida febre accedente; vnde vulnere adaperto, Chirurgo tunc oſſis fracturæ mederi tentante, nihil profectum eſt, nam ante vigeſimam, vitam obiit: Inſtabat Fiſcus, vt percuſſor tanquam homicida damnaretur, nullatenùs admiſſa exceptione oppoſita de Chirurgi negligentia: Conſultus ergo, vt ſequitur, reſpondi.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *In vulneribus capitis ſæpè Ægri ex Chirurgi ignorantia periclitantur.*

2 *Vulnus aliquando eſt periculoſum, etiamſi non ſit lethale, & num. 4.*

3 *Vulnera capitis cur præ cæteris facilem errandi occaſionem Chirurgis præbeant.*

5 *Cœli ſalubritas quantùm conferat in curatione vulnerum capitis.*

6 *Ex ſymptomatum ſæuitie arguitur vulnerum lethalitas.*

7 *In vulnere capitis lethali accidentia ſæua primis diebus ſe manifeſtant.*

8 *Vulnera ex primo capite lethalia quæ ſint.*

9 *Capitis vulnera etiam cum oſſis fractura non ſunt ex primo capite lethalia.*

10 *Vulnerato ob Chirurgi ignorantiam decedente, vulnerans de occiſo non tenetur.*

LIcet vulnus, quod in capite Salſinus accepit, non potuerit dici, omni periculo caruiſſe; tamen ex his, quæ in medium afferemus, patebit, illud non modò fuiſſe indifferens ad mortem, & ſalutem, ſed magis ad ſalutem, quàm ad mortem declinaſſe; vnde deducendũ certo certius eſt, mortem non ad vulneris qualitatem, ſed omninò ad Chirurgi ignorantiam, ac negligentiam eſſe referendam: quemadmo-
1. dum euenire docet Hippocr. *lib. de cap. vulner. num.* 1. dicens, *Quare ſi non ſingula hæc* (quæ animaduertenda docuerat) *diligenter Medicus curauerit, ſæpè mortis cauſſa exiſtit.* A contrario ergo ſenſu deducatur, quod ſi Medicus diligenter omnia curauerit, à morte Ægrum vindicabit; hoc enim illud eſt, quod
2. admonent, & ſibi volunt Auctores omnes; cum vulnera huiuſmodi periculoſa quidem eſſe, non tamen lethalia pronuntiant. Fallopp. *in libros Hipp. de capit. vuln. capite* 24. quam propoſitionem ipſemet Falloppius declarans, ſubdit; *Si nihil ex his accidat, nunquam denuncietis pro mortali vulnere, ſed periculoſo; id eſt tali, quòd ſi rectè non tractetur, pronuntiate mortem.* Habent enim id ſpeciale præ aliis vulneribus, alias corporis partes
3. obſidentibus, ea, quæ caput obſident, vt facilem errandi occaſionem ipſis Chirurgis etiam in Arte peritiſſimis, & exercitatiſſimis præbeant, atque id quidem pluribus ex cauſſis, quas enumerat Fortunat. Fidelis; *libro quarto de Relat. Med. capite vigeſimo, rubr. de cap. vuln.* in quam ſententiam inclinant etiam Chirurgi omnes, Tagault. *libro ſecundo Inſtitut. Chirurg. capite tertio*, Amat. Luſit. *Curat. Medic. lib. ſeu Cent. 6. cur. vlt.* quod tam familiare eſt in horum vulnerum curatione, ac tam euentu facile, vt non puduerit Hippocratem; *libro 5. de morb. vulg. numero* 14. *in Hiſtoria Autonomi in Omilo*, proprium errorem ingenuè confiteri, his verbis: *Autonomus in Omilo ex capitis vulnere mortuus eſt die decimaſexta in media Æſtate lapide ex manu ictus in ſuturas in medio ſincipite; quare non animaduerti ipſum ſecari opus habere, deceperunt enim me ſuturæ habentes in ſe ipſis iaculi læſionem poſtea enim conſpicuum id fiebat.*

Duo ergo concurrunt in hoc caſu, quæ cogunt nos pro veritate affirmare, Salſinum non ex qualitate vulneris obiiſſe, vnum quidem ex parte ipſius vulneris, alterum ex parte facilitatis errandi à Chirurgo curante.

Nam quoad primum, iam probatum pluribus auctoritatibus eſt, huiuſmodi vulnera non eſſe ſimpliciter lethalia, ſed periculoſa; lethalia tamen euadere ex accidenti, quandò nimirum 4.
diligens, ac debita cura à Chirurgo non adhibeatur, vel quod hoc ex mera Chirurgi ignorantia, vel quod ex difficultate vitandorum errorum proceſſerit; aliàs enim per ſe vulnera huiuſmodi ſi rectè, & ex Arte tractentur, curationem indubiè recipere poſſunt: Tagault. *vbi ſuprà.* Quin etiam Fortunat. Fidelis, *loco citato*, tam ſecura facit hæc vulnera; maximè ſi cœli ſalubritas eorum pericu- 5.
lum minuat, vt addiderit; *Tunc quodcunque capitis vulnus, modò membranæ affectæ non ſint, etiam oſſe perfracto, ac perforato, nequaquam inter multùm periculoſa repones.* Imò vbi Aëris ſalubritas huic negotio fauorabilis exiſtat, tantam ſecuritatem in hiſce capitis vulneribus promittit, vt etiam lethaliſſima à ſalute recuperanda non elongentur. Vnde Amat. Luſit. *loc. cit.* de Raguſia Ciuitate verba faciens, *In hoc verò*, inquit, *ſaxo Raguſæo contrarium euenit; vix enim ex fracto, & comminuto capite Ægrotus decedit, imò plerumque conualeſcit.*

Id ipſum autem Romæ euenire quotidiana experientia docet, quod nonniſi ob Aëris qualitatem euenit qui tam fauorabilis capitis vulneribus eſt, quàm contrarius eſt contraria temperatura dotatus; nam ob ſui craſſitiem ille ad intima non penetrat, hic ob tenuitatem penetrando officit; vt de Bononia, & Florentia idem Amatus teſtatur, de quibus ille *ibidem* ſic: *Florentiæ, & Bononiæ, ita capitis vulnera periculoſa ſunt, vt rarò capite vulneratus ſanetur.* Idémque & de eadem Florentia, & de Peruſia teſtatur Ioannes Andreas à Cruce *libro primo ſuæ Chirurgiæ cap. 6. rubr. de Aëre*; qui etiam Venetiis, & Ferrariæ, & in ſimilibus Ciuitatibus, & locis inſignia capitis vulnera mirum in modum ſanitati reddi teſtatur: De Florentia quoque idem refert, Vid. Vid. *lib. 6. de curat. membr. cap.* 4. Contrarium autem de Piſis, & Lugduno affirmat ob cœli craſſitiem, qualis etiam Romæ viget, Paræus etiam ex Guidone *lib.* 10. *ſuorum oper. cap.* 8. firmat, capitis vulnera eſſe longè contumaciora Lutetiæ, quàm apud Auenionenſes, apud quos contra tibiarum vulnera difficilius ad ſanitatem perueniunt, quàm Lutetiæ; vtrumque autem etiam Romæ contingere, quotidiana experientia, & communis perſuaſio confirmat.

Concurrebat ergo hic ad ſecuritatem vulneris, Aëris quoque ſalubritas, ſtante maximè ipſius vulneris qualitate; quod licet eſſet cum oſſis fractura, tamen omnem ſecuritatem promittebat, cum neque eſſet magnum, neque membranas vllo modo læſiſſet, neque aliud quid mali intuliſſet notatu dignum, quod ſatis ſuperque atteſtabatur abſentia cuiuſcunque grauis ſymptomatis, cùm in vulneris acceptione Salſinus neque in terram ob id cecidiſſet, neque vomuiſſet, neque illi febris ſuperueniſſet, nec magna inflammatio, nec inſignis dolor;

dolor, nec conuulſio per totam decimam-quartam; quorum ſymptomatum abſentiam ſummam ſecuritatem promittere vno omnes ore, ipſum Hippocratem, ac diuturnam experientiam ſecuti,docent.

Addendum his, quòd neque vlla alia cauſſa,quæ vulnus ex dubio periculo in certius labi cogeret, hic conſiderari potuit, vt exempli gratia, Armorum qualitas, quibus vulnus eſt inflictum, fuit enim nudus gladius nulla mala qualitate imbutus, conditio ipſius Ægrotantis, erat enim iuuenis ſanus,ac robuſtus, optimíque temperamenti, ac eius ad amuſſim naturæ, qualem deſiderat Hippocrates, cum ſecuritatem ex vulnere nos promittere poſſe determinat; quam ſecuritatem maiorem faciebat ipſa ætas. Inſuper in victu nulla errata ſunt commiſſa, in quæ lethalitatis culpa coniici potuerit; nam cùm Salſinus in Hoſpitali Sancti Spiritus decubuerit, non potuit vllum in victu erratum per ipſum perpetrari, cùm non proprio arbitrio, ſed miniſtrantium cura infirmi regantur; hi autem non niſi ſecundùm Chirurgorum præcepta omnia exequuntur. Cùm ergò nulla omninò irrepſerit cauſſa, ob cuius culpam vulnus Salſini, quod ex ſui natura curabile non magno negotio erat, factum fuerit lethale, vt fieri aliquando notant omnes Practici, eas cauſſas enumerantes, quas apud ipſos videre licet; remanet vt tantùm ex Chirurgi incuria,& ignorantia,id euenerit.

Quod quidem mirum non eſt;cùm pateat, vt iam ſuperiùs annuimus, etiam Doctiores, imò Doctiſſimos, expertiſſimoſque Chirurgos in curandis capitis vulneribus interdum falli, ob facilitatem deceptionis concernentem cognitionem fracturæ ipſius Cranij, nam, vt Hippocrati euenit, aliquando à Chirurgo iudicatur quòd fiſſura Cranij ſit aliqua commiſſura, & ſic nullam de ea curam ſuſcipiens, non dilatat vulnus, neque os ipſum, vt deceret, tractat, & ſic vulneratus eius culpa moritur, vt in caſu quoque præſenti factum eſt, vnde tota mortis culpa in Chirurgum reiicienda, & in ipſius negligentiam, & imperitiam: nam cùm perquirere debuiſſet, an os aliquo modo læſum eſſet, nullam in ea diligentiam adhibuit, ſed ſimplicis vulneris curam ſuſcipiens, ipſum antè tempus conſolidauit, vndè poſtmodum ſymptomata ſæuiſſima ſuperuenerunt, ac deníque ipſa mors.

Præterea multa, quæ euidentiſſimè commonſtrare poſſent, vulnus hoc fuiſſe ex maximè ſalutaribus, quantùm promittere poteſt capitale vulnus cum aliquali oſſis fractura, cum abſentia cuiuſlibet ſymptomatis, quod poſſet demonſtrare vulneris dubietatem, & minuere, aut in ancipiti ponere eius ſecuritatem, ſatis ſuperque id atteſtetur; nam vſque ad decimamquartam Salſinus tam benè habuit, vt vix vllum incommodum à vulnere reportare videretur, vnde ipſe Chirurgus illum tanquam ſanum iam tractabat, diætam relaxando, & alia ad rationem victus pertinentia tanquam ſano præſcribendo.

Ex quibus irritatur omninò coniectura, quam deſumi poſſe Fiſcus contendit, quòd hoc vulnus fuerit ex ſe lethale, immò maximè lethale, quam coniecturam vult elici debere ex ſæuitie ſymptomatum, quæ vulneri ſuperuenerunt; nam adeò ſæua fuerunt, vt illum quatuor dierum ſpatio è medio ſuſtulerint; fuerunt enim febris acuta, conuulſiones, dolores, & alia id genus, quæ tamen non ex ſui natura huic vulneri ſuperuenerunt, ſed ex mala curatione; nam cùm Chirurgus, vt dictum eſt, debuiſſet oſſi fracto opem ferre, viam ſternendo ſanguini, & puri iam maturo, conſolidando vulnus, vtramque materiam inhibuit, ita vt ad Cerebri ſubſtantiam ſe conferens, & inflammatione excitata, febrem, conuulſiones, & dolores pepererit, quod non ante terminum quatuordecim dierum factum eſt; quia vulnus, quantum erat ex ſua natura, erat benignum & minimè lethale: contrarium enim eueniſſet vbi ex ſua natura malignum, & lethale fuiſſet; nam eadem accidentia, & alia quamplura in principio, aut ad ſummum tertia excitaſſet, & hominem multò citiùs ſuſtuliſſet. Itaque nulla coniectura elici poteſt lethalitatis, & malignitatis ipſius vulneris ex ſuperuenientibus ſymptomatibus, cùm non à vulneris natura, ſed à ſanguine, & pure retento ob Chirurgi negligentiam in ſecando, & nimis citam eius conſolidationem, dependentiam habuerint.

Non obſtat præterea vis, quam facit Fiſcus in eiuſdem Chirurgi relatione deponentis, vulnus fuiſſe ex primo capite lethale; nam ipſemet Chirurgus in ipſo vulnere curando ſatis ſupérque commonſtrauit, vulnus realiter non ſolùm non fuiſſe ex primo capite lethale, ſed vix fuiſſe periculoſum; ita autem periculoſum,vt lethale euadere poſſet, niſi rectè curaretur, aliàs ab omni periculo tutum: nam ille nec remedia adhibuit neceſſaria, neque operationes vllas fecit,neque vlla in re ita ſe geſſit, vt ſe de vulneris lethalitate timere oſtenderet; ex qua curandi ratione ſatis appareret, illum in ſua relatione falſum pronuntiaſſe, cùm è contra in curando demonſtrauerit ſe iudicare vulnus eſſe ſalutare, non lethale. Sed id factum ab ipſo eſt, more aliorum Chirurgorum imperitorum, qui etiam vulnera nullo periculo inſignia, referunt eſſe periculoſa, & lethalia; hoc enim ex re illorum eſt, & ſibi eo modo cauent; nam ſi ex non recta curatione vulneris vulneratus decedat, ipſorum ignorantiæ mors non tribuatur, ſed potiùs naturæ ipſius vulneris, vt ad amuſſim euenit huic homini, cuius ignorantia, & negligentia tam palam eſt, vt ne ipſe quidem ſeſe excuſare ſciuerit, ſed coactus ſuam ſententiam opere ipſo retractauit, dum vulnus poſt decimamquartam de nouo aperuit, ſed fruſtrà, non ſolum enim nihil opis ſecando attulit; ſed Ægrum certiſſimè interfecit.

Ex quibus patet, tantam fuiſſe eius inſcitiam, vt apertiſſimè commonſtrauerit, neſcire ſe, quid ſit vulnus ex primo capite

pite lèthale ; huiuſmodi enim vulnus dicitur illud , quod paucarum horarum , aut dierum ſpatio neceſſariò Ægro mortem infert , nec vlla Arte ſanari poteſt , Daniel. Sennertus *libro quinto Pract. par. 4. capite tertio.* In his autem neceſſe eſt ſubitò in ipſa vulneris acceptione , aut non multò poſt apparere ſymptomata magna , & horribilia proximam , & ineuitabilem mortem atteſtantia, vnde eliciendum , quantùm diſtaret vulnus à Salſino acceptum ab ea natura , ex qua pro lethali in primo capite erat iudicandum , cùm non ſolùm in ipſa vulneris acceptione nullum eorum ſymptomatum apparuerit , ſed nè per totam quidem decimamquartam , quia vix periculoſum erat , & nullo modo lethale. Vnde neque vnquam Hippocrat. *in Aphor. libro ſexto Aphor.* 18. *& in Coac. partic.* 509. *neque alicubi* , nec Celſus *ſua med. libro quinto capite vigeſimoſexto* , nec alius quiſquam in-
9. ter vulnera ex primo capite lethalia repoſuerunt capitis vulnera etiam cum oſſis fractura ; immò vt ex ſuperioribus patet , potiùs ad ſalutem ea terminari voluerunt , quàm ad mortem , niſi error aliquis notabilis inter curandum interueniat.

Nec quicquam denique ad probandum vulnus fuiſſe lethale , facit caſus ipſius Salſini in terram in ipſa vulneris acceptione , in quo maximum Fiſcus fundamentum facit ; nam caſus non ſucceſſit ex violentia & grauitate vulneris , ſed ex accidenti , eo quod Salſinus volens euitare percuſſionem , ſe retrahendo in terram cecidit ; nam ſi ex vulneris grauitate caſus ſucceſſiſſet , de neceſſitate conſecuta eſſent alia plura ſymptomata , non caſus ſolus , qui ad ſymptomata ſuccedit , neque ea præcedit , vnde ſecutus eſſet ad vertiginem , ad vomitum , ad vocis abſciſſionem , ad oculorum tenebricoſitatem , & ad alia id genus accidentia , quæ tamen nullatenùs apparuerunt nec in ipſa vulneris acceptione , nec poſt ipſam vſque ad decimamquartam , vt dictum eſt.

Itaque cùm pateat , Salſinum ob Medici negligentiam , & ignorantiam periiſ- 10.
ſe , certè percutiens de occiſo non tenetur ; vt per *l. ſi ex plagis , Digeſtis ad l. Aquiliam* quam ex noſtris adducit Fortunat. Fidel. *libro quarto de Relat. Medic. cap.* 2. Gloſſ. *in l. ſi ab hoſtibus* , §. 2. *Digeſtis, ſol. matrim.*

CONSILIVM LXIII.

ARGVMENTVM.

Deſiderabat Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus D. Epiſcopus N. N. impetrare à Sanctiſſimo Coadiutorem , ſed antequam ſupplicationem ſupereà porrigeret, me cum Collega meo Viro Doctiſſimo , ac ætate venerabili conſulere voluit, vt determinaremus, an cauſſæ, ex quibus mouebatur ad poſtulandum Coadiutorem eſſent legitimæ , & ſufficientes. Erant autem huiuſmodi cauſſæ , Ætas grauis, cùm iam ſexageſimum primum annum attingeret , corporis perpetua valetudo ob inſultus podagricos , Stomachi imbecillitas , ob quam matutino ſomno indulgere cogebatur , aliàs eiuſdem Stomachi anxietatem per nonnullas horas paſſurus ; & vrinæ ardor ob arenulas , quas frequenter emittebat ; & contendente Collega meo , has cauſſas non ſolùm ſimul iunctas eſſe legitimas , & ſufficientes , ſed vnamquamque per ſe poſſe eſſe & legitimam , & ſufficientem ; Ego contrariam ſententiam amplexus ſum ex ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ , ob quas Coadiutor dari debet.*
2 *Senium cur ſit legitima cauſſa obtinendi Coadiutorem.*
3 *Decrepitus quis poteſt dici aliquando ſeriùs, aliquando verò citiùs.*
4 *Quibus Decrepitis concedatur Coadiutor.*
5 *Ex conſtitutionibus Pontificiis ad obtinendum Coadiutorem requiritur impedimentum perpetuum.*
6 *Stomachici qui ? remiſſiuè apud Galenum.*
7 *Veſicæ calculo laborans meritò poteſt petere Coadiutorem.*
8 *Cùm cauſſæ morborum ſunt amouibiles , non poteſt iure peti Coadiutor.*
9 *Podagra quando non ſit legitima cauſſa poſtulandi Coadiutorem.*
10 *Coadiutor non datur niſi morbo præſente.*

Optime ; ac diligenter ponderatis verbis conſtitutionis Pontificiæ *in c. vnico , de Cler. ægrot. in Sexto,* patet ſequentes conditiones , aut cauſſas tantùm legitimas eſſe ad obtinendum Coadiutorem , nempe Senium ; ſeu 1.
Decrepitatem ; perpetuam valetudinem , grauem, ac perpetuum morbum, & futuræ proſperitatis omnimodam deſperationem.

Et primò , quoad Senium ideò reputatur 2.
iuſta cauſſa obtinendi Coadiutorem, quia abſque dubio corpus aggrauat, ac debilitat, impeditque , ne in ea ætate degentes poſſint officia conſueta exercere , nulláque ſpes illis ſupereſt futuræ proſperitatis, cùm vires in dies notabiliter deficiant ; ſed Senium in hoc caſu anno-

rum numero definiri non debet, ſed corporis viribus: vt enim aliàs diximus, poteſt quis dici
3. in ſenio, vel decrepitate conſtitutus, & multò aliquandò ſeriùs, & aliàs multò maturius, quã communiter determinetur; itaque licet Decrepitatẽ anno ſexageſimo, aut ſexageſimo quinto incipere vniuerſaliter ſtatuatur, euenire tamen poteſt, vt quis in quinquageſimo tam fractis, ac diminutis corporis viribus dotetur, vt iure pro Decrepito ſit habendus. Contra autem tam validus, ac robuſtus eſſe poteſt quis in ſeptuageſimo, vt neque eo anno pro Decrepito ſit exiſtimandus. Quando ergo quis verè Senex, aut Decrepitus dici debet, virium robore deſtitutus eſſe debet, quia ſenes nulli robur habent, Galen. *lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 9.*

In caſu igitur noſtro cùm Illuſtriſſimus Vir viribus ſit adhuc integris, non obſtantibus iis, quibus ex accidenti affligitur affectibus, non meretur nomen Decrepiti, imò etiamſi contendamus illum ob annorum numerum eſſe Decrepitum, tamen non habet legitimam cauſſam poſtulandi Coadiutorem, quia conſtitutio Pontificia non promiſcuè omnibus De-
4. crepitis concedendum eſſe Coadiutorem determinat, ſed iis tantùm, qui ſenio ſunt grauati, & adeo impediti, vt officium ſuum nequeant exercere: at hoc non habet locum in Illuſtriſſimo Viro, qui etiam ſi annum degat ſexageſimum primum, non tamen ætate eſt grauatus, nec ita debilitatus, vt non poſſit aliquando ſuum officium exercere; nam licet aliquandò non poſſit, alias tamen poteſt; in conſtitutio-
5. ne autem requiritur impedimentum perpetuum.

Quoad ſecundam autem cauſſam, quæ eſt valetudo perpetua, non poſſum videre, quomodo locũ habere debeat in caſu noſtro; nam nullus ex narratis affectibus, quibus Illuſtriſſimus Dominus detinetur, talem illum reddit, vt perpetua valetudine illum moleſtari iure firmare debeamus: ſi enim de Podagra loquamur, certum eſt, illam non impedire indeſinenter, ac perpetuò prædictum Illuſtriſſimum Epiſcopum, ſed habere tantùm annuos inſultus in temporum mutationibus, ac Vere tantùm inſigniter ab illa moleſtari, aliis verò tempeſtatibus leuiter, ac de rarò, niſi mala, & inordinata victus ratione vtatur, vt ipſemet ingenuè confitetur.

Quod ſi de Stomachi imbecillitate ſermonem habeamus, neque ipſam talem eſſe patet, vt reddat illum valetudinarium; quia, vt ex ipſius Illuſtriſſimi Domini confeſſione habetur (nam vt Vir eſt Religioſiſſimus, in nulla re conſcientiam ſuam grauare vellet) de Stomacho conqueri non cogitur, niſi quandocunque vel cibo plurimo, & maximè minùs laudabili vtitur, vel quandò ſeriùs multo, quàm neceſſitas requirat, cibum capit, vel quando cibis quibuſdam vtitur ſuæ naturæ contrariis, vt legumina ſunt, præcipuè verò lentes, carnes animalium ſylueſtrium, ac præcipuè Aprinæ, Melopepones, & radices quælibet etiam iure excoctæ, lacticinia, & huiuſmodi: aliàs autem nec Stomacho malè valet, nec malè concoquit, nec viuidum faciei colorem in pallidiorem mutat, nec ructus acidos, aut malè olentes emittit; nec vomitibus moleſtatur, ſed benè, & valenter ſe habet, vnde patet, illum non eſſe connumerandum inter Stomachicos, vt Doctiſſimus Collega exiſtimat, neque comprehendi inter illos, quos Stomachicos appellari docet Galen. *libro octauo de* 6.
compend. Pharm. ſec. loco capite ſecundo. Cùm nullum eorum ſymptomatum patiatur, quæ ille narrat pati eos, qui *Stomachici* appellantur, niſi ſit leuis quædam anxietudo ex cauſſa externa, vt iam dictum eſt, non ex cauſſa interna, vt præcipuè eſt ipſius Stomachi imbecillitas, quali dotantur Stomachici.

Quoad vrinæ porrò ardorem, manifeſtum eſt, neque ex ſe grauem eſſe affectum, cùm ab arenulis tantùm originem habeat, neque vllo impedimento eſſe, quin homo ſuum officium exercere liberè poſſit; præterquam quod neque perpetuum vitium eſt, ſed per vices moleſtans; & licèt frequenter moleſtum ſit, tamen moleſtia magna non eſt, & ceſſat illicò excretis arenulis, vnde aberrare omninò putauerim Collegam meum, qui dubitat, hoc ex veſicæ calculo prouenire; quod tam à vero abeſt, quàm quod maximè; cùm nullum eorum ſignorum in Illuſtriſſ. Viro animaduertatur, quæ veſicam calculo laborare atteſtantur, poſita ab Hippocrat. *libro de Aër. Aq. & loco, numero 22. & ſequent. & libro quarto de Morb. numero 29.* à Galen. *libro primo de loc. affect. capite primo*, à Paulo Ægin. *libro ſexto capite 60.* & ab aliis quibuſque Practicis: nam ardor ille vrinæ, quem perſentit in mingendo, non eſt magnus, neque perpetuus, quia non ſemper cum vrina arenulas reddit, vnde vt plurimum abſque illo ardore, ac dolore mingit; quod nũnquam eueniret, vbi calculus veſicam obſideret: & multùm differt hic vrinæ ardor ab eo, qui cauſſatur ex calculo veſicæ; nam hic vehemens eſt, ex Hippocrat. *loco citato de Aër. & loc.* at Vir Illuſtriſſ. confitetur, ſe nullum dolorem in vrina reddenda percipere, ſed tantùm moleſtiam quandam, & aliqualem ardorem quando cum vrina arenulas emittit, vel quandò ſe vltra conſuetum exercet, vel quando cibos calidiores, vel multis aromatibus conditos aſſumit, & in ſumma tam leue hoc vitium eſt, vt ipſemet Patiens illud in nullo cenſu habendum eſſe dicat; nam niſi alij affectus pro legitima cauſſa poſtulandi Coadiutorem admittantur, ingenuè fatetur, noſſe ſe, hunc non eſſe ſufficientem. Incaſſum ergò peritiſſimus Collega tantoperè ſe fundat in hoc vrinæ ardore putans à calculo originem habere, ac valdè metuens, ne in dies maior fiat, nam tunc, & eo 7.
caſu pro legitima cauſſa admitti poſſet, non modò reſpectu præſentis moleſtiæ, ſed etiam reſpectu valetudinis futuræ; cùm omninò timendum eſſet id ipſum quod Collega timebat, nempe Virum Illuſtriſſimum in dies magis, magiſque moleſtatum iri abſque vlla ſpe futuræ proſperitatis.

Neque valet inſtantia ab eodem Collega meo in medium producta, nimirum, quòd etiam ſi prænominatæ cauſſæ ſingulæ per ſe non eſſent ſufficientes, neque legitimè moue-

rent

rent Illuſtriſſimum Epiſcopum ad expetendum Coadiutorem, tamen omnes ſimul iunctæ ſunt pluſquam ſufficientes ad id præſtandum: quia coniunctæ multò magis hominem moleſtant, & in perpetuam valetudinem coniiciunt, maximè cùm ſenile iam, imò decrepitum corpus obſideant. vndè ante tempus fortè in decrepitate illum conſtituunt: Non valet, inquam, hæc inſtantia; quia omnes, ac ſingulæ
8. commemoratæ cauſſæ, ſi Podagram excipiamus, ſunt facilè amouibiles, vel non ſunt alicuius momenti, & ſic non ſunt legitimæ: nam iam ætatem non eſſe ita grauem diximus, vt ad poſtulandum Coadiutorem ſit in aliqua conſideratione habenda; Stomachi autem imbecillitas facilè amouibilis eſt, quia non eſt ex ſui natura imbecillis, ſed cum plurimo cibo grauatur, vel cibis difficilis coctionis repletur, obruto vel quantitate, vel qualitate, natiuo eius calore, imbecillis euadit; itaque remotis his erroribus in victu, vt paratus, ac promptus remouere eſt Illuſtriſſimus Patiens, remouebitur infimul Stomachi imbecillitas. Eodem quoque pacto ſi in victu cautiùs ſe gerere poſthac velit idem Illuſtriſſimus Epiſcopus, & exercitio moderato vti, rebúſque ſanguinem excalfacientibus, & exurentibus abſtinere, vrinæ quoque ardor vel in totum, vel magna ex parte ceſſabit; & in ſumma nullo modo illum impediet; quin officium ſuum exercere
9. valeat.

Iam verò de Podagra diximus nequaquam eſſe eius grauitatis, vt poſſit ad effectum, de quo agitur, pro legitima cauſſa reputari, nam præterquam quod ſemel, aut iterum ad ſummum in anno toto hominem ita adoriatur, vt cogat illum in lecto decumbere, non alios adhuc articulos, quàm pedum moleſtat; neque firmari poteſt, illum non Podagra tantùm, ſed arthritica paſſione detineri, quod licet velit Collega firmari poſſe, tum ob naturam, & facilitatem huius morbi, qui primò pedum articulos, ac procedente tempore articulos manuũ, & quarumcunque partium obſidere ſolet, imò & quaſcunque oſſium compoſitiones; tum quia alias de dolore articulorum manus, eſt conqueſtus; veritas tamen eſt, Illuſtriſſimum Patientem de præſenti ſimplici Podagra laborare: & quod opponitur de facilitate, & conſuetudine huius morbi communicantis ſe tempore procedente quibuſcunque corporis articulis, in caſu noſtro non habebit locum, quia cùm Patiens à Quadrageſimo anno Podagra moleſtari inceperit, in tam longo annorum decurſu nunquam de aliorum articulorum doloribus conqueſtus eſt: ex quo manifeſtiſſimum ſignum habemus validitatis cæterorum articulorum; quos ſperandum eſt non moleſtatum iri huiuſmodi doloribus præ eorum fortitudine, maximè ſi in ratione victus non peccabitur.

Quod autem dicitur de dolore perpeſſo in articulis ſiniſtræ manus, non pertinet ad Podagram, aut ad Arthritidem, quia hic dolor à cauſſa Procathartica ortum habuit, nam cùm vellet quoddam magnum volumen neſcio cuius Doctoris dextra arripere, ex loco alto cecidit ſuper manum ſiniſtram, in qua dolorem, tumorem, & inflammationẽ excitauit, abſque eo quod articulis quicquam officeret: quod mirum fuit in homine iam per plures annos Podagra detento; vnde inaniter ex ea re elicere ſatagit eruditiſſimus Collega promptitudinem, & facilitatem in nobiliſſ. Præſule incurrendi dolores Arthriticos; cùm contrà, ex hoc maiorem ſpem concipere liceat non incurrendi in huiuſmodi dolores, quia ſi à Natura habuiſſet talem aptitudinem, iam ex ea cauſſa omninò illos non effugiſſet.

Et ad omne peius, Coadiutor, vt ex conſti- 10.
tutione Pontificia clarè patet, non datur, niſi de præſenti morbus affligat, & aliæ requiſitæ conditiones ſimul concurrant; Atque hinc eſt, quòd ceſſante cauſſa, ob quam Coadiutoria fuit conceſſa, ceſſat Coadiutoria: Rota *in Elnen. Canonicatus 1631. coram Ghiſlerio, numero 6.* Vnde timor futuri mali non eſt legitima cauſſa flagitandi Coadiutorem, etiamſi rationabilis vndequaque eſſet, imò fortè, quantùm ego exiſtimauerim, etiamſi timor hic iuſtus eſſet, & ab ipſa officij exercitatione dependeret, non afficeret: quamobrem cùm Illuſtriſſimus Epiſcopus de præſenti Arthriticis doloribus nequaquam moleſtetur; non poteſt legitimè Coadiutorem petere ob rationabilem timorem incurrendi in prædictos dolores, cùm vt plurimùm euenire ſoleat, vt qui Podagra laborare cœperint, procedente tempore etiam Arthriticis doloribus confligantur; ſatis enim ſuperque eſt, ſi de præſenti tales dolores non vigeant, neque antehac vllam de ſe ſignificationem dederint; quod etiam ſi de proximo prehenderent, aut etiam de præſenti moleſtarent, adhuc non eſſet neceſſe illum perpetuò ab illis moleſtandum eſſe, cùm ij ipſi dolores ſuas habeant remiſſiones, quibus non impediuntur Ægri ad munia quæcunque exercenda, non ſecùs ac cum ſani ſunt, facere conſueſcant. Et ſic dici non poteſt, hoc impedimentum, eſſe legitimam cauſſam poſtulandi Coadiutorem, cum non ſit perpetuum, vt ex conſtitutione Pontificia requiritur.

Atque hæc pro veritate ad petitionem Illuſtriſſimi Præſulis exaraui, cui magis cordi veritas eſt, quàm aſſentatio: iuſſit enim hæc diligenter examinari, vt conſcientiam ſuam exoneraret, & nè id ſuccederet, ſi gratiam à Pontifice obtineret, viſus eſſet iniuſta, & contrà æquitatem petere.

CONSILIVM LXIV.

Ad Titulum Tertium Libri Octaui.

De Clauſura Monialium.

ARGVMENTVM.

Soror Anna Gertruda Lætitia in Monaſterio Sanctæ Claræ de Vrbe Profeſſa in Religione Sancti Franciſci, Tertij Ordinis, petebat à Clauſura dimitti dupli- ci ex capite; Primò, quòd ipſius profeſſio eſſet nulla, ſtante quòd facta fuiſſet, vt concludenter probare ſe offerebat, ob paternum timorem, & reuerentiam, Secundò, quòd morbis perennibus, ac grauiſſimis, ita conflictaretur, vt ad re- cuperandam ſanitatem neceſſe haberet extra clauſuram ſe curare, cùm aliter ſanari non poſſet, vt ex Medicorum fide conſtare dicebat. De primo ergò ca- pite nihil ad nos; de ſecundo conſultus ſententiam meam protuli, vt in ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Pontificum indulgentia in dimiſſione Monialium à clauſura, non reſpicit ſalutem particularem.*
Contrarium num.ſeq.
3 *Aëris mutatio efficaciſſimum remedium in diuturnis morbis.*
4 *Quæ conditiones requirantur in morbo, cuius cauſſa Monialis dimitti debeat à clauſura, & num.9.*
5 *Vnicuique licet vitam ſuam de iure naturali tueri.*
6 *Vnuſquiſque tenetur euitare ea, quæ vitam propriam in periculo ponunt.*
7 *Qui ægris in morbis longis aſſiſtunt, non eui- tant ob incommoda, quæ patiuntur, aduerſæ valetudinis inſultus.*
8 *Morbus ſi non ſit contagioſus, non eſt iuſta cauſſa dimittendi Monialem à Clau- ſura.*
10 *Epilepſia interdum à vapore excitatur.*
11 *Morbus, ob cuius cauſſam Monialis dimit- titur à clauſura, debet probabiliter eſſe curabilis.*
12 *Vitia naturalia emendari non poſſunt.*

1. ALias in quæſtionibus hiſce meis Medi- co-Legalibus, *tit. de Clauſura Monia- lium*, iterum atque iterum inculcaui, Pon- tificum indulgentiam quoad dimiſſionem Monialium à clauſura, non extendi ad ſalu- tem alicuius particularis ex Monialibus, ſed reſpicere omninò ſalutem tantùm vniuerſa- lem totiùs cætus; ita vt ſi quando contin- gat, vt aliqua Monialis ex grauiſſima qua- dam infirmitatis cauſſa dimittenda ſit à clau- ſura, egeat ſpeciali Pontificis Breui, cùm vniuerſali illa determinatione ſe tueri non poſſit, ac per eam, clauſuram relinquere: & idcircò iure in conſuetudinem abiit, vt ab ipſo Pontifice requiratur licentia huiuſmodi, vt ex Campanil. *diuerſ. iur. canon. rubr.* 12. *c.* 16. *num.* 23. refert Ventriglia *in Annot. Pract. Annot.* 5. §. 2. *num.* 19. hoc itaque punctum, quantùm in me eſt, iam deciſum reliqui, ac neceſſarium puto ob rationes *loco citato* ad- ductas ipſam ſororem Annam Gertrudam, à Pontifice licentiam impetrare, vt extra clau- ſuram ſe curare poſſit, & ad ſanitatem deue- nire.

Sed videndum, vtrum Monialis hæc ha- beat iuſtam, ac legitimam cauſſam petendi, & obtinendi à ſummo Pontifice huiuſmodi licentiam? quod vt rectè determinetur, ante omnia ipſius Monialis ſtatus valetudinis eſt aperiendus. Conſtat ergo, illam à natiuitate aduerſæ valetudini fuiſſe obnoxiam, ac ma- ximè fuiſſe perennibus diſtillationibus à ca- pite moleſtatam; ex quibus, cùm ad lumbos, & coxam ſiniſtram decumberent, claudicatio- nem contraxit, eiuſdémque partis contra- ctionem.

Ad Pubertatem accedens, menſtruorum defectu ſemper ſuccedente tempore labora- uit, ex qua occaſione in mille affectus præ- ternaturales, & grauiſſima ſymptomata lapſa eſt: nam & inſultibus Epilepticis, & ſangui- nis reiectionibus per os, & cordis tremore (ex quo etiam ſiniſtræ coſtæ ſubleuatæ fuerunt) & febribus perennibus, & Stomachi anxie- tudine, & doloribus, aliiſque ſymptomatibus fuit indeſinenter vexata: quæ omnia aut de nouo acceſſerunt, aut magna ex parte exa- cerbata ſunt, poſtquam habitum Monacha- lem ſuſcepit, & profeſſionem emiſit; tunc enim animi vehementibus paſſionibus exagi- tata, & alienatione à vita religioſa plurimum vexata, multoties mortis periculo fuit obno- xia: ita tamen ab ea ſymptomatum ſæuitie ſeſe momento temporis recolligebat, vt ni- hil mali illam perpeſſam fuiſſe dixiſſes; vnde non defuerunt ex Monialibus, quæ illam vel plurima ſimulare dicerent, vel à malo ſpiritu exagitari, cum tamen nos omnia ad ſuas naturales cauſas referenda eſſe iu- dicaremus.

Perſeuerantibus igitur tot, tantíſque affe- ctibus,

ctibus, poſtulabat à clauſura dimitti, vel quòd hoc illi liceret ex vniuerſali indulgentia à Pontificibus, Monialibus elargita, quandocunque intra clauſuram curari non poſſunt, vel quòd poſſet à viuente Pontifice licentiam ſuper ea impetrare, vbi vniuerſali illa indulgentia munire ſe non poſſet: non defuerunt enim ex Canoniſtis aliqui, quos adduxi *lib.*8. *bar. Quæſt. tit.*3. *quæſt.*2. qui voluerint per-
2. miſſionem Pontificum Monialibus factam, vt poſſint relinquere clauſuram, non reſpicere tantùm ſalutem vniuerſalem, ſed extendi etiam ad particularem ſalutem alicuius ex Monialibus, quandocunque tali morbo laboret (etiam ſi non ſit contagioſus) vt iudicio Medicorum non poſſit niſi extra clauſuram curari: at talis quidem videtur eſſe morbus, ac mala valetudo, qua ſoror Anna Gertruda detinetur.

Quòd enim non poſſit intra clauſuram curari, patet ex progreſſu morbi, & decurſu tot annorum, & ex inani, ac fruſtrata applicatione plurium, ac maximè efficacium auxiliorum, cum quibus nihil quicquam profectum eſt.

Quòd autem curari poſſit beneficio mutationis Aëris, & dimiſſione à clauſura patet; quia nullam efficaciorem cauſam habemus in Arte Medica, nec magis accommodam ad curandos morbos longos, difficiles, & contu-
3. maces, quàm ipſam Aëris mutationem, vt aliàs *loco citato* dixi; & eſt communis Medicorum omnium ſententia, qui omnes vno ore in huiuſmodi morbis, tanquam vnicum, ac ſingulare, certúmque præſidium Aëris mutationem ſuadent; & idcircò non præter rationem eius rei fidem fecerunt duo doctiſſimi Medici, quam hæc Religioſa promptè exhibere, ac in iudicio producere ſe offert.

Videtur ergo ſoror Anna Gertruda habere iuſtam cauſam exeundi à clauſura, ob morborum, quibus moleſtatur, ferociam, & contumaciam, vt experientia patet; & videantur intra clauſuram non admittere curationem, vnde certo vitæ periculo patientem exponunt; hæc enim conditio præ aliis deſi-
4. deratur à Doctoribus, vt cauſa exeundi à clauſura legitima ſit exiſtimanda: Nauarr. *comm.*4. *de Reg. num.*49. Sebaſtian. de Soto *in tract. de infirm. ob quas Monial. propoſitione* 3. eiuſque rei euidentes rationes apud ipſos videndæ.

5. Potiſſima autem ea eſt, quòd vnicuique licet vitam ſuam de iure naturali pro viribus tueri, aliàs, vbi id negligeret, peccaret contra propriam charitatem, ob quam quemadmodum non licet ſeipſum lædere notabiliter,
6. & multò minùs ſeipſum interimere, ſic obligatur vnuſquiſque pro viribus euitare ea, quæ vitam propriam in manifeſto periculo ponunt, qualis eſt huiuſmodi morbus, ex quo Monialis ſit certò interitura, niſi ſibi caueat procurando ſuam ſalutem extra clauſuram, intra quam non poteſt eam recuperare, quantumuis multis, & efficaciſſimis præſidiis eam recuperare procurauerit: meliora ergo, ac ſecuriora inquirenda, inter quæ potiſſimum eſt Aëris mutatio, vt iam probatum eſt.

His addi poteſt, quòd licèt morbi, quibus indeſinenter affligitur ſoror Anna Gertruda, non ſint contagioſi, ita vt ob contagij timorem ſit ſeparanda ab aliis Monialibus, quæ ſanæ ſunt, & dimittenda à clauſura, tamen non ſine omni periculo infectionis; & maximi incommodi aliarum Monialium poterit in clauſura detineri, quia licèt Moniales, quæ circa eius curam aſſiduè verſantur, non debeant timere quicquam ob contagium, poſſunt tamen propriæ ſanitati timere ob aſſiduam, & maximè diuturnam operam in ea curanda impenſam: nam nouum non eſt, ſed 7.
experientia quotidiana confirmatum, quòd ij qui Ægrorum curam habent, vbi morbus magnus ſit, & diuturnus, etiam ſi non ſit contagioſus, facilè in aliquem non contemnendum morbum labantur ob aſſiduum laborem, & plurima incommoda, quæ in eo opere perpetiuntur.

Itaque ſatis apparet, quòd dimiſſio huius Monialis à clauſura, non ſolùm concedi debeat reſpectu ſui, ſed reſpectu etiam totius cœtus ipſarum Monialium, cùm non reſpiciat tantùm ipſius ſalutem, ſed cæterarum omnium, vnde meritò poterit inniti Summorum Pontificum Indulgentiæ factæ reſpectu vniuerſalis ſalutis, & ſic duplici ex capite, & vtroque quidem iuſto, ac legitimo, debet ſoror Anna Gertruda à Clauſura dimitti, primò vt ſuam vitam tueri poſſit, altero vt à timore contrahendæ alicuius inſignis infirmitatis alias Moniales vindicare liceat.

Verumenimverò ſi omnia ritè, ac rectè conſiderentur, non habet Soror Anna Gertruda iuſtam cauſam ex hoc capite deſerendi Clauſuram: nam primò patet, morbos, qui-
bus affligitur, non eſſe vllo modo contagio- 8.
ſos, nec poſſe ob timorem aliarum Monialium contrahendi huiuſmodi morbos, iiſve quoquo modo infici, illam à clauſura dimitti: ceſſat enim reſpectu vniuerſalis ſalutis totius Monaſterij, & idcircò non poteſt hæc cauſa inter eas comprehendi, ob quas Pontifices dimittendam voluerunt Monialem à Clauſura, ne aliæ inficiantur, cùm non ſolùm morbus huius Monialis non connumerari poſſit inter eos, ob quos ſimilis dimiſſio conceditur, cùm neque Peſtis ſit, neque Lepra, neque alius quiſquam contagioſus morbus, ſed à contagio ſit adeò alienus, vt nulla earum Monialium, quæ per tot annos illi inſeruierunt, offerendo, ac miniſtrando cibos, & medicamenta, & indeſinenter circa corporis illius curam verſantium, vnquam ſit ſimili, aut congeneri morbo tentata; vnde reliquum eſt, ſuperfluum eſſe quicquid circa hoc caput adductur. Dato igitur, quòd infirmitas huius Monialis eſſet talis, vt Aër Monaſterij ita eſſet illi infenſus, vt mutatione Aëris poſſet recuperare ſanitatem; tamen non eſſet ſufficiens cauſa ducendi clauſuram: Ventriglia *in Pract. Annotat. num.*5. §.2. *num.*37. & allegati ibi per eum.

Secundò ſi reſpiciamus, quòd reliquum eſt, ſalutem ipſius tantùm, & concedamus poſſe illam legitimè petere, vt à clauſura exire permittatur, ad effectum, vt propriæ ſani

ſanitati, ac vitæ proſpiciat; adhuc morbi, quibus tentatur, non ſunt eius conditionis, vt ſuam petitionem iuſtificare poſſint, quia deficiunt ab aliquâ conditione neceſſariò in his morbis requiſitâ, vt præbeant legitimam cauſam exeundi à clauſura: debent enim mor-
9. bi *primò* eſſe cum manifeſto vitæ periculo, tunc enim vrget obligatio ſuæ vitæ proſpiciendi, & excuſatio ab obligatione, & voto perpetuæ clauſuræ. *Secundò* debent eſſe tales, vt extra clauſuram probabiliter curari poſſint, nam aliàs incaſſum concederetur licentia exeundi à clauſura, ceſſante fine, ob quem ea licentia conceditur. *Tertiò*, eius naturæ ſint oportet, vt iudicio Medicorum nonniſi extra clauſuram curari poſſint: aliàs ſi ſuppetant ad curationem alia præſidia intra ipſam clauſuram adhibenda, non eſſet concedenda ea licentia relinquendi clauſuram.

Quoad primam ergo conditionem ſatis patet, quòd non obſtante ſymptomatum ſæuitie, quibus Monialis hæc conflictari ſolet, ſatis apparet à periculo maximè præſentaneo omninò abeſſe; & hoc duplici ex cauſa, *prima*, quia affectus huiuſmodi non ſunt proprij, & Idiopathici partium principum, ſed ab vtero omnem originem habent, à quo ſcimus ex quotidiana experientia Mulieres aliquando tam malè accipi, vt pro mortuis appareant, & interdum pro mortuis efferantur; vt non ſemel eueniſſe conſtat; & ſi libet, videri poſſunt plures huiuſmodi caſus à pleriſque Auctoribus enarrati, quorum plures recollegit Schenchius *lib. ſuar. Obſeruat.4. rubr. de vter. ſuffocat.* & extat apud Ioan. Boccat. *in Decamer. Diæt.*10. *Nou.*4. non diſſimilis hiſtoria à veritate non aliena. *Secunda* cauſa eſt, quia vtplurimum à vapore, aut ſpirituoſa aliqua materia ea ſymptomata excitata, faciliùs, ac promptiùs diſcutiuntur, quàm ſi ab aliqua materia humorali originem ducerent. Neque mirandum eſt, quòd à vapore, flatu, aut ſpirituoſa quadam exhalatione tanta, ac tam grauia ſymptomata excitari poſſint, cùm perſuaſum habeamus auctoritate Hippocratis *lib. de flatib. num.*21. *& ſeq.* Ariſtotel. *lib. de ſomn. & vig. cap.*4. quibus adhæret Cardinal. *in Aphor. lib.*2. *Aphor.*45. aliorumque Doctiſſimorum Medicorum, Epilepſiam, morbum, ac ſymptoma omnium grauiſſimum à vapore,
10. à flatu, ab aura quadam, aut alia ſpirituoſa materia ſæpè excitari. Quod etiam confirmat ipſa experientia; nam à ſimplici quarundam rerum odore Epileptici in morbum recidunt; vnde fit, vt quandocunque experimentum de aliquo viro ſumere volumus, an Epilepticus ſit, nécne, aut an à perpeſſa aliàs Epilepſia ſit ſanatus, ſimilium rerum odore id facimus; vt paſſim apud Practicos habemus, inter quos vide ex Recentioribus Sennertum *lib.*1.*Pract.part.*2. *cap.*31. *quæſt.*3. Itaque cùm cauſa, quæ morbos excitat, quibus Soror Anna Gertruda moleſtatur, ſit materia vaporoſa, & facilè diſſipabilis, non poteſt eſſe legitima ad obtinendam licentiam deſerendi clauſuram; nam etiamſi pluries reuerſionem morborum pariat, facilè tamen terminantur, vt ſumpta de eadem Moniali experientia ſatis ſuperque teſtatur, cùm de momento ad momentum ita à prægreſſis ſymptomatibus releuari, ac in totum vindicari comperiatur, vt ne per ſomnium quidem vllo morbo illam de proximo affectam affirmares, vt ex relatione ipſa habetur.

Secunda conditio erat, vt morbus extra clauſuram probabiliter ſit curabilis, nam vbi de hoc non conſtet, immeritò Monialis à clauſura dimitteretur, ceſſante cauſa, ob quam dimitti deberet, priuilegij namque cauſa ceſſante, ceſſat priuilegium. Tiraquell. *in tract. ceſſ. cauſ. part.*1. *num.*203. ergo ſi infirmitas curabilis non eſſet, ceſſaret cauſa, quæ mouit Canones ad concedendum hoc priuilegium exeundi à clauſura, quæ erat, vt curari poſſet, & ſanari: Neceſſarium ergo eſt, vt 11.
ſaltem probabiliter morbus, ex quo Monialis curari poſtulat extra clauſuram, ſit curabilis. In caſu autem noſtro, cùm de contrario conſtet; cauſa euadit inualida; & illegitima; nam morbi, & ſymptomata, quibus hæc Monialis affligitur, neque extra clauſuram curationem recipere poſſunt; non ſolùm quia hi morbi ſunt habituati, & iam connaturales facti, ſed quia verè à Natura ſunt, cùm illa ab ortu iiſdem penè ſymptomatibus, & morbis fuerit obnoxia, ac tantummodò omnia exacerbata ſint ex diminuta menſtruorum purgatione, & aliquando ex eorundem totali ſuppreſſione; vitia autem naturalia inemen- 12.
dabilia eſſe vel ipſi Pueri norunt.

Nec contra hoc quicquam facit Medicorum fides atteſtantium, illam pati tales morbos, qui intra clauſuram nunquam curari poterunt, ſed bene extra clauſuram, ob rationes ab illis adductas: quia Medici illi nullam veram, ac certam notitiam habuerunt hiſtoriæ morborum, quibus illa conflictatur; quæ reticendo, quòd ab ortu iiſdem ferè morbis ſemper fuerit vexata, expoſuit tantùm illis, ſe ob clauſuræ incommoda in eos morbos incidiſſe, vnde adduci ſe paſſi ſunt illi Medici ab Ægrotantis precibus, vt fidem prædictam facerent, cui ipſe ſubſcribere recuſaui, cùm rei veritatem multò meliùs notam haberem, quàm prædicti Medici haberent.

Ex his quoque patet, morbos à Sorore Anna Gertruda perpeſſos deficere à tertia conditione, quæ erat, vt tales morbi non per alia præſidia, quàm per dimiſſionem infirmæ à clauſura curabiles exiſtant, nam eo ipſo quod à Natura ſunt, neque per alia præſidia, neque per exitum infirmæ à clauſura ſanari poſſunt; præterquam quod dato etiam, quòd non haberent hāc ſanationis repugnantiam ab ipſa Natura, adhuc neque certò, neque probabiliter conſtare poteſt, quòd per exitum infirmæ à clauſura ſanabiles exiſtant. Et ratio eſt, quia omnes huiuſmodi affectus dependentiam habent ab ipſo vtero, qui munere ſuo nequaquam rectè, & vt natura requirit, fungi ſolet in expurgando ſeipſum, & vniuerſum corpus à ſanguinis colluuie, quæ indeſinenter in ipſo corpore accumulatur, & hoc non tantùm ex vitio ſanguinis, ſed ex vitio, & mala diſpoſitione ipſius vteri, ac præſertim ex coxæ ſiniſtræ oſſe ad intrò retracto,

tracto ; & partes internas ſimul cum vtero premens, ac coarctans, quæ vitia non poſſunt Aëris mutatione, & exitu à clauſura vllo modo emendari ; egent enim reductione ipſius vteri ad ſitum naturalem ; & amotione impedimenti, quod habent ex coxa ad intrò retracta, cui reductioni, & amotioni nihil opitulari poteſt quæcunque Aëris mutatio.

Et ex prædictis facilè quoque occurritur difficultatibus, quæ ad fauorem Sororis Annæ Gertrudæ in medium afferuntur, ad legitimandam cauſam, ob quam dimitti debeat à Clauſura : nam de cauſa nullitatis profeſſionis, quam cum prædicta adducit, Canoniſtæ determinabunt quid ſentiendum.

CONSILIVM LXV.

Ad Titulum, De Impotentia coëundi, & generandi.

ARGVMENTVM.

Cùm Franciſcus Maria Buccaferreus inſtituiſſet hæredem fideicommiſſarium primum filium legitimum & naturalem Hyacinthi Buccaferrei eius fratris germani, & decedente Hyacintho abſque filiis legitimis & naturalibus, ſubſtituiſſet primum filium naturalem tantùm eiuſdem Hyacinthi; mortuo teſtatore, inſtitit Hyacinthus declarari bona fideicommiſſaria ſpectare ad Philippum eius filium naturalem, cùm ipſe inhabilis eſſet ad alios filios procreandos ob carunculas, quas in genitali membro patiebatur; de quo impedimento quæſitum eſt, an eſſet certum & ſufficiens & abſque remedio, & ad petitionem Iureconſulti Doctiſſimi, ſequens reſponſum ad ſatisfaciendum huic quæſito, exaraui.

SVMMARIVM.

1 *Ad generationem requiritur ; vt Viri ſemen habeat liberum tranſitum per virgæ meatum.*

2 *Carunculæ quomodò impediant, ne Viri ſemen liberè ad mulieris vterum permeare poſſit.*

3 *Carunculæ ſubſequuntur ad Gonorrhæam, & maximè Gallicam.*

4 *Gonorrhæa reddit hominem infœcundum multis ex cauſis.*

5 *Carunculæ ſterilitatem inſanabilem excitant.*

6 *Contrarium num. ſeq.*

7 *Carunculæ quando impediant generationem.*

8 *Carunculæ licèt vtplurimùm difficulter curentur, aliquando tamen fœliciter ſunt curatæ.*

9 *Generandi ſibi ſimile à natura ineſt, & eſt proprietas inſeparabilis.*

NOn omninò abs te vertitur in dubium, an carunculæ in meatu vrinario, quibus detinetur Hyacinthus Buccaferreus, ita reddant illum ſterilem, & infœcundum, vt omnem ſpem abiicere cogatur ex ſeipſo in poſterum filios generare : nam & ratione, & experimento, & auctoritate, affirmatiua ſententia remanet probata.

Et primò ratio eſt euidentiſſima, quæ hanc
1. veritatem nobis perſuadere facilè poteſt, nam ad generationem requiritur, vt ſemen viri (præter alias conditiones ad eius ſubſtantiam, & qualitatem pertinentes) habeat per proprium meatum, liberum & expeditiſſimum tranſitum; nam vbi vel momento reſtitare, ac remorari cogatur, illicò ſpiritus illi tenuiſſimi, quibus dotatur, euaneſcunt, & ipſum infœcundum remanet; refrigeratur enim, & ad generationem vndequaque ineptum redditur; ac multò faciliùs id euenit ob hoc caruncularum impedimentum remorantium liberam ſeminis eiaculationem, quàm vbi idem ex longitudine nimia ipſius Penis fiat, ex qua, ſi naturalem proportionem excedat, accidit, vt ex Ariſtotele aliàs dixi, vt ſemen ob itineris longitudinem refrigeretur; ſed multò promptiùs, vt dixi, refrigerari illud contingit, vbi ob caruncularum impedimentum remorari cogitur, vt euenire teſtatur Ambroſ. Paræus *lib.* 18. *ſuor. oper. cap.* 22.

Præterea ob eaſdem carunculas meatum 2
vrinarium obſtruentes fit, vt ſemen non poſſit neceſſario impulſu ad interna vteri ſubiacentis mulieris tranſmitti, per eundem enim meatum (vt hoc obiter dicam) tam ſemen, quàm vrina prodeunt, vt omnes Anatomici docent: Andr. Laurent. *Anat. libro* 2. *cap.* 7. Ioan. Vueſling. *in ſyntag. Anat. cap.* 6. Hinc euenit, vt ipſa experientia quemlibet docere poteſt, vt ſemen nullo impetu, ſed guttatim effluat, & propè externum vteri oſtium moretur, incaſſum ab vtero attrahendum, quantumcunque valida attractrice facultate dotetur, quia omni ſpiritu illicò depauperatur, cuius rei manifeſtiſſimum ſignum eſt, quòd ſemen non vt fieri ſolet naturaliter in ipſa eiaculatione, & exitu à meatu vrinario delectationem pariat, ſed poſt delectationem, non ſimul cum ea emittatur; quin & aliàs fit, vt tam ſemen quàm vrina bifurcatim reddantur, & tranſuerſim, non rectà eiaculentur : *Immò etiam pars ipſius ſeminis, & vrinæ poſt coitum, & mictum, ad caruncularum ſalebras reſtitat, ita vt*

ager

æger Penem comprimere cogatur ad eiuſmodi exprimendas reliquias. Verba ſunt Paræi *vbi ſupr.* Quid quòd etiam vrina ob earundem caruncularum impedimentum in totum ſupprimitur? idem Paræus *ibid.* & Petr. Foreſt. *obſ. lib.* 25. *obſeru.* 10. ergo ſi carunculæ poſſunt in totum ſupprimere vrinam, quæ tenuiori materia conſtat, quantò faciliùs poterunt in totum ſupprimere ſemen craſſioris conſiſtentiæ, & ſic in totum abſcindere generandi facultatem, & habilitatem?

3. His addendum, quòd carunculæ ſubſequuntur ad Gonorrhæam Gallicam, cùm enim hæc ab humore fiat maligno, & erodenti, ab eo excitatur vlcus in vrethra, cui poſtmodum accreſcit caro excitans prædicta

4. ſymptomata; at Gonorrhæa ipſa per ſe reddit hominem ſterilem, & infœcundum multis ex cauſis, quas ad ternum vſque numerum reducit Ludouic. Mercat. *de ſteril. aff. libro tertio, cap. quinto*, ergo ſi Gonorrhæa per ſe reddit hominem infœcundum, multò magis infœcundum reddent carunculæ genitale obſtruentes, quæ ab ipſa Gonorrhæa & generantur, & fouentur: itaque firmandum videtur, ob has ipſas cauſas, Hyacinthum Buccaferreum eſſe extra omnem ſpem, vt habilis ſit in futurum ad generandum.

Sed experientia non minùs, ſed multò magis quàm ratio idipſum confirmare poteſt, cùm in dies videamus homines aut Gonorrhæa tantùm, aut Gonorrhæa cum carunculis detentos, infœcundos eſſe, de qua re exemplo cuiuſdam ruſtici aliàs fœcundi, & poſt Gonorrhæam ſterilis facti teſtatur Iul. Cæſ. Claudin. *Reſponſ. Medic. num.* 41. & mille alia occurrunt exempla apud Auctores, quæ referre ſuperfluum videtur; ſed qui plures experientias ad hoc deſiderat, Conſultores adeat, apud quos plures offendet caſus eorum, qui propter Gonorrhæam, & carunculas in meatu vrinario exiſtentes generare non poterant; res autem eſt adeò clara, vt nihil ſuprà.

5. Denique ex Medicorum auctoritate ſatis patet, & Gonorrhæam, & carunculas ſterilitatem inducere, quæ ſanabilis nullo modo eſt, cùm pateat, ipſam ſterilitatis cauſam, quæ ipſæmet carunculæ ſunt, non ſolùm difficillimè, ſed nonniſi cum periculo, & abſque exitu fœlici curari poſſunt: Gabr. Fallop. *de Tumor. tract.* 1. *cap.* 33. Paræus *vbi ſupr.* Alphonſ. Ferr. *in libell. de Carunc. cap.* 4. Ioann. Hucher. *lib.* 1. *de ſterilit. rubr. de tuber. carn.* Ludouic. Mercat. *de Morb. Gall. lib.* 2. *cap. vlt.* Gulielm. Fabric. *Obſ. Chirurg. cent.* 4. *obſer.* 54. & alij quos recenſere ſuperuacaneum puto.

Ex quibus deducendum iam nobis certo certius videtur, prædictum Hyacinthum Buccaferreum eſſe omninò inhabilem ad prolem generandam, cùm carunculæ, quibus moleſtatur, omnem illi ſpem generandi adimant, vnde quantum eſt ex hoc, videtur eius petitio iuſta, nempè quòd bona fideicommiſſaria relicta à Franciſco Maria Buccaferreo eius fratre in defectum filiorum legitimorum & naturalium, adiudicari debeant Philippo filio naturali tantùm ipſius Hyacinthi, vt in teſtamento prædicti Franciſci Mariæ diſponitur, quotieſcunque Hyacinthus abſque filiis legitimis & naturalibus decedat, vt illum decedere neceſſe eſt, ſtante prædicto impedimento illum reddente omninò inhabilem ad generandum.

Conſideratis tamen conſiderandis, reuera Hyacinthus non adeò extra ſpem habendæ prolis exiſtimandus, cùm adhuc ſit in ætate habili; nec quicquam opponat, quod illum de certo reddat abſque omni ſpe habendæ prolis. Nam quod in medium profertur de impedimento caruncularum in meatu vrinario, facilè dilui poteſt, ſi rem penitùs examinemus.

Quòd enim prædictæ carunculæ impediant generationem ex parte viri, non eſt ſemper 6.
verum, quia quotidiana experientia conſtat, plures eo morbo detentos generare, ac nos ipſi nouimus, virum non mediocriter eo diuexatum fœcundiſſimum extitiſſe, licèt ſemper fæmellas generaret: itaque non poteſt certò firmari quaſcunque carunculas impedire generationem. Vnde cauſa adducta ab ipſo Hyacintho ſuæ inhabilitatis ad habendum nouam prolem, non eſt ſufficiens ad hoc, vt huius inhabilitatis reſpectu obtinere debeat ſuam petitionem: requirebatur enim ad hoc, vt ſuam petitionem iuſtificaret, quòd probaret, carunculas, quas patitur eius conditionis 7.
eſſe, vt omninò generationem prohibeant, veluti ſi ſint plures, ſi ſint inueteratæ, ſi ſint duræ, & calloſæ, ſi vrinæ difficultatem, ac ſtillicidium faciant, & multò magis ſi illiùs, ac ſeminis exitum in totum remorentur; tunc namque iuſtiorem cauſam haberet ſuæ petitionis; nam cùm eò peruenerit hic morbus, abſque vlla hæſitantia firmari poteſt, nullam ſpem reliquam eſſe ampliùs ex ſe generandi, reſtitante ſemine in media ſemita, ac refrigerato, ſpiritibúſque omnibus denudato, ac inepto omninò ad conceptionem, non minùs quam eſſet quæcunque alia materia, quæ ſeminis naturam non haberet.

Sed neque etiam probata grauitate morbi, nempè caruncularum multitudine, & antiquitate, & calloſitate, vrinæ exitum, & ſeminis impedientium; adhuc Hyacinthus ſuam petitionem iuſtificaſſet: quia neque hæc omnia ſimul iuncta poſſunt ob curationis difficultatem; ipſum extra omnem ſpem habendæ prolis conſtituere; cùm licèt, vt iam dictum eſt, ex Medicorum, & Chirurgorum celebrium auctoritate, difficillima ſit harum 8.
caruncularum ſanatio, ita vt Falloppius *loco cit.* fateatur à nullo Medico vidiſſe ſe curatas carunculas; tamen excipit Petrum Gallum Chirurgum expertiſſimum, quem medicamentum quoddam compoſuiſſe narrat, quo carunculam quantumuis duram, calloſam, & contumacem citiſſimè abſumebat, & breuiſſimo temporis interuallo vlcus ſanabat, cicatricémque inducebat. Quinetiam Amat. Luſitan. *Curat. Medic. cent.* 4. *cur.* 19. cuiuſdam medicamenti mentionem habet à ſe inuenti (licet quidam Philippus illud ſibi adſcriberet) ad has carunculas tutò, ac citò curandas, quod medicamentum à Lacuna Medico inſigni & probatum, & laudatum ſummoperè dicit, & nonnullas hiſtorias Ægrotantium,

tium, qui eo medicamento ab ipſo curati ſunt, in medium affert.

His accedit Petrus Foreſt. qui *lib. 25. Obſ. ſuar. Obſeruat.* 10. *& lib. 26. obſeruat.* 2. hiſtorias alias enarrat quorundam virorum longis, antiquis, callóſis, ac contumaciſſimis caruncul is affectorum, qui ab ipſo non ſolùm curati ſunt; ſed cùm ſteriles ob eius morbi impedimentum eſſent, fœcundi facti, filios poſt curationem procrearunt: & in ſumma, curati huiuſmodi carunculas, etiamſi maximè ob prædictas conditiones curationi reſiſtant, tradunt omnes prænominati Auctores, & cum his etiam alij, vt Petrus Pigræus *ſua Chirurg. libro octauo, cap. octauo*, & præ omnibus iam citatus Alphonſ. Ferrus *in proprio libello*, & Lacuna apud Amatum *loco citat.* Ludouic. Mercat. *de morb. Gall. libro* 2. *cap. vlt.* Vict. Trincauell. *lib.* 3. *conſ.* 66. & alij.

Oportuit ergo ante omnia Hyacinthum Buccaferreum oſtendiſſe carunculas illas, quas pati ſe dicit, non eſſe vllo modo amouibiles: quod oſtendere non poteſt, niſi experimento facto, ſupponendo ſe Chirurgorum curationi, quam ne vlla quidem ratione illum tenaſſe conſtat.

Cùm autem ſperati poſſit per curationem amoueri omne ſterilitatis impedimentum, fruſtrà petit declarari, bona fideicommiſſaria Franciſci Mariæ Teſtatoris pertinere ad Philippum eius filium naturalem, ex eo quod ſit extra omnem ſpem obtinendi alios filios legitimos; & naturales: nam ablato impedimento, quod ſatis ſupérque demonſtratum eſt auferri poſſe, præſumendum illum habilem futurum ad prolem aliam generandam; vt alij quicunque homines ad id habiles præſumuntur: vt ex Alciato dixi aliàs *libro tertio harum quæſtion. quæſt. nona, numero decimo*, quia proprietas hæc generandi ſibi ſimile, à Natura ineſt, & idcircò, 9. ſemper præſumitur adeſſe: vnde non poteſt Hyacinthus firmare, ſe hac proprietate orbatum, niſi euidens impedimentum afferat nulla arte amouibile, ob quod hac naturali dote priuetur, & impediatur, ne illa vti poſſit: quod enim adducit, non eſt adæquatum, nec perpetuum, cùm per Artem ſit amouibile, vt ſatis probatum eſt.

CONSILIVM LXVI.

Ad Titulum, De Prægnantia, Superfœtatione & Mola.

ARGVMENTVM.

Ioannes Nicolaus Sobreius in rixa occumbens reliquerat Lauretam Polymniam eius vxorem mulierem optimi habitus, ac ſtaturæ prægrandis in vtero habentem, quæ ſtato tempore, nempè octauo à Mariti exceſſu filium peperit, & non detumeſcente ventre, & obſtetrice alium fœtum adeſſe firmante, non potuit quantocunque nixu illum ab vtero tunc expellere: ſed tranſacto integro ferè menſe imò vno; aut altero die adiecto, denuo partus doloribus conflictata, illum edidit, qui & bene validus, ac optimè formatus prodiit, cùm prior in ipſo ortu deceſſiſſet, & nullum vitæ ſignum præbuiſſet, ita vt ne baptizatus quidem fuerit, ac præterea eſſet malè conformatus, & non omninò abſolutus. Oppoſitum eſt à Ioannis Nicolai propinquis, qui eius hæreditati inhiabant, quòd ſecundus hic conceptus, eſſet ſuperfœtatus, & ex alio viro, quàm ex Ioanne Nicolao conceptus, & idcircò non deberet ad Patris putatiui nempè prædicti Ioan. Nicolai hæreditatem admitti, vnde Lauretæ pudicitia mirum in modum deturpata remanebat. Duo ergo puncta diſcutienda offerebantur, Primum, an hic ſecundus fœtus ſuperfœtatus eſſet: Secundum, an Lauretæ honeſtas ex hoc eſſet ſuſpecta, & inſtantibus iiſdem Ioannis Nicolai propinquis reſpondi, vt ſequitur.

SVMMARIVM.

1 *Superfœtati partus naſcuntur per aliquot dies, vel etiam hebdomadas poſt primum conceptum.*

2 *Partus vndecimeſtres ſunt de rarò contingentibus, qua non adaptantur in Iure.*

3 *Decimeſtres integris decem menſibus naſcentes rariſſimi.*

4 *Vndecimeſtres reiecti per text. in* §. Vnum ſiquidem, Authent. de Reſtit.

5 *Vndecimeſtres ab Aſtrologis reiecti.*

6 *Vndecimeſtres quales admiſerit Hippocrates.*

7 *Tam Decimeſtres, quàm Vndecimeſtres Hippocrati eodem dierum numero naſci, quomodò fiat.*

8 *Simul concepti ſimul naſcuntur, & num.* 12.

9 *Vndecimeſtres qui non vitales.*

10 *Eandem diſtantiam ſeruant in naſcendo fœtus, quæ interuenit inter primam conceptionem, & ſuperfœtationem.*

11 *Superfœtati non adoleſcunt ex Ariſtotele.*

13 *Fœtus quando dicantur ſimul concepti.*
14 *Simul concepti vna, eadémque ſecundina includuntur, niſi ſexu ſint diſtincti, concepti autem diuerſo tempore, vnuſquiſque propria includitur.*
15 *Simul concepti non ſemper eodem die naſcuntur.*
16 *Octimeſtris fœtus non eſt vitalis.*

SI quis eſt; apud quem huiuſmodi caſus ob ſui admirationem fidem non inueniat, illum ad Gaſparum Bahuinum Medicum, ac Chirurgum expertiſſimum remittam: hic enim *in Append. ad lib. Rouſſeti, de Part. Cæſar. tit. de ſuperfœt.* plures habet hiſtorias, & ſignanter tertiam, huic etiam caſui fidem conciliantes; ac profectò dicta hiſtoria tertia Bahuini eſt huic noſtræ in omnibus perſimilis.

Ad rem ergo accedens, dico, quoad primum punctum, nullam interuenire difficul-
1. tem, quin dicamus, ſecundum fœtum fuiſſe ſuperfœtatum, cùm per tot dies poſt priorem natus fuerit, vt ſuperfœtati naſci conſueuerunt: nam ſi ſimul cum priori conceptus fuiſſet, iam in vtero manſiſſet vltra plures dies poſt decimum: ſi enim nouem menſibus completis, vel potius ducentis ſeptuaginta diebus, & fortè pluribus addantur alij triginta dies, hic fœtus fuiſſet vndecimeſtris, non qualem Hippocrat. *in libell. de Octimeſtr. par. num. vlt.* admittit, ſed qualem omnes reiiciunt, vt deinceps videbimus.

2. Sed huiuſmodi partus tam ſerotini ſunt de rarò contingentibus, quæ non adaptantur in iure, nam & Decimeſtres, maximè qui vltra
3. decem menſes perfectos per vnum, aut alterum diem naſcuntur, rarò admodum viſun-
4. tur. Et apertiſſimè Vndecimeſtres reſpuit text. *in Authent. de Reſtit. & ea quæ par. § Vnum ſiquidem*, & *ibi* Gloſſ. vnde etiam ex Hippocratis, & Ariſtotelis ſententia, Ludou. Mercat. *de morb. mul. lib.* 4. *num.* 10. dicebat, eos, qui nonniſi duos dies ſupra decimum menſem attingunt, eſſe quamrariſſimos: quam etiam opinionem, licet Vndecimeſtres admittat, ſequitur Vict. Trincauell. *Epiſt. Med. num.* 5. & idcircò veteres Romanos has quaſi monſtroſas raritates non recepiſſe, teſtatur Gel. *Noct. Attic. lib.* 3. *cap.* 16. ab ipſo quoque Mercato adductus: reſpiciebant enim ea quæ frequentiùs, & vtplurimum contingunt, cùm hæc tantùm à Natura ſint: Ariſtot. *lib.* 4. *de Gener. Anim. cap.* 4. ſed in rei veritate videtur hic fœtus iuſto tempore natus, & poſt mariti mortem conceptus, quod ſatis ſuperque teſtatur tam longa mora in vtero Matris poſt primum partum, quam moram ideò dicendum, illum traxiſſe, quia non compleuerat eam perfectionem, qua dotari debebat, vt vitalis eſſet, cum eſſet maximè robuſtus, vt poſt ortum oſtendit: perfici ergo illum oportuit in vtero, & ad nonum menſem peruenire antequam naſceretur, aliàs interiturus.

Sed quoad Vndecimeſtres à Philoſophis,
5. & Medicis reiectos, etiam Aſtrologi illos reiecerunt, vt firmat Nicol. Nancel. *in Analog. Microc. ad Macroc. lib.* 7. *part.* 3. *problem.* & rectè, quia, vt idem addit, hic partus non eſt omninò naturalis; imò non ſolùm naturalis non eſt, ſed omninò præter naturam, & monſtroſus: Bonauentura *de Octim. part. lib.* 3. *cap.* 34.

Neque opponatur hîc Hippocratis *lib. de*
Octim. part. in fin. auctoritas mox adducta, 6.
dum vult, quoſdam partus eſſe Vndecimeſtres: nam hos ipſos, quos ille Vndecimeſtres vocat, non pluribus diebus in vtero commorari firmat, quàm Decimeſtres, cùm vtroſque ſeptem quadragenariis naſci doceat, nempè diebus ducentis octoginta, vnde rectè Proſper Martianus *in eius loci comm. verſ.* 49. dicebat, non ideò dici Vndecimeſtres fœtus natos ſeptem quadragenariis, quemadmodum Septimeſtres natos dimidia parte Anni, quia verè Vndecimeſtres notabilem vndecimi menſis partem attingunt, vt Septimeſtres notabilem primi, & vltimi menſis partem, hoc eſt maiorem, quàm dimidiam, ſed id conſiſtere in ſola denominatione, cùm realis computatio in vno aliter ſe habeat,
quàm in alio; & idcircò tam Decimeſtres, 7.
quàm Vndecimeſtres eodem dierum numero naſcuntur, vt explicat etiam Bonauentura *de Octim. part. lib.* 7. *cap.* 130. & quando fœtus conceptus eſt, exempli gratia, initio menſis, hoc eſt in Nouilunio, & naſcitur ſeptem quadragenariis, dicitur Decimeſtris; ſi verò concipiatur poſt initium menſis per aliquot paucos dies, hoc eſt poſt Nouilunium, & naſcitur etiam ſeptem quadragenariis, dicitur Vndecimeſtris, quia dies primi menſis deficientis conſtituunt initium vndecimi menſis, & ſic non excedit Vndecimeſtris numerum dierum ducentorum, & octoginta, niſi fortè per vnum, aut alterum diem; nam longiſſimum naſcendi terminum Hippocrates poſuit ducentos octoginta duos dies. Itaque licèt Vndecimeſtres non conſtantes pluribus, quàm diebus ducentis octoginta, aut ad ſummum diebus ducentis octoginta duobus (qui dies nequaquam conſtituere poſſunt decem perfectos, & abſolutos menſes) admittendi ſint, tamen verè Vndecimeſtres qui decem menſibus integris, & inſuper aliquot diebus menſis vndecimi naſcantur (qui dies perueniunt ad minùs ad numerum dierum trecentorum) non ſunt admittendi ob rationes, de quibus Medici, ac Philoſophi, apud ipſos requirendas. At fœtus natus diebus tercentum & vltra, veluti natus eſt hic poſt primum partũ per triginta & plures dies, quomodo ſit admittendus, non video; oportuit ergo ſecundum hunc partum ſuperfœtatum abſque dubio fuiſſe, natúmque poſt priorem iuſto tempore, nempè nono, aut decimo menſe.

Præterea ſi hic ſecundus fœtus vnà cum priori conceptus fuiſſet, neceſſario vnà cum
illo debuiſſet naſci, vt aliàs euenit, vbi Ge- 8.
melli in vtero ex vno, eodémque congreſſu concipiuntur, nam cùm in vtero tantundem temporis permanſerit, vt primus, debuiſſet etiam vt primus ſuam totalem perfectionem adeptum eſſe nono, aut decimo menſe; imò omninò nono, & cum priori debuiſſet in lucem exire; nam ſi perfectionem à Natura re-

quiſitam

quiſitam iam adeptus fuerat, fruſtra in vtero per triginta, & plures dies moram traxiſſet, immò non ſine ſui, & Matris quoque per-
9. nicie: vnde videmus, Vndecimeſtres ipſos, ſi aliquando Vndecimeſtres ſint, non eſſe vitales; quia cæteris imperfectiores exiſtunt. Bonauentura *de Octimeſtr. Par. libro tertio, cap.* 61. & iure æquiparat illum Octimeſtri. Quòd ſi firmare velimus, hunc ſecundum fœtum eſſe verè Vndecimeſtrem, qui ſimul cum priori conceptus fuerit, & propter debilitatem non potuerit vnà cum priori in lucem prodire: hoc facilè diluitur ex eo, quòd hic ſecundus fœtus non ſolùm vixerit, ſed vegetus, ac robuſtus extiterit, contra quàm debuiſſet euenire, ſi ob debilitatē tamdiu in vtero commoratus eſſet, vt firmat ipſe Hippocr. *cit. lib. de Octim. part. n.* 1. per hæc verba, *Nam perfectiſſimus eſt fœtus in primis quadraginta diebus: vbi verò plures acceſſerint, perit:* & in ſequentibus, cauſam addit huius euentus.

Quoad ſecundum punctum, nempè an ex hac ſuperfœtatione argui poſſit Lauretam impudicè vixiſſe; & ex alio viro, etiam marito viuente aut poſt eius mortem concepiſſe, res
10. clara videtur; etenim cùm conſtet eandem diſtantiam ſeruare in naſcendo fœtum ſuperfœtatum à fœtu primo loco concepto, quam habuit cum conciperetur, Fernel. *lib. 7. Phyſiol. cap.* 12. Mercat. *de ſteril. & Pragn. aff. lib.* 3. *cap.* 6. Ioan. Hucher. *de Sterilit. libro tertio, titul. de ſuperfœt.* & à partu prioris fœtus ad partum ſecundi pertranſierint triginta, & plures dies, neceſſariò hic ſecundus fœtus conceptus fuit triginta, ac pluribus diebus poſt priorem, & ſic non potuit eſſe conceptus, niſi poſt mariti mortem: nam Laureta peperit, vt ex relatione habetur priorem filium octauo menſe poſt Mariti obitum, ex quo habetur, quòd illa in ipſa Mariti morte menſtruum fœtum gereret; ſic enim iuſto tempore peperit, nono ſcilicet menſe, vt plerumque euenire ſolet; atque hoc pacto ſecundus fœtus ex ſuperfœtatione conceptus eſt poſt Mariti mortem, cùm natus fuerit nono menſe exacto poſtquam Maritus deceſſit; immò ſi rectè tempora computentur, non ſolùm nono, ſed decimo poſt prædictam Mariti mortem natus eſt; quia Laureta primum partum enixa eſt octo menſibus exactis, atque illis quidem ſolaribus poſt Mariti obitum, vnde fieri potuit, vt dies primi menſis non pertranſierint numerum quindecim, aut viginti; nam hoc pacto prior partus erat nonimeſtris, & perfectiſſimus cùm conſtaret diebus ducentis quinquaginta quinque; aut etiam ſexaginta. At verò ſecundus fœtus nono menſe exacto à morte Mariti natus eſt, immò ſi conceptus fuiſſet poſt Nouilunium, natus eſſet menſe decimo: ſi enim primum menſem ex quindecim diebus conſtantem accipiamus, & addantur his quindecim diebus dies ducenti quadraginta, fient dies ducenti quinquaginta quinque, quibus complebitur Nonus menſis, relinquuntur ergo quindecim alij dies, qui erunt menſis decimi: erit igitur hic partus omninò Decimeſtris, & nonniſi poſt obitum Mariti conceptus: nam vbi ante conceptus fuiſſet, iis ſymptomatibus aſſociari illum oportuit (abſque quod adoleſcere potuiſſet) quæ docet obſeruari in omnibus Hippocrat. *lib. de ſuperfœt. num.* 1. & Ariſtot. *lib.* 7. *de gen. Anim. cap.* 4. nam & idem Ariſtot.
lib. 4. *eiuſdem cap.* 5. ſuperfœtatos adoleſcere 11.
non poſſe ſcribit; ſed abigi vtroſque conceptus.

Adde quòd ſi ſecundus hic fœtus ante conceptus fuiſſet, neceſſe fuerit, illum in vtero permanere ſuprà decem menſes exactos per plures dies, & verè extitiſſe Vndecimeſtrem, hoc eſt, natum poſt decem menſes exactos (etiamſi primum conſtituamus ex quindecim diebus) & quindecim dies vndecimi menſis, nam conſtaret diebus tercentum; quod præterquam quòd tam rarò euenire ſolet; vt nihil ſuprà, adhuc tam validis, integríſque viribus naſci non potuiſſet, cùm tales, vt dictum eſt, vitales non ſint.

Verumenimverò, vel quòd ſecundus hic fœtus fuerit ſuperfœtatus, vel non, (nam ſit pro nunc vtrumque poſſibile) nihil ſuſpicandum firmauerim de Lauretæ honeſtate, cùm potuerit ſimul cum priori fœtu concipi, nec non potuerit viuente marito ſuperfœtari.

Quòd enim potuerit ſimul cum priori fœtu concipi, patet, quia cùm natus ſit poſt nouem menſes à mariti morte, & Laureta potuerit concipere per quindecim, aut pauciores etiam dies ante mariti obitum, non fuiſſet natus niſi ducenteſimo octuageſimoquinto ad ſummum, & fortè ducenteſimo octuageſimo tantùm, & ſic conſequens fuit, illum & vitalem, & maximè vegetum extitiſſe, vt huiuſmodi fœtus eſſe teſtatur Hippocrat. *loco cit.* ſed ſi ſuperfœtatum eum dicamus, adhuc potuit ſuperfœtari ante mariti mortem, quia ſi Laureta iam per menſem vtero gerebat, cum eius maritus occiſus eſt, potuit in primis conceptionis diebus hic fœtus ſuperfœtari, ita vt etiam ſi per quindecim dies poſt priorem conceptum fuiſſet ſuperfœtatus, non excederet terminum Decimeſtris partus, licet, cùm maritus non perierit ex morbo aliquo, cuius cauſa coactus fuerit à coitu abſtinere, ſed in rixa occubuerit, vt conſtat in facto, potuit nocte ipſa illius mortem præcedente cum Laureta rem habere, quæ ex eo congreſſu potuit ſuperfœtare, & ſic fœtus hic ſuperfœtatus eſſet Nonimeſtris, ac perfectiſſimus, & hoc videtur magis tenendum, cùm ſit magis veriſimile; quia natus eſt integro menſe poſt priorem, nam etiam per menſem poſt priorem fuerat conceptus; vnde nulla ſuſpicio interuenire poteſt de Lauretæ pudicitia, cùm ex mariti congreſſu ſuperfœtauerit.

Quod verò opponi poterat contra id, quod dictum eſt, potuiſſe nimirùm hunc ſecundum fœtum cùm priore concipi, illud eſt, quod ex communi opinione Hippocratis auctoritate firmata, fœtus ſimul concepti ſimul
naſcuntur, vt iam ſuperiùs dictum eſt: non po- 12.
tuit ergo hic ſecundus fœtus natus tanto tempore poſt priorem, ſimul cum priori eſſe cōceptus. Cui difficultati ſatisfieri poteſt dicendo; duplici

duplicitèr poſſe dici, duos fœtus eſſe ſimul conceptos; nempe aut vno, eodémque coitu, aut vna, eadémque nocte, ſed replicato coitu, & ſic firmandum ſecundum hunc fœtum, non ita dici ſimul cum priore conceptum, vt ex eodem congreſſu conceptus fuerit, ex eo-
13. démque ſemine in illo congreſſu eiecto, ſed eodem tempore, nempe eodem die ex replicato, & ſucceſſiuo congreſſu, & ex nouo ſemine, vt fieri aliquando ſolet: cuius rei ſignum euidens eſt, quòd ambo, tam prior, inquam, quàm poſterior fœtus ſuis ſecundinis ſeparatis inuoluuntur; quod nequaquam fit, cùm ex eodem congreſſu eodémque projecto
14. ſemine ſunt concepti; quia tunc vna eadémque que ſecundina includuntur, niſi ſexu diſtinguantur; vt ex authoritate Medicorum omnium, eorum præſertim, qui iam adducti ſunt
15. ſuperiùs, manifeſtum eſt. Præterquam quòd etiamſi fœtus ſint ſimul concepti, non ſemper eodem die naſcuntur; vt teſtatur Laurent. Ioubert. *lib. 3. error. Popular. cap. 1.* qui naſci tradit aliquando plures fœtus, etiamſi ſimul concepti fuerint, per quinque, aut ſex, aut octo etiam dies, vnum poſt alium.

Huic tamen aſſertioni opponi facilè poteſt, quòd id poſſibile quidem ſit per aliquot dies, vt ad ſummum octo; ſed per triginta, & plures dies poſteriorem tardare exitum ab vtero, nec veriſimile, nec poſſibile eſſe; cùm hoc non niſi ex ſumma ipſius fœtus debilitate euenire poſſit; & tam longa mora in matris ventre non poſſit non eſſe, & fœtui, & matri exitialis.

Sed profectò ex falſa ſuppoſitione, quod prior fœtus fuerit antè cóceptus, & ſecundus poſt, & quòd ſecundus fuerit ſuperfœtatus, error omnis in hoc caſu emanat: nam vbi facti ſeriem diligenter examinemus, facilè contrarium apparere poterit veritati magis conſonum, nempe neque priorem partum fuiſſe ante conceptum, neque poſteriorem fuiſſe ſuperfœtatum, ſed priorem fuiſſe ſuperfœtatum, ac poſteriorem natum fuiſſe ante conceptum, licèt contrarium plerumque euenire conſueſcat, nempe vt poſt primò conceptum ſuperfœtatus edatur: Hippocr. teſte *lib. cit. de ſuperfœtation. n. 1.* ibi, *Poſterius ipſum inſuper parit non vitalem.* & patet in hiſtoriis relatis per Marcell. Donat. *lib. 4. hiſtor. Med. mirab. cap. 10.* & per Ioan. Schench. *lib. 4. obſer. tit. de ſuperfœt.* Hoc tamen perpetuum non eſſe patet ex hiſtoria, de qua Andr. Laurent. *lib. 2. Anatom. quæſt. 32.* & in aliis quibuſdam hiſtoriis enarratis per Gaſpar. Bahuin. *in Append. ad Rouſſet. de part. Cæſar.*

Non abſque ratione autem firmauerim, eum, qui priùs natus eſt in hoc caſu fuiſſe ſuperfœtatum, quia nec benè habitus, nec benè formatus, nec perfectus erat, vt in facto habetur, vnde rationabiliter concludere licet, illum in vtero ſufficienter non permanſiſſe, ſed ſuperfœtatum fuiſſe, ac conceptum fortè die mortem mariti præcedente, & ſic non niſi octimeſtris fuerit, qui vt omnes norunt, vita-
lis non eſt; ſecundus autem fœtus ob ſui for- 16.
titudinem in vtero remanſit vſque ad complementum, quod requirebat, & natus eſt decimeſtris, vt ex enumeratione dierum patere poteſt. Eodem enim pacto *in hiſtoria ſupra cit.* ex Bahuino prior fœtus mortuus natus eſt, & caluaria carens, manifeſtiſſimum ſignum, quòd, quia ſuperfœtatus erat, non potuerit perfectè formari; poſterior autem natus poſt priorem per decem hebdomadas, perfectus fuit, ac vixit, cùm ob ſui fortitudinem, non obſtante prioris abortu, ſe in vtero continuerit vſque ad debitum naſcendi tempus, vt bonam ac completam formationem adipiſceretur, quemadmodum fœliciter ſucceſſit.

Itaque extra omnem æquitatem, & veritatem eſt de Lauretæ honeſtate dubitare: cùm hic ſecundus fœtus, vt dictum eſt, verè ex ipſius marito conceptus fuerit ante priorem quidem, & iuſto tempore natus ſit, vt ex vero computo dierum geſtationis colligitur, dato quòd etiam per quindecim dies ante mariti mortem conceptus fuerit.

CONSILIVM LXVII.

Ad Titulum Quintum Libri Primi,

De Partu legitimo & naturali.

ARGVMENTVM.

Anna Maria Matthæi Bracci vxor, cùm grauida eſſet, ſeptimo menſe ex lethali ægritudine deceſſit, ac poſt horæ quadrantem, ventre illius per Chirurgum execto, inde fœtus extractus eſt, de quo dubitatum fuit, an viuus eſſet, nécne, cùm per nonnullos teſtes conſtaret, illum quoſdam motus edidiſſe, oculos eleuaſſe, & alia quædam vitæ ſigna, ſed nullius momenti commonſtraſſe, vt in ſummario patet: huic dubio ſequenti reſponſo ſatisfeci.

SVMMARIVM.

1 *Septimeſtris fœtus ex Communi eſt vitalis.*
2 *Fœtus imperfecti non ſunt vitales.*
3 *Septimus menſis initium perfectionis fœtibus affert.*
4 *Motus principium eſt ipſa anima.*
5 *Tantundem damni infert morbus acutus breui*

tempore

tempore, ſi occidat, quantum morbus Chronicus, ſed lethalis tempore diuturno.

6 *Vt valet mater, ita & puer in vtero manens.*

7 *Fœtus viuit vita matris.*

8 *Signa vitalis fœtus abſentia non vitalem denotant.*

9 *Grauida lethali morbo laborans, fœtus, quos geſtat, mortuos parit, aut non vitales.*

10 *Proprietas naſcendi in ſeptimo eſt aliquorum fœtuum, non omnium.*

11 *Septimeſtres fiunt à fortitudine virtutis.*

12 *Dies conceptionis ipſaſmet matres latêre ſolet.*

13 *Ad vitam traducendam neceſſarium eſt virium robur.*

14 *In cadaueribus obſeruantur aliqui motus.*

15 *Fœtus ad reſpirationem matris reſpirat per vaſa vmbilicalia, & num. 18.*

16 *Priuatio reſpirationis eſt ipſa mors.*

17 *Reſpirationis & pulſus, eſt vna eadémque neceſſitas.*

EX triplici fundamento nititur deducere Matthæus Braccius, quòd fœtus, de quo agitur, viuus extractus ſit à matris vtero, & quòd vitalis eſſe potuerit, vt eius hæreditatem conſequatur. *Primò*, ex eo quòd eſſet Septimeſtris. *Secundò*, quòd eſſet perfectus, & omnibus membris abſolutus; ac *Tertiò* denique ex eo, quòd aliquos motus ediderit, & alia manifeſta vitæ ſigna commonſtrauerit; vnde etiam tanquam viuus baptizatus à Parocho fuerit.

Nam quoad primum patet ex communiſſi-
1. mo omnium hominum conſenſu, fœtum ſe-
ptimeſtrem eſſe vitalem, vnde ipſæ leges ex
Hippocratis auctoritate *in lib. de ſeptim. part.*
& alibi, qui illum pro ratione natum pronun-
tiauit, vitalem illum, ac legitimum declara-
runt; vt habetur in *citata* quotidie *legê ſepti-*
mo menſe, Digeſtis de ſtat. homin. Vnde non vi-
detur de ea re vllum dubium excitari poſſe.

Quoad ſecundum autem clarè patet per
2. membrorum illam vndequaque perfectam ab-
ſolutionem, concludenter probari viuendi
aptitudinem; nam contra, qui membris in-
abſoluti, & imperfecti naſcuntur, non poſ-
ſent in vita perdurare: ea enim membrorum
imperfectio ſatis ſupérque commonſtrat, non
tamdiu in vtero materno fœtum perman-
3. ſiſſe, quamdiu permanere illum oportuit,
vt vitalis naſceretur. Vnde idcircò Septime-
ſtres viuunt; non verò Seximeſtres; quia
ſeptimus menſis initium perfectionis fœti-
bus ipſis conciliat; vt idem Hippocrat. *in*
lib. de Octimeſtr. Part. numero ſeptimo; teſta-
tur: at deficiente hac membrorum perfe-
ctione, apparet manifeſtè ſic naſcentes fœ-
tus deficere non à totali ſolùm, ſed ab ini-
tiata illa perfectione, quam in Septimeſtribus
tam exquiſitè adeſſe vult Hippocrat. *loco cit.*

Ac tandem quoad tertium negari non po-
teſt, fœtum hunc viuum fuiſſe ab vtero Ma-
tris exectum, cùm plures motus ediderit;
brachia, & crura extendendo; os aperiendo;
atque oculos attollendo, qui omnes ac ſinguli
motus viuentem fœtum apertiſſimè oſtẽdunt,
cùm nonniſi à viuidò ipſius calore fieri potue-
4. rint, eorúmque principium ſit ipſa anima: Ga-
len. *in Plat. Tymaũ in pr.* ita vt vbi tales motus
apparẽt, præſentem animam eſſe ſit aſſerendũ.
Cùm ergo fœtus hic per eos motus viuum
ſe commonſtrauerit; poterat abſque dubiò
vitalis eſſe; cùm natus eſſet ſeptimò menſe;
de quo nullus, niſi qui imperitus iudicari vult, ex ſententia Hippocrat. *in lib. de Carn. num. vlt.* dubitare debet, an naſci poſſit vitalis; maximè cùm idipſum quotidiana experientia confirmetur.

Sed his, aliíſque obiectionibus in contrarium facientibus, non obſtantibus, cùm facilè dilui poſſint, multò ſolidioribus, ac firmioribus fundamentis pars noſtra innititur ad demonſtrandum, fœtum hunc neque viuum ab vtero Matris fuiſſe exectum, neque potuiſſe vllo modo vitalem eſſe. Et *primò*, ex prægreſſo Matris morbo: *Secundò*, ex deficientia ſignorum, quæ viuum, ac vitalem fœtum commonſtrare ſolent; ac *Tertiò* denique ex intempeſtiua, ac violenta eius extractione à Matris vtero.

Et quoad primum, ex depoſitione om-
nium, ac ſingulorum teſtium patet, & in
confeſſo etiam eſt apud partes, Annam Ma-
riam ex lethali morbo deceſſiſſe Chronico;
vel acuto, vtrum vis; nam de hoc nihil mo-
ror, tantundem enim damni infert Chroni- 5.
cus morbus ſpatio plurium hebdomadarum,
aut menſium, quàm acutus breui aliquorum
dierum ſpatio, cum vterque vel lentè, vel
celeriter Ægrum ad interitum deducat. Cùm
igitur Anna Maria lethali morbo ægrotaue-
rit, fœtum etiam cum illa ægrotaſſe neceſſe
eſt, vt enim valet mater, ita & puer: vel 6.
ipſo Hippocrate teſte *lib. de Nat. Puer. n. 21.*
& ſeq. & num. trigeſimoquinto, nec id ſine eui-
dentiſſima ratione; nam mulierem vtero ge-
rentem morbo acuto conflictatam, neceſſe eſt
ſanguine deterrimo abundare, & hoc ipſo ſan-
guine puerum in vtero enutriri; vnde de ne-
ceſſitate Naturæ puerum vnà cum Matre ægro-
tare opus eſt. Præterquam quòd non modò
ſanguine prauo nutritur ob Matris morbum,
ſed viuit ea ipſa vita ipſius Matris; vt habetur 7.
loco eodem, num. 21. Vnde neceſſe eſt, eoſdem
affectus puerum pati, quos patitur ipſa mater,
& ſi Mater malè reſpiret, & malè concoquat,
neceſſe etiam eſt, ipſum puerum malè reſpirare, & malè concoquere. Ergo Matre morbo lethali afflicta; neceſſe fuit etiam ipſum puerum morbo lethali affligi; & ſi Mater, quæ viribus firmioribus dotabatur, quàm puer, ex eo morbo periit, quis non firmabit etiam ipſum puerum ex eodem morbo, ſuperueniente etiam moleſtia ſectionis ab vtero, perire debuiſſe? aut dato, quòd non illicò cum Matre perierit, ex eiuſdem morbi violentia, certè oportuit illum ad extremam debilitatem deduci; ita vt ab vtero extractus per Matris ſectionem, nullo modo ne per momentum quidem viuere potuerit. Quonam ergo modo firmabimus, puerũ in ſeptimo mẽſe lethali morbo conflictatũ, & à Matris vtero per eius ſectionem violenter extractum poſſe eſſe vitalem? at neque de Nonimeſtre, aut Decimeſtre, iure id firmari liceret: certũ autem eſt præſumptionem militare immaturi, intempeſtiuíque partus, cum ma-

ter in puerperio deceſſit, vt ex Pariſio, & Alciato dicit Menochius *de præſumptionib. lib.6. præſumpt.*52. *num.*8. licèt ipſe Menochius hanc præſumptionem inualidam contendat ex eo quod aliquando mulieres in partu pereuntes filios vitales, imò etiam & robuſtos edidérunt: Sed non conſiderauit Menochius, id euenire in iis quæ ex ſimplici partus violentia, ac difficultate pereunt; at in iis quæ longa, aut maligna infirmitate detentæ in partu pereunt, ex naturæ ipſius more fit, vt etiam filij quos edunt, non vitales exiſtant, vnde præſumptio prædicta exiſtimanda eſt validiſſima, & auctoritate frequenti Hippocratis confirmata, qui vbique teſtatus eſt, vtero gerentem morboſam, ac malè coloratam, fœtus geſtare debiles, & minimè vitales, vt infrà.

Ex hoc igitur capite, fœtus, de quo agitur, non poterat vllo modo eſſe vitalis, etiamſi vtcumque viuus ab vtero fuiſſet extractus.

Secundò ſatis oſtendit, illum non potuiſſe eſſe vitalem, deficientia eorum ſignorum, quæ vitales fœtus oſtendunt: nam & ex parte ſui ipſius, & ex parte ipſius matris, & ex parte eorum, quæ partum concomitantur, omnia quæcunque ſigna adduci poſſunt, ac præci-
8. puè potiora defeciſſe conſtat. Nam fœtus ipſe neque vocem vllam emiſit, aut eiulatum, nec reſpirare obſeruatus eſt, nec ſternutare, neque fæces, aut vrinam reddere, neque ſe mouere ſaltem ita vt clarè obſeruari poſſet, neque aliam vllam notabilem vitæ ſignificationem præſeferte: quibus ſignis abſentibus, fœtus vitalis eſſe non poteſt. Auic. 21.2. *tract.* 1. *cap. vlt.*

Et ex his eludendæ veniunt affectatæ Chirurgi, & Obſtetricis depoſitiones ad partis aduerſæ requiſitionem emanatæ, cùm data opera, prædicta omnia ſigna vitalis fœtus ſub ſilentio pertranſierint, & leuiora, ac minùs ad rem facientia tantùm adduxerint.

Sed & ſigna ex parte matris omnia commonſtrarunt, fœtum hunc non potuiſſe eſſe vitalem, quia illa, vt dictum eſt, lethali mor-
9. bo deceſſit, & ex prægreſſo matris morbo illud pronuntiat Hippocrat. *in lib. de ſuperfœt. num.*8. eam fœtus, quos geſtat, mortuos parere, aut viuos malè habentes, neque vitales. Cùm igitur ſigna ex parte matris apparentia omnia atteſtata ſint manifeſtum fœtus interitum, non poteſt pro vitali acceptari.

Sed & ſigna, quæ in partu apparere ſolent, & fœtum vitalem eſſe oſtendunt, omnia hìc defecerunt: nam neque mater tanta virtute dotata fuit, vt parere potuerit, neque puer tantùm vigoris ſortitus eſt, vt poſſet propria virtute ſibi viam ad exitum parare, & in lucem prodire, quare neque matrem peperiſſe conſtat, neque fœtum natum eſſe, ſed per vim à matris vtero extractum; nam & mater, & puer omni virtute deſtituebantur, ita vt neque illa parere, neque hic naſci poſſet.

Denique ex intempeſtiua huius fœtus extractione ex materno ventre, manifeſtè deducitur, illum non potuiſſe eſſe vitalem; nam etiamſi gratis condonemus, illum fuiſſe ſeptimeſtrem, tamen non ob id firmare poſſumus illum ex hac vna conditione potuiſſe eſſe vitalem, quia non qui ſeptimo menſe per violentiam à materno vtero extrahitur eſt fœtus vitalis, ſed qui ſponte ſeptimo menſe naſcitur, eſt enim proprietas hæc naſcendi in ſeptimo 10.
menſe aliquorum fœtuum tantùm, non omnium; & eſt maximè eorum, qui validiores ſunt: at hunc non fuiſſe hac proprietate dotatum patet, quia neque exiſtens in vtero matris vllum motum edidit, per quem tentaret in lucem exire, neque vllo modo natus eſt, ſed manu chirurgica extractus; itaque non erat hic fœtus ex ſua natura ſeptimeſtris, hoc eſt non debebat naturaliter naſci ſeptimo menſe, neque idcircò inter verè Septimeſtres fuerat commemorandus, etiamſi natus eſſet in ſeptimo, quia non fuiſſet vitalis, ſtante quòd non ex fortitudine virtutis, & ex natura ſua in ſeptimo natus fuiſſet, ſed potiùs à violenta aliqua cauſa manumiſſus: licèt ſciam omnes, qui in ſeptimo naſcuntur pro vitalibus, & legitimis acceptari, ne vni per alium iniuria fiat; & tamen hoc non deberet ita procedere, ſtante quòd hæc proprietas maturius naſcendi ſit aliquorum fœtuum, vt aliquorum fructuum, qui præcoces ſunt, & ante alios ſuæ ipſorum ſpeciei maturantur, vt exempli gratia, aliqui ficus ſunt, qui menſe Iunio propè æſtiuum ſolſtitium maturantur, vnde tunc collecti, eſui apti ſunt; qui verò ex ſui natura præcoces non ſunt, ſed ſerotini, ſi eodem tempore cum præcocibus colligantur, nequaquam eſui apti eſſe poſſunt: Idem ergo de fœtibus firmandum, ſi modò communis opinio veritatem habet, nempe quod à natura ſit, quoſdam in ſeptimo naſci; quod ego non facilè admitto, & naturaliter exiſtimo, pueros naſci tantùm nono, & decimo: ſed præualeat nunc communis opinio; qui ergo ex ſui natura ſeptimeſtres naſcuntur, quia cæteris fortiores ſunt, vt Hippocrat. *lib. de ſeptim. part. num.*1. dicebat, vitales eſſe poſſunt: at verò qui à ſua natura hoc non habent, vt ſeptimo naſci debeant, ſi ſeptimo naſcantur, nullo modo poſſunt eſſe vitales, ſed tanquam abortiui, & per vim ab vtero eiecti ante tempus ſibi à Natura deſtinatum naſcentes pereunt.

Sed ſint per nos Septimeſtres omnes vitales, illud certum eſt, vt mox diximus, Septimeſtres 11.
ſecundùm Hippocratem, & Medicos vniuerſos, fieri à fortitudine virtutis, ob quam validè ſe in ſeptimo mouentes, & exagitantes ligamenta diſrumpunt, atque eo pacto naſcuntur, vnde ob eam violentiam plurimi eorum intereunt, licèt ex multis aliqui ſeruentur. At quam virtutis fortitudinem effingere poſſumus in hoc fœtu, à ſæuiſſimo ac lethali morbo antequam ab vtero extraheretur conflictato.

Sed ne hoc quidem nobis ſuffragari quicquam volo, ſed concedere paratus ſum, omnes, ac ſingulos fœtus, qui in ſeptimo naſcuntur, poſſe eſſe vitales, ſed tunc hoc admittendum concedo, cùm ex ſe naſcuntur, non cùm per vim ab vtero matris extrahuntur; quanquam enim etiam qui è matris ventre exectus eſt, naſci dicatur, vt per textum *in leg. quod dicitur, Digeſtis de liberis & poſthumis*; tamen ita hoc procedit, ſi viuus naſcatur,

naſcatur; vt idem textus habet; nam ſi conſeſtim moriatur, naſci dici non poteſt, Abb. *in c. Nam & ego, de verbor. ſignif.* hic autem fœtus cũ mortuus exectus ſit, vt conſtat, vel ad omne peius ſemimortuus, ita vt confeſtim exſpirauerit, non poteſt dici, quòd natus fuerit, cùm non naſci, & natum mori paria ſint: §. *Dubitatum, Auth. de inceſt. Nupt.* & ſic non poteſt comprehendi inter eos Septimeſtres, qui verè naſcuntur, nec quod de illis Septimeſtribus dicitur, huic fœtui applicari poteſt: vnde non ſuffragatur aduerſariis, quòd hic fœtus fuerit Septimeſtris, quia verè Septimeſtris non fuit, ſed cum non potuerit ob debilitatem, & imperfectionem ex ſe naſci, per vim ab vtero præmortuæ Matris, mortuus, aut nullo modo vitalis eſt exemptus.

Licèt autem ex his, quæ iam dicta ſunt, facillimè corruant fundamenta omnia partis aduerſæ; tamen, vt veritas maiorem in modum eluceſcat, iis quæ ad eius fauorem adducuntur, plenè ſatisfaciendum.

Ad id ergo, quod dicitur, fœtum hunc potuiſſe eſſe vitalem; ex eo quod eſſet Septimeſtris, Reſpondeo primò, hoc non probari, niſi per teſtes de auditu ab ipſa Matre; at hoc neque ex dicto ipſius Matris certò firmari poteſt, cùm etiam ipſæ Matres maximoperè
12. in hoc decipiantur, quia dies conceptionis ipſas quoque latêre poteſt, immò latêre ſolet: Ariſtotel. *libro ſeptimo, de hiſt. Animal. cap. 4.* & docent etiam ipſi Iureconſulti: Gloſſ. *in cap. 1. §. in Lege, verb. Quadrag. diſtinct. 5.* Cagnol. *in leg. 1. ff. ſi certum petatur, n. 199.* Maſcard. *de Probation. concluſion. 805. num. 6. volum. 2. & concluſion. 1146. num. 31. volum. 3.* Altograd. *conſil. 52. num. 39. & ſequentibus*, & hoc ſumma cum ratione: quia vbi frequenter, vt ſolet, maritus cum vxore congrediatur, exempli gratia, ſingulis, vel alternis diebus, mulier neſcit ex quo congreſſu conceperit, cùm in omnibus, vel in pluribus eadem delectatio, eadémque ſigna conſpicua fiunt, ex quibus mulier ſuſpicari poſſit, ſe concepiſſe; vnde de hoc certa nunquam eſſe poteſt, ſi de die ipſa conceptionis loquamur. Anna Maria igitur potuit cum altis decipi, neſciendo præciſe diem conceptionis, & ſic aſſeuerare, ſe eſſe grauidam ſeptem menſium, cùm eſſet tantùm in ſexto, vel fortè pertranſiſſet ſeptimum, & eſſet in octauo, quod veriſimilius eſt; & deponitur à quadam obſtetrice pro parte noſtra examinata, quæ aſſerit, ſe audiuiſſe à Lucretia prædictæ Annæ Mariæ ſorore, & ab alia fœmina, Annam Mariam grauidam eſſe octo menſium: quod euidentiùs probatur ex depoſitionibus teſtium à parte aduerſa inductorum, qui omnes vnanimiter deponunt, fœtum hunc fuiſſe perfectum, omnibúſque membris abſolutiſſimum; at Septimeſtres nunquam habent eam membrorum, & corpulentiæ abſolutionem, immò ſemper aliquã corpuſculi imperfectione, & alicuius membri non abſoluta conſtructione pro Septimeſtribus ſe produnt, vt pluribus ex Medicorum omnium auctoritate probaui *libro 1. Quæſt. Medico Leg. tit. 2. quæſt. 3. per totam.* Ergo cùm hic fœtus haberet ſufficientem corpulentiam, & membrorum omnium abſolutionem, non Septimeſtris, ſed Octimeſtris potiùs erit iudicandus, nam Octimeſtris Septimeſtri proculdubio eſt magis abſolutus.

Nec multò ſtabilius eſt ſecundum fundamentum, cui pars aduerſa innititur dicendo, quòd ex membrorum perfectione coniiciebatur, fœtum hunc fuiſſe vitalem: Nam ſi hoc eſſet ſimpliciter verum, multò magis vitalis eſſet Octimeſtris, cùm maiorem membrorum perfectionem in vtero acquiſierit, quàm Septimeſtris, qui nunquam habet decentem corpulentiam, vt dictum eſt, & confirmat quoque Horat. Augen. *lib. de Part. hum. cap. 4.* qui tamen acerrimus eſt Septimeſtrium defenſor: at ad vitam protrahẽdam non ſatis eſt membrorum abſolutio; ſed neceſſarium eſt robur, quo 13.
abſente, vt in caſu noſtro, nihil omninò operatur abſoluta membrorum perfectio, quæ ne in Nonimeſtri quidem, aut Decimeſtri quicquam operatur ſine ſufficienti virium robore, & tamen hi perfectiſſimi ſunt; nihilque à requiſita ex ſui natura perfectione deficiunt, vt deficere ſemper conſueuerunt Septimeſtres, & vt defuit fœtus, de quo agitur.

Et cum prædictis corruit etiam teſtium fundamentum deſumptum ex motibus in hoc fœtu, vt dicitur, obſeruatis: nam vel adeò debiles fuerunt, ſi qui obſeruari potuerunt, vt in conſiderationem vllam venire non mereantur, quales fuiſſe obſeruatos in caſu, de quo Baldus, cuius mentionem habet Rota *in Rom. ſucceſſionis de Sabellis, ſeu Romana reſtitutionis Dotis, 27. May 1596. coram Peña num. 16.* vel nullo modo; vt veriſimilius eſt, obſeruari potuerunt, Nam qui motus, quæ vitæ ſigna; Deus bone! in medium producuntur pro motibus & ſignis viuentis fœtus? Hi motus, hæc ſigna morientis fœtus ſunt, non viuentis; immò non morientis, ſed iam mortui, cùm in ipſis mortuorum cadaueri- 14.
bus ſimiles motus, & his euidentiores obſeruentur, vt notaui aliàs ex nonnullorum Doctorum obſeruatione, *libro quarto, Quæſt. Medico Legal. titulo primo; quæſt. 10. num. 36.* & firmat etiam Fortun. Fidel. *libro quarto, de Relat. Medic. cap. 2. in fin.* Fiunt enim huiuſmodi motus ex conuulſione à putredine excitata, vel à flatu, vel ab Aëre externo; vt inibi dixi; & hoc multò faciliùs ſuccedere potuit in huius fœtus corpuſculo à flatibus erumpentibus ex aquis in Matris vtero contentis, & ab Aëre ipſo externo; ex cuius rigiditate reſpectu loci; ex quo puellus prodibat; potuerunt facillimè excitari motus, ſeu potiùs membrorum contractiones. Iam verò os aperire, animam exhalantibus, éſtne quid nouum? oculos attollere in ipſo mortis momento éſtne quid inuſitatum? Profectò eius rei cauſam quærit Ariſtotel. *Probl. libro quarto, probl. 1.* Itaque omnes ij motus, ſi qui in hoc fœtu obſeruati ſunt, vel mortui motus erant, non à calore, & virtute naturali, ſed à violenta cauſa excitati, vel erant motus morientis, & animam exhalantis, licet veriſimilius ſit, fuiſſe motus cadaueris; & fœtus iam extincti, quàm ſecùs, vt apertiùs deinceps monſtrabimus. Et ſi comparare veliùs

limus caſum hunc, cum caſu Báldi de quo Rota *vbi ſup.* euidentiores vitæ demonſtrationes in illo apparuerunt, quàm in hoc, cùm ille tranſpiraret, & reſpiraret, quod in hoc non fuit indubiè obſeruatum:& tamen eadem Rota *ibid. n.*17. voluit, quòd in his, qui ſecto Matris ventre extrahuntur ad effectum, vt rumpant teſtamentum, vel aliquam diſpoſitionem inducant, ex eo quod afferuntur viui extracti, maiores & vrgentiores probationes (vnde addam ego) etiam euidétiora vitæ ſigna requirantur: vnde eadem Rota *ibid.n.*6.ex euidentioribus motibus, & ſignis in Puella, de qua *ibi*,obſeruatis,iudicauit illam verè vixiſſe.

Non mirum ergo eſt,ſi à Religioſo illo, qui fœtum hunc baptizauit, ægrè, & nonniſi ſub conditione fuerit baptizatus, vt in facto conſtat, & ipſe idem deponit: cognoſcebat enim apertiſſimè non poſſe ex vllo certo,& euidenti ſigno ſimpliciter tanquam ſi viueret baptizari, ex quo multò magis ſe prodit inualiditas, & inanitas eorum ſignorum, & debilitas, immò nullitas eorum motuum,quos obſeruatos fuiſſe à teſtibus pro parte aduerſa examinatis deponitur, cùm impoſſibile fuerit, non potuiſſe prædictum Sacerdotem comprehendere, an viueret,nécne,ſtante veritate depoſitionis eorundem teſtium, quòd nimirum vixerit poſt exectionem per horæ quadrantem;in quo temporis ſpatio non eſt veriſimile tam exiles, & infrequentes motus Puellum edidiſſe, ac tam dubia vitæ ſigna præſtitiſſe, vt certo certiùs à quocunque adſtante comprehendi non potuerit, illum pro certo viuere.

Cæterùm quæcunque hactenùs allata ſunt, licet omninò conuincant,fœtum hunc viuum non fuiſſe exectum,& non potuiſſe eſſe vitalé; tamen omnia ex abundanti dicta ſunto, quæ enim reſtant dicenda, falcem ad radicem ponunt, & omnem contradicendi anſam aduerſariis adimunt; quippè cùm ex teſtium depoſitionibus concludentiſſimè probetur (qui teſtes pro eorum parte ſunt inducti) fœtum prædictum in vtero ipſius Matris ſuffocatum fuiſſe, & mortuum inde à Chirurgo extractum: nam teſtes omnes prænominati in hoc ſunt conteſtes, quòd cùm Anna Maria animam exhalaſſet, antequam à Chirurgo eius venter ſectus fuerit ad fœtum inde extrahendum,pertranſierit ſpatiũ vnius quadrantis horæ.Modò, per totũ hoc ſpatiũ,nec reſpirare, nec tranſpirare potuit;quia cùm fœtus ad Matris reſpira-
15. tionem,non ex ſe reſpiret, ſeu potiùs tranſpiret (non enim per nares, aut os, dum in vtero eſt aërem attrahere poteſt)quod ſuccedit illi per vaſa vmbilicalia, vt notiſſimum Medicis, & Philoſophis eſt, & deponit etiam ipſe Chirurgus in interrogatoriis,Mater autem iam per horæ quadrantem ampliùs non reſpiraret,quia erat iam mortua,nec fœtus reſpirare ampliùs poterat, ergo erat mortuus; quia priuatio re- 16.
ſpirationis eſt ipſa mors: Auerr. *libr.*2. *Collig. cap.*39. nec vita ſine reſpiratione conſiſtere poteſt, Galen. *lib.*6. *de Loc. aff. cap.*5.*& lib.*1. *de diffic.Reſpir.cap.*12. Gordon. *in Lil.p.*7.*c.*10. Valleſc. *in Philon. lib.*3. *cap.*14. & impoſſibile eſt, viuentem non reſpirare:Mercat.*lib.*1.*de intern.morb. cur.cap.*12. Hieron.Fabric. *de Reſpir. lib* 1. *cap.*1. & quòd verè fœtus hic non reſpiraret, ipſe Chirurgus confitetur ad interrogatoria reſpondens, ibi: *Non ha hauuto niſſuna reſpiratione, nè eiulato.* Neque dicatur, quòd hoc ſpatium quadrantis horæ fuerit ita breue, vt poſſibile fuerit abſque reſpiratione illum potuiſſe viuere: quia ne per minimam quidem diei partem, ac ne per momentum animal à reſpiratione ceſſare poteſt, vt in confeſſo eſt apud Medicos, Hippocr.*in lib.de Flatib.num.*6. Gal. *vbi ſup. & lib. de vtilit. reſpiration. cap.*1. *in princ.* Hieron. Fabric. *loco cit.* Marcell. Donat. *lib.*7. *Hiſt. Med. mirab. cap.*10.

Et cum his deluditur etiam affectata depoſitio ipſius Chirurgi volentis in hoc fœtu etiam abſciſſa reſpiratione, ſenſatum fuiſſe pulſum,quod eſt falſum,& omninò impoſſibile,quia reſpirationis, & pulſus,eſt vna eadém- 17.
que neceſſitas & ratio: Galen. *de vſu Pulſ. c.*3. neutrumque perire in totum poſſibile eſt, donec ſuperfuerit Animal: idem Galen. *lib.*1. *de Diffic. reſpir.cap.*8. vnde pereunte reſpiratione, neceſſe eſt etiam ſimul & pulſum perire,vt *ibi*, atque *alibi* proſequitur idem Galenus.

Neque valet contra hoc dicere,quòd etiamſi in puello hoc non ſeruaretur reſpiratio, tamen ſeruari potuit tranſpiratio, & per illam in vita perdurare: nam, vt iam dictum ſupe-
riùs eſt, fœtus in vtero non reſpirat, quia aë- 18.
rem per nares, aut per os attrahere non poteſt,ſed tranſpirat ad Matris reſpirationem per vaſa vmbilicalia, vnde pereunte in Matre reſpiratione, neceſſe eſt etiam in fœtu perire tranſpirationem, & illum vita deſtitui.

Ex quibus ſufficienter,vt videtur, & concludentiſſimè probatum remanet, fœtum, de quo agitur, non ſolùm non potuiſſe eſſe vitalem, ſed in ipſo Matris vtero ante ſectionem fuiſſe ſuffocatum, cùm reſpirare, mortua matre, nullo modo potuerit, & ſic non potuiſſe eſſe hæreditatis capacem ſuccedendo Matri, neque hæreditatem Patri tranſmittere.

CONSI

CONSILIVM LXVIII.

Ad Titulum, de Impotentia coëundi, & generandi, Libri Tertij.

ARGVMENTVM.

Sexagenarius quidam duxerat Virginem vxorem, quam per menſem, & vltra incaſſum exagitans, nunquam mulierem facere potuit. Re patefacta, inſtitit Sponſæ pater pro matrimonij diſſolutione, nullo termino expectato, cùm Sponſus & ob ætatem, & ob valetudinem, & ob fiſtulam in Perinæo eſſet notoriè impotens ad conſummandum matrimonium. Contra autem opponente Sponſo Virginis arctationem, & animi à ſe auerſionem, ob quorum cauſſam inſtabat, vt quoad arctationem Virgo à peritis Matronis inſpiceretur, & quoad animi auerſionem, vt triennium expectaretur; nam poterat Sponſa quoad arctationem habere aliquod impedimentum amouibile, & quoad animi auerſionem tempore in melius immutari.

SVMMARIVM.

1 *Pro diſſolutione Matrimonij ſtante euidentia impedimenti, non eſt neceſſaria Triennij expectatio.*

2 *Sexagenarij & ætate maiores coire, & generare poſſunt.*
Declara, vt n 7.

3 *Natura imbecillis non poteſt dici valetudinarius.*

4 *Debilitas poteſt ſtare cum ſtatu naturali.*

5 *Senes ſani dicuntur, licet debiles ſint.*

6 *Longitudo membri non poteſt impedire erectionem, licet impedire poſſit generationem.*

8 *Ætates non annorum numero, ſed viribus determinantur.*

9 *Decrepitus non præſumitur potens ad coëundum.*

10 *Stomachici qui dicantur.*

11 *Genitalium non recta conformatio connumeranda inter cauſas impotentiæ coeundi.*

12 *Fiſtula in Perinæo impotentiam coëundi adauget.*

NEutram Sponſi petitionem iuſtam eſſe exiſtimauerim, cùm neque neceſſaria videatur Virginis inſpectio, atque inanis
1. triennij expectatio, ſtante euidentia impedimenti ex parte ipſius, maximè cùm facilè ea omnia diluantur, & inania omninò appareant, quæ in ſui tutelam in medium profert, reſtringenda ad ſequentia capita.

Nam primò quoad ætatem, non eſſe dicit ita grauem, vt ex eius grauitate iudicari debeat impotens ad copulam carnalem: non
2. modò enim ſenes ſexagenarij coitum facilè exercent, ſed etiam ætate multò maiores, vt notum eſt; nec ſolùm coire, ſed etiam generare ſenes vltra ſexageſimum annum conſtat per ea, quæ adduxi *lib.* 1. *Quæſt. Medico-Leg. Tit.* 1. *Quæſt.* 9. *num.* 50. *& ſeqq.* quin etiam *lib.* 7. *Quæſt.* 7. *num.* 13. *& ſeqq.* coëundi potentiam extendi ad ſeptuageſimum probaui, & præter omnem rationem præſumi ante hunc terminum aliquem eſſe impotentem: ergo nihil, quod officere poſſit integritati Matrimonij opponi poteſt reſpectu ætatis ipſius Sponſi, licet ſexagenarius ſit.

Secundò, neque reſpectu valetudinis quicquam affertur, quod ad Matrimonij diſſolutionem faciat; licet enim Sponſus non ſit robuſtus, nec validæ complexionis, non eſt tamen adeò imbecillis, vt ex hoc argui poſſit, illum eſſe ad coitum impotentem; & dato etiam, quòd eſſet naturæ imbecillis, non poſ- 3
ſet tamen iure dici valetudinarius, quia quomodocunque accipiatur *Valetudinarij* nomen, non poteſt homo debilis dici valetudinarius, cùm in valetudinario ſemper conſideretur ſtatus quidam præternaturalis, in debili verò nequaquam, quia debilitas poteſt cũ ſtatu natu- 4
rali coniungi, quod firmari non poteſt de ſtatu valetudinario, quia homines in hoc ſtatu degentes integra ſanitate frui non poſſunt dici, vnde ſunt aliqua ex parte in ſtatu præter naturam; at debiles ſanitate quidem fruuntur, licet debiliter actiones ſuas exerceant; idemque vſuuenit de ſenibus, qui tametſi de- 5
biles ſint, ita vt nullus ſenex virium robur habeat, vt pluries aliàs dixi; dicuntur tamen ſani eſſe, nam fruuntur ea ſanitate, qua illos frui ætas ſenilis permittit: Galen. *lib.* 6. *de ſanit. tuend. cap.* 2.

Tertiò præterea cùm partes genitales ſint benè conformatæ ex parte ſui, excluditur omne impedimentum reſpectu earum partium; nam membrum habet iuſtæ magnitudinis, cùm neque tam exigua mole ſit, neque tam magna, vt ex alterutro eius vitio iudicari debeat minùs potens ad erigendum, & matrimonium conſummandum: quoad longitudinem etiam non videtur quicquam peccare, præterquam quod longitudo non poteſt im- 6
pedire erectionem, licet gratis detur, quòd poſſit impedire generationem, vt volebat Ariſt. *lib.* 1. *de Gener. Anim. cap.* 6. Quod tamen ſi aliquam veritatem habet, non in omnibus verificatur, ſed tantùm fortè in iis, qui expultricem maximè debilem habent; nam contra in iis, qui expultricem habent validam, inaniter hoc pro generationis impedimento

afferunt , idque ſatis firmant Bruta quædam longiſſimo Pene dotata ; cum quo tamen ſunt fœcundiſſima : ſed ad membri conſtitutionem redeundo , Sponſus dotatur membro colore naturali , & laudabili exiſtente , neque flaccidum apparet , & nullum impedimentum præſefert , quod oculis pateat. Teſtes inſuper propendentes ſortitur magnitudinis non aſpernendæ , & licet fortè conſueto exiliores appareant , hoc non tollit quin & coëundi , & generandi potentiam Viro concilient , & in ſumma nihil adnotatur in genitalium partium conformatione , quod pro euidenti , ac patenti impedimento coëundi afferri poſſit. Neque fiſtula , quam in Perinæo patitur , videtur tale impedimentum afferre poſſe , cùm non ſit notabilis qualitatis , & parum materiæ effundat , nec in tanta quantitate , vt inde argui poſſit , ipſas genitales partes refrigerari, & ſic inhabiles reddi ad coitum exercendum, præterquam quod ea ipſa materia non eſt prauæ qualitatis , cum non ſit fœtida , neque mali odoris , nullumque dolorem , aut impedimentum afferat in meiendo , neque dum exit , virum malè afficiat , aut torpidum reddat.

Neque obſtat experientia per menſem ſumpta , in quo termino non potuit ſponſam virginem mulierem facere : quia obfuit repugnantia ipſius Sponſæ non permittentis virum liberè ſuo fungi munere ; nam vix ab ipſo tangi ſe permiſit , & auerſa ſemper ab ipſo iacuit ; immò vix à viro glandem in vterum immitti permittens , illicò reſilit , hominémque auerſatur , atque odio habet , vt ipſamet negare non audet , id enim propriæ parenti interrogata , ac iuſſa rei veritatem propalare, confeſſa eſt ; quemadmodum vterque, tam Pater , inquam , quàm Mater diffiteri non poſſunt.

Vndè ex his omnibus videtur omninò expectandum eſſe triennium , antequam matrimonium diſſoluatur , interimque Virgo per expertas matronas inſpicienda eſt , vt ſi quod impedimentum habet , per quod virum admittere non poſſit , ſi amouibile ſit, amoueatur ; adeſſe autem certum eſt , cùm nullum ex parte viri adſit , vt ex ſuperioribus ſatis ſuperque videtur patefactum,

Nihil tamen eorum , quæ ipſe Sponſus pro ſe adducit , afficere quicquam poteſt , ita vt alterutram , vel vtramque ſuam ipſius petitionem iuſtam eſſe determinandum ſit : cum impedimentum , immò impedimenta omnia non conſummandi matrimonium ex parte ipſius Sponſi ſint , adeóque patentia exiſtant, vt nulla probatione indigentia , nullo quoque temporis ſpatio indigeant , neque vllo modo remorari debeant matrimonij diſſolutionem.

Et primò quoad ætatem, licet diffiteri non debeamus , quòd non modò Sexagenarij ſenes , ſed Septuagenarij , atque etiam maiores non ſolùm Veneri ſint apti , ſed etiam generationi ; tamen hoc de ſenibus robuſtis intel-
7. ligendum , qui neque eo annorum numero ſenes dici poſſunt , cùm vires habeant integras, nullóque modo ab annorum multitudine labefactatas. Sed quemadmodum non obſtante annorum multitudine huiuſmodi ſenes robuſti, ſenes dici non poſſunt , ita è contra non obſtante multò minori annorum numero ij , qui natura debiles ſunt , etiam in quinquageſimo ac maturiùs & ſenes dici debent , & ad muniá iuuenilia , aut virilia , aut etiam ſenilia , quæ robuſtis ſenibus propria ſunt , iudicandi impotentes , cum ætates non annorum numero, 8.
ſed viribus determinentur : Galen. *lib. 6. de ſanit. tuen. cap. 2.* Vbi ergo vires conſtant , ac validæ ſunt , ſenectus ad Septuageſimum , & vltra protrahitur ; vbi verò imbecilles , quinquageſimum potiùs , quàm vlteriorem , imò interdum maturiorem terminum habet , vnde & in ætate ipſa iuuenili , nempè in qua homines vt plurimum iuuenum viribus dotati reperiuntur ; immò etiam in ea , in qua Pubeſ res dicuntur , poteſt quis eſſe ſenex , imò decrepitus ; vt ex Hippocratis , Ariſtotelis , & Galeni auctoritate dixi aliàs *lib. 1. har. Quæſt. Tit. 1. quæſt. 7. num. 34. & ſeqq.* Cùm hic igitur vir , naturæ ſemper fuerit admodum imbecillis , vt neque ipſe , neque ij , qui ei fauere ſatagunt ; abnuere audent , etiam ſexageſimò anno maior ſit , non modò Senex dici debet, ſed Decrepitus , & tanquam Decrepitus impotens ad Venerem eſt præſumendus ; vndé, 9.
quantum eſt ex parte ætatis , impedimentum coëundi in hoc viro eſt patens , & eſt abſque remedio , quia frigida intemperies , ex qua redditur ad coitum inhabilis , non ſolùm non eſt emendabilis , ſed eam in dies magis ; magiſque augeri neceſſe eſt.

Quoad valetudinem porrò , etiamſi gratis concedatur , virum hunc non eſſe valetudinarium , ſed tantùm naturæ imbecillis , tamen hæc ipſa imbecillitas naturalis Senectuti , imò Decrepitati aſſociata , eſt potiſſima cauſſa , atque euidentiſſima impotentiæ coëundi , & dato quòd per anteactam ætatem coire potuerit (quod neque ſatis , neque concludenter probatum eſt) accedente annorum multitudine , & ipſa ſenectute , omninò remanet ad coitum impotens , & maximè cum Virgine.

Verum enimuerò , nullo modo ſaluare ſe poteſt hic vir , quin inter valetudinarios ſit connumerandus , cùm per totum vitæ curriculum morbis longis fuerit conflictatus , & colore ſemper fuerit illaudabili , vt qui Stomachi imbecillitate , & anxietudine perpetua laborauerit , vndè rectè inter Stomachicos venit recenſendus , cùm appetitum ſemper habuerit deiectum , ægrè ſemper concoxerit , ructus multos inter concoquendos cibos cum moleſtia quadam , & anxietudine emiſerit , & animæ fœtorem aſſiduum patiatur , aliiſque ſymptomatibus perpetuò exagitetur , ex quorum cauſſa homines Stomachicos vocari do- 10.
cet Galen. *libro octauo de Comp. med. ſecund. loc. capite ſecundo* , At quis dixerit , Stomachicos non eſſe valetudinarios ? immò non modò valetudinarij ſunt dicendi , ſed omninò morboſi , cùm vndequaque ſani non ſint. At pro potiſſima cauſſa impotentiæ coëundi adducitur à Practicantibus omnibus , Stomachi naturalis imbecillitas , & frigiditas , vt apud ipſos

ipſos videri poteſt. Vnde cùm adeò euidens impotentiæ cauſſa adſit in hoc Viro, inanis omninò eſt alterius impedimenti ad conſummandum matrimonium perquiſitio.

Quamobrem inanis quoque erit quæuis expectatio, aut procraſtinatio ad declarandum matrimonium nullum, cùm non modò cauſſa impediens matrimonij conſummationem ſit euidens, ſed amouibilis non ſit, quia quo magis in ætate progredietur, quæ iam ſummè frigida eſt, eò magis Stomachi intemperiem frigidam, & imbecillitatem intendi, & augeri neceſſe eſt.

11. Prætereà quod pertinet ad partium conformationem, nempè genitalium, patet, eas ob non rectam, ac bonam conformationem concurrere ad cauſſandam coitus impotentiam: nam virga longa, & ſubtilis præter conſuetum eſt, ita vt ſtante ſpirituum paupertate, quæ in huiuſmodi ſubiecto patens eſt, erigi ſufficienter non poſſit; præterquam quod flaccidæ ſubſtantiæ illam eſſe refert Chirurgus in ſua relatione, qui & ob prædictam longitudinem, & prænominatam flacciditatem credit non poſſe erigi, & tantam duritiem acquirere, dum vtcunque intumeſcit, vt poſſit Sponſam Virginem deflorare, & mulierem facere; quæ ea omnia manifeſtæ falſitatis arguunt, quæ Sponſus ipſe, eique fauentes, ac pro eo ſcribentes in illius tutelam afferunt; immò cùm quæ ille in ſui fauorem affert, non ſolùm dubia ſint, ſed omnino à vero abſint; quæ verò contra illum producuntur, vera, & euidentia ſint; manifeſtè demonſtrant, impedimentum coëundi omne eſſe ex parte ipſius, ac tale eſſe, vt non ſit neceſſe vllam temporis moram expectare ad declarandum, an tale impedimentum ſit ſufficiens, necne pro diſſolutione matrimonij: vltra quod patet, illud non eſſe amouibile, immò etiamſi contendat quis à Natura non eſſe, tamen in huiuſmodi ſubiecto, in quo Totius frigiditas in dies, nè in momenta dicam, ſuccreſcit; ſuperabile nullo modo eſt, deficiente calore natiuo, cuius beneficio tantùm huiuſmodi impedimentum naturalibus auxiliis amouendum eſſet.

12. Conſiderabilis maximoperè inde eſt fiſtula in Perinæo, quam hic vir patitur, quippe quæ quantumuis exigua eſſet; tamen maiorem in modum genitales partes refrigerando, impedimentum coëundi mirum in modum adauget; licet non ſolùm exigua non ſit, ſed ſit vltrà mediocritatem, & iam per quamplurimos annos hominem vexet, cùm relicta fuerit ex iterata apertione cuiuſdam Apoſtematis in ipſo Perinæo excitati, & quod magis nos afficere poteſt; illud eſt, quòd ichor inde perpetuò in notabili quantitate effluit praui odoris, & coloris non laudabilis; quæ omnia veritatem habere Chirurgi relatio ad hæc referenda deputati teſtatur, contra ea, quæ ipſe de hac quoque fiſtula falsò aſſerebat, & cum eo qui in eius fauorem cauſſam tuentur.

Cùm ergò hæc ſola cauſſa, euidens ſit; & nullo modo amouibilis, impotentiæ huius viri, incaſſum alias cauſſas ex parte Sponſæ perſcrutari deſiderat, cùm etiam ſi aliqua eiuſmodi cauſſa ex parte Sponſæ vrgeret, tamen hæc ex parte Sponſi tam patens eſt, vt per ſe ſufficientiſſima ſit exiſtimanda pro diſſolutione Matrimonij non expectato triennio, neque alia cauſſa ex parte Sponſæ quæſita, etiamſi aliquam adeſſe ſuſpicaremur, licet ſuſpicio hæc inanis omninò ſit, & affectata, nullumque reale fundamentum habeat.

Quæ denique pro ipſo Sponſo afferuntur circa repugnantiam ipſius Sponſæ non patientis ſe ab ipſo iniri, immò non permittentis Sponſum ſibi appropinquare, falſa omnia exiſtimanda ſunt, & ex eo falſiſſima declarantur, de quo Sponſa apud Matrem non ſine rubore conqueſta eſt, nimirum, quòd cùm videret ille, non poſſe ſe Sponſam deuirginare ob membri proprij flacciditatem, quæritabat manu, & digitis clauſtra virginalia diſrumpere, vnde factum eſt, quòd licet in primis matrimonij diebus, & per plures etiam ſubſequentes, Sponſa exagitari ſe à viro inaniter permiſiſſet, poſtquam aduertit, illum tam malitiosè procedere, vt tentaret digitis virginale ſignum deuaſtare, recuſauit, & iure, in poſterum ſe ab illo vllo modo tangi.

Itaque ſatis ſuperque de ſua impotentia virum hunc experientiam ſumpſiſſe exiſtimandum; illamque ſufficientem eſſe ad Matrimonij inualiditatem ob impotentiam conſummandi declarandam, nullo tempore, & multò minùs triennio expectato; & omninò præter neceſſitatem, & inane eſſe in Sponſa vllum impedimentum quærere, dum tot patentiſſima impedimenta ſe manifeſtè produnt ex parte viri.

CONSI

CONSILIVM LXIX.

Ad Titulum Secundum Libri Tertij,

De Morborum ſimulatione.

ARGVMENTVM.

Matthia del Bello, cuius maritus neſcio quod ob facinus extrà ditionem Eccleſiaſticam ab anno citrà exulabat, à peſſima muliercula ex vicinia, quæ illam inteſtino odio proſequebatur, accuſata eſt, quòd ex adulterio concipiens, poſt multa ad abortum prouocandum tentata, ad propriam impudicitiam celandam, ob Propinquorum metum, & multò magis ipſius mariti, fœtum, quem pepererat, viuum in latrinam abiecerit, cuius vagitus illa ſe perſenſiſſe deponebat. Iam verò Matthia obſeruata fuerat ab aliis vicinis mulieribus ventre præter conſuetum tumenti, apud quas illa de ſuppreſſione menſtruorum iam per plures menſes pluries conqueſta fuerat. Poſtridiè à præſumpto partu Fiſcus latrinam perluſtrandam primò curauit, ad inueniendum puelli corpuſculum, quod nuſquam apparuit, ſed tantummodo propè latrinam ſolum ſanguine defœdatum reperit, domi autem plures pannos plurimo cruore madidos adhuc offendit, eiuſdémque cruoris grumos aliquos continentes. Mox mulierem tribus Obſtetricibus vnà cum Chirurgo inſpiciendam expoſuit, quarum Obſtetricum duæ depoſuerunt, Matthiam de recenti peperiſſe, cùm vteri labra adhuc tumerent, venter autem detumefactus eſſet, & puerperia adhuc fluerent in magna copia. Alia Obſtetrix cum Chirurgo retulit, ex nullo ſigno deprehendi Matthiam peperiſſe, ſed potiùs menſtruorum profluuium paſſam ob diu retentos menſes. Itaque re dubia exiſtente, conſultus ita reſpondi.

SVMMARIVM.

1 *Tumor labiorum vteri qualis eſſe debeat in recenter enixa.*
2 *Purgationes menſtruæ quomodo diſtinguantur à purgationibus puerperij.*
3 *Pectus, & mammæ in Puerperis qualiter ſe habeant.*
4 *Ventris detumeſcentia in Puerperis qualiter eueniat.*
5 *Vterus in pragnantia, quantò magis tumeſit, tantò craſſior euadit.*
6 *Ex ſimplici retentione menſtrua mulieres aliquandò ſe grauidas exiſtimant, cùm non ſint.*
7 *Coniectura deſumpta ex corporis ſtatu in Muliere, quando ſignificet illam de recenti peperiſſe.*
8 *Fluxus ſanguinis in Puerpera qualis, ac qualis in menſtruata.*
9 *Lactis abſentia excludit omnem ſuſpicionem recentis partus.*

Dubius illis Obſtetricibus deponentibus de Matthiæ partu, nulla fides eſt adhibenda, licet in propria arte peritæ habeantur, cùm de re tanta leuioribus, & æquiuocis ſignis, ac coniecturis fiſæ pronuntiauerint, potioribus, quæ contrarium euidenter atteſtari poterant, aut non animaduerſis, aut neglectis.

Nam quæ de tumore labiorum vteri, & de Puerperij purgamentis, ac detumeſcentia ventris afferebant, omnia, ac ſingula facilè deluduntur. Et quoad tumorem ipſorum labiorum vteri ſatis apparet, eas hoc ſignum ſatis ſuperficialiter obſeruaſſe: non enim ſolus prædictarum partium, ac ſimplex tumor commonſtrat mulierem de recenti peperiſſe, ſed 1.
tumor quidam œdematoſus, qui vniuerſa pudenda occupet, vt ex Seuerino Pinæo *libro* 1. *de not. virg. cap.* 7. dixi *libro tertio Quæſt. Medico-Leg. Tit.* 2. *quæſt.* 9. *num.* 18. Quin etiam in partu adeò ea loca tument, vt carunculæ quædam ab Anatomicis *Myrtoides* appellatæ, hinc inde in vteri parietibus exiſtentes omninò obliterentur, vt ex eodem Pinæo *loc. cit.* & ex Riol. *Anthropograph. lib.* 2. *cap.* 32. *ibid.* dixi, quod à Chirurgo obſeruatum, ignariſſimas Obſtetrices præteriit, cùm tamen ſignum hoc ex potioribus habeatur, & quibuſcunque aliis fortè certius ſit: nam Chirurgus reddens cauſſam ſuæ depoſitionis, inter alia fatetur, Matthiæ vterum & partes omnes pudendas naturaliter, vt decet in iis, quæ neque grauidæ ſunt, nec de recenti pepererunt, ſe habere, niſi quod tumentiores eſſent ob fluxum menſtruum, ſed non ita tumerent, vt in partu fieri ſolet, in quo carunculæ prædictæ deliteſcunt ob eandem partium tumeſcentiam, quæ tamen carunculæ in Matthiæ vtero nullo modo erant obliteratæ, nec diminutæ, ſed palam intuentibus ſe dabant; vnde patet, Obſtetrices prædictas tanquam proprij exercitij

citij parùm peritas ad pauca reſpicientes facilè pronuntiaſſe, ad ea, quæ maioris momenti erant, animum non aduertentes, fortè quia hæc potiora ſigna illis erant omninò incomperta, cùm tamen tertia Obſtetrix, quæ cum Chirurgo conuenit, non oſcitanter Matthiæ vterum obſeruans depoſuerit ex nullo ſigno deprehendi poſſe Matthiam peperiſſe, innuens & hoc, de quo loquimur, & cætera, quæ potiora in ea re detegenda habentur.

Multò verò magis oſtendit prædictarum Obſtetricum ignorantiam ſignum, quod deſumunt ex puerperij purgamentis: nam neſcierunt diſtinguere inter purgationes men-
2. ſtruas, & purgationes in Puerperio procedentes, inter quas tamen magnam eſſe differentiam norunt etiam mulieres, quæ maiorem practicam in Obſtetricia exercenda habent: nam & quoad ſanguinis, qui purgari ſolet, ſubſtantiam, & quoad ea, quæ cum ſanguine purgari ſolent, maximè differunt: in ſimplici enim menſtrua purgatione, ſanguis ipſe purus, niſi mala valetudo mulieris obſtet, expurgatur, colore laudabili, & quantitate moderata; quòd ſi mulier non admodùm ſana ſit, ſanguis qui ſingulis mēſibus expurgatur, aliis humoribus cōmixtus apparet, ac ſenſim vel inordinatè procedit, quantitate vel modica, & diminuta, vel ſuperflua, & excedēti. At verò in Puerperio ſanguis affatim expurgatur, & qualis ex victima prodit, vt Hippocr. *lib. de Nat. Puer. num.* 11. & *lib.* 1. *de Morb. Mul. ſect.* 3. docet, & cùm ſanguine ipſo ante, vel etiam deinceps aqua effluit; & quod magis attendi debet in hoc negotio, etiam Lac cum Puerperio, aut cum vrina commixtum apparet, vt Medici fatentur, Holler. *comm.* 7. *Aphor.* 3. *in ſcholiis*, & Laur, Ioubert. *lib.* 4. *error. Popul. cap.* 11. & Seuerin. Pinæus *loco citato*, quos omnes aliàs ad hoc adduxi.

Sed vlteriùs ponderandum, quàm negligenter ſe geſſerint Obſtetrices illæ in obſeruandis potioribus ſignis, ex quibus clarè in veritatis cognitionem venire poterant, vtrum Matthia verè peperiſſet, necne; nam neque pe-
3. ctus, aut mammas obſeruarunt, quæ licet non niſi tertio die, vt plurimum, lacte turgeant, tamen illicò à partu magnoperè tument, ac ſolidiores fiunt; quas ſi obſeruaſſent, comperiſſent illas valdè flaccidas, & perpendentes, nihilque cum Matthiæ pulchritudine cohærentes; nam nihil fortè eius formoſitatem, ac vultus venuſtatem magis deturpare poterat, quàm mammarum illa conſtitutio, quandocunque eam obſeruare aſpicientibus licuiſſet. Quid certitudinis ergo haberi potuit ab Obſtetricibus, hæc ſigna etiam à mulierculis Obſtetriciam artem non exercentibus maximopere obſeruata, ſicco pede tranſeuntibus? quænam ergò fides illis adhibenda eſt?

Denique afferebant Obſtetrices prædictæ pro euidenti ſigno recentis partus, ſubitam ventris detumeſcentiam ipſius Matthiæ, & maximè ſe fundabant in ea ratione, quod in
4. menſtruis purgationibus, ſi quæ corporis tumeſcentia præceſſerit, ea ſenſim, ac paulatim diminuitur; in partu verò illicò venter ſubſidere ſolet, vt in noſtro caſu euenerat: nam cùm Matthia ventrem ſatis tumentem haberet, momento ſecuta expurgatione ſubſedit, vnde non à retentis menſtruis dicendum, tumorem illum fuiſſe excitatum, ſed à fœtu in ventre commorante, quo eiecto, venter illicò detumefactus eſt, vt in parturientibus omnibus euenire ſolet.

Sed neque in hoc ſatis ſe expertas oſtendunt hæ Obſtetrices, vel malitiosè ſupponunt id, quod non eſt; nam in partu tantum abeſt, vt illicò venter ſubſideat, vt ipſe vterus, qui vnà cum fœtu ventris tumorem procreat, tanta 5.
craſſitie etiam à partu dotetur; non obſtante eius aſſidua dilatatione per incrementum fœtus incluſi facta, vt duorum digitorum craſſitiem vndique, ac circumcirca æquare ſoleat, vt teſtantur Anatomici, Andr. Laur. *lib.* 5. *Anatom. cap.* 21. Io. Vveſling. *in ſyntagm. Anatom. cap.* 7. quæ craſſities non illicò à partu diſparet, ſed ſenſim in dies decreſcit; prout mulier à puerperio expurgatur. Hoc non norunt huiuſmodi Obſtetrices, quod mirum non eſt, cùm etiam ex Medicis ſint, qui id ipſum ita euenire ignorent, exiſtimantes vteri membranas, vel, vt meliùs dicam, vteri corpus eò magis attenuari, quò magis à fœtu in dies grandiori facto diſtenditur, atque hoc pacto hi ipſi facilè credent, vterum à partu illico detumefieri, vt oſtendunt ſe ita credere hæ Obſtetrices. Sed contrarium omninò euenit eorum determinationi, dum exiſtimant in menſtruâ purgatione ventrem, ſi quo modo ex retentis menſtruis turgeat, ſenſim detumeſcere, in partu verò illicò decreſcere; nàm contra, ob rationem prædictam fieri ſolet, cùm in menſtrua purgatione venæ illicò vacuæ à ſanguine remaneant, ventérque illicò ſubſidet, & detumeſcit; nam corpus ipſius vteri in tantum tumebat, in quantum venæ turgidæ ſanguine reperiebantur, cùm in prægnantia corpus vteri ſecundum ſuam ſubſtantiam tumefiat.

Cùm igitur vana omninò, & futilia ſint ea omnia, quæ pro ſignis partus, quem Matthia eieciſſe præſumebatur, Obſtetrices duæ adducunt, deducendum inde eſt, earum depoſitioni nullo modo eſſe fidendum, ſed potiùs depoſitioni magis expertæ Obſtetricis, & non indocti Chirurgi ſtandum eſſe, ac concludendum, non poſſe ex vllis ſignis comprehendi, quod Matthia pepererit; cùm grauida nunquam fuerit, vt manifeſtè ex abſentia ſignorum prægnantiæ deduci poteſt; ſed tantùm quòd longa menſtruorum retentione laborauerit, ex qua mirum non eſt, illam ventrem tranſactis nonnullis menſibus tumidum habuiſſe, vt in grauidis euenire ſolet: hoc enim nouum non eſt; imò in dies obſeruamus, mulieres nonnullas ſola menſtruorum retentione laborantes grauidas ſe exiſtimare, nec ſolùm 6.
ex ventris tumeſcentia poſt aliquot menſes facta ſibi perſuadere; ſed ex omnibus ſymptomatibus, quibus eæ, quæ verè in vtero habent, moleſtantur, nam & ipſæ iiſdem detinentur: cùm tamen Nono, vel Decimo menſe, vel etiam ſeriùs, aut maturiùs, Natura impetum faciente, menſtruum ſanguinem per totum illud temporis ſpatium retentum eiiciant, & ſic à tumore ventris, & ab omnibus perpeſſis

ſympto

ſymptomatibus liberæ euadant, vt Matthiæ euênit: in quo caſu non minimam coniecturam innocentiæ ipſius Matthiæ faciunt panni domi aſſeruati, & à fiſco reperti, ſanguinem grumoſum continentes, eodemque ſanguine madentes, quos, vbi illa in culpa fuiſſet, potiùs celari oportuit, ac illicò abluendos mulierculis tradere. Ad quod etiam facit ipſius Matthiæ procedendi modus; nam vbi grauida fuiſſet, debuiſſet celare omninò quæ patiebatur, cùm poſſent ignominiam patefacere, nempe ventris tumeſcentiam, & menſtruorum retentionem, quæ tamen illa liberè vicinis mulierculis, ac propinquis etiam patefaciebat, quia certa erat, ſe ab omni noxa liberam eſſe, neque egere, vt ventris tumorem, & menſtruorum ſuppreſſionem alias fœminas celaret, cum apertiſſimè ſciret, hæc non à prægnantia potuiſſe ſibi euenire.

Et ex his ſatis manifeſtum fit; Fiſcum nullum poſſe fundamentum facere in ſolo ſanguine defœdato prope latrinam inuento, quia non mirum eſt, ſi Matthia fluentibus impetuoſè menſtruis, ad latrinam vt ventrem fæcibus exoneraret, ſe conferente, ſanguinis aliqua portio in terram deciderit, & ſolum deturpauerit; non enim ex hoc deducere Fiſcus poteſt, quod ad latrinam ſe conferret, vt partum in eam abiiceret; præterquam quod ipſamet mulier, vbi tale facinus patraſſet, vt erat integris viribus, & nullatenùs debilitata, talem ſanguinem in ſolum defluentem poterat facillimè ſubita ablutione remouere, ne ex huiuſmodi cruore facinus deprehenderetur: quod tamen non præſtitit, cùm nihil ſibi timeret, ſtante quòd eſſet tuta conſcientia, nec vllam de ſe ſuſpicionem quemquam concipere poſſe certò ſciret.

Sed vt magis magiſque prædictarum Obſtetricum oſcitantia, ſeu potiùs craſſa ignorantia in apertum veniat, notandum, illas de potioribus ſignis atteſtantibus mulierem de recenti peperiſſe, nè verbum quidem muſſitaſſe, ſed ea ſilentio obuoluiſſe, cum fortè ſcirent ex eorum abſentia ſatis contra earum opinionem Matthiæ innocentiam probari; nam coniectu-
7. ra, quæ deſumi poteſt de muliere ex ſui corporis ſtatu, magni momenti eſt; quippe cùm mulier in primis partus diebus ob labores, & dolores in parturiendo perpeſſos, quantumuis validæ naturæ exiſtat, inſigniter debilitetur, ita vt decumbere per multos dies cogatur, quin vt plurimum pallidior fit, ac omninò languet, non ſolùm ob prædictos labores, & dolores, ſed etiam ob multam ſanguinis copiam, quæ in partu effunditur: at verò in Matthia nihil horum obſeruare potuerunt dictæ Obſtetrices, cùm illa colore eſſet laudabili, & integris viribus, ac conſuetam alacritatem præ ſe ferret; cùm tamen non niſi per diem à præſumpto partu diſtaret, itaque vt Fiſco aſſentirentur potiùs quàm vt veritatem detegerent, ad leuiora ſigna conuerſæ, falsò, & contra omnem veritatem pronuntiarunt, Matthiam verè de recenti peperiſſe.

Præterea Obſtetrices non obſeruarunt, vt decebat curioſius ipſius vteri ſtatum; nam 8.
vbi ſanguis fluat occaſione partus, & puerperij, venæ omnes ipſius vteri, atque illæ quidem maiores, & magis conſpicuæ hiant, & adaperiuntur; at in fluxu menſtruali, non ita, ſed minores tantùm, licèt negari non poſſit, quòd vbi retentio menſtruorum longa, ac diuturna exſtiterit, etiam ampliores, maioréſque venæ adaperiantur; in partu tamen ſimul cum ea venarum apertione fit maxima partium diſtéſio, quæ non obſeruatur in fluxu menſtruali, etiamſi menſtrua per multos menſes fuerint retenta, abſente cauſa, quæ illas partes apta erat diſtendere, nempè ipſa prægnantia, & fœtu in vtero exiſtente.

Ac tandem omne dubium excludit abſen- 9.
tia lactis in mammis, quod in iis, quæ fœtum de recenti ſunt enixæ, tertià à partu die maximè luxuriat; & licet mulieres nonnullis remediis illud compeſcant, atque exiccent, eiuſque generationem omninò medicamentis prohibeant, tamen nullo ingenio effugere poſſunt, quin mammæ turgeant, & lactis ipſius impetum in partu non excipiant: cùm ergo Obſtetrices poſſent ex hoc ſequenti die certiores fieri, & tamen non nouerint, aut neglexerint, quia talis coniectura ne per ſomnium quidem adfuit, eáque ſuam depoſitionem roborare illis non licebat, eam cum aliis potioribus ſignis, & coniecturis prætermiſerunt, leuioribus fiſæ, quibus nihil certi poterant contra Matthiæ innocentiam probare.

CONSI

CONSILIVM LXX.

Ad Titulum, De Debito Coniugali, Libro Septimo.

ARGVMENTVM.

Vir Illuſtriſſimus N. N. temperaturæ ſanguineæ integríſque viribus, licet dolòribus articularibus, ſed leuioribus aliquando eſſet obnoxius, viduam vxorem duxerat ditem quidem, ac pulchritudine inſignem, trigeſimo anno non maiorem: ſtatim autem à celebratis nuptiis, conſuetis doloribus moleſtari cœpit, ſed tantò atrocioribus, ac vehementioribus, vt, acutiſſima febre ſuperueniente, de vita notabiliter periclitatus fuerit: ſanus tamen poſt quadrageſimam factus, priſtinas vires recuperauit, tanto tamen prægreſſi morbi timore perculſus, vt à Veneris vſu, in quem omnem culpam prægreſſæ infirmitatis reiiciebat, omninò in poſterum ſibi abſtinendum in animo obfirmauerit ſuo. Hoc tamen non ſine præiudicio redditionis debiti matrimonialis fieri poſſe cùm apertè videret, Illuſtriſſimum ac Reuerendiſſ. D. Epiſcopum, & celeberrimum Canoniſtam ſibi ſanguine, & arcta amicitia deuinctum conſulere voluit, qui pro eo, quod ad vitæ diſcrimen pertinet, Medicorum ſententiam audire voluit: itaque duobus aliis Collegis adhibitis, & altero eorum dubio in ea re permanente, altero verò acriter firmante, non poſſe Illuſtriſſimum Dominum ſine manifeſto vitæ diſcrimine debito matrimoniali in poſterum ſatisfacere (nam & ipſe omnem culpam prægreſſi morbi in coitum reiiciebat) ego in contrariam ſententiam abij, ob rationes, de quibus infrà.

SVMMARIVM.

1 *Venus articularibus doloribus inimica.*
2 *Venus Arthritim, & Podagram excitat.*
3 *Venus ſummoperè calorem naturalem debilitat.*
Dic vt num. 13.
4 *In veneris vſu robuſtiſſimum quid excernitur ex Hippocrate.*
5 *Ipſa coitus voluptas per ſe vitales vires diſſoluit.*
6 *Poſt Veneris vſum triſtitia, ac mœror vnde.*
7 *Cruditates ſunt cauſſæ materiales morborum omnium Articularium.*
8 *In Arthriticis quando timenda Apoplexia, & cur: & num. 15.*
9 *Coitus quando, & ex quibus dicatur moderatus.*
10 *Leges de Ætatibus locutæ non diſtinxerunt Iuuentutem à Virilitate.*
11 *Ipſa coëundi potentia Virilitas dicitur.*
12 *Quale temperamentum Veneri magis idoneum.*
14 *Coitus moderatus calorem natiuum excitat.*

SVpponendum Illuſtriſſimum Dominum N. N. fortitum fuiſſe temperaturam ſanguineam, & ob errores in victus ratione patratos incidiſſe primò in leuem podagram, ac procedente tempore, dolores cæteris articulis fuiſſe communicatos, qui tamen illum ſemper leuiter afflixerunt, Vere tantùm reuerſionem facientes, & poſt copioſam ſanguinis miſſionem, leni medicamento antè aſſumpto, recedentes, ita vt nunquam integris quatuordecim diebus illum in lecto detinuerint: doloribus autem intra dictum terminum ſedatis, neque articuli debiles remanebant, neque ad motum vllo modo impediti, neque illum à conſuetis exercitiis, & laboribus abſtinere coegerunt; quin & ad familiarem victus rationem, quæ non Artis Medicæ præceptis, ſed ex propria libidine inſtituebatur, abſque vlla noxa, quæ vel ad articulos, vel ad aliam quamlibet partem attineret, redire potuit, ita vt dolores illos ſuos articulares mitiſſimos hoſtes appellare ſoleret.

Supponendum prætetea, eundem Illuſtriſſimum Dominum vxore ducta, comeſſationibus & conuiuiis indeſinentem operam dediſſe, ac Veneri præter modum indulſiſſe, ſponſæ pulchritudine, & comitate, ac venuſtate, actionumque omnium lenitate allectus; ex quibus omnibus nòn modò cruditates, ac excrementitios humores cumulauit, ſed articulos etiam maiorem in modum debiles reddidit, vnde factum eſt, vt acerbiores, ac diuturniores dolores paſſus ſit: immò etiam febri acuta, neque vndequaque benigna conflictatus fuerit, & in vitæ diſcrimen lapſus ſit.

His ſic ſe habentibus, videndum modò, quibus rationibus motus doctiſſimus Collega firmiter pronuntiauerit, non poſſe Illuſtriſſimum Virum abſque manifeſto vitæ periculo in futurum Venere vti, etiam moderata, vt debito matrimoniali aliqua ex parte ſatisfaciat.

Mouebatur ergo primò ex prægreſſis diſpoſitionibus, ex quibus, vt conſtabat, articularibus doloribus maximè erat ob-

noxius, vnde arguebat ille ſummam, & qua-
ſi connaturalem articulorum imbecillitatem,
1. cui, quantùm inimica ſit ipſa Venus, notiſſi-
ma res eſt, ac tonſoribus ipſis perſuaſiſſima;
& ſi ad eam rem teſtimonia requirimus, vi-
dendi Practici omnes Medici in proprio tra-
ctatu *de articularibus doloribus*: & ſi Iurecon-
ſultus aliquis ſingillatim prolixam eorum Au-
ctorum recenſionem deſiderat, adeat Tira-
quellum *de legib. connub. l.* 15. *Gloſſ.* 1. *p.* 15.
num. 41. *& ſeq.* atque hoc tantùm per ſe ſatis
eſt ad probandum, quòd Venus (vt ibidem
addebat Tiraquellus) omnia membra diſſol-
uit, inter quæ præcipuè articuli languent,
quòd cæteris partibus ſint frigidiores: ac de-
nique ex ipſa ſui natura Venerem, Arthriti-
2. dem, & omne genus articularis morbi exci-
tare ex Hippocratis doctrina pluribus probat
Ioan. Benedict. Sinibal. *infrà* citandus, *lib.* 9. *Ge-*
neanthrop. tract. 2. *cap.* 13.
3. Secundò addebat idem Collega, Veneris
vſum ſummoperè calorem naturalem dimi-
nuere, quod controuerti nullo modo poteſt;
quippe cùm ipſa materia ſeminalis maximè
ſpirituoſa ſit, vnde ea ex corpore expul-
ſa, meliores ſpiritus, ſubtiliores, & qui
præ cæteris naturalis caloris materia exi-
ſtunt, diſſipantur, & euaneſcunt; vnde ſum-
4. ma cum ratione ab Hippocrate *in libell. de ge-*
nit. in prin. dicebatur, in Veneris vſu robuſtiſ-
ſimum quid excerni, quòd adeò paucula re
emiſſa, animalia imbecillia reddantur; præ-
terquam quod ipſe labor in Venere exercen-
da impenſus, ſpiritus ipſos vlteriùs exhaurit,
vnde laſſitudo, ac membrorum languor ſuc-
5. cedit: ſed quid quòd ipſamet voluptas in ſe-
minis emiſſione gliſcens, per ſe idonea eſt ad
vitales vires diſſoluendas; vt ex Gal. *lib.* 1. *de*
ſem. cap. 16. dixi aliàs *lib.* 7. *harum quæſt. tit.* 3.
quæſt. 1. *num* 22. nam vt *ibi* addidi ex Athenæo
lib. 12. *Dipnoſophiſt. cap.* 1. idcircò res eo mo-
do fit, quia voluptates, quæ ad rem vene-
ream ſpectant, omnium maximæ habentur,
vnde quò maior voluptas eſt, eò magis vires
diſſolui neceſſe eſt, & meliores ſpiritus exi-
6. naniri: hinc poſt Veneris vſum triſtitiam, ac
mœrorem ſequi, notum eſt, & cuilibet ho-
mini perſuaſum, quod pluribus teſtimoniis
proſecutus eſt Ioann. Benedict. Sinibald. *in*
præcit. opere, *lib.* 10. *tract.* 1. *cap.* 12. apud
quem plura videnda de ea re ab ipſo, vt ſui
moris eſt, multa doctrina, & plurima erudi-
tione exagitata. Ergo deducendum ex his,
Veneris vſum non modò articulares morbos
excitare, ſed vitæ etiam inſidiari; vnde etiam
ſi quis contenderet, non eſſe iuſtam cauſam
non reddendi matrimoniale debitum, ipſam
arthritidem, certè negari non poteſt, iuſtiſſi-
mam cauſam eſſe, vitæ ipſius diſcrimen, &
abbreuiationem ex coitu ſecuturam.
7. Tertiò afferebat idem Collega in medium
cruditates occaſione vſus ipſius Veneris mi-
rum in modum accumulatas, quæ omnium
morborum, ac ſignanter articularium ma-
terialis cauſa exiſtunt; licèt enim dolores Ar-
thritici ab omni cuiuſcunque generis mate-
ria concomitari ſoleant, tamen præcipua cau-
ſa, & ſine qua nulla materia ad articulos
penetrare poteſt, eſt humor quidam tenuis,
ac ſeroſus, qui veluti dux quidam alios ſem-
per humores præcedens, & ob ſui fluxibi-
litatem, & tenuitatem ad articulos pene-
trans, alios, quicunque ſunt, humores ſe-
cum ducit, illíſque viam parat, vt optimè
docet Daniel Sennertus *in tract. de Arthrit.*
cap. 2. hic autem humor ſeroſus germen, ac
ſoboles cruditatum eſt; vt omnes norunt,
vnde cruditatibus accumulatis, accumulan-
tur ſimul multæ ſeroſitates, & humores
aquei & crudi, qui vt dictum eſt, ſua te-
nuitate ad articulos ſe conferentes, alios quoſ-
cunque humores ſecum trahunt, & in cauſa
ſunt, vt dolores in iis excitentur non vnius
ſemper rationis pro diuerſitate humo-
rum, quos ſecum ſeroſa illa humiditas du-
xerit.
Adiiciebat his Vir doctiſſimus, non tan-
tùm ab vſu Veneris imminere Viro Illuſtriſſi-
mo articulares dolores crebriores, & mole-
ſtiores, ſed, quod magis nos deterrere debet,
imminet etiam repentinus humorum impetus 8.
ad Cerebri ventriculos, vnde Apoplexia, &
mors; fit enim aliquando, vt Natura non
ſemper eius roboris ſit, vt valeat noxios
humores ad partes infirmas, & ignobilio-
res à ſupernis, & nobilioribus deturbare;
vnde dum conatur ad conſueta loca eos de-
trudere, in cauſa eſt, vt ipſas ſuperiores ac
nobiliores partes adoriatur, & hinc Apople-
xia, & alij perniciosiſſimi affectus excitan-
tur: ſatis autem ſupérque Naturam à Veneris
vſu debilitari notum eſt, & ſic facilè quod
narrauimus ſuccedere contingit, nempe non
noxios humores ob naturæ debilitatem ad
articulos demandari, & ſic agitatos, no-
biliores partes ſummo cum periculo oc-
cupare.
Quamobrem tum ratione dolorum, qui ex
Veneris vſu frequentiores, & atrociores, &
multò magis non contemnendis ſymptoma-
tibus aſſociati excitari poſſunt; tum ratione
imminentis periculi ex Apoplexia, vel alio
quocunque ſubitaneo, & exitiali morbo Il-
luſtriſſimus Vir iuſtam cauſam habet abſti-
nendi in totum à Veneris vſu, & excuſan-
dus omninò iure merito eſt, ſi debito matri-
moniali non ſatisfaciat, ad quod, licèt tenea-
tur ex iuſtitia, non obligatur tamen ad illud
cum notabili, & euidenti damno, ac propriæ
ſalutis detrimento, vt ex Canoniſtarum de-
cretis probaui aliàs *lib.* 7. *Quæſtion. Medico-leg.*
tit. 3. *quæſt.* 1. *num.* 3.
His tamen non obſtantibus in eam opinio-
nem veni, quòd Illuſtriſſimus Dominus poſ-
ſit abſque timore maioris mali, & multò ma-
gis abſque timore imminentis Apoplexiæ, &
mortis, debito matrimoniali ſatisfacere, &
ad hoc ex iuſtitia teneri, ſi modus adhibeatur:
nam quæcunque de Veneris vſu in medium à
doctiſſimo Collega allata ſunt, in immodico,
immoderato, & vires hominis excedente, non
de moderato, & hominis viribus proportiona-
to verificantur: moderatio autem, & exceſſus 9.
reſpiciunt ætatem, temperamentum, & præ cæ-

teris

teris omnibus vires, & conditionem perſonæ Venere vtentis; cùm immoderatus dici poſſit coitus etiam de rarò factus reſpectu ſenis, imbecillis, temperamenti frigidi, & valetudinarij, cùm alia ex parte moderatus futurus ſit etiam frequentatus in iuuene robuſto, temperamenti ſanguinei, & maximè ſano: nam, exempli gratia, immoderatus erit coitus vſus in prædicto ſene ſi ſemel in hebdomada eum exerceat, qui tamen moderatus erit in prædicto iuuene, ſi alternis diebus exerceatur.

Itaque conſiderata ætate, temperamento, viribus, & valetudine Illuſtriſſimi Viri, dico, quòd abſque vllo ſanitatis, & vitæ diſpendio, poterit aliquando, vt exempli cauſa ſingulis hebdomadis ſemel debito matrimoniali ſatisfacere: nam primò ætas eſt vegeta, cùm in virilitate degat, non enim pertranſiit annum quadrageſimum, in qua ætate homines non minùs, quàm in iuuentute poſſe ſtrenuè Veneri operam dare, omnes Medici concedunt; idcircò enim leges, vt notaui aliàs *libro 1. harum quæſtionum, titulo 1.*
10. *quæſt.8. num. 1.* non diſtinguunt Iuuentutem, & Virilitatem, & rectè, quia, vt Epiphan. Ferdin. *libro 1. Theorem. 12.* teſtatur, in hac ætate adhuc permanet viuacitas caloris, & perfectio operationum; & licèt prædictus Epiphanius nolit, hanc ætatem extendi vlteriùs, quàm ad trigeſimum quintum annum; tamen Galeno adhærere magis ſecundùm rationem eſt, qui eam à trigeſimoquinto anno ad duos ſequentes ſeptena-
11. rios extendit, vt docet *libro 3. Aphoriſm. comm. 30.* Et in tantùm verum eſt, hanc ætatem præ cæteris Veneri eſſe idoneam, vt ipſa coëundi potentia ab ea Virilitas denominetur ex Plinio *libro 6. Natur. Hiſtor. cap. 4.* qui de Areſcuſa in Areſcontem verſa locutus, *Mox barbam*, inquit, *& Virilitatem perueniſſe, vxorémque duxiſſe*, & ex Val. Martial. *lib.9. Epigram.7.*

Non puer auari ſectus arte Mangonis;
Virilitatis damna mœret ereptæ.

Vnde *Euirati* dicuntur coire non potentes, idem Martial. *lib.5.Epigr.42.*

Spadone cùm ſis euiratior fluxo.

Quin etiam ex hoc, ipſa corporis firmitudo, ac robur Virilitas appellatur; Hippocrat. *in libro de Aër. Aq. & Loc. num. 54. Ab exercitio verò, & laboribus creſcit Virilitas.* & ibid. num. ſeq. *Virilitas autem, & tolerantia laborum non æquè ipſis à Natura ineſt.*

Vires deinceps in Illuſtriſſimo Viro ſunt firmæ & conſtantes; & quanquam à perpeſſo morbo poſt magna errata in victus ratione labefactatæ fuerint, non multo pòſt tempore priſtinum vigorem adeò recuperauit, vt ne per ſomnium quidem ægrotaſſe videretur: vnde factum eſt, vt irrideret penè Collegæ mei doctiſſimi timorem, cùm ſe ob recuperatam virium firmitudinem, ad Venerem non ſecùs ac ante quàm ægrotaret conſueuerat, tam vegetum experiretur, vt à Veneris ſtimulis indefinenter exagitatus, vix ſe continere poſſet, licèt Collega hoc non à virium robore, & à turgentia ſeminis, ſed ab aſpectu, & indefinenti præſentia peramatæ vxoris id euenire contenderet.

Itaque cùm vires etiam in maioribus ætatibus eius momenti ſint, vt in ipſa poſtremâ ſenectute homines ad coitum ſtimulent, ac potentem reddant, & omnem noxam, quæ ab eius vſu emanare poſſet, ipſæ per ſe remorentur, & auertant, concludendum, Virum nobiliſſimum poſſe non ſolùm abſque periculo, ſed cum Naturæ ipſius ſubleuamine moderato coitu vti, & matrimoniali debito aliqualiter, ac quantum eius incolumitas permittit, ſatisfacere.

Adiiciendum his optimum hominis temperamentum, quod inter cætera eſt lauda- 12.
bile; & præ omnibus ad Venerem ſufficiens, nam plurimo ſanguine, & conſequenter plurima materia ſeminali abundat, huiuſmodi autem temperamentum, nempe calidum & humidum; maximè cùm tantiſper calor humiditatem exuperat, & temperamentum in calore paruumper excedit, in humiditate autem ad moderationem vergit; tùnc enim cùm affluentiæ materiæ ſeminalis calor vegetus; ac fortis aſſocietur, abſque vlla virium jactura, imò cum notabili ſanitatis incremento, tales Naturæ Venere pro libito vti poſſunt. Vnde cùm in caſu noſtro res clara ſit, nec ſolùm apud Medicos, ſed apud imperitiſſimum vulgus perſuaſiſſima, vlteriori probatione, & auctoritate non indiget.

Nec ſilentio prætereunda ipſius perſonæ conditio, ac viuendi ratio: ſiquidem cum nobilitate emineat, & diuitiis affluat, pro ſuæ nobilitatis ratione, & diuitiarum affluentia, vitam in deliciis agens, victu plurimo & electili perpetuò vtitur; vnde multam ſanguinis copiam in dies accumulari neceſſe eſt, maximè cùm optimè concoquat, & valetudine proſperrima vtatur, ſi inſultus tantùm podagricos excipiamus; vnde tot, ac tantis conditionibus, quæ illum ad Venerem maximè habilem, ac potentem faciunt, concurrentibus, nequicquam contendimus, illum ab eius vſu in totum retrahere; imò tantundem erit id præſtare, ac illum in morbos ex plethoria, & quidem periculi plenos conücere, vt palam eſt.

Quibus ſic ſe habentibus, facilè ſatisfieri poteſt oppoſitionibus quibuſcunque, ab eruditiſſimo Collega in medium allatis, ex quibus tantoperè timet Veneris vſum in Illuſtriſſimo hoc Viro etiam moderatum; imò inquam, etiam pluſquam moderatum.

Et ad primam oppoſitionem de naturali debilitate Articulorum, reſpondendum, nequaquam verum eſſe, articulares dolores eſſe illi connaturales, ſed excitari ex erratis in ratione victus, cùm maximè non poſſit hic morbus eſſe illi hæreditarius; nullus enim in eius progenie tali morbo laborauit;

laborauit; imò quòd à natura ſortitus non ſit articulos debiles, ipſe morbi exitus commonſtrat, cùm hominem deſerat abſque eo quod vllam in illis debilitatem, aut impotentiam ad motum, aut malam aliquam ſenſationem experiatur, ita vt materiæ ad articulos tranſmiſſio in hoc ſubiecto fiat ob fortitudinem virtutis expellentis ſuperflua ad partes ignobiliores, quod ſtato tempore facit, nempe quolibet Vere, quando maximè ſanguis luxuriat.

Neque argui poteſt ab experientia articulorum debilitas ex eo, quia ob Veneris vſum, ducta vxore, maiorem in modum ex articulis ægrotauerit, quia maior ſanguinis accumulatio, & excrementorum ſuperabundantia ob comeſſationes, & alia errata in victu, in cauſa fuit, vt non modò dolores atrociores fuerint, ſed etiam vt febris valida, & acuta fuerit excitata, quod ſatis ſuperque denotare poteſt illud, quòd à morbo non remanſerint articuli vllo modo debiles, aut ad motum impotentes, immò, morbo remittente, illicò etiam articuli priſtinum vigorem recuperarunt: quod nequaquam eo modo ſuccedere potuiſſet, vbi Articuli naturali debilitate dotarentur; vt in iis, qui ſimilibus morbis conflictantur, euenire obſeruamus; in quibus poſt dolorum receſſum, Articuli remanent per multum tempus ad motum impotentes, & inepti, ac debiles, ac veluti ſenſu orbati, & torpore obſeſſi.

13. Nec quicquam prætereà contra noſtram opinionem facit ſecunda obiectio, quòd nimirum Veneris vſus natiuum calorem diminuat; nam hoc tantùm à vero abeſt, vt potiùs contrarium ſit verius, cùm natiuum calorem excitet: Hippocr. *lib.2.de Diæt.verſ.22.* ſi de moderato verba fiant; nam ſi de immoderato loquamur, non ſolùm natiuum calorem diminuere fatemur, ſed illum omninò extinguere dicimus; quia quemadmodum in coitu moderato excernitur quod naturæ ſuperfluit, & quod illam potiùs grauat, quàm ſecùs; ita in immoderato excernitur id, cuius maximè natura indiget, quod eſt ipſiſſimum vltimum membrorum alimentum: ſed quemadmodum ex coitu immoderato natura ſuccumbit, quia naturalis calor euaneſcit, ac diſſipatur, ita ex coitu moderato natura exhilaratur, & alacrior euadit, & ipſe natiuus calor magis excitatur, quia deoneratur natura ab eo, quod illam grauat, & quod ad ſui alimoniam ſuperfluit.

Quod autem Veneris vſus ſit in cauſa, vt plurimæ cruditates accumulentur, quæ dolores articulares excitant, non controuertitur, ſi (vt ſuprà dicebamus) de immodico vſu loquamur; at ſi de moderato vſu verba faciamus, tantùm abeſt, vt cruditates generet, vt potiùs concoctiones iuuare poſſit; cùm, vt dictum eſt, calorem excitet, & augeat, & idcircò corpus exhilaret: Celſ. *libro primo ſuæ Medicinæ, capite primo,* moderatus autem, & immoderatus dici poteſt coitus reſpectu virium coëuntis, vt iam dictum eſt: vnde cùm Vir illuſtriſſimus vires adeò conſtantes habeat, vt ad moderatum coitum maximè ſufficere poſſit, non eſt ab eius vſu eliminandus in præiudicium debiti matrimonialis, ad quod reddendum ex iuſtitia tenetur: quia neque eius vſus cruditates generare poterit, & inde doloribus articularibus materiam præbere; neque eius vitæ quicquam obeſſe, niſi excedat tolerantiam propriæ virtutis. 14.

Ex quibus facilè elici poteſt, quàm præter rationem timeat doctiſſimus Collega, ne Vir Illuſtriſſimus ex vſu coitus in Apoplexiam, alióſque pernicioſiſſimos morbos labatur; hic enim timor tunc erit rationabilis, cùm coitus fuerit excedens, & immoderatus, ex hoc enim Naturæ viribus labefactatis, non ſufficiet ad expellendos noxios humores à partibus nobilioribus, & præcipuè à Cerebro ad partes conſuetas, & ignobiliores, nempe ad articulos, & ſic facilè poterit excitare Apoplexiam; ſed irrationabilis omninò euadit hic timor, vbi de moderato coitu, & non excedente vires ipſius coëuntis loquamur: immò cùm ſatis ſit ad ſatisfaciendum debito matrimoniali, vt Vir Illuſtriſſimus infra mediocritatem coitu vtatur, tantùm abeſt, vt inde aliquid mali ipſi euenire poſſit, vt potiùs non paruam vtilitatem inde ſit conſecuturus, nam ex totali coitus dimiſſione timere poteſt aliquid mali, cùm ei ſit aſſuetus, & temperamento, ac habitu dotetur Veneris vſui maximè apto. 15.

CONSILIVM LXXI.

Ad Titulum de Peſte, & Contagio, & Tit. de Error. Medicorum.

ARGVMENTVM.

Vigente peſte hîc in Vrbe anno prætérito 1656. & copia infirmorum mirum in modum adaucta, neceſſe fuit quædam loca illis aſſignare, vt ab aliis non infectis perſonis ſequeſtrarentur, ac ſeorſim, ne alios inficerent, manerent; cúmque ageretur de conſtituendo Medico, qui illis inſeruiret, viſum eſt ſacræ Congregationi ſanitatis, idoneum aliquem eligere, pretio vltrò oblato, qui id muneris exequeretur: res ſorti demandata eſt; vnde coactus eſt, qui ſorte electus eſſet, infirmis contagio detentis inſeruire, etiam cohabitando in eodem loco. Hac occaſione quæſitum eſt, an, & quando Medicus cogi poſſit ad medendum, & quid in tempore peſtilenti? pro veritate igitur, ſequenti diſcurſu, illuſtriſſimi Viri petitioni ſatisfeci.

SVMMARIVM.

1 *Medendi officium eſt munus publicum, quod quilibet etiam inuitus exercere tenetur.*
Dic vt num. 35.
2 *Medicus tenetur mederi ægroto in periculo exiſtenti, aliàs, ſi moriatur, tenetur de homicidio.*
3 *Medicus tenetur lege præcepti etiam inuitus mederi.*
Dic vt num. 36.
4 *Peſte infectus dicitur poſitus in articulo mortis.*
5 *Poſitus in articulo mortis quando quis dicatur.*
6 *Interficere videtur Medicus, qui, cum poteſt ægrum ſanare, renuit illi mederi.*
7 *Medicus tenetur mederi etiam nolentibus, & inuitis.*
Amplia, etiam ingratis, num. ſeq.
Dic vt num. 39.
9 *Medicus gaudet multis priuilegiis, vt publicæ ſalutis curam gerat.*
10 *Artis liberæ libera opera eſſe debent.*
11 *Medicus recipit mercedem pro honorario.*
12 *Medicus non poteſt compelli ad ea, ad quæ per propriam Artem non obligatur.*
13 *Peſtis eſt morbus incurabilis, & diuinitùs immiſſus.*
Dic vt num. 44.
14 *Medicus contra ſuæ Artis dogmata Medicinam exercens, grauiter errat.*
15 *Medicus non tenetur deſperatis mederi.*
16 *Iureconſultus non poteſt cogi ad ſumendum patrocinium cauſæ deſperatæ; idémque dicendum de Medico quoad morbum deſperatum.*
17 *Medicus ſuſcipiens curam morbi deſperati, nemini facit iniuriam, & num. 44.*
18 *Nullus tenetur cum periculo propriæ, alienæ ſaluti proſpicere.*
Dic vt num. 42. & 45.
19 *Primum Charitatis opus eſt propriæ ſalutis curam gerere.*
20 *Accedens ad locum peſte infectum dicitur tentare Deum.*
21 *Medicus à publico non conductus non poteſt quandocunque cogi ad medendum.*
Dic vt num. 46. & 47.
22 *Medicus à publico conductus non tenetur ad caſus inſolitos.*
23 *Non tenetur Medicus, exiſtentibus in loco aliis Medicis, infirmis mederi.*
24 *Medicus non tenetur mederi pauperi, ſi alij adſint Medici, qui idem facere poſſint.*
25 *Medicus cogi poteſt quandocunque ad medendum, vbi non ſit alius Medicus, qui opem ferat.*
26 *Peſtis tempore Medicus etiam non conductus, non exiſtentibus aliis, poteſt cogi ad medendum.*
Contrarium etiam in conducto.
Dic vt num ſeq.
28 *Tempore peſtilenti, vbi plures Medici in loco exiſtunt, quorum nullus mederi velit, vnus, aut plures cogi poſſunt ad medendum, prout ſors tulerit.*
29 *Pluribus vulnerantibus hominem, illóque decedente, nullus eorum condemnatur in pœnam homicidij, ſed in extraordinariam.*
Declara vt num. ſeq.
31 *In Peſte ſine contagio poteſt quilibet Medicus cogi ad medendum, non exiſtentibus aliis.*
32 *Medicus licèt aliquando cogi poſſit ad medendum peſte infectis, non poteſt vnquam cogi ad cohabitandum in loco infecto.*
33 *Medicus tempore Peſtis poteſt ſeruire per ſubſtitutum.*
34 *Medicus non poteſt cogi ad medendum abſque ſalario, quod in peſte debet eſſe maius conſueto.*
35 *Munera publica ſunt in duplici differentia.*
37 *Salus publica priuatæ ſaluti anteponenda.*
38 *Medicus quando ſit reus mortis ægrotantis, ſi illi ſuccurrere neglexerit.*
39 *Medicus non tenetur mederi nolentibus, & inuitis niſi eſſent dementes.*
40 *Medicus quando, & quatenus teneatur mederi ob priuilegia, quibus gaudet.*
41 *Nihil demit de libertate Artis coactio Artificis ad Artem exercendam, neceſſitate publicæ ſalutis vrgente.*

42 *Publicæ ſalutis intereſſe præponderat cuicunque exceptioni in contrarium.*
43 *Medicus quando poſſit licitè curationem ſuſcipere morborum incurabilium.*
48 *Quæ habent locum in Medico Phyſico, habent etiam locum in aliis, qui veniunt nomine Medici, & in quibuſcunque eius miniſtris.*
49 *Medici non per violentiam, & per minas cogi debent ad medendum, ſed blandè alliciendi, mercede ſufficiente oblata.*
50 *Ad Medicos exhortatio.*

QVamplurima ſunt, quæ adduci poſſunt ad demonſtrandum, Medicum teneri, ac cogi poſſe ad medendum; ſed & quamplurima ſunt, quæ contrarium perſuadere poſſunt; videndum ergo ſeparatim quæ pro negatiua, quæ pro affirmatiua ſententia facere videntur, vt dehinc ſingulis obiectis ad trutinam reuocatis, rei veritatem aſſequamur.

Pro parte igitur affirmatiua dicitur primò,
1. Medicum teneri, ac cogi poſſe ad medendum, quia medendi officium eſt munus publicum, quod quilibet etiam inuitus ſubire tenetur, vt in hoc ipſo propoſito dicit Ripa *in tract. de Peſte, part. 2. partic. vltim. num. 90.* Carrocius *de loc. & cond. part. 3. quæſt. 8. num. 16. & ſeq. ad interpr. l. Ne cui, C. loc.* Poteſt igitur Medicus compelli per Iudicem ad operas ſuas præſtandas. Ad quid enim, inquam, munera publica certis perſonis demandantur, niſi vt ea publico intereſſe vrgente exerceant? Incaſſum ergo deſtinarentur certæ perſonæ ad hoc peculiare habiles, & ad publica munera, niſi quandocunque ſaltem neceſſitas requirit, ea exercere etiam inuiti tenerentur: nam niſi cogi poſſint, non videretur ſufficienter prouiſum publico intereſſe.

2. Secundò, Medicus tenetur mederi cuicunque perſonæ in periculo ex morbo aliquo exiſtenti, in tantùm, quòd ſi negligat, ac nolit curare, & ille decedat, teneatur ac ſi ipſum occidiſſet: idem Ripa *ibidem num. 78.* nam, vt Seneca dicebat, ex quo Ioan. Bapt. Codronch. *de Chriſt. med. rat. lib. 1. cap. 33.* qui ſuccurrere perituro poteſt, eum non ſuccurrit, occidit. Immò non ſolùm tenetur Medicus mederi in-
3. firmo in periculo exiſtenti, ſed indifferenter, ac ſimpliciter lege præcepti tenetur etiam inuitus mederi, aliàs mortaliter peccat; ita Ripa *loco citato num. 88.* Quod maximè procedit, vbi alius Medicus non ſit, cuius opera infirmis ſubueniri poſſit: tunc enim nulla Lex, nulla ingratitudo, aut quæuis alia cauſa à peccato mortali excuſat, ſi ægrotantes deſeruerit, vt teſtatur ex Medicis Ioann. Bapt. Siluatic. *in ſuo Med. cap. penult.* vnde ſtante hac rei veritate, poterit etiam Medicus per Epiſcopum compelli ad medendum, vt à peccando deſiſtat, vt addit Ripa *vbi proximè*. Ergo ſi Medicus ita tenetur mederi, vt cogi quandocunque poſſit ad medendum, multò magis cogi poterit, quando infirmi in manifeſto vitæ periculo ſunt poſiti; at quandonam in maiori vitæ periculo infirmi verſantur, quam cum peſte detinentur? certum namque eſt hoc pe-
4. riculum huiuſmodi eſſe, vt ſumma cum ratione peſte infectus dicatur poſitus in articulo mortis: Ripa *vbi infrà, num. 46.* Pariſ. *de Re-* *ſign. Benef. lib. 12. quæſt. 6. num. 13.* & iure op- 5.
timo, quia in articulo mortis poſitus dicitur quis, quando in proximo ac manifeſto mortis periculo poſitus eſt. Ripa *in tract. de Peſt. par. 2. partic. 3. num. 47.* Nauarr. *in 2 par. Decretal. cap. 26. num. 31.* Barboſ. *de offic. & poteſtat. Epiſcop. alleg. 25. num. 52. part. 2.* qui autem peſte detinetur, in tam manifeſto mortis periculo poſitus eſt, vt vix ſperare poſſit ab eo euadere, quippe cùm ex peſtis violentia vix vnus inter decem, imò inter multò plures ſaluari ſoleat, quia peſtis nulli parcit, vt aliàs dixi, *lib. 3. Quæſt. Medico-Legal. tit. 3. quæſt. 2. num. 15. & ſeqq.* Rodericus à Caſtro *lib. 3. Med. Polit. cap. 18.* quod etiam ita eſſe teſtantur quotquot Iureconſulti, ac Medici aliíque Profeſſores de Peſte verba facientes, nam hic characteriſmus eſt ipſius Peſtis, per quem à ſimplici Epidemia diſtinguitur, vt quamplurimos perimat: Galen. *lib. 3. in tertium Epid. cap. 20.*

Tertiò videtur data opera interficere, qui 6.
cùm poteſt ſanare non vult, vt dicit ex authoritate *1. Regum*, Roderic. à Caſtro, *loco citato, cap. 15.* Codronch. *de Chriſt. med. rat. lib. 1. cap. 34.* Immò cùm ex lege Charitatis omnis particularis perſona teneatur alium defendere, ſi in periculo eſt, ne ab aliquo occidatur, aliter mortaliter peccat, ita Alphonſ. Viuald. *in Candel. Aur. part. 3. tract. de Irregul. §. 6. de Homicid. num. 5.* multò magis tenebitur Medicus mederi infirmo maximè in manifeſto vitæ periculo exiſtenti, vt quando peſte detinetur. A fortiori etiam id probatur, quia etiam hoſtibus mederi, & auxilium porrigere Medici tenentur opem implorantibus, necnon & Barbaris, & quibuſcunque hominibus etiam ab humanitate, & Religione omni alieniſſimis, vt idem Rodericus à Caſtro *loco citato* addit; quanto magis tenebimur mederi conciuibus, ac fratribus noſtris in extremo periculo mortis poſitis; ne ex peſtē mortem obeant? Quòd ſi id recuſamus, iure contra nos impietatis nota nos laceſſentes, quilibet inſurgere poterunt, ac non ſine ratione firmare, nos illos data opera interfeciſſe, vnde homicidij rei efficiemur, vt ſuperiùs dicebatur.

Sed vide quorſum euadat lex charitatis, vt extendatur etiam ad ſubueniendum ipſis Brutis: nam *Deuteronomij cap. 22. verſ. 4.* præcipitur filiis Iſraël ſubuenire Aſino, aut Boui, qui ceciderit, ibi, *Si videris Aſinum fratris tui, aut Bouem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſublevabis cum eo:* quantò magis ergo Charitatis eadem lex nos obſtringet ad ſubueniendum proximo, qui non caſu, aut aliter periclitatur, ſed certa mortis ineuitabilis ruina, niſi citò ſuccurratur, premitur?

Quartò Medicus tam arcto obligationis 7.
vinculo obſtringitur ad medendum, vt non ſolùm volentibus, & auxilium expoſcentibus, ſed etiam inuitis, ac recuſantibus, opem ferre ac mederi teneatur. Abb. *in cap. ad aures, de ætat. & qualit. num. 7.* Ripa *de Peſte, part. vlt. partic. 2. num. 103.* Nauarr. *in Manual. cap. 25. num. 64.*

num.64. & alij ex Canoniſtis apud Codronch. *ex Medicis loco cit.*

8. Nec ſolùm tenetur mederi iis, qui mercedem ſoluunt, ſed etiam ingratis, & ſoluere renuentibus, quod etiam ipſa Ars illis iniungit. Hippocrat. *libr. de Præcept. num.4. Nam multò melius*, inquit, *eſt à morbo conualeſcenti exprobrare, quam calamitosè affectos deſerere.* Maiore ergo obligatione adſtrictus cenſendus eſt ad medendum ægris contra inſtantem mortem ab ipſo opem implorantibus.

Ex quibus profectò nullo modo effugere poſſe videtur Medicus, quin ex ſumma iuſtitia cogi debeat languentibus mederi, & maximè in euidenti periculo poſitis, vt peſte laborantibus, qui multò maiore neceſſitate premuntur, ac tanta, quòd, niſi ſubitò illis ſuccurratur, de illis acta res ſit.

9. Ac denique Medici Doctoratus lauream conſequendo, non aliam ob cauſam multis priuilegiis decorantur, niſi vt publicæ ſalutis curam gerant, *l.1. §.1. de var. & extr. cognit.* Immò teſte Galen. *lib.1. de Decret. Hippoc. & Plat. cap.5. in princip.* hoc illud eſt, propter quod multi ad exercendam medicinam inuitantur, nempè ob ſibi conceſſam à Legibus immunitatem ac Reipublicæ vacationem. Ad quod etiam habetur lex à Iuliano Imperatore lata, quæ extat inter eius opera poſt *Epiſt.25. edit. Pariſ.* cuius verba hæc ſunt: *Artem Medicam Hominibus ſalutarem eſſe, vſus ipſe demonſtrat.; quare eam à cælo delapſam non immeritò Philoſophi prædicant; etenim Naturæ noſtræ infirmitas, & valetudinis offenſiones, quæ quotidiè incidunt, per hanc corriguntur: quamobrem ſicut æquitatis ratio poſtulat, nos ſuperiorum Regum auctoritatem, & vocem ſecuti, pro noſtra humanitate iubemus, vos Senatoribus muneribus liberos in poſterum viuere.* Ergo etiam ob hanc ipſam cauſam teneri videntur Medici vel nolentes ægrotis mederi. Vnde cùm ex cauſa propriæ vtilitatis ſeſe ad id obligauerint, nullo modo, ac nulla excuſatione ab ea obligatione ſeſe eximere poſſunt; ſed omninò cogendi, maximè in ſumma rerum neceſſitate, vt ſæuiente peſte, ægrotis medendo opem ferant; præterquam quod medentes tempore peſtis, aliis priuilegiis, & immunitatibus ditantur; & mercedes quoque illis augentur, & iure, quia propriam vitam manifeſto periculo exponunt; multò plus ergo meretur opera Medici medentis tempore peſtis iis, qui peſte infecti ſunt, quàm ſi medeatur aliis infirmis: Corneus *conſil.347. num.6. in fin. vol.1.* Videntur autem Medici vno, eodemque paſſu cum militibus procedere; nam & hi multis priuilegiis gaudent, ſed tenentur ſemper etiam inuiti militare, niſi dimiſſionem impetrauerint: Similiter ergo dicendum de Medicis poſtquam Doctoratus lauream ſunt aſſecuti, & priuilegiis ſibi conceſſis frui volunt.

Alia tamen ex parte non deſunt totidem rationes, nec minoris ponderis contrarium perſuadentes, nempè Medicum non poſſe

10. cogi ad medendum. Et primò, Ars Medica, eſt Ars libera; & Artis liberæ opera, etiam libera eſſe debent: Hippocrat. *in Epiſt. ad Abderit.* & quanquam Medicus recipiendo mercedem, Artem ſeruire cogit, vt Hippocrat. *ibid.* addebat; tamen id tunc tantummodò habet locum, cùm Medicus ratione mercedis id, quod ipſi offertur, recipit, illúdque tanquam quid ſibi debitum, morosè, ac per vim exigere ſtudet; non verò quando aliquid reci- 11.
pit honorarij loco, & in grati animi ſignum; nam tunc ſi quid datur, recipit, & niſi detur non poſtulat, ita enim ex Artis præceptis facere tenetur. Itaque cùm Medicus nullo modo ſe obligauerit alicui medendo inſeruire, non poteſt ad hoc vlla ex cauſa cogi, quòd ſi ſimpliciter loquendo non tenetur mederi, multò minùs tenebitur tempore peſtis.

Secundò, deueniendo ad particulare pun- 12.
ctum circa peſtem, Medicus non poteſt compelli ad ea, ad quæ ex ſua Arte non tenetur; ſed ex ſua Arte non tenetur Medicus, nec debet curam morborum incurabilium ſuſcipere, vt ex Hippocratis præcepto, omniumque Medicorum conſenſu refert Roderic. à Caſtr. *in Medic. Polit. lib.3. cap.18.* Modò, peſtis eſt 13.
morbus incurabilis, vt probat idem Roderic. *ibid.* quia Peſtis morbus eſt diuinitus immiſſus, vt omnes de Peſte verba facientes fatentur, & idcircò dicitur, Bellum Dei cum Hominibus, cui nequeunt humanæ vires reſiſtere; Ripa de Peſt. *part.1. num....* neque enim tales morbi humana Arte, vel naturalibus remediis curari poſſunt, ergo neque poteſt, neque debet Medicus compelli ad medendum peſte infectis; immò ipſe ex ſe abſtinere debet ab eorum curatione, ſi ſecundùm ſuæ Artis dictamen operari velit, aliàs contra Artis præcepta faceret, quæ prohibet eorum, qui à morbo victi ſunt, curam ſuſcipere. Me- 14.
dicus autem contra ſuæ Artis dogmata Medicinam faciens, grauiter errat, vt probaui aliàs *libro ſexto, har. quæſt. tit.1. quæſt.7. n.2.*

Sed neque deſperatis tenetur Medicus au- 15.
xilium ferre, ex præcepto Hippocrat. *in lib. de Arte, num.4.* & Celſ. *lib.5. ſuæ Medic. cap.26.* & ex ipſorum auctoritate Zacutus Luſitan. *in introit. ad praxim, Præcept. 16.* & ipſi Iureconſulti in hoc conueniunt dicentes, quòd 16.
quemadmodum Iuriſta non poteſt compelli ad ſumendum patrocinium cauſæ deſperatæ, ſic neque Medicus poteſt compelli ad medendum deſperatis, ita Rip. *de Peſte, p.2. partic. vlt. num.92.* & licet contrarium dicat verius *ibid.* 17.
& ratione ductus, quòd Medicus ſuſcipiens curationem morbi deſperati, nemini facit iniuriam, vt facit Aduocatus ſuſcipiens patrocinium cauſæ deſperatæ; tamen certum eſt, inaniter Medicum eis, qui à morbo deſperati ſunt, opem ferre, cùm non ſint remediorum capaces; ac ſatis ſuperque iniuriam publico intereſſe facit Medicus medendo iis, qui iam deſperati ſunt, dum in cauſa eſt, vt Ars in poſterum ludibrio habeatur, & remedia infamentur in præiudicium aliorum ægrotantium, qui deſperati non ſunt; nam ij poſſent ab iiſdem remediis, incaſſum illis adhibitis, iuuari, quæ tamen adnotantes fruſtratoria fuiſſe, abhorreant. Ergo cùm ij, qui Peſte laborant, à morbi ferocitate, & ſumma malitia deſperati ſint, Medicus non debet cogi ad opem illis ferendam, ex prædictis.

18. Tertiò nullus tenetur cum proprio, & præſentaneo, ac certo vitæ periculo alterius ſaluti proſpicere; quia vnuſquiſque ex charitate proprij corporis magis eſt ſibi obligatus ad tuendam propriam ſalutem, quàm alie-
19. nam; & licèt etiam alienæ ſaluti proſpicere ſit opus charitatis, maius tamen opus videtur proſpicere ſaluti propriæ; at Medicus curando peſte infectos propriam ſalutem manifeſto, ac præſentaneo vitæ diſcrimini exponit; experientia enim quotidiana videmus, pleroſque Medicorum, qui lucro inhiantes peſtifero morbo affectos curandos ſuſcipiunt, facili negotio perire, ac ſatis ſupérque id experti ſumus in peſtilentia anni præteriti, in quo plures Medici infirmorum curæ deſtinati, vi-
20. tam cum morte commutarunt. Itaque ſi accedens tantùm ad locum peſtilentem quis dicitur tentare Deum, vt ex Ripa, Maſcardo, & aliis dixi *lib.3. tit.3. quæſt.1. num.8.* ex eo quòd facillimè, imò certò, & abſque dubio ad talem locum accedens mortis periculo ſe exponit; quantò magis tentare Deum dicemus, & certo mortis periculo ſe exponere Medicum, qui ad ægrotos peſte infectos curandos, tangendos, obſeruandos, eorúmque expirationi recipiendæ ſe committit? non tenetur igitur Medicus ob propriæ ſalutis zelum peſte infectis mederi, vnde neque poteſt ad hoc ab aliqua perſona cogi.

21. Denique ſi Medicus à publicò non conductus nunquam poteſt cogi ad medendum, Carrar. *de Med. part.2. num.91.* multò minùs cogi poterit tempore Peſtis, cùm id fieri non poſſit abſque manifeſto, & euidenti propriæ ſalutis periculo, vt dictum eſt; immò ſi Me-
22. dicus etiam à publico conductus, non tenetur ad caſus inſolitos, nec obligatur ad medendum tempore peſtilenti, vt ex Corneo dicit idem Carrar. *loco cit. part. 3. num.60.* quantò minùs obſtringi debet Medicus non conductus eodem tempore Peſtis ad medendum?

Iam verò id habere veritatem facto ipſo, ac duplici exemplo, & vtroque quidem inſigni demonſtrari poteſt: Primum eſt Galeni, viri de Medicina optimè meriti, qui graſſante in Vrbe ſæuiſſima peſte, in patriam ſe recepit, ne peſte infectis mederetur, vt ipſe narrat *in lib. de libr. propr. cap. 2.* Alterum, quod magis ad rem noſtram facit, eſt Hieronymi Fracaſtorij Medici nulli Medicorum poſtponendi, qui, referente Petro Sfortia Pallauicin. *lib. 9. Hiſtor. Concil. cap.13. part.1.* ob ſui nominis celebritatem à Concilij Patribus in Medicum electus, ac Tridenti vbi Concilium coadunatum erat, peſte graſſari incipiente, diſcedendi veniam impetrauit, aſſerens, ſe non teneri, licet eſſet conductus ad medendum, vigente Peſte.

Cæterùm pro rei veritate eruenda, cuius amore non minùs, quàm fauore Medicorum motus hanc prouinciam ſuſcepi, eo fine, vt eam pro viribus tueri coner, nonnulla ſunt mihi præmittenda. Et primò præmittendum,
23. Medicum nunquam, & in nullo caſu, ſimpliciter loquendo, cogi poſſe ad medendum; Ratio eſt, quia aſſumendo Doctoratus inſignia, in iureiurando, quod præſtat, nulla obligatione ſe obſtringit ad medendum; nam obligatio emanans ad medendum pauperibus gratis, & ad hortandum ægrotos ad Pœnitentiæ Sacramentum ſuſcipiendum, non obſtringit illum ad medendum; ſed ad gratis medendum pauperibus, quandocunque iis medebitur; ſicut & ad hortandum ægrotos ad Sacramentalem Confeſſionem ſe obligat, quandocunque ægrotis medebitur; itaque ſimpliciter loquendo, nulla obligatione ſe obſtringit ad medendum.

Secundò idem ſuadere poteſt ratio deſumpta à ſimili, Medicus non tenetur ſimpliciter mederi pauperi, ſed tunc ſolùm, cùm alius Medicus non ſit, qui mederi poſſit, Nauarr. *in Manual. cap. 25. num. 64.* ex Medicis Codronch. *de Chriſt. med. rat. lib.1. cap.33.* ſi ergo, exiſtentibus aliis Medicis, non tenetur Medicus ad medendum pauperi, qui in maiori neceſſitate poſitus eſt, quàm cæteri eiuſdem loci habitatores, multò minùs tenebitur mederi, vbi alij exiſtant Medici; vnde neque per Iudicem, & multò minùs per Epiſcopum cogi poterit ad medendum; & ſic in practica obſeruari cenſendum; neque enim ſcio, nec vnquam audiui, Medicum coactum fuiſſe etiam inuitum ab alterutro eorum ad medendum. 24.

Tertiò præmittendum, Medicum, vbi non ſuppetat copia aliorum Medicorum, teneri, ac cogi poſſe ad medendum. Quod non ſolùm verum eſſe iudico, ſi de ægrotis graui morbo laborantibus verba fiant, ſed etiamſi de ægrotis loquamur non grauiter laborantibus: Et in primo caſu res plana eſt, per ea, quæ adducta ſunt ſuperiùs *num. 3. & ſeqq.* In ſecundo verò caſu diſtinguendum; nam vel ægritudo, licèt de præſenti leuis ſit, poteſt ita augeri, vt hominem vitæ periculo exponat, idque rationabiliter timeri poteſt ex eo, quia tales morbi ex ſui natura ſolent ita procedere; & tunc dico, Medicũ teneri, & cogendum eſſe ad medendum; cùm tantundem ſit non ſuccurrere ei, qui in proximo mortis periculo poſitus eſt, & non ſuccurrere ei, qui licèt non in proximo periculo ſit, tamen de proximo eidem periculo rationabiliter ſubjacere poteſt; immò cùm faciliùs ſit, ægrum à periculo præſeruare; dum extra periculum eſt, quàm eum à periculo eximere, cùm in illo verſatur, Medicus magis fortè errabit negligendo primum, quàm ſecundum; & multò prudentiùs facit qui periculum præcauet, antequam in illud incidat, quàm ſi ſe à periculo vindicat, cùm illud præcauere poſſet; nam qui amat periculum, peribit in illo. Ergo ſi, exempli gratia, leui ſquinantia detentum, facili, ac prompta ſanguinis miſſione curare potes, illum curare renuas, faucium apoſtema ita adaugeri poterit, vt nullo poſtmodum præſidio adiuuari poſſit, & ægrum ſuffocet; & ſi ſimplici Tertiana maximè Autumnali laborantem curare neglexeris, poterit ex intermittenti duplex fieri, & ex duplici continua & maligna; & vbi in principio non difficulter illum ſanare poteras, mortis periculo expoſitum videbis, tandémque etiam morte ereptum. At vbi ægritudo tuta, ac leuis eſt, Medicus non tenebitur, 25.

nebitur cùm abſit omne ſalutis ipſius Ægrotantis periculum.

26. Præmittendum quartò in caſibus inſuetis, vt in Peſte; Medicum, non exiſtentibus aliis Medicis, qui infirmis opitulentur, etiamſi non ſit à publico conductus, poſſe cogi ad medendum, quia cùm ponatur in periculo publica ſalus, renuente Medico, qui ſubuenire poteſt, ægrotantes curare, fiet reus mortis eorum omnium, qui incurati pereunt, per ea quæ ſuperiùs adducta ſunt *numero tertio, & ſeqq.*

Nec quicquam valet ex mea ſententia, id
27. quod Carrar. *de Medic. part.3. num.60.* dicebat, non teneri nimirum Medicum conductum, neque obſtringi poſſe ad medendum peſte laborantibus, quia non tenetur ad caſus inſolitos: quod aliis quoque perſuaſum video, quoniam Medicus cum conducitur, non excipit (vt facere teneretur) caſus inſolitos, nec tacitè excipere illum cenſendum; nec in litteris patentibus, quæ conſueuerunt Medicis à publico conductis expediri, idipſum vnquam exceptum reperitur; & tamen, vbi hæc exceptio ſuum effectum ſortiri debeat, debuiſſet aliqua eius mentio alicubi fieri: quod cùm nullo modo fiat, talis exceptio nihil Medico conducto ſuffragari debet; niſi huic difficultati conſuetudinem opponamus.

Difficultatem tamen augere poteſt, quod vbi locum habere deberet hæc exceptio de caſibus inſolitis, neceſſe eſſet exprimere quinam ſint, & qui intelligi debeant caſus inſoliti; non enim ſola Peſtis eſt caſus inſolitus, ſed dantur etiam alij morbi, qui non minùs, quàm ipſa Peſtis, inſoliti ſunt; vt exempli gratia eſſet Lepra, & maximè Elephanthiaſis, Scorbutus, Cancri, Aneuriſmata, & alij morbi, ſimpliciter Epidemici; quorum nonnulli tam inſoliti ſunt, quàm ipſa Peſtis. Sed quia huiuſmodi morbi populares non ſunt, nec multos, ſed perpaucos infeſtant, ceſſat in hoc omnis difficultas. Putauerim igitur Medicum conductum, niſi cum conducitur, excipiat caſus inſolitos, ac ſignanter Peſtem, teneri ad omnes caſus.

Illud tamen veritatem habere crediderim, & maximè æquitatem reſpicere, quòd non teneatur pro conſueto ſalario; vt ex Iureconſultorum opinione dictum eſt, quod non ſolùm in Medico etiam conducto, ſed in quibuſcunque aliis Miniſtris locum habere debet.

28. Præmittendum quintò, quòd vbi plures Medici in loco exiſtant, vigente Peſte, nec eorum vllus velit, quantauis mercede oblata, peſte infectos curare, debeat res ſorti demandari, & ille, in quem ſors ceciderit, compelli poſſit ad medendum; nam aliàs ægris abſque præſidio ſuccumbentibus, omnes Medici fient rei mortis pereuntium. Contra quod
29. tamen opponi hic poſſe videtur, dicendo, quòd quemadmodum vbi plures hominem vulnerauerint atque occiderint, nullus eorum damnatur in pœnam ordinariam, ſed in extraordinariam, quia nullus eorum eſt Reus homicidij, vt in caſibus, de quibus Iulius Clarus §. *Homicid. num.3. lib.5. ſentent.* ita dicendum quoque ſit de Medicis recuſantibus concorditer mederi peſte infectis, quòd nullus eorum teneatur de morte ægrotantium; tamen dicendum eſt, diſparem eſſe rationem, quia non ſemper, & in omni caſu verificatur illa concluſio de pluribus vulnerantibus, & occidentibus aliquem, ſed in caſu tantùm, vbi 30.
non conſtet, quis vulnerantium illum occiderit, vnde quia non omnes ſunt in pari culpa, ne minùs nocentes damnentur, omnes in pœnam extraordinariam damnantur; ſed in noſtro caſu omnes ſunt in pari culpa, & omnes pariter nocentes, vnde omnes eadē pœna mulctandi, ac tanquam homicidæ puniendi, qui cùm poſſent, tenuerunt homines in extremo periculo vitæ poſitos ope medica redimere.

Neque ſuffragari illis debet, quòd etiamſi curati per ipſos fuiſſent ægrotantes, tamen ob morbi ſummam violentiam, & malitiam periiſſent: quia non neceſſe eſt, neque ſemper accidit, vt omnes peſte affecti pereant, quantumuis ſæua, & maligna illa ſit, ſatiſque eſt ad Medicos renuentes mederi culpâ irretiendum, ſi minima pars ægrorum, vbi curati fuiſſent, ſaluari potuiſſet.

Sextò præmittendum, quòd ſi caſus de- 31.
tur, vt Peſtis vigeat ſine contagio (vt fieri poſſe iam probaui *libro tertio harum quæſt. tit.13. quæſt.2. num.21. & ſeqq.*) quemcunque Medicum poſſe cogi ad medendum, etiamſi non ſit à publico conductus, dummodò alij Medici in loco non ſint, qui medeantur, vt teneri dixi in aliis quibuſcunque morbis, nulla differentia obſeruata inter vnum, & alium caſum: ſi enim alicuius rei reſpectu poſſet excuſari Medicus renuens mederi contagioſa peſte detentis, ea eſſet præſentaneum periculum contrahendi per contagium eandem peſtem, & de vita periclitandi, at hic reſpectus ceſſat in Peſte non contagioſa; itaque in iiſdem caſibus, in quibus poteſt Medicus cogi ad medendum in aliis morbis, poterit etiam cogi ad medendum in caſu peſtilentiæ non contagioſæ.

Præmittendum ſeptimò, quòd licèt poſſit Medicus cogi ad medendum in prædictis caſibus, etiam peſte infectis, nunquam cogi debet ad cohabitandum in loco, vbi tales 32.
ægrotantes detinentur: nam ſatis ſupérque grauari Medici videntur, ac pleniſſimè ſuo debito ſatisfacere, ſi ipſos ægrotantes bis, aut ſaltem ſemel in die viſitauerint; neque vlla lex, vel vlla ratio obligat illos ad excedendum in hoc caſu ſuum conſuetum viſitandi morem; vnde perperam factum iudicandum, nec ſolùm cum ipſorum Medicorum exitio, ſed etiam cum damno manifeſto ipſius publicæ vtilitatis, cogere Medicos ad cohabitandum in ipſo eodem loco; in quo Peſte infecti detinentur; promptiſſimè enim & ipſi inficiuntur, ac pereunt, ita vt alii Medici omninò renuerent inſeruire; & qui præſunt, in dies cogerentur nouos Medicos ſubſtituere, qui inſeruirent: vnde durante Peſte per longum tempus, facile futurum ſit, vt omnes ſuccumberent. Magis ergo ſecundùm æquitatem, & humanitatem, immò & ſecundùm iuſtitiam eſt, permittere Medicis, vt poſt quotidianam ægrotan-

ægrotantium viſitationem, ſibi proſpiciant, in domum, & locum minimè infectum ſe conferentes, ſeorſim tamen habitando à ſanis, & non ſuſpectis perſonis ſeiuncti, interímque omni ingenio ſe contra contagij violentiam muniant, vt tantò meliùs, ac libentiùs, abſque timore infectis inſeruire valeant; aliàs, vt recens experientia commonſtrauit, cohabitando in loco infecto, facillimè inficiuntur,ac deficientes maiorem prouinciã exhibent iis, qui de Medicis prouidere debent, interímque ipſi Medici cohabitare ibidem coacti, innocentes morti deſtinantur.

33\. Octauò præmittendum, Medicum tempore Peſtis poſſe ſeruire per ſubſtitutum, quandocunque cogatur ſeruire, abſque eo quod eſſet conductus; nam vbi eſſet conductus ad hoc ſpecialiter, nempè ad medendum Peſte infectis, teneretur ipſe per ſe ſeruire, quia conducta cenſetur ipſiuſmet perſonæ induſtria, cui nunquam cenſetur æquiparari induſtria ſubſtituti. Sed quando Medicus non eſt ad hoc ſpecialiter conductus, non obſtringitur ſeruire per ſe, ſed admitti poteſt, vt ſeruiat per ſubſtitutum; quia ſi Medicus non tenetur mederi etiam in caſu neceſſitatis, vbi alij Medici exiſtant, qui idem facere poſſint, multò magis videtur ſolutus ab obligatione ſeruiendi ex propria perſona, dummodò ſeruiat per ſubſtitutum, cui ipſe de mercede ſatisfaciat, & ſic obſeruatum videmus de præſenti hîc in Vrbe; & alibi in huiuſmodi caſibus Peſtilentiæ.

34\. Præmittendum nonò, Medicum nunquam poſſe cogi ad medendum ſine debito ſalario, & decenti mercede, niſi in caſu paupertatis, & vbi non ſit, qui pro paupere mercedem ſoluat, vt ex Nauarra ſuperiùs dictum eſt. Quæ concluſio amplianda, vt nullus Medicus, etiam conductus, cogi poſſit ad medendum tempore peſtis pro conſueto, & conuento ſalario, nam debet decenter augeri, vt ſuprà ex Corneo dicebam.

35\. Atque ex his patere poteſt, quid reſpondendum ſit oppoſitionibus vtrinque factis: & primò ad id, quod pro parte affirmante dicebatur, Medicum teneri, ac cogi poſſe ad medendum, quia medendi officium eſt munus publicum, quod quilibet etiam inuitus ſubire tenetur, reſpondendum; Munera publica eſſe in duplici differentia, nam aliqua habent adnexam obligationem exercendi munera perſonæ commiſſa, vt exemplificare licet in Epiſcopo, in Parocho, in Milite, & aliis; nec non in Medico à publico conducto; alia verò non habent eam obligationem annexam, ad ea acta exercenda, ſed conferunt tantùm dignitatem, & habilitatem ea exercendi, cuicunque perſonæ libuerit, aut quandocunque occaſio, aut neceſſitas ei ſe obtulerit. In priori ergo caſu, vt in Epiſcopo, in Parocho, in Milite, in Medico à publico conducto, dicendum poſſe cogi hominem ad munus exercendum, etiam inuitum; in poſteriori non poſſe cogi, niſi neceſſitate vrgente: quæ neceſſitas emergit ex parte perſonarum, quæ indigeant opera alicuius muneris publici, & ex inopia alterius, qui idem munus in hominum vtilitatem exercere poſſit, vt in eodem Parocho exemplificare iterum licet, qui non tenetur extra ſuam Parochiam Sacramenta miniſtrare, & tamen in caſu neceſſitatis, & in defectu, ſeu abſentia proprij Parochi, poſſet cogi extra ſuam parochiam Parochi officio fungi; nam in caſu neceſſitatis non ſolum Parochus alienæ Parochiæ poſſet cogi ad id agendum, ſed etiam Clericus poteſt Sacramenta miniſtrare, vt vigente Peſte, quo tempore ſi poteſt quilibet Sacerdos audire confeſſionem, & abſoluere excommunicatum, quantò magis æquum, ac ſecundum decentiam erit cogere poſſe Parochum ad eam functionem licèt ſit extra ſuam Parochiam? quod in fortiori caſu docet Ripa *in tract. de Peſte, part. 2. partic. 3. num. 46.* Sed quis dixerit, Doctorem Iureconſultum poſſe cogi quandocunque ad ſumendum patrocinium alicuius cauſæ, vbi nulla neceſſitas, nec defectus alterius Doctoris eſſet, qui huiuſmodi patrocinium ſumeret? pari pacto ergo dicendum de Medico, qui licet accipiens Lauream Doctoratus, habeat munus publicum; non habet tamen annexam obligationem illud exercendi, niſi vrgente neceſſitate publici intereſſe, vt de Iureconſulto quoque licet affirmare.

Eodemque modo dicendum, non teneri 36.
Medicum mederi cuicunque ægroto in periculo exiſtenti, vbi adſit copia aliorum Medicorum, ſed teneri tantùm, non exiſtente alio Medico, qui curam aſſumat; nam tunc veritatem habebit, teneri illum mederi lege præcepti, aliter mortaliter peccare, & tunc poterit per Epiſcopum compelli ad medendum, vt à peccando deſiſtat, quemadmodum dicebat Ripa, & cogi etiam poterit per Iudicem, vt ille addebat; & in ſumma Medicus, qui ſolus in aliquo loco commoratur, obligatur ex lege Charitatis, & ex præcepto ad medendum cuicunque perſonæ in vitæ periculo exiſtenti, etiamſi peſte eſſet infecta.

Nec obſtat, quod maior ſit obligatio emergens ex charitate proprij corporis, ob quam tenetur primò ſaluti ſuæ proſpicere, quàm obligatio emergens ex charitate ſalutis ſui proximi, quia intereſſe publicæ ſalutis eſt 37.
omninò præferendum intereſſe ſalutis particularis, & ſic tempore Peſtis etiam cum præſentaneo periculo propriæ ſalutis videtur Medicus obligatus ad medendum infirmis peſte detentis, vbi alius non adſit, qui illis in ea neceſſitate ſubuenire poſſit.

Neque alia reſponſione ſatisfaciendum tertiæ inſtantiæ pro parte affirmatiua in medium allatæ; ſiquidem abſque dubio elici poteſt, quòd Medicus hominem occidat, qui 38.
non poteſt ab alio Medico curari, nec aliunde ſaluari, quàm ab ipſo, & eius ope; ſed quando Medicus idcircò negligit, aut etiam renuit infirmo de vita periclitanti mederi, quia poteſt is ab alio Medico curari, & à mortis periculo vindicari, nullo modo adſtringi poteſt ad opem ferendam tali ægroto, vt exemplificaui in paupere, & firmaui ex Nauarræ, & aliorum auctoritate.

Ad quartum porrò argumentum pro parte affirmati

affirmatiua reſpondetur, non eſſe vndequa-
39. que acceptam, ac veram concluſionem illam, quòd Medicus teneatur mederi etiam inuitis, allatámque fuiſſe à Canoniſtis, & à Medicis ex abundanti, cùm beneficium non conferatur in inuitum: *l. Inuito, Digeſtis, de reg. iur.* & per ſacram Scripturam monemur petere, vt accipiamus; vnde bene ex mea ſententia monet Rodericus à Caſtr. *lib.* 3. *Med. Polit. cap.* 14. non eſſe accedendum Medico ad ægrotos, niſi rogarint.

At quomodò curabit Medicus ægrotum inuitum? An non pro recta cura requiritur ſumma ipſius ægrotantis obedientia? An non hoc in primis monet ſummus Præceptor Hippoc. *lib.* 1. *Aphor.* 1. qui autem inuitus curatur, quanam ratione præſtabit ſe Medico obedientem? immò omnia præpoſterè, & contra ipſius Medici mandata faciet, & quicquid Medicus pro ipſius ſalute molietur, ille inobedientiâ deſtruet, ac irritum faciet. Ac profectò miratus ſum, quomodò Canoniſtæ tam vltrò in in hoc proceſſerint, vt facilè commonſtrauerint, ſe non ſufficienter in Artis difficultate inſtructos, & in iis, quæ in curandis ægrotis ſumme neceſſaria exiſtunt. Mirandum tamen multò magis de nonnullis Medicis, qui tam rigoroſæ opinioni adhærent; quod niſi eo fine, & ſtudio præſtiterint, vt piè, & ex Chriſtiana charitate in hoc negotio procedendum determinent, certè nimis affectati rigoris eſſent inſimulandi; niſi infirmi dementes eſſent, & ob id Medici opem recuſarent.

40. Ad vltimum, pro affirmatiua ſententia, dicendum; Medicum ob priuilegia ſibi conceſſa, & immunitates, quibus gaudet, teneri quidem mederi concurrentibus conditionibus de quibus ſumus locuti, ac ſatis ſupérque eſt, ſi neceſſitate vrgente, publicæ ſaluti inſiſtat, eiuſque curam ſuſcipiat; quæ neceſſitas tunc temporis, & non aliàs videtur vrgere, cum non adſunt alij Medici, qui huic neceſſitati opitulentur, ſed in manu tantùm ipſius eſt opem ferre. Dummodò igitur Medicus paratum ſe præbeat, vrgente prædicta neceſſitate, ad ſubueniendum iis, qui in ea neceſſitate ſunt poſiti, ſufficienter ſuo muneri ſatisfacit, & poteſt iure priuilegiis, & immunitatibus ſibi prouenientibus ex gradu Doctoratus liberè gaudere.

Cæterùm ad argumenta pro parte negatiua reſponderi poteſt fortè vna, eadémque diſtinctione, qua vſi ſumus in ſatisfaciendo argumentis pro parte affirmatiua propoſitis.

Ad primum ergo dicendum, conueniens quidem eſſe, vt Artis liberæ libera etiam ſint opera; ſed neceſſitatem non habere Legem,
41. *cap. ſicut non alij, de conſecrat. diſtinct.* 1. & idcircò nihil demere de Artis libertate, quæ ex neceſſitate fiunt, qua vrgente cogi poſſunt etiam liberi Artifices ad operas ſuas præſtandas, abſque eo quod quicquam præiudicetur eorum libertati, quia ſi neceſſitas non habet Legem, ad vſum conſuetum non reſtringitur: *l.* 1. *ff. de off. Conſul.* cùm ſalutis publicæ
42. intereſſe præponderet cuicunque exceptioni in contrarium adducendæ; immò non ſolùm publicæ ſalutis intereſſe, ſed etiam intereſſe ſalutis alicuiùs particularis eadem neceſſitate vrgente; quia licèt concedatur, Medicum nulla obligatione eſſe adſtrictum ad medendum, ſimpliciter loquendo; tamen vbi ſalus proximi periclitatur, obligatur ſaltem ex lege Charitatis ſubuenire, quæ multò magis obligat, quàm quæuis alia obligatio; & exceptio ab illa procedens, omnem contrarietatem dirimit.

Ad ſecundum dicendum, eam propoſitio- 43.
nem, quòd nimirum Medicus non teneatur ſuſcipere curam morborum incurabilium, non eſſe ſimpliciter veram, quia nunquam ſunt deſerendi infirmi etiam in vltima deſperatione poſiti, dummodò Medicus prædicat talem
morbum non eſſe curabilem, hoc enim pacto 44.
ſuſcipiendo curam huiuſmodi morbi, nulli facit iniuriam, ſatíſque ipſa prædictione Artis præceptis ſatisfacit.

Neque obeſt, quod dici poteſt contra prædicta, nempè fruſtratoriam omninò eſſe Medici operam curando morbos incurabiles, & idcircò meliùs eſſe eos non curandos ſuſcipere: quia non eſt omninò fruſtratoria Medici opera in curandis huiuſmodi morbis, ſtante quod poſſit conueniente Diæta, & præſcriptione aliquorum remediorum lenium, curáque palliatiua, vt aiunt, & aſſidua ægrotantis ſolatione morbum lenire, & quandoque etiam ipſam mortem in longum protrahere. Ac præter hæc, verum non eſt, Peſtem eſſe morbum incurabilem, ſed tantùm eſſe difficillimum, pernicioſum, & exitialem; cùm ex eo multò plures infirmorum ſuccumbant, quàm ſaluentur, cùm tamen alia ex parte nonnulli ſaluentur.

Neque item verum eſt, Peſtem ſemper eſſe morbum diuinitùs immiſſum, nam licet conſtet, aliquando Peſtem à Deo fuiſſe immiſſam, vt non ſolùm ſacræ, ſed etiam profanæ hiſtoriæ teſtantur, ídque ob inexpiabilia hominum ſcelera interdum euenire; tamen vtplurimum procedit curſu naturali, & à naturali cauſa originem habet; & licèt, vt dictum eſt, ſecundum plurimùm homines ob ſui ſummam malitiam perimat, naturalibus tamen remediis aliquando ſuperatur. Idémque dicendum eſt ad inſtantiam, quòd Medicus non debeat ſuſcipere curam eorum, qui à morbo victi iam deſperati ſunt; vltrà quod verum non eſt, Peſte detentos eſſe deſperatos, cùm experiamur, eorum nonnullos remediis conuenientibus ſaluari, & ab inſtante morte vindicari.

Ad tertium dicendum, quòd licet Medicus medendo Peſte infectis propriam ſalutem in periculo ponat, id non excuſat illum à medendo, quia hoc facere tenetur intuitu pu-
blicæ ſalutis, cui ſalus particularis eſt poſtpo- 45.
nenda, præterquam quod multis ingeniis Medicus ſibi proſpicere poteſt inter medendum, ita vt nullam ſanitatis noxam incurrat, quæ ingenia ſatis norunt Practici omnes Medici, & ſi ea in vſum protrahat debitis cautelis adhitis, ſe ſua diligentia tueri poterit, & ipſa experientia conſtat, Medicos illos, qui prudenter ſe gerunt, temperantiam in victu ſeruãtes, opportuníſque antidotis, cautè tamen ſe,

ac

ac moderatè munientes, non modò ſeipſos, ſed & ægrotorum ſuorum aliquos ab imminenti Peſtis & mortis exitio liberaſſe. Contra verò, illos periclitari, qui intemperanter vixerint, aut nullis, aut pluribus, quàm par eſſet, & importunis antidotis vſi fuerint abſque modo, & menſura illas ingurgitantes, incautè nimium ad ægrotos viſitandos accedentes, hos enim ſua culpa periiſſe patet.

Itaque etiamſi negari non poſſit, quòd mederi peſte infectis, ſit ſeipſum manifeſto vitæ diſcrimini exponere, tamen cùm non ſit vnde tale diſcrimen declinare poſſit, idque ob intereſſe publicæ ſalutis fieri contingat, Medicus cogi poteſt ad medendum, non exiſtente alio Medico, qui in ea re operam ſuam præſtare poſſit.

46. Ad vltimum reſpondendum, quòd licet verum ſit, Medicum liberum non poſſe cogi ad medendum, tamen neceſſitas imponit etiam non obligato, medendi obligationem; quæ neceſſitas emergit, vt dictum eſt, ex imminenti vitæ periculo ipſorum ægrotantium, & ex abſentia, & inopia alterius Medici, qui opem ferre poſſit, quæ maximè vigent tempore peſtis.

Et ad exempla adducta de Galeno, & Fracaſtorio deſerētibus ciuitatem peſte infectam, dicendum iure vtrumque potuiſſe ſibi fuga proſpicere, quia tam Romæ, quàm Tridenti non deerat copia aliorum Medicorum, qui peſte infectis mederentur; Fracaſtorium autem, licet eſſet à Concilio conductus, potuit tamen recedere, cùm non teneretur ad caſus peſtilentes ex communi Iureconſultorum ſententia; licèt contrarium ipſe ſenſerim *ſuprà, num.* 28.

47. Vnde ex his, vt multa in vnum recolligam, dicendum, Medicum liberum, ac non conductum, non poſſe cogi ad medendum, niſi quando in eodem loco, aut Ciuitate, in qua commoratur, nullus alius reperiatur, qui Ægrotis in periculo mortis poſitis, & maximè peſte laborantibus mederi poſſit; nam tunc, & eo caſu adeò veritatem hoc habet, vt etiam Medicus, qui nunquam Medicinam exercuerit, ſed tantùm Doctoratus lauream conſecutus fuerit, imò etiam Medicinæ ſtudiis incumbens, vt ſuo tempore illam exerceat, poſſit ad idem cogi, ob inopiam aliorum Medicorum, & ob intereſſe publicæ neceſſitatis.

Illud tamen controuerti non debet, quòd non poſſit cogi, niſi debito, ac conuenienti honorario, ac mercede conſuetâ maiori conſtitutâ: quod procedit non ſolùm in Medico libero, ſed etiam in conducto.

Pro corollario autem addendum, quòd hæc eadem locum multò magis habent in perſonis, quæ ſub nomine Medici etiam largo modo comprehenduntur, vt Chirurgi ſunt; Barbitóſores, Aromatarij, Seplaſiarij, Obſtetrices, & id genus alij: hi namque omnes, ac ſinguli non ſecùs ac veri Medici cogi poſſunt ad ſua opera præſtanda, neceſſitate vrgente. Sed quid, inquam, de Medicis tantùm hæc determinantur? certum eſt vnamquamque perſonam vrgente neceſſitate publici intereſſe, teneri pro ſuo munere ad opera ſua præſtanda in publicam vtilitatem. 48.

Illud tamen non prætereundum, non debeti Medicos per vim, ac omninò inuitos cogi ad medendum, quia non minimum damni ex hoc ægrotis emanare poteſt; vt notauit Ambroſ. Paræus *lib.* 21. *ſuæ Chirurg. cap.* 11. potiùs ergo blandè alliciendi, non contemnenda mercede oblata, & in Domino hortandi, vt tam piæ operæ libenter, ac Chriſtianæ charitatis amore inuigilare ſe accingant, non à terreno Principe ſolùm, ſed ab ipſo Deo omnium bonorum datore, dignam mercedem reportaturi; nam certè perperam factum exiſtimandum, vt Medici ad medendum peſte infectis deſtinati, tanquam Rei ſupplicio damnati, ſumma violentia per ſatellites ad loca, vbi peſte infecti detinentur, coniecti, inibi commorari, ac mederi inuiti, animóque ob mortis timorem, & ob illatam vim, & iniuriam perturbato, cogantur. Quòd ſi lenioribus exhortationibus, ac blanditiis tentati, nollent obedire, tunc eorum culpa ſic requirente, quomodocunque ad medendum impellantur. 49.

Ipſi autem Medici admonendi, quòd etiamſi propriæ vitæ periculum ſubeant medendo peſte laborantibus, tamen non tantoperè horreſcere debent in eo Charitatis opere ſe exercere, ſed ſe promptè in manus Dei remittere, in eóque ſperare; Ipſe enim, in cuius manibus vita, & mors eſt, & qui ſolus languores curat, illos ab imminenti periculo præſeruabit, vt nonnullis ſucceſſiſſe nouimus, qui ipſius Dei miſericordia ſiſi, non abſtinuerunt à curando ægrotos peſte detentos, non tantùm ipſis medendo, quantùm ipſos contrectando, & quæcunque ad curam pertinebant oculatis, ac propriis ſenſibus obſeruando, vt de ſeipſo narrat Ludouic. Septal. *libro de Peſte*, Vir, vt Medici norunt, omni laude dignus, & de re Medica optimè meritus; hic enim Mediolani iam tertiùm ipſo viuente Peſte obſeſſi, curam ægrotantium ex peſte ſemper ſuſcepit, & ab ea ſe immunem ſemper, Deo adiuuante, ſeruauit. 50.

CONSI

CONSILIVM LXXII.

Ad Titulum, De impotentia coëundi, & generandi.

ARGVMENTVM.

Pariſiis in Ponte Nummulariorum Aurifaber quidam honeſtam Puellam in vxorem duxerat, cum qua, licet non ſemel congreſſus eſſet, tamen liberum congreſſum habere non poterat; cùm illa non poſſet ſine multa anguſtia, & dolore illum admittere, itaque Maritus impeditus, quò minùs debitum matrimoniale exigere poſſet, Matrimonij diſſolutionem intentauit, non obſtante, quòd ſponſa ſe vtero gerere affirmaret. Accerſiti ergo doctiſſimi quidam Chirurgi, qui loca ſcrutarentur, & de qualitate impedimenti referrent, membranam duram, atque calloſam offenderunt Matricis collum occludentem, paruis tamen foraminibus peruiam; inciſa igitur prædicta membrana, ac diligenti cura adhibita, Maritus in poſterum liberiorem aditum ad congreſſum habens, de diſſolutione matrimonij vltrò verbum non mouit; illa poſt ſex menſes à membranæ inciſione Puellum ſanum, ac maturum edidit. Hiſtoria hæc habetur apud Guillelm. Fabrit. Chirurgum expertiſſimum *Obſeruat. Chirurg. Cent.* 3. *Obſeruat.* 60. *exempl.* 2. de qua etiam mentionem feci *in ſupplem. ad libr.* 3. *titul.* 1. *quæſt.* 1. eiúſque occaſione nonnulla dubia notatu digna, quæ fieri poſſent, in medium afferam, & pro viribus diſſoluere tentabo.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij diſſolutio intentari non poteſt, niſi conſtito, quod impedimentum illud conſummandi non ſit amouibile.*

Declara vt num. ſeq. & n. 7.

3 *Etiamſi, cognito impedimento, maritus copulam pluries continuet, tamen, non remoto impedimento, poteſt matrimonij diſſolutionem petere.*

4 *Naturaliter vnuſquiſque præſumitur ſanus, niſi contrarium probetur, vnde etiam ad coitum habilis.*

5 *Stante impedimento ex quo vir non poſſit loca penetrare, etiam ſemine eiaculato, matrimonium non dicitur conſummatum.*

Dic vt num. ſeq.

8 *Ad valorem matrimonij, vt conſummatum dici poſſit, requiritur potentia penetrandi vas fœmineum.*

9 *Quandocunque coniuges aſſequi poſſunt Matrimonij finem, Matrimonium dicitur validum, & conſummatum.*

10 *Finis Matrimonij eſt filiorum procreatio.*

11 *Penetratio vaſis muliebris quatenùs ſit neceſſaria, vt matrimoniũ dicatur conſummatũ.*

12 *Matrimonium non dicitur conſummatum per ſolam vaſis penetrationem, ſed per ſeminis effuſionem intra vterum.*

13 *Valor Matrimonij non poteſt pendere à caſu raro.*

14 *Abſque intromiſſione, & ſine vlla penetratione vaſis muliebris, ſed ſola ſeminis effuſione prope vteri oſtium aliquando ſequitur conceptio.*

Falſum, num. ſeq.

16 *An permanente impedimento penetrandi vas fœmineum, ſecuta tamen conceptione per ſeminationem, maritus poſſit petere matrimonij diſſolutionem.*

17 *An impedimento non amoto, & ſecuta conceptione, vxore parere non potente, & ſectioni Cæſareæ tradente, atque inde euaſa, maritus poſſit petere matrimonij diſſolutionem.*

PLures dubitationes occurrere poſſunt ex prænarrata hiſtoria, nec minimi quidem momenti, quarum ego eas tantùm proponam, quarum ſolutionem tradere mihi vt Medico non diſconueniat: cæteras, ſi quæ inſuper inde conſurgere poſſent, ad Canoniſtas pertinentes non attingam.

Dubitari igitur primò poteſt, an præfatus Aurifaber in congreſſu cum ſponſa, animaduertens adeſſe in illius vtero impedimentum prohibens illi penetrationem vaſis fœminei, ab vlteriori coitu, antequam ſeminaſſet, ſe retrahens, iure intentare poſſet iudicium de matrimonij inualiditate.

Secundò, an poſt cognitum impedimentum, non abſtinens ab vlteriori coitu, ſed ſemen emittens, abſque eo quod in vterum mulierem receptum fuerit, iuſta fuiſſet eius inſtantia de matrimonij diſſolutione.

Tertiò, an ſi ex huiuſmodi congreſſu ſecuta eſſet conceptio, vt in caſu noſtro, poſſet tamen maritus idem iudicium intentare?

Quartò deniq; pro corollario, dubitari poſſet, an ſecuta cõceptione, nec tamen amoto impedimento, ſi mulier inſtante partu, nec parere potens ſectioni Cæſareæ ſe ſubieciſſet, atque inde liberata eſſet, fœtu extracto, maritus matrimonij irritationem tentare poſſet.

Quoad primam igitur dubitationem, clara
1. res eſt; nam non ſatis eſt ad matrimonij diſſolutionem adducere impedimentum prohibens eius conſummationem, ſed neceſſe eſt probare impedimentum eſſe tale, vt nullo modo ſit amouibile: nullum enim impedimentum quantumcunque ſit, poteſt dare iuſtam cauſam dirimendi matrimonium, vbi aut ſit amouibile, aut non ſit perpetuum, ſed temporale; vt canonizatum apud Canoniſtas eſt: Sanchez *de Matrim. lib.7. diſp.92. num.2.* Rota *in Pampilon. Matrim.* 1622. *coram Coccino.*

2. Circa quod tamen notandum, quòd impedimentum huiuſmodi vel poteſt eſſe de facili amouibile, vel nonniſi cum magna difficultate; & ab omni periculo abeſſe, vel contra; licèt ſit amouibile, non eſt tamen ſine magna, & euidenti difficultate, nec ſine magno periculo: nam in primo caſu concluſio de non dirimendo matrimonio habet locum; in ſecundo verò, nequaquam, vt aliàs ex Ioan. Andrea *de ſponſ. & matrim. num.*16. dixi: Rota *in Pampilonenſ. Matrim.* 13. *Maij* 1622. *num.*18. *coram Coccino, ſupra cit.*

3. Quoad ſecundam dubitationem, videretur prima fronte, non eſſe præter iuſtum, & æquum, quod maritus inſtaret pro dirimendo matrimonio, etiamſi impedimento cognito, à coitu ſe non retraxiſſet, ſed copulam non ſemel, atque iterum, ſed per multas vices continuaſſet, etiam cum ſeminis effuſione; quia licèt cognoſceret impedimentum, bona fide ducebatur, vt illud poſſet continuatione copulæ ſuperare: neque vana erat eius credulitas,
4. cùm quemadmodum naturaliter vnuſquiſque præſumitur ſanus, niſi contrarium probetur, Rota apud Farinac. *deciſ.*715. *num.*2. *part.*1. *tom.*2. ita vnuſquiſque præſumitur habilis ad coëundum: Alciat. *de Præſumpt. reg.*1. *præſumpt.*41. *num.*1. Rota *in Bononienſ. fideicomm. de Buccaferreis* 24. *Maij* 1655. *coram R. P. D. Zarate.* Quod multò magis præſumendum de mulieribus, quàm de viris, quia rariùs, & ex paucioribus cauſis mulieres fiunt ad coitum impotentes, quàm viri: nam in Mulieribus id accidit tantùm ex membrana quadam præternaturali, vel ex Hymene ipſo duriori occludente loca muliebria, vt omnibus in confeſſo eſt (licet alia impedimenta ego adnotauerim ſuo loco.) Accidit ergo vt ob duritiem prædictæ membranæ, vel Hymenis, nec in primo, neque in ſecundo, & vlteriori congreſſu illud impedimentum tolli poſſit, quod tamen continuatione coitus penitùs aliquando adimitur; vnde idcircò non ſufficit ad excluſionem validitatis matrimonij quòd vir non potuerit vnica vice cum ſponſa coire: Rota *in Piſaurenſ. Iocalium* 22. *Iunij* 1648. *coram*
5. *Arguelles, verſ. Nec ſe excuſare poteſt.* Sed expectandum conueniens tempus, vt ibi. Quod verificatur tam ſi impedimentum ſit ex parte viri, quam ſi ſit ex parte mulieris. Si ergo vt placet Thomæ Sanchez *lib.7. de Matrim. diſput.99. ſub num.37.* etiam ſemine per eiuſmodi coitum emiſſo, & à Matrice attracto, matrimonium tamen non dicitur conſummatum, ſed irritum euadit, vt latiùs infrà; multò promptiùs affirmandum, quòd irritum ſit, & non conſummatum, ſemine tantùm emiſſo, ſed à matrice nullo modo attracto. Si ergo hoc modo matrimonium non eſt conſummatum, & adhuc viget impedimentum prohibens conſummationem, iure poterit Maritus inſtare pro eius irritatione.

Verùm non vndequaque acceptum eſt, an 6.
viro abſque penetratione vaſis muliebris ſeminante ob commemoratum impedimentum, matrimonium ita inualidum ſit, vt dirimi debeat, & in noſtro caſu nihil certi determinari poteſt, quia huiuſmodi determinatio dependet à poſſibilitate, vel impoſſibilitate amotionis præfati impedimenti; vnde nequaquam 7.
potuit Aurifaber inſtare pro diſſolutione matrimonij, antequam pateret, an impedimentum prohibens penetrationem, eſſet amouibile, nécne.

Maior multò difficultas eſt circa ſolutionem tertiæ dubitationis, & pro parte Aurifabri opponi poteſt, quòd non obſtante copula celebrata non ſolùm cum ſeminis emiſſione, ſed cum receptione eiuſdem ſeminis ab vtero muliebri facta, & ſecuta conceptione, tamen matrimonium non poſſit dici conſummatum, 8.
quia ad eius valorem, & vt conſummatum dici poſſit; non ſufficit potentia ſeminandi, ſed requiritur ſimul potentia penetrandi vas fœmineum: Sanchez *de Matrim. lib.7. diſp.92. n.9.* ergo vbi deficiat hæc potentia penetrandi vas fœmineum, matrimonium non poteſt eſſe validum, quia non eſt conſummatum. Cùm igitur Aurifaber impediatur penetrare vas fœmineum, iure potuit inſtare pro inualiditate matrimonij non obſtante mulieris conceptione.

Sed contra, quandocunque Coniuges aſſequi poſſunt præcipuum Matrimonij finem, vi- 9.
detur matrimonium eſſe validum, & conſummatum, ſed Aurifaber conſecutus eſt præcipuum matrimonij finem, qui eſt procreatio fi- 10.
liorum, vt notum eſt, Rota *in iam citata Piſaur. Iocalium coram Arguelles, verſ. & fortè, & verſ. præterquam quod,* ergo eius matrimonium eſt validum, & contra omnem iuſtitiam eſt inſtare pro eius irritatione.

Oppoſitio autem, quòd non ſit validum, quia vir vas fœmineum non penetrauit, facilè diluitur ex eo, quòd penetratio vaſis fœminei 11.
in tantùm eſt neceſſaria, in quantùm deſtinatur ad potiorem finem, & tendit ad aptam ſeminis emiſſionem in vterum, ad hoc vt ipſe vterus facile illud attrahat, & recipiat, vt inde ſequatur conceptio, quæ eſt verus, ac primò intentus Matrimonij finis: ergo ſi haberi poteſt hic finis etiam abſque ea penetratione vaſis fœminei, quæ ratio eſt, quin debeat Matrimonium validum, & conſummatum dici? Certum autem eſt, coniuges fieri vnam carnem, quod eſt de eſſentia Matrimonij, non per penetrationem vaſorum, ſed per commixtionem ſeminum ex parte vtriuſque effuſorum: Sanchez *lib.2. de Matrim. diſp.21. n.5. & lib.7. diſp.92. num.7.* quandocunque igitur reperitur, ſponſam habere impedimentum prohibens penetrationem membro virili, nempè membranam interſepientem vias ipſius vteri, quæ tamé ſit aliquo, vel pluribus foraminibus peruia, per quæ vterus ſemen virile attrahere poſſit,

poſſit, vt cùm proprio commiſcearur, vnde ſuccedat conceptio (quod non ſemel factum ſci-
12. mus) videtur quod matrimonium ſit conſummatum, quia non per penetrationem vaſis fœminei, ſed per receptionem ſeminis virilis ab vtero factam matrimonium conſummatur, & validatur.

Nec contra hoc facit id, quod dicebat San-
13. chez *eod. lib. 7. diſp. 99. ſub n. 37.* nimirum, quòd valor matrimonij non poteſt pendere à caſu raro, & fortuito, & ſic non poteſt matrimonium validum dici, etiamſi ſemen per vterum ſit attractum; non amoto impedimento prohibente viro penetrationem vaſis fœminei: quia licèt, fœminas habere tale impedimentum, ſit quid rarum; non eſt rarum, ſed naturaliter euenit, vt exiſtente membrana impedimentum faciente, foraminibus peruia, per ea ſemen virile attrahatur: vnde non tam liberè videtur pronunciandum in hoc caſu, quòd etiam ſecuto ex coitu conceptu per receptionem ſeminis virilis intra vterum, matrimonium debeat pronuntiari irritam, & inualidum, dum per eam ſeminis receptionem Coniuges facti ſint vna caro, & præcipuum matrimonij finem ex tali copula conſecuti ſint.

Sed neque obſtare quicquam poteſt oppoſitio, quæ ſequitur, nempè, quòd ſi matrimonium debeat dici conſummatum per ſolam, ſeminis virilis receptionem intra vterum, ſequeretur, quòd ex ſola effuſione ſeminis virilis propè ipſum vteri oſtium, dato quod ab
14. vtero attraheretur, vt fieri poſſe aliqui tradunt, & vt factum aliquando affirmant, abſque vlla intromiſſione, & penetratione membri virilis, non ſolùm virgo deflorata diceretur, ſed matrimonium eſſe conſummatum: quod tamen non videtur dicendum: Reſpon-
15. detur enim, attractionem ſeminis virilis ab vtero fieri non poſſe, niſi virile membrum adeò penetrauerit, vt in emiſſione prope ſe, illud habeat etiam aliquo medio interpoſito, vt in caſu noſtro, & non poſſit vllo modo ab aëre externo alterari, ob quod tenuiſſimi ipſius ſeminis ſpiritus momento, ac dicto citiùs euaneſcant, ac diſſipentur, vnde eſt falſum, ac anicularum deliramentum eſt ſuppoſitum, quòd ex ſimplici effuſione ſeminis propè os externum vteri, vnquam cóceptio fuerit ſecuta; vt latè probaui *lib. 3. tit. 1 q. 8 n. 10. & ſeqq.*

Sed in omnem caſum illud certum eſſe de-
16. bet, vt aliàs ſupra dictum eſt, non potuiſſe Auriſabrum iure petere matrimonij irritationem, niſi conſtito per debitum tempus ad hoc requiſitum, quòd impedimentum eſſet perpetuum, & nullo modo amouibile. Quod dupliciter conſtare poterat, nempè vel per inſpectionem à Chirurgis faciendam, vt in caſu præſenti factum eſt, qui, cognita qualitate impedimenti, denuntiarent, illud non eſſe amouibile; vel, ſi amouibile eſſet, illud amouerent; vt præſtiterunt in hac muliere; vel id ipſum conſtare poterat expectato tempore parturiendi; nam ipſius partus occaſione, vl impedimentum ceſſaſſet diſrupta membrana vteri aditum occludente, vel ipſa mulier in partu periiſſet, vt aliàs euenire diximus, Hippocratis auctoritate, licèt ætate noſtra per ſectionem cæſaream plures mulieres à morte ſeruatæ ſint, fœtum per dictam ſectionem excludentes, quem parere ob impedimentum prænarratum non poterant, vt conſtat ex pluribus hiſtoriis apud Franciſc. Rouſſetum *in lib. de Part. Cæſar.* & apud alios.

Denique circa vltimam dubitationem ad- 17.
huc non videretur poſſe Maritum prohiberi ab inſtantia diſſolutionis matrimonij; quia etiam poſtquam mulier ſectioni Cæſareæ ſe ſubiecit, & reconualuit, non habet maritus liberum aditum ad coitum, quia per illam ſectionem non remouetur obſtaculum membranæ impedientis aditum membro virili, at in vſu matrimonij neceſſe eſt, vt vir habeat liberum aditum ad congreſſum, ita vt liberè penetrare poſſit vas fœmineum, alias videtur defraudari altero Matrimonij fine, qui eſt remedium concupiſcentiæ: Sanchez *de Matrimon. lib. 2. diſput. 29. num. 14.* cùm non poſſit liberè matrimonio vti; videtur ergo iure poſſe maritum eius diſſolutionem petere.

Sed neque in hoc caſu mariti inſtantia videtur iuſta, quia etiamſi non habeat liberum aditum omninò ad congrediendum, habet tamen ex parte, dum non ſolùm ſeminat, ſed etiam per eius ſeminationem generat, quod videtur ſufficere ad hoc, vt poſſit conſummare matrimonium, & in poſterum matrimonio vti, & fieri vnam carnem, filióſque procreare. Et quod additur, huiuſmodi coitum, quo non liberè vir penetrare poteſt vas fœmineum, non poſſe eſſe remedium concupiſcentiæ; falſitatis conuincitur, quia remedium concupiſcentiæ habetur ex ſeminis emiſſione per licitam coniunctionem carnalem; dum igitur vir non impeditur emittere ſemen quandocunque cum vxore congreditur, habet abſque dubio ſufficiens remedium concupiſcentiæ.

Cæterùm pro ſatisfactione prædictorum dubiorum ego ea tantùm adduxi, quæ ad me tanquam Medicum ſpectare videbantur; optimè alia ex parte cognoſcens, nihil me vlterius ſtatuere, aut determinare poſſe; ſed ſi quid dubij adhuc reſtat, ad Canoniſtas recurrendum eſſe, quibus non ingratam rem me feciſſe autumo, dum caſus huiuſmodi non adeò euentu raros, quin apud ipſos rariores non reperiantur, examinandos propono.

CONSILIVM LXXIII.

Ad Titulum Quintum Libri Primi, Quæſt. Vlt.

ARGVMENTVM.

Cum Neapolis clam, ac furtim vagari Peſtis inciperet, Tonnus, ſiue Antonius pulcherrimam virginem in vxorem duxerat, nomine Iommam, ſiue Hieronymam, ac poſtridiè à cõſummato matrimonio peſte perculſus obierat. Aniellus eius propinquus, & in eadem domo cohabitans, qui mutuo amore Hieronymam diu proſecutus fuerat, cum ea (quæ Antonio ob id inuita nupſerat) nulla mora interiecta ab Antonij exceſſu, ſe commiſcuerat, tandémque à Romano Pontifice diſpenſatione impetrata, illam in matrimonium duxerat: ducentis ergo, ac tribus ſupra ſeptuaginta diebus tranſactis à primo concubitu cum Antonio, ac ducentis ſexaginta octo à ſecundo concubitu cum Aniello, Hieronyma filium enixa eſt, de quo dubitatum eſt, cuiuſnam filius verè eſſet Antonij, an Anielli, & ad petitionem amiciſſimi Iureconſulti, huic dubio ſequentibus ſatisfacere conatus ſum.

SVMMARIVM.

1 *Coitum, & generationem maximè impedit improſpera valetudo.*
2 *Natus ſuſceptus præſumendus ex viro magis ſano, potiùs quam ex valetudinario.*
3 *Ætates non annorum numero, ſed viribus menſurantur.*
4 *Filius iunioris potiùs, quàm ſenioris viri, exiſtimandus.*
5 *Frigidæ & humidæ naturæ ad generationem minùs habiles; contrà, calidæ, & humidæ.*
6 *Amor inter coniuges facit ad faciliorem conceptionẽ; cõtra, odium generationẽ impedit.*
7 *Mares ex calidiori ſemine, fœminæ verò ex frigidiori procreantur.*
8 *Amor inter coniuges debet eſſe mutuus, & reciprocus, vt faciliùs ſequatur conceptio.*
9 *Conceptionis ſignum ex ſanguinis apparentia poſt aliquot dies à concubitu, quanti faciendum.*
10 *Fœminæ ſeriùs naſcuntur, quàm mares.*
11 *Fœtus fortiores ortum accelerare ſolent.*
12 *Septimeſtres ob eorum fortitudinem ortum in ſeptimo accelerant.*
13 *Mulieres eodem tempore, quo menſtruari ſolent, ſolent etiam parere.*

VT ſecundùm veritatem hic punctus decidatur, nonnulla ex facto adnotanda sũt tam reſpectu vtriuſque ſponſi, quàm reſpectu ſponſæ, & prolis ex ea natæ: Nam ante omnia ſciendum, Antonium, priorem ſcilicet ſponſum, fuiſſe quadragenario maiorem, Aniellum verò, poſteriorem nempè, non attigiſſe annum trigeſimum. Vlteriùs Antonium valetudinariam vitam traxiſſe; Aniellum verò proſperrima ſanitate frui, & pancraticè habere. Præterea Antonium fuiſſe habitu præpingui, colore non laudabili, ac carnis mollioris; Aniellum contra, habitu eſſe mediocri, colore rubicundo, ac viuido, & carnis ſolidioris.

Item ſciendum vtrumque amore Iommæ fuiſſe detentum, & Antonium duxiſſe in vxorem Hieronymam, ob amorem, quo illam proſequebatur, modica dote contentum; cùm multò melius dotatam aliam virginem ducere poſſet. Cõſtat inſuper Hieronymam inuitam Antonio nupſiſſe, & ab eo ſemper auerſo animo fuiſſe, cùm ne poſt deſponſationem quidem ab amore, quo Aniellum proſequebatur, vnquam recedere potuerit, vt ex ipſius præpropera cum Aniello commixtione argui poteſt.

Denique ſciendum, Puellum, quem illa enixa eſt, viuidum, ac robuſtum, quantùm ætatis patitur teneritudo, extitiſſe, ac optimè formatum, & licet ad neutrius ſponſi ſimilitudinem acceſſerit, ſed genitrici magis aſſimiletur; tamen quoad habitudinem, & viuacitatem magis aſſimilari Aniello, quàm Antonio.

Prætereà conſtat, Hieronymam ab Antonio cognitam fuiſſe prima vice, dũ ipſamet nocte conſummationis matrimonij putauit mẽſtrua conſueta quatuor, aut quinque dies ante conſuetum tempus ſibi fluxiſſe, vnde exiſtimatum eſt ſanguinem illum non fuiſſe mẽſtruum, ſed ob violentiam in deuirginatione paſſam, apparuiſſe: nam non cõtinuauit, vt ſui moris erat, per tres ſequentes dies, ſed tamen ob ipſius mœſtitiam, & animi angorem, mẽſtruum ſuppreſſum fuiſſe, ipſamet ſibi perſuadebat, vt interrogata aſſeruit. Poſtquam autem ſe Aniello abutendã præſtitit, denuò illi ſanguis in modica quantitate fluxit: interfuerunt autem inter primũ concubitum cum Antonio, & ſecũdum cum Aniello quinque, aut ſex dies. Affectante tandem tempore nouæ mẽſtruationis nẽpè viceſimaſeptima die à copula habita cũ Aniello, ſanguinis quædam maculæ Hieronymæ apparuerunt, ex quibus in vtero ſe habere cognouit.

His omnibus, ac ſingulis, quæ ex facto habentur, conſideratis, videtur prima fronte dicendum, ſuſceptam prolem fuiſſe Antonij, non Anielli: Primò, quia Antonius ob excedentem amorẽ ipſius Hieronymæ eam in vxorẽ duxerat; notum autem eſt, quantoperè coniugum amor faciat ad procreationem filiorum, vt infra ſubiungemus. Secũdò quia ab Antonij copula cũ Hieronyma, menſtrua illicò ſunt ſuppreſſa,

preſſa, cùm tamen iam inſtaret tempus eorum fluxus, imò cùm iam fluere incœpiſſent; quo ſigno nullum fortè aliud euidentius habere licet; per hoc vnum enim ipſæ mulieres vtero gerere ſe cognoſcunt, neque facile credunt, vbi menſtrua aliquo modo appareant, ſe concepiſſe, imò illis etiam non in magna quantitate apparentibus, ſemper dubiæ de grauiditate perſiſtunt.

Sed quantoperè adnotata in Antonio operantur contra ipſum, hoc eſt, quòd filius ex eo non ſit ſuſceptus, tantoperè adnotata in Aniello, in Hieronyma, & in Puero ex ea nato, pro Aniello faciunt: nimirum quod ſuſcepta proles ex Aniello ſit, non ex Antonio.

1. Certum namque primò eſt multùm impedire non modò generationem, ſed etiam coitum, improſperam viri valetudinem, quod perſuaſiſſimum Medicis eſt, ad quod faciunt quæ aliàs attuli *lib.1. Quæſt. Medico-leg. tit.5. q.vlt. n.2. & ſeqq. & lib.3. tit.1. quæſt.4. n.6.* vbi pro Iureconſultis nonnullas auctoritates adduxi, quas illi facilè apud ſuos Auctores reperire poſſunt; inter quos propoſui Surd. *deciſ.83. numero tertio, & ſequentib.* Cùm ergo Antonius non frueretur integra ſanitate, ſed potiùs valetudinarius eſſet, itavt pluries illum amici dehortati fuiſſent à ſumenda vxore;
2. contra verò, Aniellus optima frueretur, natus præſumendus potiùs Anielli magis ſani, quàm Antonij valetudinarij.

Sed etiam quoad ætatem eodem modo videtur determinandum, licèt enim Antonius quadrageſimum annum adhuc non compleuiſſet, ita vt non potuerit dubitari, quòd ille ob grauiorem ætatem minùs habilis eſſet ad coitum, & ad generationem, non minùs fortè quàm ipſe Aniellus, ſi ad annorum numerum reſpiciamus; tamen cùm ætates
3. non annorum numero, ſed viribus menſurentur, & homines pro virium robore, non pro annorum numero iuuenes, aut ſenes dici debeant, & conſequenter magis, aut minùs habiles ad generandum, & Antonius valetudinarius eſſet, & viribus imbecillibus; contra verò Aniellus ſanus, ac viribus firmis, & validis, tantò magis vrget præſumptio pro parte Anielli ſupra Antonium, quantò magis vrget præſumptio pro parte Iuuenis ſupra ſenem.

Neque obſtat, quòd etiam ſenes, & valetudinarij coitum exerceant, & ſemen eiaculentur, & aliquando etiam generent: quia his non obſtantibus, in concurrentia ſenis,
4. & iuuenis, ſemper filius potiùs iunioris, quàm ſenioris eſt præſumendus, vt notum cuilibet eſt: Surdus *deciſione 83. numero decimooctauo.* Et ratio ex ipſa rei natura depromitur, quia ſenes, vt etiam de valetudinariis fieri ſolet, ſemen aquoſum, crudum, ſubtile, ac fluxibile generare, quod non facilè vtero adhærere poteſt, & ſic ad generationem filiorum eſt inualidum: quod contrario modo euenit de ſemine iuuenili, quod & multo ſpiritu turget, ac craſſum, ac concoctum eſt, & facile vtero adhæret, vnde facilis ſequitur conceptio; quòd ſi aliqui ſenes interdum generant, id certè nonniſi robuſtioribus ſuccedit, qui inter iuuenes potiùs ob virium robur connumerandi, quod de Antonio nequaquam firmari poteſt.

Prætereà conſiderato habitu ipſius Antonij, ex quo etiam corporis temperamentum internoſcere licet, patet, illum fuiſſe temperamenti frigidiuſculi, & humidioris, quæ quidem naturæ ad generationem minùs habiles ſunt; quia ſemen generant intemperatum in frigiditate; vnde tales naturæ infœcundæ ſunt: Galenus *in libro quinto Apho-* 5
riſm. 63. & maximè vbi, vt fit, teſtes eandem temperaturam ſortiantur: idem Galen. *Art. Medic. capit. quadrageſimooctauo*, Auic. 20. *Fen. libro tertio, capit. ſeptimo, tractat. 1.* Sed tantundem eminet temperamentum Anielli, quòd calidum ſit, & in humiditate temperatum, in fœcunditate; quantùm ab ea recedit temperamentum Antonij.

Si proinde conſideremus quæ ex parte Hieronymæ conſideranda eſſe diximus, facile pronunciabimus, eam difficulter admodum ex Antonio potuiſſe concipere, cùm illi nupſerit inuita, illúmque odio haberet, licet coacta matrimonium cum illo conſummauerit; ſatis autem perſuaſum eſt, odium inter coniuges impedire generationem: &
notaui aliàs *libro primo Quæſtion. Medico-* 6
legal. titulo quinto, quæſtione vltim. numero decimo, ac tantundem conſpirat ad faciendam conceptionem amor inter coniuges, quantoperè illam prohibere ſolet odium: Ergo ſi Hieronyma ab Antonio alieno erat animo, illúmque odio habebat, quòd illi impedimento fuiſſet, ne cum Aniello, quem plurimum amabat, matrimonium contraheret (quia Parentes illam potiùs Antonio tanquam ditiori tradere voluerunt) certum eſt non facile ex Antonio potuiſſe concipere, ex Aniello autem facillimè.

Denique ſi conſideremus conditionem, & qualitatem prolis, quam Hieronyma enixa eſt, non facilè aſſeuerare licebit, illam ex Antonio fuiſſe ſuſceptam, ſtante eius imbecilliori natura, & frigidiori temperamento, quibus ex cauſis vniuerſale non videtur, illum potuiſſe generare prolem bene habitam, ac robuſtam, immò neque ſexus virilis, ad hoc enim requiritur ſemen optimum, calidum, ac ſpiritu multo turgens, quale in Antonio non poſſumus coniectari potuiſſe
vlla via procreari: conſtat enim Mares ex 7
calidiori, ac robuſtiori, ac magis ſpirituoſo ſemine gigni, fœminas verò ex frigidiori, debiliori, ac minùs ſpirituoſo; hoc autem illud eſt, quod Hippocrat. *libr. de Genit. numero ſeptimo*, dicebat, nempe tam virum, quam mulierem ſemen producere, vtrumque maſculeum nimirum, & fœmineum; & ex parte illa ſeminis tam virilis, quàm muliebris, quâ maſculeum eſt, mares generari, ex eâ quâ fœmineum eſt, fœminas: pro maſculeo accipiens calidius, ac robuſtius; pro fœmineo frigidius, ac imbecillius. Conſentaneum ergo eſt, Antonium habuiſſe ſemen minùs robuſtum; ac frigidius, minúſque ſpirituoſum; & ob hæc magis habile ad gignendam fœmineam, quàm maſculeam prolem; contra verò,

Aniellum robuſtiſſimo ſemine, ac maſculeo,
& calidiori turgere, ex quo nonniſi mares
procreari certum eſt. Quòd ſi his addamus
amoris feruorem, quo Aniellus Hieronyma
potitus eſt, quid vlteriùs pro certificando cu-
ius fuerit ſuſcepta proles quærere ſatagimus?

Nec contra prædicta faciunt quæ videntur
opponi poſſe: & primò, quòd Antonius non-
niſi feruentiſſimi amoris ſtimulis inductus
Hieronymam in vxorem duxerit, vnde non
minùs, immò multò magis ſuſpicari licet ſu-
ſceptam prolem fuiſſe eius ſobolem, non
Anielli, cùm Antonius primò cum ea matri-
monium conſummauerit, maximè tempore in-
ſtantis menſtrui: & ſi quid ad conceptionem
amor iuuare potuit, non minùs potuit iuuare
conceptionem ex Antonio, quàm ex Aniello,
quia ob amorem multi ſpiritus ad genitales
partes concurrunt, vnde ſemen faciliùs fœ-
cundatur, præterquam quod etiam in eius
eiaculatione maior vis, & impulſus in vte-
rum muliebrem interuenit, quæ omnia non
modò ad facilem conceptionem faciunt, ſed
etiam, ſi quæ impedimenta ex parte Anto-
nij vigebant, ea omninò remouere poterant.

Reſpondetur enim, quòd amor, ob cuius
8. feruorem dicitur faciliùs ſuccedere conce-
ptionem, debet eſſe mutuus, & reciprocus
inter coniuges; nec ſatis eſt, vt alter tan-
tùm amore exæſtuet: immò vbi vnus tantùm
amet, alter autem non modò non amet, ſed
comparem ſuum coniugem odio habeat, ni-
hil amor ad conceptionem operatur, tantun-
dem enim, immò multò magis impedimen-
to eſt conceptioni odium alterius, quantùm
facit ad conceptionem amor alterius, quia
habilior ſemper eſt cauſa ad deſtruendum,
quàm ad ædificandum. Modò, in caſu no-
ſtro licet Antonius Hieronymæ amore arde-
ret, ipſa Hieronyma è contra illum odio ha-
bebat, & coitus inuiti maximè ex parte mu-
lieris, ſteriles ſunt. Aët. *libr. vltim. ſuæ Med.*
*cap.*16. Roderic. à Caſtr. *de Nat. mul. libro* 3.
*cap.*4.

Neque Antonij cauſam quicquam promo-
uere poteſt, quod dicitur, illum cum Hie-
ronyma concubuiſſe inſtantibus menſtruis,
quo tempore faciliùs ſuccedit conceptio, nam
vel incipientibus, vel deſinentibus menſtruis,
vtplurimùm mulieres concipiunt: Gal. *in libell.*
de diſſect. vuluæ. Quia non indifferenter quan-
docunque, & in quibuſcunque hoc eo modo
euenit, ſed in aliquibus; immò inquam, in
pluribus deſinentibus menſtruis fit conceptio,
ſic docente experientia, & ipſo Hippocrat. *in*
*lib. de Nat. Puer. num.*7. & Ariſtot. *libr.*7. *de*
*Hiſtor. Anim. cap.*2. *& libro* 4. *de Gener. Anim.*
*cap.*4. Mercat. *libro primo, de comm. mul. affect.*
*cap.*3. *& lib.*3. *de Steril. & Prægn. aff. cap.*6.
Ioan. Hucher. *de Steril. rubr.* 1. in aliis au-
tem, nempè in iis quæ ſicciores vteros ha-
bent, ſuccedit interdum conceptio aut inci-
pientibus, aut adhuc non deſinentibus men-
ſtruis, quia ab eorum humiditate tempera-
tur naturalis auiditas, quod etiam ſuccedere
poteſt vbi vir ſemen nimis feruidum habeat,
& ſiccitate pollens, eodem enim modo ab
vterorum humiditate ſiccitas, & feruor viri-
lis ſeminis emendatur. At verò in caſu no-
ſtro nulla ratio ſuadere poteſt, quòd Antonius
ſemine nimis feruido, ac ſicco turgeret, cum
eſſet temperamenti potiùs frigidiuſculi, &
valetudinariam vitam degeret, vt ſupponitur,
quibus ex cauſis nonniſi humidius, ac frigi-
dius ſemen ferre potuit: quod tantùm abeſt,
vt ab humiditate vteri Hieronymæ ita tempe-
raretur, vt eſſet ad conceptionem habilius, vt
contra illud omninò redderet ad conceptio-
nem ineptius. Sed & quod dicebatur de amo-
re, quòd poſſet faciliorem reddere conce-
ptionem, verùm quidem eſt, ſi loquamur de
homine ſano, & robuſto, ſed quid operari
potuit amor in viro valetudinario, & naturæ
imbecillimæ?

Minùs etiam contra iam determinata facere
poteſt; quòd Hieronyma poſtquam primò ab
Antonio cognita fuiſſet, menſtruari cœperat,
ac poſt copulam, vel non multò poſt, men-
ſtrua deſierant, quod manifeſtum conceptio-
nis ſignum exiſtimatur; atque hoc ipſum ſi-
gnum multò euidentiùs confirmat, quòd in-
ſtantibus poſtmodum mēſtruis ſequentis men-
ſis, non fluxerunt, ſed tantùm nonnullæ ſan-
guinis guttæ apparuerunt, quæ prægreſſæ con-
ceptionis ſigna eſſe ſolent, vt notum eſt: Ioan.
Hucher. *de Sterilit. libr.*3. *rubr. de concept. legit.* 9.
ſignis, neque iniuria, quia Natura aſſueta ſin-
gulis menſibus purgationi menſtruæ, non
oblita eius euacuationis, eam aliquo modo
tentare ſolet, vt conſueto muneri ſatisfaciat,
maximè cùm in primo menſe, (aliquando
etiam ſecundo, & tertio) ſanguis in conceptus
alimentum cedens illi ſuperfluat.

His tamen in contrarium obiectis non diffi-
culter ſatisfieri poteſt, ſi dicamus, menſtruo-
rum defectum (ſi verè menſtrua erant) poſt pri-
mo conſummatum matrimonium cum Anto-
nio, nequaquam interueniſſe ob factam conce-
ptionem, ſed aut ob ipſius Hieronymæ mœſti-
tiam, & animi angorem, vt ipſamet faſſa eſt,
quod fieri in pleriſque mulieribus ſolet, dum
menſtrua fluunt, ſi vehementi aliqua animi
paſſione perturbentur, vt quotidie ipſæmet ex-
periuntur, ac nos Medici ab ipſis elicimus, dum
cauſas defectus menſtruorum ab eis inquiri-
mus. Non ergo ſuppreſſa ſunt à viri conſuetu-
dine, nam viri conſuetudo euntibus men-
ſtruis celebrata, potiùs menſtrua ipſa ciere ſo-
let, quàm ſecùs: Galen. *lib.*1. *de ſan. tuend.*
*cap.*9. aperiuntur enim frictione facile oſcula
venarum, vnde menſtrua fluunt.

Aut menſtrua potuerunt quidem ſupprimi
ex ipſo concubitu cum Antonio, ſed non ob
factam conceptionem, ſed ob aliquem mo-
tum in vtero Hieronymæ excitatum, qui for-
tè ſe in receptione ſeminis retraxit, non ta-
men concipere potuit, cùm illa nullam ex eo
congreſſu delectationem perceperit; & idcir-
cò veriſimile eſt, illam ſemen non emiſiſſe, vn-
de nequaquam ſuccedere potuit conceptio, ad
quam (vt millies iam dixi, & paſſim docent
omnes Medici harum rerum multò magis
quàm Peripatetici, aut quiuis alij Philoſophi,
experti) requiritur vtriuſque coniugis ſemen
ſimul, & eodem tempore effuſum; quod po-
tiùs remoratam fuiſſe Hieronymam creden-
dum,

dum, quàm illius concurſum acceleraſſe ob auerſionem animi ab ipſo Antonio.

Sed neque quod in medium affertur de apparentia menſtruorum poſt menſem à concubitu cum Antonio magis facit pro Antonio, quàm pro Aniello, cùm tale ſignum conceptionis non habeat determinatum tempus ſuæ apparentiæ; nam etiam poſtridie à facta conceptione ſolet apparere, vel quandocunque in primo, aut ſecundo menſe: ſed noua ſanguinis effuſio poſt coitum cum Aniello videtur quodcunque in contrarium opponitur diluere, quia apertiſſimè commonſtrauit, Hieronymam à prægreſſis menſtruis non fuiſſe repurgatam, fortè quia extra tempus prodierant. Vnde occaſione nouæ copulæ cum Aniello naturam tentaſſe illam integrè repurgare, quod nullo modo contigiſſet, vbi Hieronyma ex Antonio iam grauida eſſet, prǽterquam quod non apparuiſſent denuò menſtrua guttatim, vt fecerunt, ſed cùm poſt nonnullos dies à copula cum Antonio occaſione nouæ copulæ cum Aniello ſe ſe proderent, non tam citò denuò apparuiſſent, ſed potiùs exitum ad diuturniorem terminum remorata eſſent.

Cæterùm præ cunctis, quæ in hoc caſu obſeruari poſſunt, illud videtur obſeruandum, quod pertinet ad numerum dierum geſtationis ipſius fœtus; qui vbi velimus computare à prima coniunctione Antonij, cum Hieronyma, erit ducentorum ſeptuaginta, ac trium dierum, nempe menſes nouem Solares, ac tres inſuper dies, & ſi Lunares accipiamus, erũt ferè decem menſes completi: vbi verò computemus à primo concubitu cum Aniello, numerus erit ducentorum ſexaginta duorum dierum, menſes nimirum Solares nouem non completi; deficiunt enim per octo dies; quod ſi menſes Lunares accipiamus, erunt menſes nouem completi, vno, vel altero die addito. Itaque veriſimiliùs videretur, Hieronymam vterum geſtaſſe nouem menſes completos, non diminutos.

Et licèt opponi poſſet, quòd non ſit veriſimile, hunc fœtum tam vegetum, ac viuidum,
10. exitum retardaſſe vltrà nouem menſes per tres dies, hæc enim retardatio arguit potiùs imbecillitatem Naturæ; nam idcircò fœminæ ſeriùs naſcuntur, quàm mares, vt dixi aliàs *libro 1. quæſt. tit. 2. quæſt. 5. num. 8.* ex Ariſtotelis auctoritate, tamen hoc non eſt perpetuum, quia etiam fortiſſimi fœtus aliquando ortum retardant, & decimo naſcuntur, vt de Hercule hominum robuſtiſſimo, & de Cæſare Auguſto, & de Salomone tradunt, veluti adnotaui aliàs *loco cit. quæſt. ead. num. 18. & ſeqq.* non repugnat ergo, quòd hic fœtus ob retardationem ortus potuiſſet ex Antonio concipi.

Sed contrarium, nempe quòd partus hic fuerit ex Aniello ſuſceptus, veriſimilius videtur, primò quia fœtus, qui fortiores ſunt, ortum accelerare ſolent; vt ex aduerſo dicebatur, quod ſecundùm plurimum, & ſecundùm naturæ ordinem ſuccedit; Et hoc in tantùm verum eſt, vt Septimeſtres non niſi ob eorum fortitudinem ſeptimo naſcantur, & ortum per duos menſes accelerent, ob eam enim fortitudinem, quam in ſeptimo primùm experiuntur, validè ſe ſe agitantes; ligamentis, quibus vtero adhærent, diſruptis, ante alios in lucem prodeunt: ita Hippocrat. *in lib. de ſept. part. num. 1.* Alex. *lib. 2. problem. 48.* Auic. *21. 3. tract. 2. cap. 1.* Quod videtur etiam ſecundùm rationem factum, quia fortiores citiùs alimentum à matre ſubminiſtratum abſumunt, & ob vegetiorem calorem liberiori aëre multò maturiùs indigent: ob ſui ergo fortitudinem hunc fœtum natum fuiſſe ante nonum menſem completum, quàm per aliquot dies poſt, & ſic ex Aniello, quàm ex Antonio fuiſſe conceptum, præſumendum eſt. 11.

12.

Secundò id ipſum veriſimilius fit ex eo, quòd tempus ortus ipſius pueri, ſi ex Aniello eum fuiſſe conceptum, dicamus, rectè coincidit cum tempore, quo Hieronyma menſtruari conſueuerat: ſecundùm naturam enim fit, vt mulieres eo tempore ſecundùm plurimum pariant, quo menſtruari ſolebant; quod in iuuenculis ſolet eſſe in nouilunio, vel paulò poſt, in prouectioribus autem Luna decreſcente. Modò, Hieronyma peperit in nouilunio, quo tempore purgari ſolebat, fuit igitur hoc nouilunium principium menſis decimi, acceptis lunaribus menſibus, & computando conceptum, ſeu grauidationē factam ab Anielli copula cum Hieronyma, nam copula cum Antonio præceſſerat per quinque, aut ſex dies, qui erant vltimi dies præcedentis menſis, Luna decreſcente; quod tempus nullo modo coincidebat cum tempore, quo Hieronyma menſtruari ſolebat; nam iuniores creſcente Luna, prouectiores decreſcente menſtruantur, vnde illud: 13.

Luna vetus veteres, iuuenes noua Luna repurgat.

Et ſic non videtur puerum potuiſſe concipi ex coitu cum Antonio, ſed benè ex ſecuta copulâ cum Aniello.

CONSILIVM LXXIV.

Ad Libri quinti Titulum ſecundum, De Vulneribus.

ARGVMENTVM.

Vrgente Peſte in Vrbe, Siluius Amorinus adorſus ex improuiſo Anſouinum quendam vrbinatem, à quo neſcio quam iniuriam acceperat, illum in capite percuſſerat vulnere quidem quoad quantitatem notabili, tamen neque oſſis ruptura, neque alia vlla conditione, ſi eiuſdem oſſis diſcoperturam excipias, graue iudicatum. Tertia ab accepto vulnere die, Anſouinus magna febre correptus cum capitis acutiſſimo dolore, & bilioſarum materiarum vomitu, vertigine, & inſigni partis vulneratæ inflammatione, qua die ſequenti in gangrenam abeunte, totus peticulis, liuidiſque maculis reſperſus, ac de dolore inguinis conqueſtus; Sextâ è viuis diſceſſit, totúſque nigricans maximè ſecundùm caput, & ſpatulas apparuit. Fiſcus in vulnus omnem interitus cauſam rejiciens, Siluium tanquam homicidij reum vltimo ſupplicio damnandum contendebat; contra cuius iniuſtam, & importunam inſtantiam ad Amici petitionem ſequentia exaraui.

SVMMARIVM.

1 *Capitis vulnera quàm magni momenti ſint.*
2 *Magis tutò negliguntur vulnera magna aliarum partium, quàm leuiſſima ipſius capitis.*
3 *Cauſſa primaria eſt attendenda, quia per ſe mouet.*
4 *Cauſa prima magis influit in cauſatum quàm ſecunda.*
5 *Cauſa primaria, ac proxima eadem cum immediata.*
6 *Cauſa immediata quæ?*
7 *Cauſa immediata ſola attendenda.*
8 *Vulnere lethali exiſtente ſemper viget præſumptio, quòd vulneratus ex vulnere obierit.*
9 *Vulnerans infirmum non lethaliter, tenetur de homicidio, vulnerato decedente.*
Contrarium, num.20.
10 *Tantundem eſt de facto ægrotare, & habere proximam diſpoſitionem ad ægrotandum.*
Vide num.21.
11 *Cauſa cauſæ, & cauſa cauſati.*
12 *Effectus cauſæ ſecundæ reducitur in primam.*
13 *Euentus tribuitur cauſæ proximæ.*
14 *Morbus eſt proxima cauſa mortis, non accidentia morbi, niſi in quantum à morbo dependent.*
15 *Capitis vulnera ſimplicia non ſunt ex primo capite lethalia.*
16 *Peſtis eſt magis ſufficiens cauſa mortis, quàm quædam capitis vulnera etiam lethalia.*
17 *Cauſa primaria, vel ſecundaria non dicitur reſpectu temporis anterioris, vel poſterioris, ſed reſpectu tantùm efficientiæ.*
18 *Vbi cauſa eſt magis euidens ad agendum, non eſt conueniens ab ea diſcedere, quærendo alias cauſas.*
19 *Vlcera in corpore excitata præſeruant à Peſte.*
22 *Accidentia ſi non ſint connaturalia morbo, non ſunt ad morbum referenda.*
23 *Celeritas mortis, facta comparatione inter peſtem, & vulnus ſimpliciter lethale, commonſtrat mortem ex peſte, non ex vulnere ſucceſſiſſe.*

ANſouinum non ex vulneris malitia, ſed ex peſte obiiſſe certum eſt, & idcircò contra omnem iuſtitiam eſt, mortis culpam omnem in vulnerantem reiicere, ipsúmque tanquam homicidij reum ad vltimum ſupplicium condemnare; inania enim ſunt, & nulla ratione fulta, quæ Fiſcus, eíque adhærentes in medium afferunt, dum probare nituntur contrarium: nam facilè apparet, eorum rationes nullius momenti eſſe, vt clarè patebit, ſi ad trutinam reuocentur, quæ ſequentes ſunt.

Primò dicitur, quòd Anſouini vulnus fuerit ex ſua natura lethale, non modò quia erat magnum, ſed ob partis vulneratæ præſtantiam, quæ tanta eſt, vt quodlibet vulnuſcu- 1.
lum, quantumuis minimum caput lædens, ex Practicantium doctrina ſit magnifaciendum; vnde ea de cauſa magis tutò negligi dicunt 2.
vulnera etiam magna aliarum partium, quàm leuiſſima ipſius capitis, vt ex Hippocratis auctoritate monent Doctores aliàs à me adducti, *lib.5. Quæſt. Medico-leg. tit.2. quæſt.9. num.1.* Cùm ergo hoc vulnus fuerit ex ſui natura lethale, non eſt attendenda ſuperueniens cauſa tanquam inducens mortem, quia cauſa prima- 3.
ria ſemper eſt attendenda, cùm per ſe moueat; non verò ſecundaria, quæ mouet per accidens: Galen. *de ſympt.cauſſ.cap.1.trans med.* at cauſa primaria mortis in hoc caſu vulnus fuit, ſecundaria verò ſuperueniens febris; nam vulnus ſatis aptum erat ad adſciſcendam mortem, 4.
quia vt cauſa prima magis influebat in cauſatum, quàm ſecunda, Tiraq. *in tract.ceſſant.cauſſ. limitat.* 20. *num.* 6. fruſtrà ergo aliam cauſam quærimus, quia cauſa primaria, ac proxima 5.
eadem eſt cum immediata: *l.ſocium qui in eo.ff.*

pro

6. *pro ſocio*, Immediata autem cauſſa eſt, qua po-ſita ponitur effectus, & qua ceſſante ceſſat effe-ctus: Tiraq. *loco cit. limitat. ead. num.* 1. &
7. idcircò ea ſola eſt attendenda: *l. ſed ſi plures, §. in arrogat. ff. de vulg. & pupill.* ergò cùm mors ſubſecuta ſit ad vulnus, quod erat ſufficiens mortis cauſſa, illud fuiſſe immediatam mortis cauſam concludendum, quia ſicuti mors non fuiſſet ſecuta non inflicto vulnere, ſic vulnere inflicto, eſt ſubſecuta.

Secundò, accidentia quæ conſecuta ſunt ad ipſum vulnus, fuerunt ipſi vulneri proportionata, & cognata; nempe quia ſecundùm Naturæ ordinem euenit, vt ad vulnera præſertim magna, & in parte nobili, ſuperueniat inflammatio, & ad inflammationem Gangræna, necroſis, & partium mortificatio, & alia ſymptomata, quæ in Anſouino ſunt adnotata; vnde conſequens eſt, quòd amoto vulnere, neque inflammatio, neque aliud quicquam mali ſuperueniſſet; immò dato, quòd ſuperueniens morbus fuerit Peſtis (quod non facilè admittendum) ipſum vulnus Peſtis cauſſam fuiſſe aſſeuerandum; ex eo enim humores omnes moti, & corruptionem deinceps ex vulneris corruptione contrahentes ſymptomata produxerunt, iis, quæ Peſti familiaria, ſunt, quàmſimillima. Ergò cùm vulnus ex ſua natura lethale, in malignum, & magis lethale degenerauerit, ob ſuperuenientiam ſymptomatum, quæ ab ipſius vulneris natu-
8. ra non erant aliena, ſemper vigere debet præſumptio, quòd vulneratus ex vulnere deceſſerit, & non ex alia cauſſa: *l. Ait Lex. §. quòd ſi mortiferè, ff. ad leg. Aquiliam.* quia ab ipſa prima vulneris lethalis acceptione vulneratus dicitur ſtatim interfectus: Alciat. *de præſumpt. part.* 1. *num.* 8.

9. Tertiò vulnerans infirmum non lethaliter, ſi tamen infirmus decedat, tenetur de homicidio, per ea, quæ refert Thom. Aëtius *de infirm par.* 2. *verſ. vulnus, num.* 1. *& ſeqq.* Modò, certum eſt tempore peſtilenti vnumquemque exiſtimandum eſſe pro infirmo, quia vnuſquiſque habet proximam diſpoſitionem ab
10. Aëre quem inſpiramus, ad concipiendam Peſtem, ac tantundem eſt de facto morbo aliquo tentari, & habere proximam diſpoſitionem ad cócipiendum talem morbum. Vndè iure Horat. *lib.* 1. *epiſt. num.* 7. Mæcenatem ſic precatur,

Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam.

cùm in vtroque caſu reperiatur corporis impuritas, & coinquinatio; vndè morbus pullulare ſolet: quapropter mirũ non eſt ſi vulnera tempore peſtilenti facilè Gangrænam concipiant, & cacoëthica, ac maligna euadant, vt factum eſt in caſu noſtro, in quo Anſouinus, etiamſi vulnus acceptum non fuiſſet lethale, tamen illius occaſione perijt, ob diſpoſitionem proximam ad contrahendam Peſtem: ſi ergò
11. cauſſa cauſſæ eſt cauſſa cauſſati, D. Thom. *part.* 1. *ſumm. quæſt.* 49. *art.* 2. *ad* 2. quia, vt
12. idem D. Thom. addit, effectus cauſſæ ſecundæ reducitur ad primam, benè hinc ſequitur, quòd cùm ex vulnere ſuſcitata ſit inflammatio, & ex ea febris maligna, & peſtilentialis, vulnus fuerit vera & immediata cauſſa effectus ſecuti, nempè mortis, non autem febris peſtilentialis.

Quartò euentus tribuitur cauſſæ proximæ, 13
non remotæ: Bald. ex quo Tiraq. *in tract. Ceſſ. cauſ. limitat.* 20. *num.* 20. at morbus eſt cauſſa proxima ſuccedentis mortis, accidentia verò morbi ſunt cauſſa remota; ſed in hoc morbo, hoc eſt in hoc vulnere, Peſtis (ſi Peſtis nomen febris illa meretur) fuit accidens, & ſymptoma conſequens ad ipſum vulnus; non enim ſymptomata accidunt ſine morbo, immò ſequuntur morbum, vt vmbra ſequitur corpus, omniúmque ſymptomatum morbi ſu ıt cauſſa: Gal. *lib. de ſympt. differ. cap.* 4. & idcirco ſymptomati non debetur curatio, ſed affectui ipſum creanti: Gal. *in lib.* 6. *de morb. vulg. comm.* 2. *tex.* 9. ergò ad euitandam mortem in Anſouino oportebat tollere ſymptomatum ſuperuenientium cauſſam, quæ fuit vulnus, ad quod tanquam ad morbum ſecuta ſunt prædicta ſymptomata; vndè vulnus 14
fuit proxima, ac vera cauſſa mortis; non accidentia vulneris, niſi inquantum à vulnere dependebant.

Cæterùm ſi veritatis indagandæ æquum deſiderium nos premere debet, apertiſſimè patebit, ſumma iniuria, ac contra iuſtitiam Fiſcum inſtare pro condemnatione Siluij tanquam homicidij rei, cùm Anſouinus verè ex peſte, non ex vulnere obierit; nam licèt gratis concedamus, Anſouini vulnus fuiſſe vtcunque lethale, negari nullo modo poteſt, non fuiſſe ex primo capite lethale, vt patet apertiſſimè ex ſufficienti enumeratione ſimilium vulnerum per noſtros Auctores recenſita *in tractatu proprio de vulneribus*, & quorum enumerationem attuli ipſe etiam *lib.* 5. *Quæſt. Medico-Leg. Tit.* 2. *quæſt.* 2. vbi nulla habetur 15
mentio de ſimplicibus capitis vulneribus, & non habentibus vllam conditionem grauantem, vt oſſis fracturam, aut fiſſuram, aut contuſionem, & id genus alias; licet ergò hoc vulnus eſſet lethale, vt vult Fiſcus, ad omne peius erat indifferens ad ſalutem, vel mortem; & ſic, hac veritate ſtante, non erat, nec eſſe poterat ſufficiens, certa ac indubitata cauſſa mortis: quamobrẽm mors ad magis ſufficientem, magis certam, ac magis indubitatam cauſſam, eſt referenda, nempè ad ipſam Peſtem, quam quis non affirmabit 16
eſſe magis ſufficientem cauſſam ad conſciſcendam mortem; quàm vulnus etiam lethale non ex primo capite?

Neque obeſſe quicquam poteſt id, quod Fiſcus in medium affert, quòd tale vulnus eſſet maximè conſiderabile, & lethale ob partis præſtantiam, nempè Capitis. Quia Caput eſt membrum principale continens multas partes diuerſæ naturæ; quarum nonnullæ etiam inſigniter vulneratæ ob læſionis leuitatem, non magni fiunt, vt pericranium, licet aliarum partium vulnera ſummoperè ſint æſtimanda, quòd plena periculi ſint: & quandò additur, quòd etiam minima capitis vulnuſcula præ aliarum partium vulneribus ſint conſideratione, & animaduerſione digna, id adſtruitur ex eo, quòd facilè Chirurgi in vulneribus

neribus capitis decipiuntur, ob id, quòd aliquando ex leuiſſimo vulnere os rumpatur, aut findatur, idque Chirurgi non animaduertant, quos in curandis capitis vulneribus facilè errare eam ob cauſam monet *in lib. de vuln. capit. num.* 1. ipſe Hippocrates. Periculum ergo non eſt æquale in omnibus vulneribus capitis, nec omnia capitis vulnera ob partis præſtantiam ſunt lethalia, quia quædam capitis partes nullam habent præ cæteris præſtantiam. Fallit ergo omninò Fiſci ipſius diſcurſus, dum ex grauitate ſuppoſita huiuſmodi vulneris deducere conatur, illud fuiſſe cauſam primariam mortis, ſecundariam autem fuiſſe febrem; quia primaria, nempe vulnus mouit per ſe, ſecundaria autem nempe febris mouit per accidens:

17. Sed non animaduertit ad denominandam cauſam aliquam, quòd primaria ſit, vel ſecundaria, non attendi temporis prioritatem, aut poſterioritatem, ſed tantùm ipſarum cauſarum efficientiam; nam quæ eſt efficacior, ac magis ſufficiens ad agendum, ea primaria dicitur, ac per ſe, vt in caſu noſtro, in quo licèt vulnus fuerit prius tempore, quàm Peſtis, tamen quia non habebat ſufficientem efficaciam ad cauſandam mortem, non meretur nomen cauſæ primariæ ipſius mortis, ſuperueniente peſte, quæ multò magis ſufficiens cauſa erat

18. ad interimendum; *vbi ergo cauſa eſt magis euidens ad agendum, non eſt conueniens diſcedere ab ea, quærendo alias cauſas*: vt dicebat Galen. *lib.* 2. *de mot. muſcul. cap.* 5.

Ex quibus ſequitur, mortis cauſam in caſu noſtro non ad vulnus, quia non erat euidens, ac ſufficiens cauſa, ſed ad peſtem, cauſam nempe ſufficientiſſimam, eſſe referendam.

Immò ſi liberè, & ſecundùm rei veritatem diſſerendum eſt, vulnus in hoc caſu nullam vllius cauſæ rationem habuit, cùm effectus ſubſecutus eſſet omni ex parte ab eo diſparatus: violentia autem cauſæ ſuperuenientis nempè peſtis, omnem vulneris efficientiam ademit, nec quicquam operari permiſit, cùm maximè vulnus eſſet benignæ naturæ, vnde facilè omnem efficientiam violentiſſimæ cauſæ ſuperuenienti ceſſit.

Atque ex his inſimul deduci poteſt, quàm falsò Fiſcus, & pro eo ſcribentes ſupponant, vulnus fuiſſe cauſam peſtis, quomodo enim vulnus non lethale, & omni malignitate orbatum ea terribilia accidentia producere potuit, quæ ex ſola peſtis violentia emanare ſolent? quinimmò tantùm abeſt, vt vulnus potuerit cauſare peſtem, vt potiùs potuerit eſſe remedium peſtis, quia per illud deonerari poterat natura, ac praui humores ea occaſione expurgari; ſcimus enim ad prædictum effectum, nempe ad præſeruandos homines, & curandos etiam à Peſtilentia, Medicos vlcera in diuerſis corporis partibus excitare;

19. quin etiam conſtat, in ipſo tempore peſtilentiali eos ab ea facilè præſeruari, qui vlcera quædam patiuntur, ex quibus corpus ab immunditie humorum expurgatur: Ambroſ. Paræus *lib.* 21. qui eſt *de Peſt. cap.* 3.

Sed quàtoperè, Deus bone, affectare videtur Fiſcus, & pro eo ſcribentes, vt Anſouini vulnus pro lethali, & pro vera cauſa mortis ipſius determinetur, vt poſtmodùm Siluius tanquã homicidij reus vltimo ſupplicio damnetur? falſam enim primò, & à multis reprobatam concluſionem proponit, nimirum, quòd vulnerans infirmum non lethaliter, teneatur de homicidio, infirmo decedente; & vt magis appareat eius affectatio alteram propoſitionem producit, ex qua probare nititur, Anſouinum reputandum eſſe infirmum ex eo, quòd moraretur in loco peſte infecto, vnde de proximo eſſet diſpoſitus ad infirmandum, & concipiendam peſtem.

Sed neque priorem, neque poſteriorem ſuppoſitionem veritatem habere patet; & de priori quidem conſtat apud citatum Aëtium *loco citato*, vbi contrariæ ſententiæ fautores, & ſecundùm meliorem rationem ſentientes adducit. De ſecundæ verò falſitate facilè habebimus non modò Doctores omnes, ſed omnes homines fauentes. Sed dato etiam, quòd idem ſit cum effectu ægrotare, & habere proximam diſpoſitionem ad ægrotandum; tamen id haberet locum, quãdo cauſa proximè ægrotandi eſſet homini intrinſeca: at diſpoſitio proximè ægrotandi in iis, qui tempore peſtilenti commorantur in loco eo morbo infecto, eſt ab extrinſeco, cùm dependeat ab Aëris infectione, vel à contagio, vt communiter volunt; vel ab vtroque, vt ego ſentio. Non poteſt ergo firmari Anſouinum fuiſſe exiſtimandum pro infirmo, quia habebat proximam diſpoſitionem ægrotandi concipiendo peſtem, quia hæc proxima diſpoſitio non erat illi intrinſeca, ſed extrinſeca; neque idem eſt habere diſpoſitionem illam intrinſecè, & habere extrinſecè; veluti non habet eandem diſpoſitionem lignum ardendi ſi propè ignem ſit, quam habet in igne poſitum. 20. 21.

Sed & alterum falſum ſuppoſitum in medium profert Fiſcus, nempè febrem (non enim vult eam fuiſſe veram peſtem) fuiſſe accidens ipſius vulneris, & ex hoc probare, mortis cauſſam ad morbum, hoc eſt ad vulnus, non ad eius accidentia eſſe referendam. 22.

Sed hæc ſuppoſitio benè procederet, quando accidentia fuiſſent proportionata, & cognata morbo, ſeu vulneri, vt ſuperiùs annuimus, vt quando de natura ſua ad talem morbum conſequi ſolent, & quando cum ipſo morbo incipiunt, tunc enim dicuntur propria eius morbi: Galen. *lib.* 1. *de Criſ. cap.* 6. ſed accidentia, quæ apparuerunt in hoc vulnere, non incæperunt cum ipſo vulnere, ergo non erant accidentia propria ipſius vulneris, ſed alterius morbi, cui erant magis proportionata: nam quam proportionem effingere nobis poſſunt pro Fiſco ſcribentes inter vulnus benignum, aut ad omne peius non malignum, & accidentia, quæ ſunt ſubſecuta? quiſnam vnquam vidit, aut quiſnam tam perfrictæ frontis homo eſt, qui contendat ad vulnus ſalutare conſequi de neceſſitate ſymptomata terribilia, & interimentia? ſummo profectò rigore videtur procedere Fiſcus in hoc diſcurſu, & præter omnem æquitatem, & rationem ex falſis ſuppoſitionibus velle deducere, Siluium tanquam homicidam eſſe puniendum, non obſtantibus tot, ac tantis rationibus, ſiniſtram de ea re opinionem deſtruentibus.

Cæte

Cæterùm vt Fiſco, & adhærentibus omnem tergiuerſandi anſam adimamus;ad hiſtoriæ veritatem intùs, & in cute examinandam recurrendum cenſeo. Anſouinus ergo à Siluio in capite vulneratus, auxiliantibus duobus amicis, qui caſu adfuerunt, domum ſe contulit, ac die ſequenti ab Andreotio altero ex prædictis amicis viſitatus eſt, qui cùm iterum tertia die de mane illum viſitaſſet, poſtquam à Fiſco ſuper caſu Anſouini fuiſſet examinatus, domum reuerſus peſte correptus eſt, & quarta interiit: ergo ex ea facti ſerie clariſſimè patet, Anſouinum ab Andreotio peſtis contagium contraxiſſe, & ex eius violentia, non ex vulnere periiſſe.

Neque valent contra hanc veritatem quæ Fiſcus opponit, volens Andreotium ab Anſouino peſte fuiſſe infectum, non verò Anſouinum ab Andreotio, ſupponens, quòd Anſouinus ea die, quæ fuit tertia ab accepto vulnere, peſte, vel febre peſtilenti, vt dicit, laborare cœperit, quia conſtat, Andreotium viſitaſſe Anſouinum tertia die de mane ab examine expeditus, vbi iam capite dolere cœperat, & iam fatebatur ſe malè habere, in tantùm, vt totus facie immutatus eſſet, vt deponunt teſtes pro parte Siluij examinati, qui liberè ad Anſouinum inuiſendum accedebant tanquam vulneratum, ac nullo modo de peſte ſuſpectum. Anſouinus deinceps veſpere, magna febre affligi cœpit cum ingenti capitis dolore, ſubſequentibus aliis ſymptomatibus, quæ in eo morbo ad finem vſque illum exagitarunt, & ex quorum violentia tandem ſexta animam exhalauit. Cùm igitur pateat, Andreotiū multò ante Anſouinum peſtem contraxiſſe, neque verum eſt, neque veriſimile, illum ab Anſouino fuiſſe infectum, ſed potiùs è contrà luce meridiana clariùs appaiet Anſouinum ab Andreotio labem contraxiſſe, cuius violentia tantùm, & non ex culpa vulneris vitam cum morte commutauerit.

Quomodocunque autem ſe ſe res habeat, vel quòd Anſouinus poſt vulnus die tertia peſte ex ſe fuerit correptus, vel quòd ab Andreotio illam contraxerit, exiſtente, aut non exiſtente vulnere lethali, nullam habet vulnus mortis culpam, ſtante ſuperuenientia cauſæ multò efficacioris, & habilioris ad conſciſcendam mortem, ad quem effectum inhabile omninò erat vulnus etiam lethale, maximè in tam breui dierum ſpatio: vnde ipſa celeritas ſuccumbendi, cùm aliena omni ex parte fuerit à 23 vulneris ipſius natura, & qualitate; & è contrà maximè conſueta & familiaris peſtilentiæ, ſatis clarè oſtendit, & ſine vlla hæſitantia determinandum cogit, mortem Anſouini ex peſtilentia tanquam cauſa habili, & efficaci, non ex vulnere cauſa inhabili; & minùs efficaci ſucceſſiſſe, cùm effectus abſque dubio cauſæ habiliori ad agendum ſit tribuendus, vt iam oſtenſum eſt.

CONSILIVM LXXV.

Ad Titulum primum Libri tertij, De impotentia coëundi & generandi.

ARGVMENTVM.

Angela Beuerentia Veneta, cùm Romæ ſui corporis quæſtum faceret, occaſione vicinitatis biennio, aut alio veriori, & diuturniori tempore familiaritatem ac commercium habuerat cum D. Ioanne Baptiſta Verallo, tunc temporis biennio ſeptuaginta annos exuperante; ſed vno eodémque tempore Veneris conſuetudinem habuerat cum Ioanne Iacobo Ferrario iuuene ætatis vigintiquatuor annorum benè habito, ac formoſo, & capillitij rubri, quem vnicè, & impensè deperibat, vt in proceſſu apertiſſimè conſtat; bis autem in hoc biennij ſpatio illa conceperat, duóſque pepererat filios, Matthæum nempe effigie, & capillitio rubro, Ioannem Iacobum prænominatum referentem, & Eugeniam eodem capillitio dotatam. Defuncto Domino Ioanne Baptiſta anno ætatis quatuor ſupra ſeptuageſimum, illa in patriam ſe contulit, ac poſt quindecim annos Romam reuerſa, agitauit contra Dominam Mariam Verallam Marchioniſſam Spatam vti filiam, & hæredem Domini Ioannis Baptiſtæ, pro conſequendis alimentis, & dote dictorum filiorum tanquam ex eodem Ioanne Baptiſta ſuſceptorum; ſed cùm nullam haberet ſufficientem rationem ad hoc fundamentum probandum, à Sacra Rota, coram cuius Tribunali lis pendebat, rejecta, eam tamen denuò adire conata eſt: ſed exiſtente inhabilitate D. Ioannis Baptiſtæ ad generandum nimis patente, viſum eſt pro eo, quod ad Medicam ſpeculationem pertinet, ſequenti diſcurſu demonſtrare, rem ad impoſſibile deducendo, prædictum D. Ioannem Baptiſtam non potuiſſe in via naturæ generare.

SVMMARIVM.

1 *Senes generare poſſunt quandocunque poſſunt coire.*

2 *Non eſt quid rarum & inſuetum, ſed naturale quod ſenes etiam in ætate decrepita generare poſſint.*

3 *Homo vt in naſcendo nullum habet determinatum tempus, ſic & in coëundo, & generando.*

4 *Vir generare poteſt, vt Prouerbio fertur, quouſque furfuris quartarium poteſt eleuare.*

5 *Generandi habilitas à natura eſt.*

6 *Animalia ex ſeminis copia ſtimulantur ad coitum.*

7 *Coitum natura inſtituit ad generationem ob ſpecierum propagationem.*

8 *Ex potentia ad coitum elicitur potentia etiam ad generationem.*

9 *Senes multiplici ex cauſa ſunt inepti ad generationem.*

10 *Ex ipſa rei natura fit, vt ſenes tranſacto anno quinto ſupra ſexageſimum, non ſint ampliùs apti ad generandum.*

11 *Ex qualitate carnium ſenilium habetur qualitas ſeminis ſenilis.*

12 *Semen eſt ſanguis exquiſitè coctus.*

13 *Cauteria geſtantur ad curandos morbos, & ad præſeruandos homines ab ipſis morbis.*

14 *In Valetudinario neque generandi, neque coëundi potentia præſumitur.*

15 *Ex valetudine ipſa homines fiunt infœcundi.*

16 *In decrepito valetudinario præſumi debet conclamata genitalium ignauia.*

17. *Cauteria diu geſtata reddunt homines infœcundos.*

18 *Cauteria in Senibus improbantur, & cur?*

19 *Præſumptio potentiæ generandi in Sene, vel Decrepito, habet locum in Sene robuſto, non valetudinario.*

20 *Ætates non annorum numero, ſed viribus menſurantur.*

21 *Vires in Senibus non præſumuntur.*

22 *Habilitas generandi adeſt vigentibus viribus, ceſſantibus autem ceſſat.*

TAmetſi generandi impotentia in Do. Io. Baptiſta Verallo adeò conſpicua eſſet, vt nullo modo niſi cauillis, ac falſis ſuppoſitionibus, effictíſque miraculis oppugnari potuerit, tamen non relinquebat Angela Beuerentia inſtare pro fauorabili ſententia, plura in medium adducens ad ius ſuum ſuſtinendum.

Nos permultis, quæ ad rem noſtram pertinent, ſilentio tranſactis, pluribúſque aliis, quæ iam ſatis ſupérque diſcuſſa, & eluſa ſunt, rem ad impoſſibile deducere facilè poſſumus, ante omnia nonnulla adducentes, quæ præter ea, quæ in eius fauorem Scribentes adduxerunt, de nouo adduci poſſent, vt his quoque integrè ſatisfiat.

Ac primò dici poterat, quoſlibet homines,
non inquam ætatem ante ſenectutem degen-
1. tes, ſed ipſiſſimos ſenes immò verò etiam de-
crepitos, quandocunque ad Venerem apti ſunt,
eſſe aptos etiam ad generationem, vt mille
exemplis, ac quotidianis experientiis proba-
tur; ex quibus habemus ſenes non modò ſe-
ptuagenarios, ſed iam decrepitos & octoge-
narios, ac nonagenarios, & ætate maiores,
filios genuiſſe; atque id non eſſe quid rarum,
& in via naturæ inſuetum; ſed immò eſſe quid
naturale, & pluribus hominum commune, 2.
non deſunt ex optimis Medicis qui adſtruant,
acritérque tueantur; & præter quamplurimos
Auenz. *lib.2.Theiſ.tract.3.cap.1.* Laurent. Ioubert. *lib.2. Error. Popul. cap.12.* Felix Plater. *Centur. poſth. Quæſt. Medic. Paradox. & Endox. in Patholog. num. 21.* & id ipſum admiſit Rota *in Rom. pratenſa filiationis coram Veroſpio num. 12.* & alij, quos recenſere pro nunc ſuperſedeo.

Nec videtur à conditione hominis id alie-
num, qui & in naſcendo nullum habet deter- 3.
minatum tempus, vt communis fert opinio;
ſic & in coëundo: vt Hippocr. *in epiſt. ad Damagetum* dicebat, vnde & in generando non habere illum determinatum tempus ex ſui natura veriſimile videtur. Nihil ergo obſtare poteſt ætas ſenilis Dom. Ioannis Baptiſtæ Veralli, quin filios procreare poſſet, cùm haberet coëundi potentiam, & cum ipſa Angela ad libitum congrederetur, nam ſi potuit coire, potuit etiam generare, vt inferiùs clarè oſtendendum.

Secundò, ſi quæ prouerbio jactantur pro
probatis verbis habentur, iam prouerbium
quoddam, de quo Laurent. Ioubert. *loco cit.*
meminit, eius rei veritatem apprimè compro-
babit; eſt autem illud prouerbium quod ſe-
quitur, Hominem quemcunque filios pro- 4.
creare poſſe, quo vſque furfuris quartarium
poteſt eleuare: at hoc nullo labore indiget, ita vt nunquam tam effœtæ vires in aliquo ſene reperiantur, quin ad eleuandum furfuris quartarium ſufficiant. Ex qua paræmia deduci abſque vlla hæſitantia debet, quòd naturaliter homo etiam in ſenectute grandi aptus eſt ad generandum: quod ſi id omnibus Senibus eſt commune, abſque omni ratione ea aptitudo Dom. Ioan. Baptiſtæ adimitur.

Tertiò, id ipſum roboratur ex Iureconſul-
torum aſſertione, qui volunt generandi habi- 5.
litatem à natura eſſe, & idcircò ſemper præ-
ſumi: Alciat. *de Præſumpt. num. 1. præſumpt. 41. reg. 1.* Menoch. *eod. tractat. lib. 6. præſumpt. 9. n. 1.* quæ autem à natura ſunt, non remouentur à ſubiecto, cuius ſunt; vnde non poteſt firmari eam habilitatem in Sene ceſſare, non deficientibus præſertim iis annexis, quæ ad eam operationem requiruntur, vt maximè corporis vigore, & ſufficientia ad coitum; nam cer-
tum eſt, quòd ſtante coëundi potentia, natu-
ra ſit valida, & ſeminis procreatrix, cùm Ani- 6.
malia ad coitum ſtimulentur, & ad illum ſuf-
ficiant ob ipſius ſeminis copiam in corpore manentem: quam cùm expellere nititur Natura, ne eius expulſio ſit fruſtratoria, genitales partes ſpiritu à corde tranſmiſſo erigit, vt aptè ipſum ſemen in fœmineum vterum eiaculentur. Itaque quotieſcunque videmus Naturam ad hoc ſufficere per genitalium erectionem, & ſeminis eiaculationem, de neceſſitate ſequitur talem coitum non eſſe fruſtratorium, ſed eſſe ex ſui natura genitiuum. Cùm igitur prædictus D. Io. Baptiſta per ſpatium plurium

annorum cum Angela carnale cõmercium habuerit,negari nullo pacto debet ex tali conjunctione potuiſſe Angelam concipere,vt verè cõcepit, & filios parere, vt cum effectu ſucceſſit.

Quartò, multò fortiùs habet locum in Do. Ioan. Baptiſta præſumptio illa naturalis habilitatis ad generandum, quia ex ſui natura fœcundus erat; nam licèt ex prima, ac tertia vxore filios non habuiſſet, fortè ob earum culpam, ex ſecunda plures filios ſuſceperat, inter quos ipſam Dominam Marchioniſſam
7. Mariam; cúmque coitus ad procreationem filiorum Natura inſtituerit, & ex ipſo tantùm ſit generandi ſpes pro certo exiſtimandum,ipſum Dom. Io. Baptiſtam aliàs potentem ad coëundum,& generandum, adhuc in ætate procedentem ad eandem potentiam fuiſſe habilem, maximè cùm habilis eſſet ad coitum,qui,vt dictum eſt; terminatur ad generationem.

Hæc & alia leuioris momenti in fauorem Angelæ afferri poterant, ex quibus ſequebatur, Dom. Io. Baptiſtam habuiſſe habilitatem generandi;ſtante maximè habilitate ad coëun-
8. dum; & cùm conſtet,ipſum coitum exercuiſſe cum ipſa Angela,de neceſſitate ſequitur poſſibilitas procreationis filiorum ex ipſius coitu.

Si rem tamen penitiùs expendamus, ac ſtatum, & conditionẽ Do.Io.Baptiſtæ rectè examinemus, apertiſſimè patebit, ipſum non potuiſſe vnquam eo tempore,quo Angela dictos filios concepit,habilem eſſe ad coitum,& multò minùs ad generationem, ſed habuiſſe ad vtrumque tantam inhabilitatem,vt impoſſibile fuerit, eum in via naturæ potuiſſe generare.

Quod vt omnimodè pateat,ſciendum,vt ex proceſſu conſtat,Dom.Io.Baptiſtam ſeptuagenarium, immò ſeptuaginta duobus annis maiorem cæpiſſe cum prædicta Angela familiaritatem habere: erat autem temperamenti bilioſi,cum ſubdominio pituitæ,pectore non admodum lato, diſtillationibus perennibus obnoxius,vocis exilis,ac penè muliebris; ſymptomatibus quàplurimis ita moleſtatus,vt valetudinariam vitam non adhuc declinante per annos ætate degeret; quamobrem quatuor cauteriis,vno ſc. in ſingulis brachiis,& ſingulis cruribus, infeſtantibus morbis occurrere procurauerat. Vxores tres duxerat, neque ex priore,neque ex poſtrema filios ſuſceperat,ſed tantùm ex ſecunda, cum qua tamen poſt annũ ſuæ ætatis tertiũ ſuprà quinquageſimũ generare deſiit.Has ergo huius ſubiecti conditiones ſi põderemus,luce meridiana clarius apparebit, non ſolùm omnes ſimul acceptas,ad earũ ſingulas per ſe de neceſſitate reddidiſſe illum nõ modò ad generationem,ſed ad coitum etiã omninò impotẽtem.Quibus ſi addas ætatem iam decrepitam,ac præcipitatam,facilè id quod dictum ſuperiùs eſt, deduces, generationem ex parte ipſius fuiſſe in via Naturæ impoſſibilem.

Et vt de ætate ante omnia aliquid dicamus, notiſſimum eſt, Senes licèt viribus conſtanti-
9. bus,prout ſenilis fert ætas,eſſe ex ætate ipſa ad generationem impotentes ſecundùm plurimum,vt eſſe ſolent,quæcunque ſecundùm Naturæ ordinem procedunt, licèt in particularibus aliquando, ſed de rarò is ordo non ſeruetur. Hæc autem generandi impotentia in Senibus non ex vnica ſed ex multiplici cauſa dependet. Naturaliter ergo vltra ſexageſimum
quintum annum vt plurimum non generant, 10.
calore naturali deficiente, ex cuius defectu illi excremẽtis pluribus,ac frigidioribus ipſummet calorẽ obruentibus ſcatent,ſanguinem habent ſpiritibus orbatũ,ex cuius materia ſemẽ aut nõ generatur,aut ineptũ ad opus generationis procreatur,vnde & quantitate paucũ & ſubſtantia liquidum,fluidum,& aquoſum,conſueto odore priuatum,ac nulla cohærentia ſubſiſtens.

Hæc ita ſe habere Medici fatebuntur; ſed neque ij qui Medici non ſunt, negabunt, ſi ad ea,quæ ſubiungam animum aduertant.Conſideremus obſecro omnes, ac quaſcunque ipſorum Senum actiones quantoperè à prægreſſa illa alacritate deficiant; & firmabimus quantopere deficere ſimul debeat coëundi actio, & multò magis generandi.

Sed omittamus hæc, & alia permulta: conſideremus tantùm ſenilis corporis partes, quàm ineptæ ad officia ſua obeunda exiſtant,ac pro certo determinabimus, quàm inepta eſſe debeant genitalia ad ea officia,ad quæ ſummus naturæ vigor requiritur.

Sed ne de hoc quidem verba fiant, carnes
ipſas ſeniles contemplari non pigeat,ac ex ea- 11.
rum conditione facilè elicies qualem ſanguinẽ, ac quale ſemen Senes intra ſe generent. Quod ſi facias, carnes eorum conſpicies flaccidas, ac emortuas, colore palleſcentes, vel albicantes, tactu marmoreas,ac omni calore emunctas: at verò talis caro generatur,qualis ſanguis eſt, ex quo generatur, ac tale etiam ſemẽ ex ſanguine producitur,qualis eſt ſanguis, ex quo produci-
tur,cùm ſemen ipſum ſanguis ſit: Galen *lib.16.* 12.
de vſu Part.cap.10.& lib.2. de ſem. c.2.& alibi.

Hanc veritatem ſenſus ipſe exterior nobis perſuadere poteſt,ac verè determinare,Senum ſemen non ſolùm infœcundum,ac nullius valoris eſſe,ſed ſeminis naturam non ampliùs ſeruare.Quæ omnia ſecundùm plurimum in omnibus Senibus verificantur: quòd ſi in quibuſdam pertranſeuntibus annos, qui in aliis conſtituunt ſenectutem, non habent locum, hos non adhuc Senes eſſe aſſeuerandum; ſed tandem tamen hos ipſos ad idem,ad quod cõmuniter alij deueniunt, licèt ſeriùs deuenire, quis eſt qui negare audeat? naturaliter calor natiuus eundo decreſcit,licèt id decem,aut viginti annis ſeriùs,aut citiùs eueniat,ad ſenectutem tandem peruenitur, quæ nihil aliud eſt, quàm ipſius caloris manifeſtum decrementum, ad quod ea omnia incommoda ſequuntur, quæ ſenectutis propria eſſe dicebamus.

Cæterùm ſi hæc naturaliter verificantur in quibuſvis ſenibus quid dicendũ de Sene decrepito valetudinario,vt erat Do.Io.Baptiſta quãdo cum cõmmemorata Angela commerciũ haberet?Quòd enim eſſet valetudinarius, immò, inquã,omninò infirmus,egemuſne adhuc teſtibus?cùm quatuor cauteria geſtaret,quæ nõ niſi
ad curandos morbos grauiſſimos,eóſque euitã- 13.
dos excitari ſolẽt,& ſi vnũ aut alterũ cauteriũ indiciũ certũ facit aduerſæ valetudinis eius,qui illud geſtat,quodnã indicium malæ valetudinis facient quatuor cauteria vno,eodémq; tempore geſtata?Satis ergo ſupérque cõſtat ex his D.

Ioan. Baptiſtam fuiſſe valetudinarium. Quonam pacto igitur poſſumus præſumere, illum fuiſſe habilem ad generandum, ſi in valetudinario non præſumitur potentia ad coëundum? Maſcard. *de probation. concl.* 312. *num.* 10. *vol.* 1. ſed dato, quòd præſumi poſſet in illo habilitas ad coëundum, extra omnem veritatem eſt, præſumi conſequenter poſſe habilitatem generandi, quia ex valetudine ipſa homines euadunt ſteriles: Lud. Mercat. *lib.* 3. *de ſter. & prægn. aff. cap.* 5. *num.* 373. & idcircò Senex valetudinarius inhabilis reputatur ad generandum: Rota *in Romana prætenſæ filiationis*, 22. *Iunij* 1657. *coram Verospio num.* 6.

Hinc igitur facilè deducitur facti impoſſibilitas, nempè, quòd Angela, de qua agitur, ex ipſo Dom. Ioann. Baptiſta filios ſuſceperit, quia non modo is redditus erat per ætatem, & per valetudinem impotens ad coëundum, ſed tantoperè in illo naturalem vigorem ſuccubuiſſe dicendum, vt ne vllum quidem appetitum, neque vllum carnis ſtimulum in eo ſtatu illum expertum fuiſſe ſit firmandum; ſed non ſecùs ac aliis Decrepitis, illi eueniſſe dicendum, de quibus Iuuenal. *ſat.* 10. *verſ.* 104.

——*Coitus iam longa obliuia, vel ſi*
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et quamuis totâ palpetur nocte, iacebit.

Iure ergo in Dom. Ioan. Baptiſta iam decrepito, & valetudinario debet præſumi conclama-
16. ta genitalium ignauia, cùm in illo & per ætatem, & per valetudinem, omnem natiui caloris vel minimam ſcintillam extinctam eſſe fateri cogamur: Vnde ad impoſſibilitatem reducitur, quod potuerit generare.

Sed ad vlteriora properandum; nam præter grauem ætatem, & vitam tam aduerſæ valetudini obnoxiam, Dom. Io. Baptiſta, vt diximus, quatuor cauteria à multo tempore aperta geſtabat; quæ ſola per ſe euidentiſſima cauſa infœcunditatis, ac conſummatæ impotentiæ generandi eſſe poterant; nam cum per ea fiant perennes, ac quotidianæ humorum euacuationes, neceſſe eſt, corpus, & ſanguinem inde omninò refrigerari, omnémque vigorem amittere: nam notiſſimum apud Medicos eſt, euacuationes omnes ſi copioſæ fuerint, aut continuatæ, & perennes, etiamſi non ſint copioſæ, ſpiritus abſumere, & calorem natura-
17. lem extinguere, ſed ſignanter de ea, quæ per cauteria fieri ſolet, id verificatur eo maximè nomine, quia corpus inſigniter debilitat; vn-
18. de ea de cauſa in Senibus cauteria improbantur: Cardan. *de ſan. tuen. lib.* 4. *cap.* 5. ſed inſuper ea homines infœcundos reddere, vel Hippocrat. *in lib. de Aër. Aq. & loc. text.* 42. auctoritate conſtat: nam adducens exemplum Scytarum, hæc habet: *Scythæ omnium hominum minimè ſunt ad coitum valentes, & quod humoris detractiones ex peruſtione cauteriorum ſemper habent, &c.* Sed & Lud. Mercat. *lib.* 3. *de ſteril. & prægn. affect. cap.* 5. *num.* 375. *verſ. cuius rei exemplum*, apertiſſimis verbis id ipſum teſtatur, ponens inter euidentes cauſas infœcunditatis in viris fontanellam, ſeu cauterium in occipitio, vel in brachiis diu apertum, & plurimum fundens. Quod confirmat etiam Fort. Fidel. *lib.* 2. *de Relat. Med. cap.* 2. *n.* 61. *valdè obaſos, &c.* Itaque ſi cæteri hominum in ætate vegeta, & viribus valentibus, atque ex ſui natura fœcundi ex vno, aut altero cauterio in brachiis geſtato ſteriles efficiuntur, quid pronuntiandum in Sene decrepito, ac maximè valetudinario, quatuor cauteria adaperta, vno, eodémque tempore geſtante? facilius ex mea ſententia (medius fidius) eſt ex marmorea ſtatua Angelam ſuſcipere potuiſſe prolem, quàm ex ipſo Dom. Io. Baptiſta.

Sed ne obiecta in contrarium abſque reſponſione relinquantur, dicendum ad primum, quòd admiſſo, hominem poſſe in quacunque ætate etiam in decrepita generare, idque non eſſe quid rarum, ſed naturale, & conſuetum, de Senibus, ac decrepitis hoc aſſeuerandum firmis, ac benè valentibus; non de debilibus & 19.
valetudinariis: Rota *in ſup. cit. Rom. prætenſæ filiationis, num.* 6. nam quemadmodum illi qui ſani, ac robuſti ſunt, etiam octogeſimum annum attingentes, Senes, aut Decrepiti verè non ſunt, ita qui valetudinariam vitam degunt, & viribus ſunt imbecillibus, ante ſexageſimum Senes, & Decrepiti iure appellandi; nam vt paſſim apud Medicos iactatur, Ætates non annorum numero, ſed viribus menſurantur, quæ ex 20.
actionum virtute, & energia ſe manifeſtè produnt; vnde Octogenarius, vel Nonagenarius, qui coire, & generare eſt aptus, quæ actiones viris robuſtis, ac iuuenibus ſunt connaturales, non eſt verè Decrepitus; cùm contra, Quinquagenarius ad eas operationes ob corporis imbecillitatem inſufficiens, verè decrepitus eſt, & ſic nunquam cum veritate dici poteſt, Decrepitum hominem poſſe generare, quia Decrepitus non vocandus, neque verè eſt, qui annos habet alios homines Decrepitos declarantes, ſi præ aliis hominibus viribus conſtent, ſed qui in prædicto annorum termino vires iam amiſit, neque enim Senex poteſt eſſe, qui vires habet integras, vt ex Galeno *lib.* 1. *Method. med. cap.* 9. aliàs dixi, quia illicò atque quis ſit Senex, omni robore priuatur: idem Galen. *lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap.* 9. & in ſumma naturaliter cum ſenectute virium robur ſtare non poteſt, ita vt quouſque virium robur durat, etiamſi id fieret vltra centeſimum annum, Senex homo neque eſt, neque dici debet. Abſente ergo ergo vigore naturali, & calore natiuo deficiente, dicendum verè Senem eſſe; nempe qui ob ætatem corporis robur amiſit, naturaliter generare non poſſe. Quinimmò verum non eſt ſuppoſitum in contrarium factum, nempe quòd homo generare poſſit; quandocunque poſſit coire, quia coitus Senum inanes ſunt, neque enim ad generandum ſufficit coëundi potentia, ſed requiritur ſemen fœcundum, ſubſtantia laudabili, ac ſpiritu multo turgens, quale in ſenibus non reperitur, qui licèt aliquando ſtimulentur ad coitum, id ſit à copia flatuum, non à turgentia ſeminis, vnde coitus ipſis eſt maximè noxius.

Non diſſimili reſponſione ſatisfit ſecundæ inſtātiæ, quandocunque enim dicamus, Senem, ſi ad coitum potens ſit, eſſe etiam potentem ad generationem, id non de verè Sene, nempe qui cum ætate vires corporis amiſit, ſed de Sene habente quidē annos ſenectutis, ſed vires iuueniles,

iuueniles, & corpus firmum, ac robuſtum, ac integras vires, quæ in verè Senibus, vt dixi-
21. mus, non adſunt; quòd ſi adſint, verè Senes non ſunt.

Ad tertiam obiectionem dicendum, verum
22. quidem eſſe generandi habilitatem à Natura eſſe, quæ à ſufficienti corporis robore, & viribus dependet; at iis ceſſantibus, eam inſimul ceſſare, vt alia permulta faciunt; an non ciborum concoctio à Natura eſt? ea vbi calor viget, optimè ſuccedit, at calore per ætatem diminuto, etiam concoctio diminuitur; & ſic de cæteris; vnde non ſequitur ex hoc, quòd Dom. Ioann. Baptiſta aliàs fuerit habilis ad generandum, & hanc habilitatem à Natura habuerit, vt alij homines, idcircò ſemper ſit præſumendus habilis ad idem.

Quæ reſponſio ſatisfacere etiam poteſt vltimæ inſtantiæ; quia licèt ille fuerit fœcundus in ætatibus antecedentibus ſenectutem, vel ex ipſius ſenectutis, vel ex aduerſæ valetudinis vitio, vel ex aliis euidentibus cauſis infœcundus factus eſt; quæ ad hoc ita concurrunt, vt illum adeò ſterilem reddiderint, adeóque ad generandum inhabilem, vt in via Naturæ ampliùs generare non potuerit.

Ex quibus ſatis ſupérque facti impoſſibilitas, nempe conceptionis Angelæ ex Domino Ioanne Baptiſta factæ, probata remanere videtur.

CONSILIVM LXXVI.

Ad Titulum primum Libri tertij; De impotentia coëundi, & generandi.

ARGVMENTVM.

Cùm deſtinaſſet Excellentiſſimus Dominus Princeps N. N. ducere in vxorem Excellentiſſimam Virginem boni profectò habitus, ac viribus integris: excitatus eſt à quodam neſcio quo Medico ſcrupulus circa eius fœcunditatem, aſſerendo, quòd Gemellorum imparis ſexus, fœmina, qualis erat deſtinata ſponſa, inhabilis ſit ad generandum. Hinc factum eſt, vt Princeps de ea ducenda anceps exiſtens, nullam in ea re eam ob cauſam reſolutionem caperet. Conſultus ergo ſequentibus ſatisfeci.

SVMMARIVM.

1 *Gemelli in humana ſpecie contra Naturæ legem naſcuntur.*

2 *Gemellos naſci diſparis ſexus magis contrà naturam eſt, quàm eiuſdem ſexus.*

3 *Mas multò citiùs ortum accelerat, quàm fœmina.*

4 *Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad operandum, & num. 6.*

5 *Gemellorum partus ſexu diſparium magis contra naturam, quàm partus octimeſtris.*

7 *Ad generandum vnuſquiſque à Natura præſumitur habilis.*

8 *Partus geminatio in homine periculi plena.*

9 *Experientia vnica rerum magiſtra.*

10 *Non eſt perpetuum, quòd quotieſcunque ſunt gemini mas, & fœmina, moriatur fœmina.*

11 *Multum intereſt ex libriſne, an experientiâ loquamur.*

12 *Septimeſtres licet vt plurimùm non viuant, non omnes reiiciuntur tanquam non vitales.*

13 *Vbi naturæ vigor emineat, ſocietas gemelli diuerſi ſexus, non reddit illos ad vlla Naturæ opera inhabiles.*

NOn ſine omni fundamento primâ fronte viſum eſt, dubitari de fœcunditate Excellentiſſimæ Virginis, ex eo quod nata ſit cum gemello diſparis ſexus, quippe cùm acceptiſſimum omnibus ſit primùm, Gemellos in humana ſpecie contra Naturæ legem naſci:
Ariſtot. *libro 4. de Generatione Animal. cap. 6.* 13
& libro 7. de Hiſtor. Animal. cap. 4. Plin. *lib. 7. Natur. Hiſtor. cap. 4.* Auic. *21. tertij tractat. 1. cap. 17.* vnde idcircò debiliores, quàm vt ad vitam traducendam ſufficiant, naſcuntur; ac ſemper euenit, vt alter geminorum multò magis altero debilis exiſtat, ob rationem aſſignatam ab Hippocrate *libro de Natura Puer. num. fin.* in hæc verba: *Et non ſemel, & ſimul genitura procedit, ſed & bis, & ter ebullit, & eiaculatur, & non eſt poſſibile omnem eſſe fortem, tum quæ priùs exiuit, tum quæ poſteriùs, &c.* Cùm autem fœmina ex minùs forti ſeminis portione compaginetur, euenit ſemper, vt vel citò ſuccumbat, vel ſi ſuperſit, vitam breuem ac valetudinariam, & ad opera Naturæ inſufficientem traducat. Addendum his quòd non modò mas ex ſeminis fortiore portione formatur, ſed tanquam robuſtior, ac calidior, dum ſimul cum fœmina in vtero materno permanet, omnem alimenti, ac laudabiliorem, & vberiorem portionem ad ſe allicit, vnde fœmina ex reliquiis ſanguinis materni malè, & inſufficienter nutritur, & ſic naſcendo vel illicò decedit; vel ſi aliquantiſper viuat, vi-

tam valetudinariam, ac morbis obnoxiam traducit.

Sed non modò Gemellos eiuſdem ſexus naſci, contra Naturam eſt, ſed multò magis contra Naturam eſſe Gemellos naſci diſparis
2. ſexus; ab iiſdem Sapientibus non ſine ratione firmatum eſt; idem Ariſtot. *lib.* 10. *Problem.* 29. & *ibi* Conciliat. *in comm.* & Ludouic. Septal. cui omnes Doctores aſſentiuntur, indeſinenti experientiæ innixi; ac profectò multò plura inconuenientia interueniunt, exiſtentibus gemellis diuerſi ſexus, quàm cùm ſunt eiuſdem ſexus; nam circumſcripta inſufficientia matris ad ſubminiſtrandum duobus alimentum, quòd vni tantùm ſufficere debuit, vbi ſexus diuerſi ſint, interuenit varietas in tempore conformationis, cùm mas citiùs, fœmina ſeriùs conformetur, & idcircò non poſſunt eodem tempore matureſcere: Ariſtot. *loco citato, de generatione Animalium*, ad quod etiam facit id., quod ſuprà dicebamus, nempe vis maior, ac magis vegetus calor ipſius maris, (vel fortè etiam fœminæ quæ ex prima ſeminis eiaculatione orta eſt) ex quo fit vt attrahens calidiorem, ac puriorem ſanguinem pro ſe, fœmina (vel fortè mas, qui ex debiliori portione ſeminis compaginatus eſt) parciori, ac deteriori nutrita, non facilè ad debitam perfectionem perueniat, & ſi modò naſcatur, omninò debilis, & ad naturæ opera inepta perpetuo exiſtat.

Hinc etiam fit, vt in naſcendo quoque non minimum interueniat inconueniens, quippe
3. cùm mas multò citiùs ortum acceleret, quàm fœmina; ergo vel fœmina cum mare ipſo naſcitur, & deficiens à ſibi debita perfectione vitam obit; vel ſi in vtero remaneat, ob puerperiorum purgamenta occaſione ortus ipſius maris prodeuntia, omni alimento defraudatur, ac marceſcit, & in ſumma quocunque modo fœmina cum mare gemello concipiatur, ſemper ac de Naturæ quaſi neceſſitate extremæ debilitatis eſt, & ad opera ipſius Naturæ, ſi viuat, inſufficiens; quia vt
4. dicitur, ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad operandum; cùm autem inter opera Naturæ maxima, ac præcipua ſit, & quæ maius robur in fœmina requirit, ſimilis generatio ad ſpeciei conſeruationem, certum eſt quòd quemadmodùm in eſſe fœmina nata cum mare gemello, malè omninò, ac debiliter ſe habet, ita etiam, immò multò magis ad hoc generationis opus malè omninò, ac debiliter ſe habebit; & ſic aut nullo modo generabit, aut cum ſumma difficultate, aut tandem fœtus emittet malè habitos, & minimè vitales, vel defectuoſos, vel etiam monſtroſos, vt experientia ipſa compertum eſt.

His igitur ſic ſe habentibus, non videtur præter rationem Federic. Bonauentura *lib.* 3. *de Octimeſtr. Part. cap* 69. firmaſſe, Gemello-
5. rum partum, qui ſexu diſpares ſint, magis contra Naturam eſſe, quàm Partum Octimeſtrem; licèt ſcire debuerit, quòd Octimeſtris ſemper naſcitur præter Naturæ intentionem, & à cauſa violenta manumittitur; in partu verò Gemellorum, etiam ſexu diſparium, concurrere aliquando ipſam Naturam, ob Genitorum robur, ob quod & ipſi Gemelli etiam ſexu differentes non modò vitales naſcuntur, ſed non ſecùs ac alij quicunque homines robuſti ſunt, ac longam vitam, & ſanam degunt, vt clariùs ex afferendis experientiis patebit.

Res ergo non ita ſuperficialiter tranſigenda, ſed ſecundùm ſubiecti, circa quod dubium verſatur, conditionem decidenda. Quòd enim ita in rei veritate eueniat, vt naſcentibus Gemellis diſparis ſexus, vt plurimum minimè vitales, aut ſaltem ſummæ debilitatis, ac maximè fœmina exiſtat; non negandum: vnde neque inficiari licet, quòd vbi res eo modo eueniat, nimirum, vt ſummam debilitatem, & ineptitudinem ad viuendum præſeferant, fœmina & valetudinaria, & infœcunda futura ſit: ſed vbi conuenienti robore dotentur, & nullam debilitatem, aut repugnantiam ad viuendum præſeferant, inferre quòd fœmina ex hoc quòd cum mare nata ſit, ad generationem ſit inhabilis, neque rationi conſentaneum eſt, neque auctoritate vlla munitum, neque vlla experientia confirmatum; quinimò & rationi contrarium eſt, & auctoritati aduerſatur, & experientiæ non reſpondet.

Et quoad rationem, aſſumpto Aduerſariorum dicterio illo, de quo ſuprà, quòd ſicut 6.
res ſe habet ad eſſe, ita etiam ad operandum, certum eſt, quòd quandocunque fœmina nata cum mare Gemello bene ſe habet ad eſſe, bene ſe habebit ad operandum; cùm igitur excellentiſſima Virgo non bene tantùm, ſed optimè ſe habeat ad eſſe, quia & optimè conformata eſt, & optimum obtinet temperamentum, & vires ſortitur integras, optimè quoque ſe habebit ad quamcunque Naturæ operationem, ac præcipuè ad generandum, ad quod vnuſquiſque ex ſui natura 7.
præſumitur habilis: Andr. Alciat. *de præſumpt. Reg.* 1. *præſumpt.* 41. *num.* 1. Rota *in Bononien. de Buccaferreus* 27. *Maij* 1657. *coram Zarate*, & iure, quia quæ à Natura ſunt, ſemper præſumuntur adeſſe, vt eſt notiſſimum.

Præterea nulla aſſignatur, vel aſſignari poteſt ratio, cur fœmina, quæ cum mare gemello naſcatur, inhabilis exiſtimari, immò damnari debeat ad generandum, vbi neque debilis à natiuitate, neque vllo vitio ſe labefactatam præſeferat; ſed è contrà in ea vigeat firmum Naturæ robur, & emineat aptitudo ad omnes alias Naturæ operationes. Incaſſum ergo, & inaniter omninò dubium de eius infœcunditate excitatur, huic tantùm fundamento innixum, quòd cum mare gemello nata ſit.

Adde his, quòd non maior ratio eſt, cur vbi mas, & fœmina in vtero materno concipiantur, fœmina tantùm ex maris ſocietate hanc generandi inhabilitatem contrahere debeat, non autem mas ex ſocietate fœminæ; & tamen conſtat aliquando marem, aliàs etiam fœminam, aliáſque vtrumque fœcundiſſimos fuiſſe, vt illuſtribus experientiis confirmatum inferiùs oſtendemus.

Sed neque vlli aüctoritati hæc opinio , vt diximus , innititur ; nam etiamſi ſuſque deque quotquot volumina Claſſicorum Auctorum lucem viderunt reuoluantur , nuſquam in ea re dubium aliquod excitatum comperiemus,non
8. obſtante , quòd omnes optimè nouerint, partus geminationem in homine periculi plenam eſſe, ac falſi ſint , id ipſum multò magis habere locum , vbi nati ſexus diſparis exiſtant , ac frequenti experientia firmatum eſſe aſſeuerauerint, in hoc partu & matrem ſimul , & pueros vt plurimum periclitari ; & ſi fortè fortuna nati ſuperſint , vitam valetudinariam, maximéque morbis obnoxiam traducere ; quin & corpore aliquando mutilos ; ac malè formatos , & monſtroſos eſſe , cùm tamen de hac repugnantia, & inhabilitate ad generandum, nullus , quod ſciam (at ſcire me certò profiteor) vnquam , aut vſquam ne verbum quidem.

9. Sed ad experientiam accedamus vnicam rerum magiſtram , ac certiſſimam omnium rerum iudicatricem , Galen. *lib.* 1. *de ſimpl. Medicam. facul. cap.* 38. quæ apertiſſimè nobis oſtendet , Gemellos diſparis ſexus aliquando non tantùm adoleuiſſe , ſed incolumi ſanitati vitam ad ſenium vſque produxiſſe , quin & ex illis marem & fœminam fuiſſe fœcunditate inſignes.

Ac primò exſtat teſtimonium D. Auguſtini *lib.* 5. *de Ciuit. Dei, cap.* 5. in quo plures ſimiles fœtus & vixiſſe , & robuſtos extitiſſe teſtatur ; aliíque ex Medicis id ipſum firmant , ac proprias obſeruationes in medium afferunt, vt inter recentiores Federic. Bonauent. *loco ſupr. cit.* & Iul. Guaſtauin. *in comm. lib.* 10. *Problem. Ariſtot. num.* 29. *Ego*, inquit, *noui geminos natos marem , & fœminam incolumi matre adoleuiſſe , & iuuentuti proximos etiamnum viuere.* Præterea Ioan. Gallego della Serna Philippi Tertij & Quarti Regum Hiſpaniarum Archiater *lib.* 3. *de Princip. generat. tract.* 1. *cap.* 34. ſuum teſti-
10. monium adducit his verbis : *Et ideò non eſt perpetuum , quòd quotieſcunque ſunt gemini mas, & fœmina , moriatur fœmina ; cognouimus enim geminos marem & fœminam viuentes adhuc ſatis robuſtos , aguntque iam quinquageſimum annum.*

Sed vt ad immediata accedamus , nec ſolùm ad longum tempus viuere incolumes gemellos diſparis ſexus conſtat , ſed alterutrum aliquando , interdum etiam vtroſque eſſe fœcundos. Audiamus primò D. Auguſtinum *locò cit. cap* 6. *Nouimus* , inquit , *geminos diuerſi ſexus , ambo adhuc viuunt , ambo ætate vigent adhuc , quorum cùm ſint inter ſe ſimiles corporum ſpecies quantum in diuerſo ſexu poteſt , inſtituto tamen & propoſito vitæ ita ſunt diſpares , vt præter actus , quos neceſſe eſt à virilibus diſtare fœmineos , &c. ille coniugatus , illa virgo ſacra eſt ; ille numeroſam prolem genuit , illa nec nupſit.* Denique , ne longâ Auctorum recenſione tædio Lectori ſim, ſatis ſit Roderic. à Caſtr. *lib.* 3. *de nat. Mul. cap.* 13. exmplum retuliſſe. Cùm ergo Auctor hic omni fide dignus communis opinionis circa hoc dubium mentionem habuiſſet , hæc verba ſubdit : *Attamen amantiſſimus frater meus Franciſcus à Coſta gemellus eſt cum chariſſima ſorore Leonora Paex , quorum vterque ſummo Dei beneficio quadrageſimum ferè agit annum, atque ille non ſolùm viribus corporis, verum etiam (quod citra inuidiam dictum velim) Animi ornamentis , virtute , prudentia , & morum integritate conſpicuus ; ſoror verò , quæ illum vno die tantùm præuenit , numeroſam habet prolem , &c. quibus alios ſimiles geminos D. Augu-
ſtinus vidiſſe refert , vt etiam contra Ariſtotelem* 11.
colligas , multùm intereſſe ex libris , an experientia loqui.

Non ergo ex eo , quod nonnulli quis naſcuntur Gemelli, & ſunt diſparis ſexus, non facilè viuant , & imbecilles ſint, & ad opera naturæ parum habiles , deducendum neceſſe eſſe , vt omnes , qui ſic naſcuntur , iiſdem vitiis laborent , nam quemadmodum Septimeſtrium , licèt plurimi non viuant & imbecilles ſint , vt ex ipſiuſmet Hippocrat. *in libb. de Septim. & Octim. Part. & de Carnib.* & ex aliorum omnium auctoritate , & conſenſu probaui *lib.* 1. *Quæſt. Medico-leg. tit.* 2. *quæſt.* 3. *& alibi.*
aliqui tamen viribus firmioribus & viuunt, & 12.
adoleſcunt , & non ſecùs ac cæteri quicunque homines ad opera Naturę ſunt ſufficientiſſimi, ita etiam ex iis qui Gemelli ſunt , aut etiam diſparis ſexus , licèt plurimi intereant , & ſi viuant imbecilles ſint , & valetudinariam vitam traducant , aliqui tamen ob Genitorum robur ipſis quoque communicatum & viuunt, & adoleſcunt, & ad opera Naturæ ſunt, vt cæteri quicunque homines , ſufficientes , etiam ad generandum , cùm ſocietas Gemelli diuerſi ſexus non id poſſit , vbi vigor Naturæ emineat , vt illos ad opera Naturæ , & præcipuè ad generandum inhabiles faciat.

CONSILIVM LXXVII.

Ad Titulum ſecundum Libri ſecundi, & ad Titulum tertium Libri tertij.

ARGVMENTVM.

Olympia vxor Tiberij Pantoſchi, vigente Peſte, cùm febre correpta eſſet cum vomitu, capitis dolore; ſiti, ac ingenti inquietudine, & ſpatio quatridui deceſſiſſet, ac pridie quàm decederet in inguinibus parumper doluiſſet, non apparente tamen inſigni tumore, nec rubore, à Peſte ipſam fuiſſe ſublatam, dicebatur: cùm alia ex parte, defunctæ propinqui, eam non ex peſte, ſed ex veneno à marito porrecto deceſſiſſe firmarent. Itaque cadauer domi per aliquot horas detentum putreſcere incipiens (dum Fiſcus illud recognoſcere vellet per Medicos ad hoc deſtinatos) elatum eſt in locum, in quo cætera cadauera peſte ſublata reconduntur. Maritus, hoc non obſtante, in carcerem coniectus, cùm mirum in modum propinati veneni ſuſpicionem augeret ſimilis delicti aliàs intentatio, quo eandem vxorem è medio tollere ſatagebat. Hæc à Tiberio ſatis confidenter reſpuebantur. Vnde relictis, quæ ad rem Medicam non faciunt, ſequenti diſcurſu, rei veritatem indagare rogatus, eam detegere breuiter, ſed dilucidè procuraui.

SVMMARIVM.

1. *Non datur ſecundum aliquos certitudo, hominem ex propinato veneno obiiſſe.*
2. *Certa cognitio haberi poteſt, hominem non fuiſſe veneno externo ſublatum, ſed interno.*
3. *Eadem omninò ſymptomata poſſunt apparere ex veneno aſſumpto, quæ ex veneno intùs genito.*
4. *Venena intùs genita poſſunt referre naturam venenorum externorum.*
5. *Venena externa non poſſunt omnia accidentia veneni interni excitare.*
6. *Tumores in Inguinibus non niſi ab interno veneno excitantur, & cur.*
7. *Bubones ſunt ſigna Peſtis demonſtratiua.*
8. *Inguinum tumores leuiter apparentes Naturam inualidam ad pugnam cum morbo denotant,*
9. *Victus ſanorum modo inſtitutus, & accidentia magna illicò ab aſſumpto cibo apparentia, propinati veneni ſuſpicionem faciunt.*
10. *Peſtis venenum, vt venena externa ſanos homines adoritur.*
11. *Peſtis venenum magis iuuenes, & robuſtos inficit, quàm ſenes, ac debiles, & valetudinarios.*
12. *Peſtis venenum externum eſt quoad modum nocendi.*
13. *Vomitus materiarum corruptarum Peſti familiaris.*
14. *Differentia inter vomitum in Peſte excitatum, & vomitum excitatum à propinato veneno.*
15. *In veneno intùs genito febris illicò ab initio apparet, non ſic autem in externo.*
16. *Veneno externo ſublata cadauera non facilè putreſcunt, & cur.*
17. *Venena omnia maiori ex parte calida, & ſicca.*
18. *Peſtis venenum quanam ratione, tam inter externa, quàm inter interna connumerari poſſit.*
19. *Peſtis venenum cur tam citò putrefactionem auertat.*
20. *Venena putrefacientia, cur non facilè adminiſtrari poſſint.*

LIcèt nonnulli Medici in ea opinione per- 1.
ſtiterint, quòd determinari non poſſit ex
certis ſignis, an homo vita functus, interno,
vel externo veneno obierit, quam opinionem
aliqui etiam Iureconſulti ſunt ſecuti, ego eam
rem *lib.2. Quæſt. Medico-leg.tit.2. quæſt.6. per*
totam, examinans in eam ſententiam veni,
quòd licèt vniuerſaliter loquendo hoc maxi-
mè operoſum ſit, tamen *num. vlt.* eam con-
cluſionem firmaui, nimirum, haberi poſſe cer- 2.
tam cognitionem, atque infallibilem, Homi-
nem ex veneno propinato non obiiſſe, quia
tametſi omnia penè accidentia, quæ pullulant 3.
ex veneni externi aſſumptione, apparere poſ-
ſint ex veneni interni violentia, quia venena 4.
in noſtro corpore generata poſſunt ad amuſ-
ſim referre naturam, & malitiam venenorum
externorum, tamen non è conuerſo fit, quòd 5.
venena externa omnia accidentia excitare va-
leant, quæ excitare ſolent quædã venena inter-
na; vt Peſtis venenum; hoc in caſu noſtro ma-
nifeſtiſſimum fit: quia etiamſi vomitus mate-
riarum corruptarum, ingens ille capitis dolor,
ſitis ardens, anxietudo, morbi acuties, ac
mortis celeritas, & apparentes denique in ca-
daueribus periculæ, & exanthemata peſſimi
coloris, & liuores potuerint ex veneno pro-
pinato pullulare, Bubones tamen in inguini-
bus non niſi à veneno interno originem ha- 6.
bere

bere potuerunt; neque vnquam in potionaris tale quid obſeruatum memini me legiſſe: & ratio euidens eſt, quia apparentia huiuſmodi tumorum fit ob id, quod Natura ipſa per conſuetas vias, nempè emunctoria exonerare ſe procurat, vbi corruptos, ac noxios humores in corpore ſtabulantes perſentit; at verò vbi veneno externo eſt irritata, per proximiores ductus illud expellere conatur, hoc eſt per ventriculum vomitum excitando, aut per inteſtina (licet minùs tutò) excitando ventris fluxum. Quibus adde, quòd venenum externum extra venas permanēs non poteſt per ipſos ductus venales expelli, vt venenum internum, quod natura ad emunctoria per eoſdem ductus vbicunque exiſtant, ſæpiſſimè, ne ſemper dicam, demandare ſatagit. Ergo apparentia huiuſmodi tumorum vel ponè Aures, vel ſub axillis, vel in inguinibus, ſemper faciet certitudinem, quòd venenum, ex quo Æger ſublatus eſt, internum fuerit, non ex-
7. ternum; vnde idcircò dicitur, Bubones eſſe ſignum Peſtis demonſtratiuum. Lud. Septal. *lib.3. de Peſt. cap.5* nempè ſignum, quod ſoli Peſti, non vlli morborum conuenit: quod in caſu noſtro manifeſtiſſimum fuit, cùm Olympia, vt in proceſſu habetur, tertia ab inuaſione morbi in inguinibus dolorem paſſa ſit, in illiſque leuis tumor apparuerit.

Neque contra hoc quicquam facit quod aduerſarij opponunt, nempè dolorem illum, ac tumorem qualeſcunque fuerint, non apparuiſſe ex violentia Peſtis, ſed tantùm ex humorum agitatione à veneno propinato facta, & ex nimia febris non peſtiferæ, ſed tamen malignæ incaleſcentia, vt aliàs euenire, nec de raro obſeruamus, at in Peſte & tumores, & dolores vbicunque fuerint, multò euidentiores ſunt, cùm Natura ob maiorem morbi malitiam conetur noxios humores vi, ac validè ad eas partes expellere.

Reſpondetur enim, quòd tantùm abeſt, vt huiuſmodi tumores, cùm ſolùm leniter appareant, ex alio morbo, quàm ex Peſte eueniant, vt tunc maximè ex Peſte fieri certiùs commonſtrent, quia arguunt; Naturam ſti-
8. mulatam quidem à peſtilentium humorum malignitate ac pernicie ad ſe exonerandum, ſed præ debilitate ſuccubuiſſe, nec ad opus perficiendum ſuffeciſſe; & ſic quantoperè poteſt, nos vtcunque fidentiores reddere, ac ſpem aliquam ſalutis promittere, cùm tumores foras profiliunt, ac de ſe manifeſtam cognitionem præbent, ex eo quod validam Naturæ virtutem expultricem, ac eius ſupra materiam morbificam, ac peſtilentem dominium oſtendunt; tantoperè cum leuiſculam, aut nullam de ſe ſignificationem præbent, ipſam Naturam iam proſtratam, & à morbi malignitate euictam portendunt: nam tales peſtiferæ febres adeò exitiales ſunt, vt illicò cordi vitæ fonti inſidientur, & ſpiritus omnes, ac natiuum calorem obruant, & penitùs extinguant, ita vt ipſam Naturam ne inſurgere quidem momento permittant contra irruentem humorum perniciem, quæ ægrum in citiſſimam, ac quaſi repentinam mortem præcipitat.

Multo minùs contra faciunt, quæ de nouo ab Aduerſariis obiiciuntur, atque illud præcipuè, quod à Galen. *lib.6. de loc. aff. cap.5.* & ab aliis tam Medicis, quàm Iureconſultis, quos adduxi *lib.2. Quæſt. tit.2 quæſt.1. num.6.*
firmatum eſt, nimirum quod ſi aliquis cum 9.
ſanus, ac robuſtus degeret, victus ratione ſanorum modo inſtituta, ab aſſumpto cibo in praua ſymptomata incidat; certitudinem propinati veneni faciat. Cum ergo Olympia ſana omninò degeret, & repente ab aſſumpto cibo in cœna in tam pernecabilem morbum, tam horrendis ſymptomatibus aſſociatum inciderit, eam certè non ex internorum humorum corruptione, ſed ex adminiſtrato veneno ægrotaſſe, ac ſuccubuiſſe firmandum.

Sed hoc nihil omninò afficit, quia Galeni, aliorúmque Medicorum aſſertio, licèt aliàs in cæteris caſibus locum habeat, nequaquam habet locum in Peſte: quia vt notaui
aliàs *lib.2. Quæſt. tit.2. quæſt.7. num.5.* Peſtis 10.
venenum non aliter quàm quæcunque potentiora venena externa homines ſanos, ac robuſtos, ſuiſque negotiis gnauiter incumben-
tes adoritur, immò multò faciliùs ſanos & 11.
robuſtos, quàm debiles & valetudinarios, & idcircò ſemper magis infeſtum eſt iuuenibus, quàm ſenibus, vt ex Plin. *lib.7. Nat. hiſt.c.50.* Raſi *lib. de Peſte, cap.1.* Fernel. *lib.2. de abd. rer. cauſ. cap.12.* & aliis notaui *libr.3. Quæſt. tit.3. quæſt.1. num.53.* etiam Iuriſperitorum auctoritate firmaui. Quamobrem humorum naturalis conſtitutio, hominiſque bona valetudo, ac vigor, certum indicium præbent propinati veneni, ſi ab aſſumpto cibo ille terribilibus ſymptomatibus prehendatur; ſed hæc in Peſte non habent locum ob rationem iam enarratam; cui adde quod ipſiſſimum Peſtis venenum externum eſt, quoad modum
nocendi, quia ab extra hominem adoritur, 12.
& ab aëre putrido ægris communicatur, vel ab ipſiſmet ægris ſani inficiuntur per contagium, vnde non ſecùs ac alia venena externa homines ſanos & robuſtos adoritur, & ad citam mortem perducit.

Neque item pro aduerſariis quicquam facit, quòd Olympia illicò atque cœnata eſſet, & dormitum ſe conferret, de ſtomachi dolore, & anxietudine conqueſta ſit, & plura per vomitum reiecerit ſapore abominabili cum cibis aſſumptis commixta, quæ quidem nihil aliud fuiſſe firmari poteſt, quàm ipſius propinati veneni portiones.

Verùm hoc ſymptoma maximè familiare 13.
eſſe ſolet in primo Peſtis inſultu, vt Auctores omnes *in tractatu de Peſte*, vnanimiter teſtantur; & ſi quid poteſt differentiam facere inter vomitum, qui ex propinato veneno excitatur, & illum, qui fit ob violentiam
veneni interni, illud eſt, quòd vbi fiat à vene- 14.
no aſſumpto, hominem potiùs ſubleuat, quàm ſecùs; ita vt plurimum illud à morte vindicet, vnde eſt, quòd niſi repetantur venena, non occidant, quod peculiare eſſe erodentium, & putrefacientium venenorum docet Galen. *libro tertio, de ſimpl. Med. facult. capit. vigeſimoquinto*, at vomitus, qui ex corruptione humorum fiat, nec facilè, nec citò ſedatur,

nec proficuus eſt, ſed interdum per totum morbi decurſum durat, ita vt ægros vix vllo cibo, aut potu refici permittat, quemadmodum in Olympia factum eſt, quam conſtat ita pertinaci vomendi voluntate fuiſſe detentam, vt non potuerit vnquam ſine moleſtiſſima nauſea cibum vllum, vel potum capere; vnde ex circunſtantibus nonnulli, ac præſertim mulieres firmabant, illam præ debilitate ſuccubuiſſe.

Sed præter hæc non leue indicium facit, quòd Olympia ex veneno interno, non ex propinato obierit, febris ab initio morbi in-
15. uadens, quæ ſicuti cùm veneno externorum facilè, & maximè tam ſubitò aſſociatur, ita nonniſi ab interno veneno originem in primo inſultu morbi habet, & cum aliis formidabilibus ſymptomatibus ſe prodit; in veneno autem externo licet ſymptomata eiuſdem grauitatis appareant, cum febre tamen non illicò aſſociantur, Daniel Sennert. *libr.6. Tract. part.5. cap.3.* Ergo cùm Olympia illicò à febre, & magnis ſymptomatibus ſimul conflictata fuerit, non ab externo veneno, ſed ab interno morti adiudicata fuit. Sed ex his facilè vnuſquiſque coniectari poterit, Peſtem nonniſi ex ſumma humorum putredine excitari, venenum autem propinari abſque vlla putredinis præſentia.

Prætereà, vt maiorem in modum aduerſariorum ſiniſtra opinio conuincatur, adnotandum, quòd Olympiæ cadauer, fiſco ſic iubente, vt de delicto præſumpto certior fieret, & domi per nonnullas horas ſeruatum, antequam efferretur, ſummæ putredinis indicia commonſtrauit, cùm tam breui tempore fœtorem magnum emitteret, & manifeſtiſſimè corrumpi obſeruaretur, quod
16. de directo contrariatur effectibus veneni externi, cuius proprium eſt cadauera, vtplurimum, à putrefactione ſeruare, ita vt difficillimè putreſcant, nec verminationem patiantur, teſte Seneca *libro ſecundo Natur. quæſtion. capit. trigeſimoprimo*, cuius rei cauſam, quantum ego coniicio, veram, ac propriam eam attuli *eodem libr. 3. quæſtionum loco citato, numero vigeſimo*, quòd venena omnia ſiccitatem corporibus conciliant, quæ contraria putrefactioni eſt. Hinc etiam fortè euenit, quòd non tam promptè febris ad propinatum venenum conſequi ſolet, nam febris eſſet indicium putredinis, & ab ea originem duceret, & tamen cum venena
17. penè omnia calida, & ſicca ſint, perpaucis, quæ frigida ſunt, exceptis, certum eſt frigida contrariari febri; cùm ergo calida venena, quæ maiorem multò actiuitatem habent, plerumque non ſoleant febrem accendere, manifeſtum inde ſignum deducitur, ea à putredine corpora venenata potiùs præſeruare, quàm illa ad eam diſponere. Non contemnendum ergo indicium habendum ex cita putrefactione cadaueris ipſius Olympiæ, eam non ex propinato veneno, ſed ex interno, nempè ex Peſtis veneno occubuiſſe, quod inquantum ab aëre ipſo putrido, vel à 18.
contracto contagio dependentiam habet, externum certè eſt, ac externum dici meretur, licet in quantum inſignem illicò in corporibus excitat putredinem, abſque eo, quod per os ſit adminiſtratum, inter ingenita connumerandum.

Cur ergo, inquies, Peſtis venenum, ſi ex- 19.
ternum eſt, non eodem modo, vt alia venena externa corpora à putrefactione non præſeruat, immò non modò non præſeruat, ſed illa quam citiſſimè corrumpit? an non & hoc ipſum venenum calidiſſimum eſt, vt omnia venena externa eſſe iam ſuperiùs firmatum? Reſpondeo, quod Peſtis venenum nihil aliud eſt, quàm ipſe aër corruptus, vnde & corruptiuum ex ſua natura eſt, & in genere eorum venenorum recenſendum, quæ putrefacientia dicuntur. Ergo, de nouo inſtabis, hoc veneni genere Olympia potuit potionari, & inde procedere tam cita corporis putrefactio.
Ad hoc tamen dico, quòd talia venena neque 20.
adminiſtrari facilè poſſunt, neque adminiſtrata celari, cùm facilè ſe manifeſtiſſimis ſignis prodant ob eorum horrorem, & abominationem: præterquam quod ſi euomantur, vt plerumque fieri ſuperiùs dictum eſt, non occidunt, itaque cùm Olympia illicò à cœna euomuerit, ſi vomitus ex adminiſtrato veneno excitatum eſſet, debuiſſet ei proficere, eámque à morte vindicare, quod cum non ſucceſſerit, dicendum venenum, ex quo deceſſit, non fuiſſe externum.

Adde his, quòd Peſtis venenum immediatè ad cor, ad cerebrum, & ad maiores venas per reſpirationem ſe inſinuat, venenum autem propinatum à ſtomacho recipitur, ibique interdum remoratur abſque eo, quòd febrem tam promptè excitare poſſit: quin & ſubſtantia ipſius veneni peſtilentis, quia tenuis eſt, in cauſa eſſe poteſt, vt promptiùs, quam quoduis aliud externum venenum (quæ omnia denſa, & craſſioris omninò abſque dubio ſubſtantiæ ſunt) ad cor, & propinquas venas, & ad cerebrum ſe conferat. Ex quibus luce clarius patere exiſtimandum, Olympiam ex Peſte obiiſſe, non ex propinato veneno, ac Tiberium eius maritum tanquam innocentem eſſe abſoluendum.

CONSI

CONSILIVM LXXVIII.

Ad Titulum Quartum Libri Quinti.

De Aëre, Aquis, & locis.

ARGVMENTVM.

Mutius Rabilius duxerat Terracinæ (quæ Anxur antiquitus dicebatur) virginem vxorem, vnicámque filiam, atque hæredem ſatis diuitem nomine Clementiam, ac ſe obligauerat in perpetuum cum ea inibi commorari, neque in alium locum illam vnquam traducere. Tranſacto anno cùm Mutius venationibus, ac comeſſationibus abſque modo vacaret, neque aliis grauioribus erratis in victu abſtineret, in imi ventris rebelles obſtructiones, ac deinceps in lentas, ac longas febres lapſus, in cachexiam lapſurus videbatur; vnde ex Medicorum conſilio, Tibur locum aëris laudabilioris, ac patrium ſe contulit, ibíque in victu cautiùs ſe gerens, eius beneficio ita profecit, vt ad priſtinam ſanitatem reuerſus ſit. Omnem igitur prægreſſæ infirmitatis culpam in prauitatem aëris Terracinenſis reiiciens, animum à reditu ad vxorem omninò abalienauit, vnde illam, ex qua iam puerum ſuſceperat, & quæ iterum vtero gerebat, ad ſe accerſit: illa Marito obediens Tibur ſe contulit, ibíque vix per menſem commorata in tuſſim, & ſanguinis ſputum lapſa, timore perculſa Terracinam reuerſa eſt, renuens cum marito diutiùs inibi commorari; quam rem ægrè ferens Maritus, inſtabat pro eius reditu, contrà inſtante vxore, vt ille ad ſe rediret iuxta obligationem in Matrimonij contractu factam. In ea re ſententiam meam pro eo, quod ad Medicum ſpectat, dicere ab Excell. Canoniſta rogatus, ſequentibus ſatisfeci.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de commorando perpetuò apud vxorem non tenet, ex aliquorum DD. opinione.*

2 *Vbi adeſt iuſta cauſa prohibens cohabitationem cum vxore, etiamſi pactum de ſua natura teneret, irritum euadit.*

3 *Sanguinis ſputum ſemper malum.*

4 *Ex Matrimonij vinculo vxor tenetur ſequi virum, & cum illo cohabitare.*

5 *Pactum quòd Maritus teneatur cohabitare perpetuò in loco ab vxore deſtinato, eſt contra ius diuinum.*

Contrarium num. 12.

6 *Pactum prædictum eſt omninò licitum ex communi DD. opinione: & num. 15.*

7 *Aër frigidus, ac tenuis, iis, qui ad Phthiſim ſunt propenſi, eſt contrariiſſimus.*

8 *Vxor non tenetur ſequi maritum, vbi illa ſe exponat vitæ periculo.*

9 *Ex ſanguinis ſputo homines in Phthiſim labuntur.*

10 *Ex Phthiſi Pulmonis vlcera inſanabilia conſequuntur.*

11 *Obſtructiones partium naturalium, etiamſi rebelles & contumaces ſint, minus vitæ periculum habent, quàm habeat Phthiſis.*

13 *Obligatio Mariti ad dotandam vxorem, quam indotatam duxit, valida eſt, licet ſit contra rei naturam.*

14 *Pactum inter coniuges non petendi, nec reddendi debitum, eſt validum.*

DVo præcipuè puncta diſcutienda in hoc caſu ex Canoniſtarum Decretis videntur: & primò, an Maritus cogatur ſtare obligationi per ipſum factæ de commorando Terracinæ, inibíque cum Clementia vxore cohabitando, non obſtante prauitate aëris eius loci ſibi maximè infeſti. Secundò an alia ex parte, Clementia, non obſtante ægritudine ſecuta ob mutationem aëris patrij in aërem Tiburtinum, teneatur ſequi maritum, & cum eo Tibure cohabitare.

Et quoad primum, nulla hæſitatio videretur interuenire, ſi nonnullis Doctoribus adhærere libet volentibus, Maritum non teneri, 1. neque hoc pacto obſtringi ad commorandum perpetuò cum vxore; hoc enim pactum eſt inualidum: ita dicunt Doctores nonnulli, quos citat Rota *in Tridentina Matrimonij 27. Iunij* 1646. *coram Celſo, verſ. Nam licet, & in eadem coram Albergato* 1650. *num.6.* quia de iure naturali, diuino, & poſitiuo vxor tenetur cohabitare cum marito, Rota *in Piſaurenſ. Iocalium* 1648. *coram Arguelles, numer.* 51. Quinimò etiamſi tale pactum de ſui natura eſſet validum, in caſu noſtro non teneret, præſente cauſa iuſta, & legitima, ob quam Mutius in loco conuento inhabitare non poteſt, 2. ob vitioſi aëris malitiam, ob quam in tam longam,

longam ; ac periculoſam ægritudinem lapſus eſt ; irritatur ergo ex hac cauſa huiuſmodi pactum , ita vt ei ſtare vlteriùs Maritus non teneatur : Ead. Rota *ibid. verſ. certum eſt tamen, & in ead. coram Albergato* 1650. *num.* 7. *& in ead.coram Roias* 14.*Martij* 1652.*verſ.Et quamuis.* Licet enim Mutius ab ea ægritudine ſeſe optimè recollegerit , & ad priſtinam ſanitatem redierit , tamen iuſta cauſa illum mouet, ad non redeundum Terracinam , ob timorem ſcilicet reincidentiæ in eundem morbum, qui tandem terminare poſſit in mortem, cùm Aër illius loci de ſua natura ſit maximè inſanus, ac vitioſus , illíque ſummoperè inimicus.

Quoad ſecundum punctum dicendum videbatur , Clementiam teneri maritum ſequi, non obſtante ſecuta infirmitate Hæmoptoica,
3. hoc eſt ſanguinis ſputo , quia licèt ſanguinis ſputum ſemper malum portendat, cùm hominem oſtendat Phthiſi obnoxium, & licèt ſanguis quocunque modo ſurſum feratur, malum, ex Hippocrat. *lib*. 4. *Aphor*. 25. peſſimum autem ſit, vbi ſputo reiiciatur , tamen quia Clementia ob vteri geſtationē eo ſymptomate moleſtatur , non adeò ex eo periclitari poteſt , vt aliàs poſſet , quia ob menſtrua retenta occaſione prægnantiæ , Natura aliquam ſanguinis eiuſdem partem ad ſuperiora demandando, eam per ſputum eiicit exonerando ſe per eam viam, cùm per conſuetas, & infernas non poſſit : neque adeò infrequens hoc ſymptoma in mulieribus vtero gerentibus, vt de raro obſeruandum ſe præbeat ; & tamen experimur huiuſmodi mulieres abſque vlla ipſius pectoris noxa , & abſque eo quod in Phthiſim labantur à partu fœliciter euadere , incoluméſque omninò viuere, à ſputo etiam ſanguinis liberatas. Cùm ergo Clementia ex vitio Aëris Tiburtini , in quo cum Marito commorari debet non ægrotauerit, ſed ex culpa tantùm grauiditatis , non poteſt ſe eximere ab obligatione, qua tenetur ſequi Maritum quocunque eam vocauerit ; maximè cùm ſatis ſupérque pateat , ipſam non incidiſſe in ſputum ſanguinis , vt ſibi perſuadet ob rigiditatem Aëris Tiburtini , quia etiam in patrio Aëre Terracinenſi eadem grauiditatis occaſione in idem ſymptoma lapſa eſt , & innoxia euaſit , cùm fœliciter pepererit , & à partu ſputum ſanguinis omninò ceſſauerit. Debet ergo omninò ſequi maritum ſuum , & cum eo, vbi iuſſerit,
4. cohabitare , vt ex matrimonij vinculo eam teneri palam eſt. Rota *in Senen. Matrim.* 1596. *coram Ratta num.* 1.

Neque abſque ſummo iure dicebant Doctores , qui pactum huiuſmodi , quo Maritus ſe obligat cohabitare cum vxore, non eſſe validum voluerunt, quod hoc eſſet contra ius
5. diuinum. Sannaz. *de ſponſal. & matrim. lib.* 1. *Interpr.cap.*4. *num.* 38. quia hoc pacto Maritus eſſet ſub poteſtate vxoris , contra quàm iubeat prædictum ius diuinum præcipiens, vxorem eſſe ſub poteſtate Viri : Sanchez *de Matrim.lib.*1. *diſput.*41. *num.*1. Igitur cùm Mutius non teneatur ſtare pacto de cohabitando Terracinæ cum Clementia, & è contrà Clementia teneatur ſequi Maritum , cogenda eſt , vt non obſtante inani eius timore , Maritum ſequatur , & cum eo perpetuò cohabitet.

Sed contra prædicta omnia ad Clementiæ fauorem dicebatur primò , pactum de cohabi-
tando Terracinæ cum vxore inter coniuges 6.
emanatum , eſſe validum , ipsúmque Mutium teneri ad eius obſeruantiam , vt ex communi DD. opinione teſtatur Rota *citata deciſ. coram Royas , verſ. Iniuſtitia enim :* præſertim cùm nulla iuſta cauſa offeratur , quæ illum ab obſeruantia huiuſmodi obligationis eximere poſſit : nam licèt ille in Aëre Terracinenſi ægrotauerit , nec ſine vitæ periculo , tamen non poteſt , nec debet ſuæ ægritudinis cauſam in malitiam Aëris illiuſmodi rejicere , ſed potiùs in malam , immò peſſimam victus rationem, qua vſus eſt inibi commorando , cum qua victus ratione licèt deberet poſt modicum tempus peius multò ægrotare , quàm ægrotauerit, tamen per multos menſes in eodem Aëre ſanus , ac pancraticè vitam traduxit ; ſed quid mirum , illum tot comeſſationibus deditum, tam frequenti , ac intempeſtiuo exercitio defatigatum , tótque multiplicatis erroribus in victus ratione deuiantē , poſtmodum tantoperè ægrotaſſe ? immò multò magis mirum videri debet , quomodo potuerit mortem effugere. Itaque ſtante pacto de cohabitando cum vxore in ſuo robore , redire tenetur ad illud adimplendum , cùm excuſatio , qua ſe tueri contendit , quòd Terracinenſis Aër ſit maximè noxius , ac ſibi ſummoperè contrarius, nullius valoris exiſtat, *ex prædictis.*

Quod multò fortiùs procedit , ſtante impedimento ipſius Vxoris propter ſuperueniens ſanguinis ſputum , quod illam prohibet cum Marito in Aëre ſibi infeſtiſſimo cohabitare, nam experientia ipſa ſatis ſuperque oſtendit, Aërem Tiburtinum eſſe ipſi maximè inimicum, nec ſine euidenti ratione, cùm frigidior, ac tenuior ſit, quàm hoc ſymptoma requirat, & naturalis ipſius vxoris propenſio ad Phthiſim , quia vt patet , habitus eſt tenuis , ac gracilis , colli oblongi , ſpatularúmque eleuatarum , anguſtíque pectoris ; qui habitus eſt eorum, qui ad Phthiſim à Natura propenſi ſunt, ſunt , vt Medici omnes *in propriis Practicis* teſtantur. Huiuſmodi autem corporis conſtitu-
tioni Aër frigidus , ac tenuis eſt omni ex parte 7.
contrarius , vt iidem omnes Practici vnanimiter docent , cùm de electione Aëris ad huius morbi curationem facientis verba faciunt : nam Aër iſtiuſmodi pectus , & ſpirituales partes anguſtare ſolet , ſputum reſtringere , & in eius vicem ſanguinis ſputum excitare , & in ſumma Phthiſim acceſſere, præterquam quod Cerebrum exprimendo diſtillationes irritat, quæ ad pectus præcipitatæ morbum accelerant.

Vnde corruit Mariti aſſertio , ac inſtantia pro eo ſcribentium , quòd Clementia in ſputum ſanguinis inciderit ob culpam tantùm grauiditatis , maximè quia eiuſdem grauiditatis culpa aliàs in patrio Aëre Terracinenſi eodem ſanguinis ſputo fuerit moleſtata : nam contra probatur ex natura & propenſione potiùs , quàm ex culpa grauiditatis id illi eueniſſe, quia aliàs , cùm nondum Marito iuncta eſſet, eadem Hæmoptoica paſſione , ſeu ſanguinis

ſputo

ſputo tentata fuit ex minima occaſione data, exponendo ſe aëri Boreali, ex quo errore primò in pectoris dolorem, ac poſt ſiccam tuſſiculam in ſanguinis ſputum lapſa eſt, vnde opus habuit ſanguinem ſibi detrahere, & aliis remediis ſe munire, ad ſanguinis ſpuitionem compeſcendam, ne in peius laberetur, quod tunc facilè ſucceſſit: quæ omnia ſatis probata remanent per Teſtes ad hoc adductos.

Quamobrem ex his clariſſimè conſtat, Clementiam non ex culpa grauiditatis, ſed ex naturali diſpoſitione ſanguinis ſputo eſſe ſubiectam; licèt autem negari non poſſit quòd quando hoc ſymptoma ex culpa tantùm grauiditatis euenit, minùs periculi afferat, & fortè ab omni periculo abſit, tamen id locum habet in mulieribus ſanis, & nulla pectoris labe infectis; contra verò in Muliere Phthiſi obnoxia, vt Clementia eſt, etiamſi ad grauiditatem culpam ſanguinei ſputi referendam eſſe contendamus, non ſolùm non eſt abſque periculo, ſed ipſa grauiditas accelerat morbum, qui aliàs ex ſola naturali diſpoſitione pullularet.

Ex quibus concludenter educitur, quòd cùm Clementia non poſſit ſequi Maritum proprium, niſi cum imminente, ac proximo vitæ periculo, nullo modo teneatur illum ſequi: Ita Summa Syluestr. *verb. vxor, num.*8. Summa Angel. *verb. eod. num.*9. Sanchez *de Matrimon. libro* 1. *diſput.*41. *num.*4. Nam palam eſt, quòd homines ex ſputo ſanguinis in Phthiſim incidant, & mortem denique obeant, vt clarè docet Hippocrat.*lib.*7.*Aphor.*5.
9. ibi, *A ſanguinis ſputo, Puris ſputum, à Puris ſputo Tabes, & mors.* Quod multò magis facit Clementiæ timorem rationabilem, quia Phthiſis morbus eſt incurabilis in iis maximè
10. qui à natura ad eam diſponuntur, *ex ea enim Pulmonis vlcera inſanabilia conſequuntur.* Gal. *lib.*7. *Aphoriſm.*16. Celſ. *ſua Medic. libro* 3. *cap.*22. iure igitur optimo excuſatur Clementia recuſando cohabitare Tibure, ne eius aëris rigiditate in Phthiſim labatur.

Neque in contrarium facit oppoſitio, quæ fit circa Mariti infirmitatem: opponitur enim, quòd quemadmodum Clementia ex contrarietate aëris Tiburtini poteſt incurrere in infirmitatem mortalem, ſic Mutius ex malitia aëris Terracinenſis in idem periculum labi poſſit, vt de facto aliàs lapſus eſt, & ſic eodem modo excuſatur Mutius à cohabitando Terracinæ cum propria vxore, vt excuſatur Clementia à cohabitando Tibure cum proprio Marito; vnde non poterit adſtringi Mutius ad cohabitandum Terracinæ, quemadmodum non vult Clementia adſtringi ad cohabitandum Tibure.

Sed videtur omninò diſparem eſſe rationem, & quoad morbi alterutrius qualitatem, & quoad obligationem; quoad morbum enim, ſi comparentur obſtructiones viſcerum naturalium, & inde enatæ febriculæ, etiam natu-
11. ra tendente ad malum habitum, cum Phthiſi, multò minùs periculi habere illas comperiemus, cùm non tam promptè vitæ inſidientur, neque adeò nobilem partem obſideant, vt Phthiſis, immò neque tam difficulter ſanantur, vt ſputum ſanguinis, & inde orta Phthiſis, quæ ſemper in mortem terminatur, & ſi aliquando Æger meliùs habere videatur, cùm nunquam integrè conualeſcat, promptiſſimè recidiuam facit, contra quàm eueniat de prædictis obſtructionibus, & morbis eas conſequentibus, quia aliquando, & vtplurimùm omnino ſuperantur, neque, ſi cautione ægri vtantur, de facili reuertantur.

Magis ergo dicemus excuſari Clementiam à cohabitando Tibure cum Mutio eius marito, quàm Mutium à cohabitando Terracinæ cum Clementia eius vxore reſpectu periculi; quod vterque ex cohabitatione huiuſmodi ſubire poteſt.

Quoad obligationem autem, videtur Mutius non habere iuſtam cauſam ſe eximendi ab obligatione cohabitandi cum vxore, quam multò magis iuſtam cauſam habere conſtat eximendi ſe ab obligatione cohabitandi cum marito, quæ cauſa id inſuper operari videtur; quòd Mutius magis teneatur ad reddendum vxori debitum cohabitando cum illa, quàm teneatur Clementia ad reddendum debitum cohabitando cum marito, cum maiori periculo illa ſe ſubiiciat, cohabitando cum Marito, quàm Maritus cohabitando cum vxore, vt iam probatum eſt.

Non deſiſtendum autem, quin difficultati reſpondeamus aduerſus Mariti obligationem de cohabitando cum vxore factæ, quæ irritari vult talem obligationem ex eo, quod ſit contra ius diuinum, ex quo habetur, Mulierem eſſe debere ſub poteſtate Viri, cùm per eam obligationem Vir potiùs fiat ſub poteſtate mulieris. Reſpondetur enim primò, hoc in 12.
tantùm habere poſſe veritatem, in quantùm Vir contra propriam voluntatem cogeretur cohabitare vbicunque vxori liberet, ſed non procedere, cum Vir ex propria voluntate remittit de iure ſuo, ac contentum ſe dicit in hoc vxori obſecundare; fauori enim ſuo vnuſquiſque poteſt renuntiare, Rota *in Bonon, fideicom. de Ramundinis* 15. *Febr.*1636. *coram Dunozetto n.*13. cum maximè id nunquam facere ſoleat abſque proprio intereſſe, & vtilitate, qua allectus ad matrimonium eſt, cum licitè poſſit quis ad matrimonium allici ſpe lucri, Rota *in Venuſina Legati Iun.*1623 *coram Coccino n.*2.31. *&* 41. in cæteris autem omnibus mulierem ſibi ſubiectam habere velit. An non alia permulta ex pacto inter coniuges fiunt, quæ aliàs contra rei naturam ſunt? vt cùm Vir, exempli gratia, vxorem indotatam ducit, & ipſe ſe 13.
adſtringit ad eam dotandam, cùm ſecundùm ius, & æquitatem, vxor marito dotem tribuere debeat ad onera matrimonij ſuſtinenda. Ducere ergo vxorem indotatam adeò contra naturam eſt, vt reputetur ſumma dementia & miſeria: Fontan. *de pact. nupt. clauſ.*5.*Gloſſ.*1. *part.*1. *num.*8. *ad ſeqq.* quem ſequitur Hector Capyc. *conſil.*72. *num.*31. vnde ex generali conſuetudine matrimonium non præſumitur contractum ſine dote: Ludouiſ. *in Roman. Dotis, ſeu pecuniaria*, quæ eſt *deciſ.*60. *inter eius impreſſas num.*4. quia etiam dicitur apud eundem Fontanell. *ibid. n.*15. ex Luca de Penna peccare, qui ſine dote matrimonium contrahit, quod

quod Canoniſtæ viderint;Satis nobis ſit, quòd prædictis non obſtantibus, ducere vxorem indotatam, & pactum de eam dotando, non eſt illicitum; vnde neque eſt peccatum.

Quinetiam alia permulta pacta fieri inter coniuges, illicitum non eſt, neque contra ius diuinum, aut humanum, quæ tamen aliàs ipſum Matrimonium deſtruere viderentur, vt eſſet, gratia exempli, obligatio non petendi,
14 neque reddendi debitum matrimoniale; & tamen huiuſmodi pactum validum eſſe adſtruunt Canoniſtæ: Sanchez *de Matrimon. libro nono, diſputatione trigeſimaſeptima, numero decimooctauo.* Et in ſumma, nihil violenti in pacto de cohabitando cum vxore interuenit, cùm obligatio illa à libera voluntate ipſius Mariti dependeat, à qua propter propriam vtilitatem recedere,neque ab vlla Lege, neque ab vllo Canone prohibetur: quod nequaquam ita procederet, ſi tale pactum contra ius diuinum eſſet, quia per illud deſtrueretur omninò Matrimonij contractus, qui ipſo facto euaderet illicitus.

Videtur ergo vero magis conſentaneum, eſſe pactum de cohabitando cum vxore, nempè in loco, in quo vxor ipſa Maritum aſtringit, eſſe licitum, ac validum, & maritum teneri ad eius obſeruantiam, vbi nullam iuſtam, ac legitimam cauſam habeat recedendi à facta conuentione. 15.

CONSILIVM LXXIX.

Ad Titulum Primum Libri Quarti, *De Miraculis.*

ARGVMENTVM.

Inter nonnulla opera, à deuoto quodam Dei ſeruo patrata, quæ miraculoſa exiſtimabantur, erat præſumpta Iuuenis cuiuſdam aqua ſubmerſi, ac ſuffocati in vitam reuocatio, quam multiplici teſtimonio tam euidenter probatam inculcabat Religioſus quidam, qui eam rem promouebat, vt nullum de ea dubium fieri poſſe firmaret. Ego plurium Teſtium depoſitiones circa hoc factum reuoluens, in eam ſententiam veni, huiuſmodi reſurrectionem non eſſe vllo modo probatam, ex iis, quæ ſequuntur.

SVMMARIVM.

1 *Qui vult probare mortuum reſurrexiſſe, tenetur ante probare illius mortem.*
2 *Mortis probatio eſt difficilis, immò impoſſibilis probationis, antequam ſigna putrefactionis cadaueris ſe prodant.*
3 *Finitæ vitæ certæ notæ non ſunt.*
4 *Ex violentia aliquorum morborum homines mortui apparent, etiam ſi adhuc viuant.*
5 *Viui pro mortuis aliquando elati.*
6 *Non diſtinguitur verè mortuus ab homine aliquo morbo ſuffocante detento, & n.20.*
7 *Qui morbo aliquo ſuffocante pereunt non ante tertiam diem efferendi, & cur.*
8 *Signa mortis æquiuoca ſunt, ita vt etiam in viuentibus appareant.*
9 *Non probata morte, non poteſt probari reſurrectio.*
10 *Reſurrectio mortuis tantùm hominibus competit.*
11 *Bruta mortua non ſunt capacia reſurrectionis.*
12 *Criſis quid.*
13 *Criſis in ſanatione morborum ſemper excludit miraculi efficientiam, quantùm eſt ex hoc.*
14 *Homo ne per momentum quidem poteſt ſine reſpiratione viuere.*
15 *Viuentem non ſpirare eſt impoſſibile.*
Dic vt num.16.
17 *Poteſt quis ſine apparente reſpiratione viuere, nunquam autem ſine tranſpiratione, quæ non apparet.*
18 *Reſpiratio quarum partium officio fiat.*
19 *Quomodo fiat, vt ſine apparente reſpiratione homo per aliquod tempus viuat.*
21 *Mortuum eſſe hominem nonniſi ex cadaueris putredine pro certo deprehendi poteſt.*

PRobationem Reſurrectionis prætenſæ Iuuenis, de quo agitur, non eſſe ſufficientem, & ex ipſa teſtium depoſitione inualidari ex hac vna conditione manifeſtè elicitur,quòd 1.
qui vult pro veritate teſtificari, mortuum aliquem reſurrexiſſe, tenetur ante certò ſcire, ac indubiè deponere, illum verè fuiſſe mor- 2.
tuum, quod non modò eſt difficile pro certo deponere, antequam cadauer putreſcere incipiat, ſed eſt omninò impoſſibile; quia vt dicebam *libr.4. quæſt. tit.1. quæſt.vlt. num.54.* ex Celſi auctoritate *libr.2. ſuæ Medic. cap.6.* 3.
Ne finitæ quidem vitæ ſatis certæ notæ ſunt; vnde non modò perſonæ vulgares, & idiotæ, quales ſunt omnes adducti Teſtes, in hoc poſſunt decipi, putando, aliquem mortuum eſſe, qui adhuc viuat, ſed etiam ipſi Philoſophi, quin & ipſiſſimi Medici expertiſſimi, qui cum aliunde non poſſint eius rei certitudinem habere, vt certiores de veritate fiant in tam abſtruſa dubietate ad nonnulla experimenta confugiunt à me *loco citato* recenſita, quæ

quæ tamen leuiora ſunt, & fallacia eſſe plures Medicorum teſtantur.

4. Neque hoc mirum eſſe debet, quia ex violētia aliquorum morborum homines ita extra omnem vitæ ſenſum rapiuntur, vt ne minimum quidem vitæ ſuperſtitis ſignum præſeferant, ex quo pro viuis exiſtimari poſſint, quorum morborum recenſionem habes *præd. lib.4. loco eod.* & alibi. Atque hinc factum aliquando
5. eſt, vt viui pro mortuis elati ſint, vt patet ex hiſtoriis relatis per Schenckium *libro primo, Obſeruat. titul. de Apoplexia, & alibi*, & ex aliis relatis per Domin. Terill. *de cauſ. rep. mort. ſection.6. cap. ſecundo*, quibus ego aliam annectam nulli alteri minùs admirandam, quæ ſequens eſt:

Iuuenis quidam in Archihoſpitali S.Spiritus ægrotis inſeruiens anno præterito 1656. Peſte correptus eſt, ex cuius violentia in ſyncopem lapſus pro mortuo elatus eſt, eiúſque corpus inter cadauera peſte ſublata eiectum, cum quibus dum veſpillones parant illud nauicula per Tiberim ad deſtinatum locum aſportare; ille vitæ aliquem ſenſum præbuit; vnde ad Hoſpitale relatus, & vtcunque ab eo ſymptomate ſeſe recolligens poſt duos dies in nouam ſyncopem lapſus, vnde iterum eius corpus inter cadauera peſte ſublata coniectum eſt, cum illis Terræ demandandum; ſed denuò reuiuiſcens, aptíſque medicamentis recreatus tandem à morbo in totum liberatus adhuc in viuis degit. Sed in hac eadem peſte hic Romæ alios non adhuc vita deſtitutos pro mortuis ſepulchro demandatos eſſe ſcimus.

Quæ hiſtoriæ ſatis ſupérque oſtendunt
6. nullo modo poſſe hominem non adhuc vita functum à verè mortuo cognoſci, vbi aliquo morbo attonito, puta Apoplexia, ſyncope, aut aliqua ſuffocationis ſpecie detineatur. Quamobrem optimo conſilio ſuadent Medici, ne huiuſmodi morbis oppreſſi, ac mortui exiſtimati, ante tres dies
7. efferantur: Auicenna 1. *Tertij, tract. quinto, capit. duodecimo*, & ex vetuſtioribus alij plerique Domin. Terill. *loco citato*, Franciſcus Ranchinus *de morb. ſubitan. cap. primo*, quia per totum hoc ſpatium, tridui nempè, eos, vbi mortui verè non ſint, reuiuiſcere poſſe dicunt. Et ratio aſſignationis termini prædicti ex Medicorum auctoritate aliàs à me aſſignata eſt *loco cit. num.50.*

Ex quibus facilè deduci poteſt, Teſtes examinatos non potuiſſe de certa ſcientia deponere, quòd iuuenis ille ex ſuffocatione in flumine fuiſſet verè mortuus; ſed tantùm, quòd apparebat mortuus, & talis ab ipſis exiſtimabatur, quia vt omnes vnanimiter deponunt, nullo modo mouebatur, nec vllo modo reſpirabat, frigidus erat, oculis obſcuris, facie ſubtumida, ac lethali pallore inſigni.

8. Sed hæc ſigna omnia æquiuoca ſunt, & communia ſunt cum non verè mortuis, ſed ab aliquo ex commemoratis morbis detentis, nempè forti Apoplexia, ſyncope, vel aliqua ſuffocationis ſpecie, vnde non probant, hominem eſſe verè mortuum, & ſic, non proba-
tà morte per eorum præſentiam, non poteſt 9.
probari reſurrectio, quæ tantùm mortuis ho- 10.
minibus competit, quia cætera animalia mor- 11.
tem obeuntia, non ſunt reſurrectionis capacia, eorum forma in morte corrupta, nec capaci de non eſſe redire ad eſſe, vt explicaui aliàs *loco cit.*

Non modò autem Teſtium depoſitiones nihil omninò faciunt ad probandam Iuuenis illius reſurrectionem, ſed ipſa facti ſeries plurimùm facit ad probandum contrarium, nempè illum, cùm nequaquam mortuus eſſet, ſed adhuc in vita vtcunque ſuperſtes, eſſet à morbo, hoc eſt à ſuffocatione oppreſſus, morbo à Natura ſuperato, reuixiſſe.

Narratur enim, Iuuenem illum in flumine ſubmerſum, poſt horam ab Aquis exemptum, poſt quatuor ſubſequentes horas ab ore mucoſitates multas emiſiſſe vnà cum aliqua Aquæ copia, & dehinc ad preces deuoti illius Dei ſerui reuixiſſe, licèt teſtes non concordent de tempore, quo materias illas ab ore eiecit; nam alij deponunt antequàm motum vllum ederet, id factum; alij poſtquam de vita manifeſtum ſignum præbuiſſet. Quomodocunque tamen ſit, certum eſſe debet, non modò hoc miraculoſum non eſſe, ſed neque inter ea euenta connumerandum, quæ multam admirationem audientibus excitare conſueuerunt: quippè cùm pateat, alios permultos non poſt aliquot horas tantùm, vt iſte Iuuenis, ſed etiam poſt diem integrum, imò etiam poſt triduū, cùm in aquis, vel alia ratione ſuffocati eſſent, reuixiſſe; & hoc ideò, quia intercepta in Aquis reſpiratio, ſpiritibúſque oppreſſis, & Apoplectico affectu excitato, pro mortuis reputabantur, cùm tamen adhuc viuerent, ſeruata vita per tranſpirationem, quæ ſenſim ſuccreſcens in liberam reſpirationem terminata, illos adhuc in viuis eſſe manifeſtum fecit; quod in hoc Iuuene eodem modo ſucceſſiſſe apertiſſimè commonſtrauit egreſſio mucoſitatum, & aquæ ab ore, poſt quarum exitum Natura ſubleuata, ac liberè reſpirare permiſſa ægrum ad vitam reuocauit. Quod profectò factum multò euidentiùs patefacit opus hoc ipſi Naturæ tribuendum eſſe, quia non ſine criſi ſucceſſit, quæ nihil aliud
eſt, quàm motus ab ipſa Natura excitatus ad 12.
depellendas extra corpus morbificas materias, & morbos ſuperandos, quando bona eſt, & ſubitò fit: Galen. *lib.3. de Criſib.cap.1.* Iam autem aliàs *loco citato, quæſtione quarta, numero 13.& ſequentibus*, probaui, motum huiuſmodi, cùm à Natura ſit pugnam inſtituen- 13.
te cum morbo, Galen. *ibid.* ſemper excludere Miraculi efficientiam, quantum eſt ex hoc; vnde conſtat tam in iis miraculis, quæ in vtraque hiſtoria ſacra recenſentur, nempè noua, & veteri, & in aliis ab Eccleſia ſancta canonizatis, nunquam interueniſſe ſimiles Naturæ motus ad manifeſtè docendum, effectus illos à ſola diuina virtute abſque vlla dependentia à Natura emanaſſe.

Neque contra hoc facit illud, quod ad probandum Iuuenem illum fuiſſe verè mortuum,
opponunt contrarium ſentientes, dicendo, 14.
non poſſe hominem ne per momentum quidem abſque reſpiratione viuere, quia vt Ga-

15. lenus *lib.6. de loc. affectis*, *cap.5.* dicebat, vi-
uentem non ſpirare eſt impoſſibile; vnde cùm
Iuuenis, de quo ſermo eſt, per tot horas non
reſpirauerit, vt omnes Teſtes vnanimiter de-
ponunt, firmandum omninò eſt, ipſum iam
vita exceſſiſſe, quia vita à reſpiratione eſt in-
ſeparabilis: Galen. *ibidem*.

Cui tamen difficultati reſpondetur, veram
quidem eſſe propoſitionem illam, quod non
16. poſſit quis ſine reſpiratione viuere, ſi de qua-
cunque reſpiratione intelligatur, eſt enim
reſpiratio duplex, vna quæ nota nobis eſt,
per motum apparentem pectoris, aliarum-
que partium, quæ propriè *Reſpiratio* dici-
tur; alia quæ imperceptibilis à nobis eſt, quæ
Arteriarum Cordíſque officio conſeruatur, &
17. hæc *Tranſpiratio* dicitur. Modò, ſine illa nobis
nota reſpiratione, quæ Pectoris, & Pulmo-
num euidens motus eſt, poteſt quis non ad ho-
18. ras tantùm, ſed ad dies etiam viuere, nunquam
autem ſine tranſpiratione: ita Galen. *loco ſup.
cit* Auic.1. *Tertÿ tract.5, cap.12.* Idque eam ob
19. cauſam ita contingit, quia calor natiuus ad
extremam debilitatem deueniens ob alicuius
morbi violentiam, non indiget tanta refrige-
ratione, vt neceſſe habeat Pectoris, & Pul-
monis officio refrigerari: Auicen. *ibid.* ergo
quia tranſpiratio nullo externo ſigno nobis
innoteſcit, cùm tamen ea durante adhuc ho-
mo in viuis degat, non poſſumus, neque po-
tuerunt adducti Teſtes firmare, Iuuenem illum
eſſe mortuum, ex eo, quod obſeruaſſent illum
20. non reſpirare, quia huius reſpirationis priua-
tione non poteſt diſtingui mortuus homo ab
homine viuente.

Pro certo ergo concludendum, hominem 21.
verè mortuum nonniſi ex incipiente putredi-
ne cadaueris certò cognoſci poſſe; hac enim
præſente in Lazaro, cuius cadauer fœtebat,
cùm quatriduanus eſſet, non potuit vllo modo
dubitari, an mortuus eſſet, nécne; quod ad
manifeſtandam tanti miraculi euidentiam, vt
aliàs dixi, factum eſt.

Hæc autem concluſio tam certa eſſe debet, vt neque vllis experientiis ad cognoſcendum, an homo viuat, nécne, ſtandum ſit, cùm omnes fallaces ſint, & fidem non mereantur: plures id genus ab Auctoribus in medium producuntur, quibus fidem aliquam habent, cùm habere non debeant: nam & lana carpta tenuiſſimè ori admota, & aquæ poculum pectori impoſitum, & ſpeculum ad excipiēdum ab ore ſpiritū ex reſpiratione emiſſum, & inuſtiones, & ſternutatoria, & ſi quæ alia ſunt, omnia ſuo fine fruſtrātur: nam poſt ea in vſum protracta, & determinato, hominem eſſe mortuum, compertum eſt, illum adhuc viuĕre. Fortun. Fidel. *lib.4. de Relat. Medic. cap.1.* ſternutatoriis plurimum tribuit, cùm tamen quotidie obſeruemus, ſternutatoria incaſſum adhiberi etiam homini ſuperſtiti, & manifeſtè viuo.

Itaque cùm hoc putredinis ſignum, quod tantummodo mortis certitudinem facit, in hoc Iuuene non adfuerit, aliáque ex parte neque ex diuturnitate temporis, quo tanquam mortuus iacuit, neque ex vllo alio certo, & euidenti ſigno pro mortuo ſecundum veritatem iudicari potuerit, non poteſt conſequenter firmari, illum reſurrexiſſe.

CONSILIVM LXXX.

Ad Titulum Primum Libri Quarti, *De Miraculis.*

ARGVMENTVM.

Michael N. N. à puerili ætate vſque ad decimumquintum annum Epilepticis ſymptomatibus frequenter vexabatur, ac procedente à pueritia ætate morbus tantùm incrementi ſuſceperat, vt ſingulis nouiluniis, vel paulò maturiùs, aut ſeriùs illis prehenderetur. Medicus, cuius curæ commiſſus fuerat, multa per plures annos machinatus, nihil profecerat, vnde prognoſtico facto, quòd non eſſet ampliùs curabilis humana Arte, Parentes illum deuoto cuidam Dei ſeruo, de quo in reſponſo præcedenti, tunc in viuis degenti commendarunt, qui cùm eum inuiſiſſet, pomum benedictum à ſeipſo illi obtulit poſt recitationem Salutationis Angelicæ ieiuno comedendum, quod ille executioni demandauit. Interim cum domeſtica famula ſe commiſcuit, & in grauem luem Gallicam lapſus eſt, cuius occaſione bubones in vtroque inguine ſe prodidêre, qui adaperti ad longum tempus copioſiſſimas materias, putridáſque emiſerunt, nec poſtmodùm iam à pluribus annis decurſis Epileptico ſymptomate moleſtatus eſt. Hoc factum Religioſus, qui illius ſerui Dei Beatificationem promouebat, Miraculo adſcribendum eſſe pertinaciter contendebat, producta Medici, qui ægrum curauerat, fide; Ego contra, illud merè naturaliter proceſſiſſe, ex ſequentibus demonſtraui.

SVMMARIVM.

1 *Morbus in habitu idem eſt ac connaturalis.*

2 *Morbi in habitu non ſunt amouibiles, quia veluti naturales affectus ſunt.*

3 *Naturales diſpoſitiones ad aliquem morbum contrahendum, ſuperari non poſſunt.*

4 *Epilepſia vbi diu durauerit, non eſt ampliùs curabilis.*

5 *Epilepſia in pubertate ſecundùm plurimùm ſolet ſanari.*

6 *Quæ locum habent in Epilepſia per eſſentiam, non habent locum in Epilepſia per conſenſum.*

7 *Vnus morbus alterius eſt remedium,vt Quartana,ex qua Epilepſia quandoque ſanatur.*

8 *Ceſſante cauſa ceſſat effectus, quemadmodum manente cauſa tolli non poteſt effectus.*

9 *Frequentia acceſſionum quando reddat morbum habitualem.*

10 *Morbus non poteſt dici habitualis durante conſenſu, niſi iam in parte fixatus ſit.*

11 *Epilepſia mutatione ætatis remouetur, niſi magnoperè in victus ratione delinquatur.*

12 *Morbus in habitu ſolidas partes occupat.*

13 *Habitus, & Natura, vna eadémque res eſſe videntur.*

14 *Epilepſia dependens à cauſa extrinſeca nunquam dici poteſt eſſe in habitu.*

15 *Vbi Natura ex ſe operatur, non poſſumus miraculum imaginari.*

ANtequam ad facti veritatem detegendam accedam, rationes adducere præſtat, ex quibus Religioſus ille, & Medicus, qui fidem fecit, mouentur ad firmiter credendum, & determinandum opus hoc, ſeu prænarratæ Epilepſiæ ſanationem miraculoſam fuiſſe, non naturalem. Medicus ergo in fide, quæ producitur, teſtatur morbum illum ob acceſſionum frequentiam, & temporis diuturnitatem
1. tem factum fuiſſe habitualem, ac ſi dixiſſet, morbum eſſe iam factum connaturalem, & idcircò nullo modo naturaliter fuiſſe ſanabilem.

Nec omninò hæc gratis firmauit, quia protritum eſt, & experientia multa canonizatum, huiuſmodi morbos, qui habent inſultus, & acceſſiones moleſtantes principes partes, & præcipuè Cor, & Caput, ex ipſa acceſſionum frequentia fixari in ipſis partibus, earúmque dominium capeſſere, Natura omninò excluſa, in poſterum nullo modo naturali via amoui-
2. biles; vnde rectè hi morbi in habitu facti dicuntur.

De frequentia autem acceſſionum moleſtantium ipſum Adoleſcentem, conſtat, cùm per tam longum tempus à morbo fuerit affectus,ac maximè cùm eſſet pubertati proximus, hoc eſt anno duodecimo, & ſequenti, in quibus ſingulis Nouiluniis paroxyſmum patiebatur, vt in facto conſtat, qui licet non eſſet ita grauis, vt morbus *magni* nomen mereretur, tamen non erat omninò leuis, & frequentia recurſus magis ferociebat, vnde & ſtomachi anxietatem poſt ſe relinquebat,& triſtitiam, & impotentiam quandam ad motum, & capitis dolorem, & viſus offuſcationem, quin & in ipſo paroxyſmo brachiorum, & crurum, cæterarumque partium conuulſionibus tentabatur, & in fine acceſſionis materiam plurimam crudam, ac pituitoſam vomebat, quæ non minori tempore, quàm per horæ quadrantem durare vtplurimùm ſolebat.

Non dubium ergo eſt, quòd morbus hic à pueritia originem habens, ac procedente ætate violentia, & multitudine ſymptomatum auctus,manifeſtiſſimè commonſtraret naturalem quoque diſpoſitionem ad eum morbum, quam remouere Arti non licet;imò ex minima occaſione reddit illum prōptum ad morbum incurrendum, vt ipſe rei exitus commonſtra- 3.
uit: vnde Hippocr. *in lib.de morb. ſacr.num.* 13. dicebat, hunc morbum, vbi diu durauerit, 4.
non eſſe ampliùs ſanabilem, & Aretæus *lib.* 1. *Chron.cap.*4. iure firmauit,hunc eundem morbum, vbi altiùs radices egerit, neque Medicum remediis, neque Naturam ætatis mutatione ſubmouere poſſe, ſed cum ægrotante viuere, ac commori.

His addendum, quòd Adoleſcens hic, ante ſeptennium morbo affligi cœpit, nec in ipſo ſeptennio,neque poſt ipſum, vllá mutationem in meliùs fecerat,vt facere debebat mutatione ætatis,ſi curabilis à natura fuiſſet:imò non ſolùm morbus perſeuerauit, ſed vt dictum eſt, maiorem in modum eſt adauctus; ex communi ergo Medicorum conſenſu, Hippocratis auctoritate *lib.* 5. *Aphor.*7. confirmato, hic morbus inſanabilis erat, cùm ætatis mutatione, quæ ſingulis ſeptenniis accidit, mutationem non receperit, nec ſanatus fuerit; quòd maximè in caſu noſtro videbatur ponderandum, in quo non ſolùm in ſeptennio, aut poſt ſeptennium morbus non ceſſauit, ſed nec in ipſa pubertate, vt ſecundùm plurimum ſucce- 5.
dere ſolet, Auicenna *libro* 3. *Fen.* 1. *tractat.*5. *cap.* 8. nempè decimoquarto anno, in quo ob ſeminis prouentum, & euacuationem, & ob inſignem corporis, & temperamenti mutationem, morbi, qui ſanabiles ſunt, ſanari ſolent, qui verò ſunt inſanabiles, in poſterum nequaquam hominem relinquunt. Cùm igitur hic Adoleſcens tranſacta pubertate, & per aliquot menſes decimumquintum annum tranſgreſſus Epilepticis ſymptomatibus adhuc vexaretur, vt in relatione habetur, manifeſtiſſimum inde fit, Epilepſiam iam tranſiiſſe in morbum habitualem, & non eſſe ampliùs vel remediis, vel ætatis mutatione, ſed tantùm diuina virtute ſanabilem.

Cæterùm nimis debili fundamento innititur Religioſi huius opinio, dum illam ex fide Medici tueri conatur, quæ tamen duplici vitio, atque vtroque quidem graui laborat.

Et primò quod Epilepſiam per conſenſum à ſtomacho factam, pro facta per eſſentiam in capite accipiat, nullâque inter vnam,& aliam differentiam poſuerit:nam quæ locum habent 6.
in Epilepſia per proprium capitis affectum excitata, nequaquam locum habent in Epilepſia per conſenſum facta. Epilepſia verò huius ægrotantis fiebat per conſenſum à ſtomacho;

non per proprium capitis affectum;imò quod multò magis vrget, Epilepſiæ huius inſultus originariam cauſam trahebant ſemper, & vtplurimũ à cauſa externa,vt ex Teſtium aliquorum dicto conſtat,deponentium,adoleſcentem hunc fuiſſe maximè edacẽ,& in victus ratione mirum in modum, ac grauiter delinquentem, vnde cùm cibi multum indeſinenter ingurgitaret, ſtomachus ſuperfluis, ac prauis humoribus replebatur, & ſic per tres, vel quatuor dies ante Epilepticum inſultum de dolore ſtomachi conquerebatur, & nauſeam, ac inanem vomendi voluntatem patiebatur, quouſque ſymptomate ingruente, tandem vomeret copioſiſſimè, eóque modo à ſymptomate leuaretur. Vnde verum non eſt, illum in quolibet Nouilunio, morbo prehendi, quia conſtat & multò antè aliquando, interdum etiam multò pòſt, eo fuiſſe vexatum pro maioribus aut minoribus erratis in victus ratione patratis, & pro maiori, vel minori ſtomachi repletione.

Secundò nihili facienda Medici fides, ad probandum hunc adoleſcentẽ miraculosè fuiſſe ſanatum ob alterum vitium, quo laborat, nempè negligentiam in conſiderando noui morbi aduentum, cuius occaſione potuit corpus per tam copioſas putridorum humorum euacuationes, etiam à malignis humoribus Epilepſiam excitantibus emundari: conſtat autem quotidiana experientiâ, vnum morbum alterius eſſe remedium:Auic. *Fen.2.lib.1.* 7. *doctr.1. cap.8.* vt de ipſa Epilepſia firmat Gal. *in lib.1. Epidem. ſect.3. comm.4.* & idem Auic. *ibid.* quæ interdum ex Quartana ſuperueniente ſanatur, non aliam ob cauſam, niſi quia humor excitans Epilepſiam, qui Atrabiliarius eſt, per quartanarios inſultus caput deſerit, & per vomitum, aliáſque euacuationes expurgatur, quemadmodum in caſu noſtro factum eſt, in quo ex bubonibus in inguinibus obortis tanta puris copia per quadraginta dies,& vltrà emanauit, vt ipſe Chirurgus vir expertiſſimus deſiſtere non poſſet, quin eam ſumma admiratione proſequeretur.

Ex hoc ergo Naturæ opere nullatenùs minùm eſt, Adoleſcentem hunc ab Epilepſia liberum euaſiſſe,quam ab ipſo ſtomacho originem duxiſſe, & non fuiſſe propriã,& Idiopathicam Capitis oſtendit ſanatio, ceſſatio nempè omnimoda anguſtiæ, & doloris ventriculi, quo ante Epilepſiæ acceſſionem moleſtabatur, 8. ceſſante enim cauſa ceſſat effectus, vt protritum eſt; quemadmodum enim manente cauſa non poteſt morbus ſanari: Galen. *lib.7. Method. med. cap.12.* ſic, cauſa ablata, ceſſat morbus: vnde ſanatio naturaliter procedit, vt in caſu præſenti. Ergo ſi Epilepſia, ceſſante ſtomachi plenitudine, ceſſauit, Epilepſia erat effectus plenitudinis ſtomachi.

Quod tantò magis veritati conſonum exiſtimandum, quantò Adoleſcens hic, licet tantiſper, à ſe replendo contineret, non omninò tamen ab ingurgitandis cibis quibuſcunque clam, & cum à nemine obſeruari ſe crederet, abſtinebat; vt ex familiarium relatione habetur, & tamen neque ſtomachi anxietudine, neque vomitu, neque Epilepſia in poſterum moleſtatus eſt, quia natura per adapertos tumores omnes ſuperfluitates expurgabat, vnde & ſtomachus, & caput ab earum moleſtia euaſerunt.

Ex quibus pro veritate concludendum eſt, ſanationem huius Adoleſcentis omninò ad Naturam referendam eſſe, nullámque in ea miraculi apparentiam imaginari non poſſe.

Et ad ea, quæ in contrarium dicuntur, non eſt difficile reſpondere, cum conſiderata, & optimè perpenſa facti ſerie ex ſe ipſa euaneſcant.

Et primò ad id, quod in Medici fide habetur, quòd hic morbus eſſet factus habitualis,& idcircò non magis ſanabilis, quam ſi ab ipſa Natura ortum habuiſſet; Dicendum, falſum omninò eſſe,quia licèt frequentia acceſſionum reddere poſſit morbum habitualem, id verifi- 9. catur quando morbus eſt proprius ipſius Capitis, ſed quamdiu eſt ſympathicus,& per conſenſum aliarum partium, nequaquam hoc locum habere poteſt. Et ratio euidens eſt, quia partes ex propria affectione patientes ab ipſo morbo, & à violentia acceſſionum, & à præſentia materiæ morbificæ abſque vlla intermiſſione, & indeſinenter oppreſſæ, nunquam ſubleuare ſe poſſunt, ſed ex naturæ neceſſitate à morbo ipſo ſubiguntur,Natura ipſa omninò ſuccumbente;at verò quæ ex aliena affectione malè habent,nec tam violenter patiuntur, nec à morbo, vt in primo caſu, indeſinenter infeſtantur, ſed per vices quaſdam, ita vt Natura vires reſumens, dum quietem habet,contra cauſam morbificam inſurgens illam ſubigat, nec permittat ſe à morbo vinci; itaque nunquam quovſque morbus per conſenſum tantùm fit, nec in parte per conſenſum patiente fixatur, poteſt dici, morbum factum fuiſſe 10. habitualem. Et ſic cùm hæc Epilepſia, vt euidenter commonſtratum eſt, per conſenſum ſemper prouocaretur à ſtomacho, non erat habitualis, ſed naturalibus remediis, & naturali via ſanabilis.

Quòd autem hic morbus,ob id,quod à pueritia affligere incipiens, ſemper augeſcendo commõſtraret eius pertinaciam,hæc repugnãtia ſuæ remotionis non eueniebat niſi à cauſa extrinſeca,qua remota morbus ceſſaſſet; quod facilè ſuccedere poterat, ſi ille præceptis Medicis paruiſſet: ſed quia, vt dictum eſt, hic ægrotus multùm,& aſſiduè ſe replebat,& omne ciborum genus indifferenter ingurgitabat, neceſſe erat, vt cauſa manente perſeueraret effectus,nempè ipſe morbus,vt ex Galeno ſupe-riùs annuebam. Quòd ſi imperata Diæta vſus eſſet,repletionem ſtomachi facillimè euitando, euitaſſet etiam Epilepſiæ inſultus, qui ab ea repletione excitabatur, vt probatum eſt: remouentur enim huiuſmodi morbi,ætatis certè mutatione,ſed competenti Diæta ſeruata:illud enim docere nos voluit Gal.*in 6.de morb.vulg. comm.1.partic.26.*& Auic.*p.1.tr.5.c.8.*dum con- 11. cedit vterque eos morbos ſanari, niſi magnoperè in victus ratione delinquatur.

Contra ergo vbi magnoperè in victus ratione delinquatur, vt in caſu noſtro indeſinenter fiebat, amouibilis nullo modo eſt, neque vllis remediis cedit, neque ætatis

tis mutatione vllam in melius mutationem recipit, ſed & Naturam, & Medicum deludit, & in peius quotidiè ruit. Quod huic adoleſcenti eo modo ſucceſſiſſet, niſi Natura à ſuperueniencia noui morbi ſtimulata, illum à maiori illo, & vetuſtiori morbo liberaſſet, demandando ad partes inferiores, & totius œconomiæ naturalis emunctoria ſuperfluitates, & excrementitios humores, vnde vapores à ſtomacho ad caput, eleuabantur, & Epileptica ſymptomata excitabant. Cùm ergo morbus non ex intrinſeca aliqua cauſa, & mala Cerebri, & Capitis naturali diſpoſitione dependeret, erat omninò amouibilis, contra quam eueniſſet, ſi idem intrinſecas, & naturales cauſas habuiſſet, tunc enim Medici depoſitio veritatem habuiſſet, quòd morbus non eſſet humana Arte, aut Naturæ opera amouibilis, cùm
12. iam eſſet in habitu, quia tunc ſolidas partes occupaſſet, vt morbus quilibet in habitu facere ſolet: Galenus *in 1. Hippocrat. de morb. vulg. comm. 2. partic. 46.* Quod idem eſt ac ſi dicas, talem morbum ſolidarum partium ſubſtantiam, & formam ipſam deuaſtaſſe: quia quemadmodum Natura, cùm animal bene valet, pro ſua voluntate corpus, eiúſque partes gubernat, ita & morbus in habitu; habitus autem, & Natura idem in corporibus operantur, & vna eademque res eſſe videntur: 13.
Galen. *finit. Medic.* At verò cùm Epilepſia in hoc ipſo adoleſcente, vt dictum ſæpiùs eſt, dependeret à cauſa extrinſeca, nunquam potuit dici eſſe in habitu, cum morbus in habitu 14.
non ſolùm habeat de neceſſitate cauſam intrinſecam; ſed habeat fixam, & in ſolidis partibus radicatam; vt ex præmiſſa Galeni auctoritate patet; & idcircò morbus hic poterat præſidiis Medicis, ac naturalibus, aut ab ipſa Natura ſuperari, nec exigebat ad ſui remotionem diuinam potentiam, quæ ad hoc ſpecialiter concurreret; & ſic omnis miraculi ſuſpicio euaneſcit; vbi enim Natura ex ſe operatur, effectus nunquam pro miraculoſo 15.
determinandus, vt patet: quia miraculum eſt effectus vel ſimpliciter vel ſecundum quid à naturali cauſa independens.

CONSILIVM LXXXI.

Ad Titulum Quartum Libri Quinti.

De Aëre, Aquis, & locis.

ARGVMENTVM.

Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus Cluſinus viſus debilitatem patiebatur, eiuſque affectionis culpam in craſſitiem Aëris illius ciuitatis (quæ *Camers* olim dicta eſt, vt teſtatur Abbas D. Ferdinand. Vghel. *in ſua Italia ſacra, tom. 3. tit. Cluſini Epiſcopi*) coniiciebat. Videbatur autem procedente tempore eam viſus debilitatem non modò augmentum capeſſere, ſed viſum in dies offuſcari, vnde timens, ne in eius ſenſus totalem deperditionem, ac conſummatam cæcitatem laberetur, Epiſcopatui renunciare determinauit: an autem id ex iuſta cauſa faceret, in dubium vertebatur: quod tamen pleniſſimè dilui poſſe, ex ſequentibus commonſtraui.

SVMMARIVM.

1. *Si ex cauſa morbi renunciare licet Epiſcopatui, videndum primò an morbus ſit ſanabilis, nécne.*
2. *Auſtri viſum, omnéſque ſenſus hebetant.*
3. *Renunciatio eſt res grauis, nec de facili admittenda.*
4. *Non ex omni infirmitate Epiſcopus poteſt Epiſcopatui renunciare, ſed ex illa, ex qua redditur inhabilis ad exercenda munera Epiſcopatus.*
5. *Aëris intemperies eſt iuſta cauſa renunciandi Epiſcopatui: & num. 14.*
6. *Periculum incidendi in morbum idem operatur ac ipſe morbus.*
7. *Si cæcitas eſt cauſa renunciandi Epiſcopatui, periculum cæcitatis erit eodem modo cauſa iuſta.*
8. *Parte aliqua corporis debili exiſtente ab omnibus ſanis partibus ſuperfluitates recipit.*
9. *Viſus ſenſus multo, ac puro, lucidóque ſpiritu indiget.*
10. *Ex ſenectutis culpa viſus præ omnibus ſenſibus detrimentum recipit.*
11. *Auſtri viſum reddunt caliginoſum.*
12. *Viſus obtuſus ſenibus familiaris.*
13. *Ex ſola ſtomachi culpa aliquando viſus hebetudinem contrahit.*

Licet Illuſtriſſimus ac Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus admodum rationabili timore moueatur, ne ex commoratione in propria Cluſij Eccleſia, viſionis ſenſum ita oblædi contingat, vt illum omninò amittat; non videbatur tamen extra rem dubitare, quòd poſſet eius timor non ſine remedio eſſe, ita vt renunciare in poſterum eam ob cauſam non cogatur: nam hæc viſus debilitas, qua de præſenti afficitur, aduentitia eſt, & vt ipſe fatetur, à craſſitie, & nimia humiditate Aëris Cluſini dependet; vnde ante-

quam Epiſcopatui renuntiet, videtur teneri dare operam, ſi fieri poſſit, vt Aëris illius craſſities,& humiditas ſuperfluens aliquo modo emendetur, quemadmodum ſi ex cauſa morbi liceat Epiſcopatui renunciare, ante in-
1. quirendum, ac determinandum, an morbus ſanabilis ſit, nécne; nam vbi ſanabilis exiſtat, non eſt iuſta cauſa renunciandi, vt in confeſſo eſt. Ergo ſi Cluſinæ Ciuitatis Aër emendari quoquo pacto poteſt, & eius malitia euitari, vel viſum per aliqua remedia ab eius læſione tueri, & in ſuo naturali eſſe conſeruare, nulla iuſta ex cauſa moueretur Illuſtriſſimus Dominus ad renunciandum.

Quòd autem Aëris iſtiuſmodi inſalubritas emendari aliqua ratione poſſit, palam eſt,quia vel quòd ex ſua natura humidior ſit, vel quòd à prauorum ventorum incurſibus illaudabilis efficiatur, impediendo eorum ventorum impetus, aditúmque ventis melioribus aperiendo, poteſt & humiditas ex parte ſaltem exuperari,& ventorum prauorum malitia euitari; vt ſi exempli gratia, Auſtri, vt volunt, Cluſinum Aërem inficiant, poſſunt impediri ne Epiſcopi habitationem perflent claudendo feneſtras, aditúſque alios Auſtrum reſpicientes, & aperiendo ventis Septentrionalibus, qui omnino Auſtrorum malitiam ob-
2. tundere poſſunt: vnde quemadmodum hi ſenſus hebetant, & viſum præcipuè caliginoſum reddunt, Hippocrat. *lib.3. Aphor.5.* ob id quod Aërem craſſiorem faciant; ſic illi Aërem puriorem reddentes,viſui maximè opitulari poſſunt, & hoc pacto non ſolùm viſus debilitas in Illuſtriſſimo Epiſcopo augmentum non recipiet, ſed ſi quæ de præterito adeſſet ea cautela ceſſabit,ac ſimul ceſſabit cauſa renunciandi Epiſcopatui, vt patet.

Sed dato etiam, quòd huiuſmodi Aëris emendatio ſit impoſſibilis, non deſunt naturalia remedia ad viſus debilitatem conferentia, eúmque ſenſum clariorem, ac puriorem reddentia, ad quem effectum multa, & quidem proficua à Practicis proponuntur, cùm de ea re verba faciunt; his enim conſueuimus oculorum vigorem non modò conſeruare, ſed etiam acuere, vt in ſenibus quotidie experimur; quibus nonnulla ocularia medicamenta, vt ſtillatitias aquas, & liquores, collyria, & id genus alia non ſine effectu præſcribimus, ac præter quamplurimos Medicos,qui de morbis ſenum ſcribunt, multa ad viſus debilitatem,quæ proprium ſenum ſymptoma eſt, proponit Franc. Ranchin. *de morb. partic. ſenum, claſſ.1. cap.5.* quæ licèt omnia à nonnullis inania, ſed malè exiſtimentur; tamen videbatur, teneri Illuſtriſſimum Epiſcopum antequam renunciationem meditaretur, omnia experiri,
3. cùm renunciatio Epiſcopatus, ſit res grauis, nec facilè admittenda. Pariſ. *de Renunc. Benef. quæſt.3. num 5. lib.5.* Cùm ergo hactenùs nihil ad remouendam, ac ſuperandam eam viſus debilitatem Illuſtriſſimus Dominus machinatus ſit, non poſſumus certi eſſe, an amouibilis ſit, nécne; & ſic non habet iuſtificatam cauſam renunciandi; nam ſi fortè remediis ea debilitas remoueri poteſt, ceſſat illicò
4. legitima cauſa renunciationis, quia non ex quacunque infirmitate poteſt Epiſcopus renunciare, ſed ex illa tantùm, ex qua redditur in poſterum inhabilis ad ſui Paſtoralis officij executionem: Pariſ. *vbi ſup.num.18.* quæ talis item ſit oportet, vt omni ſalutis, & ſanationis ſpe deſtituatur. Modò, Epiſcopus non redditur inhabilis, niſi fortè ad tempus, ex infirmitate, quæ ſanabilis ſit, & ſic ceſſat iuſtitia ipſius cauſæ, quæ debet renunciationem legitimare.

Neque obſtat, quòd ſimplex Aëris intemperies ſit iuſta cauſa renunciandi; vt per eundem Pariſ. *loco citat. num.244.* qui hanc eſſe opinionem Doctorum communem inibi teſtatur. Quia hoc verificatur, quando prædicta Aëris intemperies vitæ inſidiatur, & eſt naturæ ipſius Epiſcopi contraria, vt *ibi* Pariſius, at non videtur habere locum, vbi alios quoſdam morbos excitare poſſet non lethales, neque hominem impedientes, quin ſuo muneri poſſit ſatisfacere; vt exempli gratia, ſi capitis faceret grauitatem, aut dolorem, non quidem perpetuum, aut moleſtam diſtillationem, non tamen periculoſam excitaret, aut quemadmodum in caſu noſtro viſum obtuſiorem, ac debiliorem redderet, aut etiam Auditum incraſſaret; nullus enim horum morborum, aut ſymptomatum hominem vitæ periculo exponit, aut impedimentum ad exercenda Epiſcopatus munera præbere poteſt, & ſic nequaquam iuſtificatur cauſa renunciationis ab Epiſcopo facienda per ſolam, ac ſimplicem Aëris intemperiem. 5.

Sed vt rei veritas detegatur, conſiderandæ ſunt nonnullæ concurrentes conditiones tam ex parte ipſius Illuſtriſſimi Epiſcopi, quàm ex parte ipſius ciuitatis Cluſinæ. Nam *primò*, Illuſtriſſimus Dominus à natiuitate parum acutè videt, ex quo arguendum, hunc ſenſum ſortitum à natiuitate eſſe ſatis debilem. *Secundò*, eſt iam in ætate declinante, cùm ſit Sexagenarius. *Tertiò*, non eſt omninò ſanus, quia ſtomachi cruditates aliquando abſque extrinſeca vlla cauſa patitur. *Quartò*, caput maximè diſtemperatum, ac nimis humidum habet, ex quo diſtillationum materiæ perenniter ad internas partes ſubminiſtrantur. His additur intemperies notabilis ipſius Cluſinæ Ciuitatis, quæ non ſolùm Auſtrinis flatibus eſt maximè obnoxia, ſed à Clani fluuio alluitur, vnde redditur tantoperè in humiditate diſtemperata, vt nihil ſuprà.

His ſic ſe habentibus, firmandum omninò pro veritate eſt, Illuſtriſſimum Dominum habere iuſtiſſimam cauſam renunciandi Epiſcopatui ob imminens cæcitatis periculum; quod vrgentiſſimam cauſam habet à ſingulis prædictarum conditionum per ſe; vnde tantò vrgentiorem habebit ab omnibus ſimul iunctis. Satis ergo tuetur Illuſtriſſimum Dominum Epiſcopum hoc rationabile, ac inſtans periculum, vt licitè poſſit renuntiare: idem enim 6.
operatur periculum incidendi in morbum, ac ipſe caſus in morbum, & tam periculum illud, quàm præſens morbus hominem iure excuſare debent à reſidentia: nam ſi cæcus impeditur ad exequenda munera Epiſcopatus, & ob 7.
id debet Epiſcopatui renunciare, quia per cæcitatem

citatem euadit, vt patet, irregularis: Rota *in Valentina Coadiutoriæ Ianuar.1637. coram Coccino, num.* 14. idem poterit rationabile periculum incidendi in cæcitatem: & ſic, ſtante eius periculi euidentia, licitè illuſtriſſimus Dominus Epiſcopus renunciare poteſt Epiſcopatui.

Porrò periculi euidentia ſatis ſupérque probatur primò ob naturalem debilitatem ſenſus Viſus, ob quam, ſi quæ cauſa eſt ab extrà, quæ illum lædere poſſit, promptiſſimè læ-
8. ſionem experitur; naturaliter enim fit, vt ſi quæ pars debilis à Natura exiſtat, facilè præ cæteris corporis partibus ſuperfluitates recipiat, quæ ſemper ad ipſam potiùs quàm ad aliam quamcunque confluere ſolent: Galen. *lib.*13. *Method med.cap.*5. *& alibi ſæpè.* Modò, nulla cauſa euidentior dari poteſt, quæ viſui officiat, quàm Aër craſſior, & humidior, cùm
9. enim hic ſenſus multo, ac puro, lucidóque ſpiritu indigeat, vt benè fiat; idem Galen. *lib.*16.*de vſu part.cap.*3. *& lib.*7. *de Plac. Hipp. & Plat.cap.*5. Aër eius naturæ illum offuſcat, incraſſat, & inturbidat, & ad viſionem reddit omninò oculos inhabiles, etiamſi aliàs ſani ſint; quid ergo ſi à Natura ſint debiles? certè cùm eo caſu ſpiritibus paucis, & impuris, ac craſſioribus oculi ſint referti, facilè ab euidenti quacunque cauſa, & indeſinenter agenti, qualis Aër eſt, ſpiritus illi non ſolùm incraſſantur, magíſque inturbidantur, ſed prorsùs extinguuntur, vnde homo in conſummatam cæcitatem de neceſſitate labitur.

10. Accedit huic cauſæ Ætas iam grauis, cùm Illuſtriſſimus Epiſcopus ſit ſexagenarius, cuius culpa viſus præ omnibus ſenſibus detrimentum patitur, ea potiſſimum ratione, quia ſpiritus craſſiores, & minus lucidi in dies euadunt, cùm tamen ſenſus viſus, vt dictum eſt, ſpiritus requirat maximè tenues, puros, ac pellucidos; ſed & nimia excrementitia humiditas, qua caput ſenile abundat, reddit ipſum oculum viſionis inſtrumentum, & præcipuè corneam humidiorem, ex cuius exuperante humiditate viſus non modò hebetior euadit, ſed quaſi per caliginem, aut nebulam, aut fumum fieri ſolet, ac tandem omninò euaneſcit: Galen. *lib.*1. *de ſympt. cauſ.cap.*2. Vbi ergo Aëris malitia cócurrat ad ſpiritus inturbãdos, & incraſſandos, certo certius viſionis totalis deperditio, ac conſummata cæcitas expectanda eſt.

Præterea Aër Auſtrinus, qualis eſt Aër Cluſinæ ciuitatis, mirum in modum aduerſatur caput humidum habentibus, vt habent Senes, vt multò humidius habet Illuſtriſſimus Dominus Epiſcopus, Galen. *in Art. Med.cap.*19.
11. Vnde ob id, ipſi Auſtri reddunt viſum caliginoſum: Hippoc. *lib.*3. *Aphor.*5. & ibi Gal. *in primum de Morb.vulg.com.*1.*text.*18. Cùm igi-
12. tur viſus obtuſus ſit Senibus familiaris ob iam commemoratas cauſas, idem Galen. *comm.*3. *Aphoriſm.* 31. & Aër caliginoſus, turbidus, craſſus & Auſtrinus viſum hebetet, vt ex ſuperioribus patet, & omnes Practici teſtantur; Mercurial.*de morb.ocul cap.*1. certum eſt, quòd commoratio in huiuſmodi Aëre, poteſt non longo menſium decurſu Illuſtriſſimo Domino ita obeſſe, vt viſum in totum amittat, & ſic iure optimo ad euitandum hoc periculum iam inſtans, ſibi cauere ſatagit Vir Illuſtriſſimus Epiſcopatui renunciando.

Nec minorem occaſionem huic periculo præbere poteſt ipſius Illuſtriſſimi Domini Epiſcopi valetudo, cùm maximè ſtomachi querimoniis ſubjaceat, ob cruditates ab imminuto calore procreatas: inde enim facilè, & vapores craſſos, & excrementitias materias Capiti indeſinenter ſubminiſtrari neceſſe eſt;
cùm conſtet ſola ipſius ſtomachi culpa aliquando viſus obſcuritatem, & hebetudinem excitari, Ioan. Bapt. Montan. *conſ.*45. ex quo 13.
Petr.Foreſt. *lib.* 11. *obſeruat.* 32. Quod mirum non eſt, cùm in dies à ſtomacho multò maiora mala Capiti communicentur: quantoperè igitur Aër ciuitatis Cluſinæ viſui officit, tantoperè valetudo ipſius Illuſtriſſimi Domini Epiſcopi, & ſtomachi præcipuè imbecillitas ipſam Aëris cauſam fouet, ac vires perpetuò illi ſubminiſtrat, ita vt hinc periculum amittendi omninò viſionem iam imminere pateat, niſi ab eo recedendo ſibi caueat.

Denique capitis frigida, & humida intemperies quam à Natura Illuſtriſſimus Dominus ſortitus eſt, & quam ipſa ſenectutis ætas mirum in modum adauxit, tam indeſinenter materias ſuperfluas, ac craſſos turbidóſque humores ad oculos demittere apta nata eſt, vt mirum ſit, quonam pacto, cum hoc vitio, ex prægreſſa commoratione in tam contrario Aëre euitare Vir Illuſtriſſimus potuerit conſummatam cæcitatem. Ecquis ſanè non firmabit, Virum huiuſmodi temperamento dotatum, oculóſque à primordiis natiuitatis maximè debiles ſortitum, ætate iam declinante, ac ſtomacho multis cruditatibus perpetuò refer- to, non niſi ex miraculo ſeruari potuiſſe, quin iam à multo tempore Cluſij commorando in omnimodam cæcitatem lapſus fuerit? Quòd ſi hactenus, qualiſcunque cauſa illum ab hoc infortunio ſeruauerit; certè perſeuerante commoratione in eo Aëre, qui tantoperè Capiti, & oculis inimicus eſt, illud euitare nullo pacto poterit.

Cùm igitur ex ſola Aëris intemperie liceat 14.
Epiſcopo renunciare Epiſcopatui, vt ſuperiùs ex adductis per Pariſium dictum eſt, quantò iuſtiorem cauſam habet Illuſtriſſimus Dominus renunciandi Epiſcopatui, vbi tot concurrunt conditiones periculum amittendi viſionem tantoperè vrgentes, vt nullo modo illud euitare poſſit, ſi perſeueret commorari in Aëre Cluſino? immò crediderim teneri ipſum ex propria conſcientia ſibi proſpicere, tamque efficaces, ac imminentes infortunij cauſas euitare, ne viſu amiſſo, à multis bonis operibus ceſſare cogatur.

CONSILIVM LXXXII.

Ad Titulum primum Libri tertij.

De impotentia coëundi & generandi.

ARGVMENTVM.

Cogebatur Vir Illuſtriſſimus N.N. à ſuis, ne eius Nobiliſſima Familia extingueretur, vt vxorem duceret, ipſo magnoperè tergiuerſante, ac timente, ne ob nonnullas non aſpernandas quidem cauſas, impotens futurus eſſet ad conſummandum matrimonium, aut inhabilis ad Liberorum procreationem: Inter eas cauſas præcipuam exiſtimabat genitalis membri breuitatem. Cùm tamen Suis ſatisfacere, magnoperè deſideraret, iubet de ea re conſilium ineam cum altero Medico Collega meo doctiſſimo, ac cum alio Medico, & Chirurgo expertiſſimo. Ante omnia ergo genitale membrum obſeruauimus, ipsúmque ob perpeſſa vlcera Gallica, tota ferè glande detruncatum vidimus, cæterà verò optimè conſtitutum. Inter illum autem inuiſendum, narrauit, ſe ad coëundum ſegniorem factum, licèt tandem incœptum coitum optimè abſolueret. Collegis ergo meis ancipitis ſententiæ exiſtentibus, ac inclinantibus potiùs ad diſſuadendum, quàm ad ſuadendum, vt vxorem duceret; Ego illum bono animo eſſet imperaui, & vxorem duceret, ac fui, ſuorúmque deſiderij compotem futurum prædixi. Ille meis monitis obtemperans, matrimonium cum lectiſſima ac Nobiliſſima pariter Virgine contraxit, & plures liberos ſuſcepit.

SVMMARIVM.

1 *Membri breuitas impedit generationem.* *Vide num.* 8.
2 *Ignauia Venereorum quando ſit ſine remedio.*
3 *Morbi ſeniles vires tempore acquirunt.*
4 *Ætates non annorum numero, ſed viribus menſurantur.*
5 *Senectus retardatur, aut acceleratur pro maiori, aut minori virium robore.*
6 *Sterilitas à morbo Gallico facilè inducitur.* *Vide num.* 10.
7 *Glandis, & Præputij priuatio coitus delectationem ex parte Mulieris diminuit.*
9 *Ignauia in Venerem, aut ſegnities quædam non poteſt dici frigiditas.*

NOn abſque euidentiſſimis rationibus, dubij in hoc negotio permanebant tam Medicus, quàm Chirurgus ad conſulendum conuocati: Et *Primò*, ob virgæ breuitatem; *Secundò*, ob enarratam ignauiam, & ſegnitiem ad Venerem exercendam; *Tertiò*, ob ætatem; *Quartò* denique, ob Gallicum morbum.

Et quoad Membri breuitatem certum eſt, il-
1. lam impedire generationem: Auic. 20. *tertij tract.* 2. *cap.* 44. Ludou. Mercat. *de ſteril. & prægn. aff. lib.* 3. *cap.* 5. Ioan. Hucher. *de ſteril. lib.* 1. *cap. de col. paruit.* Fortun. Fidel. *lib.* 2. *de Relat. Medic. cap.* 2. Nam vt dicebat idem Hucherius, neque idonea titillatione Venerem in Muliere accendere ſatis poteſt, vt ſimul cum Viro ſemen ſuum effundat, neque (addam ego) peruenire poteſt ad vteri intimiora: vnde neque virtutem ad ſponſam deuirginandam habere poteſt, atque inde conſequens eſt ob vteri occluſionem naturalem ab Hymene, vel quomodocunque factam Mulierem, Viri ſemen in ſuum vterum non recipere, maximè cùm longè ab ore interno effundatur, in quo caſu conſequi inſimul videtur, quòd virile ſemen refrigeretur priùſquam ad deſtinatum locum peruenire poſſit; etiamſi admittatur vteri ipſius vehemens attractio, ob quam etiam à longè virile ſemen deglutire, & auidè ingurgitare ſolet; ſed hæc attractio non tam facilè ſuccedit, vt perſuaſum habemus; nam Medici tanti faciunt penis longitudinem, ad hoc, vt conceptio ſequatur, vt eam æqualem eſſe voluerit Oribaſ. *collect. lib.* 24. *cap. vlt.* ipſi cunno, aliàs non ſufficere penem vult ad ſemen in os vuluæ eiaculandum.

Sed etiãſi tam facilè ſuccedere ſupponatur hæc attractio, hoc haberet locum vbi conſueto impetu ſemen in vterum eiacularetur, quod in hoc caſu ſperari non poteſt, ob membri breuitatem, & detruncationem, quam pro cauſa ſterilitatis agnoſcit etiam Fortun. Fidel. *lib.* 2. *de Relat. Medic. cap.* 2.

Sed neque ſperari id poteſt ob partium genitalium ignauiam, de qua Vir Illuſtriſſimus conqueritur, & quæ erat ſecunda cauſa, dubios, & ancipites detinens Collegas meos in capienda huius negotij reſolutione: atque erat profectò hæc cauſa maximè conſiderabilis, & de qua ipſe patiens magnoperè timebat, ob eam enim præcipuè magis, quàm ob prædictam membri breuitatem, ægrè ſe perſuaderi permittebat, vt vxorem duceret.

Augebatur hic timor tam in Patiente, quàm

in

in Collegis ex eo, quòd illam ignauiam iudicarent à morbo Gallico relictam; præterquam quod iam in ætate procederet, cùm quintum ſupra quadrageſimum annum agere ſe diceret, quanquam triennio minor eſſet.

2. Ex his Venereorum ignauia illa reſpectu vtriuſque conditionis iudicari poterat abſque remedio eſſe; nam quoad morbum Gallicum certum erat, eam ab illo morbo tanquam eius characterem relictam, & ideò mirum non erat, ſi morbo iam in totum ſanato, & patiente ad priſtinas vires remeante, cum faciei aſpectu laudabili, & viuido carnium colore, tamen illa ignauia non ceſſauerit, ſignum manifeſtiſſimum, morbi prægreſſi malitiam genitales maximè partes labefactaſſe.

Quoad ætatem autem, quæ erat tertia cauſa, ob quam Collegæ magis in negatiuam, quàm in affirmatiuam partem inclinabant, videbatur eam poſſe magnoperè obſtare remotioni eius ſymptomatis, quia cùm illud à refrigeratione dependentiam habeat, & calor natiuus ætate procedente in dies diminuatur, quo præcipuè & in primis opus eſt in congreſſibus Venereis; certum eſt, ignauiam illam in dies maiorem fieri, ac vires eundo acquirere,
3. vt omnes morbi ſeniles facere conſueuerunt. Licet autem ætas quadraginta quinque annorum non videatur ex naturæ ordine diminuere notabiliter potentiam coëundi, calore adhuc vegeto exiſtente; id locum habet in ſanis hominibus, ac integras adhuc vires conſeruantibus, non in debilibus, & valetudinariis, & id-
4. circò aliàs probatum eſt, Ætates non annorum numero, ſed viribus menſurari, eáque de cauſa Senex quis dici poteſt in ætate etiam conſiſtente, aut etiam iuuenili, non excedente annum trigeſimum: quemadmodum è contrà, iuuenis adhuc dici quis poterit etiamſi ſuperaret
5. annum ſexageſimum; & hoc quia ſenectus retardatur, & acceleratur pro caloris natiui maiori, aut minori robore, & virtute: quamobrem vbi vel à Natura, vel ab accidente, veluti à prægreſſo aliquo morbo vehementi calor diminutus eſt, ſenectus maximoperè acceleratur, ita vt vbi aliàs quinquageſimoquinto, aut ſexageſimo aliquis ſeneſceret, per plures annos ſenectutem præueniat, vt in caſu noſtro, in quo Nobiliſſimus Vir poteſt dici iam ſenex, licet quadrageſimumquintum annum non exuperet, cùm ex prægreſſis morbis plurimum natiuus calor ſit diminutus, quod euidenter commonſtrat illum non ſufficere ampliùs ad opera Naturæ celebranda, quæ quadragenario Viro conuenire videntur.

Ac tandem ipſe Gallicus morbus, cùm notabilis ac vehemens eſt, qualem paſſum fuiſſe conſtat Illuſtriſſimum Virum, ignauiam illam genitalium, vt dictum eſt, accerſere potuit, ac dato quòd non fuerit cauſa ad hoc ſufficiens, licèt contrarium de facto appareat, ſaltem hominem ſterilem facere potuit, quia refrigerato natiuo calore, refrigeratur conſequenter genitale ſemen, & infœcundum euadit: quod ſatis ſupérque ita eueniſſe oſtendit ignauia ad coëundum; nam vbi calore ſufficienti, ac ſpiritu viget, vt naturaliter fieri ſolet, hominem Veneris ſtimulis facilè irritare conſueuit, & fœcundum eſt: quamobrem etiamſi coëundi ignauia in Illuſtriſſimo Viro remedium admitteret, vigebit tamen, & ſine remedio erit inhabilitas generandi, quare cùm non ad alium finem Vir Nobiliſſimus ad ducendam vxorem ſibi perſuaderi permittat, niſi ad procreandos liberos, ne tam conſpicuæ nobilitatis Familia extinguatur, incaſſum docet vxorem, ſtante impotentia generandi, quam à morbo Gallico maximè graui, quo 6. ipſe affectus eſt, facilè induci teſtantur Ludou. Mercat. *loco citato, cap. 5. verſic. Contingit procul dubio.* Fortun. Fidel. *lib. 2. de Relat. Medic. cap. 2.*

His oppoſitionibus nihil motus, in ea opinione fui, vt Vir Illuſtriſſimus poſſet, ac deberet vxorem ducere, cùm quantum eſt ex parte ſui, quod certam ſpem procreandi filios fruſtratoriam futuram minetur, obſeruata genitalis membri conſtitutione, nihil viſum eſt, quod vel coitum, vel generationem remorari poſſit; licèt enim detruncatum eſſet, ac tota ferè glande orbatum, quod reliquum ipſius erat, tanta longitudine dotabatur, ac tam benè affabrefactum erat, vt ſufficeret abſque dubio ad delectandas ſatis Mulieres ſecum congredientes; omnes enim dimenſiones optimè adimplebat, neque flacciditate, neque frigiditate, neque coloris prauitate etiam extra erectionem culpari poterat; vnde in erectione, vt ipſemet Patiens ſeriò referebat, ſufficienter perdurabat, licèt ſeriùs, quàm antea-acto tempore erigeretur.

Præterea ad corporis conſtitutionem me conuertens, Virum obſeruabam temperaturæ ſanguineæ cùm Bilis ſubdominio, habitus inter pinguem & gracilem mediocris, carnibus naturalis coloris, ac decenti rubore perfuſis, non flaccidis, neque rugoſis, ſed requiſita ſoliditate laudabilibus; principes omnes partes naturali vigore pollentes, ac nulla, in ſumma, præternaturali affectione labefactatas: ſtaturæ vltra mediocrem non excedentis, actionis viuacis, ac debitam alacritatem præſeferentis; ætatis, vt dictum eſt, conſiſtentis, ac potius iuuenilem aſpectum oſtendentis, & requiſito Totius robore dotatum. Teſtes inſuper obſeruabam decenti magnitudine conſpicuos, tactu calidos, pilos in partibus omnibus, ac ſingulis, locíſque conſuetis copioſos; ſemen, vt interrogatus retulit, optimæ conditionis, craſſum, album, ac conſueti odoris, ac copiæ mediocris, quale optimum à Medicis iudicatur, & vt vno verbo omnia reſtringam, corpore erat eucrato, ac benè compacto, quale ad liberos gignendos deſiderari debet.

Cum his omnibus prægreſſæ luis Venereæ qualitatem requirens, conſtabat, illam neque curationis difficultate, neque ſymptomatum multitudine, aut ſæuitie fuiſſe notabilem, ſed tantùm vlcuſculis in glande ipſius membri moleſtam, quæ facili negotio curata fuiſſent, niſi ille præ rubore nonnullis diebus ea occultaſſet, & incurata relinquens, occaſionem non dediſſet, vt malignitate contracta, pars corrumpi inciperet; vnde poſtmodum coactus Chirurgum ſerò in auxilium

conuocauit,

conuocauit, qui corruptam partem,nempe totam ferè glandem,ne malum vlterius ſerperet, reſecauit. Hinc verò ob contagij ſuſpicionem, exquiſitæ corporis expiationi ſe ſubiecit, ac debitis antidotis, & decoctis ſudorificis in vſum protractis,omnem Luis Gallicæ radicem extirpauit, eóque pacto ad naturalem, ac priſtinum ſtatum remeauit,tanquam ſi nunquam ex ea lue ægrotaſſet.

Neque veritatem vllam habet, ſegnitiem illam in Venerem ab ea lue fuiſſe relictam: quia poſt prædictam curationem, per plures menſes ſolitam in Venere alacritatem retinuit, cuius deperditionis culpam ille in triplicem cauſam, atque illam quidem euidentem reiiciebat, nempè in immodicum Veneris vſum per nonnullos dies factum, cum pulcherrima iuuencula quam amare occeperat, in gelidiſſimi potus abuſum, & in balneationem in Tyberina aqua, quam frigidam nimis experiebatur; ita vt ſuperueniens Venereorum ignauia, nouus morbus videri poſſet ab inſignibus illis erroribus in victu patratis ſuam originem habens, aptis medicamentis remouendus, ſi eius remotioni animum addixiſſet.

His vterque Collega permotus, in meam ſententiam manibus, pedibúſque venerunt, maximè cum oppoſitionibus ex aduerſo propoſitis pleniſſimè ſatisfeciſſem: nam quoad membri breuitatem, eam non eſſe talem ipſa autopſia conuincebatur; vt coitus vſum, vel generationem remorari poſſet.

Neque obſtabat inſtantia, quæ fieri poterat ob glandis priuationem, firmando, quòd eius
7. priuatio coitus delectationem ex parte Mulieris inſigniter minueret, & hoc pacto impediret generationem, cùm conſtet ex ſola præputij abſciſſione eam delectationem notabiliter minui, vt Hebrearum mulierum exemplo patet, & teſtatur Reald. Columb. *ſuæ Anatom. lib.*11.*cap.*16. & Ioan. Riolan.Fil. *in Enchirid. Anatom. lib.*2.*cap.*31. Atque hinc euenire dicunt, vt illæ mulieres libentiùs congrediantur cum Chriſtianis, quàm cum propriis Hebræis, vt idem Riolan. *ibid.* addit, & cum eo alij Anatomici. Quia reſpondetur neque ex præputij, neque ex glandis abſciſſione tantoperè in mulieribus minui Veneream delectationem, vt illas minùs generationi aptas efficiat; vt ipſæmet Mulieres Hebrææ facto ipſo conuincunt; quæ non ſolùm ex ea cauſa ſteriles non euadunt,ſed fœcunditate alias Mulieres quandoque exuperant, quod maiorem in modum firmare poteſt Hebræarum in Ægypto degentium exemplum,de quibus ſacra *Exodi* pagina *cap.*1. mentionem habens, fœcunditate inſi-
8. gnes fuiſſe memorat. In caſu ergo noſtro dicendùm, membri breuitatem, de qua Medici teſtâtur, quòd diminuat coitus delectationem, & generationem,debere eſſe talem,vt ob eam breuitatem non poſſit peruenire ad intimiora loca muliebria, vbi ex frictione congredientis Viri maior viget delectatio,at in Viro Illuſtriſſimo etiamſi membrum ſit aliqualiter decurtatum,decentem tamen,ac ſufficientem adhuc longitudinem ſeruat, ita vt non minùs, quàm ſi integrum eſſet,poſſit compreſſam Mulierem ſatis ſupérque delectare. Immò etiam ſi breuius eſſet quàm ſit,non idcircò abſolutè illum ſterilem eſſe affirmare poſſemus, cùm pateat experientia, aliquos etiam ſic conſtitutos generaſſe, & hoc factu poſſibile teſtatur Fortun. Fidel *lib.*2.*de Relat.Medic.cap.*2.

Quod vlteriùs circa ignauiam opponebatur,facto ipſo facilè diluitur, nam licet Nobiliſſimus Vir poſt inſignes errores in victu iam commemoratos ſeriùs in Venerem accendatur, tandem tamen operam egregiè nauare ſolet,ita vt omninò exiſtimandum ſit,vbi hæc coëundi ignauia Veneri,ac liberorum procreationi poſſet quicquam officere,eam eſſe de facili ſuperabilem, non enim ex naturali, aut fortè habituali frigiditate partium genitalium originē habet, ſed ex adſcititia frigiditate eorum errorum cauſa contracta; vnde non abſcindit in totum, ſed remoratur tantùm ſtimulos in Venerem; cuius rei euidens ſignum eſt, quòd vbi blanditiis,ac mutuis amplexibus, atque oſculis à mulieribus excipitur,tandem alacriter cum ipſis congreditur, vt ingenuè fatetur.

De ætate quod opponitur adeò friuolum eſt, vt ex ſe omninò euaneſcat; nam Nobiliſſimus Vir ætatem degit, vt dictum eſt, conſiſtentem, robore ſufficienti, ac quale dictæ ætati conuenit,dotatur, aſpectum habet iuuenili propinquiorem,quàm ſenili, vitam traducit ab omni morbo liberam,nec valetudini vlli obnoxiam, ita vt inaniter,& abſque vllo fundamento dicatur,illum in ea ætate debere dici ſenem ob ſolam illam Venereorum ſegni- 9.
tiem, aut ignauiam, ſi modò ignauia vocari meretur tarditas quædam, & non conſueta in aliis hominibus mora ad coëundum, quæ non ex frigiditate partium, ſed ex calore remiſſo earum procedit, & neque ignauiæ, neque frigiditatis nomen habere debet.

De Gallico tandem morbo iam diximus, non potuiſſe morbum ab Illuſtriſſimo Viro perpeſſum inter graues morbos Gallicos connumerari, & ſterilitatem inducentes; immò 10.
verùm non eſt,morbum Gallicum ſimpliciter, & ex ſui natura facere hominem ſterilem, ſed tantùm cum aliquibus ſymptomatibus aſſociatur, craſim principum membrorum deſtruentibus, & natiuum genitalium partium calorem extinguentibus,quod ſymptoma non conuenit morbo Gallico, vt Gallicus morbus eſt,ſed illi per accidens interdum adiungitur; quam veritatem ipſa experientia quotidiana confirmat, ex qua aſſiduè videmus homines vtriúſque ſexus Gallica lue etiam graui vexatos fœcunditate eſſe inſignes; at talis non erat lues, quam paſſus eſt Vir Illuſtriſſimus, immò erat leuis, & facilè ſanabilis, cùm illicò ſe per penis vlcuſcula prodidiſſet, quæ facilè ob id ſanari teſtantur Auctores, Leonard. Botallus,*de Lue Venerea, cap.*2.

CONSI

CONSILIVM LXXXIII.

Ad Titulum Primum Libri tertij.

ARGVMENTVM.

Deſiderabat Illuſtriſſimus Dominus N. N. ducere in vxorem Illuſtriſſimam pariter, ac pulchritudine inſignem Mulierem Dominam S. S. viduam ætatis annorum viginti biennio addito, multùm id diſſuadente Eminentiſſimo Domino eius viri patruo, eo tantùm nomine, quòd præfata Domina eſſet inhabilis ad generationem, ita enim perſuadebat illi Medicus domeſticus non magni pretij vir, qui eam in quodam Monaſterio degentem ad educationem curauerat, antequam marito priori nuberet. Inſtante ergo prænominato Eminentiſſimo Domino, Vir Illuſtriſſimus me cum tribus aliis ſelectiſſimis Medicis, ætate, doctrina, & experientia inſignibus, conuocauit, vt cum Medico eiuſdem Eminentiſſimi Domini conſilium iniremus, ac determinaremus, an dubium aliquod interuenire poſſet, quòd præclariſſima Mulier ob cauſas à Medico illo allatas, futura non eſſet generationi apta, ac illo à nobis audito, acriter ſuam ſententiam defendente, concordes omnes fuimus nullam ex narratis ab ipſo cauſis, neque aliud quicquam, dubium in ea re excitare poſſe, quin generationi maximè habilis futura eſſet. Ego igitur, ita iuſſus, ſcriptis meam ſententiam probaui, vt ſequitur.

SVMMARIVM.

1 *Viſcerum contumaces obſtructiones in fœminis conceptionem impediunt.*
2 *Mulieres admodum pingues non concipiunt.*
3 *Medicamentorum frequens vſus conceptionem impedire ſolet.*
4 *Cauteria diu geſtata tam Viros, quàm Mulieres ſteriles faciunt.*
5 *Mulieres frigidos viros habentes non concipiunt.*
6 *Experientia eſt rerum magiſtra, vnde magis illi fidendum, quàm rationi.*
7 *Mulieres nimis craſſæ, vel nimis tenues, non concipiunt.*
8 *Obſtructiones in Virginibus Marito iungendis non ſemper impediunt conceptionem, immò aliquando per concubitum ſuperantur.*
9 *Virgines Viro maturæ, ac peſſimè habentes, quamprimum nubere debent, ex Hippocrate.*
10 *Mira Chalybis vis in adiuuanda conceptione.*
11 *Antimonium ſteriles facit Mulieres. Falſum, ibid.*
12 *Cauteria diu geſtata quando ſterilitatem inducant.*
13 *Experientia, vt ſit bona, quas conditiones habere debeat.*
14 *Virgines ſponſæ cur non illicò, ſed aliquando, immò vt plurimum poſt aliquot menſes concipiant.*
15 *Sponſi interdum ex nimis frequentato coitu non generant.*
16 *Coitus nimis frequens conceptioni obeſt.*
17 *Sponſi aliquando non generant ob diſconuenientiam naturæ, & ſeminis.*

Operæpretium eſt, antequam ad patefaciendam Collegarum, ac meammet opinionem accedam, cauſas enarrare, ob quas Medicus ille inculcabat, Illuſtriſſimam Mulierem non eſſe habilem ad generationem: quarum potiſſimæ fuerunt ſubſequentes.

Pro prima ergo cauſa afferebat contumaces, ac rebelles obſtructiones, quibus lectiſſima Mulier per plures annos fuit detenta, & de præſenti etiam detinebatur, quas generationē certo certiùs impedire omnes Medici vno ore 1.
fatentur, & videndi, ſi libet, Auctores Gynæciorum, ad quas remouendas, vt addebat, iam tertiùm chalybem aſſumpſerat, & præter ipſam plura alia medicamenta à ſe cum aliis doctiſſimis duobus Medicis præſentibus exhibita; quin etiam cùm iam nupſiſſet, Tectucianam aquam ad plures dies, vt ſubjungebat, ebiberat, quibus tamen & ante, & poſt nuptias repetitis, nihil omninò profecerat; licèt negare non poſſet, illam, poſtquam priori Marito tradita in vxorem fuit, faciei colorem in multò laudabiliorem immutaſſe, & pinguiorem habitum acquiſiuiſſe, quod tamen, dicebat ille, ad ſanitatem quidem prodeſſe, ad generationem autem potiùs obeſſe; cùm, non obſtante quod habitior multò, quàm cum virgo permaneret, euaſerit, eadem menſtruorum diminutione laboraret, non aliam profectò ob cauſam, niſi quia Natura deſueta iam à tranſmiſſione ſuperfluentis ſanguinis ad vias vterinas, vt menſtruo tempore expurgaretur, totum in corporis alimentum conuertebat, ex quo futurum eſſet, vt Domina Illuſtriſſima maiorem in modum in dies pinguefacta, ſterilis omninò redderetur, cùm pateat Auctoritate Hippocrat. *lib. 5. Aphor. 46.* Mulieres ad- 2.
modùm pingues non concipere.

Secundam

Secundam cauſam inhabilitatis generandi in nobiliſſima hac Muliere contendebat eſſe contentioſus hic Medicus, frequentiam aſſumptorum medicamentorum; ex quorum tam ſæpè iterato vſu, maximè cum validiſſima ſunt, qualia ipſam aſſumpſiſſe conſtabat, ſterilitatem induci vel ipſæ Mulieres norunt; certum namque erat, illam, cùm nullo modo ferre poſſet pallidum illum propriæ faciei colorem inſignem eius pulchritudinem defœdare, conſilio cuiuſdam Chimici ſemel, atque iterum Stibium, hoc eſt Antimonium aſſumpſiſſe, ex cuius aſſumptione faciei priſtinum nitorem tantiſper recuperauit, licèt priori marito nupta adhuc pallorem illum integrè non depoſuiſſet. At verò Pharmaca, & medicamenta huiuſmodi violenta, inter quæ præci-
3. puum locum obtinet Antimonium, vteri ipſius craſim, ac virtutem dejiciunt, & ad quaſcunque naturales actiones obeundas, & maximè ad conceptionem illum ineptum reddunt, vt Medici omnes teſtantur, poterátque ſignanter adducere teſtimonium Ludou. Mercati *lib 3 de ſteril. & prægn. aff. cap. 3.*

Pro tertia cauſa in mediũ afferebat idẽ Medicus fonticulũ ab ipſa nobiliſſima Muliere in coxa per biennium geſtatum, quem tantoperè exaggerabat potuiſſe vterũ refrigerare, illúm-
4. que debilitare, vt omninò conceptionem prohiberet, cùm in ipſis quoque viris hæc emiſſaria diu geſtata pro aliquorum morborum curatione, vel præſeruatione, ſterilitatem inducant, eodem Mercato teſte *loco cit. cap. 5.* Quòd ſi in Viris, qui multò calidiores ſunt, quàm mulieres ob inductam frigiditatem cauſare poſſunt ſterilitatem, quantò magis id ipſum cauſare poterunt in mulieribus? immò multò facilius in mulieribus morboſis, quàm in ſanis, quia ab ipſa morborum diuturnitate refrigeratis, & quaſi in Cachexiam lapſis, natiui caloris ſummam debilitatem præſeferunt, vt in caſu noſtro, in quo pallidus ille, immò potiùs albicans faciei, & totius corporis color ſatis ſuperque in ea læſam fuiſſe ſanguificationem ob hepatis euidenter diminutum calorem teſtatur; vnde ſi principale viſcus ad ſanguificationem deſtinatum tantoperè refrigeratum fuit, quantò magis refrigeratum fuiſſe dicemus ipſum vterum? non mirum ergo ſi ad ſua munia obeunda neque de præſenti ſufficiat, & maximè ad concipiendum, cùm ex
5. auctoritate Hippocratis *lib. 5. Aphor. 62.* omniúmque Medicorum conſenſu pateat, mulieres frigidos vteros habentes non concipere.

Denique certiſſimum ſignum inhabilitatis ad concipiendum huius Illuſtriſſimæ Dominæ deſumi poſſe, dicebat, ab experientia: cùm enim per triennium cum priori Marito Viro fœcundiſſimo (nam ex priori vxore plures liberos ſuſceperat) concubuiſſet, nunquam tamen concepit; immò cùm plura medicamenta ad conceptionem iuuandam in vſum protraxerit, nihil omninò profecit, etiamſi prudentiſſimorum Medicorum conſilio omnia imperata executioni demandauerit; quod tantò magis conſiderabile eſt, quantò magis profeciſſe in ſanitate videbatur, poſtquam nupſiſſet. Ergo quid, addebat ille, vlteriùs indagare reſtat, an hæc Domina apta, ineptáve generationi futura ſit, ſi experientia facta,
quæ eſt rerum magiſtra, rerúmque euidenter 6.
apparentium index, non ratio, quam ſibi vnuſquiſque veriſimiliter commentus fuerit, Galenus *in libro 6. de morb. vulg. comm. 3. partic. 19.* vnde magis illi credendum, quàm Rationi, eius inhabilitatis certum nobis ſubminiſtrauit teſtimonium? incaſſum ergo laborabimus, ſi rationibus probare velimus contrarium.

Hæc & alia incautus ille Medicus procaciter deblaterabat, quæ ſenior ex Collegis Vir prudentia, doctrina, & experientia inſignis vlteriùs ferre recuſans, propria auctoritate, & ætate fiſus, cùm & ipſe præclariſſimam Mulierem, de qua agebatur, cum præfato Medico, & aliis Collegis pluries curaſſet, & antequam Viro nuberet, & poſtquam nupſiſſet, acriter in illum inuectus eſt, & iræ calore impulſus multa illum mentitum eſſe aſſeuerauit, ac ſermonem protrahendo (licet vt ſenior vltimo loco verba facere debuiſſet) euidenter demonſtrauit nihil eorum, quæ ille opponebat, obſtare Illuſtriſſimæ Dominæ, quin facilè poſſet, ſi Marito iungeretur, liberos generare, ſuper quo propriam fidem obſtringebat, & de fœlici ſucceſſu certiſſimam ſpem promittebat.

Congreſſu diſſoluto poſtquam vnuſquiſque noſtrûm Collegæ ſeniori aſſenſus eſſet, ad propalandam propriam vnuſquiſque opinionem, vt imperatum erat, ſe accinxit, vnde & ego meam ipſius, his, quæ ſequuntur patefeci.

Vt autem non ſine fundamento huiuſmodi opinioni adhæſiſſe viderer, nonnulla ad eam ſtabiliendam in præfata Domina, quam benè noueram, obſeruanda cenſui. Et primò & ex prægreſſo mulieris ſtatu, & ex relatione ſenioris Collegæ obſeruabam, obſtructiones, quas illa cùm adhuc virgo eſſet, paſſa fuerat, non tam vltrò proceſſiſſe, vt illam in cachexiam lapſam eſſe ex veritate firmari poſſet, quia tantummodò colorem faciei in pallidiorem mutauerat ob diminutam menſtruorum purgationem. Cæterum neque vllum viſcerum naturalium tumorem, neque inſignem vllam tenſionem, neque vllum earundem partium dolorem, ſed tantummodò Meſenterij, ac ſiniſtri Hipochondrij obſtructionem paſſa fuit, vt ipſe ſenior Collega affirmabat, qui cùm timeret, ne adauctis obſtructionibus in Chloroſim, hoc eſt, febrem albam, morbum quoque virgineum dictum, laberetur, illi chalybem (non ampliùs in vino, vt bis ad modicum tamen tempus aſſumpſerat) potabilem in iuſculo aperitiuo ad triginta dies exhibuit; vnde natiuum faciei colorem penè recuperauit. Tantùm ergo abfuit, vt illa in cachexiam lapſa fuerit, vt nullum eius affectionis ſignum apparuerit, nam neque malo corporis habitu, nec tumida facie, nec œdematoſo pedum, crurúmque tumore, nec motus difficultate in aſcendendo præcipuè, nec alio huiuſmodi accidenti

denti

cidenti moleſtata fuit, vt cæteris mulieribus, quæ ex contumacibus obſtructionibus & menſtruorum ceſſatione in morbum prædictum decidunt, euenire conſueuit.

Obſeruabam ſecundò, Nobiliſſimam Mulierem viribus ſemper conſtantem, etiam ipſo morbo, eiúſque ſymptomatibus vigentibus, ſemper actionum naturalem alacritatem, & promptitudinem conſeruare, quin & ad oblata, ſeu illa alimenta fuerint, ſeu medicamenta, optimè ſe habuiſſe, ita vt, vix illis, quantùm morbus requirebat, aſſumptis, incontinenter meliùs ſe haberet, nec poſtmodum, niſi ob aliqua errata in victu, & præcipuè in Aquæ frigidæ potu, in eaſdem obſtructiones reincideret; vnde iterum, iterúmque opus habuit ad chalybis vſum redire, quamquam per duas priores vices, cùm illum in vino aſſumeret, per octo dies continuos illum euomuit, ita vt ab vlteriori aſſumptione deſiſtere coacta fuerit, & tamen in ſanitate aliquid profecerit: ſed cùm de nouo illum potabilem Medici illi propinaſſent per triginta dies, in eius vſu perſeuerans ita profecit, vt nuptui iam apta exiſtimata priori Marito in vxorem tradita fuerit; cum quo triennio abſque vlla valetudinis querela commorata eſt, ſtomachi tantùm dolorem ex conſuetis erratis in potu aquæ frigidæ, coacta fuit aquam Tectucianam per triduum ebibere, quod fœliciter ſucceſſit, ceſſante illicò dolore, neque ampliùs affligente, licèt nunquam concepiſſe potuerit.

In mentem porrò redigebam quæ de Marito ſenior Collega retulerat, nempe illum fuiſſe virum quadragenarium, eúmque vix à conſummato matrimonio tranſacto menſe ob grauiſſima errata in Veneris vſu in ſtomachi languorem, ac frigiditatem incidiſſe, ita vt nec cibum niſi in modica quantitate aſſumere; nec ſufficienter retinere, nec benè concoquere poſſet; cui affectioni vt ſuccurreret plurimis medicamentis vſum fuiſſe, ac poſt biennium tandem, vomitu repreſſo, in grauiſſimum capitis dolorem, & maiorem corporis extenuationem, quam iam ex frequentato vomitu contraxerat, lapſum fuiſſe; vnde Apoplexiâ poſt annum ferè à repreſſo vomitu correptum deceſſiſſe.

In hac temporis intercapedine cum vxore, quam, morbo tam diuturno; ac graui non obſtante, ardenti affectu proſequebatur, vix ſingulis menſibus ſemel congreſſus, à coitu mirum in modum, vt par erat, angebatur; ſemen autem, vt Medicis referebat, abſque vllo vel cum modico ſenſu emittebat, quod ſubſtantia erat liquidum, ac fluidum, nullámque conſiſtentiam habens, quin & cum his ſtomachum frigidum perſentiebat, licèt plura quam opus haberet appeteret, & aſſumeret, ſed non niſi longo tempore concoqueret, & in ſumma in frigidam totius diſcraſiam lapſus, eius rei culpam omnem in immoderatum Veneris vſum reiiciebat; nam pulchritudine, ac morum ſuauitate nouæ ſponſæ allectus continere ſe nullo modo potuit, quin multò frequentiùs, quàm eius vires, & ætas ferrent, illius concubitum exquireret. His acceſſerat frigidiſſimi potus abuſus, à quo ne vrgente quidem morbo, neque ipſa Hyeme ſæuiente in totum abſtinere voluit.

Cum his omnibus, conſiderato præclariſſimæ Mulieris habitu corporis, non facilè aptiorem inueniri ad liberos procreandos coniiciebam; eſt enim qualis in fœminis fœcunditate inſignibus deſiderari ſolet à Medicis, & qualem docemur ab Hippocrate *libro 2. Prædictorum*, & alibi, mediocritatem quippe in quibuſvis conditionibus præſeferebat, cùm extrema improbentur: nimis enim craſſæ, vt 7.
iam dicebatur, ac nimis tenues, conceptioni non ſunt aptæ, idem Hippocrates *libro quinto Aphoriſm.* 46. ſic in frigiditate, in calidita-te, in humiditate, in ſiccitate exuperantes ſteriles ſunt: idem Hippocrates *ibidem Aphoriſm.* 62. & ſic de cæteris. Venas inſuper Medici requirunt apparentes, lumbos latos, non adſtrictos, ſtaturam mediocrem, licèt paruam magis habilem affirment; quæ omnia in Muliere Illuſtriſſima conſpicua intuentibus erant, & à ſeniori Collega iam diligenter obſeruata, ita vt vbi de eius fœcunditate hæſitaretur, ne Momum quidem Iudicem recuſaret.

Ex his ergo, omni dubio remoto, pronunciandum pro veritate iudicaui, Mulierem Nobiliſſimam connubio maximè habilem eſſe, nullúmque præſeferre notabile impedimentum ad concipiendum; non obſtantibus iis, quæ contrà à maleaffecto Medico procaciter nimis obiiciebatur, quæque de nouo obiici poſſent.

Nam primò (vt etiam ea, quæ falsò opponuntur, tanquam ſi vera eſſent diluantur) di- 8.
camus obſtructiones etiam rebelles, & contumaces non ſemper impedire in Virginibus Marito jungendis conceptionem, perpaucæ enim Virgines nubentes conciperent, cùm perpaucæ quoque ſint, quæ huiuſmodi obſtructionibus non ſint obnoxiæ; & tamen quotidiana experientia conſtat, illas vt plurimum concipere, nempe quia ipſe Veneris vſus eas ab illis obſtructionibus liberat.

Sed quid plura? ipſe omnium Medicorum Præceptor optimus Hippocrates *in libello de*
Morbis Virginum in fine. Virgines ipſas ab 9.
iiſdem obſtructionibus peſſimè habentes, & terribilibus ſymptomatibus inde conflictatas, non alio conſilio ſuadere, ac iuuare ſe profitetur, niſi vt quamprimùm nubant; ſubdens, *Si enim concipiant ſanæ fiunt*; quod multò faciliùs ſuccedit in Virginibus, quæ non ob id, quod multis, ac prauis humoribus ſcateant, ſanguinémque vitioſum habeant, diminutè purgantur; ſed quia Natura ipſa ſeriùs aſſueſcit ſanguinem per menſtrua expurgare, vel fortè ob viarum anguſtiam, quæ vbi viro iunguntur dilatatæ, menſtrua liberiùs procedunt, & ſic concipientes ſanæ fiunt: vt euenturum certò certiùs promittere licet in caſu noſtro, in quo iam maxima ex parte ob-

ſtructiones ablatæ ſunt, & ipſa mulier ſanguine optimo abundat, vt ex qualitate eius, qui per menſtrua expurgatur, licèt quantitate modici, ſenior Collega obſeruauit.

Non obſtat ergo menſtruorum diminutio in caſu noſtro conceptioni, licèt, ſi veritati ſtudemus, nullæ iam illam obſtructiones exerceant; nam non idcircò diminutè purgatur, quia viæ ſint vt anteà, maximè obſtructæ, ſed quia Natura iam prægreſſis affectionibus exuperatis, omne ſtudium in corporis reſtaurationem impendens, ſanguinem in eo opere abſumit, nec multùm illius ſuperfluit, quod debeat menſtruis expurgari, & ita in veritate ſe rem habere oſtendit purgatio ritè, & ſuo tempore procedens, nullum dolorem in exitu ciens, & ſanguinis conditio laudabilis.

Sed neque frequens medicamentorum vſus anteactus, quem impedire poſſe conceptionem Medicus ille exaggerat, quicquam huic rei obeſſe poteſt, & ſignanter nihil omninò obfuit triplicata Chalybis exhibitio, immò neque ipſius Antimonij: nam quoad Chalybem, quem ille tam frequentatum vituperabat, non moderatè exhibitum, experientia ipſa quotidiana docet, illum ad conceptionem iuuandam dari non ſemel, atque iterum, ſed multò frequentiùs, neque ideò vnquam ſuo fine defraudari; ſed eſto, vt inaniter iactat, quòd chalybis nimius vſus obſit generationi, falſum eſt in facto hanc nimietatem in caſu noſtro adfuiſſe, nam, vt ſuprà dictum eſt, & ex atteſtatione ſenioris Collegæ habemus, per duas vices per octo, aut decem dies tantùm fuit exhibitus, & tunc vomitu reiectus; reſtat igitur, vt per triginta ſolùm dies illum aſſumpſerit, vnde eius vſum non fuiſſe nimium, ne ipſe quidem Medicus negare poteſt, cùm quotidie ad quadraginta, & ſexaginta dies Practici ad conceptionem iuuandam exhibeant, & vbi vnica vice quod intendunt non ſuccedat, iterum, atque iterum cum optato ſucceſſu propinent.

Et vt mirum quid de huius medicamenti efficacia in promouenda conceptione enarrem, ſequens experimentum proferam: Virgo erat obſtructionibus valdè conflictata, quæ ditiſſimo Viro nubens, per annum non concepit. Hinc optimè purgata, & chalybe ad quadraginta dies aſſumpto concipiens, debito tempore marem peperit, qui anniculus ex variolis deceſſit, at muliere vlteriùs non concipiente, in prægreſſas obſtructiones culpa omnis coniiciebatur; itaque iterum purgata, iterumque per totidem dies Chalybe aſſumpto, denuò concepit, & femellam peperit, per duos ſequentes annos non ampliùs concipiens; vnde ad Chalybis potum rediens tertiò concepit, atque eo pacto etiam quarta, & quinta conceptione fœcunda fuit non niſi ante ſingulas chalybe adiuta.

Sed quoad Antimonium in cuius exhi-
11. bitione maximè ſe fundat Medicus ille, ſe-
riò affirmans ſterilitatem inducere, inaniter omninò loqui videtur, atque ab illo libenter ſciſcitarer, quos Auctores eius rei habeat? nam ego incontrarium multas experientias adducere poſſum: proprias ante alias in medium afferam.

Curabat Petrus Caſtellus Medicus inſignis, & in chymicis exercitatiſſimus vxorem cuiuſdam Dominici Vantagij peſſimè habentem, multis ſymptomatibus, ac terribilibus, nécnon acerbiſſimis interdum doloribus, & Epilepticis inſultibus diuexatam; quæ nihil ſuſpicans de vteri geſtatione, Medicum de ea re admonere non potuit, vnde ille multa, ac diuerſa, & valida remedia exhibuit, ac denique Antimonium propinauit, cúmque in quinto grauidationis menſe degeret, fœtum ad nonum vſque optimè geſtauit, ac femellam fœliciter enixa eſt; à cuius partu, vix anno tranſacto, marem peperit.

Medicos amicos doctrina, & experientia inſignes in teſtes conuocare poſſum, inter quos eminet Franciſcus Santucius communi omnium calculo ſumma cum laude hic Romæ Medicinam exercens, qui omnes affirmant, ſe aliquando ad tollendas contumaciſſimas obſtructiones, quarum cauſa mulieres aliquæ non concipiebant, illis Antimonium exhibuiſſe, vnde per illud ad admirationem vſque purgatæ, poſtmodum conceperunt.

Quin etiam idem præſtitiſſe alius Medicus amicus affirmabat in Muliere, quæ iam quinto, ac trigeſimo anno maior nunquam conceperat, & ad extirpandos ſtomachi dolores, quibus frequentiſſimè moleſtabatur, Antimonio aſſumpto præter intentionem grauida effecta marem iuſto tempore edidit.

Notum inſuper habemus, Marco Cornachino id narrante *in præfatione ſui libelli, & ibidem capite ſeptimo.* Mulieres nonnullas grauidas tutò ſuo puluere, quem *Cerberum* nominauit, purgaſſe, qui ex Antimonij tribus partibus, ex duabus Scammonij & vna Tartari conflatur; quòd ſi Grauidis Antimonium ritè præparatum tutò exhibetur, cur non etiam abſque vlla noxa, & abſque eo quod ſteriles eas faciat, Mulieribus extra prægnantiam exhiberi non poterit? ſine noxa igitur, & ſine impedimento Conceptionis dicendum, potuiſſe Illuſtriſſimam Dominam Antimonium aſſumere, maximè ritè præparatum, vt in prædicto puluere ab illa aſſumpto fieri ſolet.

De cauterio in coxa per biennium geſtato cùm referret Medicus, riſum mouit omnium Collegarum, qui per ſeniorem certiores fuerant facti, nunquam Mulierem Illuſtriſſimam illud geſtaſſe, nec Medico illi in hoc vnquam obtemperaſſe, ſed vt illius tædium effugeret, quotidie inculcantis, non poſſe eam ſine huiuſmodi remedio ſanari, immò niſi aſſentiretur, in multò peiorem ſanitatis ſtatum ruituram, ſimulauit ſe illi obtemperaſſe.

Sed

Sed demus illam cauterium in coxa, vt illе ſupponit, per biennium geſtaſſe: certum tamen eſt neque temporis diuturnitate, neque nimis excedenti euacuatione potuiſſe il-
12. lud conceptioni obeſſe, præterquàm quòd verum non vndequaque eſt, quòd cauteria ex ſe ſterilitatem inducant, niſi multò longiori tempore geſtentur, & multam materiam expurgent, & in corporibus valetudinariis, ac ſenilibus indantur. At quando ad ſupplendam naturalem aliquàm euacuationem, aut aliàs conſuetam, cauteria excitantur, vt in menſtruorum diminutione, maximè in ſubiecto iuuenili, atque aliàs non morboſo, non modò corpus non refrigerant, aut minùs habile ob hoc ad conceptionem reddunt, ſed potiùs illud à ſuperfluentibus humoribus repurgando, natura in hoc deficiente, magis habile ad conceptionem efficiunt. Sed de hoc ſatis, nam ipſa ſagaciſſima Domina Medici importunitatem ſatis ſuperque deluſit.

Experientiam denique, quam pro ſua fulcienda, ac ſtabilienda opinione, idem Medicus afferebat, inanem eſſe vnuſquiſque, ipſo excepto, cognoſcere poteſt: nam ſi ſciret, quid ſit experientia, nequaquam ex ſola
13. Mulieris nobiliſſimæ coniunctione cum vno Viro experientiam colligeret; nam experientia, eſt eius, quod ſæpiùs & eodem modo viſum eſt, obſeruatio atque memoria, vt docet Galenus *in libro de optima ſecta cap.* 11. ſi ergo experientiam habere velis per viri coniunctionem, an mulier ſterilis ſit, necne, non ſatis eſt, quod cum vno tantùm ſe conjunxerit, quia poteſt ex diffidentia ſeminis virilis cum muliebri impediri conceptio, vnde deducere ex hoc non potes, mulierem eſſe ſterilem.

14. Præterea non eſt neceſſarium, neque vtplurimum conſuetum, vt ſponſæ primis diebus nuptiarum, aut etiam primis menſibus concipiant, vnde peſſimè infert Antagoniſta ille, *Sponſa primo menſe non concepit, ergo experientia conſtat, illam non eſſe habilem ad concipiendum.* Sed non abſque euidenti cauſa euenire ſolet, vt ſponſæ maximè virgines, Marito iunctæ, primis menſibus non concipiant; quia primi illi congreſſus non abſque omni dolore, & diſplicentia fiunt ipſarum nuptarum, ob violationem locorum in deuirginatione factam. Et poſtmodum ex coitus frequentatione, viæ magis dilatantur, ac ſemen liberiùs, & affluentiùs, ac cum maiori delectatione prodit; nam in principio, multæ vix eam delectationem percipiunt, quæ deinceps in eius emiſſione fit, nam ex tenuiori craſſiuſculum euadit, & maiorem delectationem affert.

Accedit his, quòd ſponſi, & peculiariter iuniores, & qui mutuo amore incaleſcunt, magis quàm oporteat Veneri indul- 15.
gent, & ex nimis frequentato coitu non 16.
generant, hoc enim impedimento eſſe generationi, Medici quotquot de ſimili argumento verba faciunt, admonere non deſiſtunt. Mercurial. *libro primo de Morbis mulierum, capite ſecundo.* Mercat. *de ſteril. & Pragn. aff. capite ſecundo, libro tertio.* Maſſaria *libro quarto, Pract.* 6. Plutarch. *libro quinto, de Plac. Philoſophor. cap.* 9.

Sed concedamus huic Medico Maritum præclariſſimæ fœminæ fuiſſe ex ſe fœcundum, non idcircò, vt ſuperiùs annuebam, inferre licet, *Ergo uxor, cùm ex eo non conceperit, non eſt fœcunda:* Quia, hoc non obſtante, mulier ex ſe poteſt eſſe fœcunda, ſed non concipere ex huiuſmodi viro ob Naturæ diſconuenientiam: quod ſatis ſuperque propter Medicorum & Phi- 17.
loſophorum auctoritatem facilè teſtatur experientia, cùm pateat, eandem mulierem cum ſecundo marito concipere, quæ cum priori concipere non potuit: eodémque pacto eundem virum cum priore vxore non generaſſe, cum poſteriore verò maximè.

Sed vt veritatem rei conſequámur circa hoc factum, determinandum, Mulierem Illuſtriſſimam ob mariti inhabilitatem non concepiſſe, eámque ex ſui natura ad generationem eſſe aptiſſimam, vt ex iis, quæ in illa quoad corporis conſtitutionem obſeruata diligentiſſimè ſunt, manifeſtiſſimè elicitur.

CONSILIVM LXXXIV.

ARGVMENTVM.

Reuerendiſſimus Dominus N. N. Archidiaconus Eccleſiæ N. expoſuerat Sanctiſſimo ſe non eſſe habilem ad ſuæ dignitatis munia exercenda, eámque ob cauſam inſtabat, vt ſibi Coadiutor concederetur cum futura ſucceſſione, gratiámque ab eodem Sanctiſſimo obtinuerat, concedente illi pro Coadjutore Dom. A. eiuſdem Domini Archidiaconi ex fratre nepotem, tunc vix per ætatem habilem ad eam Dignitatem obtinendam: quod ægerrimè ferentes eiuſdem Eccleſiæ Canonici, obtentam ab eo gratiam tanquam ſubreptitiam impugnabant, opponendo, quòd cauſæ ab ipſo enarratæ ad gratiam obtinendam, non eſſent ſufficientes, nec talis grauitatis, qualis fuerant enarratæ. Pro ſufficientia igitur earum cauſarum firmanda, ad inſtantiam Procuratoris prædicti Reuerendiſſimi D. Archidiaconi, quæ ſequuntur ſcriptis mandaui.

SVMMARIVM.

1 *Homo quando ſeneſcat ante terminum naturalem.*

2 *Ætates retardantur, & accelerantur, pro virium robore.*

3 *Ad impetrandam Coadiutoriam omnes enarratas in ſupplicatione cauſas iuſtificare oportet.*

4 *Singulæ cauſæ per ſe debent eſſe ſufficientes ad Coadiutoriam obtinendam.*

5 *Qualibet expreſſio falſa vitiat gratiam.*

6 *In expreſſione cauſarum, ob quas petitur gratia, requiritur, vt eius qualitatis ſint, qualis fuerit narratum in ſupplicatione.*

7 *Gratia ſubreptitia euadit, ſi, narratis pluribus impedimentis pro obtinendo Coadiutore, omnia non probentur.*

8 *Impedimenta pro obtinenda gratia debent eſſe perpetua.*

9 *Valetudo pro obtinenda Coadiutoria debet eſſe talis, vt ſit abſque vlla ſpe futuræ proſperitatis.*

10 *Ceſſante cauſa, ob quam Coadiutoria fuit conceſſa, ceſſat Coadiutoria.*

11 *Obſtructiones, & longæ febriculæ ab ipſis de-*
5. *pendentes quando iudicandæ pro cauſa ſufficienti obtinendi Coadiutorem.*

12 *Expertis, & peritis in Arte magis credendum, quàm rationibus in contrarium.*

13 *Experientia eſt Iudex rerum euidenter apparentium, non Ratio.*

14 *Nullus tenetur ob corporis ſalutem recuperandam, remedium admittere aſperum, & ſummi cruciatus.*

15 *Ipſa ſanationis incertitudo excuſat ægrum ab admiſſione remediorum.*

16 *Calculo veſicæ extracto per inciſionem, non ceſſat cauſæ iuſtitia ad obtinendum Coadiutorem.*

TRiplici ex cauſa ſupplicauerat Sanctiſſimo, Dominus Archidiaconus, vt ſibi Coadiutor concederetur. *Prima* erat Ætas grauis, cùm vix per paucos menſes ab anno ſexageſimo diſtaret. *Secunda*, erant obſtructiones viſcerum naturalium, ex quibus frequenter lentas quaſdam febriculas patiebatur, quæ illum in lecto ad plures dies decumbere cogebant. *Tertia cauſa* erat veſicæ calculus, cuius occaſione creberrimis, & atrociſſimis doloribus vexabatur. Vnaquæque igitur prædictarum cauſarum ſufficiens viſa eſt ad obtinendum Coadiutorem.

Nam quoad ætatem ſatis grauis iudicari poteſt in hoc ſubiecto, etiam ſi ſexageſimum annum non excedat, quia Dominus Archidiaconus à duplici morbo iam à multo tempore conflictatus, viribus conſuetis eſt deſtitutus, ita vt non pro ſene tantùm, ſed pro Decrepito, & annis confecto reputari debeat, nempe quibuſcunque ſanitatis incommodis obnoxius, quæ Decrepitas, & extremum ſenium in cæteris afferre ſolet, vt aliàs euenit 1.
vbi vitam morbis exagitatam quis degit ſeneſcens ante terminum naturalem, & in pluribus conſuetum.

Licèt ergo Decrepitas multò ſeriùs aduenire determinetur, nempe ſexageſimoquinto, aut etiam ſeptuageſimo anno, tamen, vt paſſim apud tam Legumperitos, quàm Philoſophos, & Medicos habetur, & vt frequenter à meipſo occaſione oblata dictum eſt, Ætates retardantur & accelerantur pro vi- 2.
rium robore, ita vt qui ſeneſceret, exempli gratia, ſexageſimo, virium robore ſiue ex morbis, ſiue quacunque ex cauſa deficiente, ſeneſcat quinquageſimo, aut etiam maturiùs, & vix ſexageſimum attingens ſenio conficiatur, vt in caſu noſtro, in quo Dominus Archidiaconus longa corporis valetudine, & moleſtiſſimo vrinæ ardore ob veſicæ calculum excruciatus, hoc ipſo ætatis anno ſexageſimo iure ſenio confectus dici debet, & illi ex iuſtitia Coadiutor dandus eſt.

Sed ætati graui additur ſecunda cauſa originem habens à diuturnis, & contumacibus obſtructionibus, & à frequentibus febriculis

inde

inde dependentibus, quibus Dominus Ar-
chidiaconus ſæpè moleſtatur, quippe cùm
huiuſmodi affectiones tam malè, & tam fre-
quenter hominem exerceant, vt illum in ma-
lum corporis habitum, cachexiam Græci vo-
cant, ac tandem in Hydropem præcipitare
valeant: qui affectus in quauis perſona, ſed
maximè in ſene ſummoperè eſt timendus;
cùm enim à diminuto calore originem tra-
hat, & in ſene calor ob ætatis ipſius condi-
tionem quoridie diminuatur, euitari nullo
modo poteſt, quin idem calor quamprimùm
ad extinctionem properet, & hominem de
medio tollat.

Tertia denique cauſa videtur præ aliis iuſta
ad petendum, & obtinendum Coadiutorem;
non modò enim illum impedit, ne ſuis mu-
niis fungi poſſit, ſed eius vitam miſerabilem
reddit: nam cùm euacuatio per vrinam fre-
quenter fieri debeat, & ob calculi præſen-
tiam, quem Natura foras detrudere indeſi-
nenter conatur, ſtimulus vrinæ reddendæ ma-
iorem in modum adaugeatur, inſupérque
ſummum ardorem, & anguſtiam in ea red-
denda experiatur, vitam ducit perpetuis cru-
ciatibus conflictatam, abſque vlla ſpe futuræ
proſperitatis, immò ne diminutionis quidem
tam carnificini ſymptomatis; vnde hæc ſola
cauſa ſufficientiſſima reputanda ad iuſtifi-
candam gratiam per Dominum Archidiaco-
num à Pontifice obtentam, etiamſi aliæ non
eſſent ſufficientes.

Sed contra prædicta, Domini Canonici in-
ſurgentes, contendunt, gratiam eſſe ſubrepti-
tiam, & idcircò reuocandam; nam, inquiunt,
3. oportet ſupplicantem plures cauſas ſuæ peti-
tionis exponentem, omnes, ac ſingulas iuſti-
ficare, ita vt vnaquæque per ſe ſit ſufficiens
4. ad gratiam obtinendam, nam vbi inſufficiens
aliqua earum eſſet, ſupplicatio contineret fal-
5. ſitatem, & quælibet expreſſio falſa vitiat gra-
tiam: per ea, quæ adducit Garzias *de Benef.*
*par.6. cap.2. num.*197. quia in gratioſis omnia
6. narrata ſunt verificanda, Idem *ibid. num.* 189.
immò in expreſſione cauſarum, propter quas
gratia expetitur, requiritur, vt eius qualitatis
ſint, qualis narrata eſt in ſupplicatione, vt,
exempli gratia, ſi narratum ſit, ſupplicantem
pati ſtomachi imbecillitatem cum dolore per-
petuo, & vomitu, & dolor non ſit perpetuus,
aut vomitus non adſit, gratia dicitur ſubre-
ptitia. Rota *in Giennen. Theſaurariæ* 24. *No-*
uembris 1634. *coram Veroſpio num.*1. *& in Me-*
leuitana Antianitatis 1. *Iulij* 1643. *coram eodem*
7. *num.* 9. tantò magis ergo gratiam faciet ſub-
reptitiam, ſi narratis pluribus impedimentis,
ob quæ petitur gratia, non omnia probentur:
Garzias *de Benef. vbi ſuprà, num.*195. Cùm er-
go Dominus Archidiaconus præter calculum
in veſica, narrauerit ſe eſſe Decrepitum, cùm
vix ſexaginta annos natus ſit, & pati obſtru-
ctiones, & febriculas, vt exponit, neque ætas
ſexaginta annorum ſit Decrepita, neque ob-
ſtructiones, & febriculæ narratæ, ſint ita gra-
ues, vt earum reſpectu concedi illi debeat
Coadiutor, gratia euadit omninò ſubreptitia,
ac abſque dubio reuocanda.

Quod enim ætas ſexaginta annorum non
poſſit dici Decrepita, probatione non eget;
& licèt, vt ex aduerſo dicitur, euenire poſſit,
vt præ caloris natiui imbecillitate, ac defe-
ctu naturali, vel aduentitio, aliqui per non-
nullos annos antequam alij ſeneſcant, &
decrepiti euadant, tamen id non in caſu no-
ſtro habet locum, quia Dominus Archidia-
conus non obſtante lapidis veſicæ morbo,
quo tantoperè affligi ſe dictitat, vires adhuc
habet integras, vt ex aſpectu ipſo, & ex mo-
tus promptitudine, & omnium actionum ala-
critate coniici poteſt.

Sed & obſtructiones, & febriculæ, quibus
detinetur, non ſunt tales, quales enarrauit,
cùm vix ſemel, aut iterum ex earum cauſa
decumbere ſit coactus ad decem, vel quinde-
cim ad ſummum dies, eáſque facilè corporis
purgatione, tam per medicamenta, quam per
ſanguinis detractionem non magno nego-
tio ſuperauit.

Sed quoad veſicæ calculum clara eſt falſi-
tas enarrationis, cùm licèt Dominus Archi-
diaconus vrinæ ardorem patiatur, adhuc ta-
men certam cognitionem non habet, an ille
vrinæ ardor à calculo procedat, nécne, cùm
poſſit procedere ex aliis cauſis, vt ex ſolis
arenulis, aut ex pituita ſalſa vrinam redden-
te acriorem. Et non habere in rei veritate
illum in veſica calculum, ſatis teſtari poteſt
moleſtia, quam in reddenda vrina experitur,
quæ neque tam magna eſt, neque tam fre-
quens, vt narrauit, vtque magna ac frequens
eſſe ſolet in iis, qui calculo veſicæ laborant:
quin nec multùm angitur, ſi curru vehatur, nec
pondus vllum inibi perſentit per gradus deſ-
cendendo, quæ manifeſtè in hoc morbo ſo
produnt.

Atque ex his clarè patet, gratiam à Domi-
no Archidiacono obtentam, eſſe ſubreptitiam,
cùm in ſupplicatione falſa enarrauerit, neque
talia, qualia in veritate ſunt.

Detur tamen Domino Archidiacono, vt
vndequaque vera enarrauerit, adhuc gratia
non debet habere locum, quoniam impedi-
menta, quæ narrantur à ſupplicante ad obti- 8.
nendam gratiam, debent eſſe perpetua, ita
vt amoueri nullo modo poſſint: & quoad
corporis valetudinem ſpecialiter patet debere
eſſe talem, vt ſit extra omnem ſpem futuræ 9.
proſperitatis. At cauſæ enarratæ à Domino
Archidiacono pro obtinendo Coadiutore, ſi
ætatem excipiamus (quam non eſſe ita gra-
uem, vt mereatur inter cauſas ſufficientes
connumerari, iam probatum eſt) ſunt om-
ninò amouibiles, & ſic ceſſare debet Co- 10.
adiutoria, ceſſante cauſa, ob quam fuit
conceſſa; Rota *in Elnen. Canonicatus*, 6. *Iu-*
nij 1631. *coram Ghiſilerio num.* 6. Nam quoad
obſtructiones, & febriculas enarratas, iam
experientia ipſa docuit, eſſe ſanabiles, cùm in
ſeipſo expertus ſit aliàs leni corporis purga-
tione amotas eſſe; ſed & ipſum etiam veſicæ
calculum, ſi modò adſit, eximi poſſe notum
eſt; vnde ipſe ad integram ſanitatem redire
valet, vt quotidie in aliis fieri videmus per
ipſius veſicæ inciſionem.

Sed profectò nimis tranſportari ſe Domini Canonici permittunt, à mala,' quam contra Dominum Archidiaconum exercent, voluntate, vnde non modò cauſſarum, ex quibus motus eſt ad petendum Coadiutorem, grauitatem verbis ſummoperè extenuant, ac diminuunt; ſed quod deteſtabile eſt, plura falsò ſupponunt; & quæ factibilia nullo modo ſunt, facilia eſſe pronuntiant.

De ætate nos, quid verè ſentiendum, vltimo loco manifeſtabimus; de morbis agamus Dominum Archidiaconum exercentibus: & primò non negamus, obſtructiones, & febriculas, quas ille patitur, ex ſe, & cùm ſolæ hominem detinent, non difficulter ſuperari, cùm non admodum inueteratæ ſunt, & ſubiectum, quod occupant, iuuenile eſt, aut ſal-
11. tem non deiectis viribus: ſed ſi alteri morbo graui aſſocientur, ſi morbo huic contraria remedia ad illas tollendas ſunt neceſſaria, ſi diuturnæ, & contumaces fuerint, ſi in ſubiecto ſenili, & viribus deiectis, tantùm abeſt vt curari poſſint, vt incuratæ de neceſſitate ſint relinquendæ, ne curatione maior ille morbus irritetur, quia incuratæ non tam citò præcipitare poterunt hominem ad interitum.

Pro exemplo ſint eædem obſtructiones & febriculæ in homine Hæmoptoiſim, hoc eſt ſanguinis ſputum ex venæ ruptura in pectore patiente; certum enim erit, hunc pro curando ſanguinis ſputo egere medicamentis obſtruentibus, incraſſatis, & aſtringentibus, pro curandis autem obſtructionibus, & febriculis ab iis dependentibus, egere deobſtruentibus, attenuantibus, & relaxantibus, ſi ergo obſtructiones curare labores, ægrum quamprimùm iugulabis, pectoris venis magis adapertis, & vitam cum ſanguine fundentibus: at ſi incuratas illas reliqueris, in longius vita protrahetur, licèt tractu temporis ab ipſis aut habituales febres, aut cachexiam, aut hydropem expectare certus fueris.

Simili modo ad amuſſim in caſu noſtro euenire neceſſe eſt, in quo obſtructiones, & febriculæ, vt in ſuperiori exemplo dictum eſt, aperientibus, & attenuantibus tolli deberent, ardor autem vrinæ dolorem lenientibus, atque incraſſantibus diminui aliqua ex parte poterit; quòd ſi in incidentibus, aperientibus, & attenuantibus obſtructiones curare velimus, vrinæ ardorem maiorem in modum augebimus, calorem febrilem ea ipſa occaſione nocentiorem faciemus, veſicæ inflammationem præ dolore maiori excitabimus, ægrúmque tandem deficere videbimus.

Cùm ergo obſtructiones, & febriculæ, de quibus verba facimus curari nec poſſint, nec debeant, & non ſolùm de præſenti ſint moleſtæ, ſed quotidie magis moleſtæ non curatæ futuræ ſint, gratiam à Pontifice conceſſam habendi Coadiutorem, quantum eſt ex hoc capite, iuſtificatam eſſe, determinandum.

Quod tantò verius eſt, quantò magis falſum quod Domini Canonici ſupponunt; nempè Dominum Archidiaconum rarò ab his morbis moleſtari; nam per idoneos teſtes conſtat, illum per anteactum quinquennium bis quolibet anno ex prædictis febriculis coactum fuiſſe in lecto decumbere: de præſenti autem tam malè à lapide veſicæ exerceri, vt neque obſtructiones, neque febriculas vllo in cenſu habeat, præterquam quod ob eiuſdem lapidis morbum coactus eſt à medicamentis deobſtruentibus, & aperientibus in totum abſtinere, quibus tamen longo tempore vſum fuiſſe ad obſtructiones illas tollendas præter examinatos teſtes, fidem faciunt Medicorum Receptæ apud Aromatarium, vt fieri ſolet, aſſeruatæ.

Sed quod Canonici de eſſentia lapidis veſicæ controuertunt, clarè oſtendit illos, ne facti quidem veritati velle acquieſcere, ſed ipſam quocunque peiori modo ſe paratos eſſe impugnare. Conſtat enim Dominum Archidiaconum ante ſupplicationem Sanctiſſimo porrectam pro obtinendo Coadiutore, expertiſſimo Chirurgo aduocato, curaſſe, vt omni maiori diligentia ſcrutaretur, an in veſica lapis adeſſet, necne; qui experimento facto, ac ſingulis, quæ obſeruari oportuit, obſeruatis, denunciauit, illum lapidem in veſica habere conſiderabilis magnitudinis, quod etiam propria fide poſtmodum comprobauit.

Neque obſtant oppoſitiones in contrarium à Dominis Canonicis factæ quoad grauitatem doloris, & ardoris in mingendo, quem multò maiorem eſſe contendunt, vbi ex lapide excitetur, alia obiiciendo, ratiunculis quibuſdam in medium allatis: Quia 12.
expertis, & peritis in Arte magis credendum, quam rationibus in contrarium: Rota *in Elnen. Canonicatus ſuprà citata, numero* 22. *& in Romana officij mandatariatus*, 1. *Iulij* 1637. *coram Panzirolo, numero* 15. quia 13.
experientia eſt iudex rerum euidenter apparentium, non Ratio: Galenus *in* 6. *de Morb. vulg. comm.* 3. *partic.* 19. Quamobrem ſi Peritus in Arte facta experientia deponit, Dominum Archidiaconum habere calculum in veſica, Dominorum Canonicorum rationes omnes in contrarium euaneſcunt.

Qui, vt euidentiùs oſtendant, quàm malè affecti ſint contra Dominum Archidiaconum; contendunt, quòd etiam exiſtente lapide in veſica, non habeatur cauſa ſufficiens ad obtinendum Coadiutorem; *Primò*, quia non adeò moleſtum cauſat dolorem, nec tantam anguſtiam, vt ab ipſo narratum eſt. *Secundò*, quia eſt per extractionem amouibilis.

At quod primo loco Canonici obiiciunt, falſum eſſe ipſo facto conuincitur, quia licèt dolores, & ardores in mingendo non ſint perpetui, nec frequentiſſimi, afferunt tamen cruciatum intolerabilem: & licèt minùs frequenter illum moleſtent, quàm ſoleant; quia nonnulli centies in die vrinam cum magno cruciatu reddere coguntur,

tur, ſunt tamen frequentes reſpectu naturalis conſuetudinis; cum enim quater aut vna, vel altera vice plus vrinam reddere conſueſceret, nunc aliquando vigeſies cum carnificino illo dolore mingere cogitur.

Quod autem ſecundo loco firmant, calculum eſſe amouibilem per veſicæ inciſionem, negari nón poteſt; ſed nullo modo obligatur Dom. Archidiaconus tale reme-
14. dium experiri, nemo enim tenetur etiam ob recuperandam corporis ſanitatem remedium admittere, quod ſit maximè aſperum, & ſummos cruciatus inferens: Sotus *libro quinto, quæſtione ſecunda, articulo primo.* Leſſius *de Iuſtitia & Iure, libro ſecundo, capit. nono, dubitatione decimaquarta, numero nonageſimoſexto.* Pater Theophil. Raynaud. *de Ortu infant. contra Naturam, cap. ſexto, numero ſecundo*, cum aliis *ibi* cumulatis. Quod
15. tantò magis habet locum, quantò minùs tutum remedium eſt; nam ipſa incertitudo ſanationis excuſat infirmum ab eius remedij admiſſione: idem Pater Raynaudus *ibidem numero quarto & ſequenti*, & dixi etiam *libro octauo, quæſtion. titulo ſecundo, quæſtione prima, numero decimoſexto*, ac profectò experientia patet, in ipſa huiuſmodi remediorum executione (licèt aliquando per ea ſaluentur) Ægros expirare; vt fit, exempli gratia, in putridorum membrorum exciſione, in Thoracis inuſtione ad pus extrahendum, in paracenteſi ad educendam aquam Hydropicorum, & id genus aliis, & in ipſiſſima lapidis veſicæ extractione.

Verumenimuerò, dato etiam quod huiuſmodi lapidis extractio certam ſalutem promittat, & ab omni mortis periculo abſit, tamen nón idcircò ceſſaret ſufficien- 16.
tia huiuſmodi cauſæ ad poſtulandum, & obtinendum Coadiutorem, quia prærerquàm quod poſt inciſionem veſicæ ad lapidem extrahendum, homines ob vulneris grauitatem maximam virium iacturam faciunt, & ob fiſtulas interdum irremediabiliter aliquando relictas, vitam in poſterum valetudinariam degunt, nec poſſunt certò ſibi promittere, quin de nouo alij lapides generentur, ob lapidificam illam facultatem à Natura inditam, quæ nullo humano ingenio inhiberi, aut impediri poteſt; iam verò non vno, aut altero euentu comprobatum eſt, nonnullos poſt lapidis extractionem tractu temporis alios lapides procreaſſe, vnde de nouo exciſioni ſe committere coacti ſunt.

Ex quibus patet apertiſſimè, cauſas omnes, & ſingulas à Domino Archidiacono in ſupplicatione ad Sanctiſſimum enarratas ad obtinendum Coadiutorem fuiſſe omninò ſufficientes; neque in earum enarratione vllam contineri falſitatem, quæ obtentam gratiam ſubreptitiam reddat.

Et quod denique de ætate non decrepita obiiciebatur, facillimè diluitur per exiſtentiam aliarum cauſarum, quæ ætati aſſociantur.

CONSILIVM LXXXV.

ARGVMENTVM.

Occaſione Vindemiarum cùm vir, & vxor ruri commorarentur, in cœna fungis, aliiſque prauis eduliis ſeſe ingurgitauerant, famula, ac famulo, nécnon villico eodem cibo ſe replentibus. Dormitum euntes, à ſomno non multò pòſt expergefacti, ſtomachi dolorem & anxietatem, cordis preſſuram, anhelitúſque difficultatem, aliáque praua ſymptomata paſſi, villicum, ac famulum in proximiora rura petitum auxilium expediunt; quorum vterque inter eundum iiſdem accidentibus, ac vertigine prehenſi in terram cecidêre animam exhalaturi, niſi ex proximis ruribus homines accurrentes opem tuliſſent vomitum prouocando, & antidota quædam miniſtrando. Interim ex ſymptomatum ſæuitie vir & vxore, cum famula, omni ope deſtituti vitam obierunt. Inierant coniuges à biennio citrà, pactum quoddam inter ſe, nimirum quòd altero eorum decedente, ſuperſtes coniux ſcutorum duo millia vltra Quartum dotale lucraretur. Dubitatum ergo eſt, quiſnam eorum vltimo loco vita functus eſſet, & inſtante doctiſſimo, ac perſpicaciſſimo Amico Iureconſulto, vt meam ſententiam in ea re propalare non grauarer, eius deſiderio ſatisfeci, vt ſequitur.

SVMMARIVM.

1 *Venena ſeriùs lædunt mulieres, quàm viros.*
Reprobatur, ſub num. 13.
2 *Calor natiuus quò imbecillior, eo citiùs à veneno ſuperatur.*
3 *Senectus ætati conſiſtentiæ comparata, viribus illi omninò cedit.*
4 *Conſiſtentes iam declinare incipiunt.*
5 *Senes nulli robur habent.*
6 *Venena omnia vel mediatè, vel immediatè Cor petunt.*
7 *Pro maiori, aut minori Cordis fortitudine, magis, aut minùs veneno reſiſtitur.*
8 *Frigidum venenum citiùs extinguit debilem calorem, quàm fortem.*
9 *Homo natura frigidus aſſumens venenum frigidum, citiùs moritur, quàm qui natura calidus eſt.*
10 *Fungorum venenum eſt ſtrangulatòrium, & reſpirationem abſcindens: & num.* 21.
11 *In reſpiratione magis læduntur viri, quàm mulieres.*
12 *Mulieres inſultus Aſthmaticos faciliùs ſuperant, quàm Viri.*
13 *Virum fortiorem eſſe Muliere controuerti non poteſt.*
14 *Potiſſima cauſa, ex qua homines citiùs ſeneſcunt, quàm deberent, ſunt morbi magni, & diuturni.*
15 *Corpora ſtrictos, & anguſtos meatus habentia, ſeriùs à veneno læduntur.*
16 *Præſtat, homines magis graciles eſſe, quàm craſſos.*
17 *Obeſi citiùs intereunt, quàm graciles.*
18 *Malus eſt ad craſſitudinem exceſſus.*
19 *Cordis fortitudo maior in gracilibus, quàm in obæſis.*
20 *Alimenta, medicamenta, & venena nonniſi à calore actuantur.*
22 *Vbi pars aliqua in corpore debilis eſt, cauſæ violentæ accedentes, eam præ aliis infeſtant.*
23 *Si qua pars ante morbum laborauerit ibi firmatur morbus.*
24 *Venenum quò in maiori quantitate aſſumitur, eo citiùs occidit.*
25 *Vbi vis maior eſt, celeritatem etiam operationis eſſe oportet.*
26 *Vbi plures, & euidentiores cauſæ concurrunt, effectum citiùs ſequi neceſſe eſt.*

NOn contemnendæ prima facie videbantur præſumptiones, ex quibus haberi poſſet, Maritum ante vxorem obiiſſe, quæ deſumi poterant ab vtriuſque ſexu, ab ætate, à viribus, à fortitudine, & imbecillitate cordis, à qualitate veneni, & ab eius effectu.

1. Nam quoad ſexum, fuit nonnullorum Doctorum opinio, de qua ſignanter Cardinal. Ponzett. *libro primo*, *de Venen. capit. decimotertio*, quòd venena tardiùs lædant mulieres, quàm viros; neque videtur huiuſmodi opinio ſine fundamento, quia venena vbi à perſona frigidiori temperatura dotata aſſumpta fuerint, vel à contraria qualitate obtunduntur, ſi calida ſint; vel non tam citò actuantur, ſi ſint frigida; maximè cùm à temperamento frigidiori vaſa anguſtiora, & exiliora procedant, & idcircò venenum non tam promptè admittunt, vt fit exiſtentibus vaſis apertis, & amplioribus. Cùm igitur Mulieres frigidioris temperamenti ſint, quàm viri, pro ratione factum videtur, vt ſeriùs vxor à veneno læſa fuerit quàm Vir, & hoc

pacto

pacto Vir ante vxorem fato ceſſerit.

Ab ætate etiam deſumi poteſt non inualida præſumptio; nam cùm vir prouectiorem multò ætatem degeret, quàm mulier, quia ille ſexageſimo anno proximus erat, vxore quadrageſimum non excedente, calor naturalis, cuius fortitudine
2. veneno reſiſti oportet, quò imbecillior eſt, eo citiùs à veneni violentia ſuperabitur; & extinguetur; eſſe autem calorem prædictum imbecilliorem in ſenectute, quàm in anteacta ætate conſiſtentiæ, per quam Mulier à ſenectute ſui Viri per vigintiannos diſtabat, tam clarum eſt, vt nulla probatione indigeat. Itaque deducendum hinc eſt, Maritum obitu præueniſſe vxorem.

Sed & vires vtriuſque coniugis inuicem comparatæ, non poſtponendam præſumptionem eiuſdem ſucceſſus nobis ſubmini-
3. ſtrant; palam enim eſt, ſenectutem ætati conſiſtenti comparatam, quoad virium robur tantùm illi cedere, vt inanis vnde-
4. quaque ea comparatio euadat; licèt namque conſiſtentes iam declinare incipiant, vt colligitur ex Galeno *in libro tertio, Aphoriſm. trigeſimo*, tamen ad labores non ita vt antè ſed quoquo modo ſufficiunt, viribus adhuc ex parte ſaltem in ſuo eſſe
5. conſeruatis: At ſenes nulli robur habent, idem Galenus *libro de Curat. ration. per ſanguinis miſſionem, capit. nono*, minùs ergo reſiſtere eos neceſſe eſt cauſæ violentæ, ac veneno præſertim, quod violentiſſima cauſa eſt, quàm qui in conſiſtenti ætate verſetur; vnde ex veneni fungorum vi citiùs ſuccubuiſſe virum, quàm vxorem determinandum.

Eandem præſumptionem, eiuſdémque ponderis elicere poſſumus ex maiori, aut
6. minori Cordis imbecillitate: cùm enim venena omnia aut mediatè, aut immediatè Cor adoriantur, vt eſt communis Medicorum ſententia, de qua teſtatur Conciliat. *different.* 178. *& libro de Venen. capit. primo*, certum eſt pro fortitudine, & im-
7. becillitate ipſius Cordis, maiorem, aut minorem reſiſtentiam contra venenum fieri poſſe: vnde pro eadem fortitudine, & imbecillitate aſſumens venenum citiùs, aut ſeriùs ſuccumbet. Maiorem ergo Cordis imbecillitatem reperiri in ſene, quàm in eo, qui ætatem conſiſtentem degit, non eſt dubium; citiùs ergo vita functum dicendum virum tanquam ſeniorem, & corde imbecilliori dotatum, quàm vxorem ætatem vegetiorem ducentem, & cor robuſtius obtinentem, quia tantò minor eſſe debuit reſiſtentia ex parte viri, quantò maior ex parte mulieris.

Neque validitate cedit præcedentibus, præſumptio, quæ ſequitur deſumpta à veneni qualitate: veritati enim maximè con-
8. ſonum videtur, frigidum venenum, quale eſt venenum fungorum; citiùs ac faciliùs extinguere debilem, quàm fortiorem calorem. Modò, ſenes calorem debilem habent; & frigidiori temperamento ob hoc dotantur: *Cùm haſitatur ergo*, dicebat Cardinalis Ponzett. *libro primo, de Venen. capit. ſexto, an homo calidæ temperaturæ ſumens venenum frigidum citiùs moriatur, quàm homo naturæ frigidæ? videtur, quòd, cæteris paribus, citiùs moriatur iſte, quia in eo eſt minor reſiſtentia.* Et in ſumma, iuuenes minùs læduntur à fri- 9.
gidis, eodem Ponzetto dicente, ob maiorem caloris fortitudinem; & ſic quò magis diſtat homo à Iuuentute, magis lædetur à frigidis venenis; conſequens ergo eſt, Maritum qui multum à iuuentute diſtabat, citiùs ac promptiùs à frigiditate veneni ipſorum fungorum ſuperatum eſſe, quàm vxorem, quæ tantò fortiorem calorem viro obtinebat, quantò minùs quàm ille à iuuentute diſtabat.

Denique ab effectu ipſius veneni deſumi quoque poteſt non leuis præſumptio, ſuadens virum ante vxorem obiiſſe: nam 10.
venenum fungorum eſt ſtrangulatorium, & prohibens reſpirationem: Auicenna *libro quarto, Fen. 6. tractatu ſecundo, capit. decimo*, Cardinalis Ponzett. *libro ſecundo, de Venen. capit. trigeſimotertio*, & eſt communis Medicorum opinio, qui ergo minùs in reſpirationis actione pati eſt conſuetus, ſeriùs à veneno huiuſmodi ſtrangulabitur, citiùs qui magis lædi ſolet; at 11.
in reſpirationis actione multò minùs læditur mulier, quàm Vir; cuius rei manifeſtiſſimum ſignum præbet, quòd mulieres 12.
ab Aſthmate multò minus exercentur, & multò faciliùs ab ea liberantur, quàm viri: Meſues *de Medic. partic. ſumma ſecunda capit. primo.* Sauonar. *in Practic. magn. tractatu ſexto, capit. decimo, rubric. tertia in Prognoſtic. & in dubitat. numero primo*, Piſo *libro ſecundo, Practic. capit. quinto.* Et ratio eſt, quia Natura efformauit mulieres pectore lato, & amplo, ad mammas continendas, in quibus lac generari, ac conſeruari, quo puerulos lactare deberent; neque aliam ob cauſam euenire exiſtimandum, quòd mulieres chordæ tormento expoſitæ, faciliùs illud ſuſtineant, quàm Viri, non enim à reſpirationis læſione adeò moleſtantur, vt aliàs dixi ex Fortunato Fidel. *libro ſecundo, de Relat. Medic. capit. tertio, rubric. Qui thorace ſunt, &c.* Itaque aſſumpto huiuſmodi veneno ſtrangulatorio, Vir citiùs, ac grauiùs in reſpirando læſionem patitur, ac citiùs, creſcente ſymptomate deficiet, reſpiratione vi ipſius veneni penitùs abolita.

Verumenimverò multò vrgentiores præſumptiones militare pro contraria ſententia patebit, ſi particularia quædam in hoc facto expendamus. Nam nonnulla ab ipſo villico, & famulo, iam meliuſculè habentibus, & ritè interrogatis propalata ſunt, quorum cognitio omninò neceſſaria eſt ei, qui iudicium in hac re dare voluerit.

Primò ergo ſciendum, virum, de quo agitur,

agitur; fuiſſe ſexagenarium, ſed viribus adhuc conſtantibus, nulláque prægreſſa ægritudine labefactatis: corporis habitu fuiſſe mediocri ad tenuiorem potiùs, quàm ad pinguiorem tendente, in victu liberaliter quidem ſe perpetuò geſſiſſe, exceſſus tamen magnos ſemper euitans, omni eduliorum genere vſus, idcircò neque à mortiferis illis fungis ſe abſtinuit, ſed parciùs quàm vxor in eorum comeſtione ſe geſſit, vxorem increpans, quæ abſque modo, vt erat eius cibi auidiſſima, eos ingurgitabat. Erat autem vxor quadragenaria, habitu præpingui, in victu notabiliter, & indeſinenter delinquens, vt fœminarum mos eſt; valetudine improſpera ſemper conflictata, ac inſultibus aſthmaticis ſæpè vexata, qui vterina ſuffocatione interdum excepti illam omni pulſu depauperatam relinquebant. In poſtrema cœna fungos indiſcretè in nimia copia comedit, deinde vino recenti, toſtíſque caſtaneis, aliiſque peſſimæ conditionis eduliis ſe repleuit: quæ omnia famulæ etiam Dominæ exemplum ſecutæ exitio fuiſſe, tam villicus, quàm famulus retulerunt.

Ex his facilè patet, vrgentiores præſumptiones depromi pro contraria opinione determinante, Maritum vxori ſuperuixiſſe. Ac primò poteſt vrgentiſſima præſumptio deſumi à ſexu: quis enim controuertere audebit, an Vir ſit fortior
13. Muliere? maiorem ergo reſiſtentiam veneno facere poteſt Vir, quàm mulier; nam opinio illa, quòd mulieres tardiùs à veneno interficiantur, quàm Viri, neque vlla inſigni auctoritate, neque communi calculo accepta, neque experientia eſt confirmata; immò in caſu noſtro, in quo venenum fuit ſua natura frigidum, ſexus augere valde poteſt eam præſumptionem; natiua enim ſexus virilis caliditas maiorem reſiſtentiam facere potuit veneno frigido, quàm natiua ſexus fœminei frigiditas.

Neque contra hoc valet oppoſitio, quæ fieri poſſet, dicendo, quòd maior caliditas in cauſa eſſe potuerit, vt venenum citiùs in venas penetrauerit, citiúſque virum iugulauerit; hoc enim haberet locum in veneno calido, & vbi contrarium aſſumentis temperamentum non manifeſtè impediret veneni frigidi actionem, vt in caſu noſtro.

Idem commonſtrare poteſt præſumptio deſumpta à viribus, licèt enim controuerti non poſſit, maius robur habere degentem in ætate conſiſtenti, quàm ſenem ſexagenarium; tamen id locum habet cæteris paribus, & ſi ad ipſum tantùm annorum numerum reſpiciamus; ſed ſi ad ea, quæ ætati accidunt animum conuertamus, certum eſt, neque euentu rarum apparet, poſſe robuſtiorem eſſe ſenem ſexagenarium quàm virum quadragenarium, ſi ſenex vitam traduxerit ſanam, ac nulla ægritudine labefactatam, Quadragenarius verò vitam traduxerit valetudinariam, ac morbis grauibus, & ſummæ malitiæ obnoxiam; potiſſima enim cauſſa, ob quam 14.
citiùs multò, quàm deberent homines ſeneſcant, morbus eſt. Cum ergo virum habeamus in caſu noſtro, qui ſanus vixerit, & in ſexageſimo anno adhuc viribus conſtaret, aliáque ex parte mulier offeratur quadragenaria, aſthmate, & vterinis ſuffocationibus moleſtata, ab eorúmque morborum ſæuitia eneruata, nónne magis ſecundùm rectam ratiocinationem eſt, ſenem viribus ſuperaſſe mulierem, quibus maiorem reſiſtentiam contra veneni malitiam facere potuerit, quàm mulier.

Accedit his alia præſumptio, tertia in ordine, deſumpta à corporis vtriuſque coniugis conſtitutione: nam corpora, quæ 15.
ſtrictos, & anguſtos meatus habent, multò ſeriùs à veneno læduntur, quàm eoſdem meatus latos, ac patentes habentia: hanc enim rationem reddebat Galenus *libro tertio, de ſimplic. medic. fac. capit. decimooctauo*, ex quo Auicenna *libro quarto, Fen. 6. tractatu primo, capite ſecundo*, cur Sturni à Cicuta non lædantur, homines verò maximè? Ergò cùm ſenes ob introductam ab ætate ſiccitatem ſimul cum frigiditate meatus ſtrictos, & anguſtos habeant, his autem comparati ætate Conſiſtentes multò amplioribus dotentur, conſequens eſt, ſenem noſtrum magis reſiſtere potuiſſe violentiæ aſſumpti veneni, quàm vxorem, vnde ſeriùs multò, quàm vxorem obiiſſe illum oportuit.

Vrgentiſſima porrò eſt præſumptio deſumenda ab vtriuſque corporis habitu: ſiquidem notum eſt ex Galeno *Comm. ſe-* 16.
cundo, Aphoriſm. quadrageſimoquarto, præſtare, homines magis graciles eſſe, quàm pingues, non modò eam ob cauſſam, quam affert *in dict. Aphoriſm.* Hippocrates, 17.
quòd citiùs intereant, hoc eſt, vitam breuiorem traducant admodum pingues, quàm graciles; ſed etiam quia cauſis violentis ab extrà occurrentibus minùs reſiſtere poſſunt, vt addebant etiam Ioannes Heurnius *in commen.* & Hollerius *in ſcholiis ad prædict. Aphoriſm.* malus enim eſt ad craſſitudinem exceſſus, vt *ibi* Galenus: 18.
eiúſque rei potior ratio cenſenda, quia *anguſtæ ſunt in his Arteriæ, & venæ, atque ob id paucum omninò ſanguinem ſpiritúmue habent.* Minùs ergo reſiſtere violentæ cauſæ potuit mulier pinguedine turgens, quàm Vir mediocri, aut potiùs graciliori habitu dotatus; vnde oportuit illam multò ante Maritum exſpiraſſe.

Licèt autem dixerimus, virum habuiſſe meatus anguſtos ob ætatis ſiccitatem & frigiditatem, nunc autem mulierem eodem vitio ob pinguedinem laboraſſe, non idcircò contradictionem dictum hoc inuoluere dicendum; quia quantum anguſtia meatuum ab ætate ſicciori, & frigi- diori

diori introducta confert ad reſiſtendum
veneno , tantundem eadem anguſtia ex
pinguedine proueniens obeſt reſiſtentiæ con-
tra venenum faciendæ , vbi Natura illud
ſuperare laboret.

Superiorem præſumptionem excipit quin-
ta non minoris momenti , & ab eadem
cauſſa dependentiam habens ; & deſumi-
19. tur à fortitudine Cordis , quam maiorem
eſſe in gracilibus , quàm in pinguibus pa-
tet ex *eodem comment.* Galeni , & aliorum
Doctorum neque enim aliam ob cauſſam
citiùs intereunt obæſi , niſi quia Cor im-
becillum habent , & minimo calore mu-
nitum , idcircò & Arterias , & venas an-
guſtas habent , & ſpiritu modico calen-
tes ; quæ omnia cum in vxore ob eius
præpinguem habitum locum habeant , abſ-
que vlla hæſitatione pronuntiandum , illam
ne momento quidem potuiſſe veneni vio-
lentiæ reſiſtere ; contra quàm de Marito
eueuerit , qui ob contrarias cauſſas , non
tam citò à veneni malitia ſubiici potuit :
ſuperuixerit ergo per multas horas præde-
functæ vxori , vt dictum eſt.

Sed & ab ipſa veneni qualitate deſum-
pta ſexta , quæ ſequitur , præſumptio ,
clarè oſtendit virum vltimo loco mortem
obiiſſe : vt enim mox dictum eſt , opor-
tuit mulierem maximè debili calore do-
tari , qui ab ingruente frigido veneno ,
vel ictu oculi extingui potuit ; quantumuis
enim imaginemur ipſum quoque virum for-
titum fuiſſe debilem calorem ratione ſe-
nectutis , nunquam comparatione facta
inter Viri calorem , & mulieris , potuit
eſſe minor calor Viri , qui non reperieba-
tur à ruina , & pinguedine , ac prauis hu-
moribus obrutus , vt calor mulieris , quam
eam ob cauſſam neceſſariò ante Maritum
ſuccubuiſſe aſſeuerandum.

Neque valet oppoſitio , quæ ex ad-
uerſo fieri poſſet dicendo , quòd imbe-
cillitas caloris in muliere non poterat tam
cito actuare ipſum venenum ; cùm cer-
tum ſit , alimenta , medicamenta , & ipſa
20. venena , niſi à calore actuentur , otioſa
permanſura , neque vllam vtilitatem , aut
noxam corpori allatura : cùm ergo in mu-
liere non ſufficeret calor adeò imbecillis ,
ad dandum veneno motum maximè cele-
rem , ac ſubitaneum , videtur potiùs di-
cendum , illam ſeriùs à veneno ſubla-
tam , quàm virum ; in quo calor ſuffi-
ciens reperiebatur ad actuandum ſubitò
venenum. Non valet , inquam , hæc op-
poſitio ; quia vbi calor verus , ac fortis
eſt , inſurgit contra venenum , vt illud ſu-
perare poſſit , vel extra corpus protrude-
re , at vbi imbecillis eſt , illicò ſuccum-
bit , & à veneni violentia extinguitur , vt
in caſu noſtro factum eſt.

Sed præ omnibus narratis præſumptio-
nibus , illa plurimi facienda , quæ ab ef-
fectu ipſius veneni emanat ; vt enim iam
21. ſuperiùs dictum eſt , fungorum venenum
ſtrangulatorium eſt , & reſpirationem abſ-
cindens ; vnde cùm mulier , de qua agi-
tur , Aſthmati , & reſpirationis difficul-
tati eſſet maximè obnoxia , conſentaneum
eſt , illam ab ingeſtis fungis , non alio
magis prauo ſymptomate moleſtatam fuiſ-
ſe , quàm ſumma , & extrema reſpira-
tionis difficultate , quæ illam celerrimè
ſtrangulauerit : quia quandocunque in cor-
pore inueniatur aliqua pars ex ſua natu-
ra , vel ex accidenti debilis ; vnaquæque 22.
cauſſa violenta ſuperueniens illi parti præ
aliis omnibus moleſta eſt , vnde fit , vt
ab Hippocrate *libro quarto , Aphoriſm. tri-
geſimotertio* , dictum eſt , *quod ſi quæ pars
ante morbum laborauerit , ibi firmetur mor-* 23.
bus. Itaque cùm in hac muliere ſpiritua-
les partes tam malè ex prægreſſis morbis
haberent , conſentaneum eſt ingruens ve-
nenum ad illas , & ad Cor ipſum quam-
primùm deſtruendum ſe contuliſſe , ac mo-
dico temporis ſpatio reſpiratione inter-
cepta , ægram mori coëgiſſe ; vnde Ma-
ritum per aliquot ſaltem horas illi ſuper-
uixiſſe concludendum eſt , in quo nulla
labes ſpirituales partes vexauerat.

Non omittenda denique alia præſum-
ptio deſumpta ab ingeſti veneni quan-
titate , quæ quidem vrgentiſſima & ipſa
eſt : nam venenum quo in maiori quan- 24.
titate aſſumitur , eo citiùs occidere , non
eſt controuertendum : *Perſuaſum enim om-
nibus eſt* , inquit Mercurialis *loco ſupra ci-
tato , in maiori quantitate maiorem vim po-
ſitam eſſe ; at vbi vis maior eſt , neceſſariò* 25.
*quoque celeritatem adeſſe ipſius operationis , &
propterea qui plus veneni ſumunt , neceſſariò
quoque citius interimuntur.* In caſu igitur
hoc , vltra præſumptionem deſumptam ex
veneni qualitate , militat mirum in mo-
dum præſumptiò deſumpta ex veneni quan-
titate , quòd mulier multò citiùs perierit
quàm maritus , nam illa tantam fungo-
rum copiam ingurgitauit , vt etiamſi ve-
nenoſi non fuiſſent , à ſola quantitate po-
tuerit ſuffocari ; vnde mirum eſt , quomo-
dò potuerit illa per illud modicum tem-
pus viuere tanta copia venenoſorum fun-
gorum obruta , accedente vlteriùs noua
repletione prauorum eduliorum , & potu
vini noui : quamobrem ex his credere de-
bemus , illam non multò poſt villici , &
famuli diſceſſum ab ipſa villa , momento
animam exhalaſſe , locúmque Marito ſu-
peruiuendi per aliquot horas reliquiſſe.

His omnibus ratio annectanda , quæ
prædictas omnes præſumptiones vrgentio-
res faciet. Dico igitur , quòd vbi plures ,
& euidentiores cauſſæ concurrunt ad ali-
quem effectum producendum , effectum ci- 26.
tiùs ſequi neceſſe ſit ; ſed in muliere hac ,
& plures , & euidentiores cauſſæ mortis
à veneno inductæ concurrerunt , quàm in
Viro , citiùs ergo illam deceſſiſſe , quàm
Virum decernendum ; quòd enim ita ſeſe
res habeat , clarè patet examinando tam

cauſas naturales , & ab ipſius mulieris ſtatu procedentes , quàm accidentales , & ante mortem ſuperuenientes , quas ſi æquiparabimus cum cauſis concurrentibus in Viri interitu , & numero , & euidentiâ ſuperiores illas eſſe palam fiet.

Et ad ea , quæ pro contraria opinione afferri poterant , facilis eſt reſponſio , & facilè omnia retorquentur ad fauorem vltimæ ſententiæ. Vnde & quæ ab ætate , & quæ à ſexu , & quæ ab habitu , & quæ à fortitudine Cordis , & quæ à veneni qualitate , & ab eius effectu præſumptiones deductæ ſunt , oſtendentes Virum ante vxorem obiiſſe , nullius valoris eſſe determinandum ; ſed pro contraria parte potiùs facere , maximè euidentioribus præſumptionibus commonſtrantibus rei veritatem , nimirum Maritum vxori ſuperuixiſſe.

Finis Conſiliorum.

DECISIONVM SACRÆ ROTÆ ROMANÆ, CENTVRIA;

AD MATERIAS PRÆCEDENTIVM QVÆSTIONVM MEDICO-LEGALIVM, PERTINENTIVM.

DECISIONES SACRÆ ROTÆ ROMANÆ,

IN QVIBVS PLVRIMA AB AVTHORE in his Quæſtionibus Medico-legalibus pertractata confirmantur.

Romana Prætenſæ Societatis 27. Iunij 1569.

Coram R. P. D. Oradino.

SVMMARIVM.

1 *Lucro Societatis officij non eſt locus in caſu excepto in inſtrumento.*
2 *Societas officij non eſt lucro, ſi mulier, cuius vitæ periculum fuit electum moriatur ex partu, ſtante pacto.*
3 *Mulier quando dicatur decedere ex partu.*
4 *Mulier in dubio præſumitur deceſſiſſe ex partu ad euitandum lucrum ſocietatis Officij.*

DECISIO I.

FVIT dubitatum an Societas
per obitum Virginiæ cenſere-
tur extincta taliter, quod pe-
1. cuniæ ſint deperditæ? Et fuit
tentum non eſſe extinctam,
quia euenit caſus exceptus in inſtrumento
2. Societatis, qui erat, quod ſi Virginia mo-
reretur ex cauſa partus, non perderentur;
3. & mortua eſt ex cauſa partus, quia ante
aduentum febris, erat malè diſpoſita, &
propter ventrem paſſa fuit multa incom-
moda, vt dicunt Obſtetrices: Tum quia
Medici aſſerebant, quòd duo acciderunt ad
4 cauſandam mortem, febris, & partus; vnde
cùm partus fuerit abortiuus, & ſecutus fue-
rit poſt febrem, & non poteſt dignoſci an
ex febri deceſſerit, eſt attribuendus obi-
tus abortui: per *leg. huic ſcripta* 2. *Digeſtis, ad leg. Aquil.* Quia occurrente duplici cauſa, illa præualet, quæ, ex cuius parte eſt ille, qui vult euitare damnum, & præfertur illi, qui tractat de lucro potius, quam de damno, cui in dubio fauendum eſt.

Non obſtant adnotata *in cap. ſi quis preſbyterum, de Homicid.* Quia procedunt vbi accidens prouenit à prima cauſa, vt eramus in vulnere; ſed hîc abortus proceſſit non à febri, ſed à ventre, &c.

Vlixbonenſis Profeſſionis Lunæ 22. Iunij 1579.

Coram R. P. D. Cantuccio.

SVMMARIVM.

1 *Furioſus, & mente captus in quibus differant, & quis vterque ſit, num. 59.*
2 *Mente captus quis dicatur ad differentiam furioſi.*
3 *Teſti deponenti de dementia, ſeu mentis captione, non creditur, niſi reddat rationem dicti ſui, etiamſi non fuerit interrogatus, cum num. ſeq.*
4 *Furor eſt difficilis probationis.*
5 *Furor, & dementia probantur ex factis: ex Communi.*
6 *Iudex adhibere debet Medicos, qui furorem, & dementiam cognoſcant.*
7 *Furor & mentis captio ſunt paſſiones cerebri, quas Phyſicus cognoſcit.*
8 *Religioſi magnam præſtant auctoritatem ad probandam dementiam.*
9 *Demens præſumitur qui proprium nomen ignorat.*

10 *Tempus probationis poteſt arbitrio iudicis reſtringi, & ampliari ex rationabili cauſa, cum num.11.*

12 *Teſtes ſingulares admittuntur ad probandum quid in genere.*

13 *Profeſſio Religionis facta à demente nulla eſt.*

14 *Furioſus non poteſt contrahere matrimonium carnale; imò nec ſpirituale.*

Ampliatur etiam in mente capto, ibid.

15 *Argumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale, validum eſt.*

17 *Furioſus & mente captus æquiparantur.*

18 *Mēte captus non poteſt Religionem profiteri.*

19 *Argumentum de reputatione ad non reputationem, vel contrariam reputationem, validum eſt.*

20 *Confeſſionis actus, & communicationis excludunt dementiam.*

21 *Actus loquendi ad propoſitum non excludit dementiam, quando demens eſt in conſpectu vmbratæ quietis conſtitutus.*

22 *Dementes quandoque ex factis conuincuntur; licet ex verbis prudentes appareant.*

23 *Furioſi & mente capti faciunt multoties ſigna, & loquuntur vt prudentes.*

24 *Profeſſio Religionis vt nulla dicatur ex capite dementiæ, debet probari eam tempore emiſſionis profeſſionis adfuiſſe.*

25 *Dementia medio tempore præſumitur probatis extremis.*

26 *Demens & furioſus poſt, præſumitur etiam fuiſſe furioſus & demens retrò.*

27 *Coniectura aliqua vel præſumptio ſi concurrat vltra ſtatum præſentem inferens retro præſumitur ex præſenti in præteritum.*

28 *Diſpoſitum in mente capto, vel furioſo non procedit in fatuo ſimplici ſeu ſtupido, & hebetis ingenij.*

29 *Dementia impediens contractum matrimonij, debet eſſe talis vt auferat vſum rationis.*

30 *Teſtis volens probare priuationem intellectus in aliquo, debet reddere rationem dicti ſui.*

31 *Animi qualitas ſi debeat probari teſtes debent teſtificari per actus exteriores, quos viderint.*

32 *Exteriora indicant ſecreta animi.*

33 *Teſtes quando dicantur indicare non autem teſtificari*

34 *Teſtis deponens de furore ob proiectionem lapidum, quomodo deponere debeat.*

DECISIO II.

DVbitaui in vna Vlixbonenſi profeſſionis, an ex probationibus factis pro parte D. Ludou. Aluares ſit probata eius intentio circa nullitatem profeſſionis & dementiam D Margaritæ in caſu, & ad effectum de quo agitur. Quod dubium Domini reſoluerunt ad fauorem D.Ludouic. nempe eius intentionem ſatis probatam eſſe, tam circa nullitatem profeſſionis quam circa dementiam D. Margaritæ.

Et pro maiori huius reſolutionis dilucidatione, quia informantes hinc inde copioſè ſcripſerunt, & multa inculcarunt, poteſt diſtingui materia in quatuor difficultates, vt *Prima* ſit, qualis ſit dementia D. Margaritæ, furórne, vel mentis captio. *Secunda*, an ſufficienter probetur. *Tertia*, an ſit talis, vt profeſſionem per eam in Monaſterio *de Odiuellas* emiſſam annullauerit. *Quarta*, verſabitur circa reſponſionem, & remotionem eorum, quæ pro parte D. Antonij Telles deducuntur.

Quoad primam difficultatem, Domini dixerunt D. Margaritam fuiſſe & eſſe mente captam, non autem furioſam, quia ſigna, verba, & actus particulares, de quibus deponunt teſtes, quorum ſummarium pro parte D. Ludou. datur, non probat rabiem & impetum furoris, ſed carentiam mentis intellectus & animi iudicij abſque alia extrinſeca furoris demonſtratione, vel non probat furorē patentem, ſed latentē. In hoc enim differunt furioſus, & mente 1.
captus; quod furioſus eſt, qui rabie vel impetu furoris concitatur, vel qui furorem habet patentem. Mente captus vero is eſt, cui mens 2.
& animi iudicium deeſt, & extrinſecus nullum furorem oſtendit, vel qui furorem habet latentem: ita Baldus *in leg. cum furioſus, n.2. ante num.1. Cod. de curat. fur.* & *in l. humanitatis, num.15. Cod. de impuber. & aliis ſubſtitut.* ſequitur Alexand. *conſ.54. num.2. lib.2.* Iaſon *in leg. furioſum, num.2.* & ibi Dec. *n.1. & 2.* Rimin. *num.1. Codic. qui teſtament. facer. poſſ.* Gramm. *conſil. crimin.16. numero 14.* Gulielm. de Benedict. *in cap. Raynutius, in verbo, adiectæ impuberi, numero 76. de teſtam.* idem Dec. *in leg. humanitatis, ſub num.1. verſ.2. accipitur*, vbi etiam ſubdit differentiam iſtam potius procedere ex communi vſu loquendi, quam de iure: & *ibi* ſequitur Coraſ. *ſub num.1. Cod. de impub. & aliis ſubſtitut.*

Circa ſecundam difficultatem concluſum fuit dementiam ſiue mētis captionem D. Margaritæ ex dictis teſtium, de quibus *in Summario D. Ludouic.* ſufficienter probari. Nam licet furor ſiue dementia ſit quid inuiſibile, quod non ſenſu corporis, ſed iudicio intellectus percipitur, etiamſi in facto conſiſtat, & propterea in eius probatione perſpicax inquiſitio requiritur, quia teſtes facilè poſſunt errare, & ideò eis non creditur, niſi ſuum dictum 3.
manifeſtum faciant, vt inquit Baldus *in leg. ſolum, column.1. verſ. & idem dicitur, Codic. de teſtib.* idem Bald. *in d.l. furioſum, circa medium, verſ. eſt autem difficile, Cod. qui teſtament. fac. poſſ.* dicens furorem eſſe difficilis probationis, 4.
nec teſtibus ſuper eo deponentibus credendum eſſe, niſi aſſignent rationem dictis ſui, etiamſi non fuerint interrogati: Et Baldum ſequuntur Doctores *in dict. leg. furioſum* Fulgoſ. *ad fin. verſ. Quinimmò*: Caſtr. *numero 3. verſ. ideo teſtis.* Iaſon *numero 6.* Decius *numero 28. verſ. quod quidem non videtur*: Socin. *conſ.42. numero quarto, libro quarto, cum conſil 21. numero 5. libro 2. conſil.216. numero decimoſexto, libro tertio, & conſilio vigeſimoſecundo, num 23. & 10. conſequentib. libro quarto*, benè Alexand. *conſil.147. num.76. libro ſeptimo*, Decian. *conſ.448. n.31. & 32.* Curt. iun. *conſ.151. n.1.2. & 8.* Bertrand. *conſ.48. n.29. verſ. tum quia, & num 30. & 31. lib.2. part.1.* latè Pariſ. *conſil.88. numero 54. 55. 56. & 57.* vbi de Communi, *libro 3.* & inſuper Doctores communiter dicunt furorem & dementiam probari ex factis, *leg. quidam in ſuo, Digeſtis, de condition.*

numero 54. 55. 56. *&* 57. vbi de Commu- *in principio*, *Digeſtis*, *de ædilit. edict. cap. legimus*, 93. *diſtinction.* & exemplificant ſigna, & actus particulares, quibus furor oſtenditur, in eo, qui fatua, vel deridenda loquitur, qui lapides proiicit, qui habet memoriam inordinatam, vt quia vnum dicit, mox contrarium, qui habet loquelam inordinatam neſciens exprimere quid velit, vel non velit, qui vel à Patre, vel ab aliis Coniunctis, vel communiter ab omnibus reputatur pro furioſo, vel demente, qui iubet corpus ſuum in mare proiici, qui nomen ſuum ignorat, qui in compedibus, ſiue cuſtodia retinetur, qui in infirmitate non vult curari. De quibus ſignis, & actibus per Alexand. *dict. conſil.* 54. *numero* 2. *conſil.* 141. *numero* 2. *circa medium libro primo*, *&* *conſil.* 86. *numero decimo*, *libr.* 2. bene Barbat. *in cap. fin. numero* 8. *de ſucceſſ. ab inteſtat.* latiùs idem Alexand. *in l. ſi cum dotem*, §. *ſi Maritus*, *numero* 7. *ff. ſolut. Matrimon.* Corn. *conſil.* 22 *numero* 6. *&* 7. *lib.* 4. Socin. *conſil.* 42. *numero* 2. *&* 6. *libr.* 1. Bertrand. *conſil.* 48. *numero* 20. 21. 22. *&* 23. *lib.* 2. *part.* 1. Gulielm. de Benedict. *cap. Raynutius*, *in verbo*, *adiectæ impuberi*, *numero* 27. *vſque ad* 81. Decius *conſil.* 86. *numero* 7. & latiùs *conſil.* 448. *numero* 1. 2. 3. *&* 4. Iaſon *in dict. leg. furioſum*, *numero* 4. & *ibi*, Decius *num.* 28. *&* 29. & Rimin. *propè finem*: Marant. *in repetit. leg. is poteſt*, *numer.* 128. *Digeſtis*, *de acquir. hæredit.* Bauer. latè *in* §. *item furioſi*, *columna penult. verſ. extra gloſſ. Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. facere teſtament.* plenè Pariſ. alios citans *conſil.* 87. *n.* 4. 5. 6. *&* 7. *&* *conſil.* 88. *n.* 1. 2. 3. 4. *&* 5. & benè Ferret. *conſil.* 207. *n.* 12. *lib.* 1.

Nihilominus teſtes in caſu noſtro non dicunt ſimpliciter D. Margaritam fuiſſe ſtultam, dementem, vel mente captam, nec aliis vtuntur verbis ex quibus poſſet dici eos iudicare, ſed aſſignant bonas rationes, & referunt quãplurima ſigna, & actus particulares, concludentes ad dementiã, & mentis captionem Margaritæ.

Quod autem res ita ſe habeat, multifariam oſtenditur. In primis ex verbis fatuis, & deridendis; quia D. Margarita dicebat ſe eſſe infirmam in vno capillo: tertius *ſuper* 9. *interrogatorio*, dicebat, ſibi apparere quamdam faciem in vno foramine, quæ ſibi videbatur Maurus incantator. Idem tertius *ſuper* 13. dicebat ſe neſcire an iret ad communicandum, vel ad abluendam faciem, aut ad recitandam Primam. Duodecimus *ſuper* 2. dicebat etiam alia inſulſa & ridicula, de quibus infra.

Secundò probatur ex pluribus factis, & geſtis clarè dementiam, & inſaniam oſtendentibus, quia ibat ad Chorum in camiſia. Septimus, Nonus, Duodecimus *ſuper* 7. implebat faciem luto, dicendo ſe ideò ita facere, quia nares ſibi multùm fulgebant. Septimus 8. 9. 10. 11. 12. & 13. *ſuper ſeptimo*, verrebat domum manica tunicæ. Quintus *ſuper* 1. ponebat excrementa narium in vno baculo; & poſtea illa comedebat. Idem Quintus *ſuper primo*, vrinabat in vna patina, & illam publicè omnibus oſtendebat, & illis dicebat, quod illis veniebant Medullæ. Tertius *ſuper* 7. & Quartus *ſuper* 9. proiiciebat cucullam & habitum. Vigeſimusoctauus *ſuper* 8. vtebatur pro ſpeculo vno pitali immundo. Secundus *ſuper* 9. ridebat ſæpè ſæpiùs ſine propoſito. Tertius *ſuper* 7. Sextus *ſuper primo*, Trigeſimuſquartus *ſuper* 10. ponebat carnem crudam in ſinu & cibum in manica; Secundus *ſuper* 9. vociferabatur tempore ſilentij. Nonus *ſuper* 7. *in fine*, tranſmittebat oua per filum, vel per lignum, Secundus *ſuper nono*, non comedebat per duos vel tres dies. Idem Secundus *ſuper nono* ſpuebat in vna patina parua, dicendo quod ibi recipiebat medullam. Idem Secũdus *ſuper* 9 poſt acceptum ſyrupum volebat ire ad ſumendum Sacramentum Euchariſtiæ. Tertius *ſuper* 7. id quod dabat, illicò & eodem inſtanti repetebat. Idem Tertius *ſuper* 7. accipiebat lapides & baculos, & cum illis percutiebat, quos inueniebat. Quintus *ſuper* 1. exiſtebat in porta vnius Cameræ in camiſia ſine velo, & cum mitra in capite: Idem Quintus *ſuper primo*.

Tertiò probatur prædicta dementia, & inſania D. Margaritæ ex eo quia in domo ab omnibus tenebatur, & reputabatur pro inſana & demente. Sextus *ſuper* 1. Decimusſeptimus *ſuper* 1. & in Monaſterio *de Speranza* erat tenta generaliter ab omnibus pro muliere ſtulta; Decimus, Vndecimus, & Decimuſtertius *ſuper* 2. *in fin.* & in Monaſterio *de Odiuellas* publicè tenebatur & reputabatur inſana. Decimusoctauus *ſuper* 10. Decimusnonus *ſuper* 8. *&* *ſuper* 14. Vigeſimus *ſuper* 8. *in fine*, & Vigeſimusſecundus *ſuper* 18. *in fin.* Non eſt dubium de iure, furorem, ſiue dementiam probari etiam ex communi reputatione, vt ſupra dictum fuit.

Quartò iſta dementia D. Margaritæ probatur iudicio duorum Phyſicorũ, qui ſunt teſtes 29. & 30. *ſuper decimo*, qui facta congregatione, & communicato inuicem colloquio, vnà cum aliis Phyſicis decreuerunt, & iudicauerunt D. Margaritam inſanam: quorum Phyſicorum iudicio ſtandum eſt: quia, vt inquit Bald. poſt Iacob. de Aret. *in l. obſeruare*, *ff. de cur. furioſ.* Iudex
debet adhibere Medicos, qui furorem, & de- 6.
mentiam cognoſcant: per *l. ſemel*, *C. de re milit. lib.* 12. ſequitur Alex. *conſ.* 86. *n.* 5. *in fin. lib.* 2. Marant. *in l. furioſi*, *n.* 6. *ff. de reg. iur.* Pet. à Plaz. alios
citãs *in Epitom. delict. lib.* 1. *c.* 29. *n.* 2. furor enim 7.
& mentis captio ſunt paſſiones cerebri, quas Phyſicus cognoſcit, vt inquit Barbat. *in cap. fin. numero* 8. *in fin. de ſucceſſ. ab inteſtato.*

Et eodem modo ſtandum eſt iudicio duorũ Patrũ Societatis IESV, qui ſunt teſtes 33. & 35. *ſuper* 10. qui ſeorſim particulariter, & per ſpatium temporis, Margaritam allocuti, iudicarũt eam incapacẽ Confeſſionis, & aliorum Sacramentorum, vſum rationis requirentium. Quod idem iudicauit Fr. Anton. Ordinis S. Bernardi, qui eſt teſtis 36. *ſuper* 6. dicẽs audiuiſſe D. Margaritam in Confeſſione, & inueniſſe illam non genuflexam, ſed ſtantem, & ſpuentem, & ridentem verſus Moniales, & propterea iudicauit illam incapacem ſuſceptionis Sacramenti
Euchariſtiæ, qui tres Religioſi cùm ſint mul- 8.
tùm timoratæ conſcientiæ magnam præſtant auctoritatem ad credendam dementiam Margaritæ: vt in his terminis rectè conſiderat Rodericus Suarez *allegat.* 1. *ſub num.* 13.

9. Quintò comprobatur etiam dementia præ-
dictæ Dominæ Margaritæ, ex eo quod nomen
proprium ignorabat: iuxta *l.fin.C.de hæred.in-
ſtituend.* provt atteſtantur duo Notarij, in in-
terrogatoriis illis factis de mandato D. Vica-
rij Vlixbonenſ.

Sextò præmiſſa confirmantur ex eo, quod
Moniales Monaſterij *de Speranza*, poſt an-
num Nouitiatus in circa D. Margaritæ, no-
luerunt eam ad profeſſionem admittere, reii-
cientes illam tanquam inhabilem, & incapa-
cem profeſſionis propter eius inſaniam & de-
mentiam, non obſtante quod eam in Mona-
ſterio recepiſſent ad inſtantiam, & interceſ-
ſionem Sereniſſimi Regis Portugalliæ, tunc
temporis Cardinalis Infantis, cuius volun-
tati obtemperare valde veriſimile eſt eas
ſummoperè deſideraſſe, quia erat Monaſte-
rij Superior, id quod non feciſſe eas ob me-
ram impoſſibilitatem, & dementiam Marga-
ritæ prouenientem dicendum eſt.

Septimò accedit nimia breuitas temporis
trium dierum ad profitendum ipſi Margaritæ
10. indulti. Licet enim tempus probationis quod
regulatur ad annum, *capit. ad Apoſtolicam,
& cap. ſtatuimus, de Regular.* poſſit reſtringi
vt *in cap. ex publico, de conuerſion. coniug.* &
hæc reſtrictio poſſit arbitrio Iudicis fieri ma-
ior, vel minor bimeſtri; vt per Gloſſ. *ibi,
in verbo, intra duorum*, & *ibi*, Innocent.
verſ. licet credamus: Hoſt. *colum.2. verſ. Hoc
ergo fatemur.* Ioannes Andr. *columm. 2. verſ.
Innocent. verò dixit:* Henrich. Boich. *num.1.
verſ. fatemur ergo.* Butrius *num.12.* & Abb.
11. *num.* 11. Nihilominus hæc reſtrictio ſecun-
dum Doctores prædictos non fit ſine ratio-
nabili cauſa, provt *in dict. cap. ex publico:*
vbi ſponſæ volenti Religionem ingredi tem-
pus bimeſtre ad profitendum conceditur, ne
ſponſus, qui fortè carnis ſtimulis reſiſtere
non poterat, & propterea cupiebat matri-
monium contrahere, cogeretur expectare
lapſum anni: Et hinc eſt, quod prædicti
Doctores dicunt; quod ſi ſponſus conſen-
tiat ſponſæ, circa ingreſſum Religionis, da-
bitur regularis terminus anni, quia ceſſat
cauſa illum reſtringendi: vt bene Abb. *in
dict. cap. ex publico, num.11. prop. fin.* Sed in
caſu noſtro nulla ſuberat cauſa reſtringendi
annuum tempus profeſſionis, immò maxima
vigebat ratio illud integrum indulgendi, vt
ſcilicet Monaſterium poſſet mores Margaritæ
experiri, iuxta text. *in dict. cap. Apoſtolicam*,
& tanto magis quod Prioriſſa illius temporis
exclamauit, ne Margarita in Monaſterio
reciperetur, quia erat inſana, & tanquam
talis fuerat reiecta à Monaſterio *de Speranza*,
& inſania Margaritæ ab initio ante profeſ-
ſionem cœpit manifeſtari in Monaſterio *de
Odiuellas*, Decimuſnonus *ſuper* 17. Duodeci-
mus *ſuper* 8. Vnde reſtrictio iſta præſertim
tam magna, & extraordinaria non aliam ob
cauſam fieri potuit, niſi ne magis detegere-
tur inſania & dementia Margaritæ, & ſic ne
excluderetur à profeſſione, provt accidit in
Monaſterio *de Speranza.*

Nec obſtant teſtes, de quibus *ſupra*, in
dictis eſſe ſingulares; Quia ad probandum
furorem, ſiue dementiam, tanquam ad pro- 12.
bandum quid in genere teſtes ſingulares ad-
mittuntur: vt in terminis tradit Alexand.
*conſil.141. num.2. lib.1. conſil.91. num.20. lib.5.
& conſil.147. num.20. lib.7.* Decius *in d.l. furio-
ſum, num.30.* Bertrand. *conſil.48. num.22. lib.2.
part.1.* Boërius *deciſ.23. num.44.* Pariſ. *conſil.87.
num.8. lib.3.* Ruinus *conſil.67. num.9. lib.1.* Ma-
rant. *in l. is poteſt. num.130. ff. de acquir. hæred.*
bene Pet. à Plaz. *in cap. delict. libr.1. cap.29.
num.9.* Gabr. *lib.3. de teſt. concl.1. num.44.* Et
hæc quoad ſecundam difficultatem.

Quantum autem ad tertiam, reſolutum
fuit, profeſſionem per D. Margaritam in Mo- 13.
naſterio *de Odiuellas* emiſſam, nullam fuiſſe,
tum per text. *in cap. ſicut tenor, de Regular.*
qui licet loquatur in eo qui poſitus erat extra
mentem, & extra ſeipſum propter grauiſſi-
mam infirmitatem, vt innuunt verba illa, *de
præſenti vita deſperet*, & in his terminis intelli-
git Abb. *ibi:* Tamen ratio text. fundatur in
priuatione mentis: quæ ratio cùm ſit genera-
lis, ampliat deciſionem textus etiam in eo,
qui non ex morbo, ſed aliunde, mente ca-
ret: ad *l. cum Pater, §. dulciſſimis, ff. de leg. 3.*
Tum etiam quia quemadmodum furioſus non 14.
poteſt contrahere matrimonium carnale, *cap.
dilectus, de Sponſ. cap. neque furioſus, 32. quæſt.7.
l. Patre furioſo, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie-
ni iuris: leg. furor, ff. de ſponſ. l. oratione, §. fin.
ff. de ritu nuptiarum.* Ita nec ſpirituale, cum
valeat argumentum à Matrimonio carnali ad 15.
ſpirituale: *cap. quoniam frequenter, §. Porrò,
vt lit. non conteſt.* Doctores, *in auth. niſi rogati,
Cod. ad Trebell.* latè Euerard. *in loco, à Matr.
Carnali ad Spirituale.* Et in ſpecie quod furio- 16.
ſus nequeat Matrimonium ſpirituale contra-
here, ſicut nec carnale, tradit Præpoſit. *in
dict. cap. dilectus, num.3.* Alexand. *conſil.54.
in principio, libro 1.* Euerard. *vbi ſupra in 6.
exemplo.*

Et quod dicitur de furioſo, procedit etiam in
mente capto, cùm inter ſe æquiparentur: 17.
§. hoc dicimus, in auth. vt hi qui oblig. ſe hab. l.2.
vbi Bald. *C. de curat. furioſ. l. ſi furioſi*, & *ibi* Doct.
C. de nupt. Scriben. *in l. ex facto, ff. de vulg. & pu-
pillar.* Alexand. *conſ.54. in princip. lib.2. & l. ſi
cum dotem, § ſi maritus, ad fin. num.8. ff. ſol. ma-
trim.* Corn. *conſ.22. num.7. lib. 4.* latè & egre-
giè Fulgoſ. *conſ.79. num.1.2. & 3.* & benè Præ-
poſit, *in c. dilectus, num.4. de ſponſ.* fusè Socin.
conſ.47. num.8. lib.3. & plenè Iaſ. *in l. patre fu-
rioſo, num.3. ff. de his, qui ſunt ſui vel alieni iu-
ris.* Dec. *conſ.112. poſt princ. & in d.l. furioſum,
num.7.* vbi alios citat Pariſ. *conſ.87. num.21. &
conſ.88. num.6. & 7. lib.3.* Curt. Iun. *conſ.151.
num. 9. poſt med. verſ. ita quia: & num. 10.*
Gramm. *conſ. crim. 16. num.13.* Et in terminis
quod text. *d. cap. dilectus*, loquens in furioſo
procedat etiam in mente capto, firmat Præpo-
ſit. *ibi num. 3. verſ. numquid ſequitur*, Socin.
conſ.47. num.8. lib.3. Alexand. *conſ.54. in prin-
cip.* Dec. *conſ. 112. in princip.* Curt. Iun. *dict.
conſ.151. num.9. verſ. Hinc dicimus.* Couar. *in
4. Decretal. p.1. cap.2. num.9.* Et in ſpecie, quod
mente captus non poſſit Religionem profite- 18.
ri, ponit Iaſ. *in d. l. patre furioſo, ante num. 3.*
Dec. *conſ. 86. num. 7. verſ. Et iſta omnia:* per
text.

text. *in d.cap ſicut tenor, cap fin.de ſucceſſ. ab inteſt.cap.Gonſald.*17.*quæſt.*2.& latiùs And.Sicul. *conſ.*59. *lib.*2.*num.*5.*in fin.verſ.& ſi quiſpiam,& num.*6. vbi allegat prædicta tria iura, & paulò poſt, *in verſ. licet ergo* : inquit; mente captum exiſtentem in Monaſterio, licèt fecerit actus congruentes perſonæ ſanæ mentis, non propterea cenſeri feciſſe profeſſionem, quia mente captus reputatur mortuus: *d.l.furioſum, & l.Diuus, ff.de off. Præſid.* Ergo non poteſt in eum cadere profeſſio; quia Deus ad aliquem ſibi obligandum, animum & cor reſpicit: *c.ſi quid inueniſti*, 14.*q.*5. & mente captus nec animum, nec cor habet: & poſtea *num.* 7. poſt D.Thom.& Ioan.Andr.ſubdit,ad obligandum aliquem ex voto tria requiri, videlicet deliberationem, propoſitum, & promiſſionem; eáque non cadere in furioſum, vel mente captum: & per conſequens, nec etiam votum intrandi Religionem; & ſic ſublatis principiis, tolli principiata: prout latiùs per eum.

Circa quartam & vltimam difficultatem, quod non obſtent, quæ pro parte D. Antonij allegantur, deducitur in primis quoad illud quod D. Ludouicus procurauit vt Domina Margarita eius ſoror Monaſterium *de Speranza* ingrederetur, ibíque profeſſionem faceret; deinde vt Matrimonium contraheret, vt deponunt teſtes D.Ludouici; quod quidem facere non potuiſſet, ſi habuiſſet illam pro demente: vnde oportuit ipſum credere illam non eſſe ſtultam: & quemadmodum reputatio Conſanguineorum, vt ſupra diximus, operatur probationem dementiæ, ita etiam contraria reputatio debet contrarium opera-
19. ri: & ita videtur argumentari Dec. *conſ.* 448. *num.* 33. & 34. dicens: quod ſi Pater in caſu ſuo filium mente captum reputaſſet, veriſimiliter aliam prouiſionem ei feciſſet: ergo in contrarium, vt ipſe ſubdit, non facta alia prouiſione, magna inſurgit præſumptio quod non fuerit mente captus. Sed pro reſponſione dicitur negando, Dom. Ludouicum crediđiſſe Dom.Margaritam non eſſe ſtultam, cùm ante eius ingreſſum in Monaſterio *de Speranza*, in Domo Dom. Beatricis ſororis conſobrinæ ipſius Domini Ludouici tenebatur & reputabatur ab omnibus pro inſana & demente. Neć obſtat quod ſcribit Dec. *vbi ſuprà.* Quia,vt videri poteſt, loquitur in terminis longè diuerſis à noſtris.

Secundò non obſtat,quod Margarita quando exiſtebat in Monaſterio *de Speranza*, faciebat multos actus conuenientes perſonæ ſanæ mentis, videlicet confitebatur, communicabat, canebat in Choro, legebat, ſcribebat; ſuebat, acu pingebat; & ad propoſitum lo-
20. quebatur; vt in terminis actus Confeſſionis ad excludendam dementiam, ponderat Dec. *d.conf.* 448. *num.* 20. *in fin.* Non reſpondetur, quantum ad actum confitendi, & communicandi, Margaritam fuiſſe incapacem, prout plures Viri Religioſi iudicarunt, & fuerunt etiam illi denegata Sacramenta. Vigeſimus ſecundus *ſuper* 18. & 23. *iuxta interrogatoria.* Quò verò ad actum cantandi, & legendi, ſcribendi, ſuendi, acu pingendi, Reſpondetur iſtos actus non conſiſtere in intellectu, ſed in ſenſu, vt benè deducunt Informantes Domini Ludouici. Demum circa actum loquendi ad 21.
propoſitum, reſpondetur non mirum ſi Margarita interdum ad propoſitum loquebatur; quia erat conſtituta in conſpectu vmbratæ quietis, vt inquit text. *in l.quod in eo: §.ſi furioſo, ff.de acquir.poſſeſſ.* Gloſſ. *in d.cap.dilectus, in verb.furore, verſ. ſæpè enim*, & *ibi* Card. *ante num.* 2. & dementes quandoque ex factis con- 22.
uincuntur, licèt ex verbis prudentes appareant: vt inquit Card. *conſ.* 69. *num.* 12. *verſ. maximè quia,lib.*1. vbi dicit furioſos, & mente 23.
captos facere multoties ſigna,& loqui vt prudentes, & tamen non propterea deſinere eſſe furioſos, & mente captos: quia etiam infantes ſæpè ac ſæpiùs verba prudentia loquuntur, & faciunt actus conuenientes prudentibus, & tamen non ſunt: Et idem Corn.*conſ.*73.*num.*3. *poſt med.verſ.tamen attentio,lib.*1. inquit, furioſos & mente captos ſæpenumerò reſpondere ad propoſitum, & immiſcere verba & facta conuenientia homini ſanæ mentis, prout pupilli faciunt: & hoc expreſsè firmat Bertrand. *conſ.*48.*n.*31.*verſ.nec moueri debet, lib.*2 *part.*1. Gramm.*conſ.criminal.*16. *num.*9. Pariſ. *conſ.*82. *num.*44.*lib.*3. Immò, vt inquit Roder. Suarez, *alleg.*1. *num.*17. *circa med.* nullus eſt ita ſtultus, qui aliqua verba non proferat, quæ iudicentur hominis ſanæ mentis.

Tertiò non obſtat, quod dementia Marga- 24.
ritæ non probatur de tempore emiſſionis profeſſionis per eam factæ in Monaſterio *de Odiuellas*, prout de iure requiritur, *d. cap. ſicut tenor*, ibi, *ſi tamen eo tempore, de Regul.* Siquidem omiſſa illa difficultate, an & quando præteritus furor, vel dementia præſumatur? Reſpondetur in caſu noſtro conſtare de dementia Margaritæ, tam antè, quàm poſt dictam profeſſionem: nam teſtes deponunt de eius inſania in pluribus, & diuerſis temporibus: videlicet de tempore ante ingreſſum Monaſterij *de Speranza*. Item de tempore,quo ibi per annum in circa permanſit.Item de tempore multorum annorum poſt dictam profeſ-
ſionem. Vnde ex probatione vtriuſque de- 25.
mentiæ tam præcedentis, quàm conſequentis dictam profeſſionem, præſumitur dementia medio tempore ipſius profeſſionis: quia probatis extremis, præſumuntur media probata: vt in terminis furoris argumentatur Anchar. *conſ.*5. *num.*5. ſequitur Ruyn. *inter conſil.* Curt. *Iun.conſ.*292 *num.*26.*lib.*3.

Accedit etiam quod furioſus, & demens 26.
poſt, præſumitur etiam fuiſſe furioſus & demens retro, & ſic etiam tempore actus: vt in terminis firmat Alexand. *conſ.*92. *num.* 23. & 24. *lib.*5. Motus ea ratione, quod ex præſenti præſumitur in præteritum, quando præſens ſtatus poteſt concurrere cum naturali veritate ipſius originarij ſtatus: quia potuit naſci demens. Meritò, &c.

Et licèt de hac opinione Alexand.poſſit dubitari, ex eis quæ ſcribunt Caſtr. & Aretin. vterque *in princip.in l.qui teſtamento.* §.*furioſus, ff. de teſtament.* prout animaduertit Ruin. qui illam non firmat, *d.conſ.*292. *num.*22. *verſ. ſed plus: cum ſeqq.iuncto num.* 25. Nihilominus in caſu noſtro opinio Alexand. optimè procedit;

quia quamuis in illa materia, an & quando ex præſenti præſumitur in præteritum, variæ à Doctoribus Regulæ tradantur, vt per Alciat. *reg. 2. præſumpt.* 26. quando tamen vltra
27. ſtatum præſentem concurrit aliqua coniectura, vel præſumptio inferens retro; tunc abſque dubio ex præſenti præſumitur in præteritum: ita Salyc. *in l. ex perſona, prope fin. C. de probat.* Alex. *conſ.* 16. *num.* 3. *lib.* 5. Socin. *conſ.* 79. *num.* 19. *lib.* 1. Alciat. *vbi ſuprà, num.* 5. idque tempore meo fuit tentum in Rota *in pluribus cauſis.* At in caſu noſtro vltra præſentem ſtatum in caſu dementiæ, recurrit recuſatio Monialium Monaſterij *de Speranza*, quæ recuſarunt admittere Margaritam ad profeſſionem. Item concurrit nimia & extraordinaria breuitas temporis trium dierum ad profitendum in Monaſterio *de Odiuellas.* Itemque concurrit plena probatio dementiæ ante ipſam profeſſionem: Meritò, &c.

Quartò non obſtat, quòd Margarita erat puella ſimplex, parum prudens, & non erat inſana, nec ſtulta in totum, vt deponunt Primus *ſuper ſeptimo*, Nonus *ſuper ſecundo*, De-
28. cimus *ſuper tertio*, & Duodecimus *ſuper primo*, Vnde intra communis concluſio, vt illud quod dicitur de mente capto, vel furioſo, non procedat in fatuo ſimplici, ſubſtupido, & hebetis ingenij, qui intellectu non caret, licèt integrum animi vigorem non habeat, vt per Caſtr. *in l. ſi frater, in princip. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Faber *in §. præterea*, & ibi Aretin. *n.* 3. *Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. facere teſtament.* Vigl. *in § item furioſi, num.* 2. *Inſtit. eod. tit.* Dec. *conſ.* 112. *num.* 2. *conſ.* 448. *num.* 21. *&* 22. Iaſ. *in d. l. furioſum, num.* 2. *& in* 5. *limit.* & ibi Dec. *num.* 8. latè Pariſ. *d. conſ.* 88. *n.* 37. 38. 39. *&* 40.
29. Et quod dementia, quæ impedit contractum matrimonij, debeat eſſe talis, vt auferat vſum rationis, tradit Socin. *conſ.* 47. *num.* 9. *lib.* 3. per ea quæ ſcribit Henric, Boich. *d. cap. dilect. n.* 4. Galliaul. *lib.* 1. *in princip. num.* 69. *ff. de verb. obligat.* Pariſ. *d. conſ.* 88. *ſub num.* 40. Ergo talis quoque debet eſſe dementia impeditiua profeſſionis Religionis, arguendo à Matrimonio carnali ad ſpirituale, vt ſupra dictum eſt. Nam pro reſponſione dicitur, prædictis teſtibus credendum non eſſe, cùm non aſſignent rationem aliquam dicti ſui, cur Margarita erat mulier ſimplex, nec in totum ſtulta; teſtes enim vo-
30. lentes probare, debent reddere rationem dicti ſui, alias eis non creditur, vt inquit Bald. *in d. l. furioſum, circa med. verſ. eſt difficile*, quem *ibi* communiter Doctores ſequuntur.

31. Accedit, quod quando agitur de probanda aliqua qualitate animi, provt in caſu noſtro, tunc teſtes debent teſtificari per actus exterio-
32. res quos viderint; nam exteriora indicant ſecreta animi; Gloſ. *in l is qui, § Diuus, in verb. ſermonibus*, & *ibi* benè Bart. *in fine*, Bald. & Cuman. *ff de tut. & curat dat. ab his*: Socin. *conſ.* 42. *ſub num.* 2. *lib.* 1. Alexand. *d. conſ.* 157. *num.* 16.
33. *circa med. lib.* 7. Vnde prædicti teſtes cùm nullam aſſignent rationem, nec etiam referant aliqua ſigna vel actus extrinſecos ex quibus appareat Margaritam fuiſſe ſimplicem, & non ſtultam in totum; dicuntur iudicare, non autem teſtificari: vt in terminis poſt Butr. tradit Socin. *conſ.* 42. *ſub num.* 5. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 448. *ante num.* 32. Pariſ. *d. conſ.* 88. *num.* 59. Imò prædicti teſtes teſtificantur per quoſdam actus exteriores concludentes ad totalem inſaniam & ſtultitiam: nam Nonus *ſuper ſeptimo*, dicit Margaritam quadam die ingreſſam fuiſſe in Chorum in Camiſia, & ſemel vidiſſe illam vociferantem tempore ſilentij. Decimus *ſuper ſeptimo*, inquit, ſæpè vidiſſe Margaritam exiſtentem cum facie immunda, & naribus plenis luto. Duodecimus, *ſuper ſecundo*, deponit Margaritam dixiſſe quod neſciebat ſi iret ad communicandum, aut abluendam faciem, aut ad recitandam Primam: & *ſuper ſeptimo*, quod Margarita haberet faciem immundam luto; quodque ideò ita faciebat, quia ſibi lucebant nares; & quod ibat ad Chorum in camiſia.

Quintò & vltimò non obſtat quod Margarita non ſit iudicanda demens, niſi clarè conſtet ipſam feciſſe actus, de quibus ſuprà, tan-
quam dementem: Nam dicunt DD. quod non 34.
ſufficit teſtem deponentem aliquem eſſe furioſum, dicere *eò quia lapides proiiciebat*, niſi diceret lapides projeciſſe *more inſanorum*: quia etiam prudentes aliquando proiiciunt lapides pro tuitione corporis ſui, vel alia rationabili ex cauſa: ita poſt Bald. *in d. § item furioſi*, tradit Alexand. *in l. ſi cum dotem, §. ſi maritus, n.* 7. Iaſ. *in d. l. furioſum, num.* 5. & *ibi* Dec. *num.* 29. *circa med.* Pariſ. *d. conſ.* 88 *n.* 68. idem Dec. *d conſ.* 448. *num.* 33. Gabriel. *de teſtibus, part.* 7. *num.* 97. & eſt text. *in l. ob quæ vitia*, ibi, *more inſanorum, ff. de ædil. edict.* Si quidem reſpondetur obiectum procedere in actibus æquiuocis, qui poſſunt conuenire tam perſonæ ſanæ mentis, quàm furioſo & dementi; prout eſt deiectio lapidum, quæ ſi fiat cum cauſa, putà pro tuitione corporis, tunc deponat prudentiam & ſanam mentem; ſi verò fiat ſine cauſa, tunc arguit inſaniam & dementiam. Sed in caſu noſtro actus probantes dementiam Margaritæ, ſunt tales, vt non niſi dementibus conuenire valeant. Et propterea oportuit Margaritam illos feciſſe tanquam dementem.

Et ita, &c.

Romana cauſæ Obitus, Lunæ 6. Iunij 1580.

Coram R. P. D. Aldobrandino.

SVMMARIVM.

1 *Mulier ex partu deceſſiſſe dicitur ſi ante partum benè ſe haberet, & poſt partum inciderit in infirmitatem.*

2 *Infirmitas, quòd ſit mortalis, benè probatur ab euentu.*

3 *Exitus acta probat.*

4 *Obitum proueniſſe à cauſa diuerſa ab ea, quæ apparet, probandi onus incumbit allegantі.*

5 *Infirmus quando dicatur conualuiſſe, itavt ſi decedat, non ex primo morbo, ſed ob nouam infirmitatem deceſſiſſe dicendũ ſit. & n.* 11.

6 *Recidiua*

6 *Recidiua breui tempore ſuperueniens præſumitur ex prima cauſa.*

7 *Laborare in extremis ille dicitur, qui obiit ex illa infirmitate, nullis ſanis interuallis.*

8 *Symptomata primi morbi ſi concomitentur febrim ſuperuenientem, ipſa febris dicitur prouenire à primo morbo.*

9 *Infirmitatis prima cauſa ſi præponderet culpæ infirmi, mors ſuperueniens tribuitur primæ cauſæ.*

10 *Allegans errorem infirmi præualere primæ cauſæ infirmitatis, tenetur probare.*

12 *Morbi primâ, vel ſecundâ causâ, an quis obierit? arbitrarium eſt Iudici decernere.*

13 *Infirmitatis cauſæ quando non poſſunt probari niſi per teſtes domeſticos, & familiares, contra illos non ſunt admittendæ leues exceptiones.*

14 *Mulieres nobiles, & honeſtæ, etiam infirmæ non admittunt niſi domeſticos, & conſanguineos.*

15 *Periti non ſunt eligendi quando ex probatis clarè reſultat veritas facti.*

16 *Probatio probationem non excludit.*

Decisio III.

1. DOmini tenuerunt, Paulum probaſſe incumbentia, nempe Victoriam ex cauſa partus obiiſſe: cùm enim ante partum benè ſe haberet, & poſt partum malè ſe habuerit, vt habetur in *prima, & tertia concluſione*; cùmque manifeſtè liqueat de cauſa infirmitatis, quia ſcilicet in aliis puerperiis ſolita erat multò plus purgari, quàm in iſto purgata fuerit, vt habetur *in ſexta*; quo factum fuit, vt ſemper varios dolores totius corporis paſſa fuerit, quódque genua, manus, & crura tumefacta ei fuiſſent, vt in *dicta tertia concluſione*, quæ in aliis puerperiis in quibus plus, vt dictum eſt, ſolita erat purgari, pati ſolita non erat; vt habetur *in quarta*. Et hinc exortæ fuerunt illæ pinguedines, de quibus *in nona*; coagulatio lactis, & alia de quibus *in decima, & vndecima concluſione*; conſequenter manifeſtè
2. apparet ex dicta infirmitate eam obiiſſe. Quia,
3. quòd fuerit mortalis, euentus docuit: exitus
4. enim acta probant. ita dicit Socin. *conſ.* 178.
num. 1. *lib.* 2. Qui igitur vult dicere deceſſiſſe ex alia infirmitate, id probare debet: quod ſentit Bal. *in cap.* 1. *n.* 9. *quib. mod. feud. amitt.* Socin. *in cap. presbyterum, de homicid. num.* 9. & clarè ac benè Sarnen. *de Infirm. quæſt.* 11. *n.* 405. vbi ait etiam id reſolutum fuiſſe in infirmitate regulariter non mortali, vt in morbo Gallico.

5. Non obſtat, quòd conualuerit: Quia id non probatur; licèt enim aliquando ita melius ſe habuerit, vt Medici viſitationem intermiſerint, vt habetur in *ſeptima concluſione*; tamen apparet, quòd quando è domo exiit, ſana non erat, cùm non poſſet ambulare; nec cùm genuflexiſſet, ſurgere. Et tertia vice quando exiit domo, fuerit febri correpta, ex qua obiit, quo caſu adhuc præſumitur obiiſſe ex prima cauſa; vt per Sarnen. *dicta quæſtion.* 11. qui diſtinguit: Aut infirmus ita conualuit, vt ageret ea, quæ ſani agunt; & tunc præſumitur ex alia cauſa: Aut integraliter non erat redditus ſanus, ſed ambulauit cum baculo, & viſus eſt extra periculum, tunc præſumitur ex eadem cauſa: & dicenti ex alia cauſa obiiſſe, incumbit onus probandi: & ita vult etiam Io. Villamar. *in l. Diuus, num.* 122. *ad leg. Cornel. de ſicar.* vbi exemplificat quando febris receſſit, & ille in operationibus naturalibus non impediebatur.

Quod comprobatur ex illa communi con-
cluſione, quòd recidiua breui tempore ſuper- 6.
ueniens, vt in hoc caſu, præſumitur ex prima cauſa: Bart. Bal. Soc. & Fulgoſ. *in l. maritus, ff. locati*: Soc. *in cap. presbyterum, num.* 13. *&* 14. *de Homicid.* & *ibi* Io. de Anania *ſimiliter n.* 13. *&* 14. *in fine*, Fel. *num.* 40.

Quod etiam confirmatur ex traditis à Bald. *in cap.* 1. *num.* 11. *de pact.* quem ſequitur Iaſ. *in l.* 1. *§.* 1. *num.* 10. *ff. ſi quis ius dicen. non obtemper.*
Cremen. *ſing.* 12. Quòd ille dicitur in extremis 7.
laborare, qui obiit ex illa infirmitate, nullis ſanis interuallis. Idque tanto magis, quia
quando ſuperuenit febris, ſuperuenernnt mul- 8.
ta ex priſtinis ſymptomatibus, quæ oſtendunt identitatem cauſæ.

Et huc tendunt tradita ab Excellentiſſimo Mercuriali, qui in primis admittit, quòd illæ efflorèſcentiæ, & alia prouenerunt à menſtruis retentis; ſed ipſe præſupponit, quòd ex quo domo exiit de licentia Medicorum, ſana reddita eſſet, & quòd denuo fuerit febri correpta: ſed cùm ex teſtibus appareat, eam nunquam conualuiſſe; ceſſant quæ ipſe dicit, & ſubintrant præfatæ concluſiones.

Nec facit, quòd niſi domo exiiſſet, reli-
quiæ morbi potuiſſent fortè curari; Quia for- 9.
tè etiam non potuiſſent. Non enim apparet, quòd culpæ hæ, cauſæ primæ præponderauerint: alioqui ſi prima cauſa prædominatur culpæ, dicitur mortua ex prima cauſa: Bal.
in cap. 1. *num.* 9 *quib mod. feud. amittat.* Cùm igi- 10.
tur onus probandi incumbat Lentulo, vt dixi, tenetur ipſe probare, quod hæc culpa præponderaret primæ cauſæ: quod etiam veriſimile non eſt: modica namque fuit agitatio, cùm curru ſemper lentè gradiente vecta fuerit, vt in *octaua, & vltima concluſione.*

Non obſtat Gloſ. *in l.* 1. *de emend. ſeru.* Quia 11.
indiſtinctè non tenetur; & quamuis Marſil. *in l. in rixa, ff. ad leg. Cornel. num.* 16. *& in pract. §. & quia, num.* 56. limitet illam, quando infirmus procedit de malo in peius: per doctrinam Abb. *in cap.* 2. *de cleric. percuſſ.* Hoc non obſtat: quia *Abb.* illud dicit exempli cauſa: ſed vera diſtinctio eſt ea, quam tenet *Sarnen.* & ſequuta eſt *Rota*, quòd aut infirmus conualuit, aut non.

Cùm itaque hæc materia ſit arbitraria ex
circumſtantiis, Abb. *in cap.* 2. *num.* 1. *de Cleric.* 12.
percuſſ. Socin. *in d. cap. presbyterum, num.* 8. *de homicid.* Marſi. *conſ.* 70. *num.* 27. Florian. *in l. ait lex, num.* 4. *ad leg. Aquil.* Clar. *in praxi, in §. homicidium, verſ. ſcias autem, in fine.*

Inſpectis ſupradictis circumſtantiis, viſa fuit Dominis ſufficiens huiuſmodi probatio:
ſicut etiam viſæ fuerunt contrarietates, & ex- 13.
ceptiones contra teſtes, debiles; attenta materia, de qua agitur; quæ non admittit probationem

bationem niſi per valde domeſticos, & familiares.

14. Nec facit, quòd infirmitas mulieris poſſit probari per alios: Quia nobiles, & honeſtæ mulieres, etiam infirmæ, non admittunt niſi domeſticos, & conſanguineos.

15. Quibus ſic firmatis, Domini dixerunt, non eſſe deueniendum ad electionem Peritorum; quia ex probatione formiter facta, reſultat probatio obitus ex cauſa partus, per ſupradicta: & quia cum ſupradictis neceſſariò ſtandum non ſit, vt dicit Clar. *in d.§. Homicidium, verſ. ſcias autem*, & habemus hinc inde dicta plurimorum Medicorum, & eorum etiam, qui infirmitati illius interuenerunt, qui notam habuerunt infirmitatem, & complexionem ægrotæ, eorum opinio conueniens cum probatione formiter facta per teſtes videtur Dominis taliter adminiculata, vt alteri ſit præferenda, Et propterea dixerunt ſuperfluam videri Peritorum electionem. Dixerunt tamen,

16. quòd cùm probatio probationem non excludat, ſi Lentulus, & litis conſortes volunt probare formiter aliquid in contrarium, datis articulis ad examinandum teſtes, Medicos, vel alios; id facere poterunt.

Et ita, &c.

Romana Hæreditatis de Picchis Mercurij 15. Iunij 1580.

Coram R.P.D. Vicecomite.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes vt probent aliquem actum, ſiue diſpoſitionem, debent ad illam ſpecialiter vocari, & rogari.*

2 *Scriptura teſtamenti facta per teſtatorem debet à Notario legi & publicari coram teſtibus.*

3 *Medico atteſtante de non ſana mente infirmi ſtandum eſt tanquam Perito in arte.*

4 *Teſtamentum corruit ob defectum non ſanæ mentis teſtatoris.*

5 *Teſtamentum imperfectum non dicitur propriè teſtamentum, ſed praparatio ad illius confectionem.*

DECISIO IV.

IN dubium reuocabatur, An ex depoſitionibus teſtium, & aliis in actis productis indu-ceretur aliqua legitima diſpoſitio quondam Achillis, quæ haberet vim legitimi teſtamenti? Et fuit reſponſum per Dominos non induci; Nam licèt teſtes deponant de his quæ ſunt diſpoſita per teſtatorem, tamen cùm de tali voluntate nullibi per inſtrumentum teſtamen-

1. ti appareat, debuerant ad illum actum ſpecialiter vocari, & rogari, vt docet Bart. *in l. Diuus, in fine, C. de milit. teſtam. & in l. hac conſultiſſima*, vbi Iaſ. *col. 1, C. eodem*. Alexand. *conſ. 57. num. 4. vol. 1.* Iul. Clar. *lib. 3. ſent. quæſt. 58. verſ. ſcias tamen quod nullibi conſtat.* Imò de non rogitu omnes teſtes fatentur, cùm deponant, non audiuiſſe, quòd Achilles teſtator rogauerit Notarium, aut teſtes, vt intereſſent teſtamento.

Præterea cùm teſtator elegerit ſolemnitatem ſcripturæ faciendo eius voluntatem in 2. ſcriptis per Notarium, debuit talis ſcriptura coràm teſtibus legi, & publicari; vt tradit Caſtren. *in l. ſi is qui, num. 3. ff. de teſtamen.* Ruin. *conſ. 1. num. 7. cum pluribus ſeq. vol. 3.* quæ ſolemnitas minimè ſeruata fuit. Imò teſtes deponunt, ſe neſcire quid in ea ſcriptura contineretur.

Imperfecta quoque talis diſpoſitio animaduertitur, cùm non potuerit perfici, & abſolui ob non ſanam mentem, quæ in ipſo actu teſtandi ſuperuenerat, vt aſſerit Aromatarius, & Franciſcus del Pino teſtes, & atteſtatur Medi- 3. cus, cui tanquam Perito ſtandum eſt, iuxta doctrinam Bart. *in l. 2. n. 3. ff. de teſtamen.* Et Notarius prudens, & ſibi conſulens, talem non ſanam mentem animaduertens, teſtamentum rogare non eſt auſus: ideò ex defectu imper- 4. fectæ voluntatis corruit, vt in fortioribus terminis tradit Boer. *deciſ. 240. n. 5.* Iul. Clar. *lib. 3. ſenten. quæſt. 7. verſ. aliquando.* Et cùm non fuerit 5. perfectum, & abſolutum, quidquid actum eſt, tanquam teſtamentum conſiderari non poteſt, ſed tanquam præparatio ad futurum teſtamentum: Oldrad. *conſ. 119. per tot.* Dec. *conſ. 159. col. 2.* Couarru. *in c. relatum, n. 9. de teſtamen.*

Et ex iſta conſideratione Dominorum, tollitur omne fundamentum ex aduerſo adductum; quod ſcilicet ad interrogationem Notarij, quos vellet inſtituere, reſponderit *Meneto, & Leno.* Et præter ſupradicta reſpondetur quoque, quod talis interrogatio Notarij fuit facta non ad effectum tunc conficiendi teſtamentum, ſed vt exploraret Notarius, an ſcriptura dictata per Hieronymum de Picchis eſſet iuxta mentem ſuam, vel ne; ideò nihil operatur talis reſponſio: Caſtren. *conſ. 137. in fine, vol. 2.* & Dec. *conſ. 477. n. 14.*

Et ita, &c.

Vlixbonenſis Profeſſionis, Merc. 16. Nouemb. 1580.

Coram R.P.D. Cantuccio.

SVMMARIVM.

1 *Dementia impediens profeſſionem Religionis debet eſſe talis, vt vſum rationis auferat.*

2 *Teſtes deponentes de ſana mente, debent concludenter deponere de actibus, & ſignis multiplicatis, & ſucceſſiuis excludentibus dementiam.*

3 *Teſtis deponens de inſania, vel dementia alicuius, debet de proprio auditu, & viſu deponere.*

4 *Negatiua furoris, quomodo ſit probanda per teſtes: & num. ſeq.*

5 *Furor non probatus per aliquod tempus continuum,*

tinuum, arguit dilucida fuiſſe inter-ualla.

6 *Dementia præſumitur probatis extremis.*

DECISIO V.

1 LIcet in cauſa Vlixbonenſis profeſſionis;in qua die Mercurij 16.Nouembris 1580.du-bitaui an probentur dilucida interualla Mar-garitæ? Aliqui ex Dominis tenuerint pro va-liditate profeſſionis eiuſdem Margaritæ, non quia probentur dilucida interualla, ſed quia exiſtimabant, illam non fuiſſe taliter inſa-nam, vt eſſet incapax profeſſionis; Nam eius dementia non erat talis, vt auferret ei vſum rationis, provt de iure requiritur ad impediendam profeſſionem, iuxta tradita per Socin. *conſilio 47. numero 9. lib.3.*Galliaul. *in l.1. in principio, numero 69. Digeſtis, de verb. obligation.* Pariſ. *conſilio 88. ſub num.40. libro 3.*

Et iſtis Dominis placebant deducta per in-formantes in facto pro parte Dom. Antonij, & præcipuè actus Confeſſionis, Communio-nis, legendi Breuiarium, & emittendi pro-feſſionem: qui actus durant per multas ho-ras; quia cantatur, charta votorum legitur, & multæ interueniunt ceremoniæ, quam can-tationem, & ceremonias omnes Margarita cordatè fecit,provt reliquæ quæ eandem pro-feſſionem ſimul emiſerunt.

2 Nihilominus maior pars Dominorum per-ſiſtebat in reſolutionibus iam factis, ex fun-damentis & conſiderationibus in illis dedu-ctis; & fuit allegatus Aretæus *de cauſ. & not. diuerſ. affect. libro primo, capit. ſexto*, & ſtrictè ad dubium reſolutum fuit, dilucida inter-ualla Margaritæ minimè probari: quia teſtes Domini Antonij, non deponunt de actibus & ſignis ſanæ mentis Margaritæ multiplica-tis, ſucceſſiuis & continuatis per aliquod tempus conſiderabile, ita vt non poſſint

3 conuenire dementibus: iuxta text. *in leg. cum alijs, Codic. de Curat. furioſ.* provt latiùs deducitur *in deciſ. facta 9. Maij verſ. nec teſtes Dom. Antonij.*

Nec obſtant multi teſtes ponderati pro parte Domin. Antonij, ad probandam nega-tiuam furoris: Quia nullus teſtis dicit Mar-garitam non potuiſſe dicere, nec facere ali-quid inſaniæ, quin audiuiſſet, vel vidiſſet: vt in terminis deducit Alexand. *conſil.141. nu-mero decimo, libro primo, & conſil. 140. nu-mero decimoquinto, in principio, & numero 16. propè finem, lib.7.*

4 Nec obſtat replicatio, quæ extemplò fit, quod teſtes deponentes ſuper Negatiua, ſi deponunt taliter vt id quod dicunt, ſit eis veriſimiliter cognitum, provt videntur de-ponere teſtes prædicti, tunc non eſt opus quod dicant non potuiſſe aliter fieri quin vidiſſent: vt per Aretinum *in capit.3. loco nu-mero 9.* quem ſequitur *ibi* Fel. *numero quinto,* Decius *numero 9. verſ. ſed Aretin. ad hoc reſpondet, extra. de probat.* Pariſ. *conſil.162. nu-mero 14. lib.4.*

Quia hæc replicatio poteſt dupliciter tolli: in primis, quod *Aretin.* requirit quod teſtes deponentes ſuper Negatiua, dicant implicitè, vel explicitè ſe fuiſſe præſentes, vel vidiſſe fieri, per text. *in §. hinc notis, prope fi-nem*, ibi, *teſtium dicentium ſe adfuiſſe his, quæ geſta ſunt, & vidiſſe quæ tunc agebantur: in authent. de hæred. & falcid.* provt idem Aretin. ſe declarat *in cap. cum numero 19. de teſtibus:* Et tamen in caſu noſtro ex tot teſtibus, qui conantur probare negatiuam furoris, nullus dicit ſe fuiſſe præſentem omnibus dictis, & & geſtis Margaritæ per tempus conſidera-bile neceſſarium ad inducenda dilucida inter-ualla. Vnde poſſibile fuit, quod Margarita ea hora, qua teſtis fuit præſens non dixerit vel fecerit aliquid inſaniæ, ſed bene alia ho-ra, qua teſtis non fuit præſens.

Præterea hæc replicatio poteſt, & alio modo euitari, conſiderando, quod non ſu-mus in Negatiua valde coarctata, putà ad diem, vel ad horam, ſed ſumus in Negati-ua coarctata ad longum tempus per diem vel horam, nempe ad tempus conſiderabile neceſſarium ad inducenda dilucida interualla, quo caſu aut teſtis debet deponere per me-dium Affirmatiuæ incompatibilis cum Nega-tiua, vt poſt Baldum *in cap.1. §. ſi quis per 30. numero 2. circa med. verſ. tu dicis: ſi de feud. fuer. controuerſ. inter dom. & agnat.* & bene de-clarat Aretinus *in dict. cap. cum cauſam, nu-mero 20. verſ. aut negatiua non eſt ita coarctata, de teſtibus.* Vnde in propoſito, aut oporte-bat teſtes prædictos dicere, Margaritam non potuiſſe dicere, vel facere aliquid inſaniæ, quin audiuiſſent, vel vidiſſent, aut debe-bant dicere quod Margarita per totum illud tempus, quod intendunt probare Negati-uam, vel per aliud tempus conſiderabile ad conſtituenda dilucida interualla, ſemper lo-cuta fuit ad propoſitum, & fecit actus ſa-næ mentis, ſpecificando illos, ne aliàs ge-neraliter deponendo cenſerentur iudicare: nam iſta Affirmatiua dictorum, & geſtorum Margaritæ per totum illud tempus, fuiſſet incompatibilis cum Negatiua furoris:ſed nul-lus ex teſtibus prædictis, ſi eorum dicta in-ſpiciantur, deponunt per medium Affirma-tiuæ incompatibilis cum Negatiua.

Non obſtat quod in caſu noſtro dilucida 5 interualla probantur ex eo, quod teſtes qui conantur deponere de furorem ante profeſ-ſionem, non probant furore per aliquod tempus continuum: Bartol. *in l.2. in fine, Di-geſtis, de bon. poſſeſ. infant. fur. compet.* Doct. *in leg. furioſum, Codic. qui teſtament. facer. poſſ.* Pariſ. alios citans *conſil.87. numero 12. & 13. libro tertio, & conſil. 15. ſub numero 11. lib.4.* Alciatus *de præſumption. reg.2. præſumption.18. numero 1.* Couarruuias *in Epitom.parte 2.cap.3. num.6. verſ. procedit tamen.*

Quia iſta concluſio non applicatur caſui noſtro, in quo eſt probata dementia Marga- 6 ritæ ante & poſt profeſſionem, quo caſu me-dia dementia præſumitur: Ancharanus *con-ſil. 5. numero 5.* Ruynus *conſil.67. numero 11. prope fin. libro 1.* idem Ruin. *inter conſil. Curt. Iun. conſil.292. numero 25. libro 3.* Alex. *con-ſil.54. numero 2. libro 1.* Purpur. *conſil. 254. numero 12.* Tunc autem intraret obiectum,

Ii

ſi dementia Margaritæ fuiſſet probata ſolùm ante profeſſionem: nam eo caſu vt præſumeretur duraſſe vſque ad profeſſionem, opus fuiſſet probare dementiam per aliquod tempus continuum; at ſecus, quando dementia eſt probata ante, & poſt actum, nam tunc præſumitur duraſſe tempore intermedio; quia probatis extremis præſumuntur media.

Atque ita, &c.

Calaguritana Diuortij, Mercurij 13. Iunij 1584.

Coram R. P. D. Bubalo.

SVMMARIVM.

1 *Virginem eſſe mulierem probatur ex relatione ſeptem matronarum expertarum, & ex publica voce, & fama, & n. 4 & 7.*

2 *Virginitas mulieris probatur ex confeſſione mariti aſſerentis ſe eam cognoſcere non potuiſſe: & num 5.*

3 *Teſtis ſingularis licèt non probet, inſeruit tamen pro adminiculo.*

6 *Impotentia coëundi probatur ex eo quod quis pro taliimpotentia medicamenta quærit.*

8 *Relatione Peritorum emanata, quando aliæ relationes ſint perquirendæ.*

9 *Virginitas quomodo à peritis matronis ſit explorauda.*

10 *Teſtes ſingulares, & infames non probant.*

11 *Cohabitatio triennalis coniugum ad ſumendam experientiam habilitatis coitus non ſufficit, niſi etiam concurrat concubitus.*

12 *Cohabitatio triennalis coniugum ad effectum probandi potentiam, vel impotentiam coëundi, quando currere incipiat?*

13 *Solemnitas præſcripta per Canones coniugibus circa triennalem cohabitationem, eſt ſeruanda.*

DECISIO VI.

IN hac cauſa pronunciauerat Reuer. D. Archiepiſcopus Calaritanus in prima inſtantia ad fauorem Dom. Eleonoræ Sirnenſis, declarando diuortium eſſe faciendum inter ipſam Dom. Eleonoram, & Dominum Epheſum Sarrochum eius Virum ob illius impotentiam, & dictam mulierẽ eſſe liberam: à qua ſententia cùm fuiſſet appellatum, & cauſa mihi commiſſa, dedi dubium generale, præſumpto ſummario iurium, & teſtium vtriuſque partis, an ſententia Domini Archiepiſcopi ſit confirmanda, vel reuocanda, vel iterum vxor viro reſtituenda ad effectum cohabitandi per triennium, vt conſtare poſſit de potentia, vel impotentia viri.

Pro cuius reſolutione Domini diſtinxerunt hanc materiam in plures difficultates. *Prima* erat, an probetur quod Eleonora non fuerit cognita ab Epheſo ſuo viro toto illo nouennio; quo durauit matrimonium ante motam litem. *Secunda*, an probetur impotentia generalis coëundi cum mulieribus. *Tertia*, an ex parte Eleonoræ probetur cohabitatio, & condormitio per triennium, & an hoc ſufficiat ad effectum vt in caſu de quo agitur, matrimonium ſit dirimendum.

Quoad primam difficultatem, Domini concluſerunt ſufficienter probari Eleonoram non 1
fuiſſe cognitam ab Epheſo, & conſequenter probatum eſſe ipſam adhuc Virginem. Et *Primò*, mouebantur ex relatione ſeptem Matronarum expertarum in opere nuptiali, quæ omnes concorditer retulerunt Eleonoram eſſe Virginem: hic eſt omnis modus probandi Virginitatem, *cap fin. de frig. & malef.* vbi Butr. *num.* 3. & Card. *num.* 1. & *ibi* paſſim omnes Doctores.

Secundò ex confeſſione ipſiuſmet Epheſi, 2
de qua deponunt Coſmus Tola, & Hieronymus Torella, qui ſunt conteſtes, qui confeſſus fuerat, quod non poterat cognoſcere Dom. Eleonoram, & ex alia confeſſione de qua deponunt Petrus, Honorius, & Iſabella vxor Dom. Petri; quæ confeſſio comprobatur ex dicto Iacobi Vitalis, & ex aliis confeſſionibus, de quibus per Franciſcum Tappatum, Bernardum Pico, & Petrum Portalem, qui licèt ſint 3
ſingulares, tamen deſeruiunt pro adminiculo.

Adminiculatur etiam probatio prædicta ex 4
fama virginitatis, & non deflorationis Eleonoræ, de qua benè deponunt Antonius Meltes *ſuper quarto*, & Bernardus Pico, *ibidem*, & probatio famæ coadiuuatur ex dicto Gaſparis Bencaſi *ibidem*; qui dicit quod pueri Neniani canebant de iſta impotentia Epheſi: & ex dicto Franciſci Tappata *ſuper tertio*, dum deponunt de fama præſenti.

Coadiuuatur etiam hæc probatio ex eo 5
quod ipſe Epheſus non articulauit cognouiſſe Eleonoram, ſed quod ſemper ipſa renuit; quod an ſit veriſimile, aliorum ſit iudicium.

Item ex eo quia ipſe quærebat medicamen- 6
ta, vt deponunt Coſmus Tola, *ſuper ſexto*. Petr. Honophrius *ibid.* & Bernard. *ibidem*, & comprobatur ex dicto Ioan. Andr. de quibus *in ſummario Epheſi num* 8. vbi dicit quod quærebat remedium, vt poſſet rem habere cum vxore, quia ſibi contingebat quædam defectio, & exinanitio.

Et hæc etiam adminiculantur ex his quæ habentur *in ſumm. Epheſi, num.* 6. 17. & 18. ex quibus apparet quod dicta Eleonora oſtendebatur fuiſſe crudelis & inquieta.

Non obſtat prima relatio, quia vltra quod prætenditur nulla, & tres tantùm mulieres retulerunt. In hac ſecunda fuerunt ſeptem 7
matronæ peritæ, vt apparet ex *ſupradictis*: & hæc ſecunda relatio eſt magis adminiculata.

Nec obſtat quod ſtante prima relatione non 8
eſſet deueniendum ad ſecundam deputationem Matronarum, quæ inſpicerent an Eleonora eſſet virgo, quia in hac materia plurimum exuberat officium Iudicis; immò Iudices de N. admonentur, vt adhibeant peritiores, vt per Gloſ. fin. & *ibi* Cardin. *num.* 3. benè Hoſtienſ. *in cap. fraternitatis*, §. *licet autem, eodem tit.* vbi conſuluit, quod Iudices quærant quantùm potuerint peritiores & diuerſas, & de

de vicinia, & de ciuitate expertas, & non ſint nimis iuuenes propter experientiam, & nimis
9. antiquæ propter defectum viſus, nam & cum manu, & cum oculo ſunt talia probanda à diuerſis & à pluribus. Et licèt Hoſtienſ. *ibi* velit quod debeat priùs lauari cum aqua calida, & ibi diu retineri ad diſſoluendum medicamenta, quæ eſſent appoſita, vt *ibi* dicit Abb. *n.* 4 *in fin.* tamen videtur loqui in muliere arcta: & quidquid ſit, præſumendum eſt, iſtas mulieres vti expertas benè exercuiſſe officium ſuum.

Quoad ſecundam difficultatem Domini inclinabant non eſſe probatam generalem impotentiam coëundi ipſius Epheſi: quamuis enim Iſabella, & Simona videantur deponere, quod dormierunt cum Epheſo, & quod non potuit eas cognoſcere, & aliæ etiam deponant
10. de auditu; tamen ſunt ſingulares & infames, & in contrarium habent plures alios, de quibus *in ſummario Epheſi* contrarium deponentes; quorum dicta comprobantur ex eo quod Epheſus fuit curatus à morbo Gallico, vt *in eius ſumm. n.* 13. & 24. & ex relatione Medicorum, qui referunt ipſum habere membra apta ad coëundum.

Super tertia difficultate non potuit capi aliqua reſolutio, & videndum eſſet particula-
11. riter: nam quamuis vltra triennium cohabitauerint; tamen quia non ſolùm requiritur cohabitatio in domo per triennium, ſed etiam in lecto; vt inquit Hoſtienſ. *in d. cap. finali poſt princip. de frigid. & malefic.* & dicit *ibi* Ioann. Andreas quod requiritur condormitio; hic non videtur probari condormitio per triennium, quia Anna *ſuper quarto*, & Hieronymus Sancius, & Antonius Loangocei non videntur rectè concludere de integro triennio; & quamuis Antonius Xinta de quo *in ſumm. Epheſi, num.* 22. dicat quòd à quatuor annis citrà, ſimul non dormiebant; tamen non concludit à contrario ſenſu quod antea inſimul condormirent.

12. An autem in caſu de quo agitur ſufficiat hæc condormitio per triennium, vel potius incipiat currere poſt peractam pœnitentiam, & poſtquam Iudex illum terminum ſtatuit? Domini in hoc habebant difficultatem; & eſſet particulariter diſcutiendum. Nam Innoc. *in d. cap. fin. ibi*, Card. *in fine*, & Abb. *num.* 12. tenent ſufficere triennium ſiue ante, ſiue poſt motam litem. Hoſtienſ. verò *in d. cap. fin.* quem ſequitur *ibi* Ioan. Andreas, Butr. *num.* 10. Anchar. *num.* 9. Henric. Boich. *in principio*, tenent quod triennium incipiat à tempore peractæ pœnitentiæ, & injunctionis factæ per Iudicem; quæ vltima opinio videbatur aliquibus ex Dominis ſatis æqua, & verior; nam Eccleſia conſiderat aliquando propter peccata ſuperuenire ſimilia impedimenta: imponit ergo pœnitentiam, vt videatur an ex bonitate & miſericordia Dei omnipotentis placati, poſt peractam pœnitentiam ipſi coniuges reddantur habiles ad conſummandum matrimonium: & nondum peracta ergo pœnitentia, non poteſt dici, quod triennium præcedens ſuffragetur cùm non probetur remotio obicis peccati: & ſaltem placebat iſtis Dominis temperamentum Abb. *in d. cap. fin. n.* 12. quem ſequitur *ibi* Præp. *n.* 4. quod poſt pœnitentiam peractam iniungatur cohabitatio per aliquod tempus arbitrio Iudicis præfigendum.

Ex quibus Do. Archiepiſcopi Calaritani ſententia ſuſtineri non poteſt; tum quia non fuit indicta pœnitentia, iuxta formam *d. cap. fin.* à qua non licet recedere, vt admonet *ibi* Hoſtienſ. tum etiam quia non fuit adhibita ſeptima manus propinquorum. Et quamuis Gloſ. fin. *in d. cap.* dicat quod ſententia nihilominus teneat; tamen Hoſtienſ. *ibi in fin.* Anchar. *n.* 10. tenent illam ſolemnitatem eſſe ſeruandam. 13.

Fauentina Matrimonij Veneris 1. Februarij 1585.

Coram R. P. D. Seraphino.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium ſi prætenditur nullum ob impotentiam viri, ante illius diſſolutionem præcedere debet cohabitatio triennalis coniugum, iniuncta priùs per Eccleſiam ſalutari pœnitentia.*

2 *Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi non eſt neceſſaria, quando conſtat per alias probationes de frigiditate viri.*
Declara vt num. 6.

3 *Frigiditas & impotentia viri probari poteſt per teſtes.*

4 *Frigiditas & impotentia viri quando non eſt viſibilis, & per alterum ex coniugibus negetur, tunc cohabitatio triennalis eſt omninò neceſſaria ad probandam impotentiam.*

5 *Impedimentum coëundi viſibile non adeſſe in viro, probatur ex relatione Medicorum.*

7 *Impedimentum, ſeu impotentia coëundi non benè probatur ex aſſertione coniugum.*

DECISIO VII.

FVit dubitatum an ſententia in partibus lata, ſit confirmanda? & difficultatem faciebat contra ſententiam, quod non fuit ſeruata forma *c. laudabilem, & cap. fin. de frigid. & malefic.* in quibus diſponitur, vt coniuges cohabitent per triennium, iniuncta priùs per Eccleſiam ſalutari pœnitentia. 1.

Ex aduerſo tamen prætendebatur hoc non fuiſſe introductum de forma, quando per aliud genus probationis conſtat de frigiditate: vt videtur probari *in d. c. laudabilem*, & *ibi* Gloſ. & Innocent. *in princip.* Anchar. *n.* 2. Abb. *n.* 2. Collect. *in cap.* 1. *in princ. eod. tit.* & *ibi* Card. & Abbas: Specul. *eod. tit.* §. 1. *n.* 3. & *ibi* Ioann. Andr. *in addit.* Angel. de Clauaſ. *in verb. Matrimonium, impedim.* 16. *num.* 10. Sed per teſtes huiuſmodi frigiditas probari dicebatur, non ſolùm de tempore matrimonij, ſed etiam ante matrimonium: quæ probatio in hac materia admittitur, vt per Card. & alios *in d. cap.* 1. & ex eo tempus triennij neceſſarium 2. 3.

non

non eſt , quod ſolùm datur ad cognoſcendum
an frigiditas ſit perpetua, cùm ſatis ex eorum-
dem teſtium depoſitione colligi poſſit ; & hæc
probatio coadiuuatur ex Obſtetricū inſpectio-
ne deponentium Do.Victoriam non fuiſſe de-
floratam ; cùm tamen vir affirmet ſe eam co-
gnouiſſe,& in hoc reperiatur mendax : ad An-
char.*in d. c.* 1.*n.*4.*ad fin.*& ideò benè fuiſſe ſen-
tentiatum ſuper ſeparatione per Ordinarium
Fauentinum.

His tamen non obſtantibus,Domini vnani-
miter cenſuerunt,ſententiam eſſe reuocandam.
Et præcipuum fundamentum huius opinionis
4. fuit,quod quando vitium frigiditatis & impo-
tentiæ non eſt viſibile , ita vt ſenſu oculorum
percipi poſſit,& negatur per alterum ex coniu-
gibus impotentia,tunc diſpoſitio *c.laudabilem,*
& c.final. eſt de ſolemnitate probatoria, eám-
que obſeruare eſt neceſſe,cùm fieri poſſit vt ta-
le impedimentum non ſit naturale,ſed tempo-
rale proueniens ex aliquo maleficio ; & ſpera-
ri poſſit, quod acta pœnitentia Deus miſertus
coniugum tale impedimentum ſit ſublaturus.

5. Quod autem impedimentum non ſit viſi-
bile , conſtat ex relatione Medicorum : Vnde
hoc caſu ſtatuendus erat terminus ab Eccleſia
prædefinitus,vt tradit D.Thom. *in ſum.part.*3.
*q.*58.*art.*1. Syueſt.*in verb. Matrimonium* 8.*n.*16.
Ang.*in verb. Matrimonium* 3. *n.*10. Piſanell. *in*
verbo, Matrimonium 15.Roſell.*in verbo, Matri-*
monium 15.*n.*3. Summa Confeſſor.*lib.*4 *tit.*16.
*q.*16.Tabien.*in verbo, Impedimentum,n.*12.Got-
tifred. *tit.de frigid.& malefic.n.*10. Io.Andr.*tit.*
*de conſanguin. & affin. n.*83. Turrecremata 33.
*quæſt.*1.*c.*1.*n.*7.*&* 9.Anchar.*d.c.laudabilem,n.*7.
& *ibi* Abb.*num.*5.& ferè omnes alij.

Non obſtant deducta in contrarium : & pri-
mò ad auctoritates allegatas,quod poſſit pro-
bari frigiditas per aliud genus probationis ; id
6. verum eſt quoties vitium eſt tale,quod per vi-
ſionem detegi poſſit , & quoties coniuges fa-
tentur impotentiam accedente ſeptima manu
propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ, *d.*
cap. laudabilem : habent enim Canones has
probationes pro concludentibus : ſed vbi vi-
tium non eſt viſibile , & maritus negat impe-
dimentum , tunc ſeruanda eſt forma *ſuprad.c.*
laudabilem, & cap. fin. & ideò non ſunt atten-
dendi teſtes, cùm ex eorum dictis non probe-
tur naturalis & perpetua frigiditas ſeu impo-
tentia : maximè cùm ex aduerſo adſint aliæ
probationes per teſtes quorum tamen in præ-
ſentia,nulla fuit habita ratio.

Non obſtat quod Obſtetrices dicant eam
non fuiſſe cognitam,quia & huiuſmodi proba-
tio adhuc eſt in incerto,neque acceſſit ſeptima
manus ; ſed dato etiam quod probaretur con-
cludenter, non ideò ob mendacium , dirimen-
dum eſt Matrimonium , licèt de fide coniugis
multùm detrahatur ex hac cauſa : nam in hac
7. materia aſſeueratio coniugum , non eſt vera
probatio : vt tradit Abb.*in d. c. laudabilem,n.*5.

Quare ex his concluſum, quod cùm agatur
de periculo animæ, & Sacramenti diremptio-
ne,neque vitium directa probatione & conclu-
denti probari poſſit,ſeruandam fuiſſe temporis
ab Eccleſia ſtatuti prædefinitionem.Et hac ra-
tione ſententiam Ordinarij eſſe reuocandam.

Anconitana Incendij
30.Maij 1588.
Coram R.P.D.Comitulo.

SVMMARIVM.

1 *Incendij nocturni origo probatur per coniectu-ras,& præſumptiones.*
2 *Probatio plena reſultat in ambiguis , ex con-iecturis.*
3 *Fumus eſt ſubiectum ignis.*
4 *Opinio, & rumor communis facit præſumptio-nem,ſi cum ea concurrat veriſimilitudo.*
5 *Peritis ſtandum eſt.*
6 *Peritis ſtandum eſt licèt rationes non afferant.*
7 *Nocturno tēpore geſta expreſſè ſciri nō valēt.*
8 *Probationes claræ vbi haberi non poſſunt,ſufficit , quod Iudex ex vehementi opinione habeat informationem.*
9 *Incendium plerumque præſumitur culpa inhabitantium.*
*Declara vt num.*10.
11 *Veriſimile,& non poſſibile,venit attendendum.*
12 *Teſtis de auditu non probat.*
13 *Ignis quò ſemel accenſus peruaſit ,fert caſus vt iterum accenſus non peruadat.*
14 *Teſtis prima depoſitio attenditur.*

DECISIO VIII.

IVxta communem parietem diſtinguentem
Paueſij domum combuſtam , à domo Maſ-
cellæ ; habebat Paueſius in cella vinaria ſupra
dolia tabulatum , & in eo ſarmentorum faſci-
culos,& alia ligna : Ex alia parte, Maſcella fa-
bricauerat fornaculā cum caldario ad lixiuium,
& muſtum coquendum, excauatam in eodem
pariete & gula camini. Cùm autem conſtaret
pridie illius noctis , qua primum ſub auroram
erupit ignis à cella vinaria Paueſij,accenſo per
famulas Maſcellæ igne in fornacula, vnum,&
alterum caldarium lixiuij ebulliuiſſe vſque ad
occaſum Solis. Propoſui dubium ſtante ſum-
mario iurium,ac teſtium vtrinque dato, an in-
cendium domus Paueſij proceſſerit à domo
Maſcellæ, negligentia, culpa , vel dolo ipſius,
vel ſuorum familiarium,ita vt ipſe teneatur ad
emendationem damni ? Et Domini ad primam
partem dubij reſpondentes (circumſcripto ef-
fectu) tenuerunt incendium è domo Maſcellæ
prouenisse.

Nec enim dubitarunt principium cauſám- 1.
que nocturni incendij, per coniecturas,indicia,
& veriſimilia in iure probari : Bal. *conſ.* 174.
n. 2. *&* 3.*lib.*2.Alex.*conſ.*50.*n.*6.*lib.*1. Afflict.*de-*
*ciſ.*57.*n.*6. Bero. *conſ.*215.*n.*1. *in* 3. Menoch.*de*
*Arbitrar.iud.caſ.*390. *n.*16. ex quibus in ambi- 2.
guis caſibus conflantur plenæ probationes, vt
P.Aret. *in l. indicia, C.de rei vendicat.* Alexand.
*conſ.*53.*lib.*2. Iaſ.*in l. ſi quis ex argentariis, §.præ-*
*tor,n.*20.*ff.de edend.*

Inducebātur autem Domini in hanc ſenten-
tiam per ea,quæ incendium anteceſſerunt , &
ipſo incendij tempore obſeruata ſunt,ac poſt-

ea conſècuta fuerunt: materia namque apta
accendi in cella vinaria Paueſij præexiſtens,
ignis propinquus, intermedio pariete à qua-
tuor pedibus ſuprà, debili, ac peritorum iudi-
3. cio, vt poſtea apparuit, parum tuto; fumus qui
ſecundùm Ariſtot. *de part. anim. lib. 1. cap. 2.* eſt
ſubiectum ignis, è fornacula in domum Paue-
ſij lixiuio ebulliente penetrans; Querela de eo
cum vxore, & famulabus Maſcellę, probabilem
ingerebant ſuſpicionem ex hoc igne ortum
fuiſſe incendium; *ad l. ſi ſeruus ſeruum, § ſi fu-
mum, ad leg. Aquil. l. quidam Hiberus, de ſeruit.
vrban. præd.* Cæpoll. *eod. tit. cap. 64.*

Augebatur ſuſpicio ex eo, quod tempore in-
cendij opinio erat illud ortum ſumpſiſſe ex for-
nacula: nec vana coniectura, quæ ipſum quo-
que Maſcellam commouit ad inſpiciendum,
4. nū in fornacula adeſſet ignis; vnde talis opinio
& rumor etiamſi è domo Paueſij originem ha-
buiſſet, faceret præſumptionem propter veriſi-
militudinē, cui innititur: Bal. *conſ. 78. n. 2. lib. 3.*

Quæ verò poſt incendium ſubſecuta ſunt,
probationem compleuerunt, Periti namque à
Partibus nominati, Iudicis auctoritate ad lo-
cum acceſſerunt, factíſque diligentiis iurati re-
tulerunt incendium à præfata fornacula pro-
uenire potuiſſe, probabilibus valdè moti ratio-
nibus; maximè quia animaduerterunt parie-
tem communem, & ſupra fornaculam contu-
ſum, & perforatum, calcémque ſuperinductam
detrahentes obſeruarunt in eo lapides fumo-
ſos, quorum atteſtationi ſtandum videtur, per
5. ea quæ habentur & traduntur *in c. ſignificaſti,
6. de homicid. & in c. propoſuiſti, de probat.* etiamſi
rationes non afferrent, Dec. *in d. c. propoſuiſti,
n. 53.* poſt Aret. & Butr. *in c. cum cauſa, de teſtib.*
cùm ſint potius Iudices & arbitratores, quàm
teſtes, præſertim vbi à partibus fuerunt electi:
Natt. *conſ. 40 n. 3. lib. 1.*

Comprobatur horum relatio ex quodam
quaſi præjudicio ipſiuſmet Maſcellæ, qui poſt
incendium antequam deuentum eſſet ad loci
inſpectionem, aduocauit fabrum murarium,
qui de nocte parietem illum communem in
quo apparuerunt foramina, & rimulæ, aptaret,
& calce obtegeret, accenſo mox ibidem igne
ex paleis, quò recens cruſta fumo denigrare-
tur, ne experimentum fieret, num adhuc fumus
inde exiret; vnde quædam ſaltem præſumpta
confeſſio reſultat, facilè apparere potuiſſe,
quod inde incendium exortum eſſet.

Concurrunt aliqui teſtes de auditu, & fa-
ma; aliqui de proprio iudicio, aliqui de veri-
ſimili, & poſſibili; ex quibus veriſimilior red-
ditur origo incendij: Alex. *conſ. 67. n. 4. lib. 1.*
7. Dec. *conſ. 82. n. 1.* Cùm aliàs expreſsè ſciri non
poſſint quæ cōtingunt de nocte: Bald. *conſ. 174.
n. 3. lib. 2.* Alex. *conſ. 24. n. 6. & ſeq. lib. 2.* vbi poſt
8. Bart. *in l. 1. de verb. oblig.* dicit, quod quando non
poſſunt haberi liquidæ probationes ſufficit,
quod Iudex ex vehementi opinione habeat in-
formationem; Iaſ. *in d. § prætor. n. 21.*

9. Non obſtat, quod incendium plerumque
præſumitur culpa inhabitantium eueniſſe, *l. 3.
de offic. Præf. Vigil.* Alex. *conſ. 50. n. 1. lib. 1.* Quia
10. id verum, niſi ex coniecturis probetur aliun-
de initium habuiſſe, Bald. *conſ. 174. lib. 2. &
conſ. 442. lib. 3.* Afflict. *dec. 57. n. 3.*

Nec mouet, quod poſſibile ſit, ignem caſu
fortuito, vel aliter per inhabitantes accenſum
fuiſſe. Quia attenditur id quod veriſimile eſt, 11.
non quod poſſibile: Bald. *in l. ſcripturæ, n. 6. C.
de fide inſtr.* Soc. *conſ. 28. n. 9. lib. 3.* Dec. *conſ. 176.
in princip.*

Non obſtat quòd dicitur, fumum in cella
vinaria Paueſij viſum fuiſſe per tres, aut qua-
tuor dies ante incendium, qui tamen fumus ex
fornacula prouenire non potuit, in qua tunc
temporis ignis non fuerat accenſus: vnde ar-
guitur incendium aliunde cauſari potuiſſe, &
inſuper negligentia Paueſij in exquirenda cau-
ſa fumi: Quia de tali fumo vnicus teſtis depo-
nit, & quidem de auditu, ideò non probat, *l.* 12.
*iuriſiurandi, & l. teſtium, C. de teſtib. cap. licet, &
cap. veniens, eodem tit.*

Non obſtat experientia, quam Iudex pro
informatione animi ſui fieri iuſſit, accenſo igne
in eadem fornacula, ex qua apparuit vix calo-
rem, nedum ignem, qui ſuccenderet ſtupam,
penetraſſe foramen ſtudioſè relictum in parie-
te, vnde incendium dicitur ortum habuiſſe.
Quia præterquam quod tentata fuit citra præ-
iudicium partiū, probatur vana ex rationibus
in conſpectu eiuſdem Iudicis allegatis, ſtante
præſertim recenti cruſta calcis, & innouatione
facta in pariete, & tuba camini; fert etiam ca- 13.
ſu, vt quo ignis peruaſit ſemel, ſæpius iterata
experientia non peruadat.

Non obſtat quod aliqui ex teſtibus repetiti 14.
aliter deponant quàm primò. Quia attenditur
eorum prima depoſitio, Rot. *de probat. in no-
uis decíſ. 19.*

Alia, quæ adducuntur, licuiſſe Maſcellæ for-
naculam eo in loco fabricare, ignémque ac-
cendere, deque diligentia per eum adhibita, &
eius bona fama, reſpiciunt effectum dubij,
quem Domini in hac reſolutione circumſcri-
pſerunt, &c.

Romana donationis annuli, Mercurij 10. Maij 1589.

Coram R.P.D. Mantica.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta à demente non valet.*
2 *Teſtibus peritis magis quàm aliis credendū eſt.*
3 *Phreneticus, qui eſt mente alienus, non poteſt de ſuis bonis diſponere.*
4 *Demens vt poſſit diſponere, habere debet dilucida interualla perfectiſſima.*
5 *Sanus mente quilibet præſumitur.*
Declara vt num ſeq.
6 *Demens qui ſemel fuit, talis præſumitur fuiſſe de tempore diſpoſitionis, niſi contrarium probetur.*
7 *Stulti quandoque ad propoſitum loquuntur.*
8 *Phreneticus præſumitur perſeuerare in alienatione mentis, licèt quandoque ad propoſitum loqui videatur.*
9 *Teſtis ſingularis non probat.*

10 *Inſtitutio hæredis facta ad ſuggeſtionẽ alterius, ab eo qui eſt in articulo mortis, non valet.*

11 *Sanæ mentis non præſumitur is, qui eſt in articulo mortis conſtitutus.*

12 *Morbi acerbitate vexatus interrogatus ſolet ſemper ſi ſi reſpondere.*

DECISIO IX.

Conclusũm fuit bon. mem. Cardinalem Vaſtauillanum, tempore quo fecit donationem, non fuiſſe ſanæ mentis, & conſequen-
1. ter eam non poſſe ſubſiſtere.

Nam primus teſtis, qui eſt Medicus, *iuxta* 13.14.*&* 15 *articul.* & Tertius qui eſt Chirurgus *iuxta* 4.*&* 5.& Secundus qui erat aſſiſtens, & pro Dom. Ænea aſſerto donatario inductus eſt, *iuxta* 28.*&* 26. apertè deponunt de alienatione mentis à nocte Sabbathi, quæ fuit 8. menſis Auguſti, & anteceſſit diem Dominicum, quo fuit facta donatio; & ſimiliter de continuo furore vſque ad extremum vitæ exitum deponunt. Idémque teſtificatur Aroma-
2. tarius *iuxta* 26. Atque his teſtibus tanquam peritis magis quàm aliis credendum eſt, Cyn. *in l. ſenium, C. qui teſtam. fac. poſſ.* Bart. *in l.* 2. *n.* 3. *ff. de teſtam.*

3. Conſtat autem phreneticum, qui mente alienus eſt, de bonis ſuis non poſſe diſponere: *c. cum dilectus, §. quia verò, de ſucceſſ. ab inteſt. & l. ob quæ vitia, in princip.* ibi, *qui propter febrem loquitur aliena: ff. de ædil. edict.* Et vt dementis
4. diſpoſitio valeat debet habere dilucida interualla, & quidem perfectiſſima: *l. furioſum, C. qui teſtam. facere poſſ. coniuncta leg. cum aliis, C. de curat. furioſi.*

5. Et quamuis quilibet in dubio præſumatur eſſe ſanæ mentis, *l. vlt.* & *ibi* Bald. not. *C. de hæred. inſtituend. l. nec codicillos, C. eodem*, tamen
6. quando conſtat aliquem in furorem incidiſſe, ei qui dicit ipſum fuiſſe ſanæ mentis tempore, quo diſpoſuit, onus probandi incumbit: Gloſ. *in d. cap. cùm dilectus, in verb. compotem, de ſucceſſ. ab inteſtat. & in cap. indicas, in verb. oſtenderis,* 3. *qu.* 9. Anch. & Card. *in Clem.* 1. *de homicid.* Alexand. *in conſ.* 141. *n.* 3. *&* 6. *lib.* 1. *& in conſ.* 45. *num.* 6. *&* 14. *& conſ.* 86. *num.* 5. *lib.* 2.

Non obſtant teſtes, qui dicunt Cardinalem die Dominico in propoſito loquutum fuiſſe. Quia ex hoc non ſequitur tunc ſanæ mentis
7. fuiſſe, nam ſtulti quandoque ad propoſitum
8. loquuntur, & qui ex morbo phreneſis alienationem mentis patitur, in eo ſtatu præſumitur perſeuerare, licèt aliqua verba ſanæ mentis loqui videatur; neque enim phreneſis dicitur ceſſare, ſed aliquo modo latêre, vt ex Medicorum ſententia ſcribit Suarez *allegat.* 1. *num.* 19. *cum ſeqq.*

Neque etiam obſtat, quod huiuſmodi donatio tanquam à ſapiente facta debet intelligi, propter ſeruitia Cardinali longo tempore à Dom. Ænea præſtita; & quia Cardinalis habebat animum remunerandi; quemadmodum deponit ſecundus teſtis *iuxta* 6. quia eſt ſingu-
9. laris, & ideo non probat: *l. iuriſiurandi, C. de teſtibus.* Et ſi Cardinalis talem animum habuiſſet, ei in teſtamento aliquid in ſpecie legaſſet, ſicuti quibuſdam aliis legauit, & tamen nihil ei ſpecialiter reliquit. Quamobrem donatio tanquam facta ab eo, qui mente erat alienus, non poteſt valere.

Quod multo magis Dominis placuit; quia hæc donatio non fuit facta motu proprio Cardinalis, ſed ad interrogationem & ſuggeſtionem aſſerti donatarij; Nam ſimiliter inſtitutio 10.
hæredis facta ab eo, qui eſt in articulo mortis ad interrogationem alterius, non valet; quia 11.
intelligitur ſanæ mentis non fuiſſe, & quia ad 12.
interrogationem alterius, quilibet morbi acerbitate vexatus, ſolitus eſt reſpondere *ſi ſi,* Ruin. *conſ.* 8. *num.* 9. *&* 14. *ad fin. lib.* 3. qui dicit hanc eſſe receptiorem, æquiorem, & magis rationabilem opinionem; idémque conſuluit Lanfr. de Orian. *int. conſ. diuerſ. ad vlt. volunt. conſ.* 128. *lib.* 1. & hanc ſententiam magis communem teſtatur, & ſequitur etiam Socin. iun. *conſ.* 183. *num.* 32. *&* 33. *lib.* 2.

Et ita, &c.

Hipporegien. prætenſi matrimonij Veneris 1. Decembris 1589.

Coram R.P.D. Comitulo.

SVMMARIVM.

1 *Minor decem annis non poteſt contrahere matrimonium tam ex defectu naturalis vigoris ad coëundum, & generandum, quam ex defectu conſenſus.*

2 *Malitia ſupplet ætatem.*

3 *Malitia non eſt admittenda niſi in iis, qui ſunt proximi pubertati.*

4 *Pubertati proximi illi dicuntur, qui ab ea ſolum diſtant per ſex menſes.*

5 *Diſcretio præſumitur adeſſe in maiore ſeptennio quæ ſufficit ad validanda ſponſalia de futuro.*

6 *Diſcretio quæ præſumitur in maiore ſeptennio ad validanda ſponſalia de futuro non eſt talis quæ ſufficiat ad validitatem matrimonij.*

7 *Diſcretionis anni ad validitatem matrimonij pro annis pubertatis interpretantur.*

8 *Teſtes veriſimiliora deponentes præferuntur aliis in concurſu.*

9 *Teſtes veriſimiliora deponentes tunc maximè ſunt aliis præferendi quando ſunt numero plures.*

10 *Teſtes exceptionem non habentes, aliis præferendi veniunt, qui exceptiones patiuntur.*

11 *Teſtibus affectantibus effectuationem actus, domeſticis, & dependentibus, fides minuitur.*

12 *Copula ſubſecuta præſumi facit habilitatem ad matrimonium.*

Intellige vt numeris ſeqq.

13 *Copula ſubſecuta tunc facit præſumi habilitatem ad matrimonium quando interuenit cum iis qui à natura habiles ſunt ad generandum, vel concipiendum.*

14 *Matri*

14 *Matrimonium vt dicatur validum, non ſolùm requiritur vſus rationis, ſed etiam, quod corpus ſit aptum generationi.*

15 *Aptitudo corporis ad generationem non dicitur adeſſe in imbecillo, & gracili.*

16 *Dolor, quem mulier ſentit in actu copulæ, inducit præſumptionem quod non ſit apta ad generandum, concurrente ætate tenera, & immatura.*

17 *Mulieris confeſſioni ſtatur magis, quàm viri, quoad aptitudinem ad generationem.*

18 *Confeſſio emiſſa à puella minori duodecim annis, non attenditur ad validitatem matrimonij.*

19 *Matrimonium vt valeat requiritur copulatiuè potentia ad carnalem copulam, & prudentia rationis diſcernentis vim contractus matrimonij.*

20 *Matrimonium eſſe validum in dubio pronunciandum eſt.*

Declara, vt num. ſeq.

22 *Matrimonium non debet celebrari tempore Quadrageſimæ.*

Deciſio X.

DOmina Veronica Malgrata, cùm eſſet pupilla maior nouem, & minor annis decem, fuit ex agro, vbi propter peſtem cuſtodiæ agebantur, in oppidum Scarmagni ad domum D. Geneuræ amitæ traducta, ibíque ſponſália per verba de præſenti coram Parocho, & teſtibus cum D. Emmanuele Venuſto annorum circiter quindecim contraxit, poſtque ſtatim inter eos ſubſecuta fuit cohabitatio per duodecim dies continuos, & in eodem lecto concubitus, donec Domini de Aladio vti Tutores aduerſus huiuſmodi factum reclamántes, pupillam ſequeſtrari obtinuerunt.

Exinde cauſa ſuper diſſolutione ſponſaliorum introducta coram Reuerendiſſimo Dom. Nuncio, per ſententiam declaratum fuit, aſſertam deſponſationem, & concubitum inter prædictos Emmanuelem, & Veronicam, matrimonium minimè feciſſe.

A qua ſententia pro parte Dom. Emmanuelis extitit appellatum; & cauſa appellationis mihi commiſſa, dubitatum fuit, concordatis nonnullis præſuppoſitis, an conſtaret de copula: cúmque in diſputatione excitatæ eſſent difficultates, propter quas non videbatur capienda reſolutio, circumſcripto effectu tendente ad firmandum matrimonium, & voluntas ipſius puellæ in dubium vocaretur, quippe quæ ſeducta prætendebatur detineri in loco ſuſpecto; prouiſum fuit, vt puella, quæ pubertatis annos iam exceſſerat, adduceretur Mediolanum, vt ibi per Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum in Monaſterio neutri partium ſuſpecto collocata, iuxtà Rotæ ordinationem interrogaretur.

Quo facto, & per Reuerendiſſimum Dom. Epiſcopum prouida, & ſufficienti relatione ad Rotam tranſmiſſa; Rurſus dubitaui præſuppoſitis depoſitionibus teſtium hinc inde examinatorum, & depoſitione D. Veronicæ, an conſtaret de copula ad effectum validitatis matrimonij.

Et quamuis copula qualiſqualis præſupponeretur, etiam ex confeſſione iurata Veronicæ
deponentis credere ſe, quod Emmanuel aliquoties intus immiſerit; ipſa dolorem citra
voluptatem ſentiente; nec intelligente quam rem ille ageret: Domini tamen concluſerunt
ex ea non inferri validitatem matrimonij. Cùm 1.
enim ex proceſſu ſatis conſtet, quod Veronica tempore ſponſaliorum, & aſſertæ copulæ
non peruenerat ad annos decem, imò non excedebat annos nouem, & menſes duos completos; ſtat regula pro nullitate matrimonij; tam ex defectu præſumpto naturalis vigoris
ad coëundum, & generandum, quàm ex defectu coniugalis conſenſus: *c. tuæ, de ſponſal. c. à nobis, c. de illis, il. 1. c finali, de deſponſ. impub. & c. vnic. §. idem quoque, eodem tit. lib. 6.*

Exceptio autem, quod malitia ſuppleat ætatem, *d. c. à nobis, & c. finali, cum ſimilibus*; præ- 2.
terquam quod vix admittenda videtur, niſi in 3.
iis, qui proximi ſunt pubertati, quales intelli- 4.
guntur, qui ab ea ſolùm diſtant per ſex menſes: Gloſ. communiter recepta *in c. continebatur, verb. proxima,* vbi Innoc. & Abb. *in c. atteſtationes, verſic. circa finem, de deſponſat. impuber.* Card. *conſ. 4* Sraphil. *de var. mod. vacat. tit. beneficiatus contrahens, verſ. ſed tenendo:* Put. *deciſ. 65. lib. 2.* nequaquam concludenter proba-
tur: Nam eſto, vt poſt ſeptennium Iuris præ- 5.
ſumptione adſit illa diſcretio, quæ ſufficit ad validanda ſponſalia de futuro, *l. ſi ſponſalibus 2. de ſponſal. c. litteras, de deſponſat. impub.* Io. Andr.
& Abb. *in c. iuuenis, de ſponſal.* Alia tamen & 6.
quidem maior, quæ exigitur ad validandum matrimonium, in quo perpetua indiſſolubilitate corpus traditur, vt poſt D. Thomam concludit Turrecremat. *in c. non eſt, 30. quæſt. 2. ad 2.* Abb. *in c. de illis, num. 4. de deſponſ. impub.* non præſumitur ante annos pubertatis aduenire:
c. de illis, c. à nobis, & c finali, cum ſimilibus: Et 7.
hoc reſpectu anni diſcretionis interpretantur pro annis pubertatis: Io. Andr. *in c. duo pueri, eodem tit.* poſt Gofred. *in ſumm. eod. num. 3.*

Probationes autem, quæ pro ſagacitate, & prudentia Veronicæ, ex parte Emanuelis factæ ſunt, eliduntur ex concordi diſpoſitione triginta, & amplius teſtium, qui de ſimplicitate eiuſdem, & infirmitate intellectus, ac iudicij ad cognoſcendum vim matrimonialis vin-
culi plenè teſtantur; & cùm veriſimiliora di- 8.
cant, præferuntur in concurſu: Innoc. & Abb. *in c. auditis, de reſcript.* Socin. iun. *conſ. 183. col. 2. lib. 2.* Arm. *conſ. 6. num. 66.* Rolan. *conſ. 24. n. 55.*
lib. 1. præſertim cum numero ſint plures, *ad l.* 9.
ob carmen, §. ſi teſtes, de teſtib. Gabr. *de teſtib. con-* 10.
cluſ. 4. num. 50. Nec patiantur exceptiones, quibus ſubiacent teſtes ex aduerſo examinati; qui
ferè, vel affectant matrimonij effectuationem; 11.
vel ſunt eorum domeſtici, & dependentes; vt per informantes in facto pro Veronica, quorum depoſitionibus fides minuitur: Felin. *in c. ſuper eo, ad finem, de teſtib.* Pariſ. *conſ. 15. num. 30. lib. 2.* Arm. *187. num. 4.*

Nec obſtat dicta copula ſubſecuta, ex qua 12.
præſumi ſolet habilitas ad matrimonium, *d. c. à nobis, & c. de illis, cum ſimilib. de deſponſ. impub.* Quoniam dicta iura non verificantur in omni
defloratione, ſed in ea quæ interuenit cum 13.

iis, qui à natura habiles ſunt ad generandum, vel concipiendum: *c.puberes, ad finem, eod tit.* Turrecremat.*vbi ſuprà art.2.ad* 2. qui ait tem-
14. pore matrimonij requiri non ſolùm vſum rationis, ſed etiam ex parte corporis requiri, vt illud ſit aptum generationi. Idem ſentiunt Abb. *in c.continebatur, num.*7. Præpoſit. *num.*3.
15. Ancharan. *num.* 2. & alij. Quæ aptitudo non probatur concludenter pro parte Do.Emanuelis; quin potius ex habitu corporis imbecilli, & gracili ipſius Do.Veronicæ,inhabilitatem ad talem copulam concludunt omnes teſtes pro
16. Veronica examinati: & patet ex dolore quem Do.Veronica ſentiebat, nedum in primo actu copulæ,ſed etiam in aliis ſubſecutis,quem non ſenſiſſet ſi naturalem iam adepta fuiſſet vigorem, & aptitudinem ad generandum, cùm dictus dolor non aliunde appareat ſucceſſiſſe
17. quàm à tenera, & immatura ætate; & quoad hunc actum à puella ſolùm dignoſcibilem,eius confeſſioni magis credendum eſt, quàm Do. Emanueli: ad Gloſ.*in c.vidua,verſ.licet,de Regul.* Ioan.Lopez *in c.per veſtras*, § 43. *de donat.* maximè cùm habeat præſumptionem pro ſe, Præpoſit.*in c.tua nos,n.2.de ſponſal.*

Nec fiat vis in alia confeſſione Veronicæ prius in lecto poſt ſequutam copulam; malitioſa, quatenus refertur hilariter mandaſſe, vt ſibi ſolueretur cingulum brachio alligatum, quaſi iam expleuiſſet opus matrimonij. Quia non colligitur ex vltima depoſitione Veronicæ talia verba prolata fuiſſe in eam ſignifica-
18. tionem, & nihilominus confeſſio emiſſa à puella minore duodecim annis parum attenditur ad probandum matrimonium: ex Pur. *dec.65.lib.2.*

19. Sed & quatenus alterum prædictorum duorum, videlicet potentia ad carnalem copulam, vel prudentia rationis ſufficienter diſcernentis vim contractus matrimonij, continentis perpetuam & indiſſolubilem cum viro ſocietatem; probaretur; adhuc non ſufficeret ad validitatem matrimonij,cùm vtrumque copulatiuè requiratur, vt malitia ſuppleat ætatem: ex Couarr.*lib.4.Decret.par.2.cap.5.n.3.*In ſpecie autem propoſita,quia neutrum concludenter probatur,nec adſunt indicia,ex quibus contra communem definitionem locus ſit arbitrandi, quod eſſet Veronica proxima pubertati,ex Couarru. *vbi ſuprà, col.final.* quin potius coniecturæ, & probationes vrgent in contrarium,Domini iudicarunt prædictam copulam, vel magis defiorationem,ad text.*in l.ſi quis aliquid, §.ſi nondum viripotentem,de pœnis*,inſufficientem ad inducendum matrimonium.

20. Nec eos mouit, quod in dubio pro validitate matrimonij pronunciandum eſt, iuxta
21. *c.vlt. de re iudic.* Nam ſtantibus prædictis, ſumus extra probabilem dubitationem: nec procliues eſſe debemus in fauorem huiuſmodi contractus alieno impulſu potius, quàm pro-
22. pria inductione tempore Quadrageſimali contra Canonum prohibitionem celebrati; *c.Capellanus, de feriis. c.vlt.ſeſſ.24.de reformat. matrimon.* Concil.Trident. *& c.2.de deſponſat. impub.* vt ex Purpurat. *conſ.579.n.16.lib.2.* fuit dictum etiam *in cauſa Toletana matrimonij*, 27. *Octobris hoc anno coram R. P.D.Seraphino.*

Romana Hæreditatis, Ven.13. Nouembris 1592.

Coram R.P.D. Peña.

SVMMARIVM.

1 *Hæredi datur immiſſio bonorum hæreditatis, ex* l.fin. Cod.de edict.Diui Adriani, *&* *num.*9.

2 *Teſtes deponentes, quem non eſſe ſanum mente ad faciendum teſtamentum, etiam non rogati reddere debent rationem, vt probent.*

3 *Teſtes deponentes de inſania teſtatoris per ſigna, & actus, non probant, niſi rationem explicent.*

4 *Teſtamentum facere non poteſt mente captus, vel furioſus, qui ſunt omninò mente priuati, nam ſi omninò mente non ſunt priuati, poſſunt illud facere.*

5 *Furioſi, fatui, & mente capti, qui omninò non ſunt mente priuati, poſſunt facere teſtamentum.*

6 *Matrem hæredem inſtituere filiam, non eſt à ratione alienum.*

7 *Exceptio quod quis non poteſt teſtari, non impedit immiſſionem in poſſeſſionem bonorum hæreditatis.*

8 *Actus celebratus ſecundùm leges, voluntarius, & licitus potiuſquam illegitimus debet præſumi.*

DECISIO XI.

LVcretia Milonia annos duodecim & menſes nouem nata, Lucidam matrem hæredem inſtituit, cui petenti immiſſionem in bona hæreditaria ex remedio *leg.fin.Cod.de Edict. Diu.Adrian.* multa opponebantur, in quibus hæc erant præcipua: Primum, quod non eſſet talis mentis & iudicij vigore prædita, vt teſtamentum condere potuerit. Alterum, quod metu, & ſuaſionibus maternis inducta teſtamentum fecerit. Propoſito ergo dubio an Lucidæ matri eſſet danda immiſſio? Domini cenſuerunt eſſe dandam.

Nam cùm Lucida oſtenderet teſtamentum, 1.
ſeruatis debitis requiſitis conditum, & omni vitio viſibili carens, ex remedio *dict. leg. fin.* erat immittenda, non obſtante quod teſtes contra eam examinati pro Europa Milonia, Lucretiæ ſorore, hæreditatem prætendente, teſtificarentur, Lucretiam non potuiſſe condere teſtamentum, ex quo iudicio illorum videbatur ſimplex, & inepta, & in quamuis partem facilè mutabilis: cùm in hac materia 2.
non ſufficiat dicere quempiam eſſe inſanæ mentis,vel furioſum,vel non idoneum ad condendum teſtamentum; niſi teſtes, etiam non rogati, ſufficientem rationem reddant; aliàs enim pro ſana mente præſumendum erit: Bald. *in l.furioſum, n.3.* & Paul.de Caſtr.*num.3.C.qui teſtamenta*

teſtamenta facere poſſunt, more item furioſorum tales actus geſtos fuiſſe dicere oportet, Bartol. *tractatu de Teſtimon. numero 94. verſ. oppoſita prudentiæ*, Alexand. *conſil. 54. num. 2. libro primo*, Herculanus *tractatu de Probanda Negatiua*, *numer. 157. verſ. ſecundus modus eſt*.

3. Licet enim teſtes referant ſigna, vel actus exteriores, ex quibus poſſit colligi furor, vel inſania, niſi rationem explicent, cum potius tunc dicantur iudicare quàm deponere, nihil probant: Socin. *conſil. 42. numero quinto, libro* 1. Pariſ. *conſil.* 88. *num.* 59. *libro* 3. Decius *conſil.* 448. *numero* 31. & fuit firmatum *in vna Vlixbonenſ. profeſſionis* 22. *Iunij anno* 1579. *coram bon. mem. D. Cantuccio, ſup. relata.*

Vnde teſtes deponentes quod Lucretia *era di poco giuditio, ſcioccarella, & che credeua ogni coſa, & ſenza malitia, & ſemplice:* non probant eam inhibilem ad conden-
4. dum teſtamentum: quamuis enim mente captus, vel furioſus teſtamentum condere non poſſit; §. *Præterea*, *Inſtitution. quibus non*
5. *eſt permiſſ. facere teſtamentum.* Simplices tamen & fatui, & qui hebetiori ſunt intellectu, dummodo omninò mente priuati non ſint, teſtamentum facere poſſunt. Paul. de Caſtr. *in leg. ſi frater, numero ſecundo, Codic. qui teſtament. facere poſſunt*, Faber *in d.* §. *præterea, numero ſecundo, Inſtitut. quibus non eſt permiſſum facere teſtament.* Dec. *reſponſ.* 127. *incipien. Circa primum, numero* 49. *& ſequentibus*. In caſu propoſito; tametſi Lucretia ſimplex eſſet, non probatur fuiſſe inſanæ mentis; immò quidam ex teſtibus *iuxta* 20. *interrogatorium*, dicebat quod Lucretia non erat *matta, & era di giudicio*, id quod actus
6. etiam teſtandi ſatis indicat, cum non ſi à ratione alienum, matrem hæredem facere, Gulielm. Benedict. *in capit. Raynutius, in prima parte, in verbo, adiectæ impuberi, num* 67. *de teſtament.* Baldus *in lege furioſum, num.* 2. Socin. *dict. conſilio* 42. *numero vndecimo libro* 1.

7. His accedit, quod iſta exceptio, quod quis teſtari non poſſit, non impedit immiſſionem: Angel. *conſil.* 135. *n.* 2. Decius *conſ.* 84. *numero primo, verſ. ad iſta:* Boërius *quæſt.* 23. *in fine, num.* 103.

Alterum, quod Lucretia metu & ſuaſionibus maternis inducta teſtamentum condiderit, ex his, quæ proponuntur, non probatur pro parte Europæ, cui id iure incum-
8. bebat. Vnde cum actus eſſet celebratus iuxta legum præſcripta, voluntarius & licitus potius quàm illegitimus præſumendus eſt: *leg. merito, Digeſtis, pro ſocio:* Pariſ. *conſil.* 5. *numero* 168. *libro* 4. Licet enim coniecturis & præſumptionibus iſta probari ſoleant, & Dominis viderentur ſuſpectæ artes & diligentiæ quædam Lucidæ Matris, quibus & Lucretiam filiam à domo tutoris abduxerat, eamque ei reſtituere aliquandiu diſtulerat, & aliæ ſimiles: Ex his tamen quæ proponuntur, non apparent fuiſſe tales, ex quibus poſſit colligi, metum aut minas in teſtando in-
9. teruenïſſe. Vnde cum nullum vitium viſibile teſtamenti patenter probaretur vitium inuiſibile (ſi quod erat) non poterat impedire hæredem mitti in poſſeſſionem: *l.* 2. *Cod. de e dict. Diui Adrian.*

Qua propter vt decerneretur in quorum bonorum hæreditariorum poſſeſſionem eſſet immittenda, fuit obiter dictum, vt Lucidæ rationes adminiſtrationis redderentur, &c.

Mediolanenſis Bonorum de Vicecomitibus, Ven. 31. Maij 1591.

Coram R. P. D. Comitulo.

SVMMARIVM.

1. *Cæcus codicillos faciens tenetur ſeruare ſolemnitates* l. hac conſultiſſima, Cod. qui teſtam. fac. poſſ. *& num.* 7.
2. *Cæcitas in eo qui habet oculos apertos, ſed demortuos, probatur per teſtes, & ex actibus, & ſignis, vnde liqueat aliquem ea facere, quæ videns non faceret.*
3. *Cæcitas probatur per teſtes deponentes de actibus, qui nonniſi cæcis conueniunt.*
4. *Cæcitas probatur ex patientis querimonia.*
5. *Cæcus licèt quis non ſit à natiuitate, ſed per accidens, adhuc continetur ſub diſpoſitione* leg. hac conſultiſſima, Cod. qui teſtam. fac. poſſ.
6. *Cæcus per accidens, propriè cæcus dicitur, licet non fuerit talis à natiuitate.*

DECISIO XII.

Dominus Ioannes Paulus Vicecomes cum anno 1575. menſe Maij, condito teſtamento Dominum Ioannem Franciſcum filium arrogatum pro tertia parte, & pro aliis duabus Tertiis Domin. Hieronymum Fratrem germanum hæredes inſtituiſſet: Anno ſequenti & menſe Octobri, Codicillos fecit, quibus Domino Ioanni Franciſco multa prælegauit, eundémque pro dimidia declarauit hæredem.

De nullitate horum Codicillorum oppoſitum fuit per Reuerendum Domin. Octauium Domino Hieronymo hæreditatem repudianti ſubſtitutum, eo quod dicerentur conditi tempore quo Dominus Ioannes Paulus luminibus & mente captus erat, & non 1.
ſeruata ſolemnitate *leg. hac conſultiſſima, Cod. qui teſtament. facere poſſunt, &* §. *cæcus, Inſtitution. eodem & concordat text. in leg. furioſum, Cod. eodem.*

Quare dubitaui an conſtaret de amentia, & cœcitate Domini Ioannis Pauli tempore dictorum Codicillorum, ita vt ſint nulli, nec derogent præcedenti diſpoſitioni teſtamentariæ.

Et Domini, quia caput amentiæ viſum fuit difficilioris eſſe probationis, & ea, quæ

Ii 4 teſtes

teſtes ſuper illa deponunt,non omnibus æquè concludebant; eo omiſſo conuenerunt, ſufficienter ex teſtibus, quorum ſummarium datumfuit, conſtare, quod Dom. Ioannes Paulus Codicillorum tempore lumen oculorum prorſus amiſiſſet.

2. Etenim cœcitas in eo, qui habet oculos apertos & claros, ſed demortuos, quales aſſeritur habuiſſe Dominum Ioannem Paulum; probatur per teſtes ex actibus, & ſignis, vnde liqueat aliquem ea facere, quæ videns non faceret: Bartol. *in l.2. numero 3. Digeſtis, de bon. poſſ. fur. vel infan.* Iaſon *in dict. leg. hac conſultiſſima numero 8.* & *ibidem* Decius *numero 45.* Angel. *in §. cæcus, numero 1. Inſtitution. eodem titul. qui teſtament. fac. poſſ.* Imol. *in l. 1. § vltimo, de verb. obligation.* Natt. *conſil.210. in princip.* Anguiſſol. *conſil.269.*

3. Ex teſtibus autem datis, Primus, & Secundus *ſuper tertia poſitione* Tertius *ſuper quarta, ſeptima & nona*, Quartus *ſuper tertia, quarta, quinta & ſeptima*, Quintus *ſuper tertia, quarta & ſeptima.* Item Sextus *ſuper tertia*, concorditer affirmant Dominum Ioannem Paulum in Feſto S. Ioannis Baptiſtæ anno 1576. vſque ad eius obitum intra quod ſpatium includitur tempus Codicillorum, prorſus luce oculorum orbatum manſiſſe: cúmque vtplurimùm ſint domeſtici, qui eius ſic infirmi, & obcœcati curam geſſerunt, probabiles & legitimas ſuæ aſſertionis rationes exponunt: præſertim *ſuper 4. 5. & 6. poſitionibus*, nempè quod manu duceretur etiam per domum, quod non agnoſceret familiares præſentes, niſi interdum ex voce; quod res ab ipſo petitas & in conſpectu poſitas, vt acciperet admonitus, manibus attentans quæreret; & ea, quæ ante obuerſabantur in Solis, aut candelæ clara luce non aduerteret, ſed ſibi adferri expoſceret; quod cibos neceſſe erat illi in os inferere & potum ori admouere ſimúlque ſignificare quidnam illud eſſet quod ei offerebatur.

4. Accedit quod iidem teſtes ſpecialiter Primus, Tertius, & Quintus *ſuper ſeptima*, deponunt quod Dominus Ioannes Paulus dolenter querebatur ſe penitus oculorum lucem perdidiſſe.

5. Quare concluſum fuit obſeruationem *l. hac conſultiſſima*, quæ locum habet non ſolum in eo, qui cæcus natus eſt, ſed & in eo, qui ex morbo, aut accidenti vtriuſque oculi viſu

6. careat; cùm is propriè cæcus dicatur: Ariſtotel. *Metaph. cap.22. de priuation. & l.1. Cod. qui morb. ſe excuſ. libro 10.* adhibendam de iure communi fuiſſe in Codicillis Domini Ioannis Pauli, ad text. *in dict. l. hac conſultiſſima, verſ. quæ in eundem modum.* Speculat. *in tit. de inſtr. edit. §.12. n.42.*

Vnde concluſum fuit, per dictos Codicillos, vtpotè nullos, diſpoſitioni teſtamentariæ præcedenti nequaquam derogatum, niſi iure aliquo ſpeciali, vel ex vi clauſulæ ſalutaris adiectæ ſuſtineantur, &c.

Mediolanenſis Hæreditatis Lunæ 18. Maij 1598.

Coram R. P. D. Seraphino.

SVMMARIVM.

1 *Filiatio probatur per actus proportionatos patri erga filios, quando præſumptio iuris non repugnat.*

2 *Legitimatio dicitur actus proportionatus patri erga filios.*

3 *Filiatio probatur ex nominatione parentum, & num.5.*

4 *Sororitas, vel fraternitas probatur ex eo, quod pater nominet talem, & talem, ſuos filios.*

6 *Filiatio probatur ex confeſſione partis, & num.10.*

7 *Articulans non fatetur.*

8 *Articulans licèt non fateatur, poteſt inſeruire pro adminiculo ad informandum animum Iudicis.*

Amplia vt num.9.

11 *Actu, quem quis impugnat, quando poſſit ſe iuuare?*

12 *Filiatio ad effectum ſucceſſionis probatur leuioribus probationibus.*

13 *Inſucceſſibilis quis non dicitur, quia natus ex damnato coitu, quando non agitur de ſuccedendo patri, ſed fratri.*

14 *Proximior quis probatur quando non comparet qui proximiorem ſe eſſe probet.*

15 *Natus ex coitu reprobato, ſed non punibili, pœna temporali; non excluditur à ſucceſſione tranſuerſalium de Iure Communi.*

16 *Cognationis incertitudo dari non poteſt in fratribus vterinis.*

17 *Partus editus quinto menſe non eſt vitalis.*

18 *Fratres vterini ſuccedunt inter ſe, licèt à diuerſis patribus ortum duxerint.*

DECISIO XIII.

FVit dubitatum, an conſtet Suſannam, quæ poſt ingreſſum Monaſterij fuit nominata Soror Dania de Bellano, fuiſſe ſororem quondam Ioannis Iacobi de Bellano, ad effectum vt ipſa, & Moniales ſuccedere poſſint in bonis Domini Iacobi? Et fuit per Dominos, nemine diſcrepante, concluſum conſtare ex pluribus.

Nam cùm non ſimus in materia, quæ habeat contra ſe Iuris præſumptionem, de qua 1. *in leg. miles, §. defuncto, ad leg. Iul. de adulter.* & per Paleott. *de Noth. & ſpur. cap.22. numero 3. & cap.24. per tot.* filiatio probatur per actus proportionatos Patris erga filios, qualis eſt legitimatio, quæ hic adeſt Ioannis 2. Antonij Patris Iacobi, & Suſannæ vocantis 3. eos filios ſuos, ex Maria eius Ancilla, Gozzad. *conſil.13. num.44.* Pariſ. *conſil.10. num.67. lib.7.*

lib.7. Rolandus *conſilio* 96. *numero* 87. *libro* 3.
4. Ex qua nominatione probatur etiam, Suſannam eſſe Sororem Ioannis Iacobi: Aymon. *conſilio* 249. *numero* 2. & hoc genus proba-tionis fuit pluries admiſſum per Rotam, vt *in Romana à Bordeſia*, & *in Romana de Stoch.* in qua plures allegantur.
5. Probatur ſecundò, ex teſtimonio eiuſdem Ioannis Antonij Patris, in quo adeſt eadem nominatio; Anton. de Butr. *in cap.tranſmiſſæ, column.*2. *qui fil. ſint legitim.* Pariſ. *conſil.*13. *num.*29. *lib.*2.
6. Tertiò, ex confeſſione Dominorum de Tabernis, facta in articulis in actis productis.
7. Nec obſtat quod articulans non fatea-
8. tur: quia inferuire poteſt pro adminiculo ad informandum animum Iudicis, etiam
9. quod reuocaretur, in caſu quo reuocari poteſt, puta quando articuli dati ſunt per procuratorem: Rota *deciſion.* 2. *de confeſſ. in*
10. *nou.* Sed magis concludenter ex eorumdem confeſſione facta in tranſactione, hoc idem
11. probatur, quæ quamuis impugnetur per Moniales, tamen non impugnatur in hac parte, neque ratione falſitatis contentorum in ea, ſed ratione defectus ſolemnitatis: ideò locum habent deducta ex Bartol. & aliis *in leg. ſi ita ſtipulatus*, §. *Chriſogonus, de verb. obligat.* Riminaldus *conſilio* 94. *numero decimoquinto*, *libro primo*, Puteus *deciſion.*6. *de confeſſ.* Ruinus *conſil.* 68. *numero octauo*, *libro ſecundo*, & maximè cùm hæc confeſſio ex prædictis ſit geminata.

Accedunt teſtes Dominorum de Tabernis citati in facto, iunctis depoſitionibus, Decius *conſil.* 534. *numero quarto*, & teſtes earundem Monialium, licet opponatur de nullitate examinis, cùm non inferuiant niſi
12. pro adminiculo: non eſt dubitandum, hanc probationem ſufficere ad effectum ſucceſſionis, in qua leuiores probationes admittuntur: ad *conſil.* Gemin.27. ſæpius in Rota approbatum.
13. Neque ideo Soror Daria poteſt dici inſucceſſibilis, quia nata ex damnato coitu, cùm non agatur de ſuccedendo Patri, ſed fratri: vt per Graſſ. *de Succeſſ. quæſtione* 34.
14. *in fin.* & probatur proximior, ex quo non apparet alium adeſſe qui proximiorem ſe affirmet; Tiraquell. *de retract. lignag.* §.11. *gl.*1. *num.*1.

Adeſt etiam legitimatio, quæ hanc exce-
15. ptionem inhabilitatis excludit; maximè cùm de iure communi, illi, qui ex coitu licèt reprobato, ſed non punibili pœna temporali, naſcuntur, non excludantur à ſucceſſione tranſuerſalium: Socin. *conſil.*148. *numero* 2. *libro* 1. Paleottus *de Noth. & Spur. cap.*42. *numero* 11. Royas *in Epitom. ſucceſſ. capit.*10.
16. *numero* 16. Quòd maximè procedit reſpectu vterinorum, in quibus non poteſt dari incertitudo cognationis: *leg. ſi ſpurius, ff. vnde cognat.*

Nec obſtat, quod Maria fuerit nuptui tradita ante natiuitatem Ioannis Iacobi, quia cum iam concepiſſet eum, qui poſtea quinto menſe editus eſt, non poteſt eſſe locus præſumptioni *dict.* §. *defuncto*, nemo enim 17.
vitalis naſcitur menſe quinto: vt notatur *in leg. ſeptimo menſe, de ſtat. homin.* Plin. *libro* 7. *capit. quinto*, quamuis in vterinis non releuet 18.
quod ex diuerſis Patribus ſint nati: ideò non obſtat quod Ioannes Iacobus fuerit inſtitutus à Patre, ſiue eſſet filius, ſiue non; hoc enim fuit factum ad cautelam pro validitate inſtitutionis: *leg. teſtamentum, Cod. de teſtament.*

Et ita concluſum probari Sororem Dariam fuiſſe Sororem Ioannis Iacobi, & ei ſuccedere potuiſſe in bonis de quibus agitur, &c.

Taurinenſis Diſſolutionis Matrimonij Ven. 16. Martij 1590.

Coram R. P. D. Platto.

SVMMARIVM.

1 *Habitatio triennalis requiritur ad probandam in coniugibus impotentiam coëundi.*

2 *Impotentia coëundi in coniugibus: ſi eſt manifeſta, ſtatim diſſoluitur matrimonium: ſecus ſi non eſt manifeſta.*

3 *Viro aſſerenti vxorem cognouiſſe magis creditur, quàm vxori neganti.*

4 *Impotentiæ ſignis dubiis exiſtentibus, non ſtatim deuenitur ad diſſolutionem matrimonij.*

5 *Impotentia coëundi apparere poteſt ex ſignis externis apparentibus in membris virilibus.*

6 *Impotentia coëundi in viro non probatur ex eo, quod per horas iacuerit cum muliere, & illam cognoſcere non valuerit.*

7 *Impotentia coëundi in coniugibus, vt dirimatur matrimonium, debet eſſe naturalis, perpetua, & inſanabilis.*

8 *Frigidus, & impotens naturaliter non putatur qui ad copulam anhelans, eam non perficit, ſed virgam ſaltem erigit, & emittit ſemen.*

9 *Sententia non eſt præcipitanter ferenda in his quæ concernunt periculum animæ.*

10 *Obſtetricum relatio quod mulier ſit virgo, fallax eſt.*

11 *Cohabitatio triennalis præfigitur coniugibus ad experiendam potentiam coëundi, licet per aliquot iam annos antea cohabitauerint.*

12 *Cohabitationis terminus præfigitur coniugibus ad experiendam potentiam coëundi Iudicis arbitrio.*

13 *Cohabitationis ratio, & modus ſtatuenda ſunt à Iudice, quando eſt facienda experientia potentiæ coëundi, ne alter ex coniugibus damnum aliquod patiatur.*

DECISIO

DECISIO XIV.

PEtente muliere diſſolutionem Matrimonij ob Viri impotentiam, niſi huiuſmodi impotentia per iuſtum iudicium fuerit
1. priùs probata, certum eſt deueniendum eſſe ad cohabitationem triennalem, & probationes impotentiæ, de quibus agitur *in cap. laudabilem, de frig. & malefic.* vbi de hoc eſt textus clarus, & Gloſſ. & apertè notat Innocent. *in cap.7. dict. tit.* & *ibi* Anton. à Butr. *verſ. quod ſi velit probare ſe Virginem:* & *in dicto cap. laudabilem, num.9. & 17.* & *ibidem* Abb. *circa fin. verſ. & ideò intellige quæ ſequuntur*, & alij communiter, concludentes,
2. quod aut de impotentia viri conſtat per ſigna euidentia, putà, quia caret genitalibus, aut habet membrum virile ſiccum aut aridum, aut quid ſimile, & tunc poteſt ſtatim deueniri ad ſeparationem: aut non conſtat niſi per ſigna æquiuoca, & tunc non eſt ſtatim deueniendum ad ſeparationem, maximè ſi
3. vir, cui in hoc magis creditur, *cap.1. eodem tit.* copulam afferat interueniſſe, ſed debet præfigi terminus, in quo coniuges operam copulæ coniugali dantes, curent eam perficere.

4. Quapropter cum in caſu propoſito non adſint aliqua euidentia ſigna impotentiæ in Domino Horatio, cùm Medici ad illum inſpiciendum per Iudices in partibus de conſenſu partium electi, dicant ſe in eo reperiiſſe partes genitales naturaliter bene diſpoſitas, cum etiam ipſa vxor confiteatur Dominum Horatium aliquantulum erigere virgam, & ſemen emittere: ex his ſatis apparet nulla in eo eſſe euidentia ſigna frigiditatis, ſed potiùs dubia; & propterea non poſſe deueniri ad diſſolutionem, niſi clarior, & manifeſtior probatio impotentiæ afferatur.

Quod manifeſtè colligitur ex relationibus eorundem Medicorum ad id electorum, dum affirmant, difficilè, immò impoſſibile eſſe ex ſola partium Veneri dicatarum inſpectione facere iudicium de Domini Hora-
5. tij potentia vel impotentia. Si enim in virilibus membris Horatij eſſent ſigna apparentia impotentiæ, vel ob nimiam breuitatem, vel ob aliam quamuis cauſam, vtique non eſſet impoſſibile nec difficile ex eorum inſpectione de impotentia iudicare.

Nec obſtat quod Domini Periti aſſerant pudendum Domini Horatij viſum fuiſſe paulo breuius & gracilius quàm conſueuerit eſſe hominibus iuſtæ magnitudinis, & propterea neceſſarium eſſe dixerunt facto ipſo de potentia Domini Horatij periculum facere, & ea de cauſa ſolus cum ſola nudus cum nuda in communi lecto iaceat.

6. Nec tamen mouit Dominos, quod duarum circiter horarum ſpatio cum vxore in lecto iacuit, & illam carnaliter cognoſcere non potuit: Quia animaduertebant multas potuiſſe interuenire cauſas, etiam naturales & accidentales, quæ citra naturalis potentiæ defectum illum impedire potuerunt, ne tam breui tempore venereum opus perficeret, quas latè proſequuti ſunt illi Domini Medici, qui pro Domino Horatio ſcripſerunt: & propterea experientia huiuſmodi non fuit ſufficiens: vt aperte dicit Innocent. *in dict. cap. 1. de frigid. ſub numero 1. verſ. Item non deficit:* vbi ait non ſufficere, quod per totum diem manſit mulier cùm viro; ſed neceſſe eſſe vt ad minus per menſem manſerit in experientia copulæ coniugalis.

Addo quod experientia huiuſmodi facta de Domino Horatio, vbi poſſet aliquo modo aliquid inferre ad eius frigiditatem, ſeu impotentiam; ſolùm poteſt facere aliquam probationem reſpectu illius temporis, quo factum eſt experimentum, non tamen ex eo concluditur quod talis impotentia ſit naturalis, perpetua, & inſanabilis; & tamen ad hoc vt dirimatur matrimonium, de- 7.
bet conſtare, quod perpetua ſit, & inſanabilis humano remedio: *cap. fraternitatis, d. titulo de frigid. & malefic.* vbi omnes Doctores, & Abb. *in dict. cap. laudabilem, ſub numero quinto*, vbi dicit, quod cum dubitatur an frigiditas ſit naturalis & perpetua, an verò accidentalis, deueniendum eſt ad triennalem cohabitationem, vt ex curſu temporis, cum aliter probari non poſſit, appareat qualis erit; temporalis, an perpetua: quod tamen in caſu iſto nullam videtur habere difficultatem, ex quo etiam ex confeſſione vxoris conſtat, Dominum Horatium 8.
aliquantulum erigere pudendum, & ſemen emittere; quo caſu dici non poteſt conſtare de euidenti & naturali frigiditate, quin potius eum, qui ſimili modo ad copulam mouetur, ſeménque emittat, ſed non perficiat copulam, dicit Hoſtienſ. *in ſumm. dict. titul. ſub numero 10.* non eſſe naturaliter frigidum: & *numero decimotertio*, dicit hoc caſu, ſi vterque confiteatur, & poſt triennium vxor appareat virgo, poſſe forte matrimonium dirimi.

Ex his dicebant Domini ſuperfluum etiam fore ad nouam Horatij inſpectionem, pro qua inſtabant informantes pro vxore, deuenire. Quia tam ex relatione Peritorum, quàm ex confeſſione puellæ, conſtat inſpectionem nihil conferre ad iudicandam viri impotentiam, ſed omnino ad experientiam rerum Magiſtram eſſe deueniendum: illam autem ſufficientem aptámque experientiam fore aiebant, quam Romanus Pontifex in ſimilibus caſibus ſtatuiſſet, ac Sacrorum Canonum Interpretes docuiſſent; qui omnes vno ore exclamant in re tanta, in qua ani- 9.
mæ periculum agitur, præcipitanter non eſſe agendum; vt dicit Hoſtienſ. *in ſumm. dict. titul. numero 13. verſ. ſed ſi Iudex:* Innocent. *in dict. cap.1. num.2.* Abb. *num.5.*

Neque huiuſmodi reſtitutionem ad cohabitandum ad dictum effectum experiendæ coniugalis copulæ poteſt impedire, quòd puella inſpecta ab Obſtetricibus fuerit reperta Virgo: Tum quia iudicium huiuſ- 10.
modi eſt fallax, oculúſque ſæpè fallitur, vt in propoſito dicit Innocent. *dict. cap.1. num.5.* Tum

Tum quia non valet conſequentia, *Vxor reperitur intacta, ergo Vir eſt impotens impotentia naturali, & perpetua, quæ ſufficiat ad dirimendum matrimonium*. Nam ad hunc effectum ſolet dari triennium, vt videatur an interim poſſint effici vna Caro, & matrimonium conſummare, ac perficere quod antea non potuerunt: *dict. cap. laudabilem*, vbi Abb. *numero* 5. Quod ſi poſt triennalem cohabitationem non potuerint matrimonium conſummare, tunc benè intrat præſumptio, quod impedimentum ſit perpetuum: idem Abb. *in cap. fraternitatis, numero decimoquinto, dict. tit.*

11. Vnde etiam non obſtat quod Dominus Horatius vndecim menſibus cum vxore cohabitauit, & non potuit illam cognoſcere: quia vt habetur *in capit.* 15. *dict. titul.* etiam poſt octo annos, quibus ſimul coniuges habitauerant, præfixi fuerunt noui, & plures termini ad faciendam experientiam copulæ coniugalis. Quapropter erit etiam in caſu noſtro præfigendus eſt terminus Domino Horatio & vxori, quo dantes operam carnali copulæ, experiantur ſi Deo fauente ſimul poſſint conueniri, & vna caro, & vnum corpus effici.

Referuarunt Domini videre qualis debeat, ac quantus eſſe huiuſmodi terminus, cùm

12. pluribus in caſibus Doctores illum Iudicis arbitrio relinquant; & propterea diſcutiendum erit, an in aliquo ex illis caſibus verſemur, quo minor triennio ſit ſtatuenda co-

13. habitatio: Præterea decernendus etiam erit modus; & locus huiuſmodi cohabitationis, ac ratio inundæ copulæ, per quam ſit puellæ cautum, ne à Viri ſæuitia detrimentum aliquod patiatur.

Senogallienſis fructuum Lunæ 29. Maij 1595.

Coram R. P. D. Seraphino.

SVMMARIVM.

1 *Fructus non reſidenti non debentur.*

2 *Diſtributiones quotidianæ non debentur non reſidenti.*

3 *Diſtributiones quotidianæ non dantur niſi interuenientibus diuinis officiis.*

4 *Infirmitas, ſeu corporis neceſſitas, vel euidens Eccleſiæ vtilitas excuſant à reſidentia.*

5 *Neceſſitas corporis vt excuſet à reſidentia debet eſſe rationabilis, & talis quòd per alias perſonas non poſſit tractari.*

6 *Abſens à reſidentia ob negotium quod geri poteſt per procuratorem non excuſatur, nec ei diſtributiones, vel fructus debentur.*

7 *Infirmitas non excuſat appellantem non redeuntem pro apoſtolis, quia poteſt appellans illos petere per procuratorem.*

8 *Cauſa non reſidendi non ſufficit pro excuſando non reſidentem, niſi concurrat licentia Superioris.*

9 *Lis quando ſit legitima cauſa abſentiæ, & lucrandi fructus ea durante.*

DECISIO XV.

FVit reſolutum, fructus non deberi Decano, cùm ei obſtet exceptio non reſidentiæ; vt per Abbat. & Anan. *in capit. conquerente, numero* 4. *de Cleric. non reſident.* cum aliis allegat. *in cauſa Caurienſi coram R. P. D. Orano*, quibus accedit Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *§. præterea.* 1.

Quod maximè procedit in diſtributionibus 2. quotidianis, quæ non dantur niſi intereſſentibus diuinis Officiis; *cap.* 1. *de Cleric. non reſidentibus, libro* 6. Abbat. *in capit. licet, notab.* 4. *de præbend.* Gemin. *conſ.* 85. *num.* 18. 3.

Neque obſtat excuſatio, cum non allegetur infirmitas, neque corporis neceſſitas, 4. vel eiuſdem Eccleſiæ vtilitas, iuxta text. *in cap. vnico, de Cleric. non reſident.* Vltra enim 5. quod corporis neceſſitas debet eſſe rationabilis, & talis vt dici poſſit iuſtum impedimentum, vt per Archidiacon. *in dict. capit.* 1. & Prob. *ibid. numero* 25. quod ceſſare videtur, 6. vbi negotium eſt tale vt poſſit tractari per alias perſonas, putà per Procuratores: vt per Bartol. *in leg. ſed ſi*, §. 1. *quibus ex cauſ. maior.* Baldus *in leg. eos*, §. *Apoſtolos, in principio, Codic. de appellation.* Boërius *deciſ.* 43. *numero nono*, Aymon. *conſilio* 179. *numero* 9. *in fine*, & fuit aliàs dictum *in vna Foroliuien. fideicommiſſi* 21. *Aprilis* 1581. in qua noluerunt Domini ob infirmitatis impedimentum excuſare appellantem, qui non rediret pro Apoſtolis, cum hoc poſſet exequi 7. per procuratorem: Requiritur etiam, vt 8. concurrat licentia Superioris, vt fuit deciſum *coram Illuſtriſſimo Platto in vna Burgenſi reſidentiæ*, 4. *Iul.* 1586.

Non obſtat quod *in Salamantina cenſurarum coram me*: Lis habita fuerit pro legitima cauſa abſentiæ, & lucrandi fructus, ea 9. durante: Quia hoc procedit ex eo quod litigabatur contra idemmet Capitulum, qui denegabat dare fructus Canonico ſeu Portionario; & ideò non debebat ex propria contumacia ſentire commodum.

Quod verò dicitur de cauſa criminali: poſſet forſan haberi pro iuſta cauſa; ſed hæc non probatur, cum teſtes, qui deducuntur, fuerint examinati nulliter in partibus lite in Curia pendente; & non probant etiam talem criminalitatem, propter quam prohiberetur reſidere: Et ideò concluſum, fructus de quibus agitur, non deberi.

Senenſis

Senenſis Matrimonij Ven. 17. Maij 1596.

Coram R.P. D. Mantica.

SVMMARIVM.

1 *Vxor tenetur cohabitare cum viro, eique matrimonialia obſequia præſtare.*
2 *Matrimonium contrahens dicitur alienare propriam perſonam, quia non habet amplius ſui corporis poteſtatem.*
3 *Impotentia coëundi non reſultat ex impedimento aperitionis mulieris.*
4 *Impotentia, vel frigiditas non inducitur ex impedimento aperitionis mulieris.*
5 *Impotentia coëundi non diſſoluit illicò matrimonium, ſed debent coniuges cohabitare per triennium, & experiri an impedimentum ſit perpetuum.*
6 *Marito aſſerenti carnaliter cognouiſſe vxorem credendum eſt, quamuis vxor contradicat.*

DECISIO XVI.

Domini, altera parte tantum informante, cenſuerunt ſententiam Vicarij Archiepiſcopi Senenſis eſſe confirmandam: nam cum ſit cōtractum matrimonium inter Adrianum de Iulianis, & Flauiam de Guidarellis,
1. iure optimo declarauit eam eſſe cogendam ad cohabitandum cum Viro, & obſequia matrimonialia ei præſtanda: *capit. cum litteras*, & *ibi* Abb. *numero* 7. *de reſtitut. ſpoliat. capit.* 1. *de ſponſalibus*, Innocent. *in cap. ex parte*, *numero* 4. Hoſtienſ. *numero* 11. Anton. de Butr. *numero* 31. *de reſtitution. ſpol.* Raph. Cum. *in conſil.* 1. *numero* 1. *& ſequent.* Couarruuias *in Epitom. libro* 4. *Decret.* 2. *part.*
2. *capit.* 7. *in principio*, quicunque enim Matrimonium contrahit, dicitur quodammodo propriam perſonam alienare: quia non habet amplius ſui corporis poteſtatem: *cap. non debet, de conſanguinitate & affinitate*, Abbas, *in capit.* 2. *numero* 21. *verſ. & puto, de reſtitut. in integrum.*
3. Non obſtat impedimentum aperitionis, quod à Flauia Vxore ei obiicitur: quia etiamſi
4. id verum ſit, non tamen inducit frigiditatem, vel impotentiam. Præterea quamuis
5. Maritus non poſſit cognoſcere mulierem, non propterea ſtatim diſſoluitur matrimonium, ſed debent coniuges cohabitare per triennium, & interim dare operam, & experiri an impedimentum ſit perpetuum: iuxta *cap. laudabilem, de frigidis, & malefic.* & ſæpiùs fuit reſolutum in Rota; & maximè *coram R. P. D. meo Blanchetto in Bononienſ. ſeparationis.*
6. Hoc amplius in caſu propoſito, ipſe Adrianus aſſerit ſe Dom. Flauiam vxorem ſuam carnaliter cognouiſſe, cuius aſſertioni credendum eſt; quamuis ipſa contradicat: *capit. continebatur, de deſponſ. impuber. capit. ſi quis acceperit,* 33. *quæſtion.* 1. Innocent. *in dict. cap. ex parte, numero* 4. *in fine*, Ioannes Andr. *numero* 9. Anton. de Butr. *numero* 35. *verſ. quandocunque probantur, de reſtitut. ſpol.* Abb. *in cap.* 1. *numero* 3. *de cland. deſponſ.*

Ex his ergo concluſum fuit dictam ſententiam eſſe confirmandam.

Salamantina Coadiutoriæ, Lunæ 20. Iunij 1594.

Coram R.P. D. Peñia.

SVMARIVM.

1 *Coadiutus, ægrotante vel impedito Coadiutore, lucratur diſtributiones quotidianas.*
2 *Coadiutor datus cum plena poteſtate lucratur Coadiuto quidquid ipſe lucraretur.*
3 *Coadiutor repræſentat in omnibus Coadiutum.*
4 *Coadiutor, vel Coadiutus lucratur diſtributiones tempore infirmitatis eius, qui actu ante infirmitatem reſidebat.*
5 *Diſtributiones lucratur infirmus, quia per fictionem reſidere dicitur.*
6 *Fictio non habet locum, vbi non eſt æquitas.*
7 *Coadiuto excommunicato non lucratur Coadiutor pro eo.*
8 *Excommunicatus, qui non poteſt lucrari & exercere per ſe, nec per alium facere poteſt.*
9 *Coadiutor inſeruit nomine proprio, quando eſt impeditus Coadiutus.*
Declara vt num. ſeq.

DECISIO XVII.

Die Veneris 25. Iunij anni 1593. quando iſta cauſa de conſenſu partium extra Rotam fuerunt deciſa duo dubia, vt apparet ex deciſione tunc facta; deinde cauſa fuit commiſſa in Rota; & in hac poſitione obtuli Dominis declarandas duas alias difficultates.

Prior eſt an Coadiutore ægrotante, carcerato, vel aliquo alio legitimo impedimento detento, haberi debeat pro præſente, & perinde ſit computandus; & lucretur Eccleſiæ emolumenta, ſicut computaretur, & lucraretur Antonius Canonicus proprietarius & verus.

Altera eſt, vtrum exiſtente Antonio Canonico proprietario & vero, excommunicato, poſſet tunc inſeruire & lucrari Ioannes Coadiutor.

Ad Primam Domini affirmatiuè reſpondentes pronunciarunt; Coadiutore ægrotante, vel aliàs legitimè impedito, lucrari Coadiutum diſtributiones quotidianas, alioſque 1.

que

quę ſui beneficij fructus. Cùm enim forma Coadiutoriæ ſit conſideranda, Innocent. & Ioannes Andr. *in cap. fin. n. 9. de Cleric. ægrotan.* vbi etiam Ancharanus *num.* 13. & Imol. *numero* 12. & Ioannes Baptiſta Polancus eſſet
2. datus Coadiutor Antonio tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus cum plena, & libera, & omnimoda poteſtate, conſequens erat, vt poſſet coadiutor quæ poterat coadiutus: *cap. is cui, de elect. libro ſexto*, Oldradus *conſilio* 44. *numero* 2.

Sed coadiutus infirmus, vel corporaliter impeditus, poteſt lucrari diſtributiones quotidianas, quas ſanus lucraretur ſi præſens eſſet, *cap. vnico, de Cleric. non reſiden. lib. 6.* vbi Geminian. *in §. qui vero, notab.* 1. & Probus ad Ioannem Monachum *num.* 13. & Abb. *in cap.* 1. *num.* 7. *de Cleric. ægrotan.* & Couarruuias *libro* 3. *var. reſol. cap.* 13. *num.* 8.

Igitur idem ſtatuendum erat reſpectu Coadiutoris, qui ex forma Coadiutoriæ in omnibus, & per omnia coadiutum repræſentabat,
3. cùm in eius locum eſſet ſubrogatus, *l. ſi cum, §. qui iniuriarum, ff. ſi quis caution.*

Hoc tamen dicebant Domini intelligen-
4. dum quando ſanus diuinis intereſſe ſolebat, itavt infirmitas fuiſſet immediata cauſa non intereſſendi: Ioannes Andr. Zabarella & Abb. *in cap. ad audientiam, de Cleric. non reſident.* Abb. *in dict. cap.* 1. *numero* 6. *de Cleric. ægrot.* Couarr. *præcit. loco verſ.* 6. *hoc ipſum.*

Idemque conſtituendum eſſe in impeditis quolibet corporali impedimento, cenſuerunt *in dict. cap. vnico, de Cleric. non reſident. libro* 6. Archidiac. & Ioann. Andr. & Ancharanus *notab.* 6. & Gem. *in d. §. qui vero, n.* 5. & Franch. *num.* 4. & Prob. ad Monach. *num.* 10. & nominatim de iniuſtè carcerato, tenuit Probus ad Monach. *in dict. cap. numer.* 22. & Couarr. *præcit. loco*, & Pariſ. *conſil.* 101. *num.* 4. *lib.* 4.

Neque ſupradictis refragatur, quod dum Antonius coadiutus eſſet ſanus corpore, & mente: tunc Coadiutore ægrotante, aut legitimo impedimento detento, Eccleſiæ foret deſeruiendum per Antonium; quoniam formula Coadiutoriæ tollebat difficultatem: nam Papa dederat Coadiutorem Antonio ſiue non valenti, ſiue inſeruire nolenti.

Quod dicebatur de fictione, quod ideò infirmus lucratur diſtributiones, quia fingitur
5. reſidere: & propterea fictionem non habere locum vbi non eſt æquitas: Bartol. *in l ſi quis pro emptore, num.* 6. *ff. de vſucapion.* Verall. *deciſ.* 198. *numer.* 9. *p.* 2. Ab hac verò facti ſpecie
6. æquitatem abeſſe, quæ ſuadere non poterat vt Coadiutor infirmus vel carceratus reputaretur præſens, ad effectum vt coadiutus ſanus, ſi non inſeruiret Eccleſiæ, lucraretur. Reſpondebatur iſtam non eſſe iuris fictionem, ſed infirmitatis, aut alterius legitimi impedimenti Excuſationem: *cap.* 1. *de Cleric. non reſiden. lib.* 6. ibi *exceptis illis, quos infirmitas, ſeu corporalis neceſſitas excuſaret: & capit. primo de Cleric. ægrotant.* ibi, *ægritudo ſua non debeat impedire.*

Textus autem *in capit. de cætero, de Clericis non reſiden.* qui ex aduerſo ponderabatur, non loquitur de infirmo, ſed de ſano, & in ſeruitio Epiſcopi exiſtente, qui propterea Eccleſiæ inſeruire cenſetur: quod à themate propoſito longè diſtabat.

Ad aliam difficultatem negatiuè fuit reſponſum; Antonio ſcilicet coadiuto ex- 7
communicato, non lucrari coadiutorem pro eo: cùm enim in literis coadiutoriæ diceretur quod inſeruire deberet Coadiutor pro Coadiuto, & pro ipſo Coadiuto lucrari, iure conſequebatur, vt hoc priuilegium intelligeretur competere Coadiuto, dummodo eſſet habilis & capax: excommunicatum autem non lucrari fructus aut emolumenta beneficiorum, explorati iuris eſt, *capit. paſtoralis, §. verum, de appellation.* Rota *deciſion. octaua, numero decimo, de ſentent. excommunicat. in antiquis*, Puteus *deciſion.* 280. *libro primo*, & qui non poteſt propter excommu- 8
nicationem per ſe aliquid agere, neque poterit per alium ad ſuam vtilitatem: vt notant omnes *in capit. finali*, vbi Ioannes de Imola *numero decimonono, de Procuratoribus*, & ſatis eſſet indecorum, vt alieni propter demerita à communione fidelium & ſuffragiis Eccleſiæ, per hanc viam de patrimonio Eccleſiæ, cui nollent obedire, alerentur: *capit. commiſſa, de elect. libro ſexto*, Baldus *in capit. ſecundo, in ſecunda lectura, numero* 12. *de Iudic.*

Quibus non obſtabat quod Coadiutor non ageret nec ſeruiret nomine excommu- 9
nicati, ſed nomine proprio, aut nomine Eccleſiæ, ex traditis per Innocentium *in cap. fin. in fine, de Procurator.* Oldradus *conſilio quadrageſimoquarto*, & Compoſtellan. *in cap. fin. numero decimoſeptimo, de Cleric. ægrotant.* Quoniam Innocentius hoc tantum af- 10
firmat, excommunicationem adiuti non nocere Coadiutori, quominus vel ſuo, vel Eccleſiæ nomine agere poſſit, & non cenſet eum quidquam poſſe lucrari ad commodum & vtilitatem coadiuti excommunicati, quem ſua demerita ab iſtius commodi participatione meritò excluſerunt.

Romana ſucceſſionis de Sabellis, ſeu Romana Reſtitutionis Dotis Lunæ 27. Maij 1596.

Coram R. P. D. Peña.

SVMMARIVM.

1 *Intentionis ſuæ fundamentum quilibet probare tenetur.*

2 *Natiuitas filij probatur per fidem Parochi teſtantis ſe illum baptizaſſe.*

3 *Mors alicuius bene probatur per teſtes de illa deponentes.*

4 *Superuiuentia probatur per teſtes deponentes*

de obitu alicuius certo tempore, & de vita alterius.

5 *Filius vt parentibus ſuccedat ſatis eſt, quod naſcatur viuus, & perfectus, licet ſtatim poſt parentes moriatur.*

6 *Vitæ ſigna quænam ſint.*

7 *Viuere is dicitur, qui & motus, pulſus, & vitæ capacis ſpiritu eſt compos.*

8 *Teſtes non dicuntur ſingulares ſi depoſitiones eorum tendant ad eundem finem, licet diuerſimodè deponant.*

9 *Vita alicuius benè arguitur ex ſignis vitalibus editis poſt horas viginti quatuor à natiuitate.*

10 *Vitæ euidens ſignum filij naſcentis eſt ſuperuiuentia ipſius poſt matris obitum.*

11 *Caſſan.* conſil.19. *declaratur.*

12 *Clericus dicitur teſtis integer & qualificatus.*

13 *Subiectus ſolùm ratione iuriſdictionis, eſt teſtis idoneus pro Domino.*

14 *Vaſſallus non habens particulare intereſſe in cauſa, poteſt pro Domino, & contra ipſum teſtimonium ferre.*

15 *Teſtes etiam minus idonei admittuntur ad probationem facti, quod non poteſt per alios probari.*

16 *Partui mulieris homines intereſſe non ſolent. Declara vt num.*19.

17 *Teſtibus inuerisſimilia deponentibus non eſt credendum.*

18 *Inueriſimile habet falſitatis imaginem.*

20 *Teſtis deponens de vita alicuius, rationem rationis ſui dicti reddere tenetur, vt eius depoſitio probet.*

21 *Vita infantis vt probetur non eſt neceſſaria vocis emiſſio, aut ploratus, cum ſine iſtis ex aliis actibus & motibus vita deprehendatur.*

22 *Bald.* conſil.69. lib.5. *declaratur.*

23 *Natus, execto matris ventre, vt probetur quod fuerit extractus viuus, quomodo teſtes deponere debeant.*

24 *Natus execto matris ventre vt probetur viuus ad effectum rumpendi teſtamentum, vrgentes & concludentes probationes requiruntur.*

25 *Filius ſuperuiuens matri etiam per breue tempus liberat patrem à reſtitutione dotis.*

26 *Partus editus in ſexto, vel octauo menſe non eſt vitalis.*

27 *Alleganti partum non eſſe vitalem incumbit onus probandi.*

DECISIO XVIII.

DOminus Lucius Sabellus anno 1595. vxorem duxerat Dominam Antoniam Ciciam, Domini Franciſci Cincij filiam, cui Franciſcus pater dotem ſcutorum 10. m. numerauit, quam Lucius reſtituere promiſerat ſi Antonia ſine filiis moreretur: cùm verò Antonina die Sabbathi 19. menſis Septembris eiuſdem anni in Oppido Arignani filiam peperiſſet, & mox die ſequenti Antonina mater, & Franciſca filia mortem obiiſſent, & Franciſcus pater prætenderet ſibi dotem reſtituendam, vel quia filia eſſet matri præmortua, vel quia non eſſet ætatis legitimæ; ita vt quamuis matri fuiſſet ſuperſtes, nihilominus tamen pro non nata habenda foret: Contrà autem Lucius Antoninæ maritus probare conaretur, nempè filiam matri ſuperuixiſſe; hoc enim erat ſuæ intentionis fundamentum, cuius propterea ad ipſum pertinebat probatio, Paulus de Caſtro *conſil.*101. *num.*1. *lib.*2. 1.

Dubio propoſito an conſtaret de ſuperuiuentia Franciſcæ filiæ, ita vt eſſet, vel non eſſet factus locus dotis reſtitutioni, vtraque parte informante, ex his quæ nunc proponebantur, Rota cenſuit de ſuperuiuentia filiæ ad prædictum effectum dotis non reſtituendæ conſtitiſſe.

Primum enim, puellam fuiſſe natam viuam 2. & Sacro Baptiſmatis fonte ablutam docebat fides Baptiſmi, de quo primus etiam teſtis aſſerebat dicens ſe vidiſſe baptizari puellam, & ſecundus teſtis qui erat Parochus fatebatur quoque ſe illam baptizaſſe, & *Franciſca* nomen impoſuiſſe: ad text. *in cap. nam & ego, de verbor. ſignificat.*

Antoninam Matrem mox die Dominico 3. ſequenti 10. Decembris obiiſſe teſtificabantur primus, & tertius teſtis, aſſerentes illam vita functam fuiſſe die Dominico eadem hora, qua, die antecedenti, filiam pepererat; & poſt obitum populo de more vocato cadauer fuiſſe delatum ad Eccleſiam Arignani, & traditum Sepulturæ, probabant conformiter omnes teſtes.

Quod autem Franciſca filia ſuperuixiſſet 4. matri, qui erat potiſſimus cauſæ articulus, hac ratione informantes pro Lucio probare nitebantur. Nam primus teſtis *iuxta ſeptimum* dicebat ſe poſt obitum Antoninæ, ab aula, in qua depoſitum fuerat illius cadauer, poſt duas, vel tres horas receſſiſſe, & ſe contuliſſe ad locum vocatum, *la Cucina piccola*, vbi Franciſca à mulieribus cuſtodiebatur, ibidémque illam viuam, & ſe mouentem vidiſſe, & tetigiſſe.

Idem deponebat Parochus ſecundus teſtis, qui dicebat ſe commendaſſe Deo animam Antoninæ donec expirauit, & paulo pòſt cùm iturus eſſet ad Eccleſiam, tranſiuiſſe per eumdem locum, vbi erat puella, quam viderat mouentem labia, caput, & viuentem. Tertius quoque teſtis conſentiebat dicens ſe in prædicto loco vidiſſe puellam viuentem, & caput mouentem, & inſinuantem velle plangere, quia edidit motum quemdam inſtar plangere volentis.

Atque ex his pronunciauit Rota, puellam per aliquot horas ſuperuixiſſe matri, cùm tamen ad effectum ſucceſſionis ſatis ſit viuam 5. & perfectam naſci, quamuis ſtatim poſt matrem moriatur: *l. vxoris, l quod certatim, Codic. de poſthum. hered. inſtituen.* Dec. *conſil.*613.*n.*1. Franciſcus Marcus *deciſ.*169. *p.*2. Bartholom. Cæpola *conſilio ciuili* 50. *incipien. In cauſa quæ vertitur: n.*8. Baldus *in l.*1.*§. in nouiſſimo, C. de caduc. tollend.* & dicit communem Vrſillus apud Afflict. *deciſ.*236.

Vitam autem illius puellæ colligebant Domini

mini ex actibus & ſignis quæ nonniſi per vi-
6. uentes exerceri ſolent: qualia ſunt motus capitis, & labiorum, & inſinuatio voluntatis flendi, de quibus deponebant teſtes: Ex his enim motibus intelligebatur, puellam natura-
7. liter habuiſſe veras vitæ functiones; cùm eum viuentem intelligere oporteat, qui & motus, & pulſus, & vitæ capacis ſpiritus eſt compos, atque etiam ſenſus, vt optimè explicat Ioannes Bræcheus *in leg. qui mortui num.2. & ſequent. ff. de verbor. ſignificat.*

Quibus non videbantur obſtare deducta per informantes pro Franciſco Cincio, & pri-
8. mùm, quod teſtes eſſent ſingulares, ex quo non omnes ſimul, ſed vnus poſt alium viderat iſta vitæ ſigna, vt de illis teſtificabatur. Nam ex quo omnia iſta ſigna tendebant ad vnum, & eundem vitæ finem probandum, non dicebantur ſingulares: Cæpol. *dict. conſilio 30. numero quarto, verſ. tam ex quo iſta omnia.* Bartol. *tractat. de teſtibus, numero 36.* Crauet. *conſil.73. num.33.* Gabriel. *tit. de teſtibus, concluſ.2. num.46.*

9. Et eo potiſſimùm nomine iſta ſigna vitam puellæ arguere videbantur, quia nedum dicebantur edita per aliquot horas poſt partum, ſed etiam poſt 24. horas & amplius, cùm ma-
10. ter probaretur defuncta vno die præcedente poſtquam pepererat, & puella per duas vel tres horas poſt mortem matris à teſtibus eſſet conſpecta edere ſupradictos vitæ actus & mo-
11. tus: atque ita etiam putabatur potuiſſe reſponderi ad Caſſaneum *conſil.19. incip. Nobilis Dominus: dub.5. num.16. & ſeq.* vbi licet requirere videatur euidentiora vitæ ſigna; non obſtat, quia videtur loqui in eo, qui non multo tempore poſt partum mortuus fuit.

Rurſus non obſtabat, quod iſti teſtes eſſent vaſſalli, & ideo non probarent pro Domino Lucio: quia præterquam quod duo ex illis
12. non ſubiacebant illius dominio, & ex ipſis alter eſſet Clericus nempè Parochus, & ſic inte-
13. ger, & qualificatus; tertius ſolum ratione iuriſdictionis erat ei ſubiectus, & ſic teſtis idoneus pro Domino: Afflict. *deciſ.304.* Gabriel.
14. *de teſtib. concl.10. num.21.* idonei etiam putabantur, ex quo non habebant in cauſa aliquod intereſſe, nec particulare, nec vniuerſale; quo caſu teſtis Vaſallus idoneus eſſe cenſetur ad ferendum teſtimonium pro Domino, vel contra Dominum: Chiſanenſ. *deciſion.189. incip. Teſtes ſi ſunt ſubditi*: & fuit reſolutum coram me in *cauſa Farfen. Villæ Caprolæ, die 12. Februarij 1593. & in vna Spoletana bonorum, die 18. May 1590.*

15. Quibus accedebat quia verſabamur in facto, quod non facilè poterat probari niſi per famulos, vel vaſſallos; quo caſu admittuntur teſtes aliàs minus idonei: *cap. veniens, el 2.* vbi Felin. *num.21. de teſtibus*: Marſil. *ſingulari 73. incip. Plures ſunt.* Gabriel. *de teſtibus, concluſion.7. & 10. numero 33.*

Ad illud, quod teſtes loquerentur inueriſimilia, dum dicebant ſe vidiſſe Antoninam par-
16. turientem, & illius etiam crura, quibus inter-
17. eſſe homines non ſolent; & ideo iſtis teſtibus
18. non fuiſſe fidem dandam, cùm inueriſimile imaginem habeat falſitatis: Socin. iun. *conſilio 86. numero quadrageſimo ſecundo, libro 2.*

Reſpondebatur conſiderata qualitate facti, 19.
& oppidi, iſta non videri inueriſimilia in tanta præſertim rerum perturbatione, vbi Domina erat in grauiſſimo vitæ periculo, quod primus teſtis ſatis explicuit dicens: *Che ſi haueua poca cura al reſto perche il Señor attendeua à ſaluar la vita della Signora.* Itaque non erat multùm mirandum, ſi & magna populi multitudo conflueret, & indiſtinctè in cubiculum, vbi Antonina laborabat, ingrederetur.

Præterea non obſtabat dicere, quod nullus ex teſtibus aſſerebat vidiſſe puellam vocem emittentem, nec reddebat rationem rationis; 20.
provt videtur requirere Baldus *conſil.69. incip. Factum tale eſt, lib.5.*

Quia dicebatur primò ad probandam vi- 21.
tam infantium, non eſſe neceſſariam vocis emiſſionem, aut ploratum; cum ſine iſtis ex aliis actibus & motibus vera vita deprehendatur: vt explicat Ioannes Brechæus *in d. leg. mortui, num.2. & ſeq. ff. de verbor. ſignificat.* & tenet Bartol. *in leg. quod dicitur, num.2. ff. de lib. & poſthumis.*

Secundo conſiderabatur, caſum, ſuper quo 22.
conſuluit *Bald.* longè differre, ab hac facti ſpecie: Nam Baldus loquitur in eo qui fuerat extractus de ſecto matris ventre, & quatuor teſtes dicebant fuiſſe extractum mortuum, & deponebant de viſu reddentes rationem, quia puer nullum actum viuentis fecerat; duo verò 23.
teſtes dicebant puerum fuiſſe extractum viuum, & reddebant rationem per viſum; ſed non reddebant rationem rationis, verbi gratia quod audiuerint vocem pueri, ſed ſolùm dicebant quod viderant puerum mouentem labia & brachia, & aſpirantem & reſpirantem: ideo *Bald.* prudenter conſuluit illos duos teſtes deponentes de vita illius pueri, non probaſſe niſi reddidiſſent etiam rationem rationis, cum quatuor teſtes conformiter deponerent de non vita pueri.

Rurſus animaduertebatur, quod in his qui 24.
ſecto matris ventre extrahuntur, ad effectum vt rumpant teſtamentum, vel aliquam diſpoſitionem inducant, ex eo quod aſſeruntur viui extracti, maiores, & vrgentiores probationes videntur requirere Doctores; vt Alciatus, Brechæus, & alij indicant *in prædicta leg. qui mortui, ff. de verbor. ſignificat.*

Sed in caſu propoſito iſtæ duæ qualitates, quæ interuenerant in caſu Baldi, aberant, nam neque puella fuerat extracta de cæſo matris vtero, neque teſtes aliqui deponebant illam editam fuiſſe mortuam.

Atque ex ſupradictis fuit concluſum ex his 25.
quæ proponebantur, extitiſſe probatum, puellam ſuperuixiſſe matri, & ei poſtmodum decedenti Lucium Patrem ſuccedere debuiſſe; itavt non foret locus reſtitutioni dotis: iuxta opinionem Martini *in leg. dos à Patre, Cod. ſolut. matrimon.* Theſaur. *deciſ.290.*

Nam illa controuerſia quam excitauerant informantes pro Franciſco Cincio, quod licèt 26.
puella nata eſſet viſa, cum tamen non eſſet vitalis, nō poterat impedire dotis reſtitutionem: ad quod probandum allegabatur Epiſtola Domini Lucij: quæ non erat huius ſpeculatio-

 nis,

nis, cùm in hoc articulo ſolùm quæreretur de puellæ ſuperuiuentia; vnde cùm eſſet nata vi-ua, præſumitur, illam natam tempore idoneo, & habili; & propterea Franciſco, qui allegabat defectum temporis, & aſſerebat natam in ſexto, vel octauo menſe, & ſic viuere non potuiſſe;iuxta *deciſionem* Afflict.236.& tradita per Tiraquell. *in l. ſi vnquam, in verbo, ſuſceperit liberos, num.205. Cod. de reuocand. donat.*
27. incumbere onus probandi: Decius *d conſ.623.* Boërius *deciſ.220. in fine*, Burſat. *conſilio 63. num.21.* Alciat. *conſil.13. num.5. tom.3. libro 9.* cum aliis allegatis per Menochium *dict. præſumpt. libro 6. præſumpt 52.* Et de hoc articulo particulariter fuiſſe agendum.

Romana Societatis Mercur. 10. Decembris 1597.

Coram R.P.D. Lancellotto.

SVMMARIVM.

1 *Nominandi facultatem habens infra certum tempus, poteſt eo durante quandocunque nominare.*

2 *Iniuriam nemini facit, qui iure ſuo vtitur.*

3 *Dolus conſiderari non poteſt in eo qui vtitur iure ſuo.*

4 *Nominatio periculi vitæ facta à grauiter ægroto, qui facultatem nominandi habebat, non dicitur doloſa & in fraudem.*

5 *Infirmitas an ſit periculoſa vel ne, Medici iudicio ſtandum eſt.*

6 *Infirmitas veriſimiliter non creditur periculoſa quando ægrotans non eſt confeſſus ſua peccata.*

7 *Tranſlatio periculi vitæ ſi fiat ab eo, qui de morte non dubitat, fraudulenta dici non poteſt.*

8 *Tranſlatio periculi vitæ facta ab eo qui mortis timorem non habebat, non dicitur fraudulenta, licet realiter lethali morbo laboraret.*

9 *Infirmitas periculoſa per ſe non eſt ſufficiens ad inducendam ſuſpicionem fraudis in tranſlatione periculi vitæ, niſi aliæ concurrant coniecturæ.*

10 *Mors imminens arguit potius deſiderium ſalutis, quàm cogitationem fraudis.*

11 *Fraus nec dolus probatur ex eo quod fiat tranſlatio periculi vitæ ne pecuniæ amittantur.*

DECISIO XVIII.

Die 14. Februarij præſentis anni 1598. inita fuit ſocietas ſcutorum 2500. ad fauorem bon. mem. Reuerendi Patr. Domini Riccij ſuper periculo vitæ perſonæ, ſeu perſonarum in ratificatione dictæ Societatis infra 15. dies nominan. & interim periculo vitæ eiuſdem R. P. D. Riccij in forma.

Eadem die Officialis mandauit dictas pecunias ſolui Domino Equiti de Creſcentiis, qui eas deinde recepit.

Die 21. eiuſdem menſis, D. Riccius ratifican-do Societatem nominauit periculum vitæ Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Aldobrandini, & demum die 26. ex hac vita migrauit.

Verum quia dubitatur an dictus Eques talem Societatem lucratus fuiſſet, ex quo D. Riccius tempore nominationis grauiter ægrotabat, & poſt quatuor dies deceſſit, ita vt nominatio non ſuſtineretur tanquam facta in fraudem Domin. Equitis: Ideo dubio huiuſmodi per me in Rota propoſito, Doctores cenſuerunt non eſſe locum lucro pecuniarum. Quia cùm Dominus Riccius ex pacto 1. haberet facultatem nominandi infra 15. dies poterat durante illo tempore quandocunque nominare: *leg. quod ius, Digeſtis, de act. & obligat. leg. ſtipulatio iſta, §. inter certam, ff. de verb. obligat.* & qui iure ſuo vtitur nemini 2. iniuriam facit: *leg. iniuriam, ff. de iniuriis, cap. cum Eccleſia, de elect.* Neque in eo do- 3. lus conſiderari poteſt, *leg. nullus, ff. de iniur. cap. cum Eccleſ. de elect.*

Nec obſtat quod cum nominatio ab ipſo 4. grauiter ægrotante facta fuerit, dicatur facta dolo, & in fraudem Domin. Equitis, per ea quæ tradunt Canoniſtæ *in capit. 2. de renunciat. in 6.* & Legiſtæ *in leg. filia. ff. de ſolut. matrimon.* Quoniam fuit reſponſum quod nullus ex teſtibus deponit, quod D. Riccius dubitaſſet de ſua ſalute, vel ſciret infirmitatem eſſe periculoſam; imò Medicus, ad cuius iudicium re- 5. curren. eſſe dicit Anton. *conſil. 388. num. 2.* Secundus prætereà contrarium deponit: & Tertius deponit ſe non credere quod vnquam de tali periculo fuerit certioratus; quod etiam eſt valde veriſimile; cùm ante nominationem 6. peccata ſua non fuerit confeſſus, & tamen ad hunc effectum deberet probari eius ſcientia: nam cùm nominatio ab ipſo facta fuerit, 7. non poteſt conſiderari fraus, ſi ipſe de morte non dubitabat; & in hoc attenditur potius eius opinio quam veritas: *l. is qui parat, ff. de acquir. hæreditat. leg. quo loco, §. 1.* vbi Imol. *ff. de hæredib. inſtituend.* Aymon. *conſil. 88. n. 15.* & hoc videtur fuiſſe de mente DD. *in cauſa Romana Societatis 20. Iunij 1583. coram Illuſtriſſimo Cardinali Blanchetto*, in contrarium allegatorum: vbi *in fine* fuit dictum quod licet de illa infirmitate dicta 8. Clarix deceſſerit, tamen conſtitit, quod tempore factæ nominationis ipſa non habebat infirmitatem pro tali, vt ita de facili potuiſſet mori.

Secundò fuit dictum, quod ſola infirmitas 9. non eſt ſufficiens ad inducendam ſuſpicionem fraudis, niſi cum illa concurrant aliæ coniecturæ: Ægid. *deciſ. 344.* Rota *in antiquis, deciſ. 2. de præſumpt.* & ita loquuntur Doctores *in dict. cap. 2. de renunciat. in 6.* vt declarat *ibi*, Gemin. *ſub numero 5.* Ioannes Andr. *in fine*, Ancharanus *dict. conſilio 388. numero tertio*, Sarnenſ. *in reg. de infirm. quæſtion. 19. numero 2.* Decius *in cap. præſent. numero 209. de probat.* & hanc eſſe communem opinionem teſtatur Pariſ. *conſilio 13. num. 68. & conſil. 14. num. 35. & ſeq.*

ſeq. volum. 1. Gabriel. *de legitimat. concluſ.* 2. *numero* 59. Burſattus *conſilio* 40. *numero* 63.
10. *&* 70. nam imminentia mortis arguit potius deſiderium ſalutis quam illius fraudis cogitationem: not. Doctores *in leg. ſed & quaſitum, ff. de liber. & poſthum.*

11. Neque fraus probatur ex eo, quòd nominatio fuerit facta, ne pecuniæ amitterentur; neque ex hoc poteſt allegari dolus, cùm facultas ſemper reſeruatur ad effectum ponendi pecunias in capite alterius, de cuius longa vita magis confidendum ſit, aliàs ſequeretur, quod neque ab infirmo leui infirmitate poſſit fieri nominatio, cùm & in illo caſu fiat ad hunc effectum, & tamen hoc ab omnibus admittitur.

Non obſtant deciſiones coram Illuſtriſſimo Domino Blanchetto de annis 1582. & 1583. in cauſa Romana Societatis: Quia de illo tempore nominatio poterat fieri quandocunque, hodie verò cùm ſit reſtricta ad 15. dies, eſt diuerſa ratio, nam tunc poterat differri nominatio vſque ad periculum mortis, & ſic ceſſaret periculum mortis, quod facit contractum licitum: quod hodie ceſſat, ſtante breuiſſimo tempore 15. dierum, quo elapſo, non poteſt amplius fieri nominatio, &c.

Romana Redhibitionis Librorum, Mercurij 2. Iunij 1599.

Coram R. P. D. Mellino.

SVMMARIVM.

1 *Redhibitoria vtilis datur etiam in libris quando propter vitium latens expedit eos non habere, vel multùm impeditur eorum vſus.*

2 *Quando vitium latet, generalis proteſtatio,* Talis qualis eſt, *non releuat: ſed neceſſaria eſt expreſſio in ſpecie.*

Declara vt num. 3.

4 *Ignorantia vitij rei venditæ non præſumitur in venditore, ſed potius ſcientia.*

5 *Verba dubia contractus venditionis declarantur ex quantitate pretij.*

6 *Redhibitoria datur in totum, quando libri ſunt venditi vnico pretio, & vnus ſine alio manet imperfectus.*

7 *Redhibitoria non datur emptori ſcienti vitium.*

8 *Redhibitoria ceſſat quando vitium ſuperuenit.*

9 *Tempus ſex menſium præfinitum redhibitoria currit à die ſcientiæ.*

10 *Redhibitoria non habet locum quando vitium eſt modicum.*

DECISIO XX.

Placuit Dominis Votum Reuerendi Patris Domini mei Decani aliàs datum in hac cauſa tunc pendente coram Reuerendo Patre Domino Ala: & ideo concorditer reſoluerunt quod ſit locus Redhibitoriæ vtili, 1
quæ habet locum etiam in libris; in quibus licèt non concurrat qualitas morboſi, vel vitioſi, propter quam datur emptori Redhibitoria directa; tamen ſi propter vitium latens expediat eos non habere, vel multum impediatur eorum vſus, competit Redhibitoria vtilis: Gloſſ. *in l.* 1. *Digeſtis, de ædilit. edict.* Azo *in Summa, Codic. de ædilit. edict. numero* 6. Odofred. Alber. & Baldus *numero* 5. *in leg. vltima, Codic. eodem tit.* Aret. *in §. vltim. numero* 2. *Inſtitut. de ſuſp. tut.* Et iſta opinio eſt communis, vt per Anton. Gomez. *var. reſolut. libro* 2. *cap.* 2. *tit. de empt. & vend. num.* 48.

Et ideo cum iſte liber fuerit emptus pro pretio ſatis notabili ſcut. 2105. ad effectum vt typis excuderetur, pro vſu Eccleſiarum; & ex depoſitione peritorum & teſtium, & ex decreto Sacræ Congregationis Rituum conſtet eſſe ita refertum erroribus & varietatibus, vt imprimi non poſſit; & ſic non poſſit ſeruire ad vſum deſtinatum; bene intrat ſupradicta communis opinio, quod ſit locum vtili Redhibitoriæ.

Non obſtat quod liber fuit venditus *talis, qualis eſt.* Quia vitium non erat tale, vt 2
ab emptoribus poſſet facilè cognoſci, cùm pro eo detegendo, neceſſarium fuerit adhibere Peritos, qui præcedente diligenti diſcuſſione retulerunt librum continere errores & varietates. Et quando vitium non apparet, generalis proteſtatio non releuat, ſed neceſſaria eſt expreſſio in ſpecie: Baldus *numero* 4. & Salicet. *numero* 2. *in leg.* 1. *Codic. de ædilit. act.* Et licèt hoc procedat ſolùm in vẽditore ſcien- 3
te vitium, & non in ignorante, in quo caſu ſufficit generalis proteſtatio, vt per Bald. *in d. l.* 1. *n.* 4. & Veronenſ. *in l.* 1. *§. cauſa, ff. eod.* Tamen ignorantia non probatur, & ſcientia qualitatis 4
rei præſumitur in venditore; vt benè deducunt informantes; Præſertim cùm etiam concurrant coniecturæ ſcientiæ.

Præterea dicebant Domini, quod illa generalis proteſtatio debet intelligi vltra expreſſa, & ſic quando venditur liber talis, qualis eſt compoſitus vel correctus & reformatus à Ioan. Petro Aloyſio de ordine S. M. Greg. XIII. quod eſt falſum quantùm ad *Sanctuarium*, quod non fuit ab eo compoſitum, nec correctum, vt Periti teſtantur; & ideo generalis proteſtatio venditori non ſuffragatur. Et licèt fuerit appoſitum verbum, *vt dicitur*; tamen fuit appoſitum ad effectum, vt venditor ſe non reſtringeret ſolùm ad compoſitionem factam à Ioanne Petro Aloyſio, vt etiamſi ab eo non eſſet liber ille compoſitus, ſufficeret quod eſſet correctus & reformatus, & non ad effectum reſtringendi, vt liber talis, qualis eſt, intelligatur venditus; & quod non ſit cõpoſitus, neque correctus, & reformatus; quia hoc repugnat intentioni contrahentium quæ

fuit vt liber imprimeretur. Quod etiam colli-
5. gitur ex quantitate pretij, ex qua declarantur verba dubia contractus venditionis.

Non obſtat, quod *Graduale de tempore*, eſt correctum: quia venditio eſt facta vnico pretio, & emptores non emiſſent *Graduale* ſine *Sanctuario*, cùm vnum ſine alio ſit opus imperfectum, & non afferens tantam vtilitatem emptoribus quantam attuliſſet ſimul
6. cum alio. Ideo datur Redhibitoria in totum: *leg. cum eiuſdem, & leg. ædiles 2. §. vltimo, ff. de ædil. edict.* Baldus & alij *in l. ſi prædium, Cod. de ædilit. act.*
7. Non obſtat quod Redhibitoria non datur emptori ſcienti vitium: *leg.1. §. ſi intelligatur, ff. de ædilit. edict.* Quia iſta ſcientia non pro-
8. batur, & eſt multum inuериſimilis, cùm fuerit emptus Liber, vti compoſitus, vel correctus: pro tanta ſumma, ad effectum vt imprimeretur.

Non obſtat alia limitatio, quod Redhibitoria ceſſat, quando vitium ſuperuenit: quia eſt vera in iure, ſed non applicatur, cùm Liber tempore venditionis eſſet in eodem ſtatu.
9. Non obſtat quod tempus ſex menſium præſtitutum Redhibitoriæ expirauit: quia currit à die ſcientiæ, *leg. cum ſex, ff. de ædilit. edict.* Gloſſ. *in l. cùm proponas, in verſ. ſex menſium, Cod. de ædil.act.* &, vt dictum eſt, iſta ſcientia non probatur, neque præſumitur.
10. Non obſtat demùm, quòd Redhibitoria non habet locum quando vitium eſt modicum: Quia vitium eſt magnum, cùm Liber non ſit talis, vt imprimi poſſit, &c.

Bononienſis Bonorum de Muletis, Mercurij 17. Iunij 1602.

Coram R. P. D. Pamphilio.

SVMMARIVM.

1 *Proximior venit eligendus, ſi inter illos de parentela, ex quorum numero ſit facienda electio, plures concurrant habentes qualitates requiſitas à Teſtatore.*

2 *Proximitas grauati, vel grauantis an ſit attendenda, eſt quæſtio valde controuerſa inter Doctores, itavt vix digноſci poſſit quænam opinio ſit magis communis.*

3 *Proximitas grauati eſt attendenda ſecundum opinionem magis communem.*

4 *Coniecturæ admittuntur ad dignoſcendum an ſit attendenda proximitas grauati, vel grauantis.*

5 *Teſtator vocans ſimpliciter proximiores de parentela cenſetur intellexiſſe de proximiore grauati.*

6 *Teſtator qui ſuam diſpoſitionem dirigit ad tempus remotiſſimum, non eſt veriſimile, quod in ea voluerit comprehendere illos qui veriſimiliter non poterant adeſſe, de tempore purificati fideicommiſſi.*

7 *Proximitas Teſtatoris attenditur in primo inſtituto tanquam proximiore; eo verò admiſſo, grauati proximitas attendenda venit.*

8 *Teſtator inſtituens extraneos in defectum propriæ lineæ vocaſſe cenſetur omnes de linea, natos etiam, & conceptos diu poſt mortem ſuam.*

9 *Et etiam illos, qui nullo modo poterant Teſtatori ab inteſtato ſuccedere.*

10 *Præferendus venit in electione is qui eſt de dilectis Teſtatoris.*

11 *Dilectio Teſtatoris elicita à teſtamento plurimum operatur ad effectum vt dilectus in electione præferatur.*

12 *Affectio maior cadit in illis de parentelâ, quam in extraneis.*

13 *Voluntas Teſtatoris præſumitur talis qualis fuit per hæredem declarata.*

14 *Hæres poteſt dubiam teſtatoris voluntatem declarare.*

15 *Proximior grauati qui ſit eius hæres præfertur in ſucceſſione feudi.*

16 *Proximior vltimo defuncto præfertur in renouatione emphyteuſis, quæ ſit ex æquitate,* l.1. ff. de aqu. quotid. & æſt.

17 *Reus & poſſeſſor in dubio venit ab impetitis abſoluendus.*

18 *Vincula duo magis quàm vnum ligant.* Declara vt num.19.

20 *Teſtator mandans eligi vnum Doctorem de familia ad ſucceſſionem, poteſt eligi Doctor etiam minùs proximior, relicto proximiori.* Declara, vt num.21.

22 *Doctor iunior ſeniori regulariter eſt minus excellens.*

23 *Iuuenis in Ciuitate Bononiæ accipitur pro viro ſecundum communem vſum loquendi.*

24 *Senex dici non poteſt is qui quinquageſimum annum non excedit.*

25 *Senex an quis dicendus ſit Iudicis arbitrio relinquitur.*

26 *Qualitas in vna parte diſpoſitionis adiecta non cenſetur repetita in alia.*

27 *Qualitas vni nominato adiecta non cenſetur repetita in aliis poſtea nominatis.*

28 *Qualitatis receptio ceſſat ratione euitandi abſurdum.*

29 *Electionis indignus ad ſuccedendum reputatur is qui conſenſit alienationi bonorum Teſtatoris.* Declara vt n.30. & ſeq.

31 *Caducitatem non incurrit is qui conſenſit alienationi in caſu permiſſo à Teſtatore.*

32 *Conſentiens non ſibi præiudicat in iuribus futuris.* Amplia vt num.33.

34 *Hæres grauati an & quando poſſit auocare bona fideicommiſſaria alienata ab ipſo grauato.*

DECISIO

DECISIO XXI.

IN cauſa Bonon. electionis de Muletis, in qua quatuor adſunt competitores omnes de parentela & legum Doctores, videlicet Annibal Hercules ſenior, & Hercules iunior de Mareſcottis, & Ioannes Venentus, poſt reſolutiones factas, quod teſtator ſenſerit de vtraque parentela, tam ſua, quàm hæredis grauati; & quod electio facta de perſona Annibalis, non ſuſtineatur: Dubitaui quis eorum ſit præferendus? Et Domini ſupradicta die reſoluerunt Ioannem eſſe præferendum.

1. Subſtituit enim Ambroſius teſtator, deficiente linea maſculina de Muletis vltimo decedenti vnum probum, modeſtum ac morigeratum iuuenem & legum Doctorem Bonon. à Rectoribus & Prioribus deputatis eligendum. Et deinde ſubiunxit: *& ſi aderit aliquis legum Doctor, qui ſit de parentela, is præferatur, & eligi debeat.* Cùm autem in hoc caſu adſint plures legum Doctores de parentela, vtique debet eligi proximior, & conſequenter præferendus eſt Ioannes, qui cæteris eſt proximior: *leg. cùm ita, §. in fideicommiſſo, ff. de leg. 2. leg. fin. Cod. de verb. ſignific.* Abb. *conſ. 51. num. 5.*

2. Neque obſtat quod iſta maior proximitas non ſit reſpectu teſtatoris, vel grauati, ita vt vix dignoſci poſſit, quænam ſit magis communis opinio, vt patet ex allegatis per Illuſtriſſimum Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. cap. 12. num. 30.* & Peregrin. *de fideicom. art. 10.* 3. qui tamen *num. 3.* dicit magis communem eſſe, quod attendatur proximitas grauati: quod etiam dixit Rota *coram Robuſterio in illa Bonon. de Berois, ſub die 5. May 1574.* vbi *ſub num. 3.* fuit dictum, hanc opinionem eſſe etiam veriorem.

In caſu de quo agitur, viſum fuit Dominis eandem opinionem omninò eſſe attendendam 4. ex pluribus coniecturis, quæ hic concurrunt, & ſolent attendi in hac materia: Soc. *conſ. 249. num. 24. lib. 1.* Hier. Gabr. *conſ. 86. num. 17. & conſ. 107. num. 8. lib. 1.* & tenuit Rota *in d. cauſa Bonon. num. 4.*

5. In primis enim, quod teſtator in hoc perpetuo fideicommiſſo ſimpliciter vocauit Doctorem de parentela, abſque expreſſione, de qua ſenſerit; & ſic conformando ſe cum diſpoſitione Iuris communis cenſetur intellexiſſe de proximiore ipſius grauati, iuxta ordinem, quo ab inteſtato de iure communi ſucceditur, ſecundum terminos *dicti §. cùm in fideicommiſſo, & d. l. fin. Cod. de verb. ſignificat.* Soc. iun. *conſ. 126. num. 22. lib. 1.*

6. Præſertim quod, vt patet ex lectura teſtamenti, teſtator non cogitauit tam cito defecturam ſuam deſcendentiam; & cùm cogitationem direxerit ad longum tempus, non eſt veriſimile quod voluerit præferre illos, quos incertum erat, de illo tempore extituros, & propterea Molin *lib. 3. de primogen. Hiſpan.* 7. *cap. 9. num. 18.* dicit, proximitatem teſtatoris attendi in primo, qui tanquam proximior ſit vocatus: Eo admiſſo, attendendam eſſe proximitatem grauati: quod etiam aſſerit Tiber. Dec. *conſ. 64. num. 6. lib. 2.* qui alios allegat.

Suadetur hoc etiam ex eo, quod teſtator 8. deficiente linea de Muletis, inſtituit eligendos pe Priores deputatos, prohibendo eis ſic electis omnem alienationem causâ conſeruandi bona ſua in perpetuum inter electos, & eorum deſcendentes, & ſic dicitur vocaſſe eos etiam, qui diu poſt mortem ſuam concepti, & nati eſſent: *d. §. in fideicommiſſo,* vbi Gloſ. & 9. Doctores: Et etiam illos, qui nullo modo poterant teſtatori ab inteſtato ſuccedere: *l. lege 12. Tabul. Cod. de leg. hæred.* quo fit vt non poſſit cenſeri conſiderata prioritas in ſuccedendo ab inteſtato ipſi teſtatori, ſed potiùs ſucceſſio grauati, & non fuerit habita ratio perſonarum, ſed ſucceſſionis ſanguinis Muleti, ita vt fideicommiſſum tranſeat de vno in alium, ſecundùm ordinem ſucceſſionis ab inteſtato: Socin. *d. conſ. 249. ſub num. 21. verſ. 14. lib. 2. & conſ. 86. num. 11. in fine, cum ſeq. lib. 3.* & hoc fuit ponderatum à Rota *in dict. cauſa Bonon. num. 5.*

Concurrit etiam particularis affectio, quam 10. habuit teſtator erga familiam de Venentibus, ex quo de illa deputauit ſuos executores, & illos nominauit in teſtamento, Abbas *in cap. Quoniam, il primo, num. 8. verſ. ad idem, de offic. deleg.* Marzar. *conſ. 28. num. 44. & 45.* vbi quod 11. hæc dilectio teſtatoris præſertim elicita ex teſtamento plurimum operatur ad effectum prælationis: *leg. cùm auus, ff. de condit. & demonſtrat.* Socin. *in leg. quæ conditio, §. 1. ff. eodem tit.* Aymon. *conſ. 62. num. 8.* Et licèt Venentes de tempore teſtamenti non eſſent de parentela ſuorum filiorum, tamen ex prædictis maxima oritur præſumptio: nam ſi teſtator particulari 12. affectione proſequebatur hanc familiam quando non erat de parentela, multo maiori ſine dubio eam fuiſſet proſequuturus, ſi fuiſſet de parentela; & ita veriſimiliter teſtator interrogatus reſpondiſſet: *leg. tale pactum, in fin.* vbi Gloſ. *ff. de pact.* Socin. *in leg. ambiguorum, num. 7. in 6. concluſ. ff. de reb. dub.* præſertim concurrentibus meritis Iulij patris Ioannis erga teſtatorem, & eius filios.

Accedit etiam quod Ioannes fuit hæres inſtitutus ab vltimo grauato, quod eſt valdè ponderandum, cùm talis præſumatur mens 13. & voluntas teſtatoris, qualem declarauit eius 14. hæres; qui in dubio illam poteſt declarare: Imol. *in leg. inter ſtipulantem, §. 1. num. 4. in fin. ff. de verbor. obligat.* Mantic. *lib. 3. de coniectur. vlt. volunt. tit. 1. num. 27.* Et in ſimili videmus quod in feudo præfertur proximior grauati, 15. qui ſit eius hæres: Natt. *conſ. 679. num. 12. & conſ. 682. num. 10.* & in renouatione emphyteuſis, quæ ſit ex æquitate, *leg. 1. §. præmittitur, ff. de de aqua quotid. & æſtiu.* præfertur magis proximus vltimo defuncto; maximè ſi ſit eius hæres: Gozad. *conſ. 86. num. 3.* & fuit reſolutum *in vna Lucana emphyteuſis 6. Iuny 1567. coram bon. mem. Oradino.* 16.

Conſiderabant autem Domini, quod aliàs etiam ponderatum fuit *in dict. cauſa Bonon.* quod Ioannes eſt reus, & poſſeſſor, & pro 17. eo in dubio pronunciandum eſt; maximè quod hoc modo præcluditur via litibus, quæ aliàs orirentur, & quidem grauiſſimæ, occaſione reſtitutionis bonorum fideicommiſſo

ſubiectorum : quod præcipuè præ oculis ha-
bendum eſt.
Non obſtant in contrarium deducta : nam
quod Mareſcotti ſint de vtraque parentela,
18. & videantur præferendi , ex regula quod duo
19. vincula magis ligant : *auth. Itaque. Cod. com-
mun.de ſucceſſ.* procedit data paritate gradus &
affectionis : Socin.*dict.conſ.*249.*ſub num.*21. Et
ideò non applicatur,cùm Ioãnes ſit proximior
& in potiori gradu, qui magis attenditur,
quàm duo , vel plures remotiores , vt notiſſi-
mum eſt : & faciunt , quæ in ſimili circa hanc
regulam tradit Dec. *in leg. cum quid , in prima
lect. num.*17. *& in ſecunda lectura, num.*29. *ff. ſi
cert. pet.* Maximè quòd Parentela grauati pro-
cedit in Dominis Mareſcottis,ex èo quod ſunt
de parentela grauantis , & eorum proximitas
eſt valdè remota vltra ſeptimum , vel etiam
octauum gradum : & argui etiam poteſt pa-
rum beneuola erga teſtatorem , & eius filios,
ex latè deductis per informan. pro Ioanne.
20. Non obſtat quod teſtator ſimpliciter voca-
uerit Doctorem de parentela , abſque expreſ-
ſione proximiorum ; & ideò poſſit eligi etiam
is , qui ſit in remotiori gradu : *leg.vnum ex fa-
milia*, §.1. cum *ibi* not.*ff.de legat.*2. quia hodie
21. agitur de electione facienda , & eligendus eſt
ille , qui eſt magis idoneus , & plures habet
qualitates : quidquid dicendum eſſet ad ſuſti-
nendam electionem factam de idoneo, omiſſo
magis qualificato : *cap.licet ergo.*3.*quæſt.*1.*cap.
quoniam,de Iur. Patron.* Dec. *in cap. conſtitutus,
num.*6.*de appellat.* & latè fuit deductum *coram
bon.mem. Ioanne Card. Aldobrandino ſub die* 18.
Martij 1504.*in cauſa Toletana Canonicatus*, vbi
fuit dictum, quod eligens dignum , omiſſo di-
gniore , multoties peccat, & nonnunquam te-
netur etiam ad reſtitutionem.
Non obſtat quod qualitas Doctoratus exu-
beret in Annibale , qui videtur præ cæteris
excellere , & ideò ſit præferendus : quia ſub-
iecta materia non requirit excellentiam in
Doctoratu , cùm non verſemur in electione
Cathedræ , vel Curæ , vt loquuntur allegata
pro Annibale ; ſed ſufficit, quod eligendus ſit
Doctor : quod etiam veriſimiliter vidêtur vo-
22. luiſſe teſtator , dum vocauit Doctorem iuue-
nem , in quo,ratione minoris experientiæ, re-
gulariter non cadit talis excellentia. Vltra
quod exiſtente Doctore in parentela , videtur
magis contemplata qualitas ipſius parentelæ,
quàm Doctoratus , cùm Doctorem de paren-
tela præferat extraneis.
Non obſtat , quod in Ioanne non concur-
rat qualitas iuuentutis : quia præter id , quod
23. teſtator ſecundùm communem vſum loquen-
di Ciuitatis Bononienſis , non tam videatur
reſpexiſſe ætatem , quàm ſexum , cùm pro-
24. miſcuè dicantur *Iuuenes* pro *Viris* ; fuit dictum
Ioannem non poſſe dici ſenem , cùm quin-
quageſimum annum non excedat , ſecundùm
Gloſ. *in proœm.* 6. *in verſ. perfectum :* latè Me-
25. nōch.*de arbitr. iudic. caſu* 59. vbi quòd hoc re-
26. linquitur arbitrio Iudicis, vltra quod iſta qua-
litas iuuentutis expreſſa in præcedenti diſpoſi-
tione , non fuit repetita in vocatione Docto-
ris de parentela : Bald. *in conſ.*232. *col.*2. *verſ.
inſpecta verò forma, lib.*5. Anan. *conſ.*8. *num.*5.
Pariſ.*conſ.*38.*num.*22.*&* 27.*lib.*2.Maximè quod 27.
ſumus inter diuerſas perſonas ; & qualitas pri-
mo nominato adiecta , non cenſetur repetita
in aliis poſtea nominatis : Bart. *in l.mulieri &
Titio,in prima oppoſitione, ff.de condit.& demon-
ſtrat.* Pariſ.*conſ.*38. *num.*26. *in fine, & num.*28.
*lib.*2. Mantic.*lib.*10.*de coniectur.vltimar.volun-
tat. tit.* 6. *num.* 1. aliàs ſequeretur abſurdum,
quod Doctor de parentela, qui non eſſet iuue-
nis excluderetur ab extraneo iuuene ; quod eſt
contra mentem teſtatoris , qui in omni caſu
voluit præferri Doctorem de parentela : &
vulgare eſt , ratione abſurdi ceſſare repeti- 28.
tionem qualitatis : Abb.*in cap.ſecundò requiris,
num.*11.vbi Decius *n.*3.*de appellat.*Felin.*in cap.
cauſam, quæ, num.*4. *in quinta limitatione, de re-
ſcript.* Ruin.*conſ.*87.*num.*10.*lib.*3.
Non obſtat quod Ioannes fideiubendo 29.
conſenſerit pluribus alienationibus per graua-
tum factis de bonis fideicommiſſi : & ſic vi-
deatur indignus electione : *ad leg. cum pater,
§. libertis , ff. de legat.*2. *cum alleg.* quia teſtator
nullam prohibuit alienationem ſuis filiis , &
deſcendentibus , quos tantùm ad inuicem ſub-
ſtituit , & conſequenter Ioannes pro eis fide-
iubens non dicitur contraueniſſe voluntati te-
ſtatoris : & allegata in contrarium procedunt 30.
de alienatione facta de re per teſtatorem pro-
hibita alienari, vt notat Gloſ. *in dict.§.libertis,
in verb. ne id alienarent* , Bart. *num.*2. & Caſtr.
*n.*4. latè Bero.*conſ.*64.*num.*22.*lib.*1. Præſertim
quòd aliquæ ex dictis alienationibus , fuerunt
factæ pro ſoluendo ære alieno ipſius teſtato-
ris : Bart.*in l.peto, §.Prædium, ff.de legat.*2. Do-
ctores communiter *in leg. filius familias, §. diui
ff. de legat.*1. aliquæ cum pacto francandi , &
ſic ex ſui natura redimibiles:& aliæ cedunt in
portionem legitimæ , ſeu aliam quam graua-
tus detrahere poteſt,iuxta not.*in leg. Marcel-
lus,§.res quæ, ff.ad Trebell.*
Neque obſtat quod ſit prohibita alienatio 31.
hæredibus eligendis poſt lineam finitam :
Quia ex hoc non ſequitur , quod Ioannes ce-
ciderit à commodo electionis ex conſenſu
præſtito alienationibus factis ante electio-
nem per grauatum , qui non erat prohibitus
alienare ; quia de eo tempore in bonis aliena-
tis nullum ius competebat Ioanni , qui non
erat expreſsè vocatus , & cuius ius pendebat à
futura electione , vt in ſimili caſu fuit reſolu-
tum *in cauſa Romana de Theodolis ſub die* 10.
Ianuarij 1597.*coram Domino meo Litta.*
Præterquàm quod Ioannes dicitur habuiſſe 32.
ſcientiam fideicommiſſi , ſciebat etiam ius ſibi
ſaluum fore in caſu electionis auocandi alie-
nata ab emptoribus , quatenus alienationes
fieri non potuiſſent , cùm per huiuſmodi con-
ſenſum in hoc non dicatur ſibi præiudicaſſe;
Bart. *in leg.ſi fundum per fideicommiſſum, num.*1.
verſ. 2. *caſ.* & *ibi* Iaſ. *num.* 31. *ff. de leg.*1.idem
Bart.*in leg.quæ dotis, num.*14.*ff. ſolut. matrimon.*
Alexand.*conſ.*40. *num.*10. *lib.*4. Bero *d.conſ.*64.
num. 17. *lib.*1. & tenuit Rota *in dict. cauſa Ro-
mana , de Theodolis* , vbi quod per conſenſum 33.
non cenſetur renuntiatum iuri de futuro etiam
competenti ex cauſa de præterito , ſed quod
requiritur expreſſa renunciatio : *leg.* 1. §. *quod
ante*, vbi Bart. *ff.quorum leg.* præſertim ad effe-
ctum,

ctum, vt ipſe, qui non alienauit, nec in aliquo voluntati teſtatoris contrauenit, efficiatur indignus electione.

34. Non obſtat quod tanquam hæres grauati etiam facto inuentario non poſſit reuocare alienata per defunctum; quatenus patiantur vires hæreditariæ; Bald. *in leg. qui ſe patris, num.9.Cod.vnde libe.* Quia electus ad hoc non cogitur; ſubſtitutio enim hæredibus eligendis poſt finitam lineam facta eſt in iis tantùm bonis quæ ſuperextarent tempore electionis; & ad ipſos deuenerint ex ſua hæreditate; vt patet in teſtamento, ibi, *ad quem ſic electum, & poſtquam ſic electus fuerit, voluit ipſe teſtator omnia eius bona tunc ſuperextantia peruenire:* & paulo poſt in prohibitione alienationis, ibi, *quamcunque alienationem, & diſtractionem bonorum ad eos tunc peruentorum,&c.*& inferius in prohibitione detractionis, ibi, *quoniam intentio & propoſitum teſtatoris eſt, quòd bona, quæ peruenerint ad dictos eligendos, &c. ad leg. Mario, §.fin.ff.de leg.2.* & ſic videtur quodammodò eligendum ſubſtituiſſe in bonis, quæ ſupereſſent tempore electionis, iuxta textum *in authent.contra cum rogatus,Cod.ad Trebell.*

Vltra quod in omnem euentum,ratione intereſſe, quod Ioannes poteſt habere ne excludatur à dicta hæreditate, & electione, poſſet alienata ab emptoribus auocare, etiam quòd eſſet hæres alienantis: ad notata per Alber. *in leg.fin.§.in computatione, ſub num.20. verſ. ſi autem emptori. Cod. de iur.delib.* Hieron.Gabr. *conſ.125.num.12.lib.1.*

Cætera in contrarium deducta tolluntur ab informantibus, cum quibus Domini tranſierunt, &c.

Romana Inualiditatis Matrimonij, Veneris 28.Februarij 1603.

Coram R.P.D.Peña.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia ex maleficio ſi patiatur vir, recurrendum eſt ad remedia diuina, & ſupernaturalia.*

2 *Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi à quo tempore debeat incipere, eſt anceps quæſtio, ob varias Doctorum ſententias, de quibus numero 3. & 4.*

5 *Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi, quod debeat incipere à die iudicialis præcepti, eſt ſententia magis tuta.*

6 *Diligentia ſumma eſt adhibenda in cauſa diſſolutionis matrimonij, vt omnis fraus & error excludatur.*

7 *Confeſſio ſacramentalis eſt facienda per coniuges, quando agitur de impotentia, antequam cauſa incipiatur.*

8 *Cohabitatio triennalis computanda eſt à die iudicialis præcepti, ſecundum opinionem veterum, & recentiorum Canoniſtarum.*

9 *Triennalis cohabitatio coniugum ad experiendam eorum potentiam, an poſſit per Iudicem abbreuiari necne, Rota noluit definire.*

10 *Marito atteſtanti ſe cognouiſſe vxorem potius ſtandum eſt, quàm vxori neganti, & agenti pro inualiditate matrimonij.*

11 *Vxor quæ per plures annos cohabitauit cum viro, ſi alleget illius impotentiam, præſumitur propter aliam cauſam agere pro diſſolutione matrimonij.*

12 *Triennalis cohabitatio coniugum non expectatur quando impotentia prouenit ex frigiditate.*

13 *Triennalis cohabitatio coniugum expectatur ſemper quando impotentia prouenit ex maleficio.*

14 *Pœnitentia ſalutaris non imponitur in diſſolutione matrimonij ob impotentiam quando hæc prouenit à naturali impedimento, ſed quando prouenit ex maleficio.*

15 Cap. laudabilem, & cap. fin. de frigid. & maleficiat. *declarantur.*

Decisio XXII.

CVm Camilla Galla poſt ſex annos quibus cum Iacobo Brioſo marito ſuo cohabitauerat, ſuper ſeparatione tori, & inualiditate Matrimonij ex cauſa impotentiæ coëundi mariti, contra ipſum, coram Vicario Sanctiſſimi litem intentaſſet: Iudex, conſultis Obſtetricibus, quæ ipſam Virginem eſſe retulerunt, & Peritis, qui maritum genitalia habuiſſe ad generationem benè proportionata affirmauerunt; decreuit, vt Camilla ad cohabitandum cum marito per ſpatium triennij reuerteretur, mandans; vt ambo coniuges peccata ſua confiterentur, & Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumerent; & deinde ſimul cohabitantes, obſequia matrimonialia ſibi inuicem præſtarent.

Poſt appellationem interpoſitam ab hoc decreto, dubitaui an eſſet confirmandum, vel infirmandum? & Rota, vtraque parte informante, iuſtum eſſe cenſuit: quatenus enim continebat, quod coniuges ad diuina Sacramenta recurrerent ad explorandum impedimentum impotentiæ, iuſtiſſimum erat: nam quando dubitatur de amborum coniugum, 1
vel alterius impotentia, an proueniat ab impedimento naturali, vel ab accidentali, videlicet à maleficio, opera dæmonum, vel magorum perpetrato, vbi non apparet de vitio, aut morbo, vel defectu membrorum genitalium viſibili, ſicut non apparebat in hoc caſu; ad remedia ſupernaturalia diuina & Eccleſiaſtica potiſſimum recurrendum eſt: *cap.ſi per ſortiariam, 33.quæſt.1.* vbi communiter Canoniſtæ, & præſertim Turrecremata, *quæſt. 1.* & & conueniunt Doctores Theologi, Sanctus Thomas, Sanctus Bonauentura, Petrus Paulus de Palude, Scotus, Durandus, & cæter communiter, *lib.4.ſentent. diſtinct.34.* Ioanne Nider *in formicario, lib. 5. cap.6.* & Martinu del Rio *tom.3.diſquiſitionum Magicarum, lib.6 cap.2.ſect.3.* Præterea

Præterea quatenus idem decretum præcipiebat vt Coniuges cohabitarent per triennium; non obſtante, quod à tempore contracti matrimonij per ſex annos, & vltra, cohabitauerant; iuſtum etiam fuit viſum in hac
2. facti ſpecie: quia licèt dubius ſit articulus, an triennium debeat computari à tempore confeſſionis factæ, & præcepti Iudicis, vel potiùs ſufficiat computare triennium, qualitercunque ſimul coniuges per illud cohabitaſſe probentur; & tres circa hoc reperiantur Do-
3. ctorum ſententiæ, quarum vna dicit id eſſe arbitrarium: vt refert Hoſtienſ. *in cap. finali, num.* 10. *verſ. finaliter tamen, de frigidis & malefic.* Ancharan. *in cap.* 1. *num.* 10. *verſ. dicit Hoſtienſ. eodem tit.* vbi Præpoſitus, *num.* 7. *verſ. & ad id, quod.*

4. Altera affirmat, quod quando cohabitatio præceſſit per aliquos annos ante motum iudicium, & mulier probat ſe Virginem, tunc ſufficiat præcedenti triennio cohabitationis addere modicum tempus: & pro hac ſententia allegantur Innocent. *in cap. finali, de frigid. & malefic. ſuper verbo, Triennium,* vbi Abb. antiquus, *num.* 2. Præpoſit. *num.* 4. *verſ. placet per iſtum textum* Zabarella *quæſt.* 3. *num.* 4. Alexand. de Næuo, *num.* 17. *verſ. & iſta opinio,* Abb. *numero* 12. *verſ. & hoc mihi plus placet:* Ioannes de Tiburgo, *in gloſſa ad ſumm. Sancti Raymundi, lib.* 4. *tit. de impotentia coëundi,* §. 6. *in gloſſ. ſuper verbo, cohabitantes,* Gregorius Lopez *in legibus ſeptipartitis Hiſpaniæ, partit.* 4. *tit.* 8. *l.* 5. *in gloſſa ſuper verbo, dar plazo.* Ioannes Baptiſta Laderchius *conſ.* 81. *incipien. Quando mulier, numero* 2. Menoch. *de arbitr. cent.* 6. *nuper edita, caſu* 519. *num.* 74. & pro eadem ſententia in Capella Toloſana *deciſ.* 380. *aliàs deciſ.* 381. *numero* 6. allegatur quidam Dominus Vaboen. pro qua videntur facere textus *in cap. laudabilem.* §. *nec verò*, ibi *à tempore celebrati coniugij cohabitent per triennium,* & *in cap finali, de frigid. & maleficiat.* ibi, *& conſtiterit nobis virum & mulierem infra prædictos octo annos per continuum triennium ſimul cohabitaſſe.* Et in hanc opinionem videbantur inclinare Domini de ſignatura Iuſtitiæ ſuper hac cauſa, antequam committeretur in Rota; & negari non poſſit quin magna ratione & auctoritate nitatur: & ſi arbitraria ſingulorum Iudicum non eſſent periculoſa, facilè eſſet hæc opinio tenenda.

Nihilominus tertia ſententia firmans hoc
5. triennium non computandum à die contracti matrimonij, ſed à die, quo Iudex coniugibus indixit triennalem cohabitationem, tutior ſæpè viſa eſt, & grauibus rationibus munita.

6. *Prima*, quia cùm agatur de ſeparando Matrimonio, quod eſt magnum Sacramentum, omnis diligentia, & cautela adhibenda eſt, vt quantum poſſibile eſt, omnis fraus, & error excludantur: Hoſtienſ. *in d. cap. fin. num.* 10. *verſ. circa finem, & verſ. ſed benè caueat iudex, de frigid. & maleficiat.* & ibi Antonius de Butrio *num.* 6. *verſ. de cautela,* ideò enim Eccleſia induxit tam exquiſitas ſolemnitates, antequam ſimilia matrimonia dirimantur.

Secunda, quia à tempore præcepti iudicialis, incipit adhiberi exacta diligentia; præmiſ-
ſis Confeſſione Sacramentali peccatorum, & 7.
Sacroſanctæ Euchariſtiæ ſumptione, & aliis Eccleſiaſticis remediis *d. cap. ſi per ſortiarias,* 33. *quæſt.* 1.

Tertia, quia hæc ſententia eſt tutior & ſe- 8.
curior, & propter has rationes eam tenuerunt Veteres, & Recentiores Canoniſtæ, Hoſtien. *in d. cap. finali, de frigid. & maleficiat. num.* 10.
Et licèt ibi ambiguus videatur, ex quo recur- 9.
rit ad arbitrium Iudicis, nihilominus tamen *in Summa, eodem titulo,* §. *qualiter & quando, num.* 12. *verſ. verum dici poteſt,* conſtanter affirmat ſemper tutius eſſe, quod à tempore præcepti Iudicis debeat triennium computari. Eandem ſequitur ſententiam *in dict. cap. fin. de frigid. & maleficiat.* Ioannes Andreas, *num.* 8. *ſuper verb. terminos, & num.* 11. *ſuper verbo, triennium:* vbi addit non licere Iudici abbreuiare: & Ancharan. *num.* 9. *verſ. ex quo collige:* Antonius de Butrio *num.* 20. *verſ. veritas eſt:* vbi dicit hanc eſſe veritatem: Henricus Boich. *in cap.* 1. *num.* 1. & 2. *de frigid. & maleficiat.* Ioannes Brunel. *tract. de ſponſal. concluſ.* 28. *num.* 10. *&* 14. *verſ. ſed pro opinione:* Cappella Toloſana *deciſ.* 380. *aliàs* 381. *num.* 6. *in fine*, vbi recitatis opinionibus concludit quod opinio Hoſtienſis videtur valde ſecura: eandem ſententiam videtur tenuiſſe Sanctus Raymundus *in tractatu de Matrimonio, in Summa lib.* 4. *tit. de impotentia coëundi,* §. 6. & eam tanquam tutiorem ſecuta eſt Rota in pluribus cauſis, & ſignanter *in cauſa Taurinen. diſſolutionis Matrimonij, die* 10. *Octobris* 1596. *coram bonæ memoriæ Orano, & in cauſa Neapolitana diſſolutionis Matrimonij, die* 5. *Martij* 1599. *coram Domino meo Seraphino Oliuario tunc Rotæ Decano, nunc Patriarcha Alexandrino.*

Illud tamen verum eſt, quod cùm die 26. Nouembris eiuſdem anni *in eadem cauſa Calaguritana*, fuiſſet dubitatum an tempus triennij poſſet arbitrio Rotæ abbreuiari, & reſolutum in eo caſu non potuiſſe, noluerunt Domini generaliter definire hoc habere locum in omnibus cauſis: quia magnam perſenſerunt difficultatem.

In hac facti ſpecie hanc tertiam opinionem tanquam tutiorem amplexa fuit Rota: *Primò*, quia impotentia naturalis mariti, quam opponebat vxor, nedum non erat explorata, ſed potiùs ex relationibus Peritorum aderat præſumptio in contrarium.

Secundò, quia aſſertioni mariti pro Matri- 10.
monio aſſerentis, & ſe pluries, ac pluries Camillam cognouiſſe, potius ſtandum erat, quàm aſſertioni Camillæ tendenti ad Matrimonij inualiditatem: *cap. ſi quis accepit,* 33. *quæſt.* 1. *cap. continebatur, & cap. duo pueri, de deſponſat. impuberum.*

Tertiò, quia cùm non eſſet veriſimile quod 11.
Camilla tanto tempore tacuiſſet, nec conqueſta fuiſſet de impotentia mariti, *cap. ſi quis accepit,* 33. *quæſt.* 1. Hoſtienſ. *in dict. cap. finali, n.* 20. *de frigid. & malefic.* præſumptio erat contra ipſam, quod non propter impotentiam, ſed propter aliam cauſam iudicium ſeparationis Matrimonij mouerit contra maritum, & ideò non erat pro diſſolutione pronunciandum.

Quartò,

Quartò, quia dato quod adeſſet impotentia coëundi, cùm nondum eſſet exploratum, an prouenerit ex cauſa naturali frigiditatis, vel ex accidentali, videlicet ex maleficio, licèt in
12. frigido non ſæpè expectetur triennium: in
13. maleficiato tamen ſemper expectatur: Hoſtienſ. *in dict. cap. laudabilem, de frigid. & malefic. num.* 1. vbi Ioannes Andreas *num.* 8. Abb. *num.* 2. Alexander de Næuo, *num.* 3. Præpoſ. *num.* 4. *verſ. ſecus in maleficiato.*

14. Et Iudex in hac cauſa, quando indixit pœnitentiam iſtis coniugibus, potius videbatur inſpexiſſe impedimentum proueniens à maleficio, quàm à Natura: quia vt dixit Hoſtienſis *in dict. cap. fin. num.* 5. *de frigid. & malefic.* non inuenitur expreſſum, quod ad ſoluendum impedimentum naturale, pœnitentia indicatur.

15. Nec obſtant textus allegati pro ſecunda ſententia: nam ad textum *in cap. laudabilem*, illa poterat eſſe congrua interpretatio, vt coniuges cohabitare debeant per triennium, videlicet à præcepto Iudicis, vel à die indictæ Confeſſionis computandum.

Ad *cap final. de frigid. & malefic.* quod magis videtur vrgere, reſpondit Capella Toloſana *in allegata deciſ.* 380. *aliàs* 381. *num.* 6. *verſ. Nec obſtat*, quod licèt videatur ibi petitio mulieris facta per octo annos, tamen poteſt intelligi quod antea cauſa fuit ventilata diutius, & ad mandatum Iudicis coniuges pœnitentiam egerunt, & ſimul cohabitauerunt, ſicut expreſsè innuitur in textu, cùm dicit, *quòd poſt plures terminos ſibi à Iudicibus aſſignatos reuerſi ad eorum præſentiam conſona voce dixerunt, quod non poterant commiſceri*: hæc ibi. Et eodem modo reſpondet ad illum textum Ioannes Brunel. *tract. de ſponſalib. concluſ.* 28. *num.* 14. *verſ. nec obſtat dictum cap. finale.*

Quibus omnibus conſideratis, placuit Dominis in hac facti ſpecie hæc tertia ſententia: & quod Maritus adhibitis aliis Peritis, denuò inſpiceretur, vt videretur an adeſſet aliquod impotentiæ ſignum, & ex qua cauſa proueniret, vt ſine vllo errore ſententia proferretur.

Et ita, &c.

Pampilonenſis Abbatiæ de Azagra, Veneris 20. Iunij 1603.

Coram R. P. D. Ludouiſio.

SVMMARIVM.

1 *Subrogatio eſt danda collitiganti ne detur nouus collitigans.*

2 *Subrogatio non debetur calumnioſo litiganti.*

3 *Calumnia litigantis non reſultat ex deciſionibus contra ipſum emanatis, quæ non concernunt merita cauſæ, & quando lis eſt in principio, nec aliquæ fuerunt factæ probationes.*

4 *Calumnioſus litigator dici non poteſt quandiu valet ius ſuum iuſtificare.*

5 *Calumnia vt excludatur, ſufficit qualibet probatio, & colorata cauſa litigandi.*

6 *Subrogatio vt obtineatur non eſt neceſſe probare bonum ius.*

7 *Sententia tribuit aliqualem præſumptionem boni iuris, etiamſi ab ea fuerit appellatum.*

8 *Morbum caducum allegans in perſona alicuius tenetur illum probare.*

9 *Vertigine laborantes magnam habent propenſionem ad morbum caducum.*

10 *Medici iudicio in arte ſua ſtandum eſt.*

11 *Confeſſio erronea confitenti non præiudicat.*

12 *Morbus caducus ſi realiter non ſit, non euadit talis ex eo quod patiens aſſerat eſſe talem.*

13 *Diſpenſatio obtenta pro cautela conſcientiæ, non probat inhabilitatem.*

14 *Inhabilitas oriens ex cauſa morbi ceſſat morbo recedente.*

15 *A morbo caduco liberatio probatur per teſtes de tali liberatione deponentes.*

16 *Morbi præſumpta continuatio tollitur ex contraria probatione.*

17 *Litem introductam fuiſſe ſuper titulo beneficij probatur per commiſſionem continentem clauſulam,* Quam & quas.

18 *Subrogatio non eſt neceſſe quod impetretur à collitigante infra menſem, cùm menſis ſit adiectus ſolùm ad inualidandam ſubrogationem à Tertio obtentam infra dictum tempus.*

DECISIO XXIII.

DOmini, vtraque parte informante, concorditer reſoluerunt dandam eſſe ſubro- 1.
gationem Ioanni Lopez; quia conſtat de lite, & obitu collitigantis: iuxta *Reg.* 28. ne detur nouus collitigans, *cap.* 2. *vt lit. pendent. in* 6. fuit dictum *coram Reuerendiſſimo Alexandrino, in Collen. Parochialis* 11. *Decembris* 1595. *& coram me in Gerunden. Canonicatus* 14. *Maij* 1601.

Nec obſtat quod ex deciſione contra ipſum 2.
facta videatur detegi calumnioſus litigator, qui non ſubrogatur: Biſig. *deciſ.* 2. *de rer. permut.* Caſſad. *deciſ.* 7. *de dol. & contum.* quia vltrà 3.
quòd deciſio facta fuit ipſo non informante, facta etiam fuit non ſuper meritis, ſed ſuper retardatione Breuis, ex clauſula, *Arbitrio* & in principio cauſæ nulliſque factis probationibus: quo caſu non poteſt de calumnia conuinci: Achill. *deciſ.* 7. *ſub num.* 6. *vt lit. pend.*
nec dici improbus litigator, quamdiu poteſt 4.
ius ſuum iuſtificare, vt fuit dictum *in illa Gerunden.* & ad effectum Regulæ pro euitanda 5.
ſuſpicione calumniæ ſufficit quælibet probabilis & colorata cauſa litigandi: Rebuffus *ſuper dict. reg. gloſ.* 7. *num.* 3. fuit dictum *in Conchen. Archipresbyteratus* 19. *Ianuarij* 1598. *coram R. P. D. meo Litta: & in allegata Gerunden.*

Licèt autem pro impetranda ſubrogatione 6.
non ſit neceſſarium docere de bono iure ſuperſtitis eam petentis, tamen ex ſententia, 7.
quam obtinuit Lopez ad ſui fauorem oritur aliqualis

aliqualis præſumptio,quod foueat bonum ius; etiam quòd ab ea fuerit appellatum, vt per Alciat. *de præſumptionibus, regul. 3. præſumpt.9. num.*11.

8. Non obſtat prætenſa inhabilitas ex morbo caduco: quia non probatur concludenter. Imò contrarium apparet ex fide Domini Galliani Medici, qui ipſum curauit, & teſtatur ipſum

9. non incidiſſe in morbum epilepticum, licèt ad illum magnam propenſionem haberet propter

10. vertiginem, cui erat obnoxius; & Medici iudicio in arte ſua ſtandum: vt *l. ſeptimo menſe,* vbi Bald. *in vlt. addit. ff. de ſtat. homin.* Socin. iun. *conſ.* 183. *num.* 11. *lib.*2. Boër. *deciſ.* 223. *num.* 21. fuit dictum *in Romana Hæreditatis de*

11. *Picchis* 15. *Iunij* 1580. *coram Vicecomite:* & ob id confeſſio Lopez in ſua diſpenſatione tanquam erronea illi non præiudicat: *leg. non fatetur, ff. de confeſſis,* Decius *conſ.*408. *num.*5.

13. Nec poteſt facere morbum caducum, illum qui verè non eſt talis: ad tradita per Aymon. *conſ.*262.*num.*4.*&* 5. & eo minus habet obſtare, quia fuit pro cautela ſuæ conſcientiæ petita: Rota *deciſ.*11.*de ſent.excomm.in antiq.*

14. Vbi etiam aliquando laboraſſet tali morbo, qui eum inhabilem reddidiſſet, conſtat de liberatione ex eademmet fide Domini Galliani, quæ coadiuuatur ex depoſitione plurium teſtium pro Ioanne Lopez examinatorum, qui dicunt à pluribus annis illum non fuiſſe aliquid tale paſſum, & benè concludunt cùm ſubiūgant ſe continuò cum ipſo ha-

15. bitaſſe, & quod non potuiſſet id accidere ipſis ignorantibus: Ang. *in* §. *Hinc nobis, circa fin. auth. de hæred. & falcid.* Alexander *conſ.*167. *num.* 10. *lib.* 2. Decius *conſ.* 101. *num.* 2. *ante med. verſ. nec etiam in iſto teſte:* Pariſ. *conſ.* 13. *ſub numer.* 17. *verſ. tamen aduertendum, lib.*3.

16. Hinc ceſſat quod dicitur de præſumpta morbi continuatione: quia huiuſmodi præſumptio tollitur ex probatione contraria: *leg. cùm de indebito, ff. de probat.* Pariſ. *conſ.* 29. *num.*76.*lib.*2.

17. Non etiam obſtat quod dicitur, litem non fuiſſe introductam ſuper titulo beneficij: quia contrarium apparet in commiſſione Reuerendiſſimo Domino Pacen. directa, quæ continet totum negotium principale cum clauſula, *Quam, & quas.*

18. Minus etiam releuat, quod obiicitur, fuiſſe petitam poſt menſem ſubrogationem: quia vltra quod dicitur fuiſſe intra menſis ſpatium porrectam ſupplicationem, Regula non arctat ad petendam ſubrogationem infra dictum tempus, & mentio menſis fit ad inualidandam non ſubrogationem poſt illum petitam, ſed gratiam intra illum obtentam in præiudicium ſubrogandi: & propterea quando poſt menſem non fuit alteri conceſſa gratia, non prohibetur collitigans ſubrogationem quandocunque petere, vt fuit dictum *in illa Collen.*

Leodienſis Fructuum, Lunæ 31. Maij 1604.

Coram R.P.D. Litta.

SVMMARIVM.

1 *Vertigo capitis, & ſtomachi debilitas quando excuſent à reſidentia.*

2 *Medici atteſtatio infirmitatem probat.*

3 *Medici atteſtatio tunc maximè probat infirmitatem, quando alij teſtes de illa deponunt.*

4 *Octogenarius dicitur ſenio confectus.*

5 *Senectus ipſa eſt morbus.*

6 *Infirmis non reſidentibus debentur de iure diſtributiones.*

7 *Senio confecti ſi non reſideant, non amittunt diſtributiones.*

8 *Teſtes deponentes de qualitate morbi, non probant niſi ſint periti.*

9 *Atteſtatio Medici in materia qualitatis morbi præfertur aliis teſtibus.*

10 *Infirmitas redditur veriſimilis concurrente maxima ſenectute, & obitu ſubſecuto.*

11 *Deambulare, exire domo, & actus ſimiles, non concludunt perfectam ſanitatem; cùm fieri poſſint etiam ab infirmo pro recuperanda ſalute.*

12 *Morbus vertiginis non eſt perpetuus.*

13 *Infirmi, vt lucrentur diſtributiones, non tenentur intimare Capitulo eorum infirmitatem.*

14 *Capitulum ſine conſenſu Epiſcopi ſtatuere non poteſt ſuper modo lucrandi diſtributiones.*

15 *Diſtributiones conſumptas quando teneatur Capitulum reſtituere.*

DECISIO XXIV.

Fvit reſolutum probari tale impedimentum propter quod debuit quondā D. Ioannes excuſari à reſidentia: nam licèt in confeſſo ſit apud partes, quod Ioannes non reſederit ab anno 1596. citrà, conſtat tamen ex deductis per informantes pro legatariis de infirmitate illius, circa quam multi teſtes dantur; & in ſpecie Medicus, qui eſt Profeſſor ordinarius Vniuerſitatis Louanienſis, & benè percutit tempus anni 1596. & in ſpecie dicit, quod Ioannes laborabat ſumma debilitate ſtomachi, & tali vertigine capitis, quod Eccleſiam ſine 1.
vitæ periculo frequentare non poterat: vnde ſi ſola Medici atteſtatio infirmitatem probet, 2.
ſecundum Anchar. *conſ.* 388. *num.*3. à fortiori 3.
hoc in caſu eam probabit; cum ſimul cum ea concurrat depoſitio aliorum teſtium; *authent. multo magis, Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* qui teſtes addunt pro corroboratione ſuæ depoſitionis, quod aliquando viderunt Ioannem cecidiſſe in terram, & particulariter quando vna vice ad Eccleſiam acceſſit.

Accedit quod Ioannes erat Octogenarius, 4.
&

& ſic ſenio confectus, vt probant teſtes; de
5. quibus *in ſummario Legatariorum*, quæ ſene-
6. ctus ex ſe morbus eſt; Vnde cùm de Iure infirmis non reſidentibus, aliàs tamen ſolitis reſidere, debeantur diſtributiones, vt tenent Ioannes Andreas, Card. & Abbas *in cap. ad audientiam, de Cleric. non reſidend.* Felin. *in cap. Apoſtolicæ, numero duodecimo, de except.*
7. Couarr. *var. reſolut. lib. 3. cap. 13. verſ. 6.* Item & ſenio confectis, vt conſtat ex reſolutione Congregationis Illuſtriſſimorum Interpretum ſacri Concilij Tridentini, cuius copia datur: ideò, &c.

Quibus non obſtant teſtes pro Capitulo examinati: Quia vltra quod ſunt partes for-
8. males, nihil probant; nam dum dicunt infirmitatem Ioannis Chriſtiani non fuiſſe talem, propter quam non potuerit reſidere, deponunt de eorum iudicio, & credulitate, & circa
9. hoc præualet atteſtatio Medici; maximè iuncta depoſitione teſtium de infirmitate de-
10. ponentium, quæ eo magis veriſimilis redditur, ſtante maxima ſenectute eiuſdem Ioann. Chriſtiani, & obitu inde ſubſecuto.

11. Et dum dicunt, quod Chriſtianus exibat domo, deambulabat, & ibat ad viridarium: Fuit reſponſum, hæc, & ſimilia ab eo fieri potuiſſe, ac debuiſſe pro recuperanda ſanitate.

12. Et ad illud, quod morbus vertiginis non ſit perpetuus: fuit reſponſum, quod vltra vertiginem laborabat ſenio, & aliis infirmitatibus, nec debebat ſe ſubmittere tam imminenti periculo vitæ ſuæ, ſed quantum in ſe erat ſtudere recuperationi ſanitatis.

Et dum pro Capitulo dicebatur huiuſmodi infirmitatem non fuiſſe ſibi intimatam: fuit reſponſum, quod iure cautum non re-
13. peritur, quod talis intimatio debeat fieri per infirmos & ſenio confectos, aliàs ſolitos reſidere, ad effectum conſequendi diſtributiones.

Et quoad prætenſum ſtatutum, fuit dictum de eo legitimè non conſtare: illud in omnem caſum, eſſe nullum, & inualidum, vti factum per Capitulum ſine conſenſu Epiſcopi, ſine
14. quo Capitulum ſuper modo lucrandi diſtributiones ſtatuere non poteſt: vt fuit tentum *in Lucana Iuriſdictionis 9. Aprilis* 1601. *coram R.P.D. Pamphilio.*

Deducta etiam pro Capitulo circa conſumptionem dictarum diſtributionum bona
15. fide factam; non placuerunt Dominis: cùm minimè probabiliter ignorare potuerit Capitulum infirmitatem, & maximam ſenectutem dicti Ioannis Chriſtiani; quódque infirmo de Iure debentur diſtributiones.

Neque hic applicantur deducta ex Puteo *deciſ. 417. lib. 1.* & alia citata per informantes
16. pro Capitulo: quia procedunt in terminis indulti conceſſi alicui de lucrandis diſtributionibus, quas alij non fuiſſent lucraturi de iure communi; cuius indulti conceſſio cùm potuerit probabiliter ignorari à Capitulo, non mirum ſi illius intimatio neceſſaria eſt ad effectum conſtituendi Capitulum in mala fide.

Ex quibus, & aliis hic latius deductis per informantes, fuit concluſum vt ſupra.

Virdunenſis fructuum, Lunæ 5. Iulij 1604.

Coram R.P.D. Peña.

SVMMARIVM.

1 *Impeditus ſenio, vel morbo, lucratur diſtributiones quotidianas.*
2 *Preces ad impetrandam gratiam probant contra exponentes.*
3 *Infirmitas probatur per atteſtationes Medicorum.*
4 *Infirmo etiam non intereſſenti debentur fructus & diſtributiones quotidianæ.*
5 *Reſidere, & intereſſe, differunt inter ſe.*
6 *Decretum directum ad reſidentiam non eſt trahendum ad intereſſentiam.*
7 *Decretum Capituli habet interpretationem paſſiuam à Iure communi.*
8 *Decretum Capituli contra ius, eſt inualidum.*
9 *Capitula Eccleſiarum poſſunt facere ſtatuta concernentia ſua particularia negotia, ſine conſenſu Superioris.*
10 *Capitula Eccleſiarum non poſſunt condere ſtatuta ſuper Reſidentia; vel ſtatu Eccleſiæ.*

DECISIO XXV.

HÆc cauſa fuit ſæpè propoſita & diſcuſſa, videlicet die trigeſimo primo Maij, & nono Iunij. Sed quia inter Dominos non conueniebat, non fuit capta reſolutio; quam denique vtraque parte informante fecerunt in hac propoſitione ſub die quinta Iulij, cenſentes Domino Nicolao Mario Decano Eccleſiæ Virdunenſis ab anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto, deberi fructus ac diſtributiones præbendarum, quæ dari ſolent intereſſentibus Matutinis, & aliis Horis, & diuinis Officiis, & Anniuerſariis, quas ex tabulis Capitularibus conſtabat non habuiſſe.

Ratio deciſionis fuit, quia ex deductis per informantes pro Decano, & præſertim ex teſtibus in Curia examinatis conſtabat de ſenio & morbo Decani, vnde orieba- 1.
tur legitimum impedimentum excuſans illum, quominus potuiſſet prædictis Horis & diuinis Officiis intereſſe, *cap. 1. verſ. quos infirmitas*, vbi Gloſ. *verbo, infirmitas, de Clericis non reſidentibus, libro 6.* vbi Archidiaconus *numero 2.* Ioannes Andreas *num. 1. & 4. in verbo, Infirmitas*, Ancharanus *numero 1. verſ. hæc regula:* Gemin. *in dicto cap. 1. §. qui verò, numero 1.* Prob. ad Monach. *numero 13. & 16.* Felin. *in cap. Apoſtolicæ, numero 12. verſ. ſicut de infirmo, de except.* Corſet. *ſingul, 152. incip. Infirmus:* Couarruuias *lib. 3. var. reſolut. cap. 13. num. 8.* Natta *conſ. 41. num. 1. lib. 1.*

2. Teſtium probationem reddebat veriſimilem narratiuæ Coadiutoriimpetratæ à Sanctiſſimo D. N. Clemente Papa VIII. ad ſupplicationem communiter Capituli & Decani, anni 1598. quam ideò conceſſerat, quia expoſitum fuerat, Decanum in 72. ætatis ſuæ anno conſtitutum, & aſſiduis morbis & ægritudinibus affectum in ædibus detineri, ita vt de cætero non poſſet Eccleſiæ deſeruire, & onera ſibi incumbentia per ſeipſum perferre commodè:hæc enim narratiua, aliis præſertim concurrentibus contra Capitulum, probabat: *leg.cum precum*, *Codice de liberali cauſa*: Gabriel.*titulo de confeſſ.clauſ.4. numero* 1.

3. Concurrebant enim fides proborum virorum teſtantium de infirmitate Decani ante aliquot annos; item atteſtationes Medicorum affirmantium Decanum triplici herniæ ſpecie laborare.

4. Ex iſtis igitur ſenij, & morbi impedimentis ſic probatis, Decano etiam non intereſſenti debebantur fructus & diſtributiones, vt patebat ex *præcitatis*, & præſertim ex Probo ad Monach. *in dict. cap.*1. *num.* 22. *de Cleric. non reſiden.* & *ex deciſ.in cauſa Leodienſi fructuum,die* 31. *Maij, anno* 1601.*coram Domino Litta.*

Non obſtabat, quod in reſolutione ſeu decreto Capituli, *anni* 1425. ſuper vnione præbendæ Decanatui, diceretur Decanum non poſſe potiri fructibus niſi continuam in dicta Eccleſia faceret reſidentiam. Quia fuit reſponſum primò, decretum emanaſſe ex eo quod ante vnionem præbendæ Canonicalis, Decanus propter fructuum exiguitatem non

5. ita aſſiduè reſidebat. Cæterùm cùm aliud ſit reſidere, aliud verò intereſſe, decretum conceptum de reſidentia, non erat trahendum ad intereſſentiam: Oldrad. *conſ.*150.*incip. In Eccleſia*: *numero* 2. *in fine*, & *numero* 3.*in fine*,

6. & ſic caſum de intereſſentia (de quo non loquebatur decretum) remanſiſſe ſub diſpoſitione iuris communis: *leg. commodiſſimè*, *ff. de liber. & poſthum.* Socin.ſen. *conſ.* 9. *num.*6. *lib.*3.

7. Secundò fuit reſponſum tale decretum recipere interpretationem paſſiuam à Iure communi, vt infirmus excuſetur: Gabriel. *conſ.*1.*num.*3.*lib.*1.

Minùs obſtabat alia Capituli prouiſio, conſtituentis, aliquem etiam moribundum non excuſari à Matutinis, & in præbenda vnita nullam admittendam excuſationem.

8. Quia fuit reſponſum has Capitulares prouiſiones, præſertim contra ius conceptas, ſuper fructibus & diſtributionibus, eſſe inualidas: Oldrad. *conſ.*150. *numero* 1. *in fine*, *verſ. præterea videtur*: Abbas *in cap. cum omnes, numero* 4. vbi Felinus *numero* 9. *verſ.cæterum*, *de conſtitut.* Et ita cenſuit Rota in terminis ſimilis ſtatuti, *in cauſa Illerden. ſtatuti die* 3.*Decembris anni* 1593.*coram Domino Andrea de Corduba*, *nunc Epiſcopo Pacenſi*, & *in cauſa Leodienſi fructuum die* 31. *Maij anni* 1601.*coram Domino meo Litta.* Licèt enim

9. Capitula & Canonici poſſint facere ſtatuta ſine auctoritate Superioris concernentia ſua ſingularia negotia, Gloſ. *in cap. conſtitutionem*, *in verb. ſtatutum*, *de verborum ſignificatione*, *lib.*6. non tamen poſſunt ſtatuere ſuper ſtatu Eccleſiæ ſine conſenſu Epiſcopi, Anchar. *in repetit. cap.* 1. *quæſt.* 6. *numero* 99. *de Conſtitut.* Antonius de Butrio, *in cap. conſtitutus*, *numero* 25. *de reſcript.* & fuit deciſum *in dicta cauſa Illerdenſi ſtatuti*, *coram Domino de Corduba*, & *in cauſa Lucana Iuriſdict. die* 23. *Februarij*, & 9. *Aprilis anni* 1601. *coram Domino Cardinali Pamphilio tunc Rotæ Auditore.* 10.

Quæ opponebantur contra teſtes, leuia viſa fuerunt: quibus ideò etiam Rota credendum cenſuit; quia eorum dicta corroborabantur ex prædictis adminiculis.

De Remiſſoria, quam Capitulum prætendebat, Rota maturius deliberandum cenſuit.

Romana Inualiditatis Matrimonij, Veneris 14. Ianuarij 1605.

Coram R.P.D. Peña.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium diſſoluitur ob impotentiam viri.*

2 *Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi incipit à die iudicialis præcepti de cohabitando.*

3 *Inſpectio mulieris non inducit ſufficientem probationem impotentiæ viri,itavt ſtatim ſit diſſoluendum matrimonium.*

DECISIO XXVI.

VTraque parte informante, propoſui memorialia loco cauſæ, ſuper eo, an eſſet deueniendum ad legitimam inſpectionem Camillæ Gallæ, pro exploranda eius virginitate, aut violatione, ad effectum vt ſi reperiretur effecta mulier, compelleretur tanquam legitima vxor perpetuò cum Iacobo marito conuiuere; aut contrà, ſi reperiretur virgo,pronunciaretur à nexu matrimonij liberata, propter mariti impotentiam, qui clauſtra pudoris aperire, vel penetrare non potuerit. 1.

Et Dominis viſa fuit res exemplaris, & quodammodo in praxi difficilis, propter rationes *in deciſione in hac cauſa facta die* 28. *Februarij anni* 1803. contentas: quibus aſſeritur, ſententiam de triennali cohabitatione à die Iudicialis præcepti inchoandam: quam- 2.
uis enim Iacobus, & Camilla conſentirent vt fieret legitima inſpectio, quia tamen Camilla non aliter patiebatur ſe explorari, niſi 3.
cum hoc, quòd ſi fuiſſet reperta virgo, ſtatim deueniretur ad diſſolutionem Matrimonij: quod tamen non pendebat ab eius voluntate,

luntate, ſed à præſcripto Sacrorum Canonum: quod ſi hoc ſibi non concedebatur, ſaltis videbatur aſpetum, vt ſi in hac inſpectione reperiretur virgo, deberet eius pudor explorari: ideò Rota vt tutius procederetur in diſſolutione tanti Sacramenti (quatenus ei locus foret) cenſuit vt coniuges vlteriùs cohabitarent.

Quanto autem tempore hæc cohabitatio adhuc duratura foret? particulariter erat videndum.

Romana Inualiditatis Matrimonij, Venetis 28. Aprilis 1606.

Coram R. P. D. Peña.

SVMMARIVM.

1 *Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi, incipere debet à die præcepti Iudicis de cohabitando.*

2 *Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam eorum potentiam, abbreuiari poteſt per Iudicem, conſideratis circumſtantiis, ſi ante decretum præceſſit cohabitatio per triennium.*

3 *Inhabilitas viri ad coëundum argui poteſt ex ipſius ætate, aſpectu, & corporis qualitate.*

4 *Teſtes plures deponentes per eadem verba redduntur ſuſpecti.*

5 *Probatio impotentiæ viri quæ fit per inſpectionem mulieris, eſt fallax, & inefficax pro diſſolutione matrimonij.*

6 *Impotentia coëundi probanda venit per inſpectionem, quando vnus ex coniugibus affirmat, alter verò negat impotentiam.*

DECISIO XXVII.

Poſt deciſiones in hac cauſa factas, dubitaui an eſſet locus vlteriori cohabitationi, vel potius eſſet deueniendum ad inſpectionem Camillæ, ad effectum vt ſi reperiretur virgo, diſſolueretur matrimonium; vel è conuerſo ſi reperiretur corrupta, compelleretur redire ad maritum, & cum eo perpetuò cohabitare: & cauſa, vtraque parte informante, repropoſita, Rota conformiter cenſuit ad inſpectionem Camillæ fuiſſe deueniendum.

1 Quia licèt triennium cohabitationis debeat incipere à Iudicis decreto, iuxta deducta *in deciſione in hac cauſa facta ſub die 18. Februarij* 1603. nihilominus tamen non de-
2 fuerunt Doctores affirmantes, quod quando ante decretum præceſſit triennalis cohabitatio, poſſit Iudex triennium futurum abbreuiare, & arbitrio ſuo inſpectis circumſtantiis ad breuius tempus reducere, Anton. de Butrio, *in cap. laudabilem, num. 14. in fin. de frigid. & malefic.* vbi Præpoſitus *num. 8. verſ. aut de impotentia apparet*, Anchar. *in cap. 1. num. 10. eodem tit.*

Difficultas in hoc caſu reducebatur ad cauſas regulandi arbitrium, vt iuſtum videretur deuenire ad inſpectionem: quamuis poſt decretum Rotæ, vt Camilla, & Iacobus coniuges cohabitarent, & darent operam rei vxoriæ, nondum effluxiſſet triennium, & Rota legitimas cauſas interfuiſſe cenſuit.

Primò, quia exiguum tempus deſiderabatur ad triennium complendum, quod inceperat die 20. Iunij anni 1603. quo tamen tempore ſæpè fuit interrupta cohabitatio culpa Iacobi nolentis accedere vt debebat ad Camillam, quæ ſemper parata, mandatis Rotalibus obediendo, maritum expectabat.

Secundò idem ſuadebat ætas Iacobi, qui 3
ad 60. annos accedere videbatur, & cum ætate concurrebat aſpectus eiuſdem Iacobi, & qualitas corporis tenuis & debilis: vnde facilè inhabilitas ad maritale opus perficiendum arguebatur.

Tertiò concurrebat relatio Medicorum, qui die 2. Maij anni 1603. poſtquam explorassent, retulerunt quod licèt in eo non apparerent ſigna impotentiæ naturalis, ſed potiùs contraria, nec videretur maleficiatus; apparebat tamen debilis complexionis.

Quartò accedebat relatio Obſtetricum, quæ de mandato Vicarij Camillam inſpexerunt, & virginem reperiſſe retulerunt: & licèt ea tunc inſpectio non fuiſſet legitimè facta, nihilominus tamen aliquod adminiculum inſpectioni iterum legitimè faciendæ præbebat.

Denique quæ de modeſtia, honeſtate, & pietate Camillæ extraiudicialiter intellecta fuerant, multùm mouerunt aliquem ex Dominis, vt pro inſpectione facienda faciliùs ſentirent.

Quibus non obſtabat prætenſa quædam Camillæ confeſſio dicentis ſe fuiſſe cognitam à Iacobo: quoniam non placuit Domi- 4
nis probatio facta per teſtes, qui videbantur inſtructi: cùm per eadem verba teſtificarentur.

Denique non obſtabat, quod cùm pro- 5
batio per inſpectionem ſit fallax, & lubrica, non poterat ex ea ſumi certum argumentum ad diſſoluendum Matrimonium.

Quia fuit reſponſum, quod cùm in hac 6
materia non poſſit dari alia probatio, quando vnus de coniugibus ſtat pro matrimonio, alius verò contra matrimonium, ideò controuerſia per hoc genus probationis dirimenda eſt: *cap. fin. de frigid. & malefic.* vbi Gl. *ſuper verb. ſeptima manu*, vbi communiter Canoniſtæ, & *cap. propoſuiſti, de probat.* iuxta quem textum inſpectio peragenda eſt, & legitimè facta quantum fieri poterit, omnem fraudem remouebit.

Et ita, &c.

Bononienſis de Gargantibus, Mercurij 27. Iunij 1607.

Coram R. P. Dom. Marquemontio.

SVMMARIVM.

1 *Filius præſumitur mariti.*

2 *Filius præſumitur mariti, licèt probetur, mulierem tempore conceptionis concubuiſſe cum adultero.*

3 *Præſumptio, quòd filius ſit mariti, eſt Iuris tantùm.*

4 *Præſumptio Iuris, quod filius ſit mariti, ceſſat probata abſentia ipſius mariti de tempore conceptionis.*

5 *Filius non præſumitur adulteri, ſed mariti, quotieſcunque ipſi marito patet acceſſus ad vxorem.*

6 *Mulieris aſſertio quod prolem ex adultero, non autem ex marito ſuſceperit, non attenditur: & num.* 10.

7 *Natus præſumitur conceptus nono, vel ſeptimo, menſe ante partum.*

8 *Dictio*, In circa *denotat tempus incertum, ſaltem per ſex menſes.*

9 *Similitudo non eſt ſufficiens coniectura ad probandam filiationem.*

11 *Filiatio non probatur ex nominatione & tractatu alicuius vti filij in præiudicium Tertij.*

12 *Filiationis famam vt probent teſtes, quomodo debeant deponere.*

13 *Filiatio vbi agitur in iudicio petitorio, concludentiùs probanda venit, quàm vbi agitur in iudicio poſſeſſorio, & pro conſecutione alimentorum.*

14 *Spurij de iure Ciuili nihil ex bonis paternis prætendere poſſunt: de iure autem Canonico ſola alimenta.*

15 *Spuriis non ſuffragatur pro ſucceſſione legitimatio obtenta abſque mandato patris poſt ipſius obitum.*

DECISIO XXVIII.

CVm hæreditatem Herculis, qui de anno 1595. condito teſtamento diem clauſit, adiuiſſent germani ipſius fratres, eſſéntque bonorum poſſeſſionem adepti, fuit illis excitata controuerſia per Lucretiam, eo colore quod ex amplexibus Herculis ipſa de anno 1594. effecta fuiſſet mater cuiuſdam filiæ, cui *Gentilis* nomen fuit; quæ cùm legitimata fuerit à Comitibus Palatinis, extitiſſet dicto Herculi ſuo Patri hæres, & paulò pòſt defuncta, tranſmiſiſſet dictam hæreditatem ad Lucretiam eandem ſuam matrem: cauſa in Rota commiſſâ, & dato dubio an conſtet q. dictam Gentilem fuiſſe filiam q. Herculis, & Lucretiæ in caſu, & ad effectum de quo agitur, fuit vtraque parte informante negatiuè reſponſum.

Certum eſt, quòd Lucretia annis 1593. & 1594. habebat maritum Ioannem Baptiſtam, atque idcircò locus eſt præſumptioni, quod Gentilis fuit filia dicti Ioannis Baptiſtæ: *leg. nam ciuium, & leg. filium. ff. qui ſunt ſui, vel alieni iuris, leg. quia ſemper, ff. de in ius vocan. leg. ſi vicinis, Codic. de nupt.* etiamſi eo tempore probetur copula, & adulterium Lucretiæ cum Hercule: *leg. miles, §. functo, ff. ad legem Iuliam de adulter. leg. Titia. ff. de Carb. edict.* Cyn. *in dict. leg. ſi vicinus*, ibique Albetic. *num.* 3. Abb. *in cap. per tuas, in tertio notab. de prob.* Alexand. *conſ. octogeſimo octauo, num.* 8. *libro* 7. & innumeros refert Gabriel. *conſ.* 14. *de præſumpt.* Menochius *de arbitr. caſ.* 89. *num.* 20. *& præſumpt.* 53. *numero* 2. *lib.* 6. 1. 2.

Et licèt iſta præſumptio ſit Iuris, tamen eſſe veriorem opinionem dixit Rota coram Achill. *deciſ.* 1. *qui fil. ſint legit. & deinde in cauſa Firmana Iuris patronatus*, 28. *Ianuarij* 1602. *coram Illuſtriſſimo Cardinali Pamphilio*, quamuis plurimi Doctores fuerint in alia ſententia; vt patet ex congeſtis per Petrum *de prohib. feud. alienat. per Federic. quæſt.* 11. *num.* 354. *&* 382. Et hoc caſu ceſſat omnis difficultas, ex quo de tempore, quo Gentilis fuit concepta, non allegatur abſentia mariti, quæ procul dubio admittitur aduerſus iſtam Iuris præſumptionem: *leg. filium, ff. de iis qui ſunt ſui vel alieni iuris*, Curt. *in lege prima*, §. *idem Iulianus. ff. de agnoſcend. liber. lege tertia, § ſi mater, ff. de Carb. edict.* Abb. *in dict. cap. tuas, num.* 3. & *ibi* Felin. & Dec. & Achil. *dict. deciſ. prima*, Mohed. *in deciſ. prima & ſecunda eodem titulo*, Alexand. *conſ.* 78. *num.* 7. *libro* 7. Pariſ. *conſ.* 29. *libro* 2. Couar. *de ſponſ. p.* 2. *cap.* 8. §. *tertio, num.* 4. Gozzadin. *conſ.* 13. *numero* 45. Decian. *dict. reſponſ.* 1. *numero* 98. *&* 99. *&* 127. & Rota *in dicta Firmana Iuriſpatronatus* 13. *Ianuarij coram Reuerend. Patre Dom. Coccino.* 3. 4.

Tamen cùm Lucretia non fuerit retenta in domo Herculis adulteri, ſed vt plurimum in ædibus in quibus etiam ipſe Ioannes Baptiſta morabatur, ibíque illam cohibebat Hercules, & per conſequens nec illa in ſchemate concubinatus teneret, nec eſſet impeditus marito acceſſus ad illam, legis præſumptio eſt hoc caſu firmiſſima, prolem eſſe mariti, non verò amaſij adulteri; vt ex plurimorum ſententia refert Menoch. *dict. præſumpt.* 53. *numero* 4. *lib.* 6. & faciunt tradita per Surd. *conſ.* 1. *n.* 54. *& ſeq. lib primo*, nec attendi debet Lucretiæ prætenſio, cùm ipſa facilè potuerit confingere ſe Gentilem de Hercule ſuſcepiſſe, contra præſumptionem iuris; Bald. *conſ.* 129. *num.* 30. *libro* 1. *& conſ.* 157. *numero ſecundo, libro* 3. Alexand. *conſ.* 152. *numero* 7. *libro* 5. & propterea tanto magis abſentia mariti de tempore, quo Gentilis potuit concipi, plenè & concludenter eſt probanda: præſertim quod Lucretia ſit actrix, cuius intentionis fundamentum, eſt ipſa mariti abſentia: Crauet. *conſ.* 158. *numero* 3. Alexander *conſ.* 157. *numero* 2. *libro* 5. 5. 6.

Paleott.

Paleott. *de noth. & ſpur. cap.* 24. *num.* 2. Couar. *dict. num* 8. *in princip.* Petrus *vbi ſuprà, n.* 357. Bero. *conſ.* 161. *num.* 10. *vol.* 2. Pariſ. qui teſtatur de communi, *conſilio* 64. *numero* 6. *lib.* 3. Ruin. *conſ.* 53. *num* 5. & allegat *deciſ. in cauſa bonorum de Brucchis coram ſanct. mem. Clemente VIII.* 23. *Iunij* 1578.

7. Hic autem non adeſt talis probatio: quia teſtes non concordant præcisè circa abſentiam Ioannis Baptiſtæ de tempore, quo Gentilis potuit concipi; quæ ex regula Iuris debuit eſſe à tempore Februarij vſque ad menſem Maij, cùm ipſa Lucretia in principio Nouembris partum edidit, *leg. ſeptimo menſe, ff. de ſtat. homin. leg.* 3. §. *vltimo, ff. de ſuis & legit. leg. Gallus in princip. de liber. & poſthum.*

Primus enim, & Secundus loquuntur expreſsè de tempore natiuitatis: Nonus & Vndecimus nihil omninò firmant, & deponunt

8. cum dictione *In circa*, quæ denotat tempus incertum, ſaltem per ſex menſes: Alexand. *conſ.* 19. *num.* 12. & *conſ.* 82. *in fin. vol* 7. Guido Pap. *deciſ.* 190. & *ſingul.* 436. Rebuffus *in praxi, tit. de diſpenſ. ætatis in verbo, ſeu circa, & in tract. de Nomin. quæſt.* 11. *in fin.* Vltimus non probat, quia eius depoſitio non eſt de actis: Quintus qui ſolus vrgere videtur, deponit etiam ipſe per verbum *in circa*: nec omninò ſatisfacit circa cognomen Ioannis Baptiſtæ.

Nec verò à ſupradicta præſumptione hoc

9. caſu recedendum eſt, ex coniecturis deductis à ſimilitudine, nominatione, tractatu, & Baptiſmo; vt per Doctores citatos per Surd. *deciſ.* 83. *num.* 21. & tenuit Rota *in allegatis deciſionibus coram Achille, & Domino Coccino.*

Nam quòd Gentilis effigiem Herculis exprimeret, vltra quod vnus tantùm teſtis de illa deponit; hanc in ſpecie conjecturam reiiciunt, in his terminis, Curt. Iun. *conſ.* 31. *num.* 3. Alciat. *regul.* 3. *præſumpt.* 38. *num.* 7. Socin. *dict. conſ.* 14. *num.* 7. Petrus *vbi ſupra, numero* 459. ibique teſtantur de communi.

10. Sicut & aliam de aſſertione matris, reiiciunt Barbat. *conſ.* 58. *ſub numero* 2. Curt. *dict. conſ.* 31. *ſub numero* 3. Capr. *conſ.* 2. *ſub numero* 1. Paleott. *dict. cap.* 74. *num.* 6. Menochius *dicto caſu* 89. *numero* 27. & eſt text. *in lege penultima, aliàs fin.* §. *mulier grauida, de probat.*

11. Idem dicitur de nominatione, & aliis, maximè in Tertij præiudicium; vt hoc caſu Petrus *vbi ſupra, num.* 391. Gabriel. *conſ.* 140. *numero* 44. & *dict. conſ.* 158. *numero* 7. *lib.* 2. Iaſ. *conſ.* 106. *numero* 3. *volumine primo*, Pet. Duenn. *reg.* 341. *in* 1. *ampliat.* Natt. *conſ.* 473. *numero* 24. & eſt text. *in leg. neque, Codice de teſtam. & leg. non epiſtolis, Codice de probat.* Et accedit hoc caſu, quod tractatus per modicum tempus durauit, cùm Hercules deceſſerit ſeptimo menſe poſt natam Gentilem: Dec. *conſ.* 64. *num.* 21. & 22.

Præterea iſtæ coniecturæ probantur per teſtes ſingulares, vel de auditu: & deſcriptio in libro Baptiſmali redditur multùm turbida, ex depoſitione Parochi, qui in eius dicto parum conſtans fuiſſe videtur; & hæc omnia facilè potuerunt procedere ex credulitate ipſius Herculis, vt dicitur *in præfata deciſione Achill.*

Non obſtat fama & communis reputatio filiationis: quia hæc ipſa aderat in aliis deciſionibus, & aliæ vrgentiſſimæ coniecturæ, quæ hic deſiderantur; ſed nec talis fama probata eſt, & in dictis teſtibus non adſunt requiſita ad illam probandam, de quibus in terminis, Ruin. *conſ.* 52. *numero* 7. *libro* 5. Gozzad. *conſ.* 13. *numero* 29. latè Peregrin. *vbi ſupra, numero* 476. 12.

Atque eo magis, quia agitur de graui præjudicio, nempe de auocanda hæreditate à conſanguineis poſſeſſoribus: quo caſu certum eſt, requiri concludentiores probationes, quàm ſi de alimentis & filiatione in poſſeſſorio ageretur; Bald. *conſ.* 180. *numero* 30. *lib.* 9. Caſtr. *conſ.* 434. *in princip. lib.* 1. Alciat. *dict. præſumpt.* 83. *numero* 6. & 8. Couar. *dict.* §. 30. *numero* 60. & facit *dict. deciſ.* 1. Achill. *numero* 6. 13.

Denique in omnem euentum non poteſt conſtare de filiatione ad effectum ſucceſſionis, cùm Gentilis fuerit ſpuria quæ in bonis paternis nihil ex regulis Iuris Ciuilis prætendere poteſt: *auth. ex complexu, Cod. de natural. liberis*: & de æquitate Canonica ſola alimenta; *cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrimon. quam polluit per adulterium.* 14.

Nec iuuat legitimatio, vtpotè obtenta abſque Herculis mandato; & poſt illius mortem: Ancharanus *conſ.* 241. *num.* 2. Decius *conſ.* 538. *numero* 9. 15.

Salamantina dimidiæ portionis, Veneris 23. Ianuarij 1609.

Coram R. P. Dom. Marcomontio.

SVMMARIVM.

1 *Morbus caducus, Comitialis à Iuriſconſultis appellatur: & quare numero* 17.
2 *Morbus caducus ſemper eſt pernicioſus, & curatu difficilis.*
3 *Morbus caducus in ætate prouectis vix vlla arte eſt medicabilis.*
4 *Morbo caduco laborans, inhabilis eſt ad beneficia obtinenda.*
5 *Collatio beneficij facta laboranti morbo caduco, eſt nulla ipſo iure.*
6 *Morbo caduco laborans eſt irregularis: prohibetur enim promoueri ad Ordines, & promotus ſuſpenditur.*
7 *Irregularitas inhabilitat ad obtinenda beneficia.*
8 *Morbus caducus non inhabilitat de Iure ad obtinendum beneficium, in quo non requiritur aliquis Ordo ſacer.*

9 *Morbo caduco laborans non eſt ſuo facto irregularis, ſed ex accidenti.*

10 *Ordo debet eſſe annexus Canonicatibus ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini.*

11 *Confeſſio nocet impetranti, etiam in his, quæ à voluntate ipſius non pendent.*

12 *Morbi caduci effectus.*

13 *Morbi caduci exiſtentia probata, ſi quis illius deficientiam alleget, probare tenetur.*

14 *Epilepſiæ, & aliarum infirmitatum non eſt par ratio.*

15 *Epilepſia eſt internallata mentis, & ſenſuum cum læſione conuulſio.*

16 *Ordinum ſacrorum adminiſtratio interdicta eſt cuilibet patienti mentis alienationem.*

18 *Morbo caduco affectis Sacramentorum adminiſtratio non eſt committenda.*

19 *Dimidiæ portiones in Eccleſia Salamantina aſſequuntur per aſcenſum, & nouum titulum.*

20 *Beneficium vbi debet conferri Sacerdotibus, id debet intelligi de Sacerdote, qui tempore prouiſionis poſſit actu Miſſam celebrare.*

21 *Beneficio, quod requirit reſidentiam, non poteſt per Vicarium inſeruiri.*

Decisio XXIX.

Domini cenſuerunt non potuiſſe prouideri quõdam Bartholomæo de Eſcobar de dimidia portione in Eccleſia Salamantina. Ratio deciſionis fuit, quia ex teſtibus datis *in ſummario Franciſci Fryle*, & ex ipſa confeſſione Dominici, qui in ius & poſſeſſionem Bartholomæi ſubrogari obtinuit, conſtat quod dictus Bartholomæus de tempore ſibi factæ prouiſionis, & pluribus annis antea,
1. patiebatur morbum caducum; ſeu vt Iuriſconſulti appellant Comitialem: *l. qui Tertiana, de ædil. edict. leg. 1. §. 1. ff. de auth & con-*
2. *ſen. autor.* qui morbus ſemper perniciofus, &
3. curatu difficilis, potiſſimùm tamen in ætate prouectis vix vlla arte eſt medicabilis: Hippocrat. *lib. 5. aphoriſm. ſect. 2. aphoriſm. 7.* ibique etiam Galenus, atque ex mente vtriuſque Ioannes Marinell. *apud Hiſpan. ſect. 2. aphoriſm. 45.*

Quo ſuppoſito ſequitur, quod Bartholo-
4. mæus fuit inhabilis ad obtinenda beneficia,
5. quódque prouiſio illi facta, fuit ipſo iure nulla: Ægidius *in cap. cùm inter Canonic. num. 13. de elect.* Hoſtienſis, Ioannes Andreas & alij quos refert Verallus *deciſ. 236. in princ.*
6. *p. 2.* Vbi etiam dicitur, caducum eſſe irregularem, cùm impediatur promoueri ad Ordines, & promotus ſuſpendatur iuxta textum cum Gloſſa *in cap. communiter, 23. di-*
7. *ſtinct.* latè Maiol. *de irregular.* Irregularitas autem inhabilitat ad beneficia acquirenda, *cap. 15. §. 1. de ſentent. excommunic. in 6.* Abb. *in cap. cum noſtris, num. 22. de conceſſ. præbend.* Rebuff. *de pacific poſſeſſ. num. 226.* Siluan. *de benefic. part. 3. quæſt. 1. num. 11.* facit *lex 1. §. caſum, ff. de poſtul.*
8. Nec obſtat quod iſtud vitium, ſeu iſte morbus non inhabilitet de Iure ad obtinendum Canonicatum, aut beneficium, in quo aliquis Ordo ſacer non requiritur, ea ratione quòd patiens talem morbum, non eſt ſuo 9.
facto criminoſus, aut irregularis, ſed ex accidenti; Verall. *dict. deciſ. 236.* Chiſan. *deciſ. 94.* faciunt tradita per Nauarr. *conſ. 14. num. 4. de reſcript.* ex Innocent. *in cap. fin. de exceſſib. Prælat.* Vnde infertur, quod in hoc caſu Bartholomæus non erat inhabilis, quia dimidia portio non requirit ſuſceptionem & annexionem Ordinis ſacri: fuit enim reſponſum, quidquid ſit in aliis Eccleſiis, attamen in Eccleſia Salamantina, in qua exiſtit dimidia portio, de qua agitur, Ordinem Sacerdotalem eſſe dimidiis portionibus annexum: vt dixit Rota *in cauſa Salamantina integræ portionis 24. Aprilis 1582. coram fœlicis memoriæ Clemente VIII. tunc Rotæ Auditore,* & conſtat ex ſtatuto illius Eccleſiæ dato *in ſummario Franciſci num. 3.* Vbi etiam dicitur id obtinere ex immemorabili conſuetudine, atque iſta conſuetudo tanquam magis laudabilis, eſt ſeruanda: vt ſentit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. cap. 12.* vbi iubet, quod 10.
annectantur Canonicatus & portiones Ordinibus ſacris, ita vt dimidia pars ſaltem ſint Preſbyteri. Vbi verò conſuetudo laudabilior habet, quod plures vel omnes ſint Preſbyteri, omninò obſeruetur.

Non obſtat quod dicitur, morbum quondam Bartholomæi non probari ex cõfeſſione Dominici, quæ minimè pendet à voluntate confitentis: maximè cùm Dominicus non reſtrinxerit, nec coarctauerit ſuam impetrationem ad illum modum vacandi: fuit enim 11.
reſponſum quod in valore, & in aliis, quæ non pendent à confeſſione impetrantis, ſua tamen confeſſio nocet impetranti: Et quamuis ex clauſulis generalibus poſſit Dominicus capere aliam vacationem, non ideò ſequitur quod poſſit tollere illud quod præcisè in ſua gratia narrauit.

Deinde cum Dominici cõfeſſione concurrunt teſtes, etiam Medici, qui deponunt vidiſſe ſæpiùs Bartholomæum corruentem, & 12.
ex ore vomentem ſpumas, ita vt dubitari non poſſit quin detineretur comitialis morbi affectionibus, quas tradit Cornelius Celſus *lib. 3. cap. 24.*

Nec facit quod alij Medici dixerunt, morbum Bartholomæi non fuiſſe perpetuum, & incurabilem; Nam vltra quod atteſtati ſunt contra ſententiam prædictam Hippocratis 13.
& Galeni: adhuc ſufficit ad effectum, de quo agitur, quod conſtet de exiſtentia illius morbi: & dictum Bartholomæum fuiſſe illo liberatum debet probari ab allegante, vt dicit in terminis Abbas *in dict. cap. cum inter Canonicos, num. 7. in fine*, poſt Ioannem Andream Butr. & alios.

Non obſtat quod aliqui podagra vehementi, vel alio morbo perpetuo impediti, fuerint nihilominus à Capitulo prouiſi de ſimilibus dimidiis portionibus Eccleſiæ Salamantinæ, quando prius erant Sacerdotes, prout erat Bartholomæus eo tempore, quo illi facta fuit prouiſio de iſta dimidia portione:

ne : Nam quidquid ſit an illud aſſum-
14. ptum probetur, & an releuet; Reſpon-
detur non eſſe parem rationem Epilepſiæ,
& aliarum infirmitatum: quia Epilepſia, teſte
15. Gal. *lib. 3. de laborantibus locis*, eſt interuallata
mentis, & ſenſuum cum læſione conuul-
16. ſio: quilibet autem, quamlibet mentis alie-
nationem patiens, interdicitur exequutio-
ne Ordinis ob periculum & ſcandalum cir-
ca Sacramenta: Iſid. *libro tertio, quæſtion.* 82.
artic. fin. Archid. & alij *in dict. capit. commu-*
17. *niter.* Et quidem ſi olim ille morbus fuit
dictus Comitialis, quia talis videbatur illa
concidendi, ſeu corruendi deformitas, vt
vbi cuicunque è populo ſuperueniret, ſtatim
Comitia dirimerentur; magna cum ratione
Sacræ Eccleſiæ Antiſtites cenſuerunt, ne
huic vitio affectis Sacramentorum admi-
niſtratio committeretur.

Non obſtat quòd Bartholomæus eſſet iam
presbyter, cùm enim ſtante illa paſſione
eſſet ab Altari remotus, & ab Ordinario
expreſsè prohibitus, ne amplius celebra-
18. ret, non debuit illi prouideri de beneficio,
per cuius aſſecutionem denuò addiceretur,
19. & reſtitueretur Altari: Quod autem ad
iſtas dimidias portiones deueniatur per aſ-
cenſum & nouum titulum, fuit dictum *in
prædicta Salamantina coram Clemente Octauo:*
facit *deciſio* Rotæ 6. *numero primo, quinto, &
ſexto, de conſuet. in nou.* Bellam. *deciſ.* 63.
numero quinto, & conſtat manifeſtè, ex quo
per Capitulum fuit facta Bartholomæo no-
ua prouiſio.

20. Nec ſubſiſtit, quod per alium deſeruire
Bartholomæus potuiſſet: Nam vltra quod
dici poteſt, ſtatutum diſponens quod di-
midiæ portiones remaneant Sacerdotibus
de Miſſa, requirere Portionarium, qui de
tempore ſibi acquiſitæ portionis, poſſit
actu Miſſam celebrare, ad not. per Barboſ.
conſilio trigeſimotertio, numero octauo, lib. 2.
Abbas *in capit. cum in cunctis, §. inferiora,
numero decimo*; & Decius *numero duodeci-
mo de electión.* Pariſ. *conſilio quinquageſimo,*
21. *numero decimoſeptimo, libro quarto*, cùm iſta
dimidia portio requirat reſidentiam, &
etiam ex prædicto ſtatuto ſacerdotium, ma-
gis eſt quod Bartholomæus non inſeruiuiſ-
ſet ſufficienter per Vicarium: Lap. *alleg.* 35.
numero quarto, & allegat. 117. *numero ſecundo,*
Decius *in cap. cum omnes, num. quinto & ſex-
to, de conſtitut.* Abb. *in capit. pen. de Cleric.
non reſid. num.* 4. Silu. *de benefic. part.* 4. *quæ-
ſtion.* 1. *colum.* 1. *circa med.* facit Concil. Tri-
dentin. *ſeſſ.* 22. *capit.* 3. *de reformat. & ſeſſ.* 24.
capit. 12. *§. Præterea*, ibi, *omnes Diuina per
ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire
officia.*

Denique ipſemet Dominicus dixit in ſua
impetratione, quod Bartholomæus non po-
terat adimplere miniſterium, & ſeruitium
Altaris: ſicque improbauit ſeruitium, quod
per Vicarium fieret. Atque ex his, vtraque
parte informante, fuit pro Franciſco reſolu-
tum, &c.

Romana Bonorum Vener. 26. Iunij 1609.

Coram R. P. D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Curator dandus eſt tam furioſo, quàm men-
te capto.*
2 *Diſpoſitio Iuris in furioſo, procedit in mente
capto.*
3 *Furioſus quis dicatur?*
4 *Mente captus quis dicatur?*
5 *Furor probari debet ab allegante.*
6 *Mentis ſanæ quilibet præſumitur.*
7 *Teſtibus deponentibus de ſana mente magis
credendum eſt, quàm ijs qui de dementia
teſtantur.*
8 *Teſtes deponentes de ſana mente habent iu-
ris præſumptionem pro ſe.*
9 *Dubium facti decidi debet ſecundum natu-
ralem æquitatem.*

DECISIO XXX.

ETſi curator nedum ſit dandus furioſo, 1.
verum etiam mente capto: quod enim 2.
ius ſtatuit in furioſo, habet locum in de-
mente, ſeu mente capto, & è contra: vt
notat Fulgoſ. *in conſilio* 29. *ante num. primum,
verſ. ſuper eo, quod quæritur:* Furioſus enim eſt 3.
mente captus cum ſæua dementia & qua-
dam veluti rabie: Mente captus verò eſt 4.
cum quieta dementia, Baldus *in l. humani-
tatis, num.* 15. *verſ. venio, ad quartum nota-
bile: Cod. de impuber. & aliis ſubſtitution.* ſe-
quitur Fulgoſ. *dicto loco num.* 1. *verſ. nam
eleganter.*

Tamen in caſu iſto non eſt locus curato-
ri, quia de furore nullo pacto conſtat, qui 5.
debet probari ab allegante, cùm quilibet 6.
præſumatur ſanæ mentis: ex allegatis per
Illuſtriſſimum Mantic. *de coniectur. vlt. vo-
lunt. lib.* 2. *tit.* 5. *num.* 2.

Circa dementiam verò, licèt probationes
videantur contrariæ; tamen magis eſt ſtan- 7.
dum teſtibus deponentibus contra demen-
tiam, quia cum, vt dictum eſt ſuprà, qui-
libet præſumatur ſanæ mentis, in concur- 8.
ſu magis eſt ſtandum teſtibus, qui habent
præſumptionem iuris pro ſe; Baldus *in au-
thent. omnes Peregrini, num.* 10. *in principio,
Cod. commun. de ſucceſſion.* & latè proſequi-
tur Franciſc. Curtius *de Teſtibus, concluſion.* 3.
num. 22.

Et ſi dicatur, quod ex depoſitionibus te-
ſtium reſultat dubium facti, quod debet de- 9.
cidi ſecundum naturalem æquitatem, vt per
Bald. *loc. prox. alleg.* tamen, nec vlla æqui-
tas ſuadet, quod in concurſu probationum
magis credatur teſtibus deponentibus ſuper
dementia, quam deponentibus ſuper ſana
mente.

Romana ſtupri, ſeu dotationis, Veneris 19. Martij 1610.

Coram R. P. D. Sacrato.

SVMMARIVM.

1 *Stuprata puella præſumitur Virgo tempore carnalis cognitionis, niſi contrarium probetur.*

2 *Et declaratur hoc procedere quando agitur ciuiliter ad effectum conſequendi dotem, ſecus ſi criminaliter ad effectum pœnæ.*

3 *Virgo præſumitur mulier, quæ pro Virgine tenebatur & reputabatur.*

4 *Virgo præſumitur puella, quæ recuſat ab aliis cognoſci.*

5 Credo, *verbum importat explicitam confeſſionem in principali.*

6 *Zelotypia, & ſuſpicio ſemper concomitantur impuros amores.*

7 *Virginitas præſumitur ex emiſſione ſanguinis in cognitione carnali.*

8 *Teſtes mulieres, viles, & inhoneſtæ admittuntur, & probant cum tormentis, & iunctis adminiculis in probatione ſtupri.*

9 & 10. *Stuprum non cauſatur ex attentatione facta à pueris.*

11 *Teſtis depoſitioni in iudicio factæ, magis ſtandum eſt, quàm extra iudicium.*

DECISIO XXXI.

IN cauſa ſtupri, quam Agatha ciuiliter, & ad effectum dotationis intentat contra
Sixtum: Domini reſoluerunt conſtare de
1. bono iure Domin. Agathæ, hoc eſt de virginitate, quandò primùm Sixtus illam carnaliter cognouit.

Primò quia iſta eſt qualitas, quæ ineſt à natiuitate, & quæ per ſolum temporis curſum non mutatur: vnde præſumitur durare, niſi contrarium probetur: Clarus qui de communi, *in ſua praxi*, § *Stuprum, verſ. ſed pone*: alios plures refert Menoch. *de præſumption. lib.6. præſumpt.89. per totam.*

Quibus non obſtant Marſil. *conſilio* 7. Cæ-
2. poli. *conſilio* 57. *per totum*: Quia loquuntur ad effectum pœnæ, & in ſtatuto exorbitanti; ſecus ad effectum ciuilem, & in agente, ex diſpoſitione iuris communis; & quidquid in iſtis terminis dicere poſſent; attendenda eſt vera & communis, de qua ſupra. Non etiam obſtat Burſat. cum aliis ab ipſo allegatis, *conſilio vigeſimo, numero decimo.* Quia non loquuntur in qualitate, quæ inſit à natura, & ideo non faciunt ad propoſitum caſum.

3. Secundò, prædicta eo magis videbantur habere locum in hac muliere, quæ in domo ciuilium & honeſtorum parentum, publicè & palam tam in habitu, quàm in cæteris ſe gerebat pro virgine: vnde talis præſumebatur; arguendo à contrario ſenſu, *in l. apud Labeonem. §. ſi quis virgines, Digeſtis, de iniurijs*: facit text. *in cap. ſi Iudex, § idemque eſſe cenſemus, de ſent. excomm. in 6.*

Tertiò, fuit conſiderata confeſſio ipſiuſ- 4.
met Sixti in iudicio criminali, in qua dicit ſe crediſſe & habuiſſe iſtam mulierem pro virgine; & addit optimam rationem, nempe quod ipſe in domo contigua habitans, illam adamauit per tres annos, & ipſa eum: & cum eam pluries ſollicitaſſet, illa ſemper negauit ſe poſſe illi complacere propter multos oculos, qui ſuper illam inuigilabant in domo paterna. Vnde concludit, quod ſi hoc non potuit ſecum; eſſe credibile, quod neque potuerit cum aliis.

Non obſtat, quod Sixtus loquens de 5.
virginitate Agathæ vtatur verbo, *Credo*, quia in principali illud verbum importat explicitam confeſſionem, Gloſſ. *in cap. ex litteris, verbo, occulta veritate, de iureiurand.* Specul. *titul. depoſit. § Sexto tractandum, numero vndecimo*, Baldus *in l.1. in fin. Cod. de falſ. cauſ. adiect. leg.* Abbas *in capit. quoties, numero octauo, de teſtibus*, Iaſon *in rubr. de iureiurand. numero decimo, verſ. ſecundo aduerte*, Decius *conſilio quadrageſimoſeptimo, numero ſexto.* Maximè attenta ratione per illum expreſſa, quæ ampliat dictum: ad tradita per Baldum *in l. Conuenticula, numero ſexto, Cod. de Epiſcop. & Cleric.* Abb. *in dict. cap. quoties, numero ſexto, de teſtibus*, Alexand. *conſilio vigeſimoquarto, numero* 14. *lib.2.* Iaſon *in l. fin. numero* 6. *Digeſtis, de offic. procur. Cæſ.*

Minùs faciunt alia, quæ in eodem examine ſubiungit Sixtus, ex quibus apparet ipſum dubitaſſe de honeſtate Agathæ: quia non tollunt confeſſionem expreſſam, maximè roboratam ratione, de qua ſupra:
ſed concludunt quandam ſuſpicionem, ſiue 6.
Zelotipiam, quæ paſſiones nunquam abſunt ab iſtis impudicis amoribus.

Quartò pro Agatha multum facere vi- 7.
debantur duæ fœminæ in cauſa criminali examinatæ, quæ explicitè dicunt *che Siſto ſuerginò Agata*: & quod ipſa viderunt ſigna virginitatis, & quod fuerunt etiam oſtenſa Sixto, qui non negabat ſtuprum, & hoc idem fatetur Sixtus in ſuo examine, nempè quando primùm cognouit Agatham, ſibi oſtenſa fuiſſe dicta ſigna, licèt dicat potuiſſe eſſe procurata aliquo artificio muliebri: qua reſponſione creditur poſſe etiam euitari depoſitio prædictarum mulierum.

Verùm Domini, non obſtante hac poſſibilitate, habuerunt prædicta ſigna pro releuantibus, ex quo Doctores paſſim illa admittunt, nempè Gloſſ. *in capit. ſatis*, 33. *quæſtion.5.* Afflict. *deciſion.236. numero tertio*, Abb. Aretin. & alij *in cap. propoſuiſti, de probat.* immò ipſamet ſacra Pagina *in Deuteronom. capit. vigeſimoſecundo*, ibi, *& ferent*

ſecum

ſecum ſigna virginitatis eius ad Seniores Vrbis.

Et licet dicatur, dictas fœminas eſſe vi-
8. les, & forſan inhoneſtas; attamen illorum dictum viſum fuit Dominis multum conſiderabile, cum ſit adminiculatum ex confeſſione Sixti, *ad deciſ.* Cæſar. de Graſſ. *numero quarto & octauo, de ſponſal. & matrimon.* & vna illarum ſuſtinuerit in tormentis; quod diluit maculam: Felyn. *conſilio trigeſimoſexto, numero nono*, Clarus *in prax. §. fin. quæſtion. vigeſimaquinta, in princip.* Et quia in iſtis materiis, non ſolent adhiberi perſonæ honeſtæ; vnde debent admitti teſtes, quales haberi poſſunt: Iaſon *in l. 1. in ſecunda lect. numero quadrageſimooctauo, & in fin. & numero 50. Cod. de Summ. Trinit. & fide Cathol.* Decius *conſilio 342. numero 2. & 3.* Grammat. *conſil. 50. num. 14. in ciuilibus.*

9. Ad illud; quòd Agatha conſtituta in Monaſterio pro exoneratione ſuæ conſcientiæ, confeſſa fuerit ſe antequam Sixtus illam cognoſceret fuiſſe aliàs cognitam per quemdam puerum, dum iret ad ſcholam: fuit reſponſum talem cognitionem non concludere per neceſſe amiſſionem virginitatis, cùm potuerit eſſe ſimplex attentatum puerile, quod non cauſat ſtuprum: Baldus *in l. ſi quis non dicam, numero 17. Cod. de Epiſcop. & Cleric.* Benè Maiol. *de irregular. lib. 1. cap. 29. num. 34.*

10. Et quod fuerit delictum puerile, fit veriſimile ex eo; quod regulariter non admittuntur ad Scholas viri puberes cum puellis viripotentibus, & ex fide Baptiſmi Agatha erat ætatis tenerioris; vnde virum admittere non poterat.

Secundò prædicta atteſtatio Agathæ viſa fuit multum ſuſpecta; tanquam extorta clam, & contra conſtitutiones Monaſterij, & ad inſtantiam Fratris Sixti, vt ſcilicet idem Sixtus liberaretur à pœnis criminalibus, quæ illi iam conſtituto in carceribus imminebant.

Tertiò fuit dictum; quod quatenus in confeſſione Agathæ, poſſet fieri fundamentum, magis eſſet attendenda alia confeſſio, quam fecit in iudicio, & in qua contrarium dicit: tum quia iudicialis: ad notata *in l. vnica, Cod. de confeſſ.* Gloſſ. *in l. 1. verb. apud Iudices; Digeſtis, de interrogat. act.* Abb. *in cap. ex parte, num. 14. de confeſſ.* Tindar. *tractat. de teſtament. capit. 7. num. 31.* tum quia prior: Grammat. *conſil. 59. num. 7. in criminal.* Cæſar de Graſſ. *deciſione 3. num. 3. de ſponſ. & matrimon.* facit text. cum *ibi* notat. per Bartol. *in l. generaliter, num. 16. Cod. de non numerat. pecunia*, tum quia magis adminiculata: Abbas *in cap. litteras, n. 2. de præſumpt.* Roland. *conſil. 40. num. 13. lib. 1.* Gabr. *conſil. 173. num. 4. lib. 1.*

Ad aliud, quod Sixtus non cognouerit
11. Agatham in domo Patris, ſed in domo Lucretiæ mulieris vilis & parum honeſtæ, vnde retorquetur præſumptio de qua ſupra in ſecundo fundamento: fuit reſponſum ex amore præcedenti, iteratis ſollicitationibus contra honeſtatem Agathæ, de quibus ſupra, & ex depoſitione prædictæ Lucretiæ, quæ in tormentis ſuſtinuit ſe ad inſtantiam Sixti ſollicitaſſe Agatham ad diſcedendum domo paterna; ex modicitate temporis; Nam Sixtus fatetur, *che in capo aduno, ò doi giorni, che non la vidde per caſa del Padre, la troùo à caſa di Lucretia*, & ibi rem habuit cum illa: ex eo quod vt idem fatetur, Agatham ex poſt aluit, & veſtiuit; ſatis colligitur vel quod Agatha ad inſtantiam Sixti diſceſſerit à domo paterna, vt ipſamet deponit in ſuo examine; vel ſaltem quatenus diſceſſerit ſponte, & ex cauſa indignationis cum ſuis parentibus, vt profitentur informantes pro Sixto, diluitur ſuſpicio, quod in illa domo fuerit ſtuprata antequam Sixtus ad illam accederet, &c.

Taurinenſis Matrimonij Veneris 2. Decembris 1611.

Coram R. P. D. Peñia.

SVMMARIVM.

1 *Mulier annorum octo, & menſium decem, matrimonium validè non contrahit, niſi probetur prudens & diſcreta.*

2 *Ætas legitima à Legibus determinata requiritur in coniugibus pro validitate matrimonij.*

3 *Ætas annorum duodecim requiritur in fœmina pro contrahendo matrimonio.*

4 *Ætas annorum quatuordecim requiritur in maſculo, vt valeat matrimonium contrahere.*

5 *Matrimonium ad ſui validitatem requirit numerum annorum, pubeſcentiam corporis, & potentiam coeundi.*

6 *Matrimonium quandoque contrahi poteſt ante pubeſcentiam per verba de præſenti, ſed contrahentes debent eſſe pubertati proximi.*

7 *Pubertati proxima dicitur mulier quæ in vndecimo, vel circa duodecimum annum eſt conſtituta, ſecundùm aliquos.*

8 *Pubertati proximus dicitur qui ab illa diſtat per ſex menſes, vel minus ſecundùm aliquos: & hæc opinio venit amplectenda, num. 11.*

Et tenetur communiter à Doctoribus, n. 12.

Et approbatur à Rota, n. 13.

9 *Ætati alicui proximus dicitur qui ab illa diſtat per ſex menſes.*

10 *Pubertati proximus dicitur, qui eſt circa finem pupillaris ætatis, vel ipſam exceſſit per tres dies ſecundùm Hoſtienſ.*

14 *Pupillus dicitur qui eſt in ætate diſtante à pubertate per ſex menſes tantùm.*

15 *Impuberibus non eſt danda licentia contrahendi matrimonium, niſi ij ſint adeò proximi*

proximi pubertati, vt malitia ſuppleat ætatem.

16 *Pubertatis tempus anticipat potentia coëũdi.*

17 *Matrimonium contractum cum puella maiori ſeptennio, & viripotente ſuſtinetur, licet non poſſit dici pubertati proxima.*

Contrarium nu. ſeqq.

18 *Matrimonium contractum cum puella impubere ad hoc vt ſit validum, non ſufficit quod puella ſit viripotens, ſed inſuper intelligat vim conſenſus coniugalis.*

19 *Malitia tunc dicitur ætatem ſupplere quando in impubere, qui matrimonium contrahit, concurrit potentia coëundi, & ſcientia eius, quod eſt matrimonij vinculo ligari.*

20 *Diſcretio eſt neceſſaria ad contrahendum matrimonium.*

21 *Diſcretio ad contrahendum matrimonium neceſſaria non qualibet ſufficit, ſed magna requiritur.*

22 *Diſcretio ad matrimonium neceſſaria præſumitur adeſſe concurrente ætate pubertati proxima.*

23 *Matrimonium eſt inualidum ſi contrahatur cum puella ætatis longè diſtantis à pubertate.*

24 *Diſcretio puellæ non bene probatur ex aliquo eius dicto, cum potuerit inſtrui ad ſic dicendum.*

25 *Puella quæ patitur ſe explorari, & tangi à viris, ad referendum eius virginitatem, non diſcreta, ſed innocens & imbecillis iudicij ex tali permiſſione apparet.*

26 *Inſpectio mulieris ad cognoſcendam eius virginitatem, indignum & indecorum eſt quod fiat à viris.*

27 *Matrimonium in dubio validum iudicari debet.*

Declara vt num. 28.

Decisio XXXII.

DE menſe Iulio anno 1609. Præpoſitus Collegiatæ Eccleſiæ Oppidi Corgnati, ſeu ille qui curam animarum regebat, & de licentia Archiepiſcopi Taurinenſ. matrimonialiter per verba de præſenti copulauit Franciſcum Mollum ætate & corpore habilem, & Catharinam Pomam in ætate octo annorum & decem menſium conſtitutam, prædictúmque matrimonium per copulam carnalem ſubſequutam conſummarunt, ſicuti Periti Medici, & Chirurgi, qui puellam explorauerant, teſtabantur affirmantes ſe de conſenſu, & bona voluntate eiuſdem Catharinæ eam viſitaſſe, & vidiſſe apertas partes & obſtacula virginalia, quæ ibi in virginibus reperiri ſolent, & Chirurgos adhibito tactu exploraſſe virginis pudenda, quæ affirmauerat non ſenſiſſe dolorem; imò retuliſſe ſe non ſenſiſſe ampliùs dolorem in actu copulæ, ſicut ſenſerat à principio. Vnde prædicti Periti pariter retulerunt, ſe clarè cognouiſſe Catharinam fuiſſe defloratam, & carnaliter cognitam, nec propterea repertũ ſignum aliquod lacerationis, aut violentæ violationis in pudẽdis illis partibus muliebribus. Inſuper addiderunt in puella apparere initia pubertatis, videlicet teneram lanuginem. Obſtetrices etiam adhibitæ affirmabant ſe viſitaſſe Catharinam, eámque reperiſſe carnaliter fuiſſe cognitam, & adhibito tactu reperiiſſe aperta clauſtra virginalia.

Cæterum quia Catharinæ tutores in Curia Archiepiſcopali querelam porrexerunt cõtra Franciſcum Mollum tanquam raptorem, & eiuſdem Catharinæ violatorẽ, Archiepiſcopus eandem Catharinam ſub ſequeſtro poni mandauit: à quo prætenſi coniuges, cum ad Nuncium Apoſtolicum appellaſſent, Nuntius ad eundem Archiepiſcopum cauſam remiſit, & cùm ab hoc decreto iterum coniuges appellaſſent, cauſa introducta in Rota, Dominus Cardinalis Lancellottus, tunc Auditor die 8. Martij 1610. dubitauit an conſtaret de validitate Matrimonij, & tunc cauſa fuit dilata, quoniam valde tunc fuerat dubitatum,
àn Catharina eſſet prudens, & diſcreta: nam 1.
in tam tenera ætate, niſi accedat diſcretio, non contrahit validum matrimonium: ideo vt veritas exploraretur, petita fuit Remiſſoria, & ſub die 26. Aprilis 1610. fuit in Rota conceſſa, qua reproducta; propoſito iterum dubio ãn conſtaret de valido matrimonio? eóque propoſito ſub die 22. Iunij, cauſa fuit remiſſa ad Kalendas, & die 2. Decembris iterum propoſita, Rota contra Franciſcum Mollium, & Catharinam Pomam prætenſos coniuges ſolum informantes non conſtare de valido matrimonio reſpondit.

Primò quia cùm ad matrimonium validè 2.
contrahendum legitima ætas Legibus, vel Canonibus determinata requiratur, *cap. 1. de
deſponſ. impub.* nempè in fœmina annus duo- 3.
decimus, *cap. continebatur, de deſponſat. impub.*
in maſculo autem annus decimusquartus, 4.
cap. atteſtationes, & cap ex litteris, eod. tit. quæ ætas ita à Sacris Canonibus conſtituitur, vt tunc coniuges habiles ad copulam, & ad conſenſum coniugalem mutuò præſtandum præſumantur, *cap. puberes, de deſponſat. impuber.* vbi id notant communiter Gloſſ. & Doctores; in hoc caſu puella longo tempore à pubertate diſtabat, videlicet ad minus duobus annis & duobus menſibus.

Secundò quia tria regulariter requiruntur 5.
ad effectum vt matrimonium validè contrahatur, videlicet annorum numerus, pubeſcentia corporis, & effectus potẽtiæ coëundi: ita communiter Canoniſtæ *in d. cap. puberes*, vbi Antonius de Butr. *n. 3.* Panormitanus *n. 3.* Alexander de Neuo, *n. 3.* Ancharanus *num. 3.* Præpoſitus *n. 2.* in hoc autem caſu ita omnia defeciſſe videbantur; nam annorum numerus à Sacris Canonibus & legibus ciuilibus deſideratus proculdubio deerat: pubeſcentia corporis erat imperfecta; nam ex aſſertione Peritorum lanugo in partibus pudendis ſolùm oriri incipiebat: & licet potentia coëundi ex eorundem aſſertione non defuiſſet, deerat tamẽ diſcretio, vt mox patebit.

Tertiò, quamuis ante completam puber- 6.
tatem validè quandoque poſſit contrahi matrimonium per verba de præſenti, contrahentes tamen pubertati proximi eſſe debent: *cap.*

cap.continebatur, §. *ſi autem fuerint* , ibi , *ætati proxima,* & *cap. de illis* , ibi , *quod ſi ita fuerint ætati proximi* , *de deſponſat. impub.* vbi communiter Canoniſtæ.

7. Pubertati autem proximæ puellæ ad hunc effectum dicuntur, quæ vel in vndecimo , vel circa duodecimum annum ſunt conſtitutæ ; vt eſt expreſſus textus *in dict. cap. continebatur* , §. *ſi autem* , ibi , *ſi autem fuerit ætati proxima* , *vt in vndecimo, vel circa duodecimum annum* , vt notant *ibi* Canoniſtæ cum Gloſſ. *in verb. proxima* : affirman-
8. tes proximam pubertati dici , quæ diſtat à pubertate per ſex menſes, vel minus. Sic Innocentius *ibidem* , *num.2.* vbi eam puel-
9. lam dicit eſſe proximam pubertati , quæ habet vndecim annos completos cum dimidio : Et ratio eſt, inquit , quia legitima ætas ad contrahendum matrimonium , ſunt vndecim anni completi , & non incepti tantùm : & quia circa hoc aliæ Gloſſæ variant; addit *ibidem* Innocentius, hoc eſſe tenendum , quidquid dicant alæ Gloſſæ : non tamen negat quin poſſit contrahi matrimonium, ſi ante duodecimum , vel vndecimum annum impuberes eſſent coniuncti , & aliqua præſumptio appareret pubertatis, Gloſſa *in dict. capitulo* , *continebatur* , *in verb. proxima* : vbi expreſsè affirmat , proximam pubertati dici , quæ diſtat à pubertate per ſex menſes, vel minus , per textum in *leg. non tantum* , *ff. excuſat. tutor.* Ancharanus *ibidem* , *quæſt.2. num.4.* Franciſcus Cardinalis Zabar. *num. 6. in fine* , *quæſtion.1.*Panormitanus *num.9. ſuper gloſſ. in verb. proxima :* vbi ex ſententia Gloſſæ ponit concluſionem ; cum dici proximum alicui ætati , cùm ab illa diſtat per ſex menſes , vel minus , licèt circa finem mutare videatur , Alexander de Neuo , *num.22.* Antonius de Butrio *num.10.* vbi ſequitur Innocentium : Marianus Socin. *in cap. puberes* , & *num.58. de deſponſatione impuber.* vbi pro hac parte allegat antiquos Canoniſtas , Tancredum , Vincentium ; Innocentium; Ioannem Andream , & alios.

Et in materia matrimoniali tam circumſpectè locuti ſunt , & ſenſerunt antiqui Canoniſtæ , ne in tanto Sacramento contingeret error : vt Hoſtienſ. *in dict. cap.*
10. *continebatur* , *num.1.* dixerit pubertati proximum dici illum , qui eſt circa finem pupillaris ætatis , vel ipſum exceſſit per tres dies.

Et licèt hæc ſententia Hoſtienſis communiter non teneatur , vt notauit Panormitanus *in dict. cap. continebatur* , *num.9.* & iura per eum allegata , loquuntur in alio caſu , vt notauit *ibidem* Alexander de Neuo , *num.22.* nihilominus tamen; inde ſumi-
11. tur argumentum , quod in iſta materia non ſunt facilè amplectendæ aliæ Gloſſæ , & doctrinæ Doctorum iuris Ciuilis , aliter definientes articulum de proximo pubertati, & præſertim *in l. pupillus* , *ff. de regulis iur.* & in §. *in Summa* , *Inſtitut. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur* : Sic dixit in terminis Rota apud Puteum *deciſ. 66. incip. Vigeſima-ſexta* : *num.3. libr.4. verſ. & quidquid ſit in alia materia.*

Communem verò ſententiam Innocentij, 12
& prædictæ Gloſſæ *in dict. cap. continebatur*, amplexi ſunt in hac materia matrimoniali alij Viri graues etiam ſanctitate inſignes, vt ſanctus Raymundus de Penna forti *in Summa* , *libro 4. titul.1. de Sponſalibus* , §.5. *verſ. videtur autem* , & idem Cardinalis Zabarella *conſil. 4. incip. Dico quod Sponſalia, num.2. verſ. quod autem puella.*

Et quod tollere videbatur omnem diffi-
cultatem , erat auctoritas Rotæ apud Pu- 13
teum *prædicta deciſ.66. lib.2.* vbi in cauſa contingenti de anno 1543. affirmauit , proximum pubertati dici in hac materia , qui per ſex menſes diſtat à pubertate : quæ ſententia firmiſſimè probatur per text. *in leg. non tantum* , *Digeſtis* , *de excuſat. tutor.* quem allegat Gloſſ. *in dict. cap. continebatur, in verb.*
proxima : vbi Iuriſconſultus eos pupillos di- 14
xit eſſe propè pubertatem ; quorum ætas diſtat à pubertate tantummodo per Semeſtre tempus ; id eſt per ſex menſes ; vt *ibidem* Gloſſ. interpretatur.

Et ideo Practici ſolent date ſalubre con- 15
ſilium , quod Epiſcopi non debent leuiter concedere facultatem impuberibus contrahendi matrimonium , niſi ita fuerint ætati proximi , quod malitia ſuppleat ætatem : vt rectè notauit M. Antonius Genuenſis Epiſcopus Montis Marani , *in praxi Archiepiſcopali Curiæ Neapolitanæ* , *cap.104. in ſecunda impreſſione.*

Et quoniam informantes pro iſtis prætenſis coniugibus valde laborabant in perſuadendo matrimonio , quia inter eos copula carnalis fuit ſecuta ; quam ad hunc effectum frequenter commemorant Canoniſtæ *in cap. puberes* , & *in cap. continebatur* , & *in cap. à nobis* , & *in cap. de illis* , *de deſponſat. impub.* & *in cap. finali* , *de eo qui cognou. conſanguin. vxor. ſuæ.* Super quo articulo valde obſcurè , & intricatè loquuntur.

Et quidam tantum huic copulæ aliqui DD. tribuerunt , vt Panormitanus *in dict. cap. à*
nobis , *num.3.* dixerit potentiam coëundi an- 16
ticipare tempus pubertatis , & conſequenter copulam habitam inter minores conſummare matrimonium : & Marian. Socin. *in dict. cap. puberes* ; *num.23. concluſ.2.* dixerit,
quod ſi clarum eſt , & appareat puellam 17
maiorem ſeptennio eſſe viripotentem , matrimonium cum ea contractum tenere debeat : nec hoc caſu tractandum eſſe vtrum ſit, vel non ſit proxima pubertati, cum ſatis ſit , quod appareat eſſe viripotens : *dict. cap. à nobis, de deſponſat. impuber.*

Ideo Rota vltra potentiam coëundi ad 18
validum matrimonium contrahendum cum impuberibus , diſcretionem & intelligen-
tiam poſtulauit , vt mulier impubes ſic eſſet 19
prudens & diſcreta ; vt intelligeret vim conſenſus coniugalis , & quid eſſet matrimonij vinculis alligari : vtrumque enim cenſuit Rota contineri ſub nomine *malitiæ* , ſeu prudentiæ ſupplentis ætatem , de qua ſæpè Canones in hac materia loquuntur : & ſignan-

ter

ter *in cap. de illis, il 2. & in cap. finali, de deſponſat. impuber.*

20. Nec dubium, quin diſcretio ad matrimonium contrahendum ſit neceſſaria: S. Thom. *in 4. ſentent. diſtinct. 36. quæſtion. vnic. art. 5.* Panormitanus *in cap. de illis, il 2. numero 4. de deſponſ. impuber.* vbi Alexander de Neuo, *numero 6.* Baptiſta Trouamala *in Summa Roſellæ, in verb. Matrimonium 2. numero 2.* Angel. de Clauaſio *in Summa in verb. Matrimonium 3. impedim. 16. numero 8.* Syluefter *in Summa in verb. Matrimonium 3. quæſt. 2.* Ioan. Tabienſis *in Summa in verb. Matrimonium 2. quæſt. 6. numero 7.* Brunellus *de ſponſalibus concluſion. 4. numero ſexto*, Sotus *libro 4. ſentent. diſt. 35. quæſtion. vnica, art. 5. verſ. quod ſi rurſus, & in ſolut. ad 2. argumentum:* Couarruuias *in Epitome libro quarto, Decretal. part. 2. capit. 5. numero 3.* Vigerius *in Inſtitut. capit. 16. §. 7. verſ. ad finem:* Antonius Cuccus *libro quinto, inſtitution. maiorum tit. 12. numer. 256.* Henricus Henriquez *libr. 11. de*
21. *Matrim. cap. 13.*

Multi autem Doctores non fuerunt contenti affirmare, ad hunc effectum contrahendi validum matrimonium, requiri in impubere quamlibet prudentiam, & diſcretionem, ſed multam poſtulauerunt. Nam Panormitanus *in dict. cap. continebatur, numero ſexto, de deſponſation. impuber. verſ. ſed mihi ſatis placet:* de hac materia diſſerens, hanc poſuit concluſionem; quod ſi puella eſt minor ſeptennio quantumcunque fuerit cognita, non dicatur cum illa matrimonium conſiſtere; quia non videtur habere conſenſum aptum ad diſcernendum quid ſit Matrimonium, niſi ſit multùm doli capax.

Summa Roſellæ *præcitato loco*, ad præſtandum conſenſum aptum ad Matrimonium contrahendum, cenſuit puellam debere eſſe multùm diſcretam, & doli capacem: Syluefter *loco præcitato*, eandem multùm diſcretam puellam poſtulauit, vt poſſet diſcernere vires Matrimonij: Couarruuias *præcitato loco, numero tertio, verſ. quibus etiam ſubinfertur*, maximam poſtulat diſcretionem, quia ex potentia coëundi non eſt iudicandum Matrimonium.

Et quamuis prædicti Doctores de minore ſeptennio loqui videantur; illorum ratio maioribus etiam ſeptennio applicatur, cùm
22. diſcretio ad matrimonium neceſſaria præſumatur ſolùm ex ætate pubertati proxima.

23. Vnde cùm hæc puella longè diſtaret à pubertate, Rota cenſuit non potuiſſe cum illa validum matrimonium contrahi: quod aliàs definierat in *cauſa Hipporegien. Matrimon. die 11. Decembris 1589. coram R. P. D. Comitulo*, vbi in cauſa quæ tunc agitabatur inter Philibertum Venuſtum, & Veronicam Malgradam, puellam maioris ætatis, quàm eſſet hæc Poma, habebat enim annos nouem, & menſem vnum cum dimidio; pronunciauit copulam cum ea ſubſecutam, non fuiſſe ſufficientem ad inducendam validitatem matrimonij.

Non obſtabant in contrarium allegata, & in primis teſtes vigore præſertim Remiſſoriæ examinati probantes maximam huius puellæ diſcretionem ad intelligendas Matrimonij vires, & ad cognoſcendum quid eſſet vinculis matrimonij obligari etiam de tempore, quo primò fuerat prætenſum Matrimonium inter ipſam, & Franciſcum contractum: quia fuit reſponſum,

Primò, puellam ad ſuggeſtionem ſibi ſubminiſtratam quædam dicere potuiſſe, quæ aliqualem eius ſolertiam indicarent, quale erat illud, quod nolebat alium maritum, cùm nollet eſſe meretrix. 24.

Secundò, fuit reſponſum, omnium teſtium dicta ad vnum potiſſimùm finem tendere, videlicet ad affectum Catharinæ erga Franciſcum indicandum; & quod non licebat eo marito retento alium aſſumere ne diceretur meretrix: quæ tamen Rota non iudicauit ſufficere ad arguendam diſcretionem requiſitam ad matrimonium contrahendum in tam puerili ætate. Iſta enim à Franciſco Doctore cupiente habere diuitem puellam in vxorem, ipſi facilè, necnon teſtibus inculcari atque ſuggeri potuerunt. Diſcretio autem requiſita per diuerſas alias interrogationes circa alias materias per prudentem Iudicem inueſtiganda fuerat.

Tertiò fuit reſponſum, contra dicta teſtium argui potius eiuſdem Catharinæ ineptiam, ex quo ipſa ſponte exhibuit ſe videndam, & palpandam, nedum Obſtetricibus, 25. ſed etiam Medicis & Chirurgis, qui etiam adhibito tactu circa pudenda, & intra pudenda, eius virginitatem & violationem explorauerunt: nam ſi diſcreta & prudens fuiſſet, non permiſiſſet ſe ita indignè tractari; quemadmodum Rota indignum exceſſum 26. iudicauit in adhibitione virorum ad exploranda pudenda muliebria; quod Principes Seculares tanquam indignum & indecorum tam in maribus quàm in fœminis, etiam antiqui iudicarunt, & prohibuerunt: *§. 1. verſ. pubertatem, Inſtitution. quibus mod. tutel. finitur, leg. fin. Cod. quando tutor. vel Curat. eſſe defin.*

Minus obſtabant decantatæ hiſtoriæ ex SS. Gregorio & Hieronymo, & aliis, quos refert Couarruuias *præcitato loco.* Quia præterquam quòd fortaſſis ſunt incertæ, vt cenſet Franciſcus Connanus *libro 8. comment. Iuris Ciuilis cap. 4.* & Couarruuias *præcitato loco:* quamuis eſſent certæ, non inferunt ad validitatem matrimonij.

Poſtremò non obſtabat, quod cum ageretur de matrimonio, in dubio pro matrimonio videbatur pronunciandum, & arbi- 27. trium iudicantis ſtat potius ad fauoré Matrimonij, præſertim cùm multi Canoniſtæ pronunciauerint hunc caſum, Iudicis arbitrio relinquendum, an ſcilicet conſtaret de diſcretione impuberum: Ioannes de Anania *in cap. 1. de delictis puerorum*, Antonius de Butrio *in cap. atteſtationes in fin. de deſponſat. impuber.* Panormitanus, & Præpoſitus *in capit. continebatur, eodem titulo:* Quia fuit reſpon- 28. ſum cum Couarruuia *præcitato loco* hoc arbitrium Iudicis ante illam ætatem, ex communi opinione

opinione definitam non eſſe, paſſim exhibendum: quinimò Iudicem, qui ante illam ætatem arbitrari debet puerum eſſe proximum pubertati, maximis adducendum eſſe conjecturis, & tandem raro id agere debere.

Secundò dictum fuit periculoſum eſſe in hac materia vnius, vel alterius Iudicis arbitrium.

Tertiò fuit dictum, magnorum tribunalium arbitrium tutius eſſe; & magis ab omni periculo abeſſe.

Poſtremò fuit dictum, Rotam ex deductis tutò pronunciaſſe contra Matrimonium, quia reuera hæc puella inſpecta eius ætate, & aliis circunſtantiis ſupra deductis, non apparebat ita diſcreta, qualem requirunt Doctores, ad effectum vt poſſet vires Matrimonij intelligere.

Et ita, &c.

Bononienſis Profeſſionis Veneris 9. Decembris 1611.

Coram R. P. D. Vbaldo.

SVMMARIVM.

1 *Profeſſio valida dicitur ſi emanauit in ætate legitima poſt annum profeſſionis cum ſolemnitatibus requiſitis.*

2 *Profeſſio de Iure Communi non vitiatur per morbum quantumuis grauiſſimum.*

3 *Profeſſio vitiatur propter morbum caducum ſi ita diſponant conſtitutiones Religionis.*

4 *Proteſtatio tollit conſenſum ab actu.*

5 *Conſenſus Religionis requiritur in profeſſione Religioſi.*

6 *Profeſſionis actus eſt vltrò citróque obligatorius tam ex parte Religionis, quàm Religioſi.*

7 *Morbus caducus vt inualidet profeſſionem probari debet de tempore ſequuta profeſſionis.*

8 *Morbus caducus non probatur per teſtes deponentes vidiſſe quem in terram cadere.*

9 *Vertigo tenebricoſa habet eadem ferè accidentia, quæ habet morbus caducus.*

10 *Vertigo tenebricoſa facit patientem cadere in terram.*

11 *Morbus caducus non probatur ex eo, quod quis ſoleat cadere in terram, ſed benè morbus ſimilis, vel propenſio ad illum.*

12 *Teſtes habentes affectionem ad cauſam, repelluntur, vel ſaltem in concurſu aliorum ſunt minori fide digni.*

13 *Teſtes qui non ſint periti in re medica, non poſſunt deponere de qualitate infirmitatis.*

14 *Medici vt probent qualitatem morbi, deponere debent per ſenſum corporis; nempe quòd viderint infirmum, itavt morbi qualitatem iudicare potuerint.*

15 *Morbi qualitas ex accidentibus potiſſimùm dignoſcitur.*

16 *Probatio plena requiritur ad effectum inualidandi profeſſionem.*

17 *Peritorum iudicio ſtandum eſt.*

18 *Confeſſio extraiudicialis probata per tres teſtes, ſatis probat.*

19 *Morbum caducum patientes, impoſſibile eſt, quod frequentiſſimè non cadant.*

20 *Morbum caducum patientes exactò 22. ætatis anno vehementiùs anguntur.*

21 *Morbus caducus vix eſt aliqua arte medicabilis.*

22 *Morbus caducus ab antiquis appellabatur Herculeus propter eius vim.*

23 *Proteſtatio non probatur per teſtes habentes intereſſe in cauſa.*

DECISIO XXXIII.

Domini dixerũt profeſſionem à Ioſépho Maria emiſſam in Venerabili Religione Fratrum Minorum fuiſſe validam, cùm eſſet ab eo facta in ætate legitima; & poſt annum probationis, cum ſolemnitatibus requiſitis: *cap. 1. de Regul. libro 6. cap. ad Apoſtolicam eodem titulo, cap. cum Gonſaldus, 17. quæſt. 2.* Speculat. *in titul. de Regular. num. 1. & ſequentibus*, Rota *deciſion. 216. num. 3. parte 2. diuerſ.* & habetur per ſacrum Concilium Tridentinum *Seſſ. 25. de Regul. capit. 15. & ſequentibus.* 1

Neque de iure communi obſtare videbatur allegatus morbus caducus in Ioſepho, cùm quilibet morbus etiam grauiſſimus non vitiet profeſſionem: vt dicit Gloſ. *in cap. ſicut tenor, in verbo, extra mentem, de Regular.* & probatur *in cap ſicut nobis*, vbi Butr. Abb. & alij communiter: *cap. porrectum, eodem titul.* 2

Vnde difficultas oriebatur ex conſtitutionibus dictæ Religionis, quatenus eſſent confirmatæ à Papa, per quas expreſsè cauetur vt Nouitij profeſſio laborantis tali morbo, ſit prorſus irrita, iuxta *conſil.* Nauarr. 25. *de Regular. numero 2. & libro 3. eiuſdem conſil. 30.* & ex eo quod proteſtatio diceba- tur emiſſa à Fratribus in ipſo actu profeſſionis, iuxta formam dictarum Conſtitutionum; ex qua videbatur deficere conſenſus Fratrum, & Religionis, caſu quo iſte profeſſus laboraret morbo caduco; qui tamen conſenſus neceſſariò debet interuenire, cùm actus profeſſionis ſit vltrò citróque obligatorius: Abbas *in cap. porrectum, ſub numero 10. de Regular.* Nauarr. *conſil. 26. numero 16. eodem titul. & conſil. 27. numero 2. de voto*, Ruin. *conſil. 128. numero 3. lib. 1.* Menochius *de præſumption. libro 6. præſumpt. 83. numero vigeſimoprimo, & ſeq.* cum aliis per Honded. *conſil. 38. num. 5. lib. 2.* 3 4 5 6

Sed hæc non videbantur DD. obſtare: quia non fuit probatum, Ioſephum laboraſſe tali morbo tempore profeſſionis, prout erat neceſſarium: Gloſſ. *in dict. capit. ſicut tenor, in verbo, extra mentem*, & *ibi* Doctores *ſupra* allegati, Bero. *conſil. 29. numero 12. libro 1.* Rota deciſ. 167. *numero 24. parte 2. diuerſ.* Honded. *dict. conſil. 78. num. 72. lib. 2.* 7

Neque obſtant teſtes examinati pro parte Ioſephi ad probandum, quod ipſe etiam ante profeſ- 8

profeſſionem & de tempore pueritiæ laborabat dicto morbo, & quod viderunt eum in terram cadere, & alia ſigna recenſent eiuſdem morbi: Quia fuit reſponſum, eos non neceſſariò concludere de morbo Comitiali, vel caduco; cùm adſint alij morbi ſimiles, & cauſantes eadem ferè accidentia, vt eſt
9. Vertigo quam appellant tenebricoſam, quæ
10. facit patientem in terram cadere. Vnde ex
11. hoc non infertur morbus caducus: vt fuit reſolutum *in cauſa Leodienſ. fructuum* 31. *May* 1604 *coram bon. mem. Litta.* cuius copia data fuit; ſed ſolùm ſimilitudo dicti morbi, vel ad eum propenſio: vt fuit dictum *in Pampilonenſ. Abbatiæ* 20. *Iunij* 1603. *coram R. P. D. meo Ludouiſio.*

Accedit quod dicti teſtes partim ſunt fratres eiuſdem Monaſterij, & ideò aliquo modo intereſſati: Natt. *conſil.*672 *n.*58. *lib.*4. Præ-
12. ſertim cum dicant ſe habere affectionem ad cauſam *in Summario Anton. num.*3. quo caſu teſtes repelluntur, Pariſ. *conſil.*15. *num.*30. *lib.*2. Rota *deciſ.*336. *numer.*4 *part.*1. *diuerſ.* vel ſaltem in concurſu aliorum multum minuitur de eorum fide: Afflict. *deciſion.*400.
13. *num.*8. præterquam quòd cum non ſint periti, non videntur poſſe deponere de tali infirmitate: Anchar. *conſil.*330. *num.*6. Aretin. *conſil.*142. *numero* 14. *verſ. ſed tamen his non obſtantibus*: Rota *in eadem Leodienſ. fructuum*, 14. *Aprilis* 1606. *coram Litta*: partim
14. verò, licet ſint Medici & periti, tamen non deponunt niſi per modum reſponſi ſuper facto eis propoſito; non autem per ſenſum corporis, per quem, morbi qualitatem diiudicare potuerint, quæ ex accidentibus potiſ-
15. ſimùm dignoſcitur: iuxta tradita *in cap. communiter*, 33. *diſtinct.* & *ibi* Archidiacon. & alij *in d. Leodienſ. fructuum*, 30. *May* 1604 nec verificatur quod accidentia expreſſa in illo caſu
16. concurrant in hoc fratre, & tamen ad effectum inualidandi profeſſionem, requiritur plena probatio: Mohedan. *deciſ.*3. *de Regular.*

Tolli autem videbatur omnino fides dictorum teſtium ex aliis pro contraria parte inductis, qui ſunt numero plures conteſtes, & periti in Arte, nec conſtat eos habere aliquam affectionem ad cauſam Nam in primis plures teſtes dicunt, hunc Fratrem ſolitum præſentire morbum ſuum, eique occurrere, vel alicui rei inhærendo, vel comedendo, vel ſedendo, vel aliud ſimile faciendo; & ſolitum recordari accidentium, quæ ſibi occaſione dicti morbi euenerant. Et tamen Medici deponunt *in Summ. Antonij*, *num.*8. quod patiens talem morbum non recordatur de eius initio: ſicut etiam Medici, qui dictum Fratrem viſitarunt, deponunt illius accidentia non fuiſſe morbi caduci, ſed vertiginis; vt ſupra: quorum iudicio, tanquam in arte perito-
17. rum ſtandum videtur: *l. ſeptimo menſe*, vbi, Bart. *in l.*1. *num.*4. *ff. de ventr. inſpic.* Rota *deciſ.*107. *num.*6. *part.*2. *diuerſ.* & fuit in noſtris terminis dictum *in dict. Pampilonenſ. Abbatiæ coram Domin. meo Ludouiſio.*

Accedit etiam confeſſio ipſius Ioſephi Mariæ ante litem motam, quod ipſe tali morbo non laborabat, ſed finxit ſe laborare, vt de Religione exiret: vt *in Summ. Antonij*, *num.*2. quæ confeſſio probata per tres teſtes, 18.
ſatis videtur probare ſecundum magis communem opinionem, de qua Hieronymus Gabriel. *conſil.*40. *num.*57. *libr.*2. præſertim cum duo ex dictis teſtibus ſint Religioſi, & ex iis vnus ex eadem Religione Minimorum, quibus magis creditur: Caſtrenſ. *conſil.*143. *Viſo proceſſu*, *col. vlt. verſ. dictum ergo*, *lib.*2. Aymon. *conſil.*169. *numero* 3. & iſta confeſſio etiam redditur veriſimilis ex eo, quia iſte Frater aliàs aufugit ex ſeptis Religionis, & fuit eo nomine condemnatus, vt *in dict. Summario*, *num.*13.

Vltimò conſiderabãt Domini, teſtes, qui dicunt dictum Fratrem per triennium & vltra ante profeſſionem aliquid non fuiſſe paſſum: ex quo ſequitur, vel quòd ille non eſſet morbus caducus, quem patientes impoſſibile eſt 19
non cadere frequentiſſimè; & exacto vigeſi- 20.
ſimo ſecundo ætatis anno anguntur vehementiùs; vt teſtes periti deponunt *in dicto Summario*, *num.*11. & talis morbus vix vlla 21.
arte eſt medicabilis, vt ex mente Hippocratis, & Galeni fuit dictum *in cauſa Salamantina dimidiæ portionis*, 23. *Ianuarij* 1609. *coram Dom. meo Marcomontio*, & propter eius 22.
vim, & magnitudinem, *Morbus Herculeus* à Veteribus appellabatur, Teſte Galeno *in lib.*6. Hippocrat. *de morb. vulg. comm.*6. quem refert, pluribus aliis ad propoſitum congeſtis, Briſon. *libro* 3. *de verbor. ſignificat. in verb. Comitialem morbum*: vel quod tali morbo, quicunque ille eſſet, fuiſſet liberatus; vt fuit dictum *in dicta Pampilonenſ. Abbatia* 20. *Iunij* 1603. *coram Domino meo Ludouiſio.*

Nec obſtat prædicta proteſtatio: quia videbatur non ſufficienter probari; cum de ea deponant tantùm Fratres ipſi intereſſati, & affectantes victoriam cauſæ, vt ſupra dictum eſt; cùm tamen in illo actu profeſſionis adfuerint plures laici, quorum nullus hoc deponit: vt *in dicto Summario*, *numero* 12. Vltra quod, non probato morbo caduco, vt ſupra dictum eſt, proteſtatio illa nihil ope- 23.
ratur.

Ex quibus & aliis allegatis per informantes DD. cuncluſerunt pro validitate profeſſionis, quæ etiam videbatur tutior opinio pro exoneratione conſcientiæ dicti Fratris, & animæ ſalute.

Melitenſis Teſtamenti Veneris 17. Februarij 1612.

Coram R. P. D. Manzanedo.

SVMMARIVM.

1 *Furioſus, & mente captus, actiuam teſtamenti factionem non habent.*

2 *Furioſus, & demens nemo præſumitur, ſed ſanæ mentis.*

3 *Dementia*

3 *Dementia concludenter probanda eſt.*
4 *Mentis ſanitatem in Teſtatore ſufficit adeſſe tempore teſtamenti.*
5 *Mentis ſanitas præſumitur in teſtatore cui in infirmitate adminiſtrata fuerunt Sacramenta.*
6 *Imbecillis & mentis vigorem ætati correſpondentem non habens, non prohibetur contrahere, & teſtari.*
7 *Conſanguinei in cauſa ciuili admittuntur ad teſtificandum, maximè ſi habeant conteſtes.*
8 *Teſtes deponentes de dementia non probant, niſi eorum depoſitionis rationem afferant.*
9 *Dementia non probatur ex publica voce, & fama, vbi concurrat ſpecialis probatio ſanæ mentis.*
10 *Teſtibus deponentibus de ſana mente magis creditur, quàm deponentibus de dementia.*
11 *Dementia probanda eſt de tempore teſtamenti: vbi agitur de inualiditate ipſius ex capite dementiæ.*
12 *Teſtamentum ritè & rectè factum ſi appareat ex illius inſpectione, tempore ſanæ mentis factum præſumitur.*
13 *Maritus poteſt ſermone maritali ſuadere vxori, vt ipſum hæredem inſtituat.*

DECISIO XXXIV.

CVm contra teſtamẽtum Hieronymæ opponeretur de inualiditate ex capite, quod teſtatrix eſſet mente capta & demens; Dubitaui an dictum teſtamentum eſſet nullum? Et Domini pro illius validitate reſponderunt.

1. Licèt enim certi iuris ſit, furioſum, & mente captum, non habere teſtamenti factionem actiuam, *leg. 2. §. furioſus, Digeſtis, de iure codicill. leg. ne codicillos, Cod. de Codicill. leg. furioſum, Cod. qui teſtament. facere poſſ. cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtato*, & vtrobique Doctores.

Nihilominus etiam eſt indubitati Iuris ne-
2. minem dementem, ſed potiùs ſanæ mentis præſumi: text. *in d. l. ne codicillos*, & *ibi* Bald. Pariſ. *conſil. 87. in princip. lib. 3.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. quæſt. 18. num. 6.* & qui contrarium aſſerit, ad illius probationem tenetur: iuxta text. *in dict. leg. ne codicillos, & in dict. cap. fin.* Decius & alij *in dicta leg. ſi furioſum, num. 20.* & Pariſ. *vbi ſupra, numero 3.* & Menochius *num. 7.* Quin & concludenter
3. probanda eſt dementia, Bartol. *in l. poteſt, num. 15. ff. de hæred. inſtituend.*

Sed & in caſu noſtro, vltra dictam præſumptionem, adſunt teſtes teſtamentarij
4. deponentes de tempore conditi teſtamenti Hieronymam ſanæ mentis fuiſſe: quod ſufficit pro illius validitate, quamuis antea demens exſtitiſſet; cùm integritas mentis ſolùm de tempore teſtamenti exigatur: text. *in l. 2. & in l. qui teſtamento, §. quæcunque, verſ. ne furioſus, ff. de teſtamentis, l. 2. & dict. l. furioſum, Cod. qui teſtamenta facere poſſunt*, & text. *in dict. cap. fin.*

Vltra quod de eadem ſana mente ante teſtamentum, & in ipſa infirmitate, in qua deceſſit, deponunt & alij teſtes: quibus accedit, aſſuetam eſſe Hieronymam ſua peccata confiteri & Sacram Euchariſtiam aſſumere, quæ etiam Sacramenta in vltima in- 5.
firmitate illi adminiſtrata fuerunt; quæ plurimùm adiuuant ſanæ mentis præſumptionem: ad not. per Corn. *conſil. 219. numer. 5. in princip. libr. 1.* Decianum *conſil. 127. num. 3. libro tertio*, Menochium *præſumpt. 45. num. 21. libro 6.*

Et quamuis Hieronyma ex teſtibus in con- 6.
trarium datis poſſet forſan dici imbecillis videri, quaſi non habens illum vigorem mentis, quem ætas poſtulat; indéque indiſcreta appareret, vel debilis ingenij, non poteſt dici ex eo non habere iudicium ad contrahendum: vt *in leg. ſi frater*, & *ibi* Caſtr. *Cod. qui teſtam. facere poſſ.* Socin. *conſil. 47. num. 9. libro 3.* cum aliis adductis per Rotam *deciſione 577. parte 1. diuerſ.* Ex quibus colligitur, quantum diſtet dementia ab indiſcretione, ſeu imbecillitate.

Nec obſtat quod aliqui ex teſtibus deponentibus de ſana mẽte, ſint cõſanguinei, cum
iſti in ciuilibus admittantur ad teſtificandum 7.
abſque vlla fidei diminutione: maximè quando habent conteſtes, vt in noſtro caſu: Bald. *conſil. 20. num. 4. lib. 5.* cum aliis adductis *in vna Sempronienſ. Parochialis 7. Maij 1573. coram Illuſtriſſimo Mantica.*

Minùs obſtant teſtes pro demẽtia inducti, 8.
cùm deficiant in ratione ſui dicti, & ex eo non probetur. Ratio enim magis quã dictum attenditur: Socin. *conſil. 42. n. 4. lib. 1.* Pariſ. *conſil. 88. num. 58. lib. 3.* præcipuè quando agitur de probanda dementia, quæ debet concludentiſſimè probari ex *ſupradictis*.

Nec publica vox, & fama de qua iſti teſtes 9.
deponunt quicquam facit; cum tollatur ex probatione in ſpecie ſuper ſanitate mentis ipſius Hieronymæ.

Et quamuis ex dictis teſtibus inſania Hieronymæ videretur probata: in concurrentia 10.
tamen probationum magis ſtandum eſt teſtibus de ſana mente deponentibus, cum illorum depoſitiones conueniant naturæ, & iuri communi: vt reſpondit Corn. *in d. conſ. 219. num. 7. lib. 1.* Decius *in d. l. furioſum, num. 20.* & Decian. *conſil. 127. num. 35. lib. 3.* Gabriel. *de teſtibus, concl. 4. num. 19.* Rota *d. deciſ. 577. num. 10.* Menoch. *præſumpt. 45. num. 21. lib. 6.* poſt Boër. *quæſt. 23. num. 93.* dicentem quod plus creditur duobus teſtibus de ſana mente, quam mille de inſania deponentibus: Iaſon *in dicto conſilio ſecundo, numero 10. & ſeq. lib. 2.*

Vlteriùs quia iſti teſtes ſuper dementia non 11.
deponunt de tempore conditi teſtamenti, prout eſt neceſſe ad illius inualiditatem: iuxta text. *in dict. l. 2. & d. l. qui teſtamento, verſ. ne furioſus*, cum aliis ſupra adductis.

Nec videtur admittendum, quod dementia præſumatur continuata etiam in actu teſtãdi: cùm hoc excludatur ex teſtibus de ſana mente de tempore teſtamenti deponentibus: Tum 12.
etiam quia ex inſpectione teſtamenti ritè, & ſolemniter facti, contrarium apparet: Illu-

ſtriſſimus Mantica *de Coniecturis vltim. volunt. libro 2. tit.5. num.7.* Honded. *conſil.78. num.61. lib.2.*

Minus facit iuramentum appoſitum de non reuocando teſtamento : cùm ex hoc potiùs videatur excludi fatuitas ipſius Hieronymæ quàm ſanitas mentis.

Tādem non obſtat depoſitio teſtium,quod Hieronyma fuerit aſtutiâ inducta ad teſtandum;cùm ex ipſis non appareat de minis;nec
13. de metu per maritum incuſſo:& de iure maritis non ſit prohibitum iudicium poſtremum vxoris in ſeipſos maritali ſermone prouocare : vt ſunt verba text. *in l fin. Cod ſi quis aliq. teſtari prohib.*

Ex quibus pro validitate teſtamenti fuit concluſum, &c.

Romana Societatis Vener.16. Nouembris 1612.

Coram R. P. D. Caualerio.

SVMMARIVM.

1 *Mulier in abortu decedens, mortua dicitur ex abortu, licet præceſſerit febris.*
2 *Cauſa proximior, & vehementior attendenda eſt.*
3 *Voluntas enixa reſultat ex expreſſione geminata.*
4 *Febris poteſt cauſare abortum.*
5 *Cauſa cauſæ; eſt cauſa cauſati.*
6 *Mors tribuitur vulneri etiam quod poſt vulnus ſuperueniat ſpaſmus, & num.9. vbi affertur ratio.*
7 *Febris non ſemper cauſat abortum.*
8 *Abortus tribuendus potius eſt doloribus renum præcedētibus, quàm febri ſubſequēti.*
10 *Mortem eueniſſe ex vna cauſa minus vrgenti, potiuſquàm ex alia vrgentiori, probandum eſt per allegantem.*
11 *Sanguinis effluxio in muliere quæ abortiuit, & febri laborat, non febri, ſed abortui tribui debet.*
12 *Medico deponenti mulierem ex abortu obiiſſe credendum eſt.*
13 *Peritis in arte ſtandum eſt.*
14 *Medicis qui infirmum curarunt ſtandum eſt potius quàm aliis.*
15 *Interpretatio in dubio fieri debet. quæ faueat ei, qui agit de damno euitando..*

DECISIO XXXV.

FVit aliàs facta ſocietas officij ſcutor.600. in fauorem D. Franciſci Contarelli ſuper officio militis Lælij Sfortiæ Locatelli, in qua recognouerunt bonam fidem Boccardinus, & Bonetallus ſuper periculo vitæ Dom. Ioannæ Contarellæ, excepta partus, & prægnantiæ cauſa: quæ Ioanna poſt aliquot annos nupſit, & facta eſt prægnans, & in quinto menſe prægnantiæ paſſa eſt renum dolores, deinde correpta fuit febri & morbillis, & in die decimaquarta infirmitatis fecit abortum cum magna ſanguinis fluxione, & poſt ſeptem horas mortua eſt.

Cum autem Domin. Contarellus diſdicta ſocietate cœpiſſet agere pro reſtitutione ſortis, & ſolutione fructuum coram A. C. contra debitores Societatis, & inſtaret pro mandato executiuo; & ipſi excepiſſent de lucro, tanquam D. Ioanna non ex cauſa abortus, ſed febris & morbillorum deceſſiſſet : D. A. C. voluit conſulere Rotam, & propoſito per me dubio, an ſit locus petito mandato, vel lucro pecuniarum in caſu, & ad effectum de quo agitur ? Domini ſub die 20. Iunij præteriti non fuerunt concordes. Cauſa autem iterum per me propoſita die 16. Nouembris, pro maiori parte cenſuerunt eſſe locum mandato; non autem lucro pecuniarum.

Cùm enim tota difficultas reduceretur ad illud, an dict. mulier cenſeatur deceſſiſſe ex cauſa abortus, an verò ex febri & morbillis? Domini valdè mouebantur ex deciſione aliàs facta *in cauſa Romana Societatis 27. Iunij 1579. coram bon. mem. Oradino.* Cuius deciſionis caſus videbatur valde ſimilis caſui propoſito : Nam ibi illa mulier paſſa erat multa incommoda occaſione prægnantiæ, & poſtea febris ſuperuenerat, & demum abortus & mors : Et nihilominus Rota tunc reſoluit
mortem fuiſſe tribuendam abortui, & præ- 1.
gnantiæ, non autem febri : per textum *in leg. huic ſcripturæ, §. ſi ſeruus, Digeſtis, ad leg. Aquil.* qui textus videbatur valdè in terminis : Nam ibi conſtabat ſeruum lethaliter vulneratum, & tamen poſt vulnus ſuperuenerat naufragium ex quo obierat; & deciditur *ibi* non poſſe agi de occiſo contra vulnerantem : quia præſumitur mortuus ex ſecunda cauſa vrgentiori, videlicet ruinæ, & naufragij; nihilominus ibi conſtabat ſeruum fuiſſe lethaliter vulneratum : vnde applicando ad caſum noſtrum, licet præceſſiſſent febris & morbilli; Tamen ſuperuenit abortus cum maxima ſanguinis effuſione, qui ſine dubio lethalis fuit, vt docuit euen-
tus : & ideo hæc cauſa tanquam proximior, 2.
& vehementior attendenda eſt : vt *in d. §. ſi ſeruus.*

Præſertim cùm appareat, partes enixè vo- 3.
luiſſe excipere huiuſmodi cauſam partus, & prægnantiæ, quam geminatè expreſſerunt; vt apparet ex verbis inſtrumenti : argumento *leg. baliſta, ff. ad Trebellian.* cum ſimilibus.

Nec videbatur obſtare, quod febris potue- 4.
rit cauſare abortum : & ideo mortem poſt abortum ſecutā attribuendam eſſe febri tanquam primæ cauſæ : ex regula vulgari, quod
quidquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati: 5.
leg. manumiſſiones, ff. de inſt. & iur. Bald. *in conſil.237. verſ. Nam quando, lib.1.* vt in ſi-
mili, ſi poſt vulnus ſuperueniat ſpaſmus & 6.
mors, tunc mors attribuitur vulneranti: Baldus *conſil.328. verſ. item an propter vulnus, eodem lib.2.*

Nam placebat reſponſio : cauſam febris 7.
& morbillorum in præſenti caſu eſſe æquiuocam, nempe potuiſſe gignere & potuiſſe non

gignere

gignere hunc effectũ abortus, vt experientia
8. docet:& cum ex depoſitionibus teſtium vltimo loco examinatorum appareat Dominam Ioannam, antequam ſuperueniret ei febris, paſſam fuiſſe dolores renum cum periculo abortus, non poterat dici abortum fuiſſe ſecutum ex febri.

9. Neque faciebat obſtaculum ſimile allegatum de ſpaſmo: quia ibi certum erat ſpaſmum non potuiſſe contingere niſi ex vulnere illato, & ideò mors attributa fuit vulneri; ad tradita per Menochium *de arbitr. caſ.275. numero 7.*

Accedebat præmiſſis in præſenti caſu adeſſe duos morbos, febrim videlicet cum morbillis, & abortum cum accidentibus ſupra
10. narratis: Vnde qui dicit mulierem hanc eſſe mortuam ex febri, id probare debet: vt in ſimilibus terminis fuit dictum *in Romana cauſa partus 6. Iun.* 1580. *coram fel. record. Cle-*
11. *mente VIII.* quæ eſt 701. *p.2. diuerſ.* illa enim magna ſanguinis effluxio non poteſt attribui febri, ſed abortui, cuius eſt immediatus effectus: & ideo exitus acta probat, vt *in dict. deciſione.*

12. Præterea fiebat vis in iudicio Medicorum, qui mulierem hanc curarunt, & formiter examinati deponunt eam obiiſſe ex abortu,
13. quorum dictis tanquam in Arte peritis ſtandum eſt: *l. ſeptimo menſe, ff. de ſtatu homin. l.* 1. *ff. de ventre inſpicien.* Boër, *deciſ.*323. *num.*29. Baldus *dict. conſil.*237.*& conſil.*238. *lib.*2.

Et pro altera parte licèt inducantur etiam
14. alij Medici: Tamen videtur potiùs eſſe ſtandum iudicio illorum, qui infirmitati, & curæ interfuerunt; vt fuit conſideratum *in d. deciſ. Romana partus, in fine*, & fuit dictum *in Bononienſ. profeſſionis 9. Decembris præteriti coram R. P. D. meo Vbaldo.*

Tandem Domini valde mouebantur ex eo, quia negari non poteſt quin res ſit dubia propter concurſum Medicorum, & teſtium variè deponentium, & propter difficultatem huius probationis ex quo morbo mulier de-
15. ceſſerit: quo caſu Rota benigniorem interpretationem ſolet amplecti, ad fauorem illius qui agit de damno euitando, contra illum qui agit de lucro captando: vt fuit in his terminis dictum *in dict. Romana Societatis coram Oradino.*

Et ita deciſum fuit pro maiori parte, &c.

Romana Societatis Officij Ven.8. Martij 1613.

Coram R. P. D. Caualerio.

SVMMARIVM.

1. *Mors tribuitur cauſæ vltimæ vrgentiori, per quam ſaltem offuſcatur prima, de qua erat dubium.*
2. *Mors mulieris potius tribuenda abortui ſubſecuto, quam febri præcedenti.*
3. *Abortus eſt cauſa habilis ad inducendam mortem.*
4. *Mors tribuitur cauſæ poſteriori magis vrgenti, per quam efficitur quod non poſſit cognoſci, an prima cauſa eſſet ſufficiens ad mortem.*
5. *Mors tribuenda cauſæ primæ, vel vltimæ, non autem mediæ.*

DECISIO XXXVI.

QVia Boccardinus, & litis conſortes non acquieſcebant deciſioni factæ in hac cauſa die 15 Nouemb. proximè præteriti; Iterum propoſui dubium ſuper iiſdem, & Domini prout etiam aliàs pro maiori parte ſteterunt in deciſis.

Nec videbatur obſtare reſponſio data deciſioni in *cauſa Romana Societatis 27. Iunij 1569. coram bon. mem. Oradino*, cuius fundamenta alias Domini amplexi ſunt in præterita reſolutione: quod ſcilicet in caſu *d. deciſionis*, mulier illa paſſa erat multa incommoda ante febrim, & erat malè diſpoſita: in præſenti verò caſu initium morbi videtur eſſe à febri.

Quia totum contrarium probatur ex depoſitionibus teſtium nouiſſimè examinatorum, qui deponunt D. Ioannam valde fuiſſe perturbatam doloribus renum, & ſtomachi, antequàm ſuperuenirent febris & morbilli.

Præterea placebat Dominis fundamentum, quia cum in hoc caſu adeſſent duo morbi, vi- 1.
delicet febris & morbilli ex vna parte, & abortus cum maxima ſanguinis effuſione ex altera parte; mors videtur adſcribenda cauſæ, & morbo vehementiori, vel ſaltem confunditur, & obſcuratur prima cauſa, de qua erat dubium an poſſet inferre mortem, vel non; hæc eſt doctrina Butrij *in cap. ad audientiam, n.3. de homicid.* quem refert & ſequitur Cæpol. *conſil. crimin.*40. *num.*21. qui videtur eſſe caſus noſter. Nam cum præceſſerint febris & 2.
morbilli, de quibus erat dubium, an poſſent inferre mortem, cum aliqui teſtes deponant, quod non erant malæ conditionis; Superuenit poſteà abortus & maxima ſanguinis effuſio, quæ vel mortem attulit, vel accelerauit ſecundum Phyſicos: vt per eundem Cæpol. *n.*27. Ideo hic abortus cum ſanguine 3.
tanquam cauſa ſuperueniens habilis ex ſe ad mortem inducendam, confundit & obſcurat vires primæ cauſæ febris & morbillorum, de qua erat dubium an ad inferendam mortem potens exiſteret, vt ſunt verba Butrij.

Confirmabantur prædicta: quia *in l. huic ſcripturæ, §. ſi ſeruus, ff. ad leg. Aquil.* qui text. *in deciſ. Oradini*, & in *alia deciſione facta in hac cauſa*, allegatur; ea videtur eſſe ratio, cur mors tribuatur naufragio, vel ruinæ ſu- 4.
peruenienti, non autem vulneri præcedenti: quia cauſa ſuperueniens non permiſit diſcerni an vulnus, quamuis lethale, eſſet mortem illaturum. Vnde ſimili ratione hic abortus ſuperueniens non permiſit diſcerni an febris & morbilli eſſent allatura mortem, ideo mors eſt potiùs tribuenda abortui.

Et tanto magis, quia hic habemus prægnantiam ab initio malam cum doloribus renum & ſtomachi, quæ continuauit vt teſtes deponunt. Habemus in medio tempore febrim, & morbillos; & demum abortum.
5. Quare ſiue velimus attendere primam cauſam, erit mala prægnantia cum doloribus; ſiue vltimam, & erit abortus; media autem febris, & morbillorum, non erit attendenda: *leg. ſed & ſi*, §. *ſolemus*, *Digeſtis*, *de hæred. inſtituen.* faciunt tradita per Tiraquell. *in tract. ceſſ. cauſ. limitat.* 20. *num.* 19.

Placuit etiam ratio in *præfatis deciſionibus* conſiderata, quod ſcilicèt in hac confuſione, & dubietate probationum, ea ſumeretur interpretatio, quæ faueret Domino Contarello agenti de damno euitando, contra Boccardinum & alios agentes de lucro captando.

Et ita pro maiori parte reſolutum fuit, &c.

Romana Cenſus ſcutorum 18000. Lunæ 11. Martij 1613.

Coram R. P. D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Allegans nullitatem contractus geſti per minorem ob defectum interuentus proximiorum, probare tenetur nedum exiſtentiam proximiorum, ſed etiam habilitatem de eo tempore ad interueniendum contractui.*
Contrarium num. 4.
Sed reprobatur num. 5.
2 *Qualitas quando eſt fundamentum alicuius probari debet concludenter, & non præſumptiuè.*
3 *Inſtrumentum cum Iudicis decreto habet pro ſe veritatis præſumptionem.*
6 *Aſſertioni Nobilis creditur.*
7 *Habilitas ad certum actum neceſſe eſt quod probetur de tempore quo ipſe actus fuit celebratus.*
8 *Habilitas naturalis præſumitur.*
Intellige vt num. 12.
9 *Habilitas requiſita ad certum actum, debet probari etiam de hora confecti actus.*
10 *Habilitas de tempore ad tempus, an & in quibus perſonis præſumatur.*
11 *Infirmus eſſe poteſt de ſerò, qui de mane erat ſanus.*
12 *Habilitas ad actum, vt præſumatur, diſtinctio perſonarum facienda venit.*
13 *Podagra laborans licet non decumbat, & appareat ſanus, ita tamen domi detinetur, vt non poſſit moueri, ne defluant humores.*

DECISIO XXXVII.

CVm Excellentiſſimus Domin. Princeps Vrſinus, tunc minor, cum decreto Iudicis, & interuentu proximiorum fideiuſſerit ad fauorem DD. de Mareriis, pro DD. Virgilio & Fabio de Vrſinis, Agentes cœperunt prætendere fideiuſſionem dicti Excellentiſſ. Principis fuiſſe nullam, ob non ſeruatam formam ſtatuti Vrbis, *libro* 1. *cap.* 113. quia in ea facienda non interuenit bon. mem. Henricus Caietanus S. R. E. Cardinalis Camerarius, proximior Domin. Excellentiſſimi Principis, quem, in diſputatione huius dubij, præſupponebatur, tunc fuiſſe præſentem in Vrbe: vnde dubitaui an vltra dictam præſentiam Eminentiſſ. Cardinalis, Excellentiſſ. Princeps teneretur probare aliquam habilitatem; & quatenus ſic, an ſit probata.

Et quantum attinet ad primam partem dubij, Domini affirmatiuè reſoluerunt. Ad ſecundam verò, negatiuè. Ratio primi dicti
fuit, quia impugnans contractum ex quo 1.
non interuenerint proximiores, tenetur probare nedum præſentiam, ſed etiam habilitatem, provt tenuerunt Caſtren. *conſilio* 124. *numero* 2. *verſ. ſecundo videndum*, *libro primo*, Alexander ad Bartol. *in leg. ſi tertius*, *num.* 6. *Digeſtis*, *de aqua plun. arcend.* Corn. *conſilio* 316. *numero* 8. *lib.* 1. & *conſil.* 141. *num.* 7. *libro* 2. & *conſilio* 242. *numero* 2. *libro quarto*, quorum ſententiam pluries ſequuta eſt Rot. vt per Guidob. *deciſion.* 98. Achill. *deciſion.* 4. *de præſumption.* & nouiſſimè *in cauſa Firmana reſtitutionis dotis* 23. *Iunij* 1603. *coram bon. mem. Peñia*, & in aliis pluribus cauſis, vt in *deciſionibus*, quarum copia data fuit.

Et prædicta procedunt nedum in habilitate accidentali, Bartol. *in dict. leg. ſi tertius*, *numero quinto*, *verſ. ita hic propter ætatem, vel morbum*: Felin. *in cap. ſuper his*, *num.* 17. *poſt med. verſ. ſic facit quod notat*: & *verſ. ſequenti*, *de accuſat.* vbi loquens de inhabilibus poſt alios exemplificat in mulieribus, pueris, infirmis, furioſis, & aliis.

Et prædicta procedunt optima ratione, quia ſimilia opponens eſt actor, & funda-
tur in iſta qualitate habilitatis, & non im- 2.
pedimenti: vnde illam concludenter, & non præſumptiuè, tenetur probare: *leg. ab ea parte*, *Digeſtis*, *de probat.* Alexander *conſilio* 27. *numero ſeptimo*, *libro* 7. Caſtr. *vbi ſupra*, *numero* 2. *verſ.* 2. Videndus eſt Put. *deciſion.* 375. *num.* 2. *libro* 2. *in correct.* Achill. *deciſione prima*, *de probat.* & in puncto fuit dictum *in allegata cauſa Firmana reſtitutionis dotis coram bon. mem. Penia*, & *in alijs*. Tum etiam quia alia pars habet intentionem fundatam in inſtrumento celebrato cum de-
creto Iudicis; ex quibus oritur fortior præ- 3.
ſumptio aliis præſumptionibus: Alciat. *de præſumption. reg.* 3. *præſumpt.* 34. *ante num.* 1. & dixit Rota *in cauſa Terdonenſ. fructuum* 26. *Octobris* 1575. *coram bon. mem. Epiſcopo Lauretano*, *ſub num.* 25.

Quod procedit maximè in caſu iſto, in quo

quo Excellentiſſimus Princeps in vigeſimo ætatis anno conſtitutus, cum iuramento aſſeruit ſe non habere alios proximiores, qui commodè poſſent interuenire: & cùm ſemper fuerit magni ingenij, non eſt veriſimile quod voluiſſet cum iuramento aſſerere ſe non habere proximiores, qui commodè poſſent interuenire, ſi verè tunc bon. mem. Cardinalis potuiſſet interuenire: & ideò eius Agentes qui hodie iſta opponunt, grauantur ex perſona eiuſdem Excellentiſſimi Principis, dare concludentem, & non præſumptiuam probationem. Abb. *in cap. per tuas, numero 5. verſ. Vnde dicendum: de condit. appoſit.* Gemin. *conſ.27. num.3.* Creſcent. *deciſ.4. num.6. de except.*

4\. Neque prædictis reſiſtit, quod ſufficiat probare adeſſe conſanguineos, quia habilitas præſumitur: Felin. *in cap. in præſentia, numero 11. & verſ. propterea dubito, de probat.* quem ſequitur Curt.Iun. *in leg. 1. num. 23. Cod. vnde vir & vxor*: Lamberteng. *de contract. eorum qui ſine certa ſolemnitate: gloſ.12. in verſ. Agnatum non habuerit: quæſt. 4. numero 4. & 5.*

5\. Nam non eſt recedendum ab opinione ſuperiùs firmata, quam Rota pluries, immò ſæpiſſimè approbauit: quæ fulcitur optimis rationibus ſuperiùs adductis: & abſque alio
6\. ſcrupulo debet procedere in caſu iſto, ſtante nobilitate, & qualitate Excellentiſſimi Principis: qui aſſeruit cum iuramento ſe non habere proximiores valentes commodè interuenire: quæ quidem Nobilitas multum facit, ad hoc vt ſtetur eius dicto: provt conſiderat Aymon. *in conſ.244. num.6. in princip.* optimè Cret. *in conſ.332. num.10. vol.3.* licèt eius Agentes hodie conentur probare contrarium.

7\. Ratio autem ſecundi dicti, quod non ſit probata habilitas bon. mem. Cardinalis, fuit, quia decretum fuit interpoſitum die 18. Martij anni 1591. & Agentes nituntur infirmis probationibus; Primò quòd Dominus Cardinalis diebus vigeſima, & vigeſima prima eiuſdem menſis, acceſſit ad arcem Sancti Angeli ad Conſiſtorium, & aliqua decreta & ſubſcriptiones fecerit: quæ probatio non releuat, cùm hæc omnia non percutiant diem contractus, cuius tempore, habilitas requiritur: Caſtr. *conſ. 455. ſub num. 1. verſ. Nam verb. ſequentia, lib. 1.* Socin. *conſ. 283. numero 4. verſ. ex quibus infertur lib. 2.* Bero. *conſ.209. num.2. lib.1.*

Secundò nituntur alia probatione; ſcilicet quod eadem die 18. Cardinalis interpoſuit, & ſubſcripſit decreta; ex quibus dicitur reſultare habilitas de eadem die: cùm ha-
8\. bilitas naturalis præſumatur: Menoch. *de præſumpt. lib.... præſumpt.46. ſub num.8. verſ. aut etiam ætatem.* Sed nec iſta probatio rele-
9\. uat: clarum eſt enim quod ad probandam habilitatem de certo tempore, requiritur etiam probatio habilitatis in hora, qua actus fuit factus: vt videntur concludere Doctores præcitati: & expreſsè dicit Anchar. *in conſ.338. numero 8. verſ. nec obſtat: & numero 12. verſ. conſtat autem*, vbi quod requiritur probatio horæ: cuius dictum ſequuta fuit Rota *in cauſa Romana hæreditatis 14. Iunij 1610. coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Pirouano*; & idem expreſsè dicit, non habita mentione de Anchar. Verall. *deciſ.218. part.1.* & benè etiam facit Anguiſſ. *conſ.194. num.2. verſ. porrò licèt vera ſint*: vbi ait non ſufficere quod teſtes probent actum fuiſſe factum de nocte, niſi qualificent tempus, iuxta formam ſtatuti: & Alexand. *in dict. conſ.97. num.5. verſ. Vnde qui ſe fundat. lib.7.* vbi quod tempus debet limitatè probari.

Ad probandam autem habilitatem perſo- 10
næ de certa hora, licèt in quibuſdam perſonis poſſit admitti, quod ſi erat habilis de mane, poterat eſſe habilis de ſerò: attamen ſecus eſt in aliis perſonis, quæ vacant honoribus & officiis, aut laborant infirmitatibus repentinis; provt erat bonæ memoriæ Cardinalis, cùm eſſet Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Camerarius, cuius negotia ſunt magna, & laborabat podagra, & potuit eſſe quod vocatus à Papa ad audientiam, aut impeditus alio negotio ratione officij Camerariatus, nõ potuerit interuenire: aut quod ei ſuperuenerit Podagra: ita eleganter in puncto Anchar. *in alleg. conſ. 388. numero 13. verſ. præterea iſte Titius*: vbi quòd ex quo Titius erat ſcholaris, veriſimiliter potuit eſſe impeditus occaſione ſtudij, & lectionum ſuarum, quibus quilibet ſtudens inſiſtere debet: & *ſupra, numero 2. dict. verſ. nec obſtat*: vbi quod eſſe 11
poteſt, vt quis de mane ſit ſanus, & de ſero infirmus: Et hæc diſtinctio eſt etiam de mente Menoch. *loco ſuperiùs allegato*, dum
ad præſumendas habilitates naturales diſtin- 12
guit inter ætatem & ætatem: ſic ad præſumendas alias habilitates, diſtinguendum eſt inter perſonam & perſonam: atque ita maniſeſtiſſimè apparet, quod in decidendis ſimilibus articulis multum polleat Religio iudicãtis: ideóque ſtante qualitate D. Cardinalis, qui propterea poterat eſſe impeditus, ex probatione, quod fecerat decreta, & ſubſcripſerat mandata, non reſultat probatio habilitatis de hora contractus; quia ſtantibus negotiis & infirmitatibus Domini Cardinalis, potuit non eſſe habilis de dicto tempore contractus: maximè cùm geſta per Dominum Cardinalem contineant actus breuis & facilis expeditionis; & Notarij expectant quamcunque horam diei, vel noctis, & commoditatem Domini: Secus autem eſt in inſiſtendo prædicto contractui, cui plures perſonæ, & grauiſſimæ debebant interuenire: & propterea non commodè qualibet hora diei hoc fieri poterat; & ſic reſultat, quod iſta habilitas probata non ſuffragetur; cùm reſpiciat actum, in quo Dominus Cardinalis intereſſe debebat: Ruin. *conſ. 81. num. 6. lib. 5.* Felin. *in cap. in præſentia, num.14. de probat.* Verall. *d. deciſ.218. part.1.*

Tertio pro patre Excellentiſſimi Principis fuerunt examinati plures teſtes, qui nec etiam releuant: omiſſo enim quod contra aliquos opponitur defectus citationis, & iuramenti, necnon & conſanguinitatis; eorum dicta non tollunt quòd Domi- 13

nus Cardinalis potuerit eſſe impeditus ratione officij, aut infirmitatis podagræ, qua laborabat: multoties enim, licèt homo non decumbat, & habeatur pro ſano, ita tamen domi detinetur, vt non poſſit moueri ne humores defluant; vt experientia docet, & colligitur ex *leg.Podagra*, vbi Lucas de Penna, & Pyrrhus Aglebermeus & cæteri, *Cod. qui morb.ſe excuſ.lib.10. & ex cap.legimus*, vbi Gloſ. 1. *de conſecrat. diſt.5.* &c.

Cremonenſis Penſionum, Veneris 21.Februarij 1614.

Coram R.P.D.Pirouano.

SVMMARIVM.

1 *Penſionis ſolutio non poteſt retardari ſi adſint litteræ illius reſeruationis, & conſenſus Titularis.*
2 *Penſionis reſeruatio non indiget iuſtificatione concurrente conſenſu Titularis niſi gratia reſeruationis ſit conditionalis.*
3 *Penſionis reſeruatio dicitur conditionalis ſtante clauſula*, ſuper fructibus ad talem ſummam, vt aſſeris, aſcenden.
4 *Verba*, vt aſſeris, *æquipollent clauſulæ*, ſi ita eſt.
5 *Clauſula*, ſi ita eſt, *habet implicitam conditionem.*
6 *Conſenſus Titularis præſtitus reſeruationi penſionis, non liberat penſionarium in petitorio à iuſtificatione narratorum, ſi reſeruatio eſt conditionalis.*
Declara vt num.7.
8 *Conditio tacita in gratia non impedit effectum puræ diſpoſitionis.*
9 *Taciti, & expreſſi non eſt par virtus, vbi agitur ad nullitatem actus, propter medium impediens illius productionem ad eſſe.*
10 *Bigamia non contrahitur ex ſolo matrimonio cum vidua, ſed requiritur copula, & conſummatio.*
11 *Copula carnalis directè probari non poteſt.*
12 *Copula carnalis præſumitur ex cohabitatione coniugum poſt contractum matrimonium.*
Declara vt numeris ſeqq.
13 *Præſumptio adducta ad effectum incapacitatis, & priuationis, debet eſſe concludens, & neceſſaria.*
14 *Probationes imperfectæ non iunguntur ad faciendam plenam probationem niſi ſint in ſua ſpecie perfectæ.*
15 *Copula Carnalis non præſumitur ex cohabitatione coniugum poſt contractum matrimonium, ſtante impedimento infirmitatis.*
16 *Infirmitas cum copula carnali non ſe compatitur.*
17 *Fides Parochi quando probet infirmitatem coniugum.*
18 *Matrimonium celebrari debet in Eccleſia ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini.*
19 *Medicorum fides probat infirmitatem.*
20 *Copula carnalis excluditur ex impedimento infirmitatis reſpectu viri, non autem mulieris.*
21 *Hectica febris prabet iuſtam cauſam coniugibus abſtinendi à commixtione.*
22 *Febri laborans habet iuſtam cauſam abſtinendi à commixtione coniugis, propter graue periculum imminens.*
23 *Præſumptio fundata in eo, quod poteſt eſſe, & non eſſe, non releuat.*

DECISIO XXXVIII.

MAndatum Domini Auditoris Cameræ viſum eſt Dominis eſſe confirmandum, ſtantibus litteris Apoſtolicis reſeruationis 1.
penſionum, & conſenſu per titularem præſtito cum obligatione Camerali; ex quibus parata dicitur executio: Mohed. *deciſ.13. vt lit.pend.* Gig.*de penſ quæſt.39. num.9.* Caſſad. *deciſ.10. num.8. de reſcript.*

Nec ad effectum obtinendi mandatum 2.
erat neceſſarium, quòd penſionarij iuſtificarent narratiuam, ſcilicet fructus aſcendere ad Ducatos mille, ſtante conſenſu Titularis reſeruationi præſtito, per quem reſultat virtualis confeſſio veritatis eorum narratiuæ, æquipollens iuſtificationi gratiæ, quando non eſt conditionalis: Felin. *in cap. olim, num.10. in quarta & quinta limitat. de reſcript.* & benè diſtinguitur *in Salamantina Penſionis, 28. Maij coram Gypſio*, & firmatum fuit *in Lunen. Sarzanenſis Penſionis, 15. Februarij eodem anno coram bonæ memoriæ Cardinali Seraphino, & coram Litta in Meleuitana Penſionum 28.Nouembris 1598. & in Giennen.Canonicatus 28.Nouembris 1605.coram Peña.*

Non obſtat quod imò gratia prædicta vi- 3.
deatur conditionalis, ſtante clauſula *ſuper fructibus, & emolumentis ad mille Ducatos, vt aſſeris, aſcenden.* dum verba, *vt aſſeris*, vi- 4.
dentur æquipollere verbis, *ſi ita eſt*, quæ 5.
habent implicitam conditionem: Felin. *in cap.ad aures, num. 10. in fin. verſ.& adde iſtis, de reſcript.* & ideò quòd verſamur in 3. caſu diſtinctionis *Salamantinæ penſionis, & aliarum deciſionum*, in quibus admittitur, quod 6.
conſenſus Titularis reſeruationi penſionum præſtitus, non liberet penſionarios in petitorio à iuſtificatione narratorum.

Quia Domini intellexerunt, quando gra- 7.
tia continet expreſſam conditionem: vt ſi dictum ſit, *dummodo medietatem fructuum non excedat*, vel *dummodo remaneant 100.pro Rectore*: ex quo tunc intentio penſionarij fundatur in diſpoſitione conditionali, & qualificata, quæ non releuatur ex conſenſu Titularis poſito ſub eadem conditione: ſecus au- 8.
tem in conditione tacita, & virtuali, quæ ineſt in qualibet gratia, *ſi ita eſt*, vel *ſi preces veritate nitantur*, cùm per eam effectus puræ diſpoſitionis non impediatur: *leg. ſi ita expreſſim*,

expreſſim, cum Gl. *ff. de condit. & demonſtrat.*
9. & vbi agitur ad nullitatem actus propter medium impediens illius productionem ad eſſe, non eſt par virtus taciti & expreſſi: vt dicit Bald. *in leg. eleganter, § ſi quis, ff. de condict. indebiti*, & ſequitur Dec. *in reg. expreſſa nocent. num. 2.*

Defectum autem incapacitatis oppoſitum Vellano alteri ex Penſionariis, propter bigamiam ob Matrimonium per eum cum Vidua contractum, exiſtimarunt Domini non
10. obſtare: quia bigamia non contrahitur ex ſolo Matrimonio cum Vidua, ſed requiritur copula & conſummatio, quæ non probatur: *cap. debitum, de bigam.* & veriorem dixerunt opinionem aduerſus Magiſtrum ſententiarum, *lib. 4. diſt. 27.* quam probarunt Io. Andr. ad Specul. *de diſpenſ. §. 4. n. 6. littera F*, Couarruu. *in Clem. ſi furioſus, de homicid. part. 1. §. 2. num. 2.* Capell. Tholoſ. *deciſ. 254. & 255.* Maiol. *de irreg. lib. 1. cap. 33. lib. 4.* & alij relati per Sanchez *de Matrimonio, lib. 7. diſput. 83. num. 4. & 5.* Et ratio ſatis clara colligitur *ex dicto cap. indebitum*, quia vbi corporum commixtio deficit, ſolus conſenſus non ſufficit ad ſignificandum Matrimonium Chriſti cum Eccleſia per Incarnationis Myſterium contractum; nec vir ille dicitur carnem ſuam in plures diuiſiſſe.
11. Nec obſtat quod etſi copula directè probari non poſſit, *cap. præterea, de teſtibus, cap. litteris, & cap ſequenti, de præſcript.* ex cohabi-
12. tatione tamen ipſorum coniugum per duos menſes poſt perfectum Matrimonium, ſufficiens probatio copulæ colligitur tanquam ex coniectura & præſumptione violenta: *cap. ſi quis acceperit, 33. quæſt. 1. cap. laudabilem, cap fin. de frigid. & malef.* Ferretus *concl. 203. num.... lib. 1.* Abb. *conſ. 195. num. 2.* Cepol. *conſ. 3. & 4. inter Ciuilia*: Rota *coram Cantuccio, inter impreſſ. deciſ. 95. per totam, parte 2. diuerſ.*
13. Quia fuit reſponſum, quòd cùm hæc præſumptio coniecturalis deducatur ad effectum incapacitatis & priuationis ex ſequuta bigamia, debet in ſuo genere ſaltem eſſe concludens & neceſſaria: *cap. in præſentia, de probat.* Lap. *alleg. 52. & 53.* Quod etiam fuit dictum *in Tullen. Monaſterij Sancti Manſueti 27. Ianuarij 1597. coram Peña*, in qua aliæ deciſiones allegantur.
14. Et idem dicitur, quando imperfectæ probationes ſunt coniungendæ ad conſtituendam plenam & perfectam probationem: Illæ tamen de per ſe in ſua ſpecie debent eſſe perfectæ; aliàs non releuant: latiſſimè Gabr. *de probat. concluſ....* Ideò cum iſta cohabitatio non fuerit libera ad effectum maritalem proſequendum, ſed à die & hora perfecti matrimonij impedita ex graui infirmitate ipſius Mariæ vxoris continuata vſque ad horam eius mortis, prout teſtantur Parochus euocatus ad celebrationem matrimonij; & Medici, qui illam in infirmitate curarunt, & vtraque fides adminiculatur ex teſtamento & Codicillis eiuſdem Mariæ, in quibus ſemper fuit enunciata infirma; & concurrunt Confeſſiones Mariti cum iuramento etiam firmatæ: & coadiuuatur etiam ex Iuris præ-

ſumptione, vt non præſumatur cum prædicta infirmitate ad illam acceſſiſſe; iuxta ea quæ habentur latiſſimè *in deciſ. 701. per tot. parte 1. diuerſ.* ſequitur dicendum præſum- 15.
ptionem cohabitationis non deſeruire ad probandam commixtionem viri & vxoris, ſtante impedimento infirmitatis vt ſe non 16.
compatientis cum coitu: vt dicit Abb. *in cap. tenor, num. 3. de ſent. & re iudic.* etiam Sarnen. *ſuper reg. de infirmis, quæſt. 9. in tertio priuileg. num. 7.* qui propterea confirmant limitationem *leg. filium eum definimus, ff. de iis qui ſunt ſui, vel alieni iuris*: vt natus in domo viri, non dicatur eius filius, ſi præcedat ſimile impedimentum.

Non obſtat quod fides Parochi non faciat 17.
fidem de infirmitate, vti de non pertinentibus ad eius officium, Bald. *in l. 1. n. 19. de confeſſis*: Angel. *in tract. de teſtam. gloſ. 3. n. 10. in fine.* Quia expreſſio cauſæ infirmitatis, eſt de pertinentibus ad eius officium, cùm aliàs teneretur celebrare matrimonium in Eccleſia; 18.
ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 1. de reform.* Præterea fides per Titularem ſimpliciter producta fuit; ideò probatio non poteſt diuidi, vt quoad matrimonium fidem faciat, quoad infirmitatem non credatur. Tollitur etiam quod ſimiliter dicebatur de fide Medi- 19.
corum: quia quidquid ſit, quando non eſt adminiculata, iunctis tamen adminiculis teſtamenti & codicillorum, ac confeſſionis iuratæ mariti, benè probat: Verall. *deciſ. 234. part. 1.* Rota *deciſ. vlt. p. 1. diuerſ.*

Poſtremò non obſtat quod non probatur 20.
talis infirmitas, quæ repugnet potentiæ ſuſtinendi commixtionem; quæ licèt reſpectu viri benè poſſet conſiderari, ſecus tamen reſpectu mulieris: Tiraquell. *de leg. connub. gloſ. 1. part. 15. num. 75.* Sarnen. *in reg. de infirmis, quæſt. 9. num. 66.*

Quia fuit primò reſponſum ex fide Medi- 21.
corum conſtare eam laboraſſe febri continua, & etiam tempore matrimonij Hecticam confirmatam eſſe, quod genus morbi præſtat iuſtam cauſam abſtinendi à commixtione: vt de ſimili dicit Abbas, *in cap ſecundo, num. 5. verſ. ſecundo, de coniug. lepros.* & de ſola fe- 22.
bri laborante, propter imminens graue periculum, tradit Sanch. *de Matrimonio, lib. 9. diſput. 24. num. 5.*

Secundò fuit etiam dictum, quod cum dubitari non poſſit ex deductis eam fuiſſe infirmam, ſufficere ad impediendum effectum priuationis, ad quem probationes contrariæ in ſuo genere debent eſſe neceſſariæ, & concludentes, vt dictum eſt: ideò ſi morbus potuit eſſe, vel non eſſe talis, per quem copula & conſummatio matrimonij impedita remanſerit, non inde neceſſariò ſequitur, alio non apparente quod talis non fuerit, & ſic præſumptio remanet fundata in impoſſibili, 23.
quæ non releuat: *d. cap. in præſentia, de probat. leg. non hoc, Cod. vnde legitimi.* Et ita fuit reſolutum.

Romana Donationis de Gualterucciis, Veneris 13. Nouembris 1615.

Coram R.P.D. Caualerio.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum publicum facit probationem probatam.*

2 *Donatio facta à furioſo, etiam loco pio, non valet.*

3 *Dementia debet concludenter probari, cùm non præſumatur, ſed potiùs contrarium.*

4 *Dementiam non probant teſtes niſi reddant rationem, etiam non interrogati.*

5 *Teſtis vnicus non probat contra inducentem ex opinione Rotæ.*

6 *Inſania non probatur, niſi teſtes dicant ſigna, & geſta, ex quibus deprehenditur.*

7 *Teſtes examinati in iudicio criminali, non probant in ciuili niſi repetantur, ſi præſertim non fuerunt data interrogatoria.*

8 *Inſania ad inualidandam donationem eſt probanda de tempore factæ donationis.*

9 *Furoris præſumptio eſt datio Curatoris.*

10 *Inſania excluditur ab eo cui non fuit datus Curator, & fecit actus, vt faciunt alij ſanæ mentis.*

DECISIO XXXIX.

ROta cenſuit donationem factam per Lælium Collegio Clementino, eſſe validam: eſt enim ſubſcripta ab ipſomet donante, & à teſtibus, & die ſequenti fuit inſinuata, & in ea concurrunt omnia requiſita per ſtatutum Vrbis, *libro* 1. *cap.* 149. *& ſequentibus.* De ea autem conſtat per publicum
1. inſtrumentum, quod facit probationem probatam: Bart. *in leg.* 2 *in princip. ff. de noui oper. nunc.* Bald. *in leg.* 2. *num.* 6. *Cod. quando fiſc. vel priuat.*

2. Verùm quia pro parte Domini Caroli opponitur de dementia Lælij, & quod propterea donatio tanquam à furioſo facta non ſubſiſtat, cùm furioſi nulla ſit voluntas, *leg. furioſi*, vbi Dec. & Cagn. *ff. de regulis Iuris.* Alexand. *conſ.* 86. *numero* 11. *verſ. hoc præſuppoſito: libro* 2. Pariſ. *conſ.* 88. *numero* 2. *libro* 3. Decian. *conſ.* 448. *numero* 22. Sebaſt. Medic. *de fort. caſ. quæſt.* 5. *numero* 18. *part.* 2. & in puncto de donatione facta loco pio, Iaſ. *conſ.* 141. *num.* 14. *lib.* 4.

3. Domini non habuerunt allegatam dementiam Lælij pro ſufficienter probata, provt probari oportet. Regula enim eſt in dubio quemlibet præſumi ſanæ mentis: iuxta text. & Gloſ. *in leg. ne codicillos, Cod. de codicill.* Doct. *in leg. furioſum*, vbi Dec. *numero* 30. *Cod. qui teſtament. facere poſſ.* Pariſ. *conſ.* 83. *num.* 3. *lib.* 3. cum aliis adductis per Menochium *de præſumpt. lib.* 1. *cap.* 181. *numero* 7. fuit dictum *in Meliten. teſtamenti* 17. *Februarij* 1612. *coram Reuerend. Patre Domino meo Manzanedo:* & dementia eſt difficilis probationis, ita vt teſtibus de ea deponentibus non ſit creden- 4.
dum, niſi aſſignent rationem ſui dicti, etiam non interrogati: Honded. *vbi ſupra, numero* 70. Bald. *in dict. leg. furioſum, numero* 3. quem refert, & aliàs ſecuta eſt Rota *in vna Vlixbonenſi profeſſionis* 22. *Iunij* 1579. quæ eſt 107 *num.* 4. *part.* 2. *diuerſ.*

In propoſito autem caſu ad probandum furorem Lælij donantis, plura deducebantur: Et primò quidam teſtis inductus ab ipſomet Collegio donatario, qui fuit in Rota examinatus: verùm cùm eſſet vnicus, non viſum fuit poſſe in eo fieri fundamentum: tum quia Rota non ſeruat opinionem illam, quod vnicus teſtis ſufficienter probet contra 5.
inducentem: tum etiam quia non videtur ſufficienter deponere de inſania, cùm nihil dicat de ſignis & geſtis, provt requiritur: 6.
Rota *dict. deciſ.* 107. *num.* 5. *& deciſ.* 129. *num.* 5. *ead. part.* 2.

Secundò adducebantur complures teſtes 7.
examinati in iudicio criminali, qui licèt realiter deponant de pluribus ſignis, & geſtis à Lælio tanquam furioſo: tamen Domini non cenſebant poſſe in iis fieri vim, tanquam non exiſtentibus in actis & examinatis ad inſtantiam fiſci: Vnde niſi fuerint repetiti parte citata, nihil probant, cùm ſint examinati ſine interrogatoriis: *cap.* 2. *de teſtibus, leg. ſi quando, Cod. eodem:* Salic. *in leg. vltim. in fin. Cod. de quæſt.* Alexand. *conſ.* 180. *numero* 7. *lib.* 2. Corneus *conſ.* 134. *numero* 3. *libro* 4. fuit dictum *in Beneuentana Cenſus* 16. *Decembris* 1594. *coram bon. mem. Penia.*

Tertiò allegabantur depoſitiones duorum teſtium examinatorum coram Illuſtriſſimo Cardinali Protheſautario, qui vltra quod patiuntur eaſdem exceptiones; Domini conſiderabant Primum tantùm ex ipſis percutere tempus celebrati inſtrumenti donationis, cùm dicat, quod de anno 1608. quo fuit facta donatio, Lælius habebatur pro furioſo: alter verò licèt deponat de aliquibus ſignis furioſo conuenientibus, nihil dicit de tempore: & tamen neceſſaria erat temporis 8.
expreſſio, & quod furor ineſſet de tempore donationis ad illam inualidandam: Boër. *deciſ.* 23. *num.* 78. Honded. *vbi ſupra, num.* 71. *& ſequentibus.*

Et tanto faciliùs Domini iuerunt in hanc ſententiam: quia aderant aliquæ præſumptiones quod Lælius eſſet ſui compos, & ſanæ mentis, vnde tanto magis probandum erat tempus, vt *ibi* Honded. *num.* 72.

Præſumptiones autem erant, quia Pater 9.
Lælij nullum dedit ei curatorē in teſtamento, licet eum dederit Carolo nepoti ex filio; cùm aliàs datio Curatoris ſit non leuis præſumptio furoris; vt per Honded. *n.* 15.

Altera erat præſumptio; quia donatio, de 10.
qua agitur, fuit ſatis cauta, & digna viro prudenti,

prudenti, cùm donator ſibi cauerit circa expenſas, & participationem dimidiæ partis ſui crediti recuperandi, quæ conueniunt potiùs viro ſanæ menti, quàm mente capto: Alexand. *conſ.* 147. *numero* 5. *libro* 7. Bero. *conſ.* 56. *numero* 20. *libro* 2. faciunt tradita in ſimili de prodigo *in Bononien. de Eleonoris* 9. *Decembris* 1613. *coram me.*

Et ex his concluſum fuit Donationem fuiſſe validam.

Ea autem quæ dicebantur de reuocatione huius donationis non viſa fuerunt cadere ſub præſenti inſpectione, &c.

Pampilonenſis Matrimonij, Veneris 11. Decembris 1615.

Coram R.P.D.Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Coëundi impotentia naturalis quandoque eſt euidens,neceſſaria,& concludens: Quandoque eſt veriſimilis, & aliquando dubia, & præſumptiua.*

2 *Impotentia coëundi quando eſt euidens deuenitur ad diſſolutionem matrimonij abſque alia triennali cohabitatione, & abſque iuramento coniugum.*

3 *Impotentia coitus quando eſt veriſimilis, ſufficit pro diſſoluendo matrimonio iuramentum coniugum. & ſeptima propinquorum manus. non autem requiritur cohabitatio triennalis.*

4 *Impotentia coitus in coniugibus ſi ſit dubia requiritur cohabitatio triennalis.*

5 *Impotentia coëundi ex magnitudine, & arctitudine, dicitur concludens, & neceſſaria.*

Contrarium verius, num.6.

7 *Oculus matronarum ſæpè fallitur.*

8 *Medicorum iudicium ſæpè fallitur.*

9 *Iudices in rebus grauibus, & vbi agitur de præiudicio animæ, nullam debent relinquere diligentiam, vt veritas eluceſcat.*

10 *Impotentia coëundi ob magnitudinem, & arctitudinem, an & quando ſufficiat ad diſſolutionem matrimonij abſque triennali coniugum cohabitatione.*

11 *Confeſſio ſacramentalis non eſt neceſſaria ante triennalem coniugum cohabitationem quando impedimentum coitus non procedit à maleficio.*

12 *Arctitudo mulieris quando ſit talis vt penetrari non poſſit, cohabitatio triennalis non eſt demandanda, quia adeſt periculum peccati.*

DECISIO XL.

IN hac cauſa die decimo Decembris 1612. fuit reſolutum deueniendum eſſe ad inſpectionem Franciſci: & poſtmodum in relationibus cauſarum fuit reſolutum deueniendum eſſe ad inſpectionem Mariæ: & cùm Medici inſpexerint Franciſcum, & retulerint ipſum non poſſe coïre cum virgine valdè arcta, Obſtetrices verò inſpexerint Mariam, & retulerint quod eſſet virgo, & valdè arcta: ideò poſt dictas relationes, dubitaui an eſſet locus diſſolutioni Matrimonij? & Domini pro intelligentia præmiſerunt, quod cùm non agatur de impedimento ex maleficio & opera dæmonum, ſed de impedimento naturali; huiuſmodi impedimenta 1
naturalia poſſunt conſiderari in triplici differentia, vt ſcilicet quædam neceſſariò & euidenter concludant impotentiam; alia veriſimiliter; alia dubiè & præſumptiuè: Butr. *in cap.landabilem, num.* 14. *de frigid & malefic.* Præpoſit. *num. vlt.* Alexand. de Næuo, *numero* 16. & 17. quos refert & ſequitur Sanchez *de Matrimonio,libro* 7. *diſputatione* 207. *numero* 2.

Et prædicta ſigna operantur diuerſos effectus; nam ſi neceſſario, & euidenter concludunt, poteſt deueniri ad ſeparationem 2
abſque alia cohabitatione triennali,& abſque alio iuramento. Si verò veriſimiliter concludunt, requiritur iuramentum coniugum 3
aſſerentium ſe non poſſe coïre, & ſeptima manus propinquorum iurantium ſe credere eos verum fateri: Non autem requiritur cohabitatio triennalis: vt latiſſimè probat Sanchez *de Matrimonio, loco ſuprà allegato, numero* 3. & 4. Si verò ſigna dubiè & præſumptiuè concludunt, requiritur cohabitatio 4
triennalis, & iuramentum prædictum, vt per Sanchez *dicto libro* 7. *diſputatione* 108. *per totam.*

Hoc ſtante, duæ oriuntur difficultates. Prima eſt, an in abſtracto impedimentum 5
magnitudinis & arctitudinis ſit primæ ſpeciei. Secunda, in caſu de quo agitur dictum impedimentum ſit iudicandum tertiæ ſpeciei, ſcilicet quod neceſſariò, & euidenter concludat impedimentum; ita vt non ſit neceſſarium iuramentum, nec cohabitatio triennalis: vt voluerunt Innoc. *in cap. laudabilem, in verbo, iuſtum iudicium, de frigid, & malefic.* Ioannes Andreas *numero* 9. Butr. *numero* 13. & 14. Præpoſit. *numero* 6. *ſuper verb. iuſtum iudicium: & numero vltimo*, cum aliis per Sanchez, *de Matrimonio, dict. diſputat.* 107. *num.* 7.

Contrarium verò, ſcilicet quod iſtud im- 6
pedimentum ſit ſecundæ ſpeciei; ita vt exigat iuramentum, licèt non cohabitationem triennalem, voluerunt Butrius *in cap. finali, numero* 8. *de frigid. & maleficiat.* Alexand. de Næuo, *in cap. laudabilem, numero* 16. & 17. *eodem titulo*, & in hac ſententia reſidet Sanchez, *loco proximè allegato.* Et iſta poſterior opinio fundatur optima ratione, quia oculus matronarum ſæpè fallitur: *cap. ne ali-* 7
qua,

8. *qua, 21. quæſtione prima:* & iudicium Medicorum ſimiliter ſæpè eſt fallax, vt experientia demonſtrat, & notatur *in cap. propoſuiſti, de probat.* Quare iſta poſterior opinio vi-
9. detur magis tuta: Nam cùm tractetur de re grauiſſima, & in qua de maximo animæ periculo agatur, nulla Iudicis in veritate indaganda ac probationibus exquirendis ſuperfluitas poteſt reprehendi. Ioannes Andreas *in cap. fraternitatis, numero 3.* Butrius *numero 18.* Ancharanus *numero 3. notab. 3.* Præpoſit. *numero 1. notab. 1. de frigid. & malefic.* Alexand. de Næuo *in cap. fin. numero 15. eodem titulo.*

Quantum attinet ad ſecundam difficulta-
10. tem, an in caſu de quo agitur, verſemur in ſecunda, vel tertia ſpecie, ita vt vltra iuramentum ſit neceſſaria cohabitatio triennalis? Rota cenſuit nos verſari in tertia ſpecie: quia Medici inſpexerunt Franciſcum: Obſtetrices verò Mariam: vnde cùm iudicia ſint ſeparata, ita vt non poſſint dici ſuper certo; quia Medici, nec Obſtetrices inſpexerunt vtrumque: & propterea licèt dixerint Franciſcum non poſſe coire cum muliere valdè arcta, & Obſtetrices quòd mulier ſit valdè arcta, non inde ſequitur per neceſſe quod Maria ſit valdè arcta quoad Franciſcum; & ideò in caſu iſto probatio eſt iudicanda dubia & præſumptiua; vnde pernecesſe requiritur cohabitatio triennalis, & poſtmodùm iuramentum, de quo ſupra dictum eſt: vt per Sanchez latiſſimè *dicto li-*
11. *bro 17. diſputatione 108. per totam.* Non eſt tamen neceſſarium in hoc caſu, quod præcedat Confeſſio Sacramentalis: quia non agitur de maleficiato verè aut dubitatiuè: Hoſtienſis *in cap finali, numero 5. verſ. vt agerent pœnitentiam:* Cardinalis *numero ſecundo, de frigid. & malefic.* & fuit dictum *in hac cauſa 10. Decembris* 1612.

Vnus tamen ex Dominis dicebat melius eſſe deuenire ad nouam inſpectionem ab eiſdem de vtroque: quia aut conſtabit de arctitudine reſpectiuè ad Franciſcum, aut non: vtroque caſu faciliùs, & breuiùs cauſa pote-
12. rit expediri: Et vltra quod ſi arctitudo eſſet talis, quæ penetrari non poſſet, cohabitatio triennalis fieri non poſſet abſque euidentiſſimo periculo peccati: quæ ſententia non diſplicuit aliis Dominis; ſed dixerunt, quod ſi opus erit, de hoc poterit particulariter videri, &c.

Peruſina Hæreditatis, 12. Iunij 1617.

Coram R.P.D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Mentis ſanitas naturaliter & de iure præſumitur, & contrarium aſſerenti incumbit onus probādi concludenter & n.4.*

2 *Mentis ſanitas præſumitur etiam in Sene.*

3 *Notarij aſſertio teſtatorem eſſe ſanæ mentis, facit vehementem ſanitatis præſumptionem.*

5 *Dementia teſtatoris probanda eſt de tempore teſtamenti.*

6 *Teſtis depoſitio, quòd vidit à quatuor vel quinque annis citra, in vltimo tantum anno verificari poteſt.*

7 *Teſtis de tempore alternatiuè, & per dictionem* in circa, *deponens, illud non probat.*

8 *Teſtis dubitatiuè deponens nihil probat.*

9 *Teſtes de alicuius dementia deponentes nihil probant, niſi rationem etiam non interrogati aſſignent.*

10 *Dementia quæ ſuperuènit poſt teſtamentum conditum, non infringit illud.*

11 *Teſtamenti factionem non tollunt actus rationis vſum non excludentes, & intellectus, ſeu mentis exilium non inducentes.*

12 *Dementiam non arguit quilibet actus, licèt omninò viro ſanæ mentis non conueniens.*

13 *Imaginatio quod læſa ſit, non autem rationis vſus, ſiue diſcurſus, ſimul ſtare poteſt.*

14 *Teſtamentum, cuius ſeries cuilibet ſanæ mentis viro congruit, præſumitur factum de tempore habili, & in dilucido interuallo.*

15 *Mentis ſanitas probatur per communem reputationem, per famam, & per teſtes deponentes de rebus prudenter geſtis.*

16 *Mentis ſanitas arguitur ex frequentia Eccleſiarum, & Miſſæ auditione.*

17 *Mentem ſanam arguit frequentia Sacramentorum præſertim in vltima infirmitate.*

18 *Dementiam excludit eleemoſynarum largitio, viſitatio amicorum, & conuerſatio cum illis.*

19 *Teſtibus de ſana mente deponentibus magis creditur quàm deponentibus de dementia.*

20 *Religioſorum atteſtationi de ſana alicuius mente plurimum defertur.*

21 *Teſtamentum furioſi valet ſtante diſpoſitione prudenti viro conueniente.*

22 *Mentis ſanitatem arguit prudens diſpoſitio.*

23 *Dementia arguitur ex inſtitutione cognatorum excluſis agnatis.*

24 *Cognatorum inſtitutio, omiſſis agnatis, eſt leuis coniectura ad firmandam dementiam, & tollitur aliis vrgentioribus coniecturis.*

25 *Præſumptio vna cedit pluribus.*

26 *Coniecturis opus non eſt in claris.*

27 *Cognatorum inſtitutio excluſis cognatis dementiam non arguit.*

DECISIO XLI.

CONtra Ioannem Paulum hæredem ſcriptum inter cætera opponebatur demen-

tia Margaretæ teſtatricis eius Materteræ, quæ probata impedit immiſſionem: eam tamen pro Dominis de Amicis dictæ teſtatricis ex fratre Nepotibus, ac prætenſis hæredibus ab inteſtato, non fuiſſe probatam, ac propterea ſtandum eſſe in deciſis 28. Nouembris præteriti, Domini cenſuerunt.

1. Indubitata enim eſt Naturæ, ac Iuris præſumptio pro ſanitate mentis: & contrarium aſſerentibus probatio incumbit: *leg. nec codicillos.* 5. *Cod. de codicillis, lege finali, Cod. de hæredib. inſtituend. cap fin. de ſucceſſ. ab inteſtato,* vbique Scribentes, Socin. *conſ.* 42. *numero* 1. *volum.* 1. Decian. *conſ.* 127. *numero* 29. *libro* 3. *& conſ.* 51. *num.* 33. *& ſequentib. libro* 4. Caldas *conſ.* 24. *numero* 2. *verſ. ſuffragatur, & numero* 24. cum cumulatis per Menochium *conſ.* 683. *numero* 1. *libro* 7. & Farinac. qui de communi, *de pœn. temper. quæſtione* 94. *numero* 48. *ac in fragmen. criminal. in verbo, furor, numero* 230. & firmauit Rota *in Romana bonorum* 26. *Iunij* 1609. *coram Reuerendiſſimo Domino Decano in Meliten. teſtamenti* 16. *Februarij* 1612. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino Deo Manzanedo in Romana donationis de Gualterucciis* 13. *Nouembris* 1615. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Caualerio: & in dicta deciſione in hac cauſa, vigeſimooctauo Nouem-*
2. *bris præteriti.* Quæ præſumptio militat etiam in quantumuis ſene: vt notatur *in lege ſenium, Cod. qui teſtament. facere poſſunt,* Bald. & Salicet. *numero primo,* & Caſtr. *numero ſecundo, in fine:* idem Bald. *in lege ſenectus* 16. *numero* 1. *Cod. de donat.* Caputaq. *deciſ.* 200. *libro* 1. *in manuſcript.* & Cardin. Mantic. *de coniecturis, libro* 2. *titulo* 5. *numero* 5.

3. Et pro ea hic concurrit etiam aſſertio Notarij de teſtamento rogati per hæc verba: *Dei gratia, ſana ſenſu, viſu, mente, corpore, & intellectu; & in bona & recta ſcientia conſtituta:* quæ vehementem facit præſumptionem, vt præter allatos *in dicta deciſione* Alexandri de Næuo *conſ.* 37. *numero* 2. *&* 3. Honded. *conſ.* 78. *numero* 58. *libro* 2. Decian. *dict. conſ.* 51. *numero* 41. *volumine* 4. Magon. *deciſione Florentina* 97. *nu-*
4. *mero* 12. *&* 13. Probatio autem dementiæ, prout alia quælibet, debet eſſe plena, & concludens: vt *in dicta deciſione Florent.* 97. *numero* 13. & Rota *in dict. Meliten. teſtamen-*
5. *ti,* & de tempore teſtamenti, *leg.* 2. *& leg. qui teſtamento, §. quæcunque autem, ff. de teſtament.* Salicet. *in leg. furioſus, numero* 2. *Cod. qui teſtament. facere poſſunt.* Pariſ. *de reſignatione Beneficiorum, libro* 3. *quæſtione* 8. *numero* 21. & dixit Rota *in Rauennaten. attentatorum* 13. *Martij* 1589. *coram bonæ memoriæ Orano in Parmen. ſtatus* 24. *Ianuarij* 1607. *coram Illuſtriſſimo Domino Cardinali Ludouiſio, in dict. Romana Donationis de Gualterucciis, & in d. Meliten. teſtamenti.*

Non obſtant igitur teſtes DD. de Amicis, quia præſertim Primus, Secundus, & Quartus, non concludunt, prout requiritur ex prædictis; actus & verba dictæ Margaritæ, de quibus deponunt, fieri de tempore teſtamenti, nec ante; imò nec poſt teſtamentum ante quemdam lapſum Margaritæ teſtatricis ex ſcalis de anno 1613. ex quo dicunt illam fuiſſe læſam in capite, & non ſine periculo vitæ, vt ex fide Medicorum *in ſummario Laurentij prioris poſitionis, numero* 7. Tertius verò nullo modo includit tempus teſtamenti, vel ante, quia eſt examinatus; prout alij de anno præſenti; & deponit quod cœpit denuò conuerſari in domo dictæ Margaritæ ab annis decem, vel vnde-
cim citra, & quod eam cognouit ſanam 6.
quatuor aut quinque annis circiter, & poſt dictos quatuor vel quinque annos, cognouit eam inſanam; ſed non dicit quod ſtatim ab initio dictorum quatuor vel quinque annorum eam cognouerit talem, ſed poſt illud tempus: quod etiam in vltimo tantùm anno poteſt verificari: iuxta Bart. *in lege Celſus, numero* 22. *&* 22. *Digeſtis de vſucap. & in lege* 1. *§ quod autem, numero* 1. *Digeſtis, de aq. quotid. & æſtiu.* Felin. *in capite licet cauſam, numero* 8. *verſ. tertia cauſa, de probat.* & ſequitur Rota in pluribus deciſionibus relatis per Gonzal. *ſuper regul.* 8. *gloſſ.* 9. *in annot. numero* 86. Et quia alternatiuè loquitur, videlicet, *Dalli dieci, o vndeci anni in qua, ch' io hò cominciato a repratticare, & l'hò conoſciuta ſauia quattro o cinque anni in circa, e dopo li quattro ó cinque anni l'hò conoſciuta ch' era matta, &c.* & ſic
nullum tempus firmare videtur: ideò nihil 7.
probat: Alexand. *in leg. & ſi poſt tres, numero* 6. *verſ. ſecus dicit, Digeſtis, ſi quis caution.* Rolan. *conſ.* 35. *numero* 23. *libro* 1. cum aliis per Farinacium *de teſtibus, quæſtione* 68. *ampliat.* 9. *numero* 18. *& conſ.* 116. *ſub numero* 3. *libro* 2. & fuit tentum *in Parmen. ſtatus tertio Decembris* 1607. *coram Illuſtriſſimo Domino Cardinali Ludouiſio, & in Romana nullitatis contractus* 28. *Februarij* 1611. *coram Reuerendiſſimo Attrebaten.* Quintus tandem, & vltimus, vltra quod eſt vnicus,
& ſingularis, nihil etiam probat, quia du- 8.
bitatiuè pluries loquitur; videlicet, *Potria eſſe da cinque anni più in circa,* Butrius per illum textum *in cap fin. de deſponſ. impub.* cum pluribus per Farinacium *de teſtibus, dict. quæſtione* 68. *numero* 20 *&* 21. & Rota *in dict. Parmen. ſtatus* 24. *Ianuarij coram Illuſtriſſimo Domino Cardinali Ludouiſio, & in eadem* 11. *Ianuarij* 1616. *coram Illuſtriſſimo Domino meo Damaſceno.*

Imò cùm ratio, potiùs quàm dicta te- 9.
ſtium, ſit conſideranda, præſertim in hac materia, nàm ſine illa non creditur teſtibus de dementia deponentibus, etiamſi de ea non fuerint interrogati; vt poſt Socin. *conſ.* 42. *numero* 4. *libro* 1. & alios dixit Rota *in dict. Romana donationis de Gualterucciis, & in dict. Meliten. teſtamenti,* & Caldas, *dict. conſ.* 24. *num.* 25. *verſ. Item furor.*

Ipſi verò principaliter deducunt inſaniam Margaritæ ex tribus actibus; videlicet, *d' infilzar vn ſpillo con il fil bianco dalla parte della teſta; d' infilzar vn garofalo da ſpetiali nel panno; e di metter l'acqua in vn caneſtro per abbeuerare li piccioni, &c.* quos etiam actus, teſtes dictorum

de Amicis admittunt fuiſſe poſt teſtamẽtum; vt primus & ſecundus *in ſummario Ioannis Pauli num.* 11. ad quod tempus referri pro-
10. pterea debent illorum depoſitiones: & ſic quatenus etiam de hoc tempore ſuperueniſſet dementia, illa tamen non infringeret teſtamentum: *dict. leg. furioſum,* & *ibi* omnes Scribentes: Ideò Dominis viſum fuit nihil concludere: prædicti enim actus tendunt potiùs ad quandam leuitatem, ſeu imbecillitatem ingenij, vel memoriæ, quàm ad de-
11. mentiam, cùm non excludant vſum rationis, nec intellectus, nec mentis exilium inducant; & ſic non tollunt teſtamenti factionem: Iaſ. *in dict. leg. furioſum, numero* 2. Dec. *in leg. humanitatis* 9. *num.* 1. *verſ. ſecus eſſet in eo, Cod. de impub. & aliis ſubſtit.* Ferret. *conſ.* 207. *numero* 3. Pariſ. *conſ.* 88. *numero* 40. 41. & 42. *lib.* 3. *dict. deciſ. Florentina* 97. *numero* 17. Menoch. *dict. conſ.* 683, *num.* 12. & 15. cum pluribus per Farinac. *in dict. verb. furor, num.* 237. & Rota *deciſ.* 107. *num.* 28. *part.* 2. quæ etiam ita reſpondit teſtibus pro dementia examinatis *in dict. Meliten. teſtamenti.*
12. Non enim quilibet actus, etiamſi non omninò viro ſanæ mentis conueniat, dementiam arguit: vt latè per Decian. *dict. conſ.* 51. *numero* 82. *cum ſequentibus, libro* 4. Et ſimul
13. ſtare poteſt quod ſit læſa imaginatio, non tamen memoria, & vſus rationis ſeu diſcurſus; vt ex Galeno conſiderauit Menoch. *dict. conſ.* 683. *numero* 14. *verſ. & ideò verè.*

Quinimò nec talem imbecillitatem, ſeu leuitatem continuatam, ac permanentem probant, ſed interpolatam ac diſcontinuam; deponentes de ſermonibus & actibus dilucida interualla denotantibus, vt *in dict. ſum-*
14. *mario Ioannis Pauli numero* 21. Et ideò teſtamentum cuius ſeries cuicunque ſanæ mentis congruit, præſumitur factum de tempore habili, & in dilucido interuallo, vt notatur *in dict. leg. furioſum:* Angel. *numero* 1. *verſ. ſed in dub.* Caſtr. *numero* 3. Alexand. *num.* 2. *verſ. de hoc articul. & num.* 3. *verſ. tamen putarem,* & Dec. *num.* 27. Alexand. de Næuo, *d. conſ.* 37. *num.* 3. *verſ. & debet, & num.* 4. Flam. Rub. *conſ.* 47. *num.* 65. Plot. *conſ.* 17. *num.* 12. *verſ. & hoc niſi:* Cephal. *conſ.* 753. *num* 46. Cardin Mantica *de coniect. lib.* 2. *tit.* 5. *numero* 6. *in fine, verſ. quarto & vlt. num.* 7. & 8. Ant. à Gam *deciſ. Regni Luſitaniæ* 302. *num.* 2. Odd. *conſ.* 93. Menoch. *præſumpt.* 45. *numero* 66. *lib.* 6. & *dict. conſ.* 683. *numero* 6. *dict. deciſ. Florent.* 97. *numero* 22. *verſ. Maximè:* cum pluribus de communi, magis communi, & rationabiliori, per Honded. *conſil.* 78. *num.* 61. *vol.* 2. & ſenſit Rota *in dict. Meliten. teſtamenti.*

Quæ tanto magis ſunt admittenda, cùm contra perſonas & dicta iſtorum teſtium deducantur plures exceptiones conſiderabiles: & ſic etiam ceſſare viſa fuit prætenſa datio curationis eidem Margaritæ ad inſtantiam dictorum de Amicis; quia fuit de anno 1615. & ſic longè poſt teſtamentum, & lapſum: Vltra quod allegatur, ad eam nulliter deuentum fuiſſe, non ſeruatis ſeruandis, & ſupponitur ab illa appellatum.

In contrarium verò de ſanitate mentis deponunt quatuor teſtes Ioannis Pauli, non ſolùm de communi reputatione, & formi- 15.
ter de publica voce & fama, per verba *fuit,* & *eſt,* vt *in eius ſummario, numero* 13. iuxta *deciſ.* Rotæ 577. *numero* 3. *par.* 1. *diuerſ.* Sed de ſcientia optimas reddentes rationes; videlicet quod prudenter ſua bona & negotia adminiſtrabat, vt *in dict. ſumm. numero* 14. Menochius *dict. conſ.* 683. *numero* 4. vendebat, & alios contractus inibat, *numero* 15. Quod conſiderant Zabarell. *conſ.* 50. *numero* 11. Bero. *conſ.* 56. *numero* 11. *volum.* 2. Farinac. *in dict. verb furor, numero* 283. ſua bona ac redditus clauibus cuſtodiebat: *numero* 16. Alexand. de Næuo *dict. conſ.* 37. *numero* 6. *verſ. & etiam benè:* ad Eccleſias 16.
quotidie accedebat, & Miſſas audiebat, *numero* 17. Alexander de Næuo *ibidem dict. numero* 6. *circa med.* Dec. *dict. conſ.* 127. *numero* 34. *verſ. inſuper:* Menoch. *dict. conſ.* 683. *dicto numero* 4. Sacramenta Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ac Pœnitentiæ frequentabat, illáque fuerunt ei exhibita vſque ad obitum, *numero* 18. Alexander de Næuo & Decian. *vbi ſupra,* Menochius *dict. conſ.* 683. *dict. numero* 4. Honded. *dict. conſ.* 78. *numero* 67. Farinac. *loco citato, numero* 282. Rota *deciſ.* 107. *numero* 20. *part.* 2. *diuerſ.* & in terminis rece- 17.
ptionis Sacramentorum in vltima infirmitate admiſſum fuit *in dict. Meliten. teſtamenti:* eleemoſynas largiebatur, *numero* 19. Alexander de Næuo *ibidem:* & demum viſita- 18.
bat, & viſitabatur, *numero* 20. vt per eundem *ibidem numero* 5. *verſ. & habuit conuerſationem:* & Decian. *conſ.* 126. *vbi ſupra,* Menochius *dict. conſ.* 683. *dict. numero* 4. Et de his omni- 19.
bus deponunt à decem, & vltra annis citra, vſque ad obitum; & ſunt præferendi teſtibus qui de dementia deponerent: Decius *in dict. leg. furioſum, numero* 20. & *conſ.* 448. *numero* 10. & 35. Corn. *conſ.* 219. *num.* 7. *lib.* 2. Iaſ. *conſ.* 2. *numero* 10. *lib.* 1. Pariſ. *d. conſ.* 88. *num.* 22. & *ſequentibus,* Boër. *deciſ.* 23. *num.* 93. Gabriel. *de teſtib. concl.* 4. *num.* 19. Menochius *præſumpt.* 45. *numero* 21. *libro* 6. Decian. *dict. conſ.* 127. *numero* 35. *libro* 3. & *conſ.* 51. *numero* 42. *libro* 4. Cephal. *dict. conſ.* 546. *numero* 82. *libro* 4. Cardin. Mantica *de coniect. lib.* 2. *titulo* 5. *numero* 9. Honded. *dict. conſ.* 78. *numero* 73. *volum.* 2. cum aliis per Caldas, *dict. conſ.* 24. *ſub numero* 24. Rota *dict. deciſ.* 577. *numero* 10. *in dict. Romana bonorum, coram Reuerendiſſimo Decano, & in dict. Meliten. teſtamenti.* Accedentibus præſertim atteſtatio- 20.
nibus plurium Religioſorum, qui eidem Margaritæ Sacramenta adminiſtrarunt, dicentium illam ſemper reperiiſſe in bona mente ac diſpoſitione: quibus plurimum creditur in hac materia: Dec. *dict. conſ.* 448. *numero* 20. *in fine,* Decian. *dict. conſ.* 127. *numero* 34. *verſ. & in ſpecie,* & Rota *dict. deciſ.* 107. *numero* 20. *part.* 2. *diuerſ.* Quæ licèt informes, tamen verificantur ex ſupradictis teſtibus formiter pro Ioanne Paulo examinatis.

Et tandem viſum fuit clariorem reddi probationem ſanitatis ex ipſamet ſerie diſ- poſitionis

poſitionis factæ in teſtamento, in qua non
ſolùm nihil legitur ſapienti inconueniens;
& ideò etiamſi probaretur, Margaritam
anteà fuiſſe dementem, nihilominus ſecun-
21. dùm aliquos, vt dicebat etiam vnus ex Do-
minis, teſtamentum validum dici poſſet: vt
per Ioſeph. Ludouic. *Peruſ. deciſ.1. num.* 11.
& 12.*in fin.* vbi de veriori & magis commu-
ni, Craſſ. *in* §. *teſtamentum, quæſtione* 21. *nu-
mero* 4. qui dicit ab hac non eſſe receden-
dum: & latè comprobant Decian. *dict.
conſ.*51. *numero* 43. *&* *conſ.*74. *numero* 27. *vo-
lum.*5. Surd. *dict. conſ.*402. *numero* 32. & alij
per Cald. *dict. conſ.* 24. *numero* 2. *verſ. facit
etiam.*

Imò omnia videntur benè ac prudenter
22. diſpoſita, & ordinata: nam vltra inſtitutio-
nem, prohibitionem alienationis, & ſimi-
lia; adſunt Commendatio animæ Omnipo-
tenti Deo, & omnibus Sanctis, legata pia,
& dictis de Amicis ſigillatim nominatis ex
fratre Nepotibus, ac omnibus famulis &
ancillis relicta; electio ſepulturæ, prouiſio
circa modum ſepeliendi cum habitu Mona-
chali Sancti Franciſci; locus ſepulturæ, &
impenſa funeris: ac demum inſtitutio Iaco-
bi Nepotis illegitimi ex filio prædefuncto,
cum diſpoſitione quod quatenus liberè non
poſſet ſuccedere, peteretur per Ioannem Pau-
lum habilitatio infra biennium. Quæ omnia
& ſimilia pro ſanitate mentis in teſtamento;
conſiderant Pariſ. *d.conſ.*74 *num.*30. & Curt.
iun. *conſ.*304. *num.*83. *vol.*3. Dec. *d.conſ.*51.
*num.*46.*vſque ad* 54. *&* *d.conſ.*74.*num.*3.

23. Nec obſtare Dominis viſum fuit, quod
dici poſſit à demente confectum; quia fue-
runt inſtituti hæredes non venientes ab inte-
24. ſtato, nempe cognati, agnatis excluſis: Nam
vltra quod hæc eſt tantum quædam conie-
ctura, vt per Alexand. *conſ.*141. *num.*8.*verſ.*2.
*eſt coniectura, lib.*1. & admittunt informantes
pro Amicis, & quidem leuis, cùm per eam
coarctari videatur libera ſuarum rerum diſ-
poſitio hominibus, quos aliquando mentis
alienatione teneri contingeret, & contigiſ-
ſet, etiam ſi tunc ſani eſſent; contra not. *in
leg. ſtipulatio hoc modo concepta, ff. de verb.
oblig.* & ideò provt etiam aliæ pro Amicis
25. ponderatæ, tollitur ex pluribus aliis vrgen-
tioribus ex ipſo teſtamento deductis, de
quibus ſuprà: *leg. ob carmen,* §. *ſi teſtes, ff. de
teſtibus, authent. itaque, Cod. commun. de ſucceſſ.*
Surd. *conſ.*1. *numero* 60. *&* *conſ.*313. *num.*51.
& ex probatione ſanitatis pro Ioanne Paulo
26. facta: in claris enim, coniecturis non eſt lo-
cus: *vulg. leg. continuus, ff. de verbor. obligat.*
Ceſſare viſa fuit difficultas; quia Margarita,
dictis de Amicis eius ex fratre Nepotibus
non prætulit extraneum, vt loquuntur Do-
ctores ex aduerſo allegati; provt *dictum con-
ſil.* Alexandri declarat, Cald. *dict. conſil.* 24.
ſub numero 6. Sed inſtituit deſcendentem ab
ipſo, videlicet Nepotem ex filio prædefun-
cto, quem etiam voluit habilitari, vt dictum
eſt, quatenus non potuiſſet ſuccedere: ac
etiam inſtituit Ioannem Paulum eius ex So-
rore ſimiliter Nepotem, & ſic in pari gradu
coniunctum; & ita non penitus extraneum:
nec dictos de Amicis præteriit, ſed particula-
tibus honorauit relictis, vt dictum eſt.

Vltra quod etiam eſſe poteſt, quod potius 27.
inſtituerit Ioannem Paulum ex iuſta cauſa;
ſcilicet vel ob eius benemerita erga ipſam,
vel ob maiorem affectionem, vel propter
maiorem indigentiam ipſius Ioannis Pauli:
quam ad excludendam dementiam conſide-
rant in his terminis, Dec. *dict. conſ.*51. *n.*57.
verſ. ſecundum: cum pluribus ſeqq. & Menoch.
*d.conſ.*683.*num.*19 *&* *pluribus ſeqq.*

Cætera benè fuerunt ſublata *in alia deci-
ſione* per informantes pro Ioanne Paulo.

Et ideò ita deciſum, &c.

Lucana Molendini, Lunæ 18. Decembris 1617.

Coram R.P.D. Coccino.

SVMMARIVM.

1. *Conductor exiſtens in culpa non manutenendo rem conductam, tenetur de ruina rei conductæ.*
2. *Corroſio terræ quæ fit per aquas fluentes non dicitur caſus fortuitus.*
3. *Aquæ ſolent corrodere terras, & ædificia adjacentia.*
4. *Conductor obligatus ad manutentionem rei conductæ non tenetur illam de nouo facere, ſed tantùm conſeruare.*
5. *Conſeruare, & manutenere, non autem de nouo facere dicitur is qui Molendinum refundat, & aquam diuertit.*
6. *Caſus, ob quem res locata periit, ſi dubium ſit an fuerit fortuitus, vel ne, conductor venit abſoluendus.*
7. *Ruinam ex culpa prouenisse aſſerens tenetur probare.*
8. *Bald.* in conſ.145.num.3.lib.3. *declaratur.*

DECISIO XLII.

FVit reſolutum, ſententiam Rotalem, in
qua pronunciatur, Brachios teneri ad
ruinam anni 1602. eſſe confirmandam.

Ratio Dominorum fuit, quia in conceſſio- 1.
ne Molendini fuit expreſsè conuentum, quod
ipſi tenerentur ad conſeruationem, & ma-
nutentionem Molendini: Quare cùm præ-
dicta non præſtiterint, eorum culpa euenit
ruina Molendini, & propterea pro ipſa te-
nentur: *leg. ſi creditor*, vbi Doctores, *Cod. de
pignorat. act.* Pariſ. *conſ.* 156. *libro quarto*, &
fuit latè deductum *in deciſionibus in hac cauſa
factis.*

Quod autem prædicta ruina proceſſerit
culpa Brachiorum; ſatis patet: nam de an-
no 1595. pro parte ipſorum datæ fuerunt
poſitiones, in quarum octaua ponunt, *Chè
il palmento fabricato ſu il reſto del vecchio fun-
damento e vòto ſotto e minaccia ruina:* & idem
probatur per teſtes.

Quod comprobatur, quia Domini de Rota Florentina acceſſerunt ad locum de anno 1599. & adhibuerunt Peritos, qui retulerunt flumen corroſiſſe magnam partem terreni, & dicunt, *che ſi voltaua verſo detto molino con pericolo di laſuarlo in iſola.* Quare aut ruina anni 1602. eſt ſequuta ex iſta corroſione fluminis 1595. & 1599. prout eſt valdè veriſimile, cùm ceciderit, vt dicitur *ad acqua chiara*: aut verò eſt ſequuta ex quo corroſio proceſſit vlterius; & vtroque caſu ſententia remanet iuſta: cùm prædicta obuene-
2. rint culpa Brachiorum: nemo enim poteſt inficiari corroſionem non eſſe caſum fortuitum, & inſolitum, qui exceptuetur in locatione, cùm aquæ ſoleant corrodere ter-
3. ras, vel ædificia ſibi adjacentia: vt eſt text. cum Gloſ. *in leg. fluminum, §. idem Seruius, ff. de damn. infect.* quem allegat Baldus *in conſ.* 145. *col.* 1. *libro* 3. ibi, *Si controuerſia aquæ inſulam ſubuerterint, deinde ſtipulatoris ædificia ceciderint, nihil eum ex ſtipulatu conſecuturum.* videlicet de damno infecto: quia id nec operis, nec loci vitio factum eſt. Si autem aqua vitiet fundamenta, & ſic ædificium ruat, committi ſtipulationem ait: multum enim intereſt, quod erat alioquin firmum, vi fluminis lapſum ſit protinus: An verò ante ſit vitiatum, deinde vi ceciderit.

Quare cùm probetur longè ante ruinam, ædificium molendini fuiſſe vitiatum, debebat reparari, præſertim ſtante dicta viſitatione Peritorum, & proteſtatione Præpoſiti.

Neque Dominis Brachiis poteſt opitulari quod procurarunt apponi catenas, vt occurrerent ruinæ; vt fuerat ordinatum per Peritos: quia fuit reſponſum, quod iſta appoſitio catenarum non reſpicit corroſionem: & ceſſat omnis difficultas, quia fuit facta longè poſt ordinationem Peritorum, & longè poſtquam fuerant interpellati.

4. Prout nec eiſdem poteſt opitulari, quod non tenebantur de nouo facere, ſed ſolùm
5. manutenere, & conſeruare: quia refundando molendinum, & aquam diuertendo, non dicebantur de nouo facere, ſed conſeruare: *leg. Minutius, ff. de rei vindicat.*

6. Non obſtat, quod in dubio, An caſus ſit fortuitus, vel ex culpa, reus abſoluitur: ex Bal. *in conſ.* 115. *num.* 3. *lib.* 3. vbi latiſſimè de
7. hac materia, & ideò, qui dicit, ruinam proceſſiſſe ex culpa, tenetur hoc probare. Nam fuit reſponſum ex prædictis ſatis conſtare de
8. culpa Brachiorum: vltra quod Bald. loquitur in ruina, quæ repentè euenit, & ex improuiſo propter magnum, & inſolitum diluuium aquarum, vt legitur *in principio illius conſilij*, & clariùs *in ſecundo & ſexto fundamento*: & infra *ſub num.* 3. *verſ. ſed hic in iſto emptore, & per tot. conſ.*

Ex quibus, & ex aliis deductis *in deciſionibus* factis tam coram clar. mem. Franciſco Peñia tunc Rotæ Decano, & R. P. D. meo Veroſpio, in quibus ſoluuntur omnes obiectiones; Domini poſt maturam diſcuſſionem cenſuerunt pro confirmatione ſententiæ Rotalis, &c.

Romana Societatis officij, Veneris 11. Ianuarij 1619.

Coram R. P. D. Sacrato.

SVMMARIVM.

1 *Obitus alicuius an euenerit ex vna, vel alia cauſa, remittitur Iudicis arbitrio.*
2 *Obitum ſecutum fuiſſe ex cauſa, quæ per multum tempus præceſſit, non præſumitur.*
3 *Mulieres retinentes purgationes partus, non poſſunt viuere vltra dies* 45.
4 *Mors in dubio attribuitur vltimæ cauſæ, etiamſi prima fuerit mortalis.*
5 *Obſeruantia contrahentium plurimùm deferendum venit.*
6 *Medicis atteſtantibus de re ad eorum peritiam ſpectante ſtandum eſt.*
7 *Peritis illis ſtandum eſt qui ſunt plures in numero.*
8 *Teſtium maior numerus in concurſu attenditur.*
9 *Puerperium vulgò* Capoparto *appellatur.*
10 *Mors attribuitur primæ cauſæ quando illa nunquam ceſſauit.*
11 *Mulieres infirmæ prægnantes reddi non ſolent.*
12 *Teſtibus veriſimiliora, & magis præcisè deponentibus, magis venit deferendum, quàm aliis.*
13 *Teſtibus quorum dictum remanet adminiculatum, magis deferendum eſt, quàm aliis.*
14 *Iuris diſpoſitio mutatur etiam ex modica facti diuerſitate.*

DECISIO XLIII.

Societas de qua agitur fuit contracta ſuper periculo vitæ Angelæ Catenæ, exceptuato tamen obitu ex cauſa partus, & prægnantiæ. Die 19. Maij 1616. dicta Angela peperit filium maſculum, & die 10. Decembris inſequentis ex hac vita migrauit. Fuit dubitatum, an debitores Societatis illam fuiſſent ſuperlucrati? Et reſolutio pendebat ex eo, an Angela obierit ex cauſa dicti partus, vel non. Rota cenſuit Angelam non obiiſſe ex cauſa dicti partus, & conſequenter ex obitu dictæ Angelæ debitores ſuperlucratos fuiſſe Societatem.

Moti fuerunt Domini, quia hæc materia, an quis fuerit mortuus potius ex vna cauſa, 1.
quàm alia, eſt præcipuè arbitraria Iudici: vt eſt text. *in leg. quod ſi nolit, § ſi mancipium, ff. de ædilit. edict.* Marſil. *conſ.* 7. *numero* 28. Gramm. *conſ.* 49. *numero* 3. Menochius *de arbitr. Iudic. libro* 2. *cent.* 3. *caſ.* 275. *numero* 1. & in iſtis terminis obitus ex cauſa partus, eſt *deciſ.* 701. *num.* 7. *part.* 1. *diuerſ.* Ex infrà ſcriptis autem facti circumſtantiis, Domini arbitrati fuerunt, quod Angela non obierit ex cauſa partus.

Primò,

2. Primò, quia à die partus ad diem obitus intercesſerunt ſeptem menſes, ideò ex cauſa quæ per multum tempus præceſſit, quis non præſumitur obiiſſe: *cap. præterea*, & *ibi* notant Gloſſa & Scrib. *de Clerico percuſſ.* & in terminis puerperij, hoc eſt retentionis
3. purgationis partus, ex qua cauſa prætenditur Angela obiiſſe, adeſt doctrina Hippocrat. *lib.* 1. *de morb. mulierum*, *à numero* 43. *vſque ad* 60. vbi concludit mulieres retinentes huiuſmodi purgationes poſt partum, ad ſummum non excedere 45. dies. Quod repetit Ludou.Bur. *in coac.prænot.tract.*3.*text.*4.

Secundò, quia teſtes deponunt, Angelam per multos dies ante obitum febri acuta la-
4. boraſſe: in dubio autem mors attribuitur vltimæ cauſæ, etiamſi prima fuiſſet mortalis, *leg. huic ſcripturæ*, §. *ſi ſeruus*, *ff. ad leg. Aquiliam*, & in iſtis terminis argumentata fuit Rota *in alia Romana Societatis* 15.*Nouembris* 1612.*coram Reuerendiſſimo Patre Domino Caualerio*, licèt *ibi* contrariũ fuerit tentum: quia inter alia febris præceſſerat partum: ideóque ex cauſa dictæ febris acutæ, quæ longè poſt partum ſuperuenit in noſtro caſu, præſumendum eſt obiiſſe Angelam.

Tertiò, quia poſt partum, Angela per duo trimeſtria recepit fructus ſocietatis, ſignum euidens quod nec ipſa, nec maritus, aut alij intereſſe habentes tenebant partum illum periculoſum, quia aliàs non recepiſſent trimeſtria, ſed diſdixiſſent ſocietatem, prout diſdixerũt in vltima infirmitate: licèt non in tempore; cùm non diſdixerint ante quindecim dies. Vnde pro hoc intellectu poteſt dici,
5. quod adſit obſeruantia ipſorummet contrahentium, cui maximè deferendum eſt: *leg. ſed Iulianus*, §.*perinde ff. ad Macedon.* Crauett. *conſ.*101. *num.*4. Cephal. *conſ.* 272. *num.*144. Menochius *conſ.* 49. *num.* 20. & 21. Surd. *conſ.*224. *num.*7.

Quartò, ſuper eo, quod Angela non deceſſerit ex cauſa partus, adeſt iudicium duo-
6. decim Medicorum, quibus tanquam Peritis in Arte videtur ſtandum: *leg. ſeptimo menſe ff. de ſtat.homin.cum concord.*

Et licèt pro contraria ſententia adſint
7. etiam octo Medici; attamen viſum fuit Dominis, quod in hoc ſit ſtandum ſententiæ
8. plurium; ſicut dicimus de teſtibus, quorum maior numerus in concurſu attenditur: *cap. licèt cauſam*, §.*ex præmiſſis*, vbi Abb.*num.*9 *ff. de probat.* Gloſ.*in cap.in noſtra,in princip.de teſtibus*, Alexand. *conſ.* 64. *num.*2. *vol*.... Gabr. *concluſ.*4. *num.*50. *de teſtibus*, & dixit Rota *in Viterbien.curſus aquarum* 17.*Aprilis* 1606. *coram Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio.*

Nec obſtant teſtes dati pro parte filiorum & hæredum dictæ Angelæ, ex quibus prætenditur probari, quod Angela poſt partum non
9. abegit puerperium, vulgò *cacoparto*, appellatum, nec ſimiliter menſtruas purgationes: & quod ſemper malè ſe habuit, cum tumoribus ventris, remanentibus in corpore puſtulis, & aliis ſimilibus morbis; vnde prætenditur quod ex quo ſemper malè ſe habuit, nec vnquam benè conualuit, quod mors ſit
10. attribuenda partui, vt *in dict.deciſ.*791.*par.*1. *diuerſ.*& *in aliis Roman.Societatis coram Oradino*, & *D.meo Caualerio ſuprà allegatis.*

Quia in contrarium adſunt teſtes pro parte debitorum examinati, deponentes Angelam habuiſſe bonas purgationes, & quod ipſa gerebat ſolita negotia domus, & in ſingulis diebus feſtis conferebat ſe ad Eccleſiam, & ſpatiabatur per Vrbem, & quod nunquam fuit viſitata à Medicis, etiamſi ipſi accederent ad illius domum occaſione aliorum infirmorum; & ſignanter quod ipſa lactauit puerum: & quod multum mouit Dominos, duo ex dictis teſtibus deponunt, quod ipſa 11.
Angela aſſerebat ſe prægnantem: ſignum euidens, quod ipſa habebat ſe pro perfectè ſana, cùm non ſoleant mulieres infirmæ fieri prægnantes; quibus teſtibus viſum fuit Dominis magis deferre: tum quia deponunt 12.
magis ſpecificè, & magis veriſimilia: iuxta text. *in leg.ob carmen.*§.*ſi teſtes.ff.de teſtibus*, & *in cap.in noſtra,eod.tit.* & Rot.*in recentioribus, deciſ.*237.*num.*5.*tom.*1.*par.*1.& *deciſ.*748.*n.*6. *tom.* 2. *par.*2. tum quia remanent adminicu- 13.
lati ex his, quæ dicta fuerunt *ſuprà in princip.* Abb. *in cap.licèt iam, num.*9. *verſ.*2. *de probat.* Gabr. *concl.* 4.*num.* 89. *de teſtibus*, & Rota *in recent.deciſ.*223.*num.*11 *tom.*1.*part.*2.*diu.* & in aliis *coram Oradino*, & *D. meo Caualerio*, in quibus fuit concluſum obitum proceſſiſſe ex cauſa partus, nempe quia *ibi* factum multùm diuersè ſe habebat: cùm tamen ex modica 14.
facti mutatione, totum Ius mutetur: iuxta not. *in leg. ſi ex plagis*, §. *videtur*, *ff. ad legem Aquil.cum concord.* &c.

Eugubina Beneficij, Veneris 1. Martij 1619.

Coram R.P.D.Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Manutentio datur Abbati exiſtenti in quaſi poſſeſſione deputandi Capellanos ad nutum amouibiles in aliqua Eccleſia Abbatiæ ſubiecta: probata generali quaſi poſſeſſione reſpectu aliarum Eccleſiarum eidem ſubiectarum.*

2 *Manutentio datur vbi cauſa eſt vniuerſalis, licèt non probetur exercitium particulare.*

3 *Pertinentia loci ad aliquam Eccleſiam, ex quibus probetur.*

4 *Capellanus ad nutum amouibilis poteſt etiam ſine cauſa amoueri; ceſſante tamen odio & malitia in amouente.*

*Et an hæc arguatur ex amotione Capellani ab Eccleſia, in qua commoratus fuerat per triginta annos, num.*7.

5 *Inueriſimilitudo deducitur ex diuturnitate temporis.*

6 *Inſalubritas aëris Monaſterij non poteſt allegari à Monacho ibi profeſſo; cùm ei proprius obſtet conſenſus.*

DECISIO XLIV.

1. DOmini perſtiterunt in deciſis 4. *Iunij præteriti*, videlicet dandam eſſe Domino Abbati Sanctæ Mariæ de Sitria mandatum de manutenendo in quaſi poſſeſſione deputandi Capellanos ad nutum amouibiles in Eccleſia, de qua agitur, ex generali quaſi poſſeſſione reſpectu omnium Eccleſiarum eidem Abbatiæ ſubiectarum, optimè in alia poſitione probata per teſtes, ſcripturas, declarationes ſacri Concilij, & deciſiones Rotales: quæ ſufficit, quia (vt dictum eſt) vbi
2. cauſa eſt vniuerſalis, datur manutentio, licèt non probetur exercitium particulare: Rota *deciſ.17.num.2,& ſeq. p.2.diuerſ.*

Hodie tamen etiam ad probationem particularis quaſi poſſeſſionis quoad iſtam Eccleſiam exhibita fuit pro Domino Abbate viſitatio de eius ordine, & mandato in illa facta anno 1592. tanquam in Eccleſia dependente à dicta Abbatia vti manuali membro; & cum aſſertione quòd Rector eſt Reuerendus Dominus Gerardus Philanga Monachus prædicti Monaſterij, prouiſus à bonæ memoriæ Cardinali Vaſtauillano tunc Abbate, ad prædicti Commendatarij, & ſucceſſorum ſuorum beneplacitum; provt per litteras patentes expeditas ſub anno 1584.

3. Ex qua viſitatione etiam corroboratur probatio pertinentiæ huius Eccleſiæ ad dictam Abbatiam, firmatæ *in deciſione* ex teſtibus tunc datis *in ſumm. numero* 3. qui adminiculantur per duos ex infraſcriptis teſtibus examinatis pro Gerardo, deponentibus de auditu ab ipſo, quod recognoſcebat dictum beneficium à dicto Cardinali tunc Abbate vt *in nouo ſumm. numero* 30. & contra hanc quaſi poſſeſſionem Abbatis, nihil releuans deductum fuit per fratrem Gerardum hodie informantem.

4. Sed quia *in deciſione* fuit dictum poſſe amoueri etiam ſine cauſa, ceſſante tamen odio, & malitia in amouentem, provt aliàs declarauit Rota *in illa Regien. ſpolij* 24. *Ianuarij* 1611. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Manzanedo, inter impreſſ. nouiſſimas diuerſ. deciſiones* 525. *num.2. part.* 2. Ideò ipſe adduxit teſtes deponentes de quadam contradictione, & reſiſtentia per ipsum facta miniſtris Abbatis ne delerent quædam inſignia bonæ memoriæ dicti Illuſtriſſimi Cardinalis Vaſtauillani in pariete Eccleſiæ depicta: & inde deducebatur cauſa odij: tum de aſperitate loci & inſalubritate aëris dictæ Abbatiæ, ad quam reuocari prætenditur, in vertice montium ſitæ, & expoſitæ prædonibus ibi continuò morantibus: adeò vt dictus frater Gerardus octogenarius ſubiiciatur certo mortis periculo, vt dicunt iidem teſtes *ſuper ſexto*, maximè cùm triginta ab hinc annis commoratus fuerit in Eccleſia Sanctæ Mariæ, ſita (vt deponunt teſtes *ſuper quarto*,) in plano, ac commodiori loco, ibique per totum dictum tempus laudabiliter animarum curam exercendo inſeruierit, quæ in ſimili conſiderata fuerunt *in dict. Regien. ſpolij.*

Verùm hæc Dominis viſa fuerunt leuiſſima: nam quoad prædictam contradictionem, illa (vltra quod non ſufficienter probatur per duos teſtes de auditu tantùm, & præſertim per ſecundum ab ipſomet Gerardo) eſt nimis friuola,& remota; vt enim apparet ex altero teſte, qui eſt tertius *ſuper vndecimo*, dum deponit de auditu ab eius patre, dictum impedimentum præſtitum fuerat longo tempore elapſo; & inueriſimile eſt, Abbatem, ſi illud ægrè tuliſſet, tamdiù diſtuliſſe indignati animi motum patefacere. 5.

Quoad alia verò non videbatur Gerardus poſſe allegare prauitatem loci, & aëris Abbatiæ, vbi ipſe profeſſus eſt; & ſic proprium ei conſenſum obſtare: & vlteriùs coniecturam, ſi quæ hinc mala deſumi poſſet, purgari omninò per oblationem Abbatis, de illi prouidendo de alio conſimili loco. Seruitium verò per eum præſtitum in dicta Eccleſia ab annis triginta, ex ſe ſolo non fuit receptum pro ſufficienti coniectura malitiæ in amouente: provt nec ſuper eo voluit ſe firmare Rota *in allegata Regien. ſpolij*; ſed tranſiuit ad aliam partem. 6. 7.

Et ideò ex præmiſſis Domini ſteterunt in deciſis, &c.

Auximana Alimentorum, Lunæ 1. Iunij 1620.

Coram R.P.D.Pirouano.

SVMMARIVM.

1 *Alimenta & ſumptus litis debentur, probatis paupertate, & boni iuris præſumptione.*

2 *Paupertas eius, qui inſtat pro alimentis ſatis probata dicitur, ſi inſtans ſit à patre eiectus, & in infantili ætate conſtitutus.*

3 *Natus in domo mariti, ipſius mariti filius præſumitur.*

4 *Probatio contra præſumptionem* l. miles, §. defuncto,ff.ad leg.Iul.de Adulter. *non negatur.*

5 *Conceptus ante tempus matrimonij non præſumitur filius mariti.*

6 *Paternitas quando excluditur ceſſat obligatio præſtandi alimenta.*

7 *Pariendi certum tempus non eſt homini præſtitutum.*

8 *Partus quinque menſium,& quinque dierum ſolarium, non eſt naturalis, neque vitalis.*

9 *Partus ſi ante ſeptimum menſem prodeat non eſt vitalis.*

*Contrarium num.*11.

10 *Partus quinque menſium eſt vitalis ſecundum aliquos.*

12 *Hippocratis opinio, quòd partus editus ante ſeptimum menſem non ſit vitalis, per*

Impera

Imperatores recepta eſt, & à Legiſtis comprobata.

13 *Opinio illa eſt ſequenda, quæ à rationibus contrariæ opinionis non conuincitur.*

14 *Partus editus ſeptimo menſe dicitur perfectus.*

15 *Hippocratis ſententia approbatur in Legibus non propter eius authoritatem, ſed ſed propter rationes adductas ab ipſo, & artis peritiam.*

16 *Temporis vnius expreſſio aliud excludit.*

17 *Argumentum ab incluſione vnius temporis, ad excluſionem alterius, validum eſt.*

18 *Menſes ſeptem requiſiti ad ſuſtinendum partum vitalem, an eſſe debeant Lunares, vel Solares.*

19 *Dies Solares ſunt inæquales ſecundum diuerſas regiones.*

20 *Dies Lunares ſemper ſunt certi.*

21 *Partus poteſt naſci, & viuere, ſi poſt dies centum ſexaginta ſex dies naſcatur; dummodo ſit conceptus in plenilunio, vel in interlunio.*

22 *Conceptionis tempus certum mulieres ignorant.*

23 *Alimenta præſtandi ceſſat obligatio, quando non probatur paternitas.*

24 *Obligatio præſtandi alimenta fundatur in paternitatis præſumptione.*

DECISIO XLV.

1. IN diſputatione præſentis dubij, An debeantur Petro alimenta, & ſumptus litis; duo ei neceſſaria eſſent probanda: paupertas nempè, & boni iuris præſumptio: Creſc. *deciſion.* 8. *de Iudic.* Surdus *de aliment. titul.* 1. *quæſtion.* 120. *numero nono*, Couarruuias *practic. quæſtion. capit.* 6. *num.* 5. *in fin.* Seraphin. *deciſ.* 1098. *num.* 1. & 2.

2. Primum non controuertebatur, quia conſtat huiuſmodi filium eſſe infantem, & eiectum à Patre nolente illum recognoſcere in filium, & pietatis cauſa fuiſſe receptum in domo Turriani, à quo hucuſque fuit alimentatus.

Secundum verò prætendebatur probari,
3. quia natus erat in domo Patris, in figura Matrimonij, ſimul marito & vxore cohabitantibus, nullo inter eos exiſtente impedimento, & nomine etiam patris baptizatus; quo caſu intrat præſumptio, *leg. miles*, §. *defuncto*, *Digeſtis*, *ad leg. Iuliam de adult.* Sæpè per Rotam approbata ad ſuſtinendam qualitatem filiationis ſaltem pro obtinendis alimentis, dum de proprietate eiuſdem diſputatur.

4. Cæterum quia contra huius legis præſumptionem non eſt denegata probatio in contrarium: & pro Patre negabatur poſſibilitas huius filiationis; quia natus erat in quinto menſe poſt ſequutum Matrimonium, quod contigit die 23. Ianuarij 1611. partus verò editus die 28. Iunij, & per conſequens
5. puerum fuiſſe conceptum ante tempus Matrimonij, in quo lex non præſumit paterni-
6. tatem, & ea remota ceſſare obligationem præſtandi alimenta: Poſſibilitas verò probationis pro puero ſuſtinebatur ex eo, quod homini non eſt præſtitutum certum tempus pariendi. 7.

Domini examinando veritatem huius opinionis, quæ apud Philoſophos, Medicos, & legum Profeſſores admodum controuerſa fuit, & à qua determinatio dubij propoſiti pendebat;

Cenſuerunt alimenta, & ſumptus litis non deberi Petro: cuius reſolutionis ſequela eſt, partum quinque menſium & 8. quinque dierum Solarium, non eſſe naturalem, neque vitalem, paternitatémque omnem excludere.

Huius opinionis Anteſignanus fuit Hippocrates, qui *in opuſculo de ſeptimeſtre partu in principio.* Sic loquutus eſt: *Septimeſtres autem naſcuntur* 182. *diebus cum dimidio, & inſuper accedente diei particula: ſi enim primi menſis dies quindecim ſupputaueris, deinde quinque menſium dies* 147. *& dimidium, (in vndeſexaginta enim diebus quam proximè duo menſes perficiuntur) his igitur ſic ſe habentibus ad ſeptimum menſem ſuperſunt dies non plures quam viginti, & eſt tota ſumma dimidij anni, cum aliquantula diei parte.* Hanc Hippocratis ſententiam ſequuti ſunt ſummi Philoſophi, & Medicinæ Magiſtri: Ariſtotel. *libro* 7. *de hiſtor. animal. capit.* 4. Plinius *libro* 7. *nat. Hiſtor. capit.* 5. Galenus *in lib. de Septimeſtre part. in verb. Septimeſtres*, Alexand. *libro* 2. *problem.* omnes affirmantes, ſi maturiùs quàm ſeptimo menſe partus prodeat, 9. illum nullo modo, nec vllibi vitalem eſſe: quibus accedunt Aul. Gell. *libro* 3. *Noct. Act. capit.* 10. Amatus Luſitanus *cent. prima, curat.* 27. Feder. Bonauentura *de part. Octimeſt. libro ſecundo, capit.* 26. Marcell. Donat. *de Medic. Hiſtor. mirab.* 6. *cap.* 13.

Et quamuis non deſint, qui contrarium tueantur, ſcilicet, vt partus quinque menſium ſit vitalis, & exemplis conentur comprobare, eo fundamento præſuppoſito, quod 10. homini non ſit præſtitutum certum tempus pariendi, prout aliis animalibus; quod non improbant ſupradicti Authores: & in ea opinione fuerunt Auicenna *libro tertio, ſuæ Medicin. tractatu ſecundo, quæſtion.* 21. *capit.* 5. dum ait, ante ſeptimum menſem 11. multoties natum mori, quoniam natus vehementer tolerat; ergo ſi maiori ex parte, non ſemper: ſed aliquando poteſt partus eſſe vitalis: Cardanus vir ſuæ ætatis doctrinæ eximiæ in re Medica, *contrad. Medic. lib.* 1. *tractatu* 3. *contrad.* afferens exempla de duobus filiis, quorum alter natus, diebus 168. alter verò 170. Ferdinandus Mena, Profeſſor publicus & Regis Catholici Medicus, *in commentario ad cap.* 4. *de Septimeſtr. part. Hippocratis*, afferens exemplum de Pincerna Regis Francorum: Franciſcus Valleſ. eiuſdem Catholici Regis Medicus *libro* 6. *Epidemiorum* 2. *ſection.* 3. Hieronymus Montuus Regis Galliæ Medicus *in libr. ſuo Anaſc. morb.* 40. & 41. Horatius Angerius *in libr. inſcript. quod certum non ſit naſcendi tempus*: vbi ponit exemplum de puero

Auenalis Comitatus Auximan. Diœceſis
nato in quinto menſe: Ioannes Schenckius
*obſeruat. med. tomo tertio, libro quarto, nu-
mero* 152. & ex Noſtris multi relati per
Roger. *conſilio primo, numero decimoquarto,
& ſeqq.*

Tamen placuit Dominis adhærere opi-
12. nioni Hippocratis, quæ per Imperatores
recepta fuit, & à noſtris comprobata, ac
etiam poteſt cum aliis conciliari: vel de-
13. mum, quia nec rationes contrariæ opinio-
nis conuincant, neque exempla conueniant
caſui de quo agitur.

Primò enim ſententia hæc Hippocratis
recepta fuit *in leg. inteſtato, Digeſtis, de ſuis,
& legitim. hæred. in fin.* vbi habetur, iuſto
tempore eum videri natum ex Hippocratis
ſententia, cum mater ante centeſimum
octogeſimum ſecundum diem eſſet manu-
miſſa, & *in leg. ſeptimo menſe, Digeſtis, de*
14. *ſtatu hominum*, vbi dicitur, *ſeptimo menſe
naſci perfectum partum, iam receptum eſt pro-
pter auctoritatem doctiſſimi Viri Hippocratis.*
Et ex Noſtris comprobarunt Gloſſa *in* §. *Se-
cundum vero illud, verb. perfecto, authent. de
reſtitut. & ea quæ parit, &c. in verſ. Item
pluſquam ſex menſibus*, Iacobin. à Sancto
Georgio, *in leg. quod certarum numero* 4.
Cod. de poſthum. hæred. Socin. *in leg. cum
Auus, numero* 111. *Digeſtis, de condition. &
demonſtration.* Socin. Iun. *conſilio trigeſimo-
quinto, numero quinto & ſexto, libro ſecundo,*
Caſtr. *in leg. vxoris abortu, numero duodecimo,
Codic. de Poſthum. hæred.* Pariſ. *conſilio* 56.
numero quinto, libro ſecundo, Fulgoſ. *conſ.* 69.
numero primo, Alciat. *conſilio* 23. *numero* 2.
libro nono, M.A. Eugen. *conſilio* 28. *numero* 6.
Caſſan. *conſilio* 19. *numero* 6. Vrſill. ad Afflict.
deciſion. 236. *ſub num.* 1. Burſatt. *conſilio* 63.
numero decimooctauo, lib. 1. Tiraquell. *in leg.
ſi vnquam, in ver. ſuſceperit liberos, num.* 210.
Cod. de reuoc. donat. Menochius *de arbitr.
caſ.* 89. *num.* 34. & 35. & *præſumpt.* 52. *lib.* 6.
num. 7. & *conſil.* 284. *num.* 33. & 34. Guliel-
mus de Benedictis *in repetit. cap. Raynutius
parte* 2. *in verb. & ſoboles quam geſtabat in
vtero, num.* 24. & 25. Camill. Borell. *con-
ſil.* 28. *numer.* 42. Seraphin. *deciſion.* 1282.
num. 11. & Cuiac. *in dict. leg. ſeptimo menſe,
ſect.* 1. *lib.* 19. *ad reſponſa Pauli.*

Neque ex prædictis obſtare videtur, quod
determinatio dierum centum, & octoginta
duorum non contineat alterius minoris
temporis excluſionem, & per conſequens
poſſibilitas partus ſuperuiuentis non exclu-
datur: quod dicebatur ſufficere ad hunc ef-
fectum præſtandi alimenta.

15. Quia ſententia Hippocratis cenſetur re-
cepta *in dict. leg. inteſtato, & in leg. ſeptimo
menſe:* non ex eo quod ſimpliciter hoc di-
xerit Hippocrates; ſed quia cum ratione
loquutus fuerit: rationes autem eius ſen-
tentiæ *in opuſculo ſupra allegato, de ſeptime-
ſtri partu*, expreſsè excludunt poſſibilita-
tem viuendi in partu quinquemeſtri, dum
expreſsè ſecundum eius ſupputationem debet
16. excedere mediam anni partem: ergo per
expreſſionem vnius temporis, alterum cen-
ſeri debet excluſum tanquam rationi de-
ductæ contrarium: & ita valere argumen- 17.
tationem ab incluſione vnius temporis, in
his terminis declarant Fulgoſ. *dict. conſil.* 69.
num. 1. Caſtr. *in leg. vxoris abortu, numer.* 2.
Cod. de poſthum. hæred. inſtitu. Pariſ. *conſ.* 56.
numer. 5. *libr.* 2. Caſſan. *conſilio decimonono,
numero* 6. Feder. Bonauentura *de Octimeſtr.
part. lib.* 7. *cap.* 26.

Secundò viſum fuit poſſe conciliari opi-
niones, quia Medici, & Philoſophi diſſen-
tiunt inter ſe, an ſeptem menſes ſecundum 18.
Hippocratis ſententiam ad ſuſtinendum par-
tum vitalem, debeant eſſe Lunares, vel
Solares: & quod ſufficiant Lunares ſecun-
dum veriorem, quam tradit Galenus poſt
alios, *in libr. de dieb. decret. & libr. de ſepti-
meſtr. part.* ea ratione, quia Solares ſint in- 19.
æquales ſecundum Regiones diuerſas: Lu-
nares verò ſemper ſint certi. Contrarium 20.
verò alij tenuerint ob id, quod ſex Lunares
non conſtituant numerum 182. dierum re-
quiſitum ſecundum Hippocratis ſententiam;
vt Feder. Bonauent. *de Octimeſtr. part. lib.* 2.
cap. 1. *verſ. hæ ſunt, & eodem libr.* 2. *cap.* 16.
in fin. Marcell. Donat. *de Medic. Hiſtor. mi-
rabil. capit.* 13. *ante med.* Matth. Curt. *de
menſibus Lunaribus.*

In hoc tamen non diſſentiunt, quod non
omnes menſes debeant eſſe continui, ſed
ſufficiant quinque intermedios eſſe conti-
nuos, primum verò, & ſeptimum conci-
ſos, & deficientes admittendos eſſe: vt Ga-
lenus declarauit de ſeptimeſtri partu, dum
expoſuit Hippocratis ſententiam de 182.
diebus: & idem tenuit Marcell. Donat. *de
Medic. Hiſtor. mirab. cap.* 13. *poſt medium*, &
Franciſcus Valleſius *controuerſ. Medic. lib.* 2.
capit. 11.

Modò, primi menſis dies ſaltem quinde-
cim numerentur, vltimi verò totidem, vel
plures: Cardanus verò *de contradict. Med.
lib.* 1. *contradict.* 8. *tractatu* 3. & qui illum ſe-
quuntur, volunt partum poſſe naſci, & vi- 21.
uere poſt dies 163. modo in Plenilunio, vel
interlunio conceptus ſit: quod tempus po-
teſt ſe habere de diebus quindecim primi
menſis, & de aliquibus ſeptimi menſis, &
reſiduorum deficientia tribui poteſt ad va-
lidiores parentum vires: ſed nihilominus
ſecundum dinumerationem dierum præ-
ſentis caſus, qui ſunt 157. primi menſis dies
quindecim reſpectiuè ad plenilunium à die
conceptionis ingredi non poſſunt.

Tertiò & vltimò rationes non conuin-
cunt, nec exempla allata conueniunt. Nam
ſi in ſola ratione firmetur opinio, quod
homini non ſit ſtatutum certum tempus
pariendi, de indeterminato tempore à die
conceptionis intelligi non poteſt: quia ab-
ſurda erat ratio. Si verò de tempore, in
quo partus poſſit eſſe vitalis, illud quidem
poterit eſſe incertum ratione editionis, ſed
non ratione habilitatis ad ſuperuiuendum:
pro quo magis ſtringunt rationes Hippocra-
tis; quam poſſibilitas allegata.

Similiter exempla non conueniunt, quia
illa fundantur in narratiua mulierum, quæ
vel

vel potuerunt alios decipere, vel ipſæ de-
22. cipi in tempore conceptionis, quod illis eſſet incertum: vt tenuerunt ſupradicti Hippocrat. Ariſtotel. & Plinius: & ex Noſtris comprobat Tiraquellus *in dict. leg. ſi vnquam, in ver. ſuſceperit liberos, num. 210. & ſequentibus, Codic. de reuocand. donat.* In præſenti autem caſu talis ignorantia cadere non poteſt, quia certus eſt dies contracti matrimonij, nempe 23. Ianuarij 1611. puer verò natus eſt die 28. Iunij: Vnde à poſſibili non poteſt variari tempus conceptionis ad augendum numerum dierum, & tempus natiuitatis eundem numerum determinat.

23. Atque ita cùm neque verè, neque per poſſibile concludatur paternitas; viſa fuit ceſſare omnis obligatio præſtandi alimenta,
24. quæ tota fundatur in paternitatis præſumptione: Alciat. *reg. 3. præſumpt. 38. numero 9.* Couarruuias *de ſponſ. parte 2. cap. 8. num. 6. verſ. idem dicendum erit.* Surd. *de alim. tit. 1. quæſt. 112. num. 1. & 3.*

Et ita, &c.

Romana Bonorum 17. Maij 1621.

Coram R. P. D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium probatur per duos teſtes, etiam mulieres.*

2 *Teſtimonium Religioſi præfertur teſtimonio laici.*

3 *Teſtis fides augetur per illius mortem.*

4 *Teſti vnico, accedente veriſimilitudine, eſt valde deferendum.*

5 *Matrimonium contractum præſumitur ex traductione ſponſæ ad domum ſponſi.*

6 *Fama probatur per teſtes dicentes quod publicè dicebatur.*

7 *Fama plurimùm facit ad probandum Matrimonium, & illud ſemiplenè probat.*

8 *Matrimonium probatur ex copula ſubſequuta poſt ſponſalia.*

9 *Copula probatur ex ſola fama tanquam difficilis probationis.*

10 *Matrimonium præſumitur ex cohabitatione.*

Imò ad effectum legitimitatis, ſola cohabitatio ſufficit ad probandum Matrimonium, niſi conſtet de malo initio, nempè de concubinatu præcedente. n. 26. & 27. in addit. Ferentill.

11 *Teſtis vnicus deponens de confeſſione alicuius, quod Matrimonium contraxerit, facit adminiculum.*

12 *Matrimonium non clandeſtinum, ſed in facie Eccleſiæ coram Parocho & teſtibus contractum probatur per ordinarias probationes.*

13 *Matrimonium primum quando non agitur de dirimendo ſecundo, ſed ad effectum ſucceſſionis probatur per ordinarias probationes, & etiam per leuiores.*

Etiamſi conſtet de concubinatu præcedenti, vt num. 28. in addit. Ferentill.

14 *Concilium Tridentinum, tempore quo publicatum non erat, non afficiebat illos de Parochia.*

15 *Denunciationes non ſunt de ſubſtantia matrimonij, ſed ab bene eſſe; & illarum omiſſio non vitiat.*

16 *Denunciationum omiſſio probari debet ab allegante matrimonij clandeſtinitatem ob illarum defectum.*

17 *Matrimonium legitimè celebratur coram Parocho alterius ex coniugibus.*

18 *Matrimonium non probatur ex inſtrumento dotali, niſi præſumptiuè, etiamſi de eo fiat mentio.*

Maximè in præiudicium alterius Matrimonij. num. 19.

20 *Filiatio legitima ad effectum ſucceſsionis probatur per teſtes de fama, & communi reputatione.*

21 *Filiatio probatur ex nominatione vtriuſque parentis, tanquam filij legitimi & naturalis: maximè ſi nominationes ſint plures.*

22 *Filiatio probatur ex communi reputatione & tractatu tam parentum, quàm aliorum, cum pluribus demonſtrationibus amoris erga ipſum filium.*

23 *Filiatio reſpectu matris probatur ex effigie valde ſimili.*

24 *Effigies valde ſimilis eſt fortiſſimum naturæ argumentum.*

25 *Filiatio legitima plenè probatur ex pluribus coniecturis ſimul iunctis.*

DECISIO XLVI.

Capta fuit reſolutio pro Tiberio informante, conſtare de eius legitima filiatione ex q. Franciſco & Octauia, &c. Probatur enim Matrimonium inter Dom. Franciſcum & Octauiam contractum de anno 1565. in Eccleſia ſancti Iacobi de Murattis per duas Moniales dicti Monaſterij, in quo dicta Octauia educabatur, deponentes de viſu, intereſſentia, & mutuo conſenſu ad interrogationem Parochi Domin. Franciſci, & de ſubarrhatione per immiſſionem annuli per eundem facta; & de interuentu etiam Cappellani Monaſterij in præſentia Abbatiſſæ, & aliarum Monialium: *vt in Summario num. 11. 18. & 20.* Certum eſt autem, 1.
Matrimonium probari per duos teſtes, licèt mulieres: *cap. ſuper eo, il 2.* vbi Ioannes Andreas *num. 4.* Butr. *numer 7.* Abbas *in 3. Notab.* & Aretin. *num. 3. de teſtib.* Socin. iun. *conſil. 31. num. 13.* vbi de communi, *libro 2.* Couarruuias *de ſponſ. part. 2. capit. 8. §. 12. num. 8. poſt med. verſ. receptum tamen eſt:* qui etiam de communi, Verall. *deciſ. 205 p. 2.* & de recepta in praxi, Triuiſan. *de ſponſ. priuileg. 9. num. 54.* cum pluribus de communi, & magis communi atteſtantibus relatis per Farinacium *de teſtibus, quæſt. 59. num. 33.* à qua dicit in iudicando & conſulendo non eſſe

eſſe receden. Rota *deciſion.*772. *ſub numer.*1.
parte 2. *in recent.* & 273. *parte* 4. & quod duæ
mulieres plenè probent Matrimonium, Dec.
*conſil.*342. *num.*1. Tiraquellus *de leg. connub.*
*leg.*9. *num.*74. Farinacius *vbi ſupra num.*35.
& 36. & de teſtibus Monialibus, Angel. *con-*
*ſil.*233. *num.*1. Præſertim cum ſint Nobi-
2. les, & Religioſæ, quarum teſtimonium de-
poſitioni laicorum præfertur: Gloſſ. *in cap.*
Monachus, *verbo*, *quorum*, *diſtinct.*77. Ale-
xander *conſil.*43. *numero* 5. *lib.*7. Decius *dict.*
*conſil.*342. *num.*2. Roland. *conſil.*24. *num.*54.
libro 1. cum aliis per Menochium *conſil.*92.
3. *numero* 9. & fides valdè augetur per illarum
mortem, Neuizan. *conſil.*26. *num.*34. Rota
*deciſ.*594. *numero* 1. *parte* 1. *diuerſ.* Farinac.
*dict. tractat. quæſtion.*67. *numero* 190. Maxi-
mè cum earum depoſitionem morti proxi-
mæ confirmauerint, vt deponit Confeſſa-
4. rius *in Summario*, *numero* 30. cui tanquam
qualificato; accedente veriſimilitudine ex
aliis reſultante, eſt valde deferendum, Ve-
rall. *deciſion.*27. *parte* 3. Cæſar de Graſſis
deciſion 3. *num.*6. *de prob.* Rota *deciſion.*119.
*num.*4. *parte* 2. *in recent.*

5. Quæ Matrimonij probatio confirmatur.
Primò ex ſtatim ſequuta traductione Octa-
uiæ ad domum viri cum rheda, permiſſu
Abbatiſſæ, præſentibus & videntibus aliis
Monialibus, de qua teſtes *in Summario*, *nu-*
mero 12. Abbas *in cap. ex parte*, *num.*26. *de*
reſtitut. ſpol. Couarruuias *de ſponſ. p.*1. *cap.*4.
§.2. *num.*1. *verſ.*2. *poteſt*: latè Menochius
*præſumption.*1. *numero* 55. & 58. *lib.*2. Gutier.
*de Matrimon. cap.*40. *num.*48. quam tradu-
ctionem puellæ, fuiſſe per Abbatiſſam præ-
ſentibus Monialibus extraneo factam ſine
matrimonio, impium eſt cogitare.

6. Secundò ex publica voce, & fama de
hoc matrimonio contracto inter prædictos,
de qua bene deponunt teſtes *in Summario*,
numero 15. vbi 1. 2. & 3. *ſuper* 1. & 5. *Che*
il Matrimonio ſi publicò per tutta Roma, *e*
ſi teneua e reputaua Octauia per moglie di
Franceſco, & de publica voce & fama in
Vicinia & Monaſterio. Alij verò deponunt,
che ſi diceua publicamente: & ſic pariter
probant formam: Caſſador. *deciſ.*3. *num.*7.
7. *de probat.* Verall. *deciſ.*7. *part.*2. quæ pluri-
mum facit ad probandum Matrimonium,
capit. illud, vbi Abbas *numer.*4. *de præſumpt.*
Decius *conſil.*163. *numer.*3. Grat. *conſilio* 58.
numero 8. *libro* 2. Simon de Prætis *conſ.*134.
numero 5. Menochius *conſil.* 18. *numero* 12.
verſ. tertio confert: Rota *deciſion.*273. *num.*11.
parte 4. *diuerſ.* vbi conſideratur fama in
ſolo Monaſterio, & in terminis probatio-
nis primi Matrimonij poſt contractum ſe-
cundum: Nicol. S. peran. *conſil.*65. *numer.*4.
Petr. Albingan. *conſil.*67. *num* 9. *tom.*1. *conſ.*
matrimon. Et ex ſola fama ſemiplenè pro-
bari contractum Matrimonij, fuit dictum
in vna Romana Matrimonij 22. *Iuni* 1611.
coram Reuerendo Patre Domino Pirouano, im-
preſſa *poſt ſecundum vol. conſ. Farinac.* 337.
*num.*4.

8. Tertiò facit copula ſubſecuta, de qua per
teſtes *in Summario* 16. *capit. is qui fidem*,
cap. veniens 2. vbi Doctores *de ſponſal.* Dec.
*dict. conſil.*163. *num.*2. *in fin.* Couarruuias
vbi ſupra. §.1. *num.*1. Menochius *dict. con-*
ſil. 15. *numer.*12. Modern. *de probation. con-*
cluſ. 1029. *numero primo*, & *ſequentibus*, quæ
tanquam difficilis probationis ex ſola fama 9.
probatur: Socin. iun. *conſil.*32. *num.*20. & 23.
libro 2. Cephal. *conſil.*82. *num.*30. Honded.
*conſil.*15. *num.*39. *lib.*1.

Quartò ex cohabitatione Octauiæ in 10.
domo Franciſci, de qua per teſtes *in Sum-*
*mario num.*13. & 17. Abbas *in cap. lator*,
*num.*6. *qui fil. ſint legitimi*, Alciatus *reg.*2.
*præſumpt.*5. *num.*1. & 2. Paleottus *de Noth.*
& *ſpur. cap.*19. *numero vndecimo*, cum plu-
ribus per Modern. *de probation. concluſ.*798.
num. 1.

Quintò accedit confeſſio Franciſci de 11.
matrimonio contracto in dicta Eccleſia, de
qua licet deponat vnicus teſtis *in Summa-*
rio, *numer.* 20. facit tamen adminiculum;
Martin. de Garatt. *conſil.*61. *numero decimo-*
quarto Iacob. Leon. *conſ.*51. *num.*5. *inter dict.*
*conſ. Matrim. lib.*1.

Non obſtat quod videatur agi de præiu-
dicio alterius matrimonij per Domin. Fran-
ciſcum poſtea contracti, & ſic requirantur
concludentes & maiores probationes: Tum
quia cùm ſimus in primo Matrimonio non 12.
clãdeſtino, ſed in facie Eccleſiæ contracto co-
ram teſtibus Monialibus, Parocho, & Cap-
pellano; ſufficiunt ordinariæ probationes:
Decius *dict. conſ.*163. *num.*10. & *ſeq.* Rota
*deciſ.*273. *num.*12. & *ſeq. parte* 4. *diuerſ.* & *in*
Toletana Matrimonij 26. *Iunij* 1619. *coram*
Illuſtriſſimo Cardinali Sacrato: Tum quia
non agitur de dirimendo ſecundo iam per
mortem diſſoluto, ſed ad effectum ſucceſ- 13.
ſionis, licèt in conſequentiam tendat in
præiudicium ſecundi: Socin. iun. *conſ.*31.
*num.*16. & 17. *lib.*2. & fuit reſolutum *in d.*
Toletana Matrimonij coram Illuſtriſſimo Sa-
crato, & ad dictum effectum ſufficiunt etiam
leuiores: iuxta *conſ.* Gemin. 27. *numero* 8.
quod perpetuò Rota ſequitur; Cæſar de
Graſſis *deciſ.*6. *qui fil. ſint legitim.* Seraphin.
*deciſ.*1282. *num.*6. & *deciſ.*2099. *num.*1. Rota
*deciſ.*337. *num.*1. & 10. *parte* 1. & *deciſion.*34.
*num.*19. *parte* 2. *diuerſ.* & *deciſ.*198. 310. *n.*1.
& 406. *num.*8. *p.*1. *in recent.* in quibus plures
aliæ ſunt relatæ.

Neque videbatur controuerti poſſe vali-
ditas matrimonij ob non ſeruatas ſolemni-
tates ſacri Concilij Tridentini: nam (omiſſo 14.
quod de tempore Matrimonii, Concilium
non eſſet in dicta Parochia publicatum, pro-
vt ex eius diſpoſitione requiritur: vt per
Rotam *deciſ.*429. *num.*3. *parte* 2. *diuerſ.* Se-
raphin. *deciſ.*189. *numer.*3. & *fuit dictum in*
Pragen. Matrimon. vltim. Februarij 1618. *co-*
ram R. P. D. Pirouano,) reſpectu denuncia-
tionum, illæ non ſunt de ſubſtantia, ſed ad 15.
bene eſſe; & illarum omiſſio non vitiat: vt
ſæpè Sacra Concilij Congregatio declara-
uit: Sanchez *de Matrimon. lib.*3. *diſputat.*5.
*num.*3. Seraphin. *dict. deciſ.*1099. *numer.*4.
Rota *in Leodien. Matrimon.* 27. *Iunij* 1605.
coram bon. mem. Iuſto, & in aliis paſſim: nec
probatur,

16. probatur, illas fuiſſe omiſſas, vt opus eſſet: Rota *in Barchinonenſ. Matrimon.* 15. *Martij* 1604. *coram bon. mem. Peña*, quæ eſt *deciſ.*71. *num* 11. *parte* 1. *recent.* & *in Valentina illegitimitatis* 16. *Martij* 1612. *coram R. P. D. Pamphilio*, quæ eſt 354. *num.*6. *poſt d.* 2. *volumen. conſ. Farinac.*

17. Reſpectu verò Parochi, ſufficit quod interueniat Parochus vnius ex coniugibus: vt ſæpè eadem Sacra Congregatio Concilij declarauit: Seraphin. *deciſ.*519. *num.*3. Rota *deciſ.*390. *num.*6. *parte* 2. *in recent.* In hoc autem caſu, quidquid ſit an Cappellanus Monaſterij, qui interuenit, diceretur Parochus puellæ in eo degentis, ad hunc effectum, de quo per informantes: Matrimonium fuit contractum in præſentia Parochi veri; vt per dictas Moniales, *d. num.* 18. deponentes ipſum ſe publicaſſe pro tali, & pro tali fuiſſe ab omnibus tentum & reputatum, ac fuiſſe ſeruatas omnes ſolemnitates. Quod confirmant alij teſtes, licèt de auditu: *dict. num.*18. & vlteriùs, quod interuenit etiam licentia Vicarij; & in actu celebrationis Matrimonij fuiſſe publicè dictum, deponunt eædem Moniales, & hoc habuerunt pro certo, quia Abbatiſſa non permiſiſſet aliter Matrimonium in dicta Eccleſia celebrari: vt *in dict. Summario, num.*19.

Obiectioni autem, quæ ex aduerſo fieri poſſe dubitatur, quod cum ipſe Tiberius ſit natus anno 1565. & Matrimonium inter Octauiam, & Franciſcum contractum anno 1565. dicta Octauia non poterat tunc eſſe pubes & habilis ad contrahendum matrimonium, cùm ex alio inſtrumento dicatur conſtare, quod Matrimonium inter parentes dictæ Octauiæ fuit contractum anno 1554. de menſe Nouembris; plures dabantur reſponſiones, & præſertim dicti inſtrumenti verba, (cuius tamen ſummarium non fuit datum) debere eſſe præciſa & neceſſaria quod dictum Matrimonium de dicto anno 1554. & non ante fuerit contractum: quæ tamen ſupponuntur, & ponderantur fuiſſe præteriti temporis, nempè, *Promiſerunt in facie S. Matris Eccleſiæ Matrimonium contrahere, prout contraxerunt cum dote infraſcripta, videlicet, &c. quæ bona habuiſſe confeſſus fuit, &c. necnon ſcut. &c. de de quibus habuiſſe confeſſus fuit* 700. *videlicet* 400. *in vna manu, iam eſt annus elapſus, alia verò de menſe Martij præteriti* 18. Et nihil etiamſi eſſent præſentis, & de deſponſatione eſſet habita mentio, potuiſſe fieri *iuxta formularium Placen. capit.* 22. *verſ. item nota:* ſecundum quod in inſtrumento dotali renouabantur ſponſalia & Matrimonium in forma ad faciliorem illius proba-
18. tionem, & inſtrumentum dotale non probare matrimonium etiam ſi de eo fiat mentio, niſi præſumptiuè, poſt Ioannem Andr. & alios *in cap. illud, de præſumpt.* vbi Felin. *num.*3. Roman. *ſingul.*451. & *ibi* Apoſtilla
19. ad eum. Sed neque quoad Tertium, prout eſt Tiberius; & ſic quod non in præiudicium alterius Matrimonij: Felinus *d. cap. illud, num.*4. *verſ. ſecundo intellige, & num.*5. Multo minus probare poſſe tempus matrimonij contracti, nec in omnem euentum excludi natiuitatem Octauiæ ante Matrimonium; nec quin ipſa, tempore matrimonij contracti cum Franciſco, potuerit eſſe viripotens licèt minor duodecimo: nec probari quod non eſſet pubertati proxima: vt plenius per informantes: quæ reſponſiones Dominis placuerunt; &c.

Probato igitur ex prædictis Matrimonio, filiatio Tiberij ex dictis coniugibus facilius deducitur primò ex teſtibus de publica voce & forma ac communi reputatione deponentibus *in ſummario, numero* 16. 17. & 23. quæ probat legitimitatem ad ef- 20.
fectum ſucceſſionis, Alberic. *in leg. filium, num.*6. *verſ. item probatur, Digeſtis, de iis qui ſunt ſui, vel alieni iuris:* Alexander de Neuo *in cap. peruenit, numero* 9. *qui fil. ſint legitimi*, Ruin. *conſil.*51. *num.*18. *lib.*1. Pacian. *de probat. lib.*2. *cap.*16. *verſ. in contrarium:* latè Menochius *de arbitr. dict. caſ.*89. *num.*86. *libr.* 2. Paleot. *de Noth. & ſpur. cap.*23. *n.*3. & 4. vbi de communi: Cæſar de Graſſis *deciſ.*6. *num.*2. *qui fil. ſint legit.* Rota *deciſ.*357. *num.*2. *parte* 1. *diuerſ.*

Secundò ex nominatione vtriuſque parentis tanquam legitimi filij & naturalis, vt *in dict. Summario, num.*16. & 23. Doct. *in cap. per tuas, de prob.* Rolandus *conſil.*22. *num.*26. *lib.*3. latè Surdus *conſ.*1. *numer.*47. Seraphin. *deciſ.*1282. *numer.*2. eòque magis cum nominationes ſint plures; Rolandus 21.
*dict. conſilio vigeſimoſecundo, numer.*27. Pariſ. *conſil.*10. *num.*56. *lib.*2. Menoch. *dict. caſ.*89. *num.*81.

Tertiò ex communi reputatione & tra- 22.
ctatu tam dicti Franciſci & Octauiæ; quam aliorum, cum pluribus demonſtrationibus amoris erga ipſum: quia fuit ab ipſo Franciſco ſoluta merces Nutrici: vt *in Summario Iurium, num.*10. & penes eandem fuit pluries viſitatus, & retinebatur domi, alebatur à Patre; & tractabatur ſicut alij filij; vt deponunt teſtes *in Summario; numero* 24. & 25. Alexander latè *conſ.*88. *num.*9. *libr.*7. Gozad. *conſ.*13. *num.*13. Pariſ. *conſ.*29. *num.*9. *lib.*2. Menochius *dict. caſ.*89. *numer.*69. cum relatis per Surd. *dict. conſ.*1. *numer.*46. & reſ-
pectu matris accedit etiam effigies Tiberij 23.
valde ſimilis, de qua teſtes, *in Summario, n.*26. ponderata per Alciat. *reg.*3. *præſumpt.*37. *in fin.* Pariſ. *dict. conſ.*10. *num.*59. *lib.*2. Pacian. *de probat. dict. lib.*2. *cap.*13. *n.*34. & eſſe for- 24.
tiſſimum naturæ argumentum, dicit Mohed. *deciſ.*2. *ſub num.*1. *qui fil. ſint legitim.*

Quæ & alia per informantes deducta ſi 25.
ex ſe paterentur difficultatem, ſimul iuncta ſatis viſa ſunt probare legitimam filiationem dicti Tiberij: Burſat. *conſ.*88. *n.*7. *in fine*, Menoch. *d. caſu* 89. *num.*66. Surd. *dict. conſil.*1. *num.*52. *verſ. & quamuis:* cum allegatis per Modern. *de prob. concl.*796. *num.*1. & 6.

Et ita deciſum ſolo Tiberio informante; parte aduerſa pluries monita, ac diu expectata.

Giennenſis Theſaurariæ Lunæ 21. Junij 1621.

Coram R. P. D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Liber Chori, & Punctatoris probat deficientiam, & perſeuerantiam in ſeruitio.*

2 *Infirmitas narrata in Coadiutoria, probanda eſt talis, quæ per ſe corpus aggrauaret ſine probabili ſpe futuræ proſperitatis, & valetudinis, & quæ præſtaret impedimentum perpetuum, licèt cum aliquo interuallo quietis.*

3 *Infirmitas in Coadiutoria expreſſa, debet plenè, & concludenter probari.*

4 *Coadiutoria cum futura ſucceſſione tanquam exorbitans à iure communi, concedi non debet abſque vrgenti neceſſitate, & cauſa non prius diligenter cognita.*

DECISIO XLVII.

EX narratis in gratia Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione, de qua agitur, conceſſa ad fauorem Vitalis, per fel. rec. Paulum V. non fuit verificatum quòd Chriſtophorus coadiutus ita aſſiduè continuis capitis doloribus grauaretur, quod non poſſet vlterius per ſeipſum deſeruire, & onera Theſaurariæ incumbentia perferre. Teſtes enim dati *in Summario* Vitalis *num.* 8. & Promotoris fiſcalis *num.* 9. vltra quod multi ex eis attendendi non ſunt; cum aliqui deponant de auditu ab eodem Chriſtophoro, vt primus, quartus, octauus, nonus & decimus, aliqui de auditu ab eius Patre, vt quintus; & aliqui de auditu ab aliis, vt ſecundus: omnes deponunt eundem Chriſtophorum ſolum per aliquot vices, non autem continuò, & frequenter dictis doloribus laboraſſe: videlicet ſecundus per vnam, vel duas vices; tertius & quartus per vnicam, poſtquam fuit Theſaurarius: ſextus per aliquas vices: ſeptimus qui eſt illius Medicus, per tres vices in vno anno, ſubdens, quod ab vna ad alteram tranſierunt duo, aut tres menſes: octauus per duas vices ſimiliter in vno anno: nonus per duas, vel tres: duodecimus per plures. Primus autem expreſsè dicit ſe illum vidiſſe laborantem leui infirmitate, quæ durauit ſi bene meminit ſpatio trium hebdomadarum: ſed quod iſti non fuerunt dolores capitis continui, qui illum impedirent venire ad Eccleſiam per plures hebdomadas, quàm illas, per quas dimiſit venire: & quod multis vicibus non audet deſeruire ſuam hebdomadam, quamuis hoc non ſit ordinariè: & quod de hoc aliquoties ſe excuſat propter dictos dolores.

1. Et tolli viſa fuit difficultas ex libris Chori, ſeu Punctatoris Eccleſiæ, in quibus adnotantur deficientes in ſeruitio, & quibus in hac materia ſtandum eſt: vt ex allegatis per Rotam *deciſ.* 629. *numero* 1. *parte* 2. *in recent.* cùm in eis appareat, Chriſtophorum defeciſſe de anno 1617. ſolum, pro vna die, & *del* 1618. pro tribus tantum, & demum *del* 1619. ſolum pro quatuor, vt in partitis dictorum librorum datis *in dicto Summario, Promotoris fiſcalis, numero* 4. Sicque patet ſupradictam narratiuam non poſſe dici verificatam, cùm iuxta illam, ac etiam ſecundum naturam huiuſmodi gratiarum, eſſet probanda talis infirmitas, quæ per ſe corpus aggrauaret ſine probabili ſpe futuræ proſperitatis, & valetudinis, ſecundum Felinum *in cap. quoniam frequenter, numero* 6. *ad fin. verſ. & quandò Innocent. vt lit. non conteſt.* quem in iſtis præciſis terminis ſimilis Coadtoriæ ſequuta eſt Rota apud Caput. *dec.* 240. *numero* 1. *parte* 1. & Gonzal. *ad reg.* 8. *gl.* 5. §. 9. *numero* 88. & quæ præſtaret impedimentum perpetuum, licèt cum aliquo interuallo quietis, vt in eiſdem terminis not. poſt alios Imola *in cap. fin. ſub numero* 9. *de Cleric. ægrot.* & Caputaq. *dict. deciſ.* 240. *numero* 2. & Gonzal. *loco citato, num.* 89. 2.

Quæ etiam infirmitas eſſet iuxta omnes Iuris regulas plenè, & concludenter probanda, præſertim cùm eſſe ſoleat potiſſima cauſa, & fundamentum huiuſmodi Coadiutoriarum cum futura ſucceſſione, quæ ſunt exorbitantes à iure communi, & quæ ſine vrgenti neceſſitate, & cauſa non priùs diligenter cognita, prohibentur à Sacro ſancto Concilio Tridentino *ſeſſ.* 25. *capit.* 7. & à Motu proprio fel. record. Pauli IV. 3. 4.

Et ideo ex hoc, aliis omiſſis, Domini reſponderunt gratiam prædictam non eſſe iuſtificatam.

Pampilonenſis Matrimonij Ven. 13. Maij 1622.

Coram R. P. D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij diſſolutio ſi prætendatur ob impotentiam coëundi, Iudex primo loco mandare debet quod vxor à mulieribus, & maritus à viris peritis inſpiciatur.*

2 *Coëundi impotentiæ ſigna quando ſunt dubia, ante declarationem nullitatis matrimonij requiritur triennalis coniugum cohabitatio.*

3 *Matrimonium vt poſſit diſſolui quando impotentiæ coëundi ſigna ſunt dubia, neceſſe eſt quod conſtet coniuges ſimul cohabitaſſe, & incubuiſſe operi maritali.*

4 *Coniuges operi maritali incubuiſſe probatur ſi conſtet in eodem lecto cubuiſſe.*

5 *Mulier inſpicienda an ſit potens ad coëundum, debebit per duas Obſtetri-*

ces expertas, & non ſuſpectas inſpici.

6 *Obſtetrices tres deputandæ veniunt, ſi mulier quæ inſpici debet an ſit apta ad coitum, in magna Ciuitate degat.*

7 *Obſtetrices quot ſint neceſſariæ ad cognoſcendum an mulier ſit apta ad coitum, remittitur iudicantis religioni.*

8 *Obſtetrices deputandæ ad cognoſcendum an mulier ſit apta ad coitum, debent eſſe expertæ in opere nuptiali.*

9 *Matronæ deputandæ ad cognoſcendum an mulier ſit apta ad coitum, debent eſſe ex peritioribus, & non ſenes, nec iuuenes.*

Declara vt num.11.

10 *Experientiam in rebus ſi quis non habeat, faciliter eluditur.*

12 *Obſtetrices deputatæ ad inſpiciendam mulierem an ſit apta ad coitum, referentes medio iuramento, de veritate dicenda, rite referre dicuntur.*

13 *Periti dum referunt, ſatis eſt quod iurent de eorum credulitate.*

14 *Mulier inſpicienda an ſit apta ad coitum poni debet per tres quadrantes vnius horæ in balneo immediatè ante inſpectionem.*

15 *Matrimonium non eſt diſſoluendum ob impedimentum coniugum medicabile.*

16 *Arctitudinis impedimentum ad coitum in muliere ſi eſt medicabile per ſciſſionem, matrimonium non diſſoluitur.*

17 *Arctitudo mulieris tunc eſt tollenda per ſciſſionem quando id poteſt fieri abſque periculo vitæ.*

18 *Mulierum peritia ſi non ſit habilis ad iudicandum an mulieris impotentia ad coitum ſit medicabilis, tunc adhibendi ſunt Viri Periti.*

19 *Viri Periti pro indicanda impotentia mulieris ad coitum an poſſit medelis tolli, ſi non admittantur ad inſpectionem mulieris, debent ſaltem audire Obſtetrices & ſuper illarum relationibus ſuam proferre ſententiam.*

20 *Iudex in materia graui conſideratè procedere debet in iis maximè quæ eius arbitrio ſunt remiſſa.*

DECISIO XLVIII.

AGitur de diſſolutione matrimonij ob im-
1. potentiã coëundi, vnde fuit primo loco
ordinatum vt à mulieribus inſpiceretur vxor;
à viris autem maritus, iuxta not. *in cap. fin. de frigid. & maleficiat.* & ita fuit ſeruatum
in cauſa Taurinenſ. Matrim.2.Decembris 1591.
coram bon. mem. Cardin. Blanchetto: & meis
temporibus *in cauſa Romana inualiditatis matrimonij* 28. *Februarij* 1603. *coram bon. mem.*
Peña: Et cùm mulieres retuliſſent, vxorem eſſe valde arctam, & periti virum non
poſſe coire cum muliere valde arcta, ſub
die 11.*Decembris* 1605.coram me fuit dictum,
2 quod ſigna huius impotentiæ coëundi erant
dubia & præſumptiua; & ideo quod pro
declaratione nullitatis matrimonij requirebatur cohabitatio triennalis, & noua in-
ſpectio mulieris, & iuramentum coniugum
cum ſeptima manu propinquorum, firmantium iuramento ſe commiſceri carnaliter
nequire. Vnde cum hoc quæratur, an ſit locus diſſolutioni Matrimonij, videndum eſt
an prædicta fuerint adimpleta.

Et quantum attinet ad cohabitationem
triennalem, & iuramentum coniugum &
propinquorum, animaduertebatur, quod licèt *die* 9. *Octobris* 1617. mulier fuerit confignata viro, quam accepit libentiſſimè;tamen
non conſtat quod inſimul habitauerint per 3.
triennium, & incubuerint operi nuptiali, &
quod non potuerint inſimul commiſceri,
quod coniuges tenentur iuramento firmare:
vt *in capit. fin. de frigid. & malefic.* Nec appareret ſeptimam manum propinquorum affirmare, quod interea coniuges incubuerint
operi nuptiali, provt requiritur, ex text.
in dict. capit. fin. & per Gloſſ. *ibidem, in fin.*
vbi dicit ſatis hoc probari, ſi conſtat coniu- 4.
ges habitaſſe in eodem lecto: Hoſtienſ. *in cap. fraternitatis, ante num.1. de frigid. & malefic.*

Quantum attinet ad inſpectionem, Iudex
ſubdelegatus in partibus *die* 2. *Aprilis* 1621.
decreuit vxorem inſpiciendam per Angelam
Fydalgam, Philippam D.... & Mariam Braz
obſtetrices: Vnde circa iſtam inſpectionem
de pluribus eſt videndum.

Et primo an ſufficiens numerus mulierum
fuerit deputatus? & affirmatiuè Domini reſoluerunt; quia ſufficit deputatio duarum 5.
mulierum expertarum, & partibus non ſuſpectarum: hîc autem fuerunt deputatæ
Obſtetrices; ſecundum ſententiam Baldi
in capit. propoſuiſti, num.4. verſ. & licet: de probat. & ceſſat omnis difficultas cùm fue- 6.
rint deputatæ tres mulieres, quæ videntur
neceſſariæ in Ciuitate magna, cùm plures,
quæ habeant peritiam, in ea poſſint inueniri: vt videtur voluiſſe Barbat. *in d. cap. propoſuiſti, num.7.* qui poſtea etiam hoc vi- 7.
detur relinquere iudicantis religioni.

Secundò eſt videndum an dictæ Obſtetrices eſſet aptæ ad referendum? cùm text. *in dict. cap. fin.* requirat quod mulieres depu- 8.
tandæ ſint expertæ in opere nuptiali; Et
fuit dictum quod ſic: cùm iſtæ eſſent Obſtetrices. Sed cùm Hoſtienſ. *in cap. fraternitatis, ante num.1. de frigid.& malef.* requirat
vt deputentur Matronæ peritiores, quæ 9.
nec ſenio confectæ, nec iuuenes ſint, ne
vetulæ beneficio viſus fruſtratæ, iuniores 10.
verò carentes experientia faciliter eludantur: In hoc caſu vna iſtarum Obſtetricum
erat ætatis 50. annorum: aliæ verò duæ ætatis 70. annorum: quæ ætas licet videretur
magna, ita vt dictum *Hoſtienſis* videretur
facere aliquam difficultatem: nihilominus 11.
ex qualitate relationis,& ex diligentiis factis,
viſum fuit relationibus ipſarum eſſe adhibendam fidem.

Tertiò eſt videndum, an ritè fuerit
facta relatio? & affirmatiuè pariter fuit reſolutum: cùm dictæ mulieres retulerint 12.
medio iuramento de veritate dicenda, cùm
tamen ſufficeret iuramentum de creduli- 13.
tate:

tate, provt Periti iurant: Abbas *in capit. propoſuiſti, numero vndecimo, verſ. venio nunc ad ſecundam, de probation.* Et iſtæ mulieres fuerunt deputatæ *die 2. Aprilis* 1621. & eadem die fecerunt inſpectionem, & duæ etiam relationem: tertia autem fecit relationem *die 3. Aprilis*, in quibus relationibus referunt ſe feciſſe inſpectionem eadem *die 2. Aprilis.*

Quartò eſt videndum, an dicta inſpe-
14. ctio fuerit rectè facta? & viſum fuit quod ſic: quia eadem die immediatè ante inſpectionem fuit mulier poſita in balneo, in quo permanſit per tres quadrantes horæ, iuxta cautelam Hoſtienſ. *in cap. cauſam Matrimonij, numero quarto, de probat. & in cap. fraternitatis, ante numerum primum, verſ. & propter medicinas mulierum, de frigid. & malefic.* quem ſequitur Abbas *in dict. capit. fraternitatis, numero quarto not. 3. verſ. & conſuluit*: & Gregor. Lopez *parte quarta, titulo octauo, libro ſecundo, ſuper verbo, mulieres*, & poſtmodum deuentum fuit ad inſpectionem, & tactum; & relatum quòd mulier fuerit reperta Virgo. Vnde non poteſt negari, quin iſta inſpectio non fuerit bene facta: ſuper qua inſpectione cùm tantum informaretur, ſuper ea Domini reſponſum dederunt, omiſſis aliis ſupradictis circumſtantiis, de quibus poterit videri.

Aliqui tamen ex Dominis circa iſtam
15. inſpectionem conſiderabant, quod etſi omnia concurrerent, nihilominus non ſufficerent pro ſeparatione tori, cùm ex dicta
16. inſpectione non conſtet an impedimen-
17. tum arctitudinis ſit medicabile, ſaltem per ſciſſionem abſque periculo vitæ: quo caſu vtendum eſt iſto remedio, non autem deueniendum ad diſſolutionem matrimonij: vt poſt alios, quos allegat, dicit Sanchez *de Matrimonio, libro ſeptimo, diſput. 93.*
18. *num. 15.*

Et quando peritia mulierum non eſſet ſufficiens an reſoluendum, an impedimentum poſſit tolli, eſſet admittenda inſpectio virorum peritorum, vt voluit Franciſcus Aretinus *in conſilio* 142. *numero decimoſeptimo, verſ. ne igitur facultas*, qui
19. loquitur in terminis, & reſpondet omnibus contrariis: vel ſaltem periti debe- rent audire relationes mulierum, & ſu-
20. per illis ſuam proferre ſententiam.

Et cum iſta materia ſit grauis, omnis modus eſt quærendus eruendæ veritatis: quia Iudex nimis eſt oneratus, cum talia eius arbitrio ſint commiſſa: vt dixit Hoſtienſ. *in dict. capit. fraternitatis, ante num. 1.*

Et ita, &c.

Romana altiùs non tollendi, Lunæ 30. Maij 1622.

Coram R. P. D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum, Ne quid in loco publico, habet locum etiamſi quid fiat in priuato, quod noceat publico.*
2 *Faber malleans propè ſcholas expelli poteſt.*
3 *Ædificium altius tolli non poteſt ſi venti excludantur in damnum publicæ vtilitatis.*
4 *Arbiter & moderator quilibet eſt rei ſuæ.*
5 *Ædificiis nobilibus & inſignibus Ciuitatem ornari publicè intereſt.*
6 *Ædificium altiùs tolli poteſt cùm non ſit ad æmulationem.*
7 *Ædificium iam cœptum habendum eſt in conſideratione, ac ſi eſſet perfectum.*
8 *Ædificare ne liceat prope domum alterius vt ventus non impediatur, probandum eſt ab Actore quod ventus prorſus, & vndique remaneat excluſus, ita vt locus penitus inutilis euadat.*
9 *Venti reuniti habent eandem vim eoſdemque effectus prout ante refractionem, & impedimentum.*
10 *Venti Aquilonares refracti ſalubriores ſunt quàm ſi impetuoſi libere ingrediantur.*
11 *Aëris inſalubritas neceſſariò non reſultat ab omnimoda ventorum Aquilonarium excluſione.*
12 *Experientia ſemper attendi debet tanquam rerum magiſtra.*
13 *Venti Orientales, & Occidentales ſalubres ſunt.*
14 *Etheſiæ ſunt venti Aquilonares.*
Contrarium num. ſeq.
16 *Probatio dubia interpretanda venit contra ipſum producentem.*
17 *Conditio indefinita in teſte non æquipollet vniuerſali.*
18 *Peritis inſignibus in ſua profeſſione fides adhibenda venit.*
19 *Teſtibus deponentibus pro reo magis credendum eſt quàm deponentibus pro actore in concurſu parium probationum.*
20 *Teſtes contra ipſorum inductores plenè probant.*
21 *Reo ſufficit teſtium probationes inuicem conquaſſari.*
22 *Iuri alterius non derogatur quotieſcunque poteſt aliter prouideri publicæ vtilitati.*
23 *Elatio ædificij impediri non debet ceſſante alterius detrimento, & ſtante ædificantis vtilitate.*
24 *Feneſtras aperire, ex quibus inſpici poſſit intra Monaſterium Monialium, minimè licet.*

25 Fene

25 *Feneſtras aperire non licet ſi per eas inſpici poſſit intra Collegium, vbi adoleſcentes Seminarij educantur.*

26 *Ædificare non impeditur vicinus cum feneſtris reſpicientibus in domum vicini.*

27 L. altius Cod. de ſeru. & aqua: *non procedit in præiudicium loci publici.*

Decisio XLIX.

PRopoſito ſub die 3. Decembris 1618. *coram R.P.D. meo Pirozano* præſenti dubio,
an liceret Ferrino altiùs tollere eius pala-
tium iuxta ædes Seminarij ædificatum? fuit
tunc firmatum, Seminarium gaudere priui-
legio loci publici, & proſequendo diſpu-
tationem coram me, Seminarium prætén-
debat elationem dicti Palatij impedire ra-
tione damni dictis ædibus imminentis.

Primò propter excluſionem Ventorum
Aquilonarium, ob quam aſſerebat dictas
ædes reddi inſalubres, & ſic obſtare inter-
1. dictum, *Ne quid in loco publico*, quod habet
locum etiamſi quid fiat in priuato, quod no-
ceat publico: *l.2. §. idem Labeo, & §. idem
ait*, vbi Bartol. & §. *ſi quis domum, & §. ſi
quis in ſuo*, vbi idem Bart. *ff. ne quid in loco
public.* Et adducebantur exempla de expel-
2. lendo fabro malleante penes ſcholas, & de
non officiendo illarum luminibus, & alia;
de quibus per Doctores *in l.1. Digeſtis, ſol.
matr.* & latè per Informantes pro Seminario:
3. Et obſtare etiam diſpoſitionem *leg. fin. Cod.
de ſeru. & aq.* inducentis ipſo iure ſeruitutem
altiùs non tollendi, ne venti excludantur
in damnum publicæ vtilitatis, iuxta intel-
lectum Vgon. quem poſt Gloſſ. ſequitur *ibi*
Cyn. *in fine*, Alberic. atteſtans ſecundum
eos pluries obtinuiſſe de facto: Butrigar.
Bartol. Bald. Salicet. qui de communi: An-
gel. & Caſtr. idem Angel *in l. Imperatores, ff de
ſeruit. vrban. præd.* cum aliis allegatis.

Secundò deducebatur damnum ex proſ-
pectu intus dictas ædes per feneſtras dicti pa-
latij ex infra allegandis: Sed Domini (pro
maiore tamen parte) in hac tertia propoſi-
tione reſoluerunt eidem Ferrino licere di-
ctum Palatium altiùs tollere, cum modera-
mine tamen quoad feneſtras, & lumina, de
quo infra.

Moti ſunt autem, quia Ferrinus, qui eſt
reus, vltra vulgatiſſimas regulas, Quod
Actore non probante, &c. Et quod quiſque
4. in re propria eſt moderator & arbiter, de qua
in ſpecie Gloſſ. *in l. per prouincias, in verb. ſui
dominij, Codic. de ædific. priu.* habet pro ſe in
hac materia regulam *l. altius, Cod. de ſeruitut.
& aqu.* & *ibi* not. per Gloſſ. & Doct. Cæpol.
de ſeruit. vrban. præd. cap. 27. n. 4. latè Hond.
conſ. 81. lib. 1. & fuit dictum *in Tyburtina Cal-
carearum 14. Martij 1614. coram me.*

5. Præſertim cùm dictum Palatium ſit valde
nobile & inſigne, publicéque interſit Ciui-
tatem ſimilibus ædificiis ornari: *leg. prætor ait
20. §. hoc interdictum prohibitorium, ff. de nou.
oper. nunc. l. 2. Cod. de ædific. priuat.* & *ibi* Gloſſ.
in verb. aſpectus, Salic. *in ſum. & 1. not.* Surd.
deciſ. 168. n. 9. Simon de Præt. *conſil. 73. n. 21.*
qua ratione per Summos Pontifices & præ-
ſertim per fel. rec. Gregor. XIII. multa
fuerunt indulta priuilegia de quibus in Bulla
Congrui, quotidiè practicata: Cúmque dicta 6.
elatio non fiat ad æmulationem, quod non
prætenditur, nec præſumitur, Gloſſ. *in leg.
fluminum, §. fin. verſ. non teneri, ff. de damn.
infect.* quam *ibi* omnes ſequi, & eſſe com-
munem opinionem, latè Padill. *in dict. l. al-
tius, num. 22. verſ. ſed in dubio.*

Nec obſtare viſum fuit damnum ex dicta
elatione prætenſum: Nam primò quoad im-
pedimẽtum Ventorum Aquilonarium, & aë-
ris inſalubritatem, quamuis admiſſæ fuerint
concluſiones iuris ſuper hoc firmatæ, & per
informantes pro Seminario latè comproba-
tæ, Domini cenſuerunt factum in præſenti
non verificari.

In primis enim circa excluſionem dicto-
rum Ventorum, quamuis conſiderato præ-
ſertim ſtatu, poſtquam erit perfecta fabrica
Seminarij iuxta plantam ex ordine Rotæ in-
ter partes firmatam, qui ſtatus attendi debet,
quia cum Seminarium præuenerit in con-
ſtructione ſui ædificij habẽdum eſt ac ſi ædi- 7.
ficium perfectum eſſet: *leg. 2. §. idem Labeo,
verſ. deinde ait Prætor ff. ne quid in loc. public.*
Bart *in l. quominus, n. 10. ff. de flumin.* & *ibi* Iaſ.
n. 54 Bald. *in l. item lapilli, n. 10. de rerum diuiſ.*

Admiſſa etiam excluſione ventorum in
ædes Seminarij per lineam rectam, quæ ſatis
clarè apparere videbatur, vltra ocularem loci
inſpectionem ex dicta planta, & relationi-
bus Peritorum, & depoſitionibus Teſtium
tam Seminarij, videlicet ſecundi *iuxta 16 ad-
ditionale, & ſuper 18. & 19.* & Quinti Teſtis
ſuper 2.3. & 17. & Sexti *ſuper 17.* & Quarti
iuxta 19. atque etiam ex aliis infra dicendis,
qui dum deponunt de ingreſſu dictorum Ven-
torum per reunionem, videntur neceſſariò
ſupponere eorumdem præcedentem refra-
ctionem ad obſtaculum Palatij Ferrini. Ni- 8.
hilominus dicebatur id non ſufficere Semi-
nario actori, ſed probandum eſſe, quod non
adſint alij modi, nec aliæ viæ ingreſſus venti
Aquilonaris, ad hoc, vt probatio per neceſſe
concludat, iuxta vulgatam regulam, & iuxta
terminos *dict. l. finalis*, quæ requirit, quod
ventus prorſus, & vndique excludatur; ita-
vt locus penitus inutilis efficiatur: vt in
textu, ibi, *ſi inutilem aream faciat*; & tradunt
ibidem Abb. *in fin.* & Cin. Bart. Bald. Angel.
Caſtr. & Padill. *in ſumm* Imol. *in leg. ſi prius-
quam n. 9. verſ. 2.* vbi Alex. *num. 34. ver. 2. ff. de
nou. oper. nunc.* Veron. *de ſeruit. d. cap. 27. num 4.
verſ. 1.* Iaſ. *in l. ex hoc iure n. 14. ff. de iuſt. & iur.*
Paſeth *conſ. 130. n. 23. ſub verſ. ad 4.* ibi, *tertia
ſolutio:* Honded. *d. conſil. 81. n. 29. 30. & 31.*

Quod non ſolum pro eodem Seminario
probatum non fuit, ſed pro parte Ferrini pro-
batur ingreſſus Ventorum per alios tres mo-
dos; ſcilicet primò per Reunionem; *Se-
cundò*, per deſcenſum; *Tertiò*, à lateribus,
vt *in eius Summario, numero 1. & 2.*

De ingreſſu enim per reunionem deponunt
ex teſtibus ipſius, primus *iuxta 1. & 22. &
ſuper 9. & 10. & ſuper 19.* & *ſuper 3.* vbi quod
ſufficit minor diſtantia, quam duplicata, &

Tertius *iuxta* 11.19.*&* 21.*ſuper* 1. *&* 10. qui
melius concludere viſi ſunt, quam teſtes Se-
minarij, quorum Quartus *iuxta* 18. ſe remit-
tit ad Mathematicos, Quintus & Octauus,
iuxta idem dicunt non poſſe dari certam re-
gulam; nec quid certum determinari circa
quantitatem diſtantiæ ad effectum huiuſmo-
di reunionis.

Per deſcenſum verò deponunt ex prædictis
teſtibus Ferrini idem Primus *iuxta* 11. vbi
dat exemplum de curtili Palatij Farneſiani,&
Cancellariæ Apoſtolicæ: & reddit rationem,
quia motus Ventorum eſt diametralis, non
autem orizótalis, itavt ab eius principio pro-
pè mediam aëris regionem paulatim obliquè
deſcendat: & quod hoc præcipuè procedit
in ventis Septentrionalibus, qui ideo à Pe-
ripateticis *Apogæi* vocantur; & Tertius
iuxta 16. *&* *ſuper* 1. & Septimus *iuxta* 8.
& Octauus *iuxta* 11. & concordant etiam
duo teſtes nuper pro parte Seminarij exa-
minati, nempè Primus *iuxta* 11. *in fine*, di-
cens, *& il corſo del vento tengo che ſia dia-
metrale; e non Orizontale, &* *iuxta* 26. &
Secundus *iuxta idem*, ibi, *Che il corſo del
vento ſia diametrale, ouero Orizontale, la
mia opinione e che ſia miſto.*

De ingreſſu autem Ventorum à lateribus,
nempe per viculos venientes à Monte Ci-
torio, & per vicum Orphanorum, depo-
nunt ex eiſdem teſtibus Ferrini Secundus
iuxta 17. *& ſuper* 1. Tertius *ſuper* 1. Sextus
iuxta 17. *& ſuper* 2. & Septimus *ſuper* 8. &
Nonus *iuxta* 17.

Secundum verò caput probationis Semi-
narij actoris, nempe inſalubitatis aëris, de-
ficere pariter videbatur: tum ex premiſſis,
quia remanente ingreſſu Ventis Aquilona-
ribus per ſupradictos tres modos, aër non
redditur inſalubris per huius ædificij elatio-
nem, vt patet ex eiſdem teſtibus *iuxta* 22.
9. *& ſuper* 5. *d.* 1. *Summarij Ferrini num.* 3. vbi
dicunt, Ventos huiuſmodi reunitos habere
eandem vim, eoſdémque effectus, provt
ante refractionem, & impedimentum. Quin
etiam Primus, ſecundus, tertius, ſextus &
10. octauus, *d. Summario, n.*4. addunt, Ventos
Aquilonares refractos ſalubriores eſſe, quam
ſi impetuoſi liberè ingrediantur. Quod, &
idem ipſum conſtanter affirmant teſtes Semi-
minarij, vt in depoſitionibus eorum datis *in
Summar. eiuſdem Ferrini d. die* 3. *Decemb.* 1618.
11 *n.*4. Tum quia data etiam omnimoda Aqui-
lonarium excluſione, non tamen inde ne-
ceſſariò infertur inſalubritas aëris provt ex-
preſsè fatetur ſecundus teſtis Seminarij *iux-
ta* 31. *d. Summarioli, n.*9. dicens, *Quando non
ſpira la Tramontana, il Seminario Romano non
ſarà neceſſariamente morboſo*, provt id etiam
iuxta 37. vnà cum tertio teſte *iuxta idem* af-
firmat poſſe contingere in aliquibus aliis lo-
cis Vrbis à Ventis Aquilonaribus retruſis, &
latiùs deponunt teſtes Ferrini *in eius Summar.
n.*12. *&* 13. vbi Primus, Tertius, Septimus
& Octauus, inducunt ſimile de carceribus
Curiæ Sabellorum, Hoſpitali S. Spiritus,
Monaſterio puellarum dicti Hoſpitalis, ac
aliis Monaſteriis in Vrbe; intra quæ ventus
Tramontanæ ingredi non poteſt, niſi perpen-
diculariter, & per deſcenſum, & tamen in
illis ſalubriter viuitur; licèt cohabitatio ſit
anguſtior, vt victus incultior ſeruetur; &
fœtor, calor, & humiditas maior ibi vigeat,
vt docet experientia, quæ ſemper attendi
debet tanquam rerum magiſtra, *vulg. c. quam* 12.
ſit, de elect. in 6.

Eóque magis quia per elationem dicti ædi-
ficij non impedientur Seminario flatus ven-
torum collateralium Aquilonaris, ſcilicet
Magiſtri, & Græci, vt deponunt ex teſti-
bus Ferrini Primus, Secundus, Quintus &
Sextus, Teſtes Seminarij *d. Summariolo da-
to* 3. *Nouembris n.*5. Qui venti vti partici-
pátes naturam ipſius Aquilonaris ſunt æquè
ſalubres, vt dicunt iidem teſtes Ferrini, *dict.
Summario, n.*7. & Seminarij *d. Summariolo
n.*6. Provt etiã non excludetur liber ingreſſus
Ventorum Orientalium, & Occidentalium,
quemadmodum deponunt omnes teſtes eiuſ-
dem Ferrini, demptis Septimo, & Octauo, 13.
vt *in dict. eius Summario, num.*8. qui pariter
venti ſunt valde ſalubres, vt plenè referunt
Primus, Tertius, Septimus, Octauus & No-
nus, ex teſtibus eiuſdem Ferrini *d. Summario
num.*9. & præſertim illi, qui *Etheſiæ* nuncu-
pantur flantes tempore Æſtatis, & ab Occi-
dente æſtiuo, qui ideo nullum impedimen-
tum recipere poſſunt ab obſtaculo ædificij
Ferrini etiam ad ſuum faſtigium perducti, vt
deponunt ex dictis teſtibus Ferrini Primus &
Sextus *ſuper* 13. Tertius *iuxta* 12. & Quartus
ſuper 14. *dict. Summario, num.*5. De quorum
ſimiliter Ventorum ſalubritate ac virtute hu-
mores exſiccandi & purgandi, plenè deponunt
etiam duo teſtes eiuſdem Seminarij vltimò
examinati, nimirum Primus *iuxta* 35. *&* 37.
& Secundus *iuxta* 29. *&* 35.

Nec obſtat, quod duo prædicti teſtes, &
præcipuè Secundus *iuxta* 32. affirment Ethe- 14.
ſias huiuſmodi eſſe ventos Aquilonares, &
flare à Septentrione; ac proinde eorum in-
greſſum per elationem ædificij Ferrini impe-
ditum remanſurum eſſe, quemadmodum
ſupra de ventis Aquilonaribus dictum eſt.

Nam vltra quod aditus illis patere poſ-
ſet per alios modos ſuprà poſitos, in hoc
maior fides adhibita fuit ſupradictis Teſti-
bus Ferrini deponentibus dictos Ventos non
eſſe Septentrionales, ſed Collaterales, & 15.
flare à parte circa Occidentem æſtiuum:
Tanto magis quia concordant cum Quar-
to, Quinto, & Octauo ex primis Teſtibus
ipſius Seminarij *iuxta* 17. atteſtantibus,
Ventos iſtos non eſſe propriè Aquilonares,
ſed laterales: Imò ſecundus ex dictis duo-
bus pro Seminario vltimo loco examinatis,
iuxta 30. clarè deponit dictos Ventos flare à
parte Occidentali: ſubdens, *il luogo poi preci-
ſo credo che ſia il cantone del Seminario ver-
ſo l'Occidente, e Rotonda*: Vnde ex iſta 16.
Teſtium Seminarij contrarietate probatio
illius redditur dubia, & conſequenter con-
tra ipſum producentem interpretanda: Butr.
*in capit. cum tu, numero quarto, verſ. dicti
teſtes, de teſtibus*, & Not. *in cap. in præſentia,
de probat.* Farinac. *de teſtib. quæſt.* 68 §. 1. *n.*60.

Cum

Cum itaque Seminarij incolumitati proſpectum ſit per ingreſſum tot aliorum Ventorum eiuſdem benignitatis, ac ſalubritatis, ceſſat diſpoſitio *d. l.fin. Cod. de ſeruit. & aqu.* ex ſuperiùs *allegatis*.

Nec obſtant prædicti teſtes qui pro parte Seminarij dantur *in Summar. n.6.* ad probandum, habitationem ipſius ex perfectione ædificij Ferrini reddi inſalubrem, & morboſam: quia loquuntur cum expreſſo ſuppoſito, *Quando la Tramontana non ſpiri, & non habbia adito nel Seminario*, Primus, Tertius, & Quintus, *Quando non ſpiri l'eſtate la Tramontana, e l'Ethesie*: quæ conditio non verificatur, ex prædictis: & illi non concludunt, quod ædificium perfectum tollat ventum, cum primus ſolum dicat *che darrà impedimento*. Quæ in-
17. definita in teſte non æquipollet vniuerſali: vt poſt alios, Surdus *conſilio 263. numero decimo, in fine, & 11.* Seraphinus *deciſion. 893. numero vigeſimoſecundo*, cum allegatis *in Peruſina Bonorum 29. Octobris præteriti coram me*. Alij verò de parte tantum: & Dominis placuit magis ſtare teſtibus Ferrini tanquam veriſimiliora deponentibus, propter ſupra relata exempla data in Vrbe Hoſpitalis Sancti Spiritus, Palatij Farneſiani, Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæ Sabellorum, & alia, Gabr. *de Teſtibus concluſione 4. num.23.* cum relat. per Farinacium *de Teſtibus, quæſtion.65. à numer.127. cum pluribus ſequentibus*, maximè quia ipſi ſunt inſignes, ac primarij Vrbis Phyſici, & Mathematici; prout etiam plenè referunt alij teſtes ſuper eorum legalitate pro eodem Ferrino examinati, vt in *eius Summario, nu-*
18. *mero 14.* quibus propterea fides adhibenda venit: Ancharan. *in cap. propoſuiſti, num.3. in 2. not. de probat.* poſt Butrium *numero 5.* Abbat. *numero 4.* Aretinum *numero 6.* & Dec. *numero 34.* Crot. *conſil.153. numero 8. & numero 17. & 18.* Et præſertim tanquam pro
19. reo deponentibus; quibus data paritate magis ſtandum eſt, quàm deponentibus pro actore: Gloſſ. *in capit. in noſtra, verb. aduerſa, & verb. præferenda, de Teſtibus*, Gabr. *dict. concluſ.4. num.44.* latè Farinac. *d. quæſt.65. num.130.*

Et tanto magis quia ex prædictis patet, in multis etiam cum eis concordare teſtes
20. eiuſdem Seminarij, qui fortiùs contra ipſum probant, Socin. iun. *conſil.69. numero 11. libro primo*, Gabr. *de Teſtib. concluſ.1, num.9.* Cæſar de Graſſis *deciſ.7. numero 2. de praben.* Rota *deciſ.109. numero 5. parte 2. recent.* cum relatis per Farinac. *dict. quæſt.72. numero 11.*
21. *cum pluribus ſequentibus*, Ferrino autem tanquam reo ſufficit probationes inuicem conquaſſari, Rota *deciſion.238. numero quarto, parte 1. diuerſ.*

Nec ſubſiſtit, quod quando ædificium erit perfectum, omninò impedietur ingreſſus Tramontanæ: cum multæ viæ ingreſſus remaneant, vt ſupra comprobatum eſt; & vnus ex Dominis addebat, quod Seminarium abundantiùs etiam prouidere poterit in parte conſtruenda, relinquendo vacua, & lodias, per quas commodius venti huiuſmodi ingredi poſſunt: & quoties pu- 22.
blicæ vtilitati poteſt aliter prouideri, iuri alterius non derogatur: Honded. *dict. conſil.81. num.31.*

Quæ autem pro parte eiuſdem Seminarij dicebantur de alliſione Ventorum Auſtralium ad dictum ædificium Ferrini, ac eorum reflexione, & reſtagnatione in ædibus Seminarij, vnde notabile aëris detrimentum timebatur, viſa fuerunt plenè tolli per teſtes eiuſdem Ferrini *in dicto Summario, numero decimo*, qui optimè per Mathematicas, & naturales rationes oſtendunt talem reflexionem, & reſtagnationem in ædibus Seminarij contingere non poſſe, & maximè propter obliquitatem faciei dicti ædificij. Ceſſante itaque damno Seminarij, & 23.
ſtante vtilitate Ferrini, fabricam inceptam perficere volentis, firma pro ipſo remanet regula *d. l. altius*, cum aliis *ſuprà in principio*, allegatis.

Quo verò ad proſpectum, non placuit Dominis ex hac cauſa impedire elationem dicti ædificij, ſed omnes conuenerunt quod Ferrinus faciat, & aptet feneſtras verſus Seminarium ad recipiendum tantùm lumen, non autem ad proſpectum: quia ſicuti 24.
non licet eleuare ædificium, ſeu aperire feneſtras reſpicientes in Monaſteria Monialium, etiam citra æmulationem, latè Bero. *conſilio 135. numero nono, decimo, & ſequentib. volum. 3.* Padill. *in dict. l. altius, numero 9.* qui dicit eſſe communem, cum relatis per Mar. Mut. *deciſion. Sicil. 8. numero ſexto*, vbi quod eſt veriſſimum, & ſatis clarum, *& in conſuetud. Panormitan. capit.29. num.31. & 32.* Ita nec etiam ſi reſpiciant in Colle- 25.
gium Seminarij, ex præſcripto ſacr. Concil. Tridentin. erecti, & ordinati pro communi bono Reipublicæ Chriſtianæ ad inſtituendum & dirigendum vitam, & mores Adoleſcentum, & præſertim in Eccleſiaſticis diſciplinis; vt de ſimilibus Clericis diſpoſuit IV. Concil. Toletan. relatum *in capit. omnis ætas, 12. quæſtion. 1.* à quo deſumptum eſt Concil. Trident. 26.

Nec applicatur, quod Vicinus poſſit ædificare, ſeu ædificium extollere cum feneſtris reſpicientibus in domum, ſeu curiam Vicini, iuxta *dict. leg. altius*, cum ſua materia; Tum ex prædictis; Tum etiam quia 27.
dicta lex altius, & ſimiles non procedunt in præiudicium loci publici: quale eſt Seminarium, vt fuit iam firmatum *d. die 3. Decembris 1618.* & facit *lex opus, de oper. public.* & notatur *in capit. Piſanis, de reſt. ſpoliat.*

Et ita fuit reſolutum vtraque parte informante.

Romana Donationis de Gualteruciis Lunæ 12. Decembris 1622.

Coram R. P. D. Caualerio.

SVMMARIVM.

1 *Dementia non præſumitur.*

2 *Dementia excluditur, ſi actus eſt factus prout fieri ſolet ab homine ſanæ mentis.*

3 *Actus præſumitur factus à Viro ſanæ mentis, ſi eſt talis qui à prudenti viro fieri conſueuerit.*

4 *Dementia probanda de certo tempore, non ſufficit, ſi teſtes deponunt de tempore vicino.*

5 *Dementia ad annullandum actum, requiritur talis, quæ excludat rationem.*

DECISIO L.

DOmini cenſuerunt donationem factam à Lælio, Collegio Clementino, eſſe validam; & ſic ſtandum in deciſis *die* 13. *Nouembris* 1615. non obſtante quod contra eam allegaretur Dementia Lælij donatoris; cùm pro dicta donatione militent omnes regulæ; quod nimirùm ſit in publi-
1. co inſtrumento, & quod dementia non præſumatur, præſertim quando concurrunt contrariæ præſumptiones pro ſanitate mentis, vt latè *in d. deciſ.* fuit probatum.

Inter alias verò præſumptiones ad excluſionem dementiæ, illa maximè vrgere vide-
2. batur, quia donatio facta fuit cum omnibus cautelis & clauſulis, quas apponere ſolent homines ſanæ mentis, vt ponderat Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libro ſecundo, titulo quinto, numero ſeptimo*, Honded. *conſil.* 78. *numero* 61. *libro* 2. Pariſ. *conſil.* 88. *numero* 45. *lib.*2. & dictum fuit *in Meliten. teſtamenti* 17. *Februarij* 1612. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Patriarcha, & in Romana hæreditatis, de Gracchis* 5. *Decembris* 1618. *coram R. P. D. meo Remboldo.* Cum
3. etiam ex qualitate actus, qui geri potuit à Viro ſanæ mentis, ita geſtum eſſe præſumendum ſit: Decius *conſil.* 448. *numero* 14. *verſ.* 4. *hoc idem, & numer.* 15. & pluribus comprobatum fuit *in Romana donationis* 11. *Ianuarij* 1619. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Seleucien.*

Neque contrarium viſi ſunt probare teſtes examinati ſuper dementia Lælij: Nam re-
4. ſponſum fuit, illos non probare dementiam de tempore factæ donationis, neque concludere de tempore proximè præcedenti, aut ſubſequenti, aut quod donans non habeat dilucida interualla, & ſic ceſſare videbatur præſumptio dementiæ in actu, qui potuit fieri tempore medio, quo contrahens habebat dilucida interualla: Corn. *conſ.* 219. *ante numerum primum, libr.* 1. *& in dict. Romana hæred. de Gracchis, & in dict. Romana donationis.*

Vltra quod potiùs dicti teſtes deponebant 5.
de debilitate mentis, quàm de furore; & ſic non videbatur adeſſe talis defectus mentis, qui omninò remoueret rationem, qualis requiritur pro annullando contractum: Decius *conſilio* 127. *numero trigeſimotertio, & ſeqq.* cum adductis *in dict. Meliten. teſtamenti, & in d. Romana donationis.*

Ex quibus & aliis deductis *in prima deciſione* Domini cenſuerunt donationem eſſe validam, & ſtandum eſſe in deciſis.

Pampilonenſis Matrimonij Lunæ 16. Ianuarij 1623.

Coram R. P. D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium vt poſſit diſſolui ob impotentiam coëundi quid coniuges iurare debeant?*

2 *Et quid ſuper hoc iurare debeant eorum propinqui.*

3 *Impedimentum coëundi inter coniuges quando eſt medicabile, matrimonium non diſſoluitur.*

4 *Iuramentum præſtandum à vicinis in diſſolutione matrimonij ob impotentiam coniugum, quomodo ſupplendum ſit in defectum propinquorum.*

5 *Impedimentum coitus quod vterque coniugum fatetur, probatur pro diſſolutione matrimonij ex eorumdem iuramento cum ſeptima manu.*

6 *Impedimentum coëundi inter coniuges quando non eſt medicabile, locus eſt diſſolutioni matrimonij.*

DECISIO LI.

IN reſolutione huius cauſæ facta 13. Maij ſuperioris anni, ſublatis aliis, difficultates tres tantum remanſerunt. Prima, quod coniuges non iurarunt, quod per triennium 1.
inſimul habitauerint, & incubuerint operi nuptiali, & quod non potuerint inſimul commiſceri; *cap. fin. de frigid. & malefic.*

Secunda, quod non conſtabat, quod ſe- 2.
ptima manus propinquorum iuraſſet, quod interea coniuges incubuerint operi nuptiali, & quod ipſi verum dixerint, vt habetur *in d. cap. finali, & cap. laudabilem, eod. tit.*

Tertia, quia licet inſpectio fuerit rectè facta, non tamen conſtabat an impedimentum eſſet medicabile: ſi enim eſt medica- 3.
bile, diſſolutioni minimè locus eſt: Sanchez *de matrimon. libro* 7. *diſputatione* 93. *numero decimoquinto*, Comitol. *Reſponſ. moral.* 118. *lib.* 7.

Ad

4. Ad tollendas iſtas difficultates fuit conceſſa ſubdelegatio in partibus: & reproducto proceſſu, ex eo conſtat, quod mulier rectè iurauit cum ſeptima manu virorum, qui etiam legitimè iurarunt: Et quamuis dicti viri non ſint propinqui Mariæ, tamen cùm ipſa in loco habitationis propinquos non haberet, ſufficiunt, vt habetur *in dicto cap. laudabilem*: Sanch. *de matrimonio, libro 7. diſput.* 108. *num.* 11. & ſufficit iuramentum ſo-
5. lius Mariæ, & virorum pro eius parte, cùm ipſa neget ſe fuiſſe cognitam: Franciſcus verò etiam id affirmet; tunc enim iuramentum vtriuſque cum ſeptima manu vtriuſque partis probat, quando vterque impedimentum affirmat; vt habetur *in dicto cap. laudabilem*: latè Sanchez *de matrimonio, libro ſeptimo, diſputatione* 109. *numero* 23. & ſic prima, & ſecunda difficultas ſublatæ fuerunt.

Quantum attinet ad tertiam difficultatem, licèt conſideratione digna ſit, tamen animaduertebant Domini, quod cùm mulieres, quæ inſpectionem fecerant, deponant Mariam eſſe valdè arctam, & Medici deponant Franciſcum non eſſe aptum ad cognoſcendam mulierem valdè arctam, ſatis conſtare impedimentum non eſſe medicabile; quia impedimentum ex parte mulieris erat ob anguſtiam naturalem vaſis, non autem propter aliquod accidens, quod arte Medi-
6. ca aut Chirurgica tolli poſſit. Quare cùm ſatis conſtaret vtrumque impedimentum non eſſe medicabile, vtique ceſſabat etiam tertium obiectum.

Et ita concluſum.

Neapolitana Separationis Tori, Veneris 26. Maij 1623.

Coram R.P.D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Separatio tori eſt cauſa grauis & ardua, & ideò eius cauſæ concludenter probandæ ſunt.*

2 *Separationem tori prætendens ob morbum alterius coniugis debet illum concludenter probare per Medicos, & Peritos.*

3 *Lepra non ſufficit ad inducendam tori ſeparationem.*

DECISIO LII.

Aloyſia eſt actrix in hoc iudicio ſeparationis à viro, per eam intentato in Tribunali Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopi, & proſecuto in Rota in gradu appellationis per eam interpoſitæ à diffinitiuo decreto
1. denegationis ſeparationis: & ideò tenetur cauſas dictæ ſeparationis per eam deductas, & præſertim ſæuitiæ concludenter probare; cùm cauſa ſit grauis & ardua: Pariſ. *conſ.* 54. *num.* 14. & 15. *lib.* 4. Natt. *conſ.* 616. *numero* 1. Rolan. *conſ.* 27. *numero* 2. *libro* 3. Bertazz. *conſ. crimin.* 228. *numero* 5. *libro* 1. Barboſ. *in rubr. ff ſolut. matrimon. part.* 2. *numero* 27. latè Farin. *in prax. quæſtione* 143. *numero* 164. Rota *deciſ.* 441. *numero* 2. *parte* 2. *recent. & deciſ.* 294. *numero* 12. coram Sanctiſſimo, & *deciſ.* 39. *numero* 3. & 371. *numero* 1. *poſt ſecundum volumen Farinac.* Nec ipſi mulieri creditur: Rota *deciſ.* 278. *numero* 9. *parte* 4. *diuerſ. & dict. deciſ.* 39. *numero* 3. Et tanto magis, quia ipſa ſpontè & propria auctoritate diuertit à viro, & illius cohabitatione: contra textum *in cap porrò, de diuort.*

Et eadem ratione debet concludenter probare prætenſum morbum viri per Medicos, 2.
& Peritos: *leg. ſemel, Cod. de re milit. lib.* 12. Bertrand. *conſ.* 164 *numero* 4. *libro* 3. Rebuff. *in praxi, tit. de infirm. benef. reſignan. gloſſ.* 2. *numero* 4. Sebaſt. Medices, *de caſ. fortuitis, quæſtione* 6. *numero* 6. & debet eſſe talis propter 3.
quem ſit locus ſeparationi, cùm aliàs nec lepra ſufficiat: *cap.* 2. *de coniug. lepros.* Barboſ. *vbi ſuprà, num.* 28.

Nihil autem penitùs præſtitit Aloyſia, nec in partibus, vbi cauſa per aliquot annos pependit; nec in Rota, licèt ſibi fuerint conceſſæ litteræ remiſſoriales ſuper eius articulis de menſe Decembris præteriti; quas tamen nunquam expediuit, & nihilominus Rota reſoluit illius perſonam non eſſe ſequeſtrandam, vt meliùs ſuis probationibus incumberet: vt *in deciſione ſub die* 10. *Fbruarij præteriti.*

Et ideò Domini vnanimi voto reſponderunt pro Domino Conſiliario informante, ipſam teneri redire ad matrimonialem cohabitationem, & virum à petitis eſſe abſoluendum: procuratore dictæ Aloyſiæ pluries monito, & citato.

Venuſina Legati, Mercurij 28. Iunij 1623.

Coram R.P.D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Ad Matrimonium contrahendum quis induci non debet metu pœnæ, & numero* 32.

2 *Ad matrimonium quis allici poteſt ſpe lucri, num.* 6. & 33.

3 *Teſtator poteſt auferre legatum, vel hæreditatem ei, qui non contraxerit matrimonium cum certo genere perſonarum, vel contraxerit contra præceptum ipſius teſtatoris.*

4 *Pœna verè irrogatur quando aliquid, quod proprium eſt, abſit, vel abfuturum ſit; & num.* 13 & 15.

5 *Lex certa, & conditio poteſt dari in ea re, in qua eſt permiſſum id facere.*

7 *Pater non poteſt donare filio in poteſtate exiſtenti.*

8 *Pater donare poteſt filio in poteſtate exiſtenti contemplatione matrimonij.*

9 *Donatio inter viuos facta contemplatione matrimonij per patrem filio, ſi exiſtat in contractu matrimonij, eſt pars ipſius contractus, & cum eo confunditur; & numero 10.*

Amplia vt num.11.

12 *Iuramentum tollit inſinuationis defectum.*

14 *Bona ſub conditione relicta remanent libera penes hæredem.*

16 *Hæreditas quando non eſt ſoluendo, an legatarius quantitatis concurrat cum legatario ſpeciei ad effectum diminutionis.*

17 *Hypotheca legalis conſtituta cenſetur vſque ab initio pro legato conditionali.*

18 *Actio in conditionalibus non oritur niſi poſt purificatam conditionem.*

19 *Conditio legato appoſita non retrotrahitur ad diem mortis teſtatoris, ſed attenditur tempus purificationis conditionis.*

20 *Legatario puro ſtatim acquiritur ius,*

21 *Conditio legati purificata non retrotrahitur ad effectum, vt legata pura minuantur.*

Amplia vt num.22.

Declara, vt num.23.

24 *Legatarius præfertur creditori chirographario quando hæreditas eſt ſoluendo, ſecùs ſi non ſit ſoluendo.*

25 *Creditores habentes hypothecam præferuntur legatariis.*

26 *Hæres non conficiens inuentarium non tenetur ſoluere legatum pium de proprio.*

27 *Hæres non conficiens inuentarium non tenetur in foro conſcientiæ vltra vires hæreditarias.*

28 *Eccleſia, & loca pia, debent viuere ſecundum conſcientiam.*

29 *Eccleſia, & loca pia, non debent exigere legata vltra vires hæreditarias.*

30 *Pœna æquiparatur amiſſio magni lucri; & num.35.*

31 *Metum iuſtum infert amiſſio magni lucri: & num.34.*

36 *Arrarum datio ſuſtinetur, ita vt ſi matrimonium non ſequatur, arrhæ lucrentur.*

Declara, vt num.37.

38 *Iaſ.* in leg. Titia, num.10.ff.de verb.obligat.*declaratur.*

39 *Libertas, & cauſa pia, in Iure æquiparantur.*

40 *Pia cauſa præfertur libertati.*

Declara, vt num.41.

42 *Matrimonia liberè contrahi debent.*

43 *Conditio quæ honeſtè adimpleri non poteſt habetur pro impoſſibili, & de iure non obligat.*

44 *Textus* in l. cùm ita, §. videamus, ff. de condit. & demonſtrat.*declaratur.*

45 *Matrimonium quando dicatur contrahi cum indigno.*

46 *Matrimonium contrahere non valet is qui Ordinibus ſacris eſt inſignitus.*

47 *Ordines ſacros habens ſi contrahat matrimonium eſt excommunicatus ipſo iure.*

48 *Ordines habens, ſi contrahat matrimonium, etiam dimiſſa vxore, adminiſtrare non valet Ordines ſuſceptos.*

49 *Ordines ſacros habens, ſi contrahat matrimonium, maiores Ordines ſuſcipere prohibetur.*

50 *Conditio nubendi cum certa perſona, cum qua ob gradum affinitatis matrimonium contrahere prohibetur, reiicitur.*

51 *Ius æſtimari debet ſecundum tempus præſens.*

52 *Papa non ſolet diſpenſare matrimonium cum eo, qui reperitur ſacris Ordinibus inſignitus.*

53 *Matrimonium contrahere cum Clerico non videtur honeſtum, nec conueniens Nobili puellæ: & num.55.*

54 *Ordo non ſacer ſuperueniens ſponſalibus, ea non diſſoluit.*

56 *Clericus an ſuccedat in feudo.*

57 *Tapia* in Auth.ingreſſi, verbo, ſua, Cod.de ſacroſanct.Eccleſ.*declaratur.*

58 *Scientia quando abſque interpellatione ſufficiat ad effectum de quo hic.*

59 *Matrimonium non benè contrahitur inter illos, qui ſunt ætate valdè diſpares.*

60 *Mulier quando nubit debet eſſe ætatis annorum 18. ſecundum Ariſtotelem.*

61 *Vir quando matrimonium contrahit debet eſſe annorum 36. iuxta eundem Philoſophum.*

62 *Adoleſcentia eſt ætas aptior ad nubendum.*

63 *Matrimonium honeſtè non contrahitur ſtante inæqualitate ætatis contrahentium.*

64 *Matrimonium honeſtè non contrahitur cum gibboſo, & ſtrumis infecto.*

65 *Fructus de facili corrupti naſcuntur ex arbore corrupta.*

66 *Fructus bonus exire non poteſt ex radice infecta.*

67 *Sponſalia etiam iuramento firmata diſſoluuntur propter fœditatem notabilem, vel oculorum, aut naſi amiſſionem, aliámve grauem turpitudinem ſuperuenientem.*

68 *Sponſalia diſſoluuntur propter paralyſim, vel lepram ſuperuenientem.*

69 *Regula non coarctatur ſi afferantur aliqui caſus exempli grátia.*

70 *Morbus gallicus minus grauis eſt, quàm lepra.*

71 *Sponſalia diſſoluuntur propter epilepſiam,*

72 *Sponſalia diſſoluuntur ſi os malè oleat, nec arte Medica curari poſſit.*

73 *Minor cenſetur ignorare teſtamentum patris.*

74 *Lucri amiſſionem, vt quis incurrat propter contrauentionem, debet ei notificari prohibitio.*

75 *Teſtatoris diſpoſitio non currit contra ignorantem.*

76 *Teſtatoris diſpoſitio non currit contra debitorem qui eum liberauit à toto debito, ſi centum intra menſem ſoluerit, vbi debitori non fuit intimatum teſtamentum.*

77 *Debitor*

77 *Debitor poteſt purgare moram qui omiſit adimplere quod debebat infra certum tempus.*

78 *Minori, qui omittit adimplere ordinata à teſtatore; competit reſtitutio in integrum.*

79 *Minor non reſtituitur in integrum ſi tranſgrediatur voluntatem teſtatoris in committendo.*

Contrarium numero 80.

Declara vt num. 81.

82 *Textus* in leg. Iulianus §. fin. ff. ex quibus cauſ. maior. *quando procedat.*

83 *Minori, qui omiſit implere præceptum Teſtatoris; ſuccurritur abſque reſtitutione.*

84 *Reſtituitur quis ex cauſa, vt conditio habeatur pro impleta.*

85 *Textus* in leg. Iulianus, §. fin. ff. ex quibus cauſ. maior. *declaratur.*

86 *Reſtitutio in integrum quæ conceditur minoribus, eſt fauorabilior illa, quæ conceditur abſentibus.*

87 *Minor in his, quæ gerit occaſione matrimonij, habetur pro maiore.*

88 *Minor quando non dicatur doloſè agere.*

89 *Principis voluntas, ſiue auctoritas quando adeſt, excludit omnem doli præſumptionem.*

90 *Princeps vbi eſt, ibi non poteſt committi dolus.*

91 *Infans non præſumitur aliquid feciſſe doloſè contra præceptum teſtatoris.*

92 *Mulier reſtituitur aduersùs ſolutionem, non autem aduersùs matrimonium.*

93 *Errans in iure valdè dubio, non præſumitur in dolo.*

94 *Minori cuilibet competit reſtitutio in integrum, etiamſi agatur de commiſſione, non autem de omiſſione.*

DECISIO LIII.

CLaræ memoriæ Fabritius Geſualdus Princeps Venuſinus, in vltimo, quod condidit, teſtamento; inter alia diſpoſuit per hæc verba: *Dichiaro, e voglio che caſo che D. Carolo moriſſe ſenza figli maſchi legitimi, e naturali; e ſimilmente i ſuoi figli moriſſero ſenza figli maſchi legitimi, e naturali, laſciando ſolamente femine legitime, e naturales; in tal caſo le femine, o femina ſi debbano caſare con la famiglia di Geſualdo de piu proſſimi à me, & alli ſopraditti miei Deſcendenti, ſaluo ſempre però, il beneplacito della Sede Apoſtolica: e caſo che ſi mariteſſero con altri, ſiano obligati alli Padri della Compagnia di Giesù ducati ducento milla in beneficio di queſto Regno di Napoli, ſi come nel caſo preditto da mò per allhora li laſcio, & li dono, &c.* Euenit caſus, quod dictus Dominus Carolus obiit, relicto Domino Emanuele filio maſculo, qui obiit relictis tantùm fœminis, inter quas Excellentiſſima Domina Iſabella primogenita quæ de conſenſu Catholicæ Majeſtatis & Tutorum nuptui fuit tradita Excellentiſſimo Domino Principi Nicolao Ludouiſio Sanctiſſimi Domini noſtri Gregorij XV. Nepoti: Vndè cùm nupſerit extra familiam Geſualdam; quæſitum fuit, an huiuſmodi legatum deberetur.

Et pro declaratione huius materiæ præ-
mittendum venit, quod licèt quis non poſ-
ſit inuitari ad matrimonium metu pœnæ, 1.
cap. Gemma, de ſponſal. leg. Titia, ff. de verbor.
obligat. leg. Titio centum, §. 1. ff. de condit. &
demonſtrat. tamen ſpe lucri allici poteſt: vt
in dict. leg. Titio centum, §. 1. & leg. cùm ita le- 2.
gatum, §. videant, ff. de condit. & demonſtrat.
leg. 2. ff. de inſtit. & ſubſtit. cap. de illis, de ſpon-
ſal. & can. quidquid, 1. quæſt. 1. latè Mantica *de*
coniect. vltim. volunt. lib. 11. titulo 18. num. 1.
Sanchez *de matrimon. lib. 1. diſput. 33. n. 6.* qui
alios referunt.

Vnde infertur, quod teſtator poteſt aufer-
re legatum & hæreditatem, ſi quis cum 3.
certo genere perſonarum non contraxerit,
vel contraxerit matrimonium; quia licèt
ademptio videatur facta nomine pœnæ, *leg.*
vnica, Cod. de his quæ pœn. nom. & leg. 1. ff. eod.
tamen verè non irrogatur pœna, per quam
aliquid, quod ſit proprium, abſit, vel abſutu- 4.
rum ſit; & ideò propriè pœna dici non po-
teſt: *leg. damnum, ff. de damn. infect.* Sed eſt
certa lex, & conditio rei, quæ datur, in 5.
qua eſt permiſſum: *leg. ob res, §. 1. ff. de pact.*
dot. leg. 1. ff. de ſolut. Quare in hoc etiam caſu
dicitur quis inuitari ad honeſtas nuptias ſpe 6.
lucri, quod fieri poteſt: vt in puncto con-
ſuluit Oldrad. *conſ. 16. num. 1.* & ſequitur An-
char. *in reg. nemo poteſt, col. 2. verſ. Tertiò ad*
idem, de reg. iur. in 6. & Aretin. *in leg. ſi ita ſti-*
pulatus fuero, §. ſi tibi nupſero, col. 1. num. 3.
& ſequen. verſ. quorum dictis adde: ff. de verb.
obligat. latè Cardin. Mantica, & Sanchez
locis citatis, & Couarr. *de matrim. par. 2. cap. 3.*
§. 3. num 6. & 7. Caſtill. *de coniect. vltim. vo-*
lunt. cap. 25. num. 19. & ſequen. qui de commu-
ni teſtatur.

Hoc præmiſſo, ex pluribus fundamentis, vna tantùm parte informante, cauſâ tamen per omnes Dominos viſa, & maturè diſcuſſa, vnanimiter fuit reſolutum, legatum non deberi.

Primò, quia in hac facti ſpecie agitur de
pœna, cùm agatur de auferendo proprium à
D. Iſabella: hoc enim clarè patet, ſi attenda-
mus bona feudalia, quia dictus bonæ me-
moriæ Fabritius ante dictum teſtamentum
vltimum, de anno 1586. in capitulis Matri-
monialibus inter Dominam Mariam de Aua-
los, & Dominum Carolum Cæſarem eius fi-
lium contemplatione futuri inter ipſos ma-
trimonij omnia eius Caſtra, Ciuitates, Ter-
ras,, & iura feudalia, vnà cum integro ſtatu
ſuppoſuit pacto de ſuccedendo ad fauorem
Domini Caroli & filiorum primogenitorum,
& promiſit non imminuere dictum ſtatum,
ſed conſeruare: Vnde dubitari non poteſt,
quin dicta donatio fuerit valida: Quia licèt
regulariter loquendo, pater non poſſit do- 7.
nare filio in poteſtate exiſtenti, *leg. 2. Cod. de*
inoff. donat. cum aliis, hæc tamen regula, inter
alia, fallit, quando pater donat contempla- 8.
tione matrimonij: quia licèt non ſit ſponſa-
litia largitas, nec donatio propter nuptias,
quæ

quæ de iure ſubſiſtunt, vt per Gloſſ.commu-
niter approbatam, *in leg.2. in verb. poteſtate, Cod.de inoff.donat.* & latè deducit Georg.Aca-
cius *de priuil.parent. & liber. priuil.5.num.*18.
9. tamen eſt donatio inter viuos facta contem-
platione matrimonij per patrem in filium
collata, & quæ facta extitit in contractu
matrimonij, fuítque, & eſt pars ipſius con-
tractus, & confunditur cum toto ipſius con-
tractu dotali, & fingitur eſſe vnus contra-
ctus: iuxta notata per Bald. *in leg.petens, numero* 31. *Cod.de pact.*
10. Vnde cùm contractus ipſe dotalis valeat,
acquiſitionis difficultate de patre in filium-
familias ſublata, ob matrimonij fauorem,
idem cenſeri debet de donatione facta per
Patrem filio in cohærentiis contractus ma-
trimonialis, fauore conſimili in vtroque ca-
ſu locum habente, cuius etiam contractus
retinet naturam: vt elegantiſſimè probat
Guid.Papæ *deciſ.*45.*col.*2.*num.*2.*verſ.ſed his non obſtantibus*, Dec. *conſ.*414. *num.*14. Natt.
*conſ.*609 *num.*3. *& ſequen.* Vincent.de Fran-
chis *deciſ.* 205. *num.*1. *vſque ad finem, & deciſ.*436.*num.*4.*& ſequen.* Ioan.Franc.de Pont.
*conſ.*25.*num.*1.*& ſeq.* latè Becc.qui alios re-
fert, *conſ.* 20. *num.* 3. vbi firmat: *& num.* 4.
11. eò magis procedere ait concluſionem, ſi ad-
ſit iuramentum provt adeſt in caſu iſto, licèt
donatio hæc etiam ſine iuramento valeat,
12. quod quidem iuramentum tollit etiam defe-
ctum inſinuationis; vt ex communi ſenten-
tia in caſu noſtro reſpondet Dec. *d.conſ.*414.
num. 14. *in fin.* vbi de communi teſtatur, &
num. 15. defendit, quod nec in hoc caſu eſt
neceſſaria inſinuatio.

Quare cùm iſta donatio fuerit valida, Ex-
cellentiſſima Domina Iſabella non ſucceſſit
Auo, ſed Patri: & ſic quatenus legatum
13. comprehenderet iſta bona, vtique eſſet pœ-
nale, quia agitur de bonis propriis dictæ
Dominæ Iſabellæ auferendis, vt *ſuprà* di-
ctum eſt: Gloſſ.*in cap de puellis, verb.nullatenus*, 36.*quæſt.*2. *& in cap.fin. in verb. ex vi*, &
ibi Abb. *num.*7. *in fin. de Iurepatron.* Roman.
conſ. 236. *in princ.* Pariſ. *conſ.* 5. *numero* 193.
*volum.*4 Surd.*deciſ.*7.*num.*15. *&* 232. *num.*9.
ad finem.

Neque in hac facti ſpecie eſt agendum,
an non conficiendo Inuentarium Dominus
Carolus ſibi præiudicauerit, & ſic Excellen-
tiſſima Domina Iſabella non poſſit impu-
gnare factum patris: Quia vtcunque ſit, ſa-
tis eſt, quod ſemper agatur de proprio au-
ferendo: & ceſſat omnis difficultas, quia
Dominus Carolus non potuit adeundo ap-
probare hanc diſpoſitionem teſtatoris, quia
ſibi in hoc caſu non cenſetur injuncta, cùm
filia non nupſerit poſt obitum patris; ſed in
hoc caſu cenſeretur injuncta Dominæ Iſa-
bellæ cùm nupſerit poſt obitum patris; quæ
non tenet, cùm iſta ſit pœna.

Et idem, quod ſupradictum eſt de bonis
feudalibus, dicendum eſt de domo magna
in Ciuitate Neapolitana, de vaſis aureis, ar-
genteis, & cryſtallinis, gemmis, & aliis jo-
calibus: quia pariter agitur de pœna: cùm
Dominus Fabricius de eis in dicto ſuo teſta-
mento diſpoſuerit ad fauorem primogenito-
rum tantùm: vnde cùm defuncto Domino 14.
Carolo defecerint primogeniti, iſta bona re-
manſerunt libera penes dictum Dominum
Carolum: Cephal. *conſ.*432.*num.*20.Dec.*conſ.*
182.*In cauſa occurrenti, in prin.* Iaſ.*conſ.*3.*numero* 9.*lib.*1. *& conſ.*164. *num.* 11. *lib.*4. Ca-
ſtren. *conſ* 454. *De eo quod primo loco, verſ. quantum ad ſecundum, lib.*1. Cui Domino Ca-
rolo ſucceſſit Excellentiſſima Domina Iſa-
bella, & etiam reſpectu iſtorum bonorum,
vt dictum eſt, agitur de pœna; quia agitur 15.
de bonis propriis auferendis.

Neque dici poteſt, quod ſi hæreditas non
eſt ſoluendo, debeant concurrere legatarij,
itavt vtrumque legatum minuatur pro rata:
nam hic concurrunt legatarius ſpeciei, & le-
gatarius quantitatis: & omiſſo quòd eſt ma- 16.
gna quæſtio, quando hæreditas non eſt ſol-
uendo, an legatarius quantitatis concurrat
cum legatario ſpeciei ad effectum diminu-
tionis? vt per Franch. *deciſ* 236. *per totam:*
In hoc caſu legatarius quantitatis, eſt condi-
tionalis: & propterea licèt pro legato con- 17.
ditionali cenſeatur conſtituta hypotheca le-
galis vſque ab initio, Neguſ. *de pignor.* 1.
*membr.*5. *part. num.* 19. actio tamen non ori- 18.
tur ante purificatam conditionem: quæ qui-
dem conditio non retrotrahitur ad diem 19.
mortis quo inducta fuit, ſed attenditur tem-
pus exiſtentiæ dictæ conditionis: & hoc eſt
ſpeciale in legatis; licèt ſecùs ſit in aliis con-
tractibus, quando conditio eſt caſualis; vel
mixta; quæ non pendet à voluntate debito-
ris: vt per Neguſ. *loco cit. num.* 20. vbi alle-
gat textum *in leg.mater, §.eandem ff.de except. rei iudic.& in leg.*1. *§ ſerui appellatione, ff. ad Syllan.* & Gloſſ.& Bart. *in leg ſi filius, in princ. ff.de verb.oblig.* & Florian.de S.Petr. *in leg. ſi is cui, § hæres, num.*1. *ff. quemad ſeruit. amitt.*
dicit regulare eſſe, quod in legatis conditio
non trahatur retrò quoad effectum de præte- 20.
rito: & allegat text. *in d. leg.*1.

Ex quibus ſequitur, quod cùm ante puri-
ficatam conditionem huius legati fuerit ac-
quiſitum ius legatario puro, non poteſt con- 21.
ditio alterius legati retrotrahi ad effectum vt
legatum purum debeat diminui; vt patet ex
ſupradictis.

Quæ concluſio procedit etiam, quod te- 22.
ſtator vſus fuerit verbis: *Damò per allhora laſcio, & dono, &c.* Quæ verba important,
ex nunc, provt ex tunc, quia nihilominus con-
ditio non retrotrahitur in præiudicium puri
legatarij, cui medio tempore fuit ius quæſi-
tum: Put.*deciſ.*186. *lib.*2.*in nou.* Tiraq. *de retract lignag.* §.1.*gloſ.*10. *num.*68. *in fin.* Burſ.
*conſ.*45.*num.*17.*vol.*1. Silu.*conſ.*97.*num.*18.*in fin.& ſequen. vol* 2. & in terminis legati Ca-
ualc. *deciſ.*5. *n.*110. *part.*3. vbi ita concludit, 23.
ſi medio tempore non eſſet alteri ius quæ-
ſitum: & iſta procedunt etiam quòd non
conſtet fuiſſe factum Inuentarium, vt ſtatim
dicetur.

Et quamuis adeſſent bona Burgenſatica,
in quibus poteſt ſuſtineri legatum; tamen
reſpectu iſtorum bonorum duo fuerunt con-
ſiderata: Alterum quod ex iſtis bonis eſt
ſoluendum

ſoluendum æs alienum, & dotes Dominæ
Hieronymæ Borromeæ ſcutorum triginta
millia, de qua & meminit Paul. Staiban. *in*
*conſ.*57. Dominæ Mariæ de Aualos ſcutorum
octoginta millia, & etiam eiuſdem Antifa-
24. tum ſcutorum triginta millia: licèt enim le-
gatarius præferatur in re legata creditori
Chirographario, quando hæreditas eſt ſol-
uendo, ſecus tamen quando non eſt ſoluen-
do: Gloſ. *in l. is cui*, *§. poſtquam*, *in verb.*
non habiliter, ff. vt in poſſeſſ. legat. Bart. *in leg.*
25. *creditoribus*, *numero* 3. *ff. de ſeparat.* & in om-
ni caſu, creditores habentes hypothecam
præferuntur legatariis: *leg. creditoris*, *ff. de*
diſtract. pign. iuncta *leg. qui generaliter, ff. qui*
pot. in pignor. hab. Surd. *deciſ.* 44. *numero* 6.
Bald. *in leg.* 2. *numero* 4. *Cod. ſi aduerſ. vend. pi-*
gnor. & fuit reſolutum coram me, *in cauſa*
Aſculana domus 5. *Iunij* 1602.
26. Et quamuis in hoc caſu non fuerit confe-
ctum inuentarium; nihilominus neque hæ-
res, neque habens cauſam ab eo tenetur de
proprio, ex quo agitur de legato pio. Et ra-
27. tio eſt, quia hæres non conficiens inuenta-
rium in foro conſcientiæ non tenetur vltra
vires hæreditarias, Bart. *in rubr. ff. de acquir.*
hæred. num. 3. & eſt communis opinio vt per
Couarr. *in cap.* 1. *num.* 16. *de teſtam.* Vnde cùm
28. Eccleſia & pia loca debeant viuere ſecun-
29. dum conſcientiam, non debent exigere le-
gatum vltra vires hæreditarias: Bart. *in repet.*
leg. 1. *num.* 44. *verſ. Tertiò quaro*: *& num.* 45.
Cod. de ſacroſ. Eccleſ. Rom. *in rub. ff. de acquir.*
hæred. numero 9. *verſic. vltimò addas*, Corn.
conſ. 39. *num.* 8. *lib.* 4. Roland. *de Inuent.* *§. an*
hæres qui non confecit inuentarium, Vincent. de
Franchis *deciſ.* 536. *num.* 29. *&* 30. qui latè.
30. Alterum, quod nihilominus agitur etiam
reſpectu iſtorum bonorum de pœna, cùm
agatur de amiſſione magni lucri, videlicet
ducatorum ducentorum millium, quæ in
hoc caſu æquiparatur pœnæ: vt in puncto
dicit Iaſon. *in leg. Titia*, *in princ. numero* 10.
verſ. ſecundò notabiliter limita: *ff. de verb. oblig.*
vbi ſic limitat concluſionem, quod quis ſpe
lucri poteſt inuitari ad matrimonium: &
mouetur ex ſententia Cyni *in leg. interpoſita*,
num. 1. ibi *quandoque per Iudicis officium*, *Cod.*
de tranſact. quem ſequitur Anch. *in cap. Abb.*
num. 2. *verſ. & idem ſi timeretur de his quæ vi,*
31. *met. cauſ. fiunt*: *& in cap. fin. eod. tit. in* 6. qui-
bus in locis dicunt, quod amiſſio magni lu-
cri infert iuſtum metum: quod etiam te-
nent alij, quos refert, & ſequitur Sanchez
de matrim. lib. 4. *diſput.* 5. *num.* 27. & hanc
concluſionem admiſit Rota apud S. D. N.
32. *deciſion.* 326. *numero primo*. Vnde Iaſon infert
ad propoſitum, quod quis non poteſt cogi
33. ad contrahendum metu pœnæ, licèt poſſit
34. inuitari ſpe lucri: niſi tamen agatur de ma-
gno lucro amittendo cùm hoc inferat iuſtum
35. metum; & ideò pœnæ æquiparatur: quod
dictum Iaſonis ſequitur Menoch. *conſ.* 425. *nu-*
mero 19. *lib* 11. quibus addo Gam. *deciſ.* 314.
num. 2. *verſ. reſpondebam etiam*, & Couar. *var.*
reſolut. lib. 3. *cap.* 7. *num.* 296. qui ſolum repro-
bat diſtinctionem, quando lucrum eſſet nul-
lius conſiderationis.

Quæ quidem ſententia eò magis videtur 36.
comprobari ex eo, quia licèt datio arrharum
ſuſtineatur, itavt ſi matrimonium non ſe-
quatur, arrhæ lucrentur; ſecus tamen eſt, ſi 37.
attenta qualitate perſonarum agatur de ma-
gnis arrhis, quia tunc arrhæ non lucrantur:
Ioannes Andreas *in cap. Gemma*, *num.* 9. *verſ.*
ſed quia iam vidi: *de ſponſal.* quem ſequitur
Abb. *ibidem*, *num.* 8. Socin. *conſ.* 3. *num.* 3. *verſ.*
& maximè: *lib.* 1.
Hinc è conuerſo, ſi pœna quæ apponitur
eſt modica, non habetur in conſideratione,
Petr. de Bellapert. *in leg. Titia*, *num.* 4. *col.* 5.
verſ. ſi verò contrahat, *ff. de verb. oblig.* Ioan.
Andreas, & Abb. *loco citat.* & cæteri antiquio-
res quos allegat Bart. *in leg. Titia*, *num.* 4. *ff.*
de verborum obligationib. licèt ipſe contrarium
ſentiat.
Neque huic opinioni Iaſonis videtur reſi- 38.
ſtere, quod legatum ſit factum piæ Cauſæ,
quo caſu debetur, etiam quòd conditio aliàs
de Iure propter libertatem matrimonij reii-
ceretur, ea ratione, quia in Iure libertas, & 39.
pia cauſa æquiparantur: quæ quidem pia 40.
Cauſa præfertur libertati: vt dicit in noſtris
terminis Bart. *in leg. Titia*, *§. vſusfructus*, *ff. de*
condit. & demonſtrat. poſt Guilielm. de Cuneo,
quem allegat Aretin. *conſ.* 65. *num.* 2. *in fin.*
verſ. & ſtat. doctrin. Tiraq. *de priuileg. piæ Cau-*
ſæ, *priuil.* 28. Gabriel. *conſ.* 131. *num.* 12. *vo-*
lum. 1. vbi de communi, Mantica *de coniect.*
vltim. volunt. loco citato, *numero* 9. Paulus Du-
ran. *de condit. & mod. impoſſib. parte* 2. *cap.* 3.
num. 30. Sanchez *de matrim. loco ſupra citato*,
num. 25. *verſ. Tertiò*, *fauore Cauſæ piæ*.
Nam fuit reſponſum, quod prædicti Do- 41.
ctores loquuntur, quando in Iure conditio
reiicitur, quia aduerſatur libertati matrimo-
nij, vt ſi teſtator dixerit, *ſi arbitratu Titij nu-*
pſerit: *ſi non nupſerit*: *vel nupſerit tali*: & ſi-
milibus, in quibus impeditur libertas; vt
aduertit etiam Ciofius *conſ.* 30. *num.* 8. *& ſeq.*
vol. 2. & iſto caſu debetur lucrum, quo quis
inuitatur ad contrahendum cùm prædictis
conditionibus piæ cauſæ ſubſtitutæ, quia
præfertur fauor piæ cauſæ libertati: ſed
idem non eſt dicendum, quando agitur de
lucro, in quo duo conſiderantur, conditio
& lucrum. Quare etſi conditio reprobetur,
non operatur quod piæ Cauſæ non debeatur
lucrum, cùm pia Cauſa præferatur libertati:
& ideò lucrum dictæ piæ Cauſæ debetur,
quia lucrum non eſt in Iure reprobatum: ſed
ſecus eſt in pœna, quæ eſt à Iure improbata:
fauore publico, vt matrimonia liberè con- 42.
trahantur, & propterea nullo pacto pœna
debetur, etiam quòd præualeat pia Cauſa
libertati matrimonij, cùm ſemper militet
ratio prohibitiua Iuris: vt benè per Iaſ. *in*
leg. Titia, *numero* 17. *ff. de verb. oblig.* Did. de
Medran. *de conſen. connub. cap.* 15. *num.* 3.
Secundò principaliter fuit dictum, quod
admiſſo etiam ſine veri præiudicio, quod hic
agatur de lucro, & non de pœna; & quod
propterea regulariter loquendo, Excellentiſ-
ſima Domina Iſabella teneretur nubere in
familia; aliàs eſſet obligata ad legatum ſol-
uendum: nihilominus hæc regula intelligi
&

43. & moderari debet,modo conditionem honeſtè adimplere valeret,aliàs debet reputari impoſſibilis de ſe, & non obligat ; & per conſequens legatum non debetur:*leg.cùm ita legatum,§ videamus,63.ff.de condit. & & demonſtr.* Molin.*de primogen. Hiſpan. lib.2. cap.13.n.5.* Mantic.*de coniect.vltim.volunt.lib.2.tit.18 numero 2.* & Melchior Pelaez à Mieres *de maiorit.part.1.quæſt.50.num.10.* Tellus Fernandez *in leg.30.Tauri, num.9.* Molin. *de iuſtit.& iur. tom.1.diſput.207.* Sanchez *de matrim.diſp.33. num.11.*

Et quamuis text. *in dict. leg. legatum*, lo-
44. quatur de indigno ; tamen exemplificat, non autem reſtringit materiam : & propterea ſufficit, quòd Domina Iſabella honeſtè, & ſecundùm qualitatem perſonæ, cum illis de familia Geſualda contrahere minimè potuerit ; vt conſiderant communiter Doctores *in dict. leg. cum ita legatum*, & præſertim Bart. *num.2.*qui regulam ad id tradit,dicens, illum
45. dici indignum, cui non poteſt quis ſine dedecore nubere ſecundum mores Ciuitatis, conſiderata qualitate natalium : ad quod allegat text.*in leg.3. § ſi emancipatus filius, ff.de contra tabul.* Oldrad. *conſ.16. incipiente, Thematale eſt : num.2.*Bertrand.*conſ.148.num.11. lib. 1.* qui dicunt, quod ſi nuptiæ dedecori ſunt ipſi mulieri, & eius conditioni, ſiue ſtatui non conueniant, dicendum eſt præceptum illud inhoneſtum, & per hoc impoſſibile ; & ideò reiiciendum : & nouiſſimè ponderat Caſtill.*de coniect.vltim.volunt.cap.251. num.48. & ſequen.* vbi latiſſimè, & Fontanell. *de pact.nupt.tom.1. clauſ.6. gloſ.3. numero 25. & ſequen.*

In propoſito autem, non eſt agendum de D. Aſcanio Patriarcha Conſtantinopolitano Archiepiſcopo Baren. qui incapax eſt ma-
46. trimonij ratione Ordinum : *c.ſi quis, & cap. erubeſcant, 32. diſtinct.* & contrahens eſt ipſo
47. iure excommunicatus, *Clem.vnic.de conſang.*
48. *& affinit.* & etiam dimiſſa vxore non poteſt
49. adminiſtrare in ſuſceptis : neque ſi eſt Ordinis ſacri, poteſt admitti ad alios maiores ſuſcipiendos : *cap.1.*& *ibi* Abb. *num.3.& cap.2, qui Cleric.vel vouent.* Gloſ. *in cap. ſuper eo, in verb. bigamis, de Bigamis.* Couarr. *in epit. de ſponſal. part. 2. cap.6. §.3. num. 1.* Nauarr. *in Manual.cap.27.num.195.* latè Sayrus *in Theſaur. caſ.conſc.lib.6.cap.4.num.22.*

Nec eſt agendum de diſpenſatione : quia cùm Teſtator dixerit ; *ſi debbano caſare con la famiglia de Gieſualdi delli più proſſimi, &c. ſaluo ſempre il beneplacito della Sede Apoſtolica* ; intellexit de diſpenſatione obtinenda reſpectu gradus, non autem reſpectu alterius legitimi impedimenti : quia aliàs ſi non protuliſſet illa verba ; *Saluo ſempre il beneplacito,*
50. *&c.* conditio propter impedimentum gradus reiiceretur : ex allegatis per Sanchez *de matrim.lib.5. diſput.5. n.19. & 20. iuncto n.26.* & propterea cùm circa hoc impedimentum teſtator nihil expreſſerit circa diſpenſationem, in hoc caſu conditio deficit, cùm ſecundùm
51. præſentis temporis ius debeat æſtimari, ſecundùm quod Dominus Aſcanius eſt incapax : *leg.continuus 137. §.cum quis, ff.de verb. oblig.leg.ſi ſtipuler.35.in fin.principij ff.de verb. oblig.* & benè ad propoſitum Sanchez, *vbi ſuprà, num.26.*

Et ceſſat omnis difficultas, quia hoc eſt 52.
impedimentum,in quo Papa in iſtis terminis non eſt ſolitus diſpenſare : & propterea etiam, quod in hoc caſu fuiſſet expreſſum de diſpenſatione obtinenda, deficeret conditio: Acoſt.*lib.1 ſelect.cap.8.num.14.* Molin. *lib.1. de primogen.cap.13.num.8.cum pluribus ſequentibus,* Pelaez à Mieres *de maioritate, parte 1. quæſt.50.num.2.* Guttier.*conſ.18. num.9.* Sanchez *loco allegato, num. 19.* Obſtat quoque defectus ætatis, vt ſtatim dicetur.

Adſunt inſuper Dominus Cæſar, & Dominus Franciſcus,necnon & Dominus Aloyſius, Dominus Hieronymus, & Dominus Antonius. Quantum attinet ad Dominum Cæſarem, & Dominum Franciſcum, cùm ipſi ſint vxorati, de eis non eſt agendum.

Quantum attinet ad Dominum Aloyſium, ipſe eſt Clericus Beneficiatus incedens in ha- 53.
bitu & tonſura : Vnde videtur dicendum, quod Excellentiſſima Domina Iſabella honeſtè, & ſecundùm decentiam perſonæ, non ex deficientia nobilitatis & morum,cum ipſo minimè potuiſſe contrahere : quia aut ipſe volebat continuare in habitu Clericali, vt eſſet Clericus coniugatus, & ſaltem ſecundùm leges, quod ſufficit, non videbatur quod honeſtè cum ipſo Domina Iſabella poſſet matrimonium contrahere : Paludan. *ſup.4. diſtin.27. quæſt.1. art.3.caſ.5.* vbi inquit
quod Ordo non facet ſuperueniens ſponſali- 54.
bus, non diſſoluit ea, nec ipſo iure, cùm non habeat oppoſitionem, &c. nec ſponſa hoc petente, vt ſi diceret, *Elegi nobilem, vt eſſet miles ſtrenuus, nolo habere Clericatum nec tonſuratum :* Subdit tamen idem Palud. quamuis ſecundùm leges videretur ſufficiens. Vnde in hoc caſu cùm non agatur de ſponſalibus iam factis, ſed ſolùm de eo, an honeſtè potuerit contrahere cum Clerico, qui habitum, & tonſuram dimittere minimè
vellet, vtique dicendum eſt, quod ſaltem de 55.
honeſtate Ciuili huiuſmodi coniugia inter Primarios, & generoſæ Nobilitatis Viros fieri minimè conſueuerunt, & hoc ſufficit, vt ſuprà dictum eſt ex Bart.& aliis.

Aut verò intendebat habitum dimittere, & militiam ſuſcipere : & in hoc articulo dicendum eſt, quod cum hoc non declarauerit, nihil facit ; vt benè ad propoſitum Ioan. Felix Scalaleo, quem refert Camill. Salernitan. *in addit. ad Neapodan. in proœm. conſuetud. Neapol. num. 33.* Vbi in ea quæſtione,
quatenus ſit verum, quod Clericus non ſuccedat 56.
in feudo ? ponit tres diuerſos caſus ; ſcilicet quod aut tempore mortis feudatarij ſupereſt filius laïcus, & habilis ad ſuccedendum, qui poſt eius mortem Clericatum aſſumpſit, vel Religionem eſt ingreſſus, & tunc feudum amittit. Aut verò quis erat Clericus in vita Patris, & antequam ſit delatum feudum per mortem ipſius patris laïcatur,& tunc in feudo ſuccedit. Aut mortuo feudatario ſucceſſor proximus reperitur Clericus, & vult ſuccedere ; & iſto caſu iterum diſtinguit, aut

ante

antè ſibi motam litem de feudo dimittit há-
bitum, re integrà, & tunc poteſt in feudó
ſuccedere: aut verò poſt motam quæſtionem
de feudo, ab eo qui erat ſucceſſurus, & ſic re
non integra, & tunc excluditur à ſucceſſio-
ne feudi: & iſte tertius caſus applicatur ad
noſtrum; quia de tempore quo fuit nupta
Excellentiſſima Domina Iſabella, Dominus
Aloyſius erat in habitu, & tonſura, & be-
neficiatus, prout etiam eſt hodie; & pro-
pterea non eſt agendum quod ſuſcipiendo
Militiam, poterat honeſtè contrahere: quia
ex prædictis ſufficit quod militiam non ſuſ-
ceperit, ſed Clericus permanſerit.

57. Et quamuis Tapia *in repet. auth. ingreſſi,
in verbo, ſua, cap.* 14. *numero* 28. quem ſe-
quitur Carolus de Graſſis *de effect. Cleric.* 4.
effectu numero 87. dicat quod in caſu prædi-
cto tempus non incipit currere Clerico, qui
aliàs ſuccedere deberet, niſi laicus, qui in
eius locum ſuccedere vult, obtineat illi
præfigi terminum, ſeu interpellet ad decla-
randam eius intentionem, licèt teneat con-
trarium D. Scalaleo; attamen, quicquid ſit
de hac opinione, non applicatur ad caſum
noſtrum; quia cùm Dominus Aloyſius eſſet
in habitu & tonſura & beneficiatus, ſufficit
quod ſciret Dominam Iſabellam velle con-
trahere extra familiam, nec erat opus alia in-
terpellatione, cùm ipſa non teneretur con-
trahere cum eo, qui actu eſſet Clericus, &
incederet in habitu & tonſura; vt patet ex
58. ſupra deductis: Et ideò ſatis erat ſola ſcien-
tia abſque interpellatione ipſius Domini
Aloyſij: vt benè per Bart. *in leg. denunciaſ-
ſe* 17. *numero* 2. *verſ. quandoque denunciatio, ff.
ad leg. Iuliam de adult.* latè Tiraq. *de retract.
lignag.* §. 36. *numero* 24. *cum pluribus ſequenti-
bus*; & è conuerſo, non ſufficiebat, ſi proba-
retur quod Domina Iſabella ſciret Domi-
num Aloyſium velle cum illa contrahere,
ſed dictus Dominus Aloyſius tenebatur illi
intimare, quod cum alio non contraheret,
& quod ipſe volebat deſerere vitam Clerica-
lem: vt in ſimili eſt Text. *in d. leg. denunciaſſe,
§. quid ergo*, vbi Bart. *num.* 2. *verſ. quandoque
requiritur ad hoc*, vbi maritus debet denun-
ciare vxori ne nubat, & quod abſtineat à
nubendo; quia intendit eam accuſare: ſic
in propoſito Dominus Aloyſius tenebatur
denunciare quod volebat deſerere Clerica-
tum, & contrahere; quia ex ſola ſcientia
quod vellet contrahere, non reſultabat quod
vellet deſerere Clericatum; vt benè Bart.
loco citato, vbi quod ex ſcientia mulieris
quod vir volebat eam accuſare, non induci-
tur denunciatio ne nubat, ſic in caſu noſtro,
ex ſcientia quod vellet contrahere, non in-
ducebatur denunciatio quod vellet deſerere
Clericatum; quia aliàs cum ipſo, cæteris
ceſſantibus, non tenebatur nubere, vt ſuprà
probatum eſt.

59. Vlterius fuit conſideratum quod cùm de
tempore contracti matrimonij Dominus
Aloyſius eſſet ætatis circiter annorum qua-
draginta, & Domina Iſabella ætatis vnde-
cim annorum, ætas erat nimis diſpar, cùm
vir excederet eam annis viginti nouem, vt ex
multis conſiderat Tiraquell. *de leg. connubial.
libro* 6. *numero* 41. *cum pluribus ſequentibus*, &
Torq. Taſſ. *in dialog.* quem *Paterfamil.* inſcri-
bit: Ariſtot. *lib.* 7. *Polit. cap.* 16. *fol.* 28. *in parua
impreſſ.* vbi dicit mulierem debere eſſe anno- 60.
rum octodecim, virum autem annorum tri- 61.
ginta ſex, & *ibi* S. Thom. *ſect.* 12. §. *propter, litte-
ra O, verſ. concludit*, elegantiſſimè reddit ra-
tionem: & idem dicit Ægid. *de regim. Prin-
cip. lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 12. vbi concludit tempus
poſſe anticipari; & quod adoleſcentia ſit 62.
ætas glorioſior ad nubendum: Sylu. nuptial.
in verb. qualitas coniug. lib. 2. *num.* 108. & pro- 63.
pterea ſtante iſta inæqualitate ætatis, non po-
terat Excellentiſſima Domina Iſabella hone-
ſtè contrahere cum Domino Aloyſio; quia
etiam reſpectu inæqualis ætatis minus hone-
ſtè contrahi poterat: Pariſ. *conſ.* 29. *num.* 23.
lib. 3. & in puncto conſiderat ex mente Do-
ctorum Menoch. *conſ.* 426. *num.* 9. *verſ. conſide-
rat etiam, lib.* 5. & *conſ.* 1084. *num.* 19. *verſ. Ter-
tius*, aduertit in fortioribus, quod mulier erat
ætatis 23. annorum, vir verò ætatis 47.

Quantum verò attinet ad Dominum An-
tonium, & Dominum Cæſarem, licèt neque
in iſtis adſit aliquis defectus Nobilitatis egre-
giæ, & morum, tamen Dominus Hieronymus 64.
eſt Gibboſus, & Dominus Antonius ſtrumis
infectus: vnde honeſtè cum iſtis ipſa Domi-
na Iſabella contrahere minimè poterat: Pa-
riſ. *conſ.* 29. *n.* 23. *lib.* 3. & ex mente Doctorum
conſiderat in puncto Menoch. *conſ.* 426. *n.* 9.
verſ. conſiderant, & meritò quidem, quia ex 65.
arbore corrupta de facili fructus corrupti
naſcuntur, & ex radice infecta bonus fructus 66.
exire non poteſt: *cap. fertur*, 1. *quæſt.* 1. & benè
in his terminis conſiderat Hoſtien. *in ſumm.
de pœnit. & remiſſ. in* §. *de quib.* Sylu. Nuptial.
lib. 2. *n.* 98. *verſ. reſpondendo igitur.*

Hinc etiam in ſimilibus videmus, quod 67.
ſponſalia etiam iuramento firmata diſſoluun-
tur, fœditate notabili, vel oculorum, aut naſi
amiſſione, vel turpiori alia ſuperueniente,
vel paralyſi; vel lepra, vt habetur *in cap.* 68.
quemadmodum, de iureiur. in princip. quæ de- 69.
formitates *in dicto Textu* proponuntur
exempli gratia, & ideò regulam non arctant:
vt conſiderat Sanchez *de matrimon. lib.* 1. *di-
ſput.* 57. *num.* 5.

Hinc Doctores extendunt illum textum
ad morbum gallicum, qui certè minus grauis 70.
eſt, quàm lepra, vt aduertit Sanch. *loco alleg.*
ſic Nauar. *in ſum. cap.* 22. *n.* 25. & 27. *caſ.* 8. M.
Ant. Cucchus *inſtit. moral. tit.* 10. *n.* 63. Hen-
riq. *in ſumm. lib.* 11. *de matrim. cap.* 14. *lib.* 6.
Petr. à Ledeſma *de matrim. quæſt.* 43. *num.* 3.
cap. 5. Philiarc. *de offic. ſacerd. tom.* 1. *part.* 2.
lib. 2. *cap.* 1.

Idem dicitur de graui infirmitate ſuperue- 71.
niente incurabili, vt de Epilepſia; S. Thom.
ſuper 4 *diſtinct.* 27. *quæſt.* 2. *artic.* 3. *ad* 3. Palu-
dan. *ibidem*, *quæſt.* 1. *art.* 7. *caſ.* 7. M. Anton.
Cucchus *d. num.* 63. vbi dicit etiam idem eſſe,
ſi os malè oleat, nec arte Medica curari 72.
poſſit, ſubdens multos Iuriſperitos conſul-
tos in eandem ſententiam deſcendiſſe, San-
chez *loco citato, num.* 2.

Tertiò principaliter fuit conſideratum,

quod quatenus omnia contenta in iſto fun-
damento ceſſarent ; nihilominus legatum
non deberetur , ea ratione , quia cùm Excel-
73. lentiſſima Domina Iſabella eſſet minor,præ-
ſumitur ignorare nedum teſtamentum Aui,
de quo modò agitur , ſed etiam teſtamen-
tum Patris : Bald.*conſ.*440. *columna* 3. *ſub nu-
mero* 2. *verſ. ſed ex cauſa* , *lib.* 3. Aym. *con-
ſil.* 193. *numero* 6. qui de communi : Crot.
*conſ.*99. & in his terminis dicunt Ioann. Ba-
ptiſt. Plot. *conſ.* 15. *numero* 4. Menoch. *con-
ſil.*426. *numero* 14. *& ſequen.* Morot. *conſ* 97.
in fin. Odd. *conſ.*79. *numero* 26. Fontanell. *de
pact. nuptial. tom.* 2. *gloſ.* 3. *numero* 41. Vnde
74. ad effectum quod Domina Iſabella inciderit
in amiſſionem lucri , debuiſſet illi notificari
75. diſpoſitio Aui ; quod cùm non fuerit fa-
ctum , non tenetùr ad ſolutionem legati ;
diſpoſitio enim Teſtatoris non venit contra
ignorantem : *leg. ſtatuliberos* , § *ſi quis hæredi,
Digeſtis* , *de ſtatuliber.* & *leg. ſi hæreditas* , *in
princ. Cod. de ſtatuliber.* & *leg. ſi in diem, Dige-
ſtis, de condit. & demonſtrat.* & *vtrobique* notat
Bart. Bald. *in leg. vnic. numero* 19. *Cod. de his
quæ pœn. nom.* Bart. *in l. fin. in princ.* poſt Gloſſ.
ibidem , *in verb. delatam, C. de iur. deliberan.*
Fontanell. latè *de pact. nupt. tom.* 1. *clauſ.* 4.
gloſ. 17. *num.* 9. & in puncto ita per iſtas ra-
tiones reſpondent Menoch. *dict. conſ.*425. *nu-
mero* 14. *& ſequentibus*, Morot. *conſ.*97. *in fine.*
Ioann. Baptiſt. Plot. pariter *in præcit. conſ.*15.
numero 4. *& ſequen.* vbi elegantiſſimè ornat
concluſionem, Odd. *conſ.* 79. *numero* 26. vbi
etiam quod non ſufficit interpellatio , niſi
oſtendatur ſcriptura : Fontanell. *de pact. nupt.
tom.* 2. *gloſ.* 3. *numero* 41. vbi quod Senatus
ita iudicauit.

Neque dicatur, quod prædicta poſſent ha-
bere locum ſi ageretur de pœna : ſecus ta-
men ſi agitur de lucro amittendo : quia vt
ſuprà probatum eſt, agitur de pœna, & etiam
Doctores prædicti indiſtinctè loquuntur : &
in puncto Plot. Menoch. Morot. Fontanell. &
Odd. Sed concluſio de plano procedit etiam
in lucri amiſſione : vt in ſimili, quod contra
76. debitorem non currat diſpoſitio teſtatoris,
qua eum liberauit ab omnibus ſi centum in-
tra menſem ſoluerit , vbi debitori non fuit
intimatum teſtamentum : Anchar. *in cap. nos
quidem, de teſtam.* Barbat. *conſ.*50. *Ex propoſitis*,
*col.*1 *n.*1. *verſ ſi quiſpiam dixerit*, *vol.*2. Tiraq.
de retract. lignag. §.35. *in gloſ.*4. *verſ. ignorantes*,
*n.*2. latè Plot. *d. conſ.*15. *n.*4 *verſ. & ideò*. Neque
poteſt conſtitui differentia inter hunc caſum
debitoris, & caſum noſtrum, ex eo quod de-
77. bitor moram poteſt purgare, cùm peccauerit
in omittendo : hic autem agitur de peccato
in committendo, vt in ſequenti fundamento
dicetur.

Quartò fuit conſideratum , quod in om-
nem euentum Excellentiſſimæ Dominæ Iſa-
bellæ competit reſtitutio aduerſus ſolutio-
nem iſtius legati. Et pro faciliori intelligẽtia
huius propoſitionis fuit conſideratum, quod
aut trãſgreſſio minoris conſiſtit in omitten-
78. do, aut in committendo : ſi in omittendo, ſe-
cundùm communem veram ſententiam , in
iſto caſu minori competit reſtitutio in inte-
grum, ex multis quos allegat Odd. *de reſtit. in
integr. par.*2. *quæſt.*82. *art.*6. *n.*62. *verſ. ſed breui-
ter.* Aut verò trãſgreſſio minoris conſiſtit in 79.
committendo, provt eſt caſus noſter, & vna
opinio eſt, quod minori non competat reſti-
tutio in integrum, Matth. Felician. de Peruſ. *in
conſ. incipiente* , *Omnis difficultas : inter conſ.*
Caſtr. *conſ.*259. *n.*8. *lib.*1. Fulgoſ. *conſ.*61. *n.*6. *in
fin verſ. quod autem, & n.*7. Aym. *conſ.*193. *n.*5.
& vlt. Cephal. *conſ.*356. *n.*13. *& ſeqq.* Sim. de
Præt. *de interpret. vlt. volunt. lib.*4. *fol.*443. *n.*3.
Odd. *de reſtit. in integr. quæſt.*82. *art.*6. *num.*57.
Molin. *de rit. nupt. lib.*3. *quæſt.*29. *n.*80. *& ſeq.*
Altera opinio eſt, quod competat reſtitutio, 80.
quam veriorem , & æquiorem dicit Odd. *de
reſt. in integr. loc. alleg. n.*59. pro qua in noſtris
terminis allegat Aret. *conſ.*67. *n.*8. *& 9. verſ.
ſed tamen his non obſtantibus* , Dec. *conſ.* 349.
*col.*1. *& 2.* Ruin. *conſ.*199. *n.*4. *lib.*1. quibus ad-
di poteſt idem Ruin. *conſ.*33. *n.*8. *lib.*3. Corn.
*conſ.*184. *col. vlt. num.*8. *verſ. quinimò, lib.*3. Me-
noch. *conſ.*426. *num.*18. Ludou. Morot. *con-
ſil.*97. *num.*23.

Sed vt benè & doctè conſiderat idem Mo- 81.
rot. *loco proximè allegato* , vtraque opinio eſt
vera : communis namque opinio procedit,
quando minor eſt in dolo : contraria verò,
ceſſante dolo ; vt optimè diſtinguit Aret. *in
d. conſ.*67. *n.*8 *& 9.* vbi *in verſ. quinto & vltimo*,
ibi , *vnde fateor :* poſtquam firmauit conclu-
ſionem quod minor reſtituitur, dicit quod ſi
adeſſet dolus , non competeret reſtitutio ;
aliàs ſecus : & idem verbis expreſſis dicunt
omnes Doct. qui in contrarium allegantur;
nam Fulgoſ. *in d. conſ.*61. *n.*6. *in fin. & n.*7. præ-
ſupponit culpam, & dolum minoris, vt benè
aduertit Morot. *loco cit. num.*23. reſpondendo
contrariis admittit opinionem Aretini, ſcili-
cet vt procedat ceſſante dolo : nec etiam figit
pedes, vt patet *d. n.*7. *verſ. quoniam tamen :* ſed
dicit quod propter varias Maiorum ſenten-
tias , & rationum conflictus res ſcrupuloſi-
tate non caret : Aym. verò, *in conſ.*193. *num.*5.
verſ. ſed in terminis : loquitur quando adeſt
dolus, & in ſpecie allegat Aret. *d. verſ.* 5. *&
vlt.* & ita etiam loquitur Sim. de Præt. verbis
claris, & allegat Aym. *loco cit.* Cephal. deni-
que *in conſ.* 356. facit in contrarium : nam
*num.*48. *& infra, & n.*51. *verſ. neque vltimum*,
licèt ſuſtineat opinionem Fulgoſij in caſu
ſuo : tamen ceſſante dolo , tenet opinionem
Aret. vt patet in reſponſione ad contraria :
qui etſi loquatur de negligentia abſque do-
lo, & malitia, in qua procedit Text. *in l.*3. §. *etſi* 82.
hæres, ff. de minor. & ſic de dolo in omittendo;
Tamen iſta concluſio non procedit de plano,
quia vt *ſuprà* dictum eſt , quando agitur de
omiſſione , minor ex communi ſententia re-
ſtituitur ; vt benè Aym. *conſ.*193. *n.*5. *in fine*,
imò Caſtr. *conſ.*47. *lib.*2. voluit abſque reſtitu- 83.
tione ſuccurri minori, qui omiſit implere præ-
ceptum teſtatoris, Morot. *d. conſ.*97. *n.*4. Mo-
lin. verò poſtremò *de rit. nupt.* loquitur de
commiſſione doloſa.

Neq; poteſt dici quod hæc cõcordãtia opi-
nionum procederet, quãdo mora poſſet pur-
gari, etiam quòd eſſet in cõmittendo, aliàs ſe-
cus: quod enim factũ eſt, retractari nõ poteſt:
quia

quia idem eſt ſine actus poſſit retracta-
84. ri, ſiue non: *leg. Iulianus*, *§. fin. ff. ex quibus
cauſis maior.* vbi reſtituitur quis ex iuſta cau-
ſa, vt conditio habeatur pro impleta: vt no-
tat *ibi* Gloſ. *in verb. militi*, & Bart. *num.* 1.
verſ. nam ſi debebat, & in noſtris terminis ex-
ornat Aretin. *conſ. 67. num. 9. verſ. ſed ego ha-
beo*, & benè etiam Ruin. *in dict. conſ.* 33.
num. 8. *verſ. Et quamuis*, *& verſic. quia ego:*
85. *lib.* 3. qui *in verſ. Et quamuis*, dicit quod etſi
ille Text. loquatur in abſente, multò magis
86. habet locum in minore, quia reſtitutio, quæ
illi conceditur eſt fauorabilior, Menochius
dict. conſ. 426. num. 18. *verſ. & adducit:* Vnde
cùm Excellentiſſima Domina Iſabella non
fuerit in dolo, etiam quod agatur de com-
miſſione, venit reſtituenda, vt patet ex præ-
87. dictis: & etiam quod agatur de his, quæ
geſſit occaſione matrimonij, in quo pro
Maiore habita fuit; Gloſ. *in l. vnica, in verb. re-
formatione, Cod. ſi de momen. poſſeſſ.* & ex rece-
pta ſententia, vt per Iaſ. *in leg. ſciendum*,
num. 33 *ff. de verb. oblig.* vbi Alexand. *num.* 30.
Abb. *in cap. fin. num.* 108. *de confeſſ.* latè Cal-
derin. *in leg. ſi curatorem*, *Cod. de in integr. re-
ſtit. in verb. implorare in integrum reſtitutionem:
num.* 38.

88. Quod autem Excellentiſſima Domina
Iſabella non fuerit in dolo, ſatis patet; quia
contraxit de conſenſu Catholicæ Majeſtatis,
nec non de conſenſu matris, & alterius Tu-
toris: vnde videtur dolus excluſus, cùm
matri, & alteri tutori credere potuerit: *leg.
tutorem*, cum *ibi* not. *Digeſtis*, *de his quibus
vt indign.* & benè facit Textus *in leg. qui cum
maior*, *§. fin. Digeſtis*, *de bon. libert.* & quod
not. Gloſ. *in princip. in leg. Titio fundus*, *in
verb. Titio*, *Digeſtis*, *de condit. & demonſtrat.*
& in puncto ita reſpondet Aretin. *in dicto
conſ. 67. numero 9. verſ. primo quia:* Morot.
89. *conſ. 97. numero* 35. & authoritas, & volun-
tas Catholicæ Majeſtatis excludit omnem
doli præſumptionem, quia vt ait Bald. *in
leg. reſcripta*, *columna ſecunda*, *numero* 7.
verſ. noto ergo; *Cod. de prec. Imper. offer.* vbi
90. eſt Princeps, ibi non poteſt committi do-
lus: Iaſ. *conſ. 227. numero* 58. *libro* 2. Quare
coniungendo authoritatem & voluntatem
Maieſtatis Catholicæ, Matris, & Tutoris,
concludendum eſt cum Baldo *in conſ.* 358.
columna prima, *lib.* 1. Excellentiſſimam Do-
91. minam Iſabellam Infantem vndecim anno-
rum, magis propter cultum reuerentiæ præ-
dictorum nuptiis conſenſiſſe, quàm mari-
tum elegiſſe; & ideò non nupſiſſe contra
præceptum Teſtatoris doloſè, ſicuti *ibidem*
Bald. concludit: & benè in puncto conſi-
derat Morot. *dict. conſ. 97. numero* 27. Rimin.
ſen. *conſ. 427. numero* 40. *& ſequen.* vbi mu-
92. lier reſtituitur aduerſus ſolutionem, non
aduersùs matrimonium; quod eſt impoſſi-
bile. Vlterius excluditur dolus, quia vt pa-
tet ex deductis in principio; vel agitur de
pœna, & hic ceſſat omnis difficultas: vel eſt
iuris valdè dubij, an in hoc caſu agatur de
amiſſione lucri, vel de pœna. Vnde cùm
93. Excellentiſſima Domina Iſabella errauit in
iure valdè dubio, non præſumitur dolus:

leg. ſed ſi lege, *§. ſcire autem*, *Digeſtis*, *de petit.
hæreditatis*, *leg. ſi quis graui*, *§. ſi quis ignorans*,
Digeſtis, *ad Syllan.* cum aliis qui poſſent
allegari.

Sed ceſſat omnis difficultas in hac facti
ſpecie: quia cùm, vt dictum eſt in tertio
fundamento, Excellentiſſima Domina Iſa-
bella ignoraret diſpoſitionem Aui; commu-
munis eſt ſententia, quod etiam quod 94.
agatur de commiſſione, non autem de omiſ-
ſione, minori cuilibet competit reſtitutio in
integrum ex capite iuſtæ ignorantiæ, vt lati-
ſſimè per Oddum *de reſtit. in integrum, part.* 1.
quæſt. 8. artic. 9. per totum, vbi multos conge-
rit de communi teſtantes, & in noſtris ter-
minis Roman. *conſ. 459. in princip.* Caſtr.
*conſ. 47. Vltra ea, col. 1. ſub numero 1. verſ. non
obſtat*, *libro* 1. Idem Odd. *de reſtitut. in inte-
grum*, *parte 2. quæſtione* 82. *articulo 6. nume-
ro* 60. & magis in terminis, imò in indiuiduo
dicunt Menochius *dict. conſ. 426. in fine*; Mo-
rot. *conſ. 97. &* 98. & ſentit Molin. *de ritu
nuptiarum, libro tertio, quæſtione vigeſimanona,
numero* 84.

Et ita concluſum.

Camerinenſis Matrimonij, Veneris 9. Februarij 1624.

Coram R.P.D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Mulier immundis ſpiritibus obſeſſa matrimonium contrahere non poteſt.*

2 *Furioſa, vel mente capta, ſeu aliàs ſenſu carens, matrimonium contrahere non poteſt.*

3 *Obſeſſio ſpirituum ſuperueniens poſt contractum matrimonium, illud non dirimit.*

4 *Mentis ſanæ quilibet præſumitur.*

5 *Obſeſſio ab immundis ſpiritibus probari debet per actus per aliquod tempus continuatos.*

6 *Obſeſſio à dæmonibus probata de tempore præſenti non inducit præſumptionem de præterito.*

7 *Probationes concludentiſſimæ requiruntur vbi agitur de dirimendo matrimonio.*

8 *Præſumptiones & coniecturæ attendi non debent, vbi requiritur plena probatio.*

9 *Maleficium nunquam dirimit matrimonium ſubſequens, niſi maleficium ſit perpetuum, & tale quod non niſi Dei miraculo tolli poſſit.*

10 *Maleficium non præſumitur perpetuum, niſi poſt triennalem coniugum cohabitationem, & num. 12.*

11 *Dæmonis aſſertioni loquentis ex ore alicuius obſeſſi nullo modo eſt credendum.*

13 *Diſpoſitio* cap. laudabilem, de frigid. & maleficiat. *inducta eſt vt peragatur pœnitentia, & ea mediante impetretur à Dei miſericordia, liberatio à maleficio.*

Decisio LIV.

Sententia Ordinarij in partibus lata (prætermiſſis pro nunc prætenſis illius nullitatibus) viſa fuit Dominis iniuſta; & ideò reuocanda.

Iniuſtitia autem eſt patens; Primò, quia per eam diſſoluitur matrimonium, inter partes legitimè contractum, prætextu quod mu-
1. lier de tempore dicti matrimonij eſſet immundis ſpiritibus obſeſſa, nec poſſet matri-
2. monium contrahere, ſicuti ſi fuiſſet furioſa, vel mente capta, aut aliàs ſenſu carens: *cap. dilectus*, & *ibi* Gloſſ. & Doctores *de ſponſalibus*, & *can. neque*, 21. *quæſt.* 7. Sanchez *de matrim. lib.* 1. *diſput.* 8. *num.* 15. & *ſeq.*
3. Quæ obſeſſio non iuſtificatur ex actis: quidquid ſit poſt matrimonium, de tempore, de quo fuit contractum, vel ante; prout neceſſe eſt ad illud dirimendum: iuxta diſpoſitionem *d. cap. neque*, & *cap. dilectus*, & *vtrobique* poſt Gloſſ. & Doctores. Imò in contra-
4. rium vrget præſumptio à natura deſcendens, quæ homines ſanæ mentis producit: vt ad propoſitum dicit Couar. *ſuper Decreto* 2. *par. num.* 5. Sanchez *vbi ſuprà, num.* 7. *verſ. dubitabis*: & latè de hac præſumptione fuit dictum coram me *in Perusina hæreditatis*, licèt ad aliud propoſitum ſuſtinendi teſtamentum, *ſub die* 12. *Iunij* 1617. & in alia *coram Reuerendiſſimo Seleucien. ſub die Veneris* 11. *Ianuarij* 1619.

Talis autem probatio non affertur ante matrimonium, nec aliquorum actuum per ſimiles obſeſſos fieri ſolitorum, qui debe-
5. rent eſſe per aliquod tempus ſucceſſiuum & continuum, Sanchez *vbi ſuprà*: Imò ex probationibus eiuſdem mulieris conſtat de contrario; videlicet tam ex atteſtationibus Sacerdotum, & Confeſſariorum dictæ mulieris, quod ante Matrimonium ipſa quietè fuit conſueta peccata confiteri, & Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſuſcipere, & ſine aliqua moleſtia: ſecus verò poſt Matrimonium contractum: quia in exhibitione Sacramentorum facit magnos ſtrepitus, & actus per Confeſſarium relatos. Ac etiam probatur per Matronas, ſuper recognitione illius virginitatis iudicialiter electas, & cum iuramento dicentes de dictæ mulieris moribus, & vita ſpirituali, deuota, & de Sacramentorum frequentia, & maximo erga Deum ſpiritus feruore: *vt in ſummar. Ioſephi num.* 5. Et quod dicti motus fuerint detecti poſt ingreſſum Monaſterij, & longè poſt tempus contracti Matrimonij: & ante dictum ingreſſum, quod ipſa cóqueſta eſt ſe inuitam contraxiſſe Matrimonium, & profitebatur, ſe vouiſſe virginitatem Deo, volebátque Monachari, abſque eo quod vllum vnquam verbum factum reperiatur de dictis maleficiis ante primam ſententiam, & ingreſſum in Monaſterio, vt *in d. ſummar. n.* 5.

Ex actibus autem poſt matrimonium ge- 6.
ſtis, ex quibus Sacerdotes Exorciſtæ, & alij iudicant ipſam ab eiſdem ſpiritibus immundis vexatam, non infertur quod eſſet talis de tempore contracti matrimonij, vel antea; cùm ex præſenti non præſumatur in præteritum: Bald. *in leg. ex perſona, colum.* 1. *verſ. aut non poteſt concurrere, Cod. de procur.* Euerard. *in loco, à tempore ad tempus: num.* 2. *verſ. ſtatus præſens*, Menochius *de præſumpt. lib.* 1. *quæſt.* 24. *num.* 50. Tanto minus cùm 7.
agatur de dirimendo matrimonio, vt ideò probationes debent eſſe concludentiſſimæ: Caputaq. *deciſ.* 149. *num.* 9. *lib.* 2. Rota coram Gregorio XV. *deciſ.* 351. *num.* 2. & *ſeq.* nec 8.
Rota attendit præſumptiones & coniecturas, quando requiritur plena probatio, Achill. *deciſ.* 1. *de probat.* Rota *deciſ.* 102. *num.* 6. *par.* 1. *diuerſ.* Seraphin. *deciſ.* 1171. *numero* 2. & *deciſ.* 1249. *numero* 3. & fuit dictum *in Comen. Decimarum* 8. *Iunij* 1612. *coram Cardinali Sacrato*, & coram Gregorio XV. *deciſ.* 278. *numero* 6. Vnde ſi male- 9.
ficium, vel aliud impedimentum poſt matrimonium ſuperuenit, illud dirimi non poteſt: *dict. cap. dilectus*, & *dict. cap. neque*: & *vtrobique* Gloſ. & Doctores, & latè Sanchez, *vbi ſuprà.*

Secundò, quia ob maleficium nunquam 10.
dirimitur matrimonium ſubſequens, niſi maleficium ſit perpetuum, & tale quod ex ſolo Omnipotentis Dei miraculo tolli poſſit: vt ex *cap.* 1. 30. *quæſt.* 1. & *cap. fin. de frigid.* & *maleficiat.* notant *cumulati* per Martin. del Rio *Diſquiſit. Magicar. lib.* 3. *ſect.* 8. *fol.* 425. *littera B, verſ. Dixi ſecundo*, & Sanchez *de matrim. lib.* 7. *diſput.* 94. *num.* 7. & 8. & non præſumitur perpetuum niſi poſt triennalem cohabitationem, de qua *infrà.*

In propoſito autem non conſtat de huiuſmodi perpetuitate, & impoſſibilitate tollendi maleficiũ, nec hoc deducitur niſi ex depoſitione vnius Exorciſtæ, qui mulierem apud S. Domum Lauretanam exorcizauit; & alius deputatus ab Ordinario nihil concludit: & dicunt, Dæmonem ex ore obſeſſæ aſſeruiſſe maleficium eſſe perpetuum: cui nullo modo eſt deferendum, cùm ſit aſſertio Patris men- 11.
dacij, qui ineptiſſimè etiam dixit ſe à Deo fuiſſe deputatum cuſtodem virginitatis dictæ mulieris; ac ſi Diuina Maieſtas indigeret ope Dæmonis pro cuſtodia virginitatis, & Dæmon eſſet egregius virginitatis cuſtos, dum ita ſæpè miſeram illam puellam opprimere nititur. Quinimò quando Dominus vult Electarum ſuarum virginitatem cuſtodire, ſolet deputare Angelos ſuos, vti fecit Diuæ Cæciliæ Virgini & Martyri, & aliis.

Tertiò, quia non præceſſit cohabitatio 12.
triennalis iuſta diſpoſitionem *cap. laudabilem, de frigid.* & *malefic.* de quo latè per Sanchez *diſput.* 99. *lib.* 8. *num.* 7. & 8. & Rota ſemper ſeruauit, & ſeruat dictam cohabitationem triennalem, quando agitur de maleficio: & eſt *deciſio* 192. impreſſa *poſt* 2. *vol. Farinac.* In propoſito autem fuit tantummodo aſſignatus terminus quatuor menſium *ſub die* 6. *Decembris* 1622.

Nec

Nec putarunt Domini iſtud requiſitum aſſignationis trienhij ſuppleri ex præcedenti cohabitatione; cùm ex teſtibus ipſiuſmet viri deprehendatur, ipſum nec ferè per annum in totum cohabitaſſe cum muliere, quæ ſemper habitauit in domo fratris: inducta
13. enim eſt diſpoſitio *d cap. laudabilem*, vt peragatur pœnitentia, & mediantibus orationibus, frequentia Sacramentorum, ieiuniis, & lacrymis, ac peregrinationibus, impetretur à Dei Miſericordia liberatio: Seraph. *deciſ.* 687. *num.* 4. Rota *deciſ.* 111. *&* 192. *num.* 3. *poſt dict. ſecundum volum. conſ. Farinac.* & in iſtis terminis maleficij intelligitur text. *in cap. finali, de frigid. & maleficiat.* vt oſtendit Sanchez *dicto lib.* 7. *diſput.* 94. *num.* 8.

Et ita vtraque parte informante fuit reſolutum.

Giennenſis Theſaurariæ, Veneris 22. Martij 1624.

Coram R.P.D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes de auditu proprio probant quando agitur de probatione alicuius rei, quæ non niſi per dictum alterius probari poteſt.*

2 *Medici iudicio in Arte ſua ſtandum eſt.*

3 *Dolores aſſidui, & continui cenſentur, qui aliquem vexari ſolent.*

4 *Infirmus dicitur qui ſæpè ſolet infirmari.*

5 *Teſti in facto proprio deponenti ſtandum eſt.*

6 *Infirmitas perpetua eſſe debet, vt quis propter eam ab onere deſeruiendi in Choro eximatur.*

7 *Infirmitas perpetua cenſetur, quamuis per aliquod temporis interuallum non ſit continua.*

8 *Narratiua facti vt verificetur, ſufficit, quod de facto iuſtificetur.*

9 *Gratia vt ſuſtineatur, Rota de ſtylo ſolet æquitatem amplecti.*

DECISIO LV.

Receſſum fuit à deciſis ſub die vigeſimo primo Iunij, & tentum narratiuam Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione eſſe iuſtificatam ſtrictè quoad infirmitatem Chriſtophori Coadiut. Narratiua autem in ſpecie continet; *Primò*, dolores capitis, quibus grauatur Chriſtophorus: *Secundò*, illos eſſe continuos, eúmque aſſiduè grauare: *Tertio*, quod ad Eccleſiam in hebdomada ſibi contingente accedere, & inſeruire, & Theſaurariæ incumbentia perferre non valeat.

Quoad primum, de dictis capitis doloribus deponunt omnes teſtes per Vitalem coadiutorem examinati, qui ſunt numero vndecim *in ſummario num.* 3. dicentes *ſuper tertio* ſe vidiſſe Theſaurarium conquerentem de capitis doloribus; & de auditu eius querimoniarum ab ipſomet Chriſtophoro: & in ſpecie deponit octauus, Medicus dicti Chriſtophori, de facto proprio, quia illum curauit ab hac infirmitate; qui teſtes, excepto Medico, licèt de auditu, tamen cùm deponant de tempore non ſuſpecto, & aliter 1
quam ex dicto patientis, dicta infirmitas difficilè probari poſſit, ſatis concludere videbantur, ex not. *in leg. teſtium, Cod. de teſtibus*, vbi Cyn. *num.* 7. *verſ. aut volo probare*: Bart. *numero* 6. *verſ. quod intellige*: Alberic. *num.* 4. *verſ. aut aliquod*, & Salicet. *num.* 5. *&* 9. cum aliis relatis per Farinacium *de teſtibus, quæſt.* 69. *num.* 156.

Quòd autem tales infirmitates, provt dolores pectoris, ſtomachi, & ſimiles, probabari non poſſint aliter quàm ex dicto patientis, conſtare videbatur ex diſcurſu Peritiſſimi Medici dato, cui eſt ſtandum: *leg. ſepti-* 2
mo menſe, ff. de ſtatu hominum: Bart. *in leg.* 2. *numero* 3. *ff. de teſtament.* Socin. iun. *conſ.* 183. *num.* 11. *lib.* 2. Boër. *deciſ.* 23. *num.* 74. Mandoſ. *ad reg.* 19. *de infirm. & c. num.* 4. Rota *deciſ.* 620. *num.* 3. *parte* 1. *diuerſ. & deciſ.* 92. *num.* 3. *part.* 2. *recent.* quamuis in hoc caſu plura etiam ſigna extrinſeca concurrant, vt infra; ex quibus videbatur ceſſare difficultas.

Secunda verò pars, quòd dolores ſint continui & aſſidui, probatur ex eiſdem teſtibus. Primus enim qui de viſu deponit, quod propter dictos dolores fuit impeditus deſeruire Eccleſiæ per plures hebdomadas, quas dimiſit: & reddit rationem ſcientiæ, quia habet magnum tractatum cum dicto Chriſtophoro. Tertius, quod ex hac cauſa Chriſtophorus non incumbit Eccleſiæ, provt tenetur, nec vidit illum inſeruire Choro, & Capitulo ſuis hebdomadis, provt de viſu deponunt nonus, decimus, & vndecimus: & adminiculantur à quarto, & ſexto, de auditu à Chriſtophoro; & quod propterea vtitur ſeruitio alterius; vt per primum, ſecundum, ſextum, ſeptimum, & vndecimum, qui etiam in celebratione Miſſæ ſibi contingente idem firmat.

Et probantur etiam ſigna extrinſeca; Nam ſecundus dicit, illum pluries exiuiſſe de Choro ante finem Horarum; & ſextus, quod dum celebraret Miſſam, incidit in dolorem capitis taliter, quod niſi fuiſſet adiutus ab aſtantibus, cecidiſſet in terram, & quod pariter vidit illum ex dicta cauſa aliquibus vicibus exire de Choro, & ſe conferre Domum cum querimonia doloris capitis.

Et comprobantur ex teſtibus, qui illum in domo huiuſmodi doloribus grauatum, vt aſſerebat, viſitarunt, videlicet ſecundus, & nonus, qui dicunt eum jacuiſſe in lecto.

Vnde apparet quod dicti dolores ſunt 3
continui, & aſſidui, cùm tam frequenter ab eis vexetur: Gemin. & Franch. *in cap.* 1. *in princ. de reſtit. ſpoliat.* Gloſ. Pragm. Sanct. *tit. de cauſ.* §. 1. *in princip. verbo, ingiter, tom.* 2. latè Mandoſ. *ſuper gloſſ. facult.* §. *volentes, verbo, aſſiduè.* Surd. *conſ.* 315. *num.* 24. cum relatis per Cened,

4. Gened. *ſingul.* 12. *num.*2. Et propterea infirmus dicitur, qui ſæpè ſolet infirmari, Archidiac. *in cap. Paſtoralis, circa med. verb. Valetudine*: Ioan. Andr. *num.*1. *verſ. dicit Hugo*: Anchar. *num.*3. *verſ. quinto nota*: & *ibi* Gemin. *in* §. *verum, num.*6. *verſ. quis dicatur*: *de Cleric. ægrot. in* 6. Bonifac. Vitalin. *in proœm. Clement.* §. *hac ſanè, num.* 15. & Menoch. *de arbitr. libro* 2. *cap.* 60. *num.* 5. *verſ. hic ergo Iudex.*

Impoſſibilitas autem deſeruiendi probatur per dictum ſeptimum teſtem Medicum deponentem quod dum afficitur dicto dolore capitis, impoſſibile eſt, quod poſſit deſeruire Eccleſiæ, & Theſaurariæ, & facere (vt dicunt) ſuas Hebdomadas; cui vti Perito, & in facto proprio deponenti deferendum eſt, ex *ſuprà* allegatis, & in terminis vt quis liberetur ab onere Horarum, Azor. *inſtit. moral. lib.* 10. *cap.* 13. *littera A, verſic. quæres igitur. vol.*1.

5. Nec obſtare viſum fuit, quod ex libro Punctatoris appareat dictum Chriſtophorum parum defeciſſe in Seruitio: quia ſuas Hebdomadas alteri Canonico demandabat; vt ex ſupradictis teſtibus, *in ſummario, numero* 3. & potuit etiam aliquando per ſeipſum deſeruire, & ſimul dolore capitis vexari, quamuis ſuo maximo detrimento, & periculo, vt factum, ex depoſitione dictorum ſecundi, & ſexti teſtium, comprobatur.

6. Prvt non videbatur obſtare quod probare deberet infirmitatem eſſe perpetuam, iuxta *deciſ.* Veralli 240. *part.*1. Quia vltra quod illa loquitur in Coadiutoria conceſſa propter debilitatem valdè diuerſam ab iſta, ex allegatis per Informantes, cùm infirmus perpetuus dicatur, qui ſæpè ſolet infirmari, vt ſuprà; ſatis dicitur iuſtificata prædicta narratiua, etiam ſecundùm *alleg. deciſ.* Veralli,
7. quæ admittit infirmitatem eſſe perpetuam, quamuis cum aliquo temporis interuallo: & præſertim cùm non fuerit ſimpliciter narratum, Chriſtophorum dolore capitis vexari, ſed continuò & aſſiduè; & ideò ſuffi-
8. cere videbatur, prædicta iuſtificari eo modo, quo narrata fuerunt: Ægid. *deciſ.* 116. *in fine, deciſ.*9. *num.*20. *parte* 2. *diuerſ.* & *deciſ.*410. *num.* 4. *in fine, part.* 1. *recent.* Maximè iuxta
9. æquitatem, quam Rota de ſtylo ſolet amplecti pro ſuſtinenda gratia: vt *in dict. deciſ.*9. *num.*9. *part.*2. *diuerſ.* ex Sarnen. *ad Reg. de valore, quæſt.* 11. *in fine*, Quæ tanto magis in hoc caſu amplectenda videbatur, cùm
10. non adſit alius prouiſus, nec agatur de præiudicio Tertij.

Et ita deciſum vtraque parte informante.

Neapolitana ſeparationis Tori, Veneris 28. Iunij 1624.

Coram R.P.D. Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Vxori ſæuitiam viri alleganti onus probandi incumbit.*
2 *Sæuitia viri ad effectum ſeparationis Tori, quæ eſt grauis & ardua, & plenè, & concludenter probari debet.*
3 *Sæuitia viri ad inducendam ſeparationem, magna eſſe debet.*
4 *Maritus poteſt vxorem leuiter, & moderatè verberare, præſertim cum cauſa.*
5 *Vxor verberata à marito ſolis pugnis, & alapis, non autem cum baculo, vel alio inſtrumento ad offendendum apto, non dicitur immoderatè verberata.*
6 *Verbera illata vxori à marito an fuerint ad correptionem, vel animo doloſo, & odio, dignoſcitur ex inſtrumento, cum quo illata ſunt, niſi aliter conſtet.*
7 *Vxorem à marito dolosè percuſſam fuiſſe non præſumitur, licèt cum baculo & ſanguinis effuſione, niſi probetur.*
8 *Percuſſio facta cum pugno in naſo, vnde multum ſanguinis exiuit, non eſt conſiderabilis.*
9 *Sæuitia viri in vxorem non inducitur ex vnico actu, ſed inſpicitur an adſit conſuetudo & frequentia.*
10 *Impetus primi animi non ſunt in poteſtate noſtra.*
11 *Vxor ſemper debet eſſe ſub timore, & reuerentia viri.*
12 *Reconciliatio impedit Tori ſeparationem.*
13 *Chirurgus & Obſtetrix deponentes de iis, quæ ad eorum officium ſpectant, plenè probant.*
14 *Teſtem inducens nihil poteſt contra eum obycere.*
15 *Morbus contagioſus non ſufficit ad Tori ſeparationem, ſed ſolùm ad debiti negationem; & quando.*
16 *Clauſula*, quam, & quas, *operatur, vt procedi poſſit prout in prima inſtantia.*

Decisio LVI.

Introducta de anno 1618. in foro Archiepiſcopali Neapolitano cauſa ſeparationis tori ad inſtantiam Nobilis mulieris contra virum; & nulla per eam probata cauſa, latáque ſententia viro fauorabili; & cauſa in gradu appellationis, in Rota commiſſa, fuit de menſe Nouembris 1622. & eidem actrici conceſſa remiſſoria tam ad ciuitatem Neapolis

polis, quèm ad oppidum Madrid per eam petita, & lapſis ſolitis terminis etiam prorogatis, ac reportato proceſſu Neapolim, cum teſtibus examinatis, fuit repropoſitum dubium reſolutum 26. Maij anni 1623. & dictum, dictam Mattronam teneri ad reuertendum & habitandum cum Viro, provt prima vice concluſum fuerat.

Fundamentum fuit defectus probationum vtriuſque cauſæ ſeparationis propoſitæ, videlicet prætenſæ ſæuitiæ, necnon
1. morbi contagioſi. Indubitata enim eſt concluſio vxori alleganti ſæuitiam viri, onus probandi incumbere: Pariſ. *conſil.* 54. *num.* 14.
2. *libro primo*, Natt. *conſil.* 616. *in principio*: & probationem requiri plenam & concludentem, cùm cauſa ſit grauis, & ardua: Pariſ. & Natt. *proximè* relati, & cumulati per Farinac. *de delict. carn. quæſtion.* 143. §. *probatio ſæuitiæ*: Rota *deciſ.* 441. *num.* 2. *parte* 1. *recent.* & coram fel. record. Gregor. XV. *deciſion.* 294. *numero duodecimo*, & *in Romana ſeparationis Tori, coram bon. mem. Cardinal. Sacrato* 28. *Ianuarij* 1613. *in principio*, impreſſ. *poſt conſil. dict. Farinac.* 157. *in ſecundo volumine*, & fuit etiam dictum in hac cauſa *dict. die* 16. *Maij*.

3. Provt etiam indubitatum eſt, ſæuitiam viri debere, ad inducendam ſeparationem, eſſe magnam: Abbas *in cap. ex tranſmiſſa*, per illum textum, *in principio*, & *numero* 4.
4. *de reſt. ſpol.* Leuis enim verberatio eſt permiſſa, & præſertim cum cauſa; vt poſt Gloſſ. fin. *in capit. quemadmodum, de iureiurando*, notant *ibi* omnes; Alexand. *conſil.* 115. *numero ſecundo*, & *tertio*, *volumin.* 4. idem notant Doctores *in capit. cum contingat, de for. compet.* vbi poſt alios Felin. *numero ſeptimo*, cum cumulatis per Farinacium *dict. quæſtion.* 142. *num.* 195. & *ſequentibus*, & præſertim *num.* 198. & *dict. conſil.* 157. *num.* 4. & *libro ſecundo*, & Rota poſt *dict. vol. conſil. deciſ.* 371. *num.* 4. Triuiſ. *deciſion. ciuil.* 45. *num.* 14 & 15.

In propoſito autem non viſa fuit Dominis facta probatio alicuius verberationis, vel offenſionis conſiderabilis, & ſine cauſa: Nam teſtes examinati nihil deponunt de aliqua iniuria vel offenſione illata, exceptis 2. & 12. qui de viſu de pugnis in faciem illatis cum effuſione ſanguinis ex naſo; de quibus etiam deponunt 9. & 13. de confeſſione tamen extraiudiciali eiuſdem viri; & quidquid ſit de perſonis dictorum teſtium, præſuppoſito etiam citra veri præiudicium, quod probent in dicto; tamen non exindè reſultat verberatio, vel offenſa immoderata, ſufficiens ad tori ſeparationem.

5. Primò, quia non fuit cum baculo, flagellis, vel alio inſtrumento ad offendendum apto, ſed ſolis pugnis, & alapis; & ſic non poteſt dici immoderatè verberata: vt in ſpecie conſuluit Bertazol. *conſil.* 228. *numer.* 13. & 16. *libro primo*, *Crimin.* Farinac. *d. q.* 142.
6. *numero* 204. & ex inſtrumento dignoſcitur an fuerit ad correctionem, vel animo doloſo, & odio: Signorol. *conſil.* 63. *numero* 8. Rimin. iun. *conſil.* 174. *num.* 40. *in fin.* Farinac. *dict. conſil.* 157. *num.* 9. niſi conſtet quod doloſè percuſſa fuerit: quod non præſumitur, etiamſi cum baculo, & ſanguinis effuſione: Guidop. *de præſ. num.* 91. Surdus *de alim. lib.* 7. *quæſt.* 16. *num.* 9. Roland. *conſ.* 27. *num.* 17. & *ſequentibus*, *lib.* 3. Ludouic. Mo- 7.
rot. *conſil.* 41. *num.* 9. & 10. Et quod non ſit conſiderabilis percuſſio cum pugno, ex qua exiuit ſanguis è naſo, quia ex illo de facili exit multum ſanguinis; Gloſſ. Marginalis *in cap. cum illorum*, 52. *litera E*, *de ſentent. excommun.* vbi Hoſtienſ. *num.* 10. *in fin.* Abbas *num.* 10. & alij; Victor, *in Summ. Sacrament. tit. de Euchariſt. q.* 99. 8.

Secundò, quia non probatur aliqua alia iniuria durante matrimonio illata: & ex vnico actu non inducitur ſæuitia, ſed inſpicitur an adſit conſuetudo & frequentia: 9.
Cardinal. *conſil* 9. *in princ.* & *numer.* 9. & 12. & 18. Baldus *conſil.* 136. *col.* 2. *libro* 1. Aldobrand. *dict. conſil.* 71. *numero octauo, nono, decimo*, & *ſeqq.* Roland. *conſil.* 27. *numero* 12. *libro tertio*, Sanchez *de Matrimon. libro* 10. *diſputat.* 19. *numero* 16. *verſ. ſecundo exiſtimo*: Farinac. *dict. quæſt.* 142. *numero* 203. & 304. Rota *dict. deciſion.* 371. *numero* 5. *verſ.* & *tanto minus*: *poſt ſecundum vol. conſil. Farinac.*

Tanto minùs, quia rixa inter dictos coniuges orta fuit inter prandium in familiaribus ſermonibus, & ex leuibus cauſis; quia vxor prætendebat virum deficere in obſeruantia pactorum, & præſertim de retinendo eius nepotem in domo: & è conuerſo maritus conquerebatur de nimia expenſa in victu facta; & deinde venerunt ad iurgia, vt deponunt 1. 11. & 12. & 14. teſtes; & ita res habuit originem ex leuibus cauſis, & ſine fundamento: & potuit maritus ex primo impetu, qui non eſt in poteſtate noſtra, moueri: vt conſiderat Baldus *d. conſil.* 136. *lib.* 1. & Bertazol. *d. conſil.* 228. *n.* 24. 10.
referens verba Baldi, ex Ariſtotel. quod vxor ſemper debeat eſſe cum timore, & reuerentia Viri. 11.

Immò etiam probatur ex confeſſione mulieris in quodam eius memoriali, quod maritus exiſtimauit ſibi per eam datam fuiſſe mentitam; & quod vxor prædicta non reuocauerit ad animum, ſed rediiſſet ad cohabitandum cum viro ſi ipſe recepiſſet nepotem in domo, vt prætendebat eum teneri iuxta conuentionem; deponunt 13. & 14. teſtes: & inde etiam arguitur reconciliatio, ſi quæ iniuria vel offenſio illata fuiſſet: quæ reconciliatio impedit tori ſeparationem, Bertazol. *d. conſil.* 228. *num.* 12. 12.
verſ. reſpectu verò, Rimin. iun. *d. conſil.* 174. *numero* 28.

Minus etiam fuit probatus prætenſus morbus contagioſus, nec quoad ipſum virum, nec quoad mulierem: & omiſſis teſtibus, qui nihil penitus deponunt, qui ſunt 3. 11. 14. 15. & 16. vel de auditu à prima vxore dicti Viri, qui ſunt 5. 11. 14. 15. & 16. vel de auditu, vel ex relatione & aſſertione ipſius ſecundæ mulieris, & aliorum, qui ſunt 8. 9. & 10. & aliis, qui ignorant qualitatem morbi, qui ſunt 12. & 6.

Ceſſat difficultas, quia ex depoſitionibus aliorum teſtium, inter quos ſunt Chirurgus, & Obſtetrix, conſtat etiam per ocularem inſpectionem corporis, eum fuiſſe ſanum, & ab omni morbo mundatum; vt deponunt iidem teſtes *in Summario Viri*,
13. *numero* 13. qui plenè probant, eiſque ſtandum eſt tanquam de viſu, & Peritis in Arte; *Lege* 1. *Digeſtis, de ventr. inſpiciendo, l. ſeptimo menſe*, vbi Baldus, *in vlt. addit. Di-*
14. *geſtis, de ſtat. homin.* maximè cum pars nihil poſſit contra illos, tanquam à ſe inductos obiicere, *leg. ſi quis teſtibus*, vbi Doctores, *Cod. de teſtibus*, Mantic. *deciſ.* 274. *ſub n.*1. & fuit ſæpiſſimè dictum.

Quo verò ad mulierem nihil penitus probatur, quod ex carnali commixtione, & commercio cum viro, inciderit ipſa in morbum contagioſum; & teſtes aliqui nihil deponunt, videlicet dicti Tertius, Vndecimus, Decimusquartus, Decimusquintus, & Decimusſextus; necnon, Primus, Quintus, & Decimus: aliqui verò ex mulieris aſſertione, videlicet Secundus, Sextus, & Septimus, Octauus, Nonus, Duodecimus, Decimustertius & Decimusſeptimus, & de auditu ab aliis videlicet dicti Septimus, Nonus, Duodecimus, & Decimustertius. Nec de huiuſmodi prætenſo morbo conqueſta fuit, dum amicabiliter tractabatur de reuerſione ad matrimonialem cohabitationem.

Inſuper dicebant Domini, huiuſmodi
15. morbum non ſufficere ad ſeparationem, ſed ſolum ad debiti denegationem, quatenus tamen periculum mortis ſuæ perſonæ immineret, quod hic non probatur, Nauarr. *in man. cap.*22. *ſub num.*13. *verſ. Quartò coniugem*, Ioannes Boſch. *de iniuſt. nupt. libro* 2. *numero* 14. Barboſ. *ad rubr. Digeſtis, ſol. matrimon. parte* 2. *numero* 28. *verſ. quod etiam recipiendum*: Claud. *ad conſil. Bertazol. conſilio* 228. *ſub litera D, circa medium, verſ. his vtrinque.*

Neque viſa fuit Dominis releuans oppoſitio ex aduerſo facta, pendentiæ termini Remiſſorialium: cùm conſtet de lapſu terminorum: & vltima prorogatio fuit facta cum clauſula *ſine retardatione*: vt in *Summario mulieris, num....*

Non obſtat nullitas ſententiæ de partibus ex defectu citationis: quia in omnem
16. caſum, dum in commiſſione adeſt clauſula *Quam & quas*, pronunciari poterit provt in prima inſtantia, Achill. *deciſione* 17. *de reſcript.* Seraphin. *deciſ.*1241. *numer.*2. cum aliis *in Bonon. de Capacellis*, 27. *Nouembris* 1615. *coram bon. mem. Andrea, & in Imolen. bonorum* 21. *Iunij* 1619. *coram me.*

Et ita reſolutum, &c.

Romana Hæreditatis de Arigoniis, Mercurij 13. Nouembris 1624.

Coram R. P. D. Manzanedo.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ validitas colligitur ex reuolutione actorum.*
2 *Sententia præcipitanter lata, eſt nulla, & inualida.*
3 *Probationes tempore præfixo non faciens, non poteſt de Iudice conqueri.*
4 *Inſtitutio hæredis eſt caput, & fundamentum teſtamenti.*
5 *Teſtamentum, in quo teſtator non ſcripſerit, nec ore proprio nominauerit hæredis nomen, eſt nullum, & inualidum.*
6 *Teſtamentum nuncupatiuum non requirit ſolemnitates* leg. hac conſultiſſima, & l. iubemus, Cod. de Teſtament.
7 *Teſtamentum nuncupatiuum implicitum facere dicitur is qui teſtatur per ſchedulã.*
8 *Teſtamentum per relationem ad ſchedulam, valet ac ſi Teſtator ore proprio hæredem nominaſſet, licet teſtes ignorent diſpoſita in ſchedula.*
9 *Teſtator diſponens per relationem ad ſchedulam aliena manu ſcriptam præſumitur bene vidiſſe omnia contenta in ipſa ſchedula.*
10 *Teſtamentum nuncupatiuum non redditur nullum, ex eo, quod vnus ex teſtibus pro alio, qui ſcribere ignoret, ſubſcribat.*
11 *Demens nemo præſumitur.*
12 *Dementia plenè & concludenter probanda venit.*
13 *Actus impatientiæ ex morbi ſæuitia cauſati non excludunt vſum rationis ac iudicij.*
14 *Teſtandi facultas non dicitur adempta per actus qui vſum rationis & iudicij non excludunt.*
15 *Dementia probari debet de tempore teſtamenti, vt teſtamentum nullum dici poſſit ratione dementiæ.*
16 *Teſtator habens dilucida interualla præſumitur condidiſſe teſtamentum tempore dilucidi interualli.*
17 *Teſtibus deponentibus de ſanitate mentis magis credendum, quàm aliis deponentibus de dementia.*
18 *Teſtium domeſticorum, & familiarium fides minuitur.*
19 *Teſtem inducens non poteſt contra eum excipere.*
20 *Teſtatoris dementia ſi probetur, & teſtamentum ſit factum ſicut feciſſet prudens, validum reputari debet.*

DECISIO LVII.

ILluſtriſſimus quond. Cardinalis Arigonius de anno 1615. ſub die 15. Iunij condito teſtamento, in quo inſtituit hæredes vniuerſales Reuerendos Patres Domin. Cyriacum, & Antonium, Fratres de Rocciis nec-non Reuerendos Patres Dominum Diomedem & Ioannem Petrum, Fratres de Vareſiis ſuos ex Sororibus Nepotes, poſt diuturnam infirmitatem ſub die 4. Aprilis ſequentis anni ex hac vita migrauit; ob cuius mortem prætendentes tunc Domina Lucretia Macchiauella altera ſoror, & alij filij, ac Nepotes reſpectiuè Dominæ Caſſandræ iam defunctæ pariter ſororis dicti Domini Cardinalis, de quibus in teſtamento nulla fuerat facta mentio, ſuccedere in hæreditate illius ab inteſtato; cœperunt agere coram A. C. via monitorij pro relaxatione bonorum contra dictos hæredes: pro quorum parte exhibito in actis teſtamento, & cauſa diſcuſſa, fuit per A. C. pro illius validitate ad fauorem hæredum pronunciatum.

A qua ſententia cùm Pars Dominæ Lucretiæ, & conſortium appellaſſet, & cauſa fuiſſet in Rota mihi commiſſa, dedi tùnc dubium; An ſententia prædicta eſſet confirmanda, vel infirmanda? & illo hodie propoſito, & vtraque parte acriter informante, ac cauſa per omnes Dominos meos de Ordine Sanctiſſimi examinata, fuit ab ipſis nemine diſcrepante vnanimiter reſolutum, dictam ſententiam eſſe confirmandam; cùm
1. quoad validitatem non fuerit de ea dubitatum, ex quo conſtat ex reuolutione proceſſus fuiſſe ſeruata omnia requiſita; iuxta *deciſ.* Caputaq. 260. *part.* 2. *& deciſ.* 178. *&* 602. *num.* 1. *part.* 2. *recent.*

2. Neque dicatur, illam fuiſſe nullam & inualidam ex eo, quod fuerit præcipitanter lata, non factis priùs probationibus, nec examinatis omnibus teſtibus iuratis. Quia cum ex eodem proceſſu appareat fuiſſe conceſſum tempus ſufficiens ad hæc peragenda,
3. ſibi debet imputare Pars, ſi non curauit examen teſtium perficere; maximè quia potuit etiam in hac ſecunda inſtantia, hanc & alias probationes facere, iuxta regul. text. *in leg. per hanc*, *Cod. de temp. appell.*

Quò verò ad iuſtitiam, licèt acriter illam impugnarent Informantes pro Domina Lucretia; tamen Domini dixerunt ſententiam prædictam fuiſſe quoque iuſtam; dum in ea fuit declaratum validum, & non ſubiacere alicui vitio nullitatis teſtamentum dicti Domini Cardinalis, quod in ſe con-
4. tinebat tam hæredis inſtitutionem, quæ eſt caput, & fundamentum teſtamenti, §. *ante hæredis*, *Inſtitut. de legat. l.* 1. *ff. de hæred. inſtituend. l. fin. Digeſtis*, *de iure Codicill.* quàm etiam omnia alia requiſita ad illius validitatem neceſſaria, de quibus *in leg. hac conſultiſſima*, *Cod. de teſtament.* Craſſ. *in* §. *teſtamentum*, *quæſt.* 10.

Neque viſum fuit obſtare quod primo
5. loco dicebatur, teſtamentum fuiſſe nullum & inualidum, ex eo quod teſtator non ſcripſerit nomen hæredis, nec ore proprio illum nominauerit, iuxta text. *in leg. hac conſultiſſima*, *& l. iubemus*, *Cod. de teſtament.* Quia reſpondebatur, ſolemnitates prædictas 6.
requiri in teſtamento in ſcriptis, non autem in teſtamento nuncupatiuo provt erat iſtud, quod fuit ſcriptum à Notario, & deinde ſubſcriptum à Cardinali, his præciſis verbis: *Ego Pōpeius Cardin. Arigonius diſpono vt ſuprà manu propria:* quod genus teſtandi ad 7.
relationem ſchedulæ ſcriptæ per Notariū habet vim teſtamenti nuncupatiui impliciti, & valet perinde ac ſi ipſemet teſtator ore 8.
proprio hæredem nominaſſet, abſque eo quod teſtes legerint, viderint, aut certiores facti fuerint de diſpoſitis in dicta ſchedula; Bartol. *in leg ſi ita ſcripſero*, *Digeſtis*, *de condit. & demonſtrat.* Iaſon *in leg. vbi*, §. *illud*, *numero ſecundo*, *Digeſtis*, *de verbor. obligat.* Clar. *in* §. *teſtamentum*, *quæſtione* 36. *num...* Cardinalis Mantica *de Coniecturis*, *libro* 1. *titul.* 7. *numero* 7. Gutierrez *pract. quæſt. lib.* 2. *quæſtione quadrageſimaprima*, *numero quarto*, *& ſequent.* Magdalen. *de num. teſtium*, *part.* 1. *capit.* 27. *numero* 9. & fuit reſolutum *in illa Romana teſtamenti*, 9. *Decembris* 1620. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano*, vbi inter cætera ponderatur quod teſtator hoc 9.
caſu præſumitur bene vidiſſe priùs inſtitutionem hæredis, ac omnia alia contenta in dicto teſtamento manu aliena ſcripto: Iaſ. *in leg. ſi ita ſtipulatus*, §. *Chryſogonus*, *num.* 14. *ff. de verb. obligat.* Alexand. *conſil.* 147. *numero* 3. *libro* 2. Pariſ. *conſil.* 77. *numero* 26. *& conſil.* 88. *numero* 34. *libro* 3. quod ſine dubio cenſetur feciſſe Cardinalis iuriſperitus conſummatiſſimus, & qui non erat de tempore teſtamenti adeò infirmitate grauatus, vt contenta in eo videre non valeret; præcipuè cùm teſtamentum eſſet nimis breue, & ictu oculi potuiſſet ſubſtantiam illius inſpicere, provt fuit conſideratum *in dict. Romana teſtamenti*, *nuper allegata.*

Nec refert quod in ſubſcriptione teſtium 10.
in dicto teſtamento, vnus teſtis ſe ſubſcripſerit pro alio neſciente ſcribere, quia hoc non operatur, quo minus teſtamentum non ſuſtineatur, maximè cùm ſit nuncupatiuum, provt ex ſupradictis fuit oſtenſum.

Minus obſtant, quæ ſecundo loco contra dictum teſtamentum opponebantur de inualiditate, ratione alienationis mentis, qua dicitur Cardinalem de tempore teſtamenti laboraſſe: fuit enim per Dominos reſponſum, iſtum defectum pro parte Dominæ Lucretiæ deductum nullo modo probari. Re- 11.
gula enim eſt, neminem dementem, ſed potiùs ſanæ mentis præſumi; iuxta text. *in leg. nec Codicilli*, & *ibi* Bald. *Cod. de Codicill. leg. final. Cod. de hæred. inſtitu. cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat.* Pariſ. *conſil.* 87. *in princip. libro* 3. Menoch. *de præſumpt. libro primo*, *quæſt.* 18. 12.
numero ſexto, *& ſequent.* Vnde debuit defectus ex aduerſo plenè & concludenter probari: Bartol. *in leg. is poteſt*, *numero* 15. *Digeſtis*, *de acquir. hæred.* Salicet. *in leg. final. numero ſecundo*, *Cod. de hæred. inſtitu.* Ferret. *conſil.* 107.

*conſil.*207. *numero* 15. Rota *in vna Meliten. teſtamenti coram me*, quæ eſt 384.*num.*3.*par*.1. *recent*. quæ præſumptio vehementiùs intrat pro Domin. Cardinali, qui ob illius ſingularem doctrinam & prudentiam à fel. rec. Gregor. X I V. fuit electus in Auditorem Sacræ Rotæ, & exinde ad apicem Cardinalatus à fel. rec. Clement. V I I I. aſſumptus, & qui totius populi ore, maxima prudentia in rebus agendis pollebat, vt omnibus eſt notum.

Teſtes autem inducti pro parte Dominæ Lucretiæ nullatenus prædictam dementiam
13. probant, ſed tantum aliquot actus impatientiæ ex morbi ſæuitia, & dolorum acerbitate potius cauſatos, qui cum non ex-
14. cludant vſum rationis ac iudicij, non tollunt facultatem diſponendi: iuxta notata per Iaſon. *in leg. furioſum*, *numero* 4. *Codic. qui teſtament. facere poſſunt*, Dec. *in leg. humanitatis*, *Cod. de impuber*. Corn. *conſil*.261.*num*.21. *lib*.4. Decian. *conſil*.51.*num*.82.*lib*.4. Menoch. *conſ*683.*num*.14. Magdalen. *de numero teſtium*, *parte* 2. *cap*.4. *num*.97. cum aliis *in Romana donationis* 11. *Ianuarij* 1619. *coram Reuerendiſſ. D. meo Seleucien.*

15. Secundò, quia nec de dementia, nec de prædictis actibus à grauitate infirmitatis procedentibus deponunt de tempore teſtamenti, provt eſt neceſſarium ad illius inualiditatem: *l*.1. *& l. qui teſtamento*, *§. quacunque*, *verſ. nec furioſus*, *ff. de teſtament*. Corn. *dict. conſilio vigeſimoſexto*, *numero vigeſimoſecundo*, *lib*.4.

Tertiò, quia dicti teſtes non concludunt quod Cardinalis habere non potuerit dilucida interualla, quatenus ex dictis actibus reſultaret dementia: quod multum facit ad excludendam inualiditatem teſtamenti, quod
16. præſumitur factum de tempore dilucidi interualli; provt fuerunt hæc omnia benè, ac latè ponderata *in Peruſina hæreditatis* 12. *Iunij* 1617. *coram Domino meo Buratto*, *Romana donationis* 15. *Maij* 1619. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Seleucien. Romana hæreditatis de Gracch*. 1. *Decembris* 1618. *coram Domino meo Remboldo*, *& in d. Meliten. teſtamenti*, *coram me*.

Vltra quod pro parte eiuſdem D. Lucretiæ fuerunt examinati alij plures teſtes, qui dicunt, quod de tempore teſtamenti, D. Cardinalis erat compos mentis, & prudenter, ac
17. congruenter loquebatur: quibus teſtibus de ſanitate mentis deponentibus debet magis credi, quam prædictis deponentibus de dementia: Decius *in leg. furioſum*, *numero* 20. *Cod. qui teſtament. facere poſſunt*, Corn. *conſil*.219. *numero* 7. *libro* 1. Decian. *conſil*.127. *numer*.35. *libr*.3. Gabr. *de teſtibus*, *concl*.4. *numer*.19. Menoch. *de præſumpt. libr*.6. *præſumpt*.45. *num*.21. Rota *deciſ*.577. *numer*.10. *parte* 1. *diuerſ.* etiam quod eſſent numero pauciores, Boër. *deciſ*.23.*num*.93.

18. Nec refert quod iſtis teſtibus, cùm ſint domeſtici & familiares eiuſdem Domini Cardinalis, nempè Præfectus domus, Præpoſitus Cubiculo, Medicus, Secretarius, & alij, vi-
19. deatur de fide diminui: nam cùm fuerint inducti pro parte Dominæ Lucretiæ, non videntur ab ea contra illos poſſe dari exceptiones: ad text. *in leg. ſi quis teſtibus*, *Cod. de teſtibus*, Menoch. *conſil*:60. *numer*.17. *&* 18. Grat. *deciſion*.34. *numer*.12. *& ſequent*. Mantica *deciſion*.274. *ſub numero primo*, & fuit dictum *in Pacen. puritatis*, 6. *Aprilis* 1616. *coram me*.

Quibus accedit, & hoc mouit etiam maximè Dominos ad reſpondendum pro va- 20.
liditate dicti teſtamenti; quod Domini Cardinalis rectè, ac prudenter diſpoſuit in dicto teſtamento, reliquit enim hæredes; inter alios, duos Nepotes Prælatos in Curia cognitos, quos ipſe maximè diligebat, & ad Prælaturam promoueri fecerat; omittendo alios forſan illi parum obſequentes: multa legata pia pro ſalute animæ ſuæ fecit; &, familiæ diſtinctim ſecundum gradus, & pro vniuſcuiuſque ſeruitio, ac dignitate aliquid reliquit: ex quibus reſultat, quod quatenus etiam poſſit dici probata dementia, nihilominus dictum teſtamentum ita factum ſicut quilibet alius prudens ac ſanæ mentis feciſſet, validum reputari debet; iuxta ſententiam Ioann. Andreæ *in cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſt*. Bald. *in cap*.1. *ante numer*.3. *titul. per quos fiat inueſt*. Alexand. *in leg. furioſum*, *numer*.3. *Cod. qui teſtament. facer. poſſ.* Mantic. *de coniect. vlt. volunt. libr*.2. *tit*.5. *ſub numer*.7. *&* 8. Magdalen. *de num. teſtium p*.2. *capit*.4. *numer*.89. *& ſeq*. Honded. *conſil*.78. *num*.61. *lib*.2. Rota *diuerſ. deciſ*.129. *num*.15. *parte* 2. & fuit dictum *in præallegata Romana teſtamenti*, *coram Domino meo Decano*, *& in Meliten. teſtament. coram me*.

Ex quibus ita fuit reſolutum.

Venetiarum Matrimonij. Lunæ 29. Nouembris 1604.

Coram R.P.D. Peña.

SVMMARIVM.

1 *Auditor Cameræ non cognoſcit de cauſis matrimonialibus.*

2 *Metus conditionalis, & non abſolutus non impedit, neque dirimit matrimonium.*

3 *Metus iuſtus & cadens in conſtantem virum, impedit & dirimit matrimonium.*

4 *Metus iuſtus & cadens in conſtantem virum dicitur qui continet periculum mortis, vel cruciatum corporis.*

5 *Metus vt dirimat matrimonium quinque conditiones copulatiuè requirit, de quibus num. ſeqq.*

6 *Metus iuſtus non dicitur, ſi malum, quod timetur non ſit graue.*

7 *Metus iuſtus non dicitur, niſi timor mali euentus ſit probabilis & rationabilis.*

8 *Metus*

8 *Metus iuſtus non dicitur ſi incutiens metum minas exequi non valeat.*
9 *Metus iuſtus non dicitur quando incutiens metum minas exequi non ſoleat.*
10 *Parentes iram contra filios conceptam facilè deponere ſolent.*
11 *Metus iuſtus non dicitur quando is, cui minatur, facilè poteſt malis occurrere.*
12 *Sponſi per verba de futuro poſſunt recedere à contractu, quando deuenit ad notitiam alterum eorum laborare aliquo graui morbo, quale diceretur Lepra, morbus gallicus, morbus caducus, grauis oris fœtor, deformitas, & ſimilia.*
13 *Morbi matrimonium iam contractum non dirimunt, ſiue ſuperueniant, ſiue ante contractum matrimonium adeſſent.*
14 *Matrimonij vinculum iure diuino, & naturali eſt indiſſolubile.*
15 *Matrimonium nonniſi propter impedimenta ſanctionibus Eccleſiæ expreſſa dirimi debet.*
16 *Impedimenta quæ impediunt, & dirimunt matrimonium, ſunt duodecim.*
17 *Morbus caducus non impedit, neque dirimit matrimonium.*
18 *Maritus non poteſt propria auctoritate ſe ab vxore ſeparare.*
19 *Matrimonia dirimi poſſe iuſta de cauſa pro libitu voluntatis, erronea eſt Græcorum opinio.*
20 *Morbo caduco laborantes iuxta ritum Græcorum ſunt inhabiles ad contrahendum matrimonium.*
21 *Morbum caducum dirimere matrimonium iam contractum, eſt erronea ſententia.*
22 *Eccleſia Romana, ritus, & conſuetudines Græcorum inter Latinos habitantium non reſpuit.*
23 *Eccleſia Romana non tolerat indiſtinctè Græcorum ritus in celebrandis diuinis, ſed eos tantum, quos Sedes Apoſtolica approbauit.*
24 *Leges, vel mores contra ius diuinum non valent.*

DECISIO LVIII.

PRæſupponebatur in facto, Michaëlem Syrum Græcum cum Diana Brandamina Græca, ritu Græco, Venetiis anno 1588. contraxiſſe matrimonium, ex eóque carnali copula conſummato ſuſceptam fuiſſe filiam, quæ paulò pòſt mortua fuit. Eundem vero Syrum anno 1602. ſiue alterius mulieris amore captum, ſiue alia cauſa ductum ab eo matrimonio recedere voluiſſe, & ſuper illius nullitate coram Archiepiſcopo Philadelphiæ Græcorum Venetiis habitantium Prælato ſuper illius nullitate iudicium introduxiſſe, coram quo duas potiſſimùm ad dirimendum matrimonium cauſas propoſuit; Primam deductam ex metu reuerentiali paterno; quia pater comminatus fuerat. Alteram, quia fuerat deceptus, ex quo Diana laborabat morbo caduco, quem ipſe tempore contracti matrimonij ignorabat.

In Iudicio Venetiis agitato, cùm Prælatus ille Græcus ad fauorem Dianæ contra Syrum pronuntiaſſet, & Syrus ad Auditorem Cameræ appellaſſet, idem Auditor primam ſententiam confirmauit: Cauſa introducta in Rota coram Reuerendiſſimo Patre Domino Alexandro Iuſto, Rota ſententiam illius Prælati Græci ſuſpectam habuit, quia ſibi plenè non conſtabat, an haberet auctoritatem à Romano Pontifice, vel à Patriarcha Græcorum Conſtantinopolis habitante; qui nunc cùm non recognoſcat Romanum Pontificem, habetur Schiſmaticus. Sententiam verò Auditoris Cameræ, nullam & inualidam pronuntiauit ex defectu Iuriſdictionis: quia A. C. non cognoſcit de cauſis matrimonialibus. 1.

Cum vero idem Syrus coram Reuerendiſſimo Patre Domino Lancelloto peteret remiſſoriam ad probandum metum à Patre ſibi illatum: & morbum caducum, quo laborabat Diana, & ritum Græcorum, iuxta quem Syrus prætendebat probare quod morbus caducus impedit Matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum: Rota Syro remiſſoriam negauit, quia articuli nedum viſi fuerant irreleuantes; verùm ſuſpecti etiam, & ſapientes Græcorum Schiſmaticorum errorem: nam primus, ſecundus, & tertius, continentes metum paternum reuerentialem, ex multis cenſebantur irreleuantes.

Primò, quia non continebant coactionem abſolutam, ſed conditionalem, quæ non impedit Matrimonij contractum, ſicut nec Characteris impreſſionem: *capit. maiores*, §. *item quæritur*, *de Baptiſm.* Rota *in vna Valentina nullitatis ſuſceptionis Ordinis*, coram Cæſar. de Graſſis *deciſion.* 19. *titul. de his quæ vi metúſve cauſa fiunt: numero* 1. & *ſequent.* 2.

Secundò, quia in Matrimonio regula eſt, vt non alius metus quàm iuſtus, & qui in virum conſtantem cadat, matrimonium contrahendum impediat, & contractum dirimat: *capit.* 2. vbi communiter Canoniſtæ, *de his, quæ vi, metúſve cauſa fiunt*, *cap. cum locum, de deſponſal. leg. metum, Digeſtis, de eo quod metus cauſa*: communiter Doctores Scholaſtici *libr.* 4. *ſententiarum diſt.* 29. vbi Sanctus Thomas, *quæſtion. vnica, art.* 3. *quæſtiuncula prima.* Bonauentura *quæſtion.* 1. *num.* 5. Scotus *quæſtion. vnica*, §. *hic dicitur*: Durand. *quæſtion.* 1. *numer.* 7. Petrus de Palude *quæſtion. vnica*, *artic.* 3. *concluſion.* 1. *n.* 17. Dominicus Sotus *quæſtion.* 1. *art.* 3. *verſ. refutatur tamen*: Sanctus Antonin. *parte* 3. *tom.* 1. *cap.* 7. Henriquez *in Summa*, *libr.* 11. *de Matrimonio*, *capit.* 9. *numer.* 1. Petrus de Aragon. apud Sanctum Thomam 2. 2. *q.* 88. *artic.* 3. §. *hoc conſtituto*, *ſit prima concluſio*: Syluester *in Summa, in verb. Matrimonium*, 8. *quæſt.* 11. Thomas Sanchez *de Matrimonio*, *libr.* 4. *diſputat* 12. *numer.* 18. vbi plures refert, Andreas Gail. *libr.* 2. *practicarum obſeruationum* 3.

*ſeruationum,obſer.*93. *n.*7. Martinus Nauarrus *in manual. confeſſion. capit.*22. *numer.*51. vbi
4. metum iuſtum ſiue cadentem in virum conſtantem eſſe dixit illum, quo minus malum maioris euitandi cauſa eligitur. Alij magis in ſpecie dicunt metum iuſtum, ſiue cadentem in virum conſtantem eum eſſe, qui continet periculum mortis, vel cruciatum corporis; aliàs nihil operaretur: *leg. metum*, *ff. de eo quod metus cauſa*: *leg. interpoſitas*, *Cod. de tranſact.* vbi Gloſſ. *in verb. cruciatum*, *capit. cum dilectus*, *de his*, *quæ vi metúſve cauſa fiunt*, vbi Gloſſ. *in verbo*, *metum*, & *ibidem* Abbas *numer.*2. & Canoniſtæ, *in cap. veniens*, *il* 2. *de ſponſal*, Alexand. *conſil.*156. *incip. viſo proceſſu*, *num.*6. & 20. *lib.*5. Idem *conſil.*69. *incip. In caſu prædicto*, *num.*2. *lib.*3. Andreas Gail. *lib.*2. *practicarum*, *obſeruatione* 93. *num.*7.

5. Quibus accedebat, quia ad hunc effectum ſcilicet ad probandum matrimonium nullum, ob metum incuſſum, quinque conditiones copulatiuè requiruntur efficientes metum iuſtum, id eſt cadentem in virum conſtantem.

6. Prima vt malum, quod timetur graue ſit, *l.*1. *Digeſtis*, *de eo*, *quod metus cauſa.*

7. Secunda, vt æſtimatio mali quod timetur ſit fortis, id eſt, vt timens non vanè aut leuiter credat malum illud ſibi imminere, ſed probabiliter & rationabiliter: *l. metum*, *la* 2. *ff. de eo quod metus cauſ.* Burſat. *conſil.*72. *incip. Omiſſa facti ſerioſa*, *num.*30. *lib.*1.

8. Tertia, vt metum incutiens, potens ſit minas executioni mandare: non eſt enim viri conſtantis, ac fortis, quibuſcunque minis terreri: Gloſſ. *in leg. Metum*, *in verb. iactationibus*, *Cod. de his quæ vi*: vbi Salicetus *numero ſecundo*, Roland. *conſilio* 83. *num.*28. *libro* 2.

9. Quarta conditio eſt, vt metum incutiens ſolitus ſit minas exequi; ſecus ſi ſit homo minas iactans, faciléque iram deponens,
10. quales ſolent eſſe parentes erga filios: *leg. famoſi*, *Digeſtis*, *ad legem Iuliam Maieſtatis*, *leg. metum*, *Cod. de his quæ vi*: vbi Bartol. *numer.*1. Paul. de Caſtr. *numer.*1. Alexander *num.*2. Bald. *num.*1. Salicet. *num.*2. Decian. *conſil.*18. *numer.* 127. *libr.*1. Burſat. *conſil.*72. *n.*42. *lib.*1.

11. Quinta conditio eſt, vt timens non poſſit facilè occurrere malis, quæ ſibi timet imminere: ſi enim poſſet alia ratione malis mederi, non eſſet iuſtus metus: Angel. de Clauaſio *in Summa*, *verb. metus*, *num.*5. Syluester *eodem verb. quæſt.*1. & proſequitur latè Thomas Sanchez *tractat. de matrimon. lib. de conſenſu coacto*, *diſputat.* 1. *numer.* 19. & *multis ſequentibus.* Cum ergo in caſu propoſito non eſſet articulatus talis metus, meritò articuli tanquam irreleuantes fuerunt reiecti.

Articulus quartus, quintus, & ſextus, continentes morbum caducum, quo dicebatur laborare Diana, antequam cum Syro contraheret matrimonium, pariter fuerunt
12. reiecti tanquam irreleuantes: quia licèt quis poſt ſponſalia de futuro poſſit à contractu ſponſaliorum recedere; ſi intelligat ſponſam, aut viceverſa ſi ſponſa intelligat ſponſum grauem morbum pati, quales ſunt lepra, morbus gallicus, morbus caducus, grauis oris fœtor, aut deformitas, & ſimiles; iſti tamen ſiue antecedant, ſiue ſub- 13.
ſequantur matrimonium perfectum & conſummatum, non dirimunt illud quoad vinculum: *capit. quoniam*, & *capit. literas*, *de coniugio leproſorum*, Sanctus Thomas *lib.*4. *ſententiarum*, *diſtinct.* 32. *quæſt. vnica*, *art.*1. & 2. & *ibidem* Sotus *quæſtion.*1. *artic.*1. *verſ. id autem quod de leproſis*: idem Sanctus Thomas *in ſupplemento ad tertiam partem q.* 64. *art.*1. *ad quartum argumentum*: idem rurſus Sotus *libr.* 4. *ſententiarum diſtinct.*34. *quæſt.*1. *art.*2. *poſt medium*, *verſ. hic addere operæ pretium eſt*: vbi expreſsè concludit quod ſi quis duxerit vxorem vel leproſam, vel fœtorem orę ſpirantem, cuius cauſa moleſtiſſimum ſit cum ea conuiuere, & concubare, licet morbis illis ante matrimonium laboraſſet, quos vir ignorauit, & ſi præſciuiſſet, nunquam eam duxiſſet, nihilominus matrimonium eſt legitimum, neque vllo modo eius vinculum dirimi poteſt. Idem tenet Caietanus *in Summ. in verb. Matrimonij vſus*: & Henricus Henriquez *in Summa morali*, *libr.*11. *cap.*14. *num.*6. *circa finem*, & *verſ. multo iuſtius.*

Hoc etiam tenet reliquus cœtus Theologorum, cum vinculum Matrimonij iure di- 14.
uino, & naturæ, ſit indiſſolubile; non eſt 15.
fas illud niſi propter ſola impedimenta Sanctionibus Eccleſiæ expreſſa dirimere: ſic verè aſſeruit Dominicus Sotus *libr.* 4. *ſententiarum*, *diſtinct.*34. *quæſt.*1. *art.*2. *paulò antè fin. verſ. hic addere operæ pretium eſt.*

Inter duodecim verò impedimenta, quæ 16.
impediunt Matrimonium contrahendum, & dirimunt etiam contractum, non ponitur morbus caducus, ſiue comitialis: & conſequenter irreleuantes prorſus erant articuli continentes, Dianam morbo caduco laboraſſe, vel ante, vel poſt contractum matrimonium.

Quod verò iſte morbus, & ſimiles non 17.
ſint de impedimentis impedientibus & dirimentibus matrimonium, patet ex verſibus relatis communiter à Doctoribus Canoniſtis & Theologis: & ſignanter à Sancto Thoma *in ſupplemento ad tertiam partem*, *quæſt.*50. *art. vnico*, & à Sancto Raymundo *in Summa*, *libr.*4. *de Matrimon.* §. 16. qui ſic habent:

> *Error, conditio, votum, cognatio, crimen,*
> *Cultus diſparitas, ius, Ordo, ligamen, honeſtas,*
> *Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,*
> *Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.*

Septimus, & Octauus articuli continentes, quod Syrus habita notitia morbi caduci, à Diana ſe ſeparauit: meritò etiam fuerunt reiecti tanquam irreleuantes, & ſuſpecti: quia ſi Syrus, vt profitebatur, more Latino viuebat, nec potuit, nec debuit propria au- 18.
ctoritate ſe ab vxore ſeparare: *capit. porrò*, *de*

*de diuortiis, cap.*1. *& 2.de coniugio leproſorum.*
Vbi communiter Canoniſtæ: & propter hoc
delictum, & turpitudinem ſuam non debuit
conſequi remiſſoriam ad probandum id vnde
ſperabat reportare commodum. Quod ſi id
fecit more Græco viuendo, ſuſpecti reddebã-
19. tur articuli de errore Græcorum: cum Græci
inter cæteros errores, teneant diuortia matri-
moniorum fieri poſſe iuſta de cauſa pro libi-
to voluntatis: Guido Carmelita *in Summa*
aduerſus hæreſes, tit. de hæreſibus Græc. cap. 10. *in*
decimo errore Græcorum, & Gabriel Prateolus
lib.7. de Vitiis, & Sectis hæreticorum, cap. 15.
in verb. Græci, hæreſi 12.
20. Nonum articulũ continentem, quod iuxta
ritum Græcum, patientes morbum caducum
inhabiles ſunt ad matrimonium contrahen-
21. dum: quódque talis morbus matrimoniũ ſi-
militer dirimit iam cõtractum; merita cẽſura,
tãquam de Grecorum errore manantẽ, & cõ-
tra ſubſtantiam Matrimonij pugnãtem, Rota
reiecit. Eccleſia enim Græca à Latina diuiſa,
non potuit tale inducere impedimentum, &
maximè non admiſit Rota hanc prætenſio-
nem, quia Syrus profitebatur ſe viuere Ec-
cleſiæ Latinæ ritu, quæ vt ex prædictis patet,
non conſtituit hunc morbum caducum, aut
alios ſimiles inter impedimenta matrimo-
nium contractum dirimentia.
22. Et quamuis Eccleſia Romana ritus & con-
ſuetudines Græcorum inter Latinos habitã-
23. tium non reſpuat; non tamen tolerat indi-
ſtinctè in Diuinis celebrandis, aliíſve ritibus
exercẽdis, niſi quos Sedes Apoſtolica appro-
bauit: *c. licet Græcos, de Baptiſmo, & eius effectu*,
vbi Gl. & Hoſt. *n.* 2. & Abb. *n.* 2. Idem Hoſt. *in*
c. quoniam in pleriſque, de officio Ordinarij, &
extat Conſtitutio Pij edita Romæ, *anno* 1564.
incip. *Romanus Pontifex.*
Valde quoque diſplicuit Dominis aſſertio
Informantium pro Syro, affirmantium quod
per Concilia Græca fuerat eadem cõſuetudo
approbata; videlicet quod morbus caducus
inhabilitat ad contrahendum matrimonium,
& eſt ſufficiens ad dirimendum contractum:
Quia licèt talia Concilia Græca adeſſent, de
quibus tamen non fuit doctum, ea non erant
tenenda antequam eſſent per Sedem Apoſto-
licam approbata: & maximè in hoc caſu, in
quo cùm lex diuina clamet, *Quos Deus con-*
24. *iunxit, homo non ſeparet*; non poſſunt introduci
aliqui mores, vel cõſuetudines, nec ſanciri le-
ges in contrarium: Hoſt. *in c.* 1. *de ſponſal. ſuper*
verb. ſuperinduxit, & in verb. Euangelica.
Denique decimus, & vndecimus articuli
continentes, Syrum ante, & poſt matrimo-
nium ritu Latino vixiſſe; irreleuantes erant,
quia probare faciebant contra ipſum, & mo-
re Latino viuẽdo tenebatur ſeruare Canones
Eccleſiæ Romanæ, quibus cauetur ne pro-
pter huiuſmodi morbos matrimonium con-
tractum dirimatur.
Denique cùm præſupponeretur, Syrum ritu
Græco verè cõtraxiſſe matrimoniũ per verba
de præſenti, & illud cõſummauerit cũ Diana
per copulam carnalem, indiſſolubile remane-
bat; nec ſibi fuerat concedenda Remiſſoria,
quia articuli erant irreleuantes, &c.

Romana Donationis de Incaſatis, Veneris 26. Iunij 1626.

Coram R. P. D. Merlino.

SVMMARIVM.

1 *Donatio ob cauſam, quæ non fuit ſecuta, irritatur, & bona donata reſtitui debent.*
Declara vt num. ſeq.
2 *Donatio ob cauſam, quæ non fuit ſecuta, irritatur ſi cauſa fuit finalis; ſecus ſi impulſiua donationis.*
3 *Cauſa impulſiua donationi adiecta non efficit quod donatio non dicatur ſimplex, & pura.*
4 *Donatio ſubſiſtit etiamſi cauſa impulſiua non verificetur.*
5 *Donatio facta occaſione matrimonij, in dubio matrimonium non cenſetur cauſa finalis, ſed impulſiua.*
6 *Donatio facta occaſione matrimonij, non cenſetur matrimonium cauſa finalis, ſed impulſiua, ſi verbis conditionalibus concepta non reperitur.*
7 *Donans conſanguineo occaſione matrimonij, dicitur motus ad donandum potius à conſanguinitate, quàm à matrimonio.*
8 *Donatio ſi nuncupetur libera & pura, non poteſt dici quod ſit conditionalis.*
9 *Cauſæ in donatione expreſſæ, quæ commodum donatarij & non donantis reſpiciunt, non dicuntur finales, ſed impulſiuæ.*
10 *Cauſæ impulſiuæ donationis ſi deficiant, adhuc donatum debetur.*
11 *Donatio ſi ſit facta ob matrimonium indeterminatum, non dicitur ipſum matrimonium fuiſſe cauſam finalem donationis.*
12 *Cauſa finalis donationis dicitur illa quæ fuit expreſſa in proœmio.*
13 *Donatio dicitur pura, licet in ea fuerit habita ratio conſeruandæ agnationis.*
14 *Cauſæ plures vbi concurrunt, vna ceſſante non corruit diſpoſitio.*
15 *Rolan.* conſ.44. lib.4. *declaratur.*
16 *Pater dotans filiam, propriæ obligationi ſatisfacit, nec præſumitur in eo liberalitas.*
17 *Natt.* conſ.609. *declaratur.*
18 *Deciſ.* in Bonon. de Luparis coram Remboldo, *declaratur.*
19 *Sexagenarius matrimonium contrahere non impeditur.*
20 *Sexagenarius ſuſcipiendæ prolis ſpe deſtitutus non dicitur.*
21 *Sexagenarij à contrahendo matrimonio arcebantur ex rigore Legis Papiæ Popeæ.*
22 *Lex Papia Popea prohibens matrimonium Sexagenariis, fuit ſublata per Claudium mediante Senatuſconſulto.*
23 *Lex Papia Popea* Vaniſſima *fuit à Senero*

nuncupata, & tanquam talem aboleuit.

24 *Lex Papia Popea tanquam crudeliſſima fuit à Iuſtiniano damnata, & abrogata.*

25 *Senes etiam decrepiti de Iure Canonico poſſunt matrimonium contrahere, niſi alio impedimento laborent.*

26 *Sexagenarius non caret facultate generandi.*

27 *Donationis reſolutio peti non poteſt, quando poteſt donatarius cauſæ donationis ſatisfacere.*

Decisio LIX.

Coſmus vſque de anno 1582. donauit inter viuos Marco Antonio fratri germano omnia ſua bona reſeruatis ſibi ſcutis 500. ad teſtandum, & facta obligatione per eundem Marcum Antonium de ſoluendo ſcuta 22. ſingulis menſibus ipſi donanti. Verùm quia in procemio Inſtrumenti dictæ donationis huiuſmodi verba habebantur: *Qui* (nempe Marcus Antonius) *cum pro conſeruatione Domus & Familiæ eorundem ſit animi, & intentionis ducendi vxorem, & dict. Dominus Coſmus ad finem & effectum, vt prædictus Dominus Marcus Antonius poſſet optimam conditionem inuenire, & honorificè nubere, ſuámque vxorem, & familiam condecentiùs & commodiùs ſuſtentare, ac ex iis, & aliis, &c. donauit, &c.* Et quoniam hucuſque dictus Domin. Marcus Antonius, qui iam Sexageſimum agit annum, matrimonium non contraxit, Coſmus prætendebat donationem ob dictum matrimonium non contractum fuiſſe reſolutam. Super quo, dubium propoſui; & Domini reſponderunt donationem non fuiſſe reſolutam.

Et moti ſunt, quia licet vera ſit conclu-
1. ſio, quod ſi quid donatum eſt intuitu certæ cauſæ, & cauſa illa non ſequatur, donatio irritetur, & reſtituendum ſit donatum: iuxta not. *in l.1. & in leg. cum ancillam, Cod. de condict. ob cauſ. & in l.1. Cod. de do-*
2. *nat. quæ ſub mod.* attamen id iure obtinet, quoties cauſa ea eſt, quæ principaliter & primariò mouet donantem; & ſic ſi fuerit cauſa finalis, ſecùs autem ſi fuiſſet impulſiua, vt quia tantum occaſionem præſtitiſſet ad donandùm, nec intrinſeca ratio motiua donantis illa extitiſſet; vt quia alioquin etiam fuiſſet donaturus: eſt text. *in l.2. §. fin. ff. de donat.* & ibi Gloſſ. Bart. & alij, & Gloſſ. *in dict. leg. cum ancillam, in verbo, non ſequuta,* Alber. *in leg. ſi vnquam, colum.2. verſ. in contrarium, Cod. de reuocand. donat.* Tiraquell. *in tractat ceſſ. cauſ. limit.1. num.1.* Cephal. *conſil.81. num.8.* Rota *deciſ.587. num.6. part.1.*
3. *recent.* huiuſmodi enim cauſa impulſiua donationi adiecta non efficit, quin adhuc donatio ipſa dicatur pura & ſimplex, Oldrad. *conſil.5. numero primo*, Socin. ſenior, *conſil.53. num.1. ad finem, libro primo*, Bec. *conſil.20. num.9. lib.1.* Bero. *conſil.65. numer.15. libr.1.* Monter. *deciſion. Aragon.10. num.15. & 27. & ſeq libr.1.* Fontanell. *de pact. nupt.*
4. *clauſ.4. gloſ.1. n.50. 53. & ſeqq.* & quod donatum debeatur etiam ſi talis cauſa impulſiua non verificetur: vt per DD. allegatos.

Quod autem dictum matrimonium con- 5.
trahendum non fuerit cauſa finalis, ſed tantùm impulſiua, deprehendebant DD. quia talis in dubio cenſetur: præſertim cùm verbis conditionalibus non fuerit concepta, nec colligi poſſit quod aliter non fuiſſet Coſmus donaturus: Bartol. *in dict. l.2. §. fin. ff. de donat.* Cephal. *dict. conſil.81. num.9.* Et in
terminis quod matrimonium contemplatum 6.
in donatione, referendum ſit potiùs ad cauſam impulſiuam, quàm ad finalem, dixit originaliter Oldrad. *dict. conſil.5. num.1.* Dec. *conſil.239. numer.2.* Socin. ſenior, *conſil.53. num.2. verſ. Nec obſtat, libr.1.* Crauet. *conſil.86. num.2. & 114. num.17.* Monter. *d. deciſ.10. num.6.* Neguſ. iun. *quæſt.501. num.14.* qui dicit veriorem & communiorem: Surd. *deciſ.322. n.84.* Card. Mantic. *de tacit. lib.13. tit.4. num.11.* & in eiſdem terminis, Rota *in Romana donationis de Cupis, 5. Iunij 1602. coram bon. mem. Card. Pamphilio*, quæ eſt poſt Pic. *ad ſtatut. Vrbis, deciſ.22. numer.8. & in Interamnen. donationis 21. Maij, 1625. coram R. P. D. meo Buratto.*

Et quoniam hîc concurrebat coniunctio 7.
ſanguinis, nempe fraternitas inter donantem & donatarium; qua ſanguinis neceſſitudine, tanquam naturali motiuo, cenſetur primariò motus ad donandum, non autem ex motiuo matrimonij, quia hoc eſt accidentale: Dec. *conſil.120. numer.4.* Cephal. *d. conſil.81. num.12.* Monter. *dict. deciſ.10. num.7. & 14. & 22.* Surd. *conſil.361. num.15. & 16.* Neguſ. iun. *quæſt.501. num.2. & ſeqq.*

Et in Inſtrumento dicitur fieri dictam donationem ſponte, & ob amorem & beneuolentiam, quæ inter eos intercedebat, &
ob puram, & meram liberalitatem: quæ ver- 8.
ba excludunt donationem fuiſſe aliquo onere & cõditione vinculatam, præter eam obligationem iniunctam Marco Antonio donatario, vt ſcilicet quolibet menſe præſtationes ſuppeteret Coſmo: & etiam excludunt, ipſum donantem alia ratione motum ad donandum, quam ob ſuam liberalitatem: vt per Surd. *d. conſil.361. num.17.* loquitur de illo verbo, *ſpontè*, & de verbis *ob amorem, & beneuolentiam*: Neguſ. *d. quæſt.501. num.13.*

Quæ eò certiora videbantur, tum quia in 9.
procemio multæ rationes donationis recenſentur, quæ beneficium dumtaxat donatarij, non autem donantis reſpiciunt, nempè vt cómodiùs ſe Marcus Antonius ſuſtentare, & condecentiorem dotem recipere valeat: & proinde huiuſmodi cauſæ omnino pro impulſiuis, & non finalibus ſunt habendæ: Crauet. *dict. conſ.85. num.2.* Corn. *conſ.101. numero 2. verſ. tamen finalis, libr.1.* Dec. *conſil.238. num.6.* Surd. *conſil.361. num.19.* Cephal. *toties relat. conſil.81. num.9.* Gabr. *conſil.57. num.11. lib.2.* Ioann. Franciſc. à Ponte *conſil.25. num.12.* Mont. *dict. deciſ.10. num.7.* Mantica *de tacit. libro tertio, titul.12. num.39.*
Quæ propterea etiamſi deficiant, adhuc 10.
tamen donatum ſeu relictum debetur: Corn. *conſil.101. col. vlt. libr.1. & conſil.45. colum.3. lib.3.*

libro 3. Angel. *conſilio* 124. Decius *dict. con-
ſil.*238. *num.*6. Caſtill. *de vſufruct. capit.*30.
*num.*15. & Surd. *dict.conſil.*361.*num.*19. & in
his terminis Gabr. *d.conſ.*57. *num.*8. *lib.*2. &
ſequitur Barz. *deciſ. Bononienſ.*25. *num.*82.

11. Tum etiam quia non fuit contemplatum
particulare, & determinatum matrimonium
cum certa aliqua muliere, ſed in genere
Matrimonium per ipſum Marcum Antonium
contrahendum, quod propterea impulſiuæ
cauſæ, non autem finali adſcribendum mo-
nent in hoc articulo, Monter. *dict. deciſ.*10.
*n.*11. *& ſeqq.* Fontanell. *de pact. nupt.clauſ.*4.
*gloſſ.*1. *num.*16. 17. 18. Molin. *de rit. nupt.
lib.*3. *cap.*12. *num.*22. *& ſeqq.*

12. Nec obſtare viſum fuit, donationem pro-
ceſſiſſe ex fauore, & deſiderio agnationis
conſeruandæ mediante dicto Matrimonio
in procœmio inſtrumenti, & ſic dici ob il-
lam cauſam; iuxta tradita per Modern. Ro-
man.*diſcept. forenſ.cap.*924.*num.*31. qui alios
allegat. Quoniam huiuſmodi cauſa non
viſa fuit æquipollens, & proportionata, vt
Coſmus Frater donaret omnia bona, & ita
magis agnationi quam ſibi proſpexiſſet; ſed
vrgentius, & congruentius videbatur mo-
tiuum, quod ex fraterno amore & correſ-
pectiua præſtatione facienda ſingulis men-
ſibus eidem Coſmo donanti deſumitur; men-
tióque illa conſeruandæ familiæ, appo-
ſita fuit potius ad colorandam donatio-
nem, & ne videretur Coſmus ſuper matri-
monio mercaturam cum fratre exercere,
quàm quòd reuera plus conſulere voluerit
nepotibus ex fratre, quàm ſibi: & ita in
13. puncto reſpondent & affirmant, non ob-
ſtante hac ratione conſeruandæ agnationis
expreſſa, adhuc donationem eſſe puram, &
non ob cauſam; Monter. *præallegat deciſ.*10.
*num.*10. & melius Rota *in dict.Romana dona-
tionis de Cupis coram bon. mem. Cardin. Pam-
philio.*

Quod eò magis videtur dicendum in præ-
ſenti facti ſpecie, vbi apparet non ſolùm
conſeruationem agnationis, ſed & alias cau-
ſas, & motiua fuiſſe conſiderata à donatore:
14. vnde licèt ceſſaret huiuſmodi cauſa conſer-
uationis agnationis, mediante matrimonio;
non propterea reſolueretur donatio, cùm aliæ
cauſæ verificentur: iuxta tradita in propoſi-
to, per Surd.*conſ.*361.*n.*20. & Barz.*d.deciſ.*25.
*num.*86 & dixit Rota *in dict. Interamnen.do-
nationis coram R. P.D. meo Buratto.*

Nec obſtant auctoritates in contrarium
15. allegatæ: Quia Roland. *conſ.*44.*lib.*4.conſu-
luit in donatione, in qua erant verba, *ex
cauſa Matrimonij futuri*: & *ob cauſam dicti
Matrimonij*, vt ibi *num.*9. & conſtabat in illo
caſu, quod ſemoto Matrimonio donator non
donaſſet: quod ſecus eſt in præſenti; quia
dicitur ob merum amorem, & ob liberalita-
tem; & quia reciproca adeſt obligatio.

Molin. *de rit. nupt.lib.*3.*cap.*12. loquitur in
16. patre, qui cùm teneatur dotare, non poteſt
præſumi liberalitas: quod ſecus eſt in fratre:
vt poſt Iaſon. *conſil.*161. *num.*12. diſtingue-
bat Rota *in dict. Romana de Cupis coram
Cardinal. Pamphilio*, & idem Molina ad-
mittit diſtinctionem de qua ſupra, inter Ma-
trimonium in genere, & matrimonium
particulare.

Natt. *conſ.*609. conſuluit in caſu, in quo 17.
Pater donauerat, vt filius cum quadam Bar-
tholomæa matrimonium contraheret, & ſic
certum, & particulare Matrimonium conſi-
deratum fuerat: & in iiſdem terminis, &
cauſa loquitur Becc. *conſil.*20.

Nec deciſ. Bononienſis *de Luparis* 10. *Iu-* 18.
nij 1622. *coram R. P. D. meo Remboldo*, ap-
plicatur. Quia *ibi* nimis efficacia erant ver-
ba, quod donatio fiebat ob cauſam omninò
matrimonij, & non ob aliam cauſam; &
ſunt verba præciſa illius inſtrumenti: &
pactum erat expreſſum etiam, quod ſi ma-
trimonium non ſequeretur, donatio eſſet
reſoluta.

Veruntamen dato etiam ſine veri præiu-
dicio, quod dictum Matrimonium fuerit
cauſa finalis, & ſic quod donatio eo non
ſequuto reſoluatur, attamen nimis prope-
rè, & intempeſtiuè viſum fuit agi hodie
ad illius reſolutionem: quia licèt M. Anto- 19.
nius ſexageſimum agat annum, non inde
propterea impeditur Matrimonium contra-
here; nec ſpe ſuſcipiendæ ex eo prolis om- 20.
nino deſtitutus eſt. Quamuis enim ex ri-
gore antiquæ legis Papiæ Popeæ ſub Tibe- 21.
rio ampliatæ, ſexagenarij à connubiis con-
trahendis arcerentur, de qua meminit poſt
Senec. Lactant. Firm. *de falſ. Relig. libro* 1.
*capit.*16. Huiuſmodi tamen legem ſuſtulit 22.
primò Claudius, non quidem Edicto, vt re-
fert Suetonius Tranquill. *in eius Vit. cap* 23.
ſed Senatuſconſulto, provt verbis diſertis
teſtatur Vlpian. *in fragm. titul.*16. *de ſolid.
capacit. inter vir. & vxor.* & animaduertunt
Lipſ.*ad librum ſecundum. Annal. Corn. Tacit.* &
Cauſab. *ad Sueton. dict. capit.*23. & deinde
Seuerus teſte Tertulliano *in Apologetico,
capite quarto, verſ. Nonne & nos*: qui *Va-* 23.
niſſimam appellauit: & illam demum Iu-
ſtinianus, crudeliſſimæ Sanctionis notâ 24.
reprehendit, & abrogauit, *in leg. Sancimus,
la* 2. *& in leg. ſi libertas, Codic. de nupt.* vt
obſeruant Alciat.*diſpunct.libr.*3.*capit.*3. Petr.
Gregor. *ſyntagmat. Iur. libr.*9. *capit.*6. Me-
nochius *de Arbitr. Iudicum*, *caſ.*89. *num.*57.
Et iure Canonico ſancitum eſt, ſenes etiam 25.
decrepitos capaces eſſe matrimonij, ſi nullo
alio impedimento præter ſenectutem labo-
rent, vt plenè poſt Theologos, & Cano-
niſtas, explicat Sanchez *de Matrim. libr.*7.
*diſputation.*92. *numer.*19. *&* 20. & Sexage- 26.
narium non carere facultate generandi te-
ſtatur Ariſtot. *libr.*5. *de animal. hiſtor. cap.*14.
*& libr.*7. *polit. cap.*16. & alij relati per Tira-
quell. *de Legib. connub. in lib.*6. *numer.*47. &
Menoch. *loco præallegato.*

Quod maximè dicendum videtur in M.
Antonio, qui viuidæ adhuc eſt valetudinis,
& virum conſtantiæ; & propterea, cum adhuc 27.
ſpes vigeat, & ipſe poſſit ſatisfacere cauſæ, ob
quam prætenditur donatum fuiſſe, non rectè
agitur ad donationis reſolutionem, vt in ſi-
mili dixit Rot.*in Romana legati* 4 *Maij* 1607.
coram Iuſto.

Et ita, vtraque parte informante, reſolutum.

Colonienſis Canonicatus S.Vrſulæ, Mercurij 27. Ianuarij 1627.

Coram R. P. D. Vbaldo.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ſi appareat eſſe reſeruatum, datur immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, & ad hoc, quæ requirantur.*

2 *Beneficium reſignatum in Curia, dicitur vacare in Curia, & cadit ſub reſeruatione clauſa in corpore Iuris.*

3 *Clericatus probatur per literas patentes Ordinarij.*

4 *Probatio melior dari non poteſt, quàm propria confeſſio.*

5 *Poſſeſſio probatur per publicum inſtrumentum adeptæ poſſeſſionis, & probat ad omnes iuris effectus, alio non exiſtente in poſſeſſione.*

6 *Ebrietas non probatur per teſtes dicentes quod aliquis bibebat.*

7 *Sanæ mentis quilibet præſumitur.*
Pro inſtrumento & illius validitate ſtat præſumptio, ibid.

8 *Poſſeſſio beneficij dicitur tradita capitulariter, ſi totum Capitulum fuit intimatum ad interueniendum, licet non omnes vocati interuenerint; Nam totum Ius Capituli remanet in illis, qui interueniunt.*

9 *Ordinariè & non executiuè per viam immiſſionis eſt procedendum inter habentes parem titulum.*

10 *Contradictor legitimus ad impediendam immiſſionem beneficij quis dicatur.*

11 *Beneficij immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, non poteſt impediri per exceptiones, quæ reſpiciunt petitorium.*

DECISIO LX.

Dominus Gulielmus Steunuuech, vſque de anno 1617. reſignauit in manibus Papæ Canonicatum Sanctæ Vrſulæ de quo agitur, ad fauorem Domini Gaſparis Pauli, qui, eiuſdem Canonicatus capta poſſeſſione, illum poſtea reſignauit, & ceſſit ad fauorem Domini Georgij Pauli Strauij; ſed cùm poſtmodum obierit prædictus Gulielmus, fuit de eodem Canonicatu tanquam per obitum vacante prouiſus à Capitulo vigore precum Imperialium Alexander Simonis, qui cùm prætendat ſe eſſe in poſſeſſione, & cauſa fuerit in Rota introducta, dubitatum fuit, an Dom. Georgio eſſet danda immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, quam ad partes expediuit, & per quam ſubrogatur in ius & poſſeſſionem tam Gulielmi primi reſignantis, quàm Gaſparis ſecundi? Et Domini vtraque parte informante affirmatiuè reſponderunt.

Quia quotieſcunque apparet beneficium eſſe reſeruatum, datur immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, iuſtificato ſolummodò Clericatu, & poſſeſſione eius, in cuius locum fuit facta ſubrogatio: Seraphin. *deciſ.* 1426. *num.* 1. Rota *deciſ.* 154. *p.* 1. *& deciſ.* 197. *parte* 2. *in recent.* tenuit Rota *in Cæſarauguſtana Parochialis de Coſſuenda* 13. *Nouembris* 1620. *coram R. P. D. meo Pirouano*, & in aliis. 1.

In caſu autem noſtro, omnia ſupradicta requiſita fuerunt ſufficienter iuſtificata; Nam de reſeruatione conſtat ex reſignatione facta in Curia in manibus Papæ, tam per Gulielmum quam per Gaſparem; quo caſu beneficium dicitur vacare in Curia; & 2 ideò cadit ſub reſeruatione clauſa in corpore iuris, vigore *capit.* 2. *de prabend. in* 6. Rota *deciſion.* 1. *numero quarto, de rerum permutat. in nou.* Puteus *deciſion.* 38. *in fin. numero ſ[illegible]endo, libro ſecundo, in nou.* Pariſ. *de reſignat. lib.* 9. *quæſtion.* 14. *numer.* 1. & dixit Rota *in dict. Cæſarauguſtana Parochialis*, & antea *in Montis Faliſci Cappellaniæ* 30. *Ianuarij* 1606. *coram bon. mem. Cardinal. Lancelloto.*

De Clericatu verò non dubitatur, & de eo 3. conſtat per litteras patentes Ordinarij: Gloſſ. *in capit. inter quatuor, de Cler. Peregrin.* Rota *deciſion. vigeſimaſexta, de probat. in antiq.* Rebuffus *in prax.* 1. *parte, in form. liter. cenſur. num.* 22.

De poſſeſſione pariter dubitari non poteſt, tam reſpectu primi, quàm ſecundi reſignantis: Nam poſſeſſio dicti Gulielmi probatur ex confeſſione alterius partis in commiſſione Rotali, vbi explicitè fatetur pacificam poſſeſſionem Gulielmi de tempore reſignationis, vt *in Summario, numero ſexto,* qua confeſſione nulla melior poteſt dari 4. probatio: *capit. per tuas, de probationib.* Aymon. *conſil.* 61. *num.* 3. Rota *deciſ.* 98. *num.* 2. *part.* 2. *diuerſ.*

Poſſeſſio verò Domini Gaſparis probatur 5. per publicum inſtrumentum adeptæ poſſeſſionis, quod datur *in dict. Summario, num.* 7. & probat poſſeſſionem ad omnes iuris effectus, alio in poſſeſſione non exiſtente: *leg. Prædia,* vbi Bartol. *ff. de acquir. poſſeſſ. leg. non idcirco,* vbi Baldus *Codic. de fid. inſtrum.* Rota *diuerſ. deciſion.* 202. *numero tertio, parte prima, & deciſ.* 62. *num. primo, parte* 2. Caſſad. *deciſion.* 20. *in fin. de præbend.* Puteus *deciſ.* 350. *num.* 4. *lib.* 1. *ſecundum nou. impreſſionem,* & fuit dictum *in Auguſtana Hoſpitalis* 21. *Februar.* 1611. *coram bon. mem. D. meo Vbaldo; & ſæpè in aliis.*

Neque viſa fuerunt obſtare ea, quæ fuerunt oppoſita contra ſupradictam reſeruationem: & in primis, quod reſignatio Gulielmi eſſet inualida ex defectu conſenſus eiuſdem Gulielmi, ſub prætextu quod fecerit ſupradictam reſignationem dum exiſtebat in ebrietate. Quia Domini reſponderunt, hanc

6. hanc ebrietatem non eſſe aliquo modo probatam, cùm teſtes deponant quidem, quòd Gulielmus reſignans & Gaſpar reſignatarius biberent; non autem aliquid dicunt circa ebrietatem, & teſtes inſtrumentarij qui pro hac parte dantur *in Summ. additionali, n.1.* deponunt de contrario, quod dictus Gulielmus tempore reſignationis non erat ebrius; & quod fuit facta iſta reſignatio liberè ſine dolo, & fraude, & quod ipſe erat ſanæ men-
7. tis; prout in dubio præſumitur, Mantic. *de coniect. vlt. volunt. libr.2. tit.5. num.2.* prout pariter præſumptio ſtat pro inſtrumento, & illius validitate: Bald. *in leg. quoties, in fin. Codic. de iudic.* Rota *deciſ.127. num.2. poſt 2. vol. conſ. Farinac.*

Nonobſtat quod poſſeſſio Gaſparis vltimi reſignantis non fuerit capitulariter capta: Tum quia prædictus Georgius fuit, vt dixi, ſubrogatus tam ad poſſeſſionem Gulielmi, quàm Gaſparis; & ſic ſufficeret conſtare de poſſeſſione dicti Gulielmi primi reſignantis: Tum quia licèt in tradenda poſſeſſio-
8. ne dicto Gaſpari non interfuerint niſi Abbatiſſa, & vnus Canonicus; tamen cum fuerint factæ monitiones de ordine Abbatiſſæ ad congregandum capitulum, & fuerint vocati omnes Canonici tunc exiſtentes; hoc videtur ſufficere: Nam ſi vocati noluerunt venire, totum ius Capituli remanſit in Abbatiſſa, & Canonico, qui interuenit; & ſic poſſeſſio per eos data Gaſpari, fuit capitulariter capta: Abbas *in capit. cum omnes, col fin. numero decimotertio, verſ. Tamen vnam diuerſitatem, de conſt.* Put. *deciſ.283. libro 3. in nou.*

Non obſtat quod Alexander habeat parem titulum vigore precum Imperialium, &
9. ſit in poſſeſſione: vnde intret Regula, quod inter habentes parem titulum, procedendum ſit ordinariè, & non exequutiuè per
10. viam immiſſionis: Quia cum dictus Alexander non veniat ex eadem vacatione per reſignationem, ſed diuerſa per obitum; nec ex eodem fonte, ſcilicet à Sede Apoſtolica, nec habeat ſimilem ſubrogationem, non habetur pro legitimo contradictore ad impediendam immiſſionem, vt fuit ſæpiſſimè tentum in Rota: Caputaquenſ. *deciſion.319. parte 1.* & fuit reſolutum *in Pampilonenſ. Parochialis de Arcoz. 4. Maij 1613. coram bon. mem. Domin. meo Vbaldo in Barbaſtren. Prioratus 11. Ianuarij 1616. coram Reuerendiſſimo Patre Domino Veroſpio, & in Ratisbonenſ. Canonicatus 17. Nouembris 1617. coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Pirouano*, & in aliis.

Non obſtat defectus publicationis reſignationis iuxta formam Conſtitutionis Gregorij XIII. quia iſtud obiectum hodie ceſſat ex facto, cum *in Summario Georgij num.5.* detur inſtrumentum publicationis; vbi Notarius coram teſtibus aſſerit fuiſſe adimpleta omnia ſeruanda iuxta formam dictæ Conſtitutionis, vltra quod Gratia Georgij capit etiam vacationem ob non publicationem.

Non obſtat exceptio de aſſequutione alterius Canonicatus incompatibilis: Quia incompatibilitas non probatur: & in omnem caſum cùm tam iſta exceptio quàm 11.
alia proximè adducta reſpiciant petitorium, tanquam requirentes altiorem indaginem, non poſſunt impedire immiſſionem vigore ſupradictæ ſubrogationis gratioſæ: vt dixit Rota *in Iacen. Parochialis 23. Iunij 1603. coram bon. mem. Cardinal. Pamphilio, & in Veronenſ. Canonicatus 8. Decembris 1604. Coram Illuſtriſſimo Cardinal. Millino*, relatis per Modern. Bonon. *de acquir. poſſeſſ. quæſt.18. art.1. ſub num.29.*

Et ita deciſum, &c.

Cordubenſis dimidiæ portionis, Veneris 11. Februarij 1628.

Coram R.P.D. Duran.

SVMMARIVM.

1 *Purus ſanguine quis præſumitur, dum non probatur contrarium: & num.7.*

2 *Remiſſoria non conceditur ſine fumo, quando materia eſt obiectiua.*

3 *Teſtes ſi fuerunt aliàs examinati, præſumitur facta iam probatio, quæ melius fieri potuit, ita vt noua facultas probandi præſumatur calumniosè petita.*

4 *Numerus teſtium ſupra 40. de Iure non admittitur.*

5 *Teſtibus aliàs examinatis ſi fuerit metus incuſſus ab aduerſario præſumitur in ea potentia in futurum.*

Item ſi penes ſe ſcripturas originales retineat.

6 *Remiſſoria non datur ſi illa tendat ad detegendam falſitatem; cuius fumus non datur.*

8 *Examen nouum non admittitur ſuper articulis, ſuper quibus fuerunt iam teſtes examinati.*

9 *Remiſſoria non conceditur ſi inſurgat præſumptio, quod articuli ſint potius imaginarij quàm veri, & quando dicta præſumptio oriatur.*

10 *Et præſertim denegatur poſt teſtium publicationem, & diſcita teſtificata*

11 *Teſtibus examinatis ad perpetuam rei memoriam licet parte non citata multum Rota defert ſi fuerunt recepti in tempore non ſuſpecto.*

12 *Mulierem quinquagenariam gignere mirabile eſt, & de rarò contingit.*

13 *Remiſſoria non datur ad probandam rem inueriſimilem, & quaſi impoſſibilem.*

14 *Probationibus per ſcripturas magis ſtandum eſt, quam futuris teſtium depoſitionibus.*

15 *Puritatis, vel impuritatis ſanguinis probatio deſumi non poteſt ex cohabitatione in vno, vel in alio loco eiuſdem Ciuitatis.*

16 *Impuritas ſanguinis probatur ex ſola fama & æſtimatione.*

17 *Articulus eſt irreleuans ſi tendat ad probandam famam impuritatis , & fuerit iam probata fama in contrarium.*

18 *Fama an præſumatur orta ex materia articulorum , & an hoc caſu ſit ſuſpecta vti originata ex cauſis non probabilibus.*

DECISIO LXI.

CVm contra Dominum Ioannem Rubeum de Herrera prouiſum Apoſtolicum de dimidia portione in Eccleſia Corduben. fuiſſet in partibus declaratum ei obſtare ſtatutum dictæ Eccleſiæ ſuper puritate ſanguinis; Rota in gradu appellationis reuocando ſententiam de partibus, pronunciauit dictum ſtatutum ei non obſtare; non ſolùm, quia habet pro ſe regulam, quod
1. quiſque purus præſumatur dum non probatur contrarium,*ad leg.ab ea parte,ff.de probat.* & in his terminis Mantica *deciſ.* 274. *num.* 1. & Rota *deciſ.* 182. *num.* 4. *part.* 1. *recent.* ſed etiam quia ex probationibus per Iudices deputatos à Capitulo Corduben. in prima inſtantia & aliiis deinde in gradu appellationis in Curia factis, benè provt de iure requritur conſtitit eum eſſe ſanguine purum, nulláque labe Iudæorum,aut Maurorum infectum; vt fuit latè firmatum *in deciſionibus* 27. *Iunij, &* 15. *Decembris* 1625. *coram bonæ memoriæ Hieroſolymitano:* Sed cùm hodie commiſſa mihi appellationis cauſa à dicta ſententia Rotali, Capitulum Corduben.inſtaret pro Remiſſoria ad faciendas deſuper nouas probationes, dubitaui an illi ſit concedenda? & fuit negatiuè reſolutum.

Et moti fuerunt Domini ex pluribus quæ Rota paſſim ad denegandam Remiſſoriam
2. attendere conſueuit: & *Primò*, quia materia eſt obiectiua, in qua ſine fumo Remiſſoria concedi non ſolet: Verall. *deciſ.*60.62.*&* 63. *par.*3. Put. *deciſ.*18. *de dilat.* Rota *deciſ.* 212. *num.* 5. *&* 6. *par.* 1. *recent.* quæ loquitur in terminis.

3. Secundò,quia in partibus per Iudices fuerunt examinati nonaginta teſtes, & vltra; vnde præſumitur facta ea probatio, quæ melius fieri poterat, & conſequenter hæc noua facultas probandi præſumitur calumnioſè petita: Crauet. *conſ.* 134. *num.* 3. Ægid. *deciſ.*38.*poſt princip.* Veral.*deciſ.*63.*part.*3. Gregor.XV. *deciſ.*414.*num.*1.

4. Tertiò, quia numerus teſtium examinatorum fuit effrænatus, cùm de iure non admittatur examen teſtium ſuprà 40. *cap. cùm cauſam*, & *ibi* Gloſ. *verb. effrenatam*, *de teſtibus: & cap. latores, de Cleric.excomm.miniſtr.*

5. Quartò, quia datur fumus quod in aliis examinibus in Ciuitate Corduben. fuit incuſſus metus nonnullis teſtibus, qui pro puritate deponebant, & quod ſcripturæ originales non apud Notarium, ſed penes Capitulum cuſtodiebantur, vnde detegitur potentia Capituli in futurum: Caputaq.*dec.*30. *num.*6.*part.*3.

Quintò & vltimò, quia cùm Remiſſoria 6.
neceſſariò tendat ad detegendam falſitatem & periurium teſtium, qui ſuper puritate depoſuerunt, etiam ex hoc capite Remiſſoria denegatur: tum quia non datur fumus falſitatis, tum etiam quia ſtat præſumptio pro 7.
puritate, de qua teſtes deponunt: provt in ſimili fuit reſolutum *in Ianuen. pecuniaria*, 5.*Iunij* 1613.*coram bon.mem.Vbaldo.*

Sed illud magis ad denegandam Remiſſoriam apud Dominos vrgebat, quod articuli in actis dati,ſuper quibus Remiſſoria petitur; aut ſunt irreleuantes, aut improbabiles, aut demum euidenter calumnioſi, vt ex eorum ſingulari diſcuſſione apparet.

In primo enim articulo ponitur, Ioannem eſſe filium Sebaſtiani, & Beatricis: in ſecundo, quod dictus Sebaſtianus fuit filius Didaci & Thereſiæ: & in tertio, quod dicta Beatrix fuit filia Alphonſi, & Iſabellæ: qui articuli in hoc negantur, & fuerunt iam in 8.
partibus dati; & ſuper illis examinati per prædictos Iudices Capituli teſtes, circiter octoginta, & conſequenter fruſtra ſuper eiſdem petitur nouum examen: Caputaq. *deciſ.*66. *parte* 3.

In eo verò quòd dicti articuli vlteriùs continent,dictam Thereſiam Auiam Ioannis paternam fuiſſe cognominatam de Palma,& Iſabellam Auiam eiuſdem maternam fuiſſe cognominatam de Corduba, non carent ſuſpicione calumniæ: cùm enim in articulis de partibus fuerit poſitum & probatum, Thereſiam fuiſſe cognominatam de Soria, & Nauarrette, Iſabellam verò de Morales, & ſic aliter circa idem quàm in nouis articu- 9.
lis, inde inſurgit præſumptio, articulos nouos eſſe potius imaginarios, quàm veros; ita vt propterea Remiſſoria non ſit danda: provt in ſimili Gregor. XV. *deciſ.*211. *numero* 4. *&* 5. vbi Additio. Et tantò magis poſt 10.
teſtium publicationem,& diſcita teſtificata: *cap fraternitatis, & cap. intimauit, de teſtibus. Auth. & qui ſemel, Cod.de probat.* Farinac. *de teſtibus, quæſt.* 73. *num.* 68. Gregor. XV. *deciſ.*497.*&* 583. *num.*1.

Quartus articulus, qui continet, dictam Iſabellam fuiſſe filiam Ioannis Gonzalez, vltra quod detegitur ſuſpectus ex depoſitione teſtium examinatorum de anno 1604.qui deponunt eam fuiſſe Michaëlis de Morales: quibus teſtibus quamuis examinatis ad per- 11.
petuam rei memoriam, & parte non citata, multùm detulit Rota, *in deciſionibus coram bonæ memoriæ Patriarchæ*: ex quo fuerunt recepti in tempore non ſuſpecto; adhuc dictis teſtibus circumſcriptis, hic articulus non ſolùm inuerifimilis eſt, ſed etiam improbabilis videtur: quandoquidem prædictus Ioannes Gonzalez erat iam defunctus, quando de anno 1486. fuit de hæreſi condemnatus, vt legitur in inſcriptione *habitelli* à Capitulo compulſati.Vnde ſi dicta Iſabella fuiſſet eius filia, haberet hodie ſi viueret circiter 150. annos, & Beatrix filia Iſabellæ, & mater Ioannis quæ adhuc viuit, & non excedit annos octoginta, vt dicunt teſtes, qui illam in infantili ætate cognouerunt, haberet ad minus

minùs centum annos,& eſſet genita in quinquageſimo anno ætatis prædictæ Iſabellæ eius matris ; & tamen,mulierem quinquage-
12. nariam gignere, pro re mirabili, & de rarò contingentibus tradit textus *in leg. ſi maior; Cod.de legitim.hæred.* Tiraquell.*de leg.connub.*
13. *lib.2. num.22.* Ad probandum autem rem inuerifimilem, & quaſi impoſſibilem, Remiſſoria non datur : Imol. *in cap.quia veriſimile, ſub num.1. verſ. quandoque eſt tanta, &c.* vbi etiam Abb. *num. 2. verſ. quandoque eſt veriſimilitudo maxima, &c. Extr. de præſumpt.* Gregorius XV. *deciſ. 414. numero 3. cum ſequentibus.*

Quintus articulus, in quo habetur, quod Didacus Fernandez auus Ioannis paternus, fuit filius Gundiſalui de Rubeo; ſimiliter viſus fuit Dominis ſuſpectus & inueriſimilis : quia ex teſtibus & fide Inquiſitorum Corduben. necnon ex quodam inſtrumento publico antiquo, de quibus *in ſummario Ioannis, numero* 10. clarè apparet dictum Didacum fuiſſe filium Matthæi Rubei; prout
14. etiam fuit firmatum *in vtraque deciſione bonæ memoriæ Manzanedi.* Quibus probationibus, vti per ſcripturas, ſine dubio magis ſtandum eſt, quàm futuris teſtium Capituli depoſitionibus : Gloſ. *in cap.1. verb. in ſcriptis, de cenſ. in 6.* Rota *deciſ.582.num.6. part.1. recent.* & fuit millies deciſum.

Et hinc etiam emanat irreleuantia ſexti articuli continentis, quod prædictus Gundiſaluus erat Iudæus : quia eſto quòd fuerit talis, non releuaret : cùm Ioannes ab eo non deſcendat. Prout etiam, ex eadem ratione, eſt irreleuans ſeptimus articulus, in quo ponitur quod Ioannes Gonzalez fuit hæreticus; quia, vt ſuprà dictum eſt, Iſabella auia Ioannis materna, non fuit eius filia, ſed Michaëlis.

Octauus articulus, qui continet hæreſes Alphonſi de Herrera, Ferdinandi Lopez, Thereſiæ Diaz, & Catharinæ Sanchez, & quod eorum habitelli, vulgò *Benedictini*, qui hodie pro Roſtris habentur in Clauſtris Eccleſiæ Corduben. ſimiliter non releuant : quia dato, quod prædicti fuerint tales, & vt prætenditur ideo condemnati, dum non ponitur ex quo capite, & in quo gradu Ioannem attingant, eum non afficiunt.

Neque obſtat prætenſio quod dictus Alphonſus fuerit Auus maternus Ioannis, quia quamuis eius Auus maternus nuncuparetur etiam Alphonſus de Herrera, tamen conſtat quod non eſt idem, ſed alius ab eo de quo cantat articulus. Ille enim fuit condemnatus & combuſtus de anno 1486. & ſic ab annis 242. & præterea erat penitus oculis orbatus; vt legitur in inſcriptione habitelli à Capitulo compulſati : Alphonſus verò auus Maternus Ioannis viuebat 40. ab hinc annis, quem cognouerunt teſtes, qui vlteriùs deponunt, eum fuiſſe ſani viſus.

Nonus articulus cantat habitationem familiæ Ioannis fuiſſe in via aurificum Ciuitatis Corduben. qui ideò detegitur ſuſpectus, ex quo teſtes Capituli deponunt parentes Ioannis habitaſſe in via *del Batanero* : & in omnem caſum non releuat, quia ex habitatione in vno, vel alio loco eiuſdem Ciuitatis, deſumi non poteſt nec minima probatio puritatis, vel impuritatis ſanguinis : vt ſæpiùs fuit reſolutum. Mantica *deciſione 274. numero 9.* 15.

Decimus & vltimus articulus, qui tendit ad probandam famam impuritatis, quæ (vt contenditur) probatur ex ſola fama & æſtimatione; iuxta Gloſ. *in leg. 1. ff. de probat.* Marſ. *in leg. de minore, §. plurimum, num.* 88. *ff. de quæſt.* Auendañ. *in ſuo Dictionario, verbo Iudices*, & Ioannes Guttier. *pract. quæſt. ciuil. lib.3. quæſt.14.num.17.* redditur irreleuans, ex quo fuit probata fama in contrarium; vt in his terminis dixit Rota *deciſ.494. num.12. & ſequentibus, parte 1. recent.* & alibi ſæpiùs. 16. 17.

Et tanto magis, quia fama, de qua in dicto articulo, quando probaretur, præſumeretur orta ex materia prædictorum articulorum, quæ ideò eſſet etiam ſuſpecta, vti originata ex cauſis non probabilibus : Bald. *in leg. diffamari, num.1. & 3. Cod. de ingen. manumiſſ.* Alexand. *conſ.72. num.13. in fin. lib. 1.* & in puncto famæ ſuper impuritate, Mantic. *d. deciſ.274. num.9.* 18.

Neque obſtat quod dicebatur, teſtes de partibus non fuiſſe examinatos ad inſtantiam Capituli, ſed Ioannis : quia imò fuerunt examinati ex officio à Iudicibus deputatis à Capitulo, qui vt videre eſt in depoſitionibus, fuerunt diligentiſſimi inquiſitores. Ex quibus Domini vnanimi conſenſu denegarunt Remiſſoriam.

Et ita vtraque parte informante, &c.

Romana Succeſſionis, Veneris 19. Ianuarij 1629.

Coram R.P.D. Durano.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis recuſatio fieri non poteſt à procuratore non habente ad id ſpeciale mandatum.*

2 *Iudicis recuſatio fieri non poteſt poſt litem conteſtatam, niſi probetur noua cauſa recuſationis.*

3 *Teſtamentum primum tollitur ipſo iure per ſecundum.*

4 *Immiſſio debetur heredi ſcripto vigore,* leg. fin. Cod. de edict. Diu. Adr. tollen. *exhibenti teſtamentum in forma probanti non vitiatum.*

5 *Immiſſio vt concedatur vigore* leg. fin. Cod. de edict. Diu. Adr. tollen. *ſufficit quod hæres exhibeat teſtamenti exemplum in forma publica à Notario traditum.*

6 *Recognitio manus Teſtatoris non eſt neceſſaria quando agitur de teſtamento nuncupatiuo conſignato & clauſo per Teſtatorem coram Notario & Teſtibus qui ſe ſubſcripſerunt.*

7 *Teſtamentum primum, à quo Teſtator nolle recedere dixit, niſi in ſecundo certa verba appoſuerit, non dicitur ſublatum per ſecundum in quo talia verba non legantur.*

Declara vt num.8.

9 *Sanæ mentis eſſe naturale eſt.*

10 *Inſanum eſſe, eſt accidentale.*

11 *Demens nemo præſumitur.*

12 *Dementia Teſtatoris eſt probanda de tempore teſtamenti, vt illud reddatur nullum, & num.20.*

13 *Sanæ mentis Teſtatorem fuiſſe oſtendit ipſum teſtamentum ritè & rectè conditum.*

14 *Sana mens arguitur ex ordinata ſcripturæ compoſitione; provt è contra ex inordinata, præſumitur dementia.*

15 *Sana mens Teſtatoris arguitur ex inſtitutione hæredum ab inteſtato venientium.*

16 *Mens ſana arguitur ex Sacramentorum ſuſceptione.*

17 *Sacramentorum ſuſceptio non niſi hominibus ſanæ mentis conuenit, & permittitur.*

18 *Sanæ mentis præſumptio in Teſtatore deducitur ex eo, quod ipſe teſtamentum ſubſcripſerit, & teſtes interuenerint.*

19 *Teſtibus habentibus intereſſe in primo teſtamento fides minuitur, ſi deponant de ſuperuenienti dementia Teſtatoris, ad effectum annullandi ſecundum teſtamentum reuocatorium primi.*

21 *Teſtes deponentes de dementia, etiam non interrogati debent adducere rationem eorum depoſitionis.*

22 *Memoriæ imbecillitas non infert defectum intellectus.*

Præſertim in infirmo, num.23.

24 *Dementia Teſtatoris non probatur ex rumoribus de illo factis, ſi poſt illos ritè, & rectè fuit teſtatus, & antea erat ſanæ mentis.*

25 *Viri ſanæ mentis, licèt aliqua faciant de tempore teſtamenti ſanæ menti non conuenientia, non tamen inſani reputantur, dum ſuſpicio furoris ex aliis cauſſata amoueatur; & plura exempla referuntur numeris ſequentibus.*

26 *Pater exhæredans filios ſuos ſine cauſa, rem quaſi furioſi facere dicitur.*

27 *Teſtamentum in quo filius ſine cauſa exhæredatur, mero iure tenet, cùm opus ſit illud reſcindi per querelam inofficioſi.*

28 *Teſtamentum furioſi eſt nullum ipſo iure.*

29 *Teſtamenta plura referuntur, quæ valida fuerunt reputata, licèt in eis diſpoſita viris ſanæ mentis non conuenirent.*

30 *Demens omninò, & in furore confirmatus, licèt ordinatè teſtetur, adhuc eius teſtamentum eſt nullum.*

31 *Demens licèt faciat aliquos actus ſapienti conuenientes, non deſinit eſſe demens.*

32 *Infirmus non reputatur ſanus ex eo quod faciat aliquos actus ſanis conuenientes.*

33 *Dementia arguitur ex datione curatoris.*

Declara vt num.34.

35 *Contradictor legitimus dicitur qui venit ex primo teſtamento, ad impediendam immiſſionem hæredis in ſecundo inſtituti, agentis ex remedio,* leg. fin. C. de edict. diu. Adr. tollen.

Declara vt num.36.

Deciſio LXII.

IOannes Maria Vertema duo condidit teſtamenta: in primo, Venerabilem Archiconfraternitatem Sanctiſſimi Crucifixi de Vrbe: in ſecundo, Franciſcum, Catharinam, & Cæciliam de Vertemis hæredes inſtituit. Cùm autem Archiconfraternitas mortuo teſtatore vigore primi teſtamenti bonorum hæreditariorum poſſeſſionem occupaſſet; orta lite inter eam & dictas fœminas, (Franciſcus enim nunquam fuit in cauſa) Iudex cauſarum dictæ Archiconfraternitatis pronuntiauit dictas Catharinam & Cæciliam eſſe immittendas pro duabus ex tribus partibus ex ſecundo teſtamento.

Sed cùm habitus fuerit recurſus ad Illuſtriſſimum Cardinalem Protectorem, qui me in Iudicem deputauit; Dubitaui hodie in Rota de viribus dictæ ſententiæ? Et Domini eſſe confirmandam reſoluerunt.

Quia de validitate non eſt dubitandum:
Nam vltra quod Illuſtriſſimus Cardinalis in
ſuis facultatibus poteſt procedere, nullis
etiam ſeruatis terminis ſubſtantialibus, fuerunt nihilominus ſeruata omnia requiſita, de
quibus per Caputaq. *deciſ.*260. *part.*2. & re- 1.
cuſatio Iudicis fuit facta per procuratorem
non habentem ad id ſpeciale mandatum, ad
recuſandum, de Iure requiſitum: ad *leg. non
ſolum, §. fin. ff. de procurat.* Rebuff. *de recuſat.
art.*1. *gloſ.*1. *num.*2. Pariſ. *conſ.*31. *num.* 102.
lib. 1. Caputaquen. *deciſ.* 168. *part.* 1. Rota
apud Gregorium XV. *deciſ.*368. *num.*1. & non 2.
fuit propoſita in tempore, ſed poſt litem
conteſtatam, quæ propterea non afficit, cùm
non probetur nouam cauſam ſuperueniſſe:
*leg. apertiſſimè, in principio, Cod. de iudic. cap.
inter Monaſterium, de ſent. & re iudic.* Co-
uarr. *pract. quæſt. cap.*26. *num.*1. *in fin.* & Rota
*deciſ.*2. *num.*2 *part.*2 *diuerſ.*

De iuſtitia ſimiliter viſum fuit conſtare: 3.
quia cùm per dictum ſecundum teſtamentum, primum ipſo iure ſublatum fuerit, §.
poſteriorem, Inſtit. quibus mod. teſtam. infirm. 4.
cum vulgatis. Et illud productum fuerit in
forma probanti, non vitiatum, & citatis hæredibus in eo inſtitutis, debetur immiſſio ex
leg. fin. Cod. de edict. Diu. Adrian. tollen. Menoch. *de adipiſcen. remed.*4. *num.*368. latè Peregrin. *de fideic. art.*48. *per tot.* & Rota apud
Gregorium XV. *dec.*206. *n.*1. & alibi ſæpiùs.

Nec releuat, quod in actis non fuerit productum originale ſeu matrix dicti ſecundi
teſtamenti, iuxta requiſita *d. leg. finalis:* quia
ſufficit, quod productum fuerit exem- 5.
plum, in publicam formam redactum, &
traditum à Notario rogato; Iaſ. *in dict. leg. finali: ſub num.* 4. vbi Zuccard. *num.* 92. *verſ.
ſed nihilominus*, Menoch. *dict. remedio* 4. *numero* 654. & ita obſeruat Rota, vt teſtatur
Verall. *deciſ.*35. *num.*1. *part.* 2. & *in Peruſina*

hæreditatis

hæreditatis 28. *Nouembris* 1616. *coram bonæ memoriæ Buratto*, & nouiſſimè *in Romana hæreditatis de Arigoniis* 23. *Ianuarij* 1627. *coram Domino meo Virili.*

6. Minus releuat quod non fuerit recognita ſubſcriptio teſtatoris; quia verſamur in teſtamento nuncupatiuo, quod redditur certum eo ipſo quod fuit per teſtatorem conſignatum & à Notario clauſum, & Notarius à tergo illius, rogitum conſignationis coram ſeptem teſtibus adnotauit, & ibidem teſtatur, ac teſtes prædicti etiam ſe ſubſcripſerunt. Vnde non eſt opus alia recognitione: Bart. *in leg.*2. *num.* 5. *verſ. tunc ſi Tabellio, ff. quemadmod. teſt. aper.* Paul. de Caſtr. *conſ.*93. *num.*3. *lib.*1. Rota *deciſ.*752. *num.*6. *&* 7. *part.*1. *diuerſ. & in d. Romana hæreditatis coram Domino meo Virili*, *& in eadem* 28. *Iunij* 1627. *coram eodem.*

7. Non obſtat etiam, quòd in primo teſtamento, in quo Archiconfraternitas fuit hæres inſtituta, adſit clauſula derogatoria poſterioris voluntatis, niſi in ea deſcriberentur hæc formalia verba: *Aue Maria gratia plena, &c.* quæ in dicto ſecundo teſtamento non inueniuntur deſcripta, quo caſu non cenſetur primum per poſterius reuocatum: ad *leg ſi quis in principio teſtamenti*, & *ibi* communiter Doctores *ff. de legat.* 3. Iaſ. *in leg. ſi mihi & tibi*, §. *in legatis, num.*11. *ff. de legat.*1. Corn. *conſ.*86. *num.*7. *vol.*3. Alex. *conſ.*134. *num.* 1. *lib.*1. Cæſar de Graſſis *deciſ.*1. *num.*1. *&* 2. *de teſtament.*

8. Quia fuit benè reſponſum, quod in dicto ſecundo teſtamento adeſt ſufficiens derogatio, ex quo teſtator in eo dixit, quod valere debeat non obſtante quouis alio teſtamento habente clauſulam derogatoriam, ſubdens, *Sotto qualſiuoglia parole derogatorie dequali non miricordo, ma ſe miricordaſſi adeſſo de verbo ad verbum lodire:* vt tradunt Bart. *in dict. leg. ſi quis in principio teſtamenti, numero* 8. Clar. *in* §. *teſtamentum, quæſt.* 99. *verſ. ſed quæro:* Natt. *conſ.* 639. *num.* 9. *lib.*3. Modern. Roman. *diſcept.*48. *num.*22. *& ſequentib.* Hieronym. à Laurentiis *deciſ. Auenionen.*81. *num.*3. Et in puncto quod per verba illa, *Sotto qualſiuoglia parole derogatorie*, ſit ſufficienter derogatum cuicunque clauſulæ derogatoriæ, etiam continenti dicta verba, *Aue Maria:* dixit Rota *deciſ.*721. *num.*3. *part.*2. *recent. & in Romana legati* 9. *Iunij* 1578. *coram Bubalo.*

Non etiam obſtare viſa fuit prætenſa teſtatoris dementia de tempore ſecundi teſtamenti, in qua fiebat principale fundamentum pro parte Archiconfraternitatis. Quia
9. cùm naturale ſit quemlibet eſſe mentis com-
10. potem; furioſum verò, & inſanum, accidentale; vt dixit Bald. *in leg. nec Codicillos, C. de Codicill.* vbi etiam Gloſſ. Bart. & alij; præ-
11. ſumptio ſtat contra dementiam, *cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat.* Propterea ad probandam dementiam, præſertim in Ioanne Maria teſtatore, qui non ſolùm pro ſe habet ſanæ mentis præſumptionem, ſed in præcedenti tempore vitæ ſuæ talis probatur, efficacioribus, & vrgentioribus probationibus de
12. tempore conditi teſtamenti opus eſt, ita vt non ſufficiat quod aliqua alia die probetur furioſus: vt latè Bart. *in leg.*2. *num.*3. *verſ. ſed quid. ff. de bon. poſſeſſ. fur.* Alexand. *conſ.*85. *numero* 7. *verſ. & illud rectè, lib.*2. Roder. Suar. *alleg.*1. *per totam.* Magon. *deciſ. Florentin.*97. *numero* 13.

Et tanto magis, quia cum his concurrit 13.
quod omnia in dicto ſecundo teſtamento deſcripta, ritè, & ordinatè compoſita reperiuntur: debiti autem ordinis obſeruantia, 14.
& recta ſcripturæ compoſitio, mentis integritatem adnotant; ſicut inordinatio defectum: *cap.*1. §. *ſi verò, de Cler. ægrot. in* 6. *cap. filij, de hæretic. eod. libr. cap. legitimus*, 93. *diſtinct.* Ioannes Andr. *in cap. cùm dilectus, de ſucceſſ. ab inteſt.* Alexand. *in dict. leg furioſum, Cod. qui teſtam. facere poſſ.* Honded. *conſ.* 78. *num.* 60. *lib.*2. Tiraquell. *de leg. connub. gloſ.*1. *part.*11. *num.*7. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. libro* 2. *titulo* 5. *numero* 13. & Anton. Gram. *deciſ.*262. *numero* 2.

Et præterea, nulla maior eſt ſanæ mentis 15.
coniectura, quàm illa, quæ deſumitur ex qualitate teſtamentariæ diſpoſitionis Ioannis Mariæ, qui inſtituit hæredes dictas fœminas ſibi ſanguine proximiores, & quibus circumſcripto teſtamento à lege deferebatur eius hæreditas; & legata pia fecit, qualia ipſius teſtatoris qualitati, & cuilibet prudenti viro conueniebant: Suarez *dict. alleg.*1. *num.*2. *&* 10. Honded. *dict. conſ.*78. *numero* 61. *lib.* 2. Mantic. *vbi ſuprà, num* 7. Afflict. *deciſ.*143. *num.*5. Ioſeph. Ludou. *deciſ. Peruſ.*1. *num.* 9. Gram. *deciſ.* 73. *circa fin.* & Rota *deciſ.*129. *num.*15 *par.*2. *diuerſorum.*

His accedunt fides Parochorum, quibus 16.
in hoc multùm deferri debet, atteſtantium quod Ioannes Maria in vltima infirmitate, in qua fecit teſtamentum, & ex qua dementiam ortam fuiſſe prætenditur, bis peccata ſua cum ſana memoria, ſenſu perfecto, & animi dolore confeſſus fuit, & ſacram Euchariſtiã ſuſcepit. Horum enim Sacramento- 17.
rum ſuſceptio non niſi hominibus ſanæ mentis conuenit, & permittitur: vt latè Surd. *conſ.*89. *per tot.* Quæ ideò plurimùm confert ad mentis integritatem præſumendam: Menoch. *præſumpt.* 45. *num.* 21. *lib.* 6. Rota *deciſ.* 384. *num.* 4. *parte* 1. *recent. & in Romana hæreditatis de Gracchis* 5. *Decembris* 1618. *coram bonæ memoriæ Remboldo.* Adminiculantur etiam atteſtationes Reuerendiſſimi Epiſcopi Vices gerentis Illuſtriſſimi Cardinalis Vicarij, & aliorum quatuor Sacerdotum, qui circa tempus conditi ſecundi teſtamenti Ioannem Mariam perſonaliter viſitarunt, & eum ſani iudicij, vt dicunt, reperierunt. Et tandem ſubſcriptiones ipſiuſmet teſtatoris, & ſe- 18.
ptem teſtium, non parum faciunt, quia teſtator mentis expers non facilè ſubſcripſiſſet, & teſtes ſubſcribere recuſaſſent.

Vnde non obſtant teſtes de dementia de- 19.
ponentes. Quia vltra quod quidam ſunt aliqualiter intereſſati, quia aut ſunt legatarij ex primo teſtamento, aut aliàs eorum intereſt, vt illud ſuſtineatur, quorum fides propterea ſaltem diminuitur, *ad leg. omnibus, Cod. de teſt.*

In

20. In primis non concludunt de dementia de tempore conditi ſecundi teſtamenti, de quo tempore, maximè ſupradictis attentis, illam determinatè concludere debent: iuxta text. *in leg. 2. & leg. qui teſtamento, §. quacunque, verſ. nec furioſus, ff. de teſtam.* & tradunt Doctores, *in dict. leg. furioſum.* Corn. *conſ. 261. num. 21. lib. 4.* Anton. Gramm. *dict. deciſ. 262. num. 2.* & Rota *dict. deciſ. 384. num. 10. part. 1. recent.*

21. Præterea non reddunt conuenientem rationem ſui dicti, quam tamen in hoc caſu, etiam non interrogati exprimere debent. Cùm enim dementia cognoſcatur per inquiſitionem quandam, quæ ſe animo non offert niſi per multa & diuerſa media, circa quæ teſtes de facili poſſunt errare; ideò eis non creditur niſi cauſam ſui dicti etiam non interrogati faciant manifeſtam: Bald. *in leg. ſolùm, Cod. de teſtibus*, Innocent. *in cap. cum cauſam, de teſtibus*, Fulgoſ. & Caſtr. *in dict. leg. furioſum*, vbi Iaſ. *num. 6.* Socin. *conſ. 42. num. 4. lib. 1.* Surd. *dict. conſ. 89. num. 4.* Boër. *deciſ. 23. num. 41.* Magon. *d. deciſ. 97. num 5.* Rota *in d. deciſ. 384. num. 7.*

22. Non obſtat quod aliqui teſtes reddant rationem dementiæ: quia viderunt Ioannem Mariam memoria deſtitutum, & facientem ſtrepita, & alia more dementium. Quia memoriæ imbecillitas non infert intellectus defectum: Menoch. *dict. præſumpt. 45. num. 31.* & Rota *dict. deciſ. 384. num. 5.* præſertim in
23. Ioanne Maria corporis infirmitate oppreſſo, iuxta textum optimum *in leg. hac conſultiſſima, §. at cùm humana fragilitas, Cod. qui teſtament. facere poſſ.*

24. Quod verò fecerit ſtrepita, & alia huiuſmodi, ſimiliter non concludit dementiam continuatam, & confirmatam, & ſic eum non fuiſſe in poteſtate mentis de tempore conditi teſtamenti, ſtante vt dictum eſt, quod antea communi exiſtimatione ſani conſilij reputabatur, & teſtamentum condidit rectè, & ordinatè compoſitum, & eius diſpoſitionis qualitas conuenit homini perfectæ mentis, & quod poſt prædicta ſtrepita, ex teſtium depoſitione, ſanus mente repertus fuit à Parochis, quibus fuit peccata confeſſus, necnon à Reuerendiſſimo Domino Vicesgerente, & aliis Sacerdotibus ſupradictis:
25. Quandoque enim ſani intellectus Viri aliqua ex accidenti faciunt à ſana mente aliena, etiam tempore conditi teſtamenti; & ſic in fortioribus terminis: & tamen non ideò ſemper de Iure furorem ſuperueniſſe præſumitur, nec inſani reputantur, quoad teſtamenti actiuam factionem, modo ex aliis ſuſpicio furoris inde cauſata amoueatur.

26. Provt Pater qui filios ſuos ſine cauſa exhæredat, meritò rem quaſi furioſi facere dicitur: *leg. 1. & 2. ff. de inoff. teſtam.* & tamen
27. eius teſtamentum mero iure tenet, cùm opus ſit illud reſcindi per querelam inofficioſi: *leg.*
28. *ſi non mortis, § ſi quis, & toto tit. ff. eodem.* Cùm tamen teſtamentum furioſi ſit ipſo iure nullum: *dict. leg. 1 & leg. filiusfamilias, ff. de teſtament. & dict. leg. furioſum, Cod. qui teſtament. fac. poſſ.*

Ille etiam teſtator, qui apud Iuriſconſultum in *leg. quidam in ſuo, ff. de condit. inſtit.* iuſſit oſſa ſua proiici in Tyberim, rem furioſi iuſſit, vt *ibi* textus dicit; & tamen eius teſtamentum valuit. 29.

Sicut valuit teſtamentum illius mulieris, quæ in *leg. fin ff. de aur. & argent. legat.* iuſſit ſe ſepeliri cum quibuſdam ornamentis, quæ ipſa ad ſe ſepeliendam fecerat ex Smaragdis & Margaritis.

Et facit bonus textus in *leg. ſeruo alieno, §. fin. ff. de legat. primò.* Et quod refert Pariſ. *conſil. 88. num. 65. vol. 3.* de teſtamento illius qui peccata ſua non confitebatur: Et Corn. *conſil. 219. in fin. vol. 1.* de teſtamento alterius, qui Miſſam non audiebat, & cùm diues eſſet legata pro anima ſua non reliquit. Et ſic intelligit Roder. Suar. *vbi ſuprà.*

Et quod refert Valerius Maximus de teſtamento dementis benè ordinato, quod Senatus Romanus validum declarauit, quod ſcilicet furioſus ille non erat in continuo & confirmato furore, ſed habens dilucida interualla, ita vt ex benè ordinata diſpoſitione iudicatus fuerit in ſanitatis interuallo eſſe de tempore facti teſtamenti.

Provt etiam ſic intelligenda eſt deciſio *in dict. Romana hæreditatis de Gracch. verſ. tum etiam*; Quandoquidem qui prorſus demens 30. eſt, & in furore confirmatus; ſi de facto teſtetur, quamuis ordinatè, ſemper eius teſtamentum nullum eſt: Roder. Suar. & Mantic. *vbi ſuprà*, Menoch. *d. præſumpt. 45. num. 88.* Siquidem tunc optima compoſitio non à perſona, ſed caſu magis facta creditur: argumento optimi textus *in leg. fin. ff. de adminiſtrat. tutor.* Non enim propterea deſinit 31. eſſe furioſus, quamuis faciat aliquos actus Sapientis, vt dicit Roman. poſt Gloſ. *in leg filium emancipatum, num. 3. ff. de acquirend. hæred.* Zabarell. *conſ. 57. vol. 2.* Corn. *conſ. 69. vol. 1.* & Menoch. *conſ. 82. n. 284.*

Vt in ſimili infirmus, etſi aliquos faciat 32. actus, qui ſanitatem arguunt, tamen non eſt ſanus: Præpoſit. *in cap. Dilectus, extra. de ſponſ.* Corſet. *ſingul. 368. verb. teſtamentum*: vbi meminit illius egregiæ ſententiæ, quam dixiſſe quemdam fatuum Pariſienſem, multi alij etiam referunt.

Non etiam obſtare dixerunt Domini, 33. quod Ioanni Mariæ vti inſano fuerit datus Curator ante dictum teſtamentum, de quo agitur, quæ Curatoris datio dementiam arguit: Alexand. *dict. conſ. 85. num. 9. lib. 2.* Bertrand. *conſ. 48. num. 22. vol. 1. part. 2.* Surd. *dict. conſ. 86. num. 19.* & Mantic. *vbi ſuprà, num. 15.* Quia quidquid ſit an dicti Curatoris datio fuerit facta causâ cognitâ, & an fuerit ad hoc procurata, vt videtur ab habentibus pinguius intereſſe ex primo teſtamento, illa ſi- 34. militer non concludit dementiam ad effectum de quo agitur, vt in puncto Ioan. Faber *in § præterea*, & *ibi* Aretin. *Inſtit. quib. non eſt permiſſ. facere teſtam.* Iaſ. *in dict. leg. furioſum, ſub num. 2. verſ. tertio ſingulariter limita*: Boër. *dict. deciſ. 23. num. 79.* & Rota *in dict. Romana hæreditatis de Gracchis*; & in omnem caſum in conflictu probationum, Dominis ex ſupra-

dictis

dictis viſum fuit probationem ſanæ mentis de tempore conditi ſecundi teſtamenti præponderare.

35. Tandem non obſtat, quòd Archiconfraternitas, quæ venit ex alio teſtamento, & ſic ex pari titulo, & poſſidet, ſit legitima contradictrix ad impediendam immiſſionem *ex dict. leg. fin.* Bart. *ibi ſub num.* 21. *verſ. aut comparcat*, & Zuccard. *num.* 374. Menoch. *de adipiſc. dict. remed.* 40. *num.* 565. Peregrin. *de fideicommiſſ. art.* 48. *num.* 40. Mohed. *deciſ.* 13. *vt lit. penden.* & Caputaquen. *deciſ.* 392. *part.* 1. & Rota *in Reatina hæreditatis* 4. *Iunij* 1599. *coram Iuſto.*

Quia eſt verum, ad effectum, vt non ſit procedendum ex dicto remedio executiuè, & ſummariè, vt loquuntur Doctores, & deciſiones *ſuprà* allegatæ. Domini autem quamuis dixerint ſententiam eſſe confirmandam, dixerunt tamen procedendum eſſe via ordinaria.

Et ita deciſum vtraque &c.

Florentina Oratorij, Lunæ 18. Martij 1630.

Coram R.P.D. Queipo.

SVMMARIVM.

1 *Vltimus de familia poteſt bona, & iura fideicommiſſo perpetuo ſubiecta, extraneo hæredi relinquere.*

2 *Filiationis probatio quando ſit inſufficiens.*

3 *Filius natus ex vxore etiam adultera cenſetur mariti.*

4 *Et iſta eſt præſumptio iuris tantùm.*

5 *Infirmitas, vel ſenectus, vel abſentia, aut alia ſimilis impoſſibilitas acceſſus ad vxorem, faciunt ceſſare præſumptionem, quod filius ſit mariti.*

6 *Hæres licèt poſſit impugnare factum defuncti, tamen rectius agit ſi illius voluntati obtemperet.*

7 *Cauſæ plures quando aſſignantur, ſufficit vnam eſſe veram, vt ex illa diſpoſitio ſuſtineatur.*

8 *Defuncti factum non poteſt hæres impugnare.*

9 *Hæres hæredis dicitur etiam hæres primi teſtatoris.*

10 *Defuncti factum poteſt impugnari ex actu, cui ipſe dumtaxat conſenſit, non autem ad eius obſeruationem ſe obligauit.*

11 *Defuncti factum poteſt impugnari reſpectu iuris ſuperuenientis poſt dictum factum.*

12 *Hæres ſuccedens iure proprio, & non hæreditario, poteſt factum defuncti impugnare: & num.* 13.

DECISIO LXIII.

ANtonius ſenior de Puccis anno 1464. in Eccleſia Sanctiſſimæ Annuntiatæ Ciuitatis Florentiæ ex fundatione & dotatione Ius Patronatus ſibi, & ſuis deſcendentibus maſculis per lineam maſculinam acquiſiuit in Cappella, ſeu Oratorio Sancti Sebaſtiani inibi exiſtenti, ex quo Antonius vltimus deſcendens, & dicti Iuris Patronatus poſſeſſor extitit: Robertus iunior maritus Dominæ Octauiæ Capponiæ quam etiam in hoc Iure Patronatus legatariam reliquit, eo quod ex dicto Antonio fundatore nullus maſculus per lineam maſculinam deſcendens ſupereſſet. Atque ita eſſet locus Regulæ textus *in leg. in ſolidum* 88. §. *Prædium, leg. cum Pater.* §. *libertis, ff. de legatis* 2. vbi Glof. Bart. & Doctores tradunt, vltimum de familia poſſe 1.
bona & iura fideicommiſſo perpetuo ſubiecta, extraneo hæredi relinquere, vt tradit etiam Molin. *de primogenit. lib.* 1. *cap.* 4. *numero* 23. Peregrin. *de fideicommiſ. art.* 52. *numero* 2. Rota *deciſ.* 203. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* & in terminis Iuris patronatus poſt Anchar. *conſ.* 81. *num.* 2. pluries tenuit Rota, vt per Caſſad. *deciſ.* 1. *num.* 3. *de Iurepatronat.* Seraph. *deciſ.* 364. *num.* 2. *in fin. cum ſequentibus, & numero* 13. *& deciſ.* 378. *num.* 1. *& ſequentibus*, Rot. *deciſ.* 375. *num.* 4. *& num.* 14. *part.* 1. *diuerſ.* & apud Viuian. *de Iur. Patronat. deciſ.* 12. *ſub num.* 1. *& dec.* 13. *ſub n.* 4. *& deciſ.* 41. *ſub numero* 18.

Sed cùm Laurentius de Puccis à prædicto Antonio deſcenderet, nec de hoc ſit inter partes controuerſia, & is reliquerit Horatium, quem vti filium ex muliere coniugata ſuſceptum multis modis agnouit, nempe inſtituendo eum in ſumma ſcutorum 400. annuorum, & legitimando vti filium, & inſuper educauit, tractauit, & nominauit vti talem, & diſpenſationem ſuper Clericatu obtinuit, ac alios actus ſimiles fecit, de quibus *in ſummario Dominorum de Puccis.*

Et cùm dictus Horatius poſt mortem Roberti iunioris, relictis hæredibus Dominis de Puccis deceſſiſſet, qui vti hæredes dicti Horatij Iuris patronatus in dicto Oratorio Sācti Sebaſtiani ad ſe pertinere contendere cœperunt, & mota lite, cauſáque mihi commiſſa, propoſui dubium ſuper pertinentia dicti Iuris Patronatus; & Domini reſponderunt ad Dominam Octauiam Capponiam pertinere.

Nam difficultas præcipua circa filiationem prædicti Horatij vertebatur, & cùm in confeſſo apud partes ſit ex muliere vxorata 2.
natum fuiſſe, probatio filiationis ex Laurentio inſufficiens apparuit, propter Iuris præſumptionem deductam ex textu in *leg. miles,* §. *defuncto, ff. ad leg. Iuliam de adult.* ex qua communiter deducitur, ex vxore etiam adul- 3.
tera natum filium, mariti cenſeri; quamuis vterque id negauerit, vt docent Bald. & Abb. *in cap. per tuas, de probat.* Boër. *deciſ.* 299. Hippolyt. *in leg.* 1. §. *ad quæſt. num.* 34. *ff. de quæſt.* Alciat. *de præſumpt. regul.* 3. *præſumpt.* 37. Caſtrenſ. *conſ.* 434. *num.* 1. Gouarr. *de ſponſ.* 2. *part. cap.* 8.

*cap.*8.§.3.*num.*8. Maſcard *de probat.concl.*788. *ex num.*2.*lib.*2. Menoch.*de arbitr. quæſt.*89. *ex numero* 20.

Quamuis enim prædicta præſumptio iu-
4. ris tantum ſit, vt tenent Emanuel. Cort. *in* §. *& quid ſi tantum*, 4. *part. num.* 45. Pariſ. *conſ.* 19. *ex num.* 98. Couarr. *vbi ſuprà*, Menoch. *in dict. quæſt.* 89. *num.* 104. Achill. *deciſ.* 1. *num.* 4. *ſub tit. qui filij ſint legitimi*, tamen eas duntaxat probationes in contrarium admittit, ex quibus probetur ex marito
5. ſuſceptũ non fuiſſe, vel propter infirmitatem, vel ſenectutem, vel abſentiam, aut aliam ſimilem impoſſibilitatem acceſſus ad vxorem, vt refertur *in leg. cùm diffinimus, ff. de his, qui ſunt ſui vel alieni iuris*, & poſt Doctores ſuprà relatos firmauit Rota apud Achill. *dict. deciſ.* 1. *num.* 3. *qui filij ſint legitimi*, & apud Reuerendiſſimum Dominum meum Decanum *dict. deciſ.* 7. *num.* 2. *& in Romana de Bonellis* 29. *Nouembris* 1613. *&* 28. *Nouembris* 1614. *coram bonæ memoriæ Vbaldo.* Ideò communis reputatio ac recognitiones Laurentij ſupradictæ, cùm ipſæ impotentiam coëundi mariti, aut eius acceſſus ad vxorem non tangant, ad huiuſmodi filiationis probationem non ſufficere Dominis viſum fuit.

Et quamuis Laurentius Horatio in ſingulos annos ſcuta 400. vti filio naturali legitimato legauerit, & Robertus Laurentij hæres voluntatem eius agnoſcens perſoluerit, non exinde ſequitur agnouiſſe Horatium
6. eſſe filium Laurentij: tum quia licèt potuiſſet legatum ex defectu filiationis impugnare, rectiùs feciſſe voluntati defuncti obtemperando dicendum eſt, ſecundùm textum *in leg. mulier.* 22. *in princip. ff. ad Trebellian. leg. Patrem* 19. *ibi, plenam fidem, ac debitam pietatem ſequutus, ff. quæ in fraud. creditor. leg.* 1. *Cod. de fideicomm.* tum quia etiam ſublata cauſa filiationis, potuit legatum ex aliis ſuſtineri, quæ fuerunt à teſtatore expreſſæ, nempe vt libentius poſſet Horatius diuino obſequio inſeruire, & pro anima teſtatoris preces effundere: & quando plures cauſæ aſſignan-
7. tur, ſufficit vnam eſſe veram; vt ex illa diſpoſitio ſuſtineatur: iuxta textum *in* §. *affinitatis, Inſtit. de nupt. leg. ſi non lex Ælia Sentia, ff. de hæred. inſtituen.* Iaſ. *in authent. non licèt, num.* 11. *Cod. liber. præter.* Valaſch. *conſult.* 60. *num.* 6. Tiraquell. *in reg. ceſſante cauſa, limit.* 22. Ludou. Gomez. *deciſ.* 91.

8. Neque obſtat non licere defuncti factum impugnare: *leg. Seia* 73. *ff. de euict.* & quod hæc regula æquè militet in hærede hæredis,
9. cùm etiam primi teſtatoris hæres eſſe dica-
10. tur, ex *leg. fin. Cod. de hæred. inſtit.* Nam reſpondetur primò, prædictam regulam non procedere in eo actu, cui defunctus dumtaxat conſenſit, non autem ad eius obſeruationem ſe obligauit: vt docet Fulgoſ. *conſ.* 61. *& in leg. quoties ab omnibus, Cod. de fideicomm.* vbi Iaſon. *num.* 2. notat eſſe dictum quotidianum & digito ligandum, Tiraquell. *de retract. conſang.* §. 1. *gloſ.* 9. *num.* 94. *in fin.* quos ſequitur Surd. *conſ.* 15. *num.* 30. & hæc doctrina æquè verificatur in Laurentio teſtatore, & Roberto eius hærede.

Secundò reſpondetur prædictæ Regulæ
locum non eſſe reſpectu iuris ſuperuenientis 11.
poſt factum defuncti: ſecundum textum *in leg.* 3. *& in leg. Lucius, ff. de euict. leg.* 1. *Cod. de peric. & comm. rei vend.* vbi notant Bart. Bald. Caſtr. & Salic. Surd. *dict. conſ.* 15. *num.* 27. Anton. Gomez. 2. *tom. var. c.* 2. *num.* 40. *in fin.* Felician. de Sol. *de cenſibus*, 2. *part. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 15. Roderic. *de ann. reditu lib.* 2. *quæſt.* 9. *num.* 19. Ius autem diſponendi de hoc Iure Patronatus ad fauorem extraneorum non cœpit competere niſi à tempore mortis Roberti; quia tunc duntaxat cœpit eſſe certum, non ſupereſſe maſculum deſcendentem per lineam maſculinam ab Antonio de Puccis fundatore, & prædicta cauſa eo tempore dumtaxat extitit, quapropter Domina Octauia Capponia eo iure vtens, factum defuncti antecedens impugnare non prohibetur.

Tertiò reſpondetur, quod cùm Robertus 12.
in hoc Iure Patronatus, & non hæreditario à Laurentio, ſucceſſerit, iuxta reg. text. *in leg. vnum ex familia, ff. de leg.* 2. Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 10. *&* 21. *& lib.* 2. *cap.* 4.
num. 12. reſpectu huius Iuris Patronatus fa- 13.
ctum defuncti potuit impugnare, ſecundùm textum *in leg. Lucius Titius* 38. *ff. ſolut. matrim.* & *ibi* Bart. *in fin. num.* 7. Barboſ. *num.* 24. Phanuc. *de inuent.* 7. *part. ex num.* 196. Alciat. *in leg. filiusfamilias*, §. *Diui, in fin. de legat.* 1. Crot. *in leg. ſi is qui, num.* 11. *ff. de vſucap.* Natt. *conſ.* 470. *num.* 13. *lib.* 2. Tiraquell. *lib.* 1. *de retract.* §. 1. *gloſ.* 9. *num.* 53. & conducit textus pro eorum ſententia, *in leg. Seia* 73 *ff. de euict. leg. vlt. Cod. eodem tit.* Grammat. *deciſ.* 913. *ex num* 8. *cum ſeqq.*

Et ita reſolutum vtraque parte informante, &c.

Florentina Canonicatus, Lunæ 3. Iunij 1630.

Coram R.P.D. Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Inſtituendi neceſſitas ceſſat in tranſuerſalibus.*
2 *Patronus filius eſſe non poteſt vnà cum patre in Iurepatronatus hæreditario.*
3 *Iuſpatronatus gentilitium probatur ex eo quod filius fuerit admiſſus ad præſentandum vnà cum patre.*
4 *Teſtator quando præſumatur prius feciſſe aliud teſtamentum.*
5 *Actuum pluralitas præſumitur vbicunque ſub diuerſa forma appareant celebrati.*
6 *Diuiſio bonorum facta in præiudicium vocatorum, an ſuſtineatur?*
7 *Alienatio ex cauſa diuiſionis permiſſa eſt inter cohæredes fideicommiſſo grauatos.*
8 *Alienatio facta in extraneos ab hæredibus grauatis*

grauatis ſuſtinetur, eis viuentibus; cùm eorum vita durante nullum poſſit conſiderari præiudicium vocatorum.

9 *Apoplexia morbus impedit, quòd patiens poſſit ad ſacros Ordines promoueri.*

10 *Reſignatio beneficiorum intra tres menſes publicari debet.*

11 *Præſentatio probat obſeruantiam licèt non fuerit effectum ſortita.*

Decisio LXIV.

DVabus deciſionibus firmarunt Domini corã me, qualitatẽ huius patronatus eſſe hæreditariam, cùm cauſa inter patronos agitaretur, reuocata deciſione R.P.D. bon. mem. Buratti, in qua cùm ſuper eodem patronatu dubitaretur inter præſentatos; probationes tunc datæ viſæ fuerant concludere potiùs contrariam qualitatem gentilitiam.

Fundamentum poſteriorum reſolutionum illud fuit, quòd obſeruantia, quæ pro qualitate gentilitia deducebatur, verè concludere non poterat, cùm præter contrariam Iuris præſumptionem, iidem qui tanquam ex familia de Puccis dicebantur præſentaſſe, eſſent etiam hæredes Cardinalis Laurentij de Puccis, apud quem primum in eadem familia probatur fuiſſe hunc patronatum: Imò non niſi tanquam ipſius Cardinalis hæredes præſentaſſent.

Hoc vltimum deciſionis fundamentum cœperunt controuertere Domini de Venturis, qui contrariam qualitatem gentilitiam defendebãt, & cùm tertiò audiri obtinuiſſent ſuper qualitate huius patronatus; propoſui dubium, An eſſet recedendum à deciſis? quod Domini negatiuè reſoluerunt.

Nouæ huic diſputationi occaſionem dedit teſtamentum, quod nouiſſimè, & poſt reſolutiones factas exhibitum fuit à Venturis, in quo cùm Cardinalis vocaſſet eos, qui alias ſibi ab inteſtato ſucceſſiſſent, putabant tolli reſponſiones datas in vtraque deciſione, quod filij, & nepotes, licèt in gradu poſteriores vocati ſimul cenſerentur
1. ex teſtamento Cardinalis, in quo tanquam tranſuerſali non cadebat neceſſitas inſtituendi, cùm ſecundùm formam ſucceſſionis inteſtatæ, patruis, & patre ſuperſtitibus, ius aliquod habere filij, aut nepotes non potuiſſent, §.1. *Auth. de hæred. ab inteſtat. venien. Authent. de ſucceſſion. Cod. de ſuis & legitim.* Atque ita præſentationes, in quibus ſimul concurrerunt, ſuſtineri non poſſent niſi tanquam factæ in capita, atque vti de patronatu gen-
2. tilitio; cùm in patronatu hæreditario viuente patre Patronus ſimul filius eſſe non poterat, Calderin. *conſ.* 9. *de Iurepatron.* Federic. de Sen. *conſ.* 111. *numero* 9. *verſ. præterea ſi filius*, Verall. *deciſ.* 284. *numero* 2. *part.* 1. *&* 131.
3. *numero* 3. *parte* 2. Sicut hoc argumento ad probationem qualitatis gentilitiæ vſa fuit Rota *in Florentina de Ricaſolis* 10. *Maij* 1603. *coram Cardinali Lancelloto*, eámque ſequuta fuit Deciſio facta *in hac cauſa coram bonæ memoriæ Buratto vigeſimoquinto Maij* 1616.

Verum hoc argumentum ex teſtamento Cardinalis id ſolùm concludebat, vt in ſucceſſione ex forma eiuſdem teſtamenti ipſius Cardinalis hæreditas proximioribus, & anterioribus in gradu deferretur, eius verò diuiſionis, quæ apud eiuſdem Cardinalis hæredes ſemper ſeruata fuit, non ſolùm mentiò aliqua non fiebat in eodem teſtamento; ſed ex forma ſuccedendi in eo data? eadem diuiſio ſubſiſtere non poterat, cùm ex ſtipite Alexandri cum Antonio Cardinali Piſtorienſi, & Raphaële admitteretur Ioannes Paulus nepos, & vnà cum Roberto patre Iannottus & Pandulphus ex ſtipite eiuſdem Roberti, vnde horum alterum ex his neceſſariò, & omninò ſequebatur; Vel quod aliud teſtamentum ſupponendum eſſet, & quidem diuerſum à primo, dum præter tempo- 4
ris diuturnitatem, quæ inter hoc teſtamentum, & mortem Cardinalis interceſſerat alio modo, & forma, quàm in eodem teſtamento diſponeretur; probabatur poſſeſſam fuiſſe Cardinalis hæreditatem, Gloſ. *in leg. omnium, Cod. de teſtament.* Decian. *conſ.* 55. *numero* 35. Menoch. *præſumpt.* 16. *libro* 6. *numero* 21. Maſcard. *de probat. concluſione* 1174. *numero* 38. Rota *in Regien. Iuriſpatronatus* 11. *Maij* 1623. *coram Domino meo Pirouano*, ſicuti genera- 5
tim, & vniuersè hæc actuum pluralitas præſumitur vbicunque ſub diuerſa forma appareant celebrati, Bald. *in cap. cùm Ioannes Eremita* 10. *numero* 4. Felin. *numero* 8. *de fide inſtrument.* Menochius *dicta præſumpt.* 15. *libro* 6. *numero* 15. Rota *in Nepeſina Tutelæ* 11. *Maij* 1619. *coram Cardinali Veroſpio.* Vel cùm iidem, qui fuerunt Cardinalis hæredes, eiuſdem Cardinalis hæreditatem inter ſe partiti fuerint, & ſecum participes eſſe voluerint, quos aliàs excluſiſſent ſecundùm formam ſucceſſionis inteſtatæ, neque opus ſit eodem teſtamento ad probationem; An ſimul cum ſuis maioribus filij, & nepotes ſuccedere debuiſſent, ſi eo non obſtante fuerunt iidem nepotes admiſſi ad eam hæreditatem ab iis, qui ex forma eiuſdem teſtamenti erant hæredes Cardinalis, ita vt ex vtroque capite declaretur præſentatio tanquam de patronatu hæreditario.

Neque hæc facta ideò dici poterant, vt ſolùm eorumdem filiorum, & nepotum conſenſus adhiberetur in diuiſione, quæ facta fuit inter eoſdem Cardinalis hæredes,
vt ceſſaret inde dubitatio, an ex eadem di- 6
uiſione ipſis præjudicati potuerit tanquam vocatis ex rationibus, quas ponit Peregrin. *de fideicommiſſis, articulo* 52. *numero* 87. *& articulo* 53. *num.* 61. Hæc enim prodeſſe poſſent ſi ſolùm eorũ conſenſum appareret fuiſſe requiſitum, non autem tanquam in effectu participes, & cohæredes admiſſi fuiſſent: præterquam neque verum eſt, vt non 7
potuerit fieri eadem diuiſio inter ipſos cohæredes ſine conſenſu nepotum, aut filiorum, qui ſuccedere, ſiue in patruorum, ſiue in patris ſui portione debuiſſent; *leg. cum pater* 79. §. *hæreditatem*, & *ibi* Caſtren. *num.* 2. *Digeſtis, de legat.* 2. Peregrin. *de fideicommiſſ. articulo* 40. *numero* 36. Dec. *conſ.* 511. *numero* 6.

numero 6. Cùm immò ſuſtineatur alienatio,
8. etiam quæ facta ſit in extraneum, adeò vt viuentibus iis, qui alienarunt conſiderari non poſſit præjudicium aliquod vocatorum; cum & prædecedere poſſint, & quandocunque conſentire, *leg. ſeruum filij* 46. §. *ſi quis rei, leg. ſeruo legato* 12. § *ſi teſtator, Digeſtis, de legat.* 1. Peregrin. *eod. articulo* 40. *numero* 6. & 7. & *articulo* 52. *numero* 6. Caſtren. *in leg. filiusfamilias*, §. 11. *numero* 7. Ripa *numero* 47. *Digeſtis, de legat.* 1. Zanch. *in leg. hæredes mei* §. *cùm ita, numero* 405. *Digeſtis, ad Trebell.* Gabriel. *conſ.* 118. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 73. *n.* 72. & *conſ.* 238. *num.* 9.

Quod verò eadem diuiſio, non autem teſtamentum effectum habuerit, cum probaretur ferè ex omnibus actis, qui fieri inter eoſdem hæredes contigerunt, in quibus vel retenta, & ſeruata ſemper fuit eadem forma, atque in laudo apparebat fuiſſe inter ipſos hæredes diuiſam Cardinalis hæreditatem, vel facta fuit mentio eorundem ſtipitum, & portionum hæreditariorum, vel admiſſi fuerunt qui aliàs non ſucceſſiſſent ſecundum formam datam in teſtamento. Dixerunt tamen Domini, tolli prorsùs omnes difficultates ex vltima præſentatione, quæ ſucceſſit anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſexto, in qua præciſè & ad vnguem ſeruata fuit eadem diuiſio ſtipitum, & vocum, ſicut in laudo diuiſa fuerat Cardinalis hæreditas, cùm ſicut fuit in aliis omnibus deciſionibus conſideratum, poſſet hæc præſentatio inter cæteras oſtendere hanc qualitatem hæreditariam, tam ratione vltimi ſtatûs, quàm quia in ea ex ſtipite Alexandri interuenerat Robertus Ioannis Pauli, à quo immediatè cauſam habent Lucretia, & Sibilla auctrices Dominorum de Venturis. Neque eadem præſentatio dici poterat ſucceſſu caruiſſe, cùm Petrus de Naſiis, qui ex ea Canonicatum obtinuerat
9. propter morbum apoplexiæ, ex quo ad ſacros Ordines promoueri non potuit, reſignare coactus fuerit hunc Canonicatum, & obtinuerit hac etiam de cauſa abſolui à fru-
10. ctibus, quos indebitè perceperat, imò idem Canonicatus fuerit alteri collatus tanquam vacans à principio propter non publicatam reſignationem (ex cuius reſignationis cauſa idem Petrus prouiſionem ſuam obtinuerat) intra tres menſes iuxta conſtitutionem Gregorij Decimitertij, *de publicandis reſignationibus.* Ea enim noua prouiſione, vel ſublatum fuit ſolum impedimentum inhabilitatis ipſius prouiſi, & præſentationem Patronorum Papa potiùs confirma-
11. uit per prouiſionem, quæ non erat præſentationi contraria, vel adhuc non opus eſt videre, an ea præſentatio fuerit effectum ſortita, cum illa non deducatur ad effectum quaſi poſſeſſionis quo caſu, vt ius ex ea præſentatione quæſitum dici poſſet, opus eſſet probare, vt eadem præſentatio executionem habuerit, ſed tantùm vt ex ea appareat quid in hoc patronatu fuerit per Patronos obſeruatum, vt benè, & in propoſito diſtinxit, Rota *in Florentina Iuriſpatronatus de Ricaſolis* 10. *Martij* 1603. & 11. *Februarij* 1604. *coram Cardinali Lancelloto.*

Et ita vtraque, &c.

Elnen. Canonicatus, Veneris 6. Iunij 1631.

Coram R.P.D.Ghiſilerio.

SVMMARIVM.

1 *Subrogato gratioſè danda eſt immiſſio, probato Clericatu, obitu defuncti in poſſeſſione beneficij, & eiuſdem beneficij affectione.*
2 *Clericatus probatur ex litteris Ordinarij.*
3 *Obitus beneficiati in poſſeſſione beneficij, probatur ex confeſſione aduerſarij.*
4 *Poſſeſſio ſemel probata præſumitur vſque ad obitum continuata, & ſuffragatur ſucceſſori ad effectum obtinendi immiſſionem vigore gratioſæ ſubrogationis.*
5 *Beneficij affectio in coadiutoriis pendet à validitate, & iuſtificatione cauſæ, per quam fuit motus Papa ad concedendam coadiutoriam.*
6 *Coadiutoria ceſſat ceſſante cauſa ob quam fuit conceſſa.*
7 *Papa quando ex cauſa narratorum manus apponit ſuper aliquo beneficio, ſi narrata non ſunt vera, Papa non intendit præiudicare collatoribus.*
8 *Ætas decrepita propriè eſt ſupra annos ſeptuaginta.*
9 *Ætas eſt difficilis probationis.*
10 *Ætas probari poteſt per coniecturas, & indicia.*
11 *Ætas probari poteſt per teſtes ſingulares.*
12 *Ætas probatur per teſtes deponentes de proprio iudicio, vel per aſpectum.*
13 *Confeſſio annorum eius, de cuius ætate quæritur multùm concludit.*
14 *Fides Baptiſmi non probat ætatem niſi fuerit extracta à Parocho.*
Amplia vt num. 15.
16 *Fides Baptiſmi à Parocho non extracta, probat, ſi fuerit extracta vigore compulſoriæ parte citata.*
17 *Libri baptiſmi cuſtodia præſcripta fuit à Sacro Concilio Tridentino.*
18 *Presbyteratus Ordine non poteſt quis decorari ante annum 25. ex diſpoſitione Sacri Concilij Tridentini.*
19 *Teſtes dubitatiuè deponentes non probant.*
20 *Teſtes melius informati debent aliis præferri.*
21 *Ebrietas vt tollat fidem teſtibus probari debet tempore examinis.*
22 *Infirmitas alicuius benè probatur per teſtes.*
23 *Teſtibus peritis magis creditur quàm aliis, in iis, quæ eorum peritiam concernunt.*
24 *Infirmitas alicuius bene probatur ex facto, ſcilicet ſi ille ex ipſa infirmitate deceſſerit.*
25 *Beneficium ex appoſitione manus Papæ ita*

remanet

remanet affectum,vt nullus inferior poſſit amplius ſe circa illud intromittere.

DECISIO LXV.

CVm dubitaretur, An Coſmo Romeu à Sanctiſſimo deputato Coadiutori cum futura ſucceſſione Franciſco patruo in Canonicatus Eccleſiæ Elnen. vigore ſubroga-
1. tionis gratioſæ eſſet danda immiſſio, fuit affirmatiuè reſolutum;cum Clericatus Coſmi, obitus Franciſci in poſſeſſione Canonicatus, & affectio Canonicatus benè probētur vt requiſita neceſſaria in hoc iudicio immiſſionis, Seraph. *deciſ.* 1426. *num.*1. Rota *deciſ.* 154. *num.*1. *part.*2. *recent. & in Cuſent. Abbatiæ* 20. *Decembris* 1627. *coram Eminentiſſimo Cardi-*
2. *nali Virili.* De Clericatu conſtat ex pluribus teſtibus, & ex litteris Ordinarij, quæ ſolæ ſufficerent, Grammat. *deciſ.* 81. Seraph. *deciſ.*313. *num.*1. felicis memoriæ Gregor.XV.
3. *deciſ.*49. *num.*6. *&* 78. *num.* 5. obitus autem Franciſci in poſſeſſione Canonicatus probatur ex confeſſione partis, quæ ſuperat alias probationes,*leg.cum te*, vbi not.*C.de tranſact.* Siquidem de tali confeſſione patet in titulo obtento à Capitulo, Rota *deciſ.*4. *part.*2. *di-*
4. *uerſ.* & datur inſtrumentum adeptionis poſſeſſionis, quæ præſumitur continuata vſque ad obitum, & ſuffragatur ſucceſſori ad effectum conſequendi immiſſionem gratioſæ ſubrogationis ex notatis *in allegat. Cuſentina Abbatiæ coram Eminentiſſimo Cardinali Virili*, bonæ memoriæ Cardin. Caualer. *deciſ.* 559. *num.*3.*& deciſ.*608.*num.*3. felicis record. Gregor.XV.*deciſ.*166.*num.*9.*&* 394.*num.*4.
5. Affectio Canonicatus de quo agitur pendet à validitate gratiæ Coadiutoriæ, & à iuſtificatione cauſæ, qua motus fuit Papa ad Coadiutorem admittendum, Rota *deciſ.*14. *num.*2.*vt lit.pend.in nou.deciſ.*419.*num.*2.*parte* 2. *diuerſ. in Barchinonen.præcedentiæ* 27.*Ianuarij* 1602. *coram bonæ memoriæ Cardinali Sacrato in Cœneten. Parochialis* 4. *Decembris* 1606. *coram bonæ memoriæ Cardinali Marquemontio*, *& in Oxomen.Archidiaconatus* 19. *Nouembris* 1614. *coram bonæ memoriæ Buratto*, quam ſequuta eſt Rota *in Leodien. Canonicatus Sancti Dionyſij* 25. *Maij* 1626. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Pirouano*
6. *confirmata* 9. *Iunij* 1628. quia ceſſante cauſa
7. ceſſat etiam gratia, & ideò cùm per Coadiutoriam Papa limitatam manum apposuerit ex cauſa narratorum, ſi narrata non ſunt vera,Papa non intendit præiudicare Collatoribus ordinariis, & per conſequens ceſſante gratia ceſſat & affectio ex ſuprà deductis:ſed hanc validam,& iuſtificatam cenſuerunt Domini ex quo bene probantur narrata in gratia, ætas vltra 70.annos, & infirmitas.

Quoad ætatem, illa probatur ex teſtibus octogenariis & nonagenariis deponentibus ſe cognouiſſe,coadiutum vſque de ann. 1552. quorum dicta adminiculantur ex aliis teſtibus concludentibus ætatem narratam ex aſpectu & de iudicio,atque etiam alio depo-
8. nente Franciſcum obiiſſe in ætate decrepita, quæ propriè eſt ſuprà 70. annos, vt firmat Odd. *de reſtitut. in integr. p.*1. *q.*21. Modern. Rom.*de Iudicibus.lib.*2.*cap.*8.*num.*154.& cùm 9.
ætas ſit ex ſui natura res difficilis probationis, Bald.*in l.ſi minorem*, *C.de integr.reſtit.*per coniecturas & indicia probari poteſt,*leg.cum* 10.
ætate,vbi Gloſſ. *ff.de probation.l.cum te,eodem*, Alciat.*in tract.de præſumpt.reg.*2.*præſumpt.*14. *num.*8.*& ſeqq.*Socin.*conſ.*3. *num.*2.*vol.*2. præcipuè quando agitur de ætate longæua, Maſcard. *de probat. concluſ.* 675. *num.*2. Rota *deciſ.*260.*n.*1.*part.*2.*diuerſ.*& coram Mantic.*dec.* 124. *n.*2. & poteſt probari per teſtes ſingu- 11.
lares,vt tradit Farin.*fragm.crim.lit.A*, *n.*187. & optimè cõprobatur ex depoſitionibus te- 12.
ſtium deponentium de iudicio ſuo, vel per aſpectum,iuxta theoricam Bar.*in leg.de ætate*, *num.*7.*&* 10.*ff.de minor.*quam paſſim ſequuntur Doctores,& tenuit Rota *deciſ.*131.*num.*2. *&* 3. *part.*1.*coram Capuraq.* Teſtes autem adducti pro Coſmo ferè omnes reddunt optimam rationem, vel de cognitione à pueritia, vel à iuuenili ætate, vel ex confeſſione ipſius Canonici Coadiuti, quæ multum 13.
concludit,*l. Publia, in fin.ff.depoſ.*Abb.*in rubr. extra, de probat.*Pariſ.*conſ.*115.*num.*12. *vol.*1. Maſcard.*de probat.concl.*673. *num.*1.

Probationes in contrarium adductæ per Antonium non releuant.Nam fides Baptiſmi, 14.
in qua refertur,Franciſcum coadiutum fuiſſe natum anno 1562. à quo vſque ad eius obitum elapſi ſunt tantummodo 65. anni, non eſt extracta à Parocho, vt requiritur ad hoc, vt ex illa probatio ætatis concludatur, cùm agatur de his,quæ ſpectant ad eius officium: Bart.*in l.*2. *C.de ponder.lib.*10. Gabr.*de teſtib. concl.*1.*num.*19. Ruin.*conſ.*56.*num.*5.*lib.*1.Imò neque extracta fuit à Notario, neque ab aliquo,cui ex officio demandata eſſet cuſtodia libri huiuſmodi,ſed fuit extracta à tertio, cui non probatur fuiſſe conceſſam hanc facultatem extrahendi,& licet dicatur, eum,qui ex- 15.
traxit, fuiſſe Preſbyterum, & Vicarium loci, attamen nihil facit, quia non conſtat quod Preſbyter & Vicarius cuſtodirent librum,nec ex eius perſona poteſt accipere robur hoc prætenſum inſtrumentum, Rota *deciſ.* 603. *n.*3.*p.*2.*recent.* & ſaltem debebat extrahi cum 16.
compulſoria parte citata, *Auth. ſi quis in aliquo*,vbi Dec.*n.*9.*&* 10.*C.de eden.*Rota *deciſ.*1. *de fid Inſtr.in nou.*Mohed.*deciſ.*8.*eod.tit.*ſanct. mem. Greg.XV. *deciſ.*469.*n.*4. Quinimò hæc fides Dominis admodum inueriſimilis viſa fuit; quoniam ex fide Parochorum patet quod eo tempore non extabat hic liber;cùm agatur de tempore ante Concilium Tridentinum,à quo tradita fuit,& præſcripta cuſto- 17.
dia librorũ, in quibus Baptizatorum nomina deſcribuntur, & cùm de tempore quo in partibus fuit producta dicta fides,fuerit proteſtatum,quod formiter extraheretur,& non fuerit extracta, ſpecialis compulſoria petita fuit denegata 17.Februar.1631. *coram D.meo Vbaldo Ponente.* Plurimi tamen fecerunt Domini atteſtationem authenticam ſuſceptionis Ordinis Preſbyteratus à Franciſco Coadiuto de menſe Decemb.1583.ad quem promoueri 18.
nõ potuiſſet ante 25. ætatis annum ex diſpoſitione Sacri Conc.Trid *ſeſſ.*23.*c.*12.*de reform.*

à quo tempore ad annum 1627. quo fuit conceſſa gratia Coadiutoriæ, etiam quod Franciſcus fuiſſet ſolùm annorum 24. concluditur, vt ipſe haberet pluſquam annos 67. quæ benè coadiuuare poteſt dicta teſtium Coſmi deponentium eundem Franciſcum de tempore conceſſæ gratiæ exceſſiſſe annum ſeptuageſimum.

19. Teſtes in contrarium adducti non obſtant, quia deponunt dubitatiuè, nec concludunt
20. ætatem inferiorem, ſed teſtes Coſmi melius informati debent aliis præferri, Alexand. *conſil.* 141. *num.* 11. *lib.* 1. Felin. *in cap. in veſtra, num.* 11. *de teſtibus*, Aymon. *conſ.* 400. *num.* 35. Mantica *deciſ.* 61. *num.* 8. & eorum depoſitio redditur maximè veriſimilis per ſupradictam fidé ſuſceptionis Ordinis Preſbyteratus. Ne-
21. que releuat exceptio prætenſæ ebrietatis aliquorum teſtium, quia non probatur de tempore examinis, vt neceſſariò requiritur ad effectum, vt ebrietas adimat fidem teſtibus, Crauet. *conſ.* 169. *num.* 5. Maſcard. *de probat. concl.* 579. *n.* 6. Rota *in Hiſpalen. Primitiarum* 31. *May* 1617. *coram Eminentiſſimo Cardinali Pamphilio.*

22. Quo verò ad infirmam valetudinem Franciſci Coadiuti, illa eſt concludenter probata ex teſtibus, quorum duo erant Medici, vnus Phyſicus, alter Chirurgus, qui illum curarunt ante conceſſionem gratiæ, & ſucceſſiuè vſque ad eius obitum deponentibus de lapſu in terram, poſt quem Franciſcus non amplius
23. exiit è lecto, quibus vti peritis magis quàm aliis defertur, *leg. ſeptimo menſe*, vbi Bald. *in princip. ff. de ſtat hominum*, Socin. iun. *conſ.* 183. *num.* 11. *lib.* 2. Rota *deciſ.* 620. *num.* 3. *part.* 1. *diuerſ. in Giennen. Theſaurariæ ſeu Coadiutoriæ*, 22. *May* 1624. *coram bonæ memoriæ Buratto.*
24. Et hæc aduerſa valetudo comprobatur ex aliis ſex teſtibus de ea deponentibus & ex facto ipſo, cum paulo poſt ſignatam ſupplicationem ex prædicto morbo deceſſerit.

Quare cùm copulatiuè ætas, & infirma valetudo narrata in gratia Coadiutoriæ fuerint iuſtificata, eſt danda immiſſio Coſmo in
25. vim ſubrogationis gratioſæ, ſtante affectione ex appoſitione manus Papæ, ex qua Canonicatus ita remanſit affectus, vt nullus inferior ſe circa illum potuerit amplius intromittere: ad text. *in cap.* 1. *extr. de confirm. vtil. vel inutil. & in cap. vt noſtrum, de appellat.* iuxt. not. per Doctores *in cap. inter dilectos, de exceſſibus Prælat.* Æneas de Falcon. *de reſeruat. benefic. prælud.* 3. *num.* 4. Pariſ. *conſil.* 47. *num.* 30. *& ſequentibus, lib.* 4. Rebuff. *in prax. benef. part.* 1. *de reſeru. num.* 34. Gonzal. *ſup. regul.* 8. *gloſ.* 52. *num.* 4. Rota *deciſ.* 570. *num.* 2. *part.* 1. *&* 190 *num.* 6 *part.* 2. *recent.*

Et hæc vtraque parte informante fuerunt reſoluta coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Vbaldo, in cuius locum propter eius abſentiam fui ſubrogatus.

Romana Quarti Dotalis, Die Sabbat. 26. Nouemb. 1633. In Rota Martiniana.

Coram R.P.D. Dunozetto.

SVMMARIVM.

1 *Vxor mortuo marito poteſt prætendere lucrum dotale ex diſpoſitione Statuti Vrbis* lib. 1. cap. 131.
2 *Statutum Vrbis* lib. 1. cap. 131. *vt habeat locum requiritur matrimonij conſummatio.*
3 *Mulier prætendens lucrum dotale vigore Statuti Vrbis*, lib. 1. cap. 131. *tenetur concludenter probare matrimonium fuiſſe conſummatum.*
4 *Confeſſio partis bene probat contra ſeipſam.*
5 *Matrimonium habetur pro conſummato ad effectum conſequendi lucrum dotale, ſi per coniugem ſuperſtitem non ſteterit, quominus matrimonium conſummaretur.*
6 *Matrimonium eſt à principio nullum propter impotentiam perpetuam.*
7 *Matrimonium vbi non adeſt, ibi nec dos, nec lucrum, ſeu donatio propter nuptias eſſe poteſt.*
8 *Matrimonium quando eſt nullum propter impotentiam viri, non debetur lucrum dotale.*

DECISIO LXVI.

DOminus Alexander Cauetanus contraxit matrimonium ſolemniter cum Domina Diana Grotta, cum qua cohabitauit per duos menſes circiter: deinde obiit. Poſt eius obitum Domina Diana vltra reſtitutionem 1.
dotis, cœpit prætendere lucrum dotale à Domino Camillo Cauetano patre, & fideiuſſore ex diſpoſitione ſtatuti Vrbis *cap.* 131. *lib.* 1. Vnde propoſito à me dubio an ei deberetur; Domini negatiuè reſponderunt.

Nam fuit conſideratum dictum ſtatutum 2.
in quo Domina Diana ſe fundat, requirere matrimonij conſummationem, & ad effectum lucrandi Quartum dotale, vt ex eius lectura euidenter apparet. Vnde Domina Dia- 3.
na, quæ eſt actrix, & petit dictum Quartum vigore dicti Statuti, deberet concludenter probare iſtam qualitatem à Statuto requiſitam, & ſic matrimonium verè conſummatum fuiſſe: vt in terminis Statuti de lucro dotis, Pariſ. *conſ.* 34. *num.* 10. *& ſeqq. lib.* 3. *& conſ.* 62. *n.* 42. *lib.* 4. Rolan. à Valle, *conſ.* 46. *n.* 8. *lib.* 4. Bero. *conſ.* 40. *n.* 25. *poſt med. lib.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſput.* 19. *n.* 3. *&* 4. Rota *deciſ.* 101. *n.* 1. *par.* 2. *diuerſ.*

Ex his autem, quæ pro parte dictæ Dianæ deducuntur, tantùm abeſt, vt probetur dicta qualitas, quinimò de contrario conſtat tam ex propria eius confeſſione, de qua in *ſummario, numero nono*, aſſerentis ſe nun-

quam

quam ab Alexandro carnaliter fuiſſe cogni-
4. tam : quæ confeſſio in his terminis contra ipſam benè probat : Rota *diuerſ. dicta deciſione* 101. *numero* 11. *parte* 2, Greg. *deciſione* 357. *numero* 3. quàm ex relationibus Matronarum, quæ facta corporis inſpectione poſt contractum matrimonium, eam Virginem & incorruptam eſſe retulerunt.

5. Non obſtat quod per Dianam non ſteterit quominus Matrimonium conſummaretur, ſed per Alexandrum; ideóque in hoc caſu illud haberi debeat pro conſummato : quod ſufficit ad effectum conſequendi lucrum dotale : Bald. *in leg. Deo nobis*, ſub *numero* 7. *verſ. ſed iuxta hoc*, *Cod. de Epiſcop. & Cleric.* Napodan. *in conſuetud. Neap. in tit. de iur. Quart. folio* 256. *ſub numero* 32. *& folio* 258. *numero* 43. Surd. *de alimentis, titulo* 1. *quæſtione* 32. *numero* 18. Sanchez *de Matrimonio, libro* 6. *diſputatione* 18. Molfeſ. *ad conſuetud. Neap. parte* 7. *tit. de iur. Quart. quæſtione* 7. *per totum*, *& in addit. à numero* 15. *vſque ad numerum* 21. Gramm. *deciſione* 103. *ſub numero* 87, *verſ. & licèt*, *cum ſequentibus*, Gayll. *obſeruat.* 80. *numero* 11. *verſ.* 2. *limitatur libro* 2. & in terminis Statuti Vrbis, Rota *deciſione* 92. *&* 101. *parte* 2. *diuerſ.* Quia de contrario apparet ex depoſitionibus teſtium pro parte Alexandri examinatorum, aſſerentium dictam Dianam vt plurimum repuliſſe virum ad eam accedere volentem, & perſæpè ex lecto maritali ad matrem confugiſſe, ac demum maximis cum diſſentionibus illum domo eieciſſe. Ex quibus potiùs conſtat de renitentia Dianæ, quàm de eius patientia.

Non obſtant deducta ad probandam impotentiam perpetuam Domini Alexandri : nam omiſſo an ex illis probetur, provt illam probari Domini non credebant; attamen dato, quod illa eſſet probata, adhuc tamen
6. non deberetur dictum lucrum, cùm propter dictam impotentiam Matrimonium fuerit à principio nullum : *cap.* 2. & *ibi* Doctores *de frigid. & maleficiat.* Sanchez *de Matrimonio, libro* 7. *diſputatione* 92. *numero* 2. cum aliis adductis per Bonacinam *de matrimonio, quæſtione* 3. *puncto* 13. *numero* 9. quo caſu ceſſat
7. ſtatutum de lucro dotali; quia vbi matrimonium non adeſt, nec dos, nec lucrum, ſeu donatio propter nuptias eſſe poteſt : vt in
8. terminis, quod lucrum non debeatur, quia matrimonium eſt nullum propter impotentiam viri : Bald. *in cap. iurauit*, *numero* 1. *de probat.* Phanuc. *de lucro dotali*, *gloſ.* 3. *numero* 6. Gomez *ad leg.* 50. *Tauri*, *numero* 7. Barboſ. *in leg.* 2. *Digeſtis*, *ſoluto matrimonio*, *parte* 1. *numero* 158. Molpheſ. *ad conſuetud. Neapolit. tomo* 1. *parte* 7. *numero* 7. *& ſeqq.*

Et ita vtraque, &c.

Romana Quarti Dotalis, Die Lunæ 20. Nouembris 1634.

Coram R.P.D. Dunozetto.

SVMMARIVM.

1 *Statutum Vrbis* lib. 1. cap. 131. *defert lucrum dotis poſt conſummatum matrimonium, & num.* 3.

2 *Dotis lucrum, quando debetur ex ſtatuto, vel pacto, an debeatur non conſummatò matrimonio; Quæſtio iſta inter Doctores eſt valdè controuerſa; Et pro vtroque caſu adſunt Doctores, qui de communi teſtantur.*

4 *Dictio*, iuxta, *ſtat ſimilitudinariè, vt dictiones*, ſicut, tanquam, ad inſtar, *& ſimiles.*

5 *Dictio*, iuxta, *potiùs cenſetur ſtare demonſtratiuè quàm reſtrictiuè.*

6 *Dictio*, iuxta, *tunc multo magis dicitur ſtare demonſtratiuè quando eſt adiecta diſpoſitioni, & prolata in materia, cuius natura ſit diſponere.*

7 *Dictio*, iuxta, *tunc ſtat cauſatiuè, non autem relatiuè, & reſtrictiuè, quando non conſtat de relato.*

8 *Dictio*, iuxta, *quando conſtat de relato, tunc ſtat ſimilitudinariè, & reſtrictiuè ad relatum.*

9 *Lucrum dotale debetur vxori vigore ſtatuti Vrbis* lib. 1. cap. 131. *ſi per ipſam non ſteterit quominus matrimonium conſummaretur.*

10 *Statuti vigore ſi aliquis prætendat aliquid ad ſe ſpectare, debet probare quod interueniant omnes qualitates à ſtatutò requiſitæ.*

11 *Teſtibus deponentibus ſuper Affirmatiuâ magis credendum eſt.*

12 *Teſtes ſi fuerint examinati in alio iudicio, & eorum depoſitiones non producantur, non merentur attendi.*

13 *Vxor debet præſtare patientiam ſucceſſiuam, ad hoc vt dicatur quod per ipſam non ſteterit, quo minus matrimonium conſummaretur.*

DECISIO LXVII.

PRætendente Diana Grotta per obitum Alexandri eius viri ſine liberis vltra reſti- 1.
tutionem dotis ſibi deberi Quartum dotale, iuxta diſpoſitionem Statuti Vrbis, *cap.* 131. *lib.* 1. Illud ei non deberi Domini ſub die 26. Nouembris 1633. reſponderunt : ea moti ratione; quia Statutum defert lucrum dotis poſt conſummatum matrimonium, quæ conſummatio non probabatur; provt nec etiam hodie viſa fuit Dominis probari : & propterea perſtiterunt in deciſis.

2\. Nam licèt quæſtio ſit multùm controuerſa apud Dominos, etiam quando lucrum dotis debetur ex ſtatuto, vel pacto, an debeatur non conſummato matrimonio? vt latè per Ceuall. *quæſt.* 110. Bernard. Greu. ad Gayll. *concluſ.* 80. *per tot. lib.* 2. & pro vtraque opinione adſint Domini atteſtantes de communi opinione; attamen in præſenti caſu viſum fuit Dominis nos verſari extra iſtam difficultatem, quia lucrum dotis fuit promiſſum 3. iuxta diſpoſitionem ſtatuti Vrbis, quod vt ſuprà dixi, defert lucrum dotis poſt conſummatum matrimonium.

Et quod in iſto contractu partes ſe conformauerint cum ſtatuto Vrbis, ſatis dignoſcitur ex ipſo inſtrumento dotali, in quo fuit dictum, (*iuxta formam ſtatuti*) illa ſi-4. quidem dictio, *iuxta*, ſtat ſimilitudinariè; vt dictiones *ſicut*, *tanquam*, *ad inſtar*, & ſimiles, *l. ſi quis*, *C. de ſepulchro violato*, *l.* 1. *C. de his, qui parent. vel liber. occid. leg. leges vt generales*, *Cod. de legibus*, Bero. *conſ.* 38. *numero* 3. *volumine* 1.

5\. Neque obſtat quod iſta dictio, *iuxta*, potius cenſeatur ſtare demonſtratiuè, quam reſtrictiuè Bart. *in leg. Centurio*, *num.* 39. & *ibi* Iaſ. *num.* 51. Rip. *numero* 173. *ff. de vulg. & pupill.* Rota *deciſ.* 27. *numero* 7. *part.* 2. *diuerſ.* 6. Maximè cùm illa ſit adiecta diſpoſitioni, & prolata in materia, cuius natura ſit diſponere, & ſic tanto magis ſtat cauſatiuè: Rota *deciſ.* 40. *num.* 3 *par.* 2. *diuerſ.*

7\. Quia hoc eſt verum, & benè procedit, quando non conſtat de relato: quia tunc dictio, *iuxta*, ſtat cauſatiuè; non autem re-8. latiuè, & reſtrictiuè: ſecus verò quando conſtat de relato, provt hic; quia conſtat de ſtatuto, quo caſu prædicta dictio ſtat ſimilitudinariè & reſtrictiuè ad dictum ſtatutum: Bart. *in extrauag. Ad reprimendum*, *verſ. provt*, *ſub numero* 2. Alexand. *conſ.* 106. *numero* 21. *libro* 3. Decius *conſil.* 63. *numero* 6. & *in leg. edita*, *numero* 84. *in fine*, & *numero ſequenti*, *Cod. de eden.* Curt. iun. *conſ.* 92. *numero* 10. Ruin. *conſil.* 25. *num.* 11. *lib.* 1. Socin. iun. *conſ.* 122. *num.* 33. *lib.* 3. Grat. *conſ.* 105. *num.* 2. *vol.* 2. Rota *dict. deciſ.* 40. *num.* 4. & 5. *part.* 2. *diuerſ.*

9\. Non obſtat, quod non ſteterit per Dianam quominus Matrimonium conſummaretur, & propterea ei lucrum dotale denegari non poſſit: ex allegatis *in deciſione*: quæ reuidetur; & in his terminis Statuti Vrbis adſunt *deciſiones* 92. & 101. *parte* 2. 10. *diuerſ.* Quia vt ſuprà dictum eſt, cùm iſtud lucrum fuerit promiſſum iuxta litteram ſtatuti, Diana debet probare, quod interuenerint requiſita à ſtatuto: & ſi ipſa prætendit per ſe non ſtetiſſe, quominus matrimonium conſummaretur, hoc debet concludenter probare: vt vltra allegata *in deciſione* tenent Surdus *conſil.* 130. *numero* 1. *poſt med.* Gratian. *diſcept.* 745. *numero* 57. & fuit dictum *in Romana Cenſus coram Reuerendiſſimo Domino Decano* impreſſ. apud Pic. *ad ſtat. Vrbis deciſ.* 30. *num.* 4.

Non obſtant teſtes examinati pro parte Dianæ deponentes, quod vnanimi conſenſu per quadraginta dies iſti coniuges inſimul decubuerunt, & quod de meridie in chala-mo claudebantur, quibus teſtibus vti deponentibus ſuper affirmatiua, plurimùm eſt deferendum ad probandam patientiam ipſius mulieris: Farinacius *de teſtibus*, *quæſtione* 65. *numero* 200. & *ſequentibus*, Rota *deciſ.* 355. *num.* 2. *parte* 1. & *deciſ.* 619. *numero* 9. *parte* 3. *diuerſ.* 11.

Quia vltra quod dicti teſtes fuerunt examinati in alio iudicio, nec eorum depoſitiones fuerunt adhuc in Rota reproductæ, & ſic non merentur attendi, non deponunt de patientia ſucceſſiua præſtita ab ipſa Diana: quinimmò conſtat de contrario per alios teſtes pro parte Camilli examinatos, qui deponunt, quod ipſa egrediebatur è lecto, & ibat dormitum cum Matre, & interrogata de hoc reſpondebat; *che coſi li piaceua di fare*: provt deponunt tertius, & quartus teſtis; & idem deponunt ſecundus, & tertius, dum dicunt, quod vir fuit eiectus domo: vnde clarè patet quod Diana non probat intentionem ſuam: & quod dicti teſtes repugnant probationibus ipſius: & ex illis apparet ipſam non præſtitiſſe, vt dixi ſuprà, 12. patientiam ſucceſſiuam, quam præſtare tenebatur, ad effectum vt potuerit dici per eam non ſtetiſſe, quin Matrimonium conſummaretur: & traditur per Calder. *conſil.* 5. *verſ. reſpondebat*: Berett. *conſ.* 45. *ſub numero* 19. Socin. *conſ.* 156. *num.* 10. *libro* 2. *verſ. Primò enim.* 13.

Non obſtat quod Diana faſſa fuerit ſe eſſe virginem, & quod Camillus in ſuis poſitionibus dixerit Alexandrum, eius filium iuiſſe ad vxorem, & per quadraginta dies cum ipſa cohabitaſſe: quia non exinde propterea probatur continua cohabitatio Dianæ cum Alexandro, toto tempore, quo durauit matrimonium; nec quod per ipſum ſteterit quominus fuerit conſummatum matrimonium.

Et ita ex iis cum aliis deductis *in alia deciſione*, vtraque parte informante, fuit reſolutum, lucrum dotis non deberi.

Giennenſis Theſaurariæ, Lunæ 24. Nouembris 1634.

Coram R.P.D. Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Probatio vnius ex duabus qualitatibus copulatiuè narratis, non ſufficit ad validitatem gratiæ, quamuis qualitas probata potuiſſet ſatis eſſe ad obtinendam gratiam.*

2 *Coadiutoriæ gratia obtenta ſub prætextu dolorum, valere non poteſt, niſi quatenus dolores ſint continui.*

3 *Capitis dolores, ex communi Medicorum ſchola connumerantur inter magnos, imò*

imò peſtiferos, & acutos morbos.

4 *Dolores qui non ſint continui dicuntur chronici.*

5 *Teſtis deponens ſuper magnitudine morbi, debet illius ſigna referre.*

6 *Morbi grauis ſigna perſpicua eſſe debent.*

7 *Morbi magni, quales ſunt acuti magna ſolent producere ſymptomata.*

8 *Capitis dolores ſecum trahunt in conſenſum totum corpus.*

9 *Peritia in teſte perito inſeruit pro ratione, & num. 12.*

Intellige vt num. 13.

10 *Teſtis de auditu maiorem fidem non meretur, quàm ille, à quo audiuit.*

11 *Teſtis deponens de iis quæ non cadunt ſub ſenſum, ſed ſignis externis deprehenduntur, debet referre ſigna ex quibus iuſtificetur eius depoſitio.*

14 *Teſtis licet poſſit vti ſua peritia in cognoſcēdo rem, ſuper qua deponit, eius tamen peritia non ſuffragatur, ſi deponat vt teſtis, non autem vti peritus electus à Iudice.*

15 *Dolores licèt propriè non ſint morbus, ſed morbi ſymptomata, poſſunt tamen illius vim, & qualitatem oſtendere.*

16 *Deriuans ab aliquo tanquam à cauſa, id quoque illius ſignum eſt.*

17 *Dolores, ſeu ſymptomata morbi, quæ nuncupantur, læſæ actionis, vix poſſunt ab ipſo morbo diſtingui.*

18 *Coadiutoriæ gratia valere non poteſt, niſi coadiutus exprimat nominatim talem morbum qui ſit aptus impedire humanas actiones, cùm non ſufficiat quæcunque inhabilitas, aut praua habitudo afferentis indigere auxilio Coadiutoris.*

19 *Morbus niſi ſit grauis, ac ſonticus, non impedit humanas actiones, & n 27.*

20 *Partitæ extractæ ex libris Capituli impugnari non poſſunt ab iis, qui ſunt de gremio ipſius Capituli.*

21 *Infirmitas excuſat Canonicum non ſolum ab onere reſidendi, ſed etiam ei conſeruat omnia priuilegia præſentium pro lucrandis diſtributionibus quotidianis.*

22 *Conſuetudo, ſecundùm quam abſentia Canonici non poſſit per alium ſuppleri reſpectu præſentiæ perſonalis in Choro, attendenda eſt.*

23 *Debilitas adducta pro cauſa obtinendi Coadiutoriam debet eſſe talis, vt aggrauet corpus ſine ſpe futuræ proſperitatis.*

24 *Infirmitas adducta pro obtinenda Coadiutoria non eſt neceſſe quod ſit continua, ſed poteſt eſſe cum aliquo interuallo quietis.*

Declara vt n. 26.

25 *Debilitas corporis quomodo diſtinguatur à morbo.*

28 *Morbus non ſolùm eſt habitus contra naturam, ſed habitus qui corporis vſum deteriorem reddit.*

DECISIO LXVIII.

CVm ageretur de iuſtificatione gratiæ in qua Chriſtophorus Gomez obtinuit ſibi dari in Coadiutorem Vitalem in adminiſtratione, & cura Theſaurariæ, quam idem obtinebat in Eccleſia Giennenſi; viſum fuit Dominis reſtringere difficultatem ad iuſtificationem Narratiuæ eiuſdem gratiæ in ea parte, in qua expoſitum fuit, quod cùm ille à ſeptem annis eidem Eccleſiæ inſeruiiſſet, non poterat ampliùs inſeruire perſonaliter, vt decebat, ob varias corporis infirmitates, quas antea paſſus fuerat, & tunc patiebatur; & præcipuè propter continuos capitis dolores, quibus ita aſſiduè grauabatur, vt non poſſet ad Eccleſiam accedere in Hebdomana ſibi contingente, & obire alia onera eiuſdem Theſaurariæ.

Cum verò propoſita cauſa *ſub die* 21. *Iun. ann.* 1621. non viſa fuiſſent probari, quæ in ea Narratiua continebantur: Et iterum propoſita cauſa *ſub die* 22. *Martij anni* 1624. contrarium firmatum fuiſſet, quod nimirum gratia Chriſtophori erat in ea parte iuſtificata: Placuit Dominis iterum partes audire; & propoſito hodie coram me dubio, confirmarunt deciſionem primo loco factam: quia probationes, quæ datæ fuerunt tam pro parte Chriſtophori, cui fuit conceſſus Coadiutor, quàm pro parte Vitalis, qui in ea gratia deputabatur in Coadiutorem, non viſæ fuerunt concludere vel ipſam malam valetudinem, & ægritudinem Chriſtophori ex capitis doloribus, vel qualitatem eorundem dolorum, vt nimirum eſſent magni, & ita continui, vt non paterentur quod poſſet intereſſe ſeruitio Eccleſiæ, & exercere alia munera & onera dictæ Theſaurariæ.

Et quidem viſa fuit neceſſaria probatio eius qualitatis; quæ fuit primo loco narrata reſpectu magnitudinis dolorum; non ſolùm, quia fuit illa narrata copulatiuè ac ſimul cum altera qualitate, vt iidem dolores eſſent continui: quo caſu ſuccedit Regula, vt non ſatis ſit probatio alterius qualitatis; quamuis illa per ſe ſatis eſſe potuiſſet ad ipſam gratiam obtinendam: iuxta notata per Ægidium *in deciſ.* 116. & per Doct. *in cap. exhibita, de iudic. & in capit.* 2. *de reſcript.* & in terminis huius gratiæ pluries deciſum fuit coram Verall. *vt in illius deciſ.* 128. 129. & 130. *part.* 1. & coram Pur. *deciſ.* 63. *libr.* 2. Sed quia neque potuiſſet ſine ea qualitate deferere ſeruitium Eccleſiæ, ſiue valere hæc gratia Coadiutoriæ, quam idem obtinuit, vt fuit dictum coram Verallo *in adducta deciſ.* 130. *par.* 1. & *deciſ.* 240. *numer.* 2. *eadem par.* & notant Doct. *in cap.* 2. *de Cleric. ægrotant.* & *in capit.* 1. *eodem tit. lib.* 6. 1

Hæc autem grauitas & magnitudo morbi non viſa fuit probari ex depoſitione Teſtium, qui examinati fuerunt ad inſtantiam Chriſtophori, & aſſerebant tales eſſe dolo- 3

res quos ille patiebatur : licèt enim dolo-
res capitis in magnis morbis connumerari
poſſint , vt docet Galen. *de Sanit. tuenda,*
*libr.6. cap.*12. *in claſ.*2. & cum eo omnis
ſchola Medicorum , ex quibus Celſus hunc
4. morbum connumerat inter peſtiferos &
acutos , propter vehementes exacerbatio-
nes , quæ eum comitari ſolent; cùm alio-
quin potius Chronicus dicendus ſit ; ex
ſententia eiuſdem Galeni , vt explicat Hie-
rem. Triuerus dictum Celſi *libr.4. cap.2. eiuſ-*
5. *dem, in tractat. de re medic.* Non tamen pote-
rat ex eiſdem teſtibus deprehendi ea magni-
tudo morbi , cùm nulla referrent ſigna huius
6. ægritudinis , ſiue vehementiæ ipſorum do-
lorum ; quæ tamen ſigna debuiſſent eſſe
7. perſpicua , tum ſuppoſita magnitudine mor-
bi , ex quo magna ſymptomata prodire de-
buiſſent, vt docet idem Galen. *lib.2. de Sym-*
ptomat. cauſ. cap.2. claſſ.3. & lib.1. de dieb.
decretoriis capit.6. claſſ.4. Exemplo morbo-
rum acutorum , qui cum magni ſint , magna
etiam indicia præſeferunt ; tum habita ra-
8. tione partis affectæ , quæ tanquam pars
principalis , trahere debebat ſecum conſen-
ſum totius corporis : Vnde impoſſibile erat
vt aliæ partes eo dolore non afficerentur,
& non darent aliqua ſigna.

Neque hæc ſigna referebantur ab eiſdem
teſtibus , quatenus vel enumerabant paro-
xyſmos in acceſſu ipſius morbi , vt diceba-
tur facere Sextus Teſtis *ſuper tertio articulo:*
vel quatenus in genere deponebant de ve-
hementia eorundem dolorum , dum Septi-
mus teſtis , qui id aſſerebat *ſuper eodem ar-*
ticulo , erat Medicus , qui ipſum Chriſto-
9. phorum curauerat , cui propterea ſatis eſſe
videbatur pro ratione ſua peritia : ex no-
tatis *in leg. ſeptimo menſe , Digeſtis , de ſtat.*
homin. & per Bartol. *in l.2. num.3. Digeſtis,*
de teſtam. & fuit animaduerſum *in 2. deciſ.*
huius cauſæ , ſub die 22. Martij anni 1624.
Nam duo dicebat Sextus teſtis.

Et primò quod illum viderat aliquando
exire à choro , antequam diuina officia ex-
plerentur ; ſed quod cauſa eius diſceſſus fue-
rint dolores , qui tunc temporis moleſti eſ-
10. ſent , hoc teſtis referebat ex auditu ab eo-
dem Chriſtophoro , cui propterea non po-
terat dici debita maior fides , quàm illi
danda eſſet : vt reperitur cautum *in cap. li-*
cet ex quadam , de teſtibus , & notant poſt
Gloſſ. *ibi* , Doct. *& in authent. ſi quis in ali-*
quo , Cod. de edend. Aymon. *conſil.6. num.67.*
Verall. *deciſ.264. num.8. part.3.*

Secundò dicebat idem teſtis , quod ex ve-
hementia eorum dolorum coactus fuerit
ipſe Chriſtophorus interrumpere ſacrifi-
cium Miſſæ : quod præterquam quod ipſe
non viderat , ſed ab aliis audiuerat ; præ-
terea non viſum fuit ſatis eſſe ad oſtenden-
dam grauitatem eorundem dolorum , cum
ſemel tantum probaretur hoc illi acci-
diſſe.

Quod verò attinet ad poſteriorem teſtem:
primò eius depoſitio reddebatur ſatis in-
certa , ex ea ſola atteſtatione , quam facie-
bat , vt impoſſibile eſſet , quod Chriſto-
phorus ad Eccleſiam accederet , dum vexa-
batur iis doloribus; quia cum non poſſent 11.
cadere ſub illius ſenſum , ſed tantum ſignis
externis deprehendi ; tenebatur referre ea-
dem ſigna , ex quibus tanquam ex rebus
ſibi cognitis iuſtificaretur illius depoſitio:
ex notatis per Doct. *in cap. cum cauſam , de*
teſtibus , Innocent. *num.3.* Bald. *numer.* 19.
& in leg. Solam , Cod. eodem titul. vbi Bald.
*num.*1. Salicet. *num.3.* Bartol. *in tractat. de*
teſtib. num.5.

Neque poterat eidem teſti ſuffragari pe-
ritia , qua dicebatur potuiſſe illum cogno- 12.
ſcere vim , & magnitudinem huius morbi,
vt propterea illa videretur eſſe inſtar ra-
tionis. Quia opus fuiſſet vt idem teſtis fuiſ- 13.
ſet ad hoc electus à Iudice , & ſuper iis de-
poneret tanquam Peritus: neque ſatis erat 14.
vt deponeret tanquam teſtis ; quamuis vti
potuiſſet ſua peritia in cognoſcenda magni-
tudine eiuſdem morbi : provt concluſio-
nem ſuperiùs firmatam notabiliter limitat
Felin. *in capit. propoſuiſti , num.6. de probat.*
& in cap. ſignificaſti , num.3. de homicid. vbi
etiam Ioannes de Anan. *numer.*11. Bartol. *in*
*leg. Semel, Cod. de re milit. lib.*12. Ruin. *con-*
ſil.58. num.11. lib.5.

Secundò viſus fuit hic teſtis ſibi ipſi ad-
uerſari , quatenus in ſua depoſitione aſſe-
rebat quod ter vno anno curauerat Chri-
ſtophorum , & quod tempore eius depo-
ſitionis erant elapſi tres menſes , quibus
ille nullos dolores paſſus fuerat ; licèt enim
tam hæc , quam ea , quæ ſupradicta ſunt
de moleſtia , quam Chriſtophorus paſſus
fuit ex iis doloribus in Sacrificio Miſſæ,
viderentur pertinere ad alteram qualita-
tem , quæ fuit narrata , vt hi dolores eſ-
ſent continui ; tamen non poterat conſide-
rari qualitas morbi cum intermiſſione , &
vacuitate dictorum dolorum : quia licet illi 15.
propriè non eſſent morbus , ſed ſymptoma-
ta morbi , poterant tamen oſtendere illius
vim & qualitatem ; ea ratione , quia quid- 16.
quid ab aliquo tanquam à cauſa deriuat , id
etiam eius ſignum eſt : vt docet Galen. 5.
de locis affect.7. & 6. Aphoriſmorum 16. Imò
tanquam ex eo genere ſymptomatum , quæ 17.
dicuntur læſæ actionis , vix poterant ab eo-
dem morbo diſtingui : vt ex eodem Galen.
& Auerroë declarat Fernel. *lib. 2. de Sym-*
ptomat. cauſ. cap.6. & de ſignis, & illorum dif-
ferentiis , cap.6. & 8.

Et hinc illud obſeruatum eſt , non ſatis 18.
eſſe quamcunque inhabilitatem , aut pra-
uam habitudinem illius , qui aſſerat ſe in-
digere opera , & auxilio Coadiutoris , vt
ſimiles gratiæ valere poſſint ; ſed nomina-
tim requiri morbum , qui ſit aptus impe-
dire humanas actiones : vt ſtatutum eſt *in*
capit. primo , §. ſi vero Epiſcopus , de Cler.
ægrotant. libr. 6. & fuit deciſum coram Ve-
rall. *in deciſionib. ſuperiùs adductis* 130. 131.
& 140. *part.1.*

Et generaliter receptum eſt in quocun-
que alio impedimento , quod dicatur pro-
uenire occaſione alicuius morbi , vt non 19.
cenſeatur tale impedimentum præſtare , niſi

is

is morbus, qui ſit grauis, ac ſonticus, hoc eſt qui vim nocendi habeat; vt traditur *in leg. quæſitum, Digeſtis, de re iudicat.* & *in leg. vltim. Digeſtis, de Ædil. edict.* & notant Cuiac. *libr. 12. obſeruation. capit.* 18. Alciat. *regul.* 1. *præſumption. vltim.* & *in leg. morbus* 113. *de verb. ſignific.* Menoch. *de arbitr. Iudic. libro ſecundo, centur.* 1. *caſ.* 60. Sarnen. *ad regul. de infirm. reſignan. quæſt.* 70.

Ex his excludebatur probatio alterius qualitatis, quæ etiam fuit narrata in gratia, quam obtinuit Chriſtophorus, vt eſſent continui dolores capitis, quibus ille afficiebatur: ad cuius qualitatis excluſionem datæ fuerunt pro parte Eccleſiæ, plures aliæ probationes; ſed præ cæ-
20. teris plurimùm mouerunt Dominos duæ atteſtationes deſumptæ ex libris Capituli, quarum prima erat fides, quam faciebat vnus ex eodem Capitulo, cuius munus erat notare abſentes à ſeruitio Eccleſiæ; & in hac apparebat quod ſpatio duorum annorum ante obtentam gratiam, quatuor ſolis diebus defecerat Chriſtophorus à ſeruitio Eccleſiæ, hoc eſt ſemel anno 1618. & tribus diebus anno ſequenti. Ab anno verò 1619. quo fuit conceſſa eadem gratia, apparebat ex alia atteſtatione Secretarij Capituli, quod idem deſideratus fuerat ſolis diebus viginti ſeptem, nempè quatuor diebus eodem anno 1619. & tribus ac viginti diebus ſpatio quindecim annorum, qui elapſi fuerunt ab anno 1634. quo fuit ſubſcripta poſterior hæc fides.

Eæ autem atteſtationes viſæ ſunt plenè probare bonam valetudinem Chriſtophori, & quod ij dolores illum non potuerint impedire, quo minus ad Eccleſiam accederet, cùm non poſſet Chriſtophorus impugnare fidem librorum, ex quibus eæ atteſtationes deſumptæ fuerunt, dum ipſe erat è gremio ipſius Capituli: ex notatis per Doctores *in leg. admonendi, Digeſtis, de iureiurand.* & Bartol. *ibi, numer.* 54. Felin. *in capit. ad audientiam, numero* 16. *de præſcript.* Aymon. *de antiq. temp. parte prima,* §. *quid in libro Officialis, numer.* 6. Verall. *deciſ.* 156. *parte* 2. *numer.* 1. & in terminis probationis huius abſentiæ, tenuit Rota *deciſ.* 629. *num.* 1. *p.* 2. *recent.*

Neque dicatur quod vtraque ea atteſtatio reddi videbatur æquiuoca, dum potuit illius nomen omitti in libris Capituli propter hanc ipſam valetudinem, quâ laborabat; vel quia haberi debuiſſet pro præſente quamuis verè abeſſet, dum eadem
21. valetudo non ſolùm poterat illum excuſare ab onere reſidendi, verum etiam ei concedebat omnia priuilegia præſentium pro lucrandis diſtributionibus, quarum cauſa notabantur abſentes in eiſdem libris Capituli: vt ſtatutum eſt *in capit.* 1. *de Cler. non reſiden. libro ſexto*, & conſideratum fuit *in deciſ. ſub die* 22. *Martij ann.* 1624. vel etiam quia potuiſſet ſuas vices aliis committere.

Prior enim dubitatio remouebatur ex declaratione facta in priori fide ſuper conſuetudine Eccleſiæ notandi abſentes ex cauſa infirmitatis, addito nomini eiuſdem abſentis verbo, *patitur*; quo verbo dicitur in *eadem fide*, ſolitum fuiſſe deſignari cauſam abſentiæ ex infirmitate.

Quod verò ſecundo loco dicebatur, vt omiſſum fuiſſet nomen Chriſtophori, eo quia alter potuiſſet eius loco inſeruire Eccleſiæ; tollebatur ex eiuſdem Eccleſiæ conſuetudine, quæ colligebatur ex eiſdem atteſtationibus: quia ex eis conſtabat, quod 22.
non poterat præſtari ab aliis hoc ſeruitium reſpectu præſentiæ perſonalis in Choro, ſed ſolum reſpectu celebrationis Miſſarum; & hanc conſuetudinem potiſſimùm attendi in hac materia notant Doctor. *in dict. cap.* 1. *de Cler. non reſiden. libr.* 6. & tenuit Rota coram Cardin. *deciſ. vnic. eod. tit.* Couarr. *var. reſolut. lib.* 3. *cap.* 13.

Demum non viſa fuit obſtare differentia, quam faciebant vltimo loco informantes pro Chriſtophoro inter infirmitatem, & debilitatem; vt ſi prima adducatur pro cau- 23.
ſa obtinendi Coadiutoriam, neceſſe ſit quod illa aggrauet corpus ſine ſpe futuræ proſperitatis. Infirmitas verò poſſit eſſe 24.
cum aliquo interuallo quietis, vt dicebatur tenuiſſe Rotam coram Verallo *deciſ.* 240. *p.* 1. cuius auctoritatem ſequutus fuit Gonzal. *ſuper regul.* 8. *gloſſ.* 5. §. 9. *num.* 85. Quia licet debilitas in hoc diſtinguatur à morbo, quod 25.
illa perpetua ſit, morbus verò cum acceſſu, diſceſſuque; tamen debet eſſe perpetuum 26.
impedimentum quod ex eo morbo procedit; ita vt aptum ſit impedire cæteras fun- 27.
ctiones corporis, etiam pro tempore, quo ipſe morbus non eſt infeſtus: quod ſolum contingere poteſt in ægrotatione graui, qualem conſtat non fuiſſe eam, qua laborabat Chriſtophorus; vt colligitur ex *eadem deciſione*, & patet ex definitione morbi relata per Iuriſconſultum *in l. prima*, §. *ſed ſciendum, Digeſtis, de Ædilit. edict.* cùm in ea dicatur, morbum non ſolùm eſſe habi- 28.
tum corporis contra naturam, ſed qui vſum illius faciat deteriorem: quod etiam alibi dixit Iuriſconſultus *in leg. qui tertiana*, 53. & *in leg. vltima, Digeſtis, eodem tit.* & explicando verba eius edicti declarauit Aul. Gell. *lib.* 4. *noct. Attic. cap* 2. quem ſequuti fuerunt Alciat. *in leg. inter ſtuprum*, §. *verum, ff. de verb. ſignific.* Menoch. *de arbitr. Iudic. lib.* 2. *cent.* 1. *caſ.* 69. *num.* 17.

Et ita vtraque, &c.

Romana

Romana Dotis, ſeu Filiationis, Lunæ 11. Decembris 1634.

Coram R. P. D. Merlino.

SVMMARIVM.

1 *Filiatio ad effectum conſequendi alimenta ſatis probatur ex tractatu, aſſertione parentis, & communi reputatione.*

2 *Filiatio naturalis leuioribus probationibus iuſtificatur.*

3 *Filiationis vehemens præſumptio oritur ex communi reputatione.*

4 *Filiationis vehemens præſumptio oritur ex aſſertione prætenſi Patris facta in vltimo vitæ ſpiritu.*

5 *Teſti vnico omni exceptione maiori Iudex arbitrio ſuo plurimùm deferre poteſt.*

6 *Filiationis præſumptio eſt nomen Maiorum impoſitum nato.*

7 *Alimenta præſtita nutrici pro educatione infantis, filiationis argumentum præſtant.*

8 *Filiationis probatio reſultat ex eo quod quis nato neceſſaria ad victum ſubminiſtrauerit.*

9 *Fama dicitur teſtimonium populi.*

10 *Fama publica ad probandam filiationem plurimi fit à Doctoribus.*

11 *Similitudo nati indicat filiationem eius, cuius faciem repræſentat.*

12 *Garamantes, & ſuperioris Lybiæ populi ex ſimilitudine formæ proprios liberos agnoſcunt.*

13 *Similitudo natorum non eſt leuis, ſed vrgentiſſima coniectura ad probandam filiationem.*

14 *Similitudo natorum non à ſimplici imaginatione, ſed magis ab inſiti temperamenti conuenientia regulariter proficiſcitur.*

15 *Natus ex concubina ad quam alteri non patebat acceſſus, præſumitur filius concubinarij.*

16 *Teſtes ſingulares admittuntur quando agitur de probando illos actus ex quibus generalitas reſultat.*

17 *Filiatio probari debet per vrgentiores probationes quando agitur de conſequutione dotis, vel alimentorum ex bonis fideicommiſſi.*

18 *Fideicommiſſi bona alienari poſſunt pro conſtituenda dote deſcendenti etiam illegitimæ, quæ velit nubere, vel Monachari.*

19 *Dotem filiæ ſpuriæ aſſignare tenetur hæres Aui in ſubſidium.*

20 *Filiatio quando non dicatur ſufficienter probata per coniecturas reſultantes ex tractatu, nominatione patris, & ſimilitudine.*

21 *Exceptio quod teſtis deponens de filiatione alicuius, ſit creditor eiuſdem, non minuit fidem ipſius teſtis.*

DECISIO LXIX.

Margarita ex Flauia matre orta pulſauit Dominum Marcum Antonium Victorium Fratrem, & poſſeſſorem bonorum bonæ memoriæ Ioannis Baptiſtæ Victorij, quem progenitorem ſuum ipſa aſſerebat, vt alimenta præſtaret, & ſubinde etiam dotem. Decreto Auditoris Cameræ fuit Dominus Marcus Antonius ad huiuſmodi alimentorum præſtationem condemnatus. A quo cùm poſt interpoſitam appellationem, & cauſam mihi commiſſam, negaretur, Margaritam eſſe filiam Ioannis Baptiſtæ; dedi dubium, an conſtet de illius filiatione? quod per Dominos fuit hodiè affirmatiuè reſolutum.

Probatio enim filiationis deſumpta fuit 1. ex conſtanti denominatione, & ex frequentibus aſſertionibus eiuſdem Ioannis Baptiſtæ, quibus, dum viueret, imò & in ipſo mortis articulo teſtatus eſt, puellam hanc eſſe ſuam filiam; ex tractatu quo ſe geſſit erga eandem ad inſtar Patris; & ex communi omnium reputatione, quod Ioannes Baptiſta ex Flauia hanc filiam ſuſceperit: ex quibus ſaltem ſimul iunctis probari filiationem non ambigebatur, cum ad hunc effectum admittantur, atque ſufficiant coniecturæ & præſumptiones: Gloſſ. *in leg. Lucius, Digeſtis, de condit. & demonſtrat. & in cap. Michaël. verſ. conſtituerit, de filijs Presbyter.* Ancharan. *conſ.* 225. *numero* 6. Surd. *conſil.* 1. *numer.* 38. & 40. & dixit Rota *in Ciuitatis Caſtelli bonorum* 8. *Februarij* 1602. *coram bonæ memoriæ Cardinali Lancelloto*, impreſſa apud Modernos Foroliuien. *de legibus deciſ.* 51. *numer.* 4. cum aliis relatis *in Romana de Catalanis* 27. *Nouembris* 1630. *coram me*; præſertim vbi agitur 2. de probanda filiatione ſimpliciter naturali, vt aduertit Natt. *conſ.* 473. *numero vigeſimonono*, Rota *in dict. deciſ.* 51. *numer.* 4. *verſ. coniectura verò.*

Quod Ioannes Baptiſta ſæpenumerò coram diuerſis perſonis profeſſus fuerit Margaritam eſſe ſuam filiam, atque illam vti filiam paſſim nùncupauerit palam, deponunt quinque teſtes *in Summario eiuſdem Margaritæ, num.* 2. quam publicam denominatio- 3. nem, magnum eſſe veræ ſobolis ſeu filiationis argumentum, tradunt Gloſſ. *in l. etiam Matris, verſ. profeſſio, Cod. de probat.* Bart. *in leg. neque profeſſio, numer.* 2. Bald. *numer.* 1. Caſtrenſ. *numer.* 3. *Cod. de teſtament.* Surdus *conſ.* 1. *n. quadrageſimoſeptimo*, Paleott. *de Noth. & ſpur. cap.* 23. *numer.* 2. Giouagn. *conſil.* 21. *num.* 4. *lib.* 1.

Et eo magis quia idem Ioannes Baptiſta 4. ferè in extremo vitæ ſpiritu dum memor ſalutis æternæ, ſupremùmque Dei iudicium timens; veritatem omnino aſſeruiſſe præ-

ſumi

ſumi debet, Viro Religioſo, cuius probata fide & conſilio in grauioribus vtebatur negotiis, teſtatus eſt hanc eſſe ſuam filiam; & exorauit, vt illam commendaret eius fratribus, & protectioni bonæ memoriæ Domini Cardinalis Burgheſij, quæ proteſtatio eo tempore emanata pro filiationis iuſtificatione magni facienda videtur, *argum. capit. literas, de præſumpt.* Ferret. *conſ.* 150. *num.* 15. Curt. ſen. *conſ.* 69. *num.* 2. Crauet. *conſil.* 6. *num.* 61. Menochius *præſumption.* 3. *num.* 1. *lib.* 5. & ponderauit Rota *in Romana de Bonellis* 13. *Februarij* 1617. *coram bonæ memoriæ Vbaldo; atque in dict. Romana de Catalanis coram me.* Et huius viri depoſi-
5. tioni ob eius integritatem, & quia videtur omni exceptione maior, quamuis teſtis vnici plurimùm deferendum eſt, arbitrio Iudicis; iuxta tradita per Decianum *conſ.* 92. *numer.* 34. & 92. Farinac. *de teſtibus, quæſtione* 63. *num.* 33. Cardin. Seraphin. *dec.* 676. *num.* 1. & 2.

Tractatus, quo Ioannes Baptiſta proſequutus eſt Margaritam tanquam filiam, & ſe vti parentem geſſit erga illam, com-
6. probatur ex eo quod dum hæc puella Sacro Baptiſmatis lauacro fuit abluta, nomen *Margaritæ*, quo nuncupabatur ipſius Ioannis Baptiſtæ mater, imponi voluit; nutrici alendam tradidit, atque eidem pro alumna præſtitit alimenta, & ſalarium, veſtes, medicinas, atque omnia congrua pro decenti puellæ ſuſtentatione ſuppeditauit: vt de his deponunt teſtes dati *in Summ. num* 2.

Quæ omnia paternæ erga liberos pietati, & officio conueniunt; & quem parentem eſſe oſtendunt; provt de nomine Auito & gentilitio indito puellæ, quod filiationem indicet, tradunt Surdus *conſ.* 1. *num.* 45. Giouagn. *conſ.* 21. *num.* 2. *lib.* 1. Rota *deciſion.* 332. *num* 4. *parte* 5. *diuerſ.* & *in Romana de Iauellis* 13. *Nouembris* 1613. *coram bon. mem. Vbaldo.*

7. De alimentis præſtitis nutrici, atque educatione infantis, quod arguant eum, qui præſtat eſſe progenitorem; aduertit Baldus *in capit. per tuas, numer.* 1. *de probat.* Pariſ. *conſ.* 10. *num.* 6. & 62. *libro* 2. Surdus *dict. conſil.* 1. *numer.* 46. Giouagn. *dict. conſ.* 21. *num.* 3. Rota *dict. deciſ.* 332. *numero* 5. & 11. & *in præallegata Romana de Iauellis.*

8. Et demum ex veſtibus, medicinis, aliiſque pro vitæ ſuſtentatione neceſſariis exhibitis inferri tractatum & probationem filiationis eius, cui prædicta præſtantur; ſcripſit Bald. *in dict. capit. per tuas, num.* 5. Felin. *num.* 15. & 17. *de probat.* Pariſ. *conſil.* 10. *numero* 60. & 70. *libr.* 2. Riminald. iun. *conſ.* 611. *numer.* 30. & 33. Rota *deciſ.* 238. *num.* 9. *parte* 1. *diuerſ.* & *deciſ.* 126. *num.* 13. & *deciſ.* 347. *num.* 2. *parte* 1. *recent.* & *in Romana de Catalanis* 25. *Nouembr.* 1630. *coram me.*

Prædictis adſtipulatur etiam publica vox & fama, atque communis omnium reputatio, quod Margarita ſit filia Ioannis Baptiſtæ, de qua deponunt teſtes *in Summario, numer.* 2. quæ fama atque opinio 9.
cùm ſit quoddam totius populi teſtimonium, quemadmodum in omnibus proba- 10.
tionibus admittitur, ita pro iuſtificanda filiatione à Dominis plurimi fit: *arg. capit. per tuas, de probation.* Gloſſ. *in capit. Michaël. verſ. conſtiterit, de filijs Presbyter.* Caſtr. *conſil.* 151. *num.* 1. *libr.* 1. Surd. *conſil.* 1. *num.* 56. Giouagn. *conſ.* 21. *numer.* 5. Rota *deciſ.* 347. *num.* 2. *parte* 1. *recent.* & poſt Modern. Foroliuien. *de legit. deciſ.* 51. *num.* 4. iuncto etiam præcipuo, & planè paterno affectu, quo Ioannes Baptiſta puellam proſequebatur, de quo in genere deponunt iidem teſtes: nec non effigie, & 11.
expreſſa ferè vultus Ioannis Baptiſtæ imagine, quam præfert hæc filia; ex cuius ſimilitudinis typo poſſe dignoſci filium eſſe illius, cuius faciem formámve refert, voluit Baldus *conſil.* 390. *lib.* 2. Decian. *conſ.* 1. *num.* 117. *libr.* 3. Tiraquellus *ad leg.* 7. *Connubial. num.* 52. & *ſequentibus*, & ante illos docuerunt Ariſtoteles *lib.* 2. *politic. capit.* 2. & Stobæus *Sermon.* 42. qui referunt Garamantas, & ſuperioris Libiæ populos, qui 12.
priuatim matrimonia neſciunt, & ob reiectam ex inceſti laſciuientis luxuria caſtitatis diſciplinam proprios liberos ignorant, ex ſimilitudine & forma dumtaxat illos agnoſcere: Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 567. *num.* 29. Mohed. *deciſ.* 1. & 2. *qui filij ſint leg.* & eruditè & luculenter docet Dominus Paulus Zacchias *Quæſtion. Medico-legal. lib.* 1. *tit.* 5. *quæſt.* 4. *per totam:* vbi monet, ſimilitudinem natorum non eſſe leuem, vt 13.
aliqui ex Iuriſconſultis autumant; ſed imò vrgentiſſimam coniecturam: quia huiuſmodi ſimilitudo non à ſimplici imagina- 14.
tione, ſed magis ab inſiti temperamenti conuenientia regulariter proficiſcitur: quod philoſophicis rationibus oſtendit.

Et eò vrgentior viſa eſt hæc coniectura, quando non conſtat Flauiam cum aliis 15.
conſuetudinem habuiſſe; ſed continuò ſolùm cum illa conuerſatum fuiſſe Ioannem Baptiſtam de tempore ſuſceptæ ſobolis, & ante, vt deponunt teſtes: ex cuius conuerſationis aſſiduitate inſurgit etiam præſumptio, quòd Margarita ſit verè filia Ioannis Baptiſtæ: Pariſ. *conſil.* 10. *numero* 33. *libro* 2. Surd. *conſil.* 1. *numero* 43. Menoch. *de arbitr. iud. caſ.* 89. *num.* 26. & fuit dictum *in Romana filiationis* 23. *Ianuarij* 1613. *coram bon. mem. Cardinal. Marquemont.* Atque coadiuuatur præcedens coniectura ex ſimilitudine formæ; quia ſtante hac continua conuerſatione Ioannis Baptiſtæ, Flauia veriſimiliter aliam imaginationem non concipiebat, cui ſuſcepta proles poſſit aſſimilari: quæ omnia quatenus ſingula paterentur aliquam difficultatem, ſimul iuncta perfectam, atque concludentem conſtituunt probationem, vt monuerunt Ancharanus *conſil.* 225. *num.* 6. Riminald. iun. *conſil.* 611. *num.* 41. Surd. *conſ.* 1. *num.* 53.

Non obſtat quod aliqui ex deductis te- 16.
ſtibus ſint ſingulares: quoniam quando non agitur

agitur de probando certo actu ſpeciali,ſed in genere probandum eſt id, quod reſultat ex actibus ſpecialibus, provt eſt filiatio, & filiationis tractatus; ad concludendam hanc generalitatem admittuntur etiam teſtes ſingulares deponentes de illis actibus, ex quibus generalitas reſultat, & ſimul junguntur ad plenam probationem conſtituendam: Doctores *in cap. qualiter, & quando, de accuſat.* Crauet. *conſ.*73. *num.* 5. plenè Riminald. iun. *conſ.*7. *num.*27. *& ſequentibus*, & fuit dictum *in Romana filiationis* 22. *Ianuarij* 1613. *coram bonæ memoriæ Cardinali Marquemontio.*

17. Minùs obſtat quòd coniecturæ & præſumptiones ſolùm admittantur, vbi agitur de probanda filiatione contra patrem; ſecus verò vbi agitur de conſequendo dotem & alimenta ex bonis fideicommiſſo ſubiectis,contra tertium poſſeſſorem, provt eſt Dominus Marcus Antonius; tunc enim requiruntur vrgentiores probationes, obſtante etiam fideicommiſſo: Rota *in recent. deciſ.*289. *numero* 1. *&* 8. *parte* 1. *& in Romana de Bonellis* 29. *Nouembris* 1613. *&* 28. *Nouembris* 1614. *coram bonæ memoriæ Vbaldo.*

Quoniam quoad qualitatem probationum, reſponſum fuit ex coniecturis in propoſita facti ſpecie propoſitis inſimul coaceruatis in materia filiationis, quæ directò probari non poteſt, reſultare plenam atque concludentem probationem contra quoſcunque, & ex iuribus, authoritatibus, & deciſionibus *ſuprà* deductis. Deciſiones autem emanatas *in cauſa de Bonellis coram bon. memor. Vbaldo*, & alias, loqui ad effectum ſuccedendi in vniuerſo fideicommiſſo, & excludendi vocatos, aut venientes ab inteſtato, qui non eſt caſus præſens; nec ibi tot inſimul concurrebant coniecturæ, & ita efficaces provt hîc adſunt.

18. Quo verò ad fideicommiſſum, placuit reſponſio quod cùm bona fideicommiſſo ſubiecta per Auum, provt erat fideicommittens in caſu propoſito, in ſubſidium alienari poſſint pro conſtituenda dote nepti, etiam illegitimæ, qualis aſſeritur Margarita: Angel. *in auth. res quæ, numero* 3. Iaſon *num.*7. *Cod.comm.de legat.* Peregrin. *conſ.*115. *num.*3. *lib.*3. Molin. *de primogen. Hiſpan. lib.*4. *cap.*8. *num.* 19. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 351. *num.* 33. Rota apud Cardinalem Seraphinum *deciſione* 58. *numero* 5. tam ſi velit nubere in ſæculo, quàm ſi cogitet profiteri in Monaſterio: Bart. *in dict. authent. res quæ, num.*7. Peregrin. *de fideicommiſſ. artic.* 42. *num.* 57. Fuſar. *dicta quæſt.* 531. *num.* 28. conſequenter eadem bona fideicommiſſo ſubiecta, penes collateralem, vel extraneum exiſtentia, ſunt eidem oneri obnoxia, & pro dote alienari poſſunt, non obſtante fideicommiſſo, vt plene diſcuſſo articulo reſoluit Rota *in Spoletana fideicommiſſi. ſub die* 4. *præſentis menſis coram me*, & hæredem Aui, in ſubſidium teneri

19. dotem aſſignare nepti ſpuriæ,conſuluit Abb. *conſil.* 115. *in princip. libro* 2. Mareſcot. *var. reſolution. capite* 83. *numero* 38. *libro* 2. Rota apud Cardinalem Seraphinum *deciſione* 58. *numero* 6.

Demum non aduerſatur, quod tractatum Patris, & nominationem filiæ, ſimilitudinem cum Patre,atque alias ex allegatis coniecturis non admiſerit Rota *in Bononien. de Garganibus, impreſſa inter Recent. deciſ.* 164. *num.*7. *&* 8. *parte* 3. *& in dicta deciſione de Bonellis.*

Quoniam verum eſt, ſingulas ex dictis coniecturis non ſufficere, neque plenum facere gradum probationis, & ſingulæ aliquando per Rotam fuerunt rejectæ, & ſimul junctæ ſuffragantur: & doctrinæ, ac deciſiones quæ in contrarium allegari poſſunt, vel procedunt vbi agitur ad effectum excludendi venientes ab inteſtato à tota ſucceſſione; vel ad excludendam præſumptionem *leg. miles. §. defuncto, ff. de adulter.* de qua *in illa Romana de Catalanis coram me*; & vbi non apparet, quod nemo alius acceſſum haberet ad mulierem, quàm prætenſus genitor, & vbi mulier erat ſoluta. 20.

Exceptiones contra teſtes, quòd ſint creditores Domini Marci Antonij, & ſimiles, in hac materia non minuunt fidem eorum depoſitionis, vt reſpondit Rota *in Romana filiationis* 22. *Ianuarij* 1613. *coram Card. Marquemontio, & in Romana filiationis* 10. *Iunij* 1611. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Pirouano.* Et quod dum deponunt de conuerſatione Ioannis Baptiſtæ cum Flauia, non percutiant tempus conceptionis; non ſubſiſtit in facto: quia imò deponunt de anno 1620. & 1621. quo anno orta eſt Margarita. 21.

Et ita vtraque parte informante reſolutum fuit.

Leodienſis Caſtri de Mombech, Veneris 15. Decembris 1634.

Coram R.P.D. Pirouano.

SVMMARIVM.

1 *Contractus mulierum celebrati cum ſolemnitatibus requiſitis per ſtatuta locorum, & iuſta concurrente cauſa, ſunt validi.*

2 *Contractus dementium, & fatuorum, ſunt nulli & inualidi.*

3 *Dementia plenè & concludenter probanda venit, ſi agatur de annullatione contractus.*

4 *Dementia de tempore contractus probari debet, ad hoc vt annulletur contractus.*

5 *Simplicitas, Innocentia, fatuitas, & ſtupiditas differunt à furore.*

6 *Simplices, Innocentes, & fatui, in prima ſpecie non carent intellectu, licèt integrum animi vigorem non habeant; in ſecũda verò ſpecie vſum rationis non habẽt.*

7 Simplicitas

7. *Simplicitas, innocentia, & fatuitas, non ſunt ſufficientes pro inducenda nullitate cuiuſcunque contractus.*
8 *Teſtamentum conditum ab eo in quo concurrunt diuerſa ſigna dementiæ, ſed non defectus totalis vſus rationis & intellectus, validum reputatur.*
9 *Animi qualitas non poteſt aliter probari, quàm per actus exteriores.*
10 *Demens matrimonium contrahere nequit.*
11 *Sanæ mentis præſumptio viget ad ſuſtinendum actum geſtum.*
12 *Dementiæ præſumptio ceſſat in eo qui facit actus viro prudenti conuenientes.*
13 *Dementia an probetur ex eo quod quis ſe percuſſerit, & capillos euulſerit.*
14 *Dementia non probatur ex actibus qui prouenire poſſunt ex atra bile, & melancholia.*
15 *Dementia probatur ex eo, quod alicui fuerit datus curator.*
Declara vt num. 16.

DECISIO LXX.

VIſum fuit Dominis eſſe recedendum à
deciſis in hac cauſa 21. *Aprilis* 1632.
quia renunciatio facta per Adrianam de vſufructu Caſtri controuerſi de anno 1570. ad
fauorem Vualteri & Cæciliæ eius coniugis,
1. & prolis ſuſcipiendæ, valida eſt, tanquam
facta cum cauſa, ſcilicet matrimonij contemplatione; & Mamburno loco Curatoris
aſſiſtente, & interueniente Iudicis decreto;
quibus concurrentibus ſimiles contractus
ſemper ſuſtinentur: Tiraquell. *de leg. connub. gloſſ.* 8. *num.* 91. Lamberteng. *de contract. mulier. gloſſ.* 3. *numer.* 23. *&* 87. Quod etiam
fuit firmatum nouiſſimè *in Romana pecuniaria* 11. *Decembris coram me*, & *in prima deciſione* admittitur.

Neque obſtat principale fundamentum
eiuſdem deciſionis, Adrianam de tempore
tranſlationis, vſusfructus, ſeu renunciationis, fuiſſe dementem & fatuam; atque
2. ita ob carentiam ſenſus & rationis contractum nullum, & inualidum remanſiſſe: §. *mutum, verſ. furioſus, Inſtitut. de inutil. ſtipul.*
Mantica *de contract. libro* 1. *titul.* 12. *num* 5. *& libr.* 3. *tit.* 10. *numer.* 6. Surdus *conſilio* 89. *num.* 26. *&* 30.

Quia etſi ad eandem dementiam probandam detur inſtrumentum diuiſionis celebratæ inter Gulielmum & Vualterum, & Agnetem filios alterius Gulielmi de anno 1565. in quo Adriana ceſſit vſumfructum Caſtri controuerſi ſibi quæſitum per obitum Gulielmi ſui mariti, ad fauorem filiorum ſuorum, & in eo prætendatur contineri particulam datam ſcilicet (*quò verò ad noſtram Matrem Adrianam impotem mentis, obligamus nos illam manutenere, communibus expenſis:*) ac etiam formiter ſint examinati plures teſtes ſuper eadem dementia deponentes, ac demum paulò pòſt inſtrumentum renunciationis de anno 1570. Non tamen viſum fuit prædicta in ſua ſpecie taliter eſſe probata, vt ſufficiant ad annullandum actum renunciationis fauore prolis Cæciliæ & Vualteri ſuſpiciendæ ſequutum.

Non enim in ipſa confeſſione Gulielmi & Vualteri Fratrum diuidentium poteſt conſtitui fundamentum: quia datur Inſtrumentum diuiſionis per extenſum, in quo talis obligatio fratrum de alimentanda Matre impote mentis non legitur; & quatenus adeſſet, de tali defectu eſſet intelligendum qui non impediret Adrianam ad ſe obligandum, ex quo in tali diuiſione non fuerunt adhibitæ ſolemnitates pro ſtultis requiſitæ.

Neque teſtes dati in eorum ratione con-
cludunt talem mentis alienationem in Adria- 3.
na, quæ ſufficiat pro annullatione actus re-
nunciationis; quæ tamen probatio ad eun-
dem effectum deberet eſſe plena, & conclu-
dens: Honded. *conſil.* 78. *num.* 70. *libr.* 2.
Menoch. *præſumpt.* 18. *num.* 7. *lib.* 1. Rota *de-
ciſ.* 577. *num.* 7. *parte* 1. *diuerſorum*, *&* 384.
num. 2. *part.* 1. *recent.* Nec ſufficit probatio de 4.
aliquo tempore, ſed de continuo, & de tem-
pore contractus debent teſtes concludere, *l.* 2.
& l. qui teſtamento, §. *quæcunque*, *Digeſtis*, *de teſtament.* Boër. *deciſ.* 23. *numer.* 78. Honded. *conſ.* 78. *num.* 71. *volum.* 2. *& deciſ.* 364. *num.* 3. *part.* 1. *recent.*

Deponunt enim teſtes, qui ſunt ſex, non
de dementia & ſtultitia Adrianæ; ſed quod
erat ſimplex, innocens, & debilis ſuorum 5.
ſenſuum, & vocabatur fatua domicella,
abſque expreſſione ſignorum ſtultitiæ, &
dementiæ; & quod nunquam habuit diluci-
da interualla, quæ ſimplicitas, innocentia,
fatuitas, & ſtupiditas cùm differant à furore
& dementia, quandoquidem in prima ſpe- 6.
cie, qui tales patiuntur defectus non careant
intellectu, licet integrum animi vigorem non
habeant; in ſecunda verò ſpecie vſum ratio-
nis non habeant. Caſtr. *in l. ſi frater, in princ. Cod. qui teſtam. fac. poſſ.* Dec. *conſ.* 112. *num.* 2. Pariſ. *conſ.* 88. *num.* 37. *& ſeq.* Menoch *præſ.* 45. *num.* 66. *&* 68. *lib.* 6. Rota *deciſ.* 107. *num.* 29.
& 129. *num.* 15. *p.* 2. *diuerſ.* ideo ſufficiens 7.
non eſt ad annullandum renunciationem,
provt nec alium quemcunque actum, etiam
Matrimonij, aut Profeſſionis, aut Donationis, aut Teſtamenti: Rota *d. deciſ.* 107. *numero* 26. ſequendo Socin. ſen. *conſilio* 47.
num. 9. *lib.* 3. & Galiaulam *in l.* 1. *numero* 62. *Digeſtis, de verb. obligat. & deciſion.* 366.
num. 4. *coram bonæ memoriæ Cardin. Caualerio*, & in fortiori caſu de teſtamento Rutilij 8.
Gracchi, non obſtante quod in eo concurre-
rent diuerſa ſigna dementiæ, ſed non careret
totali vſu rationis, & intellectus; pro valido fuit reſponſum, 15. *Decembris* 1618. *coram bon. mem. Remboldo.*

Præterea iidem teſtes eorum dicti rationem
non afferunt, quare Adriana ſit demens, &
ſtulta, aut ita ſtupida, vt careat in totum
vſu rationis, provt neceſſarium eſt quando
agitur, vt in præſenti, de probanda quali- 9.
litate animi, quæ aliter, quàm per actus ex-
teriores, probari non poteſt, ex quibus interiora iudicantur: ſecundum Gl. *in l. his qui*, §. *diui: in verb. ſermonib.* quam *ibid.* ſequuntur Bart. & Bald. *de tutor. & curator. datis ab his*,

Socin. ſen. *conſil.*42. *num.*6.*lib.*1. Alexander
*conſil.*147.*num* 16.*lib.*7. Sed tantummodo di-
cant fatuam, ſimplicem, ſeu ſtupidam fuiſſe;
quæ qualitas vt dicebatur non aufert tota-
lem vſum intellectus, & rationis;ideo proba-
tio remanet imperfecta, æquiuoca, & ir-
releuans pro annullatione renunciationis;
maximè quia ad concludendam veram de-
mentiam, furorem, & inſaniam, ac ca-
rentiam intellectus, ſolent ponderari multa
ſigna, & præſumptiones per Doctores, quæ
cumulantur per Menoch. *præſumpt.*45. *n.*22.
*& ſeq. lib.*6. & de illis per teſtes nulla mentio
habetur.

Quinimmò pro eadem Adriana multa
concurrunt, ad probandum, quod non ca-
reret intellectu: nam teſtes deponunt de fa-
tuitate & ſimplicitate Adrianæ, etiam dum
10. eſſet puella; & tamen matrimonium contra-
xit,& cum viro ſuo habitauit abſque alia de-
mentiæ querela; quod aliàs contrahere non
potuiſſet: *capit. dilectus, de ſponſ.* Dec. *con-
ſil.*112. *in princip.*

Præterea filiis ſuis diuidentibus bona pa-
terna poſt obitum Patris,interuenit cum ſuo
Mamburno ſeu Tutore de anno 1565. re-
nunciando proprio iuri vſusfructus, & à Ma-
giſtratu fuit admiſſa: & idem contigit in
renunciatione, quam fecit de anno 1570. in
qua fuit à Magiſtratu pariter admiſſa; quo
11. caſu præſumitur fuiſſe ſanæ mentis ad eun-
dem actum ſuſtinendum: Decius *conſil.*448.
numero decimoquarto, Pariſ. *conſil.*88.*num.*34.
*libr.*3. Boërius *quæſt.*23. *num.*80. Menochius
*eadem præſumption.*45. *numero vigeſimoprimo,*
12. *verſ. ita etiam quando à Magiſtratu:* & faci-
liùs id admittens quando actus ille perſo-
næ prudenti conuenit, ſequendo Dec. *dict.
conſil.*448. *num.*15. & Rotam *deciſ.*377. *nu-
mero* 4. *parte* 1. *diuerſ.* & idem admittitur *in
allegat. deciſ.*366. *num.*8 *coram bon.mem. Car-
din. Caualerio*, & de huiuſmodi actu renun-
ciationis facto per Adrianam contemplatio-
ne Matrimonij Vualteri eius filij cum Ceci-
lia, ac prolis ab eis ſuſcipiendæ, dubitari
non poteſt, quin conueniat perſonæ ſanæ
mentis, cum tendat ad propagationem ſuæ
deſcendentiæ, & conſeruationem, ac etiam
fuerit factum in executionem præcedentis
diuiſionis de anno 1565. ratificata, in qui-
bus omnia prudenter, & cautè geſta per
Adrianam leguntur.

Non obſtat quod Sextus teſtis deponat
13. Adrianam Capillos aliquando ſuos dilace-
raſſe, & alapis, & pugnis ſeipſam per-
cuſſiſſe; quia vltrà quod ſingularis eſt, non
videtur probabile dementiæ ſignum; cum
14. potuerit ab atra bili, & malancholia pro-
ueniſſe, quæ non infert ad ſignum de-
mentiæ indubitatum, vt latè diſſerit, & pro-
bat idem Menoch. *d. præſumpt.*45. *numer.*58.
libro 6.

Demum non releuat quod eidem Adria-
næ poſt duos menſes à die renunciationis
factæ, deputati fuerint ei Curatores vti
15. dementi; quod inter ſigna ad probandam
dementiam, & carentiam intellectus, ſolet
ponderari per Angel. & Salicet. *in leg.* 1.
cum te, Codic. de probat. & alios per eun-
dem Menoch. allegatos, *in d. præſumpt.* 45.
*num.*44.

Quia ex lectura eiuſdem deputationis tol- 16.
litur obiectum, in qua non declaratur Adria-
na inſana & ſtulta; ſed ad aſſertionem pa-
rentum exponitur, propter impotentiam
mentis non eſſe idoneam ad ſe, ſuáſque res
gerendas; quæ mentis impotentia poteſt in-
telligi de tali etiam, quæ non inferat ad ca-
rentiam totalis intellectus; vt ſupra fuit di-
ſtinctum.

Et ita fuit reſolutum vtraque parte infor-
mante, &c.

Romana Quarti Dotalis, Ven.15. Iunij 1635.

Coram R.P.D. Dunozetto.

SVMMARIVM.

1 *Lucrum dotale iuxta Statut. Vrb.* libr.1. cap.132. *vt debeatur, matrimonium debet eſſe conſummatum.*

2 *Matrimonium non ſubſiſtit, ſi in altero ex coniugibus adſit impotentia perpetua coëundi.*

3 *Lucro dotis locus eſſe non poteſt, vbi non adeſt matrimonium.*

4 *Impotentia viri quando eſt temporalis, vel dubia, vxor tenetur præſtare ſucceſſiuam patientiam per triennium; vt poſſit fieri experientia copulæ coniugalis.*

5 *Mulier ſi infra bimeſtre reclamauerit de impotentia viri, non tenetur vlteriorem patientiam præſtare.*

Declara vt n. ſeq.

6 Cap.1. de frigid. & malefic. *declaratur:*

7 *Confeſſio propria præualet teſtibus aliiſque probationibus.*

8 *Probatio contra propriam confeſſionem non admittitur.*

9 *Remiſſoria, ad probandum contrarium eius, quod quis fuit confeſſus, non conceditur.*

DECISIO LXXI.

POſtquam bis in hac cauſa fuit reſolutum
coram me *ſub diebus* 26. *Nouembris* 1633.
& 20. *Decembris* 1634. Dianam Grottam poſt 1.
obitum Alexandri viri non lucratam fuiſſe
Quartum dotale, ex eo quod cum eius viro
matrimonium non conſummauit, prout re-
quiritur ex Statuto Vrbis; iuxta cuius diſpo-
ſitionem coniuges matrimonium contraxe-
runt: eadem Diana cœpit prætendere dictum
lucrum nihilominus ſibi deberi, ex quo per
eam non ſtetit, quin matrimonium fuerit
conſummatum, cum per 40. dies cum eius
Viro cubuerit, ac debitam patientiam præſti-
terit. Vnde aſſumpto onere hoc probandi,
dedit articulos; ſuper quorum releuantia
dato

dato particulari dubio, eóque hodiè à me propoſito; DD. eos non releuare reſponderunt.

Non enim viſa fuit releuare articulata malâ valetudo, ſeu impotentia Alexandri: quia ſi illa probaretur perpetua; & nulla arte ſanabilis, etiam non releuaret, quia Matrimo-
2. nium propter impotentiam perpetuam ſub-
3. ſiſtere non poſſet, & conſequenter nec poteſt eſſe locus lucro dotali; vt in terminis tenent DD. *in cap.2. de frigid. & malefic.* cum aliis cumulatis *in prima deciſione*.

4. Si verò probaretur, impedimentum, vel impotentiam fuiſſe temporalem, vel dubiam: pariter quoque non releuaret: quia Diana tenebatur præſtare ſucceſſiuam patientiam per triennium, vt poſſet fieri experientia copulæ coniugalis: iuxta text. *in cap. laudabilem*, & *ibi* DD. communiter, *de frigid. & malefic.* Maſcard. *de prob. concluſ.*311. *num.*3. Sanch. *de Matrimon.lib.*2. *diſput.*112.*num.*12.

5. Nec releuat, quod Diana infra bimeſtre reclamauerit; qua ſtante reclamatione, non tenebatur vlteriorem patientiam præſtare:
6. *capit.*1. *de frigid. & malefic.* Quia licèt text. *in d. cap.*1. diſponat quod mulier quæ vult agere ad nullitatem Matrimonij, tenetur infra bimeſtre reclamare: non tamen dicit, nec inde inferri poteſt, quod non teneatur præſtare patientiam, vt poſſit fieri experientia copulæ: iuxta diſpoſitionem *in d.cap. Laudabilem*; quæ quidem diſpoſitio ad nihilum deſeruiret, ſi ſola mulieris reclamatio ſufficeret.

Provt nec ſubſiſtit quod Alexander ſponte receſſerit domo Dianæ: quia contrarium conſtat tum ex teſtibus *in alia deciſione* ponderatis, explicitè deponentibus, Alexandrum fuiſſe eiectum domo; tum etiam ex Monitorio ſuper nullitate Matrimonij, ad inſtantiam Dianæ contra eundem Alexandrum exequutum; in quo Diana expreſsè declarauit ſe nolle ampliùs cum eo cohabitare: vnde ſatis conſtat ipſam non præſtitiſſe ſucceſſiuam patientiam, quam præſtare tenebatur, vt potuerit dici per ipſam non ſtetiſſe, quin matrimonium fuerit conſummatum, vel experimentum adhibitum iuxta Canonicas ſanctiones: ex prædicto enim Monito-
7. rio clara reſultat confeſſio eiuſdem Dianæ, quæ præualet diſpoſitionibus teſtium, & omnibus aliis probationibus in contrarium per ipſam faciendis: ad tradita per Surd. *conſ.*6. *num.*1. Greg.XV. *deciſ.*357. *n.*3. & *ibi* Addit. *num.*7, *& deciſ.*434. *num.*14. adeò quòd con-
8. tra propriam confeſſionem, præſertim quando (provt hic) eſt adminiculata teſtibus; non admittitur probatio: & denegari ſolet Remiſſoria tanquam calumniosè petita; provt
9. aliàs fuit firmatum *in Toletana Penſionis* 29. *May* 1598. *coram Litta*, Gregor. X V. *deciſ.*524. *num.*4.

Et ita vtraque, &c.

Bononienſis fideicommiſſi de Ramundinis Veneris 15. Februarij 1636.

Coram R.P.D. Dunozetto.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſum purificatum dicitur ad fauorem eius, qui docet ſe eſſe in caſu vocationis.*
2 *Filiatio probatur per teſtes deponentes de nominatione, tractatu, & publica voce, & fama.*
3 *Filiatio legitima probatur ex partitis librorum Baptiſmatum, & Matrimoniorum, concurrentibus adminiculis.*
4 *Filiatio probatur ex eo quod quis vti filius fuerit ab aliquo inſtitutus.*
5 *Sororem Teſtatoris aliquam eſſe probatur ex eo, quod teſtator illam pro tali in teſtamento nominauerit.*
6 *Proximior dicitur qui probat ſe eſſe in certo gradu, dum alius non comparet qui ſe proximiorem eſſe doceat.*
7 *Iuuenis ſi ſit eligendus ad effectum ſuſceptionis prolis, ille dicitur talis qui eſt in ætate habili ad generandum.*
8 *Vbi qualitas ad certum effectum requiritur, non eſt curandum de modo illam adimplendi, dummodo habeatur.*
9 *Iuuenis, vel ſenex an quis dicendus ſit, relinquitur arbitrio Iudicis ſecundum ſubiectam materiam.*
10 *Iuuenes vocantur in Ciuitate Bononiæ potiùs reſpectu ſexus, ad differentiam fœminarum, quàm reſpectu ætatis.*
11 *Electio digni, omiſſo digniore in concurſu Parochialium, non ſuſtinetur de iure ſpeciali.*
12 *Electio digni omiſſo digniore, valet, quoties non agitur de concurſu Parochialium.*
13 *Fauori ſuo quilibet poteſt renunciare.*
14 *Renunciari non poteſt iuri habenti aliquam mixturam cum honore, & voluntate Teſtatoris.*
15 *Citari debent in electione illi de quorum intereſſe agitur.*
16 *Executor ad aliquem eligendum ſi poteſt ſe extraiudicialiter informare, poteſt etiam eligere, nemine citato.*
17 *Exceptio de Iure Tertij non ſuffragatur ad impediendam immiſſionem.*

DECISIO LXXII.

QVondam Ioann. Baptiſta Ramundinus teſtamentum condidit, in quo inſtituta hærede vſufructuaria omnium ſuorum bonorum Ludouica eius vxore, grauauit eam reſtituere dicta bona filiis maſculis legitimis & natura

naturalibus Melchioris, eiuſdem Teſtatoris ex Franciſco Fratre nepotibus;quibus decedentibus abſque ſimili prole legitima & naturali,voluit, quod exequutores teſtamentarij, quatenus de tempore purificatæ conditionis ſuperuiuerent, ſin minus Priores Quatuor Ordinum Mendicantium Ciuitatis Bononiæ, pro conſeruatione agnationis, & familiæ de Ramundinis, eligerent Iuuenem ex legitimo Matrimonio conceptum, & natum de proximioribus cognatis ipſius teſtatoris, qui teneretur aſſumere nomen, & inſignia familiæ de Ramundinis; quem ſic eligendum ex tunc inſtituit, & ſubſtituit vulgariter, pupillariter, & per fideicommiſſum; vt latiùs in dicto teſtamento dato *in Summario*, *num.*1.

Deceſſit Ludouica hæres ac ſucceſſiuè Aloyſius Franciſcus filius dicti Melchioris vltimus hæres grauatus, abſque filiis: Vnde dicti Priores, prædefunctis aliis Exequutoribus in teſtamento deputatis, elegerunt Antonium Mariam Belioſſum dicti teſtatoris ex Cornelia Sorore pronepotem, qui nomen & inſignia eiuſdem teſtatoris aſſumpſit, & cœpit agere coram Auditore Generali Bononiæ pro recuperatione quorundam bonorum dicto fideicommiſſo ſubiectorum, contra Lucatellos illorum poſſeſſores, à quo ſententiam contrariam reportauit: Cauſa ad Rotam delata, & mihi commiſſa, dubitaui an conſtet de fideicommiſſo ad fauorem dicti Antonij Mariæ Belioſſi, ſeu Ioannis Baptiſtæ de Ramundinis? & Domini reſponderunt affirmatiuè.

Exiſtentia ſiquidem dicti fideicommiſſi non controuertebatur, & de illo ſatis apparet ex tenore eiuſdem teſtamenti.

1. Quod autem illud ſit purificatum ad fauorem ipſius Antonij Mariæ, ſeu Ioannis Baptiſtæ, clarè deſumitur ex præfata ſerie facti, in qua partes non diſcrepabant. Cum enim per obitum Aloyſij Franciſci vltimi hæredis grauati ex linea Melchioris, nulla relicta prole, factus fuerit locus electioni Iuuenis proximioris de cognatione teſtatoris, dictique Priores ob defectum Exequutorum in teſtamento nominatorum, elegerint ipſum Antonium Mariam habentem omnes qualitates ab eodem teſtatore fideicommittente requiſitas, vtique dictum fideicommiſſum fuit purificatum ad fauorem ipſius Antonij Mariæ electi, qui docet ſe eſſe in caſu vocationis: Gloſſ. *in leg. qui duos*, *verbo*, *ſuperſtes fuit*, *Digeſtis*, *de rebus dub.* Crau. *conſilio* 208. *numero tertio*, *verſ. rurſus allegantι.* Peregr. *de fideicommiſſ. artic.* 43. *numero* 17. Rota *deciſione* 267. *numero primo*, *parte* 2. *recent.*

Quod verò dictus Antonius Maria habeat qualitates à fideicommittente requiſitas, dubitari non poteſt. Nam quod ipſe ſit ex legitimo Matrimonio conceptus, & natus, probatur ex teſtibus formiter examinatis, qui apertè deponunt dictum Antonium Mariam eſſe filium ex Carolo Belioſſo, & Valeria Scarpia coniugibus, conſtante matrimonio ſuſceptum; qui teſtes cum deponant de nominatione, tractatu, 2. ac publica reputatione, & fama, dictam legitimam filiationem ſufficienter probant: iuxta doctrinam Bartol. *in leg. filium*, *numero primo*, *Digeſtis*, *de his*, *qui ſunt ſui*, *vel alieni iuris*: Surdus *conſilio* 1. *numer.* 46. *& ſeqq.* Rota *deciſion.* 766. *numero* 1. *parte* 2. *recent.*

Concurrentibus præſertim partitis formiter extractis à Parocho ex libris Matrimoniorum & Baptiſmatum; ex quibus apparet Matrimonium inter prædictos Carolum & Valeriam contractum, præceſſiſſe per vndecim menſes natiuitatem dicti Antonij Mariæ eorum filij, quæ partitæ iunctis depoſitionibus dictorum teſtium, legitimam filiationem Antonij Mariæ bene probant: Rota *in recent. deciſione* 132. *numero ſecundo*, *parte* 2. & inter impreſſ. per Farinac. *poſth. libr.* 2. *conſil. deciſ.* 285. *num.* 2. *in fin.* 3.

Quod autem idem Antonius Maria ſit pronepos Corneliæ ſororis Ioannis Baptiſtæ fideicommittentis; & ſic quòd ſit proximior de cognatione eiuſdem fideicommittentis, probatur ex eo, quod Carolus pater dicti Antonij Mariæ, fuit filius dictæ 4. Corneliæ, vt elicitur ex teſtamento eiuſdem Corneliæ, quæ dictum Carolum vti eius filium hæredem vniuerſalem inſtituit: Pariſ. *conſil.* 29. *numero decimo*, *libro* 2. Cephal. *conſilio quadrageſimooctauo*, *numero* 18. *libr.* 1. Peregrin. *de fideicommiſſ. art.* 43. *numero* 77. Reuerendiſſimus Dominus meus Decanus *deciſ.* 105. *numero* 3. Sanct. mem. Greg. XV. *deciſ.* 349. *numer.* 5. Rota *in recent. deciſ.* 472. *num.* 8. *part.* 1.

Quod verò Domina Cornelia eſſet ſoror 5. Ioan. Baptiſtæ fideicommittentis, deſumitur ex eo, quòd idem Ioannes Baptiſta illam in dicto teſtamento ſororem nominauit, & vti tali legatum reliquit: Rota coram Greg. XV. *deciſ.* 422. *n.* 1.

Non obſtat quod Antonius Maria non probauerit ſe proximiorem de cognatione dicti teſtatoris: quia cùm ipſe ſit in gradu certo 6. & ſucceſſibili, neque alius concurrat, qui prætendat ſe eſſe proximiorem, habet intentionem fundatam, quod ſit proximior: Surd. *conſil.* 241. *numer.* 25. *circa fin. & ſeqq.* Rota *deciſ.* 575. *num.* 7. & fuit dictum *in Ferrarienſ. bonorum de Taſſonis*, 6. *Aprilis* 1615. *coram Eminentiſſ. D. Card. Pamphilio.*

Non obſtat quod teſtator voluerit eligi aliquem Iuuenem, qualis non videtur Dominus Antonius Maria excedens ætatem annorum 50. Nam Domini, omiſſa quæſtione quiſnam in Iure dicatur Iuuenis, vel Senex? conſiderabant quod qualitas iuuentutis in 7. caſu de quo agitur, fuit contemplata à teſtatore ad certum effectum, nempè pro conſeruatione agnationis & familiæ de Ramundinis, & ſic habilitatis ad ſuſcipiendam prolem: Vnde cùm Dom. Antonius Maria de tempore electionis eſſet vxoratus, ac plures haberet filios, & in dies alios etiam ſuſcipiat;

ſuſcipiat, viſum fuit ſatis conſtare de illius iuuentute, ad hoc vt dicatur conſultum voluntati teſtatoris: nam vbi requiritur qualitas ad certum effectum, non eſt curandum de modo illam adimplendi, dummodo
8. habeatur effectus: Couarruuias *pract. quaeſt. cap.* 39. *numer.* 7. Mantic. *de coniect. libr.* 11. *tit.* 16. *num.* 4. Peregr. *conſil.* 51. *num.* 17. *libr.* 5. Fuſar. *conſilio* 50. *num.* 11. Puteus *deciſ.* 488. *numero ſeptimo*, *libr.* 2. *in correct.* Seraphin. *deciſion.* 589. *numero* 9. & 11. Rota *in Romana domus* 5. *Nouembris* 1582. *coram Robuſterio.*
9. Praeſertim cùm ad hoc, vt quis dicatur Iuuenis, vel ſenex, relinquatur arbitrio Iudicis, ſecundum ſubiectam materiam; iuxta veriorem opinionem, de qua Menoch. *de arbitrar. caſ.* 59. *num.* 3. & *ſeqq.* Gail. *obſeruat.* 92. *num.* 7. *lib.* 1. Scacc. *de Iudic. lib.* 2. *cap* 8. *numer.* 249. & *ſeqq.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Lucen.* 13. *num.* 55. Peguer. *deciſione* 57. *num.* 21. Rota *in Bononienſ. bonorum de Mulettis* 26. *Iunij* 1602. *coram bon. mem. Cardin. Pamphilio.*
10. Quibus accedit communis vſus loquendi Ciuitatis Bononiae, in qua Iuuenes vocantur potius reſpectu ſexus, ad differentiam foeminarum, quàm reſpectu aetatis; vt fuit ponderatum *in eadem deciſione Bononienſ. de Mulettis.*

Non obſtat quod Dom. Antonius Maria de tempore electionis haberet duos fratres iuniores, & ſic habiliores ad ſuſcipiendam prolem: vnde infertur, electionem factam de Domin. Antonio Maria iuuene, omiſſis aliis fratribus iunioribus, fuiſſe inualidam; prout in ſimili dicitur de pluribus admiſſis, & approbatis in concurſu Parochialium;
11. quod electio digni, omiſſo digniore, non ſuſtineatur: Garz. *de benef. part.* 7. *cap.* 16. *numero ſecundo*, & *ſequentibus*, Rota *deciſion.* 613. *num.* 6. *parte* 1. *recent.* Greg. XV. *deciſ.* 11. *num.* 8.
12. Nam fuit reſponſum, id procedere in concurſu Parochialium, ex diſpoſitione Concilij Tridentini, *in ſeſſ.* 24. *cap.* 18. & particulari conſtitutione ſanct. mem. Pij V. ſuper prouiſione Parochialium, non autem in aliis electionibus, in quibus ſufficit Electores elegiſſe dignum, etiam omiſſo digniore; vt declarat Addit. ad Gregor. *dict. deciſ.* 11. *num.* 8. idem Garz. *de benef. part.* 7. *cap.* 16. *numer.* 16. Pariſ. *de reſignat. libr.* 4. *quaeſt.* 16. *num.* 4. & in terminis facultatis eligendi datae in teſtamento, Bart. *in leg. cum quidam*, *n.* 6. *ff. de legat.* 2. Molin. *de primogen. libro* 2. *cap.* 5. *numer.* 46. *verſ. valebit tamen*: Molin. iun. *de iuſtitia & iure*, *tom.* 3. *parte* 1. *tit. de maior. diſputat.* 595. *ſub num.* 2. Sanch. *conſil. moral. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 60. *num.* 11. vbi alios cumulat.

Et viſa fuit ceſſare difficultas, quia dicti fratres dictum fideicommiſſum non agnouerunt, nec voluerunt concurrere in dicta electione; quinimò illi expreſsè renunciarunt, atque electionem factam ad fauorem D. Antonij Mariae eorum fratris approbarunt; vnde perinde haberi debent in hac conſideratione, ac ſi non extarent: cùm quilibet poſſit ſuo fauori renunciare: *leg. ſi quis in conſcribendo*, *Cod. de pact. cap. ſi de terra*, *in fin. de priuileg.* Surd. *conſil.* 318. *num.* 3. 13.

Non obſtat, quod quando ius renunciantis habet aliquam mixturam cum honore & voluntate Teſtatoris; tunc dicto iuri renunciari non poteſt: iuxta *conſ.* Caſtren. 259. *ſub num.* 5. *circa med. verſ. dedit enim ipſe teſtator lib....* Calder. *conſil.* 1. *propè fin. verſ. ſi verò eſſet introductum.* 14.

Nam praedicti Doct. loquuntur in haerede, vel fideicommiſſario, qui teſtatoris haereditatem acceptarunt, ac per conſequens eius factum ſeu voluntatem impugnare non poſſunt; ideóque non applicantur praeſenti caſui, in quo cùm fratres Dom. Antonij Mariae non ſint teſtatoris haeredes, dicto iuri renunciare poterunt, *ex allegatis.*

Demùm non obſtat quod dicti fratres debuerint ſaltem vocari, ſeu citari in dicta electione, ex quo de illorum intereſſe agebatur, iuxta *conſ.* Zabarell. 139. *n.* 2. Cuman. *conſil.* 7. *n.* 2. Quia cùm dicta electio non eſſet actus iudicialis, DD. Priores deputati ad eligendum in teſtamento potuerunt ſe extraiudicialiter informare, ac Dom. Antonium Mariam conſanguineum teſtatoris eligere, etiam non citatis dictis fratribus; vt in terminis tenuerunt Gutierrez, *Canon. qq. lib.* 2. *quaeſt.* 67. *num.* 13. Sanchez *conſil. moral. libr.* 4. *capit.* 1. *dub.* 62. *num.* 1. *in fin.* 15. 16.

Et in omnem euentum dicta exceptio tanquam de iure Tertij non ſuffragatur Lucatellis, ad impediendam immiſſionem D. Antonij Mariae, Socin. ſen. *conſil.* 78. *lib.* 1. Ruin. *conſil.* 35. *num.* 31. Rota coram Martin. Andr. *deciſ.* 87. *num.* 14. cum aliis *ibi* relatis. 17.

Et ita vtraque, &c.

Romana ſeu Tudertina Educationis, die Lunae 14. Aprilis 1636.

Coram R.P.D. Pirouano.

SVMMARIVM.

1. *Pupilli melius, & ſecurius penes Matrem educantur.*
2. *Vtilitas magna ex omnibus partibus mouere debet animum indicantis in arbitrando loco, vbi pupillus ſit educandus.*
3. *Romana Ciuitas omnibus praecellit, litteris, & bonis moribus; in qua Gymnaſia & Academiae, Seminaria, & Ludimagiſtri florent; qui pueris ſumma cum diligentia, & amore aſſiſtunt, & inuigilant, vt virtutibus illos imbuant & exornent.*
4. *Ludi-Magiſtri dum ſunt mercenarij, in eis minor ſollicitudo de puerorum curâ ſolet eſſe.*

4 *Pupillis æqualiter prouidere ſemper fuit præcipuum Legiſlatoribus, nedum vt alantur, ſed vt liberalibus artibus inſtruantur.*

5 *Adoleſcentes ſunt transferendi ad Ciuitates, vbi meliùs & moribus & literis ornari poſſunt.*

6 *Romanum Cælum, cui dubium eſt quod aliis præferendum ſit, circa aëris temperiem: & ſitus præſtantiam, & rerum affluentiam pro ſalute corporis tuenda.*

7 *Iuuenum viuida ingenia in Vrbe, qua ratione proueniant.*

8 *Pupillus educandus eſt ibi, vbi eius iura validiùs defendi poſſunt, abſque impenſa, ac etiam patrimonij diminutione.*

9 *Teſtatoris præceptum ſi contineat aliquam ſeruitutis ſpeciem, à legato, & inſtitutione reijci ſolet.*

10 *Referens nihil aliud operari poteſt, quàm relatum.*

11 *Domicilium non dicitur quis mutare, dum ſe transfert aliò ſtudiorum cauſa, aut mercaturæ, aut dignitatis, aut litis, aut melioris educationis.*

12 *Domicilio originis nunquam cenſetur renunciatum niſi per expreſſam animi declarationem, aut longi temporis curſum, qui debet annos decem excedere.*

13 *Iudex arbitrando poteſt modificare, ſeu declarare indiſcretam teſtatoris voluntatem.*

Decisio LXXIII.

Cenſuerunt Domini licere Dominæ Catharinæ educare pupillos filios in Vrbe: quoniam ſi, iuſta cauſa ſuadente, Iu-
1. dicis arbitrio permiſſum eſt in hac cauſa determinare perſonam Matris, penes quam pupilli meliùs & ſecuriùs ſint educandi, per *leg.1.& penultim. ff., vbi pupill. educ. deb. l.1. Cod. eod. titul.* Baldus *conſil.472. aliàs 487. incip. Pupilla morari debet: vol.5.* cum aliis allegatis per Franch. *deciſ.350.* Maſtrill. *deciſ.130. ac in deciſ. huius cauſæ 13. Ian.1634.* eò liberiùs Iudex potuit arbitrari, & aſſignare locum in Vrbe, vbi pupilli ſint educandi, in quo cadere non poteſt maligna ſuſpicio, nec tanta circumſpectio periculi pu-
2. pillorum, ſed vtilitas magna ex omnibus partibus ponderata, quæ mouere debet animum iudicantis in arbitrando loco educationis, *leg. vtilitatem, Digeſtis, de confirm. tut. l.1. in princip. Digeſtis, de contr. tutel. l.1. & vltima, Digeſtis, vbi pupill. educ. deb.* Crauet. *conſil.18. num.3.* Surd. *de alim. titul.4. quæſt.13. num.4.* Valenz. alios referens *conſil.36. num.22. & ſeqq.*

Et quod pertinet ad animorum dotes, vt
3. litteris, & bonis moribus pueri imbuantur, abſque hæſitatione fatendum erit, Vrbem præcellere, in qua Gymnaſia, & Academiæ, Seminaria, & Ludimagiſtri florent, qui pueris ſumma cum diligentia & amore aſſiſtunt & inuigilant, vt virtutibus repleantur; quòd de Ciuitate Tuderti dubitari poteſt, in qua Ludi-Magiſtri non affluunt, prout in Vrbe, ſed deſiderantur, & mercede vel de publico conducuntur, vel ipſi mercenarij ſunt, in quibus minor ſollicitudo de puerorum cura ſolet eſſe: & hoc eſt quod Legiſlatoribus ſemper præcipuum fuit æqualiter prouidere pupillis, nedum vt alantur, 4.
ſed vt liberalibus artibus inſtruantur: *leg. qui filium, ff. vbi pupill. educ. deb. leg. cum plures, §. cum tutor, ff. de admin. & per. tut. leg. de bonis, §. non ſolum, ff. de Carbon. edict.* & propterea non mirum ſi adoleſcentes ſunt 5.
tranferendi ad Ciuitates, vbi meliùs & faciliùs & moribus, & litteris ornari poſſint, maximè quando, vt in præſenti, æquali impenſa proprij domicilij & loci, ad quem tranſmigraturi ſunt, ſuſtentari valeant: atque ita pro tranſlatione pupilli ad Ciuitatem Senarum, deciſum fuiſſe refert Chriſtophorus Medices *deciſ.62. numer.5.* & de Puero Vrbeuetano, qui ex diſpoſitione Aui materni expreſſa iuſſus erat educari penes Auiam maternam, idem reſponſum fuit *in Vrbeuetana educationis 20. Martij 1628. coram Dom. Card. Vbaldo*, vt in Seminario Romano etiam inuitus detineretur.

Si verò attendantur quæ ad corporis ſalutem pupillorum reſpicere poſſunt, nempè aëris temperies, & ſitus præſtantia, & rerum affluentia pro ſalute corporis tuenda; cui dubium, quòd Cœlum Romanum præ- 6.
ferendum ſit? quandoquidem ex Vrbis latitudine, & amplitudine, ac magni fluminis, ac rerum concurſu, æquè cuique corporis temperaturæ conuenire poſſit; ita vt ex hac vniuerſali conuenientia, dixerit Mandoſ. *ad Reg. Cancell.16. quæſtion.39. numer.7.* inde prouenire viuida Iuuenum ingenia, ea 7.
ratione, quia ad inuicem coincidunt aëris optima temperies, & ingenij incolarum præſtantia; ita vt de vna ad alteram poſſit argumentari, ex Ariſt. ſententia *in probl. ſect.14. quæſt.1. & 15.*

Demum inſpecta etiam vtilitate rerum, & patrimonij ipſorum pupillorum, educatio in Vrbe eſt admittenda, dum ſub Auunculorum patrocinio, bona, & iura pupillorum validius defendi poterunt abſque impenſa, ac etiam patrimonij diminutione, attenta oblatione per Dominam Catharinam matrem de filiis alendis in Vrbe, pro ſumma iam in Ciuitate Tuderti decreta: & hæc ipſa patrimonij pupillorum ſperata defenſio adeò 8.
præualuit, vt Conſilium Neapolitanum omiſſo tutore mandauerit pupillam penes Matrem educari, quæ ad ſecundas tranſierat nuptias contemplatione Vitrici magni nominis Aduocati, referente tunc, & deciſum atteſtante Carolo Tapia *deciſ.51. n.18.* quæ etiam comprobantur ex rationibus *deciſ. ſupradictæ 62. n.5. & ſeqq.* Chriſtophori Medic.

Non obſtat præceptum Alexandri Patris pupillorum, de quo in eius teſtamento: *Che l'infraſcritto ſuo herede non poſſi per neſſun tempo mai leuarſi dall'habitatione, & domicilio di Todi, & andar ad habitare in altri luoghi.*

Quoniam omiſſo quod tale præceptum 9.
tanquam

tanquam continens quandam ſeruitutis ſpeciem, à legato & inſtitutione ſolet reiici: *leg.Titio centum, §.Titio centum, il 2.ff.de condit. & demonſtr.* attamen cùm ſe referat ad ſimilem Martij Patris diſpoſitionem; ibi, *e conforme all'ordine particolare fatto dalla b. m. del ſignor Martio ſuo Padre, confirmando, in queſto in tutto, & per tutto il detto teſtamento, con la medeſima pena:* nihil plus referens operari poteſt, quàm relata diſpoſitio con-
10. tinet: *leg. aſſe toto, ff. de hered. inſtitu.* Dec. *conſil.47. numer.1.* Ruin. *conſil.127. numer.4. libro 2.* Crauet. *conſil.45. num.4.* Menoch. *præſumpt.62. num.14. lib.4.* Berett. *conſil.130. numer.5.* loquens de diſpoſitione relata ad teſtamentum paternum illiúſque approbatione, ſed Martij Patris diſpoſitio duo determinat, Primum, quod nemo ex filiis ſuis deſcendentibus poſſit *innouare, ò laſciar in alcun modo il domicilio di detta Città di Todi e ſuo Territorio:* Secundum, *che nonſi intenda prohibirli l'andare à qualche loro honeſto ſpaſſo per qualche meſe, & anno, in altri luoghi, come in Roma, & altroue,* ſubdens & *anco per molte altre occaſioni, purchè non mutino il domicilio come ſopra:* ergo cùm neque à primo, neque à ſecundo recedatur per filiorum in Vrbe educationem, nihil opponi poteſt de contraria Patris diſpoſitione.

Nam ſiue Alexandri verba attendantur, ſiue Martij diſpoſitio ſequatur, nulla poteſt eorumdem voluntati contrauentio colligi, cùm de domicilij deſertione loquantur; vt aliò ad habitandum ſe transferant: quod
11. quidem domicilium, ſi per accidens deſeratur, dum quis aliò ſe transfert ſtudiorum cauſa, aut mercaturæ, aut dignitatis, aut litis, aut melioris educationis, non dicitur mutari: text. eſt *in leg. aſſumptio, Digeſtis, ad municip. leg. origine, Codic. de municip. & orig. libro decimo, leg. pen. in fine, Digèſtis, de Senat. leg. prouinciales, Digeſtis, de verbor. ſignif.* Menoch. *conſil.329. numer.37.* Cephal. *conſil.451. num.125.* Surdus alios referens, *conſil.346. num.12. & conſil.313. nu-*
12. *mero 71.* affirmans nunquam domicilio originis cenſeri renunciatum, niſi per expreſſam animi declarationem, aut longi temporis curſum, qui debet annos decem excedere: & iſta concluſio per Martium fuit admiſſa, dum filiorum abſentiam per menſes, & annos permiſit ex aliquo accidenti: & quoad locum, nominando Vrbem; ita vt educatio horum filiorum in Vrbe non contra, ſed ſecundum voluntatem parentum dici poſſit: Quibus omnibus accedit Iudicis
13. arbitrium, modificans ſeu declarans indiſcretam, quatenus opus ſit, parentum voluntatem: per *l. Quintus Mutius, ff. de ann. legat.* & alios pro hac parte ad ſupradicta adductos.

Et ita, &c.

Gerundenſis altius non tollendi, Lunæ 24. Nouembris 1636.

Coram R. P. D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Ædificare vſque ad cælum quiſque poteſt in ſolo proprio.*

2 *Ædificium ſuum quis amplius extollere non poteſt ſi ſit conſtituta ſeruitus altiùs non tollendi.*

3 *Ædificium ſuum quis ampliùs extollere non poteſt, ſi id vellet facere ad æmulationem.*

4 *Seruitutem altiùs non tollendi, qui habet, dicitur habere ius prohibendi ne altiùs tollatur ædificium, in quo adeſt talis ſeruitus.*

5 *Intellige tamen hoc, ſi dicta ſeruitus ſit probata.*

6 *Verba intelligenda ſunt ſecundum qualitatem ei adiectam, & n. 7.*

8 *Significatio etiam propria vnius verbi reſtringitur ex adiectione aliorum verborum.*

9 *Qualitas adiecta vni verbo, illud qualificat, & actum in diuerſa ſpecie reponit.*

10 *Verba intelligenda ſunt ſecundum ſubiectam materiam.*

11 *Verba non poſſunt trahi vltra limites ſubiectæ materiæ.*

12 *Libris Mercatorum ſi ex ſtatuto creditur, intelligi debet quoad res, quæ ad Mercaturam ſpectant, non quoad alias.*

13 *Statutum permittens quod filiifamiliâs poſſint ſe obligare, intelligitur quando ſe obligant ratione Artis.*

14 *Ædificium altiùs tollere ad æmulationem non licet.*

15 *Æmulatio non præſumitur, cùm in dubio quilibet præſumatur ædificare ad ſui principaliter vtilitatem, non vt alteri noceat.*

16 *Ædificium fieri ad æmulationem ſi quis aſſerat, incumbit onus probandi.*

17 *Æmulatio in ædificando non præſumitur, etiamſi magnum damnum vicino inferatur, & parua vtilitas proueniat ædificanti; niſi aliunde probetur, & n.31.*

18 *Æmulationis præſumptio vt excludatur non ſufficit modica vtilitas ædificare volentis, & n. 19.*

20 *Ædificium vnum quando alteri non impediat Solem.*

21 *Muta* deciſ. 18. *loquitur de Monaſterio Monialium.*

22 *Ædificare ad æmulationem quis non cenſetur licèt aliquod damnum inferat vicino.*

 23 *In*

23 *In agro ſuo fodiens, ſi vicini fontem auertat, non tenetur de dolo, ſi non animo nocendi vicino, ſed agrum ſuum meliorem faciendi cauſa, id faciat.*

24 *Aquæ venas, qui in fundo ſuo incidit, itavt aqua deſinat peruenire in alium fundum, vbi erumpebat, non dicitur vim facere, dummodo in hoc nulla ſeruitus conſtituta ſit.*

25 *In ædificando tunc æmulatio intrat, quando conſtructio fit cum iniuria alterius, & animo nocendi, non neceſſitatis, aut vtilitatis propriæ cauſa.*

26 *Et quando conſtructio non prodeſt ædificanti, & alteri nocet.*

27 *In ædificando quando concurrit vtilitas ædificantis, licèt vicino damnificetur, excluditur æmulatio, & præſumptio oritur quòd ratione propriæ vtilitatis quis ædificare velit.*

28 *Vtilitas modica ſufficit, ad hoc vt dicatur ædificans non ædificare ad æmulationem.*

29 *Parum, & nihil æquiparantur.*

30 *Alciat.in* reg.3. præſumpt.3. *qualiter procedat.*

31 *Ædificantis modica vtilitas ſi adſit, & magnum damnum inferatur vicino, tunc non excluditur cumulatio.*

32 *Sed hoc intellige, dum cum modica vtilitate concurrit etiam inimicitia.*

33 *Patres Ieſuitæ obſequentiſſimi ſunt erga omnes alios Regulares, & hoc expreſsè profitentur.*

34 *Veriſimile quod non eſt non venit attendendum.*

35 *Patres Ieſuitæ ſunt Viri Religioſiſſimi.*

36 *Ædificium priuatum altiùs tolli prohibetur, quando ex eo diſcooperirentur Religioſi, vel Religioſæ intra proprium Monaſterium.*

37 *Sed hoc intellige, quotieſcunque ex nouo ædificio grauiſſimum immineret Monaſterio præiudicium, etiam ſi non fiat ad æmulationem.*

38 *Ædificium quando nocet Eccleſiæ, vel Monaſterio, compelli poteſt Dominus ædificij vendere ſeruitutem altiùs non tollendi.*

DECISIO LXXIV.

FVit reſolutum, ſententiam Rotalem, in qua extitit pronunciatum, Patribus Dominicanis non competere ius prohibendi Patribus Ieſuitis ne altiùs tollant eorum ædificium, eſſe confirmandam; cùm de eius
1. iuſtitia conſtet: ex quo quiſque in ſolo proprio poteſt ædificare vſque ad cœlum: *leg. cum eo, leg. Imperatoris, ff. de ſeruitut. vrban. prædior. leg. altiùs, leg. in ædibus, Cod. de ſeruit. leg. Proculus, ff. de damn. infect.* Berous *conſil.* 134. *num.* 1. *lib.* 3. Vincent.de Franchis *deciſ.* 223. Anton.Gomez. *in leg.* 46. *Tauri num.* 6. Menoch. *de arbitr. caſu* 156. *num.* 3. *& conſil.* 298. *num.* 24. Gayl. *obſeruat.* 69. *num.* 1. *lib.* 2. & *ibidem* Greuæus pariter *num.* 1. qui alios referunt.

Neque obſtat quod Patres Dominicani
prætendant habere ſeruitutem, & ſic ius 2.
prohibendi: quo caſu non intrat Regula
prædicta, ſcilicet, quod quiſque in ſuo ſolo
ædificare ad libitum poſſit: provt dicta Re- 3.
gula non intrat ex alio capite, nempe quan-
do fabrica fit ad æmulationem. Nam reſpon-
detur quoad primum, quod licèt verum ſit,
eum qui habet ſeruitutem, habere ius pro- 4.
hibendi: *dict. leg. cum eo, ff. de ſeruit. vrban.
prædiorum, leg. ſi in meo fundo, ff. de aqua plu-
uia arcenda, leg ſi quid, Cod. de ſeruitut. & aqua:
dict. leg. altius, & dict. leg. ſi in ædibus, Cod.
de ſeruit.* Attamen Patres Dominicani non 5.
probant hanc ſeruitutem reſpectu ſui Mona-
ſterij: nam, etſi de anno 1260. quidã Macel-
larius conuenerit cum Patribus Dominica-
nis prædictis per infraſcripta verba: *Promit-
mittens, quod nullo vnquam tempore nec ipſe,
nec ſui plantabunt in ſuo tenedone, hoc eſt tenu-
ta, arbores; nec facient aliquid aliud, vnde
poſſit haberi proſpectus per aliquem modum ad
locum veſtrum*; (ſcilicet Dominicanorum) *vel
vnde poſſit haberi acceſſus ſiue aditus, vel poſſit
vobis aliquo modo, vel loco veſtro vnquam dam-
num ſiue præiudicium aliquod generari:* Nihi-
lominus fuit reſponſum, quod iſta verba in-
telliguntur reſpectu dicti Tenedonis Patrum
Prædicatorum vicini, & prope Tenedonem
Macellarij, non autem reſpectu Monaſterij;
quia etſi verba ſint ſatis generalia, videlicet
loco veſtro, & apta comprehendere etiam
Monaſterium; attamen illa verba declaran-
tur ex qualitate adiecta ibi, vel *vnde poſſit
haberi acceſſus ſiue aditus*, quæ verba non 6.
poſſunt verificari in Monaſterio, cùm adſit
via intermedia: & propterea huiuſmodi ver-
ba, & qualitates adiunctæ expreſsè oſten-
dunt, quod non fuit intellectum de Mona-
ſterio, ſed de alio Tenedone vicino, ad quem
poterat dari acceſſus, & aditus; cùm pro-
pter dictam viam intermediam, non poſſit 7.
dari aditus neque acceſſus ad Monaſterium:
Bart. *in l. liberorum, n.* 13. *ff. de verb. ſignif.* Bald.
in leg. precibus. num. 43. *Cod. de impuber.* Gabr.
conſ. 132. *num.* 38. *vol.* 1. qui alios congerit, &
probat ſignificationem etiam propriam 8.
vnius verbi, reſtringi ex adiectione aliorum
verborum. Et ratio eſt, quia qualitas adie- 9.
cta reſtringit, & actum in diuerſa ſpecie re-
ponit: Bart. *in leg ſi quis poſthumo, §. ſi filius,*
vbi Iaſ. *num.* 51. *ff. de liber. & poſthum.* Surd.
conſ. 179. *num.* 40. *lib.* 1. & *conſ.* 315. *num.* 26. &
conſ. 441. *num.* 24. & 25. *lib.* 3.

Nec officiunt illa verba ſequentia, videlicet, *vel poſſit aliquo modo loco veſtro vnquam damnum ſiue præiudicium aliquod generari:* Quia hæc verba ſunt intelligenda reſpectu ipſius tenedonis Patrum Prædicatorum, de quo in dicto inſtrumento ſolùm agebatur; non autem quod ſimpliciter non fieret præiudicium Patribus Prædicatoribus: & proprius ſenſus illorum verborum, attenta tota ſerie eſt, quòd in tenedone ſuo Macellarius non plantabit arbores, vel faciet aliquid aliud vnde poſſit haberi proſpectus aliquo modo *ad locum veſtrum*, ſcilicet tenedonem Fratrum Prædicatorum, vel vnde poſſit

haberi

haberi acceſſus ſiue aditus ad illum ; neque faciet aliquid, quod *vobis, vel loco veſtro*, ſcilicet dicto tenedorii veſtro damnum ſiue præiudicium generare poſſit ; & propterea illa verba, *vel poſſit vobis aliquo modo praiudicium generare*, ſunt intelligenda in ordine ad ipſum ſolùm tenedonem Fratrum, non autem ſimpliciter ; cùm de ipſo ſolo tenedone agere-
10. tur ; & verba ſunt intelligenda ſecundùm ſubiectam materiam : *leg. Proculus. ff. de vſufruct. leg. Inſulam, ff. de praſcriptis verbis* : Ne-
11. uizan. *conſ.* 92. *num.* 15. *&* 17. ita vt non poſſint trahi vltra limites ſubiectæ materiæ : Gloſ. 1. *in cap. cum ordine, de reſcript.* ibi *ſuper alia re* : Iaſ. *in leg. ſæpè, num.* 4. *Cod. de tranſa-*
12. *ction.* Vbi ſi ex ſtatuto credatur libris Mercatorum, intelligi debet quoad res, quæ ad Mercaturam ſpectant, non quoad alias : Bald. *in leg. fin. Cod. ad Macedonian.* vbi quod
13. ſtatutum permittens quod filijfamilias poſſint ſe obligare, intelligitur quando ſe obligant ratione artis : & plura deducit Felin. *in cap. cum ordine, num.* 4. *de reſcript.* Bec. *conſil.* 5. *num.* 14. Surd. *conſ.* 453. *num.* 53. *vſque ad finem, lib.* 3.

Quantum verò attinet ad æmulationem
14. reſpondetur, quod etſi verum etiam ſit, non licere ad æmulationem altiùs tollere fabricam, *leg. opus nouum, ff. de operibus public. cap. Piſanis, de reſtit. ſpol.* Roman. *conſ.* 52. *num.* 4. Gail. *vbi ſuprà, num.* 17. Theſaur. *deciſ.* 16. *numero* 10. Sichard. *conſ. feud.* 9. *num.* 15. Menoch. *de arbitr. Iudic. caſ.* 156. *num.* 5. *& praſumpt.* 29 *num.* 28. *lib.* 6. Viuius *deciſ.* 306. *verſ. contrarium verò : & deciſ.* 403. vbi *n.* 6 quod ita iudicatum fuit ; prout etiam dicit Clarus *in §. feudum, quaſt.* 30. *verſ. & ſuperioribus annis cum quidam* : Honded. *conſ.* 80. *num.* 7. *&* 35. *lib.* 1. vbi etiam de communi : tamen æmula-
15. tio non præſumitur : quia quilibet in dubio præſumitur ædificare ad ſui vtilitatem principaliter, & non ad æmulationem alterius : Gloſ. *in leg. fluminum, § fin.* vbi Bart. & alij, *ff. de damn. infect.* Iaſ. *in repetit. leg. quominus, numero* 23. *ff. de fluminibus, & in leg. ex hoc iure, num.* 11. *ff. de iuſtitia & iure* : Bald. *in leg. item lapilli, num.* 4. *circa med. ff. de rerum diuiſione,* Gail. *allegata obſeruatione* 69. *num.* 30. & *ibi* Greuæus *num.* 6. Honded. *dict. conſ.* 80. *numero* 34. *volum.* 1. Mynſing. *decad.* 11. *conſ.* 2. *num.* 7. Viuius *dict. deciſ.* 306. *num.* 5. Vnde
16. Patribus Dominicanis incumbit onus probandi, quod Patres Ieſuitæ altiùs tollant ad æmulationem : Gail. *vbi ſuprà, num.* 31. cùm ædificans in ſuo habeat regulam pro ſe : *leg. generaliter, § ſi petitur, in fine, ff. de fideicomm. libertat. leg. ſiue poſſidetis, Cod. de probat.* Dec. *conſ.* 400. *num.* 8. *& conſ.* 173. *num.* 5. Cæpol. *conſ.* 138. *num.* 16. *cum ſequentibus, vol.* 1. Maximè quod in hoc caſu excluditur etiam æmulatio . ex teſtibus datis *in ſummario Patrum Ieſuitarum, num.* 15.
17. Neque facit quod æmulatio ſatis probetur, ex quo magnum damnum prouenit Patribus Dominicanis, parua autem vtilitas
18. Patribus Ieſuitis ; Cephal. *conſ.* 130. *num.* 15. qui etiam ſubdit, nec modicam vtilitatem ædificare volentis ſufficere ad excludendam hanc præſumptionem æmulationis, quod voluit etiam Antonius Padilla *in dict. leg. altius, num.* 22. *verſ. quod quidem* : vbi poſt Crauet. teſtatur de communi : *leg.* 3. *ff. de operibus publicis.* vbi Alberic. Gomeſ. *ad leg. Tauri* 46. *num.* 8. Doctores *in dict. leg. altius* : Marſil. *ſingul.* 154. Dec. *in leg. nullus, & in leg. Dominum, ff. de regulis iuris*, Iaſ. *conſ.* 32. *lib.* 1. *& in leg. quominus, quaſt.* 1. *ff. de fluminibus*, Roman. *conſ.* 52. *dub.* 2. Muta *in Capitulis Regni dec.* 116. *num.* 110. *& deciſ.* 8. *num.* 5.

Quia huic fundamento fuit reſponſum, 19.
non probari quod parua vtilitas reſultet Patribus Ieſuitis, magnum autem damnum Patribus Dominicanis, immò eis nullum affertur damnum circa aëris benignitatem ; 20.
ædificium enim iſtud non impedit Solem, quia Monaſterium Patrum Dominicanorum eſt in parte Orientali, & priùs habet Solem, quàm Collegium Patrum Ieſuitarum, nec etiam impedit ventum Occidentalem, quia Patres Ieſuitæ ſunt in depreſſiori loco, in eminentiori verò Dominicani, ita vt ipſis non impediatur Fauonius, neque ventus Auſtralis, qui eſt pernicioſus, impeditur à dicto ædificio, quia Murus tendit ab ipſo Meridie ad Septentrionem, minus impeditur ventus Aquilonaris, qui liberè perflat Cœnobium Patrum Prædicatorum, vt benè dignoſcitur ex planta : & ſic ceſſat quod dicit 21.
Muta *in dict. deciſ.* 8. *num.* 8. qui etiam loquitur de Monaſterio Monialium.

Vltra quod, ſi aliquod damnum inferretur Patribus Dominicanis, quod verè non infertur ex prædictis, adhuc non intraret æmulatio : *d. l. Proculus, leg. fluminum, § fin. ff.* 22.
de damno infect. leg. ſi in ædibus, & leg. cum eo, ff. de ſeruitut. vrb. prædiorum, quia qui vtitur iure ſuo, nemini facit iniuriam, *leg. nullus videtur*, vbi Dec. *num.* 1. Cagnol. *num.* 4. *ff. de reg. iur. dict. leg. fluminum, § fin. ff. de aqu. pluu. arcend.* vbi qui in agro ſuo fodiens, vicino 23.
fontem auertit, de dolo non tenetur, ſi non animo nocendi vicino, ſed agrum ſuum meliorem faciendi id facit : *leg. ſi in meo fundo, ff. eod. tit.* vbi dicitur quod is vim non facit, qui 24.
venas aquæ in ſuo fundo incidit, ita vt ob id aqua deſinat peruenire in alium fundum, vbi erumpebat, dummodo ſeruitus eo nomine ei, in cuius fundo aqua erumpebat, nulla conſtituta ſit : Gail. *dict. obſeruatione* 69. *num.* 11. & *num.* 28. dicit quod æmulatio in- 25.
trat, quando conſtructio fit iniuria alterius, & animo nocendi ; non neceſſitatis, aut vtilitatis propriæ causâ ; & quando conſtru- 26.
ctio non prodeſt ædificanti, & alteri nocet : & ita loquuntur Doctores, qui in contrarium poſſent allegari : vt conſiderat Honded. *in dict. conſ.* 80. *num.* 35. *vol.* 1. At quando 27.
concurrit etiam vtilitas ædificantis, licèt vicinus damnificetur, excluditur æmulatio, & præſumptio exoritur quod ratione propriæ vtilitatis quis ædificare velit : Caſtr. *in dict. leg. cum eo, ff. de ſeruitut. vrban. prædior.* Marſil. *dict. ſingul.* 154. *in fin.* Alciat. *in reg.* 3. *praſumptione* 23. aſſerens, etiam modicam vtilitatem 28.
volentis ædificare, ſufficere.

Nec officit quod Padilla *in dict. leg. altius, num.* 22.

num. 22. aſſerat modicam vtilitatem non ex-
29. cludere præſumptionem æmulationis; & pa-
rum & nihil æquiparari: Quia hic non ſumus
in iſtis terminis; nam vtilitas eſt conſidera-
bilis, non parua, reſpectu volentium ædifica-
re, licèt ſit modica inſpecto damno vicini;
30. & in hoc caſu benè procedit opinio Alciati,
vt dicit Honded. *dict. conſ.* 8. *num.* 35. *vol.* 1. Et
eadem ratione reſpondetur *conſilio* Cepha-
li 130. cum ipſe poſt Cæpolam, quem alle-
31. gat, aſſerat modicam vtilitatem ædificantis,
ſi adſit magnum damnum vicini, non exclu-
dere æmulationem: quia vt dictum eſt, iſta
modica vtilitas non concurrit in caſu noſtro:
& in omnem caſum, Cephalus loquitur
32. quando cum modica vtilitate concurrit ini-
33. micitia, in qua principaliter ſe fundat: hic
autem nulla adeſt inimicitia; imò Patres Ie-
ſuitæ obſeruantiſſimi ſunt erga omnes alios
Regulares, & hoc expreſsè profitentur: Et
nugæ ſunt dicere; quòd quidam Nobilis in-
ſtituit hoc ædificium in odium Patrum Præ-
34. dicatorum, cum quibus habuit litem occa-
ſione cuiuſdam Patris: quia nec hoc eſt ve-
riſimile, nec Patres Ieſuitæ Viri Religioſiſſi-
35. mi hoc paterentur.

Non obſtat quod priuatum ædificium al-
tiùs tolli prohibeatur, quando ex eo diſ-
cooperirentur Religioſi, vel Religioſæ intra
proprium Monaſterium: Cynus *in d.l. altiùs*,
36. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 4. *num.* 8. Marſil. *d. ſin-
gul.* 154. vbi admittit opinionem Cyni quo-
tieſcunque ex nouo ædificio grauiſſimum im-
mineret Monaſterio præiudiciū, etiamſi non
fiat ad æmulationem, & hoc propter publi-
cam vtilitatem, quæ à Religioſis Domibus
37. prouenit: Anton. Gomez. *ad leg.* 46. *Tauri*,
num. 6. vbi *num.* 9. ait, quod vbi ædificium
nocet Eccleſiæ aut Monaſterio, compelli
poteſt Dominus ædificij vendere ſeruitu-
tem altiùs non tollendi: Cahebuſ. *deciſ.* 152.
num. 1. & 2. quod etiam poſt alios dicit Muta
dict. deciſ. 8. *num.* 6. & 7.

Nam huic fundamento fuit reſponſum
38. per Dominos, quod Couarruuias & alij præ-
dicti loquuntur, quando priuatus vult al-
tiùs tollere in præjudicium Eccleſiæ, & Re-
ligioſorum; vel etiam in caſu quo Religioſi
vellent altiùs tollere ædificium in præjudi-
cium Eccleſiæ Monialium: ſed quando agi-
tur provt in caſu noſtro inter duo Monaſte-
ria Virorum, quia tunc illi qui volunt al-
tiùs tollere, habent priuilegium à iure id
faciendi, dummodo non faciant ad æmu-
lationem, vel alia Pars non debeat ſeruitu-
tem; ideò non poſſunt impediri quomi-
nus iure proprio vtantur, ex Couarruuia *in
cap*.....*de reg. Iur. in* 6. *num.* 4. *per totum, verſ.
quod verò diximus.*

Et ita concluſum vtraque parte infor-
mante.

Valentina Coadiutoriæ, Die Lunæ 12. Ianuarij 1637.

Coram R.P.D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Coadiutoria datur in fauorem Eccleſiæ, vt cultus diuinus debitis non fraudetur ſeruitiis.*

2 *Coadiutoria datur vt ea ſeruitia, quæ à Coadiuto præſtari non poſſunt, à Coadiutore præſtentur.*

3 *Coadiutoris expirat officium, ſi efficiatur inhabilis.*

4 *Coadiutoris officium expirat per mortem Coadiuti, vel tranſlationem, niſi Coadiutor habeat futuram ſucceſſionem.*

5 *Coadiutor ſi efficiatur impotens, non eſt qui coadiuuet: ſicuti ſi Coadiutus moriatur, vel transferatur, non eſt qui coadiuuetur.*

6 *A tutela, vel cura, licitum eſt arguere ad Coadiutoriam.*

7 *Tutela, vel cura, expirat ſi Tutor, vel Curator efficiatur inhabilis; puta mutus, ſurdus, vel cœcus.*

8 *Coadiutor ſi non deſeruiat Eccleſiæ, & ei debita ſeruitia non præſtet, Coadiutus poteſt petere nouum Coadiutorem.*

9 *Papa de iure poteſt Coadiutorem dare cum futura ſucceſſione.*

10 *Sanctus Auguſtinus ſucceſſit in Eccleſia Hipponenſi de conſenſu poſſeſſoris.*

11 *Coadiutoria ſolùm tribuit Coadiutori exercitium, & non ius, cùm illud remaneat penes Coadiutum.*

12 *Res quando deuenit ad ſtatum, à quo incipere non poteſt, non attenditur.*

13 *Dictio*, enim, *iuncta verbo futurì temporis, importat conditionem.*

14 *Irregularitas incurritur propter cæcitatem.*

15 *Cæcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda.*

16 *Cæcus nec beneficia optare poteſt.*

17 *Legatarius ſolùm poſt obitum teſtantis plenum ius acquirit in legato.*

18 *A legatis ad beneficium licitum eſt arguere.*

19 *In prouiſo ſub conditione habilitas requiritur de tempore purificatæ conditionis.*

20 *Coadiutor ſi de tempore vacationis ſit effectus cæcus, cùm ſit irregularis, & ſic inhabilis, non poteſt prætendere ſuceſſionem.*

21 *Defectus ſuperueniens poſt purificatam conditionem, non vitiat actum.*

22 *Clauſula*, ex nunc, provt ex tunc, *denotat inchoationem temporis.*

23 *In actu conditionali primum locum obtinet voluntas diſponentis.*

Clauſula,

24 *Clauſula*, ex nunc, provt ex tunc, *adiecta actui conditionali, ſumit robur à die euentus conditionis.*

25 *Retrotractio non habet locum quando res deuenit ad ſtatum à quo incipere non poteſt.*

26 *Retrotractio in actu conditionali retrotrahi non poteſt in præiudicium eius, cui medio tempore fuit ius quæſitum.*

27 *Actus conditionalis, vt eueniente conditione à principio incipere poſſit, debet eſſe in tali ſtatu de tempore purificationis conditionis, vt tunc poſſit inchoari.*

28 *Abb.* in conſ. 47. num. 2. & ſequentib. vol. 1. *declaratur.*

29 *Actus legitimi non recipiunt neque diem, neque conditionem.*

30 *Cæcus poteſt ſuccedere Patri Baroni, vel habenti iuriſdictionem, licèt de nouo talis dignitas cæco conferri non poſſit.*

31 *Quaſi ſatis ſit quod fuerit habilis tempore, quo ſpem habuit ſuccedendi, & ſuperueniens cæcitas non priuat illum tali ſucceſſione.*

32 *Bart.* in leg. cæcus, ff. de iudic. *declaratur.*

33 *Lex*, cæcus, ff. de iudic. *procedit in cæcitate ſuperueniente illi qui eſt Iudex.*

34 *Lex*, cùm Prætor, ff. de iudic. *procedit in cæcitate, quæ venit antequam quis ſit factus Iudex.*

35 *Doctores loquentes in rebus prophanis, non ſunt trahendi nec applicandi in rebus ſacris.*

36 *Beneficij acquiſitio impeditur propter cæcitatem.*

37 *Papa ſi diſponat quod moriente, vel cedente Coadiuto, Canonicatus non poſſit impetrari, quia vult vt pertineat ad Coadiutorem, qualiter iſta diſpoſitio intelligatur.*

38 *Gratia conditionalis non obſtante decreto irritanti non purificata conditione decretum non operatur.*

39 *Coadiuto mortuo, Coadiutori habenti ſucceſſionem non requiritur alia collatio.*

40 *Clauſula*, ex nunc, provt ex tunc, *quando non operetur.*

Decisio LXXV.

Hieronymus de Torres Canonicus Valentinus obtinuit ſibi dari Coadiutorem cum futura ſucceſſione Franciſcum Vincentium; & eo, provt ſupponitur, ad cæcitatem redacto, dubitaui de ordine Datariæ, An ſit concedenda gratia nouæ Coadiutoriæ? & Domini reſponderunt eſſe concedendam etiam cum futura ſucceſſione.

Quantum enim attinet ad Coadiuto-
1. riam, res viſa fuit clara: quia Coadiutoria
datur in fauorem Eccleſiæ, vt cultus diuinus
2. debitis non fraudetur ſeruitiis, & vt ea ſer-
uitia quæ à Coadiuto ob ſenectutem, & infirmitatem præſtari non poſſunt, à Coadiutore præſtentur: *cap. ex parte, de Cleric. ægrot. cap. 1. eodem tit. in 6.* Put. *deciſ. 225. num. 17. lib. 3. in correct.* & diſponitur à Sacroſanctò Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. cap. 7. de reformatione.*

Neque obſtat, quod iam ſemel fuit datus
Coadiutor: quia cùm ſit effectus inhabi- 3.
lis ad ſeruiendum, expirauit illius officium;
provt ceſſat per mortem Coadiuti, vel tranſ-
lationem illius, niſi Coadiutor idoneus ha- 4.
beat futuram ſucceſſionem. Et ratio vtriuſ-
que caſus eadem eſt, quia ſi Coadiutor effi-
citur impotens, non eſt qui coadiuuet, ſi- 5.
militer ſi Coadiutus moritur, vel transfer-
tur, non eſt qui coadiuuetur: vnde ceſſat
Coadiutoria: ex Add. per Ioannem Andream *in cap. fin. num. 10. verſ. probat hoc deriuatio nominis*, & *ibi* Card. *num. 19. verſ. Per hoc facit deriuatio nominis, de Cleric. ægrot.* &
tam Ioannes Andreas, quàm etiam Cardin.
concludunt, licitum eſſe arguere à tutela, & 6.
cura, ad Coadiutoriam; ſed tutela & cura 7.
expirant, Tutore, vel Curatore inhabili effe-
cto, putà ſi efficiatur mutus, ſurdus, vel
cæcus; Bart. *in leg. 1. § mutus, num. 3 ff. de tut.*
& in noſtris terminis Rota reſoluit *in cauſa Tiraſonen. Coadiutoriæ* 14. *Ianuarij* 1611. *coram bonæ memoriæ Dionyſio Cardinali Marco-*
montio, ita pariter ſi Coadiutor non deſer- 8.
uiat Eccleſiæ, nec ei debita ſeruitia præſtare poſſit, Coadiutus poteſt petere vt detur ſibi nouus Coadiutor.

Quantum verò attinet ad futuram ſucceſ-
ſionem, videlicet quod poſſit dari, ſi San-
ctiſſimo Domino noſtro placuerit, res etiam
viſa fuit clara: quia ſummus Pontifex de Iu- 9.
re poteſt Coadiutorem cum futura ſucceſ-
ſione deputare: *cap. ſicut vir, § ecce his auctoritatibus, 7. quæſt. 1. & in cap. non autem, eadem quæſt. 1.* vbi Sanctus Auguſtinus ſucceſſit 10.
in Eccleſia Hipponenſi de conſenſu poſſeſſoris: Put. *dict. deciſ. 225. num. 20. libro 3. in correct.*

Nec in hoc caſu obſtat ius Franciſci ex
Coadiutoria prius illi conceſſa cum futura
ſucceſſione: non quidem Ius quod oritur ex
Coadiutoria, cum illa tribuat Coadiutori ſo-
lum exercitium, ius autem remaneat penes 11.
Coadiutum: Hoſtienſ. *in cap. de Rectorib. in verb. animarum, de Cleric. ægrot.* vbi etiam Ioannes Andreas *num. 1. in verſ. cauſam habeant:* Card. *num. 1.* Anania *num. 2.* Anchar. *num. 3.* Abb. *in fin.* Boich. *in cap. conſultationibus, num. 8. eodem tit.* Anchar. *in cap. grandi, num. 5. verſ. Nam ius, de ſupplen. negl. Prælat. in 6.* Gloſ. *in dict. cap. grandi:* Garzias *de benef. part. 4. cap. 5. num. 75.* & fuit dictum *in cauſa Hiſpalenſi Præeminentiarum* 20. *Februarij* 1617. *coram bonæ memoriæ Martino Andrea.*

Non etiam obſtat ius ex futura ſucceſſio-
ne: quia cùm propter cæcitatem res venerit 12.
ad caſum, à quo incipere non potuit, vitiatur: *leg. ſi à me, & leg. ſi alteri*, aliàs incipit, *Iulianus, Digeſtis, de iudic.* Oldrad. *conſ. 53. numero 3.*

Et pro maiori etiam dilucidatione huius articuli præmittendum eſt, *Primò*, quod gratia futuræ ſucceſſionis in caſu iſto non eſt pura ex verbis illis, *Supplicatur Sanctitati*

veſtræ,

veſtræ, &c. *Cùm primum per ceſſum, vel de-*
ceſſum vacare contigerit, ex nunc provt ex tunc,
& è contra, etiamſi tempore vacationis officium
Coadiutoris exercere non inceperit, aut per illum
ſteterit quominus exercuerit; conferre, &c. Di-
13. ctio enim *cùm*, iuncta verbo futuri tempo-
ris, videlicet *cùm primum per ceſſum vel de-*
ceſſum vacare contigerit, importat conditio-
nem: *leg. huiuſmodi, & leg. quodcunque, §. fin.*
ff. de verbor. obligat. Cuman. *conſ.* 61. *Petrus*
hæres: num. 3 *verſ. ad ſecundum*: Bartol. *in leg.* 1.
verſ. ſecundo quæro, ff. de condit. & demonſtrat.
Bald. *in leg. ex his, Cod. quando dies legat. cedat.*
num. 1. & talis conditio dicitur expreſſa, ſe-
cundum Bald. *in rubr. de inſtit. & ſubſtit. nu-*
mero 4. *verſ. quidam autem dicunt*: Dec. *con-*
ſil. 401. *num.* 1. *tom.* 2. Grat. *conſ.* 1. *num.* 94.
& conſ. 138. *num.* 11. *lib.* 1. Pariſ. *conſ.* 17. *nume-*
ro 25. *lib.* 1.
14. Secundò præmittendum eſt, quod cùm
propter dictam cæcitatem ſit incurſa irregu-
15. laritas, Franciſcus Coadiutor effectus fuit
inhabilis ad beneficia obtinenda, vt probant
Doctores per textum *in cap. hinc etenim,* 49. *di-*
ſtinct. Adden. ad Simonet. *de reſeruat. quæſt.* 45.
littera A, vbi, quod nec optare poteſt:
16. Gonz. *gloſ.* 34. *num.* 60. & 73. Pariſ. *de reſignat.*
lib. 5. *quæſt.* 6. *num.* 36. Barboſ. *de offic. & pote-*
ſtate Epiſcopi, allegat. 42. *num.* 27. *lib.* 2. *& in*
tract. Iur. Eccleſ. vniuerſ. lib. 1. *cap.* 33. *num.* 140.
& latè poſt alios, Menoch. *de arbitr. caſ.* 226.
& fuit dictum *in cauſa Salamantina portionis,*
24. *Aprilis* 1582. *coram ſanctæ memoriæ Cle-*
mente VIII.

Tertiò præmittendum eſt, quod tunc
Franciſcus dicebatur conſequi Canonica-
tum, quando Canonicatus vacaſſet per obi-
tum, vel ceſſionem Coadiuti; cùm ſub di-
cta conditione fuerit conceſſa futura ſucceſ-
17. ſio, ad inſtar legatarij, qui in ſuo legato
poſt obitum ſolum teſtantis plenum ius ac-
quirit: *leg. in tempus, ff. de hæred. inſtit.* Gof-
fred. *in leg. pater filium, §. fundum, num.* 1. &
ibi Alciat. *num.* 1. *ff. de legat.* 3. Bart. *conſ.* 76.
incipiente, Pater filio: col. 2. *verſ. me tamen non*
mouet: lib. 1. Alexand. *conſ.* 14. *num.* 4. *lib.* 1.
Brunett. *de ſtatut. tit. quod ſtandum maſcul. ar-*
tic. 6. *num.* 225. *verſ. quod autem*, Fenuc. *de mo-*
ment. temp. cap. 5. *num.* 26. Peregrin. *de fidei-*
comm. art. 40. *num.* 62. Fuſar. *de ſubſtitut. quæ-*
ſtione 549. *numero* 10. Theſaur. *deciſ.* 209. *nu-*
mero ſecundo, Rauden. *de analog. capite* 27.
numero 30.

Neque dicatur præfatos Dominos loqui
in legatis, & non in beneficiis; quia eadem
18. eſt ratio in beneficiis, cùm liceat arguere à
legatis ad beneficium: quia in vtroque dici-
tur eſſe donatio: *leg. legatum, ff. de legat.* 2.
cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præbendæ, cap.
illum, ne ſede vacant. Oldrad. *conſilio* 58.
numero 2.

Ex quibus cùm prouiſio Franciſci eſſet
conditionalis, ſicut quando Canonicatus
vacauerit per obitum, vel ceſſum Hierony-
mi, & de illo tempore gratia eſſet purifican-
19. da, ſequitur quod habilitas Franciſci requi-
rebatur, & erat neceſſaria de tempore vaca-
tionis, & ſic de tempore purificatæ condi-
tionis: *cap. ei cui, de præben. in* 6. *leg. interuenit,*
ff. de legat. præſtan. Oldrad. *dict. conſ.* 58. *num.* 2.
verſ. contrarium videtur, & num. 5. Anchar. *in*
Clement. vnica, col. 8. *verſ. quid dicendum, de*
conceſſ. præbend. Caſſad. *deciſ.* 3. *ſub num.* 6. *verſ.*
non obſtat, & num. 15. *verſ. taliter quod termi-*
nus conditionis, de præben. Creſcent. *deciſ.* 10.
num. 9. *de priuil.* Nauarr. *in cap. ſi quando, ex-*
cept. 10. *num.* 7. *& ſequentibus, de reſcript.* Vn-
de cum dicto tempore vacationis, Franciſ- 20.
cus ſit effectus cæcus, & ſic irregularis, &
incapax beneficiorum, res eſt redacta ad
eum caſum à quo incipere non poteſt, & fu-
tura ſucceſſio corruit; licèt ſecus eſſet ſi cæ- 21.
citas ſuperueniſſet poſt purificatam conditio-
nem, & ſic poſt actum conſummatum; vt
diſtinguendo dicit Oldrad. *in dict. conſ.* 58.
numero 4.

Non obſtat clauſula *ex nunc provt ex tunc,*
& è contra; quæ denotat inchoationem tem- 22.
poris; quaſi videatur fieri, ſeu factam fuiſſe
gratiam tempore datæ, & ex ea arguatur
mens Papæ, quæ etiam in actu conditionali 23.
primum locum obtinere debet, vt aliàs di-
cebant inſignes Aduocati Curiæ: vt refert
Caſſad. *dict. deciſ.* 3. *numero* 15. *in princip. de*
præbend.

Huic enim fundamento fuit per Dominos 24.
reſponſum, quod hæc clauſula, *ex nunc,*
provt ex tunc: adiecta actui conditionali, ſu-
mit robur à die Datæ, ad quam non retro-
trahitur, quando alteri medio tempore fuit
ius quæſitum: Caſſad. *dict. deciſ.* 3. *num.* 15. *de*
præben. Mohed. *deciſ.* 21. *num.* 4. *eodem tit.*
Puteus *deciſ.* 186. *lib.* 2. *in correct.* Achill. *de-*
ciſ. 14. *num.* 7. *de appell.* Cott. *deciſ.* 19. Gloſ. *in*
Clement. vnica, verſ. ex tunc, vbi Cardin. *nu-*
mero 9. Ancharan. *num.* 6. Imol. *num.* 10. Vi-
talin. *num.* 17. *& ſequentibus, de conceſſ. præben.*
Additio ad Rotam *deciſ.* 2. *de conceſſ. præben. in*
nou. Pariſ. *conſ.* 82. *num.* 17. *lib.* 4. Gabriel.
conſ. 185. *num.* 6. *& conſ.* 186. *num.* 19. *lib.* 1. &
alios congerit Tiraquell. *de retract. conuent.*
§. 2. *gloſ.* 1. *num.* 87. & fuit dictum *in cauſa*
Mediolanen. præceptoriæ 16. *Martij* 1590. *co-*
ram Bubalo: in cauſa Valliſoletana Decanatus
11. *Decembris* 1600. *coram bonæ memoriæ Car-*
dinali Millino. Neque etiam poteſt retrotrahi, 25.
quando ante purificatam conditionem res
deuenit ad caſum à quo incipere non poteſt:
paria enim ſunt, quòd retrotractio in actu 26.
conditionali non poſſit fieri in præiudicium
iuris medio tempore Tertio acquiſiti, &
quod ante purificatam conditionem ſuperue- 27.
niat incapacitas, & inhabilitas prouiſi; quia
hoc caſu, etiam extremum, à quo, non eſt ha-
bile de tempore purificatæ conditionis, vt
latè per Coſt. *de retract. cap.* 27. *num.* 1. qui di-
cit quod res debet eſſe in tali ſtatu de tem-
pore purificatæ conditionis, vt tunc poſ-
ſet inchoari; & allegat Bartol. Caſtr. &
alios.

Neque prædictis obſtat Abb. *in conſ.* 47. 28.
num. 2. *& ſeqq. volum.* 1. Quia loquitur de cæ-
citate, quæ ſuperuenit poſt electionem; &
ſic poſt actum conſummatum: & propterea
dicta electio non vitiabatur, quia actus legi- 29.
timi non recipiunt neque diem neque con-
ditionem,

ditionem, *cap.actus legitimi, de reg. iur. leg. in ambiguis*, §.1.*ff. eod tit.* Oldrad. *dict.conſ* 58. *numero* 4.

Et quamuis Abbas alleget inter alia, Bart.
30. *in leg.cæcus.ff.de iud.* qui *num.* 1. tenet cœcum
poſſe ſuccedere Patri Baroni, vel habenti
iuriſdictionem, licèt de nouo talis dignitas
31. cæco conferri non poſſit, quaſi ſatis ſit quod
fuerit habilis tempore, quo habuit ſpem ſuc-
cedendi, & ſuperueniens cæcitas non priuet
illum tali ſpe.

Huic tamen fundamento Reſpondetur,
32. quod Bart. potiùs fauet caſui noſtro: nam
explicando *dict.leg.cæcus*: opponit de text. in
leg.cùm Prætor, verſ.non autem, ff. eod.titul. de
iudiciis: & poſtea ſoluit obiectum, ſcilicet
33. vt *dict.leg.cæcus*, procedat in cæcitate ſuper-
34. ueniente, poſtquam eſt Iudex; textus autem
in *dict leg Prætor*, procedat in cæcitate, quæ
venit antequam eſſet factus Iudex.

35. Et vltra quod Bart. loquitur in profanis,
& non ſumus in caſu in quo agitur de Ca-
nonicatu habente annexum Ordinem ſa-
crum, ad quem cæcus, tanquam irregula-
ris eſt inhabilis; loquitur in filio Baronis,
qui habebat fundatam ſpem ſuper iure certo
de præſenti: ſed in caſu noſtro cæcitas ſu-
peruenit ante purificatam gratiam Coadiu-
toriæ, & ſic antequam fuerit acquiſitum ple-
36. num ius. Quare non agitur de retentione
Canonicatus, ſed de illius acquiſitione, quæ
impeditur propter cæcitatem ex *ſuprà de-*
ductis.

37. Non obſtat quod Papa diſponat, quod
moriente, vel cedente Coadiuto, Canoni-
catus non poſſit impetrari: Quia hoc eſt in-
telligendum ſi conditio purificetur, & non
ſuperueniat impedimentum canonicum,
provt interuenit in caſu iſto impedimentum
cæcitatis: Mohed. *dict. deciſ.* 21. *num.* 4. *de*
38. *præbend.* vbi quod non obſtante decreto irri-
tanti; ſi gratia eſt conditionalis, provt in ca-
ſu iſto ex ſuperiùs deductis, non purificata
conditione decretum non operatur.

Et pari modo reſpondetur ad id quod de-
39. ducebatur, videlicet quod mortuo coadiu-
to non requiritur alia collatio, vt in *Cauſa*
Tiraſonen. Coadiutoriæ 8. *Aprilis* 1599 *coram*
bonæ memoriæ Peniæ, quæ habetur apud Mar-
cheſ. *de commiſſ.par.*1.*fol.*466. & apud Garz.
de benefic. parte 4. *cap.*5. *num.* 138. Gonz. *ad*
reg. 8. *gloſ.*5 §.9. *num.* 79. Lotter. *de re benef.*
lib. 2. *quæſt.* 25. *num.* 45. Quia hoc prouenit
40. ex clauſula, *ex nunc, provt ex tunc, & è con-*
trà: quæ non operatur in caſu iſto; ex quo
tempore purificatæ conditionis Coadiutor,
cui fuerat conceſſa futura ſucceſſio; erat in-
habilis ad Canonicatum propter cæcitatem,
vt ſuprà deductum fuit.

Et ita concluſum vtraque parte infor-
mante, &c.

Gerunden. Canonicatus & Sacriſtiæ, Lunæ 18. Maij 1637.

Coram R.P.D.Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium remanet affectum per appoſitionem manus Papæ.*

2 *Beneficium affectum per appoſitionem manus Papæ Ordinarius conferre non poteſt.*

3 *Qualitas narrata Papæ in impetratione gratiæ, eſt plenè iuſtificanda.*

4 *Liber Baptiſmatis ex communi conſuetudine probat ætatem.*

5 *Teſtis probat ætatem ſi deponat de iudicio ſuo, & per aſpectum.*

6 *Ætas probatur per teſtem qui deponat aliquem habere certam ætatem, quia ita ab ipſo audiuit.*

7 *Ætas benè probatur ſi frater de alterius fratris ætate deponat.*

8 *Infirmitas probatur per teſtes de ea informatos ratione diuturnæ conſuetudinis.*

9 *Infirmitas probatur per teſtes peritos.*

10 *Infirmitas benè probatur ex ſucceſſiuo obitu breui tempore poſt narratam infirmitatem ſuperuento.*

11 *Poſſeſſio beneficij ſemel probata præſumitur vſque ad obitum continuata.*

12 *Seruitium præſtitum fuiſſe Eccleſiæ per eum qui poſſedit beneficium habens ſeruitium annexum præſumitur.*

13 *Coadiutoriæ gratia concedi ſolet etiam in beneficiis non habentibus curā animarum.*

14 *Qualitas narrata Papæ non eſt iuſtificanda, ſi ſoleat Papa abſque dicta qualitate gratiam concedere.*

15 *Inſtrumentis antiquiſſimis adhibenda eſt fides.*

16 *Libris continentibus ea quæ ad officium ſcribentis ſpectant, credendum eſt.*

17 *Teſtium defectus tolluntur ex eorum numero.*

18 *Teſtiū dicta magnū robur accipiūt ex approbatione aduerſarij qui illa non impugnat.*

19 *Poſſeſſori ſufficit excludere Aduerſarium, ex illius non iure.*

20 *Papa concedendo Coadiutoriam prouidet præſenti neceſſitati Eccleſiæ, & futuræ beneficij vacationi.*

21 *Coadiutor vt poſſit ſuccedere in beneficio tenetur omnia narrata iuſtificare.*

22 *Papa concedendo Coadiutoriam cenſetur motus à neceſſitate, & vtilitate Eccleſiæ.*

23 *Coadiutoriæ gratia non eſt nulla reſpectu Eccleſiæ, licèt nulla ſit reſpectu Coadiutoris propter aliquem eius defectum.*

24 *Coadiutoriæ literæ non expeditæ tempore obitus Coadiuti, nō poſſunt ampliùs expediri.*

25 *Coadiuti conſenſus requiritur ad validitatem Coadiutoriæ.*

26 *Coadiutoria duas continet gratias, quarum vna deficiente non ceſſat altera.*

27 *Coadiutoriæ gratia reſpectu futuræ ſucceſſionis, quando non dicatur dependere à gratia, per quam prouidetur neceſſitati Eccleſiæ, & Coadiuti.*

28 *Regula Cancellariæ de non iudicando, iuxta formam ſupplicationis, quando ceſſet.*

Et qualiter ſit intelligenda, num. 30.

29 *Supplicationis ſola ſignatura ſufficit quando non agitur ſuper cazonizatione gratiæ ſed ſuper abſolutoria, quam quis petit tanquam poſſeſſor.*

DECISIO LXXVI.

CVm in dubio propoſito ageretur de con-
firmatione deciſionis factæ in hac cauſa
ſub die 16. Iunij præteriti, in qua declarata
fuerat validitas collationis factæ ab Ordina-
rio ad fauorem Ioſephi; non impugnaban-
tur à Ioanne Auguſtino ea, quæ fuerunt fun-
damentum eiuſdem deciſionis, nempe perti-
nentia eius collationis ad Ordinarium, &
habilitas Ioſephi; ſed cùm præbendam, &
officium huius ſecundæ Sacriſtiæ illi anne-
xum quam Ioſephus obtinuerat, ſibi confer-
ri per mortem Petri vltimi illius poſſeſſoris
obtinuiſſet Ioannes Auguſtinus ex conceſſio-
ne Sedis Apoſtolicæ, viuente eodem Petro,
cui deputatus fuit Coadiutor cum ſpe futu-
ræ ſucceſſionis; dicebat ſuam gratiam obſta-
1. re prouiſioni Ioſephi, cùm propter appoſi-
tionem manus Papæ, inducta fuiſſet affe-
2. ctio, & ex ea impedita Ordinario facultas
conferendi, iuxta notata *in cap.* 1. *& cap.* 2.
*de confirmat. vtil. vel inutil. & in cap. vt no-
ſtrum, de appellat.* vbi notat Innocent. & Abb.
num. 1. Mandoſ. *in proœm. Regul. Cancellar.*
§. 5. *num.* 1. Vnde in noua diſputatione huius
dubij, ſolum actum fuit de iuſtificatione
gratiæ Coadiutoriæ conceſſæ Ioanni Augu-
ſtino, & an probata eſſent ea, quæ ab illo
narrata fuerunt in impetratione eiuſdem
gratiæ, cùm non aliter potuiſſet induci ea af-
3. fectio, dum ex iis cenſebatur Papa motus vt
dictam gratiam illi concederet, vt fuit reſo-
lutum *in Oxomen. Canonicatus* 19. *Nouembris*
1614. *coram bonæ memoriæ Buratto, & in Leo-
dien. Canonicatus Sancti Dionyſij* 25. *Maij*
1636. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo
Pirouano, & in Elnen. Canonicatus* 16. *Iunij*
1631. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo
Ghiſilerio.*

Et reſponderunt Domini iuſtificatam eſſe
gratiam Ioannis Auguſtini, & proinde illam
obſtare prouiſioni Ioſephi.

Et primò viſa fuit probari ætas annorum
54. quæ fuit in illa narrata de perſona Petri,
ea enim probabatur ex libro Baptiſmatis, &
ex partita extracta ex eodem libro, in quo
notatur, illum natum fuiſſe die octaua Mar-
4. tij 1577. qui liber ex communi conſuetudine,
ſolet ætatem probare; vt tradit Mandoſ. *ſu-
per Regul.* 8. *quæſtione* 10. *numero* 3. *in fine*, &
tenuit Rota coram Verallo, *deciſione* 314.
parte 1. & coram Cardinali Seraphino *de-
ciſ.* 138. *num.* 7.

Præterea ſuper eadem ætate Petri depo-
nebant plures teſtes, ex quibus Tertius *ſu-
per duodecimo*, illam concludebat ex iudicio 5.
ſuo, & per aſpectum iuxta theoricam Bart.
in leg. de ætate, Digeſtis, de minor. quam Rota
ſequuta fuit coram eodem Verallo *deciſ.* 131.
num. 2. *part.* 1. *& in Maceraten. legitimæ,* 14.
Martij 1627. *coram Eminentiſſimo Cardinali
Vbaldo.* Quintus verò viderat partitam eiuſ-
dem libri Baptiſmatis, & idem audiuerat ab 6.
ipſo Petro; quam atteſtationem admiſit Ro-
ta *in dicta Elnen. Canonicatus coram Reue-
rendiſſimo Patre Domino meo Ghiſilerio*, & erat
hic teſtis frater Petri, quod plurimùm etiam 7.
conferre poterat ad effectum vt illius dicto
eſſet in hoc plena adhibenda fides, vt tradit
Bart. *in dicta leg. de ætate, ſub num.* 7. *ff. de
minor.*

Secundò viſa fuit probari infirmitas Pe-
tri; cùm fuerit narratum in gratia, quod ille
pluribus infirmitatibus vexaretur, & præci-
puè diſtillatio quæ à cerebro in ſtomachum
defluebat: hanc illius infirmitatem proba-
bant quatuor teſtes è pluribus, qui fuerunt
examinati, è quibus vnus erat Medicus; al-
ter Chirurgus, quorum opera Petrus vſus
fuerat in ſua valetudine: Tertius Aromata-
rius qui medicamenta compoſuerat occaſio-
ne eiuſdem valetudinis: Quartus demum 8.
intimus illius amicus: vnde omnes pote-
rant de ea fidem facere tanquam plenè in-
formati, vel ratione diuturnæ conſuetu-
dinis: ex notatis *in cap. venienti, de teſtibus,
& in leg. conſenſu, Cod. de repud.* & tradit
Bartol. *in leg. ſi quando, numero* 4. *Cod. vnde
vi:* Felin. *in cap. in litteris, numero* 16. *de te-
ſtibus*, vel ratione eorum peritiæ, ad notata 9.
in *leg. ſeptimo menſe, Digeſtis, de ſtat. homin.
& in leg.* 1. *Digeſtis, de ventr. inſpic.* & in ter-
minis ſimilis gratiæ Coadiutoriæ tenuit Ro-
ta *in dicta Elnen. Canonicatus ſexta Iunij* 1631.
*coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Ghi-
ſilerio, & in Giennen. Theſaurariæ vigeſima-
ſecunda Maij* 1614. *coram bonæ memoriæ Bu-
ratto.* Et hanc illius valetudinem comproba- 10.
uit prætere euentus, cùm Petrus obiiſſet
elapſis duobus menſibus à die conceſſionis
gratiæ; quod etiam Rota conſiderauit *in di-
cta deciſione Elnen.*

Narratum fuit tertio loco, ſeruitium,
quod Petrus Eccleſiæ præſtiterat ſpatio de-
cem & nouem annorum, & illud viſum
fuit probari ex inſtrumento poſſeſſionis,
quo oſtendebatur, eum cœpiſſe officium
huius Sacriſtiæ, quia cùm præſumi de- 11.
beret ea poſſeſſio continuata vſque ad
obitum, iuxta præſumptionem Gloſſ. *in le-
ge, ſine poſſidet, Cod. de probat.* ex illa pro- 12.
batum erat etiam ſeruitium Eccleſiæ pro
toto tempore; cùm præſumi deberet,
Petrum non ſolùm retinuiſſe poſſeſſio-
nem huius præbendæ, & officij Sacri-
ſtiæ; quin etiam Eccleſiæ debitum obſe-
quium impenderit: argumento text. *in ca-
pite* 1. *de ſcrut. in ord. faciend.* vbi Gloſſa
id notat *in verbo, æſtimare, & in cap. cùm
in iuuentute, §. quis præterea, de præſumpt.
& in leg. cùm pater, §. rogo, Digeſtis, de
legat.* 2.

Quartò

Quartò demum narratum fuit, quod huic
Sacriſtiæ annexa eſſet cura animarum: Verum
licèt hæc qualitas non indigeret iuſtificatio-
13. ne, cùm etiam in aliis beneficiis, quæ non
habent hanc curam, ſoleant concedi ſimiles
14. gratiæ Coadiutoriæ, vt propterea dici non
poſſet, quod ea qualitas retraxiſſet Papam
à conceſſione eiuſdem gratiæ; iuxta notata
per Ægidium *deciſione 4. de Reſcript.* Felin.
in cap.ſuper litteris, num. 5. eodem titulo, Caſ-
ſador. *deciſ. 12. numero 15. de præben.* Tamen
illa remanebat etiam in hac parte iuſtificata,
quia oſtenſum fuit in duobus inſtrumentis,
quod Epiſcopus Gerundæ primùm erexerat
officium Vicarij perpetui, cui commiſit cu-
ram animarum, quæ antea annexa erat ſe-
cundæ Sacriſtiæ: Secundò, quod idem of-
ficium Vicarij perpetui extinctum fuerat;
& reſtituta eidem Sacriſtiæ cura animarum:
è quibus inſtrumentis, primum apparebat
factum anno 1329. alterum anno 1330. &
15. vtrumque eorum plurimam fidem mereba-
tùr, propter antiquitatem: iuxta nota-
ta per Gloſſam *in cap.cùm cauſam, de probat.*
& *ibi* Abbas *numero 3.* Butr. *numero 2.* Spe-
culat. *eodem titulo, §. videndum, numero 12.*
Aymon. *de Antiquitate tempor. libro 1. §. 8.
numero 8.*

Præterea probata fuit qualitas huius curæ
ex libris viſitationum, quæ factæ fuerunt in
hac Eccleſia ab Ordinariis anno 1404. &
16. 1417. in quibus libris plurimum etiam mo-
menti viſum fuit ineſſe, cùm præter eo-
rum antiquitatem continerent ea quæ perti-
nebant ad officium Viſitatoris, ex notatis
per Gloſſam *in Clementina 2. de offic. Ordina-
rij*, & per Bartolum *in leg.quædam, §.nummu-
larios, num.3. ff.de edendo*: quem alij *ibi* ſe-
quuntur: & in his terminis tenuit Rota co-
ram Verallo *deciſ.158. part.2. & in vna Lucà-
na Iuriſpatronatùs* 11. *Ianuarij* 1616. *coram bo-
næ memoriæ Cardinali Vbaldo*, & coram Card.
Seraphino *deciſ.78.num.2.*

Ex iis verò libris apparebat plura ſolita
fuiſſe exerceri per Sacriſtam, quæ ſpectare
ſolent ad habentem curam animarum, nem-
pe excipere confeſſiones, populò Sacramen-
ta adminiſtrare, eíque publicas ferias, & ie-
iunia indicere, defunctorum cadauera tu-
mulare; iuxta notata *in Clement. dudum, de
ſepultur.* & tradit Barboſa *de officio & poteſta-
te Parochi, lib. 1. cap. 16. & lib. 2. cap. 12.
numero 10.*

Et demum ſuper hac qualitate deponebant
quinque teſtes examinati pro parte Ioannis
Auguſtini; ac tres alij examinati ad inſtan-
tiam Ioſephi: ex quibus illa etiam probari
viſa fuit, non obſtantibus exceptionibus
17. quæ contra eoſdem teſtes opponebantur,
cùm illæ tollerentur vel ex numero ipſorum
teſtium, iuxta notata per Gloſſam *in l. 3. in
verbo, vbi numerus, ff. de teſtib.* & per Doct.
*in leg.ſi quis ex argentariis, §. cogentur, ff. de
edend.* & *ibi* Alexand.*num.2.*Iaſ.*num.6.*Dec.*in
cap.licet cauſam,num.80.de probat.* Vel ex eo-
18. rum qualitate propter auctoritatem quam re-
cipiebant ex approbatione ipſiuſmet Ioſephi
qui hodie illos impugnat: iuxta notata *in leg.
ſi quis teſtibus, Cod.de teſtib.* & per Abbatem
in cap. præteritum, numero 6. eodem titulo, &
ibi etiam Felin. *num.7.* Iaſ. *in rubr. ff. de iure-
iurand.*

Et hæc Domini dixerunt eſſe neceſſaria
pro iuſtificatione huius gratiæ, quæ fuit con-
ceſſa Ioanni Auguſtino: quia reliqua, quæ
fuerunt narrata in litteris, nempe valor præ-
bendæ, & Sacriſtiæ Secundæ illi annexæ, &
valor beneficiorum, quæ ille obtinebat, li-
cèt aliàs neceſſaria, tamen non viſa fuerunt
pertinere poſſe ad deciſionem huius dubij,
cùm in ea non ageretur de probando aliquo
iure ipſius Ioannis Auguſtini: ex quo ille 19.
iam obtinuiſſet immiſſionem, & hodie re-
periretur in poſſeſſione eiuſdem præbendæ,
& Sacriſtiæ, ſatis illi erat nullitas collationis
factæ ab Ordinario in perſona Ioſephi, quem
ſatis erat eidem Ioanni Auguſtino exclude-
re ex illius non iure: ex notatis per Doctores
in leg. qui accuſare, Cod. de eden. & *ibi* Dec.
num.14. Felin.*in cap.olim,num.10. de reſcript.*
Caſſador. *deciſ.3. eodem titulo, & deciſ. 2. de
except.*

Ea verò duo cenſetur facere Papa in con- 20.
ceſſione ſimilium gratiarum: *Primò*, proſpi-
cere Eccleſiæ, occurrendo tum præſenti il-
lius neceſſitati propter infirmitatem Coad-
iuti, tum futuræ eiuſdem vacationi. *Secun-
dò* videtur voluiſſe prouidere Coadiutori de
beneficio, præueniendo tempus vacatio-
nis, quæ eſt ſucceſſura per obitum eiuſdem
Coadiuti.

Inter vtramque verò prouiſionem, ea vi-
detur eſſe differentia; quia vt poſterior lo-
cum habere poſſit, tenetur Coadiutor iuſti- 21.
ficare omnia narrata, dum ex iis omnibus
Papa cenſetur motus ad eam gratiam illi
concedendam: vt notant Doctores *in cap.
vltimo, de præſumpt. & in cap.1. de lit.conteſt.
lib. 6.* & *ibi* Ioannes Andreas *num. 2.* Gemin.
num.5. Felin. *in cap.conſtitutus, num.1. de Re-
ſcriptis*, Innocent. *in cap.ſuper litteris, num.19.
eodem tit.* Sed non poterat idem dici de pri-
ma prouiſione, quia vt cenſeatur inducta
affectio, ob quam adempta ſit Ordinario
poteſtas conferendi; ſatis eſt, vt vera ſint
ea, quæ fuerunt cauſa appoſitionis manus
Papæ, nempe neceſſitas, aut vtilitas Eccle-
ſiæ, ex quibus ſolùm Papa cenſetur motus, 22.
vt ipſi Eccleſiæ prouideret de Coadiutore,
vt reſolutum fuit in *Oxomen. Archidiacona-
tus 19. Nouembris 1614. coram bonæ memoriæ
Buratto*, in qua declarata fuit deciſio facta *in
eadem cauſa ſub die decima Martij eiuſdem
anni, & in Elnen.Canonicatus 6.Iunij 1631. co-
ram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Ghiſile-
rio*, in qua Rota ſecuta fuit vltimam deciſio-
nem in *dicta cauſa Oxomen.* Et ita gratia
etiamſi nulla propter exceptionem quæ con- 23.
tingebat in perſona Coadiutoris; tamen
ipſa debet ſortiri effectum ſuum reſpectu Ec-
cleſiæ, cùm non poſſit propter eam ex-
ceptionem dici, quod Papa eidem Eccle-
ſiæ non prouidiſſet; vt conſideratum fuit
in *dicta Oxomen. Archidiaconatus, & in
Toletana Capellaniæ prima Decembris anno mil-
leſimo ſexceteſimo ſexto, coram Card. Sacrato*

*inter recen. deciſion.*587. *parte* 2. & notauit
Gonzal. *ad Regul.*8. *gloſſ.* 52. *numero quadra-
geſimooctauo.*
Ex hac ratione tollebatur etiam altera ex-
ceptio, quæ opponebatur contra gratiam
24. conceſſam Ioan. Auguſtino, quod cum tem-
pore vacationis non fuiſſent expeditæ litteræ
ſuper Coadiutoria, non potuiſſent illæ ex-
pediri poſt mortem Coadiuti, quaſi defe-
25. ciſſe videretur illius conſenſus, qui erat ne-
ceſſarius ad validitatem eiuſdem gratiæ:iux-
ta not.*in cap.*1. *de Cleric. ægrotant. libro ſexto*,
& per Rot. *in Tullenſ. ſeu nullius Mona-
ſterij* 29. *Martij* 1610. *coram Cardin. Sacra-
to*, *& in Argentina Coadiutoriæ* 21. *Februa-
rij &* 2. *Maij* 1631. *coram R. P. D. meo
Ghiſlerio.*
26. Nam contrarium verius eſſe probatur
ex diſtinctione earum duarum gratiarum,
quæ continentur in gratia Coadiutoriæ,
ex quibus fiebat, vt licet vna videretur
defeciſſe, non tamen dici poterat expi-
raſſe altera; vt tenuit Rota coram Puteo
*deciſ.*98. *lib.*2. quem refert Gonzal. *ad reg.*8.
*gloſſ.*5. §. 9. *num.*53.
27. Et hoc præcipuè ſuaderi videbatur ex
pluribus clauſulis, quæ erant in gratia
Ioannis Auguſtini, cum in iis diceretur, vt
eſſe deberet locus futuræ ſucceſſioni ad
illius fauorem, etiamſi beneficium vacaſſet
de tempore datæ, aut ſi ipſe de tempore
vacationis, Coadiutoris officium exercere
non cœpiſſet cum clauſula *ex nunc provt
ex tunc*, & è contra; quæ omnia oſten-
dere poterant, quod gratia futuræ ſuc-
ceſſionis non dependebat à gratia, in qua
prouidebatur neceſſitati Eccleſiæ, aut Co-
adiuti: vt ea conſiderauit Gonzal. *ſuper
eadem gloſſ.* §. 9. *num.*55.
28. Neque viſa fuit obſtare Regula de non
iudicando iuxta formam ſupplicationis:
29. Quia cùm non ageretur, vt adiudicaretur
beneficium Ioanni Auguſtino, ſiue ſuper
canonizatione gratiæ, ſed ſuper ſola abſo-
lutoria, quam idem petebat tanquam poſ-
ſeſſor, ſatis erat ſola Signatura ſupplica-
tionis, vt tenuit Rot. coram Mohedan. *de-
ciſ.* 34. *aliàs* 2. *de priuileg.* & coram Caſſa-
dor. *deciſione octaua*, *de reſtitut. ſpoliat. &
deciſione ſecunda*, *de ſentent. & re indic.* &
tradit Sarnenſ. *ad reg. de non indic. iux. form.*
30. *ſupplicat. capit. primo*, *numero ſeptimo*, vbi
ita declarat intelligendam eſſe eam regu-
lam: Gabr. *conſilio* 190. *numero decimotertio*,
libro 1.
Et ita vtraque, &c.

Tiburtina Hæreditatis, Lunæ 22. Iunij 1637.

Coram R. P. D. Carillo.

SVMMARIVM.

1 *Appellans ſi intra triginta dies non redeat pro apoſtolis, vel cauſam committi faciat, ſententia tranſit in iudicatum.*

2 *Sententia tranſit in iudicatum ſi appellans infra annum, vel ex cauſa infra biennium, non fuerit appellationem proſecutus.*

3 *Fatalia omnia quin ſint lapſa, & cauſa deſerta, quando non poſſit dubitari?*

4 *Reſtitutio in integrum peti, & terminari debet infra quadriennium à tempore, quo lapſus fuit annus, vel biennium.*

5 *Res indicata reſultans ex non proſecutione appellationis, exequenda venit non ſecus ac ſi appellatio non fuiſſet interpoſita.*

6 *Validitas ſententiæ colligitur ex reuolutione actorum.*

7 *Procurator mandatum acceptare dicitur per comparitionem quam facit in actis nomine mandantis.*

8 *Procuratoris reuocatio non attenditur niſi ipſi procuratori, & parti collitiganti fuerit intimata.*

9 *Citatio contra procuratorem reuocatum ſuſtinetur, quando reuocatio non fuit parti intimata.*

10 *Citatio ad primam diem cadit pro prima die iuridica.*

11 *Citatio* ad hodie, per totam, *valet ſi fuerit perſonaliter executa.*

12 *Sententia lata eadem die qua fuit inhibitio præſentata, præſumitur lata ante executionem inhibitionis.*

13 *Termini non debent confundi, ſed ſingula ſingulis referri.*

14 *Citatio non requiritur in deputatione Iudicis, cuius perſona fuit in commiſſione expreſſè nominata ei, cui commiſſio erat directa.*

15 *Clauſula*, Quam & quas, *operatur quod ſententia Iudicis appellationis ſuſtineri poſſit provt in prima inſtantia.*

16 *Merita cauſæ non ſunt ampliùs diſcutienda ſtante re indicata.*

17 *Mentis ſanæ quilibet præſumitur de Iure.*

18 *Mentis ſanæ quem eſſe, naturale eſt.*

19 *Teſtator præſumitur ſanæ mentis niſi contrarium probetur.*

20 *Furorem Teſtatoris allegans de tempore conditi teſtamenti tenetur concludentiſſimè probare.*

21 *Probatio exactiſſima requiritur contra præſumptionem Iuris naturalis.*

22 *Teſtes examinati in iudicio criminali non probant in ciuili.*

23 *Teſtes examinati in iudicio criminali, vt probent in ciuili, debent repeti cum interrogatoriis.*

24 *Deme[illegible]*

24 *Demens poteſt non eſſe is, qui actus faciat non omninò conuenientes homini ſanæ mentis propter ingenium imbecille, vel imaginationem læſam.*

25 *Rationis vſum non excludunt imaginatio læſa, ſeu ingenij imbecillitas, vel operationes inconuenientes homini ſanæ mentis.*

26 *Dementes reputari non debent propter actus leues, ij, qui alioquin ſunt ſanæ mentis.*

27 *Teſtes deponentes de furore teſtatoris interrogari debent de ſignis, motibus, & actibus ipſius, vt ex illis percipi poſſit an verè Teſtator eſſet in ſtatu furoris.*

28 *Teſtator an fuerit furioſus percipi non poteſt ex momento temporis, ſed ex quodam diſcurſu, & multitudine actuum.*

29 *Teſtibus deponentibus de alicuius dementia abſque eo quod rationem aſſignent non eſt danda fides.*

30 *Teſtator, qui prudenter & benè diſpoſuit, præſumitur fuiſſe ſanæ mentis.*

31 *Sanæ mentis nulla maior datur coniectura, quàm illa quæ deſumitur ex teſtamentaria diſpoſitionis qualitate.*

32 *Notario aſſerenti Teſtatorem ſanæ mentis fuiſſe ſtandum eſt.*

DECISIO LXXVII.

POſtquam Ioannes Baptiſta Lacconius
ſub die quinta Aprilis 1610. ſuum vlti-
mum condidiſſet teſtamentum, in quo hæ-
redem vniuerſalem inſtituerat Petrum Pau-
lum de Angelis: Franciſcus Crucius, & alij
venientes ab inteſtato præuia porrectione
querelæ coram A. C. obtinuerunt condem-
nari Notarium tanquam culpabilem, & de
Iure punibilem, teſtamentúmque ab eo ſti-
pulatum, eſſe falſum, ac vti tale nullam fi-
dem in Iudicio, nec extra eſſe adhibendam:
Sed interpoſita appellatione ab iſta ſenten-
tia per dictum Dominum Paulum hæredem
inſtitutum, fuit cauſa commiſſa Domino
Cardinali Vicario, & Vicesgerens ab eo de-
putatus Notarium abſoluit à crimine falſi, ac
teſtamentum validum declarauit, vt in ſen-
tentia ab eo prolata: *ſumm. num.* 4. A qua li-
cèt fuerit pro parte Crucij & aliorum appel-
latum, & per Iudicem fuerit terminus Iuris
aſſignatus; tamen nihil fuit poſtea in cauſa
actum, niſi de anno 1634. de quo tempore
fuit cauſa commiſſa in Rota, ſuper intereſſe
Ciuili dumtaxat: Quare cùm pro parte Pe-
tri Pauli fuerit obtenta alia commiſſio mihi
directa ſuper præfixione termini ad docen-
dum de appellatione, eiúſque legitima pro-
ſequutione, propoſui dubium, an conſtaret
de re iudicata quæ veniret exequenda? &
Domini affirmatiuè reſponderunt.

Ratio reſolutionis fuit, tum quia fuit ap-
pellatum à ſententia lata ſuper validitate te-
1. ſtamenti, & appellantes intra terminum aſ-
ſignatum ſcilicet triginta dierum, non redie-
runt pro Apoſtolis, nec cauſam appellationis
committi curarunt: *cap. ab eo; in princip.* vbi
Gloſ. *de appellat. in* 6. *Clem quamuis, §. ſimiliter, eodem tit.* Rota *deciſ.* 57. *num.* 4. *de appellat. in
nou. verſ. moueor.* Mantic. *deciſ.* 92. *num.* 1. Creſ-
cent. *deciſ.* 2. *num.* 1. *de appellat.*

Tum etiam quia cauſam appellationis 2.
non fuerunt proſequuti intra legitima tem-
pora, hoc eſt intra annum, & ex cauſa intra
biennium: Nam 10. Iulij 1611. appellarunt,
& de anno 1634. commiſerunt cauſam in
Rota quoad intereſſe Ciuile, ita vt per vi-
ginti circiter annos ſiluerint. Vnde non po-
teſt dubitari quin ſint lapſa omnia fata- 3.
lia, & cauſa deſerta remanſerit: *auth. ei qui,
Cod. de temporib. & reparationib. appellat. cap.
perſonas. cap. cùm ſit Romana, de appellat. Clem.
ſicut, eod. tit.* Alexand. *conſ.* 164. *num.* 2. *lib.* 2.
Surd. *conſ.* 139. Veſtr. *de ſtyl. Cur. lib.* 7. *cap. fin.
num.* 8. Mantic. *deciſ.* 276. *num.* 2. Imò nec du-
bitari poteſt quin fuerit lapſum omne tem-
pus reſtitutionis in integrum aduerſus la-
pſum terminum ad proſequendam appella-
tionem; quia reſtitutio peti, & terminari 4.
debet intra quadriennium, à tempore quo
lapſus fuit annus, vel biennium: *leg. fin.
Cod. de temp. in integr. reſtitut. Clement.* 1. *de
reſtitut. in integrum*, Gloſ. *in cap.* 1. *in verbo,
quadriennij, eodem tit. in* 6. Morl. *de integr.
reſtitut. in prælud. numero* 15. 16. *cum ſequentibus*, Oſaſch. *conſilio* 30. *numero* 62. Rota
deciſione 13. *numero ſecundo*; *parte ſecunda,
recent.*

Ex quibus res iudicata venit omnino exe- 5.
quenda, non ſecus ac ſi ab initio prouoca-
tum non fuiſſet: *ex dict. cap. cùm ſit Romana,
leg.* 1. *leg. poſt rem iudicatam, ff. de re iudic. leg.* 2.
Cod. de execut. rei iudic. Parlador. *lib.* 2. *rer. quo-
tidian. cap. fin. p.* 1. *§.* 1. *num.* 6. Mauſon. *de execut.
lib.* 1. *ampliat.* 35. *per tot.* Boër. *deciſ.* 295. *num.* 8.
in fin. maximè cùm proueniat ex ſententia
valida, & iuſta.

Validitas deregitur ex reuolutione acto- 6.
rum, in quibus apparet concurrere omnia,
quæ ad hunc effectum requirit Rota apud
Caputaquenſ. *vulg. deciſ.* 260. *p.* 2. *& deciſ.* 204.
part. 1. *recent.* non obſtantibus nullitatibus ex
aduerſo oppoſitis.

Non obſtat prima nullitas deducta ex eo,
quod fuerit citatus Barattanus, qui præ-
tendebatur nunquam acceptaſſe mandatum
procuræ; immò quod fuiſſet reuocatum:
Quia acceptatio mandati procuræ clarè ap- 7.
paret in comparitione facta in actis cauſæ
per ipſum Barattanum procuratorem conſti-
tutum, vt ex fide publica Notarij data in
reſponſionibus pro Petro Paulo: cui non
officit reuocatio, cùm non fuerit ſibi; nec 8.
Procuratori conſtituto intimata, provt re-
quirebatur: *cap. inſinuatione* 3. *Cod. mandat.*
13. *de procur.* Gonzal. *in reg.* 8. *gloſ.* 63. *nu-
mero* 51. Grat. *diſcept. forenſ. cap.* 18. *num.* 37.
Ximen. Toletan. *in concordan. vtriuſque iur.
par. parte* 1. *&* 2. *& in tit. de procur.* Vant. *de
nullit. tit. ex defect. mandat.* & citatio in præiu- 9.
dicium conſtituentium ſuſtinetur: Felin. *in
cap. ex parte Decani, num.* 24. *de reſcript.*

Nec obſtat Secunda principalis nullitas
deſumpta ex citatione ad ſentētiam, exequu-
ta ad hodie per totam ſub prima Iulij: quia
ex lectura ipſius citationis data in *ſummario
Crucij, num.* 3. tollitur obiectum, Etenim

Curſor in pede eiuſdem citationis retulit illam fuiſſe executam contra Fiſcum ſub die
10. 28. Iunij ad P. D. & ſic ad oculum patet,quod illa cadebat ſub die prima Iulij,quæ fuit prima dies Iuridica ob feſta Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & Commemorationis Sancti Pauli præcedentia. Vnde contra eum, vti in cauſa ptincipalem, non poteſt dubitari quin ſententia fuerit ritè & & rectè prolata: reſpectu verò Fiſco adhærentium,Curſor retulit citationem fuiſſe exe-
11. cutam ſub eadem die prima Iulij per totam, ſicut fieri potuit ſtante exequutione perſonali: Seraph. *deciſ.*1115. in qua deciſione licèt dubitaretur de validitate ſententiæ ex alio capite, ſcilicet quia fuerat lata eadem
12. die qua Iudici erat præſentata inhibitio, & Rota reſoluit pro ſuſtinendo actu, & præſumendum eſſe inhibitionem fuiſſe poſt ſententiam, ſubſecutam; tamen neque negari poteſt, quin in caſu *dictæ deciſionis*, ſententia fuiſſet lata vigore citationis exequutæ ad hodie per totam, & Rota pro eius validitate reſpondit, vt *ibi*, *ſub num.*2. *verſ.maximè cùm*
13. *citatio*: ideò prædicti termini citationum non debent confundi, ſed ſingulis ſingula referri: Gloſ. *in leg. ſi negotium, verb. geſtorum, Cod. de negot. geſtis*, Surd. *conſil.* 376. *numero* 20. Rota *deciſ.* 750. *num.* 1. *parte* 1. *diuerſ.*

Minus releuat tertia nullitas ex defectu citationis pro deputatione Vicemgerentis; ex quo inferri prætenditur non adfuiſſe Iuriſdictionem: Quia cùm Commiſſio fuiſſet
14. directa Domino Cardinali Vicario cum præciſo reſcripto vt Vicemgerentem deputaret, nulla alia requirebatur citatio: Vicarius enim fuit in hoc merus executor: Rota *deciſ.* 191. *num.* 7. *parte* 2. *recent.* & in omnem euentum prædicti defectus tollerentur per obſeruationem terminorum ſubſtantialium poſtea factam, citatis aliis procuratoribus à Cruciis & litis conſortibus conſtitutis, de quorum acceptatione non dubitatur: ex traditis per Rotam *in Toletana penſionis* 10. *Nouembris* 1628.*coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Dunozetto*, maximè cùm non fuerint adducta Iura de nouo: Rota coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano *dec.*319. *num.*8. *& in Bracharen.de Garfeis* 27.*Nouembris* 1600.*coram Sacrato*.

Provt etiam potuit Vicemgerens pronunciare ſuper validitate teſtamenti, eiúſque executione: tum quia cauſa in eo conſiſtebat, tum etiam quia in Commiſſione aderat
15. clauſula, *quam, & quas*, quo caſu optimè ſuſtinetur pronunciatio, provt in prima inſtantia: Rota *deciſ.*23. *de reſcript.in nouis*, Marc. *de clauſ. part.*1.*clauſ.*120.*num.*2. Marcheſ. *de Commiſſ. part.*2. *& part.*1. *pag.* 200. *num.* 59. *pag.* 62. vbi deciſiones Rotales refert, Seraphin. *deciſ.*1241.*num.*2.*&* 3. Achill.*deciſ.*14. *num.*1. *& ſequentibus, de reſcript.* Et ex his dixerunt Domini nullitates prædictas non obſtare.

16. Iuſtitia verò conſtat ex teſtamento nuncupatiuo facto à publico Notario, rogato coram Vicario & ſeptem teſtibus, & aliis ſolemnitatibus iuris adhibitis, cuius validitas non poteſt amplius controuerti ſtante dicta ſententia, & re iudicata, non obſtante prætenſa dementia teſtatoris; quia de ea non conſtat, & regula ſtat in contrarium, vt quilibet præſumatur ſanæ mentis ex præſum- 17.
ptione Iuris, ſi quidem naturale eſt vnum- 18.
quemque cenſeri mentis compotem: *leg. nec codicillos, C.de Codicillis*, Dec. *in leg. furioſum, num.*30.*Cod.qui teſtament.facere poſſ.* Honded. *conſ.*78.*num.*53.*lib.*2. Menoch. *præſumpt.* 181. *num.*7. *lib.*1. Caual. *deciſ.* 366. *num.*3. & fuit dictum *in Meliten. teſtamenti*, 17. *Februarij* 1612. *coram bonæ memoriæ Manzanedo*: vbi Rota firmat pro indubitato, teſtatorem ſanæ 19.
mentis præſumi, niſi contrarium probetur
& alleganti furorem de tempore teſtamen- 20.
ti, vel alterius actus, incumbit onus probandi, & quidem concludentiſſimè: Nam 21.
contra præſumptionem Iuris naturalis requiritur exactiſſima probatio: *leg.fin. Cod.de teſtam. dict. leg. nec Codicillos, Cod. de Codicill.* Gloſ.*in cap.cùm dilectus, de ſucceſſ. ab inteſtat.* Bald.*in leg.furioſum, Cod.qui teſtamenta facere poſſ.* Spino, *de teſtament. gloſ.* 10. *in Rubrica, num.*9.10.11. Anton. Gomez.*in leg.*3. *Tauri, num.*7.*&* 8. Rota *deciſ.*525. *num.*1. *part.*4. *recent.* & coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano *deciſione* 178. *numero* 8. *in fine*, *& numero* 9.

Nec releuant teſtes in Iudicio criminali examinati: Quia vltra quod tanquam exa- 22.
minati in iudicio criminali, non probant in Ciuili, Bald. *in l.*2. *num.*23. Alexand.*num.*16. *Cod. de edend.* Felin. *in cap. cauſam quæ, il* 1. *num.*4.*de teſtibus*: non ſubſiſtit in facto quod fuerint ritè, & rectè examinati; ſed potius ſaluis exceptionibus contra eorum dicta, & perſonas adducendis, animo eos reperendi 23.
cum Interrogatoriis, provt de Iure debebat: Caual. *in puncto dict. deciſ.*366. *num.*5. Euacuatur eorum fides,ex quo benè poſſunt ſtare 24.
ſimul, vt quis habeat ingenium imbecille, vel imaginationem læſam, aut actus faciat non omninò conuenientes homini ſanæ mentis, & nihilominus, quod non ſit in ſtatu dementiæ; vt ex authoritate Galeni *libro tertio*, *de locis affect.* firmat Menochius *conſilio* 683. *numero decimoquarto ad finem*.

Et ratio eſt, quia prædicta omnia non 25.
excludunt vſum rationis, ſeu intellectum; nec mentis alienationem inducunt; quandoque enim viri ſanæ mentis, etiamſi ex accidenti faciant aliqua leuia, non reputantur dementes: Rota *dict. deciſ.*525. *numero* 5. *parte* 4. *recent.* *& deciſione* 178. *numero* 18. 19. *&* 21. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano*.

Et vlteriùs probatio dementiæ non rele- 26.
uat, niſi probetur concludenter de tempore teſtamenti, vt ſuperiùs dixi: nec ſuffragatur aliqua probatio percutiens tempus antea, vel poſt teſtamentum: quoniam teſtis 27.
deponens ſuper furore,debet interrogari quid viderit, quæ ſigna, quos motus, vel actus fecerit teſtator, vt ex illis percipi poſſit furor, & dementia teſtantis: nam hæc accidentia 28.

non

non poſſunt percipi ex momento temporis, ſed ex quodam diſcurſu & multitudine actuum: Baldus *in cap. cauſam quæ, de teſti-bus*, Aretin. *in l.1. ſi cert. pet.col.3.* Immò
29. teſtibus de dementia deponentibus non creditur, niſi aſſignent rationem eorum dicti, licèt non fuerint interrogati: Rota *dec.107. num.4. parte 2. diuerſ.* vbi plures DD. refert, *& dict. deciſion. 525. numero tertio, parte 4. recent. & coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano, dict. deciſ.178. num.10.*

Vnde cum ex qualitate teſtamenti reſultent ſigna, & actus ſanæ mentis, ex quo teſtator reliquit plura legata locis, & cauſis piis, omnes nepotes venientes ab inteſtato inſtitutionibus particularibus, & legatis honorauerit; dictúmque Dominum Petrum Paulum hæredem inſtitutum de ſua familia de Zacconibus vocari mandauerit, abſ-
30. que dubio præſumendum eſt, teſtatorem fuiſſe ſanæ mentis, cùm fecerit teſtamentum prudenter, & rectè ordinatum, vt patet ex eius lectura *in Summario Petri Pauli numero primo*, quod ſufficit ad eius validitatem, etiam ſi fuiſſet factum ab eo, qui aliquando habuiſſet dilucida interualla,
31. quia nulla maior ſanæ mentis coniectura datur quàm illa, quæ deſumitur ex qualitate teſtamentariæ diſpoſitionis, *leg. Pa-tronus, §. finali, Digeſtis, de legat. tertio*, Bartol. *in l.2. de bonorum poſſeſſ. furioſ. & in-fant. delat.* Baldus *in leg. furioſum, Codic. qui teſtament. facere poſſunt*, Anton. Gomez. *in dict. l.3. Tauri, numero octauo*, argument. text. *in leg. Titia, in fine, Digeſtis, de legat. 3.* Rota coram Caual. *dict. deciſione 366. numero ſeptimo, & dict. deciſ.525. numero ſeptimo, parte 4. recent.* & in terminis *in Romana hæreditatis de Gracchis 5. Decembris 1618. coram bonæ memoriæ Remboldo.*

32. Maximè quia Tabellioni aſſerenti teſtatorem fuiſſe ſanæ mentis, prout hîc, ſtandum eſt; cùm prædicta ſigna & actus ſani iudicij præceſſerint: Spin. *de teſtam. in dict. gloſſ.10. in rubr. num.11.*

Ex quibus, vtraque parte informante, reſponderunt DD. pro re iudicata quoad partem ſententiæ, quæ fuit in Rota commiſſa ſuper negotio Ciuili; quia teſtamentum eſt validum, cum omnibus ſolemnitatibus iuris conditum, & conſequenter hæredem in eo inſtitutum, fuiſſe ritè, & rectè inſtitutum.

Aliæ deciſiones in eadem cauſa habentur in ſequenti parte, id eſt ſub diebus 15. Martij 1639. & 16. Maij eiuſdem anni coram eodem R. P. D. Carillo.

Gerundenſis Coadiutoriæ
Ven. 26. Iunij 1637.
Coram R.P.D. Motmanno.

SVMMARIVM.

1 *In ſubrogatione gratioſa habente vim collationis, tertium requiſitum probandum ad effectum obtinendi immiſſionem, eſt affectio ex appoſitione manus Papæ.*
2 *Affectio ſuper beneficio ex appoſitione manus Papæ pendet à validitate gratiæ, & à iuſtificatione cauſæ, qua Papa motus fuit ad concedendum, quatenus conſtet de veritate narratorum.*
3 *Papa non eſt præſumendus, quòd voluerit præiudicare Collatoribus ordinariis, nec illos præuenire circa collationem beneficiorum, nec afficere prouiſionem ex futura vacatione.*
4 *Beneficium non afficit decretum latum ex falſa cauſa.*
5 *Gratiæ cauſa ceſſante, ceſſat etiam ipſa gratia.*
6 *Coadiutoriam ſi quis impetrauerit ſub narratiua, quòd aliquis Canonicus non poteſt ampliùs in Choro propter aduerſam valetudinem inſeruire, id concludenter debet probare.*
7 *Teſtes reddentes optimam cauſam ſui dicti, bene probant eorum teſtificationes.*
8 *Infirmitas ad effectum Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione, debet præſtare perpetuum impedimentum.*
9 *Narrata in gratia ad effectum, vt gratia non ſuſtineatur ſufficit quod per aduerſarium probetur, quod res ita non ſeſe habet.*
10 *Teſtes conciliantur, ſi alij deponant quod aliquid eſt factum, alij verò dicunt quod id debuit fieri.*

DECISIO LXXVIII.

VAcantibus de menſe Iunij anni 1623. Canonicatu, & Præbenda, ac Beneficio Sanctæ Anaſtaſiæ cum Præpoſitura Eleemoſynæ panis Eccleſiæ Gerundenſis per obitum quond. Franciſci Ballæ, Epiſcopus & Capitulum ac Sacriſta Maior dictæ Eccleſiæ, eorundem Canonicatus & Præbendæ, ac beneficij & Præpoſituræ ordinarij Collatores reſpectiuè, Ioanni Canonicatum & Præbendam, Hieronymo verò Beneficium cum dicta Præpoſitura ſimiliter contulerunt.

Verùm quia Ioſephus Balla de menſe Martij præcedentis obtinuerat ſe in dicti Franciſci Coadiutorem cum futura ſucceſſione quoad Canonicatum & præbendam, ac Præpoſituram auctoritate Apoſtolica deputari, ac ad ius & poſſeſſionem Coadiuti gratioſè

ſubrogari; cuius ſubrogationis vigore petebat ſe in illorum poſſeſſionem immitti: Dubitaui, an dicto Ioſepho eſſet danda immiſſio? & Domini eam denegandam eſſe cenſuerunt.

Nam licet de Clericatu ſubrogati, ac de obitu Coadiuti in poſſeſſione nulla ſit inter partes controuerſia; non tamen probata eſt affectio ex appoſitione manus Papæ, dum
1. Coadiutoriam conceſſit; quod in ſubrogatione habente vim collationis, vt hic, eſt tertium requiſitum, immò fundamentum gratiæ, ad effectum obtinendi immiſſionem; & idcircò concludenter probari debet: vt dicit Rota *in Burgen. de Pancoruo* 28. *Nouembris* 1588. *coram Gypſio.*

Cum enim à validitate gratiæ, & à iuſtificatione cauſæ, qua Pontifex motus fuit
2. ad concedendum, pendeat affectio, eatenus cenſetur Papa appoſuiſſe manum, quatenus conſtat de veritate narratorum, ſine
3. qua ipſe non prætendit Collatoribus ordinariis præiudicare, nec illos præuenire: Gonzalez *ad regul.*8. *gloſſ.*12. *numer.*45. *cum ſeqq.* neque afficere prouiſionem ex alia futura
4. vacatione, vt de decreto lato ex falſa cauſa; quod non afficiat beneficium, reſpondit Roman. *conſil.*335. *num.*11. nòt. Prob. ad Monach. *in cap....* *num.*20. *de reſcript.* & dixit Rota *deciſ.*12. *de conceſſ. præb. in antiquis*, & *in Elnen. Canonicatus* 6. *Iunij* 1631. *coram R. P. D. meo Ghiſlerio*, vbi exornatur con-
5. cluſio, quod ceſſante cauſa gratiæ, ceſſat & gratia: vt per Tiraquell. *in tract. ceſſante cauſa*; *num.*116.

6. In hoc autem caſu narratum fuit, quod Franciſc. aduerſa valetudine teneretur, quódque ſubinde, & præſertim poſt quamcunque corporis exercitationem, ſanguinem exſpueret, ac inſuper Choro officiiſque diurnis, & nocturnis intereſſe, atque eleemoſynas, quæ ex officio Præpoſito incumbunt, adminiſtrare non poſſet.

Et nihilominus ex teſtibus conſtat, prædictum Franciſcum, de menſibus Ianuarij, Februarij, Martij, & Aprilis; ac etiam ante, & poſt, vſque ad Feſtum Sancti Barnabæ dicti anni, & ſic de tempore datæ gratiæ comparuiſſe in Choro, & horis Canonicis, diurnis pariter ac nocturnis interfuiſſe, Miſſáſque in eadem Eccleſia celebraſſe; qui
7. teſtes optimam ſcientiæ cauſam reddunt: quia ipſimet viderunt, & de dicto tempore ſuam ibidem reſidentiam fecerunt: immò is qui fuit deputatus Officialis ad notandum nomina celebrantium, refert ipſum Franciſcum de dicto menſe Ianuarij, ter & vigeſies celebraſſe: de menſe verò Februarij quotidie; de menſe Martij ſemel & vigeſies; ac de menſe Aprilis vigeſies octies, adeò vt controuerti nequeat, quin excludant veritatem cauſæ vt ſuprà narratæ, quod ſcilicet Franciſcus adeò infirmæ eſſet valetudinis, vt Choro, & diuinis Officiis intereſſe non poſ-
8. ſet; talis enim infirmitas ad effectum Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione perpetuum debet præſtare impedimentum: Caputaq. *deciſ.*149. *numer.*2. *parte* 1. Gonzal. *ad reg.*8. *gloſſ.*5. §.9. *numero* 89. Rota *in Giennen. Theſaurariæ* 24. *Nouembris* 1634. *coram R. P. D. meo Veroſpio.*

Et quamuis replicetur, Franciſcum ſupradicta ſaltem feciſſe non ſine detrimento valetudinis; attamen ſufficit ad excluſionem cauſæ, quod ſimpliciter fuerit expreſſum non poſſe officiis diurnis intereſſe, & non fuerit additum ſine periculo ſanitatis, de quo periculo deponunt Medici vti teſtes examinati pro parte dicti Coadiutoris; ſed non concludunt, quod propterea Franciſcus omitteret reſidere, & alia non poſſet facere, vt Papæ fuit narratum. 9.

Veruntamen teſtes prædicti optimè conciliantur, dum alij deponunt de eo quod eſt factum; alij verò de eo quod Franciſcus iuxta Medicorum conſilium facere non debuiſſet. 10.

Et ita vtraque, &c.

Romana Officij, Mandatariatus, Mercurij 1. Iunij 1637.

Coram R. P. D. Panzirolo.

SVMMARIVM.

1. *Notarij fides non facit fidem, maximè ſi careat teſtibus.*
2. *Officium vacat per obitum illius ſuper cuius vita periculo manebat.*
3. *Officij reſignatio coram Notario & teſtibus valet, quando in eius erectione id fuit cautum.*
4. *Superioris licentia requiritur pro validitate reſignationis officiorum, quæ abſque illa non ſunt in commercio.*
5. *Officia quando ſunt de Regalibus Principis nunquam eorum poſſeſſio alicui acquiritur in præiudicium Superioris.*
6. *Officia quando ſunt de Regalibus Principis, requiritur in tranſlatione poſſeſſionis illorum in reſignatarium iuramentum, & literarum patentium expeditio.*
7. *Notarius ſi recipiat reſignationem officij nomine Superioris, tunc officium deſinit eſſe ſuper periculo vitæ reſignantis.*

   *Declara vt num.*8.
9. *Actus dicitur imperfectus ſi dependeat à futuris probationibus.*
10. *Aëris mutatio æſtiuis temporibus ponit in dubio vitam illius qui aërem mutat.*
11. *Officij reſignationem poteſt Superior non admittere, quando poteſt dubitari quod illa fiat in fraudem imminentis vacationis.*
12. *Obitus attribuendus eſt cauſæ indubitabili, non autem incertæ.*
13. *Acceſſus ad Vrbem à Ciuitate Neapolis de menſe Auguſti, & Septembris, eſt adeò*

periculi

periculoſus, vt ferè nullus venientium mortem euadat.

14 *Accedens ad Vrbem à Ciuitate Neapolis, ſi per viginti dies ſanus permanſerit, & deinde infirmetur, adhuc infirmitas ab aëris mutatione cauſam habet.*

15 *Peritis in Arte plena fides præſtari debet.*

16 *Poſſeſſio anterior eſt manutenibilis.*

17 *Poſſeſſio prouenienſ à cauſa infecta non eſt conſiderabilis.*

18 *Manutentionis in iudicio inſpicitur ſola facti detentatio.*

19 *Petitorium quando reſpicit ipſam poſſeſſionem, poteſt de eo agi in iudicio manutentionis.*

DECISIO LXXIX.

CVm fuerit reſolutum ſub die 23. Martij
Præteriti, Benedicto Ruggerio dandum
eſſe mandatum de manutenendo in quaſi
poſſeſſione officij Mandatariatus Eminentiſ-
ſimi Cardinalis Vicarij: iterum hodie arti-
culo diſcuſſo, Domini perſtiterunt in de-
ciſis.

Quia prætenſa reſignatio Cicognolæ, in
qua ex aduerſo fit potiſſimum fundamen-
tum, non probatur niſi per quandam Nota-
1. rij fidem, quæ fidem non facere teſtatur
Cæſar de Graſſis *deciſ. 2. numer. 13. de ſponſal.*
Gregor. *deciſ. 214. num. 2.* maximè cùm ca-
reat teſtibus: Rota *deciſ. 624. num. 10. part. 1.*
recent. Ac proinde, quod dum pro parte
D. Equitis Ioſephi concludenter non proba-
tur, quod à bonæ memoriæ Cardin. Mellino
2. fuerat admiſſa reſignatio dicti Officij, quod
erat ſub periculo vitæ ipſius Cicognolæ, re-
manet indubitatum, quod ſecuta interim
ipſius morte Officium vacauerit: per ea quæ
tradit Seraphin. *deciſion. 1294. num. 5.* Gra-
3. tian. *diſceptat. 276. num. 63.* cum non verſe-
mur in Officio, in cuius erectione fuerit
cautum valere ipſius reſignationem coram
ſolo Notario & teſtibus, de quo loquitur
idem Seraphin. *deciſion. 389. numero 3.* ſed
4. in iis, quæ reſpectu tituli non ſunt in com-
mercio ſine Superioris auctoritate, & ſic
neceſſariò requirebatur ipſius Cardinalis
conſenſus in reſignatione, ne officium dicere-
tur vacare per mortem: Roland. *conſilio 11.*
in princip. numer. 3. libr. 2. Sarnen. *de infirm.*
reſignant. quæſt. 22. Rota *deciſ. 495. num. 2. & 3.*
5. *parte 1. recent.* Cùm enim iſta officia dican-
tur de Regalibus Principis, nunquam alicui
dicitur acquiri ipſorum poſſeſſio in præiudi-
cium Superioris: Luc. de Penn. *num. 2. Cod.*
de fundo limitroph. libr. 11. Molin. *de Magi-*
6. *ſtrat. libr. 1. cap. 11.* Quinimò etiam pro tranſ-
latione poſſeſſionis Officij in reſignatarium
pro forma requiritur expeditio literarum pa-
tentium: *leg. in his officiis, & leg. ad proba-*
torias, Cod. de diuerſ. offic. libro 12. Boërius
deciſ. 150. num. 9. in fine, ac iuramenti præ-
ſtatio, Boërius *deciſ. 249. num. 9.* Quæ om-
nia benè concurrunt in Benedicto Ruggerio
prouiſo à Cardinali.

7. Non obſtat, quod Notarius receperit reſi-
gnationem nomine Superioris, & quod pro-
pterea tunc Officium deſineret eſſe ſub peri-
culo vitæ Cicognolæ; per ea, quæ tradunt
Boërius *deciſ. 348.* Pariſ. *de reſignat. quæſt. 9.*
numero 129. Quia hoc procedit in ſimplici 8.
reſignatione, ac in abdicatione à ſe pro-
prij iuris; ſecus autem quando fit reſigna-
tio ad fauorem Tertij, vt illi officium acqui-
ratur: tali enim caſu fiunt plures diligentiæ,
ne admiſſio ſequatur in fraudem Domini di-
recti: vt benè per Seraphin. *dicta deciſ. 1294.*
num. 2. Boërius *deciſ. 149.*

Non releuat dicere quod Dominus Cardi-
nalis dederit ordinem Odoardo Tibaldeſco
Secretario, vt conſtito de ſuperuiuentia Ci-
cognolæ per fidem authenticam, reſigna-
tionem admitteret: Quia duplex tempus ve-
nit conſiderandum: Primum dum Cicogno-
la degebat Neapoli, & poteſt dici, quod
tunc adeſſet conſenſus quidam imperfectus, 9.
tanquam dependens à probationibus facien-
dis circa vitam Cicognolæ; quæ probatio-
nes poſtea imperfectæ fuerunt declaratæ:
Alterum verò tempus, poſtquam Cicogno-
la venit ad Vrbem; nam tunc ob intempe- 10.
ſtiuam aëris commutationem æſtiuis tempo-
ribus, Cardinalis iuſtè, & probabiliter de
ipſius morte dubitans, provt caſus euenit,
tanquam in fraudem imminentis vacationis 11.
potuit admiſſionem reſignationis denegare:
Caſtrac. *de Societ. cap. 40. numer. 43. & ſeq.*
Seraphin. *dict. deciſ. 1249. numero primo*, &
fuit reſolutum *in Conchen Notariatus 26. No-*
uembris coram bon. mem. Litta.

Nec releuat ſi dicatur, Cicognolam obiiſ-
ſe ex noua cauſa venationis: quia non pro-
batur; & ſic obitus eſt attribuendus indubi- 12.
tabili cauſæ aëris: Farinac. *de homicid. quæ-*
ſtione 127. numero 72. Et per hoc optimè fa-
cit deciſ. 436. *per tot. parte 2. recent.* Acce-
dente præſertim iudicio duorum principa-
lium Medicorum Vrbis, atteſtantium ac-
ceſſum è Ciuitate Neapolis ad Vrbem de 13.
menſe Auguſti, & Septembris, eſſe adeò
periculoſum, vt ferè nullus venientium
mortem euadat; in tantum vt quamuis iſte, 14.
qui ad Vrbem acceſſit, ſteterit ſanus per 20.
dies, & vltra, ſi poſtea infirmetur infirmi-
tas tribuenda omnino ſit mutationi aëris,
& non alteri cauſæ: Peritis autem in Arte 15.
præſtanda eſt plena fides: Pariſ. *de reſignat.*
libr. 12. quæſt. 6. num. 18. Farinac. *ſupra citat.*
à numero 101. Rota *diuerſ. deciſ. 610. num 3.*
parte 1.

Nec dicatur, conſtare quidem quod Dom.
Eques Ioſephus exegerit fructus Officij tam
à Cicognola, quàm à Margano; non tamen
conſtare quod ab ipſo Margano Domini
Cardinalis exegerit; vel ſaltem controuerti
non poſſe, quin poſſeſſio Domini Equitis 16.
ſit anterior, & ſic in concurſu manutenibi-
lis. Quia fuit reſponſum, quod data vaca-
tione Officij per mortem Cicognolæ, ſub
cuius periculo vitæ reſidebat Officium ſta-
tim expirauit locatio facta ab Equite ipſi
Margano, vt ſupra oſtenſum eſt; & pro-
pterea ceſſante in Domino Equite dominio
Officij, dato etiam quod poſt vacationem
exegerit

17. exegerit à Margano, iſta exactio tanquam prouenienſ à radice patenter infecta, non viſa fuit conſiderabilis.

Idque tanto magis dum Dominus Eques poſt obitum Cicognolæ ſciens Officium fuiſſe à Domino Cardinali locatum eidem Margano, & poſtea venditum Benedicto Ruggierio, agnoſcens bonam fidem tacuit per quadriennium: *l.3. §. in admittenda, leg. ſi id quod, §. finali, Digeſtis, de acquir. poſſeſſ.* Bartol. *in leg. 1. §. huius autem interdicti, numer. 3. verſ. ſecundo modo, Digeſtis, vti poſſidetis:* Menochius *de retinend. remed.3. numero trigeſimoquarto, verſ. ſed declaratur:* Mantic. *deciſ.95. num.5.* Caualer. *deciſ.625. num.12.*

Demum non obſtat, quod fundamenta ſuperiùs deducta reſpiciant petitorium; &
18. ideò cùm verſemur in Sũmariiſſimo manutentionis, in quo ſola detentatio facti inſpicitur, non eſt locus diſcuſſioni, an reſignatio Officij fuerit benè, vel malè facta; & per conſequens an per mortem Cicognolæ vacauerit, cùm iſta ſuis loco & tempore veniant diſcutienda: Fuit enim reſponſum,
19. quod quando petitorium perimit ipſam poſſeſſionem, poteſt de eo agi etiam in iudicio manutentionis, vt eſt celebre conſilium Baldi 141. *numero tertio, libro 1.* quem ſecuta eſt Rota *diuerſ. deciſ.34. numero 21. in fine, & numero 22. parte 2.* & coram Reuerendiſſimo Domino meo Coccino Decano inter eius impreſſas *deciſ.488. num.11. in fine, & num.12.*

Et ſic vtraque parte informante fuit reſolutum eſſe ſtandum in deciſis.

Toletana nullitatis Matrimonij, Veneris 18. Februarij 1639.

Coram R.P.D. Coccino.

SVMMARIVM.

1 *Ætas probatur ex partita libri Baptiſmatis.*

2 *Pubertas in muliere requirit ætatem duodecim annorum.*

3 *Matrimonium contractum cum muliere non pubere validum eſt ſi malitia ſuppleat ætatem.*

4 *Impotentiam coëundi an maritus naturaliter patiatur cognoſci debet per Peritos Medicos mediante inſpectione.*

5 *Cohabitatio triennalis coniugum ad effectum probandi potentiam coëundi, incipit currere à die primæ cohabitationis quando adeſt impedimentum naturale.*

6 *Confeſſio peccatorum non eſt neceſſe quod præcedat cohabitationem ad effectum probandi potentiam coëundi, concurrente naturali impedimento.*

7 *Impedimentum coëundi ſi non ſit naturale proueniens ex morbo, vel defectu viſibili membrorum, in perſonis coniugum; ad remedia naturalia, diuina, & Eccleſiaſtica recurrendum eſt.*

8 *Impotentia coëundi in coniugibus ſi dubitetur an proueniat ex maleficio, opera Dæmonum, vel Magorum perpetrato, deueniendum eſt ad exorciſmos.*

9 *Exorciſmos faciendi praxis relatiuè.*

10 *Experimenta vt cognoſcatur an impotentia coëundi in coniugibus ſit naturalis, accidentalis, vel artificialis, facienda ſunt de mandato Iudicis.*

11 *Cohabitatio triennalis coniugum incipere debet à die decreti Iudicis, ſi dubitetur an impotentia coëundi proueniat ex impedimento naturali perpetuo, vel accidentali.*

12 *Iudici arbitrarium eſt decernere cohabitationem coniugum ad cognoſcendum an impotentia coëundi ſit perpetua, vel temporalis.*

Declara vt num.16.

13 *Cohabitatio triennalis requiritur ſemper in maleficiato.*

14 *Cohabitatio triennalis non ſemper expectatur in frigido.*

15 *Impotentia mariti coëundi cum vxore, dicenda eſt accidentalis, dum ipſe cum aliis mulieribus coire valet.*

Decisio LXXX.

Domina Antonia cùm eſſet annorũ decem, menſium quatuor, & dierum viginti octo, vt conſtat ex partita libri Ba- 1.
ptiſmi, qui probat ætatem; Rota *deciſ.643. numero 4. parte 1. in poſthum. Farinac.* vltima die Octobris 1629. non adhuc pubes, quia pubertas in muliere requirit ætatem anno- 2.
rum duodecim, *cap. continebatur, de deſponſat. impuber.* Sanchez *de Matrimon. lib.7. diſputat.104. numero 1.* contraxit Matrimonium cum Domino Didaco præuia diſpenſatione, vt deponunt teſtes, quia malitia 3.
ſupplebat ætatem, hoc eſt aderat potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligandum, quo caſu validum eſt Matrimonium: *capit. de illis, il 2. cap. impuberes, & cap. fin. de deſponſ. impuber.* Sanchez *loco citato, numero 5.* Et die 30. Septembris 1632. quæ eſt dies feſtiuitatis S. Hieronymi, quo tempore dicta Domina Antonia erat ætatis ann. 13. menſium quatuor, & dierum 25. vir, & vxor cœperunt ſimul cohabitare dormientes in ſeparato lecto, ſed cum facili, & libero tranſitu de vno ad alterum, quia Cameræ erant contiguæ, & illarum fores apertæ, vt probatur ex confeſſione dictæ Antoniæ facta coram Vicario, & etiam ex teſtibus examinatis.

His ita ſe habentibus, Domina Antonia 4. Maij 1633. introduxit Iudicium coram Domino Vicario Matriti ſuper diſſolutione Matrimonij ob impotentiam perpetuam Domini Didaci in coëundo, & Vicarius adhibitis quatuor Medicis, ac duobus Chirur-

gis

gis inſpici fecit Dominum Didacum , & Medici prædicti præuio iuramento retulerunt die 19. Auguſti 1633. quod ille non patiebatur defectum potentiæ naturalis, quæ poſſet
4. videri aut cognoſci ex dicta inſpectione, quæ fieri debet de iure, argumento text. *in cap. fin. verſ. poſtmodum , de frigid. & malefic.* & ita fuit ſeruatum *in cauſa Taurinen Nullitatis Matrimonij coram bonæ memoriæ Franciſco Penia, tunc Rotæ Decano* , quæ eſt *deciſ. 226. poſt 2. vol. conſil. Farinac.* Vnde Vicarius præfatus 6. Nouembris 1634. decretum fecit, quod præfati coniuges continuarent ſuam cohabitationem cœptam dicta die Sancti Hieronymi anni 1632. vſque ad diem Sancti Hieronymi 1635. & commiſit eorum conſcientiis , quod procurarent quantum in ipſis eſſet, conſum-
5. mare Matrimonium , & interim frequentarent Sacramenta , & offerrent ſacrificia, elargirentur eleemoſynas , & operarentur opera pia loco pœnitentiæ.

Hoc decretum in aliqua parte viſum fuit Dominis iuridicum & iuſtum ; ſed non in ea parte in qua decernit cohabitationem triennalem incepiſſe , & eſſe computandam à die primæ cohabitationis ante decretum ; quia licèt in hac materia quando fuit habita relatio Medicorum , & apparet impedimentum
6. eſſe naturale , non ſit neceſſe quod coniuges confiteantur peccata ſua antequam deuenia-
7. tur ad cohabitationem triennalem , Hoſtien. *in cap. fin. num. 5. de frigid. & malefic.* Attamen ſi dubitetur an impedimentum ſit naturale, vel accidentale , vel à maleficio opera Dæmonum , vel Magorum perpetrato , vbi non apparet de vitio aut morbo , vel defectu membrorum genitalium viſibili , ad remedia naturalia , diuina , & Eccleſiaſtica recurrendum eſt : *cap. ſi per ſortiarias , 33. quæſt. 1.* vbi Doctores & concordant Theologi *ſuper 4. ſentent.* Sanctus Thomas , & Sanctus Bonauentura , Petrus de Palude , Scotus, Durandus , & alij : Ioannes Hider. *in fornicario, libro 5. capite 6. verſ. pro ſolut.* Martinus del Rio *tomo 3. diſquiſitionum Magicarum,*
8. *lib.... cap. 12. ſect. 3.* & debet etiam deueniri ad
9. Exorciſmos , qui quomodo ſint faciendi, praxim ponit frater Hieronymus Menguaſ. *in ſuo fuſte Dæmonum , ſiue flagello Dæmonum, exorciſmo 6.* ſed doctius , & melius Theoricam ponit Syluester *de ſtrigibus, lib. 2. cap. 12.*
10. & omnia fieri debent iuſſu Iudicis : & ſic in
11. iſto caſu cùm dubitaretur an impedimentum eſſet perpetuum naturale , vel accidentale , benè fecit Vicarius decernendo ad cohabitationem triennalem , cum requiſitis *dict. cap. laudabilem* , & *ibi* Præpoſit. *numero 4. in oppoſit. de frigid. & malefic.* Cardin. *in cap. 1. eodem tit.* & *ibi* etiam Præpoſitus *numero 7.* Brunel. *de ſponſal. concluſ. 28. limit. 1.* & fuit reſolutum *in dicta cauſa Taurinen. Matrimonij 27. Aprilis 1592. coram bonæ memoriæ Blanchetto* , ſed dictam cohabitationem triennalem incipere , & computari debere à die decreti Iudicis , non obſtante quod multi Doctores teneant contrarium , ex allegatis per Sanchez *de Matrimon. lib. 7. diſput. 110. numero 4. & 5.* tutius eſſe dicunt Hoſtien. *in d. cap. fin. de frigid. & malefic. num. 10. & in ſumma, eodem tit. § qualiter, & quando, num 2. verſ. verum dici poteſt :* Ioannes Andreas *in d. cap. final. num 8. & 11.* Anchatan. *numero 9.* Butrius *numero 10.* vbi dicit hanc opinionem eſſe veriorem Henrich. Boich. *num. 1. & 2.* Brunel. *de ſponſal. dict. concluſ. 28. num. 10. & 14.* Capell. Tholoſ. *deciſ. 381. num. 6. in fine.* Et hanc ſententiam perpetuò Rota ſeruauit ; vt in *deciſ. 192. num. 4. & 5. & deciſ. 226. num. 1. poſt 2. vol. conſil. Farinac. & deciſ. 277. num. 13. parte 4. coram bonæ memoriæ Buratto deciſ. 763. num. 12. & 14.* & propterea cùm à die Decreti non adſit cohabitatio triennalis, Domini reſponderunt non conſtare de triennali cohabitatione, quæ ſuffragaretur.

Non obſtat quod videatur arbitrarium 12.
eſſe Iudici , poſſe vti habitatione præcedenti decretum ; vt in *dict. deciſ. 226. num. 1. verſ. nihilominus , poſt 2. vol. conſ. Farinac.* Quia eſt aduertendum quod in maleficiato ſemper ex- 13.
pectatur lapſus triennij ; in frigido non ſem- 14.
per : Hoſtien. *in dict. cap. laudabilem, de frigid. & malefic. num. 1.* Ioannes Andreas *num. 8.* Abb. *num. 2.* Alexander de Næuo , *numero 3.* Præpoſ. *num. 2. verſ. ſecus eſt in malefic.* Butrius *num. 15. verſ. quod autem in maleficio :* Rota *deciſ. 192. num. 2. verſ. propterea , poſt 2. volum. conſ. Farinac.* Et in caſu noſtro cùm 15.
Didacus potens ſit cum aliis mulieribus coire , vt ex multis conſtat ; eius impotentia cum vxore potiùs eſt iudicanda accidentalis, quàm naturalis ex frigiditate : Capell. Tholoſ. *deciſ. 381. verſ. ad primum :* & fuit reſolutum *in cauſa Bononien. reſciſſionis Matrimonij 12. Ianuarij 1596. coram bonæ memoriæ Cardinali Blanchetto* , Et propterea ceſſat dictum 16.
arbitrium abbreuiandi triennium , ſed illius lapſus expectandus eſt, vt patet ex prædictis, & ex Petro Ledeſma *de matrimonio, quæſt. 18. art. 2.* & dicitur *in dict. Bononien.* Remoueturque omnis difficultas ex eo , quod in caſu deciſionis *bonæ memoriæ Peniæ* , conſtabat ex relationibus , maritum eſſe frigidum & debilem , non maleficiatum , vt patet ex lectura deciſionis.

Et ita concluſum vtraque parte informante , &c.

Romana Filiationis , Veneris 1. Iulij 1639.

Coram R. P. D. Carillo.

SVMMARIVM.

1 *Filiatio probanda ad effectum conſecutionis alimentorum, lite pendente, admittit leues probationes.*

2 *Filiatio concludenter probanda venit quando de ea agitur principaliter ad effectum decidendi litem.*

3 *Filiatio probatur præſumptionibus & coniecturis.*

4 *Filiationis*

4 *Filiationis probatio certa non datur.*
5 *Filiationem non probant teſtes deponentes de fama inter vicinos, niſi ſpecificent quo tempore, & à quibus talis fama ortum traxerit.*
6 *Filiatio non probatur per teſtes deponentes de commercio carnali inter prætenſos parentes, niſi percutiant tempus conceptionis.*
7 *Teſtes nulliter examinati non probant.*
8 *Teſtis deponens de facto proprio, & contra inducentem plenè probat.*
9 *Filiatio non probatur ex eo quod quis fuerit ab aliquo filius nuncupatus.*
10 *Filij ſæpe appellantur illi, qui diliguntur licèt non ſint tales.*
11 *Filiationis coniectura non reſultat ex nominatione probata enunciatiuè, & in actu, qui poteſt conuenire etiam extraneo.*
12 *Teſtis vnicus nihil probat.*
13 *Confeſſio extraiudicialis vt præiudicet, probari debet per teſtes conteſtes de loco, & tempore.*
14 *Similitudo de per ſe non præbet coniecturam releuantem filiationis.*
15 *Singula quæ non poſſunt, ſimul vnita iuuant.*
Declara, vt num. ſeq.
16 *Coniecturæ quæ ſunt imperfectæ, non coniunguntur.*
17 *Filiationis probatio æquiuoca remanet quando quis ortum traxit à muliere, ad quam pluribus patebat acceſſus.*
18 *Falſitatis ſuſpicio oritur ex tarditate iudicij, quando obierunt ij, qui poterant eſſe informati de veritate facti.*
19 *Pietas paterna abſcondi non poteſt.*
20 *Pater dicitur maior amicus qui haberi poſſit in mundo.*
21 *Signa quæ conſueuerunt per parentes erga filios exerceri, quænam ſint?*
22 *Filiationis præſumptio excluditur quando aſſertus pater prætenſum filium penitus negligit.*
23 *Fama filiationis deſtruitur ex eo quod aſſertus pater prohibuerit natum deſcribi pro ſuo filio in libro Baptizatorum, ita vt ex illa reſultare non poſſit quaſi poſſeſſio filiationis.*
24 *Pater tenetur filios naturales alere pro exoneratione ſua conſcientiæ.*

DECISIO LXXXI.

IN hac cauſa ſub die 11. Ianuarij 1631. fuit dictum conſtare, quod Martia eſſet filia bonæ memoriæ Octauij de Clementinis, ad effectum conſequendi alimenta: vt in *deciſion. emanata coram Reuerendiſſimo Domino meo Pampilonenſ.* in cuius locum poſtea ſuffectus, Dubium præfatum repropoſui ad effectum ei aſſignandi dotem, & terminandi litem in petitorio: Et Domini in hac ſeptima poſitione illud negatiuè reſoluerunt.

1. Ea moti ratione, quia quando agitur de probanda filiatione incidenter ad effectum conſequendi alimenta, per modum proui-
ſionis, lite pendente ſuper negotio principali, ſufficit quælibet leuis probatio, ex congeſtis per Surdum *in conſil. 1. num. 9. & in tractatu de aliment. titul. 1. quæſtione 112. numero 11.* & dixit Rota *in deciſ. 289. num. 1. part. 1. recent.*

Quando verò agitur de ea principaliter 2.
in petitorio ad effectum decidendi litem, prout in propoſito; tunc eſt illa magis exactè probanda, vti fundamentum intentionis agentis: *leg. non ignoret*, vbi Bartol. *Cod. qui accuſar. non poſſunt*: & notat Angel. *in leg liberorum, in principio, Digeſtis, de his, qui notantur infamia*: Abbas *in capit. peruenit*, vbi Decius *numer. 4. qui fil. ſint legitim.* Alciatus *reg 3. præſumpt. 38. numer. 6. & 7.* Couarruuias *de ſponſal. parte 2. col. 8. §. 3. numero 6.* & ſic diſtinguendo tenuit Rota *in dict. deciſ. 289. num. 1. part. 1. & in deciſ. 164. num. 4. part. 3. recent.*

Et quamuis in hac materia ſit ſtandum 3.
præſumptionibus, & coniecturis, cum in ea 4.
alia certa probatio dari nequeat; Gloſſ. *in leg Lucius, Digeſtis, de condit. & demonſtrationibus*, Gloſſ. *in leg. prima, Digeſtis, de probat.* Ancharan. *conſil. 225. numer. 6.* Menochius *de arbitr. caſ. 89. num 2.* Surdus *dict. conſil. 1. numer. 39. & 40.* Attamen exiſtimarunt Domini ex teſtibus validè examinatis, qui dantur *in Summario illorum de Clementinis*, non reſultare tales præſumptiones, & coniecturas, ita vt ex illis dicta filiatio probata dici poſſit.

Nam prima deſumpta ex fama inter vi- 5.
cinos, non releuat, cùm teſtes de ea deponentes non dicant à quo tempore, & à quibus hæc fama originem habuerit: poſſibile enim eſt, quod orta fuerit poſt motam litem, & quod ipſamet Iulia mater Martiæ eam procurauerit: quando autem tempus eſt de ſubſtantia, debent teſtes ſuper fama deponere ſpecificè, & cum omnibus requiſitis, aliàs non ſuffragantur, Ruin. *conſ. 52. num. 6. & 7. lib. 5.* Gozadin. *conſil. 13. num. 29.* Petr. *fideicommiſſ. quæſt. 11. numer. 376.* Rota *dict. deciſion. 164. numero octauo, parte 3. recent.*

Secunda deprompta ex conſuetudine dicti 6.
Octauij cum dicta Iulia matre Martiæ, nullius eſt momenti: quia teſtes de ea deponentes, non percutiunt tempus conceptionis, prout requiritur: Salicetus *in l. vltima, in fin. Digeſtis, de probat.* Caſtr. *conſil. 115. numero primo, & tertio, libr. 5.* Petra *de fidei-commiſſ. dict. quæſt. 11. num. 40.* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 53. num. 19. in 6. declarat.*

Tertia elicita ex educatione dictæ Martiæ ſumptibus eiuſdem Octauij, non ſubſiſtit:
quia reſultat ex dictis teſtium nulliter exa- 7.
minatorum, & ſic nihil nocet: *l. ſi quando, Cod. de teſtibus*: Pariſ. *conſil. 531. numero 23. libr. 4.* Caputaq. *deciſ. 209. numero 7. parte 2.* Rota coram Buratt. *deciſ. 45. numero 2.* Vltra quod contrarium conuincitur ex depoſitione Nutricis eiuſdem Martiæ formiter examinatæ, quæ aſſerit alimenta, & ſalarium ſem-
per recepiſſe à dicta Iulia, cui propterea vti 8.

inductæ

8. inductæ à dicta Martia, & deponente de
facto proprio, plena eſt fides adhibenda:
Surdus *in conſ.550. num.3. lib.4.*
9. Quarta deducta ex eo quod dictus Octa-
uius dum loquebatur cum dicta Martia in
infantili ætate, appellaret illam *filiam*; nec
etiam concludit: Quia illa nominatio vi-
detur facta incidenter cauſa blandiendi, vt
fieri ſolet; & non ad effectum approbandi
veritatem: *leg. nemo, §.1. Digeſtis, de hæred.
inſtituend.* Dec. *in cap. per tuas. numer.3. de
probat.* Pariſ. *conſ.10. num.15.49. & 86. lib.2.*
10. Solemus enim ſæpè *filij* vocabulo vocare
eos, quos diligimus; vt ait Surdus *de ali-
ment. tit.7. dict. quæſt.112. num.9.* vbi refert
Grauet. *in conſ.229. n.10.* & alios concordan-
11. tes; Quando autem nominatio facta fuit per
verba enunciatiuè prolata, & in actu, qui
æquè conuenire poteſt etiam extraneo, non
præbet legitimam coniecturam ad effectum
probandi filiationem: Gloſſ. *in dict. cap. per
tuas, de probat.* Dec. *conſ.462. num.10.* Petra,
de fideicommiſſ. dict. quæſt.11. num.261. Me-
noch. *de præſumpt. præſumpt.53. numero 38.
& 39. libro 3.* Surd. *vbi ſupra, dict. numero 9.*
Gratian. *diſcept. for. cap.561. numer.5.6. & 7.*
& cenſuit Rota apud Buratt. *in deciſion.725.
num.6.*

Quinta, fundata in confeſſione dicti Octa-
uij ſuper defloratione dictæ Martiæ, minùs
afficit: Quia de eâ deponit tantum vnicus
12. teſtis, qui de iure nihil probat: *capit. licet,
il primo, capit. veniens, il primo, de teſtam.*
Gabr. *eodem titul. concluſ.1. num.1.* Et ad hoc
13. vt confeſſio extraiudicialis præiudicet, de-
bet probari per teſtes conteſtes de loco, &
tempore, vt notat Dominic. *in cap. licet ex
quadam, extra. de teſtibus*: Pariſ. *conſilio 60.
numero quadrageſimoquinto*, Caſtr. *conſil.296.
num.3. volum.1.* Afflict. *deciſ.364. num.4. verſ.
iſta tamen confeſſio*: Rota *deciſ.700. num.33.
part.2. recent.*
14. Sexta denique coniectura reſultans ex ſi-
militudine dictæ Martiæ cum dicto Octauio,
& Hieronymo eius filio legitimo & natura-
li, ſuper qua deponit teſtis vltimo loco exa-
minatus, non etiam aduerſatur: Quoniam
argumentum proueniens ex hac ſimilitudi-
ne, eſt multum fallax: & propterea vti de
per ſe nullius reputatur momenti; Gu-
lielm. Benedict. *in capit. Raynutius, in 3.
parte, verb. quæ filium ex eo ſuſcipiens, nu-
mero ſexto, de teſtibus*, Curt. iun. *conſ.31.
column.7.* Gabr. *conſilio decimoquarto num.7.
de probat.* Menochius *de arbitr. libro ſecundo,
caſ.80. numero 97. & de præſumpt. libro ſexto,
dict. præſumpt.53. num.47.* Mohed. *deciſ.1.
num.2. tit. qui fil. ſint legitimi.*

Neque viſum fuit Dominis iſtas coniectu-
ras poſſe coniungi, adeò vt intrare debeat
15. Regula, quod quæ non poſſunt ſingula, ſimul
iuncta iuuent; *cap. cum cauſam*, vbi Gloſſ.
& DD. *de probat.* Surd. *d. conſ.1. ante num.53.
verſ. & quamuis.*
16. Quia cùm quælibet ex coniecturis ſupra
relatis ſit in ſe imperfecta, earum coniun-
ctio nequit fieri: Bald. *in leg. ſi qui ex argen-
tarijs, §.1. num.2. & ſeqq. ff. de eden.* Alex.
conſilio 11. numero 3. & 5. libro 4. Gabriel.
de probat. concluſ.1. numero 33. Mantica *de-
ciſ.307. numero 11.* Rota *deciſ.519. numer.7.
parte 2. recent.* Maximè cùm plures in con-
trarium vrgeant potentiores pro excluſio-
ne filiationis; quæ præfatas deſtruunt: *leg.
Diuus, de in integr. reſtitutione minor.* Abbas
in capit. tranſmiſſæ, qui fil. ſint legit. in fine:
& in terminis filiationis, Gabr. *conſil. 25.
num.6. lib.2.*

Et quidem prima prouenit ex eo, quod 17.
vltra acceſſum cuiuſdam Medici, Martinus
famulus dicti Octauij continuò verſabatur
in domo dictæ Iuliæ, de die & de nocte, tam
in publico, quàm in ſecreto, vt deponunt
teſtes *in dict. Summar. num.4.* vnde fit quod
probatio Patris æquiuoca remaneat: per
textum *in leg. vulgo concepti*, vbi Gloſſ. Bald.
& alij, *ff. de ſtat. homin. §. ſi aduerſus, In-
ſtitut. de nupt.* Rota *dict. deciſ.289. num.2. p.1.
recent.*

Secunda reſultat ex taciturnitate dictæ 18.
Iuliæ & Martiæ, viginti annorum ſpatio,
quo auſæ non fuerunt huiuſmodi litem exci-
tare; ſed expectarunt obitum dictorum Octa-
uij, & Martini famuli, qui de hoc erant
benè informati: quando autem ad agen-
dum expectatur mors informatorum, ex
hac tarditate oritur vehemens ſuſpicio fal-
ſitatis: argum. *cap. tertio loco, de probat. leg.
conſenſu. §. ſuper plagis, Cod. de diuort.* Ay-
mon. *conſil.28. num.5. & 7.* Rota *deciſ.366.
num.7. & poſt 2. vol. conſ. Farinac.*

Tertia deducitur ex quo dictus Octauius
poſt matrimonium dictæ Iuliæ penitus de-
ſeruit ipſam, & Martiam, abſque eo quod
tanto temporis ſpatio aliquod filiationis ſi-
gnum erga dictam Martiam oſtenderit; quod
eſſet contra pietatem paternam, quæ abſ- 19.
condi non poteſt: iuxta notata per Bald.
*in cap. per tuas, numero 4. verſ. dicit Gloſſ.
de probat.* Maior enim amicus mundi, eſt
Pater: *leg. quidam cum filium, Digeſtis, de* 20.
hæred. inſtit. & ſigna per quæ quis dicitur
tractari vti filius, ſunt illa quæ conſue- 21.
uerunt circa filium exerceri; vtpotè ipſum
in domo alere, eum ad ſcholas mittere, in
teſtamento illum inſtituere, facere ſibi ve-
ſtimenta neceſſaria, eúmque ſcribere in na-
talibus filiorum, & ſimilia, prout cenſet
Abb. *in d. cap. per tuas, num.5. de probat.* quo-
rum nullum in propoſito concurrit.

Quarta colligitur ex eo, quod dictus Octa- 22.
uius alios filios naturales agnouit, & illos
vti tales tractauit, & educauit, eóſque filiis
legitimis etiam commendauit; vt dicunt te-
ſtes *in dict. Summ. n.15.* quod cùm non fecerit
ſimiliter cum dicta Martia, præſumendum eſt
illam, filiam ſuam non eſſe Gloſſ. *in d. capit.
tranſmiſſæ, verb. nota, qui fil. ſint legit.* Felin.
in dict. cap. per tuas, num.17. de probat. Alex.
conſ.88. num.9. lib.6. Rota *d. deciſ.289. n.6.
parte 1. recent.*

Quinta depromitur ex præcepto dicti 23.
Octauij, ne dicta Martia deſcriberetur in li-
bro Baptizatorum vti ipſius filia, *dict. ſumm.
num....* ex qua prohibitione deſtruitur fama,
ita vt ex illa reſultare non poſſit quaſi poſ-

ſeſſio filiationis: Petra, *de fideicomm. in dict. quæſt.*11. *numer.*453. Maſcard. *de probat. concluſ.*791. *numer.*13. cum aliis relatis per Menochium *dict. præſumpt.*59. *numero quadrageſimoquarto*, *lib.*6.

Sexta & vltima coniectura oritur ex eo, quod dictus Octauius nõ ſolum toto tempore eius vitæ non præſtitit dictæ Martiæ alimenta, ſed illam etiam præteriuit in teſtamento, & tamen certum eſt, quod Pater
24. filios naturales tenetur ſaltem alere, pro exoneratione ſuæ conſcientiæ: *cap. cum haberet, in fin* cum *ibi* not. per DD. *de eo, qui duxit in matrimonium*, & ſequuntur infiniti relati per Surd. *de aliment. tit.*1. *q.*9. *per tot.* & ſignanter *ſub num.*6.

Ex quibus cùm cõſtet nõ adeſſe ſufficienté probationem pro dicta Martia reſultantem ex depoſitionibus teſtium ritè, ac rectè examinatorum, reſponderunt DD. non conſtare de filiatione, & alij teſtes dati *in Summ. dictæ Martiæ*, præter præfatos datos *in Summ. illorum de Clementinis* tanquam nulliter examinati, non fuerunt habiti in conſideratione.

Et ita vtraque, &c.

Romana Fideicommiſſi de Arroniis, Lunæ 23. Iunij 1642.

Coram R.P.D. Bichio.

SVMMARIVM.

1 *Filiationis cauſa differt à cauſa legitimitatis.*

2 *Legitimitatis probatio non reſultat ex probatione filiationis.*

3 *Filius natus ex legitima vxore in domo mariti, præſumitur filius ipſius mariti.*

4 *Filius natus in domo mariti, non præſumitur ipſius mariti, ſi de tempore conceptionis matrimonium non fuerat contractum.*

5 *Partus quadrimeſtris non eſt vitalis.*

6 *Filius natus ex concubina domi retenta præſumitur ipſius concubinarij.*

7 *Natus ex concubina tunc maximè præſumitur concubinarij filius, quando concurrit nominatio parentum, & communis reputatio.*

8 *Filiatio non probatur ex tractatu, & nominatione in præiudicium eorum, qui nullum ius habent à nominantibus, & tractantibus.*

9 *Filiatio tunc concludentiùs venit probanda quando agitur de ea ad effectum ſuccendendi in bonis fideicommiſſi, & alios ſubſtitutos excludendi, quàm ſi agatur de ea ad effectum conſequendi alimenta.*

10 *Filiationem tanquam neceſſarium antecedens probare debet, qui ſe legitimum, aut legitimatum affirmat.*

11 *Natus conſtante matrimonio eſt legitimus, etiamſi fuerit antea conceptus.*

12 *Legitimitas requiſita à Teſtatore de tempore conceptionis, non verificatur in eo qui fuit conceptus ante ſecutum matrimonium, itavt ad ſucceſſionem admitti non debeat.*

13 *Tempus illud attenditur, ad quod verba referuntur.*

14 *Qualitas requiſita à teſtatore certo tempore, debet in eo verificari.*

15 *Subſtitutus non excluditur per eum, qui non habet qualitatem eo modo, quo Teſtator requiſiuit.*

16 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium admittitur ad ſucceſſionem, ad quam fuerunt vocati concepti ex legitimo matrimonio.*

*Contrarium n.*17.

18 *Generationis principium conſiſtit in conceptione.*

19 *Verbum*, Generandos, *ſi ſit directum ad patrem, non poteſt referri ad tempus poſt conceptionem.*

20 *Verbum*, Generandos, *denotat conceptionem futuram, & in fieri.*

21 *Larrea* deciſ. Granatenſ.43. num.25. *declaratur.*

22 *Legitimitatis qualitas expreſſa per Teſtatorem in certo gradu ſubſtitutionis ordinata in caſu exiſtentiæ filiorum, non cenſetur repetita in alio, nec trahenda eſt ad caſum non exiſtentiæ filiorum.*

*Declara vt n.*23. *&* 24.

25 *Dictio*, vt ſupra, *repetit qualitates ſuprà requiſitas.*

DECISIO LXXXII.

Fabius ſenior in vltimis tabulis inſtituit ſibi hæredem Fabium iuniorem pronepotem ſuum, eique ſubſtituit per hæc verba: *Cui Fabio hæredi quandocunque decedenti ſubſtituit, &c. filios & liberos eiuſdem Fabij maſculos legitimos & naturales ex vero, & legitimo matrimonio verè, & non fictè procreandos; & non per ſubſequens Matrimonium, vel ex indulto, aut alio modo legitimos effectos; ſed verè à principio ex corpore dicti Fabij generandos, &c. Dicto enim Fabio hærede quandocunque decedente ſine liberis maſculis, vel eis relictis, ſed iis quoque, & eorum linea naturali extincta, ſubſtituit & ſuccedere voluit vulgariter, & per fideicommiſſum, & omni meliori modo in dicta vniuerſa hæreditate Lucillum, &c. Quo Lucillo quandocunque decedente, ſubſtituit eiuſdem Lucilli filios maſculos legitimos & naturales ex legitimo matrimonio natos, vt ſupra dictum eſt, procreandos, &c.*

Obiit Fabius iunior relicto Marco, quem Lælia Rampinella peperetat quarto menſe poſtquam cum eodem Fabio Matrimonium contraxerat: & cum ipſe Marcus tanquam filius legitimus & naturalis Fabij iunioris prætenderet ſe vocatum ad fideicommiſſum Fabij ſenioris, illúdque propterea non fuiſſe

fuiſſe purificatum ad fauorem Lucilli, contra eundem Lucillum bonorum fideicommiſſi poſſeſſorem introduxit iudicium coram A. C. de voto Rotæ terminandum: & propoſito dubio in Rota ſub die 16. Ianuarij 1637. coram bon. mem. Coccin. An Marco eſſet danda immiſſio? Domini dixerunt quod coadiuuarentur probationes circa prætenſam filiationem, in cuius reſcripti executionem tribus teſtibus ad inſtantiam Marci examinatis;Ego in locum bon.mem.Coccini ſubrogatus, repropoſui idem dubium, quod hodie fuit negatiue reſolutum,nempè Marco non eſſe dandam immiſſionem.

Cum enim ex verbis teſtamenti ſupracitatis vocentur ad fideicommiſſum filij Fabij iunioris verè ex legitimo matrimonio procreādi,& à principio generandi ex corpore Fabij; duo Marcus vt obtineret probare debuiſſet, videlicet ſe eſſe filium Fabij iunioris, & prætereа legitimitatem à teſtatore requiſitam:
1. quia cauſa filiationis differt à cauſa legitimi-
2. tatis; & probata filiatione non ſequitur quod ſit probata legitimitas;maximè quando in legitimitate conſiſtit fundamentum: Butr. *in capit. peruenit, column 2. in fine, verſ. aut filius agit, qui fil. ſint legit.* Præpoſ. *ibidem ſub numero tertio, eodem verſ.* Abb. *ſub numero 4. verſ. & vt habes Gloſſam*: Cæſ. Manent. *conſilio 138. num 4. & ſeqq.* Rouit. *conſ. 3. numero 21. libr. 1.* Roman. *conſil. 22. num. 24. & ſeqq.* Pacian. *de probat. libro 2. cap. 12. n. 57. & ſeqq.* Seſſe *deciſ. Aragon. 390. num. 3.*

Neutrum tamen probauit:nam Matrimo-
3. nium, ex quo regulariter reſultat præſumptio iuris quod filius natus ex legitima vxore in domo mariti, cum qua ipſe cohabitabat, ſit filius ipſius, *l. filium cùm definimus,*
9. *ff. his qui ſunt ſui, vel alieni iuris, leg. ſi vicinis, Cod. de nupt.* Matſil. *ſingul. 530. num. 2.* Gomez. *in l. 9. Tauri, numer. 2.* Valaſcus *conſult. 134. num. 3.* Gamma *deciſ. 152. ſub num. 1. & ſequentibus*, aliique relati ab Aria de Meſa *var. reſolut. libro tertio, cap. 39. numer. 1.* non erat contractum tempore conceptionis Marci, vt ad hunc effectum requiritur: Salicet. *in leg. vlt. §. mulier, num. 2. Digeſtis, de probat.* Caſtr. *conſ. 115. numer. 3. libro primo*, Ioſeph. Ramon. *conſ. 22. num. 27.* Petra, *de fideicomm. quæſt. 11. num. 400.* Menoch. *de præſ. lib. 6. præſ. 53. num. 19. in 6.* declarat Rota *in Romana filiationis, 1. Iulij 1639.*
4. *coram R. P. D. meo Carillo*, contractum ſiquidem fuit per quatuor ſolùm menſes ante quàm Marcus naſceretur, nec Marcus hodie viueret, ſi conſtante matrimonio conceptus
5. fuiſſet, quia partus quadrimeſtris non eſt vitalis; iuxta receptam ſententiam Hippocratis,quam ſequitur Iuriſconſult. *in leg. ſeptimo menſe, ff. de ſtat. hominum, leg. inteſtato, in fine, ff. ſuis & legit. hæred.* Pariſ. *conſ. 56. numero 5. libro 2.* Matt. *vot. 153. numero 2.* Seraphin. *deciſ. 1282. num. 11.* Et in puncto ad excludendam probationem filiationis, amplexa eſt Rota *in Auximana Alimentorum 1. Iulij 1620. coram bon. mem. Pirouano.*
6. Et licet eandem præſumptionem in filio nato ex concubina, domi concubinarij detenta, admittat Gloſſ. *in cap. Michael. verb. conſtiterit, de filiis Presbyter.* Abb. *in cap. tranſmiſſa, ſub numero 9. in fin. qui fil. ſint legit.* Paleottus *de noth. & ſpur. capit. 26. numero 3.* Couarr. *de ſponſal. 2. parte, cap. 8. §. 3. num. 8.* Menoch. *de arbitr. caſ. 89. numero 26. & dict. præſumption. 53. numer. 4.* Petra *de fideicomm. quæſtion. 11. numero 373.* Gamma *dict. deciſ. 152. numero 2.* Eaque fortiùs procedat, 7.
quando vlteriùs concurrit tractatus fieri ſolitus filiis, nominatio parentum, & communis exiſtimatio; vt probat text. *in cap. per tuas, de probat.* & latè expendit Arias de Meſa *variar. reſolut. libro 3. capit. 39. numer. 4. ſequentibus.*

Caſui noſtro non applicatur, quia teſtes pro Marco examinati, non videntur concludenter deponere de concubinatu Læliæ cum Fabio, immò aliqui ex teſtibus non excludunt, quod alij homines potuerint rem habere cum Lælia; cum fateantur in domo Fabij conuenire conſueuiſſe milites, ipſúmque Fabium pro munere officij militaris, quod gerebat, ſæpiùs extra domum permanſiſſe. Secluſo autem concubinatu, ſeu admiſſa facilitate acceſſus aliorum hominum ad mulierem, ſolus tractatus & nominatio non 8.
probat filiationem in præiudicium Lucilli, qui cauſam non habet à nominantibus, & ſuccedit ex fideicommiſſo Maiorum: Iaſon *conſilio 81. num. 2. & ſequentib. & conſ. 106. num. 2. & ſeqq. libr. 1.* Caſ. Manent. *conſ. 136. numer. 6.* Surdus *conſ. 552. numer. 21. & ſeqq.* Capic. Latro *deciſ. 16. n. 15.* Rota *deciſ. 645. ſub numer. 4. verſ. 1. quod: parte 4. recent. deciſ. 409. ſub numer. 30. verſ. quidquid ſit, & num. 33. p. 5.*

Præſertim quia non agitur ad effectum 9.
conſequendi alimenta, ſed ſuccedendi in vniuerſo fideicommiſſo, & excludendi ſubſtitutos, quo caſu requiruntur fortiores probationes; vt diſtinguendo dixit Rota *in Romana de Bonellis 29. Nouembris 1613. & 28. Nouembris 1614. coram bon. mem. Vbaldo ſeniori*, & *in Romana dotis ſeu filiationis 11. Decembris 1639. coram Reuerendiſſimo Domino meo Merlino Decano*, quæ eſt *deciſ. 314. num. 19. & 20. part. 6. recent.*

Et ex his ſuperflua videtur indagatio legitimitatis: quia ſupponit filiationem quam 10.
ideo probare debet tanquam neceſſarium antecedens, qui ſe legitimum, aut legitimatum affirmat: vt poſt alios reſpondit Rom. *conſ. 89. numer. 39. libro primo*, Alciatus *reſponſ. 5. numer. 54. & 57. tom. 1. libr. 4.* qui inſpecie ait non ſufficere ſolam patris nominationem, vel tractatum: Menoch. *conſ. 722. num. 25. & conſ. 1109. num. 15.*

Sed eſto quod probata eſſet filiatio,adhuc deficeret legitimitas à teſtatore requiſita,non quia Marcus non ſit legitimus, cùm ad hunc effectum ſufficiat natum fuiſſe conſtante ma- 11.
trimonio, quamuis ante matrimonium conceptus fuiſſet,ſi tunc temporis poterat conſiſtere legitimum matrimonium, *l. nuper, Cod. de natural. liber. §. ſi quis igitur dotalia, auth. quibus modis nat. effic. ſui*: Baldus *in leg.* Paulus,

Paulus , numer. 1. *in prima lect. Digeſtis , de*
ſtat. homin. Socin. iun. *conſil.*12. *numero* 17.
verſ. & opinio iſta : libro quarto , Alexander
*conſil.*5. *numero* 3. *in fin. lib.*7. Ruin. *conſ.*92.
*num.*3. *verſ. & quamuis , libr.*3. Peregrin. *de*
*fideicommiſſ. art.*24. *num.*39. Mantic. *de con-*
*iect. lib.*11. *tit.*12. *num.*26. Fuſar. *de ſubſtitut.*
*quæſt.*408. *num.*49.

12. Sed quia fideicommittens voluit ſucceſſo-
res in fideicommiſſo fuiſſe legitimos de tem-
pore conceptionis , quo caſu oportet Matri-
monium de eo tempore conſtitiſſe ; nec pro-
deſt , ſi ſubſequatur ante natiuitatem : Mar-
zar. *in epit. de fideicommiſſ quæſtione trigeſima*,
Menochius *conſilio* 225. *numero* 2. Fuſar.
de ſubſtitut quæſtion. 408 *numero* 50. vbi alle-
gat concordantes : Seraphin. *deciſ.*1300. *cir-*
13. *ca fin.* nam illud tempus attenditur ad quod
verba referuntur : Gabriel. *conſ.*53. *num.*14.
14. *libro* 2. & qualitas requiſita à teſtatore de
certo tempore , debet in eo verificari : Gio-
uagn. *conſ.*77. *numero* 29. *libro primo* , Mart.
*conſ.*55. *num.*35. ex text. *in leg. inter ſocerum*,
Digeſtis , de pact. dotal. Paleth. *conſ.*151. *n* 5.
& 6. Bellon. iun. *conſ.*34. *num.*14. nec ex-
15. cludere poſſunt ſubſtitutum , niſi filij ha-
beant qualitatem eo modo , quo fideicom-
mittens requiſiuit : *leg. ex facto* , § *ſi quis ro-*
gatus , ff. ad Trebellian. Mantica *de coniectur.*
lib 11. *tit.*12. *ſub num.*24.

Non obſtat contraria opinio Menoch. *d.*
*conſ.*225. *num.* 24. *& præſumpt.*81. *num.*21.
*circa finem , libr.*4. Intrigliol. *de ſubſtitut.*
16. *cent.*3. *quæſtion.*66. *num.*62. aſſerentium ſuf-
ficere , quod ſubſequatur Matrimonium ;
quamuis teſtator vocauerit conceptos ex
legitimo matrimonio : qui ea ratione mo-
uentur , quòd cùm lex præſumat affectum
maritalem , ſicque matrimonium tempore
primi concubitus , ſatis filij dicuntur conce-
pti ex legitimo matrimonio.

17. Nam quidquid ſit de hac opinione , re-
ceptum eſt apud omnes,quod matrimonium
contractum poſt tempus à teſtatore deſigna-
tum , non ſuffragatur , quando (vt in caſu
noſtro) teſtator abhorruit nominatim ſub-
ſequens matrimonium : Iſern. *in cap. primo*,
§ *naturales* , *numero nono* , & *ibidem* Baldus
verſ. quæro : ſi de feud. fuerit controuerſ. Ce-
phal. *conſ.*82 *numer.*74. Menochius *conſ.*217.
ſub numero 18. Odd. *de ſubſtitut. part.*6. *art.*6.
verbo , an legitimati , numero ſeptimo , Giurb.
ad conſuet. Meſſan. capit. 1. *gloſſ.*4. *parte* 1.
ſub numero 121. Mareſcot. *var. reſol. lib.*3.
cap. 18. *num.*51. Roſental. *de feud. capit.*7.
*concluſ.*19. *num.*32. aliique, quos refert Diaz
de Ribadeneira *allegat. iur. tom.*1. *allegat.*23.
*num.*52.

Voluiſſe autem teſtatorem , quod filij eſ-
ſent legitimi nedum de tempore natiuitatis,
ſed etiam conceptionis, patet ex verbis teſta-
menti , ibi , *ex vero & legitimo matrimo-*
nio verè , & non fictè procreandos : & infra,
ibi , *ſed verè à principio ex corpore dicti Fabij*
18. *generandos :* principium enim generationis
eſt in conceptione , Hippocr. *lib. de genitur.*
numero 7. Andr. Laur. *Anatom. libro octauo,*
quæſtion. 12. *in fin. & cap.*4. *in med.* Sennert.
in praxi Medicinali , libro 4. *parte* 2. *ſect.*4.
*cap.*4. Acharanſ. *de part. cap.*1. *ſub numer.*4.
& ſect. 2. *capit.* 1. *numero* 43. *in fine* , &
verbum , *generandos* , directum ad patrem, 19.
referri non poteſt ad tempus poſt conce-
ptionem : animaduertendo præſertim , quod
teſtator vſus fuit verbo , *generandos* , quod 20.
denotat conceptionem futuram , & in fieri:
quidquid dicendum eſſet ſi vocaſſet per
verba denotantia conceptionem in eſſe pro-
ductam : in quibus terminis loquitur Lar- 21.
rea *deciſion. Granat.*43. *numero vigeſimoquinto*,
vbi ponderat , quod in eo caſu verba non
denotabant conceptionem in fieri , ſed in
eſſe productam , quæ prædicari poteſt de
toto tempore intermedio vſque ad natiui-
tatem.

Non obſtat quod dicta verba requiren-
tia legitimitatem de tempore conceptionis,
appoſita ſint in primo gradu ſubſtitutionis
ad fauorem filiorum Fabij : ſed in ſecundo
gradu , de quo hodie agitur , nulla fiat men-
tio legitimæ conceptionis : ibi , *Sine liberis*
maſculis legitimis , & naturalibus , &c. nec
regulariter qualitas legitimitatis expreſſa 22.
in vno gradu ſubſtitutionis conceptæ in
caſum exiſtentiæ filiorum , cenſeatur re-
petita in alio , ſeu trahenda ſit ad caſum
non exiſtentiæ : vt in terminis Socin. ſen.
conſilio 63. *numero* 19. *&* 20. *libro tertio* ,
quem ſequitur Socin. iun. *conſilio* 67. *ſub*
numero 22. *verſ. ſed non eundo : libr.*3. Becc.
*conſ.*189. *num.*39. *&* 41. Peregrin. *de fidei-*
*commiſſ. art.*16. *ſub num.*90.

Quia in puncto reſpondet Cæſ. Manent.
conſilio 135. *numero vigeſimoſeptimo* , quòd
doctrina Socini recipit duas limitationes :
Alteram , quando ſunt poſiti in conditione 23.
illimet filij , qui ſupra cum qualitate legi-
timitatis fuerant diſpoſitiuè vocati : Et ra-
tio eſt , quia circa eaſdem perſonas ſicuti
præſumitur eadem affectio teſtatoris , ita &
repetitio qualitatis ſuprà expreſſæ : quidquid
ſit inter diuerſas perſonas : Ruin. *conſ.*134.
numero 19. *conſilio* 140. *nomero ſexto , libr.*2.
Vegg. *conſilio* 65. *numero* 93. Rub. *conſ.*71.
numero ſexto , vbi hoc modo concordat con-
trarias opiniones : Ioann. de Anan. & Abb.
Surd. *conſ.*464. *ſub numer.*7. *&* 8. *& deciſ.*206.
*num.*7. *part* 3. *recent.*

Alteram , quando teſtator in aliis etiam 24.
ſubſtitutionibus eandem qualitatem appo-
ſuiſſet ; inde enim colligitur voluntas te-
ſtatoris reſtricta ad filios ita qualificatos
dumtaxat ; & vna pars teſtamenti aliam
declarat : vt in terminis , Menochius *con-*
ſilio 117. *ſub numero* 71. *verſ.* 10. *& vltim.*
Ruinus *conſilio* 92. *numero decimoquarto, lib.*3.
Rauden. *de Analog. capit. trigeſimoſexto. ſub*
numero 55. Molin. *de primogen. lib.*3. *cap.*5.
ſub numero 34. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.*408.
*num.*43.

Vtraque applicatur caſui noſtro : *Prima,*
quia filij poſiti in conditione ſequentis ſub-
ſtitutionis ad fauorem Lucilli , ſunt illi-
met ſuprà diſpoſitiuè vocati , dictáque ſub-
ſtitutio facta eſt ſub duplici conditione ;
ſiue dicti filij non extent , ſiue extent
&

& deinde deficiant; atque ideo concurrit nedum identitas perſonarum, ſed etiam identitas caſus exiſtentiæ filiorum, quæ ſanè intelligenda eſt de filiis ſuprà vocatis, quos teſtator voluit præferri Lucillo.

Secunda, quia in poſteriori ſubſtitutione facta ipſi Lucillo decedenti, vocati fuerunt eius filij legitimi & naturales ex legitimo matrimonio, vt ſupra dictum eſt, à principio generandi; & ſic legitimi de
25. tempore conceptionis: quod denotat dictio illa, *vt ſupra dictum eſt*: in puncto Cæſ. Manent. *deciſ.* 135. *ſub num.* 27. *verſ. ſed quando*: Ruin. *conſ.* 183. *ſub num.* 1. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 752. *num.* 6. Borgnin. *deciſ.* 33. *num.* 12. *part.* 4. Surd. *deciſ.* 319. *num.* 8.

Et ita deciſum vtraque parte informante.

Meleuitana Antianitatis, Mercurij 1. Iulij 1643.

Coram R. P. D. Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Diſpenſatio Apoſtolica tollit inhabilitatem à particulari conſtitutione inductam.*
2 *Iuri poſitiuo poteſt per Papam derogari, etiam in præiudicium Tertij, cui fuerit ius quæſitum.*
3 *Impeditus aliquid adimplere excuſatur ab implemento, ſi factis diligentiis non valuit impedimentum remouere.*
4 *Actus faciendus habetur pro facto in præiudicium illius à quo proceſſit impedimentum.*
5 *Equites Hieroſolymitani per particularem conſtitutionem excluduntur ab exercitio Carauanæ poſt annum quinquageſimum.*
6 *Impedimentum affectatum & procuratum non excuſat.*
7 *Impedito legitimè tempus non currit.*
8 *Impedimentum tunc maximè excuſat quando prouenit ab Aduerſario.*
9 *Infirmitas narrata in impetratione Gratiæ, ſi non fuit vera, vel non talis qualis fuit narrata, gratia dicitur ſubreptitia.*
10 *Infirmitatis qualitas probatur per teſtes deponentes de viſu, & publico auditu.*
11 *Infirmitas probatur per teſtes de ſenſu viſus deponentes.*
12 *Medicis de infirmitate atteſtantibus tanquam peritis in Arte plena fides adhiberi debet.*
13 *Infirmitas probatur iuramento patientis.*
14 *Infirmitas probatur ex aſpectu corporis.*
15 *Gratia Pontificis remanet ſubreptitia, & nulla, ſi fuerit impetrata non facta mentione alicuius particularis conſtitutionis, quæ poterat reddere difficiliorem Papam ad concedendam gratiam.*
Declara vt num ſeq.
16 *Obreptio ceſſat, ob non factam mentionem eorum, quibus Pontifex in conceſſione gratiæ derogauit.*
17 *Derogatio generalis conſtitutionum certæ Religionis operatur, vt dicatur derogatum in ſpecie ſingulis conſtitutionibus, quamuis non fuerit facta mentio ſpecialis.*

DECISIO LXXXIII.

EX duplici fundamento reſponderũt Domini, non obſtare Equiti Ioanni de Aniorant defectum quartæ Carauanæ, ne reputari debeat inhabilis ad aſſecutionẽ Commendæ, à qua, ex diſpoſitione particularis ſtatuti Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ, propter huiuſmodi defectum excludebatur.

Quia ſcilicet ea inhabilitas à Conſtitutio- 1.
ne inducta ceſſabat ex vi diſpenſationis Apoſtolicæ, quam ſuper ea obtinuerat: vt not. Ioan. Andr. *in cap. generali* 82. *num.* 3. *in* 47. *caſu, de reg. iur.* Dec. *in cap. at ſi Clerici*, §. *de adulteriis, num.* 168. *de iudic.* Oldrad. *conſ.* 215. *num.* 5. Milis *in repert. in verb. diſpenſatus non eſt idem*, dum maximè ea conſtitutio proue- 2.
niebat ex iure poſitiuo: cui poſſe à Summo Pontifice derogari non ambigitur; etiam ſi ex ea fuiſſet alteri ius quæſitum: *cap. propoſuit, de conceſſ. præbend.* vbi poſt Gloſſ. *in verb diſpenſare*, tradit Hoſtienſ. *num.* 10. *in fin.* Butr. & Imol. *num.* 7. Alex. *conſ.* 2. *numer.* 20. *lib.* 1. Bald. *conſ.* 477. *num.* 1. *vol.* 1. Rota *deciſ.* 36. *n.* 64. *p.* 5. *recent.*

Et quia ne eam Carauanam adimpleret, 3.
prohibitus fuerat à Venerabili Lingua Franciæ, dum licèt Paralyſis morbo affectus, nonobſtante Medicorum conſilio, ſe ad illam accinxerat; quæ prohibitio dum fuit cauſa immediata ne Carauanam explere potuerit, propter litem illi moram ſuper Nobilitate, quamuis vt eam prohibitionem remoueret omnem diligentiam Eques Ioannes adhibuerit, poteſt eidem legitimam excuſationem præbere ſuper eiuſdem Carauanæ defectu: vt probat text. *in leg. ſed & ſi*, §. *ſi feria*, *ff. ex quib. cauſ. maior.* Innocent. *in cap. ex tranſmiſſa, num.* 1. *de præſcript.* Aymon. *conſ.* 270. *num.* 3. Surd. *conſ.* 12. *numer.* 21. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent* 2. *caſ.* 118. *n.* 7. Afflict. *deciſ.* 29. *num.* 1. & 2. & *ibi* etiam Vrſill. ad eum *num.* 4. Rota coram Verall. *deciſ.* 72. *numer.* 5. *p.* 2. & coram Put. *deciſ.* 436. *num.* 4. *lib.* 2. & coram Seraph. *deciſ.* 1026. *numer.* 3. adeò vt 4.
eadem Carauana haberi debeat pro perfecta, in præiudicium Venerabilis Linguæ, à qua proceſſerat impedimentum; vt in terminis Antianitatis, quæ currere debeat Equiti ab eo tempore, quo fuit impeditus ſuæ Nobilitatis documenta exhibere, in præiudicium illius, qui impedimento cauſam præbuit: firmauit Rota *in Ciuitaten. habitus* 19. *Decembris* 1608. *coram Manzanedo*, & coram Greg. *dec.* 341. *n.* 1.

Et licèt impedimento cauſam præbuiſſe 5.
videatur Ioannes, dum ad eam Carauanam acceſſit Quinquagenarius, poſt quod tempus à Conſtitutione particulari Sacræ Reli-

gionis Hieroſolymitanæ edita de anno 1631.
excluduntur Equites ab illarum exercitio;
6. quod propterea impedimentum tanquam af-
fectatum ab eoque procuratum ſuffragari
non poſſit, vt habetur in *l. non exigimus, §. ſi mihi, ff. ſi quis caution. in iud.* vbi Gloſſ. notat
in verb. affectauit, l. ſi quis in graui, §. ſi cum omnes, ff. ad Syllan. cum aliis per Tiraquell.
de retract. lign. §.35. gloſſ.4. n.29.

Hæc tamen obiectio ceſſat ex lite decen-
nali, quam eadem Lingua ſuper Nobilitate
Ioannis intentauit in hoc Tribunali, in qua
etiam illa ſuccubuit: quæ ſicut excludit cau-
ſam affectati impedimenti in perſona Equi-
7. tis, ita operatur vt eidem tanquam legiti-
mè impedito ex lite iniuſta, curſus ille de-
cennalis obeſſe non poſſit: vt probat text.
in leg. ſi vehenda, §. idem iuris, ff. ad leg. Rhodiam, de Iact. & leg. vt perfectius, Codic. de annal. except. not. Gloſſ *in cap. ſi Capitulo, in verb. factam, de conceſſ. præb. lib.6.* Decius
conſ.356. num.4. vol.2. Menochius *conſ.39. num.35. volum.1.* Tiraquell. *de retract. lignag.*
8. *§.3. gloſſ.4. num 5.* Præſertim cum impedi-
mentum præſtitum fuerit à Venerabili Lin-
gua, quæ Aduerſarij partes ſuſtinebat: *leg ſi cum ipſe*, vbi Bartol. *ff. de excuſat. Tutor. leg. intra vtile*, vbi Bartol. *ff. de minor.* Pur-
purat. *conſ.90. num.6.* Surd. *conſ.374. num.4.*

Non obſtat quod gratia diſpenſationis à
Ioanne impetrata, dici debeat ſubreptitia,
dum in ea narrauit ſe redactum inhabilem
ad confectionem Carauanæ propter debili-
tatem in dimidia ſui corporis parte contra-
ctam ante trigeſimum circiter annum, dum
erat addictus ſeruitio Hoſpitalis Sancti Ioan-
nis in Inſula Meliten. Et tamen conſtat
hoc medio corpore tres alias Carauanas ab
eo fuiſſe peractas, videlicet de anno 1614.
9. 1616 & 1618. Vnde vel ea infirmitas nar-
rata in Gratia, vera non fuit; vel ſaltem
talis qualitatis vt reddidiſſet inhabilem ad
quartam adimplendam, & ita gratiam red-
didit ſubreptitiam, ex defectu intentio-
nis Summi Pontificis illam concedentis:
cap ſuper literis, & notat *ibi* Felin. *numer.8. de reſcript.* Cardin. Zabar. *conſ.69. numero 2.*
Surdus *conſ.337. num 41.* Rota *deciſ.418. n.1. part.1. recent.*

10. Eadem enim qualitas infirmitatis proba-
tur ex depoſitione plurium teſtium de viſu,
& publico auditu, Equitem vſque ab anno
1606. paralyſis morbo laboraſſe, quæ tractu
temporis talis euaſit contumaciæ, vt de eo
tempore quo Gratiam obtinuit, quartam
Carauanam adimplere non potuerit; cùm
factus eſſet inhabilis ad inceſſum, & ad
Arma Terra Maríque pertractanda: quo-
11. rum teſtimonio de ſenſu viſus atteſtantium
probatur infirmitas Equitis: vt notat Bart.
in l. prima, Cod. de Mendicant. valid. num.5. lib.11. & in leg. quæſitum, num.6. ff. de re iudic. Cardin. Alexand. *in cap. placuit, 18. diſtinct. num.4.* Gabr. *de teſtib. concl.10. num.36.*
Rota *deciſ.45. num.28. part.6. recent.*

12. Maximè dum illud coadiuuatur ex fide
iurata plurium Medicorum, qui eidem
Equiti conſilium præbuerunt, vt propter
morbi contumaciam à Nautica profeſſione
abſtineret, quibus etiam tanquam in Arte
peritis debet plena fides adhiberi: vt no-
tat Bartol. *in leg.2. numero 3. ff. de teſtament.*
Baldus *in leg. ſeptimo menſe, in addit. Digeſtis, de ſtat. homin.* Afflict. *ad Conſtitut. Regni Neapolitan. libr.1. Rubr.96. num.27.*
Socin. iun. *conſ.18. numero vndecimo, lib.2.*
Rota *deciſ.92. numero tertio, parte 2. & deciſ.45. numero trigeſimonono, parte 6. recent.*
& proprio eiuſdem Equitis iuramento,
quo illa etiam probari ſolet: ex not. *in leg.* 13.
ſcire poteſt, Digeſtis, de excuſat. tutor. in §. conſequens autem, verſ. ſi quis dictam ægritudinem, Specul. *in §. nunc breuiter tranſcurren. numero ſexto, de appellat.* Roman. *in l.2. §. quod diximus, numero quinto, verſ. ſecundus modus: ff. ſi quis caution.* Hippol. de
Marſil. *in rubr. Cod. de probat. nnmero 244.*
Accedente præſertim aſpectu corporis, quo 14.
etiam illa iuſtificatur; vt notat Bartol. *in dict. l.1. Cod. de Mendicant. num.4. libro 11. & in dict. leg. quæſitum, numer.6. Digeſtis, de re iudic.* quem ſequitur Abb. *in capit. tenor, num.2. eod. tit.*

Neque etiam hæc redargui poteſt tan- 15.
quam obreptitia, propter taciturnitatem
Ordinationis octauæ *de infirmis*, in qua
ſancitum eſt, Equitem redactum inhabi-
lem ad Carauanam, poſſe à magno Ma-
giſtro diſpenſationem obtinere, facta in
ſui locum alterius ſubſtitutione; cuius ſta-
tuti notitia ſicut reddere poterat diffici-
liorem Pontificem ad gratiæ conceſſionem,
ita eiuſdem taciturnitas efficit gratiam ſu-
breptitiam ac nullam: ex notat. per DD.
communiter, *in cap. ſuper literis, de reſcript.*
Rota coram Greg. *deciſ.150. num.1.* & coram
Buratto *deciſ.510. n.7.*

Quia dum fuit in Breui derogatum om- 16.
nibus Conſtitutionibus Sacræ Religionis,
quamuis Apoſtolica auctoritate roboratis,
necnon eius conſuetudinibus, ſtabilimen-
tis, vſibus, & ordinationibus capitularibus,
quomodolibet huic gratiæ obſtantibus, ceſ-
ſat obreptio propter taciturnitatem præ-
dictæ Ordinationis; cui ſufficienter cen- 17.
ſetur à Summo Pontifice derogatum, in ea
ſtabilimentorum generali derogatione, quã-
uis illius facta non fuerit mentio ſpecialis:
vt notant Doct. *in leg. vlt. Cod. ſi contr. ius, vel vtilit. public.* vbi Cyn. *numer.2.* Bartol.
numero quarto, in fin. Baldus *in auth. omnes Peregrini, Cod. commun. de ſucceſſ. numero 6.*
Alexand. qui plures refert *conſ.122. numer.8. libro quarto*, Garz. *de benefic. parte 4. cap.5. num.37.*

Et ita vtraque, &c.

Meleuitana Antianitatis, Lunæ 14. Decembris 1643.

Coram R.P.D. Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Infirmitas narrata cum certa qualitate, reddit gratiam ſubreptitiam, ſi non probetur talis qualis fuit narrata.*

2 *Teſtes plures numero præferūtur paucioribus.*

3 *Infirmitatis qualitas quæ non fuit narrata, non eſt iuſtificanda, ſed pro validitate gratiæ ſufficit iuſtificare infirmitatem narratam.*

4 *Infirmitas bene probatur per teſtes de certa ſcientia deponentes.*

5 *Gratia Apoſtolica interpretationem recipit à diſpoſitione Iuris communis.*

6 *Debilitas corporis excuſat à munere quod corpore impleri debet.*

7 *Debilitas corporis cauſata à morbo paralyſis, ſufficit quod probetur pro iuſtificanda impotentia longi itineris narrata in impetratione gratiæ.*

8 *Paralyſis, morbus increſcens appellatur, quia cum patientis ætate augeſcit.*

9 *Paralyſis morbus quò magis ætas patientis augetur, altiùs imprimitur, & vires imbecilliores reddit & num.* 12.

10 *Medicis atteſtantibus de qualitate morbi plena fides adhiberi debet.*

11 *Gratia Pontificis ſubreptitia dicitur, ſi in eius impetratione non fuerit aliquid narratum, quod potuiſſet reddere difficiliorem Pontificem ad conceſſionem Gratiæ.*

13 *Subreptio excluditur ex eo quòd Princeps potuerit ſaltem in genere habere notitiam de eo quod tacitum fuit.*

14 *Diſpenſatio non tollit illud impedimentum, quod non fuit expreſſum.*

15 *Ordinatio Religionis Hieroſolymitanæ* 9. de offic. fratr. *prohibens admitti quinquagenarios ad Carauanas peragendas, non eſt in vſu.*

16 *Derogatio cum clauſula,* Quorum tenores, &c. *tollit omnia obſtacula quæ poſſent aduerſari ei qui gratiam impetrauit.*

DECISIO LXXXIV.

Repropoſito per me dubio ſuper capacitate Equitis Ioannis de Aniorrant, pro conſecutione Commendæ, cuius in præterita fuit declaratus habilis ex vi diſpenſationis Apoſtolicæ, quam à Sanctiſſimo Domino noſtro obtinuerat, cùm illa de ſubreptione argueretur; eam non obſtare Domini cenſuerunt, & ſic confirmandam eſſe deciſionem factam coram me ſub die prima Iulij præteriti.

1. Deducitur enim ea ſubreptio ex eo, quod non iuſtificatur infirmitas Equitis narrata in Breui, & quidem continua, ac talis qualitatis, quæ præſtaret impedimentum perpetuum: iuxta doctr. Felin. *in cap. quoniam, numero 6. ad fin. vt lit. non conteſt.* Rota coram Verall. *deciſ.* 240. *num.* 2. *part.* 1. & coram Buratto *deciſ.* 218. *num.* 2. Quinimò contrarium probatur ex teſtibus deponentibus de pedeſtri inceſſu ipſius Equitis, & Equitatu in 2.
Galliam, qui tanquam numero plures, præferri debent aliis adductis pro probanda infirmitate Equitis: iuxta textum *in leg. ob carmen, §. vlt. ff. de teſtibus, & in cap. in noſtra, eodem tit.*

Sed ea ſubreptio tolli viſa fuit ex narrati- 3.
ua ipſius Breuis: ibi, *Tu ob debilitatem dimidiæ partis tui corporis ab humeris deorſum ex paralyſi, qua triginta circiter ab hinc annis, in Conuentu Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani correptus fuiſti contractam, ad dictum Conuentum pro facienda Quarta Carauana, quæ tibi defecit, & petenda ac obtinenda antianitate accedere non poſſis.* Quæ narratiua non indiget aliqua iuſtificatione infirmitatis continuæ, ſiue conſiderato contextu verborum, in quibus ea non legitur narrata, ac propterea iuſtificari non debet; ſed eo tantummodo verificari, quo enunciata fuit, *à triginta nempe annis à prædicta infirmitate fuiſſe correptum:* vt tradit Garz. *de benef part.* 6. *cap.* 2. *num.* 205. & 206. & pluries cenſuit Rota, vt coram Ægid. *deciſ.* 116. *in fin. deciſ.* 9. *num.* 10. *part.* 2. *diuerſ. &* 410. *num.* 4. *in fin part.* 1. *recent.* & coram Buratto *deciſ.* 778. *num.* 8. prout plenè
probant teſtes de certa ſcientia deponen- 4.
tes, ponderati in *præterita deciſ.* ſiue inſpecta
diſpoſitione Iuris, à qua Gratia Apoſtolica 5.
recipere debet interpretationem: iuxta text. *in cap. Eccleſia noſtra* 57. *de elect.* & aduertit Roman. *in conſ.* 228. *num.* 10. *verſ. nec etiam preſumendum eſt,* & ponderauit Rota *in Lauden. Penſionis* 30. *Aprilis* 1635 *coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano.* quod ſcilicet in-
firmitas prædicta debilitauit corpus Equitis; 6.
quæ debilitas excuſat à munere Carauanæ, dum corpore impleri debet: iuxta textum *in leg.* 1. *§ corporis debilitas, ff. de vacat. & excuſat. muner.* Felin. *in cap. quoniam, num.* 6. *verſ. dum dicitur, vt lit. non conteſt.* vbi etiam Innoc. *num.* 2. Butr. *num.* 7.

Ex his etiam reſultat iuſtificatio alterius partis Narratiuæ, quòd ſcilicet ad Conuentum pro facienda quarta Carauana accedere
non poſſit: cùm ſatis ſit probare corporis de- 7.
bilitatem ratione morbi, qui inter increſcen- 8.
tes, hoc eſt inter eos qui cum ætate augeſcunt, appellatur ab Hippocrate *in Epidemicis:* & partes corporis quanto magis ob au- 9.
ctam ætatem imbecilliores euadunt, & altiùs imprimitur morbus: vt aduertit Ludouic. Mercat. *de intern. morb. curat. lib.* 1. *cap.* 14. *tit. de paral. §. Periculoſiſſimus:* Petr. Foreſt. *obſeru. Medicin. lib.* 10. *obſeruat.* 82. *num.* 11. Io. Heurnius *de morb. capit. cap.* 24. *col.* 3. *verſ. certè omnes neruorum affectus:* & atteſtantur Medici Pariſienſes per viginti dies ante obtentam diſpenſationem de qualitate eius morbi, qui de die in diem propter ingraueſcentem Equitis ætatem, tale cepit incrementum, vt

illum reddat inhabilem ad maritimam expe-
ditionem pro conficien. quarta Carauana:
10. cui atteſtationi plena fides in hac materia ad-
hiberi debet: iuxta textum *in leg. ſeptimo men-
ſe, ff. de ſtat. hominum, & in leg. ſemel, Cod. de
re milit. lib. 12.* notat Bart. *in leg. 2. num. 3. ff. de
teſtament.* Rota *deciſ. 620. num. 3. part. 1. diuerſ.
& deciſ. 45. num. 19. part. 6. recent.* & coram
Buratto *deciſ. 778. num. 2.* Quæ nec aduerſatur
alteri atteſtationi Medicorum Meſſanen-
ſium: quia iſti deponunt de morbi periculo,
illi verò de morbo iam aucto, & incurſo; &
ſic de tempore diuerſo, & ambæ atteſtatio-
nes concludunt corporis debilitatem in per-
ſona ipſius Equitis.

Neque ea corporis debilitas tollitur ex fa-
ctis tribus præcedentibus Carauanis ab eo-
11. dem Equite, quarum etiam notitia, ſicuti
potuiſſet reddere difficiliorem Pontificem
ad conceſſionem gratiæ, ita earum omiſſio
reddit gratiam ſubreptitiam ac nullam; vt
voluit Felin. *in cap. ſuper litteris, num. 8. de re-
ſcript.* Caſſad. *deciſ. 12. num. 4. & 14. de præ-
ben.* cum aliis per Menoch. *de arbitr. caſ. 201.
numero 24.*

12. Quia ceſſat obiectio, conſiderata natura
ipſius morbi, qui ingraueſcente ætate cor-
pus debilius reddit, ac viribus deſtituit, vt
atteſtantur Galen. 3. *de locis affectis, cap. vlt.
circa medium*, Rondeletius *in methodo curan-
dorum morbor. lib. 1. cap. 32. in fin.* Capiuacc.
lib. 1. cap. 24. circa med. §. licèt Paralyſis, Gor-
don. *de morb. curat. cap. 27. 2. colum. §. ſi in pue-
ro.* Quæ debilitas pro cauſa conceſſionis hu-
ius Gratiæ, ponderata fuit à Sanctiſſimo,
prout conſtat ex præcitato tenore ipſius Bre-
uis, qui dum conceſſit diſpenſationem ſuper
quarta Carauana, quæ deficiebat Equiti, no-
titiam habuit ſaltem in genere de tribus aliis
13. iam peractis: ex qua notitia generica exclu-
ditur ſubreptio: vt probat textus *in leg. qui
iure militari, ff. de teſtament. milit.* Felin. *in cap.
nonnulli, num. 18. de reſcript. poſt med. verſ. quia
ſufficit.* Rota coram Caſſad. *deciſ. 12. num. 6.
de præbend. & deciſ. 38. num. 3. & deciſ. 210.
num. 5. part. 1. recent.*

14. Non etiam argui poteſt obreptio ex taci-
turnitate ætatis quinquagenariæ, quam com-
pleuerat Eques, cuius cauſa admitti non po-
terat ad confectionem quartæ Carauanæ, vi-
gore Ordinationis 9. *de offic. Fratr.* quaſi ea
Ordinatio dici non poſſit ab ipſa diſpenſa-
tione ſublata, dum in Gratia expreſſa non
fuit: vt in his terminis firmauit Rota coram
Gregorio *deciſ. 109. num. 8. & 739. num. 5.
part. 1. recent.*

15. Quia tollitur ex pluribus ſententiis exhi-
bitis pro parte Equitis, ex quibus apparet
de non vſu eius Ordinationis: ſicut etiam ex
admiſſione facta à Venerabili Lingua de per-
ſona Equitis, licèt quinquagenarij, ad quar-
tam Carauanam: & remouetur ex ampliſſi-
16. ma derogatione Statutorum, Conſuetudi-
num, Stabilimentorum, Vſuum, ac Ordi-
nationum capitularium quomodolibet huic
gratiæ obſtantium, appoſita in eodem Breui
cum clauſula, *quorum tenores, &c.* ex qua
ſublata fuerunt omnia obſtacula, quæ noce-
re poſſent Equiti: iuxta *conſ.* Butr. 49. ſæpius
approbatum in hoc Tribunali, vt teſtatur
Caſſad. *deciſ. 10. num. 2. & deciſ. 38. num. 3. ſu-
per Reg.* Rota coram Put. *deciſ. 415. num. 5.
& 6. lib. 1. & 191. num. 6. part. 1. recent.* & in
ſimilibus terminis *in Meleuitana Indultorum
26. Iunij 1628. coram bonæ memoriæ Cardinali
Virili.*

Et ita, vtraque, &c.

Senogallienſis Bonorum, Lunæ 30. Maij 1644.

Coram R.P.D. Cerro.

SVMMARIVM.

1 *Appellans à ſententia contra alium lata, facit omnia acta ſua, perinde ac ſi ipſo citato facta fuiſſent.*

2 *Tertius veniens ad cauſam non collitigantium, ſed proprio iuri adhærens, non facit acta ſua, ſi veniat prout in prima, committendo cauſam; nec ſententia lata eum afficit: ſecus ſi veniat per viam appellationis.*

3 *Clauſula,* Quam & quas, *in commiſſione appoſita, operatur, quod Iudex appellationis procedere poſſit prout in prima.*

4 *Appellans à ſententia contra alios lata, ſi in appellatione dicat à dicta ſententia ſe valdè læſum, proculdubio facit omnia acta ſua.*

5 *Clauſula,* Quam & quas, *operatur, vt non conſtito de appellatione, ſeu etiam deſerta, pronunciari poſſit prout in prima, non tamen poteſt tollere appellationem, & actus præcedentes.*

6 *Hæreditas ab inteſtato defertur proximiori.*

7 *Hæredi ab inteſtato competit immiſſio ex interdicto* Quorum bonorum.

8 *Ægrotus interrogatus, an velit relinquere certum legatum, ſi interroganti reſpondeat,* Fate voi: *legatum non ſuſtinetur.*

9 *Verba,* Fate voi, *non important diſpoſitionem perfectam.*

10 *Verba,* ſi, fate voi: *prolata à teſtatore interrogato an velit certam diſpoſitionem facere, requirunt ſubſequentem diſpoſitionem, alias non dicitur diſpoſitum, & num. 12.*

Secus ſi Teſtator interrogatus reſpondiſſet ſimpliciter, ſi: *vt num. 11.*

13 *Diſpoſitio imperfecta ratione defectus voluntatis non ſuſtinetur.*

14 *Ægroti in articulo mortis conſtituti abſque animi deliberatione ſolent interrogantibus reſpondere affirmatiuè.*

15 *Ægroti in articulo mortis conſtituti liberum diſcurſum, ac diſtinctam cognitionem habere non ſolent.*

16 *Legatum*

16 *Legatum factum ad interrogationem alterius, ſuſtinetur fauore piæ Cauſæ.*
Declara, vt num. 19.

17 *Legatum ſolo nutu factum ſuſtinetur fauore piæ Cauſæ.*
Declara, vt num. 19.

18 *Legatum collatum in alterius voluntatem ſuſtinetur fauore piæ Cauſæ.*
Declara, vt num. 19.

DECISIO LXXXV.

DEfuncto anno 1642. Petro de Albis de Corinaldo, Deputati & Syndicus Communitatis prætendentes iure legati fuiſſe ſibi relictum vnum prædium ſitum in Territorio dicti loci, *in contrata, dicta, il Roueto, ſeu Monte della Penna*; pro erigenda Collegiata in dicto loco; inſtiterunt pro immiſſione in poſſeſſionem dicti prædij: & nemine citato obtinuerunt.

Interim verò Lauinia Cina ſoror vterina defuncti alibi degens, habita notitia de prædicto obitu fratris, ſtatim ſe contulit ad locum Corinaldi, & adito Iudice ſeruatis ſeruandis obtinuit ſibi tanquam proximiori ab inteſtato hæredi tradi claues domus, conſiguari pecunias in domo defuncti repertas, & ſucceſſiuè vti talis adepta fuit poſſeſſionem bonorum hæreditariorum, ad quam pacificè conſeruandam obtinuit priùs ab A.C. Monitorium cum inhibitione vti Vidua, in vim *leg. vnica, Cod. quand. Imper. inter pupill. & vid. &c.* quod præſentari fecit non ſolùm Deputatis, & Syndico Communitatis, ſed etiam Hieronymo Mannello Rectori Eccleſiæ Parochialis Sancti Petri dicti loci, cum quo nunc cauſa agitur.

Poſtmodum verò per alind Monitorium ſpeciale contra ſolos Deputatos & Syndicum, non vocato Hieronymo, mouit iudicium coram eodem A.C. à quo petiit & obtinuit immiſſionem dicti prædij.

Appellarunt ab hoc decreto Deputati & Syndicus; & commiſſa cauſa an eſſet locus Ægidianæ? fuit per Iudicem appellationis affirmatiuè reſponſum; & proinde exequendam eſſe ſententiam, & mandatum de immittendo relaxatum.

Inſurrexit in his terminis Hieronymus; & prætextu quod non fuiſſet in cauſa citatus, obtinuit denuò committi cauſam appellationis in Rota cum clauſula, *ſine præiudicio legitimæ executionis*: Vnde dubitaui an eſſet locus executioni dictæ ſententiæ, & mandati, etiam in præiudicium dicti Hieronymi? & Domini affirmatiuè reſponderunt.

Defectus enim citationis Hieronymi, qui pro nullitate ſententiæ allegabatur, tollitur, quia cùm ipſe appellauerit à ſententia 1.
lata contra Deputatos, & cauſam appellationis, & nullitatis committi fecerit, fecit omnia acta ſua, quæ perinde illum afficiunt; ac ſi eo citato facta fuiſsēt: vt monuit Innoc. *in cap. cùm ſuper, num. 6. verſ. ſi attamen hæc tertia perſona, de re iudicat.* Rota penes Put. *deciſ. 7. lib. 3.* Achill. *deciſ. 13. de appellat. ac deciſ. 98 ſub num. 5. part. 5. recent.* & in aliis relatis per Add. ad ſan. mem. Gregor. XV. *deciſ. 259. num 8.*

Licèt enim Tertius veniens ad cauſam, 2.
non adhærendo iuri collitigantium, ſed ex proprio, & ſeparato iure, poſſit venire provt in prima, committendo nouam cauſam, & hoc caſu non faciat acta ſua, nec ſententia lata eum afficiat: vbi tamen provt hîc, venit per viam appellationis, licèt alleget nullitatem ſententiæ, ſemper facit omnia acta ſua, quia aliter, ius appellãdi & dicendi de nullitate ſibi non competeret: vt diſtinguendo, dicit Rota *in recent. deciſ. 98. num. 5. in fin. & 6. part. 1.* Add. ad Greg. *dict. deciſ. 259. num. 3.* & fuit dictum *in Montis-Regalis Iuriſdictionis 20. Iunij 1602. coram Cardinali Millino*, impreſſ. per Marcheſ. *parte 2. fol. 265. num. 4. cum ſequentibus.*

Et in hoc caſu non attenditur clauſula, 3.
quam & quas, appoſita in Commiſſione, cuius vigore procedi poteſt provt in prima; etiam ſi de hac non fuerit habita expreſſa declaratio: vt aduertit Rota coram Cardinali Seraphino *deciſ. 1241. num. 2.* Quia præter quod dicta deciſio loquitur in caſu, in quo reuera nulla fuerat interpoſita appellatio; in caſu tamen noſtro Rector in Commiſſione expoſuit ſe valdè læſum à dicta ſen- 4.
tentia, ibi ſentiens à dicta ſententia, & aliis grauaminibus totóque proceſſu ſe valdè læſum; quòd cùm eſſe non poſſit niſi cum ſuppoſito, quod ſententia eum afficiat, vtique appellans cum hac expreſſione, procul dubio fecit acta ſua: vt notauit Rota *dict. deciſ. 98. num. 6. in fin.* & admittit *d. deciſio* Seraph. *1241. ſub num. 3. verſ. non obſtat: & in dict. Montis-Regalis Iuriſdictionis*, penes Marcheſan *num. 6.* Vbi quod dicta clauſula, *quam* 5.
& quas, operatur ſolùm, vt non conſtito de appellatione, ſeu etiam ea deſerta, poſſit pronunciare provt in prima: ſed ex hoc non ſequitur, quod non fuerit appellatum, & commiſſa cauſa appellationis; ex quibus actibus oritur approbatio ſententiarum.

Iuſtitia verò eſt patens: quia dum Petrus teſtator deceſſit nullo condito teſtamento, & Lauinia ſoror vterina eſt proximior, ad eam ſpectat hæreditas ab inteſtato, & competit 6.
immiſſio ex interdicto, *Quorum bonorum*: 7.
leg. 1 ff. & Cod. quorum bonorum: Menoch. *de adipiſc. remed. 2. num. 49. & ſequentibus*, Rota *deciſ. 115. num. 1. part. 1. & deciſ. 415. num. 2, part. 5. recent.* etiam ſi agatur de re particulari, vt habetur *in leg. 2. Cod. quorum bonorum*: bonæ mem. Buratt. *deciſ. 386. num. 2.*

Nec obſtat prætenſio quod prædium, de quo agitur, fuerit legatum pro Collegiata erigenda: quia præter quod teſtes inducti pro Rectore ad probandum huiuſmodi legatum, pati videntur plures exceptiones, vt latè deducitur ab Informantibus pro Lauinia; Dominis viſum fuit de eo non conſtare: quia ex atteſtatione Patris Ioſephi de Paronis Confeſſarij habetur, ad ſuggeſtionem quorundam amicorum, & conſanguineorum ibidem adſtantium, ſe interrogaſſe ægrotum morti proximum an vellet relinquere legatum ſcutorum 1000. pro erigenda Collegiata

legiata in dicto loco? Ægrotúmque reſpon-
diſſe per hæc verba; *Padre ſi :* quo reſponſo
habito, agnoſcentes iidem ſcuta mille non
8. ſufficere pro perficiendo opere, curaſſe, vt
ipſe iterum interrogaret ægrotum, an vellet
pro erectione Collegiatæ relinquere præ-
dium ſitum in Territorio dicti loci? eúmque
reſpondiſſe, *Padre ſi, fate voi :* hæc attamen
verba nullatenus important legatum, quia
9. non continent diſpoſitionem perfectam, vt
opus eſſet; ſed ſimplicem declarationem
quod erat contentus relinquere, quæ cùm
10. expectet poſt ſe complementum diſpoſitio-
nis, & actus, remanet ſemper præparatio
ſimplex ſine effectu perfectæ diſpoſitionis:
vt poſt Oldrad. *conſ.* 119. dixit Rota coram
Cardinali Seraphino *deciſ.*623. *num.*3. *& de-
ciſ.*1357. *num.*71. *& in Romana, ſeu Tuderti-
na educationis* 1. *Martij* 1638. *coram Reueren-
11. diſſimo Patre Domino meo Carillo :* erat enim
neceſſarium, teſtatorem actualiter & delibe-
ratè voluiſſe, & diſpoſuiſſe, abſque eo quod
legatum diſtuliſſet in futuram voluntatem
interrogatis, ibi; *fate voi :* Bald. *conſ.*12. *nu-
mero* 3. *lib.* 2. Mantic. *de coniect.vltim.volunt.
lib.*12. *tit.* 16. *num.* 11. Rota apud Seraphin.
*vbi ſuprà, num.*8. *& in dicta Romana, ſeu Tu-
12. dertina.* Aliàs nihil prodeſt teſtatorem ita vo-
luiſſe, niſi doceatur voluntatem tranſiuiſſe
in diſpoſitionem: Bald. *in leg. quidam cum fi-
lium, in* 3. *Notab. ff. de hæred.inſt.* Dec. *conſ.*287.
*num.*7. *& conſ.* 513. *num.*11. Gabriel. *conſ.*111.
numero 16. *libro* 1. Rota coram Seraphino
*deciſ.*1486. *num.*15.

Eóque magis; quia agnoſcens idem Con-
feſſarius imperfectionem huiuſmodi volun-
tatis, ſubdidit: *Signor Pietro, non tocca à me il
diſponere della voſtra robba :* quibus verbis
nullum aliud reſponſum dedit, quàm *Sape-
re e Zappare :* quibus ſæpiùs repetitis illinc
ad modicum reddidit animam Deo.

Hinc attamen dupliciter excluditur per-
fectio voluntatis; *Primò*, quia non ſolùm
teſtator non habuit legatum pro facto, ſed
interrogatus, nec minus illud perficere vo-
luit, dum reſponſum dedit omninò alie-
num & extraneum: *Secundò*, quia mori
proximus morbo valdè grauatus, & fortè
etiam mente non ſanus, non ex aliqua præ-
ordinata eius voluntate, aut determinatio-
ne relinquendi huiuſmodi prædium pro ere-
ctione Collegiatæ, ſed ſolùm ad ſuggeſtio-
nem Patris Confeſſarij ſic impulſi à circum-
ſtantibus, reſpondit *Padre ſi :* abſque alia
verborum expreſſione, ſeu clariori ſuæ vo-
13. luntatis declaratione. Vnde diſpoſitio tan-
quam imperfecta ratione voluntatis, non
ſuſtinetur; quippe quæ non cenſetur facta
14. ex animi deliberatione, ſed ex quodam mo-
rientium vſu, qui omnibus interrogantibus
facillimè applaudentes affirmatiuè reſpon-
dent, ad euitandas importunas interrogan-
15. tium vexationes eo tempore, quo mortis
cogitatione turbati, ac ſummis morbi cru-
ciatibus affecti, liberum prorſus diſcurſum,
ac diſtinctam cognitionem non habent: vt
ad propoſitum ratiocinatur Clar. *in* §. *teſta-
mentum, quæſt.* 37. *ſub num.* 7. *verſ.* 3. *ſcias :*
dicens, quoniam concurrunt hæc duo, quod
ſcilicet teſtator ſit valdè grauatus infirmita-
te, & quod non conſtet ipſum habuiſſe
priùs animum ita teſtandi; hanc opinionem
eſſe magis communem, magis æquam, &
magis tutam, & ſecundùm eam fuiſſe iudi-
catum: & latè comprobat Dec. *conſ.* 86. *nu-
mero* 22. *& ſequentibus*, & plures alij relati
per Modern. Mantuan. *controu.* 549. *num.*65.
cum ſequentibus, 72. 73. *&* 80. Surd. *conſ.* 373.
*num.*11. quod præſumitur ſic reſpondiſſe, vt
ſe liberaret à moleſtiis & ſuggeſtionibus.

Nec releuat fauore piæ Cauſæ ſuſtineri le- 16.
gatum, nedum ab interrogatione alterius,
& ſolo nutu factum, ſed etiam in alterius 17.
voluntatem collatum; vt notant com- 18.
muniter Doctores, *in cap. cùm tibi*, vbi
Gloſ. *in fin. extra. de teſtament.* & *ibi* Couarru-
uias *in relect.* dicens magis communem *ſub
num.*11. *& ſequentibus, verſ. Tertius huius Ca-
pituli intellectus :* & dixit Rota *diuerſ. deciſ.*74.
num. 19. *& ſeq. part.* 2. Id enim recipitur quan- 19.
do ceſſat omnis ſuſpicio inſanæ mentis, ac
importunæ ſuggeſtionis; & conſtat teſtato-
rem ita voluiſſe determinatè diſponere, vt
explicat Couar. *vbi ſuprà, num.*4. *verſ. & ta-
men intelligenda :* & Clar. *dict. quæſt.* 37. *ſub
num.*6. *verſ. ſcias, ergo ſecus :* vbi provt hic de
præordinata, vel determinata voluntate non
conſtat; & dubitari poteſt, Teſtatorem non
fuiſſe ſanæ mentis; & interrogans nedum
non redegit in ſcriptis, ſed intellexit interro-
gatum nolle diſponere, ſubdens illi pro-
pterea verba ſuperiùs relata, quod ad eum
non ſpectabat diſponere de illius bonis: hoc
enim caſu ex defectu perfectæ voluntatis di-
ſpoſitio non ſuſtinetur; nec minus fauore
piæ cauſæ: vt notat pro indubitato Couar.
in cap. relatum, il 1. *ſub num* 9. *& ſequentibus,
de teſtam.* Clar. §. *teſtamentum, quæſt.* 7. *ſub n.* 3.
& 4. Grat. *diſcept. forenſ. cap.* 895. *ſub num.* 21.
& 23. Surd. *deciſ.*292. *ſub num.*15. & firmauit
Rota *in recent. deciſione* 576. *ſub numero* 3.
parte 3.

Et ita conſtito de validitate & iuſtitia ſen-
tentiæ, dixerunt Domini mandatum A. C.
eſſe exequendum, vtraque, &c.

Senogallienſis Bonorum, 15. Maij 1645.

Coram R.P.D. Cerro.

SVMMARIVM.

1 *Appellans à ſententia contra alium lata, facit omnia acta ſua perinde ac ſi ipſo citato facta fuiſſent.*

2 *Tertius veniens ad cauſam, nõ collitigantiũ, ſed proprio iuri adhærens non facit acta ſua ſi veniat provt in prima committendo cauſam; nec ſententia lata eum afficit: ſecus autem ſi veniat per viam appellationis.*

3 *Tertius veniens ad cauſam ex proprio iure independente ab illo collitigantium, poteſt venire provt in prima inſtantia, etiam poſt latam ſententiam in cauſa; ſecus ſi venit ad defenſionem vnius ex collitigantibus.*

4 *Citare poſſeſſorem ſufficit in indicio immiſſionis, abſque eo quod citentur intereſſe habentes.*

5 *Intereſſe habens in re, in qua quis immiſſionem petit, non poteſt illam impedire contra poſſeſſorem.*

6 *Scriptura priuata vti de antidata ſuſpecta in concurſu publici inſtrumenti non venit attendenda.*

7 *Atteſtationes extrajudiciales nullam merentur fidem.*

8 *Poſſeſſio abſque ſcientia & patientia eius qui poſſidet, alteri acquiri non valet.*

9 *Ægrotus reſpondens interroganti an velit certam diſpoſitionem facere,* ſi, fate voi, *non dicitur perfectè diſponere.*

10 *Declaratio animi quod quis ſit contentus legatum facere, non importat legatum.*

11 *Legatum vt ſit validum opus eſt quod Teſtator illud deliberatè faciat, nec ſufficit quod illud relinquat in ſuſpenſo ſub futura interrogantis voluntate.*

12 *Ægroti in articulo mortis conſtituti ad euitandas moleſtas adſtantium interrogationes, ſolent affirmatiuè interrogatis reſpondere.*

13 *Alienatio ſanæ mentis arguitur in ægroto, qui interrogatus de re graui ad propoſitum non reſpondet.*

14 *Diſpoſitio facta ab eo qui non erat ſanæ mentis, non valet, licèt ſit facta ad pias cauſas.*

15 *Illatio fieri non poteſt de vna diſpoſitione ad aliam diuerſam.*

16 *Diſpoſitio facta ad aliorum ſuggeſtionem quando conſtat de præordinata Teſtatoris voluntate, valida eſt.*

Declara, vt num. 17.

18 *Retentio non competit, quando creditum non eſt omninò certum, clarum, & liquidum.*

DECISIO LXXXVI.

AD impugnandam ſententiam ſuper immiſſione latam ad fauorem Lauiniæ Cinæ, iterum opponebatur defectus citationis; ex eo quod lata fuerit non citato Hieronymo Mannello Rectore Eccleſiæ Parochialis Sancti Petri de Corinaldo.

Sed hic defectus fuit abundè ſublatus in
alia deciſione, ex illa ſolida reſponſione, quæ
1. etiam hodie placuit Dominis, quod Hiero-
nymus appellauit à ſententia lata contra De-
putatos, causámque appellationis, & nulli-
tatis committi curauit; eo ipſo fecit omnia
acta ſua, adeò vt citationis defectum am-
pliùs opponere non poſſit: iuxta magiſtra-
lem Theoricam Innocentij paſſim ab omni-
bus receptam *in cap.cùm ſuper, n.6. verſ.ſi at-
tamen, de re iudic.* cum aliis *in deciſione* cu-
mulatis.

Vbi vlteriùs fuit reſponſum non refraga-
ri, quod fuerit de nullitate oppoſitum, dum 2.
Hieronymus non venit provt in prima, ſed
per viam appellationis, adhærendo iuri col-
litigantium; hoc enim caſu, quamuis appel-
lando nullitatem deducat, adhuc facit om-
nia acta ſua.

Contraria verò procedunt, quando nul-
litatem allegans venit vt in prima, non ad-
hærendo iuri collitigantium, ſed ex pro-
prio & ſeparato iure: vt optimè diſtinguen-
do docuit Add. ad ſanctæ mem. Gregor. *de-
ciſ.259. num.4. & deciſ.303. num.3.* Vbi quod 3.
electionem veniendi provt in prima non ha-
bet, niſi ille Tertius, qui venit ex proprio iu-
re independente à iure collitigantium: ſi
enim veniat ad defendendum alterum ex li-
tigantibus, vel illi adhæreat, non poteſt
venire niſi in ſtatu, & terminis: quod idem
firmauit Rota coram Put. *deciſ. 71. num. 1.
& 2. lib. 3. in correct.* & coram bonæ memo-
riæ Buratto *deciſione* 883. *numero 2. in fine,
& 3.*

Sed vlteriùs pro euerſione huius obiecti
aduertebant Domini Rectorem de tempore
petitæ, & obtentæ immiſſionis per Laui-
niam, non fuiſſe in poſſeſſione prædij con-
trouerſi; ideóque non poſſe opponi ampliùs
huiuſmodi citationis defectum: cùm in iu- 4.
dicio immiſſionis ſatis ſit citari poſſeſſorem,
abſque eo quod citentur alij intereſſe haben-
tes: vt probat Gloſ. *in leg.de vnoquoque, ver-
bo, quos cauſa, ff.de re iudic.* Molin. *de primog.
Hiſpan lib.4. cap.8. num.3.* Cancer. *var.reſolut.
lib.2. cap.16. num.*100. *cum ſequentibus*, Rota
in Æſina Saluiani 18. *Iunij* 1627. *coram Reue-
rendiſſimo Domino meo Decano, & in Bonon.
fideicommiſſi de Eleonoris*, 3. *Decembris* 1632.
coram Domino Queippo. Dum enim alter præ- 5.
tendens intereſſe non poſſidet, & poſſeſſio
eſt plena, ius illius non læditur per immiſſio-
nem, ſed venire poteſt ex iure proprio, ſi
quid habet; ideóque immiſſionem non im-
pedit contra poſſidentem: Cæſar de Graſſis
deciſ. vlt. num.4. de verb.ſignif. Rota *deciſ.*538.
in fin. par.4 recent.

Poſſeſſio verò Rectoris non probatur ex
deputatione Oeconomi ab eo facta, minúſ-
que ex eius, & Laboratorum atteſtatione:
Quia deputatio probatur tantummodo per
ſcripturam priuatam, quæ tanquam ſuſpecta 6.
de antidata, non poteſt concurrere cum in-
ſtrumento publico immiſſionis, & poſſeſſio-
nis adeptæ per deputatos Communitatis:
leg.ſcripturas, ibíque communiter Scribentes,
Cod.qui potior.in pignor.habeant. Atteſtationes 7.
autem tanquam extraiudiciales nullam me-
rentur fidem: Rota *in recen. deciſ.*471. *num.5.
& deciſ.462. in fin. part.2.*

Tanto magis quia iidem Laboratores at-
teſtantur ſe recognouiſſe in Dominos, De-
putatos Communitatis, qui poſſeſſionem
non acceperunt ſciente, & conſentiente Re-
ctore, vt declarauit per publicum inſtrumen-
tum Confeſſarius *in ſumm. Lauiniæ, num.2.*
Vnde ſine eorundem Deputatorum poſſi- 8.
dentium ſcientia, & conſenſu, nulla potuit
Rectori acquiri poſſeſſio: *leg. 3. §. in amit-
tenda,*

renda, *& §. ſi quis nuntiet, ff. de acquir. poſſeſſ.*
Pontan. *de ſpolio, lib. 1. cap. 14. num. 124*

Licet etiam dici non poſſet, in facto non
iuſtificari huius citationis defectum, cùm ad
omnes actus cauſæ fuerit citatus Iacobus
Amatus vt Procurator aſſertæ Collegiatæ
erigendæ in Terra Corinaldi, & Communi-
tatis dictæ Terræ; *d. ſummario Lauiniæ, num. 3.*
qui tamen Iacobus fuerat conſtitutus Procu-
rator non ſolùm à Deputatis & Communi-
tate, ſed etiam à dicto Rectore in ſpecie ad
Cauſam, quæ agitabatur, & agitanda erat
contra dictam Lauiniam: *eod. ſumm. num. 4.*
Vnde cùm Rector non haberet ſpeciale, &
ſeparatum intereſſe à Iure Deputatorum, ſeu
Collegiatæ erigendæ, ſed vnum & idem, vt
ipſemet expreſſit in omnibus actibus, quibus
interuenit, qui dantur in *eod. ſumm. num. 5.*
& 6. Conſequens eſt vt non eſſet ſeparatim,
& nominatim citandus, ſed ſufficiat citatio
facta contra Iacobum vti Procuratorem
Collegiatæ erigendæ; cui etiam ipſe manda-
tum dederat.

Iuſtitia verò eſt euidens: quia legatum
prædij de quo agitur, non probatur: vt
enim dicebatur in *alia deciſione*; ex teſtibus
& atteſtatione Patris Ioſephi Confeſſarij
probatur tantummodo ægrum morti proxi-
mum Confeſſario interroganti an vellet re-
linquere legatum ſcutorum 1000. pro eri-
genda Collegiata? reſpondiſſe, *Padre ſi*; &
9. Confeſſario replicante, an vellet pro dicta
erectione relinquere prædium ſitum in Ter-
ritorio dicti loci? iterum reſpondiſſe, *Padre ſi,*
fate voi: quæ verba procul dubio non im-
portant diſpoſitionem perfectam; ſed ſim-
10. plicem declarationem quòd erat contentus
relinquere, quæ non importat relictum, cùm
præſertim verba ſonent, quod negotium
committebatur ipſi Confeſſario interrogan-
ti, ibi, *fate voi*; Vnde ægrotus non fecit le-
gatum, ſed declarauit ſe contentum quod
Confeſſarius ipſe ad ſui libitum diſponeret,
11. quod valdè diſtat à legato: poſt cuius perfe-
ctionem opus eſt, quod ipſe teſtator actua-
liter, & deliberatè diſponat; nec ſufficit
quod illud relinquat in ſuſpenſo ſub futura
interrogantis voluntate: vt probant Bald.
Mantica & alij *in deciſione* adducti, *verſ. nec*
obſtat.

Vbi vlteriùs, ad detegendam imperfe-
ctionem huius voluntatis ponderatur, quod
Confeſſarius illam agnoſcens ſubdidit; *Si-*
gnor Pietro, non tocca à me il diſponere della
Robba voſtra: Ægrotus autem reſponſum
dedit, *Sapere e Zappare*, quibus articulatis,
illinc ad modicum expirauit: Si enim ægro-
tus non ſolùm ipſe legatum perficere noluit,
ſed nec minùs Confeſſario interroganti vo-
luit aptè reſpondere, alterum ex duobus eli-
12. citur, Vel quod ipſe non habebat perfectam
voluntatem diſponendi, ſed ſic reſpondebat
ad euitandas moleſtas interrogationes ad-
ſtantium, vt probant omnes *in deciſione* ad-
ducti; quibus addi poſſunt idem tenentes,
Bec. *conſ.* 86. *num.* 21. 22. *&* 23. Siluan. *con-*
ſil 87. *num.* 29. Rota *deciſ.* 37. *num.* 6. *poſt ſe-*
cundum vol. conſ. Farinac. Vbi quod Ægroti
morti proximi, vel grauitate morbi detenti,
ſolent vtplurimùm reſpondere interroganti-
bus, *ſi ſi*: abſque tamen vlla deliberatione;
Vel quod ipſe non erat ampliùs ſauæ mentis, 13.
dum interroganti ſuper vna re grauiſſima,
reſpondit de alia, ad propoſitum non fa-
ciente, & nihil prorſus ſignificante, quod
ſufficit ad hoc vt prætenſa diſpoſitio non va- 14.
leat, quantumuis facta ſit ad pias Cauſas:
vt probat Couar. *cap. relatum, il primo, ſub*
num. 9. & ſeq. de teſtam. Rota *deciſ.* 576. *ſub*
numero 3. parte 3. recent. cum aliis *in prima de-*
ciſione allegatis.

Nec quidquam facit, quod ex tribus te-
ſtibus datis *in ſumm. Rectoris, num.* 12. ha-
beatur, Petrum defunctum ante infirmita-
tem confeciſſe propria manu minutam teſta-
menti, in quo relinquebat hæredes vniuer-
ſales Fratres Minoris Obſeruantiæ Sancti
Franciſci, ex quo inferebat altera pars,
quod dum antecedenter apparet de volunta-
te relinquendi ad pias Cauſas, nedum per
viam ſimplicis legati, ſed per viam vniuerſa-
lis inſtitutionis, legatum prædij dici debeat
emanaſſe ex deliberata animi voluntate, non
autem ad euitandas importunas adſtantium
ſuggeſtiones.

Obiectum enim procederet, ſi ante mor-
bum & ſuggeſtiones amicorum, defunctus
declaraſſet animum relinquendi pro erectio-
ne Collegiatæ, de qua agitur; ac dum vole-
bat relinquere Fratribus Minoris Obſeruan-
tiæ, & poſtea voluntas non fuit ad actum
producta, eo quia, vt iidem teſtes deponunt,
Fratres noluerunt eam acceptare propter ex-
ceſſiua onera legatorum, non poteſt ex ea 15.
inferri ad relictum pro erigenda Collegiata,
totaliter diuerſum & ſeparatum: *leg. Papi-*
nianus exuli, Digeſtis, de minor. ex vnica
enim diſpoſitione non poteſt inferri ad aliam
diuerſam: & Doctores tenentes ſuſtineri di-
poſitionem factam ad ſuggeſtionem alio- 16.
rum, quando conſtat de præordinata volun-
tate Teſtatoris, loquuntur de præordinatio- 17.
ne illiuſmet diſpoſitionis, quæ ad ſuggeſtio-
nem facta fuit, non de alia: vt in ſpecie de-
clarat Clarus *in deciſione* relatus *quæſtione* 37
numero 7.

Quod autem ſaltem competat retentio
pro legato pecuniario ſcutorum mille, quod
perfectum videtur per primam reſponſio-
nem factam Confeſſario, cum verbis deli-
beratis: *Padre ſi*: nullam habet ſubſiſten-
tiam; id enim probatur tantummodo per te-
ſtes intereſſatos, qui dederunt cauſam inter-
rogationi; & Confeſſarius dicit ſe non recor-
dari, cùm tamen veriſimiliter de hoc etiam
recordaretur, ſicut de aliis recordatus
fuit.

Et vlteriùs non conſtat etiam de illius
perfectione; licèt enim prima vice reſpon-
derit, *Padre ſi*, diſpoſitio adhuc manſit in
ſuſpenſo, dum Confeſſarius ad commutan-
dum legatum ſubdidit, an vellet relinquere
prædium, ex quo ſcuta mille non ſufficie-
bant pro erectione Collegiatæ. Dum itaque
huic ſecundæ interrogationi non fuit data
congrua reſponſio, quæ deliberatam volun-

tatem continere valeat,ex ſuperiùs adductis, cõſequens eſt vt non ſolùm remaneat imperfecta ſecũda diſpoſitio prædij,ſed etiã prima ſcutorũ mille,quæ nunquam ab hac ſecunda fuit ſeparata, ſed vſque ad finem tractata, &
18 non concluſa: Retentio autem non competit, quando creditum non eſt omninò certum, clarum,& liquidum: Gabr.*comm.concl. lib.5. de reſtit.ſpoliat.concluſ.1. num.117.* Grat. *diſcept.forenſ.cap.734. num.13.* Surd. *deciſ.46. in fin. verſ.Senatus tenebat:* & aliis adductis, Rota *in Romana retentionis domorum 23. Maij 1642.coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Ghiſlerio*; & priùs *in Romana Saluiani de Caſalibus vigeſimo primo Iunij 1641. coram me.*

Romana Nullitatis Matrimonij,19.Ianuarij 1646.

Coram R.P.D. Arguelles.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes examinati in iudicio criminali non probant in ciuili.*
2 *Teſtes examinati abſque partis citatione, non probant niſi repetantur.*
3 *Teſtes examinati abſque partis citatione non probant niſi repetantur,licèt reus illos habeat pro repetitis.*
4 *Membrorum ſuorum nemo eſt dominus.*
5 *Minori dandus eſt curator.*
6 *Confeſſio minori non praiudicat.*
7 *Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam non probant.*
8 *Teſtes in cauſa matrimoniali debent eſſe omni exceptione maiores.*
9 *Teſtes ſingulares non probant.*
10 *Mulieris teſtimonium in iudicio criminali reijcitur.*
11 *Teſtis qui propriam detegit turpitudinem, non eſt audiendus.*
12 *Teſtis minùs idoneus fidem non acquirit per obitum ſuperuenientem, ſed inſeruit pro leui coniectura.*
13 *Affinitas contrahitur ſolùm per copulam conſummatam.*
14 *Affinitas probatur per teſtes deponentes de copula licèt non conſummata.*
15 *Affinitas,vt dicatur contracta, quomodo teſtes deponere debeant de copula.*
16 *Religioſis maior fides adhibenda venit,quàm laicis.*
17 *Teſtes de auditu non magis probant,quàm ij à quibus audiuiſſe aſſerunt.*
18 *Teſtes intereſſe habentes in cauſa, non probant.*
19 *Teſtes de auditu nunquam probant, niſi id quod dicunt audiuerint à pluribus.*
20 *Mater quando agitur de dirimendo matrimonio non admittitur in teſtem quia reputatur ſuſpecta.*
21 *Teſtes deponentes aliquem tractaſſe alium vti filium, non probant niſi ſpecificent tractatus.*
22 *Copula eſt difficilis probationis.*
23 *Meretrices in actu copulæ latebras quærunt.*
24 *Lucem odit qui malè agit.*
25 *Copula probatur per teſtes etiam minùs habiles.*
26 *Teſtes ſingulares admittuntur quando probandum eſt aliquid in genere.*
27 *Teſtes ſingulares probant concurrentibus coniecturis.*
28 *Numerus teſtium poteſt eorum defectus ſupplere.*
29 *Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam, inſeruiunt pro adminiculo probationis imperfectæ.*
30 *Teſtes examinati in iudicio criminali,pro informatione Curiæ, faciunt adminiculum in iudicio ciuili.*
31 *Examen nullum teſtis,qui è viuis deceſſit, ex quadam æquitate ſuſtinetur.*
32 *Examen teſtis mortui valet, licèt non fuerit receptum cum citatione partis, non ſecus ac ſi citatio interueniſſet.*
33 *Falſum deponere in præiudicium propriæ vitæ nemo præſumitur.*
34 *Confeſſiones extraiudiciales emanatæ tempore non ſuſpecto, & pluries iteratæ, probant.*
35 *Copulæ præſumptio oritur ex eo, quòd mulier ſecretum cubiculum cum viro ingrediatur, ibique per aliquod temporis ſpatium permaneat.*
36 *Copulæ præſumptio oritur ex confeſſione viri, præſente, & tacente muliere.*
37 *Copulæ præſumptio oritur ex frequenti acceſſu viri ad domum mulieris impudicæ.*
38 *Copulæ præſumptio oritur ex iuuentute viri, & mulieris, qui ſæpè inſimul conueniunt.*
39 *Iuuentus vicina eſt lapſibus.*
40 *Copulæ præſumptiones deducuntur ex pluribus facti circumſtantiis quæ referuntur.*
41 *Turpitudinem propriam detegens auditur, quando agitur de ſalute animæ.*
42 *Teſtis propriam detegens turpitudinem probat, quando agitur de iis quæ concernunt animæ periculum.*
43 *Copula benè probatur por coniecturas, & præſumptiones violentas propter difficultatem probationis.*
44 *Singula, quæ parum proſunt, vnita iuuant.*
45 *Copulæ ſufficiens probatio an ſit, remittitur Iudicis arbitrio.*
46 *Probatio perfecta illa dicitur per quam Iudex inclinat ad aliquid credendum.*
47 *Matrimonia duo ſi fuerint contracta,& dubium ſit circa primum, ſtandum eſt pro ſecundo.*
48 *Conſanguinitas quomodo probetur.*
49 *Matrimonium contractum cum affine, nullum, & inualidum eſt,ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini.*

Decisio LXXXVII.

Lvcretia Mariotta accuſauit Franciſcum apud Iudicem criminalem Vrbis de inceſtu cum ipſa, & etiam Felice eius ſorore commiſſo,& iniuſto matrimonio ſecum contracto; & dictus Iudex pœna Capitis prædictum Franciſcum damnauit, & inſuper matrimonium nullum declarauit: ſucceſſiuè Franciſcus venia criminis impetrata, matrimonium contraxit cum Galla, quæ inſtitit, citata dicta Lucretia, primum matrimonium nullum, & ſecundum validum declarari; & à Sanctiſſimo commiſſa cauſa Eminentiſſimo Vicario, cum Voto Rotæ fuit datum dubium, An matrimonium inter Franciſcum & Lucretiam ſit nullum?

Et multa quidem videbantur facere pro validitate dicti matrimonij, & probationes in contrarium adductæ, partim nullæ ſunt, partim leuiſſimæ: nam producuntur depo- 1. ſitiones teſtium examinatorum in iudicio Criminali, qui nullam fidem faciunt in Ciuili, cùm cauſa, & perſonæ ſint diuerſæ: nam ibi ad pœnam actum eſt, accuſante Lucretia Franciſcum: hic agitur de nullitate matrimonij ad petitionem Annæ, citata Lucretia pro ſuo intereſſe: Alexand. *in l. 2. ff. iud. ſol.* Maſcard. *de prob. concl. 348. n. 19. verſ. ſed iſtis non diſſimulanter.* Barthol. Socin. *conſ. 4. num. 6. volum.* & facit text. *in leg. vlt. § ſancimus, Cod. de teſtibus*, Rota *deciſ.* 128. *num. 5. poſt conſ. Farinac.* cum aliis cumulatis *in Bononien. pecuniaria* 26. *Maij* 1645. §. *Aſſertum verò, circa finem*, confirmata 19. *Iunij menſis coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Bichio.*

Vnde in Curia Archiepiſcopali Neapolitana admittitur Fiſcalis, quãdo agitur de matrimonio quoad vinculum, ſi velit defendere: Genuenſ. *in praxi Archiepiſcop. cap.* 21. *numero* 15. & quod non ſint eædem perſonæ, ſatis apparet, quia in his cauſis nihil petitur à parte, ſed à Iudice, vt ait Genuen. *in pra-* 2. *xi Archiepiſcopali, cap. 21. num. fin.* Abb. *in cap. ex parte, de reſtitut. ſpol num. 5.* Præcipuè cùm teſtes fuerint ex aduerſo, ſine partis citatione examinati, & non repetiti; *cap. 2. de teſtament.* Caputaquenſ. *deciſ. 4. parte* 3. Clar. *§. finali, quæſt. 45. verſ. cæterum ſi in examine, num.* 10. *& quæſt.* 401. *verſ. item quæro:* Buratt. *deciſ.* 776. *num.* 1. *& deciſ.* 114. *num.* 14. vbi latè Addentes, *num.* 15. *& deciſ.* 634. *numero* 2. Coccin. *deciſ.* 119. *n.* 1. *& deciſ.* 131. *num.* 2. Rota, *deciſ.* 159. *n. 6. p. 4. recent. & deciſ.* 58 *num. 6 parte 4. & diuerſ.* Farinac. *de teſtibus, quæſt.* 72. *& num.* 32. *&* 89. & *poſt eius conſ. deciſ.* 250. *num.* 1. Valenz. *conſ.* 90. *numero* 115. & eſt textus *in leg. penultima, de his, qui ſunt ſui. l. à Diuo Pio* 15. *§. ſi verum 4. verſ. ſed eſt ſciendum: Digeſtis, de re iudic.* Pariſ. *in praxi, tomo* 1. *parte* 1. *cap.* 359. *numero* 1. *cum aliis ibid.*

3. Nec aliquid facit quod Franciſcus habuerit teſtes pro repetitis: quia Farinac. *dicta quæſt.* 72. *numero* 150 teſtatur, quòd licèt in multis Italiæ locis hoc ita obſeruetur, in Tribunalibus Vrbis nunquam fuiſſe admiſſum, pro quo eſt ſingularis Gloſſa, *in leg. pactum inter hæredem 46. verb. cùm liceat, verſus fin. verſ. item pactum, Digeſtis, de pact.* Quia ne- 4. mo membrorum ſuorum Dominus eſt: *leg. liber homo, la prima, 17. in ordine, Digeſtis, ad leg. Aquil. l. lege Cornelia, 4. § finali, verſ. nemo enim: Digeſtis, ad leg. Corneliam, de ſicar.* & facit textus *in leg. amplius 3. §. cùm verò, in fin.* ibi, *& inuito ei ſuccurratur: Digeſtis, de liber. cauſ.* melior textus *in leg. non tantum 6. verſ. fin.* ibi, *quid ergo ſi reſiſtat, qui damnatus eſt, aduersùs prouocationem, nec velit admitti eius prouocationem, nec velit admitti eius appellationem, perire feſtinans? adhuc putem differendum ſupplicium: Digeſtis, de appellat.* tradit in propriis terminis Auend. *reſp.* 11. *numero* 5. Radin. *de Maieſt. Princip. in par. ſed per legitimos, num.* 14. Gomeſ. *tom. 3. var. cap.... num.* 33. Royas *ſingul.* 193. *in med.* Rebuff. *in proœmio ordin. Gall. gloſ. 5. n.* 100. Pariſ. *vbi ſuprà, num. 3. 4 & 5.*

Deinde quia Franciſcus erat minor, & 5. propterea debuit ei curator dari: *leg. clarum 4. Cod. de author. præſt.* vbi Barboſa ſuo more multos congerit, *leg. propter violatam, Cod. ad leg. Iuliam de Adult.* facit textus *in leg. fin. in princip. verſ. neceſſitate, Cod de bonis quæ liber.* Bart. *in l. finali, §. pupillus, num. 2. in fin. ff. de verb oblig.* Pariſ. *d. part. 5. cap. 3. § 4. num. 5. in fine.*

Ex quò capite naſcitur etiam, quod con- 6. feſſio Franciſci nil ei potuit obeſſe, & multo minus cauſæ, de qua hodie: ad text. *in leg. cum & minores 4. Cod. ſi aduerſus rem indicat.* Bald. *in d. l. clarum, num.* 1. *§. nunc videndum, num.* 31. Gomeſ. *lib. 3. var. cap 7. num.* 64. Clar. cum multis, *lib. 5. § finali, quæſt.* 50. *num.* 2. *& quæſt. 5. num.* 52. Pichard. *ad praxim part. 3. §.... num. 1. &* 14. & apud Hiſpan. eſt text. 11. *tit.* 2. *partit.* 3. vbi Gregor.

Alij adducebantur teſtes examinati ad per- 7. petuam rei memoriam pro copula cum Felice probanda, qui non magis probant: *cap. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt.* & *ibi* Barboſ. *num.* 2. Menoch. *de præſumpt. præſ.* 62. *lib.* 2. Farinac. *de teſtibus, quæſt.* 76. *num.* 129. Mantic. *deciſ.* 142. *num....* Gabr. *tit. Depoſitio: concluſ. 2. n.* 121. Rota *deciſ.* 439. *in fin. parte 4. recent.*

Producebantur alij examinati in hoc Iudicio; ſed nec hi videntur attendi: quia in 8. cauſa matrimoniali requiritur, vt teſtes ſint omni exceptione maiores: *cap.* 1. *§. inquiſita, de conſanguinitate & affinitate, cap. licet ex quadam 47. de teſtibus:* Couarr. *tom. 2. cap. 4. §. 12. num. 7 &* 8. Rota *deciſ.* 147. *num. 2. par. 1. recent.* Gregor. XV. *deciſ.* 351. *num.* 2. Guttierez *de matrim. cap.* 44. *num.* 9. Sanchez *de matrim. lib. 2. diſput.* 45. *num.* 30. Noguerol. *allegat. 24. num. 127. & allegat. 23. num.* 31. Ricc. *deciſ. 9. num. 6. par. 2. in Cur. Archiepiſcop. Genuen. in praxi, cap. 21. num. 4. & 5. & ſequenti,* Maſcard. *de probat. concluſ.* 1360. *numero* 1. Farinacius *de teſtibus, dicta quæſtione* 62. *numero* 106.

Et hæc qualitas articulanda, & probanda eſt: Barboſa cum multis, *cap. 1. de conſanguinitate,*

guinitate, *& affinitate*, *num.* 11. *&* 12. Noguer.*vbi proximè*, *num.*22. Altograd.*conſ.*55. *num.*55.*verſ vnde ſi contingeret*: Et in puncto quando agitur de probando vno matrimonio contra aliud: Genuen. *in praxi Eccleſ. cap.*21.*num.*24. Rota *deciſ.*209. *part.*2. *diuerſ.* ibi, *quia ad dirimendum*: faciunt tradita per Molin.*lib.*2.*de primogen.Hiſpan. cap.*6.*num.*5. *cum multis ſeqq.* & reſpondent Alciat.& Bart. vbi Addentes Carleual.*de Iudiciis*,*tom.*2.*lib.*1. *tit.*2. *diſputat.* 8. *num.*37. Noguerol. *alleg.* 32. *numero* 56. Paz. *ad leg.* 64. *ſtyl. numero* 43. *pag.* 360.

9. Inſuper quia teſtes omnes ſunt ſingulares, contra text.*in cap.*23.§ *contra leg.de elect.cap. in omni negotio* 4. *de teſtibus*, *cap.cauſam* 14.*de probat.cap.cum dilectus* 20.*de accuſ.* Farinac.*de teſtibus*, *quæſt.* 64. *num.*33. Noguerol. *d.allegat.* 23. *num.* 88. Nam de quolibet actu duo ſaltem debent eſſe conteſtes; Ioannes de Amicis, *conſ.*127.*num.*6.*&* *num.*25.Maſcard. *concluſ.*65.*num.*2. Farinac. *de delict.carn. quæſtione* 136.*num.*30.Guttierr.*de matrim.cap.*44. *num.*56.Sanchez *lib.*11. *diſputat.* 12. *num.*11. Giurb. *conſ.*37.*num.*25.

10. Præterea teſtimonium Felicis, quæ dicit de copula in iudicio criminali, eſt reprobatum, ex textu *in l.*3. § *ideòque Diuus Hadrianus*, *verſ. fin.* ibi *quæve palam quæſtum faciat, feceritve*: *ff. de teſtibus*: *num.* 56. *per tot.* Ant. Gomez. *var.lib.*5. *reſolut.*10. *num.*15. Clarus *in* § *fin. quæſt.*24. *num.*14. quæ ex eo etiam re-
11. pellenda venit, quia propriam turpitudinem confitetur: ad tradita *in cap. primo*, *de eo qui duxit in matrimonium*, *cap. inter dilectos*, *extr. de donationib.* & *ibi* Gloſſa *in verbo*, *turpitudinem*, *l. ſi creditoribus*, *Cod. de ſeru. pign. dat. manumiſſ. leg. tranſactione finita*, *C.de tranſact.* & in terminis confitentis copulam dixit Gloſſa *in cap. extraordinaria* 11. 35. *quæſt.* 3. *verb.dub.in fin.&* *in cap.cum M. Ferrarienſis*, *de Conſtitut.*

Alius teſtis in eodem Iudicio examinatus, fatetur ſe eſſe ſeruum Felicis: ex quo ſatis apparet de eius infamia, nec etiam fuit repe-
12. titus; & quamuis deceſſerit, non propterea reputatur idoneus, ſed leuem præſumptionem facere dixit Farinac. *de teſtibus*,*quæſt.*75. *n.*133.Rota *dec.*194.*num.*1.*part.*5.*diuerſ.*

Et licèt admittamus opinionem dicentium non eſſe neceſſarium probare copulam conſummatam, per quam ſolam vir & fœmina
13. vna caro efficiuntur, & qua ſola contrahitur affinitas; *d.cap.extraordinaria*, 11.35.*quæſt.*3. vbi Gloſſa prima, & *ibi* Barboſa; Nogueroll. *d.allegat.*23.*num.*90.Sanchez *de matrim. lib.*2. *diſput.*21. *num.*5. *&* *lib.*7. *diſp.*15. *num.*11. *diſput.*64. *num.*8, Pont. *de matrim. lib.*7. *cap.*33. *numero* 2. *&* *libro* 9. *capite* 10. *in princip.* de quo iam dubitari non poteſt, propter Sacræ Congregationis declarationem ad Concilium Tridentinum *ſeſſ.*24.*cap.*4.*de reformat.matrim*, relatam *ibi* ab Eminentiſſimo Cardinali Bellarmino, ibi, *intellige autem fornicationem tum impedire matrimonium, cùm interuenerit copula perfecta*; Nauar. poſt alios *in ſumm. cap.* 22. *numero* 43. non obſtante *cap. iuuenis*, 3.*de ſponſal.* Quia *ibi* non dicitur impedimentum publicæ honeſtatis oriri ex attentata copula, ſed ex ſponſalibus contractis cum proxima ſeptennio, malitia ætatem ſupplente; & *ibi* Gloſſa,*verb.ergo dubia*,*circa fin.&* *in d.cap.extraordinaria*, *verbo*,*maritalem*, Abb. *d. cap.*3. *num.*5. vbi etiam Barboſa cum multis citatis,*num.*9.*extr.de ſponſal.&* *in tract. de offic. & poteſt. Epiſcopi*, 3. *parte*, *allegat.*11. *num.*179. Anchar. *num.* 1. Socin.*num.*9.Ioan.
Andreas *num.* 1. Hoſtienſ. *in principio*, Licèt 14.
(inquam) non ſit neceſſarium hanc conſum-
mationem probare, quæ eſt impoſſibilis pro- 15.
batu, debent tamen dicere teſtes ſaltem ſe audiuiſſe illos carnaliter ſe cognoſcentes: Farinac.*de teſtibus*, *quæſt.* 69. *cap.*7. *num.*197. Maſcard.*de prob.concluſ.*62. *num.*1.*&* 2. Barboſa *in cap. præterea* 27.*num.*4. *de teſtib.* Abb. *notab. primo*, Ric. ad Maſcard. *concluſ.* 452. *num.*1. Rota *deciſ.*91.*num.*6. *par.*2. *diuerſ.* Nogueroll.*d.alleg.*23.*num.*91. Seraph. *deciſ.*893 *num.*17. & hoc ſolum dicit vnus teſtis in informatione ad perpetuam rei memoriam.

Nec aliquid iuuare videtur, quod quidam R. Magiſter Religioſus grauiſſimus, & alter etiam Religioſus deponant; ille, ſe audiuiſſe à Franciſco; iſte, à Matre Lucretiæ conſulentibus eos, quid poſſent in eo caſu facere
propter copulam conſummatam: nam licet 16.
eis maior ſit adhibenda fides quàm laicis,*c.*3. 4. *quæſt.* 2. Gloſ. *in cap. Monachus*, 9. *verſ. compendia*, 77. *diſtinct.* & *ibi* Barboſa, Maſcard. *concluſ.* 306. *num.* 1. Farinac. *de teſtibus*, *quæſt.* 61. *num.* 40. *&* *quæſt.* 65. *num.* 177. ta-
men cùm ſint de auditu alieno, non poſ- 17.
ſunt maiorem fidem facere quàm illi, à qui-
bus audiuerunt, qui nullam faciunt profectò, 18.
cùm ſint ſuſpecti & intereſſati: latè Farinac. *de teſtibus*, *quæſt.*69.*num.*85.*cum multis*, & te-
ſtes de auditu nunquam probant, niſi id quod 19.
dicunt, à pluribus audiuerint: text. vulg. *d. cap.licet ex quadam* 47.*de teſtib.*ibi,*non vtique ab vno*,*cùm non ſufficeret ille ſi viueret*, *ſed duobus ad minus*: Farinac. *d.quæſt.*69.*num.*79.*cum multis*, Cyriac. *controu.*150. *num.*62. Valenz. *conſ.*90.*num.*77. Dec.*conſ.*321.*num.*8.*verſ.præterea*: Crauet. *de antiq. tempor. parte prima*, §. *cito de familia*, *num.* 6. Alexand. Rodienſ. *conſ.* 25.*num.* 85. *lib.* 2. Et hîc, vnuſquiſque audiuit ab vno ſolo, & hoc ſuſpecto, vt eſt
Mater, quando agitur de Matrimonio diri- 20.
mendo: *cap. ſuper eo* 22.*de teſtibus*, Molin.*de ritu nuptiar.lib.*1. *cap.*8.cum aliis *ibid.* Et magis ſuſpectus Franciſcus, vtpotè ſuam proferens turpitudinem, de quo ſatis *ſuprà*: Præcipuè cùm deſideret Matrimonij inualiditatem, Molin.*de ritu nupt.lib.*1. *cap.*15.*n.*54. Maſcard.*concluſ.*1033.*num.*5.*&* 29. Abb. *in d. cap. ſuper eo* 5. *num.* 5. *de eo qui cognouit*, *&c.* Menoch.*de arbitr.caſ.*103.*num.*6. Et quia nullus ex teſtibus vltra dictas exceptiones reddit ſui dicti rationem: Farinac. *de teſtibus*, *quæſt.* 70. *num.*1. *&* 3. Rota *deciſ.*17. *num.*14. *par.*5 *recent.*& Buratt.*deciſ.*534.*num.*56.

Nec conſanguinitas rectè probatur ex 21.
duobus teſtibus dicentibus vidiſſe Camillum & Virginiam, Mariottam, Felicem, & Lucretiam vti filias tractaſſe, quia debent deponere ſpecificè de huiuſmodi tractatibus; Ruin.

conſ.52.num.5.lib.5. Abb. *in cap.illud, de præſumpt.*

His tamen minimè refragantibus, primum matrimonium fuiſſe inualidum dixe-
22. runt Domini; moti, quia cùm copula ſit difficilis probationis, vt plurimis relatis, Farinac. *de delict.carn.quæſt.*136.*num.*4.& *poſt eius conſ.deciſ.*32.*n.*2.*deciſ.*69.*ſub num.*2.vbi Add. *littera E*, Maſcard. *concl.*57.vbi de veriori & communi, Menoch.*de præſumpt.lib.*5.*pag.*41. *& de arbitr.*2. *caſ.*116. *num.*11. Fontanell. *de pact.nupt.clauſ.*5 *gloſ.*5.*part.*2. *num.*8. cum allegatis *ibid.* Rip. *de noct. temp.cap.* 36. *num.*2.
23. cum vel ipſæ Meretrices ad hæc patranda delicta, latebras & obſcuritatem affectent: Archidiac. *in dict. cap. extraordinaria*, 11.35. *quæſt.*2. *ſub n.*3. *verſ.ſed cum.*: Rota *deciſ* 95. *num.*15 *part.*2.*diuerſ.*& dixit Satyricus Poëta;

——— *Claude feneſtras.*

Et alius:

Vela tegant rimas, iunge oſtia, tollito lumen:

Et alibi:

At Meretrix abigit teſtes, veloque, feráq;
Rara eſt quæ ſumè in fornice rima patet.

24. Et eſt vulgaris regula, Qui malè agit odit lumen: *capit.conſuluit* 24.*verſ.nec verò*; *ff. de offic.& poteſt.iud.delegat.*vbi Gloſſ *in verbo,qui malè agit.*

25. Ex quo naſcitur, ad illam probandam teſtes inhabiles admitti poſſe: Gram.*conſ. crimin.*17.*n.*6.Ripa *de noct temp.cap.*56.*n* 6.Maſcard.*de probat.concl.*1109.*n.*12.Farin.*de teſtib. quæſt.*62.*n.*33.*vbi de communi*,Roland.à Vall. *conſ.*3.*num.*5. *vol.*3. adeò vt ſi non adfuerint alij, neque ex natura loci, vel actu, adeſſe potuerint, inhabiles plenè probare dixerit idem Ripa *vbi ſuprà, num.*15. Put. *ad leg.ſi quando, n.*150. *in fin. verſ.quod non concedo, Cod. vnde vi*: Paz *ad leg ſtyl.*62.*n.*42.*fol.mihi* 335. text. *in l.conſenſu* 8.§ *Seruius etiam*,6. *C.de repud.* & *ibi* Barboſ.*in fin. l.cum probatio* 7.*ff. de probation.cap.veniens il* 2.*in ordine* 38. vbi Gloſ.fin. in puncto, *de teſtib. cap. final. de teſtib. cogen.* vbi Felin.*num fin.l.ſi quando* 9. vbi Gloſſ.*verbo, manifeſte C. vnde vi*: *cap. cùm dilectus* 32. *verſic.etſi*, & *ibi* Gloſſ.*de elect.cap.tertio loco* 5. *de probat.* & *ibi* Gl.*verbo,iurati,verſ.& meritò, & cap.teſtes* 3.§ *ſerui*: 4.*quæſt.*3. Gabr. 6.*part. de teſtib.concl.*7.*n.*1. Farinac.*de teſtib. quæſt.*62. *n.*78.*&* 29. *cum ſeqq.* Guttierrez *de matrim.d. cap.*44.*n.*20.*verſ.quando*, Zaſ. *conſ.*2.*n.*60. *vol. primo*: Molin.*de ritu nupt.lib.*1. *cap.*8.*n.*36. Et quando concurrunt cum aliquo habili; ſecurè docet Guttierrez *vbi ſuprà,n.*24 Bald.*in l.ſi quis ex argentariis*,§.2 *ff.de eden.* Imò ex vnius teſtimonio, propter inopiam probationis, aliquando ſtare dixit: *cap.paruulos*,110.*cap.cum itaque* 11.*de conſecrat. diſtinct.*4. *leg.Theopompus* 14 *ff.de dote præleg d.l.ſi quando*,*C.vnde vi*: Paz *d.l.*62.*ſtyli*, *num.*14. *fol. mihi* 334. & cum fama, & aliis adminiculis in delictis, quæ occultè fiunt, admitti tenent Abb. *in d.cap.præterea, in fin. de teſtibus*: Ripa *de noct. tempor. cap.*59.*n.*3. Farinac.*de delict.carn.d.quæſt.*136. *n.*8.Præcipuè quando adiuuatur depoſitionibus aliorum; Rota *deciſ.*454.*num.*5. *parte* 4. *recent.*

26. Et per teſtes ſingulares probari poſſe quando aliquid in genere probandum eſt: Guttierez *d. cap.* 44. *num.* 53. *&* 55. & de magis communi, Crauett. *conſ.*73. *n.*34. *& conſ.*267. *num.* 4. vbi veriorem & magis communem, *num.*5. Dec.*conſ.*650.*num.*11. Iaſon.*in l.admonendi*, *num.*212. ibi, *videtur ergo*: *ff. de iureiur.* Ferret.*conſ.*389.*num.*24. Surd.*conſ.*94.*num.*14. Gregor.XV. *deciſ.*374. *num.*21. Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.*23. *num.*6. Et quod regula de 27.
teſtibus ſingularibus non procedat, quando cum eis concurrunt coniecturæ: Crauet. *de antiquo tempore,part.*4.*num.*57.Caſtr.*conſ.*281. *num.*10.*in fine, verſ.item obſtat, quòd teſtes ſingulares*: *libro* 1. Rolan. *conſ.* 42. *numero* 47. *volumine* 2.

Sed in præſenti non ſolùm coniecturæ, & vehementiſſimæ præſumptiones concurrunt, ſed multi teſtes eas probant, quorum nume- 28.
rus poteſt ſupplere defectus: Rota *deciſ.*503. *num.*3. 612. *num.*1.631. *num.* 2. *&* 259. *in fin. part.* 4.*recent.* Anton. Gomez *variar.reſolut. cap.*10. *num.* 19.

Non obſtat fuiſſe examinatos nõnullos in 29.
Iudicio criminali ad perpetuam rei memoriam, quia faciunt ſufficiens adminiculum ad complendam probationem factam coram Eminentiſſimo Vicario, etiamſi alioquin imperfecta fuiſſet; Rota *deciſ.*512. *n.*5. *&* 151. *num.*4. *part.*4.*recent.* Caputaquenſ. *deciſ.*206. *num.*2.*part.*2.

Et quod teſtes examinati in Criminali pro 30.
informatione Curiæ, faciant adminiculum in Ciuili: Rota *deciſ.*360. *n.*1 *poſt med. par.prima recent.* prout de examinatis ad perpetuam rei memoriam, Rota *deciſ.*494 *n.*3. *par.*1. *recent.* vbi aliæ referuntur: faciunt tradita per Bart. *in l.admonendi, num.* 41. *ff. de iureiuran.* Ruin.*conſ.*48.*n.*10.*lib.*4.Crauet.*conſ.*192.*n.*31. Dec.*conſ.*64.*num.*2.*verſ. poſtremo.*

Nec obſtat quod vnus fuerit mortuus: 31.
quia eius examen etiamſi diceretur nulliter factum; ex quadam æquitate ſuſtineri dixit Rota coram ſanctæ memoriæ Gregor.XV. *deciſ.*439.*num.*18. & eſt text.*in l.fin. verſ. ſin autem*: *Cod.de teſtibus*, & imò valere 32.
ac ſi parte citata depoſuiſſent, tenent Anton. Coſta *conſ.*40.*num.* 11. *verſ.quoniam non fuit*: Lambert.*de contract.gloſ.*11.*num.*20.vbi *in fin.* dicit, in Senatu Mediolani reſolutum.

Accedit Franciſci confeſſio coram Iudice criminali, quæ licèt forſan nulliter facta videri poſſet, ex ſuperiùs deductis; Tamen mul- 33.
tùm mouebat Dominos, quod non videbatur veriſimile voluiſſe falſum in perniciem propriæ vitæ confiteri: ex text. *in l.finali.in princip.verſ.ſin autem,C.arbitr.tut. ibi*; *neque enim ſic homo ſimplex* (*imò magis ſtultus*) *inuenitur, vt in publico Inuentario ſcribi contra ſe aliquid patiatur*: Sanchez *lib.*2.*de Matrimon. diſp.*45. *num.*34 *in fin.* facit text.*in cap. continebatur* 6. §.*conſultiſſimi, de deſponſ.impub. cap.ſi quis acceperit*, 3. *quæſt.* 1. maximè accedente etiam confeſſione Felicis, *dict. cap. tertio loco* 13. *de præſumpt. cap.ſi duo* 4.35. *quæſt.*6. licèt textus iſte loquatur de confeſſione facta ab eo qui ſtabat pro matrimonio, vt diſtinguit Sanchez *lib.*2.*diſp.*45. *num.*34. Menoch.*de arbitr.lib.*2. *cent.*2.*caſ.*103. *num.*10.

Tandem

Tandem has confeſſiones non ſolùm in
Iudicio criminali, ſed etiam multo ante con-
tractum matrimonium cum Lucretia, &
quando nulla poterat adeſſe ſuſpicio collu-
34. ſionis, factæ fuerunt à Franciſco: quæ licèt
extrajudiciales, cùm fuerint toties geminatæ,
multum probant: Farinac. *de reo confeſſo, quæſt.* 32. *num.* 13. Bart. *in l. cùm ſcimus, num.* 7. *C. de agricol. & cenſit. lib.* 11. Roman. *in l. nuda ratio* 26. *num.* 3. *verſ. ſecundò, ff. de donat. l. vnica, Cod. de pluſpetit. l. mulier* 22. *ff. ad Trebell.* Franciſc. Marc. *deciſ.* 866. *num.* 10.

Adminiculantibus præſertim fama & te-
ſtium depoſitionibus, qui licèt non dicant de
viſu & auditu proprio copulæ, præter vnum;
35. dicunt tamen poſt inhoneſtas allocutiones
in cubiculum ſe recepiſſe, in eóque ſufficien-
ter demoratos: quod adminiculum ex dictis
confeſſionibus, & aliis teſtibus, præſumptio-
nibus, & coniecturis multum facit: ex text. *in d. cap. tertio loco*, & *ibi* Abbas, *in princip.* Veſtr. *in praxi, deciſ.* 39. *num.* 1. & 2. Seraph. *deciſ.* 8. *num.* 7. vnde adſtruitur illud Poëtæ:

Speluncam Dido Dux & Troianus eandem
Deueniunt.

Vbi cùm vellet Didonis & Æneæ congreſſum ſignificare, nihil aliud dixit, quàm ſolos ſe in ſpeluncam recepiſſe, vt in ſimili Comicus:

Quid tunc fatue?

36. Accedit, Franciſcum exeuntem præſente &
tacente muliere dixiſſe ſtrenuè operam nauaſſe: *d. cap. continebatur* 6. §. *conſultiſſimi, d. cap. tertio loco, de præſumpt.* Dec. *conſ.* 577. *n.* 4. Rota *deciſ.* 93. *num.* 3. *part.* 2. *diuerſorum.*

37. Iungitur frequens ad domum mulieris im-
pudicæ acceſſus: ex quo maxima etiam oritur præſumptio: Farinac. *de delict. Carn. dict. quæſt.* 136. *num.* 118. & 190. Rota *deciſ.* 95. *n.* 7. *part.* 7. *diuerſ.*

38. Quæ maximè confirmatur ex iuueutute
39. vtriuſque vicina lapſibus, vt ait Diuus Ambr.
de Vid. Gloſ. *in cap. ſi quis acceperit,* 33. *quæſt. prima, verbo, tempore, verſ. Item quia:* vbi adducit illum Ouidij verſum:

A iuuene & cupido credatur reddita Virgo?

Leg. ſi verò non remunerandi 12. §. *ſi adoleſcens, ff. mandat.* Gloſ. *in verbo, ſi adoleſcens*, vbi adducit eumdem Ouidij verſum: Farinac. *de delict. carn. d. quæſt.* 136. *num.* 10. cum multis *ibid.*

40. Faciunt etiam aliquid illæ matris lamenta-
tiones factæ antequam de querela, nec Ma-
trimonij diſſolutione cogitaretur, conſultatio
& confeſſio Franciſci coram Magiſtro gra-
uiſſimo pro obtinenda abſolutione, vel di-
41. ſpenſatione; quia quoties de animæ periculo
tractatur, auditur proferens ſuam propriam
turpitudinem: Gloſ. *in cap. inter dilectos, verb. turpitudinem, extr. de donat.* Abb. *in d. cap. tertio loco* 13. *de præſumpt. in princip. verb. Nota:*
42. vbi quòd in iis, quæ concernunt periculum
animæ probat teſtis, etiamſi in dicto detegat
ſuam turpitudinem propriam: Sanch. *de matrim. d. lib.* 2. *diſput.* 45. *num.* 34. *in fine.*

43. Et in hac materia propter difficultatem
probationis, vt dixi, admittuntur probationes
per coniecturas, & præſumptiones, ſi tamen
violentæ ſint; ex *d. cap. tertio loco: cap. ex his* 12. *de præſumpt. d. cap. præterea* 27. *de teſtibus, cap. nec aliqua* 4. 27. *quæſt.* 1. *cap. dixit.* 2. 32. *quæſt.* 1. *l. non omnes,* §. *à barbaris, ff. de re militari:* Gloſ. *in d. cap.* 2. *verb. ſuſpicio, in med.* Ferret. *conſ.* 390. *num.* 2. Guttierrez, *de Matrimonio, cap.* 44. *num.* 59. Farinac. *d. quæſt.* 136. *num.* 2. 8. & 58. *de delict. carn.* Paz *ad d. l.* 62. *ſtyli, num.* 19. Menoch. *conſ.* 31. *num.* 18. & 25. Rota *poſt* 2. *volum. conſ. Farinac. deciſ.* 32. *num.* 2. & *deciſione* 35. *numero* 7. Seraphin. *deciſione* 493. *numero* 7.

Ex quibus omnibus ſimul iunctis, Domi-
ni arbitrati ſunt ſatis conſtare de copula:
nam in hac materia admittitur Regula vulg. 44.
Singula, quæ parum proſunt, &c. vt ait Gloſſ. in *d. cap.* 13. *de præſumpt. verb. dicta ſunt:* Rota *deciſ.* 169. *num.* 14. *part.* 6. *recent.* & *in Florentina ſeu Bononienſ. de Barbadoris,* 28. *Iunij* 1640. *coram bonæ memoriæ Coccino.*

Et cùm hæc omnia Iudicis arbitrio relin- 45.
quantur, *dict. cap. præterea* 27. *de teſtibus, in fin.* ibi, *Etenim circumſpectus Iudex, atque diſcretus, motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit:* & *ibi* Barboſ. *cap. ſi teſtes, in princip.* 4. *quæſt.* 3. *leg. ob carmen* 21. §. *teſtes, leg.* 3. §. *tunc magis, de teſt.* Anton. Gabriel. *dict. concluſ.* ... *num.* 60. & 62. cum multis *ibid.* Guttierrez *dict. cap.* 44. & 60. Bald. *in cap. cùm Ioannes. de fid. inſtrum. num.* 13. *verſ. concordat:* Felin. *ibid. num.* 4. *verſ.* & *in hoc:* Farinac. *de delict. carn. dict. quæſt.* 136. *num.* 6. & 113. cùm
illa dicatur perfecta probatio, per quam Iu- 46.
dex inclinat ad aliquid firmiter credendum: Imol. *in dict. cap.* 27. *num.* 2. *verſ. ex prædictis.*

Et vnus ex Dominis dicebat, quod quan-
do adſunt duo Matrimonia, ſi adſit dubium 47.
circa primum, ſtandum eſt pro ſecundo: Sanch. *lib.* 1. *de Matrim. diſput.* 18. *num.* 68. *fin.* Guttierrez *cap.* 3. *n.* 18.

De conſanguinitate non videbatur dubi- 48.
tandum, tum ex conſtanti aſſertione Camilli & Virginiæ, & dictarum ſororum, & teſtium, licèt ſuper hoc non fuerint rectè interrogati: dum quia adſunt duo teſtes examinati formiter, qui deponunt vidiſſe eas educari, & tractari tanquam filias à Camillo & Virginia: Surd. *conſil.* 1. *n.* 46. Paſch. *de patr. poteſt. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 14. & 15. Intrigliol. *deciſ.* 35. *num.* 44. & 45. Scipio Nand. *in prompt. iur. tom.* 1. *tit.* 93. *num.* 1. Caſtill. *quotid. controu. cap.* 104. *num.* 8. *lib.* 5. Rota *deciſ.* 76. *num.* 2. & *deciſ.* 199. *par.* 3. *recent* & *dociſ.* 176. *n.* 13. & 14. Garz. *de Nobilit. gloſ.* 20. *n.* 6. *gloſ. in cap. Michaël,* 13. *verbo, conſtiterit, de fil. Presbyt.* qui omnes licèt loquantur de probatione filiationis; id quoque procedit in probatione fraternitatis: Bart. *in l. nonnullus* 14. *in fin. ff. de prob. concl.* 411. *n.* 9. & 790. *n.* 16. Rota *poſt conſ. crimin. Farinac. deciſ.* 72. *num.* 1. *in fine.* Sicutè conuerſo ex ratione fratrum probatur filiatio: Nogueroll *alleg.* 25. *n.* 79. Maſcard. *d. conſil.* 290. *n.* 16. Rota *deciſ.* 76. *tom.* 2. *par.* 3. *recent.* Gratian. *diſcept. cap.* 653. *n.* 70. *verſ. quibus accedit,* & *n.* 71. Hodiern. *de verb. enunciat. lib.* 2. *quæſt.* 33. *num.* 19. 20. & 21.

49. Quo ſtante non poteſt dubitari Matrimonium primum fuiſſe nullum, ex Sacro Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de reformat. Matrimonij, cap.4.* vbi plurimos refert Barboſa, *& de offic. & poteſt. Epiſcopi part.3. allegat.55. numero* 165.

Et ita,&c. Anna tantùm informante,& Lucretia ſæpiùs citata, & informare recuſante.

Tridentina Matrimonij, Mercurij 27. Iunij 1646.

Coram R. P. D. Celſo.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de non recedendo à certo loco initum inter Coniuges an ſuſtineatur, eſt quæſtio valdè controuerſa.*

2 *Pactum prædictum ſuſtinetur ſecundùm aliquos.*

3 *Pactum præfatum non ſuſtineri defendunt multi Doctores.*

4 *Vxor tenetur ſequi Virum, non obſtante pacto de non diſcedendo à certo loco ſi iuſta ſuperueniat cauſa diſceſſus.*

Amplia vt num.5.

6 *Infirmitas eſt iuſta cauſa, ob quam Maritus poſſit diſcedere à loco, à quo non ſe diſceſſurum conuênit cum vxore, & numero 8.*

7 *Medicis deponentibus de infirmitate ſtandum eſt, tanquam peritis in Arte.*

9 *Aëris intemperies propter quam imminet periculum contrahendi infirmitatem, eſt iuſta cauſa, vt maritus non teneatur obſeruare promiſſionem factam vxori de non diſcedendo à certo loco.*

10 *Inimicitia eſt iuſta cauſa, ob quam Maritus non tenetur ſeruare promiſſionem de non diſcedendo à certo loco.*

11 *Bonorum defectus excuſat à pacto inito per maritum de non diſcedendo à certo loco.*

12 *Cauſa legitima quænam dicatur, vt maritus poſſit recedere à certo loco, non obſtante promiſſione facta vxori de non diſcedendo; remittitur arbitrio Iudicis.*

13 *Arbitrium regulatur à Iure.*

14 *Incontinentiæ occaſio non eſt danda.*

DECISIO LXXXVIII.

IN Capitulis Matrimonialibus inter Iacobum Ferrum, & Euam Schaiteriam initis conuentum fuit, quod idem Ferrus teneretur habitare in Germania, & præcipuè Auguſtæ, ſiue Bulſani. Verum quia ob aëris intemperiem ſibi penitus aduerſi,& inimicitias capitales contractas, non poterat ibi morari niſi cum maximo vitæ diſcrimine; ideò ad Ciuitatem Bononiæ eius Patriam vnà cum dicta vxore ſe conferre decreuit: ſed recuſante ipſa è Germania diſcedere, & lite in partibus introducta, plures emanarunt hinc inde ſententiæ. Prima nempe ad fauorem Iacobi; Secunda verò, & Tertia illius moderatoriæ; à quarum vltima cùm appellatio fuerit mihi commiſſa,propoſui dubium: An Ferrus teneretur ſeruare pactum de non traducendo vxorem extra loca conuenta? & Domini ipſo tantùm informante fuerunt negatiuam amplexi.

Nam licèt ſatis controuerſa ſit quæſtio, an 1.
pacta huiuſmodi inter Coniuges de non recedendo à certo loco, veniant de Iure ſeruanda? cuius affirmatiuam tenet Villalob. 2.
comm.opin.verb.Vxor, num.74. Emanuel Suarez *receptar.ſentent.eodem verb num.*110.Pont. *de Matrim lib.*12.*cap.*20.*num.*8.

Negatiuam verò latè tuetur Couarr.*tit.de* 3.
*Matrim.part.*2.*cap.*7.*num.*5. Gomeſ.*var.reſolut. lib.*2. *cap.*10. *de indiuid. num.*24. Sanazar. *de ſponſal.& matrim.cap.*4.*n.*37.*& ſeqq.*

Certum eſt tamen quod quando iuſta & 4.
legitima ſuperuenit cauſa, ob quam Maritus in loco conuento inhabitare non valet, tunc Vxor Maritum tenetur ſequi, etiam non obſtante pacto; Abb.*in cap.*1.*num.*5. *verſ & hoc verum, qui matrim.accuſar.poſſ.* ibíque Præpoſit. *eodem num. verſ.niſi nouus caſus*, Hoſtienſ. & Ioan. Andreas *in princ.* Butr. *num.* 9. *verſ. quæro*, & Anchar.*num.*5. Tiraquell.*de legibus connub.lib.*1.*gloſſ.*1. *num.*37. *in fin. verſ. atque etiam:* Palac.Ruuios *in rubr.de donat.inter virum & vxorem*, §. 2. *num.* 3. *verſic. quod non intelligunt*, Rebuff. *de priuil. Schol. priuil.*76. *num.*6. *verſ.eodem tenore*, Simon de Prætis *de interpretat. vltim volunt.lib.*4. *dubit.*8.*num.*55. *verſ intellige, & declara:* Giurb. *ad conſuetud. Meſſan.part.*1.*cap.*1. *gloſſa* 1. *num.*49. *verſ.& ſi Matrimonij tempore:* Azeued.*lib.*6. *recopil. tit.*3.*leg.*29. *circa finem.* Cancer. *variar. lib.*3. *cap.* 7. *num.* 9. *verſ. niſi aliqua:* Burſat. *conſil.*207. *num.*13. *verſ.Maritus tamen: lib.*2.Bimius *conſ.*253.*num.*47. *lib.*3. Cappel.Tholoſ. *deciſ.* 87. *num.* 1. *verſ. niſi aliud:* Capyc. *deciſione* 135. *num.* 2. Vrſill.ad Afflict. *deciſ.* 307. *num.* 7. *verſ. & melius:* Franciſc. Marc. *deciſ. Parlam. Delphin.* 740. *num.* 2. *verſ. & hoc verum, part.* 2. & fuit deciſum *in Fauentina Dotis* 11. *Martij* 1624. *coram bonæ memoriæ Coccino.*

Quæ opinio procedit, etiamſi huiuſmodi 5.
pactum fuerit iuramento firmatum; vt probat Abbas *in dict. cap.*1. *num.*5. *verſ. Nam ſic daretur:* ibique Alexand.de Næuo *num.*6.*qui Matrimon. accuſare poſſ.* optimè Sanchez *de Matrimon.lib.*1. *diſput.*40. *num.*3.*&* 4. quem refert & ſequitur Pont. *eodem tractatu, capite* 20. *numero* 8. *in fine, verſ. limitanda tamen: libro* 12.

In propoſito autem caſu ſatis docet Fer- 6.
rus de ſuperuenientia iuſtæ cauſæ, dum probat neceſſitatem recedendi à locis conuentis, & reuertendi ad patriam, ad effectum ſe liberandi ab infirmitatibus iam incurſis; vt conſtat ex depoſitionibus teſtium, & præcipuè Medicorum, quibus tanquam in Arte 7.
peritis ſtandum eſt: *leg. ſeptimo menſe, ff. de ſtatu hominum, leg ſemel, Cod.de re milit.lib.*12

Bart.

Bart. *in l.2. num.3. verſ. quæro : de teſtament.* Bald. *conſ.237. numer.1. verſ. de quo ſtandum eſt, lib.2.* Rota *diuerſ. deciſ.620. num.3. p.1.* & coram ſanct. mem. Gregor. *deciſ.125.n.9.* Caualer. *deciſ.220. num.6.& deciſ.778. num.2.* coram Buratto.

8. Quæ quidem cauſa infirmitatis ad effectum, de quo agitur, iuſta, & ſufficiens reputatur; vt per Syluestr. *in Summa, verb. vxor, quæſt.8. verſ. quia ſic :* Angel. de Clauaſ. pariter *in Summa, eodem verbo, num.9.*
9. *verſ. niſi poſt pactum.* Et in ſpecie de infirmitate contracta, vel periculo illam contrahendi ob cæli intemperiem, & aëris inſalubritatem, firmat Hoſtienſ. *in ſumma, tit. de coniug. ſeruorum, numer.5. in fin.* Henric. Bohic *in capit. de illis, n.2. verſ.& dico : de ſponſ.* Capiblanc. *de iur. Baron. pragmat.9. ſub n.51. verſ. limita :* Palaez *de maiorat. part.1. quæſtion.57. num.53. & ſeqq.* Sanchez *de Matrimon. diſput.40. num.3.* Farinac. *de delict. carn. quæſt.143. numer.281.* Cappell. Tholoſ. *dict. deciſion.87. num.1. verſ. niſi aliud.*

10. Concurrit etiam cauſa inimicitiæ contractæ in dictis locis, de qua deponunt iidem teſtes *in Summ. Iacobi num.4.* quam pariter eſſe legitimam, & ſufficientem, vltra Doctores proximè allegatos probat Nauarr. *in Manual. cap.14. ſub numer.20. verſ. niſi verò:* Bernard. Diaz *reg.800. verſ. qui ponit exemplum :* Ricc. *in collect. deciſ. collect.1789. verſ.*
11. *vbi limitat.* Et quod Iacobus omnia ſua bona habet Bononiæ, & nihil penitus poſſidet in locis prædictis, neque in tota Germanià; ita vt malè, & cum maxima iactura ſuæ ſubſtantiæ ibi domicilium perpetuum retinere poſſit.

12. Et hanc ſententiam eò libentiùs Domini fuerunt amplexi; quia cauſa recedendi ab huiuſmodi pacto, remittitur vt plurimùm arbitrio Iudicis, qui perpenſis omnibus circumſtantiis, poteſt ex facti contingentia omnia eius arbitrio moderari: ad tradita per Maſtrill. ad Capyc. *deciſ.135. numer.8.* Menoch. *de arbitr. caſ.469. per tot.* & facit text. *in leg. Mæuia, §. vxore, ff. de annu. legat.* Et
13. in dubio cùm arbitrium reguletur à iure, eam Iudex debet capere reſolutionem, quòd vxor virum ſequi teneatur: vt eſt text. *in cap. vnaquæque, 13. quæſt.2.* Gloſſ. *in cap. ſi quis neceſſitate, in verb. eum ſequi, in fin. verſ. vel dic: 34. quæſt.2.* Bartol. *in d.l. Mæuia, §. vxore, numero 4 ff. de annu. legat.* cum aliis adductis per Tiraquell. *de legib. connub. l.1. numero 8. & 12.* & tradit Menochius *de arbitr.*
14. *cap.364. num.8. & ſeq.* Præſertim quia alias daretur occaſio incontinentiæ, vt ponderat Abb. *in dicto cap.1. num.5. in fin.* Henric. Bohic. *in cap. de illis, num.2. verſ. tunc enim, de ſponſal.*

Et ita, &c.

Calaguritana Beneficij della caſa della Reina, Mercurij 4. Iulij 1646.

Coram R. P. D. Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia diœceſis Calaguritanæ vt quis poſſit obtinere, plura debent concurrere requiſita, iuxta Conſtitutionem Clementis VIII.*

2 *Beneficia diœceſis Calaguritanæ in concurſu adiudicari debent ei, qui maiores habet qualitates, & n.8.*

3 *Beneficia diœceſis Calaguritanæ in concurſu adiudicari debent ei, qui aliis doctrinâ præeminet.*

4 *Sacerdos præferri debet in concurſu beneficij.*

5 *In concurſu beneficij, præferendus venit is qui aliàs curam animarum exercuit.*

6 *Ætas ſenior probatur ex aſpectu.*

7 *Ætas ſenior attendenda venit in adiudicatione beneficij quæ fit per concurſum.*

DECISIO LXXXIX.

VAcantem beneficij medietatem in Parochiali Eccleſia oppidi della Caſa della Reina, per aſcenſum Petri Ruich ad aliud integrum eiuſdem Eccleſiæ beneficium, Didaco Diaz de Medina adiudicandam eſſe, Domini reſponderunt.

Quia dum ex proceſſu coram Ordinario 1
in partibus fabricato ſe probat filium naturalem, & patrimonialem ipſius Eccleſiæ, & de tempore vacationis ſe oppoſuiſſe iuxta motum proprium Clementis VIII. & approbatum in examine ad curam animarum coram Examinatoribus Synodalibus per-
acto, ac demum maioribus ſe præditum 2
qualitatibus, quàm in Franciſco Aduerſario concurrant; meritò illi debet beneficium adiudicari: Gonzal. *ad regul.8. gloſ.9. num.81. cum ſeqq.* Lotther. *de re benef. libro 2. quæſt.31. num.133.* Lara *de Cappell. libro 2. cap.3. num.1. cum ſeqq.* & pluries cenſuit Rota vt coram Gregor. *deciſ.11. num.4. & in Calaguritana Beneficij de Cornago 6. Iunij 1642. coram Reuerendiſſimo Præſide Valliſoletano in §. quia ex proceſſu: & in Calaguritana beneficij de la Braca, coram R. P. D. meo Peutingerio, in principio.*

Has verò maiores qualitates probat Didacus ex pluribus Magiſtratibus ac ſcholaſticis actibus in Complutenſi Vniuerſitate peractis; vbi docet etiam, Philoſophiæ, & Sacræ Theologiæ curſu expleto, in eadem Philoſophia fuiſſe Licentiatum, & in Theologia Baccalaureatus Lauream obti-

nuiſſe ; ob quam ſcientiæ præeminentiam
3. debet in huiuſmodi beneficij aſſecutione præferri , iuxta diſpoſitionem text. *in cap. de multa , de præbend. in fine , & in capit. cum in cunctis , de elect.* Rota coram Gregor. *dict. deciſion.*11. *numer.*4. *& in Calaguritana Beneficij de Cornago* 10. *Maij* 1639. *in* §. *quia cùm : coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Ghiſlerio.*

Oſtendit præterea ex patentibus litte-
4. ris Ordinarij ſe inſignitum Charactere Sacerdotali , qui in prælatione beneficij alteri concedenda in concurſu , ſolet ad-modum à Dominis ponderari , teſte Gutierrez *conſilio ſecundo , numero* 22. Lara *de Cappellan. dict. capit. tertio , numero deci-moſeptimo* , Rota *in Calaguritana Beneficij de Cornago* , 20. *Maij* 1639. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Ghiſlerio , &* 6. *Iunij* 1642. *coram Reuerendiſſimo Præſide Valliſoletano , & in Calaguritana Beneficij de Longron,* 27. *Aprilis præteriti coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Royas in* §. *nec obſtat :* & quòd
5. aliàs Animarum curam exercuit , & ab Ordinario ad audiendas fidelium Confeſſiones fuit approbatus : quas qualitates ad hunc effectum ponderat Lotther. *de re beneſ. dict. libro ſecundo , quæſtione* 31. *numer.*138. Rota *in Ripana Parochialis* 23. *Iunij* 1608. *coram Sanctiſſ. D. N.*

6. Et denique ex ipſo aſpectu ſe in longè maiori conſtitutum ætate conſtat ; quam
7. potiſſimè attendendam eſſe in adiudicatione beneficij , argum. text. *in leg. vltim. Digeſtis , de fid. inſtr.* notant Bald. *in conſ.*167. *in fine , libr.*4. Gutt. *conſ.*2. *num.*28. Lambertin. *de iurepatr. parte* 2. *lib.*2. *quæſt.*5. *artic.*13. *num.*1. Roch. *eod. tract. verbo , honorificum, numero quadrageſimoſecundo* , Rota *in Calaguritana Beneficij de Brinas* 1. *Martij* 1629. *coràm Reuerendiſſimo Patre Domino meo Decano.*

Et ex his eliditur approbatio Franciſci ad Curam Animarum per Examinatores à Nuntio deputatos ; cùm , data etiam ſcientiæ paritate , & idoneitate doctrinæ , Didaco debeat beneficium adiudicari , qui maioribus ſe præditum qualitatibus oſtendit, ex auctoritatibus ſuprà deductis.

Neque vrget defectus præſentationis Ca-
8. pituli , quæ præcedere debuiſſet antequam Ordinarius inſtituiſſet Didacum : quia præter quam hæc eadem exceptio obſtat Franciſco , dum agitur de adiudicando alterutri benefició , ſatis eſt pro victoria oſtendere quòd maiores in altero qualitates concurrant ex ſuperiùs deductis.

Et ita vtraque , &c.

Farfen. Bonorum , Merc. 23. Ianuarij 1647.

Coram R. P. D. Corrado.

SVMMARIVM.

1 *Filiatio reſpectu patris directè , atque præciſè probari non valet.*

2 *Filiatio iuſtificatur præſumptionibus , & coniecturis.*

3 *Filiatio iuſtificatur coniecturis , ſiue quæſtio ſit cum parentibus , ſiue cum aliis.*

4 *Coniecturæ ad iuſtificandam filiationem efficaciores requiruntur in deciſoriis iudicij , quàm in præparatoriis , & prouiſionalibus.*

5 *Natus ex muliere domi retenta , vt dicatur eius qui illam retinet , requiritur quod ad ipſam mulierem nulli alteri pateret acceſſus.*

6 *Patris certitudo excluditur ſi mulier cum pluribus viris habuit commercium.*

7 *Similitudo ex imaginatione mulieris concipientis cauſari ſolet , iuxta Iuriſtarum ſententiam.*

8 *Imaginatio mulieris prægnantis , pluribus interdum obiectis intenta , diuerſas ſolet concepto fœtui ingignere qualitates.*

9 *Filiationis argumentum deſumptum ex ſimilitudine nati , fallax reputatur à Iuriſtis.*

10 *Fama filiationis deſtruitur ex contrariis probationibus.*

Filiationis coniecturæ deductæ ex tractatu prætenſi patris concludunt contra ipſum tractantem , non autem contra Tertium.

11 *Bona Abbatiæ Farfenſ. emphyteutica , ſunt tranſitoria ad quoſcunque etiam extraneos.*

*Declara vt num.*13.

12 *Hæres grauatus non poteſt diſponere de bonis fideicommiſſi , in præiudicium vocatorum.*

DECISIO XC.

IN alia propoſitione huius cauſæ fuit reſolutum , Catharinam eſſe immittendam in poſſeſſionem bonorum de quibus agitur : Quia non ſatis conſtabat Octauianum Camillum eſſe filium Tiberij de Soldatis, itavt per ſubſequens matrimonium inter eum , & Annam contractum , legitimatus cenſeri poſſet ; ac proinde capax ſuccedendi in eiſdem bonis , quæ ſunt directi dominij Abbatiæ Farfen. vt habetur *in deciſ. ſub die* 9. *Decembris* 1644.

Verùm quia poſtea ad coadiuuandam filiationis probationem plures teſtes inducti fuerunt , ideo re denuò diſcuſſa , adhuc Domini ſteterunt in deciſis.

Quia

1. Quia licet verum ſit, quod filiatio, quæ
regulariter reſpectu patris directè, atque
2. præcisè probari non poteſt ex coniectu-
ris, ac præſumptionibus iuſtificatur: *ad leg.*
Lucius Titius, ibique Gloſſ. fin. *Digeſtis*,
de condition. & demonſtr. Gloſſ. fin. *in leg.*
quia ſemper, *verſ. Item quod dicit*: *Digeſtis*,
de in ius vocan. & in l.1. in verb. quoties,
verſ. ſed non eſt impoſſibile, *Digeſtis*, *de pro-*
bat. & in cap. Michael, *in verb. conſtiterit*,
extra. de fil. Presbyt. & in capit. tranſmiſſæ,
in verb. indiciis, *qui fil. ſint legitim.* Baldus
in cap. per tuas, *ſub num.4. verſ. oppono*, *quia*
difficilis eſt probatio, ibique Decius *num.12.*
verſ. Tertiò nota, *& ſequentibus*, *de probat.*
Butr. *in dict. cap. tranſmiſſæ*, *ſub numero* 10.
verſ. concurrit, *& verſ. quandoque eſt*, ibique
Abbas *ſub num.10. verſ. quia cum hæc res*, &
Præpoſit. *ſub numer.2. in Tertio notab. extr.*
qui fil. ſint legit. Angel. *in dict. leg. prima*, *ſub*
numero 4. verſ. Tertio nota: ibique Salyc.
numero 2. verſ. ſed filiationis probatio: *Dige-*
ſtis, *de probat.* Anchar. *conſilio* 225. *Videtur*
prima facie dicendum, *numero ſexto*, *verſ.*
Cum enim: Pariſ. *conſilio decimo*, *numero* 39.
verſ. & iſtud, *ac ſequenti*, *libro* 2. Burſat. *con-*
*ſil.*384. *ſub numero* 18. *verſ. tertio & vltimo*:
Surd. *conſ.1. ſub num.37. verſ. remouetur quo-*
que: *ac ſeq.* Paleott. *de Noth. & ſpur. cap.22.*
& alij adducti per Lup. *de illegit. comm.2.*
§.3. *num.1. & verſ. præſumitur autem*: Rota
*deciſ.*258. *ſub numer.2. verſ. nam cum certa*,
parte 1. diuerſ. & in recent. deciſ. 409. *num.1.*
*& deciſ.*430. *numer.12. verſ. quia cum hæc res*,
*& ſeq. part.5. & deciſ.*314. *numero 1. verſ.*
ad hunc effectum, *parte 6. & in Romana hære-*
reditatis, *de Gratian.* 7. *Februarij* 1642. *coram*
Reuerendiſſimo Patre Domino meo Royas, *in*
3. §. *ſed quia*, & ſæpè in aliis: ſiue quæſtio
ſit cum parentibus, ſiue cum aliis, vt pro-
batur *in dicto capit. per tuas*, *extr. de proba-*
tionibus, *leg. ſi vicinis*, *Cod. de nupt.* Præpoſ.
in dict. cap. tranſmiſſæ, *ante fin. verſ. hoc eſt*
dubium, ibi; *ſed poteſt reſponderi*: *extr. qui*
fil. ſint legitim. Alexander *conſil.* 88. *omiſſis*
tribus primis, *ſub numero 9. verſ. tamen iſtis*
non obſtantibus: *lib.7.* Natt. *conſ.*235. *ſub n.1.*
verſ. Et hæc aſſertio: *ac ſeq.* Rota *deciſ.*472.
num.8. verſ. ex prædicto Iacobo, *parte 1. &*
*d. deciſ.*430. *n.14. verſ. quia cum vt dictum eſt*:
& n.66. verſ. & ſi regulariter: *parte 5. & dict.*
deciſion. 314. *numer.18. verſ. minus obſtat*, *ac*
ſeq. parte 6. recent.

4. Hæ tamen in deciſoriis iudiciis, in qui-
bus agitur de magno, & perpetuo præiu-
dicio; veluti de ſucceſſione, hæreditate,
vel fideicommiſſo, requiruntur efficacio-
res, quàm in præparatoriis & prouiſiona-
libus; vt probat text. *in leg. ſi quis à liberis*,
§. *ſi vel parens*, *& leg. ſi neget*, *Digeſtis*, *de*
liber. agnoſcen. Baldus *in leg. eam quam*, *ſub*
numero 8. verſ. Dic pro ſolutione: *Cod. de fi-*
deicommiſſ. & conſ. 180. *mortuo filio*: *ſub nu-*
mero 3. verſ. præterea: *lib.3.* Aretin. *in dict.*
capit. per tuas, *ſub numero 27. verſ. ex his*
etiam deciditur, *extr. de probat.* Rolandus
conſilio 22. numero 30. verſ. Tertiò reſponde-
tur, *libro 3.* Burſat. *dict. conſ.*384. *ſub nu-*
mero 18. verſ. ſecundò dicitur: Gabr. *conſ.*21.
ſub numer.44. verſ. tamen: *& num.45. verſ.*
credo igitur: *libr.1.* Alciat. *in Rubrica*, *ff. de*
liber. & poſthum. ſub num.46. verſic. idque in
proprietatis iudicio: & *de præſ. reg. præſ.* 38.
ſub numer 8. verſ. ſecundus eſt: & diſtinguen-
do firmauit Rota *in recent. deciſ.* 289. *ſub*
numer.1. verſ. & licet ad effectum, *parte 1. &*
*deciſ.*164. *ſub numer.9. verſ. Atque hæc eò ma-*
gis procedunt: *parte 3. & dict. deciſ.*314. *ſub*
numer.19. verſ. tunc enim parte 6. & in Ro-
mana de Benellis 29. *Nouembris* 1613. *&* 28.
Nouembris 1614. *coram bonæ memoriæ Vbaldo*,
ac in Romana filiationis, 1. *Iulij* 1639. §.1. *co-*
ram Reuerendiſſimo Domino Carillo, *& in Ro-*
mana fideicommiſſ. de Arron. 23. *Iunij* 1642.
coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Bi-
chio, *in* §. *Caſui noſtro*, *verſ. præſertim quia*
non agitur: quales viſæ non fuerunt hacte-
nus deductæ pro eodem Octauiano Ca-
millo.

Nam teſtes pro eius parte examinati de- 5.
ponunt quidem, quod illa mulier conce-
pit, ſeu prægnans apparuit eò tempore,
quo degebat, & famulabatur, in domo
præfati Tiberij; ſed non benè concludunt
quòd nullus alius tunc aditum ad eam ha-
beret, vel eius ſolius contemplatione re-
tineretur, vt neceſſarium eſſet ad inferen-
dam hanc legitimam præſumptionem, quod
ex ipſo conceperit: *Authent. quibus mod.*
natur. effic. ſui: *cap.12. ad fin. verſ. ſi quis au-*
tem defunctus fuerit, ibi, *talibus enim ſolum-*
modo hoc ſancimus, *vbi omnino indubitatus eſt*,
& concubinæ in domo affectus, *& filiorum ibi-*
dem proles &c. Baldus *in leg. filium*, *ſub nu-*
mero 17. verſ. ſed pone, *quidam puer natus*
eſt: *ff. de his qui ſunt ſui*, *vel alieni iuris*: *&*
conſ.129. numer.3. verſ. circa ſecundum, *lib.2.*
Alexander *conſ.157. circa primum dubium*:
ſub num.2. verſ. niſi illa fuiſſet, *libr.5.* Ruin.
conſ.109. ſub num.12. verſ. Item ad hoc: *lib.3.*
Roland. *conſ.67. n.12. verſ. præmitto vnum*:
&c. libr.3. Alciatus *in dicta rubrica*, *de liber.*
& poſthum. ſub dict. numero 46. verſ. ſed etiam
quod ſit filius: Paleott. *de Noth. & ſpur. ca-*
pit.26. ſub num 6. verſ. ſicut nec is: *& verſ. ſi*
tamen: & fuit dictum *in dict. Romana hære-*
ditatis de Gratianis 7. Februarij 1642. *coram*
Reuerendiſſimo Patre Domino meo Royas, *in*
§. *quinta elicita fuit*: *ac in dict. Romana fidei-*
commiſſi de Arron. coram Reuerendiſſimo Patre
Domino meo Bichio in §. *caſui noſtro non appli-*
catur.

Eóque magis cum aduerſentur alij teſtes
Catharinæ, affirmantes eandem mulierem 6.
de anno 1638. & 1639. quo viſa fuit gra-
uida, cum aliis quoque nonnullis viris quos
ipſi nominant conuerſari ſolitam fuiſſe;
vnde patris certitudo magis excluditur: ad
text. *in leg. vulgo concepti*, cum *ibi* not. per
Gloſſ. *in verb. vulgo*: & DD. *ff. de ſtatu ho-*
min. Socin. iun. *conſ.86. ſub num.36. verſ. nec*
ratio, *libr.2.* Natt. *conſ.205. ſub num.2. verſ.*
& maximè: *ac ſeq.* Paleottus *de noth. & ſpur.*
dict. cap.26. ſub numer.5. verſ.5. quod ſi nihil:
& ſeq. & in his terminis reſpondit Rota *in d.*
deciſ.289. ſub numer.2. verſ. conſtat enim: *p.1.*
recent.

recent. & in dict. Romana filiationis, coram Reuerendiſſimo Domino Carillo, in §. & quidem prima prouenit ex eo: &c. & alios refert Modern. Roman. diſceptat. 562. ſub numero 13. verſ. nec facit alia coniectura, & ſeq. verſ. quibus additur.

7. Nec mouit Dominos formæ huius pueri,
ac Tiberij ſimilitudo, de qua teſtes deponũt:
Quoniam ea (vt Noſtri plerique ſentiunt)
ex ipſius mulieris imaginatione maximè
8. cauſari ſolet, quæ pluribus interdum ob-
iectis intenta, diuerſas ſolet concepto fœ-
9. tui ingignere qualitates: Ideóque argu-
mentum inde deſumptum quaſi ipſius naturæ teſtimonio munitum, fallax nimium eſt; niſi alia certiora concurrant, vt concurrebant in illis caſibus, in quibus à Rota id fuit aliàs approbatum: iuxta Gloſſ. fin. in leg. quæret aliquis, verſ. ſed accidit fortè, Digeſtis, de verb. ſignificat. & ex Noſtris probant Bartol. in leg. Gallus, in princip. numer. 14. verſ. ſed hoc quod dicit de aſſimilatione; ibique latè proſequitur Fortun. Garz. num. 118. verſ. Alia fuit opinio: & ſequenti, Caſtr. conſ. 115. ſuper primo, ſub numero 3. verſ. neo in hoc, libro 1. Pariſ. dict. conſ. 10. num. 59. verſ. ſimilitudo etiam, ac ſeq. libr. 2. Decian. conſ. 1. num. 117. verſ. decimoquinto, lib. 3. Menochius præſumpt. 53. à numero 45. verſ. quinta eſt Coniectura, & ſeq. lib. 6. & de arbitr. indic. caſ. 89. numero 97. verſ. quinta Coniectura, & ſeq. Lup. de illegit. com. 2. §. 3. num. 47. verſ. traditur inſuper: Tiraquellus ad leg. Connubial. leg. 7. ſub num. 52. verſ. illud autem: Gulielm. Benedict. in repetit. capit. Raynutius, parte 3. in gloſſa, quæ filium ex eo ſuſcipiens, ſub numero 16. verſ. addunt nonnulli, & ſeq. de teſtament. Rota in dict. Romana filiationis, coram Reuerendiſſimo Domino Carillo in §. ſexta denique coniectura, & deciſ. 164. numer. 7. verſ. nec verò, parte 3. recent. & alij cumulati per Modern. Roman. diſcept. 567. à num. 32. verſ. quibus addendum, & ſeqq. Alphonſus Carranſ. Hiſpan. de part. natural. & legitim. cap. 20. à num. 42. verſ. quinto quæritur: & ſeqq.

10. Fama verò ac reputatio communis legitimè non probatur per teſtes Octauiani Camilli, vt neceſſarium eſſet; immò contrariis euertitur: iuxta theoric. Bartol. in leg. de minore, §. plurimum, ſub num. 4. verſ. veniamus ergo, & ſeqq. ff. de quæſt. Ruin. conſ. 57. num. 7. verſ. poteſt etiam dici, libr. 5. Rota in dicta Romana fideicommiſſi de Bonellis, 28. Nouembris 1614. coram bon. mem. Vbaldo, in §. nec quidquam faciunt teſtes: & dict. dec. 164. num. 9. verſ. non obſtat fama, parte 3. recent. & in dict. Romana Filiationis, 2. Iulij 1639. in §. nam prima deſumpta ex fama, coram præfato D. meo Carillo.

Cæteræ autem coniecturæ, quæ deducuntur ex magna prædicti Tiberij ſollicitudine de muliere, ac partu, quem in domo propriæ ſororis emitti ac ſuſcipi curauit: Ex pueri tanquam proprij filij educatione, tractatu, reputatione, confeſſione, ac demum inſtitutione hæredis vniuerſalis; ſuadent quidem ab illo agnitum fuiſſe ſuum, ſed non probant, aliis non concurrentibus, eum eſſe talem, in præiudicium Tertij agentis ex fideicommiſſo, inueſtitura, vel alio titulo independenti ab ipſo Tiberio: Nam aliàs facile vnicuique eſſet eiuſmodi artibus filios ſibi progignere, ad excluſionem legitimorum ſucceſſorum: vt aduertit Iaſon, conſ. 81. In hoc puncto, num. 2. verſ. Dico quod iſta aſſertio & enunciatio: & conſil. 106. Spectabilis & Clariſſime Domine: numero 2. verſ. ſecundo, & ſeqq. libr. 1. Alciat. in dict. rubr. de lib. & poſthum. ſub dict. num. 46. verſ. cùm enim non ſubſit ratio: Gratian. conſ. 140. n. 44. verſ. nec obſtat, & ſequentibus, lib. 1. Natt. conſ. 473. ſub num. 24. verſ ad contraria: Surd. conſ. 552. num. 21. verſ. tamen hoc procedit: Rota in recent. dict. deciſ. 164. num. 8. verſ. Item aliam, part. 3. & deciſ. 645. ſub numer. 4. verſ. primo quod, parte 4. & dict. deciſ. 409. num. 33. vrrſ. Deciſiones verò: ac deciſ. 597. ſub num. 11. verſ. quoniam aſſertio: & ſequentibus, vbi num. 6. verſ. quò verò ad coniecturas, & ſeqq. bene declarantur dicta in antecedenti deciſ. 409. procedere reſpectu ſucceſſionis illius, à quo actus prædicti emanarunt, non autem reſpectu Tertij: p. 5. & in dict. Roman. fideic. de Arron. coram R. P. D. meo Bichio. in §. caſui noſtro, & alij relati per Modern. Roman. dict. diſcept. 562. num. 77. verſ. Præterea: & ſeqq.

Nec viſum fuit releuare, quod hæc bona 11.
ex Statuto & conſuetudine Abbatiæ eſſent ad quoſcunque etiam extraneos tranſitoria; vt fuit dictum in Farfen. bonorum 19. Decembris 1614. coram bon. mem. Buratto, deciſ. 87. in recent. deciſ. 642. p. 1. Ideo iuſtè potuerit Tiberius inſtituere in illis hæredem dictum Octauianum Camillum.

Nam quoad eam partem, quæ ſubiacet fi- 12.
deicommiſſo per Octauianum eius Patrem ad fauorem eiuſdem Catharinæ ordinato, in caſu, in quo ille deceſſiſſet ſine filiis legitimis & naturalibus, vt conſtat ex teſtamento condito die .... menſis Maij, ann. 1627. non poterat ſanè de illa in extraneos diſponere in præiudicium ſubſtituti, l. qui filium, in fin. princip. ff. ad S. C. Trebellian. l. fin. §. ſed quia noſtra, & ſeq. Cod. comm. de legat. Gloſſ. in l. conficiuntur, §. 1. in verbo, teſtatur, in fin. ff. de iur. Codicill. Socin. iun. conſ. 72. num. 46. verſ. nec aliter: lib. 1.

De reſiduo autem, ratione detractionum,
vel alia parte ad ipſum proprio iure ſpectan-
te, minus potuit in fauorem illius diſpone-
re: nam eſto quod hæc bona eiuſmodi ſint
naturæ, vt extraneis relinqui valeant; id
tamen intelligi debet de his, qui aliàs capa- 13.
ces exiſtunt, non verò de incapacibus, qualis eſt Octauianus Camillus, ceſſante prætenſa legitimatione, vt fuit in anteced. deciſ. probatum: leg. vt gradatim, §. & ſi lege, ff. de muner. & honor. Bald. conſ. 207. Quæſtio eſt; ſpurius: num. 3. verſ. quid ergo eſt: lib. 2. Ruin. conſ. 105. num. 11. verſ. Prædicta etiam: libr. 3. Gabr. conſ. 83. à num. 3. verſ. Verum puto: & ſeqq. per tot. & conſil. 84. n. 36. verſ. primo quia: & ſeqq. vſque ad finem, libr. 2. Bim. conſ. 2 ſub num. 66. verſ. nam licet, & ſequent. libr. 1

Franc.

Franc. Cald. *de iur. Emphyt. lib.*2. *quæſt*.7. *ſub num*.39. *verſ. quod tamen iuri repugnat*: & latiùs *quæſt*.19. *à num*.28. *verſ. ex eo igitur*, & alij relati per Modern. Roman. *diſcept*.218. *num*.35. *verſ. quinta concluſio*, *& ſequenti*, *& diſcept*.758. *à num*.22. *verſ. quo vero ad nominationem*, *& ſeq*.

Et ita fuit deciſum vtraque parte informante.

Piſaurenſis Iocalium, 22. Iunij 1648.

Coram R. P. D. Arguelles.

SVMMARIVM.

1 *Iocalia tranſmiſſa per ſponſum ſponſæ animo donandi, repeti non poſſunt, etiamſi ſint pretioſa.*

2 *Donatio irreuocabilis tenet etiam in pretioſis.*

3 *Iocalia quæ ſponſæ maritus miſit non animo donandi, reſtituenda ſunt marito, vel eius heredi, ſi matrimonium diſſoluatur.*

4 *Iocalia pretioſa in dubio non cenſentur vxori donata, ſed conceſſa ad vſum.*

5 *Iocalia pretioſa quæ donata non præſumuntur, reſtituenda ſunt, diſſoluto matrimonio.*

6 *Donatio nunquam præſumitur.*

7 *Veſtes & ornamenta pretioſa nonniſi ad vſum vxori conceſſa cenſentur.*

8 *Iocalia pretioſa nunquam cenſentur vxori donata, ſiue ante, ſiue poſt conſummatum matrimonium fuerint ei tradita.*

9 *Iocalia tranſmiſſa ſponſæ, vt ornatior compareat, non dicuntur donata.*

10 *Animus alicuius probatur per teſtes deponentes ex certa ſcientia, ac de publica voce, & fama.*

11 *Animus & voluntas Teſtatoris probatur per duos teſtes.*

12 *Teſtes ſingulares admittuntur ad declarandum animum alicuius.*

13 *Animus alicuius probatur per duos teſtes conteſtes licèt minus idoneos.*

14 *Teſtis vnicus & ſingularis non probat.*

15 *Iocalia non præſumuntur donata per maritum vxori, per verba blanda, & iocoſa.*

16 *Iocalia non præſumuntur donata, licèt maritus dicat donare, illáque eſſe vxoris; quia intelligitur de donatione ad vſum.*

17 *Iocalia pretioſa donata non præſumuntur, neque inter Magnates.*

18 *Iocalia pretioſa à ſponſo non diuite, eius qualitate attenta, non præſumuntur donata.*

19 *Iocalia pretioſa non præſumuntur donata, neque inter Nobiliſſimos, ſi attento eorum gradu ſponſus diues dici non poteſt.*

20 *Nobilitas & diuitiæ non ſufficiunt pro præſumptione donationis, niſi actus à Nobili geſtus conueniat donationi, & agatur de rebus non magni valoris.*

21 *Donationis iocalium præſumptio non intrat ex eo quod ſponſus ſit ſenex, & ſponſa iuuenis, quando iuuentus ex alijs compenſata remanet.*

22 *Solutio plures in partes diuiſa, incommodiſſima eſt creditori.*

23 *Dotis exiguitas detrahit iuuentutis merito.*

24 *Compenſatio nulla conſiderari poteſt vbi non adeſt commodum burſale.*

25 *Dos quando eſt parua, ceſſat omnis præſumptio quod maritus voluerit vxori donare.*

26 *Coniecturæ ceſſant vbi conſtat de voluntate certa.*

27 *Iocalia non pretioſa, & ad quotidianum vſum deſtinata, ſpectant ad vxorem irreuocabiliter, ideóque non veniunt reſtituenda.*

Intellige vt num. ſeqq.

28 *Iocalia non pretioſa reſtituenda veniunt, quando apparet ſponſum non habuiſſe animum donandi.*

29 *Iocalia etiam non pretioſa in dubio non præſumuntur donata à ſponſo, ſed ad vſum conceſſa ſponſæ.*

30 *Iocalia donata per ſponſum ſponſæ, reſtituenda veniunt, ſi matrimonium non fuerit conſummatum.*

31 *Sponſalitia largitas facta dicitur ob cauſam matrimonij.*

32 *Matrimonij conditio, quæ adiecta intelligitur in ſponſalitia largitate, non dicitur perfectè adimpleta, niſi ſequatur matrimonij conſummatio.*

33 *Conſummatio matrimonij præſumitur ex eo, quod ſponſi ſimul cubuerint.*

34 *Mulieris teſtimonium non attenditur præſertim ſi ſit vnica, & ancilla illius pro quo deponit.*

35 *Copula probari debet per præſumptiones violentas.*

36 *Sponſalitiam largitatem, vt lucretur vxor, non ſufficit præſumptio conſummationis matrimonij, deducta ex eo quod ſponſus domum ſponſam adduxerit ſuam.*

37 *Vbi ius aliquod inducitur ex præſumptione certa, ſeu ex aliquo facto; non eſt ſatisfactum niſi illud factum ſit perfectum.*

38 *Intentionis ſuæ fundamentum quilibet probare tenetur.*

39 *Reus in ſuis exceptionibus fungi debet partibus actoris.*

40 *Publica vox, & fama multum facit ad probandam copulam.*

41 *Publica vox & fama multum facit ad probandum quod inter ſponſos copula carnalis non fuerit ſequuta.*

42 *Copulam carnalem ſequutam non fuiſſe præſumptio oritur ex inſtantia ſponſi, vt ſponſa cum ipſo cohabitaret, vel ingrederetur Monaſterium.*

43 *Monaſterium ingredi non poteſt vxor poſt conſummatum matrimonium.*

44 *Matri*

44 *Matrimonij non conſummati præſumptio oritur ex eo, quod pater ſponſæ exegerit creditum, quod fuerat pro dote ſponſo aſſignatum, ipſo ſponſo viuente.*

45 *Exactio crediti delegati bona fide fieri non poteſt niſi delegationis cauſa ſublata.*

46 *Matrimonij non conſummati præſumptio oritur ex præpropera ſponſæ migratione è cubiculo.*

47 *Matrimonij non conſummati præſumptio oritur ex eo quod ſponſa alleget ſponſi ſenectutem.*

48 *Senis amplexum puella fugit.*

49 *Impotentia viri ad coitum vt poſſit allegari per ſponſam non ſufficit, quòd vna nocte ſui copiam fecerit, ſed tempus conueniens expectandum venit.*

50 *Matrimonij conſummationem tunc ſponſa tenetur probationibus vrgentioribus iuſtificare, quando militant præſumptiones in contrarium.*

51 *Sponſa tenetur ad domum viri accedere, & cum eo habitare de Iure Naturali, Diuino, & poſitiuo.*

52 *Vxor tenetur marito debitum reddere ad filiorum procreationem.*

53 *Procreatio liberorum eſt finis matrimonij.*

54 *Vxor tenetur ſequi maritum ad ſuum domicilium.*

55 *Vxor recuſans adire domicilium mariti, peccat mortaliter.*

56 *Matrimonium contrahens habet pro fine non ſolum liberorum procreationem, ſed omnia quæ veniunt ex natura matrimonij.*

57 *Vitæ coniugum conſuetudo venit ex natura matrimonij.*

58 *Donationis ſponſæ factæ causâ non ſecutâ, ob culpam ipſius ſponſæ, non poteſt quidquam ex donatione proueniens per ſponſam retineri.*

59 *Cauſa impleta non videtur niſi plenè ſequatur illius effectus.*

60 *Veſtes quotidianæ ideo cenſentur donatæ per ſponſum ſponſæ, quia computantur in alimentis.*

61 *Vir non tenetur alere vxorem quæ ſine iuſta cauſa ab eo recedit.*

62 *Mulier debet eſſe in obſequio viri.*

63 *Vir alit vxorem principaliter propter obſequia quæ ipſi ab vxore præſtantur.*

64 *Virum cogere ad præſtandum alimenta vxori, quando ipſa vxore, & dote fuit ſpoliatus, durum eſt.*

65 *Vir vxorem indotatam alere non tenetur.*

66 *Partis implementum non ſufficit, ſed totum venit adimplendum.*

67 *Obligatio ita venit adimplenda, vt implementum non noceatur ab eo cui fuit adimpletum.*

68 *Poſſeſſionem adeptus non videtur is, qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit.*

69 *Præmium quis referre non debet ex actu pœna digno.*

70 *Donata parentibus ſponſæ ob cauſam matrimonij repeti poſſunt ab ipſis parentibus, ſi non ſequatur conſummatio matrimonij, vel ab ipſa ſponſa, vt num. 72.*

71 *Donatio ob cauſam intercidit etiam quòd cauſa non fuerit ſequuta ob caſum fortuitum.*

73 *Intereſſe præſtare tenetur in donatione ob cauſam, ille qui non adimplet.*

74 *Sumptus in donatione ob cauſam factos reficere tenetur is qui non adimplet.*

75 *Pecuniæ non computantur inter res ad vſum quotidianum ſponſæ comparatas.*

76 *Quantitas pecuniarum probatur iuramento partis quando conſtat in genere de traditione pecuniarum.*

77 *Dictum vnius, reputatur nullius.*

78 *Donata ſponſæ à conſanguineis viri diſſoluto matrimonio, reſtituenda veniunt per ſponſam, ſiue pretioſa ſint, ſiue non: vt n. 80.*

79 *Donata ſponſæ à conſanguineis viri, cenſentur donata contemplatione ipſius viri.*

81 *Donata ſponſæ à conſanguineis viri, contemplatione ipſius viri donata præſumuntur, etiamſi ſint muliebria.*

82 *Veſtes laceratas reſtituendo non ſatisfacit mulier, cuius culpa matrimonium non fuit ſecutum, quia tali caſu non valuit illis bona fide vti.*

Decisio XCI.

Diſſoluto matrimonio anno 1644. inter Dominam Comitiſſam Mariam Lauram Santinellam & bonæ memoriæ Dominum Camillum Pamphilium; iſtius hæres coram Auditoribus Eminentiſſimis Legati Vrbinatenſ. petiit iocalia aliáſque res per ſponſum ſponſæ traditas, ac tranſmiſſas; & per ſententiam obtinuit condemnari ad reſtituenda iocalia & veſtes pretioſas ac feſtiuas dumtaxat.

Cauſa appellationis mihi commiſſa, dubitaui, an, & quæ res veniant per Comitiſſam reſtituendæ? Et Domini pro enucleatione dubij, animaduertebant res, de quibus agitur, eſſe triplicis ſpeciei: *Primò* ſiquidem, Iocalia auro compoſita & margaritis gemmíſque ornata conſiderabant. *Secundò*, veſtes feſtiuas, & pretioſas. *Tertiò*, veſtes quotidianas, aliáſque res parui momenti, & crumenam nummorum.

Poſita autem hac diſtinctione facti, intrat modò diſtinctio Iuris per Rotam & Doctores communiter amplexata, quoad illas res in primo & ſecundo loco deſcriptas, nempè quod aut ſponſus tales res ſponſæ 1.
animo donandi tradidit per ſe, vel per Nuncium habentem Commiſſionem ad donandum; & tunc intelliguntur donatæ irreuocabiliter, & repeti non poſſunt; per text. *in leg. Mater*, *Cod. de donat. ante nupt. leg. cum hic ſtatus*, §. 1. *ff. de donat. inter vir. & vxor.* iuxta intellectum Bartol. *in leg. penult.* §. *ſeruus*, *ff. ſol. matrimon.* Bald. *in authent. ex teſtamento*, *num.* 3. *Cod. de collat.* & tunc nihil refert quod ſint pretioſæ; cùm etiam 2.
in pretioſis teneat donatio irreuocabiliter: *leg. quod adipiſcendæ*, *& leg. nuper*, *ff. de donat. inter vir. & vxor.* Roman. *conſil.* 146. incipit,

incipit, *Iſta quæſtio: per tot.* Palacios *in Rubrica de donat. inter vir. & vxor.* §.5. Fontanell. *de pact. nupt. clauſ.7. gloſſ.3. parte 6. num.76.* Rota *deciſ.113. num.1. part.1. recent.* Surd. *deciſ.166. num.12. & ſeq.* ſanct. mem. Greg. XV. *deciſ.474. num.1.*

3. Aut verò conſtat quòd ſponſus noluit donare, ſed dumtaxat ad vſum concedere; & tunc ſoluto matrimonio reſtituẽdæ ſunt marito, vel eius hæredi: *l. mortis ſua cauſa, in fine, Digeſtis, de donat. inter vir. & vxor. in leg. commodato, §. ſicut, Digeſtis, commodati:* Fontanell. *vbi ſupra, d. n.74. circa med. verſ. aut verò conſtat. ſponſum, &c.* Rota *deciſ.113. num.2. p.1. recent.*

4. Aut ſumus in dubio, quia non conſtat de animo ſponſi donandi; & iſto caſu Doct. in varias opiniones deuenerunt; vt ex traditis à Bartolo *in leg. penult. §. ſeruus, num.2. Digeſtis, ſolut. matrimon.* ab Angel. *ibi, n.3.* Imol. *numero* 10. & Caſtr. *num.4.* Fontanell. *vbi ſuprà, numero 67.* Rota *deciſ.113. num.2. parte 2. recent.*

Sed communiter in hoc conueniunt, quod quando Iocalia ſunt pretioſa, & veſtes etiam feſtiuæ, pretioſæ, & magni valoris, non cenſentur donata, ſed tranſmiſſa ad vſum ſponſæ, & vt gratia ipſius ſponſi, & eius honoris, honeſtiùs, ac honorificentiùs incedere valeat; & ideo hæredibus viri veniunt reſtituenda: per text. *in leg. vt certo, §. interdum, verſ.1. ff. commodati: l. ſed ſi vir bona 31. Digeſtis, de donat. inter vir. & vxor. l. id veſtimentum 25. ff. de pecul. & leg. Quintus Mutius 27. §. cui legatum 4. verſ. ſi factum,* ibi *ſiue alterius viſionis cauſa, &c. ff. de auro & argent. leg. l. hoc legatum 45. l. ſi quid earum 47. Digeſtis, de legat.3.* cum aliis per Palac. Rubios *dict. §.3. & d. §.4.* Bartol. *in dict. leg. penult. §.1. num.3. verſ. tertia opinio, ff. ſol. matrimon.* Corn. *conſ.81. num.10. & ſeq. libro 1.* Roland. *conſ.10. num.15. libr. eodem,* Honded. *conſ.30. num.14. lib.2.* Surd. *d. deciſ.166. num.4. & ſeq.* Fontanell. *dict. clauſ.7. gloſſ.3. parte 6. numer.74. ſub med. verſ. aut ſumus in dubio:* ſanct. mem. Greg. XV. *dict. deciſ.474. num.1.* Rota *d. deciſ.113. num.3. p.1. recent.* & multi alij ſtatim citandi.

Quibus ſic præmiſſis in facto, & in Iure, facilis viſa fuit reſolutio præſentis dubij, quoad res in primo & ſecundo loco deſcriptas, quod ſcilicet cùm non probetur per Comitiſſam, donatas fuiſſe à ſponſo, nec à Nuncio donandi facultatem habente, tan-
5. quam pretioſas, feſtiuas, magni valoris, & deferendas dumtaxat dum in publicum prodiret ſponſa, cenſentur accommodatæ ad vſum; & causâ ac gratiâ mariti, eiúſque honoris, vt ornatior ſponſa incederet: & ideo cùm non verſemur in primo caſu, hoc ſufficit ad effectum, vt diſſoluto matrimonio veniant reſtituendæ: *leg. ſicut certo, §. interdum, ff. commodati:* & communiter Doct. *in leg. penult. §. ſeruis vxoris, ff. ſoluto matrim.* Bald. *in auth. ex teſtamento, num.30. C. de collat.* Angel. *conſ.339. num.2. verſ. contrarium:* Anchar. *conſ.181. num.3.* Caſtr. *conſ.438. n.2. lib.2.* Boërius *in conſuetud. Bituricen. capit.8. collat.4. poſt med.* qui dicit ita fuiſſe pluries iudicatum contra Viduas: Afflict. *deciſ.315. numero primo & ſecundo,* qui teſtatur ita iudicaſſe conſilium Neapolitanum tribus vicibus contra Nobiles fœminas: Surd. *dict. deciſ.166. num.4. & ſeq.* Cardin. Mantica *de tacitis: lib.21. tit.6. num.5. & 6. qui de receptiſſima teſtatur ſententia:* Palat. Rub. *in Rubric. de donat. §. 6. numero quinto & vndecimo, à numero 1.* Cancer. *var. reſolut. libro primo, capit 9. num.192.* Ripol. *var. cap.10. num.72.* Gomez. *ad leg.50. Tauri, n.3.* & alij congeſti à Merend. *controuerſ. lib.6. cap.7. num.2.* latiſſimè Sanchez *de Matrim. libr.6. diſputat.25. num.10. & ſeq.* Cyriac. *controu.120. num.50. & 67.* & Rota pluries hanc opinionem ſequuta eſt, vt coram Biſignetto *deciſ. vnica, ſub num 4. verſ. quoad vaſa, & Iocalia; & num. ſeq. de donat. inter virum, & vxor. in Vrbeuetana Iocalium 22. Iunij 1589. coram Orano; in Ferrarien. lucri dotis 13. Martij 1606. coram Manzanedo,* quæ eſt *ſupra allegat. deciſ.113. part.1. recent.* & coram ſanct. mem. Greg. XV. *dict. deciſ.474. & in Romana Iocalium 11. Decembris 1641. coram bon. mem. Merlino in §. poſito autem, &c.* vbi ſubdit rationem, poſſe credi maritum tradidiſſe hæc Iocalia ad pompam, & dignitatem ſuæ Familiæ, vt ſatisfaceret conſuetudini Patriæ: dedecus enim fuiſſet, ſi eius ſponſa inculta prodiiſſet: Ideo reiicienda eſt præſumptio donationis, quæ nunquam admitti ſolet dum alia recipi 6.
poteſt: *leg. cum de indebito, Digeſtis, de probat.* Sanchez, Cyriac. Fontanell. & alij ſuperius allegati, & perpendit Rota *in dict. deciſ. vnica, num.6. coram Biſignetto, de donat. inter vir. & vxor. & d. deciſ.113. num.4. par.1. rec.* & quod veſtes, & ornamenta pretioſa 7.
cenſeantur dumtaxat data ad vſum, latè multis citatis, Antonell. iun. *cent.1. conſil.24. num.1. & ſeq.*

Nec vlla diſtinctio eſt facienda, an Iocalia 8.
tradita fuerint ante, vel poſt conſummatum matrimonium: Quia quocunque tempore inſpecto, nunquam cenſentur donata quando ſunt pretioſa; ſemper enim militat eadem ratio non præſumendæ donationis, dum alia capi poteſt præſumptio: vt optimè probat text. *in dict. l. ſicut certo, §. interdum,* ibi *ſponſæ fortè ſuæ vel vxori, Digeſtis, commodat.* Imol. *in leg. penult. §. Seruus, ſub num.12. verſ. item attende, Digeſtis, ſolut. matrim.* Roland. *conſ.10. num.13. volum.1.* Clar. *in § donatio, quæſt.10. num.3.* Rota *in dict. deciſ.474. num.2.* coram ſanct. mem. Greg. XV. *& dict. deciſ.113. p.1. rec. n.7. & 9.* vbi prudenter dubitauit de opinione Anton. Gomezij contrarium tenentis; quem poſtea, & inſuper Montalu. & Matienz. malè diſtinguentes apertè reprobauit Guttierrez *pract. quæſt. ciuil. lib.2. quæſtion.19. per totam,* & reprobat etiam Sanchez *de Matrimon. dict. libr.6. diſputat.25. n.28.* Rota *in d. Romana Iocalium coram Merlino, in § nec vero vlla facienda,* & alij per Merend. *vbi ſuprà, n.4.* & Leo *deciſ. Valentin. 36. n.8. & d. deciſ.113. n.9. p.1. recent.*

Prædictáque certiora ſunt in caſu noſtro quia nedum pro parte Comitiſſæ non pro-

batum fuit nos verſari in primo caſu, provt debuit ad effectum defendendi donationem, quam prætendebat; & ſat eſſet nos verſari in tertio caſu, nempè in dubio, quod ſcilicet non conſtet de animo donandi, ad effectum vt donatio excludatur: Sed inſuper ex depoſitionibus Teſtium datis *in Summario hæ-*
9. *redis num.* 10. probatur, ſponſum prædictas res ſponſæ tranſmiſiſſe vt incederet ornatior, *e conforme alle ſue pari*, (vt ſunt verba teſtium;) ideo certum remanet, nos verſari in ſecundo caſu excludente penitus donationem: vt probant ſupra allegati, & ſignanter Fontanell. *de pact. nupt. dict. clauſ.6. gloſſ.3. p.6. num.74. circa med.* & Rota *dict. dec.113. num.2. p.1. recent.*

10. Et prædictis teſtibus animum ſponſi non donandi deponentibus omninò eſt inhærendum; cùm vnus ſit Avunculus Comitiſſæ, omnes ſint formiter examinati, & deponant de certa ſcientia, & publica voce & fama, ex notatis per Bartol. *in leg. admonendi, ſub num.48. ff. de iureiur.* Alexand. *conſ.180. ſub num.6. verſ. licet enim, libr.2.* Gabr. *de pro-*
11. *bat. concluſ.1. num.8.* & in fortioribus terminis quod ad declarandum animum, & voluntatem teſtatoris, ſufficiant duo teſtes, tradunt Mantic. *de coniect. lib.3. tit.1. numer.2.* Afflict. *decis.44.n.27.verſ.teſtatorem, & n.29. verſ.ex quo probatur:* Rota *deciſ.761.num.13.*
12. *p.1. recent.* Imò quod ſufficiant teſtes ſingulares, Caſtr. *conſil.395. n.1. verſ. iſti quidem teſtes,poſt med. lib.2.* Aymon. *conſ.73. num.33. & conſ.714.n.16.* Socin.iun.*conſ.178.num.6.& ſeq. lib.2.* Rota *deciſ.765.n.7.p.2.recent.& deciſ.1302.n.1.* coram Seraphin.

13. Quodque ad hunc effectum ſufficiant duo teſtes conteſtes & minus idonei, tradit Signorol. *conſ.188. numero 15.* Mandell. *conſ.529. numer.2.* vbi de Communi: Surd. *conſ.129. num.28. in fine, & conſil.356.n.12.* Mantic. *de coniect.vlt.vol lib.12.tit.16.ſub num.2.& ſeq.* & Rota *deciſ.381. num.6.& ſeq.* coram Cavaler. *& in Auenionenſ. fideicom. 9. Decembris 1637. § nec Dominis, coram Eminentiſſ. & Reuerendiſſ. D. meo Card. Panzirolo.*

Abſque eo quod quidquam obſtet vnicus teſtis à Comitiſſa datus, *numer.2.* deponens ſponſum de his iocalibus & veſtibus, dum ſponſa exornabatur, dixiſſe; *Mettetegliele acciò ſe le goda, perche ſon ſue:* Tum quia iſta
14. verba non probantur per teſtem vnicum & ſingularem, *cap. licet, & cap. veniens, de teſtibus.* Farinac. *de teſtibus, q.63. capit.1. & ſeq.* Rota *in Florentina ſeu Bonon. de Barbadoris 25. Iul.1640.* coram Coccino: Tum
15. etiam quia prolata non ſufficerent ad inducendam donationem, tanquam blanda & iocoſa, ad hoc à ſponſo prolata, vt puellæ ſponſæ animum, & gemmis, & veſtibus, & verbis recrearet; non autem vt inde deſumi poſſet argumentum donationis: quemadmodum dicitur de verbis captatoriis, & blandis *in cap. cum veniſſent*, & *ibi* Canoniſt. *de inſtit. & in leg ita ſtipulatus, vbi* Iaſon *n.5. ff. de verb obligat.* late multis congeſtis, Gomez. *in dict.leg.Tauri 50.num.3.* & in his terminis Sanch. *de Matrim. d.lib.6. diſputat.25.*

ſub num.14. verſ. at licet, & verſ.3. quia: & num.15. etſi vir fateatur res eſſe vxoris, contra Barboſ. *& in dict. Romana Iocalium 11.* 16.
Decembris 1641. coram Merlino, in §. deducta autem, &c. & in dict. deciſion.113. numer.10. part.1. recent. ſed iuxta ſubiectam materiam intelligi deberent ad omne peius de donatione ad vſum: vt docet Bartol. *in leg.1. §. nec Caſtrenſe, num.10. verſ.& ideo puto: ff. de coll. bon.* Palatios *ad Rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.7. num.1. & ſeq. & §.11. à num.1.* vbi latè multis adductis iuribus: optima & ſingularis Gloſſ.*in l.cum quid, in verb. pro cauto.ff ſi cert pet.* multi apud Merend. *vbi ſupra, ad n.4. verſ. quo in caſu,&c.* Tuſch. *concl.698. n.27. in verb. donatio*, cum aliis per Roland. *conſil.10.num.15.& 16.lib.1.*& Borgnin.....27. *in verb. donatio*, cum aliis per Rotam *deciſ.64. num.19. & ſeq.* Fontanell. *vbi ſuprà, num.76.* Vrſill. ad Afflict. *deciſ.315. numer.1.* Moder. Maceraten. *d. conſ.24. numero 3.* ex Alexand. Roland. & aliis.

Nec placuerunt Dominis coniecturæ per informantes pro Comitiſſa ponderatæ: Nam prima deducta ex Nobilitate vtriuſque coniugis, non vrget: Imò verior eſt Contraria, quod nempè Iocalia pretioſa, neque inter Magnates, cenſentur donata; quemadmodum 17.
de pretioſis ornamentis traditis à Roberto Malateſta ſponſo filiæ Ducis Vrbini ſponſæ, conſuluit Corn. *conſ.81.volum.1.* & comprobant Laderch. *conſil.118. num.3. & 4.* Honded. *conſil.30. vol.2.*& de Magnatibus Regni Viris primariis, & opulentiſſimis loquitur Gutierrez *pract. quæſt.lib.2. quæſt.19. numer.4. & 9.* & de familia Iuſtiniana Clariſſima & ſplendidiſſima loquitur dict. deciſ. Romana *Iocalium coram Merlino:* & de familia Bentiuolia Nobiliſſima loquitur dicta deciſio 113. *parte prima recent.* quæ *numero 14.* ſubdit quod contraria opinio, aliquam probabilitatem haberet, ſi coniuges eſſent diſparis conditionis, quæ diſparitas hic ceſſat: Grat. *diſcept. forenſ. cap.189. num.19. & 20.* Surd. *d. deciſ.166. num.22.*

Quæ doctrina caret difficultate, quando 18.
Maritus attenta eius qualitate, non poteſt dici diues: Cancer. *dict. cap.9.n.192.* plurimi apud Merend. *vbi ſupra, n.3.* probantes iſtam 19.
diſtinctionem etiam inter coniuges Illuſtriſſimos: quia non ſolum qualitas, ſed etiam facultates ſunt conſiderandæ: *leg. ſi filiæ 43. Digeſtis, de legibus, leg. quæro, 60. leg. ſiue generalis 61. & leg. cum poſt 69. §. gener à Socero 4. ff. de iur. dot.* Menochius *de arbitr. lib.2. cent.1. caſ.88. num.49. & 50. & cent.3. caſ.118. num.15.* vbi hoc tantum procedere in opulentiſſimis, & Principibus: Barboſ. *in leg. quæ dotis 34. num.80. verſ.2. limita: ff. ſol. matrim.* Fontanell. *de pactis nupt.d.clauſ.7. gloſſ.3. part.6. num.77.* Leo *dict. deciſ. Valentin.36. numer.5.* optimè Rot. *dict. deciſ.113. num.3. part.1. recent.* Imò & Nobilitatem & 20.
diuitias ſimul non ſufficere, niſi actus à Nobili geſtus conueniret donationi, & in rebus non magnis: ex Bart. & aliis contra Barboſ. defendit Sanchez *de Matrim. d. diſp.25. n.19. verſ. cæterum:* vbi fusè.

Secunda

21. Secunda verò coniectura deprompta ex ſenectute ſponſi,& iuuentute ſponſæ, cò minùs viſa fuit releuans: Nam præterquam quod ſenectus iſta non probatur, non intrat præſumptio donationis, quando ex aliis manet recompenſata iuuentus: Honded. *d. conſil.* 30. *num.* 26. *lib.* 2. Bald. Nouell. *in tract. de dot. par.* 10. *num.* 10.

Et ſatis recompenſata videtur iuuentus ſponſæ ex eo, quod nupta fuerit cum tam modica dote; quæ licèt fuerit ſcutor. trium millium, attamen duo millia erant accipienda in bonis ſtabilibus æſtimatis, & reliqua mille in ſex terminis, & ſex annis, minu-
22. tatim ſoluenda; quæ ſolutio incommodiſſima eſt creditori: *l.* 3. *ff. de aliment. & cibar. legat. leg. planè* 3. *ff. famil. erciſc.* cum aliis per Gloſſ. *ibi, verb. non minimam:* & per Anton. Fabr. *in Rational.* Gait. *de Credito, cap.* 4. *quæſt.* 8. *numer.* 1045. & 1046. vbi in
23. puncto de dote; nam exiguitas dotis detrahit iuuentutis merito: vt iſtis verbis, Surd. *deciſion.* 164. *num.* 36. *in fin.* & concludit Palat. Rub. *vbi ſup.* §. 11. in his pretioſis, non cenſeri donationem nec à Sene factam: quia cum *in* §. 10. loquutus fuiſſet de Sene; poſtmodum *in dict.* §. diſtinguit inter pretioſas, & quotidianas: quo argumento vtitur Sanch. *dict. diſputat.* 25. *num.* 19. *verſ. Cæterum:* Leo, *vbi ſupra, num.* 17.

24. Et nullam poſſe conſiderari recompenſationem vbi non adeſt commodum burſale, dixit Bald. Nouell. *d. tract. de dot. p.* 10. *n.* 8. in puncto de donatione facta Iuueni à Sene: quæ magis ſtringunt in propoſito, ex eo quod Fratres Camilli ſponſi, habuerunt dotes ſex millium ſcutorum, licet fuiſſent mi-
25. nus diuites: Et quando dos eſt parua, non præſumitur donatio, etiamſi aliàs præſumeretur: Palac. Rub. *dict.* §. 1. *numer.* 14. *in fine,* Fontanell. *vbi ſupra, num* 72.

26. Et tandem iſta coniectura nihil omnino poteſt operari, quando conſtat de voluntate (provt in caſu noſtro) Sponſi non donandi; vt probant omnes ſupra allegati: quibus addi poſſunt Honded. *dict. conſ.* 30. *num.* 25. *lib.* 2. Gail. *obſeruat.* 144. *num.* 6. *lib.* 2. Card. Seraph. *deciſ.* 712. *n.* 4. Reuerendiſſ. Vrgellen. *deciſion.* 405. *num.* 10. Rota *deciſ.* 478. *n.* 10 *p.* 4. *tom.* 2. *recent.*

Et hæc concordes Domini dixerunt quoad res in primo & ſecundo loco deſcriptas, & in ſententia de partibus enumeratas, nempè filum Margaritarum, iocale aureum adamantibus ornatum, duos anulos aureos cum rubino, & adamante in eis aptatis, inaures aureos cum Margaritis ex eis pendentibus, & veſtes ſericas, vt vulgò dicitur, *L'habito di Broccato Roſino, e la veſte di Broccato bianco.*

27. Quo verò ad alia in tertio loco deſcripta Domini non fuerunt concordes: quia licèt pro maiori parte cenſuerint quod ea tanquam non pretioſa, & ad quotidianum vſum deſtinata, irreuocabiliter ſpectent ad viduam ſuperſtitem; & ideo non veniant reſtituenda; Afflict. *deciſ.* 315. *num.* 3. & *ibi* Add. *verſ. veſtes miſſa vxori:* & Vtſill, *n.* 1., Menoch. qui admittit, Iudicis partes eſſe hoc arbitrari; *caſ.* 215. *num.* 15. *de arbitr. Iudic.* Guttierr. *pract. quæſt. libr.* 2. *quæſtion.* 19. *numer.* 9. Cyriac. *controu.* 120. *num.* 54. & 72. Surd. *deciſ.* 166. *numero* 8. Sanchez *de Matrimon. libr.* 6. *diſputat.* 25. *num.* 10. 11. 13. 22. 23. 24. 25. & *ſeq.* Fontanell. *de pact. nupt. d. clauſ.* 7. *gloſſ.* 3. *p.* 6. *num.* 54. 55. 56. & 58. vbi de veſtibus arbitrandis à Iudice: & *d. clauſ.* 7. *gloſſ.* 3. *p.* 7. *num.* 89. & Bartol. *in l. in his,* §. 1. *ff. ſol. matrim.* Bald. *in leg. cum à te, col. fin. Cod. de donat. ant. nupt.* Peregrin. *deciſ.* 140. *num.* 3. Caſtill. *deciſ.* 93. *num* 9. Rota *in dict. Romana iocalium corum Merlino,* § *finali,* Gom. *vbi ſup. n.* 4. *ad fin.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 88. *num.* 51. & *caſ.* 218. *num.* 8. vbi plures Sanch. *de Matrim. d. diſput.* 25. *numer.* 20. & alij per Merend. *d. cap.* 27. *num.* 5.

Vnus tamen ex Dominis aiebat in præ- 28.
ſenti caſu non ſolùm veſtes pretioſas, ſed etiam quotidianas, & omnia alia parui etiam valoris eſſe reſtituenda: Quia quando apparet de animo non donandi, nihil, nec modicum quidem apud ſponſam remanere debet; vt probant omnes allegati *in principio deciſionis:* Ex quibus multi etiam 29.
in dubio dixerunt, non præſumi donata, ex allegatis à Fontanell. *ſupra, numero* 67. Vtſill. ad Afflict. *deciſione* 315. *numero primo,* Sanchez *dict. diſputat.* 15. *num.....* At in præſenti, teſtes *in Summ. hæred. num.* 10. deponunt Dominum Camillum voluiſſe dumtaxat ad vſum commodare, non autem donare: ſed ſi intelligeretur donatio, adhuc om- 30.
nia eſſent reſtituenda; quia omnes præcitati Doctores loquuntur, non ſolum quando Matrimonium eſt ratum, ſed etiam quando eſt conſummatum; aliàsnihil ſponſam lucrari: Gregor. Lopez *in libr.* 3. *titul.* 21. *parte* 4. Gomez. *in l.* 50. *Tauri num.* 3. meliùs Palac. *d. Rubr.* §. 4. *in princip. & in l.* 52. *Tauri, n.* 16. Sanchez *d. libr.* 6. *de Matrim. diſp.* 19. *num.* 2. & 3. optima omnes ratione; quia cum iſta 31.
ſponſalitia largitas facta ſit ob cauſam Matrimonij, *l. cum veterum* 15. *C. de donat. ante nupt.* vbi DD. non accedente conſummatio- 32.
ne, non eſt perfectè adimpleta conditio.

Nec dicatur, conſummationem præſumi 33.
ex eo, quod ſimul ſponſi cubuerint: Nam vltra quod hoc non probatur, ſolum enim producitur cuiuſdam Ancillæ teſtimonium, quæ nihil aliud dicit, quam quod ſponſi remanſerant ſoli in cubiculo; quæ cùm 34.
ſit mulier Ancilla, & vnica, eam nihil probare clarius eſt quàm vt probatione indigeat: Farinac. *de teſtibus quæſtion.* 59. *num* 4. & 37. & *quæſtion.* 55. *num.* 57. & *numero* 113. & *quæſtion.* 63. *cap.* 1. *numer.* 1. Et etiam admiſſa hac depoſitione, nihil releuat; quia ad probandam copulam, præſumptiones 35.
debent eſſe violentæ: *cap. præterea* 27. *de teſtib. cap. ex literis* 12. *cap.* 3. *loco* 13. *de præſ.* Rota multis citatis *in Romana nullitatis Matrimonij* 19. *Ianuarij* 1646. §. & *in hac materia, coram me:* Et quod ad lucrandam largi- 36.
tatem ſponſalitiam non ſufficiat præſumptio conſummationis Matrimonij, reſultans ex eo, quod Sponſus traduxerit Spon-

ſam ad domum ſuam ; docet Abb. *in cap. fin. in fin. de ſponſal.* & aliis citatis Sanchez *dict. lib.6. diſput.19. num.4.* reprobato Gregorio Lopez.

Nec intereſt, quod opponitur in facto: Quia vt benè notat Abb. *in dict. cap. fin. de*
37. *ſponſal.n.2.* vbi ius aliquod inducitur ex præ-
ſumptione certa, ſeu ex aliquo facto ; non eſt ſatisfactum, niſi illud factum ſit perfectum: quæ ſunt ipſius Abbatis verba, & optimus ille textus ad propoſitum.
38. Et cum hoc ſit ſuæ intentionis fundamen-
39. tum, id tenetur probare : quia in exceptio-
nibus reum partibus actoris fungi oportere, ipſúmque exceptionem velut intentionem implere, his verbis, Vlpian. ait, *in leg. in exceptionibus* 19. *ff. de probat.* & ad idem eſt textus *in leg. ab ea 5. l. ſi pactum 9. l. quoties* 18. *eodem tit. lib. 1. ff. de except.* cum aliis per Gloſſ. & Gotofred. *vbique.*

Imò è contrario pro non conſummatione Matrimonij, multa videntur vrgere. Primò teſtes, qui deponunt ſe id audiuiſſe ſæpiùs à
40. Domino Camillo ; & de publica voce & fa-
ma, quæ cùm multùm attendatur, etiam ad probandam copulam, *cap. præterea 27. de teſtib. cap.2. de conſanguin. & affinit.* à fortiori
41. pro non copula facit.
42. Secundò, confeſſio Iudicialis eiuſdem
ſponſi, dum petijt vt ſponſa cohabitaret, vel
43. Religionem intraret: quod vltimum fieri non
poterat Matrimonio conſummato : *capit. ex publico, de conſanguinit. & affinit.* Sanchez, cum multis, *de Matrimon. lib.2. diſputat.22. & 24. per tot.*
44. Tertiò, non leue argumentum eſt Ma-
trimonij non conſummati, quod Pater ſponſæ dotem promiſſam Camillo, à debitore eidem delegato exegit, viuente eodem
45. Camillo ; quod contra bonam fidem factum
fuiſſet, ſi Matrimonium non habuiſſet pro deſperato.
46. Nec leuis præſumptio eſt, ipſa propera, &
antelucana ſponſæ è cubiculo, ſiue è cubili migratio, vt colligitur ex cuiuſdam Poëtæ verſu,

Nec mora proſiluit tunicâ velata recinctâ, &c.

Et vnus ex teſtibus Auunculus ſponſæ pro argumento non conſummationis adducit noluiſſe ſequi Maritum.
47. Accedit, quod ipſa allegat ſenectutem ſpō-
ſi, & licet non ſatis probetur, ſufficit tamen ad præſumēdum, quod eum tanquam Senem
48. aſpexerit, imò deſpexerit ; vt ex alio Poëta.

Et Senis amplexum culta puella fugit.

49. Nec ſe excuſare poteſt à culpa, vt præten-
ditur ab informantibus pro ea: quia non ſufficit copiam ſui nocte vna Marito feciſſe: nam debuit tempus conueniens expectare : ad tradita per Sanchez *de Matrim. libr.7. diſp.108. num.21.* Narbon. *de ætat. ann.50. q.6. num.1.* quia vt ait Satyricus,

Quod non eſt hodie, cras erit :

Et magis in puncto Plaut. *Summa tamen excuſationis mea hæc eſt : Placebo tibi, ſi me culpam emendare permiſeris.*
50. Ex quibus præſumptionibus oritur ſaltem
quod ſponſa maioris probationis onere prægrauetur : Gloſſ. & DD. *in leg. tranſactione, Cod. de tranſact.*

Sed & fortè ſufficeret, etiam conſummato 51.
matrimonio, noluiſſe ſpōſam ad Viri domum accedere, & cohabitare, ad quod de iure naturali, diuino, & poſitiuo teneri, docet San-
chez *ſuprà, lib.9. diſp.4. n.2.* ſicut & debitum 52.
reddere ad liberorum procreationem, quæ
finis eſt Matrimonij : idem Sanchez *libr.2.* 53.
diſp 29. n.8. & 14. & ſequi Maritum ad ſuum 54.
domicilium, *cap. vnaquæque, 13. q.2.* & *ibi* Gloſſ. & Barboſ. Tiraquell. *leg.1. connub. gl.1. p.1. n.39.* Sanchez *ſuprà, lib.1. diſput.40. n.6.*
& diſput.41. à n.1. ſub pœna peccati morta- 55.
lis, *num.2.* Nauar. *in ſumm. cap.14. num.20.* cum aliis per eos adductis.

Præterquam quod contrahens Matrimo- 56.
nium, non ſolum liberorum procreationem intendit, ſed omnia quæ veniunt ex natura
Matrimonij, vt eſt illa indiuidua vitæ con- 57.
ſuetudo ; de qua in eius definitione : *cap. illud, in fine, de præſ. leg.1. ff. de nuptiis*, cum aliis per Sanch. *dict. libr.2. diſp.1. num.1.* & Ariſtot. *lib.8. Ethic. cap.12. Homines*, ait, *coniugium ſubeunt, non ſolum procreationis, ſed eorum etiam gratia, quæ ad ipſam conferunt vitam:* & ex Diuo Thom. & aliis Sanchez *d. lib.9. diſput.4. num.4.*

Et ſic cùm cauſa, propter quam fuit facta 58.
donatio, non fuerit ſequuta, & hoc ſponſæ culpâ, quæ Iuris præceptis & Iudicis decreto inſuper habitis, *Summ. n.4.* noluit cohabitare, nullo Iure poterit nec modicum ex dicta donatione retinere : *l.1. § finali, ff. de donat. leg.1. §. dictam 8. Cod. de condict. ob*
cauſ. l. ſi ego 9. ff. de iur. dot. quia cauſa non 59.
videtur impleta niſi plenè ſequatur effectus: text. *in l. fin. ff. de condict. cauſ. dat.*

Accedit, veſtes quotidianas ideo cenſeri 60.
donatas, quia computantur in alimentis : vt latè probat Sanchez *de Matrim. dict. diſp.25.*
num.10.26. & 28. Sed Virum non teneri ale- 61.
re vxorem, quæ ſine iuſta cauſa ab eo recedit, multis probat Surdus *de aliment. tit.7. q.16.*
num.1. & tit.6. q.10. num.5. quia mulier de- 62.
bet eſſe in obſequio Viri, & eam principali- 63.
ter Maritus alit propter obſequia quæ præſtantur ab ipſa : Surd. *d. q.16. n.12.* & benè
tit.3. q.32. n.8. & durum quidem fuiſſet ad ali- 64.
menta Virum cogere, vxore ipſa & dote ſpo-
liatum; cùm alias nec indotatam alere tenea- 65.
tur, ex *vulgatis.*

Nec ſufficit partem implere, niſi totū per- 66.
fectè impletum ſit : *leg. ſi quis aliam 46. ff. de*
ſolut. & ita impleatur vt non auocetur ab ac- 67.
cipiente: *l. ſi rem meam 20. ff. de ſolut.* cum aliis
per Gloſſ. *ibi, verb. rem meam.* Non enim vi- 68.
detur poſſeſſionē adeptus, qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit, per hæc verba ait Iauolenus *in l. non videtur 20. ff. de acquir. poſſeſſ.* Non ergo ſufficere poteſt vna nocte cum viro cohabitaſſe, ſi amplius non licuit Marito illam indiuiduam vitæ conſuetudinem re-
tinere ex ſponſæ culpa. Vnde ex actu pœna 69.
digno non debet vllum legale præmium reportare: *l. ſiue hæreditaria 22. in fin. ff. de negot. geſt.* Sanch. *d. lib.6. diſput.18. n.6.*

Iiſdem

70\. Iiſdem rationibus tentari poſſe videbatur, etiam donata Matri, ſorori, & fratribus ſponſæ, eſſe reſtituenda, vel ab ipſis accipientibus; cùm fuerint ob eandem cauſam donata: quia rediit ad non cauſam effe-
71\. ctu matrimonij plenè non ſequuto, *leg. nihil refert 4. in ff. de condict. ſine cauſ.* Nec intereſt
72\. quod per eos non ſteterit: quia etiam caſu
73\. fortuito non ſequuta cauſa, donatio interci- dit: *dict. l. 2. § fin. ff. de donat.* Vel ab ipſa
74\. ſponſa, quia in datione ob cauſam, qui non adimplet tenetur ad intereſſe: *l. naturalis 5. §. 1. & 2. ff. de præſcript. verb.* & ad ſumptus propter illam cauſam factos: *l. qui pecuniam 5. §. 1. ff. de condict. cauſ. dat.* & *ibi* Faber
75\. *lit. A, colum. 6. fol. mihi 266. & col. 2. ſtatim poſt princip.*

Crumenam vero cum pecuniis omnino reddendam, ſecutiùs affirmabant: cùm non
76\. ſit computanda inter res ad vſum quotidianum comparatas, nec dubitetur de traditione: nec intereſſe quod non conſtet de quantitate, quia id partis tradentis iuramento deferendum eſt, cum conſtat de traditione, dixit Dec. *conſ. 146. ſub n. 14. poſt princip. verſ. ex hoc:* Hippolyt. de Marſil. *ſingul. 689.* qui dicit menti tenendum: Gait. *de credit. capit. 2.*
77\. *tit. 3. num. 754.* Nec obeſſe teſtimonium de reſtitutione: quia vt eſt in Brocardicis, di-
78\. ctum vnius, dictum nullius: prolixè Farin. *de teſtibus, d. cap. 63. num. 1.*

Deinde quia fuit miſſa ab Illuſtriſſ. Domino Chriſtophoro Camilli Fratre, & ſic in
79\. quocunque euentu, ſiue ſequuto, ſiue non
80\. ſequuto matrimonio, eo diſſoluto debet reſtitui: quia donata à conſanguineis Viri, eius contemplatione cenſentur donata, nulla habita diſtinctione inter pretioſa, & quotidiana: vt ex Bartol. Iaſ. & aliis Roland. *conſ. 10. n. 11. lib. 1.* Borgnin. *deciſ. 64. n. 22.* Caſtil. *deciſ. 93. n. 15. lib. 1.* Clar. *recept. ſent. lib. 4. § Donatio, quæſt. 10. n. 2.* Theſ. *lib. 3. q. 5. n. 4.* Grat. *diſcept. 159. n. 3.* Fontanell. *de pact. nupt. clauſ. 7. gl 3. p. 6. n. 92.* Sanch. *d. lib. 6. diſp. 26. n. 11.* cum multis aliis & Sacr. Theologiæ, & Iuris Doctoribus, in id expenden. *l. & ſi plures 11. §. in arro- gato ff. de vulgar. & per alia iura:* Cancer. *var.*
81\. *lib. 1. cap. 9. num. 194.* Ripold. *d. cap. 10. n. 309.* Rota *in d. Rom. Iocalium, § idemque dicendum, coram Merlino*, etiamſi conueniant tantùm vxori, vt contra Angel. Imol. *in l ſed ſi plures, §. in arrogato, n. 11. verſ. ſed certè:* Alexand. *n. 13. ff. de vulg.* Theſaurus *ſupra, n. 5.* Vnde
82\. miſſa à Sororibus Camilli, coronæ, flores, & alia videbantur reſtituenda.

Addebant, quod non ſatisfacit ſponſa reddendo veſtes tritas, & conſumptas: quia cùm eius culpa cauſa non fuerit ſequuta, non potuit eis bona fide vti, & quia tenetur ad intereſſe, vt ſupra dictum eſt.

Fuit tamen ſecundum communem DD. ſententiam & diſtinctionem, capta reſolutio, eſſe reſtituendas res dumtaxat deſcriptas ſupra in §. *& hac concordes Domini, &c.*

Vtraque parte informante, &c.

Peruſina Penſionis, Vener. 28. Maij 1649.

Coram R. P. D. Peutingerio.

SVMMARIVM.

1 *Sententia iniuſta executionem non meretur.*
2 *Penſionem nutu transferre non poteſt is, qui loqui non valet.*
3 *Penſio quatenus poſſet nutu transferri, ita certi, & indubitati nutus requirerentur, vt ex illis clara intentio transferentis deſumeretur.*
4 *Actus æquiuoci non poſſunt ſuffragari ad effectum vt penſio dicatur validè per nutus tranſlata.*
5 *Penſio transferri per nutus non poteſt ab eo, qui habet indultum transferendi cum clauſula,* Per te etiam in articulo mortis nominan.
6 *Clauſula,* Per te etiam in articulo mortis nominan. *præciſam formam importat, adeo vt per aliam nullatenus poſſit adimpleri.*
7 *Decretum irritans taliter inducit formam, vt ea non ſeruata actus corruat.*
8 *Nominare videtur is, qui ad interrogationem alterius annuendo conſenſum præſtat.*
Declara vt n. 9. & 10.
11 *Apoplexia, quæ grauabat infirmum paulò ante obitum, non leuis, ſed fortis repu- tanda venit.*
12 *Apoplexia fortis ſenſuum omnium ruinam affert.*
13 *Teſtes ſingulares non probant.*
14 *Verba*, forſe mi reſoluerò, *nihil determinant.*
15 *Sarnen. Mandoſ. & Pariſ. in locis hic allegatis, declarantur.*
16 *Voluntas transferentis penſionem, debet eſſe certa, & indubitata.*

DECISIO XCII.

IVdex ab A. C. deputatus contra Ludouicum Benedictonium Prioré Eccleſiæ Marciani in iudicio Immiſſionis in quaſi poſſeſſione exigendi annuam penſionem ſcut. 250. à bon. mem. Cardin. Vbaldo, ad fauorem eius Nepotis Rodulphi Monaldi ſuper dicto Prioratu tranſlatam, per ſententiam pronunciauerat: à qua appellationis cauſa mihi commiſſa; Dubium propoſui, an ſententia A. C. ſit exequenda? Et reſponſum fuit non eſſe exequendam: quia nimirum detecta fuit iniuſta: 1
ſententia enim iniuſta executionem non meretur: Rota *deciſ. 44. p. 4. diuerſ.* Card. Caualer. *deciſ. 165. num 4. & ſeq.* Addit. ad Buratt. *deciſ. 231. n. 8. & ſeq. in recent. & dec. 323. n. 6 p. 5.*

Ipſius autem iniuſtitia deducitur ex eo, quod bonæ memoriæ Cardinalis dum apo- 2

Yy 3 plexiæ

plexiæ morbo grauatus taliter oppreſſus fuiſſet, vt nullomodo loqui poſſet, nutu penſionem tranſtulerat; contra text. *in leg. nutu* 21. ibi, *dummodo is nutu relinquat, qui & loqui poteſt : Digeſtis, de leg.* 3. *leg. diſcretis* 10. *Codic. teſtament. facere poſſunt, & leg. iubemus* 29. *Digeſtis, de teſtament.* bonæ memoriæ Coccin. *deciſ.*455. *numer.*3. *& ſeqq.* & latè comprobatur à Franciſc. Caldas, *de iur. Emphyteut. lib.*2. *quæſt.*1. *num.*21. *cum ſequent.* Quidquid enim ſit de quæſtione, an poſſit nutu transferri penſio? ſine
3. veri præiudicio, etſi nutu transferri penſio poſſet, nutus ita certi, & indubitati eſſe deberent, vt ex illis clara transferentis intentio colligi, & neceſſariò inferri poſſet : ad textum, *in leg. quoties*, 9. §. *ſi quis nomen, Digeſtis, de hæred. inſtituend. leg. nominatim* 24. *ff. de manum. teſtam.* Alberic. & Florian. de Sancto Petro *in dicta leg. nutu, Digeſtis, de leg.* 3. Theſaur. *Quæſt. Forenſ. libro ſecundo, quæſt.*99. *numer.*27. *verſ. & talis ſit nutus :* Craſſ. *de Succeſſ.* §. *Inſtitutio, quæſtione* 17. *ſub num.*4. §. *cæterum, in fin.* ibi, *dummodo ille nutus eſſet ſatis certus & dilucidus :* quales non fuerunt nutus Cardinalis Vbaldi, ex quibus eius voluntas infertur : Nam oculorum motus, qui adducitur, affirmatiuam reſponſionem, vel negatiuam non inducit.

Neque motus capitis eiuſdem Cardinalis conſenſum inducere poteſt : Nam duo teſtes Cardinalem nil aliud feciſſe deponunt, niſi, *Vn atto con la bocca e con la teſta, cioè alzando gli occhi al cielo con mouer anco la barba, & aprir la boca, e poi tomò ſubito al ſuo luogo di prima :* qui
4. actus tanquam æquiuoci ſuffragari nequeunt : Rimin. iun. *in rubr. Inſtit. de teſtam. numero* 449. Aretinus *conſilio* 71. *numero ſecundo.*

5. Deinde hic modus transferendi penſionem, eſt directò contrarius verbis indulti à ſanct. mem. Vrbano VIII. eidem Cardinali ad penſiones transferendum conceſſi, ibi, *Per te etiam in articulo mortis nominando :* quæ verba præciſam adeò formam
6. præſeferunt, vt per aliam adimpleri nullo modo poſſint : vt probat text. *in leg. iubemus, per hanc* 16. ibi, *ſolatium publicum erogator manu ſua ſine vllo dolo & fraude ſingulis militibus enumeret : Codic. de erog. milit. annon. lib.*12. vbi Bartol. *numero* 1. *verſ. in text.* & Alexand. *in addit.*

Quod fortiùs in hoc caſu procedit; quia huiuſmodi indultum erat decreto irritanti
7. munitum : quod taliter formam inducit, vt ea non ſeruata, actus corruat : Barboſ. *clauſ.* 40. *numero trigeſimoſecundo*, Rota *deciſion.*215. *numero* 7. *&* 8. *parte* 1. *diuerſor.* & poſt Modern. Roman. *de Societ. offic. deciſ.*61. *num.*2. *&* 3.

8. Itaque non obſtat quod Cardinalis alteri interroganti annuendo conſenſum præſtans, cenſeatur ipſe nominaſſe, quia eſt actus valde periculoſus, & fallaciis ſuppoſitus, ac procedere poſſet quando ipſe tunc temporis loqui potuiſſet : iuxta Gloſſ. *in dict. leg. iubemus, in verbo, quemadmodum, verſ. ſed quid ſi alius exprimat.* Alexander *numero nono*, & Iaſon *numero duodecimo, circa fin. verſ. limita iſtam concluſionem, & ſeq. Cod. de teſtament.* Caldas *ſupra allegat. numero ſecundo, & ſequent.* Vel ſaltem hic 9.
modus defendi poſſet, ſi de voluntate deliberata Cardinalis, & de eius manifeſto conſenſu data fuiſſet pro parte Rodulphi aliqua probatio, quæ in dubium reuocari non poſſet; non vero in præſenti caſu, 10.
dum de oppreſſione mentis Cardinalis, & adſtantium ſuggeſtione meritò dubitari poteſt : iuxta *leg. quoniam indignum* 15. *& dict. leg. iubemus, Codic. de teſtament.* & pluribus aliis relatis probat Iaſon *ibidem, num.* 12. *verſ. ſecundò limita :* Clar. *in* §. *teſtamentum, quæſtione* 37. *numero* 6. *&* 7. & fuit dictum *in Senogallienſ. bonorum* 30. *Maij* 1644. *in fin. coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo*
Cerro; Quia ipſe Cardinalis non leui, ſed 11.
forti apoplexia laborabat, provt indicat vitæ diſcrimen, in quo ipſe exiſtebat; vt conuincitur ex Epiſtola biduò ante tranſlationem ab eius fratre exarata, *in Summario Ludouici numero* 21. & demonſtrauit effectus mortis ipſius intra duos dies poſt eandem tranſlationem ſubſecutæ, Modern. Roman. *in quæſt. Medico-legal. libro ſecundo, quæſtione* 14. *num.*9. & in ſimilibus terminis ponderauit Menochius *conſil.*351. *numero* 34. *verſ. & præſertim*, ac dixit Rota *deciſ.*45.
*numer.*3. *parte* 6. Apoplexia enim fortis ſen- 12.
ſuum omnium ruinam ſecum affert : ad tradita per dictum Modern. Roman. *d. quæſt.*14. *num.*1. 6. *& ſeqq.* & actus, qui pro tranſlatario afferuntur, ac de quibus teſtes pro ipſo examinati deponunt, ſunt nimis æquiuoci, & dubij, potiùs de proprio eorum iudicio, quam veritatem deponentes.

Neque tranſlatarius ad conſequendam penſionem iuuari poteſt ex antecedenti declaratione voluntatis Cardinalis, eandem penſionem in ipſum ſuum nepotem transferre volentis; de qua aliqui Teſtes ſu-
per hoc examinati deponunt : quia ſunt 13.
ſingulares, & alterius ex eis verba relata ſunt indeterminata, dum dicit Car-
dinalem ſemel dixiſſe, *forſe mi riſoluerò*, 14.
&c. quod nihil certè determinat, vt fuit dictum *in Romana pecuniaria* 3. *Martij* 1595. *coram Penia*, inter eius impreſſas *deciſ.*332. *num.*5.

Cui dicto tanto minus creditur, quia per biennium ante tranſlationem penſionis à Cardinale emanauit, quo tempore vtique ſi verè penſionem in Rodulphum transferre voluiſſet, id longè commodiùs, dum tunc meliori ſanitate fruebatur, efficere potuiſſet.

Minus eidem ſuffragantur allegata per 15.
Scribentes pro eo, ex Sarnen. *ad Reg. de infirm. quæſtione decimaſexta, col.*1. *verſ. prædictis tamen non obſtantibus :* quem ſequitur, Mandoſ. *ibidem, quæſt.*11. Pariſ. *de reſignatione, libr.*6. *quæſt.*4. *num.*35. quia loquuntur in terminis Regulæ Cancellariæ *de infirmis*, diſponentis de reſignationibus factis

per

per infirmos intra viginti dies antecedentes eorum obitum, quem dicti Authores aſſerunt non comprehendere tranſlationes penſionum, etiam factas in articulo mortis: & in caſu Pariſij, cum nutu aderat loquela: neque ibi tractatur de defectu conſenſus transferentis, vel formæ in facienda tranſlatione præſcriptæ, prout hic ex ſupradictis de forma in Indulto Cardinalis præſcripta, quam non fuiſſe ſeruatam conſtat; de conſenſus autem & de voluntatis transferentis
16. defectu valdè dubitatur; quæ cùm debeat eſſe certa, & indubitata ex ſuprà allegatis, & *ad l.quoties 9. §. ſi quis nomen, ff. de hæred. inſtit.* & talis hic non oſtendatur, ex his, & aliis ab informantibus deductis; meritò Domini reſoluerunt ſententiam A. C. non eſſe exequendam.

Et ita vtraque, &c.

Bononien. Pecuniaria, Lunæ 10. Ianuarij 1650.

Coram R.P.D.Otthobono.

SVMMARIVM.

1. *Adminiſtratio probatur ex inſtrumentis locationum factarum per Adminiſtratorem.*
2. *Locare bona, & cum conductore paciſci, ſunt caſus indubitatæ adminiſtrationis.*
3. *Teſtes plures numero ſi deponant de certa ſcientia, concludentiſſimè probant.*
4. *Teſtium defectus ſupplentur ex numero, & ex adminiculis.*
5. *Statutum Bononiæ vetat debitum vltra ſummam centum librarum probari per teſtes.*
6. *Debitum ratione adminiſtrationis probari poteſt per teſtes, etiamſi excedat ſummam centum librarum; non obſtante Statuto Bononiæ ſub* rubr. de Probation.
7. *Statutum Bononiæ vetans debitum libras centum excedens probari per teſtes, non procedit in caſu probationis mixtæ reſultantis partim ex teſtibus, & partim ex inſtrumentis.*
8. *Adminiſtratio probatur ex inſtrumento, in quo quis promittit reddere rationem, & reliquum ſoluere.*
9. *Adminiſtratione probata, præſumitur illius continuatio, concurrente aliqua coniectura.*
10. *Ætas probatur ex aſſertione contenta in aliquo inſtrumento certi temporis, ducendo calculos in poſterum.*
11. *Adminiſtrationis mandatum quando expiret per ſuperuenientiam maioris ætatis adminiſtrati?*
12. *Cauſa occaſionali, & inductiua ceſſante, non ceſſat effectus.*
13. *Adminiſtratio continuata præſumitur dum non docetur de finali redditione rationis.*
14. *Debita quo tempore fuerint contracta, probatur per teſtes.*
15. *Infirmitatis, & Podagræ initium probatur ex teſtibus.*
16. *Mandati reuocatio non præſumitur ex cauſis exiſtentibus ante ipſum mandatum, ſed noua requiritur cauſa.*
17. *Podagra non impedit adminiſtrationem.*
18. *Podagra impedit quidem munera corporalia, non autem patrimonialia.*
19. *Teſtes examinati in criminalibus, non probant in ciuilibus.*
20. *Teſtes pauciores numero cedere debent numero maioribus.*
21. *Teſtes, quorum dicta per Scripturas adminiculantur, aliis præferendi veniunt.*
22. *Viri ſolent adminiſtrare bona vxoris extradotalia.*
23. *Inſtrumentis ſtandum eſt potius quàm teſtibus.*
24. *Euentus ſequens formatur à primordio tituli.*
25. *Maritus adminiſtrans bona extradotalia, tenetur omnes fructus perceptos reſtituere.*
26. *Hæres tenetur rationem reddere de fructibus bonorum, quos defunctus adminiſtrauit.*
27. *Statutum Bononiæ mandat hæredem teneri reddere rationem adminiſtrationis defuncti.*
28. *Fructuum quantitas probatur coniecturis quando debitum eſt certum in genere.*
29. *Fructuum quantitas vno anno percepta, ſequentibus etiam annis percepta præſumitur.*
30. *Fructuum quantitas probatur à conſuetis percipi annis præcedentibus.*

Decisio XCIII.

Solutis à Carolo Beccadello hærede Laurentij Bonſignorij libris 32400. in cauſam adminiſtrationis bonorum extradotalium Geſiæ Baldæ ab eo perceptis ab anno milleſimo ſexcenteſimo ſecundo, vſque ad annum milleſimum ſexcenteſimum vigeſimum primum, iuxta formam inſtrumenti à Laurentio tunc viuente confecti, vt patet ex ſententia confirmatoria mandati A. C. & decreto ſuper executione rei iudicatæ Reuerendiſſimorum Patrum Dominorum meorum Royas & Bichij, præuiis deciſionibus coram iiſdem emanatis, ſcilicet coram Domino Royas *ſub die vigeſimoſeptimo Aprilis anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi quarti*, & coram Domino meo Bichio, *ſub diebus vigeſimoſexto Maij anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi quinti, & decimonono Ianuarij anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi ſexti.* Subinde quia Laurentius continuauit adminiſtrare eadem bona extradotalia Geſiæ vxoris non ſolùm vſque ad annum milleſimum

ſexcenteſimum vigeſimum primum,vt appa-
rebat exdicto inſtrumento ab ipſo confecto:
ſed etiam vſque ad annum milleſimum ſex-
centeſimum trigeſimum ſeptimum, quo ipſe
deceſſit; & ideò fuit hodie diſputatum,An &
quæ ſumma ſit reſtituenda per Beccadellum
Laurentij hæredem? & Domini dixerunt eſſe
reſtituendas libras triginta mille.
1. Siquidem adminiſtratio bonorum extra-
dotalium Geſiæ facta à Laurentio Bonſigno-
rio marito, & continuata vſque ad annum
milleſimum ſexcenteſimum trigeſimum ſe-
ptimum, ad diem vigeſimum tertium De-
cembris, quo ipſe obiit probatur ex duobus
inſtrumentis, quorum alterum celebratum
de anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo
ſecundo, continet locationem ad nouen-
nium bonorum extradotalium Geſiæ fa-
ctam à Bonſignorio Viro. Alterum verò
emanauit de anno milleſimo ſexcenteſimo
vigeſimo ſecundo, ſuper eadem locatione,
quo mediante fuit conductori permiſſum,
quod penſio, quæ vigore dicti inſtrumenti
ſolui debebat, vnica vice anticipatè ſoluere-
tur in futurum in duobus terminis: vt *in*
2. *ſummario Geſiæ, numero* 3. Verum locare bo-
na, & cum conductore paciſci, eſt actus in-
dubitatæ adminiſtrationis: *leg. codicillis* 91.
§. inſtituto filio, & *ibi* Doctores, *Digeſtis de
leg.*2. & probant plures relati à Modern.Tu-
dert. *de locat. & conduct. tit. quibus locar. lic.
vel non: quæſt.*6 *num.* 1. *folio* 68. Rota *in Ro-
mana domus, die decimoſeptimo Martij præte-
riti, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo
Bichio*.
Eadem verò adminiſtratio probatur per
ſex teſtes pro Geſia examinatos, diſertiſſi-
mè deponentes de adminiſtratione Bonſi-
gnorij vſque ad obitum, qui etiam coar-
ctant negatiuàm excluſiuam adminiſtratio-
nis Geſiæ, excepto tantum quodam Horto
nuncupato, *de Calamoſco*; & cùm prædicti
3. teſtes ſint numero plures, & deponant de
certa ſcientia, proinde ex eis reſultat eui-
dentiſſima probatio: Rota *deciſione* 243. *nu-
mero* 12. *parte* 6. *& deciſione* 270. *numero* 1.
& 2. *& deciſione* 283. *numero* 2. *parte* 7. *re-
cent.* præſertim quia teſtium dicta corrobo-
4. rantur, & ſi opus eſſet ſupplerentur etiam
defectus, qui tamen non adſunt ex eorum
numero, & ex adminiculis inſtrumentorum:
Alexand. *conſil.* 149. *numero* 6. *libro* 5. Rota
coram Cæſare de Graſſis *deciſione* 5. *numero* 8.
& 9. *de ſponſal. in recent. deciſione* 147. *nume-
ro* 83. *parte* 1. & coram ſanctæ memoriæ Gre-
gorio *deciſ.* 340. *num.* 6.
Nec eorumdem teſtium dicta debilitat
5. ſtatutum Bononiæ ſub *rubr. de probat.* dum
vetat debitum vltra ſummam centum libra-
rum probari per teſtes. Quia huiuſmodi Sta-
6. tutum *in corpore*, excipit debitum ratione ad-
miniſtrationis; vt ibi, *Poſſit etiam probari
per teſtes, vbi petatur reddi ratio adminiſtra-
tionis alicuius, ſuper quibuſcunque etiam admi-
niſtrationem tangentibus ab vtraque parte, vel
ab altera tantum.*
7. Et certè Statuti diſpoſitio non extenditur
ad caſum probationis mixtè reſultantis par-
tim ex teſtibus, & partim ex inſtrumentis,
vt in eodem Statuto diſponitur, *in verſ. poſ-
ſint tamen teſtes vltra dictas ſummas*: vt tra-
dit Iaſon *in leg. certi condictio* 9. *§. quoniam igi-
tur, numero* 9. *Digeſtis, ſi certum petatur*,
Surdus *deciſione* 174. *numero* 14. Rota co-
ram Reuerendiſſimo Vrgellen. *deciſione* 36.
numero 36.
Inſuper adminiſtratio Laurentij probatur 8.
ex ipſiuſmet confeſſione emiſſa in publico
inſtrumento de anno milleſimo ſexcenteſi-
mo vigeſimo primo, optimè vindicato à ſi-
mulatione à Beccadello obiecta, *in deciſione
Reuerendiſſimi Patris Domini mei Royas*; quo
fatetur ſtatim mortuo Socero, ſuſcepiſſe bo-
norum adminiſtrationem, cum pacto red-
dendi rationem, & fructus reſtituendi Ge-
ſiæ vxori: ab adminiſtratione enim geſta in 9.
præteritum, ducitur validum argumentum
continuationis in futurum; quando (prout
in præſenti caſu) eiuſdem continuationis ali-
qua coniectura concurrit: *ad leg. eum qui* 22.
Digeſtis, de probat. Honded. *conſil.* 20. *nume-
ro* 12. *libro* 1. Rota *deciſione* 237. *numero* 2.
& deciſione 321. *numero quarto, parte prima,
recent.*
Neque dici poteſt mandatum ad admini-
ſtrationem in præfato Inſtrumento anni
milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi primi à Bon-
ſignorio confeſſatum expiraſſe, vel quia ceſ-
ſauerat tenera ætas Geſiæ, ob quam ſuſpe-
ctum videbatur, vel ex eiuſdem tacita vo-
luntate elicita ex eo quod in dicto Inſtru-
mento narratur velle illam ſtatum ſuum re-
cognoſcere, & in poſterum de eo deliberare,
vel tandem quia ab anno milleſimo ſexcen-
teſimo vigeſimo primo Bonſignorius magno
ære alieno, ac podagra cæpit grauati.
Nam quoad ætatem, animaduertebant
Domini quod Geſia longè ante annum mil-
leſimum ſexcenteſimum vigeſimum pri-
mum, erat maturæ ætatis: ſiquidem in dicto 10.
inſtrumento aſſeritur, quòd tempore mortis
illius Patris ſequutæ de anno milleſimo ſex-
centeſimo tertio, illa agebat decimumquar-
tum annum, adeo quod de anno milleſimo
ſexcenteſimo vigeſimo, agebat annum tri- 11.
geſimum ſecundum, cùm itaque etiam lapſa
tenera ætate vxoris, Bonſignorius bona
adminiſtrauerit; patet quod tenera ætas Ge-
ſiæ non fuit cauſa finalis, aut conſeruatiua
adminiſtrationis, ſed occaſionalis, & indu-
ctiua, & proinde ea ceſſante non expirauit 12.
mandatum: Bald. *in leg.* 1. *§.* 1. *in fine, Dige-
ſtis de offic. eius*: Ripa *in leg. ex facto* 43. *nu-
mero* 17. *Digeſtis, de vulgar. & pupillar.* De-
cius *conſil.* 24. *numero* 1. *& per tot.* Tiraquel-
lus *in tractatu, ceſſante cauſa, limitatione* 35.
Rota *deciſione* 733. *numero* 8. *parte ſecunda
recent.*
Nec tacita voluntas Geſiæ reuocandi
mandatum adminiſtrationis reſultat per ne-
ceſſe ex eo, quod in Inſtrumento enuncietur
ſe velle de ſtatu ſuo deliberare: imò verba
Inſtrumenti, ibi, *ſi non ad reddendam rationem
totalem, ſaltem ad declarandam ſummam*: po-
tius innuunt continuationem; quia ex non 13.
redditione rationum totali, & perfectæ ad-
miniſtrationis,

miniſtrationis, præſumitur ea continuata
potiùs quàm finita: Corn. conſil. 61. lib. 1. Pa-
riſ. conſ. 81. num. 37. ante finem, lib. 1. Socin.
ſen. conſ. 87. num. 13. lib. 1.
14. Æs alienum Bonſignorius contraxerat
ante annum milleſimum ſexcenteſimum vi-
geſimum primum, vt deponunt teſtes Bec-
15. cadelli in ſumm. numero 3. prout etiam ante
dictum annum cœpiſſe illius infirmitatem,
& podagram, deponunt tres teſtes dati in
16. eodem ſummario, numero 4. ideò ſicuti neu-
tra ex his cauſis induxit reuocationem man-
dati adminiſtrationis vſque ad annum mil-
leſimum ſexcenteſimum vigeſimum pri-
mum, ita nec poſtea; cùm ad huiuſmodi ef-
fectum requiratur quod cauſa de nouo ſu-
perueniat: Gabriel. conſ. 51. numero 30. verſ.
tamen id non obſtat: libro 1. Mantic. de tacit.
& ambig. lib. 7. tit. 22. num. 46. & ſequentibus,
Rota coram Put. deciſ. 287. num. 4. lib. 3. & de-
ciſ. 200. num. 22. & ſequentibus, parte 1. diuerſ.
17. & quod Podagra non impediat adminiſtra-
tionem, probatur ex text. in leg. Podagra 3.
18. Cod. qui morb. ſe excuſar. lib. 10. hic enim mor-
bus impedit munia corporalia; non autem
patrimonialia; vt dicunt relati per Pariſ. de
reſignat. lib. 5. quæſt. 3. num. 42.
Neque obſtant teſtes pro Beccadello in-
19. ducti: Nam illos octo examinatos in iudicio
Criminali iam nihil releuare reſoluit Rota
coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Bichio
19. Ianuarij 1646. ſub §. minus vrgent: quæ
deciſio de ſtylo Tribunalis eſt ſupponenda.
20. Alij verò teſtes cedere debent probationi
Geſiæ, cùm ſint numero pauciores: cap. in
21. noſtra 32. de teſtibus: præſertim, quia non
ſolùm teſtes actricis ſunt adminiculati In-
ſtrumentis ſuprà ponderatis, Aymon. conſ. 73.
num. 41. Ruin. conſ. 35. num. 16. lib. 4. Rota de-
ciſ. 245. num. 3. & deciſ. 315. num. 8. parte 1. re-
22. cent. ac à ſolito, quod Viri adminiſtrant bo-
na extradotalia; Crauet. conſ. 91. num. 7. Ro-
ta deciſ. 343. num. 3. parte 4. recent. & ponde-
rauit deciſio Reuerendiſſimi Patris Domini
mei Bichij 26. Maij 1645. ſub §. ſed vxori.
Sed etiam quia teſtibus Beccadelli repu-
gnat confeſſio Bonſignorij, de adminiſtra-
tione ab ipſo geſta vſque ad annum 1621.
cùm illi contrarium deponant, nempe quod
Geſia cœpit adminiſtrare ante annum 1620.
23. vt in ſummario Beccadelli num. 5. magiſque
ſtandum eſt inſtrumentis quàm teſtibus:
leg. cenſus 10. Digeſtis, de probat. Gloſ. in cap.
tertio loco, 5. vers. teſtium, eodem titulo, Rota
deciſ. 91. num. 9. deciſ. 582. num. 6. part. 1. recent.
& in Romana ſucceſſionis 9. Maij 1644. in §. ſe-
cundo teſtes, coram Reuerendiſſimo Patre Domi-
no meo Bichio, & in Placentina Beneficij 29.
Maij 1648. in §. Maior enim, coram R. Patre
Domino meo Celſo.
Prædicta autem nedum probant continua-
tam adminiſtrationem Bonſignorij viri vſ-
que ad eius obitum, ſed etiam pactum red-
dendi rationem vxori de omnibus fructibus
perceptis, quod vſque ab initio ſuſceptæ
adminiſtrationis ſtipulatum fuiſſe faſſus fuit
maritus in ſæpè memorato inſtrumento an-
no 1621. & cùm non appareat reſtrictum ad
certum tempus, complectitur omnem ad-
miniſtrationem, formando ſequentem euen- 24.
tum à primordio tituli, vt debet: leg. vni-
ca, & ibi Gloſ. in verb. Primord. Cod. de impo-
nend. lucratiua deſcript. lib. 10. Anchar. conſ. 4.
numero 3. Socin. ſenior conſil. 87. numero 14.
libro 1. Rota deciſione 376. numero 3. parte 1.
recent.
Atque ideò probata adminiſtratione vſ- 25.
que ad obitum Bonſignorij, is tenetur om-
nes fructus perceptos reſtituere, cùm vxore
diſſentiente perceperit: leg. de iis. 17. Cod. de
donat. inter virum & vxorem, leg. fin. Cod. de
pact. conuent. Bart. in leg. filio, & filiæ 93. §.
maritus, num. 3. Digeſtis, ad leg. falcidiam:
Decius conſil. 521. numero 4. Socin. ſenior con-
ſil. 82. numero 9. verſ. aliquando, libro 4. Cra-
uet. conſil. 193. numero 15. Surdus conſil. 290.
numero 1. & ſequentibus, & numero 42. Hon-
ded. conſil. 91. numero 61. libro 1. Et ſicuti
maritus tenebatur de eis rationem reddere,
ita tenetur Beccadellus eius hæres: Bero. 26.
conſil. 44. numero 17. libro 1. & firmat dicta
prima deciſio Domini mei Bichij. Vbi etiam
oſtenditur, Statutum Bononiæ allegatum 27.
idem approbare.
Admiſſa verò ex prædictis adminiſtratio-
ne Bonſignorij, ac perceptione fructuum in
genere reſpectu quantitatis ſufficiunt conie-
cturæ: vt in ſecunda deciſione Reuerendiſſimi
Patris Domini mei Bichij, in paragrapho,
Tandem.
Quantitas igitur benè deſumitur ex præ- 28.
narrato Inſtrumento anni milleſimi ſexcen-
teſimi vigeſimi primi, quo inter cætera idem
Laurentius faſſus fuit fructus perceptos ſpa-
tio plurium annorum, quibus bona colue-
rat, aſcendere ad libras bis mille annuas;
vnde fructus poſtea percepti præſumuntur 29.
aſcendere ad ſolitam quantitatem duorum
millium librarum, Rota coram Reuerendiſſi-
mo Vrgellen. deciſione 307. numero 5. in Bo-
nonien. liquidationis fructuum 30. Maij 1642.
coram bonæ memoriæ Merlino, extenſa per Re-
uerendiſſimum Patrem Dominum meum Cer-
rum in Bononien. pecuniaria, ſeu dotis, die de-
cimooctauo Iunij præteriti, coram Reuerendiſſi-
mo Domino meo Decano, & in Romana Domo-
rum in Burgo, die duodecimo Nouembris præte-
riti, in §. ex quibus coram me. Quantitas enim 30.
fructuum probatur à conſuetis percipi in
præcedentibus annis: Achill. deciſione 12. de
reſtit. ſpoliat. Seraph. deciſ. 1397. numero 3.
Buratt. deciſione 173. numero 6. & deciſ. 722.
numero 4.
Fuit itaque reſolutum eſſe reſtituendam tri-
ginta millia librarum: vtraque parte infor-
mante.

Triden.

Tridentina Matrimonij, Veneris 11. Martij 1650.

Coram R.P.D. Albergato.

SVMMARIVM.

1 *Aggrauatoria non conceditur niſi præcedat declaratoria.*

2 *Aggrauatoria concedi non poteſt per Iudicem de partibus vigore litterarum executorialium ipſi directarum.*

3 *Executoriales de ſtylo intimantur reo per Iudicem de partibus, & ſic intimatæ remittuntur ad Vrbem, vbi relaxatur Declaratoria, etiam ſi in ipſis executorialibus legatur tributa facultas Iudici de partibus relaxandi Declaratoriam.*

4 *Declaratoria relaxatur ſeruatis quatuor terminis ad docendum de paritione, ſi de ea non doceatur.*

5 *Executio dicitur cœpta per relaxationem litterarum executorialium.*

6 *Vxor tenetur ſequi virum non obſtante pacto de non diſcedendo à certo loco, quando iuſta ſuperuenit cauſa diſceſſus.*

7 *Infirmitas eſt iuſta cauſa propter quam maritus non tenetur ſeruare pactum de non diſcedendo à certo loco.*

8 *Probationes concludentes requiruntur in cauſis ſeparationis tori, quæ dicuntur arduæ & graues.*

9 *Teſtes deponentes in cauſis ſeparationis tori, debent eſſe omni exceptione maiores.*

10 *Sæuitia ad effectum ſeparationis tori, probari debet talis, vt ſit apta incutere metum grauem & cadentem in virum conſtantem.*

Adeò vt non poſſit mulieri trepidanti conſuli per cautionem, & num. 11.

12 *Sæuitiæ vnicus actus licèt atrox, non eſt ſufficiens pro ſeparatione tori.*

13 *Maritus poteſt vxorem percutere ad emendationem.*

14 *Separatio tori peti non poteſt ob cauſam deletam per reconciliationem ſequutam inter Coniuges poſt euentum dictæ cauſæ.*

DECISIO XCIV.

1 Aggrauatoriam contra Euam Schaitetiam à Iacobo Ferro eius viro petitam denegarunt Domini, ex eo quod Declaratoria hîc in Curia lata præcedere debuiſſet: Rota *in Colonien. præcedentiæ* 14. *Maij* 1646. *in fin. coram R.P.D. meo Peutingerio*: conceſſâ
2. enim à Vicario Tridentino in vim executorialium Rotalium, nullatenus ſuffragari valuit: Lancellott. *de attent. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 34. Rota *in Vicen. Prioratus* 19. *Martij* 1610. *coram Sanctiſſimo Domino Noſtro tunc Rotæ Auditore*, quæ eſt *poſt ſecundum Volumen conſiliorum Farinacij, deciſione* 283. *numero* 1. *&* 2. *& in Auenionen. decimarum* 2. *Maij* 1644. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Peutingerio.*
Nam licèt ei data eſſet facultas declarandi 3.
& denunciandi, nihilominus de ſtylo Executores in partibus, executoriales condemnato dumtaxat intimant, & illis reproductis coram Rota, hæc tantùm procedit ad vlteriorem executionem: Veſtr. *in praxi, libro* 8. *capite vltimo, numero* 16. *verſu, & quamuis.* Felin. *in cap. ad probandum, numero* 6. *de re iudicata*, Seraphin. *deciſione* 1116. *numero* 2. cum aliis *in dicta Vicen. prioratus, coram Sanctiſſimo Domino Noſtro, & in dict. Auenionen. decimarum, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Peutingerio.*

Verùm cùm modò ſoliti quatuor termini 4.
fuerint ſeruati, iuxta praxim relatam per Veſtr. *in dict. cap. vltim. numero* 19. approbatam per Rotam *in Leodien. Scolaſtriæ* 2. *Iulij* 1647. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Veroſpio, in Ampurien. ſeu Ciuitaten. electionis Vicarij* 26. *Iunij* 1648. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Meltio, in Colonien. Vicariæ* 4. *Maij, &* 3. *Decembris* 1649. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Otthobono, & alibi ſæpiùs*, cenſuerunt Domini eſſe procedendum ad vlteriora in Declaratoria ob proteruiam, & contumaciam dictæ Euæ, mandatis Rotalibus parere recuſantis: *cap. Venerabilibus, § porro, de ſentent. excommunicat. in* 6. Rota coram Seraphino *deciſione* 551. *numero* 4. *in recent. deciſione* 407. *numero* 12. *parte* 4. *tomo* 1. *in Burgen. attentatorum* 14. *Martij* 1646. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Otthobono, & in Toletana Canonicatus* 28. *Iunij eo anno* 1646. *coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Otthobono.* Cùm enim per 5.
relaxationem executorialium iamdiu fuerit cœpta executio, Rota *in Burgen. decimarum de Scalante* 28. *Octobris* 1586. *coram Bubalo, in Cornetana pecuniaria* 4. *Iulij* 1601. *coram præclaræ memoriæ Cardinali Hieronymo Pamphilio*, quæ eſt *deciſ.* 826. *part.* 4. *diuerſ.* cum cæteris adductis per Add. ad ſanctæ memoriæ Gregorium *deciſione* 458. *num.* 10. *verſ. cœpta*, vtique debet ad vlteriora procedi, vt finis tandem litibus imponatur, & mandata huius ſacri Tribunalis debitæ executioni demandentur; iuxta *leg. quidam exiſtimauerunt, in fine, Digeſtis*, *ſi certum petatur*, Rota *in Montis Faliſci, ſupplementi legitimæ die decimooctauo Iunij, anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo ſecundo, in principio, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Bichio, & in Anconitana dotis die vigeſimoquarto Aprilis, anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo tertio, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Cerro.*

Nec ſubſiſtere viſa fuit prætenſa ſententiæ Rotalis iniuſtitia, quatenus deducitur ex eo, quod Eua condemnata fuerit ad cohabitandum cum viro etiam extra Germaniam, contra formam in Capitulis matrimonialibus præſcriptam.

Quia

6. Quia cùm iuſta, & legitima ſuperuenerit cauſa, ob quam Maritus in loco conuento inhabitare non valuit; Eua eum ſequi tenebatur, pacto non obſtante: Cancer. *variarum reſolutionum libro* 3. *cap.* 7. *numero* 9. *verſ. niſi aliqua*: Capyc. *deciſione* 135. *numero* 2. De ſuperuenientia autem iuſtæ cauſæ, ſatis docuiſſe Ferrum, Dominis viſum eſt; tum ex inimicitiis in illis partibus
7. contractis, tum ex infirmitatibus ibi eum peſſimè habentibus, cui propterea ad valetudinem recuperandam neceſſe fuit in Patriam remeare, alioquin maximo vitæ diſcrimini ſubiiciebatur ob nimiam aëris Germanici inclementiam, vt deponunt teſtes *in ſumm. numero* 12. & latè probatur in *deciſione in hac cauſa emanata die vigeſimo ſeptimo Iunij, anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo ſexto, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Celſo*.

Quæ verò de ſæuitia viri ad infirmandam dictam ſententiam adducebantur, habita non fuerunt in conſideratione; ex quo teſtes ſunt ſingulares, & omnes ferè de auditu, & alios patientes defectus, de quibus per informantes: & tamen vbi de ſeparatione
8. tori agitur, quia eſt cauſa grauis & ardua, requiruntur neceſſariæ & concludentes probationes: Pariſ. *conſil.* 54. *numero* 15. *libro* 4. Roland. *conſil.* 27. *n.* 10. *libro* 3. Rota coram ſanctæ memoriæ Gregorio Decimoquinto, *deciſione* 294. *numero* 12. coram Buratto *deciſione* 711. *numero* 1. *deciſione* 815. *numero* 1. & 2. & *coram Reuerendiſſimo Vrgellen. deciſio-*
9. *ne* 72. *numero* 2. Quódque teſtes de ea deponentes, ſint omni exceptione maiores: Gloſ. *in capite* 1. & *ibi* Abb. *in* 3. *not. de conſanguinitate & affinitate*, Natt. *conſil.* 616. *numero* 1. Socin. iunior, *conſil.* 86. *numero* 6. & *ſequentibus*, *libro* 2. Barboſa *in Rubrica ſoluto matrimonio*, *parte* 2. *numero* 27. Rota *deciſione* 441. *numero* 2. *parte* 1. *deciſione* 324. *nu-*
10. *mero* 3. *parte* 6. *recent.* & talis ſæuitia probanda eſt, quæ apta ſit grauem, & in conſtantem virum cadentem metum incutere: Sanchez *de Matrimonio*, *libro* 10. *diſputatione* 18. *numero* 16. Pont. *eod. tractatu lib.* 9. *capite* 23. *numero* 5. Rota *in Neapolitana ſeparationis tori die decimoſexto Martij anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi ſexti, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Pentingerio*;
11. adeò vt mulieri trepidanti cautione mediante ſufficienter conſuli nequeat; iuxta notata *in capit. ex tranſmiſſa*, *in capit. literas*, *in fine*, *de reſtitut. ſpoliat. capite* 1. & *ibi* Gloſſa *in verbo*, *ſuſpectum*, *vt lite non conteſt.* Aldobrandinus *conſil.* 71. *numero* 3. *libro* 1. Farinacius *conſil.* 157. *numero* 4. *libro* 2. Guttierrez *Canonicarum quæſtionum, libro primo, quæſtione* 24. *numero* 2. cum aliis cumulatis *in deciſione* 155. *numero* 1. *deciſione* 324. *num.* 11. *parte* 6. *recent.*

In propoſito autem probatum fuit de tribus, vel quatuor, & quidem leuibus colaphis vna vice tantùm impactis, qui licèt grauiores fuiſſent, ad prætenſum effectum
12. non ſuffragarentur; cùm actus vnicus quantumuis atrox ad ſeparationem tori non ſufficiant: Baldus *conſil.* 176. *numero* 3. *libro* 1. Bertazol. *conſil. crimin.* 228. *numero* 14. *libro* 1. Sanchez *de Matrimonio*, *libro* 4. *diſputatione* 1. *numero* 22. & *libro* 10. *dict. diſputatione* 18. *ſub numero* 16. Rota *deciſione* 371. *numero* 5. *poſt ſecundum volumen conſil. Farinac. in recen. dicta deciſione* 155. *numero* 2. *parte* 6. *in Romana Separationis tori, die quarta Iulij anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi noni*, §. *quæ verbera*: *coram Eminentiſſimo Domino Cardinali Veroſpio*, & *in Bononien. Separationis tori die vigeſimaprima Februarij proximè præteriti, coram Reuerendiſſimo Patre Domino meo Bichio*: maximè quando proceſſit, 13.
vt in hoc caſu, ad emendationem vxoris, viro ex cauſa permiſſam: Abbas *in capite, quemadmodum*, §. *illud autem*, *numero* 15. *de Iureiurando*, Tiraquellus *de legibus connub. leg.* 1. *gloſ.* 1. *numero* 22. Rolandus *conſil.* 27. *numero* 15. & 16. *volumine* 3. Farinacius *dicto conſilio* 157. *numero* 15. *volumine* 2. & *ibi* poſt eum, Rota *deciſione* 39. *deciſione* 371. vtrobique *numero* 4. *in recent. deciſione* 155. *numero* 4. *deciſione* 324. *numero* 8. *parte* 6. *in Romana Separationis tori die prima Februarij anni milleſimi ſexcenteſimi decimi ſexti, coram Sanctiſſimo Domino Noſtro*, & *in præcitata coram Eminentiſſimo Domino Cardinali Veroſpio.*

Et ceſſat quælibet difficultas: quia poſt 14.
huiuſmodi altercationes, & iurgia in obſequiis maritalibus perſtitit Eua, & etiam in cohabitatione perſeuerauit ac thalamo; ex quo etiam fœtum concepit, & puellam enixa eſt: vt in *ſummario numero* 11. Quare illius cauſæ prætextu non poteſt nunc petere tori ſeparationem, cùm omnem amaritudinem præcedentem ſubſecuta reconciliatio deleuerit, & ſeparationis cauſam ſi quæ extitiſſet, profusablu erit: Gloſſa *in capit. plerumque, verbo, nec reconciliata, de donation. inter virum & vxorem*, Bertazol. *dicto conſilio* 228. *numero* 12. *libro* 1. Rimin. iunior *conſilio* 174. *numero* 28. Rota coram Seraphino *deciſione* 1315. *numero* 3. & *in Hiſpalen. Separationis tori, die vigeſimaſeptima Februarij anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi ſeptimi, coram Eminentiſſimo Domino Cardinali Macchiauello.*

Et ita Iacobo tantùm informante fuit reſolutum.

Peruſina

Peruſina Penſionis, Veneris 9. Decembris 1650.

Coram R.P.D. Peutingero.

SVMMARIVM.

1 *Penſionis tranſlatio facienda eſt ſeruata forma præſcripta in indulto transferendi.*

2 *Penſionis tranſlatio nutibus fieri non poteſt, quando indultum transferendi vult quod transferens nominet tranſlatarium.*

3 *Penſionis tranſlatio per nutus facta, tunc minùs ſuſtinetur, quando nutus emanarunt ab infirmo in vltimo vitæ ſpiritu conſtituto, & maximè morbo grauato, & ab importunis adſtantium inſtantiis.*

4 *Penſio quatenus poſſet nutu transferri, requirerentur nutus ita certi & indubitati, vt claram transferentis intentionem conuincerent.*

5 *Tranſlatio penſionis per nutus tunc minus cenſetur valida, ſi deficiat inconcuſſa eorum certitudo, & perfecta ſanitas mentis, ac deliberata voluntas transferentis.*

6 *Nutus, vt ſuppleant expreſſionem vocis, neceſſe eſt quod proueniant ab eo, qui perfectæ memoriæ, ac ratiocinationis ſanitate fruatur, ita vt ex illis arguere liberum conſenſum, & determinatam voluntatem Iudex poſſit.*

7 *Iudicis arbitrio deferri ſolet in cognitione ſanæ mentis eius, qui actum gerit.*

8 *Dementia infirmi arguitur ex eo quod Sacramenta Euchariſtiæ, ac Pœnitentiæ non fuerint miniſtrata.*

9 *Sacramenti Pœnitentiæ capax quilibet eſt per ſigna, & nutus, dummodo ſana mente fruatur.*

10 *Sarnen. & Pariſ. in locis hic relatis declarantur.*

DECISIO XCV.

OBtenta per Abbatem Rodulphum Monaldum Tranſlatarium bonæ memoriæ Cardinalis Vbaldi, noua audientia aduerſus deciſionem ſub die vigeſimooctauo Maij, anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo nono coram me emanatam, in qua dictum fuerat, ſententiam Iudicis ab A. C. deputati concedentem ei immiſſionem in quaſi poſſeſſione exigendi annuam penſionem ſcutorum 250. ſuper Prioratu Eccleſiæ Marciani, Peruſinæ Diœceſis, tanquam iniuſtam non eſſe exequendam: Hodie cauſam repropoſui, qua denuò accuratè diſcuſſa, pro confirmatione eiuſdem deciſionis Domini reſponderunt, ex hoc potiſſimo & ineuitabili motiuo, ſemper ſubſiſtente, quia forma præſcripta in Breui à ſanctæ memoriæ Vrbano Octauo eidem Domino Cardinali ad penſiones transferendas conceſſo, nequaquam ab ipſo ſeruata fuit.

Non enim coram Executore nominauit perſonam, ad cuius fauorem penſionem reſeruari volebat, minúſve eam coram Notario, & teſtibus tranſtulit, vt in dicto Breui *in ſummario Rodulphi numero* 2. expreſsè legitur, ibi, *per te, etiam in mortis articulo nominandi:* & ibi, *ſeu ſi tibi magis placuerit penſiones huiuſmodi in vnam, vel plures perſonas per te quandocunque etiam coram ſolis Notario, & teſtibus transferre poſſis, concedimus & indulgemus.* Quæ 1.
quidem forma omninò à Domino Cardinali ſeruanda erat, vt præter allegatos *in deciſione*, quæ reuidetur, §. *deinde. hic modus, & §. ſequenti, coram me*, tradit Cald. *de iur. Emphyteut. libro* 2. *quæſtione* 6. *ſub numero* 20. *verſ. & primo obſtat:* Rimin. iunior *conſil.* 467. *numero* 13. *& ſequenti, libro* 4. Surdus *deciſione* 268. *numero* 9. Rota *coram Reuerendiſſimo Vrgellen. deciſ.* 225. *numero* 3. *&* 4. Eò magis quia decreto irritanti munita fuit: ad tradita per Manticam *deciſione* 286. *numero ſecundo & ſequentibus.*

Non obſtat quod idem Dominus Cardi- 2.
nalis nutu & ſignis, oculíſque, & capite ad importunitatem cuiuſdam Fratris Ordinis Minorum ſciſcitantis ab eo, an penſionem hanc in præfatum Rodulphum eius nepotem transferre vellet, annuerit, ac ſucceſſiuè eodem Religioſo inſtante, per Canonicum quemdam ibi præſentem, vigore dicti Breuis, caſſatio & renouatio dictæ penſionis ad fauorem eiuſdem Rodulphi nepotis effectiuè facta fuerit: Quia cùm in ventre Breuis Pontificij certus datus eſſet modus transferendi, ac ſpecialis præſcripta forma nominationis perſonæ tranſlatarij ab ipſomet Cardinali transferente fiendæ, non potuit aliter nutu, vel ſimilibus ſignis adimpleri; præſertim in re graui, & maturam deliberationem requirente: ad textum *in leg. in quibuſcunque negotiis*, 47. *Digeſtis, de act. & obligat. leg. vbi non voce* 167. *Digeſtis, de reg. iur.* & optimè confirmauit Rota *deciſione* 38. *numero* 24. 34. *&* 62. *parte ſexta recent.*

Quæ quidem concluſio in propoſito caſu 3.
magis viſa fuit Dominis admittenda: quia conſtat quod nutus, & ſigna prædicta à Domino Cardinali emanarunt, eo tempore, quo ille lethalis apoplectici morbi grauitate maximè oppreſſus, & in extremis vitæ conſtitutus erat, non quidem ſuper approbatione Scripturæ ac diſpoſitionis, priùs eo deliberatè mandante, conſcriptæ, dum perfectæ mentis ac intellectus ſanitate fruebatur; ſed in ipſo inſtanti ſuggerente, ac ſollicitè & importunè nimium reiteratis vicibus magna voce clamante, & concutiente quodam Fratre Regulari.

Nec

4. Nec fuerunt adeò certa illa ſigna, vt claram & deliberatam demonſtrauerint eius voluntatem, ita quod nullum reliquerint hæſitationi locum; provt in omnem caſum neceſſarium fuiſſet; ſed an conſenſus, vel afflictionis & vexationis, ſeu alterius paſſionis argumenta fuerint; non adeò dignoſci potuit, vt concors fuerit circumſtantium ſententia; pluribus nempè conſenſum negantibus, & admirantibus; quibus fama, communiſque opinio adhæſit, vt teſtes deponunt.

5. Ideóque meritò nullum ſuper eis conſtitui poteſt pro validitate dicti actus fundamentum; cùm deficiat inconcuſſa eorum certitudo, & perfecta omninò ſanitas mentis, & intellectus, ac libera prorſus Cardinalis deliberatio, & declaratio: Bart. *in leg. nutu, in fin. verſ. prædicta intelligo: ff. de leg. 3.* Clar. *in §. teſtamentum, quæſt. 37. num. 6. & 7.* Gabr. *comm. concluſ. lib. 4. de teſtibus, concluſione 2. num. 10. verſ. Tertio limita: cum ſeq.* Menochius *conſil. 45. ſub numero 44: verſ. eſt ratio:* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 2. titulo 6. ſub numero 9. & deciſ. 60. numero 6.* ac aliis relatis reſpondit Rota *in Senogallien. bonorum 30. Maij* 1644. *in §. eò magis, & 15. Maij* 1645. *in §. Iuſtitia verò, coram Reuerendiſſimo Patre Domino Cerro.*

Nec obſtat Medicorum Vrbis diſcordia circa qualitatem morbi; aliis Apoplexiæ, aliis verò Aphoniæ iudicantibus.

6. Nam quidquid de hoc ſit: id vnum planè conſtat, quòd Cardinalis eiuſmodi repetitis ſymptomatibus ſemel ac bis térque percuſſus, vt teſtes deponunt, haud perfectæ memoriæ, ac ratiocinationis ſanitate fruebatur: ita vt vehementibus illis vocibus ſubitò excitatum, perfectum, ac liberum per huiuſmodi nutus, ac ſigna præbuiſſe conſenſum, oris proprij expreſſioni æquipollentem, vt opus eſſet, Iudex decernere non valeat;
7. cuius prudenti arbitrio in hac cognitione plurimum deferri ſolet: vt poſt Abb. probat Pariſ. *conſil. 63. ſub numero 8. verſ. & Abb. libro 4.*

8. Præſertim quia ex atteſtatione Parochi relata *in ſummario præcedentis poſitionis dictæ Eccleſiæ Marciani numero 22.* apparet Sanctiſſimum Euchariſtiæ, imò nec Pœnitentiæ Sacramentum illi miniſtrari potuiſſe: cuius tamen mediantibus nutibus, ac ſignis, capax
9. omninò erat; nec vllo pacto deſtitutus fuiſſet, ſi mente, ac intellectu verè ſanus extitiſſet.

Nec quidquam faciunt tradita per Sarnen. *ad Reg. de infirm. quæſtione 16. in verſ. Prædictis tamen non obſtantibus:* quem refert Pariſ. *de reſignat. libro 6. quæſtione 4. ſub numero 35. verſ. vbi pro hoc.*

10. Quia non tractant quæſtionem propoſitam, ſed ſolùm an ſub illa Regula de beneficiorum reſignatione diſponente comprehendantur tranſlationes penſionum. Et quatenus referunt tranſlationem factam nutu magis quàm verbis per bonæ memoriæ Ioannem de Vrias, quæ valida fuit iudicata; loquuntur de certis & indubitatis ſignis ab eo præſtitis, qui perfecta mentis ac intellectus ſanitate fruebatur; ita vt de voluntate deliberata, & cõſenſu illius dubitari non poſſet; provt dubitari contingit in caſu noſtro.

Et ita vtraque parte diligentiſſimè informante, reſolutum fuit, &c.

Bononien. Hæreditatis, Veneris 14. Martij 1651.

Coram R.P.D. Bichio.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum primum reuocatur per poſterius.*
2 *Teſtamentum primum non reuocatur per poſterius minus validum.*
3 *Teſtamentum factum ad interrogationem alterius, ſuſtinetur, quando interrogans eſt perſona non ſuſpecta, & teſtator ſanæ mentis.*
Amplia, vt num ſeq. & num. 8.
4 *Teſtamentum ad interrogationem alterius ſuſtinetur; etiamſi agatur de reuocatione alterius præcedentis facti ad pias Cauſas.*
5 *Laborans in extremis non præſumitur velle reuocare teſtamentum factum dum benè valebat.*
Declara, vt num ſeq.
6 *Præſumptio cedere debet veritati.*
7 *Teſtatoris mens ſeruanda eſt etiamſi fuerit expreſſa ab emittente ſpiritum, dummodo Teſtator ſit ſani iudicij.*
8 *Teſtamentum ad interrogationem tunc maximè ſuſtinetur, quando teſtator interrogatus reſpondet non per ſolam dictionem,* ſic, *ſed per verba diſpoſitiua.*
9 *Teſtamentum ad interrogationem conditum ab oppreſſo graui morbo tunc non ſuſtinetur, quando concurrit aliqua fraudis ſuſpicio; ſecus ſi iſta abſit.*
10 *Mortis proximitas pro validitate teſtamenti non eſt attendenda, ſed mentis ſanitas, & voluntas teſtandi.*
11 *Voluntas teſtandi benè probatur per tres teſtes de illa deponentes, quam ſolemnis diſpoſitio fuit ſubſecuta.*
12 *Teſtamentum præſumitur ſcriptum de mandato Teſtatoris.*
13 *Teſtatorem ſanæ mentis fuiſſe lex præſumit, niſi contrarium probetur, licèt eius obitus paulò poſt teſtamentum fuerit ſequutus.*
14 *Diſpoſitio facta ad fauorem eius qui erat ab inteſtato ſucceſſurus, indicat Teſtatoris ſanam mentem.*
15 *Teſtes deponentes de dementia Teſtatoris abſque expreſſione actuum, qui illam probent, non merentur fidem.*
16 *Teſtibus deponentibus de ſana mente Teſta-*

toris maior fides adhibetur, quàm aliis deponentibus de dementia.

17 *Teſtium rogitus in teſtamento adhibitorum probatur per depoſitiones duorum teſtium.*

18 *Sufficit quod teſtes fuerint rogati à quocunque præſente, & patiente teſtatore.*

19 *Statutum Bononiæ* lib.4.de teſtam.§.ſi verò, & §. ſi aliqua, *inducens certam formam teſtandi, reſpicit certum effectum, ſcilicet obuiandi fraudibus.*

20 *Forma inducta à Statuto ad effectum obuiandi fraudibus, adimpleri poteſt per æquipollens, ſi effectus ſequatur.*

21 *Statutum Bononiæ* rubr.de probat. §.præterea, lib.2. *declaratur.*

22 *Caſus mixtus non comprehenditur ſub diſpoſitione Statuti.*

23 *Statutum excludens certas probationes, intelligitur niſi illæ adminiculatæ ſint alio probationum genere.*

24 *Solemnitas requiſita à Statuto relaxatur tempore neceſſitatis.*

25 *Teſtamentum ad pias Cauſas non cenſetur reuocatum per ſequens abſque ſpeciali derogatione.*

Declara, vt num.26.

Decisio XCVI.

MOnaſteriis Sanctorum Dominici, & Martini de Bononia petentibus immiſ-
ſionem ex primo teſtamento condito de an-
no 1637. à Paulo Burgugnono, annuendum
1. non eſſe Rota cenſuit. Quia illud per aliud
teſtamentum poſterius ad fauorem matris,
& vxoris Teſtatoris conditum de anno 1647.
reuocatum fuit: §.*poſteriore, Inſtit. quib.mod. teſt.infirm.* Bart.*in l.ſi iure,num.3. ff.leg.3.* Mareſcot.*var.reſol.lib.1.cap.48.num.1.*

2. Neque vrgent obiecta aduersùs poſterio-
ris teſtamenti validitatem ad hunc effectum neceſſariam, *dict.leg. ſi Iure, Digeſtis, de leg.3.* Aretin. *in dict.* §.*poſteriore, num.2.* Mantica *de coniect.libro 12. titulo primo, numero* 39. Quòd enim hæredes in eo inſtituti fuerint præuia interrogatione Fratris Franciſci Mariæ Iacomelli Viri Religioſi, Teſtatorem tunc morti proximum ad æternam ſalutem coadiuuantis, qui fertur interrogaſſe Teſtatorem, an vellet mediam hæreditatem Matri, & mediam Vxori relinquere? non eſt momenti, quando teſtator, mentis compos erat, & articulatè ac diſtinctè loquebatur; quia tunc eius voluntas eſt clara, & à teſtibus audita; nec præſumitur ab interrogante ſeducta vel extorta, cùm Teſtator ſciret, & poſſet nega-
3. tiuè reſpondere: & de cætero permiſſum ſit
etiam in extremis laboranti condere teſtamentum, ad alterius, maximè non ſuſpecti, interrogationem; vt poſt Alexand. Socin. Crauet. Corn. Siluant. & plures alios tradit Surd. *conſ.414. num.58.* vbi ait, his duobus concurrentibus, neminem inueniri, qui contrarium ſentiat: Salon. de Pace *conſil. 7. ſub numero* 15. vbi quòd in his terminis opinio Gloſ. ſingularis *in leg. iubemus, verbo, quemadmodum, Cod. de teſtament.* Teſtamentum validum eſſe affirmantis, communiter approbata eſt in Iudiciis, & in Scholis: Farinac. *conſ. 97. num.16. libro primo,* Menoch. *conſil.45. numero 35. & præſumpt.8. numero 14. libro 4.* Perez. *conſil. 9. numero 5.* Matthierez *recollect. libro 5. titulo 4. libro 1. gloſ. 16. ſub num.12. verſ.ſed quoties:* Gratian.*diſcept.659. numero 11.* Fuſar. *de ſubſtitutionib. quæſt. 288. numero 1.& 2.* Clar.*in §.teſtamentum, quæſt.37. numero 3.* Cyriac. *controuerſ. 407. numero 99. & 244.* Argentr. *in conſuetud. Britann. capite 581. numero 2.* Gamm. *deciſione 46. numero 5.* Peregrin. *deciſ. Patauin. 80. numero 5.* Rota *deciſione 638. numero 1. & 8. parte 1. diuerſ. & deciſione 581. numero 31.& 32.* vbi ad-
uertit, quod ferè omnes Doctores loquun- 4.
tur etiam quando agitur de præcedentis teſtamenti reuocatione; & etiamſi præcedens eſſet factum ad fauorem piæ Cauſæ: *par. 4. tom. 3. recen.* alióſque in terminis reuocationis prioris teſtamenti allegat Modern. Carpen.*controu.forenſ.cap.3.numero 32. & ſequen-
tibus.* Nam præſumptio quod laborans in ex- 5.
tremis noluerit reuocare primum teſtamentum in bona valetudine conditum, Cancer. *var.reſolut.tom.1. cap.4.n.150.* Seſſ.*deciſ. Aragon. 56. ſub numero 30. verſ. tertia limitatio,* Menoch.*præſumpt.7. numero 40. verſ.4. lib.4.*
cedit veritati per ſecundum teſtamentum ri- 6.
tè compoſitum patefactæ: Caſtr. *in leg. ſan-
cimus, numero 5. Cod.de teſtament.* ſempérque 7.
mens teſtatoris etiam emittentis ſpiritum, ſi alioquin ſani iudicij fuerit, ſeruanda eſt: Caſtill.*de coniect.vltim.voluntat.cap.27.num.5.* Cyriac.*controu.407.num.115.* Rota *inter conſil.Farinac.conſ.97 num.30.*

Quod faciliùs procedit, vbi teſtator inter- 8.
roganti non reſpondet ſimpliciter per verbum, *ſic*, quod plerumque in mortis agone poſiti facere ſolent, ne importunis adſtantium interrogationibus turbentur; ſed ipſa nomina hæredum protulit, & per verba diſpoſitiua eos ſe hæredes facere declarauit: Surd.*dict.conſ.414.ſub num.5. verſ. vbi dicit: & numero 62.* poſt Alciat. *conſ. 534. num. 12.* aliàs *conſ. 8 tom.3.lib.9.num.12.verſ.quæ limitationes:* Socin. iunior *conſil. 144. numero 54. libro 2.*

Eóque magis, ſi conſtat de præcedenti 9.
deliberata voluntate teſtandi: nam vtrumque ſeriam liberámque fuiſſe teſtatoris diſpoſitionem demonſtrat, ac excludit omnem fraudis ſuſpicionem, ob quam in aliis caſibus, de quibus Doctores pro contraria parte allegati loquuntur, Teſtamentum ab oppreſſo graui morbo conditum ad interrogationem alterius, executionem non meretur: Surd.*d.conſ.414.num.53.in fine,* Menoch.*d.conſ.45. num.36.* vbi quod in his terminis nulla eſt conſtituenda differentia, quod agatur de reuocatione Teſtamenti iam conditi, vel non: Ludouic. Bell. *conſ.54. num.3. verſ.ſi non conſtet:* Gabriel.*de Teſtament. concluſ. 2. numero 17. & 19.* Theſaur. iunior *quæſtione 99. numero 6. verſ.tertia quod procedat: & verſ. niſi clarè conſtaret, & verſ.*

quamuis

quamuis : & num. 7. circa finem : vbi quod
10. mortis proximitas non eſt ita attendenda,
quin magis conſideretur mentis ſanitas, &
præambula voluntas teſtandi : *& num. 15.*
& 16. verſ. quando conſtaret : lib. 2. Mantica
de coniect. lib. 2. lib. 2. tit. 6. ſub num. 9. & 10.
Seſſ. *deciſ. Aragon. 56. ſub num. 30.*
11. In caſu verò noſtro, deliberata voluntas
teſtandi probatur ex tribus teſtibus, nempe
primo, quinto, & octauo (quia ſufficiunt ad
probandam præambulam voluntatem Teſta-
toris, quam ſolemnis diſpoſitio ſubſecuta
fuit; iuxta notata per Doctores *in leg. hære-*
des palam, §. ſi quis poſtea, Digeſtis, de teſta-
ment. Bart. *in leg. 2. num. 39. Digeſtis, de vul-*
gar. & pupillar. Surd. *conſ. 129. num. 29. &*
conſ. 414. num. 67. Ioannes Franciſcus à Pon-
te *conſil. 63. num. 9. lib. 1.* Cancer. *variar. reſo-*
lut. tom. 3. cap. 20. num. 410. Buratt. *deciſ. 616.*
num. 16. Rota *inter recent. deciſ. 765. num. 6.*
& 2. ſequentibus, parte 2. & in puncto plures
concordantes refert Altograd. *conſ. 73. nume-*
ro 3.) deponentibus quod ante interrogatio-
nem Fratris Franciſci Mariæ, Teſtator decla-
rauerat ſe velle teſtari, faciendo ad hunc ef-
fectum perquiri Notarium : quod in puncto
ponderat Surdus *d. conſ. 414. ſub num. 54. infra*
med. ibi, *at quia Notarium, &c.* Neguſ. *quæ-*
ſtione 18. ſub num. 4. verſ. nec apparet. Menoch.
d. præſumpt. 8. num. 34. lib. 4. Papon. *conſ. 36.*
num. 50. Aymon. *conſil. 117. num. 1.* Theſaur.
dict. quæſt. 99. num. 6. in fine, vbi quod ſufficit
aliquo modo conſtare de præcedenti volun-
tate, *lib. 2.* & mandando eidem Franciſco
Mariæ vt teſtamentum ſcriberet, provt ſcri-
12. pſit, de mandato teſtatoris ſcripſiſſe præ-
ſumitur; Decian. *conſ. 7. num. 4. lib. 4.* Gabriel.
de teſtament. concluſ. 2. num. 15. Cyriac. *contro-*
uerſ. 407. num. 98. & in puncto teſtamenti
conditi ad interrogationem, Riminald. iun.
conſ. 261. num. 7.
13. Inſuper omnes teſtes deponunt, teſtato-
rem articulatè reſpondiſſe, *Che laſciaua mez-*
za la ſua robba à ſua Madre, e mezza à ſua
Moglie. & ſecundus teſtis, tertius, quartus,
ſextus, & nonus affirmant, quod erat ſanæ
mentis; licèt paulo poſtea deceſſerit : provt
etiam lex præſumit, niſi contrarium probe-
tur : *cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat.* cum aliis al-
legatis *in deciſ. 34. num. 7. parte 5. deciſ. 298.*
num. 17. parte 6. recen. in puncto Anton. Pe-
rez, *conſ. 9. num. 6.* Gomez. *in leg. 3. Tauri, nu-*
14. *mero 103.* & ipſa diſpoſitio facta ad fauo-
rem Matris aliàs ab inteſtato ſucceſſuræ de-
monſtrat : Honded. *conſ. 78. num. 61. libro 2.*
Mantica *de coniect. lib. 2. tit. 5. num. 7.* Cyriac.
controu. 407. num. 115. Rota *deciſ. 570, num. 20.*
& deciſ. 581. num. 45. parte 4. tom. 3. recen.
15. Vnde curandum non eſt de tribus teſtibus
contrarium aſſerentibus; nullam enim red-
dunt ſui dicti rationem, explicando actus
non ſanæ mentis, vt debuiſſent : Buratt. *de-*
ciſ. 256. num. 9. Duran. *deciſ. 168. num. 17.* Rota
in recent. deciſ. 233. num. 26. & 28. parte 7. Et
16. præter quod iidem teſtes aliter priùs iudicia-
liter, ac extraiudicialiter depoſuerant, eli-
duntur à pluribus de ſana mente teſtantibus:
Cyriac. *dict. controuerſ. 407. num. 261.* Rota *d.*
deciſ. 570. numero 17. parte 4. tomo 3. recent.
Concurrente maximè præſumptione educta
ab inſtitutione Matris : vt in his terminis re-
ſpondit Menoch. *conſ. 45. numero 41. & præ-*
ſumptione 8. ſub numero 34. verſ. tertium eſt
ſignum, libro 3. Rota *dicta deciſione 570. in*
fine.
Defectum rogitus teſtium ex aduerſo al- 17.
legatum, tollunt quartus, ſextus & nonus
teſtes, qui aſſerunt teſtes in teſtamento adhi-
bitos fuiſſe à teſtatore rogatos : id quod
etiam duobus teſtibus probari tradit Manti-
ca *de coniecturis, libro 12. titulo 16. numero 16.*
Surdus *d. conſ. 41. numero 24.* & alij relati *in*
Romana teſtamenti ſeu hæreditatis 17. Iunij
1611. coram Sacrato, impreſſ. apud Gratian. *diſ-*
cept. 550. n. 46. & ſatis eſſe, à quocunque teſtes 18.
rogati fuerint præſente teſtatore, & patien-
te; voluit Alexand. *conſ. 47. num. 4. libro 2.*
Mantica *de coniect. lib. 2. titulo 11. numero 4.*
Gratian. *diſcept. 550. num. 7. diſcept. 843. n. 23.*
Magon. *deciſ. Lucen. 31. num. 6.*
Nihilque refert, quod neque duo ex teſti- 19.
bus rogatis, neque vnus ex illis, & Sacerdos
qui teſtamentum ſcripſit, ſe cognoſcere Te-
ſtatorem dixerint, vt requirit Statutum Bo-
noniæ *libro 4. titulo de teſtament. §. ſi verò in*
Guardia, & §. & ſi aliqua : vbi diſponitur,
quod aliàs vltima voluntas pro non legiti-
ma habeatur : Cùm enim forma hæc ſtatu-
taria ſit ſubſtantialis, & reſpiciat certum ef-
fectum, obuiandi ſcilicet fraudibus, vt in
puncto aduertit Bero. *conſil. primo, numero 43.*
libro 2. qui effectus æquè benè ſequitur, ſi 20.
aliunde certum ſit teſtibus vel Sacerdoti
fuiſſe cognitum teſtatorem, provt in caſu
noſtro, quo Sacerdos erat Confeſſarius Te-
ſtatoris, & teſtes erant de eodem loco, &
Parochia, ſatis dicitur eadem forma adim-
pleta per æquipollens : quod admitti dixit in
his terminis, Rota *deciſione 149. numero 13.*
& ſequenti. parte 6. recen. vbi allegantur con-
cordantes : & benè ad propoſitum Anchar.
quæſtione 11. ſub numero 26. verſ. & etiam
libro 2.
Aliud pariter Statutum Bononiæ *libro 2.* 21.
de probat. ſolut. §. præterea, iuncto §. ſaluo :
reiiciens probationem teſtamenti per teſtes,
niſi de eo facta fuerit publica ſcriptura, ad
cuius corroborationem teſtes producantur;
non applicatur caſui noſtro : Tum quia ſche-
dula teſtamenti ſcripta à Fratre Franciſco
Maria incontinenti, & ſtatim ac Notarius
haberi potuit redacta fuit à Notario Terræ
Plebis Centi in formam publici Inſtrumen-
ti, & proinde vel publicum Inſtrumentum
cenſeri debeat, vel caſus iſte vti mixtus hoc 22.
eſt participans de ſcriptura priuata, & pu-
blico Inſtrumento, ſub ſtatuto non compre-
hendatur : Iaſon *in leg. certi condictio, §. pri-*
mo, numero 9. Digeſtis, ſi certum petatur, Me-
nochius *conſil. 11. numero 5.* Surdus *deciſio-*
ne 147. ſub numero 14. Duran. *deciſione 36.*
numero 36. & in proximis terminis Cyriac.
controuerſ. 246. numero 3. & 5. Surdus *deciſio-*
ne 43. num. 7. & deciſione 277. numero 21. tum

23. quia Statutum excludens probationes per teſtes, vel etiam per priuatam ſcripturam, & vno verbo certas probationes, intelligitur niſi illæ adminiculatæ ſint alio probationum genere: Bald. *in l.certi condictio* 9. §.*quoniam, numero* 2. vbi etiam Fulgoſ.Caſtr.& Alexan. *numero* 3. *Digeſtis*, *ſi certum petatur*, idem Bald.*conſ.* 279.*ſub numero* 1. *libro* 4. Cyriac. *controuerſ.* 252. *numero* 13. Rota Bononien. diuerſ. *deciſione* 15. *numero* 8. qui eſt caſus noſter: Nam Scriptura priuata Religioſi adminiculatur ſupradicto publico Inſtrumento Notarij, ac eeſtibus, quorum dicta cùm tenorem Inſtrumenti referant, & fuerint in ſcriptis iudicialiter redacta, eò magis ceſſat diſpoſitio Statuti, quia habere videtur vim publici Inſtrumenti: Bellon.*conſil.*22. *numero* 8. Pariſ.*conſil.*77.*numero* 20. *libro* 3. Socin. *conſil.* 169. *column.fin. numero* 13. *verſ. Ex quibus etiam: libro* 2. Monterius *deciſ. Aragon.* 30. *numero* 7. *& ſequentibus*. Maximè, quia ipſa Scriptura priuata Religioſi de per ſe aliquam fidem facit: Statutum verò cenſetur reiicere ſolùm ſcripturam, nullam de ſe facientem probationem; vt notat Manterent. *ad dict.ſtatutum*, §.*ex aduerſo, verb.poſſ.* ſaltem quando vt hîc factæ fuerunt diligentiæ pro habendo Notario, ſed neceſſitas imminentis mortis illum expectare non permi-
24. ſit: nam neceſſitatis tempore ſolemnitas requiſita à Statuto relaxatur: vt in terminis ſimilis Statuti, Rolan.*conſil.* 30. *numero* 13. facit Surdus *deciſione* 277.*ſub numero* 18.*verſ. accedat*, & ferè in puncto Seſſ. *deciſ. Aragon.*430.*num.*12.*&* 13.

Quæ omnia ſimul iuncta ſuffragantur hæredibus excipientibus de ſecundo teſtamento aduerſus agentes ex primo, per ea quæ tradit Menochius *de adipiſcend.remed.*4. *numero* 781. *in fine*, Cyriac. *controuerſia* 246. *numero* 4. Surdus *dicta deciſione* 277. *numero* 12.*&* 13.

25. Tandem non obſtat, quod primum teſtamentum vti conditum ad pias Cauſas, ac propterea habens implicitam clauſulam derogatoriam ad ſequens teſtamentum, non cenſetur reuocatum per poſterius ſine ſpeciali derogatione: Decius *in leg. fin. numero* 54. *Cod. de edict. Diu. Adr.toll.* Socin.iunior *conſil.* 183.*numero* 35.*libro* 2. Mantic. *de coniect. libro* 6. *titulo* 3. *ſub numero* 52. *verſ. ſecundo conſidero*: Cancer.*var.reſolut.parte* 1. *capite* 4.
26. *ſub numero* 9. Nam ſtante lapſu decennij inter vnum, & alterum teſtamentum; quia tanto tempore præſumitur obliuio clauſulæ derogatoriæ primo adiectæ, illud per ſecundum reuocatur, etiam abſque aliqua ſpeciali derogatione, vt originaliter voluit Bald. *in leg.ſancimus*, *ſub numero* 10. *verſ.idem fortè, Cod. de teſtamen.* quem ſequitur *ibidem* Fulgoſ. *ſub numero* 2.*verſ.quarta exceptio*: Caſtr. *ſub num.*5. *verſ Item ſi poſt primum*: Corn.*numero* 3. *in fine*, Socin.*in leg.ſi mihi & tibi*, §.*in legatis, num.* 15. *verſ. ex qua concluſione*: *Digeſtis, de leg.primo*, Alexand. *conſ.*105.*num.*7. *libro* 4. Capr. *conſil.*31. *numero* 18. *in fine*: & reiecta contraria opinione Aretini, tanquam communem ſequitur Pariſ. *conſ.*10. *num.* 17. *lib.*3. Ludouic.Bellus, *conſ.*109.*num.*36. Clar. *in* §.*teſtamentum, quæſt.*99. *colum.*7. *verſ. ſcias etiam*: Cardin. Mantic. *de coniect.lib.*12.*tit.*8. *num.* 16. Rota *in Peruſina bonorum de Herculanis* 11. *Maij* 1582. §.*circa ſecundam partem coram Buratto*: vbi quod obliuio per lapſum decennij præſumpta, facit præſumere clauſulæ derogatoriæ mentionem fuiſſe omiſſam potius ex infirmitate memoriæ, quàm defectu intentionis: quod libentiùs recipiendum eſt, vbi fuerunt in ſecundo teſtamento inſtituti venientes ab inteſtato.

Et ita deciſum, vtraque parte informante.

Romana Nullitatis Matrimonij, Mercurij 19. Iunij 1651.

Coram R.P.D.Otthobono.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas contrahitur in primo gradu cum ſorore mulieris, quam quis carnaliter cognoſcit.*
2 *Affinitas in primo gradu dirimit matrimonium.*
3 *Copula carnalis eſt difficilis probationis.*
4 *Copula carnalis probari poteſt ex coniecturis,& præſumptionibus violentis, etiam ad effectum dirimendi matrimonium.*
5 *Oſcula coniuncta cum aliis actibus vehementem copulæ præſumptionem inducunt.*
6 *Concubitus mulieris cum viro inducit vehementem copulæ præſumptionem.*
7 *Impuberes admittuntur ad teſtificandum de iis, quæ occultè fiunt.*
8 *Affinitas contracta ex copula illicita probatur etiam per teſtes non omni exceptione maiores.*
9 *Teſtis vnici depoſitio adminiculatur ex teſtibus deponentibus de publica voce & fama.*
10 *Copulæ præſumptio oritur ex frequenti acceſſu viri ad domum mulieris, niſi alia cauſa acceſſus aſſignetur.*
11 *Iuuentus viri & mulieris, ac frequens acceſſus ad domum mulieris inboneſtæ, copulæ præſumptionem inducunt.*
12 *Confeſſio extraiudicialis viri, copulæ præſumptionem inducit.*
13 *Copulæ præſumptio oritur ex ſententia condemnatoria ob delictum ex ipſa copula reſultans.*
14 *Copula carnalis probatur ex pluribus coniecturis,quæ ad hunc effectum iungi debent.*
15 *Mulieres quod ſint ſorores germanæ probatur ex fide Baptiſmi, in qua filiæ eorundem parentum enunciantur.*
16 *Sorores eſſe probantur mulieres ex eo quod vti tales ſe ſe tractauerint.*

17 *Soro*

17 *Sorores eſſe probantur mulieres ex teſtibus deponentibus quod vti tales ab earum parentibus fuerunt tractatæ.*

18 *Sorores eſſe probantur mulieres ex communi reputatione & tractatu.*

Decisio XCVII.

FVit per Dominos reſolutum conſtare de
nullitate matrimonij cōtracti inter Fla-
1. minium & Annam Mariam, quia cùm Fla-
minius ante hoc matrimonium ex illicita co-
pula habita cum Iſabella eiuſdem Annæ Ma-
riæ ſorore germana affinitatem in primo gra-
2. du contraxerit, hæc abſque dubio dirimit
Matrimonium tam ex diſpoſitione textus *in
cap. tuæ fraternitatis, de eo, qui cognou. conſan-
guin. vxor. ſuæ*, quàm ex diſpoſitione ſacri
Concilij Tridentini *ſeſſ.* 24. *de reformat. matri-
mon. cap.* 4. vbi Barboſ. *in collect. num.* 1. alle-
gat concord. Rota *in Pacen. Matrimonij* 10.
Maij 1610. *coram S. D. N. & in Romana nulli-
tatis Matrimonij* 19. *Ianuarij* 1646. *coram bonæ
memoriæ Arguelles.*

3. Copula Flaminij cum Iſabella ſicuti eſt
difficilis probationis, ita iuſtificari poteſt
4. etiam ad effectum dirimendi matrimonium
ex præſumptionibus & coniecturis, quando
ſunt efficaces & violentæ: *cap. litteris, de præ-
ſumpt.* Gigas *conſ.* 29. *num.* 21. Rota *deciſ.* 95.
num. 12. *& ſequentibus, parte* 2. *diuerſ.* cum aliis
relatis *in d. Romana nullitatis Matrimonij, co-
ram bonæ memoriæ Arguelles.*

Et viſa fuit hodie Dominis ſufficienter
probata ex depoſitionibus plurium teſtium
datis in *ſummario Annæ Mariæ à numero* 3. *vſ-
que ad* 9. quatuor enim teſtes deponunt de
ardenti amore Flaminij erga Iſabellam, ac
5. de oſculis, aliiſque actibus laſciuis: vt in
dicto ſummario numero 4. & 5. qui actus plu-
rimùm conferunt ad inducendam vehemen
tem præſumptionem copulæ, dum vt in
præſenti, alia adminicula concurrunt: Bur-
ſat. *conſ.* 218. *num.* 3. Maſcard. *de probat. con-
cluſ.* 64. *num.* 1. cum aliis relatis per Sanchez
de matrim. lib. 10. *diſput.* 12. *num.* 47.

6. Accedit depoſitio octaui teſtis deponen-
tis de viſu de concubitu Flaminij & Iſabellæ
in eodem lecto, & de laſciuis amplexibus
per multum temporis ſpatium, *dict. ſumm.
ſub numero* 4. Inde verò oritur vehemens co-
pulæ præſumptio; vt probat textus *in dict.
cap. litteris, de præſumptionib.* Gigas *conſil.* 29.
numero 13. Farin. *de delict. carn. quæſtione* 136.
numero 18. Modern. Carpenſ. *controu.* 174.
numero 23. Sanchez *dicta diſputatione* 12.
numero 43.

7. Et licèt is ſit teſtis vnicus & impubes, ad-
huc tamen attendi debet, quia etiam impu-
beres admittuntur in his, quæ occultè fiunt:
8. Farinac. *conſ.* 31. *ſub numero* 7. & cùm agatur
de probando impedimento affinitatis ex illi-
cita copula contracto, non requiruntur te-
ſtes omni exceptione maiores, vt concilian-
do textus *in cap.* 1. *de conſanguin. & affinit. &
in cap. diſcretionem, de eo qui cognou. conſan-
guin. vxor. ſuæ*: benè diſtinguit Gigas *d. con-
ſil.* 29. *num.* 20.

Dictum verò teſtis, licèt vnici, admini- 9.
culatur, imò illius fides ſuppletur ex aliis te-
ſtibus deponentibus de publica voce & fama;
vt in *eodem ſummario num.* 8. dum alia hic ad-
ſunt adminicula; Socin. iunior *conſ.* 32. *n.* 20.
& ſequentibus, lib. 2. Rota coram Caputa-
quen. *deciſ.* 288. *numero primo, & deciſ.* 296.
parte 3. ſiquidem dantur alij teſtes deponen- 10.
tes, quod ſæpè Flaminius & Iſabella ſoli re-
manebant in cubiculo, prohibito acceſſu
cuicunque alij, nec vlla cauſa aſſignatur
frequentis acceſſus, niſi inhoneſti amoris;
ex quo vehementem præſumptionem copu-
læ deduci tradunt poſt alios, quos referunt,
Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſumpt.* 41. *nu-
mero* 11. Modern. Carpenſ. *dict. controu.* 174.
num. 18. Rota *deciſ.* 95. *num.* 7. & 8. *p.* 2. *diu.*

Inſuper concurrit vtriuſque iuuentus, & 11.
frequens acceſſus Flaminij ad Domum mu-
lieris inhoneſtæ, ac confeſſio extrajudicia- 12.
lis eiuſdem Flaminij, probata per teſtes *in d.
ſummar. num.* 6. quam in propoſito iunctis
præſertim aliis, multùm expendunt Socin.
iun. *d. conſ.* 32. *n.* 17. *lib.* 2. Cyriac. *controu.* 171.
num. 14. Modern. Carpen. *d. controu.* 174. *n.* 22.
Rota *d. deciſ.* 95. *num.* 3. *part.* 2. *diuerſ.* & præ-
dicta omnia fuerunt ponderata *in d. Romana
nullitatis Matrimonij, coram bonæ memoriæ
Arguelles.*

Et vlteriùs adeſt ſententia Criminalis con- 13.
tra Flaminium lata, ac abſolutio à Sanctiſſi-
mo petita, & obtenta nomine Flaminij, qui
in Iudicio criminali ea vſus fuit; vt in *ſum-
mario Annæ Mariæ, num.* 2. & 11.

Ex quibus omnibus ſimul iunctis, prout 14.
ad hunc effectum iungi debent, negari non
poteſt quin copula ſufficienter iuſtificetur:
Gloſſ. *in cap. tertio loco, verb. dicta ſunt, de præ-
ſumpt.* Valenz. *conſ.* 28. *num* 12. *lib.* 1. Ramon.
conſ. 22 *n* 21. Modern. Carpenſ. *d. controu* 174.
num. 9. Rota *d. deciſ.* 95. *num.* 17. *part.* 2 *diuerſ.
& in d. Romana nullitatis Matrimonij in §. ex
quibus: coram bonæ memoriæ Arguelles.*

Quòd verò Iſabella & Anna Maria ſint 15.
ſorores germanæ: Domini nullam habue-
runt difficultatem: quia id non controuer-
titur, & probatur ex fide Baptiſmatis, in qua
filiæ eiuſdem Patris, & Matris enunciantur;
ac etiam ex teſtibus deponentibus de tracta- 16.
tu ac nominatione eorumdem parentum; & 17.
quòd mulieres vti tales ſe tractarunt, ac ab 18.
aliis communiter pro ſororibus habitæ ſunt,
ac de præſenti habentur & reputantur:
Caſtr. *conſ.* 151. *numero* 1. *libro* 1. Gratian. *diſ-
cept.* 491. *num.* 21. *& ſequentibus*, Rota coram
Penia, *d. deciſ.* 223. *num.* 3. *& in Britinorien. fi-
deicommiſſi* 24. *Martij* 1642. *coram R. P. D.
meo Bichio.*

Fuit itaque reſolutum conſtare de nullita-
te Matrimonij, informante tantùm Anna
Maria, Flaminio verò pluries citato, & infor-
mare recuſante.

Bononien. fideicommiſſi de Buccaferris, Lunæ 24. Maij 1655.

Coram R. Patre Domino Zarate.

SVMMARIVM.

1 *Agens ex fideicommiſſo docere debet de purificatione omnium conditionum, ſub quibus fuit ipſius vocatio concepta.*

2 *Ad Generationem habilis vnuſquiſque præſumitur, niſi inhabilitas probetur.*

3 *Fideicommiſſum ordinatum ſub conditione,* ſi ſine filiis, *non poteſt dici purificatum quouſque durat ſpes, quòd ille, cui fuit facta ſubſtitutio, poſſit filios procreare.*

4 *Generandi inhabilitas non oritur ex morbo carunculæ.*

5 *Carunculæ morbus artis medicæ præſidio facilè tolli poteſt.*

6 *Sterilitas, quæ poteſt remediis tolli, non impedit generationem.*

7 *Succeſſioni locus non eſt, donec omnis ſpes ſuſcipiendæ prolis non fuerit extincta, quando quis fuit vocatus ſub conditione negatiua* ſi ſine filiis.

8 *Ablatiuus abſolutus conditionem importat.*

9 *Fideicommiſſum ordinatum in caſu obitus ſine filiis, non purificatur ex eo, quod deficiat ſpes ſuſcipiendæ prolis, ſed expectandus venit obitus illius, cui fuit facta ſubſtitutio.*

10 *Fideicommiſſum ordinatum ſub conditione, ſi filios habuerit, purificatur ſtatim ac conſtat de impotentia generandi.*

11 *Ætas in ſubſtituto requiſita facit diſpoſitionem conditionalem.*

Declara vt num. ſequenti.

12 Lex, Seius Saturninus, ff. ad Trebellian. & lex, ex his, Cod. quando dies legat. ced. *declarantur.*

13 *Dictiò*, poſtquam, *adiecta inſtitutioni conditionem importat.*

14 *Subſtituti in defectum filiorum citandi veniunt in iudicio, in quo agitur de probanda filiatione.*

DECISIO XCVIII.

FRanciſcus Maria Buccaferrus in eius ſupremo teſtamento hæredem vniuerſalem ſcripſit, Primum filium maſculum legitimum & naturalem, & ex legitimo matrimonio procreandum Domini Hyacinthi fratris germani, cum onere fideicommiſſi, & ordine primogenituræ. Deficiente verò prædicto Hyacintho abſque filiis legitimis & naturalibus, & ex legitimo matrimonio procreatis, ſubſtituit cum eodem onere fideicommiſſi, & ordine Primogenituræ primum natu maiorem prænominati Hyacinthi naturalem tantum, ex quocunque illegitimo, ſeu quouis prohibito coitu, ſub illa tamen adiectione, poſtquam ſcilicet dicti inſtituti au ſubſtituti vigeſimum annum compleuiſſent, & medio tempore idem teſtator ſibi hæredem fiduciarium inſtituit Dominum Antonium de Argele.

Poſt obitum teſtatoris, Hyacinthus tanquam ſpe legitimæ prolis deſtitutus; petiit declarari bona fideicommiſſaria ad Philippum filium naturalem quinquennem ſpectare: causâque in gradu appellationis introducta coram me, propoſui dubium, an conſtaret de fideicommiſſo ad fauorem Philippi? Et Domini non conſtare pro nunc reſponderunt.

Ea moti ratione, quia vt fideicommiſſo locus ſit, deſideraretur vt is docuiſſet de exiſtentia omnium conditionum, ſub quibus filius illegitimus eſt vocatus; iuxta textum *in leg. ſi hæredi plures, Digeſtis, de conditi. inſtitut. leg. cedere, Digeſtis, de verborum ſignificatione, leg. qui hæredi, Digeſtis, de condit. & demonſtrat. leg. cùm quærebatur, Digeſtis, indic. ſolu. leg. ſi quis ita, Digeſtis, de verborum obligation.* Honded. *conſil.* 78. *num.* 24. *lib.* 1. Caſanat. *conſil.* 1. *numero* 1. Capreol. *conſil.* 72. *numero* 12. Modern. Lucen. *conſ.* 83. *numero* 1. *libro* 2. Modern. Neap. *de fideicommiſ. quæſt.* 1. *cap.* 6. *numero* 281. Hier. Leo *deciſ.* 44. *num.* 7. 1.

Exiſtentia enim primæ conditionis, nempe obitus Hyacinthi abſque filiis, non fuit iuſtificata, cùm ipſe adhuc in humanis ſit, & habilis præſumatur ad generandum, niſi 2.
inhabilitas probetur: Alciat. *præſumpt.* 41. *numero* 1. *reg.* 1. & noſtri æui alter Hippocrates Paulus Zacchias *Quæſtionum Medico-legalium libro* 3. *titulo* 1. *quæſtione* 9. *num.* 10. Et ideò fideicommiſſum dici nequit ad eius 3.
fauorem purificatum ante dictæ conditionis euentum: *leg. vnica, §. ſin autem ſub conditione, Cod. de caduc. tollend.* Surdus *conſil.* 403. *numero* 10. & 12. Peregrin. *de fideicommiſſ. articulo* 43. *numero* 9. Tiraquellus *de retract. lignag.* §. 1. *gloſ.* 2. *numero* 25. Rota *deciſ.* 593. *numero* 1. *parte* 1. *recent.* & coram Buratto *deciſ.* 705. *num. etiam primo.*

Nec inhabilitas generandi, quæ ſola viuente Hyacintho eſt apta ad producendam purificationem conditionis, abſque filiis, deſumi poteſt ex carunculæ morbo, quo Hyacinthus afficitur, vt deponunt pro parte Philippi inducti. Quoniam huiuſmodi morbus ex prædictorum teſtium depoſitionibus non aperitur: & quando etiam probaretur, nihil releuaret: quia non exinde dicitur 4.
perpetua impotentia generandi, cùm morbus hic Artis Medicæ præſidio facilè tolli 5.
poſſit: vt plurimi Auctores tradunt, inter quos Paræus *in ſua Chirurgia, libro* 18. *capite* 22. *& ſequenti*, & Alphonſus Ferrus *in libello de Caruncula*, vbi non ſolùm docet huius morbi curationem, ſed *in fine* ponit, quomodo

quomodo ſanati ſint conſeruandi. Quin
Amat. Luſitan. *curat. Medicin. cent.4. cu-
rat.* 19. caſum proponit cuiuſdam viri, tali
morbo ſpatio vnius menſis curati: ibique
alios ſe curaſſe teſtatur: & apud Petr. Foreſt.
libr. Obſeruat. 15. *obſeruat.* 20. Eſt caſus Præ-
toris, qui cum ob carunculas minùs habilis
fuiſſet effectus ad generationem, aliáque mu-
nia naturalia non adeò liberè exerceret, non
modò morbo, & impedimento curatus fuit,
verùm & ab vxore filios poſtea ſuſcepit,
vt ille aſſerit *in fine dict. obſeruationis.* Et
6. homini non eſt impedimento ſterilitas,
quæ poteſt remediis adhibitis auferri: vt
alias dixit Iuriſconſultus Paulus *in leg. ſi quis
poſthumos 9. Digeſtis, de liberis & poſthumis,*
ibi, *Natura magis in homine generandi, &
conſuetudo ſpectanda eſt, quam temporale vi-
tium, aut valetudo, propter quam abducatur
homo à generandi facultate. cap. ex literis 3.
cap. fraternitatis 6. de frigid. & malefic.* vbi
7. Doctores. Nunquam autem ad ſucceſſionem
admittitur is, qui vocatus eſt ſub negati-
ua conditione, *ſi abſque filijs: capit. genera-
liter, de Procurat. in 6.* cum aliis per Bar-
boſ. *dict.* 2. *numero ſecundo*, niſi omnis ſpes
ſuſcipiendæ prolis prorſus fuerit extincta:
*leg. Lucius, Digeſtis, de hæredibus inſtituen-
dis, leg. quidquid adſtringendæ, Digeſtis, de
verborum obligationib.* Modern. Hiſpan. *diſ-
quiſitionum legalium* 24. *numero trigeſimo-
quinto.*

Quinimò vt animaduerterunt Domini,
teſtator non ſolum conſiderauit deficien-
tiam filiorum Hyacinthi, verumetiam eiuſ-
dem Hyacinthi obitum, & quidem per
8. ablatiuum abſolutum, ibi, *deficiente Do-
mino Hyacintho abſque filijs*, qui conditio-
nem importat: *leg. ſi quis arbitratu, Digeſtis,
de verborum obligationib. leg. à teſtatore*, vbi
Gloſſ. *in verbo, conditio, Digeſtis, de con-
dition. & demonſtrationib.* Rota *deciſione* 161.
numero octauo, parte quarta, tom. 2. recent.
9. Quapropter licet Hyacinthò nulla ſupereſ-
ſet ſpes legitimæ prolis, non adhuc factus
eſſet locus vocationi Philippi, eodem Hya-
cintho patre viuente, vt in his præcisè ter-
minis, Peregrin. *conſilio* 28. *numero quinto,
libro quarto*, Fuſar. *de ſubſtitution. quæſt.* 415.
numero ſecundo, diſtinguens inter conditio-
nem *ſi filios habuerit*, vel, *ſi ſine filiis deceſ-*
10. *ſerit*; Nam primo caſu, admittitur purifi-
catio ſtatim ac conſtat de impotentia gene-
randi, cùm tamen in ſecundo caſu requira-
tur implementum conditionis mortis, & de-
fectus filiorum.

Neque probata eſt exiſtentia alterius con-
ditionis, nimirum ætatis viginti annorum
in Philippo nondum quintum annum ex-
11. cedente: & quidem iſta vera conditio
eſt, cùm diem incertam contineat, iuxta
text. *in leg. ſi cui, §. ergo, iuncto §. hoc au-
tem, Digeſtis, de leg. 1. leg. ſi Titio, Digeſtis,
quando dies leg. ced. leg. ſi ita ſcriptum fuerit,
Digeſtis, de manum. teſtament. leg. ſi ſeruus li-
ber, Digeſtis, de ſtatulib.* Bartol. Bald. & cæ-
teri Antiquiores *in leg. ex his, Codic. quando
dies leg. ced.* Peregrin. *de fideicommiſſ. art.* 31.
numero vigeſimoſexto, Donell. *libro octauo,
comment. capit. trigeſimoprimo*, Larrea *ſelect.
iur. capit. octauo, numero quarto*, & allegati
per Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 3. *numero octauo*,
Cuiac. *libro trigeſimoſexto Digeſtor. ad Iulian.
in dict. leg. ſi ita, Digeſtis, de manum. teſta-
ment.*

Et his non aduerſatur text. *in leg. Seius* 12.
*Saturninus, Digeſtis, ad Trebell. & dict. leg.
ex his, Cod. quando dies leg. ced.* Ex quibus
probatur in dicta adiectione ætatis conditio-
nem non adeſſe, Quia reſpondetur *in iſtis
Iuribus* prædictam adiectionem non fuiſſe
appoſitam ſubſtantiæ legati, aut fideicom-
miſſi; ſed tantum ſolutioni, & ideo condi-
tionem non inducere, ſecùs verò in Iuribus
contrariis, & in noſtro caſu, vt rectè ex-
plicant Caſtr. *in dict. leg. Seius Saturninus*,
Donellus *dict. capit. trigeſimoprimo*, Noal.
dict. caſ. 3. *numero decimotertio, cum ſequenti-
bus*, Larrea *vbi ſuprà, num.... prope finem*, &
in ſpecie Rota *deciſion.* 782. *numero decimo-
octauo, cum ſequentibus, parte prima diuerſ.*
Et in præſenti conditionem ineſſe depre-
henditur ex illa dictione, *Poſtquam*, ibi, 13.
*poſtquam ipſe filius annum vigeſimum ſuæ æta-
tis complenerit*, &c. quæ adiecta inſtitutioni
conditionem præſefert, vt per Bartol. *in leg.
quibus diebus, §. Termilius, Digeſtis, de con-
dition. & demonſtrationib. leg. ſi ita, §. finali,*
& *ibi* Gloſſ. *Digeſtis, de legat.* 2. Barboſ.
dict. 272. *numero ſecundo*, Gratian. *diſcept.*
168. *numero primo*; Rota *deciſ.* 46. *numer.* 2.
parte 2. recent.

An verò probata fuerit concludenter
Philippi filiatio ex Hyacintho, Domini
pro nunc noluerunt diſcutere, præſertim
quod citati non fuerant in hoc iudicio alij 14.
per teſtatorem vocati in caſum deceſſus
Hyacinthi ſine filiis, etiam naturalibus;
ad text. *in leg. de vnoquoque, Digeſtis, de re
iudic.* Modern. Ceſenaten. *de Citat. tom.* 3.
cap. 14. *num.* 128.

Et ita, &c.

Romana Primogenituræ, Lunæ 7. Maij 1657.

Coram R. Patre Domino Dunozetto.

SVMMARIVM.

1 *Primogenitus ad ſacros Ordines promotus, excluditur à ſucceſſione Primogenituræ habentis annexum onus ducendi vxorem, non ſecus ac ſi nunquam fuiſſet in rerum natura.*

2 *Primogenitura habens onus ducendi vxorem, ſpectat ad ſecundogenitum, quando primò natus fuit promotus ad Ordines ſacros.*

3 *Conditio inſtitutioni adiecta non cenſetur repetita in ſubſtitutione.*

Declara vt num. ſeq.

4 *Conditio repetita cenſetur in ſubſtitutionibus, quando verſamur in primogenituris ordinatis pro conſeruatione agnationis.*

5 *Qualitas vni adiecta, in aliis cenſetur repetita, quando verſamur in primogenituris.*

6 *Verba*, Con li medeſimi oblighi ſudetti, *in vltima ſubſtitutione per Teſtatorem appoſita, inducunt repetitionem præcedentium obligationum in omnibus ſubſtitutis.*

7 *Qualitas primo adiecta regulariter in omnibus repetita cenſetur.*

8 *Qualitas primo adiecta tunc maximè in omnibus repetita cenſetur, quando eadem concurrit ratio.*

9 *Dictio*, & ſic, *eſt repetitiua onerum præcedentium.*

10 *Conditiones duæ ſi fuerint per Teſtatorem in inſtitutione appoſitæ, & in ſubſtitutionibus dicat*, Con le dette conditioni, *non ſufficit vnius, ſed ambarum conditionum requiritur implementum.*

11 *Relatio fit ad proxima, non autem ad remota.*

12 *Qualitas in primogenituris attenditur de tempore delatæ ſucceſſionis.*

13 *Sufficit quòd conditio ſemel fuerit adimpleta, licet poſtea adimplementum non duret.*

14 *Inſtitutus cum obligatione aliquid implendi, non poteſt admitti ad ſucceſſionem niſi præſtita cautione adimplendi voluntatem Teſtatoris.*

15 *Inſtitutus ſub conditione quam adimplere recuſat, excluſus remanet ab omni iure ſucceſſionis.*

16 *Donatum ſub vna conditione, ſub contraria cenſetur ademptum.*

17 *Legatum factum mulieri ſi nubat Titio, non debetur, ſi mulier Titio nubere recuſet.*

18 *Promiſſio facta ſi matrimonium ſequatur, corruit non ſequutis nuptiis.*

19 *Subſtitutus in caſu alienationis bonorum, ſecuta alienatione admittendus venit, non expectata morte alienantis.*

20 *Natus ex vxore præſumitur filius mariti, maximè ſi vti talis fuerit baptizatus, & ab ipſo marito inſtitutus.*

21 *Generatio filiorum in ſene robuſto non eſt impoſſibilis.*

22 *Filius natus ex vxore dicitur mariti, licèt ſenis, quando nil probatur quod vxoris famam denigret.*

DECISIO XCIX.

ALexander Sarazanus in ſuo vltimo teſtamento, hæredem vniuerſalem ſcripſit Martium Mileſium ex ſorore nepotem, ſub conditione ducendi vxorem, & aſſumendi nomen, & arma domus Sarazanæ, abſque alia mixtura, cui in omnibus bonis ſuccedere voluit eiuſdem Martij primogenitum & ſucceſſionem ipſi deferri mandauit; & filiis dicti Martij non exiſtentibus, aut quandocunque deficientibus, vocauit Primogenitum ſecundi fratris dicti Martij; & eo, aut eius deſcendentibus non exiſtentibus, primogenitum, aut deſcendentes à tertio fratre: & caſu quo tota deſcendentia maſculina dictorum trium fratrum deficeret, voluit ſuccedere maſculos ex fœminis; & vltimo loco eiuſdem Teſtatoris proximiorem cum perpetua primogenitura, & cum eiſdem obligationibus, & repetito onere ſumendi nomen Teſtatoris; & inſuper prohibuit bonorum alienationem, & obligationem, etiam de licentia, aut cum derogatione Principis; ſub ea lege, quod in caſu contrauentionis, bona deuoluta cenſeantur per duos menſes ante ad fauorem ſucceſſuri in caſu mortis.

Poſt obitum Teſtatoris, defunctis Martio, & ſecundo fratre ſine filiis, & vltimo loco Alexandro tertio fratre poſt ſe relicto Iacobo Antonio Primogenito Sacerdote, & Ioſepho Ignatio infante per Patrem hærede inſtituto, fuit ſub die 22. Maij 1656. dubitatum, cui eſſet dandum mandatum de manutenendo ſuper bonis ſuppoſitis primogenituræ? Sed quia talis dubij reſolutio pendere videbatur à diſcuſſione negotij principalis; Domini mandarunt, quòd videretur de bono iure ad effectum manutentionis: quo hodie propoſito, fuit reſolutum, conſtare de bono iure Ioſephi Ignatij. 1.

Ratio reſolutionis fuit, quia Iacobus Antonius per Sacerdotij aſſecutionem ampliùs adimplere nequeat onus ducendi vxorem expreſsè à teſtatore Primogenitis iniunctum; & propterea, licet ipſe ſit primò natus, à dicta Primogenitura remanet excluſus, ac ſi naturaliter obiiſſet, nec vnquam in rerum natura extitiſſet: Bartol. *in leg. Deo nobis*,

nobis, numero primo, & ſequentibus, Cod. de Epiſc. & Cleric. & Authent. niſi rogati, ſub numero tertio, Codic. ad Senat. Conſult. Trebellian. Marzar. *de fideicommiſſ. quæſtione* 31. Melch. Pelaez *de maior. part.2. cap.3. per tot.* & præſertim, *numero decimotertio & trigeſimoſeptimo, & ſequentibus*, Sanchez *ad precept. Decalog. libro tertio, capit. decimoquinto, numero decimonono, & cap.16. numero vigeſimoſecundo*, Rota *in Mediolanenſ. Bonorum* 31. *Maij* 1649. *coram Eminentiſſimo Domino Cardinali Corrado:* illáque fuit aperta ad fauorem Ioſephi Ignatij licet ſecundò nati, vti habilis ad complendam illam conditionem: iuxta notata per Pelaez *de maior. parte 2. capit. tertio, numero vigeſimotertio*, Duran. *de condit. appoſ. ſecunda parte, cap.3. num.* 34. Fontanell. *de pact. nupt. tom.1. folio* 76. *numero* 34.

2. (see above)

3. Non obſtat quod dicta conditio nubendi legatur tantum appoſita in prima inſtitutione, ideóque repetita non cenſeatur in ſubſtitutione: *leg. ſub conditione, Digeſtis, de hæred. inſtit.* Anton. Gen. *var. tom.1. capite duodecimo, numero trigeſimoſeptimo*, & præſertim cùm illa ſit perſonalis, & nominatim appoſita Martio primo inſtituto.
4. Quia regula quòd appoſita in inſtitutione, non cenſeantur repetita in ſubſtitutione, fallit in primogenituris, quæ prout hîc inſtituuntur pro decore familiæ, & ad conſeruandam agnationem: Surd. *conſil.* 241. *numer. decimoquarto*, Cyriac. *controuerſ.* 312. *numer.3.* Rot. coram Seraphin. *deciſ.* 459. *numero 2. & diuerſ. deciſion.* 191.
5. *numero ſecundo, parte ſecunda*, In iſtis autem, ex coniecturata mente Teſtatoris, qualitas vni adiecta, in aliis cenſetur repetita: Molin. *de Hiſpan. Primogen. libro 1. capit. 16. numer.* 24. Caſtill. *controuerſ. iur. tom.2. cap.4. numer.* 139. *& ſequentibus, & tom.6. cap.117. per totum*, & ſignanter *numero* 29. Decian. *conſ.6. numer.3. volum.5.* Peregrin. *conſ.23. num.14. & 15. libr.3.* Fuſar. *de Subſtitut. quæſtione* 430. *numero* 9. Pelaez, *vbi ſuprà, p.2. capit. 3. per totum, & cap. 4. illat.8. numero decimo, verſ. & non ſolum, & numer.* 15. & *cap.26. num.33. & 75.*
6. Præter quod prædicta oneris repetitio in præſenti caſu videtur indubitata, tam ponderando, quòd in vltima inſtitutione Teſtator vſus fuit verbis, *Con ſi medeſimi oblighi ſudetti, e con la detta perpetua ſucceſſione di primogenito in primogenito*: ex quibus proculdubio idem infertur, ac ſi antecedentes obligationes de verbo ad verbum per Teſtatorem fuiſſent in ſequentibus ſubſtitutionibus repetitæ: *leg. ſi Teſtamentum, §. ſin autem, Codic. de Inſtitut.* Bartol. *in leg. talis ſcriptura, §. finali, numero quarto, de legat. 1. & in l.1. §. hoc edicto, numero ſecundo, Digeſtis, de poſtul.* Dec. *conſil.423. numer.5.* Pariſ. *conſ.1. numer.134. libr.3.* Rot. *deciſion.* 715. *numero ſecundo, & ſequentibus, parte prima, & dec.*506. *num.4. part.4. recent.*
7. Eóque fortiùs, cùm regulariter qualitas primo adiecta, in omnibus repetita cenſeatur: Peregrin. *de fideicommiſſ. artic. decimoſexto numero* 58. & *articul.* 25. *numero* 34. & 48. Fuſar. *de Subſtitut. quæſt.*450. *numero primo*, Rota *deciſ.*453. *numero 8. parte ſecunda, & deciſ.* 222. *numer. 4. parte quarta recent.* cum aliis congeſtis per Gratian. *diſceptat.* 773. *numero vigeſimooctauo, & ſequentibus.*

Et id abſque difficultate, quando concurrit eadem ratio, ex qua aliàs voluntas Teſtatoris ſeruari non poſſet; Ruſtic. *in leg. cum auus, libro tertio, capit. ſeptimo, numero* 146. Molin. *de Primogenit. libro primo, capit. ſexto, numero vigeſimoquinto*, Fuſar. *conſ.*175. *numero 9. & ſequentibus, & tractat. de Subſtitut. quæſtion.* 450. *numer.*9. Tum attenta dictione, *& ſic*, immediatè à Teſtatore poſt onus iniunctum Martio, & delatam ſucceſſionem eius filio appoſita, ibi, *e coſi debbia decadere detta ſua heredita di primogenito in primogenito*, quæ dictio, *Et ſic*, pariter eſt præcedentium onerum repetitiua, Couarruuias *var. quæſt. libr. 2. quæſtione* 21. *numero decimoſeptimo*, Hondedeus *conſil.* 64. *numer.* 7. & 40. *libr.2.* Rota *deciſ.* 128. *n.4. parte 2. diuerſ. & in Placentina Bonorum* 16. *Martij* 1654. *coram Reuerendiſſ. Patre Domino meo Zarate.* 8.

9.

Tum denique animaduertendo, quòd duæ tantùm conditiones fuerunt per Alexandrum Sarazanum expreſſæ; altera de vxore ducenda; Altera de aſſumendo nomen, & arma; & ſic cùm verba, *con li medeſimi oblighi ſudettè*, ſint in numero plurali concepta, non ſufficit adimplementum vnius ex dictis conditionibus, ſed debent ambæ advnguem adimpleri; vt in ſpecie tradit Caſtrenſ. *conſil.* 189. *numero primo, in fine.* 10.

Nec quidquam facit, ſi dicatur dicta verba poſſe referri ad legata; quia cùm hæc eſſent momentanea non eſt veriſimile de quod de iſtis Teſtator fuerit locutus: immò cum illa facta legantur in principio teſtamenti, deinde verò fuerit appoſitum dictum onus nubendi, vtique relatio potiùs facta cenſetur ad proxima, quàm ad remota: Gloſſ. *in l.1. Digeſtis, de legat. 2.* Crauet. *conſil.*147. *num.*8. Rot. *in recent. deciſion.* 277. *numero ſeptimo, parte ſecunda, & deciſion.* 62. *num.10. & dict.*232. *numero* 17. *parte* 6. 11.

Provt minus releuat, quod Iacobus Antonius de tempore delatæ ſucceſſionis eſſet capax, & ſic per aſſumptionem ſacerdotij hæreditatem iam quæſitam non amiſerit, 12. cum in primogenitura attendatur qualitas de tempore delatæ ſucceſſionis, ſufficiátque eo tempore eam conditionem adimpleuiſſe, licèt poſtea non perſeuerauerit; 13. iuxta doctrinam Baldi *in leg. precibus tuis, num.2. Cod. de impuber. & aliis ſubſtitut.* Molin. *de Primogen. libr.1. capit. 10. numero 7.* Gamm. *deciſ.*27. *num.4.* Quia cùm ipſe non 14. præſtiterit cautionem Mutianam de adimplenda voluntate Teſtatoris, vt tenebatur, ad

ad hoc vt poſſet admitti ad dictam ſucceſ-
ſionem, vt expreſsè diſponitur in *leg. Mu-
tiana*, vbi Gloſſ. & Doct. *Digeſtis, de condit.*
15. *& demonſtrat.* Immò per aſſecutionem Sa-
cerdotij declarauerit de facto ſe nolle nu-
bere, & conditionem ampliùs adimplere
nequeat, fuit ab omni iure excluſus, ac
ſi nunquam fuiſſet admiſſus: *dicta leg. Mu-
tiana*, vbi Doctores, *Digeſtis, de condit. &
demonſtrat. Auth. cui relictum, Codic. de ind.
vid. tollend.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.13.
num.*16. Rot. *deciſ.*354. *nnm.*1. *part.*4. *diu. &*
16. *dec.*241. *num.*36. *part.*5. *recent.* Datum enim
ſub vna conditione, ſub contraria cenſe-
tur ademptum: *leg. quid pones: Digeſtis,
quando dies legat. ced. leg. ſi legatur purè, Di-
geſtis, de adimend. leg.* Peregrin. *de fideicom-
miſſ. articul.* 11. *numero* 127. Ruinus *con-
ſil.*170. *num.*11. *&* 12. *lib.*3. Rot. coram Sera-
phin. *deciſ.* 1354. *n.*1. Surd. *dec.*66. *num.*15.
17. Et ſimilia de muliere, cui ſit factum lega-
tum ſi Titio nupſerit, ſi illi nubere recuſet,
legato priuatur: Surd. *conſ.*137. *num.*19. Et
18. de promiſſione facta ſi matrimonium ſequa-
tur, non ſecutis nuptiis, ipſo facto promiſ-
ſio corruit: *l. item quia, §. huius rei, ff. de
pact.* vbi Gloſſ. *in verſ. non ſeruatis*, explicat,
nec re, nec ſpe.
19. Præterea eidem Iacobo Antonio obſtat
caducitas per ipſum incurſa ex cauſa aliena-
tionis nonnullorum bonorum, contra ex-
preſſum præceptum Teſtatoris; quia cum eo
caſu per duos menſes ante alienationem vo-
caret ſucceſſuros in caſu mortis, ſequitur,
quòd ex hoc etiam capite ſit factus locus
ſucceſſioni fauore Ioſephi Ignatij, abſque
eo quod iſte teneatur expectare obitum alie-
nantis: *leg. cuius pater, §. in liberis, Digeſtis.
de legat.* 2. Molin. *de Primogen. lib.*1. *cap.*16.
*num.*32. cum aliis pluribus congeſtis *in Me-
diolanenſi Bonorum* 31. *Maij* 1649. *coram
Eminentiſſimo Domino Cardinali Corrado.*

Ea verò, quæ fuerunt deducta contra fi-
liationem Ioſephi Ignatij, Domini non ha-
20. buerunt in conſideratione; cùm huiuſmodi
filiatio plenè iuſtificata remaneat, dum vti
filius à patre inſtitutus, baptizatus, & eſt ex
eius vxore natus: *l. ſi vicinis ſcientibus, Cod.
de nupt. l. non epiſtolis, Cod. de probat.* Spe-
21. rell. *deciſ.*174. *num.* 1. *parte* 3. in nihilo re-
leuante, quod de tempore eius conceptio-
nis pater eſſet ſenex annorum 78. cùm gene-
ratio filiorum in ſene robuſto non ſit impoſ-
ſibilis: Narbon. *de ætat. annor* 65. *quæſt.*1. *n* 9.
Zacch. *quæſt. Medico-legal. lib.*1. *tit.*1. *quæſt.*9.
*n.*54. *& ſeqq.* Sinibald. *in Genantrop. oper.
lib.*2. *tract.*3. *cap.*3. *col.*3. *&* 4. Rot. *deciſ.*20.
*num.*25. *& ſeqq. part.*5. *recent.* Giouagnon.
22. *conſ.*6. *n.*38. vbi dicit, ex ſola natiuitate fi-
lium probari mariti, licèt ſenis, quan-
do nihil probatur, quod vxoris famam de-
nigret.

Et ex his cenſuerunt Domini conſtare de bono iure dicti Ioſephi Ignatij, etiam ad effectum manutentionis; vtraque, &c.

Romana prætenſæ filiationis, Veneris 22. Iunij 1657.

Coram R. Patre Domino Veroſpio.

SVMMARIVM.

1 *Filij nati ex publica meretrice dicuntur vulgo concepti.*

2 *Filij publicæ meretricis certum patrem oſtendere nequeunt.*

3 *Sexagenarium non eſſe habilem ad generationem, de Iure præſumitur.*

4 *Filius potiùs præſumitur ſuſceptus ex Iuuene, quàm ex ſene: & n.*15.

5 *Filiationis quaſi poſſeſſio inducitur per actus geſtos erga aliquem vti filium, contra ipſum agentem eiúſque hæredes.*

*Declara vt n. ſeq. & n.*8.

6 *Senex mala valetudine affectus inhabilis reputatur ad generandum.*

7 *Ad Filiationis probationem multum confert iurata aſſertio illius, ex quo filium ortum duxiſſe militat præſumptio.*

8 *Filiationis quaſi poſſeſſio non ſuffragatur in iudicio deciſorio præſtationis alimentorum; maximè ſi contrariæ vrgeant coniecturæ.*

*Declara vt n.*9.

10 *Filiationis leniores probationes ſufficiunt, ad effectum obtinendi alimenta, lite pendente ſuper negotio principali.*

11 *Filiationis coniectura non inducitur ex eo, quod quis fuerit in libro baptiſmatum deſcriptus vti filius alicuius, ex cuius ordine talem deſcriptionem factam fuiſſe non apparet.*

12 *Septuagenarij prolem aliquando ſuſceperunt.*

13 *Generandi poſſibilitas in eo, quem inhabilem ius reputat, non attenditur, niſi euidentibus probationibus concludatur.*

14 *In Iudicijs attenduntur ea, quæ accidunt ſecundùm naturæ curſum; non autem, quæ raro eueniunt.*

16 *Filiatio conuinci debet per probationes vrgentes, quando potentia generandi in eo, qui prætenditur pater, excluſa remanet ex naturali ratione, & iuris præſumptione.*

17 *Alimenta non debentur deficiente probatione filiationis, & paupertatis.*

DECISIO C.

LIcet in hoc Sacro Auditorio inſtituta, atque vertente cauſa inter Matthæum, & Eugeniam agentes pro alimentorum præſtatione

ſtatione in bonis quondam Ioannis Baptiſtæ
Veralli Marchionis Caſtri Viſcardi præ-
tenſi eorum Patris naturalis, aduerſus Do-
minam Marchioniſſam Mariam eiuſdem
Ioannis Baptiſtæ filiam legitimam & na-
turalem, necnon beneficiatam ab inteſtato
hæredem; poſt habitas plures hinc inde
probationes, Dubitaui an filiatio Matthæi
& Eugeniæ ſufficienti probationum gene-
re concludatur? Et in negatiuam, poſt cau-
ſam bis propoſitam, hodie Domini iuêre
ſententiam.

2\. Siquidem conſtat ex teſtibus pro parte
Marchioniſſæ productis, Angelam Mat-
thæi & Eugeniæ matrem, Ioanni Iacobo
Ferrario, florida tunc fauente ætate, ac
publico quæſtui expoſitam extitiſſe: Hinc
enim filij ex Angela progeniti *vulgò con-
cepti* cenſentur; neque ratione incertitudi-
nis, Marchionem Ioannem Baptiſtam po-
terunt proinde in Patrem aſſumere: iuxta
text. *in l. vulgo concepti, Digeſtis, de ſtat. homin.*
*§. ſi aduerſus, Inſtit. de nupt. §. vulgò quæſi-
tos, Inſtitut. de ſucceſſ. cognat.* notant Do-
ctores *in leg. filium, Digeſtis, de his qui ſunt ſui
vel alieni iuris,* vbi Bald. *numero* 11. Alberic.
numero 13. Alexand. *conſ.* 157. *numero* 1. *&* 2.
lib. 2. Natta *conſ.* 205. *numero* 2. *&* 3. Rota co-
ram Mantica *deciſione* 149. *numero* 10. *&* 11.
& deciſione 289. *numero* 2. *cum ſequentibus,
parte* 1. *recent. & in Romana filiationis prima
Iulij* 1639 *§. & quædam prima; coram Reue-
rendiſſimo Salamantino, & in Farfen. bonorum*
23\. *Ianuarij* 1647. *in §. eo magis, coram Emi-
nentiſſimo Domino Cardinali Conrado:* licèt
idem commercium carnale cum Angela
3\. exercuiſſe probetur: Dum enim procreatio-
nis præſumptio in ſene ſexagenario ex diſpo-
ſitione Iuris excluditur, de qua *in leg. ſi pater
familias, §. vlt. Digeſtis, de adopt.* Menochius
de arbitrariis, caſ. 89. *numero* 58. *cum ſequen-
tibus,* Maſcard. *de probat. concluſ.* 78. *num.* 43.
4\. *&* 45. habita prolis ſuſceptio non quidem
Marchioni ſeptuageſimum annum agenti,
ſed potius Ioanni Iacobo Ferrario valdè fa-
moſo, & in ætate iuuenili tunc conſtituto,
necnon Angelam cum qua ſimul viuebat
prædilecto, adſcribitur: vt in terminis notat
Fulgoſ. *conſil.* 212. *numero* 4. Socin. ſenior
conſil. 65. *numero* 2. *libro* 3. Gíouagn. *conſil.* 6.
numero 42. *cum ſequentibus, libro* 1. Surdus
deciſ. 85. *num.* 17. *verſ. Donum.*

Hinc vrgere non poterit quod Marchio
Matthæum & Eugeniam in filios, vt præ-
tenditur, agnouerit; necnon eos in pluri-
bus epiſtolis *filiorum* nomine appellauerit,
ac ipſis alimenta præſtiterit. Præterquam
enim Epiſtolæ negantur ex aduerſo recogni-
tæ; hic actus licèt quaſi poſſeſſionem filia-
tionis aduerſus agnoſcentem in filios eiúſ-
5\. que hæredes regulariter inducere conſueue-
rit, Menochius *de præſumpt. libr.* 6. *præſ.* 53.
numero 23. Grat. *diſcept forenſ.* 653. *numero* 72.
& aliis relatis Iuribus; & Reſponſum fuit *in
Viterbien fideicomm.* 2. *Maij* 1653. *coram me:*
In propoſito tamen caſu, huiuſmodi epiſto-
læ inefficaces exinde cenſentur, quod Mar-
chio blanditiis ſagacis mulieris cum aliis pa-
riter ſe carnaliter commiſcentis deceptus
conuincitur; poſtquam in ſenili ætate con- 6.
ſtitutus, necnon mala valetudine correptus,
pro ſuſcipienda prole inhabilis extitiſſe præ-
ſumitur; Fulgoſ. *conſil.* 212. *num.* 1. Pariſ. *con-
ſil.* 29. *numero* 96. *cum ſequentibus, lib.* 2. Me-
noch. *conſil.* 80. *num.* 2. Gíouagn. *conſil.* 6. *nu-
mero* 50. *lib.* 1. Surd. *deciſ.* 83. *numero* 21. Ac-
cedente præſertim iterata confeſſione Fer- 7.
rarij, quod iidemmet filij fuerint ex ipſo pro-
geniti: vt ponderat Alexand. *in conſ.* 157. *n.* 1.
lib. 5. Surd. *in d. deciſ.* 83. *num.* 6. *verſ. Pro ad-
uerſa autem parte.*

Præterea filiationis quaſi poſſeſſio; ex 8.
tractatu ſeu denominatione elicita, in hoc
deciſorio filiationis Iudicio nullatenus poſ-
ſet ſuffragari; vt notat Couarruuias *de ſpon-
ſalibus, parte* 2. *cap.* 8. *in §.* 3. *numero* 6. Rota
coram Mantica *deciſ.* 149. *numero* 8. *& in de-
ciſione* 289. *numero* 2. *cum ſequentibus, parte* 1.
recent. & in Romana filiationis, prima Iulij 1639.
*§. ea moti ratione: verſ. quando verò, coram
Reuerendiſſimo Compoſtellano, & in Farfen. bo-
norum* 23. *Ianuarij* 1547. *in §. hæc tamen: co-
ram Eminentiſſimo Domino meo Cardinali Cor-
rado:* vrgentibus potiſſimè coniecturis in
contrarium in propoſito caſu; vt aduertit
Surdus *dicta deciſione* 83. *numero* 21. Quid- 9.
quid dicendum foret in alimentis, lite ſu-
per principali negotio pendente petitis;
tunc enim probationes leuiores admitti ſo-
lent: vt dixit Rota *in dicta deciſione* 289. *nu-* 10.
mero 1. *parte* 1. *recent. & in Romana filiatio-
nis, prima Iulij* 1639. *coram R. Salamantino.*

Hinc pariter altera filiationis præſumptio 11.
ex deſcriptione in libro Baptiſmi, ſub cog-
nomento Veralli, deſumpta penitus arcetur:
Quinimò nec ipſa deſcriptio, dum iuſſu præ-
tenſi patris non probatur expedita, pro con-
iectura filiationis poterit deſeruire; vt aduer-
tit Lancellot. Gallia *conſ.* 15. *num.* 105. *verſ.
præterea* Capyc. Latro, *deciſ.* 166. *numer.* 52.
Rota *in Romana de Bonellis* 29. *Nouembris*
1614\. *coram Vbaldo.*

Non etiam videtur vrgere, quod Senes
ſeptuageſimum licèt annum explentes, pro- 12.
lem aliquando ſuſceperint, vt teſtatur Me-
nochius *de arbitrar. caſ.* 89. *num.* 57. *cum ſe-
quentibus,* Rota *deciſ.* 20. 25. *&* 26. *parte* 5.
recent. Poſtquam enim inter caſus raró con- 13.
tingentes ſolet hic recenſeri poſſibilitas ge-
nerandi, per prædicta, diſpoſitione iuris
contrarium præſumente, inefficax prope-
modum reputatur, niſi claris ac euidentibus
probationibus eadem concludatur: in Iudi- 14.
ciis quippè accidentia ſecundum naturæ cur-
ſum inſpici ſolent, non autem, quæ raró ex
poſſibilitate contingunt: vt dixit Menoch.
in contrarium ex aduerſo adductus *d. caſ.* 89.
num. 58. Socin. ſen. *conſil.* 65. *num.* 2. *libro* 3.
Pariſ. *conſil.* 29. *num.* 50. *volum.* 2. Grat. *con-
ſil.* 6. *num.* 53. *libro primo* Surd. *deciſ.* 83. *n.* 21.
in fin. & num. 22.

Quinimò ex libero omnium ac præſertim
Ioannis Iacobi Ferrarij ad Angelam acceſſu
penitus remouetur obiectio: ex ipſo nam- 15.
que

que in ætate florenti tunc conſtituto filij concepti præſumuntur, vt in ſpecie ponderat Giouagn. *in dict. conſ.6.* cæterique *ſupra relati*: quidquid dicendum foret, ſi Angela ſub ſchemate concubinatus, excluſo cæterorum acceſſu, à Marchione retenta fuiſſet.

In hanc præterea ſententiam Domini faciliùs inclinarunt ex maximo inueriſimilitudinis concurſu, quod Marchio ſenio penè confectus tribus continuis annis prolem ſuſceperit; cùm tamen Angela ab ipſo Marchione ſub ſchemate concubinatus per diuerſa tempora in Caſtro retenta nunquam
16. *ibidem* concepiſſe probetur: cum itaque gignendi potentia tum ex naturali ratione, tum ex præſumptione Iuris in Sene vt plurimùm excludatur; vrgentibus proinde probationibus filiatio hæc debet omninò probari: vt notat Menoch. *de arb. caſ.89. num.64.* Surd. *deciſ.83. num.23.*

Et ita pro excluſione filiationis, necnon 17.
pro alimentorum denegatione fuit hodie reſponſum; cùm maximè paupertas ex aduerſo nequaquam probetur: vt notat Gratianus *diſceptat. forenſ. capit. 552. numero decimo*, & reſpondit Rota *coram Andrea deciſione* 84. *numero primo & ſexto*, & in aliis relatis *in Toletana Matrimonij* 1. *Februarij* 1649. *in primo* §. *coram Eminentiſſ. Cardinali Corrado.*

Concedimus licentiam imprimendi præſentes Deciſiones contentas in hoc Volumine, aduertendo quod impreſſio concordet cum originalibus, & corrigantur errores: hac die 11. *Decembris* 1658.

ANGELVS CELSVS, S. Rotæ Auditor.

INDEX

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM OMNIVM NOtabilium, quæ in hoc ſecundo Volumine Quæſtionum Medico-legalium continentur.

Prior numerus ſedem materiæ, poſterior paginam indicant.

A

Abbas.

ABBAS *in conſil.*47.*n.*2.*& ſeqq. vol.*1. declaratur, n.28. p.49

Ablatiuus.

Ablatiuus abſolutus conditionem importat, num.8. pag.547

Abortus.

Abortus nomen meretur partus deficiens in conditionibus ad partum naturalem requiſitis, n.4. p.209

Abortiuus partus lato modo dictus, n.2. ibid.
Vide *Partus.*

Abortus quando faciat exceptioni locum, & quando non, in inſtrumento ſocietatis, n.3. p.233

Abortus ex ſe non eſt aptus natus cauſare febrem, n.5. ibid.

Abortus ex percuſſione ſuper renes in grauida muliere facilè euenit, & cur, num.1. p.234

Abortus quando faciat locum exceptioni, n.2. p.264

Abortus per ſe non cauſat febrem, n.4. ibid.

Abortus poteſt ex febri cauſari, n.4. p.412

Abortus non ſemper cauſatur per febrim, n.7. ibid.

Abortus tribuendus potiùs eſt doloribus renum præcedentibus, quam febri ſubſequenti, n.9. p.413

Abortus eſt cauſa habilis ad inducendam mortem, n.3. ibid.

Abſceſſus.

Abſceſſus per decubitum fiunt in parte omnium debiliſſima, n.4. p.136
Vide *Tumor.*

Accidens.

Accidentia Veneni ingeniti ita ſimilia ſunt accidentibus veneni propinati, vt diſtingui non poſſint, n.7. p.149
Vide *Venenum.*

Accidentia morbi debent eſſe proportionata ipſi parti affectæ, n.5. p.149
Vide *Morbus.*

Accidentia ſæua in vulnere lethali capitis primis diebus ſe manifeſtant, num.7. p.278
Vide *Vulnus.*

Accidentia ſi non ſint connaturalia morbo non ſunt ad morbum referenda, num.24. p.322.

Actio.

Actio in conditionalibus non oritur niſi poſt purificatam conditionem, num.18. p.442

Actus.

Actùs celebratus ſecundum leges, voluntarius & licitus, potius quàm illegitimus debet præſumi, n.8. p.379
Actu, quem quis impugnat, quando poſſit ſe iuuare, n.11. p.381
Actus ſi eſt factus provt fieri ſolet ab homine ſanæ mentis, dementia excluditur, n.2. p.438
Actus præſumitur factus à Viro ſanæ mentis, ſi eſt talis qui à prudenti Viro fieri conſueuerit, n.3. ibid.
Actuum pluralitas præſumitur vbicunque ſub diuerſa forma appareant celebrati, n.5. p.469
Actus dicitur imperfectus ſi dependeat à futuris probationibus, n.501
Actum non vitiat defectus ſuperueniens poſt purificatam conditionem, num.21. p.492
In Actu conditionali primum locum obtinet voluntas diſponentis, n.23. ibid.
Actus conditionalis, vt eueniente conditione à principio incipere poſſit, debet eſſe in tali ſtatu de tempore purificationis conditionis, vt tunc poſſit inchoari, num.27. p.492
Actus legitimi non recipiunt neque diem, neque conditionem, n.29. ibid.
Actus æquiuoci non poſſunt ſuffragari ad effectum vt penſio dicatur validè per nutus tranſlata, n.4. p.534

Adminiſtratio.

Adminiſtratio probatur ex inſtrumentis locationum factarum per adminiſtratorem, n.1. p.536
Locare bona, & cum conductore paciſci, ſunt caſus indubitatæ adminiſtrationis, n.2. ibid.
Adminiſtratio probatur ex inſtrumento, in quo quis promittit reddere rationem, & reliquum ſoluere, numero 8. ibid.
Adminiſtratione probata, præſumitur illius continuatio, concurreute aliqua coniectura, n.9. ibid.
Adminiſtrationis mandatum quando expiret per ſuperuenientiam maioris ætatis adminiſtrati, n.11. ibid.
Adminiſtratio continuata præſumitur dum non docetur de finali redditione rationis, n.13. ibid.
Adminiſtrationem non impedit Podagra, n.17. p.537

Adoleſcens.

Adoleſcentes ſunt transferendi ad Ciuitates, vbi melius & moribus & literis ornari poſſint, n.5. p.486

Adoleſcentia.

Adoleſcentia eſt ætas aptior ad nubendum, n.62. p.445

Ædificare, Ædificium.

Ædificare altiùs non licet ſi venti excludantur in damnum publicum, num.2. p.167
Quanto minor eſt diſtantia inter vnum ædificium & aliud, tanto maius incommodum emanat tam quoad Solis illuſtrationem, quàm quoad ventorum perflatum, n.5. p.168
Ædificia Aquæ adiacentia corrodi ſolent, n.3. p.424
Ædificium altiùs tolli non poteſt, ſi venti excludantur in damnum publicæ vtilitatis, n.3. p.435
Ædificiis nobilibus & inſignibus Ciuitatem ornari publicè intereſt, num.5. ibid.
Ædificium altiùs tolli poteſt cum non fit ad æmulationem, n.6. ibid.
Ædificium iam cœptum habendum eſt in conſideratione, ac ſi eſſet perfectum, n.7. ibid.
Ædificare ne liceat propè domum alterius vt ventus non impediatur, probandum eſt ab actore quod ventus prorſus, & vndique remaneat excluſus, ita vt locus penitùs inutilis euadat, n.8. ibid.
Ædificij elatio impediri non debet ceſſante alterius detrimento, & ſtante ædificantis vtilitate, n.23. p.437
Ædificare non impeditur vicinus cum feneſtris reſpicientibus in domum vicini, n.26. ibid.
Ædificare vſque ad cælum quiſque poteſt in proprio ſolo, n.1. p.488
Ædificium ſuum quis ampliùs extollere non poteſt, ſi ſit conſtituta ſeruitus altiùs non tollendi, n.2. ibid.
Ædificium ſuum quis ampliùs extollere non poteſt, ſi id vellet facere ad æmulationem, n.3. ibid.
Ædificium ne altiùs tollatur dicitur is habere ius prohibendi, qui habet ſeruitutem altiùs non tollendi, ſi in eo ædificio adeſt talis ſeruitus, numero 4. ibid.
Intellige tamen hoc, ſi dicta ſeruitus ſit probata, n.5. ibid.
Ædificium altiùs tollere ad æmulationem non licet, n.14. p.489
Ædificium fieri ad æmulationem ſi quis aſſerat, incumbit ei onus probandi, n.16. ibid.
Ædificium vnum quando alteri non impediat Solem, n.20. ibid.
Ædificare ad æmulationem quis non cenſetur licet aliquod damnum inferat vicino, n.22. ibid.
Vide *Æmulatio.*
Ædificium priuatum altiùs tolli prohibetur, quando ex eo diſcooperirentur Religioſi, vel Religioſæ intra proprium Monaſterium, n.36. p.490
Sed hoc intellige, quotieſcunque ex nouo ædificio grauiſſimum immineret Monaſterio præiudicium, etiamſi non fiat ad æmulationem, n.37. ibid.

Ædificium

Ædificium quando nocet Eccleſiæ, vel Monaſterio, compelli poteſt Dominus ædificij vendere ſeruitutem altius non tollendi, n.38. ibid.

Æger, Ægrotus.

Æger ſic habendus, morbo recedente, ac ſi nunquam ægrotaſſet, n. 1. p.212
Æger excuſatur ab admiſſione remediorum ob ipſam ſanationis incertitudinem, n. 15. p.355
Ægrotus in articulo mortis conſtitutus abſque animi deliberatione ſolent interrogantibus reſpondere affirmatiuè, num. 14. p.514. & n.12. p.516
Ægroti in articulo mortis conſtituti liberum diſcurſum ac diſtinctam cognitionem habere non ſolent, n.15. ibid.
Ægrotus reſpondens interroganti an velit certam diſpoſitionem facere, *ſi, fate voi*, non dicitur perfectè diſponere, num. 9. p.516
Æger interrogatus de re graui, ad propoſitum non reſpondens præſumitur à mente alienatus, n.13. p.515

Æmulatio.

Æmulatio non præſumitur, cum in dubio quilibet præſumatur ædificare ad ſui principaliter vtilitatem, non vt alteri noceat, n.15. p.489
Æmulatio in ædificando non præſumitur, etiamſi magnum damnum vicino inferatur, & parua vtilitas proueniat ædificanti, niſi aliunde probetur, numero 17. ibidem, & numero 31. p.490
Æmulationis præſumptio, vt excludatur, non ſufficit modica vtilitas ædificare volentis, n.18. & 19. p.489
Ædificare ad æmulationem quis non cenſetur, licet aliquod damnum inferat vicino, n.22. ibid.
Æmulatio tunc intrat in ædificando, quando conſtructio fit cum iniuria alterius, & animo nocendi, non neceſſitatis, aut vtilitatis propriæ cauſa, num.25. ibid.
Et quando conſtructio non prodeſt ædificanti, & alteri nocet, numero 26. ibid.
Æmulatio excluditur in ædificando quando concurrit vtilitas ædificantis, licet vicino damnificetur, & præſumptio oritur quod ratione propriæ vtilitatis quis ædificare velit, n.27. p.489
Vtilitas modica ſufficit, ad hoc vt dicatur ædificans non ædificare ad æmulationem, n.28. ibid.
Æmulatio tunc non excluditur, ſi ædificantis vtilitas ſit modica, & magnum damnum inferatur vicino, num.31. p.490
Sed hoc intellige, dum cum modica vtilitate concurrit etiam inimicitia, n.32. ibid.

In agro ſuo fodiens, ſi vicini fontem auertat, non tenetur de dolo, ſi non animo nocendi vicino, ſed agrum ſuum meliorem faciendi cauſa, id faciat, n.23. pag.489

Æquitas.

Dubium facti decidi debet ſecundùm naturalem æquitatem, n.9. p.403

Aër.

Aër facile inficitur ab exhalationibus fœtidis aliunde eleuatis, n.2. p.77
Aër tempore peſtilenti rectificatur Ignibus per loca & Vrbes accenſis, num.8. pag.78
Aëris exſiccatio in tempore peſtis eſt ſaluberrima, & omni cura adhibenda eſt, n.7. ibid.
Vide *Peſtis*.
Aëris bonitas ab Orientis Solis illuſtratione maximè dependet, n.1. p.167
Aër, cùm in quiete eſt, non minùs quàm aqua motu priuata, putreſcit, num.2. ibid.
Aër colatus quis dicatur, n.6. p.168
Aëris ſalubritas quantum conferat in curatione vulnerum capitis, n.5. p.277
Aëris mutatio efficaciſſimum remedium in diuturnis morbis, n.3. p.283
Aëris mutatione corpora ſenſibiliter & euidenter mutationes recipiunt, num.2. p.238
Aër patrius magis naturæ noſtræ amicus eſt, quàm alienus, numero 10. p.240
Aëris mutatio quibus corporibus proficua & quibus damnoſa ſit, n.11. p.240
Aëris mutatione ſola ſæpè curantur morbi aliàs incurabiles, n.7. p.239
Aër frigidus, ac tenuis, iis, qui ad Phthiſim ſunt propenſi, eſt contrariiſſimus, n.7. p.334
Aëris intemperies eſt iuſta cauſa renunciandi Epiſcopatui, num.5. pag.342. & n.14 p.343
Aëris inſignes mutationes effigiem immutant, n.6. p.273
Aëris euidentes, ac inſignes mutationes Mores immutant, n.12. p.276
Vide *Mores*.
Aëris inſalubritas Monaſterij non poteſt allegari à Monacho ibi profeſſo; cum ei proprius obſtet conſenſus, numero 6. p.426
Aëris inſalubritas neceſſario non reſultat ab omnimoda Ventorum Aquilonarium excluſione, n.11. p.436
Aëris mutatio æſtiuis temporibus ponit in dubio vitam illius qui aërem mutat, n.10, p.501
Aëris intemperies propter quam imminet periculum contrahendi infirmitatem, eſt iuſta cauſa, vt Maritus non teneatur obſeruare promiſſionem factam vxori, de non diſcedendo à certo loco, n.9. p.523

Ætas.

Ætatis teneriotis beneficio non ſolum vulnera & vlcera facilè,ſed ipſa oſſa conſolidantur verè; quod ſecus eſt in aliis ætatibus, n.2. p.213
Ætates non annorum numero, ſed viribus determinantur, num.8. pag.296. & num.3. pag.318. & num.20. pag.326.n.4. p.345
Ætatis mutatio quantum poſſit in ſuperandis morbis longis & contumacibus, n.3. p.238
Ætatis mutatione Epilepſia remouetur, niſi magnoperè in victus ratione delinquatur, n.11.p.339
Vide *Epilepſia.*
Ætates retardantur, & accelerantur, pro virium robore,n.2.p.352
Ætatis ratione in ſubito inſultu cauſæ interimentis, vnus poteſt diutius viuere, quam alius; etiam ſi ambo ab eadem cauſa æqualiter patiantur, numero 10. pag.251
Ætas declinans eſt humorum frigidorum & humidorum fœcundiſſima, numero 6. pag.266.
Ab Ætate quantoperè effigies immutetur, n.2 p.272
Adoleſcentia eſt ætas aptior ad nubendum, n.62. p.445
Ætas decrepita propriè eſt ſupra annos ſeptuaginta, n.8. p.471
Ætas eſt difficilis probationis, n.6. ibid.
Ætas probari poteſt per coniecturas & indicia, n.10. ibid.
Ætas probari poteſt per Teſtes ſingulares, n.11. ibid.
Ætas probatur per Teſtes deponentes de proprio iudicio,vel per aſpectum,num.12. ibid.
Ætas à legibus determinata requiritur in coniugibus pro validitate matrimonij, n.2. p.406
Ætas annorum 12. requiritur in fœmina vt valeat matrimonium contrahere, num.3. ibid.
Ætas annorum 14. requiritur in maſculo pro matrimonio contrahendo, numer.4. p.406
Ætati alicui proximus dicitur qui ab illa diſtat ſolùm per ſex menſes, numer.9. p.407
Ætas probatur per teſtem qui deponat de iudicio ſuo, & per aſpectum, num.5. p.494
Aut qui deponat aliquem habere certam ætatem, quia ita ab ipſo audiuit, n.6. ibid.
Ætas bene probatur ſi frater de alterius fratris ætate deponat, n.7.p.494
Ætas probatur ex partita libri Baptiſmi, n.1. p.502
Vide *Baptiſmus.*
Ætas ſenior probatur ex aſpectu, num.6. p.524
Ætas ſenior attendenda venit in adiudicatione Beneficij quæ fit per concurſum, n.7. ibid.
Ætas probatur ex aſſertione contenta in aliquo inſtrumento certi temporis,ducendo calculos impoſterum, n.10. p.536
Ætas in ſubſtituto requiſita facit diſpoſitionem conditionalem, n. 11. p.547
Declaratur, n.ſeq. ibid.

Affinitas.

Affinitas contrahitur ſolum per copulam conſummatam, n.13. p.519
Affinitas probatur per teſtes deponentes de copula licet non conſummata, n.14. ibid.
Affinitas, vt dicatur contracta, quomodo Teſtes deponere debeant de copula, n.15. ibid.
Affinitas contrahitur in primo gradu cum ſorore mulieris, quam quis carnaliter cognoſcit, n.1. p.545
Affinitas in primo gradu dirimit matrimonium, n.2. ibid.
Affinitas contracta ex copula illicita probatur etiam per teſtes non omni exceptione maiores, n.8. p.545

Agens.

Agens extrinſecum non poteſt generare corpus ſimile genitori ipſius ſeminis,n.26. pag.5
Agentia etiam nobilia cedunt in cauſalitate nobiliori Agenti ſuperuenienti,n.149. pag.26
Agentes primarij in partu ſunt vires matris & fœtus, n.3. p.146
Vide *Partus.*

Aggrauatoria.

Aggrauatoria non conceditur niſi præcedat declaratoria, n.1. p.538
Aggrauatoria concedi non poteſt per iudicem de partibus vigore litterarum executorialium ipſi decretarum, n.2. ibid.

Alciatus.

Alciatus *in reg.3. præſumpt.3.* qualiter procedat, n. 30. p.490

Alienatio.

Alienatio ex cauſa diuiſionis permiſſa eſt inter cohæredes fideicommiſſo grauatos, n.7. p.469
Alienatio facta in extraneos ab Hæredibus grauatis ſuſtinetur, eis viuentibus; cum eorum vita durante nullum poſſit conſiderari præiudicium vocatorum, n.8. p.470
Alienatione ſequuta, ſubſtitutus in caſu alienationis admittendus eſt, non expectata morte alienantis, n. 19. p.550

Alienatio Mentis.

Alienatio Mentis quæ & quando impediat aſſumptionem Euchariſtiæ, n.3. p.88
In Mentis alienatione aliquando adſunt dilucida interualla, aliquando non, num.4.

numero 4. pag. 89.
Alienatis mente quando poſſit exhiberi Euchariſtia ex S. Thoma, remiſſiuè,n.5. ibid.
Vide *Euchariſtia.*
Alienatio ſanæ mentis arguitur in ægroto, qui interrogatus de rê graui, ad propoſitum non reſpondet,n.13. p.516

Alimentum.

Alimentum vincitur,& ſuperatur ab eo,quod nutritur,n.26.p.83
Alimenti defectus imponit fœtui neceſſitatem naſcendi,n.14.p.116
Alimento duplici eget puer in vtero, n.18, pag.117
Alimenta nonniſi à calore actuantur, n.20. pag.359
Alimenta & ſumptus litis debentur, probatis paupertate, & boni iuris præſumptione,n.1.p.427
Paupertas eius, qui inſtat pro alimentis ſatis probata dicitur, ſi inſtans ſit à Patre eiectus, & in infantili ætate conſtitutus, n.2.ibid.
Alimenta præſtandi ceſſat obligatio, quando non probatur Paternitas,n.6.p.427.& n.23.p.428
Alimenta præſtandi obligatio fundatur in Paternitatis præſumptione, numero 24. ibid.
Alimenta præſtita nutrici pro educatione infantis,filiationis argumentum præſtant, n.7.p.479
Alimenta non debentur deficiente probatione filiationis, & paupertatis, num.17. pag.552

Anima.

Anima Rationalis ex communi, poſt quadraginta dies infunditur, n.1. p.1
Anima Rationalis in primo conceptionis momento præſens eſt,n.5.p.2
Anima quid eſt ex Ariſtotele, numero 9. pag.3
Anima quid ex Fernelio, numero 12. ibidem.
Anima in ſemine omnia ex ſe molitur abſque vlla dependentia ab alio agente,n.13. ibidem.
Anima Rationalis quid, n.15. p.4
Animæ inter ſe plurimùm differunt, n. 16. ibid.
Anima quæcunque diuinitatis quoquo modo particeps,n.17.ibid.
Anima eſt indiuiſibilis,n.18.p.5
Anima Genitoris in cœteris viuentibus communicatur ſemini, vt communicatur flamma à candela accenſa candelæ extinctæ, n.23.ibid.
Anima, flammæ rectè æquiparata, num.24. ibid.
Operationes iam perfectæ,& adultę Plantæ,ſunt à propria Anima Plantæ,num.27. pag.6
Animæ præſentia cognoſcitur ex propriis operationibus,num.35.pag.7.& num.114. pag.10
Anima Rationalis non eſt ex traduce; & contrarium affirmare hæreticum eſt,n.36. pag.8
Anima Rationalis ſi eſſet ex traduce non poſſet eſſe immortalis,n.37.ibid. & n.67. pag.12
Anima Rationalis eſt immortalis, n.39. p.9. & n.72. p.13
Animæ Rationalis immortalitati quæ repugnent,n.40. p.9
Anima Rationalis non poteſt per materiam ſe vllo modo propagare,n.42. p.9
Animam Animæ miſceri, Hippocrati, n.43. ibid.
Anima Rationalis eſt ens per ſe ſubſiſtens, n.44.ibid.& n.65.p.12
Anima Rationalis eſt ens perfectum,& completum,n.46.p.9
Animæ operationes apparent in ſemine,n.52. pag.10.
Animæ Rationalis ſi ſit ex traduce, eſt forma partialis, & incompleta, numero 56. pag.11.
Anima ipſa eſt principium motus, num.4. pag.291
Vide *Principium.*
Anima Rationalis ſi eſſet ex traduce, irrito exiſtente ſemine,illa Anima corrumperetur, n.57. p.11
Anima immortalis non patitur diuidi ad materiæ diuiſionem, vt mortalis, n.63. pag.12
Anima ex ſemine traducta non eſt ab eo ſeparabilis, neque abſque ſemine exiſtit, n.66.p.12
Animæ cæterorum viuentium cum ſemine à genitoribus traducuntur, & ſunt formæ partiales,n.69.p.13
Anima eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, n.71.p. 13
Anima Rationalis ſi eſſet ex traduce, ſequeretur, Chriſtum Dominum non fuiſſe verum Hominem, numero 73. ibid.
Anima Rationalis de nouo creatur,num.77. pag.15
Anima Rationalis ex nihilo fit; & à Deo immediatè creatur, num.79. ibid. & n.48. pag.10
Animæ Rationales non ſunt omnes ſimul creatæ,n.81.p.15
Anima Rationalis ex ſemine traduci, aut per ſemen propagari, aut vllo alio modo generari non patitur, ſed à ſolo Deo creatur & infunditur, numero 98. pag.16
Anima genitoris in cæteris viuentibus communicatur ſemini, vt vis fermentatrix communicatur Maſſæ Panis à fermento,n.22.p.5
Anima ſenſitiua non producitur per Creationem,n.109.p.19
Anima ſenſitiua non eſt ens per ſe ſubſiſtens, & eſt inſeparabilis à materia, num. 111 pag.19
Anima Rationalis eſt omnium Animarum perfectiſſima,n.125.p.22
Anima Rationalis cum ſit proprius corporis

poris actus, & forma, neceſſariò ſimul cùm corpore producta eſt, numerò 127. ibid.
Anima Rationalis ſtatim ac corpus eſt diſpoſitum infunditur ex D. Thoma, & quomodo hoc intelligendum, num.128. ibid.
Anima Rationalis corpus humanum format & organizat,n.129.ibid.
Anima operatur per facultates ſuas, n.130. pag.23
Anima ne per momentum quidem otiatur, n.133.ibid.
Anima inſpirata à Deo in faciem Adæ fuit Rationalis, non vegetatiua, & ſenſitiua ſolum; numero 134. ibid.
Animam, & corpus cætera viuentia ſoboli communicant cum ſemine, Homo verò cum ſemine ſolum corpus, n.138. pag.24
Anima Rationalis nihil ad Genitores pertinet,cum de foris adueniat, numero 139. ibid.
Anima Chriſti Domini omnium Animarum Rationalium nobiliſſima ac perfectiſſima fuit,n.153.p.26

Animal.

Animal ex ſemine non fit,ſed perficitur,n.8. pag.2
Animal neque ſimul,neque ſucceſſiuè poteſt dotari pluribus Animabus, n.103. p.18. & n.110.p.19
Animal quando dicatur generare ſibi ſimile, n.13.p.111
Animalia ex ſeminis copia ſtimulantur ad coitum,n.6.p.324
Animalia ipſa corporis valetudine excitantur ad coitum,n.8.p.242
Animal nullum moritur abſque ſyncope, n.9.p.251
Vide *Syncope.*

Animus

Animi paſſiones vehementes in grauidis etiam multo pòſt tempore ob earum repetitam memoriam periculum afferunt, n.4. p.235
Declara vt,n.10.p.236
Animi paſſiones ſubitaneæ,ac præſertim Ira, & Timor,multorum periculorum cauſſa exiſtunt,n.3.p.234
Animi qualitas ſi debeat probari, teſtes debent teſtificari per actus exteriores quos viderint,n.31.p.368
Exteriora indicant ſecreta animi, num.32. ibid.
Animi paſſiones quantam vim habeant in immutanda naturali effigie, numero 8. pag.273
Animi paſſiones mores quomodo immutent, n.14.p.276
Vide *Mores.*
Animi impetus primi non ſunt in poteſtate noſtra,n.10.p.451
Animus alicuius probatur per teſtes deponentes ex certa ſcientia,ac de publica voce & fama, numero 10. pag. 530
Animi alicuius probatur per duos teſtes conteſtes licet minus idoneos,numero 13. ibid.
Vide *Voluntas.*

Antimonium.

Antimonium venenoſitate caret, n.2. p.151. & n.1.p.154
Antimonium reſpectu manifeſtarum qualitatum,venenum non eſt,n.2.p.155
Antimonium non eſt venenum ab occulta qualitate, vel à tota ſubſtantia, n.3. ibid.
Antimonium vomitum validè proritat, n.5. pag.155
Antimonium non eſſe venenum ab effectu probatur,n.6.ibid.
Antimonium ſteriles facit mulieres. Falſum, ibid.n.11.p.350

Apoplexia,Apoplectici.

Apoplexiam concitant quidam vapores,n.3. pag.181
Apoplexiam concitant ſoporifera medicamenta valida,vt declaratur, num.2. & 14. ibid.
Apoplexia non ſemper terminatur in paralyſim,n.7.15.& 16.p.182.& 184
Apoplexia ex immodico vini vſu, num. 13. pag.184
Apoplexia aliquando terminatur in fatuitatem abſque paralyſi membrorum exteriorum,n.17.p.184
Apoplexiæ finitimi ſunt affectus ſoporoſi, n.4.p.197
Apoplexia eſt ſenſuum omnium tam exteriorum quàm interiorum ruina, num.5. ibid.
Apoplexia eſt morbus ſenilis, & definit in paralyſim,n.2.p.198
Apoplexia quid?n.1.p.199
In Apoplexia omnis diſcurſus & ratiocinatio perit,n.2.p.200
Apoplexiæ fortitudo vndè cognoſcatur,n.4. ibid.
De Apoplexia ſe ſe recolligentes ad priſtinum mentis vigorem non facilè redeunt,n.6.ibid.
Apoplexia quando timenda in Arthriticis & cur,n.8.p.302.& n.15.p.304
Vide *Arthritici.*
Apoplexia vnde dicta,n.3.p.242
Apoplexiæ morbus impedit, quod patiens poſſit ad ſacros Ordines promoueri, n.9. pag.470
Apoplexia, quæ grauabat infirmum paulò ante obitum, non leuis, ſed fortis reputanda venit,n.11.p.534
Apoplexia fortis ſenſuum omnium ruinam affert,n.12.ibid.
Apoplectici cur moriantur,n.5.p.200

Appellatio.

Appellans ſi intra 30.dies non redeat pro petendis apoſtolis, vel cauſam committi

mitti faciat; ſententia tranſit in iudicatum.
Vide *ſententia*.
Appellans à ſententia contra alium lata, facit omnia acta ſua, perinde ac ſi ipſo citato facta fuiſſent, num. 1. pag. 513. & n. 1. p. 515
Appellans à ſententia contra alios lata, ſi in appellatione dicat à dicta ſententia ſe valde læſum, proculdubio facit omnia acta ſua, n. 4. ibid.
Appellatione omiſſa, vel deſerta, clauſula *quam & quas* operatur vt pronunciari poſſit provt in prima, non tamen poteſt tollere appellationem & actus præcedentes, num. 5. p. 513.

Aqua.

Aquæ potus cur prohibitus in ieiunio Euchariſtico. n. 9. p. 82
Vide *Ieiunium*.
Corroſio Terræ quæ fit per aquas fluentes non dicitur caſus fortuitus, num. 2. pag. 424
Aquæ ſolent corrodere Terras, & adificia adiacentia, n. 3. ibid.
Aquæ venas qui in fundo ſuo incidit, ita vt aqua deſinat peruenire in alium fundum, vbi erumpebat, non dicitur vim facere, dummodo in hoc nulla ſeruitus conſtituta ſit, n. 24. p. 489

Aqua vitæ.

Aquæ vitæ aſſumptio impedit Euchariſtiæ aſſumptionem, n. 19. p. 87
Aqua vitæ ſtimulos carnis augere poteſt, num. 21. ibid.
Aqua vitæ etiamſi non nutriat membra ſolida, nutrit tamen, & auget ſpiritus, numero 22. ibid.
Præſtat ab Aquæ vitæ aſſumptione abſtinere ob ieiunij reuerentiam, num. 23. ibid.
Vide *Ieiunium*.

Arbiter. Arbitrium.

Arbiter & moderator quilibet eſt rei ſuæ, num. 4. p. 435
Arbitrium regulatur à iure n. 13. p. 523

Arctitudo.

Arctitudo Mulieris quando ſit talis vt penetrari non poſſit, cohabitatio triennalis non eſt demandanda, quia adeſt periculum peccati, n. 12. p. 420
Arctitudinis impedimentum ad coitum in Muliere ſi eſt medicabile per ſciſſionem, Matrimonium non diſſoluitur, num. 16. pag. 434
Vide *Impedimentum*.
Vide *Matrimonium*.
Arctitudo Mulieris tunc eſt tollenda per ſciſſionem quando id poteſt fieri abſque periculo vitæ, n. 17. ibid.
Impotentia coëundi ob magnitudinem, & arctitudinem, an & quando ſufficiat ad diſſolutionem Matrimonij abſque triennali coniugum cohabitatione, n. 10. p. 420

Argumentum.

Argumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale, validum eſt, numero 15. pagina 366
Argumentum de reputatione ad non reputationem, vel contrariam reputationem, validum eſt, n. 19. ibid.
Argumentum ab incluſione vnius temporis, ad excluſionem alterius, validum eſt, n. 17. p. 428
Argumentum naturæ fortiſſimum eſt effigies valde ſimilis, n. 24. p. 431
Argumentum filiationis præſtant alimenta præſtita Nutrici pro educatione infantis, n. 7. p. 479

Ars.

Ars eſt naturæ miniſtra, n. 13. p. 144
Vide *Natura*.
Artis miniſter Medicus, n. 5. p. 139
Ars & natura excluduntur à ſanationibus miraculoſis, n. 1. p. 142
Vide *Sanatio miraculoſa*.
Artis liberæ libera opera eſſe debent, n. 10. pag. 307
Nihil demit de libertate artis coactio artificis ad artem exercendam, neceſſitate publicæ ſalutis vrgente, numero 41. pag. 311
Artes immundæ tempore peſtilenti prohiberi poſſunt, n. 1. p. 77
Amplia etiam extra tempus peſtilentiæ, n. 3. ibid.
Ars conficiendi ſericum non eſt inter immundas adnumeranda, n. 8. p. 78
Expertis, & peritis in arte magis credendum, quam rationibus in contrarium, n. 12. p. 354
Vide *Periti*.

Arthritis.

Arthritis confirmata, & quæ Tophos contraxerit, eſt incurabilis in via naturæ, n. 1. & ſeqq. p. 129
Arthritis quando non ſit legitima cauſa poſtulandi Coadiutorem, n. 9. p. 281
Arthritis venere excitatur, numero 2. pagina 302
Vide *Venus*.
Arthriti laborans licet non decumbat, & appareat ſanus, ita tamen domi detinetur, vt non poſſit moueri, ne defluant humores, n. 13. p. 415
Arthritis non impedit adminiſtrationem, n. 17. p. 537
Arthritis impedit quidem munera corporalia, non autem Patrimonialia, num. 18. ibid.

Arthritici.

Arthritici ad Venerem ſunt proclives, n. 2. pag. 176
Arthritici plurimi fœcundiſſimi ſunt, n. 5. pag. 177
In arthriticis quando timenda apoplexia, & cur, num. 8. pag. 302. & num. 15. pag. 304

Articulus.

Articulus eſt irreleuans ſi tendat ad probandam famam impuritatis,& fuerit iam probata fama in contrarium, numero 17. pag. 463

Examen nouum non admittitur ſuper articulis, ſuper quibus fuerunt iam Teſtes examinati, n.8. p.462.

Aſſimilatio.

Aſſimilatio eſt opus facultatis formatricis, n.11. p.270

Athleta.

Athletarum habitus periculoſus tunc eſt, cùm ad ſummum bonitatis peruenerit, num.12. p. 183

Atrophia.

Atrophiæ,& corporis conſumptiones extremæ naturalem cauſam vtplurimum habent,n.9.p.242

Atteſtatio.

Atteſtationes extraiudiciales nullam merentur fidem, n.7. p.515

Attractio.

Attractio fit à calore excedente, numero 10. pag.228.

Attractio ſeminis ab vtero abſque penis intromiſſione an ſufficiat ad conceptionem, n.1. & ſeqq. p.223

Vide, *Semen.*

Vide, *Vterus.*

Auditor.

Auditor Cameræ non cognoſcit de cauſis matrimonialibus, n.1.p.455

Aures.

Auris membrum eſt ad nobiliſſimam operationem & ad decorem fabricatum, n. 2. & 5. p.205

Sed vide n.11.& 13.p.205

Auris ad auditionem facta, numero 4. pagina 206

Auris mutilatio facit hominem irregularem. num.6.ibid.

Vide *Irregularitas.*

Vide *Mutilatio.*

Auriculæ totalis abſciſſio auditionem reddit deteriorem, n.9.p.206

Auditio eſt operatio Auris internæ, non externæ, n.12. ibid.

B

Baptiſmus.

Baptiſmi fides non probat ætatem niſi fuerit extracta à Parocho,n. 14.& 15. pag.471

Baptiſmi fides à Parocho non extracta, probat, ſi fuerit extracta vigore compulſoriæ parte citata, n.16.ibid.

Baptiſmi libri cuſtodia præſcripta fuit à ſacro Concilio Tridentino, numero 17. ibid.

Baptiſmi liber ex communi conſuetudine probat ætatem, n.4.p.494.& n.1.p.502

Vide, *Liber.* V. *Ætas.*

Barba.

Barba non ſemper decus, & ornamentum affert, n.4.p.273

Beneficium.

Beneficia reſignari poſſunt ob multos Morbos declaratos,n.15.16.17.18. p.71

Vide *Reſignare.*

Beneficium ſi appareat eſſe reſeruatum, datur immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, & ad hoc, quæ requirantur, n. 1. pag.460

Beneficium reſignatum in Curia, dicitur vacare in Curia, & cadit ſub reſeruatione clauſa in corpore Iuris,n.2.ibid.

Beneficij poſſeſſio dicitur tradita capitulariter ſi totum Capitulum fuit intimatum ad interueniendum, licet non omnes vocati interuenerint; nam totum ius Capituli remanet in illis, qui interueniunt, n.8. p.461

Beneficij poſſeſſio vigore ſubrogationis gratioſæ non poteſt impediri per exceptiones, quæ reſpiciunt petitorium, n.11.ibid.

Litem introductam fuiſſe ſuper titulo Beneficij probatur per commiſſionem continentem clauſulam, *Quam & Quas*,n.17. pag.396

Beneficij collatio facta laboranti morbo caduco nulla eſt ipſo iure, n.5. p.402

Beneficium in quo non requiritur Ordo ſacer, conferri poteſt morbo caduco laboranti, n. 8. ibid.

Beneficium vbi debet conferri Sacerdotibus, id debet intelligi de Sacerdote qui tempore prouiſionis poſſit actu Miſſam celebrare,n.20.p.403

Beneficio,quod reſidentiam requirit,non poteſt per Vicarium inſeruiri, numero 21. pag. 403

Beneficij affectio in Coadiutoriis pendet à validitate,& iuſtificatione cauſæ,per quam fuit motus Papa ad concedendam coadiutoriam, n.5.p.471

Beneficium ex appoſitione manus Papę ita remanet affectum, vt nullus inferior poſſit amplius ſe circa illud intromittere, numero 25.p.472

In concurſu Beneficij, præferendus venit is, qui alias curam animarum exercuit, n.5.p.524

Beneficium remanet affectum per appoſitionem manus Papæ,n.1.p.494

Beneficium affectum per appoſitionem manus Papæ Ordinarius conferre non poteſt, n.2.ibid.

Beneficij poſſeſſio ſemel probata præſumitur vſque ad obitum continuata,n.11.p.494

Affectio ſuper beneficio ex appoſitione manus Papæ pendet à validitate Gratiæ, n.2.p.500.

Vide *Gratia.*

Papa

Papa non præſumitur voluiſſe præjudicare collatoribus ordinariis, nec illos præuenire circa collationem beneficiorum, nec afficere prouiſionem ex futura vacatione, n.3.p.500

Decretum latum ex falſa cauſa non afficit beneficium, n.4.ibid.

Beneficij acquiſitio impeditur propter cæcitatem, n.36.p.493

Beneficia Diœceſis Calaguritanæ vt quis poſſit obtinere, plura debent concurrere requiſita, iuxta Conſtitutionem Clementis VIII. n.1.p.523

Beneficia Diœceſis Calaguritanæ in concurſu adjudicari debent ei, qui majores habet qualitates, n.2.ibid.

Beneficia Diœceſis Calaguritanæ in concurſu adiudicari debent ei, qui aliis doctrina præeminet, n.3.p.524

Sacerdos præferri debet in concurſu Beneficij, n.5.ibid.

Bigamia.

Bigamia non contrahitur ex ſolo Matrimonio cum vidua, ſed requiritur Copula & Conſummatio, numero 10. p.417.

Vide *Matrimonium.*

Vide *Copula.*

Bonum.

Bona ſub conditione relicta remanent libera penes Hæredem, n.14.p.442

Bona donata ob cauſam, quæ non fuit ſequuta, reſtitui debent, numero 3. p.458

Bonorum diuiſio facta in præjudicium vocatorum, an ſuſtineatur? numero 6. p.469

Bona, & iura fideicommiſſo perpetuo ſubjecta, extraneo Hæredi relinquere poteſt vltimus de familia, numero 1. p.467

Bona fideicommiſſi alienari poſſunt pro conſtituenda dote deſcendenti etiam illegitimæ, quæ velit nubere, vel monachari, n.18.p.480

Bonorum defectus excuſat à pacto inito per maritum de non diſcedendo à certo loco, n.11.p.523

Bona Abbatiæ Farfenſ. emphyteutica, ſunt tranſitoria ad quoſcunque etiam extraneos, n.11.p.526

Bona locare, & cum conductore paciſci, ſunt caſus indubitatæ adminiſtrationis, n.2.p.536

Bruta.

Bruta mortua non ſunt capacia Reſurrectionis, n.11.p.337

Vide *Reſurrectio.*

Bruta non tam proficiunt per totam vitam ex auditu in quauis diſciplina, quam muti & ſurdi à natiuitate nutibus faciunt per diem vnum, n.2.p.245

Bruta aſſequi non poſſunt ea, quæ muti & ſurdi à natiuitate aſſequuntur, numero 3. p.246

Bruta non minorem intelligentiam habent, quam habere videantur muti & ſurdi, n.9. p.247

Vide *Mutus & Surdus.*

Bruta ab Homine diſtinguuntur per loquelam & ſcientiam, n.10.ibid.

Bruta ex electione, & ex virtute non operantur, & in eis virtus & vitium non habet locum, n.12.ibid.

Bruta nonnulla parentibus non miſcentur, & conjugalem fidem aſſequuntur, numero 13. ibidem. Vide numero ſequenti, p.248

Bubones.

Bubones ſunt ſigna Peſtis demonſtratiua, n.7. p.331

C

Cæliaca.

Cæliaca paſſio quid? numero 21. pagina 91

Callus.

Callus ſemper oritur ex fiſtula, numero 8. p.214

Partes Callum contrahentes potiùs diſrumpuntur quàm diſtenduntur, num. 6. p.213

Calor.

Calor natiuus quo imbecillior, eo citiùs à veneno ſuperatur, n.2.p.357

Calor debilis citiùs extinguitur veneno frigido quàm fortis, n.8.ibid.

Vide *Venenum.*

Calor natiuus excitatur coitu moderato, n.14.p.304

Vide *Lectio.*

Calumnia, Calumnioſus.

Calumnia litigantis non reſultat ex deciſionibus contra ipſum emanatis quæ non concernant merita cauſæ, & quando lis eſt in principio, nec aliquæ fuerunt factæ probationes, n.3.p.395

Calumnia vt excludatur ſufficit quælibet probatio & colorata cauſa litigandi, n.5. ibid.

Calumnioſus litigator dici non poteſt quandiu valet ius ſuum iuſtificare, n.4 ibid.

Calumnioſo litiganti non eſt danda ſubrogatio, n.2.ibid.

Vide *Subrogatio.*

Cancer.

Cancer eius naturæ morbus eſt vt nunquam ſanetur, n.3.p.140

Cancroſi tumoris ſigna, n.2.p.139

Capellanus.

Capellanus ad nutum amouibilis poteſt etiam ſine cauſa amoueri; ceſſante tamen odio & malitia in amouente, n.4.p.426

Et an hæc arguatur ex amotione Capellani ab Eccleſia, in qua commoratus

fuerat per triginta annos, n.7.ibid.

Capitulum.

Capitulum ſine conſenſu Epiſcopi ſtatuere non poteſt ſuper modo lucrandi diſtributiones, n.14. p.397
Capituli decretum habet interpretationem paſſiuam à Iure communi,n.7.p.398
Capituli decretum contra ius,eſt inualidum; n.8.ibid.
Capitula Eccleſiarum poſſunt facere ſtatuta concernentia ſua particularia negotia ſine conſenſu Superioris, numero 9. ibid.
Capitula Eccleſiarum non poſſunt condere ſtatuta ſuper reſidentia, vel ſtatu Eccleſiæ, n.10.ibid.
Capitulum quando teneatur reſtituere diſtributiones conſumptas, n.15.p.397

Caro.

Caro nihil eſt aliud, quàm ſanguis concretus, n.2.p.214
Caro Teſtudinis coctu difficilis eſt,& melancholica, n.8. p.239

Caruncula.

Carunculæ in meatu vrinario quodnam impedimentum afferant in coitu & in generatione,n.14 p.64
Carunculæ quomodo impediant, ne viri ſemen liberè ad mulieris vterum permeare poſſit, n.2.p.285
Carunculæ ſubſequuntur ad Gonorrhæam, & maximè Gallicam, n.3.p.286
Carunculæ ſterilitatem inſanabilem excitant, n.5.ibid.Contr. n.ſeq.
Carunculæ quando impediant generationem, n.7.ibid.
Carunculæ licèt vtplurimùm difficulter curentur,aliquando tamen fœliciter ſunt curatæ, n.8.ibid.
Carunculæ morbus artis medicæ præſidio facilè tolli poteſt,n.5.p.546
Carunculæ morbus non impedit generationem, n.4.ibid.

Cauſa.

Cauſa prima eſt magis ſufficiens, quàm ſecunda,n.91.p.16
Cauſa ſuperueniens priori perfectior eſt, n.150.p.26
Cauſæ ob quas Ordinarij poſſunt admittere reſignationem Beneficij, de quibus Medicus poteſt conſiderare, numero 1. p.69
Cauſam vbi certam habemus & euidentem, fruſtra incertam quærimus, n.9.p.149
Cauſæ nonnullæ ad Matrimonij negotium ſpectantes,ad Medicum pertinent, num.1. p.92
Cauſæ diſſoluentes Matrimonium,de quibus Medicus conſiderat, reſpiciunt omnes impotentiam conſummandi Matrimonium, n.5.p.93
Cauſæ impedientes Matrimonij conſummationem quænam ſine remedio ſint,num.1. p.95
Cauſæ impedientes coitum ſuperuenientes Matrimonio conſummato, habent ſecum conjunctam ſterilitatem,n.23.p.101
Cauſæ grauiores requiruntur in diuortio, quàm in tori ſeparatione, numero 2. p.102
Vide *Diuortium.*
Cauſæ eædem cùm graues ſunt, dant locum diuortio, quæ cùm minùs graues ſunt poſſunt Tori ſeparationem cauſare, n. 3. ibid.
Cauſæ, ob quas ſponſalia etiam iurata diſſolui poſſunt, quænam ſint, numero 4. p.103
Cauſæ accidentales aliquando interrumpunt Naturæ ordinem;n.1.p.117
Cauſa accelerans mortem in prægnantia, & partu,non eſt ſufficiens cauſa exceptionis, n.3.p.203
Cauſa, ex qua emanat effectus, eſt multò magis efficax, quàm cauſa accelerans,n.4. ibid.
Cauſa impulſiua, & coadjuuans non attenditur, n.7.ibid.
Cauſæ, ob quas Coadjutor dari debet, n.1. p.279
Cauſæ materiales morborum omnium articularium ſunt cruditates, numero 7. p.302
Vide *Cruditas.*
Cauſa primaria & immediata mortis ſemper attendi debet in caſibus exceptis in inſtrumento ſocietatis, numero 4. p.233
Cauſa fouens, mediata, & impulſiua mortis in nullo cenſu habenda eſt, num.6. p.234
Cauſa euidens in agendo (niſi ſit immanens) ſemper in principio eſt fortior quàm procedente tempore, numero 5. p.235
Effectus debet eſſe proportionatus ſuæ cauſæ, n.6.ibid.
Cauſa proxima & euidente alicuius effectus præſente, fruſtra remotam ac minus euidentem quærimus, n.7.p.235
Cauſa primaria eſt attendenda, quia per ſe mouet, n.3.p.320
Cauſa prima magis influit in cauſatum quàm ſecunda, n.4.ibid.
Cauſa primaria, ac proxima eadem cum immediata,n.5.ibid.
Cauſa immediata quæ? n.6.p.321
Cauſa immediata ſola attendenda, num. 7. ibid.
Cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati, num. 12. ibid. & n.5.p.411
Cauſæ ſecundæ effectus reducitur ad primam, n.12.ibid.
Cauſæ primæ tribuitur euentus, num. 13. ibid.
Cauſa proxima mortis eſt morbus, non accidentia morbi, niſi in quantum à morbo dependent, n.14.ibid.
Vide *Morbus.*
Cauſa primaria, vel ſecundaria non dicitur reſpectu temporis anterioris, vel poſterioris, ſed reſpectu tantùm

efficien

efficientiæ, n.17.p.322
Vbi Cauſa eſt magis euidens ad agendum, non eſt conueniens ab ea diſcedere, quærendo alias cauſas, n.18.ibid.
Cauſâ ceſſante ceſſat effectus, quemadmodum manente cauſa, tolli non poteſt effectus, numero 8. pag. 340. & numero 9. p.256
Cauſâ ceſſante, ob quam Coadjutoria fuit conceſſa, ceſſat Coadjutoria, n.10.p.353
Vide *Coadiutoria.*
Vbi plures & euidentiores Cauſæ concurrunt, effectum citiùs ſequi neceſſe eſt, n.26. p.359
Cauſæ primæ, an ſecundæ mors ſuperueniens tribuenda ſit, remittitur Iudicis arbitrio, n.12.p.369
Vide *Mors.*
Cauſa potiſſima cur Homines citiùs ſeneſcunt quam deberent, ſunt magni & diuturni morbi, n.14.p.358
Vide *Morbus.*
Cauſæ duæ ad agendum potiores, & efficaciores ſunt quàm vna tantùm, num. 6. p.251
In paritate Cauſarum præſumi debet ſemper occubuiſſe prius imbecilliorem, n. 8. ibid.
Cauſæ violentioris efficacia non permittit debiliorem cauſam quicquam efficere, n.19 p.252
Prægreſſæ, ac iam ceſſanti in totum Cauſæ nullus effectus tribui poteſt, num. 1. p.255
Cauſa morbi, & mortis in prægnante, aut parturiente, debet eſſe primaria, & immediata, ſi locus exceptioni eſſe debeat, num.11. p.257
Cauſæ ſecundæ effectus reducitur ad primam, n.14.p.261
Quidquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati, n.13.ibid.
Cauſa prima, & immediata ſemper attendi debet, ſi ſufficiens ſit ad effectum producendum, n.7.p.262.& n.3.p.264
Cauſa mediata, fouens, ſeu impulſiua, non eſt in cenſu habenda, n.5.p.264
Cauſæ naturales ſemper eodem modo procedunt, & ſunt certæ, & determinatæ: contra accidentales, n.7.p.270
Omnis effectus ad cauſas naturales referendus, n.8.ibid.
Cauſa in actu ſimul eſt cum effectu, n.9.ibid.
Cauſæ cauſatorum conſimilium debent eſſe conſimiles, n.13.ibid.
Cauſa proximior, & vehementior attendenda eſt, n.2.p.412
Cauſæ plures vbi concurrunt, vna ceſſante non corruit diſpoſitio; n.14.p.459
Cauſæ plures quando aſſignantur, ſufficit vnam eſſe veram, vt ex illa diſpoſitio ſuſtineatur, n.7.p.468
Cauſa legitima quænam dicatur, vt maritus poſſit recedere à certo loco, non obſtante promiſſione facta vxori de non diſcedendo; remittitur Iudicis arbitrio, num.12. p.523
Cauſa impleta non videtur niſi plenè ſequatur illius effectus, n.59.p.532
Cauſa occaſionali, & inductiua ceſſante, non ceſſat effectus, n.12. p.536

Cauteria.

Cauteria in brachiis debent ſeruare Reos à chordæ tormento immunes; num. 4. p.213
Cauteria geſtantur ad curandos morbos, & ad præſeruandos homines ab ipſis morbis, n.13.p.325
Cauteria diu geſtata reddunt Homines infœcundos, n.17.p.326
Cauteria in Senibus improbantur, & cur? n.18.ibid.
Cauteria diu geſtata tam viros quàm mulieres ſteriles faciunt, n.4.p.348
Cauteria diu geſtata quando ſterilitatem inducant, n.12.p.351

Chaccolata.

Chaccolata quid ſit, n.1.p.85
Chaccolata ad quem finem vtamur, num.2. ibid.
Chaccolata componitur ex materiis, quæ ſunt maximi nutrimenti, n.3.ibid.
Chaccolatæ qui vnam, vel duas vncias aſſumit in Regionibus in quibus eſt frequens in vſu pro potu, ſecundùm aliquos Canoniſtas non frangit jeiunium, numero 4. ibid.
Chaccolata ad pondus vnciæ vnius, vel dimidiæ, notabiliter reſpectu jeiunij nutrire poteſt, n.5.p.86
Chaccolata vbi aſſumeretur ratione potûs, in nulla quantitate ſumpta frangeret jeiunium, n.6.ibid.
Chaccolata nullam habet facultatem potus, n.8. ibid.
Chaccolata roborat corpus in quantum nutrit, n.15.p.87
Chaccolata nec vt medicamentum aſſumitur, nec ad euitandam potûs noxam, ſed tantùm ad voluptatem, numero 17. ibid.
Chaccolatæ operationes ſunt de directo contrariæ fini in jeiuniis habendo, num. 18. ibid.

Chalybs.

Chalybis mira vis in adjuuanda conceptione, n.10. p.350

Chirurgi.

Chirurgi, & alij, in caſibus difficilioribus debent Phyſicum conuocare, aliàs puniendi ſunt, n.3.p.178
Chirurgi deponentes de iis, quæ ad eorum officium ſpectant, plenè probant, num.13. p.451

Chloroſis.

Chloroſis, ſeu febris alba, quid? n.19.p.106
Febris alba pulchrioribus Virginibus magis familiaris, quàm aliis, n.20.ibid.
An febri alba ſponſæ ſuperueniente diſſolui poſſint ſponſalia jurata, num. 21. ibid.

Vide *Sponſalia.*
Febris albæ Virginum remedium eſt conjugium, n.22.p.107
Febris alba mirum in modum Virginum pulchritudinem deturpat, n.30.ibid.
Vide *Pulchritudo muliebris.*

Cholera.

Cholera quis morbus ſit, n.19.p.91
An in omni cholera prohibenda eſt Euchariſtiæ ſumptio, n.20.ibid.

Chriſtus.

Chriſtus Dominus fuit verus ac perfectiſſimus Homo, n.74.p.14
Chriſtus Dominus fuit omnum Hominum perfectiſſimus, n.75.ibid.
Chriſtus Dominus aſſumpta humana Natura, & vnita ſuæ Diuinitati Anima Rationali, hæc in Diuinitatis inſtrumentum ceſſit, n.152.p.26

Cibus.

Cibi rationem nunquam Tabaccus quomodocunque ſumatur, n.12.p.82
Vide *Tabaccus.*
Quod habet rationem cibi debet habere facultatem nutriendi, n.13. ibid.
Cibus non eſt illud, quod à natura non vincitur, n.14.ibid.
Cibus, vel potus eſt, aut Medicamentum, aut venenum, quidquid per os aſſumitur, n.15.ibid.
Cibus non eſt Tabaccus, neque cibus medicamentoſus, n.16.ibid.
Vide *Tabaccus.*
Ciborum vitia, quibus in ieiuniorum diebus vtimur, n. 1.p.147
Cibus eſt illud, non Medicamentum, quod per os aſſumptum, corpus nutrit, licèt ſimul corpus illud alteret, n.16.p.87

Cicatrix.

Cicatrices faciei maximè Pulchritudini obſunt, n.32.p.107
Cicatricum deformitas vnde deſumenda, n.33.ibid.
Cicatricum quæ turpiſſimæ. n.34. ibid.
Cicatrices oculorum viſioni maximè officiunt, n.1.p.230
Pars cicatrizata in via naturæ nunquam poteſt ad priſtinum ſtatum redire, num.11. pag.232
Viſus omnino deperit ex cicatrice & corrugatione corneæ membranæ, n.3. p.230

Citatio.

Citatio contra procuratorem reuocatum ſuſtinetur quando reuocatio non fuit parti intimata, n.9 p.497
Citatio ad primam diem, cadit pro prima die juridica, n.10.p.498
Citatio *ad hodie, per totam:* valet ſi fuerit perſonaliter executa, n.11.ibid.
Citatio non requiritur in deputatione Iudicis cuius perſona fuit in commiſſione expreſsè nominata ei, cui commiſſio erat directa, n.14.ibid.
Citatio poſſeſſoris ſufficit in Iudicio immiſſionis abſque eo quod citentur intereſſe habentes, n.4.p.515
Vide *Immiſſio.*

Clauſula.

Clauſula, *ſi ita eſt, vt aſſeris*, habet implicitam conditionem, n.4.& 5. p.416
Clauſula *quam & quas*, operatur, vt procedi poſſit provt in prima inſtantia, n.16.p.452. & n.3.p.513
Clauſula *quam & quas*, probat litem introductam fuiſſe ſuper titulo beneficij, n.17. p.496
Clauſula, *quam & quas*, operatur quod ſententia Iudicis appellationis ſuſtineri poſſit provt in prima inſtantia, numero 15. pag.498
Clauſula, *ex nunc, provt ex tunc*, denotat inchoationem temporis, n.21.p.492
Clauſula, *ex nunc, provt ex tunc*, adjecta actui conditionali, ſumit robur à die euentus conditionis, n.24.ibid.
Clauſula, *ex nunc, provt ex tunc*, quando non operetur, n.40.p.493
Clauſula, *quam & quas*, operatur, vt non conſtito de appellatione, ſeu etiam ea deſerta, pronunciari poſſit provt in prima, non tamen poteſt tollere appellationem & actus præcedentes, n.5.p.513
Clauſula, *per te etiam in articulo mortis nominan.* præciſam formam importat, adeò vt per aliam nullatenus poſſit adimpleri, n.6. p.534

Clericatus.

Clericatus probatur per litteras patentes Ordinarij, n.3.p.460.n.2.p.471

Clericus.

Clericus an ſuccedat in feudo, numero 56. p.444
Cum Clerico matrimonium contrahere non videtur honeſtum, n.53.& 55.ibid.
Clericus eſt integer teſtis & qualificatus, n.12.p.387

Coadiutor.

Coadiutor quibus perſonis dari debeat, n. 3. p.169
Coadiutor non datur propter leuem morbum, n.1.ibid.
Ad obtinendum Coadjutorem non ſufficit vnum impedimentum, ſi plura adeſſe expoſitum ſit in ſupplicatione, numero 13. p. 170
Coadiutor dari non debet niſi propter iuſtas cauſas, n.1.p.279
Coadjutor dari poteſt propter ſenium, n. 2. ibid.
Vide *Senium.*
Coadjutor quibus Decrepitis concedatur, n.4.p.280
Ad Coadjutorem obtinendum requiritur impedimentum perpetuum ex Conſtitutionibus Pontificiis, n.5.ibid.
Vide *Impedimentum.*
Coadjutorem merito poteſt petere veſicæ

calculo laborans, n.7. ibid.
Coadiutor iure peti non poteſt, cum cauſæ morborum ſunt amouibiles, n.8.p.281
Coadiutorem poſtulandi quando Podagra non ſit legitima cauſa, n.9. ibid.
Vide *Arthritis*.
Coadjutor non datur niſi morbo præſente,n.10.ibid.
AdCoadiutorem obtinendum,calculo veſicæ extracto per inciſionem, non ceſſat cauſæ iuſtitia, n.16.p.355
Coadjutore ægrotante,vel impedito,coadjutus lucratur diſtributiones quotidianas, n.1.& 2.p.385
Coadjutor repræſentat in omnibus Coadjutum,n.3.p.385
Coadjutor non lucratur diſtributiones ſeu fructus pro Coadjuto excommunicato, n.7.ibid.
Coadjutor inſeruit nomine proprio, quando eſt impeditus Coadjutus,n.9.p.385
Declara n.10.ibid.
Coadjutor vt poſſit ſuccedere in beneficio, tenetur omnia narrata juſtificare,num.21. p.495
Coadjutoris officium expirat, ſi efficiatur inhabilis,n.3.p.491
Coadjutoris officium expirat per mortem Coadjuti,vel tranſlationem, niſi Coadjutor habeat futuram ſucceſſionem, num.4. ibid.
Coadjutor ſi efficiatur impotens, non eſt qui coadjuuet: ſicuti ſi Coadjutus moriatur, vel transferatur, non eſt qui coadjuuetur, n.5.ibid.
Coadjutor ſi non deſeruiat Eccleſiæ,& ei debita ſeruitia non præſtet, Coadjutus poteſt petere nouum Coadjutorem, num.8. ibid.
Coadjutor dari poteſt à Summo Pontifice de iure cum futura ſucceſſione,n.9.ibid.
Sanctus Auguſtinus ſucceſſit in Eccleſia Hipponenſi de conſenſu poſſeſſoris, n.10. ibid.
Coadjutori habenti ſucceſſionem non requiritur alia collatio,Coadjuto mortuo,n.39. p.493
Coadjutor ſi de tempore vacationis ſit effectus cæcus, cùm ſit irregularis,& ſic inhabilis,non poteſt prætendere ſucceſſionem, n.20.p.492

Coadjutoria.

Ad impetrandam Coadjutoriam, omnes enarratas in ſupplicatione cauſas iuſtificare oportet,n.3.p.353
Ad Coadjutoriam obtinendam ſingulæ cauſæ per ſe debent eſſe ſufficientes, n.4. ibid.
Ceſſante cauſa, ob quam Coadjutoria fuit conceſſa, ceſſat Coadjutoria, num.10, ibid.
Valetudo pro obtinenda Coadjutoria debet eſſe talis, vt ſit abſque vlla ſpe futuræ proſperitatis, n.9.p.353
Infirmitas in Coadjutoria expreſſa, debet plenè, & concludenter probari, num.3. p.432
Vide *Infirmitas*.
Coadjutoria cum futura ſucceſſione tanquam exorbitans à Iure communi, concedi non debet abſque vrgenti neceſſitate, & cauſa prius diligenter cognita, n.4.ibid.
Coadjutoria ceſſat ceſſante cauſa ob quam fuit conceſſa,n.6.p.471
Coadjutoriæ gratia obtenta ſub prætextu dolorum, valere non poteſt, niſi quatenus dolores ſint continui,n.2.p.475
Coadjutoriæ gratia valere non poteſt, niſi Coadjutus exprimat nominatim talem morbum qui ſit aptus impedire humanas actiones,cùm non ſufficiat quæcunque inhabilitas,aut praua habitudo aſſerentis indigere auxilio Coadjutoris,n.18.p.476
Coadiutoriæ gratia concedi ſolet etiam in Beneficiis non habentibus curam animarum, n.13. p.495
Papa concedendo Coadiutoriam prouidet præſenti neceſſitati Eccleſiæ & futuræ beneficij vacationi, n.20. & 22. ibid.
Coadiutoriæ gratia non eſt nulla reſpectu Eccleſiæ, licèt nulla ſit reſpectu Coadiutoris propter aliquem eius defectum,n.23. p.495
Coadiutoriæ literæ non expeditæ tempore obitus Coadiuti, non poſſunt ampliùs expediri, n.24. p.496
Ad validitatem Coadiutoriæ requiritur conſenſus Coadiuti, n.25. ibid.
Coadiutoria duas continet gratias, quarum vna deficiente, non ceſſat altera, num.26. p.496
Coadiutoriæ gratia reſpectu futuræ ſucceſſionis, quando non dicatur dependere à gratia, per quam prouidetur neceſſitati Eccleſiæ & Coadiuti, n.27. p.496
Coadiutoriam ſi quis impetrauerit ſub narratiua quod aliquis Canonicus non poteſt amplius in choro propter aduerſam valetudinem inſeruire, id concludenter debet probare, n.6. p.500
Infirmitas ad effectum Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione, debet præſtare perpetuum impedimentum, n.8. ibid.
Coadiutoria datur in fauorem Eccleſiæ, vt cultus diuinus debitis non fraudetur ſeruitiis, n.1.p.491
Coadiutoria datur vt ea ſeruitia, quæ à Coadiuto præſtari non poſſunt, à Coadiutore præſtentur, n.2. ibid.
A Tutela vel Cura, licitum eſt arguere ad Coadiutoriam, n.6. ibid.
Coadiutoria ſolum tribuit Coadiutori exercitium,& non ius;cum illud remaneat penes Coadiutum, n.11. ibid.
Infirmitas adducta pro obtinenda Coadiutoria, non eſt neceſſe quoad ſit continua, ſed poteſt eſſe cum aliquo interuallo Quietis, n.24. & 26. p.477

Cæcitas.

Cæcitas ſi eſt cauſa renunciandi Epiſcopatui, periculum Cæcitatis erit eodem modo cauſa iuſta, n.7. p.342
Cæcitas eſt iuſta cauſa reſignandi, n.20.p.72
Vide *Reſignare*.

Cæcitas in eo qui habet oculos apertos, ſed demortuos, probatur per teſtes, & ex actibus & ſignis, vnde liqueat aliquem ea facere quæ videns non faceret, n.2.p.380

Cæcitas probatur per teſtes deponentes de actibus qui nonniſi cæcis conueniunt, n.3. ibid.

Cæcitas probatur ex patientis querimonia, n.4.p.380

Cæcus.

Cæcus codicillos faciens tenetur ſeruare ſolemnitates *leg. hac conſultiſſima, Cod. qui teſtam. fac. poſſ.* n.1.& 7.p.379

Cæci à natiuitate ſunt melioris conditionis quàm muti & ſurdi à natiuitate, n. 11. p.342

Cæcus licèt quis non ſit à natiuitate, ſed per accidens, adhuc continetur ſub diſpoſitione *leg. hac conſultiſſima, Cod. qui teſtam. fac. poſſ.* n.5.p.380

Cæcus per accidens, propriè cæcus dicitur, licèt non fuerit talis à natiuitate, num. 6. ibid.

Cæcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda, n.15.p.492

Cæcus nec beneficia optare poteſt, num.16. ibid.

Cæcus poteſt ſuccedere Patri Baroni, vel habenti juriſdictionem, licèt de nouo talis dignitas cæco conferri non poſſit, n.30. p.495

Quaſi ſatis ſit quod fuerit habilis tempore quo ſpem habuit ſuccedendi, & ſuperueniens cæcitas non priuat illum tali ſucceſſione, n.31.ibid.

Cohabitatio.

Cohabitatio triennalis conjugum ad ſumendam experientiam habilitatis coitus non ſufficit niſi etiam concurrat concubitus, n.11.p.373

Cohabitatio triennalis coniugum ad effectum probandi potentiam vel impotentiam coëundi, quando currere incipiat, n.12.ibid.

Solemnitas præſcripta per Canones coniugibus circa triennalem cohabitationem, eſt ſeruanda, n.13.ibid.

Cohabitatio triennalis coniugum injuncta per ſacros Canones præcedere debet antequam procedatur ad declarationem nullitatis matrimonij ob impotentiam, n. 1. p.373

Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi non eſt neceſſaria, quando conſtat per alias probationes de frigiditate viri, n.2.ibid.

Quod declaratur n.6.p.374

Cohabitatio triennalis non requiritur, ſed ſufficit pro diſſoluendo Matrimonio iuramentum conjugum, & ſeptima propinquorum manus, quando impotentia coitus eſt veriſimilis, n.3. p.419

Cohabitatio triennalis requiritur, ſi impotentia coitus in conjugibus ſit dubia, n.4.ibid.

Vide *Impedimentum.*

Vide *Impotentia.*

Cohabitatio triennalis non eſt demandanda, quia adeſt periculum peccati, quando arctitudo Mulieris eſt talis vt penetrari minimè poſſit, n.12.p.420

Ex cohabitatione Matrimonium præſumitur, n.10.p.430

Cohabitatio ſola ſufficit ad probandum matrimonium, etiam ad effectum legitimitatis, niſi conſtet de malo initio, nempe de concubinatu præcedente, num. 26. & 27. p.431

Cohabitatio triennalis coniugum requiritur, ante declarationem nullitatis Matrimonij, quando ſigna impotentiæ coëundi ſunt dubia, n.2.p.433

Cohabitatio triennalis requiritur ad probandam in conjugibus impotentiam coëundi, n.1.p.382

Cohabitatio triennalis præfigitur conjugibus ad experiendam potentiam coëundi, licet per aliquot annos antea cohabitauerint, n.11.p.383

Cohabitationis terminus qui præfigitur coniugibus ad experiendam potentiam coëundi, remittitur Iudicis arbitrio, n.12.ibid.

Cohabitationis ratio & modus ſtatui debent à Iudice, quando facienda eſt experientia potentiæ coëundi, ne alter ex coniugibus damnum aliquod patiatur, n.13.ibid.

Cohabitatione coniugum triennali habita, tunc maleficium præſumitur perpetuum, n.10.& 12.p.448

Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam potentiam coëundi, à quo tempore debeat incipere? anceps quæſtio, n.2.3. & 4.p.394

Cohabitatio triennalis coniugum debet incipere à die judicialis præcepti, ſecundùm ſententiam magìs tutam, n. 5.p.394. & n.1. p.399

Eámque debet præcedere Confeſſio ſacramentalis, n.7.ibid.

Et imponitur pœnitentia ſalutaris, n. 14. p.395

Cohabitatio triennalis computanda eſt à die judicialis præcepti, iuxta opinionem veterum & recentiorum Canoniſtarum, n. 8. p.394.& n.2.p.398. col.2

Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam eorum impotentiam, an poſſit per Iudicem abbreuiari, necne, Rota noluit definire, n.9.p.304

Cohabitatio triennalis non expectatur quando impotentia prouenit ex frigiditate, n.12.p.395

Cohabitatio triennalis expectatur ſemper quando impotentia prouenit ex maleficio, n.13.ibid.

Cohabitatio triennalis coniugum ad experiendam impotentiam, abbreuiari poteſt per Iudicem, conſideratis circumſtantiis, ſi ante decretum iam præceſſit alia cohabitatio triennalis, n.2. p.399

Cohabitatio triennalis coniugum incipit currere à die primæ cohabitationis quando impedimentum naturale eſt, n.5.p.503

Cohabitatio triennalis incipere debet à die decreti Iudicis, ſi dubitetur an impotentia coëundi

coëundi proueniat ex impedimento natu-
rali perpetuo, vel accidentali, n.10. & 11.
pag.503
Iudici arbitrarium eſt decernere cohabita-
tionem coniugum ad cognoſcendum an
impotentia coëundi ſit perpetua, vel tem-
poralis: n.12. p.503
Declaratur, n.16.ibid.
Cohabitatio triennalis requiritur ſemper in
maleficiato, n.13 p.503
Non ſemper expectatur in frigido, n.14.ib.

Coitus. Coire.

Coitus cum virgine multum debilitat, n.11.
pag.30
Qui in coitu non poſſunt emittere ſemen,
ſed emittunt in ſomnis, vel aliter, in quo
cenſu habendi, n.20.p.45
Coitus diminuitur Penis breuitate, n.3.p.50
Vide *Penis*.
Venarum nonnullarum in capite ſectio
coitûs impotentiam facere poteſt, n.4.p.53
Sanguinis excedentes euacuationes coitûs
impotentiam aliquando excitant, n.5.ibid.
Ceruicis, ſpinæ, ac lumborum attritus Ve-
nereorum impotentiam faciunt, n.6.p.54.
Exceſſiuæ, ac diuturnæ euacuationes quæ-
cunque coitûs impotẽtiam faciunt, n.7.ib.
Veneno potionati, ſi euadant, aliquando re-
frigerantur ita, vt fiant impotẽtes, n.14.ib.
Carunculæ in meatu vrinario quodnam
impedimentum afferant in coitu, & in ge-
neratione, num.14.p.64
Vide *Caruncula*.
Coitus an, & quando impediatur nimia pin-
guedine, n.15.p.65
Vide *Pinguedo*.
Contagium in nullo actu promptius com-
municatur quàm in coitu, n.5.p.208
Coire poſſunt ſexagenarij & ætate maiores,
n.2.p.295.& n.7.p.296
Vide *Sexagenarius*.
Coitûs ipſa voluptas per ſe vitales vires diſ-
ſoluit, num.5.pag.302
Coitus quando, & ex quibus dicatur mode-
ratus, num.9.ibid.
Coëundi ipſa potentia Virilitas dicitur, n.11.
pag.303
Coitus moderatus calorem natiuum excitat,
num.14. pag.304
Coitum impedit maximè improſpera valetu-
do, num.1. pag.317
Coitûs frequentatio non requiritur ad ge-
nerationem ſeu conceptionem, ſed ſufficit
vnicus congreſſus, num.3.pag.176.
Vide *Generatio*.
Coitum Natura inſtituit ad Generationem
ob ſpecierum propagationem, n.7. p.325
Vide *Natura*.
Ex potentia ad coitum elicitur etiam po-
tentia ad Generationem, num.8.ibid.
Coitus nimis frequens conceptioni obeſt,
n.16.p.351
Ad coitum ſtimulantur animalia ex ſemi-
nis copia, n.6.p.324
Ad coitum excitantur animalia ipſa cor-
poris valetudine, num.8.pag.242
Vide *Animal*.

Conceptio, Concipere.

Conceptio intemeratæ, ac beatiſſimæ Virgi-
nis fuit merè naturalis, nec in ea quic-
quam ſupernaturaliter interceſſiſſe con-
ſtat, num.135.pag.23
Conceptio oſtendit concipientem habere ſe-
men, num.18.pag.111
Conceptionis dies, & hora neſcitur, ipſásque
Mulieres quoque latet, n.11.p.114.& n.22.
pag.429
Quánam ratione eueniat ſecundum ali-
quos vt qui ex Gemellis poſterior fuit
in conceptione, prior ſit in natiuitate, n.1.
pag.114
Vide *Gemellus*.
Prior in conceptione ſemper eſt prior in
natiuitate, num.9. pag.120
Conceptio vtplurimùm fit menſtruis defi-
nentibus, num.8. p.210
Conceptionis dies ipſaſmet Matres latêre ſo-
let, n.12.p.393.& n.22.pag.429
Conceptio aliquando ſequitur abſque intro-
miſſione, & ſine vlla penetratione vaſi
muliebris, ſed ſola ſeminis effuſione pro-
pe vteri oſtium, num.14.p.315
Falſum, n ſeq.ibid.
Conceptionis ſignum ex ſanguinis apparen-
tia poſt aliquot dies à concubitu, quanti
faciendum, num.9.p.318
Amor inter coniuges facit ad faciliorem
conceptionem; contra odium generatio-
nem; impedit, n.6.p.317
Amor inter coniuges debet eſſe mutuus &
reciprocus, vt facilius ſequatur concep-
tio, n.8.pag.318
Si ex hoc quod fœmina generet in ætate
teneriori, deduci poteſt illam concipere
ſine ſemine, idem inferri poterit de Mare
in teneriori ætate generante, nume-
ro 16. pag. 111
Vide *Fœmina*.
Conceptio impeditur in fœminis ex viſcerũ
contumacibus obſtructionibus, n.1.p.347
Vide *Obſtructio*.
Conceptio impediri ſolet Medicamentorum
vſu frequenti, n.3.p.348

Conceptus.

Conceptus aliquando fit multiplex ex vno
concubitu, n.62.p.12
Conceptus non fit ex vnico ſemine viri, ſed
ex eo ſemini muliebri iuncto; num. 70.
pag.13
Ad conceptum ſufficit vnicus congreſ-
ſus, n.3.p.176
Conceptus prior ex Gemellis ſecundùm ali-
quos poſterior naſcitur, n.6. p.113
Conceptus, Homo eſt, & rationali Anima
dotatus, n.13.p.114
Conceptus poſterior (qui poſterior etiam naſ-
citur) aliquo ſigno debilitatis ſe prodit,
num.5. pag.115
Conceptus poſterior minori corporis mole
vtplurimum dotatur, num.6. ibid.
Ex Gemellis qui prior conceptus eſt, prior
naſcitur, n.1.ibid.

Conceptus prior aliis fortior exiſtit, num.6. pag.116
Conceptus prior ex gemellis, à maiori calore regitur, n.11.p.116
Conceptus prior meliorem & vberiorem Materni ſanguinis portionem attrahit, n.20.p.117
Conceptus poſterior non ſupponitur ſimpliciter imbecillis, ſed reſpectu prioris, n.4. pag.118
Conceptus poſterior etiam ægrotante priore poteſt ſeruari incolumis, n.5.ibid.
Concepti ſimul, ſimul naſcuntur, n.8.p.288. & n.12.p.289
Concepti ſimul non ſemper eodem die naſcuntur, n.15.p.290
Concepti ſimul fœtus quando dicantur, n.13.ibid.
Concepti ſimul, vna, eademque ſecundina includuntur, niſi ſexu ſint diſtincti: conceptiautem diuerſo tempore, vnuſquiſque propria includitur, num. 14. ibid.
Conceptus ante tempus matrimonij non præſumitur filius mariti, num.5.pag.427.

Conditio.

Conditio indefinita in Teſte non æquipollet vniuerſali, num.17. p.437
Conditio legato appoſita non retrotrahitur ad diem mortis Teſtatoris, ſed attenditur tempus purificationis conditionis, n.19. pag.442
Conditio quæ honeſtè adimpleri non poteſt, habetur pro impoſſibili, & de iure non obligat, num.43. pag.444
Conditio legati purificata non retrotrahitur ad effectum, vt legata pura minuantur, num.21.pag.442
Amplia vt num.22.
Declara vt num.23. ſeq.
Conditio nubendi cum certa perſona, cum qua ob gradum affinitatis Matrimonium contrahi prohibetur, rejicitur, num. 50. pag 444
Conditio tacita in gratia non impedit effectum puræ diſpoſitionis, n.8.p.416
Conditio vt habeatur pro impleta, reſtituitur quis ex cauſa, n.84. pag.447
Conditio inſtitutioni adiecta non cenſetur repetita in ſubſtitutione, n.3.p.549
Declaratur, n.ſeq.ibid.
Conditio repetita cenſetur in ſubſtitutionibus quando verſamur in primogenituris ordinatis pro conſeruatione agnationis, n.4 ibid.
Conditionem ablatiuus abſolutus importat, n 8.pag.547
Inſtitutus ſub conditione quam adimplere recuſat excluditur ab omni iure ſucceſſionis, n.15.ibid.
Donatum ſub vna conditione, ſub contraria cenſetur ademptum, n.16. ibid.
Legatum ſub conditione, ſi Bertha nubat Titio, non debetur, ſi Titio nubere recuſat, n.17.p.550
Conditiones duæ ſi fuerint per Teſtatorem in inſtitutione appoſitæ, & in ſubſtitutionibus dicat, *con le dette conditioni*, non ſufficit vnius, ſed ambarum requiritur implementum, n.10. p.549
Conditionem ſemel fuiſſe impletam ſufficit, licet poſteà implementum non duret, n.13. pag.549
Promiſſio facta ſub conditione ſi matrimonium ſequatur corruit non ſequutis nuptiis, n.18.pag.550

Conductor.

Conductor exiſtens in culpa, non manutenendo rem conductam, tenetur de ruina rei conductæ, n.1.p.423
Conductor obligatus ad manutentionem rei conductæ, non tenetur illam de nouo facere, ſed tantum conſeruare, numero 4. pag 424
Conſeruare, & manutenere, non autem de nouo facere dicitur is qui Molendinum refundat, & aquam diuertit, num.5. ibid.
Conductor venit abſoluendus, ſi dubium ſit an fuerit fortuitus caſus ob quem res locata periit, n 6.ibid.

Confeſſio, Confiteri.

Confeſſio partis aduerſæ probat filiationem conteſtatam, n.6.& 10.p.381
Articulans in iudicio non fatetur, num.7. ibid.
Articulans licèt non fateatur, poteſt inſeruire pro adminiculo ad informandum animum iudicis, n.8.& 9.p.381
Confeſſio extraiudicialis probata per tres teſtes ſatis probat, n.18.p.410
Confeſſio erronea non nocet confitenti, n.11. pag.396
Confeſſio nocet impetranti etiam in his quæ à voluntate ipſius non pendent, n.11. pag.402
Confeſſio annorum eius, de cuius ætate quæritur multum concludit, n.13. p.471
Confeſſio partis bene probat contra ipſam, n.4.p.473
Confeſſionem explicitam importat in principali verbum, *Credo*, n.5.p.404
Confeſſio propria præualet teſtibus, aliiſque probationibus, n.7.p.483
Confeſſio extraiudicialis vt præiudicet, probari debet per teſtes conteſtes de loco & tempore, n.13.p.505
Confeſſio minori non præiudiciat, num. 6. pag.518
Confeſſiones extraiudiciales emanatæ. tempore non ſuſpecto, & pluries iteratæ, probant, n.34. pag.521
Confeſſio extraiudicialis viri de copula habita facit illius præſumptionem, num.12. pag.545

Confeſſio Sacramentalis.

Confeſſio Sacramentalis eſt facienda per coniuges, quando agitur de impotentia ad diſſoluendum matrimonium, antequam cauſſa incipiatur, numero 7. pag.394
Vide *Cohabitatio, Pœnitentia.*

Confeſſio peccatorum Sacramentalis neceſſaria non eſt ad cohabitationem coniugum, quando impotentia eſt naturalis, n.6. pag.503

Sacramenti Pœnitentiæ capax quilibet eſt per ſigna, & nutus, dummodo ſana mente fruatur, n.9.p.541

Coniux.

Coniux ſanus non ſolùm ex admiſſa inſpiratione coniugis infirmi contagium contrahere poteſt, ſed etiam ex infectione domus ipſius infirmi, n.6.p.102

Coniux ſanus magis poreſt infici ex cohabitatione cum infirmo, quàm ex coitûs vſu, n.10.p.103

Contrarium, ibid.

Coniux ſanus non poteſt cogi ad reddendum debitum, ſi adſit periculum magni morbi ex quo vita periclitetur, n. 3. n.4. pag.208

Vide *Debitum Coniugale.*

Coniuges operi maritali incubuiſſe probatur, ſi conſtet in eodem lecto incubuiſſe, n.4.p.433

Conſanguinitas.

Conſanguinitas quomodo probetur, n. 48. pag.521

Conſeruatio.

Conſeruatio ſpecierum ex Naturæ præſcripto fit per indiuidua mediante ſemine, n.34.p.6

Conſuetudo.

Conſuetudo, ſecundum quam abſentia Canonici non poſſit per alium ſuppleri reſpectu præſentiæ perſonalis in choro, attendenda eſt, n. 22.p.477

Conſuetudo vitæ coniugum venit ex natura matrimonij, n.57.p.532

Contractus.

Contractus mulierum celebrati cum ſolemnitatibus requiſitis per ſtatuta locorum, & iuſta concurrente cauſa, ſunt validi, n.1. pag.481

Contractus dementium, & fatuorum, ſunt nulli, & inualidi, n.2.ibid.

Contractus vt annulletur, dementia de tempore ipſius contractus probari debet, n.4. ibid.

Contradictor.

Contradictor legitimus ad impediendam immiſſionem in poſſeſſionem beneficij quis dicatur, n.10.pag.461

Contradictor legitimus dicitur qui venit ex primo teſtamento; ad impediendam immiſſionem Hæredis in ſecundo inſtituti, agentis ex remedio, *leg. fin. Cod. de Edict. diu. Hadr. tollen.* n.35.p.467

Declaratur, n.36.ibid.

Conuulſio.

Conbulſio inſanabilis atque mortifera eſt cuius exolutio cita non eſt, n.12.p.132

Conuulſio quibus modis naturaliter ſanetur, n.13.pag.133

Conuulſioni febris ſuperueniens remedio eſt, n.14.& 15.p.133

Conuulſio in febre contingens, perniciosa, n.16.ibid.

Copula.

Copula carnalis non ſufficit ad validitatem Matrimonij, ſed requiritur ſeminis emiſſio, n.14.p.44

Copulæ impedimentum quando teneantur coniuges remouere, & quando non, n.3. pag. 38

Vide *Impedimentum.*

Copula impediri poteſt ex Membri ſiue penis tortuoſitate, n.7.p.51

Vide *Membrum.*

Copulæ impedimentum in Muliere vnicum conſideratur, n.1. p.56

Copula ad generationem quas conditiones habere debeat, numero 9. pag.93

Copula ſubſequuta facit præſumi habilitatem ad matrimonium, n.12.p.p.377

Intellige vt num.ſeqq.ibid.

Copula ſubſequuta tunc facit præſumi habilitatem ad matrimonium, quando interuenit cum iis qui à natura habiles ſunt ad generandum, numero 13. pag.377

Dolor quem mulier ſentit in actu copulæ inducit præſumptionem quod non ſit apta ad generandum, n.16. p.378

Copula requiritur & cõſummatio Matrimonij cum vidua, vt ſit Bigamia, n.10.p.417

Copula carnalis directè probari non poteſt, n.11.ibid.

Copula carnalis præſumitur ex cohabitatione coniugum poſt contractum matrimonium, n.12.ibid.

Declara vt n.ſeqq ibid.

Copula carnalis non præſumitur ex cohabitatione coniugum poſt contractum Matrimonium, ſtante impedimento infirmitatis, n.15.ibid.

Infirmitas cum Copula non ſe compatitur, n.16.ibid.

Copula carnalis excluditur ex impedimento infirmitatis reſpectu viri, non autem mulieris, n.20.ibid.

Ex Copula ſubſequuta poſt ſponſalia probatur Matrimonium, n.8.p.430

Copula probatur ex ſola fama tanquam difficilis probationis, n. 9.ibid.

Copula eſt difficilis probationis, numero 22. pag.520

Copula probatur per teſtes etiam minus habiles, n.25.ibid.

Copulæ præſumptio oritur ex eo, quod Mulier ſecretum cubiculum cum viro ingrediatur, ibique per aliquod temporis ſpatium permaneat, n.35.p.521

Copulæ præſumptio oritur ex confeſſione viri, præſente, & tacente muliere, n.36. ibid.

Copulæ præſumptio oritur ex frequenti acceſſu

acceſſu viri ad domum mulieris impudicæ, n.37.ibid.
Copulæ præſumptio oritur ex iuuentute viri, & mulieris,qui ſæpè inſimul conueniunt, n.38.ibid.
Copulæ præſumptiones deducuntur ex pluribus facti circunſtantiis quæ referuntur, n.40.ibid.
Copula bene probatur per coniecturas, & præſumptiones violentas propter difficultatem probationis, numero 43. ibid.
Copulæ ſufficiens probatio an ſit, remittitur iudicis arbitrio, numero 45. ibid.
Copula probari debet per præſumptiones violentas,n.35.p.531
Copulam carnalem ſequutam non fuiſſe præſumptio oritur ex inſtantia ſponſi, vt ſponſa cum ipſo cohabitaret, vel ingrederetur monaſterium, numero 42. pag.532
Copula carnalis eſt difficilis probationis,n.3. pag.545
Copula carnalis probari poteſt ex coniecturis & præſumptionibus violentis, etiam ad effectum dirimendi matrimonium,n.4.ibid.
Oſcula & tactus vehementem Copulæ præſumptionem inducunt, numero 5. pag.545
Concubitus mulieris cum viro vehementem facit copulæ præſumptionem, n.6.ibid.
Copulæ præſumptio oritur ex frequenti acceſſu viri ad domum mulieris,niſi alia cauſa aſſignetur,n.10.p.545
Iuuentus viri & mulieris, ac frequens ad domum mulieris inhoneſtæ, copulæ præſumptionem inducunt, numero 11. pag.545
Confeſſio extraiudicialis viri copulæ facit præſumptionem, numero 12. ibid.
Copulæ præſumptio oritur ex ſententia condemnatoria ob delictum ex ipſa copula reſultans,n.13.p.545
Copula carnalis probatur ex variis coniecturis quæ ad hunc effectum iungi debent, n.14.p.545

Cor.

Cor petunt mediatè, vel immediatè omnia venena,n.6. p.357
Vide *Venenum.*
Cor prout magis aut minus forte eſt eo fortiùs vel debiliùs veneno reſiſtit, num.7. ibid.
Cordis fortitudo maior in gracilibus, quam in obæſis,n.19.p.359

Corpus.

Corpus priùs viuit quam ſit organicum, n.10.p.3
Corpora viuentium pro nobilitate, & ignobilitate Animarum inter ſe differunt, n.122.p.22
Corpus humanum excedit nobilitate, & perfectione quorumcunque Animalium etiam perfectiorum corpora,numero 124. ibid.
Corpus humanum ab Anima Rationali formatur & organizatur, numero 129. ibid.
Corpus humanum aſſimilatur corpori cœleſti,n.141.p.25
Corpus, & Animam communicant ſoboli cum ſemine cætera viuentia, numero 138. pag.24
Corpori nullum præbet alimentum,medicamentum,n.17.p.82
Vide *Medicamentum.*
Corpus nutritur Tabacco ex aliquorum opinione,n.21.ibid.
Vide *Tabaccus.*
Corpus ieiuniis affligere non licet in ſanitatis notabile detrimentum, numero 4. pag.148.
Vide *Ieiunium.*
Corpus roboratur chaccolata in quantum nutrit,n.15.p.87
Vide *Chaccolata.*
Corporis optima formatio cum ipſa fortitudine pari paſſu incedit, numero 15. pag.119
Ex ſtatu corporis in muliere coniectura deſumpta, quando ſignificet illam de recenti peperiſſe, num.7. p.300
Corpora ſtrictos, & anguſtos meatus habentia,ſerius à veneno læduntur, num.15. pag.358
Corpus ignauia hebetat, labor firmat, n.4. & 5.p.238

Corruptio.

Corruptio compoſiti ſequitur, formâ ſeparatâ à materiâ,n.64.p.12
Corruptio eſt ſeparatio formæ à materiâ, n.106.p.18

Crapula.

Crapula poſt tres dies ad ſummum diſſolui ſolet,n.4.p.181

Creatio.

Creatio Hominis in ſacra Geneſi quantum differat à creatione cæterorum viuentium, n.38.p.8
Creatio eſt opus excedens omni ex parte Naturæ potentiam, numero 76. pag.14
Per ſolam creationem fieri neceſſe eſt, illud quod fit, & non generatur, num.87. pag.16
Res ſimplex & per ſe ſubſiſtens non poteſt fieri niſi per Creationem,numero 88. ibid.
Creatio ſoli Deo tribui poteſt, numero 89. ibid.
Creatio excedit Naturæ potentiam,num.92. ibid.
Creatio fit ex nihilo,n.95. ibid.
Creatio requirit potentiam Agentis infinitam,n.97.ibid.

Criſis.

Criſis eſt ſubitus motus in morbis, & mutatio ad ſalutem, vel ad mortem, n.2.p.133
Criſis ſi interuenerit in ſanatione etiam inſtantanea, efficit vt ipſa ſanatio à natura fieri cenſeatur, n.5.p.134
Criſis eſt naturæ motus, n.6. ibid.
Criſes fiunt vbi calor eſt vegetus, num. 11. pag.135
Criſis eſt naturæ certamen cum morbo, numero 12. ibid.
Infirmi pereunt in inſtanti ſine criſi; ſed non ſaluantur in inſtanti abſque criſi, n.4. pag.134
Criſis eſt naturæ opus, commonſtrátque ipſius naturæ virtutem ſupra morbum, num.14. p.144
In ſacra hiſtoria nullus morbus apparet ſanatus per aliquam criſim, numero 15. ibid.
Criſis quid, n.12.p.337
Criſis in ſanatione morborum ſemper excludit Miraculi efficientiam, quantum eſt ex hoc, num.13.ibid.
Criſes in via naturæ abſque ſignis concoctionis nunquam fiunt, n.18.p.244
Vide *Natura.*

Cruditas.

Cruditates ſunt cauſæ materiales morborum omnium Articularium, numero 7. pag. 302

Culpa.

Culpam latam habet ignorantia affectata, vnde puniri debet, n.9. p.219
Magna negligentia culpa eſt, & dolo æquiparatur, n.11.p.219

Curator.

Curatoris datio facit præſumptionem furoris, n.9. p.418
Curator dandus eſt tam furioſo quàm mente capto, n.1.p.403
Curator dandus eſt Minori, n.5.p.518

D

Dæmon.

DÆmon in maleficiis concurrit, vt frequentiorem peccandi occaſionem homines habeant, n.29.p.48
Dæmonis aſſertioni loquentis ex ore alicuius obſeſſi nullo modo eſt credendum, n. 11. pag.448

Debilitas.

Debilitas poteſt ſtare cum ſtatu naturali, n.4.p.295
Debilitatis duo genera, n.6.p.227
Quando conueniat in debilitate euacuare, & quando non, n.7.ibid.
Debilitas adducta pro cauſa obtinendi Coadiutoriam, debet eſſe talis, vt aggrauet corpus ſine ſpe futuræ proſperitatis, num.23. pag477
Debilitas corporis quomodo diſtinguatur à morbo, numero 25. ibid.
Debilitas corporis excuſat à munere quod corpore impleri debet, n.6.p.511
Debilitas corporis cauſata à paralyſi probata iuſtificat impotentiam longi itineris narratam in impetratione Gratiæ, numero 7. ibid.

Debitor.

Debitor poteſt purgare moram qui omiſit adimplere quod debebat infrà certum tempus, n.77.p.446

Debitum Coniugale.

Debitum coniugale tenetur reddere vxor marito quantumuis leproſo, numero 1. pag. 207
Non ſufficit ſolus timor contagij ad denegandum debitum, maximè ſi morbus ſit abſque periculo, n.2. ibid.
Non poteſt cogi ſanus coniux ad debitum coniugale ſi adſit periculum magni morbi ex quo vita periclitetur, num. 3. & 4. pag. 208
Vide *Coitus.*

Debitum.

Debitum ratione adminiſtrationis probari poteſt per teſtes, etiamſi excedat ſummam centum librarum; non obſtante ſtatuto Bononiæ ſub *rubr. de probation.* num.6. p.536
Debita quo tempore fuerint contracta, probatur per teſtes, n.14. p.537.

Deciſio.

Deciſio *in Bonon. de Luparis coram Remboldo* declaratur, n.18.p.459

Declaratoria.

Declaratoria præcedente conceditur Aggrauatoria, n.1.p.538
Declaratoria relaxatur ſeruatis quatuor terminis ad docendum de paritione, ſi de ea non doceatur, n.4.ibid.

Decrepitas.

Decrepitas quæ ætas dicatur, numero 3. pag. 128
Decrepitis ſtupor membrorum familiaris, num.7. pag.128
Vitia quæ à ſenectute in decrepitatem perueniunt, non ſanantur, n.4.p.128
Decrepitas quando incipiat, n.3.p.69

Decrepitus.

Decrepitus potens ad coëundum, eſt potens ad generandum, n.3.p.66
Non omnes eodem numero annorum poſſunt dici Decrepiti, numero 4. pagina 69
Pro Decrepito ad effectum reſignandi Beneficium, quis declarari poſſit. num.6. pag. 70
Poſt ſeptuageſimum annum non intrat Iudicis arbitrium, an quis Decrepitus dicendus ſit, n.7. ibid.

Decrepitis ſtupor membrorum familiaris, n.7. p.128
Decrepitus quis poteſt dici aliquando ſeriùs, aliquando verò citiùs, numero 3. pag.280
Quibus Decrepitis concedatur Coadiutor, num.4.ibid.
Vide *Coadiutor*.
Decrepitus non præſumitur potens ad coëundum, n.9.p.296

Decretum.

Decretum irritans taliter inducit formam, vt ea non ſeruata actus corruat, numero 7. pag. 534

Deformitas.

Deformitas ſuperueniens, an ſit iuſta cauſa diſſoluendi ſponſalia iurata, numero 24. pag. 107
Deformitas Cicatricum vnde deſumenda, n.33. ibid.

Defunctus.

Defuncti factum non poteſt Hæres impugnare, n.8.p.468
Defuncti factum poteſt impugnari ex actu cui ipſe dumtaxat conſenſit, non autem ad eius obſeruationem ſe obligauit, numero 10. ibid.
Defuncti factum poteſt impugnari reſpectu iuris ſuperuenientis poſt dictum factum, n.11. ibid.
Defuncti factum poteſt impugnare Hæres ſuccedens iure proprio, & non hæreditario, n.12.& 13. ibid.
Vide *Hæres*.

Deglutitio.

Deglutitio quomodo lædatur, numero 10. pag. 90
In ablata deglutitione nullo modo tentanda Sacramenti Euchariſtiæ exhibitio: & quid in deglutitione deprauata, num. 11. ibid.

Demens.

Dementes, & alij mentis defectu laborantes, licèt aliqua ſecundùm rationem agere, aut dicere videantur, non tamen cognoſcunt dictorum, factorumve qualitatem, n.8.p.197
Demens præſumitur qui proprium nomen ignorat, num.9.p.366
Demens non poteſt Religionem profiteri, num.13. & 18. p.366
Dementes quandoque ex factis conuincuntur, licèt ex verbis prudentes appareant, num.22. p.367
Demens & furioſus poſt, præſumitur etiam fuiſſe retro, n.26.ibid.
Demens dici non poteſt qui circa difficiliora malè ratiocinatur, ſi circa faciliora bene ratiocinetur, n.5.p.254
Dementes licet aliquando prudenter loquantur, ex factis tamen conuincuntur, n. 8. ibid.
Demens donare non poteſt, n.1.p.376
Demens vt poſſit diſponere de bonis ſuis, debet habere dilucida interualla perfectiſſima, numero 4. ibid.
Demens qui ſemel fuit, talis præſumitur fuiſſe de tempore diſpoſitionis, niſi contrarium probetur, numero 6. pag. 376
Dementes quandoque ad propoſitum loquuntur, numero 7. ibid.
Dementi non poteſt exhiberi ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, numero 5. pag. 89
Demens nemo præſumitur, ſed ſanæ mentis: numero 2. pag.411. numero 11. pag.453. numero 11. pag. 465
Demens eſſe eſt accidentale, numero 10. ibid.
Demens omnino, & in furore confirmatus, licet ordinatè teſtetur; adhuc eius teſtamentum eſt nullum, numero 30. pag. 466
Demens licet faciat aliquos actus ſapienti conuenientes, non deſinit eſſe Demens, numero 31. ibid.
Demens Matrimonium contrahere nequit, numero 10. pag.482
Demens poteſt non eſſe is qui actus faciat non omnino conuenientes homini ſanæ mentis propter imaginationem læſam, numero 24. & 26.

Dementia.

Dementia probatur ex factis, num.5.pag.365
Religioſi magnam præſtant authoritatem ad probandam dementiam, num.8. p.365
Dementia eſt paſſio cerebri de qua Phyſicus cognoſcit, numero 7. pag. 365
Dementiam excludunt Confeſſionis & Communicationis Sacramentalis actus, numero 20. pag. 367
Dementia medio tempore præſumitur probatis extremis, numero 25. ibid. & n.6. pag. 371
Dementia impediens contractum matrimonij, debet eſſe talis vt auferat vſum rationis, numero 29. pag. 368
Actus loquendi ad propoſitum non excludit dementiam quando demens eſt in conſpectu vmbratæ quietis conſtitutus, numero 21. pag. 367
Dementia impediens profeſſionem Religionis debet eſſe talis vt vſum rationis auferat, numero 1. pag. 371
Dementia, ſeu ſtultitia, eſt intelligentiæ amiſſio, numero 6. pag. 254
Dementia concludenter probanda eſt, numero 3. pag. 411
Dementia non probatur ex publica voce, & fama, vbi concurrat ſpecialis probatio ſanæ mentis, numero 9. ibid.
Dementia probanda eſt de tempore teſtamenti vbi agitur de inualiditate ipſius ex capite Dementiæ, numero 11. ibid.
Dementia debet concludenter probari, cum non præſumatur, ſed potius contrarium, numero 3. pag. 418
Dementiam non probant Teſtes niſi reddant rationem, etiam non interrogati, numero 4. ibid.

Dementia

Dementia Teſtatoris probanda eſt de tempore teſtamenti, n.5.p.421
Dementia quæ ſuperuenit poſt teſtamentum conditum, non infringit illud, num. 10. pag. 422
Dementiam non arguit quilibet actus licet omnino viro ſanæ mentis non conueniens, num.12.ibid.
Dementiam excludit Eleemoſynarum largitio, viſitatio amicorum, & conuerſatio cum illis, n.18.ibid.
Dementia arguitur ex inſtitutione cognatorum excluſis agnatis,n.23.p.423
Dementiam non arguit cognatorum inſtitutio excluſis cognatis,n.27.ibid.
Cognatorum inſtitutio, omiſſis agnatis, eſt leuis coniectura ad firmandam dementiam, & tollitur aliis vrgentioribus coniecturis,num.24.ibid.
Dementia non præſumitur, numero 1. pagina 438
Dementia excluditur, ſi actus eſt factus provt fieri ſolet ab homine ſanæ mentis, num.2. ibid.
Dementia probanda de certo tempore, non ſufficit, ſi teſtes deponunt de tempore vicino, num.4. ibid.
Dementia ad annullandum actum requiritur talis, quæ excludat rationem, numero 5. ibid.
Dementia plenè, & concludenter probanda venit, num.12. p. 453
Dementia probari debet de tempore Teſtamenti, vt Teſtamentum nullum dici poſſit ratione dementiæ, numero 15. pag. 454
Dementia Teſtatoris ſi probetur, & Teſtamentum ſit factum ſicut feciſſet prudens, validum reputari debet, numero 20. ibid.
Dementia Teſtatoris eſt probanda de tempore Teſtamenti, vt illud reddatur nullum, numero 12. pagina 465. & num.20. pag. 466
Dementia Teſtatoris non probatur ex rumoribus de illo factis,ſi poſt illos ritè,& rectè fuit teſtatus, & anteà erat ſanæ mentis. num.24.p.466
Dementia arguitur ex datione curatoris,numero 33. ibid.
Declara vt num.34.ibid.
Dementia plenè & concludenter probanda venit ſi agatur de annullatione contractus, num.3. p.481
Dementia de tempore contractus probari debet, ad hoc vt annulletur contractus, numero 4. ibid.
Dementiæ præſumptio ceſſat in eo qui facit actus viro prudenti conuenientes,num.12. pag. 482
Dementia an probetur ex eo quod quis ſe percuſſerit, & capillos euulſerit, num.13. ibid.
Dementia non probatur ex actibus qui prouenire poſſunt ex atra bili, & Melancholia, num.14. ibid.
Dementia probatur ex eo,quod alicui fuerit datus curator, num.15.ibid.
Declara, vt n. 16. ibid.
Dementia infirmi arguitur ex eo quod Sacramenta Euchariſtiæ,ac Pœnitentiæ non fuerint ei miniſtrata, n.8.p.541

Denunciatio.

Denunciationes non ſunt de ſubſtantia Matrimonij, ſed ad bene eſſe, & illarum omiſſio non vitiat, numero 15. pagina 430
Denunciationum omiſſio probari debet ab allegante Matrimonij Clandeſtinitatem ob illarum defectum, numero 16. ibid.

Derogare. Derogatio.

Derogari poteſt iuri poſitiuo per Papam etiam in præiudicium Tertij cui fuerit ius quæſitum, n.2.p.509
Derogatio ſanat obreptionem, numero 16. pag. 510
Derogatio generalis conſtitutionum certæ Religionis operatur, vt dicatur derogatum in ſpecie ſingulis conſtitutionibus, quamuis non fuerit de illis facta ſpecialis mentio, n.17.ibid.
Derogatio cum clauſula, *Quorum tenores*, &c. tollit omnia obſtacula quæ poſſent aduerſari ei qui gratiam impetrauit, numero 16. p.512

Deus.

Deum nihil de nouo creare, hæreticum, & impium eſt dicere, n.80.p.15
Deus quoduis in genere ſuo fecit perfectum, num.82. ibid.
Deus operatur propter finem ex ſua libera voluntate, Natura verò ex neceſſitate, numero 113.p.29
Deus tentari dicitur cum accedit quis ad locum peſte infectum, n.20.p.308
Vide *Peſtis*.

Dictio.

Dictio, *ex partu*, in inſtrumento Societatis appoſita, quid importet, n.4.p.25
Dictio,*ex cauſa partûs*,in inſtrumento Societatis appoſita,quid importet,n.5.p.260
Dictio, *vt aſſeris*, æquipollet Clauſulæ, *ſi ità eſt*, n.4.p.416
Dictio,*in circa*,denotat tempus incertum ſaltem per ſex menſes,n.8.p.401
Dictio,*Credo*, importat explicitam confeſſionem in principali,n.5.p.404
Dictio, *iuxta*, ſtat ſimilitudinariè, vt dictiones *ſicut,tanquam,ad inſtar*, & ſimiles,n.4. pag.474
Dictio, *iuxta*, potius cenſetur ſtare demonſtratiuè quam reſtrictiuè, n.5.ibid.
Dictio,*iuxta*, tunc multò magis dicitur ſtare demonſtratiuè quando eſt adiecta diſpoſitioni, & prolata in materia, cuius natura ſit diſponere,n.6.ibid.
Dictio, *iuxta*, tunc ſtat cauſatiuè, non autem relatiuè,& reſtrictiuè,quando non conſtat de relato, n.7.ibid.
Dictio, *iuxta*, quando conſtat de relato, tunc ſtat ſimilitudinariè, & reſtrictiuè

ad

ad relatum , numero 8. ibid.
Dictio, *enim*, iuncta verbo futuri temporis, importat conditionem,n.13.p 492
Dictio, *vt ſupra*, repetit qualitates antea requiſitas, n.25.p.509
Dictio , *generandos*, ſi ſit directa ad patrem , non poteſt referri ad tempus poſt conceptionem,n.19.p.508
Dictio, *Generandos* , denotat conceptionem futuram,& in fieri,n.20. ibid.
Dictio *poſtquam*, adiecta inſtitutioni, conditionem importat,n.13 p.547
Dictio , *& ſic*, eſt repetitiua onerum præcedentium,n.9.p.549

Dies Solaris, & Lunaris.

Dies Solares ſunt inæquales ſecundum diuerſas Regiones, n.19.p.428
Dies Lunares ſemper ſunt certi,n.20.ibid.

Diſcretio.

Diſcretio præſumitur adeſſe in maiore ſeptennio quæ ſufficit ad validanda ſponſalia de futuro,n 5.p.377
Diſcretio quæ præſumitur in maiore ſeptennio ad validanda ſponſalia de futuro non eſt talis quæ ſufficiat ad validitatem matrimonij,n.6.ibid.
Diſcretionis anni ad validitatem matrimonij pro annis pubertatis accipiuntur,n.7.ibid.
Diſcretio eſt neceſſaria ad contrahendum matrimonium, n.20.p.408
Diſcretio ad contrahendum matrimonium neceſſaria,non quælibet ſufficit,ſed magna requiritur,n.21.ibid.
Diſcretio ad matrimonium neceſſaria præſumitur adeſſe concurrente ætate pubertati proxima,n.22.ibid.
Diſcretio puellæ non bene probatur ex aliquo eius dicto, cùm potuerit inſtrui ad ſic dicendum,n.24 p.408

Diſpenſatio.

Diſpenſatio Apoſtolica obtenta ad cautelam conſcientiæ , non probat inhabilitatem , n.13.p.396
Diſpenſatio Apoſtolica tollit inhabilitatem à particulari conſtitutione inductam , n.1. pag. 509
Diſpenſatio non tollit impedimentum quod non fuit expreſſum in ſupplicatione, n.14. pag. 512

Diſpoſitio.

Diſpoſitio facta ab eo qui non erat ſanæ mentis, non valet, licèt facta ſit ad pias Cauſas, n.14.p.516
Ab vna diſpoſitione ad aliam diuerſam non fit illatio,n.15.ibid.
Diſpoſitio facta ad aliorum ſuggeſtionem quando conſtat de præordinata Teſtatoris voluntate,valida eſt,n.16.p.516
Declara vt n.17. ibid.
Diſpoſitio imperfecta ex defectu voluntatis, non ſuſtinetur,n.13.p.514
Diſpoſitio facta ad fauorem eius qui erat ab inteſtato ſucceſſurus, indicat ſanam mentem Teſtatoris,n.14.p.543

Diſtributiones quotidianæ.

Diſtributiones quotidianæ non debentur non reſidenti,n.2.& 6.p.383
Diſtributiones quotidianæ non dantur niſi interuenientibus diuinis officiis , num. 3. ibid.
Diſtributiones lucratur infirmus quia pet fictionem reſidere dicitur , numero 5. pagina 385
Declara modò ante infirmitatem reſidere ſoleret, n.4.& 6. ibid.
Diſtributiones debentur infirmis non reſidentibus,de iure, n.6.p.397
Et ſenio confectis,n.7.ibid.
Infirmi non tenentur intimare Capitulo infirmitatem vt lucrentur Diſtributiones, n.13. ibid.
Capitulum ſine conſenſu Epiſcopi ſtatuere non poteſt ſuper modo lucrandi Diſtributiones, n.14.p.397
Diſtributiones conſumptas quando teneatur Capitulum reſtituere,n.15.p.397
Diſtributiones quotidianæ debentur infirmo etiam non intereſſenti, n.4.p.398

Diuortium.

Diuortium quid, n.3.p.92
Diuortium,& Tori ſeparatio , à pari procedùm, idem tamen nòn ſunt, n.1.p.102
In Diuortio grauiores cauſæ requiruntur quam in tori ſeparatione,n.2.ibid.
Eædem cauſæ cum graues ſunt dant locum diuortio, quæ cum minùs graues ſunt,poſſunt tori ſeparationem cauſare, n.3. ibid.
Diuortij iuſtiſſima cauſa eſt furor,ad quod tamen diuortium non ſufficit ſimplex dementia,n.4.ibid.
Vide *Furor*.
Diuortij iuſta cauſa eſt Morbus aptus ad inficiendam domum Coniugum : non ſic autem vbi morbus ſimplici contagio ſanum inficere poteſt,n.5.ibid.
Vide *Morbus*.
Diuortij iuſta cauſa quando ſit Morbus Gallicus, & ſeparationis Tori,n.9.p.103
Vide *Morbus Gallicus*.

Dolor.

Dolores capitis grauiores,magnis morbis adnumerantur, n.4.p.169
Dolorem abeſſe cenſendum eſt, vbi ex nullis ſignis apparet cauſa doloris , numero 9. pag. 170
Doloris cognitionem aſſequi poteſt Medicus per coniecturas , & ſigna , numero 11. pag. 170
Doloris ſimulati optima coniectura , n. 12. ibid.
Dolores capitis grauatiui & magis de nocte affligentes , an ſint ſignum efficax morbi Gallici,n.1.& 10. p.192
Vide *Morbus Gallicus*.
Doloribus articularibus Venus eſt inimica, numero 1. p. 302
Vide *Venus*.
Dolor renum Grauidis eſt familiariſſima , num.9. p. 236

Dolor quem mulier ſentit in copula denotat ineptitudinem ad matrimonium concurrente teneriori ætate, numero 16. p.378
Dolores aſſidui, & continui cenſentur, qui aliquem vexari ſolent, numero 3. p.449
Dolores capitis, ex communi Medicorum ſchola connumerantur inter magnos, immò peſtiferos & acutos morbos, n.3. p.475
Dolores non ſunt continui dicuntur Chronici, n.4. p.476
Dolores Capitis ſecum trahunt in conſenſum totum corpus, n.8. ibid.
Dolores licèt propriè non ſint morbus, ſed morbi ſymptomata, poſſunt tamen illius vim,& qualitatem oſtendere, numero 15. ibid.
Dolores, ſeu ſymptomata morbi, quæ nuncupantur læſæ actionis, vix poſſunt ab ipſo morbo diſtingui, n.17. ibid.

Dolus.

Dolus conſiderari non poteſt in eo qui iure ſuo vtitur, n.3. p.388
Dolus nec fraus probatur ex eo quod fiat tranſlatio periculi vitæ, ne pecuniæ amittantur, n.11. p.389
Dolus ibi committi non poteſt, vbi eſt Princeps, n.90. p.447

Domicilium.

Domicilium non dicitur quis mutare, dum ſe transfert aliò ſtudiorum cauſa, aut Mercaturæ, aut dignitatis, aut litis, aut melioris educationis, n.11. p.487
Domicilio originis nunquam cenſetur renunciatum niſi per expreſſam animi declarationem, aut longi temporis curſum, qui debet annos decem excedere, n.12. ibid.

Donatio.

Donatio facta à demente, non valet, num.1. p.376
Donatio facta à furioſo, etiam loco pio, non valet, n.2. p.418
Donatio inter viuos facta contemplatione Matrimonij per Patrem filio, ſi exiſtat in contractu Matrimonij, eſt pars ipſius contractus, & cum eo confunditur, n.9. & 10. p.442
Amplia vt n.11. ibid.
Donatio ob cauſam, quæ non fuit ſecuta, irritatur, & bona donata reſtitui debent, n.1. p.458
Declara, vt n.ſeq.
Donatio ob cauſam, quæ non fuit ſequuta, irritatur, ſi cauſa fuit finalis; ſecùs ſi impulſiua donationis, numer.2. ibid.
Cauſa impulſiua donationi adiecta non efficit quod donatio non dicatur ſimplex & pura, n.3. ibid.
Donatio ſubſiſtit etiamſi cauſa impulſiua non verificetur, n.4. ibid.
Donatio facta occaſione Matrimonij, in dubio Matrimonium non cenſetur cauſa finalis, ſed impulſiua, n.5. ibid.
Donatio facta occaſione Matrimonij, non cenſetur Matrimonium cauſa finalis, ſed impulſiua, ſi verbis conditionalibus concepta non reperitur, n.6. ibid.
Donans conſanguineo occaſione Matrimonij, dicitur motus ad donandum potiùs à conſanguinitate, quam à Matrimonio, n.7. ibid.
Donatio ſi nuncupetur libera & pura, non poteſt dici quod ſit conditionalis, n.8. ibid.
Cauſæ in Donatione expreſſæ, quæ commodum Donatarij & non donantis reſpiciunt, non dicuntur finales, ſed impulſiuæ, n.9. ibid.
Donationis cauſæ impulſiuæ ſi deficiant, adhuc donatum debetur, num.10. ibid.
Donatio ſi ſit facta ob Matrimonium indeterminatum, non dicitur ipſum Matrimonium fuiſſe cauſam finalem donationis, n.11. p.459
Donationis cauſa finalis dicitur illa quæ fuit expreſſa in prooemio, numero 12. ibid.
Donatio dicitur pura, licet in ea fuerit habita ratio conſeruandæ agnationis, n.13. ibid.
Donationis reſolutio peti non poteſt, quando poteſt donatarius cauſæ Donationis ſatisfacere, n.27. ibid.
Donatio irreuocabilis tenet etiam in pretioſis, n.2. p.528
Donatio nunquam præſumitur, numero 6 p.529
Donationis jocalium præſumptio non intrat ex eo quod ſponſus ſit ſenex, & ſponſa iuuenis, quando iuuentus ex aliis compenſata remanet, n.21. p.531
Donationis ſponſæ factæ causâ non ſecutâ, ob culpam ipſius ſponſæ, non poteſt quidquam ex donatione proueniens per ſponſam retineri, n.58. p.532
Donatio ob cauſam intercidit etiam quod cauſa non fuerit ſequuta ob caſum fortuitum, n.71. p.533
Intereſſe præſtare tenetur in donatione ob cauſam, ille qui non adimplet, n.73. ibid.
Sumptus in Donatione ob cauſam factos reficere tenetur is qui non adimplet, n.74. ibid.

Donatum

Donata Parentibus ſponſæ ob cauſam Matrimonij repeti poſſunt ab ipſis Parentibus, ſi non ſequatur conſummatio Matrimonij vel ab ipſa ſponſa, n.70. & 72. p.533
Donata ſponſæ à Conſanguineis Viri diſſoluto Matrimonio, reſtituenda veniunt per ſponſam, ſiue pretioſa ſunt, ſiue non, n.78. & 80. ibid.
Donata ſponſæ à Conſanguineis Viri, cenſentur donata contemplatione ipſius Viri, n.79. ibid.

Donata

Donata ſponſæ à Conſanguineis viri, contemplatione ipſius viri donata præſumuntur, etiamſi ſint muliebria, n.81.ibid.
Donatum ſub vna conditione, ſub contraria cenſetur ademptum, n.16.p.550

Dos.

Dotis exiguitas detrahit Iuuentutis merito, n.23.p.531
Dos quando eſt parua, ceſſat omnis præſumptio quod maritus voluerit vxori donare, n.25.ibid.

E

Ebrietas.

EBrietas non probatur per teſtes dicentes, quod aliquis bibebat, n.6.p.461
Ebrietas vt tollat fidem teſtibus, probari debet tempore examinis, n.22.p.472

Ebrioſi.

Ebrioſi incurrunt morbos frigidos, num. 5. p.181
Ebrioſi ſunt qui frequenter inebriantur, n.9. p.182

Eccleſia.

Eccleſia in impoſitione jeiuniorum non intendit corporeæ ſaluti præjudicare, n. 1. p.265
Eccleſia, & loca pia non debent exigere legata vltrà vires hæreditarias, num.29. p.443
Eccleſia, & loca pia, debent viuere ſecundum conſcientiam, n.28.ibid.
Eccleſia Romana, ritus, & conſuetudines Græcorum inter Latinos habitantium non reſpuit, n.22.p.457
Eccleſia Romana non tolerat indiſtinctè Græcorum ritus in celebrandis diuinis, ſed eos tantùm, quos Sedes Apoſtolica approbauit, n.23.ibid.

Electio, Eligere.

In Electione præfertur is qui eſt de dilectis Teſtatoris, n.10.& 11.p.391
Teſtator mandans eligi Doctorem de familia ad ſucceſſionem, poteſt eligi minus proximior, relicto proximiori, n.20. p.392
Quod declaratur n.21.ibid.
Vide *Proximior.*
Electionis indignus ad ſuccedendum reputatur is qui conſenſit alienationi bonorum Teſtatoris, n.29.p.392
Quod declaratur n.30.& ſeq.ibid.
Electio digni, omiſſo digniore in concurſu Parochialium, non ſuſtinetur de iure ſpeciali, n.11.p.485
Electio digni omiſſo digniore, valet quoties non agitur de concurſu Parochialium, n.12.ibid.
Citari debent in Electione illi de quorum intereſſe agitur, n.15.ibid.
Executor ad aliquem eligendum ſi poteſt ſe extrajudicialiter informare, poteſt etiam eligere, nemine citato, n.16.ibid.

Embrio.

Embrio non eſt Homo, niſi habeat formam Hominis, n.137.p.24
Embrionis motus quomodo differat à motu ex alia cauſa, n.10.p.187

Empyema.

Empyema quid, & quando impedimentum afferat ſumendi Euchariſtiam, n.9. p.90

Ens.

Ens vnum habere duas formas totales ſubſtantiales eſt impoſſibile, n.45.p.9
Ens vnum per ſe ex duobus entibus per ſe non poteſt fieri, n.48.p.10
Entia naturalia non poſſunt tranſire de vno eſſe ad aliud, niſi mutatâ formâ ſubſtantiali, n.105.p.18

Epilepſia.

Epilepſia eſt morbus pueris familiaris, n.1. p.123.& n.14.p.126
Epilepſia quid ſit, n.2. ibid. & n.1. p.161. & n.3.p.198
Epilepſia à flatibus generatur, numero 6 p.124
Epilepſia quàm grauis morbus, num. 12. p.125
Epilepſia in pueris ſanatur mutatione ætatis, n.16.p.126
Epilepſia leuis, vel grauis, quæ dicatur, n.3. p.161
Epilepſia magna quæ ſit, n.4.ibid.
Epilepſia an ſemper cenſenda eſt iuſta cauſa diſſoluendi ſponſalia jurata, numero 18. p.106
Epilepſia interdum à vapore excitatur, n.10. p.284
Epilepſia vbi diu durauerit, non eſt ampliùs curabilis, n.4.p.339
Epilepſia in pubertate ſecundum plurimùm ſanari ſolet, n.5.ibid.
Quæ locum habent in Epilepſia per eſſentiam, non habent locum in Epilepſia per conſenſum, n.6.ibid.
Epilepſia mutatione ætatis remouetur, niſi magnoperè in victûs ratione delinquatur, n.11.p.340
Epilepſia dependens à cauſa extrinſeca nunquam dici poteſt eſſe in habitu, num. 14. p.341
Epilepſia eſt morbus turpis, & excitat peſſima ſymptomata, n.2.p.267
Epilepſiæ duplex genus, n.4.ibid.
Epilepſia leuis quando dicatur, num. 6. p.268
Epilepſia frequens quando dici debeat, n.7. ibid.
Epilepſiæ, & aliarum infirmitatum non eſt par ratio, n.14.p.303
Epilepſia eſt interuallata mentis & ſenſuum cum læſione conuulſio, n.15. ibid.

Epilepticus.

Epilepticus quando poſſit reſignare, item & vertiginoſus, n.17.p.71
Epileptici omnes an interdicantur celebratione

tione quocumcunque actuum ciuilium, n.2. p.161

Epilepticus in acceſſione morbi, non eſt ſui iuris,n.5.p.162

Epileptici,in leuioribus epilepſiis,neque ante,neque poſt acceſſionem, ſunt à mente alienati.contrà,in grauioribus,n.6.ibid.

Epileptici graui morbo affecti,poſt acceſſionem per aliquot dies non ſunt ſanæ mentis, num 7. ibid.

Epileptici graui morbo tentati etiam antè acceſſionem per aliquod tempus extra mentem ſunt,n.8.p.162

Epilepticus non poteſt promoueri ad Ordines,n.1.p.267

Epilepticus etiam ſanatus non debet incautè promoueri,& cur,n.3 ibid.

Epilepticus,ſi ſit perfectè ſanatus,poteſt promoueri,n.5.p.268

Quomodo experiri liceat, an Epilepticus ſanatus ſit,necne, n.10.p.268

Epiſcopus.

Epiſcopus non ex omni infirmitate poteſt Epiſcopatui renunciare, ſed ex illa, ex qua redditur inhabilis ad exercenda munera Epiſcopatus, numero 4. p.342

Equites Hieroſolymitani.

Equites Hieroſolymitani per particularem conſtitutionem eximuntur ab exercitio Carauanæ poſt annum quinquageſimum, n.5.p.509

Conſtitutio Religionis Hieroſolymitanæ eximens Equites quinquagenarios ab exercitio Carauanæ, non eſt in vſu, n.15. p.512

Error in victu.

Errores in victu etiam minimi corpora debilia plurimùm lædunt,n.3.p.148

Error in victu non contingit ex plurium rerum adhibitione,ſi rectè adhibeantur,quæ aliàs nocere ſolent ſi non rectè adhibeantur,n.2.p.226

Si prima infirmitatis cauſa præponderet errori in victu, mors tribuitur primæ cauſæ,n.9.p.369

Errorem infirmi præualere primæ cauſæ infirmitatis,allegans,tenetur probare, n.10. p.369

Euacuare, Euacuatio.

Euacuatio eorum quæ ſuperfluunt, eſt opus Medicinæ,n.10.p.232

Facilius eſt repleta euacuare quàm, euacuata replere,n.9.p.231

Euchariſtia.

Euchariſtiæ aſſumptio impeditur aquæ vitæ aſſumptione,n.19.p.87

Euchariſtiæ aſſumptio impeditur aquæ potu, n.9.p.82

Vide *Potus*, V. *Aqua.*

Euchariſtiæ aſſumptio impeditur Tabacco quomodocunque ille aſſumatur, n.19. ib.

Vide *Tabaccus.*

Euchariſtia nonniſi ieiuno ſtomacho ſumenda; licet in quibuſdam infirmis ieiunium non requiratur, numero 1. p.88

Euchariſtiæ aſſumptionem prohibent plures morbi, n.2.ibid.

Nempe,Alienatio mentis,Apoplexia,Epilepſia,Suffocatio,ſeu ſtrangulatio; Tuſſis, Aſthma,ſanguinis & puris ſputum, Empyema,Deglutitio,Nauſea,Vomitus, Singultus, Paſſio Iliaca, vel Ileos, Cholera, Lienteria,& affectio Cæliaca, &c.

Euchariſtia quando exhiberi poſſit mente alienatis, ex S. Thoma, remiſſiuè, n. 5. pag.89

Euchariſtiæ ſuſceptio nonniſi hominibus ſanæ mentis conuenit,& permittitur, n.17. p.465

Eunuchus.

Eunuchus non generat ſemen, & generans ſemen non eſt Eunuchus, numero 15. pag.44

Exceptio.

Exceptio quod Teſtis deponens de filiatione alicuius ſit creditor eiuſdem, non minuit fidem ipſius Teſtis,n.21.p.480

Exceptio de iure Tertij non ſuffragatur ad impediendam immiſſionem,n.17.p.485

Reus in ſuis exceptionibus fungi debet partibus actoris,n.39.p.532

Excommunicatus.

Excommunicatus qui non poteſt lucrari & exercere per ſe, nec per alium facere poteſt,n.8.p.385

Excommunicato Coadiuto, non lucratur Coadiutor pro eo,n.7. p.385

Vide *Coadiutor.*

Excommunicatus eſt ille ipſo iure qui Ordinibus ſacris inſignitus,Matrimonium contrahit,n.47.p.444

Vide *Matrimonium.*

Vide *Ordo Sacer.*

Executoriales.

Executoriales de ſtylo intimantur Reo per Iudicem de partibus,& ſic intimatæ remittuntur ad Vrbem, vbi relaxatur Declaratoria, etiamſi in ipſis executorialibus legatur tributa facultas Iudici de relaxando Partibus declaratoriam,n.3. p.538

Executio dicitur cœpta per relaxationem litterarum executorialium,n.5.ibid.

Experientia.

Experientia rerum Magiſtra eſt, numero 9. pag.329.& numero 6.pag.348.& num.4. p.265

Experientia,vt ſit bona,quas conditiones habere debeat,n.15.p.351

Experientia eſt iudex rerum euidenter apparentium, non Ratio: numero 13. pag.354

Experientiam in rebus ſi quis non habeat, faciliter eluditur,n.10.p.433

Experientia ſemper attendi debet tanquam rerum Magiſtra, n.12.p.436
Experientia potentiæ coëundi inter coniuges. Vide *Cohabitatio.*

F

Faber.

Faber malleans propè ſcholas expelli poteſt,n.2.p.435

Facies.

Facies eſt ſedes pulchritudinis,n.31.p.107
Faciei cicatrices maximè pulchritudini obſunt,n.32.ibid.

Facultas.

Facultates ſunt Animę,& non operantur per ſe,ſed Anima operatur per ipſas, n. 130. pag.23
Facultates non ſunt ab Anima ſeparabiles, n.131.ibid.
Facultates non migrant de ſubiecto in ſubiectum,n.132.ibid.& n.136.p.24
Facultates omnes ac ſingulæ in animali ſunt ad certam operationem deſtinatæ; & non ad aliam,n.4.p.173
Facultates omnes indigent propriis inſtrumentis,n.9.p.174
Facultas formatrix ex quo incipit formare, nunquam quieſcit,n.11.ibid.

Falſitas.

Falſitatis ſuſpicio oritur ex tarditate iudicij, quando obierunt ij qui poterant eſſe informati de veritate facti, n.18.p.505
Falſitatis imaginem habet quod inuerifimile eſt,n.18.p.386
Falſum deponere in præiudicium propriæ vitæ nemo præſumitur,n.33. p.520

Fama.

Fama probatur per Teſtes dicentes quod publicè dicebatur, n.6.p.430
Fama plurimum facit ad probandum matrimonium, & illud ſemiplene probat, n. 7. ibid.
Ex ſola fama probatur copula tanquam difficilis probationis, numero 9. ibid.
Impuritas ſanguinis probatur ex ſola fama & æſtimatione,n.16.p.463
Fama an præſumatur orta ex materia articulorum, & an hoc caſu ſit ſuſpecta vti originata ex cauſis non probabilibus,n.18. ibid.
Fama dicitur teſtimonium populi, num. 9. pag.479
Fama publica ad probandam filiationem plurimi fit à Doctoribus, n.10.ibid.
Fama & publica vox multum facit ad probandam copulam,n.40.p.532
Fama,& publica vox multum facit ad probandum quod inter ſponſos Copula carnalis non fuerit ſequuta,n.41.ibid.

Fatalia.

Fatalia omnia quin ſint lapſa, & cauſſa deſerta,quando non poſſit dubitari, n.3. p.496
Vide *Sententia,* V. *Appellatio.*

Fatuitas, Fatuus.

Fatuitas ex morbo Regio, mala, numero 11. p.158
Fatui hominis eſt, quod clarum ac euidens eſt pro vero non recipere, numero 8. p.235
Fatui, & mente capti, qui omninò non ſunt mente priuati, poſſunt facere teſtamentum,n.5.p.379
Vide *Teſtamentum.*
Fatuitas non eſt quod filia matrem inſtituat hæredem, imò rationi conſonat,num.6. ibid.
Fatuitas,ſimplicitas,innocentia,& ſtupiditas differunt à furore, n.5. p.481
Fatui,ſimplices, & innocentes in prima ſpecie non carent intellectu, licet integrum animi vigorem non habeant; in ſecunda vero ſpecie vſum rationis non habent,n.6.ibid.
Fatuitas,ſimplicitas, & innocentia non ſunt ſufficientes pro inducenda nullitate cuiuſcunque contractus,n.7. ibid.

Febris, Febricula.

Febris illico ab initio apparet in veneno intus genito,non ſic autem in externo, n.15. p.332
Febriculæ longæ, & obſtructiones quando iudicandæ ſunt pro cauſa ſufficienti obtinendi Coadiutorem, numero 11. p.354
Febris dicitur prouenire à primo morbo quando ſymptomata primi morbi concomitantur febrim ſuperuenientem, num.8. p.369
Febris abortu per ſe non cauſatur, n.4. p.264
Febris poteſt cauſare abortum, numero 4. p.412
Febris non ſemper cauſat abortum, num. 7. ibid.
Febris Hectica præbet iuſtam cauſam coniugibus abſtinendi à commixtione,num.21. p.417
Febri laborans habet iuſtam cauſam abſtinendi à commixtione coniugis, propter graue periculum imminens, numero 22. ibid.

Feneſtra.

Feneſtras aperire, ex quibus inſpici poſſet intra Monaſterium Monialium, minimè licet, numero 24. pagina 437
Feneſtras aperire non licet,ſi per eas inſpici poſſit intra Collegium, vbi Adoleſcentes Seminarij educantur, numero 25. ibid.
Ædificare non impeditur vicinus cum feneſtris reſpicientibus in domum vicini, n.26.ibid.

Fideicom

Fideicommiſſum.

Fidei commiſſum purificatum dicitur ad fa-uorem eius,qui docet ſe eſſe in caſu voca-tionis,n.1.p.484
Agens ex fideicommiſſo docere debet de purificatione omnium conditionum, ſub quibus fuit ipſius vocatio concepta, n.1. pag.546
Fideicommiſſum ordinatum ſub conditione, *ſi ſine filiis*, non poteſt dici purificatum quouſque durat ſpes procreandi filios ex parte grauati,n.3.p.546
Fideicommiſſum ordinatum in caſu obitus ſine filiis,non purificatur ex eo quod ſpes ſuſcipiendæ prolis deficiat; ſed expectan-dus eſt obitus illius cui fuit facta ſubſtitu-tio,n.9.p.547
Fideicommiſſum ordinatum ſub conditione, *ſi filios habuerit*, purificatur ſtatim ac conſtat de impotentia generandi,num.10. ibid.

Filiatio.

Filiatio legitima ad effectum ſucceſſio-nis probatur per Teſtes de fama, & communi reputatione, numero 20. pag.431
Filiatio probatur ex communi reputatio-ne & tractatu tam Parentum, quàm aliorum, cum pluribus demonſtrationi-bus amoris erga ipſum filium, num. 22. ibid.
Filiatio reſpectu matris probatur ex effigie valde ſimili,n.23.ibid.
Filiatio legitima plenè probatur ex pluribus coniecturis ſimul iunctis, numero 25. ibid.
Filiatio probatur per actus proportionatos patri erga filios,quando præſumptio iuris non repugnat,n.1.p.380
Filiatio probatur ex nominatione parentum, n.3.& 5.ibid.
Filiatio probatur ex confeſſione partis, n.6. & 10.p.381
Filiatio ad effectum ſucceſſionis probatur le-uioribus probationibus,n.12. ibid.
Filiationis probatio quando ſit inſufficiens, n.2.p.467
Filiatio non probatur ex nominatione & tra-ctatu alicuius vti filij in præiudicium Ter-tij,n.11.p.401
Filiatio non probatur ſufficienter ex ſimili-tudine,n.9.ibid.
Filiationis famam vt probent teſtes,quomo-do debeant deponere, n.12.p.401
Filiatio vbi agitur in iudicio petitorio,con-cludentiùs probanda venit,quam vbi agi-tur in iudicio poſſeſſorio; & ſolùm pro conſequutione alimentorum, n.13. p.401
Filiatio ad effectum conſequendi alimenta ſatis probatur ex tractatu, aſſertione Pa-rentis, & communi reputatione, num.1. pag. 478
Filiatio naturalis leuioribus probationibus iu-ſtificatur, n.2.ibid.
Filiationis vehemens præſumptio oritur ex reputatione communi,n.3.ibid.
Filiationis vehemens præſumptio oritur ex aſſertione prætenſi Patris facta in vltimo vitæ ſpiritu,n.4.ibid.
Filiationis præſumptio eſt nomen Maiorum impoſitum nato, n.6.p.479
Filiatio probari debet per vrgentiores pro-bationes quando agitur de conſequutio-ne dotis, vel alimentorum ex bonis fidei-commiſſi,n.17.p.480
Filiatio quando non dicatur ſufficienter pro-bata per coniecturas reſultantes ex tracta-tu,nominatione Patris, & ſimilitudine, n.20.ibid.
Filiationis argumentum præſtant alimenta præſtita Nutrici pro educatione infantis, n.7.p.479
Filiatio probatur per teſtes deponentes de nominatione,tractatu, & publica voce,& fama,n.2.p.484
Filiatio legitima probatur ex pattitis libro-rum Baptiſmatum, & Matrimoniorum, concurrentibus adminiculis, numero 3. ibid.
Filiatio probatur ex eo quod quis vti fi-lius fuerit ab aliquo inſtitutus, numero 4. ibid.
Filiatio probanda ad effectum conſecutionis alimentorum lite pendente admittit le-ues probationes,n.1.p.504
Filiatio concludenter probanda eſt, quando ſuper ea lis decidenda eſt,n.2.ibid.
Filiatio probatur præſumptionibus & con-iecturis,n.3.ibid.
Filiationis probatio certa non datur,num.4. pag.504
Filiationem non probant teſtes deponentes de fama inter vicinos, niſi ſpecificè depo-ponant quo tempore & à quibus talis fa-ma ortum traxerit, num.5.ibid.
Filiatio non probatur per teſtes deponentes, de commercio carnali inter prætenſos pa-rentes, niſi percutiant tempus conceptio-nis,n.6.p.504
Filiatio non probatur ex eo quod quis fue-rit ab aliquo filius nuncupatus, num. 9. pag.505
Filiationis coniectura non reſultat ex nomi-natione probata enunciatiuè & in actu qui poteſt conuenire etiam extraneo,n.11. pag.505
Filiationis probatio æquiuoca remanet, quando quis ortum traxit à muliere, ad quam pluribus patebat acceſſus,n.17.p.505
Filiationis præſumptio excluditur quando aſſertus pater prætenſum filium penitus negligit,n.22.p.505
Filiationis fama deſtruitur ex eo quod aſſer-tus pater prohibuerit natum deſcribi pro ſuo filio in libro Baptizatorum,ita vt ex il-la reſultare non poſſit quaſi poſſeſſio filia-tionis,n.23.p.505
Filiationis cauſa differt à cauſa legitimitatis, n.1.p.507
Filiatio non probatur ex tractatu & no-minatione in præiudicium eorum qui nullum ius habent à nominantibus & tra-ctantibus,n.8.p. 507
Filiatio tunc concludentius venit probanda, quando

quando agitur de ea ad effectum ſuccedendi in bonis fideicommiſſi, & alios ſubſtitutos excludendi, quam ſi agatur de ea ad effectum conſequendi alimenta, n.9. pag.507
Filiationem tanquam neceſſarium antecedens probare debet qui ſe legitimum aut legitimatum affirmat, numero 10. ibid.
Filiatio reſpectu Patris directè, atque præciſè probari non valet, n.1. p.525
Filiatio iuſtificatur præſumptionibus, & coniecturis, n.2.ibid.
Filiatio iuſtificatur coniecturis, ſiue quæſtio ſit cum parentibus, ſiuè cum aliis, n.3. ibid.
Coniecturæ ad iuſtificandam filiationem efficaciores requiruntur in deciſoriis, quàm in præparatoriis, & prouiſionalibus, n.4. ibid.
Filiationis argumentum deſumptum ex ſimilitudine nati, fallax reputatur à Iuriſtis, n.9.p.526
Filiationis fama deſtruitur ex contrariis probationibus, n.10.ibid.
Filiationis coniecturæ deductæ ex tractatu prætenſi Patris concludunt contra ipſum tractantem, non autem contra Tertium, ibid.
Filiationis quaſi poſſeſſio inducitur per actus geſtos erga aliquem vti filium, contra ipſum agentem, eiuſque hæredes, num.5. p.551
Declaratur, n.7.& 8.ibid.
Ad filiationis probationem multum confert iurata aſſertio illius, ex quo filium ortum duxiſſe militat præſumptio, n.7. ibid.
Filiationis quaſi poſſeſſio non ſuffragatur in iudicio deciſorio præſtationis alimentorum, maximè ſi contrariæ vrgeant coniecturæ, n.8.p.551
Declaratur, n.9.ibid.
Filiationis leuiores probationes ſufficiunt ad effectum obtinendi alimenta lite pendente ſuper negotio principali, n.10.p.551
Filiationis coniectura non inducitur ex eo, quod quis fuerit in libro Baptiſmi deſcriptus vti filius alicuius, ex cuius ordine talem deſcriptionem factam fuiſſe non apparet, n.11.ibid.
Filiatio conuinci debet per probationes vrgentes quando potentia generandi in eo qui prætenditur pater excluditur iuris præſumptione, & ratione naturali, n.16. p.552

Filius.

Filius natus ex vxore etiam adultera cenſetur Mariti, n.3.p.467
Filius patronus eſſe non poteſt vnà cum patre in iure patronatus hæreditario, num.2. p.469
Vide *Iuſpatronatus*.
Filius præſumitur eſſe mariti, n.1.p.400
Filius præſumitur mariti, licèt probetur, mulierem tempore conceptionis concubuiſſe cum adultero, n.2.ibid.
Filius non præſumitur adulteri, ſed mariti, quando ipſi marito patebat acceſſus ad vxorem, n.5.p.400.& n.3.p.507
Filius iunioris potiùs, quam ſenioris eſt exiſtimandus, n.4.p.318
Filius natus ex legitima vxore in domo mariti, non præſumitur ipſius mariti, ſi de tempore conceptionis matrimonium non fuerat contractum, numero 4. p.508
Filius natus ex concubina domi retenta, præſumitur ipſius concubinarij, numero 6. p.507
Maximè quando concurrit nominatio parentum, & communis reputatio, n. 7. ibid.
Filius natus conſtante matrimonio, eſt legitimus, etiam ſi fuerit antea conceptus, n.11. p.507
Filius natus ex vxore præſumitur Mariti, maximè ſi vti talis fuerit baptizatus, & ab ipſo marito inſtitutus, numero 20. p.550
Filius natus ex vxore dicitur mariti licet ſe-nis quando nihil probatur quòd vxoris famam denigret, n.22.ibid.
Filij nati ex publica Meretrice dicuntur vulgò concepti, n.1.p.551
Filij publicæ Meretricis certum patrem oſtendere nequeunt, n.2.ibid.
Filius potius præſumitur ex iuuene, quam ex ſene, n.4.& 15.p.551

Fiſtula.

Fiſtula quid ſit, n.8.p.214
Non datur ſine callo, ibid.

Fœmina.

Fœmina neque habet, neque debuit habere ſemen, ſecundùm Ariſtotelem, numero 1. p.109
Contrar.n.ſeq.
Fœmina non differt à Mare ſuæ ſpeciei in iis, quæ ad corporis nutritionem pertinent, n.2.ibid.
Excrementum vltimi alimenti aggregatur etiam in fœmina, n.4. ibid. Contrar. n.5.p.110.Vide, n.7.ibid.
Si quid in fœmina ſuperfluit vltimo alimento, neque ſemen eſt, neque ſeminis nomen meretur, numero 6.pag.110. Vide, n.8.ibid.
Fœmineum ſemen vt maſculeum efficientiam habet, n.9.ibid.
Fœminei ſeminis efficientia vnde habeatur, n.10.ibid. Vide *Semen*.
Fœmina à natura habet, vt generet, & generet ſibi ſimile, n.11. p.111
Fœmina abſque proprio ſemine generat, n.1. ibid. Falſum, ibid.
Si ex hoc, quod fœmina generet in ætate teneriori deduci poteſt illam concipere ſine ſemine, idem inferri poterit de mare in teneriori ætate generante, numero 16. ibid.
Tam menſtrua, quàm ſemen, eodem tempore in fœmina ſe produnt, numero 19. p.112

Fœminæ ſiniſtram vteri partem, Mares autem dextram occupant, numero 4. pag.115
Vide *Mas*.
Tam in Mare,quam in fœmina fortior ac debilior ineſt Genitura, n.3.p.116
Fœminæ partus tardior, quàm Maris, n.16. pag.117
Fœmina tardius abſoluitur in vtero, quam Mas,n.12.ibid.
Fœmina habet in ſe vtrumque ſemen, maſculeum & fœmineum, numero 13. pag.217
Fœminæ ex frigidiori ſemine procreantur, n.7.p.318
Fœminæ ſeriùs naſcuntur,quam Mares,n.10. pag.319
Fœmina non ſemper moritur, quotieſcunque Gemini ſunt mas,& fœmina, n. 10. pag.329

Fœtus.

Fœtus tunc animam recipit,cum perfectè organizatus eſt,n.2.p.1
Fœtum humanum non illicò Rationalem Animam recipere communis opinio eſt, licèt de tempore non omnes concordent,n.3.ibid.
Fœtus humanus per nullum vnquam tempus ab alia Anima regitur,quam à Rationali,n.99.p.17
Fœtus non à principio conceptionis animatur ſecundum Leges,n.114.p.20
Fœtus exſectus, quis dicatur, numero 1. pag.28
Fœtus ab vtero Matris exſectus non oritur aut naſcitur,n.6.ibid.
Fœtus adhuc in vtero exiſtens dicitur partus,n.7.p.29
Fœtus dici debet abortiuus, qui non poteſt dici naſci,n.11.ibid.
Fœtus ſeptimeſtris exſectus non eſt pro vitali habendus, vt alij ſeptimeſtres, num. 18. pag.31
In curandis Grauidis non licet eas negligere vt fœtus ſaluetur,n.8.p.187
Fœtus maſculi ſigna,n.2,p.185
Fœtus dicitur genitus cum primum in vtero conceptus eſt,n.2.p.113
Fœtus quando, & quomodo naſcatur, n.2 pag.114
Fœtus quò fortior eſt, eò magis in elatiori vteri Materni parte ſe ſuſtinet, num.3. ibid.
Fœtus ob fortitudinem virtutis ortum accelerant,n.7.p.116
Fœtus quò fortior,eò celeriùs augetur,n.10. ibid.
Ex celeriori motu ipſius fœtus maior calor arguitur,num.13.ibid.
Vide *Motus*.
Fœtui naſcendi neceſſitas imponitur defectu alimenti, num.14.ibid.
Vide *Alimentum*.
Fœtus quomodo ex defectu Alimenti in vtero naſcatur,n.15. ibid.
Fœtui imponit neceſſitatem naſcendi reſpirationis neceſſitas,n.17.p.117
Vide *Reſpiratio*.
Fœtus in vtero per arteriam vmbilicalem ad Matris reſpirationem tranſpirat, nam reſpirare non poteſt,n.19.ibid.
Fœtus in Matris vtero non minùs, quàm extra vterum, morbis eſt obnoxius, n.2. ibid.
Fœtus exſecti à Matris vtero, non minùs, quàm qui naturaliter naſcuntur, pro natis habendi ſunt, n.6.p.120
Fœtus eandem diſtantiam ſeruant in naſcendo, quæ interuenit inter primam conceptionem, & ſuperfœtationem, num.10. pag.289
Fœtus quando dicantur concepti ſimul,n.13. ibid.
Fœtus octimeſtris non eſt vitalis, num. 16. ibid.
Fœtus ſeptimeſtris ex vitalis eſt Communi, n.1.p.291
Fœtus imperfecti non ſunt vitales, num. 2. ibid.
Fœtibus affert initium perfectionis ſeptimus Menſis,n.3.p.291
Fœtus viuit vita Matris,n.7.ibid.
Fœtus vitalis ſigna abſentia non vitalem denotant,n.8.p.292
Fœtus ad reſpirationem Matris reſpirat per vaſa vmbilicalia,n.15.& 18.p.294
Fœtus fortiores ortum accelerare ſolent, n.11.p.319

Forma.

Forma materialis eſt inſeparabilis à materia, n.19.p.4
Forma ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minùs, n.55.p.11
Forma ſeparata à materia,ſequitur compoſiti corruptio,n.64.p.12
Nihil eſt ſimpliciter vnum, niſi per formam vnam,n.104.p.18
Formâ ſubſtantiali mutatâ, entia naturalia poſſunt tranſire de vno eſſe ad aliud, numero 105.p.18
Formæ perfectioris debet eſſe perfectius ſuſceptibile,n.123.p.22
Forma inducta à ſtatuto ad effectum obuiandi fraudibus, adimpleri poteſt per æquipollens,ſi effectus ſequatur, n.20. p.543

Formoſitas.

Formoſitas nihil communicare poteſt fœtui, quod ortum acceleret, numero 6. pag.119
Ex maiori formoſitate arguere quis ex gemellis ſit prior natus, inane eſt, num.5. ibid.

Frater, Fraternitas.

Fratres vterini ſuccedunt inter ſe, licet à diuerſis patribus ortum duxerint, num.18. pag.381
Cognationis incertitudo dari non poteſt in fratribus vterinis,n.16.ibid.
Fraternitas & ſororitas probantur ex nominatione parentum qui nominant talem & talem ſuos filios,n.4. p.381
Vide *Soror*.

Frigiditas.

Frigiditas naturaliſne ſit, an accidentalis, ex quibus cognoſci poſſit, n.8.p.42
Frigiditas accidentalis quomodo cognoſcatur, an curabilis ſit necne, n.9.ibid.
In ſenibus omnes frigiditatis ſpecies obſeruantur, n.13.p.43
Frigiditas naturalis nullum remedium admittit, n.5.p.95
Frigiditas ob ætatem grauiorem non habet remedium, n.6.ibid.
Frigiditas accidentalis vnde fiat, & quando ſit abſque remedio, n.7.ibid.
Frigiditas non cadit in mulierem, quoquo modo intelligatur, n.15.p.97
Ignauia in venerem, aut ſegnities quædam non poteſt dici frigiditas, num. 9. p. 346
Frigiditas & impotentia viri probari poteſt per teſtes, n.3.p.373
Vide *Impotentia.*

Frigidus.

Frigidi qui dicantur, n.1.p.41
Frigidus vni, eſt frigidus alteri, n.3.ibid.
Semifrigidi qui, & quid de illis ſentiendum, n.21.p.46
Frigidus qui eſt ex ſua natura, maleficium non cadit in eum, n.22.p.98
Vide *Maleficium.*
Frigidus & impotens naturaliter non putatur qui ad copulam anhelans eam non perficit, ſed virgam ſaltem arrigit & ſemen emittit, n.8.p.382

Fructus.

Fructus de facili corrupti naſcuntur ex arbore corrupta, n.65.p.445
Fructus bonus exire non poteſt ex radice infecta, n.66.ibid.
Fructus non debentur non reſidenti. Vide *Reſidentia.*
Fructuum quantitas probatur conjecturis quando debitum eſt certum in genere, n.28.p.537
Fructuum quantitas vno anno percepta, ſequentibus etiam annis percepta præſumitur, n.29.ibid.
Fructuum quantitas probatur à conſuetis percipi annis præcedentibus, num. 30. ibid.

Fumus.

Fumus nunquam poteſt habere rationem potûs, & multò minùs rationem cibi, n.30. p.84
Fumoſa omnia amara, n.31.ibid.
Fumus eſt ſubiectum ignis, numero 3. p.375

Furioſus, Amens.

Furioſus, & mente captus, in quibus differant, & quis vterque ſit, numero 1. & 2. p.364
Furioſus non poteſt contrahere matrimonium carnale, imò nec ſpirituale, n. 14. p.366
Furioſus & mente captus æquiparantur, n.17. ibid.
Furioſi & mente capti faciunt multoties ſigna, & loquuntur vt prudentes, num. 23. p.367
Furioſus poſt, præſumitur etiam fuiſſe talis retrò, n.26.ibid
Diſpoſita in furioſo non procedunt in fatuo ſimplici ſeu ſtupido, n.27.p.368
Furioſi, & Amentes aliquando prudenter loquuntur, & ad interrogata optimè reſpondent, n.7.p.7.p.254
Furioſus, & mente captus, actiuam teſtamenti factionem non habent, num. 1. p.411
Furioſus nemo præſumitur, ſed ſanæ mentis, n.2.ibid.
Furioſus quis dicatur, n.3.p.403
Diſpoſitio Iuris in furioſo procedit in mente capto, n.2.ibid.

Furor.

Furor eſt iuſtiſſima cauſa diuortij, ad quod tamen non ſufficit ſimplex dementia, n.4. p.102
Furor eſt difficilis probationis. numero 4. p.364
Furor & dementia probantur ex factis, n. 5. p.365
Furor & dementia ſunt paſſiones cerebri, quas Medicus cognoſcit, numero 7. p.365
Negatiua furoris quomodo ſit probanda per teſtes, n.4.& 5.p.371
Furor non probatus per aliquod tempus continuum, arguit dilucida fuiſſe interualla, n.5.ibid.
Furoris præſumptio eſt datio Curatoris, n.9. p.418

G

Garamantes.

Garamantes, & ſuperioris Lybiæ populi ex ſimilitudine formæ proprios liberos agnoſcunt, n.12.p.479
Vide *Similitudo.*

Gemellus.

Gemelli ex vno eodémque coitu gignuntur, n.2.p.115
Ex Gemellis prior conceptus ſecundùm aliquos poſterior naſcitur, n.6.p.113
Vide *Conceptus.*
Quanam ratione eueniat ſecundùm aliquos, vt qui ex Gemellis poſterior fuit in conceptione, prior ſit in natiuitate, n. 1. p.114
Ex Gemellis qui prior conceptus eſt, prior naſcitur, n.1.p.115
Qui ex Gemellis prior concipitur, ex priore genituræ ejaculatione concipitur, n.5. p.116
Ex Gemellis prior conceptus à maiori calore regitur, n.11.p.116
Non videtur poſſibile, quod ægrotante vno ex Gemellis, & maximè robuſtiori, alter incolumis ſeruetur, n.3.p.118

Gemelli vnius ægritudo non neceſſario alteri communicatur, n.7. ibid.
Eo ipſo quod alter ex Gemellis prior naſcitur, primogenituram acquirit, n.1. ibid.
Vide *Primogenitus*, *Primogenitura.*
Bene procedit ex maiori fortitudine arguere quis ex Gemellis ſit prior natus, n.4. p.119
Ex maiori formoſitate arguere quis ex Gemellis ſit prior natus, inane eſt, n.5. ibid.
Vide *Formoſitas.*
Ex vera pulchritudine præſumi poteſt vter ex Gemellis ſit prior natus, ex falſa contrarium, n.14. ibid.
Vide *Pulchritudo.*
Gemelli exſecti à Matris vtero, an pro natis habendi ſint, n.1. p.120
Poteſt aliqua præſumptio haberi de exſectis Gemellis, qui prior naſci debuiſſet, n.7. ibid.
Ex maiori fortitudine alterius ex Gemellis præſumi poteſt, illum primò naſci debuiſſe, n.8. ibid.
Non eſt idem caſus de Gemellis exſectis, & Gemellis natis; de quibus dubitatur, quis eorum prior natus ſit, n.10. ibid.
Gemelli ambo in caſu dubio nati dicuntur, in Gemellis exſectis nullus natus dicitur, n.11. ibid.
Gemelli ex vnico coïtu procreantur, n.14. p.225
Gemelli in humana ſpecie contra Naturæ legem naſcuntur, n.1. p.327
Gemellos naſci diſparis ſexus magis contra naturam eſt, quam eiuſdem ſexus, num.2. p.328
Gemellorum partus ſexu diſparium magis eſt contra naturam, quam partus Octimeſtris, n.5. ibid.

Generare.

Quod Generatur ab aliquo, & idipſum quod generat, ſunt idem ſpecie, vel genere, n.14. p.4
Agens extrinſecum non poteſt generare Corpus ſimile Genitori ipſius ſeminis, n.26. p.5
Vide *Agens.*
Non poteſt à re corruptibili, res incorruptibilis generari, n.41. p.9
Generari ex materia non idem eſt ac traduci ex materia, n.49. p.10
Quod aliqua ratione generatur eſt corruptibile, n.50. ibid.
Quæ generabilia, & corruptibilia ſunt, Naturæ à Deo commiſſa ſunt, num.78. p.15
Generabile non eſt quod eſt immortale, n.86. p.16
Quod fit, & non generatur, per ſolam creationem fieri neceſſe eſt, num.87. ibid.
Quod non eſt, non generatur, non enim eſt vnde generetur, n.94. ibid.
Quænam ſit differentia inter Generationem cæterorum viuentium & Hominis, n.101. p.17
Generandi impotentia in Mulieribus ſit cum per ætatem menſtrua fluere deſinunt, n.5. p.66
Generandi impotentia aliquando in Mulieribus euenit ob Corporis inſignem refrigerationem, n.6. p.67
Vide *Impotentia.*
Generandi potentia non requiritur ad Matrimonij validitatem, n.28. p.102
Vide *Matrimonium.*
Omne Generans, generat ſibi ſimile, n.12. p.111
Quod Generatur non poteſt à materia habere vt per eam ſit id quod eſt, ſed tantum à forma, n.14. ibid.
A Natura habet fœmina, vt generet, & generet ſibi ſimile, n.11. ibid.
Vide *Fœmina.*
Generare dicuntur Mulieres cum concipiunt, non cum pariunt, n.3. p.113
Vide *Mulier.*
Generandi ſibi ſimile à Natura ineſt, & eſt proprietas inſeparabilis, numero 9. p.287
Generare poſſunt Sexagenarij Viri vegetæ virtutis, n.1. p.175
Vide *Sexagenarius.*
Generare poſſunt Sexagenarij & ætate maiores, n.2. p.295
Declaratur vt n.7. p.296
Generare poſſunt Senes quandocunque poſſunt coïre, n.1. p.324
Generare poſſunt etiam Senes in ætate decrepita, n.2. ibid.
Vide *Senex.*
Generare poteſt Vir, vt Prouerbio fertur, quouſque furfuris quartarium poteſt eleuare, n.4. p.324
Generandi habilitas à Natura eſt, num.5. ibid.
Ad Generandum non ſunt amplius apti Senes tranſacto anno quinto ſupra ſexageſimum, ex ipſa rei natura, num.10. p.325
Neque Generandi neque coëundi potentia præſumitur in Valetudinario, num.14. p.326
Præſumptio potentiæ generandi in Sene, vel Decrepito, habet locum in Sene robuſto, non valetudinario, num.19. ibid.
Generandi habilitas adeſt vigentibus viribus, ceſſantibus autem ceſſat, num.22. p.327
Ad Generandum vnuſquiſque à Natura præſumitur habilis, n.7. p.328
Dolor quem mulier ſentit in actu copulæ inducit præſumptionem quod non ſit apta ad generandum, concurrente ætate nonnera, n.16. p.378
Generandos, verbum denotat conceptionem futuram & in fieri, n.20. p.508
Generandi poſſibilitas in eo quem ius inhabilem reputat non attenditur, niſi euidentiſſimis probationibus concludatur, n. 13. p.551

Generatio.

Generatio omnium viuentium ſublunarium Naturæ à Deo commiſſa eſt, etiam Hominis quoad corpus, n.134.p.26.
Generatio quando impeditur Penis tortuoſitate, n.3.p.62
Vide *Penis.*
Generatio quando impediatur Penis breuitate, n.1.p.61
Generatio an, & quando impediatur Penis nimiâ longitudine, n.2. p.62
Ad Generationem non ſunt apti Pueri & Puellæ, etiam ſi ſint apti ad coitum, num. 1. p.65
Generatio an & quando impediatur nimia pinguedine, n.15.ibid.
Vide *Pinguedo.*
Ad Generationem requiritur, vt viri ſemen habeat liberum tranſitum per virgæ meatum, n.1.p.285
Generatio quomodo impediatur Carunculis, n.7.p.286
Vide *Caruncula.*
Generationem maximè impedit improſpera valetudo, n.1.p.317
Generatio impeditur membri breuitate, n.1. p.344. Vide n.8.p.345
Vide *Membrum.*
Aptitudo corporis ad generationem non dicitur adeſſe in imbecillo & gracili, n.15. p.378
Mulieris confeſſioni ſtatur magis quàm viri quoad aptitudinem ad generationem, n.17.ibid.
Ad Generationem vnuſquiſque præſumitur habilis, niſi inhabilitas probetur, n.2, p.546
Generatio filiorum in Sene robuſto non eſt impoſſibilis, n.21. p.550
Generatio aliqua an ſequi poſſit ex commixtione ſeminis humani cum brutino, n.1. & 2. p.172. & 173
Generationis capaces ſunt ſexagenarij vegetæ virtutis, n.1. p.175
Ad Generationem ſeu conceptionem ſufficit vnicus congreſſus, nec requiritur frequentatio coitus, n.3.p.176
Generationis principium conſiſtit in conceptione, n.18. p.508

Genitalia.

Genitalium non recta conformatio connumeranda inter cauſas impotentiæ coëundi, n.11. p.297
Genitalium conclamata ignauia in Decrepito valetudinario præſumi debet, n.19. p.326
Vide *Valetudinarius.*

Genitura.

Genitura ineſt fortior, ac debilior tam in Mare, quam in fœmina, n.3. p.116
Genitura prius emiſſa fortior, quam quæ poſteriùs ejaculatur, n.4. ibid.

Glans.

Glans imperforata an, & quando generationi obſtet, n. 4. p.62
Glande imperforata ſi quis ſit, & foramen ſit in radice virgæ, an poſſit Matrimonium contrahere, n.5. ibid.
Glandis occluſio à morbo quæ incommoda habeat, n.6. p.63
Glandis, & Præputij priuatio coitus delectationem ex parte Mulieris diminuit, n.7. p.346

Gonorrhæa.

Gonorrhæa reddit Hominem infœcundum multis ex cauſis, n.4. p.286

Gratia.

Gratiam vitiat quælibet expreſſio falſa, n.5. p.353
In expreſſione cauſarum, ob quas petitur gratia, requiritur, vt eius qualitatis ſint, qualis fuerit narratum in ſupplicatione, n.6. ibid.
Gratia ſubreptitia euadit, ſi narratis pluribus impedimentis pro obtinendo Coadiutore, omnia non probentur, num.7. ibid.
Conditio tacita in Gratia non impedit effectum puræ diſpoſitionis, numero 8. p.416
Gratia vt ſuſtineatur, Rota de ſtylo ſolet æquitatem amplecti, n.9. p.450
Preces ad impetrandam Gratiam probant contra exponentes, n.2. p.398
Vide *Signatura.*
Gratiæ cauſa ceſſante, ceſſat etiam ipſa Gratia, n.5. p.500
Narrata in Gratia, ad effectum vt Gratia non ſuſtineatur, ſufficit quod per aduerſarium probetur rem non ita ſe habere, n.9. ibid.
Affectio ſuper beneficio ex appoſitione manus Papæ pendet à validitate Gratiæ, & à iuſtificatione cauſæ, qua Papa motus fuit ad concedendum quatenus conſtet de veritate narratorum, num.2. p.500
Gratia conditionalis non obſtante Decreto irritanti, non purificata conditione decretum non operatur, num.38. p.493
Gratia dicitur ſubreptitia ſi infirmitas in impetratione narrata, non ſit vera, vel non talis qualis fuit narrata, numero 9. p.510
Gratia Pontificis remanet ſubreptitia & nulla ſi fuerit impetrata non facta mentione alicuius particularis conſtitutionis, quæ poterat reddere difficiliorem Papam ad concedendum, n.15. ibid.
Vide *Derogatio.*
Gratiâ Apoſtolica interpretationem recipit à iuris communis diſpoſitione, num.5. p.511
Gratia Pontificis ſubreptitia dicitur, ſi in eius impetratione non fuerit aliquid narratum quod potuiſſet reddere Pontificem diffi

difficiliorem ad conceſſionem Gratiæ, n.11. p.512

Vide *Infirmitas.*

H

Habilitas.

HAbilitas ad certum actum neceſſe eſt quod probetur de tempore quo ipſe actus fuit celebratus, numero 7. p.415

Habilitas naturalis præſumitur, numero 8. ibid.

Intellige vt n.12. ibid.

Habilitas requiſita ad certum actum, debet probari etiam de hora confecti actus, n.9. ibid.

Habilitas de tempore ad tempus, an & in quibus præſumatur,

Habilitas ad actum, vt præſumatur, diſtinctio perſonarum facienda venit, numero 12. ibid.

Habilitas requiritur in prouiſo ſub conditione de tempore purificatæ conditionis, n.19. p.492

Habilitas generandi à natura eſt, numero 5. p.324

Habilitas generandi adeſt vigentibus viribus, ceſſantibus autem ceſſet, num.22. p.327

Hæreditas.

Hæreditas quando non eſt ſoluendo, an legatarius quantitatis concurrat cum legatario ſpeciei ad effectum diminutionis, n.16. p.442

Hæreditas ab inteſtato defertur proximiori, n.6. p.513

Hæres.

Hæres non conficiens inuentarium non tenetur ſoluere legatum pium de proprio, n.26. p.443

Hæres non conficiens inuentarium non tenetur in foro conſcientiæ vltra vires hæreditarias, n.27. ibid.

Hæredi datur immiſſio in poſſeſſionem bonorum,

Vide *Immiſſio.*

Hæredis inſtitutio, eſt caput & fundamentum Teſtamenti, n.4. p.453

Hæres poteſt dubiam Teſtatoris voluntatem declarare, n.13. & 14. p.390

Hæres grauati an & quando poſſit auocare bona fideicommiſſaria alienata ab ipſo grauato, n.34. p.393

Hæres licèt poſſit impugnare factum defuncti, tamen rectiùs agit ſi illius voluntati obtemperet, n.6. p.468

Hæres non poteſt impugnare defuncti factum, n.8. ibid.

Hæres Hæredis dicitur etiam Hæres primi Teſtatoris, n.9. ibid.

Hæres ſuccedens iure proprio, & non hæreditario, poteſt factum defuncti impugnare, n.12. & 13. ibid.

Hæredis inſtitutio neceſſaria non eſt inter tranſuerſales, n.1. p.469

Hæres Aui tenetur filiæ ſpuriæ dotem in ſubſidium aſſignare, n.19. p.480

Hæres grauatus non poteſt diſponere de bonis fideicommiſſi, in præiudicium vocatorum, n.12. p.526

Hæredi ab inteſtato competit immiſſio ex interdicto *Quorum bonorum*, n.7. p.513

Hæres tenetur rationem reddere de fructibus bonorum, quos defunctus adminiſtrauit, n.26. p.537

Hæres inſtitutus ſub conditione, quam adimplere recuſat, excluſus remanet ab omni iure ſucceſſionis, n.15. p.550

Hæres inſtitutus cum obligatione aliquid implendi non poteſt admitti ad ſucceſſionem, niſi præſtita cautione adimplendi voluntatem Teſtatoris, n.14. p.549

Hernia.

Herniæ quomodo diminuant coitus potentiam, n.12. p.55

Herniæ quæ generationem impediant, n.11. pag.64

Homo.

Homo priùs viuit vita Plantæ, deinde vita Animalis, poſtremo Hominis, num.4. pag.2

Hominis creatio in Sacra Geneſi quantùm differat à creatione cæterorum viuentium, n.38. p.8

Vide *Creatio.*

Homo ſecundum Animam tantùm ad Dei imaginem factus eſt, n.68. p.13

Homo generans non communicat ſoboli Animam, ſed quidquid à forma materiali prouenire poteſt, n.83. p.15

Homo communicat ſuo ſemine materiam proximè diſpoſitam ad recipiendam Animam, n.84. ibid.

Homo per eandem formam eſt Ens actu, eſt Corpus, eſt Viuens, eſt Animal, eſt Homo, n.102. p.17

Embrio non eſt Homo, niſi habeat formam Hominis, n.137. p.24

Homo cum ſemine ſolum corpus communicat ſoboli, n. 138. ibid.

Homo non ſolum quoad Animam, ſed quoad corpus, & quoad minimas corporis partes, excellit cætera quæque Animantia, n.140. p.25

Homo ſubminiſtrando ſuæ ſoboli in generatione ſemen ſpiritu dotatum, etiamſi Animam non ſubminiſtret, multò magis ſoboli confert, quam quoduis aliud Animal, numero 148. ibidem. & numero 155. p.32

Homines ſtimulantur ad coitum antequam generare poſſint, n.4. p.38

Homo fortis dici non poteſt, niſi membra ad vtilitatem actionum ſint efformata, n.16. p.119

Homo redditur infœcundus multis ex cauſis per Gonorrhæam, n.4. p.286

Homo vt in naſcendo nullum habet determinatum tempus, ſic & in coëundo & generando, n.3. p.324

Homo

Homo generare poteſt, vt Prouerbio fertur, quouſque furfuris quartarium poteſt eleuare, n.4. ibid.
Hominis fiunt infœcundi ex ipſa valetudine, n.15. p.326
Homines redduntur infœcundi Cauteriis diu geſtatis, n.17. ibid.
Vide *Cauteria.*
Homo ne per momentum quidem poteſt ſine reſpiratione viuere, n.14. p.357
Homo quando ſeneſcat ante terminum naturalem. n.1. p.352
Homo naturâ frigidus aſſumens venenum frigidum, citiùs moritur, quàm, qui naturâ calidus eſt, n.5. p.357
Homines magis læduntur in Reſpiratione, quam Mulieres, n.11. ibid.
Vide *Reſpiratio.*
Hominem fortiorem eſſe Muliere controuerti non poteſt, n.13. p.358
Potiſſima cauſa, ex qua Homines citius ſeneſcunt, quam deberent, ſunt morbi magni & diuturni, n.14. ibid.
Homines præſtat magis graciles eſſe, quàm craſſos, n.16. ibid.
Homo per loquelam & ſcientiam à Brutis diſtinguitur, n.10. p.247
Homines aliquando ob virium robur in morbis diutiùs viuunt, quam deberent, & è contra, n.4. p.251
Hominis effigies quas potiſſimum ob cauſas inſigniter immutetur, numero 1. p.272
Homo quando Matrimonium contrahit debet eſſe annorum 36. iuxta Ariſtotelem, n.61. p.445

Humor.

Humores ad extremam corruptionem deuenientes excitant eadem ſymptomata quæ ſolet excitare peſtis, numero 17. p.191
Humoris aquei deperditio, licèt aliquando reparari poſſit, tamen naturaliter nonniſi longiſſimo temporis ſpatio id ſuccedere poteſt, n.6. p.231
Viſio fieri non poteſt ſine ope humoris aquei, n.2. p.230

Hydrocephalus.

Hydrocephalus quid ſit, n.3. p.124
Hydrocephali duo præcipua genera, num.4. ibid.
Hydrocephali aquoſi quatuor ſpecies, n.7. p.124
Hydrocephali interni non curantur, quod de tertia ſpecie verificatur, n.8. ibid.

Hydrops.

Hydrops fieri non poteſt niſi vitiato hepate, n.2. p.138
Hydrops nullam habet cum Prægnantia aut partu cognationem, n.2. p.261
Hydropem quandonam menſtrua retenta excitare ſolent, n.4. p.262
Vide *Menſtrua Purgatio.*

Hypotheca.

Hypotheca legalis conſtituta cenſetur vſquè ab initio pro legato conditionali, n.17. p.442
Creditores Hypothecam habents præferuntur Legatariis, n.25. p.443

I

Iaſon.

IAſon in *leg. Titia*, *num.* 10. *Digeſtis*, *de verb. obligat.* declaratur, numero 38. p.443

Ieiunium.

Ieiunium duplex ſecundùm Canoniſtas, n.5. pag.81
Ieiunium quid apud Medicos, numero 4. ibid.
Ieiunium factum vltrà terminum diei naturalis, hoc eſt horarum viginti quatuor ab Eccleſia non approbatur, num.5. ibid.
Ieiunium quale, & quando frangatur vſu Tabacci, n.6. ibid.
Ieiunium Euchariſticum an frangatur Tabacci vſu, n.7. p.82
In Ieiunio Euchariſtico Aquæ potus cur prohibitus eſt, n.9. ibid.
Ieiunium non frangitur vino, etiamſi maximè nutriat, n.10. ibid.
Ieiunium ad quem finem ab Eccleſia inſtitutum eſt, n.11. ibid.
Ieiunium Eccleſiaſticum, & pœnale non frangitur Tabacco quomodocunque aſſumatur. Sed frangit bene Euchariſticum, n.19. ibid.
Vide *Tabaccus.*
Ieiunium Euchariſticum cur Tabacco frangatur, n.20. ibid.
Ieiunium qualecunque ex aliquorum opinione frangitur Tabacco, quia Corpus nutrit, num.21. ibid.
Contrar. n.23. pag.83
Ieiunium non frangitur vſu Tabacci, in ieiunio Eccleſiaſtico, aut pœnali, n.34. pag.84
Ieiuniis corpus affligere non licet in ſanitatis notabile detrimentum, numero 4. p.148
Ciborum vitia, quibus in ieiuniorum diebus vtimur, n.1. p.147
Ieiunium non frangit ille, qui vnam vel duas vncias Chaccolatæ aſſumit, in Regionibus in quibus eſt frequens in vſu pro potu, vt ex aliquibus Canoniſtis conſtat, n.4. p.85
Ieiunium non frangit Chaccolata vbi aſſumitur ratione potûs in modica quantitate ſumpta, n.6. p.86. Contrar. ibid.
In Ieiunio Eccleſiaſtico, vel pœnali licet ſumere Medicinam conſeruatiuam, n.11. ibid. & n.23. p.87
In Ieiuniis prædictis licet aſſumere quidquid habet rationem Medicinæ, non verò Alimenti, n.12. p.86

In

In ieiuniis,in quibus ſitis eſt moleſta,licet aſſumere parum panis,ne potus noceat, n.13.ibid.
In ieiuniis quando liceat Medicinam conſeruatiuam aſſumere,n.14. ibid.
Operationes chaccolatæ ſunt de directo contrariæ fini in ieiuniis habendo, n.18. p.87
Vide *Chaccolata.*
Ieiunium Eccleſiaſticum, aut pœnale ad quem finem inſtitutum, numero 20. p.87
Ob ieiunij reuerentiam præſtat ab Aquæ vitæ aſſumptione abſtinere, numero 23. ibid.
In ieiuniis non tam facilè concedendus eſt Medicamentorum confortantium vſus,ſed tantùm ex cauſa morbi,num.24. ibid.
Vide *Medicamentum.*
Ieiunium non requiritur in quibuſdam infirmis in Euchariſtiæ aſſumptione, num. 1. pag.88
Vide *Euchariſtia.*
Eccleſia in impoſitione ieiuniorum non intendit corporeæ ſaluti præiudicare, n.1. p.265
Iejunij obſeruantia ſi communem Hominum tolerantiam excedit, illaudabilis exiſtimatur, n.2.ibid.
Ieiunans ſi ex Ieiunio notabile corporis detrimentum incurrit, tenetur à jeiunio abſtinere, n.3.ibid.

Ignis.

Ignis quo ſemel accenſus peruaſit, fert caſus vt iterum accenſus non peruadat, num13. p.375
Fumus eſt ſubiectum ignis, numero 3. ibid.
Vide *Incendium.*

Iliaca.

Iliaca paſſio quid, n.18, p.91

Imaginatio.

Imaginatio lædi poteſt,ratione illæſa permanente, n.5.p.163
Imaginatio cùm ſit facultas animalis, non poteſt Formatricis (quæ naturalis eſt)operibus inſiſtere, n.5.p.174
Imaginatio in prægnante dirigit potentiam formatricem ad aliqua ſuo modo efformanda, vt communis fert opinio, n.6. p.174
Imaginationis effectus circa fœtus formationem videntur potius imaginarij,quàm reales & veri,n. 10. ibid.
Ab imaginatione Matris dependet natorum ſimilitudo ſecundùm communem opinionem,n.1.p. 269
Vide *Similitudo.*
Imaginatio, dato quod ſit cauſa ſimilitudinis natorum, eſt ſolum accidentalis cauſa, n.10.p.270
Imaginatio quod læſa ſit,non autem rationis vſus,ſiuè diſcurſus,ſimul ſtare poteſt,n.13. p.422
Imaginatio læſa, ſeù ingenij imbecillitas, vel operationes incongruæ non excludunt rationis vſum,n.25.p.498

Immiſſio.

Immiſſio in poſſeſſionem bonorum hæreditatis ex remedio *leg. fin. Cod. de edict. diu. Hadr. toll.* datur hæredi, numero 1. p.378
Nec impeditur per exceptionem quod quis non poterat teſtari, numero 7. p.379
Immiſſio datur vigore ſubrogationis gratioſæ, & ad hoc, quæ requirantur, ſi Beneficium appareat eſſe reſeruatum, n.1. p.460
Immiſſio in poſſeſſionem Beneficij vigore ſubrogationis gratioſæ, non poteſt impediri per exceptiones quæ reſpiciunt petitorium, n.11.p.461
Ordinariè & non executiuè per viam immiſſionis eſt procedendum inter habentes parem titulum, n.9. ibid.
Contradictor legitimus ad impediendam immiſſionem in poſſeſſionem beneficij quis dicatur, n.10. ibid.
Vide *Beneficium.*
Immiſſio debetur Hæredi ſcripto, vigore *leg. fin. Cod. de edict. Diu. Adr. toll.* exhibenti Teſtamentum in forma probanti,non vitiatum, n.4.p.464
Immiſſio vt concedatur vigore *leg. fin. Cod. de edict. Diu. Adr. tollen.* ſufficit quod hæres exhibeat Teſtamenti exemplum in forma publica à Notario traditum,n.5. ibid.
Immiſſio danda eſt gratioſè ſubrogato, probato Clericatu, obitu defuncti in poſſeſſione Beneficij, & eiuſdem Beneficij affectione, n.1. p.471
Intereſſe habens in re, in qua quis immiſſionem petit, non poteſt illam impedire contra poſſeſſorem, n.5. p.515

Impedimentum, Impeditus.

Impedimentum affectatum & procuratum non excuſat, n.6. p.510
Impedimentum tunc maximè excuſat quando prouenit ab aduerſario, numero 8. ibid.
Impeditus aliquid adimplere excuſatur ab implemento, ſi factis diligentiis non valuit impedimentum remouere, num.3. p.509
Impedito legitimè tempus non currit, n.7. p.510
Actus faciendus habetur pro facto in præiudicium illius à quo proceſſit impedimentum, n.4. p.509

Impedimentum.

Impedimentum coitus inter ſponſos, ſi ſit patens, Iudex,non expectata vlla temporis dilatione, pronuntiare debet pro nullitate Matrimonij, n.1. p.37
Impedimentum amouibile non dirimit Matrimonium contractum, numero 2. ibid.

Impedimentum

Impedimentum Copulæ quando teneantur Coniuges remouere, quando non, num. 3. pag. 38
Impedimentum generandi anno ſexageſimo quinto, aut ſeptuageſimo, in Viro ſecundum plurimum aduenit, coëundi autem ſeptuageſimo, vel paulò ſeriùs, n. 8. pag. 39
Impedimentum copulæ in Muliere vnicum conſideratum, n. 1. p. 56
Vide *Copula*.
Impedimentum coitus in Mulieribus ob vteri clauſuram, non ſemper fit ab Hymene, ſed ab alia Membrana interdum præternaturali, n. 3. p. 57
Impedimenta conſummandi Matrimonium, quas conditiones habere debeant, vt matrimonium illicò irritetur, n. 3. p. 95
Impedimenta naturalia ſunt maxima ex parte abſque remedio, n. 4. ibid.
Impedimentum conſummandi Matrimonium ex parte vtriuſque quale ſit, num. 20. p. 98
Impedimenta omnia Matrimonium conſummari non permittentia, ſi conſummato ſuperueniant poſſunt dare diuortio cauſam, n. 1. p. 99
Impedimenta quædam idcircò irritant Matrimonium, quia obſtant eius conſummationi, n. 16. p. 100.
Impedimentum perpetuum requiritur ex Conſtitutionibus Pontificiis ad obtinendum Coadjutorem, n. 5. p. 280
Impedimento ſtante ex quo vir non poſſit loca penetrare, etiam ſemine ejaculato Matrimonium non dicitur conſummatum, n. 5. p. 314
Dic vt num. ſeq. ibid.
Impedimento non amoto, & ſecuta conceptione, vxore parere non potente, & ſectioni Cæſareæ tradente, atque inde euaſa, an maritus poſſit petere matrimonij diſſolutionem, n. 17. p. 315
Impedimenta pro obtinenda gratia debent eſſe perpetua, n. 8. p. 353
Impedimentum coëundi viſibile non adeſſe in viro, probatur ex relatione Medicorum, n. 5. p. 374
Impedimentum naturale coëundi quandoque eſt euidens, neceſſarium, & concludens: quandoque eſt veriſimile, & aliquando dubium, & præſumptiuum, n. 1. p. 419
Impedimentum coëundi quando eſt euidens deuenitur ad diſſolutionem matrimonij abſque alia triennali cohabitatione, & abſque iuramento conjugum, numero 2. ibid.
Impedimentum coïtus quando eſt veriſimile, ſufficit pro diſſoluendo matrimonio iuramentum conjugum, & ſeptima propinquorum manus, non autem requiritur cohabitatio triennalis, numero 3. ibid.
Impedimentum coitus in conjugibus ſi ſit dubium requiritur cohabitatio triennalis, n. 4. ibid.
Impedimentum coëundi ex magnitudine, & arctitudine, dicitur concludens, & neceſſarium, n. 5. ibid.
Impedimentum coëundi ob magnitudinem, & arctitudinem, an & quando ſufficiant ad diſſolutionem Matrimonij abſque triennali conjugum cohabitatione, n. 10. p. 420
Vide *Impotentia*.
Impedimentum coitus quando non procedit à Maleficio, Confeſſio Sacramentalis non eſt neceſſaria ante triennalem coniugum cohabitationem, num. 11. ibid.
Impedimentum coëundi inter coniuges quando eſt medicabile, Matrimonium non diſſoluitur, n. 3. p. 438
Impedimentum coitus quod vterque coniugum fatetur, probatur pro diſſolutione Matrimonij, ex eorundem iuramento cum ſeptima manu, numero 5. p. 439
Impedimentum coëundi inter Coniuges quando non eſt medicabile, locus eſt diſſolutioni Matrimonij, n. 6. ibid.
Impedimenta quæ impediunt, & dirimunt Matrimonium, ſunt duodecim, num. 16. p. 457

Impotentia.

Impotentiam coitus facere poteſt venarum nonnullarum in capite ſectio, numero 4. pag. 53
Impotentiam aliquando excitant excedentes ſanguinis euacuationes, numero 5. ibid.
Impotentiam faciunt Ceruicis, ſpinæ, ac lumborum attritus, n. 6. p. 54
Impotentiam coitûs faciunt exceſſiuæ, ac diuturnæ euacuationes quæcunque ſint, n. 7. ibid.
Impotentia coëundi quotuplex, numero 2. pag. 95
Impotentia quæ ex offenſa quarundam partium ſucceſſit non eſt remediabilis, n. 12. pag. 97
Impotentia ex propinato veneno procedens, quando careat remedio, n. 13. ibid.
Impotentia generandi in Mulieribus fit eum per ætatem menſtrua fluere deſinunt, n. 5. pag. 66
Impotentia generandi aliquando in Mulieribus euenit ob corporis inſignem refrigerationem, n. 6. p. 67
Impotentiam coëundi adauget fiſtula in Perinæo, n. 12. p. 297
Impotentia coëundi probatur ex eo quo quis pro tali impotentia medicament quærit, n. 6. p. 372
Impotentia viri probari poteſt per teſtes, n. ibid.
Impotentia & frigiditas quando non eſt viſibilis, & per alterum coniugem negatur tunc cohabitatio triennalis eſt omnin neceſſaria ad probandam impotentiam n. 4. p. 374
Vide *Cohabitatio*.
Impotentia coëundi non bene probatur ex aſſertione coniugum, n. 7. p. 374

Impotentia

Impotentia coëundi viſibilis in viro, probatur ex relatione Medicorum, numero 5. ibid.
Impotentia naturalis coëundi quandoque eſt euidens, neceſſaria, & concludens: quandoque eſt veriſimilis, & aliquando dubia, & præſumptiua, n.1.p.419
Impotentia coëundi quando eſt euidens, deuenitur ad diſſolutionem Matrimonij abſque alia triennali cohabitatione, & abſque iuramento Coniugum, num. 2. ibid.
Impotentia coitûs quando eſt veriſimilis, ſufficit pro diſſoluendo Matrimonio iuramentum coniugum, & ſeptima propinquorum manus, non autem requiritur cohabitatio triennalis, n.3. ibid.
Impotentia coitus in coniugibus ſi ſit dubia requiritur cohabitatio triennalis, num.4. ibid.
Impotentia coëundi ex magnitudine & arctitudine, dicitur concludens, & neceſſaria, n.5. ibid.
Contrarium verius, n 6. ibid.
Impotentia coëundi ob magnitudinem & arctitudinem, an & quando ſufficiat ad diſſolutionem Matrimonij abſque triennali coniugum cohabitatione, n.10.p.420
Impotentiæ coëundi ſigna quando ſunt dubia, ante declarationem nullitatis Matrimonij requiritur triennalis Coniugum cohabitatio, numero 2. pagina 433
Impotentia coitus inter coniuges quando eſt medicabilis, Matrimonium non diſſoluit, n. 3.p.438
Impotentia coitus inter coniuges quando non eſt medicabilis, diſſoluit Matrimonium, n.6.p.439
Vide *Impedimentum.*
Impotentia coëundi in coniugibus, ſi eſt manifeſta, ſtatim diſſoluitur matrimonium; ſecus ſi non ſit manifeſta, n.2.p.382
Impotentiæ ſignis dubiis exiſtentibus, non ſtatim deuenitur ad diſſolutionem matrimonij, n.4. ibid.
Impotentia coëundi apparere poteſt ex ſignis externis apparentibus in membris virilibus, n.5.p.382
Impotentia coëundi in viro non probatur ex eo quod per horas iacuerit cum muliere, & illam cognoſcere non potuerit, num.6. ibid.
Impotentia coëundi in coniugibus, vt dirimat matrimonium, debet eſſe naturalis, perpetua, & inſanabilis, n.7. p.382
Impotentia coëundi non reſultat ex impedimento aperitionis mulieris, n.3.& 4.p.384
Impotentia coëundi non diſſoluit illicò matrimonium, ſed debent coniuges cohabitare per triennium, & experiri an impedimentum ſit perpetuum, n.5. ibid.
Impotentiam ex maleficio ſi patiatur vir, recurrendum eſt ad remedia diuina & ſupernaturalia, num. 1. p.393. & numero 7. p.503
Vide *Cohabitatio.* V. *Pœnitentia.*
Impotentia viri non ſufficienter probatur ex inſpectione mulieris, ad diſſoluendum matrimonium, num.3.p.398.col.2.& n.5.p.399
Impotentia viri ad coëundum argui poteſt ex ipſius ætate, aſpectu, & corporis qualitate, n.3.p.399
Impotentia coëundi probanda venit per inſpectionem, quando vnus ex coniugibus affirmat, alter verò negat impotentiam, n.6. ibid.
Impotentia viri quando eſt temporalis, vel dubia, vxor tenetur præſtare ſucceſſiuam patientiam per triennium, vt poſſit fieri experientia Copulæ conugalis, num. 4. p.483
Impotentiam coëundi an maritus naturaliter patiatur cognoſci debet per peritos Medicos mediante inſpectione, n.4. p.503
Impotentia coëundi ſi dubitetur an proueniat ex maleficio, deueniendum eſt ad Exorciſmos, n.8.p.503
Vide *Maleficium.*
Impotentia mariti coëundi cum vxore, dicenda eſt accidentalis, dum ipſe cum aliis mulieribus coire valet, n.15.p.503
Impotentia viri ad coitum vt poſſit allegari per ſponſam, non ſufficit, quod vna nocte ſui copiam fecerit, ſed tempus conueniens expectandum venit, num.49. p.532

Incendium.

Incendij nocturni origo probatur per coniecturas & præſumptiones, n.1.p.374
Incendium plerumque præſumitur culpâ inhabitantium contigiſſe, n.9. p.375
Declaratur, num. 10. ibid.

Infirmitas.

Infirmitas cum Copula carnali non ſe compatitur, n.16.p.417
Infirmitatem Coniugum quando probet Parochi fides, n.17. ibid.
Infirmitatem probat Medicorum fides, n.19. ibid.
Infirmitas narrata in Coadiutoria, probanda eſt talis, quæ per ſe Corpus aggrauaret ſine probabili ſpe futuræ proſperitatis, & valetudinis, & quæ præſtaret impedimentum perpetuum licet cum aliquo interuallo quietis, numero 2, pagina 432
Infirmitas in Coadiutoria expreſſa, debet plenè, & concludenter probari, n, 3. ibid.
Infirmitas excuſat à reſidentia, n.4.p.383
Infirmitas non excuſat appellantem non redeuntem pro Apoſtolis, quia poteſt illos petere per procuratorem, n.7. ibid.
Infirmitas perpetua eſſe debet, vt quis propter eam ab onere deſeruiendi in Choro eximatur, n.6.p.450
Infirmitas perpetua cenſetur, quamuis per aliquod temporis interuallum non ſit continua, n.7. ibid.
Infirmitas an ſit periculoſa, necne, Medici iudicio ſtandum eſt, n.5.p.388

Infirmitas periculoſa per ſe non eſt ſufficiens ad inducendam ſuſpicionem fraudis in tranſlatione periculi vitæ, niſi aliæ concurrant coniecturæ,n.9.p.388
Infirmitas, vel abſentia, aut alia ſimilis impoſſibilitas acceſſus ad vxorem, faciunt ceſſare præſumptionem, quod filius ſit Mariti,n.5.p.469
Infirmitas redditur veriſimilis concurrente maxima ſenectute, & obitu ſubſequuto, n.10.p.397
Infirmitatem probat atteſtatio Medici, n.2. & 3. p.396 & n.3.p.397
Infirmitas tam debet eſſe perpetua, quam valetudo ad effectum reſignandi,num.10. pag.70
Infirmitas alicuius bene probatur per Teſtes, n 22.p.472
Infirmitas alicuius bene probatur ex facto, ſcilicet ſi ille ex illa infirmitate deceſſerit, n.24 ibid.
Infirmitas excuſat Canonicum non ſolum ab onere reſidendi, ſed etiam ei conſeruat omnia priuilegia præſentium pro lucrandis Diſtributionibus quotidianis, n.21.p.477
Infirmitas adducta pro obtinenda Coadiutoria non eſt neceſſe quod ſit continua, ſed poteſt eſſe cum aliquo interuallo quietis, n.24.& 26.ibid.
Infirmitas probatur per teſtes de ea informatos ratione diuturnæ conſuetudinis, n.8.p.494
Infirmitas probatur per teſtes peritos,num.9. ibid.
Infirmitas bene probatur ex ſucceſſiuo obitu breui tempore poſt narratam infirmitatem ſuperuento,n.10.p.494
Infirmitas eſt iuſta cauſa, ob quam maritus poſſit diſcedere à loco,à quo non ſe diſceſſurum conuenit cum vxore,n.6. p.522. & n.8.p.523
Infirmitas narrata in impetratione Gratiæ, ſi non fuit vera, facit gratiam ſubreptitiam, n.9.p.510
Vide *Gratia.*
Infirmitatis qualitas probatur per teſtes deponentes de viſu & publico auditu, n.10. ibid.
Infirmitas probatur per teſtes de ſenſu viſus deponentes.n.11.p.510
Infirmitas probatur iuramento patientis, n.13.ibid.
Infirmitas probatur ex aſpectu corporis,n.14. ibid.
Medicis atteſtantibus de qualitate morbi plena fides adhibenda eſt,n.10.p.512
Infirmitatis qualitas quæ non fuit narrata, non eſt iuſtificanda in impetratione Gratiæ,n.3.p.511
Infirmitas narrata cum certa qualitate reddit gratiam ſubreptitiam ſi non probetur talis qualis fuit narrata, n.1. ibid.
Infirmitas bene probatur per teſtes de certa ſcientia deponentes,n.4.p.511
Infirmitatis,& Podagræ initium probatur ex teſtibus,n.15. p.537
Vide *Arthritis.* V. *Morbus.*

Infirmus.

Infirmus & corpore impeditus differunt,n.11. pag.70
Infirmus quando dicatur conualuiſſe, ita vt ſi decedat,non ex prima,ſed ob nouam infirmitatem deceſſiſſe dicendum ſit,num.5. & 11.p.369
Infirmus eſſe poteſt de ſerò,qui de manè erat ſanus,n.11.p.415
Infirmus dicitur qui ſæpe ſolet infirmari, n.4. p.450
Infirmus non reputatur ſanus ex eo quod faciat aliquos actus ſanis conuenientes, n.32.p.466
Infirmis non reſidentibus debentur de iure diſtributiones,n.6.p.397
Vide *Diſtributiones.*
Vide *Reſidentia.*
Infirmi vt lucrentur diſtributiones non tenentur intimare Capitulo eorum infirmitatem,n.13. p.397

Inflammatio.

Inflammationes internæ non ſunt ſoluentibus medicamentis tractandæ, niſi aliquid vrgeat,n.9.p.219

Inhabilitas.

Inhabilitas oriens ex cauſa morbi,ceſſat morbo recedente,n.14.p.396
Inhabilitas non probatur ex diſpenſatione obtenta pro cautela conſcientiæ, n. 13. ibid.
Inhabilitas à particulari conſtitutione inducta tollitur per diſpenſationem Apoſtolicam,n.1.p.509

Iniuria.

Iniuriam nemini facit qui ſuo iure vtitur,n.2. p.388

Inſania.

Inſania non probatur, niſi Teſtes dicant ſigna,& geſta,ex quibus deprehendatur,n.6. p.418
Inſania ad inualidandam donationem eſt probanda de tempore factæ donationis, n.8.ibid.
Inſania excluditur ab eo cui non fuit datus Curator,& fecit actus, vt faciunt alij ſanæ mentis,n.10.ibid.
Vide *Dementia.*

Inſtrumentum.

Inſtrumentum cum Iudicis decreto habet pro ſe veritatis præſumptionem, n.3. p.414
Inſtrumentum publicum facit probationem probatam,n.1.p.418
Poſſeſſio probatur per publicum Inſtrumentum adeptæ poſſeſſionis, & probat ad omnes iuris effectus, alio non exiſtente in poſſeſſione, numero 5. p.460
Pro inſtrumento & illius validitate ſtat præſumptio,n.7.p.461
Inſtrumentis antiquiſſimis adhibenda eſt fides, n.15.p.495

Scripta

Scriptura priuata non attenditur aduerſus publicum inſtrumentum, n.6. p.515
Inſtrumentis ſtandum eſt potiùs quam Teſtibus, n.23. p.537

Intellectus.

Intellectus proprium eſt definire, num.12, p.164

Intemperies.

Intemperies omnes præſertim inſignes virtutem deiiciunt, n.3. p.138
Intemperies non poteſt introduci in inſtanti, num.15. pag.244

Interdictum.

Interdictum, *Ne quid in loco publico*, habet locum etiamſi quid fiat in priuato, quod noceat publico, n.1. p.435

Inuerisſimile.

Inuerisſimile habet falſitatis imaginem, n.18. p.386
Inuerisſimilia deponentibus non eſt credendum, n.17. ibid.
Vide *Teſtis.*
Inuerisſimilitudo deducitur ex diuturnitate temporis, n.5. p.426

Iocalia.

Iocalia tranſmiſſa per ſponſum ſponſæ animo donandi repeti non poſſunt, etiam ſi ſint pretioſa, n.1. p.528
Iocalia quæ ſponſæ Maritus miſit non animo donandi, reſtituenda ſunt Marito, vel eius Hæredi, ſi Matrimonium diſſoluatur, n.3. p.529
Iocalia pretioſa in dubio non cenſentur vxori donata, ſed conceſſa ad vſum, n.4. ibid.
Iocalia pretioſa, quæ donata non præſumuntur, reſtituenda ſunt, diſſoluto Matrimonio, n.5. ibid.
Iocalia pretioſa nunquam cenſentur vxori donata, ſiue ante, ſiue poſt conſummatum Matrimonium fuerint ei tradita, n.8. ibid.
Iocalia tránſmiſſa ſponſæ, vt ornatior compareat, non dicuntur donata, n.9. p.530
Iocalia non præſumuntur donata per Maritum vxori per verba blanda, & jocoſa, n.15. ibid.
Iocalia non præſumuntur donata, licet Maritus dicat donare, illáque eſſe vxoris, quia intelligitur de donatione ad vſum, n.16. ibid.
Iocalia pretioſa donata non præſumuntur, neque inter Magnates, n.17. ibid.
Iocalia pretioſa à ſponſo non diuite, eius qualitate attenta, non præſumuntur donata, n.18. ibid.
Iocalia pretioſa non præſumuntur donata, neque inter Nobiliſſimos, ſi attento eorum gradu ſponſus diues dici non poteſt, n.19. ibid.
Iocalia non pretioſa, & ad quotidianum vſum deſtinata, ſpectant ad vxorem irreuocabiliter, ideóque non veniunt reſtituenda, n.27. p.531
Intellige vt n. ſeqq. ibid.
Iocalia non pretioſa reſtituenda veniunt, quando apparet ſponſum non habuiſſe animum donandi, n.28. ibid.
Iocalia non pretioſa in dubio non præſumuntur donata à ſponſo, ſed ad vſum conceſſa ſponſæ, n.29. ibid.
Iocalia donata per ſponſam ſponſæ, reſtituenda veniunt, ſi Matrimonium non fuerit conſummatum, n.30. ibid.

Irregularis.

Claudi qui ſunt Irregulares, qui non, n.21, pag.72
Gibboſi omnes an ſint Irregulares, n.22, ibid.
Mutilatio membri totalis facit Irregularem, n.10. p.206
Auris mutilatio facit Irregularem, num.6. p.205
Morbo caduco laborans eſt Irregularis, n.6. p.402

Irregularitas.

Irregularitas inducitur ex membrorum mutilatione, n.1. p.205
Irregularitas non contrahitur propter auriculæ abſciſſionem, n.14. p.206
Irregularitas inhabilitat ad obtinenda beneficia, n.7. p.402
Irregularitas incurritur propter cæcitatem, n.14. p.492

Iudex.

Iudex non habet arbitrium iudicandi, an is qui ſeptuageſimum annum agat, ſenex ſit, néćne, n.9. p.40
Iudex in nullo caſu poteſt ad libitum arbitrari ſuper decrepitate, n.5. p.69
Iudex debet adhibere Medicos qui furorem & dementiam cognoſcant, n.6. p.365
Sufficit quod Iudex ex vehementi opinione habeat informationem, vbi probationes claræ haberi non poſſunt, num.8. p.375
Iudices in rebus grauibus, & vbi agitur de præiudicio Animæ, nullam debent relinquere diligentiam, vt veritas eluceſcat, n.9. p.420
Iudex primo loco mandare debet quod vxor à Mulieribus, & Maritus à Viris peritis inſpiciatur, ſi prætendatur Matrimonij diſſolutio ob impotentiam coëundi, n.1. p.433
Vide *Matrimonium.*
Iudex in materia graui conſideratè procedere debet in iis maximè quæ eius arbitrio ſunt remiſſa, n.20. p.434
Iudicis recuſatio fieri non poteſt à Procuratore non habente ad id ſpeciale mandatum, n.1. p.464
Iudicis recuſatio fieri non poteſt poſt litem conteſtatam, niſi probetur noua cauſa recuſationis, n.2. ibid.
Iudex ex arbitrio ſuo plurimum deferre poteſt Teſti vnico omni exceptione maiori, n.5. p.479
Iudex arbitrando poteſt modificare, ſeu declarare indiſcretam Teſtatoris voluntatem, n.13. p.487

Iudicis arbitrio deferri ſolet in cognitione ſanæ mentis eius,qui actum gerit, num.7. p.541

Iudicium.

In Iudiciis attenduntur ea quæ accidunt ſecundum Naturæ curſum, non autem ea quæ raro eueniunt, n.14. p.551
Filiationis quaſi poſſeſſio non ſuffragatur in Iudicio deciſorio præſtationis alimentorum, maximè ſi contrariæ vrgeant conjecturæ, n.8. p.551
Declaratur n.9. ibid.

Iuramentum.

Iuramentum intelligitur locum habiturum, rebus in eodem ſtatu permanentibus, n.3. p.104
Iuramentum locum habere rebus in eodem ſtatu permanentibus, quomodo intelligendum, n.23. p.107
Iuramentum Coniugum ſufficit pro diſſoluendo Matrimonio, quando impedimentum coitus ſeu impotentia ſunt veriſimilia, n.3. p.419
Iuramentum præſtandum à vicinis in diſſolutione Matrimonij ob impotentiam Coniugum, quomodo ſupplendum ſit in defectum propinquorum, numero 4. p.439
Iuramentum tollit inſinuationis defectum, n.12. p.442

Iureconſultus.

Iureconſultus non poteſt cogi ad ſumendum patrocinium cauſæ deſperatæ: idémque dicendum de Medico quoad Morbum deſperatum, n.16. p.307
Vide de Medico, num.17. ibid. & n.44. p.311

Ius.

Iuri alterius non derogatur quotieſcunque poteſt aliter prouideri publicæ vtilitati, n.22. p.437
Ius acquiritur ſtatim Legatario puro, n.20. p.442
In Iure æquiparantur Libertas, & Cauſa pia, n.39. p.443
Ius æſtimari debet ſecundum tempus præſens, n.51. p.444
Errans in iure valde dubio, non præſumitur in dolo, n.93. p.447
Iuris diſpoſitio mutatur etiam ex modica facti diuerſitate, n.14. p.425
Qui iure ſuo vtitur nemini facit iniuriam.
Vide *Iniuria*.
Ius vbi aliquod inducitur ex præſumptione certa, ſeu ex aliquo facto, non eſt ſatisfactum niſi illud factum ſit perfectum, n.37. p.532

Iuſpatronatus.

Iuſpatronatus Gentilitium probatur ex eo quod filius fuerit admiſſus ad præſentandum vnà cum Patre, n.3. p.469

Iuuenis.

Iuuenis maioribus viribus dotatur, quam Senex, n.13. p.252
Iuuenes ſanos ne vehemens quidem cauſa afficit, n.15. ibid.
Iuuenis, dictio, in Ciuitate Bononiæ, accipitur pro Viro, ſecundum communem vſum loquendi, n.25. p.392
Iuuenis ſi ſit eligendus ad effectum ſuſceptionis prolis, ille dicitur talis qui eſt in ætate habili ad generandum, numero 7. p.484
Iuuenis an quis dicendus ſit, relinquitur arbitrio Iudicis ſecundum ſubiectam materiam, n.9. p.485
Iuuenes vocantur in Ciuitate Bononiæ potiùs reſpectu ſexus, ad differentiam fœminarum, quam reſpectu ætatis, num.10. ibid.
Iuuenum viuida ingenia in Vrbe, qua ratione proueniant, n.7. p.486
Iuuenes vicini ſunt lapſibus, n.39. p.521

Iuuentus.

Iuuentus vicinia eſt lapſibus, numero 39. p.521
Vide *Iuuenis*.

L

Lac.

LActis abſentia excludit omnem ſuſpicionem recentis partus, numero 9. p.300

Larrea.

Larrea *deciſ. Granatenſ.*43. *n.*25. declaratur, n.21. p.508

Lectio.

Lectio continua & iterata plurimos abſumit ſpiritus, & hominem debiliorem reddit, n.1. p.226
Contrarium n.5. p.227
Attentio in legendo ſpiritus diſſipat, n.3. p.226
Lectio exercet caput & pectus, earumque partium calorem excitat, n.4. p.227
Lectio clara, ſiue exercitium per lectionem factum, morbis frigidis conuenit, n.8. ibid.
Lectionis exercitium vt vtile ſit, fieri debet cum aliqua attentione, n.9. ibid.

Legatarius.

Legatarius quantitatis concurrit ne cum Legatario ſpeciei ad effectum diminutionis, quando Hæreditas non eſt ſoluendo, n.16. p.442
Legatario puro ſtatim acquiritur ius, n.20. ibid.
Legatarius præfertur creditori chirographario quando Hæreditas eſt ſoluendo, ſecus ſi non ſit ſoluendo, num.24. p.443
Legatariis præferuntur creditores Hypothecam

cam habentes, n.25. ibid.
Legatarius ſolùm poſt obitum Teſtantis plenum ius acquirit in legato, num.17. p.492
Vide *Legatum.*

Legatum.

Legatum factum mulieri *ſi nubat Titio*, non debetur, ſi mulier Titio nubere recuſet, n.17. p.550
Declaratio quod quis ſit contentus Legatum facere, non importat legatum, n.10. p.516
A legato ad Beneficium licitum eſt arguere, n.18. p.492
Legatum relictum ab Ægroto ad interrogationem alicuius, per verba, *fate voi*, non ſuſtinetur, n.8. p.514
Legatum factum ad interrogationem alterius ſuſtinetur fauore piæ Cauſæ, num.16. p.514
Quod declaratur n.19. ibid.
Legatum ſolo nutu factum ſuſtinetur fauore piæ Cauſæ, n.17. p.514
Declaratur n.19. ibid.
Legatum collatum in alterius voluntatem ſuſtinetur fauore piæ Cauſæ, numero 18. p.514
Declara vt n.19. ibid.
Legatum vt ſit validum opus eſt quod Teſtator illud deliberatè faciat, nec ſufficit quod illud relinquat in ſuſpenſo ſub futura interrogantis voluntate, n.11. p.516

Legiſlator.

Legiſlatores in imponendis pœnis, vbi diuerſitate opinionum contendatur, ſequuntur mitiorem ſententiam, numero 116. pag.20
Legiſlatoribus ſemper fuit præcipuum Pupillis æqualiter prouidere, nedum vt alantur, ſed vt liberalibus Artibus inſtituantur, n.4. p.486

Legitimatio, Legitimatus.

Legitimatio dicitur actus proportionatus patri erga filios, n.2. p.380
Legitimatus per ſubſequens matrimonium admittitur ad ſucceſſionem, ad quam vocati fuerunt concepti ex legitimo matrimonio, n.16. p.509

Legitimitas.

Legitimitatis cauſa differt à cauſa filiationis, n.1. p.507
Legitimitatis probatio non reſultat ex probatione filiationis, n.2. ibid.
Legitimitas requiſita à Teſtatore de tempore conceptionis, non verificatur in eo qui fuit conceptus ante ſequutum matrimonium, ita vt ad ſucceſſionem admitti non debeat, n.12. p.508
Legitimitatis qualitas expreſſa per teſtatorem in certo gradu ſubſtitutionis ordinatæ in caſu exiſtentiæ filiorum, non cenſetur repetita in alio, nec trahenda eſt ad caſum non exiſtentiæ filiorum, num.22. p.508
Declaratur n.23. & 24. ibid.

Legumen.

Legumina flatuoſa ſunt, melancholica, & articulis noxia, n.9. p.266
Vide *Articulus.*

Lepra.

Lepra, & Pſora pro vna eadémque infirmitate ſumi poſſunt, n.12. p.71
Lepra mundiſſima in ſacro textu Leuitici quænam fuerit, n.13. ibid.
Lepræ ſignum peculiare eſt, vt Caput etiam, & faciem defœdet, n.14. ibid.
Lepra, & Phthiſis, quando ita graues ſunt, vt poſſint dare diuortio cauſam, quando verò non, n.8. p.103
Marito lepra detento tenetur vxor reddere coniugale debitum, n.1. p.207
Vide *Coniux.*
Lepra non ſufficit ad inducendam Tori ſeparationem, n.3. p.439

Lex.

Leges differre voluerunt fœtum inanimatum, ab Animato, vnde conſequens eſt exiſtimaſſe eas, fœtum non à principio conceptionis animari, n.114. p.20
Leges in pluribus ſequuntur placita Sapientum in iis, quæ ad alias ſcientias pertinent, n.115. ibid.
Leges de Ætatibus loeutæ non diſtinxerunt Iuuentutem à Virilitate, num.10. p.303
Lex præſumit ſemper Filium Puberem Patri ſuperuixiſſe, ob præſumptionem maioris roboris, n.2. p.250
Leges ſemper in his rationem habent roboris, vel imbecillitatis morientium, n.5. p.251
Lex *altius*, *Cod. de ſern. & Aqua*: non procedit in præiudicium loci publici, num.27. p.437
Lex certa, & conditio poteſt dari in ea re, in qua eſt permiſſum id facere, numero 5. p.441
Leges contra ius diuinum non valent, n.24. p.457
Lex Papia prohibens Matrimonium Sexagenariis, fuit ſublata per Claudium mediante Senatuſconſulto, numero 23. p.459
Lex Papia Popea, *vaniſſima*, fuit à Seuero nuncupata, & tanquam talem aboleuit, n.25. ibid.
Lex Papia Popea tanquam crudeliſſima fuit à Iuſtiniano damnata, & abrogata, n.24. ibid.
Lex *Cæcus*, *ff. de iudic.* procedit in cæcitate ſuperueniente illi qui eſt iudex, num.33. p.493
Lex *cum Prætor*, *ff. de iudic.* procedit in cæcitate, quæ venit antequam quis ſit factus Iudex, n.34. ibid.
Lex *Seius Saturninus*, *ff. ad Trebell.* declaratur, n.12. p.547
Lex *Ex his*, *Cod. Quand. dies legat. ced.* explicatur, n.12. ibid.
Lex, *cum ita* §. *videamus*, *ff. de conditioni-*

bus & demonſtrationibus declaratur, n.44. p.444

Lex, *Iulianus* §. *finali*, *ff. ex quibus cauſis maiores*, &c. quando procedat, num.82. p.446

Eadem lex declaratur, n.85. p.447

Liber.

Liber Choti, & Punctatoris probat deficientiam, & perſeuerantiam in ſeruitio, n.1. p.432

Libri Baptiſmi cuſtodia præſcripta fuit à Sacro Concilio Tridentino, numero 17. p.471

Liber Baptiſmatis ex communi conſuetudine probat ætatem, n.4. p.494

Libris continentibus ea quæ ad officium ſcribentis ſpectant, credendum eſt, n.16. p.495

Libris Mercatorum ſi ex ſtatuto credatur, intelligi debet quoad res, quæ ad mercaturam ſpectant, non quoad alias, n.12. p.489

Partitæ extractæ ex libris Capituli impugnari non poſſunt ab iis, qui ſunt de gremio ipſius Capituli, n.20. p.477

Libertas.

Libertas, & Cauſa pia in Iure æquiparantur, n.39. p.443

Libertati præfertur Cauſa pia, n.40. ibid.

Declara vt n.41. ibid.

Lienteria.

Lienteria quid, n.21. p.91

In Lienteria quodnam periculum immineat, ſi Sacramentum Euchariſtiæ adminiſtretur, n.22. ibid.

Lucrum.

Lucri magni amiſſio pœnæ æquiparatur, n.30. & 35. p.443

Lucri magni amiſſio metum iuſtum infert, n.31. & 34. ibid.

Lucri ſpe ad Matrimonium qui allici poteſt, numero 2. & 6. pag.441. & numero 33. p.443

Lucri amiſſionem vt quis incurrat propter contrauentionem, debet ei notificari prohibitio, n.74. p.446

Lucrum dotis, quando debetur ex ſtatuto, vel pacto, an debeatur non conſummato Matrimonio; n.2. p.474

Lucrum dotale debetur vxori vigore ſtatuti Vrbis *lib.*1. *cap.*131. ſi per ipſam non ſteterit quin Matrimonium conſummaretur, n.9. ibid.

Lucrum dotale iuxta ſtatutum Vrbis *libr.*1. *cap.*132. vt debeatur, Matrimonium debet eſſe conſummatum, n.1. p.482

Vide *Statutum.*

Lucro dotis locus eſſe non poteſt, vbi non adeſt Matrimonium, n.2. p.483

Vide *Dos.*

Ludi-Magiſter.

Ludi-Magiſtri dum ſunt Mercenarij, in eis minor ſollicitudo de puerorum cura ſolet eſſe, n. 3. p.486

M

Maleficium.

Maleficium triplex, n.22. p.46

Maleficium cognoſcitur per abſentiam ſignorum, quæ frigiditatem atteſtantur, n.23. ibid.

Maleficij conjectura ob abſentiam ſignorum frigiditatis non eſt certa, numero 24. ibid.

Maleficij coniectura deſumpta ex fruſtratione remediorum naturalium non eſt tuta, n.25. p.47

Maleficij coniectura quænam aliis certior, n.27. ibid.

Maleficij alia certior coniectura, numero 28. ibid.

Dæmon in maleficiis concurrit, vt frequentiorem peccandi occaſionem Homines habeant, n.29. p.48

Maleficium duplex, naturale, & Dæmoniacum, n. 30. ibid.

Maleficium non cadit in eum, qui ſuâ naturâ frigidus eſt, n.22. p.98

Maleficium nunquam dirimit Matrimonium ſubſequens, niſi Maleficium ſit perpetuum, & tale quod nonniſi Dei miraculo tolli poſſit, n.9. p.448

Maleficium non; præſumitur perpetuum, niſi poſt triennalem coniugum cohabitationem, n.10. & 12. ibid.

Diſpoſitio *cap. laudabilem*, *de frigid. & maleficiat.* inducta eſt vt peragatur pœnitentia, & ea mediante impetretur à Dei miſericordia, Liberatio à maleficio, n.13. ibid.

Maleficiati coniuges debent recurrere ad remedia ſupernaturalia, diuina, & Eccleſiaſtica, n.7. p.503

Si dubitetur an impotentia coëundi in coniugibus proueniat ex Maleficio opera Dæmonum vel Magorum perpetrato, deueniendum eſt ad Exorciſmos, n.8. ibid.

Exorciſmos faciendi praxis remiſſiuè, n.9. ibid.

Maleficium ſi patiatur Vir, ratione cuius non poſſit cohabitare cum vxore, debet recurrere ad remedia diuina, num.1. p.393

Vide *Cohabitatio.*

Ad quod explicatur *cap. laudabilem*, & *cap. fin. de frigid. & maleficiat.*

Malitia.

Malitia ſupplet, n.2. p.377

Malitia ſupplens ætatem non eſt admittenda niſi in iis qui ſunt proximi pubertati, n.3. & 4. ibid.

Malitia tunc dicitur ætatem ſupplere quando in impubere, qui Matrimonium contrahit, concurrit potentia coëundi, & ſcientia eius quod eſt matrimonij vinculo ligari, n.19. p.407

Impuberibus non eſt danda licentia matrimonium contrahendi, niſi malitia ſuppleat ætatem, n.15. ibid.

Malitia ætatem ſupplente, matrimonium cum

cum impubere contractum validum eſt, num.3. p.502

Mandatum.

Mandati reuocatio non præſumitur ex cauſis exiſtentibus ante ipſum mandatum; ſed noua requiritur cauſa, numero 16. pagina 537

Mandoſus.

Mandoſus, *in loco hic allegato*, declaratur, numero 15. p.534

Manutentio.

Manutentio datur Abbati exiſtenti in quaſi poſſeſſione deputandi Capellanos ad nutum amouibiles in aliqua Eccleſia Abbatiæ ſubiecta, probata generali quaſi poſſeſſione reſpectu aliarum Eccleſiarum eidem ſubiectarum, n.1.p.426

Manutentio datur vbi cauſa eſt vniuerſalis, licet non probetur exercitium particulare, num. 2. ibid.

Manutentionis in iudicio inſpicitur ſola facti detentatio, n.18.p.502

Petitorium quando reſpicit ipſam poſſeſſionem poteſt de eo agi in iudicio manutentionis, n.19. ibid.

Vide *Poſſeſſio.*

Maritus.

Mariti obligatio ad dotandam vxorem, quam indotatam duxit, valida eſt, licet ſit contra rei naturam, n.13.p.335

Maritus poteſt ſermone maritali ſuadere vxori, vt ipſum Hæredem inſtituat, num.13. pag.412

Marito aſſerenti carnaliter cognouiſſe vxorem credendum eſt, quamuis vxor contradicat, num.6. p.384. & n. 3. p. 382. & num.10.p.394

Maritus poteſt vxorem leuiter, & moderatè verberare, præſertim cum cauſa, num. 4. pag.451

Maritus non poteſt propria authoritate ſe ab vxore ſeparare, n.18.p.456

Maritus poteſt diſcedere à loco, à quo non diſceſſurum ſe, conuenit cum vxore, propter infirmitatem, n.6. p.522.& 523. n.7. pag. 539

Maritus non tenetur propter aëris intemperiem obſeruare promiſſionem factam vxori de non diſcedendo à certo loco, n.9.p.523

Maritus non tenetur propter inimicitias ſeruare promiſſionem de non diſcedendo à certo loco, n.10.ibid.

Maritum excuſat Bonorum defectus à pacto de non diſcedendo à certo loco, n.11.ibid.

Maritus propter quas cauſas, poteſt recedere à certo loco, non obſtante promiſſione facta vxori de non diſcedendo; remittitur arbitrio iudicis, n.12.ibid.

Maritus adminiſtrans bona extradotalia, tenetur omnes fructus perceptos reſtituere, n.25.p.537

Maritus poteſt vxorem percutere ad emendationem, n.13.p.539

Mas.

Mas in vtero citiùs abſoluitur, quàm fœmina, n.12.p.117

Mares dextram vteri matris partem occupant, fœminæ verò ſiniſtram, numero 4. p.115

Tam in Mare, quàm in fœmina fortior ac debilior genitura ineſt, numero 3. p.116

Vide *Genitura.*

Mas ex robuſtiori ſemine quàm fœmina generatur, n.9.ibid.

Vide *Semen.*

Maris partus celerior, quàm fœminæ, n.16. p.117

Vide *Partus.*

Maris & fœminæ coniunctio per membrorum approximationem, & membri virilis in vas fœmineum intromiſſionem, cur à natura intenta, numero 7. & 11. p. 223. & ſeq.

Vide *Semen.*

Vide *Vterus.*

Mares ex calidiori ſemine procreantur, n.7. p.318

Mares citiùs naſcuntur quàm fœminæ, n.10. p.319

Mas multò citiùs ortum accelerat quàm fœmina, n.3.p.328

Mater.

Mater noxia, & vltimo ſupplicio damnata ſecari poteſt viua, vt fœtus viuus extrahatur, n.20.p.32

Mater quando obligetur ad ſubeundam ſectionem, n.31.p.35

Mater quando non adſtringatur ad ſubeundam ſectionem, n.32.ibid.

Matris vita ſemper præferenda, numero 36. ibid.

Pro ſaluanda Matre an directò, vel indirectò quicquam fieri poſſit, ex quo fœtus ſit certò moriturus, numero 37. ibid.

Nunquam licet pro Matris ſalute directè prouocare abortum, n.38.p.36

Mater vt valet, ita & Puer in vtero manens, n.6.p.291

Matris vita viuit fœtus, n.7.ibid.

Vide *Fœtus.*

Mater grauida lethali morbo laborans, fœtus, quos geſtat, mortuos parit, aut non vitales, n.9.p.292

Matres ipſaſmet latere ſolet dies Conceptionis, n.12. p.293

Matris aſſertio quod prolem ex adultero, non autem ex marito ſuſceperit, non attenditur, n.6.& 10. p.400. & ſeq.

Mater quando agitur de dirimendo Matrimonio filiæ non admittitur in teſtem, quia reputatur ſuſpecta, n.20. p.519

Materia.

Materia non generat formam; ſed eſt propter formam, n.25.p.5

Materia non poteſt eſſe denudata à forma, n.32.p.6

Materia de pariter defunctis tantundem difficilis, quantùm nobilis, numero 1. p.250

Matrimonium.

Matrimonium contractum antequam coniuges generare poſſint,an ſit validum,n.5. p.39
Apparente in prima Pubertate impotentiâ coëundi, expectanda eſt plena Pubertas, antequam Matrimonium diſſoluatur, n.6.ibid.
Ad Matrimonij validitatem non requiritur potentia generandi,ſed tantùm potentia coeundi,n.4.p.41
Matrimonium quando illico dirimatur, n.6. p.42
Matrimonium non dicitur conſummatum, niſi vir ſemen intra vas effundat, num.16. p.44
Verum ſemen non effundentes an contrahere poſſint Matrimonium, & an contractum teneat, n.17.ibid.
Matrimonium contractum non dirimitur impedimento amouibili,n.2.p.37
Vide *Impedimentum.*
Matrimonium an dicitur conſummatum viro ſeminante, ſed non potente ob cvirgæ breuitatem ſponſam deuirginare, num.4. p.50
Matrimonium illico dirimi poteſt, conſtito de Paralyſi Genitalium in ſene, num. 2. p.52
Anguſtia orificij ipſius vuluæ quando ſit iuſta cauſa diſſolutionis Matrimonij, n.7. p.58
Pudendi Muliebris amplitudo an poſſit præbere cauſam dirimendi Matrimonium, n.8.ibid.
Mentula Muliebris quando debeat præbere cauſam dirimendi Matrimonium, n.9. ibid.
Vide *Mentula.*
Exitus vteri quando ſit cauſſa diſſoluendi Matrimonium,n.10.p.59
Vide *Vterus.*
Apoſtemata vteri quæ, & quando cauſam præbeant dirimendi Matrimonium, n.11.ibid.
Vlcera vteri quæ, & quando diſſoluendi Matrimonium cauſa eſſe poſſunt, n. 12. ibid.
Fluxus vteri duplex,& quinam,ac quando poſſit Matrimonij diſſolutionis cauſam præbere,n.13.p.60
Nimia Mulieris pinguedo, an, & quando poſſit dare cauſam diſſoluendi Matrimonium,n.15.ibid.
Vide *Pinguedo.*
Ad Matrimonij validitatem vtrum requiratur potentia generandi,n.2. p.66
Matrimonij diſſolutio quid,n.2.p.92.& quomodo differat à tori ſeparatione, & diſſolutione ſponſalium,n.4.p.93
Matrimonium ſecundùm Canoniſtas conſummatur per quamcunque, & quocunque modo factam ſeminis virilis receptionem intrà vterum,n.6.ibid.
Examinatur hæc opinio, & quòd falſa ſit demonſtratur,n.7.ibid.
Matrimonium tunc dici debet conſummatum,cum inter Coniuges ſecuta eſt copula apta ad generationem,n.8.ibid.
Mentula muliebris quando conſummationem Matrimonij impedire poſſit,n.18. p.98
Matrimonium non conſummatum,& ex cauſa morbi contagioſi diſſolutum, non redintegratur etiam morbo recedente.Contrà in diuortio,n.2.p.99
Matrimonium ſecundum aliquos Doctores ob ſterilitatem poteſt diſſolui, num. 14. p.100
Vide *Sterilitas.*
Matrimonium non ordinatur ſolum,& ſimpliciter ad copulam,ſed ad generationem n.15.p.101
Matrimoniale vinculum eſt indiſſolubile, n.17.ibid.
Ad Matrimonij validitatem non requiritur potentia generandi, numero 28. p.102
Matrimonium præter filiorum procreationem, quæ eſt præcipuus eius finis, habet alios fines laudabiles,n.21. ibid.
Matrimonium idcircò irritatur quibuſdam impedimentis, quia obſtant ſuæ conſummationi,n.16.p.100
Vide *Impedimentum.*
Pro diſſolutione Matrimonij ſtante euidentia impedimenti, non eſt neceſſaria Triennij expectatio, n.1.p.295
Matrimonij diſſolutio intentari non poteſt, niſi conſtito, quod impedimentum illud conſummandi non ſit amouibile, num.1. p.314
Declaratur,n.ſeq.& 7.ibid.
Ad valorem Matrimonij, vt conſummatum dici poſſit, requiritur potentia penetrandi vas fœmineum,n.8.ibid.
Quandocunque Coniuges aſſequi poſſunt Matrimonij finem, Matrimonium dicitur validum & conſummatum,n.9. ibid.
Penetratio vaſis muliebris quatenùs ſit neceſſaria, vt Matrimonium dicatur conſummatum,n.11.ibid.
Matrimonium non dicitur conſummatum per ſolam vaſis penetrationem,ſed per ſeminis effuſionem intra vterum, num. 12. p.315
Matrimonij valor non poteſt pendere à caſu raro,n.13.ibid.
Matrimonium an diſſolui poſſit permanente impedimento penetrandi vas fœmineum, ſecuta tamen conceptione per ſeminationem,n.16.ibid.
Matrimonij diſſolutio peti poteſt à Marito, non remoto impedimẽto,licet eo cognito, Copulam pluries continuauerit,n.3.p.314
Matrimonij finis eſt filiorum procreatio, n.10. ibid.
Ex Matrimonij vinculo vxor tenetur ſequi virum,& cum illo cohabitare, n.4. p.334
Vide *Vxor.*

A Matrimonio non arcentur Muti & ſurdi à natiuitate, n.5.p.246
Matrimonij ipſius vim & finem Muti & ſurdi poſſunt tanquam impuberes apprehendere,n.6.ibid.
Vide *Mutus & Surdus.*
Matrimonium vt dicatur validum non ſolum requiritur vſus rationis,ſed etiã quod corpus ſit aptum generationi,numero 14. p.378
Matrimonium vt valeat requiritur copulatiuè potentia ad carnalem copulam,& prudentia rationis diſcernentis vim contractus matrimonij,n.19.p.378
Matrimonium eſſe validum in dubio pronunciandum eſt,n.20.ibid.
Declaratur,n.21.ibid.
Matrimonium non debet celebrari tempore Quadrageſimæ ſacræ,n.22.p.378
Minor decem annis Matrimonium contrahere non poteſt,n.1.p.377
Vide *Malitia.*
Vide *Diſcretio.*
Bigamia non contrahitur ex ſolo Matrimonio cum Vidua,ſed requiritur Copula & conſummatio,n.10.p.417
Matrimonio contracto præſumitur Copula carnalis ex cohabitatione Coniugum,n.12. ibid.
Matrimonio contracto, ſtante impedimento infirmitatis , non præſumitur ex cohabitatione Coniugum Copula carnalis,n.15. ibid.
Vide *Copula.*
Matrimonium celebrari debet in Eccleſia ex diſpoſitione Sacri Concilij Tridentini, n.18.ibid.
Matrimonium probatur per duos Teſtes , etiam Mulieres,n.1.p.429
Matrimonium contractum præſumitur ex traductione ſponſæ ad domum ſponſi , n.5.p.430
Matrimonium probatur ex Copula ſubſequuta poſt ſponſalia,n.8.ibid.
Matrimonium præſumitur ex cohabitatione, n.10.ibid.
Matrimonium non clandeſtinum , ſed in facie Eccleſiæ coram Parocho & Teſtibus contractum probatur per ordinarias probationes,num.12.ibid
Ad probandum Matrimonium,ſola cohabitatio ſufficit ad effectum legitimitatis, niſi conſtet de malo initio;nempè de Concubinatu præcedente , numero 26. & vide in addit. Ferentill. num. 13. p.430
Matrimonium primum quandò non agitur de dirimendo ſecundo , ſed ad effectum ſucceſſionis, probatur per ordinarias probationes,& etiam per leuiores,numero 13. ibid.
Matrimonium legitimè celebratur coram Parocho alterius ex coniugibus , num.17. p.431
Matrimonium non probatur ex inſtrumento dotali , niſi præſumptiuè , etiamſi de eo fiat mentio,n.18.ibid.
Maximè in præiudicium alterius Matrimonij,n.19.ibid.
Matrimonij diſſolutio ſi prætendatur ob impotentiam coëundi,iudex primo loco mandare debet quod vxor à Mulieribus,& Maritus à Viris peritis inſpiciatur , num. 1. p.433
Matrimonium vt poſſit diſſolui, quando impotentiæ coëundi ſigna ſunt dubia,neceſſe eſt quod conſtet coniuges ſimul cohabitaſſe,& incubuiſſe operi maritali,n.3.ibid.
Matrimonium non eſt diſſoluendum ob impedimentum Coniugum medicabile,n.15. p.434.n.3.p.438
Matrimonium non diſſoluitur ſi arctitudinis impedimentum in Muliere eſt medicabile per ſciſſionem.
Vide *Arctitudo.*
Matrimonium vt poſſit diſſolui ob impotentiam coëundi quid Coniuges iurare debeant?n.1.p.438
Et quid ſuper hoc iurare debeant eorum propinqui? n.2.ibid.
Matrimonium diſſoluitur , quando impedimentum coëundi inter Coniuges non eſt medicabile,n.6.p.439
Vide *Impedimentum.*
Ad Matrimonium contrahendum quis induci non debet metu pœnæ,n.1. p.441. & n.32.p.443
Ad Matrimonium quis allici poteſt ſpe lucri, n.2.p.441,& n.33. p.443
Vide *Lucrum.*
Matrimonium contrahens dicitur alienare propriam perſonam . quia non habet amplius ſui corporis poteſtatem , numero 2. p.384
Arrharum datio ſuſtinetur,ita vt ſi Matrimonium non ſequatur , Arrhæ lucrentur, n.36 p 443
Declara vt n.37.ibid.
Matrimonia liberè contrahi debent , n.42. ibid.
Matrimonium quando dicatur contrahi cum indigno,n.45.p.444
Matrimonium contrahere non valet is , qui Ordinibus ſacris eſt inſignitus , num.46. ibid.
Matrimonium ſi contrahat Ordines ſacros habens eſt excommunicatus ipſo iure,n.47. ibid.
Matrimonium ſi contrahat,Ordines habens, etiam dimiſſa vxore , adminiſtrare non valet Ordines ſuſceptos , pagina 48. ibid.
Matrimonium ſi contrahat , Ordines Sacros habens,maiores Ordines ſuſcipere prohibetur,n.49.ibid.
Vide *Ordo Sacer.*
Ad Matrimonium non ſolet diſpenſare S. Pontifex cum eo qui reperitur Sacris Ordinibus inſignitus,n.52.ibid.
Matrimonium contrahere cum Clerico non videtur honeſtum , nec conueniens nobili Puellæ , numero 53. & 55. ibid.
Vide *Clericus.*
Matrimonium non bene contrahitur inter illos , qui ſunt ætate valde diſpares, n.59. p.445

Matrimonium vir quando contrahit debet aſſe annorum 36. iuxta Ariſtotelem, numero 61. ibid.
Matrimonium honeſte non contrahitur ſtante inæqualitate ætatis contrahentium, n.63. ibid.
Matrimonium honeſte non contrahitur cum Gibboſo, & ſtrumis infecto, n. 64. ibid.
Matrimonium contrahi non poteſt à Muliere ſpiritibus immundis obſeſſa, n.1.p.448
Vide *Obſeſſio.*
Matrimonium contrahere non poteſt furioſa, vel mente capta, ſeu aliàs ſenſu carens,n.2.ibid.
Matrimonium cōntractum, obſeſſione ſpirituum ſuperueniente, non dirimitur, n.3. ibid.
Matrimonium ſubſequens nunquam dirimitur propter maleficium, niſi illud ſit perpetuum, & tale quod non niſi Dei miraculo tolli poſſit,n.9.p.448
Matrimonium non impedit, nec dirimit metus conditionalis, & non abſolutus, n. 2. p 455
Matrimonium impeditur, & dirimitur, metu iuſto,& cadente in conſtantem virum,n.3. ibid.
Matrimonium vt metu dirimatur quinque conditiones copulatiuè requiruntur, n.5. p.456.& n.ſeqq.
Matrimonium iam contractum morbi non dirimunt,ſiuè ſuperueniant,ſiuè ante Matrimonium contractum adeſſent, n.13. ib.
Matrimonij vinculum iure diuino,& naturali eſt indiſſolubile,n.14..ibid.
Matrimonium nonniſi propter impedimenta ſanctionibus Eccleſiæ expreſſa dirimi debet,n.15.ibid.
Matrimonium dirimi poſſe iuſtâ de cauſa pro libitu voluntatis, erronea eſt Græcorum opinio,n.19.p.457
Matrimonium non impedit,nec dirimit morbus caducus,n.17.p.456
Matrimonium iam contractum dirimi propter morbum caducum, eſt erronea ſententia,n.21.p.457
Matrimonium dirimitur Impedimentis duodecim,n.16.p.456.
Matrimonium contrahere poteſt ſexagenarius, n.19.p.459
Matrimonium etiam poſſunt contrahere de iure Canonico ſenes decrepiti, niſi alio impedimento laborent, numero 25. ibid.
In cauſa diſſolutionis Matrimonij ſumma diligentia adhibenda eſt,vt omnis fraus & error excludantur, n.6. p.394
Matrimonium diſſoluitur ob impotentiam viri,n,1.p.398
Matrimonium habetur pro conſummato ad effectum conſequendi lucrum dotale, ſi per coniugem ſuperſtitem non ſteterit, quominus matrimonium conſummaretur,n.5.p.473
Matrimonium eſt à principio nullum propter impotentiam perpetuam,n.6.ibid.
Matrimonium vbi non adeſt, ibi nec dos,nec lucrum ſeu donatio propter nuptias eſſe poſſunt,n.7.ibid.
Matrimonium quando eſt nullum propter impotentiam viri,non debetur lucrum dotale,n.8.ibid.
Matrimonium ad ſui validitatem requirit numerum annorum,pubeſcentiam corporis,& potentiam coëundi,n.5.p.406
Matrimonium quandoque contrahi poteſt ante pubeſcentiam per verba de præſenti, ſed contrahentes debent eſſe pubertati proximi,n.6.ibid.
Mulier annorum octo & menſium decem matrimonium validè non contrahit niſi probetur prudens & diſcreta, numero 1. p.406
Matrimonium contractum cum puella maiore ſeptennio & viripotente an ſuſtineatur,n.17.& ſeq.p.407
Matrimonium contractum cum puella impubere ad hoc vt ſit validum non ſufficit quod puella ſit viripotens, ſed inſuper intelligat vim conſenſus coniugalis, n. 18. ibid
Vide *Diſcretio. Malitia*
Matrimonium eſt inualidum ſi contrahatur cum puella ætatis longè diſtantis à pubertate,n.23.p.408
Matrimonium in dubio validum iudicari debet,n.27. p.408
Declara vt n.28.ibid.
Matrimonium non ſubſiſtit,ſi in altero ex coniugibus adſit impotentia perpetua, n.2.p.483
Matrimonia duo ſi fuerint contracta, & adſit dubium circa primum,ſtandum eſt pro ſecundo,n.47.p.521
Matrimonium contractum cum affine, nullum, & inualidum eſt,ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini, n.49. p.522
Matrimonij conſummatio præſumitur ex eo quod ſponſi ſimul cubuerint, num. 33. p.531
Matrimonij non conſummati præſumptio oritur ex eo, quod Pater ſponſæ exegerit creditum,quod fuerat pro dote ſponſo aſſignatum,ipſo ſponſo viuente,n.44.p.532
Matrimonij non conſummati præſumptio oritur ex præpropera ſponſæ migratione è cubiculo, n.46.ibid.
Matrimonij non conſummati præſumptio oritur ex eo quod ſponſa alleget ſponſi ſenectutem,n.47.ibid.
Matrimonij conſummationem tunc ſponſa tenetur probationibus vrgentioribus iuſtificare quando militant præſumptiones in contrarium,n.50.ibid.
Matrimonij finis eſt liberorum procreatio, n.53.ibid.
Matrimonium contrahens habet pro fine non ſolum liberorum procreationem, ſed omnia quæ veniunt ex natura Matrimonij,n.56.ibid.

Mederi.

Medenti ſatis eſt omnia cum ratione facere, n.6.p.179
In medendo ſuam capacitatem prætergredi, culpa non vacat,n.11.p. 178

Medendi officium eſt munus publicum,quod quilibet etiam inuitus exercere tenetur, n. 1. p.306.
Dic vt n.15. p.307
Mederi pauperi non tenetur Medicus, ſi alij adſint Medici qui idem facere poſſint, n.24.p.308
Vide *Medicus*.

Medicamentum.

Medicamentum,eſt id, quod aſſumptum nullum corpori præbet alimentum, num. 17. p.82
Medicamenta ob morbos aſſumuntur, non tanquam nutritura cibaria, numero 25. p.83
Pro Medicamentis vtimur iis, non pro cibis, quæ omninò dulcedine carent,n.29. p.84
Medicamentorum confortantium vſus, non tam facilè concedendus in jejuniis, ſed tantùm ex cauſa morbi, numero 24. p.87
Medicamenta nonniſi à calore actuantur, n.20.p.359
Medicamenta ſalubria etiam Veneni nomine donantur,n.1.p.150
Medicamenta ſterilitatem inducentia licet aliquando propinare, n.11.p.153
Medicamenta interdum ſuo fine fruſtrantur, n.1.p.159
Medicamenta ſoporifera, cùm valida ſunt, hominem infatuant, aut in apoplexiam præcipitant,vt declaratur,n.2.& 14.p.181. & 184
Medicamenta contra morbum Gallicum vltra qualitatem occultam, habent ſuas manifeſtas qualitates quibus aliis morbis contrariantur, n.15.p.195
Medicamentorum frequens vſus conceptionem impedire ſolet, numero 3. pagina 348

Medicus.

Medicorum quidam errores, à diuina & humana lege ſunt punibiles, numero 2. p.218
Euentus mortalitatis Medico non imputandus,ibid.
Medicus tenetur in medendo ſequi ſententias certas & ſecuras, numero 3. p.218
Medicus recedens à communiſſima Peritorum opinione abſque firmiſſimis rationibus, errat turpiter,& punibilis eſt, num.4. p.219
Medicus ex dolo in medendo delinquens, ægro moriente, videtur homicidij reus, n.10.ibid.
Medicus artis miniſter eſt, numero 5. p.139
Medici qui à ſanguine detrahendo, vbi opus eſt, abhorrent, à Medicina facienda prohibendi ſunt,n.6.& 7.p.219
Medicus tenetur mederi ægroto in periculo exiſtenti, aliàs, ſi moriatur, tenetur de homicidio,n. 2.p.306
Medicus tenetur lege præcepti etiam inuitus mederi, n.3. ibid.
Dic vt n.36.p.310
Medicus interficere videtur, qui, cùm poteſt ægrum ſanare, renuit illi mederi, num.6. ibid.
Medicus tenetur mederi etiam nolentibus,& inuitis, n.7.ibid.
Amplia etiam ingratis,n.ſeq.p.307
Dic vt n.39.p.311
Medicus gaudet multis priuilegiis, vt publicæ ſalutis curam gerat, numero 9. p.307
Medicus recipit mercedem pro honorario, n.11.ibid.
Medicus non poteſt compelli ad ea, ad quæ per propriam artem non obligatur, n.12. ibid.
Medicus contra ſuæ Artis dogmata Medicinam exercens, grauiter errat, numero 14. ibid.
Medicus non tenetur deſperatis mederi,n.15. ibid.
Medicus ſuſcipiens curam morbi deſperati nemini facit iniuriam, n.17. ibid. & n.44. n. 311
Medicum conuocare tenentur in caſibus difficilioribus obſtetrices, aliàs puniendæ ſunt,n.3.p.178
Medicus à publico non conductus non poteſt quandocunque cogi ad medendum, n.21.p.308
Dic vt n.46.& 47.p.312
Medicus à publico conductus non tenetur ad caſus inſolitos, n.22.p.308
Medicus non tenetur exiſtentibus in loco aliis Medicis, infirmis mederi, num. 23. ibid.
Medicus non tenetur mederi pauperi, ſi alij adſint Medici, qui idem facere poſſint, n.24.ibid.
Medicus cogi poteſt quandocunque ad medendum, vbi non ſit alius Medicus, qui opem ferat, n.25.ibid.
Medicus peſtis tempore etiam non conductus, non exiſtentibus aliis, poteſt cogi ad medendum, n.26. p.309
Contrarium etiam in conducto.
Dic vt n.ſeq.ibid.
Medicus quilibet in Peſte ſine contagio poteſt cogi ad medendum, non exiſtentibus aliis,n.31.ibid.
Medicus licèt aliquando cogi poſſit ad medendum Peſte infectis,non poteſt vnquam cogi ad cohabitandum in loco infecto, n.32.ibid.
Medicus tempore Peſtis poteſt ſeruire per ſubſtitutum,n.33.p.310
Medicus non poteſt cogi ad medendum abſque ſalario, quod in peſte debet eſſe majus conſueto,n.34.ibid.
Medicus quando ſit reus mortis ægrotantis, ſi illi ſuccurrere neglexerit, numero 38. ibid.
Medicus non tenetur mederi nolentibus, & inuitis,niſi eſſent dementes, n.39.p.311
Medicus quando,& quatenus teneatur mederi ob priuilegia, quibus gaudet, num.40. ibid.

Medicus

Medicus quando poſſit licitè curationem ſuſcipere Morborum incurabilium, n.43. ibid.

Quæ habent locum in Medico Phyſico, habent etiam locum in aliis, qui veniunt nomine Medici, & in quibuſcunque eius miniſtris, numero 48. p.312

Medici non per violentiam & per minas cogi debent ad medendum, ſed blandè alliciendi mercede ſufficiente oblata, n.49. ibid.

Ad Medicos exhortatio, numero 50. ibid.

Medicos Iudex adhibere debet qui furorem ſeu dementiam cognoſcant, num.6. p.365

Medici vt probent qualitatem morbi, deponere debent per ſenſum Corporis, nempè quod viderint infirmum, ita vt morbi qualitatem iudicare potuerint, num.14. p.410

Medico deponenti Mulierem ex abortu obiiſſe credendum eſt, n.12. p.413

Medicis qui infirmum curarunt ſtandum eſt potius quam aliis, numero 14. ibid.

Medicorum fides probat infirmitatem, n.19. p.417. & n.3. p.398

Medicorum iudicium ſæpè fallitur, num.8. p.420

Medicis atteſtantibus de re ad eorum peritiam ſpectante ſtandum eſt, numero 6. p.425

Medicis in Arte ſua ſtandum eſt, n.2. p.449. & n.10 p.395

Medici atteſtatio infirmitatem probat, n.2. p.396

Maximè quando alij teſtes de illa deponunt, n.3. ibid.

Medici atteſtatio in materia qualitatis morbi præfertur aliis teſtibus, numero 9. p.397

Medicis deponentibus de infirmitate ſtandum eſt, tanquam peritis in Arte, num.7. p.522. & n.12. p.510

Medicis atteſtantibus de qualitate morbi, plena fides adhiberi debet, numero 10. p.512

Membranæ.

Membranæ cùm ſint partes ſpermaticæ, non aliunde quàm ex ſpermate generari poſſunt, numero 7. & 14. pag.215. & ſeq.

Membranæ in fœtu ex ſemine muliebri generantur, n.16. p.216

Membrum.

Membrum nimis craſſum an ſit iuſta cauſa dirimendi Matrimonium, n.1. p.49

Et quid de Membro carnoſo vltra conſuetum, n.2. ibid.

Membro contracto exiſtente quid de eo determinandum, n.5. p.50

Membri tortuoſitas copulam impedire poteſt, & eſt duplex, n.7. p.51

Membri craſſities excedens quando ſine remedio ſit, n.8. p.96

Membra officiorum gratia conſtant, num.3. p.205

Membrorum mutilatio inducit irregularitatem, n.1. ibid.

Vide *Mutilatio.*

Vide *Irregularis.*

Membri breuitas impedit, quò minùs Vir poſſit penetrare ad violationem virginitatis, n.1. p.203

Signa violationis virginitatis æquiuoca ſunt, & communia tam violationi factæ per membrum virile, quam factæ alio quocunque modo, n.2. p.204

Membri longitudo non poteſt impedire erectionem, licet impedire poſſit generationem, n.6. p.295

Membrum auris eſt ad nobiliſſimam operationem & ad decorem fabricatum, n.2. & 5. p.205

Vide *Auris.*

Membrum in coitu quam penitiſſimè debet intrudi, aliàs difficiliùs ſequitur conceptio, n.9. p.224

Vide *Penis.*

Membri breuitas impedit generationem, n.1. p.344

Vide n.8. p.345

Membrorum ſuorum nemo eſt Dominus, n.4. p.518

Memoria.

Memoria lapſa, læditur etiam Ratio: quod declaratur ibid. n.1. p.163

Memoria quot modis læditur, numero 2. ibid.

Memoria lædi poteſt, non læſa ratione, n.3. p.163

Memoria & Ratio habent diſtinctas ſedes, n.6. p.164

Memoria & Ratio requirunt inſtrumenta diuerſimodè temperata, n.7. ibid.

Abſque memoria poſſumus intelligere, n.11. p.164

Memoria amiſſa, etiam amittitur Ratio, ſi frigida intemperies intendatur, num.13. p.165

Actus abſurdi ab iis facti qui memoriam amiſerunt, non ſunt ex Rationis læſione, n.14. ibid.

Memoria etiam in totum deperdita, Ratio de neceſſitate non læditur, numero 8. p.164

Memoriæ imbecillitas non infert defectum intellectus, præſertim in infirmo, n.22. & 23. p.466

Mens.

Mentis alienatio quæ & quando impediat Euchariſtiæ aſſumptionem, num.3. pag.88

In Mentis alienatione aliquando adſunt lucida interualla, aliquando non, num.4. pag.89

Mente alienatis quando poſſit exhiberi Sacroſancta Euchariſtia, n.5. ibid.

Vide *Alienatio Mentis.*

Vide. *Demens.*

Mentis ſanæ non præſumitur, is qui eſt in articulo mortis conſtitutus,numero 11. ibid.

Mentis ſanitatem in Teſtatore ſufficit adeſſe tempore teſtamenti, numero 5. pagina 411

Mentis ſanitas præſumitur in Teſtatore cui in infirmitate adminiſtrata fuerunt Sacramenta,n.5.ibid.

Mentis ſanitas naturaliter & de iure præſumitur, & contrarium aſſerenti incumbit onus probandi concludenter, num.1. & 4. p.421

Mentis ſanitas præſumitur etiam in ſene,n.2, ibid.

Notarij aſſertio, Teſtatorem eſſe ſanæ mentis, facit vehementem ſanitatis præſumptionem,n.3.ibid.

Mentis ſanitas probatur per communem reputationem,per famam,& per teſtes deponentes de rebus prudenter geſtis, n. 15. p.422

Mentis ſanitas arguitur ex frequentia Eccleſiarum,& Miſſæ auditione, n.16. ibid.

Mentem ſanam arguit frequentia Sacramentorum præſertim in vltima infirmitate, n.17.ibid.

Mentis ſanitatem arguit prudens diſpoſitio, n.22.p.423

Religioſorum atteſtationi de ſana alicuius mente plurimum defertur, numero 20. p.422

Mente ſanus quilibet præſumitur,n.5.p.376. numero 4. pagina 448. & numero 7. p.461

Mentis ſanæ eſſe, naturale eſt, numero 9. p.465

Mentis ſanæ Teſtatorem fuiſſe oſtendit ipſum Teſtamentum ritè & rectè conditum, n.13.ibid.

Mens ſana arguitur ex ordinata ſcripturæ compoſitione; prout è contrà ex inordinata,præſumitur Dementia, numero 14. ibid.

Mens ſana Teſtatoris arguitur ex inſtitutione hæredum ab inteſtato venientium.n.15. ibid.

Mens ſana arguitur ex Sacramentorum ſuſceptione.n.16.ibid.

Mentis ſanæ præſumptio in Teſtatore deducitur ex eo, quod ipſe Teſtamentum ſubſcripſerit,& Teſtes interuenerint,n.18, bid.

Mentis ſanæ viri, licet aliqua faciant de tempore Teſtamenti,ſanæ menti non conuenientia, non tamen inſani reputantur, dum ſuſpicio furoris ex aliis cauſata amoueatur; & plura exempla referuntur, numeris ſeqq. poſt numerum 25. p.466

Mente captus quis dicatur, n.4.p.403

Mentis ſanæ quilibet eſſe præſumitur,num. 6 ibid.& n.17.p.498

Mentis ſanæ præſumptio viget ad ſuſtinendum actum geſtum,n.11.p.482

Mentis ſanæ quemlibet eſſe, naturale eſt, n.18.p.498

Mentis ſanæ nulla datur maior coniectura quàm quæ deſumitur ex teſtamentariæ diſpoſitionis qualitate,n.31.p.499

Mens transferentis debet eſſe ſana, ſi poſſit penſio nutu transferri, n.7.& 9.p.197

Menſtrua Purgatio.

Menſtruæ purgationes, quomodo diſtinguantur à purgationibus puerperij, n. 2, p.299

Menſtrua, ac puerperia ſi fluant, ex mœrore & triſtitia, vel diminuuntur, vel in totum retinentur, numero 5. pagina 256

Menſtruæ purgationis diminutio in puerperio morbum excitans, ex quo puerpera decedat,caſum pro exceptione facit, n.6, p.258

Menſtrua retenta quandonam Hydropem excitare conſueſcant,n.4.p.262

Mentula.

Mentula muliebris quando debeat præbere cauſam dirimendi Matrimonium, n. 9. p.58

Mentula muliebris quando conſummationem Matrimonij impedire poſſit, n. 18. p.98

Vide *Matrimonium.*

Meretrix.

Meretrices in actu Copulæ latebras quærunt n.23.p.520

Ex publica Meretrice nati, dicuntur vulgo concepti,n.1. p.551

Meretricis publicę filij certum Patrem oſtendere nequeunt,n.2.ibid.

Metus.

Metus conditionalis, & non abſolutus non impedit,neque dirimit Matrimonium,n.2, p.455

Metus iuſtus & cadens in conſtantem virum dicitur qui continet periculum mortis, vel cruciatum corporis, n.4. p.456

Metus vt dirimat Matrimonium quinque conditiones copulatiuè requirit, num. 5, ibid.

De quibus Conditionibus, n. ſeqq.

Metus iuſtus & cadens in conſtantem virum, impedit & dirimit Matrimonium, n.2.p.455

Metus iuſtus non dicitur,ſi malum, quod timetur non ſit graue,n.6.p.456

Metus iuſtus non dicitur, niſi timor mali euentûs ſit probabilis & rationabilis,n.7. ibid.

Metus iuſtus non dicitur ſi incutiens metum minas exequi non valeat, numero 8. ibid.

Metus iuſtus non dicitur quando incutiens metum minas exequi non ſoleat, num.9. ibid.

Metus iuſtus non dicitur quando is, cui quis minatur, facilè poteſt malis occurrere, n.11.ibid.

Metus ſi fuerit incuſſus ab aduerſario teſtibus aliàs examinatis,præſumitur in eo potentia in futurum,n.5.p.462

Minor.

Minor cenſetur ignorare Teſtamentum Patris,n.73.p.446
Minori,qui omittit adimplere ordinata à Teſtatore, competit reſtitutio in integrum, n.78.ibid.
Minor reſtituitur in integrum ſi transgrediatur voluntatem Teſtatoris in committendo,n.79.ibid.
Contrarium;n.80.ibid.
Declaratur, n.81.ibid.
Minori, qui omiſit implere præceptum Teſtatoris, ſuccurritur abſque reſtitutione, n.83 ibid.
Minori cuilibet competit reſtitutio in integrum,etiamſi agatur de commiſſione,non autem de omiſſione,n.94. p.447
Vide *Reſtitutio in integrum.*
Minor in his, quæ gerit occaſione Matrimonij, habetur pro maiore,n.87.ibid.
Minor quando non dicatur dolosè agere, n.88.ibid.
Minori dandus eſt Curator,n.5.p.518
Allegans nullitatem contractus geſti per Minorem,ob defectum interuentus proximiorum, probare tenetur nedum exiſtentiam proximiorum,ſed etiam habilitatem de eo tempore ad interueniendum contractui,n.1.p.414
Contrarium n.4.p.415
Sed reprobatur,n.5.ibid.

Miraculum.

Miracula omnia non tranſcendunt ſimpliciter Naturæ potentiam,n.1.p.131
Miraculorum triplex gradus, num. 2. ibid.
Miracula omnia habent aliquid quod admirationem excitat,n.3.p.131
Miracula quomodo aliquando etiam ex Naturæ virtute contingere videantur, n. 4. ibid.
Miraculum eſt opus arduum,numero 7.pagina 132
Vide *Sanatio Miraculoſa.*
Deus ſeruos ſuos in peculiari aliquo Miraculorum genere magis quàm in alio interdum illuſtrat, n.1.p.135
Satis eſt ad miraculi euidentiam, vt ſanatio vrgentioris morbi ſit inſtantanea, licet remaneant alia morbi accidentia, num. 8. p.137
Miracula aut ſunt præter naturam,aut contra naturam,aut ſupra naturam,numero 6.pagina 141
Miraculum non dicitur id quod naturæ vires non excedit,n.2.p.142
Miracula quædam videntur aliquando ex naturæ vi contingere, & quomodo, n. 1. p.145
Miraculum clarius elucefcit ex conſequentibus ipſam ſanationem, numero 6. pagina 202
Miraculum non poſſumus imaginari, vbi Natura ex ſe operatur,n.15.p.341
Vide *Natura.*

Mola.

Mola,quid,n.1.p.214
Mola eſt falſa quædam conceptio, num. 3. p.215
Mola quomodo generetur,n.4.ibid.
Mola an generari poſſit abſque ſemine virili n.5.10.& 17.p.215.& ſeqq.
Mola conceptus eſt præter naturam, & ideo non habet ſtatutum tempus geſtationis, n.8.p.215
Molæ nutriuntur & augeſcunt per vmbilicum,n.9.p.216

Moniales.

Indulgentia Pontificum in dimiſſione Monialium à clauſura, non reſpicit ſalutem particularem,n.1.p.282
Contrarium,n.ſeq.p.283
Quæ conditiones requirantur in morbo cuius cauſa Monialis dimitti debeat à Clauſura,n.4.p.283.& n.9 p.284
Monialis non debet dimitti à Clauſura, ſi morbus non ſit contagioſus, numero 8. p.283

Monſtrum.

Monſtro naſcente membra humana ac belluina habente, datur ſufficiens indicium inquirendi contra reum,n.3.p.173
Mulier non eſt ab omni ſuſpicione libera quæ tale monſtrum edit,vnde ad vlteriora procedendum vt veritas habeatur, n. 13. p.175

Morbus.

Morbi inſigniter Caput debilitantes,ac refrigerantes, faciunt maximam coniecturam impotentiæ,n.1.p.52
Morbi quidam magni quando faciant Hominem impotentem,n.9. pag.54. & n.10. p.55.& n.11.ibid.
Morbi nonnulli Mulieres infœcundas faciunt,n.8.p.67
Terminus acutorum Morborum eſt quadrageſimus dies, n.2.p.73
Vide *Terminus.*
Morbus acutus habet ſuum motum celerem, n.3.ibid.
Qui morbi prohibere debeant Euchariſtiæ aſſumptionem,n.2.p.88
Morbi cum quibus aſſociatur vomitus, prohibent Sacraměti exhibitionem,n.15.p.90
Morbus quis ſit Cholera,n.19.p.91
Vide *Cholera.*
Morbi contagioſi relinquentes ſemina contagij recedentes, an dent cauſam diuortio, n.3.p.99
Morbus diuturnior maiorem timorem poteſt dare ſano coniugi infectionis, quam recentior,n.6.ibid.
Morbus grauis recedens plus timendus eſt, quàm mitis præſens,n.5.ibid.
In quibuſdam morbis relinquatur diſpoſitio inficiendi ſanum coniugem, num.7. ibid.
Morbi hæreditarij maiorem ſuſpicionem infectionis inducunt,n.8. p.100

Morbi contagioſi omnes non dant Diuortio cauſam,n.9.ibid.
Morbi prima,vel ſecunda cauſam an mortem attulerit,arbitrabitur iudex,n.12.p.369
Morbi cauſæ quæ non poſſunt probari niſi per teſtes domeſticos & familiares,contra illos non ſunt admittendæ leues exceptiones,n.13.num.13.ibid.
Morbi cauſa ſi præponderet culpæ infirmi, mors ſuperueniens tribuitur primæ cauſę, n.9.ibid.
Morbus quòd ſit mortalis bene probatur ab euentu,n.2.& 3.p.369
Morbus nullus poteſt ſuccedere ex naturali partu,n.3.p.256
Vide *Partus.*
Morbus ex nulla re naturaliter ſe habente dependere poteſt, qui res eſt præter naturam, n.4. ibid.
Morbi magni ex magnis cauſis fiunt, n. 6. ibid.
Morbi acuti fiũt ab humoribus calidis, Chronici ab humoribus frigidis.n.10.ibid.
Morbus interimens vbi fit primò, & per ſe culpa grauiditatis, alia cauſa non eſt quærenda,n.2.p.288
Morbus extra grauiditatem ſi non ſit aptus occidere,& cum grauiditate occidat, grauiditas ſola eſt culpanda, n.4.ibid.
Morbus ſuccedens partu exiſtente naturali, ex partu dici non poteſt,n.1.p.259
Morborum duo genera in prægnante, vel parturiente conſideranda, n.1. p.263
Morbi qui,quantùm,ac quomodo naturalem effigiem immutare conſueſcant,numero 9. p.274
Morbi à flatu excitati citò diſſoluuntur, n.5. p.124
Morbi ſanari non poſſunt niſi eorum cauſæ tollantur,n.15.p.126
Morbi curari poſſunt vel coctione, vel reſolutione,vel diſcuſſione,n.2. p.127
Morbi à calidis humoribus procreati,breues; à frigidis verò longi,n.5. p.128
Morbum magis incurabilem reddit natura partis affectæ,ſi cum morbo conueniat, & debilis ſit,n.8.ibid.
Morbi increſcentes in ſenibus,qui? num.10. p.129
Morbum fieri per decubitum quando dicatur,n.3.p.136
Morbi longi non poſſunt naturaliter niſi paulatim & longo temporis interuallo ſuperari,n.6.p.139
Vide *Sanatio.*
Morbos natura ſuperat concoquendo, n.4. p.140
Morbo exiſtente crudo nullæ indicationes bonæ naturaliter eſſe poſſunt, numero 9. p.143
Morbi augmentum quando dicatur,num.11. ibid.
Morbus in augmento dicitur crudus, n. 12. ibid.
Morbus non dicitur ſanari qui alterum morbum facit,n.5.p.147
Morbi accidentia debent eſſe parti affectæ proportionata,n.5.p.149
Morbi ex aëris vitio excitati,ſunt omnium pernicioſiſſimi,n.3. p.167
Morbus leuis non eſt dignus nomine morbi, n.2.p.169
Morborum magnorum ſigna conſpicua apparent,n.5.ibid.
Morbi magni ſupponunt magnas cauſas, n.6.& 8.p.170
Morbus magnus magnum receſſum à naturali ſtatu ſignificat,n.7.p.170
Morbus magnus æſtimatur capitis dolor ſi fuerit grauior,n.4.p.169
Morbos prænuntiant ſpontaneæ laſſitudines,n.13.p.194
Morbus aptus ad inficiendam domum Coniugum,eſt iuſta cauſa diuortij:non ſic autem vbi morbus ſimplici contagioſanum coniugem inficere poteſt,n.5.p.102
Morbi quinam adeò prauis exhalationibus ſcateant, vt etiam domos inficiant, n.7.ibid.
Morbi cordis ſtatim atque inceperint, hominem perimunt,n.5.p.198
Morbo magno prehenſi poſt alium morbum neceſſariò pereunt,n.6.p.199
Morbi longi ſanantur per concoctiones,n.7. ibid.
Si quis ſubitò naturaliter à morbo liberetur, aliquam inſignem euacuationem habeat neceſſe eſt,n.9.p.199
Morbo lethali in prægnantia, vel partu ſuccedente dummodo ex Prægnantia,vel partu immediatè non dependeat, non ſit locus exceptioni,n.5.p.262
Morbi viſionem tantùm diminuentes an diſſoluant ſponſalia, n 8.p.104
Morbi increſcentes in ſenibus, qui? num.10. p.129
Morbis obnoxius eſt fœtus in Matris vtero, non minùs, quam extra vterum, num.2. p.117
Vide *Fœtus.*
Morbus ibi firmatur,ſi quæ pars ante morbum laborauerit,n.3.p.200
Morbi ſtatus quando dicatur, n.2. p.201
Morbi acuti per Lunæ motum: Chronici per motum Solis iudicantur, numero 7. p 210
Quæ conditiones requirantur in morbo cuius cauſa Monialis dimitti debeat à clauſura, numero 4. p.283. & numero 9. p.284
Qui ægris in morbis longis aſſiſtunt,non euitant, ob incommoda, quæ patiuntur, aduerſæ valetudinis inſultus, numero 7. p.283
Morbus ſi non ſit contagioſus non eſt iuſta cauſa dimittendi Monialem à clauſura, n.8.ibid.
Morbus ob cuius cauſam Monialis dimittitur à Clauſura, debet probabiliter eſſe curabilis,n.11.p.284
Morbus acutus tantumdem damni infert breui tempore,ſi occidat, quantum morbus Chronicus, ſed lethalis,tempore diuturno,n.5.p.291
Morbi incurabiles aliquando ſola aëris mutatione curantur.n.7. p.239

Morbus eſt proxima cauſa mortis, non acci-
dentia morbi,niſi in quantum à morbo de-
pendent,n.14.p.321

Qui morbo aliquo ſuffocante pereunt,non ante tertiam diem efferendi, & cur? n. 7. p.337

Morbus in habitu idem eſt ac connaturalis, n.1.p.339

Morbi in habitu non ſunt amouibiles, quia veluti naturales affectus ſunt, numero 2. ibid.

Naturales diſpoſitiones ad aliquem morbum contrahendum, ſuperari non poſſunt,n.3.ibid.

Morbus vnus alterius eſt remedium, vt Quartana,ex qua Epilepſia quandoque ſanatur,n.7.p.340

Morbus quandonam redditur habitualis frequentia acceſſionum,n.9.ibid.

Morbus non poteſt dici habitualis durante conſenſu,niſi iam in parte fixatus ſit,n.10. ibid.

Morbus in habitu ſolidas partes occupat, n.12.p.341

Si ex cauſa morbi renunciare licet Epiſcopatui, videndum primò an morbus ſit ſanabilis,nécne,n.1.p.342

Periculum incidendi in morbum idem operatur ac ipſe morbus, n.6. ibid.

Morbi ſeniles vires tempore acquirunt, n.3. p.345

Morbi magni & diuturni cauſa ſunt cur Homines citius ſeneſcunt quam deberent, n.14.p.358

Morbus ibi firmatur,vbi pars ante morbum laborauerit,n.23.p.359

Morbi dantur, & alia ſanitatis incommoda veneficiis Diabolicis excitata,n.1.p.241

Morbi quidam magni habent aliquando fortes, ac repentinos inſultus à Natura, n.2.p.242

Morbi vteri aliarum principum partium morbis aſſociati, tam admirabilibus ſymptomatibus concomitantur, vt ſupernaturales exiſtimentur,n.4.ibid.

Morbis vteri plures Mulierum conflictatæ à Dæmone obſeſſæ exiſtimantur,n.5.ibid.

Morbos prænuntiant ſpontaneæ laſſitudines, & qua ex cauſa, numero 6. ibid. & num. ſeq.

Morbi qualitas ex accidentibus potiſſimùm dignoſcitur,n.15.p.410

Morbus contagioſus non ſufficit ad Tori ſeparationem, ſed ſolum ad debiti negationem & quando,n.15. p.452

Morbi Matrimonium iam contractum non dirimunt,ſiuè ſuperueniant,ſiue ante contractum adeſſent,n.13.p.456

Morbi præſumpta continuatio tollitur ex contraria probatione,n.16.p.396

Morbi qualitas quomodo & à quibus probetur,n.8.& 9.p.396

Morbi grauis ſigna perſpicua eſſe debent, n.6.p.476

Morbi magni,quales ſunt acuti,magna ſolent producere ſymptomata,n.7.ibid.

Morbus niſi ſit grauis,ac ſonticus,non impedit humanas actiones, numero 19. pagina 476. & numero 27. pagina 477

Morbus non ſolum eſt habitus contra naturam,ſed habitus qui Corporis vſum deteriorem reddit,n.28.ibid.

Morbi qualitas doloribus maximè oſtenditur,n.15.p.476

Morbus Caducus.

Morbo caduco vitiatur Profeſſio ſi ità diſponant Conſtitutiones Religionis, n. 3. p.409

Morbus caducus vt inualidet Profeſſionem probari debet de tempore ſequutæ Profeſſionis,n.7.ibid.

Morbus caducus non probatur per teſtes deponentes vidiſſe aliquem in terram cadere,n.8.ibid.

Morbus caducus non probatur ex eo, quod quis ſoleat cadere in terram, ſed bene morbus ſimilis, vel propenſio ad illum, n.11.p.410

Morbum caducum patientes,impoſſibile eſt, quod frequentiſſimè non cadant,num.19. ibid.

Morbum caducum patiẽtes exacto 22. ætatis anno vehementiùs amutuntur, n.20. ibid.

Morbus caducus vix eſt aliqua arte medicabilis,n.21.ibid.

Morbus caducus ab antiquis appellabatur Herculeus propter eius vim, numero 22. ibid.

Morbus caducus non impedit, nec dirimit Matrimonium,n.17.p.456

Morbo caduco laborantes iuxtà ritum Græcorum ſunt inhabiles ad contrahendum Matrimonium,n.20.p.457

Morbum caducum dirimere Matrimonium iam contractum, eſt erronea ſententia, n.21.ibid.

Morbum caducum allegans in perſona alicuius tenetur illum probare,n.8.p.396

Morbus caducus ſi realiter non ſit, non euadit talis ex eo quod patiens aſſerat eſſe talem,n.12.ibid.

A morbo caduco liberatio probatur per teſtes de tali liberatione deponentes,n.15. p.396

Morbus caducus,Comitialis à Iuriſconſultis appellatur,& quare,n.1.& 17. p.401.403

Morbus caducus ſemper eſt pernicioſus, & curatu difficilis, n.2.p.402

Morbus caducus in ætate prouectis vix vlla arte eſt medicabilis,n.3.ibid.

Morbo caduco laborans,inhabilis eſt ad beneficia obtinenda,n.4.p.402
Vide *Beneficium.*

Morbo caduco laborans eſt irregularis,prohibetur enim promoueri ad Ordines, & promotus ſuſpenditur,n.6.p.402

Morbus caducus non inhabilitat de iure ad obtinendum beneficium, in quo non requiritur Ordo ſacer,n.8. ibid.

Morbo caduco laborans non eſt ſuo facto irregularis, ſed ex accidenti, n.9. p.402

Morbi caduci effectus, numero 12. ibid.

Morbi caduci exiſtentia probata, ſiquis illius deficientiam alleget,probare tenetur, n.13.ibid.

Morbo

Morbo caduco affectis Sacramentorum administratio non eſt committenda, n. 18. p.403

Morbus Dæmoniacus.

Morbus tam naturalis, quam Dæmoniacus ab iiſdem cauſis naturalibus dependet, n.11.p.243
Morbi Dæmoniaci licet difficulter cognoſcantur, à multis tamen ſimul iunctis ſignis cognoſci poſſunt, n.12.ibid.
Morborum Dæmoniacorum ſigna communia ſunt morbis quoque naturalibus, n.13.ibid.
In morbis naturalibus adſunt ſigna dependentia à cauſis, quæ inter ſe ſunt compatibiles: in Dæmoniacis contrà, num.14. ibid.
Nihil nos magis perducit ad cognitionem morbi Dæmoniaci, quam ipſius morbi mos, n.16.p.244

Morbus Gallicus.

Morbus Gallicus leuis an debeat dare cauſam diuortio, n.10.ibid.
Morbus gallicus non dependet à manifeſtis qualitatibus, ſed ab occultis, n.11.ibid.
Morbus gallicus quandonam grauis dicendus, n.12. ibid.
Morbus gallicus habet quoſdam gradus maioris, & minoris malignitatis, numero 13. ibid.
Morbi gallici ſignum petitum ex dolore capitis abſque febre, magis noctu quàm diu affligente, fallax eſt, num.1. & 10. p.192. & 194
Morbi gallici varia ſigna conſiderantur, n.2.3.& 4.p.193
Et rejiciuntur, n.11.& ſeq. p.194
Morbus gallicus habet quandam peculiarem venenoſitatem, quę communibus remediis vinci non poteſt, ſed requirit antidota propria, n.8.p.193
Morbi gallici ſymptomata omnia apparent aliquando in perſonis quæ eo morbo non laborant, n.14.p.195
Morbus gallicus latet aliquando ad plures menſes, n.17.ibid.
Morbus gallicus à principio neglectus altas mittit radices, n.19. p.196
Morbus gallicus quando ſit iuſta cauſa Diuortij quando verò ſolius ſeparationis Tori, n.9 p.103
Morbo Gallico detenti quando reſignare poſſunt, n.18.p.72
Ob Morbum gallicum an ſemper diſſolui debeant ſponſalia, n.13.p.105
Vide *Sponſalia.*
Morbus gallicus leuis non videtur ſufficiens cauſa diſſoluendi ſponſalia iurata, num.14. p.106
Morbus gallicus facilè inducit ſterilitatem, n.6.p.345. Vide n.12.p.346
Vide *Sterilitas.*
Morbus gallicus minus grauis eſt, quam leprà, n.70.p.445

Mores.

Mores ab ætate immutantur, numero 10. p.275
Mores pro mutatione temperaturæ ipſius corporis immutari ſolent, numero 11. ibid.
Mores immutantur ob aëris euidentes, ac inſignes mutationes, n.12.p.276
Mores mutat vitæ genus maximè à naturali & conſueto alienum, n.13.ibid.
Mores quomodo ab Animi paſſionibus immutentur, n.14.ibid.
Mores contra ius diuinum non valent, n.24. p.457

Mors.

Mortis acceleratio ob cauſam prægnantiæ, & partus, non ſufficit ad exipiendum lucrum pecuniarum, n.1.p.202
Mortis nullus caſus datur in prægnantia, & partu, in quo ipſe partus, & prægnantia culpari non poſſint, n.2.p.203
Vide *Prægnantia*, *Partus.*
Mors eſt priuatio reſpirationis, numero 16. p.294
Vide *Reſpiratio.*
Poſitus in articulo mortis quando quis dicatur, n.5.p.306
Mortis duo genera in prægnantia & partu euenientia, n.2.p.233
Mortis cauſa primaria & immediata ſemper attendi debet in caſibus exceptis in inſtrumento ſocietatis, n.4.p.233
Non verò cauſa fouens & mediata mortis, n.6.p.234
Mortis celeritas, facta comparatione inter Peſtem, & vulnus ſimpliciter lethale, commonſtrat mortem ex peſte non ex vulnere ſucceſſiſſe, numero 23. p.322
Mors prius probari debet, quam mortui reſurrectio, n.1.p.336
Mortis probatio eſt difficilis, immò impoſſibilis probationis, antequam ſigna putrefactionis cadaueris ſe prodant, n.2. ibid.
Mortis ſigna æquiuoca ſunt, ita vt etiam in viuentibus appareant, n.8.p.337
Morte non probata, probari non poteſt Reſurrectio, n.9.ibid.
Mortem prouenilſe à cauſa diuerſa ab ea quæ apparet, probandi onus incumbit alleganti, n 4.p.369
Laborare in extremis dicitur ille qui deinde moritur ex illa infirmitate, nullis ſanis interuallis, n.7.ibid.
Mors ſuperueniens tribuitur primæ cauſæ, ſi prima infirmitatis cauſa præponderet culpæ infirmi commiſſæ in victu, num.9. p.369
Mors ſuccedens, Partu exiſtente naturali, ex partu dici non poteſt, n.1.p.259
Quinam mortis caſus in partu excipiantur in inſtrumento ſocietatis, n.p.261
Mortis caſus ex morbo euenientes, ad prægnantiam & partum non pertinente, locum exceptioni non faciunt, n.6.p.262

Mors illi morbo tribuenda eſt,cui accidentia ſuperuenientia ſunt magis cognata, n.8. ibid.
Mors tribuitur vulneri etiam quod poſt vulnus ſuperueniat ſpaſmus, num.6. p.412. & n.9. vbi affertur ratio,p.413
Mortem eueniſſe ex vna cauſa minus vrgenti, potius quam ex alia vrgentiori, probandum eſt per allegantem, num. 10. ibid.
Mors tribuitur cauſæ vltimæ vrgentiori, per quam ſaltem offuſcatur prima, de qua erat dubium, numero 1. ibid.
Mors Mulieris potius tribuenda abortui ſubſecuto quam febri ſubſequenti, num. 2. ibid.
Mors tribuitur cauſæ poſteriori magis vrgenti, per quam efficitur quod non poſſit cognoſci an prima cauſa eſſet ſufficiens ad mortem,n.4. ibid.
Mors tribuenda eſt cauſæ primæ, vel vltimæ, non autem mediæ, numero 5. p.414
Mors in dubio attribuitur vltimæ cauſæ, etiamſi prima fuerit mortalis, numero 4. p.425
Mors attribuitur primæ cauſæ quando illa nunquam ceſſauit,n.10.ibid.
Mors alicuius bene probatur per teſtes de illa deponentes,n.3.p.386
Mors imminens arguit potius deſiderium ſalutis quam cogitationem fraudis, n.10. p.389
Mors nihil aliud eſt quam ſyncope confirmata, n.5.p.179

Mortuus.

Mortui apparent Homines, licet adhuc viuant,ex violentia aliquorum morborum, n.4.p.337
Mortuus verè non diſtinguitur ab Homine aliquo morbo ſuffocante detento,n.6.ibid. & n.20,p.338
Mortuum eſſe hominem nonniſi ex cadaueris putredine pro certo deprehendi poteſt,n.21.p.338
Mortuus an quis ſit ex prima vel ſecunda morbi cauſa, arbitrarium eſt iudici decernere,n.12.p.369

Motus.

Motus ab interioribus ad exteriora; bonus: contra verò, malus: numero 9. pagina 125
Quod declaratur,n.11.ibid.
Motus embrionis quomodo differat à motu ab alia cauſa excitato, numero 10. pagina 187
Motus in vtero eſt magnum conceptionis ſignum,n.9.ibid.
Ex celeriori motu ipſius fœtus maior calor arguitur,n.13.p.116.
Motus principium eſt ipſa Anima, num. 4. p.291
Motus aliqui obſeruantur in Cadaueribus, n.14.p.293

Mulier.

Mulier non poteſt dici peperiſſe,cui mortuæ filius ab vtero eſt extractus, numero 4. p.28
Mulieres non ſecus ac viri poſſunt eſſe frigidæ ex ſua natura,n.2.p.56
Mulier,quantumuis,vt aliqui opinantur,proprio ſemine non concurreret ad generationem,deberet tamen concurrere ſanguine menſtruo, n.4.p.66
Mulieres in coitu deficientes ſterilitati obnoxiæ ſunt,n.7.p.67
Mulier habet verum ſemen generationi aptum,n.12.p.94
Mulier,quæ per ætatem aut teneriorem, aut vetuſtiorem non purgatur, concipere non poteſt,n.42.p.102
Mulieres ipſas latet Conceptionis dies & hora,n.11.p.114
Vide *Conceptio.*
Mulieri Geminos in vtero habenti, ſi altera Mamma gracilis fiat, abortit fœtum illi parti correſpondentem, numero 6.pagina 118
Mulier peperiſſe dici non poteſt, cui fœtus ab vtero extractus eſt, numero 3. pagina 120
Mulieres ex ſimplici retentione menſtrua aliquandò ſe grauidas exiſtimant, cum non ſint,n.6,p.299
Mulieres velatæ abſque violatione panniculi vterum claudentis concipiunt,num.3. p.223
Mulieres velatæ quomodo concipiunt, n.12. p.225
Vide *Vterus.*
Mulieres eodem tempore, quo menſtruari ſolent, ſolent etiam parere, numero 13. p.319
Mulieres admodum pingues non concipiunt,n.2.p.347
Mulieres frigidos viros habentes non concipiunt,n.5.p.348
Mulieres nimis craſſæ, vel nimis tenues,non concipiunt,n.7.p.349
Mulieres Antimonio ſteriles fiunt. Falſum ibid.n.11.p.350
Vide *Antimonium.*
Mulieres inſultus Aſthmaticos faciliùs ſuperant quàm viri,n.12.p.357
Mulier quando dicatur decedere ex partu ad euitandum lucrum ſocietatis officij, n. 3. & 4.p.363
Mulieres morbis vteri conflictatæ, à Dæmone obſeſſę interdū exiſtimantur,n.5.p.242
Vide *Morbus*, *Vterus.*
Mulieres dæmoniacæ exiſtimatæ naturalibus remediis aliquando perfectè ſanatæ ſunt, n.10.p.243
Mulier ex partu deceſſiſſe dicitur,ſi ante partum bene ſe haberet,& poſt partum incid-derit in infirmitatem, n.1.p.369
Vide *Partus.*
Mulieres nobiles & honeſtæ,etiam infirmæ, non admittunt niſi domeſticos & conſanguineos,n.14.p.370
Mulieres lactantes vtplurimùm non menſtruantur,

ſtruantur, n.7. p.256

Mulier ex partu, aut cauſa partûs obiiſſe infra quemnam dierum terminum dici poſſit, n.12. p.257

Vide *Terminus.*

Mulieres fluxu albo detentæ ſi concipiant, in partu pereunt, numero 3. p.258

Mulier ex vtero laborans & concipiens, ſi ex abortu, vel in partu decedat, caſus exceptioni fit, n.5. ibid.

Mulieres magis ſanas reddunt partus, n.12. p.261

Mulieres ob menſtruorum, & puerperij retentionem, vt plurimum in calidos morbos labuntur, n.3. p.262

Mulier in abortu decedens, mortua dicitur ex abortu, licet præceſſerit febris, num.1. p.412

Mulieris arctitudo quando ſit talis vt penetrari non poſſit, cohabitatio triennalis non eſt demandanda, quia adeſt periculum peccati, n.12. p.420

Vide *Cohabitatio.*

Mulieres infirmæ, prægnantes reddi non ſolent, n.11. p.425

Mulier inſpicienda an ſit potens ad coëundum, debebit per duas Obſtetrices expertas & non ſuſpectas inſpici, num.5. p.433

Mulier inſpicienda an ſit apta ad coitum poni debet per tres quadrantes vnius horæ in Balneo immediatè ante inſpectionem, n.14. p.434

Mulier quando nubit debet eſſe ætatis annorum 18. ſecundum Ariſtotelem, num.60. p.445

Mulier reſtituitur aduerſus ſolutionem, non autem aduerſus Matrimonium, n.92. p.447

Mulier immundis ſpiritibus obſeſſa Matrimonium contrahere non poteſt, num.1. p.448

Mulier furioſa vel mente capta, ſeu aliàs ſenſu carens, Matrimonium contrahere non poteſt, n.2. ibid.

Mulierem quinquagenariam gignere mirabile eſt, & de raro contingit, num.12. p.463

Mulier prætendens lucrum dotale vigore ſtatuti Vrbis *lib.1. cap.*131. tenetur concludenter probare Matrimonium fuiſſe conſummatum, n.3. p.472

Mulier ſi infrà bimeſtre reclamauerit de impotentia Viri, non tenetur vlteriorem patientiam præſtare, n.5. p.483

Declara vt n. ſeq.

Mulieris teſtimonium in Iudicio criminali reiicitur, n.10. p.519

Mulier annorum octo & menſium decem Matrimonium valide non contrahit niſi probetur prudens & diſcreta, numero 1. p.406

Mulier debet eſſe in obſequio Viri, num.62. p.532

Muta.

Muta *deciſ.*18. loquitur de Monáſterio Monialium, num.21. pag.489

Mutilatio.

Mutilatio membrorum inducit irregularitatem, n.1. p.205

Mutilato membro ad certam operationem deſtinato, neceſſe eſt eam operationem quoque deficere, n.7. ibid.

Mutilatio totalis auriculæ auditionem reddit deteriorem, n.9. p.206

Mutilatío cuiuſcunque partis, decori officit, n.8. ibid.

Mutilatio totalis membri facit irregularem, non autem mutilatio particulæ ipſius, num.10. pag.206

Mutus & Surdus.

Muti & Surdi à natiuitate apti vt plurimum ſunt ad apprehendenda plura, quæ cæteri hominum apprehendunt, licet imperfectiùs, ac tardiùs, num. 1. p.245

Muti & Surdi à natiuitate magis proficiunt in quauis diſciplina nutibus per diem vnum, quàm Bruta ex auditu per totam vitam, n.2. ibid.

Muti & Surdi à natiuitate aſſequuntur multa, quæ Bruta aſſequi non poſſunt, n.3. p.246

Muti & Surdi à natiuitate an puniri in delictis debeant, nécne, n.4. ibid.

Muti & Surdi à natiuitate à matrimonio non arcentur, n.5. ibid.

Muti & Surdi poſſunt tanquam impuberes apprehendere vim, & finem Sacramenti ipſius Matrimonij, n.6. ibid.

Muti & Surdi non magis excuſari debent in delictis, quam excuſari deberent Aduenæ, vbi in extera Regione commorantes, neque ſermonem intelligentes, delinquerent, n.7. ibid.

Muti & Surdi omnes cum Pueris & amentibus pari paſſu apud Leg. incedunt, n.8. p.246

Muti & Surdi non maiorem intelligentiam habere videntur, quam habeant ipſa Bruta, n.9. p.247

Muti & Surdi à natiuitate ſunt in pejori conditione, quam cæci à natiuitate, n.11. ibid.

Muti & Surdi, ex electione, & ex virtute non operantur, & in eis virtus, & vitium non habent locum, n.12. ibid.

Muti & Surdi differunt inter ſe maiori, aut minori intellectus perfectione, n.16. & 17. pag.248. & numero 18. 19. & 20. p.249

Muti & Surdi quinam puniri poſſint in delictis, & in quibuſnam delictis, dummodo omnino leuia non ſint, num. 21. ibid.

N

Naſci.

NAſci ſeptimo menſe eſt proprietas aliquorum fœtuum ſecundum nonnullos Doctores, n.12. p.29
Naſci naturaliter fit ex propria virtute Matris, & fœtus, n.19. p.31
Prior qui naſcitur, prior etiam concipitur, n.2. p.118
Naſci contingit ex fœtûs & Matris virtute, n.2. p.120
Naſcuntur contra naturæ legem Gemelli in humana ſpecie, n.1. p.327
Naſci Gemellos diſparis ſexus magis contra naturam eſt, quam eiuſdem ſexus, n.2. p.328
Vide *Gemellus.*
Naſcuntur per aliquot dies, vel etiam hebdomadas poſt primum conceptum ſuperfœtati partus, n.1. p.288
Vide *Partus.*
Simul naſcuntur, ſimul concepti, n.8. ibid. & n.12. p.289
Vide *Conceptus.*
Non ſemper eodem die naſcuntur ſimul concepti, n.15. p.290
Naſcendi proprietas in ſeptimo eſt aliquorum fœtuum, non omnium, num.10. p.292
Naſci poteſt partus, ſi poſt dies centum & ſexaginta ſex naſcatur; dummodo ſit conceptus in plenilunio, vel in interlunio, n.21. p.429

Natiuitas.

Natiuitas filij probatur per fidem Parochi atteſtantis ſe illum baptizaſſe, num.2. p.385
Natiuitas attendenda eſt in decernendo de Primogenito, n.12. p.120

Natura.

Naturæ commiſſa à Deo, quæ generabilia & corruptibilia ſunt, numero 78. pag.15
Natura ex nihilo non poteſt facere aliquid, n.93. p.16
Naturæ potentia eſt finita, numero 96. ibid.
Natura operatur ex neceſſitate, numero 113. pag.19
Naturâ non adiuuante, remedia ſunt inutilia, n.26. p.47
Quod Natura non vincit, cibus non eſt, n.14. p.82
Naturæ operibus adhærere nos oportet cum ſemper, aut ſecundum plurimum eodem modo procedant, numero 8. p.118
A Natura ineſt, & eſt proprietas inſeparabilis, facultas generandi ſibi ſimile, n.9. p.287
Vide *Generare.*
Naturâ imbecillis non poteſt di ic Valetudinarius, n.3. p.295
Natura coitum inſtituit ad Generationem ob ſpecierum propagationem, n.7. p.325
Natura, & Habitus, vna eadémque res eſſe videntur, n.13. p.341
Vbi Natura ex ſe operatur, non poſſumus miraculum imaginari, numero 15. ibid.
In via Naturæ non fit tranſitus ſubitaneus de vno extremo ad aliud, num.17. p.244
Repentinæ, & inſperatæ mutationes, & criſes nunquam in via Naturæ abſque ſignis concoctionis fiunt, num. 18. ibid.
Ex Naturæ ordine fit, vt Iuuenis maioribus viribus dotetur, quam ſenex, n.13. p.252
A Natura eſt effigiem cum ætate mutare, n.5. p.273
Natura repugnante, omnia irrita, num.4. p.139
Naturæ repugnat ſanatio inſtantanea in morbis longis, n.7. p.137
Vide *Sanatio.*
Ars Naturæ miniſtra, n.5. p.139
Natura morbos ſuperat concoquendo, n.4. p.140
Natura operatur per alterationem, & ſic in tempore, n.16. p.144
Naturæ vires ſuperare aliquem effectum ſecundum quid, quot modis dicatur, n.3. p.142
Natura vtitur calore & ſpiritu tanquam inſtrumentis ad ſuas actiones exercendas, n.4. ibid.
Naturæ frigidæ & humidæ ad generationem minus habiles; contra calidæ, & humidæ, num.5. pag.318

Natta.

Natta *conſil.* 609. declaratur, numero 17. pag.459

Natus.

Natus dicitur ille quem Mater peperit, n.4. p.120
Natus in domo Mariti, ipſius Mariti filius præſumitur, n.3. p.427
Natus ſuſceptus præſumendus ex Viro magis ſano, potius quam ex valetudinario, n.2. p.318
Natus, exectò matris vtero, vt probetur quod fuerit extractus viuus, quomodo teſtes deponere debeant, num.23. p.387
Natus, execto matris ventre, vt probetur viuus ad effectum rumpendi teſtamentum, vrgentes & concludentes probationes requiruntur, n.24. ibid.
Natus præſumitur conceptus nono vel ſeptimo menſe ante partum, numero 7. p.401
Natus ex concubina ad quam alteri non patebat

tebat acceſſus, præſumitur filius concubinarij, n.15. p.479
Natus ex muliere domi retenta, vt dicatur eius qui illam retinet, requiritur quod ad ipſam mulierem nulli alteri pateret acceſſus, n.5. p.515
Vide *Filius.*

Nauſea.

Nauſea an, & quando impediat Sacramenti ſumptionem, num.12. pag.90

Neapolis.

Acceſſus ad Vrbem è Ciuitate Neapolis de menſe Auguſti & Septembris, eſt adeò periculoſus, vt ferè nullus venientium mortem euadat, numero 13. p.501
Accedens ad Vrbem è Ciuitate Neapolis, ſi per viginti dies ſanus permanſerit, & deinde infirmetur; adhuc infirmitas ab aëris mutatione cauſam habet, n.14. ibid.

Nobilitas.

Nobilitas & diuitiæ non ſufficiunt pro præſumptione Donationis, niſi actus à Nobili geſtus conueniat Donationi, & agatur de rebus non magni valoris, num.20. p.530
Vide *Donatio.* Vide *Iocalia.*

Nocturnum.

Nocturno tempore geſta expreſsè ſciri non valent, n.7. p.375
Nocturni incendij origo probatur per coniecturas & præſumptiones, numero 1. p.374

Nominare, Nominatio.

Nominandi facultatem habens infra certum tempus poteſt eo durante quandocunque nominare, n.1. p.388
Nominatio periculi vitæ facta à grauiter ægroto, qui facultatem nominandi habebat, non dicitur doloſa & in fraudem, n.4. ibid.
Nominare videtur is, qui ad interrogationem alterius annuendo conſenſum præſtat, n.8. p.534
Declara vt n.9. & 10. ibid.

Nonimeſtris, & Decimeſtris.

Nonimeſtres, & Decimeſtres exſecti, ſecundùm aliquos, non ſunt ſucceſſionis capaces. Contrar. ibid. numero 23. pag.32
Nonimeſtris, aut Decimeſtris exſectus non aliter habendus, quàm quiuis fœtus naturaliter natus, numero 25. ibid.
Decimeſtres integris decem menſibus naſcentes rariſſimi, n.3. p.288

Notarius.

Notarij aſſertio, Teſtatorem eſſe ſanæ mentis, facit vehementem ſanitatis præſumptionem, num.3 pag.421
Notario aſſerenti Teſtatorem ſanæ mentis fuiſſe ſtandum eſt, n.32. p.499
Notarij fides non facit fidem, maximè ſi careat teſtibus, n.1. p.501
Notarius ſi recipiat reſignationem officij nomine Superioris, tunc officium deſinit eſſe ſuper periculo vitæ reſignantis, n.7. p.501
Declaratur n.8. ibid.

Nutrire.

Vinum etiamſi maximè nutriat, non frangit ieiunium, n.10. p.82
Quod habet rationem cibi, habere debet facultatem nutriendi, numero 13. ibid.
Vincitur Alimentum, & ſuperatur ab eo, quod nutritur, n.26. p.83
Vide *Natura.*
Qui Tabaccum aſſumentes quoquo pacto nutriuntur, non ob Tabacci facultatem nutritiuam nutriuntur, numero 27. ibid.
Vide *Tabaccus.*
Quidquid Nutrit ex genere dulcium eſt, n.28. p.84
Amara nihil prorſus nutriunt, num.32. ibid.
Nutrire poteſt Chaccolata ad pondus vnius vnciæ, vel dimidiæ etiam, notabiliter reſpectu ieiunij, n.5. p.86
Vide *Chaccolata.*
Vide *Ieiunium.*

Nutus.

Nutus requirerenrur ita certi & indubitati, quatenus Penſio poſſet nutu transferri, vt transferentis intentionem ipſi conuincerent, n.4. p.541
Nutus, vt ſuppleant expreſſionem vocis, neceſſe eſt quod proueniant ab eo, qui perfectæ memoriæ, ac ratiocinationis ſanitate fruatur, ita vt ex illis arguere liberum conſenſum, & determinatam voluntatem Iudex poſſit, num. 6. ibid.
Vide *Penſio.*

O

Obitus.

Obitus alicuius an euenerit ex vna, vel alia cauſa, remittitur Iudicis arbitrio, n.1. p.424
Obitum ſecutum fuiſſe ex cauſa, quæ per multum tempus præceſſit, non præſumitur, n.2. p.425
Obitus Beneficiati in poſſeſſione Beneficij, probatur ex confeſſione aduerſarij, n.3. p.471
Obitus attribuendus eſt cauſæ indubitabili, non autem incertæ, n.12. p.501

Obligatio.

Obligatio præſtandi alimenta ceſſat, quando non probatur Paternitas, numero 6. pag.427.

pag.427.& n.23.p.428
Obligatio præſtandi alimenta fundatur in Paternitatis præſumptione, numero 24. ibid.
Obligatio ita venit adimplenda, vt implementum non auocetur ab eo cui fuit adimpletum, n.67.p.532

Obſeſſio.

Obſeſſio ſpirituum ſupeueniens poſt contractum matrimonium, illud non dirimit. n.3.p.448
Obſeſſio ab immundis ſpiritibus probari debet per actus per aliquod tempus continuatos, n.5.ibid.
Obſeſſio à Dæmonibus probata de tempore præſenti non inducit præſumptionem de præterito, n.6.ibid.

Obſtetrix.

Obſtetrices non poſſunt quicquam parturientibus aut prægnantibus per os præbere, n.2. p.178
Obſtetrices in caſibus difficilioribus Medicum conuocare tenentur, aliàs puniendæ, n.3.p.178
Obſtetrices tres deputandæ veniunt, ſi mulier quæ inſpici debet an ſit apta ad coitum, in magna ciuitate degat, num. 6. p.453
Obſtetrices quot ſint neceſſariæ ad cognoſcendum an mulier ſit apta ad coitum, remittitur iudicantis Religioni, numero 7. ibid.
Obſtetrices deputandæ ad cognoſcendum an mulier ſit apta ad coitum, debent eſſe expertæ in opere nuptiali, numero 8. ibid.
Obſtetrices deputandæ ad cognoſcendum an mulier ſit apta ad coitum, debent eſſe ex peritioribus, & non ſenes, nec juuenes, n.9. ibid.
Declara vt n.11.ibid.
Obſtetrices deputatæ ad inſpiciendam mulierem an ſit apta ad coitum, referentes medio iuramento, de veritate dicenda, ritè referre dicuntur, n.12.ibid.
Obſtetrices ſi non ſint habiles ad iudicandum an mulieris impotentia ad coitum ſit medicabilis, tunc adhibendi ſunt viri periti, n.18.p.434
Obſtetrices quando inſpiciunt an impotentia mulieris ad coitum poſſit medelis tolli, ſi viri periti non admittantur ad inſpectionem mulieris, debent ſaltem audiri obſtetrices, & Iudex ſuper illarum relationibus ſuam proferre ſententiam, n.19.ibid.
Obſtetricum relatio quod mulier ſit virgo, fallax eſt, n.10.p.382
Obſtetrix deponens de iis, quæ ad ſuum officium ſpectat, plenè probat, num. 13. p.452
Obſtetricum oculus ſæpè fallitur, numero 7. p.419

Obſtructio.

Obſtructiones contumaces viſcerum in fœminis conceptionem impediunt, n.1.p.347
Obſtructiones in virginibus marito jungendis non ſemper impediunt conceptionem, immò aliquando per concubitum ſuperantur, n.8.p.349
Obſtructiones partium naturalium, etiamſi rebelles, & contumaces ſint, minùs vitæ periculum habent, quàm Phthiſis, n.11. p.335

Octimeſtris.

Octimeſtris ex ſua Natura non eſt vitalis, idque magis ſi à ventre matris fuerit exſectus, n.21.p.32
Octimeſtris exſectus, pro abortiuo, & non vitali partu habendus, n.22.ibid.
Octimeſtris fœtus non eſt vitalis, num. 16. p.289
Octimeſtris partus non eſt tam contra naturam, quàm partus Gemellorum ſexu diſparium, n.5.p.328
Vide *Fœtus.*
Vide *Partus,*

Oculus.

Oculorum cicatrices viſioni ſummoperè nocent, n.1.p.230
Oculorum affectus ſunt diuturni, & cur, n.5. p.231
Oculus Matronarum ſæpè fallitur, num. 7. p.419

Officium.

Officium vacat per obitum illius ſuper cuius vitæ periculo manebat, numero 2. p.501
Officij reſignatio coram Notario & teſtibus valet quando in eius erectione id fuit cautum, n.3.ibid.
Superioris licentia requiritur pro validitate reſignationis officiorum, quæ abſque illa non ſunt in commercio, num. 4. ibid.
Officia quando ſunt de Regalibus Principis, nunquam eorum poſſeſſio acquiritur in præjudicium Superioris, n.5.p.501
Officia quando ſunt de Regalibus Principis, requiritur in tranſlatione poſſeſſionis illorum in reſignatarium, iuramentum, & literarum patentium expeditio, num. 6. ibid.
Officij reſignationem poteſt Superior non admittere quando poteſt dubitari quod illa fiat in fraudem imminentis vacationis, n.11.p.501
Si Notarius recipiat reſignationem Officij nomine Superioris, tunc Officium deſinit eſſe ſuper periculo vitæ reſignantis, n.7. ibid.
Vide *Vita. Societas.*
Quod declaratur, n.8.ibid.

Oleum.

Oleum morbillis & variolis eſt aduerſum, n.5.p.202

Olus.

Olera omnia praui ſunt nutrimenti, num. 8. p.266

Opinio

Opinio.

Opinio & rumor communis facit præſumptionem, ſi cum ea concurrat veriſimilitudo,n.4.p.375
Vbi probationes claræ haberi non poſſunt, ſufficit quod Iudex ex vehementi opinione habeat informationem, num.8. ibid.
Opinio illa eſt ſequenda, quæ à Rationibus contrariæ opinionis non conuincitur,n.13. p.418

Ordo ſacer.

Ordinibus ſacris inſignitus Matrimonium contrahere non valet, num. 46. p.444
Ordines ſacros habens, ſi contrahat matrimonium, eſt excommunicatus ipſo iure, n.47.ibid.
Ordines ſacros habens, ſi contrahat matrimonium, etiam dimiſſa vxore, adminiſtrare non valet Ordines ſuſceptos, n. 48. ibid.
Ordines ſacros habens, ſi contrahat matrimonium, maiores Ordines ſuſcipere prohibetur,n.49.ibid.
Ordinibus ſacris initiatus non ſolet diſpenſari à Papa vt matrimonium contrahat, n.52.ibid.
Vide *Matrimonium.*
Ordo non ſacer ſuperueniens ſponſalibus,ea non diſſoluit, n.54.ibid.
Ordines ſacros ſuſcipere non poteſt is, qui apoplexia eſt detentus, numero 9. p.470
Ordo debet eſſe annexus Canonicatibus ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini, n.10. p.402
Ordinum ſacrorum adminiſtratio interdicta eſt cuilibet patienti mentis alienationem, n.16.p.403
Morbo caduco laborans prohibetur promoueri ad Ordines, n.6.p.402
Ordine Preſbyteratus non poteſt quis decorari ante annum 25.ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini,n.18.p.471
Ordine Preſbyteratus inſignitus præferri debet in concurſu beneficij, numero 5. p.471
Vide *Beneficium.*

Oua.

Oua in prauos humores ſe conuertunt ſi ſtomachum iam prauis humoribus refertum offendant,n.2.p.148

P

Pactum.

Pactum de commorando perpetuò apud vxorem non tenet ex aliquorum DD.opinione,n.1.p.333
Vbi adeſt iuſta cauſa prohibens cohabitationem cum vxore,etiamſi Pactum de ſua natura teneret, irritum euadit, num.2. ibid.
Pactum quod maritus teneatur cohabitare perpetuò in loco ab vxore deſtinato, eſt contra ius diuinum, numero 5. pagina 334
Pactum prædictum eſt omninò licitum ex communi Doctorum opinione,n.6.p.334. & n.15.p.336
Pactum inter Conjuges non petendi,nec reddendi debitum, eſt validum, numero 14. ibid.
Pactum de non recedendo à certo loco initum inter Conjuges an ſuſtineatur, eſt quæſtio valdè controuerſa, n.1.p.522
Pactum prædictum ſuſtinetur ſecundùm aliquos, n.2.ibid.
Pactum præfatum non ſuſtineri defendunt multi Doctores,n.3.ibid.
Pacto non obſtante de non diſcedendo à certo loco, ſi iuſta cauſa ſuperueniat diſceſſus, vxor tenetur ſequi virum, n. 4.& 5. ibid.

Papa.

Papa non ſolet diſpenſare matrimonium cum eo, qui reperitur ſacris Ordinibus inſignitus,n.52.p.444
Papa quando ex cauſa narratorum manus apponit ſuper aliquo beneficio, ſi narrata non ſunt vera, Papa non intendit præjudicare collatoribus, numero 7. p.471
Papa de iure poteſt Coadjutorem dare cum futura ſucceſſione,n.9.p.491
Vide *Beneficium. Coadiutoria.*
Papa ſi diſponat quod moriente, vel cedente Coadiuto, Canonicatus non poſſit impetrari, quia vult vt pertineat ad Coadjutorem, qualiter iſta diſpoſitio intelligatur, n.37.p.493
Papa derogare poteſt Iuri poſitiuo etiam in præjudicium Tertij, cui fuerit ius quæſitum, n.2.p.509
Papa derogando in conceſſione gratiæ omnibus & ſingulis in contrarium facientibus, dicitur ſufficienter derogare ad excludendam obreptionem, numero 16. & 17. p.510
Vide *Gratia.*
Papa concedendo Coadjutoriam cenſetur motus à neceſſitate & vtilitate Eccleſiæ, n.22.p.495
Papa non præſumitur voluiſſe præjudicare collatoribus ordinariis, nec illos præuenire circa collationem beneficij, nec afficere prouiſionem ex futura vacatione, n. 3. p.500

Paralyſis.

Paralyſis an ſemper debeat eſſe iuſta cauſa diſſoluendi ſponſalia, numero 10. pagina 105
Paralyſis in ætate ſenili quotidie incurabilior fit,& idcirco inter morbos increſcentes connumeratur, n.11.ibid.
Paralyſis appellatur Morbus increſcens,quia cum patientis ætate augeſcit, numero 8, p.511
Paralyſis morbus quò magis ætas patientis augetur,

augetur, altiùs imprimitur, & vires imbecilliores reddit, numero 9.& 12. p.511. & 512

Paralyſis morbus excuſat à longo itinere & & iuſtificat impotentiam illud faciendi narratam in gratia, n.7. p.511

Paralyticus.

Paralytici qui vnicam partem paralyticatam habent, an habeant iuſtam cauſam renuntiandi beneficium, n.16. p.71

Pariſius.

Pariſius, in loco hic relato, declaratur, n.15. p.534. & n.10. p.541

Partus Cæſareus.

Partus Cæſareus quis dicatur, numero 1. pag.28

Partus Cæſareus quis ſecundum Rodericum à Caſtro, n.2. ibid.

Partus Cæſareus quis ſecundum Varandæum, n.3. ibid.

Partus.

Ad Partus actionem requiritur tam matris quam fœtus vegetus calor, num.5. p.142

Partus figuræ aliæ naturales & faciles, aliæ non naturales & difficiles, num.10. p.143

Partus difficiles in quos morbos mulieres compellant, n.19. p.144

In Partu difficili ſternutare cur bonum, n.18. p.144

Partus impoſſibilis eſt quando fœtus brachium primò emittit foras, niſi intrò reduxerit illud, n.2. p.145

In Partus actione primarij agentes ſunt vires matris & fœtus, n.3. p.146

Partus & Prægnantia non ſunt cauſæ mortis per ſe, n.5. p.203

In Partu, & prægnantia, in quo ipſe partus & prægnantia culpari non poſſunt, nullus datur Mortis caſus, num.2. ibid.

Partus Sextimeſtris eſt abortiuus, num.1. p.209

Partus abortiuus lato modo quando dicatur, n.2. ibid.

Quanto pluribus conditionibus deſtituitur partus ad partum naturalem requiſitis, tanto magis meretur nomen Abortus, n.4. p.209

Partus abortiuus ſtricto modo, numero 3. ibid.

Partus dicitur à pariendo, & actionem parturientis importat, n.5. p.28

Partus fœminæ tardior eſt, quam Maris, n.16. p.117

Vide *Fœmina*, *Mas*.

Partus ſuperfœtati naſcuntur per aliquot dies vel etiam Hebdomadas poſt primum conceptum, n.1. p.288

Partus Vndecimeſtres ſunt de raro contingentibus, quæ non adaptantur in iure, n.2. ibid.

Partus ſuperfœtati non adoleſcunt ex Ariſtotele, num.11. pag.289

Partus Gemellorum ſexu diſparium magis contra Naturam eſt, quam partus Octimeſtris, n.15. p.328

Partus geminatio in homine periculi plena, n.8. p.329

Partus ſanus ex quibuſnam cognoſcatur, n.2. p.255

Ex naturali Partu nullus morbus ſuccedere poteſt, n.3. p.256

Partes exiſtente naturali, ſuccedens morbus, aut mors, ex partu dici non poteſt, n.2. p.259

Partus naturalis quando dicatur, numero 1. ibid.

Partus naturalis quinque conditiones, n.3. ibid.

Verba, *Ex Partu*, in inſtrumento Societatis appoſita quid importent, num.4. ibid.

Verba, *Ex cauſa Partus*, in inſtrumento Societatis appoſita quid importent, n.5. p.260

Partus etiam retentis Puerperiis, quando debeat dici naturalis, n.7. ibid.

Partus in caſibus exceptis, debet eſſe primaria, immediata, & finalis cauſa mortis, n.8. p.260

Partus reddit ipſas Mulieres magis ſanas, n.12. p.261

Pariendi certum tempus non eſt homini præſtitutum, n.7. p.427

Partus quinque menſium & quinque dierum Solarium, non eſt naturalis, neque vitalis, n.8. ibid.

Partus ſi ante ſeptimum menſem prodeat non eſt vitalis, n.9. ibid.

Contrarium, n.11. ibid.

Partus quinque menſium eſt vitalis ſecundum aliquos, n.10. ibid.

Hippocratis opinio, quod partus editus ante ſeptimum menſem non fit vitalis, per Imperatores recepta eſt, & à Legiſtis comprobata, n.12. p.428

Partus editus ſeptimo menſe dicitur perfectus, n.14. ibid.

Menſes ſeptem requiſiti ad ſuſtinendum Partum vitalem, an eſſe debeant Lunares vel Solares, n.18. ibid.

Partus poteſt naſci, & viuere, ſi poſt dies centum & ſexaginta ſex naſcatur; dummodò ſit conceptus in Plenilunio, vel in Interlunio, n.21. p.429

Partus editus quinto menſe non eſt vitalis, n.17. p.381

Partui mulieris homines intereſſe non ſolent, n.16. p.387

Declara vt n.19. ibid.

Partus editus in ſexto vel octauo menſe non eſt vitalis, n.26. p.387

Alleganti partum non eſſe vitalem incumbit onus probandi, n.27. p.388

Partus quadrimeſtris non eſt vitalis, num.5. p.507

Pater.

Pater non poteſt donare filio in poteſtate exiſtenti, n.7. p.441

Pater

Pater donare poteſt filio in poteſtate exiſtenti contemplatione Matrimonij,numero 8, ibid.
Parentes iram contra filios conceptam facilè deponere ſolent, numero 10. pagina 456
Pater dotans filiam propriæ obligationi ſatisfacit, nec præſumitur in eo liberalitas, n.16.p.459
Pater exhæredans filios ſuos ſine cauſa, rem quaſi furioſi facere dicitur, numero 26. p.446
Pater dicitur maior amicus qui haberi poſſit in mundo, n.20. p.505
Paterna pietas abſcondi non poteſt, n. 19. ibid.
Pater tenetur filios naturales alere pro exoneratione ſuæ conſcientiæ, num. 24. pagina 506
Signa quæ conſueuerunt Parentes erga filios exercere, quænam ſint, numero 21. p.505
Patris certitudo excluditur ſi mulier cum pluribus viris habuit commercium, n. 6. p.525

Pectus.

Pectoris partes & muſculi maximè in chordę tormento anguntur, & diſtenduntur, n.3. p.213
Vide *Quæſtionis Tormentum.*
Pectus & Mammæ in puerperio quomodo ſe habeant,n.3.p.299

Pecunia.

Pecuniæ non computantur inter res ad vſum quotidianum ſponſę comparatas,num.75. p.533
Pecuniarum quantitas probatur iuramento partis quando conſtat in genere de traditione pecuniarum, numero 76. ibid.

Penis.

Penis breuitas ſemper incommoda, quia diminuit coitum,n.3.p.50
Penis obliquitas quid operari poſſit circa inualiditatem Matrimonij, numero 8. p.51
Penis nodus quam cauſam dare poſſit diſſolutioni Matrimonij, numero 9. ibid.
Penis breuitas quando impediat generationem,n.1.p.61
Penis nimia longitudo an,& quando generationem impediat,n.2.p.62
Penis tortuoſitas quando impediat generationem, n.13.ibid.
Penis obliquitas,tortuoſitas,nodus, contractio,quando remedio careant,numero 10. p.96
Penis paralyſis nullo remedio tolli poteſt, n.11.ibid.
Penis breuitas & longitudo cur conceptionem impediant,n.10.p.224

Penſio.

Penſio ſi nutu transferri poſſit, mens transferentis debet eſſe ſana, num.7.& 9. p.197
In transferendo penſiones, non ſufficit transferentem habere modicam cognitionem,ſed requiritur diſcurſus omnino ſanus,n.7.p.200
Penſionis tranſlatio difficilius conceditur, quam impoſitio nouæ,n.9.ibid.
Penſionis ſolutio non poteſt retardari ſi adſint litteræ illius reſeruationis,& conſenſus Titularis,n.1.p.416
Penſionis reſeruatio non indiget iuſtificatione concurrente conſenſu Titularis niſi gratia reſeruationis ſit conditionalis, n.2. ibid.
Penſionis reſeruatio dicitur conditionalis ſtante clauſula, *ſuper fructibus ad talem ſummam,vt aſſeris,aſcenden.*n.3. ibid.
Conſenſus Titularis præſtitus reſeruationi penſionis, non liberat penſionarium in petitorio à iuſtificatione narratorum, ſi reſeruatio eſt conditionalis, numero 6. ibid.
Declara vt n.7.ibid.
Penſionem nutu transferre non poteſt is,qui loqui non valet,n.2.p.533
Penſio quatenus poſſet nutu transferri, ita certi, & indubitati nutus requirerentur, vt ex illis clara intentio transferentis deſumeretur,n.3.p.534
Penſio transferri per nutus non poteſt ab eo, qui habet indultum transferendi cum clauſula, *per te etiam in articulo mortis nominan.*n.5.ibid.
Voluntas transferentis penſionem, debet eſſe certa, & indubitata, numero 16. pagina 535
Penſionis tranſlatio facienda eſt ſeruata forma præſcripta in indulto transferendi, n.1.p.540
Penſionis tranſlatio nutibus fieri non poteſt, quando indultum transferendi vult quod transferens nominet tranſlatarium, n.2.ibid.
Penſionis tranſlatio per nutus facta,tunc minùs ſuſtinetur, quando nutus emanarunt ab infirmo in vltimo vitæ ſpiritu conſtituto,& maximè morbo grauato, & ab importunis adſtantium inſtantiis, n.3. ibid.
Penſio quatenus poſſet nutu transferri, requirerentur nutus ita certi & indubitati, vt claram transferentis intentionem conuincerent,n.4.p.541
Penſionis tranſlatio per nutus tunc minùs cenſetur valida, ſi deficiat inconcuſſa eorum certitudo & perfecta ſanitas mentis, ac deliberata voluntas transferentis, n.5. ibid.

Periti.

Peritis in artè magis credendum, quàm rationibus in contrarium, numero 12. p.354
Periti non ſunt eligendi quando ex probatis clarè reſultat veritas facti, num. 15. p.370
Medico atteſtanti de non ſana mente teſtatoris infirmi ſtandum eſt tanquam perito in arte,n.3.p.370

Peritorum relatione emanata, quando aliæ relationes ſint perquirendæ, num. 6. pagina 372
Peritis ſtandum eſt, numero 5. pag. 375. n. 13. p. 413
Peritis ſtandum eſt licèt rationes non afferant, n. 6. ibid.
Peritorum iudicio ſtandum eſt, numero 17. p. 410
Peritis illis ſtandum eſt qui ſunt plures in numero, n. 7. p. 425
Periti dum referunt, ſatis eſt quod iurent de eorum credulitate, n. 13. p. 433
Periti viri tunc adhibendi ſunt, cum Mulierum peritia non eſt habilis ad iudicandum an Mulieris impotentia ad coitum ſit medicabilis, n. 18. p. 434.
Periti viri pro iudicanda impotentia Mulieris ad coitum an poſſit medelis tolli, ſi non admittantur ad inſpectionem Mulieris, debent ſaltem audire obſtetrices, & ſuper illarum relationibus ſuam proferre ſententiam, n. 19. ibid.
Vide *Obſtetrix.*
Peritis inſignibus in ſua profeſſione fides adhibenda venit, n. 18. p. 437
Peritis in arte plena fides præſtari debet, n. 15. p. 501

Peritia.

Peritia in Teſte perito inſeruit pro ratione, n. 9. & 12. p. 476
Intellige vt n. 13.

Peſtis.

Peſtis ſuſpecti per quadraginta dies detinentur ſegregati, n. 1. p. 73
Peſtis venenum non ſemper eſt vnius naturæ, n. 5. p. 74
Peſtis venenum ſecundum aliquos poteſt latitare in humanis corporibus per duos Menſes, n. 4. ibid.
Peſtis venena quoad primas qualitates omnia ſunt vnius eiuſdemque rationis, nempè calidiſſima, & maximæ actiuitatis, n. 14. p. 76
Non omnes de peſte ſuſpecti eodem dierum numero ſequeſtrandi, ſed alij citiùs, alij ſeriùs liberandi, n. 15 ibid.
Peſtis aliquando ex corruptorum cadauerum humanorum fœtore, aliquando etiam Brutinorum excitatur, numero 4. p. 77
Peſtis ſecundum aliquos expellitur proiectione cadauerum per vias occiſorum Animalium, n. 5. ibid. Contrarium vide, n. 6. p. 78
In peſte omnis cura adhibenda eſt in Aëris exſiccatione, n. 7. ibid.
Peſtis tempore ignes in viis accenſi aërem emendant, n. 9. p. 79
Peſtis per hyemem ſolet remitti, per æſtatem verò & authumnum magis ſæuire, n. 1. p. 189
Peſtis ſigna, n. 2. & 3. ibid.
Peſtis ſigna in cadaueribus ex ea extinctis obſeruata, n. 4. p. 189
Peſtis, & morbus peſtilens differunt, numero 5. & 18. pag. 190. & 191
Et quæ ſit illa differentia, numero 9. p. 190
Peſtis particularis non differt ab vniuerſali, circa quædam, n. 16. p. 191
Mors ex peſte cur excipiatur in inſtrumento ſocietatis officij, numero 7. pagina 190
Morbus peſtilens cur etiam non excipiatur, vt excipitur peſtis in eodem ſocietatis inſtrumento, numero 11. & 12. p. 190
Peſtis debet eſſe contagioſa vt gaudeat ſuis priuilegiis quoad prædictam exceptionem, n. 14. p. 190
Contagium in peſte multum facit ad periculi certitudinem, nnmero 15. pagina 191
Peſtilens febris datur ſine peſte, num. 10. p. 190
Peſtis poſſet dare diuortio cauſam, non autem febris maligna, licet ſufficeret ad ſeparationem Tori, numero 11. pagina 103
Peſte infectus dicitur poſitus in articulo mortis, n. 4. p. 306
Peſtis eſt morbus incurabilis & diuinitùs immiſſus, n. 13. p. 307
Dec vt n. 44. p. 311
Accedens ad locum peſte infectum dicitur tentare Deum, n. 20. p. 308
Peſtis tempore Medicus non conductus, non exiſtentibus aliis, poteſt cogi ad medendum, n. 26. p. 309
Peſtis tempore, vbi plures Medici in loco exiſtunt, quorum nullus mederi velit, vnus, aut plures cogi poſſunt ad medendum prout ſors tulerit, numero 28. ibid.
Peſtis tempore ſine contagio poteſt cogi Medicus quilibet ad medendum, non exiſtentibus aliis, n. 31. ibid.
Peſtis tempore Medicus poteſt ſeruire per ſubſtitutum, n. 33. p. 310
Vide *Medicus.*
Peſtis eſt magis ſufficiens cauſa mortis, quàm quædam Capitis vulnera lethalia, num. 16. p. 321
Peſtis venenum, vt venena externa, ſanos Homines adoritur, n. 10. p. 331
Peſtis venenum magis iuuenes, & Robuſtos inficit, quam ſenes, ac debiles, & valetudinarios, n. 11. ibid.
Peſtis venenum externum eſt quoad modum nocendi, n. 12. ibid.
Peſtis venenum qua ratione tam inter externa, quam inter interna connumerari poſſit, n. 18. p. 332
Peſtis venenum cur tam citò putrefactionem auertat, n. 19. ibid.

Phreneticus.

Phreneticus à mente alienatus non poteſt de bonis ſuis diſponere, numero 3. pagina 376
Phreneticus præſumitur perſeuerare in alienatione mentis, licèt quandoque ad propoſitum

poſitum loqui videatur, numero 8. ibid.

Phthiſis.

In Phthiſim labuntur Homines ex ſanguinis ſputo,n.9.p.335
Ex Phthiſi pulmonis vlcera inſanabilia conſequuntur, n.10.ibid.
Qui ad Phthiſim ſunt propenſi aër frigidus ac tenuis eſt contrariiſſimus, num.7. p.334
Obſtructiones partium naturalium,etiam ſi rebelles & contumaces ſint, minus vitæ periculum habent,quam habeat Phthiſis, n.11.p.335

Pinguedo, Pinguis.

Pinguedo exuberans impedit coitum, & eſt ſine remedio,n.13.p.55
Pinguedo nimia Mulieris an, & quando poſſit dare cauſam diſſoluendi Matrimonij,n.15.p.60
Pinguedo nimia an, & quando impediat coitum,& generationem, numero 15. pagina 65
Pinguedo excedens Mulieres ſteriles efficit, n.9.p.67
Pingues citius intereunt quam graciles,n.17. p.358.& n.17.p.251

Piſcis.

Piſces ratione ætatis ſenilis ſunt maximè noxij,n.5.p.266
Piſcium vſus ratione morbi articularis eſt noxius,& idcirco fugiendus,n.7.ibid.
Piſces malè concoquuntur, & facilè putreſcunt,n.10.ibid.

Podagra.

Podagram Verius excitat,n.2.p.302
Podagrà laborans,licet non decumbat,& appareat ſanus, ità tamen domi detinetur,vt non poſſit moueri, ne defluant humores, n. 13.p.415
Vide *Arthritis.*

Pœna.

Pœna verè irrogatur quando aliquid, quod proprium eſt, abſit, vel abfuturum ſit; numero 4. pag.441. & numero 13. & 15. p.442
Pœnæ æquiparatur amiſſio magni lucri; n.30.& 35.p.443
Pœnæ metu ad Matrimonium contrahendum nemo induci debet,n.1.p.441.& n.32. p.443
Præmium quis referre non debet ex actu pœna digno,n.69.p.532

Pœnitentia.

Pœnitentia ſalutaris non imponitur in diſſolutione Matrimonij ob impotentiam quæ prouenit à naturali impedimento; ſecus ſi ex maleficio,n.14.& 15.p.395

Poſſeſſio.

Poſſeſſio probatur per publicum inſtrumentum adeptæ poſſeſſionis & probat ad omnes iuris effectus, alio non exiſtente in poſſeſſione,n.5.p.460
Poſſeſſio Beneficij dicitur tradita capitulariter,ſi totum Capitulum fuit intimatum ad interueniendum, licet non omnes vocati interuenerint nam totum ius Capituli remanet in illis,qui interueniunt, num.8. p.461
Poſſeſſio ſemel probata præſumitur vſque ad obitum continuata, & ſuffragatur ſucceſſori ad effectum obtinendi immiſſionem vigore gratioſæ ſubrogationis, n.4. p.471
Poſſeſſio beneficij ſemel probata præſumitur vſque ad obitum continuata, num.11. p.494
Poſſeſſio anterior eſt manutenibilis, n. 16. p.501
Poſſeſſio proueniens à cauſa infecta non eſt conſiderabilis, n.17.p.502
Vide *Manutentio.*
Poſſeſſio abſque ſcientia & patientia eius qui poſſidet,alteri acquiri non poteſt,n.8. p.515
Poſſeſſionem adeptus non videturis, qui ità nactus eſt, vt eam retinere non poſſit, n.68.p.532

Poſſeſſor.

Poſſeſſori ſufficit excludere aduerſarium ex illius non iure,n.19.p.495

Potus.

Potus Aquæ cur prohibetur in ieiunio Euchariſtico.n.9.p.82
Vide *Ieiunium.*
Potus debet eſſe humidus, & cur, num. 18. ibid.
Potus finis ſedandi ſitim ſecundarius eſt,non primarius,n.10.p.86

Prægnantia, Prægnantes.

Prægnantiæ ſigna potiora, numero 1. pagina 185
Prægnantia certò cognoſci non poteſt, n.3. p.185
Prægnantiæ ſigna etiam ex ſimplici menſtruorum defectu apparere ſolent, num.5. p.186
Prægnantiæ ſignum maximum eſt motus in vtero,n.9.p.187
Prægnantia infallibiliter cognoſci non poteſt in omnibus,n.11.ibid.
Prægnantes quędam, etiam primis menſibus purgantur,n.6.p.186
Prǫgnantes interdum pro non prǫgnantibus, & è contra,exiſtimantur, num.12. p.187. & 188
Prægnantia quamuis ſit cauſa mediata mortis, vel impediat adhiberi remedia, non facit vt pecuniæ in ſocietatem datæ non amittantur, numero 13. & 14. pagina 188
Prægnantiam quæ ſigna excludant, num.4. p.186
Mors ex partu & prægnantia cur excipiatur in inſtrumento ſocietatis officij, n.8. p.190

Prægnantiæ certa cognitio antè quadraginta dies vix ac ne vix quidem haberi poteſt, n.119.p.21
Nullus caſus datur mortis, in prægnantia & partu, in quo ipſe partus & prægnantia culpari non poſſint, numero 2. pagina 203
Prægnantia & partus non ſunt cauſæ Mortis per ſe, n.5.ibid.
Neceſſe eſt dari in prægnantia, & partu aliquos caſus pro lucro, vt contractus ſocietatis ſuſtineatur, n.8.ibid.
Prægnantia nullo tempore certò cognoſci poteſt, vniuerſaliter loquendo, numero 9. p.211
In inſtrumento ſocietatis non poſſunt comprehendi omnes caſus mortis in partu aut prægnantia euenientes, numero 1. p.231
Prægnantes omnes ſanguinem habent deteriorem, & non purum, numero 11. pagina 261

Præſentatio.

Præſentatio probat obſeruantiam licet non fuerit effectum ſortita, n.11.p.470

Præſumptio.

Præſumptio quod filius ſit mariti eſt iuris tantum, numero 3. pag. 400. & numero 4. p.468
Præſumptio iuris, quod filius ſit mariti, ceſſat, probata abſentia ipſius mariti de tempore conceptionis, n.4.ibid.
Vide *infirmitas*, *Senectus*.
Natus præſumitur conceptus nono, vel ſeptimo menſe ante partum, numero 7. p.401
Præſumptio ſanæ mentis in Teſtatore deducitur ex eo quod ipſe Teſtamentum ſubſcripſerit, & teſtes interuenerint, n.18.p.465
Præſumptiones & coniecturæ attendi non debent vbi requiritur plena probatio, n.8, p.448
Contra præſumptionem iuris naturalis probatio exactiſſima requiritur, num.21. p.498
Vide *Filius*.
Vide *Natus*.
Præſumptio cedere debet veritati, n.6.p.542
Præſumptionibus & coniecturis Copula carnalis probari poteſt etiam ad effectum dirimendi matrimonium, numero 4. & ſeqq.p.545
Vide *Copula*.
Præſumptio adducta ad effectum incapacitatis, & priuationis, debet eſſe concludens, & neceſſaria, n.13.p.417
Præſumptio fundata in eo, quod poteſt eſſe, & non eſſe, non releuat, n.23.ibid.
Præſumptio vna cedit pluribus, n.25.p.423

Primogenitus, Primogenitura.

Primogeniti nomen non magis referri poteſt ad eum, qui primò naſcitur, quam ad eum, qui primò concipitur, numero 1. p.113
Primogenitus apud Iureconſultos accipitur pro eo tantum, qui primò natus eſt: n.4.ibid. & n.8.p.114
Ad hoc vt aliquis, Primogenitus dicatur, non ſatis eſt Gemellum brachium, aut crus foras emittere, niſi prior totus naſcatur, n.5.p.113
Prior natus iura Primogenituræ conſequitur, non prior conceptus, numero 7. ibid.
Tantundem eſt dicere, *Primogenitus*, quàm *Primò natus*, n.9.p.114
Inſtituentis Primogenituram mens eſt, vt primò natus ſit Primogenitus, non primò conceptus, n.10.ibid. & n.12.ibid.
Primogenitus ſecundum aliquos dici debet poſterior natus, num.14.ibid. Falſum, n.ſeq.
Primogeniti cæteris robuſtiores, & formoſiores ſunt, ſecundum Iureconſultos, n.21. p.117
Primogenitus idem eſt, qui prior eſt conceptus, n.22.ibid.
Primogenituram acquirit qui ex Gemellis prior naſcitur, n.2.p.118
In decernendo de Primogenito natiuitas eſt attendenda, n.12.p.120
Primogenitus ad Sacros Ordines promotus excluditur à ſucceſſione Primogenituræ habentis annexum onus ducendi vxorem non ſecus ac ſi nunquam fuiſſet in rerum natura, n.1.p.548
Primogenitura habens onus ducendi vxorem ſpectat ad ſecundo genitum, quando primo natus fuit promotus ad Ordines Sacros, n.2.p.549
Qualitas vni adiecta in aliis cenſetur repetita quando verſamur in Primogenituris, n.5.p.547
Qualitas in Primogenituris attenditur de tempore delatæ ſucceſſionis, num.12. p.549

Princeps.

Principis voluntas, ſiuè Authoritas quando adeſt excludit omnem doli præſumptionem, n.89.p.447
Princeps vbi eſt, ibi non poteſt committi dolus, p.90.ibid.

Principium.

Principium mole eſt paucum, facultate verò maximum, n.7.p.2
Dator principij transmutationis, eſt dator finis ipſius formæ, n.28.p.6.
In principio exortus cuiuſlibet viuentis Animam propriam præſentem eſſe, neceſſe eſt, n.100. p.17
Principium motus eſt ipſa Anima, num. 4. p.291

Probatio, Probare.

Probationis tempus poteſt arbitrio iudicis reſtringi & ampliari ex rationabili cauſa, numero 10. & 11. pagina 366
Plura de probatione furoris & dementiæ ad annullandam profeſſionem, num.24. & ſeqq.p.367

Probatio

Probatio probationem non excludit, n. 16. p.370
Probatio plena reſultat in ambiguis,ex coniecturis,n.2.p.374
Probationes claræ vbi haberi non poſſunt, ſufficit quod iudex vehementi opinione habeat informationem, numero 8. p.375
Probatio plena requiritur ad effectum inualidandi profeſſionem, numero 16. p.410
Proteſtatio non probatur per Teſtes habentes intereſſe in cauſa, numero 23. ibid.
Probationes imperfectæ non iunguntur ad faciendam plenam probationem niſi ſint in ſua ſpecie perfectæ, numero 14. pagina 417
Probationem probatam facit publicum inſtrumentum, n.1.p.418
Probatio contra præſumptionem *l. Miles, §.Defuncto,ff.ad Leg. Iul. de Adulter.* non negatur.n.4.p.427
Probatio dubia interpretanda venit contra ipſum producentem, numero 16. pagina 436
Probationes Teſtium inuicem conquaſſari Reo ſufficit, numero 21. pagina 437
Probationes concludentiſſimæ requiruntur vbi agitur de dirimendo Matrimonio, n.7. p.448
Præſumptiones & coniecturæ attendi non debent,vbi requiritur plena probatio,n.8. ibid.
Probationes tempore præfixo non feciens, non poteſt de iudice conqueri,n.3.p.453
Probatio melior dari non poteſt, quam propria confeſſio,n.4.p.460
Probationibus per ſcripturas magis ſtandum eſt,quam futuris Teſtium depoſitionibus, n.14.p.463
Probatio puritatis, vel impuritatis ſanguinis deſumi non poteſt ex cohabitatione in vno, vel in alio loco eiuſdem Ciuitatis, n.15.ibid.
Probatio præſumitur iam facta, ſi Teſtes fuerunt alias examinati, quæ melius fieri potuit,ità vt noua facultas probandi præſumatur calumnioſè petita, numero 3. p.462
Probatio filiationis quando non ſit ſufficiens, n.2.p.467
Probatio impotentiæ viri quæ ſit per inſpectionem mulieris,eſt fallax, nec ſufficit ad diſſoluendum matrimonium,n.3.p.398.& n.5.p.399
Probatio vnius ex duabus Qualitatibus copulatiuè narratis,non ſufficit ad validitatem Gratiæ, quamuis qualitas probata potuiſſet ſatis eſſe ad obtinendam gratiam, n.1.p.475
Probatio contra propriam Confeſſionem non admittitur,n.8.p.483
Ad probationem alicuius rei interdum ſingula quæ non poſſunt ſimul vnita iuuant,n.15.p.505
Declaratur,n.16.ibid.
Coniecturæ imperfectæ non coniunguntur,n.17.ibid.
Probatio perfecta illa dicitur per quam iudex inclinat ad aliquid credendum, n.46. p.521
Probare tenetur quilibet intentionis ſuæ fundamentum,n.38.p.532
Probationes concludentes requiruntur in cauſis ſeparationis tori, quæ dicuntur arduæ & graues,n.8.p.539

Procurator.

Procurator mandatum acceptare dicitur per comparitionem quam facit in actis nomine mandantis, numero 7. pagina 497
Procuratoris reuocatio non attenditur, niſi ipſi procuratori & parti colliganti fuerit intimata, n.8.ibid.
Citatio contra procuratorem reuocatum ſuſtinetur,quando reuocatio non fuit parti intimata, n.9.p.497
Vide *Citatio.*

Profeſſio Religioſa.

Ad Profeſſionem emittendam non requiritur perfectus rationis vſus, n.1. p.253. & n.9.p.254
Ad impediendum Profeſſionem intellectus imperfectio debet eſſe talis,vt auferat integrum rationis vſum, ſicut & in contractu Matrimonij,n.2.ibid.
In Profeſſione emittenda non magnus, nec omnino perfectus neceſſarius eſt diſcurſus,n.4.p.255
Profeſſio valida dicitur ſi emanauit in ætate legitima poſt annum profeſſionis cum ſolemnitatibus requiſitis, numero 1. pagina 409
Profeſſio de iure communi non vitiatur per morbum quantumuis grauiſſimum, n. 2. ibid.
Profeſſio vitiatur propter morbum caducum ſi ita diſponant conſtitutiones Religionis, n.3.ibid.
Conſenſus Religionis requiritur in Profeſſione Religioſi,n.5.ibid.
Profeſſionis actus eſt vltrò citróque obligatorius tam ex parte Religionis,quam Religioſi,n.6.ibid.
Profeſſio vt inualidetur Morbo caduco,probari debet de tempore ſequutæ profeſſionis,n.7.p.409

Proximior.

Proximior quis probatur, quando non comparet qui proximiorem ſe eſſe probet, n.14.p.381
Proximior venit eligendus, ſi inter illos de parentela, ex quorum numero ſit facienda electio, plures concurrant habentes qualitates requiſitas à teſtatore, n. 1, p.391
Teſtator vocans ſimpliciter proximiores de parentela cenſetur intellexiſſe de proximiore grauati,n.5.ibid.
Proximior grauati qui ſit eius hæres,præfertur in ſucceſſione feudi,n.15. p.391

Proximior vltimo defuncto præfertur in renouatione emphyteuſis,quæ fit ex æquitate,*l.1.ff.de aqu.quotid.& æſt.*
Teſtator mandans eligi vnum Doctorem de familia ad ſucceſſionem, poteſt eligi Doctor etiam minus proximior, relicto proximiori,n.20.p.392
Declara vt n.21.ibid.
Proximior dicitur qui probat ſe eſſe in certo gradu, dum alius non comparet qui ſe proximiorem eſſe doceat,numero 6.pagina 484

Proximitas.

Proximitas grauati, vel grauantis, an ſit attendenda, eſt quæſtio valde controuerſa inter Doctores,nec facilè dignoſci poteſt quænam opinio ſit magis communis, n.2.p.391
Proximitas grauati eſt attendenda ſecundum opinionem magis communem, n.3. ibid.
Coniecturæ admittuntur ad dignoſcendum an ſit attendenda proximitas grauati,vel grauantis,n.4.p.391
Proximitas Teſtatoris attenditur in primo inſtituto tanquam proximiore; eo verò admiſſo, grauati proximitas attendenda venit,n.7.ibid.

Pubes, Pubertas.

Pubertati proximi illi dicuntur qui ab ea ſolùm diſtant per ſex menſes, numero 4. p.377
Pubertati proxima dicitur mulier quæ in vndecimo,vel circa duodecimum annum, eſt conſtituta, ſecundùm aliquos, num.7 p.407
Pubertati proximus dicitur qui ab illa diſtat ſolùm per ſex menſes, vel minùs, ſecundùm aliquos:& hæc opinio venit amplectenda,n.8.& 11.ibid.
Et tenetur communiter à Doctoribus, n.12.
Et approbatur à Rota Rom.n.13.ibid.
Pubertati proximus dicitur qui eſt circa finem pupillaris ætatis,vel ipſam exceſſit per tres dies ſecundùm Hoſtienſ.n.10.p.407
Pubertatis tempus anticipare poteſt coëundi potentia,n.16.ibid.
Pubertas in muliere requirit ætatem duodecim annorum,n.2.p.502

Puer, Puella.

Pueri & Puellæ etiam ſi ſint apti ad coitum, non ſunt apti ad generationem,numero 1. p.69
Vide *Generatio.*
Pueri ob nimiam frigiditatem & humiditatem cerebri Epilepſiæ obnoxij ſunt, n. 1. p.123
Vide *Epilepſia.*
Puer dum in vtero eſt,duplici eget alimento, n.18.p.117
Puer valet manens in vtero, vt Mater valet, n.6.p.291
Puer non præſumitur aliquid feciſſe doloſè contrà Præceptum Teſtatoris, numero 91. pagina 447
Puer natus ex vxore etiam adultera cenſetur mariti,n.3.p.467
Puella quæ patitur ſe explorari & tangi à viris ad referendum eius virginitatem, non diſcreta, ſed innocens & imbecillis iudicij ex tali permiſſione apparet, numero 25. p.408
Puella impubes non poteſt contrahere matrimonium,niſi ſit viripotens,& diſcretio ſuppleat ætatem,n.1.17.& ſeqq. pag.406 & ſeqq.
Puella fugit ſenis amplexum, numero 48. p.532

Puerperæ.

Puerperæ niſi in partu ritè expurgentur, multis malis confligantur, n.1.p.148

Puerperium.

Puerperij tempus ſecundum Hippocratem ad quem diem extendatur, numero 6. p.260
Puerperium vulgò *Capoparto* appellatur n.9.p.425

Pulchritudo.

Pulchritudo totius ex quibus amittatur, n.29.p.107
Pulchritudinis ſedes eſt facies, numero 31. ibid.
Vide *Facies.*
Pulchritudini obſunt maximè faciei Cicatrices,n.32.ibid.
Vide *Cicatrix.*
Veſtigia in facie à morbillis relicta quantoperè Pulchritudini obſint, numero 35. p.108
Pulchritudo eſt propria Mulierum, num.7. p.119
Pulchritudo vera multum differt à pulchritudine muliebri,n.9.ibid.
Pulchritudo vera quid ſit, n.10. ibid.
Pulchritudo vera actionibus iudicatur, n.11. ibid.
Pulchritudo vera cum fortitudine iungitur, n.13.ibid.
Ex vera pulchritudine præſumi poteſt,vter ex Gemellis prior natus ſit,ex falſa autem contrarium,n.14.ibid.
Pulchritudo non conſideratur niſi in magno corpore.num.3.p.272

Pulchritudo virilis.

Pulchritudo virilis à muliebri multùm differt,n.25.p.107
Pulchritudo virilis,quæ vera Pulchritudo eſt,quid ſit?n.26.ibid.

Pulchritudo muliebris.

Pulchritudo muliebris non eſt vera Pulchritudo,n.12.p.119
Pulchritudo muliebris non poteſt cum fortitudine coniungi, n.8.ibid.
Pulchritudo muliebris quid?n.27. p.107
Pulchritudo ſponſæ amiſſa poſt iurata ſponſalia iuſtam cauſam præbet ſponſo ea diſſoluendi,n.28.ibid.

Pulchritudo Virginum mirum in modum deturpatur febre alba, numero 30. ibid.

Pupillus.

Pupilli meliùs, & ſecuriùs penes matrem educantur, n.1.p.486
Vtilitas magna ex omnibus partibus mouere debet animum judicantis in arbitrando loco, vbi pupillus ſit educandus, n.2. ibid.
Pupillis æqualiter prouidere ſemper fuit præcipuum Legiſlatoribus, nedum vt alantur, ſed vt liberalibus artibus inſtituantur, n.4.p.486
Pupillus educandus eſt ibi, vbi eius iura validiùs defendi poſſunt, abſque impenſa, ac etiam patrimonij diminutione, num.8. ibid.

Q

Quadrimeſtris.

Quadrimeſtris partus non eſt vitalis, n.5. p.507

Quæſtionis tormentum.

Quæſtionis tormento exponi non debent qui thorace ſunt anguſto, numero 5. p.213
Pectoris partes & muſculi maximè in chordæ tormento anguntur & diſtenduntur, n.3.ibid.
A chordæ tormento immunes eſſe debent qui cauteria geſtant in brachiis, num. 4. ibid.

Qualitas.

Qualitas quando eſt fundamentum alicuius probari concludenter, & non præſumptiuè, n.2.p.414
Qualitas in vna parte diſpoſitionis adjecta, non cenſetur repetita in alia, numero 26. p.392
Qualitas vni nominato adjecta non cenſetur repetita in aliis poſtea nominatis, num.27. ibid.
Qualitatis repetitio ceſſat, ratione euitandi abſurdum, n.28.p.392
Qualitas morbi non probatur niſi à Peritis, n.8.& 9.p.397
Qualitas morbi ex accidentibus potiſſimùm dignoſcitur, n.15.p.410
Qualitas morbi doloribus maximè oſtenditur, n.15.p.476
Qualitas narrata Papæ in impetratione gratiæ eſt plenè iuſtificanda, n.3. p.494
Qualitas narrata Papæ non eſt iuſtificanda, ſi ſoleat Papa abſque dicta qualitate gratiam concedere, n.14.p.495
Qualitas animi non poteſt aliter probari, quàm per actus exteriores, numero 9. p.481
Qualitas vbi ad certum effectum requiritur, non eſt curandum de modo illam adimplendi, dummodo habeatur, num. 8. p.485
Qualitas adjecta vni verbo, illud qualificat, & actum in diuerſa ſpecie reponit, num.9. p.488
Qualitas requiſita à Teſtatore certo tempore debet in eo verificari, n.14. p.508
Qualitas legitimitatis expreſſa in certo gradu ſubſtitutionis, an cenſeatur repetita in aliis, n.22.23.& 24. p.508
Dictio, *vt ſuprà*, repetit qualitates antea requiſitas, n.25.p.509
Qualitatem non habens eo modo quo teſtator requiſiuit, non excludit ſubſtitutum, n.15.p.508
Infirmitatis qualitas probatur per teſtes deponentes de viſu & publico auditu, n. 10.p.510.
Vide *Infirmitas.*
Qualitas infirmitatis narrata in impetratione gratiæ eſt juſtificanda, n.1.3. & ſeqq. p.511
Qualitas vni adjecta in aliis cenſetur repetita quando verſamur in Primogenituris, n.5.p.547
Qualitas primo adjecta regulariter in omnibus repetita cenſetur, n.7.p.549
Qualitas primo adjecta tunc maximè in omnibus repetita cenſetur quando eadem concurrit ratio, n.8.ibid.
Qualitas in Primogenituris attenditur de tempore delatæ ſucceſſionis, numero 12, p.549

Quinquemeſtris.

Quinquemeſtris partus non eſt vitalis, n.17. p.381
Quinquemeſtris partus, ſecundùm aliquos eſt vitalis, n.10.p.427
Quinquemeſtris partus & quinque dierum ſolarium, non eſt naturalis nec vitalis, n. 8, ibid.
Vide *Partus.*

R

Ratio.

Ratio & Memoria habent diſtinctas ſedes, n.6.p.164
Ratio & memoria requirunt inſtrumenta diuerſimodè temperata, n.7.ibid.
Ratio de neceſſitate non læditur, etiamſi memoria in totum deperdita ſit, num. 8, ibid.
Ratio cum memoria amittitur, ſi frigida intemperies nimium intendatur, num. 13. p.165
Ratione illæſa permanente, imaginatio lædi poteſt, n.5.p.163
Vide *Imaginatio.*
Ratio plus læditur in ſoporoſis affectibus, quàm in phrenitide, n.6.p.197
Rationis vſus perfectus non requiritur ad profeſſionem emittendam, n.1. p.253. & n.9.p.255
Vide *Profeſſio Religioſa.*
Rationis vſum actus non excludentes, & intellectûs, ſeu mentis exilium non inducentes teſtamenti factionem non tol-

ſunt, num. 11. pag.422
Rationis vſus ac iudicij non excluditur actu impatientiæ ex morbi ſæuitia cauſati, n.13. p.454

Recidiua.

Recidiua breui tempore ſuperueniens, præſumitur ex prima cauſa, numero 6. p.369

Redhibitoria actio.

Redhibitoria vtilis datur etiam in libris, quando propter vitium latens expedit eos non habere, vel multum impeditur eorum vſus, n.1. p.389
Vide *Vitium.*
Redhibitoria datur in totum quando libri ſunt venditi vnico pretio, & vnus ſine alio manet imperfectus, numero 6. p.390
Redhibitoria non datur emptori ſcienti vitium, n.7. ibid.
Redhibitoria ceſſat quando vitium ſuperuēnit, n.8. p.390
Tempus ſex menſium Redhibitoriæ præfinitum, currit à die ſcientiæ, numero 9. ibid.
Redhibitoria non habet locum quando vitium eſt modicum, n.10. p.390

Regula.

Regula non coarctatur ſi afferantur aliqui caſus exempli gratia, numero 69. p.445
Regula Cancellariæ de non iudicando iuxta formam ſupplicationis, quando ceſſet, n.28. p.496
Et qualiter ſit intelligenda, numero 30. ibid.

Relatio.

Relatio fit ad proxima, non autem ad remota, n.11. p.549

Reminiſci.

Reminiſci & Recordari quid ſint, num.10. p.164
Reminiſci & Recordari non eſt ſimpliciter idem, num.9. ibid.

Remiſſoria.

Remiſſoria non conceditur ſine fumo, quando materia eſt obiectiua, numero 2. p.462
Remiſſoria non datur ſi illa tendat ad detegendam falſitatem, cuius fumus non datur, n.6. ibid.
Remiſſoria non conceditur, ſi inſurgat præſumptio, quod articuli ſint potius imaginarij quam veri, & quando dicta præſumptio oriatur, n.9. ibid.
Remiſſoria non datur ad probandam rem inuериſimilem, & quaſi impoſſibilem, n.13. p.463
Remiſſoria, ad probandum contrarium eius, quod quis fuit confeſſus, non conceditur, n.9. p.483

Renunciare, Renunciatio.

Renunciatio eſt res grauis, nec de facili admittenda, n.3. p.342
Si ex cauſa morbi renunciare licet Epiſcopatui, videndum primò an morbus ſit ſanabilis, nécne, numero 1. ibid.
Renunciare Epiſcopus non poteſt Epiſcopatui ex omni infirmitate, ſed ex illa, ex qua redditur inhabilis ad exercenda munera Epiſcopatus, n.4. ibid.
Renunciari poteſt Epiſcopatui ob aëris intemperiem, numero 5. pag.342. & 14. p.343
Vide *Aër.*
Renunciatio Epiſcopatus ſi fieri poteſt ob Cæcitatem, poterit etiam fieri propter periculum eiuſdem cæcitatis, numero 7. p.342
Vide *Cæcitas.*
Renunciare poteſt quilibet fauori ſuo, n.13. p.485
Renunciari non poteſt iuri habenti aliquam mixturam cum honore, & voluntate Teſtatoris, n.14. ibid.
Renunciare poſſúntne Paralytici, qui vnicam partem tantum paralyticatam habent, num. 16. pag.71

Res iudicata.

Res iudicata reſultans ex non proſequutione appellationis, exequenda venit non ſecus ac ſi appellatio non fuiſſet interpoſita, n.5. p.497
Stante re iudicata, merita cauſæ non ſunt amplius diſcutienda, numero 16. pag.498

Reſidentia, Reſidere.

Neceſſitas corporis vt excuſet à Reſidentia debet eſſe rationabilis, & talis quòd per alias perſonas non poſſit tractari, n.5. p.383
Cauſa iuſta non excuſat à Reſidentia niſi etiam concurrat licentia Superioris, n.8. ibid.
Fructus non Reſidenti non debentur, n.1. ibid.
A Reſidentia non excuſatur abſens ob negotium quod per procuratorem gerere poterat, n.6. p.383
Lis quando ſit legitima cauſa abſentiæ, ſeu non reſidentiæ in beneficio, numero 9. ibid.
Vide *Diſtributiones quotidianæ.*
A Reſidentia excuſant infirmitas, ſeu corporis neceſſitas, vel euidens Eccleſiæ vtilitas, n.4. p.383
Vertigo, & ſtomachi debilitas quando excuſent à Reſidentia, n.1. p.396
Reſidere, & intereſſe, differunt, numero 5. p.398
Decretum directum ad Reſidentiam, non eſt trahendum ad intereſſentiam, num.6. ibid.

Capitula

Capitula Eccleſiarum non poſſunt condere ſtatuta ſuper Reſidentia, numero 10. ibid.

Senio confecti, etſi non reſideant, non amittunt diſtributiones, numero 7. p.397

Reſignare, Reſignatio.

Tam infirmitas, quàm valetudo ad effectum reſignandi debet eſſe perpetua, num.10. pag.70

Reſignandi iuſta cauſa eſt cæcitas, & alij oculorum leuiores morbi, num.20. pag.72

Reſignatio Beneficiorum intra tres menſes publicari debet, n.10. p.470

Reſignari poſſunt Beneficia ex variis morborum cauſis, qui declarantur, n.15. 16. 17.18. p.72

Reſignare quandonam poſſunt morbo Gallico detenti, n.18. ibid.

Reſignatio Officij coram Notario & Teſtibus valet quando in eius erectione id fuit cautum, n.3. p.501

Reſignatio Officiorum poteſt non admitti à Superiore, quando poteſt dubitari, quod illa fiat in fraudem imminentis vacationis, n.11. ibid.

Vide *Officium.*

Reſpiratio.

Reſpiratio à vitâ, & vita à reſpiratione ſeparari non poteſt, numero 15. pag.50

Reſpirationis neceſſitas imponit fœtui neceſſitatem naſcendi, n.17. p.117

Reſpirationis priuatio eſt ipſa mors, n.16. p.294

Reſpirationis & pulſus, eſt vna eadémque neceſſitas, n.17. p.294

Sine reſpiratione Homo viuere non poteſt ne per momentum quidem, n.14. p.337

Poteſt quis ſine apparente reſpiratione viuere, nunquam autem ſine tranſpiratione, quæ non apparet, numero 17. p.338

Reſpiratio quarum partium officio fiat, n.18. ibid.

Quomodo fiat, vt ſine apparente reſpiratione homo per aliquod tempus viuat, n.19. ibid.

In Reſpiratione magis læduntur Viri, quam mulieres, num.11. p.357

Reſtituere in integrum.

Reſtituitur quis ex cauſa, vt Conditio habeatur pro impleta, n.84. p.447

Non reſtituitur Minor in integrum ſi tranſgrediatur voluntatem Teſtatoris in committendo, n.79. ibid.

Reſtituitur Mulier aduerſus ſolutionem, non autem aduerſus Matrimonium, n.92. ibid.

Reſtitutio in integrum.

Reſtitutio in integrum competit minori, qui omittit adimplere ordinata à Teſtatore, n.78. p.446

Abſque Reſtitutione in integrum ſuccurritur minori, qui omiſit implere præceptum Teſtatoris, n.83. ibid.

Reſtitutio in integrum quæ conceditur Minoribus, eſt fauorabilior illa, quæ conceditur abſentibus, n.86. p.447

Reſtitutio in integrum Minori cuilibet competit, etiamſi agatur de commiſſione, non autem de omiſſione, num.94. ibid.

Reſtitutio in integrum peti & terminari debet infra quadriennium à tempore quo lapſus fuit annus, vel biennium, n.4. p.497

Reſurrectio, Reſurgere.

Reſurrexiſſe mortuum qui vult probare, tenetur ante probare illius mortem, num.1. p.336

Reſurrectio probari non poteſt, morte non probata, n.9. p.337

Reſurrectio mortuis tantùm hominibus competit, n.10. ibid.

Reſurrectionis non ſunt capacia Bruta mortua, n.11. ibid.

Retentio.

Retentio non competit quando creditum non eſt omnino certum, clarum, & liquidum, numero 18. pag.517

Retrotractio.

Retrotractio non habet locum quando res deuenit ad ſtatum à quo incipere non poteſt, n.25. p.492

Retrotractio in actu conditionali retrotrahi non poteſt in præiudicium eius, cui medio tempore fuit ius quæſitum, n.26. ibid.

Reus.

Reus in ſuis exceptionibus fungi debet partibus actoris, n.39. p.532

Reo ſufficit teſtium probationes inuicem conquaſſari, n.21. p.437

Reo ſufficit excludere aduerſarium per non ius ipſius, num.19. pag.495

Robur.

Robur Senectuti adiungi non poteſt, n.12. p.252

Ob virium robur aliquando Homines in morbis diutius viuunt, quam deberent, & è contra, n.4. p.251

Ratione maioris, vel minoris vigoris vnus eidem cauſæ magis, aut minus reſiſtere poteſt, quàm alius, num. 11. pag.252

Robur nullum habent ſenes, numero 5. p.357

Vis vbi maior eſt , celeritatem etiam operationis eſſe oportet , numero 25. p.359

Robur virium neceſſarium eſt ad vitam traducendam, n.13. p.293

Vires in Senibus non præſumuntur, n.21. p.327

Rolandus.

Rolandus *conſil.*44.*lib.*4.declaratur, num.15. pag.459

Roma.

Romana Ciuitas omnibus præcellit, litteris, & bonis moribus; in qua Gymnaſia, & Academiæ, Seminaria, & Ludi-Magiſtri florent; qui Pueris ſumma cum diligentia, & amore aſſiſtunt, & inuigilant, vt Virtutibus illos imbuant,& exornent, n.3. p.486

Romanum cælum, cui dubium eſt quod aliis præferendum ſit, circa aëris temperiem, & ſitûs præſtantiam, & rerum affluentiam pro ſalute corporis tuenda, numero 6. ibid.

S

Sæuitia.

SÆuitiam Viri, vxori alleganti onus probandi incumbit, n.1. p.451

Sæuitia Viri ad effectum ſeparationis Tori, quæ cauſa eſt grauis & ardua plenè & concludenter probari debet, numero 2. ibid.

Sæuitia Viri ad inducendam ſeparationem Tori, magna eſſe debet, numero 3. ibid.

Sæuitia Viri in vxorem non inducitur ex vnico actu, ſed inſpicitur an adſit conſuetudo & frequentia, n.9. ibid.

Sæuitia ad effectum ſeparationis Tori, probari debet talis, vt ſit apta incutere metum grauem & cadentem in Virum conſtantem, n.10. p.539

Adeò vt non poſſit mulieri trepidanti conſuli per cautionem, & num. 11. ibid.

Sæuitiæ vnicus actus licèt atrox, non eſt ſufficiens pro ſeparatione Tori, num. 12. ibid.

Salus.

Saluti alienæ proſpicere, nullus tenetur cum periculo propriæ, numero 18. p.308

Dic vt n.42. & 45. p.311

Primum charitatis opus eſt propriæ ſalutis curam gerere, n.19. p.308

Salus publica priuatæ ſaluti anteponenda, n.37. p.310

Salutis publicæ intereſſe præponderat cuicunque exceptioni in contrarium, n.42. p.311

Nullus tenetur ob Corporis ſalutem recuperandam, remedium admittere aſperum & ſummi cruciatûs, numero 14. p.355

Sanatio.

Sanationes inſtantaneæ in morbis longis non fiunt naturaliter; quamuis fiant in acutis, n.1. p.133

Sanatio inſtantanea in morbis diuturnis naturæ repugnat, n.7. p.137

Ad celeres ſanationes quæ conditiones requirantur ex parte naturæ, numero 6. pag. 137

Sanatio miraculoſa.

Sanationes quæ ob aliquam criſim præcedentem referri poſſunt ad opus Naturæ, non iudicantur miraculoſæ regulariter, n.10. p.125

Sanatiónes miraculoſæ debent fieri in ſtanti & eſſe perfectæ, numero 6. p.130

Sànatio miraculoſa fit in inſtanti, & abſque vlla naturæ operatione, numero 5. p.131

Sanationes miraculoſæ circa morbos difficiles contingunt, n.6. ibid.

Sanationes inſtantaneæ, vt miraculoſæ dicantur, quas conditiones requirant, n.3. p.134

Sanationes inſtantaneæ in morbis longis, ſunt miraculoſæ, n.1. p.133

In Sanationibus miraculoſis duo de neceſſitate concurrere debent, numero 1. p.139

Ars & Natura excludi debent in probandis Sanationibus miraculoſis, num.1. p.141

Sanatio miraculoſa debet eſſe vndequaque perfecta, n.17. p.144

Sanationes multæ miraculoſæ exiſtimantur de quibus iure dubitari poteſt, numero 6. p.143

Quæ conditiones obſeruandæ ſint in ſanationibus miraculoſis, n.7. ibid.

Sanguis.

Sanguinis excedentes euacuationes coitûs impotentiam aliquando excitant, num.5. pag.53

Sanguinis ſputum quando Euchariſtiæ aſſumptionem impediat, n.8. p.89

Caro nihil aliud eſt quàm ſanguis concretus, n.2. p.214

Sanguis coagulatur ob fibras, numero 15. p.217

Sanguinis miſſio ſic interdum neceſſaria eſt, vt ea omiſſa, aut retardata, ægri aliquando pereant, n.5. p219.

Hiſtoria Galeni ad propoſitum,numero 1. p.218

Vide *Medicus.*

Sanguinis fluxus in Puerpera qualis, ac qualis in menſtruata, numero 8. pagina 300

Sanguis extrauenatus in iugulo repertus, non

non ſolum ex ſtrangulatione per vim externam facta, ſed etiam ex ea quæ per vim internam fit, adnotari ſolet, n.5.p.229
Sanguinis promptuarium ſunt vena & arteria magna, numero 2. pagina 234
Sanguinis ſputum ſemper malum,numero 3. p.334
Ex ſanguinis ſputo Homines in Phthiſim labuntur,n.10.p.335
Sanguinis effluxio in Muliere quæ abortiuit, & febri laborat, non febri, ſed abortui tribui debet, numero 11. pagina 413
Sanguine purus quis præſumitur, dum non probatur contrarium, numero 1. & 7. p.462
Sanguinis impuritas probatur ex ſola fama & æſtimatione, numero 16. pagina 463

Sanitas.

Sanitatem perfectam non probant, deambulare, exire domo, & actus ſimiles, cùm fieri pôſſint etiam ab infirmis pro recuperanda valetudine, n. 11. p.397
Sanitas ſenis non eſt abſolutè Sanitas, numero 14. pag. 252

Sanus, Sanitas.

Sanatus quis dicatur, numero 8, pagina 268
Sanus quandonam quis dici debeat, numero 9. ibid.

Sarnenſis.

Sarnenſis, *in loco hic allegato*, declaratur, numero 15. pagina 534. & numero 10. pagina 541

Sciatica.

Sciatica inter articulares omnes dolores moleſtior & contumacior eſt, numero 7. pagina 134. & numero 2. pagina 136
Ex Sciatica ægrotantes ſæpiſſimè claudi fiunt,n.8.ibid.
Sciatica Vere exacerbatur, aut de nouo prehendit, num.10. pag.133
Vide *Podagra.*

Scriptura priuata.

Scriptura priuata vti de antidata ſuſpecta in concurſu publici inſtrumenti, non eſt attendenda, numero 6. pagina 515

Sectio caſarea.

Sectio Matris præmortuæ ad extrahendum fœtum viuum, eſt peruetuſta, numero 26. pagina 33
Sectio Matris viuæ ad extrahendum fœtum aut viuum, aut mortuum, an poſſibilis, n.27.ibid.
Sectio Cæſarea ſalua Matre fieri poteſt, & idcircò licita, numero 28. pagina 34
Sectio viuæ Matris licita ad extrahendum fœtum, quando adeſt probabilitas fœlicis ſucceſſus, numero 30. pagina 35
Sectio Matris viuentis ad extrahendum fœtum, quando ſit licita, numero 33. ibid.
Sectio Matris viuentis an ſit licita in dubio fœlicis euentus, numero 34. ibid.
Sectio Matris viuentis ſi ſit cum certo, aut etiam dubio periculo alterutrius, cuius vita ſit præferenda, Matris ſcilicet, an fœtus, numero 35. ibid.

Sectio venarum.

Sectio venarum nonnullarum in capite coitûs impotentiam facere poteſt,num.4. p.53
Vide *Coitus.*
Sectio venarum poſt Aures an faciat infœcunditatem, numero 13. pagina 64

Semen.

Semen quid,n.6.p.2
Mole eſt paucum, facultate vero maximum,n.7.ibid.
Ex ſemine non fit Animal, ſed perficitur, n.8.ibid.
In ſemine non potuit dari aliud agens intrinſecum, quàm Anima, numero 11. pag.3
Semen quando fiat animatum, numero 20. pag.5
Semen ad quem finem à Natura procreatum, numero 21. ibid. & num. 29. pag.6
Ineſt in ſemine omnium, quod facit, vt fœcunda ſint ſemina,ex Ariſtotele, n.30. pag.6
Ex Naturæ præſcripto ſpecierum conſeruatio fit per indiuidua mediante ſemine, n.34.ibid.
Semen licet eſſet animatum ſecundùm Sennertum, cur non potuit dici Homo, n.51. p.10
In ſemine apparent operationes Animæ, n.52.ibid.
Seminis viuificatio eſt operatio Animæ prout Anima eſt, non prout eſt hæc Anima, n.53.ibid.
Semen ſi eſſet dotatum Animâ Rationali eſſet Homo,n.54.ibid.
Semen non poteſt eſſe fœcundum, niſi viuat,neque viuere, niſi habeat Animam, n.59.p.11
Ex ſemine Anima traducta, non eſt ab eo ſeparabilis, neque abſque ſemi-

ne exiſtit,num.66.p.12
Ineſt in ſemine omnium viuentium ſpiritus viuificus proportione reſpondens elemento ſtellarum, numero 142. pag.25
Semen ipſum ſpiritus excretio eſt, num.146. ibid.
Semen humanum per ſpiritum diſponitur ad receptionem Animæ Rationalis,n.147. ibid.
Semen verum non effundentes an contrahere poſſint Matrimonium, & an contractum teneat,n.17.p.44
Vide *Matrimonium.*
Qui in coitu non poſſunt emittere ſemen, ſed emittunt in ſomnis, vel aliter, in quo cenſu habendi, numero 20. p.45
Vide *Coitus.*
Semen humanum cum brutino commixtum an aliquid generare poſſit,n.1.& 2. p.172. & ſeq.
Nihil in principio conceptionis formatur quod ex ſemine non ſit, numero 12. p.174
Semen verum quid, numero 10. pagina 94
Semen, etiamſi verum Semen ſit, non ſemper eſt aptum ad generationem, n.11. ibid.
Semen poteſt eſſe verum ſemen, etiamſi non ſit fœcundum, numero 19. pagina 101
Semen fœmineum vt maſculeum efficientiam habet,n.9.p.110
Seminis fœminei efficientia vndè habeatur, n.10.
Semen maris eſt principium formationis fœtus,n.6. p.215
Declaratur n.11.p.216
Semen prope vterum emiſſum abſque penis intromiſſione, an ſufficiat ad conceptionem,n.1.p.223
Vide *Vterus.*
Seminis tenuiſſimi ſpiritus ne per momentum quidem poſſunt in aëre externo conſeruari,n.6.p.223
Seminis à mare effuſio, & attractio ab vtero, non ſufficiunt ad hoc vt conceptio ſequatur,n.8.p.224
Si Seminis effuſio prope vterum ſufficeret ad conceptionem, ſuperuacanea eſſet maris & fœminæ coniunctio per penis intromiſſionem in vterum,n.7. & 11. pag.223. & 224
Ex parte tantùm ſeminis fieri poteſt conceptio,n.13.p.225
Seminis attractio fit ab ipſo vtero appetitu ſenſitiuo moto ad ipſum attrahendum, n.15.ibid.
Ex qualitate carnium ſenilium habetur qualitas ſeminis ſenilis, numero 11. pagina 325
Semen eſt ſanguis exquiſitè coctus, num.12. ibid.

Senex.

Senes ex confirmatis & diuturnis morbis ſecundum naturæ ordinem non conualeſcunt,n.1.p.127
Senes frigidis morbis corripiuntur, num.6. p.128
Senes conflictantur morbis neruoſarum partium,n.9.p.129
Morbi increſcentes in ſenibus, qui? n.10. ibid.
Senes ex articulorum morbis non conualeſcunt,n.3.p.130
In ſenibus dolores coxendici fiunt maximè diuturni,n.5.p.137
Senex qui dici debeat ad effectum, vt reſignatio poſſit admitti,n.2.p.69
Senes ſani dicuntur, licet debiles ſint, n.5. p.295
Senes generare poſſunt quandocunque poſſunt coire,n.1.p.324
Non eſt quid rarum & inſuetum, ſed naturale quod ſenes etiam in ætate decrepita generare poſſint, numero 2. ibid.
Vide *Generare.*
Senes multiplici ex cauſa ſunt inepti ad Generationem,n.9.p.325
Ex ipſa rei natura fit, vt ſenes tranſacto anno quinto ſuprà ſexageſimum, non ſint amplius apti ad generandum, n.10.ibid.
Vires in ſenibus non præſumuntur, n.21. p.327
Senibus eſt familiaris viſus obtuſus, n.12.p.343
Vide *Viſus.*
Senes nulli robur habent, numero 5. p.357
Senis ſanitas non eſt abſolute ſanitas, n. 14. p.252
Senes minima cauſa male accipit, num. 15. ibid.
Senibus parum cibi offerri debet, ſed optimi ſucci, ob caloris imbecillitatem, num.12. p.266
Senes etiam decrepiti de Iure Canonico poſſunt Matrimonium contrahere, niſi alio impedimento laborent, numero 25. p.459
Senex dici non poteſt qui quinquageſimum annum non excedit,n.24.p.392
Senex an quis dicendus ſit, iudicis arbitrio relinquitur, num.25. ibid. numero 9. p.485
Senex mala valetudine affectus inhabilis reputatur ad generandum, numero 6. pagina 551

Senium, Senectus.

Senium & decrepitas, quæ ætas dicatur,n.3. p.128
In ſenio dolores coxendici ſunt diuturni, n.5.p.137
Senium cur ſit legitima cauſa obtinendi coadiutorem.n.2.p.279
Senium in nimis tenera ætate veneris vſu acceleratur,n.10.p.30
Vide *Venus.*
Ex ſenectutis culpa viſus præ omnibus

bus ſenſibus detrimentum recipit, n. 10, p.343
Vide *Viſus*, *Viſio*.
Senectus retardatur,aut acceleratur pro maiori,aut minori virium robore, numero 5. p.345
Senectus ætati conſiſtentiæ comparata, viribus illi omninò cedit, numero 3. pagina 357
Senectuti robur adiungi non poteſt, n. 12. p.252
Senectus ipſa eſt morbus, numero 5. pagina 397
Senio confectus dicitur Octogenarius, n.4. p.396
Senio confecti, etſi non reſideant, non amittunt diſtributiones,n.7.p.397
Senio, vel morbo impeditus lucratur diſtributiones quotidianas,n.1.p.397
Vide *Diſtributiones. Reſidentia.*
Senectus, vel abſentia, aut alia ſimilis impoſſibilitas acceſſus ad vxorem, faciunt ceſſare præſumptionem, quod filius ſit mariti,num.5.p.468

Sententia.

Sententia non eſt præcipitanter ferenda in his quæ concernunt periculum animæ, n.9.p.382
Sententiæ validitas colligitur ex reuolutione actorum,n.1.p.453
Sententia præcipitanter lata, eſt nulla, & inualida,n.2.ibid.
Sententia tribuit aliqualem præſumptionem boni iuris, etiamſi ab ea fuerit appellatum,n.7.p.395
Sententia tranſit in iudicatum ſi appellans intra triginta dies non redeat pro apoſtolis,vel cauſam committi non faciat, n.1. p.497
Vel ſi infra annum,& ex cauſa biennium, non fuerit appellationem proſequutus, n.2.ibid.
Sententiæ validitas colligitur ex reuolutione actorum,n.6.p.497
Sententia lata eadem die qua fuit inhibitio præſentata, præſumitur lata ante executionem inhibitionis, numero 12. p.498
Sententia iniuſta executionem non meretur, num. 1. pag.533

Septimeſtris.

Septimeſtris pro vitali & legitimo habetur, n.8.p.29
Septimeſtres ob debilitatem vtplurimum moriuntur,n.9.ibid.
Septimeſtres exſecti à numero aliorum ſeptimeſtrium excludendi, numero 10. ibid.
Septimeſtres quot diebus naſcantur, ex Hippocrate,n.13.p.30
Septimeſtres non exciduntur ab vtero Matris, niſi Matre mortua, numero 14. ibid.
Septimeſtris exſectus non eſt pro vitali habendus,vt alij ſeptimeſtres,numero 18.pagina 31
Septimeſtres pro legitimis, & vitalibus habentur, & ad hæreditatem admittuntur, n.24.p.32
Septimeſtris cur,& quomodo naſcatur, n.8. p.116
Septimeſtris pro ratione naſcitur, num. 5. p.210
Quiſnam ſeptimeſtris ab Hippocrate dicatur pro ratione natus, numero 6. ibid.
Septimeſtres vtplurimùm intereunt, & ex multis pauci ſeruantur, numero 10. pagina 211
Septimeſtres omnes inabſoluti naſcuntur, & nullam firmitudinem habent, num.11. ibid.
Septimeſtris fœtus, ex Communi,eſt vitalis, n.1.p.291
Septimeſtres fiunt à fortitudine virtutis, n.11.p.292
Septimeſtres ob eorum fortitudinem ortum in ſeptimo accelerant, numero 12. p.319
Septimeſtres licet vtplurimum non viuant, non omnes rejiciuntur tanquam non vitales,n.12.p.329

Septuagenarius.

Septuagenarij prolem aliquando ſuſceperunt, n.12.p.551

Seruitium.

Seruitium præſtitum fuiſſe Eccleſiæ à poſſeſſore beneficij habentis ſeruitium annexum præſumitur,n.12.p.494
Vide *Beneficium.*

Sexagenarius.

Sexagenarij viri vegetæ virtutis generare poſſunt,n.1.p.175
Sexagenarij & ætate maiores coire, & generare poſſunt,n.2.p.295
Declara vt n.7.p.296
Sexagenarius Matrimonium contrahere non impeditur,n.19.p.459
Sexagenarius ſuſcipiendæ prolis ſpe destitutus non dicitur, numero 20. ibid.
Sexagenarij à contrahendo Matrimonio arcebantur ex rigore Legis Papiæ Popeæ, n.21.ibid.
Sexagenarius non caret facultate generandi, n.26.p.459
Sexagenarium non eſſe habilem ad generandum de iure præſumitur, numero 3. pagina 551

Sextimeſtris.

Sextimeſtris dicitur abortiuus, numero 1,

ro 1. pagina 209
Vide *Partus*.

Signatura.

Supplicationis ſola ſignatura ſufficit quando non agitur ſuper canonizatione gratiæ, ſed ſuper abſolutoria, quam quis petit tanquam poſſeſſor, numero 29. p.496
Vide *Gratia*.

Similitudo.

Similitudo natorum ſecundum communem opinionem dependet ab imaginatione matris,num.1.p.269
Similitudo nati ad præſumptum parentem nihil releuat, & cur, numero 2. ibid.
Experientiæ plures comprobantes ſimilitudinem Natorum eſſe ab imaginatione: remiſſiuè,n.3.ibid.
Similitudo duplex eſt,naturalis,& accidentalis; n.4.ibid.
Nunquam determinari poteſt, an ſimilitudo de qua agere contingit, ſit naturalis, vel accidentalis, numero 5. ibid.
Similitudo eſt effectus patens, ad ſuas naturales cauſas referendus, numero 6. p.270
Imaginatio, dato quod ſit cauſa ſimilitudinis Natorum,eſt ſolum accidentalis cauſa,n.10.ibid.
Vide *Imaginatio*.
Similitudo non conſideratur ſolum inter Parentes, & filios, ſed etiam inter fratres, & inter alias perſonas, numero 12. p.270
Cauſatorum conſimilium cauſæ debent eſſe conſimiles,n.13.ibid.
Vide *Cauſa*.
Similitudo ſemper probare debet filiationem,n.15.p.271
Similitudo ad nullam aliam cauſam referri poteſt, quam ad facultatem formatricem reſidentem in ſemine progenitorum,n.16. ibid.
Similitudo non eſt ſufficiens coniectura ad probandam filiationem, numero 9. p.401
Similitudo nati indicat filiationem eius, cuius faciem repræſentat, numero 11. pagina 479
Vide *Filiatio*.
Garamantes,& ſuperioris Lybię populi ex ſimilitudine formæ proprios liberos agnoſcunt,n.12.ibid.
Similitudo natorum non eſt leuis, ſed vrgentiſſima coniectura ad probandam filiationem,n.13.ibid.
Similitudo natorum non à ſimplici imaginatione, ſed magis ab inſiti temperamenti conuenientia regulariter proficiſcitur, n.14.ibid.
Similitudo per ſe non præbet coniecturam releuantem filiationis, numero 14. pagina 505
Similitudo ex imaginatione Mulieris concipientis cauſari ſolet,iuxtà Iuriſtarum ſententiam,n.7.p.526
Vide *Aſſimilatio*.

Singultus.

Singultus an impedire debeat Euchariſtiæ Sacramenti ſumptionem, numero 14. pagina 90

Societas.

In Societatis inſtrumento non poſſunt comprehendi omnes caſus mortis in partu aut prægnantia euenientes, num. 1. p.232
Vide *Prægnantia*.
Vide *Mors*.
Vide *Abortus*.
Societatis Officij lucro locus non eſt in caſu excepto in inſtrumento, numero 1. p.363
Contractus ſocietatis officij vnde reddatur licitus,n.9.p.260
In inſtrumento ſocietatis quinam mortis caſus in partu excipiantur, numero 1. pagina 261

Solutio.

Solutio plures in partes diuiſa,incommodiſſima eſt Creditori,n.22.p.531

Somnus.

Somni innaturales, ſunt coniuncti cum febre vtplurimùm, numero 8. pagina 182
Somno naturali oppreſſus non habet rationis vſum, & comparatur dementi, aut mortuo,n.3.p.197
Vide *Sopor*.

Sopor.

Soporoſi affectus omnes conueniunt in ſenſuum internorum læſione,numero 1.pagina 196
Soporoſi affectus ſpoliant hominem rationis & memoriæ vſu, numero 2. ibid.
Soporoſi affectus apoplexiæ finitimi ſunt, & tunc interficiunt, cum in apoplexiam terminantur,n.4.p.197
In ſoporoſis affectibus Ratio magis læditur quàm in phrenitide, numero 6. pagina 197

Soror.

Sorores germanas eſſe quaſdam mulieres probatur ex fide Baptiſmi,in qua filiæ eorundem parentum enunciantur, num. 15. p.545

Sorores eſſe probantur mulieres ex eo quod vti tales ſeſe tractarunt,n.16.ibid.
Sorores eſſe probantur mulieres ex teſtibus deponentibus quod vti tales ab earum parentibus fuerunt tractatæ, numero 17. p.545
Sorores eſſe probantur mulieres ex communi reputatione & tractatu, numero 18. ibid.
Sororem Teſtatoris aliquam eſſe probatur ex eo quod Teſtator illam pro tali in Teſtamento nominauerit, numero 5. pagina 484

Spiritus.

Spiritus viuificus omnium viuentium ineſt in ſemine, proportione reſpondens elemento ſtellarum, numero 142. pagina 25
Spiritus in ſemine humano reſidens nobilitate excellit Animas quorumcunque Animalium,n.143.ibid.
Spiritus reſidens in ſemine humano non eſt Anima,ſed Animæ inſtrumentum, n.144. ibid.
Spiritus in ſemine reſid ens in actu effuſionis à toto & à quibuſque corporis partibus ſecedit,n.145.ibid.
Spiritus innatus ex Galeno eſt primum Animæ inſtrumentum,n.151. p.32
Lectionis exercitium plurimos abſumere poteſt ſpiritus,n.1.p.226
Vide *Lectio.*

Sponſalia.

Sponſalia diſſolui poſſunt etiam iuramento firmata ob timorem infectionis,numero 6. p.193
Sponſalium diſſolutio quid,numero 4.pagina 93
Sponſalia quid ſint, numero 1. pagina 104
Sponſalia iuramento firmata non niſi ex iuſta cauſa diſſolui poſſunt, numero 2. ibid.
Cauſæ, ob quas ſponſalia etiam iurata diſſolui poſſunt,quænam ſint, numero 4. ibid.
Sponſalia diſſolui poſſunt, oculorum ambo-rum, vel alterius tantum amiſſione, n.5. ibid.
Sponſalia iurata an diſſolui poſſunt ob viſionis amiſſionem in vno tantum oculo, n.7. ibid.
Sponſalia an diſſoluantur ex morbis viſionem tantùm diminuentibus, numero 8. ibid.
Vide *Morbus.*
Sponſalia an in ſuo robore manere debeant naſo deperdito; ſed poſtmodum ex Chirurgia recuperato,n.9. p.105
Sponſalia an diſſolui ſemper debeant propter Paralyſim,n,10.ibid.
Ex ſuperuenientia cuiuſlibet morbi contagioſi diſſolui ſponſalia,quomodo intelligendum,n.12.ibid.
Sponſalia an diſſolui debeant ſemper ob morbum gallicum,n.13.ibid.
Vide *Morbus Gallicus.*
Sponſalium iuratorum diſſolutio fieri non debet propter morbum gallicum leuem, n.14 p.106
Sponſalium diſſolutionis iuſta cauſa eſt oris fœditas,n.15.ibid.
Sponſalia iurata an diſſolui poſſint propter Epilepſiam,n.18.p.106
Sponſalia iurata an diſſoluantur, febre alba ſponſæ ſuperueniente,n.21.ibid.
Sponſalia iurata an diſſolui poſſint ob deformitatem ſuperuenientem, n.24. p.107
Sponſalia iurata diſſolui poſſunt propter pulchritudinem ſponſæ amiſſam, num.29. ibid.
Vide *Pulchritudo muliebris.*
Sponſalia non diſſoluuntur Ordine non ſacro ſuperueniente,n.54.p.444
Sponſalia etiam iuramento firmata diſſoluuntur propter fœditatem notabilem,vel oculorum, aut naſi amiſſionem,aliamve grauem turpitudinem ſuperuenientem; n.67. p.445
Sponſalia diſſoluuntur propter Paralyſim, vel Lepram ſuperuenientem, numero 68. ibid.
Sponſalia diſſoluuntur propter Epilepſiam, n.71 ibid.
Sponſalia diſſoluuntur ſi os male oleat, nec arte Medica curari poſſit, numero 72. ibid.

Sponſalitia largitas.

Sponſalitia largitas facta dicitur ob cauſam Matrimonij,n.31.p.531
Sponſalitiam largitatem vt lucretur vxor; non ſufficit præſumptio Conſummationis Matrimonij, deducta ex eo quod ſponſus domum ſponſam adduxerit ſuam, n.36.ibid.
Matrimonij conditio,quæ adiecta intelligitur in ſponſalitia largitate, non dicitur perfectè adimpleta, niſi ſequatur Matrimonij conſummatio,n.32. ibid.

Sponſus, Sponſa.

Sponſi interdum ex nimis frequentato coitu non generant,n.15. p.351
Sponſi aliquando non generant ob diſconuenientiam naturæ, & ſeminis, n.17. ibid.
Sponſi per verba de futuro poſſunt recedere à Contractu, quando deuenit ad notitiam, alterum eorum laborare aliquo graui morbo, qualis diceretur v. g. Lepra, morbus Gallicus, morbus caducus, grauis oris fœtor, deformitas, & ſimilia, numero 12. pagina 456
Sponſa tenetur probationibus vrgentioribus Matrimonij conſummationem iuſtificare, quando militant præſumptiones in contrarium,n.50.p.532

Vide *Matrimonium.*

Sponſa tenetur ad domum viri accedere, & cum eo habitare de iure naturali, diuino, & poſitiuo,n.51.ibid.

Spurius, Spuria.

Spurij de iure Ciuili nihil ex bonis paternis prætendere poſſunt;de iure autem Canonico ſola alimenta,n.14.p.401

Spuriis non ſuffragatur legitimatio obtenta abſque mandato patris poſt ipſius obitum,pro ſucceſſione,n.15. ibid.

Vide *Succeſſio.*

Spuriæ dotem aſſignare tenetur hæres aui in ſubſidium,n.19.p.480

Sputum

Sputum ſanguinis quando Euchariſtiæ aſſumptionem prohibeat, numero 8. pagina 89

Sputum puris quando idem prohibeat, ibid.

Sputum ſanguinis ſemper malum,numero 3. p.334

Vide *Sanguis.*

Statutum.

Statutum Vrbis *lib.*1. *cap.*131.vt habeat locum requiritur Matrimonij conſummatio, n.2.p.472

Statuti Vrbis vigore *lib.*1.*c.*131.Mulier prętendens lucrum dotale, tenetur concludenter probare Matrimonium fuiſſe conſummatum,n.3.ibid.

Vxor mortuo marito poteſt prætendere lucrum dotale ex diſpoſitione Statuti Vrbis *lib.*1.*c.*131.n.1.ibid.

Statutum vrbis *lib.*1. *cap.*131. defert lucrum dotis poſt conſummatum Matrimonium, n.1.& 3. p.473. & 474

Statuti Vrbis vigore *lib.*1.*cap.*131.lucrum dotale debetur vxori, ſi per ipſam non ſteterit quominus Matrimonium conſummaretur,n.9.p.474

Statuti vigore ſi aliquis prætendat aliquid ad ſe ſpectare, debet probare quod interueniant omnes qualitates à Statuto requiſitæ, n.10.ibid.

Statutum permittens quod filij familias poſſint ſe obligare, intelligitur quando ſe obligant ratione Artis, numero 13. pagina 489

Statutum Bononiæ vetat debitum vltrà ſummam centum librarum probari per Teſtes, n.5.p.536

Statuto Bononiæ non obſtante *ſub rubr. de Probation.* Debitum ratione adminiſtrationis probari poteſt per teſtes,etiam ſi excedat ſummam centum librarum, num.6. ibid.

Statutum Bononiæ vetans debitum libras centum excedens probari per teſtes, non procedit in caſu probationis mixtæ reſultantis partim ex teſtibus, & partim ex inſtrumentis, n.7. ibid.

Statutum Bononiæ mandat Hæredem teneri reddere rationem adminiſtrationis defuncti, numero 27. pagina 537

Statutum Bononiæ *lib.*4. *de teſtam.*§. *ſi vero,* & §. *ſi aliqua.* inducens certam formam teſtandi reſpicit certum effectum, ſcilicet obuiandi fraudibus,n.19.p.543

Forma inducta à Statuto ad effectum obuiandi fraudibus, adimpleri poteſt per æquipollens,ſi effectus ſequatur, num.20. p.543

Statutum Bononiæ *rubr. de probat.* §. *præterea, libro* 2. declaratur, numero 21. ibid.

Caſus mixtus non comprehenditur ſub diſpoſitione Statuti, numero 22. pagina 543

Statutum excludens certas probationes, intelligitur niſi illæ adminiculatæ ſint alio probationum genere, numero 23. p.544

Solemnitas requiſita à Statuto relaxatur tempore neceſſitatis, numero 24. ibid.

Sterilitas.

Sterilitatis cauſa ſecundum aliquos Doctores poteſt diſſolui Matrimonium, & quid ſit ſterile, quid ſterilitas, numero 14. pagina 200

Sterilitas non impedit vſum Matrimonij, n.18.p.201

Sterilitas datur tam ex culpa mulieris, quam ex culpa viri,n.22.ibid.

Sterilitas inſanabilis per carunculam excitatur,numero 5.pagina 286. Contrar.num. ſeq.

Vide *Caruncula.*

Sterilitatem Medicamenta inducentia licet aliquando propinare, numero 11. p.153

Vide *Medicamentum.*

Sterilitas à morbo Gallico facile inducitur, n.6.p.345

Vide,n.10.p.346.

Sterilitas,quæ poteſt remediis tolli,non impedit generationem,n.6.p.547

Sternutatio.

Sternutatio ſuperueniens in partu difficili cur bona,n.18.p.144

Stomachicus.

Stomachici qui?remiſſiuè apud Galenum, n.6.p.280

Stomachici qui dicantur,n.10.p.296

Strangulatio.

Strangulatio impedit Euchariſtiæ aſſumptionem,n.6.p.89

Vide *Suffocatio.*

Ex

Ex ſtrangulatione etiam per vim internam facta ſanguis extrauenatus interdum deprehenditur, numero 5. pagina 229

Signa animaduerſa in cadauere hominis per vim externam ſtrangulati, numero 6. ibid.

Strangulatio per vim externam procurata præcludit vias ſpiritui vitali, vnde animal ſuffocatur, n.7.ibid.

Stuprum.

Stuprum non cauſatur ex attentatione facta à pueris, numero 9. & 10. pagina 405

Ad probationem ſtupri admittuntur mulieres viles & inhoneſtæ, & probant cum tormentis, & iunctis adminiculis, num.8. ibid.

Vide *Virgo.*

Subreptio.

Subreptio excluditur ex eo quod Princeps potuerit ſaltem in genere habere notitiam de eo quod tacitum eſt, num. 13. pagina 512

Vide *Derogatio.*

Vide *Gratia.*

Subrogatio.

Subrogatio eſt danda collitiganti, ne detur nouus collitigans, n.1 p.395

Subrogatio non debet dari calumnioſo litiganti, n.2.ibid.

Subrogatio vt obtineatur non eſt neceſſe probare bonum ius, n.6.p.395

Non eſt neceſſe quod ſubrogatio impetretur à collitigante infra menſem, cum menſis ſit adiectus ſolum ad inualidandam ſubrogationem à Tertio obtentam infra dictum tempus.

Immiſſio in poſſeſſionem beneficij vigore ſubrogationis gratioſæ non poteſt impediri per exceptiones quæ reſpiciunt petitorium, n.11.p.461

In ſubrogatione gratioſa habente vim collationis, tertium requiſitum probandum ad effectum obtinendi immiſſionem, eſt affectio ex appoſitione manus Papæ, n.1.p.500

Subſtitutio, Subſtitutus.

Subſtituti in defectum filiorum, citandi ſunt in iudicio, in quo agitur de probanda filiatione, n.14.p.547

Ætas in ſubſtituto requiſita facit diſpoſitionem conditionalem, n.11.p.547

Subſtitutus ſub conditione negatiua *ſi ſine filiis*, non poteſt prætendere ſucceſſionem, donec fuerit extincta omnis ſpes prolis ſuſcipiendæ, n.7.p.547

Subſtitutio facta in caſu obitûs ſine filiis, non purificatur ex eo quod deficiat ſpes ſuſcipiendæ prolis; ſed expectandus eſt obitus illius, cui fuit facta ſubſtitutio, n.9. ibid.

Subſtitutus in caſu alienationis bonorum, ſequuta alienatione admittendus eſt, non expectata morte alienantis, n.19.p. 550

Conditio inſtitutioni adiecta an & quando cenſeatur repetita in ſubſtitutionibus, n.3.& 4.p.549

Verba, *con li medeſimi oblighi ſudetti*, in vltima ſubſtitutione per Teſtatorem appoſita, inducunt repetitionem præcedentium obligationum in omnibus ſubſtitutis, n.6. p.549

Vide *Fideicommiſſum.*

Succeſſio.

Succeſſio non denegatur natis ex damnato coitu, quando non agitur de ſuccedendo patri, ſed fratri, n.13.p.381

Vide *Spurius.*

Succeſſio tranſuerſalis conceditur natis ex damnato coitu ſed non punibili pœna temporali, numero 15. ibid.

Filius vt parentibus ſuccedat, ſatis eſt quod naſcatur viuus & perfectus, licet ſtatim poſt parentes moriatur, num. 5. p.386

Succeſſio ab inteſtato defertur proximiori, n.6.p.513

Succeſſioni locus non eſt, donec omnis ſpes ſuſcipendæ prolis non fuerit extincta, quando quis fuit vocatus ſub conditione negatiua, *ſi ſine filiis*, n.7.p.547

Vide *Fideicommiſſum.*

Suffocatio.

Suffocatio non fit ſolum à cauſa extrinſeca, ſed etiam ab intrinſeca, numero 1. pagina 165

Suffocatio mortem affert ex reſpirationis prohibitione, & ſpirituum interceptione, n.2.p.166

Suffocationis tam ab extrinſeca, quàm ab intrinſeca cauſa, eadem penè ſigna apparent, numero 3. 4. & 5. ibid.

Tria ſigna magis certa mortis ex ſuffocatione per vim externam procuratæ, n. 7. p.166

Suffocatio impedit Euchariſtiæ ſumptionem, n.6.p.89

Suggeſtio.

Diſpoſitio facta ad ſuggeſtionem alterius, quando conſtat de præordinata Teſtatoris voluntate, valida eſt, numero 16. p.515

Declaratur, n.17.ibid.

Vide *Diſpoſitio.*

Vide *Teſtamentum.*

Superuiuentia.

Superuiuentia probatur per teſtes deponen-

tes de obitu alicuius certo tempore, & de vita alterius, numero 4. pagina 385

Filius ſuperuiuens matri etiam per breue tempus, liberat patrem à reſtitutione dotis, n.25. p.387

Superuiuentia filij poſt matris obitum eſt euidens ſignum vitæ eiuſdem naſcentis, numero 10. pagina 387

Symptomata.

Symptomata nullam requirunt per ſe curationem, n.13. p.126

Symptomata quædam ſunt præter ſyncopem, quæ hominem omni ſenſu & motu priuare ſolent, numero 1. pagina 198

Symptoma formidabile eſt ſyncope, num.4. p.179

Ex ſymptomatum ſæuitie arguitur vulnerum lethalitas, n.6. p. 278

Vide *Vulnus*.

Symptomata eadem omninò apparere poſſunt ex veneno aſſumpto, quæ ex veneno intus genito, numero 3. pagina 330

Symptomata primi morbi ſi concomitentur febrim ſuperuenientem, ipſa febris dicitur prouenire à primo morbo, num.8. p.369

Syncope.

Syncope eſt formidabile ſymptoma, num.4. p.179

Mors nihil aliud eſt quàm Syncope confirmata, n.5. p.179

Syncope eſt præceps virium lapſus, num.4. p.198

Qui ſyncope ſæpiùs prehenduntur, de repentè moriuntur, numero 9. pagina 199

Animal nullum moritur abſque ſyncope, numero 9. pagina 251

T

Tabaccus.

Tabaccus, vel Tabacco quid ſit, num.1. pag.80

Tabacci vſus quis, n.2. p.81

Tabacci vſus quando, & quale ieiunium frangat, n.6. ibid.

Tabacci vſu an ieiunium Euchariſticum frangatur, n.7. p.82

Tabaccus quomodocunque aſſumatur, nunquam habet rationem cibi, numero 12. ibid.

Tabaccus non eſt cibus, neque cibus medicamentoſus, n.16. ibid.

Tabaccus quomodocunque aſſumatur, non frangit ieiunium Eccleſiaſticum, neque pœnale, ſed bene Euchariſticum, n.19. ibid.

Tabaccus cur frangat ieiunium Euchariſticum, numero 20. ibid.

Tabaccus ex aliquorum opinione frangit qualecunque ieiunium, quia corpus nutrit, num.21. ibid. Contrar. n.23. pag.83

Tabaccus ex eorumdem opinione verè eſt nutrimentum, & Medicina, numero 22. ibid.

Confutatur, n.24. ibid.

Tabaccum qui aſſumunt ſi quoquo pacto nutriantur, non ob Tabacci facultatem nutritiuam nutriuntur, numero 27. ibid.

Tabacci vſus quibus ex cauſis in ieiunio Euchariſtico ſit prohibendus, numero 33. pag.84

Tabacci vſus non frangit ieiunium, in ieiunio Eccleſiaſtico, aut pœnali, num.24. ibid.

Vide *Ieiunium*.

Tapia.

Tapia *in authent. ingreſſi, verbo, ſua, Codic. de Sacroſanct. Eccleſiis*, declaratur, numero 57. pagina 445

Temperamentum.

Temperamentum quale Veneri magis idoneum, n.12. p.303

Temperamenti ratione quando vnus præſumatur ſuperuiuere alteri, numero 18. p.252

Terminus.

Terminus acutorum Morborum eſt quadrageſimus dies, n.2. p.73

Terminus Quadragenarius ad ſumendam experientiam eorum, qui de peſte ſunt ſuſpecti diuturnior eſt, quam conueniat, n.6. p.74

Terminus quadragenarius reſpectu veſtium, & aliarum rerum de Peſte ſuſpectarum, aut non eſt ſufficiens, aut eſt nimis excedens, n.7. p.75

Terminus quadragenarius reſpectu corporis infecti, vel non eſt neceſſarius, vel eſt nimis diuturnus, n.8. ibid.

Terminus quindecim dierum ad ſumendam prædictam experientiam, eſt etiam nimis diuturnus, n.9. ibid.

Terminus ſumendi experientiam de Peſte ſuſpecti non poteſt rationabiliter definiri n.10. ibid.

Infrà quem dierum terminum dici poſſit Mulier ex partu, aut cauſa partus obijſſe, n.12. p.257

Termini non debent confundi, ſed ſingula ſingulis referri, numero 13. pagina 498

Tertius.

Tertius veniens ad cauſam, non collitigantium, ſed proprio iuri adhærens, non

facit acta ſua, ſi veniat provt in prima, committendo cauſam, nec ſententia lata eum afficit: ſecus ſi veniat per viam appellationis, num.2.pagina 513.& num.2. p.515

Tertius veniens ad cauſam ex proprio iure independente à iure collitigantium, poteſt venire prout in prima, etiam poſt latam ſententiam in cauſa; ſecus ſi venit ad defenſionem vnius ex collitigantibus, n.3. p.515

Teſtamentum.

Teſtamentum ritè & rectè factum ſi appareat ex illius inſpectione, tempore ſanæ mentis factum præſumitur, numero 12. p.411

In conficiendo Teſtamento modica cognitio ſufficiens eſt, numero 8. pagina 200

Teſtamentum corruit ob defectum ſanæ mentis teſtatoris, numero 4. pagina 370

Teſtamentum imperfectum non dicitur propriè Teſtamentum, ſed præparatio ad illius confectionem, numero 5. ibid.

Scriptura Teſtamenti facta per teſtatorem debet à Notario legi & publicari coram teſtibus, numero 2. ibid.

Teſtamentum factum ad ſuggeſtionem alterius, ab eo, qui eſt in articulo mortis conſtitutus, non valet, numero 10. & num.12. p.376

Teſtamentum facere non poſſunt furioſi & mente capti, numero 1. pagina 411

Conſanguinei in cauſa ciuili admittuntur ad teſtificandum, maximè ſi habeant conteſtes, numero 7. ibid.

Teſtamentum, cuius ſeries cuilibet ſanæ mentis viro congruit, præſumitur factum de tempore habili, & in dilucido interuallo, numero 14. pagina 422

Teſtamenti factionem non tollunt actus rationis vſum non excludentes, & intellectus ſeu mentis exilium non inducentes, n.11.ibid.

Teſtamentum furioſi valet ſtante diſpoſitione prudenti viro conueniente, num. 21. p.423

Teſtamento rectè condito, dementia quę ſuperuenit non infringit illud, num.10. pagina 422

Teſtamentum facere non poſſunt furioſi, & ſimiles qui ſunt omninò mente priuati, n.4.p.379

Secus de fatuis qui omnino non ſunt mente priuati. n.5.ibid.

Teſtamenti caput & fundamentum, eſt Hæredis inſtitutio, n.4.p.453

Vide *Hæres*.

Teſtamentum, in quo Teſtator non ſcripſerit, nec ore proprio nominauerit Hæredis nomen, eſt nullum, & inualidum, n.5.ibid.

Teſtamentum nuncupatiuum non requirit ſolemnitates *leg. hac conſultiſſima, & l. iubemus, Cod. de teſtament.* numero 6. ibid.

Teſtamentum nuncupatiuum implicitum facere dicitur is qui teſtatur per ſchedulam, n.7.ibid.

Teſtamentum per relationem ad ſchedulam, valet ac ſi Teſtator ore proprio hæredem nominaſſet, licet Teſtes ignorent diſpoſita in ſchedula, numero 8. ibid.

Teſtamentum nuncupatiuum non redditur nullum, ex eo, quod vnus ex Teſtibus pro alio, qui ſcribere ignoret, ſubſcribat, n.10.ibid.

Teſtamentum, ſi factum ſit, ſicut Prudens feciſſet, à Teſtatore, cuius dementia probatur, validum illud reputari debet, num.20. ibid.

Teſtamentum primum tollitur ipſo iure per ſecundum, n.3.p.464

Teſtamentum primum à quo Teſtator nolle recedere dixit, niſi in ſecundo certa verba appoſuerit, non dicitur ſublatum per ſecundum in quo talia verba non legantur, n.7.p.465

Declara vt n.8. ibid.

Teſtamentum ritè & recte confectum denotat Teſtatorem fuiſſe ſanæ mentis, n. 13. ibid.

Vide *Mens*.

Teſtamentum in quo filius ſine cauſa exhæredatur, mero iure tenet, cum opus ſit illud reſcindi per querelam inofficioſi, numero 27. pagina 466

Teſtamentum furioſi eſt nullum ipſo iure, n.28.ibid.

Teſtamenta plura referuntur, quæ valida fuerunt reputata, licet in eis quædam diſpoſita viris ſanæ mentis non conuenirent, n.29. ibid.

Teſtamentum conditum ab eo in quo concurrunt diuerſa ſigna dementiæ, ſed non defectus totalis vſus rationis, validum reputatur, n.8.p.481

Teſtamentum imperfectum ex defectu voluntatis non ſuſtinetur, n.13.p.514

Teſtamentum factum ad interrogationem. Vide *Æger*. & infrà.

Teſtamentum primum reuocatur per poſterius, n.1.p.542

Teſtamentum primum non reuocatur per poſterius minus validum, num.2. ibid.

Teſtamentum factum ad interrogationem alterius, ſuſtinetur, quando interrogans eſt perſona non ſuſpecta, & Teſtator ſanæ mentis, n.3.p.542

Teſtamentum ad interrogationem alterius, ſuſtinetur, etiamſi agatur de reuocatione alterius præcedentis facti ad pias Cauſas, n.4.p.542

Laborans in extremis non præſumitur velle reuocare teſtamentum factum dum

bene valebat,n.5.ibid.
Declaratur n.6.ibid.
Teſtamentum ad interrogationem tunc maximè ſuſtinetur quando Teſtator interrogatis reſpondet non per ſolam dictionem, *Sic*;ſed per verba diſpoſitiua, num.8. p.542
Teſtamentum ad interrogationem conditum ab oppreſſo graui morbo tunc non ſuſtinetur quando concurrit aliqua fraudis ſuſpicio, ſecus ſi iſta abſit, num. 9. p.542
Pro validitate Teſtamenti non attenditur mortis proximitas, ſed ſanitas mentis & voluntas teſtandi, numero 10. p.543
Teſtamentum præſumitur ſcriptum de mandato Teſtatoris,n.12.ibid.
Voluntas teſtandi bene probatur per tres teſtes de illa deponentes, quam ſolemnis teſtamenti factio ſecuta ſit, num. 11. p.543
Teſtamentum ad pias Cauſas non cenſetur reuocatum per ſequens abſque ſpeciali derogatione,n.25.p.544
Declaratur,n.26.ibid.

Teſtari.

Teſtari & contrahere non prohibetur imbecillis, & mentis vigorem ætati correſpondentem non habens, numero 6. pagina 411
Teſtandi facultas non dicitur adempta per actus qui vſum Rationis & iudicij non excludunt, numero 14. pagina 454

Teſtator.

Teſtator poteſt auferre legatum, vel hæreditatem ei, qui non contraxerit matrimonium cum certo genere perſonarum, vel contraxerit contra præceptum ipſius Teſtatoris,n.3.p.441
Teſtatoris diſpoſitio non currit contra ignorantem,n.75.p.446
Teſtatoris diſpoſitio non currit contra debitorem qui eum liberauit à toto debito, ſi centum intra menſem ſoluerit,vbi debitori non fuit intimatum teſtamentum, n.76.ibid.
Teſtator, quando Teſtamentum facit, ſi non ſcripſerit,nec ore proprio nominauerit hæredis nomen, nullum eſt, & inualidum, n.5.p.453
Vide *Teſtamentum.*
Teſtator diſponens per relationem ad ſchedulam, aliena manu ſcriptam, præſumitur bene vidiſſe omnia contenta in ipſa ſchedula,n.9.ibid.
Teſtator habens dilucida interualla præſumitur condidiſſe Teſtamentum tempore dilucidi interualli, numero 16. pagina 454
Teſtatoris dementia ſi probetur, & Teſtamentum ſit factum ſicut feciſſet prudens,validum reputari debet, numero 20. ibid.
Teſtator vocans ſimpliciter proximiores de parentela, cenſetur intellexiſſe de proximiore grauati,n.5.p.391
Vide *Proximior.*
Teſtator qui ſuam diſpoſitionem dirigit ad tempus remotiſſimum, non eſt veriſimile quod in ea voluerit comprehendere illos qui veriſimiliter non poterant adeſſe de tempore purificati fideicommiſſi,n.6.p.391
Teſtatoris voluntas præſumitur talis qualis fuit per hæredem declarata, num. 13. p.391
Teſtator inſtituens extraneos in defectum propriæ lineæ,vocaſſe cenſetur omnes de linea, natos etiam & conceptos poſt mortem ſuam,n.8.p.391
Etiam illos qui ipſi Teſtatori ab inteſtato ſuccedere non poterant, numero 9. ibid.
Teſtatoris dilectio plurimùm operatur ad effectum vt dilectus in electione præferatur, n.10.& 11.p.391
Teſtatoris manus recognitio non eſt neceſſaria quando agitur de teſtamento nuncupatiuo conſignato, & clauſo per Teſtatorem coram Notario & Teſtibus qui ſe ſubſcripſerunt, numero 6. pagina 465
Teſtator quando præſumatur prius feciſſe aliud Teſtamentum, numero 4. pagina 469
Teſtator præſumitur ſanæ mentis niſi contrarium probetur, numero 19. pagina 498
Teſtatoris furorem allegans de tempore conditi teſtamenti tenetur concludentiſſimè probare, numero 20. ibid.
Teſtator an fuerit furioſus,percipi non poteſt ex momento temporis, ſed ex quodam diſcurſu & multitudine actuum, n. 28. p.498
Teſtator qui prudenter diſpoſuit, præſumitur ſanæ mentis fuiſſe, numero 30. pagina 499
Teſtatoris præceptum ſi contineat aliquam ſeruitutis ſpeciem, à Legato, & inſtitutione rejici ſolet, numero 9. pagina 486
Teſtator ægrotus interrogatus an velit relinquere certum legatum, ſi reſpondeat, *fate voi*: legatum non ſuſtinetur, n.8.9. & 10.p.514
Secus ſi reſpondiſſet ſimpliciter,*Si*; n.11. ibid.
Vide *Æger.*
Teſtatoris mens ſeruanda eſt, etiamſi fuerit expreſſa ab emittente ſpiritum, dummodo Teſtator ſit ſani iudicij, numero 7. p.542
Teſtatorem ſanæ mentis fuiſſe lex præſumit niſi contrarium probetur, licèt paulò poſt obierit, numero 13. pagina 543

Teſtimonium

Teſtimonium Religioſi præfertur Teſtimonio laici, num. 2. pag. 430. num. 16. p. 519

Teſtimonium Mulieris in iudicio Criminali reiicitur, n. 10. p. 519

Teſtimonium Mulieris non attenditur præſertim ſi ſit vnica, & ancilla illius pro quo deponit, n. 34. pag. 531

Teſtis.

Teſti deponenti de dementia non creditur, niſi reddat rationem dicti ſui, etiamſi non fuerit interrogatus, numero 3. pagina 364

Teſtes ſingulares admittuntur ad probandum quid in genere, numero 12. pagina 366

Teſtis volens probare priuationem intellectus in aliquo, debet reddere rationem dicti ſui, n. 30. p. 368

Teſtes quando dicantur iudicare, non autem teſtificari, n. 33. ibid.

Teſtis deponens de furore ob projectionem lapidum, quomodo deponere debeat, n. 34. p. 368

Teſtes vt probent aliquem actum, ſiue diſpoſitionem, debent ad illam ſpecialiter vocari & rogari, n. 1. p. 370

Teſtes deponentes de ſana mente, debent concludenter deponere de actibus & ſignis multiplicatis & ſucceſſiuis excludentibus dementiam, numero 2. pagina 371

Teſtis deponens de inſania, vel dementia alicuius, debet de proprio auditu & viſu deponere, n. 3. ibid.

Teſtis ſingularis licet non probet, infert tamen pro adminiculo, numero 3, p. 372

Teſtes ſingulares, & infames, non probant, n. 10. p. 373

Teſtis de auditu non probat, numero 12. p. 375

Teſtis prima depoſitio attenditur, num. 14. ibid.

Teſtibus peritis magis quàm aliis credendum eſt, n. 2. p. 376

Teſtis ſingularis non probat, numero 9. ibid.

Teſtes habentes affectionem ad cauſam, repelluntur, vel ſaltem in concurſu aliorum ſunt minori fide digni, numero 12. p. 410

Teſtes qui non ſint periti in re Medica, non poſſunt deponere de qualitate infirmitatis, n. 13. ibid.

Teſtes veriſimiliora deponentes præferuntur aliis in concurſu, numero 8. pagina 377

Teſtes veriſimiliora deponentes tunc maximè ſunt aliis præferendi quando ſunt numero plures, n. 9. ibid.

Teſtes exceptionem non habentes aliis præferendi ſunt qui exceptiones patiuntur, n. 10. p. 377

Teſtibus affectantibus effectuationem actus, domeſticis, & ſubditis, fides minuitur, n. 11. ibid.

Teſtibus deponentibus de ſana mente magis creditur, quam deponentibus de dementia, n. 10. p. 411

Teſtes dementiam non probant, niſi reddant rationem etiam non interrogati, n. 4. p. 418

Teſtis vnicus non probat contra inducentem ex opinione Rotæ, n. 5. ibid.

Teſtes examinati in Iudicio criminali, non probant in Ciuili niſi repetantur, ſi præſertim non fuerunt data interrogatoria, n. 7. ibid.

Teſtis depoſitio, quod vidit à quatuor vel quinque annis citra, in vltimo tantum anno verificari poteſt, numero 6. pagina 421

Teſtis de tempore alternatiuè, & per dictionem *in circa*, deponens, illud non probat, n. 7. ibid.

Teſtis dubitatiuè deponens nihil probat, n. 8. ibid.

Teſtes de alicuius dementia deponentes nihil probant, niſi rationem etiam interrogati aſſignent, n. 9. ibid.

Teſtibus de ſana mente deponentibus magis creditur, quam deponentibus de dementia, num. 19. pag. 422. numero 17 p. 454

Teſtium maior numerus in concurſu attenditur, n. 8. p. 425

Teſtibus veriſimiliora, & magis præcisè deponentibus, magis venit deferendum, quàm aliis, n. 12. ibid.

Teſtibus, quorum dictum remanet adminiculatum, magis deferendum eſt, quam aliis, n. 13. ibid.

Teſtis fides augetur per illius mortem, n. 3. p. 430

Teſti vnico, accedente veriſimilitudine, eſt valde deferendum, n. 4. ibid.

Teſtis vnicus deponens de confeſſione alicuius quod matrimonium contraxerit, facit adminiculum, n. 11. ibid.

Teſtes deponentes quem non eſſe ſanum mente ad faciendum teſtamentum, etiam non rogati reddere debent rationem, vt probent, n. 2. p. 378

Teſtes deponentes de inſania Teſtatoris per ſigna & actus, non probant, niſi rationem explicent, n. 3. p. 379

Conditio indefinita in Teſte non æquipollet vniuerſali, n. 17. p. 437

Teſtibus deponentibus pro Reo magis credendum eſt, quam deponentibus pro Actore in concurſu plurium probationum, n. 19. ibid.

Teſtes contra ipſorum inductores plenè probant, n. 20. ibid.

Teſtes non dicuntur ſingulares ſi depoſitiones eorum tendant ad eundem finem, licèt diuerſimodè diſponant, numero 8, p. 387

Subiectus ſolum ratione iuriſdictionis eſt Teſtis idoneus pro Domino, n. 13. ibid.

Vaſſallus

Vaſſallus non habens particulare intereſſe in cauſa, poteſt pro Domino & contra ipſum eſſe teſtis, n.14. ibid.

Clericus dicitur Teſtis integer & qualificatus, n.12. p.387

Teſtes etiam minus idonei admittuntur ad probationem facti quod non poteſt per alios probari, n.15. p.387

Teſtibus inuerifimilia deponentibus non eſt credendum, n.17. ibid.

Teſtis deponens de vita alicuius, rationem rationis dicti ſui reddere tenetur, vt probet, n.20. p.387

Teſtes de auditu proprio probant quando agitur de probatione alicuius rei, quæ nonniſi per dictum alterius probari poteſt, n.1. p.449

Teſti in facto proprio deponenti ſtandum eſt, n.5. p.450

Teſtem inducens nihil poteſt contra eum obiicere, n.14. p.451

Teſtium domeſticorum, & familiarium fides minuitur, n.18. p.454

Teſtem inducens non poteſt contra eum excipere, n.19. ibid.

Teſtes ſi fuerint aliàs examinati, præſumitur facta iam probatio, quæ melius fieri potuit, ita vt noua facultas probandi præſumatur calumnioſè petita, num.3. p.462

Teſtium numerus ſupra 40. de iure non admittitur, n.4. ibid.

Teſtibus aliàs examinatis ſi fuerit metus incuſſus ab aduerſario, præſumitur in eo potentia in futurum, num.5. ibid.

Item ſi penes ſe ſcripturas Originales retineat, ibid.

Teſtibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, licet parte non citata, multum Rota defert ſi fuerunt recepti in tempore non ſuſpecto, n.11. ibid.

Teſtibus habentibus intereſſe in primo Teſtamento fides minuitur, ſi deponant de ſuperuenienti dementia Teſtatoris, ad effectum annullandi ſecundum Teſtamentum reuocatorium primi, numero 19. p.465

Teſtes deponentes de dementia, etiam non interrogati debent adducere rationem eorum depoſitionis, numero 21 p.466

Teſtes deponentes de qualitate morbi, non probant niſi ſint periti, numero 8. pagina 397

Teſtes plures deponentes per eadem verba redduntur ſuſpecti, n.4. p.399

Teſtibus deponentibus de ſana mente magis credendum eſt, quàm iis qui de dementia teſtantur, n.7. p.403

Teſtes deponentes de ſana mente habent iuris præſumptionem pro ſe, numero 8. ibid.

Teſtes viles admittuntur in probatione ſtupri, vt declaratur, n.8. p.405

Teſtis depoſitioni in iudicio factæ magis ſtandum eſt quàm extra iudicium, num.11. ibid.

Teſtes dubitatiuè deponentes non probant, numero 19. pag.472

Teſtes melius informati debent aliis præferri, n.20. ibid.

Teſtibus peritis magis creditur quam aliis, in iis, quæ eorum peritiam concernunt, n.23. ibid.

Teſtibus deponentibus ſuper affirmatiuâ magis credendum eſt, n.11. p.474

Teſtes ſi fuerint examinati in alio iudicio, & eorum depoſitiones non producantur, non merentur attendi, numero 12. ibid.

Teſtis deponens ſuper magnitudine morbi, debet illius ſigna referre, numero 5. pagina 476

Teſtis de auditu maiorem fidem non meretur, quam ille, à quo audiuit, numero 10. ibid.

Teſtis deponens de iis quæ non cadunt ſub ſenſum, ſed ſignis externis deprehenduntur, debet referre ſigna ex quibus iuſtificetur eius depoſitio, numero 11. ibid.

Teſtis licet poſſit vti ſua peritia in cognoſcendo rem, ſuper qua deponit, eius tamen peritia non ſuffragatur, ſi deponat vt Teſtis, non autem vti Peritus electus à Iudice, n.14. ibid.

Teſti vnico omni exceptione maiori Iudex arbitrio ſuo plurimum deferre poteſt, n.5. p.479

Teſtes ſingulares admittuntur quando agitur de probando illos actus ex quibus generalitas reſultat, n.16. ibid.

Teſtis probat ætatem ſi deponat de iudicio ſuo & per aſpectum, numero 5. pagina 494

Vide *Ætas.*

Teſtium defectus tolluntur ex eorum numero, n.17. p.495

Teſtium dicta magnum robur accipiunt ex approbatione aduerſarij qui illa non impugnat, n.18. ibid.

Teſtes examinati in iudicio criminali, non probant in Ciuili, num.22. p.498

Teſtes examinati in iudicio criminali vt probent in ciuili debent repeti cum interrogatoriis, n.23. ibid.

Teſtes deponentes de furore Teſtatoris, interrogari debent de ſignis & actibus ipſius, vt ex illis percipi poſſit an verè Teſtator eſſet in ſtatu furoris, numero 27. p.498

Teſtibus deponentibus de alicuius dementia, ſi rationem non aſſignent, non eſt danda fides, n.29. p.499

Teſtes reddentes optimam rationem ſui dicti bene probant, n.7. p.500

Teſtes conciliantur, ſi alij deponant quod aliquid eſt factum, alij verò dicunt quod fieri debuit, n.10. ibid.

Teſtes nulliter examinati non probant, n.7. p.504

Teſtis deponens de facto proprio, & contra inducentem plenè probat, numero 8. ibid.

Teſtis vnicus nihil probat, numero 12. pagina 505

Teſtes

Teſtes examinati in Iudicio criminali non probant in Ciuili, n.1. p.518

Teſtes examinati abſque partis citatione, non probant niſi repetantur, numero 2. ibid.

Teſtes examinati abſque partis citatione non probant niſi repetantur, licet Reus illos habeat pro repetitis, n.3. ibid.

Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam non probant, n.7. p.518

Teſtes in cauſa matrimoniali debent eſſe omni exceptione maiores, n.8. ibid.

Teſtes ſingulares non probant, n.9. p.519. n.14. p.530. n.13. p.534

Teſtis qui propriam detegit turpitudinem, non eſt audiendus, n.11. ibid.

Teſtis minus idoneus fidem non acquirit per obitum ſuperuenientem, ſed inſeruit pro leui coniectura, n.12. ibid.

Teſtes de auditu non magis probant, quam ij à quibus audiuiſſe aſſerunt, n.17. ibid.

Teſtes intereſſe habentes in cauſa, non probant, n.18. ibid.

Teſtes de auditu nunquam probant, niſi id quod dicunt audiuerint à pluribus, n.19. ibid.

Teſtes deponentes aliquem tractaſſe alium vti filium, non probant niſi ſpecificent tractatus, n.21. ibid.

Teſtes ſingulares admittuntur quando probandum eſt aliquid in genere, num.26. p.520

Teſtes ſingulares probant concurrentibus coniecturis, n.27. ibid.

Teſtium numerus poteſt eorum defectus ſupplere, n.28. ibid.

Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam, inſeruiunt pro adminiculo probationis imperfectæ, n.29. ibid.

Teſtes examinati in Iudicio criminali, pro informatione Curiæ, faciunt adminiculum in iudicio Ciuili, n.30. ibid.

Teſtis examen nullum, qui è viuis deceſſit, ex quadam æquitate ſuſtinetur, num.31 ibid.

Teſtis mortui examen valet, licet non fuerit receptum cum citatione partis, non ſecus ac ſi citatio interueniſſet, num.32. ibid.

Teſtis propriam turpitudinem detegens auditur, quando agitur de ſalute Animæ, n.41. p.521

Teſtis propriam turpitudinem detegens, quando agitur de iis, quæ concernunt animæ periculum, n.42. ibid.

Teſtes plures numero præferuntur paucioribus, n.2. p.511

Teſtes ſingulares admittuntur ad declarandum animum alicuius, numero 12. pagina 530

Teſtes deponentes in cauſis ſeparationis Tori, debent eſſe omni exceptione maiores, n.9. p.539

Teſtes deponentes de dementia Teſtatoris abſque expreſſione actuum qui illam probent, non merentur fidem, num.15. p.543

Teſtibus deponentibus de ſana mente Teſtatoris maior fides adhibetur, quam deponentibus de dementia, n.16. ibid.

Teſtium rogitus in teſtamento adhibitorum probatur per depoſitiones duorum teſtium, n.17. ibid.

Sufficit quod Teſtes fuerint rogati à quocunque, præſente & patiente teſtatore, n.18. p.543

Teſtes plures numero ſi deponant de certa ſcientia, concludentiſſimè probant, n.3. p.536

Teſtium defectus ſupplentur ex numero, & ex adminiculis, n.4. ibid.

Teſtes examinati in criminalibus, non probant in ciuilibus, n.19. p.537

Teſtes pauciores numero cedere debent numero maioribus, n.20. ibid.

Teſtes quorum dicta per ſcripturas adminiculantur, aliis præferendi veniunt, n.21. ibid.

Teſtes deponentes in cauſis ſeparationis tori, debent eſſe omni exceptione maiores, n.9. p.539

Teſtis vnici depoſitio adminiculatur ex teſtibus deponentibus de publica voce & fama, n.9. p.545

Teſtes impuberes admittuntur ad teſtificandum de iis quæ occultè fiunt, num.7. ibid.

Teſtis, ſeu Teſticulus.

Teſtium ſitus mutatus an coitum, aut generationem impediat, numero 7. pagina 63

Teſtes nimis parui an, & quando frigiditatem naturalem atteſtari poſſint, num.8. ibid.

Teſtium magnitudo excedens an, & quando generationi impedimento eſſe poſſit, n.9. p.63

Teſtium carentia generationem omninò impedit, n.10. ibid.

Teſtium carentia, ſitus mutatus, paruitas, & vnitas, quam faciant impotentiam ſine remedio, n.14. p.97

Teſtudo.

Teſtudinis caro coctu difficilis eſt & melancholica, num.8. pag.239

Tetanus.

Tetanus eſt conuulſionis ſpecies, numero 8. p.132

Vide *Conuulſio.*

Tetanus morbus eſt grauis & exitialis, n.9. ibid.

Tetanus, tertia die, aut quinta, aut ſeptima, aut decimaquarta occidit, num.11. p.132

Tatanus à cauſis frigidis generatur, num.10. ibid.

Torus.

Tori ſeparatio, & diuortium, à pari procedunt, idem tamen non ſunt, n.1. p.102

Tori

Tori ſeparatio eſt cauſa grauis & ardua, & ideo eius cauſæ concludenter probandæ ſunt, n.1. p.439
Tori ſeparationem prætendens ob morbum alterius coniugis debet illum concludenter probare per Medicos, & Peritos, n.2. ibid.
Vide *Diuortium.*
Tori ſeparationem impedit Reconciliatio, n.12. p.451
Tori ſeparatio peti non poteſt ob cauſam deletam per reconciliationem ſequutam inter coniuges poſt euentum dictæ cauſæ, n.14. p.539
Vide *Morbus Gallicus.*

Tranſpiratio.

Tranſpiratio quis motus ſit, numero 16. pag.31
Vide *Fœtus.*

Tumor.

Tumor Oedematoſus qui vocetur, num.1. p.137
Tumoris cancroſi ſigna, numero 2. pagina 139
Tumor labiorum vteri qualis eſſe debeat in recenter enixa, n.1. p.298
Tumores in inguinibus non niſi ab interno veneno excitantur, & cur, numero 6. p.330
Tumores Inguinum leniter apparentes Naturam inualidam ad pugnam cum morbo denotant, num.8. pag.331

Tuſſis.

Tuſſis quænam impediat Euchariſtiæ ſumptionem, numero 7. pag.89

Tutela.

A Tutela, vel cura, licitum eſt arguere ad Coadiutoriam, n.6. p.491
Tutela, vel Cura, expirat ſi Tutor, vel Curator efficiatur inhabilis; puta Mutus, Surdus, vel Cæcus, num.7. ibid.

V

Valetudinarius.

VAletudinarij qui dicantur, numero 8. pag.70
Valetudinarius ad effectum reſignandi beneficium quis dicatur, n.9. ibid.
Valetudinarius dici non poteſt naturâ imbecillis, n.3. p.295
In Valetudinario neque generandi, neque coëundi potentia præſumitur, n.14. p.326
In Decrepito Valetudinario præſumi debet conclamata Genitalium ignauia, n.16. ibid.

Valetudo.

Valetudo pro obtinenda Coadiutoria debet eſſe talis, vt ſit abſque vlla ſpe futuræ proſperitatis, n.9. p.353
Vide *Coadiutoria.*

Variola.

Variolæ quando ſalutares, & quando exitiales, n.1. p.201
Variolis detenti quomodo moriantur, n.3. ibid.
Variolæ non ſolùm externas, ſed etiam internas partes obſident, n.4. ibid.
Variolis & morbillis oleum eſt aduerſum n.5. p.202
Vide *Oleum.*

Varices.

Varices an impediant generationem, n.12 pag.64

Vena.

Venæ Sectio, Vide *Sectio Venæ.*
Vide *Sanguis.*
Vena, & arteria magna ſunt ſanguinis promtuarium, n.2. pag.234

Venditio.

Venditionis contractus verba dubia declarantur ex qualitate pretij, num.5. pagina 389
Proteſtatio in venditione rei, *talis qualis eſt*, non releuat venditorem, quando vitium latet, n.2. ibid.
Vide *Vitium.*
Vide *Redhibitoria actio.*

Venenum.

Veneni propinati ſigna communia, num.2. p.149
Veneni ſumptionem quæ accidentia frequentius ſequantur, n.3. ibid.
Venena omnia ſiue mediatè, ſiue immediatè cor lædunt, num.4. pag.149. & num.6. p.159
Venenum in corpore generari poteſt ex eiuſdem impuritate, omnia ſymptomata veneni aſſumpti afferens, numero 6. ibid.
Veneni ingeniti accidentia diſtingui non poſſunt ab accidentibus veneni propinati, n.7. ibid.
Non ad Venenum aſſumptum, ſed potiùs ad corporis impuritatem accidentia venenoſa ſunt referenda, numero 8. p.149
Venenum denominatur non ſolum quod noxium eſt, ſed etiam ſalubre medicamentum, n.1. p.150
Venenum noxium & malum dicitur illud quod ſemper tale eſt, numero 8. pagina 152
Antimonium, Sabina, Oleandri folia, ſtercus columbarum, Borax, non ſunt

ſimplici

ſimpliciter venena, numero 2. & ſeqq. p.151
Venena temporanea nullo manifeſto ſigno ſe produnt,n.12.p.153
Venena temporanea ex Tabefacientium genere omnia ſunt,n.13.ibid.
Veneni propinati ſigna antecedentia nulla certa dantur ad Medicos pertinentia,n.14. p.153
Veneni ingeniti plura dantur ſigna antecedentia,n.15.ibid.
Veneni ingeniti & propinati eadem ſigna ſunt,n.16.p.154
Venena propinata, maximè ſi reiterentur, mortem afferunt,n.17.p.154
Veneni aſſumpti ſignum familiariſſimum,in iis qui euadunt ſanati,eſt depilatio, n.18. ibid.
Venena ſi non occidant, relinquunt ſemper aliquam noxam inſignem & morbos diuturnos,n.19.p.154
Venena à tota ſubſtantia noxia ,non poſſunt vllo modo ad benignam naturam reduci, n.4.p.155
Veneni propinati præſumptio ex antecedenti ſtatu ægrotantis deſumpta, magni momenti eſt,n.1.p.156
Veneni propinati ſigna concomitantia, n.2. ibid.
In veneno propinato accidentia ſuperuenientia nullum ordinem ſeruant, num.3. ibid
In veneno propinato non ſolet adeſſe febris, vt in ingenito, n.4,p.156
Venenum aut eſt corrodens,aut putrefaciens, aut inflammans,aut congelans,aut etiam tabefaciens, n.5.p.157
Venena externa vel ſunt præſentanea, vel temporanea,n.6.p.157
Venenum temporaneum, lentum eſt, & ex genere tabefacientium, numero 7. pagina 157
Veneni aſſumpti ſigna in ipſa ſumptione apparentia, ſunt magni momenti, n.9. p.157
Accidentia ex propinato veneno prouenientia,cum impetu apparent;ſecùs ex veneno ingenito,n.10.ibid.
Venena etiam adminiſtrata,interdum ſuo fine fruſtrantur,n.1.p.159
Venena quæ ab excedenti qualitate occidunt,niſi illico in actum producantur,nullius effectus euadunt,n.2.p.159
Venena niſi repetantur, vix ex decem vnus perire ſolet, n.3,ibid.
Venena temporanea facilè nullius effectus ſunt,n.4.p.159
Cadauera eorum qui externo veneno intereunt, difficillimè putreſcunt, num.8. p.160
Veneni aſſumpti ſingulare ſignum eſt læſio in ventriculo & lenta febricula, num. 9. ibid.
Sitis carentia eſt argumentum excluſiuum veneni aſſumpti; quod declaratur ibid. n.7.p.160
Venenum aſſumptum Icteritiam interdum parit,n.5.p.159
Veneni propinati præſumptionem præbet bona valetudo antecedens abſque erratis in victu, numero 1.pagina 181.& num.1. p.228
Venena omnia ſunt ſapore & odore horribili & abominabili,n.11,p.183
Venenum peſtis.
Vide *Peſtis*.
Venenum mixtum eſt Naturæ ſummè contrarium,n.2.p.229
Cuiuſlibet veneni dantur ſigna propria, præter communia,n.3.p.229
Venenorum maximè exitialium ſigna nimis patentia ſunt,n.4.ibid.
Non datur ſecundum aliquos certitudo, Hominem ex propinato veneno obijſſe, n.1.p.330
Certa cognitio haberi poteſt, Hominem non fuiſſe veneno externo ſublatum, ſed interno,n.2.ibid.
Venena intus genita poſſunt referre naturam venenorum externorum, numero 4. ibid.
Venena externa non poſſunt omnia accidentia veneni interni excitare, numero 5. ibid.
Venenum Peſtis, vt venena externa ſanos Homines adoritur, n.10.p.331
Venenum Peſtis magis Iuuenes & Robuſtos inficit,quam Senes,& Debiles,& Valetudinarios,n.11.ibid.
Venenum Peſtis externum eſt quoad modum nocendi,n.12.ibid.
In veneno intus genito Febris illico ab initio apparet, non ſic autem in externo, n.15.p.332
Veneno externo ſublata Cadauera non facilè putreſcunt, & cur? numero 16. ibid.
Venena omnia maiori ex parte calida, & ſicca ſunt,n.17.ibid.
Venenum Peſtis quanam ratione tam inter externa, quam inter interna connumerari poſſit,n.18.ibid.
Venenum Peſtis cur tam citò putrefactionem auertat,n.19.ibid.
Venena putrefacientia, cur non facilè adminiſtrari poſſint,n.20.ibid.
Venena ſeriùs lædunt Mulieres, quam Viros n.1.p.356
Reprobatur, ſub numero 13. pagina 358
Venena omnia vel mediatè, vel immediatè cor petunt, n.6.p.357
Venenum frigidum citius extinguit debilem calorem, quàm fortem, num 8. ibid.
Venenum fungorum eſt ſtrangulatorium, & reſpirationem abſcindens, num.10.ibid.& n.21.p.359
Venena nonniſi à calore actuantur, num.20. ibid.
Venenum quo in maiori quantitate aſſumitur, eo citiùs occidit, numero 24. ibid.

Venti.

Venti Orientales minus ſalubres ſunt, n. 4. p.168
Venti Auſtrini cæteris omnibus minus ſalubres,ibid.
Venti Auſtrini viſum, omneſque ſenſus hebetant,n.2.p.342
Venti Auſtrini viſum reddunt caliginoſum, n.11.p.343
Venti reuniti habent eadem vim eoſdémque effectus prout ante refractionem, & impedimentum,n.9.p.436
Venti Aquilonares refracti ſalubriores ſunt quam ſi impetuoſi liberè ingrediantur, n.10.ibid.
Venti Orientales, & Occidentales ſalubres ſunt,n.13.ibid.
Etheſiæ ſunt venti Aquilonares, num.14. ibid.
Contrarium,n. ſeq.ibid.

Venus.

Veneris vſus in nimis tenera ætate ſenium accelerat,n.10.p.30
Venus articularibus doloribus inimica, n.1. p.302
Venus Arthritim & Podagram excitat, n.2. ibid.
Venus ſummoperè calorem naturalem debilitat,num.3.ibid.
Dic vt n.13.p.304
In Veneris vſu robuſtiſſimum quid excernitur, ex Hippocrate,n.4.p.302
Poſt Venerisvſum,triſtitia ac mœror vnde? n.6.ibid.
Quale temperamentum Veneri magis idoneum,n.12.p.393

Verbum.

Verbi ſignificatio intelligenda eſt ſecundum qualitatem ei adiectam, numero 6. & 7. p.488
Vnius verbi propria ſignificatio reſtringitur ex adiectione aliorum verborum, n.8. ibid.
Verborum ſignificatio intelligenda eſt ſecundum ſubiectam materiam,n.10. & 11. p.489
Verba, *fate voi*, non important diſpoſitionem perfectam,n.9.p.614
Verba,*ſi fate voi*, prolata à teſtatore interrogato an velit certam diſpoſitionem facere, requirunt ſubſequentem diſpoſitionem, aliàs non dicitur diſpoſitum, n. 10. & 12.p.614
Verba, *forſè mi reſoluerò*, nihil determinant, n.14.p.534
Verba,*con li medeſimi oblighi ſudetti*,in vltima ſubſtitutione per Teſtatorem appoſita,inducunt repetitionem præcedentium obligationum in omnibus ſubſtitutis, num.6. p.549
Verba, *ex partu*, in inſtrumento Societatis appoſita, quid importent, numero 4.pag.259
Verba, *ex cauſa partûs*, in inſtrumento Societatis appoſita, quid importent,n.5. pag.260

Vertigo.

Vertigo tenebricoſa habet eadem ferè accidentia, quæ habet morbus caducus, n.9. p.410
Vertigo tenebricoſa facit patientem cadere in terram,n.10.ibid.
Vertigine laborantes magnam habent propenſionem ad morbum caducum ,num.9. p.396
Vertigo capitis, & ſtomachi debilitas quando excuſent à reſidentia,n.1.p.396
Vertiginis morbus non eſt perpetuus, n. 12. pag.397

Veſtis.

Veſtes & Ornamenta pretioſa nonniſi ad vſum vxori conceſſa cenſentur, num.7. p.529
Veſtes laceratas reſtituendo non ſatisfacit Mulier, cuius culpa Matrimonium non fuit ſecutum,quia tali caſu non valuit illis bona fide vti,n.82.p.533
Veſtes quotidianæ ideo cenſentur donatæ per ſponſum ſponſæ, quia computantur in alimentis,n.60.p.532
Vide *Iocalia.*

Victus Ratio.

Victûs ratio ſanorum modo inſtituta,& accidentia magna illicò ab aſſumpto cibo apparentia,propinati veneni ſuſpicionem faciunt,n.9.p.331
Vide *Venenum.*
Victus ratio multum à conſueta diuerſa,effigiem mirum in modum immutat,num.7. p.273
Vide *Error in victu.*

Vinum.

Vinum etiamſi maximè nutriat, non frangit ieiunium,n.10.p.82
Vide *Ieiunium.*
Vide *Nutrire.*
Vinum per ſe calefacit,n.6.p.181
Vinum diuerſos producit effectus in Temulentis,n.10.p.182
Ex immodico vini potu Apoplexia interdum excitatur,aut alius ſimilis neruorum affectus,n.13.p.184
Vide *Apoplexia.*

Vir.

Vir non tenetur alere vxorem quæ ſine iuſta cauſa ab eo recedit, numero 61. p.532
Vir alit vxorem principaliter propter obſequia quæ ipſi ab vxore præſtantur, n.63. ibid.

Virum

Virum cogere ad præſtanda alimenta vxori,quando ipſa vxore, & dote fuit ſpoliatus, durum eſt,n.64.ibid.
Vir vxorem indotatam alere non tenetur, n.65.ibid.
Viri ſolent adminiſtrare bona vxoris extradotalia,num.22.p.537

Virgo. Virginitas.

Virgines ſtuprantur abſque vlla ampliatione locorum, cum loca habent humecta, vt immediatè poſt menſtruam purgationem, n.3.p.204
Rubor obſeruatus in virgine ſtuprata ceſſat per quindecim ad ſummum dies,& cur, n.4.ibid.
Virgo corrumpi poteſt abſque Hymenis dilaceratione, ſi virga virilis exilis eſt, & vulua muliebris ampla & humida, n. 5. ibid.
Rugarum obliteratio in virgine conſtuprata quando, & quomodo fiat, num.6. ibid.
Nulla pellicula naturaliter in Virginibus reperitur quæ virginitatem atteſtetur, n.1. p.220
In muliere pluries compreſſa poſſunt aliquando eæ virginitatis notæ adnotari quæ ex hymenis integritate habentur, n.2.p.220
Virginem eſſe violatam ex viarum latitudinæ,aut inuiolatam ex earum anguſtia, inferri non poteſt,n.3.p.221
Quando Virgo comprimitur immediatè poſt menſtruas purgationes, nulla ſigna violationis apparere poſſunt: quod declaratur, n.5.ibid.
Vox craſſior in virginibus defloratis non fit ex vnico ac leni coitu, ſed ex violento & ſæpiùs iterato,n.6. p.221
Sicut & liuor papillarum,n.7.ibid.
Colli venæ in deflorata virgine craſſiores fiunt aliquando,& quando id ſuccedat, n.8.p.222
Virginitas eſt qualitas quædam à Natura permanens, & ideo præſumitur adeſſe, n.9. p.222
Vide *Membrum.*
Vide *Mulier.*
Virgines viro maturæ, ac peſſimè habentes, quamprimum nubere debent, ex Hippocrate,n.9.p.349
Virgines ſponſæ cur non illicò;ſed aliquando immò vtplurimum poſt aliquot menſes concipiant,n.14.p.351
Virginem eſſe mulierem probatur ex relatione ſeptem Matronarum expertarum,& ex publica fama,n.1.4.& 7.p.372
Virginitas mulieris probatur ex confeſſione mariti aſſerentis ſe eam cognoſcere non potuiſſe,n.2.& 5.ibid.
Virginitas quomodo à peritis Matronis ſit exploranda,num.9.p.373
Virginitas præſumitur ex emiſſione ſanguinis in cognitione carnali, numero 7. p.404
Virgo præſumitur fuiſſe puella ante ſtuprum & tempore carnalis cognitionis ,niſi contrarium probetur,n.1.p.404
Quod declaratur n.2.ibid.
Virgo præſumitur mulier quę pro virgine tenebatur & reputabatur,n.3.ibid.
Virgo præſumitur puella quæ recuſat ab aliis cognoſci,n.4.p.404
Inſpectio mulieris ad cognoſcendam ſeu explorandam eius virginitatem, indignum eſt & indecorum quod fiat à viris, num.26. pag.408

Viſio. Viſus.

Viſioni plurimùm nocent cicatrices oculorum,n.1.p.230
Viſio fieri non poteſt ſine ope humoris aquei ſeu albuginei dicti,n.2.ibid.
Viſus omnino deperit ex cicatrice & corrugatione Corneæ membranæ, numero 3. p.230
Viſus hebetatur in ſenibus ob Corneę corrugationem,n.4.ibid.
Viſus hebetatur Auſtro, n.2.p.342
Vide *Ventus.*
Viſus ſenſus multo,ac puro,lucidóque ſpiritu indiget,n.9.p.343
Viſus ex Senectutis culpa præ omnibus ſenſibus detrimentum recipit, numero 10. ibid.
Viſus ab Auſtro redditur caliginoſus, n.11. ibid.
Viſus obtuſus ſenibus familiaris,numero 12. ibid.
Vide *Senium.*
Viſus aliquando hebetudinem contrahit ex ſola ſtomachi culpa,n.13.ibid.

Vitium.

Vitium ab ætate proueniens,ea durante tolli non poteſt,n.9.p.134
Vitia à iuuentute in ſenectutem peruenientia non ſanantur,& multo minus quæ à ſenectute in decrepitatem,n.4.p.128
Vitia ciborum quibus in diebus ieiuniorum vtimur,n.1.p.147
Vitia naturalia emendari non poſſunt, n.12. p.284.& n.1.p.237
Vitia faciliùs remouentur ex accidenti euenientia, quàm quæ à natura ſunt, num.6, p.239
Quando vitium rei venditæ latet,generalis proteſtatio,*Talis qualis eſt*,non releuat; ſed neceſſaria eſt expreſſio in ſpecie, n.2. p.389
Declaratur n.3.ibid.
Vitij rei venditæ ignorantia non præſumitur in venditore,ſed potius ſcientia,n.4.ibid.
Vide *Redhibitoria actio.*

Vita.

Vita à reſpiratione ſeparari non poteſt, non ſecus ac reſpiratio à vita, numero 15. pag.30
Vita Matris ſemper præferenda eſt, num.36. pag.35

Vitam ſuam vnicuique licet tueri, num. 5. p.285
Vnuſquique tenetur euitare ea,quæ vitam propriam in periculo ponunt, numero 5. ibid.
Ad vitam traducendam neceſſarium eſt virium robur,n.13.p.293
Vitæ finitæ certæ notæ non ſunt, num.3. p.336
Vitæ genus maximè à naturali & conſueto alienum, mores mutat, numero 13. p.276
Vitæ ſigna quænam ſint,n.6.p.387
Vita alicuius bene arguitur ex ſignis vitalib. editis poſt horas vigintiquatuor à natiuitate,n.9.ibid.
Vitæ euidens ſignum filij naſcentis,eſt ſuperuiuentia ipſius poſt matris obitum, n.10. p.387
Vita infantis vt probetur non eſt neceſſaria vocis emiſſio, aut ploratus, cum ſine ipſis ex aliis actibus & motibus vita deprehendatur,n.21.ibid.
Tranſlatio periculi vitæ facta ab eo qui mortis timorem non habebat, non dicitur fraudulenta,licèt realiter lethali morbo laboraret,n.7.& 8.p.368
Vide *Nominatio.*

Viuens viuus.

Viuentia non omnia vno modo ex benedictione diuinâ creſcunt, & multiplicantur, ſed quælibet ſuo modo proprio & ſpecifico,n.85.p.16
Viuens vegetatiuum, ſicuti nec ſenſitiuum, non eſt capax Reſurrectionis, num.108. p.18
Viuentium corpora pro nobilitate,& ignobilitate Animarum inter ſe differunt, n.122. pag.22
Viuentia cætera cum ſemine corpus,& Animam ſoboli communicant, Homo verò cum ſemine ſolum corpus,n.138.p.24
Viuentium omnium ſpiritus viuificus ineſt in ſemine proportione reſpondens elemento ſtellarum,n.142.p.25
Viuentium omnium ſublunarium generatio, Naturæ à Deo commiſſa eſt, etiam Hominis quoad corpus,n.134.p.26
Vide *Generatio.*
Viuentem non ſpirare eſt impoſſibile, n. 15. p.338
Dic vt n.16. ibid.
Viui pro mortuis aliquando elati, numero 5. p.337

Viuere.

Viuere isdicitur qui & motus,& pulſus,& vitæ capacis ſpiritns eſt compos, numero 7. p.386
Viuere poteſt partus, ſi poſt dies centum ſexaginta ſex naſcatur, dummodo ſit conceptus in plenilunio, vel in interlunio,n.21.p.429

Vix.

Particula *Vix*, difficultatem ac raritatem rei demonſtrat,n.7.p.231
Quod Vix fit,factibile tamen eſt,licèt cum difficultate,n.8.ibid.

Vlcus.

Vlcera facilè conſolidantur ætatis tenerioris beneficio; quod ſecus eſt in aliis ætatibus, n.2.p.213
Vlcera in corpore excitata præſeruant à peſte,n.19.p.322
Vide *Peſtis.*

Vndecimeſtris.

Vndecimeſtres reiecti per text. *in §. vnum ſi quidem.authent de reſtit.*n.4.p.288
Vndecimeſtres ab Aſtrologis reiecti, num.5. ibid.
Vndecimeſtres quales admiſerit Hippocrates, n.6.ibid.
Tam Decimeſtres, quam Vndecimeſtres Hippocrati eodem dierum numero naſci, quomodo fiat,n.7.ibid.
Vndecimeſtres qui non vitales,n.9.p.289
Vndecimeſtres partus ſunt de raro contingentibus quæ non adaptantur in iure, num.2.p.288
Vide *Partus.*

Voluntas.

Voluntas enixa reſultat ex expreſſione geminata,n.3.p.412
Voluntas Principis, ſiue authoritas quando adeſt, excludit omnem doli præſumptionem,n.89.p.447
Voluntas alicuius probatur per teſtes deponentes ex certa ſcientia,ac de publica voce, & fama,n.10.p.530
Voluntas & Animus Teſtatoris probatur per duos Teſtes,num.11.ibid.
Voluntas alicuius probatur per duos Teſtes conteſtes licet minus idoneos,numero 13. ibid.
Coniecturæ ceſſant vbi conſtat de voluntate certa,n.26.p.531
Voluntas transferentis penſionem,debet eſſe certa & indubitata, numero 16. pagina 535

Vomitus.

Vomitus prohibet Sacramenti Euchariſtiæ ſumptionem,n.13.p.90
Vomitus moleſtiſſimus in voluulo, ſeu Ileo, n.16.ibid.
Morbi cum quibus aſſociatur vomitus prohibent Sacramenti ſumptionem, n.15. ibid.
Vide *Morbus.*
Vomitus materiatum corruptarum peſti familiaris,n.13.p.331
Differentia inter vomitum in Peſte excitatum, & vomitum excitatum à propinato veneno,n.14.ibid.

Votum.

Votum.

Voti eſſentia per quænam compleatur, n.4. p.254
Vide *Profeſſio Religioſa.*
Vide *Demens.*

Vterus.

Vteri clauſura non eſt ſemper vnius generis, n.4. p.57
Vteri coalitus labiorum, impedit coitum, & eſt quid diuerſum ab occluſione à Membrana facta, n.5. ibid.
Vteri occluſio quandoque à carne præter naturam inibi enata fit, numero 6. pagina 58
Vteri exitus quando ſit cauſa diſſoluendi Matrimonium, n.10. p.59
Vteri apoſtemata quæ, & quando cauſam præbeant dirimendi Matrimonium, n.11. ibid.
Vteri vlcera quæ, & quando diſſoluendi Matrimonlum cauſa eſſe poſſunt, n.12. ibid.
Vteri fluxus duplex, & quinam, ac quando poſſit Matrimonij diſſolutioni cauſam præbere, n.13. p.60
Vteri clauſura quænam remediis non cedat, n.16. p.97
Vteri anguſtiam quando euinci remediis ſit impoſſibile, n.17. ibid.
Vteri exitus quando conſummationem Matrimonij impediat, & remediis non poſſit reſtitui, n.19. p.98
Vteri apoſtemata quæ ſint irremediabilia, n.21. ibid.
Ventris detumeſcentia in Puerperis qualiter eueniat, n.4. p.299
Vterus in prægnantia, quantò magis tumeſit, tantò craſſior euadit, numero 5. ibid.
Vterus habet ex natura quandam virtutem ſeminis attractiuam, qualem habet magnes ferri, n.2. p.223
Ex ſemine prope vterum emiſſo abſque penis intromiſſione an mulieres concipere poſſint, n.1. ibid.
Vterus non minori attractione ſuo collo vtitur ad deglutiendum ſemen maris, quàm ventriculus gula ad deglutiendos, cibos, n.4. p.223
Vterus, quando fœmina libidine exardeſcit, os etiam externum ad deglutiendum prope ſe effuſum ſemen aperit, num.5. ibid.
Vide *Semen.*
Vteri morbi aliarum principum partium morbis aſſociati, tam admirabilibus ſymptomatibus concomitantur vt ſupernaturales exiſtimentur, n.4. p.242
Vide *Morbus.*
Vteri morbis plures mulierum conflictatæ, à Dæmone obſeſſæ exiſtimantur, num.5. ibid.

Vulnus, Vulnerans.

Vulnera Capitis inſignia eiúſque vehementes percuſſiones faciunt coitus impotentiam, n.3. p.52
Vulnera partium nobiliorum coitum abſcindunt, n.8. p.54
In Vulneribus Capitis ſæpè Ægri ex Chirurgi ignorantia periclitantur, numero 1. p.277
Vulnus aliquando eſt periculoſum, etiamſi non ſit lethale, numero 2. & 4. ibid.
Vulnera capitis cur præ cæteris facilem errandi occaſionem Chirurgis præbeant, n.5. ibid.
Vulnerum lethalitas arguitur ex ſymptomatum ſæuitia, n.6. p.278
In Vulnere Capitis lethali accidentia ſæua primis diebus ſe manifeſtant, num.7. ibid.
Vulnera Capitis etiam cum oſſis fractura non ſunt ex primo capite lethalia, num.9. p.279
Vulnera ex primo capite lethalia quæ ſint, n.8. p.278
Vulnerato ob Chirurgi ignorantiam decedente, vulnerans de occiſo non tenetur, n.10. p.279
Vulnera non ſolùm facilè, ſed ipſa oſſa conſolidantur ætatis tenerioris beneficio; quod ſecus eſt in aliis ætatibus, num.2. p.213
Vide *Ætas.*
Vulnera facilè ſanantur in teneriori ætate, n.2. p.213
Vulnerantibus pluribus Hominem, illóque decedente, nullus eorum condemnatur in pœnam homicidij, ſed in extraordinariam, n.29. p.309
Declara vt n. ſeq. ibid.
Vulnera capitis quam magni momenti ſint, n.1. p.320
Vulnera magna aliarum partium magis tuto negliguntur, quam leuiſſima ipſius capitis, n.2. ibid.
Vulnere lethali exiſtente ſemper viget præſumptio, quod vulneratus ex vulnere obierit, n.8. p.321
Vulnerans infirmum non lethaliter, tenetur de homicidio, vulnerato decedente, n.9. ibid.
Contrarium n.20. p.322
Vulnera Capitis ſimplicia non ſunt ex primo capite lethalia, n.15. p.321
Vulneris grauitate ceſſante, ceſſant de neceſſitate omnia accidentia ad vulnus graue conſequentia, n.20. p.253
Vulnus aliàs ſalubre, in corpore morboſo poteſt fieri lethale, n.10, p.260

Vxor.

Vxor tenetur ex Matrimonij vinculo ſequi Virum, & cum illo cohabitare, num.4. p.334
Vide *Matrimonium.*

Vide *Maritus*.
Vxor non tenetur ſequi Maritum, vbi illa ſe exponeret vitæ periculo, n.8. p.335
Vxor reddere tenetur debitum coniugale marito Lepra detento,n.1.p.207
Vide *Debitum coniugale*.
Vxor tenetur cohabitare cum viro, eique matrimonialia obſequia præſtare, num.1. p.384
Vxori ſæuitiam viri alleganti onus probandi incumbit,n.1.p.451
Vxor verberata à Marito ſolis pugnis,& alapis,non autem cum baculo,vel alio inſtrumento ad offendendum apto, non dicitur immoderatè verberata,n.5.ibid.
Vxori verbera illata à Marito an fuerint ad correptionem, vel animo doloſo, & odio, dignoſcitur ex inſtrumento,cum quo illata ſunt;niſi aliter conſtet,n.6.ibid.
Vxorem à Marito doloſè percuſſam fuiſſe non præſumitur,licet cum baculo,& ſanguinis effuſione, niſi probetur, num.7. ibid.
Vxor ſemper debet eſſe ſub timore, & reuerentia viri,n.11.ibid.
Vxor quæ per plures annos cohabitauit cum marito,ſi alleget illius impotentiam,præſumitur propter aliam cauſam agere pro diſſolutione Matrimonij,n.11.p.394
Vxor mortuo Marito poteſt prætendere lucrum dotale ex diſpoſitione Statuti Vrbis *lib.1.cap.*131.n.1.p.472
Vxor debet præſtare patientiam ſucceſſiuam, ad hoc vt dicatur quod per ipſam non ſteterit, quominus Matrimonium conſummaretur, n.13. p.474
Vxor tenetur ſequi virum, non obſtante pacto de non diſcedendo à certo loco,ſi iuſta ſuperueniat cauſa diſceſſus,n.4.p.522.n.6. p.539
Amplia vt n.5.ibid.n.6.p.539
Vxor Monaſterium ingredi non poteſt poſt conſummatum Matrimonium, num. 43. p.532
Vxor tenetur Marito debitum reddere ad filiorum procreationem,n.52. ibid.
Vxor tenetur ſequi Maritum ad ſuum domicilium,n.54.ibid.
Vxor recuſans adire domicilium Mariti,peccat mortaliter,n.55.ibid.

FINIS.